JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Hetilap a jog- és államtudományok köréből

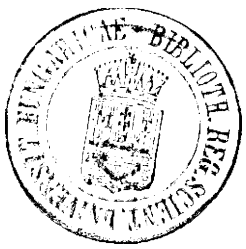

Kiadja a

FRANKLIN-TÁRSULAT

TIZENKETTEDIK ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1877.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

TARTALOM.

Jegyzet. A mely czikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt föllelhetők.

Lap

1. Államtudomány.

A jog- és államtudományi tanrend. — Dr. Dárday S. szerk. urtól 40
Az államczél gyakorlati jelentősége. — Dr. Kuncz Ignácz pozsonyi jogtanár urtól 57
Folytatása 65
Vége 73
Mely irányban véd a mentelem? — Dr. Kuncz Ig. jogtanár urtól 205
Folytatása és vége 213
A követválasztási verificatio. — Dr. Kuncz Ig. jogt. urtól 317
Szabályzat nemzetközi választott biróságok rendezésére. — Dr. Goldschmidt a genfi nemzetközi intézet első szakosztályának tervezete nyomán *K.* ny. kir. törvszéki biró urtól 357
Folytatása 366
Folytatása 407

2. Árva- és gyámügy.

A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. — Zlinszky Imre kir. it. táblai biró urtól 143
A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. — Dr. Vavrik Béla egri kir. törvszéki elnök urtól 157
A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. Plihál Ferencz kir. közjegyző urtól 159
A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. Zlinszky Imre kir. itélő táblai biró urtól 165
Az aradi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a gyámügyi törvjavaslat tárgyában. — Bonts Döme kir. közjegyző urtól 167
Még néhány szó a gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. — Zarka Dénes kir. közjegyző urtól 181

(Külön melléklet.)

A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877 : XX. törv. czikk. (Boritott füzetben.)
Ügyrend az árvaszékek részére. (Boritott füzetben.

3. Bányajog.

Az ujabb osztrák bányatörvényjavaslat és indokolása. — Dr. Sipos Árpád n.-váradi jogtanár urtól 237
Folytatása 253
Vége 261

4. Büntetőjog.

A becstelenség mint a büntettek következménye. — Németh Péter ig. ministeri fogalmazó urtól 33
Folytatása 44
Vége 51
Börtönügyi miseria 80
A kir. it. tábla elvi megállapodásai 88
Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről. — Wahlberg bécsi egyet. tanár értekezése alapján K. N. kir. trv-

Lap

széki biró urtól 89
Folytatása 97
Folytatása 105
Vége 113
Bünvádi eljárásunk illustratiója. — Matkovics Dénes kir. törvszéki jegyző urtól 140
A makacsság kérdése fenyitő eljárásban. — Engert Tivadar ügyvéd urtól 194
A súlyos testi sértés büntette. — Vörös Vidor ügyv. urtól 221
Folytatása és vége 229
A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről. — Dr. Fekete Gyula jogtanár urtól 325
Folytatása 333
Folytatása 341
Vége 349
A büntető törvkönyvi javaslat tárgyalása. — Dr. Dárday Sándor szerk. urtól 377
Folytatása 390
Folytatása 399
Folytatása 412
Vége 419
A halálbüntetés kérdése az olasz parlamentben 392

5. Egyleti és kamarai ügyek.

A magy. jogászgyülés áll. bizottságának alakuló üléséből 24
A n.-váradi ügyv. kamara 1876. évről szóló jelentése 69
A kassai ügyv. kamara évi jelentése 85
Az aradi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a gyámügyi törvjavaslat tárgyában. — Bonts Döme kir. közjegyző urtól 167
A pozsonyi ügyv. kamara évi jelentéséből 194
A magy. jogászgyülés áll. bizottsága által kitüzött kérdések 196
A szatmár-németi ügyv. kamara évi jelentéséből 209
A magyar jogászgyülés elé terjesztendő inditványok előkészitése 212
Inditvány a m. kir. közjegyzők orsz. gyülése tárgyában. — Bonts Döme kir. közjegyző urtól 236

6. Értekezések.

A birtokról annak szempontjából ausztriai jog szerint. — Dr. Uzoni Sándor nagyszebeni jogtanár urtól. A birtok jogi jelentősége 3
I. A birtok, mint a birói védelem tárgya 9
II. Birtok és birlalás 18
Folytatása 26
III. A birlalás birói védelme 34
IV. A birtokháboritás 41
V. A birtokháboritási kereset 49
A jogtudomány helyzete a tudományok körében. — Dr. Daempf Sándor pécsi jogtanár urtól 152
A nyilvánkönyvi bejegyzés megtámadásáról. I. — Zlinszky Imre kir. it. táblai

Lap

biró urtól 183
II. A bejegyzett jog megszünte 189
III. A hibás telekk. bejegyzések kigazitása 199
A praesumtiók tana. — Nagy Árpád budapesti ügyv. urtól 301
Folytatása 309
Vége 318
A házassági jog birói gyakorlatához. — Dr. Konek Sándor egyet. tanár urtól 401

7. Jogirodalom.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházjoga. — Irta Dr. Kolozsváry Sándor egyet. tanár. — Birálva Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól 3
A kötelmi jog általános elmélete stb. Irta Dr. Sághy Gyula egyet. tanár. — Birálva: Dr. Hoffmann Pál egyet. tanár urtól 21
A magyar váltójog. — Irta: Dr. Mutschenbacher Victor pécsi jogtanár. — Birálva: Takács István v. jogtanár urtól 30
A kötelmi jog általános elmélete stb. Irta: Dr. Sághy Gy. egyet. tanár. — Birálva: Dr. Katona Mór győri jogtanár urtól 101
Folytatása 111
Vége 120
A közigazgatási biráskodás stb. Irta: Dr. Concha Győző egyet. tanár. — Birálva: Dr. Pulszky Agost egyet. tanár urtól 135
«Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung u. Rechtswissenschaft». — Ösmertetve: Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól 145
A német polgári törvénykönyv javaslatának kidolgozása 154
Felelet Takács István birálatára. — Dr. Mutschenbacher Victor pécsi jogtanár urtól 169
A magyar örkösödési jog és az európai jogfejlődés. — Irta Zlinszky Imre m. t. akad. l. tagja. — Birálva: Dr. Wenzel Gusztáv egyet. tanár urtól 176
«Der Gerichtssaal» czimü folyóirat ösmertetése Dr. Bozóky Alajos nagy-váradi jogtanár urtól 184
«Jahrbuch für Gesetzgebung des Deutschen Reiches» czimü folyóirat ösmertetése Dr. Bozóky Alajos jogtanár urtól 201
A jogtudomány alapelvei. — H. Caulfeild nyomán angolból forditotta Hajduska Emil. — K. 216
Az észjog vezérelvei. — Irta: Dr. Wekerle László. — Birálva: K. urtól 223
A magy. váltójog kézikönyve. — Irta: Dr. Plósz Sándor egyet. tanár. — Birálva: Dr. Apáthy István egyet. tanár urtól 238
Folytatása és vége 272
A német sajtójog tankönyve Berner-től. Ösmertetve Dr. Jaques Henrik nyomán 320
Válasz Dr. Apáthy István birálatára. — Dr. Plósz Sándor egyet. tanár urtól 329

Lap

Folytatása ... 337
Vége ... 344
A katholikus egyházjogtan kézikönyve. — Irta: Kazaly Imre theolog. tanár. — Birálva: Dr. báró Roszner Ervin n.-váradi jogtanár urtól ... 352
«Zeitschrift f. d. Privat u. öffent. Recht der Gegenwart» czimü folyóirat ösmertetése Dr. Bozóky Alajos jogtanár urtól ... 361
Folytatása ... 377
Folytatása ... 387
Folytatása ... 395
Vége ... 415
Válasz Dr. báró Roszner Ervin urnak egyházjogtanomról irt birálatára. — Kazaly Imre theol. tanár urtól ... 408

8. Közigazgatás.

(Az igazságügyi rendeletek külön füzetben mellékeltettek.)

A közigazgatási és birói competentia vitás kérdése. — Török Bertalan megyei főjegyző urtól ... 68
A hagyatéki illetékek kiszabásáról. — Márton Mór közjegyző urtól ... 79
A közigazgatási biráskodás és mai joggyakorlatunk. — Dr. Concha Győző egyet. tanár urtól ... 89
Székesfehérvár közig. bizottságának feliratа a törvénykezés hiányai tárgyában 123
A közig. bizottságok köréből. — («Közig. Lapok») ... 132
A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. — Gruber Lajos urtól:
I. A közigazgatási biráskodás Franciaországban ... 277
Folytatása ... 285
II. Elsass-Lotharingiában ... 289
III. Svájczban ... 297
IV. Belgiumban ... 303
V. Olaszországban ... 311
VI. Badenben ... 312
VII. Poroszországban ... 326
A törvényhatósági tiszti ügyészek állása. — Dr. S. F. megyei tiszti ügyész urtól ... 347

9. Statisztika.

A bpesti k. keresk. és vált. törvszék ügyforgalma 1876-ban ... 24
A kir. Curia legfőbb itélőszéki oszt. évi kimutatása. — Rósa Károly kir. tanácsos és főigazgató urtól ... 71
Ügyforgalmi kimutatások szerkesztéséről. — Szarka László kir. jbiró urtól ... 79
A statisztika mint tudomány. — Dr. Herich Károly oszt. tanácsos urtól ... 133
Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre. — Dr. Wünsch Albin pénzügyi fogal. urtól 150
Folytatása ... 159
Folytatása ... 166
Folytatása ... 175
Folytatása ... 191
Vége ... 214

10. Törvényhozás.

Nyilt szó az osztrák polgári törvénykönyv receptiója ellen ... 1
A telekkönyvi törvjavaslat birálata. — Dr. Berkovits Ferencz n.-váradi ügyvéd urtól ... 11
Folytatása ... 20
Folytatása ... 29
Folytatása ... 47
Folytatása ... 52
Folytatása ... 60
Folytatása ... 66
Folytatása ... 77
Folytatása ... 83
Folytatása ... 92
Folytatása ... 100
Folytatása ... 109
Folytatása ... 116
Folytatása ... 128
Vége ... 134
Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. — Bodó István kir. törvszéki biró urtól ... 75
Folytatása ... 82
Folytatása ... 89
Folytatása ... 98
Folytatása ... 107
Folytatása ... 115
Vége ... 126
A bpesti ügyv. kamara választmányának jelentése a telekkönyvi javaslatok tárgyában ... 118
Folytatása és vége ... 137
Széljegyzetek a p. perrtartás módositására vonatkozó törvényjavaslatra. — Vavrik Antal bpesti k. jbiró urtól ... 245
A végrehajtási eljárásra vonatkozó törvényjavaslathoz. — Vavrik Antal bpesti kir. jbiró urtól ... 265
Folytatása és vége ... 375
Magánjogi codificátiónk hajdan és most — Dr. Herczegh Mihály egyetemi tanár urtól ... 373
Folytatása ... 385
Folytatása ... 394
Vége ... 405

11. Törvénykezési szemle.

Telekkönyvi állapotaink. — Bodó István kir. törvszéki biró urtól ... 5
Folytatása és vége ... 14
A csődnyitás feletti tárgyalások Budapesten. — M. A. ... 8
Törvénytelen származásu szülék gyermekeinek örökösödési joga. — Osváth Imre kir. közjegyző urtól ... 15
Törvénysértés lehet-e tárgynélküli? — K. 16
A perujitás az új váltóeljárás 54. §-a szerint. — Szirmay Róbert ügyv. urtól ... 22
Beperelhető-e az árvapénztár mint ilyen? — Zlinszky Imre kir. it. táblai biró urtól ... 30
Az intvények közlése nem tartozik kizárólag a kir. közjegyzők hatáskörébe. — Szél Akos ügyv. urtól ... 32
A törvényes zálogjogról s ennek különösebb eseteiről. — Vörös Vidor ügyv. urtól ... 38
Folytatása és vége ... 55
Rangsorozat elsőbbségének átengedése. — (*J. Ф.*) ... 47
A bélyegtörvény 99. *b*) tételének helytelen alkalmazása. — Dr. Neuberger Ignácz kir. it. táblai pótbiró urtól ... 48
A telekkönyvi tulajdon vagy birtokállásra vonatkozó igények. — Zlinszky Imre kir. it. táblai biró urtól ... 62
Ügyforgalmi kimutatások szerkesztéséről — Szarka László kir. jbiró urtól ... 79
A semmitőszék formalismusa és telekkönyvi hatósága végrehajtási ügyekben. — Asztalos Mór megy. főügyész urtól 87
Végrehajtás ingatlan örökségre a hagyaték birósági átadása előtt. — Stehló Kornél bpesti ügyv. urtól ... 96
Válasz a szerkesztői jegyzetekre. — Asztalos Mór m. főügyész urtól ... 103
Törvénykezési miseria. — Bertin Pál ügyv. urtól ... 104
A közjegyzői okmány végrehajthatóságának kérdéséhez. — Zlinszky Imre k. táb. biró urtól ... 112
Kérheti-e a hitelező az örökségnek adósa nevére leendő átiratását. — (Válaszul Stehló Kornél urnak.) ... 122
A közjegyzői okmány végrehajthatóságának kérdéséhez. Foltin Pongrácz ügyvéd urtól ... 130
Viszonválasz Stehlo K. urtól ... 132
A vegyes válóperek kérdéséhez. — Berghoffer Vilmos ügyv. urtól ... 139
Nyilt levél Asztalos Mór. m. főügyész urhoz. — Tergovcsics István kir. törvszéki biró urtól ... 140
Felsőbb biróságaink gyakorlatából. — *y.* 147
A közjegyzői okmány végrehajthatósága. — Dr. Nagy Vilmos kir. jegyző urtól 148
A nyilvánkönyvi jogok megtámadására nézve van-e befolyása annak, hogy a szerzés viszteher mellett történt. — Zlinszky Imre kir. it. táblai biró urtól 155
A telekkönyvi napló. — K. ... 156
A közlegelők felosztása kérdéséhez. — Bodó István kir. törvényszéki biró urtól ... 161
Folytatása ... 170
Vége ... 178
Igazságügyi levelek a gyakorlati törvénykezés köréből. — Dr. Tauszig János bpesti ügyv. urtól ... 163
Folytatása II. ... 193
Folytatása III. ... 207
Folytatása IV. ... 231
Nyilt válasz Tergovcsics kir. törvszéki biró urnak. — Asztalos Mór megyei főügyész urtól ... 164
A beavatkozási jogintézménynek megszoritása a legfőbb itélőszék által. — Váradi Károly ügyv. urtól ... 172
Felsőbb biróságaink gyakorlatáról. — Magay Károly kir. aljbiró urtól ... 179
Viszonválasz. — Tergovcsics István kir. törvszéki biró urtól ... 180
Beavatkozási keresetnek lehet-e helye az alapkereset határán túl. — Balzam Emil ügyv. urtól ... 188
A tömeggondnoki és perügyelői kinevezésekhez. — *I—z* ... 204
A jelzálogos hitelezők igényeinek mérve, ha a birtok haszonbérbe van adva. — *y.* 208
Az értékpapirkölcsönről. — Vörös Vidor ügyv. urtól ... 215
A telekkönyvi rangsorozat ... 226
Birói illetőség. — Rácz Pál bpesti ügyvéd urtól ... 227
Az ügyvédi képviselet tőzsdebiróság előtt, fegyelmi vétség ... 228
Birói illetőség. — Reinitz Márk ügyv. urtól ... 235
Eljárhat-e a közjegyzői helyettes a k. közjegyzőhöz utalt és vidéken végzendő birói megbizásban azon esetben, ha a közjegyző székhelyén tartózkodik? — Dr. Weisz Bernát közjegy. helyet. urtól 236
Van-e az ősiségi pátens alapján eldöntött perekben perujitásnak helye? — Zlinszky Imre kir. it. táblai biró urtól ... 243
Az értékpapir-kölcsönökről. — Foltin Pongrácz urtól, a «Magy ált. földh. részv. társulat» ügyvéde ... 250
Birói illetőség. — Rácz Pál ügyv. urtól 252
Házastársak által vállalt egyetemleges kötelezettségről. — Bodó István kir. törvszéki biró urtól ... 258
Még néhány szó a beavatkozás kérdéséhez. — *Z. I.* ... 265
Az árverési hirdetményekről. — Dr. Beliczay Elek ügyv. urtól ... 266
Birói illetőség. — Reinitz Márk ügyv. urtól ... 267
Értékpapir-kölcsönökről. — Vörös Vidor ügyvéd urtól ... 268
A biróságon kivüli beismerés hatálya, s annak alkalmazása nehány concrét esetre. — Zlinszky Imre kir. it. táblai biró urtól ... 269
A hagyatéki hitelezők kielégitése. — Rudnay István kir. it. táblai biró urtól ... 275
A bekebelezett haszonbéri jog hatálya szemben a be nem kebelezett hason joggal. — *K—r.* kir. it. táblai biró urtól ... 279
A biztositási és kielégitési végrehajtás kérdéséhez. — Kollay Alajos ügyv. urtól 276
Egy ig. ministeri közrendelet. — Antunovits Mátyás szabadkai kir. közjegyző urtól ... 283
Folytatása ... 287
Vége ... 295
Az örökbefogadottak örökösödési jogairól. — Osváth Imre kir. közjegy. segéd urtól ... 284

Lap

A telekönyvi rangsorozat kérdéséhez 288
Egy legfőbb itélőszéki döntvény 294
Tanulság egy döntvényből. — ZLINSZKY IMRE kir. it. táblai biró urtól 295
Az örköbefogadás kérdéséhez. — Dr. WEISZ BERNÁT közjegyzői segéd urtól 296
A hallgatólagos beismerés befolyása a kereshetőségi jog megállapitására. — *Z. J.* 298
A tagadó és állitó illetőségi összeütközések. — CONCHA GYŐZŐ egyet. tanár urtól 306
Folytatása és vége 315
Alak és lényeg egy jogesetben. — Dr. VÉGH ARTHUR bpesti ügyv. urtól 308
A zálogjog előjegyzése lejárt váltó alapján. — ZLINSZKY IMRE k. it. t. b. 324
Mely időtől számitandó a perfeljegyzés hatálya? 324
Néhány szó a telekkönyvek vezetésének reformjához. — HESZ JÁNOS kir. törvszéki telekkönyvvezető urtól 331
Kormányi következetesség a hagyatéki tárgyalások olcsósitása tárgyában. — OSVÁTH IMRE közjegyzői segéd urtól 339
A hagyatéki tárgyalások és kir. közjegyzői dijakról. — *D. M.* kir. törvszéki biró urtól 340
Jogositva van-e a keresk. törvszék a részvénytársaságoknak hozzá beterjesztet évi mérlegeit anyagi tartalmukra nézve hivatalból vizsgálat alá venni? — HÁNRICH JÓZSEF pozsonyi kir. törvszéki biró urtól 353
Válasz Dr. M. törvszéki birónak. — BÁNFAY SIMON pécsi kir. közjegyző urtól 355
Az 1876 évi váltótörvény 117 §-ához. — *D. E.* beszterczebányai kir törvszéki biró urtól 362
Az igazs. ministerium és a birói hatóságok bűnbakjai a kir. közjegyzők. — BLOKSAY ISTVÁN kir. közjegyző urtól 364
A héber betükkel vezetett keresk. könyvek szabályszerü voltáról. — HEXNER GYULA ügyv. urtól 370
A közjegyzői dijak szabályozásához hagyatékrendezési ügyekben. — BLOKSAY ISTVÁN kir. közjegyző urtól 372
Központi telekkönyvi igazgatóság. — BOGYAY PONGRÁCZ pécsi kir. törvszéki biró urtól 377
A sommás visszahelyezesi pen néhány lényeges kérdése. ZLINSZKY IMRE kir. it. táblai biró urtól. 409

12. Törvényjavaslatok.

Lap

A polg. törvk. rendtartás módositása tárgyában az ig. minister ur megbizásából készitett előadói tervezet. — TELESZKY ISTVÁN országy. képviselő urtól 231
Folytatása 241
Folytatása 247
Folytatása 255
Vége 263
Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról 280
Folytatása 290
Folytatása 304
Folytatása 313
Folytatása 322
Folytatása 338
Vége 345

(Külön mellékletekben)

Törvényjavaslat a gyámügy rendezéséről. (1—3 szám a. mellékletek.)
A képviselőház közigazgatási bizottságának jelentése «a gyámügy rendezéséről» szóló törvjavaslat tárgyában.
Törvényjavaslat a kir. Curiának országos képviselőválasztási ügyekben való biráskodásáról és ennek indoklása (1—2 szám a. mellékletek).
Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról. (1—6 szám a. mellékletek.)

13. Váltó és kereskedelmi jog.

A czégbejegyzés elmulasztásának következményei. — Dr. NAGY FERENCZ urtól 10
Folytatása 17
Folytatása 25
Vége 37
A perujitás az uj váltóeljárás 54 §-a szerint. — SZIRMAY RÓBERT ügyv. urtól 22
A részvénytársasági tartalékalapnak osztalékkép leendő felosztása. Dr. SCHNIERER GYULA oszt. tanácsos urtól 121
Szabad-e részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni? — Dr. NAGY FERENCZ urtól 125
Az «exceptio non numeratae pecuniae»-nak lehet-e helye váltóperben? — Dr. MUTSCHENBACHER VICTOR pécsi jogtanár urtól 141
Folytatása és vége 149
Az «exceptio non numeratae pecuniae»-nak lehet-e helye váltóperben? — REINITZ MÁRK ügyv. urtól 173
Mi különbség van intézvényezett idegen váltó és a kereskedelmi utalvány között. — GARAI B. ügyv. urtól 186
Lehet-e Magyarországban betéti részvénytársaságot alapitani? Dr. NAGY FERENCZ urtól 197
Az «exceptio in numaratae pecuniae» a váltójogban. — SZÉL ÁKOS ügyv. urtól 209
Előre eladott áru vagy ingó dolog vétele a k. t. 258. §. 1. pontja szerint minősitendő keresk. ügyletet képez-e vagy sem? — Dr. BERKOVITS FERENCZ ügyv. urtól 348
Jogositva van-e a keresk. törvszék a részvénytársaságoknak hozzá beterjesztett évi mérlegeit anyagi tartalmukra nézve hivatalból vizsgálat alá venni. — HÁNRICH J. pozsonyi kir. törvszéki biró urtól 355
Az 1876 évi váltótörvény 117. §-ához. — *D. E.* kir. törvszéki biró urtól 362
A héber betükkel vezetett keresk. könyvek szabályszerü voltáról. — HEXNER GY. ügyv. urtól 370
A közkereseti társaságok s szövetkezetek csődjéről. — Dr. NAGY ÁRPÁD b.-pesti ügyvéd urtól 388
Folytatása 398
Folytatása 410
Vége 416
Zsidóbetükkel irott váltóaláirás érvényes-e? — SORGER J. ügyvéd urtól 414

14. Vegyesek.

A bpesti kir. it. táb. tanácsainak összeállitása az 1-ső félévre 8
Az ügyvédvizsgáló bizottság tagjai 1877-dik évre 16
A birói és telekkönyvi vizsgáló bizottságok tagjai 1877 évre 24
Zlinszky Imre székfoglalása a m. t. akademiában. — A bpesti ügyvédjelöltek egyesületének közgyülése 32
† Dr. Tomassek Béla 40
† Schilling Béla 132
Horváth Boldizsár és a szolgabiroi biráskodás 148
Az egyetem hiv. nyelve a magyar-e vagy latin? 180
A bpesti kir. it tábla tanácsainak összeállitása a II-dik félévre 212
Szabó Miklós kir. it. táblai elnöknek kitüntetése 220
Helyreigazitás 260
Furcsa törvénymagyarázat 284
Az ügyvédi vizsgára bocsáttatás kérdéseiben hozott elvi megállapodások 316

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenkettedik évfolyam. 1. SZ. Budapest, 1877. január 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Nyilt szó az osztrák polgári törvénykönyv receptiója ellen. — A birtokról annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint, Dr. Uzoni Sándor, n.-szebeni ny. r. jogtanár urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle: Telekkönyvi állapotaink. Bodó István törvényvényszéki biró urtól. — A csödnyitás felette tárgyalások Budapesten. M. A. urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás
a
"Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

Nyilt szó
az osztrák polgári törvénykönyv receptiója ellen.

A «*Jogtud. Közlöny*» m. évi 50-dik számában egy névtelen iró azon fontos kérdés szellőztetése mellett: minő utat kelljen követni, hogy hazánk mielőbb egy szükségeinek megfelelő polgári törvénykönyv áldásaiban részesülhessen? — azon megáldáshoz jutott: hogy legüdvösebb lenne reánk nézve az osztrák polgári törvénykönyv receptiója.

Általános a meggyőződés, hogy a kellő jogbiztonság hiányában szenvedő jelenlegi állapotnak mielőbb véget kell vetni.

Hogy ezen szükségen segiteni az ugynevezett consolidatió vagy incorporátió t. i. az eddig fenálló jogszabályoknak, azok összes tartalmának fenntartása mellett leendő összegyüjtése, átnézése s rendezése nem képes, — ebben ugy hiszem senki sem kételkedik.

A nézetkülönbség arra nézve forog fenn, valjon: egy kimeritő, rendszeres codex oly uton létesittessék-e, hogy valamely kész törvénykönyvet fogadjunk el, a mi az idő s gyorsaság tekintetében előnyösnek látszik, vagy pedig egészen önállóan codificaljunk?

A «*Jogtud. Közlöny*» m. évi 50-dik számában megjelent czikk ha azt jól értettem, azt javasolta, hogy az osztrák polgári törvénykönyv recipiáltassék, illetőleg tartassék fenn, — megtétetvén annak családi s örökösödési részében a szükséges változtatások, s e mellett valóban igen sulyos és figyelemre méltó érvek hozatnak fel, nevezetesen: hogy ezen törvény nálunk már ismeretes, hogy azt biráink s ügyvédeink már is tudják, vagy legalább tudni tartoznak; hogy az nálunk már több éven át életben volt s életben van ma is az ország több részében, a jelzálogokra és telekkönyvekre vonatkozó rész pedig érvényben áll fenn egész országszerte, s ez utóbbinak változtatása a hitel érdekeinek is ártani fogna; hogy végre az osztrák polgári törvény gazdag irodalommal bir, s önmagában is jó és kitünő és csupán azon indokolatlan nemzeti ellenszenv által festetik nagy mértékben hiányosnak, melyet az elszenvedett kényuralom keserü emlékezete táplál.

Bár mennyire is méltánylom ezen érvek nagy fontosságát, viszonyaink közt én mégis egy egészen *uj, önálló codex szerkesztését tartom szükségesnek*, s az osztr. polg. törvény tekintetében csak annyit vélek kimondandónak, hogy arra, az önálló codificatió munkája közben, minél nagyobb figyelem fordittassék, s belőle mind az, a mi a jelen kor szükségeinek megfelel, s az élet és tudomány haladásai által tul nem szárnyaltatott, átvétessék, és igy saját nemzeti jogunk a velünk egy azon fejedelem alatt létező s a folytonos érintkezés és érdekegység ezernyi szálaival összekötött szomszéd nemzet jogával a lehető legnagyobb összhangzásba hozassék.

Kimondani, hogy ezen törvényt recipiáljuk, illetőleg tartsuk meg, de egyszersmind kimondani, hogy azt leglényegesebb részeiben revidealjuk, — annyi, mint azt mondani ki, hogy azt ne tartsuk meg, mert végre is, ha a családi, házassági, örökösödési rész egészen ujjá alkottatik, a minek szükségét a többség véleménye is elismeri, — ha a kötelmi jog az idő által nagy mértékben tulszárnyalva, a kifejlett mai ipar, kereskedelem és forgalom érdekeihez és igényeihez képest — tekintve, hogy az előre haladó élet soha meg nem pihent — s az 1810-iki törvény e részben már meglehetősen elavultnak tekintendő, — legnagyobb részében változást kell hogy szenvedjen, ha magok a telekkönyvi jogok megszerzésére s elenyésztetésére vonatkozó czikkek is okvetlenül lényeges változtatásnak néznek elébe, mert hiszen akkor, midőn az osztr. polg. törvénykönyv készült, a telekkönyvi rendszer még nem volt kifejlődve: akkor kérdem, mi az a mit ne kelljen abban revideálni? s mi marad, a mit recipiáljunk? — ha pedig az egész revideáltatik s átdolgoztatik, a mi véleményem szerint mulhatlanul szükséges, ez azután nem recipiálás, hanem uj törvénykönyv s legfeljebb a rendszer, a felosztás maradna a régi, a mit én ugyan nagyon lényegesnek nem tartok, mert ha a törvények anyaga s tartalma jó és viszonyainknak megfelelő, nem helyezek különös fontosságot arra, hogy a törvénykönyv hány részre osztassék s ezen részek és fejezetek minő sorban következzenek egymás után; de mégis azt hiszem, hogy ha már uj tartalom készül, akkor

kár lenne azon felosztást nem fogadni el, melyet a tudomány legujabb haladási fokán a legtökéletesebbeknek tartott codexek, p. o. a zürichi, szász stb. felvettek, t. i. hogy a családi és örökjog külön részt képezzenek, s hogy az örökjog, mely kizárólag sem a vagyon sem a családjogba nem állitható, külön, önálló elhelyezést nyerjen.

Az emlitett nagy mérvü, csaknem teljes átdolgozás, épen annyi időt követel, mint egy önálló uj codex készitése, az időben tehát nyereséget nem igér, s ha már kénytelenek vagyunk reá okvetlenül sok időt forditani, a menynyiben azt akarjuk, hogy minden viszonyok és érdekek komoly és beható megfontolásával czélszerüen s az állandóság biztos reményével jőjjön létre: nem kivánatosb, nem megfelelőbb eljárás-e egészen ujat teremteni? — nem válik-e nemzetünknek nagyobb diszére egy egészen uj ruházat, mint egy akképen összefoltozott, hogy a régiből aligalig maradjon meg valami s egyöntetü, egyszabásu egész helyett folt legyen folt hátán, egy megtestesült *testimonium paupertatis*. — Egyébiránt meg kell jegyeznem, hogy én ma, midőn oly kitünő codex-előminták állanak előttünk, mint a schweiczi törvénykönyvek, s a német részint kész törvények részint javaslatok, nem tartok attól, hogy szorgalmas munka és czélszerü munkafelosztás mellett a codex elkészitése sok éveket vegyen igénybe.

Bármily sok jót lehessen is mondani az osztr. polg. törvénykönyvről, s félre téve minden ellenszenvet, mely e törvény ellenében azon körülmények emlékéből merithető, melyek közt nálunk egyidőre behozatott, — kétséget csakugyan nem szenved, hogy ezen jeles, de 60 év előtt készült törvénykönyv tetemes részében elavult,[1] más részében nemzeti geniusunk és szokásainkkal össze nem fér, de általában is a legujabb codificatió igényeinek már meg nem felel, s ezért a Lajtán tul is meg vannak már győződve, hogy e codex nagy részben nem áll már ma az idő szükségeinek s a tudomány követelményeinek teljes szinvonalán, és igy lényeges változtatások szükségét érezteti. Annak alapul vételét tehát mint elvet és szabályt kimondani, elmaradott álláspontra mutatna, ugyan azt pedig kimondani, s egyszersmind hangoztatni, hogy legalább is családi s örökösödési részében lényegesen átdolgozandó, véleményem szerint ellenmondást foglalna magában.

Ezek lévén — szerény nézeteim, — az emlitett czikk érveléseit részemről el nem fogadhatom, ámbár megvallom, hogy ama szempontból a lehető legjobban s legszebben lettek kifejtve. Véleményemet röviden a következő pontokba foglalom össze: 1. polgári magánjogunk létrehozásának módját illetőleg a teljesen szabad, önálló, uj codificatiót tartom egyedül helyes módnak; 2. az uj törvénykönyvet a tudomány mai állásának megfelelő s a legujabb elismert jelességü törvénykönyvekben elfogadott rendszer és felosztás szerint óhajtom szerkesztetni; 3. tekintve azonban azt, hogy az osztrák polgári törvénykönyv nálunk már ismeretes s igy könnyebben elsajátitható s hogy becses érdekeink kivánják meg, miként nemzeti jogunk a velünk szoros összeköttetésben levő szomszéd nép jogával lehető legnagyobb összhangzásba hozassék, — a codificationál különös figyelembe kivánnám vétetni az osztrák törvény fennálló szabályait annyiban, a mennyiben azok a kor szükségei s a tudomány fejleményei által tul nem szárnyaltattak.

[1] Ezen állitást igazolják ujabb hiteltörvényeink s igy péld. a keresk. törvényünk sok részben ellentétben állana az osztrák p. törvkönyv szabványaival. *Szerk.*

A birtokról

annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint.

A birtok jogi jelentősége. — Ezen értekezés vázlata.

A birtok jogi jelentősége annak *védelmében* nyilvánul.

A tárgyi értelemben vett jog, az által, hogy a birtokot sérelmek ellen *védi*: azt tettleg *elismeri*, és a *jogi* intézmények sorába emelvén, rendszerébe befogadja.

A sérelmek elleni védelemben áll a birtoknak *általános* és *egyedüli*[1] általános *jogi hatálya*.

A birtok ezen hatálya határozott kifejezésre jut az á. p. t. kvnek a birtok védelmét elvileg szabályozó 339. §-ban, mely igy hangzik: «*A birtokot, bármi tulajdonságu*

[1] A birtoknak annak védelmén kivül még egyéb jogi hatályok is szoktak tulajdonittatni, melyek a *birtok előnyeinek* (commoda, beatitudines possessionis) neveztetnek, (V. ö. *Zeiller*, II. 59 és 85, 86 ll. WINIWARTER, II. 69, 70 ll. NIPPEL, III. 89 s k. 93, 132 ll. ELLINGER, 159. l. STUBENRAUCH, (második kiadás) I. 436, 451. ll.) Ilyenek 1. *Az érvényes czim vélelme*, (az a. p. t. k. 323. §. első tétele nyomán.) — Ezen *vélelem* oda vezetne, hogy a birtokos, mint felperes, jogi per esetében sem tartoznék birtokának *jogalapját*, (a miben a *birtokczim* az a. p. t. k. 316. §-a értelmében áll,) bizonyitani, hanem alperes dolga volna annak hiánya bizonyitását eszközölni. Hogy azonban ily vélelem felállitása a törvénynek nem állott szándékában, kitűnik annak 372. §-ából, melyszerint a Publiciana actióval fellépő birtokos; továbbá az 1477. §-ból (arg. a contrario, összevetve az 1460. §-al,) melynek értelmében az, a ki a rendes elbirtoklásra hivatkozik, *birtokuk jogczimét bizonyitani* tartoznak. Az állitólagos vélelem valósággal nem egyéb, mint indokolása az id. §. második tételében és a következő (324.) §-ban foglalt azon szabványnak, hogy a birtokos nem hivathatik fel birtoka czimének kimutatására. Más következtetést a törvénykönyv a kérdéses tételből nem von. — 2. Hogy a birtokos *ellen felhivási keresetnek nincs helye* (á. p. t. k. 323. és 324. §§.) — Ezen tételnek általánosan kötelező érvénye kétségbevonhatatlan ugyan: annak tartalma azonban kimagyarázható a felhivási kereset lényegéből, melynélfogva annak csak azon esetben lehet helye, ha a felhivott a vitatott jogot a felhivó ellen kereset utján érvényesitheti, a mi nem állhat oly jogra nézve, melynek elébbi már tettleges birtokában van. (N. sz. RANDA («Der Besitz nach österreichischem Rechte» s t. 63. s k. ll.) a felhivási pernek emlitett elvét igen szűken értelmezi, midőn abból kifolyólag a felhivást csakis valamely *dolog*, és nem egyszersmind valamely *jog* birtokosával szemben tartja meg nem engedettnek.) A felhivási kereset kizárása tehát a birtok önálló joghatályának nem tekinthető. — 3. A birtokos a tulajdoni perben *jogczimét bizonyitani nem tartozik*; és a birtokolt dolgot csak azon esetben köteles ellenfelének kibocsátani, ha ez arra vonatkozó tulajdonát bebizonyitotta; ellenkező esetben azt megtartja (a. p. t. k. 324. §. . . . . «kétség esetében a birtokost illeti az elsőbbség»). — Ezen előny azonban nem egyéb, mint a birtokra alkalmazott egyszerü következménye a *bizonyitási teher elméletének*, melynélfogva bármely alperes, (s következőleg a tulajdoni perben a birtokos,) csak azon esetben marasztalható el, ha felperes keresett jogát bebizonyitotta. A birtok sajátlagos *előjogáról* itt nem lehet szó. — 4. A birtokosnak erőszakos támadások elleni *önvédelmi joga* (a. p. t. k. 344. §.) — Az önvédelem, a mennyiben annak beszámithatása, kiterjedése, határai jönnek kérdésbe, a büntető jog körébe tartozik. (Ausztr. bünt. l. k. 2. §. *g*.). Alapját tekintve azonban, a mennyiben a vagyonra vonatkozik, (a melyhez a birtok is tartozik) a magánjog tárgya, melynek rendszerében, a jogok védelménél elő is szokott adatni. (UNGER, System. II., 344, 345. ll.) Nem érthetek ennélfogva egyet RANDA nézetével, a ki abban puszta «*büntethetetlenségnél*» a «*büntető jog kifolyásánál*» egyebet látni nem akar, és azt «ugynevezett jognak» czimezi. (i. m. 56, 57. ll.) Az önvédelem az id. §. értelmében a birtokosnak kétségtelen *joga*; azt azonban a birtok különös hatályának azon okból nem lehet tekinteni; mert az a birtok védelmének általános elvén alapszik. (V. ö. STUBENRAUCH, [második kiadás] I., 451. l., a ki a birtokvédelem fajaiként az önvédelmet és a birtokkereseteket emliti fel.) — 5. A *Publiciana actio* (a. p. t. k. 372. §.) — Ámde az a birtokkal nem magában véve, hanem csak a jogszerüség, jóhiszemüség és valódiság tulajdonságai által minősitett birtokkal jár, és lényegét tekintve nem birtokot, hanem jogot tárgyazó (nem possessorius, hanem petitorius) per. — 6. Az *elbirtoklás*. — Azonban ennek alapja szintén csak az előbbi p. alatt emlitett, különösen minősitett birtok lehet, és létesülésére azon felül bizonyos idő lefolyása kivántatik meg. (a. p. t. k. 1460. §.) (Mindezekre nézve v. ö. NIPPEL, III. 94. 95. ll. ELLINGER, 159. l. STUBENRAUCH, I., 437. l. UNGER, II., 591. l. 38. jegyz. RANDA, 58. s k. ll. KIRCHSTETTER, 169. l.) — A porosz «*Landrecht*» (I. R. 7. cz. 179. §-ban) szintén felállitja a birtok jogszerüségének vélelmét; u. sz. a 180. §-ban kimondja a felhivás megnemengedhetőségét a birtokossal szemben; ez alól azonban kivételeket tesz a 182, 184. és 185. §§-ban. Megszabja továbbá (161, 175. §§.) a birtokosnak azon állitólagos jogát is, melynélfogva csak annak tartozik ennedni, a ki erősebb jogát bebizonyitotta; végül (142. §.) a birtokos önvédelmi jogát. — SAVIGNY («Das Recht des Besitzes» s a t. 7. kiadás 29. l.) a római jog szempontjából a birtok joghatályaiul általában az usucapiot és az interdictumokat emliti fel; elébbire nézve azonban (190. l.) egyéb jogi tényezők hozzájárulásának szükségességét emeli ki.

legyen is az, senkinek sem szabad önhatalmulag háboritni. A háboritottnak joga van a beavatkozás megtiltását és a bizonyitható kár megtéritését biróilag követelni.»

Az ezen §-ban foglalt nagy jelentőségü elv önkényes («önhatalmu») háborgatásokkal szemben a *birtokot általában* birói védelem alá helyezvén, főfontossággal bir megállapitani *ezen védelem kiterjedését és határait.* E tekintetben kiválólag jelentősnek mutatkozik a birtoknak a *joghozi* viszonya; továbbá azon kérdés, mennyiben bir a birtok *minősége* befolyással annak védelmére, nemkülönben az, vajjon a birtok védelme a jogi értelemben vett birtokra szoritkozik-e, vagy pedig felkarolja a *birlalást is?* Ezen kérdések megoldásával meghatározni a *birtok védelmének a körét,* ezen értekezés három első pontjának képezi tárgyát.

Az id. §. tartalma a «*háboritottat*» jogositván fel a birói segély igénybevételére: a birtok védelme esetének beálltára annak *megtörtént háborgatása* szükségképi előfeltételt képez. Miben áll a *birtokháboritás* lényege? Ennek megfejtését értekezésem IV. pontjában kisérlendem meg.

A birtok megháboritása annak védelmét és kártéritést tárgyazó *keresetet* eredményezvén a sértett részén, ezt tárgyalni fejtegetéseim V. pontjának feladata.

Dr. Uzoni Sándor,
n.-szebeni ny. r. jogtanár.

(Folyt. következik.)

Jogirodalom.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházjoga. Irta Dr. KOLOSVÁRI SÁNDOR, m. k. egyetemi jogtanár, erdélyi ref. egyházkerületi igazgató tanácsos, a kolozsvári egyházmegye házassági törvényszékének birája. Kolozsvár 1875—1877.

Hazai jogirodalmunk különös előszeretettel ápolja az egyházi jogot. KONEK egyházi joga az utolsó évtizedben négy kiadást ért, s azonkivül más szerzőktől is sürüen jelentek meg egyházjogi munkák, melyek több kevesebb részletességgel hol a hazában lakó összes vallásfelekezetek, hol csak egyes felekezetek egyházjogát tárgyalják.

Ezen feltünő jelenség okát kétségkivül azon élénk vallásfelekezeti mozgalmakban kell keresnünk, melyek napjainkban mintegy varázsütésre ismét napirendre kerültek, mert több az egész társadalmat érintő fontos kérdések, minők — hogy csak nehányat emlitsünk — az egyháznak az államtól való teljes elkülönitése, a vallásszabadság, a polgári házasság, a felekezeti iskoláztatás, a közalapok jogi természetének kérdései immár annyira előrehaladtak, hogy azoknak minden érdekét lehetőleg kielégitő megoldása komolyan megkisérlendő lészen.

Mi természetesb, mint az, hogy ily nagyfontosságu ügyek szőnyegrehozatalának előestéjén inkább, mint valaha, fölébred a felekezetek féltékenysége és azon törekvése, miszerint valóságos vagy vélt jogaik megvédése érdekében síkra szállanak, nehogy a bekövetkezendő események készületlenül találják.

Hozzájárulnak még az ezen törekvéssel többé-kevésbé szoros összefüggésben álló autonomikus mozgalmak is, melyek az utolsó évtizedben egyik-másik vallásfelekezet kebelében lényeges átalakulásokra vezettek. A görög-keleti egyházhoz tartozó szerb és románajku polgárok felekezeti statutumai a legfelsőbb szentesitéssel ellátva már életbe is léptek, az erdélyi református egyházkerület is, mint épen a fentebbi műből értesülünk, 1871-ben egészen uj szervezetet dolgozott ki és léptetett életbe a maga számára, az aránylag csekély számu unitáriusok, sőt az orthodox és neolog zsidók is saját autonomiájuk alapján állanak, csak a legnagyobb országos felekezet, t. i. a római katholikusok autonomiai ügye, melyet a megboldogult b. EÖTVÖS JÓZSEF vallásügyi miniszterünk egyik legszerencsésebb conceptiójának kell tartanunk, megfoghatatlan módon megfeneklett és jelenleg semmi kilátás sincs, hogy egyhamar megoldásra jusson; pedig a közalapok sokat feszegetett kérdése meggyőződésem szerint helyesen csak az autonomia ügyével kapcsolatosan hozható tisztába.

Áttérve már most a fentebbi műre, általában véve megjegyezzük, hogy azt czéljának megfelelőnek tartjuk. Négyszázhetvenkét nagy nyolczadrétű lapon egyes felekezetnek, pláne azon felekezet csak egyik egyházkerületének jogát, közülünk még nem fejtegette senki. A mit szerző nyujt, az inkább sok mint kevés, s ha művét a tudomány szigorubb követelményeihez szabja vala, e nagy terjedelemben elfért volna még az unitáriusok és erdélyi lutheránusok egyházjoga is, miáltal a szakközönséget még nagyobb hálára kötelezte volna, mert az unitáriusok egyházjogát, melyből nyomtatásban eddig alig jelent meg több a semminél, neki bizonyosan bő alkalma van megismerni, a szászok egyházjogának magyar nyelven való fejtegetése pedig épen az ő művének, mely csupán Erdélyre szoritkozik, nagyobb teljességet kölcsönzött volna, mert igen alkalmas adalék lett volna, a különböző protestáns felekezetek egyházjogi intézményei egybehasonlitására és tudományos feldolgozására.

Van ugyanis sok olyan részlet az előttünk fekvő műben, melyet a szerző sokkal rövidebben érinthetett volna, (p. a jogi kutfők fejtegetésénél az országos törvények fejezete alatt ugy az országgyülés alkatelemeiről, mint a törvények alkotásmódjáról s a törvénygyüjteményekről csak közjogi munkába illő részletességgel szól), valamint sok olyan is, melyet művének minden hátránya nélkül, sőt határozott előnyére teljesen elhagyhatott volna (p. a sok tisztán liturgikai leirás, a tanodák belkormányzata steff.)

Az egész mű áll egy elég hosszu (47-ik §-ból álló) bevezetésből és négy részből, melyeknek elsejében az erdélyi ev. ref. egyházkerület alkotmányát, másodikában kormányzatát, harmadikában vagyonát, negyedikében házassági jogát tárgyalja.

Hogy ezen tisztán particuláris egyházjog megirására vállalkozott, azt szerző az erdélyi reformata egyháznak, — az unio daczára — sok tekintetben maig fennálló sajátszerü helyzetével indokolja, mit készségesen elismerünk, hisz Erdélyben mai napig is protestáns egyházi törvényszékek itélnek házassági ügyekben, holott ezek nálunk csak a katholikusokat illelőleg tartoznak a kath. szentszékek, ellenben a többi felekezetüeket illetőleg a kir. törvényszékek elé; azonkivül ama nagymérvü szabadság mellett, melyet az erdélyi reformátusok saját fejedelmeik korában élveztek, jogaik és intézményeik is szabadabban fejlődhettek, mint magyarországi hitsorsosaikéi.

A mű előnyeikép ki kell emelnünk a férfias szabadelvüség szellemét, mely azon végig vonul és azon eszélyes tapintatosságát, melylyel mindenütt kerüli az egyéb felekezetekhez tartozók capacitacióját (a melynek hit dolgában kevés haszna van, de helye sincs), és a reformata egyház tanaitól eltérő hitelviek ócsárlását (a mely hibában például KOVÁCS FERENCZ egyházjoga igen sok helyen sinlődik). Ellenben határozott hátránynak tartjuk az anyag tudományosabb földolgozásának hiányát, mely — miként már fentebb érintők — nagy részt oka a sok helyt mutatkozó szerfölötti hosszadalmasságnak, miután a szerző az által vélt eleget tenni föladatának, ha a GELEI-KATONA-féle kánonokat országos törvényeket és az ujabb egyházkerületi közgyülések határozmányait s a szervezeti szabályokat szószerint minden megjegyzés nélkül lenyomatja, holott mindezek velejét sokkal rövidebbre lehetett volna egybefoglalni, valamint hibáztatnunk kell irályának pongyolaságát s a helyesirás szabályaival való nem törődését (p. telyes, telyesiteni, sulytotta, valyon, itéletesen, kilépik, méjjen, öltők — nem ivadék, hanem idők helyett, búl, bűl, rúl, rűl, túl, tűl).

*

Ezen általános megjegyzések után tartsunk egy futólagos szemlét a mű részletei fölött.

A források elősorolásánál legérdekesebbek szerzőnek a Diploma Leopoldinum et Suppletoriumsról való fejtegetései, melyek élénk világot vetnek Erdélynek akkori vallásmozgalmaira. Az egyházi kánonok sorában az I. Rákóczy György fejedelem alatt 1646-ban Szatmár-Németiben tartott nemzeti zsinatnak GELEI KATONA ISTVÁN által egybegyüjtött kánonjai foglalják el az első helyet, és képezik maiglan azon összekötő kapcsot, mely az erdélyi reformatusokat a magyarországiakkal egybefüzi. Ezen nemzeti zsinattól egész 1871-ig az egyházi főtanács teljes gyüléseinek és a közzsinatnak végzései és határozmányai, 1871-óta pedig az ezen évi aprilis 16—19 napjain tartott teljes egyházi főtanács által alkotott és ugyanazon évi julius 18—28 napjain tartott közzsinat által elfogadott uj szervezet értelmében a fentebbemlitett két testületből «egyházkerületi közgyülésbe» egybeolvadt, képviseletî alapon szervezett, egyetlen törvényhozó testület által alkotott törvények képezik az erdélyi reformátusok egyházjogának főforrását.

E pontra nézve van egy kis megjegyzésünk, melyre nem találunk fölvilágositást szerző müvében.

Hazánkban tudvalevőleg a király felségjogának egyikét az egyház feletti felügyeleti jog (jus supremae inspectionis) képezi, melynek létezését szerző is elismeri (113. lap). Ezen jog gyakorlatban van minden felekezet irányában, a római katholikusok irányában a királyi tetszényjog alakjában; a magyarországi görög-keletiek irányában olyformán, hogy egyházi nemzeti congressusaik kir. biztos jelenlétében tartatnak, a congressusi végzések pedig királyi szentesités alá terjesztetnek s ha ilynemü megerősitést nyertek a hivatalos lapban és a Rendeletek tárában kihirdettetnek; a magyarországi protestánsok irányában olyformán, hogy egyházkerületi gyüléseik és zsinataik jegyzőkönyvei legalább «tudomásvétel végett» a felelős kormánynak felterjesztendők, de az előttünk fekvő műből nem tűnik ki, mily alakban gyakoroltatik ezen legfelsőbb felügyeleti jog az erdélyi reformatusok irányában? Nem akarjuk hinni, hogy, midőn szerző nyiltan elismeri, miszerint hazánkban az állammal szemben az egyháznak alárendeltségi viszonya eleitől fogva a dolog természetéből folyó elvnek tekintetett (116. lap) ne létezzék a nálunk fennállóhoz hasonló modus vivendi a felügyeleti jog gyakorlása tekintetében.

A szokásjogról szólva, szerző egyik kelléke gyanánt azt hozza fel, hogy a törvényhozó hatalom azt legalább hallgatag elismerje (60 l.). Ezen elavult és ma már általánosan helytelennek tartott nézetet csodálkozással olvastuk. A szokás törvényrontó erejének fejtegetésénél pedig a szerző szintén még FRANK IGNÁCZ elavult álláspontján áll. Miután a szokás a törvényes joggal teljesen egyenlő hatályerővel bir, annálfogva mindenütt, a hol codificált törvény az ellenkezőt nem rendeli, törvényrontó ereje is van.

Helyes, a mit szerző az egyházjog kútfőinek használatáról mond, hogy t. i. az egyház külső életviszonyainak meghatározására vonatkozólag az országos törvények döntő tekintélylyel birnak az egyházi törvények felett (75. l.) és hogy a különböző kutfőkből eredett egyházi törvények egymás fölött döntő tekintélylyel nem birnak (76 l.).

Erdekes azon kis statisztikai áttekintés, mely az erdélyi ref. egyházkerület alkotó elemeit sorolja elő (87. és köv. l.) valamint azon sajátszerü 9 exemtionális eset, melyet szerző (88. l.) fölemlit, hogy t. i. kilencz egyház egyik egyházmegyébe sincs bekeblezve, hanem közvetlenül a püspök fölügyelete alatt áll.

Magyarországi emberre nézve igen tanulságos az erdélyi reformátusok vallási jogait biztositó alaptörvények egybeállitása (51—64. §§.).

Jellemző és művelődés történelmi szempontból is figyelmet érdemel az erdélyi 1791. 56. t. cz. azon rendelkezése, miszerint mindenik egyház akár hitczikkeit, akár hittudományát tárgyazó könyveit a más vallásu egyházak minden befolyása nélkül kinyomathatja s e tekintetben egyik vallásfelekezet sem gördithet a másik elé sem közvetlenül, sem közvetve akadályokat (142. l.), tehát még száz éve sincs, hogy ilyen törvényre szükség volt!

Figyelmet érdemelnek azon egyesülési törekvések is, melyek ujabban az erdélyi és magyarországi reformatusok között történtek, s melyek talán már a közel jövőben üdvös eredményre fognak vezetni (147. s k. ll.).

Most az erdélyi ref. egyházkerület közgyülése egységes — több pontban a görög-keletiek nemzeti congressusához hasonló — szervezettel bir, tagjai: a főgondnok, a közjegyző és közügyigazgató, az egyházmegyék fő- és középtanodáinak gondnokai, az esperesek és jegyzők, a tanodák rendes tanárai, és az egyes egyházkerületek által 6 évre választandó képviselői, számszerint 68. Székhelye: Kolozsvár, egybegyülésének ideje évenkint pünkösd utáni első vasárnap. Mindezt csak szerzőnek művéből tudtam meg, mert eddig sehol sem volt az közölve, nyilván azért nem, mert a mint szerző 89. §-ában fejtegeti, az egyházi törvények érvényességére királyi megerősités nem szükséges.

Egyházi biróságok a következők: Első folyamodásuak 1. az egyházmegyei köztörvényszék, élén az esperessel mint elnökkel és papi és világi, 3 évre választott, legfeljebb 10 ülnökkel? 2. az egyházmegyei házassági törvényszék, melynek elnöke szintén az esperes, tagjai: az egyházmegyei director, a jegyző, a fő- és algondnok, és 3 évre választott legfeljebb 10 papi ülnök; 3. a tanári törvényszék. Fölebbviteli törvényszékek: 1. az egyházkerületi köztörvényszék, élén a püspökkel, mint elnökkel, és a közjegyző, közigazgató, 3 esperessel, 3 tanárral és 3 világi képviselővel, mint ülnökökkel, érvényes határozathozatalra legalább 7 tag jelenléte kivántatván; 2. az egyházkerületi házassági törvényszék, melynek elnöke szintén a püspök, tagjai a közjegyző, a közigazgató, az egyházmegyék esperesei és jegyzői és az egyházkerületi közgyülés által a maga kebeléből választott 12 világi biró.

Az egyház végrehajtó hatalmának központi közegét képezi az állandó igazgató tanács, melynek elnöke a hivatal szerinti legidősebb egyházkerületi főgondnok, jegyzője az egyházkerületi közgyülés által választott titkár, tagjai az egyházkerületi főgondnokok, az egyházkerületi közgyülés által 6 évre választott, évi fizetést élvező 12 tanácsos, az ügyvéd, a pénztárnok és a számvevő; a megyékben ellenben az egyházmegyei tanács, melynek elnöke az esperes, tagjai a fő- és algondnokok, a rendes jegyző és director; végre az egyes ekklézsiákban az egyházkebli tanács, melyet a választott presbyterek, a helybeli tanodák rendes tanárai, a kebli iskolák tanitói és a választás alá nem eső pátronusok (megjegyzendő, hogy csak Erdélyben vannak ilyenek) képeznek.

Ezen közegek mindegyikének hatásköre igen részletesen van szabályozva és szerző ezeket, mind igen lelkiismeretesen fölhasználta, ugy hogy műve mindenre nézve igen alapos fölvilágositást nyujt.

Kissé fejcsóválva olvastuk szerzőnek azon kijelentését, (104. l.) hogy a ref. egyháznak közép és felső tanodái iránt fennálló jogai sem lesznek jogszerűen megtámadhatók a kilátásban levő közép és felső tanodai oktatásról szóló törvények által! Hinni szeretjük, hogy szerző nem érti ez alatt azt, mintha a felekezeti tanodáknak nem lenne kötelességök az állam által e tekintetben alkotandó törvényekhez alkalmazkodniok.

A lelkészekről szóló fejezet igen kimeritő. A lelkészek dislocatiójának kérdésénél szerző is konstatálja azon sajnos igazságot, hogy a mostani állapot s nevezetesen az ekklé-

zsiától való teljes függés mellett mily gyakran fordulnak elő többnyire izgága emberek bujtogatása folytán surlodások a lelkészek és az egyházközség között. Ezek nem is lesznek máskép elhárithatók, mint egyházi közpénztár fölállitása által, melyből a lelkészek fizetésöket kapják, nehogy minduntalan a nép a papnak fölhánytorgassa, hisz a tiszteletes úr a mi kenyerünkből él!

A pátronátusi jogokról szerző azt mondja (320. l.), hogy azok nincsenek részletesen szabályozva.

A kormányzó közegekről szerző igen tüzetesen értekezik.

A püspökválasztás az uj szervezés értelmében minden kijelölés nélkül történik. (336. l.) A püspök az esperesek iránt tisztelettel tartozik viseltetni, s azok hatósági körébe nem elegyedhetik (339. l.), paptársai felett semmi uralkodói felsőbbséget nem gyakorolhat, magát a papi hivatal kötelességei s az egyházi fenyitékek alól kivettnek nem tekintheti (340), az egyházkerületi közgyülés elé püspöki jelentést kell terjesztenie. Most a közjegyzőknek a püspöki hivatalban való successiója el van törülve. (343. l.)

Egyházfegyelmi büntetések: 1. pirongatás és dorgálás, 2. az ekklézsia megkövetése, 3. hivataltól való felfüggesztés, 4. gyanús viseletű papoknak reversális alá vetése, 5. a hivataltól való elmozditás, 6. a papságból való kivetkőztetés, 7. a kisebb és 8. a nagyobb excommunicatió. (382. s köv. l.)

Az egyházi törvénykezésről azt mondja szerző, hogy a legujabb időig Bod Péternek, «egyházi törvénykeztetője» volt használatban, de már most egy ujabb munkálaton dolgoznak — codificálnak tehát ott is!

Érdekes az erdélyi reformátusok egyházvagyonának föltüntetése (388. s köv. l.) Szerző különbséget tesz az egyházkerületi, egyházmegyei, egyházközségi és tanodai javak, az ingó és ingatlan vagyon között és részletesen elősorolja a már létező vagy keletkező félben lévő különböző egyházi pénztárak állapotát és ismerteti azoknak kezelés módját; a közpénztár előteremtésére is meg vannak már téve az előkészületek (403. l.)

A házassági jognak szerző összesen 22 levelet vagyis $2\frac{1}{2}$ ívet szentel, holott e nagyfontosságú intézmény tüzetesb tárgyalást méltán igényelt volna.

Az erdélyi reformátusoknál is tudvalevőleg II. József császár házassági pátense — melyről szerző azt mondja, hogy az nem tulajdonképi egyházi, hanem kiválólag a szokás és gyakorlat által elfogadott és érvényre emelkedett törvény — és Bod Péternek «synopsis juris connubialis» czimű munkája szabályozzák máig a házasságot. Ezeken kivül szerző figyelemmel van az ujabb országos törvényekre is.

A szükségképi polgári házasságot szerző máskép *tűrt* polgári házasságnak is nevezi, mely nomenclatura igen könnyen tévedésre szolgáltathat alkalmat, mert az ausztriai örökös tartományokban behozott Noth-Civil-Ehe nem tűrt, hanem *pótlólagos* polgári házasság, melyet a polgári törvény megenged oly esetekben, midőn azt a vallási törvények tiltják, de oly akadály miatt, melyet a polgári törvény nem ismer.

Egyébiránt ezen egész fejezet igen fölületesen van egybeállitva a közkézen forgó tankönyvek nyomán, s épen arról nem nyujt fölvilágositást, a mit az olvasó leginkább volna jogositva benne föltalálhatni, a házassági ügyek kezelését egyetlen egy lapon pertractálja.

A felmentési ügyre nézve szerző különbséget tesz a kihirdetés és a házassági akadályok alóli fölmentés között, az előbbi, ugymond, a püspököt s illetőleg esperest, az utóbbi a fejedelmet illeti.

A kihirdetést elmulasztó papra szabott büntetést az 1808. évi zsinat 12 frtra határozta. (450. l.) Az alattomos házasságot az erdélyi reformátusok is semmisnek tekintik. (454. l.).

A házasság megszüuési módjaiként szerző ezeket sorolja elő: 1. a halált, 2. a megsemmisitést (érvényességi akadály miatt), 3. a felbontást, mely vagy végleges (divortium) vagy időleges (separatio a thoro et mensa); ez utóbbi iudvalevőleg az erdélyi reformatusok egyházjogának egyik sajátszerüsége (a magyarországi protestánsoknál ismeretlen).

Mindezek után bátran kimondhatjuk egyéni véleményünket, hogy az előttünk fekvő mű inkább az egyházi jog anyagának egybeállitása — s mint ilyen kétségtelenül becses adalék-, mint rendszeres munka, mivé csak az egybehordott anyagnak tudományos földolgozása folytán válnék.

Dr. Bozóky Alajos
nagyváradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi állapotaink.

I.

A m. kir. igazságügyminiszter ur «A telekkönyvi rendtartás», — továbbá «Az ujonnan szerkesztett telekkönyvek közzétételéről és kiegészitéséről,» törvényjavaslatokat; s végre egy «Utasitástervezetet a telekkönyvi ügyvitel tárgyában» készittetett, s készül az országgyülés elé terjeszteni.

E javaslatok folytán, melyek által a haza nagyfontosságu érdekei érintetnek, bátor leszek több évi szaktapasztalataim nyomán igénytelen nézeteimet szabadon és fesztelenül kifejteni; még annak árán is, hogy sokaknál e nézetek a mai áramlatok mellett csak félvállról fognak tekintetre méltattatni; mert a bármily sokaságu gyengeségek és tévedések daczára, a megszokásoknak a helyesség szinével fénymázolt lánczaiból vajmi nehéz a megszabadulás! — De ha elérendem azt, hogy mégis lesznek, kik e közlött eszméket, nem mondom osztani, hanem legalább azok felett komolyan gondolkodni fognak: megnyugtat azon tudat, hogy tehetségemhez képest a nagykérdéseknek megvilágitásához járultam.

A szóban levő javaslatok által átölelt érdekek emlitett fontosságánál fogva az előtérbe lépő kérdések felett nem lehet röviden tulesni, s tekintve, hogy ezen javaslatok nem egyebek, mint a most is érvényben levő telekkönyvi rendeletek és pótrendeletek helylyel-közzel kibővitett copiái; mielőtt azok birálásába ereszkedném, mulhatlanul szükségesnek tartom előrebocsátólag, s ismertetésül ecsetelni birtok- és hitelviszonyainkat, melyek a mostani telekkönyvi rendszerben sarkallanak. És ha ezeknek sikerül hű képét adnom, azon kérdés nyitja: valjon e javaslatok általán mint szerkesztvék, alkalmasak-e arra, hogy törvénytárunkba iktattassanak, vagy sem? s ez utóbbi esetben, mit kelljen előbb tennünk? — önként fog előttünk feltárulni.

Koronként tünnek fel eszmék, melyekből idő folytán rendszerek, vagy intézmények keletkeznek, s ezekbe az állami közélet, vagy ennek egyes ágai, nem ritkán erőszakkal is bekereteztetnek; de miket utóbb maga a beékelt élet akár a haszonvehetlenség, akár az ügyetlenül kezelt alkalmazás miatt reform czége alatt levegőbe röpit, vagy csendesebb folyamu létviszonyok között aláás, félretol, avagy ha egy- s más tekintetben hasznavehetőségük bebizonyul, a valódi szükségérzetnek megfelelőleg átidomit.

A közélet ezen tüneményeit a kormányzatot vezető férfiaknak, s velök együtt a törvényhozó testület többi

tényezőinek is, ha hivatásuk szinvonalára termettek, nagyon meg kell figyelniök. — A speculativ theoremák minden ároni erőszakolása könnyen a bátor Barbican, és társai sorsára juttathat, kik ugyan a fényes, de élettelen, és termékeiten talajunak talált holdat egyideig közelről tudós ábrándozással szemlélhették; azonban végre is a földre, melynek kebeléből kiemelkedtek, — s szerencse, hogy annak is lágyabb ölébe — a ruganyos tengerbe zuhantak vissza.

E nézlet vonul el lelki szemeim előtt, midőn ez eszmetöredék papirravetésénél birtok- és hitelviszonyaink, és ezek eminens gyámolául szolgálni akaró, magában véve ugyan szép eszméből kiinduló, de már a kivitel első stadiumában, roskatag alapokra fektetett telekkönyvi rendszerünk körüli munkálódások laza, s tömérdek ellenmondásokban szenvedő, s ennélfogva demoralisálólag is ható állapota felett évek hosszán át felhalmozódott közvetlen tapasztalások támaszkarjain, végig gondolkozom.

* * *

Midőn az 1853. apr. 18. kelt igazságügyminiszteri rendelettel elhatározott általános helyszinelés alapján a maig is érvényben levő telekkönyvi intézmény az ország legnagyobb részében 1856—1863 közti időszak alatt életbeléptetett, és a birói ügyintézés az 1855. deczemb. 15. kelt, — itt-ott helytelenül patensnek nevezett, — rendelettel szabályoztatott, az intézmény czégeül: «az ingatlanok tekintetében szerzett dologi jogok biztositása, továbbá a hitel — és ennek nyomában járó földipar-emelése, felvirágoztatása» tüzetett ki, és hangoztatott mindenfelé, hangoztatik ma is.

Közbevetőleg legyen mondva, az én egyéni nézetem a telekkönyvi íntézmény czéljának adott definitiojával nem tud egészen megbarátkozni, s ebben a phrázisszerüségnek bizonyos szinezetét találja. Azonban minthogy ennek fejtegetése egy abstract theoria feletti elmefuttatás volna, s szorosan nem is tartozik a fenforgó kérdésekhez, — azt elejtem.

Több jeles szakember felismerte az intézmény hiányait, különösen az irkafirkák tömkelegébe burkolt complicáltságát és az irodalom terén is sorompóba szállottak.

Az egyik commentator[1] ki ugy látszik a gyakorlati életben is közelebbről ismerte a kérdéses intézmény alkalmazásának eredményeit, maga bevallja himezés nélkül, hogy «hazánkban ezen intézmény nem eléggé alaposan és átalánosan ismeretes, a honnan magyarázható sok helyütt, kivált a kevésbbé müvelt osztálynál» — tehát a nemzet egy nagy tömegét képező kisebb földbirtokosoknál, — «az affelé!i tévhiedelem és bizalmatlanság» — s következményképen, — «nem hozza meg czélja szerinti mértékben hasznos gyümölcseit; sőt a félreértésekből számos kárt látunk felmerülni.»

Ezen nézet helyességét ma tizennégy év után a tapasztalat eredményei sem czáfolták meg, s minél tovább haladunk a létező viszonyok közt, az idők és a nemzeti lét nagy pályáján, annál kirivóbban lép előtérbe a magánjogi élet azon egyik követelménye is, azon égető szükség, minek már az 1861-diki országbirói értekezlet jeles tagjai a telekkönyvi intézmény iránti nézetük kifejtése alkalmával igenis érthető kifejezést adtak, azzal: «hogy ezen rendszer egy a czélnak megfelelőbb, és kevesebbé bonyodalmas rendszer által pótlandó volna.» Az értekezlet tagjai mint classicus jogászai a nemzetnek, a hivatkozott óhaj-kifejezéssel egyátalán nem azt jelezték, s nemis azt akarták jelezni, hogy a kérdés alatti rendszer ugy mint van, aprólékos modósitásokkal törvényerőre emeltessék.

Az orszb. értekezletben nyilvánult, azóta nemcsak nem változott, hanem mondhatni kényszeritővé vált közkövetelmény, és szükségérzetnek akarnak főleg e sorok is kifejezést adni, mely szinezetét nem a képzeletből, nemis a szomszéd osztrák tartományokból, hanem magából az itthoni napi életből veszi. És emellett ki kell jelentenem azt is, miszerint e sorokkal czélom: leginkább a nem igen respectalt, sőt sok tekintetben elhanyagolt kisbirtokosok jogi érdekeiben felszólalni.

Parlamenti törvényhozásunk organicus működésének megkezdése óta alkottatott, változtatott, módosittatott több mint 430 szükséges és félig szükséges törvény sokféle tarkaságban. Mindez került több mint 5 millió forintba. Az ipar és kereskedelem érdekében a törvényhozás megtette kötelességét, mondhatni rohamosan, kelleténél többet, mely részben sulyos teherként nehezül a nemzet egyetemének vállaira. A drága haza szentföldének méhekként szorgalmas $1^1/_2$ milliónyi munkás gazdái érdekében pedig noha ezek örök-törzsét képezik, s valószinüleg képezendik is a nemzetnek, a magánjog, — földbirtok, és ezzel kapcsolatos hitelviszonyok szabályozására, — az elpazarolt évtizedből alig alig jutott valami.

* * *

És most vizsgáljuk a hivatkozott commentator szavainak alapindokait, melyeknek egy csoportja a jelenlegi telekkönyvek technikai szerkezetének megalkotásában, másik csoportja pedig az erre épitett rendszer alkalmazásában, a jogügyek birói elintézéseiben rejlik.

A telekkönyvi rendszer fundamentumát képező helyszini felvétele az ingatlanoknak, — mi a nemzet részéről ismertes resensussal fogadtatott, — a fentebb mondott korszakban elrendeltetvén, az akkori kormányzat által az ország egy sereg e szakban jól-roszul betanitott, különböző pályákról leterelt, és életirányt tévesztett egyénekből összetoborzott, többnyire, különösen pedig a felsőbb fokozatokban a nemzet nyelvét sem értő ugynevezett helyszinelő hivatalnokokkal árasztatott el. Ezen körülménynek — eltekintve attól, hogy az osztr. polg. törvényekben lefektetett elvek idegenek, ismeretlenek voltak, — amint eddig sem tudtak meghonosulni, — azon természetes következménye volt, hogy maga a közvetlenül érdekelt földbirtokos osztály roppant nagy többsége megvonta a közreműködést, nemcsak, sőt sokhelyütt igyekezett a munkálatokat hátráltatni, vagy zavarni és tévutra vezetni.

Hogy ily körülmények között nemcsak maga a birtokok helyszinelése; hanem egyszersmind az illetők birtokjogainak kinyomozása, és jegyzőkönyvbevétele oly egyének által, kiknek a tulajdon — birtok, — stb. jogokról többnyire fogalmuk sem volt, — felette megnehezittetvén, tömérdek hibák csusztak be azon könyvekbe, melyeknek a földbirtokra szerzendő jogok szentirásának kellendett lenni, könnyen felfogható; kivált ha még ehez hozzágondoljuk azt, hogy a helyszinelési munkálat akkoriban felülről époly hajszolódással és kapkodással hajtatott végre, mint a milyennel történnek ma is nálunk egyes törvények végrehajtásai.

Érezte a felvételi munkálat gyarlóságait az 1855. decz. 15-diki rendelet szerzője maga is ösztönszerüleg, azért jónak látta ezen rendeletben az 51. §. ötödik bekezdését beiktatni.

A telekkönyvi tanácsok működésének megnyitásával egyidejüleg a felvételi munkálat hibáinak megigazitása, és a régi betáblázott követelések jelzálogi átkeblezése czéljából a hirdetményi határidő kiiratott. Az utóbbi tekintetben ugyan lehetőleg minden megtörtént, de annyival kevesebb az első irányban. És ma e telekkönyvek vezettetnek azon hibás alapokon, melyekre azok fektetvék. Az érintett hirdetmény a dolgon nem sokat változtatott, sok esetben nem is változtathatott.

Éveken át volt alkalmam találkozni esetekkel, melyek az első felvételek felületességét kirivó szinekben álliták elém.

Egy községben, például, vizsgálatot kellvén tartani, kitünt, hogy a panaszolkodó félnek szőlőbirtoka ott, és azon

[1] *Rényi Rezső* «a telekkönyvi törvények magyarázata» cz. műve.

tájon nem volt, hová a helyszinelő annak figuráját rajzolá, s bővebbi nyomozás kiderité, hogy a határbeli szőlők a lehető legrendetlenebbül összevissza helyszinelvék; ezen a hivatkozott hirdetmény egyáltalán nem segit.

Egy más községben, mint végrehajtónak volt esetem, hogy a végrehajtást szenvedőnek a telekkönyvben volt felvéve 3 darab szőleje különböző, egymást megközelitő helyrajzi számok alatt, s ezek közül csak egy volt minden helyszini vizsgálat daczára kinyomozható; a többi részlet hová lett, vagy általán létezett-e? ki nem derittethetett, s a végrehajtató fél kénytelen volt egy kis darab szőlő elárverezése után befolyt csekély vételárral megelégedni; a többi részleteken pedig, — már t. i. a papiron — zálogjoga tovább is fenhagyatott.

Egy harmadik községben, hol szintén a szőlőbirtokokban, — tömegesebben előfordult rendetlenségek miatt kelle vizsgálatot tartanom, hasonlóképen azt észlelém, mit az első példában emliték; több kimaradott részleteket kellett pótlólag felvennem, de ezek legtöbbjénél ismét a kézről-kézre átszármazást nem lehetett constatálni, és a telekkönyvi rendsz. 120. §. szerinti eljárást egész szigorában alkalmazni.

Számtalan községben pedig, hol az urb. birtokviszonyok rendezésének megtörténte folytán a telekkönyvnek az 1869. apr. 8. 2579. sz. a. kelt igazságügym. rendelet értelmében átalakitása czéljából szerkesztett tervezetek meghitelesitésére kiküldetve, az ebbeli eljárást foganatositottam, azon bő tapasztalatot kelle szereznem hogy a telekkönyvi tulajdonosok nevei a tényleges birtokosokéval csak ritkán, kivételes esetekben egyeztek meg, s a telekkönyvi tulajdonosok nevei olvasásánál ezek hallatára a jelenvoltak szemrefejre nézve bámultak, mert e nevek hordozói már régen elholtak, vagy a világ négy szélrózsája felé a községből eltávoztak, a birtokok pedig, nemcsak az ugynevezett * alatt jegyzett szabadforgalmuak, hanem az 1871 : 53 tcz. IX. fej. életbeléptétől fogva a telkek és kisházállományok is — az örökösök, és ezek örökösei, vagy a szóbeli szerződések alapján vevők, és ismét vevők, vagy cserélők stb. kezére, egészben is ritkán, hanem egyes, többnyire feldarabolt részekben átszállottak. Sőt 1874-ben voltam községben, hol azon nevezetes körülményt észlelém, hogy azon községbeli összes telekkönyvnek birtok- és tulajdoni lapjaî — egy párnak kivételével — tisztán azon állapotban voltak, melyben azokat a helyszinelő bizottság 1857. elején a telekkönyvi hatóságnak átszolgáltatá. — Mi természetesebb, mint hogy az ily nyilvánkönyvön kivüli birtokátszármazásoknál, nemcsak a telekkönyvi rendeletnek meg nem felelő, hanem általán minden okmány hiányában, — a hivatkozott miniszteri rend. 19-ik §. és a telekk. rend. 120. §. határozatának megfelelőleg az átalakitások nem eszközölhetők; még kevésbé hozható összhangzásba a telekkönyvi állapot a tényleges birtoklással; minélfogva a birtokosok legnagyobb része az ily munkálatoktól közönyösen távol marad.

Az érintettek cathegoriája alá esőkön kivül mennyi azon birtokrészletek száma, melyek részint az illető gazda elhanyagolása, vagy a nagy természet elemeinek pusztitó keze alatt az idők folyamán megsemmisülnek, vagy más módon megszünnek jogi forgalom tárgyai lenni; mire nézve szintén vannak tapasztalati eseteim nem egy községben; sőt arra is, hogy egész dülő szántóföldek, vagy réteknek ily minőségbeni müvelődése abbahagyatott, s legelőkké vagy haszonvehetlenekké devalválódtak, azonban a telekkönyvben maig is mint szántóföldek vagy rétek szerepelnek.

Meg kell még azon sajnálatos felületességet emlitenem, melylyel némely, kivált ugyanazon telekkönyvi birtokosnak ugyanazon dülőbeli egymáshoz közelfekvő birtokrészletei egyike- vagy másikának eladása folytán az okmány szerkesztésénél az adásvétel tárgyát képező ingatlan megjelelése történik. Egyik vagy másik helyszinszámu részlet a sok közül kikapatik, az okmányba bejegyeztetik; hogy aztán az eladási tárgy a valóságban ugyanaz-e? azzal sem az eladó, sem a vevő sokat nem törődik. A fősuly arra van fektetve, hogy bizonyos telekkönyvi számadat az okmányba bejegyezve, s az okmány és kérvény a telekkönyvvel, vagyis a papiros tartalma egy másik papir tartalmával megegyezzen. Ily felületességektől maguk a birói eljárások sem mentesek, minek egyik igen szomoru példányát nyujtja azon pereset, mely a legfőbb itélőszéknél 1872. decz. 2. 8883. sz. a. elintézést nyert olyképen, hogy a vevő a neki árverés utján átadott birtokból kiüttetett.

Erintettem előbb azon nehézségeket, melyek a telekkönyveknek az urb. birtokszabályozások folytáni átalakitásainál fenforognak. Idevonatkozólag még azt kell megjegyeznem, hogy az ily szabályozási munkálatok is a mondott czélt részben csak ott segitik elő, hol a szabályozás alkalmával az egész határ az egyéni birtokálláshoz képest felméretett, s a volt jobbágybirtokok is ujabban rendeztettek. Azonban ez ritkább határokban történt. Legtöbbnyire a legelő, erdő, nádas stb. egyszerüen elkülönittetett. Az ily részletes rendezés pedig átalános helyes telekkönyvezésre alapot nem nyujthat.

A helyesebb telekkönyvezést azzal is akarták elősegiteni, hogy a telekkönyvek birtokállási lapjai összhangzásba hozandók lettek volna a földadósorozati munkálattal, mi azonban szinte nem sikerült, s ezen rendelkezés utóbb meg is szüntettetett, mert a telekkönyvileg szerzett jogok tulajdonosainak érdekei nem voltak alárendelhetők az állam földadóköteles birtokosai egyszerü tényleges birtoklásának.

Az elmondottakból könnyen megitélhető: mi értékkel birjanak átalán az 1869. ápr. 8-án 2579. sz. a. kelt miniszteri rendelet határozatai, melyek «az ujonnan szerkesztett telekkönyvek közzétételéről, azok átalakitásáról és kiegészitéséről» szóló törvényjavaslat második fejezetében felvétettek, mely javaslatban a telekkönyveknek a földadósorozati munkálattal való összhangbahozatala iránti intézkedés a 40. §-ban ismét ott szerepel.

Oly ingoványos felvételi alapokra fektetve, minőknek rajzoltuk a helyszinelési munkálatokat, — az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok nyilvántartása és biztositása czéljából a helyett, hogy azok átruházásának vagy terheltetésének módja az osztr. polg. törv. 433., 451. §§-ban indicalt alapból kiindulva, könnyebb, egyszerűbb és kevésbbé költséges alakszerűségek korlátai közé szoritva iratott volna elő, — épittetett felül, és épittetik tovább azon költséges és későbbi birói magyarázatok, s ezekből folyó ingadozó alkalmazás következtében szövevényessé lett, a kevesebbé jártas félre nézve elijesztő, és e mellett a formalismust az anyagi igazsággal hadi lábra állitó azon eljárási rendszer és mód, mely a sokképen magasztalt 1855. decz. 15-ki rendeletben találja keresetét. E rendszer az ecsetelt silány consistentiáju, és a nyilvánkönyv egyik főkellékét a speciálitást illusoriussá tevő alapokon nyugszik anélkül, hogy magánjogi törvényeink rendezve volnának, vagy egyidejüleg rendezés alá vétetnének, noha a telekkönyvi rendszer azokkal szoros kapcsolatban van. A mostani telekkönyvi rendelet, ugy szintén a kérdés alatti törvényjavaslatokban foglalt némely rendelkezések egyenesen az anyagi magánjog körébe tartoznak, s ettől különválasztva a telekkönyvi rendszer czélszerüen meg sem alkotható; de az azért mégis törvényittetni szándékoltatik, mint ha ezen rendszer önmagában véve, önmagának czélja is volna!

Bodó István,
királyi törvényszéki biró.

(Vége következik.)

A csődnyitás feletti tárgyalások Budapesten.

A szaklapok főfeladatához tartozik a törvénykezés terén felmerülő visszásság és ferde gyakorlat leplezetlen feltüntetése által igazságszolgáltatásunk javitását fokról fokra elősegiteni. — Ezen s csakis ezen szempont indit e sorok megirására.

Nem titkolhatom el csodálkozásomat, hogy még nem történt felszóllalás a budapesti e. f. kir tszéknél meghonosult azon káros gyakorlat ellen, hogy midőn valaki ellen csődnyitási kérvény adatik be, panaszlottnak lehetővé tétetik miszerint 2—3 hónapig elhuzhatja a csődtárgyalás végleges befejezését, vagyis más szavakkal a panaszló sok esetben képtelen 2—3 hó letelte előtt a tárgyalási jkönyvet itélet alá terjeszteni. Rendesen ugyanis — tisztelet a kivételeknek — azon szokást követik a panaszlottak képviselői, hogy a csődtárgyalásra a megjelenésre kitüzött határidő végperczeiben jelenvén meg, a jkvbe csak néhány sort irnak s ezután a tárgyalást az idő előre haladottságánál fogva elhalasztják. Ezt eltüri 3—4 izben a panaszló képviselője, végre megunván a mindennapi nagy időveszteséget, s attól tartva, hogy ez ad infinitum igy fog történni, miután a csődtörvény ily esetre semmiféle remediumot nem nyujt, azon kérelemmel terjeszti a jkvet a csődbiróság elé, hogy panaszlottat záros határidő alatt utasitsa perbeszéde befejezésére. Ez megtörténvén, 2—3 hét leteltével egy uj határnap tüzetik ki, melyen végre a birói meghagyás következtében panaszlott ellenbeszédét befejezi. Most következik a válasz előterjesztése s ezután a panaszlott viszonválasza, melynél az elébb ecsetelt comédia szórul szóra ismétlődik. Ugyanigy a panaszlott ellenvégirata előterjesztésénél.

Ennek lehetősége szerintünk nem másból, mint a csődtörvény helytelen magyarázatából ered, mert habár a csődtörvény határidőt nem is szab a csődnyitás feletti tárgyalás befejezése tekintetében, mindazonáltal az 1840. XXII. t. cz. szelleméből s különösen a 6. §. rendelkezéseiből kétségen felül áll, hogy a csődnyitás feletti tárgyalásnak nyomban s ha csak fontos okok nem kivánják, minden halasztás kizárásával kell befejeztetnie. — A hivatott szakasz rendelkezései ugyanis következők,: A tszék *haladék nélkül* közli a kérvényt panaszlottal, rövid határidőt tüz, s meghagyja panaszlottnak, hogy vagy a követelés alaptalanságát, vagy pedig bizonyitványokkal támogatott vagyoni állapotát *minden további halasztgatás nélkül* mutassa ki. Ez tehát fentebbi nézetünket eléggé s az ecsetelt huzavonát legkevésbbé sem indokolja; de a mennyire tudomással birok, hazai összes törvényszékeinknél azon gyakorlat követtetik, hogy a csődnyitás feletti tárgyalások minden halasztás kizárásával döntetnek el, s nem ösmerik sehol sem az idő előre haladott voltára alapitott hivatalbóli elhalasztást, mely elég hibásan a váltótárgyalásoknál is itt Budapesten meghonosult, s mely sokszor a hitelezőnek érzékeny vagyoni kárával járt.

Be kell ösmernünk, hogy ily gyakorlat kifejlődésének egyik főtényezője az ügyvédek egy és pedig azon részében keresendő, kik a nélkül, hogy alapos ellenvetést tehettek volna, elvállalták a panaszlott védelmét s ily eszközhez nyultak a hitelezőt egy nem épen kedvező egyesség megkötésére birandók, a mi azonban nem fér össze az ügyvédi hivatás és méltósággal, melyet minden egyes tagnak megóvni és féltékenyen megőrizni erkölcsi kötelessége; de nem szabad szem elől téveszteni, hogy ezen eljárás mellett saját felök érdekeit is koczkára teszik, mert a hasonló hasonlóval szokott visszaflzettetni, s előfordulhat eset, hogy a csőd nyitásának ilyképeni meggátlása az összes hitelezőkre felette károssá válik. Nevezetesen van csődtörvényünkben oly intézkedés, melynél rendkivüli horderejü a csődnyitás időpontja az érdeklett hitelezőkre nézve.

Ezen rendelkezés pedig foglaltatik az 1840 XXII. t. cz. 32 §-ában, mely szerint «mindazon terhes szerződések, melyeket a bukott a *csődület megrendelését közvetlen megelőzött tizenöt napok alatt* házastársával vagy olyanokkal köt, kik vele harmadiziglen vérségi vagy sogorsági viszonyban s összeköttetésben állanak, csak *feltételesen* birnak joghatálylyal.

A mai viszonyok közt midőn a kedvezőtlen anyagi körülmények és kereskedelmi deroute következtében a bukások száma aggasztó mérvben szaparodik, s ennek kapcsán az álügyletek és vagyoni átruházások napi renden vannak, a csődtörvény fenti szakaszának kettőzött fontossága van, sőt megtörténhetik, hogy a csődnyitás épen a fenti szakasz alkalmazásba vétele miatt kéretik. De azon eljárás mellett, ha a csődnyitás kérdése csak a benyujtás napját követő 3—4 hó mulva válik elbirálhatóvá, a csődtörvény 32 §-a irott malaszt marad s gyakorlati jelentőséggel nem bir.

Nem tekintünk egyéb indokokra, melyek mindannyian a csődnyitás feletti tárgyalásnak sürgős keresztülvitele mellett szólanak, elégnek véljük magát a törvény fentebbi rendelkezését, mely okvetlenül igényli, hogy ott a hol a csődöt kérő fél bele nem egyezik, halasztásnak helye ne legyen, sőt ennek keresztülvitele érdekében a tárgyalás megtartása 2—3 nappal későbbre is kitüzhető volna, hogy panaszlott adatait, vagy bizonyitékait megszerezhesse s összeállitsa.

Hiszszük és meggyőződésünk, hogy a budapesti e. f. kir. törvényszék is belátta már ezen elharapódzott helytelen gyakorlat hátrányos következéseit s azon reményben zárjuk be sorainkat, miszerint már legközelebb intézkedni fog a csődnyitási tárgyalásoknál a huza vona kiküszöbölése és a tárgyalásoknak a törvény szelleméhez képest gyors legombolyitása iránt.

M. A.

Különfélék.

(**A budapesti királyi itélő-tábla tanácsainak összeállitása**). Életbe lép 1877-ik évi január 1-én, **Polgári.** I. Tanácselnök *Széll Kristóf.* Birák: Burián Imre, Horváth Illés Lendvay József, Jankovich Gyula, Dáni Nándor, Tóth Károly, Kovács János, Szászy László, Hlaváts István. II. Tanácselnök *Mendelényi István.* Birák: Ferenczy János, Szentmihály István, Bernolák Károly, Rudnay István, Orosz Antal, Paczolay László, Dr. Stephanides H. Papanek Sándor, Weber Ottó. III. Tanácselnök *Horváth Döme.* Birák: Ruby Antal, Csanády György, Farkas Géza, Szabó Albert, Bartal Pál, Kozma Zsombor, Oberschall Adolf, Zlinszky Imre, Német János. IV. Tanácselnök *Ráth György.* Birák: Mattyasovszky Lip., Szabó Agoston, Regner Tivadar, Lehoczky Kálmán, Máy Árpád, Süteö Rudolf, Szloboda János, Blaskovich István, Oeffner Ferencz. V. Tanácselnök *Vajkay Károly.* Birák: Pósch Ágoston, Csörghe László, Rudnyánszky Béla, Okolicsányi Zsig., Kautz József, Cimponeriu Athan., Németh Lajos, Dr. Despinits Péter. VI. Tanácselnök *Marschalko Leo.* Birák: Hajdu Lajos, Barthodeiszky Gy., Kaszay Zsigmond, Körtvélyessy Mikl., Knorr Alajos, Dr. Kiss Józsa, Sánta Gábor, Vörösmarty Béla, Szeremley Lajos. VII. Tanácselnök *Nyeviczkey József.* Birák: Veszprémy János, Hettyey István, Pásztélyi János, Pósfay Károly, Lipthay Kornél, Guda György, Erdélyi Sándor, Dr. Wenczel Tivad., Szerdahelyi Károly, **Büntető.** I. Alelnök *Fabiny Teofil.* Birák: Kudlik István, Buócz Kálmán, Dr. Andrássovics B., Dr. Paiss Andor, Sümeghy István, Hadzics Lázár, Novák Imre, Popovits Jenő, Gyárfás István, Sebestyén Pál, Vágfalvy László, Mutsó Mihály. II. Tanácselnök *Szalay Ágoston.* Birák: Plainer Antal, Dobos József, Lázár Mihály, Bellaágh István, Vecsey Sándor, Závodi Albin, Rimely Antal, Dessewffy László, Theofanovics Sánd., Jakabfalvay Gyula, Bornemisza Antal, Hettyey Gyula, Bolváry Gellért. **Urbéri és vegyes.** I. Tanácselnök *Sárkány József.* Birák: Horváth László, Csillag Benő, Kállay Adolf, Wlád Alajos, Kubinyi Zsigmond, Ostffy Pál, Balázsovics Zsigm., Rósemberszky Ant., Kún Sándor. Dr. Battagliarini P., Keömley Pál, Kámánházy Béla, Braidschwer József. **Váltó, csőd, kereskedelmi és bánya.** I. Tanácselnök *Karap Ferencz.* Birák: Agorasztó Miklós, Pataky Ignácz, Polgár Ignácz, Külley Ede, Dr. Décsey Zsigm., Fábry Károly.

Kelt Budapesten, 1876. deczember 21. *Szabó Miklós*, a budapesti kir. itélő-tábla elnöke.

(**Meghivás**). A magyar jogászgyülésen a jogreformok köréből tárgyalandó kérdések kitüzésére, valamint a jogászgyülés egybehivási módozatainak megállapitására az alapszabályok értelmében az állandó bizottság lévén hivatva, ennélfogva felkérem a hetedik magyar jogászgyülés bizottságának t. tagjait, hogy az általam e czélból 1877. évi jan. 14-én déli 12 órakor a budapesti ügyvédi kamara tanácstermébe (IV. zöldfa-utcza 12. sz. a.) ezennel egybehivott bizottsági ülésben megjelenni sziveskedjenek. *Mailáth György*, a hatodik magyar jogászgyülés elnöke.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Indokolás,

a kir. Curiának az országos képviselő-választási ügyekben való biráskodásáról szóló törvényjavaslathoz.

Az 1874. XXXIII. törvény 89. §-a kimondja, hogy «*a kérvénynyel megtámadott választások érvénye felett a Curia itél. Az anyagi és alaki szabályokat, melyek szerint a Curia ezen hatáskörében eljár, külön törvény határozza meg*».

Törvényjavaslatom a törvény ezen rendeletének kiván eleget tenni.

E körülmény fölöslegessé teszi a törvényjavaslat benyujtásának tüzetes indokolását.

A törvényhozás, midőn az idézett szakaszt megalkotta, már döntött azon kérdés fölött, vajon fenmaradjon-e az 1848. V-ik törvény 47. §-ának azon rendelete, hogy «azon választások iránt, melyeknek törvényessége bármely tekintetből kérdésbe vétetik, a képviselő-tábla intézkedendik» és pedig azon házszabályok értelmében, melyeket az 1848. IV. törvény 15-ik §-a alapján maga megalkot.

A törvényhozás már elismerte azt, hogy az országos képviselő-választások érvényére nézve fölmerült vitás kérdéseknek jövőre ne a képviselőház legyen hivatott birája, hanem az ország legfőbb itélőszéke: a kir. Curia.

A képviselőház tagjainak legnagyobb része, a dolog természeténél fogva, a párt-szempontoknak egy bizonyos nyomása alatt áll, s csak keveseknek sikerül megőrizni s ridegen alkalmazni a tárgyilagos pártatlanságot adott esetekben. Nem lehet megnyugtató se egyesekre se a közérzületre a többségnek egy olyan előjoga, mely esetleg, és merő pártszempontból nem érdemelt kedvezésben részesitheti saját párthiveit, vagy jogtalanul sujthatja a kisebbség tagjait. Nem lehet azt elviselni, hogy egyes képviselő-jelöltek és egyes választók, már a választás alkalmával számba vehessék a jogtalan kedvezés, vagy elnyomás esélyeit. Ez annak egyengetné utját, hogy a jelölt és a választók tul tegyék magukat, a hol lehet, a választási törvényben megvont korlátokon. Az e tekintetben észlelt bajt megszünteti, vagy lehetőleg mérsékli a kir. Curia tervezett biráskodása.

A kir. Curia tagjai hivatásuk, magas állásuk és függetlenségük tudata által kellőleg fegyelmezett birák és szakemberek. Párthoz tartozhatnak ugyan a Curia tagjai is, de nincsenek közvetlenül érdekelve és érintve a pártalakulások esélyei által, s nem érzik a képviselői collegialis viszony hatását, és mentek a parliamenti élet befolyásaitól.

Ki kell emelnem a törvényjavaslat általános jellemzésére nézve két lényeges szempontot.

A kir. Curiának a javaslatban körülirt eljárása azonos lesz főbb vonásaiban azon eljárással, melyet a képviselőház érvényben lévő házszabályai, a ház biráló bizottságaira nézve megállapitottak. A biráló bizottságok eljárása czélszerünek bizonyult be a gyakorlatban, s annak indoka, hogy e bizottságok egyes határozatai nem állják ki a szigoru itészet birálatát, nem az eljárás rendszerében, de a bizottsági tagok egyéni felfogásában, vagy a tagok pártállásában keresendő, melyre egyik-másik tag, egyes esetekben a szükségesnél talán nagyobb sulyt helyezett.

A törvényjavaslat nem vesz fel több anyagi és alaki szabályt, mint a mennyi elkerülhetlenül szükséges arra, hogy magát a kir. Curia a törvényhozás intentióira nézve kellőleg tájékozhassa, vagy a mennyit a dolog természete s a felek érdeke szükségképen megkiván.

A kir. Curia azon vitás kérdéseknek, melyek a javaslat értelmében hozzá utasittatnak, első utolsó, és igy egyedüli birája lesz.

A Curia ezen különleges hatásköre a dolog természetéből önkényt folyik, nemcsak azért, mert az igazolási ügyek természete gyors elintézést követel, nemcsak azért, mert a Curia tagjainak jogérzete, függetlensége és szakképzettsége az igazságos elintézés lehető legerősebb biztositékát szolgáltatja, hanem azért is, mert nincs forum, a melyhez a Curia határozatai akár anyagi, akár alaki sérelem miatt felebbezhetők lennének.

Ha tehát a Curiának, mint az igazolási vitás ügyek első és utolsó birájának, minden határozatai szükségkép jogérvényesek és perorvoslatokkal meg nem támadhatók, elesik a szüksége az alaki eljárás részletes szabályozásának, mert a megállapitandó szabályokon netalán ejtett esetleges sérelmek orvoslásának nincs foruma.

Áttérve a részletekre, a törvényjavaslat 5 fejezetből áll:
az 1-ső szól a hatáskörről és a szervezetről;
a 2-ik az eljárásról;
a 3-ik a vizsgálatról;
a 4-ik a költségekről;
az 5-ik a vegyes intézkedésekről.

I. Rész. 1—4. §.

Az 1—4. §. szól a kir. Curia hatásköréről és szervezetéről.

A *szervezet* nem igényel tüzetes megvilágitást, azon szabályokat tartottam szem előtt, a melyeket ugyancsak a kir. Curiának a választói jogosultságra vonatkozó biráskodására nézve az 1874. XXXIII. t.-cz. 51. §-a már megállapitott.

Annál tüzetesebben kell indokolnom a kir. Curia *hatásköréről* az 1-ső és 4-ik §-ban fölvett intézkedéseket.

Az 1874. XXXIII. 89. §. *csak a kérvénynyel megtámadott választások érvényének teszi birájává a kir. Curiát*, mig javaslatom 1. §-a az olyan választások érvénye fölött való biráskodást is a Curia jogköréhez utasitja, a mely választások jegyzőkönyvei a képviselőház által a házszabályokban körülirandó módon kifogás alá vétettek.

Azt kell hinnem, hogy a törvényjavaslat álláspontja helyesebb, s az idézett 89. §. intézkedése tarthatatlan.

Mi történik azon jegyzőkönyvekkel, a melyekből világosan kitünik, hogy a megejtett választásnál az 1874. XXXIII. t.-cz. lényegesebb intézkedései meg nem tartattak, vagy épen megsértettek? Szemet huny-e a képviselőház a választási jegyzőkönyvben — egy közokmányban — consta-

tált sérelmek fölött csak azért, mert kérvény a választás ellen nem nyujtatott be? Ez ellenkeznék az igazsággal, a ház méltóságával s a 9 éves gyakorlattal.

És ha szemet nem huny, ha az ilyen jegyzőkönyvek — miként azt a jelenleg érvényben levő házszabályok 14., 18., 27. és 30. §§. rendelik, jövőre is egyenlő elbánás alá esnek azon jegyzőkönyvekkel, a melyek ellen kérvény nyujtatott be, ki lesz a birája az ilyen választások érvényének? Ha már döntött a törvényhozás a fölött, hogy a választások érvényének nem a ház, hanem a Curia a hivatott birája, lehet-e a vitás ügyek egy részét a Curiára bizni, más részét pedig a képviselőháznál megtartani? Nem ugyanazon érvek harczolnak-e mindkét esetben a képviselőház biráskodása ellen, és a kir. Curia biráskodása mellett?

Azt hiszem, hogy mihelyt a választásnál felmerült valamely cselekmény vagy mulasztás vitássá vált, s mint ilyen birói eldöntést igényel: a dolog természeténél, de magánál az idézett 89. §. szelleménél fogva is, az ügynek más birája nem lehet, mint a kir. Curia.

E szempont vezetett arra, hogy az 1874. XXXIII. t.-cz. 89. §. rendeletének nem betüit, de szellemét tekintve, a házszabályok értelmében kifogás alá vett, de kérvénynyel meg nem támadott választásokra nézve a jelenlegi gyakorlatnak is megfelelőleg, ugyanazon eljárást állapitsam meg, a melyet a kérvénynyel megtámadott választásokra nézve a törvényjavaslat megszab. Szólnom kell néhány szót a 4. §. intézkedéséről is.

Az 1874. XXXIII. törvény idézett 51. §-a s javaslatom 4. §-a között eltérés mutatkozik.

Az 1874. XXXIII. t.-cz. 51. §. szerint a Curiának, mint a választott jogosultság legfőbb birájának a teendőkre vonatkozó ügyrendjét az igazságügyminiszter állapitja meg, a javaslat 4. §-a e jogot ugy az alakulásra, mint az ügyvitelre és eljárásra s a már megalkotott ügyrend esetleges módositására vonatkozólag magára a Curiára ruházza.

Azon nagy elvnek, hogy a választások érvénye fölött egy pártatlan biróság, az ország legfőbb itélőszéke döntsön, folyománya azon jog, hogy a törvény korlátai között, az alakulás, ügyvitel eljárás szabályait is maga ezen pártatlan biróság állapitja meg, és a szerzett tapasztalás utmutatása szerint a felismert szükséghez képest, koronként maga ezen pártatlan biróság módosithassa azokat. Nem szabad tért nyitni, ürügyet szolgáltatni azon föltevésre, hogy az ügyrend a párthoz tartozó miniszter által pártérdekben alkottatott össze, vagy pártszempontból módosittatott.

II. Fejezet 5—19. §.

Érintettem volt, hogy javaslatom a Curia eljárására nézve csak annyi szabályt vesz fel, a mennyi szükséges, hogy a Curia a törvényhozás intentióiról tájékozva legyen, vagy a mennyit a dolog természete s a felek érdeke megkiván.

A javaslat 5—19. §§-ait e szellem lengi át.

Az 5. §. azon intézkedése, hogy a képviselőház elnöke által a Curiához elintézés végett áttett ügyek a 2. §. értelmében megalakult tanácsok együttes ülésében sorshuzás utján osztatnék szét az egyes tanácsok között, ugyszintén a 6. §. azon intézkedése, hogy a tanács a sorshuzás utján hozzá utasitott ügyet vagy ügyeket egy vagy több előadónak titkos szavazat utján osztja ki, azon indokra vezethető vissza, hogy a Curia eljárásához az elintézendő ügyek kiosztásánál a kedvezés gyanujának még csak árnyéka se férjen.

A 7. §. a határozathozatal kül-kellékeit szabja meg, s intézkedik arról, hogy a különböző tanácsok elvi megállapodásaiban az annyira szükséges összhang lehetőleg biztosittassék.

A 8. §. a tárgyalásról szól, mely nyilvános, szóbeli és közvetlen. Azon vezérelv nyomán, hogy a kir. Curia lehetőleg teljes eljárási szabadsággal birjon, a szakasz nem tartalmaz részletes szabályokat. A tanács, a törvény és ügyrend korlátain belül szabadon határoz azon kérdés fölött, vajjon kellőleg fel lőn-e deritve az ügy állása — megért-e az ügy az érdemleges elitélésre, vagy pedig ujabb tárgyalásnak vagy vizsgálatnak indokolt szüksége forog fenn.

Ehez képest a tanács a tárgyalást saját ügyrendjének s a törvénynek korlátai között aként vezeti, a mint azt az ügy természete s a felmerült körülmények igénylik. Az ügyállás tisztába hozandó, ennyi a mit a javaslat követel; a tisztába hozatal módját, esetről esetre a tanács tagjainak bölcsesége és jogérzete határozza meg.

Birtak és birnak e joggal a ház biráló bizottságai is, s tudtommal nem volt eset, hogy azzal visszaéltek, a feleket a jogos védelemtől elzárták s általában a vitás kérdés földeritését akadályozták volna.

E vezérelv folyománya a 14. §. intézkedése is.

E §. szerint a bizonyitékok mérlegelésénél a polg. törv. rendtartásnak a bizonyitásra vonatkozó szabályai a tanács tagjaira nézve irányadók, de nem kötelezők. A tanács tekintettel a bizonyitás általános elveire, a tárgyalási momentumokhoz s a bizonyitási eljárás eredményéhez képest szabadon határoz a fölött, vajjon valamely ténykörülmény bebizonyitottnak, vagy be nem bizonyitottnak, valamely állitás valónak vagy valótlannak tekintendő-e.

A Curia ezen jogát a jelzett indokok mellett még azon körülmény is támogatja, hogy az igazolási ügyek, sajátságos természetüknél fogva, a polgári perekkel egyenlő elbánás alá nem vonhatók. Az igazolási ügyek politikai jellege s azon körülmény, hogy azt az érdekeltek is annak tekintik, kizárja a bizonyitási eljárás általános szabályainak merev alkalmazását. A biró érzéke ezen ügyek eldöntésénél sokszor hasznosabb szolgálatokat tehet, mint a szabályok kötelező ereje a polgári perekben.

A 11., 12., 13., 15. és 16. §§-ok intézkedései tüzetes indokolást nem igényelnek. Eljárási szabályok ezek, melyeknek az ügy és a felek érdekében, a javaslatban helyt kell foglalniok,

A 17. §. kimondja, hogy a tanács itéletei és végzései ellen semminemü jog vagy perorvoslatnak helye nincs. Minden határozat jogérvényes. Ez intézkedés indokát már fenn jeleztük, de érintenem kell itt is egy pár vonással.

Az igazolási ügyek gyors elintézést igényelnek s másra, mint az ország legfőbb itélő székére, helyesen nem bizhatók. E körülmény, nem is érintve azt, hogy a Curiának a közvélemény által hatályosan ellenőrzött biráskodása magában foglalja az igazságos elintézés minden lehetséges biztositékait, kizárja a lehetőségét annak, hogy a hozott határozatok akár alaki, akár anyagi tekintetben fölebbeztethessenek. Nincs forum, mely a fölülvizsgálatot teljesithesse. Csak maga a képviselőház lenne e jog gyakorlására hivatva, de a képviselőháznak, mint felebbviteli biróságnak biráskodása ellenkeznék az 1874. évi XXXIII. törvényczikk 89. §-ának világos rendeletével és szellemével, s visszavezetvén az igazolási ügyek végső elintézését oda, a honnan azt a törvényhozás kiveendőnek találta, csak a forumok számát szaporitaná.

Szólanom kell még a 9., 10., 18. és 19. §§-ról, melyek nézetem szerint kiválóbb fontossággal birnak.

A 9. §. a választás megsemmisitésének eseteit állapitja meg.

Törvényeink és a házszabályok e tekintetben semmi positiv intézkedést nem tartalmaznak. Az 1848: V. törvényczikk 47. §-a csak annyit mond, hogy azon választások iránt, melyeknek érvényessége bármely tekintetből kérdésbe vétetik, a képviselőtábla intézkedik. Az 1874: XXXIII. törvényczikk tüzetesen intézkedik a választási visszaélések

megbüntetéséről, de a választás megsemmisitésének eseteiről nem szól s csak mellesleg érinti a 92. §. a választás megsemmisitését, mint sulyositó körülményt a büntetés kiszabásánál, ha a választás vezetésére hivatott közegek törvényellenes cselekményt vagy mulasztást követnek el. A házszabályok 52. §-a megadja a jogot a biráló bizottságoknak, hogy a tárgyalás fejleményeihez képest a választást igazolhassa, vagy megsemmisithesse, de arról nem intézkedik, hogy a választás mely esetekben semmisitendő meg.

Az anyagi szabályok e hiánya indokolható volt mig a ház plenuma intézkedett az igazolási ügyekben, menthető ma is, midőn e jogot a ház biráló bizottságai gyakorolják. Mindkettő politikai testület, mely határozatainak elemeit a politikai és opportunitási szempontokban keresheti és találhatja fel. De a Curia nem politikai testület s mint rendes szakbiróság nem nélkülözheti az anyagi szabályok utmutatását, mely nélkül igazságot nem szolgáltathat.

Ez is azon körülmény, hogy a választóknak és a képviselőjelölteknek kell azt, hogy a megejtendő választás mely esetekben igazoltatik s mely esetekben semmisittetik meg, elengedhetlenül követeli a 9. §-ban taxative felsorolt anyagi szabályok megalkotását. A kérdés csak az, vajjon helyesen állittattak-e fel, és helyesen szövegeztettek-e a megsemmisités esetei? E kérdésre a t. képviselőház bölcsessége adhatja meg az illetékes feleletet. A javaslat elvi álláspontja az: hogyha maga a képviselő, vagy az ő közvetlen megbizásából valaki a corruptio eszközeit használta, a választás tekintet nélkül a corruptio eredményére, mindenesetre megsemmisitendő. A törvénysértés egyéb esetei a javaslat 9. §-a szerint a választás megsemmisitését csak akkor vonják magok után, ha a biróság meggyőződött arról, hogy törvényellenes cselekmény vagy mulasztás által a választás valószinü eredménye tényleg alteráltatott s a megválasztott képviselő a felmerült visszaélések közbejötte nélkül többséget nem nyert vala. A megsemmisités e megszoritása azért szükséges, mert másként a különben törvényesen megejtett választás is, egyesek vagy egyes párttöredékek fogásainak eshetnék áldozatul.

A 10. §. a vizsgálat elrendelésének eseteit sorolja elő. A dolog természete s a felek érdeke hozza magával, hogy a Curia intézkedési joga e tekintetben is positiv szabályok által korlátoztassék. A vizsgálat megtartása csak azon kivételes esetekre szoritkozik, a melyekben az ügy tisztázása előzetes vizsgálat nélkül nem eszközölhető.

A 18. §. arról intézkedik, hogy az ügyiratok a tárgyalás befejezése után az illetékes hatósághoz átteendők, ha a tanács azon meggyőződésre jutott, hogy a választás alkalmával az 1874. évi XXXIII. törvényczikk által tiltott cselekmény vagy mulasztás követtetett el s a bűnvádi vagy fegyelmi eljárás meginditására az 1874. évi XXXIII. törvényczikk 106. §-ban megállapitott záros határidő még le nem járt.

Ezen intézkedés tüzetes indokolást nem igényel.

Nem lehet, nem szabad a büntető igazságszolgáltatás szabad lefolyását gátolni, ha egyszer a törvény által tiltott valamely cselekmény vagy mulasztás az elévülési határidőn belől biróilag constatálva lett. Ilyen elnézés zavarná a fogalmakat, megrenditené a törvény uralmát s meghiusitaná a törvényhozásnak a választási visszaélések kiirtására irányzott üdvös törekvéseit.

A 19. §. folyománya azon elvi álláspontnak, melyet a javaslat az 1874: XXXIII. t.-cz. 89. §. alapján elfoglalt, t. i. hogy a kir. Curia intézkedési joga csak azon vitás kérdések birói eldöntésére szoritkozzék, a melyeket a képviselőház elnöke, a házszabályok értelmében a kir. Curiához áttesz. A kir. Curiának mint rendes biróságnak nem lehet más feladata, mint itélni a hozzá utasitott vitás ügyekben. Nincs tehát arra semmi szükség, hogy a képviselőház a Curiára ruházza mindazon jogot, melyet eddig az igazolás terén, házszabályai értelmében gyakorolt; sőt a ház tekintélye s azon körülmény, hogy az igazolási eljárás előzményei az idők és viszonyok különböző alakulásai között különböző megoldást követelnek, arra utalja a törvényhozást, hogy a kérvények benyujtásáról, felszereléséről, kellékeiről, esetleges visszavételének föltételeiről, s a birói eldöntést igénylő ügyek áttételének módjáról, maga a képviselőház intézkedjék, időről időre megalkotott vagy módositott házszabályaiban.

Az idézett 19. §. a képviselőháznak ezen továbbra is fentartandó jogáról szól, miből önként következik, hogy *a fenálló házszabályok I. és II. része jelen törvényjavaslat szellemében s azzal összhangban tüzetesen át lesz alakitandó.*

III. Fejezet 20—27. §.

A 20—27. §. a vizsgáló tanács-tag jogairól és kötelességeiről, s az állami közegek, birák, birósági hivatalnokok, a törvényhatósági és községi tisztviselők és hivatalnokok kötelességeiről intézkedik. Ez intézkedések a vizsgálati eljárás természetéből folynak, s tüzetesebb megvilágitást nem igényelnek. Csak a 20. 25. és 26. §§. intézkedései képeznek némi kivételt, melyekről tehát röviden szólanom kell.

A 20. §. szerint a vizsgáló tanács-tag a vizsgálatot a *helyszinén* teljesiti. Ezt a költségkimélés szempontja, a felek és tanuk kényelme és sokszor a dolog természete követeli, kivételt csak azon eset képez, midőn a vizsgálat a választhatóság kérdésére vonatkozik. Az, hogy a megválasztott képviselő bir-e az 1874: XXXIII. t.-cz. 13. §-ban körülirt kellékekkel, a legtöbb esetben nem igényel helyszini nyomozást. Ki lehet azt deriteni a belügyminiszterium hivatalos adataiból az ország fővárosában is.

A 25. §. szerint a vizsgáló tanács-tag szabja ki a büntetést azon tanukra és szakértőkre, kik a vizsgálatra meg nem jelennek, vagy tanuskodni nem akarnak. Nem lehet e jogot a vizsgáló tanács-tagtól megtagadni s a büntetés kiszabását magára a tanácsra bizni. Megakasztaná az ilyetén intézkedés a vizsgálat folytonosságát és gyors lefolyâsát és szaporitaná az eljárás költségeit.

A 26. §. intézkedése a polg. törv. rendt. 207. §-ának felel meg. Ugyanazon indokok, a melyek a polgári perekre nézve a 207. §. megalkotását követelték, mérvadók az igazolási ügyekre nézve is.

IV. Fejezet. 28—35. §.

A 28—34. §§. a vizsgálat költségeiről, a 35. §. az eljárás bélyegmentességéről intézkedik.

Ez intézkedések azonosak a jelenleg érvényben levő házszabályok rokon intézkedéseivel s bővebb indokolást nem igényelnek.

V. Fejezet 36—37. §.

A kir. Curia a javaslatban körülirt biráskodását csak is a legközelebbi általános képviselőválasztások alkalmával kezdendi meg, s az időközi választások a fennálló gyakorlat szerint intéztetnek el. Nem lehet különböző eljárást előirni az ugyanazon törvény s ugyanazon házszabályok uralma alatt megválasztott képviselők igazolására. Tekintettel azonban az országgyülés időközi feloszlásának lehetőségére, szükség, hogy a Curiának a biráskodásra hivatott tanácsai a törvény kihirdetése után azonnal alakuljanak, s ügyrendjüket azonnal állapitsák meg, hogy a legközelebbi általános választás alkalmából felmerülhető vitás kérdésekben már szabályszerüen járhassanak el.

Kelt Budapesten, 1877-ik évi április hó 21-én.

Perczel Béla s. k.
igazságügyminiszter.

Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadó-hivatalában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) a következő hirlapokat lehet megrendelni:

VASÁRNAPI UJSÁG
és
POLITIKAI UJDONSÁGOK.

Ismeretterjesztő és politikai hetilap.

(A »Vasárnapi Ujság« hetenként két ivnyi tartalommal, *számos eredeti képpel* illusztrálva; a »Politikai Ujdonságok« a »*Magyar Gazda*« czimü gazdasági melléklappal és rendkivüli mellékletekkel bővitve.)

Előfizetési föltételek:
(postai szétküldéssel vagy Budapesten házhoz hordva)

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:

Egész évre . . . . . 12 frt.
Félévre . . . . . 6 „

Csupán a „Vasárnapi Ujság":

Egész évre . . . . . 8 frt.
Félévre . . . . . 4 „

Csupán a „Politikai Ujdonságok":

Egész évre . . . . . 6 frt.
Félévre . . . . . 3 „

A „Vasárnapi Ujság"-ból január elsejétől kezdve teljes számu példányok még folyvást kaphatók, évnegyedenként 2 frtjával, egyes havi füzetek 70 kr.

A **»Vasárnapi Ujság«** általános ismeretterjesztő, valamint szépirodalmi tartalma mellett lépést tart a világ eseményeivel, s mindig a legérdekesebb tárgyakra, eseményekre és személyekre irányozza a közfigyelmet. E szempontból hazai és külföldi nevezetes emberek **arczképeit** élet- és jellemrajzokkal kiséri; **költeményeiben** és **elbeszéléseiben** a szépirodalmi belbecs mellett ugyanazt is keresi, a mit **képeiben, képmagyarázataiban, történelmi, népismei, természettudományi és társadalmi czikkeiben** állandóan igyekszik megtartani: az egyszerü természetesség és józanság, valóhűség és erkölcsi megbizhatóság azon fokát, mely e lapot 1854 óta állandó családi lappá tette oly sok magyar ház körében.

A **»Politikai Ujdonságok«** a jelen mozgalmas, sőt válságos időben, mikor lajtántúli szomszédainkkal anyagi érdekeink rendezése van napirenden, az al-Dunánál pedig hazánk, sőt a világrész koczkája vettetik el, kétségkivül elég anyagot lel a széles körü olvasó közönségének.

Legolcsóbb ujság a magyar nép számára
a
KÉPES NÉPLAP és POLITIKAI HIRADÓ.

Megjelen hetenként vasárnapon, mulattató s tanulságos tartalommal, s a hazai és külföldi politikát tárgyaló rendes rovattal. A hetenként egy iven megjelenő s képekkel érdekesbitett ujság ára:

félévre 1 forint, májustól deczemberig 1 frt 40 kr.

A lap rendes tartalmán kivül minden egész-évi előfizetőnknek külön mellékletül egy szép nagy képpel szolgálunk, mely keretbe foglalva a szobák falát ékesitheti.

„HÁBORU-KRÓNIKA"

czim alatt egy uj képes heti közlöny indult meg **május elejétől kezdve.** E vállalat czélja a most kitört keleti háboru alkalmából ezen társulat hetilapjainak előfizető közönsége részére **tájékoztató közlönyül**, s egyuttal kiegészitőjeül szolgálni a hirlapok elszórva megjelent közleményeinek.

A »HÁBORU-KRÓNIKA« közleményeit részint a keletet személyes tapasztalásból jól ismerő irók, részint Törökországban és Romániában lakó eredeti levelezők, részint végre a »Vasárnapi Ujság«, a »Politikai Ujdonságok« és a »Képes Néplap« rendes munkatársai irják.

A »HÁBORU-KRÓNIKA« négy első száma a következő tartalommal jelent meg:

1-ső szám: A háboru keletkezésének története. — A szultán és a czár (Abdul Hamid török szultán és II. Sándor orosz czár arczképével). — Az első támadás helye. — A próféta zászlaja. — Az első ágyulövés a Dunán. — Milyen a kozák? Ázsiai csatatér (térkép).

2-ik szám: A török és az orosz hadserey (5 képpel a török és 4 képpel az orosz katonaságról). — A keleti háboru szintere: I. Európában. II. Ázsiában. — A háboru kitörését jelentő hivatalos okmányok. — Európai csatatér (térkép).

3-ik szám: Az orosz és török hadserey szervezete. — A két fővezér (Abdul Kerim pasa, a török fővezér, és Nikolajevics Miklós nagyherczeg, az orosz hadvezér arczképével). — Európai harcztér. (Részletes térkép.) — A háboru okmányai: I. A porta körjegyzéke. II. Anglia válasza Gorcsakoff körsürgönyére. — Basibozukok a táborban (kép).

4-ik szám: Az orosz sereg vezérei (Nikolaj nagyherczeg táborkarának rajzával s 12 orosz tábornok arczképével: Totleben. Nepokojvsiczky, Loris-Melikoff stb.) — A Dobrudzsa. — Törökország védereje. — A támadó orosz hadsereg ereje. — Orosz igazságszolgáltatás. — Milyen a török katona? — A »Lufti-Dzselil« török páncélos hajó légberobbanása. — Az első török győzelem. — Szuchum-Kále és bevétele május 14-én (térképpel).

A »Háboru-krónika«-t csupán csak a »Vasárnapi Ujság«, »Politikai Ujdonságok«, vagy a »Képes Néplap« előfizetői rendelhetik meg, mert annak e l ő f i z e t é s i á r a oly példátlanul c s e k é l y r e van szabva, hogy e rendkivüli k e d v e z m é n y b e n csak ezen lapok t. előfizetőit részesithetjük, a következő külön előfizetési árak mellett:

a kiknek előfizetése az emlitett lapoknál junius végével lejár, tehát két hónapra (május – junius)	**40 kr.**
kiknek előfizetése szeptemberben jár le, tehát öt hóra (május—szeptember)	**90 kr.**
kiknek előfizetése deczember végével jár le, tehát nyolcz hónapra (május — deczember)	**1 frt 40 kr.**

Ehhez képest e lapok **előfizetési föltételei** május elsejétől kezdve a következők:

A „Vasárnapi Ujság" és „Politikai Ujdonságok" két hóra (május—junius) 2 frt, — a »Háboru-krónika«-val együtt 2 frt 40 kr.

A „Vasárnapi Ujság" és „Politikai Ujdonságok" öt hóra (május—szeptember) 5 frt, — »Háboru-krónika«-val együtt 5 frt 90 kr.

Csupán a „Politikai Ujdonságok" két hóra (május—junius) 1 frt, — a »Háboru-krónika«-val együtt 1 frt 40 kr.

Csupán a „Politikai Ujdonságok" öt hóra (május—szeptember) 2 frt 50 kr., — a »Háboru-krónika«-val együtt 3 frt 40 kr.

A „Képes Néplap és Politikai Hiradó" nyolcz hóra (május—deczember) 1 frt 40 kr., a »Háboru-krónika«-val együtt 2 frt 80 kr.

A „Képes Néplap" és „Politikai Hiradó" öt hóra (május—szeptember) 90 kr., — a »Háboru-krónika«-val együtt 1 frt 80 kr.

NEMZETI HIRLAP

III. évfolyam.

Azon általános elismerést, melyet e lap a mult évi szerb-török háboru alatt gyors, pontos és kimeritő tudósitásai által kivivott, igyekezni fog az orosz-török háboru alatt is kiérdemelni. *Külföldi levelei és harcztéri tudósitásai* lehető gyorsasággal és alapossággal fogják olvasóit a bekövetkező, s hazánkra nézve oly nagyfontosságu napok eseményeiről értesiteni.

A „Nemzeti Hirlap" tárgyalja a politikai napi kérdéseket rövid, velős, népszerüen tartott vezérczikkekben és kisebb közleményekben. Itt megtalálja az olvasó a törvényhozás üléseiről, bizottságok, szakbizottságok, pártklubok tanácskozásairól rövid, de kimeritő tudósitásokat, távirati és ujdonsági rovatában a legujabb hireket.

A „Nemzeti Hirlap", mindennap egy iven, a szükséghez képest, évenként 50—100-szor félivnyi melléklettel, ünnep utáni napokban pedig féliven fog megjelenni; s ezentul is a *legolcsóbb* politikai *napilap*, mely a hirlapolvasó igényeit kielégitheti.

A rendes előfizetés, mely bármely hónap elején kezdhető meg, lesz:

Egy hóra	1 frt 40 kr.
Két hóra	2 „ 80 „
Három hóra	4 „ — „
Hat hóra	8 „ — „

KELET NÉPE

III. évfolyam.

A **KELET NÉPE** külföldi levelei és harcztéri tudósitásai lehető gyorsasággal és alapossággal értesiti olvasóit a háboru s hazánkra nézve oly nagy fontosságu napok eseményeiről.

A **KELET NÉPE** a konzervativ irány határozott képviselője, minden jóravaló törekvésnek erélyes támogatója, minden visszaélésnek, romlottságnak kérlelhetlen ostorozója.

A **KELET NÉPE** hetenként hatszor egy nagy iven — a szükséghez képest félivnyi melléklettel — ünnep utáni napokon pedig féliven mint esti lap, tehát **mindennap** megjelenik.

A rendes előfizetési ára:

Egész évre	20 frt — kr.
Félévre	10 „ — „
Negyedévre	5 „ — „
Egy hóra	1 „ 80 „

Az előfizetési pénzek legczélszerübben postautalvány utján, a Franklin-Társulat hirlapkiadó-hivatalába (Budapest, egyetem-utcza 4-dik szám) küldendő.

Törvényjavaslat,

a kir. Curiának országos képviselő-választási ügyekben való biráskodásáról.

I. FEJEZET.

HATÁSKÖR ÉS SZERVEZET.

1. §.

A kérvénynyel megtámadott, vagy az olyan választások érvénye fölött, a melyeknek jegyzőkönyvei a képviselőház által a házszabályokban körülirt módon kifogás alá vétettek, a királyi Curia itél.

A kir. Curia ezen jogot a képviselőház elnökének megkeresésére s a 2. és 3. §. rendeletei szerint alakitott tanácsai által gyakorolja.

2. §.

A kir. Curia, minden év végén, egy e végből a semmitőszék vagy a legfőbb itélőszék elnöke által egybehivott összülésében, titkos szavazattal három tanácsot alakit saját biráiból.

Az eredményről a képviselőház elnöke értesitendő.

3. §.

Mindegyik tanács áll egy elnökből, 4 rendes és 3 póttagból.

Ugy a rendes, mint a póttagok egy naptári évre választatnak.

A kilépett tagok ujra választhatók.

A tanácsok elnökei a semmitőszék és a legfőbb itélőszék elnökei, a semmitőszék alelnöke s kineveztetésök sorrendje szerint a legfőbb itélőszék tanácselnökei.

Tollvivőket a tanácsokhoz a Curia elnökei rendelnek ki.

A póttagok, a rendes tagok akadályozása esetén, az elnök által megválasztatásuk sorrendje szerint hivatnak meg.

4. §.

A tanácsok a jelen törvény korlátai között, ugy az alakulásra, mint az ügyvitelre és az eljárásra nézve maguk állapitják meg és a szükséghez képest maguk módositják ügyrendjöket együttes ülésükben, melyet a semmitőszék elnöke s akadályoztatása esetén a legfőbb itélőszék elnöke hiv össze és vezet.

A megállapitott, vagy az időközben módositott ügyrend a képviselőház elnökével közlendő s a hivatalos lapban közzéteendő.

II. FEJEZET.

ELJÁRÁS.

5. §.

A képviselőház elnöke által az általános és időközi választások folytán a kir. Curiához áttett ügyek mindig a tanácsok együttes ülésében és mindig sorshuzás utján osztatnak fel az egyes tanácsok között, és pedig ha az ügyek száma engedi, lehetőleg egyenlő arányban.

A felosztott ügyek a tanácsok elnökeihez azonnal átteendők.

6. §.

A tanács ha elnökéhez elintézendő ügy, vagy ügyek érkeztek, (5. §.) azonnal ülést tart, s a hozzá utasitott ügyet vagy ügyeket, egy, illetőleg több előadónak titkos szavazat utján kiosztja s egy ujabb ülésben az előadók előterjesztéseihez képest s a fenforgó körülmények figyelembevételével, megállapitja a sorrendet és időt, a melyben az ügyet vagy ügyeket birálat alá veendi.

A hozott határozatról az érdeklett felek, illetőleg meghatalmazottjai, külön kézbesitvények által s a hivatalos hirlap utján értesitendők, és pedig: ha kérvénynyel megtámadott választásról van szó, egyszersmind azon kijelentéssel, hogy a megtámadott képviselő, s a választást védő választók meghatalmazottjai, a kérvényről s mellékleteiről másolatot vehetnek, és hogy a tanács elnöke, ugy a megtámadott képviselő, mint a választást védő választók részéről, a kérvényre vonatkozó egy-egy nyilatkozatot vagy védiratot, a tárgyalást 3 nappal megelőzőleg bármikor elfogad.

7. §.

A tanács üléseiben az elnökkel együtt 5 tag vehet részt s érvényes határozathozatalra az elnökön kivül 4 tag jelenléte szükséges.

Az ülés folyamáról jegyzőkönyv vezetendő, melyet az elnök hitelesit s együtt a tollvivővel aláir.

A tanács elvi fontosságu kérdéseket előzetes eldöntés végett az együttes ülés elé terjeszthet. Az együttes ülés megállapodásai az egyes tanácsokra nézve szabályozók, s a hivatalos lapban mindig közzéteendők.

8. §.

A tárgyalási határnapon a tanács felolvastatja az ügyiratokat, meghallgatja, s tollvivője által — esetleg, ha

a tanács szükségesnek vélné, gyorsirói följegyzések nyomán — jegyzőkönyvbe véteti a felek, illetőleg meghatalmazottjaik élő szóval előadott nyilatkozatait; kihallgatja — ha a tárgyaláson jelen vannak — a felek tanuit, s ha az ügy állása kellőleg tisztáztatott, s vizsgálatnak vagy ujabb tárgyalásnak szüksége fen nem forog: a választást igazoltnak, vagy semmisnek itéletileg kimondja; vagy ha a tényállás bővebb tisztázást igényel, végzésileg vizsgálatot rendel el, kijelölvén a körülményeket, a melyekre a vizsgálat kiterjesztendő, s megnevezvén a tanács azon tagját, ki a vizsgálatot teljesitendi.

A határozat veleje azonnal kihirdetendő. A további eljárást a 16. §. szabályozza.

9. §.

A választás megsemmisitendő:

a) ha bebizonyult, hogy a képviselő, vagy közvetlen megbizásából valaki, etetett, itatott, pénzt, pénzértéket, jutalmat vagy hasznot adott vagy igért azon kijelentett czélból, hogy a választó a megválasztott képviselőre szavazzon, vagy egy bizonyos egyénre ne szavazzon;

b) ha bebizonyult, hogy azon választók akarata, a kik a kérdéses választásban részt venni kivántak, akár valamely el nem hárithatott s le nem győzhetett rendkivüli akadály, akár a választásnál közremüködött közegek vagy egyesek törvényellenes cselekménye vagy mulasztása miatt szabadon nem érvényesülhetett, s ebből folyólag egyszersmind szabatosan megállapitható azon vélelem, hogy a megválasztott képviselő nem többséget, ha a rendkivüli akadály közbe nem jő, ha a törvényellenes cselekmény és mulasztás el nem követtetik, s azon választók is, a kik választó joguk gyakorlatában gátoltattak, szabadon szavazhatnak;

c) ha bebizonyult, hogy az 1874. XXXIII. törvényben körülirt alaki szabályok oly mérvü megsértése forog fen, mely miatt a megejtett választásnál elért eredmény a valódi többség akarata hű kifejezésének egyáltalában nem tekintethetik;

d) ha bebizonyult, hogy a megválasztott képviselő nem bir azon kellékekkel, melyeket az 1874. XXXIII. t.-cz. 13. §-a a választhatóságra nézve megszab.

10. §.

A vizsgálat mindég elrendelendő:

a) ha a tárgyalás folyamán alapos gyanu merült fel arra nézve:

hogy vesztegetés követtetett el;

hogy a választási szabadság teljes mérvben nem érvényesülhetett;

b) ha a tárgyalás folyamán azonnal ki nem hallgatható tanuk és szakértők, vagy olyan egyének kihallgatásának szüksége merült fel, kik törvényellenes cselekménynyel vagy mulasztással vádoltatnak;

c) ha indokolt kétely forog fen arra nézve, valjon a megválasztott képviselő bir-e az 1874. XXXIII. tcz. 13. §-ában a választhatóságra nézve megszabott kellékekkel.

11. §.

Az, hogy a szabályszerűen megidézett felek, illetőleg meghatalmazottjaik a tárgyaláson meg nem jelentek, a tárgyalás megtartását nem akadályozza, s a tanács a fenforgó körülményekhez képest határoz és jár el.

12. §.

A tanács ülései nyilvánosak, de a határozathozatal a hallgatóság eltávolitásával, zárt ülésben, vagy mellékteremben történik.

A rend fentartása felett a tanács elnöke őrködik.

A felek irányában az 1868: LIV. 118. §-ának rendeletei alkalmazandók.

A tanács által kiszabott pénzbirságok közigazgatási uton hajtatnak be.

13. §.

A tanácstag nem vehet részt az ügy eldöntésében s nem teljesithet vizsgálatot:

a) ha a vádolt képviselőnek vagy meghatalmazottjának, a kérvényezők valamelyikének vagy meghatalmazottjának fel- vagy lemenő rokona, vagy azzal 3 izig oldalrokonságban vagy 2-od izig sógorságban van;

b) ha a választásnál ellenjelölt volt, vagy a választásba tényleg befolyt.

A tanácstag köteles a fenforgó akadályt a tanács elnökének azonnal bejelenteni. Az érdeklett felek e tekintetben az ügydöntő itélet meghozataláig bármikor megtehetik kifogásaikat, melyek fölött a tanács azonnal határoz.

14. §.

A bizonyitékok mérlegelésénél a polg. törv. rendtartásnak a bizonyitásra vonatkozó szabályai irányadók, de nem kötelezők. A tanács tagjai birói esküjök erkölcsi sulya alatt legjobb meggyőződésük szerint szabadon határoznak.

15. §.

A kérvényezők meghatalmazottjai, a választás hiányaira vonatkozó állitásaikat, a tárgyaláskor pótadatokkal is támogathatják, de ujabb — a kérvényben nem érintett — kifogásokat nem tehetnek.

16. §.

A tanács határozatai tüzetesen indokolandók s 3 nap alatt a felekkel másolatban közlendők.

Az ügydöntő itélet egyik eredeti példánya, tudomásul és további intézkedés végett, a képviselőház elnökének 3 nap alatt megküldendő.

17. §.

A tanács itéletei és végzései ellen jogorvoslatnak helye nincs.

18. §.

Ha a tárgyalás folyamán a tanács azon meggyőződésre jut, hogy a kérdéses választás alkalmával az 1874. XXXIII. törvény által tiltott cselekmény vagy mulasztás követtetett el, és az 1874. XXXIII. törvényben körülirt elévülési idő a tárgyalás megkezdéseig még le nem járt: a közbejött ügyiratokat, a tárgyalás befejezése után, kellő megtorlás végett, az illetékes hatósághoz teszi át.

19. §.

A képviselőválasztásokra vonatkozó kérvények a képviselőházhoz intézendők.

Arról:

a) hogy a választás törvényességét, kik vannak jogositva kérvénynyel megtámadni;

b) hogy a kérvényt mikép kell felszerelni, hol és mikor beadni;

c) hogy az igazolási eljárásnál kik jelenhetnek meg személyesen, s kik kötelesek magukat meghatalmazott által képviseltetni;

d) hogy kik lehetnek és kik nem lehetnek felhatalmazottak s mikép kell kiállitani, hol és mikor beadni a meghatalmazványt;

e) hogy a benyujtott kérvényt kik, mely esetekben s minő joghatálylyal vehetik vissza;

f) hogy az elintézendő ügyek mi módon tétetnek át a kir. Curiához, — a képviselőház házszabályai intézkednek.

III. FEJEZET.

VIZSGÁLAT.

20. §.

A vizsgálatra kiküldött tanácstag a vizsgálatot a választó kerületben s ha a választhatóság kérdése képezi vizsgálat tárgyát, az általa kijelölt helyen személyesen teljesiti s eljárásáról naplót vezet.

A vizsgálat helyéről és idejéről az érdekelt képviselő a választást védő választók, illetőleg meghatalmazottjaik, és a kérvényezők meghatalmazottjai külön kézbesitvény által értesitendők.

21. §.

Ha az érdekelt képviselő vagy meghatalmazottja a vizsgálaton meg nem jelen, s választást védő választók sem jelentkeztek, a vizsgáló tanács-tag azon bizalmi férfiukat hivja meg és hallgassa ki, a kik a választásnál a megválasztott képviselő részéről közremüködtek.

22. §.

A vizsgálótanács tag:

a) a felek által bejelentett tanukon és szakértőkön felül, kihallgatja mindazokat, a kiknek kihallgatását a körülmények igénylik;

b) nyilatkozatra hivja fel mindazokat, a kik a választásba hivatalból folytak be, ha a választásnál felmerült szabályellenesség az ő eljárásuknak rovatik fel;

c) kihallgatja mindazokat, a kik törvényellenes cselekménynyel vagy mulasztással alaposan vádoltatnak;

d) meghitelt tolmácsot használ, ha a kihallgatandó egyén anyanyelvet nem érti

23. §.

A tanuk és szakértők kihallgatásánál — a mennyiben jelen törvény másképp nem intézkedik, — a polg. törv. rendtartás illető szabályai irányadók.

A tanuk és szerkesztők hit alatt hallgatandók ki. A hitet, és pedig mindig utólagosan maga a vizsgáló tanácstag veszi ki.

Hatósági és állami közegek a kihallgatásnál nem lehetnek jelen.

24. §.

Az állam közegei, a birák és birósági hivatalnokok, a törvényhatósági és községi tisztviselők és hivatalnokok kötelesek a vizsgáló tanács- tag megkereséseit teljesiteni, a választásra vonatkozó okiratokat — ha kivánja, — a vizsgáló tanács-taggal közölni s általában a vizsgáló tanács-tagot, a vizsgálat megejtésénél, hatáskörük korlátain belül hatályosan támogatni. A tanácstag az 1874. évi XXXIII. törvényczikk 91. §-a oltalma alatt áll.

25. §.

Azok, a kik a vizsgálatra meg nem jelennek, vagy ott tanuskodni nem akarnak, a polg. törv. rendtartás 206. §-a értelmében büntetendők.

A büntetést, a vizsgáló tanács-tag szabja ki, s annak a törvényhatóság fejéhez intézett megkeresésére, az illetékes politikai hatóság közigazgatási uton hajtja be.

26. §.

A tanuskodást, illetőleg a hitletételt, jogosan megtgadhatja, illetőleg ha az ellenfél kifogást tesz, tanuskodásra vagy hitre nem bocsátható:

a) a ki a bizonyitónak fel- vagy lemenő ágbeli rokona, házastársa, vagy másodizig oldalrokona vagy első izben sógora;

b) köztisztviselő, olyan körülményre nézve, mely hivatalos titkot képez, vagy a miről a törvény rendelete szerint hivatalos okirat állitandó ki.

27. §.

A vizsgáló tanács-tag, ha eljárását befejezte, tüzetes jelentést tesz a tanácsnak, mely azt, az érdekelt felek beidézése mellett, egy ujabb ülésben tárgyalás alá veszi, s ha szükségét látná, a felek ujabb meghallgatásával is, véglegesen határoz, vagy a vizsgálat kiegészitését rendeli.

IV. FEJEZET.

KÖLTSÉGEK.

28. §.

A vizsgálat költségei a kérvényezők által a házszabályok értelmében letett összegből előlegeztetnek.

Az előleget, a tanács megkeresésére, a képviselőház elnöke utalványozza.

A vizsgálat folyamán a választást védő kivánatára és érdekében tett költségek, ezek által a helyszinén fedeztetnek, illetőleg előlegeztetnek.

29. §.

Az eljárás költségeit, t. i. az érdekelt felek szabályszerüleg felszámolt és megtérittetni kért költségeit, s a vizsgáló tanács-tag, a tanuk és szakértők járandóságait a tanács az ügydöntő itéletben állapitja meg.

30. §.

Ha a tanács a választás ellen beadott kérvényt teljesen alaptalannak mondja ki, a kérvényezők a költségek megtéritésében egyetemlegesen elmarasztalandók.

Ha a kérvény indokoltnak mondatik ki s a választás megsemmisittetik, a költségek megtéritésében elmarasztalandók, és pedig a körülményekhez képest egyetemlegesen, vagy bizonyos összegek erejéig külön-külön:

a) az érdekelt képviselő, ha a védelemről nem mondott le;

b) a választás védelmére jelentkezett választók;

c) azok, kik a törvényellenes cselekményt vagy mulasztást elkövették, — lett légyen az maga a védelemről lemondott képviselő.

31. §.

Egyetemleges marasztalás esetén a marasztalási összeg, a marasztaltak bármelyikén bevehető, de a végrehajtást szenvedő az általa lefizetett összegnek a marasztaltak által aránylagos megtéritését, az illetékes biró előtt inditott viszkereset utján, követelheti.

32. §.

A tanács a fenforgó körülményekhez képest, a költségek megtéritését kölcsönösen kiegyenlitettnek is kimondhatja.

Ez esetben saját költségeit mindenik fél maga viseli, a vizsgálat költségeit pedig közösen viselik.

33. §.

A megállapitott költségek — a mennyiben a kérvényezők által letett összegből nem fedeztethetnének, illetőleg az itélet kihirdetésétől 15 nap alatt le nem tétetnének, — a tanács a törvényhatóság fejéhez intézett megkeresésére, közigazgatási uton hajtatnak be és szolgáltatnak ki.

Az ügyvesztes kérvényezők által viselendő költségeket, a tanács megkeresésére a ház elnöke a letett összegből utalványozza s küldi el az illető törvényhatóságnak, mely azt a feleknek kiszolgáltatni köteles. A fenmaradt, vagy ha a kérvényezők a költségek megtéritése alól fölmentettek, az egész letett összeg, a kérvényezők meghatalmazottja által, a képviselőház elnöke utalványára, a ház pénztárából azonnal felvehető.

34. §.

A felmerült költségek megállapitandók s megtéritendők azon esetben is, ha az eljárás folyamán a kérvényt a kérvényezők vissza veszik, vagy a választás védelméről az érdeklett képviselő s a védelemre jelentkezett választók lemondanak, s e lemondás folytán az eljárás megszüntettetvén, a képviselő igazoltnak, vagy a választás semmisnek jelentetik ki.

35. §.

Az igazolási és vizsgálati eljárásra vonatkozó beadványok, jegyzőkönyvek és határozatok illeték- és bélyegmentesek.

V. FEJEZET.

VEGYES INTÉZKEDÉSEK.

36. §.

A Curia tanácsai a jelen törvény kihirdetése után azonnal megalakitandók.

E tanácsok kivételesen a közvetlen következő naptári év utolsó napjáig maradnak együtt, s megállapitják az ügyrendet, de a biráskodást csak a legközelebbi általános képviselőválasztások alkalmával kezdik meg. Addig az időközi választások érvénye fölött maga a képviselőház határoz a fenálló szabályok értelmében.

37. §.

Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Kelt Budapesten, 1877. ápril hó 21-én.

Perczel Béla s. k.
igazságügyminiszter.

Franklin-Társulat nyomdája.

A KÉPVISELŐHÁZ KÖZIGAZGATÁSI BIZOTTSÁGÁNAK

JELENTÉSE

«A GYAMÜGY RENDEZÉSÉRŐL» SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT TÁRGYÁBAN.

A bizottság tárgyalván a fent emlitett törvényjavaslatot, ugyanazt a hozzácsatolt indokolás alapján általánosságban elfogadta; — a részletekre vonatkozólag azonban a belügymínister ur hozzájárulása mellett több rendbeli módositásokat hoz javaslatba, s miután e módositások szükségessé tették a törvényjavaslatnak ujabbi s a bizottság javaslataira alapitott szövegezését, melyben a bizottság megállapodásai nyertek kifejezést, e helyen mellőzhetőnek tartjuk, azon módositások felsorolását, melyeket a szabatosabb irály avagy helyesebb szerkezet és beosztás szempontjából hozunk ajánlatba, s elégségesnek tartjuk, ha jelentésünkben egyedül a lényegesebb módositásokra hivjuk fel a t. képviselőház becses figyelmét.

A 3-ik §. második sora után felvétetni ajánlja a bizottság a következő mondatot: «*esetleg örökbeadásuk iránt határozni*»; valamint a § végéhez a következőket: «*vagy egyeseket a gyámság, illetőleg gondnokságból kizárni*»; mindkét módositványt azon indokból, mert az azokban kifejezett jog a szülői hatalom fogalmában rejlik.

10-ik §-ban kimondatni kivánja a bizottság, hogy „*a nagyszülők a kiskoruak vagyonát csak számadás mellett kezelhetik*»; mert csak is egyedül a szülőt, mint a kiskoru gyermekhez közvetlen a természet törvénye szerint legközelebb állót lehet felruházni azon kedvezménynyel, hogy a kiskoru gyermek vagyonát — s ezt is a törvényben meghatározott korlátok között — számadás nélkül kezelhesse.

13-ik §. első bekezdése ekként szövegezendő: „*Szülők nem létében a vagyontalan kiskoru gyermekeket a nagyszülők eltartani és neveltetni tartoznak*», mert a szülőkön kivül a nagyszülők is — ha csak maguk is a társadalom könyörületére utalva nincsenek — semmi körülmények között fel nem menthetők a vérségi összeköttetésen nyugvó ama kötelezettségtől, hogy vagyontalan kiskoru gyermekeikről, illetőleg unokáikról gondoskodjanak, mig a viszonosság ugyanezen §. második bekezdésében a vagyonnal biró gyermekekre vonathozólag is kimondatik.

16-ik §. ujabb szövegezésében, kimondandónak tartja a bizottság azt is, hogy a szülők „*az ékszereket és drágaságokat csak annyiban tartoznak átadni, a mennyiben ezt a gyámhatóság szükségesnek látja*»; mert nem volna indokolható semmivel, hogy — főkép leánygyermekek — pl. a szülőikről maradt ezüstnemü vagy ékszerek használatától elzárassanak.

19-ik §. kihagyatott, miután a §-ban foglaltak oly szülőknek nyujtanának kedvezményeket, a kik a szülői hatalommal járó kötelességek alul magokat kivonták.

Uj 20-ik §. gyanánt a következők iktatandók: „*Az özvegyi jog czimén szerzett haszonélvezetre a 16—19. §-ok határozatai nem vonatkoznak*», szükséges ezen szakasznak felvétele azon indokból, hogy világosan kifejeztessék, miszerint az özvegyi jogon alapuló haszonélvezet ezen törvény által nem érintethetik.

29-ik §-ban 14 év helyett 16 tétetett, mint olyan, a melyet ha a kiskoru meghalad s az életpálya választásnál ha szülőivel egyet nem ért, — előterjesztést tehet a gyámhatóságnál. — A bizottság ugyanis a 14 évet rendszerint kevésnek tartja arra, hogy a kiskoru a választandó életpálya reá nézve előnyös vagy hátrányos esélyeit komolyan és higgadtan megfontolhassa, — ezért a 16 évet hozza javaslatba.

Ezen módositásra vonatkozólag azonban a belügyminister ur a törvényjavaslat eredeti szövegét fentartani kijelentette.

30-ik §. második bekezdése gyanánt a következőket hozza javaslatba a bizottság: „*Halálesetre való rendelkezés tekintetében a magánjog határozatai irányadók*»; az emlitett szakasz ugyanis a kiskoruaknak vagyonuk feletti rendelkezéséről szólván, a szakasz e nélkül hézagos maradt volna.

31-ik §. ujabb szövegezésen felül a következő második bekezdéssel toldandó meg: „*Ily esetekben a gyámhatóság gondoskodni tartozik, hogy a haszonélvezeti jog bekeblezésével ezen megszoritás telekkönyvileg biztosittassék*»; szükséges ez azért; mert különben a szakaszban emlitett esetben a kiskoruak tartása és neveltetésére szükséges jövedelem könnyen veszélyeztetve lehetne.

40-ik §. A törvényjavaslat szövege helyett, egybefoglalva a 41-ik §. 1-ső bekezdésével, a következő szerkezetben fogadtatott el:

„*A 35-ik §. 6. 7. 8. 9. 10. pontjai esetében a gondnokság alá került házastárs feletti gondnokság első sorban annak házastársát; oly nagykoru törvényes vagy törvényesitett gyermek feletti gondnokság pedig, kinek szülői vagy nagyszülői élnek, első sorban az atyát s utána azokat és oly sorban illeti, a kik, és a mely sorban a gyermek vagy unoka kiskorusága idejében a szülői hatalom gyakorlására hivatva voltak. Az anya és nagyszülők azonban a gondnokságot elfogadni nem kötelesek.*

Midőn a szülők és nagyszülők nagykoru gyermekeik, illetőleg unokáik felett gyakorolnak gondnokságot, tartoznak a gondnokra nézve fenálló határozatok szerint eljárni, s a szülői hatalommal egybekötött kedvezményeket igénybe nem vehetik.

A gyámságra ha a szülői hatalom bármi okból megszünt, valamint a gondnokságra (az ügygondnokság kivételével) ha azt a szülők vagy nagyszülők nem gyakorolhatnák, és gyám vagy gondnok általában érvényesen nem neveztetett, a rokonok vannak hivatva a rokonság foka szerint, a mennyiben ellenük törvényes akadály fen nem forog.»

A bizottság ugyanis szükségesnek tartotta, hogy a gyámságra és gondnokságra hivatottság esetei és fokozatai körülményesen és részletesen legyenek körül irva, hogy ez által az egyes esetekben szükséges intézkedés késedelmet ne szenvedjen s a téves magyarázatoknak eleje vétessék.

53-ik §. uj *m)* pontja gyanánt felvétetett „*végre azok, kik valamely törvény által a gyámság vagy gondnokság viselhetéséből kizárvák,*" miután önkényt értetik, hogy az ilyenek pl. a birák — szintén nem viselhetnek gyámságot vagy gondnokságot.

69-ik §. második bekezdése gyanánt tétetett: „*Ha ezen folyamodvány elutasittatott, az illető a gyámságot vagy gondnokságot 8 nap alatt átvenni tartozik*», szükséges ezen intézkedés azért, nehogy az illetők a gyámság vagy gondnokság átvételét a kiskoru kárával indokolatlanul tovább is halaszthassák.

70-ik §. a következő szövegezést nyerte: «*A gyámi és gondnoki felelősség a gyámság, illetőleg gondnokság átvételétől kezdődik.*

Ha azonban az átvétel a 69-ik §-ban kitett határidőn belül az ő hibája miatt nem történik meg, mindenért, mi a megszabott időn tul történt, felelősséggel tartozik.» — Indokolt e módositás azért, mert a mint egyfelől igaz és méltányos az, hogy a gyám és gondnok felelőssége csak akkor kezdődjék, midőn a gyámságot vagy gondnokságot átveszi, ugy másrészről igazságos a felelősséget reá háritani az esetben, ha a törvényben megszabott határidő alatt saját hibájából teendőit nem veszi át, s e mulasztás miatt a gyámoltat vagy gondnokoltat kár érte.

76-ik (uj) §. gyanánt felvétetett: «*A gyám és gondnok működése idejére a gyámoltak és gondnokoltak jövedelméből rendszerint jutalmat igényelhet, s ezt a gyámhatóság állapitja meg*».

E szakaszt a bizottság a törvényjavaslat rendszeressége szempontjából tartotta szükségesnek, s tette e helyre, mint általános elvi kijelentést azért, mert az utóbbi szakaszok bezárólag a 84-ik §-ig a jutalmazás módozatairól, illetőleg ezen elvnek alkalmazásáról szólnak.

84-ik §-hoz az első sorban előforduló ezen szó után «*gyám*»

felvétetett «*valamint az oly gyám, kinek gyámoltja egyedül a 83-ik §-ban körülirt vagyont bir*»; mert nem lehet elzárkózni azon nézet helyessége elől sem, hogy a gyámpénztárilag kezelt vagyonnal biró gyámoltnak tartása, neveltetése és képviselése miatt is méltányos a gyámot jutalomba részesiteni.

86-ik §-ban külön pont alatt megemlitendő, hogy a gyámi vagy gondnoki tiszt megszünik: «*saját kérelmükre történt felmentés által*» — szükséges ez azon indokból, mert ily esetek fordulhatnak elő, holott a saját kérelemre történt felmentést nem lehet az elmozditással egyértelmünek venni.

95-ik §-ban az első bekezdés következőkép szövegeztetett: «*ha a gyám vagy gondnok a képviseletet elmulasztja, s ebből a képviselendőre kár származott, kártéritéssel tartozik*»; önkényt folyik ugyan ez a felelősség fogalmából, melylyel a gyám vagy gondnok védencze érdekeit képviselni hivatva van, mindazonáltal a bizottság czélszerünek tartotta, ennek a törvényjavaslat e helyén világos és félremagyarázhatlan kifejezést adni.

98-ik §. második bekezdése kihagyatott; miután a bizottság a kiskorura nézve nem tartja előnyösnek, hogy annak élete valamely biztositó intézetnél biztosittassék, mert ha van annyi jövedelem, hogy annak egy része tőkeképzésre fordittathatik, a tőke emelését az életbiztositás igénybe vétele nélkül is, és minden, a biztositó-társulatot érhető veszélyből eredhető károk mellőzése mellett, előnyösebben lehet eszközölni.

Ugyanezen szakasz harmadik bekezdésében a 14 év helyett tétetett a 29-ik §-ban foglalt módositásnak megfelelőleg 16 év; a hol is, miként ez utóbb emlitett szakasznál történt, a belügyminister ur a törvényjavaslat eredeti álláspontját fentartotta.

A 103-ik §. azon indokból, hogy abban a gyámi, illetőleg gondnoki alkalmazás különbözősége kifejezést nyerjen, a következőkép szövegeztetett: «*Oly gyám, ki a kiskoru vagyonát is kezeli, valamint az oly gondnok, ki a gondnokolt személyének képviselésére is hivatva van, tartozik a kiskoru tanitási, nevelési és egyéb személyes viszonyairól, illetőleg a gondnokolt egészségi állapotáról a gyámhatóságnak az évi számadás alkalmával körülményes jelentést tenni.*

Oly gyám, ki a kiskoru vagyonát nem kezeli, e részbeni jelentését évenként a gyámhatóság által kitüzött időben tartozik bemutatni.

E jelentés a 125. §. esetében a közgyámnál teendő meg.»

114-ik §-ban a bizottság a pénzbirság maximumaként javasolt 1000 frtot szerfelett magasnak találván, 200 frtot ajánl megállapitandónak.

113-ik §-ban kimondandó, hogy a nélkülözhető ingó vagyon értékesitése, habár az a szülők, nagyszülők és rokonok beleegyezésével történt is, «*a gyám vagy a gondnok felelőssége mellett*» létesithető, nehogy a gyám vagy gondnok ezen kitétel hiányában magáról a felelősséget elhárithassa.

121-ik §-ban ezen szó «*ingyen*» kihagyatott, mert ha megtartatik, a gyámoltak vagy gondnokoltaknak esetleg valamely csekély dijért leendő felvétele valamely jótékony intézetbe lehetetlenné vált volna, holott az illetőre az ily elhelyezés is előnyös lehet.

122-ik §. 5-ik pontja következőkép szövegeztetett: «*A kiskoru házasságára nézve általában, ha az iránt a gyám és szülők, illetőleg rokonok és a kiskoru között egyetértés létre nem jött, továbbá a 18 évet még be nem töltött kiskoru fiu, valamint a 16 évet még be nem töltött kiskoru leány házassága tekintetében; a házassági szerződésre nézve pedig minden egyes esetben.*»

Szükséges ugyanis gondoskodni arról — főkép a kiskoruak védelme szempontjából — hogy azon esetben, midőn a házasságra nézve a legközelebb érdekeltek egyet nem értenek, a kérdés hatóságilag eldöntessék, illetőleg a kiskoruak a beleegyezésük nélkül czélzott házasságba leendő erőltetés ellen a hatóságnál orvoslást és védelmet találjanak, fiukra nézve a 18 évet a törvényjavaslattal egyetértőleg a bizottság is helyesnek találja, leány gyermekeknél azonban — tekintve gyorsabb fejlődésüket — elégnek találta a 16-ik év betöltését, a melyen tul, ha az érdekeltek között az egyetértés a házasságra nézve létre jött, a hatósági engedély kieszközlése nem szükséges.

124-ik §. következőkép szövegeztetett: «*A gyám vagy gondnok a mennyiben vagyont kezel, még azon esetben is, ha az örökhagyó vagy hagyományozó a gyámot vagy gondnokot a számadás kötelezettségétől fel is mentette volna, számadással tartozik*»; a bizottság ebben elfogadván a törvényjavaslat álláspontját, mely az eredeti szövegben a 126. §-ban volt kimondva, — az utóbbi kihagyatott.

130-ik §-ban a bizottság megfelelő szerkezettel különbséget esz a kisebb és nagyobb számadások között, mert nem lehet tekinteten kivül hagyni, hogy a kisebb-nagyobb számadások elkészitésére megkivántató idő nagyon is eltér egymástól.

131-ik §-ban elégségesnek tartja a bizottság annak kimondását, hogy «*a szülőknek és nagyszülőknek s esetleg a rokonoknak joguk van a számadást és a számadási okmányokat ugy a gyámnál, mint a közgyámnál és a gyámhatóságnál megtekinteni s észrevételeiket megtenni*»; mert a számadásnak a szülőkkel, nagyszülőkkel s esetleg rokonokkal leendő közlése sok nehézséggel járna, — mig másrészről a megtekinthetés joga és az, hogy észrevételeiket közölhetik, az ellenőrzés szempontjából felettébb szükséges.

Azon esetet illetőleg, midőn a gyám vagy gondnok számadását a törvényes időben be nem adja, a bizottság szükségesnek tartotta az egész eljárást részletesen körülirni, miért a törvényjavaslatban foglaltak helyett a következő szakaszokat hozza javaslatba:

133-ik §. Ha a gyám vagy gondnok számadását a 130. §-ban érintett határidő alatt be nem nyujtja, a gyámhatóság őt megidézi, s tárgyalás utján a számadást elkészitteti.

Ha ily uton ez nem sikerülne, vagy a gyám, illetőleg a gondnok a tárgyalásra meg nem jelennék, a gyámhatóság őt a körülmények szerint tisztétől felfüggeszti, vagy elmozditja, és az ideiglenesen kirendelendő gyámot vagy gondnokot, esetleg a tiszti ügyészt (190. §.) a felhivási per megindítására utasitja, egyuttal a meglevő vagy beszerzendő adatokból megállapitja azon összeget, melyet veszélyeztettnek vél, ha pedig a számadás be nem adásából vagy más körülményből sikkasztás vagy más büntetendő cselekmény alapos gyanuja merülne fel, a büntető biróságot a tényállás közlése mellett értesiti.

134-ik §. A gyám- vagy gondnokra nézve a számadási kötelezettség kérdés tárgyát nem képezhetvén, a biróság által a felhivási kereset alkalmából a gyám vagy gondnok — a kellő határidő kitüzésével — a számadás előterjesztésére kötelezendő.

Ha a gyám vagy gondnok a kitüzött határidőben a számadást előterjesztette, a per befejezettnek tekintendő és a számadás a biróság által a gyámhatóságnak további intézkedés végett átadandó.

Ha fentebbi módon a számadás elő nem terjesztetnék, a kitüzött határidőben a felhivó követelését legjobb tudomása szerint felszámitja, melynek érdemére nézve a biróság határoz.

135-ik §. Felhivási kereset vagy a büntető biróság értesitése esetében a veszélyeztetett összeg erejéig a gyám vagy gondnok ellen, a veszélyeztetés további bizonyitása nélkül biztositásnak van helye.

A gyámhatóság fentebbi esetekben a biztositást ingóságokra nézve a biróság utján, ingatlanokra pedig előjegyzés által a telekkönyvi rendtartás szerint eszközölheti.

136-ik §. A gyámhatóság a hozzá benyujtott számadások folytán vagy egyébként netalán szükségessé vált biztositást ingatlanokra nézve a fentebbi módon, ingóságokra nézve pedig saját közegei által az 1876. XV. t.-czikk 54. §-a szerint teljesitteti, a lefoglalás aluli kivételekre nézve azonban a polgári törvénykezési szabályok alkalmazandók.

A kiküldött közeg eljárásának szabályszerüsége ellen felmerült panasz felett a gyámhatóság az igény és elsőbbségi ügyekben a biróság határoz.

A bizottság nagy sulyt fektet e szakaszok elfogadására, mert nézete szerint csak ily intézkedés mellett lehet egyfelől a számadással vonakodó, sokszor roszhiszemü gyámokat és gondnokokat kötelességük teljesitésére szoritani, s a kiskoruak és gondnokoltak veszélyeztetett érdekeit kellőleg megóvni, másfelől pedig a gyámhatóságok és biróságok ez ügyekbeni hatáskörének körvonalozása által az ügyek késedelmes halasztását elmellőzni.

146-ik §. első bekezdésében ezen szó után: «*pedig*» közbeszurandó «*amennyiben ugyanazon perben szavatosságra nem idéztetett*», mi által az esetleges kétszeres perlekedés lesz elkerülve.

158-ik §. 2-ik pontjában felveendő a 122-ik §. 5-ik pontjánál elfogadott módositás értelmében «*fiu vagy 16 évet meghaladott leány*».

160-ik §. 2-ik bekezdésébe ezen szó után «*idézni*», javaslatba hozza a bizottság «*vagy meghallgatásuk iránt más uton intézkedni*», mert a rokonokra nézve felettébb terhes volna ily esetekben, hogy a sokszor nagy távolságra levő gyámhatósággal *csak* személyesen érintkezhetnek.

163-ik §. 2-ik bekezdése gyanánt teendő: «*Az anya ugyanez iránti kérelmét végrendeletileg is kifejezheti*». — A bizottság ugyanis azon nézetben van, hogy nem volna helyes az anyát elzárni attól, hogy ha gyermekeire nézve a családtanács felállitását előnyösnek tartaná, de esetleg ezt életében kérelmezni elmulasztotta, ezen óhajának, illetőleg kérelmének végrendeletében kifejezést ne adhasson.

172-ik §. első bekezdését a bizottság a következőkkel ajánlja megtoldatni: «*ha azonban határozatainak végrehajtásánál a közhatósági tisztviselők igénybe vétele szükséges, ez iránt az illetékes gyámhatóságot keresi meg*», szükségesnek tartja ezt a bizottság részint elvi szempontból, hogy a közhatósági tisztviselők utasitásokat csak hatóságtól vehetnek, más részről czélszerüségi szempontból, mert az alantabb tisztviselők munka beosztásáról helyesen csak a felsőbb hatóság lehet tájékozva.

174-ik §. második bekezdése gyanánt teendő: «*A gyám vagy gondnok azonban a reá nézve sérelmesnek vélt határozatot felebbezheti*»; indokolja e módositást az, hogy a családtanácsnak több jogot mint a gyámhatóságnak van, esetleg a gyám vagy gondnok sérelmével, — adni nem lehet.

202-ik §. tekintettel arra, hogy a gyámhatóság határozata ingókra és ingatlanokra is vonatkozhatik, következőkép szövegeztetett:

«*A gyámhatóság a jogerőre emelkedett határozatokat közigazgatási uton és pedig saját területén közegei által, más gyámhatóság területén annak megkeresése által hajtatja végre.*

Ingóságokra vezetendő végrehajtás az 1876. XV. t.-cz. s jelen törvény 136-ik §-a szerint történik.

Ingatlanokra vezetendő végrehajtás a polgári törvénykezési rendtartásban meghatározott eljárás szerint a biróság utján eszközlendő.

A gyámhatóság elmarasztaló határozata azon okmányok erejével bir, melyek alapján ingatlanokra birói végrehajtásnak van helye.

Jogérvényen gyámhatósági határozatok ellen birói uton csak a 139. §. esetében ortoslást keresni.»

203-ik §. 2-ik bekezdése gyanánt czélszerünek tartotta a bizottság a következőket javaslatba hozni: «*Ezen birságpénzek kezelésének módozatát a törvényhatóság szabályrendelettel állapitja meg*».

224-ik (régibb 225-ik) §. 2-ik pontját a következőkkel ajánlja megtoldandónak: «*Ezen kimutatásban különös tekintet forditandó a számadások beérkezésére és megvizsgálására*»; a bizottság ugyanis a tapasztalatok alapján nem tartja feleslegesnek kötelességévé tenni a törvényben a közigazgatási bizottságnak, hogy kiváló gondot forditson a számadások megvizsgálására, mert a leggyakoribb és leghátrányosabb késedelmezés ezeknél szgkott előfordulni.

227-ik §-ba pótlólag felvétetett azon eszme, hogy a felebbezések tárgyalására hizatott küldöttséghez póttag is választassék, illetőleg jelöltessék, mi által a bizottság a felebbezések gyors és akadálytalan elintézésére kivánt hatni.

230. §. a következő szövegezést nyerte: «*Örökösödési ügyekben a községi elöljáróság és a gyámhatóság a jelen törvényben meghatározott módon és az ebben megállapitott korlátok között járnak el*»; a bizottság ugyanis jobbnak tarsotta a javasolt általános kitétellel élni, mint az 1868. LIV. törvényczikkre hivatkozni, mert ha ez utóbbi törvény változás alá esnék is, az inditványozott általános kifejezés a változott állapotra is alkalmazható lesz.

232-ik §-ban ezen szó után «*jegyző*» közbeszurandó: «*(városokban az erre rendelt hivatalos közeg)*»; mert a bizottság szükségesnek, sőt a hivatalos állás természetében rejlőnek tartja, hogy városokban az emlitett szakaszban foglalt teendők teljesitésére külön kirendelt közeg alkalmaztassék.

235-ik §. ezen szava után «*idejét*» felveendő: «*a hagyaték hozzávetőleges értékét*» azon indokból, mert ez a további teendők iránt a gyámhatóságnál tájékoztató adatul fog szolgálni. Ugyanily szempontból javaslatba hozza a bizottság a

237-ik §. 2-ik bekezdésének a következőkkel leendő megtoldását: «*Ha az, kinél a végrendelet letéve volt, ugyanezt át nem adja, ezen körülmény a haláleset felvételében megemlitendő*».

239-ik §. 1. és 2. pontjai helyett a következő szerkezet teendő:

«*Midőn kiskoru örökösök maradtak, a járásbiróság a végrendeletet haladéktalanul kihirdetni, annak hivatalból hitelesitett másolatát az illető községnek megküldeni, s ha a végrendeletben gyám vagy gondnok, vagy végrendeleti végrehajtó van nevezve, ezeket erről értesiteni köteles.*

A községi jegyző a végrendelet hiteles másolatát a haláleset-felvételnek a gyámhatóságot illető példányához csatolja s a végrendeleti gyám vagy gondnok vagy végrehajtó nevét, állását és tartózkodási helyét a haláleset felvételéről szóló ivbe beiktatja, ha pedig végrendeleti gyám vagy gondnok nincsen, a netalán életben levő szülőt, illetőleg nagyszülőt megkérdezi, vajon a szülői hatalmat gyakorolni és a vagyont kezelni kivánják-e? és válaszukat a felvételi ivben bejegyzi.»

A bizottság ugyanis szükségesnek tartotta, hogy eme teendőkre nézve a törvényben félre magyarázhatlan rendelkezés foglaltassék s a járásbirónak épen ugy mint a községi jegyzőnek az örökösödési ügy azon stadiumában követendő eljárása részletesen szabályoztassék, nehogy felmerülhető illetékességi viták az ügy lebonyolitását gátolják.

246-ik (régi 244.) §. a 230-ik §-nak megfelelő változás alá esett.

248-ik (régi 246.) §. következőkép szövegeztetett: «*A telekkönyvi hatóság köteles a leltározó jegyzőnek szóbeli vagy irásbeli felszólitására az örökhagyó ingatlan birtokát, telekkönyvileg bejegyzett jogait s követeléseit tárgyazó telekkönyvi hiteles kiadványt sürgősen kiszolgáltatni, mely a leltárhoz csatolandó; — a telekkönyv által előtüntetett hagyatéki terhek a leltárba felveendők.*» Szükséges ugyanis az ügy áttekintéséhez a gyámhatóság részéről, hogy azon adot, a mely a hagyaték átlagának megitélésére szolgál, hiteles kiadvány alakjában szolgáltassék ki, a melyre esetleg az átirás iránti eljárás is alapitható.

254-ik §. Miután a végrendeleti végrehajtó értesitése iránt a 239-ik szakaszban már gondoskodás történt, kihagyatott.

261-ik §. 3-ik pontjának 2-ik bekezdése helyett a bizottság a következő szerkezetet hozza javaslatba: «*Azon esetekben midőn csupán az örökhagyó leszármazói, felmenői, testvérei vagy ezek leszármazói és házastársa örökösödnek, s örökjoguk iránt kétség nem forog fenn, a családi összeköttetés igazolására, a haláleset felvétel elegendő bizonyitékul tekintendő, más esetekben a családi összeköttetés anyakönyvi kivonatokkal, vagy más teljes hitelü okiratokkal bizonyitandó*».

Oly esetben pedig, midőn az ingatlan nincs az örökhagyó nevére telekkönyvezve, megszereztetik az okmány, melynek alapján az átirás eszközölhető. A bizottság ugyanis az örökhagyó felmenői, testvérei vagy ezek leszármazói és a házastárs örökösödése esetében a tulságos megszoritásnak tekintené, ha a családi összeköttetés igazolására, — miután ezek rendszerint az örökhagyó helyén ismert egyének — a haláleset-felvételen kivül több és más okmány is kivántatnék annyival inkább, mert mindez csak akkor nyer alkalmazást, midőn az illetők örök-joga iránt kétség nem forog fenn.

A módositvány azon része pedig, mely az okmány beszerzését rendeli el, azon esetben, ha az ingatlan nincs az örökhagyó nevére irva, azon czélból hozatik javaslatba, hogy későbbi perlekedés nélkül az átirás annak alapján akadálytalanul eszközölhető legyen.

Ugyanezen §. 4-ik pontja a következőkkel toldatott meg: «*ha pedig a kiskoruak érdeke egymással jő összeütközésbe, mindegyik érdek részére külön ügygondnok rendelendő*»; e módositás ugyanis gondoskodni kiván a kiskoruak érdekeinek megóvásáról azon esetben is, midőn egymással állanak érdek-összeütközésben, de elégnek tartja, ha mindegyik érdek, egy külön ügygondnok által van képviselve.

263-ik §. A törvényjavaslat szerkezete helyett a következőleg szövegezendő: «*Végrendelet esetében a netaláni hagyományosok értesitése, s ha valamely örökösnek ebbeli joga feltételtől van függővé téve: a feltétel teljesitése is igazolandó.*

Ingatlanok osztály alá vétele esetében — a mennyiben egyes hagyatéki ingatlanok szétdarabolása szükséges, az eldarabolási vázlat a telekkönyvi törvények rendelele szerint kiállitandó s az iratokhoz csatolandó.»

A módositás mindkét bekezdése arra czéloz, hogy az emlitett esetekben a hagyatéki tárgyalás alkalmával lehessen az ügy ezen oldalát tisztába hozni a végből, hogy ezen adatoknak pótló beszerzése a gyámhatóságnál, illetőleg biróságnál szükségessé ne váljék s ezek miatt a hagyatéki ügy lebonyolitása ne akadályoztassék.

265-ik §. 2., 3. és 4. bekezdése helyett a következő szerkezet teendő: «*Ha az örökségi jog vitássá nem vált, a jegyzőkönyv és az összes iratok csak azon esetben teendők át a hagyatéki biróséghoz, ha az örökség tárgyát ingatlanok vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok is képezik.*

Azon esetben, midőn az ingatlan az örökhagyó nevén áll, a biróság hirdetményileg felhivja a netaláni igénylőket örökösödési jogaiknak záros határidőben leendő érvényesitésére.

Ha a kitüzött időben igénylő nem jelentkezett, a biróság minden további vizsgálat mellőzésével az ingatlanoknak és telekkönyvi jogoknak az örökösök vagy hagyományosok nevére leendő átiratását haladéktalanul elrendelni, s e végből az illetékes telekkönyvi hatóságot hivatalból megkeresni köteles.

Ha a hirdetményileg kitüzött időben igénylő jelentkezett, a további eljárás a törvénykezési rendtartás szabályai szerint történik.

Ha a hagyatékhoz oly ingatlanok is tartoznak, melyek az örökhagyó nevére még átirva nincsenek, és az iratok áttétele alkalmával ez iránt oly okiratok tétetnek át, melyek alapján a telekkönyvi törvények értelmében az örökhagyó nevére való átirás eszközölhető; a hagyatéki biróság az átirás tárgyában kiadott végzésével együtt, ezen okiratokat is az illetékes telekkönyvi hatósághoz teszi át a végből, hogy azok alapján az ingatlan az örökhagyó nevére, s ezzel egyidejüleg az átirást rendelő hagyatéki biróság végzése alapján az örökös vagy hagyományos nevére átirassék.

*

Ha pedig az örökhagyó nevére való átiratásra alkalmas ily okmányok nem tétettek át, a biróság csupán azt állapitja meg, hogy az örökhagyó nevére még át nem irt ingatlan, mint örökség vagy hagyomány kire szállott, és ezen örökös vagy hagyományos az ilyen ingatlanok telekkönyvi átiratását a fenálló törvények értelmében — szükség esetében — a telekkönyvi tulajdonos ellen meginditandó per utján van jogositva eszközöltetni.

Midőn az ilyen még az örökhagyó nevére át nem irt ingatlan valamely kiskorunak vagy gondnokság alatt állónak osztályrészébe jut, az átirás eszközöltetésére a gyámhatóság a kiskorunak, vagy gondnokság alattinak törvényes képviselőjét s a mennyiben szükségesnek mutatkozik, a törvényhatósági (árvaszéki) ügyészt köteles utasitani.

Ha a hagyaték csak ingókból áll, a tárgyalási jegyzőkönyv hiteles másolatát a leltár s esetleg a végrendelet — hiteles másolatával felszerelt hagyatéki kimutatás kiséretében a gyámhatóság az illető adó (illeték-szabási) hivatalnak az illeték kiszabásu végett megküldi; midőn pedig a hagyatékhoz ingatlanok is tartoznak, az emlitett iratok áttételét a biróság eszközli.»

Ezen módositás indokolásául felhozza a bizottság először, hogy szükségesnek tartja az illetékességi viták elmellőzése szempontjából azon elvi kijelentést, miszerint az iratok csak akkor teendők át a birósághoz — feltéve, hogy az örökségi jog vitássá nem vált — ha a hagyatékhoz ingatlanok vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok is tartoznak; másodszor, hogy részletesen előirassék, miféle eljárás követendő akkor, ha az ingatlan az örökhagyó nevén áll, és akkor, ha az ingatlan tulajdonjoga az örökhagyó nevére nincsen bekebelezve, mind a két esetben a módositás álláspontja eltér a törvényjavaslat álláspontjától, — és pedig az első esetben annyiban, hogy mig a törvényjavaslat a gyámhatóságot fel kivánta ruházni azon jogkörrel, hogy az adott esetben a telekkönyvi hatóságot egyszerüen az ingatlan átirása végett megkereshesse, addig a bizottság javaslata szerint hirdetményi eljárás megelőzése mellett — ha igénylő nem jelentkezett — minden további vizsgálat nélkül az átirás elrendelésére a hagyatéki biróság van hivatva, mely azt a telekkönyvi hatóság által eszközölteti, — ezen eljárás megfelel az önjoguak örökösödése esetében követett eljárásnak, melytől a helyes jogelvek szerint a kiskoruak örökösödése körüli eljárás ingatlanok örökösödése esetében is csak annyiban különbözik, hogy érdekeik megóvása egy hatóság kezébe van letéve.

Az oly ingatlanok körüli eljárást illetőleg, melyek nincsenek az örökhagyó nevére irva, szükséges volt megkülönböztetni, vajon tétettek-e át a birósához oly okiratok, melyek az ingatlannak az örökhagyó nevére leendő átiratására alkalmasak vagy sem? mert a követendő eljárás ehhez módosul, és pedig első esetben az átiratás iránt a biróság intézkedik, második esetben pedig csak azt állapitja meg, hogy az illető örökhagyó nevén nem álló kérdéses ingatlan, mint örökség vagy hagyomány kire szállott, ennek, illetőleg a kiskoru képviselőjének állván feladatában a telekkönyvi tulajdonos ellen szükség esetében per utján az ingatlan átiratását eszközöltetni; mert a bizottság e helyen nem tartja alkalmazhatónak az 1868: LIV. t.-czikk 580. és 581. §-ait, mivel ezek az örökhagyó nevén álló ingatlanokról intézkednek; de másrészt a telekkönyvileg biztositott tulajdonjogot oly erős jognak tartja, hogy annak megingatására a hirdetményi eljárás elégséges nem lehet, s hogy annak ellenében — mint ez önjoguak között is történik — ha átirásra alkalmas okmányok nem léteznek, az öröklési jogon nyugvó átiratást csak per utján lehet érvényesiteni.

Mindazonáltal a bizottság nem késik kijelenteni, hogy ezen módositást csakis azon reményben és feltevésben ajánlja a t. képselőháznak, hogy a törvényhozás módot fog találni azon bajok és akadályok elháritására, melyek a kiskoruak ingatlanainak rendezését épen a telekkönyvek összekuszált állapota miatt gátolják. — Miért is midőn a bizottság a t. képviselőház figyelmét felhivni bátorkodik azon rendezetlen és következményeiben felettébb káros állapotra, melyben a telekkönyvi viszonyok ez idő szerint országszerte léteznek, kifejezést ad egyuttal azon nézetének, hogy eme, a tulajdon biztonságára épen ugy, mint a kincstár érdekeire hátrányosan ható viszás állapot, csakis egy általános törvényhozási intézkedés által lesz gyökeresen orvosolható.

266-ik §. azon indokból, mely a 230-ik szakasznál előadatott, a törvényjavaslat ezen szakaszában foglaltak alapján következőkép szövegeztetett: «*Ha a tárgyalás alkalmával az örökjog vitássá vált, vagy az örökösök az osztályra nézve nem egyeztek meg, az összes iratok további intézkedés végett, a hagyatéki birósághoz haladéktalanul átteendők.*

A hagyatéki vagyon ezen esetben a hagyatéki biróság további intézkedéseig, esetleg zárlat elrendeléseig annak birtokába marad, a ki a gyámhatósági eljárás folyama alatt a vagyont birta és kezelte.

Ez azonban a hagyatéki birósághoz a kezelésről számot adni tartozik.»

267-ik §. — azon indokból, mert a bizottság szerint azon esetben, ha a gyámhatóság alatt álló egyénekre hagyomány háramlott, nem szükséges mindig és feltétlenül a hagyaték leltározásának elrendelése, mig más részről, ha a hagyomány az örökösök által kellőképen biztosittatik, a gyámhatósági beavatkozás indokolatlan korlátozása volna az örökösöknek, — következőkép szövegeztetett: «*Ha a gyámhatóság alatt álló egyénekre hagyomány háramlott, a gyámhatóság a hagyaték leltározását csak oly esetben rendeli el, ha ezt a hagyomány biztositására nézve szükségesnek tartja.* –

Oly esetben, midőn örökösök is vannak, ha az örökösök a hagyományt a gyámhatóság által elfogadható módon biztositják, követelhetik, hogy a gyámhatósági beavatkozás abban hagyassék.

A gyámhatóság egyébiránt a hatósága alatt álló egyénekre háramlott hagyomány kezelése iránt a fentebbi szabályok határai között jár el.»

299-ik §. 2-ik bekezdése gyanánt teendő: «*Ezen határidőn belül a törlesztési évek számát az egyes törvényhatóságok az előző szakasz értelmében készitendő szabályrendeletben állapitják meg*». A bizottság azon okból tartja szükségesnek ezen módositás felvételét, nehogy a kölcsönadásoknál a törlesztési évek számának esetről esetre leendő meghatározása által visszaélések követtessenek el.

306-ik §. második bekezdéséhez tétetett ezen szó után «értékpapirokba» «*melyek az állam által óvadék képeseknek elismertettek*», mert az ily értékpapirokba több bizalom helyezhető, s a belefektetett pénz veszélyeztetése legkevésbé sem valószinű.

Ezek után midőn a törvényjavaslat ujabb teljes szövegét jelentésünk kapcsán ·/. alatt ide mellékelni szerencsénk volna, tiszteletteljesen kérjük a képviselőházat, hogy ugyanazt ugy általánosságban, mint részleteiben elfogadni méltóztassék.

Budapest, 1877. márczius hó 14-én.

Gr. Péchy Manó s. k.
bizottsági elnök.

Gulner Gyula s. k.
bizottsági előadó.

Franklin Társulat nyomdája.

Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

I. FEJEZET.

Átalános határozatok.

1. §. Kielégitési végrehajtásnak végrehajtható közokiratok alapján van helye.

Végrehajtható közokiratok:

a) a biróságoknak jogerőre emelkedett marasztaló itéletei;

b) a biróságoknak jogerőre nem emelkedett oly marasztaló itéletei, melyek ellen használt felebbezés a végrehajtásra halasztó hatálylyal nem bir;

c) a biróságoknak pénzbirság vagy költségek fizetésére kötelező vagy más marasztaló végzései, a mennyiben halasztó hatálylyal biró felfolyamodással meg nem támadhatók feltétlenül, ellen esetben pedig akkor, ha jogerőre emelkedtek;

d) a biróságok előtt kereset folytán kötött egyességet tartalmazó jegyzőkönyvek;

e) választott biróságok által hozott marasztaló határozatok vagy ilyen biróság előtt kötött egyességről felvett jegyzőkönyvek;

f) a büntető biróságoknak vagyoni marasztalást tartalmazó jogerőre emelkedett határozatai;

g) az 1874. évi XXXV. t. cz. 111. §-a értelmében végrehajtható közjegyzői okiratok;

h) a közigazgatási és pénzügyi hatóságoknak, az állam számvevőségeinek ugy más hatóságoknak azon határozatai, melyek az érvényben levő jogszabályok szerint birói végrehajtásra utalvák.

2. §. A végrehajtás elrendelésére az 1. §. *a)*, *b,)* *c)* és *d)* pontjai esetében a per biróság az *e)*, *f)* és *h)* pontok esetében azon törvényszék, 500 frt összeget vagy értéket meg nem haladó marasztalás esetében pedig azon járásbiróság illetékes, melynek területén a választott birósági határozat hozatott, illetőleg az első folyamodásulag eljárt büntető biróságnak vagy más hatóságnak székhelye van.

A közjegyzői okiratok végrehajthatóságának feltételeit, a végrehajtás elrendelésére illetékes biróságot, a kötelezett fél kifogásolási jogát és az e tárgybeli eljárást az 1874. évi XXXV. t.-cz. X. fejezete szabályozza.

3. §. Külföldi biróságoknak megkeresései, vagy végrehajtási záradékkal ellátott végrehajtható közokmányai alapján, a mennyiben államszerződések ellenkezőt nem rendelnek, a viszonosság és ezen felül a következő előfeltételek együttes létezése esetében van helye a végrehajtás elrendelésének:

a) ha a végrehajtás alapjául rendes jogorvoslattal meg nem támadható birói határozat, vagy perbeli birói egyesség szolgál;

b) ha a perbe idéző okmány a végrehajtást szenvedőnek a keresetre hozott első végzés kézbesitésére nézve előszabott módon és nem hirdetményi idézés által kézbesittetett;

c) ha a végrehajtást szenvedő a perbeli védekezésben valamely perbeli szabálytalanság által akadályozva nem volt;

d) ha azon biróság, mely a végrehajtandó határozatot hozta, vagy mely előtt a végrehajtandó egyesség köttetett, jelen törvénynek az illetékességre vonatkozó határozatai szerint illetékes volt; végre

e) ha a végrehajtandó kötelezettség hazai tiltó törvénybe nem ütközik.

Ezen esetben a végrehajtás elrendelése kérdésében azon biróság határoz, mely a 18. §. szerint a végrehajtás foganatositására illetékes.

Ha a végrehajtás foganatositása végett több biróság kerestetik meg, a végrehajtás elrendelése kérdésében az első helyen emlitett törvényszék, ha csupán járásbiróságok kerestettek meg, az első helyen emlitett járásbiróság határoz, — és határozatáról a foganatositásra illetékes többi hatóságokat értesiti.

A nem illetékes biróséghoz intézett megkeresések az illetékes biróséghoz hivatalból tétetnek át.

4. §. Horvát- Szlavon és Dalmátországban és az Osztrák-Magyar monarchiának Lajthán tuli részeiben hozott itélet és kötött peregyesség alapján ezen országok biróságainak megkeresésére a végrehajtás a viszonosság előfeltétele alatt feltétlenül megrendelendő.

5. §. Valamely magyar honosnak polgári állását (status personalis) tárgyazó kérdésekben nem magyarországi biróságok által hozott itéletek a magyar honos ellen belföldön végre nem hajthatók.

6. §. A végrehajtás elrendelése rendszerint két példányban szerkesztett irásbeli beadványban kérendő és az első példány eredeti végrehajtható közokirattal szerelendő fel.

Ha a végrehajtás több helyen foganatositandó, a kérvény annyi példányban adandó be, hogy a biróságnál megmaradandó példányon kivül (12. §.) mindenik megkeresett hatóságnak, illetőleg mindenik kiküldöttnek külön példány jusson.

7. §. Sommás perekben ingatlanokra vezetendő végrehajtás eseteinek kivételével a végrehajtás elrendelése iránti kérelem szóval is előterjeszthető, s a birói határozat vagy egyesség hivatalból hitelesitendő egyszerü másolatban annyi példányban adandó be, hogy mindenik megkeresett hatóságnak, illetőleg kiküldöttnek egy példány jusson.

8. §. A végrehajtási kérelemben megjelölendő azon biróság, melynek területén a végrehajtás foganatositandó és ha a végrehajtató a végrehajtást hivatalból kivánja eszközöltetni, ez kifejezetten megemlitendő.

Ha a végrehajtás az annak alapjául szolgáló végrehajtható közokirat által megállapitott kötelezettségnek csak egy részére szándékoltatik eszközöltetni, e körülmény a végrehajtási kérelemben előterjesztendő.

A végrehajtási kérvény a végrehajtandó közokmányban megállapitott teljesitési határidő lejárta után adandó be.

9. §. Ha a végrehajtási jog valamely föltételtől vagy viszontszolgálat teljesitésétől függ: a feltétel beállta, vagy a viszontszolgálat teljesitése, a mennyiben a birósági iratok által igazolva nincsen: vagy nem köztudomásu, a végrehajtató által igazolandó.

Az elrendelő biróság azt, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló birói határozat szabályszerüen kézbesittetett-e s a végrehajthatóság feltételei léteznek-e a mennyiben ez a birósági iratokból kipuhatolható, hivatalból tartozik kinyomozni.

10. §. A végrehajtási kérvény rendszerint az ellenfél meghallgatása nélkül intéztetik el.

A 3. §. esetében átalában a 9. 13. és 14. §§. eseteiben pedig akkor, ha a végrehajtás elrendelésének előföltételei közokirattal nem igazoltatnak, a végrehajtási kérelem érdemleges elintézése előtt sommás vagy jegyzőkönyvi tárgyalás tartatik.

A 3. §. esetében, a mennyiben a végrehajtató képviseltetéséről nem gondoskodott e tárgyalásra részére a biróság ügygondnokot rendel; s egyszersmind a tárgyalási határnapról azon hatóságot, a mely a megkeresést intézte, vagy a végrehajtható közokmányt a végrehajtási záradékkal ellátta, értesiti.

11. §. A végrehajtás elrendelése esetében a végzésbe a végrehajtandó közokiratra való hivatkozáson kivül a végrehajtató és végrehajtást szenvedő félnek vagy feleknek neve és lakhelye kiteendő, a végrehajtási kérelem körül felmerült költségek megállapitandók és ha a végrehajtás alapjául szolgáló itélet eskütől van függővé téve: az eskületétel megtörténte vagy elmulasztása megemlitendő.

Ha a kért végrehajtás csak részben rendeltetik meg, ez a végzésben határozottan kiteendő.

Ha a végrehajtást elrendelő biróság egyszersmind a végrehajtás foganatositására is illetékes a mennyiben a végrehajtás kiküldött által foganatositandó, a végzésben a kiküldött is kirendeltetik.

Ha a végrehajtást szenvedőnek lakhelye ismeretlen, ezen körülmény a végrehajtási végzésben megemlittetik.

12. §. A végrehajtás megrendeléséről a kiküldött vagy megkeresett hatóság a kérvény egyik példányára, a 7. §. esetében pedig a jegyzőkönyvi másolatra vezetendő végzés által, a végrehajtató és végrehajtást szenvedő pedig, utóbbi rendszerint a foganatositás alkalmával felzetre vezetendő végzés által értesittetnek.

A kiküldött vagy megkeresett hatóság részére a végrehajtás alapjául szolgáló okiratok eredetben, illetőleg ha több kiküldött rendeltetik vagy hatóság kerestetik meg a végrehajtató által beadandó s hivatalból hitelesitendő másolatokban kiadatnak.

A végrehajtási kérvény egyik példánya és az 1. §. *e) f) g) h)* pontjai esetében a végrehajtandó közokiratoknak a végrehajtató által beadandó s hivatalból hitelesitendő másolatai a végrehajtást elrendelő biróságnál megtartandók.

Ha a végrehajtás el nem rendeltetik, erről a végrehajtási kérvény példányainak visszaadása mellett indokolt végzésben csupán a végrehajtást kérő értesittetik.

13. §. A végrehajtás rendszerint a végrehajtható okirat szerint jogositottnak javára és az abban kötelezett ellen rendelendő el.

Ha engedmény vagy átvállalás folytán a jogositott vagy kötelezett személyében változás történt és a változás közokirattal igazoltatik: a végrehajtás az uj jogositott javára vagy az uj kötelezett ellen rendelendő meg.

Ha a változás közokirattal nem igazoltatik; a biróság, mielőtt a végrehajtás megrendelése felett határozna, az érdekelt feleket sommás vagy jegyzőkönyvi uton meghallgatja.

14. §. Ha a marasztalt fél időközben meghalt, s a jogositott a végrehajtást csupán azon vagyonokra kivánja vezettetni, melyek a végrehajtást szenvedő fél hagyatékában találtatnak, vagy róla az örökösökre szállottak: a végrehajtás az ismert vagy igazolt örökösök ellen, esetleg az ismeretlen örökösök ellen elrendelendő ugyan; de ha az örökösök ismeretlenek, ezek részére, ha pedig az örökösödés kérdésének eldöntése közokirattal nem igazoitatik, a netalán ismeretlen öröklést igénylők részére akkor is gondnok nevezendő, ha a végrehajtató bejelentette, hogy az ő tudomása szerint az örökösödési jog kit illet. A végrehajtást rendelő végzés ugy az ismert örökösök mindenikének, mint a gondnoknak kézbesitendő, s ennek alapján csakis azon vagyonra vezethető végrehajtás, mely a végrehajtást szenvedőnek hagyatékában találtatik; vagy róla szállott át az örökösökre. Ha a végrehajtás az örökösnek másnemű vagyonára intéztetik, ennek ellenében jogait igényper utján érvényesitheti.

15. §. Ha a végrehajtató nem a végrehajtást szenvedő hagyatékában talált, vagy róla az örökösökre szállott vagyonokra, hanem közvetlenül az örökösök ellen kivánja a végrehajtást intéztetni: e tárgybeli kérelme felelt sommás vagy jegyzőkönyvi tárgyalás tartatik s szükség esetében bizonyitási eljárás után végzés által hozatik határozat.

A végrehajtás közvetlenül az örökös ellen elrendelendő, ha az örökös az 187.. évi t. cz. értelmében örökösi nyilatkozatot adott, s ugyan ezen törvény intézkedései szerint az örökhagyó tartazásaért felelős.

16. §. Ha a jogositott hal el időközben: az örökösök a végrehajtás elrendelését kérhetik, ha azt, hogy az örökösödési jog őket illeti, közokirattal beigazolják. Ennek be nem igazolhatása esetében annak kérelmére, a ki örökösödési jogát valószinüvé teszi, a végrehajtás elrendeltetik ugyan egyidejüleg azonban a követelés érvényesitésére külön gondnok neveztetik, ki a végrehajtás utján behajtott pénzt vagy értéket — ha időközben az örökösödési kérdés el nem döntetik — a hagyatéki biróság kezeihez szolgáltatja.

A perben megbizott ügyvéd, mindaddig mig a jogositott elhalálozása tudomására nem jut a jogositott nevében, ha pedig az elhalálozás tudomására jut, addig mig az örökösök a fentebbiek szerint fel nem lépnek az ismeretlen örökösök nevében teheti meg a szükséges végrehajtási lépéseket, a behajtott pénzt vagy értéket azonban, ha időközben az örökösödési kérdés el nem döntetett, ő is a hagyatéki biróság kezéhez köteles szolgáltatni.

17. §. Ha a jogositottnak vagy kötelezettnek személyében a végrehajtás folyamában történik változás a végrehajtás folytatásának az uj jogositott javára vagy az uj kötelezett ellen való elrendelése azon biróságnál kérendő, mely a végrehajtást elrendelte. — A mennyiben a változás a jogositott személyében történt, a kiküldött addig is, mig a végrehajtást elrendelő biróság határoz, foganatositani köteles mindazon végrehajtási cselekményeket, melyek szükségesek a végből, hogy a követelés biztositva legyen.

Ha a végrehajtás foganatositása alkalmával tünik ki, hogy a végrehajtást szenvedő fél elhalt vagy ha halála a végrehajtás folyama alatt következik be, a végrehajtás a hagyatékban talált vagy a marasztaltról az örökösökre szált vagyonokra foganatositandó a nélkül, hogy e végből a végrehajtást elrendelő biróság ujabb határozata szükséges lenne. Ezen esetekben a 14. §. rendelkezése szerint szükséges gondnokot a kiküldött nevezi ki.

18. §. A végrehajtás foganatositására azon esetben, midőn e végből telekkönyvi bejegyzés szükséges az illető telekkönyvi hatóság, minden más esetben azon járásbiróság illetékes, melynek területén a végrehajtás foganatositandó.

Azon végrehajtások foganatositása, melyekhez telekkönyvi bejegyzés nem szükséges, az illető járásbiróság hatásköréhez tartozik akkor is, ha ugyanazon végzésben egyszersmind telekkönyvi bejegyzés által foganatositandó végrehajtás rendeltetett. Utóbbinak foganatositása végett az illetékes telekkönyvi hatóság külön kerestetik meg.

19. §. Ha a végrehajtás csupán az azt elrendelő biróság mint telekkönyvi hatóság által foganatositandó: a végrehajtási kérvény a biróság telekkönyvi igtató hivatalába adandó be.

20. §. A végrehajtást rendelő végzésnek egy példánya a végrehajtást kérőnek kézbesittetvén, a többi példányok rendszerint a kiküldöttnek adatnak ki, illetőleg a végrehajtás foganatositására illetékes birsághoz tétetnek át.

Ha azonban a végrehajtató kivánja, az összes végrehajtási végzések neki kézbesitettnek, s ezekkel a kiküldötthöz, vagy a végrahajtás foganatositására illetékes hatósághoz közvetlenül fordulhat.

A végrehajtás foganatositására illetékes biróság a végrehajtási végzések megérkezte vagy bemutatása után a mennyiben a végrehajtás kiküldött által foganatositandó, a kiküldöttet azonnal kirendeli, s a végrehajtási végzéseket ennek vagy ha kérelmeztetik, rövid uton a végrehajtónak kézbesiti.

A végrehajtás foganatositására rendszerint birósági végrehajtók küldetnek ki. Fontosabb esetekben a biróság a végrehajtás foganatositásával egy birósági tagot vagy közjegyzőt bizhat meg.

21. §. A kiküldött a végrehajtást hivatalból csak akkor köteles foganatositani, ha a végrehajtást rendelő végzésben a végrehajtás hivatalból foganatositandónak mondatott ki.

A 3. és 3. §§. esetében a végrehajtás hivatalból foganatositandónak rendelendő meg, ha csak a megkeresvényben világosan az ellenkező nem foglaltatik.

Hivatalból teljesitendő eljárásoknál a kiküldött a végrehajtást csak megfelelő költségelőlegnek a végrehajtató által való előlegezése után köteles foganatositani, s erről, valamint a kiküldött kirendeléséről a végrehajtató a 3. és 4. §§. esetében pedig az illető biróság értesitendők.

A költségek előlegezését a kiküldött akkor is követelheti, ha a végrehajtás nem hivatalból foganatosittatik.

22. §. A kiküldött a hivatalból teljesitendő végrehajtásokat a kiküldetés vétele, illetőleg a költség előlegezése után nem hivatalból teljesitendő végrehajtásokat pedig a meghatalmazott jelentkezése illetőleg a költség előlegezése után késedelem, nélkül megkezdeni, s ha ebben akadályozva van, az akadályozó körülményt más kiküldött rendelése végett az erre jogositott birósági főnöknek vagy helyettesének az iratok visszamutatása mellett bejelenteni, vagy ha a végrehajtató képviselője kivánja a helyettesités eszközölhetése végett a jelentést és iratokat ennek téritvény mellett átadni köteles.

A késedelemért a kiküldött vagyonilag is felelős.

23. §. Reggel 8 óra előtt és este 8 óra után a végrehajtás cselekvényt megkezdeni, vagy a megkezdettet folytatni nem lehet.

A Gergely-naptár szerint való közönséges ünnepeken és a végrehajtást szenvedő vallási ünnepén csak azon végrehajtási cselekvények teljesithetők, melyek szükségesek a végett, hogy a végrehajtandó követelés biztositva legyen.

24. §. Ha valamely nem hivatalból foganatositandónak rendelt végrehajtás foganatba vétele a kiküldöttnél 6 hónapon át nem szorgalmaztatik, a végrehajtási iratok jelentés mellett a biróságnak bemutattatván, irattárba tétetnek.

A rendes elévülési időn belül, mely a követelés minőségére és jogczimére való tekintet nélkül az itélet jogerőre emelkedésétől számitott 32 esztendő, a végrehajtató kérelmére ujabban rendeltetik kiküldött.

25. §. A birói kiküldött a végrehajtás foganatositásának megkezdése előtt végrehajtást rendelő végzést a végrehajtást szenvedőnek kézbesiteni köteles.

Ha a végrehajtást szenvedő hon nem találtatik: a végzés családja valamely felnőtt tagjának vagy az általa kirendelt gondviselőnek kezéhez teljesittetik. Ilyennek nem léte esetében a végrehajtás két meghivott tanu jelenlétében foganatosittatik, a végrehajtási végzés pedig kézbesités végett a helybeli község elöljáróságának adatik ki. Ezen esetben a végrehajtást szenvedő fél lakására értesitvény függesztendő ki arról, hogy ellene végrehajtás foganatosittatott, s hogy a végrehajtási végzés a község elöljáróságánál átvehető. Ha a kézbesités tényleg hamarább meg nem történt, a végzés a kifüggesztésről számitott 8-ad napon kézbesitettnek tekintetik.

26. §. Ha a végrehajtás a marasztalt fél lakásától különböző helyen teljesitendő: a kiküldött ügygondnokot rendel, a végzést ennek kézbesiti, s a mennyiben a végrehajtást szenvedőnek lakhelye vagy tartózkodási helye tudva van vagy kipuhatolható, őt erről a végrehajtás befejezésétől számitott 24 óra alatt levélben értesiti. A feladási vevény az iratokhoz csatoltatik.

A végzés ezen esetben a végrehajtást szenvedőnek a postai feladástól számitott 8-ad napon kézbesitettnek tekintetik.

27. §. A kiküldött a végrehajtás foganatositása előtt kiküldetésének czélját megmagyarázni, és ha a végrehajtást szenvedőt hon találja, őt a végrehajtás tárgyát képező kötelezettség teljesitésére felszólitani köteles. A felszólitás eredménytelensége esetében a végrehajtás azonnal foganatositandó.

A végrehajtás foganatositása alkalmával az érdeklettek, s ezen kivül ugy a végrehajtató mint a végrehajtást szenvedő részéről felhivott két felnőtt férfi lehetnek jelen.

28. §. A végrehajtás foganatositásáról jegyzőkönyv vétetik fel, melyben a következők foglaltatnak:

a) a végrehajtási eljárásnak a felek neveire a végrehajtást rendelő végzésre és a mennyiben a végrehajtás megkeresett biróság által foganatosittatik, a kiküldetést tartalmazó végzésre való hivatkozás melletti megjelölése;

b) a végrehajtás helye és ideje a végrehajtás megkezdési és befejezési időpontnak óra szerint való pontos megjelölésével. Nagyobb városokban a végrehajtás helye utcza és házszám, esetleg a városrész kitétele mellett jelölendő meg; —

c) a birói kiküldött és a jelenlevő felek vagy képviselőnek megnevezése;

d) megjelölése azon kötelezettségnek és járulékainak, melyre nézve a végrehajtás elrendeltetett;

e) a végrehajtási cselekvénynek pontos leirása,

f) a feleknek és netalán érdekletteknek kérelmei és az ügyre tartozó megjegyzései utóbbiak lehető röviden összevonva.

A jegyzőkönyv a kiküldött, a felek, illetőleg képviselőik s a netalán jelen volt többi érdeklettek által aláirandó. Az aláirás megtagadása ugyszintén az aláirást netalán gátló körülmény a jegyzőkönyv aláirásánál megjegyeztetik.

A jegyzőkönyvet és az összes végrehajtási iratokat a felek és érdeklettek vagy képviselőik megtekinthetik és azokról saját költségükre másolatot vehetnek.

29. §. A végrehajtási költségeket a marasztalt fél viseli akkor is, ha a perköltségek megfizetésére nem köteleztetett.

A kérvény beadásakor és minden eljárás alkalmával az addig felmerült költségek külön számitandok fel és állapitandók meg. Beadványokért és megjelenésekért járó dijak, bélyegköltségek, és más oly költségek, melyekre nézve a végrehajtási iratok elegendő támpontot nyujtanak, megállapitandók akkor is, ha fel nem számittattak.

Az eljárás költségeit minden eljárás alkalmával a kiküldött állapitja meg. A kiküldött a megállapitott költségeknek az egyes tételeket és az összegeket kitüntető kimutatását saját aláirásával ellátva a végrehajtás alkalmával a végrehajtást szenvedőnek, illetőleg a jelenlevő családtagnak vagy a kinevezett ügygondnoknak (25. 26. §§.) kézbesiteni köteles.

30. §. A végrehajtás foganatositására illetékes biróság a kiküldött által megállapitott költségeket a végrehajtási iratok beérkezte után hivatalból felülvizsgálja, a netalán tulságosan megállapitott költségeket leszállitja és erről a feleket értesiti.

Ha a kiküldött által megállapitott költségek kifizettettek, a leszállitott költségeken felül való összeg a végrehajtás alatt álló követelésbe beszámittatik, illetőleg ha ez meg nem történhetik, az érdeklett fél kérelmére viszvégrehajtás utján behajtatik.

Ezen költségtöbblet visszatéritéseért a végrehajtatót a végrehajtásnál képviselő ügyvéd feltétlenül, a kiküldött pedig akkor felelős, ha magasabb költségeket önmaga részére vagy egyébkint nyilván törvényellenesen állapitotta meg. Ilyen esetben a felelőség azon végzésben mondatik ki, mely a költségek leszállitása tárgyában hozatik; és a végzés a kiküldöttnek is kézbesittetik.

31. §. A kiküldött a végrehajtásnak a kiküldő biróság által való beállittatása esetén felül a végrehajtást felfüggeszteni, vagy kisebb terjedelemre szoritani köteles, ha a végrehajtást szenvedő közokirat által igazolja a következő tények valamelyikét:

a) hogy azon határozat, melynek alapján a végrehajtás elrendeltetett a felsőbb biróságnak jogerőre emelkedett határozata által egészben vagy részben megváltoztatva lett, feloldatott vagy megsemmisittetett;

b) hogy visszahelyezés, perujitás vagy semmisitési eljárás (187.. évi t. cz. 72 és 95. §§.) folytán hozott jogerejü határozattal a végrehajtás alapjául szolgáló határozat egészben vagy részben megváltoztattatott, hatályon kivül tétetett vagy megsemmisittetett;

c) hogy a végrehajtató a végrehajtást felfüggesztette, vagy fizetési időhaladékot engedett.

A *c)* pont esetében a kiküldött bizonyitékul a végrehajtató által valódinak beösmert magánokiratot is elfogadhat.

Ezen esetekben a kiküldött a biróságnak 24 óra alatt jelentést tenni s azon azon okiratot, melynek alapján a végrehajtást felfüggesztette vagy kisebb terjedelemre szoritotta bemutatni tartozik.

A biróság a végrehajtás felfüggesztése vagy folytatása tárgyában, szükség esetében a felek meghallgatása után határoz, s a körülményekhez képest a már foganatositott végrehajtási cselekmények hatályon kivül tételét is megrendelheti, de a *c)* pont esetében csak akkor, ha ebbe a végrehajtató világosan beleegyezett. A *c)* pont esetében az iratok a kiküldöttnek akkor is kiadatnak, ha a végrehajtás felfüggesztése rendeltetett el.

32. §. Ha a végrehajtás alá került fél ellen csőd nyittatott: a kiküldött a csődöt rendelő határozat kiadmányának felmutatása után a végrehajtás folytatását felfüggeszteni köteles. A csődöt rendelő határozat kifüggesztésének időpontjáig teljesitett végrehajtás joghatályára a csőd elrendelése befolyással nincsen.

A csődöt rendelő határozat kifüggesztésének napján teljesitett végrehajtás annyiban marad hatályban, a mennyiben a végrehajtató fél bebizonyitja, hogy a végrehajtás a csődöt rendelő határozat kifüggesztése előtt történt. Ez iránt a 18. §. szerint illetékes biróság a végrehajtató és a csődtömeggondnok meghallgatása után határoz.

A telekkönyvi bejegyzés által foganatositandó végrehajtási cselekmények joghatályára nézve a bejegyzés elsősége dönt.

A csődfeljegyzés iránti megkeresvény megérkeztét megelőző végrehajtási megkeresvényekre a csőd megrendelésének hatálya nincsen.

Azon végrehajtások, melyeknek hatályára a csőd befolyással nincsen, a csőd elrendelése után és a jelen törvény szerint folytattatnak és fejeztetnek be. A végzések és értesitvények a végrehajtást szenvedő helyett a tömeggondnoknak kézbesittetnek; ki a végrehajtási eljárásban azon jogokkal bir, melyek a csőd el nem rendelése esetében a végrehajtást szenvedőt illették volna.

33. §. A birói kiküldött a végrehajtást foganatositani illetőleg folytatni köteles akkor ha a biróság a végrehajtás foganatositását vagy folytatását megrendelte.

A 31. §. *c)* pontja esetében a kiküldött ujabb birósági

végzés bevárása nélkül köteles a végrehajtást folytatni ha a végrehajtató által engedett halasztás ideje lejárt, vagy ha határozott időhöz nem kötött halasztás esetében a végrehajtató a végrehajtás folytatását kéri.

34. §. Ha a végrehajtatónak végrehajtási joga egészben vagy részben elenyészett, vagy időhaladék engedése által felfüggesztetett; a végrehajtást szenvedő a végrehajtásnak egészben vagy részben való megszüntetését avagy felfüggesztését kereset utján követelheti; de csak azon esetben, ha a kereset alapjául szolgáló ténykörülmények a végrehajtható közokirat keletkezése után való időben, következtek be.

A kereset azon biróságnál adandó be, mely a 18. §. szerint a végrehajtás foganatositására illetékes. Ezen biróság, ha a végrehajtás nem általa rendeltetett el, a keresetet tárgyalás és eldöntés végett azon birósághoz küldi át, mely a végrehajtást, illetőleg a jelen törvény hatályterületén kivül elrendelt végrehajtásnak a jelen törvény határterületén való foganatositását elrendelte.

A kereset az ügy minőségéhez képest jegyzőkönyvi vagy sommás uton tárgyaltatatik, s itélet által döntetik el.

Két egyenlő birósági itélet ellen további felebbezésnek helye nincs.

35. §. A végrehajtás megszüntetése vagy felfüggesztése iránti kereset a végrehajtás folytatására halasztó hatálylyal nem bir.

A végrehajtás foganatositásának felfüggesztése iránt a végrehajtást szenvedő külön kérvényt adhat be, mely a végrehajtás foganatositására illetékes biróság által intéztetik el. A végrehajtás foganatositása az ellenfél meghallgatása nélkül csak akkor függeszthető fel, ha a végrehajtás megszüntetése vagy felfüggesztése iránti kereset az 1868. LIV. t. cz. 165—168. §§. szabályainak megfelelő okirattal bizonyitott ténykörülményen alapul.

Minden más esetben a végrehajtató a felfüggesztési kérelem felett meghallgatandó, s ennek bele nem egyezése esetében a végrehajtás csak akkor függeszthető fel, ha a végrehajtást szenvedő fél, a végrehajtás utján behajtandó összeget vagy tárgyat, illetőleg utóbbinak egyenértékét birói kézhez biztositékul leteszi.

Biztositékul készpénz vagy a kormány által óvadékképesnek nyilvánitott értékpapirok árfolyamuk két harmadáig, de semmi esetre sem a névszerinti értéken felül fogadandók el.

36. §. A végrehajtás foganatositását ellenmondással, kifogással vagy ellenszegüléssel gátolni nem szabad.

A végrehajtó, a mennyiben a végrehajtási cselekvény foganatositása szükségessé teszi, a végrehajtást szenvedő lakását és tartályait felnyittathatja, és kutatásokat eszközölhet. Ellenszegülés esetében a végrehajtás az illető törvényhatóság legközelebbi közbiztonsági közegének segélyével foganatositandó. E végből a megkeresést a kiküldött közvetlenül intézi. A netalán szükséges katonai karhatalom megszerzése végett a kiküldött a kiküldő biróság főnökéhez köteles fordulni.

A végrehajtásnak ellenszegülés által való meggátlása esetében a kiküldött a bűnvádi eljárás meginditása végett hivatalból tartozik külön jelentést tenni.

37. §. A királyi palotában, a királyi ház valamely tagjának lakásán, és a területen kivüliség jogát élvezők lakásán végrehajtási cselekvények csak a főudvarnagyi hivatal kiküldöttje, vagy az általa megbizott birósági közeg által teljesithetők.

Katonai, vagy katonaság használatában lévő épületekben végrehajtási cselekmények az épületparancsnokhoz teendő jelentés után foganatosithatók. A parancsnok a végrehajtási cselekmény foganatositásánál való jelenlétel végett egy katonai személyt bizhat meg.

38. §. A végrehajtási eljárás során hozott birósági végzések ellen a mennyiben a törvény ki nem zárja, felfolyamodásnak; a kiküldöttnek eljárása, végzései és intézkedései ellen pedig előterjesztésnek van helye.

A felfolyamodásra nézve, mennyiben a jelen törvény különös intézkedést nem tartalmaz, az 187.. évi ... t. cz. rendelkezései alkalmazandók.

Az előterjesztés a sérelmes eljárástól és intézkedéstől, vagy a sérelmes végzés kézbesitésétől a 25. és 26. §§. eseteiben pedig azon naptól számitva, melyen a végzés kézbesitettnek tekintetik, 8 nap alatt a kiküldötthöz adandó be, ki 24 óra alatt az iratokat jelentés kiséretében a birósághoz beadni köteles.

Az előterjesztés felett szükség esetében a feleknek vagy a kiküldöttnek meghallgatása után a 18. §. szerint illetékes biróság 8 nap alatt határoz, és a mennyiben valamely eljárást a kiküldött által elkövetett szabálytalanság miatt megsemmisit, a felek kérelme és felszámitása alapján a kiküldöttet a feleknek okozott költségek 15 nap alatti megfizetésében elmarasztalhatja.

39. §. Az előterjesztésnek és a végrehajtási eljárás során hozott birósági végzések ellen beadott felfolyamodásnak halasztó hatálya rend szerint csak annyiban van, hogy az előterjesztés során hozott birósági határozat jogerőre emelkedéséig vagy a felfolyamodás érdemleges elintézéséig árverést foganatositani, a lefoglalt követelést a végrehajtatóra átruházni, készpénzt kiutalványozni, a marasztalás tárgyát a végrehajtatónak átadni és a 38. §. értelmében elmarasztalt kiküldött ellen kielégitési végrehajtást rendelni nem lehet.

Ha a másodbiróság helybenhagyó vagy megváltoztató határozat által árverest, a lefoglalt követelésnek a végrehajtatóra átruházását, készpénz kiutalványozását, vagy a marasztalás tárgyának a végrehajtató részére való átadását rendeli meg: az ezen másodbirósági határozat foganatba vétele tárgyában hozott elsőbirósági végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

40. §. Ha az előterjesztés folytán a kiküldött eljárása, intézkedése vagy végzése megsemmisittetik, illetőleg megváltoztattatik: az e tárgyban hozott birósági végzés ellen a végrehajtató részéről beadott felfolyamodásnak annyiban van halasztó hatálya, hogy annak érdemleges elintézéséig a foganatositott végrehajtási cselekmények a felfolyamodás elintézésétől függő joghatálylyal fentartandók.

41. §. A végrehajtás folytatására nézve a 38. §-ban megállapitott halasztó hatálylyal bir:

a) a felsőbb biróságnak még jogerőre nem emelkedett azon határozata, mely által a végrehajtás alapjául szolgáló határozat megváltoztatva vagy megsemmisitve lett;

b) visszahelyezés, perujitás vagy semmitési eljárás folytán hozott, még jogerőre nem emelkedett azon határozat, mely által a végrehajtás alapjául szolgáló határozat hatályon kivül helyeztetett, megváltoztatott vagy megsemmisittetett;

c) a végrehajtásnak megszüntetését vagy felfüggesztését kimondó, még jogerőre nem emelkedett itélet.

Részben megváltoztató feloldó, hatályon kivül helyező vagy megsemmisitő, ugy a végrehajtásnak részbeni megszüntetését vagy felfüggesztését kimondó határozatok csak a végrehajtás vonatkozó részére birnak halasztó hatálylyal.

Az *a)* pont esetében folytatandó a végrehajtás, ha a felsőbb birósági határozat megváltoztatásával azon határozat, melynek alapján a végrehajtás elrendeltetett, helybenhagyatik; a *b)* pont esetében ha a felsőbb biróság jogerőre emelkedett határozata által a visszahelyezésnek, perujitásnak vagy semmitési pernek hely nem adatik vagy ujabb végrehajtható határozat hozatik; a *c)* pont esetében pedig, ha a megszüntetés vagy felfüggesztés iránt inditott kereset jogerőre emelkedett birói határozattal elvettetik.

42. §. Viszvégrehajtásnak helye van:

a) ha azon határozat, melynek alapján a végrehajtás elrendeltetett és foganatosittatott felebbezés vagy felfolyamodás folytán hozott s jogerőre emelkedett felsőbb birósági határozat által megváltoztatik, feloldatik, vagy megsemmisittetik;

b) ha a visszahelyezés perujitás vagy semmitési eljárás folytán hozott, s jogerőre emelkedett birói határozat által azon határozat, melynek alapján a végrehajtás elrendeltetett hatályon kivül helyeztetik, vagy megsemmisittetik;

c) ha halasztó hatálylyal nem biró megszüntetési vagy felfüggesztési kereset folytán hozott, s jogerőre emelkedett itélettel a végrehajtás megszüntetése vagy felfüggesztése kimondatott.

A viszvégrehajtás ugyanazon szabályok szerint történik, melyek a végrehajtásra nézve megállapitva vannak.

43. §. A 42. §. *a)* pontja esetében, ha a végrehajtás alapjául szolgáló határozat feloldatott, vagy ujabb avagy póteljárás rendelése mellett semmisittetett meg: a végrehajtató a marasztalás összegét vagy tárgyát az eljárás folytán hozandó ujabb határozat jogerőre emelkedéséig birói kézhez teheti le, illetőleg a viszvégrehajtás utján behajtott összegnek vagy tárgynak birói letétben tartását, s a mennyiben a per tárgyát ingatlan vagy telekkönyvi jog képezi, a per folyamban létének feljegyzését kivánhatja.

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 2. SZ. Budapest, 1877. január 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A birtokról annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint, Dr. Uzoni Sándor, n.-szebeni ny. r. jogtanár urtól. — A czégbejegyzés elmulasztásának jogi következményei. Dr. Nagy Ferencz urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz h. ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Telekkönyvi állapotaink. Bodó István törvényszéki biró urtól. — Törvénytelen származásu szülék gyermekeinek öröködési joga. Osváth Imre urtól. — Törvénysértés lehet-e tárgynélküli? K. urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás a "Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadóhivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

A birtokról

annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint.

I.

A birtok, mint a birói védelem tárgya.

A birtok önálló védelme szükségessé teszi annak a *jog* teréről való szoros *elkülönzését.* A birtok *önmagában* védelmeztetik, arra való tekintet nélkül, vajjon *jogosult-e,* vagy *nem* jogosult? Tehát önálló helyet foglal el a jog mellett: azzal nem áll ellentétben, hanem attól *független.*

Ebből következik nem csak az, hogy a birtok védelme javára szolgálhat a *jogosulatlan* birtoknak szintugy, mint a *jogosultnak;* hanem az is, hogy az a jog *ellen* is fordulhat, oltalmazván a jogosulatlan birtokost a jogosult háboritóval szemben.

Ebből világos lévén, hogy a birtok védelmére nézve a jog sem a birtokos, sem a háboritó részéről jelentőséggel nem bir: következik, hogy birtokkérdésekben a jog kérdése egyáltalában nem jő tekintetbe.[1] Mindezt bizonyitja az a. p. t. k. 339. §-a, mely azt szabja meg, hogy a «birtokot . . . . *senkinek* sem szabad önhatalmulag háboritni. A háboritottnak joga van a beavatkozás megtiltását biróilag követelni.»

A jognak és a birtoknak egymástól független jelentősége magával hozza az egyiket és a másikat tárgyazó perek természetének merőben különböző voltát; mely különbség kihat az eljárás egész terére; minélfogva a jog körüli eljárás *(petitorium)* és a birtok körüli eljárás *(possessorium)* közt különbséget szokás tenni.

Ha a birtokhoz való jog létezése annak védelme szempontjából jelentőséggel nem bir: annál kevésbbé tekinthető jelentősnek e szempontból a birtoknak puszta *jogi minősége,* tulajdonsága.[2] Ez kiviláglik az imént id. §-nak ottan kihagyott ezen szavaiból: «bármi tulajdonságu legyen is az». A birtok tulajdonságait illetőleg, az a. p. t. k. annak jogszerü és jogszerütlen;[3] jóhiszemü és roszhiszemü;[4] valódi és valódiatlan (ál)[5] voltát különbözteti meg.

Sajátságos az, hogy mig az általánosan uralkodó nézet a birtok *jogszerüségét* és *jóhiszemüségét* annak védelme szempontjából közönyösnek tartja, az iróknak egy része[6] az *álbirtokot,* legalább a birtok teljes *elvonása* általi háboritás esetében a birói védelemből teljesen; más része[7] bár csak azzal szemben *kizárandónak* véli, a kitől a birtokos a birtokot vétkes módon (vi, clam vagy precario) elvonta, s a ki azután maga szoritotta ki abból elébbit.

Mind a két nézet tarthatatlan és az a. p. t. k. 346. és 347. §§-nak hibás értelmezésén alapszik.

Az álbirtok védelmére nézve különbséget tenni annak puszta megszoritása, korlátozása, megröviditése (szorosabb értelemben vett háborgatás) és teljes jogellenes elvonása közt: a törvény szabványain nem alapszik és következményeiben képtelen eredményekre vezet. Az elébb emlitett nézetből az következnék, hogy az álbirtokos csupa szorosabb értelemben vett *háborgatások* esetében birói védelemben részesül; birtoka jogellenes *elvonása* esetében ellenben attól megfosztatik; a másodikból pedig az, hogy az, kinek birtokát egy másik valódiatlan módon magához ragadta, ennek egyszerü *nyugtalanitása* esetében elmarasztalással sujtatik; ellenben erőszakos *kidobása* esetében az ellen biztosittatik.[8]

«A birtokot bármi tulajdonságu legyen is az, senkinek sem szabad önhatalmulag háboritni» (339. §.).

[1] Ez világosan kifejezésre jutott a római jogban: *Nihil* commune habet proprietas cum possessione (L. 12. §. 1. D. de poss.), ugy szintén: . . . nec possessio et proprietas misceri debent (L. 52. pr. eod.).

[2] Ezt a római jog is kimondja a következő tételben: in summa possessionis *non multum interest,* juste quis, an injuste possideat. (L. 3. §. 5. D. de poss.)

[3] A. p. t. k. 316. §.: «Valamely dolognak birtoka jogszerünek mondatik, ha érvényes czimen, vagyis a szerzésre alkalmatos jogalapon nyugszik. Ellenkező esetben jogszerütlennek neveztetik.»

[4] A. p. t. k. 326. §.: «Ki azon dolgot, melyet bir, valószinü okoknál fogva magáénak tartja, az jóhiszemü birtokos. Roszhiszemü birtokos az, ki tudja, vagy a körülményekből vélelmeznie kell, hogy a birtokában levő dolog másé.»

[5] «Ha valaki a birtokba betolakodik, vagy ravaszság, avagy kérelem által alattomosan csuszik be, s. azt, a mi neki csak szivességből s folytonos lekötelezettség nélkül engedtetett meg, állandó joggá változtatni iparkodik: a már magában jogszerütlen és roszhiszemü birtok, azon fölül még álbirtokká is válik; ellenkező esetben a birtok valódinak tekintetik» (a. p. l. k. 345. §.)

[6] Igy pl. ZEILLER, II. 97. l. ELLINGER, 169. l. STUBENRAUCH, (első kiadás) I. 691. l.

[7] STUBENRAUCH, (második kiadás) I. 460. l. RANDA 81. l.

[8] A *szászországi* t. k. szerint, mely a birtok háborgatása és elvonása közt szoros különbséget tesz, épen megforditva áll a dolog; mert ez csak puszta háborgatás esetében tulajdonit a keresetnek duplicitást, melynek hatálya abban áll, hogy alperes kifogása folytán maga felperes is elmarasztalható; de nem teljes elvonás esetében. Ugyanis a 207. §. igy hangzik: «Der Beklagte kann sich gegen die Klage wegen Besitz*störung* durch die Einrede schützen, dass der Klaeger im Verhaeltniss zu ihm fehlerhaft besitze, und Verurtheilung des Klaegers in demselben Rechtsstreite verlangen.» Az álbirtokostól tehát, puszta háboritás esetében, a birói védelem megvonathatik; mig önkényes elvonás esetében abban feltétlenül részesittetik. V. ö. SIEBENHAAR. Comm. 204. l. — Ugyanaz áll a *Justinian*-féle római jog szerint; .melyben interd. *Unde Vi* esetében a régebben megengedett vitiosae possessionis exceptionak már nincs helye: «Nam ei (sc. dejecto) proponitur interdictum Unde vi, per quod is, qui dejicit, cogitur ei restituere possessionem, licet is ab eo, qui dejicit, vi, vel clam, vel precario possidebat» (§ 6. Ins. de interd.) (V. ö. SAVIGNY, i. m. 448. l.)

Ezen általános elv jelentőségével biró tilalom szükségképen kiterjed a birtok *minden* önkényes megsértésére: ha magában foglalja annak könnyebbikét, bizonyára kihat annak sulyosbikára, veszélyesbikére; ha a birtokot *háborgatni* nem szabad: annál kevésbé szabad azt erőszakkal, csellel vagy a szivességgeli visszaéléssel (precario) *elragadni;* ha a birtokosnak, bármily tulajdonságu legyen is, (tehát az álbirtokosnak is) «joga van a beavatkozás megtiltását biróilag követelni», (a mint ezt nem is vonja kétségbe senki): jogában kell állania a birói segélyt jogellenesen elvont birtoka visszaszerzése végett felhivni; ha a birtokot *senkinek* sem szabad (önkényes beavatkozás vagy elvonás által) megháboritani: azt annak sem szabad tenni, a kitől maga az ellenfél vonta azt el jogellenesen, ezen tilalom megszegése reá nézve ugyanazon következményeket eredményezvén, mint bármely más háboritóra nézve.[9]

Oly jogtétel, mely a fennebbi elvből vont következményekre nézve megszoritásokat állitana fel, halomra döntené magát az elvet, és utat nyitna az önkény használására. Azon szabály, mely az «önhatalmu háborgatásokat» tiltja, kivételt nem tür meg.

Ily kivételeket, ily megszoritásokat az a. p. t. k. nem is állit fel. A 346. §. tartalma csak oda megy ki, hogy az ellen, a ki valódiatlan módon jut hozzá valamely birtokhoz, kereset utján az elébbi állapotba való viszszahelyezést lehet kérni; hogy *ki kérheti ezt?* arról az id. §. hallgat; erre a 339. §. adja meg a feleletet: kétségen kivül az, a kitől a birtok jogellenesen elvonatott, «bármi tulajdonságu lett legyen is az», tehát ha álbirtok volt is.[10]

Ebből világos, hogy az a. p. t. k 346. §-a annak 339. §-ához ellentétben nem áll, és hogy az álbirtok a törvény védelmében részesül, annak önkényes elvonása esetében ugy, mint puszta sz. é. vett háborgatása esetében.

Ezen nézet helyes voltát az a. p. t. k. 347. §-a sem dönti meg.

Ezen §. azon esetet tárgyazza, midőn maga a *birtok kérdése* vitás a felek közt, (a mi gyakran előfordul a gyakorlati életben pl. erdőknél, havasi legelőknél) és azonnal meg nem oldható Itt *mind a két fél magának tulajdonitja a birtokot;* holott valóságos birtokos csak az egyik vagy a másik lehet; mert *többen ugyanazon dolgot kizárólagosan* nem birtokolhatják (plurium in solidum possessio esse non potest). Erre az esetre az id. §. azt rendeli, hogy a per tárgya a birtok kérdésének eldöntéséig birói őrizet alá vétessék, vagy zárgondnokra bizassék. Ha a törvény igy hangzik: «ha azonnal ki nem tűnik ki legyen *valódi* birtokban» stb.: a «*valódi*» kifejezés nem *mű* —; hanem *közértelemben* veendő, tehát ugy, hogy ki legyen *valóságos birtokban,* a minek a meghatározása gyakori villongások esetében igen nehéz lehet.

Azon nézet, hogy a törvény a kérdéses esetben csakis a valódi birtokost (műértelemben véve) szándékszik védelemben részesiteni, oly következményekhez vezet, melyek magának az id. §-nak rendeletével ellentétben állanak. Ugyanis a fenebb előadott elvnél fogva lehetetlen lévén az, hogy a keresetre alkalmul szolgáló állitólagos háboritási tényt közvetlenül megdözőleg, *egyidejüleg* a felek közül az *egyik* a per tárgyának valódi; a *másik* valódiatlan birtokában lett légyen: *csakis* az *egyik, vagy a másik* lehetett annak akár valódi, akár álbirtokosa[11]. Hogyan állana a dolog a kérdéses nézet szerint azon esetben, ha akár az egyik, akár a másik fél birtoka *ál*birtoknak bizonyult be? Ezen esetben az ügy *birtok utján* (in possessoris) *nem* volna eldönthető; a birtokot egyik félnek sem lehetne odaitélni; mert az egyik *épen nincsen* birtokban, a másik birtoka *valódiatlannak* bizonyult: tehát *egyik sincs «valódi birtokban».*[12] A biróságnak tehát a birtokpert függőben kellene hagyni és a zárlatot fentartani: a mi oda vezetne, hogy a felek még annak lehetőségétől is meg volnának fosztva, hogy valamelyik *tulajdoni* keresettel lépjen fel; mert erre nézve szükséges annak bizonyitása, hogy a másik birtokban van.[13]

Hogy ezen képtelen eredmények távol állanak a törvény szándékától: az világos magának az id. §-nak azon rendeletéből, hogy a per tárgya *addig* helyezendő zár alá, vagy veendő birói őrizetbe, «*mig* a birtok iránti per tárgyaltatott és eldöntetett»; miből következik, hogy annak szükségképen el kell döntetnie; továbbá azon tételből, hogy a «vesztes fél keresetét, a dolog iránti erősebbnek vélt jogánál fogva, ezen (a birtok felett hozott) határozat után is megindithatja».

Tehát a birtok magábanvéve, legyen az akár valódi akár valódiatlan részesül védelemben az a. p. t. k. 347. §-a esetében is[14] és a «valódi» kifejezésre sulyt fektetni, annak műértelmet tulajdonitani nem lehet.

Dr. Uzoni Sándor,
n.-szebeni ny. r. jogtanár.

(Folyt. következik.)

[9] Önmagávaj jut ellenmondásba RANDA, midőn (80. l.) a 339. §. *általános* elvi jelentőségét elismeri: és az álbirtokost birtokelvonás esetében még sem részelteti védelemben azzal szemben, a kinek kiszoritásával a birtokot jogellenesen megszerezte (81. l.). Nem áll azon okoskodás, hogy alperest azon tény, hogy felperessel szemben birtoka jogellenes elvonása miatt keresetet támaszthatott volna, *kifogásra* jogositja fel a keresettel szemben; mert azt, a mit *birói uton* elérhetett volna, nem állott jogában *önhatalmulag* eszközölni. Ezen nézet oda vezet, hogy attól, a ki birtokunkat erőszakkal elfoglalta, azt szabad hasonló erőszakkal visszafoglalnunk: a mi a 339. §-ban foglalt elvvel homlokegyenest ellenkezik, s a mit maga R. is (6. §. 8. jegyz. és 225. l.) csak az önvédelem korlátai között (in continenti) tart megengedhetőnek. — A szövegben nyilvánitott nézetet vallják: BRUNS, («Das Recht des Besitzes im Mittelalter» stb. 459. l.) UNGER, (Entwurf, 82. l.) KIRCHSTETTER, (comm. 177. l.)

[10] V. ö. RANDA, 80. l.

[11] V. ö. UNGER, Entwurf. 84. l. — Nem tehetem azonban magaméva azon indokolást, hogy azon esetben, ha mind a két fél állitja, hogy birtokban van, «*egyik birtokának* valódiatlannak kell lenni; minthogy valamely possessio plurium in solidum lehetetlen» —; mert az álbirtok is valóságos birtok. — Azon elvből az következik, hogy az egyik *egyáltalában semminemü;* tehát valódiatlan birtokban sem lehet. — Hibás ELLINGER (169. l.) azon feltevése is: «waeren *beide* im unechten Besitze» stb.

[12] P. o. *A* és *B* közt valamely erdőterület tulajdona már évtizedek óta vitás lévén, annak birtokából egymást kölcsönösen többször kiszoritották, a nélkül, hogy birói segélyhez folyamodtak volna. Végre *A* megragad egy alkalmat, midőn azon tudatban van, hogy az erdő tettleges birtoka az ő részén van és birtokpert támaszt *B* ellen, a ki abban nagy mennyiségü fát vágat. A birtok tényének meghatarozása nehéz lévén, az erdő a biróság által zár alá helyeztetik. Végül bebizonyul, hogy *A* az utolsó tettleges birtokos, birtoka azonban *valódiatlan;* mert erőszakosan jutott hozzá. — Az ellenkező eset az volna, hogy *B* bebizonyitja, hogy a perre alkalmat adó állitólagos háborgatás tényét p. o. egy évvel megelőzőleg ő *A* napszámosait *kiüzette az erdőből,* melyet sajátjának tart, hogy tehát a keresetben felhozott állitólagos háboritás nem volt egyéb tettleges birtoka folytatásánál (mely saját beismerése szerint *álbirtoknak* bizonyult be). — Fel lehetne-e oldani a zárlatot a kérdéses nézet szerint; és kinek birtokába volna bocsátandó az erdő az egyik és a másik esetben?!

[13] Ebben áll a possessorium praejudicialis jelentősége a petitoriumra nézve.

[14] A zár alá helyezett erdő tehát a 12. jegy. esetei elsejében *A*-nak, másodikában *B*-nek bocsáttatik ki. Nem is képzelek gyakorlati szakembert, a ki ebben kételkedhetnék.

A czégbejegyzés elmulasztásának jogi következményei.

Ellentétben más törvényhozásokkal, melyek a kereskedők bejegyzését az illetők tetszésére hagyják (fakultativ rendszer), a német s utánna a magyar kereskedelmi törvény, tagadhatlanul fontos legislativ érvek által vezéreltetve, a kereskedőt — kivételével a kiskereskedőknek — czégbejegyzésre határozottan kötelezik. Miglen azonban a német kereskedelmi törvény — eltekintve a kereskedelmi társaságoktól — a czégbejegyzés kötelezettségének elmulasztását semmi joghátránynyal nem sujtja, hanem csak egy a biró által szabadon megállapitandó büntetést — — mely nem szükségképen pénzbüntetés[1] — hoz alkalma-

[1] Német keresk. törvény 26. cz. L. HAHN Commentar. 2. kiadás I. köt. 71. l.

zásba, addig a magyar kereskedelmi törvény elfogadja ugyan a német kereskedelmi törvény büntetési rendszerét — bár csak 500 forintig terjedhető és fogságra át nem változtatható pénzbirság alakjában (k. t. 21. §.) — de ezen felül a bejegyzés elmulasztását még joghátrányokkal is sujtja, rendelvén: hogy a bejegyzés meg nem történtéig a kereskedő azon jogokban, melyeket a kereskedelmi törvény a kereskedők részére megállapit, nem részesülhet, ellenben elvállalt kereskedelmi kötelezettségeiért harmadik személyek irányában a keresk. törvény értelmében felelős. (K. t. 16. §. második bekezdés).

Ezen intézkedés hordereje ugy látszik még nem talált kellő méltatásra; pedig alig van a magyar keresk. törvényben egy intézkedés is, mely oly messze menő következményeket rejtene magában. Ugyanazért tán nem lesz felesleges, ha annak tartalmát és folyományait kissé behatóbb vizsgálat alá veszszük.

A kérdéses intézkedést már az APÁTHY-féle *Tervezecben* találjuk lerakva, melynek 20. czikkének második bekezdése lényegében azonos a törvény jelen szerkezetével, jóllehet csak a kereskedők részére megállapitott *jogoktól* fosztja meg azt, a ki magát be nem jegyezteti ellenben a *kötelezettségekről* kifejezetten nem intézkedik. Indokolásául ezen intézkedésnek a Tervezetben (45. lap) következőket találjuk felhozva: «Ha azonban a bejegyzés és az aláirás hitelesitésének minden kétségen kivüli fontossága elismertetik — szükséges, hogy a törvény e részbeni intézkedésének kellő foganat szereztessék. Erre szolgál egyrészről a pénzbirság mint kényszereszköz és másrészről — mi sokkal fontosabb — megvonása azon előjogoknak, melyekben a törvény a kereskedőket részesiti. Ez intézkedésnek csak jó hatása lehet, mert mig egyrészről a rendetlen kereskedőtől a foglalkozásával járó előnyöket megvonja, másrészről nem oldja fel őtet azon kötelezettségek alól, melyeket kereskedői minősége, harmadik személyek irányában, maga után von.»

A kereskedelmi törvényjavaslat tárgyalására egybehivott Értekezlet kebelében a Tervezet álláspontja nem maradt megtámadtatás nélkül. Felhozatott mindenekelőtt ellene,[2] hogy «a bejegyzés az ezen törvénytervezetben követett felfogás szerint inkább csak jogrendőri intézkedés, melytől nem lehet a keresk. minden jogainak gyakorlását függővé tenni. A svajczi törvény (ismeretlen; tán a MUNZINGER-féle tervezet?) a czégbejegyzésre alapitja a kereskedő fogalmának definitióját; ezen felfogásból kiindulva következetes volna a kérdéses rendelkezés, a német törvénykönyv és a tervezetben kifejezést nyert elv mellett azonban ellentétet és következetlenséget foglalna magában». Felhozatott továbbá, miszerint «azon kifejezésnek alkalmazása, hogy valamely jog csak a «bejegyzett» kereskedőnek adatik, kétértelmüségre és bizonytalanságra vezet, mert különbséget kellene tenni a kereskedőnek a bejegyzés előtt és az után kötött ügyletei között és kétség támadna aziránt, valjon a bejegyzett kereskedő vehet-e jogot igénybe oly ügylettől, melyet czégbejegyzése előtt contrahált». Ez ellenvetésekkel szemben ismételtetvén a Tervezetben foglalt azon érv, hogy t. i. «ez legjobb sanctiója a bejegyzés kötelezettségének, ez legvilágosabb utmutatás a kereskedőre és a biróra nézve is» — a Tervezet intézkedése elfogadtatott az előadó (SZVETENAY) által javasolt szerkezetben, mely azután a törvénybe is átment.

Mindezekből kitünik, hogy a kérdéses intézkedésben — egyes elszigetelt hangoktól eltekintve — nem láttak mást, mint egy alkalmas indirekt kényszereszközt arra nézve, hogy a törvénynek kellő foganat szereztessék. Maga az intézkedés oly egyszerünek és világosnak tünt fel, hogy egészen szükségtelennek látszott azon egyrészről felhozott aggodalmat eloszlatni, miszerint az intézkedés kétértelmüségre és bizonytalanságra vezet s igy magyarázati nehézségekre ad alkalmat. Még kevésbé lőn figyelembe véve azon másrészről érvényesitett elvi aggodalom. hogy t. i. a kérdéses intézkedés a törvény egyébkénti felfogásával szemben ellentétet és következetlenséget rejt magában. Pedig ezen ellenvetések nemcsak hogy jogosulatlanok nem voltak, hanem ellenkezőleg az ezen intézkedés ellen emelhető alapos kifogásokat ki sem meriték, mint ez a következőkből ki fog derülni; minélfogva mindenesetre nagyon kivánatos lett volna, ha a kérdéses intézkedés az Értekezlet kebelében kissé behatóbb *érdemleges* megvitatás alá vétetik, a helyett, hogy mint ez történt, azon *formai* kérdés iránt vitatkozzanak, valjon czélszerübb-e elvben kimondani, hogy a be nem jegyzett kereskedő a törvényben megállapitott jogokban nem részesülhet, avagy pedig az egyes intézkedéseknél külön-külön?

Mig e bejegyzés meg nem történt — hangzik a kérdéses intézkedés szóról-szóra — a kereskedő azon jogokban, melyeket a jelen törvény a kereskedők részére megállapit, nem részesülhet; ellenben elvállalt kereskedelmi kötelezettségeiért, harmadik személyek irányában, a jelen törvény értelmében felelős». Ebből következik: 1. hogy a be nem jegyzett kereskedő nemcsak azon jogokban nem részesülhet, melyeket a törvény a kereskedőnek *harmadik személyek irányában* nyujt, hanem azokban sem, melyeket a törvény *függetlenül harmadik személyek iránti jogviszonyoktól* a kereskedők részére megállapit; 2. hogy a be nem jegyzett kereskedő nemcsak azon kötelezettségek tekintetében felelős a kereskedelmi törvény értelmében, melyeket ő *harmadik személyek irányában elvállalt*, hanem azon kötelezettségek tekintetében is, melyeknek a törvény a kereskedőt *vonatkozás nélkül concret jogviszonyokra* aláveti. Azaz a kérdéses intézkedés valódi tartalma az, hogy *semmi oly intézkedése a kereskedelmi törvénynek, mely bármiként jogot tartalmaz a kereskedő részére, a bejegyzés előtt általa igénybe nem vehető; ellenben minden intézkedés, mely bármiként kötelezettséget ró a kereskedőre, alkalmazást talál, akár be van jegyezve a kereskedő, akár nem.*

Ez lévén a kérdéses intézkedés tulajdonképeni tartalma, lássuk már most azon jogokat és kötelezettségeket, melyeket a kereskedelmi törvény a kereskedőre nézve megállapit, s melyekre a kérdéses intézkedés alkalmazandó; megjegyezvén, hogy azon jogok és kötelezettségek, melyek a *kereskedelmi társulatok* részére megállapitvák, tekinteten kivül hagyandók azon egyszerü okból, mert, miként alább látni fogjuk, a kérdéses intézkedés a kereskedelmi társulatokra alkalmazást nem talál.

(Folyt. követk.) *Dr. Nagy Ferencz.*

[2] L. Jegyzőkönyvek. 6. ülés 30. lap.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

Általános észrevételek.

Összehasonlitva a szőnyegen levő javaslatot az eddigi tlkvi rendtartással, meg nem vonható tőle az elismerés, hogy utóbbinak sok hiányát szerencsés kézzel orvosolja, és kinyilvánitott czélját, t. i. a telekkönyvi eljárás egyszerüsitését lehetőleg correct akarja eszközölni. De eltekintve attól, hogy nyelvezete gyakran nehézkes, és néhol érthetetlen, főhibájának az mondható, hogy az anyagi nyilvánkönyvi jogot nem codificálja. Hogy ezen hiány polgári trkv. léte mellett is mit jelent, láthatjuk abból, mit az osztrák birodalmi tanács főrendiházának jogügyi bizottsága a jelen javaslat legfőbb kutfejéül szolgáló 1871. évi jul. 25-iki telekkönyvi törvényre mondott:

«A bizottság azon nézetben volt, hogy a birodalmi törvényhozás első feladata lenne, a nyilvánkönyvi jogot co-

*

dificálni és nem oly törvényt alkotni, mely a gyakorlatban felmerült néhány vitakérdést eldönt, de némelyt megoldatlanul hagy, és sem nem foglalkozik egyedül a tlkvi eljárás alaki kérdéseivel, sem az anyagi kérdéseket rendszeresen nem tárgyalja.

Nemcsak az elméletben, de a gyakorlatban jogosan tétetik a panasz, hogy az osztrák tlkvi jog alapelvei ingadozók s hogy még azon elv is, hogy az a ki nyilvánkönyv iránti bizalommal szerez jogokat, ezek szerzésében megvédendő, a törvényhozásban nincs nyiltan kifejezve.

A kormány által előterjesztett javaslat a bizottság véleménye szerint «nem felel meg azon követeléseknek, melyeket a törvényhozástól kivánni lehet».

A javaslat ezen hibája még kirivóbb ha meggondoljuk,

a) hogy mi absolut nem birunk törvénynyel, mely az anyagi tlkvi jogot bár ingadozólag rendezné, és igy kénytelenek voltunk és vagyunk ez indokból az osztrák polgári trvkvnek a tlkkönyvre vonatkozó határozmányait érvényben tartani.

Már pedig ezen állapot mig a nemzeti jog fejlődését akadályozza, addig a gyakorlati életben a hivatkozott törvény tökéletlensége miatt káros és veszélyes.

b) Nálunk nem létezik azon szükség, mely a fent mondottak daczára az osztrák törvényhozást az általa tökéletlennek elismert telekkvi törvény alkotására rábirta, t. i. az egyes tartománygyülések által hozandó tlkvi törvényeknek egységes kiindulás ponttal szolgálna.

c) A porosz 1872. május 5. törvény világosan mutatja, hogy lehet az általános polgári trkv. elkészitéseig is a nyilvánkönyvi jogot codificálni.

Ezen kiindulási pontból következő alternativa folyik,

1. vagy elvetni ezen javaslatot és a kormányt a nyilvánkönyvi jog codificálását tárgyazó ujabb javaslat elkészitésére utasitani.

2. vagy a jelen javaslat körében a nyilvánkönyvi jogot főbb vonásaiban megállapitani.

Az alternativa első része elméletileg rendszeresebb és igy helyesebb, mert utóbbi állapot csak provisoriumot alkotna, melynek megszüntetése nemsokára az elmélet és gyakorlat által egyformán kivántatnék.

Igen de a törvényhozási politikában nem egyedül a theoria irányadó, itt a történeti fejlődés, az utilitás, opportunitás és sok más szempont határoz. Mi tehát az alternativa második esetét tartjuk elfogadandónak, mert

1. a jelenlegi tlkvi állapot javitása iránti szükséglet oly nagy, hogy egyedül a rendszeresség szempontjából nem lehet a szükséglet nagyrészbeni kielégitését bizonytalan időre elodázni, mi pedig bizonyosan bekövetkeznék ha a javaslat még a tárgyalás alá sem vétetnék.

2. Igaz ugyan, hogy az anyagi és alaki jognak egy törvénybeni együttes és rendszeresen el nem választott szabályozása helytelen, mindazonáltal a történeti folytonosságból származó megszokottság e hibát különösen érezhetővé nem tenné. Ugyanis a Lajtán tuli tartományokban a földbirtok érdekeinek meg nem felelő általános polgári trkvi szabványok változása és módositása időnkint, a nyilvánkönyvi eljárást, a tlkvi szerkesztését s vezetését szabályozó rendeletekbe és törvényekbe vétettek fel, ugy, hogy észrevétlenül létrejött azon tény, hogy a tlkvi rendtartás mint alaki jog tetemes anyagi tlkvi jogot vett fel magába s miután hazánkba Lajtán tulról lett átültetve a modern tlkv, ez usus nálunk is meghonosult és miután a mostani tlkvi rendtartás is sok nevezetes materiális intézkedést tartalmaz — ezen előzményekből kétségtelen, hogy nem fog zavart okozni, ha a tlkvi rendtartásba a materialis tlkvi szabványok is felvétetnek.

3. Jelen javaslat is a tkvi jog reformjára vonatkozó uj intézkedéseket tartalmazván, a czélba vett eljárás jelen javaslat körében annál is könnyebben foganatositható lesz, a mennyiben ehez csak a tényállás öntudatos be- és elismerése szükséges.

4. Habár az osztrák polgári trkvnek a tlkvi jogra vonatkozó határozatai ingadozók, kétségtelen, hogy némely a római, közönséges német és különböző osztrák földpatensek jogain alapuló szabványok kihagyása, esetleg praecizirozása és módositása, ugy némely uj szabványok feltétele által a modern tlkvi jog szinvonalára emelhető és miután jobbadán csak elvi intézkedések lesznek szükségesek, ennek ilyképi megtétele annál is tanácsosabb, hogy a majdani részletes rendelkezéseket tartalmazó általános polgári törvénykönyv vitatásánál, ennek czélszerü megtételére elegendő elméleti ismerettel és gyakorlati tapasztalattal birjunk.

Ezen általános észrevételek után szem előtt tartva, hogy mi az anyagi jogra is reflectálni kivánunk, állapitsuk meg a tervet, mely szerint birálatunkat és javaslatainkat dogmatice előterjeszteni akarjuk.

Ezen terv következő:

1. felállittatik a modern telekkönyv elvei és ezek fogalmilag megmagyaráztatnak.

2. Ezen elvek szerint csoportosittatnak a törvényjavaslat egyes §§., vizsgálatával annak, hogy mennyire felelnek meg az elveknek és eltérés esetén indokolva van-e ezen eltérés, és ha nem, mily változtatás adandó a szakasznak, hogy vagy a felállitott elvnek következményét képezze, vagy a körülmények szerint ettől indokolva eltérjen. Ugyanakkor vizsgáijuk, valjon nem szükséges az általános észrevételekben indokolt uj szabványok felállitása és ha igen, mily formulázással állittassanak ezek fel.

3. Vizsgálat alá vétetik a tlkvi rendtartás mint alaki eljárás, összeköttetésben a tlkvi ügyvitel tárgyában kiadandó miniszteri utasitás tervezetével.

4. Megvizsgáltatnak szigoruan az előző pontok alá nem vonható egyes ugy mondható «különböző» intézkedések.

Az eszmék tisztázata végett birálatunk megkezdése előtt megjegyezzük, hogy habár a folytonos uj iránti törekvés nem képez mindig haladást és az uj gyakran csak egyes osztály kivánatait képezi, mindazon által nem szabad visszarettennünk attól, hogy ott, hol az alap hibás, hogy ne a tetőt javitsuk, hanem az épitést az egész lerontásával az alapon kezdjük.

I. A modern jog szempontjából a nyilvánkönyv alapelvei:

a) «Specialitás» szoros értelemben, hogy t. i. a birtoktest is a reá vonatkozó jogok és terhek mennyiségileg és minőségileg minden kételyt kizáró határozottsággal vezettessenek a telekkönyvben.

b) Publicitás alaki és anyagi értelemben. Alakilag, hogy minden érdekelt a közhatóság által vezetett nyilvánkönyvbe betekinthessen és annak állásáról hiteles bizonyitékot nyerhessen. Anyagi értelemben, hogy mi a tlkvbe bevezetve nincs, az arra vonatkozólag nem létezik (negativ hatás) és az a mi be van vezetve, a bevezetés hatályánál fogva jogosan és jogilag létezik mindaddig, mig nyilvánkönyvileg lételét el nem vesziti (positiv hatás).

c) Legalitás és contensus. *α)* Legalitás azon megszoritott értelemben, hogy a tlkvi hatóság egyedül az identitás, a cselekvési képességet a legitimatiót, az okiratok alakját, a bejegyzés kellékeit és a résztvevők nyilatkozatának értelmét megvizsgálja ugyan, de ne birálja a bejegyzendő ügylet jogi megállhatását.

β) A legalitás elv megszoritásából folyó consensualis elv, hogy t. i. lehetőleg minden bejegyzés csak a bevezetett jogositott kifejezett vagy birói itélettel suplicált engedélye folytán történhetik.

A modern tlkv. ezen előadott elvei azonban csak elméletileg választhatók el egymástól oly definitioval mint leira-

tott, mert ott, a hol azokat egy tlkvi törvénybe rendszeresen akarjuk valósitani, egyik elv a másikkal érintkezésbe jő, egyik a másikára hat, egyik a másikát kiegészíti, feltételezi és egyik a másikat szüli, — miért is egyik elv fejtegetésénél a másikra vonatkozni kikerülhetlen szükség.

a) *Specialitás.*

A specialitás szempontjából a következő szakaszok veendők vizsgálat alá u. m.

1. §.

A specialitási elv ezen szakaszban határozottan ki van fejezve a harmadik bekezdése első mondatában, de elhomályosittatik ugyanezen bekezdés vége által, mely megengedi, hogy a bejegyzésnél hivatkozni lehet a bejegyzés alapjául szolgáló okmány egyes (illető) pontjaira azon hatálylyal, hogy a hivatkozott pontok bejegyzetteknek tekintendők.

Az indokolás ennek megengedését azzal motiválja, hogy a mi bejegyzett jogra nézve lényeges, ennek határozott tlkvi kitüntetését elrendeli. Igen, de mi a lényeges és mi nem, ezt a § nem tartalmazza, s igy igen könnyen megtörténhetik, hogy a biró az okmány valamely pontjának tartalmát lényegesnek nem tekintvén, ennek bevezetését csak az illető pontjára való hivatkozással rendeli el, miért is az, a ki ovatossággal akar eljárni egy későbbi jogszerzésnél, kénytelen lesz az okirat-gyüjteményt is megtekinteni, pedig ezen § indokolása ép abból indul ki, hogy a betekintő ne legyen kénytelen az okmányt megvizsgálni. Eltekintve ezen ellentmondástól, kétségtelen, hogy egyes pont bevezethető és tisztán személyi viszonyt tartalmazhat; ha tehát ily pont határozata egyedül a reá történt hivatkozással bejegyzettnek lenne tekintendő, igen alapos kétely és nem egy per származhatnék a kérdésből, mi van bejegyezve és mi nincs? [1]

A mindennapi élet ügyletei és igy a legtöbb bejegyzendő ügylet nem oly nagyterjedelmü, hogy a lényeges határozmányok bevezetése valami nehézséggel járna, — és igy egyedül a földbirtokos osztály érdekéből lehetne azon kivételt tenni, hogy földhitelintézetnek zálogleveleí kölcsöneinél adassék meg a kivétel, mely szerint ily zálogjog bekebelezésnél a biróra bizatik, az általa nem lényegesnem vélt rendelkezések bejegyzését a pontokra való hivatkozással megengedni, — egyéb bejegyzéseknél pedig az okmány pontjaira hivatkozni ne lehessen.

5. §.

A tlkv csak ugy felelhet meg rendeltetésének általán, különösen pedig a földhitel előmozditásának és szilárditásának, ha az általa felvett ingatlanság létezését, ugyanazonosságát, térfogatát kezeseli és az ingatlan értékének kiszámitására alapos kulcsot nyujt; — a tlkvnek csak ily szerkezete mellett mondhatjuk, hogy eleget tesz a zálogtárgy irányában a specialitás követelményeinek.

A tlkv ily szervezéséhez mulhatatlanul megkivántatik, hogy a hiteles kataszteri munkálatokkal összhangba hozassék, illetve hogy a tlkv birtoklapja utóbbi állitassék össze és a kataszteri munkálat nevezetes momentumait magába felvegye.

[1] Dr. H. A. MASCHER. Das deutsche Grundbuch u. Hipothekenwesen Berlin 1869. 700-ik oldal.

Ez irányban jelen javaslat 5,127 §§. és az ujonan szerkesztendő telekkönyvek iránti rendelkezéseiben általán, határozott haladást tanusit szemben az id. tlkv. rendtartással és az osztrák uj telekkönyvi törvénynyel.[1]

A fenforgó államháztartási és jelenlegi még nem állapodott törvénykezési és administrativ viszonyok mellett többet kivánni nem lehet.

A mi ezen 5. §. rendelkezéseit részleteiben illeti, erre nézve az indokolásból azt lehetne következtetni, hogy a szerző az 5-ik sorban tlkvi szolgalmat és nem telki tehert akart mondani, de a 13. §. ezen feltevést lerontja, mert itt a telki terheket nem sorozza azok közé, melyek a teherlapra jegyzendők. Ez pedig helytelen, mert a telki teher a telektulajdonos által teljesitendő adás vagy cselekvésben állván, kitünő értelemben dologi jognak tekintendő és mint ilyen a teherlapra jegyzendő.

Valjon a szolgalom is a teherlapra jegyzendő-e vagy nem? az már igen vitatott kérdés. Mi azt hiszszük, hogy miután a birtoklap alapja a tulajdoni- és teherlapnak és mint ilyen dármely teher kitüntetésére alkalmatlan, hogy a szolgalmak a teherlapra lennének jegyzendők azon kivétellel, hogy telki szolgalom esetében, miután ez növeszti az uralkodó birtokrészlet értékét, ezen birtoknál a birtoklapra jegyeztessék és a jegyzet rovatában hivatoltassék, a szolgáló telek ide vonatkozó teherlapi bejegyzése.

Hasonló indokolásból folyólag nem tartjuk helyesnek, hogy a váltsági összeg a birtoklapra jegyeztessék, de minthogy ily bejegyzést rendelő némely törvényeink vannak, ott a hol eddig törvény rendeli, fentartandónak véljük, jövőre azonban ily törvény hozatala kerülendő lenne.

15 §.

Ezen szakasz a specialitás fogalmát a tulajdonosra és a tulajdon tárgyára szabatosan körülirja s igy ehhez semmi megjegyezni való nem lenne ha a javaslat szerzője 29. és 30. §§-ban hallgatag azon nézetből nem indulna ki, hogy az örökség és hagyomány birtokbavétele iránt a prts 559. 594. §§-ai fognak továbbra is érvényben maradni. Ha ez igy áll, akkor miután e §. által felállitott elv lerontatik a prts 583. §-ban. mely szerint osztály-egyesség hiányában a tulajdonjog az örökösök nevére mint közös örökség *határozatlan* arányban kebeleztetik be, — akkor a prts ezen hiánya addig is mig az örökség és hagyomány birtokbavételéről szóló javaslat[1] törvény erőre emelkedik (mely a 112. §-ban ezen bajt korrect orvosolja) itt lenne orvoslandó az által, hogy az átmeneti intézkedésekben kimondatnék:

«Ha a hagyatéki biróságnál az örökösök osztálylevelet be nem mutatnak, a tulajdonjog az örökösök nevére mint közös örökség egyenlő arányban kebeleztetik be, miáltal azonban az örökösöknek más arány iránti igényükből, egymás iránt fenálló szavatosságuk nem érintetik.

Dr. Berkovits Ferencz
h. ügyvéd

(Folyt. követk.)

[1] A mi különösen utóbbit illeti, ennek főhiánya, hogy nem léptette hatályon kivül az 1867. deczember 21-iki törvény 11. §-át, mely a nyilvánkönyvek belső berendezése iránti törvényhozást, az egyes tartománygyüléseknek fentartotta és igy az egyenetlenségnek tág tért hagyott. Azonban megemlitendő, hogy több tartománygyülés e hiányt elismerte és az idézett törvény 12. §. alapján ebbeli jogát a birodalmi parlamentre ruházta át.

[1] Értjük a «Jogtudományi Közlöny» 1875. évi folyamának 12: és következő számaiban közlött javaslatot.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi állapotaink.

II.

És most tartsunk szemlét azon téren, hol biróságaink a peres és perenkivüli, jelesen a telekkönyvi rendszerrel kapcsolatos ügyekbeni eljárásoknál birtok- és hitel-viszonyaink tisztázására naponként hangya-szorgalommal dolgoznak. E szemle czélja nem birálgatni felsőbb biróságaink eljárását, s döntvényszerü kimondásait; hanem egyedül az, hogy kimutassam, miszerint szükséges, hogy a magánjogi anyagi törvények ha nem előbb, mindenesetre a telekkönyvi rendtartással kapcsolatosan alkotandók, egyuttal pedig ezen rendszer a mostaninál szilárdabb alapokra fektetendő.

Magánjogügyi viszonyaink közt zsinórmértékül szolgáló, különböző kutforrásu, s ennélfcgva szerteágazó törvényeink egyike vagy másikának az egyes concretesetekre egyöntetüleges alkalmazása, vagy a homályos törvényhelyek magyarázása czéljából addig is, mig egy egészszé rendeztetni fognak, az ingadozó jogi élet tengerén világitó fényként a curiai döntvényeknek kellene szolgálni, melyek egy évtized óta is már oly tömeggé gombolyodtak, hogy corpus tekintetében egy rendszeres polg. törvénykönyv és rendtartás határait jóval tulhaladják. Azonban ezekre nézve is a figyelő és kutató ész mit tapasztal? mint, habár többnyire látszólagos, de nem tagadhatni mégis sok esetben, szembeszökő divergentiákat, ellenmondásokat vagy a gyakorlati életben nem sok haszonnal járó, itt-ott finom, alig átlátszó jogi distinctiókat, meiyek az abstract theoriákkal foglalkozó szakemberre nézve igen tanulságosak lehetnek, de a melyek elég alkalmasak arra, hogy oly néptömeg hitét, mely az ily döntvényekben kifejezést nyerő jogi eszmék magasságának indokait megérteni nem képes, — a jog és vele gondolt igazság iránt egyre fokozódó mérvben megingassák, és a jogbizonytalanság, s ebből keletkező általános bizalmatlanság hullámzását mind erősebben lüktessék oly áron, melyet a jogot és igazságot kereső közönségnek nagyon drágán kell megfizetni.

Minderre nem csekély alkalmat szolgáltat azon körülmény, hogy nemcsak előbbi, de az 1871 : 31. tcz. szerint szervezett biróságaink is, jelesen az e. f. törvényszékeink ugyanazon egy testütet ugyanazon tagjai többféle hatásköri alakzatra osztva gyakorolják még polgári ügyekben is a törvény és igazságszolgáltatást, mely berendezésnek aztán nem ritkán igen tarka eredményei vannak.

Ezen állitásomat illustráló jogi különlegességeknek tekinthetők a következő legfőbb birósági itéletek:

1872. nov. 19. 8567. sz. a. kimondatik, hogy «a telekkönyvi helyszinelés előtt létrejött adásvevési szerződés alapján a telekkönyvezett ingatlan vagyonra követelt tulajdonjog érvényesitése csak kiigazitási kereset utján lévén eszközölhető, a birtokbiróság előtt inditott tulajdonkereset, mint ily esetben helyt nem fogható, elutasitandó». Mi gyakorlati értelme legyen eme döntő birói intézkedésnek akkor, midőn a kiigazitási perben is a tulajdonszerzésének jogalapját kell igazolni, akkor, midőn birtokbiróság és telekkönyvi hatóság ugyanegy: a kir. törvényszék; akkor, midőn az esetleg helytadó itélet végrehajthatósága ellen nem foroghat fenn akadály, nehéz felfogni.

Ellenkező intézkedés magyarázható ki az 1875. márcz. 23. 1920. sz. a. kelt itéletből, melyben az mondatik ki, hogy «midőn a telekkönyvi tulajdonos ellen inditott perben alperesként idézett tulajdonos anélkül, hogy ellenében a telekkönyv *kiigazitása*, vagy a tulajdonjog megitélése kéretnék, csupán a birtok átadására kéretik köteleztetni, e kérelemnek még a tulajdonjogra szerzett czim igazolása esetén sem adathatik hely, hacsak a kereset egyidejüleg a tulajdonjog megitélésére is nem irányoztatik».

Eszerint tehát a tulajdonjog felett itélő biróság, ha az telekkönyvi kiigazitás utján szorgalmaztatnék is, illetékesen intézkedhetnék.

Ugyan külön competentiához történik utalás az 1870. máj. 31. 3458. sz. a. itélet által, melyben kimondatik, hogy «ingatlanokra vonatkozó tulajdonjog iránti perben hozott itélet csakis felperes tulajdonjogának kimondására terjedhet ki. Ezen jog telekkönyvi bekeblezése a perben eljárt polgári biróság által el nem rendelhető».

Ezen itéleti enunciatiónál nem volt figyelem arra, hogy minden rendes biró az előtte lefolyt perben hozott, s jogerőre emelkedett itélet végrehajtására jogositva van, és a tulajdonjog megitélésére hozott határozat végrehajtásaképen az 1868 : 54. tcz. 413. §. értelmében a tulajdonjognak telekkönyvi bekeblezése iránt is illetékesen intézkedhetik.

Nemkülönben állunk a telekkönyvileg bejegyzett jogoknak eredeti érvénytelenség miatt törlései iránti perügyekben; mely competencialis zavarról az 1874. febr. 26. 1201. sz. a. 1874. szept. 27. 6607. sz. a. és 1875. jun. 28. 33537. sz. a. kelt itéletek tanuskodnak.

Hasonló discordanciákat észlelünk a tulajdon- és birtokjog iránti perek érdeme felett utolsó vonalban ejtett itéletek körül is. A tulajdon és tényleges használattal összekötött birtoklási jogfogalmaknak, melyek nálunk inveterált ősnézetek szerint ugyanegy focusban összpontosultak, — kettéválasztása, mert törvényen alapszik, e tekintetből véve helyes ugyan; de ki nem tudja, hogy ez sok igaztalanságot is involvál, és ezért, más részről pedig azért, mert a birtokosok nagy tömege, de sőt akárhány jogász is, — az erre vonatkozó osztr. törv. intézkedéseit vagy nem — vagy roszul, — avagy félreérti, az elméket folyton lázas forrongásban, s bizonytalanságban tartja. E két különböző fogalom még a jelenlegi törvényhozási munkálatokban is nem ritkán összezavartatik. Az érintett chaoticus forrongást növeli még aztán azon körülmény is, hogy ezen szinválasztási törekvés többször szárnyaszegett, s következetlen lesz, önmagával meghasonlik, mi például az 1871. febr. 25. 5004. szám a. 1873. oct. 17. 8547. sz. a. — 1874. jun. 25. 5303. sz. a. — és 1875. jun. 2. 4172. s jun. 5. 3668. sz. a. kelt döntvényszerü itéletek összevetéséből kitünik.

A tulajdon- és birtoklási jogra vonatkozólag eme sötét árnyakat vető ellentétességek fejtegetésének tágabb körzetet adni nem akarok, csak arra tartom még szükségesnek röviden reflectálni: hová tereltetnek a jogkereső felek azon esetekben, ha ingatlanok tekintetében kötött jogügyleteik a jogbiztositó intézmény, a telekkönyv állása miatt nem mehetnek teljesedésbe? Erre nézve a fentebbiekben előadotaknál nem kevesebbé elszomoritó utbaigazitást találunk az 1870. apr. 4. 2703. sz. a. 1870. máj. 25. 3644. sz. a. és 1873. aug. 7. 7066. sz. a. hasontárgyakra vonatkozólag hozott legfőbb birói határozmányokban.

Az elsőben ugyanis kimondatik elvként, hogy; «ha valamely ingatlan iránt kötött adásvevési szerződésben a vételárrészletre nézve kikötött fizetés, ha annak teljesitése, minden további feltétel nélkül köteleztetett, — azon esetben is teljesitendő, ha vevő az általa megvett ingatlanra tulajdonjogát hibáján kivül álló, s általa meg sem szüntethető telekkönyvi akadály miatt le nem jegyeztetheti».

A második azt decretálja, hogy: «Azon körülmény, midőn valamely eladott telekkönyvi ingatlan nem az eladó, hanem egy harmadik fél nevére van telekkönyvileg bejegyezve, nem a szerződés érvénytelenitésére, illetve a vételári összeg visszakövetelésére, hanem első sorban a szerződés teljesitése iránti keresetre ad jogot».

Végre a harmadikban azon jogi elv van pronancirozva, hogy: «midőn az adásvételi szerződésben kiköttetik, hogy a megvett ingatlant az eladó, a vevő tulajdonába tartozik bocsátani, a tulajdonjog bekeblezése azonban telekkönyvi akadály miatt nem eszközölhető, a vevő sem kötelezhető a vételár lefizetésére».

Ki nem látja mindezekből, hogy egy némely a balsors által esetleg üldözőbe vett és a jogi mysteriumokban járatlan ingatlant szerző fél hányféle perbe keveredhetik?

Nem kevesebb risico-játékokat szemlélünk ingatlanokat terhelő követelések biztositása tekintetében, jelesen a nem épen a hitelemelésre kigondolt tekervényes utu előjegyzések körül, mikből azon oknál fogva, hogy telekkönyvi jószágtestek, kiválólag pedig több részletekből álló ugy nevezett paraszt-telkiállományok egyes alkatrészére a telekk. rendsz. 55. §. *c)* pontjában foglalt igen cathegorikus rendelkezés, és legfőbb biróságunknak ugyanide vonatkozólag hozott számos határozatai ellenére (hogy egy párt idézzek: 1869. aug. 16. 1565. sz. a. és 1871. márcz. 23. 3498/1870. sz. a.) széltében hosszában előjegyzések engedtetnek; de sőt ezt daczára, s mintegy desavouálására az érintett legfőbb birói iniciatiónak maga az igaszságügyminiszterium az erdélyi részek számára 1870. febr. 5. kibocsátott telekk. ügyrendt. 55. §. *c)* pontjában egyenesen megengedhetőnek mondja ki; ezen előjegyzett aprólékos részletekre aztán a telekkönyvi rend. 75. §. értelmében egész lánczolata a továbbbi tulajdon- és zálogjogi feltételes bekeblezések és előjegyzéseknek keletkezik, nemcsak az resultál, hogy az ilyesmiket magukban foglaló telekkönyvekben még a szakértőnek is dolgot ád magát tájékozni, hanem az is, és ez a legelszomoritóbb, hogy az előjegyzések igazolása, vagy ennek elmulasztása folytáni törlések kérdései felett egész labyrinthja támad a kimerető és vagyonpusztító pereskedéseknek, és ezen özönlő előjegyzések a legjóhiszeműbb hitelezőre nézve is a végrehajtási eljárást, melynek épen a hitelemelése czéljából az osztr. polg. törv. 461. §. intentiójához képest gyorsnak kellene lenni, minek azonban már a törvényhozás is gondoskodott elegendő ellengátokat elébetorlaszolni, — szerfelett meglassitják. S ma ugy-ugy állunk, minden telekkönyvi — tehát par excellence biztositási rendszerünk mellett, hogy számos hitelező tudja pénzének kikölcsönzése tényét és idejét; de hogy ahhoz a visszafizetési lejárat után mikor; és nem ritkán, — vajjon ismét hozzájut-e? azt ugyan kiszámitani nem képes.

Miután tehát jelenlegi telekkönyveink, minden egyébtől elnézve, már maguknak a birtokoknak kitüntetése tekintetében rendszeres, valódi nyilvánkönyvek összeállitására egyátalán nem alkalmasak, s ilyeneknek csak azok által tekinthetők, kik azt hiszik, hogy erre elegendő egy pár iv papiron bizonyos nevekre az A lapou I vagy * alatt nehány számjegy-alakzatoknak helyrajzi számokként összeállitása; — miután nekünk nem az a bajunk, hogy az eddigi telekkönyvi rendelet törvénybe iktatva nincs, s ennélfogva azokon a törvénybeigtatás sem fog még a tervezett módositások mellett sem segiteni és magánjogi törvényeink rendezése, és egy a mi viszonyainknak megfelelő telekk. intézmény megalkotásáig a jelenlegi, papirmankókon szédelgő rendszer mellett ugy — ahogy csak megleszünk; — a szóban forgó javaslatokat mint a mi specificus viszonyainknak meg nem felelőket ezuttal becses materialékul veendőknek tartanám.

Mit kelljen tennünk? az elmondottakból átalos vonalakban következtethető. Egyébként a javaslatok, s illetőleg az eddigi telekkönyvi rendeletekben lefektetett momentosusabb elvek és intézkedések feletti eszmecserére, ha a t. szerkesztőség megengedi, még visszatérendek.

Bodó István,
törvszéki biró.

Törvénytelen származásu szülék gyermekeinek örökösödési joga.

Az alább elbeszélendő egyszerű eset annyira feltünően illusztrálja anyagi törvényeink hiányait, hogy annak elhallgatását jelen körülményeink közepette, — midőn egy rendszeres polg. törvénykönyv kidolgozásának eszméje kezdi foglalkoztatni jogászközönségünk gondolkozását, — valóban véteknek tartottam volna.

Kakasfi Gergely . . . . . i lakos törvényesen leszármazó három kiskoru örökös hátrahagyása mellett 1875. évi október hó 1-ső napján elhunyt. Halálesete és hagyatéki leltára az illető előljáróság által jól- roszul felvétetvén, a . . . . . i kir. járásbirósághoz terjesztetett be, a kir. járásbiróság pedig az ügyet tárgyalás végett a . . . . . i kir. közjegyzőhöz adta ki. A tárgyalás folyama alatt kiderült, miszerint a hagyatékot képező ingatlanok, ház és ¾ urbértelki külsőség, telekkönyvileg nem az örökhagyó, hanem bizonyos Csájoki Borbála nevén áll, kit az örökösök gondnoka nem is ismer. Hosszasabb puhatolódzás után azonban kivilágosodott, miszerint a telekkönyvbe tulajdonos gyanánt «szalma özvegy» jelzővel bejegyzett Csájoki Borbála, éppen a kiskoru örökösök nagyanyja, Kakasfi Gergelynek pedig édesanyja volt, kiderült továbbá az is, miszerint Kakasfi Gergely — Csajoki Borbálának házasságon kivüli törvénytelen gyermeke, és hogy Csajoki Borbála után — (elhalt 1862. év dec. hó 10-én végrendelet hátrahagyása nélkül) — maradtak a kérdéses ingatlanok a mostani örökhagyóra, Kakasfi Gergelyre, ki édesanyja elhalálozása idejében már nagykoru lévén, jogositottnak vélte magát, hogy anyja hagyatékát minden törvényes eljárás mellőzésével elfoglalhassa. Tizenhárom éven keresztül békességesen és megháboritatlanul használta is Kakasfi Gergely a fentebb körülirt ingatlanokat, a nélkül, hogy — tulajdoni jogát azok iránt valaki kétségbe vonta volna. De miután 1875. évi október hó 1-jén ő is elhunyt és hagyatéka tárgyalás alá vétetett, kitünt, hogy eme ingatlanok, a most már Kakasfi Gergely után érdekelt három kiskoru örökös nevére tulajdonjogilag át nem kebelezhetők, mert törvénytelen gyermeknek sem apja, sem anyja hagyatékában törvényes örökösödési joga nem lévén, — Csajoki Borbáláról a törvénytelen származásu Kakasfi Gergelyre és Kakasfi Gergelyről — kiskoru gyermekére most már semminémü jogczimmel nem lehet átvinni, átruházni a kérdéses ingatlanokat. (Lásd H. K. I. R. 106, 108. cz. s ezek extensiv magyarázatát Kövy-nél, Elementa Juris prud. Hung. 372. §., Frank-nál 354. §., Kelemen-nél III. 197. §. Kövy szerint 1824-ben a Curia is megfosztá a természetes gyermeket az örökösödéstől Katics Anna elleni perben.) — Kié lesz tehát most a hagyatéki vagyon? még kérdés alatt áll, Csajoki Borbála után sem felmenő sem oldalági örökösök eddigelő nem jelentkezvén, — hihetőleg vagyona törvényes örökösök hiányában a kir. kincstárra száll, a kiskoru árvák kárára, sőt végromlására, mert ez esetben minden vagyonuktól megfosztatván, a legnagyobb inségbe taszittatnának.

Menyire helyes és észszerü e tekintetben az osztr. polg. törvény intézkedése, mert ez legalább az anya után a törvénytelen gyermeknek törvényes örökösödési jogot ad (754. §.) aztán meghatározza, hogy a törvénytelen gyermek anyja családi nevét viselje (165. §.). Mindezekről honi törvényeink nem intézkednek, pedig mily anomália, ha elgondoljuk, miszerint valaki czivilisált államban egész életén keresztül habár törvénytelen születésü is, határozott név nélkül bolyong, vagy legfeljebb azt a gunynevet viseli, mit a falu vagy város népe reá ragasztott (mint a fentebb vázolt esetnél is)[1]

[1] Nem szükséges azért még, hogy honi törvényünk a házasságon kivüli gyermekekhez oly bőkezü legyen mint ama régi spanyol törvény, mely kimondja: hogy minden lelencz nemesnek tartandó, mig csak az ellenkező történetesen be nem bizonyul (t. i. a nem nemes szüléktől való

Az osztrák polg. törvénykönyv 797. §-ával összehasonlitva, mennyire hiányos és mennyi zavarra ad alkalmat perrendtartásunk 579. §-ának azon intézkedése is, — melylyel megengedtetik, hogy a nagykoru örökösök a reájok néző hagyatékot önkényüleg elfoglalhassák és arra nézve a biróságon kivül osztályt tehessenek. Hiszen az ily örökösök tiz eset közül egy esetben veszik maguknak a fáradságot, hogy a reájok szállott ingatlant telekkönyvileg is neveikre kebeleztessék. Ez a legfőbb oka, hogy hazánkban a telekkönyvek oly zavartak és roszak, miután ilyen törvény mellett azokat rendesen vezetni nem lehet. Ez az oka, hogy a hagyatékok nálunk oly igen bonyolódottak, hogy egyszerüen hagyatékot tárgyalni és átadni már alig lehet, mert legtöbb esetben az örökhagyó atyjának, nagyatyjának, néha szépatyjának nevén áll telekkönyvileg az ingatlan és előzőleg ezek hagyatékát kell fokozatosan letárgyalni.

Mindezen hiányok a jogász közönség előtt anyira ismeretesek, hogy bátran ki lehet mondani, miszerint az orsz. birói értekezlet — legalább egy századdal taszitotta hazánkat vissza a jogfejlődés teréről, midőn az osztr. polg. törvénykönyvet hatályon kivül helyezte régi rendkivül hiányos, — a kor igényeihez alkalmazhatatlan, honi törvényeink kedvéért.

Valóban ily körülmények közt aggasztóvá vált jopállapotunkon csak egy rendszeres törvénykönyv sürgős kidolgozása és életbe léptetése segithetne, — mielőbb és legkönnyebben pedig az osztr. polg. törvénykönyv receptiója.

Osváth Imre.

Törvénysértés lehet-e tárgynélküli?

Érdekes elvi jelentőségü határozatot hozott legközelebb a semmitőszék, melynek közlését czélszerünek tartom, — mert annak jelentősége a fenforgott concret eseten tul nagy horderejü lehet, sőt érdekes elméleti dissertatiónak is alapul szolgálhat.

Az eset a következő:

Felperes 1900 frt és jár. iránt rendes pert inditván, a kereset, melyre perfelvételi határnapul 1875. deczember 27. napja tüzetett ki, alperesnek ugyanazon hó 20-án kézbesittetett.

A perfelvételi határnapon megjelenvén a felek, alperes törvényes halasztást vesz igénybe. Később felperes végzést kap, mely szerint alperesnek 1875. deczember 30-án (tehát a perfelvételi nap után) beadott kérvénye folytán a törvényszék tárgyalási határnapot tüzött ki — meglepetésünkre — avégből, hogy a kereseti okirat eredetiben a biróság előtt mutattassék fel, mert különben az a prts. 184. §-a értelmében az itélet hozatalánál figyelembe vétetni nem fog; és a végzésben ezen alperesi kérvény *törvényes időben beadottnak* jelentetett ki.

Ezen tárgyalás megtartása talán közömbösnek vétethetnék; fenforgó esetben azonban — attól a per kimenetele függhetett, s igy azon gond ujólag tért vissza, melyet felperes már meghaladottnak gondolt.

Felperesi ügyvéd a kitüzött határnapon megjelenve, tiltakozott az ellen, hogy ő kötelezhető lenne, alperesnek későn benyujtott kérvénye folytán az okiratot felmutatni és *csak óvatosságból* mutatta azt fel. Egyszersmind a végzés és az egész eljárás ellen semmiségi panaszszal élt azon egyszerü okból, mert a kereset alperesnek deczember 20. kézbesittetett, a perfelvétel pedig deczember 27-ére volt kitüzve, és a prts. 184. §-a szerint «az ellenfél folyamodására, mely azonban *a legközelebbi perirat beadására kiszabott határidő első felében nyujtandó be*, az eredetieknek a pertárban felmutatására határnapot tüzzön ki a biróság»; alperes kérvénye pedig decz. 30-án, tehát plane a perfelvétel *után* adatván be, azt törvényes időben beadottnak tekinteni és annak folytán az eljárást meginditani nem lehetett.

Ennél egyszerübb esete a törvény alkalmazásának alig képzelhető, — a hivatkozott szakasz sérelme evidens. A semmitőszék az 1876. évi 7226. sz. alatt hozott határozatával mégis az e miatt emelt semmiségi panaszt *elvetette;* szószerint idézem az indokolást: «mert felperes a kérdéses okirat eredetijét időközben ellenfelének felmutatván, jelen panasza *tárgynélkülivé* vált».

Ha valakinek tagja kificzamodik, segithet rajta a sebész; ezen határozat tartalmazta bajt azonban sajnos! többé orvosolni nem lehet.

A semmitőszék előtt — következtetve a fenti határozatából — egészen közömbös az a peres felekre és a per kimenetelére, valjon alperes követeli-e a kereseti eredetiek közlését és valjon felperes tartozik-e azokat közölni; közömbös szerinte az egyik vagy másik eset be — vagy be nem álltának következménye; mert csak ennek feltevése mellett képzelhető az, hogy a törvénytelen törvényszéki végzésen, törvénytelenül rendelt tárgyaláson magát tultéve, tárgynélkülivé jelenti ki a panaszt.

E nézet a prts. 184. és 186. §§-aiban előirt jogok s kötelezettségek és ezekre kimondott sanctiók által eléggé megczáfoltatik.

Hozzájárul még az is, hogy a per ilyen stadiumában sem biró sem a felek az irásbeli eljárás mellett nem tudhatják, mi birhat befolyással a per kimenetelére. Ha már a semmitőszék kérdéses tények mi következményeit sem látja, avagy azokat előre kiszámitotta, akkor legalább határozatában a feleket arról nyiltan biztosithatta volna is, a mit azonban természetesen nem tehetett. De végül mire való a törvényszakasz rendelkezése?

Das Gesetz, wenn es nicht eitel Spiel und Phrase sein soll, muss sich behaupten, — mit dem Recht des Verletzten stürzt das Gesetz selbst zusammen. — IHERING.

Midőn felperesi ügyvéd páratlan óvatossággal járt el és az eredetit felmutatta, hangsulyozva tiltakozását ily eljárás ellen, reményelve a legmagasabb széktől ezen törvénytelen eljárásnak orvosoltatását, a semmitőszék épen ezen óvatossággal és csakis avval indokolja a panasz elvetését.

K.

Különfélék.

(Az ügyvédvizsgáló bizottságba) az igazságügyminiszterium által 1877-re kineveztettek: Elnök: *Szabó* Imre kir. semmitőszéki biró. Helyettes elnök: *Vajkay* Károly budapesti kir. táblai tanácselnök. Bizottsági tagok: *Andrassovics* Béla, Dr. *Apáthy* István, Dr. *Antal* Gyula, *Barta* Béla, *Czordá* Bódog, *Erdélyi* Sándor, *Havas* Sándor, *Hegedüs* Kandid Lajos, Dr. *Herich* Károly, Dr. *Hoffman* Pál, *Kapácsy* Miklós, *Keresztszeghy* Lajos, *Kömley* Pál, *Kiss* József, Dr. *Löw* Tóbiás, *Manojlovich* Emil, *Ostffy* Pál, Dr. *Paiss* Andor, *Regner* Tivadar, Dr. *Suhay* Imre, *Szentgyörgyi* Imre, Dr. *Szilágyi* Dezső, *Tutschner* Agoston, *Zlinszky* Imre.

(Szerény pályázat) A magyar országos levéltárnál egy hétszáz frt évi fizetés és 150 frt szálláspénzzel javadalmazott, hivataltiszti állomásra pályázat nyittatott következő pályázati feltételek alatt:

A magyar és latin nyelv értése és jártasság a magyar történelemben, kivánatos e mellett palaeographiai és diplomatikai előképzettség, mely — valamint a *jogvégzettség*, másodsorban pedig a szépirás és *egy vagy több külföldi nyelvnek* ismerete, — hason minősitvény mellett, előnyül fog tekintetni.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

származás), — mert ugy mond sokkal nagyobb jogsértés követtetik el, ha netán egy valódi nemes származásu lelencz fosztatnék meg nemesi jogaitól, — mintha százan emelkednek a nemesi osztályba.

Törvényjavaslat,

a gyámügy rendezéséről.

(Folytatás.)

118. §. Épületeket a gyám biztositani köteles. Indokolt esetekben azonban a gyámhatóság a biztositási kötelezettséget kivételesen elengedheti.

119. §. A gyámoltak vagy gondnokoltak tulajdonához tartozó oly helységek és eszközök, melyek a gyámi vagy gondnoksági tiszt gyakorlatához, illetőleg a vagyon kezeléséhez szükségesek, ez eset alkalmára a gyám vagy gondnok által igénybe vehetők.

120. §. A gyám vagy gondnok a vagyonkezelésnél elkövetett hibáiért vagy mulasztásért felelős. (72. §.)

Csekélyebb mulasztások vagy visszaélések a gyámhatóság által pénzbirsággal büntetendők.

4. Vagyontalan gyámolt és gondnokoltakra nézve.

121. §. A gyám vagy gondnok lépéseket tenni tartozik, hogy a vagyontalan gyámoltak vagy gondnokoltak, a rokonok vagy más jóltevők által eltartassanak, hogy valamely jótékony intézetbe ingyen felvétessenek vagy a község állal eltartassanak mindaddig, mig a gyámolt vagy gondnokolt alkalmaztatásával vagy munkájával magát el nem tarthatja.

5. A gyám vagy gondnok köteles a gyámhatóság jóváhagyását következő esetekben kikérni.

122. §. 1. A kiskoru nevelése és nevelési költségeire nézve a 98. §-ban körülirt esetekben;

2. ha a kiskoru a részére választott életpályába bele nem nyugszik (98. §.);

3. ha a kiskoru örökbefogadása;

4. ha a kiskorunak a magyar állam kötelékéből való kiválása forog szóban;

5. a kiskoru házasságára nézve, ha az 18. évét még be nem töltötte, házassági szerződésére nézve pedig minden esetben;

6. ha a kiskoru részére önálló iparüzést engedni vagy valamely reá háramlott üzletet átvenni vagy megszüntetni kiván;

7. ha a gyámolt vagy gondnokolt részére valamely vagyont szerezni, felmondott tőkéit felvenni s a zálogjog törlését megengedni;

8. uj épitkezést vagy uj gazdasági s üzleti felszerelést létesiteni;

9. ha a gyámolt vagy gondnokolt ingatlan vagyonát eladni, elcserélni, megterhelni vagy arra zálogjogot megadni — szándékozik;

10. földbirtok haszonbérleténél a 116. és 117. §§-ok eseteiben;

11. köteles végre a gyám vagy gondnok a gyámhatóság jóváhagyásának fentartani, ha perben az ellenfél igényét elismeri, vagy perben egyezséget köt.

123. §. A gyám vagy gondnok eljárása a 122. §. eseteiben gyámhatósági jóváhagyás nélkül érvénytelen s minden ebből származható kárért felelős és tisztétől elmozditható.

6. A számadásra nézve.

124. §. A gyám vagy gondnok, a mennyiben vagyont kezel, számadással tartozik.

125. §. Oly vagyon-kezelésről, melynek jövedelme fejében a gyámolt vagy gondnokolt tartása és nevelése elvállaltatott, számadás nem követelendő.

126. §. Az örökhagyó vagy hagyományozó a gyámnak vagy gondnoknak, a számadás kötelezettségétől való felmentésre jogositva nincs.

127. §. A bevételek és kiadások akként jegyzendők fel, hogy azok alapján a vagyon kezelése minden időben megvizsgálható legyen.

128. §. Számadás minden naptári évről készitendő.

129. §. A számadás alapját a leltár, tartalmát a bevételek és kiadások, melyek rendszerint okmányokkal bizonyitandók, képezik.

A számadáshoz, annak eredményéhez képest, két példányban uj leltár csatolandó, mely a számadás vizsgálatánál megállapittatik s a jövő számadás alapját képezendi.

A számadáshoz csatolandó egyuttal a gyámolt vagy gondnokolt személyes ügyeire vonatkozó jelentés. (103. §.)

130. §. Számadás-készitésben járatlan gyámok vagy gondnokok a 131. §-ban megszabott első határidő alatt a községi közgyám előtt okmányaik átadása mellett, szóbelileg számolhatnak; a közgyám erről valamint a szülők és nagyszülők, esetleg a rokonok észrevételeiről jegyzőkönyvet vesz fel s az okiratokkal együtt a gyámhatóságnak beküldi.

131. §. A rendes számadás (128., 129. §§,) a számadási év lefolyta után egy hó alatt a számadó által a szülők és nagyszülők, esetleg a rokonokkal közlendő s a második hó végéig a gyámhatóságnak bemutatandó.

E határidő nagyobb számadásnál 2, illetőleg 4 hóig a gyámhatóság által meghosszabbitható.

132. §. A számadás okmányai a szülők és nagyszülők esetleg a rokonoknak felmutatandó, azoknak átadását azonban nem követelhetik.

133. §. A szülők és nagyszülők esetleg a rokonok észrevételeiket vagy helyeslésüket, a számadásra vezetik. Ha nem nyilatkoznának a fentebbi idő alatt, e körülmény a számadó által a számadás benyujtásánál bejelentendő.

A gyámhatóság jogában áll aggályos esetben a szülőket és nagyszülőket, esetleg a rokonokat maga elé idézni s a számadásra nézve kihallgatni.

134. §. Ha a gyám vagy gondnok számadását, a számadási év letelte után 6 hó alatt be nem nyujtja: a gyámhatóság tartozik a számadást a számadó költségén elkészittetni s az erre vonatkozó okmányokat saját hatáskörében birtokából kivétetni, egyuttal a 111. §. érintett esedékes kamatok behajtása iránt intézkedni.

135. §. Ha az ekként készitett számadás alkalmával vagy egyébként a gyám vagy gondnok ellen vétkes mulasztás vagy sikkasztás alapos gyanuja merülne fel, az ügy tisztába hozataláig a követelés a gyám vagy gondnok ingóságainak a gyámhatóság által leendő lefoglalása és zár alá vétele, ingatlan javaira pedig telekkönyvi előjegyzés által biztositandó; ő pedig tisztétől szabályszerü vizsgálat alapján annak eredményéhez képest elmozditható, esetleg bünvádi eljárás meginditása végett a biróság értesitendő.

Ily foglalás vagy előjegyzésnek van helye akkor is, ha a gyám vagy gondnok a vagyont a gyámhatósági jogérvényes határozat kézbesitésétől számitandó 14 nap alatt át nem adná.

136. §. Ha a gyámot vagy gondnokot a számadás benyujtásánál a hanyagságon kivül semmi más kötelességsértés vagy mulasztás nem terhelné, ellene 100 frtig terjedhető pénzbirság alkalmazandó.

137. §. A gyámhatóság a számadást megvizsgálja arra nézve: vajon a bevételek és kiadások helyesen és teljesen vétettek-e föl? vajon azok a törvénynek s a gyámhatóság határozatainak megfelelnek-e? megvizsgálja továbbá a kezelés czélszerüsége és takarékossága szempontjából, valamint az okmányok, összegek helyessége és az uj leltár összeállitására nézve. (129. §.)

138. §. Kisebb szokásos kiadások okmányolásának hiánya, ha e tekintetben a szülők és nagyszülők, esetleg rokonok részéről észrevétel nem tétetett, a gyámhatóság által nem kifogásolandó.

139. §. A gyámhatóság a számadás körül a 286. §. szerint eljárván, a számadót a számadás helyessége esetében felmenti (fentartván a később netán felmerülő jogsérelem orvoslására a törvény rendes utját) vagy a körülményekhez képest, őt valamely összeg lefizetésére, valamely cselekvény megtételére, vagy abbahagyására kötelezi.

Ha a számadó az első foku gyámhatósági harározatban meg nem nyugszik, a felsőbb gyámhatóságokhoz felebbezéssel élhet, ha pedig a jogerőre emelkedett felsőbb gyámhatósági határozatokat is sérelmesnek tartaná, jogában áll a számadás azon tételeire nézve, melyek alapján pénzfizetésre köteleztetett, a jogérvényre emelkedett felsőbb gyámhatósági határozat kézbesitésétől számitandó 3 hó alatt a gyámolt vagy gondnokolt ellen, birtokon kivül a törvény rendes utján orvoslást keresni.

140. §. Ha a gyám vagy gondnok a gyámság vagy gondnokság tartama alatt tisztétől fölmentetett vagy elmozdittatott, tartozik az általa kezelt vagyont utódának haladéktalanul átadni, számadását pedig a felmentési vagy elmozditási határozat kézbesitésétől számitva a 131. §-ban megszabott határidő alatt a gyámhatósághoz benyujtani.

141. §. Ha a gyámolt vagy gondnokolt a gyámság vagy gondnokság alul felszabadult, vagy a gyámság vagy gondnokság tartama alatt meghalt, a gyámhatóság az önjogosulttá vált egyént, vagy annak nagykoru jogutódait, esetleg a kiskoru jogutódok képviselőit felhivja, hogy a számadásokat a gyámhatóságnál megtekintvén, arra nézve, hogy a gyámot vagy gondnokot felmentik-e? nyilatkozzanak.

Ez alkalommal az önjogosult, illetőleg a jogutód vagy képviselőik a 142—146. §§. határozataira figyelmeztetendők.

142. §. Az önjogosult vagy annak jogutódai a számadásokat és okmányait másolatban kivehetik.

144. §. Felmentés esetében az utolsó számadás alapján készitett leltár az önjogosultnak vagy a jogutódoknak kiadandó.

144. §. Ha az önjogosultnak vagy a jogutódnak a számadás ellen kifogásai vannak, tartozik a felhivás kézbesitésétől számitandó egy év lefolyása alatt észrevételeit a gyámhatóságnak bejelenteni, mely a véletlen hibák és kölcsönös igények helyreigazitása, illetőleg kiegyenlitése iránt, a volt gyám vagy gondnok és a volt gyámolt vagy gondnokolt, illetőleg jogutódok közbejöttével intézkedik, amennyiben pedig az ügy ily uton elrendezhető nem volna, vagy a gyám vagy gondnok részéről gonosz szándéku cselekmény vagy mulasztás esete forogna fen, a feleket a birói utra utasitja.

145. §. Ha az önjogosult vagy annak jogutódai a felhivás kézbesitésétől számitandó egy év alatt a számadásra nézve a gyámhatóság előtt nem nyilatkoztak, a gyámhatóság erről a gyám vagy gondnok részére bizonyitványt állit ki, mely a felmentés jogerejével bir.

146. §. Az önjogosult vagy jogutód tartozik kártéritési igényét a volt gyám vagy gondnok ellen a 144. §-ban érintett gyámhatósági határozat kézbesitésétől számitandó 3 hó alatt; a gyámhatóság ellen pedig az előbbi ellen inditott kereset lefolyásától számitandó 3 hó alatt a biróság előtt érvényesiteni.

E határidők elmulasztása a kereseti igényt elévti.

Ha azonban bűntény forogna fen, ennek elévülése az erre vonatkozó törvény szerint itélendő meg.

7. A gyámok és gondnokok jogai és kötelessége egyéb tekintetben.

147. §. A gyámhatóság a gyám vagy gondnok jogait, a gyámolt vagy gondnokolt személyi és vagyoni ügyeiben előterjesztett terv (261. §.) vagy az évi számadások vizsgálata alkalmával bizonyos ügyek tekintetében megszorithatja.

148. §. A gyámok és gondnokok a sérelmesnek vélt gyámhatósági határozatok ellen a felsőbb foku gyámhatósághoz felebbezéssel élni jogositvák. (139. §.)

149. §. A gyámok és gondnokoknak a szülők és nagyszülők, illetőleg a rokonok irányábani jogviszonyairól az I. rész VII. fejezete, az örökösödés körüli teendőkről pedig a II. rész VI. fejezete intézkedik.

VI. FEJEZET.

A nagykorusitásról.

150. §. A gyámság alatt álló egyének nagykorusitása körül a 32. §. határozatai az irányadók.

151. §. Nagykorusitásnak mind a szülői hatalom, mind a gyámság alatt levőkre nézve csak akkor van helye, ha a kiskoru 18. évét betöltötte.

152. §. Ha a gyámhatóság a nagykorusitást a gyám vagy a szülők és nagyszülők, illetőleg a rokonok vagy mindnyájuk véleményének ellenére megadná, ebbeli határozatát, ha az nem felebbeztetnék, tartozik a felsőbb gyámhatóságnak jóváhagyás végett hivatalból felterjeszteni.

VII. FEJEZET.

A rokonokról.

153. §. A gyámolt vagy gondnokoltaknak férfi- és nő-ágon levő negyedizig rokonai, ha az országban tartózkodnak, szülők és nagyszülők nem létében, vagy ha azok ellen oly okok forognak fen, melyek őket a szülői hatalom gyakorlatából kizárnák, követelhetik, hogy a gyámság vagy gondnokság alatt álló rokonaik ügyeinek elintézésénél meghallgattassanak és közreműködhessenek; — az országban lakó távolabbl rokonok e követeléssel csak akkor élhetnek, ha negyedizig való rokonok nem léteznének.

154. §. Nagyobbszámu rokonok e czélból maguk közül lehetőség szerint az atyai és anyai rokonok közül egyenlő számban legfeljebb négy tagot választanak és kijelölik azt, kivel a gyám vagy gondnok érintkezik.

155. §. Rokonok hiányában a gyám vagy gondnokolt családjával jó viszonyban élő férfi nem rokon is helyettesithető a községi közgyám ajánlatára.

Ilyennek is hiányában a rokonok jogait a községi közgyám gyakorolja.

156. §. Ha a gyám vagy gondnok és a rokonok által az érintkezésre kijelölt egyén közt e tekintetben nehézségek fordulnának elő, az érintkezést a községi közgyám közvetiti.

157. §. A rokonok a gyámolt vagy gondnokolt ügyében tett e részbeni fáradozásaik s netaláni költségeik megtéritésére nem számithatnak.

158. §. Következő ügyekben a rokonok a gyám vagy gondnokkal, ha egyetértenek, gyámhatósági jóváhagyás nélkül intézkedhetnek:

1. a gyámolt vagy gondnokolt tartása, nevelése, képzése, szolgálatba adatása, életbiztositása s ezek költségei (98. 102. §§.), —
2. A gyámolt vagy gondnokolt 18 éven tuli házassága, —
3. ingóságok eladása (113. §.), —
4. a vagyon-kezelés módja (116. 117. §§.) iránt.

159. §. A rokonok irásban is nyilatkozhatnak.

Ha a rokonok többsége a gyám vagy gondnok javaslata mellett nyilatkozott, az egyetértés létrejöttnek tekintendő, ellenkező esetben, ha a gyám vagy gondnok javaslatához ragaszkodik, — a gyámhatósághoz kell előterjesztést tennie.

Ha a rokonok 15 nap alatt nem nyilatkoznak, a gyám vagy gondnok a 158. §. eseteiben saját felelősségére intézkedhetik.

160. §. A rokonok a gyám vagy gondnok által mindazon esetekben, melyek gyámhatósági jóváhagyást (122. §.) igényelnek, meghallgatandók.

A gyámhatóságnak jogában áll a rokonokat kétely esetében, vagy ha nem nyilatkoztak, maga elé idézni, s a gyámolt vagy gondnokolt ügyében kihallgatni.

Köteles pedig azokat a gyám vagy gondnok személyét illető ügyekben meghallgatni.

Hogy a gyámhatóság mennyiben van kötve a rokonok véleményéhez, a II. rész VIII. fejezete határozza meg.

161. §. A 156—161. §§-okban foglalt határozatok azon esetekben is alkalmazandók, midőn a gyám vagy gondnoknak, a szülők vagy nagyszülőkkel kell érintkeznie.

VIII. FEJEZET.

A családtanácsról.

162. §. A szülői hatalmat gyakorló atyának jogában áll, végrendeleti uton, vagy a végrendeletekre előszabott alakban kiskoru gyermekei részére, ha összes hagyatéka 100,000 frtot felül halad, családtanácsot felállitani s annak tagjait kijelölni.

163. §. Ily atyai rendelkezés hiányában családtanács felállitását az anya, nagyszülők vagy rokonok kérelmére, melylyel a családtanács tagjai is javaslatba hozandók, az alantas gyámhatóságok meghallgatásával oly esetekben, midőn a kiskoruakra terjedelmes s kezelésének felügyeletére nézve gyors és szakszerű eljárást kivánó vagyon háramlott, — vagy a gondnokság alá helyezett ily vagyon birtokában van, a belügyminiszter megengedheti.

164. §. A családtanács az elnökön kivül csak 4 tagból állhat.

165. §. A családtanács elnökét az atya jelölheti ki, különben a tanács tagjai által választatik.

166. §. Oly ügyekben, melyek rendszerint a gyám vagy gondnok és a szülők és nagyszülők, esetleg rokonok egyetértő intézkedésétől függnek, (158. §.) családtanács felállitása esetében a gyám vagy gondnok és a családtanács elnöke intézkednek.

167. §. A családtanács tagjai rendszerint csak rokonok lehetnek, egy tag azonban a gyámolt vagy gondnokolt családjával jó viszonyban élő és ügyeit ismerő nem rokon is lehet.

A rokonok közül, a mennyiben lehetséges, egynek az atyai, egy másiknak pedig az anyai részről kell lenni.

168. §. Tagjai lehetnek a nőrokonok is, különben csak azok, kik gyám- vagy gondnokságra jelen törvény szerint alkalmasak.

169. §. Az időközben hiányzó tagok pótlása a 163. §. módozatai szerint a belügyminiszter által történik.

170. §. A kijelölt tagok arra nézve, hogy a tagságot elvállalják-e? tartoznak a hatósági felszólitás kézbesitésétől számitandó 8 nap alatt nyilatkozni.

Az elvállalt tagságtóli felmentés a belügyminiszter által az 58. §. határozatai szerint történhetik.

171. §. A családtanács tagjai a gyámolt vagy gondnokolt vagyonának fentartásáért felelősek.

172. §. A családtanács gyámhatósági jogkörrel bir.

A gyám- vagy gondnok-rendelés, nagykorusitás, leltározás és hagyatéki tárgyalás, nem különben a birságolás és fegyelmi jog az illetékes gyámhatóságnak tartatik fenn.

173. §. A családtanács a kiskoru vagy gondnokolt ügyeiben szótöbbséggel határoz. (199. §.).

Érvényes határozat-hozatalra az elnökön kivül 2 tag jelenléte szükséges.

174. §. Felebbezésnek a családtanács határozatai ellen a gyám vagy gondnok vagy a tanács valamelyik tagja részéről csak oly esetben van helye, midőn a gyámolt vagy gondnokolt törzsvagyona adás vagy vétel utján megváltoztatnék és ha ezt az illető a gyámolt vagy gondnokolt érdekeire hátrányosnak, vagy nagy koczkáztatással járónak tartaná.

175. §. A felebbezés a II. rész IV. fejezetének határozatai szerint a belügyminiszterhez történik.

176. §. Ha a családtanács felállitása az atyától származott, a gyámhatóság birálja meg, vajon az törvényszerüleg alakittatott-e?

Igenlő esetben a családtanácsot elismeri és ezen elismerést a tagok megnevezésével a gyám vagy gondnok részére, valamint a tanács elnökének, vagy ha ez nem volna kijelölve, az első helyen megnevezett tagnak kiszolgáltatja s ebbeli határozatának jogérvényre emelkedésével a családtanács felállitását a hivatalos hirlapban közzé teszi.

Ez utóbbi eljárás a 163. §. esetében a belügyminisztert illeti.

177. §. A családtanács működhetése ezen közzétételtől kezdődik, ellenkező esetben a gyámolt vagy gondnokolt ügyében az I. rész VII. fejezetének határozatai alkalmazandók.

178. §. A családtanács felügyelete alatt álló gyámoltak vagy gondnokoltak drágaságai, kötvényei és értékpapirjai, megőrzés végett a szokásos őrzési dijak fizetése mellett bármely gyámpénztárba letehetők.

179. §. A családtanács tartozik a gyámolt vagy gondnokolt vagyoni állásáról a belügyminiszternek évenként jelentést tenni.

A belügyminiszter, ha e jelentésből vagy az első foku gyámhatóság a rokonok vagy a gyámgondnok indokolt előterjesztéséből arról győződnék meg, hogy a családtanács működése, vagy mulasztásai folytán a gyámolt vagy gondnokolt szellemi vagy anyagi érdekei veszélyeztetnének, a családtanácsot feloszlathatja.

II. Rész.

A gyámhatóságokról.

I. FEJEZET.

A község teendői gyámügyekben.

180. §. A község (jegyzője vagy körjegyzője által) felveszi a halálesetet, gondoskodik a hagyaték biztosságáról, leltároz s végrendeleti gyám vagy gondnok nem létében gyámot vagy gondnokot hoz javaslatba. (II. rész VI. fej.)

181. §. A községi közgyám:

1. felügyel a zár alá tett hagyatékra (237. §.);
2. gyám vagy gondnokot hoz javaslatba (239. §.);
3. közreműködik a leltározásnál (243. §.);
4. helyettesiti a gyámot vagy gondnokot, mig az kirendeltetik, illetőleg mig működését megkezdi (65. §.);
5. helyettesiti a rokonokat (155. §.);
6. közvetiti az érintkezést a gyám vagy gondnok és a szülők, nagyszülők, esetleg rokonok közt (156., 161. §§.);
7. nyilvántartja a községbeli gyámoltakat és gondnokoltakat;
8. felügyel a községben létező gyámok és gondnokok eljárására, s e részben ha mulasztást tapasztal, a községnek vagy a gyámhatóságnak jelentést tesz;
9. jegyzőkönyvre veszi az irásbeli számadásra nem képes gyámok és gondnokok jelentéseit (129. §.) és számadásait (130. §.) és azokat az illetékességhez képest a községnek vagy a gyámhatóságnak bemutatja;
10. közegül szolgál a községnek oly gyámügyi teendőkre nézve, melyeknek teljesitésével jelen törvény által más közeg nincs megbizva.

182. §. A községi elöljáróság a gyámhatóság megbizása folytán vezeti az örökösödési tárgyalást oly esetekben, midőn csupán leszármazó kiskoru vagy gyámhatóság alatti nagykoru törvényes örökösök, vagy ilyenek és nagykoru törvényes örököstársak és csekély vagy csak annyi vagyon maradt, mely a kiskoruak eltartására felmegy; intézkedik továbbá a vagyontalan és oly kiskoruak minden ügyeiben, hol a vagyon csekélysége miatt nem annyira számadásról, hanem inkább annak ellenőrzéséről van szó, hogy a jövedelem fejében a kiskoruak kellőleg eltartattak.

Ily kiskoruakra nézve a községi elöljáróság a nagykorusitás kivételével gyámhatósági hatáskörrel intézkedik, erre azonban az örökösödési tárgyalás befejeztével a gyámhatóság részéről felhatalmazást kell nyernie.

Tartozik a községi elöljáróság ily intézkedéseiről jegyzőkönyvet vezetni.

Köteles a szolgabiró a jegyzőkönyveket minden negyed évben átvizsgálni s ennek megtörténtéről, ugy az ezen alkalommal tett észleleteiről a gyámhatóságnak jelentést tenni.

A községi elöljáróság felügyel továbbá, hogy a községi egyes közegek gyámügyi teendőiket pontosan teljesitsék.

Végre eljár mindazon gyámügyekben, melyek foganatositásával a gyámhatóság részéről megbizatott.

183. §. A 182. §. 1. és 2. bekezdésében felsorolt teendőket rendezett tanácsu s törvényhatósági joggal felruházott városokban maga az árvaszék, a fővárosban a kerületi elöljáróság teljesiti.

A községek és kerületi elöljáróságok gyámhatósági hatáskörben tett intézkedéseik kiadásánál azon kifejezést: «N. N. gyámhatóság nevében és megbizásából» használják.

184. §. A község közgyámot alkalmazni köteles. Ha egyes községek erre nem képesek, a törvényhatóság által több község egy körbe egyesitendő.

185. §. Nagy és kis község a gyámoltak vagy gondnokoltak pénzeit és értékeit nem kezelheti.

Nagyobb községek azonban a gyámhatósági jog gyakorlatával a rendezett tanácsu városok árvaszékei szervezetének megfelelőleg, a mennyiben erre elegendő szellemi és anyagi képességgel birnak, a közigazgatási bizottság meghallgatásával a belügyminiszter által felruházhatók.

186. §. Gyámügyekben a kis és nagy községek a szolgabiró felügyelete alatt állanak, ki ezt a 182. §-ban meghatározott ellenőrzésen kivül, azok összes gyámügyi teendőikre nézve gyakorolja.

A szolgabiró e részbeni teendőit az egész járás vagy egyes községekre nézve a törvényhatóság egyes megbizottakra ruházhatja.

II. FEJEZET.

Az árvaszékek szervezete.

187. §. A gyámhatóságot első fokulag a rendezett tanácsu városok és a törvényhatóságok árvaszékeik által gyakorolják.

188. §. Minden árvaszéknek egy elnökből és legalább két ülnök és egy jegyzőből, azonkivül megfelelő számu segédszemélyzetből kell állni.

A jegyző csak akkor bir szavazati joggal, ha ülnököt helyettesit.

189. §. A törvényhatósági bizottságok, illetőleg a városok képviselő testületei felhatalmazvák, hogy saját tagjaiból bizonyos számu egyéneket választhassanak, kik az egyuttal meghatározott sorrendben és oly számban, mint a mennyi árvaszéki ülnök van, az árvaszék üléseiben döntő szavazattal részt vesznek, szavazataikhoz képest azonban szinte felelősek.

190. §. A törvényhatóságok, illetőleg a rendezett tanácsu városok ügyészei az árvaszéknek szintén tagjai, de döntő szavazattal nem birnak.

Az ügyész minden jogi és peres kérdésekben, valamint jogügyletek kötésénél határozat-hozatal előtt meghallgatandó, s nyilatkozni mindenkor irásban köteles.

A törvények és szabályrendeletek megtartása felett őrködni tartozván, általa az árvaszék minden érdemleges határozata felebbezhető, mi végből vele e határozatok rövid uton közlendők.

Köteles a tiszti ügyész az árvaszék megbizása folytán örökösödési tárgyalásokban részt venni, továbbá a gyámhatóság érdekeinek védelmére, valamint egyes esetekben a gyámok vagy gondnokok felhatalmazottjaként az árvaszék intézkedése folytán a biróságnál lépéseket tenni.

191. §. Törvényhatóságok árvaszékeinél az elnök és ülnököknek, rendezett tanácsu városok árvaszékeinél pedig egy ülnöknek jogvégzettnek kell lenni.

Kivétel e tekintetben a belügyminiszter jóváhagyása mellett csak oly esetben történhetik, ha az illető gyámhatósági vagy birói hivatalt hosszabb ideig viselvén, magát különös képesség és szorgalom által kitüntette.

192. §. Rendezett tanácsu városok árvaszékeinek elnöke a városi polgármester.

193. §. Azt, hogy az árvaszék elnökét, akadályoztatása esetében, melyik ülnök helyettesitse, előzetesen a közgyülés határozza meg.

194. §. A törvényhatósági, illetőleg városi számvevőség az árvaszéknek szakközege.

195. §. Az árvaszék végrehajtó közegei: a szolgabirák és a községi elöljáróság, rendezett tanácsu városokban az árvaszék kiküldött tagjai, törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács erre kirendelt tagja vagy tagjai, Budapesten a kerületi elöljáróság.

196. §. Az árvaszéki rendes személyzet az árvaszéki elnök közvetlen felügyelete és ellenőrzése alatt áll, az összes személyzetre különben a törvényhatósági és rendezett tanácsu városok hivatalos személyzete iránt fenálló törvények és szabályok alkalmazandók.

197. §. Árvaszékeknél az előkészitő, vagy az érdemleges határozatok végrehajtására vonatkozó intézkedéseket ülnöki előterjesztésre az elnök állapitja meg.

Egyéb érdemleges határozatok ülésben testületileg hozandók.

Az árvaszék ülései nyilvánosak.

198. §. Érvényes határozatok hozatalára az elnökön kivül rendezett tanácsu városok árvaszékeinél két rendes ülnök vagy egy rendes ülnök és egy kiküldött (189. §.), törvényhatósági árvaszékeknél legalább két rendes ülnök jelenléte szükséges.

199. §. Az árvaszék határozatait szótöbbséggel hozza.

A szavazatok egyenlő megoszlása esetében azon vélemény emelkedik határozatra, melyhez az elnök járult, ha pedig az elnök szavazata okozá a szavazatok megoszlását, azon vélemény, melyre az elnök szavazott.

200. §. Az érdemleges árvaszéki határozatok indokolandók.

201. §. Az árvaszék az illetékessége alá tartozó ügyekben saját felelőssége mellett önállóan müködik, a felsőbb és társhatóságokkal és biróságokkal közvetlen érintkezik.

202. §. A gyámhatóság jogerőre emelkedett határozatait közigazgatási uton és pedig saját területén közegei által, más gyámhatóság területén pedig annak megkeresése által hajtatik végre.

Az ingatlanokra vezetendő végrehajtás a polgári törvénykezési rendtartásban meghatározott eljárás szerint a biróság utján eszközlendő.

A gyámhatóság elmarasztaló határozata azon okmányok erejével bir, melyek alapján birói végrehajtásnak van helye.

Kártérités iránti határozat a gyámhatóságot nem illeti.

Jogérvényes gyámhatósági határozatok ellen birói uton csak a 139. §. esetében lehet orvoslást keresni.

203. §. Birságpénzek az azon ügyben érdekelt gyámolt vagy gondnokolt illetőségi községének javára esnek és vagyontalan árvák tartására és kiképzésére forditandók.

204. §. A gyámhatóság külországi gyámhatóságok határozatait csak oly esetben, ha az illető országgal e tekintetben kölcsönösség viszonya áll fen, és csak oly ügyekben, melyek jelen törvény szerint a gyámhatóságok hatásköréhez tartoznak, hajtja végre.

*

205. §. Saját határozatainak külországban leendő végrehajtása végett a gyámhatóság a belügyminiszterhez fordul.

206. §. Az árvaszéki határozatokat, intézkedéseket és levelezéseket az elnök irja alá.

207. §. Pecsétjét az illető törvényhatóság, illetőleg rendezett tanácsu város czimere és az árvaszéknek köriratba foglalt czime képezi.

208. §. Az árvaszékek ügyrendjét a belügyminiszter rendeleti uton állapitja meg.

III. FEJEZET.

A gyámhatóságok illetékességéről.

209. §. A gyámhatóság illetékessége jelen törvényben körülirt hatáskörrel rendszerint azon egyénekre terjed ki, kik azon területen, melyre nézve a gyámhatóság felállittatott, községi illetőséggel birnak.

210. §. A gyámhatóság azon árvaszékre, melynek területén a gyámoltak vagy gondnokoltak állandóan tartózkodnak, ez utóbbiak kérelmére átruházható.

211. §. A gyámhatóság az illetékességet igényelheti, ha a gyámság vagy gondnokság alá jutottak vagyonának legnagyobb része területén fekszik.

212. §. A gyámhatóság illetéktelensége esetében is köteles oly egyénekre nézve, kik a gyámság vagy gondnoksági eset felmerültekor területén tartózkodnak, a halasztást nem tűrő intézkedéseket mindaddig megtenni, mig az illetékes gyámhatóság meg nem állapittatott.

213. §. A gyámhatóság rendszerinti illetékessége mindaddig tart, mig a gyámhatósági teendőket az időközben illetékessé vált gyámhatóság át nem veszi.

214. §. Az illetékes gyámhatóságnak megállapitása és a rendszerinti gyámhatóság gyakorlatának átruházása egy törvényhatóság területén lévő gyámhatóságok közt a közigazgatási bizottságot, — külön törvényhatóságok területén levő árvaszékek közt, a belügyminisztert illeti, ha azok ez iránt egymás közt egyetértésre nem jutnak.

Az átruházás a 211. §. esetében csak a belügyminiszter jóváhagyása vagy rendeletére történhetik.

215. §. A gyámhatóságok és biróságok közt előforduló illetékességi kérdések a gyámhatóságok részéről a belügyminiszterhez jelentendők fel.

IV. FEJEZET.

A felebbezésről és felebbviteli fokozatokról.

216. §. A községnek gyámügyekben, valamint az árvaszékeknek első fokban hozott érdemleges határozatai az azokban érdekeltek által felebbezhetők.

Az ügy felderitésére szolgáló végzések csak az érdemleges elintézést magában foglaló határozattal együtt felebbezhetők.

217. §. Gyámtári kölcsönök iránti határozatok, csak a kölcsön megszavazása esetében, a törvény vagy szabályrendeletben előirt feltételek meg nem tartása tekintetéből felebbezhetők.

Ily esetekben köteles az ügyész felebbezéssel élni.

218. §. Felebbezésnek a határozat kézbesitésétől fogva 15 nap alatt van helye.

E határidő a kézbesitést követő naptól számittatik.

Ha a határidő vasárnap vagy ünnepnapra esik, a felebbezés a következő napon is benyujtható.

A felebbezés mindig azon árvaszéknél vagy községnél nyujtandó be, mely a határozatot elsőfokulag hozta.

219. §. A kellő időben benyujtott felebbezés felfüggesztő joghatálylyal bir, a biztositási intézkedések megtételét azonban nem gátolja.

220. §. A törvényes határidőben nem felebbezett határozat vagy annak nem felebbezett önálló része jogérvényre emelkedettnek tekintendő.

221. §. Ha a felebbezésben az ügy érdemének felvilágositására szolgáló körülmények hozatnak fel, a felebbezés előterjesztésnek tekinthető s az uj körülmények alapján uj érdemleges határozat hozható, erre a felsőbb foku gyámhatóság utasithatja is az első foku határozat hozóját.

Ha az első foku hatóság a felebbezésben felhozott körülményeket nem találja olyanoknak, melyek indokából uj érdemleges határozat lenne hozandó, vagy az uj határozat nem felel meg a felebbező kérelmének: a felebbezés a felsőbb hatósághoz terjesztendő fel.

222. §. A felfolyamodvány (ha előterjesztéssel nem kapcsolatos) az illető elsőfoku hatóság által a felsőbb hatósághoz legkésőbb 8 nap alatt felterjesztendő s ahhoz a felebbezett határozat hiteles másolata az ügyre vonatkozó összes iratokkal együtt csatolandó.

223. §. A község által gyámhatósági ügyekben hozott határozatok elleni felebbezések felett másodfokulag a törvényhatósági árvaszék, harmadfokulag a törvényhatósági közigazgatási bizottság határoz.

A közigazgatási bizottság harmadfoku határozatai ellen a felek részéről felebbezésnek helye nincs.

A rendezett tanácsu városok és törvényhatósági árvaszékek első fokban hozott határozatai ellen benyujtott felebbezések felett másod fokban a törvényhatósági közigazgatási bizottság, végső fokban pedig a belügyminiszter határoz.

224. §. Két egybehangzó határozat ellen felebbezésnek helye nincs.

V. FEJEZET.

A törvényhatósági közigazgatási bizottságok hatásköre gyámügyekben.

225. §. A közigazgatási bizottság elé a területén létező törvényhatóság és a rendezett tanácsu városok árvaszékei részéről negyedévenkint következő kimutatások terjesztendők:

1. A gyámolt és gondnokoltak létszámának kimutatása az előbbi negyedben történt változások feltüntetésével.

2. Az árvaszék tevékenységének számszerinti kimutatása mind a feldolgozás, mind a kiadmányozásra nézve, a netaláni hátralékok indokolásával.

3. Kimutatása az árvapénztár állásának, a kiadott kölcsönöknek, különösen pedig annak, hogy a pénztárba mennyi kamatnak kellett befolyni s mennyi folyt be, továbbá hány egyén szabadult fel a gyámi hatóság alul, ezek közül hánynak utalványoztatott gyámpénztárilag kezelt pénze, hánynak adatott az ki tényleg, hány volt köztük vagyontalan?

4. Kimutatása annak, hogy hány és mily gyámhatósági közegektől nem érkezett be jelentés a gyámhatóság által kitüzött időre?

Ezen kimutatásokba az előbbi hátralékok is felveendők.

A közigazgatási bizottság e kimutatások eredményéhez képest részint saját hatáskörében intézkedik, részint orvoslás vagy intézkedés végett a törvényhatósághoz vagy a belügyminiszterhez fordul.

226. §. A közigazgatási bizottság saját hatáskörében:

1. eljár az árvaszéki személyzet, — mint törvényhatósági és községi közegek fegyelmi ügyeiben,

2. megvizsgálja az árvaszékek eljárása ellen felmerült panaszokat,

3. elintézi a területén létező községek, rendezett tanácsu városi és törvényhatósági árvaszékek közt felmerült illetékességi kérdéseket (213. §.),

4. intézkedik a gyámhatóság és közegei közt, valamint az utóbbiak és a községi előljárók közt működésük közben felmerült s fegyelmi eljárást nem igénylő összeütközések iránt,

5. határoz az illetékességébe eső (223. §.) felebbezések fölött.

227. §. A felebbezések tárgyalására a közigazgatási bizottság kebeléből egy küldöttség alakittatik, mely áll a főispán elnöklete alatt az árvaszéki elnökön és tiszti ügyészen kivül az alispán (elnökhelyettes), főjegyző és a közigazgatási bizottságnak a törvényhatósági bizottság által választott négy tagjából, kik közül kettőt a közigazgatási bizottság, kettőt pedig a főispán választ.

228. §. Előadó az árvaszéki elnök, vagy az előadásra nézve általa helyettesitett árvaszéki ülnök.

Az előadó és a tiszti ügyész döntő szavazattal nem birnak.

229. §. Érvényes határozat hozatalára az elnökön kivül három szavazattal biró tag jelenléte szükséges.

VI. FEJEZET.

Gyámügyi eljárás az örökség birtokba vétele körül.

230. §. Az 1868. évi LIV. törvényczikknek az örökösödési eljárásra vonatkozó 9. czim VII. fejezete a községi és gyámhatósági teendők tárgyában következőleg módosittatik.

231. §. Haláleset alkalmával a községi halottkém erről, a hullavizsgálat megtörténtével a községnek jelentést tenni tartozván, e jelentést azon esetre, ha nézete szerint bármi okból a hagyaték elidegenithetésétől lehet tartani, «sürgős» szóval jelzi meg.

232. §. E jelentés beérkeztével a községi (kerületi, kör) jegyző köteles sürgős esetben, vagy ha ő más okból az eljárást sürgősnek tartja, azonnal a halottas házhoz menni s a hagyaték biztositására nézve intézkedéseket tenni.

233. §. Ha az elhunyt lakásán senki sincs, kire annak vagyona megnyugvással bizható lenne, jogában áll a különben veszélyben forgó ingó vagyont temetés előtt vagy közvetlen utána, két tanu jelenlétében, jegyzékbe véve megőrzés végett község házához vitetni, vagy a körülményekhez képest pecsét és zár alá tenni.

234. §. Nem sürgős esetben köteles a községi jegyző a haláleset, a jelentés beérkeztétől számitandó 3 nap alatt felvenni.

235. §. A haláleset felvételéhez tartozik azon körülmények kinyomozása, melyekből az örökség megnyiltának idejét, az örökösök neveit, életkorát, tartózkodási helyét, netaláni elmebeli fogyatkozását s az illetékes hagyatéki biróságot és gyámhatóságot kitudni lehet.

236. §. A haláleset felvételére szolgáló minta az ügyrendtartásban foglaltatik.

(Vége következik.)

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

(Folytatás.)

44. §. Midőn a végrehajtást szenvedő azon itélet ellen, melynek alapján a végrehajtás elrendeltetett halasztó hatálylyal nem biró felebbezéssel él, vagy visszahelyezést, perujitást vagy semmitési eljárást indit, s egyszersmind kimutatja, hogy az itéletnek megváltoztatása, feloldása, megsemmisitése vagy hatályon kivül tétele esetében viszvégrehajtási igénye veszélyeztetve van, kivánhatja, hogy a kielégités, illetőleg a kielégitési végrehajtás a végrehajtató által nyujtandó biztositástól (35. §.) tétessék függővé, ilyen biztositás nem nyujtása esetében pedig neki megengedtessék, hogy fizetés helyett a végrehajtási összeget vagy a végrehajtás tárgyát s a mennyiben utóbbi birói kézhez letételre nem alkalmas, a biróság által szükség esetében szakértők meghallgatásával megállapitandó készpénzbeli egyenértéket birói hézhez letegye.

Ezen kérelem a per biróságához adandó be, mely szükség esetében az ellenfél meghallgatása után a beigazolt vagy a biróság előtt ismert ténykörülmények figyelembe vételével határoz. Az e tárgyban hozott végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

A beadott kérvény a végrehajtás elrendelésére és az elrendelt végrehajtás foganatositására csak akkor bir halasztó hatálylyal, ha a marasztalás összege vagy a marasztalás tárgya, illetőleg ennek egyenértéke birói kézhez letétetett.

II. FEJEZET.

Végrehajtás készpénzbeli követelés behajtására.

45. §. Készpénzbeli követelés behajtására irányzott végrehajtás a végrehajtó választása szerint a végrehajtást szenvedőnek ingóságaira vagy ingatlanaira, vagy egyidejüleg mindkét minőségü vagyonaira vezethető.

A végrehajtás elrendelése iránt beadott kérvényben vagy a 7. §. szerint felvett jegyzőkönyvben a végrehajtató nyilatkozni tartozik az iránt, hogy minő vagyonra kivánja a végrehajtást intéztetni. Ingóságokra vezetni szándékolt végrehajtásoknál csupán azon járásbiróság jelölendő meg, melynek területén a végrehajtás alá vonandó ingóságok léteznek.

46. §. Ha több járásbirósági területen levő ingóságokra, vagy ingóságokra és ingatlanokra kért végrehajtás rendeltetett el: végrehajtató ezen végrehajtások mindenikének foganatositását kivánhatja.

Ha a végrehajtást szenvedő bebizonyitja, hogy daczára annak, miszerint már előbb ingóságokra foganatositott végrehajtás által a követelés járulékaival minden eshetőség figyelembe vételével teljes fedezetet nyert, s a végrehajtató más helyen a végrehajtást mégis foganatosittatta, azon biróságoknál, mely a végrehajtást megrendelte az utóbb eszközlött végrehajtás által okozott költségek alól való felmentetését kérheti.

Ezen kérelem felett a biróság szükség esetében a felek meghallgatása és a végrehajtási iratok bekivánása után határoz. A hozott végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

47. §. Ha a végrehajtás több járásbirósági területen levő ingóságokra foganatosittatott, a mennyiben az első izben foganatositott árverésen bejött vételárból a végrehajtató követelése járulékaival teljes kielégitést nyert, a többi végrehajtások feloldottaknak tekintendők.

Ha ingók és ingatlanokra vezettetik a végrehajtás, és a végrehajtató követelése az ingóságokra foganatositott árverés során teljesen kielégittetett, a végrehajtást elrendelő biróság a végrehajtási iratok beérkezte után azon biróságot, mely az ingatlan végrehajtás foganatositására illetékes, haladéktalanul megkeresni köteles a végből, hogy az ingatlan végrehajtás beállitásával a netalán teljesitett végrehajtási bejegyzéseknek törlése eszközöltessék.

E megkeresés megérkeztéig a végrehajtást szenvedő kérelmére az ingatlan végrehajtás foganatositása végett megkeresett biróság felfüggeszteni köteles a végrehajtást, ha a végrehajtást szenvedő az ingó végrehajtás foganatositására megkeresett biróság által a végrehajtást rendelő végzésre vezetett bizonyitványnyal igazolja, hogy az ingó végrehajtás során a követelés járulékaival együtt teljes kielégitést nyert.

Ugyanezen szabályok megfelelő értelemben alkalmazandók akkor is, ha több telekkönyvi hatóság területén fekvő ingatlanokra rendeltetett el a végrehajtás.

48. §. Az előző § eseteiben ha a megtartott árverésen ingóságokból befolyt vételár felosztását elsőségi kérdések eldöntése akadályozza vagy az elárverezett ingatlan vételárának felosztása még meg nem történt a végrehajtást szenvedő a további végrehajtási cselekvények felfüggesztését a foganatositásra illetékes biróságnál kérelmezheti, ha kimutatja, hogy a vételárból a végrehajtás alatt álló követelés járulékaival együtt valószinüen teljes kielégitést fog nyerni.

I. Végrehajtás ingóságokra.

49. §. Az ingóságok végrehajtási foglalása a kiküldött által a helyszinén teljesitendő összeirás által foganatosittatik.

A foglalás azon időtől fogva, melyben az összeirás történt az összeirt tárgyakra nézve zálogjogot ad.

Ha a foglalás alá vehető ingóságok oly csekély értéket képviselnek, hogy abból előreláthatólag nem több mint az árverési költség kerülne ki, a foglalás mellőzendő.

A végrehajtás alá veendő ingóságokra nézve a kijelölési jogot a végrehajtató gyakorolja akkor is, ha követelése már zálogilag volna biztositva.

Midőn a végrehajtás a végrehajtató képviseltetése nélkül hivatalból teljesittetik: a kijelölés joga a kiküldöttet illeti.

A foglalás addig folytatandó. mig a végrehajtató kivánja, hivatalból teljesitendő végrehajtásoknál pedig addig, mig a követelés járulékaival együtt teljesen fedezettnek látszik.

Azon tárgyak, melyekről a végrehajtást szenvedő vagy bárki más azt állitja, hogy másoknak tulajdonai, avagy a melyek a körülményekből mások tulajdonainak vélelmezhetők, csak akkor vétetnek foglalás alá, ha a végrehajtást szenvedőnek egyéb ingóságai a követelésre nézve teljes fedezetet nem nyujtanak. Az állitólagos igénylők neve és lakhelye a végrehajtási jegyzőkönyvben kitüntetendő.

50. §. A végrehajtást szenvedőnek tényleges birlalásában levő ingóságok feltétlenül, másnak tényleges birlalásában levő ingóságok pedig rendszerint akkor foglalhatók le, ha a tényleges birlaló a foglalást nem ellenzi. A tényleges birlaló ellenzése esetében is foganatositandó a végrehajtás, ha a végrehajtató által előterjesztett bizonyitékokból, a helyhatósági közegek nyilatkozatából vagy a fennforgó körülményekből valószinűnek látszik, hogy a foglalás alá veendő ingóságok a végrehajtást szenvedőnek tulajdonát képezik.

Ha ezen eset nem forog fent, a foglalásnak ellenzése jegyzőkönyvbe vétetik és a tényleges birlaló a végrehajtatónak az ellenzés által okozott károkért a jegyzőkönyv felvételének időpontjától felelős. A kártéritési követelés a törvény rendes utján érvényesithető.

A házasság tartama alatt a férj és nő közös tényleges birtokában levő ingóságok bármelyik házastárs ellen vezetett végrehajtás esetében lefoglalhatók.

A férj ellen vezetett végrehajtás esetében a női ruhanemüek, a nő ellen vezetett végrehajtás esetében a férfi ruhanemüek le nem foglalhatók.

A végrehajtást szenvedő apával vagy anyával közös háztartásban levő gyermekek ruhanemüi nem foglalhatók le.

51. §. Az ingóságok a szobáknak és más helyiségeknek megjelölése mellett számrendben folyó tételenként iratnak össze.

Mindenik tétel a végrehajtási jegyzőkönyvbe a minőség, mennyiség, darab, szám, suly, mérték és más ismertető jelek lehető pontos kitétele mellett bevezetendő.

Ugyanazon fajbeli csekélyebb értékü ingóságok együtt egy tételbe vehetők, de akként csoportositva, hogy az igy összesitett tétel együttes becsértéke 100 frtot meg nem haladhat.

A kiküldött csak általa látott, előtte felszámlált vagy megmért ingóságokat irhat össze.

52. §. Birói végrehajtás alá nem vétethetnek:

a) az isteni tiszteletre közvetlenül szánt tárgyak;

b) az isteni tiszteletre szánt helyiségekhez tartozó szerelvények, a mennyiben nem magán tulajdont képeznek;

c) a vallási ereklyék, de foglalványaik lefoglalhatók;

d) valamely köz- vagy magán hivatalhoz tartozó tárgyak, pecsétnyomók, irományok, jegyzőkönyvek, stb.

e) rendjelek, érdempénzek és egyéb diszek;

f) közhivatalnokoknak és a hadsereghez, hadi tengerészethez és honvédséghez tartozó személyeknek egyenruházata;

g) a hadsereghez, hadi tengerészethez és a honvédséghez tartozó személyeknek fegyverzete és a véderőbeli felszereléshez szolgáló eszközök, szerszámok, műszerek és lovak;

h) a végrehajtást szenvedő és családja részére legszükségesebb öltözetek, ágynemü, a legszükségesebb élelmiszerek a legközelebbi 15 napra; továbbá ima- és iskolakönyvek és taneszközök;

i) családi arczképek, de kereteik lefoglalhatók;

k) a keresetmód folytatásához, a polgári rendeltetés betöltéséhez és a személyes biztonsághoz szükséges fegyverek;

l) tudósok és művészeknek hivatásuk betöltéséhez nélkülözhetlen könyvei, mintái és szerei;

m) az iparosok és napszámosoknak legszükségesebb munkaszerei.

53. §. A postajog, továbbá a postaszolgálatra rendelt szállitási eszközök, készletek és szerek, az államkincstár számára beszedett postailleték és vitelbér összegek, végre a postamestereknek szállitási és irodaátalányi járandóságai nem tárgyai a végrehajtásnak.

A postára szállitás végett feladott készpénz és más értékküldemények, utánvételi összegek, postai vagy távirati uton utalványozott összegek a jogositott részére való kézbesités előtt végrehajtás alá szintén nem vétethetnek.

54. §. Iparüzleti jog csak ugy vonathatik végrehajtás alá, ha a fennálló iparszabályok szerint érvényesen átruházható.

Mennyiben van helye végrehajtásnak az állami egyedáruság tárgyaira s az azok termeléséhez vagy eladásához szükséges eszközökre, továbbá lotto-nyereményekre és vámkezelés alatt levő árukra: a fennálló jövedéki törvények szerint döntendő el.

55. §. Álladalmi, törvényhatósági és községi szolgálatban levő tisztviselők és hivatalnokok, börtönőrök és hivatalszolgák, egyházközségi lelkészek és segédlelkészek, állami, községi és felekezeti nyilvános tanintézeteknél alkalmazott tanárok, tanitók és tanitónők, a véderőhöz tartozó személyek, közhasználatra szolgáló gőzmozdonyu vasutak hivatalnokai és szolgái, végül a nemzeti szinháznál alkalmazott igazgatósági, művezetési és gazdasági tisztviselők, drámai és operai magánszereplők rendes fizetésének, illetőleg várakozási illetékének személyes (működési) és korpótdijainak legfelebb egy harmada és ez is csak annyiban vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 600 frt a foglaláson tul is érintetlenül maradjon.

A fölebb elősorolt személyeknek lakpénzeik csak lakbér fejében, a szolgálat után járó más illetményeik pedig épen nem foglalhatók le.

56. §. Az 55. §-ban emlitett személyeknek, vagy ezek özvegyeinek nyugdijai vagy kegydijai, ugyszintén a nyugalmaztatás folytán járó személyes pótdijak, valamint a lelkészek aggastyáni fizetései szintén csak egy harmadrészben foglalhatók le, de csak annyiban, hogy a végrehajtást szenvedőnek évi 350 frtja a foglalás után is szabad rendelkezésére maradjon.

Ha az 55. §-ban elsorolt személyek nyugdij helyett végkielégitést vagy a véderőhöz tartozó személyek katonai ranguk elvesztésével kegydijt kapnak: ez a végrehajtási foglalás tekintetében a nyugdijjal egyenlő tekintet alá esik.

57. §. A rokkantak ellátási dijaira, a sebesültek pótdijaira, a vitézségi érmek után járó dijakra, az elhunyt katonai személy családjának halálozási évnegyed czimen kiutalt illetményekre vagy végkielégitési összegre; a jelen és az 55. §-ban emlitett személyek özvegyének vagy gyermekeinek férje, illetőleg atyjuk szolgálataiért adományozott illetményekre végrehajtást vezetni nem lehet.

58. §. A katonai házassági biztositék kamatainak csak egyharmada és csak ugy foglalható le, hogy a kamatokból egy évre legalább 350 frt a végrehajtás alól ment maradjon. E korlátozás mellett is a végrehajtás csak oly kötelezettségek miatt engedhető meg, melyeket a házassági kötelék tartama alatt mindkét házastárs közösen, vagy a házassági kötelék megszünte után a nő vállalt magára.

A katonai házassági biztositék tőkéje csak azon korlátozással vonható végrehajtás alá, hogy a tőke a végrehajtás utján behajtandó követelés kielégitésére csak a biztositéki kötelék feloldása után fordittathatik.

59. §. Az 55. és 56. §§. rendeletei alól kivételnek van helye azon esetben, ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, gyermekeit vagy szülőit illető tartás miatt intéztetik. Ez esetben a marasztaltnak 300 frtot meghaladó tényleges szolgálati illetményei (424. §.) tényleges szolgálaton kivül pedig annak egész nyugdija és személyes pótdija korlátlanul lefoglalhatók.

A katonai házassági biztositék kamatai az adós feleségének vagy gyermekeinek tartása miatt szintén korlátlanul, teljes összegeikben vonhatók végrehajtás alá.

Az adós szüleinek tartása miatt azonban a végrehajtásnak a házassági biztositék kamatait illetőleg csak a 350 frtot meghaladó részre van helye.

60. §. Az 55. és 56. §§-ban érintett személyeknek oly illetményei és járandóságai, melyek őket hivatalos kiküldetésük folytán vagy hivatalos állásuknál fogva tett utazásuk következtében a fennálló szabályok szerint illetik, habár ezen illetmények és járandóságok nem a közpénztár által fizetendők is, végrehajtás alá nem vonhatók.

61. §. Magán alkalmazásban levő hivatalnokok és szolgák évi fizetéseinek és járandóságainak vagy nyugdijainak csak fele része és ez is csak ugy vonható végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedőnek legalább évi 300 frt maradjon.

Ugyanezek özvegyeinek és gyermekeinek nyugdijaira vagy az atya illetőleg férj szolgálataiért adományozott illetményeire végrehajtás nem vezethető.

Napidijak általában nem, munkabérek pedig ha nap vagy hétszám szerint fizettetnek, végrehajtás alá nem vétethetnek.

Jelen szakasz korlátozó intézkedései a végrehajtást szenvedőnek feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető tartás miatt foganatositandó végrehajtások eseteiben nem alkalmazandók.

62. §. A közpénztárakból vagy szegény és alapitványi pénzalapból fizetendő kegydijakra, jótékonysági és alamizsna pénzekre, melyek özvegyeknek, árváknak és más szükölködőknek az állam, vagy közhatósági felügyelet alatt levő társulatok, intézetek és alapitványok által nyujtatnak, végrehajtás nem intéztethetik.

63. §. Egyrészről a kincstár, a köztörvényhatóságok és az országos alapok, másrészről magánszemélyek között kötött szerződési viszony tartama alatt az ezen szerződés folytán szállitandó tárgyakra, a kincstár, a törvényhatóság vagy az alap által adandó előlegekre vagy részletfizetésekre épen nem, a szerződés teljesitéséhez szükséges eszközökre pedig csak ugy vezethető végrehajtás, hogy ez által az eszközöknek a szerződés betöltésére való forditása ne gátoltassék.

A szerződő magánszemélynek a szerződés teljesitése és a végszámolás megtörténte után jutandó illetmény a szerződési időtartam alatt is lefoglalható.

64. §. A biztositott örököseit átalában, vagy különösen megnevezett egyéneket mint kedvezményezetteket illető életbiztositási összeg a biztositott adósságai miatt végrehajtás alá nem vonható.

Épületek tűzkár biztositási összegei a biztositott adósságai miatt végrehajtás alá vonhatók ugyan, de a végre-

hajtási eljárásról értesitendők azon jelzálogos hitelezők, kik a tűzkárt megelőző időpontban nyertek zálogjogot, kielégitési elsőséget vagy azt követelhetik, hogy a biztositási összeg zár alá vétessék és a leégett épület helyre állitására fordittassék.

65. §. Mezei gazdálkodással tényleg foglalkozó egyéneknek azon igavonó jószágai és gazdasági eszközei, melyek a folytatott gazdálkodáshoz okvetlenül szükségesek, a menynyiben a foglalás márczius 1-től szeptember 30-ikig terjedő időben foganatosittatik, végrehajtás alá vétethetnek ugyan, de ha a végrehajtást szenvedő azokat a folytatott gazdálkodáshoz használni kivánja és a jószágok kellő élelmezéséről gondoskodik, ezek tőle el nem vonhatók, s a foglalást követő október 1. napja előtt árverés alá nem bocsáthatók.

66. §. Gőzhajózási és vasuti vállalatoknak vagy más fuvarosnak fuvarozás végett átadott tárgyak annak tartozásaiért, kinek az áruk kiszolgáltatandók, csak a fuvarlevélnek részére való kézbesittetése után foglaltathatnak le.

A feladónak, vagy ha feladási vevény lett kiállitva, a feladási vevény birtokosának tartozásaiért a fuvarozás végett feladott áruk csak azon esetben foglalhatók le joghatálylyal, ha a fuvarozó, vaspályák és gőzhajózási vállalatoknál pedig azon állomás főnöke, melynél a leadásnak történni kell, a foglalás megtörténtéről oly időben értesittetnek, midőn a fuvarlevélnek a vevő részére való kézbesitése még beállitható és a mennyiben feladási vevény lett kiállitva, ha a vevényre a foglalás megtörténte feljegyeztetik (77. §.)

A fuvarozó azon követelésének kielégitése előtt, melyre nézve őt az 1875. évi XXXVII. t.-cz. 411. §-a szerint zálogjog illeti, a lefoglalt tárgyakat egyik esetben sem köteles kiadni; s ha kiadja is, zálogjoga épségben maradván, ezen követelése az árverésen befolyt vételárból előzetesen elégittetik ki.

Ha a végrehajtást szenvedő a fuvarozónak ezen követelését kielégiti a zálog és kielégitési, elsőségi jogot illetőleg a fuvarozó jogaiba lép.

Ha a fuvarozás végett átadott tárgyakról rakjegy van kiadva, a fuvarozás végett átadott tárgyakra végrehajtást vezetni nem lehet.

67. §. A kiküldött a foglalás megkezdése előtt a végrehajtató követelését és járulékait felszámitani és e felszámitást a végrehajtásti jegyzőkönyvbe beigtatni köteles.

Ha a végrehajtás utján behajtandó összeg után a végrehajtandó közokmányban kamat nincsen megállapitva: akkor a teljesitési határidő lejártától számitva hat száztóli kamat jár.

68. §. A kiküldött a foglaláskor lehetőleg kipuhatolni és a jegyzőkönyvben kitüntetni tartozik, hogy azon ingóságok, melyekre a végrehajtás vezettetik, korábbi végrehajtás folytán foglalás alatt nem állanak-e?

Korábbi foglalás alatt álló ingóságoknak ujabb lefoglalása rendszerint felülfoglalás által teljesittetik.

A felülfoglalás ujabb összeirás nélkül az által eszközöltetik, hogy a felülfoglalás a korábbi foglalásról felvett jegyzőkönyvnek eredeti példányára az ujabb végrehajtatónak és esetleg képviselőjének nevére, lakhelyére, a követelés összegére a végrehajtás elrendelését és a kiküldetést tartalmazó végzésre való hivatkozás mellett feljegyeztetik, s e feljegyzés a felülfoglalás idejének pontos kitétele mellett a végrehajtó által aláiratik. A korábbi foglalási jegyzőkönyv másolatban az ujabb foglalási jegyzőkönyvhöz hivatalos pecsét alkalmazása mellett hozzáfüzetik.

A felülfoglalt ingóságokon kivül netalán lefoglalt más ingóságok összeirása szabályszerüen eszközöltetik.

Ha a korábbi végrehajtás alkalmából a vagyonok szoros zár alá véve nincsenek, a korábbi foglalás pedig az ujabb végrehajtást megelőzőleg több mint hat hónappal történt, valamint akkor, ha az alapvégrehajtási jegyzőkönyv elő nem szerezhető, az ujabb végrehajtás nem felülfoglalás által, hanem szabályszerü ujabb összeirás által teljesittetik. A kiküldött saját belátása szerint, vagy az érdeklettek valamelyikének kivánságára ujabb összeirás által teljesiti a végrehajtást akkor is, ha a körülményekből a tárgyakban időközben történt változás látszik valószinünek. A kipuhatolt korábbi foglalás a foglaltató vagy képviselője lakhelyének és a követelési összegnek felemlitése mellett a jegyzőkönyvben ezen esetekben is kitüntetendő.

69. §. A lefoglalt ingóságok értéke a foglalással egyidejüleg becsü utján állapittatik meg a végből, hogy a becsérték az árverésnél kikiáltási árul szolgáljon.

A becslés a végrehajtó által hivatalból kinevezett egy becsüs által teljesittetik.

A végrehajtatónak és végrehajtást szenvedőnek jogában áll a becsértéknek közmegegyezés utján való megállapitásába megegyezni, vagy a becsérték megállapitását a kiküldöttre bizni.

A kiküldött állapitja meg a becsértéket akkor is, ha azon községben vagy pusztán, melyen a végrehajtás teljesittetik, alkalmas becsüs nem találtatik.

A becsérték a végrehajtási jegyzőkönyvben kitüntetendő.

70. §. Ha a végrehajtást szenvedőtől oly ingóságok foglaltatnak le, melyekre annak, kitől a végrehajtást szenvedő bérletet bir vagy birt, törvényes zálogjog igénye lehet, a bérbeadó a foglalás megtörténtéről a kiküldött által a végrehajtás befejezésétől számitott 24 óra alatt postára adandó ajánlott levélben értesittetik. A feladási vevény az iratokhoz csatoltatik.

Törvényes zálogjog illeti a bérbeadót a kibérelt helyiségben levő ingóságokra fél évi bérösszeg erejéig, a haszonbérelt jószágon levő marhákra, felszerelvényekre és terményekre pedig egy évi bérösszeg erejéig; és ezen fél, illetőleg egy évi bérösszeg erejéig érvényesithető a törvényes zálogjog a már lejárt bérhátrány és a legközelebb lejárandó bérrészletekre nézve; érvényesithető arra való tekintet nélkül, hogy az ingóságok a bérlő tulajdonát képezik-e avagy pedig nem.

71. §. A kiküldött az összeirt tárgyak között talált készpénzt, arany és ezüst nemüeket és más drágaságokat a megbecslés után ugy az értékpapirokat is magához veszi; erről a végrehajtást szenvedő részére és ha kivántatik a végrehajtató részére is téritvényt ad és e tárgyaknak birói letétbe helyezése iránt haladéktalanul külön jelentést teszen.

A többi lefoglalt ingóságok rendszerint szoros zár alkalmazása nélkül a birói kiküldött által birói zár alá vetteknek nyilvánittatnak, s az elidegenités vagy szándékos megrongálás büntetőjogi következményeire a végrehajtást szenvedő, vagy ennek távollétében azok, a kik a végrehajtásnál jelen vannak, figyelmeztetnek.

72. §. A végrehajtató indokolt kérelmére a kiküldött a lefoglalt ingóságoknak szoros zár alá vételét rendelheti el.

A szoros zár rendszerint az által foganatosittatik, hogy a kiküldött által a végrehajtató ajánlatának meghallgatása után zárgondnok neveztetik és a lefoglalt ingóságok ennek kezelése alá adatnak.

Ha kereskedelmi áruczikkek foglaltattak, a kiküldött ezeket a bolt vagy raktár bezárása, vagy esetleg ha nem az egész árutár foglaltatik — a lefoglalt áruknak tartályokba helyezése és lepecsételése által szoros zár alá venni köteles, ha csak a jelenlevő végrehajtató a szoros zár alkalmazásának mellőzését kifejezetten nem kivánja. — Más lefoglalt tárgyaknak elzárását vagy birói pecsét alá vételét a kiküldött csak azon esetben foganatosithatja, ha ez által a végrehajtást szenvedőnek és családjának lakása és rendes foglalkozása gátolva nincsen.

73. §. A végrehajtás alá vett ingóságoknak elszállitását a végrehajtató külön kérelmére a 18. §. szerint illetékes biróság rendelheti meg, ha ezt a végrehajtató biztositására szükségesnek látja. Ennek megrendelése előtt a biróság a végrehajtást szenvedőt meghallgatja.

Az elszállitás minden esetben a végrehajtató felelősségére és költségére történik.

Ha a biróság szükségesnek látja, az elszállitás a végrehajtató által nyujtandó biztositéktól tétethetik függővé.

74. §. Felülfoglalás esetében, a mennyiben a korább foglaltató kérelmére szoros zár alkalmazva nem lett, a később foglaltató kérelmére a szoros zár elrendelhető ugyan, de a korább foglaltató a zárgondnok javaslatba hozatalát illetőleg a kiküldött által meghallgatandó, s addig mig ez megtörténik, csak ideiglenes zárgondnok nevezhető.

Ha a felülfoglaltató az elszállitás elrendelését kérelmezi, ennek elrendelése előtt a biróság a korábban foglaltatót minden esetben meghallgatni köteles.

75. §. Ha a végrehajtást szenvedő a korább foglaltató, az igénylő vagy bármely más érdekelt annak biztositására hogy a lefoglalt tárgyak az árveréskor sértetlenül megleszenek, ezek becsértékét, vagy a mennyiben kisebb összegre rugna, a végrehajtás utján behajtandó követelést és járulékait biztositékul birói kézbe leteszi (3. §.) a szoros zárnak és az elszállitásnak elrendelése elmellőzendő, illetőleg az elrendelt szoros zár feloldandó s az elszállitott tárgyak a végrehajtást szenvedő birtokába visszabocsátandók.

76. §. Midőn a végrehajtást szenvedőnek harmadik személy elleni követelése foglaltatik le: a foglalásról a vég-

rehajtást szenvedőnek adósa vétiv mellett az első végzések kézbesitésére előirt szabályok szerint kézbesitendő rendelvény által értesittetik. Azon engedményes ellenében, kinek engedményéről az adós korábban értesittetett a foglalás hatálylyal nem bir.

Ha a lefoglalt követelésről szóló irásbeli okmány találtatik, erre a foglalás feljegyzendő s maga az okirat a végrehajtási jegyzőkönyvhöz melléklendő. Bekeblezett követelés lefoglalása esetében a kiküldött az alzálogjog bekeblezése végett az illető telekkönyvi hatóságot a végrehajtási jegyzőkönyv kivonatának hiteles kiadványában való megküldése mellett közvetlenül keresi meg. A foglalás joghatálya ezen esetben a megkeresvény elsőségétől számittatik.

77. §. Váltóbeli követelések, kereskedelmi utalványok, rakjegyek, közraktári jegyek és más váltójogi hatálylyal forgatható értékpapirok nyilvános számadásra kötelezett pénzintézeteknél vagy más társulatoknak betéti könyvecskékre, pénztári jegyekre elhelyezett összegek, részvények, ideiglenes elismervények s átalában az oly követelések, melyek a fennálló jogszabályok vagy társulati alapszabályok szerint csak a követelésről kiállitott okirat birtokosai által érvényesithetők, csak azon esetben foglaltathatnak le, ha az okirat megtaláltatik s erre a foglalás reá vezettetik.

A lefoglalt váltók, értékpapirok és fent megjelölt más okiratok a foglalás feljegyzésének megtörténte után a 71. §. intézkedései szerint letétbe helyezendők.

78. §. Az adós a követelés lefoglalásáról történt értesités után tartozását a végrehajtást szenvedőnek ki nem fizetheti, hanem ha az esedékessé válnék mielőtt további birói intézkedés történt a tartozást birói kézbe helyezni köteles.

Azon adós, a ki a lefoglalt követelést a végrehajtást szenvedőnek vagy bárki másnak birói utalvány nélkül kifizeti, az esetleges bűnfenyitői következményen felül vagyonilag akkint marad kötelezve, mintha a fizetést nem teljesithette volna.

79. §. Ha a végrehajtást szenvedőnek oly követelése foglaltatik le, melyet valamely közpénztárból vehet fel, vagy ha birói letétbe helyezett összegek vagy tárgyak foglaltatnak le; a foglalást tudató rendelvény mind az illető pénztárnak, mind a pénztár felett álló hatóságnak megküldetik. A foglalás joghatálya azon időponttól számittatik, melyben a pénztár értesittetett.

A pénztár a foglalást egyelőre jegyzékbe veszi, s a végrehajtást szenvedőnek ezután fizetést nem teljesithet, illetőleg a birói letétet ki nem szolgáltathatja mindaddig, mig a foglalás megszüntetéséről a kiküldött vagy a végrehajtás foganatositására illetékes hatóság nem értesiti.

80. §. Ingatlan vagyon bérösszege a 77—79. §§. szabályai szerint veendő foglalás alá, s a mennyiben a körülmények figyelembe vételével, különösen azért, mert az ingatlan többek által részben béreltetik, szükségesnek mutatkozik: a bérösszeg beszedésére zárgondnok rendelendő.

Bérházakból befolyó bérösszegek foglalás alá vételénél a végrehajtás érvényben marad akkor is, ha az egyes bérlők időnként változnak. A foglalás azonban az uj bérlő ellen csak akkor bir hatálylyal, ha az uj bérlő a foglalásról utólag a kiküldött által rendelvényileg értesittetik. Ezen értesitést a kiküldött a végrehajtató vagy a zárgondnok szóbeli bejelentésére megtenni köteles.

81. §. Ingatlanok függő termésének foglalása az ingóságokra előirt szabályok szerint történik, s a függő termés beszedésére zárgondnok rendeltetik.

A függő termés beszedése után a zárgondnok a kiküldöttnek jelentést tesz, melyben a beszedett termést tételenként, mennyiség és minőség szerint kitünteti, s azok megbecslését előtüntető helyhatósági becslevelet bemutatja

82. §. A 80. és 81. §§. esetében az ingatlan bérösszegére vagy függő termésére foganatositott végrehajtásnak telekkönyvi feljegyzése végett a kiküldött az illetékes telekkönyvi hatósághoz jelentést tenni köteles. Ezen feljegyzés által a végrehajtás az ingatlannak későbbi tulajdonosa ellen is hatályossá válik.

83. §. Ha az ingatlan a függő termés beszedése előtt árvereztetik el, a függő termésre vezetett végrehajtás hatályát veszti és ez ugy az árverés napja után esedékessé vált bérösszeg az uj tulajdonost illeti.

A függő termés beszedésére rendelt zárlat költségei azon esetben, ha az ingatlan a függő termés beszedése előtt árvereztetik el, az ingatlannak vételárából az előnyös tételek sorából (191. §.) elégitendők ki.

84. §. A 80. és 81. §§. eseteiben, a mennyiben a bérösszeg vagy a függő termés az ingatlan tulajdonosát illeti, azon jelzálogos hitelezők, kiknek javára magára az ingatlanra a végrehajtási jog a 82. §. szerint való feljegyzést megelőzőleg kebeleztetett be, illetőleg jegyeztetett fel, követelhetik, hogy a lefoglalt bérösszeg, illetőleg a függő termés elárverezéséből befolyt összeg a végrehajtató kielégitésére ne fordittassék, hanem birói letétben tartatván, az elárverezendő ingatlan vételárához csatoltassék, s első sorban a jelzálogos hitelezők követelésének kielégitésére fordittassék.

Ha maga az ingatlan a 82. §-ban érintett feljegyzés iránt való megkereséstől számitott két év alatt el nem árvereztetik, a birói letétbe helyezett összeg a jelzálogos hitelezők igényére való tekintet nélkül a végrehajtató követelésének kielégitésére forditandó, a netaláni felesleg pedig a végrehajtást szenvedőnek kiadandó.

85. §. Ugyanazon végrehajtást szenvedő ellen egyidejüleg elrendelt több végrehajtás foganatositására lehetőleg egy kiküldött rendelendő, a később elrendelt végrehajtás foganatositásánál pedig lehetőleg azon kiküldött bizandó meg, a ki a még befejezve nem lévő korábbi végrehajtást foganatositotta.

86. §. Ha ugyanazon kiküldött különböző végrehajtásoknak ugyanazon fél ellen leendő foganatositására több végrehajtató részéről akkor szólittatik fel, mikor a foglalást még tényleg meg nem kezdette; az összeirás valamennyi végrehajtató javára együtt és egyszerre teljesitendő.

Azon kiküldött, ki valamely végrehajtásnak hivatalból való foganatositásával megbizatott, ha ugyanazon adós ellen megrendelt más végrehajtást foganatosit, a hivatalból megrendelt végrehajtást is együtt és egyszerre foganatositani köteles, habár azon végrehajtató, kinek részére a hivatalból teljesitendő végrehajtás rendeltetett a költségeket nem előlegezte volna is.

A lefoglalt ingóságok a vételárból, ennek elégtelensége esetében a végrehajtatók követeléseik aránya szerint nyernek kielégitést.

87. §. Ha a birói kiküldöttnél a foglalás megkezdése után jelentkezik ujabb végrehajtató, vagy ha foglalás közben a kiküldött ugyanazon adós ellen hivatalból teljesitendő végrehajtásra nyer megbizást: a már összeirt javakra a korábbi végrehajtató elsőséggel bir a későbbi végrehajtató felett; de a még le nem foglalt vagyon valamennyi végrehajtató részére az előző szakaszban meghatározott joghatálylyal együtt és egyszerre irandó össze.

88. §. A 86. és 87. §§. szabályai megfelelően alkalmazandók akkor is, ha ugyanazon adósnál több kiküldött találkozik.

Ezen esetben ugyanazon jegyzőkönyvben valamennyi végrehajtató javára az összeirást más megállapodás hiányában azon kiküldött fogja teljesiteni, ki a foglalást már megkezdette; és ha a foglalást még egyik sem kezdette meg, az, a kinek kiküldetése korábbi.

89. §. A kiküldött a foglalási eljárás befejezése után azonnal hirdetményt bocsát ki, melyben a végrehajtató és végrehajtást szenvedő nevének és lakhelyének, a követelés összegének, a végrehajtás helyének, az ingóságok átalános megjelölésének és becsértékének ugy a kiküldött lakhelyének kitüntetése mellett mindazokat a kik a lefoglalt ingóságokhoz tulajdoni igényt támaszthatni vélnek felhivja, hogy igénykeresetöket a foglalás befejezésétől számitott 15 nap alatt hozzá adják be.

A 86., 87. és 88. §§. esetében valamennyi foglaltatóra nézve egy hirdetmény bocsátandó ki.

A kiküldött a foglalás befejezésétől számitott 3 nap alatt a hirdetmény egy példányát a végrehajtási hely községelöljáróságának kifüggesztés vagy a helyi szokás szerint való meghirdetés végett vétiv mellett kézbesiti vagy ajánlott levélben postára adja, egy példányban pedig a biróságnál kifüggeszti.

Ezen felül ha a lefoglalt ingóságok becsértéke 1000 frt. összeget meghalad, a hirdetmény a hivatalos lapban egyszeri beigtatás által közzé tétetik, s ezen esetben az igénykereset beadására szolgáló 15 napi határidő a beigtatás napjától számittatik.

Azoknak, a kik igénylőkül a végrehajtási eljárásnál jelentkeztek, vagy a kiknek igénye ugyanakkor bejelentetik, a hirdetmény 3 nap alatt egy példányban vétiv mellett kézbesittetik vagy ajánlott levélben postai uton megküldetik. Ha az igénylő lakása ismeretlen, ezen értesités mellőzendő.

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 3. SZ. Budapest, 1877. január 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A czég-bejegyzés elmulasztásának jogi következményei Dr. Nagy Ferencz urtól. — A birtokról annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint, Dr. Uzoni Sándor, n.-szebeni ny. r. jogtanár urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle: A perujitás az uj váltóeljárás 53. §-a szerint. Szirmai Róbert ügyvéd urtól. — A bélyegtörvény 99. *b*) tételének helytelen alkalmazása. Dr. Neuberger Ignácz kir. járásbiró urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A czégbejegyzés elmulasztásának jogi következményei.

(Folytatás.)

1. Egyike a legfontosabb jogoknak, melyeket a törvény a kereskedőnek nyujt, az, mely a törvény értelmében vezetett *czég kizárólagos használására és oltalmára* vonatkozik. Ezen jog a be nem jegyzett kereskedőt még az esetben sem illetné, ha a kérdés alatt lévő intézkedés a törvényben hiányzanék is, mert a törvény 17. és 18. szakaszai világosan csak a bejegyzett czéget tartják szem előtt s különben is a dolog természetében fekszik, hogy csak oly czég vehető oltalom alá, melynek existentiája hitelesen meg van állapitva, a mire épen a czégjegyzék szolgál. Hogy azonban ennek daczára a be nem jegyzett kereskedő épugy köteles a bejegyzett kereskedő czégét respektálni s czégbitorlástól tartózkodni mint a bejegyzett kereskedő, szintén oly természetes, hogy ahhoz szó sem fér.

2. Minden kereskedő köteles bekötött, laponként folyószámmal ellátott és átfüzött *könyveket vezetni* (k. t. 25. §.); köteles üzlete megkezdésével, azontul pedig rendszerint évenként *leltárt* készitení és *mérleget* szerkeszteni (26. §.); köteles a kapott *üzleti leveleket* megőrizni, az általa küldöttek másait egy másolati könyvbe bevezetve megtartani (29. §.); köteles ugy könyveit mint leveleit, nemkülönben a leltárakat és mérlegeket legalább *tiz éven át* megőrizni (30. §.). Ezen kötelezettségekkel szemben áll azon a kereskedők részére megállapitott kiváltság, hogy az általuk szabályszerüen vezetett könyvek nemcsak ellenük, hanem *mellettük* is bizonyitanak (k. t. 31. §.). Hogy ezen jog csak a bejegyzett kereskedőt illeti, a 31. §-ban még külön is ki van mondva. A magyar kereskedelmi törvény e tekintetben lényeges eltérést mutat szemben a némettel, mely a könyveknek — bár csak kereskedők között — bizonyitó erőt tulajdonit tekintet nélkül arra, valjon a kereskedő be van-e jegyezve vagy sem (német k. t. 34. cz.). Részünkről ezen eltérés jogosultságát annál kevésbé vagyunk képesek elismerni, mert a törvény a rendes könyvek vezetését — eltekintve az 5. §-ban felsorolt kiskereskedőktől — a be nem jegyzett kereskedőtől épugy megköveteli, mint a bejegyzett kereskedőtől. Mire való a kötelezettség, ha megtagadtatik a jog? Igaz, hogy a rendes könyvek vezetése nemcsak a könyvek bizonyitó ereje miatt, hanem más okokból is követeltetik. De nem kevésbé igaz, hogy e kötelezettség főleg mégis a könyvek kiváltságos bizonyitó erejének szempontjából bir értelemmel. Igen, de hisz a törvény épen kényszeriteni akarja a kereskedőt arra, hogy magát bejegyeztesse! Ám legyen; de erre nézve a törvényben megállapitott büntetés is teljesen kielégitő s ha a németek a büntetés rendszerével tökéletesen jól tudtak kijönni, jóllehet sokkal élénkebb kereskedelmi forgalomnak örvendenek mint mi, miért kell a magyar kereskedőt a büntetésen kivül specialiter a könyvek tekintetében még kétszeresen sujtani?! Hogy minő méltatlanságokra vezet a magyar keresk. törvény rendszere, azt könnyen beláthatjuk, ha magunkat a gyakorlati életbe beleképzeljük. Tegyük fel, hogy egy be nem jegyzett kereskedő a törvényben megállapitott kötelezettségnek megfelelőleg a legnagyobb pontossággal és hűséggel vezeti könyveit, mig egy bejegyzett kereskedő, a kivel ő üzleti összeköttetésben áll, rendetlen, szabálytalan könyvvezetést visz. Ha mármost a be nem jegyzett kereskedő a bejegyzett kereskedőt az üzleti összeköttetés alapján beperelni kénytelen, nyilvánvaló dolog, hogy követelését sikerrel érvényesithetni nem fogja, hogy követelését el fogja veszteni.. Ugyanis a bejegyzett kereskedő könyvei rendetlenül lévén vezetve, ha a biró a szabálytalan könyvnek bizonyitó erőt tulajdonithat is (k. t. 32. §.), ezt még sem fogja tehetni oly esetben, midőn a szabálytalanság épen a peres ügyet érinti s midőn feltehető, hogy a könyv, mert felmutatója roszhiszemü ember, nem hiven tükrözteti vissza az ügylet valódi állását. Minthogy pedig a be nem jegyzett kereskedő, bár szabályosan vezetett könyvei, a törvény értelmében nem birnak *mellette* bizonyitó erővel, tekintve hogy a kereskedelmi forgalomban a folyó ügyletekről nem szokás külön okiratokat kiállitani vagy tanukat felhivni: nem marad számára más hátra, mint főesküvel kinálni meg az ellenfelet. Igen, de midőn az alperes roszhiszemü ember, a felperes ugyan tartózkodni fog ezen bizonyitási eszközhöz nyulni, minélfogva — más bizonyiték hiányozván — okvetlenül pervesztesnek kell lennie. Ugyanez áll, midőn a be nem jegyzett kereskedő nemkereskedővel áll üzleti összeköttetésben. — Azt fogják mondani, hogy csak maga az oka, ha veszteséget szenved, miért nem jegyezte be magát? De hátha a legjobb szándék mellett sem eszközölhette a bejegyzést? Hátha oly körülmények fordultak elő nála, melyek a bejegyzést, habár ideiglenesen is, megakadályozták, mint pl. betegség, távollét, talán feledékenység stb?... Arra is fog talán utalás történni, hogy hiszen eddigelé, azaz az 1840: XV. és XVI. t. cz. alapján, is csak a bejegyzett kereskedők könyvei birtak a felmutató mellett bizonyitó erővel, hogy tehát a kereskedelmi törvény csak a már meghonosult rendszert szentesiti. Igen, de az idézett törvények nem is kötelezik a be nem jegyzett kereskedőt arra, hogy az általuk felállitott kellékeknek megfelelő könyveket vezessen! A jog megtagadása tehát itt teljesen korrekt eljárás volt. De a jogot megtagadni, ellenben a kötelezettséget fentartani, mivel sincs indokolva s mindenesetre méltatlanságot involvál.

3. Egy további joga a kereskedőnek a *czégvezető* rendelésében áll (k. t. 37. s. k. §§,), mely a kereskedőt felmenti azon teher alól, hogy minden egyes jogügyletre különös meghatalmazást állitson ki. Ezen jognak megfelel a kötelezettség mindazt mint magáét elismerni, mit a czégvezető a czégvesztésnek megfelelőleg főnöke nevében tesz (k. t. 49. §.). A törvény 16. szakaszának kérdéses intézkedését itt alkal-

mazni akarván oly eredményekre jövünk, melyek valóban képtelenséget foglalnak magukban. Ugyanis a kérdéses intézkedés folytán a be nem jegyzett kereskedő czégvezetőt nem rendelhet. Nem lévén azonban czégvezető, nincs is kötelezettség a czégvezetési jogositvány alapján! Ez esetben tehát azt találjuk, hogy jog és kötelezettség egymástól el sem választható, hogy tehát a kérdéses intézkedés, midőn a jogot megtagadja, a kötelezettséget is megtagadni kénytelen bárha önmagával ellenkezésbe is jön. Ebből mármost következő anomalia fejlődhetik ki: Valaki egy be nem jegyzett kereskedővel contrahálni akar. Azt mondja a kereskedő az illetőnek: itt van X. ur, ez az én czégvezetőm, tessék magát ő vele érintkezésbe tenni. A czégvezető rendelése szóval is történhetvén (k. t. 37. §.), a szerződni akaró fél belenyugszik s eszébe sem jut tudakozódni, valjon a kereskedő be is van-e jegyezve? Az ügylet tehát létre jön. Később kiderül, hogy a kereskedő rosz üzletet csinált, minélfogva ő az ügylet teljesitését megtagadja. A szerződő fél természetesen érvényesiteni fogja jogait. Azt mondja azonban mármost a kereskedő: sajnálom, de én nem vagyok bejegyzett kereskedő, én tehát nem is voltam feljogositva czégvezetőt rendelni, ennélfogva egy érvénytelen czégvezetési meghatalmazás alapján nem is vagyok kötelezve. A facit tehát az, hogy a jóhiszemü szerződő fél keresetével elutasittatik; mert ha helyesnek is tartjuk azon nézetet, hogy egy érvénytelenül adott czégvezetési meghatalmazás mint közönséges meghatalmazás bir érvénynyel,[1] ugy ez mégis csak annyiban áll, a mennyiben a meghatalmazási akarat a concret esetre nézve kétségtelenül fenforog, a mi az általánosan adott czégvezetési meghatalmazásból magából még egyáltalában ki nem tünik.

4. A kereskedelmi törvény 259. §-a az u. n. *relativ* vagy *subjektiv* kereskedelmi ügyleteket sorolván fel, utolsó bekezdésében azon intézkedést tartalmazza, hogy az érintett ügyletek az esetben is kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek, ha azok nem iparszerüleg ugyan, de kereskedő által a kereskedelmi üzlet körében köttetnek. Ennnk alapján a kereskedőnek joga van követelni, hogy ilynemü ügylet csakugyan mint kereskedelmi tekintessék. Jog? Ergo ez a be nem jegyzett kereskedőt nem illeti meg! Csakhogy nem függ ám pusztán a kereskedőtől, valjon *akarja-e,* hogy valamely ügylete kereskedelminek tekintessék? Ellenkezőleg: ő köteles egyszersmind *tűrni* is, hogy ügyletei, melyeket üzlete körében köt, mint kereskedelmiek vétessenek elbirálás alá. Ez esetben tehát a 16. §. kérdéses intézkedése teljesen alkalmazhatlan egyszerüen azért, mert jog és kötelezettség kellőleg el nem választható. Ugyanaz áll a 260. §. esetében, mely szerint: «a kereskedőnek mindazon ügyletei, melyek kereskedelmi üzlete folytatásához tartoznak, kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek»; s nemkülönben a 261. §. esetében, mely szerint a kereskedő által kötött szerződés, a kereskedő által kiállitott kötelezvény kétség esetében a kereskedelmi üzlet folytatásához tartozónak tekintetik (u. n. *vélelmezett* keresk. ügyletek). Mindezen intézkedések jogokat tartalmaznak a kereskedők részére, azonban jogokat, melyek nem függnek attól, valjon az egyes kereskedő akarja-e azokat igénybe venni? melyek adott esetben az egyes kereskedőnek nem kis hátrányára is lehetnek. Megtagadván a jogot a be nem jegyzett kereskedőtől, ő egyszersmind egy nagy tehertől is szabadulna meg; pedig a 16. §. kérdéses intézkedése épen joghátrányokban akarja a be nem jegyzett kereskedőt részesiteni! Azt sem lehet mondani, hogy a concret eset az, midőn a k. t. 16. §-a alkalmazást talál. Mert midőn a kereskedő rendszerint kétoldalu jogügyleteket köt, minden ügylet nemcsak kötelezettséget, hanem jogot is tartalmaz a kereskedő részére. A kötelezettséget fentartani, ellenben a jogot megtagadni pedig annyit jelentene, mint a kötelmi jog alapelveit felforgatni!

5. «Kereskedők kölcsönös kereskedelmi ügyleteikből eredő követeléseik után a lejárattól előleges kikötés és megintés nélkül is követelhetnek kamatokat» (k. t. 283. §.). Ez pusztán *joga* lévén a kereskedőnek, a 16. §. intézkedésének alkalmazása magában nehézséget nem okoz. A mi azonban annak alkalmazhatóságát mindazonáltal kizárja, az a k. t. 282. §-a, mely a *dies interpellat pro homine*-féle elvemindenkire kiterjeszti, kinek részéről valamely ügylet ket reskedelminek tekintendő. Tulajdonképen a 283. §. felesleges ismétlése a 282. §. első bekezdésének vonatkozással a kereskedőkre, a mi a törvényhozó figyelmét ugy látszik teljesen kikerülte.[1] Ha tehát a 16. §. kérdéses intézkedését alkalmazni is akarnók, ugy ennek még sem lesz foganatja, mert ha a be nem jegyzett kereskedő nem is mint kereskedő, de mindenesetre mint olyan, kinek részéről valamely ügylet kereskedelminek tekintendő, fog a lejárattól előleges kikötés és megintés nélkül kamatokat követelhetni.

(Folyt. következ.) *Dr. Nagy Ferencz.*

[1] L. THÖL das Handelsrecht. 5. kiadás I. köt. 185. 186. l.

[1] A *német* k. t. szerint a dolog másként áll; ott a nemkereskedő a lejárattól csak annyiban követelhet megintés nélkül kamatot, a mennyiben ezt a polgári jog megengedi (288. czikk.). — SCHNIERER nézete, hogy *fizetési határnap hiányában* a kereskedők, és csakis a kereskedők, *megintés nélkül* is követelhetnek kamatot. (A kereskedelmi törvény magyarázata ad 283. §.) tévedésen alapul. Ugyanis a 282. és 283. §§. a *késedelmi hamatokról, és csak ezekről,* intézkedvén, miként lehessen lejárat hiányában tudni, valjon az adóst késedelem terheli-e, ha csak nem megintés folytán?!

A birtokról

annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint.

II.

Birtok és birlalás.

Miután a fenebbiekben kimutatni igyekeztem, hogy a birtok önmagában véve birói védelemben részesül, áttérek az a. p. t. kvben kifejezetten el nem döntött azon nehéz kérdés taglalására: *vajjon tárgya-e a puszta birlalás a birtokvédelemnek?*

Hogy ezen kérdést ignorálni, hallgatással mellőzni nem lehet: annak gyakorlati fontossága hozza magával, melynélfogva az már az a. p. t. k. legrégibb magyarázói által felvettetvén, az elméletben a mai napig élénk vita tárgya; és a gyakorlatban is sok nehézségnek, ellentétnek és határozatlanságnak képezi forrását.

Ezen magában véve nehéz kérdés csak nehezittetik azáltal, ha egyfelől a birlalásnak oly széles fogalom szabatik, melynek határai a jogi haszonvehetőség körén messze tulcsapongnak; másfelől pedig a *jogok birtokának* (quasi possesio) fogalma bizonyos, birlalással és használással járó *kötelmi* viszonyokra kiterjesztetik; minek folytán a birlalásnak önálló védelmet tulajdonitani, ha bár csak bizonyos esetekben fölöslegesnek látszanék —; mert ezen eljárás csakis kiforgatja sajátlagos fogalmából mind a *birlalást,* mind a *jogok birtokát,* anélkül, hogy a birlalásnak akár jogi jelentőségét, akár védelmének szükségességét meggyöngithetné.

Hogy tehát a felvetett kérdéssel határozott értelmet lehessen összekötni; másfelől pedig a birlalást önmagában való jelentőségében vizsgálat alá vonni, szükségesnek látom:

A) Megállapitani a *birlalás fogalmát.*

B) Meghatározni a *jogok birtokának körét.*

A) Az a. p. t. k. 309. §-ában a birlalást következőleg határozza meg: «Ki valamely dolgot hatalmában, vagy őri-

zete alatt tart, annak *birlalójának* neveztetik», és folytatólagosan hozzáteszi: «Ha valamely dolog *birlalójának* az az akaratja, hogy azt, mint magáét tartsa meg, akkor ő annak *birtokosa*».

Ebből azon következtetés vonatott, hogy birlaló az, ki valamely dolgot hatalmában tart akár *más akarattal*, minthogy azt sajátjaként tekintse, *akár minden akarat; sőt a tartás tudata nélkül*[1] — Ezen okoskodás azonban minden logikai alapot nélkülöz.

Hogy az id. §. első tétele a birlalás sajátlagos, szoros meghatározását *nem* tartalmazza: kitünik abból, hogy az, a mi abban mondva van, ráillik a birtokra is; minthogy azon tény, hogy valaki valamely dolgot hatalma körében tart, legalább semmi esetre nem zárja ki azon akarat lehetőségét, hogy azt *sajátjaként* tartsa. Ellenben azon akarat, hogy valamely dologgal sajátunkként bánjunk el, arra nézve, hogy ez *tettleg megtörténjék*, azaz, hogy azt birjuk, mulhatatlanul szükségli azt, hogy az hatalmunk körében álljon.

Ebből következik egyfelől hogy a puszta hatalomban való tartás sajátlagos jelentőséggel nem bir: másfelől hogy az szükségképi *alkatrésze a birtoknak*, melynek tényelemét képezi. Ámde olyasmi a mi sajátlagos jelentőséggel nem bir, hanem valamely fogalomnak alkatrészét képezi, habár abstractio utján önálló felfogásnak lehet is tárgya: a realitasban önálló concrct fogalmat nem képez. Ugyanazért azon tétel, hogy valamely dolognak hatalmunk körében való léte önmagában álló fogalomnak nem tekinthető, mi változást sem szenved azáltal, hogy a törvény ezen hatalomban létet külön határozta meg és birlalásnak nevezte el.[2] Az az id. §-ban még sem jöhet másként tekintetbe a birtok puszta alkatrészénél. Ennek azon szavai: «Ha valamely dolog birlalójának az az akaratja», st. tehát nem indulnak ki egy már meglevő fogalomból, hanem csak annyit fejeznek ki: ha annak, «ki valamely dolgot hatalmában vagy őrizetében tart» az az akaratja st.

Miben áll tehát a birlalás, mint önálló jelentőségü fogalom? mert hogy a törvényhozó erre gondolt, az bizonyos abból, hogy azt (habár helytelenül) meghatározta. Ezen kérdésre csakis az id. § tartalmából az ellenkezőre vont (a contrario) következtetéssel felelhetünk. Ezen következtetésnél azonban azt kell szem előtt tartanunk, hogy az alakulandó fogalom nemcsak a birtokot, hanem az elébb emlitett azon tisztán phisikai viszonyt is zárja ki, mely magában véve egyáltalán nem jöhet tekintetbe. Ha tehát az id. §. értelmében a fennebb mondottakhoz képest birtokos az, a ki valamely dolgot hatalmában tart azon akarattal, «hogy azt mint magáét tartsa meg» —: birlaló alatt nem azt lehet érteni, a ki valamely dolgot hatalmában tart azon akarat *nélkül*, hogy azt mint magáét tartsa meg; mert ezen záradék a *teljes akaratnélküliséget* is magában foglalja; hanem azt, a ki a dolgot *nem azon*, tehát *más* akarattal tartja hatalmában. Valamely dolgot pedig más akarattal hatalmunkban tartani, mint azzal, hogy vele sajátunkként bánhassunk el: tevőlegesen kifejezve annyit tesz, mint azt más birtokának elismerésével hatalmunkban tartani; *más számára* vagy *nevében* birni, arra vonatkozólag *idegen birtokot helyettesiteni?*[3]

Ezekből kitünik a fennebb hivatolt nézetnek helytelen volta, mely a birtoknak, mint concret jogi fogalomnak, annak egyik alkatrészével való szembeállitásából származik; kitünik, hogy valamely dolognak az akarattól, sőt az öntudattól teljesen elvont, mintegy szenvedőleges lefoglalva tartása tisztán physikai állapot, mely a jog körében jelentőséggel nem bir[4]; kitünik végül, hogy a birlalás szintugy mint a birtok szükségképen két elemet foglal magában, u. m. az akarat (animus) és a tény (corpus) elemét, és hogy a kettő közötti különbség alapja az elébbi tartalmában fekszik.

Ezen nézetet igazolja a törvény, mely a birtokról szóló fejezetnek minden következő §§-aiban, melyekben a birlalásról van szó (315, 318, 319, 334, 348), azt a kifejtett; sőt a 315. és 334. §§-ban a birtokra is alkalmazható értelemben fogja fel; és a 309. §-ban sem akarhatott egyebet mint meghatározni a birtoknak a birlalással közös anyagi alapját: a tényelemet (corpus).

Igy fogva fel a birlalást[5], az a birtok mellett sajátlagos jelentőséget nyer. Általános jellemvonása abban áll, hogy szükségképi vonatkozással van bizonyos idegen birtokhoz, vagy birlaláshoz[6], melyet *helyettesit*. Ezen vonatkozás a dologhozi hatalmi viszonynak korlátokat szab[7], és mulhatatlanul feltételez valamely különös *okot*, mely azt megalapitja és fennállásának czélját megszabja. Ilyen okokul szolgálnak p. o.: a birlalt dologra vonatkozó valamely *dologbani jog* (örökhaszonbér, örökbér, földbér, használat, haszonélvezet, kézi zálog); a birlaló és birtokos között fenálló valamely *kötelmi viszony* (haszonkölcsön, haszonbér, bérletét); a *képviselet* esetei; valamely *birói intézkedés* (zárlat); valamely dolog találójának azon szándéka, hogy azt tulajdonosának visszaadja sat. Hogy azonban a birlalás lényegéhez nem kivántatik meg szükségképen, hogy az annak

[1] Ezen nézetet nyilvánitja RANDA. (5 l.) Szerinte birlaló az is a kinek becsukott szekrényébe valamely dolog *tudtán kivül* bezáratott. Téves felfogása már abból is kitünik, hogy ezen esettel összehasonlitja azt, midőn a találó tanakodik magában, vajjon a lelt dolgot megtartsa-e, vagy visszaadja tulajdonosának. Mintha bizony annak, a ki ilyformán tanakodik, nem volna a *dologra irányzott akarata!* Hiszen ez nem kevesebbet, hanem *többet* akar annál, hogy a dolgot a tulajdonos nevében birlalja, s ha elhatározása utóbbira dől el, *akaratát megszoritja*.

[2] Ugyanezt találjuk a porosz *Landrechtben* (I. R. 7. cz. 1. §.) és a *szászországi* p. t. kvben (186. §.). — A *franczia* «code civil» a birlalást (d'etention) a birtok *alkatrészének* tekinti és azt nem határozza meg külön, hanem beleolvasztja a birtok definitiojába; a 2228. czikk ugyanis ezt tartalmazza: «La possession est *la détention* . . . d'une chose . . que nous tenons . . par nous — mêmes, ou par un autre qui la tient . . en notre nom». Azonban különbséget teszen a *saját-* és *idegen névben* való *birtoklás* között; az elébbinek elnevezése: possession à *titre de propiétaire;* az utóbbinak possession *précaire*, vagy à titre précaire (2230—2236 czkk, code de proc. 23. cz.).

[3] Nyilván alaptalan tehát azon nézet, (KIRCHSETTER, 159. l.) hogy akaratképtelen személyok (310. §.) valamely dolognak hatalmukba ejtése által nem ugyanannak birtokát, de birtoklását megszerzik. Mintha bizony a birtokra és a birtoklásra szükséges akarat közötti különbség annak *épségében, teljességében* és nem *tartalmában* fekünnék! Ilyen hatalomban való tartás jogilag véve épen olyan, mint a melynél minden akarat teljesen hiányzik; s ugyanazért arra vonatkozólag birlalásról szintoly kevéssé lehet szó, mint birtokról. Ugyanazért tévesnek tartom BRUNO (Besitz im Mittelalter 466 l.) felfogását is, a ki az őrültekben, gyermekekben, sőt alvókban is lehetségesnek tartja a birlalást. Ily állapot n. sz. jogilag épen olyan, mint a milyenről ugyanazon lapon pár sorral fennebb szól (lásd köv. jegyz.) s ugyanazért a két állitás között ellenmondást látok. Egészen más az, hogy oly *akaratképes* személy a ki bizonyos dologra vonatkozólag nem *birtokképes*, azt valamely, birtokképes személy nevében birlalhatja (v. ö. RANDA, 200. lap 17. jegyz. STUBENRAUCH, I. 430. l.). Erre nézve azonban szükséges, hogy akarata arra irányuljon.

[4] Találóan mondja BRUNS (Besitz im Mittelalter 466. l.): «Innehaben, detinere, ist wesentlich ein Begriff der auf einer Thaetigkeit des habenden Subjects gegen das gehabte Object beruht, der also wesentlich eine psychische Betheiligung des Subjects voraussetzt. Man kann auf einer Sache stehen, liegen, sitzen ohne alle psychische Betheiligung, allein haben, halten kann mann eine Sache nur, wenn man in irgend einer Weise den Willen dazu hat»; és alább «bei völliger Beseitigung alles und jeden Willens noch von Detention zu sprechen ist gerade zu widersinnig und sprachwirdig.» Ugyanezen nézetet nyilvánitja Savigny műve VII. kiadásához irt függelékében (563 l.) RUDORFF, idézvén DONELLUS következő szavait: «tenere non est corpore rem contingere, sed ita attingere, ut affectionem tenendi habeas».

[5] És valóban igy fogják fel azt az a. p. t. k. commentatorai. (V. ö. ZEILLER, II. 49, 50. l. NIPPEL, III. 57. l. ELLINGER, 154 l. STUBENRAUCH, I. 425 l. KIRCHSTETTER, 159 l.) — NIPPEL megkülönböztetése erkölcsi és physikai birlalás közt azonban haszonvehetetlen.

[6] A birlalás a birtok módjára *helyettesithető*, más által gyakorolható. (Pl. az alzálogtartó, albérlő, mint birlalók a záloghitelező, bérlő birlalását helyettesitik.) Miből következik, hogy a közvetlen birlaló háborpatása nemcsak őt, hanem azt is sértheti, a kinek a nevében birlal, minélfogva az elébbi megháboritása ötletéből az utóbbi is igénybe veheti a birói védelmet (l. e. é. III. p.).

[7] Tekintve azt, hogy a birlalás fogalmánál fogva kizárja a dolog feletti *absolut* uralmat: annak *tárgyában* sem kivántatik meg az *önállóságnak* azon teljessége, mely a birtokolhatás szempontjából szükséges. Ezért van az, hogy a birlalásnak tárgyát némely dolgok puszta alkatrészei is, a mennyiben kizárólagosan lefoglalhatók és használhatók, képezhetik, pl. valamely ház egyes szobái (lakás), pinczéje sat., melyekre vonatkozólag *birtoknak* nem lehet helye; (a birtokolhatásra nézve v. ö. RANDA, 163 l. 11. jegyz.)

*

alapul szolgáló *ok* egyszersmind *jogosult* is legyen: annak tettleges természete hozza magával.

A természetéből folyó fenebb emlitett általános megszoritások korlátain belől, az alapjául szolgáló okok és czélok sokféleségéhez képest, *a birlalás* a benne foglalt hatalmi viszony *iránya és kiterjedése* tekintetében igen *különböző* lehet. Általános szempontból annak vagy a birlaló *saját érdeke,* vagy *idegen érdek* szolgálhat alapul[8]. A birtokvédelem tekintetéből a birlalásnak az emlitett szempont szerinti megkülönböztetése bir jelentőséggel, mint ez e. é. következő (III) pontja alatt ki fog mutattatni.

B) Habár a feltett kérdés közvetlen czélja csakis azon dologbani és kötelmi jogok *birtokolható* voltának megvizsgálását hozza magával, melyek valamely birlalást szükségképen feltételeznek: mindamellett a tárgy rokonsága és a fejtegetés teljesebb volta kedvéért szükségesnek tartom a *jogok birtokának* körét egészben áttekinteni.

Az á. p. t. k. 311. §-a azon általános elvet állitja fel, hogy «*minden* testi és *testetlen* dolgok, melyek a jogi forgalom tárgyai, *birtokba vehetők*»; «testetlen dolgok» alatt pedig a törvény a 292. § tanusága szerint mindennemü *jogot* értvén: az elébbi § szabványából az következnék, hogy csakis oly (állitólagos) jogok nem vehetők birtokba, melyeket a t. é. vett jog már magukban véve nem ismer el olyanokként[9] (melyek a jogi forgalomnak nem tárgyai); ellenben minden más (törvényesen elismert) jog birtok tárgyát képezheti.

Ezen általános elvként odaállitott tétel azonban igen mélyen bevágó megszoritásokat szenved, melyek a birtok természetéből folynak, s melyek magának a törvénykönyvnek részletesebb intézkedéseiben igazolásukat lelik; és e tekintetben a törvénykönyvnek nemcsak közvetlenül a birtokot (II. R. 1. fej.), hanem az elbirtoklást (III. R. 4. fej.) tárgyazó szabványai is mérvadók; mert az elbirtoklásnak alapját a birtok képezvén (1460. §.); mindaz, a mi birtokolható (természetesen az elbirtoklás egyéb kellékei mellett) elbirtokolható lévén; másfelől azonban *csakis az* (1455. §.): az elbirtoklás tárgyainak megszoritása szükségképen megszoritását képezi a birtok tárgyainak is. A mondottakból következő szabályok származtathatók le:

1. A birtoknak csak oly jogok lehetnek tárgyai, a melyek *vagyonjog* köréhez tartoznak és ennélfogva rendszerint *elidegenithetők.* Ez következik az a. p. t. k 1455. §-nak következő szavaiból: «oly dolgok és *jogok*, melyek teljességgel *elidegenithetlenek*: nem tárgyai az *elbirtoklásnak*» (tehát a birtoknak sem[10]). Ennélfogva sem az u. n. *személyjogok* (15. §.), helyesen jogilag jelentős személyes *tulajdonságok* és *állapotok*[11] (jogképesség, életkor, elmebeli épség, távollét, jogi személyiség, állampolgárság, vallás 16—39. §§.); sem a *családi viszonyok*[12] (szülői, gyermeki, házastársi viszony) nem képezhetik birtok tárgyát (1458. §.).

2. Csak olyan jogok lehetnek birtoknak tárgyai, melyeknek *tartalma* tettleg *önállóan* megállhat, a keletkezésükre és elenyésztükre nézve fenálló szabályoktól függetlenül, és *huzamos gyakorlatra* alkalmas, melynek a törvényben megszabott időn keresztüli folytatása (a birtoklás minőségére nézve megkivánt kellékek hozzájárultával) *elbirtoklásra*: azaz a tettleg gyakorolt jognak valóságos megszerzésére vezethet. Ez következik. az a. p. t. k. 312. §-a végső tételének ezen szavaiból: «testetlen dolgok vagy jogok birtokába azoknak önnevében használása által juthatni»; mert a puszta használásnak, helyesebben gyakorlatnak (minőségéhez és az akarat irányához képest) már magában véve valamely concret jog tartalmát kell feltüntetnie és eredményeznie, arra nézve, hogy azon jognak *tettleges* gyakorlásáról *birtokáról* lehessen szó; s mert oly jognak birtoklása, mely tartalma gyakorlása által elenyészik, lehetetlen; — továbbá azon elvből, hogy mindaz, a mi birtokolható elbirtoklás tárgya is lehet. — Ennélfogva a birtoknak (és elbirtoklásnak) tárgya nem lehet a vagyoni jogok közül az *örökjog;* mert ennek tartalma, mely az örökhagyó összes vagyoni jogviszonyai tekintetébeni képviselésének jogában áll, — önálló huzamos gyakorlatra alkalmatlan[13]. — A kötelmi jogról alább lesz szó.

Dr. Uzoni Sándor,
n.-szebeni ny. r. jogtanár.

(Folyt. következik.)

[8] A porosz Landrecht (I. R. 7. cz. 2. §.) csak az utóbbi esetre alkalmazza a *birlalás* elnevezést, mig az elébbiben (6. §.) *nem teljes birtokról* (unvollständiger Besitz) szól ellentétül a birtokhoz, melyet (7. §.) *teljes birtoknak* (vollständiger B.) nevez.

[9] P. o. a megszüntetett urbéri kötelékből származott jogok. — V. ö. RANDA, 235. l.

[10] V. ö. RANDA 236 l. és 2 jegyz., a ki azonban ezen szabályt már az a. p. t. k. 311. §-ból le akarja származtatni; holott ebben azon «testetlen dolgok» alatt, melyek «a jogi forgalom» tárgyai, nyilván általában mindazon jogok értendők, melyek a t. i. vett jog értelmében megállhatnak, általa olyanokként elismertetnek.

[11] V. ö. RANDA, 236, 237 ll. UNGER, System I. 505 s. k. ll.

[12] Az a. p. t. k. 1458. §. második tétele a következő szavakban: «de azoknak, kik ily jogokat jóhiszemüleg gyakorolnak, a vétlen nemtudás, vélt jogaik ideiglenes megtartására és gyakorlására nézve javukra szolgál», — a családi jogviszonyokra nézve valóságos birtokot nem állapit meg; a mit már az «ideiglenes» kifejezés magával hoz. V. ö. RANDA 237—239 ll. UNGER, System II. 267. l. 50 jegyz. KIRCHSTETTER, 161. l. — Ellenben ZEILLER, IV. 200. l. STUBENRAUCH (első kiadás) I. 634. l. és azelőtt UNGER, Entwurf, 90, 91 l. családi viszonyokra vonatkozólag lehetségesnek tartják a birtokot. — A *code civil* a birtokot a családi viszonyokra, névszerint a gyermeki állapotra is alkalmazza «possession d'état» elnevezés alatt (320. 321. czkk.) Ily birtokot különböző tények összetalálkozása eredményezhet és hatálya abban áll, hogy a törvényes születés jogczimét pótolhatja: 319. czikk «La filiation des enfants legitimes se prouve par les actes de naissance» sat. 320 czikk: «A défaut de ce titre, la possession constante de l'état d'enfant legitime suffit». A birtokkereset azonban a possession d'étatra nem alkalmaztatik. Lásd BRUNS, Besitz im Mittelalter, 449. l.

[13] Az örökösként való ténykedés nem tekinthető ama képviseleti jog —hanem a hagyatékhoz tartozó egyes dolgok és birtoklásra alkalmas) jogok birtokának (v. ö. RANDA 269. l. UNGER, System II, 270. lap. STUBENRAUCH I. 427. l.)

A telekkönyvi törvényjavaslat.

18 §.

Ezen szakasz rendelkezése annyiban tér el az eddigi tlkvi rendtartás 58. §-tól, hogy megengedi, miszerint az alzálogjog valamely jelzálogos követelés aránylag vagy számszerüleg meghatározott részére is bejegyezhető; mig az eddigi tlkv rendtartás 58. §. ezt csak akkor engedte meg, ha ilyes részek más hitelezőkrei átruházás által telekkönyvileg származtak. Az eltérés azzal indokoltatik, hogy ha megengedtetik a követelés tulajdonosának a részleges engedményezés, nincs ok őt ennek részleges elzálogositásától eltiltani.

A mi a külföldi törvényeket illeti, ezek több kevesebb határozottsággal, nagyobbára a javaslat álláspontján állanak, igy az osztrák tlkvi törvény 13. §. porosz tlkvi rendtartás 84. §. [1] szász polgári tkv 504. §. és tlkvi rendtartás 148. §. bajor jelzálog törvény 53. 153. §§. hanoverai zálogtörvény 50 §.

Ha azon álláspontból indulunk ki, hogy elzálogositás feltételeges vagy eshetőleges cessiot képez [2] akkor ezen uj rendelkezés jogosultságát megtagadni nem lehet.

De eltekintve e kiindulási pont tarthatlanságától mi az eddigi tlkvi rendtartás 58. §-t véljük meghagyandónak mert:

1. a tlkvi specialitás elvéből a mint minden jószágtest jogilag egy egésznek tekintendő, ugy hasonlóan egységes egészet képez minden abban bevezetett és további jogszer-

[1] «A földtulajdon és jelzálog»-ról szóló 1872. évi május 5-iki törvény 54. §-a szerint azonban a jelzálogi követelés elzálogositásának hatálya nincs a bejegyzéshez kötve.

[2] A prts 387. §-a e nézetet támogatni látszik, de azért ezen helytelen felfogástól tartózkodni kell, mert ezen §. egyedül az árverés mellőzését concedalja azon indokból, hogy mennyiben a követelés névértékben átvétetik, árverést tartani fölösleges.

zés alapjául szolgálható bármely más jogositvány. — Hisz egy jószágtestből is eszközölhet a tulajdonos részletes eladást anélkül, hogy azt részenkint elzálogosithatná?

2. Igaz ugyan, hogy a gyakorlati élet szempontjából a módositás lényeges változást nem fog előidézni, de mégis sokkal mesterkéltebb viszony lesz a különbözű alzálog tulajdonosok közt mint eddig lehetett.

3. A vételárfelosztás mindenesetre complicáltatik, mert mig most a befolyt követelés arányositása csak akkor szükséges, ha a követelés részben engedményezések által többek tulajdonába ment által, most ezen complicatió még gyakoriabbá tétetnék, ha a zálogjog részbeni alzálogositása is megengedtetik.

4. Könnyen megtörténhetik azon viszásság, hogy a nélkül, miszerint az (alap) zálogjoggal biró közadós magának követelést fentartott, neki egy alzálog által igénybe nem vett rész felszabadul, mig egy másik részre alzáloggal biró hitelező követelése ki nem kerül.

5. Igaz ugyan, hogy ezen tervezet módositás a kötelezettre nézve előnyösnek látszik, a mennyiben jogának részleteit tehermentesen tarthatja, de ezen előnyösség igen problematikus, mert ott, hol az alzálogositás szerződés utján fog történni a hitelező az esbetőségek miatt nagyobb részt fog lekötni kivánni és igy a forgalomtól elvonni, mint ha az egész (alap) zálogjogra terjesztené alzálogjogát, a mennyiben utóbbi esetben a későbbi jogosult egyedül az előző alzálogos követelés terjedelmet fogja számitani; ott ellenben, hol a hitelező nem az adós beleegyezésével szerzi alzálogjogát, ily részbeni zálogjoggali megelégedés alig képzelhető. S ha végre az alzálogjoggal biztositandó követelés viszonyitva zálogu tárgyához oly kicsi, hogy ez utóbbit egészben nem szükségli, akkor a későbbi alzálogositásnak nem fogja utját állani, ha az előző alzálogjog az egész zálogtárgyra van is bekebelezve.

19. §.

Lényegében megegyezik az ed. tlkv. rt. 65. §-val és rendelkezése a specialitási elvet jutatja érvényre.

Az első bekezdés által lerontatik azon birósági gyakorlat, mely szerint a törvényes kamatok bejegyzés nélkül is érvényesithetők voltak, mely gyakorlatnak jogi indoka eddig sem volt, hanem egyedül a méltányosági elv tulzott alkalmazásán alapult.

A második bekezdés azon félreértésre adhatna alkalmat, hogy ott ki nem tett más esetben u. n. biztositéki jelzálog[1] bejegyezhető nem volna, azért a bekezdés modositását ajánlanák péld. igy:

«Ha oly követelés melynek számszerü összege egyelőre nem tudatik lenne jelzálogilag biztositandó, előadandó azon legmagasabb összeg a meddig a zálogjogi biztositás terjedjen. Ha az okiratban ezen összeg ki nem tétetett, az a jogositott által a bejegyzés kérvényben kifejezendő.»

A harmadik bekezdés kihagyandó lenne, mert ily esetben nemcsak az összeg kevesbitése, hanem a zálogtárgyak mennyisége és minő arányban lekötése is vita tárgyát képezheti, mindezen kérdés pedig az előjegyzés igazolásának utjára tartozik.

Ezen §-t el nem hagyhatjuk, mielőtt a biztositéki jelzálog iránt az irodalomban és gyakorlatban felmerült két kérdést vizsgálat alá nem veszszük és irányokban a javasolt törvény alapján állást nem foglalunk el.

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd

(Folyt. követk.)

[1] «A biztositéki jelzálog» némikép pleonatsmus és e tekintetben helyesebb lenne «maximalis vagy ultimát jelzálog» elnevezés, de ha az intézmény lényegét nem a szavakból, hanem a rendelkezésből itéljük meg, az idegen nyelvü elnevezést mellőzhetjük.

Jogirodalom.

I. «A kötelmi jog általános elmélete az ausztriai jog szempontjából, tekintettel a római jogra s ujabb törvényhozásokra. Irta Dr. **Sághy Gyula** *nyilv. rendes jogtanár a budapesti m. k. tud. egyetemen. I. Füzet. Ára 2 frt 40 kr. Budapest, 1877. Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. (Hoffmann és Molnár.)»*

Jogirodalmunk szellemi és anyagi gyarapodása évtized óta észlelt kétségtelen tény. Immár nemcsak szorosan az elemi jogtanulmánynak avagy a nyers, azaz, közvetlenül alkalmazható szabványok és directivák után áhitozó gyakorlatnak szerény szükségleteire szoritkozó irodalmi dolgozatok- és vállalatokból áll egész abbeli értékünk, hanem csaknem folyton támadnak jelenségek, melyek jogászi látkörünk tágulásáról, a tudomány és a gyakorlat igényeit egyaránt számba vevő módszer alkalmazásáról és jogászközönségünk öregbedő fogékonyságáról tesznek bizonyságot. Igaz, ezen örvendetes gyarapodásunkat nagyon nélkülözhető, de sőt mielébb elnyomandó jelenségek is kisérik. Jogirodalmi életünk legujabb folyamában nemcsak a tehetségektől dagadó ifjui kornak kedves és sokat igérő bimbózása, hanem a «Flegeljahre» extravagantiáinak burjána is mutatkozik. Az utóbbi kathegoriából valók: az egyednek, sokszor immár első szereplése alkalmával, magát fennen izoláló souverain magatartása és evvel kapcsolatban ignorálás avagy épen lenézés jobbrabalra; egyes külföldi tudományiránynak avagy épen szakembernek exclusiv cultusa és könnyeden kárhoztatása mindazoknak és mindannak, kik és mik amattól idehon eltérnek; féktelen, a hazai tudomány, irodalom és jogélet érdekét feledő rivalizálás, mely, ha nemes térre nem szorittatik, azon érdeket csiráiban megsemmisitheti; végre néha fölületes képzettség mellett, mely egyetlenegy szakmára vonatkozólag sem jogosit fel irányadó hatályra, mégis jogéletünk valamennyi ága iránt merészlett alkotói avagy birálói vállalkozás.

Mindezen értékcsökkentő járulékoktól ment, tiszta gyarapitás *Sághy* urnak a fenn idézett művet nyujtó törekvése, mely ugyanazért teljes elismerést és meleg buzditást érdemel.

A mű a kötelmi jog általános tanait az osztrák polg. tk. értelmezéseül, de a német közönsges jog irodalmának alapján és modorában tárgyalja — monographiaszerü részletességgel és bőséggel. E pár szóban ki van fejezve minden, mi a munka általános ismertetéseül mondandó, — oly szük keretben, minő e folyóiraté. Hogy szerző azonkivül a magyar jogirodalomra és egynémely külföldi törvénykönyvek egyes határozataira is reflectál, a munka becsét jelentékenyen emeli ugyan, de annak fenn jellemzett lényegén nem változtat.

Ezekkel az értesitői feladat megoldottnak tekinthető. Mert a mű részleteinek is méltatása kötetet eredményezne, nem pedig szűkre szabott folyóirati értesitést és birálatot, a nélkül, hogy egyebet constatálna, mint hogy szerzővel többnyire egyetértünk, némelyekben az övétől eltérő véleményben vagyunk. Van ugyan még egy harmadik is, mi — a műnek immár kifejezett általános becsén kivül — e helyütt szóba jöhet: a semmi emberi tettben, tehát szerzőnk e művében sem hiányzó gyöngék; de e tekintetben is egyre, áftalánosra szoritkozhatni.

Mondatott, hogy szerző *monographiaszerü* részletességgel adja elő tárgyát, minélfogva műve, amahoz arányitva, roppant terjedelmet vőn. Természetes! De ha meggondoljuk, hogy szerző a kötelmi jog általános részének anyagát *hét* fejezetre (fogalom, keletkezés, gyakorlás és védelem, tartalmi módosulás, alanyváltozás, megszünés, biztositás) osztja és hogy az előttünk fekvő füzetben (kötetnek is beillik), noha 21 legsürübb nyomatu legnagyobb 8-ad rétü ivre (336 lapra) terjed, még csak az *első* fejezet végeig sem jut el: méltán kérdhetni, valjon *ezen* terjedelem csakugyan *egyedül* a monographiaszerű tárgyalásnak corollárium a? De sőt nem szenved kétséget, miszerint szerző túlságosan értelmező és

az egyes gondolatokat többszörösen kifejező, azonos jelentésüeket halmozó előadási és fogalmazási modora nyujtotta müvének terjedelmét a szükségesen túl. Óhajtandó, hogy szerző a munka további folyamában e túlságtól tartózkodjék.

A mi a mű egyes kiválóbban sikerült darabjait illeti, nem habozom ilyekül a kötelmek tárgya és tartalma (5—7. §§.) és a pénzszolgáltatásról (12. §.) szólókat elismerőleg kiemelni.

Végre elismerést érdemel a derék kiadó czég is, mely *ily* műnek megjelenését lehetővé tevé, és óhajtandó, miszerint az utóbbi jogászközönségünk körében, az e kiadás által benne helyzett bizalom igazolásául is, a legjobb keletnek örvendjen.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perujitás az uj váltóeljárás 54. §-a szerint.

Az uj váltóeljárás 54. §-a, mely a perujitás megengedhetőségének eseteit tárgyazza, a controversiák igen gazdag forrásává igérkezik válni.

Tudtomra eddig a szakirodalom terén két részről foglalkoztak az uj váltóeljárással: NÉMETH PÉTER ur commentárjában és a «Themis» *(y)* jegyü czikkezője egy czikksorozatban, mely azt birálgatva ismerteti.

A nézetek eltérése, mely az uj váltóeljárásra vonatkozó irodalom ezen két első termékében különösen az 54. §-ra vonatkozólag nyilvánul, ezen §. tüzetesebb megbeszélését indokolttá teszi. A jelen lap egyik utolsó száma is épen ezen §. tekintetében emeli ki a commentár nélkülözhetlen voltát.

Az uj eljárás a perujitás megengedhetőségére nézve egyetlen egy szabályt állit fel; ezt a többször emlitett szakasz első kikezdése tartalmazza. E szabály szerint a perujitásnak csak oly uj bizonyiték alapján van helye, mely lényegileg a per tárgyára vonatkozik és melyről kimutattatik, hogy az alapperben nem használtathatott.

Bizonyiték alatt itt a perrendtartásban megengedett bizonyitási módok értendők, melyeket egészben véve az uj váltóeljárás is elfogadott.

A bizonyiték mindig tényekre vonatkozik. Ezek valóságáról a birót meggyőzni, a bizonyiték czélja. A perben felhozott azon tények, melyek a vitás jogviszony helyes megitélése czéljából alapul veendők, érdemleges relevans ténykörülményeknek mondatnak; ezek képezik a per anyagát. A jogkérdéstől eltekintve, ezek valósága vagy valótlanságától függ a per eldöntése. Minthogy ilyképen a relevans tények képezik a perben a vita tárgyát, a polgári törvénykezési rendtartás, és ennek nyomán az uj váltóeljárás ezen tények összességét a per tárgyának nevezi.

A per tárgyára lényegileg vonatkozó bizonyiték tehát nem egyéb, mint a váltóeljárás által elfogadott valamelyik bizonyitási mód, mely érdemleges ténykörülményre vagyis oly tényre vonatkozik, a mely, ha az alapperben felhozatik és a bizonyitás szabályai szerint beigazoltatik, az ügy megitélésénél mint döntő mozzanat lett volna tekintetbe veendő.

Minthogy az idézett szakasz csak a bizonyitékokra vonatkozólag követeli, hogy azok az előbbi perben ne használtattak legyen, az azokkal bizonyitott tények felhozatalára nézve azonban ezen megszoritást nem tartalmazza, ezek tekintetében nem tehető különbség, vajjon az alapperben felhozattak-e vagy nem.

Ebből önkényt foly, hogy a bizonyiték, melynek alapján a perujitásnak helyt adni kell, akár oly relevans tényre vonatkozhatik, mely az alapperben már felemlittetett sőt netalán a fennálló bizonyitási szabályok szerint igazoltnak is vétetett, akár pedig oly tényre, mely az alapperben bármi okból szóba sem jött.

Az első esetben a bizonyiték «az alapperben előadott tényekkel és bizonyitékokkal kapcsolatosan», az utóbbi esetben pedig «önmagában véve» vonatkozik a per tárgyára.

Az első esetben a perujitás közvetlen czélja vagy az, hogy az alapperben előadott valamely tény, melyet a biróság az itélet hozatalánál valónak elfogadott, az uj bizonyitékkal valótlannak győzessék be, vagy az, hogy az alapperben felhozott, de nem igazolt és azért az itélet hozatalánál tekintetbe nem vett körülmény valósága uj bizonyitékkal beigazoltassék.

Példa ezekre azon eset, midőn a váltón lévő aláirás valódiságát alperes az alapperben tagadta, vagy midőn azon kifogással élt, hogy a váltót felperesnek már kifizette, ha az első esetben netalán szakértők véleménye alapján, az utóbbi esetben pedig azért lett pervesztessé, mert a fizetés tényét igazolnia felperes tagadása ellenében nem sikerült.

Ezen esetekben ugyanis oly tanukkal, kikről az alapper folyama alatt tudomása nem volt, beigazolhatja az ujitott perben, hogy a váltón lévő aláirás, bármennyire is hasonlitson a magáéhoz, másvalaki által iratott a váltóra, illetve igazolhatja ezek vallomásával, hogy a váltót felperesnek tényleg kifizette.

Szóval a perujitás czélja ily esetekben az alapperben nyert formalis igazság helyébe a materialis igazságot helyezni.

Azon esetben pedig, midőn az uj bizonyiték az alapperben fel nem hozott tényre vonatkozik, a per megujitásának közvetlen czélja oly tényeket vezetni a biróság szeme elé, melyek, ha az alapperben felhozattak és beigazoltattak volna, a pernek más, az ujitó fél érdekének inkább megfelelő eldöntését eszközlik.

Ez olyankor válhatik szükségessé, midőn valamelyik fél az eventualis maxima mellőzésével, kifogásul használhatott tényeket a perben felhozni elmulasztott, vagy ha ezen tények netalán már a tárgyalás berekesztése után merültek fel. Példa: ha alperes védelmében egyedül szenvedő váltói képességének vagy a váltó valamely lényeges kellékének vélt hiányára támaszkodik és ezen védelmébe vetett hitében elmulasztja megtenni azon kifogást, hogy a váltót felperesnek már kifizette; vagy, ha felperes a pernek oly stadiumában, melyben alperes uj tényeket többé fel nem hozhat, tegyük fel, a tárgyalás berekesztése után, alperesnek váltói tartozását elengedi, de az itélet meghozatalának utját nem állja, sőt ennek alapján a követelést behajtani törekszik.

Ezen utolsó eset által jelzett irányban a perujitás mintegy pótolná a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti kereset helyét mindazon esetekben, melyekben valamely jog nem az itélet hozatala után, hanem előbb, de mégis a per oly stadiumában felmerült tények folytán szünt meg, hogy ezen tények felhozhatók és bizonyithatók már nem voltak.

Jobb átnézet kedvéért összefoglalva a fentebbiekből levonható eredményt, az a következő leszen:

Perujitásnak csak uj bizonyiték alapján van helye, oly uj bizonyiték alapján, mely érdemleges ténykörülményre vonatkozik és melyről kimutattatik, hogy azt az alapperben használni nem lehetett.

A bizonyiték, melynek alapján a perujitásnak hely adható vagy:

1. oly tényre vonatkozik, mely az alapperben már felhozatott, és pedig vagy:

a) az alapperben bebizonyittatott, a midőn az ujitott perben ezen tény valótlanságának igazolása szándékoltatik, vagy:

b) annak bebizonyitása az alapperből valamely okból elmaradt, és ezen elmaradásnak az ujitott perben való pótlása kiséreltetik meg; avagy:

2. oly tényre vonatkozik, melyről az alapperben említés nem tétetett, és pedig vagy azért;

α) mert a pert nyitó fél, bár ama tényről tudomása volt, arra még sem hivatkozott, vagy azért:

β) mert ezen tény a pernek csak oly stádiumában merült fel, melyben arra hivatkozni már nem lehetett.

Az 1. csoport *a)* pontja alatt foglalt esetek közül a váltóeljárás 54. §-ának második kikezdése azon esetet teszi külön intézkedés tárgyává, midőn a pernyitás oly ténykörülményre vonatkozó bizonyiték alapján történik, mely az alapperben felhozatott és esküvel igazoltatott. Ezen esetben a per megujitásának helyét csak akkor látja, ha az alapperben letett eskü előbb a büntető biróság által hamisnak mondatott ki, vagy ha a ppttás 322. §-ának esete forog fenn.

Ez a benne foglalt positiv intézkedés. A contrario ezen határozmány ugy az 1. csoport *b)* pontjában, valamint az egész 2. csoportban foglalt esetekre vonatkozólag azon intézkedést tartalmazza, hogy mivel ezen esetekben az alapperben esküvel bizonyitott tények valótlanságának bizonyitásáról szó nem lehet, mindezen esetekben perujitásnak büntető eljárás nélkül helye van, jóllehet az alapper esküvel lett eldöntve.

A szóban forgó intézkedés annyira hasonlit a ppttás 317. §. *b)* pontjában foglalt hason irányu intézkedéshez, hogy első tekintetre a fennforgó különbségre alig tesz figyelmessé valami más, mint azon kérdés önkénytelen felvetése, vajjon a ppttás ezen határozmánya miért lett a váltóeljárásban ismételve, midőn a váltóeljárásban in subsidio ugyis a ppttás alkalmazandó. És e kérdésre a két intézkedés tüzetesebb összehasonlitása után a meglepő felelet az, hogy a kérdéses határozmány épen a ppttás 317. §. *b)* pontjában foglalt, s itt majdnem szó szerint ismételt intézkedést akarja hatályon kivül helyezni.

Persze ezen szándéknak valami nagyon plasticus kifejezés nincsen adva.

Mig a ppttás az esküvel eldöntött pert egyáltalában csak az eskü hamisnak bizonyulása után engedi megujitani, tekintet nélkül arra, vajjon nem más ténykörülményre vonatkozó bizonyiték alapján kéretik-e a perujitás, mint a mely körülményre az eskü letétetett, addig az uj váltóeljárás ezen intézkedést igen helyesen csak azon esetre szoritja, ha az ujitott perben ugyanazon tény valótlanságának bizonyitása czéloztatik.

Ezen intézkedés sulypontja tehát ezen néhány szóban rejlik: «az eskü által bizonyitott tény valótlansága», jóllehet a mondat szerkezete szerint a hangsuly azon fekszik, hogy mily feltétel alatt van eskü által eldöntött perben a perujitásnak helye; rejlik az különösen az idézett szavakból a contrariv folyó azon következtetésben, *hogy minden oly esetben, midőn nem az ellenfél esküjével bizonyitott tény valótlanságának bizonyitása czéljából, hanem egyéb okokból indittatik az ujitott per, az eskü hamisnak declaráltatása szükségtelen.*

Ezt kellett volna közvetlenül és világosan kifejezni, nem pedig a szabály levonását, az argumentum a contrario többnyire ingatag procedurájára bizni.

Sokkal szembeötlőbb és nyomatékosabbá vált volna ezen intézkedés ha egyszerü hivatkozással a ppttás megfelelő szakaszára meghatároztatik, hogy ezen szakasz minő irányban és mennyiben szenved a váltóeljárás tekintetéből módositást. Ezen eljárást ugyis nem egy helyütt követték a váltóeljárás készitői.

Nem hagyhatom itt megjegyzés nélkül azon szabályt, melyet NÉMETH PÉTER ur commentárjában a szőnyegen forgó intézkedésből levon, mely szerint oly pereken, melyekben valamelyik fél esküt tett, ezen eskü hamisságának beigazolása nélkül akkor van helye a perujitásnak, ha kitünik, hogy az eskü irreleváns tényre tétetett le.

Először is a ppttás 221. §-a szerint az eskü csak döntő körülményre itélhető meg; a legtöbb esetben tehát valóban ily körülményre fog az a biró által megitéltetni.

NÉMETH úr szabálya alapján tehát majdnem ugyanazon állapot állana elő a váltóeljárás terén, mely a polg. törvénykezés terén jelenleg létezik, és a melyen az uj váltóeljárás épen változtatni akart.

Továbbá NÉMETH ur szabálya nem gondol arra, hogy oly tényről is lehet szó, mely az alapperben felhozva nem is lett, ugy hogy arról szólni sem lehet, miszerint ezen, és nem ez esküvel bizonyitott tény volt relevans.

Szóval e szabály generalisálja a fentebbi átnézetben 1. *b)* alatt összefoglalt eseteket, és mellőzi az ott körülirt esetek egész 2. csoportját.

Az 54. §. harmadik kikezdése sem fejezi ki valami nagyon szerencsésen az intentiót, mely benne rejlik; nem ad ugyan félreértésre okot, de nehezen érthető meg és pedig ismét azon okból, mert ezen pont szövegezésénél fogva egészen más hol keresi az ember az intézkedés sulypontját, mint a hol az tényleg rejlik.

Azt kivánja ugyanis ezen pont kimondani, hogy az alapperben hozott itélet ellen, melylyel az egyik félnek az eskü oda itéltetett, élhet az ellenfél perujitással, a nélkül, hogy az eskü letétetnék, azon esetben, ha az esküt letettnek elfogadja, és ezáltal magát az esküvel bizonyitandott kérdésre nézve az eskü letétele nélkül is pervesztessé teszi.

Ezen intézkedés practicuma abban, és egyedül abban rejlik, hogy módot nyujt azon félnek, ki az eskü letétele esetére pervesztessé válnék, az eskü letételét megakadályozni az által, hogy azt letettnek elfogadja, és hogy módot nyujt neki, habár ezen megakadályozással az alapperben pervesztessé lesz, legalább azon előnyt biztositani magának, hogy az esküvel bizonyitandott tény valótlanságát uj bizonyitékokkal beigazolni megkisérelhesse a nélkül, hogy az eskü hamis voltának a büntető eljárás utján való hosszantartó kideritését bevárni kényszerülne.

Ez lévén az intézkedés gyakorlati tartalma, ezt kellett volna határozottan és világosan kifejeznie.

Nagyon természetes, hogy ily bekezdő szavak után, mint: «az eskü le nem tétele esetében», az ember első pillanatban arra gondol, hogy bizony ezen esetben az, a kinek az esküt tennie kellett volna pervesztes lesz, és igy ellenfelének alig lesz kedve vagy oka ezen esetben pert ujitani.

Igy okoskodik a «Themis» (*y*) jegyü czikkezője is.

Criticául, a hiányos szövegezés criticájául ezen okoskodás ugyan megjárja, de azért oly komolyan az mégsem vehető, mint azt czikkiró venni látszik.

Mert, hogy az illető passus nem az eskü letételének elmulasztásáról intézkedik, nagyon világosan kitünik egyrészt az érintett kikezdés tartalmának a §. többi intézkedésével való összevetéséből, másrészt azon mindenki előtt ismert jogszabályból, hogy perujitással csak pervesztes fél élhet.

Czikkiró kételyei egyébiránt eloszlathatók azon egyszerü procedura által, hogy ezen szavak helyett az eskü le nem tétele esetében az érintett kikezdést ezen szavakkal kezdi meg: «az eskü letétele nélkül is. De azért ezen kikezdés szövegzése igy sem lenne helyessé, mert az intézkedés fentebb emlitett lényegét még igy is csak hosszabb keresés után lehetne belőle felismerni.

Czikkiró továbbá a felett panaszkodik, hogy a váltóeljárásnak a perujitással foglalkozó határozmányai nem

oldják meg a ppttás 317. §-a alapján vitás azon kérdést, vajjon azon fél, a ki az eskü letételét elmulasztja, élhet-e uj bizonyiték alapján perujitással.

NÉMETH ur commentárjában ezen kérdésre nemmel fplel. Nem indokolja ezen megoldást, hanem csak az 54. §. harmadik kiktzdésére utal.

Ebből azonban, mely a «Themis» által vitásnak felhozott esettől lényegesen eltérő esetet szabályoz, ily megoldást kiolvasni nem lehet, hacsak abból, hogy ama kikezdésben az *ellenfél* perujitásáról van szó az eskü le nem tétele esetében, arra nem akarunk következtetni, hogy tehát ily esetben a másik vagyis az esküre kötelezettnek arra joga nincs.

Minthogy az *ellenfél* perujitása az eskü le nem tétele, annak az ellenfél részéről való letettnek elfogadása, és e miatt bekövetkező pervesztessége feltételétől van függővé téve, oly feltételtől, mely a másik félre soha fenn nem foroghat, és mivel, mint fentebb kifejtők, az intézkedés sulypontja nem abban rejlik, hogy az ellenfélnek a perujitás joga adatik, nagyon természetes, hogy itt az ellenfél positiv felemlitéséből nem lehet a másik fél kizárására következtetni. Unius positiv ez esetben nem exclusiv alterius.

Nézetem szerint tehát az 54. §-nak a perujitás megengedhetősége feltételeit tartalmazó első kikezdése alapján perujitással azon fél is élhet, ki az esküt letenni elmulasztotta és ez által lett pervesztessé, ha egyébiránt a perujitás feltételei fenforognak.

Ezen nézetemet egyébiránt a pptásnak a «Themis» által kétesnek mondott 317. §. *a)* pontja is támogatja, mely igy szól: «nincs helye perujitásnak az esküvel eldöntött perre vagy egyes kérdésekre nézve, kivéve ha az eskü hamisnak bizonyul be». Nem tekinthető esküvel eldöntöttnek azon per, melyben az, kinek az eskü megitéltetett, azt le nem teszi; erre tehát nem vonatkozik a 317. §. azon intézkedése, mely a perujitást kizárja.

Ezt legvilágosabban mutatja azon kivétel, melyet a most idézett *a)* pont statual, midőn az esetben, ha az eskü hamisnak bizonyul, a perujjtásnak helyt enged.

E szerint a szabály, mely az esküvel eldöntött perekre nézve ujitásnak helyt enged, csak azon esetekre vonatkozhatik, melyekben az eskü hamisnak még be nem bizonyult — ámde ez feltételezi, hogy az eskü letétetett legyen.

Az 54 §. negyedik és ötödik kikezdése nehézséget nem okoz.

Szirmai Róbert,
ügyvéd.

Különfélék.

(**A magyar jogászgyülés állandó bizottsága**) f. h. 14. tartotta alakuló ülését. A tagok nagy számban jelentek meg; a vidékiek közül Nagy József Nagyváradról, Dr. Ziskay Antal Győrről, Mozgay Antal Veszprémből. *Mailáth György* országbiró mint hatodik magyar jogászgyülés elnöke megnyitván az ülést, megköszönte megválasztatását, mit a jogászgyülés alkalmával csak táviratilag tehetett. Dr. *Hoffmann Pál* inditványára az állandó bizottság elnökévé *Mailáth György*, helyettes elnökévé *Daruváry Alajos* egyhangulag megválasztatott; szintugy egyhangulag titkárrá Dr. *Siegmund Vilmos*, pénztárnokká *Morlin Imre* választatott meg. A pénztár állásáról tett előterjesztés tudomásul vétetvén, inditvány tétetett ezután négy albizottság kiküldésére a jövő jogászgyülés által tárgyalandó kérdések kitüzése iránt; Dr. *Hoffmann Pál* pedig egy 12 tagból álló albizottság kiküldését inditványozta, melynek feladata volna először is javaslatot készitení a magyar jogászgyülés jövendőbeni feladata és iránya tárgyában, ezután pedig négy albizottságra oszolva kidolgozná a jövő jogászgyülés számára kitüzendő kérdéseket. Hosszas vita után elfogadtatott azon inditvány, hogy négy albizottság küldessék ki, melyek mindegyikébe öt tag választassék, s egyszersmind utasitásul adatott a megválasztandó albizottságoknak, hogy egy összülésben előlegesen tanácskozzanak Dr. Hoffmann Pál inditványa felett. Az albizottságokhoz lesznek utasitandók az állandó bizottságon kivül álló tagoknak a kérdések kitüzésére vonatkozó inditványai. Ezen inditványok *Daruváry Alajos* alelnöknél (ujvilág-utcza 8. sz.) nyujtandók be. Az albizottságok következőleg alakittattak meg: az 1. szakosztályba: *Czorda Bódog*, *Daruváry Alajos*, Dr. *Győry Elek*, Dr. *Hoffmann Pál*, Dr. *Teleszky István*; a 2. szakosztályba: Dr. *Apáthy István*, Dr. *Bróde Lipót*, *Janitsek József*, *Manojlovits Emil*, Dr. *Schnierer Gyula*; a 3. szakosztályba: Dr. *Dárday Sándor*, Dr. *Emmer Kornél*, Dr. *Kőrösi Sándor*, *Sárkány József*, *Szabó Miklós*; a 4. szakosztályba: Dr. *Mannheimer Ignácz*, *Ráth György*, *Rupp Zsigmond*, Dr. *Weinmann Fülöp*, *Zlinszky Imre* választatott. Végül a *Vajkay Károly* lemondása folytán megürült helyre titkos szavazás utján *Csemeghy Károly* választatott meg az állandó bizottság tagjává. — A legközelebbi jogászgyülés megtartása a jövő évre tüzetett ki.

(**A birói vizsgálati bizottság**) 1877. évre következőleg alakittatott: Elnök: *Karap Ferencz*, kir. táblai tanácselnök. Bizottsági tagok: *Erdély Sándor*, *Kiss Jósa*, *Szabó Ágoston* és *Szentmihályi István*, kir. táblai birák.

(**A telekkönyvi vizsgáló bizottság**) 1877. következőleg alakittatott meg. Elnök: *Ráth György*, kir. táblai tanácselnök. Elnökhelyettes: *Matyasovszky Lipót*, kir. táblai biró. Bizottsági tagok: *Regner Antal* és *Szabó Ágoston*, kir. táblai birák, mint rendes; *Szloboda János*, kir. táblai biró és *Oeffner Ferencz*, kir. táblai pótbiró, mint póttagok.

(**A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1876-ik évben.**) Törvényszéki beadvány hátralékban maradt 1875. évről: 889, érkezett 1876. évben 145.135, elnöki beadvány 1876. évben 1.298, lett összesen 1876. évben 147.322, elintéztetett 1876. évben 146.802, elintézetlenül maradt 520.

Per tárgyalás alatt maradt 1875. évről 818, szaporodott 1876. évben 14.622, lett összesen 15.440, elintéztetett itélet és perdöntő végzés által 2.978, más végzéssel 10.018, egyezség által 1.554, további tárgyalás, tanuzás és szemle miatt folyamatban 890; *kereskedelmi kereset beadatott* 1.065, ezek közül perfelvétel rendeltetett 999, kereset felett, visszautasittatott 66, kereset kereskedelmi per bevégeztetett itélettel 477, megszüntetett végzéssel 244, egyezség által 51, folyamatban maradt 227, illetékességi kifogás feletti határozat 136, ezek közül hely adatott a kifogásnak 10 esetben; *végrehajtási ügy folyamatban maradt* 1875. évről 592, érkezett 1876. évben 10.240, elintéztetett 1876. évben biztositási 4.223, kielégitési 6.407, folyamatban maradt 202; *hitelpapirok megsemmisitése* 1876-ban 17, a Magyar földhitelintézet ügyei 1876. évben 565. *Csődügy* hátralékban 1875-ről 180, szaporodott 1876. évben 61, elintéztetetett 1876. évben vagyonfelosztással 21, egyezség által 32, vagyonhiány miatt megszüntetett 9, folyamatban maradt 179. Csődügyben hozatott 1876. évben valódisági itélet 74—7750 kereset felett, osztályozási itélet 41, fizetési itélet 23. *Czégbejegyzés* 1876. évben 2699, felterjesztetett felebbvitel folytán ügy 1425, helyben hagyatott e. b. határozat 957, megváltoztatott vagy feloldatott 309.

(**Értesités.**) A curiai határozatok betüsoros tárgymutatóját jövő számban közlendjük.

(**Kérelem.**) A kiadóhivatal szivesen visszaváltja e lap mult évi folyamának teljes számu példányait, avagy legalább az april-deczember havi számokat. — A kiadó-hivatal.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat,

a gyámügy rendezéséről.

(Vége.)

237. §. A községi jegyző tartozik azon esetben, ha az örökhagyónak halála helyén sem hátrahagyott házastársa, sem önjogu gyermeke, sem más közelebbi rokona nincs, a kinek kezeinél s felügyelete alatt a hagyatéki javakat hagyni lehetne, vagy ha az örökösök között oly személyek vannak, kik jogaikra fel nem ügyelhetnek s ezek törvényes képviselővel még nem birnak, addig is, mig a gyámhatóság, illetőleg hagyatéki biróság intézkedhetik, a hagyatékot zár alá venni, lepecsételni és a községi közgyám felügyelete alá helyezni, az eltarthatlan ingóságok értékesitéséről pedig gondoskodni.

Ha az ürökhagyó végrendeletet hagyott hátra, az attól, kinél létezik, átveendő és a haláleseti felvételhez csatolandó.

Szóbeli végrendelet esetében a végrendeleti tanuk neve, polgári állása s tartózkodási helye a felvételi ivben feljegyzendő.

238. §. A községi jegyző a halálesetet a kitöltött minta megküldésével, azon járásbiróságnak, melyhez a község tartozik, bejelenti.

239. §. Midőn kiskoru örökösök maradtak s átalában a 240. §. 1. 2. pontja esetében köteles a községi jegyzö a fentebbieken felül:

1. végrendelet létében a járásbiróságot a kiskoruak létére figyelmeztetni.

A járásbiróság oly esetben, midőn kiskoru örökösök maradtak, a végrendeletet két tanu jelenlétében haladéktalanúl kihirdeti, egyuttal annak hiteles másolatát az illető községnek azonnal megküldi, ha pedig gyám vagy gondnok jelöltetett ki, ezt arról rögtön értesiti.

A községi jegyző, ha a végrendeletben gyám vagy gondnok van kijelölve, annak nevét, állását, tartózkodási helyét a haláleset felvételéről szóló ivbe beigtatja, a végrendelet hiteles másolatát pedig a felvételi ivhez csatolandja.

2. Gyám ki nem jelölése esetében megkérdezi a netalán életben lévő szülőt, illetőleg nagyszülőt, vajon azok a szülői hatalmat gyakorolni és a vagyont kezelni kivánják-e? s válaszukat a felvételi ivbe bejegyzi.

3. Ha nincs, ki a szülői hatalom gyakorlatát elvállalja, kipuhatolja azokat, kik törvény szerint (40. §.) a gyám-, gondnokságra hivatvák, a rokonokat pedig (esetleg a kiskoruakat) meghallgatja az iránt, hogy kit ajánlanak gyámul vagy gondnokul, az erre hivatottak közül vagy általában? esetleg kit ajánlanak gondnokul a méhmagzat vagy távollevő örösök részére? ebbeli nyilatkozatukat, valamint a lelkész, közgyám és saját e részbeni ajánlatát, ugy azt, hogy a javaslatba hozottak a gyámság vagy gondnokságot elvállalják-e? a felvételi ivbe feljegyzi, végre a kiskoru örökösök születési bizonyitványát az illető egyházi közeg utján megszerzi, a felvételi ivhez csatolja és az ekként kiegészitett és (szülők vagy nagyszülők nem létében) a közelebbi rokonok jegyzékével ellátott halálesetről felvételt a gyámhatósághoz beterjeszti.

240. §. Holttá nyilvánitás esetében a községi jegyző a halálesetfelvétel és leltározás iránt a gyámhatóságnak jelen törvény korlátai közt kibocsátandó rendelete szerint jár el.

241. §. Az anyakönyv-vezető egyházi közeg köteles a jegyző felszólitására a kiskoru örökösök születésére vonatkozó bizonyitványt hivatalból dijmentesen kiszolgáltatni.

242. §. A hagyaték leltározásának következő esetekben van helye:

1. ha az örökösök közt kiskoruak, méhmagzat, elmebetegek vagy általában oly személyek vannak, kik gyámság vagy gondnokság alá tartoznak (35. §.);

2. ha azok közül, kiket az örökség valószinüleg illetni fog, habár azok nagykoruak is, egyik vagy másik ismeretlen helyen távol van;

3. ha az örökösök ismeretlenek vagy örökös általában nem létezik.

Ez esetekben a községi jegyző hivatalból — különben a gyámhatóság vagy biróság rendelele folytán tartozik a leltárt felvenni.

243. §. A községi jegyző a 239. §-ban körülirt teendőinek végezte után a leltározást és pedig, ha a kiskoruak szülői hatalom alatt maradtak, legfeljebb 3 nap mulva, ha gyám vagy gondnok jeleltetett ki, ennek közbenjöttével és tudositásától számitva 8 nap alatt, mely határidő azonban a kijelölt gyám vagy gondnok kivánságára 14 napra hosszabbitható, ily esetek nem létében pedig 8 nap alatt a községi közgyám közbenjöttével megkezdi.

244. §. A leltár a községi jegyző által az 1868. LIV. törvényczikk 569., 570., 571., 572., 573. §§-ainak határozatai szerint veendő fel.

245. §. A leltár a 242. §. 1., 2. pontjai esetében a gyámhatóságnak, a 3. pont esetében pedig a járásbiróságnak küldendő be.

A halaszthatlan kiadások fedezésére nem szükséges pénz, továbbá kötvények, értékpapirok, ékszerek és drágaságok a gyámhatósághoz a leltárral együtt beküldendők.

246. §. A telekkönyvi hatóság köteles a leltározó jegyző felszólitására, az elhunyt ingatlan birtokának és bekebelezett jogainak telekkönyvi állását oly alakban, hogy az az átiratásnál használható legyen, valamint a terhek mennyiségét is, tőke- és kamatösszegekben hivatalból közölni; a jegyző pedig azt a leltárba e szerint beigtatni, a telekkönyvi értesitést pedig ahhoz csatolni.

247. §. A leltárorásnál a rokonok is jelen lehetnek.

248. §. A leltár az összes jelenlevők által aláirandó.

249. §. A községi jegyző részére leltározásért szabályrendelettel a törvényhatóság szab meg mérsékelt dijakat.

250. §. A községi jegyző által felvett leltár a közjegyző vagy birósági közeg által felvett leltárakéhoz hasonló joghatálylyal bir.

251. §. A leltározás, ha a szülői hatalmat gyakorlók, az örökösök vagy a rokonok kivánják, vagy ha a gyámhatóság elrendeli, közjegyző által is teljesithető.

252. §. A gyámhatóság a halálesetről jelentés beérkeztével, annak netalán szükséges kijavitása, valamint más községben levő hagyatéki javak leltározása végett intézkedik s a szülői hatalom, illetőleg a gyám vagy gondnokság kérdését tárgyalja.

E czélból kiskoru örökösök létében a gyám személye iránt a még meg nem hallgatott rokonokat kihallgatja, fontosabb ügyekben, melyek ellátására a községi közgyám alkalmasnak nem mutatkozik, vagy ha a kijelölt gyám vagy gondnok iránti tárgyalás előre nem láthatólag több időt venne igénybe, ideiglenesen gyámot vagy gondnokot rendel ki.

253. §. Ha nehézségek nem merülnek fel, a gyámhatóság tudomásul veszi a szülői hatalom gyakorlatának bejelentését, vagy a körülményekhez képest elismeri, megerősiti, vagy kirendeli a gyámot vagy gondnokot és utasitja őt:

1. hogy a leltározásban, a mennyiben az még meg nem történt volna, részt vegyen;

2. hogy a kiskoruak gondozását és a leltár alapján a kiskoruak vagyonát vagye át s mindkét tekintetben az elhalaszthatlan intézkedéseket tegye meg.

254. §. Ha a gyámoltak vagy gondnokoltak ügyében végrendeleti végrehajtó is hivatva volna közreműködésre, ez a gyámhatóság által azon teendők teljesitésére utasitandó, melyek eszközlésére az a végrendeletnél fogva jogositott vagy köteles.

255. §. A gyámhatóság a leltár beérkeztével azon esetre, ha az örökösödésre hivatottak, vagy azok egy része szülői hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt áll, az örökösödési eljárás meginditása czéljából tárgyalást rendel.

256. §. A tárgyalás a helyszinére tüzendő ki s annak vezetésére, ha a helyszine a gyámhatóság székhelye, az árvaszék egy tagja; különben pedig a szolgabiró és ha a gyámhatóság az örökösök kérelme folytán vagy különben szükségesnek tartja, mellé a gyámügyész is kirendelendő.

Az örökösök kivánatára vagy ha a gyámhatóság czélszerünek látja, a tárgyalás vezetésével a királyi közjegyző is megbizható.

257. §. Oly esetekben, midőn csupán leszármazó kiskoru vagy nagykoru, de gyámhatóság alatti törvényes örökösök és semmi vagy csak annyi vagyon maradt, melynek jövedelme a kiskoruak eltartására s nevelésére okvetlen felmegy, — a tárgyalás vezetésével a községi elöljáróság bizható meg.

258. §. Az örökösödési tárgyaláshoz annak vezetője által minden érdekelt megidézendő.

259. §. Ha a rokonok közül valamelyik meg nem idéztetett volna, ez az illetőt törvényes jogának gyakorlatától nem fosztja meg, a tárgyalás folyamát azonban nem akadályozhatja.

260. §. A tárgyalás mindenkor szóbeli.

261. §. A tárgyalás alkalmával:

1. A rokonok megválasztják magok közül azokat, kik a kiskoruak ügyében jelen törvény szerint meghallgatandók (154. §.).

2. A megválasztott rokonok és az összes érdekelt örökösök közbenjöttével véglegesen megállapittatik s aláiratik a leltár.

3. Tárgyaltatik az örökségi jogczím s esetleg beszereztetnek azon okmányok, a melyek alapján az örökösödési jog igazolandó.

Oly esetben, hol csupán leszármazó örökösök örökölnek s örök-

joguk iránt kétség nem forog fen, az örökjog igazolására a halál-eseti felvétel kellő okmányul tekintendő.

4. Ha a tárgyalás alkalmával kitünnék, hogy a kiskoruak érdeke, szülőinek, a gyám vagy gondnoknak, vagy más kiskoru testvérnek érdekével összeütközik, — az esethez képes és azon eset tartamára a tárgyalás vezetője a gyámhatóság utólagos jóváhagyása mellett akár a közgyám, akár más alkalmas községi lakos személyében ügygondnokot rendel.

5. Megállapittatik a kiskoruak neveltetése és kiképeztetésének módja és költségei, továbbá a vagyon-kezelés módja, a gyámság vagy gondnokság alatti egyéneket illetőleg; megállapittatik továbbá az ingatlanok és ingóságoknak eladhatása és eladási módja, a kötvények és értékpapirok iránti intézkedés, nem különben a terhek mikénti lerovása és azon összeg, mely a fenebbiek czéljából a gyám vagy gondnok kezén hagyandó lesz, illetőleg azon összeg, melyet a szülei hatalmat gyakorlónak biztositnia kell.

262. §. Ha a tárgyalás alkalmával az örökösödési jog vitássá nem vált, e jognak igazolása a tárgyalási jegyzőkönyvbe felvétetik s megállapodás történik arra nézve, vajjon az örökösök vagyon-közösségben maradjanak-e, vagy köztük osztály történjék?

Ha az örökösök közt önjoguak is vannak, köztük és a gyámhatóság alá tartozók közt az osztályos egyezség megkisérlendő, ha létre jön, az jegyzőkönyvbe vétetik, vagy külön osztálylevél állittatik ki.

A tárgyalás vezetője köteles mind az örökösödési jogra, mind az osztályra nézve az egyezséget, még pedig ha az eredményhez remény mutatkozik, ismételve megkisérleni.

Ha az önjogu örökösökkel sem az örökösödési jog, sem az osztály iránt egyezség létre nem jött, ez szinte jegyzőkönyvbe veendő.

263. §. Ha az örökség tárgyát ingatlan javak is képezik és sem az örökségi jogczim, sem az osztály vitássá nem vált, a jegyzőkönyvhez az örökösödési jog kimutatása is csatolandó.

Végrendelet esetében igazolandó, hogy az örökösödési joghoz kötött netaláni feltételek teljesittettek és hogy a netaláni hagyományosok kellőleg értesitvék.

Ha pedig az örökség tárgyát képező ingatlan vagyon telekkönyvileg nem volna az örökhagyó nevére bekebelezve, ez esetben községi bizonyitványnyal igazolandó, hogy az ingatlan vagyon az örökhagyónak az örökösödés megnyiltakor tényleg tulajdona volt.

264. §. Az akként felszerelt és a jelenlevők által aláirt jegyzőkönyv a tárgyalás vezetője által a gyámhatósághoz beterjesztetik.

265. §. A gyámhatóság nehézségek nem létében, vagy a kipótolandók kipótlása után a jegyzőkönyvi megállapodásokat jóváhagyja s annak hiteles másolatát a szülőnek, nagyszülőnek vagy gyámnak, illetőleg gondnoknak végrehajtás és miheztartás végett kiadja.

Egy hiteles másolatot pedig a leltár és netaláni végrendelet másolatával felszerelt hagyatéki kimutatás kiséretében illetékmegszabás végett az illető adó- (illeték-kiszabási) hivatalnak minden esetben megküld.

Ha az örökség tárgyát ingatlan javak vagy telekkönyvileg bekeblezett jogok is képezték, a helybenhagyott tárgyalási jegyzőkönyv hiteles másolatának megküldése mellett megkeresi a telekkönyvi hatóságot ezen ingatlanoknak az örökösök javára leendő átiratás végett.

Azon esetben, midőn az örökség tárgyát képező ingatlan vagyon nincs az örökhagyó nevére telekkönyvileg bekeblezve, a gyámhatóság a tárgyalási jegyzőkönyv hiteles másolata és a szükséges okiratok eredetben leendő elküldése mellett megkeresi az illető birtokbiróságot, hogy a kérdéses ingatlanra netaláni tulajdonjogi igényt tartók megidézése végett intézkedjék, melynek folytán a biróság az 1868. LIV. törvényczikk 580., 581. §§-ban előirt módon járand el; köteles azonban a hirdetmény kibocsátásáról azt, kinek nevére a kérdéses ingatlan telekkönyvezve van, esetleg annak ismeretes örököseit, vagy ha azok holléte nem tudatnék, az azok részére kirendelendő gondnokot külön kézbesitendő végzéssel értesiteni.

266. §. Ha a tárgyalás alkalmával az örökösök az örökségi jog czimére nézve ki nem egyeztek, a gyámhatóság a tárgyalási jegyzőkönyv hiteles másolatát a biróságnak az 1868. LIV. törvényczikk 587., 588., 589. §§. értelmében, ha pedig az örökösök közt a jogczím nem vitás és csak az osztályrészek mennyisége iránt nem egyezhettek ki, — a fenérintett törvény 583. §. értelmében leendő eljárás végett megküldi.

Ha a hagyaték szülők és kiskoru gyermekeik vagy önjogu és kiskoru testvérek, illetőleg unokatestvérek közt vált peressé, a vagyonkezelés, zárlat nem létében, azon szülőnél gyám vagy gondnoknál marad, ki jelen törvény szerint, per nem létében arra hivatva van; számadással azonban a per befejeztéig a biróságnak tartozik.

267. §. Ha a gyámhatóság alatt álló egyénekre hagyomány háramlott, annak birtokba vétele és kezelése iránt a gyámhatóság a fenebbi szabályok határai közt jár el.

268. §. Távollevő önjogu örökösök örökségének kezelésére a gyámhatóság gondnokot rendel, ki a kezelési módozatnak gyámhatósági jóváhagyása és számadás mellett azt mindaddig kezeli, mig a felett a biróság az 1868. LIV. törvényczikk 576. §-a értelmében nem intézkedik, ha azonban a távollevő gyámhatóság alá tartozik, vagy ilyennek örököstársa, a fenérintett szakaszban előirt hirdetményi és örökösödési eljárás a gyámhatóságot illeti.

VII. FEJEZET.

Gyámügyi eljárás nagykoruak gondnoksági eseteiben.

269. §. Az árvaszék, elmebetegség miatt kórházba vagy gyógyintézetbe felvett egyének részére, addig is, mig gondnokság alá helyezésük biróilag kimondatnék s a rokonok meghallgatásával a gyámhatóság által gondnok rendeltetnék, szükség esetében ideiglenes gondnokot rendelhet ki.

270. §. Az ideiglenes gondnok hatásköre csupán a gondnokolt személyi ügyeire s vagyonára való felügyeletre terjed ki.

Addig, mig ily ideiglenes gondnok rendeltetnék, a vagyon körüli felügyelet a fenérintett vagy más gondnoksági esetekben is a községi közgyámot illeti.

271. §. A gondnokrendeléssel egyidejüleg az árvaszék a fentebbi, valamint a nagykoruak egyéb gondnoksági eseteiben tntézkedik, hogy a leltár a községi vagy kir. közjegyző által a gondnok közbenjöttével felvétessék.

272. §. A leltár beérkeztével az árvaszék tárgyalást tüz ki (255., 256., 257. §§.) a gondnokolt személyi és vagyoni ügyeinek rendezése czéljából és a jegyzőkönyv alapján határoz a körülmények és jelen törvény szabályai szerint.

273. §. A gondnok számadására nézve az I. rész V. fejezetének határozatai az irányadók.

VIII. FEJEZET.

Általános szabályok a gyámhatósági eljárásra nézve.

274. §. A gyámoltak és gondnokoltak szellemi és anyagi érdekeinek megóvása és előmozditása a gyámhatóságnak legfőbb feladata.

275. §. Kötelessége különösen felügyelni, hogy a kiskoruak szorgalmas tanulásra és kitartó munkásságra szoktattassanak, szükség esetében kényszerittessenek.

Minden kiskoru kiképzése (nagy vagyonnal biróké is) oly irányban vezetendő, hogy esetleges vagyontalanság esetében keresetképesség álljon rendelkezésére.

Különösen a községek feladata vagyontalan árvákat viszonyaik és hajlamuknak megfelelő életpályán szakismeretek elsajátitásában községi költségen gyámolitani, melyért a kiskoru a község részére viszonszolgálat teljesitésére szerződésileg leköthető.

Ily viszonszolgálat értékének arányban kell lenni a gyámoltra forditott költségekkel; az erre vonatkozó szerződés csak bizonyos meghatározott időre szólhat s mindenkor az árvaszék jóváhagyása alá bocsátandó.

276. §. A vagyon állagának csonkitása (14. §.) csak a kiskoru érdekében engedhető meg.

Változtatások a vagyon átlagában, ha a gyámolt vagy gondnokoltra nézve előnynyel járnak, nem gátolandók.

Nagykoru gondnokoltak vagyona állagának és kezelésének megváltoztatása, főleg, ha a gondnokság megszünésére még annak életében kilátás van, sürgős szükség nélkül mellőzendő.

277. §. Kiskoruak részére vagyonszerzés készpénzzel kifizethetés esetén kivül csak azon esetben engedélyezhető, ha a szerzés folytán előállott adósság törlesztésére és a kamatok fizetésére minden kétséget kizáró fedezet mutattatik ki.

278. §. Szükségből vagy czélszerüségből eladandó ingatlan birtok a leltári becsün alól csak akkor idegenithető el, ha az megtartás esetében az elértéktelenülés veszélyének volna kitéve vagy ha azért netalán bekövetkező birói végrehajtás alkalmával még csekélyebb ár lenne várható.

A vevő tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezése rendszerint csak a vételár teljes lefizetése után engedélyezendő.

Kedvezőbb vételár elérésének indokából megengedhető, hogy a vételár egy harmada bizonyos ideig a megvett birtokon első helyeni bekeblezés és kamatozás mellett maradhasson.

E határidő akként szabandó meg, hogy a gyámolt vagy gondnokolt életkor szerint bekövetkező önjogosultsága esetén tul ne terjedjen.

279. §. Telekkönyvi bejegyzésekkel terhelt ingatlan birtoknak biróságon kivüli önkénytes árverezését csak akkor engedheti meg a gyámhatóság, ha biztos kilátás van arra, hogy a befolyandó vételárból a terhek törleszthetők lesznek.

A megkisérlett árverezés eredménye csak e feltétel teljesültével hagyható jóvá.

280. §. Telekkönyvi átiratással kapcsolatos eladásoknál, történjék az szabad kézből vagy önkénytes árverés folytán, a gyám vagy gondnok és a vevő közt adásvételi szerződés kötendő s a gyámhatósági jóváhagyás e szerződésre vezetendő.

281. §. A vagyonkezelés meghatározásánál, — ott hol a törvény tüzetesen nem intézkedik, — nem általános szabályok vagy szokások, hanem a fenforgó körülmények és czélszerüség, továbbá a gyám vagy gondnok tulajdonságai és a kiskoruak e részbeni viszonya nagykoruságuk esetére tartandó szem előtt.

Földbirtoknál oly gazdálkodási rendszer, mely a távolabb időbeni jövedelmezőségre nézve aggályt kelthetne, csak szakértők helyeslő veleménye alapján engedhető meg.

Épületek és felszerelések jó karban tartása tekintetében a gyámgondnokok különösen ellenőrizendők.

Okszerü gazdálkodás és jövedelmezésre szolgáló felszerelések és beruházások lehetőleg előmozditandók.

282. §. Gyári, kereskedési vagy iparüzlet fentartható:

1. ha a gyámolt vagy gondnokolt maga is ugyanazon kereseti pályát követi;

2. ha az a gyámolt vagy gondnokoltnak és családjának fő jövedelmiforrása;

3. ha az üzlet egészben szállván a gyámolt vagy gondnokoltra, a befektetett tőke megfelelő jövedelmezősége alaposan remélhető s ha ily üzlet ellenőrizhető;

4. ha annak fentartását szakértők helyeslő véleménye indokolná.

Ily esetek nem létében az üzlet lehetőleg előnyösen értékesitendő.

Vagyonközösség esetében az üzletnek a gyámoltat vagy gondnokoltat illető része kellőleg biztositandó.

Az ily üzletekre vonatkozó számadásokat, melyekhez mérleg csatolandó, az árvaszék szakértők által is megvizsgáltatja.

283. §. A leltározás alkalmával talált vagy időközben a kiskoruak tulajdonába jutott értékpapirok és magánkötvények iránt arra nézve, hogy azok értékesittessenek, felmondassanak vagy megtartassanak-e? az árvaszék, a gyám, gondnok és a szülők, nagyszülők, esetleg rokonok meghallgatásával és a körülmények szerint a gyámolt vagy gondnokolt előnyének figyelembe vétele mellett a tárgyalási jegyzőkönyv (264. §.) beérkeztével, egyébként pedig a gyám vagy gondnok javaslata folytán esetről-esetre határoz.

A magán-kötvények csak oly esetben tarthatók meg, ha törvényszerüleg biztositvák.

284. §. A leltárok fölülvizsgálatánál az árvaszék köteles arra ügyelni, hogy abba minden ingó és ingatlan vagyon és vagyonbeli érték felvétessék, a terhek pedig ne csak felsorolva, hanem a menynyire lehet, igazolva is legyenek.

285. §. Ha az örökség vagy hagyománynál önjogu személyek is érdekelvék és az árvaszék a tárgyalás alkalmával lélrejött osztályegyezséget bizonyos fentartások vagy feltételek kikötésével szándékozik jóváhagyni, ezek iránt előbb az önjoguak meghallgatandók, s azoknak a fentartás vagy feltételhez való hozzájárulása a jóváhagyási záradékban kitüntetendő; különben a gyámhatóság jóváhagyása oly esetekben, midőn valamely jogügylet megkötésénél önjoguak és gyámhatóság alattiak együttesen érdekelvék, csak a gyámhatóság alattiak képviselőinek cselekvényeire szoritkozhatik.

286. §. A gyámgondnoki számadások az árvaszéki számvevőnek átvizsgálás végett és ha a számadásra nézve általában vagy némely tételeire nézve jogi kérdések merülnének fel, az ügyésznek is véleményezés végett kiadandók.

Ha a számvevő vagy ügyész észrevételeket terjesztenek elő, azok a számadóval közlendők, s nyilatkozatának beérkeztével, vagy ha a kitüzött határidőben nem nyilatkozott, az ügyiratok a számvevőnek és ügyésznek végső javaslataik előterjesztése végett kiadandók.

E közben a rokonok, ha szükséges, ujból meghallgathatók.

A számadások vizsgálata alkalmával a gyámoltak vagy gondnokoltak személyes ügyeire vonatkozó jelentések is tárgyalás és birálat alá veendők és a szükségesnek mutatkozó intézkedések megteendők.

287. §. A gyámhatóság a szülők és nagyszülők, illetőleg rokonok nyilatkozatait és észrevételeit általában csak akkor hagyhatja figyelmen kivül, ha azok alapos okoknál fogva a kiskoruak érdekére előnyöseknek nem tekinthetők.

288. §. A gyámhatóság szóbeli kérelmet is elfogad. Ennek jegyzőkönyvi felvétele iránt az elnök intézkedik.

Ugyvédi ellenjegyzéssel ellátott beadványhoz hiteles alaku meghatalmazvány melléklendő.

Ha irásbeli beadványnál a fél azonossága iránt kétely merül fel, az annak teljes hitelt érdemlő alakbani kiállitására utasitandó.

289. §. A gyámhatóság előforduló ügyekben a tényállás valóságának felderitésére nézve hivatalból tartozik intézkedni, s a feleket jogaik és kötelességeikre figyelmeztetni.

290. §. A gyámhatóság bármely ügy tárgyalásához a feleket személyes megjelenésre idézi; ha a fél személyesen vagy meghatalmazottja által meg nem jelenik, ellene pénzbirság alkalmazásának van helye.

Fontos esetekben a gyámhatóság személyes megjelenésre kötelezheti a felet, s ezt pénzbirság s elkerülhetetlen szükség esetében kényszer utján is foganatosithatja.

291. §. A tárgyalást a gyámhatóság által kirendelt közeg vezeti. A felek nyilatkozataik pontos feljegyzését követelhetik, kötelesek viszont az ellenfél azon állitásaira nézve, melyeket a tárgyalás vezetője felderiteni kiván, nyilatkozni.

292. §. A gyámhatóságok a felek irányábani fegyelmi hatalmat, rendreutasitás és birságolás által gyakorolják.

293. §. A gyámhatóság a gyámoltak és gondnokoltak személyi és vagyoni viszonyairól, gyámjaik és gondnokaikról, a nagykoruság bekövetkeztének idejéről nyilvántartást vezet, azt vezet továbbá mindazon ügyről, melyben a gyámhatóság részére vagy részéről valamit teljesiteni kell.

294. §. A gyámhatóság meghatározza azon közegeket, melyek egyes ügyekben nyilvántartást vezetni s a határidő lejártával az erre vonatkozó ügyiratokat az elnöknek bemutatni kötelesek, az elnök pedig tartozik a teendők teljesitésére felügyelni, — e részbeni mulasztásért az illetők nem csak mint kötelességsértők feleletre vonandók, hanem esetleg kártéritésben is elmarasztalhatók.

295. §. Ha a gyámhatóság gyakorlata valamely gyámolt vagy gondnokolt irányában megszünt, a gyámhatóság tartozik az ebből folyó intézkedéseket kérelem bevárása nélkül hivatalból megtenni.

IX. FEJEZET.

A gyámhatósági pénzkezelésről.

296. §. A gyámoltak és gondnokoltak pénzei és pénzértékei az árvaszékek pénztáraiban kezeltetnek, illetőleg őriztetnek.

297. §. Egyes gyámoltak és gondnokoltak pénzei és pénzértékei csak a felettük gyakorolt gyámhatóság tartama alatt kezelhetők a pénztárak által.

Ha a gyámhatóság aluli felszabadulásra vonatkozó határozat az illetőnek kézbesithető nem volna, vagy a kézbesitéstől számitandó fél év alatt a pénzt vagy pénzértéket fel nem venné, ha annak tulajdonjoga vitássá válnék, vagy ha a jogutódok nagykoruak: tartozik az árvaszék azt birói kézbe letenni, nagy és kiskoru jogutódoknál pedig azon esetben, ha az örökségi tárgyalás alkalmával köztük egyesség nem jött létre.

298. §. A pénzkezelési rendszert, a kezelési részletes szabályokat és a gyümölcsöztetés körüli eljárást az alább következő határozatok keretében a törvényhatóság bizottsága, illetőleg a rendezett tanácsu városok képviselő-testülete állapitja meg és a belügyminiszter hagyja jóvá.

299. §. I-ször. Az összesitett pénzkezelési rendszernél kölcsön csak törlesztés feltétele mellett adható. A törlesztési határidő 32 éven tul nem terjedhet.

300. §. Kölcsön földbirtokra és házakra a becsérték egy harmad részeig adható.

Ez utóbbiaknak a kölcsön tartama előtt biztositva kell lenniök.

A feltételek részleteit a törvényhatóság, illetőleg a rendezett tanácsu város képviselő-testülete szabja meg.

A jelzálogul szolgáló birtokon netalán létező terhek a becsértékből háromszoros összeggel leszámitandók. A kölcsön csak a telekkönyvi bekeblezés megtörténtével utalványozható.

301. §. A kamatok az adósok által félévi előleges részletekben január 1-jén és julius 1-jén fizetendők, a gyámoltak és gondnokoltak képviselőinek pedig a gyámpénztár által szinte félévenkint február 1-jén és augusztus 1-jén szolgáltatandók ki.

A határidőt elmulasztó adós késedelmi kamatot tartozik fizetni.

Azon összeget, melyen tul egyeseknek kölcsön nem adható, valamint a kamatlábat a törvényhatóság bizottsága, illetőleg a rendezett tanácsu város képviselő-testülete állapitja meg.

302. §. A gyámpénztár pénzkészlete, jóhitelü pénzintézeteknél is elhelyezhető. Ezeket a törvényhatóság, illetőleg képviselő-testület jelöli ki, névszerinti szavazattal és a netalán bekövetkező károsodásért első sorban azok felelősek s tartoznak kárpótlással, kiknek szavazatával az erre vonatkozó határozat hozatott, a 310. §-ban említettek felelőssége azonban ez által érintetlen marad.

303. §. A nagykoruvá vált gyámolt tőkéje és pénzértékei a nagykoruság életkor szerinti bekövetkeztével azonnal, a gyámság vagy gondnokság különbeni megszüntével pedig 3 hó alatt az illetőnek átadandók.

304. §. A gyámpénztár a gyámolt vagy gondnokoltnál a befolyt kamat jövedelméből évenkint 10%-ot levonhat, a pénzérték őrzéseért pedig a törvényhatóság, illetőleg a képviselő-testület által megállapitandó mérsékelt dijakat szedhet; az ekként befolyt összegekből tartalékalap alakitandó.

305. §. Összesitett pénzkezelés alá nem jutnak azon kötvények és értékpapirok, melyek a 283. §. értelmében természetben megtarthatók.

306. §. II-szor. Egyénenkénti rendszernél, az egyes gyámoltak vagy gondnokoltak pénzei elkülönitve; vagy

1. jóhitelü pénzintézetekbe adandók a 302. §-ban emlitett felelősség mellett; vagy

2. magyar állampapirok, és az állam által kamataikra nézve biztositott értékpapirokba, vagy a magyar földhitel-intézet zálog-leveleibe fektetendők; vagy

3. ingatlan vagyonra a becsértéknek a 300. §-ban érintett mértékig, azonban csak első helyeni telekkönyvi bekebelezés mellett esetleg a gyámgondnok javaslatára kölcsön adhatók; vagy

4. a mennyiben egyelőre egyik sem volna eszközölhető, kamatozó letétként a kir. adóhivatalba szállitandók.

A gyámság vagy gondnokság megszüntével a 2. és 3. pont alatti kötvények természetben adandók át az illetőknek.

307. §. A magán-kötvények a gyámolt vagy gondnokolt nevére

*

állitandó ki, a kamatok behajtásáról, szükség esetén per utján, a gyámgondnok gondoskodik.

Az értékpapirok szelvényei értékesités végett a szülőnek vagy gyám vagy gondnoknak átadatnak; ha azonban azok a gyámpénztárnál tőkésittetnek, a beváltásról a gyámpénztár gondoskodik.

A kötvények őrzéseért a gyámpénztár mérsékelt dijat (304. §.) számithat fel.

308. §. A városi törvényhatóságok maguk állapitják meg, vajjon a gyámpénztári kölcsönök kiadása iránti intézkedés az árvaszékre vagy pedig a városi tanácsra ruháztassék-e?

Utóbbi esetben a felelősség a tanács tagjait is illeti.

309. §. A tartalékalap és kamatai iránt a törvényhatóságok bizottsága, illetőleg a rendezett tanácsu városok képviselő-testülete a belügyminiszter jóváhagyásával rendelkezik.

310. §. A kölcsönadott pénzekért felelősek: az árvaszék, illetőleg városi tanács tagjai szavazataik szerint, ha a törvényes feltételeket szem előtt nem tartották, s első sorban fizetik a kártalanitást, másod sorban a tartalékalap, harmad sorban a törvényhatóság, illetőleg község.

Ez utóbbiak azonban tartoznak a felszabadult gyámoltat vagy gondnokoltat kielégiteni, illetőleg a kijáró összeget a kártalanitásra első vonalban kötelezettek elleni viszkereseti jog fentartásával előlegezni, és pedig összesitett rendszernél minden esetben, egyénenkénti rendszernél pedig, ha a vagyon pénzintézetbe helyeztetett el, és ha a magán-kötvények mellett elhelyezett tőkékre nézve az árvaszék a kölcsönadásnál a törvényszerü feltételeket szem előtt nem tartotta volna.

311. §. A gyámpénztári számadások felett számvevői előleges vizsgálat alapján, rendezett tanácsu városokban a községi képviselőtestület, törvényhatóságokban a törvényhatósági bizottság határoz.

A számadás alapján készitett évi mérleg a belügyminiszterhez felterjesztendő.

X. FEJEZET.

Átmeneti intézkedések.

312. §. Az árvaszékek részére jelenleg fenálló szabályrendeletek azon része, mely jelen törvénynyel nem ellenkezik, egyelőre ervényben marad.

A törvényhatóságok és rendezett tanácsu városok azonban kötelesek az ily szabályrendeleti határozatokat egybeállitani és jelen törvény életbeléptétől számitandó fél év alatt jóváhagyás végett a belügyminiszterhez felterjeszteni.

313. §. A törvényhatóságok és rendezett tanácsu városok jelen törvény életbelépte után intézkednek a IX. fejezet értelmében szükséges szabályrendeletek megalkotása s az iránt, hogy a régi pénzkezelési rendszer miként olvadjon össze az uj rendszerrel, s kötelesek azokat — és pedig a rendezett tanácsu városok a törvényhatóság utján — egy év alatt a belügyminiszterhez jóváhagyás végett felterjeszteni.

314. §. Jelen törvény életbeléptetése alkalmával:

a folyamatban levő ügyek, valamint az eddig benyujtott vagy benyujtani kellett számadások, a biztositás és végrehajtás kivételével, az előbb érvényben volt törvények és szabályrendeletek szerint döntendők el; a biróság előtt folyamatban levő hagyatéki ügyek pedig a biróság által látandók el.

A gyámhatóságok által jelen törvény életbelépte előtt hozott határozatok elleni felfolyamodványokra a felebbezési fokozat tekintetében jelen törvény alkalmazandó; az előbbi felsőbb gyámhatóságnak már felterjesztett felfolyamodványok azonban ez utóbbi által nyernek elintézést.

315. §. Jelen törvénynek a gyámi és gondnoki jutalomra és gyámpénztári levonásokra (304. §.) vonatkozó intézkedései, a mennyiben a gyámság vagy gondnokság jelen törvény életbeléptetése előtt vette kezdetét, az életbeléptetés határidejére következő év elejétől alkalmazandók.

316. §. Jelen törvény végrehajtásával s az e végre szükséges utasitások és intézkedések kibocsátásával, valamint az életbeléptetés idejének meghatározásával a belügyminiszter bizatik meg.

Kelt Budapesten, november 14-én 1876.

Tisza Kálmán, s. k.
mint belügyminiszter.

Franklin-Tarsulat nyomdája.

Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

(Folytatás.)

90. §. Ha oly ingóságok foglaltatnak le, melyek önképviseletre nem jogositott egyén tulajdonának állittatnak, és a végrehajtás a törvényes képviselő ellen intéztetik, vagy pedig az érdeklettnek látszó önképviseletre nem jogositott törvényes képviselőjének létezéséről, személyéről vagy tartózkodási helyéről biztos tudomás nincsen, köteles a végrehajtó az önképviseletre nem jogositott igénylő részére ügygondnokot nevezni, erről az illető gyámhatóságot értesiteni s a hirdetményt (89. §.) mind az ügygondnoknak mind a gyámhatóságnak megküldeni. Utóbbinak jogában áll intézkedni az iránt, hogy az igényper vagy a törvényes képviselő által vagy a végből kinevezett más képviselő által indittassék meg, illetőleg folytattassék.

91. §. Az eljárás befejezésétől számitott 3 nap alatt a kiküldött a felvett jegyzőkönyvet a járásbirónak vagy helyettesének rövid uton bemutatni köteles.

A járásbiró vagy helyettese a költségeknek a 30. §. értelmében való felülvizsgálása után a jegyzőkönyvet aláirja és a kiküldöttnek rövid uton visszaszolgáltatja.

92. §. Az igénykereset, a végrehajtást szenvedő és a végrehajtató ellen; ha több végrehajtató van ezek valamennyie ellen intézendő s a végrehajtás foganatositására illetékes biróságnál annyi példányban adandó be, hogy a biróságnál egy példány megtartatván, alperesek mindegyikének egy példány jusson. A birósági példányhoz a végrehajtási jegyzőkönyv vagy annak vonatkozó kivonata hiteles másolatban melléklendő. — Az igénylő felperes felzeten értesittetik.

93. §. Az igénykereset ha a végrehajtás befejezésétől, illetőleg a hirdetmény hirlapi beigtatásának napjától számitandó 15 nap alatt adatik be, az igényelt tárgyakat illetőleg a végrehajtás további folyamára felfüggesztő hatálylyal bir.

Ezen határidő után beadott igénykereset folytán a végrehajtás csak azon esetben függeszthető fel, ha az igénylő kereseti jogosultságát valószinüvé teszi egyszersmind pedig az igénykereset elvesztése esetére a végrehajtató követelését és járulékait, vagy a mennyiben ez kisebb összeget tenne, az igényelt tárgyak becsértékét biztositékul (35. §.) birói kézhez leteszi.

A felfüggesztési kérelmet elutasitó végzés ellen jogorvoslatnak nincsen helye.

A végrehajtásnak az igénykereset folytán való felfüggesztéséről a kiküldött hivatalos felzeten értesittetik.

94. §. Az igénykeresetek sommás uton tárgyaltatnak és itélet által döntetnek el.

Ugyanazon végrehajtást szenvedő ellen beadott ugyanazon foglalás folytán, vagy ugyanazon tárgyak többszöri lefoglalása folytán beadott igénykereset együttesen tárgyaltatik és döntetik el.

Azok, a kik a tárgyalás határnapjáig az igényelt tárgyakra felülfoglalást vezettek, vagy azt ujabban lefoglalták, a tárgyalásra végzés által szinte beidéztetnek, s beidézés nélkül is jogukban áll az igénytárgyalásra megjelenni és védelmöket előterjeszteni.

Az igénykereset tárgyalására a végrehajtatók a végrehajtásnál közbenjárt képviselőjök által is megidézhetők.

Ha a végrehajtást szenvedő lakhelyének nem tudása miatt a tárgyalásra meg nem idéztethetik, vagy a meg nem jelent végrehajtást szenvedőnek szabályszerü megidézéséről szóló vétiv a tárgyalás napjáig meg nem érkezik, részére hirdetményi idézés nélkül ügygondnok neveztetik, s a mennyiben a tárgyalás az ügygondnok beidézése mellett a kitüzött határnapon megtartható nem volna, legrövidebb időre ujabb határnap tüzetik ki.

95. §. Igényperekben a végrehajtást szenvedő beismerése alapján a lefoglalt ingóságokat a végrehajtás alul felmenteni nem lehet.

Azon igényperekben, melyek a végrehajtás további folyamára halasztó hatálylyal birnak, az igénylő vagy végrehajtást szenvedő által hivatolt tanuk közül csak azok hallgattatnak ki, a kik a biróság területén laknak, vagy kiket a hivatkozó fél legalább 8 s legfelebb 15 napra kitüzendő határnapra előállit.

96. §. Az igény bebizonyitása esetében az igényelt vagyon a foglalás alul felmentetik.

Halasztó hatálylyal nem biró igényperekben hozott itélet által megállapitott igénynek azonban ha az árverés már megtartatott, csak a vételárra s ha a vételár felosztatott, csak ennek netaláni feleslegére nézve van hatálya; s ennélfogva az igényper jogerejü eldöntéseig a vételárfelesleg birói letétbe helyezendő.

Az igényperben hozott itélet azon foglaltatókra nézve, kik az igényper meginditásától az igényper tárgyalásaig nyertek zálogjogot, hatálylyal bir, akkor is, ha ők a tárgyalásra meg nem idéztettek és arra meg nem jelentek (90. §.)

Az igénylő és a végrehajtást szenvedő között való jogviszonyra az igényperben hozott itélet hatálylyal nem bir. Ezek egymás ellenében jogaikat a törvény rendes utján érvényesithetik.

97. §. Igényperekben az igénylő igazolással nem élhet, perujitásnak pedig általában nincsen helye. Az elsőbirósogi itéletet helybenhagyó másodbirósági itélet ellen további jogorvoslat nem használható.

Felfüggesztő hatálylyal nem biró igénykereset folytán hozott habár még nem jogerejü itélet által a foglalás alul felmentett ingóságokra árverést foganatositani vagy a netalán megtartott árverésen bejött még meglevő vételárt felosztani nem lehet. E végből az itélet egy példánya a kiküldöttnek haladéktalanul kézbesittetik.

98. §. Ha a foglaláskor a fennforgó körülményekből azt lehetett a foglaltatónak jóhiszemüleg vélelmezni, hogy a lefoglalt tárgyak a végrehajtást szenvedő tulajdonai: még ha az igény megállapittatik is, a perköltségek kölcsönösen megszüntetendők.

99. §. Azok, a kik a végrehajtás folyamát felfüggesztő igénykeresetet inditanak: ha az igény nyilván alaptalannak találtatik, 500 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetnek.

100. §. A 91—99. §§. intézkedései megfelelően alkalmazandók azon igénvény perekre nézveis, melyek adó és közigazgatási ügyekben vagy más, nem a jelen törvény szerint foganatositott végrehajtás folytán lefoglalt ingóságokra támasztatnak.

Ezen igényperek azon járásbiróság előtt inditandók, melynek területén a végrehajtás foganatosittatott.

A végrehajtató helyett adóügyekben az adófelügyelő; az államkincstárt érdeklő követelések behajtásánál a kir. ügyész, a törvényhatósági pénztárt érdeklő ügyekben a törvényhatósági ügyész, községi pénztárt érdeklő ügyekben a községi biró, illetőleg a rendezett tanács polgármestere, gyámhatósági ügyekben a gyámügyész idézendő.

101. §. A végrehajtás további folyamát felfüggesztő igénykereset beadására szolgáló határidő után ha igénykereset nem adatott be, az összes lefoglalt ingóságokra, ha pedig ezek egy részére vonatkozó igénykereset adatott be, az igénykereset tárgyát nem képező lefoglalt ingóságokra a további végrehajtási lépések megteendők.

102. §. A lefoglalt ingóságok birói árverés utján adatnak el.

Az árverés határnapját a kiküldött hivatalból foganatositandónak rendelt végrehajtások esetében jelentkezés nél-

kül, ellen esetben pedig a végrehajtatónak vagy végrehajtást szenvedőnek szóbeli vagy irásbeli jelentkezésére tüzi ki.

Az árverési határnap kitüzése hirdetmény kibocsátása által eszközöltetik. A hirdetménybe a végrehajtató és végrehajtást szenvedő neve, a végrehajtást és a kiküldetést rendelő végzés, a követelés összege, az árverés helye, napja és órája, az árverezendő ingóságok átalános megjelelése és becsértéke kiteendő. Nagyobb értékü és rendkivüli minőségü tárgyak a hirdetménybe külön felemlitendők.

A hirdetmény a biróságnál kifüggesztetik, szokásos meghirdetés végett azon község elöljáróságának a hol az árverés foganatositandó leszen, megküldetik, a végrehajtatónak, a végrehajtást szenvedőnek és ha több foglaltató van ezek mindegyikének, a 70. §. esetében pedig a bérbeadónak is kézbesittetik.

Ha az árverezendő ingóságok becsértéke 1000 frtot meghalad, az árverési hirdetmény a hivatalos lapba egyszer beigtatandó.

Mindenik érdekelt félnek jogában áll saját költségére az árverési hirdetménynek az általa kijelölendő lapok utján esetleg többször is leendő meghirdetését kérelmezni és pedig akkor is, ha az árverezendő ingóságok becsértéke 1000 ftot meg nem halad. A hirdetési költségek a kiküldöttnek előlegezendők.

103. §. Az árverési határidő, ha a becsérték 1000 frtot meg nem halad 8 napnál rövidebb, s 15 napnál hosszabb, ellen esetben 15 napnál rövidebb s 30 napnál hosszabb nem lehet. Ezen határidő a hirdetménynek a biróságnál való kifüggesztésétől számittatik.

104. §. Ha a lefoglalt ingóságok vagy értékcsökkenés, vagy aránytalan költségek nélkül el nem tarthatók, a felfüggesztő hatálylyal biró igénykereset beadására szolgáló határidő eltelte előtt, vagy ha ilyen kereset már beadatott, ennek eldöntése előtt, a végrehajtás foganatositására illetékes biróság bármelyik érdeklett fél kérelmére az árverésnek foganatositását elrendelheti.

A kérelem felett a biróság a feleknek, s a mennyiben igénylők jelentkeztek vagy jelentettek be ezeknek, esetleg ha rövid határidőre való megidéztetésök akadályba ütköznék, a részökre kinevezendő ügygondnoknak, s szükség esetében szakértőknek meghallgatása után határoz.

Az árverést rendelő végzés ellen felfolyamodás nem használható; ha azonban a marasztalt fél vagy az igénylők részéről a becsérték készpénzben vagy ovadékképes értékpapirokban (35. §.) letétetik, vagy a felek között való megállapodás szerint egyébkint biztosittatik; a megrendelt árverés foganatositásának mellőzésével a lefoglalt tárgyak a zár alul felmentetnek.

Az árverés elrendelése esetében az árverési határnapot 8 napnál nem hosszabb időre a biróság tüzi ki; s hirlapi hirdetésnek akkor sincs helye, ha a becsérték 1000 frtot meghalad.

Az árverésen befolyt összeg a halasztó hatálylyal biró igénykereset beadására szolgáló határidő elteltéig, vagy ha ilyen kereset indittatott annak jogerejü eldöntéseig birói letétbe helyeztetik.

105. §. A végrehajtó hivatalból foganatositott végrehajtás esetében az árverést is hivatalból, ellen esetben pedig csak akkor tartja meg, ha a végrehajtató képviselője az árverési határnapon megjelen, vagy bejelentette, miszerint magát az árverésen képviseltetni nem akarja, de az árverés foganatositását kivánja.

Az árverés előtt a végrehajtó a letéteményezett tárgyakat a biróság főnökének vagy helyettesének utalványára magához veszi, s az árverésre kitüzött napon a helyszinére kimenvén, a kielégitési összeget és járulékait felszámitja, mi. ha a végrehajtást szenvedő részéről ki nem fizettetik, az árverést megkezdi.

106. §. A végrehajtást szenvedőnek jogában áll kijelölni azon sorrendet, melyben az árverés történjék, sőt az összeirt ingóságok helyett más ingóságokat is bocsáthat árverés alá, de ha ezekből a követelés és járulékai ki nem kerül, az összeirt tárgyakra az árverés folytattatik.

Ha a marasztalt ezen jogával élni nem akar, az árverés az összeirási sorrend szerint tételenként történik.

A körülmények figyelembe vételével a végrehajtás foganatositására illetékes biróság az érdekeltek valamelyikének kérelme folytán, s szükség esetében a többi érdeklettek meghallgatásával az összes lefoglalt ingóságoknak, vagy több külön tétel alatt lefoglaltaknak együttes elárverezését rendelheti meg. Az e tárgyban hozott végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

107. §. Minden tárgy a becsáron kiáltatik ki, s ha a becsár meg nem igértetnék, a kikiáltási ár fokozatosan lejebb szállittatik.

Az árverés addig folytattatik, mig felüligéret tétetik, s ha további igéret nem történik, az árverés tárgya háromszori kikiáltás után a legtöbbet igérőre «harmadszor» szóval a becsáron alul és azon esetben is leüttetik, ha más árverelő által igéret nem tétetett.

108. §. Az árverésnél minden tárgy a leütéskor azonnal készpénzben fizetendő, s a vételár kifizetése után a vevőnek birtokába adatik. Ha a legtöbbet igérő a vételárt azonnal le nem fizetné, a tárgy azonnal ujabban árvereltetik. A fizetést nem teljesitő árverelőnek a netaláni többlethez igénye nincsen, ellenben a netaláni kevesbletet megtériteni köteles és az árverés további folyamában részt nem vehet.

Ha tudva levő előbb lefoglaltató és törvényes zálogjoggal biró hitelező nincsen és sem elsőbbségi bejelentvény nem adatott be, sem pedig az árverésen befolyt összegnek birói letétben tartása nem rendeltetett el: a végrehajtatónak joga van az árverésen követelése és járulékai erejéig fizetés nélkül venni, vagy másoknak a hitelben vásárlást megengedni. A vételár mindkét esetben a követelésbe beszámittatik. Ha több végrehajtató van, a jog csak azon esetben gyakorolható, ha ez iránt köztök megegyezés jött létre.

109. §. A mennyiben az elárverezendő ingóságok rendkivüli minősége vagy a körülmények külön árverési feltételek megállapitását teszik szükségessé, bármely érdekelt félnek az árverési hirdetmény kifüggesztésétől számitott 3 nap alatt beadandó kérelmére, s esetleg a többi érdeklettek meghallgatása után az árverési feltételeket a végrehajtás foganatositására illetékes biróság állapitja meg, s erről a végrehajtót és az érdeklett feleket értesiti. Az e tárgyban hozott végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

Ezen esetben az árverési hirdetménynek kifüggesztett példányára reá vezetendő, hogy a megállapitott árverési feltételek hol tekinthetők meg; s az árverés ezen feltételek szerint tartatik meg.

110. § Az árverésről jegyzőkönyv vétetik fel, mely az árverés helyét és idejét, a feleknek és az ügynek megjelölését, a követelés és járulékainak felszámitását, s folyó számrendben az árverelt tárgyak megnevezését, a vevő nevét és az eladási árt foglalja magában.

Az árverési jegyzőkönyv a végrehajtó és a jelenlevő felek vagy képviselőik által aláiratik.

Ha különös árverési feltételek állapittattak meg, a legtöbbet igérő vevő a jegyzőkönyvet és árverési feltételeket aláirni köteles.

Az árverésen eladott ingóságok, ha csak a 109. §. szerint ellenkező feltétel nem állapittatott, meg a leütéskor azonnal a vevő tulajdonába mennek át; s az árverési eljárás megsemmisitése a vevő által szerzett tulajdonjogra befolyással nem bir.

111. §. Mindazok, a kik az elárvereztetni rendelt ingóságok vételárából a végrehajtató követelését megelőzőleg leendő kielégittetést kivánnak, tartoznak a mennyiben a részökre korábban eszközlött foglalás a végrehajtási iratokból ki nem tünik, elsőbbségi bejelentvényeiket az árverés megkezdéseig a kiküldöttnek egy példányban irásban adni, avagy pedig szóval bejelenteni. A szóbeli bejelentésről a kiküldött által külön jegyzőkönyv veendő fel.

A bérbeadók ugyancsak az árverés megkezdéseig azon bérkövetelés összegét, melyre nézve törvényes zálogjogot igényelnek, akkor is bejelenteni kötelesek, ha a bérleti viszonyon alapuló törvény és zálogjog a végrehajtási jegyzőkönyvbe megemlitve van.

112. §. Ha elsőségi bejelentvénybe nem adatott s a végrehajtási iratokból tudvalevő más foglaltató sincsen: az árverés addig folytatandó, mig a végrehajtató követelése és járálékai fedezve van, vagy mig az összes lefoglalt tárgyak elárvereztettek.

Ezen esetben a befolyt vételárból a végrehajtató követelése járulékaival együtt nyugtatvány mellett azonnal kifizettetik, illetőleg törlesztetik; a követelésről szóló eredeti okirat, ha a kifizetés által teljesen hatálytalanná válik, a végrehajtatótól elvétetik, s a végrehajtást szenvedőnek kiadatik; ellen esetben pedig a fizetés a végrehajtató által az eredeti okiratra feljegyeztetik, s ennek megtörténte után az okirat a végrehajtatónak visszaadatik.

Ennek teljesitése után a kiküldött a netalán fennmaradt készpénzt a végrehajtást szenvedőnek nyugtatvány mellett

kiszolgáltatja, a lefoglalt, de el nem adott tárgyakat birói zár alól feloldja, s eljárásáról az iratok bemutatása mellett a kiküldö birósághoz jelentést tesz, mely ha a végrehajtás megkeresés utján foganatosittatott, az iratokat a megkereső birósághoz teszi át. A végrehajtást elrendelő biróság a feleket az iratok beérkeztéről végzésileg azon hozzáadással értesiti, hogy azokat a biróságnál megtekinthetik és másolatban kivehetik.

113. §. Ha elsőbbségi bejelentvény adatott be, vagy a végrehajtási iratokból tudva levő más foglaltató van: az árverés addig folytattatik, mig valamennyi követelés és járulékai fedezve nincsen; vagy mig az összes lefoglalt ingóságok elárvereztettek.

Ezen esetben, hacsak az összes érdeklettek a vételárnak miként való felosztására nézve magába az árverési jegyzőkönyvbe felveendő egyértelmü megállapodásra nem jutottak, az összes iratok az esetleg beadott elsőségi bejelentvények és a vételár a végrehajtás foganatositására illetékes biróságnak 24 óra alatt bemutattatik; egyértelmü megállapodás létrejövetele esetében pedig az árfelosztás a kiküldött által a megállapodásnak megfelelően azonnal eszközöltetik.

114. §. Ha az árverésen befolyt vételárból a végrehajtató követelése járulékaival együtt ki nem telik, a végrehajtató a végrehajtásnak folytatását követelheti, s ha ez iránti kérelmét az árverési iratok bemutatásáig terjeszti elő a kiküldött a végrehajtást szenvedőnek ugyanazon járásbirósági területen levő ingóságaira a folytatólagos végrehajtást ujabb kiküldetés nélkül foganatositani köteles.

Ezen eset kivételével folytatólagos végrehajtást csak azon biróság rendelhet, mely az alap végrehajtást elrendelte.

115. §. A 113. §. esetében ha a vételárfelosztásra nézve egyértelmü megállapodás nem jött létre, a végrehajtás foganatositására illetékes biróság az árfelosztásra rövid határnapot tüz; s erre az összes érdekletteket megidézi.

A tárgyalásra az érdeklettek a végrehajtásnál közbenjárt képviselőjök által is megidézhetők. — Ha valamely érdekelt fél lakhelyének nem tudása miatt a tárgyalásra meg nem idéztethetik, vagy valamely meg nem jelent érdekelt félnek szabályszerü megidézéséről szóló vétiv a tárgyalás napjáig meg nem érkezik: részére hirdetményi idézés nélkül ügygondnok neveztetik s a mennyiben a tárgyalás az ügygondnok beidézése mellett a kitüzött határnapon megtartható nem volna, legrövidebb időre ujabb határnap tüzetik ki.

116. §. A kielégitési sorrend az érdeklettek meghallgatása után hivatalból állapittatik meg s a végzés a feleknek azonnal meghirdettetik.

Az árverési költségek minden más követelést megelőzőleg sorozandók.

Ha a végzés ellen a meghirdetéskor felfolyamodás be nem jelentetik, a vételár felosztása azonnal eszközöltetik, a meghirdetéskor bejelentett és a vételár felosztására nézve halasztó hatálylyal biró felfolyamodás esetében pedig az iratok 24 óra alatt felterjesztendők.

A másodbiróság végzése ellen, a mennyiben az elsőbiróság végzése megváltoztattatott, a harmadbirósághoz halasztó hatálylyal biró felfolyamodásnak van helye.

Ezen felfolyamodás a másodbirósági végzés kézbesitésétől számitott 8 nap alatt adandó be.

Ha valamely biztositási végrehajtás folytán zálogjogot nyert követelésnek valódisága kétségbe vonatik, a követelés a zálogjogi elsőség sorrendébe soroztatik ugyan; de a megfelelő összeg a követelés iránt folyamban levő per jogérvényes eldöntéseig birói letétbe helyeztetik.

Ha pedig valamely törvényes zálogjoggal biró követelésnek valódisága vonatik kétségbe, a megfelelő összeg birói letétbe helyezése mellett a követelő keresetének az illetékes biróság előtt 30 nap alatt leendő meginditására utasittatik. Ezen per az érdeklettek beavatkozási jogának épségben maradása mellett csupán a végrehajtást szenvedő ellen inditandó.

117. §. Több végrehajtató találkozása esetében (85—88. §§.) valamint akkor is, midőn ugyanazon ingóságok lefoglalva és felülfoglalva vannak, habár az árverés elrendeléséért csak egy végrehajtató jelentkezik is, a megrendelt végrehajtás mindazon végrehajtatóra, foglaltatóra és felülfoglaltatóra nézve hatályos, a kiknek javára az árverési hirdetmény kibocsátásai napján a kielégitési végrehajtás már elrendelve volt.

118. §. Ingatlanok függő termésének foglalása esetében a beszedett függő termés, a mennyiben az érdeklettek között az értékesitésre nézve másnemü megállapodás nem jő létre, birói árverésen adatik el.

Ezen esetben az igénylők felhivására hirdetmény kibocsátása nem szükséges, és az árverés a biróság által a zárgondnok jelentése alapján rendeltetvén el, a foganatositásra kiküldött rendeltetik. Kikiáltási árul a zárgondnoki jelentés mellett bemutatott helyhatósági becsü levélben foglalt becsérték szolgál.

119. §. Ha oly értékpapirok foglaltattak le, melyek a budapesti vagy más belföldi tőzsdén jegyeztetnek, ezek értékesitése árverés mellőzésével a legközelebbi belföldi tőzsdén való eladás által eszközöltetik.

A napi közép árfolyamon alul több mint öt száztólival az eladás csak az összes érdeklettek beleegyzésével foganatositható.

Az eladást, a mennyiben helyben tőzsde van, a végrehajtó maga eszközli s az eladási számlát az iratokhoz csatolja.

Ha helyben tőzsde nincsen, a mennyiben az érdeklettek között az értékesitésre nézve másnemü megállapodás nem jött létre, a végrehajtónak jelentése alapján a végrehajtás foganatositására illetékes biróság az eladás eszközlése végett a legközelebbi tőzsde székhelyén illetékes járásbiróságot keresi meg.

120. §. Ha a végrehajtást szenvedőnek harmadik személy elleni követelése foglaltatik le, a mennyiben a követelés pénzbeli és a végrehajtatón kivül e követelésre másnak zálogjogja nincsen a végrehajtató a végrehajtás foganatositására illetékes biróságnál kérheti, hogy ezen követelés végrehajtásilag reá ruháztassék.

Ha a lefoglalt követelés a végrehajtató követelését és járulékait meghaladja, átruházásnak csak azon esetben van helye, ha a végrehajtató a többletet készpénzben kifizeti.

Ha a követelésről okirat van, az átruházás erre vezetendő és az okirat a végrehajtatónak eredetben kiadandó.

A végrehajtást szenvedő a végrehajtásilag átruházott követelésnek valódiságáért és behajthatóságáért felelős.

Ha a lefoglalt követelés biztositására a zálogjog telekkönyvileg bejegyezve van, az átruházás telekkönyvi bejegyzése végett az illetékes telekkönyvi hatóság megkerestetik.

121. §. Ha nem forog fent azon eset, melyben a lefoglalt követelés az előző szakasz szerint átruházható lenne, valamint akkor is, ha a végrehajtató a lefoglalt követelés átruháztatását nem kivánja: a végrehajtás foganatositására illetékes biróságnál kérelmezheti, hogy ő a lefoglalt követelésnek behajtására feljogositassék, avagy pedig e végből egy gondnok rendeltessék.

Midőn a követelésre másnak is van zálogjoga, vagy a lefoglalt követelés a végrehajtatónak követelését és járulékait meghaladja, a behajtásra gondnok rendelendő; ellen esetben a behajtással a végrehajtató bizandó meg.

A megbizott végrehajtó, vagy a kirendelt gondnok a követelés behajtása iránt saját felperessége alatt van jogositva a pert meginditani.

A követelés behajtására szükséges költségeket a végrehajtató köteles előlegezni.

122. §. A behajtással megbizott végrehajtó vagy a kirendelt gondnok a követelés behajtása után a végrehajtás foganatositására illetékes biróságnak jelentést tenni, s utóbbi a behajtott készpénzt jelentése mellett bemutatni köteles.

A biróság, ha a behajtott összegre a végrehajtatón kivül másnak zálogjoga nincsen, az általa behajtott összeget a követelésnek törlesztésére utalványozza. A törlesztés a netalán létező adóslevélre feljegyzendő, s e végből az eredeti adóslevél bemutatandó.

A végrehajtató ezen utalványozó végzés kézbesitéseig a behajtott összeggel nem rendelkezhetik.

123. §. A gondnok által behajtott és bemutatott készpénznek felosztására a biróság határnapot rendel, s a befolyt összeg felosztását a 115. és 116. §-nak megfelelően eszközli.

Ha a behajtott követelés biztositására e zálogjog telekkönyvileg bejegyezve volt a kielégitési sorrend a telekkönyvi rangsorozat értelmében állapittatik meg, s a végből a megbizott gondnok jelentése mellett a telekkönyv hiteles kivonatát is bemutatni köteles.

A megbizott gondnok azon költségei és dijai, melyek a végrehajtást szenvedő adósa ellen meg nem itéltettek, az árfelosztási eljárás alkalmával állapittatnak meg, és a behajtott összegből első sorban elégittetnek ki.

A 115. és 116. §§. szerint eszközlendő az árfelosztás akkor is, ha akár magán fél, akár pedig közpénztár a nála többek részére lefoglalt összeget birói kézhez kivánja letenni.

Ezen esetben a pénz azon birósághoz teendő le, melynek kiküldöttje az első végrehajtást foganatositotta. A letéti beadványhoz valamennyi foglaltatónak a foglalás időrendje szerint összeállitott kimutatása a letevőnek aláirásával ellátva, ugy a biróság vagy más hatóság, illetőleg ezek kiküldöttjei által kiadott rendelvények eredetben csatolandók.

124. §. Ha a behajtott követelés nem pénzbeli, a biróság a jelentés alapján a behajtott követelés tárgyának árverés utján való értékesitését rendeli meg, s ennek foganatositására kiküldöttet rendel.

Igénybejelentési hirdetmény kibocsátása ezen esetben nem szükséges; a kikiáltási árul szolgáló becsárt pedig a kiküldött, a mennyiben szükségesnek látja, általa választott egy szakértő közbenjöttével alakszerü becslési eljárás nélkül állapitja meg. A befolyt vételárból a kielégités a 122. és 123. §§ szabályai szerint történik.

125. §. Ha a lefoglalt követelés akár az adós vagyontalansága miatt, akár más okból be nem hajtható, a végrehajtatónak jogában áll a végrehajtást szenvedőnek más nemüvagyonára intézendő végrehajtás utján szorgalmazni követelése kielégittetését. A lefoglalt követelés behajtására forditott és biróilag megállapitott követelések és dijak az alapperbeli követelés járulékaihoz számittatnak.

126. §. A végrehajtatónak jogában áll a lefoglalt követelésnek árverés utján való eladását kivánni.

Az árverés az ingóságokra előirt szabályok szerint tartatik meg.

Pénzbeli követeléseknél kikiáltási árul a követelés névszerinti értéke szolgál; nem kamatozó követeléseknél azonban a lejáratig folyó 6% kamatkülönbözet felszámittatván, ezen összeg a névszerinti értékből levonatik.

Másnemü követelések kikiáltási árát a végrehajtó a 124. §. szerint állapitja meg.

127. §. Életjáradékok és más bizonytalan ideig, vagy 10 évi időtartamon tul folyó időről időre részletekben fizetendő követelésekből, ha a végrehajtató követelése három évi részlet által teljesen fedeztetik, a kielégités a lefoglalt részleteknek a 120. §. szerinti átruházása vagy a 121. §. szerinti behajtás utján eszközöltetik. — A 126. §. szerinti árverésnek csak azon esetben van helye, ha három évi részletből a végrehajtató követelése járulékaival együtt ki nem telik.

128. §. Ha a végrehajtást szenvedőnek oly pénzbeli követelése foglaltatott le, melyet valamely közpénztárból vagy letétből vehet fel, a végrehajtás foganatositására illetékes hatóság a foglalási eljárás jogerőre emelkedése, s a 101. §-ban előirt határidő eltelte után a végrehajtó jelentése alapján a lefoglalt pénzbeli követelést a végrehajtató részére kiutalványozza, s ezen kiutalványozást tárgyazó végzést a kifizetésre illetékes pénztár felett álló hatóságnak küldi meg. Ezen hatóság a pénztárt késedelem nélkül utasitani köteles, hogy az esetleges fizetési időpont bevárása mellett a fizetést a végrehajtató hezeihez teljesitse.

Az utalványozó végzésben a végrehajtási összeg az utalványozás napjáig kiszámitott járulékaival kiteendő, s az is kitüntetendő, hogy az utalványozás napjától a kielégitésig járnak-e, és ha igen, minő összeg után és hány száztólival számitott kamatok. Egyszersmind ha a követelésről okirat van, ennek keltére lejáratára és összegére való hivatkozás mellett megrendelendő, hogy a pénztár által fizetés vagy törlesztés ezen eredeti okiratra feljegyeztessék.

129. §. Ha a kielégitési végrehajtás biztositási végrehajtás utján lefoglalt ingóságokra szándékoltatik vezettetni: a kielégitési végrehajtást a 2. §. szerint illetékes biróság rendeli el.

Ezen biróság, ha egyszersmind a végrehajtás foganatositására is illetékes, ellen esetben pedig a 18. §. értelmében illetékességgel biró és megkeresendő hatóság a 89. §. szerinti hirdetményt kibocsátani, s a kielégitési végrehajtás foganatositására kiküldöttet rendelni köteles.

A felfüggesztő hatálylyal biró igénykereset beadására szolgáló 15 napi határidő ezen esetben a hirdetménynek a birósánál való kifüggesztésének napjától, hirlapi közzététel esetében pedig a beigtatás napjától számittatik.

A hirdetmény kibocsátása előtt netalán beadott igénykeresetek szintén halasztó hatálylyal birnak; azonban csak a hirdetményi határidő eltelte után a netalán beadott többi igénykeresettel együtt tárgyaltatnak és döntetnek el.

Egyébkint a kielégitési végrehajtásra nézve fentebb megállapitott szabályok alkalmazandók akkor is, ha a kielégitési végrehajtás előbb már biztositásilag lefoglalt ingóságokra vezettetik.

II. Végrehajtás ingatlanokra.

130. §. Készpénzbeli követelés behajtása végett ingatlanra vezetendő végrehajtások eseteiben a végrehajtási kérvényben az ingatlan a telekjkönyvi szám pontos megjelölésével kitüntetendő, és ha valamely telekjegyzőkönyvben több telekkönyvi jószágtest foglaltatik, s a végrehajtás nem valamennyi jószágtestre szándékoltatik vezettetni: a telekkönyvi megjelölés szerint kitüntetendő azon jószágtest, vagy jószágtestek, melyekre a végrehajtás vezetése kéretik.

Ha a végrehajtás elrendelésére illetékes biróság nem egyszersmind a telekkönyvi hatóság, utóbbi a kérvényben szintén megjelölendő.

Ha a végrehajtás utján behajtandó követelés biztositására a végrehajtás alá veendő ingatlanra a zálogjog már bekebelezve vagy előjegyezve van, ezen körülmény a bekeblezést vagy előjegyzést rendelő végzés számára való hivatkozás mellett megemlitendő.

131. §. A kielégitési végrehajtás elrendelésével egyidejüleg, a mennyiben a 19. §. esete forog fent, a telekkönyvi hatóság a végzésben a zálogjog bekebelezését, ha a követelés már bekebelezve van a végrehajtási zálogjog feljegyzését, és ha a zálogjog előjegyezve van az előjegyzés igazolásának bejegyzését és a végrehajtási zálogjog feljegyzését is elrendeli s ennek foganatositását a telekkönyvi irodának meghagyja s egyszersmind a végrehajtási zálogjog bekeblezése vagy feljegyzése utáni további végrehajtási lépések teljesitésére kiküldöttet rendel.

132. §. Ha a 19. §. esete nem forog fent, a kielégitési végrehajtás elrendelése esetében a biróság a végrehajtási zálogjog bekebelezése vagy feljegyzése, esetleg az előjegyzett zálogjog igazolásának bejegyzése végett a végrehajtási kérvénynek egy-egy példányát a végrehajtást elrendelő végzéssel ellátva, az illetékes telekkönyvi hatósághoz teszi át.

A megkeresett telekkönyvi hatóság, a mennyiben telekkönyvi akadály fent nem forog, a végrehajtási zálogjog bekeblezését vagy feljegyzését, illetőleg az előjegyzett zálogjog igazolásának bejegyzését elrendeli, s egyszersmind a végrehajtás foganatositására kiküldöttet rendel.

133. §. A végrehajtási zálogjog bekeblezése, illetőleg feljegyzése, ha az ingatlan tulajdonjoga a végrehajtást szenvedő javára előjegyezve van csupán, az előjegyzés igazolásától függő joghatálylyal, ha pedig végrehajtást szenvedő mint bekeblezett tulajdonos ellen másnak tulajdonjoga van előjegyezve, az előjegyzés nem igazolásától függő joghatálylyal rendeltetik el.

Ezen esetben a végrehajtási zálogjog feltételes bekeblezését vagy feljegyzését rendelő végzés alapján a végrehajtatónak jogában áll a tulajdonjog előjegyzésének igazolása vagy kitörlése iránt szükséges lépéseket megtenni, s a végrehajtás foganatositására a kitörlést vagy igazolást rendelő határozat jogerőre emelkedése után rendeltetik kiküldött.

Ha a végrehajtató bekebelezett vagy előjegyzett követelésének behajtása iránt folyamatba tett per a telekkönyvbe feljegyeztetett, a feljegyzést követő tulajdonjog bekeblezés vagy előjegyzés a végrehajtási zálogjog feltétlen feljegyzésének akadályául nem szolgál.

134. §. A végrehajtás foganatositására rendszerint egy birósági tag, vagy kir. közjegyző küldetik ki. Csekély értékü ingatlanra vezetendő végrehajtásra birósági végrehajtó is kiküldethetik.

A végrehajtási kérvénynek a végrehajtást rendelő végzéssel ellátott eredeti példánya a kiküldöttnek kiadatik.

135. §. A végrehajtást elrendelő végzés a végrehajtatónak azonnal, a végrehajtást szenvedőnek pedig a végrehajtási zálogjog bekeblezését vagy feljegyzését rendelő végzéssel egyidejüleg kézbesittetik.

Ha a végrehajtás elrendelése iránti kérelem elutasittatik, erről a végrehajtási kérvény összes példányainak kiadása mellett csupán a végrehajtató értesittetik.

Ha a megkeresett hatóság a végrehajtási zálogjog bekeblezése, az előjegyzett zálogjog igazolása, illetőleg a végrehajtási zálogjog feljegyzése tárgyában egészben elutasitólag határoz: csupán a végrehajtató és a megkereső biróság értesittetik.

Ha a végzés a végrehajtást szenvedőnek nem kézbesittethetvén visszaküldetik: részére hirdetményi idézés nélkül gondnok rendeltetik s a végzések ennek kézbesittetnek. A gondnok kirendeléséről a kiküldött értesittetik, s a további végzések általa és a gondnoknak kézbesittetnek.

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 4. SZ. Budapest, 1877. január 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A czég-bejegyzés elmulasztásának jogi következményei Dr. Nagy Ferencz urtól. — A birtokról annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint, Dr. Uzoni Sándor, n.-szebeni ny. r. jogtanár urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Jogirodalom. A magyar váltójog. Takáts István, v. jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: Beperelhető-e az árvapénztár mint ilyen? Zlinszky Imre kir. táblai biró urtól. — Az intvények közlése nem tartozik kizárólag a kir. közjegyzők hatáskörébe. Szél Ákos ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

A czégbejegyzés elmulasztásának jogi következményei.

(Folytatás.)

6. A k. t. 284. §-a szerint a kereskedő, ki üzleti körében más kereskedő vagy nemkereskedő részére ügyleteket végez vagy szolgálatokat teljesit, ezekért előleges kikötés nélkül is követelhet dijt (provisiót), valamely dolog megőrzéseért raktári dijt, az adott kölcsönök és előlegek, valamint a tett kiadások után a teljesités, illetőleg a történt kiadás napjától kamatokat. A mily egyszerünek látszik is a be nem jegyzett kereskedőt ezen jogoktól megfosztani, ugy ez még sem jár inconvenientiák nélkül. Ugyanis a kereskedő legtöbb esetben előbb nyitja meg üzletét s köt ügyleteket, mintsem czégét a törvényszéknél bejegyeztetné, illetőleg a bejegyzés foganatosittatnék. Miként alkalmazandó ilyenkor a kérdéses intézkedés? Ugy, hogy a kereskedő csak a bejegyzés megtörténtének napjától követelhessen kamatot, ellenben a bejegyzés előtti időre nem? Szigoruan véve ugy kell lennie. Hogy ez csak zavarokra, felesleges perlekedésekre fog alkalmat szolgáltatni, alig szükséges hangsulyoznunk. — De eltekintve ettől, a kérdéses intézkedés teljesen alkalmazhatlan azon esetben, ha a kereskedő nevezetesen az emlitett kamatokat nem önállóan, hanem *folyószámlában* (Contocorrent) számitja fel. Ugyanis a folyószámla természetében fekszik, hogy minden egyes tétel után a folyó kamatok is számittatnak. A kamatok felszámitását megtagadni tehát annyit jelentene, mint a be nem jegyzett kereskedőt a folyószámla vezetésétől is eltiltani. Igen, de a folyószámla nemcsak követeléseket, hanem tartozásokat is foglal magában s a tartozások után is számittatnak a kamatok! Ha pedig a kérdéses intézkedést a folyószámla ügyletekre nem akarjuk alkalmazni, akkor igazságtalan előnyben részesitjük azon be nem jegyzett kereskedőt, ki folyószámlát vezet, szemben azon be nem jegyzett kereskedővel, ki ilyent nem vezet.

Maga a folyószámla tekintetében a kereskedő azon jogban is részesül, hogy a lezárás napjától a *Saldo* után kamatot követelhet, habár abban kamatok már foglaltatnak (k. t. 285. §.). Ez is annyira *essentiale negotii*, hogy enélkül folyószámlát nem is lehet képzelni. És ezen jogot akarja a törvény 16. §-a a be nem jegyzett kereskedőtől megtagadni, daczára annak; hogy *passiv* Saldo esetében ő türni tartozik, hogy kamatok számittassanak?! De hátha a Saldo nem egyenlittetik ki, hanem átvitetik a következő évszak folyószámlájába (Saldo-Vortrag)!....

7. «Az *ajánlat*, a *megbizás* vagy *meghatalmazás*, mely kereskedelmi üzlet körében a kereskedőtől ered, ennek halálával visszavontnak nem tekinthető, kivévén stb.» (k. t. 289. §.). Ismét egy a kereskedőknek nyujtott kiváltság, jog; azonban ismét olyan, melyre a 16. §. kérdéses intézkedése alkalmazást nem találhat, nem lévén meghatározható, mennyiben kedvező e jog a kereskedőre nézve, mennyiben van terhére? Concret esetben is annál kevésbé lehet a jogot a kötelezettségtől elválasztani, mert az ajánlat rendszerint kétoldalu jogügyletre, a megbizás vagy meghatalmazás több ügyletre, vagy ha egy ügyletre is, de szintén kétoldalu jogügyletre vonatkozik.

8. A k. t. 291. §-a a kereskedőket azon fontos előjogban részesiti, hogy minden általuk kibocsátott vagy elfogadott irásbeli *utalvány* — ha nem is szól rendeletre — kereskedelmi utalványnak tekintetik, melynek érvényességéhez sem a kötelezettség jogczimének felemlitése, sem az érték elismerése nem szükséges. Hogy ez in abstracto előjog, jog, semmi kétséget nem szenved. Hogy azonban in concreto ezen előjog nem kis terhére lehet a valamely általa kibocsátott vagy elfogadott utalvány alapján megtámadott kereskedőre nézve, bizonyitásra nem szorul. Megfosztván tehát a be nem jegyzett kereskedőt a szabad utalványozás jogától — a mi ellen különben könnyen segithet magán, ha az utalványt rendeletre állitja ki — egyszersmind fontos kötelezettségek alól is oldjuk fel őt, s midőn a be nem jegyzett kereskedő a 16. §. daczára nem rendeletre szóló utalványt mégis kibocsát, esetleg csak az fogja megadni a kérdéses intézkedés árát, ki az utalvány alapján jóhiszemüleg jogokat szerzett!

9. A k. t. 299. §-a azon nagyhorderejü intézkedést tartalmazza, hogy a kereskedő által üzleti körében elárusitott és átadott áruk vagy egyéb ingóságok a jóhiszemü vevő tulajdonába tehermentesen mennek át s nem vindikálhatók, bár az eladó tulajdonos nem volt; ugyszintén, hogy egy a kereskedőtől üzleti körében szerzett kézizálog de legeprioritást ád a jóhiszemü zálogszerzőnek azok ellenében is, kik a zálogtárgyakon korábbi dologi joggal birtak. Szintén igen fontos előjoga a kereskedőknek, de szintén csak in abstracto, miglen in concreto tulajdonképen nem is a kereskedők, hanem a nagy közönség érdeke forog szóban. Ha a be nem jegyzett kereskedőt meg akarjuk fosztani ezen előjogtól, akkor meg kell őt fosztani attól is, hogy általában eladjon vagy elzálogositson valamit; mert ha ezt nem teszszük, akkor csak az ártatlan vevőt sujtjuk, nem pedig a kereskedőt.

10. Nagyfontosságu jogok végül a kereskedelmi törvényben megállapitott törvényes *zálog és megtartási jog*. Az Értekezlet jegyzőkönyveiben (30. l.) a könyvek bizonyitó erején kivül különösen e két jog hozatott fel mint olyan, melyeknek gyakorlása a bejegyzés eszközléséhez legyen kötve s ugyancsak SCHNIERER[1] a könyvek hitelességén kivül e két jogra utal, mint a melyekre a k. t. 16. §-a vonatkozik. Ez ily általánosságban oda állitva annyiban helytelen, a mennyiben csak a törvényes *zálogjog* képezi a kereskedők előjogát, s ezzel is csak azon kereskedők birnak,

[1] L. i. m. ad 16. §.

kik vagy *bizományosok* (k. t. 379. §.), *szállitmányozók* (388. §). *fuvarozók* (411. §.), vagy ha nem is azok, kik, anélkül hogy ez rendes üzleti körükhöz tartoznék, *egyes* bizományi, szállitmányozási vagy fuvarozási ügyletet teljesitenek (k. t. 383. 392. 420. §§.). Ezen törvényes zálogjog azonban nem vonatkozik másra, mint *bizományi, szállitmányozott* vagy *fuvarozott* árukra, tehát tárgyilag véve szintén nem általános. A mi pedig a törvényes *megtartási jogot* illeti, ugy azzal a *nemkereskedő* is bir, hacsak az egyéb feltételek fenforognak (k. t. 309. §. 1. bek.), s a kereskedők csak azon előjogban részesülnek, hogy a törvényben megállapitott esetekben is megszoritások mellett *le nem járt* követeléseik tekintetében is élhetnek megtartási joggal, még pedig részben tekintet nélkül arra, valjon az adós a megtartott dolgok tekintetében adott-e különös utasitást vagy nem (k. t. 309. §. 2. bek.)? Ennyit helyreigazitásul s most lássuk a törvény 16. §-ának alkalmazását:

A mi mindenekelőtt a *megtartási jogot* illeti, ugy ezzel a kereskedők csak *egymás közt* és *kölcsönös kereskedelmi ügyleteikből eredő* le nem járt követeléseik tekintetében birnak, még pedig következő *három* esetben: 1. ha az adós csőd alá kerül, 2. ha csak fizetéseit is szüntette meg, 3. ha az ellene vezetett birói végrehajtás siker nélkül maradt. Ez esetekben tagadja meg tehát a törvény a megtartási jogot azon kereskedőtől, ki magát be nem jegyeztette. Ez oly méltatlanság, mely valóban ritkitja párját! Az adós fizetésképtelen, a hitelező követelése csőd esetén valószinüleg csak a *negyedik osztályba* fog soroztatni (1840. XXII. t. cz. 89. §.), tehát fedezetet a legtöbb esetben nem találhat, s ilyenkor tagadja meg a törvény a kereskedőtől az egyetlen eszközt, mely követelését biztositani képes csak azért, mert egy formalitásnak, tán nem is saját hibájából, meg nem felelhet!

Ugyanazon méltatlanság forog fenn a *zálogjog* tekintetében is, ha a megbizó vagy az áru tulajdonosa csőd alá jut. Ezenkivül azonban a kérdéses intézkedés a zálogjog tekintetében még keresztül sem vihető, sőt képtelenségekre is vezet, a mennyiben t. i. a *szállitmányozó* és *fuvarozó* zálogjogáról van szó. Ugyanis ha — a mi rendszerint történik — nem egy, hanem több szállitmányozó vagy fuvarozó, vagy szállitmányozó és fuvarozó közremüködése vétetik igénybe, az utolsó szállitmányozó vagy fuvarozó *előzőinek* zálogjogát is köteles gyakorolni (k. t. 388. 412. §§.). De ha ő előzőinek zálogjogát gyakorolja, akkor eo ipso maga is gyakorol zálogjogot, a mennyiben ő t. i. a zálogot nyilvános árverés utján eladván, a vételárból nemcsak előzőinek, hanem a maga követelését is ki fogja elégiteni, a mire már *compensando* is fel van jogositva. Még kevésbé vihető keresztül a kérdéses intézkedés, ha nem az utolsó, hanem egy *közvetett* szállitmányozó vagy fuvarozó nincs bejegyezve, mert hisz az utolsó fuvarozó vagy szállitmányozó az előzők követeléseit *tekintet nélkül a zálogjogra* tartozik érvényesiteni (k. t. 412. §. 1. bek). Az utolsó szállitmányozó vagy fuvarozó különben rendszerint az előzők követeléseit ki szokta elégiteni, a midőn ő a törvény erejénél fogva az előzők összes jogaiba lép (k. t. 388. §. 3. bek., 412. §. 2. bek.). Ez esetben a 16. §. kérdéses intézkedése alkalmazható volna ugyan, azaz az utolsó be nem jegyzett fuvarozó vagy szállitmányozó nem volna feljogositva az árut zálogképen visszatartani s magát abból kielégiteni, hanem tartoznék azt, habár követelésének kifizetése nélkül is kiszolgáltatni. Igen, de ha ő ezt teszi, akkor ő a megelőző fuvarozók és szállitmányozók elleni viszkereseti jogait veszti el (k. t. 414. §.).[1] Ennyire csak nem lehet valakit sujtani csak azért, mert nincs bejegyezve?!....

[1] A k. t. 414. §-ában csak a *fuvardij* kifizetéséről tétetik említés; azonban kétségtelen, miszerint fuvardij alatt itt *minden követelés* értendő, melylyel a szállitmányozók és fuvarozók birnak, s melyet az utolsó fuvarozó, vagy szállitmányozó kielégitett. Ezt mutatja a *német* k. t. 412. czikke is, mely egész általánosságban azt mondja: «Wenn der Frachtführer das Gut *ohne Bezahlung* abliefert stb.» L. ehhez HAHN i. m. II. köt. 1. kiad. 494. l. — Más véleményben van SCHNIERER (i. m. 291. l.), hogy t. i. az utolsó fuvarozó az *előlegek* tekintetében nem veszti el viszkeresetét. E vélemény összefügg azon, SCHNIERER által vallott nézettel, hogy «az utódnak ellenében mindazon kifogásokkal lehet élni, melyek az előző, mint engedményező vagy meghatalmazó ellenében fenállottak volna.» (i. m. ad 412. §.) — egy nézet, mely azért helytelen, mert az utódot, ki az előzőt kifizette, pusztán *engedményes* gyanánt tekinteni nem szabad, hacsak az utánvételi forgalmat tökéletesen megbénitani nem akarjuk. L. különösen LABAND (Zeitschrieft für das gesammte Handelsrecht. IX. köt. 467. s. k. l.), HAHN i. m. III. köt. 488. s. k. l. — A törvény szavai semmiesetre nem szólnak az általunk vallott felfogás ellen.

Anélkül, hogy a kereskedők jogait és kötelezettségeit kimeritettük volna, már az eddigiekből is kétségtelenül kiderül, hogy a k. t. 16. §-ában foglalt intézkedés alkalmazása a legnagyobb méltatlansáóokra és képtelenségekre vezet, sőt, hogy számos esetben a kérdéses intézkedés teljesen alkalmazhatlan, különösen azon esetekben, midőn a törvényben nem annyira az *egyes* kereskedőket, mint a kereskedőket általában, a kereskedői *rendet*[2] illető előjogokról, kedvezményekről van szó.

(Vége következik.) *Dr. Nagy Ferencz.*

[2] V. ö. THÖL i. m. I. köt. 159. l.

A birtokról

annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint.

II.

Birtok és birlalás.

(Folytatás.)

Ellenben a birtoknak kétségen kivül helye van a *dologbani jogok* terén, és bizonyos, *ingatlanokkal* állandólag *összekötött* jogokra vonatkozólag, ugy szintén oly jogokra nézve, melyeknek bizonyos, *ingatlanokhoz kötött tartozások* felelnek meg. Ugyanis tárgyát képezik a birtoknak a *tulajdonjogon* kivül (melynek birtoka a dolgok birtokával azonos):

a) Az u. n. *haszonvételi tulajdon* (á. p. t. k. 357. §.), melyet az á. p. t. k. (359, 1122, 1123 és 1125. §§.) örökhaszonbéres — örökbéres — földbéres és hűbéres jószágokra vonatkozólag állit fel. Ez azonban lényegét tekintve nem egyéb *idegen* tulajdonra vonatkozó *dologbani jognál;* mert egyfelől a tulajdonjog tartalma szerint mások jogai által korlátozható ugyan, de fogalmában feloszthatatlan és csorbithatatlan, minélfogva lehetetlen az, hogy valamely dolog egy tekintetben egynek, más tekintetben másnak tulajdona legyen; másfelől az u. n. haszonvételi tulajdon szükségképen u. n. főtulajdont (357. §.) feltételez, melyre vonatkozik: minélfogva valóságos tulajdon csak utóbbi lehet. Ennélfogva a haszonvételi tulajdon csakis mint idegen dologbani jog, mely tárgyának birlalásával és használásával jár; lehet a birtok tárgya.[14] Miután azonban a törvény azt valóságos tulajdonnak tekinti, s gyakorlatilag is ennek szempontja alá helyezi:[15] a tulajdon — azaz a dolgok birtokának fenállására és a tulajdonjog elbirtoklására nézve érvényes szabályok arra nézve is zsinormértékül szolgálnak.

b) A *szolgalmak* minden fajai: tehát a tevőlegesek ugy, mint a nemlegesek (a. p. t. k. 472. §.); a telki szolgalmak ugy, mint a személyesek (a. p. t. k. 473. §.); azon szolgalmak, melyek tartalma bizonyos állandó készüléknek a

[14] V. ö. RANDA, 14. s k. ll. 1. § 25. és 30. jegyz. — UNGER, System I. 529. és 608. l. 8. jegyz. — KIRCHSTETTER, 183. l.

[15] Ezt tartalmának széles kiterjedése hozza magával, mely a tárgyát képező ingatlannak nem csak kizárólagos használatára (a. pt. k. 357. §), hanem elidegenitésére (1128., 1140. §) és elörökitésére (1128., 1149. §§) is jogosit. Az örökös haszonbér és a földbér sok hasonlatosságot mutatnak a római emphytensis — és superficieshez. (V. ö. UNGER, System. I. 529. l. RANDA, 17. l. 30. jegyz. ARNDTS, Pandekták (5. kiadás, 305. s k. ll.

szolgáló telken való alkalmazásában és fentartásában áll (servitutes continuae p. o. a servitus tigni immittendi, a s. oneris ferendi a. p. t. k. 475. §. 1. és 2. p.) ugy, mint azok, melyeknek lényege nem ebben, hanem bizonyos versenkénti cselekvényeknek a szolgáló telken való teljesitésében áll (servitutes discontinuae); azok, melyek a tárgyukat képező dolog birlalását feltételezik (a haszonélvezet és használat a. p. t. k. 509. és 504. §§.) ugy, mint azok, melyekre nézve ez nem áll.[16] Ezt bizonyitják az a. p. t. k. 313. §-ában felemlitett második és harmadik eset, melyek a szolgalmakra értendők; továbbá annak 523. §-a, melyben kifejezetten a szolgalmak *birtokáról* van szó; valamint a szolgalmak elbirtoklásáról szóló 1469. és 1470. §§.[17]

c) A *földterheknek* megfelelő jog, melynélfogva valamely személynek bizonyos időszakonkénti pénz — vagy természetbeli szolgáltatásokat, vagy személyes szolgálattételeket tárgyazó követelése olyformán tapad szorosan bizonyos ingatlan birtokához, hogy az illető tételeket annak bármely birtokosa teljesiteni tartozik. Ezen jog az *egyes tételekre* vonatkozó követelést tekintve *kötelmi* természetü ugyan; a maga *egészében* azonban a mennyiben bizonyos telket attól elválaszthatatlanul terhel, bárki legyen is annak birtokosa: *dologbani jog* természetét ölti magára,[18] s ez által birtokképességet nyer. Hogy a birtoknak tárgya lehet, kitünik az á. p. t. k. 313. §-ának kelleténél általánosabban fogalmazott első tételéből, valamint az elbirtoklást tárgyazó 1469, 1470. és 1471. §§-ból; mert az 1469. §-ban a szolgalmak mellett felemlitett «idegen földön gyakorolt *egyéb különös jogok*» alatt a földterheknek megfelelőknél egyebet érteni nem lehet.[19]

d) A *földtulajdonnál állandóan összekötött különös jogok* (Realrechte), melyek ugyanazért csakis avval együtt birtokolhatók; ezek lehetnek vagy köz — vagy magánjogi természetüek, és utóbbiak ismét vagy közönségesek vagy kiváltságosak (p. o. a kegyuri jog, telki szolgalmak, iparjogok, regalék);[20] a mennyiben azonban a földbirtokhoz bizonyos időszakonkénti teljesitéseket tárgyazó követelések kötvék, ezek birtokolhatására szükséges, hogy maguk a megfelelő tartozások is földhöz kötöttek (l. 3. p.) legyenek.[21] Ily jogok birtokáról és elbirtoklásáról szól az a. p. t. k 1471. §-a.

Mindezen jogok *(a—d)* tartalma függetlenül a jog fenállásától huzamos gyakorlatra alkalmas. Ez azonban nem áll a dologbani jogok közül a *zálogjogra* nézve; mert ennek tartalma, mely a zálog eshetőleges elidegenithetésében áll, az elidegenités ténye által teljesen kimerül. Ugyanazért a zálogjog birtok tárgyát nem képezheti.[22] A kézi zálogggal biztositott hitelező tehát nem tekinthető másnak a zálog*dolog* puszta *birlalójánál,* s ha az á. p. t. k. 1369. §-a *zálogbirtokról* szól, ez alatt csak a zálogdolog birlalását, és nem a zálogjog birtokát lehet érteni.[23]

Áttérek azon kérdésre, tárgyát képezhetik-e a *kötelmi jogok* a birtoknak? Ezen kérdés az osztrák jogászok között vitás. Mig ugyanis közülök némelyek a kötelmeket a birtokra általában alkalmatlanoknak tartják,[24] addig mások oly követelésekre vonatkozólag, melyek időszakonkénti szolgáltalásokra vagy valamely dolog huzamos használatának átengedésére irányulnak (járadékok, haszonbér, bér, haszonkölcsön), a birtokot lehetségesnek vallják.[25] Én az elébbi nézethez csatlakozom a következő okokból:

A kötelmi jog *tárgya* az adósnak bizonyos *tételeye;* annak *tartalma* ezen tételeyhezi *jogi igény.* Ezen jogbeli tartalom szükségképen feltételezi a *hitelező* és *adós* közti *személyes kötelmi viszonyt,* melynek valamely oly *tényen* kell alapulnia, mely ezen viszonyt létre hozza; ezen viszonyon *kivül* az fen nem állhat, attól eltekintve *tettleg* nem gyakorolható; mert a kötelmi jog tartalmának gyakorlása a köteles tételeynek, szolgáltatásnak az *adós általi* teljesitésében; illetőleg a hitelező általi *elfogadásában* áll.[26] A hitelező követelése és a *szolgáltatás tárgya* között közvetlen jogi vonatkozás nincs. Az életjáradéki — bérleti — vagy haszonkölcsön szerződésen alapuló jog gyakorlása nem a járadékok puszta *beszedésében,* vagy a dolog *használatában,* hanem az adós *szolgáltatásában,* illetőleg a dolognak az adós köteles *megtürése* folytáni használatában áll. Az, ki valamely idegen dolgot tulajdonosa beleegyezésén kivül, de az idegen tulajdon elismerése mellett huzamosan a maga javára használ, arra vonatkozólag tettleg gyakorolhatja a *használat* vagy *haszonélvezet* szolgalmát, de a *bérlet* — vagy *haszonkölcsön*-beli *követelést* bizonyára *nem.* Ha a bérlő vagy haszonkölcsönvevő a kibérlett vagy haszonkölcsönben kapott dolog használását a szerződés lejárta után folytatja nem gyakorolja tettleg szerződésszerü joga tartalmát; mert ez megsemmisült, hanem egyszerüen *visszatartja* az idegen *dolgot.*

Már pedig oly jogbeli tartalom, mely önmagában nem állhat meg, hanem csakis a jognak keletkezése és elenyészte által kiszabott keret határain belől létezhetik, *nem képezheti a birtok tárgyát,* mert a birtok a jogtól független; *tettleg* foganatba vétetvén *létesül* és *fenállhat* az alapjául szolgáló jog *elenyésztének* daczára; névszerint a *feloldó feltétel* teljesülte, vagy a *véghatáridő* bekövetkezése önmagukban véve nem vetnek annak véget.[27]

A kérdéses kötelmek birtokolhatása mellett felhozott azon érv, hogy azok *huzamos gyakorlatra* alkalmasak — eltekintve attól, hogy azok természetöknél fogva rendszerint bizonyos meghatározott időhez kötvék, melynek lejártával

[16] A szolglamaknak háziakra és mezeiekre való osztályozása (a. p. t. k. 475—477. §§) gyakorlati értékkel nem bir (v. ö. RANDA, 300. l. 4. jegyz.). A *code civil* 689. czikke még különbséget tesz a servitudes apparentes és non-apparentes között, minek gyakorlati jelentősége abban mutatkozik, hogy a 690. és 691. czkk. szerint csakis a servitudes continues et apparentes szerezhetők meg 30 éves elbirtoklás utján.

[17] V. ö. ELLINGER, 664. l. UNGER, System I. 546. l. 25. jegyz. II. 268. l. STUBENRAUCH, I. 427. l. KIRCHSTETTER, 160. l. RANDA, 240, 241. l. Hogy miként hivatkozhatik azonben utóbbi az a. p. t. k. 408. és 409. §§-aira, a melyek a legtávolibb vonatkozásban sem állanak a *szolgalmak birtokához,* legfelebb sajtóhibában találhatna magyarázatot.

[18] Ellenkező nézetben van RANDA, 254. l. 37. jegyz., a ki abban tisztán kötelmi viszonynál egyebet nem lát. Ezzel szemben v. ö. UNGER, I. 560, 562. ll. STUBENRAUCH I. 718. l. KIRCHSTETTER 278, 279. ll. és 212. l. 2. jegyz. Különben a földterheknek megfelelő jog cselekvőleg lehet valamely ingatlanhoz vagy hivatali állomáshoz p. o. lelkészséghez kötve; de az egyes jogi vagy természeti személyeket is megillethet (v. ö. UNGER, System I. 565, 566. ll.)

[19] V. ö. ELLINGER 664. l. STUBENRAUCH, I. 427. l. UNGER, System I. 546. l. 25. jegyz. 562. l. II. 268. l. RANDA 256. l. — A mennyiben a kérdéses jog a megszüntetett jobbágyi köteléknek folyománya, annak birtoklásáról nem lehet szó (l. fenebb 9. jegyz.). — A *szászországi* t. k. 512. §-a a földterhek birtokát kifejezetten kizárja.

[20] V. ö. UNGER, I. 572. s k. ll. II. 268. l. RANDA 266—268. ll. — A kérdéses nemü jogokhoz tarroznak a *magyar* jog u. n. kisebb kir. haszonvételei is, melyek a nemesi jószágok tulajdonához kötvék. (V. ö. WENZEL, a magyar magánjog rendszere (második kiadás) II. 94. s k. ll.

[21] Ellenkező nézetben van RANDA (267. l. és 55. jegyz.) v. ö. 28. és 29. jegyz.

[22] V. ö. RANDA, 242, 243. ll. UNGER, Entwurf, 101. l. 1. jegyz. System I. 532. l. 81. jegyz. II. 268. l. 55. jegyz. STUBENRAUCH I. 426. l. — Ellenkező nézetben vannak ELLINGER 664. l. és KIRCHSTETTER 160. l. 3. jegyz. — Utóbbi már a zálog *birlalásában* gyakorlását látja a zálogjognak, és erre nézve azon sajátságos érveléssel él, hogy valamint a birtokos a dolog puszta birlalása által gyakorolhatja tettleges tulajdonát: jogbirtokot gyakorol a zálogtartó is a dolognak jogára való tekintettel ugy birlalása által. Ámde a birtokosnak teljes uralma van a dolog felett, és csak akaratától függ miként és mennyire érvényesitse azt; mig a zálóghitelező joga arra *szoritkozik,* hogy esetleg a zálog eladását eszközölhesse. Már pedig épen az a kérdés, hogy *ezen* jog birtokra alkalmas-e? hogy az volna, azt maga K. sem állitja.

[23] V. ö. UNGER, II. 268. l. 55. jegyz. — Alaptalan ezzel szemben RANDA (242. l.) azon állitása, hogy az id. § a *zálogjog birtokára* volna értendő; mert a II. R. 6 fejezete, melyre az hivatkozik a 458—460. §§-ban a zálogdolog birlalásával összekötött jogokról és kötelességekről szól.

[24] UNGER, I. 546. l. 25. jegyz. II. 296. l. 56. jegyz. WINIWARTER V. 189. l.

[25] RANDA, 265. l. STUBENRAUCH, I. 427. l. KIRCHSTETTER, 161. l. Az időszakonkénti szolgáltatásokat tárgyazó követelésekre nézve ELLINGER 664. l. és azelőtt UNGER, Entwurf 101. l. 1. jegyz.

[26] V. ö. UNGER, I. 544. l. és 21. jegyz. 546. l. WINIWARTER, V. 189. l.

[27] V. ö. RANDA, 227. és 344. ll.

*

elenyésznek, s hogy teljesitésök általi elenyésztöket már czéljuk hozza magával, a miben mindenesetre lényegesen kölönböznek a dologbani jogoktól — már azon okból sem állhat meg, mert azok tartalma, a fenebb mondottakhoz képest, a kötelmi viszonyon kivül, önállólag *egyáltalában nem alkalmas a gyakorlatra.*[28]

Minthogy pedig az, hogy a jogok birtokára nézve tartalmuk önálló gyakorolhatása szükséges, a fenebb mondottakhoz képest magának az á. p. t. kvnek 312. §-ból (végtétel) foly; a kötelmek pedig ezen kellékkel nem birnak: a 313. §. általános szerkezete daczára, azokra nézve szintoly kevéssé alkalmazható,[29] mint az elbirtoklást tárgyazó époly bő szabásu 1455. §.[30]

Ezeknél fogva a kötelmi jogok általában véve nem tekinthetők birtokolhatóknak; és az a mi az emlitett használattal járó kötelmi viszonyokban az egyedüli tettleges elem, mely a jogtól független és közvetlenül a dolgot tárgyazza: a birlalás. Ugyanez áll a precarium esetében, melyre vonatkozólag jog birtokáról annál kevésbbé lehet szó, mert abból valóságos jog nem is származik (á. p. t. k. 974. §.).[31] Önként értetik továbbá, hogy puszta birlalásról lehet szó az oly kötelmi viszonyokban is, melyeknél fogva a kötelezett fél valamely dolgot *idegen* érdekben tartozik őrizni, gondozni vagy kezelni, mint a letétményes, zárgondnok vagy megbizott jószágintéző. Valamely kötelezettség birtoka: jogi képtelenség.[32]

A fenebbiekben megkisértvén megállapitani a *jogok birtokának körét:*[33] könnyü felismerni azt, mely esetekben *egyesülhet* a birlalás valamely jog birtokával, és melyekben jelentkezik *önmagában* sajátlagos jelentőségében. Ugyanis a fenebbiekből kitünik, hogy a jog birtokávali egyesülésnek csakis a *dologbani jogok* terén, ezek közül pedig névszerint az u. n. haszonvételi tulajdon, haszonélvezet és használat eseteiben lehet helye. Ellenben a dologbani jogok közül kézi zálog esetében; és a kötelmi jog terén általában (a hol t. i. létezik) a birlalás önmagában áll.

Magától értetvén az, hogy a jogok birtoka, mint valóságos birtok védelemben részesül (á. p. t. k. 339. §.), oly esetekben, midőn valamely dolog birlalásával bizonyos jog birtoka van összekötve: ennek védelme természetesen kiterjed a birlalásra is. De hát ott, a hol a birlalás önmagában áll, mint kézi zálog, haszonbér, kibérlés, haszonkölcsön, precarium stb. esetében, védtelen marad-e? tevőlegesen fejezve ki a kérdést: részesül-e a birlalás önmagában véve a jog védelmében? s ha igen, mennyire terjed *ezen védelem köre?* Ezen kérdések megoldását a következő pontban kisérlendem meg.

Mielőtt azonban ehez fognék, szükségesnek tartom a birlalás fogalmának bizonyos részbeni kiegészitést adni, a mit tenni csak itt láttam helyén. Ugyanis azon kérdés merül fel, ki lehet-e a birlalás fogalmát a *jogok terére* terjeszteni? azaz lehet-e valamely birtoklásra alkalmas *jog birlalásáról szó?* — mely kérdés az á. p. t. k. commentatorait nem foglalkoztatta. A *porosz* «Landrecht» I. R. 7. cz. 4. §-a kifejezetten szól a jogok birlalásáról; s hogy ezen fogalom ausztriai jog szerint is nemcsak megállhat, hanem épen szükséges, kitünik a következőkből:

Az á. p. t. k. 309. §-ból, melyben a «dolog» szó szoros értelemben van véve, a jogok birlalására nem lehet ugyan következtetni; de igenis lehet 312. §. végső tételéből, mely igy hangzik: «testetlen dolgok vagy jogok birtokába azoknak *önnevébeni használása* által juthatni». Ebből kitünik, hogy a törvény azoknak *más nevébeni gyakorlására* is gondolt, a mit a birtok fogalmából ki akart *zárni:* ugyanis kérdés támad, *mihez* juthatni azoknak «*más nevébeni használása*» által: minek tekintendő a tettlegesség szempontjából az, a ki valamely birtokra alkalmas jog tartalmát valamely kötelmi viszony folytán *más* (annak birtokosa) nevében gyakorolja, p. o. valamely regale, vagy gyökösitett iparjog haszonbérlője? Azok, a kik a kötelmi jogokat birtokolhatóknak tartják, jogbirtokost látnak benne, s miután kötelmi — az adott esethen haszonbéres jogának birtoka egy más jog birtokát tárgyazza: valamely *birtokolt jog jogbirtokosának* kellene tartani; mely állitólagos birtokot SAVIGNY (i. m. 195 lapján) nem minden guny nélkül nevez «*másod hatványu* birtoknak.»

Miután azonban a fenebb mondottak szerint a kötelmi viszonyok nem lehetnek birtok tárgya: a jog tettleges gyakorlását az előadott esetben nem lehet egyébnek tekinteni annak más nevébeni birtoklásánál, vagyis *birlalásánál.* S ha a (birtokolható) jogok *mindazon* viszonylatokban nem lehetnek birlalás tárgya, melyekben a dolgok s ennélfogva e tekintetben sokkal szükebb körre szorit-

[28] Ellenben RANDA (258. l.) a kötelem tartalmát képező *jogi uralmat* az idegen *akaratra* vonatkozólag tettleg is megállhatónak tartja, s ennélfogva lehetségesnek véli, hogy az «*állitólagos*» haszonbérlő a haszonbérbeli jogot tettleg gyakorolja. Sőt tovább megy és (263. l.) párhuzamba állitván a haszonbérbeli jogot az ususfructussal, azon kérdést veti fel, hogy miért ne lehetne helye a birtoknak elébbire nézve, midőn az utóbbi kétségtelenül birtok tárgya: *holott tartalmuk egyenlő vagy egyenlő lehet* (?); továbbá, hogy mi lényeges különbség van az ususfructusból és a haszonbéri jogból származó használati jog között annak *gyakorlására* nézve? és hozzáteszi, hogy a *dologi* jelleg utóbbit nem érintheti. — Ezen kérdések annál meglepőbbek; mert maga R. kifejti (259. l. 42. j.), hogy a dologbani jogok tartalma (melyek közé az ususfructus is tartozik) a dolog feletti *közvetlen* (teljes vagy részleges) *uralomban;* ellenben a kötelmek (és igy a haszonbéres jog) tartalma *más tételényére* való igényben áll. Miből következik, hogy mig elébbiek gyakorlására *más személy közbejötte* nem szükséges, addig utóbbiak csak *másnak szolgáltatása* folytán gyakorolhatók (v. ö. UNGER, I. 544, 21. jegyz.) — Ámde ebből kitünik, hogy az ususfructus és a haszonbéres jog mind tartalmukra, mind *gyakorlásukra* nézve egymástól merőben különböznek; és összehasonlitásuk a *kötelem* tárgyának a *tétemény* tárgyával (solutum) való felcseréléséből származik. Tehát a jognak *dologi jellege* igenis lényegesen jelentős mozzanat annak önálló gyakorolhatására nézve. Ugyanazért a földhez kötött, és ennélfogva dologbani minőségü járadékoknak (v. ö. a szöveg 3. pontját) a földhez nem kötöttekkeli párhuzamba helyezése (RANDA, i. h.) szintén nem helyeselhető. (A bérleti jog birtokolhatására nézve találóan jegyzi meg SAVIGNY i. m. 130. l: «Für eine Quasipossessio des *Miethers* fehlt es an einem *selbständigen Rechtsverhältniss*, woran diese consequent angeknüpft werden könnte».) — A bérleti jognak a telekkönyvbe való bekebelezése, minek folytán az a bérbeadó jogutódját is kötelezheti (á. p. t. k. 1095. §.), nem változtatja meg annak kötelmi természetét.

[29] Ezt helyesen felismerte UNGER, a ki (System, I. 546. l. 25. jegyz. a kérdéses §-t csakis a földterhekre és a szolgalmakra vélf értendőnek. Ellenben RANDA azt a huzamos gyakorlatra alkalmasaknak vélt valamennyi kötelmi viszonyokra is kiterjeszti. Ezen felfogáshoz képest az id. §. második esetét illetőleg általában «*affirmativ jogokról*» szól, (melyek közé a 263. és 265. lapokon mondottakhoz képest a bérletből, haszonbérletből és haszonkölcsönből származó használati jogokat is sorozza), és a tevőleges szolgalmakban ezeknek csak *ősalakját* (*prototyp*) látja (298. l.); ugyszintén a harmadik eset alatt általában «*oly jogokat* ért, melyek mások nemtevésére czéloznak» és ezek között a nemleges szolgalmak mellett különösen felemlit bizonyos *tilalmi jogokat* (Bannrechte), melyek azonfelül UNGER (System, II. 272. l. 64. jegyz.) tanusága szerint Ausztriában rég eltöröltettek, (mit R. 255. l. 37. jegyz, természetesen nem ismer el); végül az első esetet illetőleg, földterhekben szintén csak *prototipont* lát. Ámde miként véli p. o. a tevőleges szolgalmak megszerzésére nézve (305, 306. ll.) felállitott azon elveket, hogy az erőszak, csel vagy precarium által is eszközölhető; hogy arra nézve a tulajdonos engedélye sőt *tudomása* sem szükséges a haszonbér vagy haszonkölcsön tartalmára alkalmazhatóknak?! Ez belátásom határain kivül esik.

[30] V. ö. UNGER, II. 269. l. 56. jegyz. WINIWARTER V. 189. l. — Ellenkező nézetben vannak ELLINGER, 664. l. KIRCHSTETTER, 680. l.

[31] RANDA 275. s. k. ll. mindemellett precariumra vonatkozólag is lehetségesnek tartja a jog birtokát.

[32] V. ö. RANDA, 235. l. 1ª jegyz.

[33] *Római* jog szerint jogok birtokának tárgyai csak dologbani jogok, névszerint pedig a szolgalmak, az emphytensis és a superficies lehetnek. (V. ö. SAVIGNY, i. m. 472. l. ARNDTS, i. m. 291. és 305. ll. BRINZ, Pandekták I. 79, 80. ll.) Ellenben a birlalás némely esetei a dolgok birtokának körébe vonattak. Ezek az u. n. *származtatott birtok* (abgeleiteter Besitz) esetei, melyekhez névszerint a zálogtartó, precarista és zárgondnok (sequester) birtoka tartozik (ARNDTS, 201 l. BRINZ, I. 66. l.) SAVIGNY i. m. 130. l. 1. jegyz. és 293. l. a származtatott birtokot az emphytentiára is kiterjeszti; s ugyanazért (472. és 497. ll.) a szolgalmak mellett csak a superficiest tekinti a jogok birtoka tárgyának. — A *porosz* Landrecht szintugy, mint az á. p. t. k. nem szabja meg a jogok birtokának tárgyait, hanem egészen általánosan ezt határozza: «Wer ein Recht ausübt, ist Inhaber des Rechts (I. R. 7. cz. 4. §). «Wer aber ein Recht für sich selbst ausübt, wird Besitzer des Rechts genannt» (5 §). — Ep oly általánosan van tartva a *code civil* 2228. czikke, mely a dolgok és jogok birtokának fogalmát egymás mellé foglalva, igy szólván: «La possession est la détention ou la jouissance d' une chose ou d' un droit que nous tenons ou que nous exerçons par nous-mêmes, ou par un autre qui la tient nu qui l'exerce en notre nom». — Ellenben a *szászországi* törvénykönyv a jogok birtokát szolgalmakra szoritja meg. (556—563. és 602. §§. A földterhekre nézve l. fenebb 19. jegyz.)

koznak, ez az utóbbiakhoz képesti korlátoltabb lényökben leli magyarázatát. Azonfölül azon esetekben midőn a jognak más nevébeni gyakorlója már magának valamely dolognak birlalója (pl. valamely ususfructus haszonbérnöke) még külön a jog birlalásáról szólani szükségtelen.

Valamint tehát a jogok birtoka a dolgok birtokának analogiáján alapszik, ugy a dolgok más nevébeni birásának megfelel a birtokolható jogoknak más nevébeni gyakorlása: a *jogok birlalása;*[34] ugyanazért azokat, a miket a következő pont alatt a birlalás védelméről általában elmondandok, a fenebb érintett megszoritással a jogok birlalására is alkalmazandóknak tartom.

Dr. Uzoni Sándor,
n.-szebeni ny. r. jogtanár.

(Folyt. következik.)

[34] Tehát távol állok RANDA (77. l.) azon nézetétől, mely szerint az, a kinek ablakai «véletlenül» (?) a szomszéd telkére tekintenek, — a *kilátás jogának birlalója volna.* Ez megfelel a birlalásról nyilvánitott fogalmának (5. l.), mely szerint ahoz sem akarat, sem öntudat nem kivántatik meg. Erről nézetemet fenebb már előadtam.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

A két kérdés következő:

1. A biztositéki jelzálog tárgyául szolgáló alapviszonyból származó követelések, képezhetik-e külön bevezetés tárgyát?

2. Mennyiben képezheti alapját további nyilvánkönyvi jogszerzésnek a biztositéki jelzálog?

Mindkét kérdés iránt sem az eddigi tlkv rendtartás, sem a javaslat nem intézkedik és tudtunkkal e két kérdés mindeddig még a biróságok előtt sem merült fel, habár kétségtelen, hogy mindkét kérdés fontos tárgyu és a forgalmi élet mindjobban növekedő complicatiójával elő fog fordulni.

Negativ az első kérdést eldöntve találjuk, mert sehol sincs kimondva, hogy a biztositéki jelzálog hatályához szükséges az alapviszonyzatból származó egyes követelések bejegyzése. De másrészt minthogy ez megtiltva nincs és a jogositott részéről gyakran szükséget képezhet, a bejegyzés alapjául szolgáló viszonyzatból létrejött önálló követelésnek, a biztositéki jelzálog rangsorozatábani kitüntetése, a feltett kérdésre különös tekintettel a javaslat 61—65. §§-ok korlátlanságára igennel lehetne felelni, ha következő ellenérvelés tehető nem volna u. m:

«Ha a biztositéki hypotéka bejegyzése után későbbi jelzálogos hitelező nem következik és a zálogtárgy tulajdona nem változott meg, a kérdéses bejegyzés feltétlenül megengedhető, mert különben az eltiltó rendelkezés egyszerüen kijátszatnék azzal, hogy a biztositéki hypothéka kitörlésével egyidejüleg uj és önálló jelzálog kebeleztetnék be és pedig vagy az adós önkénytes beleegyezésével vagy a követelést megitélő birói határozat által.

Ha azonban későbbi jelzálogos hitelező van vagy pedig a zálogtárgy tulajdona megváltozott, ily átváltozás csak mind az érdekeltek beleegyezésével történhetnék, mert minden ily későbbi jogszerző látván a hypothéka biztositéki minőségét, azon reményben szerezte jogait, hogy a biztositéki jelzálog még nem határozott terhelés és a terhelési összeg megállapitásához ő is hozzá fog szólhatni.»

Ez utóbbi feltevés nálunk törvényen alapszik, mert ott, hol a zálogjogok tényleg érvényesülnek a vételár felosztásnál a prts 447. §. szerint a követelés valódisága, összege és a jelzálogi elsőbbség ugy az adós, t. i. a zálogtárgy tulajdonosa mint a jelzálogos hitelezők által kifogásolható, mely jog ugyan a közvetlen szerző ellenében még átvezetés esetén sem csonkulna meg, de már harmadik jogszerző ellenében hatálytalanná lenne.

Az ellenérvelés tehát jogosult, de nem azon határig, hogy a közbeeső jogosultak beleegyezése mulhatlanul szükséges az átváltoztatásra, hanem csak oly irányban, hogy ezek az átváltoztatásról értesitendők és mennyiben ezt sérelmesnek találják, jogositva vannak a javaslat 68—77. §§-ban szabályozott eljárással akár az uj bevezetés törlését, akár leszálitását kieszközölni.

A mi azon további kérdést illeti, valjon a biztositéki hypothéka mennyiben képezhet alapot további jogszerzésre, különbség teendő, a szerint a mint a jogszerzés alatt zálog- vagy tulajdonjogot gondolunk.

Biztositéki jelzálogra a további zálogjog kettős irányban gondolható, u. m.

1. a zálogadós ellen a biztositék rendeltetésének sérelme nélkül, vagy

2. a záloghitelező ellen mennyiben a biztositéki jelzálog alapjául szolgáló ügyletből joga jött létre a biztositék igénybe vétele iránt.

Ha a modern jelzálog azon alapjából is indulunk ki, hogy a zálogjog bejegyzése a zálogtárgy illető értékének lekötését képezi, mely értékkel a zálogtárgy tulajdonosa a bejegyzett zálogjog megszünte után szabadon rendelkezhet s illetve a viszonyt ugy construaljuk, hogy a jelzálogos követelés megszüntével a későbbi hitelezők nincsenek jogositva követelni, hogy a megszünt jelzálogos követelés helyébe lépjenek, mindazonáltal nem lehet egy zálogtétel által betöltött helyre uj zálogjogot alapitani vagy nyerni[1] azon eshetőségre, hogy «ha a már fenálló zálogjog nem kerül érvényesitésre». Igaz, ez eshetőség bekövetkezhetik és mi a későbbiek szerint elismerjük a zálogtárgy tulajdonosnak azon jogát, hogy a megszünt zálogtétel helyébe uj jelzálogot alapithat, de ezen eshetőség nem tlkvi jog és igy telekkönyvi terhelésre sem alkalmas és ha ezen ellenvetéstől el is lehetne tekinteni, a tlkvi specialitás is ellentmond a tlkvi állapot oly bizonytalanitásának, mely származnék abból, ha egy fenálló zálogtétel által a zálogtárgyból lekötött s meghatározott értékre eshetőleges zálogjogot alapithatnánk, mely rangsorozatilag a korábban bejegyzett, feltétlen zálogköveteléseket megelőzné és ezekre nézve még az előrenyomulás lehetőségét is elzárná. — De ha mindez nem állana is, biztositéki jelzálognál ily jogszerzés azért nem lehetséges, mert ily jelzálogra a modern jelzálogrendszer is elismeri, hogy ha a biztositandó ügyletből követelés nem jött létre, az ennek javára fanállott zálogjog ex tunc szünik meg, az az olykép semmisül meg, mintha sohasem létezett volna.

Hogy azonban a biztositéki jelzálog jogositottja ellen alzálogjog szerezhető legyen, ennek semmi akadálya, ha ez azon hoszáadással történik, mennyiben a jogositottnak a biztositéki jelzálogból igénye származik. Mindazonáltal ennek megengedése ellen számos érv szól, mely mind oda mutat, hogy ily alzálogositás csak akkor engedtessék meg, ha a biztositéki jelzálogból származott végkövetelés bejegyeztetett. Mert:

a) vannak biztositéki jelzálogok, melyekből feltenni nem szabad, hogy követelés fog származni, habár ez tényleg megtörténhetik is, igy ha egy pénztárnok a netáni bűnös eljárása folytán származható pénztári hiánylat biztositására, a pénztár tulajdonosának jelzálogi biztositékot adott, szabad-e ezen jelzálogi biztositékra a pénztár tulajdonosának alzálogjogot engedélyezni, mely tulajdonkép csak akkor lépne érvénybe, ha a pénztárnok sikkasztása folytán a pénztár tulajdonosának követelése származott; bizonyára nem szabad, és ily alzálogjog bejegyzése iránti kérvényt minden biró visszautasitaná. Ha azonban a pénztárnok csakugyan sikkasztott és a pénztár tulajdonosának ily módon követe-

[1] A királyi közjegyzőkről szóló 1874. XXXV. t. cz. 43—46, 173. §§. ily bejegyzést mintegy megengedni látszanak, de logikai interpretatió alkalmazásánál e látszat eloszlik.

lése származott és ezen követelés a tlkvbe bejegyztetett, erre zálogjogot feltétlenül lehet engedélyezni vagy szerezni és ily bejegyzés visszautasitásának semmi indoka nem lenne.

b) Az adós, ki biztositéki jelzálogot engedélyez, feltétlen követeléssel bir, hogy mennyiben a biztosittatni kivánt ügyletből a jelzálogi biztositék tulajdonosának követelése nem származott, a törlési engedélyt kiadja, mert a jelzálog biztositéki minősitése folytán e jogot magának világosan fentartotta. Ezen jogában pedig megháborittatik, ha a biztositéki jelzálogra alzálogjog bejegyeztetik, mert ily esetben a biztositéki jelzálog törléséhez az alzálogos hitelező bejegyzése is szükségeltetnék és neki világos fentartása daczára, vitatkozni kellene az alzálogos hitelezővel, ki nem igen fogja akarni elhinni, hogy ő kevesebbel tartozik, mint a biztositéki jelzálog bejegyzett maximalis összege. Ha pedig mindent kikerülendő azt mondjuk, hogy a biztositéki zálogjog törléséhez az aljelzálogos hitelezők bejegyzése nem szükségeltetik, akkor hatálytalan jog bejegyzését engedtük meg, vagy pedig csak az legyen hatálya ily aljelzálog bejegyzésének, hogy az adós ezután többé eredeti hitelezőjének nem fizethet? Ha el is lehetne tekinteni fentebb előadott vitától, ez sok esetben azért nem lenne helyes, mert a biztositéki jelzálog alapjául szolgáló ügylet kétoldalu lehet és igy az egyik fél a kötelezettség teljesitésétől eltiltatván, károsodhatik, mert könnyen lehet, hogy e miatt a másik fél nem fog teljesiteni és vagyonnal sem bir, melyből az ennek folytán származott kár bevehető lenne, mindenesetre oly complicatiójának nyittatik tér, melyből csak zavar és csak per meg per fog származni.

Ez előadottak alapján, ez irányban mint már fentebb állitottuk, kimondandó lesz, hogy biztositéki jelzálognál a záloghitelező ellen alzálogjog csak akkor lesz szerezhető, ha a biztositéki jelzálog önálló bejegyzésre átváltoztatott.

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

(Folyt. követk.)

Jogirodalom.

A magyar váltójog, az 1876. 27. tcz. szerint oknyomozólag, történetileg és ezelőtti váltótörvényünkkel, valamint a külföld legelterjedtebb váltójog szabályaival összehasonlitólag irta Mutschenbacher Viktor jogtudor, köz- és váltóügyvéd, egyetemi magántanára s a pécsi jog- és államtudományi karnál a magyar polg. törvénykezés, váltó- és kereskedelmi jog nyilvános rendes tanára. Pécs, 1877. Ára 1 frt 25 kr.

Ez a czime egy, a folyó év elején megjelent, váltójogi munkának, az elsőnek, mely az uj váltótörvény (1876. XXVII. tcz.) alapján iratott. Miután szerző e munkáját sem kézikönyvnek sem a joghallgatók számára irottnak nem mondja, hanem egyszerüen *magyar váltójognak*, azt kel föltennünk, hogy ő evvel a váltójog-tudósoknak kiván mint oly művel kedveskedni, mely egy jogtudósnak is élvezetes és épületes olvasmányul szolgálhat.

Ha ez volt czélja szerzőnek, azt, véleményem szerint, több tekintetben elérte. Én legalább, a munkának nem egy helyét, azon helyeit t. i., melyekben a váltótörvénynek egyik-másik szakaszát sokkal világosabban adja elő, mint egynémely más magyar váltójogi munkák, s ez által a fogalmak tisztázását nem csekély mértékben mozditja elő, nagy élvezettel sőt érdeklődéssel olvastam.

Figyelemre méltóbbak pedig a figyelemre méltók közül:

1. Az a mit (108.) a váltódijról mond, hogy t. i. ez azon dij, melyet a kereskedő minden munkájáért és fáradságáért kikötés nélkül is követelhet. Nagyon helyes, hogy szerző egyuttal a kereskedelmi törvény illető (284.) §-ára is hivatkozik, mivel a dolog igy még világosabbá lesz s könnyen megérthetni, hogy a váltódij nem a levelezésért vagy postabér fejében, mint ezt némely váltójogi munka mondja, követeltetik.

2. Az a mit (139. 140. 141. l.) a váltói elévülési idő indokolásául fölemlit, különösen pedig midőn igy szól: «Nemcsak méltányos de jogos is tehát, hogy az egyenes adós ellenében az elévülési idő hosszabb legyen, mint az idegen adósságért való jótállás ellenében, azért t. i., hogy azon esetben, ha a fizetés az előzőktől az elévülési időnek közvetlen befejezte előtt követeltetik, ezeknek még mindig nyitva maradjon egy hosszabb határidő saját joguk érvényesitésére».

3. Az a mit (148. l.) a váltói zálog- és megtartási jogról mond, különösen pedig: «Ezek közül azonban a birói zálog törvénykezési cselekvény következtében jövén létre, az anyagi váltójog körébe nem tartozhatik; de a jelzálog is, a mennyiben az ingatlanból való kielégités szükségképen több időt vesz igénybe, mint a mennyi az alaki váltószigorral megegyeztethető, a váltójog körébe föl nem vétethetik. Nem marad tehát ezek közül több az anyagi váltójog körében mint a *szerződési* kézi s az átvitt értelemben vett törvényes zálogjog, a mely utóbbi a váltójogban is ugy mint a kereskedelmi jogban, *megtartási jognak* (Retentionsrecht) neveztetik».

4. Az a mit (153. l.) a váltó megsemmisitéséről ekképmond: «A váltójog érvényesitése a törvény szerint csak a váltó felmutatása mellett történhetik meg, birtoka tehát föltétele a váltójog érvényesitésének, a fizető pedig a birtokosi minőség jogosságát vizsgálni nem tartozik. A fentebbi czél elérése végett tehát az elvesztett váltót a megtalálóra nézve váltói erejétől meg kell fosztani, az elvesztőre nézve pedig azt valami más okirat által kell pótolni».

Ezen fényoldalai mellett azonban vannak a munkának árnyoldalai is, melyeket természetesen nem a jogtudósok kedvéért mutatunk ki, mert ők azokat különben is észreveszik, hanem kimutatunk a tanuló ifjuság érdekéből, mivel nagyon valószinünek tartjuk, hogy szerző mint activitasban lévő jogtanár, e munkát hallgatói által kézi- vagy legalább segédkönyvül fogja használtatni. — Mi a következő tévedéseket észleltük:

1. A 128. lapon azt mondja szerző, hogy «a névbecsülésből elfogadónak a névbecsült és ennek előzői ellen *biztositási* viszkeresetre jogának kell lenni». Tévedés ez azért, mert a névbecsülésből elfogadónak *biztositási* viszkereset inditására joga nincs, hanem igenis van az ő névbecsültjének és ennek előzőinek. A névbecsülésből elfogadónak, azon jogon kivül, hogy bizonyos esetben váltódijat követelhet, csak kötelessége van, a mi a törvény 58. §. szerint főkép abból áll, hogy a névbecsülési elfogadást az óvás függelékébe megjegyeztetni s *az óvást két nap alatt a névbecsültnek megküldeni* tartozik, a miből következik, hogy miután az óvást kezei közül ki kell eresztenie, biztositási viszkeresetet nem is indithatna.

2. A 130. lapon azt tanitja szerző, hogy «a névbecsülő fizetése által a *névbecsült* és az ezt követők megszabadulnak a viszkereset alól». Tévedés ez; mert igaz ugyan, hogy azon váltóbirtokos, ki a névbecsülésből elfogadónak a váltót annak idejében fizetés végett be nem mutatja, elveszti viszkereseti jogát a névbecsült és az ezt követők ellen, de a fizetést teljesitő névbecsülési elfogadó nem veszti s nem veszthetí el viszkereseti jogát a névbecsült ellen. A törvény 63-ik §. ugyanis világosan mondja, hogy «a névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokosnak az elfogadó, a *névbecsült* és ennek előzői elleni jogaiba lép». De különben ki is tenne névbecsülési fizetést, ha azt épen attól a kiért fizetett s a kit a váltókötelezettek közül legjobban ismer, viszkeresettel nem követelhetné?

3. Ujabb tévedés, midőn szerző a 132. lapon azt mondja: «ha a váltóbirtokos a névbecsülésből ajánlott fizetést visszautasitja, viszkeresetét a *névbecsült követői* ellen elveszti». Tévedés; mert elveszti a névbecsült ellen is.

4. Tévedés, midőn szerző a 162. lapon azt állitja, hogy «*a közönséget* polgárjogi kifogások, mint p. az érték le nem fizetése, a fedezet meg nem küldése sat. miatt, váltójogilag *senki* ellen nem érvényesithetők». Tévedés; mert a törvény 92. §. szerint a váltóadós oly kifogásokkal is élhet, «melyek őt a *mindenkori* felperes ellen közvetlenül illetik». Kétséget nem szenved tehát, hogy ha p. a kibocsátó az intézvényestől, vagy az elfogadó a kibocsátótól fedezetet nem kapott, e kifogással az intézvényes, illetőleg a kibocsátó ellen a váltóbiróság előtt is élhet, s ha azt bebizonyitja, rendszerint nem főesküvel, mert ennek a biróság az uj váltóeljárás 29. §. első kikezdéséhez képest csak a felek beleegyezésével adhat helyet), a kereset alól fölmentetik.

Ezek a szerző *észleltünk* tévedései.

Egyéb észrevételeink a következők:

1. Nem helyeselhetjük, hogy szerző (63. 64. l.) a helyett hogy a váltótörvény 16-ik §-ában emlitett engedmény természetét fejtegetné, a *közönséges* engedmény jogi hatályáról beszél, s még kevésbé azt, hogy midőn a törvény idézett §-a azt mondja, hogy «az engedményt magára a váltóra vagy annak másolatára . . . . kell vezetni», szerző igy nyilatkozik: «kétséget sem szenved, hogy a váltónak *ily* köz. polgárjogi engedmény utján való átruházása külön okiraton is történhetik». Nem helyeselhetjük, mert az uj váltótörvény egyfelől a *közönséges* jelző szót az *engedmény* szó előtt mellőzte (nem ugy mint az ó-váltótörvény 38. §-a), más felől elég világosan tudatja, hogy az ily — t. i. váltói — engedményt külön okiratba foglalni nem lehet. Ezekből pedig az következik, hogy a 16. §-ban a törvény épen nem közönséges, hanem ettől egészen különböző, azaz váltójogi engedményről szól, s mely engedménynek épen azon jogi hatálya van, mint a forgatmánynak, azon egyetlen kivétellel, hogy az engedményező ellen sem engedményese, sem ennek következői jogukat váltói uton nem érvényesithetik. Szerzőnek tehát a váltójogi engedménynek a köztörvényi engedménytől való különbségét kellett volna kiemelnie.

2. Szerző teljesen homályba hagyja a tanulni vágyó olvasót a törvény 8. §-ának valódi értelme iránt. Szerző ugyanis e §. következő szavairól «ha a kibocsátó a váltó átruházását e szavakkal: *nem rendeletre*, megtiltotta, *a forgatmánynak váltójogi hatálya nincs*» magyarázatul elégnek tartja annyit mondani, hogy *a kibocsátó e szók által a váltót forgathatósági minőségétől fosztja meg*. A laicus ezekből épen csak annyit ért mint magából a szövegből. Azt kellett volna tehát mondani, hogy az e szókat használó kibocsátó csak saját forgatmányosának van váltójogilag kötelezve, ellenben az ezt követők forgatmányának, *ő reá nézve*, váltójogi hatálya nincsen; a miből egyuttal következik, hogy az ily váltót is bizvást lehet tovább forgatni.

3. Szerző egy egész hosszú czikkben (67—72. l.) tárgyalja azt a kérdést hogy *meddig lehet a váltót forgatni*, s azon eredményre jut, hogy jobb lett volna, ha törvényhozásunk, az utóforgatmány tekintetében a közönséges német váltórendszabály intézkedését fogadja el. Nem akarunk szerzővel e tárgyra nézve vitába bocsátkozni, s különösen nem akarjuk meggyőzni a felől, hogy uj váltótörvényünk az utóforgatmány jogi hatályára nézve helyesebben intézkedett mint a német váltórendszabály. Nem akarjuk, mert csak azon érveket lehetne ismétlenünk, melyek az orsz. képviselőház illető ülésein felhozattak, s melyek a törvényhozást arra birták, hogy az utóforgatmány jogi hatályára nézve (a meg nem óvatolás esetében) a német váltórendszabálytól eltérőleg intézkedett. Szerzőnek csupán azon állitására kivánunk egy pár észrevételt tenni, mely szerint (71. l.) «a ki nem fizetett és nem ovatolt váltó az első forgatmány keltétől számitandó 2 év elteltével volna lejártnak veendő, ha t. i. ezen idő alatt az utolsó váltóbirtokos a viszkereseti jog fentartására szükséges cselekvényeket ismét elmulasztotta volna». S mire alapitja szerző e 2 év alatti lejáratot? Arra, mert ő szerinte, valamint BIENER és KUNTZE szerint is, az ily váltóból az utóforgatmány által *látra szóló* váltó lett. Tiszteljük BIENER és KUNTZE egyéni meggyőződését, de mi ugy látjuk, hogy azon állitásban, mely szerint a lejárt és nem ovatolt váltó még két évig forgatható, *petitio principii* van, mert előbb azt kellett volna bebizonyitani, hogy az ily váltó csakugyan *látra szóló* váltónak tekintendő. Mert hátha BIENER-nél és KUNTZE-nél még nagyobb tekintélyek azt találják állitani, hogy az ily váltót nem *látra* fizetendőnek, hanem *lát után 2 évre* fizetendőnek kell tekinteni, mivel igy az még tovább foroghat, mit fog akkor mondani szerző? mert hiszen e *vélemény* indokoltabb volna, mint a BIENER és KUNTZE *véleménye*. — Jobb lett volna, ha szerző munkájából ezen egész czikket kihagyja, illetőleg a törvény álláspontját foglalja el, mert egy oly munkában, mely az uj váltótörvény commentálását tüzte ki feladatául, a törvény világos rendelkezése elleni érvelés aligha van helyén.

4. Szerző a törvény 88. §-át, mely szerint *az elévülés hivatalból figyelembe nem vétetik*, egyszerüen reproducalja. Nem lett volna fölösleges megjegyezni, hogy e szabály alól (az uj váltóeljárás 17. §. értelmében) kivételt képez azon eset, midőn a fél sommás eljárást kér, mivel a biróság ez esetben a fizetést, végzésében, csak ugy hagyhatja meg, ha előbb meggyőződött, hogy a kereseti, illetőleg viszkereseti jog még el nem évült.

És itt befejezzük e biráló ismertetésünket, noha még egyéb aprólékos észrevételeink is volnának p. hogy viszváltó esetében, ha az illető nem fizet, van-e szükség, mint szerző mondja, óvásra; hogy szerző még csak véleményt sem nyilvánit az iránt, hogy mit kell érteni a törvény 106. §-ban előforduló *lejárat helyén?* sat. befejezzük pedig azon kijelentéssel, hogy igyekeztünk az objectivitás terén maradni mert nem azt tekintettük, hogy ki irta a munkát, hanem hogy mikép irta. Ily eljárást várunk szerző részéről is az esetre, ha netalán valamely munkánkkal alkalmat nyujthatunk neki a biráló, vagyis Flaccussal szólva:

. . . . . *hanc veniam petimusque damusque vicissim.*

Takács István,
v. jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Beperelhető-e az árvapénztár mint ilyen?

Egy előfordult eset alkalmából a m. kir. Curia mint semmitőszék egy főleg a gyámhatóságokra és a községekre nézve igen érdekes határozatot hozott.

Az eset az volt, hogy egy nagykoruvá vált árva az árvapénztárban kezelt készpénzbeli vagyonának kiadatása iránt Törökbecse község biráját perbe idézvén, a községi árvatárt követelésének megfizetésére végrehajtás terhe alatt kötelezteti kérte.

Az első biróság s véle egyezőleg a budapesti kir. itélő tábla a felperesi keresetnek helyet adott s alperest a kereseti követelés s járulékainak megfizetésére elmarasztalta. A m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék azonban ebben az eljárásban hivatalból figyelembe veendő semmiségi esetet észlelvén, az iratokat áttette a semmitőszékhez, az pedig 1876. évi deczember 5-én 17056. sz. alatt következő határozatot hozott:

«Mindkét alsóbb birósági itélet, úgy az azt megelő-

zött egész eljárás megsemmisittetik, s a kereset felperesnek visszaadatni rendeltetik;

mert eltekintve, hogy a kereseti felzet szerint a kereset Dekker Simon Törökbecse község birája ellen intéztetett, magában a kereseti kérelemben pedig a törökbecsei árvatár kéretik marasztaltatni, ezen szabálytalan kereset folytán azután az első biróság a kereseti tőkében alperest, a másod biróság pedig a községi árvapénztárt marasztalta el, *minthogy kereset az árvapénztár mint olyan ellen egyáltalán nem intézhető; hanem jelen esetben gyámhatósági kiutalványozás iránti rendelvény foganatositása forgott kérdésben, melynek csak az illető felettes hatóság utján kell érvényt szerezni s ekként a kereset tárgya a polgári biró hatósága alá nem tartozik:* ez okból mindkét alsóbb birósági itéletet hivatalból megsemmisiteni s a keresetet felperesnek visszaadatni kellett.

Mint látjuk ez a határozat a biróságok és közigazgatási hatóságok illetékességi körére nézve egy igen fontos, s gyakran előforduló esetre nézve döntött. — Mi is teljesen osztjuk a semmitőszék álláspontját, mert a per s az ebből származó végrehajtás az árvapénztári rendet, sőt magát az árvaügyet is megzavarhatná, mert oly pénz is lefoglaltathatnék, mely tán épen más árvák élelmére van szánva. Itt tehát orvoslás, ha az árvapénztár a kifizetés körül késedelmes, csakis a felette álló hatóság előtt emelt panasz utján orvosolható. Felesleges azonban tán még megjegyeznünk, hogy viszont a nagykorúvá vált árvák e felettes hatóságtól méltán megvárhatják, hogy figyelmét az árvapénztári kezelés körúli rendre, s főleg arra is irányozza, hogy az, mely árva s mikor válik nagykorúvá nyilván tartatván, a gyám a kellő pénz beszerzéséről eleve gondoskodjék, hogy azoknak jogos igényeik kielégitésére ne kelljen évekig várni; mert — valljuk meg — az ily perek utjára az illetők leginkább akkor lépnek, midőn a hosszas biztatás a várakozás folytán türelmük kimerülve, azt mint a pressió végső fegyverét használják fel. Erre okot adni nem szabad, s rendes kezelés mellett ok nem is lesz.

Zlinszky Imre,
kir. táblai biró.

Az intvények közlése nem tartozik kizárólag a kir. közjegyzők hatáskörébe.

B. András és neje m—i lakosok 1876. évi 6752. sz. a. a m—i járásbirósághoz O. Mihály és neje ellen intőlevelet nyujtottak be. A járásbiróság erre következő végzést hozott:

«Értesitvények közlése, minő a beadott intő levél is, az 1874. évi XXXV. t. cz. 53. §-a szerint a kir. közjegyző hatáskörébe tartozván — folyamodó oda utasittatik.»

E végzés ellen intetők semmiségi panaszszal éltek, mert: «százados gyakorlatunk az intőlevelek közlését a biróságok hatáskörébe sorolta, s a közjegyzői törvény 53., illetve 98. §-a az intés felőli értesitést nem jelöli ki, mint olyan tényt, melynél okvetlenül közjegyzői okmányra van szükség, a mint hogy ilyen gyanánt a törvény 54. §-ába felvéve nincsen is; tehát a féltől magától függ, ha vajon azon néha gyorsabb, de *mindenkor tetemesen költséges* eljáráshoz akar-e fordulni, akar-e arra költegetni.»

A semmitőszék 1876. évi deczember 6-án 20928. sz. a. következő határozatot hozott:

«Tekintve, hogy az 1874. 35. t. cz. 53. §-a az intvényekre nézve kizárólagos intézkedést nem tartalmaz, melynél fogva a felek attól, hogy a fennálló gyakorlathoz képest intvényüket ellenfeleikkel a kir. járásbiróságok által közöltethessék, elzárva volnának; s e szerlnt a kir. jbiróság panaszlókat az idézett törvény alapján helytelenül utasitotta el a helyett, hogy azt az ellenfelekkel egyszerűen közölte volna: ezeknél fogva a panasznak hely adatván, a nehezelt végzés a prtts. 297 §. 1. pontjánál fogva megsemmisittetik és a kir. jbiróság utasittatik, hogy a 6752. sz. a. benyujtott intőlevelet az abban megnevezett felekkel közöltesse.»

Szél Ákos,
ügyvéd.

Különfélék.

(**Zlinszky Imre**) a magy. tud. akadémia hétfői ülésében tartá székfoglaló értekezését, mely alkalommal ez osztályülés szokatlanul látogatott volt az akadémia jogásztagjai részéről. Ott láttuk *Pauler*, *Wenczel*, *Konck*, *Kautz* és *Hajnik* tanár urakat, *Fogarassy*, *Tóth Lőrincz* és *Suhayda* urakat a birói karból; *Tanárky* államtitkárt, *Keleti K.* m. tan. *Pauler Gyula* orsz. l. sőt más osztályok tagjai közül is számosan jelentek, mint *Gyulai Pál*, *Greguss Ágost*, stb. — A székfoglaló értekezés czime: «*A telekkönyvi intézmény befolyása a tulajdonjog szerzése és érvényesitésére*». Értekező másfél óráig olvasott e tárgyról s mégsem fejezheté be. Érdekesebb mozzanatai közt kiemlitjük azokat, mit nevezetesen az örökösödési és végrehajtási árverés utján való tulajdonszerzésekről mondott; az elsőnél az örökség birtokbavétele, az utóbbinál a birói leütés ténye kell, hogy a tulajdonjog szerzési módját képezze. Értekező fölveté azon kérdést is, hogy a telekkönyvi rendszer mellett fentartandó-e az elbirtoklás intézménye is; szóló behatóan, számos példákkal illusztrálva fejtegeti a kérdést és azon véleménynek ad kifejezést, hogy az elbirtoklás intézménye fenntartandó ugyan, de az évüléssel hozandó kapcsolatba és ekként ne szerzési módot képezzen, hanem csak a bejegyzésre annak utján érvényesitendő igényül szolgáljon.

(**A budapesti ügyvédjelöltek és joggyakornokok egyesületének közgyülése**) jan. 21-én tartatott meg. Az ülés Haydin Károly elnök megnyitó beszédével vette kezdetét; mely zajos helyesléssel fogadtatván, a titkári és pénztárnoki jelentések vétettek tudomásul, s ezután az egyesület alapszabályai módositattak. Keppich Henrik egyesületi tag javaslatára *Majláth* György országbiró a tiszteletbeli elnökség elfogadására felkéretni egyhangulag elhatároztatott. A volt elnök Haydin Károly megválasztatott ez egyesület állandó disztagjának és kimondatott, hogy arczképe az egyesületi helyiségben ki fog függesztetni. A tisztujitás eredménye a következő: Elnök: *Molnár* József; alelnök *Gozsdu* Elek, titkár *Berczeller* Henrik, pénztárnok *Gállos* Ede, ellenőr *Feyman* Gyula, jegyzők *Kallós* Lajos és Dr. *Vécsey* Ignácz, háznagy *Kreith* Gyula gr., könyvtárnok *Greff* József. Bizottsági tagok: *Haydin* Károly, *Kozma* Elek, Dr. *Baintner* Hugó, *Besze* Antal, *Keppich* Henrik, *Weisz* Ignácz, *Jánski* József, *Török* Lipót, *Nyitrai* Gyula, *Engelmann* Zsigmond, *Farkas* Gyula. Póttagok: *Rozemberszky* Ödön, *Klein* Mór, *Basch* Lajos, *Weiner* Salamon, Dr. *Schiller* Henrik és *Jankovich* István.

(«**A csődnyitás feletti tárgyalások Budapesten**») czimü s lapunk f. é. 1-ső számában megjelent czikkre vonatkozólag illetékes helyről azon felvilágositást vettük: hogy midőn e törvényszék ügybuzgó Elnöke a polgári osztály vezetését átvette, nem 2—3 hónapos, hanem 3—4 éves csődnyitási ügyeket is talált, melyekben 60—80 halasztás adatott. Ennek egyik főoka az volt, hogy a csődnyitási kérvények feletti tárgyalások a pertárban tartattak, s a csődreferens nyilvántartásából egészen kiestek. Ezen visszás eljárást az elnök rögtön megszüntette, sőt tovább menve f. é. január 1-jétől fogva — tehát még M. A. urnak különben igen helyes és becses czikkének megjelenése előtt a törvényszék csődosztályát egészen ujra szervezte, egyuttal oda hatván, hogy a csődnyitást kérő kérelmére halasztás ne adassék és az 1840. XXII. t. cz. 6—8. §§-ai szigoruan megtartassanak, minek üdvös eredménye már eddig tapasztalható, a mennyiben már e hó folytán mintegy 35 csődeljárás megszüntetett. — Nem mellőzhetjük azonban ezen alkalommal ugyanazon illetékes helyről vett panaszhangnak is nyilt kifejezést adni, mely azon óhajtásban nyilvánult: hogy az ügyvédi kar is nemes hivatásának helyes felfogásával közreműködjék! Sajnos, ha az ügyvédek «*nagy, igen nagy része*» azt nem teszi. A 9 órára kitüzött tárgyalásra 12 órakor jelennek meg s ily módon kisértik meg a biróság törekvésének meghiusitását. Nem kételkedünk, hogy az elnök erélyessége fog tudni e bajon is segiteni. Mi készséggel felajánljuk a nyilvánosság segédkezését, mely a nemtelen visszaélések megtorlására hathatós eszközül szolgálhat.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

(Folytatás.)

136. §. A 131. és 132. §§. szerint a végrehajtást elrendelő biróság által és a telekkönyvi hatóság által hozott végzés ellen mindkét fél a kézbesitéstől számitott 8 nap alatt felfolyamodást adhat be.

A végrehajtást elrendelő végzésre nézve a másodbiróság végérvényesen határoz; a zálogjog bekeblezése az előjegyzés igazolása vagy a végrehajtási zálogjog feljegyzése tárgyában hozott elsőbirósági végzést megváltoztató másodbirósági határozat ellen további felfolyamodásnak van helye. Ezen felfolyamodásoknak a végrehajtás további folyamára való halasztó hatályára nézve a 39. §. intézkedései alkalmazandók.

137. §. A végrehajtás elrendelése tárgyában hozott végzés ellen intézett folyamodás rendszerint azon biróséghoz adandó be, mely a végzést hozta.

A végrehajtást szenvedőnek azonban jogában áll a végrehajtás elrendelését tárgyazó és az ennek folytán hozott telekkönyvi végzés ellen együttesen adni be felfolyamodást. Utóbbi esetben a felfolyamodás a telekkönyvi hatósághoz adandó be, s ez — ha a 131. §. esete nem forog fent, az iratokat saját felterjesztésével a végrehajtást elrendelő biróséghoz teszi át; honnét az iratok utóbbinak felterjesztésével kiegészitve a II-od biróséghoz felküldetnek.

138. §. A végrehajtási zálogjog bekeblezésének vagy feljegyzésének azon joghatálya van, hogy ezen bekeblezés vagy feljegyzés rangsorozatát követő tulajdonjog bekeblezés vagy előjegyzés a végrehajtás további folyamát meg nem akaszthatja; és hogy azok, a kik az ingatlanra zálogjogot vagy az ingatlanra bejegyzett valamely követelésre alzálogjogot vagy tulajdont később szereznek, a végrehajtás folyamában külön csak akkor értesitendők, ha jogosultságukat és lakásukat a kiküldöttnek bejelentették vagy ez a végrehajtási iratokból különben is kitünik.

139. §. Ha a közös vagyon tulajdonjoga határozatlan részekben van a tulajdonos társak nevére irva, a végrehajtás pedig nem az összes tulajdonos társakat terhelő valamely tartozás behajtására van irányozva: a telekkönyvi hatóság azon végzésben, melyben a végrehajtási zálogjog bekeblezése vagy feljegyzése elrendeltetik, az összes érdeklettek megidézése mellett jegyzőkönyvi tárgyalást rendel s a tulajdonjog aránya felett a netalán szükséges bizonyitási eljárás után itélet által határoz.

Ha ellenkező nem bizonyittatik, valamennyi bejegyzett tulajdonostárs hányada egyenlőnek tekintetik, kivéve ha valamely elhalt egyénnek házastársa és leszármazói vannak határozatlan részben közös tulajdonosokul bejegyezve; mely esetben az ingatlan fele a házastárs tulajdonának, másik fele pedig fejenkénti illetőleg törzsönkénti egyenlő osztályrészekben a tulajdonosokul bejegyzett leszármazók tulajdonának tekintetik.

Két egybehangzó itélet ellen felebbezésnek helye nincsen.

Ezen esetben a végrehajtási iratok a kiküldöttnek az itélet jogerőre emelkedése után az itélet hivatalos kiadványával együtt adatnak ki.

140. §. A végrehajtató azon naptól számitva, a mely napon a végrehajtási iratok a kiküldöttnek kiadattak 8 nap eltelte után a kielégitési végrehajtás foganatositása végett közvetlenül a kiküldöttnél árverési határnap kitüzése iránt jelentkezhetik.

A végrehajtató ezen alkalommal tartozik bemutatni:

a) az ingatlan telekkönyvi hiteles kivonatát, mely a végrehajtató javára a végrehajtási zálogjog bekeblezését vagy feljegyzését tartalmazza; a jelentkezést megelőző 15 nap folyama alatt legyen hitelesitve;

b) a kikiáltási ár megállapitására szükséges adatokat;

c) az árverési feltételek tervezetét.

Ezen adatoknak a kiküldötthöz való elküldése az árverési határnap kitüzése iránti jelentkezésnek tekintetik.

141. §. A kikiáltási ár megállapitása szempontjából a végrehajtató az elárverezendő ingatlannak a legközelebb mult évbeli állami adójáról kiállitott adóhivatali, s a menynyiben az adó a községben fizettetik községi bizonyitványt tartozik beszolgáltatni.

142. §. A kiküldött a mennyiben az árverést elrendelendőnek találja ez iránt az árverési hirdetmény kibocsátása által intézkedik, — ha pedig az árverést nem találja elrendelhetőnek az árverési feltételekre vezetendő elutasitó végzés kapcsában a 140. §. szerint beadott iratokat a végrehajtatónak kézbesitteti, megjelölve az elutasitó végzésben esetleg azon hiányokat, melyek az árverés elrendelése szempontjából pótlandók.

143. §. Azon körülmény, hogy a jelentkezés a 140. §-ban megirt határidő eltelte előtt adatott be, az árverés elutasitása indokául nem szolgálhat; azonban az árverés csak ezen határidő eltelte után rendelhető el; és ha e határidő eltelte előtt a végrehajtást szenvedő tartozását teljesen kielégiti az idő előtti jelentkezés által felmerült költségek őt nem terhelhetik.

144. §. Az árverés elrendelése esetében a kiküldött által kibocsátandó hirdetménynek a következőket kell tartalmaznia:

1-ör az elárverezendő ingatlannak a törvényszéki terület, község és telekkönyvi szám szerinti pontos megjelölését;

2-or a végrehajtatónak és végrehajtást szenvedőnek megnevezését, s azon követelés összeg szerinti megjelölését, melynek behajtására a kielégitési végrehajtás irányozva van;

3-or a kiküldött által megállapitott kikiáltási árt;

4-er az árverési határnapnak vagy határnapoknak naptár szerinti napját és óráját;

5-ör a venni szándékozók által leteendő bánatpénz összegét;

6-or annak megemlitését, hogy az árverési hirdetmény kibocsátásával egyidejüleg a kiküldött által megállapitandó árverési feltételek s a kikiáltási ár megállapitására vonatkozó adatok a hivatalos órák alatt a telekkönyvi hatóság mely helyiségében tekinthetők meg;

7-er annak megemlitését, hogy a további eljárás során — ide értve az árfelosztást is, a kiküldött is a biróság által hozandó végzések azon érdekletteknek, a kik a biróság székhelyén nem laknak, vagy kellő időben ott lakó meghatalmazottat nem neveznek a postára adás által saját költségükre küldetnek meg és a feladást követő napon kézbesittettnek fognak tekintetni.

A telekkönyvi hatóság székhelyén lévő ingatlanok árverése a telekkönyvi hatóság helyiségébe, más helyen levő ingatlanok árveré se pedig az illető község házához tüzendő ki.

145. §. A kikiáltási ár szőllőknél és házosztály alatt álló ingatlanoknál az évi államadó kétszázszoros összegében, földadó alá eső más és házbéradó alá eső ingatlanoknál az évi államadó százszoros összegébon. Az ingatlanok után fizetendő általános jövedelmi pótadó és a községi adók számitásba nem vétetnek.

146. §. Az ingatlanokkal együtt a 145. §. szerint megállapitandó kikiáltási ár mellett azon tartozékok is elárvereztetnek, melyek az ingatlantól állaguk sérelme vagy nevezetes értékcsökkenés nélkül el nem választhatók.

A mennyiben az árverési feltételek ellenkező kikötést nem tartalmaznak az ingatlanokkal együtt árvereztetik a

végrehajtást szenvedőt illető még be nem szedett függő termés is. Ezeknek becsértéke, a mennyiben az érdeklettek valamelyike azt az árverés napját 15 nappal megelőzőleg bemutatott helyhatósági becslevéllel igazolja az árverés alkalmával a kiküldött által a kikiáltási árhoz hozzá számittatik, s ha az árverés napját 8 nappal megelőzőleg ezen becsérték az érdeklettek valamelyike által kifogásoltatnék: a függő termés becsértéke az árverést közvetlenül megelőzőleg a kiküldött által hivatalból kinevezett egy szakértő közbenjöttével becsültetik meg.

147. §. A kir. kisebb haszonvételek az ingatlannal együtt csak azon esetben árvereztetnek, ha ez az árverési hirdetményben világosan kifejezve van.

Ezen esetben a kikiáltási árhoz az ezen jogok után fizetett jövedelmi adó százszoros összege az árverési hirdetmény kibocsátása alkalmával hozzászámitandó. Ha a jövedelmi adó összege bizonyitható nem volna, ezen jogok becsértékét a felek által bemutatandó, esetleg a mennyiben ezen jogok közösen kezeltetnek a közbirtokosság elnökétől, pénztárnokától vagy egyes közbirtokossági tagoktól beszerzendő adatok és felvilágositások alapján a kiküldött állapitja meg.

A kir. kisebb haszonvételek a mennyiben nem az ingatlannal együtt árvereztetnek, az ingóságokra előirt szabályok szerint vétethetnek végrehajtás alá.

148. §. Az árverési hirdetmény kibocsátásával egyidejüleg az elárverezendő ingatlanra és értékére való tekintettel s a végrehajtató által bemutatott tervezet figyelembe vétele mellett a kiküldött akként állapitja meg az árverési feltételeket, hogy egyrészről a végrehajtató kielégitése szükségtelen késedelem nélkül eszközölhető legyen, másrészről a végrehajtást szenvedő is a jelzálogos hitelezők érdekei sérelmet ne szenvedjenek, a vevők versenye pedig ne nehezittessék.

Különösen világos határozatokat kell az árverési feltételeknek magokban foglalniok az iránt, mennyi összeg legyen az árveréskor bánatpénzül leteendő, továbbá a vételár milyen részletekben s mely időben fizettessék, végre mit kell a vevőnek teljesitenie a végett, hogy az árverezendő ingatlant birtokba vehesse és hogy a telekkönyvi átirás eszközölhető legyen.

Az árverési feltételekbe felveendő, hogy a vevő a vételár után az árverés napjától számitva 6% kamatot fizetni köteles, és a vétel után járó kincstári illetéket viseli. Ezen kötelezettségek a vevőt akkor is terhelik: ha ezeknek az árverési feltételekbe felvétele mellőztetett.

A mennyiben az árverési feltételekben az ellenkező világosan kitéve nincsen, a bánatpénz készpénzben vagy óvadékképesnek nyilvánitott értékpapirokban, a 35. §-ban megállapitott árfolyam szerint számitva, teendő le.

149. §. Az árverésre, ha a 145. és 147. §. szerint megállapitott kikiáltási ár 500 frtot meg nem halad, a hirdetmény kifüggesztésének napjától számitott hatvan napra csupán egy árverési határnap tüzetik ki, azon hozzáadással, hogy ezen határnapon az ingatlan a kikiáltási áron alul is el fog árvereztetni.

150. §. Ha a kikiáltási ár 500 frtot meghalad: a hirdetmény kifüggesztésétől számitott legalább hatvan napra első, és e naptól számitott legalább harmincz napra másod árverési határnap tüzetik ki.

Ezen esetben az első árveréskor az ingatlan, ha csak abba az összes étdeklettek (152. §.) közjegyzőileg hitelesitett névaláirással ellátott, avagy a kiküldött előtt tett és jegyzőkönyvbe veendő s az érdeklettek által aláirandó nyilatkozatba bele nem egyeznek, a kikiáltási áron alul el nem adathatik, a második árverési határnapon ellenben az ingatlan a kikiáltási áron alul is eladatik.

151. §. Az árverési hirdetmény a 149. §. esetében csupán a telekkönyvi hatóságnál való kifüggesztés és az illető járásbiróság területén való szabályszerü körzés által tétetik közzé.

Az 151. §. esetében a kifüggesztésen kivül a hirdetmény az illető törvényszék területén közhirré teendő, s ezen felül egyszer a hivatalos lapba igtatandó.

Ezen kivül saját költségén mindenik érdekelt (152. §.) kivánhatja, hogy az árverési hirdetmény valamely más közlönyben, vagy a hivatalos lapban egyszernél többször illetőleg a 149. §. esetében is közzé tétessék. — Az ebbeli szóval is előterjeszthető kérelmet, ha a hirdetési dijak előlegeztetnek, a kiküldött teljesiteni köteles.

A hirdetménynek a telekkönyvi hatóságnál kifüggesztett példányára a kiadóhivatal főnöke a kifüggesztés napját reá jegyezni, s aláirásával ellátni köteles. Ezen hirdetményi példány az árverési határnap eltelte után leveendő és az iratokhoz csatolandó.

152. §. Az árverési hirdetmény külön kézbesittetik:

a) a végrehajtatónak,

b) a végrehajtást szenvedőnek,

c) mindazoknak, a kiknek javára a bemutatott telekkönyvi kivonatból kitünőleg az elárverezendő ingatlanra zálogjog vagy valamely bekeblezett zálogjogra alzálogjog, vagy más telekkönyvi jog van bekebelezve, vagy előjegyezve; vagy az e tárgyban beadott kérvény mint elintézetlen széljegyezve, vagy mint nem jogérvényesen elutasitott feljegyezve van;

d) a végrehajtást szenvedő netaláni tulajdonostársának,

e) a kir. adófelügyelőnek.

Az árverési hirdetmény a *b) c) d)* pont alatt emlitett érdekelteknek a hirdetményi időzés mellőzésével a keresetre hozott első végzésre előirt szabályok megtartása mellett kézbesitendő.

Ha a hirdetmény kifüggesztésétől számitott 30 nap alatt az árverési hirdetménynek a *b) c)* és *d)* pontban érdekeltek részére való kézbesitéséről a szabályszerü vétbizonyitvány be nem érkezik, a kiküldött a nem értesitett érdekeltek képviseletére ügygondnokot rendel. A gondnoki rendelvény kapcsában az árverési hirdetmény is legalább az árverési határnap előtt 15 nappal kézbesitendő.

A kirendelt gondnok azon nem értesitett érdekeltet, kinek részére kineveztetett, a végrehajtási eljárás egész folyama alatt, az árfelosztást is ide értve, képviseli, mindaddig, mig ez képviseltetéséről nem gondoskodik.

A mennyiben érdekösszeütközés nem valószinü, ugyanazon ügygondnok több érdekelt részére is kinevezhető; a végrehajtást szenvedő részére azonban ha a 135. §. szerint ez meg nem történt, mindig külön ügygondnok rendelendő. Az érdekeltek a gondnok kinevezéséről tudva lévő utolsó lakhelyökre, s ha ez nem tudatnék azon községbe czimzendő ajánlott levél feladásával értesittetnek, a mely községhez az elárverezendő ingatlan tartozik.

153. §. Ingatlanok, a mennyiben törvény szerint egy telekkönyvi jószágtestet képeznek, együttesen bocsátandók árverés alá.

Ha valamely telekkönyvi jószágtest különböző részletszámok alatt bejegyzett több birtokdarabból áll, s a végrehajtató az árverési feltételek tervezetének előterjesztése alkalmával az illetékes helyhatóság bizonyitványát mutatja be az iránt, hogy az egyes birtokrészleteknek külön-külön árverés alá bocsátása kedvezőbb eredményre nyujt kilátást, mintha a telekkönyvi jószágtesthez tartozó birtokrészletek együttesen árvereztetnek: kivánságára a kiküldött az árverést akként rendeli el, hogy az egyes birtokrészletek külön fognak árverés alá kitétetni. Ezen esetben a végrehajtató a 141. §-ban megjelölt adatokat akként köteles előterjeszteni, hogy azokból a különböző birtokrészletek kikiáltási ára külön-külön megállapitható legyen, ellen esetben e tárgybeli kivánsága nem vétetik figyelembe.

A végrehajtást szenvedő jelzálogos hitelezők, és a mennyiben az egész ingatlan árvereztetik, a tulajdonos társak az egyes részleteknek külön árverezés alá bocsátását előterjesztés (166. §.) során kivánhatják, tartoznak azonban ugyanazon adatokat beszolgáltatni, mely fentebb a végrehajtatóra nézve előirva van.

Több telekkönyvi jószágtestet, ha egyidejüleg árvereltetnek, is együttesen árverés alá bocsátani nem lehet.

154. §. Ha több jószágtest árvereltetik, vagy ugyanazon jószágtest különböző birtokrészletei külön tétetnek ki árverésre az árverési hirdetményben a jószágtestek és birtokrészletek azon sorrendben sorolandók fel, a mely sorrendben az árverés megtartatni fog.

Ha a különböző birtokrészleteknek külön árverezését a telekkönyvi hatóság rendeli el, végzésében egyszersmind az árverés sorrendét is megállapitja; mi ha nem történnék, az árverezés a telekkönyvi bejegyzés sorrendében történik.

155. §. Ha valamely ingatlan jószágra több tulajdonostárs közül csak egynek vagy többnek, de nem valamennyinek adóssága miatt intéztetik végrehajtás, rendszerint csak a végrehatást szenvedő vagy szenvedők hányadára rendeltetik el az árverés.

Ezen szabálytól eltérőleg az egész ingatlanra rendeltetik el az árverés:

a) ha az egész ingatlan kikiáltási ára 500 frtot, vagy a végrehajtást szenvedő vagy szenvedők hányadának kikiáltási ára 250 frtot meg nem halad,

b) ha Budapesten oly ház és beltelek árvereztetik, melynek kikiáltási ára 10,000 frtot vagy a végrehajtást szenvedő vagy szenvedők hányadának kikiáltási ára 5000 frtot meg nem halad,

c) ha más helyen oly ház és beltelek árvereztetik, melynek kikiáltási ára 4000 frtot, vagy a végrehajtást szenvedő vagy szenvedők hányada 2000 frtot meg nem halad.

156. §. Azon esetben, midőn az árverés csupán a végrehajtást szenvedő vagy szenvedők hányadára rendeltetik el: a tulajdonostársaknak jogában áll a hirdetmény kézbesitésétől számitott 8 nap alatt a telekkönyvi hatósághoz azon kérelmet terjeszteni elő, hogy az egész ingatlan bocsáttassék árverés alá. Ha ezt a végrehajtást szenvedőn vagy szenvedőkön kivül valamennyi tulajdonostárs kérelmezi, az árverés az egész ingatlanra elrendelendő s a kiküldött uj árverési határnap kitüzésére, s uj hirdetmény kibocsátására utasitandó.

Az ujabb hirdetés költségei ezen esetben a tulajdonostársak által viselendők.

157. §. Midőn a 155. §. eseteiben nem csupán a végrehajtást szenvedők jutalékára rendeltetik el az árverés: a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársaknak vagy ezek bármelyikének jogában áll a végrehajtató követelését beváltani.

A 155. és 156. §§. eseteiben a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársaknak vagy ezek bármelyikének jogában áll az ingatlanra árverezni.

Ha a közös ingatlant a tulajdonostársak közül egy vagy többen vették meg: a vételár azon hányadát, mely az ő hányadának megfelel, befizetni nem kötelesek. A befizetett vételár felosztása és a terhek kitörlése ez esetben azon módon eszközlendő, mintha csak a többi tulajdonostársak hányada bocsáttatott volna árverés alá.

158. §. Ha a közös ingatlanra a végrehajtató követelését megelőzőleg oly követelés biztositására van a zálogjog bekebelezve vagy előjegyezve: mely a végrehajtást szenvedőkön kivül egy vagy több tulajdonostárs hányadát is egyetemlegesen terheli: az árverés ezek hányadára is elrendelendő akkor is, ha a 155. §. esetei nem forognak fent.

Ezen tulajdonostársak azonban az árverést rendelő végzés kézbesitésétől számitott 8 nap alatt jogositva vannak a telekkönyvi hatóságnál az árverésnek a végrehajtást szenvedő vagy szenvedők hányadára való korlátozását kérni, ha az illető jelzálogos hitelezőknek közjegyzőileg hitelesitett nyilatkozatát mutatják be arra nézve, hogy ha csupán a végrehajtást szenvedő vagy szenvedők hányada árvereltetik, a vételárból követelésök kielégitését csak azon arányban igénylendik, a mely arányban a végrehajtást szenvedő vagy szenvedők hányada a többi adós hányadához áll.

Ha a végrehajtást szenvedők hányadán kivül a többi adósok hányada is árvereztetik: utóbbiak sem árverezhetnek.

159. §. Az elárverezendő ingatlanok tartozéka a helyszinén rendszerint nem iratik össze. A végrehajtatónak azonban jogában áll saját költségére az illetékes helyhatóság által a tartozékokat összeiratni és ezen összeirásról kiállitott helyhatósági bizonyitványt a kiküldöttnek bemutatni, ki a tartozékok összeirását a végrehajtási iratokhoz csatolja.

Ha azonban az előterjesztett iratokból az tünik ki, miszerint az elárverezendő ingatlannak a 145. §. szerint megállapitandó kikiáltási ára legalább 5000 frtot tenne, valamint akkor is, ha a végrehajtató az illetékes helyhatóság bizonyitványával igazolja, hogy az elárverezendő ingatlanon gyár vagy gőzmalom vagy más oly rendkivüli épitmény van, mely az érték megállapitására döntő befolyásu: kérheti, hogy az árverés elrendelése előtt a kiküldött a helyszinén a tartozékok szabályszerü összeirását, s ugy ezek mint az ingatlan becsértékének hivatalból kinevezendő két szakértő általi szabályszerü megbecslését eszközölje. Ezen esetben az árverés a helyszini eljárás befejezése után rendeltetik el és kikiáltási árul a becsár szolgál.

160. §. A végrehajtást szenvedőnek az árverési hirdetmény kifüggesztésétől számitott 15 nap alatt az előző szakasz esetein kivül is jogában áll az általa viselendő költségeknek előleges fedezése mellett az ingatlan tartozékainak összeirását és hivatalból kinevezett szakértő általi becslés eszközlését a kiküldöttnél kérelmezni.

Ha ily tartozék összeirás és becslés eszközöltetik, a felveendő jegyzőkönyv az iratokhoz csatoltatik, s a kitüzött árverési határnapon ezen becsérték leszen kikiáltási árul alkalmazandó.

Ujabb hirdetmény kibocsátása csak azon esetben szükséges, ha a 149. §. szerint egy árverési határnap lett kitüzve, s a becslés eredménye szerint az elárverezendő ingatlan becsértéke 1000 frtot meghalad. Ezen esetben az ujabb hirdetmény által, vonatkozással az előbb kibocsátott hirdetményre, egy második árverési határnap tüzetik ki, azon hozzáadással, hogy az ingatlan becsáron alul csak ezen második árverésen fog eladatni. Ezen hirdetmény a törvényszék területén s egyszer a hivatalos lapban meghirdetendő.

Ha az utóbb eszközlött becslés szerint a becsár 1000 frtot meg nem halad, s a 149. §. szerint egy árverési határnap tüzetett: kikiáltási árul a becsérték vétetik ugyan, de az ingatlan a kitüzött egy árverési határnapon a becsáron alul is eladatik.

161. §. Ha az elárverezendő ingatlanra még jogérvényesen el nem döntött tulajdonjog igény van telekkönyvileg feljegyezve, s a végrehajtató követelése a tulajdonjog igény feljegyzése után van telekkönyvileg bekebelezve: az igény jogerejü eldöntéseig az árverés csak azon feltétellel rendelhető el, hogy a feljegyzett igény az uj tulajdonos ellen is érvényesithető leszen.

Ha pedig a végrehajtató követelése az igény feljegyzését megelőzőleg van telekkönyvileg bejegyezve: az árverés az igényre való tekintet nélkül rendelendő el és foganatositandó; a vételár azon része azonban, mely az igényt megelőzőleg bejegyzett tehertételek kielégitése után fent marad, az igény jogerejü eldöntéseig birói letétben tartandó.

Ugyanezen szabályok alkalmazandók akkor is, ha az elárverezendő ingatlanra valamely tulajdon iránt inditott per van feljegyezve.

162. §. Ha valamely ingatlanra zálogvisszaváltási jog van telekkönyvileg feljegyezve: ugy a zálogbirtokosnak, mint a zálogvisszaváltásra jogositottnak telekkönyvi joga az ingatlanok árverésére előirt szabályok szerint árvereztetik el azon módositással, hogy ezen esetekben a kiküldött az árverési hirdetmény kibocsátása előtt helyszini becslési eljárást tartani, s a még hátralévő zálogos évek és a zálogszerződés feltételeinek figyelembe vételével a becsértéket hivatalból kinevezett 2 szakértő által megállapitani köteles.

Ha azonban a végrehajtató követelése a zálogvisszaváltási jog feljegyzését megelőző elsőséggel van bekebelezve, az árverés az ingatlanra a zálogvisszaváltási jogra való tekintet nélkül rendelendő el; s a vételár azon maradványa, mely a zálogvisszaváltási jog feljegyzését megelőző tehertételek kielégitése után fent marad, birói letétbe helyezendő mindaddig, mig azon kérdés, hogy e maradvány a zálogvisszaváltásra jogositott és a zálogbirtokos, illetőleg ezek jelzálogos hitelezői közt mi módon osztandó meg, birói itélettel vagy egyességgel el nem döntetik.

163. §. Ha az elárverezendő ingatlanra szolgalmi jog van telekkönyvileg bejegyezve, az árverés azon feltétellel rendelendő el, hogy az árverés által e szolgalmi jog és kötelezettség nem érintetik.

Ha azonban az ily módon tartott árverésen az ingatlan oly árban adatnék el, hogy a vételárból a szolgalom telekkönyvi bejegyzését megelőző jelzálogos hitelezők követelése teljes kielégitést nem nyerhetne: a leütéstől számitott 8 nap alatt ezen hitelezők bármelyike kérheti a biróságnál, hogy az árverés hatálytalannak nyilvánittassék, s az ingatlanok a szolgalmi jog fenntartása nélkül való ujabb árverése rendeltessék el.

164. §. Ha az árverés tárgyát szőllőbirtok képezi, a végrehajtatónak vagy a végrehajtást szenvedőnek avagy a telekkönyvileg érdeklettek bármelyikének kérelmére a végrehajtás foganatositására illetékes biróság a szőllőnek általa hivatalból kinevezett zárgondnok által való kezelését rendelheti el.

Másnemü ingatlanok zárgondnoki kezelése csak azon esetben rendeltethetik el, ha a kérvényező igazolja hogy e nélkül az ingatlan az árverésig értékcsökkenés veszélyének tétetnék ki.

165. §. A kiküldött az árverési hirdetmény kibocsátásával egyidejüleg a hirdetménynek egy példányát az árverés feljegyzése végett a telekkönyvi hatóságnak megküldeni s egyszersmind jelentésében megjelölni köteles azon telekkönyvi érdekletteket, a kiknek részére a 152. §. *c)* és *d)* pontja szerint az árverési hirdetmény kézbesitését elrendelte.

Az ezen felül netalán levő telekkönyvi érdekelteknek a mennyiben lakásuk a telekkönyvből kitünik, a telekkönyvi hatóság részéről az árverés feljegyzését rendelő végzés kézbesitendő.

166. §. A kiküldöttnek az árverés elrendelésére vonatkozó intézkedései és végzései ellen a 152. §. szerint érdek-

lettek a 38. §. értelmében előterjesztést használhatnak s az előterjesztés beadására rendelt határidőn belül a kiküldött által megállapitott árverési feltételek módositását is kérelmezhetik.

Az előterjesztést, és az árverési feltételek módositását tárgyazó kérvényt a kiküldött az összes iratok kapcsában azon telekkönyvi hatóságnak adja be, a mely tőle a kiküldetést nyerte; s a telekkönyvi hatósága mennyiben az előterjesztésnek vagy az árverési feltételek módositása iránti kérelemnek helyét találja megfelelően intézkedik, a kiküldöttnek a teendők iránt köteles utasitást ad; s a mennyiben szükséges ujabb árverési határnapok kitüzését, ujabb árverési hirdetmény kibocsátását rendelheti el.

A telekkönyvi hatóság végzése elleni felfolyamodásra és ennek halasztó hatályára nézve a 38. és 39. §§. intézkedései alkalmazandók.

167. §. A 150. §. esetében ha az első árverésen a kikiáltási ár meg nem igértetett, a kiküldött hivatalból köteles, az előbbi hirdetményre való hivatkozással ujabb hirdetményt kibocsátani.

Ezen hirdetmény hirlapi hirdetés mellőzésével a 151. §. szerint teendő közzé. Az árverési hirdetmény kifüggesztésének legalább az árverést 20 nappal megelőzőleg kell történni.

Ezen hirdetmény a 152. §. szerint érdekletteknek, a mennyiben helyben laknak, vagy helyben lakó megbizottjukat bejelentették, és a 152. §. szerint kinevezett ügygondnoknak vétiv mellett, a többi érdekletteknek pedig a 144. §. 7. pontja szerint póstai uton kézbesitendő.

A klrdetési dijak előlegezése mellett saját költségére bármely érdekelt fél követelheti, hogy a másod árverés hirlapilag meghirdettessék.

168. §. Ha a 149. §. eseteiben az első, vagy valamely másod vagy későbbi árverés sikertelen maradt, a kiküldött a végrehajtatónak vagy a végrehajtást szenvedőnek szóbeli, vagy irásbeli jelentkezésére egyébként a 167. §. intézkedéseinek megtartása mellett ujabb árverési határnapot tűz ki; ha azonban a sikertelen maradt árverés napjától számitott fél év alatt ujabb árverési határnap kitűzése iránti kérelem nem terjesztetett elő: az iratokat a telekkönyvi hatósághoz bemutatni köteles. Ezen jelentés alapján az árverési feljegyzés kitörlése rendelendő el.

Ugyanezen szabályok alkalmazandók akkor is, ha valamely kitüzött árverés a felek közmegegyezésével elhalasztatott. A 150. §. eseteiben ha az első árverés halasztatott el, ujabban két árverési határnap tűzendő ki.

A sikertelen maradt vagy elhalasztott árverés határnapjától számitott fél év eltelte után az árverés ujabb elrendelése a telekkönyvi hatóságnál kérelmezendő.

Az ujabb árverés elrendelése esetében az iratok a kiküldöttnek kiadatnak, ki a végrehajtató jelentkezésére a 140. és következő §§. szabályai szerint tűzi ki az ujabb árverési határnapot.

Ha a 150. §. esete forog fent, az ujabb árverésre akkor is két határnap tűzendő ki, ha korábban már az első árverés megtartatott.

Az érdeklettek értesitésére nézve a 152. §. intézkedései megtartandók.

169. §. Ha a végrehajtási zálogjog bekebelezésének elrendelésekor ugyanazon végrehajtást szenvedő ellen ugyanazon ingatlanra valamely más végrehajtató követelésének behajtása czéljából kielégitési végrehajtási eljárás van már folyamatban: a telekkönyvi hatóság a végrehajtási zálogjog bekebelezését elrendelő végzésben a későbbi végrehajtatónak a korábbi végrehajtatóhoz való csatlakozását kimondja, s további eljárás végett az iratokat a korábbi végrehajtással megbizott kiküldöttnek adja ki.

A csatlakozás elrendeléséről a kiküldöttön kivül a végrehajtató, a végrehajtást szenvedő és a korábbi végrehajtató végzésileg értesitendők.

170. §. Ha a csatlakozás elrendeltetett: a kiküldött, a mennyiben a korábbi végrehajtató érdekében még az árverési hirdetményt ki nem bocsátotta: bármelyik végrehajtató jelentkezésére a korábbi és későbbi végrehajtató követelésének behajtása czéljából s mindkét végrehajtató megnevezése mellett együttes árverési hirdetményt bocsát ki, ha csak egyik vagy másik végrehajtató a kielégitési végrehajtástól való elállását szabályszerün be nem jelentette.

Ha pedig a korábbi végrehajtató érdekében az árverési hirdetmény már kibocsáttatott, a későbbi végrehajtató jelentkezésére a kiküldött póthirdetményt bocsát ki; — melyben a korábbi végrehajtató érdekében elrendelt árverésnek a későbbi végrehajtató érdekében is megtartását mondja ki. Ezen póthirdetmény csupán a végrehajtatónak a végrehajtást szenvedőnek és a korábbi végrehajtatónak, kézbesittetik, s a telekkönyvi hatóságnál kifüggesztetik. Saját költségére azonban s a költségek előlegezése mellett mindenik érdekelt fél kivánhatja, hogy a póthirdetmény hirlapilag is közzététessék. A póthirdetmény az árverés feljegyzése végett a telekkönyvi hatóságnak is megküldetik.

Az árverési határnapot megelőző 15 nap alatt póthirdetmény többé ki nem bocsátható, hanem ha ezen árverési határnapon az ingatlan el nem adatott a 167. és 168. §§. szerint kibocsátandó hirdetménybe a későbbi végrehajtató követelése is befoglalandó; ha pedig az árverés azon ok miatt nem tartatott meg, mert a végrehajtató kielégittetett, vagy a végrehajtástól elállott; a későbbi végrehajtató jelentkezésére a 140. és következő §§. szerint ujabb árverési hirdetmény bocsátandó ki.

171. §. Ha több végrehajtató követelésének behajtása végett ugyanazon ingatlanokra egyidejüleg kebeleztetik be a végrehajtási zálogjog, a végrehajtás foganatositására egy kiküldött rendeltetik és a további lépések a végrehajtatók érdekében együttesen teendők meg.

Ezen esetben a kiküldött bármelyik végrehajtató jelentkezésére az árverési hirdetményt valamennyi végrehajtató érdekében együttesen bocsájtja ki, hacsak egyik vagy másik végrehajtató a kielégitési végrehajtástól való elállását szabályszerüen be nem jelentette.

172. §. Az árverési határnapon a kiküldött a helyszinén megjelenvén, az árverést, a mennyiben a végrehajtás hivatalból foganatositandónak van rendelve hivatalból, ellenkező esetben pedig csak akkor foganatositja, ha a végrehajtató képviselve van; vagy irásbeli beadványban avagy jegyzőkönyvbe vett nyilatkozatban bejelentette, hogy magát az árverésen képviseltetni nem akarja, de az árverés foganatositását kivánja.

173. §. Az árverés megkezdése előtt a megállapitott, illetőleg módositott árverési feltételek felolvastatnak.

Ezután a kiküldött az árverelni szándékozókat felhivja, hogy a megállapitott bánatpénzt kezeihez tegyék le, avagy pedig ennek a biróságnál birói letétbe történt előleges elhelyezéséről kiállitott szabályszerü letéti elismervényt szolgáltassák át, és az árverési feltételeket irják alá.

Ezután az árverés a becsár kikiáltásával megkezdetik, s folytattatik mindaddig, mig fokozatos igéretek tétetnek. Ha többet igérni senki sem akar: a kiküldött az árverés berekesztésére zárhatáridőt tűz, mely 5 percznél rövidebb és 15 percznél hosszabb nem lehet, de az érdeklettek valamelyikének kérelmére ujabb 15 perczczel meghosszabbitható.

Ha ujabb igéret tétetik az árverés folytatandó, s a fentebbieknek megfelelően az igéret megszüntekor ujabb zárhatáridő tüzendő ki.

A zárhatáridő elteltéig bármely árverezni szándékozó időközben is leteheti a bánatpénzt, és tehet igéretet.

174. §. Azon esetben midőn az ingatlan becsáron alul is eladatik, ha a becsár meg nem igértetnék a kiküldött a kikiáltási árt fokozatosan lejebb szállitani köteles mig igéret nem tétetik.

Ha igéret tétetik a további igéretekre és a zárhatáridő kitűzésére nézve a 173. §. intézkedései tartandók meg.

Ha a végrehajtató az árverésnél képviselve van a kikiáltási ár fokozatos lejebb szállitása közben az árverés felfüggesztését kérheti mindaddig mig igéret nem tétetett. Több végrehajtató érdekében elrendelt árverés esetében a joggal végrehajthatók csak együttesen élhetnek.

Hivatalból foganatositandónak rendelt árverés esetében, ha kikiáltási ár fokozatosan az eredeti kikiáltási ár egy negyedére leszállittatott; a kiküldött az árverést felfüggeszteni s ujabb árverési határnapot kitüzni köteles. Az ujabban kitüzött határnapon a kiküldött által ezen ok miatt az árverés fel nem függeszthető.

Felfüggesztendő a további árverés azon esetben is, ha több jószágtestnek, vagy ugyanazon jószágtesthez tartozó különböző birtokrészleteknek egy része árverésen oly áron adatott el, hogy a telekkönyvi állás figyelembe vételével a végrehajtató követelése járulékaival együtt a már elárverezett ingatlanok vételárából kétségtelenül kitelik.

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 5. SZ. Budapest, 1877. február 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A becstelenség mint a büntettek következménye. Németh Péter ig. minist. fogalmazó urtól. — A birtokról annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint, Dr. Uzoni Sándor, n.-szebeni ny. r. jogtanár urtól. — A czég-bejegyzés elmulasztásának jogi következményei. Dr. Nagy Ferencz urtól. -- Törvénykezési szemle: A törvényes zálogjogról s ennek különösebb eseteiről. Vörös Vidor ügyvédjelölt urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat a gyámügy rendezéséről.

A becstelenség mint a büntettek következménye.

A büntett maga után vonja a büntetést, mely majdnem kivétel nélkül lényegileg a személyes szabadságnak rövidebb vagy hosszabb elvonásából áll. Midőn a bünös személyes szabadságát visszanyerte és a polgári társadalomnak visszaadatik, az igazság eszméjében sértett társadalommal külsőleg kibékülve, ott helyét visszafoglalhatja. Mindamellett létezik ezután is bizonyos erkölcsi korlát a börtönből épen kiszabadult fegyencz és a büntető törvény tilalmait még meg nem szegett polgárok közt. Ezen korlá tot lehet helytelennek mondani, mert a büntettes kiállván szabadságbüntetését, bünhödött tetteért, de eltagadni nem lehet. Minden bölcsészeti deductió itt a tények logikájával szemben erejét veszti. Az erkölcsi iszony a büntett, az erkölcstelenség előtt erősebb mindazon következtetésnél, melylyel az ellenkezőt bizonyitani iparkodnak. És nagyon szomoru is lenne, ha évezredes államélet, a civilisatió és a kereszténység eszméinek ráhatása alatt annyira sem fejlődött volna az emberi lélek és kedély, hogy bárhol találkozzék az erkölcstelenséggel, ott iszonyt, undort ne érezne. Ez az undor kifejezésre jut azokkal szemben is, kik büntett miatt büntetésüket már kiállották, és pedig azért, mert az erkölcsi ösztön bennök joggal sejtheti az erkölcsi romlottságot. Ha ezen sejtelem alaptalannak bizonyul be az által, hogy az erkölcsi javulás feddhetlen élet által igazoltatik, akkor az undor magától enyészik el. Nincs tehát semmi igazságtalanság abban, ha az erkölcsi közvélemény a bünösöktől elvárja, hogy előbb javulásukat megmutassák, s csak ezután tekinti őket teljesen rehabilitáltaknak. Menynyire adhatnak ezen erkölcsi közérzületnek kifejezést a törvények, hol van a határ, melyen tul a törvényes intézkedéseknek helye nincsen, mennyit szabályozhat ezen kényes tárgyból a törvénynek rideg és nem hajlékony szava, és mennyi befolyást kell a közvéleménynek engedni, ezekre a következőkben kisértjük a feleletet megadni. A létező jogállapot kellő feltüntetése végett vessünk azonban előbb egy pillantást azon történelmi fejlődésekre, melyek alapján ez létrejött ugy hazánkban mint a hozzánk legközelebb eső országokban, melyek joga a hazainak alakulására fontos befolyást gyakorolt.

A sulyosabb büntetéseknek alapgondolata kezdettől fogva a büntettes személyiségének megsemmisitése volt, és csak a legujabb időkben, midőn a halálbüntetés már csupán az elrettentés szüksége miatt tartatik fen, tértek el a törvényhozások ezen eszmétől. Azon államokban, hol a teljes jogu polgárok osztálya mellett, kik szabadsággal és polgári magán jogaikon kivül politikai jogokkal birtak, a szolgaság intézménye fenállott, gyakorlatból ismeretes volt az, hogy a politikai és jogi személyiség nem mindig össze van kapcsolva a physicai személyiséggel és hogy physikai személyiség fenállhat a jogi nélkül. Közel volt tehát a gondolat, a büntetést, mely a személyiség megsemmisitésére irányult bizonyos esetekben a politikai és jogi személyiség megsemmisitésére megszoritani, a physikai személyiséget pedig megkimélni. Ez ugyis a jogi személyiség nélkül mitsem ért, mert az ekkép jogaitól megfosztott ember, egyéniségét vesztette, a jogokból teljesen ki volt zárva, a közéletből teljesen mellőzve. A politikai személyiség jogi önállást adott; sőt a jog a közügyekben való részvétre majdnem minden népnél a jogi személyiség feltétele volt. Azon népek, melyek szabadsággal birtak, alkalmazták is a jogi és politikai személyiségnek megsemmisitését mint sulyos büntetést. A számkivetés, a rabszolgaságba való eladás, a kijelentés földönfutónak (vogelfrei) mind meg annyi különböző alakjai voltak ezen büntetésnek. Még az egyháznak nagy átka is, mint a keresztény személyiségnek büntetéskép való megsemmisitése is ide számitható. Hazánkban sem volt ismeretlen a legrégibb időkben ezen büntetés. A névtelen valamint a székely krónika egyhangulag jelentik, hogy a vérszerződés szerint azon fejedelmi személy, ki tett esküjét megszegné, zárassék ki a nemzetből, Szent István törvényeiben pedig az eladást a rabszolgaságba sokszor találjuk büntetéskép kimondva.

Előfordul ezen büntetés valamennyi népnél, mely az európai államképzésnél állandóbb szerepet vitt. A fejlődés a Közép-Európában letelepedett népeknél ugyanazon irányban történt és a jogi személyiség ezen megsemmisitéséből alakult ama «büntetés jogkövetkezményei» neve alatt ismert jogmegfosztások rendszere. A magyaroknál azonban nem oda fejlődött ki ezen büntetés, és a politikai és jogi személyiségnek megsemmisitése eltünik, a mint megszünik a szolgaság. Ez után hazánkban ezen büntetésnek emléke kihalt.

Ezen nevezetes és a mai magyar jogrendszernek egyik kiváló sajátságát megalapitott különbségnek okai az államszervezet külömbözőségében rejlenek.

A germán népek által alkotott államok rendi szervezettel birtak. Az, ki nem volt a rendek (Stände) egyikének tagja, jogi személyiséggel, politikai jogokkal nem birt, «ehrlos» «rechtlos» vala. A szolga, továbbá az, ki az akkori fogalmak szerint szabad, önjogu férfihez nem illő foglalatosságot üzött, «rechtlos»-nak tekintetett. «Rechtlos» volt azonban az is, kinek jogi és politikai személyisége büntett miatt meg lett semmisitve, ki bűntett miatt rendi állását vesztette, a rendből ki lett zárva. Ennek az eredménye azonban csakis a jogoktól való megfosztás volt és nem járt becstelenséggel a szónak mai értelmében, mert a kizárás nem történt csupán a kizártnak bűne miatt, és egy és ugyanazon tett nem vonta okvetlenül és mindig a kizárást maga után. Az embert ölő csak akkor volt kénytelen kiválni a rendből, ha sem ő, sem hozzátartozói a pénzbirságot megfizetni nem tudták. Ha erre képes volt, maradt a rend tagja és tette miatt szégyen nem érte. A büntettnél

tehát inkább a magánjogi oldal lépett előtérbe és elkövetése eredményezhette a polgári jogoktól való megfosztást mint büntetést, esetleg a physikai személynek megsemmisitését, a vagyon elkobzását is, de nem megvetést a bűntett miatt.

A szolgaság megszünése után a nemesi magában elzárt egészet képező renddel szemben kifejlődött a polgári ép ugy elzárkózó rend. A rendek jogaikból egyes tagjaikat most is kizárhatták és ki is zárták. Ekkor azonban ezen kizárás már nem történt mint régen azért, mert az illető a büntett miatt reá kiszabott pénzbirságot lefizetni nem tudta. Időközben átalakult a büntetési rendszer. A büntettnél a kereszténység befolyása által előtérbe lépett az erkölcsi oldal, azon mozzanat, hogy annak elkövetése erkölcstelen tett. Ezen felfogáshoz képest módosultak a büntetések is s a kiegyezési rendszer, mely a pénzbirságok rendszere volt, halomra dőlt. Módosultak azonban a nézetek is, melyeket a bűntettes felett táplált a nép. Az erkölcstelenség, a gonoszság, a kereszténység tanai szerint megvetendő, gyülölendő; a nép nem igen értvén az elvont fogalmakkal való bánásmódhoz, concret tárgyat keresett, s találta azt a bűntettesekben, kik a bűntett elkövetése által lelkületük gonoszságát napfényre hozták. Ezen nézetnek gyakorlati következményei nem maradtak ki. Azok, kik egyáltalában jogokkal birtak, az államszervezet folytán tartoztak valamely rendhez s ha rendtársaink (Standes genossen) megvetéssel fordultak el tőlük, ha nem akarták többé türni körükben ezáltal tényleg jogi és politikai személyiségüket vesztették. A kizárás a rendből tehát az illetőnek megvetése miatt történt, azért mert rendtársai becstelennek tartották. Természetes, hogy a kizárás csak a rendre szóllott, melynek tagja az illető volt. Ebből azután kifejlődött és fenáll még ma is azon visszásság, hogy a nemes, ki bűntett miatt elveszti nemesi előjogait, polgársággal büntettetik. A rendtársak szigoruan őrködtek a felett, hogy rendjük tagjainak hirneve szeplőtlen maradjon. Ha valaki aljas cselekményt követett el, s ilyennek tekintették most már a büntetteket mind, a rendből kizáratott, ezáltal jogait vesztette, «rechtlos», «ehrlos» lett. Most azonban ezen fogalom már többet fejezett ki mint hajdan, mert a politikai és jogi személyiség elvesztésén felül benne volt még a szégyen, a megvetés, a gyalázat, szóval a becstelenség. Összeforrt a becsület fogalma a jogképesség fogalmával s mert minden becstelen ki lett zárva a rendből, aránylag rövid idő alatt meg volt állapitva a tétel, hogy a becstelen, az a ki bűntettet elkövetett, jogképességgel nem bir. A bűntett elkövetéséről akkor lehettek a rendtársak biztosak, ha valaki el lett itélve bűntettéért, és a kizárásnak akkor adhattak tényleg kifejezést, ha büntetését kiállotta. Innen terjedt a nézet, hogy a becstelenség és ezzel együtt a jogmegfosztás a büntetés következménye. Nagy mérvben elősegitette e felfogásnak meghonosodását a római jognak azon tétele, hogy minden elitéltetés in publice judicio infamiat szül Még azon külső, de épen azért a népre nézve talán leghatásosabb mozzanat, hogy a büntetéseket a bakó hajtotta végre s ennek megérintése becstelenitett, — is megerősitette a nézetet, hogy a büntetés becstelenit.

Németh Péter,
ig. miniszt. fogalm.

(Folyt. következik.)

A birtokról

annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint.

III.

A birlalás birói védelme.[1]

A birtokban bizonyos vagyoni *érdek* jut tettleges érvényre. A birtoknak megtámadása ezen érdeket sérti és koczkáztatja. Ezen érdek *megóvása* az, a mi a birtokvédelemnek magánjogi jelentőséget kölcsönöz; *ez* az, a mit a jog a birtok által és a birtokban védelmez. Ámde a birlaláshoz, legalább bizonyos esetekben épen oly önálló vagyoni érdek füződhetik, mint a birtokhoz, anélkül, hogy más birtokának elismerése azon bármit változtatna. Tehát a birtokvédelem elvének beiső következetességnél fogva ki kell terjednie a birlalás ezen eseteire is.

Az ált. polg. t. k. (339. §.) a birtok védelmének elvét a birtok önkényes háboritásai általános tilalmának alakjában juttatja kifejezésre. Lehet-e következetlenség nélkül állitani, hogy ezen tilalom az önkényes háboritást csak is ott éri, a hol a vagyoni érdek a birtokban jut tettleges érvényre; ellenben érintetlen hagya ott, a hol az a birlalásban szintoly tettleges érvényre jut? Kevésbbé sértő-e az önkény, kevésbbé káros, veszélyes-e annak eredménye itt mint ott? — RANDA (i. m. 73. l.) a *bérlőben* jogbirtokost lát, s ugyanazért őt birtokvédelemben véli részesitendőnek; de ezen vélelmet megvonja a *zálogtartótól*, mert ezt puszta birlalónak tartja. Ámde lehet-e ezt helyeselni? Lehet-e nyilván tarthatatlannak nem itélni azon érvelést, hogy a zálogtartónak *semmi szüksége* sincs önálló védelemre, mert azt a birtokos közvetitése által elérheti? Ugyan mi szolgálhatna a védelem *szükségessége* megbirálásának mértékeül, ha nem az ahoz füződő vagyoni érdek? s valjon mivel van a zálogtartónak kisebb érdeke a zálog; mint a bérlőnek a bérlemény megtartásában? Amannak követelése valósitása, emennek a bérleményről várt haszna lehet a birlalástól feltételezve; és eltekintve attól, hogy a birtokos távolléte, vagy más okkól való akadályoztatása miatt a zálogtartó birlalásának védelme meghiusulhatna,[2] valjon a birtokos közvetitése nem eszközölhetné-e épen ugy a bérlő birlalásának védelmét, mint a zálogtartóét; mivel volna kevésbbé szükségtelen, fölösleges az önálló védelem az elébbire, mint az utóbbira nézve? miért volna utóbbi inkább ráutalva a birtokos közvetitésére mint elébbi? hiszen pl. a *római* jog épen a zálogtartót ruházta fel önálló birtokvédelemmel az által, hogy u. n. származtatott birtokot (l. II. 33. jegyz.) tulajdonitott neki, mig a bérlőt utalta a birtokos közvetitésére. De RANDA azon esetről nem emlékezett meg, midőn maga a birtokos háboritja a zálogtartót birlalásában, s ez valóban a legközvetlenebbül tünteti fel a különben *nagyérdemü* iró nézetének téves voltát. Ebben az esetben sem lehetne a zálogtartónak *semmi szüksége* önálló birtokvédelemre?! Ezt bizonyára komolyan állitani nem lehet.

Az önálló vagyoni érdekkel párosult birlalás, tárgyazzon az akár valamely dolgot, akár valamely (birtokképes) jogot, a jog védelmét ép ugy szükségli, mint a birtok; és

[1] Az á. p. t. k. commentatorai közül a birlalást védelemben részesitendőnek vélik, habár a védelem határainak tüzetesebb kijelölése nélkül: ZEILLER, II. 85. l. WINIWARTER, II. 78. l. ELLINGER, 165. l. STUBENRAUCH, (első kiadás) I. 679. l. És elhibázott RANDÁ-nak (71. l. 2. jegyz.) azon állitása, mintha nevezett irók önmagukkal ellenmondásba jövén, a birlalás védelmének csak szoros értelemben vett háborgatások esetében adnának helyet, ellenben megtagadnák azt teljes jogellenes elvonás esetében. Mert ezek a 346. §. esetében a R. által idézett helyeken (ZEILLER, II. 97. l. WINIWARTER, II. 69, 93—95. ll. ELLINGER, 169. l. STUBENRAUCH, I. 686. l.) nemcsak hogy világosan el nem zárják a birlalót a védelemtől, hanem arra, hogy ezt tenni kivánnák még következtetés útján sem lehet rájönni. Hogy ezen esetben a kérdésről egészen hallgatnak, egyszerü magyarázatát abban találja; mert elébb a 339. §. alkalmából, mely a birtokvédelem elvét általánosan megszabja, egyszer már kimondották, hogy a birlalót védelemben részesitendőnek tartják. — Ugyanezen nézetben van UNGER, Entwurf 81. l. és System, II. 111. §., 340, 342. ll. és 6, 7, 14. és 16. jegyz. — Ellenkező véleményben vannak RANDA, 71—78. ll. és az ő nyomán STUBENRAUCH (második kiadás) I. 452. l. és KIRCHSTETTER 176. l. — A *gyakorlatot* illetőleg, a GLASER-UNGER-féle gyüjteményben 936. sz. a. előforduló legfőbb törvényszéki döntvény a bérbeadóval szemben a bérlőt kifejezetten *mint birlalót* védi; a 990. és 1030. sz. alatti pedig minta kibérlett *ház, lakás tettleges birtokosát*, mely kifejezés alatt birlalónál egyéb nem lehet értve. (L. e. é. II. 7. jegyz.).

[2] Ezen esetben maga RANDA *czélszerüségi okokból* (Utilitaetsgründe) ajánlatosnak tartja a birlalás védelmét. És ugy látszik, hogy munkája folyamában szakit azon nézetével, hogy a birlalónak nincs szüksége védelemre, midőn ugy nyilatkozik, hogy törvényhozásilag a birlalás védelme nyilt kérdés (v. ö. i. m. 74. l. 5. jegyz. és 90. l.)

nem forog fen helyes ok, melynélfogva az id. §. által a birtok biztonságára felállitott védelmet a birlalástól meg lehetne tagadni. Ha ennélfogva a törvénynek közvetlenül a birtokot tárgyazó szabványaiból nem is lehetne érvet meriteni annak bizonyitására, hogy az a birtok mellett a birlalást is szándékozik védeni: a kétségtelen *analogia*[3] folytán lehetne és kellene a birtok védelmét a birlalásra átvinni (á. p. t. k. 7. §.). Ámde erre nincs szükség, mert nézetetem szerint egyszerü *törvénymagyarázat* által (á. p. t. k. 6. §.) ki lehet mutatni, hogy a birtok védelmét általánosan, elvileg szabályozó 339. §-ban a «birtok» szó *szélesebb* értelemben van használva, melyben az a birlalást is magában foglalja.

Ugyanis eltekintve attól, hogy az á. p. t. kvnek a birtokról szóló fejezete némely helyein (323. 324. 344. §§.) a «birtok» szó — mint ezt a birlalás védelmének ellenzői is elismerik — a birlalásra is alkalmazható értelemben fordul elő, s hogy viszont némely esetekben (315. 334. §§.) a «birlalás» birtokot is jelent,[4] minélfogva a törvény ott, a hol utóbbit ki akarja zárni, a birlalást még különösen körülirja (p. o. a 318. §-ban azon birlalóról szól, «ki valamely dolgot nem a maga, hanem más nevében birlal» a 348. §. a «*csupán* birlalóról»;[5] a mi minden esetre bizonyit annyit, hogy a törvény sem a birtokot, sem a birlalást nem veszi mindig szoros értelemben —: a következőket hozhatni fel annak bizonyitására, hogy a törvény *szélesebb* értelemben veszi a birtokot épen ott, a hol annak védelméről van szó:

Az á. p. t. k. 320. § a az *önsegély tilalmát* (19. §.) a birtokra alkalmazván, azt szabja meg, hogy «érvényes czim által csak valamely dologra nézvei birtokjogot nem magát a birtokot nyerhetni meg. Kinek csak joga van a birtokhoz, *ellenzés esetében magát önhatalommal a birtokba nem helyezheti;* hanem azt a rendes birótól, czimének előadása mellett, törvény utján kell követelnie». Tehát a törvényt azt rendeli, hogy a jogosultnak «ellenzés esetében» «önhatalommal» nem szabad a birtokba helyezkednie; de *kivel szemben* nem szabad ezt tennie? erről a törvény hallgat; nem szenvedhet azonban kétséget, hogy *azzal* szemben, a ki a birtok tárgyának tettleges hatalmában van, legyen az birtokos vagy biraló: valamint kétségtelen az is, hogy ezen tilalom nemcsak arra vonatkozik, a ki még egyáltalában nincsen *jogi értelemben vett birtokban,* hanem azt «érvényes czime» alapján csak meg akarja szerezni; hanem azon *birtokosra* is, kinek birtokát valamely birlaló gyakorolja, tehát a birtokosra is saját birlalójával szemben: miből kitünik, hogy ezen §-ban a «birtok» szó szintén szélesebb értelemben van véve. Ámde ha az id. §. értelmében magának a jogosultnak sem szabad a birlalót és illetőleg saját birlalóját tettleges helyzetéből kiszoritani:[6] a 339. §-nak általános tilalma bizonyára kiterjed a birlalásnak harmadik jogosulatlan személyek részéről származó megtámadására. Ellenkező esetben belső ellentmondást kellene constatálnunk a törvény egyes szabványai között; a mi pedig meg nem engedhető. A «bármi tulajdonságu» *birtok* alatt tehát, melynek háborgatását a 339. §. tiltja, a birlalásnak is értetnie kell. Ha pedig a birlalás a mondottakhoz képest önkényes háborgatások ellen jogilag védelmeztetik, önként értetik, hogy védelmeztetnie kell az a. p. t. k. 346. §. esetében is; a mi annak szövegével nem is ellenkezik. miután ez csak arról szól, a ki vétkes módon jutott birtokához (álbirtokos), és nem határozza mng szorosabban *annak a személyét* a kinek a kiszoritásával ez történt, s a kinek ennek folytán «keresetet lehet támasztani».

Végül szélesebb értelemben fordul elő a «birtok» szó az á. p. t. k. 344. §-ban, mely annak *önótalom általi védelmét* szabályozza, s melynek ide vonatkozó része igy hangzik: «A birtokjogokhoz tartozik a birtokbani magamegótalmazás, és azon esetben, ha a birói segély későn érkeznék, az erőhatalomnak ahhoz mért erőhatalommali visszaverési joga is (19. §.).» Ez általában el van ismerve,[7] s névszerint el van ismerve maga RANDA által is (i. m. 57. l. 75. l. 7. jegyz.). Tévesnek tünik ki azonban azon nézete, mely szerint a birtoknak önótalom általi védelmében nem lát valóságos jogot, (miért is azt «ugynevezett» és «állitólagos» jognak nevezi) mely az általános védelemhezi jogból folyna, hanem azt csupán a «büntető jog kifolyásának» tartja, mely szerint a vétlen védelem (Nothwehr) büntetlen, sőt azt állitja, hogy az id. §. csak a birtokos *büntetlenségét* szabja meg azon esetre, ha birtoka fentartására az erőszakos támadás ellenében a szükséges erőszakot felhasználja. Mely nézetből kiindulva aztán azt állitja, hogy az id. §-ból nem lehet érvet meriteni arra, hogy a birlalónak *joga* volna a védelemhez. — Ezen nézettel szemben valóban talán fölöslegesnek látszhatnék a behatóbb czáfolás. Hát nem azért áll-e szabadságában a birtokosnak az önótalom, mert *joga* van birtoka védelméhez? Hát lehet-e vétlen önvédelemről szó ott, a hol annak, ki a kényszerrel szemben erőszakot használ nincs, *joga* a védelemhez? Nem épen ezen *jog* (legyen az akár a személyiség kifolyása, akár a vagyonból származó) hozza-e magával a vétlen önvédelem *büntethetlenségét?* Hogyan lehet a büntethetlenséget *oknak,* és azt, a *minélfogva annak helye van,* a büntethetlenség *okozatának, «kifolyásának»* tekinteni?!

A birtokosnak joga van birtoka védelméhez, s ennélfogva joga van az az ellen intézett erőszakos támadást megfelelő erőszakkal elháritani. Az önoltalom nem egyéb, mint a *védelmi jog* természetes kifolyása és nem terjedhet amannál szélesebb körre, s hogy ezt igy fogja fel az id. §. is, az kitünik azon szabványából, mely szerint az önoltalmat csak azon esetre engedi meg, «*ha a birói segély későn érkeznék*», tehát a birói segélyhezi jogot feltételezi. Ezt megerősiti az id. §-nak a 19. §-ra való hivatkozása. — (V. ö. e. é. bevez. 1. jegyz.) Ámde a mondottakból következik, hogy egyfelől a birlalónak jogot adni az önoltalomhoz, másfelől tőle megtagadni a birói védelemhezi jogot: kirivó ellentmondást foglal magában.

A birlalás tehát *a tárgyilagos jog védelmében részesül.* Ez egyelőre bizonyos annak azon eseteire nézve, melyekhez önálló vagyoni érdek füződik (pl. zálog, bérlet, haszonkölcsön, precarium). Áttérek azon kérdésre, mennyire lehet helye ezen védelemnek ott, a hol ily érdek nem forog fen? — Mindenek előtt azonban hangsulyozandónak tartom, hogy itt, a birlalás természetéből kifolyólag, *tettleg fenálló és érvényesülő* érdekről van szó, és nem *jogosult érdekről.* Ily érdek a birlaláshoz *tettleg* füződhetik ott is, a hol az az utóbbinak alapul szolgáló jogviszony elenyészte folytán jogilag *többé már* nem állhatna meg, sőt ott is, a hol annak ezen viszony természeténél fogva jogilag *egyáltalában nem volna helye.* Más szóval valamely jogviszony fen — vagy

[3] Ezen kétségtelen analogia alapján terjesztette ki a középkori némethoni törvényszéki praxis és jogtudomány a római Unde vi interdictumot, mely csak a birtok védelmére szolgált, az actió spolii alakjában a birlalás védelmére. — (V. ö. BRUNS, «Die Besitzklagen des römischen und heutigen Rechts» 226. s k. ll.).

[4] V. ö. RANDA, 63—66, 56—58. ll. és 74. l. 7. jegyz. továbbá 34. l. KIRCHSTETTER 176. és 163. ll.

[5] V. ö. UNGER, Entwurf, 81. l. STUBENRAUCH (első kiadás) I. 679. l.

[6] Különös az, hogy RANDA 88. l. 11. jegyz. UNGER (System II. 342. l.) azon állitása ellen, hogy az, a ki önsegélyt használ, tartozik azt, a mit elvont, visszaszolgáltatni, azon érveléssel él, hogy osztrák jog szerint az önsegély *büntetlen!* Mintha bizony a restitutio iránti kötelesség *büntetés* volna! Hiszen UNGER maga épen az idézett helyen világosan kiemeli, hogy osztrák jog szerint az önsegély tilalmának megszegése *magánbüntetést* nem von maga után. De igenis maga után vonja az á. p. t. k. 19, 320, 339. és 346. §§. értelmében a vagyoni, elégtétel illetőleg az elébbeni állapot visszaállitása kötelességét. Mi köze tehát az önsegély büntethetlenségének annak tilalmával? hogyan jöhet kérdésbe a *büntethetőség* ott, a hol az önkényesen elvontnak a *restitutiójáról* van szó?!

[7] V. ö. ZEILLER, II. 86. l. WINIWARTER, II. 78, 79. ll. NIPPEL III. 58. l. ELLINGER, 167. l. UNGER, Entwurf 81. l. KIRCHSTETTER 176. l.

*

fen nem állása, illetőleg természete magában véve nem szolgálhat a birlalással járó vagyoni érdek lehetőségének ismérveül. Ámde a tettleg érvényesitett érdekkel párosult birlalás önmagában véve elégséges a jogi védelemre. Ugyanazért a bérlő, haszonkölcsönbe vevő vagy precarista, a ki szerződése, illetőleg engedélye lejárta után a dolog használását folytatja; a záloghitelező, a ki követelése kielégitése daczára a zálogot visszatarja; a letétményes vagy megbizott jószágkezelő, a ki a letétmény vagy kezelt dolog kiszolgáltatását megtagadja és azt saját hasznára forditja; a lelő, a ki a talált dologra vonatkozólag szándékosan elmulasztja azon kötelmek teljesitését, melyek a tulajdonos kipuhatolása végett törvényesen megszabvák, *tettleg*, habár nem azon szándékkal, hogy *sajátjukká* tegyék az idegen birtokot, érvényre juttatott érdeköknél[8] fogva birlalásuk fentartására *jogosulvák* a birói védelemre, annak nemcsak harmadik személyek; hanem annak részéről származó önkényes megsértése esetében is, a kinek a nevében birlalnak: és ennélfogva a birlalásukra intézett erőszakos támadás esetében az önoltalom jogát gyakorolhatják utóbbival ugy; mint elébbiekkel szemben.

A mi már azon kérdést illeti, védelemben részesül-e a birlaló azon esetben is, ha neki a birlalásban, sem az annak alapul szolgáló jogviszony természeténél fogva, sem tettleg saját közvetlen *érdeke nincs*: erre *tagadólag* felelek.

Talán következetlennek látszhatnék a törvényből leszármaztatni, hogy a birlalás önálló védelem tárgya és azután annak védelmét mégis *megszoritani* és azt a birlaló *érdekébe* helyezni. Nézetem szerint azonban a következetlenség vádja igazolatlan volna; mert az érintett megszoritást a törvény szavaiból szintén ki lehet magyarázni. Ugyanis a mi egyelőre a birtokos és az érdekét szolgáló birlaló (pl. letétményes) közötti viszonyt illeti, szem előtt tartandónak vélem, hogy az á. p. t. k. 320. §-a a jogosultnak a birtokba való helyezkedést «*ellenzés esetében*» tiltja, s hogy a 339. §. «*önhatalmu háborgatásról*» szól. Ott természetesen, a hol a birtokhoz jogosult a valóságos birtokossal vagy ennek helyettesével; avagy saját birlalójával szemben, a ki legalább tettleg a birlaláshoz való önálló érdeket érvényesit (ha ez nem is jogosult) — «helyezkedik birtokba»: az «önhatalmu háborgatás megállapitására nem szükséges az utóbbiak részéről különös «*ellenzés*»; mert ezen esetekben a tettleg érvényesülő idegen érdek a leghatározottabb és legérthetőbb *ellenzést* foglalja magában, Ellenben ott, a hol a birlalónak sem jogos, sem tettleg ervényesitett érdeke nincs, birlalása tárgyának a birtokos részéről elvonása csak azon esetben tekinthető önkényesnek, önhatalmunak, ha annak a birlaló *ellene mondott*, vagy *ellene szegült*: ha azt «*ellenezte*, s ez által *saját érdekét* kifejezésre juttatta. Ha azonban ily ellenzés sem forog fen, *érdeksérelemről*, s következőleg tiltott önsegélyről, «önhatalmu háboritásról» nem lehet szó,[9] s ennélfogva védelemnek sincs helye. Ki fogná pl. állitani, hogy azon esetben, ha a birtokos a letétményes által őrzött dolgát, arra hirtelen szüksége levén, utóbbinak lakásán, a hol annak csak hozzátartozóit találja hon, magához veszi és elviszi: a letétményesnnek joga volna annak kibocsátását birtokperrel követelni: talán csak azért, hogy azt *maga* adhassa át birtokosának![10]

A mi végül azon esetet illeti, ha az idegen érdeket szolgáló birlaló *harmadik személyek* által háborgattatik birlalásában, illetőleg vettetik ki abból: nincs kétségem benne, hogy a birlaló annak a nevében, a kinek a birtokát helyettesiti, igénybe veheti a birói védelmet, sőt erőszakos támadás esetében az önoltalom jogát is gyakorolhatja. Ezt az általa képviselt idegen érdek önkényes megsértése hozza magával, mely felett őrködni *kötelmében* áll,[11] sőt gyakran (névszerint a birtokos távolléte, vagy egyéb okbóli akadályoztatása esetében) a gyakorlati *szükségesség* fogja követelni.

Ezen vizsgálódások eredménye tehát az, *hogy a birtokvédelem elve felkarolja a birlalást is.*[12] A birlalás önálló védelme a birlaló *saját érdekében* leli természetes határait; mert *általában* csak valamely érdek állapithatja meg a jog védelmének lehetőségét és szükségességét.[13]

A jog védelmének szempontjából tehát azon korlát, mely a birtokot a birlalástól elválasztja, s mely az alany *akaratából* indul ki, mintegy elsimul és a birtok *szélesebb értelmet* ölt, melyben az a birlalást is magában foglalja. Ezen szélesebb értelemben, a védelem szempontjából tehát a birlalás is *birtoknak* tekintethetik: a minthogy a gyakorlatban valóban igen gyakran annak is tekintetik és nevezetik.[14] A birtok ezen *szélesebb körből* csak annyiban válik ki a maga *szorosan* meghatározott, *sajátlagos mivoltában*, a mennyiben mint az *elbirtoklás* alapja jő tekintetbe.

Ha azon kérdés merül fel: vajjon a *dolgok* vagy a

[8] A «nemo sibi causam possessionis mutare potest» jogszabálynak melyet az á. p. t. k. 319. §-a a következő szavakban juttatott érvényre: «valamely dolog birlalója nincs jogositva tartoztatása alapját önhatalmulag megváltoztatni, s ezáltal magának czimet tulajdonitni» — értelme csak az, hogy a birlaló egyoldalu akarata által nem teremthet birlalásának oly *czimet*, mely *jogszerü birtok* megalapitására alkalmas (á. p. t. k, 316. §.): tehát hogy *birlalását* egyoldalulag nem teheti *jogszerü birtokká*. Mert, hogy a birlaló akaratának külsőleg megfelelően kifejezésre juttatott *megváltoztatása* által birlalását tettleg (habár jogszerütlen) *birtokká átváltoztathatja:* az annyival kevésbé szenvedhet kétséget; mert maga az á. p. t. k. (345. §.) a precaristát, a ki «azt, mi neki csak szivességből engedtetett meg, állandó joggá változtatni iparkodik», — *birtokosnak* (habár álbirtokosnak) nevezi. Miből következik, hogy a birlalásra vonatkozó szándék, s ez által maga a birlalás minősége is, birtokszerzésre irányzott akarat *nélkül is tettleg* megváltoztatható. (V. ö. RANDA, 143, 144. ll.). — A *gyakorlat* szempontjából v. ö. GLASER-UNGER-féle gyüjteményben 206. sz. a. feljegyzett legfelsőbb törvényszéki döntvéuyt, mely a bérbeadónak a berlet idejének *lejárta után* a bérlemény feletti önkényes rendelkezése ellenében a bérlőt védelmezi; továbbá az 1565. sz. alattit, melyben egy bizonyos telekre vonatkozólag ususfructusra jogosult *nőnek* elhalálozása *után* annak *férje*, mint a telek *tettleges birtokosa* (birlalója) védelmeztetik a telket önkényesen birtokba vevő tulajdonossal szemben.

[9] Tehát egy és ugyanazon egyoldalu tény, mely önkényesnek és sértőnek tünik ki ott, a hol érdekkel párosult birlalás ellen intéztetik: minden önkénytől és sértéstől ment lehet ott, a hol a birlaláshoz érdek kötve nincs. Ugyanazért arra vélek következtetni, hogy a birlalás védelmének jelzett határait maga UNGER is elismeri; midőn rendszerének az önsegélyt tárgyazó általános tanában (II. III. §. 340. és 342. ll. és 6, 7, 14, 16. jegyz.) a birlalónak jogot tulajdonit, hogy a hitelező, illetőleg tulajdonos által tőle *önkényesen* elvont dolognak, mint *spoliumnak* utóbbiak részéről *visszaszolgáltatását* kereshesse. — A porosz *Landrecht* I. R. 7. cz. 144. §-a értelmében a puszta birlaló (l. e. é. II. 8. jegyz.) azáltal, kinek birtokát gyakorolja, birlalásból minden esetben kitétethetik.

[10] V. ö. a GLASER-UNGER-féle gyüjteményben 256. sz. a. feljegyzett legfelsőbb törvényszéki döntvényt, mely a hagyatéknak biróságilag kirendelt kezelőjétől az egyik örökössel szemben; a 605. sz. alattit, mely a szolgálatából elbocsásott jószágigazgatótól megbizójával szemben; a 819. sz. alattit, mely a perbeli zárgondnoktól az egyik peres féllel szemben *megtagadja* a birtokvédelmet.

[11] V. ö. WINIWARTER, II. 78. 79. ll. Ugyanazért nem látok okot RANDA (90. l. 14ª jegyz.) azon nézetének elfogadására, hogy az á. p. t. k. 347. §-a esetében kinevezett *zárgondnok* birlalásának *harmadik személyek* általi háborgatásai esetében védelmet ne kereshetne. — A *porosz* Landrecht I. R. 7. cz. 137. §-a a birlalónak védelem iránti jogát épen az idegen birtok megóvását és fentartását tárgyazó *kötelmeibe* helyezi.

[12] A *római* jog a birlalást magában véve (l. e. é. II. 33. jegyz.) nem részesitette védelemben. (V. ö. SAVIGNY i. m. 91, 92. ll. BRUNS, Besitzklagen, 226. l.) — A *porosz* Landrecht a birtokos mellett a fennebb (9. jegyz.) emlitett megszoritással a birlalót is védi (I. R. 7. cz. 141. és 146—150. §§.) — A *franczia* jog (code de proc. civ. 23. czikk) csak az «*à titre non précaire*» birtokost jogositja fel a birtokkeresetre; a birlalót tehát attól elzárja (l. e. é. II. 2. jegyz.). — Ellenben a *szászországi* t. k. (208, 209. §§.) a birtok védelmét a birlalóra is kiterjeszti. — A birlalás *magyar* jog szerint is védelemben részesül a birtok mellett. V. ö. WENZEL: «A magyar magánjog rendszere, II. 16. l. és a gyakorlat szempontjából a m. kir. Curia legfőbb itélőszéki osztályának a «Döntvénytár» VI. folyamában 68; VIII. folyamában 159; ugyszintén IX. folyamában 204. számok alatt feljegyzett itéleteit.

[13] A *közönséges németjog* szempontjából az actio s polii-t hasonlólag az érdekkel párosult birlalásra szoritja BRUNS. (Besitzklagen 236—246. ll.).

[14] Igy különösen legfőbb törvényszéki döntvényekben is (l. fennebb az 1. és 8. jegyzetben hivatoltakat). — Ennélfogva igazolatlannak látom RANDA szigorát, mldőn (11. l. 21ª jegyz.) *a törvény otromba félreértését* (derbes Missverständniss) látja abban, hogy a GLASER-UNER-féle gyüjteményben 1030. sz. a. feljegyzett legfelsőbb törvényszéki döntvény a bérlőt «tettleges birtokosnak» nevezi.

jogok birtokának szempontja alá vonandó-e a birlalás?[15] ezen kérdés megoldására a legegyszerübbnek és megfelelőbbnek tartom a *tárgyból* indulni ki, mely maga a birtok emlitett osztályazásának is alapul szolgál. Ennélfogva a dolgok birlalása a dolgok, — a jogok birlalása a jogok birtoka köré sorakoznak. (V. ö. e. é. II. pontja 7. jegyz. és végét). Önként értetik azonban, hogy ott, a hol bizonyos *jog birtoka* valamely dolog birlalásával jár, a birlalást amattól elszakitani és a *dolgok* birtokának szempontja alá vonni nem lehet; mert itt a birlalás nem önmagában álló, hanem mintegy beleolvad egy magasabb fogalomba, melytől elválaszthatlan. A dolgok és jogok birtoka pedig egyesülnek a birtokvédelem elvében. — Ezekhez képest további fejtegetéseimnek alapját általában a *védelem szempontjából* felfogott *birtok* képezendi.

Dr. Uzoni Sándor,
n.-szebeni ny. r. jogtanár.

(Folyt. következik.)

[15] Ezen kérdést felvetvén BRUNS (Besitzklagen 240. l.) a birlalás védelmét (243. l.) általában a jogok birtokának analogiája alá vonja; mely nézetet azonban, legalább az ausztr. jog szempontjából, mely származtatott birtokot nem ismer (l. i. m. 241. és 242. l.) nem tehetek magamévá.

A czégbejegyzés elmulasztásának jogi következményei.

(Vége.)

De a kérdéses intézkedés már azért is kell hogy megtámadtatásban részesüljön, *mert csak az egyes kereskedőt sujtja*, a *kereskedelmi társaságokat ellenben nem* — a mi határozott következetlenség. Hogy ez csakugyan igy van, s hogy nevezetesen a k. t. 4. §-a, mely szerint a kereskedőkre vonatkozó határozatok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók, a fenforgó esetben nem jöhet tekintetbe, kitünik, ha figyelembe veszszük, miszerint a 4. §. csak annyiban jön alkalmazásba, a mennyiben a későbbi, magukra a kereskedelmi társaságokra vonatkozó intézkedések kivételeket, eltéréseket nem állapitanak meg s hogy a jelen esetben ily kivételes intézkedések tényleg előfordulnak. Igy nevezetesen a *részvénytársaságokra* és *szövetkezetekre* vonatkozólag, melyek a czégjegyzékbe történt bevezetés és kihirdetés előtt létezőknek nem tekintetvén (k. t. 160. 228. §§.), a bejegyzés előtt természetesen ezeknél sem jogokról, sem kötelezettségekről a kereskedelmi törvény értelmében nem lehet szó, a mi azonban nem zárja ki azt, hogy azok, kik a bejegyzés és kihirdetés előtt a társaság nevében eljárnak, a törvénynek alá legyenek vetve.

De a *közkereseti* és *betéti társaságra* sem alkalmazható a k. t. 16. §-ának kérdéses intézkedése. Hogy a betéti társaság tekintetében a bejegyzés elmulasztása még azon különös joghátránynyal sujtatik, miszerint a *költag* a bejegyzésig, illetve a bejegyzés közzétételéig keletkezett társasági kötelezettségekért harmadik személyek irányában *beltagként* felelős, a mennyiben igazolni nem képes, hogy azok korlátolt felelősségéről tudomással birtak (k. t. 138. § 3. bek.) — az a kérdéses intézkedés alkalmazhatóságát ugyan ki nem zárja. Az általános joghátrányhoz legfeljebb még egy specialis joghátrány is járulna. De a mi a kérdéses intézkedés alkalmazását ugy a közkereseti mint a betéti társaságra nézve nézetünk szerint kizárja, az a törvény 87. illetve 138. szakasza, melyeknek értelmében a társasági viszony joghatálya (activ és passiv tekintetben) harmadik személyek irányában, azaz kifelé, nemcsak azon időponttal veszi kezdetét, midőn a közkereseti ill. betéti társaság felállitásának a kereskedelmi czégjegyzékbe történt bevezetése közzététetett, hanem *előbb is, mihelyt a társaság üzletét tényleg megkezdette.*

Ha ez igy van, bátran azon kérdést lehet felvetni, valjon miért e különbség az egyes kereskedő és a közkereseti és betéti társaság között? miért részesülnek ez utóbbiak kedvezményben szemben az egyes kereskedővel? — Őszintén megvallva, mi ezen kedvezmény *rátióját* feltalálni képesek nem vagyunk. Nem tudjuk megérteni miért legyen két kereskedő, ha egymással szövetkezik, kedvezőbb helyzetben, mint ha ugyanazon két kereskedő külön-külön folytat üzletet? miért részesüljön *X és társa* czég minden jogban, melyeket a törvény a kereskedők részére megállapit, ellenben *X* czég semmi jogban, hanem csak a törvényben megállapitott kötelezettségekben? Sőt ellenkezőleg azt tartjuk, hogy, ha a bejegyzés kényszerüsége mellett fontos okok harczolnak, ezen okok sokkal inkább forognak fenn a kereskedelmi társaságok, mint az egyes kereskedő tekintetében. *A kereskedelmi társaságok jogi személyisége*[1] az ebből folyó fontos következményekkel, egymagában véve elég ok arra nézve, hogy a kereskedelmi társaságok czégbejegyzése szigorubb sanctió által biztosittassék, mint ez az egyes kereskedő tekintetében szükséges. Hogy a magyar keresk. törvény megforditott eljárást követ, oly anomália, mely legjobban mutatja, mennyire szükséges lett volna, ha a k. t. 16. §-ának kérdéses intézkedése. meghozatala előtt kissé behatóbb érdemleges birálat alá vétetik.

De az egyes kereskedők sem esnek kivétel nélkül a kérdéses intézkedés alá, a mennyiben ugyanis a k. t. 5. §-ában felsorolt *kiskereskedők*, habár ők is be nem jegyzett kereskedők, sőt habár ők czéget nem is vezethetnek, azt be sem jegyeztethetik,[2] mégis — eltekintve a czégekre, könyvekre és a czégvezetésre vonatkozó intézkedésektől — minden jogban részesülnek, melyeket a kereskedelmi törvény a kereskedők részére megállapit. Ez ismét mivel sem igazolható következetlenség! A meddig valaki be nincs jegyezve, habár magát bejegyeztetni tartoznék is, ő ép oly be nem jegyzett kereskedő, mint az, a ki magát bejegyeztetni nem köteles. Miért legyen tehát az utóbbinak egyrészt több joga, másrészt kevesebb kötelessége, mint annak, a ki magát bejegyeztetni tartozik? Sok esetben alig lehet meghatározni, valjon valaki kiskereskedő, vagy czégbejegyzésre kötelezett kereskedő-e? Ezt adott esetben biztonsággal meghatározni, legalább is kiterjedtebb vizsgálatokba kerül, s mit csináljunk addig, mig ezen vizsgálat meg van ejtve? Érvénytelenitsük-e azon cselekvényeket, melyeket a kereskedő időközben előjogai alapján foganatositott, ha később kiderül, hogy ő czégbejegyzésre kötelezve van? Resolutiv feltételnek (conditio juris) tekintsük-e a czégbejegyzési kötelezettség megállapitását? Hová fog az vezetni?!

A mire azonban különös sulyt kell fektetnünk, s a miért a kérdéses intézkedés leginkább érdemel megtámadtatást, azon körülmény, hogy miként ez az *Értekezlet* kebelében is felismertetett — *a kereskedelmi törvény egész rendszerével ellentétben áll, egész rendszerét felforgatja.* Ez közelebbi tekintetbevételt igényel:

A régibb különösen középkori kereskedelmi jog *rendi jog, a kereskedői rend kiváltságos joga lévén,*[3] szigoru kriteriumokra volt szükség annak meghatározására, kik legyenek ezen kiváltságos jog részesei, kik tartoznak a kereskedői rendhez.[4] E kriteriumok tisztán *materiálisak* annál kevésbé lehettek. mennél ingadozóbb és változóbb volt az elmélet és gyakorlat felfogása azirán, mit kelljen *kereskedés, kereskedelmi ügyletek* alatt érteni? Ugyanazért sokkal egysze-

[1] V. ö. különösen k. t. 63. 89. 95. 96. 97. 106. §§. — Ellenkező véleményben a közkereseti és betéti társaságra nézve: APÁTHY keresk. jog 63. §., anélkül azonban, hogy ezen elvi álláspont a társaságok minden jogviszonyaira nézve szigoruan keresztülvitetett volna. — V. ö. a jogi személyiség mellett: *Jegyzőkönyvek* 13. ülés, 76. lap. — E kérdés beható fejtegetését fentartjuk magunknak.

[2] V. ö. *szerző* fejtegetéseit a «Jogtud. Közl.» mult évi 48. és 49. számában.

[3] L. ENDEMANN Das deutsche Handelsrecht. 3. kiadás 10. s. k. l., GOLDSCHMIDT Handbuch des Handelsrechts. 2. kiad. I. köt. 318. s. k. 321. 322. 363. s. k. 431. lap., APÁTHY i. m. 50. l.

[4] L. ENDEMANN i. m. 54. l.

rübb és biztosabb volt a kereskedő fogalmát bizonyos *alaki* kriteriumoktól függővé tenni; s ha el is ismertetett, hogy az alaki kellékek egymagukban véve valakit kereskedővé még nem tesznek, hanem, hogy a kereskedés tényleges iparszerü gyakorlása is szükséges,[5] ugy mégis másrészt senki a kereskedők részére szokásilag vagy törvényileg megállapitott jogokban nem részesülhetett, ha az alaki feltételeknek meg nem felelt. Ezen alaki feltételek közé tartoztak különösen: hogy valaki egy kereskedői testület (czéh) tagja legyen, hogy az állami vagy községi hatóság engedélyével birjon, hogy egy kereskedői anyakönyvbe (matricula), egy czégjegyzékbe bejegyeztessék, hogy hitelesitett kereskedelmi könyveket vezessen stb.[6] Igy volt ez különösen a kereskedelmi jog hazájában Olaszországban s hasonló kellékek állitattak fel egyebütt is, hol a kereskedői rend egy kiváltságos jogban részesittetett. E rendszert követi még jelenleg is a *spanyol, portugálliai, braziliai* s több más *amerikai* törvényhozás,[7] s ugyancsak az *1840. XVI. t. cz. 1. §-a* szerint: «törvény előtt rendes kereskedőnek csak az tartatott, ki kereskedési czimét bejegyezteti és kereskedéséről rendes könyveket vezet».

Azonban a kereskedelmi jog idővel megszünvén rendi jog lenni, a kereskedő fogalma is emancipáltatott bizonyos alaki kriteriumoktól. Már a franczia *Code de Comerce* (1808) a mint egyrészt nemcsak a kereskedőket tartja szem előtt (objektiv rendszer), ugy másrészt kereskedőnek nemcsak azt tekinti, ki egy kereskedői testületnek tagja, vagy kinek czége be van jegyezve[8] hanem általában mindazokat: «*qui elercent des actes de commerce et en font leur profession habituelle*» (*Art. 1.*). Ugyanezen álláspontot foglalják el nevezetesen: az *olasz* keresk. törvény (*Codice di Commercio* 1. cz.), a *hollandi* keresk. törvény *Wetboek van Koophandel* 2. cz.), a revideált *belga Code de Commerce* (1. cz.), különösen pedig a *német* keresk. törvénykönyv (4 cz.). Ez utóbbi törvény előzményei közül a két *osztrák javaslat* még fentartotta volt a bejegyzést a kereskedő fogalmának kriteriuma gyanánt, azonban már a *porosz javaslat* (Entwurf eines Handelsgesetzbuchs für die Preussischen Staaten), mely a *nürnbergi* tanácskozmány alapját képezte, a bejegyzéstől teljesen eltekintett sőt, a bejegyzést *rendészeti* szempontból is csak a kereskedelmi társaságokra nézve

[5] L. GOLDSCHMIDT i. m. 447. l. 2. jegyz.
[6] L. GOLDSCHMIDT i. m. 447. l., ENDEMANN i. m. 54. l. 1. jegy., APÁTHY i. m. 105. l.
[7] L. GOLDSCHMIDT i. m. 448. l. 2. jegyz.
[8] A *Code de Commerce* bejegyzést, czégjegyzéket nem is ismer.

követelte. A nürnbergi conferentia azután, a porosz javaslat elvi álláspontjának elfogadásával, a rendészeti szempontból követelt bejegyzést minden kereskedőre — kivételével a kiskereskedőknek — terjesztette ki.

Elvileg, azaz jogilag véve tehát a *német* keresk. törvénykönyv, épugy mint a Code de Commerce s általában az ujabb kereskedelmi jog, tökéletesen eltekint minden alaki kelléktől, kereskedő lévén, s a kereskedő jogaiban részesülvén — a kiskereskedőktől eltekintve — mindenki: «*wer gewerbemässig Handelsgeschäfte betreibt.*» (4, cz.). Ez álláspontot foglalja el, azaz *akarja elfoglalni* a *magyar* keresk. törvény is, mely tudvalevőleg nagyban és egészben véve a német keresk. törvénytől eltérni nem akart. «Kereskedőnek a jelen törvény értelmében az tekintendő, ki saját nevében kereskedelmi ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik» (3. §.). Formai kellékekről, feltételekről itt tehát szó sincs, a materiális kriteriumok: a kereskedelmi ügyletekkel való foglalkozás és az iparszerüség kizárólag döntők. *Igen, de ez egyszerüen nem igaz; a törvény később maga-magát desavouálja!* Csak az, a ki magát bejegyezteti — eltekintve a kiskereskedőktől — az kereskedő a törvény értelmében. Mert hisz a ki magát be nem jegyezteti, az a törvény által a kereskedők részére megállapitott jogokban nem részesülhet, az tehát nem kereskedő a törvény értelmében, hanem ugyanazon tekintetek alá kell hogy essék, mint az, a ki kereskedelmi ügyletekkel *nem iparszerüleg* foglalkozik. Ő legfeljebb annyiban kereskedő a törvény értelmében, a mennyiben a törvény a kereskedőre kötelezettségeket ró, tehát kereskedő is, nemkereskedő is, a mint veszszük, azaz találó kifejezéssel élve: jogi *hermaphrodite!*.....

Kritikai eszmefuttatásunk végeredménye tehát az, hogy a magyar kereskedelmi törvény, bár látszólag az ujabb kereskedelmi jog szinvonalán áll, tényleg mégis a régibb jogfelfogást emeli érvényre, jóllehet attól némileg el is tér. *Haladás helyett tehát visszalépés!* S ezt ugyanazon törvényről kell mondanunk, mely különben azon modern vezérelvből indul ki, hogy a kereskedelmi jog nem rendi jog, hanem mindenkinek joga, ki a kereskedelmi forgalomban részt vesz! Valóban fájdalmas érzet fog el bennünket, midőn ennek constatálására kényszerittetünk s csak azon feltevésben találhatunk némi megvigasztalást, hogy biróságaink, látva a törvény 16. §. második bekezdésének alkalmazhatlanságát, ezt egyszerüen nemlétezőnek fogják tekinteni, beérvén azzal, hogy büntetéssel sujtsák azt, ki magát bejegyeztetni elmulasztja.

Dr. Nagy Ferencz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A törvényes zálogjogról s ennek különösebb eseteiről.

I.

Pusztán gyakorlati álláspontból fogom kifejteni szerény nézetemet jelen igénytelen sorokban felsorolva nehány esetet illustratiójául annak, hogy tételes törvényeink a törv. zálogjogra vonatkozólag mily hiányos intézkedéseket és szabályokat tartalmaznak.

Az anyagi jog meghatározása szerint zálogjog oly dologbani jog, mely a hitelezőnek engedtetik a végre, hogy abból magát követelésére nézve kielégitse.

A zálogjog ezen fogalmából következik, hogy ez a szerzett jogok közé tartozik, tehát bizonyos módok és feltétek között lép életbe az. A jog szerzési módjai pedig a törvény, birói eljárás, szerződés és végrendelet.

E négy zálogjog közötti különbség igen lényeges s figyelemre méltó; mert:

a) a törvényes zálogjog a törvény rendeletén alapszik bizonyos jogviszonyra vonatkozólag, — tehát e jogviszony megkötésével már «ipso facto» életbe lép a viszonyba lépők vagy más harmadik személyeknek e jog szerzésére irányuló tényei nélkül;

b) a birói zálogjogot a forrásául illetve, alapjául szolgáló jogviszony nem hivja életbe, hanem ehhez az illető fél kérő cselekvénye és a biróság ténye követeltetik;

c) a szerződéses zálogjog a szerződött felek cselekvényei akaratnyilvánitása, tehát kétoldalu cselekvényen alapul;

d) a végrendeleti pedig egyoldalu cselekvényen és egyetlen akaratnyilvánitáson.

E négy rendü zálogjog közül melyik a legfőbb? melyik legfontosabb; melyiket illeti meg az elsőség!?

Tétova nélkül a törvényes zálogjognak kell nyujtanunk az elsőséget, mert szerény nézetünk szerint oly jog, mely az alapját képező jogviszony megkötésével azonnal életbe lép; melynek megszerzéséhez külön cselekvény és tény nem szükséges, melyet a törvény à pirori megad, jóllehet még az indok arra nem is létezik — elsőbbséget és a legnagyobb fontosságot érdemel.

A tételes törvények is a legfontosabbik zálogjognak decretálták a törvényest, mert intézkedéseikben feltétlen elsőbbséget adnak annak minden más zálogjog előtt.

A mily észszerü és magában véve természetesnek jelentkezik a törvényes zálogjognak ezen előnyösitése, épen oly szükséges, észszerüen és önmagából természetszerüleg folyó lett volna arról is intézkedni, hogy qualitative mily állást foglaljon el akkor, ha más zálogjoggal összeütközik, s szükséges lett volna e szerint nemcsak meddig terjedését, hanem a biróság közbejöttéveli foganatositásának érvényét és ebbeli minőségét is kitüntetni.

A prdts. 362-ik §-a e tekintetben felette hézagosnak jelentkezik s a legfőbb és legnagyobb visszaélésre szolgáltatott és szolgáltat alkalmat épen azért, mert a precisirozás hiányzik.

Az ausztr. polg. tkv. 1101. §-a már e tekintetben körülményesebben és érthetőbben van szerkesztve; mert mig a prdts. hivatolt czikke csak azt mondja, hogy a bérbeadónak félévi hátralékos bér a haszonbérbeadónak pedig egy évi hátralékos bér erejéig van törv. zálogjoga a bérlő és haszonbérlőnek a bérlemény területén találtató ingóira — az osztr. polg. tkv. hivatolt §-a határozottan hangsulyozza, miszerint e törv. zálogjog kiterjed minden a bérlemény területén találtató, habár a bérlő tulajdonát nem is képező, annál csak bizományban vagy ideiglenesen letett ingókra azon időponttól kezdve, a melyben az ingók a bérleménybe hozattak.

A prdts. tehát az igénykereseti jogot a törvényes zálogjog esetén fennhagyja, az osztr. polg. törv. pedig ezt teljesen beszünteti. És ez igen lényeges különbség. Az egyik §. nem biztositja sem a bérlőt mint tulajdonost sem a bérleményen találtató ingókat, mint idegen tulajdonokat; mig a másik a törvényes zálogjogot, még a tulajdonjog felett is igen helyesen fölénynyel látja el — s a bérlemény tulajdonosát a bérlemény területén találtató ingók tulajdonosa felett előnyösiti; — mi által elejét veszi az egyenlő jogok közötti összeütközésnek, melynek planálása nemcsak terhes a biróra nézve is, de egyáltalán a legelkeseredettebb küzdelmek okozója a társadalmi életben.

Az osztr. tkv. ezen intézkedése és a bérleményen találtató ingók iránti felmerülhető tulajdonjog e korlátolása nemcsak a haszontalan perlekedéseknek veszi elejét, de természetes alapokon is nyugszik: ugyanis kétségtelen, hogy a bérleményi tulajdonos tulajdonjoga már azon tárgyilagos kapocsnál fogva is erősebb, melyben a bérlemény a rajta levő ingókkal áll, — eltekintve hogy ezen ingók egy harmadik tulajdonát képezik; de erősebb az ingók iránti tulajdonjognál már azon körülménynél fogva, hogy az ingók a bérlemény keretén belül vannak, abban helyet foglalnak — tehát egy harmadik személy tulajdonát azon tartja fenn; tulajdonjogát a bérlemény iránti tulajdonjogban gyakorolja az ingókra vonatkozólag: következésképen az ingók iránti tulajdonjog mintegy a bérlemény iránti tulajdonjogban lel tartályt, őrzési és óvási helyet; s ebből kifolyólag a bérlemény iránti tulajdonjog, mert magában rejti az ingók iránti tulajdonjogot, főbb jognak tekinthető — s e tárgyilagos kapocsnál fogva e főbb jognak gyakorlása esetén a kisebb jognak el kell enyésznie.

Prdtsunk ezzel ellenkezőleg felületes intézkedést tartalmaz: sem nem elég határozott sem nem elég őszinte s valóságos fiskális fogással van szerkesztve; mert sem a törv. zálogjogot nem állapitja meg feltétlenül a bérleményen találtató, bárki tulajdonát képező ingókra határozottan — kijelentetten, sem az ingók tulajdonosát nem biztositja tulajdonjoga tekintetében — s még ezen felül a birót a legnagyobb zavarba hozza, mert ennek a tulajdonjog két neme közől meg kell határoznia, hogy melyik legyen erősebb; s igy leggyakrabban, de sőt mindig igazságtalan itélkezésre nyujt alkalmat és módot; — mig a határozott szabály e tekintetben az ily összeütközéseknek véget vetve, mert a törvény nem tudásával magát senki kivételes helyzetbe nem teheti — s a törvény ily kijelentési szabályával szemben mindenki igyekezzék védmüvekkel venni körül tulajdonjogát.

Jóllehet a fentebb kifejtett irányban az osztr. polg. tk. világosabb és határozottabb intézkedést foglal magában, mint prdtsunk, szerény nézetem szerint azonban a törvényes zálogjog valódi és tényleges érvényesitésére még az sem nyujt elég garantiát: mert a jus retentionist kijelentetten nyiltan e törvényes zálogjogba be nem foglalja s mert nem határozza meg, hogy a félévre és egy évre eső bérhátralék tekintetében a törvényes zálogjoggali védelem mily esetben vagy esetekben illeti meg a bérbeadókat.

A törvény intentiója itt az lenne: hogy a törvényes zálogjog fél, — illetve egész évi bérre nézve akkor illeti a bérbeadót, ha a bérlő ingóságaira harmadik személy foglalást vezetett s azokra birói uton zálogjogot szerzett.

Eltekintve attól, hogy mint már fentebb emlitettem szerződéses és végrendeleti zálogjog is van: nyilt kérdés marad, hogy valjon mîdőn a prdts azt hangsulyozta, hogy a házbérkövetelés hátraléka erejéig a zálogjog feltétlenül minden más követelést megelőz; ez alatt érthetők-e a kétrendü zálogjogok: a szerződéses és végrendeleti; másrészt azonban azon kérdés is megfejtetlenül áll, hogy valjon a házbérkövetelés czimén foganatositott birói zálogjog — miután ily esetben ebbe olvad a kétségtelenül fennálló zálogjog, más birói zálogjog fennforgása esetén mikép veendő: egyszerüen törv. zálogjognak vagy egyszerü birói zálogjognak vagy a kettő egyesülésének; az első esetben csak a törv. meghatározott időkig terjedő hátralékokra nézve állhat fenn, a második esetben erősebb leend s a harmadik esetben kizárhat minden más zálogjogot.

Ha a birói közbejárással érvényesitett törvényes zálogjog egyszerüen törvényes zálogjognak tartandó, ugy terjedelmében nem nyerhet, — bármily időre terjedjen is a bérhátralék; ha egyszerüen birói zálogjoggá válik, ugy terjedelmében nyer más birói zálogjogok mellett; ha végre biróilag foganatositott törvényes zálogjognak vétetik, ugy feltétlenül meg kell hogy előzzön még oly követeléseket is, a mely netalán erősebb jogalapból származnék; és ekkor már nem lehet kérdés arra nézve, hogy valjon mily időtartamról ered a bérhátralék?!

Szerény nézetem szerint a mily ártalmas lenne kelleténél jobban terjeszteni ki a törv. zálogjog fogalmát, ép oly hiányos intézkedés lenne annak minden esetekbeni szerep- és hatáskörét figyelmen kivül hagyni, meg nem határozni? mert mindkét esetben nyitva állhatna a jogsérelem utja.

Határozatlan szövegü törvény nem nyujt anyagot egyébre, mint megtámadásra s a mely erőditvényen rés hagyatik, azon az ellenség könnyen bemehet: a törvénynek oly erőditvénynek kell lennie, mely bevehetetlen legyen s melynek gyengébb oldalai ne legyenek, hogy még a bevehetés eszméje se támadhasson fel azokban, kik mellőzésével vagy megdöntésével akarnak jogokat aquirálni maguknak.

Miután a törvényes zálogjog a közönséges mindennapi életben találja ugyszólván mindennapi gyakorlatát, s miután e zálogjog az emberi lét szükségletével: a lakással közvetlen kapcsolatban áll: szükségesnek jelentkezik annak jellegét tüzetesen meghatározni, mi igen kevés munkába kerülne.

A törvényes zálogjog, mint már fentebb kifejtettem jellemét abban rejti, hogy minden különösebb cselekvény nélkül életbe hivatik pusztán a bérleti viszony megalakulása által: következőleg a törvényes zálogjogot különösen érvényesiteni nemcsak nem kell, nem szükséges; de épen sajátságos jelleme a különös érvényesitést cselekvények által ki is zárja.

Ebből önkényt következik, miszerint a törvényes zálogjog a kikötött időhatárig járó hátralékok erejéig foganato-

[illegible] nem igényelvén: mihelyest birói uton érvényesittetik [illegible], jellege változást szenved?! A kérdés itt az, valjon e változás szoros jogi szempontból előnyére szolgálhat-e vagy hátrányára?!

Tulajdonképen, miután a törvényes zálogjog nem jogczím, mely valamely követelés alapját képezhetné, hanem e jog a házbérkövetelésen alapszik: a logika törvényei szerint mihelyt a házbérczímen birói foglalás által zálogjogot szerez valaki, e zálogjog többé nem törvényes zálogjog, hanem birói zálogjog: ez esetben tehát a törvényes zálogjog az erre jogositott önkénytes cselekvénye által elejtetvén,* nem igényeltetvén, a házbérkövetelésnek birói uton eszközlött biztositásánál többé a törvényes zálogjog kérdésbe nem jöhet — hanem egyszerüen birói zálogjog lép hatályba.

Azonban e vélekedést a gyakorlat terére vinni, veszedelmes lenne; veszedelmes lenne éppen azon jogokra nézve, melyeket a törvény különösen megvédni akart; — s ezért sokkal kivánatosabb a törvényes zálogjognak azon fogalma mely a következőkben pontositható össze:

«A törvényes zálogjog fél, illetve egy évi hátralék erejéig foganatositás nélkül fenáll a bérbeadó javára; — birói foganatositással pedig ebbeli jellegét el nem vesztve tekintet nélkül a hátralékra nézve — minden más követelést megelőz.»

Ebből következőleg oly esetekben, midőn a bérbeadó előtt valaki foglalt a bérlőnél, a bérbeadó a fél, illetve egy évi bérhátralékot törvényes zálogjogánál fogva a lefoglalt bérleményi ingókból követelheti; ha pedig a törvényes zálogjogot birói foganatositással érvényesitette s már ugyanezen ingókat a bérbeadónál később biróilag lefoglalta — fél illetőleg egy évi bérhátralékra — ha nagyobb lenne a hátralék — a bérbeadót érvényesitett törvényes zálogjogánál fogva szoritani nem lehet.

Mindezekből önkényt következik, hogy mindkét esetben joga van a bérbeadónak nemcsak a bérlő irányában visszatartani az ingókat a bérleményen; de e vissza- s megtartási jogát gyakorolhatja oly foglaltatók ellenében is, kik a lefoglalt ingókat a bérleményről elszállitani akarják. A törvényes zálogjog csakis ily bástyákkal óvható meg minden megtámadástól s csakis ekkép lehet biztositva a bérbeadó a kijátszás ellen s jogai megóvásában, követelése kielégitésében; ezek nélkül a törvényes zálogjog holt betü marad, melyet hiába hordoz magán a türelmes papiros.

Vörös Vidor,
ügyvédjelölt.

(Vége következ.)

* Dehogy! Nem ejtetik el, hanem érvényesittetik. Szerk.

Különfélék.

(**A jog- és államtudományi tanrend**) ügyében élénk mozgalom uralkodik a budapesti egyetemen. Értesülésünk szerint a jog- és államtudományi kar egy albizottságot küldött ki a türhetetlen visszás tanrend ügyében ujabb javaslat kidolgozására. Azelőtt az államtudományok képeztek egy csupán szerény appendix-et, — most megforditva áll a viszony és a positiv jogi tantárgyak vannak háttérbe szoritva, ugy hogy az összes tételes jogszakok hallgatása egy tanévre van limitálva. E mellett a tan- és vizsgálati rendszer oly ferdeséget tüntet fel: hogy a jogtudományi és államtudományi államvizsgálatok tekintetében az egyik a másik tudományszaknak csupán csak feltételét képezvén, — önczélu vizsgát egyik sem képez s igy a kellő szigor talán helytelenül is alkalmaztatnék.

Ily vizsgák valóban nem érdemlik meg az «*államvizsgák*» hangzatos czímét, mint ezt VAJKAY KÁROLY ékes tollával (sajnálatunkra egyik német lap hasábjain) fejtegeté.

Érthetetlen előttünk is az oly tanügyi politika, mely az államvizsgálatokat elővizsgálatokká degradálja. Avagy talán a tudományos kiképzés nyer az által, ha a tanintézetek gyökeres reformálása nélkül, ha a nélkül, hogy a jog- és államtudományok két alkatelemük szerint egymástól elválasztatnának, ha anélkül, hogy azoknak ha nem is *kizárólagos*, de legalább behatóbb tanulása lehetővé tétetnék, — csupán s egyedül a selejtes vizsgák száma szaporittatik, hogy a jövedelmező köteles tantárgyak óraszáma épségben tartassék!

Én még 1870-ben az első magy. jogászgyülés alkalmával hoztam inditványba a jog- és államtudományi facultások különválasztását, de inditványom e részben elodáztatott. Azóta az életben, a gyakorlatban megtörtént a szétválasztás, melyre akkor utaltam, — csak a tanrend nem lett ahoz képest átalakitva és ut liquid fecisse videatur a vizsgálati rendszer «bifurcatiója» lett kicombinálva, bizonyságául annak, hogy a legüdvösebb dolog is oktalan használat által rendeltetésével ellentétben valóságos csapássá válhat.

Mi nem az államtudományok jelentőségét akarjuk kicsinyelni. Ezt ép rólam, ki nehány héttel ezelőtt egy közigazgatási szaklapot inditottam meg, — bizonyára senki sem fogja feltenni és ép a jelen fejlődési áramlat mellett az államtudományok jelentőségét tanusitja azoknak *nagy befolyása* az államélet egészséges fejlődésére. De a jogászi hivatás nem képes többé ama tudományokat átfogni. Onálló élethivatává lőn mindegyik s ezért többé sem elméleti, sem gyakorlati téren nem egyesithetők.

A nemzetgazdaságtant, pénzügyi tudományt, alkotmányi és beligazgatási politikát, államszámviteltant, rendészeti tudományt stb. nem lehet behatóan müvelni az összes jogtudomány roppant terjedelme mellett, hacsak az utóbbinak rovására nem történik ugy, hogy mint jelenleg péld. az összes kereskedelmi, váltó és csődjog előadása egy semesterre van szoritva.

A két tankör közti belső összhangzatnak megóvása merő kápráztatás ha az a tudományos kiképzés és a megfelelő tudománykör alapos müvelésének árán történik. Eddig legalább örvendetes haladást tanusitott hazánkban a jogtudomány müvelése és e fejlődést egyenesen veszélyezteti *a félrendszabályok mesteri müve* vagyis azon *bifurcatio*, melynek alapeszméje az: hogy a tanintézetek és tanrendszerek gyökeres átalakitása nélkül, avagy tudományosan kifejezve: a két tankör közti belső összhangzatnak megzavarása nélkül is *a külön életpályára szükséges formaszerü képesitvény külön is megszerezhető legyen!*

Nem szólanánk ha azóta az államtudományok müvelése terén ép oly haladást észlelhetnénk. De mit és menynyit tudunk az angol, franczia, porosz és olasz közigazgatásról? Avagy csak Miskolczig terjed a hazai tudomány. Merjük állitani, hogy az államtudományok tudományos müvelésében azóta egy lépéssel sem haladtunk — mig a jogtudományi kiképzés hanyatlásnak indult. Ezt legilletékesebben constatálhatja ünnepelt jogtudósunk VAJKAY, ki mint az ügyvédi vizsgáló bizottság egyik elnöke, bő tapasztalatokat szerezhetett.

HOFFMANN PÁL egyet. tanár, kinek a tanrendszer átalakitásában jelentékeny része volt, e kérdést ujból szellőzteté ugyancsak a «P. L.» hasábjain s mi felhivjuk a közönség figyelmét ezen ujabban megindult mozgalomra, melynek tárgyalására készséggel felajánljuk szaklapunkat. Ezzel kapcsolatban figyelembe vehető lenne a *műegyetem* is, mert szerintünk czélszerü rendezés mellett fölösleges ott ugyanazon tárgyakra külön tanszékeket fentartani.

Dr. Dárdai S.

† **Dr. Tomassek Béla**) kir. ügyésznek öngyilkossága nagy izgalmat s elkeseredést keltett a fővárosi jogászkörökben, a mennyiben a főügyész urhoz intézett és a sajtó utján nyilvánosságra került levele szerint kétségbevonhatlan: hogy az érzékenyen sértett becsületérzete inditotta őt a végzetes elhatározásra. Biztosnak vehető tudomásunk szerint ugyanis az ig. miniszterium «durva tudatlanság» «tapintatlanság» s efféle otromba megrovást tartalmazó leirattal sérté vérig e ritka ügybuzgalmu tisztviselőt és e kiméletlen otrombaságát még azzal tetézé, hogy ama leiratot másolatban a törvszék elnökével is közölteté. Ugy látszik, némely ember mindenkiről azt hiszi: hogy bocskorbőrből van az arcza! De van e szomoru esetnek még elvi jelentősége is. Quo jure gyakorol az ig. miniszterium fegyelmi hatóságot? Avagy *utasitási* jogának otromba módjával surrogálja a fegyelmi megrovást?

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

(Folytatás.)

175. §. A zárhatáridő eltelte után ha időközben magasabb igéret nem tétetett, az ingatlan a legtöbbet igérőre a kiküldött által «harmadszor» szóval leüttetik, s ezzel az árverés befejezettnek nyilvánittatik.

A kikiáltási áron alul az ingatlan csak akkor üthető le a legtöbbet igérőre, ha legalább két árverelő részéről egy-egy igéret tétetett.

Ha legalább a kikiáltási ár megigértetik, az ingatlan leütendő akkor is, ha csak egyetlen árverelő vett részt az árverésben, vagy ha csak egyetlen árverelő tett igéretet.

Kikiáltási árnak az veendő, a mi a 145. és 159. §§. szerint az árverési hirdetményben, illetőleg a 146. és 160. §§. szerint pótlólag megállapittatott.

176. §. Az árverésről jegyzőkönyv vétetik fel, melynek a következőket kell tartalmaznia:

a) az árverés tárgyának, helyének és idejének megjelölését, a kiküldetést tartalmazó végzésre, és a kibocsátott árverési hirdetményre való hivatkozással;

b) a kiküldöttnek és a jelenlevő feleknek vagy képviselőinek nevét;

c) azon körülmény megemlitését, hogy az árverési feltételek felolvastattak;

d) a bánatpénzt letevő árverelni szándékozók nevét és lakását;

e) a fokozatos igéreteknek pontos feljegyzését oly módon, hogy minden igérő neve után az általa tett igéretek összege beigtatandó;

f) a 174. §. esetében a kikiáltási ár fokozotos leszállitásának kitüntetését;

g) a legmagasabb igéretet számjegyekkel és betükkel is kiirva, s annak kitüntetését, hogy ezen legmagasabb igéretben az árverés tárgya a legtöbbet igérőre miután a zárhatáridő alatt magasabb igéret nem tétetett, harmadszor szóval leüttetett;

h) annak megemlitését, hogy a legtöbbet igérőnek bánatpénze megtartatott; a többi árverelők bánatpénze pedig visszaadatott.

A jegyzőkönyv a kiküldött, a felek, illetőleg képviselőik, a legtöbbet igérő és a többi árverelő által aláirandó.

Azok, a kik az árverésben többé részt venni nem akarnak, az árverési jegyzőkönyvet bánatpénzük, illetőleg a letéti elismervény visszavételének igazolása mellett az árverés folyamában bármikor aláirhatják.

177. §. A legtöbbet igérő vevő, ha valakinek meghatalmazásából, vagy valakivel közösen árverezett, tartozik a leütés után azonnal megbizóját, vagy tulajdonostársát megnevezni, s a jegyzőkönyvet ezen minőségének kitüntetése mellett aláirni.

Ha a leütéskor azonnal ily nyilatkozat tétetik, valamint akkor is, ha nyilatkozat tétetett ugyan, de a meghatalmazó vagy tulajdonostársa által kikiáltott és szabályszerüen hitelesitett különös meghatalmazás azonnal át nem adatik, vagy legkésőbb az árveréstől számitott 8 nap alatt a biróságnak be nem mutattatik, egyedüli vevőnek az tekintetik, a ki az árverésnél a legmagasabb igéretet tette.

A legtöbbet igérő vevő kérelmére a kiküldött köteles ideiglenes zárgondnokot kinevezni, kinek tiszte abból áll, hogy addig, mig az ingatlan átadatik vagy zár alá vétetik, az ingatlan és tartozékai sértetlen fentartására felügyel.

178. §. Az árverés befejezése után tartozik a kiküldött a még meg nem állapitott végrehajtási költségeket megállapitani s az összes iratokat s az árverési jegyzőkönyvet ugy a bánatpénzül letett összeget vagy értékpapirokat a telekkönyvi hatósághoz haladéktalanul beadni.

Ha az iratok bármi okból haladéktalanul bemutathatók nem lennének, a bánatpénzül letett összeg vagy értékpapir helyben tartott árveréseknél az árverés befejezése után, egyébként pedig a kiküldött haza érkezte után azonnal külön jelentés mellett mutatandó be.

A jelentés beérkezte után a telekkönyvi hatóság a kiküldött által megállapitott költségeket a 30. §. szerint felülvizsgálni köteles.

179. §. Az árverési eljárásnál felmerült alaki sérelmek miatt a végrehajtató a végrehajtást szenvedő. a jelzálogos hitelezők s azon esetben, ha a tulajdonostársak hányada is elárvereztetett ezek is az árverési eljárás befejezésétől számitott 8 nap alatt közvetlenül a birósághoz beadandó előterjesztéssel élhetnek.

Az előterjesztés folytán hozott birósági végzés ellen felfolyamodásnak van helye.

180. §. Ingatlanokra foganatositott árverés megsemmisitésének csak a következő esetben van helye:

1-ör ha az árverési hirdetménynek a végrehajtató, a végrehajtást szenvedő a tulajdonostársak és a jelzálogos hitelezők, ugy a 186. és 188. §§. eseteiben a vevő, vagy ezek részére kinevezett ügygondnok részére való kézbesitése tárgyában a 152. és 167. §§. szabályai meg nem tartattak;

2-or ha az első árverési hirdetmény a telekkönyvi hatóságnál a 149. és 150. §§-ban megállapitott időben a további árverési hirdetmény pedig legalább az árverést 20 nappal megelőzőleg ki nem függesztetett; s a mennyiben a 150. és 160. §§. szerint hirlapi hirdetés szükséges, ha az első árverési hirdetmény az árverést 15 nappal megelőzőleg a hivatalos lapba egyszer beigtatva nem lett;

3-or ha a végrehajtási eljárás során kellő időben beadott, s az árverés foganatositására halasztó hatálylyal biró előterjesztés vagy folyamodás daczára az árverés megtartatott;

4-er ha az árverés nem a kifüggesztett, kézbesitett, vagy közhirré tett hirdetményben megjelölt helyen vagy időben foganatosittatott;

5-ör ha az ingatlan a 149. §. esetein kivül, vagy az összes érdeklettek beleegyezése ellenére az első árverésen becsáron alul eladatott;

6-or ha az árverési feltételek fel nem olvastattak, vagy olyanok, kik a bánatpénzt le nem tették, árverésre bocsáttattak, vagy a bánatpénzt letenni hajlandó árverelők az árveréstől kizárattak;

7-er ha az ingatlan nem a legtöbbet igérőre üttetett le, vagy a leütés a 173. §-nak megfelelő záridő kitüzése nélkül történt;

8-or ha a 174. és 186. §§. értelmében az árverés foganatositása felfüggesztendő lett volna, s ennek mellőzésével az árverés mégis megtartatott;

9-er ha az ingatlan a becsáron alul leüttetett annak ellenére, hogy legalább két árverelő részéről egy egy igéret nem tétetett.

Azon ok miatt, mert az árverési hirdetmény nem vagy nem szabályszerüen kézbesittetett, az árverés csak akkor semmisithető meg, ha e miatt azon érdekelt fél ad be előterjesztést vagy folyamodást a ki a kézbesitési szabálytalanság miatt értesitve nem lett.

Azon ok miatt, hogy ügygondnok nem neveztetett, vagy ennek az árverési hirdetmény nem vagy nem szabályszerüen kézbesittetett az árverés megsemmisitésének csak akkor van helye: ha az árverésről külön nem értesitett végrehajtást szenvedő, jelzálogos hitelező vagy tulajdonos társ ad be előterjesztést vagy folyamodást.

181. §. Ha az árverés napjától számitott 8 nap alatt előterjesztés nem adatik be, a telekkönyvi hatóság, ha csak az árverési feltételek ellenkezőt nem tartalmaznak, a vevőnek vételi bizonyitványt ad ki, melynek alapján a vevő a megvett ingatlant birtokába veheti, s a mennyiben ebben a végrehajtást szenvedő által gátoltatnék, a birtokba vételre

nézve a községi vagy közigazgatási hatóság segédletét veheti igénybe.

Ha a legtöbbet igérő kérelmezi a birtokba helyezés birói kiküldött által, s szükség esetében kárhatalom alkalmazása mellett eszközöltetik.

Ha az árverés befejezésétől számitott 8 nap alatt előterjesztés, vagy az előterjesztés folytán hozott birósági végzés ellen felfolyamodás adatik be: a vevő kérelmére az árverésen eladott ingatlanok a veszély igazolása nélkül zár alá vétetnek.

182. §. Ha az elárverezett ingatlan bérbe vagy haszonbérbe adva van, a bérlők vagy haszonbérlők a használati jogot — ha csak az árverési feltételekben más ki nem köttetett a vevőnek az árverés jogerőre emelkedésétől számitott 15 nap alatt átbocsátani tartoznak; ellen esetben a bérlő vagy haszonbérlő ellen is a birtokba vétel, illetőleg a birtokbahelyezés a 181. §. rendelkezései szerint történik. A bérlőnek vagy haszonbérlőnek a bérbeadó elleni, s esetleg a vételárra vonatkozó igénye sértetlenül fent marad.

Az árverés napjától annak jogerőre emelkedéseig esedékes bérösszeget a bérlő vagy haszonbérlő ha a vevő által az árverés megtörténtéről értesittetett, a végrehajtást szenvedőnek ki nem fizetheti, hanem birói kézhez köteles letenni.

183. §. A vevő az árverésen megvett ingatlan tulajdonjogának előjegyzését az árverés jogerőre emelkedése előtt is kérheti. Ha az árverés jogerőre emelkedett, birói határozattal megsemmisittetik, a telekkönyvi hatóság az előjegyzés kitörlése iránt hivatalból intézkedik.

Ha az árverés jogerőre emelkedett, és a vevő igazolja, hogy az árverési feltételeknek eleget tett, különösen a vételárt egészen birói kézhez lefizette illetőleg a vételárra szóló beváltott utalványokkal beszámolta: az ingatlan tulajdonjogának nevére leendő bekeblezését a telekkönyvi hatóság hivatalból rendeli el.

A tulajdonjog bekebelezésével egyidejüleg az összes bekeblezett vagy előjegyzett tehertételek és feljegyzések a 161—163. §§. szerint netalán érvényben maradók és a 184. §. szerint átvállalt terhek kivételével hivatalból törlendők.

184. §. A vevőnek szabadságában áll a jelzálogos hitelezőkkel megegyezni abban, hogy utóbbiak követelései a mennyiben a vételárból kielégitést nyernének, a birtokon teherképen továbbra is megmaradjanak. Az ilyen követelések ugy tekintetnek, mintha befizettettek és a hitelezőknek kiutalványoztattak volt a.

185. §. A vevő, a mennyiben az árverési feltételek ellenkezőt nem tartalmaznak, csak a vételárt s az átruházási százalékot köteles fizetni; az előbbi tulajdonos semmi más terheiért nem felelős.

Az ingatlant terhelő és az árverés napját követőleg esedékes adók a vevő által viselendők.

Az elárverezett ingatlant a fenálló törvények szerint terhelő urbéri és szőllődézsmaváltságnak ugy a vizszabályozási tartozásnak az árverés napja után esedékes részletei azonban, a vételárba való betudás nélkül a vevőt terhelik, ha csak az ellenkező az árverési feltételekben világosan kitéve nincsen.

186. §. Ha a vevő az árverési feltételeknek a kitüzött időben eleget nem tett: a bánatpénz elvesztésén felül, mely az ujabb árverés során befolyandó vételárhoz csatoltatik, s azzal együtt osztatik fel, az érdeklett felek bármelyik kérelmére a telekkönyvi hatóság ujabb árverést rendel.

Ezen esetben az elrendelt árverés feljegyzése mellett az összes iratok kiküldöttnek adatván ki, ez által a 167. §. szabályai szerint 30 napra egyetlen árverési határnap tüzetik ki, a melyen az ingatlan az előbbi kikiáltási áron alul is eladatik. Az e tárgyban kibocsátott árverési hirdetmény a 152. §-ban megnevezetteken kivül a korábbi vevőnek is, és pedig ennek a keresetre hozott első végzés kézbesitésére előirt szabályok szerint kézbesitendő, és ha az árverést megelőző 15 nap előtt szabályszerü kézbesitést igazoló vétbizonyitvány vissza nem érkezett, az előbbi vevő részére külön ügygondnok rendelendő s ennek a hirdetmény legalább 8 nappal az árverés előtt kézbesitendő.

A korábbi vevő az ujabban elrendelt árverésen mint árverelő részt nem vehet.

Ha a vevő az ujabb árverési határnapot megelőzőleg az ujabb árverés elrendelése által okozott összes költségek megfizetésén felül az árverési feltételeknek teljesen és oly időben tesz eleget, hogy a kiküldött az árverés megtartása előtt értesithető: a telekkönyvi hatóság az elrendelt ujabb árverést felfüggeszteni köteles.

187. §. Ha az ujabb árverésen az ingatlan a korábbi vételárnál magasabb árért adatnék el, a többlet a korábbi vevőt nem illeti.

Ellenben ha az ingatlan olcsóbb áron adatnék el, a korábbi vevő megtériteni köteles azon különbözetet, mely a későbbi és korábbi vételár között fent forog, ebbe azonban az elvesztett bánatpénz azon része, mely az ujabb árverés költségeinek fedezése után fent marad, a korábbi vevő javára beszámittatik.

A megtéritendő különbözet erejéig a telekkönyvi hatóság a korábbi vevő ellen bármely érdekelt fél kérelmére veszély igazolása nelkül biztositási végrehajtást rendelni, s az érdekletteknek s a korábbi vevőnek jegyzőkönyvi tárgyalás során való meghallgatása után a megtéritendő összeget megállapitani köteles.

Az e tárgyban hozott végzés ellen beadott folyamodásnak a kielégitési végrehajtásra nézve halasztó hatálya van.

188. §. Ha valamely ingatlan a 145. és 159. §§. szerint az árverési hirdetményben, illetőleg a 146. és 160. §§. szerint pótlólag megállapitott kikiáltási árnak felén alul adatott el és az árverés napjától számitott 8 nap alatt a telekkönyvi hatósághoz beadott hitelesitett ajánlatba valaki részéről a megállapitott bánatpénz letétele mellett a vevő igéretét ennek legalább egy ötöd részével meghaladó igéret tétetett: a telekkönyvi hatóság a leütést hatálytalannak nyilvánitva ujabb árverést rendel, melyre vonatkozólag az árverési hirdetmény klbocsátása és kézbesitése tárgyában a 167. és 186. §§. szabályai alkalmazandók.

Az ujabb árverés a megállapitott szabályok szerint történik, azon különbséggel, hogy az utólag beadott ajánlat az ajánlat tevőre feltétlenül s akkor is kötelező, ha ő az árverésre meg nem jelent; és ha ennél magasabb igéret nem tétetik, az ingatlan reá ütendő le.

Az utólag tett ajánlat az ajánlat tevőre kötelező akkor is; ha az annak folytán tartott ujabb árverés megsemmisittetik.

A jelen szakasz értelmében megtartott ujabb árverésen eladott ingatlanra nézve beadott utólagos ajánlat figyelembe vétele mellett ismételt ujabb árverés akkor sem rendelhető el: ha a jelen szakasz szerint megtartott ujabb árverésen az ingatlan a kikiáltási ár felén alul adatott el.

189. §. A telekkönyvi hatóság az árverés jogerőre emelkedése után, ha a vevő által a vételárnak legalább egy harmadrésze befizettetett a vételár felosztási eljárásra egy birósági tagot vagy kir. közjegyzőt küld ki, és ennek az összes iratokat az időközi bejegyzésekkel hivatalból kiegészitett és hitelesitett telekkönyvi kivonattal együtt kiadja.

Ezen végzésről az illetékes adóhivatal az árverési jegyzőkönyv hivatalból hitelesitett másolatának megküldése mellett értesitendő.

190. §. A kiküldött az iratok megérkezte után azonnal az árfelosztásra hivatalból tüz ki határnapot, s erre a 152. §. szerint érdekelteket, illetőleg a részükre a végrehajtási eljárás során kinevezett ügygondnokot a 167. §-ban megállapitott módon, a kir. adófelügyelőt pedig azzal idézi meg, hogy az ingatlant közvetlenül terhelő s az árverés napja előtt esedékessé vált állami és községi adóknak, ugy az ingatlant közvetlenül terhelő illetékeknek az esedékesség napját és az árfelosztás napjáig kiszámitott járulékokat elő tüntető kimutatását az árfelosztás napjáig annál bizonyosabban mutassa be; mivel ha ezt elmulasztaná és az árfelosztási határnapra meg nem jelennék, az adók és illetékek az árfelosztásnál mellőztetni fognak.

A végzés egy példánya a telekkönyvi hatóságnál kifüggesztendő, s a mennyiben a végrehajtási eljárás során az ismeretlen tartózkodás jelzálogos hitelezők képviseletére gondnok nem neveztetett, az ismeretlen tartózkodású jelzálogos hitelezők képviseletére gondnok rendelendő; s a végzés egy példánya ennek is kézbesitendő.

Ha a telekkönyvből kitünőleg, vagy a kiküldött tudomása szerint az elárverezett ingatlant urbéri vagy szőllődézsmaváltság vagy vizszabályozási tartozás terheli, az árfelosztási tárgyalásra a jogositott földbirtokos vagy közbirtokossági képviselő, illetőleg a vizszabályozási társulat képviselője is megidézendő.

Hirdetmény kibocsátása a távollevő vagy ismeretlen hitelezők részére nem szükséges.

Ha a vevő az egész vételárt be nem fizette, az árfelosztási tárgyalásra ő is megidézendő.

191. §. A vételárból a jelzálogos hitelezők előtt a következő előnyös tételek, s a következő sorrendben elégitendők ki.

1-ör. A végrehajtatónak és a 169—171. §§. eseteiben a végrehajtatóknak az ingatlan végrehajtás kérelme és foganatositása és az árfelosztás körül felmerült s biróilag megállapitott költségei; hová az ismeretlen hitelezők képviseletére rendelt gondnok dija a 83. és 164. §§. esetében a zárgondnoki költségek és dijak is számitandók.

2-or Az elárverezett ingatlant közvetlenül terhelő állami és községi adók, a mennyiben az árverés napjától megelőzőleg esedékessé váltak, s az árverés napjától visszaszámitott 3 évnél nem régibb időről vannak hátralékban; ugy az elárverezett ingatlant közvetlenül terhelő s az árverés napjától visszaszámitva három évnél nem régibb illetékek.

3-or A fenálló törvények értelmében az ingatlant közvetlenül terhelő urbéri és szőllődézsmaváltság összegnek, ugy vizszabályozási tartozásnak az árverés napját megelőzőleg esedékessé vált részletei; ha a 3-ik pont alatti követelések a vételárból egészen kielégithetők nem lennének: aránylagos levonásnak leend helye.

192. §. Az előnyös tételek kielégitése után a vételárból a jelzálogos hitelezők követelései elégitendők ki a telekkönyvi rangsorozat sorrendében.

Ha ugyanazon telekkönyvi hatóság telekkönyveibe bejegyzett különböző ingatlan vételára egyidejüleg kerül árfelosztás alá: azon jelzálogos hitelezők, kiknek követelése több ingatlant terhel, ezen ingatlanok vételárából aránylag elégitendő ki. Ugyanezen szabály áll azon jelzálogi követelésekre is, a melyek valamely közös ingatlannak több tulajdonos társat illető hányadát terhelik.

Ha pedig a jelzálogilag biztositott követelés egyidejüleg árfelosztás alá nem kerülő más ingatlant, vagy valamely közös ingatlannak más tulajdonos társat illető, de el nem árverezett hányadát is terheli: a mennyiben a hitelező kivánja a vételárból teljesen kielégitendő.

A későbbi jelzálogos hitelezőknek azonban jogukban áll az utóbb emlitett esetben az előttök levő jelzálogos követelést készpénzzel kifizetve magokhoz váltani.

Azon hitelező, a ki valamely jelzálogos követelést magához váltott, a többi jelzálogokból vagy több tulajdonostársak jutalékából a magához váltott követelésnek az elárverezett ingatlan vételárából ki nem elégitett összeg erejéig aránylagos kielégittetését követelheti.

Az arány, ha a többi jelzálog vagy jutalék is árverés alá kerül, a vételárak szerint, ellenkező esetben az elárverezett jelzálogok vagy jutalékoknak vételára, s a többiek becsára szerint állapitandó meg.

193. §. Ha valamely szolgalmi joggal terhelt ingatlan a 163. §. értelmében a szolgalom fentartása nélkül árvereztetett el, a szolgalmi jog egyenértékeül fizetendő összeg, továbbá bekeblezett haszonbérlet vagy bérlet esetében a bér megszünte esetére a haszonbérlőt vagy a bérlőt illető kártéritési összeg a hitelező által felszámitott összegben, a telekkönyvi rendelet 65. §-a értelmében valamely összeg szerint meg nem határozott követelés fedezetéül bekeblezett vagy előjegyzett legmagasabb összeg által biztositott követelés pedig ezen legmagasabb összeg erejéig veendő számitásba.

194. §. A jelzálogos hitelezők tőkekövetelésével ugy a 191. §. 3. pontja szerint az előnyös tételek közé sorzott tőkekövetelésekkel egyenlő sorrendben elégitendők ki:

a) a kamatok, és pedig ha a kamatfizetési kötelezettség és kamatláb a telekkönyvben kitüntetve nincsen, 6 % kamatok a mennyiben az árverés napjától visszaszámitott három évnél nem régibb időből vannak hátra; — ha pedig a kamatfizetési kötelezettség a telekkönyvben kitüntetve van, a törvény szerint követelhető kikötött kamatok, vagy ha a kamatláb vagy összeg meghatározva nincsen, a 6% kamatok a mennyiben az árverés napjától visszaszámitott 5 évnél nem régibb időről vannak hátralékban;

b) az árverés napjától tovább folyó kamatok 196. §. az előző pontban emlitett kamatláb szerint számitva;

c) a perbeli és végrehajtási költségek, ha ennek fedezetéül bizonyos összeg erejéig a zálogjog bejegyezve van, ezen összeg erejéig, ellenkező esetben 200 frtot meg nem haladó követelésnél 20 frt, 1000 frtot meg nem haladó követelésnél 50 frt, 10000 frtot meg nem haladó követelésnél 100 frt, végre 10000 frtot meghaladó követelésnél a tőke 1%-ja erejéig;

d) az árfelosztási képviseletnél felmerült költségek.

Azon jelzálogos hitelező részére, a ki megidéztetése daczára az árfelosztási tárgyalásra meg nem jelent, csupán a bekeblezett tőkekövetelés veendő számitásba.

Az árfelosztás napján még le nem járt nem kamatozó jelzálogos követelések oly összegben sorozandók, hogy 6% kamatoknak félévi utólagos részletekben való hozzászámitásával a sorozott összeg a lejáratkor megfeleljen a bekeblezett vagy előjegyzett tőkekövetelésnek.

Évi járadékoknál a fedezetül szükséges tőke veendő számitásba, oly módon, hogy az e végből elhelyezett tőke a későbbi követelések kielégitésére akkor fordittatik, ha a járadék fizetési kötelezettség megszünik.

195. §. A vételár felosztási tárgyalást a kiküldött vezeti, s erről a tárgyalás menetét kitüntető jegyzőkönyvet vesz fel.

A tárgyalás azzal veszi kezdetét, hogy a vételárnak birói letétbe helyezett része az árfelosztási határnapot követő napig folyó letéti kamataival, a vételárnak a vevőnél lévő része pedig a fizetési napig folyó kamatokkal együtt kiszámittatik, és e kiszámitás eredménye a jegyzőkönyvben kitüntettetik.

Ezután az érdeklettek meghallgatásával megállapittatik a kifizetési sorrend.

A kifizetési sorrendbe a netaláni kifogásokra való tekintet nélkül folyó szám alatt vétetnek fel a felszámitott tételek, ugy azonban, hogy a nem kifogásolt fizetendő tételek külön rovatba, a kifogásolt s birói letétben tartandó tételek pedig ismét külön rovatba igtattatnak.

195. §. Mindenekelőtt a végrehajtató vagy végrehajtatók költségkövetelése a megállapitott összegekben, s az árfelosztási költségek a kiküldött által megállapitva felszámittatnak s ha a megjelent érdeklettek részéről senki által nem kifogásoltatnak, a kifizetendő összegek rovatába, ha pedig kifogásoltatnak a kifogásolt tételek rovatába részbeni kifogásolás esetében pedig a nem kifogásolt rész a fizetendők rovatába, a kifogásolt rész pedig a kifogásoltak rovatába igtattatik.

Ezután hasonló módon vétetnek számitásba s igtattatnak az illető rovatokba a kimutatott adóbeli tartozások, ha pedig a kimutatás be nem küldetett, a vagy a tárgyalás során be nem mutattatott: ezen körülmény megjegyzésével az adó és illeték számitásba vétele mellőztetik.

196. §. A 195. §-ban emlitett követelések után a 191. §. harmadik pontja szerint az előnyös tételek között netalán kielégitendő követelések vétetnek számitásba, ha és a mennyiben a jogositott részéről felszámittatnak.

Az előnyös feltételek után a telekkönyvi rangsorozat sorrendében tételenkint számittatnak fel a jelzálogos követelések és járulékai.

Mindezen követelések a szerint a mint kifogásoltattak vagy nem kifogásoltattak a fizetendő vagy a kifogásolt tételek rovatába vagy részben az egyik, részben a másik rovatba a 195. §§. rendeletei szerint igtattatnak.

Azon követelések után, melyek a 198. §. szerint a vételárnak birói letétben levő része által fedeztetnek, a 194. §. szerint járó kamatok az árfelosztást követő napig, a vevőnél levő vételárrészlettel fedezett követelések kamatai pedig a vételár fizetési határnapig számitandók.

A jelzálogos követelések felszámitása addig folytattatik, mig a nem kifogásolt tételek által a vételár kimeritve nincsen, vagy az összes jelzálogos követelések fel nem számittattak.

197. §. Mindenik kifogásolt tétel tárgyában külön jegyzőkönyv nyittatik, s ebbe a kifogásolók kifogásaikkal, erre a hitelező nyilatkozatát, s végre a kifogásolók végnyilatkozatukat, netaláni bizonyitékaikra való hivatkozás mellett, beigtatják.

A jegyzőkönyvek 3 nap alatt befejezendők.

198. §. Az átalános felszámitás befejezése után a kiküldött azon nem kifogásolt tételeket, melyek a vételárból akkor is kitelnek, ha valamennyi kifogásolt tétel teljesen megállapittatik: a vételárra szóló utalványok kiadása által elégiti ki.

Ha a vételár csak részben van lefizetve és birói letétbe helyezve: az utalványok a felszámitási sorrend folyó tételeinek figyelembe vételével akként adandók ki, hogy a vételárnak a birói letétben levő részére csak azon követelések utalhatók, a melyek sorrend szerint a vételár ezen részéből azon esetben is fedezhetők lennének, ha a kifogásolt tételek a sorrend szerint szinte kifizettetnének.

A további kifizetendő tételek a vételárnak a vevőnél levő fizetetlen részére utalandók.

A vételárnak azon netaláni maradványa, mely a nem kifogásolt tételek kielégitése és a kifogásolt tételek fede-

zése után fent marad — a mennyiben arra időközben senki által zálogjog nem szereztetett — a végrehajtást szenvedő, vagy igazolt jogutóda részére utalványozandó.

199. §. Az utalványokba általában az utalványozott összeg betükkel és számokkal, továbbá a pénzfelvételre jogositott egyénnek s illetőleg e végből megbizott felhatalmazottjának is neve és lakhelye, ezenfelül az adóhivatalhoz szóló utalványokba a letéti napló, és igtató szám — a vevőhöz szóló utalványokba pedig az elárverezett ingatlan telekjegyzőkönyvi számra, és a volt tulajdonosra vagy vevőre való hivatkozás leigtatandó.

Az utalványok a kiküldöttnek aláirásával s ezen felül rövid uton a telekkönyvi hatóság elnökének, esetleg az elnök helyettesének aláirásával és a telekkönyvi hatóság pecsétjével láttatnak el, s az illető hitelezőnek szabályszerüen kiállitott nyugtatványára az eredeti adós-levél vagy a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló más okirat visszaadása mellett kiadatnak; az utalvány általi részletfizetés pedig az okiratra feljegyeztetvén, ez a hitelezőnek visszaadatik.

Azon kifizetett eredeti adóslevelek, melyek az adóhivatalhoz szóló utalvány által elégitettek ki, elismervény mellett az adósnak azonnal, a vevőhöz utalt hitelezők adóslevelei pedig csak akkor adatnak ki, ha a vevő az illető hitelező részére kiállitott és beváltott utalványt a telekkönyvi hatósághoz bemutatta.

200. §. Az árfelosztási eljárásról felvett általános jegyzőkönyvben kitüntetendő, hogy kinek részére minő összegü s az adóhivatalhoz vagy a vevőhöz szóló utalványok adattak ki; továbbá a hitelezők nyugtatványai a beváltott adóslevelek, s az adós által kézhez vett adóslevelekről szóló elismervény a jegyzőkönyvhöz csatolandó.

Az adóhivatalt illető összegekről kiállitott utalványok akkor is, ha a kincstár képviselője az árfelosztási tárgyalásra megjelent, a kiküldött által az adóhivatalnak közvetlenül megküldetnek, s ezen körülmény a jegyzőkönyben megemlittetik.

A jegyzőkönyv a kiküldött és a jelenlevő összes érdeklettek által aláiratik; s ha ezek valamelyike a jegyzőkönyvet aláirni nem akarja, ez az ok rövid megjegyzése mellett a kiküldött által megjegyeztetik.

201. §. A kiküldött köteles ugy az illető adóhivatal mint a vevő részére is kimutatást küldeni azon összegekről, a melyek az árfelosztási tárgyalás során kiutalványoztattak.

Ezen kimutatásba a pénzfelvételre jogositott, s az utalványozott összeg betükkel és számokkal kiteendő.

A kimutatás az árfelosztási tárgyalást rendelő végzés száma alatt állittatik ki, s a kiküldött, továbbá rövid uton a telekkönyvi hatóság elnöke vagy helyettese aláirásával s e hatóság pecsétjével látandó el. E kimutatás megérkeztéig az adóhivatal és a vevő fizetést teljesiteni nincsenek jogositva.

Ha a vevő az árfelosztási tárgyalásra megjelent, a kimutatás neki átadatik s ennek átvétele a jegyzőkönyvben elismertetik.

202. §. Az árfelosztási eljárás befejezése után a kiküldött az összes iratokat a 197. §. szerint felvett külön jegyzőkönyvekkel együtt jelentés mellett a telekkönyvi hatóságnak bemutatni köteles.

Az ügygondnok által képviselt vagy a tárgyalás folyama alatt eltávozott vagy az eredeti adós-levelet felmutatni nem képes hitelezők nem kifogásolt követelései tárgyában kiállitott utalványok e jelentés mellett szinte bemutattatnak, s ezek kiadatásáért az illető hitelezők a szükséges igazolások mellett a telekkönyvi hatósághoz kötelesek folyamodni.

A jelentés mellett bemutatott összes kifogások a telekkönyvi hatóság által egy végzésben intéztetnek el.

203. §. A 195. §. esetében beadott, valamint a 196. §-ra vonatkozó azon kifogásokat, melyek csupán a telekkönyvi rangsorozat kérdését tárgyazzák, a telekkönyvi hatóság a kifogás tárgyában felvett jegyzőkönyvek és a telekkönyvi állapot alapján a perreutasitás mellőzésével dönti el.

Az adók és illetékek tekintetében a telekkönyvi hatóság csupán azon kérdés felett dönt, hogy a kimutatásban kitüntetett adók és illetékek az elárverezett ingatlant közvetlenül terhelik-e vagy nem; — s e részben ha szükségesnek látja, az illetékes pénzügyi hatóságot bővebb felvilágositások és adatok beadására utasithatja. Az adók és illetékek összegére nézve az érdeklettek az illetékes pénzügyi hatóságnál kereshetnek orvoslást.

204. §. A 196. § eseteiben akkor, a midőn a követelés valódisága vagy összege az adós által kifogásoltatott: a mennyiben a hitelező a kifogási tárgyalás során nem igazolta hogy követelése jogerejü itélet vagy birói egyesség által van megállapitva vagy hogy követelése iránt per van folyamatban: a hitelező utasittatik, hogy a végzés vételétől, vagy ha akkor követelése le nem járt volna, a lejárat napjától számitott 30 napi zárhatáridő alatt a követelés érvényesitése tárgyában az adós ellen keresetet inditson, vagy ha a követelés nem perbeli eljárás utján érvényesitendő, az e végből a fennálló jogszabályok szerint szükséges lépéseket megtegye, s ezek megtörténtét a 30 napi zárhatáridő alatt a telekkönyvi hatóság előtt igazolja.

Ha valamely jogerejü itélet vagy egyesség által meg nem állapitott, de az adós által nem kifogásolt követelés ellen a hitelezők részéről tétetik kifogás: a végzés vételétől számitott 30 napi zárhatáridő kitüzése mellett a kifogásoló hitelezők utasitandók, hogy azon hitelező ellen, kinek követelését kifogásolták, keresetet inditsanak, s ennek megtörténtét a 30 napi határidő alatt igazolják.

Ha pedig a követelés jogerejü itélet vagy egyesség által megállapitva van: a kifogások csak akkor vehetők figyelembe, ha a kifogásolók a kifogások során valószinüvé tették, hogy a követelés a végrehajtható itélet vagy egyesség kelte után felmerült ténykörülmények által egészben vagy részben megszünt.

Ezen esetben akár az adós, akár a hitelező részéről emeltetett kifogás, a kifogásolók utasitandók, hogy a végzés jogerőre emelkedésétől számitott 30 napi zárhatáridő alatt a hitelező ellen keresetet inditsanak és ennek megtörténtét igazolják.

Ha a kifogásolók kimutatják, hogy a kifogásolt követelést megállapitó itélet vagy egyesség ellen visszahelyezés, perujitás vagy semmisitési eljárás tétetett folyamba, a 44. §. értelmében a folyamban levő eljárásnak jogerejü birói határozattal való eldöntéseig a kifogásolt összegnek birói letétben tartása rendelhető el.

205. §. A telekkönyvi hatóság által a kifogások felett hozott végzés ellen halasztó hatálylyal biró folyamodásnak van helye.

A végzés azon része ellen, mely által a 204. §. első bekezdése szerint a hitelező, s ugyanazon §. második bekezdése szerint a kifogásolók perre utasittattak, nincsen jogorvoslatnak helye.

206. §. A kifogások felett hozott végzés jogerőre emelkedése, illetőleg a 204. §. szerint kitüzött zárhatáridő eltelte vagy a meginditott eljárás jogerejü eldöntése után a telekkönyvi hatóság a fizetési sorrend figyelembe vételével a vételárnak birói letétbe helyezett részét az illető hitelezőknek, illetőleg a végrehajtást szenvedőnek vagy igazolt jogutódának kiutalványozza. Ezen kiutalványozás fokozatosan történik, a szerint, a mint a kifogások egyike vagy másika a jogerőre emelkedett határozat vagy a zárhatáridő letelte által elintézést nyert.

207. §. Azon hitelező részére, kinek követelése alaptalan vagy nem érvényesitett kifogással támadtatott meg, a kifogásolók a birói letét után járó és a 194. §. szerint a hitelezőt illető kamat közötti különbséget egyetemlegesen megtériteni kötelesek.

A hitelező ebbeli igényeit a 204. §. szerint meginditott perben, vagy külön per utján érvényesitheti.

Ha a követelés ellen az adós emel kifogást: a hitelező kivánhatja hogy ezen kamatkülönbözet két évi időtartamra számitásba vétessék, s követelésének sorrendében sorozva letétileg biztosittassék. Ha pedig a kifogás valamely más hitelező által emeltetik, azon hitelező, kinek követelése kifogásoltatott, a kifogások tárgyában felvett jegyzőkönyvben követelheti: hogy a kifogásolók a két évi kamatkülönbözetet a 35. §. értelmében biztositsák, minek folytán a biróság a 202. §. szerint hozott végzésben a kifogásolókat a biztositék letételére utasitja.

A végzés ezen része ellen jogorvoslatnak helye nincsen, és ha a kifogásolók a biztositékot a végzés kézbesitésétől számitott 8 nap alatt le nem teszik: a felszámitott összeg a jogositott kérelmére a kifogások figyelembe vétele nélkül kiutalványoztatik.

Egyébiránt az érdekelt feleknek jogukban áll megegyezni az iránt, hogy a kifogásolt tétel fedezetéül szolgáló összeg birói letét helyett valamely általok megállapitott pénzintézetben gyümölcsöztessék, vagy az érdeklettek valamelyikének esetleg általa nyujtandó biztositék mellett kiadassék.

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 6. SZ. Budapest, 1877. február 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A birtokról annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint, Dr. Uzoni Sándor, n.-szebeni ny. r. jogtanár urtól. — A becstelenség mint a büntettek következménye. Németh Péter ig. minist. fogalmazó urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Rangsorozat elsőbbségének átengedése. (β. φ.-tól.) — A bélyegtörvény 99. *b)* tételének helytelen alkalmazása. Dr. Neuberger Ignácz kir. járásbiró urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birtokról

annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint.

IV.

A birtokháboritás.

Az á. p. t. 339. §-a a birtok *önkényes háboritását* megtiltván, a birtokában megháboritottnak jogot ad a birói védelemnek kereset utjáni igénybevételére. A *birtokháboritás* tehát a kérdéses keresetnek oka — és előfeltételeként jelentkezvén: szükségesnek tartom azt behatóbb vizsgálódás tárgyává tenni.

Birtokháboritás alatt általában minden *önkényes cselekvényt* értünk, mely valamely *idegen birtok megsértését* eredményezi.

A birtokháboritásban ennélfogva két mozzanat tünik szembe, u. m.

1. A birtok tárgyilagos sérelme.

2. Valamely önkényes cselekvőség, mely a sérelmet előidézte.

Az előbbi pontot illetőleg, birtokháboritás ausztriai jog szerint csak a birtok valóságos megsértésében állhat.[1] Ennélfogva puszta szavak, fenyegetések, az idegen birtok vagy az ahoz való jog tagadása, avagy annak állitása, hogy az minket illet meg; valamint általában a birtok *jövendőbeli* megsértésének lehetősége vagy veszélye birtokháboritást nem képezhet. Ugyanazért az á. p. t. k. 340. és 341. §§-ban tárgyalt *önkényes épitkezés* birtokháboritási keresetet csak annyiban alapithat meg, a mennyiben általa az idegen birtok tettleg sérelmet szenved (pl. mert a mű részben idegen telekre kezdett épittetni; vagy mert a szomszéd a kilátás szolgalmának van birtokában). E tekintetben azonban «az önkényes épitkezés általi háboritás» teljességgel nem nyujt *sajátlagos* szempontot; hanem a birtokháboritás *általános* fogalma alá esik, a melynek tilalmát és következményeit a 339. §. elvileg megszabja. A háboritás kérdéses nemével járó különös következménynek legfenebb azt lehetne tekinteni, hogy alperes az á. p. t. k. 341. §-a értelmében a biróság által addig is, a mig a birtokháboritási kereset felett érdemleges határozat hozatnék, *az épités folytatásától rendszerint eltiltandó;* habár, a szükség ugy hozván magával, a birtokháboritás *egyéb* eseteiben is lehet helye ilyes *ideiglenes* birói intézkedéseknek, melyeknél fogva alperes a per tartamára annak tárgyától, vagy arra vonatkozó bizonyos cselekvényektől eltiltatik (á. p. t. k. 347. §.).[2] A mennyiben azonban az á. p. t. k. 340. §-a az épitkezés megtiltását tárgyazó keresetet valamely ingatlan dolog, vagy dologbani jog birtokosának, egészen általános kifejezéssel élve, akkor bocsátja rendelkezésére, ha az önkényes épitkezés által «*jogaiban veszélyeztetik*»: ezen kereset alapjára nézve a birtokháboritási kereset előfeltételein nyilván *tulmegy,* és az állitólagos jogoknak és azok veszélyeztetésének, illetőleg a bekövetkezendő kárnak a bizonyitását teszi szükségessé.[3] — Miután az á. p. t. k. 342. §-a valamely épület *lerontására* nézve azon szabályokra utal, melyek a 340. és 341. §§-ban az uj épitkezés esetére megállapitvák: az *épitkezés* megtiltását tárgyazó keresetre vonatkozólag előadottak a *mü lerontásának* tilalmára irányuló keresetre nézve is állanak. — Épen nem szabályoz birtokháboritási keresetet az á. p. t. k. 343. §-a, mely valamely dologbani jog birtokosának, kit bizonyos dülő félben levő «idegen épitmény, vagy más idegen dolog» «*világos kárvallással fenyeget*», jogot ad *biztositás* keresésére.[4] Tehát csak a birtok *tettleges megsértése* alapithatja meg a birtokháboritási keresetet.

Megsértetik pedig a birtok annak bármily nemü megszoritása korlátozása, megröviditése, valamint teljes elvonása által.[5] És itt meg kell jegyeznem, hogy nem járulhatok hozzá azon uralkodó nézethez, mely az á. p. t. k. 339. és 345. 346. §§-ra támaszkodva *elvi különbséget tesz* a birtok szoros értelemben vett *háboritása* (Störung) és *elvonása* vagyis a birtokbóli *kivetés* (Entziehung, Entsetzung) közt, és ebből kiindulva, a római jog mintájára, két birtokkeresetet (interdicta retinendae possessionis és interdicta recuperandae possessionis) állit fel.[6] Ugyanis a római interdictum retinendae possessionis, illetőleg az interdictum uti possidetis, mely a JUSTINIAN-féle jog szerint egyedül bir jelentőséggel, egészen *más elven* alapszik, mint az ausztriai jog birtokháboritási keresete, t. i. a birtoknak *jövendőben* valószinüleg bekövetkezendő, *fenyegető* háborgatás, vagy elvonás elleni *megóvásán,* mig utóbbi a *tettleg meghábori-tott* birtoknak az *orvoslásán.* Az előbbi megalapitására

[1] V. ö. RANDA, 70. l. — Ugyanez áll *porosz;* (Landrecht I. R. 7. cz. 146, 147, 150. §§.) *franczia* (code de proc. civ. 23. cz.) és *szászországi* (p. t. k. 205. §.) jog szerint is. (V. ö. BRUNS, Besitzklagen 68. l.).

[2] Ezt az egyideig mind Magyarországon, mind Erdélyben hatályban állott ausztr. polg. perrendtartás 625. és 626. §§-ai, szószerinti öszhangzásban az 1849. évi október 27-én kelt császári rendelet 9. és 10. §§-aival kifejezetten kimondják.

[3] Ezen kereset sokban hasonlit a római operis novi nuntiatiohoz, melyre nézve a sértett jog bizonyitása szintén megkivántatik. (V. ö. ARNDTS, i. m. 529. l.) — Elhibázottnak tartom STUBENRAUCH (I. 454. l. 4. jegyz.) azon nézetét, mely szerint a hatósági engedély nélkül történt épitkezés önmagában véve megalapithatná az előbbi állapot visszaállitásának megitélését. Ez legfennebb az épités folytatásának «*az ügy eldöntéseig*» való meg nem engedését (á. p. t. k. 341. §.) indokolhatná.

[4] Ezen jogorvoslatnak lényegileg megfelel a római cautiso damni infecti. (V. ö. ARNDTS i. m. 524. s. k. l.).

[5] A dolog természetében fekszik, hogy a *birtok sérelme különbözőleg* alakul annak különböző nemü tárgyaihoz képest. Dolgok és oly jogok birtokát illetőleg, melyek valamely dolog birlalását feltételezik, (u. n. haszonvételi tulajdon, usus fructus usus) az közvetlenül a dolog ellen irányul. A tevőleges szolgalmak közül azokat tekintve, melyek bizonyos állandó készülékkel járnak (servitutes continuae) a készülék elrontásában vagy megsemmisitésében; azokra nézve pedig, melyek tartalmát bizonyos versenkénti cselekvények képezik (serv. discontinuae) ezek meggátlásában áll. Továbbá nemleges szolgalmak esetében az azokban foglalt tilalmi jog ellenében való cselekvésben; végül földterhekre vonatkozólag az illető szolgálmányok megtagadásában jelentkezik.

[6] V. ö. STUBENRAUCH, I. 451, 452. ll. RANDA, 70, 71. ll. KIRCHSTETTER 176. l.

minden ok elégséges, a mely a birtoknak bizonyos személy általi jövendőbeli megháboritását vagy elvonását valószinüvé teszi, és czélja kiválólag ezen háborgatások *megelőzése*, birói *megtiltása*.[7] Ellenben az utóbbinak szükségképi előfeltételét képezi a birtoknak tettleg megtörtént háborgatása; közvetlen czélja tehát a háborgatás *megszüntetésében*, illetőleg annak következményei elháritásában áll. Ezekhez hozzá járul, hogy mig a római interdictum U. P. tisztán *praejudicialis* keresetként is alkalmaztathatik, melynek czélja nem egyéb mint eldönteni azon előkérdést, melyike a feleknek szerepeljen a jövendőbeli tulajdoni perben felperesként és melyike alperesként?[8] addig az osztrák birtokháboritási kereset praejudicialis alkalmazásának nincs helye. Habár különben a birtok feletti praejudicialis birói eldöntések az osztrák jog előtt sem ismeretlenek (á. p. t. k. 348. §.).

Az ausztriai jog a szorosabb értelemben ugynevezett birtokháboritási kereset megalapitására a birtoknak azt megelőző megsértését épen ugy feltételezi, mint a birtok elvonását tárgyazó kereset esetében. Ezt kétségtelenül bizonyitja az á. p. t. k, 339. §-a, mely a «*megháboritottnak*» ad jogot «a beavatkozás megtiltását és a bebizonyitható kár megtéritését biróilag követelni». Tehát egy és ugyanazon elven, a tettleg megsértett birtok orvoslásának elvén alapszik a kereset mindkét esetben, anélkül, hogy azon körülmény, hogy a sértés az egyik esetben tovább ment mint a másikban annak lényegén valamit változtatna.[9] A birtok védelme szempontjából tehát annak háboritása és elvonása közt elvi különbséget tenni nem lehet.

Ezen megkülönböztetést azonban törvényen alapulónak sem tekinthetem. Mert a birtok védelmét általánosan, elvileg szabályozó 339. §-nak szükségképen ki kell terjednie annak *mindennemü* megsértésére (l. e. é. I. p.). *Háboritás* alatt tehát, melyről a kérdéses §. szól, s melyet megtilt, általában a birtoknak minden megsértését, tehát elvonását is; a beavatkozás (az eredeti szövegben: Eingriff) megtiltása» alatt pedig a sérelem *orvoslását*, a birtok *helyreállitását* kell érteni. Ezen nézet támogatást nyer az által, hogy az á. p. t. k. 345. §-a nem tárgyazza általában a birtoknak elvonás általi sérelmét, hanem a birtokelvonásnak csak *egyes* veszélyes, jogellenes *eseteit* emeli ki különösen és foglalja öszsze; mely esetekre nézve a törvény szükségesnek látta a 346. §-ban különösen megszabni, hogy az elébbi állapotba való visszahelyeztetés iránti keresetnek az ily jogellenes módon a birtokba helyezkedett ellen, annak «erősebb jogárai tekintet nélkül» helye van.

A kérdéses megkülönböztetés *gyakorlatilag* is tarthatatlan, mint ez kitünik, ha a birtoknak lehetőleg különböző tárgyait, s azok minőségénél és lényegénél fogva különbözőleg alakuló sérelmeit szemügyre veszszük.

Mindenekelőtt igen nehéz, sőt majdnem lehetetlen határvonalat állapitani meg *ingók* birtokának szoros értelmü háborgatása, az az tettleges megszoritása, megröviditése és elvonása között; mert ingók birtokának tettleges megszoritása, mely magát a birtokviszonyt a maga egészében el ne enyésztetné, egyáltalában alig képzelhető. Erre nézve érdekes tanuságot szolgáltat a római interdictum utrubi, mely habár *retinendae* possessionis interdictumnak tekintetett, gyakorlati hatályában mindazonáltal rendszerint, sőt talán kizárólag[10] *recuperatorius* természetü volt, s mely annak folytán, hogy a JUSTINIAN-féle jog által előfeltételeire nézve az uti possidetis interdictummal egy szinvonalra helyeztetett:[11] *gyakorlati jelentőségét elvesztette*.

Az érintett nehézség azonban *ingatlanok* birtokára vonatkozólag is fenforoghat. Valaki más szántóföldjének *egy részét* elfoglalja, felszántja és beveti. Birtokháboritást, vagy elvonást képez-e ez? Ha abból indulunk ki, hogy a birtokos ezáltal *egész* szántóföldjének birtokában *megröviditetett* az esetet csupa háboritásnak kell tekintenünk. Ámde ha erre az á. p. t. k. 339 §-át alkalmazzuk, vajjon mit fog jelenteni az, ha a biróság, kimondván azt, hogy alperes felperest utóbbi földje egy bizonyos részének elfoglalása által birtokában megháboritotta: elébbinek a «beavatkozást megtiltja»? kétségen kivül első sorban azt, hogy elébbi tartozik utóbbinak az elfoglalt területet *kibocsátani*; mert hiszen épen ennek az elfoglalásában áll felperes birtokának megháboritása, ennek a visszaszerzése képezi a kereset czélját. A további jövendőbeli háborgatások birói megtiltása nem lényegesen szükséges, minthogy a birtokháboritások általános tilalma amugy is már törvényesen ki van mondva az á. p. t. k. 339. §-ában.[12] De vajjon nem lehet-e az emlitett esetet az elfoglalt földdarab tekintetében a birtokelvonás szempontja alá vonni? Hiszen pl. RANDA (370. l.) a nemleges szolgalmak, névszerint a kilátás birtokának *részleges* elvonását és elenyésztét lehetségesnek tartja (az által, hogy az uralgó telek csak némely részei elől záratott el a kilátás a szolgáló telken történt épitkezés által), Hogyan szenvedhetne kétséget az, hogy a szántóföldből elfoglalt rész a birtokostól *elvonatott*? Háboritás vagy elvonás forog-e tehát fen? Hol keresendő és található fel a tárgyilagos kiindulási pont ezen kérdés eldöntésére?

Még nagyobb mértékben ingadozók és egymásba folyók az állitólagosan kétféle birtoksérelemnek határai, ha a *jogok birtokát* veszszük szemügyre. RANDA (364. l. 20. jegyz.) azon szolgalmakra nézve, melyek bizonyos versenkénti cselekvényeknek a szolgáló telken való teljesitésében állanak (servitutes discontinuae) azt állitja, hogy birtokukbóli *kivetést* csak oly *készülékek* által eszközölhetni, melyek gyakorlásukat *akadályozzák*; ellenben olyanok, a melyek azt csak *nehezitik*, csupán *háboritást* eredményeznek; és ennélfogva puszta birtok*háboritást* lát abban, ha a szolgáló telek tulajdonosa az azon keresztül vezető utat tövissel rakja meg, vagy borozdával metszi keresztül, vagy felszántja; ellenben azon esetben, ha a pallót, melyen az ösvény keresztül vezet, elszedi, vagy az uton keresztül átjárhatatlan árkot vág, a birtokost szolgalmából *kivetettnek* tartja. — Eltekintve attól, hogy az utra halmozott tövis nemcsak *neheziti* az átkelést, hanem mindaddig, a mig

[7] «Est igitur hoc interdictum (uti possidetis) retinendae possessionis: nam hujus rei causa redditur ne vis fiat ei qui possidet, et consequenter proponitur post int. Unde Vi; illud enim *restituit* vi amissam possessionem, hoc *tuetur*, ne amittatur possessio: denique praetor possidenti vim fieri vetat; et illud quidem interdictum obpugnat possessorem, hoc tuetur». L. 1, §. 4, D. Uti poss. (43, 17.) — BRUNS, Besitzklagen, 21. s. k. 26. s. k. 62, 65. ll. IHERING, Grund des Besitzesschutzes 18, 19. ll.

[8] IHERING, i. m. 92—95. ll. BRUNS, Besitzklagen 1, 2. ll.

[9] Hogy lehetnek birtoksértő cselekvények, a melyek a birtokot teljesen *elenyésztetik*, viszont mások, a melyek azt csak egy vagy más tekintetben *megszoritják*, azt kétségbevonni senki sem fogja; habár azon kérdés eldöntése, vajjon egyes adott esetekben ezen hatályok melyike következett be? gyakran a legnagyobb nehézséggel jár, vagy tisztán csak a felfogás különböző szempontjaitól függ. (Lásd alább a szöveget). Ámde ezen kérdés a birtok *fennállására* nézve, melynek ellene irányzott önkényes cselekvényeken kivül más tények is vethetnek véget, és nem a *birtokkereset megalapitására* nézve fontos, melyre vonatkozólag egyedül az határoz vajjon *megsértetett*-e a birtok valamely önkényes cselekvény folytán? Nem érthetek ennélfogva egyet RANDÁ-val, a ki annak (364. l. 20. jegyz. és 377. l.) *utóbbi* tekintetben is oly nagy fontosságot tulajdonit, s ennélfogva a sérelemnek érintett hatályaiban két különböző keresetnek az alapját véli felkeresendőnek — A lehető sérelmek különböző alakjából és kiterjedéséből kiindulva, a birtokkereseteknek még számos más osztályozásait lehetne megállapitani. E tekintetben példát lehet meriteni a *magyar* jogból, mely ingatlanokra vonatkozólag megkülönbözteti a sommás *visszahelyezési* és a sommás *határjárási* (határ—mesgyeigazitási) keresetet. (1868. évi LIV. t. cz. 93. §. i., v. ö. WENZEL id. m. II. 19—21. ll.) A birtok védelmének szempontjából azonban minden birtokkeresetnek az alapja ugyanaz.

[10] V. ö. SAVIGNY, Das Recht des Besitzes, 418. 419. ll. BRUNS, Besitzklagen. 168, 169. ll.

[11] §. 4. Ins. de Int (4, 15.)

[12] Nem tehetem ennélfogva magamévá BRUNS (Besitzklagen 58, 59. ll.) azon nézetét, mely szerint az á. p. t. k. 339. §-ában szabályozott keresetnek lényegileg prohibitorius jellemet tulajdonit. A «beavatkozás (Eingriff) megtiltása», melyről az id. §. szól, mint már fenebb emlitém, a birtoknak a multban tettleg megtörtént, és nem jövendőben bekövetkezhető megsértésre vonatkozik; ezt (i. m. 68. l.) maga B. kifejezetten elismeri (l. fenebb jegyz.).

elhordatik szintugy *akadályozza,* mint az árok, a mig áthidaltatik, vagy betömetik: nem az akadályok elháritásának könnyebb vagy nehezebb volta, hanem az akadályozás ténye, a tettleges kifejezésre juttatott akadályozási szándék, mely a birtokos *akaratának* korlátokat szab, mérvadó azon kérdés eldöntésére, hogy forog-e fen az adott esetekben birtokbóli kivetés vagy nem? az akadályozásban tehát az *erkölcsi* elem túlnyomó a phisikai felett. A felszántott uton felsarjadzó vetés elgázolása még *nehézséget* sem fogna okozhatni a volt birtokosnak; de ő mindazonáltal tudni és érezni fogja, hogy egykori utjának használatától el van ütve, hogy szolgalmának birtokából *kivettetett.*

Hiában keresünk tehát itt is biztos támpontokat a szorosabb értelmü háboritás és a birtokbóli kivetés, a birtokelvonás közt állitólag fenforgó különbség megalapitására. Ugyanez áll a *földterhek* birtokára nézve, ha azon kérdés merül fel, a sérelemnek melyik neme forog fen azon esetben, ha a terhelt telek birtokosa azok szolgáltatását egyszerüen *megtagadja?*

Elvileg meg nem állapithatónak tünvén ki a fenebbiek szerint a többször emlitett megkülönböztetés: tarthatatlannak bizonyul be az ahoz kötött azon gyakorlati következmény is, hogy a birtok elvonását tárgyazó kereset *alapja más,* mint a birtokháboritási kereset alapja; mert mig az előbbi a sérelemnek erőszakkal, csellel vagy bizalomtörő elsajátitással történt elkövetését és ennek bizonyitását feltételezi: utóbbi megalapitására élégséges a háboritásnak egyszerüen önkényes volta és ennek bizonyitása.[13] Ezen nézet szerint tehát a birtoknak elvonás elleni védelme jóval *szükebb* körre volna szoritva, mint annak puszta megrövidités elleni oltalma. Mig a birtokos e szerint birtokáuak csekélyebb jelentőségü sérelmei ellen minden önkénynyel szemben védelemben részesülne: addig a birtokbóli teljes kivettetés esetében csak akkor kereshetne és találhatna birói oltalmat, ha az érintett jogellenes módon történt. Ezen nézet — mely az á. p. t. k. 346. §-ának azon belső összefüggésből kiszakitásán alapszik, melyben a birtok védelmét általánosan szabályozó 339. §-sal áll — belső ellenmondásánál fogva nyilván tévesnek tünik ki. Hová vezetne továbbá a birtokkeresetnek állitólag kétféle alapja a fenebb érintett igen számos esetekben, melyekre nézve kétséges az, vajjon háboritást vagy elvonást képeznek, vagy a melyek a felfogás különböző szempontjaiból kiindulva, hol háboritásnak hol elvonásnak tekintethetnek; feltéve hogy a sérelem nem erőszakkal. vagy csellel vagy bizalomtöréssel követtetetik el? Ez oda vezetne, hogy ugyanazon birtoksértő cselekvény alperes elmarasztaltatását vonná maga után, ha felperes háboritás alapján inditaná meg a keresetet: ellenben *nem* alapithatná meg az elmarasztalást, ha felperes abban elvonást látván, egyenesen az előbbi állapotba való visszahelyeztetést keresné. Ámde lehet-e ily esélyszerü eredményeket a birtok biztonságának és védelmének elvével összeférhetőknek tekinteni?!

Ezeknél fogva tehát csak a birtok tettleges megsértése képezhet birtokháboritást. A birtokháboritás esetei magukban véve igen különbözők lehetnek: minélfogva a birtokháboritási kereset közvetlen gyakorlati czéljának is, mely a háboritás következményeinek elháritásában áll, az esetekhez képest különbözőnek kell lennie, s ennek megfelelőleg a háboritások orvoslása módjának a birói itéletben különbözőleg alakulnia. *Lényegében* azonban, mely a birtok megsértésében áll, minden birtokháboritás *egy;* s ennélfogva annak egyes eseteit, ahoz képest, a mint a birtokot csak megszoritják, vagy egészben elvonják különböző elvek alá vonni mind elméletileg, mind gyakorlatilag helytelen és tarthatatlan.

Következőleg a birtok sérelmeinek orvoslására szolgáló kereset is csak *egy* van? a *birtokháboritási kereset.*[14] Mely nézet a gyakorlatban is általában el van fogadva.

A birtokháboritás második kellékeként fenebb felhoztam, hogy szükséges, hogy a birtok sérelme bizonyos személy *önkényes* cselekvőségének legyen az eredménye. Ebből következik, hogy ott, a hol a birtok megfogyatkozása, vagy elenyészte a birtokos saját cselekvényének a szüleménye, birtokháboritásról nem lehet szó; ide tartozik különösen azon eset, ha a birtokbavétel *átadáson* alapszik; habár az átadás kényszer, vagy csalás utján eszközöltetett ki.[15] Ugyszintén nem forog fen birtokháboritás akkor, ha a birtokbavétel, habár jogtalanul, de nem valamely tettleg fenálló idegen birtok megsértése, illetőleg elvonása által történik. Ugyanazért a *lelő,* a ki a talált idegen dolgot jogellenesen elsajátitja, birtokháboritást nem követ el.[16]

Önkényes pedig a cselekvény akkor, ha az a biróság kikerülésével (á. p. t. k. 19. §.) a birtokos akarata ellenére, vagy legalább ákarata nélkül követtetik el. Önként értetik azonban, hogy nem tekinthető önkényesnek az olyan cselekvény, mely a cselekvőt megillető valamely tettleg fenálló, concret jog tartalmához képest, annak gyakorlásához tartozik (á. p. t. k. 362. 1305. §§.); habár abból a birtokosra nézve valamely hátrány következnék be. Minélfogva pl. nem tekinthető birtokháboritásnak az, ha valaki szomszédja kutjának a vizét elvonja azáltal, hogy saját telkére kutat ásat. Szintoly kevéssé képez önkényt, s következőleg birtokháboritást az *önsegélynek* a jogilag megengedett esetekben való gyakorlása (p. o. á. p. t. k 1321 §.).

Egyébiránt a birtokháboritás a *birtokos érdekének sérelmében* lelvén súlypontját, annak lényegéhez nem kivántatik meg szükségképen a háboritónak azon szándéka, hogy a sértő cselekvény által saját számára alapitson meg birtokot,[17] vagy hogy valamely idegen jog birtokának terhétől meneküljön. Ugyanazért jogok birtoka nem csak az az által terhelt ellenfél (á. p. t. k. 313 és 351. §§.); hanem harmadik személyek által is megháborithatóó.[18] Elégséges az, ha a birtokos birtokától tettleg elüttetett, vagy abban megszorittatott. Ugyszintén mitsem változtat a birtokháboritó cselekvény önkényes voltán, vajjon önmagábnn véve *jogtalan*-e az, vagy valamely *jogigény* érvényesitésére czéloz (á. p. t. k. 320. §.).

[13] Ezen nézetet vallja (i. m. 138. l. 3. jegyz.) RANDA. — Hogy az álbirtokos védelmére nézve általában, s különösen azzal szemben, a kinek a jogellenes kiszoritása utján jutott a birtokhoz, a sérelem két neme közötti állitólagos különbség az ausztriai jog szempontjából minden gyakorlati jelentőséget nélkülöz, azt e. é. I. pontja alatt igyekeztem kimutatni. — Ellenkezőleg áll a dolog *szászországi* jog szerint, mely a birtokháboritást (p. t. k. 205. §.) és a birtokelvonást (206, 209. §§.) egymástól kifejezetten megkülönböztetvén, csakis az előbbit tárgyazó keresetnek tulajdonit duplicitást (207. §.), azzal szemben helyet adván a vitii exceptionak. (Lásd fennebb I, 8. jegyz.)

[14] A *franczia* code de proc. civ. 23. czikke az «action possessoire»-t megalapitó birtoksértést illetőleg csak «trouble»-ről szól, mely a sérelmek minden nemeit magában foglalja. Ennek folytán a hajdani «complainte» és «réintégrande» közötti különbség, melyek közül az első háboritáson, a második a birtokbóli kivetésen alapuló kereset volt, jelentőségét teljesen elvesztette, és jelenleg csak *egy* «action possessiore» létezik. V. ö. BRUNS, Das Recht des Besitzes im Mittelalter nnd in der Gegenwart» 365—367. ll. és 449. l. 2. jegyz. E tekintetben igen érdekes a «Praticien français-nek BRUNS által az utóbbi jegyzetben idézett helye, mely a complainte és réintégrande közti különbségre nézve következőleg nyilatkozik: «nous ne voyons aujourdhui aucune nécessité, de laisser subsister cette distinction. En effet dès que dans l'un et dans l'autre cas il n'y a toujours *qu'une action possessoire,* il est plus simple de s'en tenir a cette seule dénomination».

[15] V. ö. SAVIGNY, Das Recht des Besitzes, 431, 432. ll. BRUNS, Besitzklagen, 185—189. ll. RANDA, i. m. 89. l. 12. jegyz.

[16] V. ö. BRUNS, i. m. 256, 257. ll., RANDA, i. h. — Ezen nézet az á. p. t. k. 352. §-ba ütközőnek látszhatnék. Valósággal azonban a puszta *reménység* valamely elveszett dolog birtokának a megtartására elégtelen és hatálytalan. Ha a birtokos a dolog feltalálása s annak hatalma körébe való visszavonása végett nem teszi meg haladéktalanul a szükséges lépéseket, vagy tett intézkedései sikertelenek maradnának, a birtok a tényállás valódi mivoltát tekintve *elveszettnek* tekintendő. (V. ö. IHERING Grund des Besitzesschutzes 213. l. KIRCHSTETTER, 178, 179. ll.) A találó által (habár jogellenesen) elsajátitott dolog tehát semmi esetre sem tekinthető valamely fennálló birtokból elvontnak.

[17] V. ö. SAVIGNY, Recht des Besitzes 443. l. RANDA, 80. lap 19. jegyzet.

[18] V. ö. RANDA, 360—362. ll. UNGER, System. I. 562. l. 28. jegyz.

*

A birtokháboritásra szükséges önkényes cselekvény *formáját* illetőleg, az á. p. t. k. 345. és 346. §-ai névszerint a birtokelvonásra vonatkozólag a római jog mintájára az erőszakot, a ravaszságot és a precariummal való visszaélést (vi, clam, precario) emlitik fel különösen. Erőszakos a birtokbóli kivetés akkor, ha az a birtokos személye ellen intézett kényszer utján történik;[19] ravasz vagy alattomos, ha a birtokbavétel az előtt, a ki általa megrövidittetik, álnokul eltitkoltatik. Végül bizalomtörés általi birtokháboritás forog fen azon esetben, ha az, kinek valamely dolog használata, vagy valamely birtokolható jog gyakorlása puszta tetszés szerinti visszavonásig («csak szivességből, s folytonos lekötelezettség nélkül» á. p. t. k. 345. §.) engedtetett meg, a dolog kiszolgáltatását, illetőleg a jog gyakorlásától való elállást a megtörtént visszavonás daczára megtagadja, s általában, ha a dolgot vagy jogot, mint saját birtokát kezdi bitorolni, (ha a megengedettet «állandó joggá változtatni iparkodik», i. §.). — A birtok megsértésének a törvény által különösen kiemelt ezen sulyos formai azonban, mint fenebb emlitém, korántsem meritik ki a birtokelvonás általi háborgatásnak minden lehető eseteit; mert az önkényes birtokelvonásoknak igen számos esetei merülhetnek fel, melyekre az emlitett formák egyike sem illik rá. Az önkény önmagában véve egyáltalában nincsen bizonyos meghatározott formához kötve. Mindezen esetek tehát, valamint az önkényes háborgatások minden egyéb nemei csakis az á. p. t. k. 339. §-ában kimondott általános elv szerint itélhetők meg.[20]

Kétségesnek tünhetnék fel, mennyiben lehet birtokháboritásnak tekinteni valamely birtoksértő cselekvényt akkor, ha a cselekvő *szándéka* nem volt az *idegen* birtok ellen irányozva, ha tehát ő tudatával sem birt annak, hogy idegen birtokot sért; a mi lehetséges *tévedés* esetében, ha valaki az idegen birtokot sajátjának tartja. Ugy látszhatnék, hogy az ily nem szándékolt eredményü cselekvényekre az önkény fogalma nem illik rá. Azonban eltekintve azon gyakorlati nehézségektől, melyekkel a tévedés ily esetekben felette aggályos[21] kifogásának bizonyitása jár, ugyszintén attól, hogy a tévedés, mint igen gyakran gondatlanság, vagy hanyagság szüleménye, a tévedőnek sokszor bizonyos mérvben hibául róható fel: — a birtokháboritásra megkivántató önkény fogalmának lényeges ismérve, a fenebb mondottakhoz képest abban fekszik, hogy a birtoksértő cselekvény a birtokos akaratán kivül követtetett légyen el. Tehát a kérdés eldöntésére nézve a birtokos *érdeke* — mely a birtokvédelemnek általában legfőbb jelentőségü tényezője — és nem annak a szándéka, a ki a birtokot megsértette, képezi az irányadó szempontot. Már pedig a birtokos érdeke szempontjából teljesen közönyös az, szándékosan, vagy tévedésből vonta-e el valaki birtokát, vagy röviditette őt meg abban.[22] És ennélfogva méltatlanság volna a birtokossal szemben őt elütni attól, hogy birtokának tévedésből történt sérelmei ellen birtok utján orvoslást kereshessen. Nem forog fen tehát helyes ok, melynél fogva a birtokháboritás fogalmának nem szándékolt birtoksértésekre való alkalmazását ki lehetne zárni. Egyébiránt a mondottakhoz hozzájárul, hogy a gyakorlati életben nem egy könnyen fog előfordulni olyan eset, a melyben az, a ki más birtokán tévedésből sérelmet ejtett, a sértett által egyenesen perbe vonatnék, anélkül, hogy elébb annak ellentmondásával találkozott volna. Ha pedig ezen ellentmondás daczára a birtokon elkövetett sérelmet jóvá tenni vonakodik, cselekvénye következményeiben öntudatos önkényességet öltvén magára, a birtokkeresetnek alkalmazhatósága iránt kétség nem foroghat fen.

Végül nem szenvedhet kétséget, hogy birtokháboritást *képviselő* által is követhetni el. A mi az u. n. szükségképi képviselet eseteit illeti, ezekben a cselekvő képviselő akarata a képviselt akaratának tekintetik. Ugyanazért az atya, gyám vagy gondnok a kiskoru vagy gondnokolt részére követhet el birtokháboritást (á. p. t. k. 21. 149. 187. 310. 865. §§.). Ugyszintén valamely jogi személynek is tulajdonitható birtokháboritás, ha a birtoksértő cselekvény alkotmányszerü képviselete által határoztatván el, közegei által hajtatik végre; illetőleg ha utóbbiak eljárása elébbi határozata által utólagosan jóváhagyatik (á. p. t. k. 337. §.).

Önjogu személy más által elkövetett birtoksértő cselekvény esetében birtokháboritónak csak azon esetben tekintethetik, ha a cselekvény megbizásán alapszik, vagy ha azt utólagosan jóváhagyta (á. p. t. k. 1017. §.). Mindezen esetekben pedig a birtokháboritás következményei azt érik, a kinek képviseletében az elkövettetett.[23]

Dr. Uzoni Sándor,
n.-szebeni ny. r. jogtanár.

(Vége következ.)

[19] Hogy az á. p. t. k. 345. §-ában a birtokba való *tolakodás* alatt erőszak van értve, kitünik, az á. p. t. k, 1464. §-ból, mely ugy, mint a kérdéses §., az álbirtok nemeit sorolván elő, a ravaszság és a precariummal való visszaélés mellett kifejezetten felemliti az erőszakot is. Egyébiránt a kérdéses birtoksértés lényege nem a birtokba való *tolakodásban*, hanem a birtokos *kiszoritásában* (dejectio) fekszik. (V. ö. SAVIGNY, Recht des Besitzes 344, 431. ll.) Ez névszerint ingatlanokra vonatkozólag történhetik akár a birtokos kiüzése, akár az azokhozi juthatásban való megakadályoztatása által; mitsem változtatván a dolgok, vajjon egyik vagy másik esetben az erőszak valósággal alkalmaztatott-e vagy pedig a birtokos azt be nem várván előle visszavonult. (SAVIGNY, i. m. 432, l. BRUNS, Besitzklagen, 123—125. ll.). A régebbi *római* jog megkülönböztette a vis armata-t a vis quotidiana-tól; melyek közül az elébbi kizárta a vitii exceptis hatályosságát; de nem az utóbbi. Justinian azonban ezen kifogást általában elvetvén, a kettő közötti különbség a birtok védelme szempontjából gyakorlati jelentőségét elvesztette. (L. e. é. I, 8. jegyz.).

[20] Tarthatatlan ennélfogva RANDÁ-nak (28, 55. ll. 138. l. 3. jegyz.) azon nézete, hogy a birtokos az önkényes elvonás csak bizonyos nemeivel, t. i. azokkal szemben részesül védelemben, melyek erőszakkal, vagy alattomosan, vagy a precariummal való visszaéléssel követtetnek el. — SAVIGNY-nak (395. l.) hasonló nézetével szemben v. ö. IHERING, Grund des Besitzesschutzes, 97, 107. ll. BRUNS, Besitzklagen, 251—254. ll.

[21] A kérdéses tévedésről JUSTINIAN császár L. 11. C. Unde Vi 8, 4.) következőleg itél: Ridiculum . . . est dicere vel audire, quod per ignorantiam alienam rem aliquis quasi propriam occupaverit. Omnes autem scire debent, quod suum non est, hoc ad alios modis omnibus pertinere» st.

[22] V. ö. IHERING, Grund des Besitsschutzes, 112, 113. ll. BRUNS, Besitzklagen 135. s. k. ll.

[23] V. ö. SAVIGNY 315—318. és 429. ll. RANDA, 188. s. k. ll. Hasonló felfogásra találunk a GLASER-UNGER-féle gyüjteményben 26. sz. a. közölt legfelsőbb törvényszéki döntvényben, mely elutasitotta felperest, a ki a szomszédos telken elkezdett bizonyos munkálatokban (a közlemény nem nevezi meg a munkálat nemét, birtokháboritást látván, a keresetet nem a telek tulajdonosa ellen, a ki a munkát végzette, hanem azon személyek ellen támasztotta, a kik azt vezették és teljesitették. Az itélet azzal van indokolva, hogy a kereset a *valóságos háborító ellen* intézendő és nem az ellen, a ki csak annak megbizásában cselekszik, *a kitől a háboritás voltaképen származik.*

A becstelenség mint a büntettek következménye.

(Folytatás.)

Ily előzmények mellett a középkor vége felé a népben megrögzött volt már a meggyőződés, hogy a büntetés becstelenit, hogy ez a polgári jogok tetemes megszoritását, a rendből való kizárást, mintegy rendi degradatiót von maga után. Ekkép a sulyosabb esetekben midőn a kevesebb jogokkal biró rend sem akarta türni a gonosztevőt, a jogi személyisége el volt törülve, a polgári jog őt holtnak tekintette. Ennek következményei az ismeretes mondatban mors civilis aequiparatus naturali, borzasztó világossággal és rövidséggel vannak kimondva.

A törvényhozók nagyon jól ismerték a jogmegfosztásnak rendkivüli sulyosságát, és mert a kor szelleme minél szigorubb büntetéseket kivánt, nem is késtek a nép meggyőződésének kifejezést az által adni, hogy a törvényekbe bevették a büntetések becstelenitő hatását s ezzel együtt a polgári jogoktól való megfosztást is mondották ki. A XVI. század elején Németországban készült, «Carolina» név alatt általánosan ismert büntető törvény, mely nagy vonásokban hiven tükrözi vissza az akkori jogállapotot a bün-

tető jog terén, ugy külön mint más büntetésekkel kapcsolatban szabja ki a becstelenséget. Nevezetesen minden a bakó által végrehajtott büntetés becstelenséget vont maga után. A törvényben tehát kifejezésre talált a nézet, hogy a büntetés becstelenit. A büntetés sulyossága miatt a XVI. és XVII. századbeli nagyon az elrettentés felé hajló jogok is minduntalan az életfogytiglani hatással járó becstelenséget alkalmazták. Mennyire ment ezen elrettentési düh, mutatja azon adat, mely szerint a hirneves CARPZOW (élt 1595—1666) huszezerszer mondott ki halálitéletet. Ha a halálbüntetéssel oly ember, ki az akkori joggyakorlatra mélyen ható befolyást, gyakorolt ily pazarul bánt, képzelhetni, hogy a polgári halállal sem voltak a biróságok és jogok fukarok. A legkülönbözőbb durva külsőségekkel czifrázták fel a becstelenitést, mint már a becstelenitő büntetések nevei is mutatják. Legáltalánosabb volt a «Pranger» (bitófa) és a megbélyegzés. Gyakorlatban volt még a «Strohkranz» «Eselreiten» «Austrommeln» «Ausklingeln» stb. Mindazon törvények, melyek Közép-Európában a mult század végén vagy a jelen század elején hozattak összekapcsolták a becstelenséget a szabadságbüntetések sulyosabb nemeivel is.

A jelen század elejéig tehát Német- és Francziaországban oda fejlődtek az e részben hozott törvények, hogy a közmegvetésnek, mely a bűnöst éri, a szabadságbüntetés kiállása után is adtak kifejezést azáltal, hogy a bűnöst becstelennek nyilvánitották, hogy a törvény a megvetést parancsolta és még azáltal is, hogy a törvény a bűnöstől bizonyos jogokat, a legsulyosabb esetekben pedig minden polgári jogot megtagadott. Az alap, melyből a kiindulás történt, a jogi személyiség megsemmisitésében állott, az eredmény pedig a volt, hogy a legtöbb büntetés következménye a becstelenség, mely életfogytig tartott, a jogképességet tetemesen megszoritotta, sőt gyakran a polgári halált is eredményezte.

Hazánkban ellenkező irányban fejlődött a jog. A pénzblrságok rendszere ugyan mint már emlitve volt, Szent István törvényeiben világos kifejezésre jutott, s evvel együtt alkalmazásban volt a politikai és jogi személyiségnek megsemmisitése az által, hogy a bűnös bizonyos esetekben eladatott, szolgaságba esett. Midőn azonban a szolgaság a kereszténység befolyása mellett megszünt, a politikai és jogi személyiség büntetésképeni megsemmisitése is eltünt. A nemzet tagjai a rendi szervezet hiánya folytán egyforma jogokkal birrak, s ezektől megfoszthatók nem voltak, mert az eddig dívott mód a szolgaságba való taszitás, a szolgaságnak megszünése folytán lehetetlenné vált. Magukban elzárt rendek nem létében a rendi becsület sem fejlődhetett ki; miután pedig az ettől való megfosztás eredményezte a germán népeknél a pénzbirsági rendszer megszünése után a becstelenséget és ezzel együtt a jogi személyiség megsemmisitését, hazánkban a becstelenségnek ezen fogalma, következményeivel együtt ismeretlen maradt. Polgári halált nem ismer és nem ismert a magyar jog.

Tagadhatatlan ugyan, hogy ugy a szomszéd német közönséges jog és a városi jogok, valamint a római és egyházi jog hazánkban a büntetési rendszer kifejlődésére befolyást gyakoroltak, de hiányozván nálunk a kellő talaj, a rendi szervezet s evvel a rendi becsület, melyben a németeknél és francziáknál az «ehrlos» és «rechtlos» régi fogalma a polgári halálig kifejlődött, ily eredmény nem jöhetett létre, bár a feudalis eszmék terjesztésére ugy az Anjou-házból származott királyok mint Zsigmond király uralkodása alatt kedvező volt az alkalom.

A magyar jogban azonban nem hiányoztak a büntetések, melyek a becsületérzésre fájdalmasan hatottak. Legrégiebbek az egyházi vezeklések (Szt. István II. 13. 14. 15. stb, Szt. László III. 26. Kálmán I. 50. 58. stb.) és a hajlenyirás (Sz. István II. 8. 26. László III. 26). Ezek utáni időkben előfordul az infamia!. Ott hol törvényeinkben legelőször van szó róla, (1486: 10. tcz. 8. §., 1486: 14. tcz 5. §.) mindig karöltve a hamis esküvéssel emlittetik, mely utóbbi kizárást eredményezett a keresztények társaságából és némely jogból. Ezen következmények forrását azon drakói szigorban kell keresni, melylyel VERBŐCZI hármaskönyvének tanusága szerint nálunk a hamis esküvőket büntették, s melyben a nagy egyházi átokra való támaszkodás félreismerhetlen. A hamis esküvők elvesztették összes birtokaikat és tulajdonaikat, a keresztény hivek társaságából kizárva, különféle színü ruhákba öltözve, kenderkötéllel övezve, mezitláb és hajadonfővel jártak (II. 30). Hogy azonban mégis jogaik maradtak, mutatja azon további intézkedés, hogy pereket ellenök folytatni lehetett. VERBŐCZI idejében különben ez már csak rendkivüli büntetése volt a hamis esküvésnek, melynek elkövetője rendes körülmények közt csak fejváltságát fizette. A későbbi törvényekben még néhányszor előfordul az infamia, hol mint önálló, hol mint mással összekapcsolt büntetés. Hatásait törvényeink oda határozzák meg, hogy az infamiával illetett a tisztességes társaságból ki van zárva, hivatalait veszti, azok valamint a gyámságnak viselésére képtelen, tanukép és vádlókép fel nem léphet. Infamiának azonban csak akkor lehetett helye, ha az a törvényben mint büntetés elő volt szabva és ha a biró e büntetést kifejezetten kimondta. Megszünt az infamiának hatálya ellenkező itélet és királyi kegyelem által. Infamiával sujtják törvényeink: a hamis esküvőket, hamis okmányok készitőit, vértagadókat, az álarczot folytató birtokosokat, a törvényes birói parancsok mellőzőit, a letétemények sikkasztóit, az országgyülési megvesztegetések részeseit, azokat kik magánadókat az országgyülésen kivül a közbéke megzavarásával ajánlanak, kik alattomos gyülekezetekben az országos törvényekkel ellenkező határozatokat hoznak, hűtlen gyámokat, ügyvédeket kik az ellenféllel egyetérnek. Ezekből eléggé kitünik, hogy a germán jogok alapján kifejlődött becstelenséggel összekapcsolt jogmegfosztás, a büntetésnek ipso jure beálló következménye egészen más mint a magyar jog infamiája

Nem voltak ismeretlenek hazánkban azon a szomszédországokban dívó büntetések, melyek a becsületérzésre fájdalmasan hatottak. Ilyen a megbélyegzés, a nyakvas, a forgó kalitka, a szégyenkő, a bitófa. Ezek részint önállóan, részint más büntetések sulyosbitására használtattak. Azonban közvetlen erkölcsileg fájdalmas hatásukon kivül a bűnösre nézve ipso jure jogi hátránynyal, rövidséggel nem jártak, s ő ezen büntetések kiállása folytán a törvény rendeletéből jogokat nem vesztett. Természetes, hogy a bűntettnek erkölcsi hatása nálunk is távol tartotta a becsülettudó embereket a bűnöstől mindaddig, mig javulásának kétségtelen jeleit nem adta; de ezen hatás nem volt a büntetésnek törvényileg kiszabott, életfogytig tartó következménye, nem jogmegfosztás a bűnösre nézve, hanem a közlelkiismeretnek önkénytes nyilvánulása, a bűntett és nem a büntetésnek következménye, melynek megszüntetése a bűnöstől függött.

Mily emelkedett álláspontról tekintetett nálunk már a mult századnak végén a bűntett folytán beálló becstelenség kérdése, legjobban mutatják az 1791-ki büntető törvényjavaslatnak ide vonatkozó intézkedései. «A becstelenség azon bűntettekkel kapcsoltassék össze, melyek aljas lelkületre, gonoszságra, csalárdságra mutatnak vagy közbotrányt okoznak; ha azonban a becstelenség az itéletben büntetésképen különösen megszabva nincsen, semmi büntetés, annál kevésbé valamely vád, sem eredményezheti a becstelenséget.» Hatásairól nem szól e javaslat s igy szerinte fentartandóknak kell tekinteni az előbbi törvények

intézkedéseit, melyek szerint az itéletileg kimondott becstelenség képtelenséget szül hivatalviselés és hivatalnyerésre, tanuskodásra, elzárja továbbá a becstelent a gyámság viselésétől és attól, hogy mint vádló felléphet.

És ez is volt a tényleges állapot hazánkban a jelen század elején (l. VUCHETICH, Jus criminale). Az ki infamiára itélve nem volt, szabadságbüntetésének kiállásával jogszerüen bűntetteért eleget tett. De a becstelen, az infamiára itélt sem szenvedett magánjogaiban sérelmet és a főeredményei az infamiának a hivatalvesztés és a képtelenség hivatalnyerésre és tanuskodásra voltak. Ma pedig infamiát a hazai biróságok egyáltalán nem mondanak ki, s igy tekintve a birósági, joggyakorlaton alapuló mai jogállapotot, azon kétely, mely a bűnöst bűnhödése után is bizonyos ideig erkölcsi javulását illetőleg körülveszi a büntető törvény szerint kifejezésre nem jut, és az elitélt szabadságbüntetésének kiállása után bűntetteért — eltekintve nehány legujabb specialis törvény intézkedésétől — joghátrányt épen nem szenved.

Szélsőség ez, de következményeiben végzetesebb szélsőség az, mely a külföldi törvényhozásokban érvényre emelkedett. Azon ferde irány, melyben ezek e részben mozogtak, oly sulyos hátrányokkal járt a közérdekre nézve, hogy a reformok szükségét általánosan érezték.. A büntető törvények azon ujjáalakitása alkalmával, melyhez az európai allamok e század elején fogtak, alaposan és terjedelmesen meg lett vitatva a becstelenség fogalma, annak kapcsolata a bűntettekkel és a büntetésekkel. A CORNEILLE által költői ihlettséggel kimondott elv: «C'est le crime, qui fait la honte, et non pas l'échafand» uralkodott mindezen reformtörekvésekben, csakhogy a törvényhozók ezen elv keresztülvitelénél nehéz helyzetben voltak a népnek évszázadokon át meggyökerezett nézetével szemben, mely szerint épen a büntetés eredményezi a becstelenséget. Kénytelenek is voltak mindannyian e nézetnek bizonyos engedményeket tenni, és a becstelenség helyébe lépett jogmegszoritásokat nem a bűntettekhez, hanem a büntetések bizonyos nemeihez kötötték.

A jelen század elejétől a legujabb időkig annyira haladtak a külföldi törvények, hogy ma a becstelenségnek fogalmát alkatrészeire szétbontva és azokat ezekből, melyeknek concret tartalmuk van, kiválasztva — külön-külön meghatározzák, mitől kell vagy lehet az elitélteket szabadságbüntetésük kiállása után is bizonyos esetekben eltiltani. Ennek folytán azon általános kijelentéssel, hogy az elitélt becstelenséggel sujtatik, ma már nem találkozunk, hanem találkozunk határozottan megjelölt jogokkal, melyeket az elitélt elitéltetése folytán veszit és melyeknek gyakorlásától szabadságbüntetésének kiállása után is el van tiltva.

Az első kérdés, mely itt felmerül az: helyes-e hogy a becstelenités általánosságban az elitéltekre ki nem mondatik. A további kérdések pedig: helyeselhetők-e ezen jogmegszoritások és ha igen, mely jogokra nézve s mily feltételek mellett.

Ma már eldöntött dolog, hogy a becstelenség mint törvényes büntetés, mint ennek vagy a bűntettnek törvényben kimondott következménye nem szerepelhet. A törvényhozó a törvényben eltekintve az esetek egyéniségétől, előre nem mondhatja ki azt, hogy a tettek ezen vagy azon neme kell hogy megvetést hozzon az elkövetőre polgártársai részéről; törvény nem parancsolhatja meg a polgároknak, hogy a megvetésben rendeletéhez képest részesitsék azon polgártársukat, kire ezt a törvény büntetéskép megszabta. Ezen parancs meddő maradhat, s igy a törvény tekintélye csökkentetnék. Az is kétséges, vajjon az állam, feltéve hogy képes erre, fel van-e jogositva, hogy polgáraitól a becsületet, melyet nem ő ad nekik, megvonja. Fentartva továbbá az elvet, hogy a bűntett becstelenit, feleleges hogy az állam hatalom még az itéletben is kimondja a becstelenséget. Hozzájárul ehhez még annak nehézsége, mikép foganatosittassék a becstelenség büntetése és menynyire terjednek hatásai. Hajdan a törvény a foganatositásnál drastikus módokhoz folyamodott; a megbélyegzés, a bitófán való kiállitás biztosan eredményezték a megvetést a bűnösre nézve. Ezen büntetési módokat azonban méltán mellőzi a jelen kornak felvilágosodott szelleme. Oly világosak az ezt eredményező okok, hogy nem is kell felsorolni. A becstelenség, azaz a szégyen, a közmegvetés, mely a bűnöst éri, ma már tehát sehol sem alkalmaztatik mint büntetés. A mai törvényhozások átengedik ennek teremtését helyesen a közhangulatnak, mely a nép lelkiismeretének itéletét jobban és biztosabban foganatositja mint a biróságokéit.

A becstelenség fogalmának szétesése folytán egyenkint megnevezett jogok gyakorolhatásának felfüggesztését vagy megvonását két szempontból lehet tekinteni. Vagy azt lehet mondani, hogy ezen jogmegvonásokban nyilatkozik azon kétely, melyet az állam ugy mint a polgárok a büntetésüket épen kiállott, de hosszabb feddhetlen élet által javulásukat még be nem bizonyitott bűntettesek irányában táplál, — vagy azt lehet mondani, hogy e jogmegvonások nem ezen kételynek kifejezése, hanem büntetés, melylyel az állam kapcsolatban a szabadságbüntetéssel sujtja a bűntetteseket s melyet ezek a főbüntetés kiállása után kénytelenek szenvedni. A jogmegvonások elrendelését mindkét szempontból vizsgálva, helyesnek kell elismerni.

Az iránt, hogy az állam jogositva van a maga részéről is azon erkölcsi ellenszenvnek kifejezést adni, melyet a magánszemélyek a börtönt alig elhagyott fegyenczek irányában kétségbevonhatlanul éreznek, alig lehet kétség. Hisz az állam maga magasabb erkölcsi személy, mely egész létét csak annak köszönheti, hogy a jognak, az erkölcsnek uralma elismertetik. Nem oly tisztának látszik, de csak az első pillanatra nem látszik tisztának az, vajjon helyes-e ha az állam ezen jogával él, és ezáltal sujtja a bűnösöket szabadságbüntetésük kiállása után. Ha az állam tartózkodását a büntetésüket épen kiállott egyénekkel szemben törvényben kimondja, akkor nem tesz egyebet mint a tényleg meglevő állapotnak kifejezést ad, és egyuttal gondoskodik arról, hogy ezen állapot továbbra is fenmaradjon. Azt senki sem vonhatja kétségbe, hogy csak az a törvény jó és helyes, mely a fenálló állapatokkal számol és azokon alapszik. Ennyire tehát helyes ily törvény. De másrészt helyes azért is, mert a jóravaló becsületes emberek minden időben megkivánták, és jelenleg is megkivánják, hogy megkülönböztessék őket azon egyénektől, kik ma a fegyházat elhagyták. A kik ezt tagadják, gondoljanak arra, vajjon ha összejönnének ily épen kiszabadult fegyenczczel, szoritanának-e vele kezet? Rögtön bizonynyal nem, hanem csak akkor, ha meggyőződést szereztek maguknak arról, hogy csakugyan megjavult. Azon törvény tehát, mely a közvéleménynek ekkép kifejezést ad, és gondoskodik, hogy ezen helyes közvélemény fenmaradjon kétségtelenül helyes.

De helyes bizonyos jogoknak megvonása a szabadságbüntetés kiállása után bekövetkező időben akkor is, ha azt mint büntetést tekintjük, mert megvan ebben minden kellék, melyeket azon eszközökben kell keresni, melyeket mint büntetési eszközöket alkalmazni akarunk. Előre kell azonban bocsátani, hogy csak akkor egyesiti magában ezen kellékeket, ha óvatosan és bizonyos megszoritásokkal alkalmaztatik. Igy használva e büntetés magában véve nem erkölcstelen és nem erkölcstelenit, érezhető baj, mely a bűnöst saját személyében sujtja, lehetőleg egyformán hat, a bűntett nagyságához képest sulyositható, megbe-

csülhető, osztható, példás, megnyugtató a társadalomra nézve, a bűntett természetének legszorosabban megfelelhet, visszavonható és nagy mérvben helyrehozható, végre javitó is. Azon büntetés ellen, mely ezen kellékekkel bir, kifogást tenni nem lehet.

Nem szabad azonban ezen jogmegvonásoknak becstelenitő hatást tulajdonitani, vagy azt becstelenitő büntetésnek mondani, mert a becstelenséget vagy becstelenitő eszközöket mint büntetést egyáltalában alkalmazni nem lehet.

Az is helytelen, hogy bizonyos büntetésekkel a törvénynél fogva járjanak ezen jogmegszoritások. Ezen álláspontón azonban ma valamennyi törvény és javaslat — kivéve a magyart — áll. Elvi eltérés ez azon tételtől, hogy minden hátrány, szenvedés, mely a bűnöst éri, a bűntett következménye és nem a büntetésé.

Németh Péter,
ig. miniszt. fogalm.

(Vége következ.)

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

A mi a nyilvánkönyvi jogszerzés másik nemét t. i. a biztositéki jelzálog engedményezését illeti, nincs kétség, hogy a biztositéki jelzálogból már létrejött igény engedményezhető olykép, hogy ezen követelésnek az engedményes nevérei előző kitüntetése és a közbeeső jogosultak előadott módoni értesitése mellett, ily követelés az engedményes nevére iratik. Bonyolulttá a kérdés csak akkor válik, ha a biztositéki jelzálog az alapul szolgáló jogügylet szakadatlan folytatása mellett lenne engedményezendő. Itt lehet eset, hogy még az engedményező nyilvánitott beleegyezése nélkül is az engedmény feltétlenül bejegyezhető. — Igy például ha a bérlői kötelezettségek biztositására jelzálog lett bekebelezve, a bérleti jószág eladásánál a bérlő részéről adott biztositék az uj tulajdonos nevére átirható, sőt, ha a bérleti jószág uj tulajdonosa a jószág eladása előtt a biztositéki jelzálogot ki nem töröltette, ezen átirás az uj tulajdonos által egyoldalulag követelhető.[6] Ellenben lehetséges, hogy engedmény nem eszközölhető, mert például az általam a kötelezett részére engedélyezett váltóhitel biztositására adott biztositéki jelzálog nem engedményezhető olykép, hogy ez most már engedményes által adandó váltóhitel biztositására szolgáljon, mert a zálogjognak átvitele más követelésre uj jelzálog alapitásának tekintendő. Szintugy lehetetlen a biztositéki jelzálog engedményezése, ha az alapul szolgáló jogügylet átruházás tárgyát nem képezheti, igy a gyámsági viszony nem engedményezhető és hasonlóan az ügyvezető sem engedményezheti állását. — Igen bonyolulttá válnék az átruházás, hol kétoldalu jogügylet forog fen, hol tehát mind egyik fél jogositott és kötelezett, mert miután a kötelezettség nem engedményezhető, hanem csak átvállalható, az egyik fél részéről történt jogengedmény a másik fél ellen csak akkor állhatna meg, ha az engedményes egyszersmind az engedményező kötelmeit teljesiti.

Itt más elvet mint a biztositéki jelzálog és engedményezés közt álló jogosultak beleegyezését felállitani nem lehet, itt esetről esetre kell a birónak határozni és legfőlebb csak azon utmutatót lehet adni, t. i. az itélő birót figyelmeztetni, hogy a biztositéki jelzálog lehetőleg megszoritott értelemben magyarázandó.

Igaz, hogy ezen megszoritó magyarázat és intézkedés ellenkezik azzal, mit fentebb a bérlő által adott biztositéki jelzálogra vonatkozó példánál mondtunk, de ezen intézkedés szükséges, mert az eset nem mindig ily egyszerü és mi mint a legalitási elv megszoritásának pártolói, nem engedhetjük meg, hogy a telekkönyvi hatóság az itélő biró szerepét vegye át; s különben is az ellentmondás elenyészik, ha az érintett példánál mondottat, az itélő biró álláspontjának tekintjük.

Mindezen kifejtettek alapján, mi ezen 19. §. után következő uj §-t tennőnk, megjegyezve, hogy a formulázásban a jobb szerkezetet szivesen elfogadjuk:

§.

«A biztositéki jelzálogból származott végkövetelés a biztositéki jelzálog rangsorozatában uj végleges bejegyzéssé átalakitható, azonban a közbeeső jogosultak ezen bejegyzés ellen az átvezetés törlését vagy módositását szorgalmazhatják.[7]

Ha ily átvezetés megtörtént, erre további alzálog vagy tulajdon feltétlenül szerezhető; addig azonban a biztositéki jelzálog tulajdonának átruházása annyiban lehetséges, menynyiben ily engedmény az alapul szolgáló ügylet természete szerint megengedhető. — Mennyiben tehát ily bejegyzés kéretnék, a tlkvi hatóság az érdekletteket oly figyelmeztetéssel hivja meg tárgyalásra vagy kitüzött záros határidő alatti nyilatkozatra, hogy elmaradásuk vagy hallgatásuk beleegyezésnek fog vétetni. Ha az ügylet ily engedményt nem tür meg, akkor kérvényező feltétlenül elutasitandó, mennyiben azonban ez különben megengedhető lenne, de egy érdekelt ellentmond, kérvényező az ellentmondó elleni perre utasitandó és e per feljegyezhetésére záros határidő kitüzendő.[8]

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

(Folyt. következ.)

[6] A viszony ugyanaz, melyet a kereskedelmi törvény 484. §-a állit fel.

[7] Önkényt értetődik, hogy a 128. §. egy uj 8-ik ponttal lesz megtoldandó olykép, hogy ezen (uj) értelmében megengedett bevezetésről a közbeeső jogosultak értesitendők.

[8] A biztositéki jelzálog természete iránt lásd: REGELSBERGER, Studien im bayerischen Hypothekenrechte 1—70. oldal. SIEGMAN, Sächsische Hypothekenordnung Leipzig 1872. 117—121. oldal.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Rangsorozat elsőbbségének átengedese.

A czimben rejlő ügylet megnevezése után az lehetne hinni, hogy ily kérdés alig érdemli a fejtegetést, mert hisz a megfejtés az ügylet elnevezésében rejlik.

Magam is e nézetben vagyok és azért curiosumként közlök egy esetet, melynek eldöntése az ügylet eddigi egyszerü megfejtését, a legbonyolultabb vitakérdéssé fogja változtatni.

Az eset következő:

«*(A)* első foglaltató vagy első helyü rangsorozattal biró hitelező 1697 frt erejéig nyert zálogjogából, ennek rangsorozatát 800 frt erejéig «átengedi, illetve elsőbbséget enged» *(B)* hitelezőnek, kinek 4000 frtos követelése zálogjogilag *(A)* által közvetlenül megelőztetik, azonban azt kiköti *(A)*, hogy követelése (helyesebben zálogjoga) többi részére *(B)*-t mindenesetre megelőzze. — A zálogtárgyak elértékesitéséből befolyt 3000 frt vételárfelosztásnak tárgyalása után a biró következő határozatot hozott:

(B) kap első helyen 800 frtot, *(A)* a második helyen 1697 frtot, a hátralék *(B)*-nek adatik.

Az indokolás eszmemenetele körülbelül következő:

«Az *(A)* által adott nyilatkozat az által, hogy a zálogtárgyból 2697 frt sőt még ennél is több jött be, hatályát

egyátalán elvesztette, de ha 2697 frtnál is kevesebb jött volna be, az *(A)* nyilatkozata mindenkép oda magyarázandó, mintha *(A)* kikötötte volna, hogy mennyiben a befolyandó vételár 1697 frtnál többet fog tenni, a többletre *(A)* tart igényt azon 800 frttól, melyre a zálogjognak rangsorozatát *(B)*-nek átengedte, *mert (A) az adott nyilatkozatában követeléséről illetve zálogjogáról sehol sem mond le, hanem csak az elsőbbségét engedte át (B) hitelezőnek.* Ily körülmények közt tekintettel arra, hogy a vételár a 2697 frtot meghaladja, mindegy akár *(A)*-nak adatik először 897 frt és azután a *(B)*-nek jutandó 800 frt után ismét 800 frt, akár *(B)*-nek adatik első helyen 800 frt és ezután *(A)*-nak 1697 frt, a maradék mindenkép *(B)*-nek lévén kiadandó». — Persze, hogy ily indokolás mellett méltán lehet csodálkozni azon, hogy miért nem mondta ki a biró, miszerint *(A)* kap első helyen 1697 frtot, a maradék pedig *(B)*-nek adatik ki.

Őszinte megvallom, hogy a birói indokolás szövege nincs még kezeim közt, de a hallomás után itélve és a vételárfelosztási végzés rendelkezéséből, az indokolást máskép képzelni sem tudom.

Ezután talán fölösleges lesz mondani, hogy nézetem szerint a biró által elrendelt vételárfelosztás nem felel meg az elsőbbség-átengedés fogalmának, mert véleményem szerint, ha egy kisebb terjedelmü zálogjog elsőbbséget enged egy nagyobb terjedelmü zálogjognak, különös kikötés hiányában ez mindig ugy értendő, hogy a nagyobb mennyiségü zálogjog elfoglalja a kisebb mennyiségü zálogjog helyét, a nélkül, hogy az előre nem ment rész összege a nagyobb összegü zálogjog elvesztené eredeti rangsorozatát, vagyis a rangsorozatát átengedett kisebb zálogjog, a nagyobb zálogjog azon részösszege után sorozódik, mely a jobb helyre át nem mehetett. S igy a felhozott esetben *(A)*-nak kikötése folytán, első helyen *(A)* javára 897 frt és a vételár többi része egészben *(B)* javára lett volna sorolandó és csak ha a vételár a 4897 frtot meghaladja, *(B)*-nek második helyt sorozandó 4000 frtja után lehetett volna *(A)*-t az átengedett 800 frttal osztályozni. *(β. φ.)*

A bélyegtörvény 99. b) tételének helytelen alkalmazása.

A pozsonyi kir. pénzügyigazgatósághoz kérdés intéztetvén aziránt, hogy mily bélyeggel látandók el a járásbiróságok által fölvett váltóóvások? ugyanez 58199/1876. sz. a. a bittsei kir. adóhivatalt értesitette, hogy a bélyegtörvény 99. *b.* szerint továbbra is a 200 frtot meg nem haladó váltókövetelés iránt fölvett óvás 2 frtnyi, — a 200 frtot meghaladó követelés iránt fölvett váltóóvás pedig 3 frtnyi bélyeggel ellátandó.

A pénzügyigazgatóságnak ebbéli fölfogását helytelennek tartom, — mert való ugyan, hogy a bélyegtörvény 99. *b)* tétele, a biróságok által fölvett váltóóvás bélyegeit föntebbiek szerint határozza meg, — a váltójegyzők által fölvett óvásokra ellenben 1 frtnyi bélyeget szabván, — de e különbség azért tétetett nézetem szerint, mert a váltójegyzőnek az 1 frtnyi bélyegen kivül, 2 frt 10 kr óvásdijj fizetendő, holott a biróságoknál nagyobb bélyeg mellett, külön dijj nem járt. Az utóbbiak az óvási dijj szedésétől eltiltattak (l. az 1864. évi apr. 4. 6227. sz. a. kibocsátott, az összes törvényhatóságokhoz intézett udvari rendelvényt) azon indokolással, hogy a köztisztviselők rendes fizetést huznak, s igy nékik külön dijj nem jár. Ezzel kiegyenlittetett azon különbség, mely a váltójegyzők és a biróságok által fölvett óvások költségeinél mutatkozott.

De máskép áll a dolog a királyi közjegyzőkről szóló 1874-ik évi XXXV. törvényczikk életbeléptetése óta. E törvény értelmében a váltóóvások fölvétele, a közjegyzők és az eddigi váltójegyzők hatásköréhez tartozik, — ellenben a járásbiró csakis a közjegyző elhalálozása, állásától való felfüggesztése, elmozditása folytán vagy lemondás esetében járhat el a közjegyzőhöz utasitott ügyekben mindaddig, mig a közjegyzői helyettesités fölött intézkedés történik (l. közjegyzői törvény 25. §.), s e rendelkezés ott is alkalmazandó, hol közjegyző nincsen (l. u. t. 214. §.).

A járásbiró tehát csak a közjegyző helyettesitésében jár el, s ez okból, mindazon esetekben, melyekben a járásbiró veszi föl azon okiratokat, melynek fölvételére törvény szerint a közjegyző jogositva van, a közjegyzői dljjak is fizetendők és az állampénztárba szállitandók, — igy rendelvén azt a hivatkozott törvény 209. §-a és az 1876. évi január 14-én 1082. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet, — és minthogy a 38411/1875. sz. a. kiadott pénzügyminiszteri rendelet 9. pontja szerint a közjegyzők által felvett váltóóvások első ivére csak 1 forint bélyeg adandó, — önkényt következik, hogy a közjegyző megakadályoztatása esetében, vagy a fönt elősorolt más okok folytán a járásbiró által fölvett óvások is csak 1 frt bélyeggel látandók el.

Hisz különben is, nincs semmi helyes ok arra, hogy az egyes váltóóvások fövételénél, a fölvétel helye szerint bélyegkülönbség tétessék, hogy az állam azon helyeken, hol közjegyző nincsen, nagyobb jövedelmet huzzon. Ily helyeken a közjegyzői dijjak ugyis az állampénztárba folynak, miért kellene azonkivül még nagyobb bélyeggel is terhelni a feleket?

Ezek szerint a közjegyzői törvény és a 38411/1875. sz. pénzügyminiszteri rendelet által a bélyegtörvény 99. *b)* tételének *a)* és *b)* pontja hatását veszitvén, a pénzügyigazgatóság helytelenül hivatkozik ezen tételre.

A mennyiben azonban nézetem nem állana és a bélyegtörvény 99. *b)* tételének *a)* és *b)* pontja még most is érvényben volna, kell, hogy annak beszüntetése végett illetékes helyen intézkedés történjék, — nehogy egy és ugyanazon törvény különbözőleg kihasson az állam egyes lakosaira.

Dr. Neuberger Ignácz,
kir. járásbiró.

Különfélék.

(**A jogügyi bizottság**) bizonytalan időre felfüggesztette a büntető törvénykönyv javaslatának tárgyalását, mivel az élet elleni bűntettekről szóló fejezettől kezdve, melynek tárgyalása most következett volna, nincs indokolás. Sajátszerü hogy a három évvel ezelőtt elkészült codexnek indokolása azóta folytonosan «munkában van», s még sajátszerübb, hogy az indokok épen azon ponton fogynak el, a hol a codex feltünő gyengeségei kezdődnek. Kár volt ily körülmények közt a félhivatalos lapokban folytonosan azzal korholni a bizottságot, hogy nem elég gyorsan tárgyalja a codexet; másrészt, ha valóban kivánja a kormány, hogy a majdan ismét megnyitandó tárgyalások ne legyenek hosszadalmasak, igen czélszerü lesz a javaslatnak még hátralevő részét az indokolás elkészitése alkalmával kissé revideálni, az indokolást pedig az eddiginél szakszerübben és a részleges kérdésekre is kiterjedőleg készitení.

(**Ajánlat.**) Egy fiatal vidéki ügyvéd, ki egyébiránt joggyakorlati idejének nagyrészét a fővárosban töltötte, s több fővárosi jeles ügyvéd ajánlatára támaszkodhatik, valamely nagyobb irodával biró budapesti ügyvédnél alkalmazást keres. — Czímét szivességből a szerkesztőség közli.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

(Vége.)

208. §. A telekkönyvileg bekeblezett tulajdonos jogositva van az illetékes telekkönyvi hatóságnál ingatlan birtokának birói önkéntes árverésen való eladatását kérelmezni.

E kérelem a tulajdonosnak, vagy hitelesitett különös meghatalmazással biró megbizottjának hitelesitett aláirásával látandó el. Ennek folytán a telekkönyvi hatóság a birói önkéntes árverést elrendeli s annak feljegyzése mellett a végzéssel ellátott kérvény kiadatásával az árverés foganatositására kiküldöttet rendel.

A további eljárás az ingatlan végrehajtási árverelésére előirt szabályok szerint történik, azon eltéréssel, hogy az árverési határnap kitüzése végett a kiküldöttnél jelentkezni és a 140. §-ban előirt adatokat beszolgáltatni a tulajdonos köteles s ugyanő az árverési feltételekben megállapithatja azon legkisebb összeget, melyen alul az ingatlan a második vagy további árverésen nem adható el.

Az önkéntes árverés feljegyzésének joghatálya a végrehajtási zálogjog bekeblezésének vagy feljegyzésének joghatályával bir.

Ugyanezen szabályok alkalmazandók azon esetben, ha valamely hagyatéki ingatlannak árverés utján való eladását a hagyatéki biróság vagy a gyámhatóság rendeli el, s ennek foganatositása végett a telekkönyvi hatóságot megkeresi.

209. §. A végrehajtást szenvedőre örökség vagy hagyomány utján szállott, de még tulajdonosául bekebelezve vagy előjegyezve nem levő az ingatlanokra az 1877 évi .... t.-cz. 55. és 56. §§. értelmében feltételes végrehajtási zálogjog szerezhető ugyan, de a további végrehajtási lépések addig mig a tulajdonjog a végrehajtást szenvedő javára bekebeleztetik, függőben hagyandók.

210. §. Ingatlanokra, melyeket a végrehajtást szenvedők közötti jogügylet által szerzett, a tulajdonjog bekeblezése vagy előjegyzése előtt azon esetben rendelhető végrehajtás, ha a végrehajtási kérvény mellett a telekkönyvi tulajdonos által a telekkönyvi rendelet 82. §-nak szabályai szerint kiállitott nyilatkozattal, vagy az illetékes községelőljáróság bizonyitványával igazoltatik, hogy az ingatlant a végrehajtást szenvedő megszerezte.

Az ekként elrendelt végrehajtás az illető telekkönyvben a végrehajtást szenvedő mint telekkönyvön kivüli tulajdonos ellen feljegyeztetik; mely feljegyzésnek csupán azon joghatálya van, hogy ha később a végrehajtást szenvedő tulajdonjoga bekebeleztetik vagy előjegyeztetik, ezen bejegyzéssel egyidejüleg s attól számitott elsőséggel a végrehajtató javára a végrehajtási zálogjog hivatalból bekebelezendő leszen.

Több végrehajtatónak ily módon ugyanazon telekkönyvön kivüli tulajdonos ellen feljegyzett követelése egymás között a feljegyzés sorrendének elsőségével bir. A korábbi tulajdonos által a tulajdonjognak a végrehajtást szenvedő javára való bekeblezésével vagy előjegyzésével egyidejüleg nyert telekkönyvi jogok az ily feljegyzés által biztositott követeléseket feltétlenül megelőzik.

A feljegyzést elrendelő végzés feljogositja a végrehajtatót, hogy a tulajdonjognak a végrehajtást szenvedő javára való bekebelezését oly módon eszközölje, mint ezt eszközölni a végrehajtást szenvedőnek jogában állana.

Ha azon naptól fogva, a melyen a telekkönyvi hatóságnak a feljegyzést megrendelő végzés kézbesittetett, fél év alatt a tulajdonjog bekeblezése vagy előjegyzése vagy a tulajdonjog iránt inditott per feljegyzése sem a végrehajtató sem a végrehajtást szenvedő által nem kéretik: a telekkönyvi tulajdonos kérelmére a feljegyzés az érdeklettek meghallgatása nélkül kitörlendő, és ki a feljegyzést kérte, a kitörlési kérelem által okozott költségek megtéritésében elmarasztalandó. Az e tárgyban hozott végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

III. FEJEZET.

A végrehajtás egyéb nemei.

211. §. Ha a végrehajtás tárgyát bizonyos ingó vagyonnak, vagy határozott faju ingóságok bizonyos mennyiségének átadása képezi: a kiküldött az ingó vagyont, vagy a határozott faju ingó vagyonnak megállapitott mennyiségét összeirván, a végrehajtató javára végrehajtás alá vettnek nyilvánitja, a végrehajtást szenvedőtől, vagy attól a ki azokat a végrehajtást szenvedő nevében birlalja átveszi, s azt elismervény mellett ideiglenesen a végrehajtatónak, vagy ha a végrehajtást szenvedő részéről kivántatik, a vagyon őrzésére rendelt zárgondnoknak átadja.

Ha a végrehajtás tárgya nem a végrehajtást szenvedő birtokában van; az átvétel és átadás csak a birtokos beleegyezése mellett történhetik.

Ha a tárgy birói őrizet alatt létezik, a kiküldött azt a végrehajtató javára végrehajtás alá vettnek nyilvánitja.

212. §. A 211. §. eseteiben a kiküldött ha eljárása ellen előterjesztés nem adatik be, az ennek beadására rendelt határidő után, — ha pedig előterjesztés adatik be, az eljárást jóváhagyó birói határozat jogerőre emelkedése után hivatalból hozandó végzésében a végrehajtás tárgyát a végrehajtató részére átadottnak nyilvánitja, illetőleg ha a tárgy zárgondnoki őrizet alá bizatott, a zárgondnoknak meghagyja, hogy azt a végrehajtatónak adja ki, ha pedig a tárgy birói őrizet alatt van, azt a végrehajtató részére kiutalványozza.

A végrehajtató a 211. §. szerint neki, ideiglenesen átadott tárgyakra nézve a jelen szakasz szerinti végleges átadás által nyer teljes tulajdon, illetőleg használati jogot, melynek joghatálya azonban a 211. §. szerinti eljárás időpontjától veszi kezdetét.

213. §. Ha a végrehajtás a 211. §. szerint nem eszközölhető a miatt, mert a végrehajtató birtokában a végrehajtás tárgyát képező bizonyos ingó vagyon vagy a meghatározott faju ingóságnak megállapitott mennyisége nincsen, a végrehajtás tárgyának készpénzbeli értéke s a mennyiben e tárgyban a végrehajtás alapjául szolgáló közokiratban intézkedés nem foglaltatik, a kiküldött egy általa hivatalból kinevezett szakértő közbenjöttével megállapitani, s ezen összeg erejéig a végrehajtást szenvedőnek ingó vagyonát biztositási végrehajtás alá venni köteles.

A kiküldött e tárgybeli jelentésének beérkezte után a végrehajtást rendelő biróság a végrehajtató kérelmére a végrehajtást szenvedőnek más helyen található le nem foglalt ingóságaira, vagy ingatlanaira is a kiküldött eljárása során megállapitott készpénzbeli egyenérték erejéig biztositási végrehajtást rendelhet.

Ugyancsak a végrehajtást rendelő biróság a jelentés beérkezte után a feleket hivatalból megidézi, s az ügy minőségéhez képest sommás vagy jegyzőkönyvi tárgyalás, szükség esetében szakértői bizonyitás után a végrehajtás tárgyának készpénzbeli egyenértékét végzés által állapitja meg. A végzés ellen halasztó hatálylyal birói felfolyamodásnak van helye.

A végzés jogerőre emelkedésétől számitott 15 nap eltelte után, ha a végrehajtást szenvedő a megállapitott készpénzbeli egyenértéket ki nem fizeti: a végrehajtatónak jogában áll a biztositási végrehajtás utján lefoglalt vagyonokra, vagy a végrehajtást szenvedőnek más vagyonára vezetendő kielégitési végrehajtást kérni.

214. Ha a 211. §. szerint a végrehajtás azért nem volt foganatositható, mert azon harmadik személy, kinek birtokában a tárgy létezik, annak átvételébe és átadásába bele nem egyezett, a végrehajtató saját választása szerint vagy a végrehajtást szenvedő ellen a 213. §. szerint eljárni, vagy az átvételt is átadást ellenző harmadik személy elleni igényét a törvény rendes utján érvényesiteni van jogositva.

Ha a 211. §. esetében a végrehajtás tárgya nem azon helyen vétetik el és adatik át, a hol azt a végrehajtás alapjául szolgáló közokirat szerint a végrehajtást szenvedő átadni köteles: az átszállitási költségek a végrehajtást szenvedőt terhelik, s ennek megállapitására és behajtására nézve a 213. §. szabályai alkalmazandók.

216. §. Ha a végrehajtás tárgyát valamely ingatlanra vonatkozó tulajdonjog vagy más dologbani jog képezi: a biróság a kielégitési végrehajtást rendelő végzésben a tulajdon vagy dologbeli jog bekeblezését megrendeli, s ennek foganatositását a 19. §. esetében a telekkönyvi irodának meghagyja; ellen esetben pedig a bekeblezés foganatositása végett az illetékes telekkönyvi hatóságot megkeresi.

Ha a tulajdonjog iránt inditott per, vagy a per tárgyára elrendelt zárlat a telekkönyvben feljegyezve, vagy pedig a tulajdonjog a végrehajtást szenvedő javára előjegyezve van: a bekeblezés ezen feljegyzés vagy előjegyzés által nyert rangsorozatban történik: a végrehajtató azonban a végrehajtási kérvényben a feljegyzést vagy előjegyzést rendelő végzés számára hivatkozni köteles.

A végrehajtást szenvedőnek azon joga, hogy a jogerejü itélet, vagy más végrehajtható közokmány alapján a bekeblezést, s az itélet jogerőre emelkedése előtt az előjegyzést a telekkönyvi rendelet értelmében közvetlenül a telekkönyvi hatóságnál kérelmezze, ez által változást nem szenved.

217. §. Ha a végrehajtás tárgyát képező ingatlan tulajdonjogának átirása végett valamely telekkönyvi részletszám alatti birtok eldarabolása szükséges, a mennyiben a per során az ingatlannak eldarabolandó részleteit kitüntető és a telekkönyvi rendeletnek megfelelő vázlatrajz csatoltatott be vagy vétetett fel, a tulajdonjog-bekeblezés ezen vázlatrajz alapján történik, s az a megkeresett hatósághoz átteendő.

Ha pedig ily vázlatrajz nem létezik, a biróság a kielégitési végrehajtó megrendelésével egyidejüleg az elrenrendelt végrehajtást a telekkönyvben feljegyezteti, illetőleg annak foganatositása végett az illetékes telekkönyvi hatóságot megkeresi. Ezen esetben a végrehajtást rendelő biróság, illetőleg a telekkönyvi hatóság által az eldarabolási vázlatnak a helyszinén szakértők közbenjöttével leendő felvétele, s a végrehajtatót illető eldarabolt részletnek részére való átadása végett kiküldött rendeltetik, s a lejegyzéssel kapcsolatos telekkönyvi bekeblezés a végrehajtás esetleg a per vagy zárlat feljegyzése vagy a korábbi előjegyzés által nyert rangsorozatban a kiküldött jelentése alapján foganatosittatik.

218. §. Ha a tulajdonjog vagy más dologbani jog bekeblezésével egyidejüleg a végrehajtató az ingatlannak vagy a dologi jognak birtokába végrehajtás utján való behelyezést is kéri, a végrehajtást rendelő biróság, illetőleg ha a 19. §. esete nem forog fent, a bekeblezés végett megkeresett hatóság a végrehajtási bekeblezésnek vagy a végrehajtás feljegyzésének megrendelésével egyidejüleg a birtokba való helyezésnek helyszini eszközlése tárgyában kiküldöttet rendel.

Ha pedig csupán a tulajdonjognak vagy más dologi jognak bitoka és használata képezi a végrehajtás tárgyát, a végrehajtást rendelő biróság e végből kiküldöttet rendel, vagy a foganatositás eszközlése végett az illetékes dologi biróságot keresi meg.

219. §. 217. és 218. §§. eseteiben a kiküldöttnek az összes periratok kiadatnak, és a kiküldött a végrehajtás foganatositására általa a helyszinére kitüzött határnapról a végrehajtást szenvedőt a perben megjelölt lakhelyére intézendő s a határnap előtt legalább 8 nappal postára teendő ajánlott levélben értesiteni köteles.

220. §. Ha a végrehajtás tárgyát valamely munkateljesités képezi, a végrehajtató a végrehajtási kérvényben kérheti, hogy a végrehajtást szenvedő arra, megfelelő határidő kitüzése mellett aránylagos pénzbüntetés terhe alatt szorittassék.

A pénzbüntetést a biró a végrehajtási végzésben állapitja meg. A munka nem teljesitése esetében a végrehajtató ujabb kérelmére ezen összeg behajtására a végrehajtást szenvedő ingóságaira vagy ingatlanaira kielégitési végrehajtás rendeltetik.

Ezen eljárás eredménytelensége esetében, vagy saját választása szerint ennek előre bocsátása nélkül is, jogában áll a végrehajtatónak a teljesitendett munka készpénzbeli egyértékének behajtására kérni végrehajtást. A készpénzbeli egyenérték megállapitása és behajtása a 213. §. szerint történik.

Ugyanezen szabályok megfelelő alkalmazásának van helye akkor is, ha a végrehajtást szenvedő valaminek türésére vagy abbanhagyására van kötelezve.

IV. FEJEZET.

Biztositási intézkedések.

I. Biztositási végrehajtás.

221. §. A kereset beadásával egyidejüleg, vagy kereset beadása után felperes külön kérelmére biztositási végrehajtás rendelendő, ha a kereset tárgyát készpénzbeli követelés képezi s ugy a követelés összege mint lejárata közokirattal, vagy teljes bizonyerejü magánokirattal van igazolva, a mennyiben felperes hitelt érdemlőleg kimutatja, hogy követelése veszélyeztetve van.

222. §. Készpénzbeli követelés iránt inditott perben hozott feltétlenül marasztaló első birósági itélet alapján biztositási végrehajtásnak van helye, ha alperes a végrehajtásra halasztó hatálylyal biró felebbezést vagy igazolási kérelmet adott be.

223. §. Lejárt, de két évnél hosszabb időről hátralékban nem levő bérpénz vagy haszonbéri összeg erejéig ugyszinte a legközelebb lejárandó fél évi bérpénz és egy évi haszonbéri összeg erejéig a bérbeadó kérelmére a bérelt helyiségben levő ingóságokra, s a haszonbérelt jószágon levő vagy ahhoz tartozó marhákra, gazdasági felszerelésekre és terményekre a biztositási végrehajtás a veszély valószinüségének és a követelés összegének igazolása nélkül elrendelendő, ha a bérleti viszony irásbeli szezződéssel vagy az illető helyhatóság hivatalos bizonyitványával avagy másként hitelt érdemlőleg kimutattatik.

224. §. A 221., 222. és 223. §§. eseteiben, ha a per tárgyát nem készpénz, hanem határozott faju ingóságnak bizonyos mennyisége képezi az ott megszabott feltételek mellett a per tárgyának valószinü készpénzbeli egyenértéke erejéig szintén van helye biztositási végrehajtásnak.

Ezen esetben felperes a kérvény mellett azon adatokat és bemutatni köteles, melyekből a per tárgyának valószinü készpénzbeli egyenértéke megállapitható.

225. §. A kincstárnak, a közalapitványoknak, törvényhatóságoknak és községeknek pénz, és vagyonkezeléssel megbizott hivatalnokai tisztviselői s elöljárósági tagjai ellen a kezelésből eredő követelések biztositására a per meginditása veszély kimutatása nélkül is elrendelendő a biztositási végrehajtás, ha az illetékes állami, törvényhatósági vagy községi hatóság megkeresésében a biztositandó készpénzbeli követelés, vagy bármely másnemü biztositandó követelésnek készpénzbeli egyenértéke számszerüleg meghatározva van.

226. §. A biztositás elrendelése iránti kérvény, a mennyiben a biztositandó követelés iránt per van folyamatban, vagy a biztositási kérvény beadásával egyidejüleg folyamatba tétetik, a per birósághoz adandó be.

A 223. és 225. §§. eseteiben, ha a biztositandó követelés iránt per nincs folyamatban a kérvény vagy megkeresvény ingóságokra eszközlendő biztositási végrehajtásoknál azon járásbirósághoz, ingatlanokra eszközlendő biztositá-

soknál pedig azon birtokbirósághoz adandó be, melynek területén a biztositás foganatositandó. Ha ingók és ingatlanok veendők biztositási végrehajtás alá, ennek elrendelésére a birtokbiróság illetékes. Több birtokbiróság vagy járásbiróság területén foganatositandó biztositási végrehajtás esetében a választási jog a biztositást kérőt illeti.

227. §. A biztositási végrehajtás elrendelése iránti kérvény vagy megkeresvény az ellenfél meghallgatása nélkül intéztetik el, s erről az ellenfél a biztositási végrehajtás foganatositása alkalmával, ha pedig a biztositási végrehajtás csupán ingatlanokra intéztetik: a zálogjog bekeblezését rendelő végzés kiadmányozása alkalmával értesittetik.

A 221. §. eseteiben a biztositási végrehajtás vagy feltétlenül, vagy azon feltétel alatt rendelhető el, hogy a biztositást kérő a biróság belátása szerint megállapitandó biztositék összegét készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban (35. §.) a biztositási végrehajtás foganatositása előtt letenni legyen köteles.

A 224. §. esetében azon összeget, melynek erejéig a biztositási végrehajtás elrendeltetik, bemutatott adatok figyelembe vétele mellett a biróság belátása szerint állapitja meg.

228. §. A biztositási végrehajtás ingóságokra foglalás és becslés által jelen törvény II. fejezetének szabályai szerint, ingatlanokra pedig a zálogjog bekeblezése által foganatosittatik.

A zálogjog bekeblezése végett, a mennyiben a 19. §. esete nem forog fent, az illetékes telekkönyvi hatóság kerestetik meg.

A biztositási végrehajtási zálogolás és becslés joghatálya a kielégitési végrehajtási zálogolás és becslés joghatályával azonos. — A zálogjog bekeblezésének joghatálya az e részben fennálló jogszabályok szerint itélendő meg.

A biztositási végrehajtás költségeit a biztositási végrehajtást kérő tartozik előlegezni. Ezen költségek, a mennyiben a biztositási végrehajtás a 231. vagy 234. §§. szerint fel nem oldatik, s az alapperben ellenkező meg nem állapittatik, a biztositást szenvedett felet azon esetben és azon arányban terhelik, ha és a mennyiben ugyanő a perköltségekben elmarasztaltatott.

229. §. Jogában áll annak, a ki ellen a biztositási végrehajtás rendeltetett a zálogjog bekeblezésének vagy a biztositási végrehajtás foganatositásának megtörténte előtt a biztositandó összeget készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban (35. §.) birói kézhez letenni, mit ha teljesit, a biztositási végzés foganatositása beállitandó, illetőleg az ingókra foganatositott biztositási végrehajtás feloldása vagy a zálogjog bekeblezésének kitörlése hivatalból rendelendő el. Ugyanez teendő akkor is, ha a felek kezes pótállása, kézi zálog adása által, vagy más módon való biztositásba egyeztek meg.

230. §. Azon fél, ki ellen biztositási végrehajtás rendeltetett, a biztositási végrehajtást rendelő végzés ellen felfolyamodást nem használhat, hanem a végzés kézbesitésétől számitott 8 nap alatt kifogásokkal élhet a következő esetekben:

a) ha a biztositási végrehajtás a 221—225. §§. ellenére rendeltetett el;

b) ha a követelés a biztositási végrehajtás elrendelése előtt teljesen fedezve volt.

A kifogásoknak a további eljárásra halasztó hatálya nincsen.

231. §. A kifogások azon birósághoz adandók be, mely a biztositási végrehajtást elrendelte. A kifogások felett a járásbiróság sommás, a törvényszék jegyzőkönyvi tárgyalást tart és a biztositási végrehajtás fentartása vagy feloldása tárgyában végzés által határoz. A körülményekhez képest a biróság a feltétlenül elrendelt biztositási végrehajtás fentartását a 227. §. szerinti biztositék letételétől teheti függővé.

Azon végzés ellen, mely által az elrendelt biztositási végrehajtás feloldása, vagy biztositék letételétől függővé tétele rendeltetik, a biztositást kérő fél halasztó hatálylyal biró felfolyamodást használhat. Az ellenfél által használt felfolyamodásnak halasztó hatálya nincsen.

232. §. Biztositási végrehajtás utján lefoglalt ingóságoknak árverés utján való eladatása az érdeklettek valamelyikének kérelmére elrendelendő, ha azok vagy értékcsökkenés vagy aránytalan költségek néikül el nem tarthatók.

Ezen esetben az eljárásra nézve a 104. §. intézkedései megfelelően alkalmazandók.

233. §. Ha a követelés iránt per van folyamatban a megrendelt és foganatositott biztositás a pernek jogerejü birói határozattal való eldöntéseig hatályban marad, s azon esetben sem oldandó fel, ha az elsőbiróságoknak még jogerőre nem emelkedett itéletével a biztositást kérő keresetével elutasittatott; vagy azon itélet, melynek alapján a 222. §. szerint biztositási végrehajtás rendeltetett feloldva póteljárás rendelése mellett megsemmisitve, vagy még jogerőre nem emelkedett itélet által megváltoztatva lett.

Ha azon itélet, melynek alapján a biztositási végrehajtás elrendeltetett, a felsőbb biróságnak jogerőre emelkedett itélete által az egész eljárással együtt megsemmisittetett, vagy alperes a felső biróságnak jogerőre emelkedett itélete által a kereset alul felmentetett: a biztositási végrehajtás feloldandó.

234. §. A 223. §. esetében ha a biztositási végrehajtás elrendelésekor a per még folyamban nem volt, vagy meg nem indittatott: a követelő fél köteles a biztositási végrehajtást rendelő végzés kézbesitésétől, — vagy ha akkor követelése még le nem járt, a lejárattól számitott 30 nap alatt a pert meginditani; ellen esetben az ellenfél kérelmére a biztositási végrehajtás feloldatik.

A 225. §. esetében tartoznak az ott elősorolt hatóságok a biztositást rendelő végzés kézbesitésétől számitott 30 nap alatt a biztositást szenvedő hivatalnok, tisztviselő vagy előljárósági tag ellen az illetékes biró előtt a pert, vagy a büntető biróság előtt bűnvádi vagy az erre illetékes hatóság előtt a fennálló szabályok szerinti eljárást meginditani, ellen esetben az ellenfél kérelmére a biztositási végrehajtás feloldatik.

A 30 napi zárhatáridő után beadott kereset vagy meginditott eljárás a biztositási végrehajtás feloldását akkor sem akadályozza, ha a feloldás a per vagy az eljárás meginditása után kéretett.

Ha a biztositást kérő fél a per vagy eljárás meginditását közokirattal nem igazolta: a feloldási kérelem folytán a felek meghallgatása rendeltetik el, s a biztositási végrehajtás feloldandó, ha a biztositást kérő fél a tárgyalás alkalmával, vagy azt megelőzőleg beadott nyilatkozatában a pernek illetőleg az eljárásnak a zárhatáridő alatti meginditását nem igazolja.

Ha azon itélet, melynek alapján biztositási végrehajtás rendeltetett, a felsőbb biróságnak jogerőre emelkedett itélete által a megelőző egész eljárással megsemmisittetett, vagy alperes a felsőbb biróságnak jogerőre emelkedett itélete által a kereset alul felmentetett: a biztositási végrehajtás feloldandó.

235. §. A ki nyilván valótlan vagy megszünt követelés fedezetére biztositási végrehajtást eszközöltet, minden ez által okozott kárért felelős; s ezen felül a biztositást szenvedő fél kérelmére 500 frtig terjedhető pénzbirságban marasztható.

A kártéritési követelés felett, a mennyiben ez a követelés iránti alapperben viszonkereset utján érvényesittetik, a per birósága a főperrel egyidejüleg határoz. Egyéb esetekben az alapperben hozott felmentő itélet jogerőre emelkedésétől, vagy ha a biztositási végrehajtás a 231., 234. §§. szerint feloldatik a feloldást rendelő végzés jogerőre emelkedésétől számitott három hónap alatt azon biróságnál inditandó meg a rendes kereset, mely illetékes lenne, ha alperes ezen helyen tartaná rendes lakását. Ezen esetekben a kártéritési követeléssel együttesen tárgyaltatik és döntetik el a biróságban való marasztalás kérdése is.

Midőn csupán birságban való marasztalás kéretik: a kérelem a fent emlitett három hónapi határidő alatt azon biróságnál terjesztendő elő, mely a biztositási végrehajtást elrendelte. A biróság a feleknek sommás vagy jegyzőkönyvi tárgyalás utján való meghallgatása mellett végzés által határoz. A végzés ellen beadott felfolyamodásnak halasztó hatálya van.

A 227. és 231. §§. értelmében letett biztositék a három hónapi határidő eltelte előtt, és ha ezen határidő alatt a kártéritési per, vagy a birságban marasztalás iránti eljárás meginditattatott, ezeknek jogerejü eldöntése előtt ki nem adható.

II. ZÁRLAT.

236. §. Zárlatnak van helye:

a) a per meginditása előtt vagy a per folyama alatt felperes kérelmére, ha a követelés tárgyát egyedileg meghatározott dolog vagy jog képezi, s a zártkérő a birtokos

elleni igényét közokirattal vagy teljes bizonyerejü magánokirattal igazolja, s egyszersmind hitelt érdemlőleg kimutatja, hogy zárlat alkalmazása nélkül igényének érvényesitése veszélyeztetve van;

b) egyedileg meghatározott dolog vagy jog iránt inditott perben hozott feltétlenül marasztaló elsőbirósági itélet alapján, ha alperes a végrehajtásra halasztó hatálylyal biró felebbezést vagy igazolási kérelmet adott be;

c) a 225. §. eseteiben a mennyiben a követelés tárgyát egyedileg meghatározott dolog vagy jog képezi;

d) ha valamely ingó dolognak vagy jognak birtoka vitássá válik, s nem állapitható meg, hogy ki van a valódi birtokban vagy kinek legyen joga birói oltalomra;

e) valamely ingatlanra bekeblezett vagy előjegyzett követeléssel biró jelzálogos hitelező kérelmére: a jelzálogul szolgáló ingatlanra, és ennek tartozékaira: ha a hitelező igazolja, hogy a lejárt tőke, vagy a lejárt kamatok iránt keresetet inditott, s egyszersmind hitelt érdemlőleg kimutatja, hogy a jelzálognak vagy tartozékainak állaga zárlat alkalmazása nélkül veszélynek van kitéve;

f) ingóságokra nevezett végrehajtás során a 72., 80. és 81. §§-ban megállapitott esetekben;

g) végrehajtás alatt álló ingatlanokra a 164. eseteiben;

h) az árverési vevő kérelmére a 181. §. esetében.

237. §. A 236. §. *a)* és *b)* pontjának eseteiben a mennyiben a zár alá veendő tárgy iránt per van inditva, vagy a zárlati kérelem beadásával egyidejüleg megindittatik: a zárlat elrendelése iránti kérvény a per biróságához adandó be.

A 236. §. *a)* pontja esetében ha a zárlat a per megindítása előtt kéretik, ugy a 236. §. *c) d)* és *e)* pontjainak eseteiben a zárlati kérvény azon birtokbirósághoz vagy járásbirósághoz intézendő, melynek területén a zárlat foganatositandó.

Ha a zárlat ingókra és ingatlanokra szándékoltatik intéztetni, az elrendelésre a birtokbiróság illetékes. Több birtokbiróság vagy járásbiróság területén foganatositandó zárlat esetében a választási jog a zárlatot kérőt illeti.

A 236. §. *g)* és *h)* pontjai esetében a zárlati kérvény a végrehajtás foganatositására illetékes birósághoz (18. §.) adandó be.

A 236. §. *f)* pontjának eseteiben a zárlat iránti kérelem a végrehajtási eljárás során terjesztendő elő.

238. §. A zárlat iránti kérvény vagy megkeresvény az ellenfél meghallgatása nélkül intéztetik el, s erről az ellenfél a zárlat foganatositásakor, ha pedig a zárlat csupán telekkönyvi feljegyzés által foganatosittatik, a feljegyzés tárgyában hozott telekkönyvi végzés kiadmányozása alkalmával értesittetik.

A 236. §. *a)* és *e)* pontja eseteiben a zárlat vagy feltétlenül vagy azon feltétel alatt rendelhető el, hogy a zárlatot kérő a biróság belátása szerint megállapitandó biztositék összeget készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban (35. §.) a zárlat foganatositása előtt letenni legyen köteles.

A 236. §. *f)* pontjának eseteiben a zárlatot a kiküldött a végrehajtás foganatositása alkalmával rendeli el.

239. §. Midőn a zárlat valamely ingatlannak csupán tulajdonjogára rendeltetett el: a foganatositás zárgondnok nevezése nélkül a megrendelt zárlatnak telekkönyvi feljegyzése által eszközöltetik és e végből ha a 19. §. esete nem forog fent, az illetékes telekkönyvi hatóság megkerestetik. A zárt kérő határozott kérelmére azonban ezen esetben is a biróság a tartozékok összeirását s zárgondnoki kezelés alá adását rendelheti el.

Midőn a zárlat ingóságokra, vagy valamely ingatlan használati jogára rendeltetik el, az a helyszinén a zár alá veendő tárgyak összeirása, megbecslése, s a zárgondnok bevezetése által foganatosittatik. A 71. §. első bekezdésében megjelölt tárgyak zárlat esetében is birói letétbe helyezendők.

A zárgondnokot a zárlatot rendelő biróság nevezheti ki. Ha ez nem történt, ugy a 236. §. *f)* pontjának eseteiben az érdeklettek meghallgatása után a zárgondnokot a kiküldött nevezi ki. Zárgondnokul feddhetlen jellemü, s elegendő vagyoni biztositékkal biró magyar honos nevezendő ki, kellő tekintettel arra, hogy a zárgondnok lakása és körülményei a zárgondnoki dijak és költségek felesleges szaporodását ne eredményezze.

240. §. A 236. §. *a) b) c)* és *d)* pontjának eseteiben a zárlat telekkönyvi feljegyzése a 19. §. esetében a kérvény beadásának időpontjától, egyébként pedig a feljegyzés iránti megkeresés megérkeztének időpontjától, a helyszinén foganatositott zárlat pedig a foganatositás időpontjától számitva harmadik személy ellenében is feltételes jogot állapit meg, mely a zárlat folytán hozott marasztaló határozat vagy birói egyesség által feltétlen érvényre emeltetik. A zárlati feljegyzést illetőleg a zárlat foganatositását megelőzőleg szerzett jogokra a zárlatnak hatálya nincsen. Ezen jogok a zárt kérő és zárt szenvedett ellen külön per utján érvényesitendők.

241. §. A 236. §. *a) b) c)* és *d)* pontjainak eseteiben jogában áll annak a ki ellen a zárlat elrendeltetett, a zárlat feljegyzését és foganatositását megelőzőleg is a zárlat tárgyainak értékét készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban (35. §.) birói kézhez letenni; mit ha teljesitett, a zárlatot rendelő végzés foganatositásának beállitása a feljegyzés kitörlése és a helyszinén foganatositott zárlat feloldása hivatalból rendeltetik el. Ugyanez teendő akkor is, ha a felek kezes jótállása, kézi zálog adása vagy más módon való biztositásba egyeztek meg.

A biztositandó értéket, a mennyiben a felek ez iránt meg nem egyeztek, szükség esetében szakértők meghallgatásával a zárlatot rendelő biróság állapitja meg.

242. §. A 236. §. *a) b) c) d)* és *e)* pontjának eseteiben azon fél, a ki ellen a zárlat rendeltetett, a zárlatot rendelő végzés ellen felfolyamodást nem használhat, hanem a zárlatot rendelő végzés kézbesitésétől számitott 8 nap alatt kifogásokkal élhet a következő esetekben

a) ha a zárlat a 236. §. ellenére rendeltetett el;

b) ha a per tárgya, illetőleg a jelzálogos hitelező követelése a zárlat elrendelése előtt teljesen biztositva volt.

A 231.§. intézkedései a zárlat ellen beadott kifogásokra ugy a 236. §. *a) b) c)* és *d)* pontjának esetében a 232. §. a zárlat alá vett tárgy árverezésére és a 233. §. a zárlat tartamára nézve is megfelelően alkalmazandók.

243. §. Ha a 236. §. *a) b)* és *d)* pontjának eseteiben a zárlat elrendelésekor a zárlat alá vétetni rendelt tárgy iránt a per meginditva nem volt, vagy egyidejüleg meg nem indittatik a zárlatot rendelő végzés kézbesitésétől számitott 30 nap alatt azon fél, kinek kérelmére a zárlat elrendeltetett a pert meginditani köteles, ellen esetben az ellenfél kérelmére a zárlat feloldatik.

A 236. §. *c)* pontja esetében ugyanezen 30 napi határidő alatt a zárlatot szenvedő ellen az illetékes biró előtt a per vagy a büntető biróság előtt a bűnvádi, vagy az erre illetékes hatóság előtt a fenálló szabályok szerinti eljárás meginditandó, különben a zárlatot szenvedő fél kérelmére a zárlat feloldandó leszen.

Egyébkint a zárlat feloldására nézve a 234. §. intézkedései ugy a 236. §. *a) b) c) d)* és *e)* pontjai esetében a nyilván valótlan vagy megszünt igény biztositására kért zárlatból folyó felelősségre nézve a 235. §. intézkedései megfelelően alkalmazandók.

A 236. §. *e)* pontja esetében feloldandó a zárlat, ha a zárlatot kérőnek bekeblezett vagy előjegyzett követelése kitöröltetett, vagy a zárlat elrendelésekor folyamban volt perben alperest felmentő jogerőre emelkedett birói határozat hozatott.

244. §. A zárlatot elrendelő biróság, a zárgondnokot a szükséghez képest, s esetleg a feleknek meghallgatása után, akár hivatalból, akár a felek valamelyikének kérelmére a körülményeknek megfelelő kezelési utasitással látja el, melyet a zárgondnok követni tartozik. Ily kezelési utasitást a biróság intézkedéseig a kiküldött is adhat ki.

A zárgondnok jogai is kötelességei egyébiránt a meghatalmazott jogaival és kötelességeivel azonosak.

245. §. A zárgondnok, ha kötelességeinek pontosan meg nem felel, vagy megbizhatósága iránt aggályok merülnek fel, bármelyik fél kérelmére állásától időközileg a biróság belátása szerint elmozditható. Az elmozditás iránti kérelmet a felek a zárlat tartama alatt bármikor, az a ki ellen a zárlat rendeltetett, a 242. §. szerint beadott kifogások során is előterjesztheti.

Fontos okok miatt a zárgondnok állásától hivatalból is elmozditható.

Az elmozditást rendelő végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

Az elmozditás elrendelése esetében a zárlat alá vett tárgyaknak a zárgondnoktól való átvételére és az ujonan kinevezett zárgondnoknak átadására kiküldött rendeltetik.

A netaláni hiányt, ugy az el nem számolt jövedelmet

valószinüen fedező összeg erejéig a zárgondnok ellen biztositási végrehajtás rendelendő. Ezen biztositási végrehajtásra nézve a 225. §. intézkedései alkalmazandók.

246. §. Azon esetben, midőn jövedelmet hozó dolog vagy jog vétetett zárlat alá, köteles a zárgondnok a zárlat végeztével, és ha a zárlat egy évnél tovább tart évenkint a zárlatot rendelő birósághoz, a 236. §. *f)* pontjának eseteiben pedig a végrehajtás foganatositására illetékes birósághoz rendesen vezetett számadását bemutatni.

Ha a zárgondnok évi számadását a határidő lejárta után hivatalból kitüzendő s meg nem hosszabbitható zárhatáridő alatt be nem adná, állásától hivatalból elmozditandó.

247. §. A zár alá vett tárgy vagy jövedelmeit képező ingóságok értékesitése iránt a zárgondnok a zárlatot rendelő illetőleg a végrehajtás foganatositására illetékes birósághoz javaslatát előterjeszteni köteles.

Az értékesités módozata, esetleg a természetben való megtartás iránt a biróság a felek meghallgatása után belátása szerint határoz. Ha a felek az értékesités más módozatába meg nem egyeztek: az értékesités birói árverés utján történik. Az e tárgyban hozott birósági végzés és az árverési hirdetmény ellen felfolyamodásnak és előterjesztésnek helye nincsen.

A zárgondnok a zár alá vett főtárgy fentartására, vagy a kezelés folytatására a zár alá vett tárgyak közül azokat, a melyek a fentartásra vagy a kezelés folytatására szükségesek, továbbá a zár alá vett tárgyak jövedelmét képező ingóságokat, a jövedelmi tárgyakból a befolyt összeget és a készpénzben befolyt jövedelmet számadási kötelezettség mellett felhasználhatja.

248. §. A zárgondnok által beadott évi és végszámadásról a biróság a feleket azzal értesiti, hogy azt a birósánál megtekinthetik, s észrevételeiket 15 nap alatt irásban beadhatják.

Észrevételek beadása esetében a biróság a felek és a zárgondnok meghallgatása után végzés által határoz. Ezen végzés ellen jogorvoslatnak helye nincsen; és az a zárgondnok ellen, a mennyiben marasztalását tartalmazza, azonnal végrehajtható.

Az ezen elintézésbe meg nem nyugvó félnek vagy zárgondnoknak a törvény rendes utja fent marad.

249. §. A zárlat költségeit, ide értve a zárgondnoki dijakat is, a zárlatot kérő tartozik előlegezni, s a kiküldött a zárlat foganatositását megfelelő előleg letételétől teheti függővé.

Ha a zárlatot kérő a zárlat foganatositása után a szükségesnek mutatkozó és a zárlat alatti jövedelmekből nem fedezhető költségeket a biróság meghagyására a kitüzött határidőben be nem szolgáltatná, a zárlat hivatalból feloldandó.

250. §. Az iránt, hogy a zárlat által okozott költségeket melyik fél s minő részben köteles viselni, a 236. §. *a) b)* és *d)* pontjainak eseteiben és a *c)* pont esetében is akkor: ha a zárlat igazolására a per indittatik, a biróság rendszerint a per során határoz.

Ha a perben ily határozat nem hozatott, valamint az *e)* pont eseteiben, a zárlati költségek viselésének kérdésében a perbeli itélet jogerőre emelkedése, illetőleg a meginditott másnemü eljárás jogerejü eldöntése vagy esetleg a zárlat feloldása után a per birósága, vagy ha per nem indittatott, a zárlatot elrendelő biróság a feleket sommás vagy jegyzőkönyvi tárgyalás során meghallgatja és végzés által határoz. Az e tárgyban hozott végzés ellen beadott panasznak halasztó hatálya van.

251. §. A zárlati költségek, a mennyiben zárgondnoki számadásnak van helye, a 248. §. szerint a számadás kérdésével egyidejüleg — egyébkint pedig a zárgondnok és a felek költségfelszámitása alapján, s szükség esetében a felek meghallgatása után a biróság által, a 236. §. *f)* pontjának eseteiben a végrehajtás foganatositására megbizott kiküldött által, végre a *g)* és *h)* pontok eseteiben az ingatlan vételárának felosztásával megbizott kiküldött által állapittatnak meg. A kiküldött eljárása esetében az *f)* pont esetében előterjesztésnek a *g)* és *h)* pontok eseteiben a 195. és következő §§. szerint kifogásoknak, a birósági végzés ellen pedig felfolyamodásnak van helye.

A zárgondnoki dijak akkor is megállapitás tárgyát képezik, ha a felek részéről észrevételek nem adattak. A zárgondnoki dijak megállapitása ellen felfolyamodást, esetleg előterjesztést a zárgondnok is használhat.

A zárlati költségek és zárgondnoki dijak megállapitását tárgyazó eljárás vagy végzés ellen beadott előterjesztésnek és felfolyamodásnak halasztó hatálya van.

252. §. A zárgondnok a zárlatnak vagy a zárgondnoki állásnak megszüntével megállapitott költségei és dijainak hátrányösszegét azonnal követelheti; ezen követelésének biztositására a zárlat tárgyát képező ingóságokra, vagy a zár alá vett ingatlanok jövedelmére zálog és megtartási joggal bir, s ezekből annyit a mennyi követelésének fedezésére elégséges, kielégitésének megtörténteig visszatarthat.

A zárgondnok ezen követeléseért a zárt szenvedett a zárlat kérő elleni viszkövetelési jogának épségben maradásával felelős akkor is, ha a zárlat tárgya iránt inditott perben a kereset alól felmentetett, vagy a zárlat a 243. §. szerint feloldatott.

V. FEJEZET.

Zárhatározatok.

253. §. Jelen törvény a váltóeljárás alá tartozó peres ügyekben is alkalmazandó a következő eltérésekkel

a) a kielégitési és biztositási végrehajtási kérvény első példányához váltóperekben az eredeti váltó is melléklendő, s ha ez azon biróság iratai közt léteznék, melynél a végrehajtás elrendelése kéretik: ezen körülmény a kérvényben megemlitendő.

b) ingóságokra vezetett végrehajtás esetében az előterjesztés és felfolyamodás 3 nap alatt adandó be.

254. §. Váltóperekben a 221. és 222. §§. esetein kivül biztositási végrehajtásnak van helye:

a) ha alperes a váltón levő aláirását beismeri, de oly kifogást hoz elő, mely miatt az ügyben végitélet nyomban nem hozathatik;

b) ha alperes a váltón levő aláirás valódiságát tagadja, de a neki az iránt ajánlott esküt, hogy az aláirás tudta vagy meggyőződése szerint hamis, vagy nem fogadja el, vagy annak letétele iránt épen nem vagy nem határozottan nyilatkozik,

c) ha a biztositást vagy fizetést rendelő sommás végzés ellen kellő időben kifogások adattak be,

d) váltóbiróságok előtt kötött egyességek alapján, ha a kötelezettség teljesitésének ideje még be nem következett, és a biztositáshoz való jog az egyességben fentartatott.

255. §. Váltóperekben kielégitési végrehajtásnak akkor is van helye, ha a fizetést vagy biztositast rendelő sommás végzés ellen a kitüzött időben kifogások nem adattak be; vagy a biztositást rendelő itélet jogerőre emelkedett, avagy ezen itélet ellen használt felebbezés a végrehajtásra halasztó hatálylyal nem bir.

Váltóbiztositást rendelő határozat alapján mindazonáltal a végrehajtásból befolyó készpénz a váltóösszeg és járulékai erejéig letétbe helyezendő, s ott tartandó mindaddig, mig a fizetést rendelő határozat jogerőre nem emelkedett. Ezen esetben a végrehajtató a 108. §. szerinti azon joggal, hogy készpénzfizetés nélkül árverezhessen, nem élhet.

256. §. A váltótörvény 106. §. 1-ső pontja alapján elrendelendő végrehajtásnál sem az igények bejelentésére hirdetménynek, sem elsőség iránti eljárásnak nincs helye. A kézi zálog becslés és hirdetés előre bocsátása után elárverezendő, s a biztositott követelés a vételárból a birói kiküldött által kielégitendő, a netaláni felesleg pedig a kifizetett eredeti váltóval az adósnak, esetleg a csődtömegnek kiadandó, vagy akadály esetében birói kézhez teendő. A kifizetésről szóló nyugta a kiküldött által a váltóra irandó.

Az ezen eljárás során hozott birósági végzés ellen felfolyamodásnak, a kiküldött eljárása és végzése ellen pedig előterjesztésnek van helye, mely azonban csak is az árverésen befolyt pénznek kiadatását függeszti fel.

257. §. Azon napot, a melyen jelen törvény hatályba lép, az igazságügyminiszter állapitja meg.

E törvény hatálybaléptének napjától kezdve az 1868. évi LIV. t. cz. 338—474. §§. s az 1876. november hó 30-án, a váltó törvény életbeléptetése és a váltóügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában kiadott igazságügyminiszteri rendelet 57—96. §§. hatályon kivül helyeztetnek.

258. §. A jelen törvény hatályba léptének napján folyamban levő végrehajtási ügyekre jelen törvény rendeletei rendszerint nem alkalmazandók.

Ezen szabálytól eltérőleg jelen törvény rendeletei alkalmazandók:

a) az egész végrehajtási eljárásra: ha a jelen törvény hatálybalépte napjáig a végrehajtás elrendeltetett ugyan, de foganatositása meg nem kezdetett;

b) az árverés foganatositására és az azt követő eljárásra, ha az árverés a jelen törvény hatályba lépte utáni időre van kitüzve;

c) a végrehajtás megszüntetése vagy felfüggesztése iránt inditott keresetekre és az igényperekre, ha ezek a jelen törvény hatályba lépte után indittatnak, vagy ha az első tárgyalási határnap a jelen törvény hatályba lépte után tüzetik ki;

d) az elsőbbségi bejelentvények elintézésére és az árfelosztásra, ha az ingókra vagy ingatlanokra sikerrel megtartott árverés a jelen törvény hatályba léptének napja után foganatosittatott.

259. §. A jelen törvény hatályba lépte előtt vagy ezt követőleg ugyan, de a korábbi jogszabályok szerint eldöntendő kérdésekben hozott végzések és eljárások elleni jogorvoslatra nézve akkor is a korábbi jogszabályok rendeletei tartandók meg, ha a további eljárás a 258. §. értelmében a jelen törvény szabályai szerint történik.

A végrehajtási eljárás során a korábbi jogszabályok szerint használható semmiségi panaszokat az illető kir. itélő tábla további jogorvoslat kizárásával intézi el.

260. §. A jelen törvény hatálya a fiumei kerületre, és a polgárositott határőrvidékre is kiterjed.

261. §. Jelen törvény végrehajtásával, ugy a 260. §-ban foglalt területre nézve szükséges életbeléptetési és átmeneti intézkedéseknek rendeleti uton való szabályozásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Tizenkettedik évfolyam. 7. SZ. Budapest, 1877. február 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A birtokról annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint, Dr. Uzoni Sándor, n.-szebeni ny. r. jogtanár urtól. — A becstelenség mint a büntettek következménye. Németh Péter ig. minist. fogalmazó urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A törvényes zálogjogról s ennek különösebb eseteiről. Vörös Vidor ügyvédjelölt urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birtokról

annak védelme szempontjából ausztriai jog szerint.

V.

A birtokháboritási kereset.

A birtok birói védelmének eszköze a *birtokháboritási kereset.* A birtokháboritási kereset megalapitására szükséges annak bizonyitása 1. hogy felperes a háboritás idejében *birtokban* volt, 2. hogy alperes őt birtokában *meghábori-totta.* Miután a birtokháboritás tényéről fenebb már tüzetesebben szólottam, itten a *birtok* bizonyitását vonandom tárgyalás alá.

Felperesnek a birtokot, mint a háboritás időpontjában *fenálló* tényviszonyt kell bizonyitania. A birtok eldöntő jelentősége tehát a védelem szempontjából, *fenállásában* és nem *keletkezésében* fekszik. Ugyanazért ott, a hol a felek között maga a birtok kérdése vitás, az határoz: valjon kinek a részén volt az az állitólagos háboritás időpontjában, vagyis az u. n. *utolsó tettleges birtok.* A birtok megszerzésének bizonyitása, a mennyiben pusztán bizonyos tettleges állapot valóságos fenállása jő kérdésbe, egyfelől fölösleges, másfelől azonban elégtelen. Utóbbi tekintetben lényeges különbség forog fen a birtok és a jog között, mely utóbbira nézve elégséges, ha felperes annak megszerzését bizonyitja, minthogy fenállása nincsen bizonyos ténykedéshez kötve; alperes dolga lévén annak elenyésztét, mely kifogásnak képezi tárgyát, bizonyitani.[1] Mindazonáltal a szerzés bizonyitása a birtokra vonatkozólag is nagy fontosságu lehet, sőt a körülményekhez képest birtokbizonyitást is eredményezhet, a mennyiben a birtok fenállására nézve annak folytonos gyakorlása nem szükségeltetik (á. p. t. k. 351. 352 §§.); különösen pedig átadás általi származékos birtokszerzés esetében, ha a birtokosnak a birtok tárgya rendeltetésszerü alkalmazhatóságához képest a birtokát valósággal érvényre juttató ténykedésre még nem nyilt volna alkalma; minthogy a birtoknak származékos uton való megalapitására a tettleges birtokbavétel, illetőleg a kérdéses dolog vagy jog természetének megfelelő birtokcselekvények végrehajtása, nem kivántatik meg minden esetben, névszerint pedig földbirtoknál szükségképen; az átadás általi birtokszerzésben a feleknek az átadásra, illetőleg átvételre irányzott megegyező akarata képezvén a döntő mozzanatot (á. p. t. k. 315. 321. 322. 426—429. §§.).[2] Sőt nemleges szolgalmakra vonatkozólag, hogy bizonyos cselekvényeknek az ellenfél részéről telke tekintetében való abbanhagyása az annak megfelelő állapot felperes részről birtoklásának tekintethessék: mulhatatlanul meg fog kivántatni a tilalmi jog birtoka megszerzésének bizonyitása;[3] mert az ellenfél telkének azon állapota, melyet az bármi hosszas időn keresztül, bizonyos változtatások megnemtörténte folytán feltüntetett, magában véve még nem állapithatja meg a nemleges szolgalomnak felperes részről birtokát (á. p. t. k. 313. §. végtétele).

Érdekes azon kérdés, valjon szükséges-e, hogy felperes a birtoknak tényén kivül annak másik elemét, a birtoklásra irányzott *akaratot* is bizonyitsa? Az osztrák jogászok közt ezen kérdés tekintetében nézetkülönbség forog fen.[4] Részemről a birtoklásra czélzó akarat felperes részről bizonyitását *nem* tartom szükségesnek; minthogy arra a dolog természete szerint már magából a birtoklással járó ténykedésből következtetni kell. Ennélfogva a birtok bebizonyitott tényelemével szemben azon alperesi állitás, hogy felperesben hiányzott a birtokra irányzott akarat, *kifogásnak* tünik ki, melyet bizonyitani alperes dolga.[5] Ugyszintén kifogásnak tekintendő az, ha alperes a keresettel szemben azt hozza fel, hogy felperesnek állitólag megháboritott birlalásában nem volt saját érdeke. (L. e. é. III. 9. jegyz.)

Alperes a keresetben csak az lehet, a ki a birtokháboritást akár személyesen, akár képviselője által (l. a IV. p.

[1] V. ö. SAVIGNY, Das Recht des besitzes, 388—390. ll. IHERING, Grund des Besitzesschutzes, 194. l.

[2] A birtok *szerzését és elenyésztét* tárgyazó tan ezen értekezés tervének szük körén kivül esvén, itten nem bocsátkozhatom a *származékos* birtokszerzés kérdésének a tüzetes fejtegetésébe. Röviden csak annyit jegyzek meg, hogy teljesen alaptalannak tartom azon nézetet (RANDA, 151—153. ll. KIRCHSTETTER, 163. l.), mely az ausztriai jog szempontjából a birtokra vonatkozólag *az átadás által közvetitett successio* lehetőségét kétségbe vonja, állitván, hogy minden birtokszerzés *eredeti.* — Ugyanis az á. p. t. k. 315. §-a az eredeti és az átadás által közvetitett származékos birtokszerzés közötti különbséget határozottan kiemeli (habár kétségen kivül helytelen azon osztályozás, mely egyedül a szabadon álló dolgok és jogok (?) foglalását helyezi a «*közvetlen birtokszerzés*» szempontja alá (á. p. t. k. 314. §.); ellenben a «*közvetett birtokszerzés*» fogalmát mindazon dolgokra és jogokra kiterjeszti, melyek *másnak* hatalma köréből kerülnek a szerző birtokába: akár elébbinek közreműködése (átengedése) folytán, akár attól függetlenül; — s mely azután (á. p. t. k. 315. §.) a «*közvetett birtokszerzést*» ismét *önkényesre* és olyanra különbözteti meg, mely a birtokos «*átengedésén*» alapszik. V. ö. UNGER, System. II. 5. l. 9. jegyz.) és ezen megkülönböztetéshez, a birtokszerzés előfeltételeire és terjedelmére nézve, fontos gyakorlati következményeket is köt, a mennyiben csakis az eredeti, de nem a származékos birtokszerzésre nézve kivánja meg a 312. §-ban szabályozott tettleges birtokbavételt. Miből az á. p. t. k. 427—429. §§-ban megállapitott módokon való tulajdon — illetőleg birtokszerzésnek lehetősége könnyen megfejthető; (az id. §§-ban szabályozott birtokátruházásokban szintoly kevéssé foglaltatván *jelképesség*, mint a «világos jelek általi adásban» melyről a 315. §. szól); valamint ingatlanok birtokának telekkönyvileg eszközölhető átruházása is (á. p. t. k. 321, 322. §§), melyet RANDA, (43. s. k. ll.) és KIRCHSTETTER (167, 168. ll.) a legönkényesebb módon habár különböző utakon, minden jelentőségéből kivetkőztetni iparkodnak. (Egyszersmind v. ö. UNGER System. II. 285. l. 108. jegyz.). — A római jog szempontjából a birtoknak átadás által közvetitett származékos szerzés módjára nézve v. ö. BRINZ, Pandekták. I. 60, 61. ll., különösen pedig IHERING remek fejtegetéseit (Grund des Besitzsschutzes, 199. s. k. ll.).

[3] V. ö. SAVIGNY, Das Recht des Besitzes 495. l. RANDA, 312. s. k. l.

[4] RANDA (133, 280, 281. ll.) az animus possidendi bizonyitását minden esetben szükségesnek tartja. NIPPEL (III, 67. l.) és STUBENRAUCH (I. 428. l.) a kérdéses bizonyitást a jogok birtokánál hozván szóba, azt földterhekre és nemleges szolgalmakra vonatkozólag szintén szükségesnek látják. Az ellenkező nézetet vallja IHERING nyomán KIRCHSTETTER (157. l.)

[5] V. ö. IHERING, Grund des Besitzesschutzes, 196. l. a hol idézve van Paulusnak (Sent. Rec. V. 11. §. 2.) következő tétele: sufficit ad probationem (traditae) possessionis, si rem corporaliter teneam.

végén) elkövette. *Harmadik* személyek ellen a birtokháboritási keresetnek ausztriai jog szerint nincs helye (á. p. t. k. 346. §.), névszerint pedig nincs helye sem azzal szemben, e ki magát a háboritót az általa önkényesen elvont birtokból kivetette, sem azzal szemben, a ki a háboritótól a birtokot, habár keletkezése hibás voltát ismerve, származékos uton átvette; vagy azt a hűtlen képviselővel vagy birlalóval való egyetértésben keritette kezére.[6] Ettől eltérőleg a közönséges *német* magánjog spolii actiója a *spolii conscius* ellen is kiterjed.[7] Ugyszintén a *szászországi* p. t. k. 206. §-a is helyet ad a birtokkeresetnek a harmadik birtokos ellen, a ki a birtokhoz jutáskor tudta, hogy elődje a dolgot hibásan birta.[8] — Azon kérdést illetőleg, vajjon kiterjed-e a birtokkereset a birtokháboritó *örökösei* ellen? — annak a *porosz* jog[9] az örökössel szemben minden további megszoritás nélkül; a *római*[10] és a *szászországi*[11] jog pedig annyiban ad helyet, a mennyiben a háboritás folytán valami az örökösre háramlott. Az ausztriai jog ezen kérdésre nézve intézkedést nem tartalmaz; tekintve azonban azt. hogy az á. p. t. k. 548. §. értelmében az örökhagyó vagyoni kötelezettségei átszállanak az örökösre; és a 878. §-ban foglalt azon elvnél fogva, hogy más kárával gazdagodni nem szabad, nem szenvedhet kétséget, hogy a keresetnek, legalább az emlitett megszoritással, az örökös ellen *ausztriai* jog szerint is *helye* van.[12]

A birtokháboritási keresetnek *czélja* és illetőleg *hatálya* a háboritásnak megszüntetése, elháritása, illetőleg a háboritást megelőző állapotnak helyreállitása és a birtoksértés által okozott kár megtéritése (á. p. t. k. 339. 346. §§.) Mihez az 1824. évi november 26-án kelt udvari rendelvény értelmében hozzájárulhat a további háborgatásoknak büntetés terhe alatti birói megtiltása.[13] Az elébbi állapot helyreállitása végett névszerint az elvont birtok mindenek előtt kibocsátandó; ha pedig ez azon okból, mert a háborgató nincsen birtokban, lehetetlen volna: annak értéke megtéritendő (á. p. t. k. 1323. §.) — A mi már névszerint *a dolgok birtokának értékét* illeti, azt a római jog magának a *dolognak* vagyis a tulajdonnak értékétől megkülönbözteti,[14] a nélkül azonban, hogy annak megállapitása módját meghatározná; miért is az különös nehézségekbe ütközik. Ausztriai jog szerint, mely az emlitett megkülönböztetést nem teszi meg, nem marad egyéb hátra, mint magának a *dolognak* értékét (á. p. t. k. 304. 306. §§.) venni a kártéritési összeg meghatározásának alapjául. Nem szenvedhet azonban kétséget, hogy a dejiciens, a ki a volt birtokosnak a dolog értékét megtéritette, a fizetett összeget utóbbitól, a mennyiben ez általa ok nélkül gazdagodott volna, az á. p. t. k. 1435. §-a alapján a körülmények szerint visszakövetelheti, ha a birtok utóbb a harmadik birtokos kezéből tulajdonosi kereset folytán akár a dejiciensnek, akár másnak elitéltetik oda.[15]

A mondottakon kivül történhetnek *a per tartamára ideiglenes* birói intézkedések a birtokra vonatkozólag (á. p. t. k. 341. 347. §§. v. ö e. é. IV. 2. jegyz.). Ez névszerint áll az á. p. t. k. 347. §-a értelmében azon esetre, ha a birtok kérdése a felek között vitás (l. e. é. I. 11. jegyz), midőn a per tárgya az ügy eldöntéséig zárlat alá helyezendő. Ezen eljárásnak a czélja az egyideig mind Magyarországon mind Erdélyben hatályban állott ausztr. polg. perrdts. 626. §-a értelmében a felek közti erőszakoskodásoknak vagy a per tárgya megkárositásának megelőzésében áll. — A középkori törvénykezési praxisban kifejlődött u. n. possessorium summariissimumot, melynek feladata: előzetes eljárás nyomán *a felek közt a birtok kérdését* a per tartamára *elhatározni,* és ez által az ügy eldöntéséig határozott és nyugodt birtokállapotot létesiteni — az ausztriai jog nem ismeri.[16]

A mi végül a birtokháboritási keresettel szemben felhozható *kifogásokat* illeti, a birtok tettleges természetéből és védelmének elvéből foly, hogy kizárvák mindazok, melyeket alperes az elkövetett háboritás tényével szemben állitólagos *jogára* alapit. Ez ausztriai jog szerint áll még a precaristának, a ki a visszavonásig való használatra nyert dolgot tulajdonának ismervén fel, annak kiszolgáltatását megtagadta, azon kifogásáról is, hogy a kérdéses dolog az ő tulajdona (á. p. t. k. 345. 346. §§.); eltérőleg a római jogtól, mely ezen esetben a tulajdonjog kifogásának helyet ad.[17] — Alperesnek oly tényekre való hivatkozása, melyek a *birtokháboritás tényálladékát kizárják,* milyenek p. o., hogy maga felperes *adta* neki *át* a dolgot; továbbá, hogy ő a dolgot felperes birtokából nem vonta el, hanem azt *találta* (v. ö. e. é. IV. 16 jegy.); ugyszintén, hogy felperest birtokában egy *harmadik* személy háboritotta meg, a ki neki (alperesnek) nem képviselője, vagy hogy ő a birtokot egy harmadik személytől szerezte; végül, hogy cselekvénye nem foglal magában birtokháboritást, minthogy az csak saját joga gyakorlásának a folyománya, melylyel az annak tartalmát megszabó határok között élt (á. p. t. k. 1305. §. l. e. é. IV. p.); — nem tekinthető *kifogásnak;* hanem *ellenmondást* képez, minthogy a háboritás tényének tagadását, illetőleg a kereset alapjának megczáfolását foglalja magában, melynek folytán annak meg kell dőlnie.

Ugyszintén ki van zárva azon kifogás, hogy felperes a birtokot magának alperesnek vétkes módon (vi, clam, precario) történt kiszoritása utján szerezte.[18] — E tekintetben az ausztriai jogtól eltérőleg intézkedik a *szászországi* t. k., mely (207. §.) a birtok*háboritási* keresetnek a *római* jog mintájára[19] duplicitast tulajdonitván, az érintett kifogás folytán magát *felperest* elmarasztaltatja (l. e. é. I. 8. jegyz.).

A mi az *elévülés* kifogását illeti, az á. p. t. k. a birtokháboritási kereset elévülésének határidejét nem szabja meg. Az egyideig mind Magyarországon, mind Erdélyben

[6] V. ö. RANDA, 231. l. KIRCHSTETTER, 176. l.

[7] V. ö. BRUNS, Besitzklagen, 246, 247. ll.

[8] Sőt a 216. §. értelmében a hűtlen képviselő által harmadik személyre átruházott ingatlanoknak birtokát a birtokos mindaddig megtartja, mig a dolognak tudomására jut; s ha ekkor a kérdéses harmadik személy tágitani nem akar, ellene, mint dejiciens ellen a 206. §-ban szabályozott keresetnek *közvetlenül* helye van.

[9] Landrecht I. R. 7. cz. 148. §.

[10] L. 1. §. 48. D. de vi. V. ö. SAVIGNY, Das Recht des Besitzes 430. l. BRUNS Besitzklagen 260. l.

[11] Polg. t. k. 2289. §.

[12] Ezen nézetben van KIRCHSTETTER is (176. l.) habár azt mivel sem indokolja.

[13] Ezen tilalomnak helye lehet a birtok teljes elvonása esetében ugy, mint szoros értelmü háborgatása esetében. A kereset lényeges tárgyát azonban nem képezi. (L. e. é. IV. 9. jegyz.).

[14] V. ö. SAVIGNY, das Recht des Besitzes, 443. l. 1. jegyz. BRUNS Besitzklagen 189. s. k. ll. ULPIAN e tekintetben L. 3. §. 11. D. uti poss. következőleg nyilatkozik: «Servii . . . . . Sententia est . . . . , tanti possessionem aestimandam, quanti ipsa res est. Sed hoc nequaquam opinandum est: longe enim aliud est rei pretium, aliud possessionis. — RADNA (32. l.) ezen különbséget az *ausztriai* jog szempontjából is elismeri, csakhogy a birtok becsüjének számszerü megállapitását biztos fogantozási pontok hiányában, tényleges okokból rendszerint lehetetlennek tartja.

[15] BRUNS (Besitzklagen 195, 196. ll.) a kérdést következőleg formulázza: *B.* dejiciálja *A.*-t, *C. B.*-t, *D.* tulajdonosi keresettel elperli a dolgot *C.*-től: érvényesitheti-e *B. A.*-val szemben, hogy *C.* őt (*A.*-t) is dejiciálta; *D.* a dolgot nála is vindikálta volna?

[16] V. ö. SAVIGNY, das Recht des Besitzes, 521. s. k. l. UNGER, Entwurf, 84—86. ll.

[17] V. ö. IHERING, Grund des Besitzesschutzes, 99, 100. ll. BRUNS Besitzklagen, 184. l. Ez ki van mondva L. 4, §. 3. D. de prec.; a helynek végszavai: receptum est rei *suae* precarium *non* esse. — Ugyanezt állitja RANDA (144. l. 8. jegyz.) az ausztriai jog szempontjából is; nézetem szerint azonban az á. p. t. k. 345. §-ával szemben helytelenül; mert ezen §. szerint a birtoknak valódira és valódiatlanra való osztályozása egyedül annak *keletkezése módjára* vonatkozik, és jogosult, vagy jogosulatlan voltától független. Ez iránt nem hagyhat fenn kétséget az á. p. t. k, 346. §-a, mely az álbirtokossal szemben az elébbi állapotba való visszahelyeztetést annak «*erősebb jogárai tekintet nélkül*» elrendeli. (V. ö. STUBENRAUCH, I. 458. l. NIPPEL, III. 78, 79. ll.)

[18] Eltérő nézetben van RANDA (81, 82. ll.). Erre nézve l. e. é. I., különösen pedig 9. jegyz.

[19] V. ö. SAVIGNY, das Recht des Besitzes, 410. l.

hatályban állott ausztriai polg. perrendtartás 618. §-a, öszhangzásban az 1849. évi október 27-én kelt császári rendelet 2. §-ával, ezen határidőt 30 napra teszi, mely azon időponttól volt számitandó, melyben felperesnek a háboritás ténye tudomására jutott; alperest illetvén annak bizonyitása, hogy felperes korábban tudta meg a háboritást, hogysem keresetében állitja. — *Erdélyben*, hol ausztr. ált. polg. t. k. jelenleg is hatályban van, ellenben az ausztr. polg. perrendtartás, és azzal együtt annak a birtokkereset elévülését tárgyazó szabványa a törvénykezési rendtartás tárgyában kelt magyarországi LIV. t. cz. behozatalával 1869. évi junius 1-ével hatályát vesztette, a kérdéses határidő megállapitása nem minden nehézség nélkül jár. A gyakorlat e tekintetben a háboritás tényétől számitandó *egy évet* követ zsinormértékül; a mi teljesen indokolt, miután a *sommás visszahelyezési* kereset, melyről törvénykezési rendtartásunk 93. §-a *i)* pontja szól, a *magyar* jogban egy évhez van kötve (H. K. I. R. 68. cz., 1542. pozs. V. t. cz. 1. §.: 1802. XXII. t. cz. 1. §.), a mi a H. K. i. h. alapján a régebbi *erdélyi* jog birtokkereseteiről is állott.[20] A *franczia* (code de procédure civil 23. czikk) és a *szászországi jog* (polg. t. k. 210. §.) szintén *egy év* alatt engedik meg a birtokkeresetek támasztását; utóbbi, a mennyiben azt tárgyazzák, a mivel alperes gazdagodott, három év alatt.

Dr. Uzoni Sándor,
n.-szebeni ny. r. jogtanár.

[20] V. ö. WENZEL, id. m. II. 19, 20. ll.

A becstelenség mint a büntettek következménye.

(Vége.)

A jogok megvonása tarthat életfogytig vagy csak bizonyos ideig. Az életfogytig tartó jogmegfosztás igazságtalan és ellenkezik magának a társadalomnak közérdekével. Minél több, bár csak némely jogaiktól, de életfogytig megfosztott egyén van a társadalomban, annál nagyobb a veszély, hogy ezek, miután el van zárva előttük a lehetőség teljes jogkörüket visszanyerhetni, a szabadságbüntetés kiállása után visszanyert szabadságukkal visszaélve, a társadalmi rend ellen ujabb merényleteket el fognak követni. Igazságtalan és az életfogytig tartó jogmegfosztás, mert a bűntettel arányban nem áll. Ezen segiteni akart a franczia törvényhozás a rehabilitationalis eljárás által. Az elitélt, ki szabadságbüntetésének kiállása után hosszabb időn át feddhetlenül élt, folyamodhatik, hogy jogait minden megszoritás nélkül ismét gyakorolhassa. Ha az ennek folytán nyilatkozatra felhivott hatóságok őt ajánlják és magasabb közérdek nem áll ellen, folyamodó jogaiba visszahelyeztetik. Nagy hátrányai vannak azonban ezen eljárásnak. Nehézkesen mozog és a már feledékenységbe ment bűntettnek emlékét visszaidézi, sőt annyi hatóság foglalkozik a visszahelyezés alkalmából az ügygyel, hogy csekélyebb esetekben, ekkor jut csak igazán nyilvánosságra a törvényszegés. Ezért az ujabb törvényhozások az elvben is helytelen életfogytiglani jogmegfosztások rendszerével szakitván, a jogmegszoritásokat határozott időhöz kötötték.

A főkérdés azonban az, mely jogokra nézve történhetik a megszoritás. A szabadságbüntetés maga is jár okvetlenül karöltve bizonyos jogmegszoritásokkal. Ezeket azonban el kell különiteni azon jogmegszoritásoktól, melyek az elitéltre a szabadságbüntetésen kivül, annak kiállása után, vagy ha szabadság esetleg halálbüntetés kiszabva nem volt, az itélet után az elitéltre háramlanak. A ki a börtönben van, az természetesen hivatalt nem viselhet, politikai jogokat nem gyakorolhat, sőt családi és vagyoni jogaiban is tetemesen meg van tényleg szoritva. Gyermekeit nem képviselheti, önmaga biróság előtt polgári peres ügyekben meg nem jelenhet, vagyonát nem kezelheti. Ezek a büntetés folyományai, mert különben az elitélt a börtönben váltókat irhatna alá, szerződéseket köthetne és ha erre feljogositttatnék a szerződő felekkel való érintkezést is meg kellene engedni stb., miáltal a büntetés teljesen hatálytalanná válhatna. Részletesen szabályozza ezen tárgyat a belga büntető törvény. Ezen a szabadságbüntetés természetével járó korlátozásoktól most eltekintünk és csak azokat veszszük figyelembe, melyek a szabad emberre alkalmazhatók.

A jogalanyiság teljes megsemmisitése polgári halálnak neveztetik; ezen büntetésnek erkölcstelenségét ma már nem kell bizonyitani. Eredménye volt, hogy az itélet jogerőre emelkedésével az elitélt minden jogát vesztette, ha házas volt, házassága megszünt, ha vagyona volt, azt törvényes örökösei vették birtokba. Legtovább fenállott Francziaországban, hol csak 1854-ben lett végkép megszüntetve.

A polgári halál intézménye által előidézett szomoru következményeken észlelték a törvényhozók, mely jogok azok, melyek használatát nem szabad elvonni, s melyek azok, melyekét lehet. Vagyoni, családi, a születés folytán szerzett jogokat nem szabad elvonni senkitől, ki szabadsággal bir. Az állam szabad polgáraitól csak oly jogokat vonhat meg, melyek gyakorlásától állami, közérdek függ. És ezek főleg a politikai jogok és a hivataloskodás. A mi a hivatalvesztést bűntett, büntetés folytán illeti, erre nézve mindenki természetszerünek fogja találni, hogy az, ki sulyosabb erkölcstelen cselekményt követ el, s ezáltal megmutatja, hogy nem bir tiszta lelkülettel, hogy ez hivatalát veszitse. Ha egyébért nem, már azért is, mert bűntette folytán szabadságát vesztvén, hivatalát önnön hibája folytán nem képes ellátni. Az nem szenvedhet kétséget, hogy az, ki aljas indokból lett bűnössé legalább addig ne alkalmaztassék közhivatalnál, mig egy ideig folytatott becsületes magaviselet által javulását esetleg beigazolta. Az államnak joga van, ugy mint minden magánzónak, attól, kire ügyeinek elintézését bizza, megkivánni, hogy bizonyos feltételeknek eleget tegyen, s ezen feltételek egyike a feddhetlen élet. Ez történik az egész világon azon törvényekben, melyek a hivatalnokok kinevezéséről gondoskodnak és történik nálunk is pl. a birói szervezetről szóló 1871. VIII. törvényczikkben. De a polgároknak is joguk van megkövetelni az államtól, hogy azon ügyeik, melyek a kormánynál vannak, ne olyan emberek által intéztessenek el, kik a törvényeket, melyek szerint eljárni kötelesek, semmibe sem veszik. Igaz, nem lehet feltételezni a kormányoktól, hogy egy sikkasztót, tolvajt rögtön kiszabadulása után birói székbe fogja ültetni, de már könnyebben megeshetik, hogy valaki, ki sikkasztás miatt elitéltetett, három hónappal büntetésének kiállása után csekélyebb állomásért folyamodik. Elhallgatja bűntényét és ha egyébkint ügyes embernek mutatkozik és elitéltetése véletlenül ki nem tűnvén kineveztetik, a polgárok összesége kénytelen lehet türni, hogy egy a törvényeket sulyosan sértett egyén intézkedjék jogviszonyaiban. Hogy a polgárok ez ellen törvényileg biztositva legyenek, szükséges annak kimondása a büntető törvényben, hogy az, ki lelki romlottságot tanusitó aljas indokból származott bűntettek miatt el volt itélve, még a szabadságbüntetésnek kiállása után is bizonyos ideig a közhivatalok elnyerhetésétől el legyen tiltva, mig csak hosszabb időn át folytatott becsületes életével teljes javulásának jelét nem adta. Szükséges ezt kimondani még azért, hogy a hivatalnoki karnak fényes tiszta neve emeltessék azáltal, hogy csak oly egyének foglalhatnak ott helyet, kik már hosszabb időn át kimutatták, hogy a törvényeket tisztelik. Szükséges végre ezt a büntető törvényben kimondani azért, hogy ezen képtelenség a hivatalnyerésre időhöz kötve legyen és ne tartson életfogytig. Mert

ha a pl. a birói szervezésről szóló törvényben a birónál megkivántatik a feddhetlen előélet, — az ügyvédinél az, hogy vagyon elleni bűntett miatt elitélve ne lett légyen, ugy az ki 18 éves korában akármi okból pl. párbaj miatt akár csak 24 órára el volt zárva, a birói polczra soha sem léphet, — vagy az, ki 16 éves korában néhány krajczárnyi érték elidegenitéseért meg volt büntetve, harmincz éves korában ha büntetése után a legpéldásabb magaviseletet is tanusitott, ügyvéd nem lehet, ha csak a bűntető törvényben általános szabály felállitva nincs arra, mennyi ideig tart a képtelenség közhivatalokra, ügyvédségre, — ha a büntető törvény a bűntett folytán beálló képtelenséget határozott időre nem szoritja.

Ugyanez áll a politikai jogokra nézve. Kétséget sem szenved, hogy jogos és méltányos büntetés, midőn az ki a választások eredményét csalárd módon meghamisitotta, ki a választásoknál megvesztegetést kisérlett, választási jogától bizonyos időre megfosztatik. Az is helyes, hogy a tolvaj, a csaló helyet ne foglalhasson a törvényhozó testületben és ezen testület meg legyen kimélve ily elemeket önmaga eltávolitani. De ha valaki ily bűntettet követett el és azután megjavult, akkor nincs ok arra, hogy ezentul is szükség nélkül jogaitól megfosztva legyen. Ezen ismét a büntető törvény van hivatva segiteni, mely a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését csak bizonyos időre engedi meg.

A politikai jogokon kivül van még néhány különös foglalatosság, melyektől az eltiltást a közérdek szempontjából helyeselni kell azokra nézve, kik bizonyos bűntettek miatt elitélve voltak, ámbár szabadságbüntetésüket már kiállották. Ilyen pl. az orvosi foglalatosság, melytől joggal eltiltható valaki, ha tudatlansága folytán polgártársainak életét veszélyeztette, mindaddig, mig hiányos ismereteit ki nem egészitette. Ilyen a tanitói foglalatosság, melytől bizonyos időre eltiltandó az, ki az ifjuság elcsábitása miatt büntetve lett. Ily egyén a gyámságtól is eltiltható. Ezen tilalmak azonban már a közigazgatás és büntető jog határán állanak és itt is, ott is mondhatók ki.

Ennyire mehet a bűntető jog a jogkorlátozásokban, de tovább nem. A tanuskodási képességet megtagadni azért, mert valaki el volt itélve pl. közcsendzavarásért vagy verekedésért, ez mar sértené egy harmadik ártatlannak jogát, kinek a perében épen ezen elitélt személy tehetné a dönő tanuvallomást.

A büntető törvények, még a legujabbak is ezen jogokon felül még a czímeket, rendeket, kitüntetéseket, sőt még a nemességet, a jogot a nemzeti csokor viselésére, és a szolgálatképességet a hadseregben is megvonják azoktól, kik a sulyosabb büntetésekre elitéltetvén, egyáltalában jogmegszoritásokat szenvednek. A nemességet megvonni, ha az születés folytán szereztetett, ez nemcsak azért jogtalan, mert az ember vele született jogaitól meg nem foszthető, hanem azért is, mert gyakrabban a nemességgel nevezetes megánjogok is, pl. hitbizományi jogok vannak összekapcsolva és igy a nemes magánjogaiban is szenved sérelmet elitéltetése folytán, a polgár pedig nem. Czímek, rendek és kitüntetésektől valakit bűntett miatt megfosztani, ezt nem kivánja a közérdek és csakis a közérdek szempontjából lehet a szabadságbüntetés kiállása után beálló jogmegszoritásokat indokolni. Igen helyesen mondja MITTERMAIER, hogy nincs ok, melyért a tiszt, ki a csatatéren szerzett érdemek miatt rendjelt kapott, az ki tudománya miatt tudori czímet nyert, szerzett jogait a bűntett folytán veszitse. A megfosztás czimek, rendek, kitüntetésektől, a tilalom a nemzeti csokor viselésére, megannyi reminiscentia arra, hogy a jogok megszoritásában álló büntetés a becsület büntetésekből származik. Ezen jogok megvonása nem egyéb mint a becsületet közvetlenül sujtó büntetés és ez az utolsó külső jel, mely a hajdani becstelenségre emlékeztet. Épen azért mellőzendő, mint egyáltában a becstelenitő büntetések, ezen a jogmegvonás álruhájába öltözött becstelenités. A mi végre a képtelenséget a katonai szolgálatra illeti, ez általános polgári kötelesség, és a kötelesség alól való felmentés soha sem büntetés. Nem is egyéb ezen büntetés, mint kinövése annak a fogalomnak, hogy a becstelen fegyvert nem foghat, utóhang a középkorból. midőn a fegyverviselés a nemességnek kiváltsága volt, mely azonban az általános védkötelezettséghez épen nem illik.

De azon jogokra nézve, melyeknél gyakorlatuk ideiglenes felfüggesztése ellen elvi általános szempontból ellenvetéseket tenni nem lehet, mégis igen óvatosan kell eljárni. Nevezetesen nem tanácsos sok ily jogot összefoglalni, mert a felfüggesztés mindig a bűntett különös indokaiban találja igazolását. Természetes, hogy oly törvényszegések is vannak, melyek büntetésével jogok felfüggesztése és korlátozása egyáltalán össze nem kapcsolható. Ilyen a párbaj. Rendszerint nincs semmi ok, hogy az, ki párbaj miatt akár hosszabb időre is szabadságától megfosztatott, ezen büntetésének kiállása után eltiltassék közhivatal viselésétől avagy politikai jogainak gyakorlásától. Számolnak is a törvényhozások mindezen körülménynyel és bizonyos törvényszegésekre nézve egyáltalán nem szabják ki azon büntetési nemet, melylyel a jogkorlátozás össze van kapcsolva. Eltekintve ezektől is nagyon tanácsos, ha a törvény, mely több jognak felfüggesztését megengedi, a birónak belátására bizza, vajjon mind a jogokat vagy csak néhányat ezek közül függeszsze fel.

Vitás kérdés, vajjon nem lenne-e czélszerü a biróra egyáltalában bizni, kell-e bizonyos esetekben a törvény által előzetesen mint a felfüggesztés tárgyai gyanánt megjelölt jogokat felfüggeszteni vagy sem. Az eddigi törvényhozások ezen hatalmat többnyire a birónak nem adják, hanem eleve meghatározzák, ezen és ezen büntetésekkel ily meg ily jogkorlátozások járnak. Azon büntetések, melyekkel külföldön jogkorlátozások összekapcsolandók vagy összekapcsolhatók, oly bűntettekre vannak megszabva, melyek aljas indokból származnak vagy melyeknél politikai rugó szerepelt, melyeknél tehát a felfüggesztett jogokkal való visszaélés veszélye forog fen.

Ha tehát a jogmegszoritások a törvényben nem mint a büntetés következményei, hanem mint büntetés szerepelnek, ha hellő határok közt alkalmaztatván, minden a mi a becsületérzést közvetlenül sujtja elhagyatik, és minden oly jogmegszoritás mellőztetik, melyet nem a közérdek kiván, ha végre az esetek különféleségéhez képest a jogmegszoritás mindig a bűntett indokához és a bűntettes egyénségéhez mérten alkalmazható lesz, akkor a büntető törvény e részben feladatának magaslatán áll és a büntetés individualizására egy hathatós eszközzel gazdagabb. Erre kell a büntető törvénynek törekednie és ezért kell is ezen büntetést alkalmazni. Le kell azonban mondani arról, hogy a törvény azon láthatlan mozgékony válaszfalnak, mely a bűntettesek és nem bűntettesek közt a büntetés teljes kiszenvedése után is mindaddig erkölcsileg fenáll, mig a bűnös hosszabb ideig feddhetlenül nem élt, a becstelenség által vagy becstelenitő módon kifejezést adjon.

Németh Péter,
ig. miniszt. fogalm.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

20. 21. §§.

A magánjog elvei szerint a zálogjog extensiv tartalma a követelés tekintetében, mindazon járulékokra is kiterjed, melyek a követelésből folyó keresettel érvényesithetők. Ezen

rendelkezés alatt a tlkví specialitás elvét az alantiak szerint sérti, miért is az ebbeli jogviszony a tlkvi jog szempontjából ennek keretében tárgyalandó és ennek igényéhez képest módositandó.

Ha a specialitás és publicitás fogalmát legszigorubban alkalmaznánk, kétségtelen,

a) hogy számszerüleg meg nem határozott zálogjogi igény a tlkvbe semmikép be nem jegyeztethető és hogy a bejegyzések tökéletes képet adjanak a tlkvi objectumra nehezendő terhek maximumáról, továbbá

b) hogy a tlkvi objectumra a tlkvbe be nem jegyzett igény, semmikép sem előzhet meg tlkvileg bejegyzett igényt.

Kétségtelen, hogy ily viszony a tlkv. idealja, de ez ma még nem valósitható mert akármely ország tlkvi viszonyait tanulmányozzuk is, észre fogjuk venni, hogy legalább a fiskus adóigénye bizonyos korlátok közt, minden bejegyzést megelőz és nálunk még az urbériségből származó igények is olyanok, melyek a tlkvi viszony által nem érintetnek.

Ily előzmény azonban le nem rontja azon törekvést, hogy a tlkvnek imént felállitott elveit lehetőleg ne érvényesitsük, már pedig ezekkel ellentétben áll a bevezetésünkben emlitett azon magánjogi elv, hogy a zálogjog extensiv tartalma a követelés tekintetében annak mindazon járulékaira is kiterjed, melyek a követelésből származó keresettel érvényesithetők, mert ezen magánjogi elv szerint a követeléssel érvényesithető oly magas kamat és kötbér és más egyéb járulék lenne minden bejegyzés nélkül követelhető, hogy későbbi zálóghitelező semmi kielégitést nem nyerne és lehetetlenné tenné a későbbi jogszerzésnél az előző terhelés kiszámitását. Ily állapot a földhitel lerontására és az ingatlan forgalmi képességének megbénitására vezetne.

Ebből következik, hogy csak bejegyzett járulékok terhelhetik a tlkvi objectumot és ezek is csak azon korlátozással, miszerint egyedül bejegyzett maximumok határai tarthatnak igényt a jelzálogi fedezésére.

Igy ha bejegyezve van X. tőke kamatai javára N. összegig a zálogjog, semmi kétség az iránt, hogy ezen N. határig a kamatkövetelés minden későbbi bejegyzést megelőz s minden magánuton nyert tulajdont terhel, tekintet nélkül arra, mennyi idő kellett ahhoz, hogy a kamatok N. összegre szaporodjanak, Hasonlóan áll ez a követelés behajtásából származó költségekre.

Igen egyszerü lenne tehát mondani, hogy a kamatok és perjárulékok ott és annyiban sorozandók, hol és a menynyiben számszerüleg meghatározott összegben bekebelezve vannak, s nincs kétség benne, hogy a perjárulékokra ez kimondandó, a mint ezt különben az eddig magyar judicatura meg is állapitotta.

Ellenben a kamatokra lehetetlen a forgalmi életnek nem concedalni, hogy ezek egyedül a kamatláb szerint jegyeztessenek be, minek correctivumául azonban megállapitandó, hogy ilykép bejegyzett kamatok mennyi időre elvezik a bejegyzés rangsorozatának előnyét. De ezen correctivum legyen azután egyszerü, könnyen kiszámitható és ment meg nem tudható feltételektől.

A mi a végrehajtási költségeket illeti, ezekre nézve sokak állitása és a többi közt a mi jelenlegi perrendünk szerint is, feltétlen elsőbbség adandó minden bejegyzett zálogjog előtt, mert ezek azon költségek, melyeket a zálogjogok maguk érvényesitésére költenek és melyek ép az érvényesités szempontjából feltétlenül s előlegesen szükségesek s mintegy felüljegyzett zálogjog hatályával birnak. Minden tlkvi objectum bizonyos tekintetben egy csődtömeget képez, melyhez első sorban a csődbe jelentkezett hitelezőknek van igényük, mely igényüket azonban megelőz, a csődtömeg pénzrei liquidalásánál járó tömegköltségek. Ez azonban tökéletesen helytelen szempont, mert a végrehajtási és árverési költségek olyanok, melyeket a végrehajtató azért költ egyedül, hogy a maga követelését érvényesitse. Hisz ha e költségek az összes jelzálogos hitelezők érdekében költöttnek tekintetnék, akkor ha a vételárból magok ezen költségek sem lennének fedezhetők, a vesztességet a többi hitelezők aránylagosan tartoznának a végrehajtatónak megfizetni, — de egyébként is, ha ezen költségek a vételárból mindenek előtt levonatnak, nem oly fizetés történik, mely az összhitelezők érdekében volt szükséges, mert mennyiben valamennyi jelzálogos követelés ki nem telik, a végrehajtási költséget, egyedül azon hitelező viseli, kinek a költségnek megfelelő összeg jutottt volna. S jelzálogokkal terhelt ingatlanságot különös vagy részleges csődtömegnek tekinteni nem is lehet, mert egyik hitelező feltétlenül egész követelésére megelőzvén a másikat, a közös érdek a jelzálogos hitelezők közt kizárva van, már pedig a közös érdek képezi a csődhitelezők kapcsát, mely őket a csődvagyonban arányosan részesiti és a hiánylatot arányosan kényteti viselni. Különösen a mi perrendtartásunkat illeti, a felállitott tétel annál is inkább helytelen, mert bármennyi végrehajtató is van, mindenik előnyös tételként kapja költségeit kifizetve. Nincs tehát indok a végrehajtási és árverési költségeket más szempontból, tekinteni mint a perköltségeket azaz, hogy legjobb esetben mindkettőnek azon elsőbbséget adni, mely a tőkét és kamatbeli járulékot illeti, a mennyiben ilyen határozatlan követelést a tlkvi specialitási elvvel összeegyeztethetőnek tartunk.

A kamatokra nézve majdnem egyöntetüség uralkodik a külföldi törvényekben és kimondják, hogy kamatoknál a kamatláb bejegyzése szükséges és percentualis bejegyzésnél mint sorozódnak a kamatok. Nem igy áll ez a költségekre, például a porosz tlkvi és jelzálogtörvény 30. §. osztr. tlkvi törvény 16. §. szerint a költségek t. i. a per és végrehajtási költségek minden bejegyzés nélkül a tőkével egyenlő rangsorozatban vannak. A szász polgári trkv. 418. §. szerint, ha ezen czélból a bejegyzésnél külön összeg kiköttetett, ezen határok közt a bejegyzés rangsorozatában a költségek feltétlenül követelhetők, — hacsak «költség» általában lett bejegyezve, akkor a bejegyzés rangsorozatában a vételár elégtelensége esetén legfőbb 50 tallsr követelhető, mig a végrehajtási költség minden zálogjog előtt fedezendő. A bajor jelzálogtörvény (43. §.) szerint be nem jegyzett perjárulékok harmadik személyek ellen nem érvényesittethetnek. Mecklenburgban a különböző jelzálogrendtartások különbözőleg intézkednek péld. a mecklenburg-strelitzi lovag-jószági jelzálogrendtartás szerint, a költségek feltétlenül követelhetők, mig a wismári rendtartás szerint a perjárulékok az uj tulajdonostól egyáltalán nem követeltethetnek. A hanoverai zálogtörvény szerint csak a jelzálogos keresettel érvényesithető és el nem évült költségek terhelik az ingatlant, (22. 23. 41. §§.). A hamburgi tulajdon és jelzálog törvény szerint (33. 34. §§.) az adós személyi kötelezettsége, minden rendelkezés nélkül is átszáll az uj tulajdonosra. [9]

Minő viszonyt foglal el mindezen kérdésekhez a javaslat?

Sem a 20. sem a 21. §. nem tiltja meg, hogy a költségek és kamat fedezésére biztositéki jelzálog be nem kebelezhető. Ez helyes, de félreértések kikerülése végett czélszerü lenne, ezt határozottabban kimondani.

A 20. §-ban kimondatik, hogy a követeléssel nyert zálogjog kiterjed a beperlési és végrehaitási költségekre; azonban ezen költségek a tőke egy ötödét meg nem haladhatják.

[9] A franczia nyilvánkönyvi jog, ha ugyan ilyenről beszélni lehet, egészen a római jogot követi és minden járuléknak ugyanazon elsőbbséget adja mint a tőkének (Gönner, Commentar über das Hypothekengesetz für das Königreich Bayern). München 1868. — 2-ik kiadás — 383-ik oldal.

Ugyanez áll az angol jog szerint is, hol ugyan még kevésbé lehet modern jelzálogról beszélni, mint az e tekintetben elég alacsony fokon álló francziai jognál (The kabinet lawyer, London 1875. 24-ik kiadás 411. és 425-ik oldal.)

Ez határozottan helytelen, mert e §. törvényre emelése annyit tesz, hogy kicsiny tőke miatt nem szabad ingatlant végrehajtani.

A 21. §. második és harmadik bekezdése homályos és zavaros intézkedéseket tartalmaz, mig az első az uzsoratörvény keretébe tartozik.

Ugyanis e szerint a tőkével egyenlő elsőbbség illeti a kamatokat 6% erejéig három évre, magasabb kamatoknál egy évre. Ezen három illetőleg egy év a beperlés és a marasztalási itélet keltétől, vagy az árverés, vagy a csődnyitás napjától vissza számitandó, mig megitélt és végrehajtásilag bejegyzett kamathátralékokat a tőkével egyenlő elsőbbség a bejegyzésben kitüntetett időtől illeti.

Ily intézkedésnél épenséggel érthetetlen, mint lehet az egy vagy 3 évet a beperlés és marasztalás itélet keltétől, vagy az árverési, vagy a csődnyitási naptól, tehát 4 különböző időponttól számitani. Valószinüen a javaslat szerzőjét a szász polgáti trkv. 417. §. vezette félre, mely a kamatokat a beperlési határnaptól számitja, ha a pert a hitelező három hónapon tul heverni nem hagyta, és igy talán szerző a beperlést ily esetben akarta irányadónak tekinteni, ellenesetben pedig az itélet kelte lenne az irányadó számadási pont; avagy talán a beperlési határnap akkor irányadó, ha a jelzálogos kereset feljegyeztetett, mig e nélkül a marasztalási itélet kelte döntő a határnap számitására? De hát felebbezett ügyben, melyik biróság itéletének keltétől történjék a számitás? S mikor történjék a számitás az árverési naptól?

Eltekintve e botlástól az egész rendelkezés helytelen, mert:

a) ezen §. kényteleniti a hitelezőt lejárt követelésének azonnali beperlésére és igy sok esetben méltatlanul sujtja a földbirtokost;

b) nem ad semmi biztos cynaturát, mert a tlkvből a betekintő nem tudhatja, hol és mikor pereltetett be valamelyik követelés;

c) a harmadik bekezdés lerontja az elsőt, mert a hitelező utóbbi hatályát semmivé teheti az által, hogy megitélt követelését végrehajtásilag bejegyezteti.

Ezen hiányokat kikerülendő, e két §§-t igy véljük szerkesztendőnek.

20. §. Valamely követeléseit nyert zálogjog kiterjed a beperlési és végrehájtási költségekre is azon határig, melyig ezen czélból különös biztositéki összeg lett bekebelezve, egyébként csak a bejegyzett összeg szerint per esetén fizetendő itéleti kincstári illeték követelhető.

21. §. Ha a kamat biztositására a 19. §. értelmében különös biztositéki összeg be nem kebeleztetett, akkor a tőkével egyenlő elsőbbség illeti 3 évre az egyidejüleg bejegyzett kamatokat.

Ha a kamat vagy ennek változtatása, későbbi rangsorozattal van bekeblezve, ezen 3 év a bejegyzés rangsorozatában számitandó.

Ezen 3 év ingatlan minden egyes magán átruházásánál a tulajdon átirása iránti kérelem előterjesztése napjától, kényszer eladás esetében az eredményre vezetett árverés és csőd esetében a csődnyitás napjától visszaszámitandó, mig az ezen napok után folyó kamat a tőke és későbbi bejegyzés esetén ennek rangsorozatában szakadatlanul követelhető.

Ha a bejegyzett követelésre a jelzálogi kereset feljegyeztetett vagy végrehajtási zálogjog bekebelezése eszközöltetett, az ezen bejegyzések időpontjától folyó kamat iránti igény nem kényszereladás utján tulajdont nyert jogositott által viselendő.

23. §.

Miután a javaslat 17. §-a megengedi a bérlési jog tlkvi bejegyzését, ezen §. a bérleti jog miként foganatositandó bevezetését és a bejegyzés hatályát állapitja meg.

Valjon a bérleti jog képezze-e a bejegyzés tárgyát: a különböző törvényhozások által különbözőleg oldatik meg. Igy a porosz 1872. évi május 5-iki az ingatlanbeli tulajdon és zálogjog törvény 12. §. határozottan kimondja, hogy a bérleti jog bejegyzése nem szükséges és a bérlő jogát az uj tulajdonos ellen fenntartja, és az ebből eredhető kijátszást a 31. §-ban azzal akadályozza meg, hogy a bérösszegnek több mint negyed évvel történt előrefizetését a bejegyzett hitelezők ellen hatálytalannak határozza. A szász polgári trkv megengedi a bérleti jog bejegyzését, sőt oly esetben, midőn a tulajdonos magát kötelezte, miszerint az ingatlan átruházása esetén a bérlet fentartását az uj vevő ellen ki fogja kötni, megengedi, hogy a bérlő bérlési joga bejegyzését követelhesse (1224.)[10] sőt feltételes (855.) hatályt ad eladó ily kikötések (853. §.) akkor is, ha eladó ilyen kikötésére a bérleti szerződésnél fogva nem is köteles (pactum ius favorem tertii), — mindezek consequentiájául kimondja, hogy a vevő be nem jegyzett és általa el nem vállalt bérleti jogát respectálni nem tartozik és a felmondási határidő (1225. §.) eltelte után a birtok átadását követelheti, viszont fennhagyván bérlőnek az eladó elleni kártéritési igényét (1222. §.). Habár a porosz idézett törvény egy jeles commentatora (Achilles die preisischen Gesetze über Grundeigenthum und Hypothekenrecht Berlin 1873.) a porosz törvény intézkedését azzal indokolja, hogy a bérleti viszony a figyelmes ember előtt el nem titkolható, mindazonáltal egyedül már a publicitás elv negativ hatályából t. i. abból kiindulva, hogy tlkvön kivüli jog a tlkvi tárgyra nem létezhet, nem osztjuk ezen intézkedést és helyesnek tartjuk a javaslat álláspontját, mely e tekintetben az osztrák és szász polgári trkvekre támaszkodik.[11]

Azonban a javaslat ezen §-ban tulment a határon és sulyosan sérti a nyilvánkönyvi hitelt. Ugyanis kimondja, hogy a bérleti jog bejegyzésével nem szükséges egy bizonyos pénzösszeg előadása és a netaláni kárpótlási összeget törvényes zálogjog illeti azon elsőbbséggel, melylyel a bérleti jog bejegyeztetett.

Ily állapot fölötte káros a földhitelre nézve, mert az ingatlanra, mely ily bejegyzéssel terhelve van, ovatos hitelező kölcsönt nem adhat, a mennyiben a bérleti szerződés hosszu tartalmánál és mellékhatározmányainál fogva könnyen lehet az eset, hogy bérlő kártéritési igénye az egész vételárt felemésztheti.

Nézetünk szerint, ha a be nem jegyzett bérlet uj tulajdonos ellen fen nem tartandó és kényszereladás esetén a bejegyzett bérlet is elveszti hatályát, akkor a bérleti jog bejegyzése nem egyéb mint eventualis követelés biztositása, mely első sorban a bérlet fentartására és ennek nemteljesitése után beállott kártéritési igény pénzbeli kiegyenlitésére irányul. Ily kötelem *jelzálogilag* biztositható, de csak azon részre, melynek pénzbeli követelés a tárgya, és mely pénzbeli követelés meg nem szülemlik ha az eventualis kötelem első része teljesittetik.

Már pedig ingatlan iránt jelzálog a 19. §. első bekezdése szerint, csak számszerüleg meghatározott összegre jegyezhető be és azon körülmény, hogy a követelés egyelőre meg nem határozható, nem azt vonja maga után, hogy a követelésjog általán biztosittassék, hanem hogy megállapittassék egy maximum, melyen tul a követelés későbbi jelzálogok kárára nem érvényesithető.

Ennélfogva a bérleti jog bejegyzésére nézve, mi a módositani ajánlottt 19. §. második bekezdését ajánljuk elfogadni, mely szerint azután ezen 23. §. igy hangzana:

«A bérleti jog a birtoktestnek vagy birtokrészletnek egyes részeire is bejegyezhető.

[10] SIEBENHAAR, Lehrbuch des sächsischen Privatrechts. Leipzig. 1872. 391. §.

[11] GERBER, System des deutschen Privatrechts. Jena 1873. II.-ik kiadás. 180. §.

A bérleti jog bejegyzésével bérlő netáni kárpótlási igények biztositására előadandó a 19. §. szerint azon legmagasabb összeg, mely összegig ezen igéuy az egész birtoktestre későbbi jelzálogos hitelezők ellen is érvényesithető.

Ha ily összeg előadása nélkül lett a bérleti jog bekebelezve, ennek egyedül azon hatálya van, hogy a nem birói árverés utján tnlajdonba jött uj tulajdonos, a bérleményt fentartani köteles, de birói árverésnél a bérlő netáni kártéritési igényével azon összegre marad szoritva, mely az összes jelzálogos hitelezők kielégitése után fenmarad.»

A kérdés mely e §-nak igy történt formulázásánál felmerülhet, következő:

«Csődtömeg által eszközlött birói árverés esetében kit illet a jelzálogos hitelezők kielégitése után fenmaradó összeg, illetve csőd kiütése esetében a csőd feljegyzése által megóvott csődhitelezők oly bejegyzett hitelezőknek tekintessenek-e, kiknek ellenében az egyedül bérleti jog bejegyzésével biró bérlő, a vételár fölöslegére ne birjon elsőbbségi zálogjoggal?

Lehet, hogy valaki e kérdés feleleténél azon előkérdést fogja felvetni, valjon a csődhitelezők a csődnyitás által tulajdon- vagy zálogjogot nyernek-e a közadós vagyonra? Ha tulajdont nyernek, minthogy ezt a bukott vagyonából utódlás által és nem birói árverésen nyerik, akkor a bérlőt a vételár feleslegére elsőbbség illeti, ha zálogjogot nyernek, akkor ellenben bérlő ily elsőbbségi joggal nem bir.

De ezen kiindulási pont helytelen, mert nézetünk szerint a csődhitelezők bármely jogot nyernek is a csődnyitása által, ezt ezen tény által és nem a csődfeljegyzése által nyerik el, — a közadós rendelkezési képessége nem a feljegyzés, hanem a csődnyitás által vész el és a csődfeljegyzés nem egyéb mint a közadós rendelkezési képesség korlátozásának nyilvánkönyvi kitüntetése s igy tehát miután a csődfeljegyzése nem tesz annyit, mint az összes csődhitelezők igényeinek jelzálogi bejegyzését, világos, hogy ily bérlőnek a felesleg iránt elsőségi joga van a csődhitelezők ellenében.

Egyébiránt már maga a kérdés feltevése is helytelen és a fenlévő törvények folytán elintézést nem igényel, mert ha a bérbeadó közadós csődtömege a bérletet fentartani köteles és magánuton csak a bejegyzett terhelési állapot sértése nélkül eszközölhet egyedül eladást, a bejegyzett terhelési állapot ellenében jogot nom nyerhet, ha a bérlet tárgyát képező ingatlant birói árverésen adatja el.[12]

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

(Folyt. követk.)

[12] A magyar csődtörvényjavaslat 20. §-a kimondja, hogy a bérbeadó elleni csődnyitás a bérleti viszonyon nem változtat és a tlkvben biztositott hitelező jogviszonya a csőd által nem érintetik (javaslat 55, 153, 173. §§.).

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A törvényes zálogjogról s ennek különösebb eseteiről.

II.

Meghatározva lévén az előbbi czikkben azon kör, melyben a törvényes zálogjoggal élni lehetne, s melynek precizirozása szükséges lenne: áttérek egyes különösebb esetekre, melyekben a törvényes zálogjog más jogokkal összeütközésbe jöhet és jött, — s mely esetek észlelése vezetett tulajdonképen azon véleményre, mit ezen dolgozat első részében kidomboritottam.

A. háziur lefoglalta B. bérlő elleni egész évi házbér követelése erejéig a bérleményen találtató házi butorok és eszközöket, melyek B. nejének tulajdonát képezték.

A bérösszeg egyedül a férjet terhelvén ez lett beperesitve bérbeadó által és elmarasztalva: tehát a nő mint bérlő-társ nem szerepel, ilyennek bérbeadó által nem is tekintetett. A lefoglalt házi butorok a nő kizárólagos és kétségtelen tulajdonát képezvén: kérdés, valjon ezen butorok a bérbeadó bérkövetelése tekintetében minő összeg, illetve hátralék erejéig szolgálhatnak kielégitési alapul?

A nő, kinek a butorok tulajdonát képezték, igénykeresetet inditott a bérbeadó és férje ellen, mely keresetben a törv. zálogjog fogalmából kifolyólag félévi hátralékos házbér erejéig kielégitési alapul szolgálónak tulajdonát képező butorait elismeri; de a tulajdonjogból eredőleg a másik félévi hátralékos bér alól a butorokat kivétetni kéri.

Itt azon eset fordul elő, hogy a törv. zálogjog birói cselekvénynyel nyert érvényesitést, vagyis fenforog a törvényes zálogjog és birói is. A bérbeadón kivül más foglaltató nincsen.

Szerény nézetem szerint, mely az osztr. polg. törv. hivatolt szakaszában leli alapját, nemcsak, de magából a zálogjogok kifejtett tulajdonságaiból is következik, miszerint törvényes zálogjogról jelen esetben csak félévi hátralékos bér erejéig lehet szó: a többi bér házbérből származó követelése bérbeadónak azért, mert házbér — törv. zálogjogot nem ad, következésképen a lefoglalt butorokra vonatkozó tulajdonjogot félévi házbér erejéig a törv. zálogjog elenyészteti — ezen túl azonban a tulajdonjog lép előtérbe és a törv. zálogjog a félévi hátralék kielégitésével megszünvén, a birói zálogjog jön a tulajdonjog mellett tekintetbe: miután pedig a nő az egész évi bérösszegben elitélve, sőt beperesitve sem lett s mert a lefoglalt butorok a nő kizárólagos tulajdonát képezik: a félévi házbérért szavatolnak e butorok, — a többi hátralékos bérre vonatkozólag pedig a birói zár alól felmentendők, mert senki sem köteles tulajdonát mások tartozásának kielégitési alapjául odaadni, vagy átengedni egy harmadik — a követelő vagy kereső javára.

A nő tehát igénykeresetét csak a félévi házbér erejéig fennálló törvényes zálogjog megszünte után érvényesitheti azaz: tulajdonjogának lappangnia kell, mindaddig mig a törvényes zálogjog fennáll; de mihelyest ez a törvény által kitüzött határt eléri, a tulajdonjog jelen esetben minden más jogot megsemmisit!

Ez következik az osztr. törvk. hivatolt §-ból, s a prdts. ide vágó szakaszából is, de az utóbbiból már csak intentionalis alapon lehet kivonni e következtetést: nyilt határozott intézkedés e tekintetben a prdtsban nem létezik. A prdts ugyanis igy szól: «törv. zálogjoga van a bérbeadónak .... a bérlemény területén találtató és a bérleményhez tartozó s a bérlő tulajdonában és használatában lévő igókra» stb.

Eltekintve attól, hogy e kifejezés «bérleményhez tartozó, azon lévő, bérlő tulajdona és használatában lévő általános és igen ruganyos szólamok és szavak, mik törvénybe épen nem valók: még azon hátránynyal is birnak, hogy sem a jogositottat meg nem védik, sem a kötelezettet eléggé nem kötik meg s a kijátszás minden nemének tág kaput nyitván, a törvény tiszteletét alászállitják.

A prdts. szerint az előbbi esetnek még egy másik felfogása is következhetnék be, mely az igazság látszatával is bir s némi tekintetben törvényes és jogos nézetnek is mondható.

Nevezetesen a fenti esetre azt lehetne mondani, hogy a bérbeadó törvényes zálogjoggal bir feltétlenül a bérleményen találtató ingókra: mert e zálogjoga nem a hátralékos összeg mennyiségéből származik, hanem a bérleti viszonyból: következésképen a prdts szerint törvényes zálogjoga más birói vagy egyéb zálogjog mellett is épen marad félévi

bér erejéig; midőn pedig más foglaltató nincsen — törvényes zálogjogánál fogva házbérkövetelését határtalan összegig érvényesitheti a bérleményen találtató ingókon: s igy a tulajdonjogot a jelen specialis esetben is elenyésztető hatással bir a törv. zálogjog. E felfogással egyezőleg tehát a hivatolt esetben igénykeresetnek helye nincsen s a tulajdonjog hatályát a törvényes zálogjoggal szemben sat. sem domborithatná ki: mi ugy az egyik, mint a másik jogra nézve a legroszabb és legkárosabb hatással és befolyással lenne.

Ez utóbbi nézet — bár még hasonló esetek nem igen fordultak elő, hogy döntvénynyé válhatott volna, igen könnyen hozza fel a birói meggyőződéshez: mert első tekintetre ugy látjuk, mintha jobban megfelelne az anyagi igazságnak, mint az első helyen fejtegetett. De közelebbről tekintve egészen másképen tünik az elő. Ugyanis ha az utóbbi nézet forogna érvényben, úgy a házbérkövetelés czíme alá a legtöbb esetben más követelések is vonatnának, s mi fő, a tulajdonjog esetleges összetalálkozása vagy fennléte mi befolyással és hatálylyal sem birhatna: s ennek folytán a törv. zálogjog a legfontosabb jogok egyikének: a tulajdonjognak megbénitására vezetne. De ezen utóbbi nézet mellett nem is lenne értelme a törv. zálogjognak mint szabadalmazottnak: mert mihelyt határtalanul terjesztetnék ki az, megszünnék a jogositott védbástyája és a kötelezett vagy harmadikat illető jogok védője és a visszaélések korlátja lenni.

A második különös eset, mely szinte eldöntetlenül áll s a törvény által meghatározatlanul a következő: A. kivette haszonbérbe B. földbirtokos regaljogát, A. a kibérelt jog gyakorlása végett C. házát bérelte ki s abban kocsmát tartott és lakott; azonban egyiknek sem fizetett. — C. a házbérhátralék biztositására s majdani kielégitésére lefoglalta A. ingóságait; B. a haszonbéri hátralék biztositására nézve ugyanezt tette. A prdts. szerint mindkét foglaltatónak törvényes zálogjoga van: tehát itt ugyanazon jogok találkoznak össze. A kérdés itt az: hogy kit illet az elsőbbség? A törvényes zálogjog fentebbi kifejtésénél fogva B.-nek törvényes zálogjoga épen maradt C. foglalása daczára; de C.-nek is törvényes zálogjoga van, mely minden esetben elsőbbséggel bir.

Szerény nézetem szerint itt a háztulajdonosnak félévi bér erejéig feltétlenül elsőbbsége van s csak a félévi hátralék kielégitése után léphet érvényre a haszonbérbeadó törv. zálogjoga. Miért?!

Az ügy igen egyszerü.

A haszonbérlő jogának gyakorlására természetes és az emberi egyéniséggel összekötött okoknál fogva helyiséget szükségel: következőkép mint fentebb kifejtém, e helyiség iránti tulajdonjogon gyakoroltatik a haszonbérbeadó tulajdonjoga a regalek iránt, miből önkényt folyik, hogy az első tulajdonjognak kiváltsággal kell birnia a másik felett, ha csak nem akarjuk a jogok békére soha sem vezethető harczát megörökiteni.

A természetszerü kapcsolat ekkép állván, szükségesnek jelentkezik, hogy e tényből származó jogi kapcsolat is e természetes összeköttetés mintája szerint alakuljon; vagyis laikus hasonlattal élve, az alapfalak tartván az épületet, ezen alapoknak erősebbeknek kell lenniök az épület falainál: tehát itt a lakás nemcsak mint az emberi lét fő szükségeinek egyike jelentkezik, hanem abstract értelemben a lakást bérbeadó joga a regaljog tulajdonosának ebbeli jogát magán hordja mintegy.

Ezen felfogásból folyik egyszersmind az is, hogy tekintet nélkül arra, hogy a lakást bérbeadó foglalt-e elébb vagy a regaljog bérbeadó a törv. zálogjognál fogva: mégis a háziur törv. zálogjogának kell adni az előnyt.

De létezik még más eldöntési módja ezen kérdésnek; miután a prdts ez esetről előre nem gondoskodott.

A kijelölt jelen esetben azon indokolással is hozható itélet, hogy miután a törvény a haszonbérbeadónak egy évi bérhátralék erejéig engedett törvényes zálogjogot, következésképp intentiója az volt, hogy e kiterjesztéssel egyszersmind a lakástadó törv. zálogjoga fölé emelje azt. A prdts èrtelmében tehát nagyobb terjedelmü lévén a haszonbérbeadó törv. zálogjoga erősebb is az s mert erősebb, már e tulajdonságánál fogva eleváltabb állást foglal el s fölénye van a másik törv. zálogjog felett: s igy az elsőbbség őt illeti s csak a kielégités után fennmaradt többletre tarthat igényt törv. zálogjogánál fogva a lakástadó.

E nézet érvényesitése azonban tévedés lenne, de prdtsunk szerint és annak értelmében helytelennek még sem bélyegezhető.

A tévedés e nézetben abban rejlenék, hogy tekinteten kivül hagyná a tények tárgyilagos kapcsolatát s a közelebbi kapcsot mellőzve, a távolabbit oldaná fel csak.

A jelzettem két esetből, melyek mellett többet felhozni felesleges lenne, eléggé kitünik prdtsunk hiányossága.

Első tekintetre könnyü kérdéseknek látszanak ezek, s talán sokan lesznek, kik jelen sorokat feleslegesnek fogják tartani; de szerény nézetem szerint a dolog egészen másképen áll.

Oly jogokat, melyek naponként meghurczoltatnak a köznapi élet sorában, oly simákká kell csiszolnîa a törvénynek, hogy azokra a sárból mi se tapadjon, s hogy a roszakarat, kijátszási szándék nyilai arról lepattanjanak.

Minél világosabb és határozottabb a törvény, annál biztositottabb az általa felsorolt s megvédni szándékolt jog s annál kevesebb a visszaélés s emelkedettebb a törvény tisztelete.

Szükségesnek véltem tehát ezen igénytelen vélemény kifejtését már azért is, hogy a prdts ujjáalakitásánál ezen irányban is felserkentsem a figyelmet; szükségesnek tartottam, mert naponta mindenki tanuja lehet a törvény kijátszásának főleg azon téren, s mert nézetem szerint azoknak joga leginkább és első helyen biztositandó, kik az emberi élet szükségleteinek egyikét nyujtják az embernek!

Összevonva tehát a fentebb mondottakat és a lenti esetekből következtetést származtatva, körülbelül a következőkben lennének összpontositandók azon intézkedések, melyek a bérbeadók jogait védőleg a törvényben nyiltan kiteendők:

a) A megtartási jog, jus retentionis.

b) Az igénykereset kizárása.

c) A lakástadó törv. zálogjogának elsőbbsége a netaláni összetalálkozás esetén a haszonbérbeadó törvényes zálogjogával szemben.

d) A törvényes zálogjog kiterjesztése minden a bérleményen találtató ingókra, különbség nélkül arra, valjon a bérlemény használatával összeköttetésben állanak-e azok; bérlő használatába vannak s kinek tulajdonai!!

e) S végül a törvényes zálogjog a kijelölt határig, ha biróilag foganatosittatik is, ebbeli jellegét megtartja; a félévi és egy évi hátralékon tul terjedő bérkövetelés azonban törvényes zálogjogot nem alapit s mint ily jellegű nem érvényesittető.

Ezen attributumokkal felruházottan képzelem és képzelhető összeegyeztethetőnek a törv. zálogjog azon fogalommal, mit arról prdtsunk alkotói képeztek, mely azonban a törvényhozás tollában maradt s ma is csak intentio alapján vonhatja ki a biró azon paragraphusból, mely ezen jog vér és hus nélküli csontvázát foglalja csak magában.

Vörös Vidor,
ügyvédjelölt.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 8. SZ. Budapest, 1877. február 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az államczél gyakorlati jelentősége. Dr. Kuncz Ignácz, jogtanár urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A telekkönyvi tulajdon vagy birtokállásra vonatkozó igények. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az államczél gyakorlati jelentősége.

I.

Némelyek szerint az állam az *egyénért* létezik; az egyén jogbátorlétének megvalósitása, vagy ugyanannak erkölcsi élete, vagy pedig jóléte, vagy mindezek együtt képezik nézetök szerint az államczélt. Mások föltámasztják sirjából az ókori államot; szerintök az állam önmagáért létezik, tehát *önczél.* Ismét mások *emberiségi* föladatot tulajdonitanak az államnak, s azt mint a világtörténet fejlődési alakját tekintik. Végre vannak, kik minden egyetemesen meghatározható államczélt tagadnak, és csak az egyes államok *concrét* czélját ismerik el, mely természetszerüleg ugyanazon államra nézve is az idők és körülmények szerint változhatik.

A fölsorolt elméletek a tudomány gazdag fejlődésére utalnak. Bár azokban a tévedés és egyoldaluság nem hiányzik, mégis másfelől nem szabad feledni, hogy azok az öngondolkozásnak szárnyakat kölcsönöznek és a szellemi életet termékenyitik. Némely elmélet épen egyoldalusága által győzi le a gyakorlati élet valamely téves irányát. Ha az ily elmélet értéke nagyon mulékony is, mégis méltánylást érdemel, méltánylást nem a bölcsészet örökérvényü igazságai, hanem a történeti fejlődés pillanatnyi szükségletei szempontjából.

Ezen méltánylás mellett azonban ne feledjük a közmondást: «nem mind arany, a mi fénylik». Sokan az alkotás dicsőségét keresve, állitanak föl elméleteket, mint kártyavárakat. Sokkal többen érdekeik uttörőjéül használják a tudományt. Valamint sok ember hivatkozik az önérzetre, midőn csak saját előnyeire kellene hivatkoznia, ugy a politika és még inkább a társadalmi élet mezején küzdő pártok, hogy győzelmet kivivniok sikerüljön, egy-egy elmélettel lepik meg a világot, és sokszor azt, mi «sic volo sic jubeo»-nál nem egyéb, a bölcsészet igazságainak, vagy a természetes fejlődés törvényeinek fényével veszik körül. A terrorismus sokféle. Sokan a nyaktilótól nem félnének annyira, mint attól, hogy önérzet nélküli embereknek fognak tekintetni; hirdesse valaki nekik, hogy legszilárdabb meggyőződésök az önérzettel ellenkezik, és hűtlenek lesznek önmagukhoz. Sokan a legnagyobb csapásnak tartanák, ha oly szinben állanának a közvélemény előtt, mint az észszerü és természetes haladás ellenségei; mondjuk nekik, hogy meggyőződésök «reactionarius», és meg fogják azt tagadni. Fölötte ügyes fogás tehát az ember legnemesebb tulajdonságait, önérzetet és haladási vágyat, gyakorlati fogás eszközévé tenni; de vajjon erkölcsös eljárás-e ez? — Korunk legszebb jellemvonásai közé tartozik a tudománynak nagy hatalma, és az embereknek tanulási vágya; de ép ezen szép vonásai korunknak a tudománynyali óriási visszaélésekre is vezetnek.

Itt nem azon pártokról van szó, melyek a parlamentek alakitásában nyilvánulnak. A szóban forgó pártok nem szoritkoznak egyes országra. Azon pártok, melyek korteskedési eszközül a tudományt oly művészileg fölhasználják, mindig nemzetközi állást foglalnak el. Ügyesen tudják érdekeiket, sőt olykor létöket tudományos elvek mögé rejteni. Nem máglya, nem börtön, hanem szemfényvesztéssel ölik meg a szellem szabadságot; megölik azt észrevétlenül ugyan de nagyobb mérvben, mint bármely erőszak; s phanatismust szítanak oly mértékben, mely egy mohamedánnak becsületére válnék.

A ki civilisationkért lelkesedik, a ki a tudományért érezni tud, azt ne tartóztassa vissza semmiféle tekintet attól, hogy az emlitett iránynyal szembeszálljon. A valódi szabadelvüség a gondolat függetlenségében és a tárgyilagos okok elismerésében áll. A liberalismus azon pillanatban megszünik liberalismus lenni, melyben argumentum helyett anathemát használ fegyverül.

De legyen elég az államczélróli élméleteket illetőleg *általános* szempontból ennyi. Irányozzuk a bölcsészet világát *tényleges,* a történeti fejlődés által létrehozott jelenségekre.

A világtörténet fejlődésében sok látszólagos zür-zavar kebeléből mindinkább két irány merül föl: az egyiknek czélja az *egyén,* a másiknak czélja az *emberiség.* Bármily sokan vannak olyanok, kik egyik, vagy másik irányhoz öntudatlanul csatlakoznak vagy a kettő közt ingadoznak, mégis mindinkább kifejlődik nemcsak a tudományban, hanem a gyakorlati életben is azon gondolat, hogy e két nagy irány közől öntudatosan választani kell, hogy a művelt emberiség a politika s általán a cultura mezején szükségkép két nagy pártra oszlik, s aszerint, a mint ezen két párt egyike vagy másika győz, vagy az egyéni érdeknek, vagy az emberiségi eszméknek uralkodnia kell a világtörténet felett.

Nem uj ezen két iránynak egymással küzdelme. A bölcsészettörténet számos jelenségei közül utalunk a stoikusok és epicureusokra, kik közől az elsők az emberiségért lelkesedtek, az utolsók az egyén élvezetét mindenek fölé emelték. Az ókori állam (az individualismus megsemmisitése folytán) az emberiségi iránynak bizonyos fokig kedvezett. De viszont a nemzeteknek egymás iránti ellenséges állásánál fogva, a nemzetközi jog csaknem teljes hiányánál fogva soha az ókor politikai élete egészen emberiségi magaslatra nem emelkedett, — a római birodalomban sem, mert az emberiség eszméje a szabadság és nem az elnyomás ösvényén érhető el. Csak a kereszténység és az ujabb idők bölcsészete fejtette ki az emberiségi öntudatot, és egyszersmind megalapitotta az állam irányábani egyéni szabadságot, hogy az egyéni erők, mint kisebb vagy nagyobb folyamok akadálytalanul mehessenek az emberiségi civilisatió tengere felé.

Ennélfogva habár a legrégibb idők óta elméletben és gyakorlatban küzdeni látjuk az egyéni élvezet tanát az emberiség eszméjével, a történeti fejlődés csak ma jutott azon pontig, midőn a civilisatiónak öntudatosan és hatá-

rozottan választania kell. Egyfelől az egyénnek joga, másfelől az emberiség cultur-érdekei minden lépten-nyomon, még pedig eredménynyel emlegetettnek, tudomány rendszerek keletkezésének szolgálnak alapul s a gyakorlati életben ép ugy szolgálnak emeltyü gyanánt a béke műveinél, miként háborukban a legféktelenebb szenvedélynek mérsékletet parancsolnak. Az egyén és emberiség eszmei világtörténeti tényezőkké váltak, melyek a gyöngének is erőt kölcsönöznek és a legerősebbet is korlátolni képesek. Ezen két eszmének egymáshozi viszonyával tehát okvetlen tisztába kell jönnünk, okvetlen el kell dönteni azon kérdést, vajjon az egyénben, vagy az emberiségben keresendő-e az államczél? Mig eddig egyik vagy másik irányban a történet folyama sodorta az embereket, vagy legalább azok nagy részét, addig napjainkban az ész és akaratnak kell *öntudatosan* irányt szabni, és vagy a stoikusok, a kereszténység, és az ujabbkori bölcsészet jelentékeny része által jelelt uton, még önfeláldozás árán is emberiségi eszmék felé menni, vagy az Epicur, a *modern* materialismusnak nem ugyan mindenik, de számos követője, a socialismus és communismus által egyéni boldogságnak hirdetett mocsárban elmerülni. Vagy az emberiség organicus egységén alapuló művelődési eszmék szempontjából, vagy az egyéni jólét atomismusa javára állapitandó meg az államczél. A gondolat állithat föl más theoriákat, de a tényleges fejlődés csak a most jelzett két irány közől enged választani.

S midőn ajtónkon kopogtat az öntudatos választásnak kényszerüsége, midőn a történeti eseménynek logikája elutasithatlanul parancsolja, hogy a bölcsészet egyetemes érvényü igazságai alapján tisztába jőjjünk az államczéllal, akkor nem a legnagyobb anachronismus-e azt állitani, hogy az államczél ily egyetemesen meg nem határozható. A mit bölcsészet és történet egyaránt parancsol, azt az emberi ismeretnek ugyan miféle fegyvereivel fogják megczáfolni. Voltak idők, mikor az emberek ábrándképekkel megelégedtek, és ezen ábrándképek folytán nagy dolgokat műveltek. De ma a valót akarják tudni, a valót a tényleges világtól függetlenül. A történeti fejlődés parancsolja, hogy e fejlődés fölött az ész uralkodjék. — Vajjon az, mi gyakorlatilag szükségképi, t. i. az államczél meghatározása, a leggyakorlatibb tudományra, a politikára nézve lehetetlenséget képez-e? Vajjon a teremtés nagyszerü harmoniája csak azért van-e, hogy a teremtés koronájánál a legnagyobb ellenmondás álljon be? Vajjon az isteni végzet a világtörténetben csak egy keserü satyrát akart-e alkotni és nemes érzelmeinket a kivihetlenség tényével lesujtani? És ha csakugyan igy volna, képes-e Epicur tana az emberi méltóságot annyira feledtetni, hogy az érzékiség boldogitson; vajjon a nagy BENTHAM, ki az önhaszonról, mint végczélról irt tanait nemes önzetlensége által czáfolta meg, ki tettei által messze tulszárnyalta elméletét, mert elméletében nincs annyi egoismus, mint életében önfeláldozás, vajjon BENTHAM képes-e az arasznyi élet egyéni boldogságával a cultura megsemmisülését kárpótolni?[1]

Ha tehát a mai világtörténeti helyzet arra kényszerit bennünket, hogy az államczélt vagy az emberiségben, vagy az egyénben fölkeressük, ha az államczélnak emberiségi álláspontból történő fölállitása a civilisatió további virágzására, ellenben az államnak az individualismus bilincseibe verése a cultura enyészetére vezet, akkor kétségbevonhatlan, hogy az államczél meghatározása, és az erre vonatkozó elméletek nagy gyakorlati jelentőséggel birnak.

Az állambölcsészeti elméletek annyira elárasztották a szellemi élet mezejét, hogy némelyekben azok iránt blasirtság támadt; elnevezték a tudósok állitásait költészetnek, és tisztán a gyakorlati életet kérdezték.

Bár a politika csak akkor felelhet meg rendeltetésének, ha követi a BACON (Verulamius) által a tudományokra nézve általában kijelelt tapasztalati utat, mégis viszont a tényleges világ biztos tájékozást csak a tudománytól nyerhet, mert a gyakorlatnak szeme a theoria. A tények nem arra tanitanak, miben áll az eszményi czél, melyre törekednünk kell, hanem arra, miként kell ezen czélt megvalósitani. A pillanat apróbb eseményei közt a gyakorlati tapintat ugyan ügyesebben jár el, mint a legnagyobb elvek rendszerét alkalmazó elmélet; de viszont a nagyobb eseményeknek és fontosabb érdekeknek kellő megvilágitása, nemcsak a multnak, hanem a jelennek is magasabb szempontbóli tekintése csak az elmélet segélyével lehetséges

Megjegyezzük azt, mi oly gyakran feledtetik, hogy az elmélet és gyakorlat megkülönböztetése *nem személyes* kérdés; nem arról van szó, vajjon az elmélet, vagy a gyakorlat terén müködő egyének vannak-e hivatva nagyobb befolyást gyakorolni a politikai eseményekre. A gyakorlat terén müködő egyének közől is azok, kik az államéletre nagy hatással vannak, ezen hatást nem puszta gyakorlati tapintat, hanem kiválólag elméleti műveltségöknél fogva gyakorolják, és viszont az elméleti téren müködők, ha merőben egyoldaluvá válni nem akarnak, a történeti fejlődés szemléletéből eredő gyakorlati tapintatra szorulnak.

Bármily fontos legyen is a politikusra nézve annak ismerete, mit tart az emberek tulnyomó része államczélnak? mégis csak a tudománynak minden létezett és létező nézettől független és ennyiben «a priori» történő müködése hozhatja tisztába az államczélt. S hogy a tudománynak ily müködése nem költészeti, hanem nagyon is a gyakorlatba vág, azt a következőkben bizonyitani megkisértem.

* * *

Az egyéni szabadság két esetben semmisül meg: megsemmisül akkor, ha az emberek közti különbségek oly nagyok, hogy egyén és egyén közt, osztály és osztály közt tátongó ür keletkezik, s ezáltal a társadalmi élet egysége és belső öszszefüggése elenyészik; valamint megsemmisül akkor is, ha az emberek közti egyenlőség végletekig vitetik, erőszakosan föntartatik, s evégett a társadalom szabad fejlődése megakadályoztatik. Tehát mind a különbségek, mind az egyenlőség tulságos mértéke ugyanazt eredményezi: az egyéni szabadság elvesztését.

Tulhajtott különféleség az egyéni szabadságot kétféleképen semmisitheti meg, a szerint a mint *vagyonilag*, vagy *jogilag* fejlődik ki. Az elsőre például szolgál Róma a Grachusok óta, az utóbbira a teljesen kifejlődött hűbérrendszer.

Rómában a jelzett időpontban hiányzott azon középosztály, mely ARISTOTELES szerint az egészséges állam lényeges föltétele; jól rendezett vagyont alig 2000 római polgár birt, gunyolódás gyanánt hangzott, ha a vezér a csatában felhivá a polgárokat, hogy családi tűzhelyeikért és a családi sirokért vitézkedjenek; hisz e polgárok, kik a világ urainak büszke nevét viselték, egy földgöröngyöt sem birtak, a vadállatoknál roszabb állapotban voltak, s életöket a «népfelség» foszlányaiból, szavazataik eladásából tengették.[2] E helyen nem bocsátkozom annak kifejtésébe, hogy a leirt római állapotokhoz korunk társadalmi kinövéseit hasonlitani igen nagy tévedés, mert a mely állapotban, nálunk *aránylag* a társadalomnak igen csekély része van, abban az állapotban, sőt az önsegély eszközeitől

[1] Az alkotmány nem az egyéni boldogságnak, hanem a nemzet culturéletének formája. A «legjobb alkotmány» is tehát nem az egyén, hanem a cultura szempontjából határozható meg. Ámde a jólét a culturának nem egyedüli factora.

[2] GÖTTLING, Geschichte der Röm. Staatsverfassung 429. 430. lap; MOMMSEN Röm. Geschichte, több helyen, különösen II. köt. 73. és köv. lapok.

még nagyobb mértékben megfosztva volt Rómában az *egész* társadalom; az államnak már-már a rabszolgavásáron kellett vennie katonáit; s egy jobb falatért szabad emberek is eladták magukat gladiator gyanánt, szerződésileg megegyezve, hogy őket «bilincsbe verni, korbácsolni, sütőgetni és megölni» lehessen.[3] De ha ezen előnyösebb helyzet mellett is napjainkban «társadalmi szolgaságról» beszélnek: akkor a római birodalom hanyatlási korában társadalmi szolgaságról még sokkal inkább panaszkodhattak; oly példa fejlődött ki a rómaiknál, mely minden ékesszólásnál megczáfolhatlanabb bizonyitékot nyujt azirán t, hogy tulhajtott vagyoni különbség megsemmisiti az egyéni szabadságot, hogy tehát vagy azt kell elismerni, miszerint az egyéni szabadság nem illet mindenkit, vagy pedig ha az mindenkit illet, az államnak a gazdászati viszonyokra vonatkozó kormányzati hatáskörrel kell birnia, hogy azt, t. i. az egyéni szabadságot) mindenkinek javára meg is védje. — A gyönyörü jogi formák, melyek a római magánjog rendszerét képezik, egyéni szabadságot formailag oly mértékben biztositottak az utolsó proletárnak, mint a legtekintélyesebb senatornak és leggazdagabb lovagnak. Mégis azon kor történetének minden lapja tanusitja, hogy ama proletár, tehát a polgárok tulnyomó része, nem volt szabad. A köztársaság bukását és a császárok despotismusát egyéb fontos okokon kivül az is tette lehetővé, sőt szükségessé, hogy a nagy tömeg több szabadságot. vagy legalább enyhébb szolgaságot nyert a császárok uralma alatt, mint a senatorok és lovagok alatt. A római néptömegnek, melyet sem a titkos szavazás, sem a szavazati helyiségbe vezető hidak szükebbre szabása, a hatalom tettleges birtokosainak nyomása alól föl nem szabaditott, végre a császári despotismus, mely a különbségeket némileg nivellirozta, a fölszabadulásnak azon nemét adá, melyet épen érdemlett.

Mig Rómában tulságos vagyoni különbségek semmisitettték meg az egyéni szabadságot, addig a hűbérrendszer korában, tehát az individulalismus virágkorában, a jogi különbségek szültek az emberek nagy részére nézve hasonló eredményt; mindkét esetben nehánynak korlátlan szabadsága a többinek szolgaságára vezetett.

Hogy a germánoknál ős időktől fogva létezett nemesség, annak bizonyitása végett, ha egyetlen történeti tény sem beszélne erről, elég volna a fejlődés azon stadiumában mindenütt előforduló gondolkozásmódra, a gyermekkorban levő népek vallási nézeteire, harczi viszonyaira, továbbá arra utalni, hogy azon korban ép ugy hiányzik a democratia nivellirozása iránti hajlam, mint uralkodik az állások különféleségének varázsa. Mindazáltal kezdetben a népélet sulypontja nem a nemeseknek, hanem a közszabadoknak rendében feküdt; a nemesi előjogok még tátongó ürt a nép kebelében nem nyitottak, sőt a királyokkal szemközt a népszabadságot megerősitették.

Ezen állapot később nagyon megváltozott; a hűbéri állam kifejlődése a közszabadok rendét megsemmisitette, vagy legalább végenyészettel fenyegette; a nép aristokratiára és jobbágyságra oszlott. A közszabadság *eszméje* nem enyészett ugyan el, sőt a hűbéri nemesi állás lényegéhez tartozott;[4] de elenyészett a közszabadok *rende*. Ezen átalakulási processus a frank birodalom történetének egyik főmozzanata; ezen fejlődési processus előmozditja a Karolingiek emelkedését,[5] és később nagyobb dimensiokat öltve, ugyanazok bukását okozza. A királyi hatalmat és népszabadságot megsemmisitő seigneur-ök kezébe jut az országok sorsa; a hűbérrendszer világtörténeti szerepre emelkedik, s miután már uralomra emelte azon elvet: «nulle terre sans seigneur», később a mindinkább megerősödő királyság, mely a hűbériséget romba döntötte, de annak némely elveit, mint hatásos fegyvereket fölhasználta, ugyanazon elv további alkalmazása által a közszabadság utolsó maradványainak izent hadat.

A mily tátongó ür keletkezett a római társadalomban vagyonilag, hasonló ür osztá meg a társadalmat jogilag a hűbérrendszer folytán. Egyéni szabadság az emberek tulnyomó részére nézve egyik esetben sem volt.

A hűbérrendszer maradványaival szemközt a franczia forradalom a szabadságot és egyenlőséget *együtt* emlitette. A jogi különbségek tulságaival szemközt, melyek a forradalom előtti Franciaországot jellemzik, csakis az egyenlőség volt azon ut, mely szabadságra vezetett. De azért a tulhajtott és végletekig vitt egyenlőség még jobban megsemmisiti az egyéni szabadságot, mint a legnagyobb vagyoni és jogi különbségek; mert ily egyenlőség csak az egyéni erők teljes bilincsbe-verése által hozható létre és tartható fön.

Az egyenlőség még soha egy államban sem valósittatott meg oly mértékben, mint Spartában. Ámde ki állitaná, hogy a spartai polgárok egyénileg szabadok voltak. Vagyoni, családi és szellemi életök föláldozásába került az egyenlőség. Ipart, kereskedést, tudományos tevékenységet nem folytathattak, hogy legyenek mindnyájan egyenlők. A meggazdagodásnak lehetősége és ösztöne egyaránt elvétetett. Miként egyforma volt minden spartainak öltönye és élelme: ugy egyforma volt mindnyájuk gondolata és érzése. Nehogy egyik mint férj, vagy atya a másiknál boldogabb legyen, mindnyájuknak boldogságát egyaránt megsemmisitették. Egyenlőség tehát volt, de az egyéni szabadság a spartai alkotmányban a legnagyobb bűnök közé tartozott. Ha az egyes cselekvények formája megegyezett is a törvényekkel, de azoknak az egész viseletből kitünő szelleme az egyéni szabadság felé irányulni látszott, kész volt az engedetlenség (apaideusia) bűntényeinek tényálladéka. A spartai polgárok abban különböztek a heloták tól, hogy ők önkényt, magasztos elvek és érzelmek által vezettetve áldozták föl magukat az államnak, a heloták pedig ugyanazt szigor által kényszeritve, félelemből tették. Egyiket öntudat és önérzet, másikat rabláncz vezette ugyanazon czélra: az individualismus teljes föláldozására; náluk az egyéniség csak az egyéniségnek nagyobb vagy kisebb mértékbeni megsemmisitésében mutatkozott.

A spartait azonban az egyéni szabadságért kárpótolhatta a politikai szabadság, részint azért, mivel az állam kicsiny és igy az egyénnek befolyása nagy volt, vagy legalább mindenki remélhette, hogy az öregkorral e nagy befolyás, mint érdemekben gazdag életének jutalma bekövetkezik, részint azért, mivel az ókor az egyéni szabadságért nem lelkesedett, az egyéni szabadság sem a népek öntudatában nem élt, sem a tények által nem parancsoltatott, nem képezett korszellemet, s igy annak hiányát nem fájlalta senki.

Ellenben korunkban az egyéni szabadságot a politikai szabadság nem kárpótolhatja, mert oly nagyok az államok, hogy az egyénnek politikai nyomatéka mint csepp a tengerben elvész; továbbá korunknak az egyéni szabadság oly szükséges, hogy azt bármily nagy politikai befolyás sem kárpótolhatná.[6] Tehát korunk szellemével ellenkezik az egyenlőségnek minden oly tulhajtása, mely az egyéni szabadságot tönkre tenné, ellenkezik minden oly elv, mely az emlitett egyenlőségre vezetne.

Utalunk még arra, hogy tulhajtott egyenlőséget min-

[3] MOMMSEN III. köt. 523. l.

[4] Egykor minden közszabad baro-nak (Wer, Bar-o, Bar-us) nevezetett, később a báróságban a nemesi szabadságnak teljességét, a hűbéri társadalom előnyeinek teljes élvezetét szemléljük. PHILLIPS, Reichs und Rechtsgesch. 92. lap. SCHAEFFNER, Geschichte der Rechtsverfassung Frankreichs II. köt. 152. lap.

[5] SCHAEFFNER i. m. I. köt. 83. lap.

[6] B. EÖTVÖS, XIX. sz. eszméi, számos helyen.

*

denütt despotismus alkotott: Spartában az állami despotismus, Rómában a császárok despotismusa, ujabban némely államokban a fölvilágosodott despotismus, és végre a franczia forradalom despotismusa.

A mondottakból kitünik, hogy az egyéni szabadság föntartására kettő szükséges: az állások és állapotok különfélesége, és egyszersmind oly korlátok, melyek a különbségeknek végletekig vitelét elháritják. Csak a különféleségek lehetősége ad az egyéni erők kifejlődésének szabad tért és egyszersmind ösztönt. E különbségek jelentékenyek; valamint a polgárisodás fejlődése a természet fejlődésénél sokkal gazdagabb: ugy a különbségek is a polgárosodás mezején nagyobbak és sokoldaluabbak, mint a természetben. De viszont az egyéni erők fejlődési szabadságának korlátai vannak, melyek megakadályozzák a társadalomnak fölosztását elnyomók és elnyomottakra, és biztositják annak organicus egységét.

Ha sikerül bebizonyitani, hogy az emlitett különbségek *lehetővé tétele* és *korlátolása,* és igy az egyéni szabadságnak biztositása csak akkor állhat jogában az államnak, ha az végczél gyanánt nem az egyént, hanem az emberiséget tekinti, akkor nemcsak azt bizonyitottuk be, hogy ennélfogva az államczélt emberiségi szempontból kell meghatározni, hanem azt is, hogy az államczél meghatározása gyakorlatilag fontos, mert az összes gyakorlati életnek irányt ad.

* * *

Ha az állam az egyénért létezik, akkor vagy az a czélja, hogy az egyén *jogbátorlétét* megoltalmazza, vagy az a czélja, hogy az *egyén jólétét* megalapitsa.

Akár az *ezen értelembeni* jogállamot, akár a jóléti államot ismerjük el, mindkét esetben az államnak, mint egyéni eszköznek, kötelessége minden polgárára nézve teljesen egyenlő mértékkel mérni; tehát vagy az egyenlően megvédett jogi formák határain belől mindenkinek egyenlő szabadságot adni, és ezt, (a gazdászati viszonyok kormányzását teljesen mellőzve) még *közvetett* módon sem korlátolni; — vagy ha az egyéni jólét az államczél, mindenkinek teljesen egyenlő jólétet biztositani. Az individualismusnak alárendelt államesme tehát vagy a mindenkire nézve egyenlően megvédett jogi formákon kivül minden egyéb hatáskörét az államhatalomnak megsemmisiti, vagy mindenkinek egyenlő jólétét parancsolja. Mert az emberi személyiség lényege mindenkiben azonos; és ha az állam egyéni eszköz, csak azon tulajdonoknak lehet eszköze, melyek mindenkiben egyenlően megvannak. Ha egyéni eszköz az állam, csak az embernek *mint ilyennek* lehet eszköze. Az individualismus szempontjából a legnagyobb igazságtalanság volna előnyökkel elhalmozni egyesek oly tulajdonait, melyek már magukban nagy előnyök, vagy hátrányokkal sujtani oly sajátságokat, melyek már magukban is hátrányok. Ha az állam az egyénnek eszköze, nem képezheti az egyiknek nagyobb mértékben, másiknak kisebb mértékben eszközét, hanem akkor az mindenkit egyenlő mértékben.

Ámde ha az állam a jogi formák határain belől mindenkinek oly korlátlan szabadságot enged, mely még *közvetett* korlátokat sem ismer, akkor ép ugy megsemmisül az egyéni szabadság, mint megsemmisül akkor is, ha a jólétet mindenkire nézve teljesen egyenlő mértékkel szabja meg.

Dr. Kuncz Ignácz,
jogtanár.

(Folyt. követk.)

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

24. §.

A specialitási elv sértését foglalja magában, midőn minden további intézkedés nélkül kimondja, hogy szolgalmaknál, tlkvi teher- és kikötményeknél pénzösszeg előadása nem szükséges.

Ezen §. birálatánál figyelembe veendő a 14. §., mely szerint a tulajdon korlátolásai, a korábban bejegyzett hitelezők jogait nem korlátolják; továbbá a 22. §. mely szerint évi életjáradékokat, tartási dijakat és ismétlődő évi fizetményeket három évi elsőbbség illeti és végre a 41. §., mely a bejegyzett szolgáltatások törlését szabályozza, nemkülönben a már érintett 18. és 19. §§-ok.

Mindez figyelembe tartása mellett a javaslat két hibában szenved:

a) nem veszi tekintetbe a tlkvbe bejegyezhető jogok külön természetét,

b) és szintén figyelmen kivül hagyja a telekkönyvnek egyik főczélját, t. i. hogy a felvett bejegyzések egymáshozi visszonya könnyen érthető legyen olykép, hogy mennyiben egy a zálogjogtól különböző jog kényszeritve van zálogjoggá convertálódni, ennek határa iránt kétség ne legyen. Mind ezt igen könnyü kimutatni; — ha a következő példát a rendelkezéssel összehasonlitjuk:

A n.-i kir. széknél felmerült az eset, hogy valaki *(A)* az x-i tjkvben foglalt ingatlanait *(B)*-re átruházta, de a jószágtestnek *m. n.* és *o.* parczellaira a holtiglani haszonélvezetet magának fentartotta. A birtok még az átruházás és haszonélvezet előtt bejegyzett hitelező által egészben eladatván, ennek kielégitése után (a birói árverés az uj tulajdonos ellen megszüntetvén a haszonélvezetet) fenmaradt vételárára nézve felmerült a kérdés, *(A)*-nak mennyi összeg kamataihoz van haszonélvezeti joga és illetve mely összeg osztassék már most ki a későbbi hitelezők között? A felmerült kérdés megoldása nem lehetetlen és az egészben csak az helytelen, hogy egyáltalán ily bonyolat felmerülhetett. Ha kérdezzük, mi okozta a bonyodalmat, a felelet más nem lehet, minthogy a birtokra végelemzésben zálogjogot nyujtó igény a javaslat 18. §. ellenére a jószágtest egyes alkatrészére és pedig számszerü meghatározás nélkül jegyeztetett be.

Ennélfogva tehát kimondandó lenne, hogy szolgalom a jószágtest egyes részeire be nem jegyezhető. Igaz ez lenne elméletileg leghelyesebb, de nem gyakorlatilag is, mert a tlkvnek hivatása nem lehet, a gyakorlatban előfordulható jogügyleteket szükség nélkül lehetetlenné tenni, a tlkv csak a bonyodalom nélküli helyzetet akarja biztositani és ebből folyólag tökéletesen elégséges, ha kimondatik, hogy

«Haszonélvezet vagy kikötmény ennek helyébe léptethető pénzösszeg kitétele nélkül csak akkor jegyezhető be, ha az illető tárgyon semmi előző teher bejegyezve nincs; ily bejegyzésre vonatkozólag a rangsorozat későbbi bejegyzés javára csak annyiban engedhető át, mennyiben a pénzbeli helyettesités kitüntetése a közbeeső jogosultak beleegyezésével történik. Ellenben ha a tárgyat már valamely bejegyzés terheli vagy ha nem az egész jószágtestre terjedő haszonélvezet vagy kikötmény lenne bejegyzendő, akkor előadandó azon az egész jószágtestre nehezedő pénzösszeg, melyet a jogok eredeti rendeltetésének nem gyakorolhatása esetén a jogositott mint átváltoztatott zálogjogot az egész jószágtest értékéből igényelhet.[13]

Még nagyobb zavar származhatnék a javaslat alapján, ha telki szolgalommal terhelt birtokrészlet adatik el, ezt megelőző hitelező által, mert a telki szolgalom becslése

[13] Dr. Fr. BUNGE, Entwurf einer Grund- und Hypothekenordnung für Lir-, Est- und Curland. Reval 1864. 47-ik §.

rendkivüli mérvben hypothetikus természetü és itt még inkább felmerülhet a bonyodalmas kérdés, mely részének a vételárból képeztessék a kárpótláskép adandó készpénzfizetés?

Ezen zavar is kikerülhető ha kimondjuk, hogy

«Nyilvánkönyvileg még nem terhelt birtoktestre telki szolgalom akár az egész birtoktestre, akár ennek egyes részleteire bejegyezhető és ennek a nyilvánkönyvben kitüntetett feltételek alatti fenállását s folytatását minden uj tulajdonos türni tartozik. Ha ellenben a birtoktestre előző zálogjog van bejegyezve, a telki szolgalom bejegyzésével előadandó azon az egész birtoktestre zálogjogilag nehezedő pénzösszeg, melyet a szolgalomból jogositott követelhet, ha a birtoktest az előző hitelezők bele nem egyezése folytán, ezen szolgalom világos fentartása nélkül lett kényszerárverésen eladva.»

Az életjáradékok, tartási dijak ismétlendő évi fizetmények és telki terhek iránt pedig minden kétség kizáratik, ha kimondatik :

«Életjáradék, tartási dij, ismétlődő fizetmények és telki terhek csak az egész birtoktestre jegyezhetők be és pedig azon tőkeösszeg kitétele mellett, melyből a kötelezettség a zálogtárgy birói eladása után teljesitendő. Ezen tőkeösszeg a végrehajtásra illetékes birónál leendő letétele mellett a zálogtárgy magán utoni uj tulajdonosa is kivánhatja az illető kötelezettség kitörlését.[14] Az ilykép a vételárból visszatartott vagy letétbe helyezett tőke a reá nehezedő jogosultság megszüntével, ha tlkkönyvileg más rendelkezés be nem jegyeztetett a visszatartás, illetve letétel után következő hitelezők közt osztandó fel és a maradvány visszatartás esetén, a zálogtárgy volt tulajdonosának, letétel esetében pedig a letevő beleegyezése mellett, a letevőt a zálogtárgyra nézve megelőző tulajdonosnak, a letevő bele nem egyezése esetén az illető biró által megnevezettnek adandó ki.

Ha a haszonélvezet vagy kikötményre vonatkozólag bejegyzett tőkeösszegnél világosan bejegyezve nincs, hogy a tőke a jogositott szabad rendelkezéseül kiadandó, akkor a tőke a reá nehezedő jogosultság megszüntetése után ugyanily elbánás alá esik.»

28. §.

Ezen §. lényegében megegyezik az eddigi tlkvi rendtartás 73. §.-val és ettől csak abban tér el, hogy a hagyatékhoz tartozó tlkvi jog elidegenitéséhez nem kivánja a tárgyaló biróság beleegyezését. Már pedig az elengedhetlen feltétele az ily elidegenitésnek, mert a tlkvi hatóság hatáskörével ellenkezik annak vizsgálata, hogy az elidegenitést eszközlő örökösök kizáró örökjoggal birnak-e és e mellett, ha ily átruházóhoz az illetékes hatóság[15] hozzájárulása kikerültetik, a hagyatéki hitelezők kijátszásának tág tér nyittatik; miért is ezen §. helyett az ed. tlkvi rendtartás 71. §-át meghagyandónak vélnők ily szerkezettel :

«Ha hagyatékhoz tartozó ingatlan vagy tlkvi jog az illetékes hatóság beleegyezésével elidegenittetik: a szerző jogának bejegyzését az örökhagyó után közvetlenül eszközölhető».

Ezen formulázásnak ellen nem vethető, hogy a jelenlegi hagyatéki eljárás kötelező hagyatéki eljárást nem ismer, mert azon egyetlen esetben ha nagykoru örökösök megegyezése folytán hagyatéki tárgyalás nem tartatik az ingatlan és ezzel egyenlő elbánás alá eső tlkvi jog, tlkvi átadása egyedül a birtokbiróság, tehát hatóság közbenjöttével történhetik és ez esetben az ajánlott formulázásban a «hatóság» alatt a birtokbiróság értendő, mely a grts 580. és 581. §§-ba szabályozott eljárás után az átadást a szerző nevére elrendelhetni fogja.

[14] Hamburgi tlkvi és jelzálogi törvény 11-ik §.

[15] Az osztrák tlkvi törvény 23. §-a nem emliti «az illetékes hatóság beleegyezését», de bizonyára csak azért, mert kötelező hagyatéki eljárás mellett ez alattomban értetődik.

29. §.

Meddig kötelező hagyatéki eljárásunk nem lesz, az ed. tkv. rendtartás 72. §-val megegyező ezen 29. §. rendelkezése iránt kifogás nem tehető, — ha azonban kötelező hagyatéki eljárással birni fogunk, ezen §. megszüntetendő és a már idézett «az örökség és hagyomány birtokbavételéről» szóló törvényjavaslat 52-ik §-ának 2-ik bekezdésével felcserélendő lesz.[16]

A jelenlegi viszonyok közt is azonban ezen 29. §. két hibával bir, u. m. :

a) homályos és félreértésekre adhat alkalmat azon rendelkezése, hogy az örökös nevére átirt tlkvi jogra leendő hagyatéki adósság bejegyzését azon feltételhez köti, hogy «a mennyiben az örökös a hagyatéki adósságért törvény szerint felelős» ;

b) nem intézkedik a hagyomány utján szerzett tlkvi jognak a hagyatéki adóssághoz iránti viszonyáról.

A mi az *a)* pont alatt érintett feltételt illeti, ennek vizsgálata nem tartozik a tlkvi hatóság hatásköréhez, mert ezelőtt csak azon általános elv lehet irányadó, hogy az örökös feltétlenül kötelezve van az örökhagyó adósságáért és ekként mennyiben előbbi bejegyzés megengedi, az öökhagyó terhének feltétlen bejegyzését kell megengedni, minek ellenében az örökösnek szabadságában áll, mennyiben kivánata eléggé indokolt, törlési per utján, a hitelező netáni helytelen kérelmét, a kellő mértékre leszállitani.

A mi a hagyomány utján nyert ingatlant illeti, minthogy ugy az osztr. polg. trkv.,[17] mint a magyarjog,[18] tehát — de lege lata — általános rendelkezés szerint a hagyatéki vagyon *elégtelensége esetén*, a hagyatéki adósságok törléséhez a hagyományosok hozzájárulni kötelesek, ennélfogva kimondandó lenne:

«Hagyomány utján nyert tlkvi jogra a hagyatéki adósságok csak azon korlátozó záradékkal jegyezhetők be, hogy a mennyiben a hagyományos a hagyatéki adósságért felelős. Ily bejegyzés kitörlését ugy a terhelt tlkv jogtulajdonosa mint a bejegyzést követő hitelező által a hagyatéki tartozás lejárta utáni egy év mulva jogositva van kérni, ha az idő alatt a hagyatéki hitelező a jelzálog érvényesitésére inditott lépéseket tlkvileg fel nem jegyeztette.[19]»

30. §.

Ezen §. birálatánál a 15. §-ból kell kiindulnunk.

A 15. §-ban megállapittatik, hogy a jószágtest jogi tekintetben egy egésznek veendő és ennélfogva a jószágtestre a tulajdonjog több tulajdonos társ részére csak testileg osztatlanul az egyhezi arányban kifejezett képleges hányadrészekben jegyezhető be.

Ezen (és ugy a javaslat 26. §-nak) rendelkezését, a 30. §. határozottan lerontja, midőn akár egyéb örökös hitelezője javára zálogjogot «a hagyatéki igények sérelme nélkül» (az ily bevezetés szokásos záradéka) enged bejegyeztetni, mert ily bejegyzés mindenek előtt az örökös tulajdonjogát

[16] 52. §. «Az örökhagyó hitelezői és hagyományozók követeléseiknek biztositására a hagyatékhoz tartozó vagyonokra zálogjogot szerezhetnek, ha a zálogjog szerzésnek a törvényben előirt föltételei fönforognak.

Az örökhagyó hitelezője azonban az örökhagyónak tlkvileg bejegyzett javaira és jogaira zálggjogot csak addig szerezhet, mig azok a tlkvben az örökhagyó nevén állanak».

Érdekes ennek ellenében GÖNNER-nek a bajor jelzálog törvényről irt hirneves commentárjában (GÖNNER i. m. 559. oldal) a bajor jelzálogtörvény 75. §-bóli azon vélekedése, hogy a nyugvó örökségre (hereditás jacens) mindaddig mig az örökös nyilatkozatát be nem adta, — bejegyzés az indokból nem eszközölhető, mert lehet, hogy a hagyaték felett csődület fog elrendeltetni. Azonban REGELSBERGER jeles müvében (das bayerische Hypothekenrecht, Leipzig 1874. első rész 241. oldal) ezen nézetet alaptalannak nevezi.

[17] Osztrák polgári trkv. 692. 693. §§, UNGER, System des Oest. allg. Privetrechts. Leipzig 1871. 2-ik kiadás 66. §.

[18] Dr. HERCZEG MIHÁLY magyar család és öröklési jog Bpest 55. §.

[19] Itt ugyan látszólag ugyanazon hibát követjük el, melyet *a)* alatt roszaltunk, de ezen ellenvetés nem jogosult, mert mi itt nem a feltétel valódiságához kötjük a bejegyzés megengedését, hanem a feltétel bejegyzését rendeljük el.

jegyzi be a nélkül, hogy e jog arányát megállapitaná. Ezen ellenvetés jogosultsága csak akkor lenne megtagadható, ha azon helytelen álláspontból indulnánk ki, hogy a hitelező zálogjoga ily esetben nem a tlkvi jószágtest vagy jogot tárgyazó tulajdoni esetleg más dologi jog jutalékra, hanem az örökjogra jegyeztetik be. Ez álláspont azonban helytelen, mert a tlkvi jószágtestre örökjog nem létezik, hanem csak erre vonatkozó dologi jog, melyet az örökös örökjoga alapján követel.

Egyébként visszautasitandó e §. rendelkezése azért is, mert az örökös hitelezőjének jogát kijátszhatja. Ugyanis ha a hitelező bejegyzési kérvényét nem azonnal az örökség megnyilta után adja be a tlkvhöz, az örökös átruházási okmányának antedátálása által a javaslat 43. és 50. §§-ai utján a hitelező jogait megbiusithatja, és igy tlkvileg hatálytalan jogbejegyzés engedtetik a tlkvben, a mi pedig a tlkv fogalmával ellenkezik. Avagy ily esetben a tulajdonjog átirásának csak a 38. §. értelmében hitelesitett okmány mellett adassék hely? Eltekintve attól, hogy az utóbbi §. szerint a hitelesités nem vonatkozik az okmány keltére, igazságtalanság és helytelenség lenne, csupán ez esetben még a keletet is igazoló hitelesitést követelni, a mennyiben a hitelesitési kényszert a törvényjavaslat nem ismeri és igy hitelesités nem kivántatván, a lehetőség kizárva nincs, hogy az okmány csakugyan kelte napján iratott.[20]

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

(Folyt. követk.)

[20] A §. indokolása elismeri a nehézségeket, de rendkivüli naivitással azzal hiszi ezeket eloszlatni, hogy különbséget tesz valjon az átruházás a hitelező biztositási kérvényének beadása után vagy előtte történt-e.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi tulajdon vagy birtokállásra vonatkozó igények.*

Az ily igények folytán a kiigazitás intézhető:

a) A birtokállásra ha a földbirtok nem helyesen minősittetett p. o. ha szabad föld irtásnak, vagy irtás avagy dézmás föld szabad földnek, ha kuriális birtok zsellérbirtoknak jegyeztetett be, vagy ha nemesi földekhez csatoltatott; ha a részletszám vagy a térmérték hibásan jegyeztetett be, ha egy birtoktesthez tartozó részletek máshoz jegyeztettek, vagy ha birtokrészletek egészen kihagyattak[1] sat.

b) A tulajdonos személyére, vagyis, hogy a birtok nem lett helyesen annak nevére felvéve, kire helyszineltetett. Ebből kifolyólag:

1. Kiigazitásnak csak a helyszinelés alkalmával történt eredeti felvétel ellen van helye, ha tehát a helyszinelés alkalmával bejegyzett birtokosról másra szállott a tulajdonjog s annak nevére be is kebeleztetett, az uj tulajdonos ellen kiigazitás csak abban az esetben szorgalmazható, ha nem jóhiszemüleg szerezte meg a tulajdonjogot.[2] E helyütt kérdés tárgyát képezi, ha vajjon a helyszinelés alkalmával feltett tulajdonos örökösei oly harmadik személyeknek tekinthetők-e, kik ellen a kiigazitás helyt nem foghat. Én — előbb e részbeni nézetemtől eltérőleg[3] — abban a véleményben vagyok, hogy a kiigazitás az örökösök ellen is helyt foghat, mert azok a hagyaték tárgyaira nézve harmadik személy irányában az örökhagyóval egy személynek tekintendők, s harmadik személyek ellenök érvényesithetik mindazokat a jogokat, melyeket az örökhagyó ellen érvényesiteni jogositva voltak.

2. Kiigazitásnak csak hibás felvétel ellen van helye, oly személyek tehát, kiknek saját bemondása szerint lett a birtokállás felvéve[4] vagy a telekjegyzőkönyvet aláirták s ez által a felvétel helyességét elismerték, azt kiigazitási[5] perrel megtámadni jogositva nincsenek.

3. A kiigazitásnek csak a helyszinelés illetve a hitelesités előtt szerzett jog vagy jogczím alapján van helye.[6] Igen fontos és vitatott kérdés tárgyát képezi azonban ha vajjon a kiigazitás előtt szerzett minden igények, vagy melyek azok, a melyek kiigazitás utján érvényesithetők? E részben annál kevésbé lehet a vélemények elágazásán csodálkozni, mert maguk a főbb törvényszékek is ingadozó állást foglalnak el e kérdést illetőleg. Igy mig a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék egy esetben kimondotta, hogy vitás jogkérdések telekk. kiigazitási per tárgyát nem képezhetik;[7] más esetben azt mondotta ki, hogy a telekkönyvi helyszinelés előtt létrejött adásvevési szerződés alapján a telekkönyvezett ingatlan vagyonra követelt tulajdonjog érvényesitése csak kiigazitási per utján lévén eszközölhető, a birtok biróság előtt inditott tulajdonkereset, mint ilyen esetben helyt nem fogható — elutasitandó:[8] más esetben ismét azt mondotta ki, hogy a telekkönyvezés előtt megnyilt örökösödési igények alapján a telekkönyv kiigazitásának, habár az örökösök a hagyaték tényleges birtokában nem voltak is, helye lévén, az ily igények a kiigazitási perben megvitathatók s eldöntendők.[9] Vagyis e két határozatában ellenkezőleg előbbi határozatával kimondotta azt, hogy a vitás jogi kérdések, ha a telekkönyvezés előtt létrejött jogviszonyokra vonatkoznak, kiigazitási per utján döntendők el, sőt egyik határozatában azoknak más uton való eldönthetését egészen kizárta. Ámde ez elvhez sem maradt következetes, mert ismét más esetben meg azt mondotta ki, hogy a telekkönyi felvétel helyessége örökösödési perben is megvitatható,[10] más eset-

* Közöljük ezt a — különben is szemlénk körébe tartozó tárgygyal foglalkozó — czikket, mutatványképen tisztelt munkatársunk ZLINSZKY IMRE *Telekkönyvi rendtartása* egészen ujból átdolgozott s sajtó alatt lévő II-ik kiadásából, melynek mint e mutatvány is tanusitja, egyik főelőnyét az eddig megjelent döntvények rendszeres feldolgozása képezi; s ez által főleg a gyakorlat terén működő jogászoknak fog igen hasznos kézi könyvül szolgálni. *Szerk.*

[1] V. ö. HALMOSY a telekkönyvi rendszer alapelvei 113. l.

[2] Telekkönyvi kiigazitásnak nemcsak az eredetileg helyszinelt birtokos, hanem oly harmadik személyek ellen is, kik később telekkönyvi bejegyzés utján szereztek tulajdonjogot, is helye van, de csak abban az esetben, ha beigazoltatik, hogy az utóbbi jogszerző telekkönyvi jogát roszhiszemüleg szerezte, (1874, évi február 11-én 722. sz. alatti legfőbb itélőszéki határozat Döntvénytár XI, folyam II. r. 66. l.

[3] Lásd e mű első kiadásában 205. lap.

[4] A helyszineléskor az érdeklettek által bemondott adatok későbbi kiigazitásának sem a bemondók, sem jogutódjaik kérelmére nincs helye. (1875. október 18. 7583. sz, alatt kelt legf. itélősz. határozat. Döntvénytár XV. f. II. r. 42. l.).

[5] A telekkönyvi állapot az által, ki a telekkönyvet sajátkezüleg aláirta, többé meg nem támadható (1871, január 24, 5270, szám alatt kelt legf. itélősz. hat. Döntvénytár 10. folyam 135. lap.).

[6] 1865. junius 18-án 17212-ik szám alatt kelt hétszemélyes táblai határozat KASSAY gyüjteményében 42. l. Azonban a kiigazitást a jogositott jogutódja is kérheti. Igy egy előfordult eset alkalmából kimondotta a legfőbb itélőszék, hogy birói árverésen vevő a megvett birtokot illetőleg az előbbi tulajdonos jogutódjaként lévén tekintendő, mint ilyennek joga van a telekkönyvnek a végrehajtást szenvedett nevére leendő kiigazitását kérni oly czélból, hogy annak folytán a tulajdonjog az ő nevére bekebeleztessék. (Legf. itélősz. határozat 1875. október 28-án 7903. sz. alatt Döntvénytár 207 lap). Továbbá kimondotta azt is, hogy telekkönyv kiigazitás az 1840. XXI. törv. czikk szerint betáblázott hitelező által is, — azon vagyonra nézve, mely a követelés betáblázása idején adósának birtokában volt, és szorgalmazható oly végből, hogy azzal egyidejüleg a betáblázott adósság jelzálogilag átkebeleztessék (1871. junius 21-én 4734. sz. alatt kelt legf. itélősz. határozat. Döntvénytár VI. f. 136. l.)

[7] Vitás jogi kérdések birói elintézését egyedül telekkönyvi kiigazitás végett a telekkönyvi hatóság előtt inditott keresettel, mely csakis a helyszinelésnél elkövetett hibák kijavitására terjedhet, előidézni nem lehet. (1869. augusztus 16-án 1161. szám alatt kelt legf. itélősz. hat. Döntvénytár I—II f. 220. lap.)

[8] 1872. évi november 19-én 8567. sz. alatt kelt legfőbb itélőszéki határozat. Döntvénytár VII. f. 169. lap.

[9] 1871. április 17-én 2392 sz. alatt hozott legf. itélősz. hat. Döntvénytár VI. f 126. lap. — A semmitőszék is azt az elvet állapitotta meg, hogy a telekkönyv kiigazitás iránti keresetek, legyen bár a követelt tulajdonjog örökösödési jogczímre is alapitva, mindig a telekkönyvi törvényszék illetőségéhez tartoznak 1870. julius 1-én 5872 sz. a. kelt semmitőszéki hat. Döntvénytár III. f. 38. lap.

[10] A telekkönyvi felvétel helyessége örökösödési perben is megvitatható, minélfogva az, hogy valamely ingatlanság egyik vagy másik fél nevére helyszineltetett, magában véve a tulajdonjogot akkép, hogy annak ellenkezője az örökösödési perben bizonyitható nem lenne, meg nem állapitja. 1872. julius 3-án 4583. sz. alatt kelt. legf. itélősz. hat. Döntvénytár VIII. f. 132. lap.

ben pedig azt jelentette ki, hogy az öröklési jog megállapitása előtt kért telekkönyvi kiigazitás az örökhagyó hagyatéka részére rendelendő el,[11] vagyis egyenesen kizárta azt, mit más esetben elvül állitott fel, hogy az öröklési igények a kiigazitási perben is megvitathatók és eldöntendők. Nem csoda, ha ez ellenmondásokkal szemben a kérdés a helyett, hogy helyes megoldást nyert volna, mindinkább összebonyolittatik, s az irodalomban is épen oly ellenmondó nézetekkel találkozunk, mint a gyakorlatban. Igy TRAVNYIK ANTAL[12] — ki HERCZEGH is nyomán követ,[13] azt az elvet állitja fel, hogy kiigazitást csak a helyszinelés előtt már megszerzett tulajdonjog alapján lehet kérni, tehát ha a jogczím vitás, kiigazitásnak helye nem lehet. HALMOSY ugyan elismeri, hogy a kiigazitásnál peres kérdések is eldönthetők, de hozzá teszi, hogy a tulajdonképi tulajdoni perek ide nem tartoznak, mert azok a telekk. rendt. 3. §. 2. pontja szerint világosan kizárvák, mert a felek ily pereknek feljegyzését kérhetik csak, miáltal már feltételeztetik, hogy a tulajdoni per tárgyalása a telekkönyvi hatóság illetékességéhez nem tartozik.[14]

Én abban a nézetben vagyok, hogy a helyszinelés előtt a telekkönyvezett ingatlanokra vonatkozólag bármi czímen szerzett jogok csakis kiigazitás utján érvényesithetők, s ezekre vonatkozólag a kiigazitási eljárás nemcsak hogy kizárva nincs, hanem ellenkezőleg azt a gyakorlatot tartom helytelennek, mely az ezen időből származott igényeknek más és p. o. tulajdonjogi, vagy öröklési per utján való érvényesitését megengedi.[15]

A helyszinelésnél elv volt, hogy a tényleges birtokos vétessék fel, de ez nem volt kivétel nélkül alkalmazandó, mert hol a birtokjog nem a tényleges birtokost illette, a jogi birtokos volt a telekkönyvbe ilyennek kitüntetendő; ha pedig a birtokjog vitás volt, a tényleges birtokos vétetett fel, s a birtokjogot követelő a kiigazitás utjaira utasittatott. Vagyis ha a jogczím nem volt vitás, elintézte azt maga a helyszinelő bizottság, s épen a jogczím vitás volta folytán utasittatott az illető a kiigazitás utjára, hol volna tehát ebben a következetesség, hogy ott, hol a jogczím vitás kiigazitásnak helye nem lehet; miután épen azért van a kiigazitásra szükség, mert vitás a jogczím.

Mást a telekkönyvi rendeletből kimagyarázni nem lehet. A 3. §. 1) pontja nem tesz az igények között különbséget, származtak légyen azok bármely jogczímen, csakhogy még a helyszinelés, illetve a telekkönyvek hitelesitése előtt váltak légyen létezővé, a kiigazitási per czélja e jogok érvényesitése.

A TRAVNYIK-HERCZEGH-féle elmélet gyakorlati alkalmazását képzelni is alig lehet, mert mihelyt a helyszinelt birtokos a másik jogczímének helyességét kétségbe vonja, az azonnal vitássá válik, s igy csak egyesség vagy beismerés esetén lehetne a kiigazitási pereket eldönteni, én legalább ily felfogás mellett a határvonalat, hogy mi tartozik a kiigazitási per köréhez, megállapitani alig tudnám.[16]

Nem áll HALMOSY nézete sem, mely szerint a tulajdoni — helyesebben tulajdonjog iránt inditott — perek a 3. §. 2. pontja által ki volnának zárva, mert e pontban csak a már érvényesitett tulajdoni igények, illetve azok, melyek iránt a helyszineléskor már a per folyamatban van emlittetnek, abból azonban, hogy a még nem érvényesitett tulajdoni igények kiigazitás utján érvényesithetők ne lennének, nem csak hogy nem követelhetik, sőt a telekkönyvi rendelet 24. §-a a kiigazitási bejelentéseket egy külön e czélra rendelt lapon «tulajdoni igények bejelentése» czím alatt rendelvén feljegyzendőnek, leghatározottabban az tanusitja, hogy a kiigazitás a tulajdoni igény czímén kezdheti, alapuljon ez igény bármely jogczímen is. — A dolgok ily állásban HALMOSY nézetével szemben is ugy lennénk, hogy nem birnók meghatározni; hol van az a határvonal, meddig a kiigazitási per köre terjed. És épen az, hogy elmélet és gyakorlat ily mesterséges határvonalak megállapitásán fáradoztak, a helyett, hogy a törvényhozó intencióját helyesen felfogva minden a helyszinelés előtti időből a telekkönyvezett ingatlanra származott igényt a kiigazitás utjára s igy természetes medrébe tereltek volna, oka annak a chaosnak, mely e részben ma is honol, s melyről a felsőbb biróságok fentebb közlött döntvényei szolgáltatnak legszembetünőbb bizonyitékot.

A tulajdoni igényeken kivül a telekkönyvi kiigazitás tárgyát képezik:

A zálogbirtoklási igények vagyis ha a zálogbirtokos helyett más p. o. a zálogvisszaváltási joggal biró lett birtokosul felvéve, holott birtokosként ez utóbbi volt kitüntetendő, s a tulajdonosnak csak zálogvisszaváltási joga feljegyzendő, továbbá kiigazitás tárgyát képezik:

Az 1840. XXII. törvényczikk 37-ik §-a szerint nyert haszonbérleti jogok,[17] mert az utmutatás 65. §-a az ily haszonbéres javak ugyan a tulajdonos nevére voltak felveendők, azonban a haszonbérleti jog kitüntetésével, ha tehát a helyszineléskor e kitüntetés kimaradt, a bejegyzés szintén kiigazitás utján eszközlendő.

Mind ezen igények bejelentésénél az eljárás következő:

Az ily igények irásban vagy szóval terjeszthetők elő, oly esetben azonban, ha általuk valamely birtokviszony vagy jog támadtatik meg, kereset alakjában érvényesitendők. (22-ik §.).

Oly feleknek, kik távolabb lévő járásokban laknak, jogukban áll, bejelentéseiket az illető szolgabiróság utján terjeszteni elő (23. §.).

A beérkezett bejelentések folytán mindenekelőtt tartozik a telekkönyvi hatóság illetékességét hivatalból megvizsgálni, s ha illetéktelensége nyilván kitünik, azt visszautasitja.

Ha azonban ebbeli illetéktelensége nyilván nem tünnék ki, a bejelentés azon telekjegyzőkönyvbe, melyre az vonatkozik, tüstént feljegyzendő, mi végből a telekjegyzőkönyvhez egy iv füzendő, ily czím alatt: tulajdoni igények feljegyzései, melyre is minden ilyen bejelentések folyó sorszám alatt, azon nap és szám előadásával, mely alatt a beadvány az igtató hivatalba érkezett, — feljegyzendő (24. §.).

Oly telekkönyvi jószágtesteknél, melyek több községekben feküsznek, a bejegyzés a főtelekjegyzőkönyvben teljesitendő.

A bejelentéseket a telekkönyvi hatóság hivatalból tartozik megvizsgálni, e végből a felek igényei és előadásai, a helyszinelési munkálatokkal és különösen a telekkönyvben előforduló bejegyzésekkel összehasonlitandók, ha a tárgyalás meginditása végett még utólagos felvilágositások vagy igazolások mutatkoznak szükségesnek, a kérvényező kellő határidő kitüzése mellett, beadványának kiegészitésére utasitandó, ha pedig a kérelem nyilván alaptalannak lát-

[11] 1871. január 13 án 4539. sz. alatt kelt legfőbb itélőszk. határozat. Döntvénytár VI. f. 120. lap.

[12] A telekkönyvi hatóság és birtokbiróságok illetőségi köre az 1871. évi «Jogtudományi Közlöny» 15 számában.

[13] HERCZEGH: Telekkönyvi rendtartás 43. lap.

[14] HALMOSY: a telekkönyvi rendszer alapelvei 115. lap.

[15] Igen érdekesen illustrálja birói karunk egyik kitünősége VAJKAY KÁROLY kir. táblai tanácselnök «Kalászböngészet a gyakorlat tarlóján» czímü a «Magyar Themis» 1874. évi folyamában megjelent czikkében a viszás állapotot, egy esetet hozván fel, melyben háromféle ut is választatik csak nem a telekkönyvi kiigazitás, mely a helyszinelés előtt felmerült minden tulajdoni igényekre — nézete szerint is — az egyedüli helyes ut.

[16] HERCZEGH abbeli véleménye, hogy csak az kérhet kiigazitást, kit a helyszineléskor már a tulajdonjog megilletett, már csak azért sem áll, mert a helyszinelés a birtokjogok felvételére volt irányozva, s azért is, kinek nevére a birtok felvétetett, nem a tulajdoni (B), hanem a birtok (A) lapon igtattatott be.

[17] Az 1840 XXII. törvényszik 37. §-a szerint ugyanis: a törvényes bizonyság előtt kötött, átadással megerősitett és az illető törvényhatóságnak bemutatott haszonbéri szerződések, ha a haszonbérbeadó csőd alá, a csőd idején is megtartják érvényüket.

szik, annak alaptalansága felől a fél felvilágositandó, s kérelmétőli elállásra felhivandó.

Ezen eseten kivül, vagy ha a fentebbi esetben a fél kérelméhez továbbra is ragaszkodik, a felekkel tüstént tárgyalás tartandó, melynek czélja főleg a barátságos egyesség megkisértésében áll.

A tárgyaláshoz nemcsak azon személyek idézendők meg, kik ellen a bejelentés közvetlenül intéztetett, hanem arra meghivandók mind azok, kik az ügyben a telekkönyvek tartalma szerint érdekelteknek lenni látszanak.

A tárgyalás rendszerint szóval történik, azonban irásbeli nyilatkozatok is fogadhatók el, ha az által idő nyeretik vagy a feleknek költségek kiméltetnek meg.

Ha az egyesség sikerül, az jegyzőkönyvbe veendő, a telekjegyzőkönyv ehez képest kiigazitandó, és az igény feljegyzése kitörlendő; egyszersmind oly esetben, midőn ily egyesség által valamely folyamatban lévő per megszüntetik, erről az illető biróság értesitendő.

Ha azonban oly vitapontok keletkeznek, melyek folytán a bejelentett igények rövid uton ki nem egyenlithetők, a felek, záros határidő kitüzése mellett, perre utasitandók, ha pedig a bejelentés már eleve kereset alakjában érvényesittetett, erre nézve rendes utú peres eljárás inditandó, ha pedig a perre utasitott fél a záros határidő alatt keresetét be nem adta, a feljegyzés hivatalból kitörlendő, minek azután az a jogi következménye van, hogyha keresetét a határidő lejárta után adja be, elsőbbsége nem a már kitörlött igénybejelentés, hanem a kereset beadása napjától számittatik.[18] — Ha végre már más biróságnál per van folyamatban, annak eldöntéséig a bejelentés függőben hagyandó (25. §.).

Eltérő nézetek tárgya volt eddigelő az, ha valjon a tulajdoni igény feljegyzésekre szerezhetők-e további feltételes telekkönyvi jogok, melyek érvénye a kiigazitási per eredményétől lenne feltételezve, az erdélyi telekkönyvi rendtartás e részben határozott szabályokat tartalmaz, e szerint ugyanis:

Az ellen, ki valamely fekvőségre tulajdoni igényt jelentett be, a birtokigazitási per eldöntése előtt, ugyanazon hatálylyal eszközölhetők telekkönyvi bejegyzések, mint az előjegyzett tulajdonos ellen (75. §.) és a birtokigazitási kereset jogerejü visszautasitása esetén, a bejelentés feljegyzése törlésével egyuttal az ily bejegyzések is hivatalból kitörlendők s erről az érdeklettek értesitendők.

Az ily bejelentésekre vonatkozó bejegyzések a megfelelő lapokon teljesitendők, hivatkozással a bejelentési iven eszközlött feljegyzésre, melyek jegyzet rovatában a bejegyzésekre hivatkozni kell (erd. telekk. rendt. 28. §.).

Ezen szabályok — véleményem szerint — nálunk is alkalmazhatók lennének. — Felhozatik ugyan ellenök, hogy miután e feljegyzés jogot nem ád, erre további telekkönyvi jog sem szerezhető; a felfogás azonban téves, mert ezen esetben nem a telekkönyvi rendtartás II. része szerinti feljegyzésről, hanem oly bejelentés feljegyzéséről van szó, mely a tulajdonjog szerzésére s igy valóságos és határozott dologbani jog érvényesitésére irányul, minél fogva annak alapján további feltételes jogok engedélyezése a törvény szellemével ellentétben nem áll.

Kétségek támadván az iránt, hogy a hirdetményi határidő lejárta után benyujtott bejelentések elfogadhatók-e vagy azok mint elkésettek visszautasitandók? az igazságügyi miniszter 1856. november 20-án kiadott rendeletében kimondotta,[19] hogy az ilynemü bejelentéseket nem szabad mint elkésetteket visszautasitani, hanem azok iránt az 1855. évi deczember 15-én kelt rendeletben kijelölt eljárást kell meginditani, minthogy a hirdetményileg kitüzött bejelentési határidő elteltéhez kapcsolt jogkövetkezmény a fent idézett szakaszban, valamint a hirdetményben világosan csak abban állapittatott meg, hogy a hirdetményes bejelentési határidő után bejelentett igények oly harmadik személyek kárára, kik a hirdetvény hatályossága kezdetének napjától fogva a telekjegyzőkönyvekben foglalt bejegyezvények alapján további nyilvánkönyvi jogokat jóhiszemmel szereznek, többé nem érvényesithetők.

Ebből következik, hogyha a bejelentett igény által érintett tárgyra nézve, ezen igény bejelentéséig, további nyilvánkönyvi jogok a kijelölt módon nem szereztetnének, a bejelentést egyedül azért, mert a hirdetményes bejelentési határidőt elmulasztotta, hátrányos jogkövetkezmény sem érheti.

Ha ellenben harmadik személyek már további nyilvánkönyvi jogokat szereztek, ugy azok a fenn idézett rendetet 25. §-ának *b)* betüje szerint a bejelentett igény feletti tárgyalásra idézendők, s azért a felett is kellend határozni: vajjon és mennyiben legyen a bejelentett igények a harmadik személyek részére bejegyzett nyilvánkönyvi jogokra való tekintettel hely adandó, vagy a bejelentő elutasitandó.

[18] Midőn a telekkönyvi felvétel ellen beadott igénybejelentés folytán perre utasitott igénylő keresetét az erre kitüzött határidő lejárta után adja be ugyan, de az igénybejelentés hivatalbóli kitörlése a biróság által elmulasztatván, az igénybejelentés az elkésve benyujtott kereset alkalmával is fel van jegyezve, az ezen kereset folytán hozott itélet a bejelentés rangsorozatára is visszahat, (1873. évi deczember 23-án 1092. sz. alatt kelt legfőbb itélőszéki határozat. Döntvénytár XI. folyamában II. r. 40. lap.)

Ha telekkönyv kiigazitási ügyben az első biró a feleket perre utasitja, a második biró azonban a perre utasitásnak helyét nem látja, nincs jogositva az ügy érdeme fetett határozni, hanem az első birót kell érdemleges határozat hozatalra utasitani. (1876. márczius 6-án 1511. szám a. kelt legfőbb itélőszéki hat. Döntvénytár XV. f, II. r. 167. lap.).

[19] Birodalmi törvénylap 1856. évfolyam 218. szám.

Különfélék.

(**Lóvonatu vaspályák**) kártérítési kötelezettsége iránt legközelébb Hamburgban érdekes per folytattatott, melynél főleg a következő két kérdésnek eldöntése forgott szőnyegen: 1. valjon a lóvonatu vaspályák is azon vaspályák közé sorozandók-e, melyeknek kötelezettségét az 1871-ki törvény szabályozta és 2. ha menetközben valaki a kocsi elején felugrál, ez oly önokozta vigyázatlanság-e, mely az illető vállalatot a netaláni szerencsétlenség tekintetében a sérelem okozta kártésités kötelezettsége alól felmenti? A birodalmi legfőbb kereskedelmi törvényszék mindkét kérdést igenlőleg döntötte el s ezzel megállapitá, hogy a lóvonatu vaspályák ugyanazon tekintet alá esnek, mint a gőzmozdonyu vaspályák; de oly sérelmek után, melyek a menetközben lévő kocsi elejére való felugrás által okoztatnak, — kártéritéssel nem tartoznak.

(**Az igazságügyi rendeletek**) 1876-ki folyamát sajtó alá rendeztük s azt külön füzetben lapunk, egyik legközelebbi számával veendik t. előfizetőink.

(**A Döntvénytár**) könnyebb használhatása czéljából az eddig megjelent I.—XV. kötet tartalmát egy külön füzetet képező «*Tárgymutató*»-ban fogjuk közrebocsájtani, melyben az összes anyag szakszerüen leend rendezve, a semmitőszék teljes üléseiben hozott határozatai megjelölve és a gyakorlattal ellenkező határozatok lehetőleg eliminálva lesznek.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 9. SZ. Budapest, 1877. márczius 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az államczél gyakorlati jelentősége. Dr. Kuncz Ignácz, jogtanár urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A közigazgatási és birói competentia vitás kérdése. Török Bertalan, megyei főjegyző urtól. — A nagyváradi ügyvédi kamara 1876. évről szóló jelentése. — Kimutatás.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az államczél gyakorlati jelentősége.

II.

Ha az állam oly értelemben jogállam, hogy az a szoros értelembeni jog, (tulajdon, szerződés stb.) tehát a jogi formák oltalmára szoritkozik, és egyébbel nem törődik, akkor csakhamar mind vagyonilag oly különbségek támadnak, milyek a római köztársaság hanyatlását kisérték, mind jogilag oly különbségek merülnek föl, melyek legfölebb az egyes jelenségek formájára, de nem az egész helyzet lényegére különböznek a hűbéri viszonyoktól.

Az első állitás ellen azt mondhatni, hogy napjainkban a gazdászati viszonyok terén oly állapotoktól, milyenek a római köztársaság romlását kisérték, ne tartsunk; mert korunk gazdászata lényegesen különbözik az ókoritól; az ókorban létezett gazdagság, de nem belső fejlődési erőn alapuló gazdászat. Napjainkban a nemzetgazdászatnak, mint valódi organismusnak vannak megváltoztathatlan törvényei, és e törvények nem engedik, hogy az egyéni erők küzdelmében teljes győzelem vagy legyőzetés, és erre a halál siri csende következzék; egyesek áldozatul eshetnek, de az egész biztositva van.

Gazdászati szempontból alig lehet mást fölhozni az egyénért létező jogállam mellett, mint a most kifejtett okoskodást, mely szerint az állam nincs hivatva a nemzetgazdászattal foglalkozni, mert a nemzetgazdászat saját belerejéből is a leghelyesebb utat követi. A korlátlan versenyszabadságnak korunk szempontjábóli ezen indokolásában sok igazság van. Tény az, hogy a mai gazdászat organicus törvényeiben az egyéni szabadságnak hatalmas garantiája létezik, mely annál többet ér, minél kevésbé van kitéve emberi önkénynek; tény az, hogy az ókori államban organicus gazdászat nem létezett, és annak előnyeit az állami gyámkodásnak[1] kellett pótolni. De mindebből nem lehet azt következtetni, hogy a mai állam a gazdászatban mindent a természettörvényre bizzon; mert a természettörvény a polgárosodás körében is sokat tesz ugyan, de mindent csak az öntudatlan természet fejlődése körében. Nem az a különbség az ókori és mai állam közt, hogy az első befolyt a gazdászatra, az utóbbi pedig a magánjogi formák oltalmán kivül a gazdászat előnyére semmit sem tesz, hanem abban fekszik a különbség, hogy mig az ókori állam viasz gyanánt, *közvetlenül* volt kénytelen alakitani a vagyoni viszonyokat, melyekben semmi belső alakulási erő nem létezett, addig a modern állam *közvetve,* a gazdászat organicus erőinek vezetése által hat a vagyoni viszonyok alakulására; de minthogy ezen közvetett hatás végtelenül dusabb eredményü, mint az ókori állam mesterséges gazdászati politikája, ennélfogva a mai gazdászat önállósága daczára a modern állam gazdászati köre sokkal hatályosabb, mint az ókori államé volt. S ha ezen hatáskört megsemmisitenők, ha az államot jogi formák oltalmára szoritanók, ha a szabad versenyt csak az egyén jogának álláspontjából, és nem egyszersmind magasabb culturai szempontból is tekintenők: csakhamar beállana azon gazdászati fölosztás, mely az ókori államokban, főleg Rómában előfordult, mihélyt a meggyöngült államhatalom a gazdászati viszonyokat a közérdek szerint többé kormányozni nem volt képes. És ha gazdászati civilisatiónk óriási mértékben tulszárnyalja az ókorit, az enyészet fájdalmai és a fölosztás szomoru képei is messze tulszárnyalnák az ókor minden hasonló jelenségeit. Hogy elhibázott gazdászati politika, vagy gazdászati mulasztások vezethetnek a legegészségesebb életfejlődés mellett is sajnos társadalmi jelenségekre, olyanokra, melyek nemcsak az egyén által éreztetnek (hisz áldozat nélkül nincs győzelem) hanem az *egészre* károsan hatnak, azt tények bizonyitják.

Az egyén eszközét képező, és merőben a formai jogra szoritkozó jogállam *ellen* a történet is tanuskodik, mert bármily sokféle alakjával az államfejlődésnek találkozunk a történet szinpadán, bár a gyakorlati életben napjainkban is jogállamot sokszor emlitenek, mégis ily értelembeni jogállam még soha sehol nem létezett. A hűbéri állam nem volt jogállam;[2] mert annak magánjogi formáiban politikai elvek igen gyakran fordulnak elő. Ha a hűbéri állam jogállam lett volna, akkor a szabad versenyt kereskedelmi privilegiumok, és czéhrendszer által nem korlátozhatta volna; mert mindezen intézmények nem a jogeszméből, hanem a tényleges viszonyok folytán a politikai eszélyből merültek föl. — Elméletben a jogállamot, mint egyéni eszközt a mult század bölcsészete állitotta föl, hogy az egyént a rendőri állam gyámkodása alól fölszabaditsa. Ezen elmélet az egyéni jog eszközének hirdette az államot, hogy azt a magánjogi formák, a személy és vagyonbátorlét védelmére szoritsa.

Lelkesedés nélkül alig lehet emliteni ama dicső korszakot, a XVIII. századot, melyben az eszmék diadalt arattak a zsarnokság fölött, s a lánczok, melyek megsemmisitéséhez a kereszténység magasztos tanai az eszközöket elkészitették, a föltételeket megadták, a bölcsészet által végkép összetörettek.

De semmiféle lelkesedés se ragadjon bennünket a XVIII. század tulzásaiba, melyek *akkor* lélektanilag érthetők és részben tényleg szükségesek voltak.

A formai jogállapot védelmére szoritkozó állam miként fölszabaditja az egyént az állami gyámkodás alól, ugy megsemmisiti az egyéni szabadságot az állam tulságos korlátolása által.

A mondottakból kitünik, hogy nem elegendő az

[1] Az ókori államnak gazdászati gyámkodását és mindenbei *közvetlen* avatkozását nemcsak keleten, nemcsak a helleneknél, hanem a rómaiknál is föltaláljuk. Az *ager publicusra* vonatkozó törvények nem ugyan a tulajdon szentségével, de bizonynyal a gazdászat önálló szabad fejlődésének elvével ellenkezik; még inkább a gabonaosztások.

[2] Mint azt BLUNTSCHLI állitja: Staatsrecht I. 391.

egyéni szabadság valósitása végett a formai jogot oltalmazni; a legtökélyetesebb jogi formák mellett is kifejlett a római proletariatus, melyet egyénileg szabadnak senki sem mondhat. Ha az egyéni és társadalmi erők nem kormányoztatnak, azon fegyverek, melyek az egyéni szabadság védelmére rendeltetvék, annak ártalmára használtathatnak.

Nem elég azt mondani, hogy az államnak gazdászati hatáskörét «a dolog természete» hozza magával. Néha helyes politikai érzék az, mely a végső okokra visszamenő okoskodás mellőzésével ily általános kifejezések alatt rejlik. Azonban igen gyakran a «dolog természete» alatt tévedés vagy felületesség lappang. Habár napjainkban, midőn a gyakorlati életben a jogeszme félreismerhetlen haladást tesz, az elméleti politizálásnál szeretik mellőzni a jogczímeket; ámde a népek az eszélyesért csak akkor lelkesednek, ha annak jogosságáról is meg vannak győződve. Jogczímet pedig az állam azon hatáskörének megalapitására, hogy az a nemzetgazdászatot vezetve az egyéni szabadságot biztositsa, csak két uton találhatni: vagy az egyén jólétét államczélnak mondjuk ki, mely tételnek végső consequentiái, mint alantabb kifejtendem, communismusra vezetnek, vagy magasabb érdekek szempontjából határozzuk meg az államczélt, és ezekben keressük az emlitett jogczímet. Ily magasabb érdek kettő jöhet szóba: maga az állam, és az emberiség. Ha az állam hatáskörének jogalapját magában az államban találjuk, akkor az állam önczél. Magasztos gondolat ez, mely az ókort nagy tettekre hevitette; de korunk az államért csak mint emberiségi intézményért képes lelkesedni. Nem ok nélkül történik szüntelen hivatkozás az államok cultur — missiójára. Az állam mint önczél nemcsak a történeti fejlődés által tulszárnyaltatott, hanem a bölcsészet itélőszéke előtt sem állhat meg.

Egyedül az emberiség eszméjében találhatunk jogczímet arra, hogy az állam (habár közvetve) a nemzetgazdászati viszonyok alakulására hasson, hogy azokat magasabb szempontból igazgatva, mindenkire nézve lehetővé tegye az egyéni szabadságot, mindenkire nézve lehetővé tegye, hogy önsegély által betöltse azon emberiségi hivatását, melyet egyfelől ugyan az embernek tehetségei, másrészről azonban a *külső viszonyok és körülmények* is határoznak meg.

Az egyéni eszközt képező jogállamnak hiányai vezetnek bennünket oly jogállam eszméjére, melynek czélja az emberiség.

* * *

Emlitettem fönebb, hogy az egyén eszközét képező jogállam a jogi formák oltalmazására szoritkozva nemcsak oly vagyoni ellentéteknek nyitna tárt kaput, milyenek az ókori Rómában előfordultak, hanem oly jogkülönbségekre is vezetne, melyek a hűbéri államban előfordultaktól lényegileg el nem térnének; s igy az egyéni szabadság ezen esetben is megsemmisülne.

Afelett, vajjon lemondhat-e az ember szerződési alakban életéről, vagy léphet-e hasonló uton rabszolgaságba (ha a dolgot tisztán az individualismus szempontjából tekintjük) sokat lehet vitatkozni. A germánok története, melyet kezdetben az individualismusnak csaknem föltétlen uralma jellemez, mindkettőre nyujt példát; mert midőn valaki náluk koczkajáték folytán önkényt szolgaságba lépett, élet-jogáról is lemondott.[3] Sőt az állami geniusban gazdag rómaiaknál is a nexum-mal találkozunk, s későbbi időkben a már emlitett gladiatori szerződéssel. Azonban a történet tényei a tudományt nem kötik, s a vita tovább is folyhat, s talán nem minden gyakorlati következmény nélkül. — De hogy a középkori függési és jogkülönbségi viszonyokhoz analog viszonyok, melyek az emberi személyiséget meg nem semmisitik, hanem csak az egyéni szabadságot korlátolják, szerződésileg megállapithatók, ez ellen az ember eszméjének, vagyis az individualismusnak szempontjából egyetlen argumentum sem hozható föl; tehát ily szerződéseket azon állam, mely az egyén jogának formai megoltalmazásában egyetlen és végső czélját ismeri, kénytelen nemcsak megengedni, hanem egyszersmind ép ugy védelmébe venni, mint bármely más szerződést.

Hogy ilyen, a jogállásra nézve különbséget alapitó szerződések nem képeznek ábrándképet, s hogy azok indokai az egyéni viszonyok körében a KANT-féle jogállam mellett nem soká váratnának magukra, azt a tényleg létező állapotok is bizonyitják, valamint sok ember könnyelmüsége, mely pillanatnyi előnyért a jövőt föláldozni hajlandó. Még inkább előfordulnának ily indokok, ha az állami hatáskör a formai jogállapot föntartására szorittatván, a már emlitett gazdászati bajoknak tárt kapu nyittatnék. Oly társadalmi állapot, melyben csak elnyomók és elnyomottak vannak, nem pusztán a könnyelmüeket vinné arra, hogy egyéni szabadságuk egy részének árán a mindennapi kenyeret maguknak és családjuknak biztositsák. Valamint a középkori ököljog a commendatiókat hozta létre, melyeknél fogva a gyöngébb teljes jogu (allodialis) tulajdonát fölajánlotta valamely hatalmas embernek, mint hűbérurnak, hogy ettől azt hűbérül (feudum reprisiae, flef de reprise) fogadja, s igy személyes és birtokszabadságának korlátozásába beleegyezett, hogy zaklatás és rablástól védve legyen: ugy oly államban, mely az egyéni szabadságot csak formáira nézve védi meg, igen gyakran beállana azon eset, hogy az emberek ezen formai szabadság egy részét föláldoznák avégett, hogy szabadságuk maradványa ne legyen puszta forma, hanem valóságos tény.

E czélból a vagyonilag hatalmasabbal jogkülönbséget alapitó szerződésre lépnének, mely jogkülönbség ismét nagyobb vagyoni elnyomásra vezetne. A KANT-féle állam tehát, mely az egyéni szabadság biztositása végett gondoltatott ki, kettős uton vezetne az egyéni szabadság megsemmisitésére.

Hogy az emlitett jogkülönbség alapitó szerződéseket semmisnek nyilvánithassuk, és a törvény előtti egyenlőséget az emberek akarata *ellen* is föntarhassuk, avégett szükségkép az egyén emberiségi hivatásának magaslatára kell emelkednünk, és az államczélt emberiségi szempontból fölfognunk.

Dr. Kuncz Ignácz,
jogtanár.

(Vége következ.)

[3] Ez nemcsak a szolga jognélküliségéből logikailag következik, PHILLIPS: Deutsche Gesch. I. 103. sk. l.) hanem TACITUS szavaiból is: «extremo et novissimo iactu de *libertate* et *corpore* contendant.» Germ. 24.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

Ha ezek után fontolóra veszszük e kérdést, mi lehet tehát indoka a javaslott §. intézkedésének, alig jöhetünk más eredményre, minthogy ez más nem lehet, mint a feleket kényelmükben nem háboritani. Ám osztályozzuk az eseteket, melyek az örökös hitelezőnek e §. értelmében beadható biztositási kérvényükre alkalmat adnak. Itt két fő eset lehetséges:

a) az örökös önmaga akar az örökség megnyilta folytán, majdan tlkvileg nevére irandó dologi jogra jelzálogot engedélyezni, vagy

b) a hitelező biztositani akarja követelését, nehogy az örökös őt kijátszhassa.

Vegyük most birálat alá az eseteket és nézzük valjon indokul szolgálhatnak-e a §. rendelkezésének.

Első esetben kétségtelen, hogy az örökös e §. értelmében csak nyomasztó feltételek alatt fog jogával élhetni, mert az óvatos hitelező félni köteles, hogy az örökhagyó adósságával őt majdan megelőzendik és mert a zálogtárgyra az átirás megtörténtéig végrehajtást nem vezethet. Nincs tehát ok, az örökös ezen kivánatának megtagadásával, őt az átirás siettetésére és igy rendezett tlkvi viszony létrehozására nem szoritani, főleg hazánkban, hol a hagyatékok rendezetlensége miatt a hibás késedelem tapasztalat szerint legnagyobb részben az érdekelt örökösöket terheli.

A második esetben, ha a hitelező a kijátszástól a jelenlegi örökösödési eljárás mellett azért fél, mert az örökös a dologi jog nevérei átirásával késedelmez, ezen §. értelmébeni bejegyzés őtet nem segiti, mert e mellett is jogát csak az örökség végrehajtási eladása utján fogja érvényesithetni. Igaz, hogy a végrehajtásban őt valaki megelőzheti és igy, de máskülönben is előállhat az eset, hogy a hitelező az örökös más hitelezőinek megelőzésétől fél. A mi ezt illeti, e tekintetben igazán különös viszonyok forognak fen hazánkban, hol a helyett, hogy a törvény és biróságok az adós összes hitelezőire lennének figyelemmel és ily esetben őket az adós elleni csődkérésre utasitanák, mely mellett lehetetlen lenne, hogy egyik a másik kárára egymást megelőzze, mindent elkövet, hogy igenis egyik hitelező a másikat megelőzés által megkárositsa.[21] Általánosan tudjuk, hogy hazánk biróságai a biztositási végrehajtást legtöbbször és legkönnyebben azon esetben rendelik el, ha az adós végrehajtásokkal zaklattatik, vagy fenyegettetik, s az eddigi tlkvi rdtt. 88 §-a és jelen javaslat 44. §-a valóban tág tért nyit, hogy egyik hitelező a másikat megelőzhesse, sőt mindkettő nem is tégszik meg, hogy ezekkel oly biztositást ismer, mely az igazolás feltétele alatt *már megszerzett jogokra* ad igényt, hanem az ed. tlkv. patens 72. §. és jelen javaslat 30. §. az oly agyonra is enged biztositást, mely *csak létezhetni fog.* Ez anormális viszony, melynek ellenében ép a hitelezői de t. i. az öszhitelezői érdek szempontjából a javaslat ebbeli rendelkezését elvetnünk kell.[22]

Nem gyakorlati, hanem jogi szempontból kiindulva, ezen 30. §. nem egyéb, mint a convalescentia elvének tulhajtó alkalmazása, mert helyes korlátai közt ezen elv csak addig terjedhet, hogy megtámadható ingatag jogviszonyok minél könnyebben convalescalhassanak. De ennél tovább menni és egyelőre hatálytalan jogviszonyokat alkotni azon lehetség reményében, hogy azok convalescentia utján teljes jóhatályuak lehetnek, az nem egyéb, mint tulhajtása egy különben is kivételes alkalmazhatásu jogi intézkedésnek.

A convalescentia elv lehető alkalmazásának határa[22] ki van mondva a javaslat 26. §-ban, mely szerint tlkvi bejegyzéseknek csak) az ellen eszközölhetők, ki *a kérvény benyujtása idejek* azon fekvőség vagy jogra, melyre vonatkozólag a bejegyzésnek történni kell, a telekkönyvben mint tulajdonos, illetőt jogosult már be van jegyezve, *avagy egyidejüleg* mint en bekebleztetik avagy előjegyeztetik. Ezen rendelkezésből folyólag kétségtelen, hogy a bejegyzés meg nem tagadható, ha annak engedélyezéskor az engedélyező még tlkvi tulajdonos vagy jogosult nem volt, mert az ebbeli hiba convalál, ha a bejegyzési kérvény benyujtásakor azzá lett avagy azzá egyidejüleg bejegyeztessék,[23] de ennél tovább menni képtelenség.

Mindezektől eltekintve megengedjük, hogy ezen 30. §. iránt nagyon sek függ a majdan alkotandó örökösödési törvénytől, de minthogy fel kell tennünk, hogy ez nyiltan ki fogja mondani, mi most interpretatio és elfogadás utján áll, hogy t. i. mint már fentebb is mondtuk, az örökség birtokbavétele előtt az örökösök igénye nem vonatkozik az egyes hagyatéki tárgyakra vagy egyes hagyatéki tárgy valamely részére,[24] hanem a hagyatéki öszvagyonra eshetőleg ennek számszerü hányadára. Hogy ezen elv különösen ingatlan iránt kétségtelenül fenáll nálunk, kitünik abból, hogy az örökös hitelezője követelése behajtása végett, végrehajtásilag mindaddig el nem adhatja adósára, t. i. az örökösre szállott hagyatéki ingatlant, mig ennek teljes birtokbavétele tkvi átirással meg nem történt, hanem addig csak adósának öröklési jogát, t. i. telekkönyvezés tárgyát nem képező jogát veheti végrehejtási eladás alá. Ennek ellen nem vehető, hogy a tlkvbe valaki javára váromány ilag bejegyzett t. i. őtet majdan megnyilt örökség folytán megillető tulajdonjog terheltető és átruházás tárgyát képezheti, mert ily esetben nem a majdani öröklés folytán jutandó örökség, hanem határozott tárgy iránti felfüggesztő feltételü, illetve időhöz kötött tulajdoni jog képezi a bejegyzés objectumát, mit igazol azon körülmény, hogy ily váromány i jogot oly kikötéssel, hogy ez csak a jószágtest azon részére terjedjen, mely a váromány osnak az örökösödés szerint jutni fog, bekebelezni nem lehet. Mi következik mind ebből? Semmi más minthogy a javaslat 30-ik §. kihagyásával kimondjuk, hogy:

«Az örökös és hagyományos hitelezői követeléseiket a hagyatéki ingatlanokra egyedül a hagyatéki vagy polgári peres vagy csődeljárás utján biztosithatják.»[25]

Ezen kivül tekintettel arra, hogy a jelen örökösödési eljárás a hitelezőknek majdnem semmi segélyt nem nyujt, az átmeneti intézkedésekben a prts. 560. §. oda lenne bővitendő, hogy a hagyatéki eljárás folyamatba tételét ugy az örökhagyó mint örökös hitelezői kérhetik.

113.—121. §§.

Valjon az egyetemleges jelzálog sérti-e a specialitás elvét, ma még a jogászok között vitakérdést képez, mert például mig MASCHER[26] az 1864. évi porosz jelzálogtörvény javaslat indokaira való hivatkozással, az egyetemleges jelzálogot a specialitás engesztelhetlen ellenségének nevezi, addig REGELSBERGER[27] és EXNER[28] ennek valótlanságát vitatják, mert előbbi szerint a tulterhelés látszata ki van zárva az által, hogy minden egyes tlkv. teherlapján a jelzálog egyetemlegessége, a többi tlkönyvre való hivatkozás által megösmerhető, utóbbi pedig azon kérdést veti fel, lehet-e az adós bizonytalanságáról szólani ott, hol több névleg megnevezett egyén egyetemleg van kötelezve?

A contraversio érthető, ha meggondoljuk, hogy a spe-

[21] JOHANNY L. «Geschichte und Reform des oesterreichischen Pfandrecht Pränotation. Wien 1870. XXI. fejezet.

Erős e tekintetben a hazánkban divó felfogást, a külföld némely törvényhoznak intézkedésével összehasonlitani, melyek szerint az öszhitelezők tőkéből a csőd még hivatalból is elrendeltetik. Lásd APÁTHY a magyar d törvényjavaslat (Budapest 1874. 182. és 183. oldal).

[22] «Öszvetlen érdekelt felek közt» mert harmadik személyek irányában a publicitás, némely iró véleménye szerint a convalescentia elvének majogilag nem igazolható de tlkvileg szükséget legtulzottabb alkalmazásnak lapszik. Ez álláspontot foglalja el különösen legujabban Dr. E. STRL Eigenthum an Immobilien. Graz 1876. 1-től 9 oldalig. Ennek ellen lásd EXNER, das oesterr. Hypothekenrecht. Leipzig 1876. 9. §.

[23] A porosz 1872. évi május 5-iki törvény 5. 19. 21. §§. ily convalescentiát sem engednek meg.

El nem mulaszthatjuk megemliteni az örökség és hagyomány birtokba vételéről s azzal kapcsolatos jogviszonyokról szóló törvényjavaslat Jogtudományi Közlöny 1875. évi 15. és 32. számai 64. §-át, mely a tlkvi javaslatnak előbbiekben kifogásolt 30. §. helytelenségeit fentartja.

[24] Maga a javaslat ezen 30. §. harmadik bekezdésében ez elvet szintén elismeri, midőn rendeli, hogy törvényes osztályrészre bejegyzésnek nincsen helye».

[25] Az osztrák 1871. julius 25-iki tlkvi törvény a kormány által előterjesztett javaslatának 21. §-a, szintén javaslatba hozott az örökségi igények sérelmek nélkül lehető bejegyzést, de a felsőház jogügyi bizottsága által beterjesztett javaslat 26. §-a, mely a törvény 24. §-t képezi, egyszerüen oda módositotta a szakaszt, hogy «mily feltételek alatt szerezhetnek jogokat a hagyatéki ingatlanokra és követelésekre az örökös hitelezői, — a polgári trkv. 822. §-a által határoztatik meg». Lásd Dr. KASERER, Die Reichsgesetze über das Grundbuch mit Materialien. Wien 1874.

[26] Dr. H. A. MASCHER i. m. 672. és köv. oldalok.

[27] Dr. F. REGELSBERGER, das bayerische Hypothekenrecht, Leipzig 1874. 131. oldal.

[28] Dr. A. EXNER i. m. 590. oldal 7, jegyzet.

*

cialitási elv fogalma és természete az egyes tudósok által különbözőleg állapittatik meg és sokan nem tudnak határvonalat huzni a specialitási elv és a publicitási elv negativ hatálya között, mások ismét a specialitás fogalmát szószerint magyarázzák, mig utóbbi ellenében ujabb időben a specialitást helyesen különös tlkvi intézmény és fogalomnak kezdik tekinteni.[29]

Lehetetlen azok pártjára állani, kik az egyetemleges zálogjogot a tlkvi specialitás szempontjából megengedhetőnek találják, mert az ennek indokolására felhozott érvek csak azt mutatják, hogy ez állitás védői igen korlátolt szempontból indulnak ki, t. i. abból, hogy az egyetemleg bevezetett zálogjog határozottságából azaz specialis körülirásából mitsem veszit, ha megnevezett összegben több szintén külön megnevezett zálogtárgyra van bevezetve.

Ez korlátolt álláspont, mert a specialitási elv nemcsak a tlkvbe bevezetett egyes tétel, hanem az abba bejegyzett *összes tételekben* is megvalósitandó, mert különben a tlkvi viszonyokban oly bizonytalanság jő létre, mely a tlkvi intézmény egyik főczélját, t. i. a bejegyzett jogviszonyoknak minden iránybani megbecsülhetését lerontással veszélyezteti. A gyakorlati élet tanusitja, hogy egyetemleges jelzálognál a későbbi hitelezők egyike hol indokolatlan előnyt nyer, hol indokolatlan hátrányt szenved, tanusitja azt is, hogy egyetemleges jelzálog esetében nem a tlkvi garantiája, hanem az egyetemleges jelzáloggal biztositott követelés tulajdonosa állapitja meg szeszélye jó vagy ellenséges indulata vagy összejátszása szerint, a zálogtárgy vételárának felosztását. Ily állapot mellett arról beszélni, hogy a tlkvi állapot (Grundbuchsstand) biztos, és hogy a birtoktest és a reá vonatkozó jogok mennyiségileg és minőségileg minden kétely kizáró határozottsággal a tlkvből kivehetők, t. i., hogy a specialitás elv megvalósitva van, lehet különös szóllásmód, de bizonyára nem logika.

A törvényhozások jobbadán belátták is, hogy az egyetemlegesség hátrányára van a tlkvi állapotnak és azért a későbbi jogosultak védelmére a vételárfelosztásnál intézkedéseket tettek vagy oly irányban, hogy az egyetemleges jelzálogu követeléssel biró hitelezőt megfosztották a szadadságtól, hogy tetszése szerinti tömegből követelheti teljes kielégitését, vagy oly irányban, hogy az előző egyetemleges jelzálog folytán kárt szenvedett hitelezők az egyetemleges jelzálog által teljes összegben igénybe nem vett birtokok vételárára igényt nyernek vagy jobbadán mindkét intézkedést összekapcsolták. Első intézkedés ellenkezik az egyetemlegesség fogalmával, a másodiknak nincs tlkvi alapja, sőt a tlkv rangsorozat elvével és a publicitás negativ hatályával összeütközik, a harmadik pedig mindkettő hihájával bir. E mellett a számadás és helyzet oly annyira bonyolult, hogy a tizedik ember sem érti a viszonyt, különösen ha nem mind az egyetemlegességgel terhelt birtok adatik el egyszerre és még inkább ha a különböző birtokok mellett még különböző zálogtárgy tulajdonosok is szerepelnek végrehajtás szenvedettekként.[30] A végre mind ez intézkedés a egyetemleges jelzáloggal biró hitelező által igen egyszerüen kijátszható az által, hogy egyik vagy másik terhelt zálogtárgyat a zálogkapcsolat alól kibocsát, avagy ha valaki egyszer egyetemleges zálogjogot nyert, elveszitse jogosultságát egyes zálogtárgyat a zálogkapcsolatból kibocsátani.[31]

Dr. Berkovits Ferenc
ügyvéd.

(Folyt. követk.)

[29] A különböző helyeken hivatolt munkák bő anyagot nyujtanak.

[30] MEIBOM, Das mecklenburgische Hypothekenrecht. Leipzig. 1871. 42. oldal: «Man spricht oft von einer zweiten Seite des Specialitäts-Princips und versteht darunter den Grundsatz, dass die einzutragende Forderung ihrem Gegenstand und ihrer Grösse nach bestimmt sein müsse. Diese Ausdrucksweise ist nicht glücklich gewählt, da der Gegensatz des Speciellen nicht das Unbestimmte, sondern das Generelle ist.» Mi ugyan nem megyünk ennyire, mert abból indulunk ki, hogy a specialitás fogalma tlkvi fogalom s mint ilyen a tlkvi bejegyzvényekre általán és különösen a jelzálognál ugy a zálogtárgy mint a biztositandó követelés részletezését, határozottságát és ebből folyó megbecsülhetését foglalja magában de azért MEIBOM fenti nyilatkozata értelmében helytelenitjük azok nézetét, kik jelzálognál a specialitás fogalmát csak a biztositandó egyes követelés határozottságaira vonatkoztatják.

[31] Ily intézkedést akar a csődeljárásban APÁTHY a magyar csődtörvényjavaslat 60. §-ban nálunk is meghonositani.

[32] Hogy mily bonyolult helyzetek és számadások származhatnak ily intézkedésekből, annak bizonyitása végett csak egy munkára hivatkzunk Dr. F. CHR. ARNOLD, Praktishe Erörterungen Erlangen 1845. II hol 234 lapon tárgyaltatik a számadás.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közigazgatási és birói competentia vitás kérdése.

Tudva van, hogy az 1871 : 53. és 55. t. czikkek életbeléptetéseig az arányositási ügyek (korcsma, legelő, faizás, stb.), amennyiben a kellő jogalappal biró statusquónak fenntartására vonatkoztak, a közigazgatási hatóságok által intéztettek el, a peres igények felett pedig a megyei törvényszékek döntöttek. Igy történt, hogy Alsó-Fehérmegye, Kis-Cserged nevü községének volt urbéresei és földesurai között az 1848. előtt élvezett (tűzi- és haszonfára vonatkozó) faizási jog elismerése végett még 1862-ben per támadván, — a volt nagy-enyedi megyei törvényszék az 1848. előtti statusquo szerint a famennyiség megállapitása és kiadása végett 1864-ben a felek erre vonatkozó kérelmét áttette a megyei hatósághoz. Hosszabb időt igénybe vevő tárgyalások a még több időt igénylő felebbezések folyamán végre a magy. kir. belügyminiszterium helybenhagyta 1869. évi julius hó 5-én 12821. szám alatt a megye tisztségének 1869. január 5-én 4964/1867. sz. alatti végzését, «mely szerint mindenik földbirtokos köteleztetett volt jobbágyainak egyheti napszám után egy szekér fát és 100 szőlőkarót kiszolgáltatni». E határozathoz képest — közigazgatási tisztviselő vezetése mellett, a felek és szakértők közbenjöttével, — a részletesen meghatározott famennyiség kiadatott 1872-ig, — 1873-ban azonban a megye alispánja utasitotta a balásfalvi járás szolgabiróját, hogy miután az 1871 : 53. és 55. t. czikkek életbe léptek, miután a nagy-enyedi kir. törvényszéknél az béri per folyamatban van, — «a volt urbéres közönség fletménykiadása iránti kérelmét az 1871 : 53. tcz. 37. §.s az 1871 : 55. tcz. 28. §. alapján az illetékes birósághoz utasitsa», — és midőn a végrehajtás iránt a kérés csakgyan beadatott, — fenebbi alapon 6771/1874. sz. a. kérelmek elutasittattak, mely végzés azonban semmiségi panszszal egybekötött felebbezéssel támadtatván meg, végleges határozathozatal végett a m. kir. belügyminiszteriumhoz felterjesztetett. Az 1875. febr. hó 17-én 2997. sz. alatt ke belügym. határozattal az alispáni végzés helyben hagtván, — a volt urbéres ügyvéd MORSCHER által a balásfalvárás-birósághoz folyamodtak a végrehajtás eszközlése vétt, — honnan elutasittatván, e határozat ellen a nmlgu my. kir. Curia, mint semmitőszékhez folyamodtak, — és szint elutasittattak az 1876. april 20-án 6132. sz. a. kelt hatzattal, melyből kiemeljük a következőket:

«a semmiségi panasz elvettetik, mert uri szolgatatások alatt, melyeknek hátralékai az 1871 : 53. tcz. 8 §. 2-ik bekezdésének értelmében sommás eljárás utján jtandók be, oly tartozások értetnek, melyeknek behajtásán földesurak jogositvák, nem pedig azon haszonvételek, yeket a volt jobbágyok a földesurnak erdeiben legeltetés vagy faizás által 1848. év előtt élveztek; a kereset teh melylyel olynemü haszonvételek behajtása czéloztatik, met et a volt jobbágyok 1848. éven innen bizonyos idő alatt m élvez-

tek, az idézett 1871 : 53. tcz. 87. §. második bekezdésének rendelése alá nem esvén és igy sommás utra nem tartozván, — helyesen lett a sommás biróság által illetéktelensége miatt visszautasitva, hozzájárulván még az is, hogy a volt jobbágyokat magánügyeikben a község, illetve a községet képviselő előljáró nem képviseltetvén, a kereset törvényes képviselet hiányában is szenved».

A kis-csergediek képviselője ezen döntvényre hivatkozva ismét a maga alispánjához folyamodott, kérvén a végrehajtás elrendelését, — mely kérés, — miután ez ügyben már jogérvényre emelkedett belügyminiszteri határozat (2997/875. sz. a.) létezett, — az ügyfolyam részletes leirása és felfejtésével, — utasitás adás végett, — a belügyminiszteriumhoz terjesztetett fel, — honnan 1876. deczember hó 17-én 53,052. sz. a. a következő válasz adatott:

«kijelentetik a megye közönségének, hogy miután az 1871 : 53. 54. és 55. tcz. megalkotása folytán a volt földesurak és urbéreseik között fennállott viszonyból felmerülő mindennemü vitás kérdések feletti intézkedés a biróságok hatáskörébe tartozik, a fennforgó panaszos ügyben czélba vett közigazgatási hatósági eljárás, illetőleg végrehajtás helyt nem foglalhat; ami egyébiránt a politikai hatóság illetékességére nézve az idézett jelentésben felhozott azon körülményt illeti, miszerint a folyamodók panaszos ügyében ez évi 6132. számu semmitőszéki határozatban kimondatott, hogy a szóban levő panaszos ügy sommás utra nem tartozik, megjegyeztetik, hogy ezen kijelentésből még nem következtethető az, hogy az ily ügyekben való intézkedés a biróságok hatáskörébe egyáltalában ne tartoznék.»

Tekintve, hogy az 1871 : 53. tcz. 87. §. határozottan mondja: «Mindazon tárgyakra nézve, melyekről a jelen törvény rendelkezik, a birtokállapot fenntartása addig, mig a rendes biróság érdemlegesen határozna, ezentul az 1868 : 54. tcz. 93. szakaszának *i)* pontjában kijelölt biróság előtt és eljárás utján eszközlendő», — kétségtelenül helyes a belügyminiszterium utasitása. Másrészt azonban tekintve azt, hogy az 1848. előtti statusquo az illetékes közigazgatási hatóság utján megállapitva s a határozat végrehajtva volt, — mindazonáltal ez tekintetbe nem vétethetvén, felperesek a roppant költséggel és idővesztéséggel megnyert ügyöknek az id. tcz. 27. §. alapján való ujabb peres folytatására lettek kényszeritve, — lehetetlen az 1871 : 53. tcz. hiányosságát és homályosságát korholnunk.

Ez eset is bizonyitja ujabbkori codificationk gyengeségét és a jövőre nézve nagyobb óvatosságra, a viszonyok alaposabb tanulmányozására int.

Török Bertalan,
megyei főjegyző.

A nagyváradi ügyvédi kamara 1876. évről szóló jelentése.

Az 1874. XXXIV. t. cz. §-aiban előirt kötelességünknek megfelelőleg, a lefolyt 1876-iki ügykezeléséről szóló évi jelentésünket van szerencsénk a következőkben előterjeszteni.

Mult évi jelentésünkben kifejezést adtunk azon hitünknek, hogy a kamarai intézmény fennállása és müködése további folyamában, életképességét mindinkább-inkább igazolandja s azon reményeknek, melyek az ügyvédi kar tekintélyének emelése, a szellemi érdekegységen nyugvó solidaritás megóvása, s egyfelől a jogellenes cselekmények megfenyitése, de másfelől a jogos érdekek megvédése tekintetében létesitéséhez füződtek, mielőbbi valósulását eredményezendi. A csalódás bizonyos nemét kell elismernünk. A gyakorlat e reményeknek nem látszik igazságot szolgáltatni. Tagadhatlanul közöny, ha nem ellenszenv kezd nyilvánulni a kamara intézmény irányában, épen azok között, kiknek az intézmény erkölcsi s anyagi támogatása első sorban kötelességük volna, holott az autonomicus jogalapon szervezett testület életerejét legfőképen tagjai támogatásából, a czélegység iránti érdekközösség érzetéből meritheti.

E kedvezőtlen jelenség oka nézetünk szerint két körülményre vezethető vissza.

Egyik az ügyvédrendtartást tartalmazó törvény szükkeblüsége s egyoldalusága.

E törvény valóban nemcsak a bizalmatlanságnak, hanem az odiumnak egy nemével az ügyvédi kar ellenében alkottatott; azon elfogultság jellemezte a törvényhozást, hogy minden ügyvéd kivétel nélkül bűnbak, kiben, miként a vallási dogma az eredendő bűnökről tartja, a jogellenességrei hajlam természetszerüleg rejlik, azért az ügyvéd és fele között felmerülő viszályban csak előbbi lehet vétkes és csak az utóbbi érdekeit kell a törvény szigoru intézkedéseivel biztositani és körülsánczolni.

Bátrak vagyunk kérdezni, van-e az 1874. XXXIV. t. czikk szabályaiban csak egyetlen-egy intézkedés, mely az ügyvédek jogos érdekeit megóvná, vagy biztositaná? nem illusió-e annak «az ügyvédek jogai és kötelességeiről szóló egész V-ik fejezete a «jogok» tekintetében, mely fejezetnek 17 §-ából 16 csak a kötelességekről beszél; egyetlenegy, a 38. §. szól jogról, azon jogról, melyet nem szükséges §-ba foglalni, mely az ügyvédi hivatás természetszerü legprimitivebb jogosultsága, hogy t. i. az «ügyvéd jogositva van feleket képviselni».

Azon egyetlen jog, mely a törvényben még mint törvényjavaslatban legalább benn foglaltatott, hogy az ügyvédnek a megitélt perköltségek erejéig megtartási joga legyen, vagy a követelt, de biróilag meg nem itélt költség erejéig birói kézhezi letételt eszközölhessen: a már hangsulyozott szűkkeblüség folytán kimaradván: az ügyvéd részére a törvény által biztositott jogok értéke egyenlősithető azon állampolgári joggal, melynek tréfásnak látszó definicziója; «születni, adót fizetni s meghalni».

S a mint nem védi meg e törvény az ügyvédnek jogos érdekét feleivel szemben, ép ugy igen csekélyre devalválható azon félrendszabály, mely az ügyvédi kamaráknak a törvényhozás bizalmatlanságából megcsonkitott szűk hatáskört enged. Azon panaszok felett, melyek ügyvédek s feleik között felmerülhetnek, egyedül az erkölcsi elégtételt nyujtó fegyelmi biráskodás tartozik a kamarához. Egyéb a gyakorlati életben legtöbbször előforduló s az ügyvédi rendtartás 44., 46. és 48. §-ába ütköző cselekvények, melyek legtöbbször fegyelmi vétséggel is összekötvék, már a trvszékek birálata alá tartoznak: miből igen sokszor illetékességi kérdések merülvén fel, a panaszkodó fél ez indokból gyakran elutasitandóvá lesz, s igy sérelmeit oly későn orvosolhatja, a mikor már azokért a nyert elégtételben recompensatiót nem talál.

Az ügyvédi kamara jogköre tehát egyszerű fegyelmi hatalom, melynek hivatása egyedül abból áll, hogy törvényes kötelesség ellen vétő tagokat megbüntesse. Igen helyesen! De óhajtandó, helyesebben joggal követelhető volna, hogy azon hatóság, melynek pénzügyi fennállhatását a tagok kényszerü megadóztatása biztositja, necsak a legtöbbször alaptalanoknak bizonyuló, s megtorlás nélküli meghercze-hurczálást eredményező panaszok fölött itéljen, hanem autorisált hatalom legyen, az ügyvédek jogos érdekei megvédésében is.

Igy p. o. az ügyvéd és fél között egyesiségileg el nem intézhető dij megállapitási kérdésekben sokkal helyesebb volna, ha a kamara s nem a biróságok jogosittatnának az egyes dijtételek megállapitására.

Az ügyvédek ez iránybani jogos érdekeit sokkal inkább biztositva látnók, mintha az, az olysokfelé ágazható különféle birói felfogásra bizatik. Óhajtandó volna továbbá, bizonyos megtorlási, vagyis elégtételi hatalom gyakorlására is

feljogositani a kamarákat, azon panaszkodók ellenében, kiknél sokszor nemcsak a panasz alaptalansága, de a roszakarat is constatálható.

Nem czélunk ezzel a jogos panaszkodást meggátolni, vagy épen visszarettenteni, sőt épen az elkövetett jogsérelem minél könnyebb megorvoslása elvéből nem helyeselhetjük azt sem, hogy a nem az állam nevében müködő, attól fizetést nem huzó kamarához beadott kérvények, bélyegkötelezetteknek mondattak ki, valamint, hogy az oly sokszor alaptalanul bepanaszolt ügyvéd bélyeges beadványon s adatokkal kénytelen önigazolását megtenni: hanem a cuique suum elvénél fogva az igazság követelményekép tünik fel előttünk az alaptalan, vagy épen roszakaratulag panaszkodó elleni elégtételnyujtás. Az alább hivatolandó kimutatás bizonyitja, hogy a lefolyt 1876-ik évben is 47 benyujtott panasz közül 37 megszüntetési határozattal láttatott el, s igy a fegyelmi eljárásnak meginditására sem tartatott alaposnak.

Pótlandó volna még továbbá a kamara hatásköre mindazzal, miket az ügyvédi rendtartás a tvszékek hatáskörébe utal, természetüknél fogva pedig az ügyvédi kamarák által is elláthatók volnának; valamint feloldandó volna azon gyámkodás alul, mely reá a kir. ügyészség tulterjedő beavatkozási joga által gyakoroltatik.

Másik körülmény, mely a kamarák müködésére, különösen a szellemi munkálkodás terén oly zsibbasztólag hat, az általános nyomott viszonyokban rejlik. Az ipar és kereskedelmi üzletek pangása, az egymásután következő termékelen évekszülte egyetemes vagyoni hanyatlás a társadalom minden osztályát s közöttük az ügyvédeket is érzékenyen érintette. A kenyérkeresés köznapi gondjai, kettős mérvben kényszeritik ma az ügyvédet magát folyton, sokszor küzdelemteljes s jutalmazatlanul maradó teendőinek, a munkásság egész odaadó szorgalmával szentelni, a nélkül, hogy maradna ideje azon magasab szellemi munkálkodás terén is betölteni hivatását, mely pedig közvetlenül az egyetemes közjó, közvetve saját érdekeik előmozditására is tényezőül szolgálna.

Igen! az anyagi nyomott helyzet bénitólag hat a szellemi müködésre, s hogy az előbbi sujtja osztályunkat is, elég ismérvül szolgál azon hátrányok összege, melyek az évenkinti tagsági dijak tekintetében a mai közgyülés egyik tárgyát tevő pénztárnoki jelentésben felmutatvák.

Ez utóbbi jelenségek a körülmények hatalmában feküvén, azok jobbrafordultát ugyanazok változtától kell remélnünk.

Az ügyvédi rendtartás hiányai ellenében felhozott fentebbi okainkat, azonban bár azok távolról sem ölelik fel mindazon ujitásokat, melyek a nehézményezett törvényen teendők volnának, igy p. o. hiányos az 58. §-ban szabályozott illetékességi kérdés az esetben, midőn az ügyvédnek a fél ellen peres és nem peres ügyekből van munkadijbeli követelése; helytelen értelmezésre adott okot a nmgu legfübb itélőszéknek ugyan-e törvény 101. §-sa, mely nézetünk szerint hibásan — ugy értelmeztetett, hogy a fél ügyvédi ellenjegyzés nélkül még feljelentést sem tehet — jelezni kivántuk nemcsak azért, hogy a baj forrásaira rámutassunk, hanem egyszersmind felkérjük nagyméltóságodat, hogy azon magas állásánál fogva, mely az igazságügyi reformok létesitésére czélzó törvényjavaslatoknak nemcsak benyujtására, hanem annak törvénynyé emeltetésére legilletékesebbé s leghivatottabbá teszi, az ügyvédi rendtartásnak a fenti irányban, s átalában az ügyvédi kar függetlenségének szellemi s anyagi érdekeink előmozditását biztositó megváltoztatását, törvényhozásilag eszközölni méltóztassék.

Fel kell szólalnunk még, bár ez nagyméltóságod intézkedéseire vonatkozik, azon irányzat ellen, mely a kamarákat bureaukratikus szerkezetü apró jelentőség nélküli administrativ teendőkkel elhalmozni kivánt hivatallá minősitené, s ez által lassankint absorbeálná azon függetlenséget, mely daczára bizonyos administrativ függésnek, melyben a kamara a magas igazságügyministeriumhoz áll, e vonásaira oly sokat tartó ügyvédi karnak mindenkor féltett kincsét képezi.

Az ügyvédi kamaráknak még a szükkeblü s szabadelvütlen ügyvédi rendtartás 19. §-ában körvonalozott hatásköre kétségtelenül autonomicus jelleggel bir, mely tehát kizárja a folytonos minutiositásoka menő felügyeletet, s értéktelen meddő számonkérés és kimutatásokkali zaklatásokat.

Másnak valóban, tisztelettel bár, de őszintén kimondjuk, nem nevezhetjük azon 26677/876. sz. a. leirattal követelt kimutatásokat, melyek 166 rovatának kitöltése léleköző munkának s szerintünk teljesen fölösleges és czélnélküli dolgozatnak tekinthető. A törvény szerint nem lehet más kötelességünk, mint évi jelentésünk során főbb vonásokban feltüntettni az ügykezelést s a fegyelmi eljárás főbb mozzanatait.

Elismerjük, hogy statisticai szempontból bizonyos átalános kimutatások szükségesek, s ily czélu feladatnak szives készséggel teszünk eleget, de arra kérjük nagyméltóságodat, hogy a kamarát ily terhes, sőt kivihetlen rubrica-dolgozat teljesitésétől felmenteni méltóztassék.

A székhelyünkön létező biróságok müködéséről való jelentésünk csak viszhangja lehet mult évi felterjesztésünknek. Rendesen ugyanazon ok, ugyanazon okozatot eredményezi. A járásbiróságnál rendkivül lassu az ügymenet, a hátralékok inkább szaporodnak, mint kevesbednek, s ez irányban javulást mindaddig, mig az, e vidék jelentékeny ügyforgalmának, s a jó és gyors igazságszolgáltatás igényeinek megfelelő személyzetszaporitást nem nyerend és mint mult évi jelentésünkben is érintők, a bagatell-ügyek hatásköre alul ki nem vétetnek, épen nem remélhetünk.

A helybeli kir. trvszéknél a tavaly is jelzett kielégitő eredményt constatálhatjuk. A biróságokra nézve sem helyeselhetjük azonban, s az igazságszolgáltatás magasabb érdekeinek sajnos megröviditésével járónak tekintjük a kimutatások hasonló minutiókba menő összeállitásával való megterheltetésüket, mely azt eredményezi, hogy az év első két hónapjában ugy a birói kar, mint a kezelő személyzet a folyó ügyektől elvonatva, magát egészen a kimutatások készitésének kénytelen szentelni. Legyen szabad továbbá ez alkalommal a felekre, s az ügyvédekre sérelmes két eljárás ellen felszólalnunk, s nagyméltóságodnak e tekintetben administrativ intézkedését kikérnünk.

Végtelenül terhes, s a perlekedést a bélyeg és egyéb illetékeken kivül rendkivül megdrágitja a hirdetések sokfélesége és magas dijaztatása. Addig is mig a perrendtartás e részben igaztalan intézkedései a perlekedő feleknek méltányos előnyére megváltoztatnak, kérnénk utasitani a biróságokat, hogy a *hirdetményeket lehető legrövidebb szövegezésekkel szerkeszszék*, hogy *ekkint az ugyis alig elviselhető költséges perlekedésen némileg segitve legyen.*

Rendkivüli visszaéléseket követ el a kezelő személyzet az ügyvédek ellenében a leletezések által. Gyakran történik, hogy *ügyvédekre vétetik fel a lelet, okmányok után melyekért az illető fél lenne leletezendő, vagy ügyvéden követeltetik itéleti százalék, mely pedig az illeték-szabályok rendelkezése szerint a félre volna vetendő.* Ezenkivül méltányosan követelhető volna az ügyvédek által, hogy időnkint közszemlére kiiratnának az illető hivatal-helyiségben azoknak nevei, kik bélyeg-illetéket beszolgáltatni tartoznak, s csak ennek nem teljesitése után lehetnének megleletezendők. S mily számtalan aztán még az az eset, hogy leletek vétetnek föl az ügyvédek s felek zaklatására, hol annak semmi törvényes alapja nincsen.

Törvényjavaslatok iránt való véleményadásra ez év folyamán *egyedül* a telekkönyvi javaslatra nézve hivattunk fel. Mily részben feleltünk meg e felszólitásnak, mily mérvben járulunk szerény véleményezéseinkkel mi is a tulajdon biztossága s a nyilvános hitel alapelveire fektetett korszerü telekkönyvi törvény alkotásához: felterjesztendő jelentésünkből kegyeskedik nagyméltóságod meggyőződést szerezni.

De ezzel kapcsolatban nem hallgathatjuk el ama észrevételünket, hogy az ügyvédi *kamarák más igen fontos törvényjavaslatokra nézve is felhivandók lehettek volna véleményezésre. Igy p. o. a büntető törvényjavaslatnál, vagy a törvényhozási tárgyaláson részben már tulment uzsora törvényjavaslatnál.* Az előbbivel összefüggésben óhajtandó volna nagyon egy rendszeres, a *szabadelvüség és védelem szabadság* szellemében alkotott büntető eljárás behozatala, mely egyszersmind ledöntse az egyenlőtlenség azon nagy válaszfalát, mely a vádló és védő ügyvéd között a most divó eljárás szerint fennáll. Volt reá eset s — természetesen a mostani eljárási szabályzat mellett — folyton leend rá eset, *hogy a vádló ügyészség a befejezett vizsgálat után sem engedte meg a védőügyvédnek végtárgyalás előtt védenczével tanuk nélkül értekezhetni.* Hogy ilyen eljárás igazságtalan volta mellett, az *ügyvédi kar tekintélyét is sérti és mélyen megalázza, nem szükséges indokolni.*

Óhajtva várjuk végül a p. perrdt. novelláris módositását, mely annak hiányain segitni volna hivatva, ugy az átalános magyar polgári törvénykönyv mielőbb leendő megalkotását.

Bár az ügymenetről a kimutatás a leküldött rovatos jegyzék rubrikáiban részletesen kitüntetve van: e jelentésünkben is összeállitjuk annak főbb mozzanatait.

Az ügyvéd-kamarai tagok száma az 1876-ik év végén: 162. Uj felvétel történt 14; *kitöröltettek: a*) elhalálozás: 4. *b*) lemondás: 3. *c*) átlépés: 1. *d*) más okból 1.

Az ügyvédjelöltek száma 1876. év végén összesen 37. Kilépett az azelőtt bejegyzettekből 29. Az igtató-könyv tanusitása szerint összes ügydarab 1876. évben: 735. Elintéztettek mindannyian. Panaszok érkeztek ugyan ebben az évben: 47. Ebből megszüntetési határozattal elláttatott 37. Fegyelmi vizsgálat rendeltetett 3. Folyamatban van 7. Ezekben teszszük tiszteletteljes jelentésünket. A nagyváradi ügyvédi kamarának 1877. évi január hó 28-án tartott közgyüléséből. *Ritoók Zsigmond*, elnök. *Márkus Lajos*, titkár.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kimutatása

a magyar királyi Curia mint legfőbb itélőszéki osztály összes beadványainak, elintézéseinek és hátralékainak az év végével.

I.

A magyar királyi legfőbb itélőszék ügymenetének kimutatása 1876-dik év végével.

1875-dik év végével maradt	540
1876-dik évben bejött	23,797
Összesen	24,337
1876-dik évben elintéztetett	23,782
1876-dik év végével maradt	555

Összehasonlitás.

1876-dik évi beadványok összege	23,797
1875-dik évi beadványok összege	22,648
Több	1,149
1876-dik évi elintézések összege	23,782
1875-dik évi elintézések összege	22,416
Több	1,366
1876-dik évi hátralékok összege	555
1875-dik évi hátralékok öszzege	540
Több	15

II.

Kimutatása a magyar királyi Curia mint legfőbb itélőszéki osztály összes beadványainak, elintézéseinek és a hátralékainak az év végével.

1875-dik év végével hátralékban maradt:

Polgári 357, úrbéri 5, váltó és kereskedelmi, csőd és bányaügyek 26, büntető 152, összesen 540.

Szaporodott 1876-dik év deczember hó végéig:

Polgári 13,103, fegyelmi 463, úrbéri 319, váltó és kereskedelmi, csőd és bányaügyek 713, büntető 9,199, összesen 23,797.

Elintéztetett 1876-dik évi deczember végéig:

Polgári 13,139, fegyelmi 453, úrbéri 316, váltó és kereskedelmi csőd és bányaügyek 722, büntető 9,152, összesen 23,782.

Hátralékban maradt 1876-ik évi deczember végével:

Polgári 321, fegyelmi 10, úrbéri 8, váltó és kereskedelmi, csőd és bányaügyek 17, büntető 199, összesen 555.

Bejövetel:

	Polgári	Fegyelmi	Úrbéri	Váltó	Büntető	Összesen
1876. évben	13,103	463	319	713	9,199	23,797
1873. évben	12,087	209	350	656	9,346	22,648
Több	1,016	254	—	57	—	1,149
Kevesebb	—	—	32	—	147	—

Elintézés:

1876. évben	13,139	453	316	722	9,152	23,782
1875. évben	11,908	209	348	634	9,317	22,416
Több	1,231	244	—	88	—	1,366
Kevesebb	—	—	32	—	165	—

Hátralékban maradt:

1876. évben	321	10	8	17	199	555
1876. évcen	357	—	5	26	152	540
Több	—	10	3	—	47	15
Kevesebb	36	—	—	9	—	—

III.

Összehasonlitó kimutatása a magyar királyi Curia legfőbb itélőszéki osztályának az 1875. és 1876. évi főügykimutatások minden rovataira nézve.

	1875. évi hátralék	1876. évi szaporodás	A beadványoknak számszerinti összege	Az elintézéseknek számszerinti összege	Fennmaradt hátralék	Itéletek			Felfolyamodások			Érdemleges elintézés nélkül				
						helyben-hagyó	megmásitó	feloldó	helyben-hagyó	megmásitó	feloldó	fegyelmi ügyek	ülésben kivül elintéztetett	ülésben, elintéztetett	visszaküldetett per	visszaküldetett folyamodás
1876. év	540	23,797	24,337	23,782	555	15,588	2,346	633	2,131	391	156	249	819	843	463	163
	1874. évi hátralék	1875. évi szaporodás														
1875. év	308	22,648	22,956	22,416	540	14,455	2,171	518	2,264	368	180	40	772	933	493	222
Több	232	1,149	1,381	1,366	15	1,133	175	115	—	23	—	209	47	—	—	—
Kevesebb	—	—	—	—	—	—	—	—	133	—	24	—	—	90	30	59

IV.

A magyar királyi legfőbb itélőszéknek áttekintő részletes ügykimutatása 1876-dik évről.

Bejövetel.

1875-dik évi hátralék 540.

1876-dik év, havában	Polgári	Fegyelmi	Úrbéri	Váltó	Büntető	Összesen
Január	1053	38	66	36	617	1810
Február	880	28	21	60	673	1662
Márczius	1274	42	34	79	945	2374
Április	1064	37	33	57	771	1962
Május	1307	45	29	67	988	2436
Junius	1043	54	20	74	889	2080
Julius	1355	50	14	38	891	2348
Augusztus	1474	19	14	50	836	2393
Szeptember	978	28	24	70	669	1769
Október	967	24	39	66	726	1822
November	815	42	15	48	609	1529
Deczember	893	56	10	68	585	1612
Összesen	13103	463	319	713	9199	23797

Az összes tanácsok évi tevékenysége hó szerint.

Év és hó 1876-dik	Itéletek: helybenhagyó	Itéletek: megmásító	Itéletek: feloldó	Elintézések folyamodványok fölött	Fegyelmi ügyek elleu: hivatalnokok	Fegyelmi ügyek elleu: ügyvédek	Ülésben	Ülésen kivül	Visszaküldött: per	Visszaküldött: folyamodás	Érdemleges	Curens	Összesen
Január	933	144	34	160	—	9	61	72	31	15	1280	179	1459
Február	1174	177	40	244	1	4	73	62	26	11	1640	172	1812
Márczius	1393	208	48	235	3	43	73	79	41	21	1930	214	2144
Április	1067	173	39	172	6	21	75	59	38	17	1478	189	1667
Május	1770	278	69	309	4	14	92	96	54	15	2444	257	2701
Junius	1363	186	53	217	1	14	63	85	44	11	1834	203	2037
Julius	1096	130	37	145	5	21	48	53	28	10	1434	139	1573
Augusztus	877	166	23	82	2	24	41	46	17	5	1164	109	1273
Szeptember	1125	172	42	236	2	—	59	65	39	17	1577	180	1757
Október	1562	222	89	322	3	1	74	54	55	11	2199	194	2393
November	1808	270	93	275	4	31	81	96	48	12	2481	237	2718
Deczember	1430	220	66	281	9	27	79	76	42	18	2033	215	2248
Összesen	15588	2346	633	2678	40	209	819	843	463	163	21494	2288	23782
	18567				249		2288				23782		

Elintézés.

1876-dik év, havában	Polgári	Fegyelmi	Úrbéri	Váltó	Büntető	Összesen
Január	811	24	12	58	554	1459
Február	1043	11	68	44	646	1812
Márczius	1181	67	32	65	799	2144
Április	805	42	24	66	730	1667
Május	1547	41	30	77	1006	2701
Junius	1081	36	31	81	808	2037
Julius	769	50	11	23	720	1573
Augusztus	620	38	2	23	590	1273
Szeptember	942	6	20	79	710	1757
Október	1459	12	33	82	807	2393
November	1552	65	41	57	1003	2718
Deczember	1329	61	12	67	779	2248
Összesen	13139	453	316	722	9152	23782

Konoksági büntetések.

A birságok fokozata	Január	Február	Márcz.	Április	Május	Junius	Julius	Augusztus	Szept.	Október	November	Decz.	Esetek száma	Ezeknek megfelelő birság összege
	havban													
1000 frt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1000
500 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
300 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
200 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100 »	—	—	—	—	1	1	—	—	2	1	1	1	7	700
50 »	1	3	1	3	3	2	3	1	3	4	2	1	27	1350
40 »	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	80
30 »	—	—	—	1	—	—	1	1	1	3	—	—	7	210
25 »	9	5	4	6	11	6	6	1	2	3	3	4	60	1500
20 »	2	4	5	3	5	1	4	2	3	9	3	1	42	840
15 »	1	1	2	—	3	3	—	—	2	2	1	1	16	240
10 »	16	25	15	10	32	9	10	12	10	5	13	5	162	1620
5 »	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	20
Esetek	29	42	27	23	57	22	24	17	23	28	23	13	328	7560
Birságok mennyisége	490	640	430	490	1070	505	510	265	620	1725	480	335		
	forint													

Hátralék.

1876-dik év, végével	Polgári	Fegyelmi	Úrbéri	Váltó	Büntető	Összesen
Január	599	14	59	4	215	891
Február	436	31	12	20	242	741
Márczius	529	6	14	34	388	971
Április	788	1	23	25	429	1266
Május	548	5	22	15	411	1001
Junius	510	23	11	8	492	1044
Julius	1096	23	14	23	663	1819
Augusztus	1950	4	26	50	909	2939
Szeptember	1986	26	30	41	868	2951
Október	1494	38	36	25	787	2380
November	757	15	10	16	393	1191
Deczember	321	10	8	17	199	555
Összesen	321	10	8	17	199	555

Kimutatása a hátralékoknak havi összegekben.

1876-dik év, haváról	Polgári	Fegyelmi	Úrbéri	Váltó	Büntető	Összesen
Január	—	—	—	—	—	—
Február	—	—	—	—	—	—
Márczius	—	—	—	—	—	—
Április	—	—	—	—	—	—
Május	—	—	—	—	—	—
Junius	—	—	—	—	—	—
Julius	—	—	—	—	—	—
Augusztus	—	—	—	—	—	—
Szeptember	—	—	—	—	—	—
Október	—	—	—	—	—	—
November	7	—	—	—	6	13
Deczember	314	10	8	17	193	542
Összesen	321	10	8	17	199	555

Tartott ülések száma a tanácsjegyzőkönyvek nyomán.

1876-dik év, havában	Teljes	Fegyelmi	Polgári	Úrbéri	Váltó	Büntető	Összesen
Január	1	1	58	3	7	31	101
Február	—	1	77	4	5	40	127
Márczius	—	3	95	4	6	40	148
Április	1	2	59	4	5	43	114
Május	—	1	110	6	5	54	176
Junius	—	2	80	4	7	42	135
Julius	—	2	68	2	2	41	115
Augusztus	—	1	64	1	4	49	119
Szeptember	1	1	84	4	5	44	139
Október	—	1	118	3	8	41	171
November	—	2	105	4	8	49	168
Deczember	—	3	96	2	10	43	154
Összesen	3	20	1014	41	72	517	1667

A hátralékok részletezése.

1876-dik év	November haváról	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	Összesen
		Deczember hó																															
		napjára																															
Polgári	7	7	—	—	—	4	4	5	—	1	—	4	3	11	5	12	10	—	7	6	13	19	25	20	—	—	—	50	23	29	56	—	321
Fegyelmi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	8	1	1	3	—	10
Úrbéri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	8
Váltó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	16	—	17
Büntető	6	—	—	—	2	—	2	—	—	4	1	—	—	—	8	5	12	—	7	—	13	—	34	—	—	—	—	32	31	41	1	—	199
Összesen	13	7	—	—	2	4	6	5	—	5	1	4	3	11	13	17	22	—	16	7	27	20	59	20	1	—	1	85	56	73	77	—	555

Kelt Budapesten, 1877-dik évi január 27-kén.

Rósa Károly, kir. tanácsos és főigazgató.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 10. SZ. Budapest, 1877. márczius 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az államczél gyakorlati jelentősége. Dr. Kuncz Ignácz, jogtanár urtól. — Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Ügyforgalmi kimutatások szerkesztéséről. Szarka László kir. jbiró urtól. — A hagyatéki illetékek kiszabásáról Márton Mór k. jegyző urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Igazságügyi rendeletek.

Az államczél gyakorlati jelentősége.

III.

Annak bizonyitása, hogy a jogállam nem az egyénnek, hanem az emberiségnek eszméjéből származtatott jogot van hivatva foganatositani, s igy annak hatásköre nem szoritható azon jogra, melyet a biró véd; sőt inkább a kormányzás is végelemzésben a jogállapotra irányul, némelyek előtt elméleti gondolat-füzésnek, s gyakorlatilag haszontalannak tünhetik föl azon okból, mivel bármily sokan lelkesednek még ma is a mult század bölcsészete által fölállitott, s az individualismusnak alárendelt jogállamért, mégis igen kevesen vannak az elméletben is, a gyakorlatban pedig senki sincsen, kik végső consequentiáit azon elméletnek kimeritenék, és bár az ő álláspontjukból nem következetesen, de különben igen helyesen elismerik, hogy az állami hatáskör a nemzetgazdászatra is kiterjed. Az egyéni jogbátorlétet és egyéni jólétet mint kettős államczélt összekötő elmélet a gyakorlatra üdvösen hat, de azon ellenmondást foglalja magában, hogy formai jogvédelmet és vagyoni jólétet mindenkinek egyenlő mértékben adni lehetlen, mert a formai jogvédelem a vagyoni egyenlőséget, a vagyoni egyenlőség pedig a formai jogvédelmet kizárja. Azt pedig, hogy egyiknek több, másiknak kevesebb jólétet nyujtson az állam, az emberiség szempontjából igazolni könnyen lehet, de az individualismus szempontjából soha.

Habár tehát a Kant-féle jogállam végső consequentiái a gyakorlati életét közvetlen nem is fenyegetik, mégis mivel a téves elméletek mindig fogalomzavart szülnek, s ezen fogalomzavart a gyakorlati tapintat nem képes mindig kikorigálni, s általán minden következetlenség azon káros hatást szüli, hogy a népöntudatban a meggyőződés szilárdságát megingatja, s igy épen a jogállapotot (formai értelemben is) veszélyezteti, ennélfogva a fönti okoskodás mégis olyannak látszik, mely nagy fontosságu gyakorlati érdekekre vonatkozik.

Azonban kétségtelen, hogy az individualismus második elméletének, az egyéni jólétért létező államnak birálat alá vétele sokkal közvetlenebb veszélyekkel áll szemközt, s igy gyakorlatilag is sokkal fontosabb, főleg napjainkban, midőn a vagyonszerzés és a vagyoni jólét emelése utáni vágy ép ugy heves szenvedély igen sok embernél, mint a vagyoni emelkedés lehetlensége, vagy meghiusulta által okozott keserüség másoknál, s midőn e kettős szenvedély az emberek jelentékeny részének politikai meggyőződésére csaknem korlátlan befolyást gyakorol. Az egyéni jólétért létező állam mind logikailag, mind lélektanilag socialismus és communismusra vezet szükségképen. Hasztalan mondjuk az embereknek, hogy saját hasznukat roszul fogják föl. Ha az államczél az egyéni jólét, mindenki egyenlően akar ezen jólétben részesülni. Egyfelől az ész nem fogadhatja el azon sokszor használt argumentumot, melylyel a hibás theoriákat védeni szokás, hogy t. i. a végső consequentiáig soha sem kell azokat vinni, mert a jó theoriának végső consequentiája is jó, s a theoriának ily határozatlan korlátolása magát az egész theoriát határozatlanná teszi,[1] másfelől a communisták és socialisták határozott és következetes emberek, kik elméleteik eredménye gyanánt fennen hirdetik azt, mit más elméletek védői ellen ezek visszariasztása végett érv gyanánt fölhozni szokás (pl. anarchiát), kik dicsekesznek avval, mit más elméletek védői elveik következményeül elfogadni borzadnának, bevallani restelnének, s igy nekik hasztalan mondjuk azt, hogy elméletünk végső consequentiájáig ne menjenek. Politikai gyujtogatókat, kik a barbarismus egy uj formáját akarják létrehozni, melyben a tudomány nem fölszabadit, nem épit, hanem bilincsbe ver és rombol, e politikai gyujtogatókat nem tarthatjuk vissza a politikai tapintatra való utalás által elméletünk logikai következményeitől. Hatalmukat, mely az emberek egoismusára van alapitva, csak a logika fegyverei dönthetik meg; ugyanazért soha sem kell oly kiindulási pontot elfoglalnunk, mely ellenfeleinkkel szemközt ellenmondásokba bonyolit bennünket.

Ha az állam végczélja az egyéni jólét, akkor az állam azt, — mint már emlitettük, — mindenkire nézve egyenlő mértékben köteles valósitani. Kitünő tehetségek nemcsak mások fölötti előnyökben nem részesithetők, hanem inkább elnyomandók, nehogy tetterejök mások jólétét fenyegető küzdelmet okozzon, és az államczélt veszélyeztesse. Az erők fejlődésének legfőbb szabálya a szabadság. Ha ezen szabályt alkalmazni nem akarjuk, akkor más nem marad hátra, mint a szervezés ürügye alatt megölni az erőfejlődést; mert abból, a mi él, gépet csinálni nem lehet.

A jóléti állam két tételre vezet: *a)* hogy a jólét mindenkire nézve egyenlő mértékben valósittassék, és *b)* evégett az erők szabad fejlődése, vagyis az egyéni szabadság megsemmisitessék. E két tétel pedig a communismus lényege.

Ha az állam az egyénnek eszköze, akkor alá is van vetve az egyén eszméjének; mert ez a czél és eszköz természetes viszonya. Az egyén eszméje pedig föltétlen egyenlőségre tanit. A középkor az individualismus viharos nyilvánulásának kora, s azért van, hogy e kor, mely az egyéniségnek elismerést és érvényt vívott ki, mégis az egyén eszméjének megtisztult fölfogására nem jutott, mert különben nem türte volna a szolgaságot. Ámde a középkorban is azok számára, kikben az egyén el volt ismerve, az egyenlőségnek igen nevezetes formái léteztek: igy a lovagi intézmény, mely a hűbéri aristokratia különböző fokozatait egyenlő szabályoknak vetette alá és egyforma eszmék által csatolta össze. «Der Herzog und König verschmähten den

[1] Mint a határozatlan kivétel sokszor a szabályt a törvényhozás mezején; a mi lehet ügyes gyakorlati politika (cas royaux határozatlansága, Schäffner i. m. II. 268.) de semmi esetre sem törvényhozás-politikai elv (de l'espritdes lois L. 29. Ch. 16.)

Titel Miles, oder Chevalier nicht; sie mussten dieselben Stadien durchlaufen, wie der Sohn eines gewöhnlichen Lehnbesitzers.»[1] Utalunk továbbá a pair-ség intézményére, melyben az egyenlőség elve oly messzire ment, hogy mind a birói tekintélyt, mind az állami tekintélyt megsemmisitette.[2] Hol az ember, mint ilyen elismertetett, ott mindig egyenlőségérti lelkesedést találunk, akár a legszentebb igazságok, akár a legnagyobb tévedések érették el az egyenlőség utján. Minél magasabb szempontból tekintjük az egyéniséget, annálinkább következik abból az egyenlőség: isten előtt és a természet szempontjából mindnyájan egyenlők vagyunk. Nincs az ember eszméjében egy szikrányi argumentum arra, hogy az egyénnek föláldozott állam egyiknek több másiknak kevesebb jólétet adjon.

«Igen», mondják a jóléti állam hivei, «de az eszély magának az egyéni jólétnek szempontjából vagyoni különbséget parancsol. A communismus és socialismus nemcsak a culturát, hanem az egyéni jólétet is megsemmisitené.»

Tökélyetesen igaz; de vajjon elfogadható-e oly elmélet, melynek alapelve és kiviteli módozata közt ily éles ellentét van; és vajjon az egyéni jólét által eszélyességi szempontból követelt vagyoni különbség magában foglalja-e a különbségek azon fokát, mely a cultura által parancsoltatik. Ha a végczél az egyéni jólét, akkor nem czélszerübb-e vágyainkat, szenvedélyeinket, szükségleteinket s azzal műveltségünket is tetemesen alábbszállitani, s a nyugalom és béke verőfényében sütkérézni? De vajjon hova jutna igy a polgárosodás? Az önsegély ugyan ép ugy szükséges az egyéni jóléthez, mint a tornászat a test egészségéhez; de vajjon az egyéni jóléthez szükséges megfeszitése az önsegélynek, elég-e a polgárosodás előbbre viteléhez? Valamint zsákot hordani hasznos foglalkozás, de épen nem tornászat: ugy az önsegély, ha arra magasabb szempontból rakunk terheket, már nem pusztán az egyéni jólétnek eszköze, sőt azzal az egyéni jólét néha megforditott arányban van. Az egyéni jólét nagyon fontos eszköze az államnak, de soha sem czélja.

Különben bármennyit okoskodunk is, az embereket az eszély nevében meg nem győzhetjük annak ellenkezőjéről a mi fölállitott elveinkből logikailag következik, főleg ha az emberek e következményekre azoknak minden veszélyessége daczára még hajlandók is. Milliókra megy azok száma, kikben a korlátolt ész erős individualismussal párosul, kik annálinkább akarják érvényesiteni azon tulajdonságokat, melyek mindenkiben egyenlők, minél kevesebb jutott nekik abból, mi által egyik ember a másik felett kitünik. Az ily hajlamokat nem szítani, hanem korlátolni kell. Ámde semmi sem szítja azokat jobban, mint az egyéni eszközzé tett állam, semmi sem korlátolja jobban, mint magasabb czéloknak a népöntudatban kifejtése. Nagyon veszélyes azt mondani az embernek: «mivél ti egyéni jólétre törekedtek, tehát az állam is az egyéni jólét eszköze; az állam csak arra van, hogy boldogok legyetek.»

Az egyén saját boldogságára törekszik, mi alatt egyik ezt, másik azt érti, és az eszközök is, melyek ama boldogság elérésére használtatnak, igen különfélék. Oly tények ezek, melyeket a politikusnak nem szabad egy pillanatig sem feledni, nem szabad egy pillanatra sem megfeledkeznie az egyéni hajlamokról; de azért államczél gyanánt az egyéni boldogságot a politikus ne tekintse.

Nem puszta szójáték az, hogy az állam az egyéni jólétet mint eszközt, és nem mint czélt emelje. Mert a czél szerepe absolut, az eszközé relativ. A czél semminek sem enged, és annak minden alárendelendő. Az eszköz más czélszerü eszközök által korlátoltatik. Egészséges nemzetgazdászat nélkül valódi egyéni szabadság nincs, s igy a polgárok nem tölthetik be a polgárosodás előmozditására irányuló emberiségi hivatásukat Ha tehát az állam az egyéni szabadságot emberiségi szempontból védi a nemzetgazdászat egészséges fejlődésére hatnia kell. Ámde a tettleges (nem puszta formai) egyéni szabadságnak nemcssk a jólét, hanem az ember tettereje is képezi föltételét. Hol erély és bátorság nincs, ott valódi szabadság sincs. A tetterőt pedig baj és küzdelem aczélozza meg. Tehát nemcsak a jólét, hanem a jólétben előforduló hiányok is emelik az egyéni szabadság kifejlődését. Bizonyos foku nélkülözés is szabadságra tanit, miként a tulságos nélkülözések az erőt megtörik, szoigaság és kétségbeesésbe visznek. Ha a modern államnak nem is lehet hivatása, hogy a jólét körébeni oly hiányokat, melyek tettre ösztönöznek mesterségesen (mint Sparta) létrehozzon, másfelől az sem lehet az államnak hivatása, hogy azon hiányokat mindenkire nézve, egyenlően és egészeu megszüntesse; mert ekkor az államczélra vezető eszközök egyikének minden egyebet föláldozna. Vegyünk egy hadsereget: a jó élelmezés a hadsereg győzelmét megkönnyiti; de még soha sem győzött oly hadsereg, mely az evést-ivást czél gyanánt tekintette; ellenben éhséget szenvedett katonák homlokát már gyakran övezte babér.

A tudományra nézve nem kötelező, de a politikusra nézve nagy jelentőségü azt tudni, mit tart az emberek többsége az állam czéljának. Csakhogy e tekintetben nem az irányadó, mit az emberek egyenkint, magán-életök látköre által elszigetelve, hanem azt, mit a népek a maguk egészében felelnek. Alig szenved kétséget, hogy az emberek egyenkint megkérdeztetvén, azoknak tulnyomó többsége az államot egyéni eszköznek mondaná — legalább napjainkban. Kérdezzük a történet szinpadán a népeket, és egészen ellenkező feleletet nyerünk. Az ókor az államnak, mint végczélnak áldozza föl magát; a közép és uj kroban minden nagy esemény mozgató erejét emberiségi eszmék képezik. Utalunk a keresztes hábornkra, melyekben az európai emberiség mint egész mintegy öntudatra jő; utalunk a renaissance-ra, a humanisták és obscuransok küzdelmeire, a reformatióra, a mult század bölcsészetének gyakorlati horderejére; mindezek ember-milliókat lelkesitettek, és mindezek az emberiség szellemi életének voltak ugyanannyi lendületei.[1] Szomoru a reformatió háboruinak története, szomoru azon emberi végzet nyilvánulása, hogy a vallásszabadság csak vérrel áztatott földből sarjadhatott föl; de ne feledjük, hogy midőn az európai emberiség a harczmezőn és diplomatiai téren két táborra oszlott, emberiségi eszmék ülték diadalukat, hogy a szakadás csak azért volt, miszerint annál bensőbb legyen később a solidaritás. — Miként más a vizcsepp, mely a falevélen reszket, más a vizcsepp, mely a tenger hullámának alkatrészét képezi: ugy az egyén is más, ha őt elszigetelve tekintjük, és más, ha a néptenger hullámzásában nagy dolgokat alkot.

Még egy bizonyitékot hozok föl annak megmutatására, hogy bármily önző az ember egyenkint, mégis mint nép-egész mindig magasabb eszmékért lelkesül: névszerint azon nagy erkölcsi erőt, melyet az alkotmányoknak a történeti fejlődés, a népeknek ezek történeti emlékei adnak; mert ezen erő fön nem állhatna, ha a népek szive felett az egyéni jólét uralkodnék. Igen tanulságos e tekintetben BAGEHOT WALTER azon figyelmeztetése, hogy a történetileg kifej-

[1] SCHAEFFNER i. m. II. 162. l.

[2] A birákat a vesztes fél a pair-ségnél fogva párbajra hivta: «que juger c'était combattre». (MONTESQUIEU) — HUGO CAPET kérdezett egy grófot: «ki tett téged gróffá?» Felelet: «Az, a ki téged királylyá.»

[1] «Minden ország humánistái születésre, vagy hazára való tekintet nélkül egymással összeköttetésben álltak. A latin, mely akkor a tudósok és diplomaták nyelve volt, megkönnyitette a közlekedést és megérthetést; élénk levélváltás, mely a hirlapok helyét pótolta, tartá föl az összeköttetést, az irodalmi munkák egy czél felé törtek, és minden nemzet humanistái által közös vagyonnak tekintettek». Egy történész szavai a human tudományok fölvirágzásáról.

létt alkotmányokban mindig két momentumot kell megkülönböztetni: az egyik a régi intézményekben rejlő erkölcsi erő, tehát lélektani hatalom, a másik a modern intézmények tényleges hatalma és külső működése. E két elemet megkülönböztetni kell, de kevés államban (Magyarországban sem) lehet annyira elkülöniteni, mint Angliában; a római köztársaság fejlődésében, melynek phasisaira különben BAGEHOT észrevétele nagy mérvben alkalmazható, sem volt a két elem elkülönitve; sőt ugy látszik még Angolországban sincs annyira elkülönitve, mint azt a nevezett tudós állitja; ugy látszik az angol korona sincsen annyira a történeti emlékek képviseletére szoritva, és a tényleges hatalomtól annyira megfosztva, hogy a két ház egybehangzó követelésére saját halálos itéletét alá irni kénytelen volna,[1] ugy látszik az angol parlament hatalma sem lefelé, sem fölfelé nem ily korlátlan; ha a történeti intézményeket minden tényleges hatalomtól megfosztanánk, akkor lélektani erejöket is csakhamar elvesztenék; afölött is sokat lehet vitázni, mely körülményeknek és mely szellemi állapotoknak kell tulajdonitani a történeti emlékek erkölcsi erejét; de mindig megczáfolhatlan tény marad, hogy ezen erkölcsi erő létezik, és hogy az nem létezhetnék akkor, ha a népek magasabb eszmékért nem lelkesednének; mert a régi intézményekhezi ragaszkodás az anyagi érdekekből nem származhatik; inkább az anyagi érdekek nivellirozó hatásának azon intézmények egy része áldozatul esett. Hogy ezen jelenség daczára is, miként ragaszkodnak a népek régi intézményeikhez, arra nézve elég hazánk történetére utalni; Magyarország a mult században anyagi jólétének föláldozásával mentette meg állami existentiáját és alkotmányát (KAUTZ GYULA: Nemzetgazdasági eszmék története 79. lap); ily áldozat nélkül «az ország most gazdagabb volna, de magyar bizonynyal nem». (DEÁK szavai). Mindezekből világos, hogy az emberek mint nép-egész nem az anyagi jólét, hanem magasabb érdekek által vezéreltetnek. S midőn a népek természetes hajlamai magasabb czélokra irányulnak, vajjon a tudománynak lenne-e hivatása őket az egyéni jólét szük látköréhez bilincselni?

* * *

Fönnebb a communisticus egyenlőséget, mint az egyéni jólét eszközét képező állam logikai következményét, emlitettem. Jellemezem néhány szóval az egyenlőségnek ezen nemét; mert alig van eszme, melylyel több visszaélés és tévedés történt volna, mint az egyenlőség eszméjével.

A communisticus egyenlőség nagyon különbözik az egyenlőség azon nemétől, mely a spartaiaknál volt, miként általán a mai gazdászati és jóléti communismus az ókori politikai communismustól. A spartai egyenlőség az egyént egyenlően föláldozta az államnak a mai communismus az államot az egyénnek áldozza föl. PLATO communismusa is az egyént az államnak áldozta, és nem volt elvi ellentétben az ókori állammal. Nincs ókori állam, melyben a communismus egy, vagy más vonásával ne találkoznánk, miként nincs a communismusnak (sem az ókorinak, sem a mainak) egyetlen elve, mely a mai állammal összeegyeztethető volna. A mai communismus civilisatiónk összes elveivel ellentétben van. PLATO eszményitette az ókori államot, a mai communismus a mai államot mint a legnagyobb roszat megsemmisiteni kivánja.

Korunk communismusának az is sajátságai közé tartozik, hogy az államot az egyénnek ép ugy föláldozza, mint a feudalismus, és az egyént az államnak ép ugy alárendeli, mint Sparta. E mechanikus férczmüben az állam egyéni eszközzé törpül, és az államczélt képező egyén az államnak (tehát a czél az eszköznek rabszolgája lesz; a közjog magánjoggá lesz, de a magánjog megszünik egyéni szabadságot képezni.

* * *

A jelen értekezésben kifejtett okoskodásnak veleje ez:

Az egyénnek emberiségi rendeltetése van. Hogy e rendeltetést betölthesse, illeti őt az egyéni szabadság; mert öntudatos lény csak a szabadság légkörében fejtheti ki erőit. Az állam az egyéni szabadság biztositása végett mindenekelőtt a szoros értelembeni jogot (pl. tulajdont stb.) védi. De egyszersmind *ugyanazon* czélból a jólétet is igazgatja; és arra törekszik, hogy az egyéni szabadság nemcsak a jogélet utján létre jövő törvényeknek oltalma alatt, hanem egyszersmind a nemzetgazdászati természettörvényeknek védpaizsa alatt álljon. Miután az állam mind a formai jogot, mind a nemzetgazdászatot azért veszi védszárnyai alá, hogy az egyéni szabadság formailag és tényleg valósuljon; ennélfogva az állam *jogállam;* de minthogy az egyéni szabadság nem végczél, hanem csak eszköz emberiségi cultur-czélokra, ennélfogva az állam nem az individualismusnak jogállama, hanem emberiségi jogállam, s mint ilyen cultur-intézmény. Az egyéni szabadság biztositása és korlátolása által nyer az állam valódi organicus természetet, melyet az egyéni mindenhatóság ép ugy lehetlenit, mint az egyén megsemmisitése.

Az államhatalom és egyéni szabadság közt a jólét igazgatása szempontjából általános érvényü demarcationalis vonalat huzni nem lehet; e tekintetben a viszonyok concrét alakulása határozza meg az állam jogkörét. Ezen határozatlanságból az egyéni szabadságra háromolható veszélyeket elháritja azon körülmény, hogy az egyéni szabadság formai oldala szigoruan és általában meghatározható. A formai szabadság határait az állam tiszteletben tartani köteles. Csak igen fontos okok juttassák az államnak eszébe, hogy pl. a tulajdon nem czél, hanem eszköz (innen a kisajátitás). Vannak eszközök, melyeket majdnem czélnak kell tekinteni, hogy velök czélt érjünk.

Épen mivel a jogi formák sérthetlenek, az államnak a jólétre vonatkozó hatása közvetett. Ily közvetett hatás pedig csak a társadalmi természettörvények ösvényén lehetséges. E természettörvények tehát nemcsak egyesek ellen, hanem az állam irányában is védik az egyéni szabadságot.

Az állam és társadalom közti ellentétek kiegyenlitésére csak két tétel vezet együtt alkalmazva:

«a jogi formák szentsége»,

«a természettörvények sérthetlensége.»

Dr. Kuncz Ignácz, jogtanár.

[1] WALTER BAGEHOT, német forditás: «Englische Verfassungszustände», 88. lap.

Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból.

E szakközlöny f. é. 1-ső és 2-dik számaiban megjelent czikkeim során tapasztalati adatokra támaszkodva igyekeztem kimutatni, hogy telekkönyvi intézményünk azon felvételi alapokon, melyekre fektetve van, a kivánt czélnak meg nem felel. Ebből az következik, hogy az mindenekelőtt helyesebb felvételi alapra volna helyezendő, hogy végre necsak puszta telekjegyzőkönyveink legyenek, mint minőkkel eddig birtunk s birunk; hanem oly telekkönyveink, melyek a nyilvánkönyvek minden kellékeivel ellátva, az ingatlanokra vonatkozó kölcsönös jogok és kötelezettségek feltüntetése mellett egyuttal ezekre nézve azon biztonságot nyujtsák, melyért e könyvek behozvák, és országos közköltségen fenntartvák.

Továbbá ujjal mutattam arra, hogy a telekkönyvi intézmény reformja, mert erre más irányokban is szükség van, — a polg. törvkönyv szerkesztése és életbeléptetése nélkül czéltévesztett munka volna, hasonlattal élve: rozzant alapu és oldalfalu épület czifra tetőzettel.

*

Sokan ezt az intéző köröken is elismerik; azonban egyszerüen arra utalnak, hogy egy uj helyszinelés költségeit az ország jelenben meg nem birja; a polg. törvkönyv és perrendt. szerkesztése és megalkotása pedig hosszabb időt igényel. Mindkét rendü kifogás elodázó ürügynél egyébnek nem tekinthető.

Nézzünk mindkettőnek szeme közé.

A magánjogi törvényalkotás, illetve rendezésnek a telekkönyvi rendszer törvényesitése, s reconstruatiója előtti szükségességét behatóbban fejtegetni és bizonyitani felesleges; s még a nem szakértő is első pillanatra belátja, hogy mindenekelőtt fixirozni és körülirni kell azon polgári jogokat, melyek, — s azon módozatokat, mik között — és feltételeket, melyek alatt azok telekkönyvi bejegyzések tárgyai lehetnek. Hiszen a jelenlegi telekkönyvi intézmény sem állana fenn nálunk azon alakban, melyben vele bajoskodunk, hacsak vele kapcsolatosan az osztr. polg. törvényeknek arra vonatkozó s részint nyiltan, részint homályosan fentartott intézkedései hatályban nem volnának.

Egyébként is azon körülményből, — hogy az igazságügym. az osztrák telekkönyvi rendszert készül törvényesitve végleg meghonositani, s módositásainak egyik érveül is, az indokolás több helyén, jelesen pedig ennek II. szakaszában arra hivatkozik, hogy a törvény és utasitás készitésénél «tekintet volt arra, miszerint Ausztriában időközben egy telekkönyvi törvényt alkottak, mely nem egyéb mint a nálunk érvényben levő telekkönyvi rendeletnek ujitott és javitott kiadása, miért is ezen törvényből minden elfogadható ujitás és javitás figyelembe is vétetett» — világosan azt kell következtetni, hogy az osztr. polg. törvények receptiójának törvényjavaslatképeni előterjesztése is várható; mi ellen a jogászközönség körültekintőbb részének kifogása nincs is. — Ha pedig a receptió — mint vélni lehet — régóta elhatározott dolog az igazságügyminiszteriumban, s ez az átdolgozáshoz, elég s valódi szakértővel is rendelkezik: akkor az eredeti alkotás nehézségeitől ment, s sokkal könnyebb revisionalis munkálatnál az éveken át folytonosan hangoztatott refrain: «a hosszabb idő szükségessége» nehezen érthető.

Még ehelyütt nem tartom feleslegesnek megemliteni, hogy mielőtt telekkönyvi törvényt alkotunk, nemcsak a magán jogi anyagi törvényekkel kell tisztába jönnünk, hanem az 1847/8. 15. tcz. által elvileg eltörölt, az 1852 nov. 29-diki nyiltparancscsal szabályozott, és az orszb. értekezlet által megállapitott törv. szabály I. r. 2, 3., 19., 20. §§-ban részben még szabályozás elé nézőnek kimondott ősiségből fennlézengő foszlány-kérdések is végleges szabályozás alá veendők, hogy «az ujonnan szerkesztett — s közbevetem esetleg revisió alá veendő — telekkönyvek közzétételéről stb. szóló II. törvényjavaslat» a kibocsátandó hirdetmény törvényes hatályossága tekintetében a czélnak megfelelőbb módon szerkesztethessék.

Ami azon themát illeti, hogy a telekkönyvi intézmény a jelenleginél helyesebb alapokra kell hogy fektessék, e tekintetben én is az 1853-ban bebozott helyszinelési módot tartom — csakhogy az eddigi felületesnél exactabb alakban, — legjobbnak.

Azonban nézetem szerint, az anyagi magánjogi törvények megalkotása körüli munkálat keretében a telekkönyvi intézmény tekintetében a törvényhozónak mindenekelőtt azon cardinalis kérdést kell megoldania; valjon a telekk. intézmény ugy amint fenáll, egyáltalán oly üdvös-e, hogy annak közköltségen fentartása összeredményeiben tulnyomólag jótékony kihatással van nemcsak a könnyü jövedelmezést kereső tőkére, hanem a hiteltkereső, s izzasztó munkában fáradozó nagy — közép — és kisebb földbirtokosokra is különbség nélkül, vagy sem?

Ne higyje senki, hogy a felvetett kérdés hiu, és minden jelentőségnélküli. E kérdés egyes társas körökben nem ritkán felmerül; és ehez nem csupán a szoros értelemben vett jogásznak, hanem a társadalmi élet különböző rétegeinek és iránylatainak mélyébe vizsga szemekkel tekintő higgadt gondolkozásu nemzetgazdásznak és politikusnak is van szava.

Én azonban efelett nem vitatkozom.

Annyi bizonyos, hogy e kérdés felett a törvényhozó egyszerüen napi rendre nem térhet, s az alternativa egyikére, vagy másikára rálépni kell. — A kettő közötti tekervényes kigyószerü haladás, mi eddig annyi bajnak és sárbadobált költségeskedésnek szülőanyja volt, veszély nélkül tovább nem füzhető.

A kérdés eldöntésétől függ — mint mondám — a további teendők szabályozása. Ha a kérdés igenlőleg döntetik el, akkor a mostani intézménynek a valódi és nem játékszerü jogbiztositásra irányuló főbb elveit minden rationalis exigentitiaival, és pedig a közérdeknél fogva, — különösen a birtokátruházásokat illetőleg, mint alább indokolandom, — a világos kötelezés szigorának bizonyos nemével kell elfogadnunk és érvényesitenünk: de ez esetben viszont az intézményt könnyebben hozzáférhetővé is kell tennünk. Ha pedig a kérdés nemleges megoldást nyerne, akkor természetesen az eddig szerzett jogok biztonságának azok elenyészteig épségben tartása és megóvása mellett vagy az 1840. 21. tcz. elveire, vagy a magyar kormányzat által 1847-ben kidolgozott telekkönyvi törvényjavaslat alapjára kellene visszatérnünk, s az intézményt olyképen szabályoznunk, hogy minden birtokosnak szabad tetszésére hagyatnék azt igénybe venni, vagy sem.

Ugy hiszem az ezidőszerinti vélemények többségének egyező törekvése nem fogja engedni, hogy az utóbbi nézet magának pályát törjön; tehát a felvetett kérdés a mostani alakzatu telekkönyvi rendszer közhaszonságának elismerésében fog megoldásra jutni. És ekkor az általános helyszinelési mód mint fentebb jelzém, — minden egyes határbeli összes ingatlanokra, mint legczélszerübb megtartandó, és tovább is alkalmazandó.

Ehez képest valamennyi községben, hol a telekkönyvezés már befejezve van, a helyszinelési munkálat szakértők közbejötte melletti szigoru revisiót igényel, s ott hol oly rendetlenségek merülnek fel, minőket előbbi czikkeimben vázlatoztam, s egyszerübb módon ki nem igazithatók, egészen uj helyszinelés rendelendő el; ott pedig, hol az ily bajok csak szórványosak, a szükséges kiigazitások volnának foganatba veendők; mindenütt pedig a birtokosok, illetve tulajdonosok felvétele, és kinyomozásánál — szükség esetében az I. törvjavaslat 126. §-ban tervezett eljárás alkalmazandó.

Egyuttal szigoru rendszabályt kellene a nagyon is gyakran előforduló oly esetekre felállitani, midőn a telekkönyvezett ingatlanok természeti, vagy művelési minőségében oly lényeges változások állanak be, melyeknél fogva azok vagy végképen megszünnek jogi forgalom, vagy biztositéki alap tárgyai lenni, avagy érték tekintetében szenvednek átalakulást, péld. szántóföldek, rétek stb. legelőkké, vagy viszont; — hogy ezek azonnal a telekkönyvek *A* lapjain kitüntethetők legyenek.

Az itt röviden elmondottakat pedig elmellőzhetetlennek tartom, nemcsak a dolog természeténél fogva, de még azért is, mert az I. törvjavaslat 5. §-ban nyilvánuló azon merész, de különben helyes eszme: hogy t. i. «*a birtoklap a birtokrészlet természetbeni létezéseért és ugyanazonosságáért kezeskedik*» silány phrázis maradand.

Bodó István,
kir. törvszéki biró.

(Folyt. követk.)

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

Az elmondottak után lehetetlen más kivánságunkat kifejezni, minthogy törekednünk kell a mecklenburgi és hamburgi jog azon intézkedései után, melyek az egyetemleges jelzálogot meg nem türik.[32]

Azonban beösmerjük, hogy ebbeli hason intézkedés nálunk még meg nem tehető, mert,

1. a tlkvi birtoklapok még nincsenek u. n. külön betétek szerint szerkesztve;

2. az ingatlanok eldarabolása szerfelett megnehezittetnék;

3. a földhitel emelése végett kénytelenek vagyunk a hitelező osztály képzelt érdekeinek is eleget tenni.[33]

Ezen és különösen első helyen előadott indokból az egyetemleges jelzálogot a hazai tlkvi rendszerünkben még egy ideig türnünk kell és e tekintetben a javaslat ebbeli rendelkezéseinek csak két irányban javitandó, u. m.

a) felveendő benne az egyetemleges jelzálog hatálya;

b) az egyetemleges jelzálogból folyó hátrány enyhitésére intézkedés teendő.

Első irányban kimondandó lenne, hogy az egyetemleges jelzálog feljogositja a hitelezőt egész követelését bármely zálogtárgyból követelhetni. Ezen intézkedés szüksége onnan származik, mert különben a gyakorlati életben e kérdésből sok haszontalan vita támadna, mit igazol a mai állapot, hol az ed. tlkv. rendt. 109. §. daczára, a későbbi rangsorozattal biró hitelezők az egyetemlegesség e hatálya ellen mindenféle kifogásokkal és érvekkel lépnek fel és a vételárfelosztásokat ok nélkül halasztják.

A mi az egyetemleges jelzálogból a későbbi hitelezőkre származható károsodás megelőzetét illeti, az osztrák birodalmi tanács főrendi háza jogügyi bizottságának jelentése szerint[34] legczélszerübb ut a későbbi hitelezőknek az egyetemleges jelzálog beváltását megengedni, illetve «jus offerendi»-t megállapitani. Az adós hozzájárulása nélkül eddig ez csak igen szük korlát közt lehetséges, t. i. az osztr. polg. trkv. 462. §. szerint, a későbbi kitelező csak azon előző követelést van jogositva beváltani, mely miatt a zálogtárgy elárverelése kéretett. A törvénykönyv ebbeli rendelkezése, épugy mint a szász polg. trkv. 446. §-a egyedül azon károsodás megelőzésére van irányozva, mely az árverésnek a kitüzött határidőben leendő foganatositásából az akkori mostoha körülményeknél fogva származhat.

Czélszerü lenne az intézkedést olykép kibőviteni, «hogy ha a zálogtárgy birói elárverelése elrendeltetett, szabadságában áll bármely hitelezőnek az előző rangsorozattal bejegyzett követelést az illető hitelező teljes kielégitése és a pénzfelvétel megtagadása esetén, az összeg birói letétele mellett magához váltani, olykép, hogy több hitelező közt ezen beváltásra annak van joga, kinek zálogjoga későbbi rangsorozattal van bejegyezve. Ha azonban az előző helyen bekebelezett hitelező több jelzálogos követeléssel bir a zálogtárgyra ezen beváltását csak összes követeléseinek kielégitése mellett köteles megengedni, ellenben bármely jogositott köteles azon követelés kifizetését türni, és engedményezését megengedni, mely miatt a zálogtárgy elárverelése megkéretett». A javasolt orvoslás hiányait belátjuk, de azt hiszszük, teljes sikert semmiféle intézkedés nem adhat, miután hibás lévén az egyetemleges jelzálogrendszere, a radikalis gyógyitás egyedül ennek eltörlésében állhat.

b) Legalitás és Consensualitás.[37]

A tlkönyv ezen két elve anyagi értelemben szoros de ellentétes összefüggésben áll egymással olykép, hogy egyik csak a másik rovására érvényesithető.

A két elv közti harcz ujabb időben az utóbbi javára döntetett el, s ma már el van hagyva az álláspont, hogy «bejegyzés folytán tlkvi jog csak akkor szereztethetik, ha az illetékes tlkvi hatóság az alapul szolgáló jogügyletet, megvizsgálván azt, jogérvényesnek és olyannak találta, mely ellen sem a felek egyezkedése sem az okirat szövegezése és tartalma tekintetéből kifogást tenni nem lehet.[38]

A tlkvi hatóság nem lehet gyámhatóság, mely a felek jogügyleteit csak akkor fogadja el, ha azok jogi megállhatása kétségtelenül bebizonyittatott, mert a tlkvi hatóság czélja egyedül az ingatlanra vonatkozó jogügyletek hiteles nyilvántartása. S ha a tlkvbe bejegyzés által a jog nemcsak bizonyittatik, de szereztetik is, ez nem alterálhatja a tlkvet vezető hatóság feladatát és nem semmisitheti meg az egyes félnek azon jogát és kötelességét, hogy jogügylete érvényéről maga gondoskodjék és ennek megállhatását első sorban maga birálja meg.

Ilyetén a tlkvi hatóság csak arra fordithatja figyelmét, hogy

a) mit akarnak a felek?

b) a felek akaratja kellően igazolva van-e?

c) a tlkvi állapot megengedi-e a felek akaratjának foganatositását?

Ezen három kellék szempontjából értendő a legalitásnak általunk adott definitiója, melyben «a cselekvési képesség» «a legitimatio» és «identitás» birálata csak annyiban tartozik a tlkvi hatóság hatáskörébe, mennyiben ez a tlkvi állapotból és az előterjesztett kérelem bizonyitékaiból megbirálható.

A javaslat ez irányban nem foglal határozott álláspontot, mert hol megkivánja a jogczím kimutatását és következetesen ennek megbirálását, hol megint jogszerzésre egyedül a consensus kimutatásával megelégszik.

Vegyük vizsgálatra az ide vonatkozó szakaszokat. — Ide tartozik:

32. §.

Ezen §. a javaslat határozatlanságát teljesen visszatükrözi. Ugyanis e szerint jogszerzésre igazolásul szolgáló okmánynak a jogczímet kell igazolni, de törlési nyilatkozathoz jogczím megemlitése nem szükséges.

A jogczím megkivánása a legalitási elv helytelen tulkapásának folyománya, mely semmi értékkel nem bir ugyan, de annál nagyobb bajt idézhet elő következményeivel.

Ha jogczím kivántatik kétségtelen, hogy a tlkvi biró a jogczímet kettős irányban megvizsgálni is köteles u. m.

1. érvényes-e a jogczím?

2. ha érvényes, akkor valjon alkalmas, hogy alapul szolgáljon a kért bejegyzésnek.

[32] Hogy mily bonyolult helyzetek és számadások származhatnak ily intézkedésekből, annak bizonyitása végett csak egy munkára hivatkozunk Dr. F. CHR. ARNOLD, Praktishe Erörterungen Erlangen 1845. II., hol 234 lapon tárgyaltatik a számadás.

[33] REGELSBERGER előbb idézett müvének 276. oldalán a felvett kérdésre igen-nel válaszol (?).

[34] Az egyetemlegesség eltörlése ellen mint legerősebb indok azon kérdés tétetik, hogyan történjék akkor a bejegyzés ha a követelés ugy az adós mint a kezes birtokára jelzálogilag biztositandó? A felelet más nem lehet: «Ha a törvényhozó az egyetemleges jelzálogot meg nem engedi és az egyes személy ebbeli szabad intézkedését megszoritja, nem fogja azt sem engedni, hogy ingatlan biztositéku egyetemleges kezességi viszonyt alkossanak a felek és ki fogja mondani, hogy a kezes ingatlanára bejegyzett egész összegü zálogjog csak azon esetben érvényesithető, ha az adós ingatlanából a bejegyzett követelés nem kerül ki, minek azután azon haszna is lesz, hogy ily esetben a hitelező a kezes kárára nem fogja az adós jelzálogi biztositékát egyoldalulag kibocsáthatni, mert a viszony a biró előtt látható lesz.

[35] Lásd a magyar jogászgyülés évkönyvének 1872. évi folyama II. kötetét 44.—69. oldal.

[36] Dr. J. KASENER i. m. 1873. oldal.

[37] Az; hogy e közlöny 12-ik oldalán a publicitás van *b)* alatt *c)* helyett elősorolva, leirási hibának kéretik tekintetni.

[38] Dr. HERCZEGH MIHÁLY. A telekkönyvi rendtartás, Pest 1873. 5-ik oldal.

A helyzet veszélyessége a vizsgálat első stadiumában fekszik.

Tegyük fel, hogy e tlkvi hatóság érvényesnek ismeri a jogczímet, — valjon biztositva van-e a jogosult, hogy az itélő biró az érvénytelennek ki ne mondja? S vegyük az ellenkező esetet, az itélő biró a per állása folytán nem igazoltnak és jogérvényesnek vehet oly jogczímet, melyet ilyennek a tlkvi hatóság el nem ismert? kétségtelen tehát, hogy a közvetlen érdekelt felek közt a jogczímnek a tlkvi hatóság által történt elbirálása itéletül nem szolgál, harmadik fél irányában pedig nem a bejegyzett viszony jogczíme hanem maga a foganatositott bejegyzés szolgál irányadóul. Egyáltalán nincs ok, nem peres viszonynál a feleket jogczím előadására szorítani és ennek birálata által korlátolni.

Az ujabb jogfejlődés határozottan kezdi elismerni, hogy a felek közti jogviszonyokat a felek rendelkezése teremti és a rendelkezés alapjául szolgáló ok — a jogczím — csak ott kezd szerepelni, hol a jog megtagadtatik vagy vitássá válik.

Ha valaki a kereskedelmi törvény 291. §-a értelmében minden jogczím megemlitése nélkül, adósa válhatik egy másiknak, hol van az ok neki meg nem engedi, hogy ingatlana vagy jelzálogi követelése tulajdonát másra jogczím megemlitése nélkül át ne ruházhassa?

Elismeri e kérdés jogosultságát a javaslat 40. §-a is, mely tulajdonjog bekeblezését jogczím megemlitése nélkül megengedi. Ezen concessió mellett a javaslat szempontjából is érthetetlen, miért lenne más jog bejegyzése annak szerzésére alkalmas jogczímhez kötve?

Egy irányban a jogczím megkivánása bir értelemmel, t. i. zálogjognál, ha abból indulunk ki, hogy ez járulékos jog, mely valamely követelés biztositására szolgál; miért is mi e §-t következőleg ajánljuk módositani u. m.

«Bejegyzések csak okiratok alapján engedtetnek meg; ezen okiratoknak az érvényességükhez előszabott kellékekkel kell birniok.

Zálogjog bejegyzésnél bemutatandó azon okirat, mely a biztositandó kötelezettség jogczímét igazolja. Ha valamely okmány különböző érvényes és érvénytelen rendelkezéseket foglal magában, az okmány csak az érvénytelen rendelkezésekre nézve nem szolgál bejegyzés alapjául».

Több ezen §-ban nem szükséges, mert hogy az okmánynak bizonyitó erővel kell birnia, ez mennyiben a bejegyzés megengedésére vonatkozik, önkényt értetik, s másrészt az okmány perbizonyitéki erejének megbirálása nem tartozik a tlkv hatóság hatáskörébe.

37. 39. §§.

A 37. §. a consensualis elv legteljesebb elfogadását emeli érvényre midőn megkivánja, hogy azon félnek engedélye igazolandó, ki ellen bejegyzés megkéretik.

De az itt felállitott elv lerontatik azáltal, hogy a 39. §. megengedi, miszerint bizonyos okiratok e nélkül is képezhetik a bekebelezés alapját és még jobban a 44. és 48. és következő §§. által.

Jóllehet utóbb hivatolt §§-ra még visszatérünk, már itt is kimondhatjuk, hogy a javaslat azokban majd nem meggondolás nélkül fentartja az ed. tlkv rendtartás hiányait és értelmetlenné teszi a 37. §-t.

A hiba ott rejlk, hogy a javaslat az ügylet jogczímét a bejegyzés jogczímével összetéveszti és igy confundálja azon elvet, hogy minden bejegyzés jogczímet tételez fel. Igy történik, hogy a javaslat a bejegyzés jogczímét hol mint az okirat kellékét (37. §.), hol mint az okmány minőségét (39.), hol mint feltételt (44. §.) tárgyalja s igy zavart és inconsequentiát idéz elő.

Nézetünk szerint a javaslat álláspontján, helyesebb lett volna a jelenlegi 32. §. után és a jelenlegi 35. §-t 34. §-ra átváltoztatva, a 33. §-ban kimondani.

«Minden bekebelezés és előjegyzés jogczímet tételez fel. Ezen jogczím lehet:

a) a bejegyzés által jogaiban korlátolandó fél engedélye;

b) a biróságok vagy egyébb arra jogositott hatóságok által felvett végrehajtható egyezségek;

c) törvényes illetékek és fizetmények felett kiadott fizetési meghagyások, a mennyiben a fenálló törvények szerint végrehajthatók;

d) egyéb okiratok, melyek valamely közhatóságnak végrehajtható határozatát tartalmazzák;

e) a kincstár, törvényhatóság, község vagy jótékony vagy tudományos czélu jogi személyek és alapitványok igényei mindazok ellen, kik ellen, pénztáraik kezeléséből és vagyonuk igazgatásából követelésük származott;

f) részvénytársulatoknak a keresk. törvény 197. §-a értelmében kirendelt meghatalmazottak által gyakorlandó azon igényei, melyek a részvénytársulat részére az igazgatóság és felügyelő bizottság ellen, a törvény és alapszabályok meg nem tartása miatt származtak.

g) a jelzáloglevelek tulajdonosának az 1876. XXXV. 3. t. cz. értelmében kirendelt ügygondnok által gyakorlandó igényei, az igazgatóság és felügyelő bizottság ellen;

h) a nőnek igényei férje ellen a hozomány és hitbérre nézve; a kiskoru vagy gondnokolt illetékes hatósága utján gyakorlandó igényei, a vagyont kezelő gyám vagy gondnok ellen; osztályos társak osztályrészeikre nézve, az osztály folytán felvett ingatlanokra; az eladó és átruházó igénye az átvételi és vételárra nézve, vétel tárgyát képező tlkvi jogra;

i) az adós igazolt halála folytán bármely hitelezőjének igénye többi hitelező társai igényeinek sérelme nélkül.[39]

j) a jelzálogos hitelező bejegyzett követelésének 3 évnél régibb kamat iránti igénye.

Valjon ezen elősorolt jogczímek még néhánynyal megtoldassanak, vagy ellenkezőleg megkevesbittessenek, ez vita és felfogás tárgya lehet, de nem szabad elfeledni, hogy azon jogczímnek szaporitása, melyek a terhelendő fél beleegyezésén nem alapulnak, a consensualis elv sértését képezik és igy lehetőleg ezen jogszíméket restringálni kell.

Ha az általunk előadott javaslat, hogy t. i. minden bejegyzésnek jogczímmel kell birnia elfogadtatik, akkor a 37. és 39. §. elmarad és ezek következő §-a alakulnak át:

«37. §. Okirat alapján bekebelezés csak az esetben rendeltethetik el, ha az a fentebbi 32. 33. (fenti uj 33.) és 34. (a jelenlegi 33.) §§.-ban előszabott kellékeken kivül:

a) azon fekvőség vagy jog szabatos előadását tartalmazza, melyre a bekebelezésnek történnie kell,

b) a bejegyzés által nyerendő jog terjedelme iránti jogosultság igazoltatik,

c) a felek aláirásának hitelesitve, közokiratnak pedig az érvényére előszabott módon kell kiállitva lennie,

d) külföldön kelt okiratnak a magyar osztrák követség vagy ügyelői hatóság által is hitelesitve kell lenni, a mennyiben bizonyos államok tekintetében törvényes kivételek nem léteznek.»

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

(Folyt. következ.)

[39] A bajor jelzálogtörvény 75. §-a szerint ha az örökös a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el az örökséget, egyik hagyatéki hitelező sem szerezhet a többi kárára zálogjogot a hagyatéki ingatlanokra.
Ezen jogczím indokolva van a javaslst 29. §. végmondata folytán származható veszélyeztetésből.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ügyforgalmi kimutatások szerkesztéséről.

A nagyváradi ügyvédi kamara 1876. évről szóló s a a «Jogtudnmányi Közlöny» előbbi számában közlött jelentéséből, azon passus ragadta meg figyelmemet, hogy némely biróságoknál az év első két hónapja a mult évi ügyforgalmi és tevékenységi kimutatások szerkesztésével telik el, — ezen testet és telket ölő, az igazságszolgáltatás végtelen hátrányával járó kimutatás készitésével 1873-ik év elején én is megpróbálkoztam, s ezen tapasztalat meggyőzött arról, hogy ha a kellő adatok az év folyamában össze nem gyüjtetnek, az irattár teljes átnézése nélkül alapos kimutatás nem készithető, — ezen bajon akként kivántam a vezetésem alatti beregszászi kir. járásbiróságnál segiteni, hogy 1873-ik év elejéről, az alább közlött minta szerinti előadói könyvet alkalmaztam, melybe elintézés után, mielőtt az ügydarabok kiadatnak, az illető rovatba az elintézés módja egyetlen vonással jelöltetik, — sőt minden hó végével a rovatok összeadatnak s igy az év leteltével csakis az utolsó havi rovatok összegeztetvén, az egész évről három óra alatt a legpontosabb kimutatás szerkeszthető. — Ezen előadói könyv társas biróságoknál is egy rovat szaporitásával igen előnyösen lenne alkalmazható, kiállitása semmibe sem kerül, a biróság kőnyomdáján dij nélkül készittetik, — kezelése egyszerü, több időt a kivezetés nem igényel, mint a tényleg más biróságoknál alkalmazott előadói könyvek vezetése. — Minthogy a környékbe székelő kartársaim nagy része ezen előadói könyv használatát átvette, a közérdeknek vélek szolgálatot tenni azáltal, hogy az igen tisztelt szerkesztő urat, annak nagybecsü szaklapjábani felvételére kérem, — s ha netalán kartársaim közül többeknek is tetszését megnyerné, s után készittetni kivánnák — felvilágositásul megjegyzem, hogy a 14-ik vagyis a jegyzet rovatba a kereset I. a hagyatéki beadvány II. és a folyó ügyek IV-el jelölendők és tüntetendők ki.

Ezen előadó könyv használata által eléretik, hogy az évi kimutatás az utolsó számig biztos és minden időveszteség s fáradság nélkül készithető, legalább engem négy évi tapasztalat erről teljesen meggyőzött.

Sorszám	Iktatói szám	Elintéztetett			Leérkezett								
		I. biróí itélettel	végzéssel	egyességgel	A semmitőszéktől		a II-od biróságtól			a III-ad biróságtól			Uj kereset I Uj hagyaték II
					helyt adó	visszautasító	helybehagyó	megmásitó	feloldó	helybehagyó	megmásitó	feloldó	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I
5	10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II
6	12	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	IV
7	14	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
8	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
9	17	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
10	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
11	22	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
12	23	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
13	24	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
14	25	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
		1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	I = 1 II = 1 IV = 1

Szarka László,
kir. jbiró.

A hagyatéki illetékek kiszabásáról.

A községi előljárók, jobban mondva a községi és körjegyzők az 1868-dik évi XXIII. t. cz. 4. §-a értelmében, az 1873-ik évi IX. t. cz. 17. §. rendeleténél fogva — 10 frt birság terhe alatt kötelesek minden halálozást az illeték kiszabással megbizott hivatalnak 8 nap alatt bejelenteni.

A magas kincstár, az állam bevételei emelésére irányzott törekvése, a törvény ezen intézkedése által biztositva van; de az örökhagyó elhunytával hátra maradt hagyaték élvezői, illetőleg tulajdonosai, az illeték kiszabásnál minden nap előforduló helytelenségek ellen, egy §-us által sincsenek biztositva.

Helytelenségek pedig minden nap előfordulnak; mert az illető előljáróság a halál esetet bejelentvén a kir. adóhivatalhoz, annak alapján a kir. illeték kiszabási hivatal, a kimutatott tiszta jövedelem és egyéb adótételek alapján, a hagyaték értékét hamar megállapitja és annak érdemében a hagyatéki illetéket ki is szabja és kérlelhetlenül be is hajtja.

Ez még megjárja, de bekövetkezik a tkrt. 560. §-a értelmében hivatalos beavatkozás alapjáni hagyaték leltározása és letárgyalásából eredő átadási okmány kézbesitése, mely átadási okmány kiadásával egyidejüleg a hagyatéki átlag kimutatása is, a kir. közjegyzői — vagy járásbirósági — hivatalok részéről az illeték kiszabási hivatalhoz áttétetvén, ez utóbbiak, nem forditván figyelmet arra, hogy a halálozás megtörténte után az előljáróság által bejelentett haláleset alapján egy rendbeli illeték az illető hagyatékra már kirovatott, ujból kiszabják az illetéket és az illető örökösöknek nyomban ki is küldik a fizetési meghagyást.

E miatt az illető örökösök bármi csekély hagyatékra nézve is ki vannak téve azon kellemetlen és fájdalmas benyomást okozó eljárásnak, hogy sok költséggel egybekötött előterjesztést adjanak be a kir. adóhivatalhoz, a pénzügyigazgatósághoz leendő felterjesztés végett az iránt, hogy az előljáróság által beterjesztett haláleset alapján korábban már kiszabott hagyatéki illeték, az utóbbi kiszabással megállapitott illetékből leszámittassék; de mig ez elintéztetik, a kétszeresen kiszabott illeték behajtatik, hisz a felebbezés a végrehajtást nem gátolja.

Nem tudom, mindenütt divik-e ezen kellemetlen eljárás, de hogy az Alsó-Fehérmegyéhez tartozó nagy-enyedi adóhivatal és gyulafehérvári kir. illeték kiszabási hivatal kerületében minden nap előfordulnak ily dicséretre méltó intézkedések, az már bizonyos.

Szükségessé vált tehát az, hogy azon esetben: ha ezen viszás dolgok mindenütt előfordulnak, a magas kormány, — ha pedig csak a mi adókerületünkbe fordulnak elő ezen esetek, a megye közigazgatási bizottsága; — intézkedjék az iránt, hogy az illető kir. adóhivatal és illetékkiszabási hivatal az előljáróság által beterjesztendő halál eseteket figyelmesen átvizsgálja és ha a hátra maradott örökösök közt kiskoruak is lennének bejegyezve az illeték kiszabást függőben tartsa, mig a hivatalos beavatkozási kötelezettségnél fogva a kir. biróság által bevezetendő örökösödési eljárás befejezése után, a hagyatéki kimutatás beérkezik. Ily eljárás mellett, az ugy is többnemü illetékezés alá eső hagyaték, — legalább a jogtalan zaklatások alól felmentetnék.

Márton Mór,
nagyenyedi közjegyző.

Különfélék.

(**A német birodalmi legfőbb itélőszék**) székhelyeül a birodalmi tanács nem Berlint hanem Leipzig városát jelölte ki, mely már ez idő szerint is a birodalmi keresk. főtörvényszék székhelye. A birodalmi tanács főleg azon szempontból indul ki: hogy a legfőbb biróság függetlenségének biztositására szolgálhat, ha annak székhelye nem esik össze a hatalom székhelyével.

(**A váczi orsz. fegyház**) házilag kezelt iparüzletének tiszta jövedelméről hozzánk beküldött mérleg igen örvendetes adatokat tartalmaz. Igy 1874. évben a 40,055 frt 17 kr. tiszta jövedelemből fejenként és naponként minden munkaképes fegyencz után esett az államkincstár javára $32._{539}$ kr.; ezenkivül kerestek a fegyenczek önmaguk javára 6494 frt $24^1/_2$ krt vagyis naponként és fejenként $5._{275}$ krt. — 1875. évben a tiszta jövedelem az államkincstár részére 34,442 frt 47 krt volt; a fegyenczek pedig maguk számára 7781 frt 80 krt vagyis naponként és fejenként $6._{654}$ krajczárt szereztek. — A mult évben a tiszta jövedelem 37,043 frt 30 krt az államkincstár és 8993 frt 80 krt tett a fegyenczek javára, úgy hogy azok naponként és fejenként $7._{313}$ krt szereztek. — Ezen fokozatos keresmény igazolja a fegyenczek haladó ügyességét az iparüzletben, melylyel saját tartásuk költségének fedezésére is jelenleg a kincstár javára naponként 31 krt szereznek.

(**Börtönügyi miseria.**) Torontálmegye február havi közigazgatási bizottsági ülésében tárgyalás alá vétetett a nagykikindai kir. törvényszék börtönhelyiségeinek megvizsgálásával megbizott küldöttség jelentése.

E jelentés oly szomoru világot vet börtönügyünkre, az igazságügyi miniszterium, de különösen a kir. főállamügyészség indolentiájára, szóval az egész mostani ferde állapot rothadtságára, hogy indokoltnak tartjuk ezen jegyzőkönyvet egész terjedelmében közölni.

A jegyzőkönyv igy szól:

A küldöttség a börtön összes helyiségeit bejárva, mindenütt a legnagyobb tisztaságot és a kezelésben a legnagyobb pontosságot és lelkiismeretességet észlelve, — e tekintetben a kir. ügyészség irányában csakis elismerését jelentheti ki.

Azonban kénytelen ez alkalommal már másodizben botránkozását jelenteni ki a börtönhelyiség fölött, mert ez nem börtön, sem nem fogház, hanem a benne levők egészségét, életét aláásó, tönkre tevő kinzó helyiség, mely nem a tizenkilenczedik századba, hanem a sötét középkor intézményeibe illett volna be. Ugyanis a börtön helyiségeül szánt épület a n.-kikindai kir. törvényszék által birt négyszegü épületnek az udvarban benn levő, az épület homlokrészével egyenközüen épitett alacsony hátsó részét foglalja el. A börtönhelyiséget magában foglaló épületrész magassága nem haladja meg az épület többi részének félemeleti magasságát. Ezen magasság is két részre van osztva, földszintre t. i. és emeletre, innen van tehát, hogy az egyes zárkák magassága a $2^2/_3$ m. alig haladja meg. A börtönhelyiség maga az egészségre roppant kártékonyan van szerkesztve, mert a zárkákat folyosó futja körül, a zárkák kis — alig $^1/_3$ □m. — ablakai ezen folyosóra nyilnak, azokat tehát szellőztetni lehetetlen, ezenkivül az árnyékszékek ezen folyosókon — a zárkák közvetlen tőszomszédságában — vannak; a folyosó ablakait mindig nyitva tartani, részint biztonság, részint most télen a hideg miatt nem lévén lehetséges, a zárkákban oly büzhödt levegő van, hogy a tiszta levegőhöz szokott ember csakis lélegzetét elfojtva, orrát betartva járhat körül. Ezen elzárt helyen van idecsatolt kimutatás szerint a 28 zárkából 24, mert 4 a törvényszéki épület másik osztályában van. A börtönépületbeni 24 zárka közül fűthetés hiánya miatt 2 üres, használva van tehát 22. — Ezen 22 hossza négy és hét. m. között változik, szélessége mindegyiké átlag $^1/_2$ m. a magasság szintén mindenütt $2^2/_3$ m.-nél alig valamivel több, ezen szük helyiségben vannak bezsufolva, mint a rabszolgakereskedő hajókon lehettek a fegyenczek 6—7 m. hosszuságu zárkákban a vizsgáló megbotránkozva talált 11, mondd tizenegy rabot, a kisebbekben 4—9, mert az ·/. alatti kimutatás szerint 171 fegyenczet kell jelenleg elhelyezni!! E látvány méltó megbotránkozás hangját idézi elő. A kipárolgás, büzhödt gőz oly nagy volt, hogy a küldöttség első pillanatban azt hitte, miszerint füst van a börtön helyiségben, csakis a jelenvolt alügyész és börtönfelügyelő biztositására, hogy ez füst nem lehet, győződött meg a szomoru valóról. — Csakis a fagyenczek edzett természetének lehet köszönni, hogy ezen büzhödt helyiségekben a letartóztatottak el nem pusztulnak!! A gyenge egészségü fogoly nem lenne képes ezen büzhödt, zárt levegőben a fogságot kitartani! Hogy mily öldöklő hatása van a testre ezen börtön büzhödt levegője, annak kinyomata minden egyes fegyencz arczán látható! Jól tudja a vizsgáló küldöttség, hogy a gonosztevők büntetendők, de azt is tudja, hogy a börtönök nem arravalók, hogy rohadt, büzhödt levegőjükkel a letartóztattak életét rontsák meg.

Itt még figyelembe veendő, hogy a nagy-kikindai kir. tvszék börtönében nem is lehet gondolni arra, hogy a fegyenczek mesterséget tanuljanak, foglalkozzanak és igy egyrészt önmagukat eltarthassák, mint pl. az egri kir. tvszék fegyházában; másrészt pedig a javulás utjára térhessenek, a becsületes munkát megszeretve! — A nagy-kikindai kir. tvszék börtöne nemcsak a testet, hanem a lelket is tönkre teszi, mert hely hiányában az első bűntettet elkövető, a megrögzött gonosztevővel van együvé zárva! Hogy pedig a hosszu 24 órát nem töltik jóravaló dologgal, hanem, hogy a megrögzött gonosztevő az ujonczot oktatja, az nagyon is valószinü, — erre a hosszu vizsgálati fogság és a büntetés tartama alatt elegendő idejük van. A megbotránkozás tetőpontját érte, midőn a vizsgáló küldöttség az egyik kis zárkában 7 letartóztatott között olyanra talált, ki már 4 év óta van vizsgálati fogságban! Ezen tapasztalt leverő tények folytán, a küldöttség egyhangulag következő inditványt terjeszt jelen jkönyv kapcsában a kiküldő megyei tettes közigazgatási bizottsághoz: «Miután a nagy-kikindai kir. tvszék börtönhelyisége a fegyenczek testi és lelki életére végtelenül veszedelmes és azokat tönkre is teszi, a társadalomnak pedig érdekében fekszik, hogy a börtönökben a fegyenczek erkölcsileg ne romoljanak, hanem javuljanak; másrészt jogtalanság, ha a fegyencz a törvényben előirt büntetésen kivül még a börtönhelyiség szülte kinokat is kénytelenittetik eltürni: azért intéztessék felterjesztés az igazságügyminiszteriumhoz haladéktalanul, hogy e kinzó, a felvilágosult korban szenyfoltot képező helyiség rögtön vonassék el mostani rendeltetésétől, a czélszerütlen rosz épület szükségnek megfelelőleg alakittassék át, és nagyobbittassék meg, addig is az elitélt fegyenczek a nagy-becskereki és makói majdnem üresen álló czélszerübb börtönökbe szállittassanak; a vizsgálati fogságban levők pedig az egészségesebb zárkákban helyeztessenek el. Végre a közigazgatási bizottság küldöttsége a nagy-kikindai kir. törvényszéket megkerestetni javasolja, hogy a négy évi vizsgálati fogságban levő fogoly bűnügyét mielőbb itélet alá bocsátani méltóztatnék. K. m. f. *Dániel János* s. k. alispán, küldöttségi elnök. *Várnay Imre* s. k. m. közig. biz. tag. *Volsinger Izidor* s. k. köz, biz. tag. Dr. *Plechl Szilárd* s. k. h. m. orvos küldöttségi tag.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 11. SZ. Budapest, 1877. márczius 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A közigazgatási biráskodás és mai joggyakorlatunk. — Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A kassai ügyvédi kamara évi jelentése. — A semmitőszék formalismusa és telekkönyvi hatósága végrehajtási ügyekben. Asztalos Mór megyei főügyész urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A közigazgatási biráskodás és mai joggyakorlatunk.[1]

Biróságaink szelleme épen nem mondható veszélyesnek a közigazgatás működésére, sőt épen azok azt nagyon hajlandók voltak, egy reájuk teljesen idegen, elzárt világnak tekinteni. Részben a teendőkkel való elhalmozottság, részben az ötvenes évekből visszamaradt osztrák elvek közigazgatási ügyek megitélésére nézve,[2] részben a közigazgatásnak szoros elkülönitése, s a körébe vágó ügyekbeni tájékozatlanság nevelték a hajlamot, melynél fogva a közigazgatással csak valamikép is összefüggő jogi kérdéseket azonnal hatáskörükön kivül állóknak tekintik, és mig Franczaországban egy 1790-ben hozott törvénynyel hivatalos hatalommali visszaélés terhe alatt tiltják el egész mai napig a közigazgatásba avatkozástól, «les juges ne pourront à peine de forfaiture,[3] troubler de quelque manière que ce soit les opérations des corps administratifs . . . . », addig nálunk épen ellenkezőleg szinte hivatalos hatalommali visszaélés terhe alatt lehetne őket arra szoritani.

Ami pedig biróságaink összeállitását illeti, sokkal ujabb keletü az, hogy benne a közszellemtől elütő esprit de corps-tól tartani, elemeiben a nemzet zömével sokkal hasonszerűbb, hogy tőle mint valamely osztályérdek eszközétől félni kellene.

Érdekes világot vet biróságainknak közigazgatási ügyek körüli felfogására nézve egy 1871. ápr. 18. 7304. sz. a. igazságügyminiszteri rendelet, melyben a biróságoknak meghagyatik, hogy adóvégrehajtások alkalmával felmerülő igénykeresetek esetében, a hatáskört maguktól el ne utasitsák, miután tulajdoni igényekben más mint biró határozni jogositva nincs. Ime nálunk a kormány, melynek esetleges túlkapásai ellen szükséges a birói védelem, tanitja ki a biróságokat e részbeni, bár saját hatalma ellen irányuló, kötelmeikről. Ez esetnél világosabban szóló példa alig szükséges annak megvilágitására, mennyire megzavarodnak biróságaink, mennyire irtóznak a beavatkozástól, mihelyest valamely közigazgatási intézkedéssel állanak szemben, habár segélyük a magánjog alapjának, a tulajdonnak védelmére vétetik is igénybe, mint a most emlitett esetben.

Biróságaink gyakorlatára irányadó a semmitőszék felfogása, a birói hatáskörnek közigazgatási ügyekbeni terjedelméről.

A semmitőszéki gyakorlat vezérelvét ugy látszik az képezi, hogy a biróságok akármily tisztán magánjogi igény elbirálására sem illetékesek, ha ez valamely közigazgatási intézkedés folytán támadt, a mig valamennyi közigazgatási instantia ki nincs meritve, és hogy ha ez megtörtént volna is, mihelyt az igény közigazgatási complicatióval fordul elő, legalább is kétséges arra nézve a birói forum, és pedig nem egyes concret szabályoknál fogva, melyek a birói beavatkozást kizárják, hanem átalában.

Igy egy határoztában (Döntvénytár 314. sz. a.) kimondatik, a hol egy zsidó hitközség a rabbijával kötött szerződést akarja felbontani, hogy ezen ügy különben sem tartozik törvénykezési utra, egy másikban (U. o. 321. sz. a.) a hol a községi iskolaszék birtokba veszi az egyházközségi iskolavagyont és az egyházközség e miatt sommás visszahelyezési pert kezd, kimondatik, hogy a per tárgyát képező kérdés lényegében az egyházközség és az (felekezetnélküli) iskolaszék között az iskolai vagyonnak állitott fekvőségek kezelése iránti vita lévén, a biróságok illetősége alá egyátalán nem tartozik; majd ismét (U. o. 150. sz. a,) egy postamester kéri a postaigazgatósággal kötött szerződés alapján az abban kikötött felmondási joga felett a határozat hozatalt, de elutasittatik azon indokból, mert bár a szerződésben a kölcsönös felmondás kiköttetettt, azon kérdés elbirálása, vajjon megtartsa-e a postaigazgatóság azt, a kivel szerződött, közigazgatási utra tartozik; érdekes továbbá perbeli beadványok nyelvére nézve (U. o. 555. sz. alatt) a kijelentés, hogy ezen kérdés közigazgatási jellegü lévén, perrendtartási jogorvoslat tárgyát nem képezheti; de legérdekesb a pápai izraelita hitközségnek a congressusi szabályok alapján alakult előljárósága által folyamatba tett zárlati ügyben hozott határozat; (U. o. 404. sz. alatt 1871-ből) ebben emlitett előljáróság kérvényére, melylyel az előbbi, orthodox hitközségi előljáróság által birtokban tartott és általa adósságokkal terhelt egyházközségi vagyonra zárt kér, kimondatik, hogy a közös vagyonnak felosztása, congressusi szabályok alapján álló és azt elfogadni nem akaró községi tagok közt első vonalban közigazgatási utra tartozik, minél fogva e részben birói zár elrendelhető nem volt.

Vannak azonban ujabb határozatok, melyek a birói védelemnek közigazgatással összefüggő ügyekben utat nyitnak, szerény nézetünk szerint a birói hatáskör helyesebb megállapitását tartalmazzák; igy kimondatik (U. o. 579. sz. a.), hogy közigazgatási épitési engedély által sértett magánjogok birói védelemből kizárva nincsenek, hogy (U. o. 727. sz. a.) p. o. egy városi hatóság és légszesztársulat közt kötött szerződésben meghatározott biróságok törvényszerüségének kérdése, bár azok kiszabására a városi rendőrhatóság van jogositva, birói utra tartozik; különös fontosságu ama határozat (Döntv. tár XI. f. 49. sz. a.) mely

[1] Dr. Concha Győző kolozsvári egyetemi tanár «A közigazgatási biráskodás az alkotmányosság és az egyéni joghoz való viszonyában» czímü, e napokban megjelent érdekes művében, biróságainknak a közigazgatási ügyek körüli felfogását bonczolgatva, — elégségesnek véljük abból ezen rövid mutatványt közölni, hogy ezzel a jogászi körök figyelmét e munkára tereljük, melyre érdemileg rendes szakirodalmi rovatunkban még visszatérendünk. Szerk.

[2] Az osztrák biróságok szelleme szintén s még most is ily tartózkodó, minden oly ügyektől, a melyekben közigazgatási complicatio vagy csak ennek látszata is fennforog, mint erről az osztr. államvasut és az osztr. északi vasut között felmerült tisztán magánjogi természetü conflictus tanuskodik, a hol az északi vasut privilegiumának hatálya forgott szóban. L. Pann. Di Verwalt. justiz in Oesterreich. 61. l.

[3] Forfaiture, bűntény, melyet a hivatalnok hivatala gyakorlása által követhet el, legenyhébb büntetése is az illetőt képtelenné teszi, bármely nyilvános hivatal vagy alkalmaztatásra, és megfosztja husz évre polgári jogaitól.

a nagyváradi orthodox zsidó hitközségnek előljárói által a congressusi hitközség előljárósága ellen egy alperes község imatermét magában foglaló ház iránt inditott sommás visszahelyezési perre vonatkozik, s melyben az ügynek rendes birói hatásköréhez tartozása kimondatott, mivel a per tárgya oly dolog, mely a jogi forgalom alól nincs elvonva, s melynek birtoklása tekintetében felmerült vitás kérdések eldöntésére csak a polgári biróság van *törvény* és *alkotmány értelmében* hivatva. A biróságban az állam közéletével, alkotmányával szervesen összefüggő hatalmat látó felfogás igaz örömmel fogja a fenebbi határozat indokait olvasni, melyekben kimondatik, hogy az 1869. IV. tcz. 20. és 21. §§-ai szerint Magyarországban sem statutumok, sem miniszteri rendeletekkel senkit illetékes birájától elvonni nem lehet, s ugyanazon törvény 19. §-a szerint a birót illeti eldönteni, mennyiben ütközik valamely rendelet törvénybe.

A felhozott esetek,[1] melyeket szándékosan állitánk egymással szembe, elég tájékozást engednek birói gyakorlatunk irányára, névszerint arra, mennyire nincs ok aggodalomra, hogy biróságaink hatáskörüket kiterjesztik.

Az a mi biróságaink gyakorlatának alapelvét képezi, hogy közigazgatási intézkedés ellenében soha sem lehet biróság, hanem mindig legalább előzetesen csakis felsőbb közigazgatási hatóságnál orvoslást keresni, túlcsap a kellő mértéken, mert ha ez indok állana, ugy a pénzügyigazgatóságok adóvégrehajtási intézkedései ellenében is kizárva lenne a tulajdoni igény biróság előtti kereshetősége, már pedig ennek ugy a fenebbi miniszteri rendelet, mint magának a semmitőszéknek döntvényei szerint helye van; avagy a közigazgatási épitési engedély által sértett magánjogot nem lehetett volna, amint egyébként a semmitőszék igen helyesen, bár alapelvével ellenkezőleg tette, minden előzetes közigazgatási procedura nélkül, birói eldöntésre alkalmasnak kimondani.

Különös figyelmet érdemel még a semmitőszék gyakorlatában a 60. számu (Régi folyam) határozat, melyben közigazgatási intézkedés ellen sommás visszahelyezés kéretik, valamint az 579. számu, ahol egy épitési engedély támadtatik meg hasonló uton; első esetben a kereset nem polgári utra tartozónak mondatik, pedig magánjog sértetett, a másodikban, épen ezen indokból, az arra alkalmasnak jelentetik ki; az első esetben helyesen utasittatik el a kereset, ámbár nem az igazi indokból, az t. i. nem lehet indok, hogy a keresett jog közigazgatási intézkedés által sértetett, a másodikban helyesen mondatik ki, hogy közigazgatási épitési engedélyek által magánjogok nem sértethetnek, s hogy ebből folyólag ily jogsérelmek ellen birói védelemnek van helye, de szerény véleményünk szerint, helytelenül állapittatik meg erre a possessorius jogorvoslat, mert amint az első esetben a megsemmisitésnek azért kellett volna történni, mert birtokháboritás közhatóság által, amig az saját hatáskörében mozog, el sem követtethetik, s ennélfogva ily czímen inditott pernek hatóság, mint ilyen ellen, biró előtt helye nem lehet, ép ugy nem lehetett volna az utóbbi esetben a birói hatáskört megállapitani a sommás visszahelyezésre, a mennyiben az hatósági intézkedés érvényen kivül tételére vonatkozik.

De mindez tán az érdemre tartozik? S miért nem lehetne possessorius eszközökkel magánjog védelmére biró előtt fellépni közhatóság ellen is?

A felhozott esetek, azt hiszem, eléggé bizonyitják, hogy a törvénykezési gyakorlat nemcsak közigazgatási jogoknak, de még közigazgatási viszonyokkal összefüggésben levő tiszta magánjogoknak birói védelmére sem volt nagyon kedvező, sőt mondhatni, hogy az egyöntetü megállapodásra még nem jutott gyakorlat, inkább a birói védelem ellen, mint mellett működött. Nem birálgatási viszketegből vettük a magas itélőszék határozatait bonczolgatás alá, mindenki tisztelettel fogja annak igazságszolgáltatásunk körüli érdemeit elismerni, a felhozott hiányok helyzetünk készületlen voltában, közigazgatási alaptörvény hiányában lelik magyarázatukat, s pusztán annak illustrálására kivántak szolgálni, hogy a birói gyakorlat sem volt képes eddig a közigazgatási, de részben még a vele összefüggő tiszta magánjogok birói védelmének sem utat törni.

A közjogok birói védelmének ügyét, hazánkban nem az alkotmányos faktorok, törvényhozás, biróság egyengetik, hanem csak az élet az ő mindennapi folyásával, egyre szaporitva a panaszok sorát, melyek a közigazgatással érintkezésből keletkeznek, s a sajtó, az irodalom, mely e panaszok természetes viszhangjává válik; s amily merev a törvényhozás álláspontja a biróságoknak a közigazgatásból kizárására nézve, amily bátortalanok a biróságok közigazgatási ügyekbe való avatkozásnál, ép oly merészek az irodalomban, a képviselőházi vitákban támasztott követelések a közjogok birói védelmére nézve.

Hangos jelszavak alatt, külállamok példájára való hivatkozással, adatik kifejezés e kivánalomnak, mely pedig a hazai viszonyok által is eléggé indokolva van.

Hisz minden kérdés, bármily rokon-természetü legyen is, minden államban mint önálló problema áll elő; a franczia justice administrative elleni küzdelemnek egészen más jellege van, mint a német jogi államféle törekvések, amint-hogy ismét az angol közjogi biráskodás saját önálló kiindulási pontokkal bir, bármennyire közös forrásból fakadjanak is mindannyian.

A kiinduló pontot tehát hazai viszonyainkból kell meritenünk, s a kiküzdendő czélra viszonyainkhoz mért eszközökkel törekedni, nem pedig nálunk értelemmel sem biró, mert viszonyaink által nem indokolt, azoktól teljesen idegen jelszavakkal; ily magatartás adhatott fegyvert azok kezébe, kik az egész közigazgatási biráskodás kérdését gyakorlatiasság nélküli, külföldet utánzó törekvésnek tüntették fel.

[1] L. még a 60., 64., 269., 317., 355., 367., 392., 438., 513., 514., 516., továbbá a XIII. évfolyamban a 12., 26., 46. számu határozatokat.

Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból.

(Folytatás.)

Az uj helyszinelés és illetőleg revisió költségeinek rémalakja sem sokkal több puszta árnyéknál, s csakis arra mutat, hogy illetékes helyen a kérdéssel nem foglalkoztak komolyan.

Az előttem fekvő adatok szerint[1] — az első helyszinelés 1853—1860-ig az államnak 3.700,000 forintjába, tehát átlag évenként valamivel több mint félmillióba, minden egyes parcella felvétele $19^2/_3$ krba, minden egyes birtokos birtokának felvétele pedig 1 frt $69^1/_2$ krba került. Ezen összeget akkor, midőn a mondott időszakban sokkal csekélyebb ügyforgalom mellett az államnak a befektetett tőke 47%-kot kamatozott, — még a jelenlegi állami gazdálkodás mellett is megbirhatlannak mondani nem lehet.

Az uj helyszinelés, és illetőleg csak revisió annyi szakszerű mérési, vagy felvételi segédadat mellett, mikkel az ország ma már rendelkezik, valami nevezetes, — semmi esetre pedig megbirhatlan költségbe nem kerülhet; miután e munkálat egy év alatt ugy sem készülhet el, tehát a költségek sulya nem egy év budget-ére nehezednék, és ilyképen megosztva, egyébként pedig más, kevesbé productiv kiadások beállitása mellett, alig észrevehetővé válnék. Meg aztán a II. törvjav. 64. §. szerint különben is a telekjegyzőkönyveknek végleges betétekké alakitása alkal-

[1] SCHNIERER GY. a «Telekk. eljárás kézikönyve» után.

mából felmerülő költségtöbbletek a községekre szándékoltatván hárittatni, az állampénztár tulságos megterheltetésétől alig tarthatni; a főczél pedig, t. i. a végleges betétek szerkesztése a 66. §-ban előirt nehézkes módozat helyett, könnyebb, gyorsabb és biztosabb szerrel elérethetik.

Annyival kevesebbé iszonyodhatunk pedig e munkálathoz fogástól és költségeitől, ha meggondoljuk, hogy a mostani rozzant, és összebonyolitott rendszer mellett mindazoknak, kiknek sorsa a telekkönyvekkeli érintkezést szükségessé, vagy óhajtatossá teszi, ezen érintkezés mennyi költségükbe kerül, nem annyira az államkincstárba folyó bélyegkiadások és illetékek, hanem a kérvények szerkesztésének költségei miatt, melyek gyakran megannyiszoródnak, a hányszor a kérvény ügyetlen szerkesztés, vagy felszerelés miatt akár egészben akár részben elutasittatik. És aztán nagy is a száma az elutasitott kérvényeknek, melyek a jogbiztositó telekkönyvi intézmény óvszárnyai alá többé vissza nem kerülnek. Vagy a Danaidák hordójába évenként özönlő ezen költségek *magasabb* figyelmet nem érdemelnek? És végre nem vétetik számitásba az, hogy az urbéri rendezési végrehajtások után foganatositott, s csekély belbecscsel biró átalakitási munkálatok is, — miket ismét át kellend dolgozni, mennyi haszontalan költségébe kerülnek magának az államnak?

Nem valamely mélyebb belátás kell annak megitéléséhez, hogy valamint a szóban forgó törvényjavaslalokkal, ugy azon szűkmarku, mondhatni fukarkodó eljárási modorral, melyet a telekkönyvi intézmény körül a ministerium részéről tapasztalunk, sem az állam, sem a közönség nem nyer semmit, s a tömérdek elfecsérelt költekezéssel csak egy Moloch táplálkozik, melynek torkában a nemzet örvényzik.

Az uj helyszineléssel, vagy az ezt pótló revisióval még nem volna minden elérve. Az intézmény ujabb, és más alakbani berendezése is mellőzhetlen, hogy az általam több izben hangsulyozott irányelvek érvényesülhessenek.

E czélra első sorbani szükségül mutatkozik, a telekkönyveknek decentralisatiója olyformán, mint az már az 1855. decz. 15-diki ministeri rendelet 3. §. 3. pontján és 28. §.-ban foglalt határozatok által is kilátásba helyeztetett.

A decentralisatió ellenében ugyan ma még igen sok és fontos érveket lehetne felhozni; azonban miután a közvélemény azt mind hangosabban követeli, annyira, hogy ezt majdnem jogosultnak kell tekintenem; figyelembe véve másrészről azt, hogy egyes parcellákból álló parasztjavak már jelenleg roppant nagy tömegét teszik ki az egyes jószágtesteknek, s a régi parasztelkek szétdarabolhatása mellett azok még nagyobb mérvben szaporodnak is, s ennél fogva egy központbani kezelésük mindegyre terjesebb és nehézkesen működő gépiszemélyzetet igényel, a közvélemény postulatuma előtt az ellenző érveknek háttérbe szorulniok kell.

A telekkönyvek decentralisatiója után másod sorbani szükségül előtérbe lép a telekkönyvek kezelése és ügyintézés módjának két különböző iránybani meghatározása.

És pedig, nézetem szerint: a nemzeti javak kezelésével megbizandó törvényszékekkeli érintkezés tekintetében, az irásbeli kérvényezés és elintézés módja volna megtartandó. Ellenben a járásbiróságok által kezelt telekkönyvekben jegyzett összes ugynevezett parasztjavakat illetőleg — mint már egyhelyütt érintém — az osztr. polg. törv. 433. és 451. §§-ban letett, és az I. törvjavaslat 91. §-ban is megengedhetőnek nyilvánitott közvetlenségi elv bővebben kifejtendő. Sőt tekintettel kisebb földbirtokosaink műveltségi fokozatára, czélszerünek tartanám odáig menni, hogy a járásbiróságok mint telekkönyvi hatóságok területén, telekkönyvezett ingatlanok iránt vagy ezek terhelésére irányulólag kötött jogügyletek bejegyeztetése végett a feleknek átalán, minden különbség nélkül, az 1864. évi porosz telekk. és jelzálogi rend egyik szabványának analogiájára; vagy legalább ha a jogügyletben résztvevő feleknek csak egyike is irástudatlan, mindannyioknak a hatóság előtt személyes megjelenése kötelezővé tétetnék, s a bejegyzések, vagy esetleg ha a fenforgó akadályok nyomban el nem hárithatók, az elutasitások a kérvényeket pótló és röviden szabályozandó sommás jkönyvi eljárás közvetitése által eszközöltetnének.

A közvetlenség e rendszerének alkalmazásából a telekkönyvi intézménynek könnyebben hozzáférhetőségén, s egyéb előnyökön kivül még azon, a kezelésben is elérhető eredményhez jutnánk, hogy a jegyzőkönyvek velős és szabatos rövidséggel, s oly módon szerkesztetvén, miszerint azok alapján a biró egyszerű rendeletére a telekkönyvbeni foganatositás azonnal megtörténhetnék, — az időpazarló hosszadalmas birói végzésgyártás, — mi különben is csak ismétlése volna a jkönyv tartalmának, — a felek irásbeli czéltalan értesitése s ezzel összefüggő egyéb kezelési munka, felfolyamodás stb. elmaradna; nemkülönben a kérvények halmozottsága, valamint az előjegyzések is, miknek megengedését én a lehető legkevesebb esetekre reducálni óhajtanék, olyképen, hogy a telekkönyvi intézményben csak itt-ott hirmondója volna, — mind szűkebb térre szorulnának.

Jól tudom, hogy ez eszme ellen a zugirászat, melyet kormányzatunk tehetetlen kiirtani, továbbá azon kontárkodó népréteg, melynek az eddigi intézmény bő jövedelmi aratást nyujtott, valamint a bürokratia ápolói, nagy zajt fognak ütni, s a kivihetetlenség száz és százféle körmönfont üres kifogásait előtükrözni; de mindazok, kiknek a «salus reipublicae» vezérelvük, s kik a közvetlenség magas eszméje közhasznuságának tudatától áthatva vannak, — mely eszme kell, hogy előbb-utóbb e téren is diadalra jusson, — tudni fogják az érintett kifogásokat a maguk értéke szerint mérlegelni.

Mindazonáltal két momentumra nem tartom feleslegesnek megjegyzésemet megtenni. — Egyik azon aggály, mely az országos pénzügyeket intéző körökben merül fel az inditványozott közvetlenség ellen: hogy t. i. ezen ügyviteli berendezés által a kincstári jövedelmek nem kis mérvben apadnának. A másik azon itt-ott a szakirodalomban is nyilvánuló észrevétel: hogy a feleknek szintén költséges volna a telekkönyvi hatóságoknáli megjelenés.

A financzialis oldalt illetőleg, nem hiszem, hogy legyen a nemzet kebeléből felemelkedett miniszter, ki gyönyörüséget találjon abban, hogy a kincstár a különben is terhelt állampolgárok még nagyobb és hozzá immoralis terheltetésével járó haszontalan irka-firkák s elutasitott kérvényekből keletkező bélyegjövedelmek által gazdagodjék. — Ahoz pedig, hogy a kincstárt a közszükségletnél fogva illető bélyeg és illetékek biztositása, s lerovása tekintetében az érintettem ügyrendtartásnak megfelelő pénzügyi rendszabályok alkottassanak, nem valami geniális pénzügyi találékonyság és művészet kivántatik.

Bodó István,
kir. törvszéki biró.

(Folyt. következ.)

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

40. §.

Ezen §. szüksége az előbbiekben javaslatba hozott uj §§. mellett elesik, hanem az abban érintett «egyoldalu» nyilatkozat ép az ellenkező kimondására kényszerit, mert a körülmények szerint a jogositandó hozzájárulása nélkül történhető bejegyzésnél, utóbbi oly ajándékot nyerhet, mely őt igen terhesen érintheti. Nézetünk szerint szükség lenne kimondani:

*

«Bármely jog bejegyzéséhez annak beleegyezése szükségeltetik, kinek javára a kért bejegyzés által jogositvány szerzése czéloztatik.»[40]

43., 44., 45., 46., 48., 49., 50., 51. §§.

Ezen §§-nak az itt javaslatba hozott uj 32., 33., 37. §§. mellett lenyegesen kell megváltozniok.

Jóllehet az osztr. polg. trkv. 453. §. szerint előjegyzés csak akkor foghatna helyet, ha a bekebelezés szigoru kellékei pontosan nem igazolhatók, mégis azt látjuk, hogy Lajtántul az 1871. julius 25-iki törvény hozatala előtt a gyakorlat ép az osztr. polg. trkv. 453. §-a és még nehány patens alapján oda nőtte ki volt magát, hogy minden okmánynyal igazolt követelés előjegyzés által biztositható lett, — vagyis az előjegyzés mint a tlkvi eljárás egyik mozzanata, azon materialis hatásu elvnek declaráltatott, mely szerint okmánynyal igazolt követelés tlkvileg biztositható.[41]

Nálunk ez anomalia az eddigi tlkv. rendt. 88. §. által némileg korlátoltatott, de ezen korlátok közt teljes érthetetlenségében fenállott és a javaslat 43. 44. §§-ai szerint tovább is fentartani czéloztatik.

A nyilvánkönyvi bekebelezés rendkivül életbevágó hatályából következik, hogy a törvényhozó annak megengedését általa elég biztositéknak vélt feltételek igazolásához köti, azaz ha e feltételek fenforognak, megengedi a bekebelezést és azzal egybekötött és a publicitási elvből folyó hatályt.

Bármikép is legyenek a bekebelezés feltételei igazolandók, kétségtelen, hogy az ebbeli igazolás a forgalmi élet mozgékonyságára sok esetben nyomasztó hatást fog gyakorolni, t. i. ott, hol az igény létezik, de a létezése nyilvánkönyvi bekebelezésre alkalmas módon ki nem mutatható.

Ezen baj orvoslása égető szükséget képez, mert a tlkvi állapot gyors fel nem használhatása, gyakran semmiféleképp nem javithatható sérelmet idézhet elő.

Az orvoslat az előjegyzés megengedésében fekszik, azaz oly bejegyzés megengedésében, mely nem szüli ugyan azonnal a bekebelezés nyomatékos hatályát, de a tlkvi állapot gyors felhasználását a bekebelezés szigorubb kellékeinek későbbi időpontban leendő kimutatása mellett megengedi. Az előjegyzés tehát abban külömbözik a bekebelezéstől, hogy mig a bekebelezési bejegyzés minden irányban azonnal hatályossá lesz, addig az előjegyzési bejegyzés hatályossága elodáztatik azon időpontig; mig egy másik bejegyzés azt a bekebelezés rangjára emeli; mig tehát a bekebelezés azonnal feltétlen hatályt szül, addig az előjegyzésnél csak azon valószinüség biztosittatik, hogy feltétlen hatály fog létrejöhetni.

A bekebelezés és előjegyzés ezen különbsége mutatja, hogy a kettő közt a bejegyzés materialis feltételeire nézve semmi külömbség nincs és egyszersmind rávezet azon kérdés megoldására, mely esetben adassék hely egyiknek vagy másiknak. E szerint bekebelezés engedélyezhető, ha ugy igazoltatnak a feltételek, a mint azoknak igazolásához a törvény a bejegyzés teljhatályának egyszerre leendő életbeléptetését decretálja, ellenben csak előjegyzés engedélyezendő, ha az igazolás nem a törvény kivánata szigoru kellékek szerint eszközöltetik, hanem a feltételek létezése csak valószinüvé tétetik. Vagyis az ebbeli viszony ugy construálható, hogy a bejegyzési kellékek törvényszerü igazolása *feltétlen hatályu bekebelezést* a kellékeknek csak valószinüvé tétele *feltételes hatályu előjegyzést* von maga után.

A javaslat ép ugy mint az ed. tlkvi rendtartás nincs e különbség tudatában, hanem az előjegyzés által a bekebelezéstől különböző belső lényeggel biró jogintézményt állit fel.[42] Vagyis a javaslat a helyett, hogy kimondaná, hogy ott, hol a bekebelezés feltételei a kitett kellékek szerint nem igazolhatók ugyan, de okmányok által valószinüvé tehetők, előjegyzésnek van helye, illetve, hogy ennek a 43. és 52. §§-ban történt enunciatiójánál megállapodna, már a 44. §-ban önálló jogczímeket teremt s ezekről kimondja, hogy előjegyzésre alkalmasak.

Minthogy tehát nézetünk szerint az előjegyzés csak tlkvi technika a bekebelezésnek mint teljes hatályu bejegyzésnek létrehozására, ennélfogva mi a javaslatnak ide vonatkozó §§-ait következőkép inditványozzuk megváltoztatni u. m.

«43. §. Ha az okirat a fentebbi (uj) 37. §. foglalt összes kellékekkel ugyan nem bir, azonban a 32, 33 (uj) §§-ban előszabott kellékeknek megfelel, annak alapján az előjegyzés rendelhető el.»

«44. §. Zálogjog előjegyzéséhez különösen szükséges, hogy ugy a követelés valódisága, mint a zálogjog szerzési jogczíme valószinüvé tétessék.»

«45. 46. §§. Kihagyandók.»

«47. §. Megmarad.»[43]

«48. §. Az előjegyzés igazoltatik:

a) annak a ki ellen előjegyzés eszközöltetett, vagy tlkvi jogutódjának bekebelezésre alkalmas oly nyilatkozata alapján, mely által a bekebelezést gátló akadály elhárittatik;

b) azon fél ellen, kinek terhére az előjegyzés kieszközöltetett, az illetékes biróság által per utján hozott és az előjegyzés igazolását megengedő jogerejü itélet alapján;

c) ha közokirat jogerejü igazolásának hiánya miatt csak előjegyzés lett elrendelve, az igazolás a bekövetkezett jogerősség igazolása által történik;

d) ha az előjegyzés csak az előszabott hitelesités hiánya miatt rendeltetett el, a tlkvi hatóság az igazolást hivatalból eszközölteti és e czélból az előjegyzési végzésben egyuttal a feleknek tárgyalási határnapot tüz ki, melyen az aláirások valódisága iránt a feleket meghallgatván, ha azt elismerik, az előjegyzést igazoltnak kimondja; ha pedig el nem ismerik az előjegyzést kieszközlött felet, igazolási perre utasitja és az 58. §-ra való hivatkozással a kereset beadására rendesen 30 napi, de indokolt kérelemre hosszabb határidőt tüz ki.»

«49. §. Minden előjegyzés rendszerint 15 nap alatt vagy igazolandó vagy az igazolására szükségelt per folyamatba teendő.

Ezen 15 nap ha az előjegyzési végzésben más intézkedés nem történt, az előjegyzési végzésnek az ez által terhelt fél ellen jogerőre lett emelkedése utáni 15 nappal jár le, de a jogositott azt a végzésnek saját kezéhez történt vételétől is számithatja.

Ezen határidőt a tkvi hatóság indokolt, bár egyoldalu kérelemre a végső határnap kitétele mellett meghosszabbithatja, ezentul további meghosszabbitásnak csak azok irásbeli beleegyezésével engedhető meg, kik az előjegyzés kitörlése által tlkönyvileg érdekelvék.

Ha az előjegyzési kérvény benyujtásakor az előjegyeztetni kért jog megitélése iránt a per már folyamatban van, az előjegyzés igazolása e perrel összeköthető, a mennyiben a kereseti kérelem ily kiterjesztését a perrendtartás megengedi.»

(Folytatása következik.)

Dr. Berkovits Ferencz

ügyvéd.

[40] A hamburgi ingatlan tulajdonjog és jelzálogtörvény 7. §-a, az ingatlan tulajdonjogának átirásához megkivánja a leendő uj tulajdonosnak határozottan kinyilvánitott beleegyezését.

[41] JOHANNY i. m. és EXNER, das Institut der Pfandrechts, pränotation im Oesterreich, Wien 1868.

[42] Az 52. §-ban a javaslat a már itt kifejtett álláspontra emelkedik, és azért ha a javaslat ugy mint van törvény erőre emelkednék, megoldhatlan vitát szülne az 52. §. értelmezése és alkalmazása iránt.

[43] Az itt általunk adott §§-ok sorozatát csak példa gyanánt adjuk, mert a későbbiek szerint mi a 47. §. után a rangsorozat stb. előjegyzését kivánjuk helyezni.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kassai ügyvédi kamara évi jelentése.

Az 1874. 34. tcz. 32. §. értelmében évi jelentésünket következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

I. A m. é. november 22-én 26677. szám a. kelt intézményhez képest az ahoz csatolt minták szerint a kimutatásokat 1. 2. 3. 4. ·/. alatt tisztelettel felterjesztjük, de megjegyezzük: hogy ezen 32. §. szerint az ügykezelésről csak jelentést s nem kimutatást és csak általános, nem pedig ilg 18, 22, 48 sőt 77 rovattal ellátott, gyakorlati haszonnal nem biró, időt s munkát czél nélkül felemésztő kimutatásokat tartozunk felterjeszteni.

Mi készségesen lelkiismeretesen eleget teszünk a törvény által reánk bizott kötelességnek s hiven megfelelünk karunk és oly csonka autonomiánk követelményeinek, de a kamarai intézményt, a lényeget megölő oly bureaucraticus formálitástól, mely annak kimutatását követeli, hogy hány ügyvédjelölt változtatott irodát, megóvni kivánjuk, miért is jövőre ezektől a kamarát felmenteni kérjük.

Az ügykezelésre vonatkozólag ujolag felkérjük Nagyméltóságodat, hogy az 1876. márczius 16-án 8230. sz. a. kelt miniszteri intézmény szerint a kamarák levelezéseinek a postabér- és azokhoz intézett beadványok bélyegmentességére nézve folyamatba tett tárgyalást befejezni és az ügyvédi kamarákra nézve, melyek az államnak pénztárát igénybe nem veszik, de közérdekben közügyeket végeznek, a porto- és bélyegmentességet kieszközölni kegyeskedjék.

Ezen utóbbi tekintetben meg kell emlitenünk azon jellemezhetlen eljárást, hogy panaszügyek a törvényszékhez áttétetvén, jegyzőkönyveink, kiküldötteink hivatalos jelentései ellen a bélyeglelet felvétetett.

II. A fegyelmi ügyekről a 2 ·/. alatti kimutatás tesz tanuságot.

Bárha ügyvédi rendtartásunkban a fegyelmi eljárásra vonatkozólag sok késleltető intézkedés foglaltatik, a fegyelmi ügyek mégis meglehetős gyorsasággal fejeztettek be, s a törvény- és kötelességszegés vagy az ügyvédi kar tekintélyének megsértése soha megtorlatlanul nem hagyatott.

Ezen kedvező eredményt a vizsgáló biztosként vagy a fegyelmi eljárásban másként közremüködő kamarai tagoknak erélyes és lelkiismeretes eljárásán kivül előmozditotta főleg az, hogy a fölebbezett ügyek a m. kir. legfőbb itélőszék fegyelmi biróságánál, hazai biróságnál vagy hatóságnál eddigelé soha nem tapasztalt gyorsasággal, 8—15 nap alatt, intéztetnek el, mit e helyütt legőszintébb elösmerésünk kifejezése mellett meg nem emliteni lehetetlennek tartottunk.

A törvénynek a fegyelmi eljárásra vonatkozó hiányaival jelenleg tüzetesen foglalkozni nem kivánunk, a törvényhozás alig lesz egyhamar azon helyzetben, hogy ezen javitson csak a 94. §. azon intézkedését emeljük ki, mely szerint az alaptalan panaszok csak a végtárgyalás megtartása folytán tehetők át a büntetés kiszabása végett a törvényszékhez.

Mint a fönebbi kimutatásból is kiderül, 81 panasz közül csak 12 esetben rendeltetett el a fegyelmi eljárás, 34 mint alnptalan, 2 mint illetéktelen elutasittatott, 5 esetben pedig a panaszló többnyire meggyőződve panasza alaptalanságáról, azt visszavonta, s igy 41, tehát a panaszok több mint fele, teljesen alaptalan volt, ehez veendő még, hogy a panaszlott a törvényszékhez áttett ügyekben is több esetben felmentetett, 41 esetben lőnek tehát kartársaink zugirászok vagy más kétes jellemü egyének által zaklatva; jóhirnevük megtámadva, ezen felül igazoló okirataik megszerzése végett költségre és időmulasztásra kényszeritve s a törvény ezen igazságtalan intézkedése miatt a kamara választmánya sem költségek megtéritését ki nem mondhatta, sem nekik elégtételt nem szolgáltathatott.

És még az kedvező helyzet, ha az igazoló nyilatkozat által a panasz teljesen megczáfoltatik, de gyakran az egész fegyelmi vizsgálat befejeztetik, s a vád teljesen alaptalannak derülvén ki, nem vád, hanem felmentő határozatot kell hozni, s ebben a 94. §-nak a legfőbb itélőszék által is szorosan magyarázott rendeleténél fogva a költség megtéritése, s az iratoknak büntetés megszabása végett a törvényszékhez áttétele iránt intézkedni nem lehet.

III. Az ügyvédség terén mult évi jelentésünkben kifejtettük az ügyvédi rendtartásnak az ügyvédek jogaira vonatkozó mostoha intézkedéseit, s főleg egy dijszabályzat alkotásának szükségét.

Különösen a dijszabályzat kamaránk területén, ugy az ügyvédek, mint a közönség részéről felmerült számtalan panasz, visszaélés s összeütközés miatt égető szükséggé vált.

Csak egy némely esetet kivánunk megérinteni, igy az 1876. évi 119. sz. a. panasz folytán kiderült, hogy egy felperes s alperes között ugyanegy napon egyik járásbiróság előtt 130 és 40 frt iránti két perben tartatott tárgyalás, a 130 frtos ügyben a perköltség 44 frtban, a 40 forintos ügyben 36 frtban állapittatott meg, két kereset s egy napi tárgyalás által 170 frt értékü ügyben tehát 80 frt költség okoztatott; — a 164/877. szám alatti panasz folytán kiderült, hogy ugyanazon felek között egyszerre folyó 3 rendbeli becsületsértési ügyben a saját fél ellen 420 frt per- s végrehajtási költség állapittatott meg; tudomásunk van oly esetről, hol az ügyvéd egy egyszerü zálogjogi bekeblezés költségei fejében 100 frtos kötelezvényt vett felétől; általános a panasz, hogy oly esetben, midőn a költség birói megállapitás alá nem jő, mint például telekkönyvi ügyekben vagy a tárgyalás előtt kiegyenlitetett perekben, a felek kizsákmányoltatnak.

Viszont a biróságok által az ügyvédek részére megállapitott dijak miatt a panasz úgyszólván állandó s többször sajnos összeütközést eredményezett.

Ezen az ügyvéd egyéni érdeke és anyagi existentiájára mélyen beható kérdésben bármily megállapitás alkalmaztassék, a biró az ellen — s rokonszenv gyanujával árnyékoltatik be, másrészt az elmarasztalt alperes ugy a birót, mint az ügyvédet egyetértő zsarolással vádolja.

Egyébiránt e költségek megállapitásánál valóban kirivó aránytalanságok és igazságtalanságok merülnek fel, mig némely bőkezü járásbiró főleg a vele jó viszonyban élő ügyvéd dijait a per összegével semmi arányban sem álló mennyiségben itéli meg, addig mindennapi jelenség, hogy az ügyvéd részére a valódi kiadásnál kisebb eljárási költségek állapittatnak meg, ugy hogy nemcsak az ügyvéd semmi dijazást nem nyer, de még ráfizetnie kell. Megtörtént az is, hogy egy kézmüves tanu részére 3 frt dij állapittatott meg, ezen s több tanu kihallgatásánál közremüködött ügyvéd dija a napszámost is megillető 50 krban itéltetett meg.

Nem szükséges azt bővebben kifejteni, hogy hová vezet az, hogy ha az ily igazságtalan, sőt lealázó eljárás az ügyvédet önvédelemből a törvénytelen térre kényszeriti.

Az sem ritka dolog, hogy a pervesztes fél ellenében a biró könyörületből az ügyvéd dijait leszállitja és viszont az is megtörtént, hogy az ügyvéd, ki perét elvesztette, a fele ellenében tulzottan megállapitott költségekkel vigasztaltatott.

Kérjük mindezekhez különös figyelemre méltatni, hogy e vidéken az ügyvéd keresménye leginkább abból áll, mit az ellenféltől költségképen behajt, vagy mit a biró saját fele ellenében megitél, s igy az ügyvéd egész existentiája teljesen a biró belátásának, melyet emberi indulat vezet s törvény nem szabályoz, kegyelem, van kiszolgáltatva, természetes tehát, hogy ebből az ellentétes érdekek oly örökös harcza fejlődött ki, mely a birói s az ügyvédi kar tekintélyét s magát az igazságszolgáltatást veszélyezteti.

Mindezen súlyos calamitást csak egy dijszabályzat orvosolhatja bár minden ügyvédi munka ebbe be nem foglalható és sok részben az ügyvédi s birói belátásnak mégis tere marad, de a leggyakoribb munkálatokra, ugymint adóssági, váltó-, csőd-, kereskedelmi keresetekre, biztositási, végrehajtási, árverési, bekeblezési, előjegyzési kérvényekre, pertári s egyszerübb biróság előtti megjelenésekre s tárgyalásokra, főleg utazási, fuvar- és napidijakra s több efféle gyakran előforduló egyöntetü eljárásokra, melyeknél a panasz leggyakoribb a dijszabályzat igazságosan megalakitható s ez által minden kegyelemosztás, visszaélés, s zsarolás megakadályozható, előforduló esetekben megtorolható.

Kivánatosnak tartottuk s tartjuk, hogy egy ily dijszabályzat az egész országra nézve behozassék, de azt jelen körülményeink között egyáltalán nem remélhettük és beláttuk azt is, hogy kiválólag kamaránk területén oly bőségesen burjánzó eme visszaélések, habár szükebbkörü helyi intézkedésekkel minden esetre korlátolandók.

Ily körülmények között választmányunk ösztönöztetve a még 1875. május 22-én tartott közgyülésen tett s általános viszhangra talált inditvány, s 1876. márczius 13-án tartott közgyülésen, a törvénykezés tárgyában kiküldött bizottságnak ezen állapotok türhetlensége felett tett jelentése által, kérelmével 1876. évi junius 30-án 798. sz. a. kassai kir. törvényszék elnökéhez fordult, ki is az igazságügy érdekeit őszintén szivén hordván, ezt azonnal a vezetése alatti törvényszék elé terjesztette, — a törvényszék ezen tekintetben

az intézkedés mellőzhetlen szükségessége iránt semmi kételyt sem támasztván, az ebbeli javaslat elkészitése végett két törvényszéki birót küldött ki, ehez járult a kassai kir. járásbiró és három kamarai választmányi tag.

Ezen bizottság a kir. törvényszéki elnök vezetése alatt 1876. julius 16-án tartott első üléséből egy törvényszéki s egy kamarai tagot az előadmánynyal megbizván, — ezek munkálatát 1876. október és november havában tartott többrendbeli tanácskozmányban felülvizsgálta, azt az elnök által a járásbiróságokkal is közölvén, a törvényszék és a kamara választmánya elé terjesztette; a kir. törvényszék az azt 1876. november 21-én, a kamara teljes választmánya ez évi november 17. és 24-én tartott ülésében minden változtatás nélkül elfogadta s igy jött létre a 6. s 7. ·/. alatt csatolt dijszabályzat, mely 1876. deczember 1-én egyelőre a kassai kir. törvényszék és annak területén levő járásbiróságok előtt folyó perekben életbe is lépett s elhatároztatott, hogy annak a kamara területéhez tartozó s.-a.-ujhelyi kir. törvényszék területén való életbeléptetése iránt az ottani kir. törvényszéki elnöknél intézkedés tétessék.

Ez által a fönebb körülirott, az ügyvédi s birói karra, a nagy közönségre s az igazságszolgáltatásra nehezült oly sok nyomoruságot elháritva hittük.

Nem akartunk ez által valamely törvényhozási vagy valamely nagyobb horderejü intézkedést tenni. Az eljárás alapja igen egyszerü volt, helyi bajokon helyi intézkedéssel kivánt az segiteni.

A biróságok az egyöntetüség s igazságosság szempontjából azt zsinórmértékül mintegy belső használat végett házi szabványul elfogadták, ugy miként az más biróságoknál, például az aradi kir. járásbiróságnál vagy a budapesti váltó s kereskedelmi törvényszéknél is behozatott, sőt gyakran minden irásbeli kijelentés nélkül is a gyakorlat s a megszokás másutt is bizonyos dijfokozatot honositott meg és ezen eljárás a törvény rendeletével vagy a birói itélkezési jog függetlenségével sehol ellentétben lévőnek nem találtatott, és valóban az, hogy a biró önként arra határozza magát, miként az ügy érdemével, tehát a tulajdonképeni itélkezéssel egybe nem függő, ehez képest csak igen alárendelt mellékes kérdésben a dijak megállapitásánál, ezután bizonyos fokozatot használand, semmi törvényellenest, semmi szabálytalanságot nem képez.

Az ügyvédi kamara választmánya pedig, ezen dijszabályzat a törvénynyel semmi ellentétben sem lévén, sőt a törvény sikeres végrehajtására tartozván, — a Nagyméltóságod által 1875. szeptember 27-én 27,371. sz. a. jóváhagyott ügyrend 15. §. értelmében, — mely szerint a választmány a kamara tagjaira s az ügyvédjelöltekre nézve az ügyvédkedés terén előforduló tárgyakban kötelező határozatot hozni, azok közzétételéről s végrehajtásáról gondoskodni köteles s jogosult, — ily szabályzatot illetékességi körén belül megalkothatott, ez által természetesen az 1874. 34. t. cz. 54. §. által biztositott szabad egyezkedési jog nem korlátoltathatott.

És mondhatjuk, hogy e kamarának e szabályzatban érdekelt tagjai ez iránt két értekezletben kihallgattatván, mert az ügyvédi rendtartás 21. §. szerint az közgyülés tárgyát nem képezi, azzal nem az anyagi előny végett, melyet az szüken nyujtott, hanem az ügyvédi állás nemesen felfogott érdekében moralis szempontból s az eddigi mindenféle kellemetlenségek s viszályok elkerülése végett, megelégedve s azon rövid idő alatt, mig az alkalmazásban volt, a gyakorlati életben is teljesen kielégitve voltak, de sőt a közönség kiválóbb s nem szakértő férfiai is örömmel üdvözölték azt.

Ilykép a kassai kir. törvényszék, ennek területén lévő járásbiróságok s az ügyvédi kamara, vállvetett s nem csekély munkával járó fáradságának sikerült a fönnebb nagyjában körvonalzott, de a valóságban még sulyosabb igazságügyi bajt legalább itt, hol az helyi viszonyainknál fogva az igazságügyre legkárosabban hatott, ily localis kisegitő móddal orvosolni, s ez üdvös s jótékony hatását már is minden irányban tanusitotta, mert az az életre való intézkedésnek természete, hogy az minden körülmény közt gyökeret ver, mig a gyakorlati értékkel nem biró bármely eszménykép a leghathatósb támogatás mellett is elsatnyul.'

Azonban vettük a kassai királyi törvényszék elnökének 1877. január 5-én 1249/1876. sz. a. kelt átiratát, melyben értesittettünk, hogy a dijszabályzat tárgyában a kassai kir. törvényszéknek 1876. november 27-én 14,947. sz. a. hozott határozata a m. kir. igazságügyi ministeriumnak 1876. évi deczember 17-én 36,593. sz. a. kelt intézményével megsemmisittetett.

Minthogy már ily dijszabályzat az ügyvédre nézve felével szemben is csak ugy birhat gyakorlati értékkel, ha az a biróságok által is zsinórmértékül vétetik, ehez képest e kamara választmánya a dijszabályzat elfogadására vonatkozó előbbi határozatait szintén hatályon kivül helyezte.

Nem tudjuk azon indokot, mely a nagyméltóságu m. kir. igazságügyi ministeriumot ezen elhatározásra vezette, de azt tartjuk, e kisegitő módot nem az elmélet szempontjából, mely minden még oly jelentéktelen dolgot elvi kérdéssé felfokozni képes, hanem a gyakorlat, a mindennapi élet szempontjából tekintve, a biróságok s az ügyvédi kamara közt, főleg e vidéken elterjedt és veszélyessé vált baj elháritására létesült és szükségképen létesiteni kellett ezen megállapodás ellen megállható indok fel nem hozható, miért is bátrak vagyunk a roszul értesült ministertől a tehetségünk szerint jól értesiteni kivánt ministerhez fordulni s Nagyméltóságodnak a praktikus élet kivánalmai iránt több izben tapintatosnak bebizonyitott figyelmét ezen ügyre legőszintébb tiszteletünk kifejezése mellett felkérni s az iránt esedezni:

Hogy a mennyiben egy ily dijszabályzatnak a biróságok s az ügyvédi kamarák közbenjöttével az egész országban leendő behozatalára a törvényhozástól meghatalmazást kinyerni most idő- s czélszerünek nem tartaná, ezen csatolt dijszabályzat iránt 1876. deczember 17-én 36,593. sz. a. kelt határozatát módositani, vagy ha erre nézve a részletekben észrevételek forognak fenn, vagy más tekintetben felvilágositás szükségeltetik, azt e kamarával közölni és egyszersmind a többi ügyvédi kamarát is megbizni méltóztassék, hogy az a kerületükben lévő biróságokkal egyetértve dijszabályzatot létrehozhassanak.

IV. A jogszolgáltatás terén csak főbb körvonalokban kivánjuk megérinteni tapasztalatainkat és óhajainkat.

A tényleges igazságszolgáltatást illetőleg egyedül a telekkönyvi hatósággal felruházott tornai, homonnai s tokaji kir. járásbiróságok és a s.-a.-ujhelyi kir. törvényszékre nézve kérjük Nagyméltóságodat, hogy miután ezen biróságoknál a hátralékok tetemesen felszaporodtak, ugy annyira, hogy a legegyszerübb bekeblezési vagy végrehajtási kérvény elintézésére egy évig is várakozni kell, az érdemleges perek pedig egyáltalán előre nem látható időre elodázvák, ezeket a kellő birói s kezelő munkaerővel. habár ideiglenesen is, a hátralékok feldolgozására ellátni kegyeskedjék.

Általában pedig kivánatosnak tartjuk, hogy miután a birói szervezés legnagyobb részt foganatositva van, az törvényesen állandósittassék s főleg a területrendezés ugy eszközöltessék, hogy a birósági, közigazgatási, adóhivatalis tb. kerületek elvégre egybevágók legyenek.

A birói szervezés s illetékesség végleges megállapitása alkalmából azonban kifejezést kell adnunk azon alapos aggályunknak, melyet a járásbiróságoknak telekkönyvi hatósággal való felruházása irányában a mindennapi tapasztalat alapján táplálnunk kell.

Igen gyakori eset, hogy a törvényszékek telekkönyvi osztályánál, hol pedig a telekkönyvi ügyek hármas tanácsban intéztetnek el, s évek óta alkalmazott gyakorlott telekkönyvvezetők felügyelete alatt vezettetnek át, a legfeltünőbb tévedések és viszásságok merülnek fel, igy megtörtént, hogy a telekkönyvi test több részletei teherrel lejegyeztetni rendeltetvén, a lejegyzés teher nélkül eszközöltetett, sőt egyik törvényszék telekkönyvi hatóságánál egy ideig a tkvi. ren 161. §-ában előszabott oly fontos széljegyzet hosszabb időn át elmulasztatott.

Ha tehát a törvényszéki telekkönyvi hatóságnál ily hibák fordulnak elő, elképzelhető, mi történik a járásbirósági telekkönyveknél, hol kellő szakértő birói s kezelői munkaerő hiányában, miként azt itt a tornai, homonnai és tokaji kir. járásbiróságnál tapasztaljuk, egyszerü bekeblezés vagy előjegyzés keresztülvitele egy évet is igénybe veszen, hol a vételárak a kielégitési sorrend megállapitása előtt és után évekig hevernek s hol semmi felügyelet, semmi ellenőrzés nincsen, attól kell méltán tartanunk, hogy azon irány, mely minél több járásbiróságot kiván telekkönyvi hatósággal felruházni, ugy is hiányos telekkönyvi rendszerünkbe vetett bizalmat s ezzel a jelzáloghitelt teljesen megsemmisiti.

Különben is önámitás azt hinni, hogy a járásbiróságnak telekkönyvi hatósággal felruházása a telekkönyvi forgalmat megkönnyiteni fogja, mert mellőzve, hogy pénzügyi okokból s szakértők hiánya miatt a járásbirósági telekkönyvi hatóságok még sokáig nem fognak kellő munkaerőkkel ellátatni s igy az ügyek ott még sokáig a mostani elhagyatottságban maradnak; a telekkönyvi intézkedésre legtöbbnyire kölcsönzés végett van szükség, azon intézetek, testületek s tőkepénzesek pedig, hol az ebbeli igény kielégithető, leginkább a törvényszék székhelyén, a központon vannak s igy ha a telekkönyv

is itt van, a hitelezés nemcsak lényegesen megkönnyittetik, de gyakran e feltételhez is köttetik, mert sokan óvakodnak oly ingatlanra hitelezni, melynél esetleges végrehajtások alkalmával a kielégitési sorrend stb. végett több mértföldnyi távolra utazni vagy e végett rendkivüli költséget okozni kell, holott pedig a földbirtokosra nézve teljesen közönyös az, valjon a zálog vagy tulajdonjogi bekeblezés a hozzá egy-két mértfölddel távolabb eső, de többnyire vasuttal egybekötött székhelyen, hol különben rendesen más dolga is van, vagy a járásbiróságnál eszközöltetik-e? a fődolog reá nézve az, hogy telekkönyve rendesen vezettessék s beadványai gyorsan és pontosan intéztessenek el, mire a törvényszék mindenesetre nagyobb biztositékot nyujt.

Nem kivánjuk ezzel azt vitatni, hogy a járásbiróságok telekkönyvi hatósággal egyáltalán el ne láttassanak, mert például a tornai telekkönyvi hatóság a Kassától távol fekvő tornai járásra, vagy a homonnai telekkönyvi hatóság a homonnai járásra, de csakis ezekre nézve az ottani törvényszékeknek megszünte folytán valóban szükséges, Nagyméltóságod figyelmét csak arra akartuk felhivni, hogy a járásbiróságok telekkönyvi hatósággal csak kivételes esetben és csak szerfeletti óvatossággal ruházhatók fel s hogy a már meglévők csak saját járásukra szoritandók és mindenesetre a kellő munkaerővel ellátandók, különben több kárt, mint hasznot okoznak.

Mult évi jelentésünkben örömünknek adtunk kifejezést a felett, hogy az igazságügyi teendők egy része közigazgatási közegekre bizatni nem fog, fájdalom, ez immár változást szenvedett, mert mint az országgyülési tárgyalásokból kivettük, ugy a közigazgatás, mint az igazságszolgáltatás közös romlására e kettő az 1869. IV. t. cz. által kimondott nagy elv ellenére, az alsóbb közegeknél ismét egyesittetni s igy a jogfejlődés terén határozott visszalépés terveztetik.

E kérdés kimeritve lévén, azt bővebben nem fejtegetjük, csak csodálkozásunknak kell kifejezést adnunk a felett, hogyan lehessen igazságügyi teendőket a már nagy költséggel szervezett, beléokult szakértő közegek helyett, nagy költséggel ujabban szervezendő, nem szakértő közegekre bizni?

Nem meritenők ki a törvénykezés feletti tapasztalatainkat, ha meg nem emlitenők azt is, hogy az általánosan kitünően s gyakorlatinak elismert német kereskedelmi törvény hazánkba átültetve, a perlekedés terén teljesen hasznavehetetlenné lőn, mert a kereskedelmi peres eljárás tárgyában 1875. november 1-én kelt rendelet a birói illetőséget s az eljárás módját olykép szabályozta, hogy legalább itt vidéken egy év is eltelik, mig a mindig felhasznált illetőségi kifogás eldöntetik s a per legalább a megkezdés stadiumába jő, ugy hogy a kereskedelmi törvény nyujtotta előnyökről mindenki inkább lemond, mintsem a kereskedelmi eljárás labyrinthusába bocsátkozzék.

Tartunk tőle, hogy a váltóeljárás tárgyában 1876. november 30-án kiadott rendelet hasonló eredményre vezetend, mert az az 1868. 54. t. czikkben foglalt bonyolult perorvoslati s végrehajtási szabályokra alapittatván, majd azokra utal, majd változtatja, majd kiegészíti azokat, a nélkül, hogy egy szerves egészet képezne s igy a szabályokat nehezen érthetővé, az eljárást meg bonyolultabbá teszi, — mindazonáltal alig két hava lévén életben, bevárjuk gyakorlati alkalmazását s akkor leszünk bátrak felette tüzetesb véleményt előterjeszteni, most csak azt emlitjük meg, hogy annak 48. §-a a fenálló viszonyok teljes félreismerését tanusitja, midőn az igazolást az ügyvéd mulasztása alapján is megengedi s ezt csak azzal kivánja ellensúlyozni, hogy az ügyvéd esetleg mindkét fél részére is igazolási költségekben elmarasztaltassék, mert nagyobb ügyben a fél mindig fog találni oly ügyvédet, kinek mulasztását ebbeli költségeinek megtéritése mellett az igazolás ürügyéül s igy az ügy végtelen elhuzására felhasználhatja.

Ezen kereskedelmi és váltótörvény kiegészitésül egy ujabb, ezeknek elveivel egybehangzó csődtörvényt igényel, mert az 1870. 22 t. cz. a czélnak meg nem felelvén, egy ujabb csődtörvény létesitéseig az e téren hozott törvények hézagosak lesznek.

Szerfölött fájlaljuk, hogy a büntető törvény tárgyalása oly soká elhuzódik, pedig büntető törvény nélkül az államban jogrend nem létezik, a minthogy gyakran látunk társadalmunkban oly egyes tüneteket felmerülni, melyek az ököljogra s annak korára emlékeztetnek.

A polgári törvénykönyvet megemliteni sem merjük, mert előkészitésének még nyomait sem láttuk. Az 1848. 15. t. cz. azon intézkedése óta, mely a polgári törvénykönyvet a legközelebbi országgyülés elé terjeszteni rendeli, immár majd 30 év folyt le, és az azóta annyira átalakult, előhaladt jogélet érdekei még mindig az adományi, ősiségi s urbéri rendszert tárgyazó hazai törvényeinkből meritett elvek, de mert ezek ki nem elégitők, olykor az osztrák, majd a szász vagy más külföldi törvények, vagy egyátalán csak a birói belátás szerint itéltetnek el. Természetes, hogy ezen bizonytalanság megingatja a társadalom alapjait, megsemmisiti a jogi öntudatot s legegyszerübb kérdés miatt a biróságokat a perek halmazával özönli el, melyek átalánosan hiányosnak elismert és ezért számtalan javaslat által javitani tervezett, de csak tervezett perrendtartásunk zürzavaros feneketlenségében várják szomoru végüket.

Ismerjük azon sokféle akadályokat, melyek honunkban a haladást gátolják s melyek majd közjogi, majd pénzügyi, majd pártállási okokból minden lépést megnehezitenek, de legalább a leplezetlen valót Nagyméltóságod előtt, ki fenkölt gondolkozásánál fogva az igaz, a szabad szónak mindig barátja volt, feltárni állásunkból folyó hazafiui kötelességünknek tartottuk.

Kassa, 1877. február hó 28-án.

A semmitőszék formalismusa és telekkönyvi hatósága végrehajtási ügyekben.

Egy ma kezeimhez érkezett semmitőszéki határozat feletti elkeseredettségemet másként nem vigasztalhatom, minthogy felkeresem jelen igénytelen soraimmal e becses szaklap hasábjait, hogy a nagy közönség elé tarthassam a semmitőszék rideg s élettelen formalismusát.

Komárommegye árvapénztárának néhai Nagy János örökösei elleni 70 frt tőke és járulékai iránti végrehajtási ügyében a komáromi kir. törvényszék telekkönyvi szakosztályának 4444/875. sz. a. végzésével a felperesi követelés erejéig a végrehajtási zálogjognak bekebelezése az udvardi tk. 12. számu ivén A. I. 1—26. rendszámig néhai Nagy János nevére jegyzett ingatlanokra felperesi árvapénztár javára elrendeltetett és foganatosittatott.

4556/875. sz. a. Rozsnyó Sándor a 3—26. rendszámig jegyzett $^1/_4$ volt urb. kültelek felére nézve a közös tulajdonjognak javára leendő bekebelezése végett kérvényt nyujtott be, minek folytán az 1—2. rendszám alatti belsőség az udvardi 804. számu ivbe lejegyeztetett, az ezentul fenmaradt $^1/_4$ volt urb. kültelek felére nézve pedig a közös tulajdonjog folyamodó javára bekebeleztetett.

4923/876. szám alatt a megyei árvapénztár a végrehajtás alá vont ingatlanokelárvereztetésének elrendelése végett kérvényt nyujtott be, ebbeli kérelmével azonban folyamodó árvapénztár következő tartalmu végzéssel utasittatott el:

«Mert a kérvényhez a becsértéket igazoló okirat hiteles kiadványa nem csatoltatott, és mert a kérvényben hivatkozott számu iven az I. 1—2. r. sz. a. belsőség már felvéve nem találtatik, továbbá mert Nagy Jánost többé nem az egész fekvőség, hanem csak /8 telek illeti, igy a f. é. aug. 22-én foganatositott becslés az árverésnek alapul nem szolgálhat, végre mert Rozsnyó Sándor tulajdonos elmarasztalva nem lett.»

Ezen elutasitó határozat ellen felperesi árvapénztár részéről beadott semmiségi panaszban kifejtetett, hogy:

a) felperesi árvapénztár Rozsnyó Sándor tulajdonjogát megelőzőleg nyervén kielégitési végrehajtási zálogjogot ugy a 804 ivre bejegyzett belsőségre, valamint a felében Rozsnyó Sándor javára tulajdonilag átkebelezett egész $^1/_4$ volt urb. kültelekre nézve, minden, a végrehajtási zálogjog után történt bejegyzések az ezeket megelőző végrehajtási zálogjog sérelme nélkül történhettek csupán;

b) oly törvényes szabály nem létez, a mely a becslési jegyzőkönyvnek *hiteles kiadványát* rendelné csatolni az árverési kérvényhez, s általán véve a törv. rendt. 428. §-ának csak azon esetekben van értelme, midőn oly ingatlanok vonatnak végrehajtás alá, melyeknél a becslés szüksége fenn nem forog, hanem a becsértéket a 424. §. értelmében az állami földadó százszoros mennyisége képezi; a minthogy ezen felfogást nemcsak igazolja, de kétségbevonhatlanul világosan kifejezi a törv. rendt. 427. §-a, mely szerint azon

esetben, a melyben tartozék összeirásnak avagy becslésnek helye nincs, a végrehajtató a végrehajtási zálogjog telekkönyvi bekebelezése után az árverésért *azonnal* folyamodhatik; miből ismét logice következik, hogy azon esetben, midőn tartozék összeirásnak és becslésnek van helye, a becsértéket igazoló *okiratot* a végrehajtató be nem terjesztheti, mert hisz ez a birósági ügyiratok között létez, de értelme sincs annak, hogy a roppant költséggel járó, s minden egyes végrehajtási ügyben ugyanazon ingatlanokra nézve ujabban foganatositandó becslésről felvett jegyzőkönyv hiteles kiadványa az árverési kérvényhez csatoltassék, mert ez esetben ezen legköltségesebb végrehajtási cselekményről felvett eredeti jegyzőkönyvnek soha sem jutna hivatása a végrehajtási eljárás folyamán.

c) hogy a későbben szerzett nyilvánkönyvi jogok, a korábbi nyilvánkönyvi állapot alapján foganatositott birói cselekmények érvényességét meg nem dönthetik, tehát a foganatositott becslés joghatályára és a becsérték meghatározására befolyással nem birhat Rozsnyó Sándornak később szerzett tulajdonjoga.

Mindezen a telekköoyvi intézményen alapuló sarkalatos jogelveknek ignorálásával a nmlgu magy. kir. Curia mint semmitőszék 1876. évi szept. 18-án tartott tanácsülésében 22671. szám alatt kelt határozatával a semmiségi panaszt elvetette:

mert panaszló árverési folyamodásához az elárvereztetni kért ingatlanok becsértékét igazoló becslési jegyzőkönyvet nem csatolván be, az eljáró kir. törvszék a törv. rendt. 428. §-ának megfelelőleg járt el, midőn a nem kellőleg felszerelt folyamodvány alapján a kért árverést nem rendelte el; különben is az elárvereztetni kért fekvőség többé nem egészen képezvén végrehajtást szenvedett tulajdonát, a kérvény, a mennyiben egy harmadik személy tulajdonának elárverezésére is irányoztatott, egyelőre is e részben elutasitható volt.

Ezen semmitőszéki határozattal oly jogelv állapittatott meg, mely egy csapással eltörli a telekkönyvi jogintézményt, melynek mindenekelőtti hivatása és czélja az elsőbbségi jognak biztositása volt: és decretálja a teljes iuristitiumot avagy még inkább a teljes anarchiát az igazságszolgáltatás terén.

Mert az egész telekkönyvi jogintézménynek czélja a korábban szerzett jogok kitüntetésben és ezeknek törvényszerü biztositásában culminált, mig a fentebbi semmitőszéki határozat — mint a mesebeli forditott világ — a korábban szerzett jogokat tereli oda, hogy a később szerzett jogok után alkalmazkodjék.

De különösen honunkban, hol ingatlanokra vezetett végrehajtási ügynek folyama, 4—6 év között — sőt sok esetben még nagyobb időközökben — váltakozik, hová jut az igazságszolgáltatás, ha a végczél előtt egy későbbi jogszerző romba dönti az egész eljárást és illusoriussá teszi a kielégitést!—?

Honunkban csufság a telekkönyveket nyilvánkönyveknek nevezni, a későbbi jogszerzőknek megvan azon szabadalmuk, hogy hederiteniök sem kell a telekkönyvekre, hanem ez a korábbi jogszerzőknek tétetik kötelességévé; de még a végrehajtási zálogjog sem biztosit arról, hogy későbbi jogszerzők ki ne ránthassák alólunk a gyékényt; midőn hazai igazságszolgáltatásunk páratlan költséges torturája alatt már 4—6 éven át nyögtünk, egy egyszerü tulajdonjog bekebelezési kérvény elég arra, hogy a nótát ujra kezdjük, s ujra fizessük a kereseti költségtől kezdve a drága végrehajtási lépéseket, mig nem valamelyik jólelkü alperes megkönyörül rajtunk, s nem ad el végrehajtás alá vont birtokából semmit, hogy az árverés elrendelhető legyen.

Hogy kivánhatja egy állam, polgáraitól az áldozatkészséget és kitartást, valamint ipart és szorgalmat? a mely államban hiányzik a jogbiztonság? a mely állam csak mindég követel, de mit sem ad!—?

Ne csodálkozzék az igen tisztelt olvasó, ha az emberen az elkeseredettség erőt vesz, midőn tapasztalja azon eljárást, mely honunkban a kormányzat minden ágában, különösebben a pénzügy — és igazságszolgáltatás — terén léptennyomon jelentkezik, s tapasztalja, hogy biráink és általán véve a kormányzat közegei is, a helyett, hogy a különben is hiányos és primitiv törvényekben jelentkező hézagokat és kuszáltságot, megfelelő czélszerü intézkedések által pótolni igyekeznének, ugy járnak el, mintha e hiányokat mindannyiszor pelengérre állitani akarnák, és ezen hiányokat s a sok ellentétes felsőbb birósági határozatokat arra használják fel, hogy majd egyik, majd másik irányban járnak el, a mint épen a jogkeresőknek a legsérelmesebb!

Tisztelt szerkesztő ur megitélésére bizom, vajjon alaposak-e a fentebb közlött semmitőszéki határozatból leszármaztatott consequentiák? s talál-e kellő alapot az elkeseredettségre, mely a különben is a continensen leggyárlóbb igazságszolgáltatásunkat tabula rásává teszi?*

Asztalos Mór, megyei főügyész.

Különfélék.

(**A budapesti kir. itélőtábla**) büntető szenatusainak tagjait *Fabinyi* Teofil táblai alelnök ur egybehiva, ülést tartott a büntető eljárásban az egyöntetüség elérése czéljából, s a következő elvi megállapodásokra jutottak. 1. A vizsgálat stádiumában a kir. tábla elfogadja a felebbezést a vizsgálatot elrendelő végzés ellen még akkor is, ha a törvényszék a vizsgáló biró végzését e tekintetben helybenhagyta. 2. Vizsgálatot csak a kir. törvényszék, s nem a vizsgáló biró szüntethet be. 3. A járásbiró a büntetésre irányzott feljelentést, ha a feljelentés szerint bűntett jelenségei látszanak fennforogni nem utasithatja vissza. A vádhatározt, tekintetében: 1. két egyenlő vád alá helyezés ellen bejelentett felebbezést a k. tábla — tekintettel a legfőbb itélőszék gyakorlatára — elfogadja, s ha az első biróság azt visszautasitjat felebbezés esetén a visszautasító végzést megváltoztatja, s az ügyiratokat a legfőbb itélőszékhez való felterjesztés végett az első biróságokhoz visszaküldi. 2. A végtárgyalásra való közvetlen idézésnek csak azon esetben levén helye, ha vádlott tetten kapatott, s két hitelt érdemlő tanu tanuskodik ellene, vagy ha vádlott teljesen beismeri bűnösségét; ezen eseteken kivül a közvetlen idézést elrendelő végzést a kir. tábla megsemmisiti, s az első biróságot vádhatározat hozására utasitja. A végtárgyalás alatt hozott közbeszóló végzés ellen önálló felebbezésnek nincs helye. Hivatali bűntettnél, p. o. sikkasztásnál a vádlott, s nem az állam marasztalandó a kártéritésre, mert mikent a fennálló törvények is világosan elrendelik, az állam csak másod sorban, külön polgári perben marasztalható a törvény korlátai között. Távsürgöny utján beadott felebbezést nem fogad el a kir. tábla. A büntető biróság az itéletében megitélt összegekre nézve végrehajtást rendelhet el, a végrehajtást azonban az illető polgári biróság foganatositja.

(**Mihelfy Adolf**) fiatal ügyvéd, ki lapunkban is több figyelemre méltó czikket közölt, Nagy-Váradra tette át ügyvédi irodáját.

* Czikkiró elkeseredettségének nincs teljesen méltó oka, mert a p. t. r. 428-ik §-a végrehajtatónak határozottan kötelességgé teszi a becsértéket igazoló hivatalos okiratoknak az árverési folyamodvány melletti bemutatását; ennek mulasztása tehát az árverés elrendelésének megtagadását eléggé indokolja.

A mennyiben pedig a végrehajtási zálogjog bekebelezése után az árvereztetni kért ingatlanok egy részére uj telekkönyvbe történt lejegyzéssel a tulajdonjog harmadik személy javára lett bekeblezve, ezen körülmény ugyan nem szolgál akadályául annak, hogy a végrehajtási zálogjoggal terhelt egész vagyonra az árverés elrendeltessék, de ez esetben az árverési kérvény az uj tulajdonos ellen is intézendő, s tekintettel a ptrs. 433. §-ának *b)* pontjára az ingatlanok az uj telekkönyvi állás szerint is pontosan megjelelendők. — Az árverési kérvénynek ilykép szerkesztése és felszerelése mellett czikkirónak nem lenne oka az árverés megtagadása miatt elkeseredni. A semmitőszék scrupulositása meglehet más esetekben szükséges, ha a fenforgó ügyben talán ridegnek és élettelennek is tünhetik fel. Szrk.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 12. SZ. Budapest, 1877. márczius 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Törvényhozási kérdések a büntető hűtlenségről. — Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Végrehajtás ingatlan örökségre a hagyatékbirósági átadás előtt. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről.[1]

I.

Tudományos, politikai és társadalmi életünket azon kérdés foglalkoztatja, *mennyire büntethető-a jogügyletekbeni bizalommal való visszaélés és szerződésszegés?* A *büntethetőség* ezen kérdése a napi sajtó hangos piaczára kilépvén, *a jogászok, nemzetgazdák, politikusok és jogtörténészek közös ügyévé* vált.

Azon hagyományos dogma ellenébe, hogy a *magánjogi kártalanitás kényszere* a szerződésszegésre rendszerint elegendő jogkövetkezmény, — az utóbbi nemzetgazdasági és társadalmi rázkódások folytán, szorosabb érvényre akarják emelni a *büntető átalmat,* a jogi érintkezésben felmerült bizalom és hitszegések ellen, különösen a társulati viszonyoknál, munkásszerződéseknél, a részvény ügyeknél stb.

Ezen mozgalomban a törvényhozási reform terén két áramlat ismerhető fel. Némelyek a criminalis özönvizet *feltétlenül* felszabaditani, s abba a szédelgő társulatok összes bűneit és az üzleti hűtelenség ledér szellemét, *példás* büntető megtorlás által, belefojtani akarják; történjék az bár a jog és erkölcs megkülönböztetése, a magánjogi és büntethető jogtalanság eddig fáradságosan felépitett *határvonalai* lerombolásával.

Azt mondják, hogy a bizalommal való visszaélés által jellemzett szerződéssértések bűnjellege félreismerhetlen, a modern forgalmi szükségletre a csalás és sikkasztás bűnszabványai elégtelenek, ennélfogva a jogellenes hitszegések *criminalisatiója* törvényhozási szükséggé vált, az erélyes büntetések *terrorizmusa* mentő tény.

Ezen izgató követelés ellen nem hiányoznak skeptikus ellenvetések. Az izgalmas krach-idő legalkalmatlanabb időpont arra, hogy a magánjog classicus terén annak rendithetlen alapjaitól aggályos eltérések vitessenek keresztül uj vétségek és bűnesetek alkotása által. Oly időben, melyben a vak és heves túlspeculatió a társadalom majd minden rétegét megmételyezte, a törvényhozás ép oly kevéssé hagyhatja figyelmen kivül a társadalmi romlás gonosz közreműködését az egyesek vétkességénél, mint fel nem áldozhatja a polgári és büntetőjogi beszámitás nagy és helyeseknek talált szabványait, csupán egy remélhetőleg pillanatnyi szükség kedvéért.

Ám üldözze az erkölcsi megvetés a szédelgő alapitók pereit: de a felek felett álló törvényhozásnak óvakodnia kel a csak kormányzati vagy polgárjogi felelősséget foglaló jogtalanság könnyelmü kriminalisatiójától. Helyes bűnpolitikai hagyományok ellen vétetnék, ha a pillanatnyi szükséglet mérve szerint rögtön bűntörvény alkottatnék és minden viszontagság alkatára azonnal egy büntető törvényczikk szabatnék. *Uj vétségek* csak *utolsó* ellenszerek a *másként* legyőzhetlen jogtalanságok ellen. Komoly criminalisták és civilisták egyaránt megegyeznek abban, hogy a jogtalanság büntethetőségének kelletlen kiterjesztésétől *óvakodni* kell. Az egészséges szabadelvü jogpolitika is az *általános büntető kényszerrel a legnagyobb takarékosságot* parancsolja s a büntetőjog érzékeny jogkövetkezményeihez nyulni csak *állandóan visszautasithatlan* jogszükségletnél enged.

Józan jogpolitikai vizsgálat szükséges, mielőtt *uj vétségek* és büntető szabványok *alkotása* indokolható; mert *a bizalommal való visszaélés által jellemzett jogsértések bűnjellegét* nem elég elméleti megfontolások szerint átalában meghatározni, hanem büntető következményeik elégséges jogindokai *öszhangzóan* állapittandók meg az eddigi anyagi és alaki joggal. Csak ha polgári, közigazgatási és perjogunkban a forgalmi életbeni hűség és hit jogótalma tekintetéből, kétségtelen hézag volna megállapitható, mely ezek eszközeivel kitölthető *nem* lenne, — csak akkor merészelheti megnyugvással a törvényhozás a tudomány segedelmével, ez irányban *uj vétségek* fogalmát megállapitani.

E mellett szemet nem húnyhatnak a törvényhozási faktorok a *technikus* nehézségekre, melyek az uj jogfogalmak és bűnszabványok beillesztésével kapcsolatosak. A hűtlenség *helyes meghatározásától* függ, hogy ez a sikkasztás, csalás a nyilvános szolgálati viszonyokban, bizalommal visszaélés a dologbani megkárositás, a hivatalos és magántitkok elárulásának s több hasonlók *már meghatározott fogalmaihoz szorosan fűződjék,* nehogy a hűtelenség esetei más rokon bűnfogalmak alá essenek. Ha az uj vétség ily meghatározása *nem sikerül,* ha az uj jogfogalom rendszeres alkalmazása *elhibáztatik,* akkor azáltal az itéleti gyakorlat számára gonosz helyzet alkottatik, s a subsumtiók folytonfolyó kételyeinek forrása megnyittatik.

Mihelyt azonban *a hűtelenség önálló vétségének elutasithatlan szüksége,* a sikkasztás csalás, stb. bűntörvényi meghatározásai *mellett, elismertetett,* tehát *megállapittatott,* hogy a jogélet az eddigi büntető törvénynyel többé már be nem érheti, akkor az elismert jogszükséglet elégtelen *részletfizetésekkel* ki nem elégithető. Különösen pedig nem elég (nem járja), hogy a jogilag elismert bizalmi viszonyon alapuló különös hűség kötelezettségének megsértése, valamely *más vétség csupán* súlyositó körülményeül vétessék.

Abból a sikkasztás vagy csalás csupán *minősitő* körülményét csinálni sem elégséges, mert a hűtlenség által minősitett vétségek mellett oly vastag hűtlenség esetei merülendnek fel, melyek büntetlenül maradnának, ha a csalás vagy sikkasztás feltételei hiányoznának s igy mint *büntetés kimérési sulyositó indok* figyelembe sem jöhetnének.

A mi a hűtlenségnek a büntethető cselekvények *rendszerébe* beillesztését illeti, éretten megfontolandó, valjon a hűtlenség fogalma a *gazdagodási bűncselekvények*

[1] Ezen jeles és korszerü értekezés WAHLBERG bécsi egyetemi tanár urtól a «Jurist. Blätter» m. évi folyamában jelent meg, de tárgyhalmaz miatt csak most közölhetjük. Szerk.

rendszerének egyik izületét, vagyis csak az idegen vagyonjogok szándékos megsértésének *uj alakját* képezze-e? avagy *a tisztán személyi jogok hűtlen megsértéseire is* kiterjesztendő legyen? például: ha egy gyám gyámoltja kárára valakinek szándékosan kedvez, nőgyámoltja becsületét koczkáztatja, compromittálja. Átalában a büntethető hűtlenség legillőbb helyét *a jogi érintkezés biztonsága elleni vétségeknél* találandja.

A hűtlenség vétségének a törvénykönyv rendszerébe helytelen beillesztéséből, például a csalás fejezetébe, könnyen támadhatnak hibás gyakorlati alkalmazások, kétely-kérdések, például, a vádemelés kellékei tekintetében ha a hűtlenség a csalással, sikkasztással stb. eszményileg concurrál.

Ha ezen megfontolásokat összefoglaljuk, nem marad egyéb hátra, mint *a hűtlenséget csak önálló vétséggé* képezni, anélkül, hogy ezáltal a jogi érintkezés bénitólag és boszantólag *lebilincseltetnék*, a nélkül, hogy a tisztán magánjogi sérelem *terére önkényesen* átnyulnánk vagy talán azontúl is hajtatnék, a nélkül, hogy az erkölcstani hűség és *a bizalom tisztán erkölcsi belső tényei általános büntető ótalom alá* állittatnának. — Ez utóbbi fogalomkeret tekintetéből elég itt megjegyezni, hogy a jognak a hűség *erényéhez* és a hűtelenség *vétekéhez* semmi köze, hogy a bizalom és hűség *puszta eszményével és érzetével* (kedélyállapotával) *jogászilag* semmisem kezdhető és semmisem intézhető. Érdemes itten megemliteni, hogy a régi német szerződési jogban a «hűségre fogadás» és «hitre vallás» alatt nem értetett a teljesitési *kötelezettség jogi alapja,* hanem *csak erkölcsi* biztositéknak és *megerősitésnek* tekintetett.

Rendszerint az igéret *jogi* hatálya általában *a hűségtől függetlennek* tünik fel, a különös hűségigéret kivételével, a mint azt ujabban Siegl A. és Löning R. kifejtették. Csak a mennyiben a *bizalom és hűség tényeivel jogilag kezelhető jelentőségük* van, csak a mennyiben hűség és hit jogfogalmakat, *jogköveteléseket,* bizonyos jogilag elismert bizalmi viszonyoknál fogva *jogkötelességeket* jelent, csak annyiban jőnek a mai *jogéletben* tekintetbe. Minden más, semmi különös bizalom vagy különös hűség által, jogilag nem jellemzett viszonyokban, a hűségre és hitre való biztositások és fogadások, nem egyéb, mint *erkölcsi erősitékek,* hitegetések, vagy *üres szók.* A csupán erkölcsellenes bizalom és hitszegés feloszlik, mint ilyen a közönséges szerződés vagy igéret jogellenes megszegésében és semmi jogkövetkezménynyel nem kapcsolatos.

A *jogilag* elismert bizalmi és hűségi viszonyokban, a bizalom és hűség tényeinek csak *külső* jelenségeiben van *különös jogi hatása.*

Ezzel a jogi jelentőségü hűségi viszonyok *erkölcsi* érvelése félre nem ismertetik. E szerint azonban a szerződés és bizalomszegések *pusztán magánjogi jogkövetkezményeinek szoros szabályától* való eltérés a jogéletben csak ott igazolható, a hol a jogviszony különös neme szerint, az *egyénitett* bizalom, vagy a köteles, a jogi viszony különös nemének megfelelő hűség *nagyobb mérvben* megsértetett.

Ezen gondolatok fonalai a régibb némethoni jogban kimutathatók, mint ez ujabban Löning Richárd és Sikkel Vilmos jogtörténelmi vizsgálataiban, a német jogszerinti szerződésszegés és ennek jogkövetkezményeiről, kifejtetett.

A porosz Landrecht irói azonban, a kik a *hűtlenséget* mint a minősitett csalás egyik nemét feltüntették és meghatározták, távol voltak attól, hogy azzal egy nemzeti joggondolathoz öntudatos visszatérésnek kifejezést adjanak. Ők a *német közjog római elméletének* uralma alatt állottak Az elvállalt magánjogi vagy perjogi kötelezettség elmulasztása vagy szándékos ellencselekvénye *rendszerint csak polgárjogilag* teszen felelőssé; csak kivételesen *büntethető* a határozott kötelező viszonyok megsértése, a különös hűségi kötelezettség dolosus megszegése miatt, a mennyiben különösen *a gyámság, a társulati, letéti és meghatalmazási szerződés* viszonyában a polgárjogi elitélés *becstelenséggel* járt. Igy hangzik, nehány esetre határozott vonatkozással, a pretori edictum tana: Infamia notatur,... qui in judicis publico *columniae praevaricationisve* causa fecisse judicatus erit; qui pro socio tutelae mandati, depositi suo nomine non contrario judicio damnatus erit....; ehez több más eset jött, mint az esküvel erősitett szerződés megszegése, alteri sponsa, alteri nupta Justinián törvénye a kettős megtérités magánbüntetését szabta: a depositum miserabile hűtlen visszatartására; — az adósságnak biróság előtti eltagadására, mi által a bizonyitás terhe a panaszosra átvitetett stb.

Eltekintve a *praevaricatio* bűneseteitől, a bizalommal való durva visszaélés, vétkességi természetének megfelelőleg, mintegy a polgári és büntethető jogtalanság határvonalán, épen *polgári perjog utján* volt becsületbeli következményekkel sujtandó.

(Folytatása következik.)

Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból.

(Folytatás.)

A mi pedig a feleknek a telekkönyvi hatóságnál megjelenése alkalmából felmerülő költségeket illeti, ezek tekintve, hogy köznépünk az ily dolgokat bizalmas barátságban, s többnyire alkalmilag szokta elvégezni, telekkönyvi ügyeinek is ilyképen fog végére járni, — korántsem oly nagyok, mint a jelenlegi, — száz és száz esetben puszta csalódásokra szórt költekezések, miktől a telekkönyvi rendszerrel érintkezésbe jövő halandót az uj törvényjavaslatok sem mentik meg; sőt azokat még szaporitják.

Jelenlegi és törvényesitendő telekkönyvi rendszerünkről alapnézeteimet és kiindulási pontjaimat az előzményekben főbb vonásokkal körvonalozván, áttérek most a törvényjavaslatokban szabályozott egyes momentosusabb tételek és elvek megvilágitására.

Az I. törvjavaslatnak a telekkönyvi lapok rendeltetéséről szóló első czímére észrevételeim következők:

«A 3. és 8. §§-ból kivehetőleg a telekkönyvek jövőben bekötött állapotban fognának kezeltetni. Az ekkénti kezelés azt feltételezi, hogy az eddigi telekjegyzőkönyvekből a rendes betétek, vagyis telekkönyvek már megalkotva legyenek. Az e tekintetbeni teendőket a II. törvjavaslat 3. fejezete 64—74. §§-ban szabályozza is. Azonban e szabályozás — mint elég körülményesen kifejtém, — a telekkönyvek átalános helyszini revisiója, s esetleg uj helyszinelés nélkül czélhoz nem vezet; s bármennyire iparkodjék is «A magyar igazságügy» 1876. évi folyamának 267. és köv. lapjain állitani, hogy az uj betétek már a jelenlegi brouillonok inkább mint telekjegyzőkönyvekből összeállithatók, ezen összeállitás nem leend más, mint tortákon és retortákon keresztül vonszolt copirozás de papiro ad chartam.

A mostani telekjegyzőkönyvnek gyarlóságát maga a hivatkozott §§. szerkesztője is, különösen a 66. §. *e)* pontjában sejteti; de még világosabban beismerte azt a II. törvényjavaslat 4. fejezetének szerkesztésével, mely a nem telekkönyvezett fekvőségeknek külön kérelem folytán (sic?) utólagos telekkönyvezése iránti intézkedéseket tartalmazza.

Ami a telekkönyvek bekötött állapotbani kezelésének előnyeit vagy hátrányait illeti, ezeket Dr. Vida Lajos «Szemle a bel- és külhoni telekk. rendszerek mezején» cz.

kis munkájában a 34. lapon eléggé illustrálta, s én is ugy találom, hogy az több hátránynyal bir. De nem is hiszem, hogy az, egy nagyobb ügyforgalmu területen, mint péld. Baranya, hol 7 járásbirósági és 1 városi területen 352 községnek közel 70 ezer telekjegyzőkönyvében jegyzett több mint 600 ezer parcellából álló részint mintegy 33 ezeret tevő *I* alatti jószágteste és 125 ezeret tevő † alatti részletei községekként kötött betétekben nagy nehézségek nélkül kezelhetők legyenek.

A 7. §-nak, mely az ingatlanok tartozékát képező valamely jogosultság telekkönyvi felvételéről szól, záradékában az mondatik ki: «hogy a kir. kisebb haszonvételek telekkönyvezés tárgyait nem képezik». Ezen törvényi rendelkezéssel csak annyiban érthetek egyet, hogy az ily javadalmi jogosultság mint elvont fogalom ugyan ingatlankénti telekkönyvezésre nem alkalmas: hogy azonban a kir. kisebb haszonvételek amennyiben egyes nemesi birtokkal kapcsolatban vannak, tekintettel arra, hogy ezen jogok az érintett javaknak még mindig jelentékeny jövedelmet nyujtó, s értéket emelő tartozékaiképen szerepelnek, és ezen javak egyéb jövedelmeivel együtt zálogtárgyul is szolgálhatnak, de a polg. törv. rendt. 423. §. értelmében végrehajtás esetén ilyesül össze is irandók, — miért ne volnának a birtoklapon kitüntethetők? erre nézve én lehetlenitő akadályt nem látok. Sőt véleményem szerint, az előadott indoknál fogva kitüntetendők volnának épen a hitel érdekében, hogy a hitelező magából a telekkönyvből győződhessék meg attól, miszerint az illető birtokos még ezen javadalom élvezetében is van; továbbá hogy végrehajtás esetében ezen javadalom a hitelező kielégitése elől el ne vonathassék.

Az előzmény kapcsában még egyre kell figyelmeztetnem, arra t. i. hogy majd minden nagyobb, jelesen uradalmi birtokok complexumaiban vannak egyes községek területein oly birtoktestek, péld. házak, patakmalmok stb. melyeknél a terület bizonyos haszon- vagy vizbér-joggal együtt tulajdonilag a volt földesurat, s csak a felülépitmény (superaedificatum) illeti a bérfizető birtokost, mely birtoktestek külön álló telekkönyvekben szoktak foglaltatni anélkül, hogy ezeknek az illető főjószágtesthez való tartozéki minősége feljegyezve volna. Ezen birtoktestek tekintetében véleményem az, hogy habár ezek sajátságos jogi természetüknél fogva a főbetétekben helyet nem is foglalhatnak, mindazonáltal azoknak a főjószágtesthezi real-tartozéki viszonya ugy a főbetétek, valamint saját külön telekkönyveik birtoklapjain kölcsönös vonatkozással feljegyzendő volna azon okból, hogy a főjószágtestek egésze minden kapcsolatos részekkel és jogokkal a főtelekkönyvekben egyszerü áttekintéssel látható legyen, s az érdekelteknek ne kelljen ezen lényeges tartozékok és jogok után más utakon tudakolódni, vagy a névjegyzékekben után nézegetni.

A volt urbéri telkek más községekben fekvő alkatrészeinek telekkönyvezését szabályozó 10. §. második szakasza sincs egészen helyesen szerkesztve. Mert vannak községek, — amint nehányat magam is ismerek, — hol az urbéri rendezés befejezte után is maradnak ily constitutiv-részletek. Egyébként e pontnál helyén látom egy anomaliára figyelmeztetni, mely sok községben fenforog, amit pedig rendezett telekkönyvi állapotok mellett megtürni nem lehet.

Ugyanis az urbéri rendezések folytán sok helyütt a községek határai tényleg megváltoztak, azonban mégis azok előbbi politikai arrondirozása, mely szerint a jelenlegi telekkönyvek is szerkesztvék, megtartatott, minek következményeképen vagy zürzavar, vagy azon körülmény állott elő, hogy a rendezés után bekövetkezett telekkönyvi átalakitásoknál, a régi politikai határokra figyelemmel egész dülőket constitutiv-részletekként kell telekkönyvezni.

Nézetem szerint miután e tekintetben sem az 1871. 18. tcz., sem az ezt módositó 1876. 5. tcz. rendelkezést nem tartalmaz; de az 1871. 53. tcz. 44. §. harmadik szakaszának *a)* pontjában foglalt határozat sem a szóban levő körülményre vonatkozik és e visszásság az 1875. 8. tcz. rendelkezéseiben sem talál világos megoldást, a telekkönyvi törvényjavaslatban volna oly intézkedés teendő, hogy az uj helyszinelés, illetve telekk. revisiójánál egyidejüleg a községek határai is a rendezett állapotokhoz képest megigazittassanak.

* * *

Az I. törvényjavaslat 2-dik czímének 1. fejezetében a 16. §. a telekkönyvi bejegyezvények 3 faját különbözteti meg épen ugy, mint a mostani telekkönyvi rendelet, t. i. a bekeblezést, előjegyzést és puszta feljegyzést. — Ez utóbbinál a «puszta» melléknév, miután másnemü feljegyzés nem is létezik, felesleges.

A bekeblezés és előjegyzés tárgyait körüliró, 17. §. tartalma, mely szerint a «*telekkönyvekbe csak dologbani jogok és terhek; továbbá vissz- és elővásárlási jog, valamint a bérleti jog és kikötmények* (életjáradék) *kebeleztethetnek be, vagy jegyeztethetnek elő*» arra látszik mutatni, hogy az o. p. törv. 307. §-ban foglalt meghatározása a *dologbani* és *dologhozi* jog fogalmának és minden ezzel kapcsolatos törvénybeli berendezés változás alá esik. — Ha igy van, akkor a törvjavaslat 17. §. másképen szövegezendő; ha pedig a változás be nem áll, akkor a mostani telekk. rendelet 63. §. szövegezése correctebb. Az idézett törvjavaslati §-ban miért csak némely dologhozi jogok vannak határozottan mint bekeblezés vagy előjegyzés tárgyai felvéve, az ingatlanokra vonatkozó többiek pedig mellőzve? miután erről az indokolás is hallgat, nem érthető.

A 20—23. §§-ban foglalt határozatoknak nem a telekkönyvi rendtartásban, hanem részint az anyagi magánjogban, részint a perrendtartásban van helyök. A 20. §. záradékában nyilvánuló azon intézkedés, miszerint a beperesitett jelzálogos követelés utáni per- és végrehajtási költségek a tőke egyötödrészét meg nem haladhatják, a perrendtartás 446. §. határozatát alterálja, s egyrészt arra mutat, hogy nálunk divatos kedvencz dolog valamely törvény egyes §§-ait kikapkodva más törvények alkotása keretében módositani, vagy változtatni; másrészt arra hágy következtetni, hogy a törvényjavaslat szerkesztője már tudomásával bir annak, mit müveltek azok, kik az 1868. 54. tcz. 413—462. §§. megalkották, melyek azt eredményezték, hogy a kisebb értékü ingatlanok, vagy birtokjutalékok elárverezésénél a vételárt a végrehajtási és árverési költségek, mik a vételár felosztási sorrend megállapitásánál felszámitva rendszerint 50—100 frt. között váltakoznak, jó nagy részben felemésztik; de sok esetet tudok, hogy az e költségeket nem is fedezte, a hitelezők pedig üres kézzel tovább állottak. — A birósági levéltárak erről elég szomoru példát nyujthatnak. — Vagy tán ezen visszásságot akarja az itt szóban forgó §-beli intézkedés megakadályozni, vagy annak mérges élét elvenni? Ki ezt hiszi csalódik. A jelzett intézkedés által legfelebb az lenne elérve, hogy az ily kisebb értékü ingatlanok tulajdonosai a beperléstől megóva maradnának, vagy a hitelezőnek kellene arra elkészülve lennie, hogy az érintett költségek négyötödét a végrehajtás befejezte után vesztett pénzén felül sajátjából fizesse.

A 21. §. szerkezete a kamatok számitásának idejét illetőleg zavaros és határozatlan, amennyiben egyszerre három különböző, s egymástól távolálló időpontot ölel össze és jelel meg a visszafelé számitás alapjául, mi egyik a másikát egyenesen kizárván a felek közt egymás irányában, vagy ezek és a biró között versenygésre szolgáltatna

*

okot, miután más a beperlés, más az itélethozatal, más az árverés, vagy csődnyitás napja. Ugyanezen hibában szenved a 22. §. záradéka is.

A 23. §. második része, melylyel az o. p. t. 1121. §. bővittetik ki, s a bejegyzett bérleti jogból származtatható kárpótlás elsőbbségének azon következménye határoztatik meg, hogy ezen elsőbbség a bejegyzés időpontjának rangsorozatában érvényes és pedig «*az egész birtoktest, illetőleg részletre nézve, habár csak egyes részére eszközöltetett is a bejegyzés*» — homályos, általam legalább nem értett szerkezete miatt világosabban szövegezendő.

Egyébként a 22—24. §§-ban érintet életjáradéki, tartási díjak, a bérleti jogból eredhető kártalanitási követelések és kikötményekre vonatkozó jogok, mint nyilvánkönyvi bejegyzés tárgyai sajátságos természetüknél, s azon körülménynél fogva, hogy azok pénzösszegbeli értékének meg állapitása és bejegyzése nem kivántatik, a telekkönyvi intézménynek — specialis végczélját tekintve, — egyik sötét foltját képezik, s főleg a közép és kisbirtokoknál azt idézik elő, hogy pénzbeli értékük nyilvánkönyvi kifejezésének hiányában eme birtokok azon minőségét, hogy tovább is hitelbiztositék alapjául szolgáljanak, vagy paralizálják, vagy problematikussá teszik: minek tarka eredményképei, a pénzbeli jelzálogos követeléseken kivül vegyest ily jogokkal is terhelt jószágok birói eladása után bekövetkező vételárfelosztásoknál mutatkoznak, midőn a kérdés alatti jogokból követelt igények kielégitése tekintetében — hacsak maguk a felek kölcsönösen ki nem egyeznek, — a biróságok nem tudván mit tenni, a vételári összegeket kénytelenek letétbe helyezni, a feleket hosszu perre ereszteni, s a vételár felosztását kiszámithatlan időre elodázni. Ez ugy hiszem, a hitel érdekében egyáltalán nincs.

Eddigi birói gyakorlatom folyamán előttem felmerült ide vonatkozó esetek mindössze is azon meggyőződést érlelték meg bennem, hogy opportunusabb és czélszerübb volna a kicsinyes és aprólékos érdekeket a telekk. intézmény magasabb czéljainak alárendelni, s törvényileg megkövetelni, hogy az ily jogok alapján formálható igények és szolgálmányok maguk a felek által számszerüleg pénzösszegben is megállapittassanak, hogy ekként azok alzálogitásokra is határozottabb alaku tárgyul és alapul szolgálhassanak.

A törvjavaslat 27—31. §§. szabályozzák azon kivételes eseteket, melyekben a 26. §-ban kimondott sarkalatos axiomától; hogy «*telekk. bejegyzések csak már bejegyzett, vagy egyidejüleg bejegyzendő előző ellen engedtetnek meg*» — eltéréseknek van helye. A 27. §. — melynek egyébként végtételeiben sajtó vagy fogalmazási hibának kell lenni, — a 126. §-sal szoros összefüggésben van; minélfogva ez utóbbi ez előbbi után volna iktatandó. Azonban véleményem szerint a 126. §-ban körülirt eljárás correctsége és publicitása mellett a birtokszerzések jogosságának «*valószinüsége*» tekintetében hangsulyozva kivánt bizonyitás felesleges, miután e sokképen magyarázható fogalom birói önkénykedésekre vezethet; de másrészről e törvényszakaszban a «valószinüség» ki nem mutatása esetén az elutasitás következménye, jelesen azon kérdés iránt, hogy az ily át nem irható fekvőségek vagy jogokra mi sors vár? intézkedés téve nincs.

A 28—30. §§. tartalma egész halmazát veti fel a kérdéseknek, s összeségében azon élénk óhajt ébreszti fel, hogy nagyon különböző időszakokból szakgatottan fenmaradt, s minden szerves összefüggés nélküli örökösödési anyagi törvényeink rendbeszedése és a kor igényeihez képest ujjá alkotása, ugy ezzel kapcsolatosan az 1868. 54. tcz-ben szabályozott laza, s a telekkönyvi intézménynyel csak felületes correlativban álló hagyatéki eljárásunk átdolgozása égető szükséggé vált. Ennélkül a hivatkozott törvényszakaszok, bármennyire vitattassék is az ellenkező holmi opportunitási szempontból, — helyesen nem szövegezhetők.

És miután az itt felmerülő kérdések tisztán az anyagi jog terére tartoznak, azokkal foglalkozni feleslegesnek tartom, s csakis nehány rövid észrevételre szoritkozom.

A 28. §. mely egyszerüen azt mondja: «*ha a hagyatékhoz tartozó inagtlan, vagy telekk. jog elidegenittetik, a szerző jogának bejegyzését az örökhagyó után közvetlenül eszközölheti*» tekintettel az előző 27. §-ra, hiányosan van szerkesztve, s jelen alakjában csak félreértésekre adhat alkalmat. — Jogi meggyőződésem, hogy valamely hagyatékot, vagy annak csak egy részét, nem idegenitheti el bárki, ki azt magához ragadja, hanem kell ehez jogszerü czím is, s csakis ennek kellő igazolása mellett történhetik egy harmadikra az átruházás.

A 30., §. mely «*az örökös hitelezőinek biztositását engedi meg a hagyatéki ingatlan aláirása előtt is*», jelen szerkezetében, s a jelen törvényes állapotok mellett nem sok jelentőséggel bir és csakis holmi apró-cseprő hitelbeli követelések *vélt* biztositására van kigondolva. Solid hitelintézet, vagy ilyen magános pénzember is, addig mig az örökös ebbeli joga telekkönyvezve nincs, annak jelzálogi biztositékra, — bármennyire igyekezzék is a telekkönyv kereten kivül örökjogát bizonyitgatni, mely a telekkönyvhöz jutásig sok esetlegen vagy alakuláson mehet át — hitelt ugyan nem nyit.

Bodó István,
kir. törvszéki biró.

(Folyt. követk.)

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

«50. §. Az igazolási pernek tárgyát képezi az igényelt tlkvi jognak szerzési jogczíme és ennélfogva előjegyzett zálogjog igazolása iránti per kiterjed a követelés fenállására mint a zálogjog szerzési jogczímeire.

Valjon alperes köteles-e az előjegyzett jog fenállása ellen kifogásait vagy felperes az előjegyzett jog fenállását igazolni, ez a tényállás szerint a polgári trvkezési rendtartás által határoztatik meg; ellenben mindég az előjegyzés által terhelt fél köteles igazolni, hogy a jogositott követelése törvényes biztositására korlátoltabb zálogjoggal tartozik megelégedni.»

«51. §. Ha az előjegyzés kellő időben nem igazoltatik, ki az előjegyzés kitörlése által telekkönyvileg érdekelve van, annak törlését kérheti.[44] Ha a tlkvi hatósság előtt az igazolási keresetnek vagy a határidőnek nyilvántartása tudva van, a törlési kérvényt visszautasitja. Különben pedig rövid időre, oly módon, hogy a kézbesités és határnap közt legalább hét napi időköz essék, tárgyalási határnapot tüz ki, melyen az előjegyzést kieszközlött fél köteles bebizonyitani, hogy az igazolási keresetet a tárgyalási határnap előtt valóságosan benyujtotta, különben az előjegyzés törlése elrendeltetik.

25., 60—79., 96., 97., 106., 114. §§.[45]

Ezen §§. a bejegyzvények harmadik nemét a «feljegyzés»-t és ed. tlkv. rendtartásnak egyik legvitatobb kérdését tárgyazzák.

[44] SIEGMANN, das königlich sächsische Hypothekenrecht, Leipzig 1875. 63-ik oldal.

[45] A feljegyzésnek általunk adott értelmezéséből helyesebb lett volna, az érintett §§-ok fontosabb részét a publicitás fejtegetésénél és a javaslat ez irányban birálatánál előadni, de minthogy másrészt a legalitási elv is szerves összefüggésben áll a tlkvi állapotot a valósággal összeegyeztetni kivánó feljegyzés tanával, a hivatolt szakaszokat annál is inkább itt véltük tárgyalás alá vehetni, mert egyrészt némely feljegyzést előjegyzéssé kivánunk átváltoztatni és mert megszokottságunk is magával hozza, hogy a bekebelezés és előjegyzés után a feljegyzéssel foglalkozunk.

A modern tlkv. egyik főelve, hogy a tlkvben vezetett jogok iránt, — a jóhiszemü szerzőre — egyedül a tlkvi állapot irányadó.

Ha tehát a tlkv a jóhiszemü szerzőt ily magas pártolásban részesiti, igazságtalanságot követne el, ha nem engedné meg azon viszonyok bejegyzését, melyek a betekintőt arra figyelmeztetik, hogy a tlkvi állás nem felel meg a materialis jogviszonyoknak és igy betekintővel a valódi tényállást tudatván, megakadályozzák, hogy a jóhiszemüség hatása beálljon.

Mikor nem felel meg a tlkvi állapot a materialis jogviszonyoknak? Kétségtelenül akkor, ha az abból kitünő jogosultság, az anyagi jog elvei szerint vagy egyáltalán nem, vagy legalább nem teljes hatályossággal létezik.

Ezen rövid bevezetés képezi a tlkvi feljegyzés lényét, t. i. más szavakkal a feljegyzés tárgyát képezi minden körülmény, mely a tlkvi jogosultság korlátozására,[46] vagy megszüntetézére van irányozva. Mig a bekebelezés és előjegyzés mindég jogszerzés valaki részére, addig a feljegyzés ép ellenkezőleg gátló ok, nehogy valaki bekebelezés vagy előjegyzés által jogot szerezzen s mennyiben ilyet szerzett, ennek hatályossága a feljegyzésben kitüntetett viszonyzatnak alárendeltessék.[47]

A javaslat noha lényegében az itt elmondott felfogást kivánja érvényre jutatni, nem bir correct álláspontal és az illető §§-ban tulmegy a kellő határon.

A javaslat kétféle feljegyzést ismer: *a)* nem peres, *β)* peres viszonyok feljegyzését.

A nem peres feljegyzés:

25. §. *a)* pont, 61—65., 96., 97., 106., 114.

A «perfeljegyzések»:

25. §. *b)* pont 66., 67., 68—77. 78—79.

Nézzük tehát *a)* a nem peres feljegyzéseket:

25. §. *a)* pont.

Megegyezik az ed. tlkv. rendt. 104. §. *a)* pontjával, csak mig utóbbi a feljegyzendő viszonyokat ugy jellemzi, hogy a feljegyzés elmulasztásával semminemü jogi következmény összekapcsolva nincs, a javaslat ezen viszonyokat olyanoknak minősiti, melyek nem tudására senki sem hivatkozik. Az álláspont mindkettőben helytelen.

Nézzünk a javaslat indokolásában felhozott példát. Egy kiskoru átruházza tulajdonát és a tlkvi hatóság ez átruházást tlkvileg foganatositja. Hivatkozhatik-e az uj tulajdonos, ha tlkvi joga illetékes közeg által megtámadtatik arra, hogy őtet a jóhiszemüség védi, mert a kiskoruság tlkvileg kitüntetve nem lévén, ő erről mitsem tudott? Bizonyára nem, mert mindenki köteles szerződő társának cselekvési képességéről tudomást szerezni. De tegyük fel, az előbbi pontban emlitett uj tulajdonos, mielőbb megtámadtatik, átruházza a tulajdonjogot valakire vagy zálogjogot enged bejegyezni olyannak, ki nem tudja, hogy ő e tulajdont kiskorutól szerezte. Valjon a második tulajdonos vagy zálóghitelező ellen fel lehet-e lépni azon indokból, hogy szerződő társa olyantól szerezte e tulajdont, ki kiskorusága miatt cselekvési képességgel nem birt? Bizonyára nem, mert ha igen, akkor oda forgatnák fel a tlkvi viszonyokat, hogy mindenki nemcsak előzője, hanem a tlkvből kivehető minden előző cselekvési képességéről köteles magának tudomást szerezni, mi annyit tenne, mint ingatlan iránt minden jogügyletet beszüntetni.

Pedig ezen lehetetlenség következik ugy az eddigi tlkv. rendt., mint a javaslat ide vonatkozó határozatából, daczára annak, hogy utóbbi indokolása a tényállást helyesen értelmezi; miért is ezen 25. §-t oda módositani kell, hogy

«25. §. Telekkönyvi feljegyzések eszközölhetők:

a) rendelkezési képességet korlátoló személyi viszonyok és tények közzétételére, anélkül, hogy a feljegyzés elmulasztásával bárminemü jogi következmény lenne összekapcsolva a közvetlen jogosultságot szerző vagy a roszhiszemü harmadik ellenében, ilyenek: a kiskoruság, gondnokság alá helyezés, az atyai hatalom meghosszabbitása, csődnyitás vagy»[48]

61—65. §§.

Ezen szakaszok nem felelnek meg a «feljegyzés» fogalmának, mert közvetlenül *eshetőleges jogszerzésre* vannak irányozva, miért is systematice illő helyük lenne a 47. §. után, ily felirattal «Rangsorozat előjegyzése» és ehez képest az abban érintett «feljegyzés» szó mindenütt előjegyzéssel lenne felsorolandó.

Egyébiránt ezen szakaszok annyiban képeznek haladást a hasontárgyu 1859. évi augusztus 1-én kelt rendelet ellenében, hogy

a) a tulajdon elidegenitését is, ily uton megengedik és

b) és hogy az ily uton bármely jogositvány szerzőjének előleges megnevezését és

c) hogy leendő zálogjogi bejegyzésnél a kamatláb előleges kitételét nem kivánják.

A két első eltérés javitás, a 3-ik ellenben roszabbitás, miért is tekintettel még a kiadmányozás által igénybe vett időre a 61., 62. és 64. §§. módositandók lennének olykép, hogy

«61. §. A tulajdonos kérheti annak előjegyzését, hogy fekvőségét elidegeniti vagy arra egy megjelölendö összeg és kamatai erejéig, stb.»

«62. §. Az előjegyzést elrendelő végzés csak egy példányban adandó ki, melyen a teljesitett előjegyzés biztositandó.

Ezen előjegyzés hatályát a 49. §-ban szabályozott igazolási idő lejártával elvesziti.»

«64. §. Mindazon bejegyzésekre, melyek a rangsorozat előjegyzése kérvény benyujtása után adattak be, az 58. §-ból alkalmazandó.»

96. 97. §§.

Mindkét §. jogszerző bejegyzést enged azon esetben, ha a bejegyzés alapjául szolgáló okirat csak hiteles másolatban vagy eredetben ugyan, de szükségelt forditás nélkül. mutattatik be a tlkvhöz. Az ily jogszerző bejegyzés nem egyéb mint valóságos előjegyzés, mely az igazolás feltétele, eszközli az általa érintett jogszerzését és a kettő közt a javaslat szerint más egyéb különbség nincs, minthogy az előjegyzés igazolásának határidejét a törvény, az eredeti vagy forditás bemutatása általi igazolás határidejét a biró tüzi ki és állapitja meg.

Nézetünk szerint helyesebb lenne, a 96. §-ban kimondani, hogy «ha az eredeti okirat azonnal be nem mutatható, mivel az más hatóságnál létezik, akkor ez a kérvényben oly kérelemmel adandó elő, hogy a másolatban csatolt eredeti beszerzését a tlkvi hatóság hivatalból eszközölje.

Ha a kérvénynek az eredeti okirat alapján sem lehetne helyt adni, ez azonnal elutasitandó, egyébként az eredetit a tlkv. hatóság az 1868. LIV. törvcz. 184. §-a értelmében beszerzi.» Továbbá, «ha az okiratok az országban nem divó nyelven szerkesztvék, teljes hitelt érdemlő forditás melléke-

[46] « . . . . származzék bár ezen korlátozás akár a bekebelezett jog alanyának cselekvési képességét illető hiányából, akár az érdekelt jog tárgyának jogügyletek kötésére alkalmatlan voltából». HERCZEG M. a tlkvi rendtartás Bpest 1873. 318. oldal.

[47] Dr. REGELSBERGER Studien im bayerischen Hypothekenrechte Erlangen. 1872. 90. oldal. A. ACHILLES i. m. 52—53. oldal.

[48] A tlkvi közhitelesség szempontjából igen örvendetes, hogy már nálunk is megindult a mozgalom, mely a tulajdonos cselekvési képességének azon személyes megszoritásait, melyek a tlkvből ki nem vehetők, csak roszhiszemü személyek ellen akarják érvényesittetni engedni. Dr. CSILLAG GYULA «A nyilvánkönyv közhitelessége» czimü czikke a Magy. Igazságügy VI-ik kötetében 403. l. — Mi e javitást azért nem inditványozzuk, mert a fenálló hagyatéki és csődeljárásban ugy a jelenlegi árva- és gyámügyek kezelésében nem látunk elég garantiát, hogy a rendelkezési képességet korlátozó viszonyok tlkvi kitüntetése kivánatos lelkiismerettel és gyorsasággal eszközölhető lenne.

lendő, vagy pedig oly kérelemmel nyujtandó be a tlkvi hatóságokhoz, hogy ez a hiteles forditást folyamodó fél által előlegezendő költségén hivatalból beszerezze.

Utóbbi esetben a tlkvi hatóság a kérveny érdemét csak a hiteles forditás beérkezte után intézi el, kivéve ha a kérvényből ki nem tünik, hogy az mindenesetre elutasitandó.

106. és 107. §§.

Változatlanul meghagyhatók.

β) Perfeljegyzések.

Az eddigi tlkvi rendtartás hatálya alatt egyike a legvitatottabb kérdéseknek, melyik perek képezhetik feljegyzés tárgyát? S noha az ed. tlkvi rendtartás XIV. fejezete szerint csak törlési perek feljegyzése lenne megengedendő, a magyar judicatura oda nőtte ki magát, hogy mindazon per jegyezhető fel, mely által tlkvi jog megtámadtatik.

Az ilyképi megállapitás azonban vagy igen tág vagy igen szük, — mert szerződésből származó tlkvi jog iránti igény is megtámadja a jelenlegi tlkvi jogot, illetve jogosultság korlátlanságát és ellenkezőleg nem eredeti érvénytelenségre alapitott törlési kereset, a vitatott jog ez előtti jogos fenállását ismervén el, ez elleni szoros értelemben vett megtámadásnak nem tekinthető.

Ha abból indulunk ki, hogy tlkv tárgyát képező jog csak a tlkvbeni bejegyzés által szerezhető és ennélfogva a tlkvben történt bevezetés egyedül adja meg a rendelkezési képességet a tlkv tárgyát képező jog felett, miután fentebb kimondtuk, hogy feljegyzés által egyedül a jogosultság korlátolása czélozható, világos, hogy semmiféle oly per nem képezheti feljegyzés tárgyát, melylyel szerződési igény kivántatik a tlkvbe bejegyeztetni és ellenben minden per feljegyzendő, melylyel a tlkvből kitünő jogosultság korlátolása czéloztatik, vagyis más szavakkal: csak törlési per képezheti feljegyzés tárgyát.

Nézzük a javaslat ide vonatkozó határozatait s miután a 66. 67. §§. szabályozott peres lépések feljegyzése egyedül a bejegyzett zálogjogok érvényesitésének stadiumát kivánják a betekintővel tudatni, e helyet csak a 68. 78. és 87. §§. tárgyaljuk.

68. §.

Ezen §. tulajdonkép a publicitás elvhezi viszonyzatból veendő vizsgálat alá, miért is ennek későbbi helyeni vitatását fentartva, itt egyedül arra reflectáljunk, hogy a §. végszavai szerint a törlési keresettel a kereső jogainak bejegyzése iránti igény is összeköthető és e per feljegyezhető.

Ez nem egyéb, minthogy tlkvi jog szerzéséhez egyrészt semmi formalis ügylet nem szükséges és másrészt bármi igény a tlkvbe feljegyezhető.

Ki fog ezután bejegyzésre alkalmas okmány után törekedni, ha ő igényét a tlkvbe feljegyeztetheti az által, hogy a tlkvi jogosult ellen egyszersmind törlési pert indit. Igaz, a törlés iránti kérelmével el is fog utasittathatni, de miután a perfeljegyzés a hozandó itéletet minden részben biztositja, a megitélt jogot mégis be fogja jegyezhetni.

Ez lehetetlenség, miért is itt egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy a törlési keresettel saját jogának bejegyzési iránt igény össze nem köthető illetve a törlési igény feljegyzése által egyedül oly itélet foganatositható, mely a törlés meg- vagy meg nem engedése iránt intézkedik.

78. §.

Minthogy már a jelzálogos kereset és esetleg a végrehajtási zálogjog bejegyzésével az ezután jogot nyert tulajdonos türni tartozik a végrehajtás foganatositását és esetleg a végrehajtási árverés folytán uj tulajdonjog bekebelezését s minthogy a javaslat ezen §-nak elfogadása számos vitára adna alkalmat azon esetben, ha az árverés bármi okból fel nem jegyeztetett, ezen §-t egyszerüen kihagyandónak inditványozzuk.

87. §.

Ezen §., mely a nem peres és perfeljegyzésekre egyaránt vonatkozik, a következetlenség ne továbbját képezi, mert e szerint a tlkvi hatóság még azt sem birálhatná meg, valjon valamely igény képezheti a feljegyzés tárgyát, hanem kénytelen lenne az ország összes iktató hivatalainak a tlkvbeni gazdálkodását türni, vagy ezeknek a tlkvi jogok iránti nézeteit feltétlenül elfogadni.

Ha ezen §. elfogadtatnék, bizonyára idézne elő annyi bajt, mint mennyi haszon jár a tlkv vezetésével egyáltalán, miért is ezen §. egyszerüen kihagyandó.

C.) Publicitás.

Exner, az osztrák jelzálogról irt hirneves és többször idézett jeles müvében igen találóan fejtegeti, hogy a tlkvi publicitás nem jogelv, hanem a gyakorlati élet egy postulatuma, mely megkivánja, hogy a hitelességgel felruházott hatóság által vezetett és a közönség által megtekinthető tlkv, összes bejegyzései iránt a közönséget nemcsak azon irányban nyugtassa meg, hogy a mi tlkvbe bevezetve nincs, az nem létezik, hanem, hogy a mi abban bevezetve van, az valóban ugy is létezik és másképp nem is létezhet.

A tudományos élet azonban meg nem elégedhetik ennek enunciatiójával és szükségszeröen jogi alapot keres a praktikus élot ebbeli követelményének. Igy jött létre többféle elmélet a publicitási elv természete iránt, melyek közül a jogtudósnak választani vagy talán más eszmékből önállót kell kigondolnia. Minket azonban itt a tudósok közt kitört elméleti vita — bármely nagy is annak jogászi jelentősége — nem nagyon érdekel, mert valamennyi publicitási elmélet abban találkozik, hogy a tlkv iránti bizodalom megvédendő — ezen közös kijelentés pedig elégséges egy törvényjavaslat abbeli megbirálásánál, hogy mint választja meg ez a tlkvi intézmény ezen egyik sarkelvét.

Az általános észrevételekben a publicitásnak általunk adott fogalmazásához képest, a javaslat ebbeli véleményezését három fejezet alá kell vonni: u. m. I. Publicitás alaki értelemben; II. Publicitás mint anyagi elv negativ hatálya; III. Ugyanazon elv positiv hatálya.

I.

A mi mindenekalatt a publicitási elv alaki oldalát illeti, hogy t. i. a tlkv mindenki által megtekinthető és abból bárki hiteles kivonatot vehet, ez a javaslat által el van ösmerve — de csak az ügyviteli szabályokban.

Ha képzelhetünk is a publica fides anyagi elvét mindenben elfogadó tlkvi szervezetet a lehető legkorlátoltabb betekintési jog mellett, bizonyára nem lehet feladatunk, az eddig fenállott u. m. tlkvi külső nyilvánosságot, valamely különczködés megvalósitásáért, nálunk is meghonositani. Bizonyára a publicitási elv alaki és anyagi elve egymással szoros összefüggésben nem áll és mint mondtuk, lehet egyiket a másik nélkül gondolni, — de téves volna hinni, hogy a tlkbei szabad betekintés joga jótékony hatással nincs a tlkv iránti bizodalom, tehát a publica fides emelésére. Ki ezt tagadja, figyelemre nem méltatja vagy észre nem veszi azon történeti tényt, hogy az anyagi publicitás nagy elve ép a tlkvi feljegyezvényeknek mindenki által lehetett megtekintéséből képződött és egy nemével a sejtelemnek mondhatjuk, hogy a tlkvbei betekinthetés jogának megcsorbitásával, nálunk a tlkv hitele is megrendülne.

A javaslat ügyrendjének 25. §-a e tekintetben aggo-

dalomra nem nyujt okot, de aggasztó, hogy az ebbeli intézkedés, a rendeleti uton életbe léptetendő ügyviteli szabályokba tétetett, melyről a javaslat szerzője maga mondja, hogy oly intézkedéseket tartalmaz, melyeknek módositása rendeleti uton eszközölhető. Tudjuk, hogy a kormányok változnak és ki áll jót, hogy nem fog találkozni igazságügyér, ki valamely okból ellenkező rendeletet nem fog hozni. Ezt meg nem engedhetjük, mert a tlkvbei szabad betekintés és a tlkvi kivonatok szabad használatának joga, gyakorlatilag oly fontos követelménye a tlkvi intézmények s különösen nálunk oly annyira átment a nép vérébe, hogy annak fentarthatását, nem köthetjük egy kormány akaratához, miért is az osztrák törvény 7. §-nak mintájára, maga a törvényben kimondandó lenne, hogy

«A tlkv nyilvános és abba mindenki az ügyviteli szabályok szerint betekinthet is kivonatokat vagy másolatokat nyerhet.»

II.

A publicitás elvének negativ hatálya iránt a tudósok közt még ma is nagy vita van a felett, hogy valjon a telekkönyvezés tárgyát képező dologi jog, csak tlkvi bevezetés által nyerhető-e, vagy e nélkül is olykép, hogy a tlkvi bevezetés egyedül a rendelkezésre való legitimatiót adja?

A vita érdekes, de csak elméleti értékü, mert a gyakorlat és különösen hazai gyakorlatunk, az osztrák polgári trkv. 431., 436., 437. és 1498. §§-ai alapján, a publicitási elv negativ hatályát egész consequencziájában elfogadta és meggyőződésünk, hogy valaha az elmélet is, ezen értelemben fogja a kérdést eldönteni.

A mi a javaslatot illeti, az e kérdésről tüzetesen nem intézkedik, de a vele kapcsolatos és «az ujonnan szerkesztett tlkvek közzétételéről és kiegészitéséről» szóló javaslat 8. §. már ezen szellemben van szerkesztve, — de az itteni rendelkezés nagyon mellékes jellegü, ki nem meritő és azonkivül lerontatik a birálat tárgyát képező javaslat 27. és 89 §§-ai által, mely két utóbbi §. «valamely ingatlanság vagy telekkönyvi jog tlkven kivüli átruházását» feltételezi.

Mi tehát tekintettel arra, hogy lehetőleg az osztrák polgári trkv. mellőzését óhajtjuk, következő anyagi határozatokat kivánnánk a javaslatba felvenni u. m.

§. «Ott, hol az ingatlanról és arra vonatkozó jogokról telekkönyvek vezettetnek, az ingatlan tulajdona és egyéb a tlkvezés tárgyát képező jogok egyedül a tlkvben történt bejegyzés által szerezhetők és ugyancsak ilykép módosithatók vagy szüntethetők meg.»

§. «A tlkvileg bejegyzett jogosult a bejegyzett jog érvényesitésére irányzott bármely keresettel élhet, de köteles a tlkvi jogosult ellen indithető bármely kereset maga elleni inditását eltürni.»

§. »Tlkvi jog érvényesitésére irányzott kereset ellenében, ezen jog elbirtoklására hivatkozni nem lehet.

Ha alperes a tlkvi jog birtokát felperestől vagy őt tettei által kötelező jogelődétől valamely jogügylet folytán szerezte, ebbeli jogát egyedül keresettel vagy viszontkeresettel érvényesitheti.»

Lenne itt még néhány intézksdés felveendő, de minthogy a részletesebb intézkedés oda teendő, hol a tlkvve. összefüggő dologi jogok szabályoztatnak, ezeket a «külömböző intézkedések» czímében fogjuk előadni.

Visszatérve a javaslatnak ide vonatkozható 27. és 89. §§-aira, ezek közül előbbit kihagyni, utóbbit pedig következőleg megváltoztatni véleményezzük:

89. §. «Más nevében a nélkül, hogy arra különös felhatalmazvány lenne szükséges, következő esetekben lehet fellépni:

a) ha valaki olyantól nyerte az ingatlan vagy nyilvánkönyvi jog átkebelezése iránti engedélyt, ki a nyilvánkönyvben mint jogositott még bejegyezve nincs, az átkebelezés saját nevére kérheti, ha igazolni tudja a tlkvi jogositótól kezdődő aláirási engedélyek azon szakadatlan kapcsolatát, melyek egyenkénti bejegyzése mellett, a közvetlen előtte átruházó tlkvi jogosulttá vált volna;

b) ha az adós az előbbi pont értelmében igazolhatja, hogy valamely jelzálogos követelés más nevére átirható, utóbbi engedélyével a jelzálogos követelés törlését is kérheti;

c) ha az, ki az *a)* pont értelmében az ingatlan jószág vagy nyilvánkönyvi jog átkebelezését kérhetné, arra valamely hitelezőnek zálog- vagy alzálogjogot engedélyezett, a hitelező az elzálogositónak bejegyzését s egyszersmind saját követelésének biztositását kieszközölheti;

d) kezes, ha a hitelező az adós fekvőségére vagy nyilvánkönyvi jogaira az engedélyezett zálogjogot be nem jegyezteti, a hitelező nevében ezen bejegyzést kérheti;

e) az osztatlan közös jogok bejegyzését mindenik részes a maga és az összes részesek számára kérheti.»

III.

A javaslatra tett általános észrevételeinkből következik, hogy a publicitási elv positiv hatályának tárgyalásánál a javaslatban hiányzó azon intézkedést kellene abba felvenni, hogy a mely jog a tlkv iránti bizodalommal szereztetett, az többé meg nem támadható.

S jóllehet ezen intézkedés képezi publica fides tulajdonképi lényét, mindazonáltal osztjuk a javaslat abbeli szerkesztését, hogy ezen kijelentést mellőzve, meghatározza azon eseteket, melyekben és mily módokon támadható meg valamely bejegyzés, mert ily eljárás által azon kettős czél éretik el, hogy t. i. a jóhiszemü szerzés megtámadása kizáratik és egyszersmind a megtámadás ott, hol az lehetséges, szabályoztatik.

Ha azonban a javaslatnak ebbeli szerkesztését pártoljuk is, ez nem zárja ki, hogy az egyes ide vonatkozó §§-ot birálat alá ne vegyük és ezeken az általunk vélt javitásokat ne inditványozzuk. A javaslat a tlkvi jogok megtámadásáról a 68.—67. §§-ban intézkedik, de intézkedései ellen következő észrevételeink vannak u. m.

1. A 68. §. indokolása a törlési keresetthel azért engedi egybekötni a saját jogainak megitélése iránti keresetét, nehogy a perek száma feleslegesen szaporittassék. Ez el nem fogadható álláspont, mert az ebbeli intézkedés szorosan a törvénykezési rendtartás feladatához tartozik, de bármily alapra is állittassék ez, bizonyos, hogy valami korlátokat kell a keresetek összehalmozása ellen felállitani, mert egyedül az, hogy a perek szaporitása kizárasék, nem lehet irányadó a keresetek egybekapcsolásának megállapitásánál, hanem itt tekintettel kell arra is lenni, hogy más pártolandó magasabb érdek nem sértetik-e meg a keresetek halmozásának megengedésével? Már pedig előbb a feljegyzéseknél előaotuk, hogy mily káros visszaélésre és a tlkvi jogokat alapjaiban megrendito visszaélésre adhatna alkalmat, ha a törlési kereseteket összekapcsolását, a saját jog jogmegitélését czélzó keresettel megengedjük. A gyakorlati életben ez intézkedés oda vezetne, hogy a saját jog megitélése iránti kereset ennek tlkvi biztosithatása végett, mindég törlési keresettel köttetnék össze, ez pedig valóságos absurditásra vezetne.

2. A publicitás hatálya csak oly bejegyzést illethet meg, mely a tlkvi eljárás szerint jogerőt nyert. Ezen elvet szem előtt téveszti a 76. és 77. §§., mert ki ezen §§-ok alapján kér perfeljegyzést, menthetetlenül kötelezve van annak, ki a kitörlendő jogra még a perfeljegyzés előtt a tlkvbeni bizodalommal jogait szerezte.

(Folyt. következik.)

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Végrehajtás ingatlan örökségre a hagyatékbirósági átadás előtt.

A gyakorlati életben igen gyakran előfordul, hogy végrehajtást kell vezetni oly adós ellen, kinek egyebe nincs mint oly ingatlan vagyona, mely örökség utján reászállt, mely azonban még telekkönyvileg nevére irva nincs. Az átadás, ha az illető örökös nagykoru hivatalból nem eszközöltetvén, másrészt pedig az örökös talán épen azon okból, hogy a hitelezők a végrehajtást ne kérhessék, az átadást nem kérelmezvén, kérdés támad, ha valjon jelenlegi törvényeink szerint van-e módjában a hitelezőnek, magát adósának örökölt, de még át nem adott ingatlan vagyonából kielégithetni?

Hogy a végrehajtási zálogjog az adós örökjogának valószinüsitése mellett, az örökölt ingatlanra a telekkönyvi rendelet 74. §-ában foglalt megszoritással — «hogy az a hagyatéktárgyalásnál előforduló igényekre nézve sérelmes ne legyen s csak az átadás megtörténtekor lépjen hatályba» — bekebelezhető, arra nézve alig van nézetkülömbség, én legalább ilyenre eddig egy biróságnál sem akadtam. De ha ez megtörtént mi történjék akkor?

Miután kétségtelen, hogy az átadás bekövetkezésétől érvényére nézve feltételezett árverést ingatlan vagyonra el nem lehet rendelni, a végrehajtás folytatásának első föltétele az örökölt vagyon átadásának eszközlése leend.

De eszközölhető-e ezen átadás az örökös beleegyezése és kérelme nélkül? A semmitőszék hivatkozással a törvk. rendt. 580. §-ára, mely szerint az ingatlan örökség az örökösök kérelmére adatik át, azt tartja, hogy *nem*, nézetem szerint helytelenül.

A telekkönyvi rendelet 120. §-ának *e)* pontja szerint a hitelező az elzálogitóra nyilvánkönyvön kivül szállott telekkönyvi jog bejegyzését s egyszersmind saját követelésének biztositását kieszközölheti.

Igaz, az eset nem egészen analog, mert itt az adós az ingatlant *önkényt* zálogitotta el, tehát már ez által kifejezést adott abbeli akaratának, hogy a jogot meg akarja szerezni, ott pedig az adós *kenyszerittetik*, hogy a reá nézve megnyilt jogot a hitelező érdekében igénybe vegye.

De miután az örökjog már az örökhagyó halálával ipso jure megszereztetik, miután továbbá ezen jogszerzésből a tulajdonjog bekebelezéséhez való jogosultság önkényt folyik, miután végre *ezen jog igénybevételének konok megtagadása a hitelezőkkel szemközt azok szándékos kijátszásával egyértelmü*, — nem látom okát, mért nem lehetne a jogrend érdekében a telekkönyvi rendelet idézett szakaszát azon esetre is kiterjeszteni, midőn hitelező oly adóssal áll szemközt, ki a zálogjog bekebelezéséhez az örökölt ingatlanra engedélyt nem adott.

A törvk. rendt. 580. §. ezen felfogással ellenkezésben nincs. Mert ott nem áll, hogy *csak* az örökösök kérelmére eszközölhető az átadás, hanem a hagsúly azon fekszik, hogy az örökösöknek *kérniök* kell az átadást.

A hitelezőnek joga van magát adósa bármely vagyonából kielégiteni. Az örökölt ingatlan kétségtelenül az adós vagyona, habár még nevére irva nincs. Ha tehát adósa vagyonához másképen nem férhet, mint ugy, ha azt adósa nevére iratja, miért vonjuk meg tőle e jogos eszközt a jogos czél elérésére? Hisz az egész végrehajtás nem egyéb mint *jogos kényszer*, s ha végrehajtás utján lefoglalt követelést engedmény utján behajtunk, nem-e szinte beleülünk-e adósunk jogában s érvényesitünk oly jogot, melyet ő talán épen érvényesiteni nem akart. Miért legyen kivétel az örökjogra nézve? Kinek érdekében emelünk itt akadályt? Vagy talán még mindig az adósoknak való kedvezés maradjon nemzeti jogunk egyik jeligéje?

Kitünő szakférfiak velem ellenkező véleményben vannak, érveik azonban meglehet, a hideg észt, de a jogérzületet meg nem nyugtatják.

Nézetünk szerint ily esetben a hitelező mitsem tehet, várnia kell mig adósának tetszik az ingatlant nevére iratni.

Legközelebb azonban megkisértem az adós örökjogát mint személyes jogot elárvereztetni s ügyfelem követelését a vételárból kielégittetni, jogositva lesz-e azután az örökjog vevője az ingatlan örökséget magának átadatni és a tulajdonjog átiratását saját nevére kérelmezni.

Erre kérek feleletet!

Stehlo Kornél.

Különfélék.

(**Váltójogi irodalom**). Rövid idő alatt két ujabb váltójogi munka jelent meg, melyeket egyelőre csak registrálunk.

1. A magyar váltójog kézikönyve. Irta Dr. PLÓSZ SÁNDOR a kolozsvári egyetem tanára, de ennek még csak első füzete fekszik előttünk. Az egész munka 18 ivre fog terjedni s ára 2 frt 80 kr. Kiadója: *Zilahy S.*

2. *Hazai váltójog, az uj váltótörvény (1876. XXVII. tcz.) alapján s számos váltó-mintával kisérve irta* TAKÁCS ISTVÁN *volt jogtanár (jelenleg irodaigazgató a M. T. akadémiánál) 8-rét 236 lap.* Ára 2 frt 20 kr. Kiadója: *Knoll Károly* akadémiai könyvárus. — E munka FOGARASSY JÁNOS veterán tudósunk ajánlatával dicsekszik s bőven van mintázatokkal ellátva.

Mindkét munkát érdemileg jogirodalmi rovatunkban fogjuk méltatni.

Előfizetési felhivás
a
"Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. szám), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

A BŰNTETTEK ÉS BÜNTETÉSEIK.
A büntetőjog különös része. Tekintettel az ujabbkori törvényhozásra és hazai törvényjavaslatunkra. — Irta: *Schnierer Aladár.* Füzve 3 frt.

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE. Az 1840. XV. tczikk I. r. és az 1844. VI. tcz., nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására. Irta: *Apáthy István.* Második kiadás. Füzve 2 frt 40 kr.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 13. SZ. Budapest, 1877. márczius 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről. — Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle: Válasz. Asztalos Mór megyei főügyész urtól. — Törvénykezési miseria Bertin Pál k. és v. ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás a "Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. szám), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről.

(Folytatás.)

A hamis felmérés által elkövethető határmérők hütlensége ellen védelmezett azonkivül az in factum actio sat. A jogügyletekbeni bizalommal visszaélés büntethetőségének *általánositását* azonban sem a *római*, sem a *német* jog nem kisérlette meg. *A büntethető hűtelenség általános jogfogalmának* fölvetése az utolsó század codificatiójának maradt fentartva. A régibb jog számos hűségi viszonyainak individualismusa ellenkezett az elvont szövegezés uralmával, eltekintve a lopás, sikkasztás, csalás, hamisitás fogalmi határainak bizonytalanságától, mely miatt könnyen vált lehetővé, hogy a vagyonbani megkárositás vagy tisztán személyi jogok megsértése hűtlenség által, esetenkint majd *a csaláshoz, majd a sikkasztáshoz* számittatott és *tolvajság* büntetésével fenyegettetett. Az ugynevezett «*tolvaj megtartás*» büntetőjogi megitélésénél nemcsak a népjogok, hanem a középkor jogforrásai is szétágaztak. Kropp és Köstlin *régibb* vizsgálódásaik alapján az elsikkasztás a *lopással közel rokon, de sajátlagos* vétségnek, oly idegen tulajdon *tolvajmegtartásával* jellemeztetett, a mely nem más birtokából lopás által kerittetett. Állitólag a hűségre bizott vagyon elsikkasztásának büntetése rendszerint a tolvajságéval egyenlővé tétetett, mig oly dolgok *tolvajmegtartása*, a melyek a tettes birtokába történetes módon jutottak, *enyhébben*, a testi, és becsületbüntetések kizárásával, csak vezeklés és birság által büntettetett.

Löring R. *ujabb* vizsgálódásai érdekes eredményekre vezettek a régibb német jog tekintetéből:

Birsággal fenyegettetett, ha valami kötelezettség teljesitése roszhiszeműleg teljesen foganatosíthatlanná tétetett. Az *előbb átadott* dolog visszaadási kötelezettségének megsértésénél, például a letétnél, zálognál, a dolog megmivelése végetti átadásnál, a (Ssj. III. 22. 3. §.) jogilag megengedett önsegély fentartásával, a teljesitési kereset következményeül, a birói teljesitési parancs és a kényszervégrehajtás volt szabva. Az egyszerü vagy kellő időbeni visszanemadásra *büntetés* szabva *nem* volt. Még az adósnak, a visszaadási kötelezettség elkerülésére irányzott, *rosz akarata* sem változtatott a büntetlenségen semmit. Itt a jogtalanság alanyi része a jogkövetkezményekre nézve még közönyös volt, de az adós tartozott a jogositottnak a birói eljárás költségeit megtériteni.

Ha oly kereset folytán, mely szerint felperes a dolgot alperesnek *tartásra adta* és ez a dolgot neki kellő időben vissza nem adta, panaszlott a dolog visszaadására itéltetett — a visszaadásra biróilag megszabott teljesitési határidőnek *elmulasztása* büntetéssel sujtatott. Ezen *perjogi büntetés* a visszaadásra kötelezettet akkor is érte, ha a kötelezettség alól *eltagadás* által igyekezett kibujni. A *nem tagadó* alperes büntetlenül maradt. A néha megállapitott poena dupli a tagadó *pervesztességére* vonatkozik és nem a *reábizott dolog tagadással* nyilvánitott *eltulajdonitására*. Az eredmény abban áll, hogy a régibb *német* jog a bizomány *továbbitásában* vagy *eltitkolásában* oly *jogtalansági alakot nem látott*, a mely *magában* a végrehajtáson tulmenő jogkövetkezményt követelne, különösen nem látott benne *tolvaj visszatartást, sikkasztást.*

A rábizott tárgynak a kikötött határidőn túli visszatartásában fekvő jogtalanság csupán a *visszanemadásban*, a *szerződéses visszaadási kötelezettség megsértésében* állott, mely esetleg kényszervalósitás által engeszteltetett.

Ezen tényálláson a visszaadandó dolog eltávolitása, eltitkolása, eltagadása, (a biróság előtti eltagadásnak perjogi következménytől eltekintve) nem változtatott semmit.

A *középkori* német jogban tehát a tolvajvisszatartás *sajátnemü* vétsége, mint a sikkasztás egyik alneme, idegen volt. A visszaadási kötelezettséggel való *szerződéses átadás* eseteiben *épen nem lehet* szó tolvaj elvitelről, miután az idegen dolog jogszerüen vétetett birtokba. A büntethetőség az idegen vagyon jogellenes szerzésében, *a jogtalansággal való birtokbavételben* fekszik. Ebben áll a régibb német *tolvajság fogalmának különös* jellege; ez a birtokjogok szándékos megsértése. De ha valaki más vagyona birtokába szerződés által, a tulajdonos akaratával jutott, akkor ez ezen tárgy tekintetéből amazzal kizárólag szerződéses jogviszonyban áll. *Csak ez sérthető*, és ha az átadásnál a visszaadásnál a visszaadás kiköttetett a régi német jogintézet szerint, a *visszaadás megtagadása* nem képezi a tulajdonos birtokjogi megsértését; *a tárgy eltitkolása*, a hamis ürügy, mely alatt a visszaadás megtagadtatott, igazolhatta az adós roszhiszeműségét, de nem állapithatta meg a *jogsérelem uj nemét*. Csak *egyetlenegy*, a nyugot-*góthi*-ból a *bajor* jogba átment jogtétel szerint lett volna az adós *mint tolvaj* büntetendő, ha az őrizet vagy eladás végett reábizott dolgot hamis ürügy alatt visszatartja vagy visszaadni vonakodik.

Ezt érinti a Sachsenspiegel II. 37. glossája, a római jogtételekre támaszkodva, habár a contrectatio frandulosa fogalma, a birlalóra bizott dolog dolosus visszanemadásába

legkevésbé sem illik. Helyesen hangsulyoztatik, hogy itt a kereset nem a jogellenes birtokelvonásra, mint inkább a birtokátruházásra támaszkodik. Ha a visszadás vagy teljesités lehetlensége a kötelezett által szándékosan előidéztetett, akkor a tényállás vétséges ugyan, de még sem lopási vétség. E vétség a szerződésileg elvállalt visszaadási kötelezettség megsértésére szoritkozik s következménye oly büntetés, mint p. o. a reá bizott tárgy dolosus eladásának. A kutforrások ezen cselekvényt ugyan lopásnak, és a tettest tolvajnak jelölik, a régibb nyelvszokásnak megfelelően, mely szerint vétségek, melyekre *külön* műszó nem alakittatott, más bűntetti alakzatokhoz kapcsoltattak. A nyelvszokás ezen *hajlamának* tulajdonitandó, hogy az adósok is mint tolvajok vagy csalók jelöltetnek, a kiknek cselekvési módjuk a tolvajság vagy csalás fogalmába bele vonhatónak fel nem tünik. A németjogi fogalmak elhomályosodása fokozódik a régibb rómaiskodó jogtudomány befolyása alatt, s innen magyarázhatók a számos önkényes eltérések a tolvajság, sikkasztás, csalás felfogásában, kivált hogy a római *birtokfogalomnak* összezavarása miatt a németjogi «Gewere»-vel, s a mérvadó olasz gyakorlat utánzása miatt, az átvett bűntetti fogalmak meghatározásában és érvényesitésében a szükséges biztosság sokáig hiába kerestetett. A 16-ik század kriminalistái a német büntető szokások és a római alapelvek közt ingadoztak. Leginkább a *Bambergensisnek* és a *Carolinának* köszönhető, hogy az idegen jognézetek harczában a német jog ellen, a *régibb honi jogforrásokban* gyökerező jogfogalmak megtartassanak vagy a birósági gyakorlathoz alkalmaztattak.

A Bambergensisben a hűtlenség és az árulás *nincsenek* határozottan elkülönitve. Az első más büntetőjogi szempontok alá tétetik, mint a saját urának megölése, a házastársak vagy közel rokonok közt elkövetett hitszegés. A gonosz árulás a gyilkosság súlyositott büntetésével fenyegettetik, ha ez «a tettes saját urának tartományát, városát, ágytársakat vagy közel rokonokat érintené». (124. 137-ik art.).

A Carolinában a hűtlenség csak kevés esete határoztatik meg különösen, ugymint a 115. artikulusban az ügyvédek (procuratorok) büntetésénél prevaricatio miatt, főképen a *dogmatörténetileg legfontosabb* 170-ik czikkben a reábizott és letéteményezett vagyon körüli hűtlenség büntetésénél, mig a 124-ik czikkben foglalt szabály az *árulásról* csak ódon érdekü, habár az ujabb kriminalisták: MARTIN, HENKE, ROSSHIRT egészen MARECZOLL idejéig, regényes kincsásási fellengőségükben, alkalmasnak találtak belőle a *magánárulás uj vétséget* reconstruálni. A *régi ausztriai* jogforrásokban a régi elkallott árulás fogalomból még csak a hűségviszonybeli cselszövénynyel és álbarátsággal előidézett kárositás fogalma maradt fenn. A Thereziana ezen homályos hagyományhoz annyiban ragaszkodik, a menynyiben a magántitokkali visszaélés által elkövetett ügyvédi hűtelenséget *gyalázatos árulásnak* bélyegzi. A hübérisségre és hasonló kötelékekre alapitott jogviszonyok kihaltával eltüntek a *magánárulás* bűnjogi fogalmai s az *árulás* elnevezése csak a felség és honárulásnál s a hivatalos és peres viszonyok elárulásánál tartatott fel. Ezen régi fogalomból lassankint különvált a hűtlenség fogalma, de *a hűbéres korszakbeli hűtlenség* után, még a porosz Landrecht sem alkotott jogászilag a hűtlenségből egy *önálló általános vétséget.* Mig a lopás és sikkasztás jogfogalmai szorosan elkülönitve nem voltak, a hűtlenség is könnyen összekuszáltatott a romanizált német jogtudomány furtum és stellivuatus tág fogalmával, sőt az itt nem alkalmazható csalás fogalmának kóros használatában még a 19. század jogászai is betegeskedtek. A Carolina 170-ik czikkében oly hűtlenségről szól, mely a tolvajsággal egyenlőnek tekintessék. Ezen czikk «a jóhiszemüleg őrizetre bizott dolgok kárositására irányzot hűtelen cselekvést» feltételezi. Ezen tételben a sikkasztás és hűtelenség mintegy csirában foglaltattak. Commentatorok, mint GOBLER, széljegyzeteikben ugy magyarázzák, hogy: fide comissa evuservandaque; KRESS: de perfidia ejus, cum quo contraximus, si scienter perfide circa eam rem, in praejudicium nostrum aliquid egit; BÖHMER a fidem sanctiorem in deposito hangsulyozza. A 170-ik czikk magyarázatához sorakozik *az ujabb sikkasztás fogalmának kifejlődése.* Jellemző ezen czikknek elhelyezése a Carolina sorozatában, a mennyiben ez a határozottabban körülirott csalási fogalomból távol tartatott; itt a sikkasztás *nem a csaláshoz*, hanem a tágabb értelmü lopáshoz, az ujabbak «furtum impoprium»-ához tartatik hasonlónak, mint átalán azon országos törvénykönyvekben, melyekben *a német jog jelleme szilárdabban* megőriztetett, a tolvajság és sikkasztás még századunkban is, legalább k ülsőleg, ugyanazon fejezetbe állittattak, mig az átalán os porosz Landrecht a hűtlenséget, a Carpczoviánok szellemében, a minősitett csalás egyik nemének tüntette fel.

Azon magyarázat ellenébe, hogy a 170-ik czikk csak *a letét* elsikkasztásának esetét szabályozza, fentartotta magát a szélesebb magyarázat és ezen törvényczikk alá vont *minden, hűségre* átengedett idegen vagyon *hűségtelen használatát* és megrontását.

Ez által nyeretett a sikkasztás fogalmának továbbfejlesztésére törvényes alap. Most a sikkasztás, a tolvajság és csalástól menten, fel volt taglalható az őrizetre nem bizott és el nem tulajdonitott idegen dolog *egyszerü elsikkasztására* (Unterschlagung) és a *reábizott idegen tulajdon elsikkasztására* (Veruntreiung), és ezen szétágozás mellett vonathatott a hitszegéses cselekvények maradéka határozottan kötelező viszonyokban, a különös hűségi viszonyokon és a büntethető haszonlesésen alapuló *hűtelenség* szempontjai alá.

A bűnjogi fogalomtisztázás és a bűnjogi anyag megkülönböztetésének ezen utján találjuk a *német birodalmat* és *Ausztriát* a 19-ik században.

(Folyt. követk.)

Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból.

(Folytatás.)

Ennélfogva, de még figyelemmel azon körülményekre is, hogy a hitelezőkkel szemben, s a hitelemelés érdekében az örökösödésen alapuló jogczím sem becsülhető többre, s nincs is elegendő ok azt kiváltságosabbnak tekinteni, mint a többi jogalapokat. Mert hiszen logice végelemeire vive a dolgot, amely biztositási érdek szól a hitelező mellett a nyilvánkönyvön kivüli örökös ellen csak azért, mert ennek örökösödési joga megnyilt az örökhagyó halálával, épen azon érdek harczol ugyan a hitelező mellett a más czímen péld. itélet, szerződés stb. alapján tulajdont szerzők ellen is, kiknek nyilvánkönyvönkivüli joga a czím megszerzésével szintén megnyilik; — de végre az sem érthető, hogy az ily kivételek problematicus előnyeiben az örökös ellen miért csupán a hitelezők részesittetnek? miért nem például az attól tulajdontszerzők is? meg aztán mindkét iránybani telekkönyvi feltételes jogot nyertek ellen a törvényjavaslat 57. §. szerint a további jogszerzéseket sem lehetne kizárni, miből — ki nem látja? — mennyi bonyodalomra nyilik alkalom! mely jogi szemfényvesztéstől én a telekkönyvet épen fontos czéljánál fogva, megóvni szeretném, — az érintett indokolatlan kivételekkel megbarátkozni nem tudok.

Ha minden érvek ellenében a szóban forgó ferde intézkedés mégis törvénybe menne, ez esetre ezen §. harmadik alineájára, hol az mondatik: hogy «*törvényes osztályrészre ezen §. értelmében bejegyzésnek helye nincs*» — azon észre-

vételem van, hogy ezen törvényrendelkezés nem minden körülmények között helyes, s indokolása sem meggyőző. A törvényes osztályrész ugyanis a hagyatékból rendszerint pénzösszegben levén követelhető, ha azon körülmény áll be, hogy a törvényes osztályrészt az örökös nem készpénzben fizeti ki, hanem az átvett hagyatéki ingatlanokra zálogjogilag biztositja, vagy ha ezen osztályrész kiegyenlitése fejében valamely ingatlant enged át, nem látom át, hogy ily esetben a hitelező miért ne kérhetne telekkönyvi biztositást a törvényes osztályrészhez jogosult örökös ellen is. A jelenlegi telekk. rendeletnek az osztr. polg. törvénykönyv 822. §. hatázozatából kifolyólag szerkesztett 74. §-a az ily megkülönböztetését az örökölt javaknak nem ismeri, és helyesen, s jogosan ha már ily kivételeknek egyátalán hely adatik.

A bekeblezések és előjegyzések alapjául szolgáló okiratok átalános kellékeit tárgyazó 32. §-nál, mely a mostani telekk. rend. 67. 68. és a 69. §-nak első részét, ugy a 83. §-t együttesen és röviden, — de emiatt hiányosan is, — akarja magába foglalni, — több megoldatlan kérdés merül fel. Ilyenek.

a) Miután az okiratoknál mindenekelőtt megvizsgálandó, hogy «*azok az érvényességükhöz előszabott kellékekkel vannak-e kiállitva*» — s a jelenlegi telekk. rend. 69. §. szerint ez irányban a biró csakis a törvényből, vagy a telekkönyvből meritett tudomására támaszkodva azt nézte, hogy a jogalap nem «*nyilván*» érvénytelen-e? vagy hol felsőbbségi jóváhagyás szükséges, ez nem hiányzik-e? egyéb tekintetben pedig az okmány jogérvényességét nem fürkészte, de nem is fürkészhette, mert módjában sem volt, s nincs is; — valjon ha az ügyintéző birónak a törvényjavaslat 32. §. rendelkezését szorosan alkalmazni kell, mi legyen az okirat érvényességének megbirálását segitő kriterium? miből meritse a biró ebbeli meggyőződését. Ugy hiszem a törvjav. szerkesztője sem akart többet előirni a kérdéses rendelkezéssel, mint amennyi a mostani telekk. rend. 69. §-ban foglaltatik. S miután ezen §. mind a biróra mind a felekre nézve világosabb támaszpontokat nyujt, ez a jelen szerkezetében megtartandó volna.

b) Az országos hatóságok intézményeinek és hivatalos jegyzőkönyveinek másolatai pótolják-e az eredetieket, s mely esetben? E kérdés sem a 39. sem a 95. 96. §§-ban megoldást nem nyer. Egyátalán ha már a hivatalos hitelesités törvényes értékkel bir, nem kellene az utóbbi §§-ban az eljárást neheziteni, mint ez elfogadásuk által történnék.

c) Ha bekeblezések és előjegyzések csak dologbani jog szerzésére vagy megváltoztatására jogczímet tartalmazó okiratok alapján engedtetnek, miért történik kivétel a 40. §-ban, mely szerint tulajdonszerzésre — miért csupán erre? — egyszerü bekeblezési engedély is elégséges minden jogczím kifejezése nélkül, holott a bekeblezési engedély jogilag a fél részéről nyilvánitott végrehajtási formalismusnál nem egyéb?

d) Valjon a magán okiratoknak nem cardinalis kelléke-e, hogy azok a felek által aláirva legyenek? S miből meritse a biró azon vélelmet, hogy valamely okirat a kötelezett fél ellen bizonyitó erővel bir? E tekintetben a jelenlegi telekk. rend. 87. §. igen helyesen a perrendtartás szabályaira utal.

Az átalános kellékeken tul magán okiratokra nézve, hogy azok alapján bekeblezések eszközölhetők legyenek a 37. §-ban körülirt alakszerüségek egyike az: «*hogy a felek aláirásainak hitelesitve kell lenni*», s a 38. §-ban ezen hitelesitési tiszttel a birósági tagokon kivül «adhoc» felruháztatik a közigazgatási szolgabiró, vagy békebiró; a község előljárója vagy helyettese és a községi jegyző; végre két ügyvéd; — egyuttal formuláztatik maga a hitelesitési eljárás azzal, hogy a hitelesitő a személy ugyanazonosságáért, és aláirásának vagy kézjegyének valódiságáért «*felelős*».

Maguk az osztrák törvénykészitők is az osztr. polg. törvkönyv 884. 886. §§. határozataival szemben már a nyilvánkönyvi jogok szerzését megalapitó okmányoknál a 434. §-ban, ugy az 1855. decz. 15-diki telekk. rend. 82. §. *b) c)* pontjaiban elég ingadozólag a tanuk általi hitelesités bizonyos faja után tapogatóztak, minek a gyakorlatban a biró előtt tudnivalólag valódi értéke nem volt, s nem is lehetett. Hasonló tapogatózásra mutatnak a fentebbi törvényjavaslati §§-ok is. Csalások és okmánykoholások meggátlása czéljából ezen uj különleges intézmény sem fog több értékkel birni. Ha az eddig divott formaság mellett több csalási szándékkal párosult okmányhamisitási eset elő nem fordult, mint amennyi csakugyan gyéren fordult elő, annak oka nem a tanuk kényszer alkalmazásában, hanem népünk moralis érzületének romlatlanságában keresendő.

Meglehet, hogy ezt a törvjav. szerkesztője más szemüvegen látja. De ez esetben a csalások megelőzésére főleg köznépünk között, — mert nagyobb birtokosok ingatlanait tekintőleg ilyesmi alig fordul elő, — a 38. §-beli rendelkezés által életbe léptetendő hitelesitési mód sem nyujt elegendő, s biztos garantiát. Mert eltekintve attól, hogy a hitelesitő közegek aláirásai utánozhatók; eltekintve attól is, hogy valamely vidéki biró vagy körjegyző, szolgabiró, vagy békebiró aláirását a telekkönyvi hatóság birája nem ismeri; — a csalás a legártatlanabb szín alatt a hitelesitő közegek közremüködésével mégis tudtokon kivül megtörténhetik. Hogy nem ritkán előforduló példával illustráljam: Nagy Ferencz kötlevelet bocsát ki. Egyik hitelesitő közeg, ki előtt a személy jól ismerős, annak azonosságát, aláirásának valódiságát in optima forma tanusitja; a bekeblezés is megtörténik, s csak később tünik ki, hogy azon Nagy Ferencz, kinek birtokára a bekeblezés megtörtént, egészen más személyiség; vagy a telekkönyben még az okmányt kiállitónak hasonnevü atyja, rokona stb. van bejegyezve. A hangsúlyozott felelősség ily esetben a telekkönyvvel szemben a semmire reducálódik. Különben is a felállitandó közegek a telekkönyvi birtokos és az okmánykiállitó személyi ugyanegységének kutatására — mi pedig a fődolog volna — nem kötelezhetők.

Meg aztán itt még némely kérdések is vetik fel magukat. Jelesen. Ha a hitelesités nem szorosan az előirt formában történik, hanem ügyetlenül és hiányosan, s ezért a felek elutasittatnak, vagy csak előjegyzést nyernek; az uj kérvényezésből, vagy a 49. 50. §§. szerint eszközlendő igazolási eljárásból felmerülő költségeskedésekért ki felelős? Valjon a hitelesitő közeg? Ez esetben a hitelesitő közegek kötelesek-e a hitelesitést teljesiteni, vagy azt meg is tagadhatják? Ha a községi előljáró, vagy helyettese irni nem tud — mert bizon ilyenek is vannak ám elegen — jogosult-e, vagy kötelezhető-e a hitelesitésre? A hitelesitő közegek tartoznak-e a hitelesitésről jegyzőkönyvet felvenni? Minő hatálya van az ily hitelesitésnek? Ügyvédek tartoznak-e és milyen hivatalos pecsétet tartani?

Mindössze is ezen különleges hitelesitési műtét amennyiben az okiratok némi tekintetbeni hitelességét emeli, annyiban másrészről a telekkönyvi intézmény gyorsitott igénybe vételét neheziti; de a köznépnek a hitelesitésre nézve fenálló átalános törvényes intézkedések iránti ismeretét is alterálni fogja. És végre is addig és azon költségen, ameddig és melyen a felek hitelesitő közegek után járnak, a telekkönyvi hatósághoz is elmehetnek, s jogaik bejegyzését ott egyszerübben és biztosabb módon eszközölhetik.

Mindezeknél fogva és még figyelemmel arra, hogy a mi kultur állapotaink nincsenek annyira inficiálva, hogy mesterséges és martialis hitelesitési módokat kelljen telek-

könyvi rendtartásunkba szőni, azt hiszem, hogy nem levén jogunk a priori valamely okmány érvényessége vagy hitelessége ellen az ellenkező bebizonyitásáig, vagy annak a törvjav. 34. 68. s köv. §§. értelmében formalis megtámadásáig kételkedni, — csak a felek czéltalan faggatására irányuló praeventiv eszközök utáni töprengés mellőzésével átalán a belhonban kelt okiratok külalakja tekintetében megelégedhetünk telekkönyvi intézményünk terén is azzal, ha azok ami polg. törv. rendtartásunk 166—168. §§. eléggé határozott és szigoru rendelkezéséhez képest kiállitvák. Egyébként is mindazon, leginkább köznépünk rovására előforduló bajok, melyek megelőzése czéljából a speciális hitelesitési forma behozatni szándékoltatik, csak a közvetlenségi eljárás érvényesitése által lesznek lehetőleg megakadályozhatók.

A törvjavaslat 43—59. §§. az előjegyzés megengedhetőségét, igazolását és a bekeblezett, s előjegyzett jogokra, vagy előjegyzésileg törlött jogokra való további — kártyavárszerü — jogszerzéseket tárgyalják. E pontoknál az előjegyzés theoriájára vonatkozólag, miután többször jelzém a bejegyezvénynek ezen faja a lehető és világosan körülirandó minimumra volna összevonandó, helyén látom ennek okait tüzetesebben előadni.

Bodó István,
kir. törvszéki biró.

(Folyt. követk.)

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

Már pedig egyedül a fenti elv lehet irányadó arra, hogy harmadik személyek megtámadása megengedtessék-e vagy sem, mert az tökéletesen közömbös a jóhiszemü harmadikra, mely alapon támadtatik meg azon jog, melyre ő további jogot szerzett.

Nézzünk csak gyakorlati példát.

A hitelező megigéri, hogy a bekebelezési kérvény benyujtása után a kölcsönt le fogja olvasni; ő azonban ezt nem teszi, hanem a jelzálogi biztositás bejegyzése végett beadott követelését azonnal engedményezi egy jóhiszemü harmadiknak, ki az egész tényállásról mit sem tud. Az adóst e tényállás nem kárositja, mert mielőtt, azon hitelező javára eszközlött bekebelezés jogerőre emelkednék, kinek ő az adóslevélt kiállitotta, ő a 70. §. értelmében *a bekebelezés eredeti érvénytelensége* miatt perfeljegyzést kér és a pert sikerrel lefolytatván, ugy az engedményező mint engedményes hitelező zálogjogát kitöröltetheti.

De most vegyünk más esetet.

A hitelező leolvassa a kölcsönt és beadja a bekebelezési kérvényt, de aztán rögtön ugy egyezik az adóssal, hogy ez a kölcsönösszeget visszaadja, mire azután a hitelező az adós részére a kitörlési engedély kiadását megigéri. A hitelező azonban e helyett engedményezi már fenn nem álló jelzálogos követelését egy a tényállásról jóhiszemben lévő harmadiknak, ki is a jelzálogos követelés átirásáért előbb folyamodik, sem mint még az engedményező hitelező javára eszközlött bekebelezés jogerőre emelkedett volna. Az adós, ki jóllehet még a jogerőre lépés előtt perbejelentést eszközöl, törlési keresetével az engedményes hitelező ellen elutasittatik. Miért? Mert a folyamatba tett törlési pert *nem* eredeti érvénytelenség, hanem egyezkedés illetve kifizetés alapján szorgalmazta, ily törlési kereset pedig a perességi feljegyzése előtt jogot nyert harmadik jóhiszemü ellen nem érvényesithető.

Hol van itt az észszerüség? Az első példában az engedményes ép oly jóhiszemü mint a másodikban, az előbbi ép ugy nem tud a valódi tényállásról mint utóbbi és midőn az adós a per feljegyzését kéri, az egyik bekebelezés ép oly érvénytelen mint a másik és egyik törlési per ép azt czélozza mint a másik t. i. a megtámadott bekebelezés nélküli állapot létrehozását, mindegyik engedményes hitelező egy és ugyanazon körülményből véli jogát származtatni, hogy t. i. előzőjének jogában a tlkvi nyilvánosság folytán bizott és ennek alapján neki védelem adandó, akár kezdettől fogva érvénytelen volt szerzője joga, akár csak később lett azzá[49], és mégis előbbi esetben az engedményes hitelező a vesztes, mig utóbbiban ez a nyertes, vagyis utóbbi esetben a publicitás oltalma megadatik és előbbiben ez megtagadtatik. Ily eldöntés tarthatatlan, mert ha telekkönyvben publicitást akarunk ennek hatályosságát nem köthetjük egyformán qualificált harmadik személyek ellenében oly tényekhez, melyeket a telekkönyvből ki nem vehetnek és melyeket a tlkönyvön kivüli mozzanatokban keresni nem tartoznak, hanem a hatály egyedül a bejegyzés jogerejéhez kötendő.

A tlkvi publicitás ép ugy mint a birói itélet consumálja a felek közti jogviszonyt és előbbi azon jogviszonyt teremti, mely a bejegyzésben, utóbbi pedig azt, mely az itélet rendelkező részében foglaltatik, azonban azon igen természetes különbséggel, hogy mig az itélet rendelkezése a közvetlen érdekelt felek közt eszközöl res judicatat és a benne nem érintett harmadik személyek jogviszonyát érintetlenül hagyja, addig utóbbi ép a közvetlen viszonyzatban álló felek közti jogviszonyt nem érinti, de harmadik személyekre res judicatat teremt.[50] A mint azonban csak rendes perorvoslatokkal többé meg nem támadható itélet tekinthető res judicatának, ugyan ilyennek csak azon bejegyzés vehető, mely rendes jogorvoslattal többé megtámadásnak kitéve nem lehet.

Minthogy pedig a második példában emlitett bekebelezés a per feljegyzésekor épugy nem volt jogerős mint az első példában, világos, hogy utóbbi esetben is az engedményes hitelezőt kell vesztesnek kimondani, és mennyiben a javaslat ezt ellenkezőleg szabályozza, ehez képest átidomitandó lesz.

3. A 71. §. következő tételt állit fel, u. m. a bekebelezési végzésnek az azzal terhelt fél részérei történt kézbesitése, formalis kelléke a bekebelezés érvényességének és hogy a bekebelezés elrendeléséről a terhelt fél kezéhez történendő kézbesités pótoltatik a bekebelezés 3 év ótai fenállásával.

Ezen tétel sem első sem második részében el nem fogadható, mert általa a publicitás oda módosittatnék, hogy annak oltalma csak azon harmadik javára szól, ki nem a tlkvben, hanem a tlkvi végzés helyes kézbesitésében bizva, jogokat szerez. Ezen elvet pedig az egész jelenlegi és itt javasolt tlkvi rendszer felforgatása nélkül elfogadni nem lehet, mert a kézbesités ténye nem vehető ki a bejegyzésből és különben sem áll összeköttetésben a tlkvbei betekintő és jogot szerző harmadik személy jogi viszonyzatával. Nem lehet egyébiránt ezen tételt különösen azért sem elfogadni, mert a tlkvi eljárás kezelési hiányának harmadik személyek irányában materiális jogi hatást tulajdonitani nem szabad, hanem igenis ugy kell intézkedni, hogy kezelési hiba a kézbesitésnél ne történhessék.

A mi pedig a tétel második részét különösen illeti, ez impraktikus intézkedést tartalmaz. Ugyanis ezen tulajdonkép elévülést felállitó intézkedés a gyakorlati élet szempontjából csak ugy birna értelemmel, ha mindenki köteleztetnék, ki tlkvi joggal bir, hogy ennek állásáról minden 3 év alatt legalább egyszer a tlkvbei betekintés által magának tudomást szerezzen, de ekkor meg az időpont kedetének számitása nem ugy lenne megállapitandó mint azt a 71. §. teszi, hanem egy határozott és mindenkit kötelező kalendáriumi naptól kellene a számitásnak történni és ekkor legalább a 3 év 1 évre is leapasztható lenne.

Ily intézkedés azonban már csak azért sem fogadható

[49] EXNER. Das Publizitats-, prinzips, Wien, 1870. 40. l.
[50] REGELSBERGER, i. Studien . . . II. 85.

el, mert még praegnansabban a tlkvi intézményt az elévülési elvre szoritaná, mit pedig a modern tlkvi jog szempontjából visszautasitanunk kell.

Ezen §. helyében tehát a III. czím 7. fejezete t. i. a kézbesitőkre vonatkozó határozatok lennének reformálandók.

4. Tekintettel arra, hogy az 1871. évi VIII. tcz. 19. §-a csak a birósági közeg által elkövetett sikkasztásért teszi felelőssé a kincstárt, a javaslat a tlkv iránti nyilvános bizodalomnak sanctióját nélkülözi, midőn a tlkvi hatóság és közegeinek hibája által a tlkvben bizó közönségnek okozott károk megtéritéséről és az államnak ez iránti felelősségéről nem intézkedik.

5. Minthogy a 68—77. §§. szerint bekebelezés vitás voltának feljegyzése a törlési per meginditása előtt kérhető, ily feljegyzés óvás, tiltakozás feljegyzésének vagy perbejelentésnek lenne nevezendő, a melyhez azután a meginditott per feljegyzését vonatkoztatni lehet.

Mindezek folytán mi az idézett 68—77. §§-ok következő változását ajánljuk:

68. §. «A ki valamely bekebelezés által tkönyvi jogában magát annak eredeti érvénytelensége vagy megszüntetésére létező valamely alkalmas ok miatt sértve érzi, ezen bekebelezést per utján az illetékes biróság előtt megtámadhatja és kitörlésére alkalmas birói itélet hozatalát kérheti. Ezen keresetet indithatja a tlkvi jogaiban sértett fél jogán, ennek jogutódja, avagy az, a ki ezen telekkönyvi jogra akár szerződés akár birói végrehajtás utján jogot nyert.»

69. §. «Ha a törlési kereset oly viszonyokra alapittatnak, melyek közvetlenül felperes és alperes közt állanak fel, a kereseti jognak tartama, az elévülés iránti fenálló törvényes határozatok szerint birálandó meg.»

70. §. «A ki azonban valamely bekebelezést oly harmadik személyek ellen is, kik jogaikat a tlkv. iránti bizodalommal szerezték mint érvénytelent akar megtámadni, köteles azon határidő alatt, mely alatt ennek elrendelése ellen felfolyamodással élhetett, a tlkvi hatóságnál abbeli óvásának feljegyzését kérni, hogy ezen bekebelezés vitás és vagy egyidejüleg avagy legfeljebb a felfolyamodási határidő lejárta avagy a felfolyamodás visszautasitása után további hatvan nap alatt, mindazon személyek ellen, a kik a megtámadott bekebelezés folytán az óvás feljegyzése vagy a feljegyzés iránti kérelem beadása előtt, telekkönyvi jogot nyertek, a törlési keresetet meginditani.

(Folyt. következik.)

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

Jogirodalom.

A kötelmi jog általános elmélete az ausztriai jog szempontjából, tekintettel a római jogra és az ujabb törvényhozásokra. Irta SÁGHY GYULA egyetemi tanár. I. füzet ára 2 frt 40 kr. kiadja az EGGENBERGER-féle könyvkereskedés.

SÁGHY GYULA önálló irodalmi munkásságának második töredékes terméke fekszik előttünk. Az első «a római ős alkotmány»-ról szóló munka, habár egy korszak alkotmány-fejlődésének egészét képezi is, a római jog történetének mivelése szempontjából csak töredék, mit annál inkább lehet sajnálni, mert nincs kilátás arra, hogy szerző annak folytatását szándékba is venné. Pedig a munka hézagpótló volna irodalmunkban. A római jog intensivebb mivelés és tanulmányozásnak indult utóbbi években. Az akadémiák is szélesebb keretben traktálják és hovatovább utat tör azon meggyőződés, hogy a hazai jog alapjául a jövőre nézve, ha egészséges irányban akarunk haladni, más mint a pandekta-jog nem szolgálhat; ennek helyes megértését megint a történeti fejlődés ismertetése segiti elő, még pedig azon terjedelemben való ismertetése, mint azt SÁGHY meginditá. Csakhogy épen itt fekszik a baj; nagy szabásu, a dolog állását minden irányban kifejtő munkának nincs nagy olvasó köre és igy kiadója sincs. Azt meg józanul nem kivánhatjuk az irodalmi embertől, hogy fáradságos munkáján kivül még anyagi áldozatot is hozzon a kinyomatás lehetővé tételére. A mai irodalmi viszonyok mellett más termék mint tankönyv alig számithat kiadóra, és igy honnan meritsen a buvár lelkesedést, kitartást, mikor tudja, hogy hosszu fáradsággal megteremtett dolgozatával koldus módra kell kiadótól kiadóhoz járni, mig elég kegyes vagy merész valamelyik a munka kinyomatására. Pedig épen a speczialis kutatások, a monografiák azok, mik által a tudomány lendületet nyer és várhat. Ezen circulus vitiosusból csak ugy juthatnánk ki, ha az iró valamely oldalról támogatásban részesülne, ha akár a kormány, akár az akadémia, akár a természettudományi társulat mintájára szervezett jogász-egyesülés az ily speczialis munkák kiadását szerény jutalomdij mellett saját költségén eszközölné; idővel meghozná az ily munka a befektetett költséget, és lassan nélkülözhetővé tenné, hogy minden dologban a külföldi termékekre szoruljunk. Az ily jogásztársaság alakitása meg volt ugyan már penditve, de kivitele kezdeményezők hiányában mulik, ugy látszik jámbor óhajtás marad az még sokáig.

Szerzőnek a kötelmi jog általános elmélete oly nagy szabásban meginduló munka, melynek eddig a magyar monografiai irodalomban mása párja nincs, az első füzet, mely kötetnek is beillik, 336 tömötten nyomott nagy lapra terjed, holott a bevezetésen kivül a kötelmi jog általános tanaiból csak két czímet foglal magában, az első: a kötelem fogalma és természetes a második: a kötelem tárgya és tartalmáról, ugy hogy ezen terjedelemben folytatva a teljes befejezésig 3—4 ily vastagságu füzetre leend szükség.

Alig csalódunk, ha azt állitjuk, hogy szerzőnek ezen munka megirásakor azon nemes intentiója volt, hogy UNGERnek nálunk is elterjedt System des österreichischen Privatrechts csonka müvét az obligatiók tárgyában kiegészitse.

Tanuskodik e mellett az, hogy SÁGHY hüen azt az ösvényt követi, melyet a System genialis szerzője kijelölt és melynek egyszersmind uttörője volt. Abban áll ezen irány, hogy az osztrák jog kidolgozásában a pandekta-jog nyomdokain haladva, annak bőséges irodalmi termékeit az osztrák jog számára hasznositsuk, a fogyatkozásokat és hibákat, melyek a polg. törvénykönyvben vannak, a tudomány alapján kideritsük, megvilágitsuk, a hézagokat pedig, miket a forgalmi élet gyors fejlődése és a tudomány haladása a polg. törvénykönyv keletkezése óta előidéztek, a tudományos kutatások helyesnek felismert és a törvény szellemével sem ellenkező eredményei által kipótoljuk.

Sikerült-e SÁGHY-nak a nagy mester művészetét elsajátitani? Egyben másban igen, de egészben véve nem!

Készséggel beismerjük, hogy a mit szerző a jelen kötetben nyujt, az alapos tanulmányokról és nagy szorgalommal megejtett terjedelmes kutatásokról tesz tanuságot. Fejtegetései felkarolják az egész ujabbkori irodalom anyagát és ezen gazdag apparatussal az eddig tárgyalt tanoknak nemcsak jelen állása van kitüntetve és minden részleteikben megvilágitva, hanem a történeti fejlődés vázlatának kapcsán belebocsájtkozik a controvers nézetek ismertetésébe is, mi gyakran alkalmat szolgáltat neki másokéval szemben saját nézetét is előadni és ékes érvelés alapján annak helyességéről az olvasót meggyőzni.

Ezen vonások azok, melyekben sikerült SÁGHY-nak megközeliteni a System iróját; a miben pedig messze tulszárnyalta őt, a terjedelemben — ez a vállalatnak nem válik előnyére.

Sietek ezen paradoxnak látszó állitásnak okát adni. Hátrány az azért, mert nem pusztán a fent érintett kimeritő taglalásból folyik a könyv nagy extensivitása, hanem jó részben szerzőnek «*bőbeszédűségéből*».

Midőn valamely tant kellőkép kifejtett, nem nyugszik

meg benne, hanem ujra meg ujra taglalja, elemezi, nyujtja a dolgot, nem elégszik meg szabatos ismertetéssel, hanem minden mérséklet nélkül áradozik, belevonva oly fogalmak tisztázását is, melyek egyenest és szorosan tárgyához nem tartoznak. Ezen oeconomia-hiány kiválóan mutatkozik a «pénzszolgáltatás»-ról szóló 12 §-nál, mely nem kevesebb mint 68 lapot tölt be, holott a fél terjedelem is elég mind annak elmondására, mi e tan körül szükséges tudni való; nemzetgazdasági elméleteket másutt keresünk föl. Jegyzeteiben egész értekezéseket nyujt, két-három lapon túl terjedőket, mik tartalmilag ugyan becsesek, de rövidebben még jobbak volnának, amennyiben nem vonnák annyira el a figyelmet a szöveg gondolatmenetétől.

Ezen túláradozás szülte bő terjedelem azt vonandja először is maga után, hogy a munkának aránylag magas beszerzési költsége sokat visszatart a vásárlástól, és nem nyer a munka oly kelendőséget, minőt neki tudományos és alapos jogi ismeretet terjesztő képességénél fogva igazán óhajtanánk; a bőbeszédüségnek másrészt káros hatása az lészen, hogy a nem fegyelmezett elmét a nagy szótár néhány lap elolvasása után kifárasztja, kimeriti, és kimerülve — félre teszi a könyvet, ki tudja mennyi időre?

Szép, folyékony, könnyen gördülő, kerekded stylus még ellensúlyozhatná eme bénító hatást, de irály dolgában és annak szépsége iránt SÁGHY-nak nincs érzéke. Nagy, félhasábokon tulmenő periodusai annyira tömörek, halmozottak, mindent kimeriteni akarók, — hogy az ember többször kénytelen átolvasni, ha nem szokta meg a fölületes regényszerü olvasást tudományos munkáknál is. Hozzá még azon rosz szokása, hogy az intercisumakat rendén tul kedveli; alig van mondat, melyben intercisum vagy zárjel közé helyezett mondatrész elő nem fordulna; pedig az zavarja a figyelmet, és hozzá még sok helyütt egészen el is maradhatna az értelem kára nélkül, miből aztán az a rosz szokás fejlődik ki az olvasónál, hogy egyszerüen átugorja, kihagyja a klamma közé helyezetteket, holott azok néha lényeges részei a mondatnak. De az meg már a mulatságosba megy át, midőn a viszonyitó névmás mellett zárjel közé látjuk helyezve azon fő-nevet, melyet a névmás épen pótolni van hivatva; pl. az (t. i. a dologbeli jog) ez (t. i. a kötelem) ennek (t. i. a tárgylagos jognak,) és igy tovább. Ha az áradozásról az irályban elfogadjuk is, hogy az a személyiséggel összeforott mintegy, miről letenni vagy leszokni egykönnyen vagy egyáltalán nem lehet, mert az már természetünkben gyökeredzik, de nem lehet elnézni oly stylaris gyöngéket és hibákat, mik némi gond mellett a szerkezetben el voltak volna kerülhetők.

Egyáltalán mintha nem volna meg nálunk annak kellő tudata, hogy a formai tökély, az elegans szabatos előadás, párosulva bizonyos élénkséggel, mily hatalmas tényező valamely munkába lerakott eszmék vagy tudományos elveknek elterjesztésére és népszerüvé tételére. Ugy hiszem senki se tagadja, hogy valóban mély gondolatok is előadhatók egyszerü tagolatban, a szavak tulságos egymásra halmozása nélkül, ha azok a szerzőben tiszta öntudatra jutottak; mig ellenben homályos érzetek, sejtésszerü gondolatok a szavak csürés-csavarásában keresik menedéküket. Azért szép stylus azonos világos gondolat-menettel, mire minden irónak törekednie kell.

Sokan kicsinylőleg szólnak az irályról, mint nagyon is másodrendü tényről, pedig sok igaz van abban, mit egy filosofus ügyvédtől hallottam, hogy a szép irás a biróra a legsikeresebb vesztegető szer, mert ily uton az érvek mintegy behizelgik magukat a biró meggyőződésébe és rokonszenvet költenek benne, ugy még nagyobb mérvben áll az, hogy a világos, szabatos gondolat-menet — az irály csína — a legfőbb biztositék valamely mű sikerének és hatásának. Mi tette HOFFMANN tervezetét hatástalanná, mint csupán a formulázás fogyatkozásai, mert hisz egyéb tartalmat általános részbe alig gondolhatunk.

Meglehet, hogy csalódom, midőn ily nagy súlyt fektetve a külformára, az e tekintetben létező fogyatkozások miatt a munka hatása és elterjedése iránt oly kedvezőtlen prognostikont állitottam; szinte kivánom, hogy csalódjam, mert igen sajnálnám, hogy ily nagy fáradság árán megalkotott mű tartalmassága mellett a tudománynak jeles szolgálatot ne tenne. De akár találkozik egyéni meggyőződésem a fentebb mondottak iránt a közvélekedéssel akár nem, annyit bátran állithatok, hogy jelen munka, ha befejezésig jut, — mihez szerzőnek kitartó egészséget kivánunk — a kötelmi jog codificatióját tetemesen megkönnyitendi, összegyüjtvén számára a tudomány és a törvényhozások tárházából a legbecsesebb anyagot.

Ezen általános megjegyzések után, melyek az összbenyomást tükrözik vissza, áttérek a munka tartalmának rövid ismertetése mellett a részletes birálatra, miről előre megjegyzem, hogy alig lesz alkalmam itt-ott szerzőétől eltérő nézetet constatálni, és hogy ily széles alapra fektetett munkánál, hiányozván a kritikusnak a szerzőéhez hasonló irodalmi apparatus, igen nehéz, sőt lehetetlen ellenőrizni, a különböző irók nézeteit hűen adja-e szerző, megbizhatóan idéz-e.

A bevezetésben két alapgondolat van kifejtve; egyik az, hogy az osztrák kötelmi jog tárgyalása, melynek a munka szentelve van, a római jog alapján történhetik csak észszerüen, mert ezen része a római jognak kiváló mértékben nyert az osztrák polgári törvénykönyvben receptiót, mivel ez, mint a forgalom szabályozója cosmopolitikai jellegénél fogva legkevésbé viselvén magán a nemzeti sajátszerüségeket, a fejlődött gazdasági viszonyok igényeinek leginkább megfelelt. A másik alapgondolat meg az, hogy az osztrák polg. tvkönyv kötelmi jogot tárgyaló része, hazai jogunknak erre vonatkozó majdnem teljes hiányánál fogva, a forgalmi biztonságra való tekintetből — birói gyakorlat utján, nálunk meghonosult, tényleg élő, fenálló jognak tehinthető, és igy annak tudományos fejtegetése a hazai jogéletnek válik nagy hasznára, annál inkább, mert a hazai jog tankönyvei a kötelmi jog tárgyában vagy csak egy pár elvet, vagy a polg. törvénykönyv száraz szószerinti szövegét nyujtják. Mindezek oly igazságok, melyek iránt jogállapotainkat ismerő szakközönség rég óta tisztában van. Hozzá tehetni ehhez még azt is — ha egyáltalán szorul jelen munkának időszerűsége indokolásra, — hogy a magyar kereskedelmi törvény az általános magánjogra mint alapra utal mindazon esetekben, hol kereskedelmi ügyeket illetőleg benne szabályozás nem foglaltatik. A kereskedelmi jog alapos beható ismerete tehát okvetlenül szükségessé teszi, hogy az alap az anyajog iránt tájékozottak legyünk, ami pedig tudományos kalauz nélkül nem érhető el, mert ismeretes, hogy az egész jogrendszerben épen a kötelmi jog nyujtja a legcomplicáltabb jogi alakzatokat, itt fordulnak elő a legszövevényesebb viszonyok, melyek megoldása a jogászban egyrészt a positiv jog teljes ismeretét, másrészt a tudományos theorémákban való jártasságot igényli, hogy a jogviszony belső strukturáját éles észszel felfogva, azt helyesen valamely jogszabály alá vonhassa.

A 3. §. a kötelem fogalmát és lényét (tán helyesebben lényegét) határozza meg. A lényeg abban culminál, hogy az egyik személy a másik akarata felett bizonyos irányú hatalmat nyer, melynél fogva tőle akaratának meghatározott irányban való tevékenyültét, tehát cselekvényi szolgáltatást kivánhat meg, és erre kényszer utján is rászorithatja. Párhuzamba állitja a kötelmi viszonyt a szolgalommal. Valamint ez a tulajdonul birt dolog összes használhatóságainak egyike vagy másikából áll, ugy a kötelmet az ember össztevékenységének egyik másik irányban való tereltetése alkotja. A definitioja igy hangzik: A kötelem (obligatio) azon (vagyoni) jogviszony, melynél fogva valamely személy őt jogo-

sitó a másikat pedig kötelező jogi tény (factum obligatorium) alapján jogot nyer, ezen meghatározott másik személytől bizonyos vagyoni jelentőséggel biró vagy legalább arra visszavezethető cselekvény véghezvitelét követelni.

Nincs ellene érdemleges kifogás, mert minden irányban kimerito; helyesnek tartom azt is, — habár a tudományban vitás, hogy a szolgáltatás vagyoni jelentősége mellett hangsúlyozva van egyéb a kötelem àltal elérhető oly érdek is, mely ugyan egyenes megbecsülhető pénzértékre nem vezethető vissza, de a jogosultnak gazdálkodási körében még sem közömbös. Legfőlebb egy kis pleonasmus vádja érheti a definitiót, a mennyiben e szavak «őt jogositó, a másikat kötelező» hitem szerint fölöslegesek.

(Folytatása következik.)

Dr. Katona Mór,
a győri kir. jogakad. ny. r. tanára.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Válasz.

Nem mulaszthatom el az e lapok 11-dik számában megjelent czikkemre tek. szerkesztő ur által tett észrevételeit gyakorlati szempontból figyelemre méltatni.

Ugyanis a törv. rendt. 428-dik §-át *elvontan tekintve*, be kell ismernem, hogy e §. a végrehajtatónak határozottan kötelességgé teszi a becsértéket igazoló hivatalos okiratoknak az árverési folyamodvány melletti bemutatását; ámde ezen §-nak a többi §§-okkali egybevetéséből nem vagyok képes magamat meggyőzni arról, hogy a becslési jegyzőkönyv másolatának bemutatását a törvényhozás akarta volna és hogy ezen 428. §-ban érintett «*hivatalos okirat*» kifejezés alatt a becslési jegyzőkönyv másolata értelmezhető volna, mert:

1. Az 1868. 54. t. czikk 427. §-ból világosan kitünik, hogy a becslés *nem képezi* a végrehajtási eljárásnak oly *mozzanatát*, mely minden végrehajtási eljárásnál — elenyészhetlenül — foganatba veendő volna, mert ha csupán oly ingatlanok ellen intéztetik a végrehajtás, hol tartozék összeirásának és becslésnek nincs helye, ugy a végrehajtató az árverésért azonnal folyamodhatik, a mint a végrehajtási zálogjog telekkönyvi bekebelezése megtörtént.

2. Ezen törvényes intézkedésből tehát megczáfolhatlanul következik: hogy a becsérték megállapitását illetőleg kétféle törvényes eljárás létezik, ugyanis: *a)* az értéknek a 424. §. értelmében a földadó kimutatás alapjáni; *b)* hol pedig tartozék összeirásnak és becslésnek esete forog fen, birói becslés alapjáni megállapitása.

3. Ha tehát becslés szüksége nem forog fen, ugy természetszerüleg a becsérték a 424. §. alapján hivatalos adókimutatás, vagy a *B)* tabellának hiteles kivonata, avagy bármily természetü — de minden esetre hivatalos (vagyis hiteles) alaku okirattal beigazolandó, mely okirat — önkényt folyólag — az árverési kérvénynyel bemutatandó.

Ellenben, midőn tartozék összeirásának vagy becslésnek esete forog fen és a becslési jegyzőkönyvben egyszersmind azon ingatlanoknak földadó-kimutatása is benfoglaltatik, a melyeknek értéke a földadó alapján határozandó meg, ezen esetben a becsértéket igazoló hivatalos okirat (maga a becslési jegyzőkönyv) az eljáró biróságnál marad a végrehajtási iratoknál, tehát a feleknek — kiknek ezen jegyzőkönyv hivatalos kiadványban ki nem adatik — nem állhat módjukban a becsértéket igazoló hivatalos okiratot bemutatni, de ratiója sincs annak, hogy azt a felek bemutassák, mert hisz ez esetben az oly sok költséggel járó eredeti becslési jegyzőkönyvnek a végrehajtás folyamán mi hivatása sem volna.

Ezeknél fogva világos, hogy a 428. §-nak a becsértéket igazoló hivatalos okirat bemutatására vonatkozó intézkedése csupán és kizárólag — a megelőző 427. §. végpontjából kifolyólag — azon árverési kérvényekre s illetve a becsérték megállapitását illető azon esetre rendelkezik, midőn becslés vagy nem történt, vagy pedig a becslési jegyzőkönyvben a földadó alá tartozó ingatlanoknak becsértéke, a földadó alapján fel nem vétetett; ezen felfogás mellett harczol a 428. §-nak szó szerinti értelmezése is, mert ha a törvényhozás ezen «*okirat*» elnevezés alatt a becslési jegyzőkönyvet akarta volna értelmeztetni, — tekintettel a kétféle értékmegállapitási módra — bizonyára a törvény szövegébe határozottan felvette volna ezen kitételt: «*illetőleg becslési jegyzőkönyvet*», de semmi esetben sem lehet a törvényhozás által használt kifejezéseket oly pongyola értelemben magyarázni, hogy «*hivatalos okirat*» kifejezés alatt a becslési jegyzőkönyv hiteles másolatát, de még kevésbé, hogy ezen kifejezés alatt egyszerü másolatot, akart volna értelmezni, már csak azért sem, mert minden észszerü következtetéssel ellentétes volna az, ha a földadó alá tartozó ingatlanak becsértékét igazoló, s a végrehajtató fél által árverési kérvényénél bemutatott adókimutatásnak (tehát a fél által producált okiratnak) eredetbeni bemelléklése elegendőnek tekintetnék az árverés elrendelése alapjául; ámde birói közbenjárás mellett (roppant költséggel) a peres felek közreműködésével, két tanu jelenlétében felvett birósági becslési jegyzőkönyv kiegészitéséhez még ugyanezen okmánynak akár hiteles- akár egyszerümásolatbani bemutatása szándékoltatott volna követeltetni.

Őszintén bevallom tehát, hogy a 428. §-nak oly módoni értelmezését, a mint azt hazai biróságaink legnagyobb része és a felsőbb hatóságok is felfogták, azon felületességnek tulajdonitom, — hogy ezen — magában véve jelentéktelen — kérdést rationabilis és a törvény szellemével és intentiójával egybevetett alapon tüzetesebb megbirálás alá vonni még talán senkinek eszébe sem jutott; — holott midőn ezen értelmezés alapján valamely jogkereső árverési kérvényétől elüttetik, talán mégis érdemes volna, ezen minutiálisnak látszó körülményt az észszerüség, következetesség és a rátio alapjain fontolóra venni?

Egyébként mindezek daczára, a közlött semmitőszéki határozatnak nem ezen része képezte megütközésemnek főtárgyát, hanem azon indokolása: *hogy a mennyiben a kérvény egy harmadik személy tulajdonának elárverezésére is irányoztatott, egyelőre is elutasitható volt*, — holott ezen harmadik személy tulajdonjogát a végrehajtási zálogjog bekeblezése után nyerte.

De tekintettel arra, hogy ezen esetben csupán a beltelek jegyeztetett le az eredeti telekkönyvi ivről, másik rettenetes eljárást tanusitja az, hogy az alperes tulajdonában maradt kültelek hasonfélére nézve sem rendeltetett el az árverés, holott mi sem állott utjában annak, hogy legalább a kültelekből alperes tulajdonában maradt hasonfelerészre rendeltetett volna el az árverés.

Az eljáró biróság igaz azt mondta végzésében: «hogy ezen tulajdonváltozás folytán a felvett becslési jegyzőkönyv az árverésnek alapul nem szolgálhat», ámde miután ezen becslési jegyzőkönyvben a lejegyzett belsőség értéke becsü utján külön volt kitüntetve, a külsőség értéke pedig a földadó alapján szinte külön kitüntetve, Rozsnyó Sándor pedig a kültelekeknek az egészhez viszonyitott hasonfelét vette meg, ily módon az eljáró biróságnak ezen határozatát csak kétféleképen lehet indokoltnak tekinteni, t. i.

vagy az által (a mi a legvalószinübb), hogy az illető előadó a becslési jegyzőkönyvet meg sem tekintette, hanem — mint mondani szokták — hasból indokolta a határozatot;

vagy pedig hogy az előadó a becslési jegyzőkönyvben pénzösszegben kitüntetett értéknek hasonfelét kiszámitani nem képes és a törvényszék ezen elismerést magáévá tette.

Tiszt. szerkesztő urnak azon észrevételét illetőleg, hogy

az árverési kérelem az uj tulajdonos ellen lett volna intézendő, őszintén bevallom, lényegesnek nem tarthatom, mert ilyen alakszerüségnek sehol a törvényekben nyoma sincs, de a telekkönyvi eljáráshoz viszonyitva, miután az árverés elrendeltetéséről különben is minden nyilvánkönyvi jog tulajdonosa hivatalos felzeten nyer értesitést, egyáltalán nem látok különbséget abban, vajjon az uj tulajdonos az árveresi kérvény példányán avagy hivatalos felzeten nyer-e értesitést? de viszont viszásnak tünik fel előttem olyan egyén ellen intézni árverési kérvényt, ki a végrehajtás ezen stadiumáig perben nem állott, ez ismét a törv. rendt. következetes eljárási elveivel áll ellentétben.

A mi igen tisztelt szerkesztő urnak pedig azon észrevételét illeti, hogy az elárvereztetni kért ingatlanság az árverési kérvényben megjelölendő lett volna; elméletileg teljesen correctnek vélem, de a gyakorlati alkalmazásnál ezen elv is teljesen megbukik.

Ugyanis az általam felhozott esetben, azon fenforgó körülménynél fogva, hogy az itteni törvényszék telekkönyvi szakosztályánál az ügyek elintézése hónapokra, a telekkönyvi foganatbavételek pedig évek sorára hátralékban vannak, igen gyakran fordul elő azon eset, hogy valamely telekkönyvi íven számtalan széljegyzetek fordulnak elő, s a fenforgó esetben is, az árverési kérvény benyujtása idejében a szóban forgó tulajdonjog-átiratási kérvény csak széljegyezve, de még elintézve nem volt, tehát előbb be kellett volna várnom a tulajdonjog-átiratási kérvény elintézését és telekkönyvi foganatbavételét, esetleg netaláni elutasitás és folyamodás esetében a másodbiróság határozatát, hogy megtudhassam apodictikus biztossággal, vajjon ezen tulajdonjog-átiratási kérvény benyujtásával nyert rangsorozattal nem fog-e lejegyzés történni? tehát mily alakban kell árverési kérvényemet benyujtani?

Ehhez járul még az, hogy a peres telekkönyvi ügyek, a peren kivüli ügyek előtti elsőbbséggel intéztetvén el, épen azért, mert a perenkivüli beadványokra várakozó évek sorát ily természetü beadványoknál könnyebben lehet elvárni, ha a fenforgó esetben az árverési kérvénynek elintézhetése elkerülhetlenné nem tette volna a korábban benyujtott tulajdonjog-átiratási kérvényt, maig sem volna ez utóbbi keresztül vezetve, a minthogy tanusitja ezen körülményt az is, hogy mind a tulajdonjog-átiratási kérvény, mind az árverési kérvény egy és ugyanazon ülésben lőn, ugyanazon előadó által elintézve.

És most ismét szerkesztő ur becses megitélésére bizom, vajjon ilyen körülmények között indokolatlan-e az elkeseredés, midőn az ember egyik dilemmából a másikba botlik?

Igen jól tudva van előttem, hogy azon soha nem tapasztalt minden oldalról feltóduló gyakorlati nehézségek, melyek igazságszolgáltatásunk terén sárkányfejeiket felütik, egészen más alakban illustrálják az elméleti tanokat, sem minthogy azokra a legmélyebb combinatió mellett is másként, mint a gyakorlat által — reá jönni lehetne, mert erősen meg vagyok győződve, hogy oly viszonyokra, minők hazai igazságszolgáltatásunk terén mutatkoznak, soha egy törvényhozó sem gondolt; mert nálunk a törvények csak az ország közönségére nézve kötelezők, mig az igazságszolgáltatási közegek lábbal tiporhatják a törvényeket; hogy egyebet ne emlitsek, bátor vagyok felemliteni azon a biróságok részére megállapitott záros határidőket, melyek a perrendtartásban madárijesztőkként szerepelnek.

Mindezekhez járul azon roppant költség, melyet a törvénykezési eljárás igényel és azon hajmeresztő eredmény, hogy árvatári 6% kamatok, a peres eljárás alatt a 448. §. értelmében 3 éven túl elévültnek decretáltatnak, és a sorrendi tárgyalás napjától az évekre huzódó tényleges kifizetésig további kamatok nem állapittatnak meg.

Szóval a birói közegek maguk a megtestesült alperesek, kik saját hanyagságuk következményeit büntetésül a jogkereső felperesekre rójják ki.

Ha egyébként becses lapja irányát őszinteségem nem alterálja, fogok még szolgálni jogesetekkel,[1] s igen meg volnék elégedve, ha hasonló esetek csak kivételek volnának.

Komárom, 1877. márczius 19. *Asztalos Mór,*
megyei főügyész.

[1] Mindenkor szivesen fogadjuk becses közleményeit. Szerk.

Törvénykezési miseria.

Az ügyállás röviden ez: A m.-szigeti k. ügyészség L. J. n.-szőllősi lakos ellen végrehajtást vezetvén, a lefoglalt ingókat elárvereztette; a vételárt azonban a végrehajtó át nem adta, mert — ugymond — elsőbbségi igény lett bejelentve.

Midőn az eljárt n.-szőllősi kir. jbiróságnál a vételár kiutalványozása kéretett, f. é. jan. 31. 629. sz. a. kelt *végzésével* arról értesitette a végrehajtató ügyészséget, hogy a vételárból első sorban Vl. B. elégitendő ki, mert ez az elárverezett tárgyakra korább vezetett foglalást, következésképp az ügyészség csak felülfoglalást eszközölhetett, miről az iratokból oly biztos meggyőződése van a biróságnak, hogy a p. r. t. 466., helyesebben 467. §-a értelmében bejelentésnek szüksége fen nem forgott. Tehát valószinüen be sem adatott!

Határozván ekkép a kielégitési sorrend felett, egyuttal: «*az ügyállás közvetlen megismerése (sic!) tekintetéből mind a k. ügyészség, mind Vl. B. felhivatik(!) miszerint magát képviseltetve (!) az ezen ügyre vonatkozó összes iratoknak megtekintése és netaláni észrevételének megtételére f. é. febr. 10 napja reg. 8 órakor különbeni joghátrány terhe alatt, megjelenjék.*»

Im e rövidke végzésben mennyi kiáltó jele a naponkint kézben forgó perrendtartás ismerete hiányának!

Azon nézetből indul ki, hogy ha ugyanazon tárgyra több rendbeli foglalás tehát «felülfoglalás» is történik, elsőbbségi bejelenésre szükség nincs, mert az elsőbbség ex offo figyelembe veendő; de hát ha az előző foglaltatók ily kedvezménynyel birnának, mi azonban a biróra elviselhetlen felelősséggel járó teher lenne, mi értelme van a prt. 466. §. szerinti felhivásnak? minő eset lehet az, melyben a bejelentvény beadása és annak tárgyalása szükséges? mert az tán nem vita tárgya, hogy az elsőbbs. bejelentésnek a prt. 361. §-a értelmében szerzett *zálogjogon* kell alapulnia.

Azután előző tárgyalás nélkül a kielég. sorrendet megállapitja, de ugyanakkor szükségesnek látja a felekkel az *ügyállást megismertetni*, felhivja tehát a két hitelezőt — végrehajtást szenvedettről szó sincs — képviseltessék magukat, holott a prt. 85. §-nak esete fen nem forog, azután tekintsék meg az iratokat és netáni észrevételeiket tegyék meg. Mi ez és mire való? Mi közük a feleknek a *birósági iratokhoz és ügyálláshoz;* mire adjanak észrevételt: a sorrendi végzésre? Tán még egyszer akar határozni a biró?

De hát igy van az, ha a prt. §§-ai még a biró előtt is ismeretlenek; ha igényfelhivás, bejelentés, som. uton való tárgyalás «superfluum aliquid.»

Ez pedig elég sajnos, mert a midőn világos szerződésen alapuló hübérleti viszonyból eredő ügyet csak nehány évi kitartó perlekedés után lehetett a végreh. stadiumig vezetni és már most még e stadiumban is a biró is oly eljárást követ, melynek reparatiója hasonlóan huzamos időt igényel, akkor ne csodálkozzék a törvényhozás, hogy hazánkban az uzsoráskodás «in floribus» áll.

Bertin Pál,
k. és v. ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 14. SZ. Budapest, 1877. április 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről. — Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle: A közjegyzői okmány végrehajthatóságának kérdéséhez. Zlinszky Imre kir. itélő táblai biró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről.

II.

A porosz államok Landrechtje (II. 20. czím, 15. fejezet) a csalás és büntethető haszonlesés általi vagyonbeli károsításokról szól. Az 1329-dik §. szerint, az, a ki másnak, az *átalános kötelezettségen, kivül* még *különös hűséggel* tartozik és mégis rászedi, *minősitett csalás* miatt a keresett haszon *kétszeres* összegével egyenlő *pénzbüntetéssel* büntetendő. Erre következik a büntethető hűtelenség tiz esetének casuistikus felszámlalása, melyeknél minden különnemüségök mellett, közös jellegül a különös hűségi kötelék megsértése kitünik. A porosz irodalomban és gyakorlatban kétesnek maradott, valjon ezen 1329-ik §. által a *hűtlenség vétsége* csak a felsorolt esetekre megszorittatni, vagy pedig egy *átalános* vétségi fogalom alkottatni szándékoltatott. Az átalános Landrechtben a büntethető hűtlenség még a csalás, sikkasztás és lopás fogalmai között ingadozik. Mint csalási hitszegések, a hűtlen közhivatalnokokon *kivül* megfenyittettek: csalások vagy azok előmozditása közalkuszok által; a jogbiztosok és jogtanácsosok káros tanácsadásaik haszonlesési szándékból (prevaricatio); a *magán tisztviselők* és számvivők hűtlensége; utóbbiak pénzek vagy termesztmények sikkasztásánál, *közönséges tolvajok* gyanánt *testi büntetésekre* is voltak elitélendők. Azonnali hivatalvesztéssel lett megfenyitve a magántisztviselő minden ellenséges indulatu magaviselete urasága ellen. A *közcselédek* és *háziak sikkasztásai*, a reájok bizott dolgokban vagy pénzekben, mint *házi tolvajságok* büntettettek. *Magánszemélyeket* is a minősitett csalás büntetése éri, a kik a reájok *őrizetül* bizott vagyonhoz nyultak, vagy azt elköltötték vagy *szándékosan eltagadják.* A ki dolgokat, melyek nála őrizetre vagy zálogul letéttettek, a tulajdonos különös engedélye nélkül használ, pénz- és fogságbüntetéssel fenyitendő. Idegen dolgok tudva jogellenes elzálogositása a birlaló részéről, mint *sikkasztás* fenyittetik; a ki idegen dolgot elidegenit, hogy azt elzálogositsa, *tolvajnak* tartandó. Ezekhez sorakoznak továbbá a *gyámok, megbizottak,* az egymást csaló *kereskedő társak* és a *biztositó viszonyban* állók hűtlenségeinek büntetés tételei.

Sőt a *személy sérelmekre* is az átruházott ügykör ellátásánál, a megbizásra alapitott hűség megsértése miatt, fogságbüntetés, — bekövetkezett egészségrontás esetében pedig vár- és fegyházi fogságbüntetés szabatott.

Szorosan véve a *Landrecht* ezen szabályaival a hűtelen vagyonrövidités csak azon nemei sujtattak, melyek mint külön vétségek büntetéssel fenyegetve még nem voltak. Ezen szabályok subsidiarius jellegénél fogva vitatható volt, miképen büntetendők, a gazdákon, gyámoltokon, megbizókon s más hasonlókon elkövetett közönséges tolvajságok és sikkasztások mellett, másféle kötelezettségi viszonybeli hitszegő cselekvények; továbbá, valjon ezen vétség, a hűtelen vagyonbeli kárositáson kivül, a *tisztán személyi jogok megsértését* is magában foglalja. Ezen vétség, *első* törvényhozási létrejötténél, állását minden esetre *a vagyon elleni büntetteknél* találta első rendben.

A büntethető hűtelenség vétségének *további alakitására* befolyással voltak a franczia bűnjog felfogásai. A régibb franczia jogtudományban a furtum, hasonlóan mint a Josefina büntető törvényben, *csalárd* birtokbóli elidegenitésnek tekintetett és azon esetre is vonatkozott, ha az elidegenités fuvaros, hajós, vendéglős által a reábizott dolgokon elkövettetett. Az «abus de confiance»-től megkülönböztetnek az escroqueries és más espéces de fraude. A code pénal (408. art.) külön választván a nyilvános helyeken őrzött dolgok elsikkasztását és elidegenitését, *bizalommal való visszaélésnek* tekintette, ha tárgyak, pénz, áruczikkek, nyugták és más valami kötelezettséget vagy jogositványt tartalmazó vagy eredményező okmányok, melyek mint *letét* vagy fizetésért teljesitendő munka fejében, azon *kötelezettséggel adattak át,* hogy visszaadassanak, vagy előmutattassanak, vagy meghatározott czélra felhasználtassanak vagy fordittassanak, — a *tulajdonos, birtokos vagy birlaló kárára* elvonattak vagy elfecséreltettek.

A későbbi porosz törvényhozás ezen czikk (code pénal 408.) által félrevezettette magát az utolsó tétel felvételére, noha ezen alanyok t. i. a tulajdonos, birtokos vagy birlaló megröviditése a lopásnál nem lett külön kiemelve. Ezáltal zavar támadt a vonatkozó határozatok gyakorlati alkalmazásánál. Kétes lett, valjon a sikkasztás által kárositott más kárt szenved-e, mint az, a ki tolvajság által lett megkárositva? aztán, valjon a birtokszerzés jogalapjának különbsége szerint, kizárólag *a polgárjogi feltételek* mérvadók-e, vagy sem?

A porosz büntető törvénykönyv első tervezete, a hűtelenség fogalmának meghatározásánál, ujból visszanyult a sikkasztásra, sőt mindennemü lopási és nyervágybeli vagyonkárositásokra, s a hűtelenség büntetésével fenyitette *a nyilvános hitelesitésre* alkalmazott egyéneket, gyámokat, *magánmegbizottakat, tulajdonos társakat* stb.

A vagyonkárositási külön vétségek nemeinek megszoritása azonban nem hozatott javaslatba, nehogy ezen *bizalmi személyek* netáni lopásaik és sikkasztásaik jogositottaik kárára, *szelidebben* büntettessenek, mint *másféle hűtlenségeik* ugyanazok iránt.

A fejlődés további szakai leginkább a vétség megszoritásából állottak *az alanyok* tekintetében. A reábizott vagyon *elsikkasztása* és a *magánjogi* viszonyban gyökerező *hűtelenség* között a *helyes határ* eltalálásának nehézsége miatt, hangsulyoztatott, hogy a hűtlenség büntetésének *kizárólag* csak a *nyilvános* bizalommal felruházott személyek vetendők alá, miután tisztán *magán*jogi viszonyoknál gyakran a szerződők érdekében sincsen, hogy a rajtok a másik fél által elkövetett hűtlenség megrovassék. A mint ezen indokolás már azon utalással is volt megerőtlenithető,

hogy ezen vétség *keresetbeli vétségül* (Antragsdelict), határozható, ugy a további indokolás sem volt szerencsésebb. Megjegyeztetett, hogy *az legyen maga előreláto,* a ki mással bizalmat feltételező *magánszerződésre* lép s igy a törvényhozásnak *nem* lenne alapja, melyen az *ily magánjogi viszonyokat* különös büntetési ótalom alá vesse. Mintha a törvényhozás sok esetben nem lenne köteles, másokról magánjogi viszonyokban is *gondoskodni!*

Ezen épen nem megczáfolhatlan indokokból *nem lett volna* állitólag kiterjeszthető a hűtlenség vétsége *magánszemélyekre*, a melyek csak szerződéses, szabadválasztást engedő magánviszonyban állanak, például cselédekre, házi és gazdasági tisztekre, iparsegédekre, kereskedelmi, *szállitási, hiteltársulati magántisztekre* stb.

Az 1845-diki tervezet a hűtlenség fogalmát a tisztán személyes jogok megsértésére *is* kiterjesztette.

1846. és 1847-diki tervezetek szerint *a meghatalmazottak nem* lettek volna azon személyekhez számitandók, a kiknél a hűség kötelezettségének magasabb mérve tekintetbe veendő lenne. Ezeknél valóban nincsen is *átalánosan* elegendő ok más hitszegések criminalizálására, ha mint csalás, hamisitás vagy sikkasztás esetei megérdemlett büntetésüket már nem találnák.

Az 1850-diki tervezet a hűtlenség szakaszát ki akarta *törölni.* Sok rajnai jogász franczia traditiójára hivatkozott; mások azt vélték, hogy a csalás és sikkasztás határozmányai a hűtelenség minden eseteire elégségesek De a német *közjogi* jogászok a hűtlenség vétséget ismét győzelemre segitették, súlyt fektetvén azon *német* jognézletre, hogy *különös bizalmi viszonyu hitszegések* másképen itélendők meg, mint az azokkal rokon sikkasztások és csalások. A második kamara bizottsága tehát *ismét felvette* az előbbi tervezetekből *a hűtlenség czimzetét*

Ezen viszontagságok és viták után létrejött az 1851-iki porosz büntető törvénykönyv 246-ik §-a. Eszerint 3 hónapnál nem kisebb *fogsággal* s a polgári *tiszteletjogok* gyakorlatának időleges elvonásával büntettettek: gyámok, gondnokok, zárgondnokok, végrendeleti végrehajtók, alapitványi kezelők, a kik a *felügyeletökre bizott személyek vagy vagyonok* szándékos kárára cselekesznek; alkuszok, vagyonbiztosok és oly iparüzők, a kik ügykörükben a *hatóság által különösen kötelezettek,* ha a reájok bizott üzleteknél azokat, a kiknek üzletük gondjukra bizva van, szándékosan megröviditik.

Ha a *hűtlenség* azon szándékkal követtetik el, hogy másnak vagy sajátmagának *nyereséget* szerezzen, akkor a 246. §. szerint a szabadsági büntetésen kivül 50-től 1000 tallérig *pénzbirság* is szabandó. Ha a cselekvény által *szigorubb* büntetés indokolható, akkor ez alkalmazandó.

A porosz büntető törvényben szövegezett csalás fogalmának azonban nem kellett kiegészités, hanem *az elsikkasztás fogalmának.*

Az elsikkasztás törvényes szövegezése sikerületlennek tünt fel a porosz itélkezési gyakorlatban.

A ki más *ingóságát,* melynek *birtokát vagy őrizetét* azon kötelezettséggel nyerte, hogy azt őrizze, kezelje, visszaadja vagy szállitsa, a tulajdonos, birtokos vagy birlaló kárára eladja, elhasználja vagy elrejti, sikkasztásban bűnös. A btk. 226. §-ában a jogellenes eladás, elzálogitás, elhasználás vagy félretevés, a talált vagy véletlenül birlalt ingóság őrizetének tudatos *eltagadása, a sikkasztással egyenlőnek* tartatik, e szerint bizalomszegés *nem* feltételeztetik.

Miután az őrizet eltagadása nem eltulajdonitási tény, hanem csak az eltulajdonitási szándék jellege, az elzálogitás a kellő idejü visszaváltás szándékával csakis jogellenes használatot képez, kételyeknek kellett támadni, feltételezi-e a porosz bünt. törvény itten lényegesen az idegen dolog jogellenes eltulajdonitását s a tettes ugyanazon szándékát, mint a lopásnál.

Az is volt vitatható, valjon a cselekvési módok a törvényben taxative avagy demonstrative lettek felsorolva

Még más kételyek és nehézségek is vezettek Poroszországban ingatag és ellentétes gyakorlatra. A főtörvényszék gyakorlatának botlásait nevezetesen JOHN, HÄLSCHNER, KRÄWEL, STEMANN és többek birálták.

Azon *czélból,* hogy az idegen vagyon hűtelen és jogellenes használata jogügyleteknél közvetett személyek részéről erélyesebben ellensúlyoztassék, a hűség és hit a jogforgalomnál nyomatékosabban biztosittassék, a törvényes sikkasztási fogalmat annyira ki akarták terjeszteni, hogy sikkasztásnak tartandó lett volna a tény még akkor is, ha más *tulajdonjoga* meg nem sértetett, ha a tulajdon a bizalmi személyre át nem ruháztatott. Sőt sikkasztás mások *követelési jogain* is fölvétetett, *nem tekintve* a birtok és tulajdonjogszerzés *polgárjogi alapelveit.*

A gyakorlat ezen kis háborujából a btk. szövegével, azon igyekezet világlott ki, hogy ennek hézaga kitöltessék. Legelőbb szükséges volt egy olyan definitiót feltalálni, a mely a sikkasztás fogalmához szorosan füződik, továbbá a nyervágyi szándék követelményének helyes méltatására, hogy a hűtelenség szempontjából a sikkasztás bűnvádi kezelése elhatároltassék. Miután ezen jogfogalmak a porosz btkönyvben nem szorosan csatlakozva és kétes esetlegességekkel lettek meghatározva, fenmaradtak fontos esetek, melyeknél bizonytalan volt, hová tartoztak. A német birodalmi btkönyv egyszerü és átalános szövegezésének, sikerült végre az elválás a szerencsétlen porosz sikkasztási fogalomtól.

A legtöbb német büntető törvény a hűség és hit megsértését bizonyos kötelezett viszonyokban, részint mint büntetés felemelési vagy szigoritási okot, részint a hűtelenséget önállólag *a sikkasztás* mellett tárgyalta.

Az 1787-iki *ausztriai* büntető törvényhozás a hűtelenséget és sikkasztást a tolvajság fogalmától még nem választotta külön. A sikkasztás és tolvajság fogalmi elkülönitése csak az 1795-iki nyugat-galicziai büntető törvény óta létesült. Mind a két vétség ugyanazon fejezetben állittatik össze mint testvérvétség; *nem sikkasztásról,* hanem *hűtlenitésről* (Veruntreuung) volt a szó. Ez a *reábizott* vagyon cseles jogellenes visszatartóztatását jelezte; a talált vagy történetesen birtokba jutott dolog visszatartása és eltitkolása *csalásnak* lett határozva, a sikkasztás enyhébb megbüntetése a lopásnál ZEILLER és JENULT által védetett a közjogi irodalom értelmében. Nem az ausztriai büntető törvényben, hanem csak az itéleti gyakorlatban fordult elő a sikkasztás szó. Az 1852-iki felülvizsgált bünt. törvénykönyvből is hiányzott *a hűtlenség fogalma.* Ez azonban a hivatalnok fogalmát oly *tágan* értelmezi, hogy a hütlenség számos esete a *hivatalos hatalommali visszaélés* vagy hivatalbani sikkasztás fogalma alá foglalható volt.

A controversiák megszüntetése czéljából, ezen btörvény a hitelező által lezálogolt és az adós őrizetében hagyott dolgokat, határozottan az utóbbira bizott vagyonnak nyilvánitja. De kétes lett, valjon lopást követ-e el a tulajdonos, a ki a lezálogolt dolgot a záloghitelezőtől vagy attól elvonja, a kinek őrzésére bizatott vagy a ki azt e helyett őrzi. Az osztrák törvénytudományban valamint azon nézet hangsulyoztatik, hogy a 183-ik §-ban foglalt elhűtlenitési fogalom az adósba különösen helyezett bizalom megsértését tekinti büntetendőnek, ugy azon nézet is pártolókra talál, hogy itt nem annyira a bizalom megsértése jön tekintetbe, mint annak megfontolása, hogy a dolog megőrzésével megbizott személy vétsége ellen, nem oly könnyü az ótalom.

A bizalommal való visszaélés azon esetein kivül,

melyek az ausztr. btörvényben mint hivatalos hatalommali visszaélés, csalás, sikkasztás bűntettei a titkok elárulása orvosi személyzet által (498. 499. §§.) mint erkölcselleni vétségek (131. 132. §§. IV.), mint az ápolás hűtelen elhanyagolása (378. §.) büntettetnek, *a hűtelenség Ausztriában semmi más törvényhozási figyelemben nem részesült.* Behatóbban történt ez *Bajorországban.* A FEURBACH-féle 1813-iki btk. II. könyvének 6-ik fejezete az idegen jogoknak hűtlenség általi megkárositásról, a III. könyv 4. fejezete pedig a *magán hűség és hit* elleni vétségről szól.

A hűtlenség különös vétségül tekintetik meghatalmazottoknál, kezelőknél, üzletvezetőknél, letéteményeseknél, társulati tagoknál, a kik mások hátrányára szándékosan cselekesznek, a nélkül, hogy ezen tettök *súlyosabb* vétséggé fajulna, — hűtelen ügyvédeknél fogsággal és elmozditással büntettetik. A bajor btk. megkülönböztette a gyámok hűtlenségének *bűntettét* más bizalmi személyek hűtlenségének *vétségétől, pontos elhatárolással* a sikkasztás és csalástól (398. art.)

Ugyanez a hűtlenség befejeztét a valóban bekövetkezett kártól függetlenné tette. *A hűtlenség, mint azon különös hűségnek jogellenes megsértése lett meghatározva,* melyre valaki egy törvényesen elismert viszony erejénél fogva kötelezve van, e szerint a tényállás *szorosabb* határok közé szorittatott, és *törvényesen elismert hűségi viszonyokra* korlátoltatott.

Az 1861-iki *uj* bajor btk. a hűtelenséget, a büntethető haszonlesést, az idegen titkokba illetéktelen avatkozást, és azok megsértését egy fejezetben foglalta össze. A 331-ik art. szerint fogházzal és pénzbirsággal voltak büntetendők gyámok, gondnokok, végrendeleti végrehajtók, idegen vagyon más kezelői, a kik a gondjukra bizott személyek, jószágok vagy tömegek kárára tudva cselekesznek, és pedig nagyobb mérvben voltak büntetendők, ha önhaszonlesési szándékkal cselekedtek. Az elitélésnek becsületbeli következményei is voltak.

A hűtlenség eseteinél *két nemének* megkülönböztetését találjuk elismerve, a mint a megsértett *különös bizalom szabadválasztástól* függött vagy a kárositott a *nyilvános* bizalom jellegével felruházott személyek irányában, arra *kényszerűlve* volt.

Nem csekély jelentőség tulajdonitandó a különös kötelezettségü viszonyokból származó bizalommal visszaélés vétségének kifejtésében, a *szász* bünt. t. hozásnak.

Az 1855-iki régibb btk. megkülönböztette a sikkasztás egyszerü, kiváló és csekélymérvü nemeit. A minősitett tolvajság büntetése érte a különös *nyilvános* kötelezettségben álló vagy a hatóság által kötelezett személyeket, a kik pénzeket vagy más dolgokat saját érdekökben csalfán felhasználtak. A hivatalos hűtlenség minősitése elesett, ha a reábizás vagy átvétel nem a szolgálat folytán történt. A sikkasztások egyéb neme szabályoztatott a 289-ik artikulusban. Az 1868-iki revideált btk. 371. artikulusa szerint különösen büntettetett *a házi vagy gazdasági tisztek vagy más magánszolgák szolgálati kötelességeik megsértése, ha szolgálati viszonyaikban* uraságukat szándékosan megrövidittették.

A sikkasztás az egyszerü lopás büntetésével lett fenyegetve, ha *kölcsönzött vagy másként* reábizott vagyonon, vagy *üzletvezetés alkalmával,* melyet a tettes *szerződésileg* vagy önkint vállalt, elkövettetett. A minősitett lopás büntetése érte azon személyeket, a kik különös *nyilvános* kötelezettségben állottak, vagy a hatóság avagy *közjegyző* által oly *szolgálatra* köteleztettek, ha a vétség oly pénzeken vagy más tárgyakon elkövettetett, melyek azon üzlet folytán, mire köteleztettek, kezeikhez jutottak. Idegen dolgok jogellenes használata mint kereseti vétség, pénzbüntetéssel fenyegettetett és határozottan kinyilatkoztattatott, hogy a kötelezett *pénztári hivatalnok,* a ki pénzt vagy más tárgyat, mely általa beveendő és megőrzendő, magánczélra felhasznál, azon kifogása *meg nem hallgatandó,* hogy azon alapos meggyőződésben volt, hogy a pénztárt kellő időben kiegészitendi.

A szász büntető jog azokat is fogsággal és pénzbirsággal fenyegette, a kik magánszolgálatban állanak, vagy *ipar*-vállalatoknál vagy *gyártelepeknél* foglalkoznak és azt, a mi szolgálatuk vagy foglalkozásuknál fogva *tudomásukrajutott* vagy *rájok bizatott* s a minek *titoktartására* kötelesek, másokkal közlik.

A hűtlenség és sikkasztás különböző eseteinek gondos egyénitése által a szász *büntető törvényben,* a vétségek tisztább felfogása és élesebb megkülönböztetése mozdittatott elő s a szász intézkedés, a 289-ik articulusban kijelelt-személyekre nézve, a hűtlenség minősitésénél, valóban mintául szolgált *a német birodalmi büntető törvénykönyv* 266. §. 2. tételének.

(Vége következik.)

Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból.

(Folytatás.)

Az előjegyzés, — mely nálunk az osztr. polg. törv. 438. 439. és 451. 453. §§-nak gondatlan szövegezéséből, s azon körülményből keletkezett, s fajult utóbb monstruosussá, hogy a jelenlegi telekk. rend. szerkesztője sok esetben magát a törvény szabványainak korlátain tultette, s a törvénypótlás és kiegészités terére lépett, mihez még idővel járult, hogy magának a telekk. rendeletnek is némely tételei a gyakorlatban csupa méltányoskodási szempontokból, hallucináló birói magyarázatok által sarkaikból kiforgattattak, — törvényhozói ünnepélyes mű-nyelven kifejezve «oly bejegyezvény, mely csak utólagos igazolás feltétele alatt eszközli a nyilvánkönyvi jogok szerzését, korlátozását, vagy törlését», — hétköznapi nyelven pedig és a valóságban nem más, mint a törvény nem tudásából, vagy könnyen vevéséből eredhető hátrányos jogkövetkezmények szigorának enyhitését, vagy a patrocinálás bizonyos nemét kétes szinü álcza alatt közvetitő mód nyilvánkönyvileg biztositandó jogok számára a rangsorozat czéljából. Ezen alakoskodó természetéből magyarázható aztán meg, hogy az előjegyzésre nézve, különösen megengedhetőségének esetei, feltételei, terjedelme és határai, ugy az igazolási eljárás körül a jogászok véleményei felette ingadozók és szerteágazók, s mindenütt, hol a mienkhez hasonió telekk. rendszer áll fenn, a törvényhozások is különbözőképen intézkednek.

Hosszadalmas volna minden egyes ország törvényhozásának idevágó rendelkezéseit egymással, s a mienkkel összehasonlitani, s végeredményeiben nemis volna egyébre tanulságos, mint arra, hogy minden nép e részben nem másokat utánozgatva, hanem intézkedjék saját geniusának követelménye szerint. A szomszéd osztr. tartományok törvényhozásának az előjegyzés kérdése körüli nézetalakulására rövid átpillantást vetni, s az oszt. polg. törv. könyvben, — mely nálunk is még ezidőszerint, más törvény nem létében; az alaptételeket tartalmazza, — és a törvényileg meghonositatni szándékolt telekk. rendeletben körültekinteni elég lesz arra, hogy meggyőződjünk a törvényhozások e részbeni tétovázásáról és az egész előjegyzési elmélet sekélyességéről.

Az osztrák kormány által 1863-ban a telekk. rend. ujabb átdolgozása végett egy bizottmány alakittatván, ez mindamellett, hogy a németszláv tartományokban a birtok- és hitelviszonyok rendezettebbek mint nálunk, minélfogva az előjegyzések ott annyi zavart nem is okozhatnak, — belát-

*

ván, hogy az ily jogi pártfogolások a telekk. intézménynek csak bonyolitására, nehézkesitésére és hátrányára vannak, az előjegyzést a lehető legritkább esetekrre és korlátok közé szorittatni javasolta. Az 1875. évi telekk. rendelet szerkesztői e szigort, csak némü részben engedékenyebb eltéréssel meglehetősen szem előtt és alapjában fenn is tartották.

A mi törvjav. alkotója daczára annak, hogy valamint átalán, ugy az előjegyzést tárgyazó szabályok szerkesztésénél is hogy javitson és tökéletesitsen, az osztrák törvényhozás intézkedéseire van figyelemmel mindazonáltal jónak látta a helyesebb osztrák szigorhozi tartás helyett azon süppedékes talajra lépni, melyen az 1855. decz. 15-diki rendelet szerzője is mozgott, sőt ezen a mi törvjavaslatunk még tágabb körzetet is nyer. A 43—47. §§-ban csoportosittatnak majd megszoritva, majd ismét tág mederbe eresztve az előjegyzés esetei, s előszabatnak kellékei, melyek legtöbbjénél mind a felek, mind a biró előtt — épen mint eddig — különböző magyarázatokra, s ezek következményeképen jogorvoslati huzavonákra nyilik alkalom, s nem egynél méltán kárdhető, miért nem lehetne helye egyenesen a bekeblezésnek is, s micsoda absolut fontossággal biró jogi indok forog fenn arra nézve, hogy csak előjegyzés engedhető? Ily érveket az indokolásban is hasztalan keresünk; a miket pedig ott találunk, azok nem eléggé fontosak, s legnagyobbrészt, mint alább látandjuk, csak azért vannak, mert minden törvényjavaslatot ugy-ahogy indokolni kell.

Az épen érintett §§-ban foglalt casuistikai conglomeratumot kiegészitik az igazolási eljárást szabályozó 48—59. §§. és a birtoktestek eldarabolására vonatkozó 80—82. §§. határozatai, melyek együttesen épen elegendők arra, hogy a telekk. intézményt formalis pereskedési — vagy perenkivüli tárgyalási vagy egyszerre mindkét iránybani csatamezővé alakitsák; az utóbbi §§-ok pedig egyenesen a hitelezők zaklatására vannak ujdonságul kigondolva.

A törvjavaslat az eddigi telekk. rend. 87—93. §§-nak, különösen pedig a pythiai mondatokba szedett 88. §§-nak. átvetelét, és kibővitését azzal indokolja: «*mert polg. törvénykönyv alkotásáig a jelzáloghozi (?) jogczímek iránt határozott rendelkezések hiányozván, a telekk. hatóságok egyöntetü eljárása és a felek jogainak biztositása tekintetéből is határozott rendelkezések felvétele szükségesnek mutatkozik*». E szerint tehát polg. törvény nem létében a telekk. rendtartásban kellene minálunk egy részecskéjét azoknak megalkotva a zálogjoghozi czímek iránt intézkedni? Hanem mindazáltal kimeritő intézkedést a 53—47. §§-ban legkevesebbé lelünk. Azonban polg. törvény nem létét a telekk. jogügyekre nézve, az indokolást szerkesztő maga sem látszik komolyan venni, s az országb. értek. által megállapitott törv. szabályok. I. r. 21. §-nak tartalmát felejteni, mert mindjárt közvetlenül az épen apostrophált idézet után az indokolásban az áll: «A 88. §. *a)* és *d)* pontjai tárgyazzák a szerződésben és «*törvényen alapuló jogczímet*». Eszerint ismét vannak jogczímeket meghatározó anyagi törvények. Igenis vannak, s habár hiányosak, de ujabbak alkotásáig azok zsinormértékül szolgálnak.

A mi telekk. intézményünk alapkövei és főbb elvei, ugy az előjegyzésé is az ódosnzerü oszt. polg. törvényben vannak letéve. Ki ezen törvény 438. §-át a 434. 335. és 453. §§-val figyelmesen összehasonlitja, azon következtetésre jut, hogy ezen §§. szerint majdnem minden okiratnak kinéző irkára előjegyzés eszközölhető. Igaz, hogy a 438. §. megkivánja, miszerint ezen irka «*hiteles*» okmány legyen, azonban ennek kriteriuma sem a törvényből, sem a telekk. rendeletből meg nem tudható; ami nedig kritikai mérték volna, az az okiraton a 438. §. szerint szintén hiányozhat.

Nyilván látszik ebből, is hogy az előjegyzési elmélet alapjai magában az anyagi törvényben nem átgondoltan szabályozva. hanem csak üszökként odadobva vannak.

Az 1855. decz. 15-diki rend. szerzője az előjegyzés kérdésében az alaptörvény tökélytelenségeit jóvátenni akarván, megalkotta a 86—93. §§-kat, melyekben felsorolta azon részint határozottan körülirt, részint elburkoltan emlitett eseteket, mint előjegyzésre alkalmasakat, melyek nyilván könyvi biztositás tekintetében az anyagi törvényekre mint alapgyökerekre vissza sem vezethetők. A mi törvjavaslatunk e részben még 1855-diki elődjén is tul akar tenni.

Vegyük most bonczolólag a mi törv. javaslatunkban az előjegyzésre alkalmasaknak declaralt eseteket szemügyre, azon nézetből kiindulva, hogy átalán, különösen pedig a terhelő dologi jogok szerzése bármely czímen alapuljon, a felek által jogaik biztositása — és igy a nyilvánkönyvileg eszközlendő is, — tetszés szerint szabályozható, s végrehajtás tekintetében ingatlanokat, vagy ezekre bejegyzett jogokat illetőleg közvetlenül a bekeblezési — vagy biztositási engedély avagy kikötés alapján eszközölhető; amennyiben mégis e biztositást a jogositott a szerződési jogügyletkötésnél nyiltan nem követeli, az vélelmezendő, hogy a teljesités iránt garantiát és megnyugvást találván, kötelezett ellenfele személyes megbizhatóságában specialis biztositékot nem kiván. Ha azonban utóbb a biztositás szükségessége beáll, ugyszintén ha itéleten és a törvényen alapuló jogczím érvényesitése czéljából a kötelezett kielégitést, vagy biztositékot nyujtani vonakodik, a jogositott önhatalmulag és egyoldalulag biztositékot ekkor sem szerezhet magának; hanem a perrend. szabályai szerint ebbeli igényével az illetékes polgári biróhoz kell fordulnia: és igy tekintettel minden polgárnak a törvényelőtti egyenlőségére, nem igen érthető, hogy a polgárok egyes kedvezményezett osztályai számára ezek egyszerü kérdése a rendes biró kikerülésével hatósági uton a perrendtartásnak a biztositásra vonatkozó intézkedéseitől eltérőleg a telekkönyvi rendtartás keretében különleges biztositási mód nyujtatik, valódi nevén pedig előleges biztositási végrehajtási eljárás engedtetik, s csakis épen a földbirtokos vagy másképen telekkönyvileg jogosultak ellenében; a törvjavaslat indokolásának szavai szerint csak azért, mert «*a lejárt követelést azonnal ki nem fizető (?) adós további kiméletet és pártfogolást nem érdemel*».

A 44. §-ban a zálogjogra vonatkozólag az előjegyzési czímek között

a) pont alatt első helyet foglal el azon különlegesség: «*ha az okiratban valamely meghatározott ingatlanra, vagy nyilvánkönyvi jogra a zálogjog megadatik*». Már ha ezen kivül az okirat 32. 33. §§-ban megkivánt kellékekkel is bir, felvéve azonban ugy ezen, valamint átalán minden egyéb esetekben, hogy az okmányok kiállitása körül is egyszerübb alakszerüség szabatik elő, de ettől aztán a hanyagságot, a törvényekbeni ignorantiát stb. palástolgató eltérés meg nem engedtetik, — miért nem lehetne a bekeblezésnek helye? be nem látható.

Ugyanazon pont alatt foglaltatik azon eset is: «*ha a követelés biztositása átalán megengedtetik*». Nézetem szerint ez esetben is a polg. törv. rendt. 358. §. analogiájára, — miután a kötelezett fél a zálogtárgyak kijelelését önként a jogositottra bizta, a «volenti non fit iniuria» elvénél fogva a bekeblezés minden jogsérelem nélkül a jogositott által kijelelendő ingatlanokra vagy jogokra elrendelhető volna.

A *b)* pont alatt a mostani telekk. rendeletnek eléggé világos kitétele helyett egy a lehető legkétesebb homályba burkolt kitétel javasoltatik. Eddig ugyanis «*lejárt követelésekről szóló adóslevelek*» alapján engedtetett előjegyzés. A törvjav. az «*adóslevelek*» kitételének elejtésével a «*lejárt követelések*» átalános és határozatlan érteményü kitételét veszi fel, nem reflectálván arra, hogy *a követelési jognak* a

törvénytudományban hány és mily szövevényes faja, neme, ágaboga van, mikkel jövőben a telekkönyvi intézmény megostromoltathatnék! A törvényszakasz ekkénti elfogadásával a gyakorlati életben az eddiginél mennyivel tágabb tér nyittatnék az eltérő értelmezésekre, azt szakértő előtt nem szükséges bővebben fejtegetni.

c) Harmadik helyre illesztetnek a «*kereskedő és iparososztálynak könyvkivonatra alapitott* kiváltságos *személyes követelései*», az indokolás szerint, mert ezek a törvényes formák mellett félbizonyitó erővel birnak; továbbá szükségesnek mondatik ez intézkedés az üzleti forgalom és földhitel igénybe vételének könnyitése végett. Ez az egész intézkedés egybevetve más törvényes intézményünkkel, ékes képe a törvényhozási logikátlanságnak, az indokolás utóbbi része pedig szóvirágnál nem egyéb. Ugyanis ily könyvkivonat alapján egyoldalu kérelem folytán minden veszély indokolás, vagy igazolás nélkül — minek hiányában pedig még a sokkal szigorubb váltó eljárásban sem engedtetik biztositás, — ez a földbirtokos ellen az előjegyzés által könnyü szerrel kieszközölhető; mig más kegyelt halandó ellen ily könyvkivonat a törvény és biró előtt annyi értékkel sem bir minden félbizonyitó ereje daczára, hogy annak alapján a per folyama alatt; annyival kevesebbé a per meginditása előtt biztositási végrehajtás rendeltethetnék. Vagy tán eme kivételes halandók ingósági értékei drágábbak és becsesebbek, s a törvény nagyobb ótalmára méltók, mint a földbirtok? — Ami pedig az üzleti forgalmat és földhitel igénybevételt illeti, volt és van ma is előjegyzés borura derüre, hanem azért sem a kereskedelmi és üzleti forgalom, sem a hitel virágzólag és virágoztatólag ugyan nem emelkedett; — s kérdés: valjon a fékvesztett előjegyzési mania nem járult-e jó nagy részben különösen a kisebb földbirtok decreditirozásához?

d) Negyedik helyre soroztatnak azon a *b)* pont alattiakhoz hasonló, csakhogy még nagyobb átalánossággal kifejezett esetek — «*melyekben a törvény a hitelezőnek valamely meghatározott követelésre, vagy valamely jogviszonyban résztvevőnek a kárra nézve biztositási jogot enged*». Itt aztán, hogy a különböző értelmezésekre még nagyobb alkalom nyujtassék, eltérőleg a mostani telekk. rendtől az esetek classificáltatnak: is különösek és nem különösekre; — továbbá az e pontban és az egész törvjav. szakasz alatt tractált zálogjogi czímek közé egy pár tulajdonjogi is bekevertetik. A különösek között előtérbe szorittatnak a házassági és ezzel kapcsolatos örökösödési jogból csupán a hozomány, hitbér, osztályostársak osztályrészei; végre adásvételeknél a vételár előjegyezhetésének esetei; mig a többiek eszerint a nem különösek színvonala alá esnek.

(Folyt. követk.)

Bodó István,
kir. törvszéki biró.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

Ezen határidők lefolyta után a megtámadott bekebelezés törlése harmadik személyek ellen, kik az óvási kérvéuy beérkezte előtt további telekkönyvi jogokat nyertek, csak az esetben engedhető meg, ha annak érvényessége felet roszhiszemben voltak.»

71. §. «Ha az óvás feljegyzése megkéretett, felperesnek szabadságában áll, az ennek folytán törvényes határidőben inditott kereset vagy bűnügyi panasz feljegyzését kérni.

Ha ezt felperes elmulasztaná és valaki az óvás feljegyzésének kitörlését azon okból kéri, hogy a törlési kereset vagy bűnügyi panasz a törvényes határidőben (70—74. §.) be nem adatott, a tlkvi hatóság rövid időre határnapot tűz ki, melyen az, ki az óvás feljegyzését kieszközölte köteles bizonyitani, hogy a keresetet vagy a bűnügyi panaszt beadta, különben az óvásfeljegyzés törlése, de viszont kellő igazolás esetén a per feljegyzése elrendelendő.»

72. §. «Ha felperes a keresettől eláll vagy jogerejű itélet által elutasittatik, bármely érdekelt kértére az óvás és illetve perfeljegyzés törlése elrendelendő.

Ha azonban jogerejü itélet vagy egyesség által a megtámadott bekebelezés egészben vagy részben megszüntetik, felperes kérésére, a megtámadott bekebelezésnek törlése az itéletben vagy egyességben kitett módon és terjedelemben elrendelendő és egyuttal hivatalból az óvás vagy perfeljegyzés, valamint a törlendő jogra vonatkozó és az óvás iránti kérvény benyujtása után ettől függőleg eszközölt minden további bejegyzések is törlendők.»

73. §. Kimarad.

74. §. «Ha a vitás bekebelezés bűnügyi panaszszal lett megtámadva és a fenyitőbiróság . . . . . .»

75., 76., 77. §§. Kimaradnak.

Ezután ajánljuk még, hogy a 136. §. után «a tlkvi hatóság közegei és az állam felelőssége» felirás alatt, egy uj fejezet tétessék következő tartalommal:

§. «A tlkvi hatóság az 1871. VIII. tcz. 2. §-a értelmében alkalmazott birái és birósági hivatalnokai a tlkvi eljárás szerint nem orvosolható azon károkért, melyeket hivatalos kötelességük figyelmen kivül hagyásával okoztak, annyiban felelősek, mennyiben a történt károsodásért más uton kárpótlás nem nyerhető. Ha a károsodott fél, az illető tlkvi hivatalnok ellen megitélt igényét be nem hajthatja, ugy az államkincstár köteles a kárpótlást fizetni.»[51]

A tlkvi eljárás.

Az eddigi tlkvi rendtartásnak az eljárásra vonatkozó részre a gyakorlat által czélszerünek mutatkozván, az ezt nagyobbára meghagyja javaslat ez irányban különös méltatást nem szükségel s igy csak némely észrevételre szoritkozunk.

I.

Hogy a tlkvi ügyek ezután tszékeknél és egyes birák által fognak elintéztetni, megszünteti a mostani anomaliát, mely szerint törvényszéknél három biró együttes ülése és legalább kettőnek összhangzó szavazata szükségeltetett arra, mit járásbiróságnál egy biró önmagában elvégezhetett.

II.

Helyeslendő a 91. §. azon rendelkezése, hogy a tlkvi kérvények szóbelileg is előterjeszthetők, mert ez sok elutasitandó kérvénytől fogja a tlkvi hatóságot megfosztani.

E tekintetben azonban szigoruan ügyelendő lenne, hogy a szóbeli kérvény a törvény értelmében a birótól vétessék fel, nehogy a mostani tlkvi személyzetnél divó zugiráskodás még jobban elterjedjen, miért is az ezt figyelmen kivül hagyó ügyviteli szabályok 5. §. első mondatából az, hogy ily szóbeli kérvényt a telekhivatali személyzet által is jkvbe vehető oda módositandó lesz, hogy *a kérvény felvételét eszközlő biró* jegyzőkönyvvezetőt használhat.

Ezzel kapcsolatban nem hagyhatjuk észrevétlenül az ügyviteli javaslat 6. §-át, mely megengedi, hogy a biró a helytadó végzést azonnal meghozhatja és ekkor közlés helyett a feleknek azt kihirdeti. Ez azon inconsequentiára vezethet, hogy mig az elintézett jkv az iktatóban beigtattatik, addig itt egy más és lehet ellenkező beadványnyal meggátoltatik, ha ehez hozzáteszszük azt, hogy miután szóbeli kérvényezés kényszere nem határoztatik, ily eljárás azok hátrányára szolgálna, kik irásbeli kérvényt bár előbb terjesztettek elő és

[51] Ez irányban sokkal helyesebb a birói hatalomról intézkedő osztr. 1867. évi deczember 21-iki alaptörvény azon rendelkezése, mely a kincstár egyetemleges felelősségét állapitja meg, de tekintettel a nálunk jobb időben keletkezett 1871. VIII. tcz. szükkeblüségére, ma még azon is kétkedünk, hegy a porosz tlkvi rendtartás 29. §-a után általunk javasolt intézkedés törvényerőre fog emeltetni.

hogy másrészt ily eljárás csak akkor lesz foganatositható, ha az illető tlkvben elintézetlen előszám nincs, — mi ezen 6. §. egészbeni kihagyását inditványozzuk.

III.

A mi az ügyviteli szabályzat 13. §-a által fentartott szemléleti lelet készitését illeti, mi ennek egyáltaláni elhagyását inditványozzuk, mert egyrészt a gyakorlati élet igazolta, hogy szemlélet esetében, az illető előadó biró a tlkvbei betekintés nélkül határoz, mi annyiban helytelen, hogy a rendszerint magasabb qualificatioval biró előadó szerepét a nem oly qualificált tlkvvezető veszi át, és másrészt tapasztalatból tudjuk, hogy noha az ed. tlkvi rendtartás is szemleleletet kivánt, ez az ország nagy részében azon kényszerüség folytán mellőztetett, hogy a telekhivatali személyzet nem volt képes ebbeli kötelezettségét teljesiteni, min csudálkoznunk nem lehet, ha meggondoljuk, hogy 1876. évi junius végeig még 2403 községben a tlkv átdolgozva nem volt és e munka ép a legmegbizhatóbb tlkvhivatali személyzetet igényli.

IV.

A javaslatnak a tlkvi végzések kézbesitéséről szóló 127.—131. §§-ai, eltekintve a 19. §. fejtegetésénél a 7-ik számu jegyzetben adott bővitésétől még pótlandó lenne egy uj §-al, mely intézkedik azon esetről, ha a kézbesités a fél kezéhez eszközölhető nem volt. Mi e tekintetben következőt ajánlanók :

§. «Ha a 128. §-ban megjelölt személyek részére a kézbesités nem volt eszközölhető, a tlkvi hatóság a visszamutatott vagy esetleg nyomán kiadandó végzést, egy a hatóság székhelyén lakó ügyvédnek mint ügygondnoknak hivatalból kézbesitteti.

A kinevezett gondnok kivánhatja, hogy azon folyamodó költségén, kinek kérelme folytán a végzés hozatott, — az általa képviselt fél a prts 269. §-a értelmében a végzésről hirlapilag értesittessék; — a gondnoknak ebbeli, mint netáni felfolyamodása és esetleges utánjárása dijai, a kérelmező ellen megállapitandók.» [52]

Különböző intézkedések.

Ezen czím alatt tárgyalandó intézkedéseket két részre oszthatjuk, melyek elsejében (I) bírálat alá veszszük azokat, melyekről a javaslat is szól, és másodikában (II) azokat, melyeket a javaslat nem érint, de melyeket mi abba felvenni kivánunk.

I.

Itt különös figyelmet érdemel a harmadik czím 6-ik fejezete «Megszünt bejegyzések törlése iránti röviditett eljárásról».

Alaki szempontból mi mindazt a mi e czímen itt tárgyaltatik, az átmeneti intézkedésekbe kivánjuk helyezni, mert ez intézkedések szorosan a perrendtartáshoz tartoznak és majd ott lesznek végleg rendezendők.

A mi az intézkedések érdemét illeti, a 122—124. §§. változatlanul hagyandók, — ellenben a 125. §. iránt némi módositásokat ajánlanánk, tekintettel a porosz tlkvi eljárásra a honnan az ebbeli intézkedés merittetett.

Itt két főeset lehetséges, t. i. a tulajdonos csak állitja, hogy a tehertételt kifizette, de ezt igazolni nem tudja, mert a jogositottat vagy annak jogutódait nem ismeri, esetleg annak tartózkodási helyét nem tudja vagy pedig a tulajdonos tudja a kifizetést valószinüvé tenni, de annak tlkvi jogosultságát igazolni nem képes, kinek kezéhez a fizetést eszközölte, miért is a 125. §. első bekezdése oda lenne módositandó:

«Ha a tlkvi jog tulajdonosa tlkvi jogát terhelő valamely tételre azt állitja, hogy ez már kielégittetett, azonban erről a törvényes kellékekkel ellátott okiratot azért nem képes felmutatni, mert sem a bejegyzett jogosultnak, sem pedig összes jogutódainak tartózkodási helyét és személyét nem ismeri, vagy pedig a megszünt tehertétel kitörlésére alkalmas okmányt mutat fel olyantól, kinek ebbeli rendelkezési jogát a tlkvi törvény által kivánt folytonosságban kimutatni nem tudja, akkor a törlési engedély megadása iránt a telekkönyvi hatósághoz az összes jogosultakat megidézteti.»

Az ezután következőkben azon két módositást ajánlanók még, hogy a tlkvi hatóság

a) a kitörlendő tételre vonatkozó és a tlkvi levéltárban meglévő iratok hivatalos megtekintése után, a kibocsátandó hirdetményt egy a tlkv székhelyén és mennyiben a bejegyzett jogosult annak idejében máshol lakott, ennek volt tartózkodása helyén megjelenő vagy ahoz legközelebb lévő vidéki hirlapban és belátása szerint még egyéb módon is, közzététeti ;

b) a kinevezett ügygondnoknak ugy tárgyalási mint igazolt kutatása szerint megállapitandó dijait és költségeit, a folyamodó fél ellen állapitsa meg.

A *b)* alatti rendelkezés lényege abban rejlik, hogy a gondnok tudván, miszerint nem hasztalanul fáradozik, inkább fog a netáni ismeretlen jogosultak után kutatni, mintha csak per honorem oly személyeket kell képviselnie, kiktől dijazást alig remélhet.

A 126. §-hoz szintén a két utóbbi módositást ajánljuk.

Kapcsolatban a most mondottakkal, azon esetre is óhajtanánk intézkedést, melynél a tulajdonos állitása szerint meg nem fizetett, de lejárt, ugy általa is felmondható követelést kifizetni és azzal rendelkezni akar, de nem ösmeri a jogosult személyt vagy ha ismeri is, de az illető nem bir oly tlkvi jogosultsággal, hogy törlésre alkalmas okmányt állithatna ki. [53]

Javaslatunk a porosz tlkvi eljárásról szóló törvény 106—109. §§-ai alapján az lenne, hogy a mondott körülmény előadása után, az ismeretlen jogosult a hivatalos hirlapban és kifüggesztés által felszólittatnék, hogy a tulajdonosnak nyugtát adjon; erről a folyamodó által megnevezett követelés-tulajdonos különösen is értesittetik.

Ha a biróság [54] által, tekintettel a körülményekre kiszabott záros határidő alatt senki sem jelentkezik és jelentkezés esetén jogosultságát nem igazolja, a biróság megengedi, hogy a folyamodó a tőkét és ennek a végzés vételétől visszafelé számitott 3 év alatt lejárt kamatait a biróságnál letehesse, joga lévén az eljáró biróságnak a becsatolt igazolványok, tlkvi kivonat és tartozási okmány tanusága szerint a kamatösszeget 3 évnél hosszabb vagy rövidebb időre leteendőnek határozni. A megtörtént letétel alapján az eljáró biróság végzésileg bizonyitványt ad folyamodónak, hogy a szóban forgó tehertétel törlésére a hivatalos eljárás folyamatba tétetvén, folyamodó ennek sikertelen lefolyása után a tőkét és kamatokat birói letétbe helyezte, minek folytán neki az illető tehertétel iránti feltétlen tulajdoni jog megállapittatik. Ezen bizonyitvány alapján folyamodó a tlkvi törvényben megengedett rendelkezéssel bir és ebbeli rendel-

[52] Czélszerü lesz egyébiránt a 128. §-t az igazságügyminiszternek 1877. évi 1923. sz. alatti körrendelete (Közigazgatási Lapok 1877. évi folyam 9. sz.) értelmében oda is bővitení, hogy a tulajdonjog telekkönyvi *bejegyzése* tárgyában hozott végzés egy példánya az illető községi elöljáróságnak megküldessék, mely ezt nemcsak a földadó pontos nyilvántartása végett szükségli, hanem azon indokból is, hogy a rendesen a tlkv székhelyétől távol lakó vidéki közönségnek, a tlkvi tulajdon állása iránt valószinü felvilágositást fog adhatni.

[53] A mindennapi életben oly gyakran előforduló ily esetben (leggyakoribb eset a hitelező halála, kinek örökösei még biróilag el nem ismertettek) mindeddig más remediummal nem birunk, mint a költséges törlési per vagy csak a biró kegye által engedélyezett előjegyzés igazolási per lefolytatását.

[54] Jelen esetben nem tartjuk czélszerünek a tlkvi hatóság illetékességét, hanem az esetek különbsége szerint a hagyatéki vagy csőd vagy esetleg a prts 30. és 44. §§-ai szerinti illetékes polgári biróságot.

kezésének tlkvi bejegyzése végett, a bizonyitvány bemutatásával a tlkvi hatósághoz folyamodhatik.

Ha a letételtől 3 év alatt jogosult nem jelentkezik, a letett összeg kamatolása beszüntettetik. Ha jogosult bármikor jelentkezik, tárgyalás tartandó és ha a kamatok iránt a felek világos egyességre nem lépnek, per inditásra utasitandók.

(Folyt. következik.)

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

Jogirodalom.

(Folytatás.)

Kritizálja továbbá a polg. törvkönyvnek a 307. §-ban foglalt definitióját, mondván, hogy a «dologhozi jog» elnevezés nem helyes, mert általa a kötelmek csak egyik neme van felölelve, t. i. azon kötelmeké, melyek adásra, valamely dolog szolgáltatására irányulnak, és igy kizáratnak mindazon cselekvények a kötelem fogalmából, melyek pusztán tevésben vagy nemtevésben állanak. Talpra esetten van azon téves nézet cáfolata is egyik hosszu jegyzetben keresztül vive, melynélfogva az alanyi jogok törvényből is eredhetnek, valamint UNGER ellenében azon állitás megdöntése, hogy a privilegiumokból közvetlenül származik alanyi jog. Szerinte és helyesen minden alanyi jog vagy jogositvány tényekből származik közvetlenül és csak *közvetve* törvény vagy privilegiumból, mennyiben ezek ama tényeknek jogi hatást kölcsönöznek. Nem lehet itt tüzetesen szerző érvelésébe bocsájtkoznunk, hanem csak felhivjuk a figyelmet rá. (37. l. 11. jegyz.)

Ezen 3. §-nak *egy* hiányát még pedig az előtt, ki az ujabb irodalmi jelenségek iránt tájékozott, szembeszökő hiányát nem hallgathatom el; nem találkozunk a kötelem fogalmának elemezése körül BRINZ-nek méltán feltünést keltett eredeti felfogásával, mely «der Begriff der Obligatio» czimű értekezésében foglaltatik.[1] Ez, ugy látszik, teljességgel kikerülte szerzőnk figyelmét, mert az irodalmi rovatban sem idézi.

BRINZ-nek alapgondolata abban sarkall, hogy az obligatió fogalma nem azonos a tartozással (debitum és alienum), valamint senkinek nem jut eszébe a kölcsönbe, vagy letétbe vett dolgokat papirai közé sorolni, habár ezek iránt kötelmi viszonyban áll. A kötelem fogalmában tehát kettő rejlik, puszta kötöttség — Hafftung — és tartozás — Schuld —; mindaddig mig a kényszerü adás, dare, facere, oportere, das Müssen nem dőlt el, nem következett be, nem szólhatunk tartozásról, hanem csak egyszerü kötöttségről. Ezen különbség a kötelmi viszony megszünésénél is jelentkezik. Vannak megszüntető tények, melyek csak a kötöttségi viszony iránt mérvadók, minő pl. a halál felmondás, matuus dissentus, ezek csak a Hafftungnak vetnek véget, más tények ellenben a tartozást, a debitumot szüntetik meg, minők pl. a fizetés compensatio elengedés. Ahol a kötelem csak kötöttséget hoz létre, vagyonunk ugyan kötve van, de csak biztositásul, ellenben hol tartozást szül a kötelem, ott a vagyon kielégitési tárgyul szolgál.

BRINZ-zel majdnem egyidejüleg SIEGEL egy, sok tekintetben hasonló gondolatot fejtett ki, csakhogy részletesen és kimeritőleg gyakorlati esetekkel is illusztrálva. Das Versprechen als Verflichtungsgrund[2] czimű munkájában, melyről UNGER ismertetőben azt mondja, hogy ezen felfogásnak általános érvényre jutása a kötelmi jogot egy egészen uj fejezettel fogja gazdagitni.

Sajnálni kell, hogy szerző ily ujat és remeket tartalmazó irodalmi tünetekre nem reflectált, legalább jegyzetben, mert kissé nehéz hinni, hogy csakugyan nem tünt volna fel neki e két munkálat, holott minden német jogi lapot bő kivonatokban ismertette.

A 4. §-ban a kötelmi jog lényegének minél tökélyetesebb feltüntetése czéljából a kötelmi jogot szembe állitja egyrészt a családi joggal, másrészt a dologbeli jogokkal, mely alkalommal a köztük fenforgó rokonságot ugymint a különbséget is tüzetesen tárgyalja; ezen a kapcson kimutatja, mily felfogás alapján sorozták az osztrák polgári törvénykönyv szerzői az örökjogot a dologbeli jogok közé. Egyik hosszu jegyzetben a dologi terhek (Reallasten) jogi természetének ismertetésébe mélyed, mely egy önálló értekezésnek is beillenék. Felsorolván a különböző theoriákat, melyek ez intézmény körül léteznek, szerzőnk azok táborához csatlakozik, kik a dologi terhekben *kivételkép előforduló absolut hatályu kötelmek egyik sajátszerű faját* találják.[1] Midőn nézetét meggyőző érveléssel keresztül viszi, UNGER abbeli állitását is czáfolja, hogy a dologi terhek elbirtokolhatók és dologi keresetekkel védhetők és kimutatja, hogy ezen állitás a polg. törvény szabványaiban alappal nem bir.

Az 5. §. a kötelem tárgya és tartalmáról szól; azon szemrehányással vezeti be e szakaszt, hogy az irók legtöbbje nem tesz e két fogalom közt különbséget, mások meg csak a kötelem tartalmáról értekeznek, holott e kettő éles szétválasztása és tisztába hozása legalább közvetve nagy gyakorlati horderővel bir. A hosszadalmas és dagályos fejtegetésnek rövid eredménye az, hogy a kötelem tárgya az adós *akarata*, a tartalom meg az adós cselekménye vagyis szolgáltatása. Sajnálom, hogy én is azok közé tartozom, kik — nem birván méltányolni szerző fáradságát e tárgy körül — az egész fejtegetést — szerző saját szavai szerint — pusztán túlságos szőrszálhasogatásnak, a rá forditott tért és időt haszontalanul elpazaroltnak tartják, és ez által szerző nehezteléset vonják magukra. Igen kiváncsiak leszünk, be tudja-e szerző abbeli komoly igéretét váltani, hogy a munka folyamában a kötelem tárgyának legalább közvetve gyakorlati jelentőségét és «magas horderejét» kitünteti, holott a szakasz vége felé, maga is belátva erőlködésének sikertelenségét, elismeri, hogy a kötelem tárgya nem jut a tartalom mellett külön kiemelkedésre, csak a tartalom az, mi gyakorlati fontossággal bir és igy a következőkben csakis evvel igérkezik foglalkozni. Igy az egész szakasz teljesen meddőnek bizonyul, mely a kérdést semmivel sem vitte előbbre, ott vagyunk, ahol voltunk — UNGER álláspontján.

A 6. §. a kötelem tartalmát képező szolgáltatás általános jellemű czím alatt pusztán iskolai fogalmakat ismertet szerző, miért is ettől eltekinthetünk. Érdekesebb a 7. §. a kötelem általános kellékeiről, minők: hogy a szolgáltatás lehetséges, megengedett vagyoni értékkel biró és meghatározott v. meghatározható legyen. Mindezek tüzetesen és nagy részletességgel vannak traktálva, a polgári tkönyv idevágó szabványai behatóan ismertetve, és megállapodásai megnyugtatók. Csak egy pontban nem tudok egyetérteni szerzővel, és ez az, hogy érvényes kötelem tartalmát nem képezheti oly tevés vagy nem tevésre irányuló cselekvény, mely a jogosultnak szempontjából, birság kikötése nélkül vagyoni jelentőséggel nem bir; hogy az ily puszta érdek, ha a felek által birság megállapitása utján nem nyer kifejezést pénzértékben, a biróságtól nem részesithető védelemben, mert az nem becselhető. Igy ha valaki lakójával megigérteti, hogy bizonyos időszakon, pl. esti tiz órán tul nem fog zongorázni, hogy ez birság hiányában nem volna érvényes ügylet.

Én az iiy vagyoni jelentőségnélküli *érdek* alapján a kötést érvényesnek tartanám és nem teljesités esetén a biró

[1] Megjelent GRÜNHUT Zeitschrift für das Privat- u. öffentliche Recht der Gegenwart 1874. I. füzet 33. és következő lap.

[2] Megjelent Berlinben 1873. ismertetése a Jogtudományi Közlöny 1875. évi folyam 24. 25. 27. 29. sz. a.

[1] Ráfogás, mi felületességből ered, vagy tán sajtóhiba, midőn DELL ADAMI a «Themis» 5. számában állitja, hogy szerző «*a telki szolgalom* pusztán kötelmi jogi jellegét vitatja».

eldöntésére biznám, vajjon az ily kikötés nem az indokolatlan szeszély kifolyása-e merőben, mikor a biró megtagadandja a segédkezet; de ha csakugyan létezik komoly érdek, mely bármily szempontból respectabilis, ugy poenale kikötése hiján a biró fogja az igérőt a körülmények méltányló tekintetbe vétele alapján birság kiszabása által az igéret beváltására kényszeriteni. Komoly érdek esetén nem igen fogja az érdekelt a birság kikötését elhanyagolni. De ha a bizalom az adott szóba felejteti ezt vele, miért ne adassék meg a birói segély.

Hogy ez által îgen tág tere nyilnék a birói önkénynek, hogy nagy mérvű bizonytalanság állana be a jog léte és nem léte iránt — mennyiben nézet dolga lehet, érdemes-e a fenforgó érdek védelemre vagy sem — az nem oly aggasztó, a minőnek szerző feltüntetni törekszik.

Csakugy per tangentem fölemliti e szakaszban szerző a harmadik javára szolgáló ügyletet (neg. in favorem tertii.) és oly nézetet hoz nyilvánulásra, melyhez sok szó férne; e helyütt csak fel akarom figyelmét hivni SIEGEL fentidézett munkájára, mi tán képes lesz szerzőt is más nézetre birni ezen ügylet természete iránt.

(Vége következ.)

Dr. Katona Mór,
a győri kir. jogakad. ny. r. tanára.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közjegyzői okmány végrehajthatóságának kérdéséhez.

Egy igen érdekes kérdés foglalkoztatta legközelebb a Lajthántuli szakköröket, melynek megvitatása az e részbeni helyzet azonosságánál fogva nálunk sem lesz felesleges.

A kérdés következő. Valaki jelzálogra kölcsönt ád közjegyzői okmány mellet, s e kölcsönre a zálogjogot be is kebelezteti. Kérdés, hogy ha az adós eladja birtokát, a hitelező az új vevő ellen kérhet-e a közjegyzői okmány alapján közvetlenül végrehajtást a nélkül, hogy azt jelzálogkereset folytán elmarasztaltatná.

A bécsi főtörvényszék a harmadik szerző ellen a közvetlen végrehajtást csak abban az esetben mondotta ki elrendelhetőnek, ha az, hogy az okmány azonnal végrehajtható, telekkönyvileg feljegyeztetett.

Úgy látszik itt a jelzálogkereset feljegyzése lebegett a bécsi főtörvényszék szemei előtt, s a feljegyzést annak analogiája szerint engedi meg. Mindenesetre kérdés marad, hogy miután a törvény a feljegyzés e nemét nem ismeri, lehet-e azt általában s a mondott joghatálylyal megengedni?

EXNER «Das österreichise Hypothecenrecht» czimü müvében 243. lap, abban a véleményben van, hogy a végrehajtás abban az esetben rendelhető el, ha a nyilvánkönyvi bejegyzésből az okmány ily minősége határozottan kiderül; ily esetben a bejegyzésben határozottan kimondandó lenne, hogy ekkor s ekkor kelt közjegyzői kötelezvény alapján a zálogjog x frt azonnal végrehajtás utján beszedhető kölcsönre nézve bekebeleztetik.

A kérdés mindenesetre kényes. A köjegyzői okmány csak az ellen végrehajtható, ki magát eként kötelezte; tehát már a szerződés megkötése alkalmával alávetette magát annak, hogy a kölcsön rajta, minden per mellőztével végrehajtás utján behajtathassék. Az új szerző azonban ily kötelezettséget nem vállalván, első tekintetre ugy látszik, hogy az ennél fogva e rendkivüli úton meg sem támadható, ámde közelebb tekintve a dolgot, az nem minden esetben áll igy.

Az új szerző a jelzálogos hitelező irányában sem kötelezte magát, s mégis tartozik türni, hogy általa közvetlen perbe idéztessék, s az a jelzálogból magának kieligitést szerezhessen, sőt ha a jelzálog-kereset feljegyeztetett és e feljegyzés után szerzi meg a tulajdonjogot, azt is türnie kell, hogy a végrehajtás közvetlen ellene intéztessék a nélkül, hogy csak perben állott volna is. Minek oka, hogy a dolog állásával a telekkönyvből meggyőződhetett, s abból az ott foglalt bejegyzés következményeit is tudnia kellett.

Ha tehát a nyilvánkönyvből azt láthatja, hogy a birtok közjegyzői okmány alapján van jelzálogul lekötve, azt is tudnia kell, hogy a hitelezőnek követelésére közvetlen végrehajtási joga van, mely a dolog természeténél fogva akkor, midőn a terhelt birtok reá átszállott, őt kell hogy ugy terhelje, mint terhelte jogelődjét. Azonban ennek alapfeltétele, hogy határozottan kitünjék a bejegyzésből az okmány közjegyzői minősége, s erre nézetem szerint külön feljegyzése nemcsak nem igényeltetik, hanem általában kérdés, hogy van-e feljegyzés e nemének, melyről törvényünk mit sem tud, általában helye? hanem elegendő ha a bejegyzési záradékban az, hogy ez közjegyzői okmány alapján történt, határozottan benn foglaltatik. Ennek határozott kitétele nemcsak nem ellenkezik a telekkönyvi rendelettel, hanem annak 162. és következő szakaszai értelmében határozottan megkivántatik. A 162. §. szerint ugyanis a megengedett bejegyzés a birói végzésből szóról szóra irandó le, a 130. §. *a)* pontja szerint pedig a teljesitendő bejegyzés az annak alapját képező okiratra hivatkozással rendelendő el; tehát arra, hogy az okirat közjegyzői minősége kitüntettessék, külön intézkedés nem szükséges; s ha igy van bejegyezve, hatálya az új szerző ellen is kiterjed, mert nem vetheti ellen, hogy a nyilván könyvbe biztában szerzett jogában szenvedett sérelmet.

És én igen szükségesnek tartom, hogy az a gyakorlatban eképen magyaráztassék, mert ellenesetben egy a nőre, vagy gyermekére történt szinleges átruházás által a közjegyzői okmány hatályát csak az nem játszaná ki, a ki nem akarná; s ezáltal a hitelre nézve ezen egyik legfontosabb rendelkezése a közjegyzői törvénynek illusoriussá tétetnék.

Természetesen egész másképen áll a helyzet, ha az okmány közjegyzői minősége nincs a bevezetésben kitüntetve, mert ekkor az új szerző a telekkönyvből nem láthatta a kölcsön kiváltságos voltát, s a nyilványkönyvben biztában szerzett jogán történnék sérelem ha ellene minden per nélkül egyenesen végrehajtás intéztetnék.

Ez nézetem e dologban; mely különben elég fontos, hogy minél kimeritőbben megvitattassék.

Zlinszky Imre
kir. itélő táblai biró.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

A BŰNTETTEK és BÜNTETÉSEIK.
A büntetőjog különös része. Tekintettel az ujabbkori törvényhozásra és hazai törvényjavaslatunkra. — Irta: *Schnierer Aladár.* Füzve 3 frt.

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE. Az 1840. XV. tczikk I. r. és az 1844. VI. tcz., nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására. Irta: *Apáthy István.* Második kiadás. Füzve 2 frt 40 kr.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 15. SZ. Budapest, 1877. április 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről. — Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — A pesti ügyv. kamara választmányának jelentése a telekk. javaslatok tárgyában. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle: Kérheti-e a hitelező az örökségnek adósa nevére leendő átiratását. Zlinszky Imre kir. itélő táblai biró urtól. — A részvénytársasági tartalékalapnak osztalékkép leendő felosztása. Dr. Schnierer Gyula oszt. tanácsos urtól. — Különfélék.

Törvényhozási kérdések a büntethető hűtlenségről.

III.

A lopás fogalmának Klein-féle meghatározása óta, *a közjogi irodalomban,* a büntethető hűtlenség tényállásának megállapitására és annak a német bűntető jog rendszerében való állására kivált Tittmann, Rosshirt, Wächter, és Henke voltak befolyással.

Itt elegendő lehetne az utalás, hogy Wächter 1826-ban a büntethető hűtelenség fejezetében ezeket állitotta össze: az esküvel erősitett kötelezettség cseles megsértése; a meghatalmazási, társulati, letéti szerződések által elvállalt kötelezettségek megsértése; a gyám, ügyvéd által elvállalt kötelezettségek megsértése; a hűbérhűség, a jegyváltás vagy házasság által igért hűség és a házastársi hűség más megsértései, a mennyiben ezek az elválás okául szolgálnak és az ezzel kapcsolatos magánbüntetéseket a bűnös ellen megállapitják. Ezen fejezethez soroltattattak a hivatalos kötelesség és hadiszolgálat büntethető megsértései, a fogoly megszabaditása, a felségsértés.

Feuerbach *a szerződéses jogok* egyénileg veszélyes megsértéseihez a házasságtörést is és a többes házasságot számitotta, — Rosshirt a tözstörést, uzsorát, határsértést, concussiót, rágalmat is ide sorolta, Henke a magánjogi viszonyokból származó büntethető hűtlenség tényállását mint a különös hűség jogellenes megsértését határozza meg, melyre valaki egy törvényesen elismert viszony erejénél fogva köteles és már hangsúlyozta, hogy ezen vétség *a csalástól* lényegesen különbözik. A hűtlenség szerinte csak annyiban számittathatnék ide, a mennyiben *igazságferditéssel is* elkövethető, tehát sohasem önmagában és minden esetben.

A hűségtörés a csalás fogalmát kizárja magából, ellenben *nemcsak az erkölcsi, hanem a különös hűségre való, törvények által sanctionált kötelezettséget* más valaki iránt, tehát a hűtelennek kényszerkötelezettségét *feltételezi.*

Az indokok, melyeken az ily büntetésszabvány nyugszik, csak a hűségtörő és az általa megsértett között különös szoros jogviszonyon, vagy abban alapulhatnak, hogy a polgárjogi kényszer a hitszegő vétsége nagyságának megfelelő roszat nem képezne. Ez a *szerződéses* kötelezettségek megsértéséről csak *kivételesen,* határozott jogviszonyoknál lesz állitható, melyeknek létrejötte a főkötelezett becsületességébe helyezett különös bizalmat feltételez, miből a *szoros elhatárolás* magyarázható, a melybe a bűntettek ezen neme közönségesen bekerittetik.

A német büntető jogtudományban a tolvajság, sikkasztás, hűtlenség és csalás közt már szabatosabb határvonalak voltak megállapitva, a melyekhez az országos törvények, a franczia abus de confianc mintaképletétől elválva, csatlakozhattak. Hogy *a hűtlenség a csalással semmi másban,* mint a mind a kettőben rejlő álnokságban, *rokon,* ujólag ismételve még Schützé-nek, Merkel-nek, H. Mayernek kellett hangsúlyoznia. Schwarze a porosz törvényjavaslat kritikájában 1843-ban, a 448-ik §-nál, a hűtelenség *vétségének még létjogát* is tagadta.

A hűtelenségről azt állitotta Schwarze, hogy az *nem jogászi* fogalom, — de ezen állitás mellett a törvényhozási bizottságban ő maga sem kardoskodott többé.

A közjogi fejlődés ellenére, az uj ausztriai bt. javaslatban *a csalást és hűtlenséget* a 20-ik fejezetben együttesen találjuk, a német birodalmi btk. 20-ik fejezetének mintájára összeállitva.

Továbbá megjegyzendő, hogy a büntethető hűtlenség jogfogalmának fejtegetésénél a sikkasztás fogalmának kiegészitése azon irányban lépett fel, hogy ezen vétség tényállásához csak a különös jogi hűségviszony megsértése lenne számitandó.

Ezen ujonnan alkotott vétség fejlődésének jellegezéséhez azon észlelés is szolgálhat, hogy a hűtelenség fogalma, ezen vétség alanyai tekintetéből *mindinkább tágittatott és nem lett csupán vagyon elleni vétségül felfogva,* habár a vonatkozás az idegen vagyonra tulnyomónak látszik. Azonban vitás kérdésül maradt, valjon ezen vétség, a hűtelen vagyonbeli kárositáson kivül, tisztán személyes jogok másféle megröviditése által elkövethető-e. Itt sem lesz a nyilvánosan közhitelességgel felruházott bizalmi személyek és a nyilvános hitelességtől független hűségre kötelezett személyek különböző minőségeinek *egyénitése* elkerülhető, tekintve hogy a közönség bizonyos nyilvános közegek iránt bizalomra jogilag *kényszerittetik,* mig a csak nyilvános tekintély alatt üzemkedő magánszemélyek iránt a bizalom *egyénileg szabadon* átruházható. A hűtlenség tárgyi tényállásának éles meghatározásában fenálló *nehézség* miatt, a legtöbb törvényhozás előnyösebbnek találta ezen vétség alanyait bizonyos *nyilvános jelleggel* vagy *nyilvános tekintély alatt* ténykedő személyekre *korlátolni.*

A *meghatalmazottak* hűtelensége tekintetében az eltérő nézetek különösen érvényesültek, miután a meghatalmazott részéről nem tartalmaz minden polgárjogi jogtalanság okvetlenül hűségszegést, és gyakran csak *a bűntethető haszonlesés* mozzanata járul hozzá.

Jellemző a büntethető hűtelenség rokonsági viszonyának felfogására és állására, hogy, ha abban *egyuttal egy külön, súlyosabb beszámitásu vétség* foglaltatik, mint sikkasztás, csalás, tolvajság, *az eszményileg concurráló vétségek alapelvei* alkalmazandók lennének. A hűtelenség speciális megbüntetésénél csakis egyedül azon joghátrány vétetik tekintetbe, mely a bizalmi személy által, a különös hűségkötelezettség megsértésével, okoztatott. Ha a hűtlenség ezen személy által saját vagy mások vagyoni előny szerzése czéljából követtetett el, akkor a szabadságbüntetés mellett szokásos birság legyen itélhető, a mit azonban névszerint John ellenzett.

Egyes országos büntető törvényekben a hűtelenség iránt a *nemzetgazdászati és társadalmi* tekintetek is érvényesültek *a kereskedelem és ipar haladása tekintetéből,* különösen az iparos *szász* területeken, aztán *Würtemberg, Baden, Hannower és Braunschweig*ban.

Büntető ótalomban oly bizalmi és hűségi viszonyok részesültek, melyek a házi és gazdasági szolgákkal, kereskedelmi és iparsegédekkel való összeköttetésből keletkeznek. Ez az idegen kereskedelmi és ipari titkok illetéktelen közlésére is kiterjesztetett.

Legtovább halad ez irányban, *az uj ausztriai büntető törvényjavaslat,* melyszerint egy *részvénytársulat,* részvényes comandittársulat, egy *kereseti vagy üzleti szövetkezet* előljáróságának vagy igazgatótanácsának tagja által, ezen állásában elkövetett hűtlenség, mint *tiszti vétség* üldözendő. A nemzetközileg megrezzent forgalom nyomorusága, az átalános felháborodás a lelkiismeretlen alapitási és tőzsdei szédelgés felett, élesitette a kiáltásokat a bizalommali visszaélés criminalisatiója után, a szélspeculatiók által szerencsétlenül járt és nagyon bizalomteljes közönség ótalmára. Ebben sokféleképen tuloztatott s a higadt büntető törvényhozás óvakodni fog törvény utján, a tárgyi és különbzeti játékokban s hasonlókban elkövetett könyelmü vigyázatlanságért jutalmakat tüzni; azon finom vonalat áthágni, a melyen egy cselekvény a magánjog köréből az általános büntető térre átlép és becsületes üzletembereket, a kik hitelök bizalmában bizonyos alakszerüségtől eltekintenek, azon veszélynek kitenni, hogy büntetőleg felelősségre vonattassauak.

Ezen az ausztriai büntető törvényjavaslatban kitágitott határ csakugyan helyeselhető miután *kivált* szállitási vállalatok részvényeinél s t. eféléknél, az elővigyázat nincs egyedül a közönségre bizva s a bizalom kormánybiztosok és hasonlók alakjában az *állami* gyámkodás által felbátorittatik, mely ily államfelügyelet *hiányában,* a társulati igazgatás becsületes kezelése iránt talán *elmaradt volna.*

A *hűtlenség biztos és tiszta tényállásának* feltétele mellett ebben elegendő büntető jogpolitikai indok ismerhető fel. Ez azonban törvényhozásilag még csakugyan meg nem állapittatott. A német birodalmi büntető törvény és az ausztriai büntető törvényjavaslat *az aggódó egyénités* és elég *tág átalánositás* között mozognak. A vita a meghatározás és esetlegesség közt, ezen az ausztriai törvényhozásra és törvénykezési gyakorlatra nézve, uj hűtelenségi vétség iránt, még nem fejeztetett be.

A bt. javaslat (267. §.) szerint a sikkasztás már nem büntettetik többé csupán csak mint a *reábizott* vagyon elidegenitése. Sikkasztásban bűnös, a ki idegen ingó birtokában vagy őrizetében lévő dolgot jogellenesen eltulajdonit. Itt a birodalmi btörvény 246. §-ának mintájára sikkasztásba megyen át a szorosabb értelmü elidegenités (Veruntreuung) és a talált dolgok eltolvajlása, melyek Ausztriában eddig mint *csalások* itéltettek meg. Elesett a haszonlesési szándék hagyományos jellege, a különböző birtokczímek és őrizetszerzésre való vonatkozás. A bizalommali visszaélés és talált dolgok tolvajsága *egy* meghatározás alá esnek; a különböző eltulajdonitási nemek egyénitése félretétetett s az egyszerü átalános szövegezés a sikkasztás fogalmának *uj utat* nyitott. Ezen meghatározáshoz korántsem csatlakoznak a német bir. btkönyv 266. §-ban a hűtlenség eseteinek *casuistikus* felszámlalása és a 284. 288. 289. 290-ik §§-aiban, a büntethető haszonlesés és idegen titkok megsértésének büntetési szabványai oly szorosan, hogy sok hűségtörés büntetlnnül nem maradhatna. A bünesetek faj szerinti felsorolása kisérletes, tökéletlen példázgatás, talán a büntethető hűtelenség *tanácsos megszoritása* az uj bűnjog *első* törvényhozásánál egy német polgárjogi köztörvény hiányában.

Bátrabban halad elő az ausztriai bt. javaslat, a miért a bir. tanácsban talán viszontagság érheti A 291-ik §-ban egy uj meghatározás, egy uj átalánositó szempont, kivánja a hűtelenség vétségének vivmányát, a kevésbé hozzá illő csalás környékén, jellegezni.

A ki más *vagyonjogait,* melyek gondjára *bizattak,* szándékosan *feláldozá,* vagy oly esetekben, midőn *hiszi,* hogy ezt *méltányossági* vagy más *figyelemre méltó* okokból jóhiszemüleg tehette, vagy az őt érő felelősség elől *eltitkolás által menekülni igyekszik, hűségtelenség miatt* fogsággal vagy 2000 frtig terjedő pénzbirsággal büntettetik. Saját érdekében elkövetett hűtelenség *fegyházzal és pénzbirsággal* fenyithető. Ezen vétség csak *magánvádlás* folytán büntettetik, kivéve ha *hivatalnok,* gyám, zárnok vagy *átalában* idegen ügyletek gondozására *nyilvános* megbizott, vagy arra *nyilvánosan* hitelesitett személy vagy egy *részvénytársulat előljárósági* vagy felügyelő tanács tagja, egy részvényes bizománytársulat, vagy egy közkereseti társaság tagja által, ezen állásában követtetett el. A 23-ik fejezetben a büntethető haszonlesés és idegen titkok megsértésének bűnszabványai foglaltatnak. A ki saját ingó dolgát vagy egy idegen ingóságot a tulajdonos beleegyezésével vagy javára, a haszonélvezőtől, záloghitelezőtől vagy attól a kit a dologra haszonélvezeti vagy visszatartási jog illet, jogellenes szándékkal elveszi, a ki egy lezárt levelet vagy lezárt iratot, mely tudomására szánva nem volt, illetéktelenül felnyit; ügyvédek, közjegyzők, bűnügyi védők, orvosok, sebészek, bábák, gyógyszerészek, valamint ezen személyek segédei, ha a reájok bizott magántitkokat jogellenesen nyilvánitják stb., csak magánpanasz alapján büntettetnek.

Ezen uj meghatározások által a bűntér tetemesen tágittatik s összehasonlitva az eddigi hazai büntető joggal, a bizalom és hitszegések büntethetőségének ezen kiterjesztése, a codificatio nagyon elszánt, sőt merész eljárásának tekinthető, mint ez már SCHWARZE birálati észrevételeiben a btjavaslathoz, jeleztetett. A hűtelenség *határozatlansága* egyébiránt nem nagyobb, mint sok más büntetőjogi jogfogalmaknál, például a szokásos tolvajságé, az okmányé stb., egészen eltekintve a sanyaru gyülöleti és megvetési §§-tól.

A 291-ik §-ban a hűtlenség idegen vagyonjog szándékos megsértéséül, tehát csak vagyon elleni vétségül van meghatározva, miglen *tisztán személyi* jogok szándékos megsértései, oly egyének által, kik nagyobb bizalmat élveznek, mint a közönséges vagyonjogi magánviszonyoknál, a reájok bizott ügyvezetésnél, könnyen gondolhatók. Gondoljunk egy gondozásra, felügyeletre, ellátásra bizott személy jó hirnevének koczkáztatására, a rehabilitatió s egyéb tények szándékos elmulasztásának joghátrányaira, a gondozásra bizott személyek előnyére könnyen érvényesülhetett vállalatok elhanyagolásából, szándékosan rosz képviseletből származó szándékos jogmegsértésekre s a többire, habár legkevésbé sem akarjuk állitani, hogy idegen ügyletek elintézésénél *minden* bizalmi visszaélés, a mennyiben a képviselt személyek tisztán személyi jogainak megsértésében nyilvánulna, büntető ótalom alá teendő.

A büntethetőség *legsürgősb* törvényhozási szükséglete főképen a *vagyonjogokra* vonatkozik, nevezetesen a képviseleti tényeknél, melyeknél a helyettes személyében hűtelensége által idegen vagyon *tulajdona* koczkáztatik, a mely a megbizóra átruházandó lett volna Ez érvényes névszerint jogügyleteknél közvetitők által.

Véleményem szerint, a varie causarum figurae a *hazai polgári törvénykönyv,* a váltó, kereskedelmi és részvényjog *mérve* szerint, előbb elméletileg fejtegetendő, hogy a jogilag elismert hűségviszonyok hol és mennyiben sérthetők meg s aztán — a bajor és szász régibb btörvénykönyvek

eljárása szerint — *a bizalmi személyek osztályai*, a büntethető hűtelenség nemeinek törvényhozási megállapitására vonatkozólag, megkülönböztetendők lennének, mielőtt *ezen uj vétség átalános megállapitásához* fogni lehetne. Igy lennének tisztába hozandók például: a pénztári hivatalnokok és számvivők, az elzálogositók és zálogbirtokosok, a letét, bérlet, bizományosok, csereárusok, váltóeladók, kereskedőtársak különös viszonyai, *a mennyiben a cselekvő személy különös hűségre köteleztetik*, hogy a *büntethető* hűtelenség helyes meghatározása, az összes ausztriai forgalmi jog mértéke szerint, *analytice* megtaláltassék. Előbb kellene az uj vétség *körzetét tárgyi vonatkozásban* szorosan megállapitani, mielőtt az *alanyok* tekintetéből a *megszoritás* igazolható lenne. *Ferdeség* volna, ha a büntethető hűtelenség feletti széles és tág meghatározásának orvoslása tárgylagos vonatkozásában, az alanyok önkényes megszoritása által szándékoltatnék.

A német bir. btk. az alanyok két osztályát különböztette meg: 1. Gyámokat, gondnokokat, jószágkezelőket, zárnokokat, tömeggondnokokat, végrendeleti végrehajtókat, alapitványi kezelőket, ha a *gondjukra bizott személyek* vagy *vagyon* kárára szándékosan cselekesznek; 2. mérnökök, árverelők, alkuszok, árúhitelesitők, tárnokok, mázsálók, gyógyszerészek, sütők és más iparuk üzésére *a hatóság által* kötelezett személyek, ha a reájok bizott ügyletnél azt, kinek ügyletét intézik, szándékosan kárositják. (V. ö. a bir. iparrend. 38. §-át.)

A 266-ik §. 2. száma alá belecsúsztattak még a *meghatalmazottak*, a kik a megbizójuk követelései vagy egyéb vagyon részletei megkárositása iránt szándékosan intézkedtek, tehát személyek, melyek idegen ügyletek elintézésére *nem lettek nyilvánosan* felhatalmazva vagy kötelezve. Kételyek az egyszerü *meghatalmazási viszony* megsértésének *megbüntetése* iránt, már az előbbi törvényhozási korszakban s ujabban MERKEL által, HOLZENDORF kézikönyvében a német büntető jogról alapos indokokból, nyilvánittattak. Akkor *főképen* a sikkasztási fogalom *kiegészitésének* szüksége vétetett szemügyre, miután a dolog átvételére megbizott, ha a mástól neki átadott dolgot eltulajdonitja, közönséges sikkasztást *nem* követ el akkor, ha a dolog *tulajdonát*, a fenálló polgári jog alapelvei szerint, megszerzi. *Poroszországban* annyira mentek, hogy azt is sikkasztónak tekintették, a ki egy *kölcsönt* azon szándékkal, hogy azt vissza nem fizeti, kézhez vett és nem fizette, sőt végre a tettes szándékára való *tekintet nélkül* még a *bizományost* is, a ki a megbizóval kötött egyezség szerint az átvett pénzt csak in genere volt köteles fizetni, de azt csak részletesen fizette.

Átalában helyes ugyan, hogy a meghatalmazási szerződés *különös bizalmi viszonynak nem tartható*, de ezen szerződés megállapit*hatja* a hűségi viszonyt az egyénileg benne vetett bizalom *mérve szerint*.

Az értekezés *végéhez sietek*, melynek czélja azon kisérletben áll, hogy *civilistáinkat* és *criminalistáinkat*, az érintett törvényhozási kérdés tekintetéből, *közös munkásságra buzditsam*.

Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból.

(Folytatás.)

A 45. §-ban «*az elővásárlási, visszavásárlási és bérlési jog előjegyzése engedtetik meg akkor, ha mind a jog fennállása mind a telekkönyvi bejegyzés megengedése elegendőképen tanusitva van*». Már hogy ez esetben, ha az illető okmány a 32. 33. §-ban előirt kellékekkel is felruházva van, miért ne volna a bekeblezés is megengedhető? szintén nehezen érthető, s ennek mély oka az indokolásból sem vehető ki, melyben csak egyszerűen legfőbb birói határozatokra és az osztrák törvényhozásra történik hivatkozás. Emellett mégkevesbbé érthető az «*elegendőképeni tanusitást*» követelő, ruganyos intézményű, s azért valamely gyengébb, vagy kelletén tul scrupulosus birót könnyen meg is téveszthető kifejezés.

A 46. §. *d)* pontja szerint *a tulajdonjog előjegyzése engedtetik meg az esetre, ha annak bekeblezése a vételár lefizetésétől feltételeztetett.*» E részben én ugy vélekedem, hogy az ily szerződések vagy akként vannak szövegezve, hogy a vételár le nem fizetése az ügylet felbomlását vonja maga után, vagy pedig akként, hogy az ügylet megáll, és az eladónak csak a vételárra nézve személyes követelése marad a vevő ellen. Előbbi esetben az előjegyzés felesleges és csak bonyolódott pereskedésekre vezet, utóbbi esetben pedig sokkal egyszerűbb a tulajdonjogot a vevő javára, a vételárt pedig vagy ennek hátralékát zálogjogilag az eladó javára bekeblezni.

Ezen törvjav. szakasz *a) b)* és *c)* pontjaira vonatkozólag alábbad szólok.

Ami végre a 47 §. tartalmát illeti, mely szerint «*ha valamely jelzálogos követelésnek összege, mely a hitelezőnek törvényes ok miatt meg nem fizethető, vagy melyre nézve a fizető a követelésnek átengedését kérheti, birói letétbe helyeztetik, — a letéti okmány alapján a fizető a törlés, vagy átruházás előjegyzését kérheti*» tekintettel azon körülményre, hogy a hitelezőt sem több sem kevesebb nem illetheti, mint ami a telekkönyvben részére világosan bejegyezve van, ha ezen követelés teljes összegével birói letétbe helyeztetik, az erről szóló «*közokmány*» alapján a bekeblezés is elrendelhető.

Amily kerettelen, az egyes esetekben sokféle értelmezést tűrő, nem ritkán indokolatlan is, már elvben az egész előjegyzési elmélet, époly ingadozást észlelünk az igazolás körül is.

Az előjegyzés igazolását az 1861-diki orszb. értekezlet a törv. rendsz. I r. 157 §. és ezzel egyezőleg a polg. törv. rendt. 44 §. elsőszakasza a telekk. hatóság elé utalja, de ez utóbbi törvény rendelkezése az előjegyzett követelés igazolását annak behajtása iránti keresettel egyesithetőnek is engedi a rendes polg. biró előtt. A mi törvjav. 48—59 §§-ban a mostani telekk. rendsz. határozataihoz alkalmazkodva a perenkivűli igazolást a telekk. hatósághoz, a peren sorit pedig a rendes biróhoz relegálja utóbbit azzal, hogy egyuttal a feleket a telekk. hatósághoz is tereli esetleg annak tárgyalási megvitatása végett, valjon az előjegyzés igazolása iránti kereset kellő időben beadatott-e, vagy sem? minek természetes következménye, hogy az érdekelt felek két uton is költekezzenek.

A 49. §. szerint «*ha az előjegyzés csak az aláirás hitelesitésének hiánya miatt rendeltetik el, az igazolásra a hitelesités utólagozása kivántatik*» mig ellenben az 50. §. szerint ha ez eset a tulajdonjogra nézve forog fenn, a telekk. hatóság hivatalból avatkozik be, — ami kedvencz törvényhozási modorunk szerint a feleket tárgyalásra birja; ha a felek az aláirás valódiságát egyszerüen el nem ismerik, az előjegyzést kieszközlött felet legfelebb 30 napi határidő kitűzése mellett perre utasitja, s ha ez a keresetnek eme határidő alatti beadást ki nem mutatja, az előjegyzést — bármily törvényes legyen különben maga a jog, s az okmány perrend szerint bizonyitó erejű, bár az ellenfél a törlést nem is szorgalmazza, martialis módon hivatalból töröltetni rendeli; egyszerűen csak azért, hogy a tulajdonjog tekintetében a telekkönyv lehető rövid idő alatt tisztába hozassék. Más okokból keletkező tulajdonjogi, ugy terhelőjogi előjegyzések a telekkönyvi lapokon hemzseghetnek a felek tetszése szerint.

Az 51. §. szerint ha az előjegyzés perutján igazolandó, a per az illetékes biróságnál a felfolyamodási határidő

*

lefolyta után 15, vagy fontos okokból a telekk. hatóság által meghosszabbitható ujabbb 30 nap alatt beadandó. Ezentul meghosszabbitásnak csak az ellenfél — nem tudni hallgatag vagy nyilvánitott — beleegyezésével van helye. Azonban még ezen törvényleg megállapitandó határidőket sem kell betartani; mert az 53. §. szerint ha a terhelt fél az igazolási határidő elmulasztása miatt törlési kérvényt nyujt be, még ekkor is joga van az előjegyzést kieszközlött félnek az ily kérvény folytán kitűzendő tárgyalási határnapig igazolási keresetét benyujtani.

Egyébiránt azon törv. intézkedést, hogy t. i. a törlés valamely jogra nézve, mely maga a telekk. hatóság által történt megvizsgálás után törvényes és bizonyitó erejűnek talált okmányon alapszik, melynek fenállása és érvényessége meg nem támadtatik, *csupán* az igazolási vagy érvényesitési kereset be nem nyujtása indokából határoztatik el, miután az ily kérelem szinfala mögött csakis valamely tisztátalan czél lappang, jogilag immoralis alapunak is látom.

De azután még ezen, ugy a törvjav 52. §-nak tartalmát nehéz is összeegyeztetni ugyanezen törvjav 32. §a és a polg. törv. rendt. 165. és köv. §§-ban lefektetet elvek és ezekből kigyökerezve megerősödött jogfogalmakkal. — Ugyanis ez utóbbi törv. rendeletei szerint a közokiratok, mig azok hamissága vagy szabálytalansága be nem bizonyittatik, teljes bizonyitó erővel birnak. Magán okiratok is, ha a 167—169. §§. szabványai szerint kiállitvák, a kibocsátó ellen oly bizonyitékot képeznek, hogy a jog vagy követelés tagadásbavett fenállását a tagadónak kell bizonyitani; a törvjav. 32. §. szerint pedig az okiratnak érvényesnek, bizonyitó erejűnek és jogczímet tartalmazónak kell lenni; és mégis az 52. § szerint mindezen törvénybeli intézkedések félretolása mellett az előjegyzést nyert jogosult félnek kell igazolnia jogczímét és követelése valódiságát, szóval az okmány érvényességét anélkűl, hogy ez a telekk. rend 142. vagy 148. s köv. §§. vagy a törvjav. 68. és 132. s köv. §§. határozataihoz képest megtámadva volna.

Az előjegyzés igazolását szabályozó ezen eljárás mellett akárhányszor azon körülmény is beállhat, hogy a jogositott félnek ugyanegy követelés miatt két pert is le kell folytatni: egyet az előjegyzés igazolására, másikat pedig az érvényesitésre vagy behajtásra az esetben ha ennek ideje és kikötött feltétele még be nem állott; de ez utóbbi esetben az is lehetséges, hogy az előjegyzés igazolására vonatkozó kereset, például a törvjav 46. §. *d)* pontja szerinti előjegyzésnél — a törvényleg kitűzött időben meg sem inditható; ha pedig megindittatik, azt a biró mint időelőttit visszautasitja.

Az 54. §. nem kellő szabadságu tartalma által a polg. törv. rendt. azon intézkedése alteráltatik, mely szerint minden itélet az illetékes biró által hajtatik végre vagy közvetlenül, vagy közvetve megkeresés utján még azon esetben is, ha ez ingatlanokra, vagy ezekre bejegyzett jogokra vonatkozik, miből önkén tkövetkezik, hogy valamely itélet alapján a fél közvetlenül a telekk. hatósághoz telekkönyvi jogbejegyzés vagy törlés végrehajtása iránt nem folyamodhatik, mert azon körülményt, hogy valamely itélet végrehajtható-e a perbiróság van hivatva kimondani.

Az 57—59. §§-ban, épenugy mint a jelenlegi telekk. rendsz. 75. 77—79. §§-ban, melyek szerint «*mind a bekeblezett, mind az előjegyzett telekkönyvi jogosultak ellen további bejegyzések a hatály függőben tartása mellett eszközölhetők*» formalis szabadalom van adva különösen a kisebb birtokosok javainál, miket ugyanegy telekkönyvben több, s különböző természetű apróbb birtokrészletek képeznek, s ezek mindegyike külön ugyanazon cikekben előjegyzés, feltételes bekeblezés, ismét és ismét feltételes valaminemű bejegyzés által átruházható, vagy terhelhető, — egész babeli zavar előidézésére; mi mellett aztán még azon tünemény is előfordul, hogy némely fentartás melletti jog előjegyzésnek épen semmi értelme nincs. Péld. *A.* eladja birtokát *B.*-nek; *B.* előjegyeztetik; ez eladja előjegyzett birtokát *C.* nek, ki feltételesen bekebleztetik. Ezen bekeblezés után *B.* ellen, mert még előjegyzett tulajdonos, zálogjog kebleztetik be, természetesen fentartással, mi csupán illusio; mert a dolog ily állásában *B.* előjegyzett tulajdonjoga akár bekebleztetik, akár töröltetik, az ellene bejegyzett zálogjognak semmi hatálya nincs és csak a törvény értelmében törlendő bejegyzések számát szaporitja.

Már ha ily előjegyzésekkel, s ezekkel összefüggő felvagy szélenjegyzésekkel valamely birtokos telekkönyve felékitve van, azt csak nem hiszi senki, hogy az ily birtokossal még azon esetben is, ha az ily előjegyzések és függelékeinek tekervényes utakoni kitörlésére kilátás van is, valaki hitelezés, vagy egyéb jogszerzés tekintetében tisztességes ügyletkötésbe ereszkedjék; minek corollariuma; hogy az ily birtok hitelbiztositéki képessége, s értéke csak sűlyed.

(Vége következik.)

Bodó István,
kir. törvszéki biró.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

Az elmondottak után vonatkozással a javaslatnak már — fentebb más szempontból — tárgyalt 78. §-ra, lehetetlen még azon óhajunknak kifejezést nem adni, hogy addig is, mig az uj perrendtartás lépend életbe, a végrehajtási eljárás olykép szabályoztassék, miszerint a tlkvi hatóságtól a végrehajtási ügyek elvétessenek. Nem nagy nehézséggel már jelen törvényjavaslat átmeneti intézkedéseiben is lehetne a végrehajtási eljárást olykép reformálni, hogy az ingatlan végrehajtás azon jbiróság illetékességéhez tartozzék, melynek székhelyén az illető ingatlan tlkvre vezettetik. Kimondandó lenne, hogy az ingatlan le nem üttetik, ha érette oly ár nem adatik, melynél valószinü számitás szerint a végrehajtatót megelőző összes terhek a vételárból ki nem kerülnek és magára a végrehajtatóra némi felesleg nem marad.[55] A tlkvi hatóság egyedül a végrehajtási zálogjogot kebelezi be, melynek bekebelezését végrehajtató igazolván, a jbiróság az árverést elrendeli és azután mindazt teljesiti, mi a prts szerint a tlkvi hatóság hatásköréhez tartozott. Az illető árverelő biróság az elárverelt ingatlan leütésének jogerőre lett emelkedése után, a mennyiben az árverelési

[55] Az adós több jogot mint milyennel maga bir, semmiféle hitelezőjének nem engedélyezhet, ha tehát az adós nincs jogositva a zálogtárgy tulajdonát a bejegyzett jogosultak kárával eladni, hitelezője sem szerezhet ennél jelzálogi bejegyzése által több jogot, mert különben lerontatnék a tlkvi prioritás elvének azon követelménye, hogy a korábbi bejegyzés későbbi által sérelmezhető ne legyen.

Gyakorlati szempontból véve a dolgot kétségtelen, hogy ott, hol a végrehajtató az árverésből követelését részben sem érvényesitheti, nem lehet érdeke a zálogtárgyat eladatni, már pedig a biró nem védhet oly jogot, melynek pártolandó érdek nem fekszik alapjául.

A végrehajtási költségek megvétele nem lehet ily pártolandó érdek, mert ezeknek helyes jogi fogalom szerint, legkedvezőbb esetben sem lehet jobb prioritást adni, milyennel maga a behajtandú tőke bir. Azon érdeke végrehajtatónak, hogy maga olcsón megveheti a zálogtárgyat és azután ezt jobban értékesitheti, ép oly érdekét képezi minden más az árverésen megjelent vevőnek és igy nincs indoka a törvényhozónak, a zálogjog érvényesitésének oly irányt adni, mely előző igény kárára gyakorolható lenne.

Az utózálogositást az uj intézmény nem fogja drágitani, mert azon czélból, hogy az ingatlan eshetőleges árverésen olcsón megvétethessék, kölcsön nem adatik, ellenkezőleg ezen ujitás a jobb helyeni elzálogositást fogja olcsóbbá tenni, mert a jobb prioritásnak nem fog kelleni félni, hogy egy későbbi és a veszteségre már különben is számitó roszabb prioritás által, bármikor párbajra hivható és lehet oly időre, melyben előbbi a számitáson kivül eső harczot fel sem veheti. Igaz, hogy az adósságokban történt elmerülés csődöt, azaz kényszer-liquidálással lebonyolitandó, de nem tlkvi vagyonnál, mert itt mint fentebb mondtuk (a 20, 21. §§. birálatánál) a hitelezők közötti kapocs hiányzik, a mennyiben itt a vagyonfelosztás és vesztességviselés nem történik arányos részekben, hanem egyik követelés a másikat rangsorozatánál fogva teljesen kizárja.

Mindezek folytán leghelyesebb lenne azon határig, hogy a végrehajtatót megelőző jogosultak viszonyában birói árverés által sem történ-

feltételek más jog bejegyzését nem rendelik, a foganatositott birói árverés feljegyzése végett a tlkvi hatóságot megkeresi oly hatálylyal, hogy a feljegyzést megelőző jogositványokra bejegyzés, csak a végrehajtó biróság megkeresése folytán történhet; — ezen — megkeresvény feljegyzésének igazolása után, a teljes tlkvi másolat bemutatása mellett, a végrehajtó a sorrendi és árfelosztási lépések folyamatba tételeit inditványozhatja. Ha a végrehajtási zálogjog kitörlése iránt kérvény a tlkvnél nyujtatott be, ez azt az árverés foganatositására illetékes jbirósághoz teszi át, melytől ha az helyt-adólag visszaérkezik, a beadás rangsorozatában foganatosittatja.[56]

II.

Minthogy bevezetésünk szerint mi az osztrák polgári trkvnek a tlkvi jogra vonatkozó határozatait lehetőleg mellőzni akarjuk, azért tekintettel a publicitás adott értelmezésére, itt kivánjuk felállitani mindazon intézkedéseket, melyekkel e tekintetben a polgári trkvet helyettesiteni akarjuk.

A javasolt rendelkezések következők:

I. §.

«A tlkvi jog szerzésére azon körülmény befolyással nincs, hogy szerző tudta, miszerint más harmadik személy ugyanazon jog szerzése iránti igénynyel bir, vagy e jogot gyakorolja.»

II. §.

«A szerzett tlkvi jog a magánjog elvei szerint a szerzés napjától számitott 6 év alatt megtámadható.

Harmadik személy megtámadása 68. és következő §§. által korlátoltatik.»

III. §.

«Ha tlkvi jog közvetlenül csak rendelkezés alapján szereztetett, ezen szerzés egyedül a rendelkezés alapjául szolgáló jogügyletből folyó keresettel vagy viszonkeresettel támadható meg.»

IV. §.

«Valamely ingatlan tulajdonának átruházásánál történt azon kikötés, hogy az átruházási érték és feltételek nem teljesitése esetén, a tulajdonjog az átruházóra szálljon vissza, az átruházót csak arra jogositja fel, hogy követelése erejeig terjedő zálogjogi bejegyzést követelhet.»

V. §.

«Az elővásárlási és viszvásárlási jogosultnak beleegyezése, a tlkvi terheléshez nem szükségeltetik. De ha az elő- vagy viszvásárlási jog, a foganatositható vásárlás feltételeinek kitétele mellett van a tlkvben bejegyezve, ugy ezen jog az ezen feltételeket meghaladó teher tekintetbe vétele nélkül gyakorolható.»

VI. §.

«Biztositási igények átruházása vagy elzálogositása, bérpénzeknek egy negyed évnél több időre történt előleges felvétele és a függő termés és tartozékok iránti bármely jogügylet, még tlkvi bejegyzés esetén sem lehet kárára az előzőleg bejegyzett tlkvi jogosultnak, ki is a zálogtárgy ezen elősorolt értékeire a polgári perrendtartás szabványai szerinti jogát érvényesitheti.

VII. §.

«Ha valamely tlkv jog szerzője, az arra nehezedő jogosultságot a vételárbai beszámitás mellett átvette, különös kikötés hiányában a jogosult személyes adósává válik.

Viszont a jogosult, előbbi adósa elleni személyes követelését elveszti, ha ettől a tlkvi biztositék ily feltétel alatti átruházás értesitése vételétől és ha a követelés későbben jár le, a lejárattól számitott egy év alatt, a keresetet a személyes adós ellen meg nem inditja. Ha az előbbi adós javára a tlkv jogot szerző magát kötelezte, hogy a jelzálogos hitelezőt kifizeti és az elébbi adós mégis a jelzálogos hitelező behajtási keresetében elmarasztaltatik, ugy ő jogositva van a hitelezőtől a jelzálogos követelés szavatosság nélküli engedményezetet követelni.»

VIII. §.

«Azon valamely hitelező javára történt kikötés, hogy az adós zálogtárgyát másnak el nem zálogositja, ép ugy hatálytalan, mint a hitelező által adott azon igéret, hogy követelése érvényesitése végett, a terhelt tlkvi jogot el nem adathatja.»

IX. §.

«Jelzálog egyedül az alapul szolgáló követeléssel ruházható át.»

X. §.

«A jelzálogos hitelező köteles az adós fizetése folytán az adós kivánata szerint nyugtát vagy törlési engedélyt, vagy mindkettőt együttesen adni, vagy követelését szavatosság nélkül az adós által megnevezettnek engedményezni.»

XI. §.

«A bejegyzett tulajdonos e jelzálogos követelés kifizetése felett kiadott nyugta alapján követelheti annak tlkvi bejegyzését, hogy a kifizetett tétel helyébe uj jelzálogot alapithat. A tulajdon változása után vagy ezzel egyidejüleg a volt tulajdonos ezen helyre maga javára is bejegyeztetheti a zálogjogot.

Mig ezen uj jelzálog be nem jegyeztetik, ily fentartásnak megfelelő jogosultság a zálogtárgy kényszereladása esetén, a későbbi hitelezők kárára sem a tulajdonos sem csődtömege által nem érvényesithető.»

XII. §.

»Valamely jelzálogos követelés hatályát akkor is megtartja, ha a hitelező a zálogtárgy tulajdonát vagy ha a zálogtárgy tulajdonosa a jelzálogos követelést megszerzi, de mennyiben utóbbi esetben a tulajdonos személyes adós is volt, csak azon jogositványt nyeri, hogy a jelzálogos követelés helyébe uj jelzálogot engedélyezhet.»

XIII. §.

«Jelzálogos keresetnél felperes köteles bizonyitani a követelés fenállását, lejártát, a tlkvben eszközlött bejegyzését és hogy panaszlott mint tulajdonos a tlkvbe bevezetve van. Ki jelzáloggal biztositott követelést engedmény utján szerzett, a mennyiben a követelés feltétlensége a tlkvből kivehető, egyedül annak bejegyzését és alperes tlkvi tulaj-

hetik változás, de miután ez gyakorlatilag csak a specialitási elv oly szoros alkalmazása mellett lenne egyedül lehetséges, melynél a terhelés állapot a legkisebb összegig a tlkvből kivehető volna, ily állapot pedig még nálunk, már csak az urbéri viszonyok és adózási viszonyoknál fogva sem levén életbeléptethető, annálfogva meg kell elégednünk azzal, ha a birót a leütés helybenhagyása előtt az előző terhelés valószinü kiszámitására kötelezzük, melynél a körülbelőli bizonyosságot elérheti, ha a tlkvi terhelést a 20. és 21. §§. értelmében számitja. Önkényt értetődik, hogy javaslatunk nem zárja ki azt, miszerint végrehajtató tetszése szerinti árveréseket ne vezethessen a zálogtárgyra (Verhandlungen des zehnten und zwölften deutschen Juristentages, Berlin, 1872. 1874. XIII. és XVI. kötet).

[56] Törvénykezési életünknek legfájósabb részét a végrehajtási és különösen az ingatlan végrehajtási eljárás nehézkes és czéltalan berendezése képezi; ez gyökeres orvoslást szükségel, ha azt akarjuk, hogy a földhitel emelését czélzó hiteltlkvi intézkedések is életerővel birjanak. — Nézzük Poroszországot! Itt mielőtt még a Landrecht-nek a tlkvi jogokra vonatkozó elavult és helytelen intézkedéseit az uj és a kor szinvonalán álló tlkvi törvénynyel helyettesiteték volna, mindenekelőtt az ingatlan végrehajtási eljárást hozták összhangba a gyakorlat és elmélet igényeivel és alkottak e tekintetben is törvényt (Subhastations-Ordnung vom 15. März 1869), melyre nézve kivánjuk, hogy a hivatottak figyelmét ki ne kerülje.

donát tartozik igazolni, minek ellenében panaszlott kötelessége bizonyitani, hogy a követelés vagy nem is jött létre, vagy az engedmény bejegyzésekor már megszünt és felperes ekkor a valódi tényállást tudta.»

XIV. §.

«Senki sem köteles ingatlant, melynek biztositékul kell szolgálni, magasabb értékelésben elfogadni zálogul, mint két harmadában azon értéknek, mely az 1868. XXIII. t. cz. 7. 8. 9. §§-ai által az illető ingatlan legkisebb becsértékeül van felállitva.

Ki egyetemleges zálogjogot igényel, ez iránti jogosultságát vagy ennek szükségét igazolni tartozik.»

XV. §.

«Az elővásárlási jog ellenkező nyilvánkönyvi kikötés hiányában nem száll át a jogositott örököseire és ettől másra át nem ruházható.»

XVI. §.

«A visszavásárlási jog át nem ruházható és mennyiben ellenkező nyilvánkönyvi kikötés nem történt, bejegyzésétől számitott 10 év alatt elenyészik.»

XVII. §.

«Az elő- és visszavásárlás jog a bejegyzett feltétek szerint gyakorlandó. Ha különös feltételek be nem jegyeztettek, az elővásárlásra jogositott köteles joga elvesztésének terhe alatt, a megkinálás utáni 30 nap alatt, azon feltételek teljesitését elfogadni, melyeket egy harmadik megajánlott. Ha a harmadik a vételáron felül oly mellékfeltételeket ajánlott, melyeket az elővásárlásra jogositott természetben teljesiteni nem képes, ezek a biróság által becsü és esetleg méltányos belátása utján, kézpénzzé változtatandók át. Visszavásárlási jognál ellenben a jogositott ugyanazt tartozik teljesiteni, mennyit maga az ingatlan átruházásáért kapott.»

XVIII. §.

«Visszavásárlás esetén az ingatlan használata és a vételár élvezete a kereset meginditás napjáig egymást kiegyenlitik, de köteles a visszaadó a visszavásárlási jog bejegyzés utáni tlkvi terheléseit, a jogositottal kárpótolni vagy az akkori tlkvi állapotot helyreállitani, ha és mennyiben a viszonvásárló a hejegyzett későbbi terhelést türni köteles lenne. (V. §.)»

XIX. §.

«Kényszerárverés esetén a bejegyzett elő- vagy visszavásárlási jogositott, a mennyiben vásárlási joga feltételei, illetve az általa adandó vételár a tlkvben bejegyezve van, a végrehajtó biró által felszólitandó, hogy jogának gyakorlása iránt záros határidő alatt nyilatkozzék és a vételárt a tlkvi feltételek szerint és mennyiben csak a vételár lenne bejegyezve, ezt további 6 hó alatt fizesse be.

Más esetben az elő- vagy visszavásárlási jog bejegyzésének csak azon hatálya van, hogy a jogositott különösen meghivandó a birói árverésre.»

XX. §.

«Az elővásárlási jog csere esetében nem gyakorolható, de ezen esetben is ép ugy mint minden más magán uton történt tulajdon változás esetén, az elő- és visszavásárlási jog a bejegyzés szerinti hatálylyal bir.»

XXI. §.

«Az ingatlan vagyonközösség a más vagyonközösséggel egyenlő elbánás alá esik.

Azon kikötés, hogy a vagyonközösség megszüntetése nem követelhető, rövidebb idejü kikötés hiányában a szerződők halálával elenyészik és harmadik személyek iránt csak annyiban bir joghatálylyal, mennyiben tlkvileg bejegyeztetett.»

XXII. §.

«Az ingatlan vagyonközösség megszüntetése iránti kereset, a közösség fenállása alatt származott igények kiegyenlitésével összeköthető.»

XXIII. §.

«A közös ingatlan vagyon felosztása, valamennyi részes igényének tekintetbe vételével, akár természetben és tlkvi felosztás, akár a közös ingatlan elárverelésével történik. A tulajdonos társak meg nem egyezése esetén a biróság határoz (1868. LIV. t. cz, 572. §.)»

XXIV. §.

«A vagyonközösség megszüntetése iránt inditandó perben, a per bejelentése, illetve a per feljegyzése előtt bejegyzett és még fenálló jogositványok tulajdonosai, alperesként beidézendők.»

XXV. §.

«A telektulajdonos engedélye vagy ezen engedély megadására, őt jogerősen kötelező birói itélet alapján, az ingatlanra telekváltó bekebelezése kérhető, mely annak tulajdonosát arra jogositja, hogy az abban kitett összeget, az ingatlan vételárából a bejegyzés rangsorozata szerlnt kiveheti.

Ha ily bekebelezése iránti kérvényben más jogosult meg nem neveztetik, a tlkvi hatóság azt a kérvényező tulajdonos nevére eszközli. A bekebelezésről a tlkvi hatóság bizonyitványt u. n. telekváltót ad ki, melynek kézhezvételével az illető jogosult a telekváltó feletti rendelkezési képességét nyeri.»

XXVI. §.

«A telekváltó tulajdoni átruházásához, annak tlkvi bejegyzése nem szükségeltetik és annak átruházása kitöltött vagy üres hátirat mellett történik és a tulajdonjog a felmutató részére, a hátiratok összefüggő és ő hozzá lánczolata által igazoltatik. Ha azonban a telekváltó átruházása bejegyeztetett, a bejegyzett jogosult forgatása mulhatatlanul szükségeltetik az átruházáshoz.»

(Folyt. következik.)

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

A bpesti ügyv. kamara választmányának jelentése a telekk. javaslatok tárgyában.[1]

Nem helyeselhetjük, hogy a törvényjavaslat nem szorítkozik a telekk. jogok szerzésére, korlátozására átruházására és megszüntetésére és a telekk. ügyekbeni eljárásra vonatkozó jogszabályok megállapitására, hanem I. czím 3—13. §§-aiban egész sorát tartalmazza az oly határozatoknak, melynek nem a telekvi jogba tartoznak, hanem a telekkönyvnek szerkesztésére vonatkoznak.

Hibának tekintjük, hogy a törvényjavaslat, habár indokaival az állittatik, miszerint az 1871. julius 25-iki osztr. telekk. törvény telosztását egészben magáévá tette, ezen felosztást mégis csak az egyes czimek és fejezetek felirásainál tartotta meg, a jogi anyag elrendezésénél pedig ezen felosztástól sok helyütt eltért, egyes fejezetekbe minden rendszer mellőzésével oda nem tartozó rendelkezéseket vett fel.

«A telekkönyvről általános határozatok» felirása első czimben, az 5-ik §-ban arról történik réndelkezés, hogy a telekkönyvi szolgalom az uralgó birtokrészletnél mint jogosultság, a szolálónál mint teher tüntetendő ki. A 14. §. arról rendelkezik, hogy a tulajdon oly

[1] E jelentés a közgyülés által egy 9 tagu bizottsághoz utaltatott, melynek jelentését annak idejében szintén közlendjük. Szerk.

korlátozásai, melyek a birtok vagy tulajdonlapra a korábban bejegyzett hitelezők beleegyzése nélkül bejegyeztetnek, ezen hitelezőket nem akadályozhatják abban, hogy a nekiek jelzálogul lekötött fekvőséget ezen korlátozásokra tekintet nélkül végrehajtás alá vonhassák. A 15-ik §-ban azon rendelkezés foglaltatik, hogy egy telekk. testre a tulajdonjog több tulajdonostárs részére csak testileg osztatlanul az egészhezi arányban jegyezhető be. Mindezek nem a «telekkönyvről általában» szóló I. címbe, hanem a telekk. bejegyzésekről szóló II. címbe tartoznak.

A II. czim első fejezetében «általános határozatok a bekeblezés vagy előjegyzés tárgyában» felirás alatt azon rendelkezés olvasható, hogy feltételhez vagy időponthoz kötött tulajdonjogi átruházás alapján a tulajdonjog a feltétel beállta előtt csak előjegyezhető. Ezen rendelkezés az előjegyzésről szóló 3-ik fejezetbe tartozik.

«Különös határozatok a zálogjogra nézve» felirás alatt a 23. §-ban a bérleti jog és a szolgalmi jogok és telekkvi bejegyzésére vonatkozó különös határozatok is foglaltatnak stb.

De mindenek felett azért nem tartjuk a szóban forgó törvényjavaslatot sikerültnek, mert a telekk. jog *legfontosabb elveire* nézve nem emelkedik fel a telekk. törvényhozás mai szinvonalára, sőt több tekintetben visszamarad még az 1871. julius 25-iki osztr. telekk. törvény mögött is, mely törvényről az indokolásban állittatik, hogy minden abban előforduló czélszerü ujjitás vagy javitás a törvényjavaslatban figyelembe vétetett; azon részeiben, melyek nem az 1871. julius 25-iki osztr. telekk. törvényből vétettek át, czéltalan határozatokat tartalmaz, nem következetes az egyszer felállitott elvekhez, többször ellenmondásokba keveredik, szerkezete pedig sok helyütt dagályos, jogászilag hibás és határozatlan.

A telekkönyvi törvényhozásban a legfontosabb elv a *telekkönyvek közhitelességének elve.* A telekkönyvi intézmény czélja az ingatlan javak tekintetébeni forgalomnak és hitelnek a dologbani jogok általános felismerhetősége és az azon jogok fennállásáróli nyilvános jótállás által biztos alapot szerezni. Ezen czél elérése végett szüségképen megkivántatik, miszerint mindenki, a ki a telekkönyvben bizva, *jóhiszemüleg* jogokat szerez, a szerzett jogokban feltétlenül megvédve legyen, tekintet nélkül arra, valjon az, ki ezen jogokat reá átruházta, azok átruházására a közönséges anyagi jog szabályai (a szerződési jog) szerint jogositva volt-e vagy nem.

A telekkönyvekben helyzett bizalomban szerzett jogok biztonsága ismét csak ugy érhető el, ha a *telekkönyvek közhitelességének elve következetesen keresztül vitetik,* ha oly dologbani jogok, melyek a telekkönyvben nem jelentkeznek, a telekkvi tárgyra nézve jogszerint nem léteznek, és ha azon dologbani jogok, melyek a telekkönyvben beiktatva találtatnak, jogilag annyiban és addig fennállanak, a mennyiben és a meddig az ellenkező ki nem tünik, vagy más szóval, ha telekkönyvi tárgyra vonatkozó dologbani jogok, jogszerint fennállanak, mert a telekkönyvbe bejegyezve találtatnak, tekintet nélkül arra, valjon az azok keletkezéséhez vagy fennállásához a közönséges anyagi jog szerint megkivántató előfeltételek léteznek-e vagy sem.

A nálunk jelenleg érvényben levő 1855. deczember 15. telekkönyvi rendeletben és az osztr. polg. tkv. ezen rendelettel összefüggő intézkedéseiben a telekkönyvek közhitelességének elvét csak részben találjuk keresztülvive, annyiban t. i,, a mennyiben a ptkv. 431. és 435. §§-ai szerint telekkönyv tárgyát képező ingatlanokra dologbani jogok csak telekkönyvi bekeblezés által szerezhetők. De a telekkönyvileg bekeblezett dologbani jogok nálunk a bekeblezés folytán még megszerzetteknek nem tekinthetők, mert a ki mástól jogokat a telekkönyvben bizva és jóhiszemüleg szerez, a bekebelezéstől számitva 3 évig ezen jogoktól eleshetik, ha az, kitől a jogot szerezte, ezen jog átruházására a közönséges anyagi jog azon szabálya szerint: senki másra több jogot nem ruházhat, mint a mennyivel önmaga bir, jogositva, p. o. ha az, ki a telekkönyvben valamely ingatlan tulajdonosaként jelentkezik, — valóságos tulajdonos nem volt, — a követelés, melynek biztositására a zálogjog bekebeleztetett, érvényesen nem keletkezett, vagy érvénytelennek nyilvánittatott. Az 1855. deczember 15. telekkönyvi rendelet 148. §. értelmében ugyanis az, ki valamely a közönséges anyagi jogszabályok által követelt előfeltételek nem létezése daczára keletkezett bekebelezés által jogaiban sértetett, a bekeblezést eredeti érvénytelenség alapján megtámadhatja, annak kitörlését és az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitását követelheti és pedig a telekkönyvi rendelet 150. §. értelmében nemcsak az ellenében, kivel szerződési jogviszonyban állott, vagy ki a bekeblezés érvényessége tekintetében roszhiszemben volt, hanem 3 évig azon kérvény benyujtásától számitva, melynek folytán a kitörlendő bekeblezés elrendeltetett, azon 3-ik személyek ellenében is, kik időközben a fennálló telekkönyvi állapot alapján telekkönyvi jogokat szereztek és a megtámadott bekeblezés érvényessége tekintetében jóhiszemben voltak.

A szóban forgó «*törvényjavaslat a telekkönyvi rendtartás tárgyában*» ezen helyzeten kétségtelenül javit és a nálunk jelenleg érvényben levő telekk. rendelettel szemben kétségtelen haladást tanusit, midőn a kitörlési kereseteket a bekeblezés eredeti érvénytelensége alapján csaknem változatlanul átvevén, és magáévá tevén az 1871. julius 25-iki osztr. telekk. törvény e tekintetbeni rendelkezéseit 3-ik személyek ellenében, kik a telekkvi állapotra tekintettel jóhiszemüleg jogokat szereztek, csak a bekeblezést rendelő határozat elleni felfolyamodás beadására kiszabott határidőtől számitva 60 napig és ezen időig is csak oly feltétel alatt engedi meg, ha annak részéről, ki a bekeblezést, melyről szabályszerüleg értesittetett, eredeti érvénytelenség alapján megtámadni kivánja, ezen körülmény feljegyzése a felfolyamodási határidő alatt a telekk. hatóságnál kérelmeztetik. Azonban, a midőn a telekkönyvi törvényjavaslat annak, ki a megtámadott bekeblezés elrendeléséről bármi okból törvényszerüleg nem értesittetett, a törlési kereset meginditását 3-ik személyek ellen, a kik valamely bekeblezésre tekintettel további telekk. jogokat jóhiszemüleg szereztek, ugy mint az 1855-iki deczember 15-iki telekk. rendelet 3 évig engedi meg, azon naptól kezdve, melyen a megtámadott bekeblezés iránti kérvény a telekk. hatóságnál beadatott, végre is a telekk. jogok biztonságát 3 évre szintén megszünteti.

A telekkönyvek közhitelessége érdekében azon esetben is, ha valaki valamely bekeblezésről törvényszerüleg értesittetett, a kitörlési kereset inditása legfeljebb egy évig volna megengedendő.

Miután a telekk. bejegyzések ipso jure eszközlik a jogváltozást és a bejegyzett jogügyletet függetlenné teszik azon tényektől, melyek annak alapjául szolgáltak, ennélfogva a közérdek követeli, hogy a telekk. bejegyzések oly előfeltételektől tétessenek függőkké, melyek a lehető garantiát nyujtják arra nézve, hogy oly jog, melynek anyagi jogi előfeltételei nem léteznek, telekk. bejegyzés által sem keletkezhessék. Ennélfogva a tövényjavaslat teljes helyeslésünket találja akkor, midőn a telekkvi bejegyzéseket általában és különösen a telekk. bekeblezést a nálunk jelenleg érvényben levő telekkvi rendeletben foglaltaknál szigorubb előfeltételekhez kötni kivánja. A bekeblezés alapjául szolgáló okmányok aláirásainak hitelesitésére nézve a törvényjavaslat 37. §-a *c)* pontjában és a törvényjavaslat 38. §-ában foglalt határozatokat azonban helyteleneknek tartjuk. A falusi jegyző, vagy helyettese, vagy a község előljárója, vagy annak helyettese által eszközölt hitelesités nem nyujt elegendő biztosságot arra nézve, hogy az okmányok azon felektől származnak, a kiknek nevei azokon jelenkeznek, és hogy azok a felek sajátkezü aláirásait viselik. A két ügyvéd általi hitelesités sem ajánlkozik czélszerűnek, mert a hitelesitő ügyvédek rendszerint a felek képviselői lennének és az esetben, ha az okmányok aláirásainak valódisága megtámadtatnék, ügyfeleik mellett tanuk nem lehetnének.

Igen sajátszerünek találjuk a 38. §-ban még azt is, hogy csak két ügyvéd együtt bir annyi hitelességgel, mint egy falusi parasztbiró, vagy annak helyettese, vagy egy falusi jegyző, vagy annak helyettese.

Nézetünk szerint magánokirat alapján, ha azt irni és olvasni tudó felek kiállitották, a bekeblezés meg volna engedendő, ha azon a felek személyeinek ugyanazonossága és aláirásaik valódisága 3 irni tudó férfi tanu által igazoltatik.

Irni nem tudó felek által kézjegygyel ellátott okiratok alapján pedig bekeblezésnek csak akkor volna hely adandó, ha a kézjegy valódisága és a kézjegyet tevő személy ugyanazonossága közjegyző által hitelesitve van.

Nem helyeselhetjük, sőt egyenesen hibáztatjuk azt, ha a törvényjavaslat, daczára annak hogy a bekeblezések előfeltételeinek szigoritását a 37. és 38. §§. szerint maga is szükségesnek találja, mégis bekeblezéseket egyes esetekben megengedni kiván akkor, is, midőn a bejegyzésekre általában előirt feltételek is hiányoznak.

A törvényjavaslat 32. §-a telekk. bejegyzéseket, melyek dologbani jogok szerzését, vagy átváltoztatását tárgyazzák, egyáltalán csak oly okiratok alapján enged meg, melyekben szerzési jogczím foglaltatik. És mégis a 40. §-ban azt mondja, hogy tulajdonjog bekeblezése oly egyoldalulag kiadott elismervény alapján is eszközölhető, melyben valaki, habár a jogczím megemlitése nélkül is, ingatlanát másra átruházottnak kijelenti és a telekk. bekeblezést megengedi.

A törvényjavaslat 40. §-át nem lehet fenntartani.

A telekk. bekeblezéseknek nagy jogi hatálya, melyet pedig, mint fentebb kifejtettük, a telekkönyvek közhitelessége okvetlenül követel, csak az által ellensúlyoztatik, hogy a valamely bekeblezés által jogaiban sértett félnek megengedtetik, hogy a reá sérelmes bekeblezést, a mennyiben azt jóhiszemü 3-ik személyek időközben netán szerzett jogai nem gátolják, megtámadhatja és azon fél ellenében, kivel szerződési viszonyban áll, vagy aki a bekeblezés tekintetében rosz hiszembe volt, az előbbi telekk. állapot visszaállitását követelheti. Ha az okmányban, melynek alapján valamely bekeblezés eszközöltetett, a jogczím kitéve, a jogügylet előadva nincs, akkor a bekeblezés által jogaiban sértett félnek legtöbb esetben lehetlenné fog válni a jogügyletnek bebizonyitása, melyen a bekeblezés alapszik és annak kimutatása, hogy ellenfele a bekeblezés érvénye tekintetében roszhiszemben volt. Akkor tág kapu fog nyittatni mindenféle álügyleteknek és csalásoknak.

A 32-ik §-ban kimondott elvtől, hogy az okiratoknak, ha azok alapján jogok szerzése, átruházása vagy átváltoztatása czéloztatik, jogczímet kell tartalmazniok, a törvényjavaslat a zálogjogi előjegyzés tekintetében is eltér és a zálogjog előjegyzését a 44. §. szerint minden lejárt követelésre nézve megengedi, mely legalább fél bizonyitó erejü okmánynyal tanusittatik, habár zálogjoghozi czím ki nem mutattatik. A törvényjavaslat ezen rendelkezése sem jogilag, sem méltányossági tekintetekből nem helyeselhető. A polgári jog, nevezetesen az osztr. polg. tkv. szabályai szerint minden jog szerzéséhez szerzési czím szükségeltetik. A zálogjognak forrását a követelés keletkezéséhez szükséges tényektől egészen független tények képezik és habár követelés a zálogjog keletkezésének egyik előfeltétele, ilyennek létezése, habár már lejárt volna is, a hitelezőnek zálogjogi czímet nem adhat, ennélfogva zálogjogi előjegyzés megengedésére elegendő alap nem lehet.

Az adósra nézve ingatlan vagyonának megterheltetése nagy horderejü következményekkel van összekötve. Ha a hitelezőnek jog adatik lejárt követelését bármikor adósának ingatlanára előjegyeztetni, ez az adós hitelét legnagyobb mérvben veszélyezteti és őt azon előnytől, melylyel reá nézve ingatlan vagyonának tehermentessége birhat, minden perczben megfoszthatja. Az előjegyzés ilyen esetben a hitelezőnek uj jogot ád, mely neki adósa által nem engedtetett, t. i. feltételes zálogjogot, mely az igazolás folytán feltétlenné válhatik.

A feltett esetben a hitelező tetszésétől függ, adósának ingatlan vagyonát bármikor lezálogolni, habár követelése minden tekintetben biztositva volna is.

A zálogjogi előjegyzésnek ily tág körben helyt adni nem lehet. A zálogjogi előjegyzés méltányossági tekintetekből csak annyiban engedhető meg, a mennyiben a hitelezőt, kinek követelése és zálogjoghozi czíme van, magából a telekk. intézményből származható hátrányok ellen meg kell védeni. A telekk. intézmény a zálogjogok keletkezésére és megszüntetésére nézve egészen uj, a közönséges polg. jogtól eltérő elveket emelt érvényre. Habár a zálogjog követelés és zálogjogczím nélkül jogilag nem keletkezhetik, mégis a telekk. bejegyzés folytán függetlenné tétetik ezen előfeltételeitől, létezik és fennáll, mert a telekkönyvben bejegyezve van, habár a közönséges polg. jog által követelt előfeltételek hiányoznának is.

Miután ezekhez képest a telekk. bejegyzés által oly esetben is jog keletkezhetik, a hol annak anyagi előfeltételei hiányoznak, ennélfogva a közérdek követeli, hogy a telekk. bekeblezés oly feltételektől tétessék függővé, melyek lehető legnagyobb mérvü valószinüségét nyujtják annak, hogy oly jog telekk. bejegyzés által nem keletkezhetik, melynek anyagi előfeltételei nem léteznek. Ezen feltételek kimutatása sok esetben nehézségekbe ütközhetik és hosszabb időt igényelhet, ugy, hogy a miatt, mert azok rögtön ki nem mutathatók, a hitelező daczára annak, hogy követelést és zálogjoghozi czímet habár nem telekkönyvszerüleg, de mégis hitelt érdemlőleg kimutatni képes, a telekk. elsőbbségtől eleshetik. A telekk. előjegyzés alapgondolata abban fekszik, hogy ezen nehézség ideiglenes telekk. bejegyzés által elhárittassék.

A telekk. bejegyzés hatálya kisebbittetik, utólagos igazolástól feltételeztetik és épen azért kevésbbé szigorú előfeltételek kimutatása alapján helyt nyerhet. Miután azonban ép oly mérvben, minőben a hitelező a telekk. intézmény sajátságánál fogva reá hárulható veszély ellen időleges bejegyzés által megvédetik, ép oly mérvben átháramlik a veszély az adósra, azon veszély, t. i. hogy valósággal nem létező követelés ingatlan vagyonára bejegyeztetik és hitelét megingatja, ennélfogva az előjegyzés is legalább a követelés vagy zálogjoghozi czím oly mérvbeni igazolásától feltételezendő, hogy a biró a felhozott igazolványokból a követelés és zálogjoghozi czim létezéséről meggyőződést szerezhessen. A zálogjogi előjegyzés tehát nézetünk szerint csak azon feltétel alatt engedhető meg, ha a követelés és zálogjoghozi czím, habár nem a telekk. intézmény által követelt alakiságok szerint, de mégis hitelt érdemlőleg kimutattatik és akkor is, ha ezen eset fennforog, csak oly módon, hogy az adós érdekeinek minél kevesebb sérelmével legyen összekötve.

(Vége következik.)

Jogirodalom.

(Vége.)

A 8. §. a vagylagos, a 9. §. a fajlagos és a 10. a mennyiségekre irányuló kötelmekkel foglalkozik. Főérdeme a munkának, hogy ezen rokon fajoknak mibenlétét és megkülönböztető jellegét kellő élességgel emelte ki, ami nemcsak hazai, hanem kisebb külföldi Compendiumokban is hiányzik. A vagylagos kötelmekhez, ugy látszik, kiváló előszeretettel fordul szerző, ki is meriti az egész casuistikáját a tannak, ami a sok lehető combinatio mellett nem csekély munka. Tárgyalja: kit illet a vagylagos kötelmeknél a választás, mikor történjék az? mi a következés, ha az egyik v. másik választásra jogosult késedelembe esik, végre mily befolyása van annak, ha a teljesitések közül egyik v. másik eredetileg v. később lehetlenné váiik? mily lehetetlenség okozója megint lehet a hitelező vagy adós, mi a kötelem sorsára fontos, és más a hatás, amint a választás egyiket v. másikat illeti. Mindezen a gyakorlati jogász előtt nem eléggé méltányolható combinatiók és eshetőségek világosan és elevenen vannak kifejtve és jól megoldva, ami pedig nem könnyü feladat, ha tudjuk mily szegény a polg. törvkönyv épen e tárgyban, és a még létező szabvány is mennyire gyarló és a jog logikájával össze nem férő, minél fogva a joganalogia a törvény szellemének mélységéből kelle a positiv szabványt pótolni.

A 11. §. a kötelem oszthatósága vagy oszthatlanságáról szól; az oszthatóság elvileg a kötelem tartalmától függ, helyesebben a tartalom osztható- vagy oszthatlansága szerint igazodik, ebben van azon elméleti követelmény indoka is, hogy a kötelmeknél nem a tárgy, hanem a tartalom megállapitása és meghatározása válik szükségessé. Nagy vonásokban bemutatja szerző, mily kötelmek in concreto oszthatók, s melyek nem, feltárván egyszersmind ezen iskolainak látszó megkülönböztetés gyakorlati horderejét, mi főleg abban összpontosul, hogy az osztható kötelemnél részleges teljesités és igy a kötelem részleges megszüntetése előfordulhat, mig a másik osztálynál nem, mi végből egyes concret esetben annak biztos felismerése, osztható-e a kötelem vagy nem, szükséges és elméleti jártasságot igényel.

A 12. §. a pénz szolgáltatásról, mint a kötelem tartalmát képezhető egyik általánosabb jelentőségű szolgáltatásról értekezik. Ha a bevezető megjegyzésekből ezen a munka legterjedtebb részletét képező tárgyra valami odium esett, mert ez a munka árnyoldalait mintegy potentirozva tünteti föl, ugy nem vonakodom azt is kijelenteni, hogy szerző épen ezen tárgy iránt oly tájékozottságot terjeszt maga körül, melyre épen a magyar jogásznak kiváló szüksége van. Magánjogi tankönyveink foglalkoznak ugyan a pénzszolgáltatással, de a dolog meritumát sem SUHAJDA, a «nagy practicusok» kegyelt irója, mint DELL ADAMI mondaná, sem WENZEL a magyar magánjog veteránja, egy szóval sem érinti; pedig ha kérlelhetlen igazság elől nem akarunk szemet hunyni, be kell vallanunk, hogy mindazon törvényes és rendeleti formában létező szabványok, melyek a pénzre, mint fizetési eszközre az örökös tartományokban fenállanak, e tekintetbeni teljes függőségünk folytán, a tények hatal-

Folytatás a mellékleten.

mánál fogva nálunk is élő jogként tekintendők, miért is azok tüzetes ismertetése és kifejtése épen gyakorlati szempontból egyik nagyrabecsülhető előnye a munkának. Ha valami, ugy ezen parthie megérdemelné, hogy lehetőleg általánosabb elterjedés okából, külön lenyomatban is megjelenjék.

Messze vezetne ezen §. tartalmát csak röviden is bemutatni; legyen elég annyit megjegyezni, hogy az eredmények, melyeket ugy elméleti alapon a pénzfizetés iránt, mint a kényszerfolyam jelen állapotában a törvény szabványainak kényszerű folyományaként szerző levezet, lelkiismeretes nyomozásnak és hathatós érvelésnek a gyümölcse, melyek ha nem mindenkire meggyőzők és megnyugtatók, is a munka érdemét épen nem csorbitják.

A 13. §. tárgyalja a kártéritést, illetve az érdek megtéritést, interesse. A kártéritésről bátran elmondhatjuk, hogy a polg. tkönyv erre vonatkozó fejezete az egész törvkönyv leggyengébb és a kritikát leginkább kihivó részlete; hozzátehetjük, hogy beláthatlan is azon rombolás, melyet az elhibázott törvényhozói intézkedés a vagyoni életen ejtett, mi bennünket is közelebbről érdekel, mert — fájdalom — a hazai jogszolgáltatás is ezen káros elvek után indult, holott törvények és főleg hibás törvények nyügétől menten a tudományos vizsgálódások eredményeiből meritett meggyőződését ép ugy követhette volna, mint utána ment a hibásnak; bűnös e részben a hazai jogtudomány is, mely nem törekedett helyesnek ismert elvek terjesztésével segiteni a bajon, elfoglalni a rést tudományos követelmények számára, hanem kényelmesen elmondja, amit a polg. tkönyv uralma alatt abból hibásat tanult a magyar jog produktumaként.[1]

Hálás és a többi részekhez mérve aránylag könnyű feladat jutott szerzőnek, a polg. tkönyv e tárgybani intézkedéseinek fonákságát és a jog ugy mint az igazsággal ellenkező voltát kimutatni; hálás, mert a helyes jogelvek terjesztése hazánkban és a gyakorlatnak netáni jobb irányba való terelése műve által eszközöltethetik, könnyű meg azért, mert nemcsak a pandekta jog hozta tisztába immár a helyes elméletet, hanem az osztr. jog szempontjából UNGER is feldolgozta fragmentái közt e thémát, a szokott critikai elmeélességgel, mi szerzőnek a sikeres megoldást jelentékenyen könnyité.[2]

Kifejtvén az 1293. §. alapján a kár fogalmát, mindenek előtt rámutat szerző azon nagy ingadozásra, mely a polg. tvkönyv termilogiájában észlelhető, melynél fogva akár különböző mértékét jelző szavak nincsenek mindig azonos értelemben használva, mi a megtéritendő kisebb nagyobb kár megállapitása iránt nehézséget okoz; aztán kimutatja, hogy a polg. tkönyv 1323—24. §§-ai a kár mértékének megtéritését attól teszik függővé, vajjon a jogellenes cselekvény a vétkesség mily fokozatából támadott? Ha dolus és culpa lata forgott fenn, akkor teljes kártéritésnek (damnum emergens, lucrum cessans) van helye, ha meg levis culpától eredt a károsító cselekvés, a kártérités a positiv kárra szoritkozik; végül ha bűntény oka a kárnak, még a hajlami érték (Affectionswert) felszámitása is szabad. Kitünik ebből, hogy a czivil jogi álláspont a büntetővel van felcserélve, hogy a károsító vétkességének fokozata szerint igazodik a kárnak megtéritendő mérve, holott az egyedül helyes a polgári uton az, hogy a károsultnak azon vagyoni különbözet térittessék meg, mely a jogellenes cselekvény által okoztatott, azaz pótoltassék mindaz a mi károsító cselekvény folytán vagyoni hátrányként mutatkozik, állittassék elő azon vagyoni állapot, mely a jogellenes cselekvény közbejötte nélkül bebizonyithatólag eléretett volna.

Tetézi az anomaliát az 1296. §. azon szabványa, hogy ha a károsult magasabb mérvű kárt, tehát elmaradott hasznot is akar megtéritetni, neki kell bizonyitani a dolus vagy culpa lata fenforogtát, mi igényét, a bizonyiték helyreállitásának nehézsége folytán vajmi kétessé teszi.

Sok érdekes részlet van még ezen §-ban, mire legyen elég e helyen a jogász-közönség figyelmét különösen felhivnom.

Végül a 14. §. a kamatokról szól; a fogalom, habár tartalmilag kifogástalan, fölötte nehézkesen van szerkesztve; álljon itt intő példaként: A kamatok alatt azon egyenértéket kell értenünk, mely helyettesithető dolgot valamely mennyiség használatának egyelőre (már aztán akár átengedés, akár különbeni elvonás folytán) való nélkülözéséért amannak nagyságához és emennek (t. i. a használat nélkülözésének) időtartamához mérten hasonnemű mennyiségben fizetendő.

Kifejti aztán a kamat különös jogi ismérveit, annak viszonyát a tőkekövetéléshez, fajait, magasságát, mi körül az uzsorát megszüntető cis- és translajtai törvény czikkelyeket is ismerteti.

Az egész parthie, a dolog lényegét illetve, RANDÁ-nak Zur Lehre von den Zinten u der Conventionalstrafe czímű jeles kis értekezés nyomán készült, mit szerző is bevall, mihez még UNGER-nek HAIMERL-féle Vierteljahrschrift 14 kötetében megjelent fragmentuma járult a kamatokról. Mindezen források a jogászközönség előtt fölöslegessé teszik a tartalom iránt a kritikát.

Álljon itt záradékul még egy megjegyzés, illetve helyreigazitás: Magán értesülés szerint a jelen munka folytatása és befejezésére csak 22 ivnyi terjedelem volna szánva. Igen óhajtandó a munka érdekében, hogy szerzőnek sikerüljön ezen kiadói megállapodást áttörni, mert habár készséggel beismerjük, hogy a tulságos áradozás és ismétlések elkerülése, a sok és henye irodalmi idézetnek csak a lényegesekre való szoritása által igen jelentékeny tért gazdálkodhatni meg, habár igaz, hogy szerzőnek irálya szigoru térbeli korlátok közé szoritás által javulna, mert kényszerittetnék a szükségesnél többet nem mondani és mellőzni minden szónoki sallangot, mire az érvek súlya mellett ugy sem szorul — mégis oly mérvű megszoritás volna az, hogy a munka befejezve is csonkának tartatnék, mi kár volna a hazai tudományra, és ártana szerző irói reputatiójának.

Legyenaz eddigi arányon tetemesen szoritva, de még se annyira, hogy — kiszoruljon belőle a tudományos szellem.

Dr. Katona Mór,
a győri kir. jogakad. ny. r. tanára.

[1] Lásd a többi közt SUHAJDA magánjogi munkájában a 207. és 283. §§. hol a száraz modorban a polg. törvénykönyvnek a kártéritésről szóló főbb elvei foglaltatnak.

[2] Ismét ráfogásnak, az igazsággal meg nem egyező, a szerző érdemeinek kisebbitését czélzó állitásnak kell deklarálnunk, midön DELL ADAMI fent idézett ismertetésében azt mondja, hogy UNGER «a kötelmi jog legtöbb problemáit folyóiratokban feldolgozta» és ebből a jelen munka értelmi szerzőséget UNGER-nek tulajdonitja. Furcsán illustrálja az ily érdemlevonás DELL ADAMI-nak fennen hirdetett személyes pietását volt tanárához, és tájékozottságát UNGER irodalmi müködése iránt.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A részvénytársasági tartalékalapnak osztalékkép leendő felosztása.

Midőn a most lefolyt több sovány év alatt némely hitelintézet és takarékpénztár tiszta jövedelme annyira csökkent, hogy abból a szokott évi osztalék ki nem telt és a társaságot annak kiegészitésére és pótlására az előbbi években összegyült tartalékalaphoz nyultak, több oldalról kételyek merültek fel ezen eljárás helyessége és törvényszerűsége ellen.

Felvettetvén tehát azon kérdés: valjon részvénytársaságok fordithatják-e tartalék tőkéjüket osztalék kifizetésére

vagy sem? — szükséges mindenek előtt a törvényt, azután pedig az alapszabályok erre vonatkozó intézkedéseit figyelembe venni.

Mi a törvényt illeti, ez a tartalékalap alkotását és szaporitását nem követeli, a létező ily alapnak kiosztását pedig nem tiltja. A kereskedelmi törvény 165. §-ának végpontjában csak az alaptőkéről és annak veszteségek folytán leendő ujbóli kiegészitéséről van szó, a tartalékalapnak és mi ugyanaz az előbbi években félretett tiszta nyereménynek felosztása ellen a törvény szempontjából észrevétel nem tehető.

Másképp állhat a dolog az alapszabályok szempontjából. Ott hol a társaság bizonyos tartaléktőke gyüjtésére kötelezte magát, ott hol erre a nyeremény bizonyos százalékát szentelte, az ily rendelkezés alapján gyüjtött tartaléktőkét csonkitani és végfelosztás esetén kivül a részvényeseknek kiadni nem szabad.

Ha azonban a tartaléktőke minimuma nincsen megállapitva, vagy ha a mult években nagyobb összegek helyeztettek el e tartalékalapba, mint a mennyi ezt alabszabályszerüen illette volna, ily nagyobb összeg olyannak tekintendő, mely iránt a részvényesek szabadon rendelkezhettek, melyet megtakaritva, saját elhatározásuk folytán félre tettek és melyet ismét szabad elhatározásuk folytán ki is oszthatják.

Miután ily elhatározás által sem a törvény sem az alapszabályok meg nem sértetett, az ily határozat a k. t. 174. §-a szerint meg nem támadható, az ezt foganatositó igazgatóság e miatt a k. t. 189. §. értelmében felelősségre nem vonható.

Lehetne ugyan ezen állitás ellen két kifogást felhozni.

Az első abban állana, hogy a nagy közönség a legtöbb esetben nem egyedül az eredeti alaptőke, hanem a társaságnak egyéb kimutatott vagyona alapján szokott hitelezni és igy könnyen csalódhatik, ha a részvényesek a sokszor igen jelentékeny tartaléktőkét maguk közt felosztván, az üzleti tőkét ily módon apasztják.

De ezen kifogás magàtól elesik ha tekintetbe veszszük, hogy a tartalékalapnak kiosztásaért a mennyiben a hitelezők kárositásával jár, az igazgatóság felelős, mely a keresk. törv. 187. §-a szerint mihelyest a társaság alaptőkéjének felét elvesztette, közgyülést összehivni és a társaság állapotát előterjeszteni, ha pedig a társasági vagyon a tartozásokat többé nem fedezi, a csődnyitást kérni tartozik.

A második kifogás a k. t. 165. §-ának első bekezdésében foglalt azon intézkedésből merithető, hogy a részvényesek közt csak az osztathatik fel, a mi az évi mérleg szerint mint tiszta nyereség megmarad, melyből azt lehetne talán következtetni, hogy akkor, midőn tiszta nyereség nem mutatkozik, osztalék általában nem, vagy midőn a nyereség kisebb azt meghaladó nagyobb osztalék ki nem fizethető.

Tekintve azonban, hogy ugyanezen szakasz végbekezdése az osztalék kifizetésének hatását t. i. csak az alaptőke sérthetetlen fennmaradását szabályozza, az idézett szakasz első bekezdésében emlitett tiszta nyeremény alatt, nemcsak a lefolyt, hanem az előbbi években is mutatkozó tiszta nyereményt, tehát azt is kell érteni, mely tartalékalap fejében félre tétetett.

Ha tehát a törvény és az alapszabályok szempontjából a tartalékalapnak vagy annak egy részének osztalék kiosztásra való felhasználása ellen észrevétel nem tehető, kérdés támad, valjon üzleti szempontból és az intézet hitele érdekében czélszerű-e az ily kiosztás.

Rendszerint a gyüjtött és az intézet hitelmiveletei alapjául szolgáló tartaléktőke kiosztása czélszerűnek nem mondható és sajnálattal kell constatálnunk, miszerint nevezetesen az utolsó évben a hazai takarékpénztároknak összes tartalékai csökkentek, de ily csökkenés czélszerüség szempontjából sem mindig és minden körülmények közt kárhoztatható.

Lehetnek ugyanis esetek midőn valamely intézetnek forgalmi tőkéje üzletköréhez képest túlmagas, ugy hogy a kellő gyümölcsözést neheziti. Ha ily esetben még az alaptőkének lejebbszállitása is indokolható és a k. t. 209. §-a értelmében megengedhető, annálinkább áll ez a tartalékalapra nézve, melynek apasztását a törvény sem tartotta bizonyos megszoritásokhoz kötendőnek.

De fordulhatnak elő oly esetek is, midőn a tartalékalap épen azon czélból alkotandó, hogy az osztalék kiegészitésére szolgáljon. Ugyanis a keresk. törvénynek a mérleg felállitásáról szóló 199. §. 2. pontja szerint az árfolyammal biró papirok legfőlebb azon árfolyamban vehetők fel, a melylyel azok az üzleti év utolsó napján birnak. Nem ritkán épen az év utolsó napjaiban fordulnak elő oly árfluctuátiók, melyek folytán a fennebbi különben helyes elv mellett, vagy túlságos vagy ellenkezőleg igen csekély tiszta nyeremény mutatkozik a mérlegben. Sajnálattal kellett számos részvényesnek tapasztalnia, hogy bizonyos értékpapirok alacsony de muló árfolyama alapján oly eredmény mutatkozott, mely az éven át várt eredményt semmire reducálja, és mégis fel volt tehető, hogy néhány hét mulva az előbbi árfolyam ismét el fog éretni, de akkor természetesen az osztalékra való igény már teljesen elenyészett. Daczára ezen hátrányoknak és látszólagos igazságtalanságnak, ezen szakaszt ha ujra kellene codificálni, még sem lehetne másképp szerkeszteni, mert különben a mérleg csak illusoriussá válnék és a csalásoknak és szédelgésnek tág kapu nyittatnék.

Egy mód létezik, mely által a törvény ezen rendelkezésének éle elvehető, t. i. kellő tartaléktőke alkotása. Midőn a társaság vagyonához tartozó értékpapirok magasan állanak az ebből mutatkozó nagyobb nyereményt nem kell felosztani, hanem annak bizonyos részét a tartalékba tenni, mely tartaléktőkéből lehet azután oly években midőn a fent elősorolt esetek folytán vagy semmi vagy csak csekély tiszta nyeremény mutatkozik, az osztalékot a kellő és közönséges körülmények uralma alatt megszokott magasságra emelni.

Ily mivelet nemcsak a törvény által meg van engedve, de a józan gazdálkodás és az intézetek érdekében igen is javasolható.

Dr. Schnierer Gyula,
oszt. tanácsos.

Kérheti-e a hitelező az örökségnek adósa nevére leendő átiratását.

(Válaszul STEHLO KORNÉL urnak.)

STEHLO KORNÉL ur e lapok 12. számában e kérdést felvetve azt igyekszik kimutatni, hogy a semmitőszék ama határozata, mely szerint azt mondotta ki, hogy a hitelező a hagyatéki vagyonnak az örökös nevére leendő átiratását kérni nincs jogositva, nem bir tartható alappal. Én ellenkező nézetben vagyok s e nézetemben STEHLO ur érvei nem ingattak meg.

A telekkönyvi rendelet 120. §. *e)* pontja egy bizonyos meghatározott vagyonra történt zálogjog megengedése esetén engedi meg, hogy e hitelező a tulajdonjogot adósa nevére bekebeleztesse; mert azt az által, hogy az adósnak erre zálogjogot engedett, s azt az ingatlan átiratására kellő okmány birtokába helyezte, hallgatag felhatalmazottnak tekinti, mit a telekkönyvi rendelet 120. §-ának kezdete is tanusitja. Ez eset azonban feltételezi, hogy az igény már tisztában legyen s telekkönyvi bekebelezésre alkalmas okmányon alapuljon, nem hogy még maga az igény is vitás lehessen. Örökösödés eseten ilyen eset lehetett volna a jelenlegi törvénykezési rendtartás életbe lépte előtt, s illetve az országbirói értekezlet idején, ha valaki oly birtokot, melynek átirathatása végett birtokbizonyitványt nyert, köt

le jelzálogul; itt az örökségi igény tisztába van hozva; a jelzálog tárgyára való igény tehát nem vitás.

A törvk. rendtartás 580. §-a oly határozottan szól *örökösökről* és másról senkiről, s oly határozottan mondja, hogy az átirás ezek kérelmére eszközlendő, hogy ott a súlypontot másban keresni alig lehet.

Az sem áll s tán ebben van a tévedés egyik oka, hogy az örökség eo ipso az örökös vagyonát képezi. Az örökség elfogadására nem köteles az örökös, s az vagyonát csak akkor fogja képezni, ha azt elfogadta, s azért az 580. §. magyarázata ugy mint azt STEHLO ur vélné, még de lege lata is túl lő a czélon.

Mert elismerem ugyan, hogy a hitelezőnek a kielégitésre még ez esetben is módot kell nyujtani, de ez a hozandó törvényben sem mehet tovább, mint ha jog adatik a hitelezőnek, hogy adósát a biróság által felhivathassa, hogy nyilatkozzék: elakarja-e fogadni az örökséget? mert ha nem nyilatkozik, az elfogadottnak tekintetik, de egyszerüen neki menni, a nélkül, hogy megkérdeztetnék elfogadja-e az örökséget vagy nem, s jogot erőszakolni reá, mely neki nem kell, kissé túl nagy pártolása annak a hitelezőnek, ki tudta vagy legalább tudnia kellett, midőn adósának pénzt adott kölcsön, hogy az örökségi vagyon még nem képezi annak tulajdonát.

Erre azonban mai törvényünk nem ád módot, s igy nincs más hátra, mint addig, mig más törvényünk lesz, inkább kibékülni a helyzettel, mint másik — nézetem szerint — jogilag nem indokolható tulságba esni.

Ezzel körülbelül meg van adva a válasz arra a kérdésre is, melyre STEHLO ur határozott választ kér. Azt mondja ugyanis, hogy legközelebb megkisértendi az adós örökjogát, mint személyes jogot elárvereztetni, s ügyfele követelését a vételárból kielégittetni, jogositva lesz-e azután az örökjog megvevője azt magának átadatni, s a tulajdonjog átiratását saját nevére kérelmezni.

Miután az örökségi jog érvényesitésének mellőzhetlen feltétele, hogy az örökös az örökséget elfogadja, ez mindaddig mig elfogadása iránt nem nyilatkozott, másra birói engedmény utján nem ruházható át, s igy végrehajtás tárgyát sem képetheti; vagy mi lenne belőle, ha netán a biróság is STEHLO ur nézetét osztván, az örökséget eladná, s akkor lépne fel az örökös azzal a nyilatkozattal, hogy ő nem fogadja el az örökséget?

Én meg erre kérek választ. *Zlinszky Imre*
kir. itélő táblai biró.

Különfélék.

(**Székesfehérvár közigazgatási bizottsága**) feliratot intézett az igazságügyi miniszter urhoz a törvénykezés lassusága s egyébb kiáltó hiányai tárgyában. E feliratban érintett hiányok nem locális bajok s bár a szakközönségre nézve nem sok uj momentumot tár fel, némely egészséges eszmét találunk abban megpenditve, melyek kedvéért a beküldött felterjesztést eléggé érdekesnek tartjuk közlésre. Tartalma következő:

Meggyőződvén ezen közigazgatási bizottság arról, hogy a törvénykezés lassusága s egyéb hiányok miatt ugy a város magánkövetéseinek, valamint az árvapénztár kintlevőségeinek behajtása tetemesen gátoltatik, sőt azok gyakran veszélyeztetnek, az 1876. VI. t. cz. 39. §. alapján kötelességének tartja a tapasztalt főbb hiányokat Nagyméltóságod tudomására hozni s azon intézkedéseket, melyek nézete szerint több égető bajt orvosolnának, előterjeszteni.

1. A birói határozatok kézbesitése s a kézbesitési ivnek kellő időben visszaküldése oly gyakran előforduló lényeges része az igazságszolgáltatási eljárásnak, hogy az e körül felmerülő hiányok minden további működést megakasztanak. A kézbesitéseknél előforduló igen gyakori hibák egyik fő okát képezik igazságszolgáltatásunk lassuságának, mi ellen eddig orvoslat nincs, mert a mulasztásokért tényleg felelősségre senki sem vonható. Szükséges volna tehát oly intézkedés, mely meghatározza, hogy névszerint ki felelős minden községben a kézbesitésekért, hogy az a hozzá érkezett határozatot egy bizonyos időhatár alatt kézbesiteni s arról a vevényt vagy jelentést beküldeni tartozzék. Egyszersmind mulasztás esetén az illető birsággal, vagy egyéb fegyelmi büntetéssel hivatalból s haladéktalanul sujtandó volna.

2. Miniszteri rendelet van arra, hogy a visszaérkező kézbesitési ivek az illető biróság igtatókönyvébe külön szám alatt bevezettessenek. Igaz, hogy ez nagy biztosságot nyujt a kézbesitési ivek eltévedése ellen, de másrészt csak kissé nagyobb forgalmu biróságnál oly számhalmazt idéz elő, mi az eligazodást neheziti s mindegyiknek külön elintézésével a fogalmazó és kezelő személyzet teendőit igen szaporitja; minélfogva czélszerübbnek mutatkoznék a visszaérkező kézbesitési ivekről külön könyvet vezetni. Eként a kézbesitési ivek kezelése egy kezelő személyt venne csak igénybe, kinek kötelessége volna arról is gondoskodni, hogy a kézbesitési ivek haladéktalanul a kézbesitett határozat fogalmazványához csatoltassanak, vagy inkább elválaszthatlanul oda füzessenek, mi elzavarásukat megakadályozná.

3. Törvénykezési eljárásunknak legnagyobb hiánya a végrehajtás bonyodalmassága. Nem lehet ezen közigazgatási bizottságnak feladata annak minden részleteire kiterjeszkedni, csak némely tapasztalt hiányokat jelöl meg, melyek könnyü szerrel orvosolhatók volnának és ezáltal az eljárás gyorsittatnék, a biróságok teendői apasztatnának, és az igazság érvényre jutása is elősegittetnék.

Ha a végrehajtás ingatlanra is intéztetik, a végrehajtást elrendelő végzés egyik példányát a sommás biróság a telekhatósághoz, a többi iratokat pedig végrehajtó kiküldése végett a polgári törvényszékhez küldi. A végrehajtó ehez jelent, ugy tétetnek át az iratok a telekhatósághoz és csak ekkor kérelmezhető az árverés. E helyett az igazságszolgáltatás minden hátránya nélkül és a gyakorlati igazságnak előnyére a sommás biróság is küldhetné a végrehajtót és ez közvetlenül a telekhatósághoz terjeszthetné jelentését.

A törvénykezési rendtartás 422-ik §-a folytán oly ingatlannál, mely többek telekkönyvi tulajdona, csak a végrehajtást szenvedő jutaléka adathatik el, tehát például egy külvárosi paraszthází nak, vagy 40 frtos kukoriczaföldnek $^1/_5$ része. Hogy ez a gyakorlatban mily képtelenségekre, sőt károsodásokra vezet, a tapasztalat mutatja. — A városi pénztár egy követelése ezért behajthatatlan, daczára, hogy adós maga is óhajtana a már roskadozó ház eladását, melynek azonban csak felében levén tulajdonosa, arra vevő nem akad. Ennél fogva a 422. §. módositandó, hogy oly ingatlanok végrehajtásilag csak egészben legyenek eladhatók.

4. Ingóságoknak végrehajtási lefoglalása esetén ugyanaz 1868. 54. t. cz. 462. §-a azt mondja, hogy az igények elintézése után a kiküldött árverési határnapot tüz. Ettől eltérőleg azonban s bizonyára a végrehajtók díj-felszámitásának kellő ellenőrizhetése miatti magában üdvös szándékból az itteni t. kir. törvényszéknél azon gyakorlat honosult meg, hogy akár nyujtatott be igény akár nem, a végrehajtó az összes iratokat bemutatja a költségek megállapitása végett s igy néha több hónapi időköz eltelik, mig azok hozzá visszaérkeznek és módjában van az árverést eszközölni. Ez alatt a lefoglalt ingók vagy elvesznek, vagy gyakran kénytelen azokat alperes, mint például élő állatokat stb. eladni és felperesnek vagy meg kell nyugodni az igazságszolgáltatás bonyodalmai által ekként rámért csapásban, vagy azon sovány vigasza marad, hogy a sokszor szánandó alperest sikkasztásért bepanaszolhatja, ezzel önmagának is sok kellemetlenséget okoz, s végre sem nyer kielégitést.

Fentirt eljárási mód tehát beszüntetendő és a dijak megállapitása körül felmerülhető visszaélések meggátlása másként eszközlendő volna.

3. Az ingatlanok végrehajtási elárverezését gátolja az árverést elrendelő végzések kézbesitése körüli nehézség, mely részint az 1. pontban jelzett intézkedésben találná orvoslását, részint abban, hogy minden árverési végzésben egyszersmind egy jogi gondnok volna kirendelendő azok érdekeinek képviseletére, kiknek az árverési végzés, akár mert lakhelyükről eltávoztak, akár mert elhalván örököseik még biróilag megállapitva nincsenek stb. — kézbesithető nem volt. A most gyakorlatban levő eljárás szerint ugyanis gyakran csak az árverést közvetlen megelőző napon, sőt néha utóbb jut a t. biróság annak tudomására, hogy valamely végzés kézbesithető nem volt, tehát lehetetlenség azon érdekelt jogainak védelméről gondoskodni, az

árverés megtartatik s utóbb merül fel semmiségi panasz, mely gyakran a legjobb hiszemü felperes fáradozásait halomra dönti, tet kiadásait önhibája nélkül veszélyezteti.

Hasonló visszásságra s helytelen költekezésre vezet az 1868. 54. t. cz. 438. §-nak azon rendelkezése, hogyha az első árverés eredmény nélkül marad, a második árverés esetleg hirlapilag is közhirré teendő; mert a sikertelen első árverésről a birósághoz beérkező végrehajtási jelentés a rendszerint 30 nap mulva bekövetkező 2-dik árverésig alig elintézhető, vagy oly időben kerül kiadványozás alá, midőn a hirlapi hirdetést teljesiteni már lehetetlen. Egyébiránt ezen 2-ik hirlapi hirdetésnek helyes czélja épen nincs, mert az első hirdetmény már a második határnap kitüzését is tartalmazván, a venni szándékozó bizonyára nem leend kétségben az iránt, volt-e sikere az első árverésnek vagy sem?

Tény, hogy a felsoroltakból származó alaki hibák miatt az árveréseknek igen nagy része megsemmisittetik, felperes költségeit veszti, alperes és az utóbb bekebelezett hitelezők terhére a kamatok szaporodnak, a vevők elriasztatnak, mert a mennyiben bitokba léptek, a megvett ingatlant mivelés alá vették, javitották — károsultak, a mennyiben pedig a vételárt lefizették, azt 4% letéti kamattal gyakran csak hosszu idő lefolyta után kaphatják kezükhöz; ezen felül a biróságoknak is tetemesen haszontalan dolog okoztatik.

6. A ki árverésen valameiy ingatlant megvett, a fennálló szabályok szerint másként nem fizethet, mintha e végből a birósághoz a fizetni szándékolt összeg számszerü kitétele mellett annak beutalványozásáért irásban folyamodik. Ha erre pár hét mulva megkaphatja a beutaló végzést, ezzel jelentkeznie kell a biróság elnökénél, ez utasitja az illető irnokot, hogy a letéti könyvvel az adóhivatalhoz menjen, s ott végre vevő pénzétől szabadulhat. Természetesen megtörténik, hogy vagy az elnök, vagy a kezelő irnok, vagy a könyvet vivő szolga épen akadályozva van, s a hivatalos idő eredménytélen várakozásban telik el; — ha pedig sikerül a nem mindig közellevő és jó uttal biró adóhivatalhoz jutni, gyakran az ottani személyzet nagy elfoglaltsága vagy valamely csekély tollhiba akadályozza a fizetést. Ezzel még azon nehézség is egybe van kötve, hogy vevő nem akkor fizethet a meddig a kamatokat kiszámitotta, pénzét hevertetni kénytelen és ugy az érdekelt felek, valamint a biróság csak hosszas kutatás után derithetik ki, valjon valósággal s helyesen van-e lefizetve a vételár?

Ugyan ily akadályokba ütköztk a sajátságos letéti kezelésnél az is, kinek részére a vételárból valamely összeg kiutalványoztatik és minden egyes tétel kielégitése végett meg kell történni a fent vázolt vándorlásnak s idővesztegetésnek.

Legczélszerübb volna e részben, ha a letétek kezelése a biróságokra bizatnék, mi nem zárná ki, hogy oly összegek, melyek előreláthatólag hosszabb ideig kerülnek ismét kiutalványozás alá, az illető biróság számlájára a nélkül, hogy a felek nevei előfordulnának, az adóhivatalhoz beszállittassanak. Ily módon a biróságoknak sem okoztatnék több munka, mint a mely a jelenlegi bonyodalmas kezelésből származik, a szintén tulterhelt adóhivatalok idejöket az államháztartás egyéb szükségletei érdekében jobban hasznosithatnák, és a közönség igen sok időt rabló kellemetlenségtől szabadulna.

Ha pedig ezen okszerü kezelés keresztülvitele egyelőre akadályokba ütköznék, felette kivánatos volna legalább a mostani letéti kezelés egyszerüsitése, mi azáltal lenne eszközölhető, ha az árverés jogerőre emelkedésével a föltételek értelmében a vételár azonnal hivatalból az illető adóhivatalhoz beutalványoztatnék, mely a vételár teljes lefizetése után a birósági értesiteni tartoznék, és ha a sorrend megállapitás jogerőre emelkedése után szintén hivatalból közöltetnék az összegeket s ezek kamatait pontosan tartalmazó kiutalványozási végzés az illető adóhivatallal, mely esetben az, ki záros határidőig a részére kiutalványozott összeget fel nem venné, attól azontul kamatokat nem követelhetne.

7. Az 1868. 54-ik t. cz. 443. §. értelmében az árverés jogerőre emelkedése után a kielégitési sorrend megállapitása azonnal foganatba veendő, a 450. §. szerint pedig a vételár felosztási terv (másként kiutalványozás) 3 nap alatt elkészitendő, mely mindenki által megtekinthető lévén, 15 nap alatt felebbezhető.

A biróságok azonban legtöbb helyen ettől egészen eltérőleg járnak el, a sorrendi tárgyalásra rendesen csak a vételár teljes befizetése után tüznek határnapot és a sorrend-megállapitást kézbesités utján közlik, holott a törvény által megállapitott tetemesen rövidebb s több munkát kimélő módozat keresztül vihető és csak a 450-ik §-ban kiszabott 3 napi határidő meg nem tarthatása volna a halmozott teendők mellett indokolható.

A törvénytől eltérőleg gyakorolt eljárás miatt az előző követelések felszaporodó, gyakran nagy kamatai a később következő hitelezők, vagy az adós kárára a csak 6%-ot kamatozó, vagy letéti kezelés esetén épen 4%-et gyümölcsöző vételárt emésztik.

Sérelmes törvénykezésünk lassusága miatt a hitelezőkre nézve a 448-dik §. is, mert ha kamatveszteséget szenvedni nem akarnak, igyekezniök kell az adóst a kamatfizetési nap lejárta után azonnal beperelni s még igy is megtörténhetik, hogy csak 3 év leteltével juthatnak a sorrendi tárgyalásig, minélfogva indokolt lenne, hogy ama 3 év meghatározásánál ne a sorrendi tárgyalás napja, hanem vagy a kérdéses ingatlanra elrendelt bármely végrehajtási végzésnek a telekhatósághoz beérkezése legyen irányadó, vagy ama elévülés a telekhatósághoz benyujtandó kérvény által bizonyos ideig meghosszabbitható legyen.

Ezekben a törvénykezést gátló egyes hiányokat sorolta fel alulirott közigazgatási bizottság, de az összes igazságszolgáltatást előterjesztése fel nem karolhatja, s ha még felemliti, hogy tkveink teljes hitelességre számot nem tarthatnak, mert a bejegyzések jogerejüsége azokban kitüntetve nincs, és erről meggyőződni gyakran lehetetlen, hogy a hagyatéki eljárás kényszereinek hiánya miatt a birtokviszonyok összebonyolulnak, a kincstár, egyesek, többször kiskoruak vagy közintézetek károsulnak, hogy a csődeljárás jellemzéseül elegendő azon tény, miként 10—12 évi tartam azok lebonyolitásánál csekélység, elég teendőt tárt fel.

A fentjelzett javaslatok egyike sem okozna költséget, sőt közvetve a birósági személyzet teendőinek egyszerüsitésével hasznot eredményezne.

Helyi törvénykezésünk hiányául fel kell emliteni, hogy ugy a járásbirósági, mint a törvényszéki helyiségek oly szükek, miszerint ezáltal akadályozva van a kellő munkálkodás. Ez okból a telekkönyvi előadók a megyeház II-ik emeletén dolgoznak, mig a telekkönyvek földszint vannak, mely körülménynek tetemes hátrányait csak az tudja megérteni, ki azokat folytonosan tapasztalja. Ha már a hivatalnokok is csak a legszükebb térre s legnélkülözhetlenebb butordarabra vannak szoritva, természetes, hogy a feleknek s ügyvédeknek alig van helyük, hol jegyzéseket tehetnének.

Ezen hiányok lehető orvoslását s javaslatainak kegyes figyelembe vételét tisztelettel kéri.

Sz.-Fejérvárott, 1877. évi márcz. 8-án.

(**Értesités.**) A budapesti ügyvédi kamara *f. hó 16-án d. u. 4 órakor* a telekkönyvi törvényjavaslat tárgyában saját helyiségeiben folytatólagos közgyülést tart.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

A BÜNTETTEK ÉS BÜNTETÉSEIK.
A büntetőjog különös része. Tekintettel az ujabbkori törvényhozásra és hazai törvényjavaslatunkra. — Irta: *Schnierer Aladár.* Füzve 3 frt.

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE. Az 1840. XV. tczikk I. r. és az 1844. VI. tcz., nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására. Irta: *Apáthy István.* Második kiadás. Füzve 2 frt 40 kr.

MAGYAR FÖLDADÓ-KATASTER
az 1875-ik év márczius 30-ki VII. alaptörvény s az ezzel kapcsolatban álló kormányrendeletek szakmüveleti utasitások elméleti s gyakorlati magyarázatával, számos rovatos táblázat, mintadolgozat s irománypéldákkal ellátva: *Földadó-katasteri, kerületi, megyei bizottságok, becslőbiztosok, községelöljárok s földbirtokos használatára.* Irta *Mészáros Károly.* — Füzve 2 frt.

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Törvények, szabályrendeletek, utasitások és egyéb hivatalos források alapján, a tudor- és ügyvédjelöltek igényeihez alkalmazva rendszerbe foglalta *dr. Mariska Vilmos.* Füzve 2 frt 80 kr.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 16. sz. Budapest, 1877. április 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Szabad-e a részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni. Dr. Nagy Ferencz urtól. — Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A közjegyzői okmány végrehajthatóságának kérdéséhez. Foltin Pongrácz ügyvéd urtól. — Végrehajtás ingatlan örökségre. Sztehlo Kornél ügyvéd urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Szabad-e a részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni?

Nem szándékunk azon legislativ és jogi okokat bővebben vizsgálni, melyek az 1870. évi junius hó 11. kén kelt német birodalmi törvény alapján a magyar kereskedelmi törvények azon tilalmára vezettek, hogy a részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni nem szabad. Csak annak kiemelésére szoritkozunk, hogy azon *jogi* érvek, melyek ezen tilalom igazolására rendszerint felhozatni szoktak, egyáltalában nem mondhatók stringens természetüeknek, s hogy, ha a tilalom jogosult, a mit bizonyos mértékig mi is elismerünk, az csak gyakorlati, czélszerüségi okokban találja alapját. Nevezetesen azon érv, hogy a részvénytársaság nem lehet saját magának részvényese, a mi (tekintve hogy a részvény mint jog lényegesen nem más mint a részvénytársaság ellen irányuló követelés) ugyanaz, mint ha azt mondjuk, hogy az adós nem lehet saját magának hitelezője, azért nem elégséges a tilalom igazolására, mert tényleg a jogéletben több példáját találjuk annak, midőn adós és hitelező, jog és kötelezettség egy személyben öszpontosul, annélkül hogy ezen egyesülés (confusio) folytán a jogviszony megszünnék létezni. Igy van ez nevezetesen a prioritás fentartása czéljából, midőn a zálogtárgy több záloghitelező egyikének tulajdonába kerül, a mit már a római jog is elismer (L. 30 §. 1 im fine D. de elc. rei jud. 44., 2.); igy van ez továbbá több közöstulajdonos szolgalma esetében, midőn az uralkodó vagy terhelt telek a közös tulajdonosok egyikének tulajdonába jut (L. 8. §. 1. D. de serv. 8., 1. — L. 30. §. 1. D. de serv. praed. urb. 8., 2. — L. 27., 34. pr. D. de serv. praed. rust. 8., 3.); igy van ez a váltójog terén, midőn a váltó az elfogadóra, kibocsátóra vagy egy korábbi forgatóra forgattatik; s igy van ez végre minden rendeletre vagy bemutatóra szóló papirnál, melynek birtoka az adós kezébe jön. Azon érv, hogy a saját részvények megszerzése eo ipso alaptőkeleszállitást involvál, szintén nem lehet mérvadó a tilalom igazolására, mert hisz az alaptőkeleszállitás magában véve s eltekintve a hitelezők érdekétől, valamint a tételes törvények korlátozó intézkedésétől, a részvénytársaság természetével egyáltalában nem ellenkezik.

Ismételjük: ha a saját részvények megszerzésének tilalma jogosult, ugy azt csak gyakorlati okok igazolják és semmiképen nem következik a tilalom a részvénytársaság belső lényegéből. Ezt annyival inkább kell szem előtt tartani, mert a tilalom indoka nagy befolyással van azon kérdés elbirálására nézve, *valjon bir-e a kérdéses tilalom visszaható erővel vagy sem?* Ha a tilalom a részvénytársaság belső lényegéből foly, akkor annak határozott kifejezése fölösleges, az magától volna értetendő, minek folytán tulajdonképen visszaható erőről nem is lehetne beszélni: a tilallom a keresk. törvény meghozatala előtt is fenállván, bár határozott kifejezést nem is nyert. Hogy ez nem áll s hogy a saját részvények megszerzésének tilalma visszaható erővel nem bir, azt az idézett német törvény analog intézkedésével szemben a *német birodalmi keresk. főtörvényszék* is világosan elismerte egy 1871. október hó 13-kán kelt döntvényében (Entscheidungen des Reichs-Ober-Handelsgerichts III. köt. 331. l.), hol többek között különösen azon szempontra van suly fektetve, miszerint a saját részvények megszerzésének tilalma inkább jogrendőri intézkedés, mint jogszabály: «Dasselbe trägt, wie die vorige Instanz mit Recht angenommen hat, eine Art von polizeilichem Charakter, und keineswegs lässt sich annehmen, es sei die Absicht des Gesetzgebers gewesen, dadurch die Wirksamkeit der älteren Rechtsgeschäfte zu alteriren, die zur Zeit staatlicher Beaufsichtigung der Actiengesellschaften von deren Vertreter gültiger Weise abgeschlossen werden konnten und wirklich zum Abschluss gelangt sind.» —

Ezeket előrebocsátván, tekintsük mármost a keresk. törvény kérdéses tilalmát közelebbről:

«A részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni nem szabad» — hangzik a k. t. 161. § a szóról szóra —. «kivételnek e tekintetben akkor van helye, ha a részvényszerzés tőkeleszállitás czéljából történik, mely esetben a 209. §. határozatai szolgálnak irányadóúl. Az igazgatóság tagjai, ha ezen határozatokat meg nem tartják, a társaság hitelezőinek egyetemlegesen felelősek».

Ha szorosan akarjuk a törvény tilalmát magyarázni, akkor természetesen (eltekintve azon kivételektől, melyeket a törvény maga állit fel) absolute ki van zárva a saját részvények megszerzése vagy zálogbavétele, akár származzék ily ügyletből a részvénytársaságra nézve haszon, akár nem. Ki van zárva tehát nevezetesen a saját részvények *megszerzése* a következő esetekben is:

1. Midőn valaki a részvénytársaság saját részvényeit a részvénytársaságnak *ajándékba adja.* Kára a részvénytársaságnak ily megszerzésből egyáltalában nincs s nem is lehet, különösen ha a részvények teljesen be vannak fizetve. Sőt ellenkezőleg, a részvénytársaság positiv haszonban részesül, melyet bármikor realizálhat a részvények isméti eladása által, a midőn a társaság cselekvö állapota gyarapodik. De a részvények sem szenvednek hátrányt, mert akár eladassanak a részvények, akár nem, az osztalék mindig aránylag nagyobb leend, nagyobb lévén egyuttal esetleg a részvényesek között felosztandó vagyon, ha a társaság feloszlik. Végre a hitelezők sem károsodnak ily ügylet által, mert szaporodván a részvénytársaság cselekvő vagyona, a hitelezők ezáltal nagyobb kielégitési alapot nyernek.

2. Az ajándékozással azonos szempont alá esik a *hagyomány.* Szorosan magyarázva a törvény tilalmát, a részvénytársaságnak hagyomány utján sem szabad saját részvényeit megszerezni.

3. Ki van zárva a saját részvények megszerzése azon esetben is, midőn a részvénytársaság mint hitelező végrehajtást intéz valaki ellen, s az adósnak más értékes végrehajtási tárgya nincs, mint a részvénytársaság saját részvényei. A részvénytársaság nincs jogositva az árverésen a részvényeket követelése fejében magához venni, az esetben sem, ha az árverezők kinálata a részvények értékén tetemesen alúl áll, s a részvénytársaság épen ezen alacsony kinálat folytán követelésének teljes fedezetéhez nem juthat. Még kevésbé van perenkivüli uton jogositva a részvénytársaság saját részvényeit *datio in solutum* gyanánt elfogadni, akkor sem, ha ezen megszerzés egyedül volna képes a részvénytársaságot kártól megóvni.

4. Ki van zárva minden harmadik személyek számára kötött oly ügylet, mely a részvénytársaságot még átmenetileg is saját részvényeinek tulajdonosává teszi. Ha tehát valaki a részvénytársaságot megbizza, hogy számára egy meghatározott és *eleve lefizetett* összegért saját részvényeket vásároljon, a részvénytársaság, daczára annak, hogy minden veszteség ellen biztositva van, ezen ügyletet mégis visszautasitani kénytelen, a mennyiben t. i. arról van szó, hogy a részvénytársaság mint *bizományos*, tehát saját nevében vásároljon, mint az rendszerint történik. Hasonlag nem köthet a részvénytársaság saját részvényeinek *szállitására* vonatkozó ügyletet. Mert ha a részvénytársaságnak nincs is megtiltva saját részvényeinek szállitását elvállalni, úgy mégis képtelen ezen szállitási ügyletet teljesiteni, e czélból saját részvényeit kellvén neki megszereznie. Ez pedig meg van neki tiltva, még ha jó üzletet is csinálna. Meg van neki tiltva még az esetben is, ha a vevő egy a részvények árának megfelelő összeget eleve letett volna, a midőn koczkázatról szó sincs.

5. A részvénytársaság oly esetben sem szerezheti meg sáját részvényeit, midőn a befizetés elmulasztása folytán a részvényes jogvesztesnek nyilvánittatik (k. t. 169. §.) még ha a megsemmisitett részvények helyébe kibocsátott uj részvények rögtön eladatnának is.

A mi nevezetesen a *zálogbavételt* illeti, úgy, szorosan magyarázva a törvény tilalmát, a részvénytársaság saját részvényeit még akkor sem veheti zálogba midőn a zálogbavétel nincs kölcsönadással összekötve (lombard), hanem a részvények csak egy már előbb létezett fedezetlen követelés biztositására adatnak. Sőt meg van tiltva a részvénytársaságnak oly esetben is saját részvényeit zálogképen elfogadni, midőn a részvények pl. a társaság hivatalnokai vagy szerződő felek által biztositék (cautio) gyanánt adatnak. . . . . .

Ha a felsorolt eseteket tekintetbe veszszük s meggondoljuk, hogy még számos más eset is fordulhat elő, midőn evidens dolog, hogy a saját részvények megszerzése vagy zálogbavétele nincs veszélylyel összekötve — pedig a tilalom rátiója csak az, hogy a részvénytársaságok kártól óvassanak meg — úgy talán nem indokolatlan azon nézet, *miszerint a törvény kérdéses tilalmát szorosan magyarázni nem szabad.* Tényleg a német jogtudósok is az 1870. junius 11-kén kelt novella nagyrészt hasonló intézkedésének szoros magyarázatát majdnem kivétel nélkül perhorrescálják. Igy nevezetessen: HAHN FRIGYES (Commentar I. 623. l.), THŐL (Praxis des Handelsrechts und Wechselrechts I. füzet 36. s. k. l.), RENAUD (Das Recht der Actiengesellschaften. 2. kiadás 416. l.), KEYSSNER (Die Actiengesellschaften und Commanditgesellschaften auf Actien. 217. s. k. l.) s mások. A német jogászok felfogása ez esetben annál követésre méltóbb, mert hisz a kérdéses tilalom nem a magyar keresk. törvény sajátja, hanem lényegesen az idézett német novellából vétetett át, mely e tekintetben a külföldi törvények között egészen elszigetelten állt. (A revideált *belga Code de Commerce* (134. cz.) a saját részvények megszerzését a tiszta nyereségből határozottan megengedi.)

Ha azonban a tág magyarázatot indokoltnak is találjuk, úgy mégis óvakodnunk kell attól, hogy messzebb ne menjünk, mint a mennyire kivánatosnak látszik s a tilalom rátiója megengedi. Abstrakt szabályt a magyarázat számára felállitani nehéz lévén, legczélszerübb leend a konkret eseteket szemügyre venni s nevezetesen azon körülményre figyelni, valjon a részvények be vannak-e teljesen fizetve vagy nem, valjon származhatik-e a megszerzésből vagy zálogbavételből a részvénytársaságra nézve kár vagy nem? Magától értetődik, hogy a megszerzés vagy zálogbavétel megengedhetősége az igazgatóság felelősségén mitsem változtat, a mennyiben t. i. a társaság hitelezői tényleg mégis kárt szenvednének. Ellenben méltányosnak és a törvény intentiójának megfelelőnek látszik, ily esetben a k. t. 218. §. 5. pontjában megállapitott büntetéstől abstrahálni.

De ha nézetünk szerint egyes esetekben a saját részvények megszerzése vagy zálogbavétele a keresk. törvény tilalma daczára megengedhető is, úgy mégis sulyt kell fektetnünk arra, miszerint a megszerzett részvények mielöbb ismét tovább adassanak. A részvényeket állandóan megtartani az alaptőke tartós leszállitásával volna azonos, erre pedig a k. t. 209. §-a szerint mindig közgyülési határozat és az illetékes törvényszék engedélye szükséges. Kivételnek legfeljebb azon esetben lehetne helye, midőn a részvénytársaság már felszámolás alatt van, a mennyiben a hitelezők követelései kellőleg biztositva vagy kielégitve lettek.

Hogy végül a megszerzett vagy zálogbavett részvények alapján *szavazati jogok* a részvénytársaság vagy kőzegei által semmi esetre nem gyakorolhatók, alig szükséges hangsúlyoznunk.

Dr. Nagy Ferencz.

Telekkönyvi állapotunk törvényhozási szempontból.

(Vége.)

Ugy hiszem, hogy az előző fejtegetésekkel az előjegyzés lényének jellemzésére mondottakat eléggé documentáltam, és ha még záradékul számitásba veszszük, — mert a törvényhozásnak ezen fenforgó tény előtt sem szabad szemet hunynia, — hogy t. i. a törvjav. szerinti előjegyzési rendszerből keletkező költségeskedéseket a nagyobb birtokosok ugyan könnyebben viselnék, s ezeknél az ritkábban is fordulna elő: de annál sokszorosabban sujtanák a kisebb birtokosokat és érdekelteket e költségeskedések azáltal, hogy ezek az előjegyzés és igazolás, s esetleg érvényesités és végrehajtás retortáin keresztül az ügylet tárgyát képező apróbb birtoktestek, vagy részletek, avagy jogok és követelések értékének aránylag igen sulyos, s nem ritkán megközelitőleg hasonló összegü passiv járulékává fejlődnek: hogy e nyomasztó jogi miseriáktól népünk megszabaduljon, másrészről pedig, hogy nyilvánkönyvi lapjaink az azokba jegyzett jogokra nézve egyszerűbb, átlátszóbb és világosabb képet nyujtsanak, tekintettel hazai viszonyainkra indikáltnak vélném:

a) vagy az egész előjegyzési rendszert telekkönyvi intézményünkből végképen kiküszöbölni, és ez esetben, ha az okiratok a törvjavaslatnak megfelelőleg ujabban szövegezendő 32. 33. s illetve 37—42. §§. határozatai szerint kiállitvák, azok alapján a bekeblezési engedély, vagy biztositási kikötés iránti követelmény elejtésével — egyenesen a bekeblezést elrendelni; épségben hagyván a kötelezett, vagy sértett fél részére a törvjav. 68. és köv. §§-ban körülirt jogorvoslatot;

b) vagy, — mit én is czélszerübbnek tartanék, — a bekeblezési engedély — illetve biztositás kikötése iránti követelményt, egyéb az *a)* pontban is megkivántató kellékek mellett szigoruan és következetesen fentartani; egy-

uttal olynemü intézkedést tenni, hogy e kellékek hiányában a telekk. bejegyzés közvetlenül igénybe ne vétethessék; hanem az ily okiratok alapján jogkövetelők ebbeli igényeik érvényesitése végett az illetékes biróhoz forduljanak, minthogy ily esetben, ha a kötelezett földbirtokos, vagy nyilvánkönyvileg jogosult a biztositást biróságon kivül megtagadja, már azon vélelem nyomul előtérbe, hogy a követelt jog kérdésessé vált, s birói megoldásra vár. És csak ez esetben volna a biróság közbejötte mellett a törvényjav. 46. §. *a)* és *b)* pontjai értelmében előjegyzésnek helye. Ily esetben azonban az előjegyzés igazolása vagy törlése, minden különleges közbeeső telekk. eljárás nélkül az illető végérvényes birói itélet végrehajtása alapján volna történendő.

A közvetlenül szorgalmazható előjegyzési jog kiváltsága közérdeknél fogva egyedül a 46. §. *c)* pontjában érintett czélok tekintetbe vétele mellett a közhatóságok számára volna fentartandó.

A birtoktestek eldarabolását tárgyazó ötödik fejezetre vonatkozólag azt állitám, hogy ezen intézkedés egyenesen a hitelezők zaklatására, tehát a hitelemelés és biztositás érdekei ellen van kigondolva: szükséges tehát ezen intézkedés mivoltával közelebbről megismerkedni és kihatásait vizsgálat alá venni.

Az 1855-diki telekk. rend. szerzője az 55. és 56. §§-ok megalkotásával egyik czélul tüzte ki, hogy a birtoktestek egyes részletekre való aránytalan elaprózása némileg meggátoltassék; másik, s főczélul pedig azt, hogy nemcsak a nagyobb, hanem a bár kisebb, de egy-egy egészet képező és gazdászatilag jól kezelt telekkönyvi jószágtestek egy vagy több, de közös érdekü birtokos kezén nagyobb és határozottabb értéket képviselvén, a terhelő jogok, különösen pedig a hitel számára biztosabb alapul szolgáljanak. Mert azon kérdés, hogy valamely birtok, kivált a kisebb, kinek művelő kezén legyen? — minthogy a földbirtok csakis művelés által bir bizonyos értékkel — a hitelező szempontjából nem épen alárendelt szerepet játszik, s rendszerint a hitelező nemcsak azt nézi, mire? hanem azt is, hogy kinek hitelez. S kétségtelen az is, hogy egy kisebb birtok értelmes józan gazdálkodás mellett több biztositékot nyujt a hitelezőnek, mint egy nagyobb terjedelmü, de elhanyagolt, zilált, pusztuló gazdaság.

A nálunk országszerte szokásos köznépi kisgazdaságok, az ugynevezett parasztelki- és kisházállományok, vagy ezekkel egy színvonalon álló nemesi kisbirtokok még akkor is, ha nem tagositvák, hanem dülőnként több alkatrészletekből, u. m. megfelelő ház, belsőség, szántóföld, rét, legelő- és erdőilletményből összetartozólag vannak alakulva, rendes viszonyok között állandó és határozottan magasabb értékkel birnak, mintha azoktól egyik másik, gazdászati tekintetben sem nélkülözhető részlet, péld. egy pár darab rét, szántóföld, vagy a legelő elválasztatik. Mert igaz, hogy a birtokos ily részletes eladogatásban az egyéni szabadságnál fogva nem korlátozható, s tán ezáltal pillanatnyi segélyt is nyer pénzzavarában; de másrészről az is igaz, s medicina peior morbo — hogy az ily egyes alkatrészektől megfosztott gazdaságnak hitelbiztositékul szolgáló alapértéke aránytalanul csökken, s a kisebb birtokos családok lábai alatt az existentiát fentartó talaj meginog, s lassankint szétporlik.

A napi tapasztalat azt is tanusitja, hogy a németajku honpolgárok nagy részénél divó hitbizományszerü átöröklése az együtt tartott kisgazdaságoknak, ezeket szembetünőleg sokkal virágzóbb karban tartja, mint a többi polgároknál elharapódzó aprólékos osztály- és birtokszétforgácsolás.

A mi törvjav. szerzője mind e nemzetgazdászati és a hitelügyre is kiható szempontok kikerülésével; de a következményekre sem gondolva, hanem egyedül a birtokos individualis szabadságának álláspontjára helyezkedve; figyelmen kivül hagyva még azt is, hogy a helyszinelési szabályzatokban a telekkönyvi jószágtestek alakitására vonatkozó és magában a törvjav. 5. §-ban is világosan fentartott rendelkezésnek specialis czélja is van, a 80—82. §§. inditványozásával egész zsilipet volna nyitandó a birtoktesteknek szétbomlására; egyuttal a hitelezőt azon előre nem láthatott kényszerhelyzetbe hozná, hogy például egy jelzálogul lekötve levő parasztelek, vagy ehez hasonló többrészletekből *I* alatt alakitott birtoktest részletenkénti szétdarabolása és eladogatása következtében egy bizonyos adós helyett, az elaprózott részleteknek kézről kézre gyorsabb forgása miatt bizonytalan többel álljon szemközt, s ha a követelés perutjáni behajtásának szüksége áll be, a telekkönyvi hivatalhoz járkelve, s költségeskedve a jelzálog, illetve a jelzálogok időnként váltakozó tulajdonosait különböző telekkönyvi betétekben fürkészsze, s azok ellen nemcsak a felmondási vagy jelzálogi kereset feljegyzését a törvjav. 66. 67. §§. eszközölje, hanem a végrehajtás különböző fokait is mindegyik ellen a végrehajtó közeg nagyobb hasznára és örömére külön folytassa, s ennek fáradságos és pénzbe is kerülő befejezése után a perrendt. szerint különben is csak nehézkesen elérhető kielégités stadiumában — ha kivált több hitelező, s végrehajtató összetalálkozik, még fő- és mellékjelzálogi bonyodalmakba is keveredjék, mely bajok különben most is untig fenforognak a + alatt jegyzett ugynevezett szabadforgalmu birtokrészleteknél, most még az van hátra, hogy azok az *I* alatt kötött jószágtestekre nézve is beálljanak.

Nem kevesebb, sőt még fokozottabb zavaroknak nyit tág kaput a 81—82. §§. azon rendelkezése, mely által az eljárás szabályoztatni akar, ha valamely jószágtest egyes alkatrésze daraboltatik szét, s jelzálogos hitelezők érdekei is fenforognak. Ily eseteknél jövőre az előjegyzésnek is — természetesen mind a tulajdon — mind a zálogjogszerzés tekintetében — minden torturalis apparatusával nagy és szabad szerep jutna, mit a mostani telekkönyvi rendelet ugyan nem, hanem csak a helytelen birói magyarázat és gyakorlat engedett meg.

Az ily földeldaraboláshoz szükséges egy «*hiteles*» térvázlat. Ezen szabványból azonban ki nem érthető, hogy valjon ennek hites mérnök által kell-e készittetni? — mely esetben az ily térrajz készités kisebb birtokoknál ismét csak aránytalanul nagy költségeskedést von maga után; — vagy elég, ha csak a térvázlatoni aláirások hitelesittetnek az «adhoc» hitelesitő közegek által?

Az esetben, ha az okmányok a tulajdonjog bekebelezésére nem alkalmasak, de előjegyzésre igen; vagy ha a térvázlat épen nem, vagy csak hibásan mutattatott fel[1] a bejegyzendő birtokra nézve a tulajdonjog permissive — miáltal tehát a biró kezére önkénykedési jog is volna bizva, — előjegyezhető. Ezen előjegyzés igazolása esetleg, ha a felek a telekk. hatóság előtt meg nem egyezhetnek, ismét két utra tereltetik. Valjon aztán az ily előjegyzett birtokokra további jogok, jelesen zálogjogok szerezhetők-e, vagy sem? e kérdést a törvjav. sem ezen, sem az 57. §-ban meg nem oldja szemben a 18. §. határozatával, melyszerint zálogjog valamely telekkönyvi jószágtest egyes részeire, vagy részleteire nem szerezhető, tehát se be nem keblezhető, sem elő nem jegyezhető.

Hogy végre az igazolási eljárás még complicáltabbá alakuljon az esetben, ha a hitelezők saját érdekeik szemelőtt tartása mellett a jelzálogi tárgyak fel- és szétoszlatásába bele nem egyeznek, a telekkönyvi hatóság elé idéztetnek meghallgattatás végett, hol aztán hosszadalmas tár-

[1] E kifejezés nézetem szerint germanismus, mely hibában a törvényjav. sok helyütt szenved.

gyalgatásoknak, védekezéseknek, a körülményekhez képest birói becsü utján vagyonérték megállapitása körüli fáradozások is ismét költségeskedéseknek nézhetnek eléje; — minek vége az, hogy az ily fontos hitelügyi kérdésben a «*telekkönyi hatóság*» saját belátása szerint határoz. És még hogy az ily ügyek minél későbben érjenek vég megoldást, a határozat foganatositás előtt a 132. §. szerint hivatalból másodbirósági revisió alá terjesztendő.

* * *

A törvényjav. egyéb részeire; jelesen: a birói hatáskörre, az ügyintézés, folyamodás és irodai kezelés technikai részére ki nem terjeszkedhetem, miután mindennek berendezése attól függ, valjon a telekkönyvek általán decentralisáltatnak-e ugy, mint e czikksorozatban jelzém, — vagy sem? S igenlő esetben a járási telekkönyvi hatóságoknál a közvetlenség és jegyzőkönyvi eljárás behozatik-e, vagy sem? Ha ez utóbbit elérni sikerül, akkor e részei a törvényjavaslatnak ugy is gyökeres változás alá esendnek. Ha pedig a tervezet szerinti eljárási és kezelési mód megtartatik, s szükségesnek találtatik, hogy egy-egy telekkönyvi kérvény mig az irodából a felekhez kikerül, épen oly sokszor jőjön különböző tisztviselők kezébe, mint eddig, akkor a nagy gépezetü és papirpusztitó bureaukratia szempontjából a törvjav. e részeihez nem sok szó fér.

* * *

A tervezett telekk. rendtartás anyagi részének főbb elvei és tételei felett tartott ezen birálati szemle és nézetfejtegetések, ugy hiszem, eléggé megvilágitják és constatálják azon összeredménykép kifejezett egyéni véleményemet, hogy e törvjav. jelen szerkezetében inditványozott telekk. rendszer elfogadása és törvénybe iktatása által az indokolás bevezetésében nyilvánitott, s kitüzött czélok közül csak az egyik fogna részben érvényre jutni, az t. i. hogy az ország különböző részeiben eddig a telekk. eljárás tekintetében fenálló eltérő rendeletek helyébe egy és egyöntetü eljárás hozatnék be és az absolut korszakból származó különböző ideigl. rendeletek törvény által váltatnának fel. Azon indokolási állitmány azonban, hogy a telekkönyv hitele a jelen törvjav. által biztositást nyerne; — már problema és féligmeddig phrazis. Hogy egyébként az ország különböző részeiben különböző telekk. rend. divik, annak oka egyedül a miniszteriumban keresendő, miután az 1855-diki telekk. rendelet az erdélyi részekben sok tekintetben roszabbitott, s a jelen törvényjavaslathoz hasonló alakban hozta be.

A másik két czél; t. i. hogy az eljárásban érvényesithető egyszerüsités fog behozatni és az abban eddig tapasztalt hiányok kipótolva lesznek kiegészités és kijavitás által, — az ebbeli szándéknak messze mögötte marad. Az egyszerüsitésnek azon kivül, hogy a kezelési szakban jövőre telekk. kivonatok is adhatók és a különben is sok telekkönyvi irodában évek előtt abbahagyott, azonban a miniszterium által pár évtől fogva ismét vezetetni rendelt napló mint elismert szükségtelenség megszüntetik, csakis a pedans bureaukratia által szokás szerint létesithető oly gyér nyomai vannak, hogy azok egyszerüsitésnek alig nevezhetők: sőt ellenkezőleg az anyagi részbe vágó fontosabb kérdések közül az eddigi részint homályos, részint bonyolódásra utat nyitó rendelkezések határozottan roszabbá alakulnának; s az itt-ott mutatkozó javitások és kiegészitéseknek más tekintetekben és oldalróli ellensulyozásáról eléggé gondoskodva van.

Egészben véve pedig — az indokolásból is kivehetőleg — sok és hangsulyozott figyelem volt, s van forditva a szerkezet megalkotásánál az osztrák, porosz és szász telekk. rendszerekre, s a törvényjavaslat ezen országok népei igényeinek, miveltségi állapotainak, s egyéb viszonyainak tán meg is felelne; de arra, hogy abból a nemzet számára, melynek törvényévé emeltetni czéloztatik, jótékony hatásu jogintézmény fejlődjék, — bizony nem való.

Bodó István,
kir. törvszéki biró.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Folytatás.)

XXVII. §.

«A telekváltó értékét annak beadása mellett, az ingatlan vételára felosztásakor a bejegyzésért folyamodott tulajdonos vagy csődtömege is követelheti.»

XXVIII. §.

«A telekváltó kitörléséhez vagy elzálogositásához a telekváltó bemutatása szükségeltetik, rajta a foganatositott törlés vagy elzálogositás, a tlkvi bejegyzés szerint kitüntetendő.»

XXIX. §.

«Ha a telekváltó a tlkvi bejegyzésekkel meg nem egyezik, a telekváltó tartalma dönt.»

XXX. §.

«A lejárt telekváltó feljogositja annak tulajdonosát, hogy értékét előző peres eljárás után a lekötött ingatlanból végrehajtási árverés utján kivehesse. Az eziránt folyamatba tett eljárást, az ingatlanság tulajdonosa, a telekváltó és összes járulékai kifizetése által megakadályozhatja, és a telekváltó tulajdonosa köteles ugy ennek kifizetését elfogadni, mint a kifizetett telekváltó kitörlését megengedni, vagy azt a fizetőre vagy ez által megnevezettre átruházni.»

XXXI. §.

«A telekváltóval kamatszelvények is kiadathatók és ez esetben a kamatszelvény birtokosa egyedül a kamatszelvény kiadása mellett van jogositva, a kamatot az ingatlan tulajdonosától felvenni.

Lejárt kamatszelvények 3 év alatt elévülnek.»

XXXII. §.

«Telekváltó behajtására inditott keresetnél felperes a telekváltó tulajdonán kivül egyedül azt tartozik igazolni, hogy alperes van mint az ingatlan tulajdonosa a telkvbe bevezetve. Alperes csak oly kifogásokkal élhet, melyek őt a közvetlen felperes ellen megilletik vagy melyekről igazolni képes, hogy felperes a telekváltó szerzésekor tudomással birt; azonban magából a telekváltóból merithető kifogás, minden felperes ellen érvényesithető.»

XXXIII. §.

«A telekváltó üres forgatmánya a forgató beleegyezése nélkül is a forgatmányos nevére kelet és forgatási hely kitételével kitölthető és ez ellen a földtulajdonos által csak oly kifogás emelhető, mely magával a telekváltóval igazolható.

Üres forgatmány az utoljára kitett forgatási határnap után következő napon és ha az első forgatmány kitöltetlen, az a telekváltónak az abban megnevezett jogosult kezéhez történt kiadása után következő napon keletkezettnek vélelmeztetik.»

XXXIV. §.

«Ha személyi kötelezettség biztositására szolgáló telek-

váltó, a személyi kötelezettség átruházása nélkül tovább adatott, a személyi kötelezettség elenyészik.»

XXXV. §.

«Ha a telekváltó törlése kéretik, a még el nem évült szelvények is bemutatandók a tlkvi hatósághoz.

A hiányzó lejárt szelvények értéke a földtulajdonos által, a még le nem járt hiányzó szelvények értéke a hitelező által a tlkvi hatóságnál letéteményezendő és mennyiben az utóbbi a hitelező által megtagadtatik, a földtulajdonos köteles a letételt teljesiteni, de az ilykép letett összeget a telekváltó értékéből levonhatja. Ha a hiányzó szelvényekért letett érték a szelvénybirtokos által a szelvény beadása mellett a letéti hatóságtól az elévülési idő alatt fel nem vétetik, a letevő, a letett összeg visszaadását, esetről esetre kérheti.»

XXXVI. §.

«Hogy az ingatlan birtok minősége és előfeltétele legyen szükséges telekváltó alapitására, valamint az elveszett telekváltó mily eljárás utján semmisitendő meg, arról és a telekváltó behajtási eljárásáról az igazságügyminiszter a törvényhozás további intézkedéseig rendeletileg intézkedik.»

A mi a javasolt intézkedések részleges indokolását illeti, az tul menne feladatunkon, azért csak hivatkozva, az osztrák és szász polgári törvénykönyvekre és a porosz tlkvi törvényre, egyedül az ajánlott telekváltó és az ezzel összefüggésben levő XI. és XII. czikkek alatti rendelkezések némi indokolására fogunk szoritkozni.

A telekváltó ép ugy mint a tulajdonos saját ingatlanát terhelő jelzáloga jogi természetének megállapitása szerfelett nehéz és talán lehetetlen, ha a közönséges zálogjog és ezzel biztositandó követelés álláspontjából indulunk ki, mert ily körülmények közt teljesen való a porosz igazságügyminiszter Dr. LEONHARDT-nak azon állitása, hogy a telekváltó (illetve a tulajdonos jelzáloga saját tárgyán) ellentmond minden jogi fogalomnak és indokolása a jogászi lelkiismeretnek csak kínokat okoz.

De azért elhamarkodott lenne azon állitás, hogy az indokolás egyáltalán lehetetlen, mert igenis *a gyakorlati élet* eszméinek az intézkedés megfelel és jogi szempontból az indokolás habár nem a római jog alapján, szintén lehetséges. Nézzük a *gyakorlati érveket.* Kétségtelen, hogy a hiteltkereső olcsóbb hitelre fog találni és a tőkepénzes olcsóbb kölcsönt fog engedélyezni, ha utóbbi oly biztositékot kaphat, melynek megszerzése formalitáshoz kötve nincs, melynek erejét a nyilvánkönyvbei betekintés nélkül tudhatja és melyet a maga javára ép ez indokok alapján, ép oly könnyü továbbadással értékesithet. Szintugy kétségtelen, hogy a jelzálogra hiteltkereső adós helyzetére rendkivül előnyös, ha tetszése szerint a már bejegyzett zálogjogoknál és ezek sérelme nélkül, szükséglete szerint, jobb zálogjogokat képes engedélyezni.

A földhitelintézetek áldásos működése főleg azért lett lehetséges, mert az általok engedélyezett kölcsönökért adott záloglevelek, függetlenitettek, az alapul szolgáló kölcsöntől és jelzálogi biztositásuk daczára a tőke forgalmát a legkönnyebben megendedik, — már pedig a telekváltó nem egyéb mint ikertestvére a földhitelintézetek által engedélyezett jelzálogi kölcsönök alapján kibocsátott záloglevélnek, — csakhogy utóbbi az elsőszülött, kinek tekintélyét még a földhitelintézeti szülő magán vagyona is neveli és ezért a materialismus e korszakában szélesebb körben szivesebben látott vendég mint a kisebb tehetségü telekváltó testvére, bár hihető, hogy a földbirtokosok szövetkezése utóbbit a jelzáloglevél rangjára fogja emelhetni.

A kereskedelem érdekében elismertetett a váltó és kereskedelmi utalvány felállitása által, hogy a hitelképesség és ennek áldásos igénybevétele emeltetik oly kötelezettségek alkotása által, melyeknek szigoru teljesitése a harmadik jóhiszemü fél ellen nem emelhető kifogásokkal elzárva van (a váltó és utalvány materialis szigora).

Azon ellenvetés, hogy ezen uj intézménynyel a földbirtokosok vissza fognak élni, vagy ellenök fog visszaélés gyakoroltatni, határozottan visszautasitandó. Ugyanis a telekváltó nélküli nyilvánkönyvi állapot elég utat és módot nyit a földbirtokos osztálynak, hogy személyes hitelezőit megkárositsa és noha ez tényleg meg is történik, még senki sem kivánta ez okból, a nyilvánkönyvi intézmény eltörlését, mely kivánat egyedül azon badar indokon alapulna, hogy a nagy többségnél, nem a józan érdek, hanem a csalás az irányadó szempont. Ugyanez mondható arra is, hogy a visszaélés a földbirtokos osztály ellen fog gyakoroltatni, — s végre ez irányban egyelőre a XXXVI. §. megengedi a telekváltó alapitását a kormány által igazitandó oly censushoz kötni, mely a visszaélések lehetőségét korlátozni fogja. Egyébiránt kinek jut eszébe mondani, hogy a váltóképesség jobban korlátolandó, mert a váltóval történhető visszaélések folytán, egyedül a váltóképesség korlátolása képezheti a remediumot? Hazánk törvényhozása az 1875. XXXVII. t. cz. 291—298. §§-aiban és az 1876. XXVII. 1. §-ában ellenkezőleg észszerüen járt el, hogy a materialis szigorral járó váltó és kereskedelmi utalvány áldásaibani részvételt, a lehető legtágabb körre kiterjesztette. S nem vehető figyelembe azon ellenvetés sem, hogy ez uj intézmény által a földbirtokos osztály szerfelett mobilisáltatni fog, mert hisz a tuleladósodástól ez intézmény nélkül sem ovható az meg, a ki ebbe belekeveredik, sőt ellenkezőleg, minthogy ez intézmény a földhitelt olcsóbbá fogja tenni, azon része fog a földbirtokosoknak az eladosodástól és a kényszer eladás veszélyétől megmentetni, mely nem könnyelmüsége, hanem szükségletéből származott drága hitellel kényszerittetik az eladosodásba. E mellett hizonyos az is, hogy a földbirtokos osztály a szerfeletti mozgósitástól inkább fog azon általunk javaslstba hozott intézkedéssel megakadályoztatni, hogy az előző terhelés sérelmével, sikeres kényszereladás nem eszközölhető.

Ki a gyakorlati életet ismeri, ki tudja, hogy a betáblázások lassu menete a betáblázott követelés a betáblázás jogereje daczárai alaptalan megtámadása, mennyire keseriti a solid tőkepénzeseket és ki látja, hogy a pénztőke keresletе a pénzpiaczon a börze utján napról napra növekedik és egyik kereső a másikat uj meg uj előnyök kinálásával igyekszik félreszoritani, egy perczig sem habozhat oly intézményt, a földhitel érdekében alkotni, mely a legtöbb esetbeni jogos panaszt megszüntetendi.

S jóllehet «a földhitel mozgósitása» ép oly jelszó, mint bármelyik más és önmagában a kivánt czélt megvalósitani nem fogja, a mennyiben ehhez oly intézmény is szükséges, mely a földhitelnek a világpénzpiaczot megnyissa, mégis bizonyos, hogy egyik józan lépés a czél megvalósitásához.

A mi pedig a telekváltó jogi oldalát illeti, ez kettős szempontból vizsgálandó, a mennyiben ellene kettős kifogás emeltedik u. m.

a) hogy a constitualo tulajdonos kezében zálogjogot jelent a saját dolgán és

b) hogy harmadik személy kezében oly zálogjognak tekintendő, melynek alapul szolgáló és biztositandó követelés nem létezik, már pedig ugy az *a)* és *b)* alatti jogi lehetetlenséget képez.

Ennek ellenében megjegyezzük, hogy a kifogások csak akkor lennének indokoltak, ha akár a harmadik kezében levő telekváltó, akár a tulajdonos zálogjogát saját dolgán, egyedül a római jog azon elvéből vizsgáltatnék, hogy «a

zálogjog járulékos jog»[57] de mindkét intézmény indokolatlanságát elvesziti, ha nem a római jog fogalmaival operálunk. hanem a jogviszonyokat ugy tekintjük, a mint azokat a gyakorlati élet szüksége ép a római jog fogalmai ellenébe kiharczolta. Ebbeli fejtegetésünk kapcsolatával reflectáljunk a XI. és XII. czikkek azon · határozataira, hogy a tulajdonos az általa kifizetett jelzálogok helyébe uj jelzálogokat állapithat, mely tételt némely előrehaladottabb jelzálogtörvények oda is vittek, hogy a tulajdonos a maga javára is alapithat «jelzálog» név alatt oly jogositványt, mely ha harmadik személy javára állapittatik, tisztán zálogjognak veendő.

A zálogjog lényege abban rejlik, hogy az általa érintett tárgy a biztositandó követelés behajtás végett, a hitelező által elértékesithető. Ebből önkényt folyik, hogy valamely tárgy elzálogositása által, abból azon érték köttetik le, melylyel a tárgy a forgalomban bir.

A forgalmi érték megbecsültethetéséből pedig következik, hogy az elzálogositott tárgy egy második követelésért ismét elzálogosittathatik, ha az ujabb követelés tulajdonosának számitása szerint az előző zálogjog a tárgy értékét ki nem meriti. Ha tehát a zálogtárgy további elzálogositása nem ellenkezik a zálogjog lényegével, ezzel az sem lehet ellentétben, ha az álogtárgy tulajdonosa a zálloghitelezővel olykép egyezik, hogy utóbbinak a zálogtárgy csak azon értékére legyen zálogjoga, mely egy bizonyos összeg első sorbani levonása után fenmarad. Vagyis a zálogjog fogalmával összeegyeztethető, az adós részéről történő azon kikötés, hogy ő a hitelező által szerzett zálogjogot megelőző rangsorozattal későbben a zálogtárgyra uj zálogjogot engedélyezhessen. Ily fentartás az adós részéről különösen könynyen történhetik a nyilvánkönyv szerzése mellett, mert e fentartás ebbe beiktattatván, minden későbbi jogszerzőt kell hogy kötelezzen.

A különös mindebben csak az, hogy a tulajdonosnak e fentartásból folyó azon joga, hogy ő a fentartás rangsorozatában későbben is jelzálogot alapithasson, elismertetik, — de már azt megtagadják, hogy a fentartást a maga nevére kiköthesse és illetve, hogy a vételár felosztás esetén, a fentartásnak megfelelő összeget önmagának liquidálhassa és ennélfogva megtagadtatik az is, hogy a maga javára ily hatályu fentartást, egy általa magán uton kifizetett hitelező helyébe történő lépése által eszközölhessen. Az elsőt megtagadják azért, mert a tulajdonos saját dolgára zálogjoggal nem birhat, a másodikat részben ezért, részben pedig azért, mert egy előző követelés kifizetése által az ezzel correspondáló zálogjog, mint járulékos jog elenyészett és ekkor ennek helyét szükségkép a későbbi zálogjognak kell elfoglalnia.

(Vége következik.)

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

[57] Ujabban az ez irányban merev felfogás különösen a jelzálognál, ép a római jog bár kivételes elvei alapján engedni kezd és elösmertetik, hogy a zálogkövetelés nem létfeltétele (Existensbedingung) a jelzálognak, hanem csak kiindulási pontja Voraussetzung. Allgemeine öster. Gerichts-Zeitung 1876. évi folyam 58—61. számok.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

«A közjegyzői okmány végrehajthatóságának kérdéséhez.»

A «Jogtudományi Közlöny» f. é. 14. számában e czím alatt közölt értekezés zárszavaiban azon kivánatát fejezi ki a tudós értekező, hogy a fölvetett kérdés bár minél kimeritőbben megvitattatnék.

E kivánatát, mint közkatona, napi-parancsul veszem, s ha tért nyerek, hozzá szólok a kérdéshez.

Szükségesnek látom, hogy a kérdést e két irányban vizsgáljuk:

I. Közjegyzői okirat alapján kérhet-e a jelzálogos hitelező azonnal végrehajtást harmadik szerzők ellen is? — és ha igen: mily előföltételek alatt?

II. A már meginditott végrehajtási lépések folytathatók-e, s ha igen: mily előföltételek mellett az ellen, a ki azon lépések meginditása után szerezte meg a jelzálogot?

Az első kérdésre vonatkozólag értekező ur véleményét nagyon helyesnek tartom. E szerint tehát a közvetlen végrehajthatóság, minden előleges feljegyzés nélkül is, helyt foghat harmadik szerző ellen, ha a zálogjog tlkvi bejegyzése oly módon eszközöltetett, hogy tlkkönyvből harmadik személyek e jogkövetkezményről tudomást szerezhettek.

Értekező ur indokolása ugyan e tekintetben már is teljesen meggyőző; megkisérlem azonban nézetét még mélyebb alapra fektetni.

A tlkvi rendszerről irt becses munkájában azt mondja értekező ur a tlkv. fogalmának meghatározásánál, hogy a tlkönyv. több, mint közokirat; — vagyis nem pusztán a jogalkotó cselekvényekről kiállitott s azok bebizonyitására szolgáló instrumentum, hanem magoknak ezen cselekvényeknek a tere. A telekkönyvi jogokat megszerző, átváltoztató, vagy megszüntető cselekvény nem akkor jön létre, midőn az ügyfelek megegyező akaratát documentáló okmány kiállittatott, hanem akkor, midőn a constituálandó jog bejegyeztetett. Azon jog, mely az okiratban foglalt cselekvényekből származik, csak magukat az ügyfeleket köti; mig ellenben azon jog, mely a telekkönyvbe történt bejegyzés folytán jő létre, mindenkire hatályos, a ki ezen jogok körébe kellő módon belép. Es ekként habár az első ügyfelek közmegegyezését tartalmazó vagy azt surrogáló okirat nélkülözhetlen előföltétele is a telekkönyvi jog megalkotásának, az mégis függetlenül ezen okirattól akkor és oly minőségben jön létre, a midőn és a mint az bejegyeztetett. Ezen felfogás mellett tanuskodik a telekkönyvi rendtartás 62. §-a (v. ö. a 130. §-al), mely szerint nem az okirat, hanem a jog jegyeztetik be (l. HERCZEGH tlkvi rendtartás ad. §. 62. III.); a miből aztán természetesen foly az idézett §. azon további intézkedése, hogy a bejegyzendő jog minden *lényeges meghatározásai* felveendők a bejegyzésbe; különben azok harmadik személyek irányában nem lesznek hatályosak. Csakis *a közelebbi meghatározások*, és ezek is csak akkor, ha a telekkönyvből ki nem vehetők, itélendők meg az okirat tartalma szerint, mely tehát ennyiben, de csakis ennyiben kiegészitő részét alkotja a telekkönyvnek s ez utóbbival együtt alá van vetve a nyilvánossági elvnek (tlkvi rendt. 169. s köv. §§.) E felfogást osztja judicaturánk is, midőn a bejegyzés és az okirat szövege közt fenforgó ellentét esetén az előbbeniét tartja irányadónak. (Legf. itélőszék 3327/874. sz. alatt hat. Döntvénytár XII. 117. sz.)

Valamint a telekkönyvi jogviszonyok constituálása a telekkönyv terén megy végbe: ugy azok átruházása is csak e téren eszközölhető. Azon telekkönyvi jogi tényhez, hogy valkki egy telekkönyvi jószágtest tulajdonát bejegyzés által megszerezte, az osztrák polgári törvénykönyv 442. és 443. §§-ai, melyek telekkönyvi tárgyuknál fogva nálunk is törvényt képeznek, azon következményt csatolják, hogy a jószágtesttel járó jogok és a telekkönyvileg reá bejegyzett terhek is átszállanak a szerzőre (mintegy successio in universitatem); az utóbbiak azonban a 466. és 928. §§-ok értelmében csak a jelzálog értékeig (mintegy cum beneficio inventarii.)

Az itt előadott elveken alapszik tehát azon következmény, hogy a közjegyzői okiraton gyökerező zálogjog, és

avval együtt a közvetlen végrehajthatóság minden további tulajdonosra is átmegy terhetőleg, habár ő a közvetlen végrehajtásnak sem a közokiratban, sem más módon nem vetette is alá magát: — feltéve azonban, hogy a zálogjog bejegyzése, vagyis a mi ugyanaz: telekkönyvi constituálása a telekkönyvi rendtartás 62. §-a követelményének megfelelőleg történt. Láttuk, hogy e tekintetben az a döntő körülmény, miszerint a bejegyzendő jog *lényeges* meghatározásai a bejegyzés szövegébe felvétessenek.

Hogy a bejegyzendő jog mely minőségei a lényegesek, ez *quaestio facti*, mely a biró bölcs belátása szerint oldatik meg. Alig lehet azonban kétséges, hogy a közjegyzői okirat közvetlen végrehajthatósága a bejegyzendő zálogjognak feltétlenül olyan *lényeges* sajátsága, a mely a tlkvi rendelet 62. §-a szerint okvetlenül felveendő a bejegyzésbe, hogy harmadik jóhiszemű jogszerzők ellen hatályos legyen. Ha tehát a közjegyzői okiraton alapuló zálogjog igy jegyeztetett be, ugy a közvetlen végrehajthatóság átháramlik feltétlenül minden harmadik jogszerzőre a nélkül, hogy e végrehajthatóság bárminemű előleges feljegyzése megkivántatnék.

Értekező ur nézetével ellentétben nem tartom elégségesnek az okirat közjegyzői minőségére való hivatkozást; mert először a fentebb tárgyalt felfogás szerint a bejegyzésnek az okirattól függetlenül kifejlődött egyéniséggel kell birnia, mely az önálló létezés minden attributumával fel legyen ruházva; de másodszor: mert arra is volna magyarázható, hogy azon hivatkozás által csakis az okirat szorosabb megjelölése, és nem a tartalomra utalás czéloztatik, mi sajnos tévedéseket idézhetne elő. Óhajtanám tehát, hogy az EXNER munkájából idézett bejegyzési formulát fogadnák el bíróságaink.

Futólag megemlitem még itt, hogy a magyar földhitelintézet kiváltságairól intézkedő 1871. XXXIV. tvcz. 11. §-a folytán az itt tárgyalt kérdés már a közjegyzői törvény életbelépte előtt is gyakorlati jelentőségü volt; mert az intézet hitelesitett okiratai szintén közvetlenül végrehajthatók. Sőt egyik helybeli jelzálogintézet alapszabályai — és okirataiból még több, a szőnyegen forgó kérdés körébe tartozó analogonokat hozhatnék fel. Mennyire azonban tapasztalataim terjednek, a bejegyzések szövegezésénél és megbirálásánál ezen sajátságokra bíróságaink nem helyeztek nagyobb súlyt.

II. A második kérdés azon concret esetre vonatkozik, midőn a végrehajtási lépések meginditása, tehát a végrehajtási kérvény benyujtása után szerzi meg valaki a jelzálog tulajdonát. Kétségtelen a fentebbiek nyomán, hogy a jelzálogos hitelező ezen uj tulajdonos ellen sem kénytelen pert kezdeni, hanem ez ellen is közvetlenül végrehajtást kérhet. De más kérdés, hogy az előbbeni tulajdonos ellen már megkezdett végrehajtási lépéseket folytathatja-e sikerrel ezen ujabb tulajdonos ellen is, támaszkodva a bejegyzésre?

Mielőtt e kérdésre válaszolnék, hivatkozom az 1874. XXXV. tvcz. K. fejezetére, melyben a közjegyzői okiratok végrehajthatósága szabályoztatik. Ezen törvényi intézkedésekből világosan kiderül, hogy a közjegyzői okiraton alapuló végrehajtás nem oly feltétlen hatályosságu, mint a jogérvényes itélet alapján elrendelt végrehajtás; mert az előbbeni ellen egy kifogásolási eljárás inditható meg, mely végzéssel záratik be s ezen végzés jogorvoslatokkal ismét megtámadható; az eljárás folyamatba tétele által pedig az idézett törvény 120. §-a értelmében a végrehajtás némely esetben egyelőre egészen felfüggesztetik mindaddig, mig jogérvényes határozat nem jő létre. — Szóval: egy szűkebb mederbe szoritott peres eljárás előzheti meg a közjegyzői okirat alapján meginditott végrehajtás foganatositását is.

Ha már most meggondoljuk azt, hogy lehet eset, midőn a jelzálog tulajdonát ugyanaz nap más szerezte meg, a melyen az előbbeni tulajdonosnak a végrehajtási végzés kézbesittetett; — és hogy megeshetik, miszerint az uj tulajdonosnak legkisebb tudomása nincs a végrehajtás folyamatba tételéről, s ekként a netalán jogos kifogások érvényesitésének záros határidejét vétlenül elmulasztja; — az előbbeni tulajdonos pedig, kinek talán már ugy sincs mit féltenie, nem tartja érdekében állónak kifogásokkal élni: jogosan feltolul elménkben az a kérdés, hogy ezen jóhiszemű harmadik szerző ellen foganatositható-e a jogelődje ellen meginditott végrehajtás, vagy pedig azt az uj szerző ellen ujból kell meginditani?

Tudjuk, hogy a *jogérvényes itélet* alapján elrendelt végrehajtás is csak azon esetben foganatositható a perben nem állott és a végrehajtási zálogjog tlkvi bejegyzését telekkönyvileg megelőző uj tulajdonos ellen, ha a jelzálogkereset az ő tulajdonjogát megelőző rangsorozatban telekkönyvileg feljegyeztetett (1860. szept. 19. miniszteri rendelet). Különben pedig csak egy, ellene ujból kieszközlött jogérvényes birói határozat vagy végrehajtható egyesség alapjan eszközölhető végrehajtás. Ha igy van ez egy jogérvényes birói határozat alapján nyugvó végrehajtással szemben: mennél inkább kell hasonló következménynek beállani egy még vitássá válható közjegyzői okiraton alapuló végrehajtás tekintetében?

Igen, de ellenem látszik szólani a közjegyzői törvény 114. §-ának utolsó bekezdése, mely szerint: «A bejelentett kifogás a foglalás foganatositását nem gátolja». (Természetesen a 120. §-ban foglalt megszoritások mellett.) Mert ezen intézkedésből az látszik következni, hogy a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás irgalom nélkül foganatosittatik, tehát harmadik személyek ellen is, kik talán nem is adhatták be kifogásokat; — és pedig annál inkább, minthogy a végrehajtást még a kifogások beadása sem akasztja meg. Erre azonban azt felelem, hogy az osztr. polg. trvk. 461. és 466. §§-ai is a fentebbi törvényhelyhez analog intézkedést tartalmaztak; de az annak folytán felmerült kételyek eloszlatása czéljából szükségesnek látta mégis a törvényhozó a fent idézett 1860-iki miniszteri rendelettel a jelzálogkereset feljegyzésének intézményét meghonositani.

Ezen analogiából vont indok mellett érdekes volna még itt, ha a tér engedné, azon mélyebbről vett indokolást is megkisérleni, hogy a közjegyzői törvény idézett 114-ik §-ának intézkedése az uj tulajdonos ellen telekkönyvileg még azért sem foganatositható, mert a végrehajtási zálogjog szerény véleményem szerint (értekező urnak közismeretű nézetével ellentétben) a bekeblezett zálogjogtól egészen különböző uj telekkönyvi jog s e szerint nem egyszerű feljegyzéssel, hanem valóságos bekeblezéssel szerezhető meg, s ennél fogva bejegyzése meg nem engedhető oly előző ellen, a ki azon jog létrejöttéhez semmi jogi tényével hozzá nem járult, de sőt annak keletkezéséről telekkönyvileg tudomást sem szerezhetett. Ez a telekkönyvi prioritás elvével ellenkeznék.

Mellőzve azonban minden további indokolást, kifejezem válaszul a II. alatti kérdésre azon nézetemet, hogy érvényben álló telekkönyvi intézményünk szellemében és világos telekkönyvi szabályaink szerint a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás a jelzálogot utóbb megszerző tulajdonos ellen nem foganatositható; hanem ellene ujból kell meginditani a végrehajtást. Ha azonban a végrehajtási kérvény telekkönyvileg feljegyeztetik: ugy a már megkezdett végrehajtást minden e feljegyzés után fellépő uj tulajdonos ellen is lehet folytatni, — mely feljegyzést bíróságaink az 1860. szeptember 19. min. rendelet szellemében analogice nyugodt lélekkel megengedhetnek; mert a mellett, hogy ezen feljegyzést a czélszerűség javalja s a telekkönyvi intézmény szellemének sérelmével nem jár: az idézett min. rendelet szószerinti értelmezése mellett is majdnem megáll-

hat; miután abban *nemcsak a kereset*, hanem a követelés lejártát igazoló *közjegyzői vagy birósági felmondás* feljegyzése is megengedtetik. Annál inkább megengedhető tehát a birósághoz beadott végrehajtási kérvény feljegyzése; — különben ha ezt a biróságok mégis megtagadnák: ugy a jelzàlogos hitelezőnek mindig jogában álland a végrehajtásra okul szolgáló körülményt közjegyzői felmondás alakjába önteni, s ezen felmondást telekkönyvileg feljegyeztetni.

Foltin Pongrácz, ügyvéd.

Végrehajtás ingatlan örökségre!

(Viszonválasz ZLINSZK IMREY ur válaszára.)

Megigérem, hogy rövid leszek, habár ez csak a szónokok privilégiuma.

ZLINSZKY IMRE ur a «Jogtudom. Közlöny» 15. számában ellenem azt igyekszik kimutatni, hogy a hitelező, az örökségnek adósa nevére leendő átiratását fenálló törvényeink szerint nem kérheti. — Az érveket pro és contra elmondottuk. — Azt megengedem, hogy ZLINSZKY ur érvei alaposabbak mint az enyémek, mert mig őt «az én érveim meg nem ingatták», én az ő érveit a törvény száraz és mechanikus alkalmazásán alapulóknak elismerem. — De ha az ő érveinek meg van ezen előnyük, az enyéimet az menti, hogy a törvénynyel *elvileg nem ellenkezvén*, az igazságszolgáltatás magasabb érdekeit tartják szem előtt.

De hagyjunk fel a vitával, nem azért szólaltam fel, hogy azt folytassam, hanem miután ZLINSZKY ur azon tévedésemre, hogy az örökség eo ipso az örökös vagyonát képezi, figyelmeztetett, én is bátorkodom őt figyelmeztetni egy tévedésére.

ZLINSZKY ur nézete szerint ugyanis az örökség megnyilta még hazai jogunk szerint sem elegendő az örökség megszerzésére, hanem ahoz még annak elfogadása is szükségeltetik. Ebben ZLINSZKY urnak teljesen igaza van, habár ő az elfogadást ugylátszik csak akkor tekinti megtörténtnek ha az örökös az örökség elfogadása iránt nyilatkozott. — Ez azonban szigoruan osztrák jogi felfogás s én azt hiszem, hogy hazai jogunk szerint meg van szerezve az örökség mihelyt az örökös azt *tényleg elfoglalja*. De a miben ZLINSZKY ur szerintem téved, az, hogy az *örökség* megszerzését az *örökjog* megszerzésétől meg nem különbözteti. — Az örökséget az örökös igenis csak annak elfoglalása által szerzi meg, *de az örökjogot megszerzi mihelyt az örökség megnyilik*. — Hogy örökjog létezik az örökség megszerzése, elfoglalása előtt is, abból is nyilván való, hogy az az örökség elfoglalása előtt elidegenithető, hogy az örökös halála esetére jogutódjára átszáll stb.

Ha már most ilyen örökjog létezik az örökség megszerzése előtt, kérdem, miért nem lehetne az végrehajtás tárgya?

Azon anomalia, hogy az örökös a végrehajtás utján eladott örökséget vagy örökjogot utólag visszautasithatná, csak látszólagos, mert ép ugy mint a hitelező, kinek követelését lefoglalták, utólag nem mondhatja, hogy ő követelését érvényesiteni nem akarja, az örökös sem utasithatja el magától a foglalás után in fraudem ereditorum örökjogát.

A birói foglalás által megszünik mindkettőnek joga a jogról való lemondáshoz, mert ezen lemondás által másnak jogát sértené.

Ez az én szerény nézetem, s ugyhiszem lesznek mások is, kik azt osztani fogják.

Sztehlo Kornél,
ügyvéd.

Különfélék.

† (**Schilling Béla**), szegedi kir. aljárásbiró, kit lapunk olvasói több rendbeli jeles dolgozataiból ösmernek, 31 éves korában, april 9-én meghalt. A férfikor teljében megtört munkatársunk emléke legyen áldva!

(**A közigazgatási bizottságok**) köréből figyelemre méltó a Jász-Nagykun-Szolnok megye k. bizottságának jelentése a karczagi börtönhelyiség állapotáról, mely szerint a csekély kihágás miatt letartóztatott serdületlen ifjak rablók és gyilkosokkal együvé vannak elzárva; a börtönökben kiállhatatlan a dögleletes bűz, mert csak 21 fogoly helyezhető el s mégis 90 zsufoltatik össze. Felterjesztés intéztetett az igazságügyminiszteriumhoz s onnan várják e nyomoruságos állapot megszüntetését. Mi azonban utalunk az 1840-es években hazánkban társadalmi uton kifejtett üdvös mozgalomra, melynek több mintaszerü börtönhelyiség létesitését köszönhetjük. Tárgyaltatott továbbá egy izgalmas ügy mely a közigazgatási hatóság és biróság közti zsurlódást tünteti fel és a közig. bizottság kebelében is az alispán és kir. ügyész állottak egymással szemben. A tényállás röviden következő: Karczag város közbirtokossága ellen 16,000 frt bankkölcsön behajtása iránt végrehajtás intéztetvén, — Pap Elek polgármester az e tárgy feletti tanácskozás végett e hó 8-ára az iskolai helyiségbe közbirtokossági gyülést hirdetett. A kitüzött nap reggelén azonban nagy néptömeg foglalta el az iskola előtti tért és a polgármester ösmerve a tárgy izgalmas voltát, a honvédzászlóalj parancsnokságtól egy szakasz honvédséget kért a rend fentartására. Ily karhatalom mellett a tömegen áthatolt, de látván, hogy a kedélyek felizgatott állapotában tanácskozni lehetetlen, a gyülést feloszlatta és vissza ment a városházhoz. Ekkor a nép Nemess Károly ügyvédet kikiáltotta a közbirtokosság elnökének és a város polgármesterének. Egy bizottság küldetett a városházhoz, hol a város pecsétjének és az iratok átadása követeltetett, a mi természetesen megtagadtatott, de sőt a kirendelt honvédek segélyével nevezett ügyvéd és még két egyén letartóztattak, miről a kir. ügyész és a vizsgáló biró azonnal értesittettek, ugy szintén a távol levő alispán. A biróság természetesen a letartóztatott izgatókat a városi hatóságtól kikérte és az alispán abbeli megkeresése daczára, hogy a városi hatóságtól beküldendő tényállás beérkezését várja be, — még az nap esti fél 8 órakor szabadon bocsájtotta. Ez röviden elmondva azon tényállás, melyben ugy látszik a közig. hatóságok sértve látják auctoritásukat a biróság eljárása által és e miatt panaszt emelnek az igazságügyi miniszternél. Mi részünkről nem akarunk véleményt mondani a biróság eljárása fölött, de ugy látszik megyéink nem tudnak kibékülni a birói hatalomnak elvonásával és ez esetben sem fontolták meg, hogy a biróság kötelessége a közhatóságok tekintélyét és a közbiztonságot ép ugy mint a személyes szabadságot megvédeni.

(*«Közig. Lapok.»*)

(**A budapesti ügyvédi kamara**) tegnap tartott közgyülésén előterjesztetett azon bizottság munkálata, melyet a mult hóban tartott közgyülés az igazságügyminiszterium által a kamarának véleményadás czéljából megküldött telekkönyvi törvényjavaslat tárgyában kiküldött. A bizottság lényegileg ugyanazon véleményben van, melyet a mult közgyülés elé a kamra választmánya terjesztett; hogy t. i. a szóban forgó törvényjavaslat nem felel meg a jogosult igényeknek, s azt hangsulyozza, hogy a polgári törvényvkönyv megalkotása előtt czélszerütlennek tartja uj telekkönyvi törvény megalkotását. A közgyülés elfogadta a bizottsági javaslatot.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 17. SZ. Budapest, 1877. április 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A statisztika mint tudomány. Dr. Herich Károly urtól. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd urtól. — Jogirodalom. Pulszky Ágost egyet. tanár urtól. — A pesti ügyv. kamara választmányának jelentése a telekk. javaslatok tárgyában. — Törvénykezési szemle: A vegyes válóperek kérdéséhez Berghoffer Vilmos ügyvéd urtól. — Bünvádi eljárásunk illustratiója. Matkovics Dénes urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok és a képviselőház közigazgatási bizottságának jelentése «a gyámügyek rendezéséről» szóló törvjavaslat tárgyában.

A statisztika mint tudomány.

Talán nincs tudományág, melynek «in praxi» hasznos, fontos, szükséges sőt elkerülhetlen voltát annyira elismernék, mint ez a statisztikánál történik. De talán nincs tudományág, melyet «in thesi» annyira megvetnének, mint a statisztikát. Irtóznak a rubrikálás mesterségétől, a statisztikai táblázatok tömkelegétől irtóznak; ennélfogva a száraz statisztikától.

Itt segiteni okvetlenül kell! És minthogy jelenleg az egyetemen épen napirenden van a tanulmányi rendszernek revisiója, szabad legyen a statisztikára vonatkozólag néhány megjegyzést koczkáztatnom.

A statisztika oly tudományág, melyet meggyőződésem szerint az egyetemen legnagyobb gonddal ápolni kell. Másrészt pedig az is meggyőződésem, hogy a statisztikai tudománynak keretét is helyesebben kell megállapitani, mert a mint jelenleg a statisztika előadatik, az csakugyan szól «de rebus omnibus et quibusdam aliis», a minek azután a tanuló ifjuságnál az a következménye, hogy tudnak «ex omnibus aliquid, ex toto nihil».

Felfogásom szerint a statisztikának tudományos keretét főleg meg kell állapitani tekintettel a többi tudományágakra, melyek az egyetemen képviseltetnek. A statisztika tanárának ki kell küszöbölnie ugy előadásaiból, valamint tankönyveiből mindazt, a mi *napjainkban* már nem a statisztikába való, egyszerüen azért, mivel más speciáltudományok ölelték fel az illető anyagot. A statisztikának mellőznie kell a közjogot, a közigazgatási, valamint a pénzügyi jogot, mert ezek mint külön disciplinák adatnak elő, és pedig sokkal alaposabban mint a statisztikában már az idő rövidsége folytán is történhetik.

Meggyőződésem szerint a tanrendszer, de a *vizsgálati* rendszer is akként revideálandó, **hogy a statisztika a nemzetgazdaságtannal** a lehető legszorosabb kapcsolatba hozassék. Történetileg ki lehet mutatni, hogy mindkét tudományágnak fejlődése karöltve járt és bizonyos az, hogy az egyik disciplina a másikat nem nélkülözheti. «Die wirthschaftlichen Erscheinungen — mondja Haushofer — boten der Statistik das beste Feld». És helyesen jegyzi meg Kolb: «Es ist unbegreiflich, dass man die in manigfacher Hinsicht so innige Beziehung der Statistik zur Nationalökonomie gerade in den theoretischen Werken der Statistik mitunter ganz übersah. Je mehr die Nationalökonomie zu gebührender Anerkennung gelangt, um so mehr tritt auch die Wichtigkeit der Statistik hervor». És idézzük még Roschert: Wie die Statistik die Nationalökonomie zur Führerin bedarf, so versorgt sie diselbe ihrerseits wieder mit reichem Material, sowohl zur Fortsetzung ihres Baues, wie zur Befestigung der bisherigen Grundlagen: sie ist zugleich die unerlässliche Bedingung, um volkswirthschaftliche Theoreme in der Praxis anzuwenden.»

Részemről merem állitani, hogy a nemzetgazdaságtan és a helyesen értelmezett statisztikának anyaga közös, csak a kutatási módszerben van a különbség s ezért egyik disciplina élteti, de ellenőrzi is a másikat. A nemzetgazdaságtan bizonyit a statisztikával, mert ennek philosophiája és Newton mondja már: In hac philosophia leges deducuntur et redduntur generales per inductionem (Lásd Bluntschli, Staatswörterbuch X. köt. 427. l.) Ellenben a statisztika ellenőrzi a nemzetgazdaságtant, mert áll Gibbonnal szólva, hogy az arithmetika esküdt ellensége a rhetorikának. És ide jegyezhetem Engel-nek szavait is: Die Statistik soll den Staatsmann die Dienste leisten, welche das Experiment und die Analyse dem Phisiker und Chemiker. Die statistischen Bureaus sind gewissermassen Laboratorien der Staatswissenschaft.

Azután ne irtózzunk a számoktól, bár azok helyesen megválasztandók és statisztikai szempontból tehát nem nyersen nyujtandók. «Numerical precision — mondja Herschel — is the very soul of science and its attainment affords the orly criterion or at least the best of the truth.» Plinius szerint pedig: Est in numero ipso quodtam magnum collatumque consilium — és ismeretesek Göthe szavai: Man sagt oft, Zahlen regieren die Welt. Das aber ist gewiss: Zahlen zeigen, *wie* sie regirt wird.

De nemcsak arra fektetek sulyt, hogy a revisió alkalmával az Achenwall-féle statisztikai módszer a fenebbiekhez képest módosuljon. A statisztikának van egy fejezete, melyet Quételet alapitott meg s ez a rendszeres tömegészlelések kutatása, az ugynevezett statisztikai törvényeknek kideritése, ha szabad ugy mondanom a nagy számok codexének készitése. Konek tanár ur már eddigelé is kellemesen beleszövi rendszerébe a Quételet-féle oskolának eredményeit. Ez nem lehet elég.

Held A. a Hildebrand-féle ‚folyóiratban (XIV. köt. I. füz. 86. l.) oda nyilatkozik: «Quételet's ganzes wissenschaftliches Verdienst lasst sich kurz dahin zusammenfassen, dass er allgemeines Interesse für die Idee anregte, aus zahlenmässigen Massenbeobachtungen über Erscheinungen im menschlichen Leben Schlüsse von allgemeinem wissenschaftlichen Werthe zu ziehen oder um eine belibte moderne Bezeichnung zu gebrauchen, dass er die Resultate der praktischen Statistik zur Anwendnúng inductiver Forschungsmethode bei socialwissenschaftlichen Studien zu verwerthen lehrte».

Azóta a moralstatisztika nélkülözhetetlen fejezetté vált a statisztikának, de nem, mint sokan hiszik, önálló és kizárólagos statisztikává, ugy hogy e mellett az Achenwall-féle oskolát egészen elhagyni kellene. Mert Quételet maga mondja: La statistique a pour objet de nous présenter l'exposé fidèle d'un état à une époque déterminée (Lásd De la statistique considérée sous le rapport du physique,

du morale et de l'intelligence de l'homme. Bruxelles 1860. 2. l.)

Azonban a statisztika nem lehet mint tudomány csupán «nyilvántartása az ország közállapotának és évről évre változó közérdekü viszonyainak» (l. az 1874. XXV. tcz. 1. §-át). Egészen helyesen követeli ENGEL egyetértve QUETELET-tel: Die Statistik begnügt sich nicht mit der blossen Registrirung der Thatsachen, sondern sie behandelt die numerisch erfassbaren Erscheinungen im physischen geistigen und sittlichen, im socialen und politischen Leben der Völker analytisch und pragmatisch.

A morálstatisztika fontos, érdekes és nélkülözhetetlen: «Ein riesenhafter oder herkulisch starker Mann interessirt den Physiologen, ein von einer seltenen körperlichen Krankheit Befallener den Pathologen, ein Verbrecher den Criminalisten, ein sehr schöner Mensch den Künstler. Für den Statistiker aber ist interessanter als alle diese der Mann von mittlerer Kraft und Grösse, von mittlerer geistiger und körperlicher Gesundheit, Moral und Schönheit: der mittlere, der statistische Durchschnittsmensch.

Ezek azon megjegyzések, melyeket a statisztika tekintetében tenni szükségesnek tartottam. És azt hiszem, hogy saját álláspontom igazolására elég számos tekintélyes tudósokra hivatkoztam. A statisztika ne legyen mixtnm compositum, hanem tudomány.

Ha a statisztika alapját és főfeltételét képezi az okszerü törvényhozásnak, jó kormányzatnak és bölcs társadalmi tevékenységnek, — akkor ismertessék el mint nélkülözhetetlen tudomány és müveltessék kellően és szigoruan.

Befejezésül el nem hallgathatom, hogy a statisztikának van egy harmadik fejezete is s ez a statisztika gyakorlata. KELETI e részben uttörőleg lépett fel nem eléggé ajánlható müvével: «A gyakorlati statisztika kézikönyve. Budapest 1875. A tudománynak feladatai közé az is tartozik (Némethonban tudtommal HAUSHOFER kisérté meg először, de még hézagosan) kimutatni: hogyan, miért, kik által és ki számára készül a statisztika, — a társadalom minden egyes terén mily hasznát lehet venni a statisztikának és miként világit az be az állami, gazdasági és szellemi élet minden egyes ágába.

Csak ekkor gondolnám, hogy megfeleltünk CICERO gyelmeztetésének:

Est senatori necessarium nosse rempublicam.

Dr. Herich Károly,
az országos statisztikai tanácsnak tagja s a nemzetközi statisztikai congressus állandó bizottmányának titkára.

A telekkönyvi törvényjavaslat.

(Vége.)

Az teljesen igaz, hogy senki saját dolgára zálogjoggal nem birhat, mert követelése önmaga ellen senkinek sem lehet, de hisz ha valaki saját dolgának értékéből illetve ennek befolyó vételárából, egy bizonyos előzőleg levonandó összeget maga részére kiköt, nem is zálogjogot alapitott a maga dolgára, hanem tulajdonjogának korlátlan hatalmánál fogva a későbbi jogszerző ellen magának fentartotta, hogy ez a dolog értékének nem teljes, hanem egy előző összeg leszámitása után fenmaradt részére birjon követeléssel, vagyis más szóval, ily kikötés nem a tulajdonos zálogjoga a maga dolgán, hanem tulajdonjogának fentartott egy része. Igaz ugyan, hogy az tényleg egyhatásu a zálogjoggal, de nem kell okvetlenül ennek lenni, mert ily fentartás szolgalmat is eredményezhet és azon körülmény, hogy előbbi esetben e fentartás gyakorlatilag a zálogjoggal azonos hatásu, onnan származik, hogy a fentartás a tulajdonjog egyik nyilvánulatára, t. i. a dolog értékével való rendelkezhetésre történt és a zálogjog lényegét is, a dolog értéke iránti igény képezi. De jogi szempontból a tulajdonos e joga lényegesen külnöbözik a zálogjogtól abban, hogy a tulajdonos eme fentartott jogának érvényesitésére nem is élhet behajtási perrel, — t. i. adóssági vagy jelzálogos keresettel, mig a záloghitelező jogát egyedül behajtási vagy jelzálogos per utján érvényesitheti; ezen különbség a jogok érvényesithetése között eléggé mutatja a jogok természete közti különbséget! Azon további ellenvetés, hogy ha a zálogtárgy tulajdona másra átruháztatik, az előbbi tulajdonos által önjavára fentartott előző értékösszeg levonása iránti joggal, akkor ez utóbbi mégis *csak behajtási per* utján érvényesithető, — figyelemue nem jöhet, mert az ekkor fenmaradt jog most már mint teher a dolgon, a tulajdon átruházásáért járó viszontérték hitelezéseként, vagy mint vételárhátralék, vagy mint az ajándékozó korlátolása marad fen és igy a tulajdonosnak az átruházás előtti joga az átruházás utáni jogától lényegesen különbözik és legfőbb csak rangsorozatban egyezik meg a régivel, de még a rangsorozatban is a felek ügylete, változást idézhet elő.

Nincs tehát ok a tulajdonostól megtagadni, hogy ő dolga értékére oly fentartási joggal ne birjon, melynél fogva ő a fentartásnak megfelelő értékét akár másnak le ne köthesse, akár magának ne liquidálhassa. De menjünk tovább!

A követelés kifizetése által ugy a követelés, mint a zálogjog elenyészik és ez elenyészés következtében előre lép a netán létező utóbbi rangsorozatu zálogkövetelés. Ez a zálogjog járulékos természetéből következvén, a zálogjog egy szabályát képezi, — de csak akkor, ha fenállott zálogviszony helyébe a fizető más viszonyt léptetni nem akar, mert ha azt akarja és ezzel ellenkező kötelezettsége nincs, nem létezik ok, ez akaratjának megvalósitását a jog által oltalomba nem venni, ha és midőn ez oltalom által semmi más jogelv nem sértetik. Ez utóbbi pedig nem történik, ha e következő viszonyzat figyelmes megtekintéséből indulunk ki. Ugyanis a jogi hatály oly ügylettől meg nem tagadható, melynél valaki az adósnak oly feltétellel kölcsönöz, hogy ő a kölcsönbe nyert összeggel egy előző zálogos hitelezőt kifizessen és ennek helyére, illetve jogába a kölcsönadót engedje jutni, ily ügyleteknek kell hogy jogi fenállhatása legyen, mert különben azon ügylet sem birna ilyennel, mely ezzel tökéletes egyenlő hatást szül az által, hogy az uj kölcsönadó engedmény feltétele alatt, közvetlen maga fizet az előző zálogos hitelezőnek. Ha pedig utóbbi esetben a fizetés által a zálogjog lénye t. i. a tárgy értéke iránti követelési jog meg nem szünt és a későbbi záloghitelező rangsorozatában változás nem történt, mind az akkor sem fog beállani, ha az előző zálogos hitelező kifizetése az előbbi eset értelmében, az adós által eszközöltotett. Azon ellenvetés, hogy előbbi esetben a fizetés kikötés mellett eszközöltetik nem áll, mett a kikötés a fizetési pénz felvételenél és nem a fizetésnél történik, s igy tehát kétségtelen, hogy nem minden fizetés szünteti meg a zálogjogot és nem minden előző zálogtétel kifizetése lépteti szükségkép előre a későbbi rangsorozattal biró hitelezőt.

Igaz ugyan, hogy az előbbi pontban mondottak még nem bizonyitják teljesen azt, hogy a fizető adós a kifizetett zálogtételből folyó jogát a maga javára érvényesitheti, — de ha ezekhez még hozzáteszszük a következőt, az adós ezen joga meg lesz állapitva — fentebb igazoltuk, hogy a tulajdonos a dolog értéke egy részének a záloghitelezőt előzőleg a maga javára leendő liquidálását fentarthatja, ebből önkényt következik, hogy ezen magának fentartott érték részletet másnak lekötheti, — ha pedig ezt egyszer megtette, rendelkezési jogát csak ugy nyerheti vissza, ha ezen uj jogosult jogát kielégiti, illetve kifizeti. — De a visszanyerést ekkor a tulajdonos részére nem az eszközli, hogy ily jogot

valaha magának fentartott, hanem hogy ebbeli jogát akadályozó más jogot kielégitett; a kérdés most csak az, minő jogot nyert vissza a tulajdonos? Bármely ügyletből származott legyen a kielégitett zálogjog a tulajdonos csak tulajdonjogát, illetve ennek azon nyilvánulatát nyerte vissza, hogy a dolog lekötött értékével rendelkezhetik. — Hol van tehát az ok a tulajdonosnak megtiltani, hogy ő ezen jogát vissza ne nyerje akkor, ha ő egy záloghitelező kifizetése által felszabadult értéket nem akarja a későbbi záloghitelezőnek jutattni, hanem vagy magának liquidaltatni, vagy más harmadiknak lekötni.

A mi pedig azon netáni ellenvetést illeti, hogy a későbbi hitelezőnek önálló joga van a kifizetett előző záloghitelező helyére jutni, ily önálló jog a későbbi zálogjog természetéből önkényt nem következik, ily jogot csak szerződés adhat és e nélkül az utóbbi záloghitelező ez előnyt tényleg nyerheti, ha az előző zálogjog tényleg beszüntettetik, de ezt nem követelheti. — Ha ellenkező álláspontból indulnánk ki, oly formalisztikába is eltévedhetünk, hogy a részbeni kifizetése által korlátolt zálogjog a későbbi záloghitelező kárára nem conváleszcálhat, ha a kifizetett résztartozás ismét visszakölcsönöztetik, sőt ily okoskodás mellett oda is eljuthatunk, hogy a követelés létrejöttének szükségkég meg kell előzni vagy legalább is összeesni, a zálogjog alapitásával, holott az ellenkezőleg is teljes joghatálylyal történhetik és történik is.

Igy tehát elméletileg magunk bár ellenkező szempontból mint a romanisták inconsequentnek ismerjük el, a XI. és XII. czikkek[58] azon rendelkezéseit, hogy az itt érintett esetekben, a tulajdonos a zálogkövetelés értékét önmagának nem liquidálhatja és e tekintetben nem a consequens porosz jelzálogtörvényt, hanem a szász polgári trkvet követtük, de tettük ezt azon indokból, hogy az átmenet a jelzálogjogunkban ne legyen oly szerfelett gyors és mert a telekváltóban oly intézményt állitottunk fel. melynek utján a tlkvi tulajdonos fentartási jogát minden későbbi hitelező ellen önmaga javára is liquidálhatja. De hát mi ez a telekváltó? Az előbbi fejtegetés folytán kétségtelen, hogy a telekváltó a telektulajdonos kezében nem egyéb mint tulajdonjoga egyik nyilvánatulának fentartása, de hát idegen kezében? zálogjog legyen-e, ez melynek biztositandó követelés nem képezi alapját? A felelet a következő:

A tulajdon mint a dologi jogok teljes összesége, magában foglalja azon jogositványt, hogy a tulajdonos dolgát értékére becserélheti azaz eladhatja. Kétségtelen, hogy a tulajdonos a tulajdonjog gyakorolhatásának minden egyes nyilvánulását, mely másra vagyoni értékkel birhat, másnak elidegenitheti, igy tehát a tulajdonos elidegenitheti azon jogát is, hogy más a dolgot eladhassa és a vételárt a maga javára akár egészben akár *részben* felvegye. Ezen ügylet a telekváltó, mely tehát idegen kezében, nem egyéb mint a tulajdonos engedélye, hogy annak jogszerü birtokosa, a váltó által illetett ingatlanságot eladhassa és a vételárból egy a tlkvi rangsorozat által meghatározott összeget a maga javára felvehessen. Önkényt értetődik, hogy a meghatározott összeg az ügylet lényét nem alterálja, mert ez egyedül azért kivántatik meg, mert a tlkvi specialitás nem engedheti, hogy abba számszerüleg meg nem határozott igény bejegyeztessék. Tárgyra nézve ezen telekváltó ép ugy mint az előbb leirt földtulajdonos zálogjoga saját tárgyán vagy helyesebben mint a földtulajdonos fentartási joga saját tárgyán, azonos a zálogjoggal, a mennyiben mindkettő a dolog értékét birja jogositványa tárgyául, de tartalomra nézve a zálogjogtól lényegesen különbözik, mert utóbbinál a lekötött érték csak azért liquidálható, hogy általa egy követelés kifizettessék, utóbbinál pedig ezen liquidátió történhetik bármi okból; azaz akár kölcsönből, akár ajándékból, akár más jogügyletből. Végül nehány szót a «telekváltó» névről! Elösmerjük, hogy a kifejezéshez számos kétely fér és hogy az intézmény elferditésére a név is fog adatot szolgálhatni, de hisz végre semmiféle szó sem képes egy fogalmat ahoz férhető vita nélkül kifejezni, — mindazonáltal a névnél megnyugodhatunk, hacsak az intézmény körülirását elég szabatosan eszközöljük. S mi részünkről a telekváltó nevét csak azért ajánljuk, mert az általunk előadott jogviszony igen sokban hasonlit a közélet váltójához és mert a «telek» szó hozzátétele által, a különbségre a figyelem eléggé felköltetett.[59]

Dr. Berkovits Ferencz
ügyvéd.

[58] A mi ezek után a XI. és XII. czikk lényét illeti, az azokban szabályozott intézkedést nem szabad ugy construalni, hogy megszünt kötelezettség ujra felélesztetik, hanem hogy a tulajdonos törvénynél fogva ugy rendelkezhet a jelzálogok helyeivel, mintha minden egyes esetben magának, ezen különben tulajdonjogából folyó jogot nyilvánkönyvileg kikötötte volna. Önkényt értetődik tehát, hogy ezen a régi jelzálog helyébe lépett uj jelzálogos követelés érvényesitésére inditott kereset ellenében, panaszlott nem is élhet oly kifogással, mely csak az eredetileg fenállott jelzálogos követelés ellen lett volna emelhető. Ez utóbbi rávezet arra, hogy az ebbeli intézkedés némileg már ez előtti jogrendszerünkben is el volt fogadva. Ugyanis az 1868. LIV. t. cz. 457. §-a nem egyéb mint annak megengedése, hogy a kielégitett jelzálog helyébe uj és másnemü pl. kölcsön helyébe vételár jelzáloga alapitható, habár a gyakorlati életben a «kölcsön megmaradása» némileg elhomályositja azon jogilag érdekes mozzanatot, miszerint a régi jelzálog helyébe uj lép a nélkül, hogy utóbbi most már ugyanazon kifogásokkal lenne megtámadható, melylyel a régi megtámadható volt.

[59] A fejtegetett viszonyok irodalmára lásd: Dr. F. BREMER, Hypothek und Grundschuld, Göttingen 1869. Dr. GERHARD BUCHKA, die Hypothek des Eigenthümers, Wismar, Rostock und Ludwigslust 1875. A. ACHILLES i. m. MEIBOM i. m. MASCHER i. m. F. FÖRSTER, Preussisches Grundbuchrecht. Berlin, 1872. ZIEBARTH, die Reform des Grundbuchrechtes, Halle 1870. BECKER, die Reform des Hypothekenwesens, Berlin 1867. LEHMANN, die Mobilisirung des Hypothekenbriefes, Erlangen 1863. Sammlung von Erörterungen über das Preuss. Grundbuchrecht. Berlin 1873—1874.

Jogirodalom.

A közigazgatási biráskodás az alkotmányosság és az egyéni joghoz való viszonyában. Irta CONCHA GYŐZŐ kolozsvári r. jogtanár. Budapest. Athenaeum. 1877.

A régibb nemzedék férfiaitól megszoktunk egy bizonyos ellenszenvet a római jog irányában, mely szerintök a szabadság szellemével ellenkezik s elfojtja az önkormányzati eszméket. Ez észrevétel nemcsak nálunk közönséges, hanem az angol s az olasz irodalomban is akadhatunk nyomaira. Van is némi, de csakis némi alapja. A szigoru logikai gondolatmenet, mely a köz- és magánjogokat oly élesen elválasztja, ez utóbbiakat teljes védelemben részesitve, de amazokat kizárólag az állami főhatalom szempontjából tekintve, csakugyan mindenütt, a hol általánosan elfogadtatott, háttérbe szoritotta azon felfogást, mely a közjogokat is, mint az egyénekben gyökerezőket, mint abból kiindulókat, mint az egyén tulajdonához tartozókat, önkormányzati alakban juttatta érvényre a társadalmi fejlődésben. S minél inkább tért foglaltak a római jog elvei, minél nagyobb befolyással voltak a gyakorlatra, s a római jog alapján álló jogászérzék minél inkább szabatositotta és megkövesitette a bár más forrásból kiinduló, de a magánjog kifejlődésével lépésttartó irásbeli peralakokat, annál inkább szerepelt a magánjoggal foglalkozó birói és ügyvédi kar a központi hatalom istápja gyanánt; annál inkább elhanyagolta azon tekinteteket, melyek a közigazgatás terén, az egyéni szabadság javára, korlátul szolgáltak a felsőbb rendü hatalomnak.

Nálunk tényleg nem volt ok ezen ellenszenvre; mert Magyarországon a történeti tényezők eredményei egészen másképp csoportosultak. A római jognak nem volt valami nagy befolyása, mindazonáltal a magánjog védelme, legalább felsőbb fokozataiban, meglehetősen központositatott; a közigazgatás ellenben csaknem teljesen törvényhatósági volt. A következmény az lőn, hogy az adományok, a birói parancsok és a társadalmi uralgó osztályok szerint alakitott felsőbb biróságok rendszere a magánjogot bizonytalanná, érvényesitését és védelmét sok tekintetben függővé tette a

*

központi hatalomtól; ellenben a közigazgatás által érintett érdekekre nézve folytonosan fenmaradt a középosztály ellenőrzése, sőt a legtöbb esetben a közigazgatási, kormányi intézkedések érvényesitése a megye és város közremüködésére bizatván, alig volt lehető ott, a hol a nemesség, illetőleg polgárság azt szükségleteivel és czéljaival nem látta összhangban lévőnek. Imen azon ragaszkodás a megyei traditiókhoz, azon ellenszenv a kötött birói eljárás és az ezen eljárást irányozó testületek ellen, a mi még ma is oly nagy politikai tényezőként szerepel és ez országban mind a helyes birói szervezet elveinek megszilárditását, mind a közigazgatás rendezését oly sok tekintetben neheziti.

Ha ezenfelül tekintetbe veszszük, hogy azon tudományos mozgalom, mely nyugat Európában hatvan év óta foly s a közigazgatási kérdések körül nálunk csak az utolsó tiz év óta kezdett visszhangot kelteni: könnyen megmagyarázható, hogy hazai irodalmunk miért oly silány ugy mennyiség, mint minőség tekintetében az ezek müvelését feltételező téren. Közigazgatásunk puszta leirását tartalmazó mü is igen kevés van. Egyedül RÉCSI és a legujabb időben BONCZ könyvei nyujtanak egykissé teljesebb áttekintést. A mi pedig az elméletet illeti s kivált az egyéni érdekek s közigazgatási intézkedések közt felmerülő viták elintézését, mindössze néhány kisebb röpiratot s a kérdés velejének fejtegetése helyett phrazisokat pengető hirlapi czikket tudunk felmutatni. A közigazgatás rendezése, mint jelszó, feltünést keltett az országgyülésen s felvétetett párt- és kormányprogrammokba, történt is egy vagy más anyagi tökéletesbitésének terén, de a fejlődés még kezdetlegesebb mintsem hogy a magasabb rendü teendők és feladatok kellő szabadsággal körülirathattak vagy a nagy közönség olynemü tudatára juttattak volna, a melyek folytán érvényesitésük követelése általános nagy nemzeti jelleget öltene.

A kezdeménynek az elmélet és a tudomány teréről kell jönni s örvendetes jelenség, hogy a kolozsvári egyetem szaktanára az előttünk fekvő művel e térre lépett.

Az anyagilag nem igen terjedelmes, hanem tömör szerkezetü tartalmas munka hat fejezetre oszlik. Az első a közjogok birói védelmének természetes fejlődési menetét tárgyazza s Angliára hivatkozva szabatosan és elég bőven vázolja azon körülményeket, melyek hazánkban e tekintetben fenforognak. A második fejezetben a jogi állam fogalmának eredetét és sorsát részletezi német földön, az idevágó irodalomnak felhasználásával. Jól körülirja a kérdést ugy, a mint Németországban fenforgott, a mi kétségen kivül fontos, tekintve azon befolyást, melyet a német felfogás és példa hazánkra részben gyakorolt s részben gyakorolni fog, bár nem bizonyos s ugylátszik szerző is e nézetben van, vajon épen az ez oldalról nyert irány a legszerencsésebb-e ugy a gyakorlat, mint a tudomány szempontjából. A harmadik fejezetben a közjogok birói védelmének sarkpontja kerül vizsgálat alá s itt a bölcsészeti kiinduló pontot a köz- és magánjog jellege képezi. Sikerül itt szerzőnek ügyesen kimutatni, hogy az állami viszony bármely constructiója következtében a gyakorlati végkérdés az egyén érdekét s az állami követelmények egymáshoz való állását illetőleg azonos. Mindazon által a képlet, a melyben a szerző nézetét kifejezi, hogy «a közjog bár tartalmilag a magánjogtól lényegesen különböző, annál sokkal magasabb külérvényére, másoktól elismertetésére nézve miben sem különbözik a magánjogtól» kissé tulságosan általános, és szövegezése által már némi részben előzetesen praejudical a megoldási javaslatnak.

A negyedik fejezetben a megfejtési kisérletek előadásában az elmélet terén szemügyre veszi a szerző egymásután a franczia közérdek elméletet, a HEGEL és STAHL-féle nézeteket, BÄHR felfogását, GNEIST jogi állam elméletét s nemcsak hiven visszatükröztetve e gondolatmeneteket, hanem egyszersmind tárgyilagos összehasonlító és indokoló kritikával, mely ellen mindössze azon kifogás emelhető, hogy nem tudta magát teljesen a gondolatokban is azon műnyelv sajátosságai alól felszabaditani, mely Németországban e tárgy körül lábrakapott s kivált STEIN által csak a beavatottaknak hozzáférhető alakban és mérvben alkalmaztatott s mely kivált a társadalom fogalmát sokkal szükebbre szabta, mint a minővel az természetszerüleg bir és mint a milyennek kifejtése a társadalmi tudományok különböző problemáinak megoldásánál kielégitő lehetne. Az ötödik fejezetben szorgalmasan összeállitva találjuk a megfejtési kisérleteket a tételes törvényhozás terén. A belga rendszer foglalja itt el sorrendben az első helyet; következik a franczia, utóbb az angol, majd a badeni, a porosz s végre az osztrák, mig az igen érdekes olasz csak érintve van s a sok tekintetben, sőt épen szerző álláspontját tekintve kiválólag fontos amerikai hallgatással van mellőzve. A hatodik fejezetben végre saját nézeteit gyüjti össze és a megoldási javaslatoknak elvi mozzanatait adja elő, a nélkül, hogy részletes meghatározásokba bocsátkoznék; azonban határozottan feltünteti azon meggyőződését, hogy minél inkább a magánjogit megközelitő védelemben kell a közigazgatás által érinthető érdekeket is részesiteni.

Egy ismertetés szűk terén lehetetlen ily nagy fontosságu kérdést illető fejtegetés részletes birálatába bocsátkozni. CONCHA műve különben is nem tartozik azok közé, melyek a tekintély indokainak alapján kivánnak nézeteket elfogadtatni; hanem ellenkezőleg, gondolkozásra késztet s nem annyira meggyőződést törekszik az olvasóra erőszakolni, mint önálló meggyőződés alkotására hivja fel. Talán tulszigorú az ugynevezett államférfiui felfogás irányában; tiszta elmélettel foglalkozva talán feledi, hogy nemcsak közigazgatási, hanem a birói hatalmat kezelők is az emberi szenvedélyeknek vannak alávetve és épen ugy engedhetnek a kisértéseknek, mint amazok, midőn körük áthágására készteti, mivel minden hatalom természetszerüleg feltétlenné törekszik magát kinőni. Kétségtelen ugyan, hogy az egész történeti fejlődés tanusága szerint mindinkább szaporodik az érdekek tömege, melyek a magánjog biztositékaiban részesülnek. A Görög életben maga a magánjog fogalma épen oly határozatlan volt, a szigoruan magánjogi érdekek épen ugy csakis a méltányossági tekintetek, a közjólét iránti meggyőződések szerint itéltettek meg, mint ma a közigazgatással érintkezésben lévők. Róma a magánjogok egy igen tetemes részét külön választotta ez ingó érdekkörből, azoknak szigoru szerkezetet, szilárd védelmet nyujtott. Kimutatható, hogy a római polgárosodást követő idők viszontagságain át is, ha igen sok visszaesés mellett is terjeszkedett a magánjogok köre; s bár az igen bonyolult tényezők, a melyek a közép- és ujkor társadalmi és jogi alakulataira befolyással voltak, nehéz feladattá teszik az intézmények eredetének és jellemének nyomozását minden téren, az alapitványok és testületek, valamint a társulatok jogának fejlődése bizonyságául szolgálhat ama tétel igazságának, valamint alapul azon következtetésre, hogy a jövő haladása ugyanily irányu lesz. Másrészt azonban nem szabad arról elfeledkezni, hogy az elméleti czél kitüzését gyakorlati megválasztásától nagy köz választja el s hogy az életre való intézmények szükségképen csakis fokozatos rendben létesülnek. De nem követelhetni, hogy egy kezdeményező mű minden szempontot felöleljen; az előttünk fekvő mű pedig, az eddigiekhez képest, kétségen kivül, mint önálló jelentőségű, elismerésre méltó.

Pulszky Ágost.

A bpesti ügyv. kamara választmányának jelentése a telekk. javaslatok tárgyában.

(Vége.)

Az általunk most jelzett álláspontot foglalja el a porosz és az osztrák legujabb telekk. törvény is és sajnálni lehet, hogy a törvényjavaslat, mely csaknem legnagyobb részben egyszerű forditása az 1871. julius 25-iki oszt. telekk. törvénynek, a zálogjogi előjegyzés tekintetében ettől eltért és a nálunk jelenleg fenálló telekk. rendelet 88. §-át tartotta meg, a mit az indokolásba felvett azon körülmény, hogy az előjegyzés csak lejárt követelésre nézve engedtetik meg, és a hitelezőt a biztositási vagy marasztaló végzés kieszközléseig biztosittatlanul hagyni nem lehet, semmi esetre sem képes indokolni.

A törvényjavaslatban az előjegyzés megengedésére nézve foglalt rendelkezések részben ellentétben állanak azon határozatokkal, melyek ott az előjegyzés igazolására nézve felállittatnak. Az 52-ik §-ban, a mely az 1871. julius 25-iki osztr. telekk. törvényből átvétetett, az mondatik, hogy az előjegyzés igazolása iránti perben előjegyzett zálogjognál nemcsak a követelés valódisága, hanem a zálogjog szerzési jog czíme és terjedelme is kimutatandó.

A törvényjavaslat ezen §-a az általunk fentebb a zálogjogi előjegyzésre nézve előadottaknak megfelel, de nem felel meg a törvényjavaslat azon határozatának, mely szerint a zálogjog zálogjogi czím kimutatása nélkül lejárt követelésre nézve előjegyezhető. Azt kell hinnünk, hogy a törvényjavaslat szerkesztője, midőn az 52. §-t az osztr.-telekk. törvényből átvette, a 44. §. *b)* és *c)* pontjairól megfeledkezett, mert különben feltételeznünk kellene, hogy a mit egy kézzel adott, azt a másikkal ismét visszavenni kivánta. Ha a hitelező, a ki lejárt követelésre zálogjoghozi czím kimutatása nélkül zálogjogi előjegyzést kinyert, az igazolási perben nemcsak követelésének valódiságát, hanem zálogjoghozi czímet és terjedelmét is köteles bizonyitani, akkor kár volt neki a lejárt követelésre nézve az előjegyzést megengedni, mert nem lévén képes a zálogjoghozi czímet a perben igazolni, a nyert előjegyzés az igazolási perben keletkezett határozat folytán ismét törlendő lesz.

A törvényjavaslatnak a zálogjogi előjegyzésre vonatkozó rendelkezései tekintetében még két kifogásunk van:

A törvényjavaslat 53. §-a azt mondja, ha az előjegyzés kellő időben nem igazoltatik, az a ki ellen az előjegyzés kieszközöltetett, annak törlését kérheti. E szerint az előjegyzés kitörlésének kérelmezésére egyedül azon felet jogositja fel, ki ellen az előjegyzés megengedtetett. Nézetünk szerint a törvényjavaslat 53. §-ának ezen rendelkezése nem elégséges.

Eltekintve attól, hogy az előjegyzés kitörlésének kérelmezésére az ingatlan mindenkori tulajdonosát fel kell jogositani, vannak még más személyek is, kiknek érdekükben áll, hogy az igazolatlan előjegyzés kitöröltessék és kiknek ennélfogva a kitörlés kérelmezését annyival inkább meg kell engedni, mivel érdeküknek semmi más jogosult érdek ellent nem áll, sőt a telekkönyvek közhitelessége is követeli, hogy a dolgok a telekkönyvben ugy jelentkezzenek, a mint valóban állanak. Ily személyek nézetünk szerint azon jelzálogos hitelezők, kik követeléseikkel az előjegyzett követelés után következnek. Ehez képest a nem igazolt előjegyzés kitörlése mindenkinek meg volna engedendő, a ki kimutatni képes, hogy az előjegyzés kitörlésében érdekelve van.

A törvényjavaslat 51. §. azt mondja, hogy ha az előjegyzés per utján igazolandó, a kereset az illetékes biróság előtt a felfolyamodási határidő lejárta után 15 nap alatt adandó be, s hogy ezen határidőt a biróság fontos okokból ujabb 30 nappal meghosszabbithatja. Nézetünk szerint az előjegyzés igazolására kitüzött határidő meghosszabbitása nem volna megengedendő. A telekk. előjegyzés folytán keletkezett állapot nem lehet állandó. Az adósnak felette érdekében áll, hogy azon ideiglenes állapot minél elébb megszüntettessék. A hitelezőre nézve az előjegyzés jogi kedvezmény, melyet szoros telekk. jog szerint nem igényelhet, mely ennélfogva ugy, mint egyéb tekintetben, az időtartam tekintetében sem válhatik méltatlan nyomássá az adós ellenkező érdekeire nézve.

Azért hiszszük, hogy a törvényjavaslatnak az előjegyzés folytán keletkezett ideiglenes állapot fennállását feltétlenül bizonyos időre kell szoritania, a hitelező dolga legyen a kitüzött időben gondoskodni arról, hogy ideiglenesen bejegyzett joga véglegesen bejegyeztessék. Ha a határidők meghosszabbitása megengedtetik, akkor az igazolatlan előjegyzés kitörlése véghetetlen hosszu időre elhalasztatik.

A törlési kereseteket és a törlési perek feljegyzését tárgyazó részében a törvényjavaslat megkülönböztet kereseteket, melyek által a bekeblezés, annak «*eredeti érvénytelensége miatt*» megtámadtatik (68. §.) és «eredetileg érvénytelen bekeblezés» alatt az érti, mely semmis, vagy a bekeblezés idején már megdönthető vagy megszünt jogügylet alapján eszközöltetett; megbülönböztet továbbá kereseteket, melyek által «*valamely eredetileg érvényes bekeblezés megrövidités indokából vagy valamely más a bekeblezés után bekövetkezett ok miatt megerőtlenittetni kivántatik*» (76. §.) és ily érvénytelenithető bekeblezés alatt azt érti, mely megrövidités indokából vagy más indokból a bekeblezés megtörténte után érvénytelenithetővé vált jogügylet alapján eszközöltetett; megkülönböztet végre kereseteket, *melyek eredetileg érvényesen bekeblezett jogok elévülés által vagy más módon, pl. kifizetés, beszámitás, elengedés stb. folytán bekövetkezett elenyészése alapján indittatnak.* (77. §.)

A kitörlési keresetek, és a per utján kitörölhető bekeblezések ily megkülönböztetését a telekk. jog szempontjából nem tartjuk helyesnek.

Érvénytelen bekeblezésnek a telekk. jog szempontjából csak az nevezhető, mely a telekk. jog szabályainak tartalmára és alakjára nézve meg nem felel, pl. nem telekkönyvileg bekeblezett tulajdonos, hanem más hasonnevü személy által kiállitott okmány alapján, vagy nem okmányszerüleg eszközöltetett. Minden telekk. bejegyzés, mely a telekk. jog szabályainak alakjára és tartalmára nézve megfelel, melynek alapját a telekk. törvény által előirt kellékekkel biró okmány képezi és mely okmányszerüleg foganatositatott, a telekk. jog szempontjából *érvényes*, habár a jogügylet, melyről az okmány kiállittatott, semmis vagy megtámadható lett volna is és igy a bekebelezésnek a kötelmi jog szabályaira tekintettel nem is kellett volna keletkezni.

A bekebelezések, melyek a törvényjavaslatban érvényteleneknek vagy érvénytelenithetőknek mondatnak, pusztán megtámadhatók, a kötelmi jog szempontjából bizonyos előfeltételek alatt és bizonyos személyekkel szemben, — mivel a szerződési jog követelménye, hogy oly esetekben, midőn bekeblezések a bizonyos személyek közt fennforgó visszonyoknál fogva ezekre nézve jogtalanoknak, sérelmeseknek tünnek fel, azok dologbani jog hatálya a sérelmet szenvedő személyekre nézve megszüntethessék, ha a szerződési viszonyban álló személyek között, arra való jogosultság és kötelezettség kimutatható.

Jogtalanul fennálhat és illetve sérelmes lehet valamely bekeblezés bizonyos személyekre nézve vagy azért, mert a követelés vagy a jogczím, melyre tekintettel a bekeblezés eszközöltetett, már a bekeblezés idejekor nem létezett, érvénytelen vagy megtámadható volt (pl. ha a kölcsönügylet valósággal létre nem jött, a bekeblezés alapját képezett szerződés érvénytelen volt), vagy pedig azért, mert a követelés később elesik, a jogczím később megszünik, vagy megtámadhatóvá válik és igy azon személy, a ki a bekeblezést kieszközölte, azon személy ellenében, ki ellen a bekeblezés kieszközöltetett, a köztök fennálló szerződési viszonynál fogva a bekebelezést kieszközölni jogositva nem lett volna, vagy a jogczím megszünése miatt a bekeblezés a bizonyos szerződési viszonyban levő személyek közt igaz ok nélkül fennállónak tünik fel.

A törvényjavaslat a 68. §-ban kimondja, hogy a bekeblezés, melynek eredeti érvénytelensége miatt magát valaki sértve érzi, per utján megtámadható. A 77. §-ban kimondja a törvényjavaslat, hogy a nyilvánkönyvi tulajdonos vagy hitelező, a ki azt hiszi, hogy valamely az ő fekvőségére vagy követelésére eredetileg érvényesen bekeblezett jog elévülés által vagy más módon elenyészett, annak kitörlése végett keresetet indithat. A 76. §-ban a törvényjavaslat oly esetet is emlit, a melyben valaki bekeblezést megrövidités indokából vagy később kebövetkezett ok miatt megerőtleniteni akar a nélkül, hogy itt is kimondaná azt, hogy az ilyen keresetnek csakugyan helye is van.

Nézetünk szerint azon eseteknek megállapitása, hogy mikor lehet valamely bekeblezést a szerződési jogból folyó indokok alapján megtámadni, nem a telekk. törvénybe tartozik.

Ha azonban a törvényjavaslat meg akarja állapitani azon eseteket, a melyekben bekeblezések megtámadhatók, akkor azokat kimeritőleg kell megállapitania és ki kell neki mondania, hogy a bekeblezés megtámadható, ha az annak alapjául szolgált követelés vagy jogczím nem létezett, vagy érvénytelen vagy megtámadható volt, ha a jogügylet; mely a bekeblezés alapjául szolgált, a bekeblezés után érvénytelenné vagy megtámadhatóvá vált és ha a bekeblezett jog későbbi tények folytán egészen megszünt.

Az eseteknek, melyekben a bekeblezés és a kötelmi jogból folyólag megtámadható, kimerető felsorolása nélkül a törvényjavaslat e tekintetben csak kételyt és zavart idézhet elő.

A törvényjavaslat 68. §-ában a szerinte eredetileg érvénytelen azaz semmis, vagy a bekeblezés idejében már megdönthető vagy megszünt jogügylet alapján keletkezett bekeblezés perreli megtámadását és az előbbi telekk. állapot helyreállításának kérelmezését mindenkinek megengedi, a ki magát telekk. jogában az ilyen bekeblezés által sértve érzi, megengedi az ily bekeblezés megtámadását az általa sértett fél jogutódjának, azoknak is, a kik az ily bekeblezés által sértett telekk. jogra szerződés vagy birói végrehajtás utján jogot nyertek, sőt megengedi utóbbiaknak azt is, hogy nemcsak a telekk. állapot helyreállitását, hanem egyuttal saját jogaik telekk. bejegyzését is kérelmezhessék.

A törvényjavaslat 69. §-a pedig különbséget tesz oly eset között, a midőn a bekeblezés eredeti érvénytelensége miatt inditott kitörlési kereset oly viszonyokra alapittatik, melyek közvetlenül a felperes és alperes közt állanak fenn és ismét oly eset között, midőn a bekeblezés eredeti érvénytelensége miatt támasztott kitörlési kereset oly viszonyokra alapittatik, melyek nem közvetlenül a felperes és alperes közt forognak fenn.

A törvényjavaslat ezen rendelkezéseit helytelennek kell kijelentenünk, mert helyesek ezen rendelkezések csak akkor volnának, ha érvénytelen bekeblezésnek a törvényjavaslat azt tekintené, mely a telekk. jogszabályainak meg nem felel.

Oly. telekk. állás, mely oly bekeblezés folytán keletkezett, mely a telekk. jogszabályok ellenére történt, azaz történt daczára annak, hogy nem telekkönyvszerü okmány képezte alapját, vagy történt daczára annak, hogy az ingatlan, melyről az okmányban intézkedés történt, a telekkönyvben bevezetve, a személy, mely az okmányban intézkedett, mint tulajdonos vagy jelzálogos hitelező a telekkönyvben bejegyezve és e szerint az okmányban foglalt intézkedés a telekk. állásra tekintettel kivehető nem volt, jogszerüleg nem létezik, hanem csak létezni látszik. Az ily a telekk. jogszabályokkal ellenkező bekebelezésekből keletkező jogviszony a biró által nem létezőnek volna tekintendő, bárki által állittassék, vagy ellenvettessék. Mindazonáltal érdekében állhat bizonyos személyeknek, hogy annak érvénytelensége a biró által kimondassék és a telekkönyvben bejegyeztessék; miután a telekkönyvek közhitelességének elvéből az következik, hogy az ily érvénytelen bekeblezés folytán előállott telekk. állás is elegendő jogi alap arra, hogy annak alapján 3-ik személyek jóhiszemben és a telekkönyvben bizva jogokat szerezhessenek. Ily esetben a kitörlési kereset a bekeblezés érvénytelensége miatt megengedendő mindenkinek, a ki a telekk. állapot visszaállitásában érdekelve van, mert a telekkönyvek közhitelességi elvénél fogva is kivánatos, hogy a telekkönyvben a telekk. jogszabályoknak meg nem felelő bekeblezés ne jelentkezzék.

Minthogy minden telekk. bejegyzés, mely a telekk. törvénynek megfelelően keletkezett, ipso jure eszközli a jogváltozást és függetlenné teszi a telekkönyvbe bejegyzett jogügyletet egyrészt a telekk. állapot helyes vagy nem helyes voltától, melyre tekintettel keletkezett, másrészt azon tényektől, melyek a szerződési jog szerint jogalapját képezték, és igy a telekk. bejegyzések ezen a telekkönyvek közhitelességének elve által követelt nagy hatályossága mellett, mások hiszékenysegének felhasználása által könnyen oly jogi állapot létesittethetnék, mely a szerződési joggal homlokegyenest ellenkezik, ennélfogva a közönséges szerződési jog követelménye, hogy az, a ki ellen valamely a szerződési jog szabályaival ellentétben álló, illetve a szerződési joggal ellenkező bekeblezés kieszközöltetett, vagy kinek bekebelezett joga utóbbi tények folytán érvénytelenné vált, a telekk. bekeblezés megszüntetését követelhesse attól, a ki azt, a kötelmi jog szabályai ellenére kieszközölte, vagy a ki a kötelmi jog szabályai szerint a bekeblezett jog további fennállásához igényt nem tarthat. Ily esetben azonban a kereset mindig csak azon jogviszonyon alapulhatván, mely egyrészt azon személy közt, ki ellen a bekeblezés kieszközöltetett, másrészt azon személy közt, ki azt kieszközölte, fennál, a kereset inditására jogosult csak az lehet, kinek terhére kötelmi joggal ellenkező bekeblezés foganasittatott.

Ha eredetileg érvénytelen bekeblezés az, mely már a bekeblezéskor semmis, megdönthető megszünt jogügylet alapján keletkezett, akkor kitörlési kereseteket, melyek közvetlenül a felperes és alperes közt fennálló jogvisznyokra alapittatnak és kitörlési kereseteket, melyek nem közvetlenül felperes és alperes közt fennforgó viszonyokra fektettetnek, megkülönböztetni nem lehet, mert bármely jogügylet csak az abban részt vett személyek köztfennforgó különös viszonyoknál fogva lehet semmis vagy megtámadható; bekeblezés eredeti érvénytelensége miatt a törvényjavaslatban felvett értelemben tehát a kereset mindig csak oly viszonyokra alapitható, melyek közvetlenül a felperes és alperes közt fennállanak.

A telekk. törvényjavaslat szerkesztőjének figyelmét kikerülte, hogy az 1871. julius 25-iki osztr. telekk. törvény, melynek legtöbb §-ait a törlési kereseteket és perfeljegyzéseket tárgyazó fejezetbe átvette, az általunk fentebb jelzett álláspontot elfoglalja; érvénytelen és illetve érvénytelenség miatt megtámadható bekeblezésnek csak azt tekinti, mely a telekk. jogszabályoknak meg nem felelően keletkezett és hogy e szerint akkor, a midőn a törvényjavaslat eredetileg érvénytelen és érvénytelenithető bekebelezések közt tesz különbséget és eredetileg érvénytelen bekeblezéseknek azokat tekinti, a melyek már a bekeblezés idejében semmis, megdönthető vagy megszünt jogügylet alapján eszközöltetett, érvénytelenithető bekeblezéseknek pedig azokat tekinti, melyek a bekeblezés után érvénytelenithetővé vált jogügylet alapján eszközöltettek, az osztr. telekk. törvény §§-ai ezen törvényjavaslatba nem illenek és itt helyt nem foglalhatnak.

Helytelennek kell kijelentenünk a törvényjavaslatnál azt is, hogy bekeblezett jogok elévülés általi és más módoni elenyészését egy tekintet alá veszi.

Elévülés által megszünhetik valamely jog, mely érvenyesen keletkezett és érvényesen fennállott mindvégig és ennélfogva a kötelmi jog alapján megtámadható, vagy megszüntethető nem lett volna.

Minden más esetben valamely jog csak bizonyos személyek közt fennforgó jogviszony alapján szünhetik meg. Valamely elévülés által megszünt jog kitörlésének megengedése mellett csakis a közérdeknek azon követelménye szól, hogy a telekkönyvben a dolgok ugy jelentkezzenek, a mint tényleg léteznek.

A kitörlési keresetek feljegyzésére és a feljegyzés következményeire nézve kimerito határozatok a törvényjavaslatban hiányzanak. Kivánatos leendett, hogy a törvényjavaslatban kimondatott volna, miszerint minden kitörlési per, akár valamely bekeblezés érvénytelensége miatt, akár közvetlenül a felperes és alperes közt fennálló viszonyok alapján, akár elévülés alapján indittatik, a telekkönyvben feljegyezhető, — hogy az ily feljegyzéseknek hatálya az, miszerint a feljegyzett kitörlési keresetre keletkezett itélet mindazon személyek ellen is hatályos, kik telekk. jogokat csak a feljegyzési kérvény után szereztek. Ugy látszik, hogy az általunk most kivánt intézkedések a perfeljegyzés megengedésére és hatályára nézve, a 66. §-ból csak a szerkesztőnek feledékenységéből maradtak ki és illetve nem vétettek át az osztr. telekk. törvény 61. §.-ából.

Legalább odamutat a törvényjavaslat 76. §-a, mely szerint az, a ki valamely bekeblezést megerőtleniteni akar és az iránt az illetékes biróságnál a keresetet meginditotta, ezen keresetnek telekk. feljegyzését a 68. §-ban kitett joghatálylyal a per biróságánál kérheti.

A telekk. ügyekbeni biráskodást illetőleg a törvényjavaslat helyeslésünkkel annyiban találkozik, a mennyiben a telekk. hatóság gyakorlását egyes birákra bizni és a jelenleg az 1855. deczemb. 15-iki telekk. rendelet értelmében a telekk. hatóságok előtt folytatandó pereket a törvényszékekhez, mint birtokbiróságokhoz utasittatni kivánja. Remélhető ugyanis, hogy ez által a szorosan vett telekk. ügyekben az eljárás gyorsitása és egyszerüsitése el fog éretni. Azonban nézetünk szerint a következetesség itt azt kivánná, hogy a telekk. hatósággal kizárólag a járásbiróságok ruháztassanak fel. Azt, hogy a törvényszékek a telekk. hatóságot a végre kiküldött egyes birák által gyakorolják, azért nem tartjuk helyesnek, mivel ez a törvényszékek szervezetével ellenkezik.

A telekk. eljárást illetőleg nehány megjegyzésre szoritkozunk:

Nem engedhető meg, — a mit a törvényjavaslat 87. §. megengedni kiván, — hogy telekk. bejegyzések más hatóságoknál vagy biróságoknál beadott kérvényekben mellesleg kérelmeztethessenek. Az által a telekk. jogok szerzése több tekintetben bizonytalanná tétetnék. Ha valaki kitörlési vagy tulajdoni pert indit, a per feljegyzését kérje külön a telekk. hatóságnál, ne pedig a per biróságánál.

A telekk. ügyekben előforduló határidőkre nézve, a törvényjavaslat 90. §-ával ellenkezőleg, azt tartanók czélszerübbnek, ha az ünnep- és szünnapok is a határidőkbe beszámittatnának. Az ünnepnapoknak a határidőkbe be nem számitása esetén, a határidők lejárta felette bizonytalanná tétetnék. Hogy az előjegyzés igazolására kitüzött határidő meghosszabbitása nem volna megengedendő, azt már fentebb kifejtettük. A felfolyamodás beadására 30, illetőleg 60 napi határidőt túlhosszúnak tartjuk.

Hogy a telekk. bejegyzések iránti kérelmek élőszóval is előterjeszthetők legyenek, kivánatos; mivel csak az esetben remélhető,

hogy az alsóbb rendü néposztályok fekvőségeire nézve előforduló birtokváltozások telekk. bekeblezése rendesen meg fog történni. *Egy* kérvényben lehessen kérni több bejegyzést, de csak, ha valamennyi bejegyzésre egy és ugyanazon okmány szolgál alapul, ha egy és ugyanazon jog több tjkv.-ben vagy pedig többféle jog egy és ugyanazon telekjegyzőkönyvben bejegyzendő.

Midőn Nagyméltóságodnak a fentebbiekben a «telekk. rendtartás tárgyában» készitett törvényjavaslatra vonatkozó véleményünket beterjeszteni szerencsések vagyunk, maradtunk mély tisztelettel

Excellentiádnak

alázatos szolgája

a budapesti ügyvédi kamara.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A vegyes válóperek kérdéséhez.

E lapok m. é. 51. számában a vegyes házassági váló perek mai menete illusztrálásaul egy esetet adtam elő, melyben a szentszék az engesztelhetlen gyülölséget nem találván elegendő oknak arra, hogy a per csak fel is vétessék, visszautasitotta felperes keresetét, ki azonban azt saját szempontjából véghatározatnak tekintvén, mint protestans fél, kérte a perrendt. 22., illetve 36. §. alapján a reá nézve illetékes szigeti kir. törvényszéket maga felett határozat hozatalra, keresete azonban innen is elutasittatván, az ellen semmiségi panaszszal élt.

Ez rövid foglalatja a mult alkalommal közlött esetnek, melyre midőn közöltetett, szerk. megjegyzés alatt azt olvastam, hogy «felperes keresetének alapját téveszté, midőn a szt. szék előtt végelválást kért kimondani keresetében, minthogy ezt a kath. egyh. törvényszék soha ki nem mondhatja«.

Eszembe jutott akkor azon közmondás igazsága «a kinek szabad a több, szabad a kevesebb is» s ha a szent szék az engesztelhetlen gyülölséget nem találta elegendő indoknak arra nézve, hogy a végelválás kimondassék, legalább az ágy- és asztaltól való elválasztás tárgyalásába bocsátkozhatott volna, határozata ugyis csak a kath. felet kötelezvén. Ő azonban ezt sem tette, hanem a keresetet, mint per alapjául nem szolgálhatót, elutasitotta, vagyis kimondotta, hogy ily alapon a kérdésbe be sem bocsátkozik.

Midőn pedig a felp. illetékes törvényszéke is elutasitotta a keresetet, kétségtelenül a megdöbbenés érzete fogott el, ha vajjon lesz-e egy egyházi s világi törvényszék határozata után még egy forum, mely a törvény hiányán segitve az Ariadne-fonalat kezébe adja felperesnek; megdöbbentem azért is, mert a szerk. ur becses megjegyzése sem látszott nekem igazat adni, habár kitünt amegjegyzésből, hogy csak alakilag tekintetett a kereset roszul indultnak. Vártam tehát a nagymélt. semmitőszék határozatát.

Kissé sokára, de mégis megjött az. A semmitőszék ugyanis az 1876. szeptember 17-én beadott semmiségi panaszra folyó év február hó elején 18538/876. sz. határozatával a törvényszék neheztelt végzését megsemmisitvén, a kereset szabályszerű elintézésére utasitotta azt. Hogy mily okoknál fogva, arra nézve álljanak itt a jelzett határozat indokai:

«annak megjegyzése mellett, hogy az eljáró törvényszék neheztelt végzésében nyilván a birói illetőség kérdését döntötte el, ezen kérdés felülvizsgálása pedig vegyes házassági váló perekben is a perrendt. 22. és 36. §. szerint is a királyi semmitőszék ügyköréhez tartozik, meg volt semmisitendő a neheztelt határozat azért, mert felperes teljes hitelt érdemlően igazolta azt, hogy az 1868. 48. t. cz. szabványához képest az alperesre nézve illetékes egyházi biróság felperesnek a házasság felbontására irányzott keresetét arra nézve sem találta elfogadhatónak, hogy annak alapján az alperes irányában az elválás kérdésében saját hitelvei szerint itélet hozassék; felperes tehát maga részéről az 1868. 48. t. cz. követelményeinek eleget tevén, az egyházi törvényszék határozatainak felülvizsgálata pedig nem tartozván a polgári biróságok hatáskörébe, felperes váló keresetét a birói illetőség leszállitásával az alperesre nézve illetékes egyházi biróséghoz ujabban utasitani nem lehet. Kelt stb.»

E pár sorral kivántam kiegészíteni multkori közleményemet, a melyben tehát a megoldás teendőjét a nagym. Curia vette kezébe s igy ajánlom azon t. kartársak figyelmébe, kiknek mint nekem még hasonló esetük nem volt, hogy ha vegyes házassági váló keresetüket a szt. szék elutasitandja, sohse törődjenek ezzel, tekintsék azt véghatározatnak s járjanak el továbbra nézve az 1868. XLVIII. t. cz. alapján a felperesre nézve illetékes biróság előtt.

Különben a kérdésnek másként eldöntése esetén, a szerencsétlen körülményeik által perbe lépett felek valóságos Scylla és Charibdis közötti állapotban volnának. A szentszék, véleménye szerint s hitelvei alapján kellő indok hiányában, a polg. törvényszék pedig időellőttiség okából utasitván el a keresetet, a felek pedig már két év óta külön lakván, ha ez állapotból nem lett volna kisegitő eszköz a Curia határozata, ugy nagyon szomoru valóság volna az. Azon, még a XIX. század utolsó negyedében is érvénynyel biró visszás állapot, mely szerint a házassági kötelék felbontása, ugyanazon állam különböző hitvallásu polgáraira két, egymástól távol álló s alapelveire nézve is homlokegyenest ellenkező hatóság által biráltassék el, valóban tarthatatlan. Avagy nem különösen hangzik-e az, hogy egy állam polgárai ugyanazon kérdésben más-más törvények alá tartozzanak. A kath. félre nézve még akkor is felbonthatlan a házasság, ha hitestársa tőle elválasztatott. E felfogás bizonyára csak nálunk képez államot az államban. Hisz a valóban vallásos egyénre nézve is lesujtó lehet azon tudat, hogy habár ő a kötött házasság által az elérni kivánt földi boldogságot fel nem találta, még sem lehet nekie csak hitvallása odahagyásával menekülnie a térről, melynek bejárata nyitva van, de visszatérésre nincs belőle út, csak azért, mert ő róm. kath. vallásu és bizonyára kellemetlen érzés foghatja el az ily egyént, ha rá gondol arra, hogy ez más vallásuakra nézve nem eképpen áll.

Nem időzöm tovább e kérdésnél, hanem felemlitendőnek tartom még azt, hogy hazai biróságainknál a váló perek tárgyalására nézve nincs egyöntetüség.

Ugyanegy törvényszéken ugyanis, ha a felek protestánsok, láttunk több esetet, hogy a keresetre hozott végzés igy szólott: «a felek békéltetésének megkisérlésére, esetleg a per felvételére kitüzetik nap óra stb.» Véleményem szerint ez eljárás felel meg az az 1786-iki rendelet, illetve 1791. 26. t. cz. szellemének, mert ott találjuk kimondva azt, hogy a per meginditása előtt egyházi, annak folyamatra tételekor pedig világi hatóság által az egyeztetés kisérlendő meg; s ez eljárás szerint a felek ha a kitüzött napon megjelennek s a békéltetés, mint az 100 eset közül 99-szer történik nem sikerül, brevi manu a pertárba adatik az ügy s ott tárgyaltatik tovább rendes, vagy ha a képviselők abban egyeznek meg, jegyzőkönyvi uton.

Más alkalommal azonban ugyanazon törvényszék a kereset perfelvételére, a perrendt. 111. esetleg 113. §. értelmében és következményei terhe alatt idézte meg a feleket, az egyeztetés előleges megkisérlése nélkül s véletlenül, épen az általam itt emlitett esetben történt, hogy az alperes meg nem jelent, sem igazolással nem élt. Megjegyzem azonban,

hogy helytelenül eszközöltetett a kézbesités s uj határnapot fog kapni; de feltéve, hogy helyesen idéztetett volna, igen kiváncsi vagyok tudni, mikép szólott volna keresetre hozott végzésben hangsulyozott 111. §. értelmében hozandott makacsági határozat.

Nem ösmerem e téren minden törvényszék gyakorlatát, de azt vélem, helyesebb a feleket előbb békéltetésre idézni s ennek sikertelensége esetén azonnal a pertárba utasitani tárgyalás végett. Következtethető ez pereink tárgyalásának általános azon szabályából is, hogy az egyezség mindig megkisérlendő, sőt sommás eljárásban ennek elmulasztása semmiségi okot is képez. De törvényszerűségen kivül észszerűség is ajánlja ezt, mert az egyezségnek tárgyalás utáni megkisértése bizonyára czéltalan s külön határidőt csupán e czélra tüzni ki felesleges munka és időveszteség.

Berghoffer Vilmos, h. ügyvéd.

Bűnvádi eljárásunk illustratiója.

Miután még távol állunk attól, hogy a büntető eljárás végre valahára törvény által szabályoztassék, talán nem követek el hibát ha egy — közel napokban előfordult ecclatans büntető ügyi eset közlésével törvényhozásunkat apaticus lomhaságából felrázom.

A. okmányhamisitás bűntényével vádoltatott; *B*. és *C*. ezen okmányhamisitás bűnrészességével, — illetve hamis okirattali éléssel.

Az első folyamodásu biróság az ügyet megvizsgálva, a bűnöst kimondá, *A*. 3 évi *B*. és *C*. 1 évi börtönre itéltetett. *B*. és *C*. az itéletbe belenyugodtak, ellenük az ügyész sem felebbezett, tehát az itélet végrehajtása eszközöltetett, — nagyon természetesen azon alapon, hogy reájuk nézve az itélet jogerőre emelkedett. *A)* feljebbezett.

A II-od birósági itélet azon indokoknál fogva, melylyel az I. folyamodásu biróság élt, az itéletet helyben hagyta.

Azonban a III. biróság I. rendü vádlott *A*. ismételt felebbezése folytán — őt a hamis okirat készitésének bűnténye alól felmentette, — indokaiban felemlitvén, hogy a bűnügyi kérdéses okirat mint meghatalmazás utján készitett, nem mondható hamisnak — mert *A*. valóban *B*-től, *C*-től erre nézve meghatalmazást kapott.

A III. birósági itélet a többi vádlottakra nézve azért nem tett intézkedést, mivel azok ellenében már az itélet jog erőre emelkedett.

Igy I. rendü vádlott felmentve — bűntársai akkor, midőn okmányhamisitásról szó sem lehet — ezen bűntényben bűnösnek ki lettek mondva — és töltik büntetésidejüket a börtönben — azért, mert mint vizsgálati foglyok attól féltek, hogy a reájuk szabott egy évnél kevesebb büntetésnél — mig minden forum előtt megfordul ügyük, többet kell eltölteni — és igy nem felebbeztek.

Ugy hiszem ez «anomalia» — és a törvény betüi által ártatlanok sujtatnak.

Betü-alak — nem kötheti ott meg az ártatlant — hol az alak (forma) annyi szabadalmat élvez — mint a bűnvádi eljárásban.

A törvénynek, ha az elkövetett hibát jóvá tenni nem tudja már — segédkezet arra nem szabad nyujtani, hogy az elkövetett hibából logice tovább fejtessék az ellentmondás.

Ugy hiszem a bűnügyekben az itélet végrchajthatását nem az egyes vádlottak irányábani jogerőre emelkedésétől — hanem akkor kellene kezdeni ha az itélet egészben jogerőre emelkedett.[1]

Matkovics Dénes,
tvszéki joggyakornok.

[1] Reméljük legalább, hogy a kir. ügyész nem mulasztotta el ez esetet rögtön illetékes helyre felterjesztetni, hogy e visszás állapot kegyelem utján orvosoltassék. Szerk.

Különfélék.

(**Dr. Berkovits Ferencz**) n.-váradi ügyvéd urnak a telekkönyvi törvényjavaslat tárgyában lapunkban közlött jeles birálata, legközelebb könyvkereskedés utján külön kiadásban fog megjelenni.

(**Zlinszky Imre**) akadémiai székfoglaló értekezése: «A telekkönyvi intézmény befolyásáról a tulajdonjog szerzésére és érvényesitésére» — önálló füzetként jelent meg a m. tud. Akadémia kiadásában. Ára 40 kr.

(**Nyilt levél.**) Asztalos Mór megyei főügyész urnak a «*Jogt. Közl.*» f. évi 13. számában megjelent «válasz»-ában többek között következők is mondatnak:

«Mindezekhez járul azon roppant költség, melyet a törv. eljárás igényel és azon hajmeresztő eredmény, hogy árvatári 6% kamatok a peres eljárás alatt a 448. §. értelmében 3 éven tul elévültnek decretáltatnak, és a sorrendi tárgyalás napjától az évekre huzódó tényleges kifizetésig további kamatok nem állapittatnak meg.

Szóval a birói közegek maguk a megtestesült alperesek, kik saját hanyagságuk következményeit büntetésül a jogkereső felperesekre rójják ki».

Az idézett sorokban következő sulyos vádak foglaltatnak:

1. az, hogy a vételárak tényleges kifizetései a sorrendi tárgyalás napjától számitva csak évek mulva eszközöltetnek, és pedig minthogy az idézet nem kivételekről szól, rendszerint;

2. az, hogy ezen — nemcsak méltán megróható, de fegyelmi eljárást igénylő — késedelem a birák hanyagsága által okoztatik.

Kétségtelen, hogy ezen vádak a komáromi kir. tvszék. mint telekk. hatóság és birái ellen vannak intézve. Kétségtelen abból, mert a czikk irására eredetileg e tvszék egy határozatta adott alkalmat; — mert nem lehet, nem szabad feltenni, hogy A. M. ur az ország valamennyi telekk. hatóságait vádolná.

Mi sem lett volna egyszerűbb, mint a czikk megjelenése után azonnal kijelenteni, hogy az emelt vádak egyedül a czikkiró — keserüségteljes állapota által felizgatott — képzelődő tehetségének idétlen szüleményei. Nem is egyebek, mert én A. M. urat koholmányok czélzatos gyártására képtelennek tartom; de arra, hogy a szónoklat vagy czikkirás hevében visióit tényekül, egyes kivételes esetet — ha ugyan van ilyen — szabályul állitsa a bámuló közönség elé, hogy azt a hajmeresztésig elborzaszsza: igen is képesnek.

Én azonban — nemcsak egy tekintetből — nem ezt tettem, hanem magán uton felszólitottam A. M. urat, közölje velem azon végrehajtási ügyeket, melyekben a vételár tényleges kifizetése általában és különösen a birák hanyagsága miatt, a sorrendi tárgyalás napjától évekre huzódott; megjegyezvén, hogy ily esetekről nekem nincs tudomásom.

Bárki által észrevehető, hogy felszólitásom már meg akará könnyiteni a vád igazolhatását, mert én csak egyes esetek közlését kivántam. Annál nagyobb volt bámulatom, midőn A. M. ur azon határozatát adá tudtomra, hogy az eseteket velem nem közli, hanem hogy én előttem is nyitva áll azon ut, melyen állitásai tudomásomra jutottak s hogy ez esetben az ő gondja lesz, azok valódiságát begyőzni.

Ezek után egyelőre nem tehetek egyebet, mint azt, hogy Asztalos Mór főügyész urat ezennel felhivom, miszerint azon vádját, hogy a komáromi kir. törvényszék mint telekk. hatóságnál, a birák hanyagsága folytán, a vételárak tényleges kifizetései a sorrendi tárgyalás napjától évekre elhuzódnak: igazolja.

Azon tudat, hogy a «Jogt. Közlöny» hasábjain nemcsak a vád, hanem a védelem is nyer mindenkor helyet, bátorit engemet arra, hogy t. szerkesztő urat e sorok közlésére tisztelettel felkérjem.

Komárom, 1877. április 19.

Tergovcsics István,
kir. tvszéki biró.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

MAGYAR FÖLDADÓ-KATASTER
az 1875-ik év márczius 30-ki VII. alaptörvény s az ezzel kapcsolatban álló kormányrendeletek szakmüveleti utasitások elméleti s gyakorlati magyarázatával, számos rovatos táblázat, mintadolgozat s iromány pédákkal ellátva: *Földadó-katasteri, kerületi, megyei bizottságok, becslőbiztosok, községelöljárók s földbirtokos használatára.* Irta *Mészáros Károly.* — Füzve 2 frt.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 18. SZ. Budapest, 1877. május 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az «exceptio non numeratea pecuniae»-nak lehet-e helye váltóperben? Dr. Mutschenbacher Viktor pécsi jogtanár urtól. — A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. Zlinszky Imre kir. itélő táblai biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: Felsőbb biróságaink gyakorlatából. — A közjegyzői okmány végrehajthatósága. Dr. Nagy Vilmos kir. közjegyző urtól. — Különfélék.

MELLEKLET: Curiai határozatok.

Az „exceptio non numeratae pecuniae"-nak lehet-e helye váltóperben?

Ezelőtti váltótörvényünk határozottan mondván, hogy «*a váltó ellen az exceptio non numeratae pecuniae*»-*vel élni nem lehet:*[1] világos törvényen gyökerező elv volt eddig váltójogi gyakorlatunkban, hogy ugy egyenes kereset esetében az elfogadó kifogásként azt, hogy a fedezetet meg nem kapta, valamint viszkereset esetében a kibocsátó avagy más előző azt, hogy a váltó értékét fel nem vette *senki* ellen ellen nem vethette.[2] Mig a közönséges német váltórendszabály ezen kifogásról ily határozott különös szabályt nem tartalmazván, a német judicatura ettől eltérőleg azon nézetet követi, hogy a közvetlen váltóüzleti jogviszonyban állók között az alperes ugy a fedezet, valamint az érték át nem vétele kifogását, mint *exceptio personalist* teljes joggal ellenvetheti.[3]

Most, midőn törvényhozásunk az 1876: 27. törv. czikkel az uj váltótörvényt meghozta, illetőleg az által a köz. német váltórendszabályt recipiálta, lehetnek és vannak, kik a recipiált törvény mellett hódolva az idegen judicaturának is, ezelőtti törvényünknek az ezen kifogásra vonatkozó határozott szabályát s az annak alapján létrejött 36 éves váltójogi gyakorlatunkat tévesnek tartják és azt mondják, hogy, ha a kibocsátó az intézvényestől a váltó értékét fel nem vette, vagy ha az elfogadó a kibocsátótól fedezetet nem kapott, e kifogással a kibocsátó az intézvényes ellen, illetőleg az elfogadó a kibocsátó ellen a váltóbiróság előtt is élhet, s ha azt bebizonyitja, a kereset alól felmentendő.[4]

A kérdés megvitatása és megfejtése, vajjon tehát csakugyan lehet-e helyt engedni váltóperben a *non numeratae pecuniae* kifogásának, sokkal nagyobb gyakorlati jelentőségü, semhogy meg ne érdemelné az az iránt fennálló ellenkező vélemények közelebbi és behatóbb vizsgálatát és nyomozását annak, vajjon ugy az elmélet elveinek, valamint a gyakorlati élet igényeinek, de különösen uj váltótörvényünk szellemének és határozott tételes szabályainak is melyik vélemény felel meg inkább és tulajdonképen melyik tekintendő tévesnek, az-e, mely szerint azt mondjuk, hogy váltóperben e kifogás egyátalában senki ellen sem tehető,[5] vagy az, mely annak a közvetlen váltóüzleti viszonyban állók között helyt enged?[6]

I. Az elmélet szempontjából felállitott kérdésünk megoldása s illetőleg az ellenkező vélemények megvitatása és birálata végett magából a váltó fogalmából indulunk ki és következtetésünket a váltó lényegéből és jogi természete iránt felállitott külön elméletekből fogjuk leszármaztatni.

Mi a váltó?

Váltó az arra vonatkozó külön törvényben megállapitott kellékekkel biró oly oklevél, melyben meghatározott pénzösszegnek bizonyos helyen és időben leendő fizetése igértetik és melynek alapján az abból eredő kötelezettségek a megtartott kellékeknél fogva a köz. polg. törvénynél szigorubb jogszabályok alá esnek.[7]

Lényegéhez tehát a meghatározott pénzfizetési igéreten kivül kettő tartozik: u. m. a *kellékek* megtartása s az annak következtében beálló kötelezettségek szigorusága, az u. n. *váltószigor.*[8]

A kellékek megtartása azonban csak külső felismerhető jelei az okirat alapján beálló váltószigornak; maga ezen szigor az, mely a váltót anyagjogilag is különbözővé teszi más hasontartalmu köz. polg. magánokirattól, a váltószigor az, mely — miként a lélek a testet élő lénynyé alkotja — a meghatározott kellékekkel ellátott emez irásbeli fizetési igéretet váltóvá teszi, tulajdonképeni keresk. fizetési közeggé képezi. De miben áll e váltószigor?

A váltószigor lényegét régebben ugyan csak a gyorsabb peres és szigorubb végrehajtási eljárásban keresték, mai felfogásunk szerint azonban azt már nem is annyira ebben, mint inkább a váltóüzleti egyes cselekvények és nyilatkozatokból eredő anyagi kötelezettségek szigorusságában rejlőnek ismerjük.[9] A váltószigor annálfogva mostani felfogásunk szerint kétféle: *alaki* és *anyagi.* Az alaki váltószigor most is az eljárás gyorsaságában és szigorusságában áll, — az anyagi azonban a váltói jogok és kötelezettségek önállóságában és függetlenségében az azokra okot és alkalmat adott körülményektől és polg. jogviszonyoktól, a váltói kötelezettségek azon minőségében, melynélfogva létalapjukat azok egyedül csak a váltón létező aláirásban birják és melynélfogva azok a váltóüzlet természetéből folyólag egyetemlegesek.[10]

A váltó ugyanazért nem is tekinthető oly okiratnak, mely az annak alapjául szolgált jogviszony létrejötte bizony-

[1] 1840: 15. t. cz. I. r. 16. §.

[2] FOGARASI: magyar kereskedelmi és váltójog. (Budán 1841) 37. és 38. §§. — CSÁSZÁR: a magyar váltójog. (Pest 1843) 11. és 49. §§. — KARVASY: váltójogtan. (Pest 1862) 21. §. — DEGEN: a magyar váltójog. (Pest 1865) 22. és 23. §§. — V. ö. az 1840: 15. t. cz. I. r. 80. §-át is, mely igy szól: «*az elfogadás a váltójog szerinti fizetés kötelezettségét vonja maga után. még pedig a kibocsátó iránt is, ha a váltót tulajdon rendelvényére adta ki*», a mi ugyanegy azon esettel, ha a köz. rendeleti váltó a kibocsátóra forgattatott.

[3] 1851. ápril. 10. —, 1855. jan. 13. —, 1858. máj. 8. —, 1859. márcz. 31. — és 1864. oct. 25. berlini főtvszki hat.; 1858. szept. 9. —, 1858. oct. 26. —, 1859. febr. 3. —, 1860. febr. 7. bécsi legf. tvsz. hat. — HARTMANN: das deutsche Wechselrecht. (Berlin 1869) 164. §. 32. jegyz. — BLASCHKE: das österr. Wechselrecht. (Wien 1872) 141. §. 13. jegyz.

[4] Lásd TAKÁCS ISTVÁN: «A magyar váltójog az 1876: 27. t. cz. szerint stb.» czimü munkám biráló ismertetése 4. pontját a «*Jogtudom. Közlöny*» f. é. 4. számában.

[5] *A magyar váltójog* az 1876: 27. t. cz. szerint stb. (Pécs 1877) czimü munkám 48. §. II.

[6] Lásd fenn 3. jegyz.

[7] Id. munkám 1 §. — V. ö. BLASCHKE: id. m. 1. §. — HARTMANN: id. m. 29. §. — KARVASI: id. m. 1. §. — DEGEN: id. m. 1. §.

[8] V. ö. THÖL: Das Handelsrecht (Leipzig 1873. II. Bd. *Das Wechselrecht*) 157. és 158. §§.

[9] Némely államban az is, miként Franczia- és Angolországban ugy Északamerikában is a váltó- és más köz. polg. eljárás között alig is van különbség. *Lásd id. munkám:* 14. §. 7. jegyz. HARTMANN: id. m. 120. l. STORY: Englisch. und Nordamerik. Wechselrecht. deutsch v. TREITSCHKE (Leipzig 1845) 178. §. 6. jegyz.

[10] Lásd id. munkám 14. §. — HARTMANN: id. m. 38. §.

sága miatt szerkesztetett, hanem egyoldalu fizetési igéretnek csak, mely a kellékek megtartásánál, tehát külső felismerhető jeleinél fogva feltétlenül kötelező fizetési igéretet tartalmaz, függetlent és elvontat minden köz. polg. anyagi létalaptól.[11]

Megegyez ezzel a váltó elmélete iránt felállitott különféle ujabb vélemény mind. Igy:

EINERT, a keresk. papirpénz elméletének nem ugyan alapitója, de egyik fővédője és kifejtője, a váltóról azt mondja, hogy ez nem más, mint egyoldalu fizetési igéret, melyből a váltóbirtokosnak feltétlen követelési joga ered ugy a fizetést igérő, valamint az elvállaló ellen; mert habár az egyes váltóüzleti cselekvények szerződések folytán és alapján jőnek is létre, a szerződési elem a váltóüzletben mégis teljesen háttérbe szorul, ugy, hogy magát a váltóüzleti cselekményt szerződésnek, vagyis oly jogügyletnek, mely egyes meghatározott személyek akarategysége által jő létre, többé nem tekinthetjük, hanem egyoldalu fizetési igéretnek, csupán olyannak t. i. mely előre meg sem is határozott egyesek irányában, bárki, ugyszólván az egész közönség irányában tétetik. Ismét, hogy a váltó nem is más, mint *keresk. papirpénz.*[12]

KUNTZE, ki EINERT elméletéhez legközelebb áll, azt mondja, hogy a váltó a kibocsátó teremtménye minden harmadik személy hozzájárulása nélkül, — hogy a váltó kiállitásával megtörtént minden, a mi a kibocsátó váltójogi kötelezettsége megállapitására szükséges, — a váltó ezen pillanattól kezdve realis értékkel bir és alapja marad minden arra vonatkozó váltóüzleti cselekvényeknek. A kibocsátó adós a váltónak más kezeihez való átadása nélkül is, adós t. i. mintegy már önmagának is.[13]

BLASCHKE a váltót irásbeli fizetési igéretnek *(Summenversprechen)* mondja, mely nem bizonyitéka, hanem létrejötte feltétele az abból eredő kötelezettségeknek, a fizetési igéretek benne elvontak, tekintet nélkűliek t. i. minden *causa debendi*-re.[14]

Igy a szerződési elmélet követőinek véleményei szerint is, nevezetesen:

LIEBE szerint a váltóból eredő jog a kötelmi jog körébe tartozik ugyan, de az anyagi jogviszonyok, melyek a váltó kibocsátásának indokául szolgáltak, a váltóüzletben állóknak egymáshoz való jogviszonyaikra semmi befolyással nincsenek. A váltót tehát LIEBE oly alaki szerződésnek tekinti, mely önmagában birja kötelező elemét, kötelező t. i. minden megelőző polg. jogi jogalapra, *causa debendi*-re való tekintet nélkül.[15]

THÖL szerint is a váltóüzleti egyes cselekvények szerződési ügyletek ugyan, de az abban foglalt fizetési igéret ellenigéret nélküli (*Summenversprechen ohne Gegenversprechen*), kötelező feltétlenül, tekintet nélkül t. i. minden *causa debendi*-re.[16]

BLUNTSCHLI szerint a váltó nem bizonyitéka valamely váltótartozásnak, hanem jogalapja annak.[17]

RENAUD a váltót oly szerződésnek mondja *(contractus cambii)*, melynek tárgya fizetési igéret, de melynek külalakja pótolja az anyagi *causa debendi*-t.[18]

Végre

HARTMANN szerint a váltóüzleti egyes cselekvények alapjául ugyan a legkülönfélébb adóssági jogviszonyok szolgálnak, de ezek a váltóüzleti egyes cselekvényekre alkalmat adó körülményeknek tekintethetnek, olyanoknak, csak melyek magukra a váltókötelezettségekre befolyással nincsenek, mert a váltói kötelezettség maga a törvényes kellékekkel biró váltó kiállitása s ennek egy harmadik személy kezeihez való átadása által állapittatik meg.[19]

Ha tehát a váltót fenn adott definitionkhoz és elemzésünkhöz, ugy a váltó iránt felállitott ezen különféle vélemények megegyező sarkelveihez képest oly okiratnak tekintjük, mely külalakjánál fogva váltószigor alá tartozó kötelezettségeket tertalmaz, tekintet nélkülieket t. i. minden *causa obligationis praecedens*-re: akkor ugy a valuta, mint a fedezet átvételétől vagy át nem vételétől — mert hisz épen ezek képezik az egyes váltóüzleti cselekvények megelőző polg. jogi alapjait, jobban mondva indokait, a *causa obligationis praecedens*-eket[20] — a váltóból eredő kötelezettségek létezését függővé tenni egyáltalában nem lehet.

De mit jelent az, helyet adni az *exceptio non numeratae pecuniae*-nek? Nem mást, mint a váltóból eredő kötelezettségi állapotokat függővé tenni a valuta illetőleg fedezet valóságos átvétele vagy át nem vétele bebizonyitásától, függővé tenni ezen a váltóüzleti cselekvények indokául szolgált polg. jogi alapok, jobban mondva megelőző indokok létezésétől vagy nem létezésétől; a mi azonban nemcsak inconsequentia, de határozott és éles ellentmondás mindazzal, a mit a váltó fogalmáról és lényegéről eddig előadtunk, s a mit a váltó elmélete iránt felállitott ujabb különböző vélemények a fenebbiek szerint egybehangzólag vallanak.

A váltó fogalmával és elméletével össze nem egyeztethető a *non numeratae pecuniae* kifogásának helyt engedése azon megszoritás mellett sem, melyet e kifogás védelmezői arra nézve felállitanak, hogy t. i. az csak a közvetlen váltóüzleti viszonyban állók (közvetlen szerződők) között veendő birói figyelembe; mert, midőn elfogadjuk azt, hogy a váltó lényegéhez tartozik a kellékek megtartása s az annak alapján beálló váltószigor, — akkor egyszersmind kimondottuk azt is, hogy akár a kellékek megtartása, akár a váltószigor létezése nélkül az okiratot váltónak nem tekintjük.[21]

Ha tehát az intéző és intézvényes között helyt engedünk a kérdésünk alatti kifogásnak, vagyis a közöttük fennálló jogviszonyt nem tekintjük elvontnak és függetlennek a valuta kérdésétől, akkor a kibocsátott váltót váltónak még nem tekinthetjük, hanem azzá váltnak azt csak akkor vehetnénk, a midőn annak alapján már a váltószigort is beállottnak tekintjük, vagyis csak akkor, a midőn a váltó már egy harmadik személy kezébe jutott, ki ellen t. i. ama kifogásnak többé helyet nem engedünk, tehát akkor, midőn a váltó már forgatmánynyal is el van látva.[22] Ámde váltónak tekintetik a váltó mindenhol már az intézvényes kezében is, mert sehol sem kivántatik meg a váltó kellékeül a forgatmány, sehol sem kivántatik a váltó létrejöttéhez több személy, mint az intéző, intézvényes és intézvé-

[11] HARTMANN id. m. 36. §.

[12] EINERT: Das Wechselrecht nach dem Bedürfniss des Wechselgeschäfts im 19. Jahrhundert (Leipzig 1839) 24. 51. 82. 88. és köv. 103. 106. és 200. ll.

[13] KUNTZE: Deutsch. Wechselrecht (Leipzig 1862) 12. §. (47. l.) és 14. §. (51. l.)

[14] BLASCHKE: id. m. 37. l,

[15] LIEBE: Entwurf einer Wechselordnung für das Herzogth. Braunschweig (Braunschweig 1843) 29. és köv. ll.

[16] THÖL: id. m. 191. és köv. §§., 198. §., 228. és köv. §§., 231. §.

[17] BLUNTSCHLI: Allg. deutsche Wechselordnung. stb. (Erlangen 1852) 3. és köv. ll.

[18] RENAUD: Lehrbuch des gemeinen deutsch., sowie des in der allg. deutsch. W. O. enthaltenen Wechselrechts. (Giessen 1858) 26. és köv. ll.

[19] HARTMANN: id. m. 89. l.

[20] Lásd *id. munkám* 4. §. — HARTMANN: id. m. 40. §.

[21] Innét, hogy a váltótörvények szerint átalában amint egyrészről az oly okiratból, melyen a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik, az oly okiratra vezetett nyilatkozatok váltójogi hatálylyal nem birnak (1876: 27. §§. 6. és 112. p. 1., 1840: 15. I. r. 19. §., Allg. deutseh. W. O. Art. 7. és 98. p. 1., Code de commerce 112.), ugy másrészről a minden kellékkel ellátott váltó alapján is a váltójogi kötelezettségek csak bizonyos ideig tekintetnek fennállóknak, t. i. a váltójogi elévülési időig, s az elévült váltó alapjáni követelések, mert a váltószigor azokra nézve már megszünt, már csakis a köz. polg. törvényi utra vannak utasitva (1876: 27. §. 90., 1840: 15. I. r. §. 209. Allg. deutsch. W. O. Code d. comm. 189. — V. ö. *id. munkám* 20. és 43. §§. t.

[22] HARTMANN: id. m. 526. l.

nyezett,[23] sőt váltónak ismertetik el már a saját —,[24] ugy a saját rendeletre szóló idegen —,[25] valamint az intézvényezett saját váltó is,[26] melyekben épen csak két személy fordul elő, kibocsátó és intézvényes, illetőleg intéző és intézvényezett.

De nem lehet helye e kifogásnak későbbi közvetlen váltóüzleti jogviszonyban állók —, nem a forgató és forgatmányos között sem; mert a mi ezen kifogást illetőleg az intéző és intézvényes közötti viszonyra vonatkozólag áll, az áll a forgató és forgatmányos közötti viszonyra vonatkozólag is. A forgatmány n. is tulajdonképen nem egyéb, mint az intéző által kibocsátott váltó ujbóli kibocsátása, hallgatólagos ismétlése ugyanazon fizetési igéretnek, melyet az intéző tett az intézvényesnek, — különböző ettől csak abban, hogy ezen ujabbi igéret már nem az intézvényes, hanem egy más személy részére szól, t. i. a forgatmányos, illetőleg következője részére.[27] Amint tehát a kibocsátó feltétlenül és a valuta kérdésétől teljesen függetlenül és elvontan felelős az intézvényesnek is a váltóösszegért, ugy a forgatónak is feltétlenül és a valuta kérdésétől teljesen függetlenül és elvontan kell felelősnek lennie a váltóösszegért még saját forgatmányosa irányában is.

Végre ugyanez áll az elfogadó és intéző közötti viszonyra vonatkozólag szintén, vagyis hogy feltétlen fizetésre kötelezett az elfogadó is még az intéző irányában is, ha ez forgatmány utján a saját maga által kibocsátott váltójához jut, hogy tehát a fedezet át nem vételét kifogásként az elfogadó sem vetheti ellen még a kibocsátó ellen sem, ha ez volna esetleg felperese; mert az elfogadás sem egyéb, mint a kibocsátó fizetési igéretének ismétlése, a kibocsátó és forgatók igéretétől csak abban különböző, hogy itt a váltónyilatkozatot tevő nem más által, hanem önmaga által igéri a fizetést teljesiteni, — az elfogadás is csak ujabb váltó a kibocsátott váltón, csakhogy — miként az 1847-iki porosz törvénytervezet indokásaiban magát kifejezé — saját váltó, mely külalakjára nézve különbözik csak attól[28], — minden esetre ezen minőségénél fogva tehát olyan váltónyilatkozat az elfogadás is, mely váltószigorral járó fizetésre kötelez, függetlenre t. i. minden *causa obligationis praecedens*-től, s igy feltétlenre bárki irányában.

Az elfogadó ezen feltétlen fizetési kötelezettsége egyébiránt nemcsak az ujabb theoria consequens folyománya, hanem a legrégibb szokás által is mindig elismert axioma volt. Igy azon ősrégi szokáson alapult szabály «*chi accepta, paghi*» «*qui acceptat, solvat*»[29] röviden, de határozottan bizonyitja azt, — s igy bizonyitja azt már az 1682-iki lipcsei váltórendszabály is, mely a 13. §-ában azt mondja, hogy az elfogadó önmaga irányában is adósnak tekintetik és kötelezettsége oly szigoru, hogy a fizetés alól semmi ürügy alatt, még az exceptio non numeratae pecuniae által sem szabadul.[30]

Másként áll természetesen a dolog, ha a váltót anyagi szerződésnek veszszük, miként az a régiek által, mint *emtio venditio pecuniae absentis pro praesenti*, annak tekintetett[31] és miként azt a franczia theoria a code de commerce befolyása alatt, mely a valuta kitételét a váltóban kellékképen megkivánja s a fedezetet követeli illetőleg feltételezi,[32] most is *vente d'argent*-nak tekinti:[33] mert ekkor a valuta, illetőleg fedezet átadása feltétele a váltókövetelési jognak.

Nem is tekinthetem a német judicaturának az *exceptio non numeratae pecuniae*-re vonatkozó elől hivatkozott nézetét[34] egyébnek, mint ezen egyébként már rég elavult elmélet mindeddig teljesen még ki nem küszöbölhetett maradványának, a mely elmélet EINERT-ig Németországban is uralkodó volt;[35] de nem kételkedem ugyanazért egy pillanatig sem, hogy egyike ez a német judicatura által még mindig elfogadott azon kifogásoknak, mely a váltó teljesen abstract jogi minőségének elismerésével Némethonban is bizonyára mielőbb el fog esni.[36]

(Vége következik.)

Dr. Mutschenbacher Viktor,
pécsi jogtanár.

[23] 1876: 27. §. 3., 1840: 15. I. r. 14. §. és 15. §. *c.*, Allg. d. W. O. 4., Code d. comm. 110. — Lásd *id. munkám* 21. §. — TREITSCHKE: Encyclopädie der Wechselrechte und W. Gesetze. (Leipzig 1831) II. köt. 486. és köv. ll.

[24] 1876: 27. §. 110., 1840: 15. I. r. 15. §. *b.* Allg. d. W. O. 96., Code d. comm. 188. — Lásd *id. munkám* 40. és köv. §§.

[25] 1876: 27. §. 5., 1840: 15. I. r. 17. §., Allg. d. W. O. 6., Code d. comm. 100. — Lásd *id. munkám* 21. §. 18. jegyz.

[26] 1876: 27. §. 5., Allg. d. W. O. 6., — Lásd *id. munkám* 26. §. 17. jegyz.

[27] BIENER: Wechselrechtliche Abhandlungen (Leipzig 1859) 401. l. — THÖL: id. m. 191. 250. 252. és 255. §§. — HARTMANN: id. m. 281. és 282. ll.

[28] Az 1847. porosz törv. terv. ind. XXIII. l. — HARTMANN: id. m. 321, l. — THÖL: id. m. 191. §.

[29] SCACCIA: Tractatus de commerciis et cambio (Roma 1618) §. 2. gl. 5. 12. 327.

[30] Lásd bőv. KUNTZE: id. m. 176. és 177. ll. — Az 1671-iki birod. végz. (Reichsschluss), mely az 5. §-ban az except. n. nnm. pec.-t szintén kizárta, kihirdetve nem lett. — THÖL: id. m. 143. §. 1. jegyz. és 322. §. 11. jegyz. — V. ö. DEDEKIND: Vergangenheit und Gegenwart des deutsch. Wechselrechts) Braunschweig 1844) 132. és köv. ll.

[31] BIENER: id. m. 85. l.

[32] Code d. comm. 110. 115—117.

[33] BONIER, az 1673. ordonnance pour le commerce kommentatora azt mondja u. is: L'opinion la plus commune est, que c'est un contrat d'achât et de vente, que l'argent de celui, qui donne à change est le prix de la vente, et l'argent, qu'on trouve au lieu destiné par celui, qui a pris à change, est la chose vendne et achetée. Ce qui donne l'être et la forme à une lettre de change est une cession ei vendition d'argent, que le tireur fait à celui, au profit duquel il l'a tirée, à prendre et recevoir de son correspondant, demeurant dans un autre lieu, que celui, d'ou la lettre a été tirée; et cette cession et vendition d'argent se fait pour valeur reçue. — Ugyanezt mondja SAVARI az 1683. évből való *Parerejában* XLVII. alatt. — V. ö. még FRÉMERY: Etudes de droit commercial (Paris 1833) IX. 87. 88. 98. és PARDESSUS: Traité du contrat de change. I. p. 13. n. 15. — Lásd BIENER: id. m. 159—165. ll.

[35] Igy még FRANCK JOS. CHRIST. is az «Institutiones juris cambialis»-ában (Hall 1721) a kibocsátó és a váltó vevője közötti szerződést ekként definiálja: est conventio mero consensu obligans de duobus summis pecuniae, quarnm alteram unus alteri, alteram hic illi diverso loco praestat. Ugy HEINECCIUS JO. GOTTL. is «Elementa juris cambialis» czimü munkájában (Francofurti ad Viadr. 1748) Cap. I. §. 9. a váltót a következőleg határozza meg: cambium est negotium ex variis contractibus conflatum, quo pecunia uni soluta alio loco ab alio reddi debet, tradita schedula cambiali, arctissimo paratae ex sequntionis et arresti vinculo adstrictum. V. ö. BIENER id. m. 168. 169. ll. De már LEYSER (1725) azt mondja: Simulae scriptura accedit, jam alter alteri ex cambio obligatur, nec quaeritur amplius, an vera sit causa debendi literis cambialius inserta, nec numerata sit pecunia, sed tantum, quid scriptum sit (Meditat. ad. Pand., Spec. 133. No. II.)

[36] V. ö. ENDEMANN: Das deutsche Civilprocessrecht (Heidelberg 1868) 273. §. 11. jegyz.

A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához.

Nem csoda, sőt örömmel fogadandó tény, hogy egy oly fontos törvény, mint a gyámügy rendezése ugy a képviselői pártértekezleten, mint a hirlapirodalomban is oly élénk tárgyalásokat idézett elő, habár az azokban felmerült egyes vélemények tarkaságára csak egy futó pillantást vetve is rögtön meg kell győződnünk arról, hogy magára a legsarkalatosabb elvekre nézve nemcsak hogy egy megszilárdult közvélemény nincs, mely a főelvekkel tisztában lévén, az eltéréseket csak a részletek körül mozoghatnak; hanem még az egyes inditványoknál a birói és közigazgatási ügyek közötti határvonal megállapitásával sincsenek tisztában.

Igen sajnáljuk, hogy nem vehetvén részt a képviselőház tárgyalásaiban, az ott felmerült nézeteket csak hiányos hirlapi jegyzésekből ismerjük, s igy főleg csak az egyesek nézetei s nem egyszersmind e nézetek indokai is lehetnek tudva előttünk, mert igy valóban a mit eddig akár e pártértekezleten, akár a lapokban e javaslat intézkedései felől olvastunk, annak alapelveit illetőleg kimondott nézetünket megingatni képes nem volt, s e javaslat mellett oly alakban, mint azt a képviselőház közigazgatási bizottsága kijavitotta, szemben az ez ellen felmerültelvi jelentőségü nézetekkel felszólalni annál is inkább kötelességünknek tartjuk, mert a közigazgatási bizottság épen azokat a hiányokat

*

orvosolta, melyeket mi is megróttunk, s meg róttuk kiválólag azért, mert ott a gyámhatóság köre tulterjesztetni s szorosan a biróság köréhez tartozó teendőkkel is felruháztatni czéloztatott. Nem akarok ez alkalommal a javaslat részleteiről s nagy hiányairól szóllani, hanem csak két *sarkalatos alapelvéről.*

Ha oly nézetből indul ki valaki, hogy a gyámsági ügy nem közigazgatási ügy, hanem birói teendő, vagy hogy azt mai szerveztünkben legalább is nem czélszerü a közigazgatási hatóságokra bizni, mint a «Pester Lloyd» 115. számában e tárgyról irt czikkben vitattatik, s mely nézet WAWRIK BÉLA egri törvényszéki elnök urnak egyik jogi szaklapban e javaslat több intézkedéseit biráló értekezésében is kifejezést talált, értjük, hogy az egész javaslat ez alapon való sarkalatos átdolgozását tartja szükségesnek. Ámde a szabadelvü párt értekezletén — ha a lapok közléseiből helyesen vagyunk értesülve — e szempontból senki sem támadta meg a javaslatot, és csakis avval vádolták, hogy a birói hatóság körébe tartozó teendőket csempész a gyámhatóságok körébe át, s igy a birói és közigazgatási hatóság közötti határvonalat átlépi, s azokat a birói hatalom rovására össze zavarja. Arra nézve ezután, hogy melyek azok a birói teendők, melyeket hibásan a közigazgatási s illetve gyámhatóság körébe utalt a törvényjavaslat ismét a tarkábbnál tarkább nézetek egész tömkelegével találkozunk. Igy merült fel oly nézet is, melyszerint a gyámügyi számadások, sőt az árvák nevelése és a vagyonkezelés is birói teendő.

Hogy mi a gyámügyet egész teljében administrativ ügynek tartjuk, és hogy miért tartjuk, azt e tárgyról e lap első számában megjelent czikkben kellőleg kifejtettük; s azért e részben csakis az ott mondottakra hivatkozva, egyedül az ujabb felmerültek folytán nehány megjegyzésre szoritkozunk. Először, ha vajjon áll-e az, mivel többen administrativ hatóságainkat vádolják, s mely vád ugy a Lloyd emlitett czikkében, mint WAWRIK ur értekezésében kifejezést talált, hogy t. i. a gyámhatósági ügyek kezelésére kellő életrevalóság, kellő képesség, bennük hiányzik? Ha az előzmények nélkül általában csak arról lenne szó, hogy a közigazgatási hatóságokra reá ruházhatók-e a gyámügyek s nem tudnók, hogy e hatóságok kebelében él és létezik egy e czélra szervezett külön közeg, a társas árvaszék, mely kizárólag ez ügyekkel van foglalkozni hivatva, mi is kételkednénk a sikerben, de miután e szervezet létezik, miután az — mint helyesen mondják a javaslat indokai — életképesnek bizonyult, nincs rá ok, hogy a gyámügyek az azok kezelésére az ügyek minőségénél fogva hivatott közigazgatási hatóságok köréből elvonassék. De WAWRIK ur ugyan tagadja ez árvaszékek életképességét, mert azt mondja, hogy az előbbi rosz állapothoz mért jobb helyzet tisztán relativ viszony, mely az intézmény életképességének kritériumául nem szolgálhat. Erre azonban válaszom csak az, hogy ugyanez áll a biróságokra is, mert ahoz is nagy optimismus kell, hogy valaki eddigi működésük általános eredményét tekintve, abban mást, mint az előbbi rosz viszonyokhoz mért jobb helyzetet ismerjen fel. Időt kell engedni minden intézmény fejiődésére, időt kell engedni, hogy az idő kipróbálja az embereket, tisztuljon a salak s helyette elfoglalja jogosult terét: a tehetség. — És miután végezetre maga WAWRIK ur is arra a következtetésre jut, hogy ez másképen a rendszer gyarlóságánál fogva sem lehetett, mert egy 70—80 mértföldnyi területen 10—20 ezerre menő árva felett felügyeletet egy központi testület nem teljesitheti, ennek eredménye legfeljebb a szervezet módositása, de nem az lehet, hogy egy különlegesen e czélra létesitett testület kezéből a teendőket elvegyük, s azt az amugy is túlterhelt biróságokra ruházzuk, hol mindig a gyámügy volt és lesz a mostoha gyermek, melynek kezelését azokra az egyénekre bizzák, kiket másra használni nem lehet. Én bizton hiszem, hogy ez által a szerinte régi roszhoz mért mai jobb helyzet a régi rosznál is roszabb lenne. Azon pedig mit HORÁNSZKY ur az «Ellenőr»-ben már régebben irt czikksorozatában hangsulyozott, hogy az árvaügyek ellátásához jogi ismeret is kell, igen könnyen segithető annak kimondása által, hogy árvaszéki ülnök csak képesitett jogász lehet, hiszen van ma már annyi végzett egyén e téren, hogy e miatt egyik megye sem fogna zavarba jönni. — Ez aggály tehát nem bir alapppal. De nem is ebben rejlik tán tulajdonképen az ellenszenv indoka, hanem abban, hogy intézményeink szervezésénél, mindig szeretünk a külföldre sandalitani s azt látjuk, hogy ott majd mindenütt, s ellenére annak, hogy a tudomány tisztázta azt a kérdést, hogy a gyámügy nem birói ügy, a gyámsági ügyek kezelését az e téren legujabb törvényhozási alkotás, az általában magasztalt porosz gyámsági törvény mégis a biróságok kezében, illetve azok felügyelete alatt hagyta. Ámde ne tekintsük igy elvontan a dolgot, hanem vizsgáljuk mindig az egyes államok intézményeit az azokban létező concrét viszonyok világánál. Poroszországban ős időktől fogva mereven koncentrált birói teendő volt a gyámügy, s mig a szüle is a gyámhatóság mandatáriusának tekintetett, ott az a befolyás, mit a községek, s a család az uj törvény folytán nyertek ez nevezetes haladás, és ott is mint e törvény szerkesztője DERNBURG megjegyzi, csak azért hagyatott meg a biróságok kezében, mert más alkalmas közegeket találni nem sikerült. Nálunk a helyzet egészen más. Nálunk a gyámügy soha sem volt birói teendő, mindig a király, a helytartótanács, a megye s a földesur, tehát administrativ uton s közegek által kezeltetett a gyámhatóság; igy fejlődött az mai napig, midőn a régi elv alapján uj közegek létesittettek e czélra, ne kivánjuk tehát külföldnek a helyzet parancsoló volta folytán alakult intézményeit átültetni, hanem fejleszszük saját intézményeinket; orvosoljuk hibát ott hol van. Nekünk van közegünk, s azért ennek hiánya nem lehet ok arra, hogy a gyámhatóság ismét a biróságokra bizassék.

Azonban ugy látszik képviselői körökben nem is ez a diabolus rotae, hanem a mi sokakban megütközést szült az, hogy *a hagyatékok tárgyalása,* mely kizárólag birói teendő, a gyámhatóságokra ruháztassék.

Arra, ha vajjon a hagyatéki tárgyalás birói teendő-e vagy nem? elvontan s a nélkül, hogy megvizsgálnók mily cselekvényt is értünk hagyatéki tárgyalás alatt, és mi czélja ennek? felelni aligha lehet.

Ha a hagyatéki tárgyalás *az örökség megszerzésének* mulhatlan feltétele, ha *minden* hagyatéknak — ugy mint az osztrák törvényben van — megelőző tárgyalás után a biróság által kell átadatnia, akkor a hagyatéki tárgyalás kétségkivül birói actus, mert a hagyaték megszerzéséhez *birói átadás* ehez pedig a hagyatéki tárgyalás igényeltetik.

Ámde nálunk e részben is másképen áll a dolog, s a helyzet e különböző volta folytán más minőségben jelentkezik a hagyatéki tárgyalás is.

Nálunk az örökség megszerzéséhez nem kell birói közbenjárás, nem szükséges a hagyaték átadása, az örökös minden birói közbenjárás nélkül a törvény erejénél fogva jogositva van birtokba venni a hagyatékot. Ha e felett az örökösök egymás között kiegyezve megosztoznak, ők maguk tárgyalják a hagyatékot, minden birói közbenjárás nélkül, s e tárgyalás folytán készült osztálylevél alapján folyamodnak a birósághoz, hogy az, ha a hagyatékban ingatlanok is vannak, aként a mint kiegyeztek, nevükre irassék; az ingóságokat pedig az osztály szerint rövid uton birtokukba veszik.

A kiskoruak, vagy a kiskoruak és nagykornak a tárgyalást, vagy osztályt, igy maguk el nem végezhetik,

mert annak érvényéhez a gyámhatóság beleegyezése kell. Ha a biróság e gyámhatóság, természetes az kisérti meg az osztály létesitését; de ha nem e biróság egyuttal gyámhatóság is, nem legtermészetesebb-e, ha itt is a felekre bizatik a kiegyezés, mint a nagykoruaknál, s mert e felek olyanok, vagy van köztük olyan, ki a maga ügyében eljárni jogositva nincs, az osztály megkisértésénél azonnal az a közeg bocsátkozik tárgyalásba a nagykoruakkal, mely azokat, kik érdekeiket maguk nem képviselhetik, képviselni és nevükben egyességet kötni jogositva van. A birói teendő ott kezdődik, ha az egyesség folytán a kizárólagos örökségi jogot kimondani és az ingatlanok átiratását eszközölni kell, vagy ha az egyesség nem sikerül, mely esetre nézve a biróság további teendőinek meghatározása már az örökösédési eljárás köréhez tartozik.

Ha nagykoruakat nincs ok a biróság elé kényszeriteni, nem forog ily ok fenn a kiskoruaknál sem, ha az az akadály, mely miatt önszemélyükben nem egyezhetnek, elhárittatik, illetve a felettük őrködő hatóság, melyet a jóváhagyás minden esetben illet, közege által bocsátkozik a nagykoruakkal a hagyaték tárgyalásába.

Azért is minden aggályt alaptalannak tartok, s e természetes utról való eltérés ismét oda fogna vezetni, hogy a biróság és a gyámhatóság közötti természetes határvonal eltévesztetnék, s attól való félelemben, hogy a gyámhatóságra ruháztatik birói teendő, a biró terheltetnék oly teendővel, mely sem nem birósági, sem nem gyámhatósági, hanem olyanforma szerep, mintha a biró a gyámhatóság közege lenne, mely megkisérti az egyességet, melyet ha tetszik a gyámhatóságnak elfogad, ha tetszik nem, és e természetellenes viszony folytán azután mig egy részről a birói hatósága helyett, hogy annak köre megóvatnék, egy administrativ hatóság közegévé törpittetik, más részről e helyzet idézi elő azokat a surlódásokat, melyeket a biróságok és gyámhatóságok között, az árvaügy nem nagy előnyére, országszerte tapasztalni bő alkalmunk lehet.

Zlinszky Imre kir. itélő táblai biró.

Jogirodalom.

Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft unter Mitwirkung von ARNDTS in Wien und BLUNTSCHLI in Heidelberg, herausgegeben von A. BRINZ und J. PÖZL. Achtzehnter Band. München 1876.

A német jogirodalomban a folyóiratok tekintélyes helyet foglalnak el. A folyóiratok ama gyüjtő medenczék, melyek az egyes tudományszakokat a legujabb szinvonalra emelik, egyes irók kutatásait a lehető leggyorsabban közlik a tudományos világgal és potolják ama hézagokat, melyek az által támadnak, hogy bizonyos nagyobb szabásu rendszeres munkák néha hamarább elavulnak semhogy szerzőjüknek alkalma nyilnék, egy ujabb kiadásban az előbbi kiadás óta történt haladásokat czélszerüen felhasználni, és munkáját a változott igényhez átidomitani. Azt lehetne mondani, hogy a folyóiratok az elméleti tudomány vasutjai és távirdái, holott a rendszeres műveket a döczögő postakocsihoz lehet hasonlitani. A ki nem ismeri a folyóiratokban megjelent dolgozatokat, az nem mondhatja, hogy ismeri az illető tudományszak legujabb állását. Evvel azonban korántsem mondjuk, hogy bármely apró tanulmány, csak azért, mert egy uj folyóiratban megjelent, becsesebb, mint valamely ugyanazon tárgy felől régebben megjelent rendszeres munka, hisz egy lassabban érkező levél is gyakran alaposabb fölvilágositást nyujt nekünk bizonyos dolgokról, mint valamely egyidejüleg elinditott, de a levelet tulszárnyaló röpke távirat, sőt az ujság utáni mohó kapkodás nem ritkán elhamarkodtatott dolgozatokat hoz létre (miként a megcsonkitott telegrammok is érthetetlenek), de azért ugy vagyunk már a folyóiratokkal, hogy (miként a távirdát) teljességgel nem nélkülözhetjük.

Minthogy pedig a magyar jogászközönségnek is szüksége van arra, hogy a folyóiratokkal megismerkedjék, de nincs mindenkinek sem ideje, sem pénze, hogy ezt megtehesse, azt hiszem, alkalomszerű lesz a legnevezetesb folyóiratok ismertetése.

Kezdem pedig a fentebbi, jó hirnévnek örvendő, folyóirattal.

Mint már czíme mutatja, hiválólag kritikai tartalmu és irányu. Mult évi folyama 632 nyolczadrétü lapra terjed.

Tartalmából kiemeljük a következőket.

A kötet kezdődik BEKKER-nek egy értekezésével a birtokról és a birtokkeresetekről, tekintettel BRUNS-nak művére: die Besitzklagen des röm. und heutigen Rechts, mely 1874. megjelent.

SAVIGNY hires müve óta sokat irtak a birtokról. A fentebbi értekezés a legujabb e tárgyú dolgozat. BEKKER kikel a romanisták azon eljárása ellen, mely szerint minden buvárlataikat a régi római jog körül legott a mai jogállapotra alkalmazni s mintegy a jelenkori magánjogra rádisputálni akarnak, figyelmen kivül hagyva, hogy nemcsak a recipiált római jog lényegesen eltért a régitől, hanem a receptió óta is számos ujabb jognézet jutott érvényre. Miután a corpus jurisból csak a jogtételek, de nem egyszersmind az abban foglalt jogi alapnézetek recipiáltattak, a jelenkor előbb utóbb kénytelen lesz a bár recipiált, de a mai jognézeteknek többé meg nem felelő jogtételeket ujakkal pótolni. BEKKER nézete szerint már a rómaiaknál is a ius possessionis fel volt ruházva mindazon attributumokkal, melyek egy valóságos jog fogalmához tartoznak, csakhogy birtokelméletüket teljesen ki nem fejlesztették; SAVIGNY fölfogása, miszerint a birtok tény is, jog is, helyes oly értelemben miszerint ugyanazon kifejezés hol jogot, hol tényleges állapotot jelent, de nem oly értelemben, mintha a kifejezés által jelzett tény jog, vagy az ugyanazon kifejezés által jelzett jog tény volna.

A ius possessionis igazi jog, de némi sajátszerűségekkel, a milyen mindenekelőtt az, hogy a birtokjog megszerzése ugy látszik mindig bizonyos tényleges föltételekhez volt kötve, melyek miatt a birtokban való successionak helye nem lehetett, holott a successio a legtöbb vagyonjogoknál igen is előfordulhatott; továbbá az, hogy a birtokjog néha a birtokos tudtán és akaratán kivül elveszhetett, valamint sajátszerü azon korlátolt védelem is, melyben a birtokjog, ha egyéb dologbeli jogokkal egybehasonlitjuk — és ezekhez sorolja BEKKER — részesül.

Ha a birtok csakugyan jog, legott elesik azon kérdés szükségessége, hogy miért részesül jogvédelemben? Már PAULUS mondja: «possessor hoc ipso quod possessor at, plus juris habet, quam ille, qui non possidet.»

A birtokkereseteket illetőleg BEKKER azon nézetben van, hogy a régi actio-rendszer romjait el kell az utból távolitanunk, hogy biztos alapot nyerhessünk, melyen tovább épithessünk.

A régi jogban szigoruan körül voltak irva a határok, melyeken belől valami ügyet érvényesiteni lehetett; a határokat az állandó actiók képezték. A mit ezekbe öltöztetni lehetett, érvényesiteni is lehetett. Az actiones in factum, valamint az extraordinaria cognitio minden alapelvet nélkülöztek. Az actió-rendszer további kiképeztetése félbemaradt. A mi feladatunk, hogy túltegyük magunkat eme készülletlenségen, habár még soká várhatunk is, mig ebbeli törekvésünket siker koronázza.

Ha mai nap egy begbizás, egy társaság, egy gyámság létrejön, melynek alapján egyelőre egyik fél sem követelhet valamit a másiktól, ugy voltaképen még nem jött létre egy a modern értelemben vett kötelem. De valami mégis jött létre: bizonyos események, melyeknek különben semmiféle jogi foganatjuk nem lenne, most amaz előzetes tényekkel kap-

csolatban jogi hatást idéznek elő. És mi az, a mi amaz előzetes tényekből mindenekelőtt ered? Tán valamely actio, miként hajdan Rómában? Ezt nem érti ma már egyetlen praktikus ember sem, de nem is áll többé római értelemben. Hogy ismét igaz legyen, ahhoz mindenekelőtt szükséges, hogy jelen perjogunkat átidomitsuk, s az actio létezését ismét az adandó jogvédelem föltételezései közé fölvegyük. De vajjon akarhatjuk-e azt? Ismeretlen valamit nem türhetünk meg jogéletünkben, ha tudjuk azt, miszerint valami se nem actio, se nem más előttünk ismeretes szekrénybe illeszthető elem, ugy kétségkivül uj szekrényt készitünk, a melyben az a valami kényelmesen elfér.

Ránk nézve főleg azon római jogintézmények hasznavehetetlenek, a melyekre ama gondolat, mintha a res az actiotól elválasztható lenne, vagy a res és az actio qua de agitur egymástól függetlenül létezhetnének, döntő befolyást gyakorolt, p. a keresetek összetalálkozásának tana, mely szintén befejezetlen maradt. Előttünk a res és az actio egymással szorosan összefüggő fogalmak.

BRUNSNAK ama fölfogása, hogy az interdictum unde vi és uti possidetis mint quasi vindicatio és quasi negatoria tekintessék a birtok, az actio spolii pedig a birlalás védelmére valóban geniális. A részletek majd lassankint ki fognak képződni, már ma sem tagadja senki, hogy a rei vindicatioban igen sok személyes elem rejlik.

Végül abbeli kételyét fejezi ki BEKKER, hogy a tiszta római jogra való visszatekintés maradandó hasznot hajtana nekünk, a római alapgondolatok elégtelenek a római felfogás további kiképeztetésére.

A második értekezés MAURERNEK egy adaléka az északi jogtörténethez. Egy norvég jogtudós BRANDT munkáját ismerteti abban. Minthogy ez a magyar jogászközönségre nézve kevésbé érdekes, puszta fölemlitésére szoritkozunk.

A harmadik czikkben ismerteti MEYER a londoni Cobden club egyik közleményét a községi igazgatásról és adókivetésről. Az I. 1875-ben megjelent 454 lapnyi vaskos kötet Anglia, Skóczia, Irhon, az ausztráliai gyarmatok, Ujseeland, Belgium, Németalföld, Franczia, Orosz, Spanyol- és Németország ide vonatkozó intézményeit tárgyalja, Olaszország, Ausztria-Magyarország, Svédnorvégország, az egyesült államok és a Schweizéi munkában vannak. Az egyes czikkeket az illető országok fiai dolgozzák ki.

Az Angliáról szóló czikk tüzetesen ismerteti a jelen viszonyokat, mig a történeti visszapillantás MEYER szerint több tekintetben hiányos. Hason véleményben van a skóthoni állapotokat ismertető czikkről, mig az Irhonról szólót nagyon gyarlónak tartja, a mennyiben igen fontos tényezők, p. a békebiróságok, a rendőrség szervezete hallgatással mellőztettek. Igen fölületesek az ausztráliai gyarmatok; Ujseeland, Belgiumról és Németalföldről irt czikkek is, még a Francziaország és Oroszországról szólók állitólag igen jelesek. Az utóbbit egyébiránt egy angol (Ashton Wentwosth Dilke) irta, és a mint látszik, az orosz állapotok igen tüzetes ismerete alapján. Kevésbé sikerült a spanyolországi czikk, de igenis kiemelendőnek tartja a biráló a MORIER tollából folyt Németországról szóló czikket, melyet a német tudománynak Angliába lövelt sugarának nevez (mert MORIER Németországban nyerte jog- és államtudományi kiképeztetését).

Az általános politikai szempontokat, melyekből az egyes szerzők kiindultak, MEYER nem tartja nagyon örvendeteseknek, mert nem tartották szemeik előtt az éleselméjű GNEIST tanulmányainak amaz eredményét, miszerint az önkormányzat lényege nem a választási mozgalmakban, hanem a népnek vagyis az egyes társadalmi osztályoknak a politikai munkába való belevonásában rejlik. Ők azt látszanak hinni, hogy az önkormányzat egyértelmű az adóknak választott képviselők általi megszavazásával, mig a közigazgatás jogi ellenőrzéséről, valamint arról, vajjon létezik-e tiszteletbeli hivatalok elvállalására való kötelezettség, avagy az egyesek tetszésétől függ-e ezeknek elvállalása vagy viszszautasitása, egy szót sem mondanak. A spanyol sennor MORETY PRENDERGAST az államfenségi jogoknak a községek általi gyakorlásában épenséggel a községi autonomia szabadságának veszélyeztetését látja, miért is az állami teendők ellátására az egyes községeken belől különös állami tisztviselők alkalmazását sürgeti. (Ha nem tudnók, hogy a mi közigazgatási bizottságaink csak a mult évben léptettettek életbe, azt kellene hinnünk, hogy ez az uri ember tőlünk tanulta el ezen igazságot!)

Következik HOMEYER GUSZTÁV, a német jogtörténet egyik elsőrangú megalagitójának, és MOHL RÓBERT, az ismert államtudományi irónak necrologja, BRINZ és MAURER-nek ARNDTS 50 éves tudori jubileuma alkalmából (a bonae fidei possessióról és a norvég törvénybirói tisztről irt) értekezésöknek rövid birálata, és FEUERBACH emlékezete.

«Zur civilistischen Literatur» rovata alatt 9 magánjogi munka biráltatik érdemleges czikkekben u. m. 1. SCHULIN műve über Resolutivbedingungen und Endtermine, 2. RÜMELIN m. Zur Lehre der exceptio sei judicatae, 3. BUCHKA m. Die Hypothek des Eigenthümers nach den neuesten deutschen Gesetzgebungen, 4. MEISCHEIDER m. Besitz und Besitzesschutz, 5. RUHL m. Beiträge zur Lehre vom Annerkennungsvertrage, 6. HUSCHE m. Besitzeswerk als Voraussetzung der Publiciana, 7. HARTMANN m. Die Obligation, 8. KARSTEN m. Die fingirte Cession, 9. HUSCHKE, Das Recht der publicianischen Klage in Bezug auf das in Aussicht stehende allgemeine Civilgesetzbuch. Nem lehet föladatunk, hogy mindezen érdekes birálatok birálatát irjuk, egyszerüen azoknak fölemlitésére szoritkozunk.

Igen figyelemre méltó dolgozat, melyet SCHULTZE strassburgi jogtanár az uj német perrendtartás tervezetének birálatául a birói illetőségről és az oklevelek általi bizonyitásról irt.

Valóban kaján irigység töltheti el a magyar jogász keblét azon kitörő öröm fölött, melylyel ezen német tudós ezt a tervezetet üdvözli, mondván, hogy a leendő német perrendtartás alapelvei szilárdul megállapitvák. (Mikor fogjuk mi ugyanezt állithatni?)

A javaslatnak a birói illetőség iránti határozmányainak czélja, a feleknek joguk érvényesitését, lehetőleg megkönnyiteni. Egy általános birói illetőség mellett ugyanis még több különös birói illetőséget állit föl, melyek közül — kivévén a dologi biróság kényszeritő illetőségét — a felperes tetszése szerint választhat, eltérőleg a franczia jogtól, mely ezen szabadsággal alperest is felruházza. Azonkivül megengedi a tervezet, miszerint a felek kölcsönös megegyezése alapján bármely biró dologi illetőségén tul terjedő ügyekben, sőt az illetőségéhez épen nem tartozó ügyekben is érvényesen itélhet, mi által számtalan hiába való perlekedésnek eleje vétetik.

Csak a szerződési és örökségi perekben való illetőség iránti határozmányokat szeretné értekező megváltoztatni. Nevezetesen, hogy valamely követelést a teljesités helyén is lehessen kényszer utján érvényesiteni, és hogy örökségi perekben ne csak a hagyatéki biróság, hanem esetleg más is legyen illetékes. (Ez utóbbi kivánságot részemről nem oszthatom.)

Az oklevelek általi bizonyitásról szóló 368. §-t «Magánokiratok, a mennyiben a kiállitók által aláirvák, vagy hatósági s illetőleg közjegyzői hitelesités mellett kézjegyükkel ellátvák, teljes bizonyitást képeznek arra nézve, miszerint az abban foglalt nyilatkozatok a kiállitóktól származnak» mint indokolatlant és a bizonyitékok szabad méltánylásának elvébe ütközőt kihagyatni javasolja, mert csak

annyi áll, miszerint aláirt oklevelek nem bizonyitanak, ha tartalmuk szerint nem alkalmasak a bizonyitásra, vagy ha az abban foglalt nyilatkozat komolysága egyéb körülmények által be nem bizonyitható. Alá nem irt magánokiratok viszont mindannak a bizonyitására, a mi egyáltalában tartalmukkal bebizonyitható, ép olyan alkalmasak, mint az aláirtak, föltéve természetesen, hogy a nyilatkozat valódisága és komolysága minden kétségen fölül áll.

Egy további értekezés kritizálja a 12. német jogászgyülés büntetőjogi szakosztályának tárgyalásait. Azon kérdésre vonatkozólag, adassék-e fölmentő itélet esetében kárpótlás a vádlottnak, értekező (BURI) azon nézetben van, hogy a kárpótlás igenis megadandó, ha bebizonyittatik, hogy a tett, melyről vádoltatott, nem bűntett, vagy ha az lenne is, általa el nem követtetett, mit részemről csak helyeselni tudok. A sajtóvétségek tárgyában hozott következő három határozatra vonatkozólag, hogy t. i. *a)* a bűnügyekben a biróság előtt létező tanuskodási kötelezettség már akkor is hatályos, még mielőtt az elővizsgálat bizonyos személy ellen irányulna, *b)* hogy, ha időszaki nyomtatvány utján elkövetett vétségnél a felelős szerkesztő mint szerző vállal felelősséget, minden további bizonyitási kötelezettség elesik, *c)* hogy, ha a szerkesztő nem vállal felelősséget vagy nem időszaki folyóirat által elkövetett sajtóvétségről van szó, a felelős szerkesztő, illetőleg a kiadó, nyomdatulajdonos, vagy terjesztő jogositva vannak a tanuskodást megtagadni — azon véleményben van, hogy az első határozat magában érthető és fölösleges, a második nem egészen világos, a harmadik pedig a sajtó anonymitásának érdeke által nincs eléggé indokolva.

Egy hosszabb czikkben ismerteti azután MANDRY az irói tulajdont tárgyazó ujabb (német) műveket, melyek (számszerint 10) mind az 1870. évi jun. 11. kelt birodalmi törvényhez csatlakoznak.

Érdekes SOHM-nak «Das Recht der Eheschliessung» czimű munkájáról irt birálat is KNITSCHKY-től. SOHM azon incidensből irta meg munkáját, hogy a berlini lutheránus Oberkirchenrath a kötelező polgári házasság behozatala folytán 1874. évi szept. 24-én kelt körrendeletével az esketési formulából mindazt kitörülte, a mi az ő nézete szerint összeegyeztethetetlen a polgári actusnak a házasságot megalapitó hatályával, és a házasfelektől csak azon igéretet kivánja, miszerint kázaséletüket keresztény erkölcsi módon folytassák.

A német császárság uj államjogának is már meglehetős irodalma van. LABAND, strassburgi egyetemi tanárnak e tárgyu legujabb művét, valamint a HIRTH és HOLTZENDORFF-féle hasontárgyu folyóiratokat egy hosszabb dolgozatban behatóan birálja PÖZL.

A «Kurze Anzeigen» czimű rovat alatt nem kevesebb mint 58 munka van röviden ismertetve, ezek között 8 olasz (mint büntetőjogi) és 1 franczia is.

Figyelemmel kisértetnek egy külön rovat alatt az összes jogi folyóiratok. Névszerint ismertet 13 német, 3 olasz, 1 spanyol és 1 franczia jogi folyóiratot.

Következik egy rövid átnézete a német birodalmi, és az osztrák német legujabb törvényhozásnak.

Gondosan egybeállitvák a jogtudományi munkákról más folyóiratokban megjelent birálatok.

S végül egy pontos név- és tárgymutató rekeszti be a vaskos kötetet, melybe összesen 32 irótól foglaltatnak hosszabb rövidebb dolgozatok.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Felsőbb biróságaink gyakorlatából.

A polg. törvk. rendt. 520. §-a szeirnt abban az esetben ha a számadásra felhivott se a törvényes határidő alatt számadását, vagy a felhivási keresetre nyilatkozatát be nem adta, se azon határozat folytán, mely által számadásl kötelezettsége megállapittatott, a kitűzött határidőn számadását elő nem terjesztette: a felhivónak ujabb kérelmére, melyben követelését legjobb tudomása szerint számitandja fel, a követelés érdemében a biróság fog határozni. Ez esetben a felhivott fél a számadásra kötelezett fél ellen a biztositás bármelyik nemével is élhet.

Ennek ugy az előző szakasznak rendelkezései folytán a m. kir. Curia mint semmitőszék teljes ülésében következő elvi jelentőségü határozatot hozott, illetve következő elvet mondott ki:

«Ha a számadástételre felhivott fél a p. t. rendtartás 518. §-a értelmében kitüzött záros határidő alatt számadását vagy a felhivási keresetre nyilatkozatát be nem adta, a felhivó ujabb kérelmére a követelés érdemében hozott határozatot *itélet alakjában kell kiadni*, melyben a felszámitás eredménye, illetőleg a felhivó követelése megállapitandó, *de az annak fizetésében leendő elmarasztalás ki nem mondható*».[1]

Elismeri és kimondja tehát a semmitőszék, hogy a határozat érdemleges, mert az itélet alakjában hozandónak mondja ki, s mégis hozzáteszi, hogy az a felszámitott követelésben való elmarasztalásra nem terjedhetne ki.

Milyen materiális hatálya van hát az ilyen itéletnek? mit nyer azzal a fél, ha ily itélet birtokába jutott? Marasztalás kimondva nem lévén, végrehajtás sem kérhető, hanem ha a fél a számadásból eredő követeléséhez kiván jutni, nincs más módja, mint őt perrel támadni meg. Vajjon lehet-e e perben a számadónak a felperesi felszámitás helyességét kétségbe vonni, vagyis az egész számadási pert ez utra terelni, a felállitott elv mellett kell hogy lehessen, másképen a marasztalás ki nem mondásának, s illetve annak, hogy ez által uj perre adatik alkalom, semmi czélja sem lenne, vagyis felperes ott van a hol volt, alperes mulasztása folytán mit sem nyert, csak időt vesztett és pénzt költött. Ez a törvénynek czélja nem lehetett.

A meg nem jelenés, illetve a határidő meg nem tartása a világ minden perrendje szerint bizonyos joghátrányt von maga után, még pedig az ügy érdemére vonatkozó materialis joghátrányt, mi a jelen esetben a felsőbb birói gyakorlat szerint teljesen mellőztetik, ez esetben a meg nem jelenés következménye sem nem makacsság, sem hallgatólagos beismerés, hanem egyszerüen az, hogy a számoltató biztositást van kérni jogositva.

A perrend a meg nem jelenés következményeit a 111. §-ban felsorolja, s az 520. §-ban sem tesz ez alól kivételt, hanem csak a fennforgó esetre alkalmazza azt, midőn a birói határozat alapjául a számoltató felszámitását jelöli ki, s hogy a törvénynek érdemleges határosat, és pedig olyan, mely az érdemleges határozat joghatályával bir, volt a czélja kitünik a következőkből:

1. Az 520. §-ban határozottan ki van mondva, *hogy a biró a követelés érdemében határoz*, tehát a számoltató felszámitását nem tartozik feltétlenül elfogadni, hanem azt a kéznél lévő adatok szerint lejebb is szállithatja. Az ügy érdemében való határozat a «res judicata» hatályával kell hogy birjon, de ha a marasztalási perben a számadó az egész számadási pert előlről kezdheti, a nélkül hogy a másik fél

[1] 1871. márczius 7-én 1042. sz. a. hozott határozat. — Döntvénytár 10 folyam 365. szám.

a követelés érdemében hozott birói itéletre mint res judicatára hivatkozhatnék, mi értelme van a követelés érdemében hozott itéletnek.

2. A fentebbi szakasz a biztositást nem mint kizárólagos következményt állitja fel, hanem az szóról szóra ezeket mondja: «Ez esetben a felhivó fél az előadott összeg erejéig a számadásra kötelezett fél ellen *egyszersmind* a törvényszerű biztositás bármely nemével *is* élhet. Az *egyszersmind* és *is* szók tehát határozottan tanusitják, hogy az is egyik következménye a számadás be nem adásának, de nem egyedüli s kizárólagos következménye.

3. A törvény ily magyarázata mellett a jogkövetkezmény egészen más lenne akkor, ha a számadás beadása mulasztatik el, vagy ha a számadásra az észrevétel beadása mulasztatik el, ez utóbbi esetben ugyanis az 521. §. szerint: a számadás biróilag helybenhagyottnak nyilvánittatik, és a számadó fél a további felelősség terhe alól feloldatik. Tehát az egész számadási per érdemileg nyer elintézést, s a félnek valóságos res judicata birtokába jut, mig az 520. §. esetén olyan se hus se hal féle valamivel absolváltatik. Ez a törvény czélja nem lehetett, egy és ugyanazon minőségü ügyben ily két különböző következményeit a mulasztásnak a törvény megállapitani nem akarhatta.

Ezért én a semmitőszék fentebbi határozatában kimondott elvet a törvény fentebbi szabályaival meg nem egyezőnek tartom.

—y

A közjegyzői okmány végrehajthatósága.

Zlinszky Imre királyi táblai biró urnak a «*Jogtudományi Közlöny*» ez idei 14-dik számában a közjegyzői okmány végrehajthatóságának kérdéséhez tett észrevételeit csak osthatom. — A közjegyzői törvény egyik leglényegesebb intézkedése, a közjegyzői okirat végrehajthatósága volna kijátszva, ha az uj tulajdonos ellen nem lehetne végrehajtást kérni, midőn oly birtokot vett meg, melyre közjegyzői okmány alapján kölcsön jelzáloga van bekeblezve. Minden bejegyzésnél benn kell annak foglaltatnia, hogy a bekeblezés minő alapon történik, s a jelzáloggal terhelt birtok uj tulajdonosának szembe kell ötleni azonnal, hogy a birtokot oly kölcsön zálogjoga terheli, mely közjegyzői okirat hiteles kiadványa alapján történt; tehát a kölcsönvevő sokkal nagyobb szigornak vetette magát alá, mint egy oly kölcsönző, kinél a megkötött ügylet alapjául csak magánokirat szolgál.

Nincs ok kételkedni abban, hogy a bécsi legfőbb törvényszék a fentebbi érvek dacára mégis midőn a harmadik szerző ellen a közvetlen végrehajtást csak abban az esetben mondotta ki elrendelhetőnek, ha az: hogy az okmány azonnal végrehajtható, telekkönyvileg feljegyeztetett, oly elvet állapitott meg, mely általános elveinkkel a közjegyzői intézményt illetöleg ellenkezhetik, de a specialis osztrák törvény keretében mozog, melynek tekinteten kivül hagyására nevezett legfőbb itélőszék jogositva nem volt. — Az osztrák közjegyzői törvény 3-dik §§. ugyanis csak azon esetben rendeli el valamely közjegyzői okmány alapján az azonnali végrehajtást, ha kölcsönvevő annak magát önként alávetette; ezen intézkedés tehát külön kikötés, mely csak az okirat szövegéből derül ki. A magyar közjegyzői törvény 111-dik §-a ellenben a közjegyzői okirat végrehajthatóságához csak azt kivánja, hogy a kötelezettség teljesitése megállapittassék s egyszersmind a jogosult és kötelezett fél nevei, a kötelezettség jogcíme és tárgya s a teljesités időpontja szabatosan kitétessenek, mely feltételek oly kivánalmak, miknek nem csak közokirat, de minden magánokiratnál is fenn kell forogniok.

Ha tehát valaki a magyarországi hiteltelekjegyzőkönyvben látja, hogy a kölcsön zálogjoga közjegyzői okmány alapján történt, minthogy ezen okmány mint ilyen eo ipso végrehajtható, reá nézve ha megveszi a birtokot s ellene közvetlenül végrehajtás intéztetik, semmi joghátrány nem származik, mert arról nyilván tudomással kellett birnia; az osztrák hiteltelekkönyvnél azonban e kikötmény nem magából a telekkönyvből, hanem csak az okirat szövegéből derül ki, aminek megtekintése nem áll egy könnyen rendelkezésére mint magok a nyilványkönveké.

Dr. Nagy Vilmos.
kir. közjegyző.

Különfélék.

(**Horvát Boldizsár**) végre valahára megtörte némaságát és a gyámügyi törvjavaslat tárgyalása alkalmával epochalis jelentőségű beszéddel felrázta ismét a kedélyeket. Nagy szabásu szónoklata nem volt csupán a tárgyalás alatti tjavaslatra irányozva, hanem az államférfiu emelkedettebb látköréből itélte meg, avagy helyesebben mondva itélte el a kormány és jelen törvényhozásunk *reactionarius* irányát. A falusi kisbirói szellemtől átlengett kormányi válasz mélyen lehangolhatá azokat, kik a Horvát B. által remekül kifejtett állami regeneratióra irányzott törekvésben részesek, avagy csak legalább felfogni képesek, mit a kormány szolgabirói többségének nagy részéről alig hihetünk. H. B. az alkotmányosság alapfogalmából deducálta a közigazgatási jogszolgáltatás eszméjét, melylyel ellentétben még a szorosan vett *törvénykezési* ügyeket is a politikai hatalomnak alárendelni czéloztatik! Ő a gyámügyet nem tekinti minden részben törvénykezési ügynek, de még ha közigazgatási ügynek tekintjük is, akkor sem helyeselhető, hogy gyámsági és gondnoksági ügyekben legfelsőbb forum a belügyminiszter legyen, ki a politikai hatalmat gyakorolja. Ezt óhajtottuk volna Horvát Boldizsár ékesszólása által tüzetesen demonstrálva és akkor beszédének hatása bizonyosan teljesebb lett volna. Igy is legmélyebb hatást keltett H. B. beszédének azon része, melyben a mélyebbre látó politikai felfogásban szükölködő többség előtt felfejté: hogy hazánk az alkotmányosságnak csak mezével bir, mert kormányunk az udv. kanczellária és kir. helytartótanács absolutisticus hatalomkörének örököse s ezért óva intett segédkezet nyujtanunk arra, hogy a politikai hatalom a birói hatalommal is ujra összpontosittassék! «Ez tőlünk már nem politikai önmegtagadás, hanem politikai öngyilkosság volna» Az államtudomány ezen evangeliumhirdetése ellenében a kormányelnök az ó nép! hiveinek érdekeire hivatkozott, de hogy miért — azt mi nem tudjuk.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

A BŰNTETTEK és BÜNTETÉSEIK. A büntetőjog különös része. Tekintettel az ujabbkori törvényhozásra és hazai törvényjavaslatunkra. — Irta: *Schnierer Aladár.* Füzve 3 frt.

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE. Az 1840. XV. tczikk I. r. és az 1844. VI. tcz., nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására. Irta: *Apáthy István.* Második kiadás. Füzve 2 frt 40 kr.

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 19. SZ. Budapest, 1877. május 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az «exceptio non numeratea pecuniae»-nak lehet-e helye váltóperben? Dr. Mutschenbacher Viktor pécsi jogtanár urtól. — Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre. Dr. Wünsch Albin pénzügy. forgalmazó urtól. — A jogtudomány helyzete a tudományok körében. Dr. Daempf Sándor jogtanár urtól. — A német polgári törvénykönyv javaslatának kidolgozása. M. T. után. — Törvénykezési szemle: — A nyilvánkönyvi jogok megtámadására nézve van-e befolyása annak, hogy a szerzés viszteher mellett történt. Zlinszky Imre kir. táblai biró urtól. — A telekkönyvi napló. K. urtól.
MELLEKLET: Curiai határozatok.

Az „exceptio non numeratae pecuniae"-nak lehet-e helye váltóperben?

(Vége.)

II. Gyakorlati szempontból a *non numeratae pecuniae* kifogásának megtehetése a közvetlen váltóüzleti jogviszonyban állók között igazoltnak tünhetik fel akkor, ha azt veszszük tekintetbe, miszerint nemcsak méltánytalan, de jog- és igazságtalan egyenes váltókereset esetében fizetést követelni az elfogadótól a váltóbirtokossá lett intéző javára is, ha ez bebizonyithatja, miszerint az elfogadásért tőle kikötött fedezetet meg nem kapta, vagy viszkereset esetében fizetést követelni a forgatótól saját forgatmányosa javára, illetőleg az intézőtől az intézvényes javára, ha ezek bebizonyithatják, miszerint a váltó forgatásáért, illetőleg kibocsátásáért kikötött értéket tőlük fel nem vették, ha tehát egyátalában ezek be tudnák bizonyitani, miszerint adóssági viszony közöttük tulajdonképen nem is létezik.

Ámde eltekintve attól, miszerint a váltóüzleti jogviszony létrejöttéhez nem is szükséges mulhatlanul a fedezet vagy valuta átadása és létezése, minthogy a gyakorlati életben — nem is emlitve a váltónyargalási eseteket —[37] nem ritkán történik, hogy a váltó kibocsáttatik, illetőleg elfogadtatik minden valósággal létező valuta, illetőleg fedezet nélkül, csupán csak t. i. egy jövendőben netalán bekövetkezhető viszontkibocsátás avagy viszontelfogadás reményében, s a váltó váltónak tekintetik azért mégis:[38] a váltóüzlet végtelen sokféle eseténél és módnélküli változatosságánál fogva megtörténhetik az is, hogy a valuta valósággal lefizettetett a váltó vevője által a nélkül mégis, hogy az a közvetlen váltóüzleti viszonyban álló személy, a kibocsátó vagy forgató kezeihez eljutott, neki átadatott volna; a midőn tehát a non numeratae pecuniae kifogásának megengedése esetében alperes bebizonyithatná ugyan azt, hogy a valutát a váltóért nem kapta meg, pedig az a váltó vevője által csakugyan lefizettetett. Igy a váltóüzleti egyes cselekvények nem jőnek mindig létre együtt jelen levő személyek között közvetlenül *(de buono a buono)*, hanem a kibocsátott váltón még nincs is előre meghatározott intézvényes, a váltó *in blanco* adatik ki, s az valamely harmadik személy, talán alkusz által adatik valakinek el,[39] ki az intézvényes nevére hagyott üres helyre saját nevét a váltón beirván vagy beiratván, ez által intézvényessé lesz s a valutát az alkusznak megfizeti, de ez azt az intézőnek magának át nem adja s. i. t. Ilyen esetben nem épen olyan méltánytalan, sőt jog- és igazságtalan volna-e a váltó vevőjét elütni váltókövetelési jogától az intéző elleni viszkeresete esetében, ha ez a kérdéses kifogást, vagyis azt, hogy a valutát a váltóért meg nem kapta, be tudná is bizonyitani?

De, hogy elvi kérdés megfejtésénél a casuistica hibájába ne essünk, vegyük a dolgot egész általánosságban.

A váltó kibocsátása, forgatása, illetőleg elfogadása u. is nem megállapitásai bizonyos szerződési jogviszonyoknak, hanem betöltései már egyes külön álló szerződéseknek, t. i. a váltó iránti egyezményeknek *(pacta de cambiandó)*,[40] melyek a másik részről vagy már teljesittettek, ha t. i. a valuta illetőleg fedezet már valósággal átadatott, vagy pedig jövendőben lesznek teljesitendők, ha t. i. azokban a valuta illetőleg a fedezet csak jövendőben átszolgáltatni köteleztetett.

Ha tehát a váltónyilatkozat alapján beálló váltókötelezettségbeni elmarasztalás a közvetlen váltóüzleti jogviszonyban álló javára méltánytalannak és igazságtalannak tünik fel, az csak azért tünhetik fel ilyennek, mert ez a maga részéről szerződési kötelezettségének még eleget nem tett. Ámde e kötelezettség nem a váltóból, hanem a pactum de cambiando-ból eredt, nem az előbbiben hanem ez utóbbiban birja jogalapját, ez pedig köz. polg. szerződés, az ebből eredő kötelezettség nem teljesitése is tehát csakis köz. polg. tekintet alá eshetik váltójogi alá pedig semmi esetre sem. A váltószigornál fogva fizetésre szoritott alperes ugyanazért, ha ezen köz. polg. jogilag kötelezettlen fizetése ellenében jogorvoslást akar keresni, azt keresheti és elérheti a köz. polg. törvénykezési uton, de nem találhatja fel azt soha a váltóeljárásban. A váltóeljárás szerint a váltószigornál fogva fizetésre szoritott alperes t. i. — hogy magunkat egészen gyakorlatilag kifejezzük — saját köz. polg. anyagi joga és igazsága elérése végett az ő közp. polg. jogilag kötelezettjét a valuta illetőleg fedezet megadása iránt közönséges szerződési kötelezettség teljesitése iránti keresettel támadhatja meg, s ez uton teljesitett fizetéseért magát tökéletesen kárpótoltathatja.[41]

Mindezeken kivül végre a közvetlen jogviszonyban állók közötti megtehetése az *exceptio non numeratae pecuniae*-nek a gyakorlati élet kivánalmának nem felel meg még azért sem, mert e kifogás bebizonyithatása rendszerinti körülményességénél és nehézségénél fogva egyrészt bizonyára felette hátráltatja a váltóper gyors kimenetelét és igy ellenkezésbe jő az alaki váltószigorral is, minek pedig szüksége a kereskedelem és hitel emelése végett épen gyakorlati tekinteteknél fogva már rég közelismert dolog;[42] de más részről oly jovédelmet nyujt különben is csak az anyagjogilag talán csakugyan kötelezettlen alperes részére, melyet a legegyszerübb módon, egy a váltóra

[37] Lásd *id. munkám* 7. §.
[38] Ilyenek az u. n. *szivességi váltók*, Gefälligkeitswechsel (Accepte) l. KUNTZE id. m. 71. l.
[39] HARTMANN id. m. 30. §. — BIENER id. m. 370. l.
[40] BIENER id. m. 372. l. — HARTMANN id. m. 30. §. (101. l.) — THÖL id. m. 188. §.
[41] FOGARASI id. m. 38. §.
[42] V. ö. ROSCHER: Nationalökonomie (Stuttgart 1866) 91. §. — KAUTZ: Nemzetgazdaság- és pénzügytan (Pest 1863) 37. §. V.

vezetett utóbbi szinlett forgatmánynyal ki lehet játszani, semmivé lehet tenni.[43]

III. A mi végre uj váltótörvényünknek határozott tételes intézkedéseit illeti, ezen kifogásra vonatkozólag nem csak azt mondhatjuk, hogy azokból inkább az eddig kifejtett nézetünk igazságát következtethetjük le, mint a német judicatura szerinti ellenkezőt, sőt merem állitani, miszerint azokból határozottan is az *exceptio non numeratae pecuniae* kizárásának elvét vonhatjuk le mindenki irányában.

Uj váltótörvényünknek a kifogásokra vonatkozó átalános szabálya ugyan a következő:

«*a váltóadós csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik*»,[44]

szóról szóra tehát ugyanaz, a mit azokra nézve a köz. német váltórendszabály 82. §. — mond, — s ezen átalános szabály második része épen az, melyre hivatkozva a német judicatura, e kifogásnak a közvetlen váltóüzleti viszonyban állók között helyt enged, ez az, melyből e kifogás védelmezői oly annyira kiemelkedni látják a váltó szerződési elemét, hogy annak alapján egynémelyek még csak kételyt sem emelnek e kifogás használhatásának alapossága ellen.[45]

A törvény ezen tétele azonban sokkal homályosabb, semhogy abból határozott következtetést lehetne vonni egyátalában megállapitására annak, hogy melyek azon kifogások, a melyeknek váltóperben hely adathatik;[46] különösen pedig épen nem következtethetni belőle a kérdésünk alatti kifogásnak megengedhetőségét. Már csak a törvény ezen tételélen a kifejezés is «*a mindenkori felperes ellen*», kétfélekép értelmezhető, — ugy is, hogy az alperes azon kifogásokkal is élhet a váltóperben, melyekkel bárminő perben a felperes ellen közvetlenül élhetne, — de ugyis, hogy az alperest váltóperben csak azon kifogások illetik még meg, melyek őt, bárki legyen felperese, akár a vele közvetlen váltóüzleti viszonyban álló személy, akár valamely más következője, ezek bármelyike ellen egyformán megilletik. A törvény ezen §-ából tehát a kérdésünk alatt levő kifogásnak megtehetését nem következtethetjük; de igenis következtethetjük az I. és II. alatt kifejtett állitásunkat ugyanezen törvényünknek egyéb határozott szabályaiból.

Midőn u. is ugyanezen törvényünk határozottan és világosan azt mondja, hogy «*a kibocsátó a váltó elfogadásáért és kifizetéseért váltójogilag felelős*»,[47] és kivételt a kibocsátó ezen felelősségére nézve az intézvényes irányában sehol sem tesz; midőn továbbá ugyanezen törvényünk határozottan és világosan azt mondja, hogy *a forgató a váltó minden későbbi birtokosának szintugy váltójogilag felelős az elfogadásért, valamint a kifizetésért,*[48] és kivételt a forgató ezen felelősségére nézve a saját forgatmányosa irányában sem tesz; midőn végre u. e. törvényünk határozottan és világosan azt mondja, hogy *az intézvényezett az elfogadás alapján az elfogadott összegnek lejáratkor leendő kifizetéseért váltójogilag felelős,*[49] és kivételt ezen felelős ségre nézve nem tesz a kibocsátó irányában sem, sőt inkább különösen is kimondja, miszerint *az elfogadás őt a kibocsátó irányában is kötelezi váltójogilag:*[50] akkor igenis minden kételyen kivül határozottan és kizárólag alaposan csak azt állithatjuk, miszerint uj váltótörvényünk ezen határozott és világos rendeleteinél fogva, bárminő egyéb kifogásokra[51] gondolt is törvényhozásunk a 92. §. felvételénél, a *non numeratae pecuniae* kifogását váltóperben uj váltótörvényünk kizárta bárki ellenében, kizárta ugy minden harmadik személy, valamint a közvetlen váltóüzleti viszonyban állók ellenében is.

Hogy ez igy van, s hogy törvényhozásunknak szándékában sem volt ezen a kifogásokról szóló 92. §. felvétele által a *non numeratae pecuniae* kifogását eddigi gyakorlatunk ellenében csak a közvetlen jogviszonyban állók között is megengedni s igy ez által bármelyik váltókötelezett irányában is az anyagi váltószigor alól kivételt tenni, az az igazságügyminiszteri magyar váltótörvényjavaslatnak az ezen §-ra vonatkozó indokolásából is elég világosan kitünik, melyben t. i. az mondatik, hogy midőn a törvénytervezet a kifogásokra vonatkozó ezen átalános szabályt szabályaiba felvette, *azzal is csak megfelelőleg akart intézkedni a váltóigéretek függetlensége elvének s a materialis váltói szigornak.*[52]

Kifejtvén tehát az előadottakban, miszerint az *exceptio non numeratae pecuniae* bárki ellenében is ellenkezik ugy az elmélet elveivel, valamint uj váltótörvényünknek határozott tételes szabályaival, de azonkivül a gyakorlati élet igényeinek sem felel meg: bármiként legyen az a német judicatura szerint, saját váltójogi életünkben annak a váltóperben helyet egyátalában nem engedhetünk,[53] annál is inkább nem, minthogy ezelőtti váltótörvényünk alapján létrejött 36 éves gyakorlatunk szerint váltójogi életünkben ez mindig igy volt, pedig az előadottakon kivül: *si de interpretatione legis queratur, inprimis inspiciendum est, quo jure civitas retro in ejusmodi casibus usa fuisset; optima enim est legum interpres consuetudo.*[54]

Dr. Mutschenbacher Viktor,
pécsi jogtanár.

[43] V. ö. fenn a 22. jegyzethez.
[44] 1876: 27. §. 92.
[45] V. ö. HARTMANN id. m. 526. és köv. ll. — BLASCHKE id. m. 278. és köv. ll.
[46] THÖL: id. munkájának 317. §-ában a köz. n. orszb. 82. §-ának ezen részére azt mondja: dieser dunkle Satz ist es, der die schwierigen Fragen, welche Einreden statthaft, welche unstatthaft sind, lösen soll. Er ist dafür wenig brauchbar. — V. ö. BIENER id. m. 484. l. is.
[47] 1876: 27. §. 7.
[48] U. o. §. 12.
[49] U. o. §. 23.
[50] Ugyanott.
[51] Ilyenek lehetnek az uj vttvnyünk által különösen is kiemelt utólagos jogellenes kitöltés s a kölcsönös követelés beszámitása kifogásain (93. és 94. §§.) kivül, a váltótartozás elengedésének, részben vagy egészben történt kifizetésének, avagy a fizetési határidő kölcsönös megállapodás alapjáni meghosszabbitásának a kifogásai. L. *id. munkám* 48. §. I. B.
[52] *Ig. ü. min. jav.* ind, a 86. §.-hoz.
[53] Lásd *id. munkám* 48. §, II.
[54] Lásd 37. D. de legibus (I. 3.)

Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre.

I.

Mióta a XVIII. század folyamán a statisztika önálló tudománynak elismertetett és a történettudományból, a politikától és földrajztól, — mely tudományokkal addig összezavarva tárgyaltatott, — megkülönböztetve, a tudományok sorában méltó helyét elfoglalta, ez uj tudomány különböző és nem mindig szerencsés módon lett felfogva és tárgyalva.

A meghiusult kisérletek után és mihelyt az uj tudomány megfelelő nevet nyert, mindinkább előtérbe lépett lénye szabatos meghatározásának és czélja határozott körvonalozásának szükséges volta; minek ismét számos mű lőn eredménye.

E művekben igen különböző utak és módok választattak a kitüzött czél elérésére; sok buzgalom és tehetség került napfényre, — de másrészről világgá kerültek oly irodalmi termékek is, melyekben a kérdés helyes megoldásának leglényegesebb kellékei teljesen szem elől tévesztettek.

Igen érdekes és tanulságos az az anyag, mely e kérdéssel foglalkozó nagy számu munkákban össze van hal-

mozva, s melyeknek oly kimeritő, mint szabatos ismertetését találjuk MOHL ROBERT-nek: «Geschichte und Literatur der Staatswissenschaften» czímü művében (III. kötet 642. s köv. l.), de ezekre bármily vázolatosan való kiterjeszkedés tul fogná e feladat szerény körét haladni, s azért ezeket mellőzve, a statisztika feladatát aként mint én azt helyesen meghatározhatni vélem, igyekszem körvonalozni, s ezt — MOHL ROBERT-et követve — oly röviden mint találóan látom CICERO következő tételében kifejezve; «ad consilium de republica dandum, est nosse republicam». E pár szóban mily sok van kifejezve! s különösen a helyes irány van bennök kijelölve az által, hogy a statisztika központjaként az állam magaslik ki.

Mert habár kétségbe nem vonható, hogy az államtudományokban a jelen század elején beállott uj irány folytán, melynek a népélet anyagi viszonyai fontosságának, a többféle társadalmi átalakulások következtében történt felismerése volt egyik főeszközlője, — az állam gazdászati jelentősége és a társadalmi kérdések mindinkább háttérbe tolták a merő államtételeket; — minek természetszerü következménye lőn, hogy az államtudományok is inkább a népek társadalmi viszonyaival mint az államkapocs és az államszervezetből folyó intézményekkel kezdettek foglalkozni, s hogy ennek folytán az egyes polgárok és néposztályok társadalmi léte és érdekei mindinkább érezhetőbben nyomultak előtérbe; s habár nem tagadható az sem, hogy a statisztika, — melynek eredeti feladata az államélet hű rajzát adni, — és ez irányt követve elhagyta előbbi egyoldalu, inkább az államszervezetre irányult álláspontját, s egy részről az államintézményeknek a nép életére való befolyását, másrészről a társadalmi mozzanatoknak az államra való hatását mindinkább nagyobb figyelembe kezdette részesiteni, s eként az emberiség egész életét vonta körébe; másrészről az is kétségtelen, hogy ezek csak annyiban tekinthetők tárgyaiként a statisztikának, a mennyiben egységes létszerként jelentkeznek; miután pedig az emberi élet létszeres egysége főleg az államban nyer teljes és tökéletes kifejezést, *kiválólag csakis az állam tárgya a statisztikának.*

A társadalmi viszonyokat nem lehet, nem szabad kiszakitani azon szerves összefüggésből, melyben azok az államélettel kapcsolatban jelentkeznek. A társaskörök érdekei nem jöhetnek az államélettől elvontan tekintetbe. Az államélet körei nem metszik el a társadalom életköreit, hanem azokat fedik, kiegészitik és fejlesztve ápolják; s azért a társadalom legfontosabb kérdései, mint p. o. a munkások vagy a közvagyon aránylagos felosztásának kérdése, csak az államműködés kellő számba vételével, a külön érdekeknek az állam közérdekeivel kapcsolatban leendő méltánylása mellett oldhatók meg sikeresen. Szóval: az államnak kell annak a főszempontnak lennie, mely alá a statisztika egész tartalma vonandó: Minthogy pedig az államnak első és főfeladata a jogbátorlét fentartása, mert az ember csakis annak uralma alatt valósithatja meg életczéljat, érheti el erejének és képességének teljes kifejtését; minthogy továbbá az államnak ezen feladata, azt a további kötelezettségét vonja maga után, hogy a törvénynek teljes érvényt szerezzen, s a jogrendet minden sértés és megzavarás ellen megvédje; minthogy végre a főhatalom e kötelességszerü működése az igazságszolgáltatásban nyer kifejezést: nyilvánvaló azon fontos helyzet, melyet *az igazságszolgáltatási statisztika* e tudomány egyes ágai között, a statisztika mai iránya mellett is, elfoglalni hivatva van.

Valamint a főhatalom minden egyes alkatrésze, ugy az igazságszolgáltatás is a működés három főalakját tünteti fel: a felügyelés, törvényhozás és a törvény végrehajtásának alakjait, melyek mindegyikére kiváló befolyást gyakorol az igazságszolgáltatási statisztika. E befolyás kimutatása e sorok egyik feladatát képezendi.

Mielőtt azonban e kérdésre térhetnénk, *az igazságszolgáltatási statisztika köre, czélja és feladata iránt kell tisztába jönnünk.*

Az igazságszolgáltatási statisztika köre kiterjed az állami igazságszolgáltatás minden közegeire és eszközeire.

Köréhez tartozik: *a birósági szervezet,* vagyis azoknak a közegeknek alakulása, egymáshozi viszonya és működésének ismertetése, melyek az állam által az igazságszolgáltatásra. vagy ennél való közremüködésre fel vannak hatalmazva. Tehát nem szoritkozik kizárólag a biróságok szervezetére és tevékenységére, hanem körébe vonja mindazokat a közegeket, melyek az igazságszolgáltatás terén való közreműködésre hivatva vannak, p. o. az ügyvédek, közjegyzők, végrehajtók stb.

Köréhez tartozik: *az egész törvénykezés,* mely az igazságszolgáltatási főhatalom fentebb emlitett tényezőinek harmadikát, vagyis a törvény végrehajtását képezi.

A törvénykezés lényege a törvény kezelésében, alkalmazásában és foganatositásában áll; minél fogva működése egy részről a peres magánjogi igények eldöntésére, a sértett magánjogok érvényesitésére és bizonyos jogviszonyok biztositására s szentesitésére, másrészről a közbátorság és rend ellen elkövetett tények megtorlására irányul.

E kettős feladatához képest a törvénykezés két főrészre, t. i. polgári és fenyitő törvénykezésre oszlik.

A polgári jogügyek vagy sértett magánjogok érvényesitésére irányulnak, de csak is annyiban, mennyiben a sértett fél a birói közreműködést igénybe veszi, s ezek *polgári peres ügyeknek* neveztetnek, vagy pedig czéljuk a birói beavatkozásnak a végből való eszközlése, hogy netáni peres kérdések az előleges hatósági beavatkozás által kiegyenlittessenek, illetve elhárittassanak. *Ez a peren kivüli eljárás;* közegei a biróságok, a közjegyzők és a gyámhatóságok.

A fenyitő törvénykezés pedig akkor foglal helyet, midőn a jogi rend oly mélyenható sérelmet szenvedett, melynek következményei az állam érdekeire kihatnak.

Az igazságszolgáltatásnak ezt az egész körét felkarolja az igazságszolgáltatási statisztika. Köre tehát kiterjed az igazságszolgáltatás szervezetére, közegeinek tevékenységére, az igazságszolgáltatás minden ágaira s az azokban elért eredményekre.

Meglévén ezek által határozva az igazságszolgáltatási statisztika köre, előtérbe lép a fentebb feltett *másik kérdés*: **hogy mi annak czélja és feladata?**

A dolog természetéből következik, hogy a czél nem lehet más, mint a statisztikának általjában osztályrészül jutott feladat és czélnak saját körében leendő érvényesitése. Tehát:

1. Biztos adatok következtetésre vezető összeállitása által a konkrét állapot feltüntetésére való törekvés. Vagyis a hiteles adatok oly módon való összeillesztése, hogy a számok szakértő kombinácziók segélyével önmaguk beszéljenek. Ugyanaz az egy adat sokféleképen, — hol a területre, hol a népességre, hol az egyik, hol a másik intézményre tekintettel, hol egymáshoz viszonyitva, hol általános, hol beltetjes számereje szerint, átlagokban és százalékokban kifejezve a legkülönbözőbb oldalról — vonandó tekintet alá.

2. Miután a statisztika hivatása az állam összes tevékenységének előtüntetése, ezt az igazságszolgáltatási statisztikának sem szabad szem elől tévesztenie; s azért kiváló figyelmet kell nemcsak a meglevő eszközökre és azok tevékenységére forditani, hanem a mód is megismertetendő, melylyel a meglevő erők az állam, s illetve az igazságszolgáltatás czéljainak valósitására törekednek és mily eredménynyel?

3. Habár a statisztika kiválólag a jelennel foglalkozik

is, nem szabad elzárkóznia a mult elől sem. Áll ez különösen az igazságszolgáltatási statisztikára is. Az elért eredmény, illetve a jelen állapot, főleg a multtal való összehasonlitás által válik kellőleg felismerhetővé. Egyes jogi intézmények értéke, egyes törvények hasznos vagy hátrányos volta, szóval általában a jelen konkrét állapotban jelentkező eredmény mivolta csakis a jelen helyzetnek a multtal való összehasonlitása által válik nyilvánvalóvá. Haladás vagy hanyatlás rendszerint csak ily visszapillantás segélyével állapitható meg. Szóval — mint KONEK tanár ur igen találóan mondja — folytonos egybevetés nélkül valódi statisztika nem is képzelhető, legtöbb esetben nem az absolut, hanem csak a relativ számviszony szolgálván a tényezők mérvéül és legtöbb esetben a jelen állapot csak a multnak higgadt, hű és pártatlan megvizsgálása alapján lévén részrehajlatlanul megitélhető.

4. Szükséges, hogy az adatok ne meztelenül adassanak elő, hanem, hogy az oknyomozó módszer alkalmaztassék, vagyis hogy az észlelt tények ne pusztán, magukba véve elszigetelten, hanem okilagos összefüggésük s kölcsönös kihatásuk szerint olyképen vonassanak vizsgálat alá, hogy az ok és okozat közötti viszony is kifejezést nyerjen.

Ez általános kellékeket az igazságszolgáltatási statisztikára alkalmazva, annak *czélja és feladata*: biztos adatoknak következtetésekre vezető összeállitása által az állam igazságszolgáltatása jelen konkrét állapotban mutatkozó tevékenységének oknyomozólag való feltüntetésében áll.

Az ily módon kezelt igazságszolgáltatási statisztika részint közvetlenül, azaz minden más eszköz hozzájárulása nélkül, hat az államélet fejlődésére, részint közvetve vagyis adatainak egyes tudományokban történt értékesitése folytán létesült eredmény hatása által.

Az oknyomozó s helyesen szerkesztett statisztika, épen azért mert a számok beszélnek, minden más segédeszköz hozzájárulása nélkül is önmagában módot nyujt, egyes intézmények értékéről, terjedéséről, népszerüségéről, hasznos vagy káros voltáról meggyőződést szerezhetni, sőt gyakran az összehasonlitó módszer utat mutat a hiányok orvoslására s illetve arra, hogy egy czélszerütlenek bizonyult intézmény miként javittassék. De gyakran nemcsak egyes intézmények, hanem egész rendszerek ismérve, helyes vagy helytelen voltának legkiáltóbb tanusága a czélravezetőleg szerkesztett statisztika.

(Folytatás következik.)

Dr. Wünsch Albin,
pénzügy. fogalmazó.

A jogtudomány helyzete a tudományok körében.

A jogtudomány — tág értelemben — *társadalmi* tudomány, a mennyiben tárgya az emberek együttléte, társas élete létszereinek rendszere.

A társadalmi tudományok azonban az állam és társadalom fogalmai között levő elvi különbség megállapitása s e különbségnek általános meggyőződésileg már-már dogmatikus határozottságra való emelkedése óta nemcsak két részre, két külön körre, oszthatók, hanem ha ugy az állam, mint a társadalom elveire nézve határozott és tiszta fogalmakat megállapitani és szerezni akarunk, két részre, két külön körre osztandók is; t. i. az *államtudományok* — és — *szorosan vett* — *társadalmi tudományok* körére.

A társadalom u. is az emberek összesége *alaki szervezet nélkül;* melyben az egyes ember anyagi, szellemi és erkölcsi czéljai elérése végett él s öntökélyesülésére *tettleg* és *közvetlen* törekszik.

Ezen emberösszeség alatt pedig érthető vagy *az egész földgömbön* vagy egy *határozott kisebb területen* élő emberek összesége, a mint épen vizsgálódásunk mérvét kiterjeszteni vagy megszoritani akarjuk; a miből pedig következik, hogy *társadalom* alatt vagy *az egész emberiség* vagy *annak egy kisebb terület által meghatározott töredéke* érthető.

De mindkét esetben a *társadalom fogalmát mindig az embereknek többsége egy akár kisebb, akár nagyobb területen alkotja;* — mely többségnek pedig létoka az egyes ember öntökélyesülésre törekvő természete.

Elvileg: *a társadalom emberek többségének tényleges, szervezetlen állapota az öntökélyesülési érdekek megvalósitása végett.*

Az öntökélyesülés iránti *egyéni* törekvés azonban mások hasonló törekvésére talál, — a miből pedig az emberekre az érdek vasösztöne mellett kölcsönös vész és romlás származnék, a mi viszont a társadalom fent kijelelt létokával gyökeresen ellenkeznék.

Szükséges ennélfogva, hogy a társadalom egyes tagjainak öntökélyesülési törekvései egymással összhangba hozassanak; a mi pedig csak az által lesz elérhető, hogy a társadalom minden egyes tagja öntökélyesülési törekvését *mérsékli,* vagyis annak *térbeli* és *időbeli* határt szab.

Az öntökélyesülés inditó oka azonban, az emberi érdek, e határt is csakhamar tullépné; szükséges tehát, hogy a társadalmat alkotó emberösszeség e tullépési törekvésnek a határok közé való visszanyomására minden egyes társadalmi tag érdekében összeműködjék, — azaz e törekvés ellen visszaható *hatalmat* állitson fel s e *hatalom szervezetét és eljárási módját* kellőleg megállapitja, még pedig főbb elveiben akkép, hogy minden egyes ember csak bizonyos korlátok között, melyeket a társadalom tagjainak összérdeke állapit meg, törekedhessék tényleg és közvetlen önmaga öntökélyesülési czéljai felé; de mihelyt e határokat átlépni akarná, — de csakis ekkor, — e hatalom visszaható erejével találkozzék.

Az ilyképen szervezett hatalommal biró társadalom pedig, *mint szervezet,* fogja képezni *az államot.*

Elvileg tehát: *az állam az egyéni és társadalmi érdekek összhangba hozatala végett szervezett hatalommal biró társaság (társadalom).*

Tovább menve: minthogy a társadalom megállapitott szervezetét tárgyi értelemben vett jognak nevezzük, — azt mondhatjuk, hogy: *az állam a jog szempontjából tekintett társadalom.*[1]

Az állam és társadalom tehát egyaránt emberi összeségek.

A kettő közti különbség abban nyilvánul, hogy a *társadalom az alaktalan, a szervezetlen, — az állam pedig az alakilag megállapitott, a szervezett emberösszeség.*[2]

Mindkettőnek *létoka* s ezzel együtt *czélja* között az a különbség, hogy mig az első értelemben vett emberösszeség, a *szorosan vett társadalom, egyéni* öntökélyesülés elérhetése végett alakul és *tettleg tevékeny e czélra közvetlen eszközök alkalmazása utján,* — addig a második értelemben vett emberösszeség, *az állam,* az egyéni öntökélyesülési törekvések *összhangba hozatalában,* vagyis a jogrend megvalósitásában leli egyedüli létokát és czélját, — ezzel az egyéni összhangzatos törekvések végeredményét valósiván meg: «*L'égalisation des individus dans l'amélioration général.*»[3]

[1] Az ilykép meghatározott társadalom az egyletek, társulatok és testületek, mint szintén határozott szerzezettel biró társaságoktól souverainitása és e társaságok különleges czéljai által különbözik.

[2] V. ö. AHRENS Juristische Encyclopaedie. (Wien 1855.) 108. és 765. l. — KAUTZ Politika II. l. «Az állam a rendezett együttlét s közczélok megvalósitása tekintetéből egységesen szervezett nép vagy embersokaság.» A társadalom pedig: «Valamely területen lakozó embersokaság egyetemes viszonyainak stb. összege minden politikai szervezet nélkül. — U. e. szerzőtől: Nemzetgazdaságtan rendszere 259—278. l. és a nemzetgazdaság általános tanai II. k. 16. l.

[3] BASTIAT Harmonies economiques. (Paris 1870) 141. l. — V. ö. még AHRENS Naturrecht (Wien 1871.) II. k. 286. l. és Encyclopaedie 98. és 105. l.

A miből ismét további eredményként folyik, hogy az állam és a szorosan vett társadalom *alakilag* egyenlő terjedelmüek, *anyagilag* — hatáskörre nézve, azonban a társadalom fogalma az államénál tetemesen tágabb.

Minthogy pedig továbbá az államnak csak az a czélja, hogy a társadalom összhangját, a jogi rendet, megvalósitsa, ezt pedig csak oly emberösszeségre nézve teheti, a mely fölött hatalmát tettleg foganatba is veheti; a jog- és államtudományokban csak oly társadalomról lehet szó, a melyet egy határozott állam területén levő embersokaság — nép — képez.

Ennélfogva felvett tárgyunk alapján a társadalom fogalmát nem az emberiségre, hanem egy határozott népre vonatkozólag kell értenünk.

Az állam és társadalom tehát correlat fogalmak s a mint ilyenek hatáskörébe tartozó anyag fejtegetése is, rendszerileg két külön körre osztható,[4] de a melyek ennek daczára folytonos vonatkozásban vannak egymáshoz: *az államtudományi és társadalmi tudományi szakra.*

Még pedig:

Az államtudományi szak tárgyát fogja képezni az állam lényege, hivatása, szervezete és a hivatása betöltésére szükséges közegek — létszerek — fejtegetése;

a társadalmi tudományok tárgyát pedig képezni fogja a társadalom és egyes tagjai anyagi, szellemi és erkölcsi élete létszereinek s azok *közvetlen, tettleges* alkalmazhatósága törvényeinek megállapitása.

Az állam és társadalom fogalmának megállapitása s az állami és társadalmi tudományok körének meghatározása *után* áttérhetünk azon kérdés fejtegetésére, *vajjon a jogtudomány állami vagy* — szorosan vett — *társadalmi tudomány-e?*

Mert véleményünk szerint mindaddig meddő kisérlet fog maradni a jogtudomány helyének kijelölése s ebből folyólag, a jogtudomány alapelveinek csak kellő szempontból való kiindulás alapján merithető helyes és tiszta ismerete, a mig az emberi élet két alapformája: az állam és társadalom fogalma tisztán és határozottan megállapitva nincs. S ez okból, a midőn fentebbiekben az állam és társadalom fogalmát tisztán és határozottan megállapitani törekedtünk: csak kulcsot akartunk készitení a jogtudománynak a tudományok körében elfoglalandó állásának meghatározására.

Az állam a kifejtettek szerint a *szervezett társadalom*, valaminek szervezetét pedig *jognak* nevezzük.[5]

A társadalom pedig egyesek azon szervezetlen összesége, melyben az egyének öntökélyesülési érdekeiket megvalósitani törekesznek, — mégis már eleve a kölcsönös érdekek igényeiuek figyelemben tartásával, tehát *egy határozott tevékenységi körön belül.*

Az egyes ember tevékenységi köre tehát a társadalomban is, *ennek létokánál fogva, a priori* határozott; mely határozottság azonban még csak *társadalmi érdek-igény, szükségszerüség jellegével* bir; s ezen *igényszerü* határozottságot *tényleges* határozottság fokára emelni az állam hivatása, *világosan* megállapitandó az egyes ember tevékenységi körét.

S az egyes ember ezen, az állam által megállapitott tevékenységi köre, a melyen belül öntökélyesülési érdekeit tetszése szerint érvényre emelheti, szintén jognak neveztetik.[6]

Ezek szerint tehát jognak neveztetik ugy az *állam* mint az alakilag rendezett *társadalom szervezete;* mint az *egyes ember tevékenységi körének szervezete?* vagyis a jog vonatkozásának tárgya hol az egész társadalom, mint fogalmi egész, hol az egyes ember.

Ebből pedig folyománykép az következik, hogy az államnak nemcsak fogalma, hivatása, szervezete és hivatásának betöltésére szükséges létszerek *eszmei* szempontjából, hanem egyszersmind annyiban is az államtudományok körébe kell tartoznia, a mennyiben valahol mint *positiv* és *realis* szervezet fenáll; — egy levén tárgya az állam fogalmának, hivatásának, szervezetének és hivatása betöltésére szükséges közegeknek a mint azok akár eszmék, akár pedig positiv intézkedések alapján tettleg fennállanak. S minthogy az állam positiv szervezetét az államjog állapitja meg: az *államjog*, — és közjog nevén ismert *kiegészitő részei*, mint közigazgatási jog, büntetőjog, büntető és polgári eljárás,[7] adótörvények stb. az államtudományok körébe tartoznak.[8]

Vagyis: mindazon intézmények, a melyek által az állam részint saját specificus czélja által jellegzett tevékenységi körének létszereit magának biztositja s ez által magát hivatása betöltésére képessé teszi, — részint polgárai öntökélyesülési érdekeit, a mint azok korlátlan érvényesithetése az egyes polgárok részére határozott körben meg van állapitva, támogatja az által, hogy azokat ellenkező érdek hatása ellenében érvényre emeli, röviden, a jus publicum neve alatt ismert összes jogi intézmények, a melyek megalapitása vagy megszüntetése az egyes állampolgár csak az u. n. politikai jogok gyakorlása utján folyhat be: az államtudományoknak képezik tárgyait.[9]

Azon intézmények összege pedig, melyek az *egyes állampolgárok* öntökélyesülési érdekei hatályosulhatásának körét állapitják meg s mely körben az egyes állampolgár tetszése szerint mozoghat, vagyis melyben *autonomiával* bir s melyről minden felelősség nélkül esetleg le is mondhat: a társadalmi tudományok körébe tartozik; ilyenek az anyagi magánjog és egyházjog.[10]

[4] KAUTZ Politikája 11. lapján ezen és hasonló irányu törekvések *ellen* következőleg száll sikra: «Eltekintve attól, hogy az uj elmélet a társadalomnak még egy megfelelő fogalomhatározatával sem bir (?) kétségtelen: *a*) az, hogy ez alapon a nép- és status-élet szilárd szerkezete egyes alkatelemeire felbontatik s létszeres tagosulata mintegy ingatag s folyékony anyaggá olvasztatik fel, a mi a közületi élet és fejlődés helyes felfogását lehetetlenné teszi; — *b)* az, hogy azon különböző természetü, alapu és czélu érdekkörök, egyesületek, társulatok, melyek egy nép kebelében fennállanak (pl. osztályok és rendek, egyház és község, gazdasági, jótékonysági s tudományi társulatok stb.) maguk közt és egymással szerves és állandó kapcsolatban nem állanak; szemben az államhatalommal pedig épen az államlét legnagyobb veszélyeztetése nélkül absolut önállósággal soha sem birhatnak.» — Mely állitás helyesnek látszik, ha az állam és társadalom egymással csakugyan *ellentétbe* állittatnak. De mihelyt az általunk érvényre emeltetni kivánt felfogás az állam és társadalomban correlat fogalmakat lát: ezen állitás alapját elveszti; még pedig annál inkább, mert az állam és társadalom között csak hatáskör szempontjából állitunk fel különbséget; s minthogy a tudományok köre anyagjuk, tárgyuk által határozandó meg: e szempontból önálló társadalmi tudomány létének vallása *nem látszhatik* indokolatlannak, annál kevésbé lehetetlennek.

[5] V. ö. UNGER System d. öst. allg. Privatrechts. (Leipzig 1863.) I. 210. l. — HOFFMANN P. A jog lénye. 19. l.

[6] SAVIGNY System d, heutigen röm. Rechts. (Berlin 1870.) I. k. 22. l. — UNGER System I. 211. l.

[7] V. ö. SAVIGNY System I. 27. l. — STAHL Philosophie des Rechts (Heidlberg 1854.) II. 301. l.

[8] Ámbár tehát az államjog a közjoggal nem azonos, mégis mind a kettő egy tudománykörnek képezi tárgyát.

[9] L. ennek ellenében KOGLER Allamtanát 5. l. ki a jogtudománynak az államtudományok körében nem akar helyet adni, azt hozván fel okul, hogy: «Az államtudomány vezérelvét az emberi élet *álladalmi*, tehát *egységes s létszeres nyilvánulásából*, a jogtudomány pedig csak az (a sokféle magán?) életviszonyok jogi természetéből meritheti.» — Tekintve azonban, hogy az emberi élet álladalmi nyilvánulása és a magánéletviszonyok azon okból, mert a társadalom az állammal nem ellentétben álló fogalom, egymást nemcsak ki nem zárják, hanem egymásba átszövődnek s azokat egymástól ily mereven elválasztani nem is lehet; tekintve továbbá, hogy nemcsak magánéletviszonyokon gyökerező jog, magánjog, létezik, hanem épen igy van államjog, közjog is s ennélfogva a jogtudományt kizárólag a magán életviszonyokra szoritani képtelenség; tekintve végül, hogy bármely tudománykör meghatározásánál annak csak tárgya szolgálhat zsinormértékül, mert csak ez azon szilárd alap, mely az egyéni felfogástól független s minden tudomány «vezérelvét» csak ezen alapból, saját tárgyából meritheti. K. fenti állitása — annak zavartságától eltekintve — minden alapot nélkülöz.

[10] Minthogy a napjainkban uralkodó nézet, főleg hazánkban, az éjszak-amerikai rendszerhez hajlik, mely az egyházat az államtól teljesen elválasztja, az egyházban csak oly jogi személyt kell látnunk, mint egyéb testületekben; tehát azt az államtudományok körébe nem is sorolhatjuk.

A mely kifejtett elvek corollariuma tehát, hogy a jogtudomány sem kizárólag — szükebb értelemben vett — társadalmi tudomány, sem kizárólag állami tudomány; hanem tárgyához képest majd a társadalmi, majd az állami tudományok körébe tartozik.

Ennélfogva fogalmilag nem indokolt a jogtudományt akár az állami, akár a társadalmi tudományokkal ellentétbe vagy párhuzamba helyezni vagy épen ezektől elválasztani, — a jogtudomány ugy az egyiknek, mint a másiknak kiegészitő része levén.

Dr. Daempf Sándor,
jogtanár.

A német polgári törvénykönyv javaslatának kidolgozása.

E czim alatt jelent meg a napokban (Berlin, Heymann) egy füzet, mely a német polgári törvénykönyv készitésének eddigi történetét vázolja. Érdekesnek tartjuk a füzet tartalmát főbb pontjaiban olvasóinkkal megismertetni.

I.

A mü előkészitése.

A szövetségtanács 1873. deczember 12-én azon utasitást adta jogügyi bizottságának, hogy tegyen intézkedéseket a polg. tvkv. kidolgozására választandó bizottság összeállitása tárgyában. Az ez iránti javaslat megtétetvén, a szövetségtanács 1874. február 28-án a következő tagokból állitotta össze az előkészitő bizottságot: GOLDSCHMIED a lipcsei kereskedelmi főtvszék birája, KÜBEL a stuttgarti főtvszék elnöke, MEYER a paderborni felebbezési biróság elnöke, NEUMAIR a müncheni legfőbb törvényszék elnöke és WEBER a drezdai legfőbb törvényszék elnöke. A bizottság ugyanazon év márczius 18-án Berlinben összeült és tanácskozásainak eredményét április 15-én a szövetségtanácsnak egy véleményes jelentésben nyujtotta be, melynek főbb pontjai a következők:

1. A polg. tvkv. csak a magánjogot tartalmazza. A magánjogból kizárandók a következő részek: *a)* a kereskedelmi jog, *b)* a bányajog, *c)* a parasztbirtokok joga, *d)* az erdőjog, a vizi-jog, a halászati jog, a vadászati jog, az épitési jog, a szomszédjog, a telkek egyesitésének joga, a kisajátitási jog és a cselédjog; *e)* a kihaló félben levő germán eredetü intézmények, melyek a tartományi jog szabályozásának volnának meghagyandók.

2. A feldolgozandó anyag a fenálló jogban van meg, a mint az a különböző jogrendszerek alapján a törvényhozás, a praxis és a tudomány utján fejlődött. E mellett különösen a közönséges, a porosz és a franczia jog közti ellentétek kiegyenlitésére lesz figyelem forditandó. Németország területén érvényben levő bármelyik törvénykönyvnek alapul vétele nem mutatkozik czélszerünek.

3. Az anyag feldolgozásánál a törvényt életbeléptető szabványok kizárandúk. Maga a tvkv. általános és különös részre oszoljék. Az utóbbi az ujabb tankönyvek nyomán tartalmazza a dologi jogot, a kötelmi jogot, a családi jogot a gyámügyi joggal együtt és az örökjogot. Az általános rész kidolgozásának nehézsége abban fekszik, hogy a különös résznek számos tanai csakis a megállapitott általános jogelvek alapján szabályozhatók, másrészt pedig az utóbbiaknak pontos elhatárolása csakis a különös rész tartalmának megvizsgálása által nyerethetik. Ily körülmények közt nem tanácsos azon eljárás, hogy az általánosról történjék a leszállás a különösre, hanem a kiindulás a különösnél legyen és az általános lassankint abból kiválasztassék. Ha ilykép a legfontosabb általános elvek, tekintettel azoknak alakulásaira és következményeire, minden egyes részben megvizsgáltatnak, akkor végül ki fog tünni, hogy mely jogtételek alkalmasak az általános részbe való felvételre és melyek hagyandók meg a különös részben. Az általános rész tehát csakis a különös rész elkészülése után veendő munkába.

4. A jogtételek formulázása távol tartsa magát a nehezen megérthető tudományos nyelvezettől, ép ugy mint a nélkülözhetlen határozottságot és pontosságot megsemmisitő u. n. népies nyelvtől, és különösen szükségesnek mutatkozik a szabatos rövidség és a mindenki által megérhető, de következetes technikával keresztülvitt jogi nyelvezet használása. A casuistikus kifejtés és a tisztán a biró utasitására szolgáló szabályok felvétele nem mutatkozik tanácsosnak; de szabályozandók lesznek, a mint ez már a Code Napoléon-ban, a szász törvényben és az ujabb javaslatokban történik, az általános vezérelvek mellett egyszersmind azoknak legfontosabb következményei és kivételei is.

5. A polg. tvkv. javaslatának kidolgozását a keresk. törvény revisiója kövesse. A keresk. törvény számos olyan jogtételt tartalmaz, melyek az összes forgalamra alkalmazhatók és e miatt a polg. tvkvbe felvehetők; ellenben a kiadói jog, a belvizeken való hajózás joga és a biztositási jog a keresk. törvénybe felveendők.

6. A feladat teljesitésére három mód létezik. Vagy *egy* jogtudós bizatnék meg az egész javaslat kidolgozásával, vagy elosztatnék a munka több egymástól független szerkesztő közt, vagy végül az egyesek munkája egyesittetnék egy bizottság munkájával. Az első mód azon előnyt nyujtaná, hogy a törvényben egységes gondolkozás és egységes nyelvezet volna; de nem tanácsos a nagy nemzeti munka elkészülését egy egyetlen ember képességétől, munkaerejétől és életétől függővé tenni. A második mód annyit jelentene, mint lemondani az egységes felfogás és nyelvezet minden biztositékáról. Csakis a harmadik mód nyujt biztos kilátást a czélnak nem nagyon messze időben való elérhetésére. Tanácsos tehát a munka végzése végett bizottságot alakitani, melynek számára 9 tag mutatkozik elégségesnek.

Kétségtelen, hogy a javaslat közvetlenül a bizottság által nem dolgoztathatik ki; a bizottság mint collegium csakis az általános érdekü előzetes kérdéseket oldhatja meg, és ennek utána saját kebeléből szerkesztőket kell kineveznie az egyes részek kidolgozására, és pedig egy-egy szerkesztőt *a)* a kötelmi jogra, *b)* a gyámügyi és családi jogra, a családi vagyonjog kizárásával, *c)* a családi vagyonjogra és az örökjogra, *d)* az ingatlan dologi jogra és az egész zálogjogra, *e)* a dologi jog egyéb intézményeire, bezárólag a birtokot. A szerkesztők a munka ideje alatt egymással értekezzenek és kölcsönös eszmecserét tartsanak fen egymás közt; a bizottság számára azonban maradjon meg az ellenőrzés és a differentiák kiegyenlitése.

Ennélfogva minden szerkesztő köteles azon elvek iránt, melyek az általa kidolgozandó főrészben uralkodnak, kellő időben a bizottság előleges határozatát kikérni. Ezenkivül inditványozhatja, hogy bizonyos speciális részekre más szakemberek is meghivassanak és jogi vélemények kikéressenek.

A részleges javaslatok a bizottság által, mihelyt beérkeznek, tanácskozás alá vétetnek és megállapittatnak. Az egésznek összeillesztése és az általános rész és az életbeléptetési törvény kidolgozása végett általános előadó választandó. A javaslat az első olvasás után az indokolással együtt a szövetséges államokkal közöltetik és közzététetik.

Az ennek következtében beérkezendő módositó javaslatok a bizottság egy vagy több referense által összeállittatnak és megvizsgáltatnak, s azok felett a bizottság a második olvasáskor határoz. Ennek befejeztével a javaslat e szövetségtanácsnak lesz átadandó.

Ezen javaslatok alapján a szövetségtanács 1874. jun. 22-én a következő határozatokat hozta:

1. A bizottságok által ajánlott módozat elfogadtatik.

2. A tvkv. kidolgozására 15 tagból álló bizottság állittatik össze. A bizottság székhelye Berlin, hol a szerkesztéssel megbizott tagok a munka ideje alatt állandóan laknak.

3. A tvkv. javaslatának kidolgozására összeállitott bizottság tagjai a következők: PAPE (elnök) a lipcsei keresk. főtvszék elnöke, DERSCHEID a kolmári országos tvszék elnöke, GEBHARD badeni miniszt. tanácsos, JOHOW berlini főtvszéki biró, KÜBEL stuttgarti főtvszéki elnök, KURLBAUM II. minisztertanácsos az igazságügyminiszteriumban, PLANK a czellei felebbezési biróság tagja, ROTH müncheni tanár, SCHMIDT bajor miniszt. tanácsos, WEBER a drezdai legfőbb törvényszék elnöke és WINDSCHEID lipcsei tanár,

II.

A mű készitése.

A bizottság bevezető tanácskozásai 1874. szeptember 17-től 29-ig tartattak A nyolcz ülés alatt folytatott tanácskozások eredménye a következő:

1. Az előkészitő bizottság határozatainak alapelvei fentartandók és ennélfogva nem veendő alapul valamely törvénykönyv vagy javaslat.

2. A munka elosztása tekintetében szintén elfogadtatott az előkészitő bizottság javaslata, azon eltéréssel, hogy a házassági vagyonjognak és az örökjognak egy szerkesztő kezében való egyesi-

tése aggodalmakra adott okot, és másrészt szükségesnek találtatott, hogy a tlkv. átalános és különös része külön szerkesztőkre bizassék.

Az illető határozatok igy hangzanak:

1. A polg. tvkv. oszlik:

A) általános részre,

B) különös részre, és pedig

a) a dologi jog a zálogjoggal és a birtokjoggal együtt,

b) a kötelmi jog, mely általános és különös részből áll,

c) a családi jog, különösen a házassági jog, a szülők és gyermekek közti viszony és a gyámsági jog,

d) az örökjog.

2. A munkának a szerkesztők közt való elosztása e szerint következőkép történt:

I. A dologi jog egy szerkesztő által dolgoztatik ki;

II. az egész kötelmi jog szintén egy szerkesztőre bizatik, és ide beleveendő az élők közti ajándékozás;

III. külön szerkesztőre bizatik a családjog, különösen a házassági jog, beleértve a házassági vagyonjogot, a szülők és gyermekek közti viszonyt, továbbá a házasságon kivüli elhálásból származó jogviszonyokat és a gyámsági jogot;

IV. külön szerkesztő dolgozza fel az egész örökjogot;

V. szintén külön szerkesztőre bizatnak mindazon részek, melyek I—IV. alatt nem soroltattak fel és mégis külön feldolgozást igényelnek, és pedig ezen részek feldolgozandók lesznek praejudicium nélkül arra nézve, hogy valamely jogszabály felveendő-e és hogy hol helyezendő el. Ide tartozik különösen:

A) a jog (u. n. objectiv értelemben), és pedig

a) a törvény (lex scripta), a szokásjog (kötelező ereje, követelménye, bizonyitása),

b) autonomia,

c) szabadalmak,

d) a jognak időszerinti hatálya (visszaható erő),

e) a jognak terület szerinti hatálya (a statutumok u. n. collisiója), fentartatván annak elhatározása, hogy a jognak idő és terület szerinti érvényéről valami a tvkvbe felvétessék-e vagy nem;

B) a jogok, ha eltekintés történik azok különös tartalmától, és pedig

a) a mi a jogok alanyát illeti, a szükebb értelemben vett személyjogot:

α) a physikai személyiség kezdete és vége (a gyermeknek jogviszonya az anyaméhben); a születés és a halál constatálása, eltünés; ius commorentium,

β) jogképesség (a vallás- és az államkötelékhez való tartozóság befolyása),

γ) cselekvési képesség (a kor, az egészségi állapot befolyása, tilalom),

δ) jogi személyek;

b) ami a jogok keletkezését és megszünését (változás) illeti:

α) a jogügyletek, bezárólag a szerződések, az érvényesség feltétele (az akarat komolysága, csalás, kényszer, tévedés), az érvénytelenség orvoslása, magyarázat, a hatály önkorlátozása feltétel által, tempus, modus,

β) az igények elévülése (keresetek),

γ) az idő kiszámitásának szabályai,

δ) restitutió;

c) ami a jogok gyakorlását és érvényesitését illeti:

α) chikane,

β) a jogok összeütközése,

γ) önsegély,

δ) a per befolyása a materiális jogviszonyra: a per kezdete (az alperes jótállása a gyümölcsért és a kamatokért, megsemmisitése és megsérülése esetében), perben-állás, itélet (a jogállapot változása a per folyama alatt, jogerő), bizonyiték.

3. Valamennyi szerkesztő előkésziti az életbeléptetési törvénynek azon határozmányait, melyek az illető részre vonatkoznak.

IV. Határozatok hozattak az iránt, hogy a szerkesztők egymással való összeköttetése és eszmecseréje biztosittassék és a bizottság a végleges megállapodásokat és az egyes munkálatok összeillesztését ellenőrizhesse, illetőleg megakadályozhassa azt, hogy a részleges javaslatok ellenmondásokat tartalmazzanak. Az erre vonatkozó határozatok a szerkesztők számára egy utasitásban foglaltattak össze, mely szó szerint következőleg hangzik:

1. Minden szerkesztő köteles a hozzá utasitott főrészt kidolgozni és indokolással ellátni.

2. A szerkesztők e mellett kötelesek munkálataik alakját és tartalmát rendes ülésekben megbeszélni, és ezáltal az anyagnak lehetőleg egységes felfogására és alakitására, valamint kimerető tárgyalására törekedni.

3. Azon tárgyakhoz, melyek iránt a szerkesztőknek a bizottság által megállapitott általános nézpontok fonalán megegyezniök kell, különösen a tvkv. alakja és nyelvezete tartozik, valamint az egész munkálatra vagy legalább annak több főrészére nézve irányadó alapelvek és a rendszerre vonatkozó megállapodások s az egyes szerkesztőkhöz utasitott részek kétséges határainak megállapitása. A megbeszélés a munkálatnak minden részére terjedjen ki, amennyiben azok kételyekre adnak alkalmat.

4. A bizottság elnöke az által, hogy a szerkesztők ülésein időről-időre részt vesz, a munka állásáról folytonos tudomással bir, a munkálatoknak hasonmérvben való előhaladására és fontos nézeteltéréseknek kiegyenlitésére megfelelő módon közremüködik és a munkálatok állása szerint a bizottság egybehivása iránt intézkedik.

5. A szerkesztők üléseinek és tanácskozásainak, melyeken a bizottság elnöke maga nem vesz részt, vezetésével az elnök a szerkesztők egyikét bizza meg, ki a szerkesztők és az elnök közt egyszersmind az összeköttetést közvetiti.

6. A praejudiciális kérdések feletti tanácskozásokról a bizottság elnöke előre értesitendő, hogy résztvehessen az illető ülésekben.

7. Amennyiben valamely szerkesztőnek az anyag gyüjtéséhez más erőkre, véleményekre, egyes javaslatok kidolgozására vagy egyéb előmunkálatokra volna szüksége, ez iránt a bizottság elnöke fogja a kellő lépéseket megtenni.

8. A szerkesztők a szükséges előmunkálatok befejezése után és mielőtt az egyes munkálatok keresztülvitelét egyenkint megkezdenék, kötelesek a javaslat összes vagy több fő-része tekintetében irányadó nézpontokra, valamint azon elvekre nézve, melyek a javaslat egyes részeiben érvényre emelendők, és a netalán alapul veendő törvényhozási munkálatok felhasználására nézve a bizottság határozatát kikérni és e végre javaslataikat az elnöknek bemutatni.

9. Ha valamelyik szerkesztő a hozzá utasitott munkát befejezte, azt azonnal átadja az elnöknek, ki a javaslatot az indokokkal együtt azonnal a bizottság tagjaival közli.

Miután a bizottság befejezte előkészitő intézkedéseit, a kinevezett öt szerkesztő az elnök vezetése alatt 1874. szeptember 29-én kezdte meg üléseit, és ezután minden héten egy ülést tartott. Már az első ülésben a szerkesztők azon kivánságot fejezték ki, hogy mindegyikök mellé egy gyakorlati jogász adassék.

Alig hogy a szerkesztők elkezdték feladatuk teljesitését, azonnal nehézségekkel találkoztak. Igy a családjog javaslatánál azon fontos kérdés merült fel, valjon egész Németország számára a családi vagyonjog ugyanazon rendszere fogadtassék-e el, és ha igen, melyik.

A szerkesztők ezenkivül a következő elvi kérdéseket bocsátották a bizottság tanácskozása alá:

1. A jogügylet érvénytelensége,
2. a kiskoruak ügyleti képessége,
3. az előbbi állapotba való visszahelyezés kiskoruak jogügyleteinél,
4. a tulajdon átruházása,
5. a tulajdon igényelhetése ingó dolgokon,
6. a tulajdon átruházása ingó dolgokon,
7. szerződések kötése az ügyleti képesség tekintetében korlátozottaknál,
8. jótállás a hiányokért a házi állatok elidegenitésénél,
9. a házasság semmisége és megtámadhatósága,
10. a házassági vagyonjog egységes megállapitása egész Németország számára,
11. a rokonok örökösödési rendje,
12. a végrendelkezési szabadság,
13. a végrendelkezés alakja.

Ezen előterjesztések 1874. október 4-én kezdettek tárgyaltatni és 15 ülésben befejeztettek.

1876. őszén, miután a részleges munka már jó előrehaladt, a bizottság ismét összegyült a következő kérdések tárgyalása végett:

1. a halál vélelmezése az eltünés eseteiben és az élet vélelmezése,
2. a teljeskoruság, a házasság befolyása a kiskoruak állapotára,
3. a telek elvesztett birtokából eredő igények,
4. a zálogjog a telkeken,
5. az örökös birtoka az örökhagyó dolgain,
6. a szerződések alakja,

7. a veszély viselése a vételnél,
8. a nő jótállása a férj adósságaiért,
9. a férjes nő ügyleti képessége és annak joga vagyon feletti rendelkezésre,
10. a szülői hatalom joga,
11. az örökjog szerzése és az örökös jótállása az örökhagyó adósságaiért.

A bizottság 1876. szept. 18-án ült össze és okt. 25-ig 23 ülés alatt tanácskozott.

Miután a javaslat főelvei már meg vannak állapitva és a szövegezés is jó előrehaladt, egy év mulva várható a részleges javaslatok elkészülése. Ezután következik az azok feletti tanácskozás.

(M. T.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A nyilvánkönyvi jogok megtámadására nézve van-e befolyása annak, hogy a szerzés viszteher mellett történt.

Számos jogászok és jogi irók, kik a telekkönyvnek nyilvánossági elvét elfogadják, — s köztük UNGER és WINIWARTER is azt csak a viszteher mellett szerzett nyilvánkönyvi jogokra vélik alkalmazandónak; mert ki viszteher nélkül szerez nyilvánkönyvi jogot, arról nem lehet állitani, hogy a nyilvánkönyvekbe vetett bizalommal járt el. «Es wäre doch zu barok zu behaupten — mond UNGER — Jemand habe sich etwas schencken lassen (im Vertrauen auf die öffentlichen Bücher) und sei darin getäuscht worden».

Annyi tény, hogy az osztrák törvény a viszterhet és viszteher nélküli szerződések között sehol különbséget nem tesz, s azt a fentebbi elv védői sem állitják, hanem azt vélik, hogy a törvénynek midőn a nyilvánkönyvi intézményt meghonositotta jogtalan nyereség védelme czéljai nem lehetett. E nézet ellen ujabb időben alapos érvekkel áll szemben EXNER (Das Publicitäts Princip) s e kérdés gyakorlatilag is annyira fontos, hogy a felett eszmét cserélni — ugy hiszszük — helyén lesz.

Már magában az, hogy a törvény különbséget nem tesz a viszterhes és a viszteher nélküli átruházások között, elég indok arra, hogy ebben különbséget a törvényt alkalmazó birónak a gyakorlatban sem szabad tenni; különben a dolog nem is oly egyszerü a mint azt sokan vélnék midőn viszteher nélküli szerzésről szólanak.

A tiszta ajándékozás az életben legritkábban előforduló eset. Sokkal gyakoriabb a vagyon átruházása életjáradék, tartás, vagy bizonyos kikötmények mellett, vagy hogy az illető az átruházó adósságait fizesse ki; vagy szolgálatok jutalmául történik az átruházás, vagy a házastársak kölcsönösen jegyajándék fejében ruháznak egymásra birtokot. Ez esetekben azután annak meghatározása viszterhes-e az átruházás és mennyiben, mindig a biró konkrét felfogásától függ, s vajjon a nyilvánkönyvi hitellel nem nyilván ellenkezik-e, hogy nyilvánkönyvi jog az egyéni felfogástól tétessék függővé. Látjuk az életben a felfogás különböző voltát az ajándékozás által törvényes osztályrészükben megröviditett szükségörökösök kereseteinél.

Egyik esetben az mondatik ki, hogy ha az átruházás bármily csekély viszteher mellett történt, az ajándékozásnak többé nem tekinthető.

Más esetben ismét az állapittatik meg, hogy nem tekinthető viszterhesnek az oly szerződés, ha a viszteher a vagyon jövedelmeiből fedezhető.

Harmadik esetben nemtekinthető eladásnak az átruházás ha a viszteher nem áll arányban a birtok értékével.

És igy tovább. — Vegyünk egy további gyakorlati esetet.

Valaki végrendeletében vagyona $^7/_8$ részét egyik $^1/_8$ részét másik fiára hagyja, s azok a hagyaték tárgyalásánál aképen egyeznek ki, hogy az első a vagyon $^2/_3$, az utóbbi $^1/_3$ részét kapja, vajjon melyik nyert a másiktól s mely részben ajándékot. Ennek megállapitásánál a végrendelet, illetve az attól való eltérés, vagy a törvény szerint követelhető osztályrész s illetve az attól való eltérés szolgáljon-e alapul? Vagy hogy még kirivóbb esettel világositsuk meg a helyzetet, tegyük fel, hogy nem volt végrendelet, de mint nálunk ma is gyakori eset, a leányok önkényt beleegyeztek, hogy az örökségből csekélyebb részt kapjanak mint a fiuk, vajjon e többlet azokra ajándék lesz-e s az ez uton szerzett nyilvánkönyvi jog hányad részben lesz megtámadható.

Soká folytathatnám hason esetek felsorolását, melyek nyilvánláthatólag tanusitják, hogy a kérdés nem oly egyszerü, mint az első tekintetre látszik, s hogy annak felállitása, hogy a viszteher nélküli átruházások nem esnek a publica fides tekintetében hason tekintet alá mint a viszterhesek, a dologbeli jogok nagy részét ingatná meg, s már az által lényegileg megtámadná a kellő biztosságot, hogy a megtámadás indokául a telekkönyvön kivül álló oly körülmények érvényesitését is megengedi, melyek minősitése a biró concret meggyőződésétől függ. Annál kevésbé forog fenn tehát ok törvényünknek a telekkönyvi intézményre tekintettel észszerü indokon nyugvó intézkedéseit mellőzni, mert a törvény az ajándékozás által jogaiban sérelmet szenvedett félnek kereseti jogot enged az ajándékozott ellen, csakhogy e jog pusztán kártéritésre irányzott személyes jog, mely a teljesen a törvény értelmében szerzett dologbeli jogot érintetlenül hagyja, s e mellett a károsodást mégis megóvja.

Zlinszky Imre,
kir. táblabiró.

A telekkönyvi napló.

Nincs tán a nyilvántartási s kezelési könyvek között, melyet oly kelletlenül vezetnének — a hol ugyan vezetik — egy sem, mint a telekkönyvi napló; senki sem látja be czélját, s azért nem is csoda, ha sok helyen nem vezetik, s a hol vezetik is, az miniszteri vizsgálat folytán kiadott külön utasitás következtében történik. És a miniszter sem tudott, midőn e végből interpelláltatott, más választ adni, hogy vezetni kell, mert a törvényben van.

Önkénytelenül felmerül tehát az a kérdés, hogy mi czélja lehetett a törvényhozónak a napló behozatala által, melynek ma czélja csakugyan nincs. A feleletet az akkori és a mostani kezelés közötti különbség adja meg. Abban az időben, midőn a telekkönyvek behozattak, a telekkönyvi ügyek a polgári igtató könyvbe vezettettek, s a napló által tartattak nyilván, a napló tehát a telekkönyvi hatóság igtató könyvét pótolta, a beadványok sorrendjét nyilvántartotta, s a kezelés e módja mellett mellőzhetlen kezelési könyv is volt. Ma azonban, midőn a telekkönyvnek külön igtató könyve van, melynek utján nyilvántartatik mindaz, minek nyilvántartására a napló rendeltetve lenne, czélját vesztette, s nem volna más teendő, mint egyszerüen kitörülni az élők sorából, s az amugy is tulterhelt telekkönyvi kezelő személyzet idejét ily czéltalan munkára el nem pazarolni. Ez a törvényhozás külön intézkedése nélkül, mint határozottan a kezelés körébe vágó dolog, rendeletileg is eszközölhető lenne; bizony nem fogna senki sirni miatta.

— *K.* —

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 20. SZ. Budapest, 1877. május 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. Vavrik Béla egri kir. tvszéki elnök urtól. — A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. Plihál Ferencz kir. közjegyző urtól. — Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az álláméletre. Dr. Wünsch Albin pénzügy. forgalmazó urtól. — Törvénykezési szemle: A közlegelők felosztása kérdéséhez. Bodó István kir. törvszéki biró urtól. — Igazságügyi levelek. Dr. Tauszig János. — Különfélék.
MELLEKLET: Curiai határozatok.

A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához.

Ezen lap 18-ik számában Zlinszky Imre kir. táblai biró ur lándzsát tör a gyámügyi törvényjavaslat mellett «szemben az ez ellen felmerült elvi jelentőségü nézetekkel»; mert «a közigazgatási bizottság épen azokat a hiányokat orvosolta» a melyeket ő is megrótt. — Felszólalására nem válaszoltam volna, ha a törvényjavaslat két sarkalatos alapelvének védelmében nem sziveskedik rólam is megemlékezni.

Hivatkozásaira először is meg kell jegyeznem, hogy én távol vagyok attól, hogy a törvényjavaslat átdolgozását *csak* azon sarkalatos alapelv szempontjából tartanám szükségesnek, mely szerint az a gyámhatósággal nem a biróságokat ruházza fel.

Birálatomban továbbá kiemeltem, hogy a kérdés akként teendő fel: megfeleltek-e a gyámhatóságok feladatuknak *jelen szervezetükben?* De kérdem, mit tett a törvényjavaslat a jelenlegi szervezet czélszerübb módositására nézve. Hogy én nem elvi szempontból támadtam meg a törvényjavaslat ezen részét, arról mindenki meggyőződhetik, a ki észrevételeimet csak futólag lapozta is át, nem érthetem tehát, hogy mi alapon mondhatja Zlinszky ur hogy «végezetre V. is azon következtetésre jut stb?» ezen következtetés épen szoros logicai kapcsolatban áll azzal, a mit megelőzőleg mondtam.

Azt mondja Zlinszky ur, hogy az administrativ hatóságok kebelében «él és létezik egy e czélra szervezett külön közeg a társas árvaszék, mely kizárólag ez ügyekkel van foglalkozni hivatva». — De hiszen épen ez azon közeg, mely mint a tapasztalás bizonyitja, az eléje tüzött feladatnak megfelelni képtelen; mert az, hogy valamely közeg bizonyos czélra létezik, még annak jósága, vagy czélirányossága mellett mit sem bizonyit.

Midőn Zlinszky ur elég kedélyesen azzal áll elő, hogy «időt kell engedni, hogy az idő kipróbálja az embereket, tisztuljon a salak, s helyette elfoglalja jogosult terét a tehetség», — s ismét örömtelten felkiált, hogy hiszen van már «annyi *végzett egyén*, hogy e miatt egyik megye sem fogna zavarba jönni», valóban az embert méltán zavarba hozza — a válaszra nézve. Zlinszky urnak igaza van; az idő kipróbálja az embereket nálunk is, és kipróbálja az intézményeket is; ezen okulhat az, a ki okulni tud és akar; «*végzett emberünk*» is van hál' istennek elég, mint ezt a választó polgártársaktól is annyiszor hallottuk ismételni, miért «sandalitanánk» tehát külföld felé?! — Valóban méltán kérdhetném Zlinszky urtól, hogy vizsgálta-e a *mi* intézményeinket a *nálunk* létező concrét viszonyok világánál?!

Nem vagyok azon hitben sem, hogy igazságszolgáltatásunk azon pudendumok sorába tartoznék, melynek mér legébe csak azt a sulyt vethetnők, hogy általános eredménye sem több sem kevesebb az előbbi rosz viszonyokhoz mért jobb helyzetnél.

De legyen elég erről.

Csak még néhány szót a sarkalatos elv azon másodikáról, a mely a törvényjavaslat II. R. VI. fejezetében van letéve.

Zlinszky ur az ezen fejezetben kijelölt utat természetesnek találja, s az arra vonatkozó aggályokat alaptalanoknak tarja.

Eltekintve attól, hogy örökösödési eljárásunk szerint nem helyes akként formulázni a szabályt, hogy «nálunk az örökség megszerzéséhez nem kell birói közbenjárás, nem szükséges a hagyaték átadása», s hogy az örökös minden birói közbenjárás nélkül a törvény erejénél fogva jogositva van birtokba venni a hagyatékot» — Zlinszky ur a legtermészetesebb eljárásnak azt tartja, ha ott is, hol az örökösök nem mind önjoguak, a felekre bizatik a kiegyezés, s azon felek helyett, kik saját ügyökben eljárni képtelenek az osztály megkisértésének azonnal az a közeg bocsátkozik tágyalásba a nagykoruakkal, mely azokat képviselni és nevökben egyességet kötni jogositva van. Zlinszky ur azonban feledni látszik, hogy a gyámolt és gondnokoltakat, «valamint a szülői hatalom alatt állókat nem a gyámhatóság képviseli, s nem is az van hivatva nevökben egyességet kötni A következetesség és az analogia tehát azt kivánná, hogy ne a gyámhatósági közegek képviseljék a gyámoltakat az örökségi viszonyok rendezésénél, hanem azok törvényes képviselői — a szülő, gyám v. gondnok. Zlinszky ur okoskodása szerint minden oly jogügyletnél, melynél gyámhatósági jováhagyásra van szükség, következetesen gyámhatósági közegnek kellene képviselni a gyámoltat.

Ha az önjogu örökösök közt egyesség jön létre az öröklési jogra vagy egyszersmind az osztályra nézve is (nem áll tehát, hogy «e tárgyalás folytán készült osztálylevél alapján folyamodnak a birósághoz» — mert ily osztálylevél tulajdonképen nem szükséges) akkor, ha ingatlanról van szó, folyamodhatnak a birósághoz, hogy az nevökre kebeleztessék, — de ezt még megelőzi valami. Ugyanis ezen önjoguak, kik «önmagok tárgyalják a hagyatékot» kimutatni tartoznak, hogy az örökség kizárólag őket illeti, hogy végrendelet esetében azon feltételeknek, melyekhez öröklési jogok kötve volt eleget tettek, s hogy a hagyományosok kellőleg értesitvék. — Fogja-e már most tagadhatni Zlinszky ur, hogy tvk. rdtásunk 580. §-ban foglalt ezen kellékek és feltételek megvizsgálása, mely nálunk jelenleg a biróságokhoz tartozik, azoktól észszerüen el nem vonható? Hogyan áll azonban a dolog a törvényjavaslat szerint? Ennek 265. §-a 3-ik bekezdésben azt mondja: «Azon esetben, midőn az ingatlan az örökhagyó nevén áll, a biróság hirdetményileg felhivja a netaláni igénylőket örökösödési jogaiknak záros határidőben leendő érvényesitésére. Ha a kitüzött időben igénylő nem jelentkezett, a biróság *minden további vizsgálat mellőzésével* az ingatlanoknak és telek

könyvi jogoknak az örökösök vagy hagyományosok nevére leendő átiratását haladéktalanul elrendelni, s e végett a telekkönyvi hatóságot megkeresni tartozik». Világos tehát, hogy ezen intézkedés értelmében az öröklési jognak, az örökség elfogadásának s az örökléshez kötött feltételek bekövetkeztének kérdései, a melyek a hagyatéki tárgyalás alkalmával kideritendők, el vannak vonva a biróság hatásköréből, s azok a községi jegyző, vagy a szolgabiró által is elintéztethetnek; — mert a biróság ha az egyesség létrejött, s igénylő nem jelentkezett (hogy mi értékkel bir a felhivási hirdetmény, azt minden practikus tudja) mindezen kérdésekbe bele sem szól, hanem minden további vizsgálat mellőzésével az átiratást eszközli. — A törvényjavaslat logicája szerint először is a tvkr. 580 §-át kellene eltörülni, mert álláspontján nem látható be, hogy a biróság miért avatkozik önjoguak közt az ott körülirt kérdésekbe. Ha tehát Zlinszky ur a tételt akként formulázza, hogy a hagyatéki tárgyalás csak akkor birói actus, midőn az örökség megszerzéséhez birói átadás szükséges, akkor véleményünk szerint az alaptalan. Nálunk is áll az elv: mortus aperit oculos viventis, — s az örökös az örökséget ipso jure szerzi meg; de ingatlanoknál tvkrdtásunk, főleg a telekkönyvi intézményre való tekintettel megkivánja, hogy az örökös magát a biróság előtt igazolja, s a törvényjavaslat hagyatéki eljárásának is egyik főfeladata épen azon kérdések és körülmények felderitése és tisztábahozatala, a melyek önjoguaknál a tkrdts 580. §-a szerint a biróság előtt kimutatandók; de a mi egyik esetben és pedig az egyedül helyes szempontból a birói teendők közé soroztatik, ugyan azt más esetben a közigazgatási hatóság körébe utasitani érthetetlen eljárás. Azt is jó volna tudnia, hogy szemben a tervezett intézkedésekkel miért marad a törvényjavaslat szerint a végrendelet kihirdetése birói teendő? — Azt mondja Zlinszky ur, hogy ha a nagykoruakat nincs ok a biróság elé kényszeriteni, nem forog ily ok fenn a kiskoruaknál sem, ha az az akadály, mely miatt önszemélyükben egyezhetnek, elhárittatik, illetve a felettük őrködő hatóság, melyet a jóváhagyás illet, közege által bocsátkozhatik a nkoruakkal a hagyaték tárgyalásába. Már fenebb emlitém, hogy az akadály, melyről itt szó van, a szülő és a gyám vagy gondnok létezése által hárittatik el s akár a községi jegyző vagy szolgabiró, akár az árvaszék egyik tagja vezeti a hagyatéki tárgyalást, a gyámhatósági jóváhagyás szüksége mégis fennmarad, azon különbséggel, hogy eddigi értékéből valószinüleg veszíteni fog; igen jellemzőnek mondhatnám továbbá, hogy Zlinszky ur abban, midőn a biróságok bizatnak meg a hagyatéki tárgyalással, a felekre nézve terhes és felesleges kényszert lát, mig ellenben ha a gyámhatóságra bizatik a tárgyalás, ez már sokkal szelidebb szinben tünik fel előtte! pedig tudhatná, hogy mennyi alapos szakismeretet követel a hagyatékok szabályszerü tárgyalása, tudhatná, hogy jelenleg a felek már csak ritkán *kényszerittetnek a biróság* elé és végre tudhatná, hogy azon kényszer, melyet a tvkrdts 580 §-ában az önjogu felekre szab, szintén csak hasontermészetü kényszer. — De hogyha az önjoguak kivánhatják a hagyatéknak a biróság utjáni tárgyalását, — különös, hogy ez ki legyen zárva akkor, midőn az örökösök között gyámoltak is vannak.

Igen helyesen történt már más oldalról a reá utalás közjegyzői intézményünkre. Ha vidéken a közjegyzőktől a hagyatéki tárgyalások elvétetnek, akkor ők attól a keresetforrástól fosztatnak meg, mely anyagi létezésüket jelenleg biztositja. Ezen nagyfontosságu intézményt is csak tegnap alkottuk meg, s ma már a fejszét derekához emeljük! Csak rajta! miért ne folytathatnók a közjegyzőségnél azt, a mit a biróságoknál megkezdettünk?! Mert a törvényjavaslat 256. §-a a közjegyzőket ebben a részben, mely reájok nézve létkérdés, egyenesen a gyámhatóság kegyelmére bizza.[1] Nem bocsátkozhatom ezuttal bővebben ezen kérdések bővebb taglalásába, daczára a törvényjavaslat által ezen irányban is gazdagon nyujtott érintkezési pontoknak.

Csak még egy kérdést.

Hiszi-e Zlinszky ur mint igazságszolgáltatásunk ugy előnyeinek mint hátrányainak alapos ismerője, hogy a törvényjavaslat által választott ut legyen az, mely alkalmas javitani helyzetünkön a hagyatéki ügyek körül? Hiszi-e hogy a törvényjavaslat különben is zavart és hiányos örökösödési eljárásunkat nem inkább csak egy ujabb szétbontó elemmel fogja gazdagitani?

Részemről ezt elhinni képes nem vagyok. De igen is hiszem azt, hogy az olcsóság és gyorsaság jelszavai alatt legbecsesebb intézményeink *értéke* napról napra csökkenni fog, — s hogy azok *gyorsan* fognak haladni a hanyatlás felé.

Vavrik Béla,
egri kir. tvszéki elnök.

[1] Az egri kir. törvényszék területén müködő 3 közjegyző 1876-ik év végeig összesen 2323 hagyatékot tárgyalt; holott 1876-ik évben mindháromnak összes ügyszáma csak 909-et tett ki.

A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához.

Zlinszki Imre kir. táblai biró urnak a «Jogtudományi Közlöny» ez idei 18. számában irt s fentebb emlitett czikkében kifejtett nézeteit egészben nem oszthatom s azért azokra az ügy érdekében észrevételeimet megtenni bátorkodom.

Én is elfogadom azon nézetét, hogy nálunk a gyámsági ügy kizárólag a közigazgatás köréhez tartozik, nem osztom azonban azon véleményét, hogy a hagyaték tárgyalása is közigazgatási teendő volna vagy lehetne. — — Z. I. ur azt állitja, hogy — miután nálunk, midőn csupán nagykoruak vannak érdekelve — az örökség megszerzéséhez nem kell birói közbenjárás, nem szükséges a hagyaték átadása, hanem e felett az örökösök egymás közt kiegyezve megosztoznak, *ők maguk tárgyalják a hagyatékot* minden birói közbenjárás nélkül s e *tárgyalás* folytán készült osztálylevél alapján folyamodnak a birósághoz, hogy az, ha a hagyatékban ingatlanok is vannak, aként a mint kiegyeztek, nevükre irassék.

Azt, hogy a nagykoru örökösök a hagyatékot minden birói közbenjárás nélkül *maguk tárgyalhatnák* és a készült osztálylevél alapján az ingatlanok átirásáért folyamodhatnának, — a törvényből kimagyarázni sehogy sem lehet, mert a nagykoruaknak törvény szerint csak annyi van megengedve, hogy az örökségre nézve birósági eljárás nélkül is kiegyezhetnek; — egyesség létesités és hagyaték tárgyalása közt azonban már maga a törvény is nagy különbséget tesz, mert az 1868. évi 54. t. cz. 560. §-ának *c)* pontjában határozottan kimondatik, hogy egyesség hiányában a hagyaték tárgyalása kérelmezhető.

A biróság közbejötte nélkül létrejött egyesség alapján pedig a nkoruak az ingatlanok átirását a telekkönyvi hatóságnál nem kérelmezhetik, hanem előbb a polgári birósághoz kötelesek folyamodni az iránt, hogy az, az általuk benyujtott okiratok alapján őket örökösöknek elismerje, a hagyaték miségét megállapitsa, azt az örökösöknek átadja és az ingatlanoknak nevükre leendő átirását, a hirdetményezési határidő lejárta után, ha igénylők nem jelentkeztek, elrendelje.

E közt és Z. I. ur czikkében mondottak közt nagy a különbség és igy a törvényben annak, hogy a nagykoruak birói beavatkozás nélkül *hagyatékot tárgyalhatnának*, nyoma nincsen; köthetnek ugyan egyességet, de ennek létesitése esetében, valahányszor a hagyatékot ingatlanok is képezik, az előbb emlitett módon birói beavatkozást igénybe venni kötelesek.

Belátták ezt az 1868. évi 54. t. czikk alkotói akkor, midőn a Z. I. ur által hangoztatott elvet elfogadták, de egyuttal a nem ignorálható telekkönyvi intézmény érdekében az 580. és 581. §-okat is megállapitották.

Mindezek után véleményem oda járul, hogy a gyámi törvényjavaslatban a kiskoruak csak arra jogosíttathatnak fel, hogy a megyei árvaszék nevükben osztályos egyességet köthet és az egyesség létesitése esetében a p. t. rend. 580. §-ában előirt eljárás meginditásáért folyamodhatik, egyesség hiányában azonban a p. t. rend. 560. §-ának *c)* pontja értelmében épen ugy mint a nkoruak a hagyaték tárgyalását a biróságnál szorgalmazni köteles; mindezekből pedig önként folyik, hogy a hagyaték tárgyalása a közigazgatási hatóság teendőihez nem tartozhatik, hanem az kizárólag birói functiot képez.

Nem hihetem, hogy Z. I. ur azon elvet elfogadná, hogy a hagyaték tárgyalására két különböző közeg — és pedig egy közigazgatási és egy törvénykezési — legyen az illetékes, melyektől a felebbvitel egyrészről a belügyminiszteriumhoz másrészről a rendes felebbviteli biróséghoz történjék. Pedig a gyámi törvényjavaslatban foglalt elvek szerint a kiskoruak hagyatékát a közigazgatási hatóságok, a nagykoruakét azonban — miután ezeket attól, hogy birói beavatkozást kérelmezhessenek, — eltiltani nem lehet — a rendes biróságok fogják tárgyalni.

Az illetékességnek ilyképeni összezavarása nagyobb hátrányára lesz az ügynek, mint azon surlódások, melyek Z. I. ur állitása szerint a biróságok és gyámhatóságok közt tapasztalhatók.

Plihál Ferencz,
kir. közjegyző.

Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre.

(Folytatás.)

E közvetlen hatás mellett igen fontos és lényeges az a hatás, melyet az igazságszolgáltatási statisztika közvetve, vagyis az egyes tudományos szakokban történt feldolgozás által nyert eredmény folytán gyakorol az államélet fejlődésére.

Legfontosabbak azok az eredmények, melyeket a statisztikai adatoknak a politikai számtan utján való feldolgozása nyujt. Mert jóllehet az ok és a hatás közötti összefüggés, valamint általában ugy egyes esetekben is nyilvánvaló, mindamellett az is tagadhatlan, hogy a tények mozgalma oly végtelen különböző alakulatokban jelentkezik és az egyén működése oly önkényszerü, hogy az ok és a hatás közötti összefüggés kikutatása még a jövő felismerésére nem vezet. Pedig épen arra kell törekedni, hogy a józan törvényhozás és igazgatás intézményeinek jövőjébe igyekezzék pillantani, mielőtt azokat életbelépteti, vagy eltörli. És e czél egyik eszköze a politikai számtan.

A politikai számtan a valószinüségi számitást alkalmazza az emberi élet körében felmerülő egyes tényekre. Azonban a valószinüség szerinti számitásnál a politikai számtannak külön feladata van, melynél fogva az a statisztikának egy egészen önálló részét képezi.

A valószinüség szerinti számitás mindig határozott, s mennyiben lehet, számokkal kifejezhető egységeket feltételez, melyek kiindulási pontját képezik. Minél határozottabbak és egyszerübbek ezek az egységek, annál biztosabb és világosabb lesz az eredmény. A politikai számtannak tehát főfeladata az ily egyszerü egységek feltalásában rejlik, s miután azok nem mindig keletkeznek önmmaguktól, hanem gyakran a tudománynak kell azokat létrehoznia, nyilvánvaló: hogy a politikai számtan annál magosabb színvonalon áll, s annál biztosabb lesz, a jövőbe pillantani, mennél behatóbban mivelte a statisztika tudományosan az egyéni élet különböző elemeinek mozgalmait.

Áll ez különösen az igazságszolgáltatásra nézve is, melynél hogy a politikai számtan alkalmazásának a jogélet fejlődésére kiváló befolyást kell gyakorolnia. Mert habár az egyéni müködés helyes szabadsága kétségtelen is, az is bizonyos az összeredmény hason körülmények között rendszerint ismétlődni szokott s azért az igazságszolgáltatási egyes tények p. o. egy részről a peres ügyek más részről a jogsértések száma s minőségének ismétlődése folytán a politikai számtan kiváló eredményekre juthat. Igy p. o. ha valamely államban a csődök 10 év alatt 10% al szaporodtak, valószinü, hogy az ily arányban való szaporodás a jövő 10 évben ismétlődni fog, mi már magában elég indok arra, hogy komoly aggodalmakat szüljön, s az államhatalmat az ennek megelőzésére szükséges eszközök feltalálására s alkalmazására ösztönözze. Vagy p. o. ha a bűntetteknek a vagyon, a személy és a társadalom elleni bűntettekre való osztályozásánál az arány 20 év alatt ugy állott volna: mint 8: 1: 4; akkor $2^1/_2$ rész valószinüséggel következtethető, hogy a legközelebbi 20 év is hason arányt fog mutatni. S minthogy hason számitás a különböző jogi állapotok vagy tények majd mindegyikére alkalmazható, nyilvánvaló a politikai számtan alkalmazásának az igazságszolgáltatási statisztika terén való haszna és szükséges volta.

Azok között a tudományok között, melyekre való befolyása folytán a statisztika közvetve hat az államélet fejlődésére, kiváló helyet foglal el a *nemzetgazdászat*, melynek mozzanatait s fejlődését az igazságszolgáltatási statisztikának körébe kell vonnia, ha czéljának meg kiván felelni.

Magának a nemzetgazdászatnak fontossága s ama befolyás mellett, melyet az az államélet fejlődésére gyakorol, indokolja e követelmény jogosultságát különösen még az a viszony is, mely egyrészről a statisztika és nemzetgazdaságtan, másrészről a nemzetgazdaságtan és a jogtudomány között jelentkezik.

Ha a statisztika az államtudományok között elfoglalt helyét, s mint külön államtudomány a többi testvér tanok sorában autonom állását fenn akarja tartani, már létjogának biztositása szempontjából is kell, hogy mindazokat a társadalmi mozzanatokat felölelje, melyek az állam müködésének számokban való feltüntetésére alkalmasok, kell hogy az összes közgazdasági állapotoknak, az összes kulturális életviszonyoknak, azok fejlődésének, s e fejlődést előidéző törvény uralmának kellő kifejezést adjon. A statisztika e feladatának felismerése folytán ma sokkal közelebb áll a nemzetgazdászathoz, mint állott valaha. A közgazdasági fejlődésnek, szemben az uralgó nemzetgazdászati eszmékkel és tanelvekkel az egyes müvelt államokban való feltüntetése által, a nemzetgazdaságtan tantételeinek egy részről bizonyitékát, más részről szabályozóját fogja nyerni. Mig a statisztika egyrészről anyagot szolgáltat a legtöbb társadalmi kérdés sikeres megoldására, más részről a megoldás megkisérlett módjának szolgál próbakövéül.

Más felöl ha a nemzetgazdaságtan feladatának megfelelőleg nem akar egyes iskolák elveinek szolgájává törpülni, hanem méltatva a társadalmi és ethikai mozzanatokat, méltatva az államnak a közgazdasági életre a közérdek szempontjai által igazolt közvetlenebb befolyását, méltatva a közgazdasági jelenségeknek a morál, a jog és a politikához való közvetlenebb viszonyait, a kellő hasznosság mellett kellő figyelmet fordit a humanismus elveire, kell hogy a statisztikára támaszkodjék, mert az szolgáltatja mind ezeknek a társadalmi állapotoknak felismerésére vezető vezérfonalat. Egyedül abból s annak segélyével győződhetik meg a félszeg irányoknak a társadalomra való káros

*

hatásáról. (E tárgyról bővebben tárgyal Dr. Konek Sándor: a statisztika és nemzetgazdaságtan közti viszonyról szóló akadémiai értekezése.)

A nemzetgazdaságtan ismét szoros viszonyban áll a jogtudománynyal. A tárgyak, melyekkel e két tudomány foglalkozik, majdnem egészen azonosak; a különbség a kettő között csakis abban van, hogy ugyanaz a tárgy a két tudomány által különböző szempontból és különböző oldalról vétetik vizsgálat alá. A szorosabb értelemben vett nemzetgazdaságtan majd minden fejezetének a polgári jogban megfelelő párhuzamos szakaszával találkozunk, mely ha a két tudományban különböző szempontok szerint vizsgáltatik is, e látszólagos ellentét a két tanszak által felállitott tételeknek a jogélet alakulatában jelentkező alkalmazása által egyenlittetik ki.

Kétségbevonhatlan ugyanis, hogy a közgazdasági fejlődés iránya is formái mindenütt elhatározó befolyást gyakoroltak az egész magánjogra és ennek intézményeire. Dr. Kautz Gyula tanár úr «a jogtudomány és nemzetgazdászat» czímü akadémiai értekezésében találó példákkal bizonyitja ezt. Igy p. o. tény, hogy a praetori jognak érvényre jutása Rómában, épen ugy mint a római jognak reczepcziója Németországban egyik fő indokát az ingó vagyon elemek uralomra jutása képezi. Épen igy alig vonható kétsegbe, hogy a *két alapkathegoria,* mely a nemzetgazdászatnak tulajdonképi lételemét és forrását képezi: a *tulajdon* és a *szabadság* az egész magánjogi rendszeren is mint uralkodó elem vonul keresztül, s különböző érvényesülési formái s irányai szerint a magánjog valamennyi intézményeire ugy a dologi mint a kötelmi jogok terén elhatározó befolyást gyakorol. De ha az öröklési jogintézményre tekintünk is, lehetetlen fel nem ismernünk, hogy ez intézmény helyes vagy helytelen volta kizárólag a jogtudomány s különösen a jogbölcselet alapján alig oldható meg, hanem a nemzetgazdaságtan segélye mellőzhetlenül szükségesnek mutatkozik. Sőt még a család-jog terén sem mellőzhető a nemzetgazdászattan, melylyel a végrendelkezési jogra s a korlátolt tulajdonjognak a nemzetgazdászat igényeire való tekintet nélkül meg nem oldható elvei oly szoros összefüggésben állanak. — Hát a szabad verseny elve nem bir-e egyenlő fontossággal ugy a közgazdaság mint a jog terén? s ki fogná az uzsora kérdésének megoldását a közgazdasági elvektől eltekintve megkisérteni?

Szóval kétséget nem szenvedhet, hogy a jogtudomány és a nemzetgazdaságtan mint valódi két testvér tudomány szorosan egymásra utalvák, és az egyik a másiknak figyelembe vétele nélkül sikerrel nem mivelhető.

Ezt az igazságszolgáltatási statisztikának szem elől tévesztenie nem szabad, s ezért egész müködésének oda kell irányozva lennie, hogy adatai a nemzetgazdászatilag fontos momentumokra, fontos tényekre kiterjedjenek. Csak az ily igazságszolgáltatási statisztika felelhet meg a czélnak s szolgálhat forrásul a jog olyképen való tudományos mivelésére minönek azt Roscher jellemzi, midőn mondja: «in zahllosen Fällen gibt uns die Rechtswissenschaft das äuserliche wie? und erst die National Oconomie fügt das tiefere warum hiezu». Annál inkább kiemelendőnek véltem ezt, mert épen a nemzetgazdászati szempont az, mely igazságszolgáltatási adataink gyüjtésénél eddigelé mellőztetett.

A statisztika irányának, s annak a szempontnak, melyet az adatok gyüjtése körül szem előtt kell tartanunk helyes felismerése mellett, fő és kiváló figyelem az adatok hitelességére forditandó. Az adatoknak értékét azok hitelessége s a bennük való megbizhatóság mérve határozza meg.

Ez az igazságszolgáltatás terén csakis a hivatalos uton eszközlendő adatgyüjtés által érhető el. Mert habár áll is az, mit Keleti Károly «a statisztika hivatalos és tudományos miveléséről» irt akademiai értekezésében mond, hogy a hivatalos statisztikai adatgyüjtés kötelessége korán sem zárja ki a magán statisztikusok adatgyüjtését, valamint a hivatalos statisztika jellegét sem az állapitja meg, hogy az eredeti adatok mind államhivatali közegek utján gyüjtessenek, — az igazságszolgáltatási statisztika adatainak más módon való beszerzése aligha válik lehetségessé. Az összes igazságszolgáltatás az állam kezében öszpontosul, s az adatok magánembereknek majdnem hozzáférhetlenek, kiváló feladata tehát az államnak közegeit e téren felhasználni, s csak az állam érdekében működik, csak az igazságszolgáltatás javitására szolgáló eszközök megszerzéséről gondoskodik akkor, ha a czélnak: a tudomány és élet követelményeinek megfelelő statisztikai adatok gyüjtését és közzétételét eszközli.

Habár ez irány felé való haladás kétségbe nem vonható, s különösen a bűnügyi statisztika terén az eredmény kielégitőnek is mondható, az igazságszolgáltatás minden egyéb ágaira nézve sokkal kevesebb az, mi eddig e téren történt, semhogy a legszerényebb igényeket is kielégiteni képes lenne. A kimutatások főleg a birói tevékenység ellenőrzését tűzték czélul. Más fontos követelmények mind háttérbe szorultak.

Hogy ez igy áll, megkisértendem kimutatni. Arra nézve, hogy mily adatok gyüjtetnek, alapul veszem az igazságügyi miniszterium 1871. évi működéséről szóló, s legközelebb megjelent jelentést, s ezzel kapcsolatban részletesen előadandom, hogy mily adatoknak kellene gyüjtetnie, hogy azoknak aként leendő tudományos feldolgozása, mint fentebb kifejtettem lehetővé tétessék, hogy igy megfelelhessen az igazságszolgáltatási statisztika azoknak az igényeknek, melyeket czélja a tudomány mai állására tekintettel elé szab.

II.

A részletekre térve, az igazságszolgáltatás egyes ágaira külön teendem meg a fentebb előadott irányban észrevételeimet.

1. A birósági szervezet és a birói tevékenység.

Mint már fentebb is emlitettem ez ágban a hivatalos adatok legtöbb anyagot tartalmaznak.

Az 1874. évről szóló jelentés ugyanis tartalmazza:

a) A kir törvényszékek és járásbiróságok területkörének, népességének s a beadványok számában kifejezett összes ügyforgalmának a birák számához arányositott ügyforgalmát. Ez adatok folytán ki lévén mutatva, hogy milyen területü és mily népességű kerületben milyen volt az ügyforgalom, hány ügy intéztetett el és mennyi maradt hátralékban? mennyi biró működik és egy biróra hány elintézett ügy esik? ez által a birói szervezetre nézve a biróságok s személyzetének számát illetőleg, ugy a személyzet működésére vonatkozólag igen fontos adatok állanak előttünk; s minthogy e számok mutatják ki, hogy hol látszik feleslegesnek valamely biróság? s ha vajjon a hátralék oka a személyzet elégtelenségében vagy a birói tevékenység hiányában rejlik-e? Jóllehet ezek az adatok magukban véve még nem elégségesek arra, hogy minden további vizsgálat nélkül érdemleges intézkedés tárgyát képezzék: kétségtelenül igen fontos indokul szolgálnak arra, hogy az irányban való további vizsgálat tárgyát képezzék, ha vajjon a mutatkozó aránytalanságnak nincs-e más indoka, mely azt igazolhatná. Már magában az a körülmény, hogy a kormánynak ez által a hiányok rendszeres vizsgálatára út és mód nyujtatik, mely az ily statisztikai kimutatás nélkül minden alapot nélkülözne: tanusitja az igazságszolgáltatási statisztikának e téren való nélkülözhetlen voltát, és a birósági szervezet mikénti alakulására kiváló befolyását.

b) E kimutatást kiegészitik az ügyviteli szabályok szerint szerkesztett ügykimutatások (I—VIII. minta), melyekben minden egyes előadó által elintézett ügyek külön mutattatnak ki, mi az egyes egyének tevékenységének mérvére enged következtetést; s habár e következtetés sem elegendő magában véve még arra, hogy a biró működése felett pusztán ez alapon itélet mondassék, mert gyakran az ügyek minősége lévén a határozó körülmény, pusztán a számokra fektetett kombináczio esetén megtörténhetnék, hogy a legügyesebb és szorgalmasabb biró, kinek épen kiváló tehetségei miatt jut a legbonyolultabb ügyek elintézése osztályrészül, rovatnék meg, mig az alig számbavehető ügyekkel foglalkozó, s ezekkel épen csekélyebb tehetsége folytán megbizott egyén nyerné el a babérkoszorút; de mégis nagy e számok értéke és hordereje, mert azok nyujtanak alapot az ez iránybani további vizsgálatra, s nélkülök minden alap hiányzanék.

c) Igen czélszerü az is, hogy a fölebb vitt ügyek közül a helybenhagyottak és a megmásitottak külön ki vannak mutatva, mert ez szolgál főleg a biróságok működése benső értékének próbakövéül.

Tudják ugyanis, hogy igen élénken foglalkoztatja az illető köröket, s ha a szóbeliség behozatik alig is lesz elkerülhető, hogy a törvényszékek a járásbirók által elintézett ügyekre nézve másodbirósági hatósággal ruháztassanak fel. Ez ellen főleg a törvényszékek megbizhatlansága szo kott indokul felhozatni. Persze rendszerint nincsen biztos adat nélkül ahoz képest, egyes esetekben ki mit hallott vagy tapasztalt.

A statisztikai kimutatásban e részben a számok határozottan beszélnek:

A másodbirósághoz az összes törvényszékek által felterjesztetett 9981 ügy. Ezekből helyben hagyatott 7259, megmásittatott 2722 = 27 3%.

Ha ezzel összehasonlitjuk, hogy a királyi táblaktól a legfőbb itélőszékhez felterjesztett 8933 ügy; ezekből helybenhagyatott 7512, megmásittatott 1421 = 15·9%, nyilván, kitünik, hogy a törvényszékek gyarló s megbizhatlan voltára fektetett aggály alaptalan. Mert jóllehet az arány a királyi táblára nézve kedvezőbb, mert itt a helyben hagyott itéletek száma az összes ügyek 15·9%-át, mig a törvényszékeknél 27·3%-át képezi, nem szabad sem elől téveszetni azt a kedvező helyzetet, melyben a másodbiróság az első biróságggal szembenáll. Eltekintve a munka nagyokb tömegétől, az első birónak a per felszerelésre jut osztályrészül, ő készíti elő az anyagot, s azért emennek munkája oly forma viszonyban áll amazéhoz, mint az iróéhoz a kritikusé.

(Folytatás következik.)

Dr. Wünsch Albin,
pénzügy. fogalmazó.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közlegelők felosztása kérdéséhez.

Sokan a jelen értekezés czíme körül csoportosuló kérdéseket kisszerübbeknek vélik, hogysem azok napirendre tehetők volnának; én azonban az 1871. 53. tcz. életbeléptétől fogva gyakorlati alkalmazásának ideje alatt némely káros kihatásu ferdeségek közvetlen szemlélete után azon meggyőződésre jutottam: hogy, mert e kérdések nem egypár száz, hanem több ezer és ezer kisebb földmives honpolgár anyagi érdekeinek egyik nem épen alárendelt része körül forognak, mire ha a törvényhozás érdemesnek tartotta reflectálni, akkor a jelenleginél helyesebb elintézési módra is méltatható, — elég fontossággal birnak, hogy ideje korán, midőn még a keletkezett bajok nem messze harapództak, szóba hozassanak.

Nem szenved kétséget, hogy a magyar törvényhozás az 1847/8. 9. tcz. által megszüntetett urbéri kapcsolatból fenmaradt jog- és birtokviszonyok rendezésére irányuló 1871. 53. tcz. megalkotásánál sok jó akaratot tanusitott arra nézve, hogy neki is közremüködési osztályrésze legyen azon kiviteli nagy munkában, mely testet és életet volt adandó az 1847/8. évi törvényhozók által azon évi 9. és 10. törvczikkekben lefektetett nagy eszméknek.

Az 1871. 53 tcz. — köznyelven ugynevezett uj urbéri törvény, — a szoros értelemben vett magyarországi részeket illetőleg egy vagy más szakban nagyobb szabásu uj határozmányokat nem tartalmaz. Ilyenek hozatalában törvényhozásunk a közbeesett idők által megelőztetett. E törvény hivatása főleg az volt, hogy a mondott időbeli, ugy az 1832/6. urbérszabályozási intézkedések kiegészitessenek, s együttesen alkotmányos törvény sanctiójával megpecsételve betetőztessenek.

Azonban törvényhozóink szeszélyes jó kedvükben az érdekelt honpolgárok javára kiszolgálandó üdvös, vagy üdvösnek vélt elvek és intézkedések csoportositása, és törvénybetétele körüli buzgalmukban észre se vették, hogy egyes rendelkezéseikben leléptek a «juste milieu» talajáról, a kölcsönös jogok és érdekek lehető megóvását közvetitő aranyközéputról, melyen a törvény minden rendelkezésébe több méltányosság, kellőbb világosság, és szabatosság öntethetett volna; — pedig korszakuk nem volt oly lázas, mint elődeiké, hogy némely, kivált uj dispositióknál a következményekre való figyelést, egyszersmind az alkalmazhatóság tekintetében a gyakorlati életbe is átpillantást, és a részletesebb kidolgozást nehezitette volna.

Nem feladata e soroknak az 1871. 53. tcz. egy vagy más tekintetben kifogás alá vonható minden egyes rendelkezéseinek tüzetes, és átfogó birálatába ereszkedni; miután ezek egy részének megváltoztatása ma már zavarok, és reactionarius mütét nélkül megsem történhetnék. Czélom egyedül: ezen törvénynek 42 §-ban lefektetett intézkedések mélyében az eddigi tapasztalat fáklyafénye mellett körültekinteni, mely intézkedések az urbéri viszonyok szabályozásának egyik ágát képező, a volt földesur és jobbágyai közti legelőelkülönzés stadiumában, vagy ennek befejezte után bekövetkező, s a volt jobbágyok által czélbavett egyénenkénti legelőfelosztásnál zsinórmértékül szolgálnak.

Minthogy ezen intézkedések egyrészről azért, mert a jelen szövegezésben csak félrendszabály maradtak, s épen ezért az életpracticumában nemcsak az érdekeltek, de maguk a biróságok közt is különböző nézet-nyilvánulásokra vezettek; másrészről mert e törvényszakasz egyik tétele a m. k. Curia mint legfőbb itélőszéknek 1875. évi szept. 27. 231. elv. sz. a. kelt döntvényszerü birói edictuma által — igénytelen nézetem szerint nem épen helyes irányba terelve nyert magyarázatot, és birói megoldást, mi aztán maguk a volt jobbágyok közt elmérgesedő czivódásokat idézett elő: — igen óhajtandó volna, hogy azok a mostani laza alakzat helyett szabatosabb keretbe idomittassanak olyképen, hogy azok határozottabb kalauzul szolgáljanak mind az érdekelteknek, mind a biróságoknak az esetre, ha egymással összeütközésbe jönnek.

Ha jól emlékszem, az igazságügyi miniszteriumban a hivatkozott törvény kiegészitéseül törvényjavaslat készül, azonban e javaslat, mely egyébként is nem terjed ki a törvény bővebb revisiójára, legkevésbbé pedig arra, mit a jelen értekezés tárgyául vettem, — czíme stadiumán tul nem haladt.

* * *

A közlegelők individualis felosztása mellett a jelesebb

nemzetgazdászok is csak bizonyos conditió és magasabb fejlettségi körülmények beállta esetén emelnek szót.

ROSCHER VILMOS, korunk legnagyobb és legnépszerűbb nemzetgazdászainak egyike «A mezőipar nemzetgazdaságtani elmélete» czímü művében[1] (II. könyv 6. fej.) a közlegelők tartása vagy azok felosztásából eredő előnyöket, s hátrányokat vonzólag érdekes vonásokban ecsetelvén, és mérlegelvén, a végeredményt azon figyelmeztetésben tárja elénk: hogy «ne ábrándozzunk kelletén tul a legelő területek feltöréséről. Csak akkor tekinthető azok felosztása valódi haladásnak, ha az általános képesség és akarat uj, belterjesebb gazdaságot kezdeni már megvan. Minden időelőtti megosztás kegyetlenség a *csekélyebb emberek* irányában. Meggondolatlan felosztás oly vidékeken, melyek nagybani állattenyésztésre hajlandók, ezen előnyös foglalkozási ágat teljesen tönkre teheti. Valamint a talaj terméketlensége általában hátráltatja, vagy lehetleniti a belterjesebb gazdálkodás megkezdését, ugy a közlegelő megszüntetése, és felosztása is.»

Mindent egybevetve, hol a viszonyok a legelőfeldarabolást az összes érdekeltekre nézve előnyösebbnek nem indokolják, ott a közös használat módjának rendezése jár legkevesebb érdek- és jogsérelemmel.

1871. évi törvényhozóink vagy nem sokat törődtek az idevágó nemzetgazdászati kérdésekkel, a legelők feltagolását, vagy közösségbeni használatát nem tartván valami különösen fontos dolognak; vagy ellenesetben egyszerűbbnek hitték azokat gordiusi csomóként röviden megoldani, a következmények expeditióját: valjon általán az érdekeltek összeségére, vagy kikre nézve lesz hasznos vagy káros kihatásu? — bizván arra, kiről megirva van: prudens futuri temporis exitum caliginosa nocte premit . . . Avagy a törvényhozók már felderengni vélték az intensiv gazdálkodás hajnali időszakát; holott pedig mezei iparunk jelenlegi viszonyai között a kisgazdáktól azon földek kellő művelése is, mik már kasza, kapa és eke alatt vannak, nagy erőfeszitést és áldozatot vesznek igénybe, s a törvényhozók emlitett ábrándkorszakától kisgazdáink még nagyon is messze állanak.

Ily constellátiók között decretáltatott az 1871. 53. tcz. 42. §, melylyel kimondatott, hogy:

a) «A hol a legelő elkülönzése még nem történt meg, minden egyes volt jobbágy vagy zsellér követelheti, hogy legelőilletménye külön, s mennyiben a helybeli körülmények engedik, többi birtokával egyesitve hasittassék ki.»

b) «Ott pedig, hol a legelőelkülönzés már véghez ment, a volt urbéri zsellérek a maguk legelőilletményét a volt telkes jobbágyok legelőilletményétől bármikor elkülönithetik, sőt maguk között fel is oszthatják, ha az elkölönitést vagy felosztást kérők legelőilletménye a zselléreket összesen illető legelőnek legalább negyedrészét teszi.»

c) «A volt telkes jobbágyoknak és zselléreknek közösen jutott legelő az egyesek közt felosztandó, ha a felosztást kérők urbéri birtoka a határbeli urbéri birtoknak legalább egynegyedét teszi.» végre

d) A felosztási, és elkülönzési költségeket azon esetben, ha a szabályozás már megtörtént, a volt telkes jobbágy, és zsellér mindegyik a részére jutott osztályozott terület aránya szerint viseli.»

A volt jobbágyok részére öröktulajdonul kiadott legelők egyénenkénti felosztása iránt már az 1832/6. VI. tcz. 3. §. is foglal magában provisiót oly czélból, hogy «a nyert legelő hasznával minden egyes jobbágy elkülönözve is élhessen, és szorgalma nevelésére földjét különválva szabadon használhassa»: azonban ezt a törvény rendelete csak a rendbeszedés alkalmára, s azon esetre engedi meg «ha ez a helyi viszonyokhoz képest eszközölhető, s a gazdálkodás módja javalja, és — ha a jobbágyság nagyobb része kivánandja.»

Látszik, hogy az 1832/6. törvények alkotói előtt e részben is előhaladott eszmék, és magasabb czélok lebegtek; de mindazonáltal tekintettel a hazai jobbágyság körülményeire, jónak látták a legelő felosztását bizonyos korlátok közé szoritani, mely megszoritásokon könnyiteni, másrészről az 1848. utáni időszakban elkülönzött legelők itt ott előfordult individualis felosztása alkalmából a jövőre némi törvényes szabályt felállitani, mely szabály azonban könnyed szerkezeténél fogva több rendbeli bajokat involvál.

(Folyt. követk.)

Bodó István,
k. törvszéki biró.

[1] Ford. KIS JÁNOS. Az előszót hozzá irta KAUTZ GYULA.

Igazságügyi levelek.

I.

Épen egy esztendeje mult, hogy a «Budapesti Szemle» közzé tette azon törvényjavaslatot, melyet az akadémia megbizásából több iró és jogász kidolgozott, s melyhez annak idején — tudtunkkal kivétel nélkül helyeslőleg — hozzá szóltak a lapok. A sajtó itélete egyhangulag azon refrainben végződött: bár sikerülne e javaslatot mielőbb törvény alakjában üdvözölhetünk!

Az ország első tudományos testülete és az egész hirlapirodalom által támogatott közvélemény bárhol másott elég erős lett volna, hogy egy parlamentáris kormányt cselekvésre serkentsen. Igazságügyminiszteriumunktól ezt annál inkább elvártuk volna, mert a hozzá köztudomás szerint közel álló szakközlöny szintén ezen irányban nyilatkozott. Annál bensőbb fájdalommal constatáljuk, hogy igazságügyi vezetőségünknek egy év kevés volt arra, hogy megbiráljon és magáévá tegyen, esetleg javitson egy oly törvényjavaslatot, mely korán sem valamely ujdonat uj intézményt akar hazánk számára teremteni, hanem csekély módositásokkal csak átültetni kivánja a német törvényt, mely otthon hat év óta érvényben van már, s ezen idő alatt használhatónak bizonyult. Ha igazságügyminiszteriumunk tudatával birna jogfejlesztő feladatának, sietett volna ily törvénynyel lekötelezni az irodalmat; ha valóban tényezője akarna lenni a cultur czéloknak, nem tagadná meg segélyét azon törekvésektől, melyek a veszélyeztetett irodalmi erkölcsök emelésén fáradoznak.

E törvényjavaslat sorsa, fájdalom, uj bizonysága annak, hogy az igazságügyminiszterium veszteni kezdi hivatásának érzetét. Ugy látszik, elkényeztette TISZA KÁLMÁN ur, ki ujabb időben valóságos negotium gestora lett igazságügyi collegájának. A negotiorum gestis jellege, a megbizás nélküli ügyködés, egészen illik a belügyminiszterium eljárására, mely hir szerint már nem is kérdi az első sorban érdekelt kormányhivatalt, hanem saját hatáskörében készíti a jogügyi vagy a jogügyet közelről érdeklő törvényeket.

Mi számolunk a viszonyokkal, s nem kivánunk az igazságügyminiszter urtól olyasmit, a mire hatalma nincs. De a veszélyben forgó irodalmi érdekek nevében kérvekérjük a *belügyminisztert*, vegye pártfogása alá iróinknak ugy sem igen szerénytelen kivánságait s emeltesse törvény erőre azon javaslatot, melyet, a kormányközegek bokros elfoglaltatását méltatva, készen terjesztett elő a nem épen codificationalis czélokra alkotott akadémia. Szent meggyőződésünk, hogy az irodalmi forgalmat nálunk csak törvény által biztosithatni. Judicaturánk nem eléggé termékeny, hogy hivatása szerint, decisiókban adna kifejezést az élő jogmeggyőződésnek. Különösen az irói jog tekintetében oly irányban indult meg a gyakorlat, hogy a szerzők életérdekeit a teljes védetlenség fenyegeti.

Annak idején sokat foglalkoztak a lapok a szerzői jog azon megsértésével, mely egy belföldi irónak külföldi müvön

elkövetett utánnyomása folytán biróságaink elé került. Időközben a legfőbb itélőszék is határozott ez ügyben, s az ez érdemben kelt itélet, melynek talán praecedentialis tekintély fog tulajdonittatni, megérdemli, hogy elmélkedésünk tárgyává tegyük.

Előre volt látható, hogy a per érdemleges eldöntése valami alaki kérdésen fog fenakadni; s a kir. Curia szerencsésen ki is találta a módot, melylyel a kérdés meritorialis eldöntése előtt kitérhetni. A legfőbb itélőszék megszüntette a további büntető eljárást, *s panaszost a polgári perre utasitotta.*

Félünk, hogy a polgári per nem fog elégtételt adni a sértett szerzőnek; hogy az utánnyomás, mely a legfőbb itélőszék szerint nem «törvényszerű tényálladék» arra, hogy fenyitő eljárás alapjául szolgáljon, a polgári perben sem lesz «törvényszerű tényálladék» a kár megitélésére. Pedig mi ugy tudjuk, hogy a Curiának mindig egyik főfeladata volt a szokásjogot, melynek hiányára az itéletben hivatkozás történik, megállapitani. Mi kétségtelennek tartjuk, hogy a magyar népnek itt kizárólag competens olvasó osztályai az utánnyomást igen aljas és jogellenes cselekménynek tekintik; legfőbb itélőszékünk tehát tartoznék ezen érzetet magába felvenni, s annak döntvényeiben kifejezést adni. Nem képzelhetjük, hogyan nyerjen életet a szokásjog, ha ezen uton nem. Hazai büntető jogunknak nem egy intézkedését idézhetnők, meg ily módon nyert törvényerőt. Ha a kir. Curia továbbra is ragaszkodik felfogásához, úgy maholnap az irodalom terén a nyilt rablás fog uralkodni Magyarországon; a külföldi észszüleményeken naponta büntetlenül elkövetett utánnyomás, engedélytelen forditás, plagium már is a legszebb reményekre jogositanak. Pedig nem mondhatni, hogy ezen üzelmeknek kizárólag a külföldi művek hullanának prédául. Előttem fekszik egy nyomtatvány, melynek teljes czime ez: «Toldy Miklós vitézi élete és szomoru halála 12 énekben, 13 képpel. Budapest 1875. Nyomtatja és kiadja Bucsánszky Alajos (ősz-utcza 20. szám)». E kiadmány a legszemérmetlenebb utánnyomás, melyet képzelhetni. Kilencz-tizedrészben ARANY JÁNOS «Toldy» és «Toldy estéje» czimű költeményeinek lenyomata. Hogy a szerző neve a czímlapról elmaradt, mit különben sulyosbitó körülménynek kellene tekintenünk, itt ARANY JÁNOS-nak tett kedvezmény, mert az utánnyomat «eredeti» része a költő nevén is sérelmet ejtene, ha neki tulajdonittatnék. A mű olcsósága (12 kr.) mit érzelgő civilisátorok az utánnyomás mentségeként szeretnek emlegetni, szerintünk nem menti, hanem minősiti a bűntettet, mert egyenesen a jogos kiadmánynyal való illoyalis versenyre van számitva. Kérdem, van-e a magy. kir. Curia területén számba vehető ember, ki Bucsánszky ur cselekedetét az erkölcsökbe ütközőnek ne tartaná? a ki hiszi, hogy az általa elkövetett jogsértés a kártérités fejében fizetendő összeg által, melynek megitélhetése azonban mindenesetre kétséges, helyreüthető? Pedig legfőbb itélőszékünk indokolása szerint «*nincs hazánkban sem irott, sem szokásos törvény, mely nemcsak az idegen szerzőknek külföldön, hanem még honi iróinknak magában itt a hazában megjelenő müveik akár egész, akár részbeni utánnyomását büntetés alá eső ténynek nyilvánitaná.*»

A legfőbbb itélőszék azon indoka, hogy az ideigl. törvk. szabályok az észszülemények védelméről a polgári jogról szóló fejezetben intézkednek, véleményünk szerint nem mond semmit. Nem akarjuk most azt vizsgálni, mi plausibilitással lehet ezen törvény erejével felruházott szórványos jogi intézkedések *rendszeréből* következtetéseket vonni; csak azt kivánjuk megjegyezni, hogy azon körülmény, miszerint a polgári jog valamely cselekedetnek polgári következményeiről intézkedik, semmikép sem érintheti annak büntetőjogi szempontból való megitélhetését. Félünk, hogy legfontosabb érdekeiben fenyegett irodalmunk a mi biróságainknak is szemére fogja hányhatni azt, a mivel egy német jogiró már több mint száz évvel ezelőtt kora jogászait vádolta: «Bei Vielen ist's noch immer genug, etwas für allgemein erlaubt zu halten, wenn es nur weder im Römisch-Justinianischen, noch im päpstlich-canonischen Rechte verboten ist.»

Dr. Tauszig János.

Különfélék.

(**Nyilt válasz**) *Tergovcsics István kir. tvszéki biró urnak a «Jogtudományi Közlöny» 17-ik számában megjelent nyilt levelére.*

Végtelen sajnálom, hogy e becses szaklap hasábjai oly személyeskedő polemiák érvényesülésére használtatnak fel, minőről a nyilt levél tanuskodik, de még inkább sajnálom, hogy ezen polemizálásra a nyilt levélben hivatkozott, minden személyeskedéstől ment, általánosságban tartott s különben is közlésre nem számitott — hanem e szaklap igen tisztelt szerkesztőjének nagybecsü figyelme folytán közlött — tárgyilagos soraim szolgáltattak alkalmat, miután egyéni nézetem szerint sem az olvasó közönség iránti tisztelettel és ildommal megegyeztethetőnek nem tartom azt, hogy kicsinyes személyeskedésekkel az olvasó közönség untattassék, sem a műveltséggel és lovagiassággal összeférhetőnek nem vélem, hogy személyes ügyek elintézése a sajtó utján tárgyaltassék; és ha mégis ez uttal kénytelen vagyok reflectálni oly viszonyokra is, melyek netalán ezen szaklap hivatása körén kivül esnek, szolgáljon mentségemül az erkölcsi kényszer, mely reám a nyilt levél által gyakoroltatik.

Mindenek előtt az olvasó közönségnek tartom fen annak megbirálását: vajjon jelen szaklap 13-ik számában «válasz» czím alatt megjelent soraim, tekintettel azon általánosságra és tárgyilagosságra, melyben ezen sorok tartvák, kellő alapot nyujtanak-e arra, hogy az azok tárgyát képező — ha ugy tetszik — *vádak*, kiválólag a komáromi kir. törvényszék — mint telekkönyvi hatóság — birái ellen intézetteknek tekintessenek? és hogy a birói közegeknek ugyanitt felemlitett hanyagsága, kizárólag csak a vételár felosztása körüli eljárásra értelmeztessék?

E helyütt joggal intézhetném TERGOVCSICS ISTVÁN urhoz azon kérdést: vajjon a komáromi kir. tvszék mint telekkönyvi hatóságot, avagy saját személyét érzi-e találva avagy épen sértve a szóban forgó czikk által? következőleg vajjon a törvényszék képviseletében avagy saját személyében érezte-e magát indittatva engemet oly hévvel és szenvedélyességel feleletre vonni, minő a nyilt levélben nyilvánul? mert első esetben jogosan kivánhatnám T. I. urtól, hogy a komáromi kir. törvényszék telekkönyvi szakosztályának képviseltetési jogosultságát, utóbbi esetben személyének megsértését igazolja.

Nehogy azonban visszarettenni látszassam a választól, a felhivás keletkezésének jogosultságába nem bocsátkozva, mindenekelőtt csak azon észrevételt bátorkodom koczkáztatni, hogy oly országban, hol szabad sajtó van, s hol a legfelsőbb kormányzati közegek és testületek hivatalos eljárásnak nyilvános birálat alá vonása alkotmányos polgárjogot képez, ott az oly általánosságban kifejezett panaszokért — mely egyes egyénnek avagy testületek becsületét nem érinti — a panaszlót felelősségre vonni akarni, a nevetségességgel határos tapintatlanság, a minthogy számtalan — és pedig az én soraimnál sokkal élesebb irályban tartott — czikkek jelentek már meg a szak- és hirlapirodalom terén, az igazságügy kezelése tárgyában a nélkül, hogy akár T. I. urnak, akár másnak eszébe jutott volna, ily czikkekből személyes sérelmet kovácsolni és ha T. I. ur a sajtó terén nyilvánuló hasonló általános panaszok esetében jövőben az illető czikkirót felelősségre vonni szándékozik, ugy alkalmasint oly sisiphusi munkára válalkozik, mely gyarló emberi erejét tulhaladná.

Nem titkolhatom azonban el meglepetésemet, hogy az eddig tántorithatlan igazságszeretetéről ismeretes T. I. ur, tekintettel azon specialis viszonyokra, melyek különösebben a helybeli kir. törvényszék telekkönyvi szakosztályánál fenforognak, bátorságot vett magának a nyilvános téren mintegy kényszeriteni arra, hogy ezen viszonyokat a közönség előtt közelebbről szellőztessem, még akkor is, ha netalán a vételár felosztása körüli eljárásra nézve az incriminált czikkben felhozott, s T. I. ur által kiválasztott vádam, a szó legszigorubb értelmében ezen törvényszékre alkalmazható nem volna is; különösen meglep T. I. urnak kihivó fellépése, azon magánlevél-váltás után, melyről nyilt levelében ő is megemlékezik, s mely levelemben kijelentettem T. I. urnak, hogy az itt szóban forgó panasz- vagy vádpont nem kiválólag a komáromi kir. tvszék telekkönyvi szakosztálya ellen irányoztatott,

miután ingatlanokra irányzott végrehajtási ügyeim legnagyobb részt a tatai kir. járásbiróság telekkönyvi szakosztályánál voltak és vannak folyamatban, de különösen hangsulyoztam e levelemben, hogy ezen panaszok legkevésbé irányozvák T. I. ur személye ellen.

T. I. urnak mély belátásáról tehát sokkal inkább meg vagyok győződve, sem minthogy nyilt felhivásában a törvényszék mentségének czélzatát keresném, hanem czélját ezen felhivásnak csak ugy vagyok képes magamnak megmagyarázni, ha azt T. I. urnak azon igyekezésében keresem, melylyel a telekkönyvi szakosztálynál fenforgó ügykezelési miseriák indokától saját személyét s illetve hivatalos munkakörét függetleniteni óhajtja, mely feltevésre T. I. urnak határt nem ismerő általánosan ismert személyes ambitiója — hogy ne mondjam elbizakodottsága — feljogosit.

Ha egyebet nem hoznék is fel, T. I. urnak nyilt levele szembeötlőleg tanusitja «válasz» czimű nehezményezett czikkemben a helybeli kir. tvszék telekkönyvi szakosztályánál fenforgó viszás állapotok létezésének valóságát, mert hisz T. I. ur is, bizva ezen neheztelt czikkben is felhozott azon körülményben: hogy — mert a peres ügyek a helybeli kir. telekkönyvi törvényszéknél a peren kivüli ügyek előtti elsőbbséggel intéztetvén el és adatván ki — oly eset talán nem adhatja elő magát, hogy peres ügyekbeni intézkedések évekre huzadhassanak, különösebben, hogy a kielégitési sorrendi tárgyalás napjától a vételárfelosztás évekre huzódhassék, meg sem kisértette ugyanezen czikkben — kizárólag a komáromi kir. tvszék telekkönyvi szakosztályánál fenforgó viszonyokra vonatkozólag — részletesen felhozottaknak megczáfolását, hanem sérelme tárgyaul kikapta a teljes általánosságban felemlitett panaszpontot a kielégitési sorrend megállapitása és a vételár felosztása tárgyában, mérvtelen személyes ambitióját felültette a szenvedélyesség paripájára, s megirta categoricus nyilt levelét azon reményben, hogy a kir. tvszéki biró tekintélye előtt kihull a toll a birák hatalma alatt álló kislelkü ügyész kezéből, melylyel a valót felderithetné.

T. I. ur természetesen az incriminált panaszpontot a lehető legélesebben és a legszigorubb értelemben tünteti elő nyilt levelében, s oly következtetéseket von le belőle, hogy ezeknek perrendszerü bizonyitékát adni minél nehezebb lehessen, mert természetesen T. I. ur azon hitben él, hogy jelen válaszomat is ő fogja a perrendtartás avagy a telekkönyvi rendtartás értelmében — mint nem igazoltat — visszautasitani és igy kedvencz foglalkozását a sajtó terén is gyakorolni!?

Helyén látom tehát e helyütt, határozottan kijelenteni, hogy a mint az incriminált czikkben a hanyagság vádja nem csupán a kielégitési sorrend és a vételár felosztása körüli eljárásra szoritkozik, ugy én is ezen panasz s illetve hanyagság alatt nem csupán az ügydarabok elintézése- és ebből folyó birói intézkedésekbeni késedelmességet, hanem egyszersmind az elintézések mikéntjét is értettem, mely igen sok esetben okozója annak, hogy perorvoslatok elkerülhetlensége által az ügyek folyama évekre elhuzódik, s különösebben értettem azon hallatlan igaztalanságot, hogy a per folyama alatt a kamatok elévülteknek decretáltatnak, holott ingatlanokra intézett végrehajtás esetében, maga a végrehajtási eljárás — hazai biróságainknál divó lassuság és vontatottság miatt — három év alatt, a szó legszorosabb értelmében csak demonstrativ kivételképen juthat végbefejezéshez, következőleg a felek hatalmától és akaratától nem függő birói eljárásbani lassuság miatt a jogkeresőknek lehetlenitve van a kamatok elévülésének elejét venni.

Ha ezen eljárás nem hanyagság, ugy legyen szives T. I. ur — ki oly felette gyöngéd kifejezéseiben — megtanitani azon kifejezésre, mely ily esetben a birói eljárás minősitésére megfelelőbb és jövőben ehhez fogom tartani magamat, nehogy ismételve okot adjak T. I. ur neheztelésére.

Ugyszintén kijelentem, hogy ámbár ezen «vád»-nak czímzett panaszom általán és kiválólag nem a komáromi kir. tvszék telekkönyvi szakosztálya ellen volt intézve, mind a mellett igenis, itt is oly viszonyok forognak fen, melyek panaszomat indokolják, habár talán a viszás viszonyok nem épen és kiválólag a kielégitési sorrend és vételár felosztási időközök mérvében jelentkeznek is.

T. I. ur igazságszeretetére és tudomására hivatkozva kérdem: igaz-e hogy a helybeli kir. tvszék telekkönyvi szakosztályánál a perenkivüli ügyek kiadatása jelenleg 1—2 évi időt vesz igénybe? a peres ügyekbeni határozatok pedig rendszerint ½ év alatt kerülnek kiadás alá? igaz-e, hogy igen gyakran peres ügyekbeni beadványok elintézése egy évre is elhuzódik megelőző s még el nem intézett avagy telekkönyvileg nem foganatositott perenkivüli beadványok miatt? Igaz-e, hogy a kiadó hivatalnál és telekkönyvi foganatba vételeknél — asorrendben — egy évi beadvány van hátralékban?

Valóban! ily fenforgó viszonyok mellett T. I. ur sokkal helyesebben s méltányosabban cselekedett volna, ha hallgatag tudomásul vette volna a komáromi kir. tvszék telekkönyvi szakosztályát és T. I. ur személyét specialisan nem sértő — de alapos — panaszt, s engedje meg T. I. ur, hogy ha már a jogkereső feleknek módjukban nem áll is az igazságszolgáltatás terén is fenforgó calamitásoknak orvoslása, legalább panaszaiknak kifejezést adhassanak, s különösen engedje meg, hogy a sajtó terén igazat mondani szabad legyen!

Hogy pedig T. I. ur által specialisan kiválasztott, hajánál előránczigált szőrszálhasogató praetensiójának is eleget tegyek, bátor vagyok példaképen egy nehány — csupán a megyei árvapénztár képviseletében — felperességem alatt folyamatban volt végrehajtási ügyben történt birói intézkedések közzé eső időszakokat ugy a komáromi kir. tvszék, mint a tatai kir. járásbiróság telekkönyvi szakosztályánál következőkben igazolni:

I. A tatai kir. járásbiróságnál.

1. Árvatár Grünberger József ellen: sorrendi tárgyalás 1873. deczemb. 19.; vételárfelosztás: 1876. febr. 21. (iratok ugyanott 2057/875. szám alatt).

2. Árvatár Gerencsis Pálné ellen: sorrendi tárgyalás 1873. márcz. 6.; vételárfelosztás: 1876. január 28. (iratok 1934/875. iktatói szám alatt).

3. Árvatár Bollek János ellen: sorrendi tárgyalás 1874. febr. 9-én; vételár felosztás 1875. nov. 8. (iratok 1699/875. ikt. sz. alatt).

4. Árvatár Mátyási Jánosné ellen: kielégitési sorrendi tárgyalás 1873. október 6-án; vételárfelosztás: 1876. január 31-én (iratok 8237/875. iktatói szám alatt).

5. Árvatár id. Hamar Dániel ellen: sorrendi tárgyalás 1875. márcz. 4.; vételár felosztás: 1876. julius 4-én (iratok 613/876. ikt. szám alatt).

6. Gránszky Antal ellen: árverés 1876. nov. 17-én; sorrendi tárgyalás még kitüzve maig sincs (ügyiratok 2109/876. ikt. sz. alatt).

7. Megyei árvatár Drávik János ellen: árverés 1875. julius 6. Sorrendi tárgyalás 1875. nov. 19.; jogérvényes sorrend maig sincs (ügyiratok (396/877. ikt. szám alatt).

II. A komáromi kir. tvszéknél.

1. A megyei árvatár Somogyi Mihályné ellen: kielégitési sorrendi tárgyalás 1875. junius 26.; vételárfelosztás 1876. octób. 21-én (iratok 8609/875. ikt. szám alatt).

2. A megyei árvatár Nyirő József ellen: kielégitési sorrendi tárgyalás: 1875. octób. 4.; vételárfelosztás 1876. julius 26. (iratok 2834/876. ikt. szám alatt).

3. A megyei árvatár Tárnok János ellen: árverés: 1876. jan. 26-án; sorrendi tárgyalás 1877. május 5. (ügyiratok 649/876).

A fentebb előadottak és ezen adatok felsorolása után — melyeket megczáfolni T. I. ur nehezen fog vállalkozni — az elfogulatlan olvasó megitélésére bizom:

a) Vajjon T. I. ur nyilt levelében hivatkozott incriminált soraim, keserűségteljes állapotom által felizgatott képzelő tehetségemnek.... avagy T. I. urnak nyilt levele a mérvtelen ambitió által felizgatott szenvedélyes személyeskedésnek idétlen szüleménye-e?

b) Vajjon a fentebb elősorolt tényleges állapotok a czikkiró hevében keletkezett visiók-e? melyekkel a bámuló közönséget hajmeresztésig elborzasztani akartam? avagy T. I. ur nyilt levele akart-e oly eszköz lenni, melylyel a közönség szemét bekötni akarta?

Készségesen megengedem, hogy ezen állapotoknak T. I. ur közvetlen nem oka, sőt azt is megengedem, hogy maga a törvényszék saját erejéből nem képes ezen állapotokat teljesen megjavitani, ámde viszont legyen szabad nekem is megjegyezni, hogy a tek. kir. törvényszék a közérdek iránti több részvéttel és több erélylyel, a rendelkezésére álló erők által is tetemesen javithatna a helyzeten.

Végül vigasztalom magamat azon tudattal, hogy T. I. urnak nyilt levele, illetve indokolatlan s jogosulatlan hevessége és személyeskedése megtorlását ismerői körének közérzületében találandja, mely T. I. urnak igazságszeretetéről, tárgyilagosságáról és ildomosságáról sokkal szebb fogalmakat táplált sem mint a minőnek magát T. I. ur nyilt levele által bemutatta.

Komárom 1877. május 8.

Asztalos Mór,
megyei főügyész.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 21. sz. Budapest, 1877. május 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések . kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. Zlinszky Imre kir. táblabiró urtól. — Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre. Dr. Wünsch Albin pénzügy. fogalmazó urtól. — Az aradi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a gyámügyi törvényjavaslat tárgyában. Bonts Döme kamarai elnök urtól. — Jogirodalom. Dr. Mutschenbacher Viktor jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: A közlegelők felosztása kérdéséhez. Bodó István kir. törvszéki biró urtól. — A beavatkozási jogintézménynek megszoritása, a legfőbb itélőszék által. K.-tól.

MELLEKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat a kir. Curiának országos képviselőválasztási ügyekben való biráskodásáról.

A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához.

Annál kevésbé lehet elmulasztanom, hogy Dr. Wawrik Béla törvszéki elnök és Plihál Ferencz közjegyző uraknak e lapok 20. számában irt czikkeikre, melyekkel a gyámügyi törvényjavaslatra ugyancsak e lapok 18. számában megjelent czikkemre teszik meg észrevételeiket ne válaszoljak, mert — ugy kellett meggyőződnem — hogy arra nézve, mit én ott a hagyatéki tárgyalásra vonatkozólag mondottam, mind két ur által félreértettem.

Ennek indoka tán saját gyengeségem mellett, melynél fogva nem tudtam eszméimet elég világosan kifejezni, főleg abban rejlik, hogy mondott s tulajdonképen a «*Közigazgatási Lapok*»-ba szánt czikkemet ugyane lapokban a gyámügyi törvényjavaslat felett irt birálat előzte meg, s azt mit ott elmondottam ismételni nem akartam, s csakis az azóta felmerült tényekre terjesztettem ki reflexioimat.

Hogy a hagyatéki tárgyalásokra mi a véleményem, azt tehát azok, miket az emlitett czikksorozat illető helyén mondottam, legjobban ki fogják mutatni, s azért is legczélszerűbbnek látom az e tárgyban általam a «Közigazgatási Lapok» f. évi január 10-én megjelent 2-ik számában mondottakat szórul szóra ideigtatni.

«Röviden összevonva a mondottakat: — igy szól e czikk — helyes az az alapelv, hogy a biró előtt a kiskoruak és a nagykoruak egyenlősittessenek; vagyis, hogy a biró közbenjárása egyik esetben csakis akkor vétessék igénybe mint a másikban, hogy tehát a kiskoruak érdekében szükséges jogrendőri teendők a biróság köréből elvonatván, a gyámhatóságra ruháztassanak.»

«Ámde ezzel meg is szünik a gyámhatóság köre, az ő teendője azzal: ha az egyesség sikerült, vagy nem sikerült, be van fejezve, és a biró teendője veszi kezdetét, vagyis kezdetét kell vennie, ha az elvet megőrizni, ha a gyámhatóságra ép oly kevéssé akarunk birói, mint a biróságra gyámhatósági teendőt ruházni, ha abból az elvből indulunk ki, hogy a kiskoruaknak egyenlőknek kell a biró előtt lenni a nagykoruakkal, s azért a kiskoruak érdekében is akkor kell a birósághoz fordulni, mikor ezt a nagykoruak is megkeresni tartoznak.»

«És e pont az, hol nézetem szerint a javaslat túl lőtt a czélon, s midőn egy részről helyes foganatot szerzett az elvnek, kellőleg körvonalozta a határt a birói és a közigazgatási teendők között, további lépésénél oly teendőt is a gyámhatóságra ruházott, mely nem annak, hanem szorosan a biróságnak köréhez tartozik, mely a szó szoros értelmében birói teendőt képez.»

«A hagyaték felett való kiegyezés ugy az öröklési jogot, mint az öröklés arányát s annak kihasitását, illetve a vagyon tényleges felosztását illetőleg akár vannak kiskoruak érdekelve akár sem, csakis azon feltevés mellett illetheti azokat: a) *hogy a vagyon, mely felett osztoznak valóban az örökhagyó hagyatékát képezi;* b) *hogy az osztozó felek annak kizárólagos örökösei; ezeknek megállapitása és kimondása* azonban épen ugy mint midőn a nagykoruak maguk között osztoznak, *kell hogy a biróságot illesse akkor is: ha a gyámhatóság közbenjöttével az osztály kiskoruak vagy kiskoruak és nagykoruak között ejtetik meg...* Ennek megvizsgálása és az öröklési jog megállapitása kétségkivül birói teendő, s a gyámhatóságot már csak azért sem illetheti, mert az mint a kiskoruak érdekeit képviselő, inkább fél szerepét viszi, mennyiben azok érdekeinek pártolása és előmozditása képezi kiváló feladatát.»

«De birói teendő azért is, mert gyakran különféle kérdések merülhetnek fel p. o. hogy egyik vagy másik fél már ki van-e elégitve? vagy az örökségi részbe való beszámitás kérdései stb.; annak megvizsgálását azonban, hogy mindezen kérdések megoldattak-e az egyesség alkalmával az egyik felet képviselő administrativ hatóságra bizni, a teendők és a hatáskör épen oly félreismerése lenne, mint az, hogy a gyámügyek birói teendőt képeznek.»

«*Ezt a biróság köréből elvonni egyenlő lenne a magánjogok feletti biráskodásnak az adminisztrativ hatóságra való átruházással, mert az öröklési jog megállapitása a biráskodás egy nemét képezi, melynek főleg tekintettel a telekkönyvi intézményre, igen mélyen ható következményei lehetnek.*»

Ezek voltak, miket ez előtt 4 hóval a javaslat ide vonatkozó intézkedéseiről mondottam, s ezzel ugy hiszem legjobban bebizonyitottam azt, hogy e tárgyra vonatkozó nézetem az utóbbi czikk folytán félreértetett, s hogy köztem s tisztelt czikkezők — különösen pedig Plihál ur véleménye — között lényeges elvi különbség nincs.

Szóban forgó czikkemnek nem volt más czélja, mint konstatálása annak, hogy az a hiba, melyet e birálatomban kifejtettem, a közigazgatási bizottság módositásai által lényegileg elhárittatott; elhárittatott pedig főleg az által, hogy mig a javaslat szerint a gyámhatóság csupán a tárgyalási jegyzőkönyv másolatának közlése mellett, csakis az átiratás végett kereste volna meg a telekkönyvi hatóságot, s ekkor állott volna elő az a helyzet, — mit P. F. ur érint meg czikkében — hogy kétféle közeg különböző felebbezési forumokkal szerepelt volna hagyatéki tárgyaló biróságként. A közigazgatási bizottság módositása szerint a gyámhatóság *az összes hagyatéki iratok áttétele mellett az örökösödési biróságot keresi meg;* tehát az öröklés tárgya, ugy a kizárólagos öröklési jog megvizsgálására kellő adatokat közli véle, melyek folytán a hirdetmény kibocsájtását azután vagy elrendelheti, vagy megtagadhatja, minek azonban közelebbi szabályozása természetesen az örökösödési eljárás köréhez tartoznék, melyről szóló javaslat — ha jól vagyok értesülve — legközelebb szintén a képviselőház elé kerülend.

Ugy hiszem ezzel kifejtettem ide vonatkozó nézetemet s hogy mindig e nézetben valék, szabad legyen e tárgyban még az 1872. évi «*Jogtudományi Közlöny*» 31. számában: «a gyámhatóság és örökösödési biróság» czímű czikkemre hivatkoznom, melyben már akkor megkisértettem kimutatni, hogy a törvénykezési rendtartásban e két hatóság hatáskörének terjedelme nincs kellőleg szabályozva s a helyes szabályozást akkor is ugyanazon elvek alapján véltem létesitendőnek, melyeket fentebb kifejtettem, s melyektől mindig távol állott olyszerü chaostikus állapot teremtése, a minőt a tisztelt czikkiró urak legutóbbi czikkemből kimagyaráztak. Ezzel az első kérdésre befejeztem válaszomat.

Soraim további czélja: kötelesség teljesitése, vagyis válasz Dr. Wawrik Béla ur által emlitett czikke végén hozzám intézett kérdésre. Azt kérdi ugyanis tőlem az igen tisztelt elnök ur, hogy: hiszem-e hogy a törvényjavaslat által választott ut legyen az, mely alkalmas javitani helyzetünkön a hagyatéki ügyek körül? Hiszem-e hogy e törvényjavaslat különben is zavart és hiányos örökösödési eljárásunkat nem inkább csak egy ujabb szétbontó elemmel fogja gazdagitani? Válaszom e kérdésekre következő és pedig az elsőre:

azt hiszem, hogy a hatáskör e körvonalozása folytán a teendők kevesbedni fognak, mert egy hatóság foglalkozik azzal, mivel eddig kettő foglalkozott t. i. oly hagyatékokban létesitendő egyességeket illetőleg, melyekben kiskoruak vannak érdekelve; de hiszem főleg, hogy a népre jótékonyan fog hatni azon már is általános felindulást gerjesztett s majdnem türhetlenné vált teher megszüntetése, mely az által, hogy a legcsekélyebb értékü hagyatékok tárgyalása is a közjegyzőkre bizatván a leltározási, tárgyalási dijak és az öröklési illeték a hagyaték egy tekintélyes részét felemésztette. Tessék körülnézni s meghallgatni a panaszokat országszerte bárkinek, s meg kell győződnie felőle, hogy e helyzet tarthatlan. Ez tehát el lesz érve, el lesz érve ugyanazon közegek felügyelete mellett mint ma, csakhogy hatáskörük lesz teendőiknek megfelelőleg körvonalozva.

Én nem hiszem, hogy ez a közjegyzői intézmény lételét tenné kérdésessé, habár ettől sem riadnék vissza, mert az intézményt eszköznek s nem czélnak tekintem, melynek fenntartásáért a legszegényebb osztály filléreit kelljen áldozatul oda dobnunk. De mondom nem hiszem, hogy e hasznos intézmény léte kérdésessé tétetnék, mert más teendőik mellett a nagyobb hagyatékok tárgyalása a javaslat szerint is kezükben marad. Nem az intézmény léte válik kérdésessé, csak a táplált illusiokból már megkezdődött kiábrándulásnak kell nagyobb mérvben bekövetkezni. Tudjuk, hogy midőn a közjegyzői intézmény létrejött, ahoz a minden rendü s rangu jogászok, mint kimaradhatlan pénzforráshoz jutni törekedtek, s a kiknek czéljuk elérése sikerült aranyhegyeket épitettek maguknak képzeletük világában. Ez illusio ma már lehiggadt, s még jobban le fog szállani az uj törvény folytán, a nélkül azonban, hogy a munkás s értelmes közjegyző léte veszélyeztetve lenne; de bele kell találnia magát néki is abba, hogy a magyar jogász pályája nem a meggazdagodás forrása, kit a sors e pályára vetett szerény igényekkel kell birnia, s ha ebbe bele tud nyugodni, vagy bele kell nyugodnia oly egyénnek mint épen tisztelt elvi ellenfelem Wawrik Béla ur, ki miután köztudomásulag egész életét a jogi tanulmányoknak szentelte, s ma a birói állások egyik tekintélyes helyét foglalja el, anyagilag azon szerény dotatioval kell megelégednie, melyet sajnos pénzügyi körülményeink között az állam nyujtani képes. Ebbe fognak belenyugodni a közjegyzők is, s a helyzet tisztáztatni és megszilárdulni fog. Ez válaszom az első kérdésre.

A másik kérdésre vonatkozólag csak annyit jegyzek meg, hogy az uj örökösödési eljárást «conditio sine qua non»-nak tartottam és tartom, e nélkül, vagyis mostani öröklési eljárásunk mellett csak türhető helyzetet is képzelni nem tudok, s mindig abból a feltevésből indultam ki, hogy az a gyámügyi javaslatot, melyben egy fontos elv meg lesz oldva, nyomban követendi. És ma is van okom e reményben élni.

Zlinszky Imre,
kir. táblabiró.

Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre.

(Folytatás.)

De e kimutatás nem tartalmazza mindazokat az adatokat, melyek ezen igen fontos és gyakorlati horderejü kérdésnek kellő megvilágitására igényeltetnének. Ugyanis sem a királyi tábla, sem a legfőbb itélőszék ügyforgalmi kimutatásában nincsen megkülönböztetve az, hogy a királyi táblától a legfőbb itélőszékhez terjesztett s ez által felül vizsgált ügyek közül, hányban itéltek első folyamodásúlag a törvényszékek és hányban a járásbiróságok, s igy nem tudható, hogy a legfőbb itélőszék által helybenhagyott vagy megmásitott itéletek közül, mennyi esik a törvényszékekre s mennyi a járásbiróságokra? pedig ez igen lényeges dolog. Ki kellene ugyanis azt is mutatni, hogy a törvényszékektől felterjesztett ügyek közül hányban lett a királyi táblának az első biróságok itéletét megváltoztató itélete megváltoztatva, s illetve az első biróság itélete helybenhagyva. Ez adat fogná teljesen kiegésziteni a képet, s az eként szerkesztett kimutatás sokkal biztosabb alapul szolgálna a kérdés mikénti eldöntésénél, mint minden czifra szónoklat, vagy egyes konkrét esetekből meritett hajmeresztő illusztrácziok.

Emlékezünk arra is, hogy mily port vert fel egyes járásbiróságoknak telekkönyvi hatósággal való felruházása. Igazolt volt-e ez? azt is a statisztikai kimutatás mutatja ki.

A törvényszékek által felterjesztett 4060 ügy közül helybenhagyatott az első biróság végzése 2769 ügyben, megmásittatott 1291 ügyben. Mig a járásbiróságok által felterjesztett 748 ügyből helybenhagyatott 465, megmásittatott 283. Az arány tehát majdnem ugyanaz. Ezt tapasztaljuk ha a felfolyamodások számát a beadványok számával összehasonlitjuk, vagyis azt vizsgáljuk, hogy hány ügyben adott a határozat a feleknek panaszra alkalmat, s mily arány mutatkozik itt a törvényszékeknél s a járásbiróságoknál felmerült esetek között. A törvényszékeknél elintéztetett összesen 527125 ügy, felfolyamodás adatott be 5377 ügyben; a járásbiróságoknál pedig elintéztetett 94473 ügy, s felfolyamodás adatott be 935. Az arány itt tehát még kedvezőbb, mert mig a törvényszékeknél a megtámadott végzések száma tul haladja a beadványok számának 1%-át, a járásbiróságoknál 1%-ra sem megy.

Hogy a fegyelmi ügyek kimutatásai is hasonló haszonnal értékesithetők, azt bővebben fejtegetni is felesleges; s azért ezt mellőzve, a birósági szervezet s tevékenységre vonatkozó észrevételeim bezárom s áttérek további tárgyaimra.

2. A magánjogi statisztika.

Az igazságügyi ministerium e részbeli adatai igen soványak, s nemcsak teljesen szem elől tévesztik a nemzetgazdászati követelményeket, hanem még magára a törvénykezés czéljaira kellő adatok is hiányzanak benne.

Némi kivételt képez a semmitőszek ügykimutatása, s e kivétel is igen fontos czélra nyujt felhasználható anyagot.

A semmitőszék kimutatásában ugyanis a semmiségi

panaszok a törvénykezési rendtartás 297. §-ának egyes pontjai szerint vannak felsorolva.

Tudjuk, hogy e pontok taxative sorolják fel a semmiségi eseteket; de tudjuk azt is, hogy a semmitőszék működésének kezdete után rövid idő alatt arról volt kénytelen meggyőzödni, hogy ha e szakasz szabványait kellő szigorral alkalmazná, tekintettel a felebbezés hallatlan megszoritására, oly helyzetnek kellene elő állani, hogy a legégbekiálltóbb igazságtalanság ellen sem lenne orvoslás szerezhető, elő vette tehát az 1 pontot, s a mely eset más pont alá illeszthető sem volt e pont alá szoritotta. És a kimutatás igazat is ád ez állitásnak ugynis a kimntatott 6025 eset közül az 1 pont alá 2896 eset tehát majd 50% esett, — vagyis majdnem fele a megtámadott ügyeknek nem talált volna felsőbb birát, ha a törvény hiányos szabályain nem segit a gyakorlat. Ha ehez hozzáteszszük, hogy a 297. §-nak egy pontja sincs, mely alá vonható semmiségi panasz elő ne fordult volna, s így azok egyike sem felesleges, — látjuk, hogy mily nagy fába vágta a fejszét a törvényhozás, midőn a semmitőszék mai szervezete mellett a semmiségi eseteknek alaki taxativ felsorolása által a felebbvitelt e rész is korlátolni akarta. Ki tagadhatná csak az ily csekély résszletezés fontosságát, hasznát és befolyását a törvényhozásra?

Annál sajnosabban nélkülözünk majdnem minden részletes adatokat a többi biróságok magánjogi kimutatásainál.

Az összes részletezés abból áll, hogy kimutattatik az igtatóba érkezett, elintézett beadványok száma, s azután.

I. A törvényszékeknél:

1. polgári ügyekben:

a) a pertári kezelés alatt lévő ügyek,

b) gyám és gondnoksági ügyek,

c) örökösödési ügyek,

d) hitbizományi ügyek,

e) csődügyek.

II. A járásbiróságoknál:

a) sommás per,

b) örökösödési ügy,

c) végrehajtási megkeresés.

Ez az egész részletezés valóban alig több a semminél.

Megkisértem előadni nézetemet arra nézve, hogy miként vélném e kimutatásokat szerkesztendőnek, hogy az igazságszolgáltatási statisztika azon czéljának, melyet fentebb vázolni megkisértettem, megfeleljen. Távol áll tőlem, hogy e részben mindent kimeriteni reményelhetnék, vagy hogy csak némi tökélyre is számot kivánna tartani müvem. Tehetségem sokkal gyöngébb, tapasztalataim sokkal korlátoltabbak, sem hogy ily hiu reményben ringatnám magamat. Puszta kisérlet ez, melyet e tudomány terén tett eddigi tanulmányaim szerény eredményeként vagyok bátor előadni.

Feltétlenül szükségesnek tartanám mindenek előtt a keresetek lehető részletezését: jelesül

A) *a személyes keresetek.*

1. Adóssági keresetek.

Ezek ismét az összeg szerint lennének osztályozandók. És pedig igen részletesen a kisebb összegeknél

p. o. 1—10 frtig, 10—25 frtig, 25 frtól 50 frtig, 50—100-ig, 100—200 200—300-ig, 300—500, 500—1000, 1000—10000 s 1000-en felül

Két czélból fontos ez

a) nemzetgazdászati czélból, mert a közgazdasági viszonyokra lenne ez által kiváló világ vetve

2. Magának az igazságszolgáltatásnak czéljaira nézve. Ki vonhatná kétségbe ily kimutatás vagy horderejét most, midőn épen a bagatell biráskodás mikénti szabályozása van tervben. Ki tagadhatná, hogy e néma számak mennyivel hatalmasabban szólanának, mint az a sok beszéd, melylyel e kérdés a zöld asztalnál megoldatni czéloztatott.

(Folytatás következik.)

Dr. Wünsch Albin,
pénzügy. fogalmazó.

Az aradi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a gyámügyi törvényjavaslat tárgyában.

Nagyméltóságu Igazságügyminiszter ur! A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló törvényjavaslat, — tekintsük annak a magas kormány által benyujtott eredeti szövegét, avagy e szövegen a képviselőház közigazgatási bizottsága által tett módositásokat, — *oly lényegesen érinti a közjegyzői intézményt s annyira kérdésessé teszi a közjegyzők existentiáját* — hogy ügyrendünk 9. §. *b)* pontja által megengedett javaslat és véleménynyilvánitási jogunkkal élve, indittatva érezzük magunkat felszólalni s ügyünkre, mely különben, mint alább látni fogjuk az igazságszolgáltatás ügyével összeesik, *Nagyméltóságodnak sürgős pártfogását* kikérni.

Nem czélunk az egész javaslatnak általános és minden részére kiterjedő tárgyalásába bocsátkozni. — csak *a javaslat II-ik*, a gyámhatóságokról szóló — *részének VI. fejezetére*, mely az 1868. évi 54. t. cz.-nek az örökösödési eljárásra vonatkozó 9. czím 7. fejezetének, nem különben az 1874. évi 35. t. cz.-nek a hagyatékok körüli eljárásrai XI. fejezetének módositását tárgyazza, — szoritkozunk: *mert ez képezi sérelmünk tárgyát;* és igyekezünk lehető röviden szólani, miután csekélységünkhöz képest nem irányt adni, de csak a látható veszélyekre akarunk utalni.

Az örökösödési eljárás — helyes, egyöntetü, rendszeres szabályozása csekély nézetünk szerint — *egy általános törvénykezési rendtartásnak tartandó fenn;* az, az 1874. évi 35. t. cz. 123. §-ának rendelkezéséhez képest is, *külön törvény által* szabályozandó; az, mindenütt és minden jogász előtt — *birói teendőt képez* s csak birói szakközegek által kezelhető: miért — is — az örökösödési eljárásnak egy a belügyminiszterium által benyujtott s a gyámügyet általán s főkép közigazgatási szervezetében szabályozó törvényjavaslatba lett beékelését és az örökösödési eljárásban a birói teendőknek közigazgatási hatóságokrai ruházását nemcsak *alapjában elhibázott lépésnek*, de *szerencsétlen kisérletnek is* tartjuk, mely gyakorlatban lerontja az 1869. évi IV. t. cz.-ben kimondott azon *alapelvet*, hogy az igazságszolgáltatás — a közigazgatástól elkülönittetik és egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.

A törvényjavaslat II. része VI. fejezete értelmében, — ugy a kormányi mint a bizottsági szöveg szerint — a gyámhatóság az örökösödési eljárás vezetője és intézője.

Kérdjük: mi a gyámhatóság és mit képvisel *jogilag* a gyámhatóság az örökösödési eljárásban?

A gyámhatóság az eljárásban érdekelt — kiskoruak, avagy gondnokoltak jogainak őre s azok jogi képviselője.

Igen, az örökösödési eljárásban a gyámhatóság — *azon jogi személy*, mely az önképviseletre nem jogosult kiskoru, avagy gondnokolt jogait képviseli.

És miből állhatnak e jogok?

E jogok ugyanazok, melyek bármely önjogu (nagykoru) physicai személyt megilletnek a törvény értelmében. E jogok, a törvény előtti egyenlőségi elv alapján, sem több sem kevesebb nem lehetnek.

Kétségtelen tehát, hogy a gyámhatóság mint az önképviseletre nem jogosult személy jogi képviselője, ép ugy, mint az önjogu physicai személy, az örökösödési eljárásban csak *mint — felek* szerepelnek és szerepelhetnek.

Tehát a *gyámhatóság is csak* — fél. A különbség — az

önjogu physicai és a jogi személy által képviselt nem önjogu fél közt, *nem — a jogokban és hatáskörben* áll és állhat, hanem csak azok — *meghallgatása módjában*, melyhez képest a physicai személy személyesen, élőszóval, a jogi személy pedig — irásban nyilatkozik a törvény előtt jogai fölött.

Ez minden jogász előtt világos.

És most kérdjük, lehet-e egy — *érdekelt felet*, az *eljárás vezetése és intézésével megbizni?*

Bizonyára — *nem!* Ezt csak érdektelen, pártatlan és szakképzett — birói, avagy közjegyzői közeg teljesitheti.

De a javaslat megengedi a gyámhatósági közeg (legyen az a községi jegyző, a szolgabiró, avagy árvaszéki ülnök) általi — leltározást, tárgyalást, az örökösödési jogczím és az örökség elfogadásának kérdései feletti igazolást, ingó javakbóli örökségeknek birói határozat nélküli átadását stb. szóval az egész örökösödési eljárásnak a gyámhatóság általi intézését és vezetését! Holott (261. §. 4. pont) rendeli a javaslat, hogy ha a kiskoruak érdeke egymással összeütközésbe jő, mindenik érdek részére külön ügygondnok rendelendő. És mégis a jog és törvény előtti egyenlőség elvével ellentétben, — *habár a nagykoruak érdeke a kiskoruakéval szükségkép összeütközik:* az egész eljárást mindenkor, a kiskoruak legfőbb gondnoka, az *érdekelt felet képviselő — gyámhatóság vezeti és intézi!!*

Hasonlitható azon intézkedéshez, hogy például: a törvény kimondaná, mikép, ha az örökösök közt *önjogu jogvégzett egyén találtatik*, az *egész* örökösödési eljárást ezen — *jogvégzett örökös fél* vezeti és teljesiti mindazt, mit a javaslat szerint tenni a gyámhatóság jogában áll. Pedig ezen rendelkezés annyival inkább hasonlitna — sőt jobb lenne, mint a javaslatbeli gyámhatóságra vonatkozó, — mert a javaslat (191. §.) feltétlenül nem is követeli, hogy még a tárgyaló — *gyámhatósági ülnök is* (ép ugy nem az a szolgabirói meg a községi jegyző) *jogvégzett legyen.*

De kérdjük, a jogvégzett örökös félnek ily jogkörrel való felruházása — nem-e helytelen és rosz, sőt — szerencsétlen is volna!

A jog és igazság érdekei, — melyek sehol, annál kevésbé az *oly sok érdek találkozásu és a legfontosb jogokra kiható örökösödési eljárásban szem előtt nem tévesztheto* — parancsolják a *javaslat* ezen intézkedéseinek feltétlen *elvetését és a gyámhatóságnak és általán a közigazgatási közegeknek az örökösödési eljárás vezetéséből teljes kizárását.*

Több joggal és hatáskörrel tehát, a kiskoruak és gondnokoltak főgyámja — a gyámhatóság, nem birhat: mint a mennyit az 1868. évi 54. t. cz. e részben részére föntart.

A javaslat (253., illetőleg 251. és 256. §-ai) szerint a leltározás és tárgyalás csak akkor bizatik s bizható — közjegyzőre, ha azt *az örökösök kivánják*, vagy a gyámhatóság *czélszerünek* látja! (Szegény közjegyzői intézmény! a többnyire irástudatlan felek, hogyan fejezzék ki ezen óhajt?! a javaslat szerint (mérsékelt) dijakban részesülő községi jegyző és árvaszéki ülnök nem igen lesznek hajlandók és alkalmasak ily óhaj — kifejezésére avagy megadására!)

Mig ellenben a leltározást és tárgyalást *rendszerint* — a községi jegyző, avagy a gyámhatósági közeg, az árvaszék ülnöke, avagy a közigazgatási szolgabiró teljesitik.

A községi jegyzőt, kit a község helyi viszonyai s egyes lakosokhozi sok oldalu érdekei kötnek s kit gyakorlati tapasztalataink szerint a községben a legérdekeltebb s pártosabb közegnek ismerünk, — bármely birói teendőkkel fel nem ruházhatónak tartunk és nem is lehet várni és hinni, hogy a közigazgatás által oly szélesen elfoglalt községi jegyző, ha a hiányzó szakképzettséggel birna is, a javaslat szerinti ujabb teendőinek kellő pontosság és lelkiismeretesség megfelelhessen.

Az oly sok oldaluan elfoglalt *közigazgatási szolgabirót*, nemcsak teendőinek halmaza, de általán kellő szakképzettségének hiánya miatt — a tárgyalás vezetésére (255., illetőleg 256. §.) alkalmatlannak tartjuk. Ugyanezen szempont alá esik — az *árvaszék egy tagja* is, ki a gyámhatóság székhelyén lenne hivatva a tárgyalás vezetésére (255., illetőleg 256. §-ai) és ki emellett, miként fentebb kifejtettük, mint az árvaszék küldötte, csak érdekelt félként szerepelhet.

A *gyámhatóságok* (árvaszékek) hatásköre egy egész megye területére kiterjedvén, azok a mai munkakörrel is, alig végzik el teendőiket, mig a javaslat által annyira elhalmoztatnak, mikép azzal megmérkőzniök lehetetlen; — lehetetlen, mert mindazt mit ma, egy megye területén lévő összes járásbiróságok és közjegyzők intéznek el, annak egy árvaszék nemcsak ugy, de egyáltalán meg nem felelhet.

De, ha az összes közigazgatás ágainak, az adó, posta, iskola stb. ügyeknek a közigazgatási szolgabiró s általán a közigazgatás körébe vonása czélszerűnek látszik, és helyes is lehet: — meggyőződés erejével állitjuk, hogy az *igazságszolgáltatás bármely érdekeinek*, s igy *az ökösödési eljárásnak* is, a *közigazgatási szolgabiró* és általán a *közigazgatási hatóságokhozi* osztását: az 1869. évi IV. t. cz.-ben kimondott *elkülönitési elv* gyakorlatbani *megsemmisitésének* és az igazságszolgáltatásra nézve — *szerencsétlen kisérletnek* tartjuk.

De kérdjük továbbá javitva lesz-e a javaslat által a hagyatéki eljárás — *jósága* ugy mint *gyorsasága?*

Határozottan — nem.

Ha a javaslat szerinti eljárást közelebb nézzük (238—265. §§-ig) meggyőződünk, hogy — *községi jegyző, járásbiróság, árvaszéki közeg és ülnök, szolgabiró, gyámhatóság, esetleg közjegyző és hagyatéki biróság: mind és mindnyájan ismételve és ismételve* eljárnak és intézkednek *ugyanazon egy hagyatéki ügyben*, mig az örökösödési eljárás lefolytattatik!

Nem-e a legnehézkesebb — complicált eljárás ez? Egy trivialis, de találó hasonlattal élve — elmondhatjuk reá, hogy «a sok bába közt elvész a gyerek».

Gyors eljárásról — tehát szó sem lehet. A munka jóságát pedig nemcsak a *közreműködők sokasága*, de azok *szakképzettségének hiánya miatt* sem remélhetjük.

Ez tárgyilagos birálata a javaslat ezen, az örökösödési eljárásra vonatkozó részének.

De ha a *közjegyzői intézmény érdekéből* tekintjük azt: az egészen — *elszomorito;* — e szempontból véve a javaslatot, a közjegyzői intézmény ellen, mintegy észrevétlenül irányzott — *halálos döfésnek* látjuk, mely ellen, nehogy elmondathassék, hogy életjeladás nélkül vártuk azt be, habár az utolsó perczben is, — *feljajdulnunk kell!*

Őszintén szólunk. *Nagyméltóságodhoz* — azon *igazságügyminiszterhez*, ki intézményünket *megalapitá*, kit igy *első és legfőbb pártfogónknak* tekintünk és tisztelünk, másként nem is szólhatunk.

Néhány nagyobb kereskedelmi várost kivéve, ugy-e kamara területén, valamint az egész országban, a *vidéki közjegyzők kizárólag* a birói megbizásokra, s különösen a — *hagyatéki eljárásra vannak utalva.* Ez — a *hagyatéki eljárásbani közreműködés* — képezi *egyedüli jövedelemforrásukat.* E kérdés tehát a közjegyzők — *existentiájának* kérdése is.

Ha a javaslat intézkedései elfogadtatnak, a közjegyzők csak — *rendkivül kivételes esetekben* fognak ily megbizásokhoz jutni az illető gyámhatóságok utján!

A vidéki közjegyzők tehát, ezen existentiájukat biztositó jövedelemtől *végkép meg lesznek fosztva*, és bátran, őszintén *meg kell mondanunk*, hogy ez esetben, ha a javaslat ez értelemben, törvénynyé emeltetik, — *közjegyzői kamarai területünkön*, legfelebb *két — vagy három közjegyzői iroda állhat fenn*, a többi kénytelen lesz, *munka- és keresethiány miatt*, irodáját *bezárni s illetőleg állását elhagyni.*

Igy lesz — az ország minden vidékein.

Nagyméltóságu Igazságügyminiszter ur! Nagyméltóságod — intézményünknek *hazánkban megalapitója:* de ha a

javaslat jelzett részének törvénynyé emelését, *hathatós fellépés által, meg nem gátolja,* — a miért esedezünk, és mit remélünk és várunk: Nagyméltóságod lesz annak — *megsemmisitője is!*

Nagyméltóságu Igazságügyminiszter ur! A közjegyzői intézmény a hatóságok által mi támogatásban sem részesül, a zugirászat buján virágzik, a közjegyzői kényszer mellőzve van: egyedül *Nagyméltóságod* több *izbeni magas rendeletei folytán részeltettünk a hagyatékok körüli eljárásnál birói megbizásokban:* most a javaslat értelmében, *ezektől is megfosztatunk.*

Ez — helyzetünk.

Mint már fentebb is kifejtettük, az örökösödési eljárást rendszeresen és 1869. évi IV. t. cz. értelmében — birói és nem közigazgatási uton, csak *külön* törvény által tartjuk szabályozandónak, — hogy mily értelemben, azt mult 1876. évi szeptember hóban tartott közgyülési *jelentésünkben* részletesen kifejtettük, melyet Nagyméltóságod 33.197/1876. számu kegyes *intézményével adandó alkalommal* a törvényhozás előtt figyelembe venni igért, és mely jelentésünkben tett javaslatainkat, itt, ismétlések kikerülése végett, röviden: «*közjegyzői hagyatéki kényszereljárás*» elnevezéssel jelzünk, s öntudattal a — *legjobb* s *leggyorsabb eljárásnak* merünk állitani, felemlitvén még azt, hogy a *kis-csekély-értékü hagyatékokban az eljárást,* a közjegyzői hagyatéki kényszer behozatala esetén, — *ingyen, dij nélkül* ajánlkoztunk teljesiteni: *mindenki és bármely érvvel szemben* elmondhatjuk: hogy az általunk javasolt *közjegyzői hagyatéki kényszereljárás a legolcsóbb* is, minden, bármely eddig javasolt s ismert eljárásnál.

Csekély nézetünk szerint tehát, — nincs elfogadható ellenérv, mely a *közjegyzői hagyatéki kényszereljárás* behozatalát gátolná!

Egy teljesen *megbizható és szakképzett* közeg, kinek az *főmunkakörét* képezi, teljesitené *az egész eljárást.*

A *közeg szakképzettsége és az eljárás egyszerüsége:* biztositják annak jóságát és gyorsaságát.

Az eljárási dijak (a kis-csekély-értékü hagyatékok kivételével) pedig egy, állandó, fokozatos, igazságügyminiszteri dijszabályzat által meghatározhatók: és ekkor minden, de minden tehető ellenvetés megdől.

Ez — ellenjavaslatunk.

Ezekben foglaltuk össze, az intézményünket fenyegető, veszély perczében — felkiáltásunkat. Vajha ne maradna — a pusztában kiáltó szó!

Egyet azonban minden esetre *kérünk, hiszünk és várunk* Nagyméltóságodtól — az igazságügy fejétől: hogy az örökösödési eljárásban a *birói jog és hatáskört megóvja,* az 1869. évi IV. tcz. *érvényét — a gyakorlatban, a közjegyzői intézményt pedig — fennállhatásában megsemmisiteni nem engedi.*

Kelt Aradon, az aradi kir. közjegyzői kamarának 1877. évi május hó 6-án tartott üléséből.

Bonts Döme sk.
kamarai elnök.

Jogirodalom.

Felelet «A magyar váltójog az 1876. 27. t. cz. szerint stb.» czimű munkámnak e lapok f. é. 4. számában közölt biráló ismertetésre Takács István, biráló urnak «Hazai váltójog» czimű munkája megjelenése alkalmából.

Midőn TAKÁCS ISTVÁN ur, volt jogtanár, jelenleg pedig irodaigazgató a magy. tud. akadémiánál, e lapok fennidézett számában birálólag ismerteté «A magyar váltójog az 1876. 27. t. cz. szerint stb.» czimü munkámat, abban általa észlelt tévedéseket és helytelenségeket emlitett fel munkámból, és — mint mondá — azokat a tanuló ifjuság érdekében mutatott ki.

Felelhettem és szolgálhattam volna felvilágositással biráló urnak mindarra azonnal; de nem tettem azt, mert biráló ur ugyanazon közleményének zárszavaiban előleges jelezését adta annak, hogy maga is dolgozik egy váltójogi munkán, s igy azt hittem, hogy — miután ő FLACCUS-t idézvén, különben is számol viszont birálatomra — alkalomszerübb lesz majd akkor reflectálnom mindezekre.

Biráló ur munkája csakugyan meg is jelent; czime ez: *Hazai váltójog az uj váltótörvény (1876. 27. t. cz.) alapján számos váltómintával kisérve. Ára 2 frt. 20 kr. Budapest 1877.* S e munkája biráló urnak előttem fekszik, át is olvastam azt; de nem veszem azért még sem igénybe azon hatalmat, melyet biráló ur FLACCUS idéztével reám ruházott, hanem átengedem a münek ugy átalánosságban, valamint részleteiben való megbirálását másnak.

Felelnem azonban biráló urnak ezen müve megjelenése alkalmából mégis kell a fenn emlitett biráló ismertetése megjegyzéseire, mert különben még azt hihetné biráló ur, hogy müvének a magyar váltójog ama tételeire vonatkozó tartalmából magam is azon meggyőződésre juték, hogy csakugyan tévedés munkámban mindaz, a mit biráló ur annak mondott, s hogy csakugyan helytelen munkámban mindaz, a mit biráló ur abban helyeselni nem tudott.

I. Biráló ur u. is annak idejében azt mondá birálatában, hogy tévedés midőn váltójogi munkám 128. lapján azt mondom, hogy «*a névbecsülésből elfogadónak a névbecsült és ennek előzői ellen biztositási viszkeresetre jogának kell lenni*». Igaz ugyan, hogy ezt a törvény maga határozottan ki nem mondja, de azért talán még sem tévedés emez állitásom; azt hiszem legalább, hogy eléggé indokoltan vonom le azt idézett munkámban a névbecsülési elfogadás czéljából és jogi minőségéből.[1] Egyébiránt, ha biráló ur csak azt fogadja is el egyedül, a mit a törvény tételesen kimond, abból sem következtetheti emez állitásom ellenkezőjét; mert uj váltótörvényünk nem mondja sehol sem azt, hogy a névbecsülőnek biztositási viszkeresete nincsen, az csupán csak azt mondja a 60. §-ban, hogy névbecsülési elfogadás esetében biztositási viszkereset nem illeti meg a váltóbirtokost és a névbecsült követőit.[2] Azt, hogy biztositási viszkereset magát a névbecsülőt sem illetné meg, abból, hogy a névbecsülő a névbecsültet a történt közbenjárásról az óvás megküldése mellett tudósitani tartozik,[3] következtetni nem lehet, mert *a)* történhetik ez a bizt. viszkeresettel egyszerre is, de *b)* különben is a névbecsülő az óvást a tudósitás mellett saját biztositási viszkeresete végett hiteles másolatban is kiveheti.[4] Sajnálom egyébiránt, hogy erre vonatkozólag biráló ur fenn megnevezett munkájában mit sem találtam.

II. A mi a biráló ur által észlelt tévedések másodikát illeti, abban van valami, s az arra való figyelmeztetéseért neki köszönettel is tartozom; csakhogy nem ugy áll a dolog, miként azt biráló ur annak idejében birálatában felhozá. Munkám 130. lapján u. is, nem tanitom én azt, hogy a névbecsülő fizetése által a névbecsült és az ezt követők megszabadulnak a viszkereset alól, mert ez csakugyan tévedés volna, hanem okadatolva határozottan azt mondom, hogy a névbecsülő fizetése által *csak a névbecsült következői* szabadulnak viszkereseti kötelezettségük alól.[5] Munkám e lapján a hiba más, az t. i. hogy a második bekezdés szövegéből kimaradt elnézésből okadatolása annak, hogy honnét van az, miszerint, ha a váltóbirtokos kellő időben a váltót be nem mutatja fizetés végett a névbecsülő elfogadónak, annak következtében elveszti az a névbecsült

[1] *A magyar váltójog az 1876. 27. t. cz. szerint stb.* czimü munkám 37. §. 5.
[2] U. o. 4. p. 33. jegyzethez.
[3] 1876. 27. §. 58.
[4] 1876. 27. §. 101. sőt a berlini 1853. február 5. főtörvsz. hat. szerint *másodlatban* is.
[5] Id. munkám 38. §. 4.

elleni viszkereseti jogát is? Kérem tehát munkám e helyét a következőleg kiegészíteni.

«*A váltóbirtokos ebbeli mulasztása azonban maga után vonja mindazok elleni viszkereseti jognak az elvesztését is, kik helyett a névbecsülő fizetése történt volna, vagyis a névbecsült és az ezt követők ellenébeni viszkereseti jognak az elvesztését; a névbecsült elleni viszkereseti jognak az elvesztését azért, mert a névbecsülő az elfogadást a névbecsültnek a váltóbirtokos irányábani viszkereseti kötelezettsége helyett teszi épen, ezt tehát a névbecsülő az által szünteti meg a váltóbirtokos irányában, hogy ő lép a helyett a váltóbirtokos irányábani fizetési kötelezettségbe, — a névbecsült követői ellenébeni viszkereseti jognak az elvesztését pedig azért vonja maga után a váltóbirtokos előbb említett mulasztása, mert ezek a névbecsülő fizetése által végkép szabadultak volna a viszkereset alól, ezeket tehát a váltóbirtokos mulasztása miatt — minthogy a mulasztás csak a mulasztót sujthatja — viszkereset alá vonni többé ezen okból nem lehet.*»

III. Biráló ur által észlelt harmadik tévedés épen csak nyomdahiba, miért is kérem t. olvasóimat munkám 132. lapjának 21. sorában a «*névbecsült*» szó után az «*és*» kötszócskát bele illeszteni; a mi egyébiránt munkám u. o. kötett 11. jegyzetére való hivatkozásából is könnyen fel volt ismerhető.

VI. A mi pedig biráló ur által az *exceptio non numeratae pecuniae*-re vonatkozó észlelt tévedést illeti, arra nézve utalom biráló urat váltójogi munkám 48. §-nak II. pontja alatti okadatolására, bővebb kifejtésben pedig e lapok 18. és 19-dik számában megjelent erre vonatkozó értekezésemre.

Ezek feleleteim a biráló ur által észlelt tévedésekre.

A mi már most az egyéb észrevételeit, illetőleg nem helyeselhetéseit illeti, azokra nézve igazán kiváncsian vártam biráló ur munkáját, megtudandó, vajjon miben fogja biráló ur fellelni a *váltójogi-* és *köztörvényi engedmény* közötti különbséget, — vajjon miként fogja kifejteni biráló ur azon állitását, hogy az oly váltót, melyet a kibocsátó «*nem rendeletre*» állitott ki, bizvást lehet tovább forgatni, — és kiváncsian vártam az utóforgatmányra vonatkozólag hivatkozását azon BIENER és KUNTZE-nél még nagyobb tekintélyekre, kik szerint azt is lehetne állitani, hogy a lejáratkor meg nem óvatolt váltó nem látra-, hanem *lát után két évre fizetendőnek* is volna tekinthető.

Ezek közül az elsőre biráló ur fenn megnevezett munkájában azt mondja, hogy *a váltójogi és köztörvényi (polg. magánjogi) engedmény között azon tetemes különbseg van, hogy a váltói engedményező a követelés behajthatóságáért semmiféle szavatosságot nem vállal el, holott a köztörvényi engedményező az iránt szavatossággal tartozik.*[6] Ha ez igy volna, akkor bizon igen nagy különbség volna a váltón létező, s az azon kivüli köz. polg. engedmény között. Csakhogy ez nincsen igy. — Minden szavazatosság nélküli átruházási nyilatkozat a váltón csak az, mely határozottan kötelezettséget egyátalában el nem vállaló u. n. *aggályzáradékkal* («szavatosság nélkül» — «kötelezettség nelkül» — «ohne Obligo» — vagy ehhez hason értelmű kifejezéssel) van téve, de ez nem engedmény, hanem egy neme a tulajdonképeni forgatmánynak.[7] Az uj váltótörvényünkben emlitett engedmény[8] nem egyéb, mint köz. polg. cessio, olyan átruházó nyilatkozat t. i., mely az annak jelezésére szolgáló szokásos kifejezések által (u. m. «átengedem köz. törvény szerint» — «de csak köz. polg. jótállással» — «váltótörvényi felelőség nélkül») határozottan és világosan van ismét ilyennek kimondva, s a mely ezen határozott és világos nyilatkozatnál fogva ugyanazért minden tekintetben, tehát a szavatosság kérdésében is, a köz. polg. magánjog szabályai alá esik.[9] A váltóra vezetett engedmény vagy azonkivüli köz. polg. engedmény között tehát — legyen arról biráló ur is meggyőződve — jogi hatály tekintetéből semmi különbség sincs.

A nem rendeletre szóló váltókra nézve továbbá biráló ur fenn megnevezett munkájában ugyanazt mondja, a mit birálatában is állitott, hogy t. i. *a nem rendeletre szóló váltót csakugy lehet forgatni, mint akármely más váltót;*[10] de ebben is igen nagyot téved biráló ur, mert különbséget kell tenni a váltó szövegében létező, s a forgatmányba tett ily rendeleti tilalom között. Az első u. is megfosztja magát a váltót forgathatósági minőségétől, vagyis az olyan váltót váltójogilag forgatni másra egyátalában nem lehet, holott az utóbbi tilalom csak a hátiró nyilatkozatára, csak magára a forgatmányra nézve bir joghatálylyal, azt vonva t. i. csak maga után, hogy az ezen záradékkal forgató csak saját forgatmányosának felelős a váltóért váltójogilag, minden további következőnek pedig nem, de a váltó maga azért forgatható marad továbbra is.[11]

Az *utóforgatmányra* vonatkozólag végre biráló ur nem árulja el titkát, hanem csak saját interpretatioja alapján véli kifejtettnek és teljesen felvilágosítottnak uj váltótörvényünk erre vonatkozó §-át.

Ennyi biráló urnak nem helyesléseire, melylyel magam is befejezem feleletemet váltójogi munkám felőli biráló ismertetésére, kiváncsian várva a birálatot e lapok hasábjain TAKÁCS ISTVÁN urnak «*Hazai váltójog*» czímü munkája fölött, kiváncsian csak azért, vajjon mennyire fog az meg egyezni biráló ur eme munkája felőli egyéni véleményemmel és magamban tartott itéletemmel.

Dr. Mutschenbacher Viktor,
jogtanár.

[6] TAKÁCS ISTVÁN: Hazai váltójog stb. 20. §.

[7] 1876. 27. §. 12. Id. munkám 23. §. I. 2. *b.* THÖL: das Handelsrecht (II. Bd. das Wechselrecht) (Leipzig 1873). 255. §. 10. jegyz. BLASCHKE: das österr. Wechselreht. (Wien 1872.) 65. §. 4. jegyz. HARTMANN: das deutsche Wechselrecht (Berlin 1869. 96. §. 1.

[8] 1876. 27. §. 16.

[9] Id. munkám 23. §. II. THÖL: id. m. 245. §. BLASCHKE: id. m. 71. §. HARTMANN: id. m. 97. §. 14. jegyzethez és 103. §. WAGNER: kritisches Handbuch des Wechselrechtes (Wien 1823.) I. köt. 126. §.

[10] TAKÁCS ISTVÁN: id. m. 65. l.

[11] V. ö. id. munkám 23. §.-t. HARTMANN: id. m. 66. §. és 96. §. 2. THÖL: id. m. 259. és 260. §§.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közlegelők felosztása kérdéséhez.

(Folytatás.)

Ezen bajok 3 csoportba sorozhatók.

A) Midőn az urbéri viszanyokból származtatott legeltetési haszonvétel szabályoztatik azáltal, hogy a volt jobbágyok részéről gyakorolt haszonvételnek megfelő terület azoknak törvényleg megállapitott kulcs szerint egy quantumban kiadatik, egyuttal az elválasztó vonalok — habár csak approximative kijeleltetnek, történjék az akár szabadegyezkedés, akár birói itélet következtében, ezzel ma már, t. i. az 1847/8. törvények életbelépte óta az urbériségből deriválódott jogviszony kettévágva van, s elvileg azon terület, mely a volt jobbágyok részére kijeleltetik, előbbi czímét vesztvén, s a magánjog keretébe eső czímet öltvén magára, azok mint külön testületnek — tehát nem az egyeseknek kizárólagos magánjogi természetü tulajdonává válik és szabad rendelkezésébe megy át. Hasonló czímű birtokká alakul a volt földesur részére fenmaradó terület is.

Ezen a volt földesuraság és jobbágyság közti viszonyt szabályozó elkülönzési tractatióban, s utóbb erre keletkező egyességben vagy itéletben az utóbbiak testületéből egyesek részére való különleges kihasitás, a dolog természeténél foga szóba sem jöhet és ezt a törvény meg sem engedi, de tudtommal legalább — gyakorlatban sincs.

Kétségtelen, hogy a mind két részre esendő terület végleg fixiroztassék és a kizárólagos tulajdonjog azok javára

testet és életet nyerjen, szükséges, az egyességet vagy itéletet tényleges kihasitással végre is hajtani, mi a felek: a volt földesur és jobbágyság mint testület között még mindig urbéri viszony rendezésének czíme alatt folyik le és fejeztetik be.

Azonban a mi törvényhozásunk animositása és tulságos jóakarata az idézett törvényszakasz beiktatásával oly praesentiók és követelési jog effectuálását is csempészte be az érintett végrehajtás keretébe, mely eltekintve attól, hogy többé nem közvetlenül az urbériségből kigyökerező jogczímen nyugszik, hanem a magánjogi törvények szerint az egyenérdekü birtoktársakkal szemben a dologi jogközösség fentartása vagy felbontása iránt fenálló szabványokhoz képesti elintézést igényel, — a végrehajtandó egyességben vagy itéletben megállapitva sem volt: miáltal a törvényhozás egy a birói exequaturában változhatlanul fenálló perennalis jogelvet forgatott ki sarkaiból, azt t. i. hogy a végrehajtás a jogerejü itéletek, vagy ezekkel egyenértékü birói egyességek határozatai érvényesitésén tul soha nem terjeszkedhetik, — s ami az itélet vagy birói egyességben világosan körülirva nem foglaltatik, arra, ha mindjárt a feleknek okoz különben bár törvénynél fogva joguk volna is, — a végrehajtást irányozni nem szabad.

Ezen principialis jogtételtől nem épen óhajtatos eltérésnek eredményei zürzavarokban mutatkoztak és mutatkoznak mindenütt, hol a feleszelt volt jobbágyok, vagy ezek jogutódai némelyike a hivatkozott törvcz. engedélyét birtoktársaik rovására kizsákmányolni elég ügyesek; minek pedig felidézése vagy elősegitése a törvényhozásnak akarata, — annál kevesebbé feladata nem lehetett.

Az érintettem különböző természetü és czímü jogérvényesitéseknek a végrehajtási stadiumban összekeverése és azon körülmény, hogy a törvény csak elvileg decretálja a jobbágy «*követelhetési jogát*» legelőilletményének a közösből való kihasitására, de azirán t, hogy ezen kihasitás mások irányában káros kihatásu ne legyen, következve jogsérelemmel ne járjon, még általánosságban intézkedőleg sem gondoskodik, első sorban azt eredményezi, hogy az élelmesebb volt jobbágyok, rendszerint pedig az ugynevezett szájasabbak, a legelőterületek használhatóbb és a legeltetésen kivül másképen is értékesithető részeit a törvény aegisze alatt maguknak kihasogattatják, a kevesebbé használható részek pedig ott maradnak a többség, vagyis azok számára, kik a helyi viszonyok és körülményeiknél fogva a közös legelőtartásra utalvák; miből aztán zugolódás, ingerültség és elkeseredés támad, és méltán, főleg oly határokban, hol a legelők minőség és használhatóság tekintetében különbözők. És ezen, nem mondom visszaéléseknek, mert a törvény sanctionálja, — hanem visszásságoknak, sem a működő mérnökök, sem a biróságok, — mert kezeik a törvény adta feltétlen és semmiféle eljárási módozathoz nem kötött követelhetési jog által kötve vannak, nem segithetnek, vagy legfeljebb csak esetről esetre ugy ahogyan és olyformán, hogy — a legtágabb magyarázatok és önkénykedéseknek tere lévén, — minden egyes birói lépés e tekintetben közbevetendő jogorvoslatok folytán a felsőbb biróságoknak magyarázó utasitásként szolgáló határozataitól tétetik függővé, illetőleg vezéreltetik.

Egy némely községben, hol mint urb. elkülönzési perügyben kiküldött végrehajtó eljártam, — szintén fenforgott «legelő kikapkodás» kérdése, a végrehajtási hitelesités előtt közvetlenül maguk az illetők között a szinfalak mögött — mint később tudomásomra jött, — elég immoralis módon intéztetett el, akképen tudniillik, hogy a legelőcompetentiát külön tagban kivett egy pár «élelmesebb polgár» a hangosabban zugolódókat «áldomás» által lekenyerezték. Egy másik községben, hol az ily kérdés tömegesebb lakosságnál forog fenn, hol tehát a lekenyerezésféle expediens sem lehetséges, legalább nem könnyen kivihető és a kérdés elmérgesedettebbé is vált, mily megoldásra fog jutni, azt csak egy jóstalentum volna képes megmondani. — Sokan ellenvethetnék itt azt, hogy az előzőleg elmondottak vita tárgyai nem lehetnek, mert az urbéri ügyekre nézve az eljárás az 1871: 53. törvényczikk 43—54. §§-ban foglalt határozatok által elég világosan szabályozva van. Igaz, hogy ezen törvcz. 44. §-nak bevezetése minden ezen törvény határozatai szerint felmerülő (?) pert az első foly. törvényszék hatásköréhez utal; igaz hogy ezen, valamint a következő §§-ban foglaltak az urbéri perek vitele, vagy az egyesség esetébeni eljárás eléggé szabatositva van. Azonban az én egyéni felfogásom szerint az eljárás eme szabályozása csak és egyedül a volt földesur és jobbágyainak összesége közt fenforgó szabályozási perekre, vagy egyességi tractatusokra szolgál zsinormértékül. Azon gyarlóságot a mi törvényhozásunkról feltenni nem akarom, s azt nem is hiszem, hogy annak csak távolról is szándékában lett volna a különben is hosszu perutu urbéri ügyeket, midőn már «res judicatae» vá váltak, mely ügyeknek lehető gyors elintézése pedig országos nagy érdekeknél fogva felette kivánatos, de a törvény 45. és 48. §§-nak némely tételei is a gyors keresztülvitelre czéloznak, — a végrehajtás stadiumán megakasztva még hosszabbá nyujtani azáltal, hogy midőn a volt jobbágyok egymás közt bonyolódnak össze legelőilletményeik külön egyéni kihasitása miatt, mihez a volt földesurnak épen semmi köze nincs, mint csak annyi, hogy drágán fizetett mérnököt kell volt jobbágyai részére tartani, — az ilyképen és gombamódra egymás után, s nem is egyszerre keletkező pereskedések előbb a voltaképeni urbéri ügyuton intéztessenek el, vagyis először a kérdések a helyadhatóság tekintetében jőjenek letárgyalás és elbirálás alá, s midőn az ebbeli itéletek jogerőre emelkedtek, akkor a felmérés, becslés és legelőosztályozás eszközöltessék, rajz és irásbeli tervezetek, combinatoriumok készittessenek és mikor mindez kész, akkor a kiviteli kereset, vagy több ellentétes érdekü volt jobbágyoknál több rendbeli keresetek vonassanak a 45. §. értelmébeni hosszu pórázu tárgyalások és három folyamodási fokon való elintézések rámájára.

Nem hiszem, hogy a műveltebb jogi élet terén találkozzék számbavehető szakember, ki az ily procedurát nem nevetséges monstrumnak tekintené.

A másod-sorbani eredmény sem dicsekedhetik kedvezőbb szinezettel.

Miután az elkülönzés a volt földesur és jobbágyok között végbementnek csak akkor tekinthető, ha a végleges kimérési munkálatok a szükséges műszaki vizsgálatok alapján helyeseknek találtatván, meghitelesittetnek, egyuttal mindkét fél a részére elkülönitett földterületek kizárólagos birtoklásába biróilag bevezettetik, addig pedig, mig ez meg nem történik mindennek a maga előbbi állapotában maradnia kell, tehát a közös legeltetési jognak fentartatni: a szóban forgó törvényszakasz indokául szolgáló czél: «a hasznosabb mezei gazdászat előmozditása» egyenesen hátramozdittatik; amennyiben egyrészről a volt földesur a neki jutó birtokrészleteket kizárólagos rendelkezése alá nem veheti, legfeljebb ha van legelő marhája, azokat volt jobbágyaival ezentul is közösen legeltetheti és jobbágyainak a legelők felosztása iránti czivódásait kiszámithatlan időkre ölbe vetett kezekkel nézheti; — másrészről pedig a volt jobbágyok a legelő értékének egy részét a pereskedési- és eljárási költségek által elvesztegetik: haugyan a költségeket is nem a volt földesuraknak kell viselni, mi a törvény 42. §. -nak utolsó alineájából szintén igen kényelmessen kimagyarázható, mi pedig világos terhelési igaztalanság is volna.

De a törvénynek fentebb vitatott tételét összevetvén az ugyanazon §. harmadik bevezetésében foglaltakkal, az is szembeszökőleg tünik fel, hogy a törvényhozó nem volt rendelkezésében következetesem. Mert az elvitázhatlanul bizonyos, hogy a volt jobbágyok részére megitélt legelőmeny-

nyiség és azok jogosultsága mindig ugyanaz ugy a végrehajtás befejezte előtt, mint az után: és mégis a végrehajtás befejezte előtti feldarabolást korlátlanul mindenkinek tetszésére bizza; a befejezés után pedig már korlátozza olyképen, hogy az csak ugy érvényesithető, ha a felosztást szorgalmazók urbéri birtoka a határban levő urb. birtoknak legalább egynegyedét teszi.

Azonban még egy más következetlenség is rejlik a dologban, az t. i., hogy azon különválók részére, kik a végrehajtás befejezte előtt veszik ki saját legelőilletménybeli tagjaikat, — miket természetesen a lehető legjobb helyeken válogatnak ki, ezek, minthogy a használható legelő törvényes átlagban 1200 □ öles holdakban adatik ki a volt jobbágyoknak, szintén ily térfogatu holdakban hasittatnak ki: mig a többiek közt, ha a felosztást a végrehajtás után határoznák el, annak már osztályozott holdakban kell megtörténni; sőt a költségek viselésének aránya is ezen osztályozás alapjára fektetendő.

Azon községben pedig, melyről emlitém, hogy ott a legelő felosztása miatti zavarból való kibontakozás előre nem látható, hol a volt jobbágyok részére jutott összes legelő, és erdőterület nividualis felosztása azok által az alapperbeli itélet végrehajtásának keretén belül határoztatott el per avia et devia, s foganatosittatik is, ezen eljárás azon igaztalansággal is van kapcsolatban, hogy daczára a legelő, és erdőterületek minősége tekintetében fenforgó nagy különbözőségnek a felosztás mégis mindenki részére minden tekintet nélkűl a területek jobb vagy roszabb voltára 1200 □ öles holdjával történik.

(Folyt. követk.)

Bodó István,
k. törvszéki biró.

A beavatkozási jogintézménynek megszoritása, a legfőbb itélőszék által.

Birói és ügyvédi körökben nagy feltünést okozott a legfőbb itélőszék egyik *döntvénye*, mely szerint «*a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1877. ápril 16-án 2206. sz. alatt hozott itéletével azon nagy jelentőségű elvi határozatot hozta, miszerint az ősiségi nyiltparancsban a zálogváltási kereset beadására megállapitott határidő elmulasztása folytán elenyészett kereseti jog, beavatkozási keresettel fel nem éleszthető.*»

Ezen elv kimondása azért okozott feltünést; mert 1854. évi május 1. óta ugy a hajdani cs. kir. legfelső és semmitő törvényszék, miként később a Hétszemélyes Tábla; de a legfőbb itélőszék is azon elv szerint itéltek, hogy «*osztatlan vagyon iránt egyik osztályosnak zálogos jogfentartása, a többi osztályosnak is javára válik*»; ezen uj döntvény szerint pedig *minden osztályosnak külön-külön kellett jogát fentartania*, — vagyis más szóval most azt mondta ki a legfőbb itélőszék, hogy *az ősiségi patensre vonatkozó perekben beavatkozásnak nincsen helye.*

Mi *a beavatkozást tisztán magyar jogintézménynek tekintjük*, s annak oly nemü megszoritását közömbösen nem nézhetjük; nem igaz ugyan, hogy az ősiségi patens idejében érvényben állott osztrák polgári törvénykönyv és perrendtartás a *beavatkozási jogintézményt mellőzte: de az országbirói értekezlet 1861-ben ezen jogintézményt ujra érvényre emelte*, midőn ennek 79. §-ában eként intézkedett:

«*Beavatkozásoknak rendes szóbeli perekben a tárgyalás befejeztéig; rendes irásbeli perekben pedig helye van mindaddig, a mig végső perirat, vagy itélet iránti folyamodás be nem nyujtatott.*»

Ezen törvény tehát *a beavatkozási jogintézménynek felhasználása iránt kivételt nem tett; hanem azt általában minden perben alkalmazhatónak mondotta ki.*

De az 1868. LIV. t. czikk 72., 73. és 144. §§-aiban is a *beavatkozási jog minden perben fentartatott s az ősiségi patensre ronatkozó perekre nézve kivételt sehol nem találunk.*

Nekünk tehát a priori ugy látszik, hogy a *felidézett döntvény a mi törvényeinkben nem gyökerezik, s oly ujitást czéloz, mely következményeiben igen igen messze vezet.*

Hogy azonban részrehajlatlanul itélhessünk, utána jártunk a dolognak és megtudtuk, hogy a legfőbb itélőszék ezen elvi határozatot *gr. Török Etelka, Várady Károlyné, Török Hermine grófnő és gr. Török Józsefnek, mint elhunyt anyjuk gr. Török Napoleonné szül. Sztáray Paulina grófné örököseinek, gr. Sztáray Tivadar, Ferdinand és Viktor ellen a vinnai uradalom kiválthatása iránt kezdett beavatkozási-zálogos perében hozta.*

Ezen pernek tényálladéka pedig a következő:

A vinnai uradalom osztatlan vagyont képezett s azt három testvér: *gr. Sztáray Kristóf, Vincze és Imre 1816-ban elzálogositották.*

Gr. Sztáray Imre magnélküli elhunytával a kiváltási jog az életben maradt *Kristófra* és *Vinczére* egyenlő osztatlan jogon átszállott.

Kristófnak *egyetlen leánya volt gr. Sztáray Paulina*, a ki gróf Török Napoleonhoz ment férjhez, *s ettől származtak beavatkozók.*

Vinczének négy fia volt: *Tivadar, Ferdinand, János* és *Victor*, a ki beavatkozók egyik nővérét *gr. Török Máriát birja nőül.*

A Vincze ágának azon előnye volt, hogy *az eredeti zálogos szerződés az ő kezükbe került.*

Midőn tehát 1854-ben a zálogos jogot rendes perrel fen kellett tartani: akkor *kötelessége* lett volna a Vincze fiainak, *a pert a Kristóf leánya gr. Sztáray Paulina nevében is megkezdeni.* — Ok azonban *1854. évi ápr. 30-án csak a maguk nevében követelték a visszaváltást;* sőt a kereset első tárgyalásakor *a zálogtartó gr. Sztáray Antal anyjával titokban kiegyezkedtek*, s a zálogos pert abban hagyták.

Ezeket *gr. Törökné, szül. Sztáray Paulina, csak 1866-ban tudta meg*, s kijátszott jogainak érvényesitése végett a visszaállitott magyar törvényeket, illetőleg *a beavatkozási jogintézményt vette igénybe*, melyet biztosan felhasználhatni vélt, mivel *a zálogos perben végző itélet hozva nem volt.*

A beavatkozási perbe, ugy a zálogváltó felperesek gr. Sztáray Tivadar és érdektársai mint a zálogtartó gr. Sztáray Antal be voltak idéztetve, s a per a beavatkozók részéről gonddal és szakértelemmel, amazok részéről hanyagon és hibásan dolgoztatott ki.

A beregszászi kir. törvényszék, 1876. évi augusztus 19-én 12,420. sz. alatt hozott itéletében, a beavatkozási keresetnek helyt adott, s ezen itéletet a többek közt azzal is indokolta, hogy zálogváltók, a beavatkozók *válaszára felelni makacsul vonakodtak*, s e miatt beavatkozók jogait, *a prts. 159. §-a értelmében beismertekneк tekintendők voltak.*

A kir. tábla 1876. évi decz. 13-án 51763. sz. alatt kelt itéletében, az eljáró törvényszék itéletét helyben hagyta.

A legfőbb itélőszék pedig fent jelzett itéletében, a két egyforma itélet megváltoztatásával, azon elvi határozatot hozta, hogy *az ősiségi patensre vonatkozó zálogos perekben beavatkozásnak nincsen helye.*

Minket nem ezen pernek miként lett eldöntése, mint inkább az érdekel, hogy a beavatkozási jogintézménynek ily megszoritása mellett a törvénykezés csorbát szenved és perrendtartásunk ily döntvények által ma holnap minden erejéből kiforgattatik, anélkül, hogy azt mással pótolhatnánk. Félünk attól is, hogy ezen döntvény elvei szerint az osztatlan birtok miként e perben történt, ugy más esetben is az osztályos társ kijátszásával, csak azon egynek birtokába jut, a ki személyére a kiváltási jogot fentartotta, s ez által milliókra menő kár okoztatik a valódi jogtulajdonosnak.

De az is kérdésbe jön, vajjon Döntvény erejével birhat-e a legfőbb itélőszéknek oly elvi határozata, mely a fennálló törvényekkel meg nem egyezik? —*K.*—

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 22. sz. Budapest, 1877. junius 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések . kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az «exceptio non numeratae pecuniae»-nak lehet-e helye váltóperben? Reinitz Márk ügyvéd urtól. — Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre. Dr. Wünsch Albin pénzügy. fogalmazó urtól. — Jogirodalom. Wenzel Gusztáv egyet. tanár urtól. — Törvénykezési szemle: A közlegelők felosztása kérdéséhez. Bodó István kir. törvszéki biró urtól. — Felsőbb biróságaink gyakorlatáról. Magay Károly kir. albiró. urtól. — Különfélék.

MELLEKLET: Curiai határozatok, és a közlött törvjavaslat indokolása.

Az „exceptio non numeratae pecuniae"-nak lehet-e helye váltóperben?

Dr. Mutschenbacher jogtanár ur azt hiszi, hogy nem. — A «*Jogtudományi Közlöny*» 18. és 19. számaiban törekszik is, e nézetét indokolva, az elmélet elvei, az uj váltótörvény tételes szabványai és a gyakorlati élet igényei szempontjából bebizonyitani, hogy a non numeratae pecuniae kifogásnak váltóperben egyáltalában nincs helye. Megvallom, hogy engem érvei nem győztek meg. S ha még az abstract elmélet elveivel ellenkezék is, Dr. M. ur előadása szerint, e kifogás alkalmazása, azon meggyőződésemet, hogy az uj váltótörvény tételes szabványai, valamint a gyakorlati élet igényei szempontjából igenis alkalmazható ezen kifogás, érvei semmiképen sem ingattak meg. Én azt hiszem, hogy uj váltótörvényünk értelmében a közvetlen viszonyban állók közt lehet e kifogással élni. Nem ellenkezik ez a gyakorlati élet igényeivel sem, mert dolus et fraus nemini patrocinatur és az uj váltótörvény, valamint a német váltórendszabály és az ezt magyarázó német judicatura épen a gyakorlati élet igényeire való tekintetből engedik meg e kifogás alkalmazhatását, tekintet nélkül az elmélet egyes tanaira. S helyesen. Mert a tételes törvények erős tölgyének mindig a gyakorlati élet szilárd talajában kell gyökereznie, életnedvét ebből kell szereznie, habár lombos koronájával az elmélet sugarai felé törekszik is, hogy gyökerébe termékenyitő erőt vezessen. Az elmélet elvei is csak akkor érett gyümölcsei a gondolkodó észnek, ha a concrét élet fáján teremnek és a «velünk született eszmék» theoriáját követni a tudomány bármely mezején is szélmalmakkal való terméketlen küzdés, de a jog terén épen nem egyéb, mint a lónak hátulról való felkantározása, mert a jog mindig csak concrét viszonyok szüleménye, a gyakorlati élet kagylójában rejlő gyöngy. Minerva, lehet hogy Jupiter homlokából ugrott ki, Themisről ezt még a mithologia sem mondja. Az észjog? No, ennek elvei szállingóznak ködképekként a levegőben; a melyek teszik, azok nem az *ész*jog, hanem helyesebben talán a képzelemjog elvei.

Habár tehát valamint a kereskedelmi papirpénz elmélet követői, ugy a formal és szerződési elmélet követői, Dr. M. ur állitása szerint, majdnem egyhangulag állitják, hogy az anyagi váltói szigor nem engedi meg az exceptio non numeratae pecuniae alkalmazását, azért még nem akarunk rá esküdni. Ezen elméletek általában egyik sem congruens bármelyik váltótörvény minden tételes intézményeivel, ami egyoldalusságukat kirivón illusztrálja. Oka ennek az, hogy ez elméletek megalapitói és fejlesztői a priori indulnak ki elveik felállitásánál és azokat következetesen akarván keresztül vezetni az egyes jogviszonyok minden mozzanatán, nem veszik észre, de nem is akarják észrevenni, hogy elméleteik sok tekintetben a gyakorlati élet követelményeivel ellenkeznek. Mert a gyakorlati élet igényeivel ellenkezik az, hogy az exceptio non numeratae pecuniae a váltóperben még a közvetlen viszonyban állók közt is ki legyen zárva. De mi is indokolhatná azt? Az anyagi váltói szigor alkalmazása a váltói hitel fentartásának szükségességén alapul. De ezen szükség csak azon pillanatban áll be, midőn a váltóüzletbe 3. személyek lépnek be. Mindaddig, mig a váltóadós azon váltóbirtokos által támadtatik meg, kivel ő közvetlen szerződött, a váltóhitel fentartásának szüksége nem lehet oly égető, hogy megengedtessék, miszerint roszhiszemü emberek a törvény palástja alatt talán nem eléggé óvatosakat kizsákmányolhassanak, hogy a biró az eléje terjesztett tényekből nyert jobb meggyőződése ellenére, kénytelen legyen a megtámadottól a védelmet is megtagadni és a törvény örve alatt a falánk ravaszságot igazságtalan prédával hizlalni, csupán azért, mert azok a szépen kigondolt elméletek azt igy hozzák magukkal. Hisz nagyon szép dolog az in abstracto vitatni, hogy a váltó független a neki alapul szolgáló causa juridicatól, hogy a váltóbeli kötelezés egyátalában nincs tekintettel a causa obligationis praecedens re, de azért alig van concrét eset, hogy valaki magát a vele közvetlen szerződő fél irányában váltóilag tényleg kötelezné ezen causa juridicara való tekintet nélkül és a váltónak ezen ténytől való elválasztása, akkor, midőn a közvetlen viszonyban állókról van szó, teljesen önkényes. De nem is kényszerit arra semmi gyakorlati szükség, hogy e causa juridicat még a közvetlen szerződő felek közt is teljesen ignoráljuk. Hogy a kötelmi jognak a concrét élet szülte sarkalatos elveit mellőzzük, arra csakis magasabb és általános gyakorlati viszonyokban rejlő érdekek által indittathatunk, ezen érdekek pedig nem forognak fenn a közvetlen váltóbeli viszonyban állók közt. Egészen másképen áll a dolog, ha a váltó jóhiszemü 3. személyek birtokába kerül. Ekkor a váltói hitel, a kereskedelmi forgalom követeli, hogy a váltóbirtokos ellen a panaszlott egy harmadik személylyeli viszonyából kifogást ne tehessen, de hogy mért ingattatnék meg a váltói hitel az által, ha a váltóadós e kifogással akkor él, midőn ez őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illeti, hogy miért kelljen ez esetben is azon sarkalatos elvet, hogy dolus et fraus nemini patrocinatur, teljesen ignoralni, azt nem tudom belátni. A váltóeljárásban eléggé lehet az iránt intézkedni, hogy netán roszhiszemü adósok e jogukkal jóhiszemü hitelezőik kárára vissza ne éljenek, (mint ezt a váltóeljárás tárgyában kibocsátott 1876. évi miniszteri rendelet például 57. §. 2. pont alatt teszi is,) és a váltó ereje és tekintélye eléggé kiemelkedik egyebek közt már az által is, hogy az érték meg nem kapását alperes tartozik bizonyitani. Tegyünk fel egy concrét esetet. *A.* kibocsát egy váltót *B.* intézvényes javára. Elvitázhatlan, hogy bár «a váltó nem oly okirat, mely az annak alapjául szolgált jogviszony létrejötte bizonysága miatt szer-

kesztetett, hanem egyoldalu fizetési igéret, mely a kellékek megtartásánál, tehát külső felismerhető jeleinél fogva feltétlenül kötelező fizetési igéretet tartalmaz, független és elvontat minden köz. polg. anyagi létalaptól, de *tényleg* a váltó kibocsátásának valami causa juridica alapul szolgált. Tényleg *A.* a váltót minden jogviszonytól elvontan nem bocsátotta ki. *B.* azonban a váltót már kezeiben birván, ürügyekkel elodázgatja az elvállalt kötelezettség teljesitését és végre lejáratkor *B*-t beperli. Nem lévén megengedve az exceptio non numeratae pecuniae alkalmazása, a biróság a váltó alapján *B*-t feltétlenül elmarasztalja. Helyes ez? Ez minden gyakorlati szükség nélkül arczul csapása azon sarkalatos elvnek, hogy dolus et fraus nemini pratrocinatur. Igen, mondja erre Dr. M. ur, hiszen fenmarad *B*-nek a köz. polgári ut. Ott jogait *A.* ellen érvényesitheti. De, eltekintve attól, hogy minek minden ok nélkül kettős perlekedésre szoritani a feleket, nem törvénykezési monstrum-e az, hogy *X.* biróság *A*-t elmarasztalja, *Y.* biróság őt felmenti, pedig a kérdés mindkét esetben tulajdonképen ugyanaz, hogy t. i. tartozik-e *A. B*-nek vagy nem? és *B.* elárverezteti *A*-nak a vagyonát a váltóbiróság itélete alapján, *A.* pedig elárverezteti *B*-nek a vagyonát a polgári biróság itélete alapján, noha mindkettő elsőfoku biróság és mindketten lényegileg ugyanazon kérdés fölött itéltek és pedig helyesen és a törvény értelmében! Igy két ember esetleg tönkre teheti egymást — törvényes eljárás mellett, a váltó természetéből felállitott elméletek dicsőségére. De legtöbb esetben a már végrehajtott *A.* a hosszadalmas köz. polg. uton alig szerezhetne magának anyagi elégtételt, mert *B*-nek maradna elég ideje a netán ellene tudja isten mikor elrendelendett végrehajtást sikertelenné tenni, mi semmi esetre sem egyes, talán szórványosan előforduló kivételes eset, különösen ha nem kereskedők a felek, ami ismét ma már oly igen gyakran fordul elő, hogy azt többé tekinteten kivül hagyni nem lehet.

Ellenben, ha a non numeratae pecuniae exeptio a közvetlen viszonyban állók közt meg van engedve, akkor a közvetlenül megkeresett váltóbiróság nem fogja *A*-t elmarasztalni, ha ez kifogásait bizonyitékokkal támogatja, *B*-nek jogai pedig nincsenek veszélyeztetve, mert ily esetben biztositási végrehajtáshoz joga van.

De, mondja Dr. M. ur a «Jogt. Közl.» 19. számában «a váltóüzleti egyes cselekvények nem jönek mindig létre együtt jelen levő személyek között közvetlenül (de buono a buono), hanem a kibocsátott váltón még nincs is előre meghatározott intézvényes, a váltó in blanco adatik ki, s az valamely harmadik személy, talán alkusz által adatik valakinek el, ki az intézvényes nevére hagyott üres helyre saját nevét a váltón beirván vagy beiratván, ez által intézvényessé lesz s a valutát az alkusznak megfizeti, de ez azt az intézőnek magának át nem adja s. i. t. Ilyen esetben nem épen olyan méltánytalan, sőt jog- és igazságtalan volna-e a váltó vevőjét elütni váltókövetelési jogától az intéző elleni viszkeresete esetében, ha ez a kérdéses kifogást, vagyis azt, hogy a valutát a váltóért meg nem kapta, be tudná is bizonyitani?» Biz' ez igazságtalan volna; de nem üttetik el; mert nem kapott-e ez esetben az intéző értéket? Hisz az alkusz neki csak megbizottja volt és vele egy személynek tekintetik.

Azt vetheti talán Dr. M. ellenem, hogy ezen előadásomban összetévesztem az elmélet abstract álláspontját a tisztán gyakorlati viszonyokkal számoló eljárás álláspontjával. De ha a különben jogosult elmélet teljesen ignorálja a tényleges viszonyokat, akkor tana nem egyéb, mint a szeszélyes szellőtől hányatott papirsárkány, melynek zsinege kisikamlott a játszó gyermek kezeiből.

Nem tarthatom tehát helyesnek Dr. M. urnak e kérdésben az elméletekre való hivatkozását, mert az elmélet e kérdésben, anélkül, hogy ezt magasabb általános jogérdek követelné, eltér a concrét élet viszonyaitól és ennélfogva helytelen. Az elméletnek a jogterén is ugyan fontos szerepe van; de feladata csak fejleszteni, rendezni és praecisirozni a concrét élet szülte jogviszonyokat, de ezeket *teremteni* akarni elhibázott törekvés. Ha tehát bizonyos irányban ellenkeznének is a fent előadottak a váltóról felálitott egyes elméletekkel, de hisz nem ellenkezik-e azokkal sok más a tételes törvényekben kimondott jogszabály is? és a tételes törvények közül, melyik engedte magát az egyes elméletek procrustágyába szoritani?

Alaptalan Dr. M. urnak a nálunk az 1840. XV. t. cz. által megállapitott harminczhat éves gyakorlatra való hivatkozása is, mert ha az időnek szentesitő hatalma van, akkor nekünk kellene a sinaiaktól tanulni; sőt következetességből ne is tanuljunk.

De alaptalan Dr. M. urnak az uj váltótörvényre való hivatkozása is. Sőt megfoghatlan erőlködés. Elég volna, ha egy prókátor valami kétségbeesett ügyet védene. Az uj váltótörvénynek általa idézett czikkeiből azt kiolvasni, hogy az a non numeratae pecuniae kifogást teljesen kizárja, olyan, mint a biblia misztikus magyarázóinak eljárása, kik, ha kell a bibliából még azt is kiolvassák, hogy Ádám találta ki a távirdát.

Dr. M. ur azzal törekszik érvelni abbeli nézetét, hogy uj váltótörvényünk a non numeratae pecuniae kifogást a közvetlen váltóüzleti viszonyban állók közt is teljesen kizárja, mert az a 7. 12. és 23. §§-ban nem tesz az illetők felelőssége tekintetében kivételt. Igaz, itt nem tesz. De tesz a 92. §-ban. Elég világos az, bár Thöl «dunkler Satz»-nak nevezi. A törvény itt kétféle kifogásokról szól: olyanokról, melyek mindenki ellen érvényesithetők és olyanokról, melyek csak a mindenkori felperes ellen érvényesithetők. Az elsőnemüek a váltójogból erednek: tehát olyanok, melyek nem a felek egymásközti, s a váltó keretén kivül eső viszonyából származnak, hanem e viszonyt érintetlenül hagyják és csakis a váltójog szabványaiban gyökereznek. A másodnemüek olyanok, melyek a törvény czélzatos megkülönböztetése szerint, nem épen a váltójogból erednek; de hát honnan? Lehetetlen mást érteni, mint a felek egymásközti s a váltó formalis keretén kivül eső viszonyából, mert mi lehet egyéb mint ez, mely a törvény szavai szerint, az adóst ellenfele ellen közvetlenül illeti? Ha pedig a törvény e kétségtelenül nagy horderejü kérdést olyképen akarta volna eldönteni, hogy a felek egymásközti viszonyából származó kifogások általános köréből az exceptio non numeratae pecuniae-t kivonja, akkor ezt mint a 92. §. második részével szemben kivételt, világosan ki kellett volna mondania, mint ezt az 1840. XV. t. cz. is teszi

Nem is homályos ez a 92. §., hacsak nem olvassuk azt az abstract elmélet merev dogmáinak hatása alatt; és ugy látszik, a német judicatura is megértette, mert nincs is ok és a concrét viszonyok által parancsolta szükség arra, hogy a non numeratae pecuniae kifogás a közvetlen viszonyban állók közt is kizárassék. Az anyagi váltói szigor mellett sem terjedhet ki a váltóbirtokos igénye arra, hogy saját kötelezettségének mellőzése mellett, ellenfelét a biróság segédkezése mellett tényleg jogtalan követelésének kielégitésére szorithassa. S azoknak, kik nem irták tankönyvükben, (talán menthető emberi tévedésből), hogy az 1876: 27. t. cz. e kifogást teljesen kizárja, (lsd. «A magy. váltójog az 1876: 27. t. cz. szerint, irta Dr. Mutschenbacher Viktor) azoknak nincs is okuk a német judicatura ezen magyarázatát helytelennek tartani.

Reinitz Márk,
ügyvéd.

Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az álláméletre.

(Folytatás.)

De még e felosztást sem tartom magában elegendőnek: ki kellene külön mutatni e keresetek közül, melyek támasztattak hitelintézetek, s melyek egyesek által? A nemzetgazdászatilag ily fontos adat mellőzése eddig is számos baj forrása lőn.

Végre a megitélt kamatokat is ki kellene mutatni. Igy lenne teljes a kép, mely világot vetne a közgazdaság e részbeni állapotára, biztos anyagot adva a nemzetgazdászok tanulmányára, s e tanulmányok felhasználásánál a törvényhozás nem puszta feltevésekre épitett eszméket, hanem biztos adatokon nyugvó következtetésekre alapitott munkálatokat értékesithetne. Tudná, hogy hol a baj, melyet orvoslani kell.

2. Második osztálya a kereseteknek az életjáradéki s élelmezési költségek.

3. A bér és haszonbér megfizetése iránti keresetek. Szintén felosztva az összeg szerint megfelelő osztályokba.

4. Bérlet és haszonbértől való elmozditás iránti keresetek és pedig külön:

a) a szerződés lejárta;

b) a bérfizetés elmulasztása miatt;

c) más oknál fogva.

Ennek megkülönböztetése főleg a *b)* alattiakra tekintettel ismét nemzetgazdászatilag igen fontos.

5. Kártéritési keresetek.

6. Mező- s erdőrendőrségi ügyek.

Szintén összeg szerint elkülönitve, továbbá kimutatva azokat az ügyeket, melyekben többszörös birság rovatott ki.

7. Szolgálati, fuvarozási, szállitási és munkabérek iránti keresetek.

8. A szolgálati viszonyból a cseléd és gazda között felmerült perek.

9. A szállásadó s utazó között felmerült perek.

10. Becsületsértési s hatalmaskodási keresetek.

B) *A dologi keresetek.*

Ezeknél fő s határozottan megkülönböztetendő, hogy ingókra vagy ingatlanokra vonatkoznak-e?

E megkülönböztetés főleg tekintettel a telekkönyvi rendszerre, igen fontos, melynek szervezete s illetve az ennél felmerülő jelenségek s a szükséglendő reformok ez által igen tekintélyes anyagot nyernek.

E főmegkülönböztetés mellett, szükséges a keresetek egyes nemeit is megkülönböztetni. Ilyenek:

1. *A birtokperek.* Ezeknél ingatlanokra nézve megkülönböztetendők:

a) a sommás visszahelyezési perek, melyek azért is kiválólag fontosak, mert azok nagyobb száma a népnek az önbiráskodásra való hajlamáról tanuskodik;

b) a határjárási s megye igazitási keresetek;

c) az u. n. actio publiciana, vagyis ha két oly egyén vitatkozik a birtokjog felett, melyek egyikét sem illeti a tulajdonjog.

2. *A tulajdonkeresetek* (rei vindicatio) vagyis midőn a tulajdonos elvont birtoka iránt indit pert.

3. *A tulajdonjog elismerése iránti keresetek.* Ezeknél ingatlanokra nézve ismét meg kellene különböztetni, hogy

a) a tulajdonjog megitélése az irásbeli szerződés hibás s igy a bekeblezésre alkalmatlan volta folytán szorgalmaztatik-e per utján? vagy

b) szóbeli szerződés alapján kéretik a tulajdonjog megitélése;

c) elbirtoklás alapján.

E megkülönböztetés azért bir kiváló fontossággal, mert az *a)* pont alatti esetek kisebb vagy nagyobb száma fogná leghelyesebben megoldani azt a kérdést, mely a közjegyzői kényszernek az ingatlanok tulajdonjogára vonatkozó jogügyletek megkötésére leendő kiterjesztésének szükséges volta iránt, a jogászvilágot oly élénken foglalkoztatja. Az, hogy a kényszer terhes — tagadhatlan, behozatala tehát csak akkor indokolt, ha a magán szerződések hiányos volta azok nagyobb számában nyilvánul, illetve ha tekintélyes azon pereknek száma, melyeket a szerződések hiányossága miatt a felek inditani kénytelenek.

Más részről a szóbeli szerződések alapján inditott perek száma meggyőzőleg mutatandja ki, hogy az ingatlanok átruházására nézve fenálló rendszer, mennyiben terjed fokonként a nép között. A perek szaporodása, vagy kevesbedése ennek legjobb mérlegéül fog szolgálni.

A *c)* alatti keresetek ugyan törlési perek alakjában (telek. rend 155. §.) is érvényesithetők; de miután mint tulajdonkeresetek is érvényesithetők; tekintve az elbirtoklás kérdésének fontosságát, s különösen azt a ma is folyó vitát, hogy elbirtoklás helyt foglalhat-e általjában az ingatlanokra nézve; — e helyütt sem mellőzhető.

3. *A szolgalmakra vonatkozólag megkülönböztetendők:*

a) *Az actio negatoria*, vagyis azon kereset, melylyel a tulajdonos lép fel a szolgalmat használó ellen és

b) *az actio confessoria*, vagyis melyet a szolgalomra jogot tartó indit a tulajdonos ellen szolgalmi jogának elismerése végett.

4. *A jelzálogkeresetek* (Hippothecarklagen) vagyis azok, melyeket a jelzálogos hitelező a jelzálog tulajdonosa ellen, — ha ez nem egyszersmind személyes adósa is — indit.

5. *Az örökösödési keresetek* kiválólag fontosak, mert azok szaporodtából az anyagi jognak az öröklés körüli szabályai czélszerű vagy czélszerütlen voltára vonható következtetés. Ezeknél megkülönböztetendő:

a) a végrendelet félretétele iránt, illetve végrendelet alapján indittatott-e a per s hogy köz- vagy magánvégrendelet alapján-e? és hogy hány esetben

aa) mondatott ki a köz- vagy magánvégrendelet érvényesnek

bb) vagy érvénytelennek,

és pedig ismét külön bel- vagy külkellékeinek hiánya miatt

Ebből a végrendelkezés körüli szabályokra igen nagy következtetés vonható. mert a számos érvénytelenités kétségkivül azt fogja mutatni, hogy a végrendelkezés körüli szabályok bonyolultak, vagy legalább kellőleg nem értetnek, s alkalmul szolgálhat arra, hogy azok egyszerüsittessenek, vagy az ezzel főleg foglalkozó közegek, melyek tudvalevőleg a község előljárók alkalmas uton és módon kitanittassanak. Hogy az egyik vagy a másik mód választandó-e, a körülményektől függ. De fő dolog, hogy biztos tudomás szereztessék a felől, hogy a kór létezik s ha azután a kormány bővebben megvizsgálja, hogy mely hiányok voltak a megsemmisités okai, s gyakran merülnek-e fel hason esetek? kezébe lesz adva a kulcs, arra nézve, hogy az orvoslást mely uton kisértse meg.

b) A törvényes örökösök egymás között folyó pere és pedig külön *aa)* hogy az örökösödési jog vagy *bb)* csak annak aránya, illetve az osztály forog-e szóban.

c) A szerződési örökösödési perek épen ugy osztályozva mint a végrendeleti perek.

S mind három pontnál kimutatandó különösen az is, hogy a per birói beavatkozás folytán történt perre utasitás következtében vagy a birói beavatkozás mellőztével indittatott.

4. *A családjogból* folyó pereknél megkülönböztetendők:

*

a) a női hozomány kiadása;
b) közszerzeményi jog érvényesitése;
c) hitbér kiadása;
d) özvegyi jog érvényesitése;
e) özvegyi jog megszoritása;
f) házassági válóperek;
g) tartás és pedig;
aa) az elvált házastárs;
bb) a törvényes gyermek;
cc) a törvénytelen gyermek tartása iránti keresetek.

5, A kötelmi jogból folyó perek az egyes szerződések s illetve a szerződés nélküli kötelmek fajai szerint elkülönitve.

6. A felhivási perek, és pedig:
a) joggal való kérkedés;
b) számadás;
c) holtnak nyilvánitás;
d) elveszett okiratok megsemmisitése iránt.

Ki lenne továbbá mutatandó:
a) a per sommás vagy rendes uton folyt-e le?
b) itélet, és pedig meg nem jelenés, vagy tárgyalás után hozott itélet, vagy egyességgel fejeztetett-e be?
c) meddig tartott egy per általában, de minden külön kategoriára nézve külön kimutatva;
d) szintugy kimutatva mennyit tesz átlag egy perben a megitélt költség.

Hogy mindez adatok az igazságszolgáltatás állapotjára mily fontosak, s mily nagy mérvben használhatók a reformoknál fel, — azt bővebben fejtegetni felesleges.

Végre ki lenne mutatandó:
a) hány esetben kéretett igazolás s hány esetben adatott meg vagy utasittatott el;
b) hány esetben ujitatott meg a per és pedig:
aa) határidő vétlen mulasztása,
bb) ügyvédi vétség,
cc) uj bizonyitékok,
dd) a másik fél büntetésre méltó cselekvénye folytán;
s mindez eseteknél hányban adatott hely s hányban nem.

Igen helyesen mondja SCHNIERER GYULA ur a statisztikai tanfolyamban az igazságszolgáltatásról tartott felolvasásában, hogy egy része a polgári peres eljárásnak statisztikai szempontból eddig teljesen elhanyagoltatott: a *végrehajtások,* melyek közgazdászati szempontból rendkivül fontosak. Azonban részemről nem tartom elegendőnek azon adatoknak kimutatását, melyeket a tisztelt szerző ur felemlit. Nézetem szerint e téren kimutatandók

1. Az előleges biztositások:
a) a biztositás;
b) a zárlat;
és pedig mindketőnél
aa) hány esetben kéretett;
bb) hány esetben rendeltetett el;
cc) hány esetben oldatott fel kifogások folytán.

(Folytatás következik.)

Dr. Wünsch Albin,
pénzügy. fogalmazó.

Jogirodalom.

ZLINSZKY IMRE, A magyar örökösödési jog és az európai jogfejlődés. Budapest 1877. 372. l.

Azon sajátságos jelenségeknek folytán, melyek magánjogunk létviszonyainak gyakorlati tényezői fejlődésén 1871. óta mutatkoznak, a magyar tudományos akadémia jogtudományi osztálya különös fontosságot nyert; mint melynek eredeti rendeltetése és folytonos működéséhez képest egyik hivatása az, hogy a hazai jogra vonatkozó elvi kérdések tudományos fejtegetésének magában álló és oktatási tekintetektől független támogatást nyujtson. Az akadémia ezen hivatása különös méltatást legujabban még azért is érdemel, mivel a magyar jogászgyülések, melyek 1871. ugyanazon czélra gyakorlati tekinteteknél fogva léptek életbe, pár év óta előbbi hatályos munkásságukat, intensive nem kevésbé mint extensive, mindinkább szükebb körre szoritják.

Ez körülbelől azon szempont, melyből az akadémiának időről időre hirdetni szokott jogtudományi pályakérdéseit tekintem. S ugyanazon szempontból tekintem ennek folytán a fentebbi munkát is, mely az akadémia pályakérdéseinek megoldása czéljából készült monographiák egyike, s mely — mint máskép várni sem lehetett — mind alaptervében, mind részletes kidolgozásában, a szerző jeles szakképesitettségének és minden alkalommal tanusitott szorgalmának teljesen megfelel.

A magyar tud. akadémia t. i. a következő pályakérdést hirdetvén: «Fentartandó-e, tekintettel sajátságos viszonyainkra az ősi (öröklött) és szerzeményi javak közötti különbség az öröklésnél; s ha igen mily alakban?» — a jelen munka nyerte meg az ezen kérdés megfejtésére kitüzött jutalmat.

Saját álláspontját a szerző aként állapitotta meg, hogy a kitüzött kérdést a magyar öröklési jog, s az egész európai jogfejlődéssel összekötve tárgyalván, annak megfejtéséhez biztos utat ily módon találjon. S igy történt, hogy munkája egy tekintélyes, 372 lapra terjedő monographia lett a magyar örökösödési jogról.

Ezen álláspontoz képest a munka három szakra oszlik; az első az örökösödési jog általános történeti fejlődésének vázlata, tekintettel a megoldandó kérdésre; a második a magyar örökösödési jog fejlődése; a harmadik a feltett kérdés megoldása. Az első szak egészben véve az összehasonlitó módszer iránylatait követi; a második a magyar jog történetét és rendszerét veszi alapul; a harmadik végre az akadémia pályakérdésére vonatkozó vizsgálódásoknak eredményeit foglalja magában.

Nem lehetvén itt feladatom, a munka egyes részleteit körülményesen megbeszélni; a három szaknak tartalmát külön-külön csak annyiban veszem szemügyre, a mennyiben ahhoz képest a munka tudományos és irodalmi jelentősége határozandó meg. Gyakorlati tekintetek tüzetesen nem jönnek szóba. De soha nem szabad megfelejtkeznünk arról, hogy a jogtudomány gyakorlati élettudomány; hogy tehát annak körében még a legabstractabb elveknek és tételeknek is vannak gyakorlati czélpontjai, s hogy valóságos jogtudományi munkát gyakorlati horderő nélkül még képzelni sem lehet.

A munka első szakának igen tág alapja van; mert kezdve a legrégibb időktől korunkig minden nevezetesebb jogrendszerek és törvénykönyvek felett tart szemlét, amennyiben az örökösödési jogot tárgyazzák. A hindu, a chinai, a zsidó, a moslem és az attikai öröklési jogokat nem kevésbé veszi tekintetbe, mint a római öröködési jogot; az öröklési jog fejlődéséről szól a római birodalom bukásától az ujabb kodifikatiókig; befejezésül pedig az öröködési jog alapelveit állitja egybe, miként a nevezetesebb európai törvénykönyvekben, névszerint a franczia, az olasz, a porosz, az osztrák, a szász, a berni, a zürichi, a graubündteni és a schaffhauseni polgári törvénykönyvekben foglaltatnak.

Hogy ezen óriási joganyag nemcsak anyagilag véve, hanem a munka czélpontjait is tekintve, jogtudományi szempontból csak az összehasonlitó módszer által tétethetik haszonvehetővé, az a dolog természetében fekszik; a mint hogy e sorok irója az összehasonlitó módszer ezen irányban nagy fontosságára más alkalommal már figyelmeztetett[1].

[1] «Az összehasonlitó jogtudomány és a magyar magánjog»; nov. 2-ki, akadémiai értekezés 1876.

Habár azonban a jogtudományi irodalom az összehasonlító módszer alkalmaztatásának eredményeit egyik másik irányban már eddig is kezdte feltüntetni; egészben véve az összehasonlító jogtan mégis csak uj tudomány még, és tulságos követelés volna azt várni, hogy annak vívmányai már teljesen felismerve legyenek; főkép nálunk Magyarországban, hol a szakemberek közt az igyekezet az iránt, hogy a jogtudomány általános európai szinvonalára emelkedjenek, csak ujabb időben kezd mutatkozni. S ezen oknál fogva én a jelen munkára nézve is itt inkább a szerző álláspontját akarom feltüntetni, mintsem az összehasonlító jogtudomány szinvonalát.

Kétségtelen, hogy szerző munkájának első szakát nagy szorgalommal dolgozta ki. Sokban GANS EDUARD hires munkáját «Das Erbrecht in seiner welthistorischen Entwiklung» követi, melyet TÓTH LŐRINCZ először nagyobb dimensiók szerint használt és utána más jogászaink szoktak itt alapul venni. De tartozunk neki e mellett azon elismeréssel, hogy ebben is mindig öntudatosan járt el. S minthogy gyakorlati jogászoktól azt követelni különben sem lehet, hogy ily terjedelmes körben mindenütt önálló történeti vizsgálódásokat fejtsenek ki; hanem csak azt, hogy mások kutatásainak legbiztosabb eredményeit kövessék: szerő GANS munkáján kivül — mely amugy is czéljának teljesen megfelelő támaszt annál kevésbé nyujtott, mert a középkoron tul nem terjed — más biztos irodalmi műveket is követett. E tekintetben különös érdemeként azt is emelem ki, hogy p. o. a hindu jogra nézve egyik fiatal hazai tudósunk dr. MAYR AUREL tanárnak az öröklési jogot tárgyazó munkáját[2] is kellőleg használta, melynek kitünő jelességét a külföldi szakkritika határozottan és feltétlenül beismerte. Az ujabb törvénykönyvek tanulmányozásában és használásában a szerző egészen saját felfogását követte.

Szerző tehát az első szak fejtegetései által munkája feladatának tökéletesen megfelelt ugyan; azonban megjegyzendő, hogy az összehasonlító módszer a történeti adatoknak némi bölcsészeti combinatiókkal való egybefoglalásában meg nem állapodik, hanem a kutatás alá veendő joganyagot a tudománynak minden hatalmában álló segédszerei felhasználásával igyekszik áthatolni, s igy teljes jelentőségéhez képest belső szervezete szerint felfogni, áttanulmányozni és czéljához forditani. Tudva van, hogy a jogtörténelmi iskola apparatusa erre elégtelennek bizonyodott. IHERING vizsgálódásai már hatályosabb módszert alkalmaztatnak. De az összehasonlító jogtudomány szempontjából azon kisérletek, s hol kezdeményezések, hol már valóságos vívmányok is birnak fontossággal, melyek a természettudományok ujabb időben nagyszerű emelkedésének előzményeit véve mintául, a vizsgálódásnak amott követett módját a jogtudomány körében is, ennek sajátságos természetéhez képest alkalmaztatják. Mert valamint tény az, hogy a természettudományi kutatásoknak kedvező sikere korunkban más tudományok szakembereit is arra inditotta, miszerint munkásságukban a természet tanulmányozásánál bámulatos eredménynyel követett módszeri eljárást utánozzák; s valamint kétségtelen, hogy az összehasonlító nyelvtudomány, a statisztika, a geographia, az ethnographia stb. ezen uton szintén már nevezetes eredményekkel dicsekedhetnek: ugy az ujabb jogtudósok közül is többen, azon reménytől biztatva, hogy ugyanazon módszer által a jognak tudományos tanulmányozása is sikerrel fog előmozdittatni, — hasonló eljárást, szintén szerencsés eredménynyel, kezdtek követni. S ha az összehasonlító módszer a jogtudomány körében is meg fog honosulni; alig lehet kétségünk, hogy itt is nevezetes vívmányokra teend szert; a mi különösen a magyar jog tudományának nagy hasznára fog lenni.

[2] «Das Indische Erbrecht» Bécs 1873.

A munka második szaka tartalmának főrészét foglalja magában, t. i. a magyar jog öröködési rendszerét, melyet a szerző történeti előzményei és gyakorlati fennállásához képest fejteget.

Oly elismert szakembertől, milyen a szerző, mást várni nem is lehetett, mint azt, hogy itt mindenkép jeles munkát fogna nyujtani; a minthogy kétségtelen is, hogy tárgyát annak fontosságához képest, elvileg nem kevesbé mint gyakorlatilag kellő alapossággal fejtegeti. Mindamellett — noha a nézeteink közti különbség nem lényeges — van mégis több tétele, melyekre vele teljesen egyet nem értek. Szabadjon erre vonatkozólag két példát kiemelnem; a jogközösség fogalmát, és az örökség megszerzésének kérdését.

A jogközösség jogrendszerünkben a legfontosabb fogalmaknak egyike, mely előbb is, jelenleg is az egész végintézkedés nélküli öröködés alapját képezi. S hasonló módon nyilatkozik a szerző is munkájának 267. lapján. Midőn azonban néhány sorral utóbb azt mondja, hogy a jogközösségnek *csak* az ági vagyonban van helye; — igen jó lett volna, ha ezen tételét bővebben magyarázta volna, főkép szemben a szerzeményi vagyonnal. Mert ugy a mint a munka előttünk fekszik, nézete iránt csak combinatio utján igazodhatunk el. A munka 217. lapja szerint ugyanis a vérrokonságot tekinti a jogközösség alapjának. Hogy az örökhagyó leszármazó maradékai közt mindenkép jogközösség van, az magában világos. De azonkivül a szülők és gyermekeik közt is nemcsak ági, hanem szerzemény vagyonbani jogközösség is áll fenn; a mire nézve szerző is a 217. lapon WERBŐCZY ismeretes helyét idézi, hogy «Pater filio, et e contra filius patri, quidquid rerum et bonorum poterit, acquirere jure naturali tenetur.» (Hk. I. 53. cz. 1. §.); mig az oldalrokonokra nézve is az osztatlan állapot alatti szerzemények tekintetében a 223. lapon helyesen a Hk. I. 43. czímre (noha ez már 1655. óta részben érvényét vesztette) vonatkozik. A fentebbi tételt tehát ezekhez képest kell értelmezni; különben nagy kérdés maradna, ha vajjon nem ellenkezik-e az 1723. 47. t. cz. 3. §-ával.

Az örökség megszerzésének kérdését illetőleg azt kell tekintetbe vennünk, hogy előbbi jogunk szerint az öröklési viszonyok igen concrét szabályozásának folytán azon megkülönböztetés, melyet a római jognak nyomán az ujabb törvényhozások az örökség megnyilása és megszerzése közt tesznek, s mely nálunk jogunk ujjáalakulása alkalmával szintén fontos lett, csak csekély jelentőséggel birt. A kettőt tárgyazó jogkérdések 1853. előtt többnyire egygyé olvadtak. Mivel pedig ez nemcsak az ősi, hanem a szerzeményi vagyonbani öröklésnél is állt; ezen körülmény az örökség megszerzésének közelebbi méltatását a jelen munkában is indokolta volna; annyival inkább, mert az által, hogy a szerző azt egyszerüen ignorálta, oly combinatiót mellőzött, mely munkájának főtárgyára nézve is egyikben másikban talán nem megvetendő felvilágositást nyujtott volna.

Végre a harmadik szakban szerző a feltett kérdés megoldásához fogván, alapos nem kevésbé mint sokoldalu fejtegetéseknek nyomán azon eredményhez jut, hogy «a *magyar* öröködési rendszer a kor követelményei szerint alakitva tartassék fenn» (287. l.); s hogy ehhez képest az öröklött és szerzeményi vagyon közti megkülönböztetés «az adományrendszer megszünte, s az ősiség eltörlése folytán változott viszonyok közt is», nemcsak fenntartható (300, l.), hanem mellőzése veszélyes is lenne. S itt figyelemre méltó, hogy állitásainak indokolásában a fősulyt ugyan hazánk jogéletének szükségleteibe fekteti; hogy azonban a kor általános társadalmi configuratióját, és a külföldi törvényhozások példáját is kellőleg méltatja; s hogy okoskodásainak főérveit kevésbé a hazai jogrendszerből, mint a jogbölcsészet és a nemzetgazdászat köreiből meriti.

Javaslatai az iránt, hogy az öröklött és szerzeményi vagyon közötti különbség mily alakban volna fenntartandó öröklési törvényeinkben? — a megoldott pályakérdés lényegéhez tartoznak ugyan; minthogy azonban itt nem elvi, hanem opportunitási tekintetek birnak tulsulylyal, azoknak tüzetes megbeszélésébe nem bocsátkozom. Csak azt legyen szabad még megjegyeznem, hogy inditványai oly tárgyavatott okoskodásra alapitvák; hogy mindenkinek, a ki a fejtegetett kérdéshez érdekkel viseltetik, habár nyilt kérdésnek tekinti, vagy a szerző eredményeit nem pártolja is, különös figyelmébe ajánlhatók.

Wenzel Gusztáv.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közlegelők felosztása kérdéséhez.

(Vége.)

B) Az uradalomtóli elkülönzés után bekövetkező legelőfelosztások két esetére nézve intézkedik a törvény, nézetem szerint elég világosan. Egyik eset, midőn a volt urbéres zsellérek kivánják saját legelőportiojukat czélszerűbb művelhetés, tehát jobb voltuk előmozdithatása végett a telkes gazdáktól elkülöniteni, vagy felrészletezve is egyéni használatuk alá venni. A másik eset, midőn az urbéri határbeli birtoknak — többségül substituált egynegyedrészét biró telkesek és zsellérek a legelőnek individualis felosztását szorgolják.

A felsőbb biróságok magyarázata és határozatai — a mennyiben tudomásomra jött, a két esetet egy harmadikkal toldották meg, azzal t. i., midőn a telkes gazdák testületileg a kisházasokat, vagyis zselléreket zárják ki a közös legeltetésből, és utóbbiak részére a legelőterületet külön részben, és tagban, vagy tagokban akarják kiadni; miről maga a törvény hallgat.

Azon indokokat, melyekre a törvényhozás támaszkodott, midőn a zsellérek részére a különválhatás engedélyét világos kifejezéssel enunciálta, — tekintettel azoknak a telkes gazdáknál sokkal mostohább körülmények között mozgó anyagi létére, melyen a legelőföldek testületi elkülönzése, vagy esetleg a maguk közötti felosztása által a puszta legeltetésnél előnyösebbnek mutatkozó használatra szert téve, előreláthatólag segithetnek, mely törekvésben tehát már humanitarius szempontoknál fogva sem akadályozhatók, — lehetetlen nem osztani. Valamint az ellen sem lehet kifogás, hogy az elkülönitett legelők a volt jobbágyok és zsellérek közt általán feldaraboltassanak, ha ennek gazdászati czélszerűségét a hely vagy vidék viszonyai kellőképen megérlelék.

De már azon indokok, mik a zsellérek illetményeinek testület szerinti kihasitása, vagy egyéni felosztása mellett harczolnak, — arra nézve, hogy a volt telkes jobbágyok csupán a legeltetés tekintetében magukat testületileg a zsellérektől elválaszszák, — érvekül egyáltalán nem használhatók, mert ez esetben a telkes gazdákra nézve nem valamely haszonhajtóbb földmivelési czél éretik el, hanem mindössze is csak az, hogy *egy* testület legeltetési jogosultsága egyszerüen *ketté* osztatik, és e jogosultság gyakorlása a zsellérekre nézve szerfelett megnehezittetik, vagy épen lehetlenittetik.

Az ily testület szerinti legelőelkülönzés Baranyamegyében a németajku községekben ütötte fel sárkány fejét, és látszik tovább harapódzni, okul szolgálván az irigység, és holmi póraristocratismuson kivül a különben is szük, s általán nem is jobb minőségü legelőknek a zsellérek részéről aránytalanul nagyobb mérvben való állitólagos használata; mely bajon, ha fenforog, a már fennebb fejtegetett nemzetgazdászati elveknél fogva nem a legelők testület szerinti megosztása, hanem a legelők használatának szabályozása által kellene, s volna czélszerübb segiteni.

A zsellérek érdekeik veszélyeztetésének ösztönszerű érzetében az ily testületi elkülönitésbe, mint a mely törvényben sem gyökerezik, több helyen bele nem egyeztek, s azt makacsul ellenzék, minek következménye lőn, hogy a biróságoknak kellett az 1871. 53. tvcz. 42. §. második szakaszát alkalmazni. Az első esetben az e. f. törvszék a telkesgazdákat ily keresetével elutasitotta, a másod- és harmadbiróság azonban az első forum itéletének megváltoztatásával kimondá a testület szerinti elkülönzés elvét azon szószerint idézett indokból: «mert az 1871. 53. tcz. 42. §-nak harmadik bekezdése szerint a közösen jutott legelőnek az egyesek közti felosztását rendeli el, ha a felosztást kérők birtoka a határban levő urbéri birtoknak egynegyed részét teszi; — ha tehát a birtokosok 1/4 részének joga van az egyéni felosztást is kérni, ugyanezen okból nem lehet tőlük a kevesebbet, vagyis a telkeseknek a zsellérek legelőjétőli testületi elkülönzését megtagadni. Tehát e döntvényszerű határozat által a kérdés nem is valamely homályos törvénybeli kivétel magyarázására irányuló nézetből, — nem is a mezei iparra kiható hasznosság, vagy czélszerűség szempontjaiból; nemis a »summum jus» fölé helyezett «aequitas» magasztos eszméjéből kiindulva, melynek pedig mindig a gyengébb rész javára kellene applicatiót nyerni; — hanem tisztán és egyedül a «*több*» és «*kevesebb*» száraz mennyiségtani fogalmakban rejlő viszonylagos suly latolásából kiemelkedett eredmény, mint indok alapján jutott megoldásra.

Nem tagadható, miszerint azon jogi axioma: kinek több szabad, kevesebb is szabad, — igényt tarthat arra, hogy illő esetekben alkalmazást is nyerjen; de nem egyszersmind arra, hogy absolut értékkel és hatálylyal birjon a biró előtt még akkor is, ha valamely jognak habár részben követelt érvényesitése vagy gyakorlása a törvény vagy méltányosság — szabta határokon tulterjedve az ellenfél érdekeinek jogellenes, vagy csak méltánytalan sérelmével is — összekötve volna.

A fenforgó kérdés is nézetem szerint azok közé tartozik, melyek elintéző megoldása csupán a «*többség*» számerejében fekvő suly indokából — nagyon is tévesztett, és a tanácskozásnak, mely az eldöntésre hivatva van, nem annyira a szoros értelemben vett jog, mint inkább a méltányosság magaslatán kell mozognia, s a következményeket gondosan mérlegelnie; — mely utóbbinak, t. i. a méltányosságnak enyhitő ircsöppjeiből a fentebb hivatkozott birói intézkedésnél a lehető legkevesebb alkalmaztatott.

És ennek következménye lőn:

Nemcsak hogy a helyi viszonyokba be nem illő kényszer alakitást rendelő birói enunciatio palástja alatt jó adagban sanctiót és jogosultságot nyert azon törekvés, mely különben is emberi gyöngeségeknél fogva elég hajlandó az ugyanegy községbeli — vagyonilag jobbmódu polgárok, és a ROSCHER által ugynevezett «csekélyebb emberek» közt a választó ürt kitágitani, s a vagyoni osztálykülönbség fanyar érzületét növelni;

nemcsak hogy ugyanazon mennyiségtani indokolás mellett, ma a zsellérek mint csekélyebb osztály különittetik el a telkes gazdáktól, holnap meglehet a kisebb telkesgazdák osztályszerü elkülönitésére fog beköszönteni az impulsus;

hanem, miután a határbeli legelők minőségeiknél fogva egyéb czélra nem használhatók, mit azon körülmény is bizonyit, hogy annak egyénenkénti felosztásától maguk a telkes gazdák irtóznak, — a számukra jutó szük területen

külön legeltetésre utalt zsellérek, kik részint napszámuk, részint valamely egyszerűbb, tehát nemis valami jövedelmezőbb kézműipar által tartják fenn magukat, külön csorda vagy nyájőröket, ezek számára külön lakhelyiségeket, külön tenyészállatokat, majd ismét ezek számára szükséges külön réteket nem tarthatnak; meg aztán az ugar- és tarlólegeltetéstől is elzáratnak, mi előbb szintén közösen gyakoroltatott; — mihez járul még, hogy az ily minőségű és csekély területű, sokhelyt alig 30—40 holdnyi legelő nem is sok pénzértéket képvisel, de ennek is jókora részét már a priori elvesztik az által, hogy az ily legelő felosztási perek is az urbéri rendes perek módjára két hosszu stadiumon, és előmunkálatokon végig hurczoltatván, a perbeli védekezést aránytalanul drágán kell megfizetniök: a dolog ily állásában e néposztály a legelő használatát akár egyszerűen resignálja; mi utóbb az esetleg kapcsolatos erdei legeltetéssel együtt a telkesek javára esik vissza. És ekként a törvény azon intézkedése, mely a zsellérek sorsáról gondoskodva, — a legelőilletőség használatának jótéteménye tekintetében nyolczat egy egész telek arányában részeltetni rendel, — paralizáltatik.

Még kirivóbb szinezetű alakot nyujtana az ily testületi elkülönzés ott, hol a volt urbéres zsellérek csak nagyon csekély számmal vannak, hol péld. néhány zsellér számára alig egy pár hold bár classificált, mindazáltal silány legelő jutna használhatlan osztályrészül. Hogy pedig ilyesmi törvényhozásunknak csak távolról is szándékában lett volna, a felett bátor vagyok nagyon is kételkedni.

Egyébként én nem képzelek a mai kor szinvonalán álló törvényhozást, mik közé a mienket is számitani akarom, mely ne tudná azt, hogy valamely törvényalkotásnál, és szövegezésénél abban semmi felesleges, vagy határozott indok és czélnélküli, helyt nem foghat, s ilyennek helyt fogni nem is szabad, mert ilyesmi csak értelmezési zavarokra vezet. Már pedig ha concret volna az itt vitatott birói döntvény, ez egyenesen arra szolgálna bizonyitékul, hogy törvényhozásunk az 1871. 53. tcz. 42. §. második szakaszában teljesen felesleges valamit rendelt; mert ha jogosultnak akarta volna decretálni az oly testületi elkülönzést, mit a felsőbb biróságok kimondottak, akkor a törvényt sokkal egyszerűbben és világosan ilyképen szövegezte, s határozó tényezőül nem a kisebbséget, vagyis a gyengébb részt, hanem a jobbmódu többséget jelelte volna ki.

C) Végre, ha még szintén a figyelem körén kivül nem hagyhatóknak jelzem azon eseteket, midőn a volt jobbágyok az uradalommali rendezkedés befejezte után legelőiket vagy ezek egyes részeit maguk között minden hatósági vagy birósági közbejövetel, — és a legelők minőség szerinti osztályozására tekintet nélkül, sok helyütt nem is szakértő mérnök által felosztják; itt-ott az 1832/6. 6. tcz. 3. §. negyedik szakasza, — avagy a birói itélet vagy egyesség szerint is — külön érdekletteket mellőzik, utóbb pedig a helytelenségek következményeit látva, és érezve egymás közt összebonyolódnak, s a hátrányban levők igazságosabb felosztásért mozgolódnak, minek helyrehozása, eltekintve a költségeskedésektől egész lánczolatával a nehézségeknek van összekötve;

ugy hiszem sikerült kimutatnom, s kellő világitásba helyeznem az 1871. 53. tcz. sok visszásságokra vezető 42. §-a revisiójának szükségességét, mi nézetem szerint abban összpontosulna, hogy e törvény §.

a) első bekezdése teljesen elejtendő volna; — épségben hagyván e tekintetben az 1832/6. tcz. 3. §. második szakaszában foglalt és igen correct — mert az urb. per menetén, és ennek keretében érvényesithető intézkedést egyedül azon esetekre, midőn az urb. birtokviszonyok szabályozása rendbeszedéssel van kapcsolatban; mely esetben azonban a legelők is nemcsak jobb vagy roszabb voltuk szerinti egyszerű szemle, hanem szabályszerű osztályozás alá volnának veendők, s a kiosztás ennek alapján eszközlendő.

b) A második bekezdés stylaris módositás mellett megmaradhatna mégis oly kiegészitéssel, hogy minden egyéb vagyonosztály — illetőleg testület szerinti elkülönités az egyes osztályokat képezők többségének kölcsönös beleegyezésétől tétetnék függővé.

e) Minden akár testületi akár egyénenkénti legelő felosztás, mely utóbbinak elhatározó tényezőjéül a harmadik bekezdésben kimondott többség jövőre is megtartható, csakis a politikai hatóság — a mennyiben t. i. az ügy a közigazgatás keretébe relegáltatnék, vagy ha ez nem volna tanácslatos — a biróság közbejöttéhez és engedélyéhez volna kötendő, s az engedély csakis az összes előmunkálatok teljesitése, s kellő felszerelése után megadandó akár barátságos egyesség, akár per utján eszközöltessék az ily elkülönzés. Ezt még azért is szükségesnek vélem, mert az ily elkülönzések, és felosztásokat telekkönyvileg is keresztül kell vinni, mi eddig rendszerint elmulasztatott. Végre

d) A felek közötti egyesség nem sikerülése esetére a peres eljárás egyszerűbb alakszerűségek korlátai között az eddiginél rövidebben szabályozandó.

Bodó István,
k. törvszéki biró.

Felsőbb biróságaink gyakorlatáról.

Üdvösnek, helyesnek és szükségesnek tartom, hogy ha felsőbb biróságaink határozatait önzetlen szakértők bonczkés alá véve, az azokban rejlő hibákat és tévedéseket igyekeznek felderiteni, de ellenkezőleg helytelennek tartom, ha a felsőbb biróságok azon határozatai támadtatnak meg, melyek minden tekintetben, félremagyarázhatatlanul a törvénynek helyesen megfelelnek.

E lap f. évi 18-ik számában a törvénykezési szemle rovatában «Felsőbb biróságaink gyakorlatából» czím alatt egy czikk jelent meg, melyben illető czikkiró a kir. Curia mint semmitőszéknek azon határozatát támadja meg, mely szerint kimondatott, hogy a számadási perekben a követelés érdemében hozott határozatot itélet alakjában kell kiadni, abban a felhivó követelése megállapitandó, de az annak fizetésében leendő elmarasztalás ki nem mondható.

Miután e tárgyban czikkiró véleményét egyátalán nem osztom, megkisértem annak ellenkezőjét bizonyitani.

A ptrs. 518. §. értelmében a számadást követelő adhat be felhivási keresetet a végett, hogy az, ki neki számolni tartozik, számadását zárhatáridő alatt mutassa be, ennél többre a törvény a felhivót fel nem hatalmazza, tehát a biróságnak a törvény világos értelmében a felett kell határozatot hozni:

1. Hogy van-e joga felhivónak a felhivott ellen keresetet inditani.

2. hogy a felhivott köteles-e számadást adni, — ha igen

3. mely összeg erejéig?

Ennél fogva a számadási per elbirálásának érdeme csupán a fentebbi pontokban előadottakra terjedhet.

Minthogy pedig a ptrs. 246. §. szerint az eljárás befejezése után a per érdeme itélet által döntendő el, e kérdésben másként a kir. semmitőszék nem is határozhatott, mint akként, hogy a számadási perekben hozott érdemleges határozat itélet alakjában adandó ki, mert az által a per érdeme döntetik el.

Hogy pedig az itéletben a felhivott s számadásra kötelezett fél el nem marasztalható a fizetésben is, a ptrs. 518. §-ból világosan következtethető, mert ezen §. határozottan rendeli, hogy csakis a számadás kérdésében hozandó határozat, tehát a felől, hogy az illető fél egyszersmind a

fizetésre is köteleztessék, emlitést nem tesz, s e szerint már a felhivási keresetben is csak az kérethetik, hogy a felhivott számadását adja be, s ha be nem adná, a keresetben teljesen igazolt felperesi követelés állapittassék meg, azt tehát, hogy abban a felhivott egyidejüleg el is marasztaltassék, törvény szerint kérni nem lehet, a mi pedig nem kéretik, a felett a biró határozatot nem is hozhat.

Czikkiró azt fájlalja, hogy az ily itéletnek materiális hatálya nincs, mert erre végrehajtást kérni nem lehet, hanem a marasztalt felet ujból perrel kell megtámadni, s ez esetben azt hiszi, hogy alperesnek a per alapját képező, már előbb biróilag megállapitott felszámitás helyességét megtámadni joga lehet.

Én határozottan az ellenkező nézetben vagyok, mert ha a biróság jogerejü itélettel felperes követelését megállapitotta, azt alperes azon perben, midőn már a megállapitott összegért pereltetik, érdemileg meg nem támadhatja.

Itt tehát az a kérdés, mi előnyt kivánt nyujtani a törvényhozó az által a felhivott félnek, hogy az első alkalommal őt a fizetésre kötelezni nem kivánta, erre elégnek tartom azon példát felemliteni, hogy a felhivott ismervén a ptrs. 111. §-át, mely a felhivási perekre is hatályal bir, — meg van győződve arról, hogy a biró csakis felhozott tények és állitások s az előadottak alapján fog határozni — felhivott látván a keresetet, az abban előadottakat valóknak ismeri el, s miután az ellen semmi kifogást nem tehet, a tárgyaláson megjelenni, illetőleg nyilatkozatát beadni szükségtelennek tartja, s bevárja mig a biróság azon kérdésben határozatot hoz, s bevárja, mig annak alapján a fizetésért ujból bepereltetik, — ekkor megjelen a tárgyaláson, s elismeri a számadásrai kötelezettségét, azonban kimutatja, hogy ő annak már eleget tett, ha ezt kimutatni nem tudná, a már előbbi határozatban megállapitott összegben marasztalandó.

Véleményem szerint tehát igen is van joghátránya az első perbeni meg nem jelenésnek, mert az a követelési összegre nézve teljes bizonyitékot nyujt a követelő félnek.

Ezért én a kir. semmitőszék idézett határozatában kimondott elvet a törvény szabályaival teljesen megegyezőnek tartom.

Megjegyzem, hogy e tárgyban a kir. semmitőszék 1871. évi márcz. 7-én 2042. sz. alatt teljes ülésében is a czikkiró által megtámadott módon határozott.

Magay Károly,
kir. albiró.

Különfélék.

(Az egyetem hivatalos nyelve magyar-e vagy latin?) E kérdés a szatmár-németi ügyvédi kamarának egy felterjesztésre szolgált alapul, melyet alább közlünk, a nélkül hogy azt lényegében osztanók. Az egyetemek okmányozásai mint maga a tudomány világra szólók és sajnos szükkeblüség lenne, ha a mi egyetemeink magyar nyelvü okmányzásai megnehezitenék a külföldi egyetemek látogatását. Nehezen tévedünk azon állitással, hogy a tudori oklevelek világszerte latin nyelven állittatnak ki, a nélkül hogy abban valahol megütköztek volna, mert annak okszerüségét nem nehéz belátni. A mi azonban a tanfolyam okmányozásáról és a tudori oklevelekről áll, azt nem állithatni az egyes szigorlatokról kiállitott bizonyitványokról, mert ezek sem más államban, sem más egyetemen jelentőséggel nem birnak s igy az ügyvédi kamara felterjesztését csakis e részben pártolhatjuk. A hozzánk beküldött felterjesztés következő:

Nagyméltóságu igazságügyminiszter Ur! Az 1874. évi XXXIV. tcz. 19. §. alapján a törvényhozás által nyert jognál fogva Nagyméltóságodat a budapesti egyetemnél gyakorlatban levő téves eljárásra vagyunk bátrak figyelmeztetni.

A törvényt tisztelni, annak rendeleteit teljesiteni minden honpolgár kötelessége, de e kötelesség azt hiszszük leginkább illeti azokat, kik hivatva vannak a fiatalságot épen a jogra, a törvény tiszteletére tanitani.

Az 1868. évi XLIV. tcz. hivatalos államnyelvvé a magyart emelte, e törvény 19. §. az országos egyetemen előadási nyelvül a magyart rendeli.

A törvény ily világos intézkedése daczára megütközve olvastuk, dr. Schnierer Aladár ur a budapesti egyetemi jogkari decanjának minden szám nélkül 1876. évi deczember 13-ról kelt hozzánk küldött iratának következő szavait.

A budapesti kir. tudomány-egyetem jogi kara az egyes szigorlatok sikeres kiállásáról szóló bizonyitványokat csak latin nyelven állitja ki, minélfogva az ügyvédjelöltek bejegyzésénél csak az ily hivatalos alakban kiállitott bizonyitványok vétethetnek figyelembe.

Elismerjük a latin nyelv szépségét, tökélyét, müveltségét, de nem tartjuk a magyar nyelvet sem oly szegénynek, sem müveletlennek, hogy azon a bizonyitványt kiállitani ne lehetne.

Ha az állam nyelve magyar, ha az egyetemen előadási nyelv a magyar, magyarul tanitanak, magyarul tanulnak a nyert tudomány eredményét miért igazolják latinul.

Ha a törvény nem is intézkednék világosan a magyar nyelvre nézve, Magyarhon müvelt férfiainak, épen a tanároknak, a tanári testületnek volna hazafiui első kötelessége a magyar nyelvet pártolni, azt tökéletesiteni, ennek mellőzése akkor, midőn a törvény mellette szól, az állam nyelve ellen elkövetett honfiui sérelem.

Felkérjük Nagyméltóságodat, hogy a magyar nyelvnek, a törvényben meghatározott tiszteletét *emelje érvényre a budapesti egyetemnél is*, felkérjük és engedje Nagyméltóságod remélnünk is, hogy kérelmünk teljesitve lesz.

Mi a törvényadta jognál fogva csak kötelességét teljesitünk, midőn Nagyméltóságodat kérelmünk teljesitésére mély tisztelettel felkérjük és e tekintetben nagybecsü intézkedését bizton reméljük.

A szatmár-németi-i ügyvédi kamarának 1877. évi február 2-ikán tartott közgyüléséből.

Viszonválasz. Felhivásom folytán Asztalos Mór ur a «*Jogt. Közlöny*» 20. számában megjelent nyilt válaszában a komáromi kir. törvényszéket érdeklőleg három végrehajtási ügyet közölt, melyeknek azon vádját kellene igazolniok, hogy a vételárak tényleges kifizetései, a birák hanyagsága folytán, a sorrendi tárgyalás napjától évekre huzódnak.

Megvallom, némi elfogultsággal kerestem elő a hivatkozott ügyiratokat. Egyéni felfogásomból kiindulva, eszembe se jött annak lehetősége, hogy az oly magas hangon, a legkisebb kétséget is kizáró bizonyosság látszatának negélyezésével fejemre olvasott adatok a vád teljes igazolásaul ne szolgáljanak. Kellemes meglepetésemre azonban a vád bizonyitékaiul felhivott ügyiratok következő tényeket tartalmaznak:

1. A megyei árvatárnak Somogyi Mihályné elleni végrehajtási ügyében a sorrendi tárgyalás megtartatott 1875. jun. 26-án (4728/75. sz.), erre jul. 6-án azon végzés hozatott, hogy a vételár felosztási terv a végr. eljárás ellen benyujtott semmiségi panaszszal felterjesztett iratok visszaérkezte után fog megállapittatni; a semmitőszék határozata leérkezett okt. 2-án (6796/75.) a vételárfelosztási végzés meghozatott nov, 2-án, — a jelentés, hogy jogerőre emelkedett, beadatott decz. 26-án, (8609/75.), elintéztetett 1876. jan. 11-én.

2. A m. árvatárnak Nyiró József elleni végrehajtási ügyében a sorrendi tárgyalás nem 1875. okt. 4-én, mint A. M. ur állitja, hanem 1876. ápril 29-én tartatott meg (2294/76), a vételár felosztási terv megállapittatott máj. 2-án, — a jelentés, hogy jogerőre emelkedett, beérkezett május 20-án (2834/76.), elintéztetett junius 13-án.

3. A m. árvatárnak Tárnok János elleni végr. ügyében megtartott árverésről való jelentés beérkezett 1876. febr. 3-án, elintéztetett s a sorr. tárgyalásra a határidő kitüzetett u. a. évi február 8-án (649/76.)

Igen kérem a komáromi t. ügyvéd urakat, szivesked jenek a közlöttek valóságáról az iratok megtekintése által meggyőződni; valamint szivesked jenek megtekinteni a t. szerkesztőség számára ide zárt, az 1876. évi hason nemü ügyekről készitett kimutatás másod példányát.

Épen oly rövid kivánván lenni, mint a milyen hosszu volt A. M. ur: tartózkodom a fent közlött tények minden illustratiojától s azoknak a vádra való alkalmazásától. Csak annyit jegyzek meg, hogy én, ki vita folyamában a tárgy mellett szoktam maradni, A. M. urat a kezelő hivatalok helyiségeibe követni nem fogom; s hogy a fentebbiekből A. M. ur concret esetekre vonatkozó állitásainak értéke kiderülvén: jövőre bármi nemü nyilatkozatait válasz nélkül hagyandom.[1]

Komárom 1877. máj. 28.

Tergovcsics István,
kir. törvszéki biró.

[1] A nélkül is e vitát, melyre különben az igen tiszt. biró ur személyesen provocálva nem volt, — ezennel befejezettnek nyilvánitjuk. Szerk.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 23. SZ. Budapest, 1877. junius 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Még néhány szó a gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. Zarka Dénes kir. közjegyző urtól. — A nyilvánkönyvi bejegyzés megtámadásáról. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: Mi a különbség az intézvényezett idegen váltó és a kereskedelmi utalvány között? Garai B. ügyvéd urtól. — Beavatkozási keresetnek lehet-e helye az alapkereset határán túl? Balzam Emil ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Még néhány szó a gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához.

Jóllehet igen sokan hozzászóltak már az országgyülési tárgyalás alá került gyámügyi törvényjavaslathoz s annak czélszerüsége vagy czélirányalansága pro- és contra megvitattatott, nem tartom e vität annyira kimeritettnek, hogy csekélységem részéről is ahhoz röviden hozzá ne szólhassak. — Készt e lépésre különösen a «Jogtudom. Közlöny» 21-dik számában közlött, dr. Wawrik Béla törvényszéki elnök ur által felvetett kérdésre adott nyilatkozata Zlinszky Imre kir. táblabiró urnak.

Mindenki, jogász ugy mint laicus, ki a jelen viszonyokkal csak kevéssé is ismerős, egyértelmüleg megegyez abban, hogy gyámügyünk s örökösödési eljárásunk szánandóan paradicsomi állapotban van, s hogy a már tarthatatlanná vált helyzeten, ha nem akarjuk, hogy a kiskoruak anyagi érdeke minden lépten- nyomon csorbát szenvedjen, s hogy azok vagyona ne tekintessék Csáky- szalmájának, sürgősen segiteni kell. Alapjában ezt tárgyazza a gyámügyi törvényjavaslat is.

Nem lehet czélom, de e lapok kerete sem engedi meg a javaslatot minden pontjában tárgyalni legkivált akkor, midőn annyi illetékes, nálamnál sokkal hivatottabb egyén által meg lett vitatva annak minden része; szoritkozom tehát egyszerüen csak azon kérdésre

1-ször: hogy az örökösödési eljárás lefolytatása minő közegre lenne bizandó, ugy a nagy közönség, mint az állam érdekének szempontjából?

2-szor: hogy mily irány lenne követendő az örökösödési eljárás egyszerüsitése, gyorsitása s lehetőleg olcsóvátétele tekintetéből? s

3-szor: hogy mily uton lehetne elérni azt, hogy a megtartott tárgyalás alapján a hagyatéki vagyon a jelentkező örökösöknek a hagyatéki biróság nagy terheltetése, tehát anélkül, hogy az sok más teendőjétől elvonatnék, a lehetőséghez képest gyorsan átadható, részökre beszavatolható s a telekkönyv — a hitel alapja — a tényleges birtoklással összhangzásba hozható legyen?

Nagy sulyt fektetek-e helyütt arra, hogy a hagyatéktárgyalás szakértő közegek által tartassék meg, mert a tárgyalás alapján kellvén a hagyatéknak az örökösök részére átadatni, mulhatatlanul megkivántatik, hogy mielőtt a hagyatéki biróság a vagyon átadhatásának a tulajdonjog megállapithatásának kérdésébe belebocsátkoznék, tisztába legyen hozva azon kérdés: mi képezi valósággal a hagyaték állagát, s hogy a hagyatéki vagyon örökségkép kit illet, mert különben — értve, hogy ha a tárgyalás felületesen oly egyének által vezettetik, kik a dolog állásának kellő áttekintésére sem elég alapossággal, sem elég ismeretkörrel, talán sokszor még elég jó akarattal sem birnak — a biróság teendője nem hogy könnyittetnék, de sőt megnehezitve lesz s az eljárás olcsósitása helyett az örökösök — kik elvégre is csakugyan nem okai annak, hogy az örökjog megállapithatását mulhatlanul megelőzni kellő tárgyalás nem jól vezettetett — folyton csak ismétlődő költségekkel terheltetnek. — Mert ne áltassa magát senki azzal a hiu ábránddal, hogy ha a hagyatéki tárgyalás a kir. közjegyzők kezéből elvonatik, s árvaszéki ülnök, szolgabiró, vagy községi jegyző, vagy mit tudom én, milyen közegre bizatik, egészen olcsóvá tétetik. Sőt ellenkezőleg. Több mint másfél évi közvetlen megfigyelésen alapuló tapasztalat e téren győzött meg mostani állitásom igazságáról.

Emberi gyengeségünkben fekszik, hogy mai napság már kevés ember végez el valami teendőt ex nobile officio, — s ez nagyon természetes, mert hisz ma már mindenkinek munkája után kell megélnie, eltünvén azon őskori boldog idők, mikor még az égből hullott alá a testi táplálék Másik emberi gyengeségünk, hogy egyszeres fizetésért kétszeres munkát nem szivesen végzünk. A tapasztalat tanit meg ezen állitásom igazságáról; — avagy nem látjuk-e, hogy rendszerint az oly hivatalnokok, kik meghatározott évi fizetéssel birnak, bizony nem igen szivesen dolgoznak a hivatalos órákon kivűl, bármily sürgősen igényelné is ezt a közönség érdeke. De ez nagyon természetes is, hiszen azért van megszabva a hivatalos órák száma, hogy az azon tuli idő a pihenés ideje legyen; meg azután miként fenebb mondtam, a hivatalos órákon kivűl teljesitett munkálat már nem dijazott munkának tekintetik.

Ilyen megszabott évi fizetéssel biró közegeknek tekintendők az árvaszéki ülnökök, szolgabirák, szolgabiró-segédek s községi jegyzők is. Hogy ezek többet nem fognak dolgozni, de némelyik többet nem is fog végezhetni jövőben sem, ha keresztül megy a törvényjavaslat azon részében, hogy a hagyatéktárgyalás vezetése ezekre bizassék, mint a mennyit ma végez, arról meggyőz bennünket azon általános és mindenki által jogosultnak ismert panasz, hogy a most nevezett közegek ma sem felelnek, ma sem felelhetnek meg physicailag hivatásuknak.

Igen, de ha a mondott közegek majd a hagyatéki eljárás vezetéséért külön fognak dijjaztatni, a hivatalos órákon kivül is végzik teendőjüket, hallom az ellenvetést. No én ennek épen az ellenkezőjét hiszem. Megengedem, hogy a külön dijazáshoz kötött munkák egyelőre mennek, de elmaradnak azok, melyekért az illető közeg rendes évi fizetést huz; hiszen ha az a másik dolog nagyon sürgős — majd elvégzi más!

Nem kell tovább vitatnom, hogy a kitüzött czél követésével a helyett, hogy a hagyatéki eljárás olcsósittatnék, tetemesen drágitva lesz, — s ezen áremelkedés terheit érzi, az ilykép szaporodó költségek viseléséhez kénytelen lesz járulni az is, a kit a dolog egyáltalában nem illet, pedig már ha igazságos és méltányos, hogy az indirect adókat csak azok viseljék, kik az ezen adónem alá vetett tárgyakat elhasználják, nem kevésbé jogos és méltányos

igény, hogy ne köteleztessék Péter járulni azon eljárási költségek viseléséhez, a mely költségek Pál érdekének védelme körül felmerülnek; mert ha ezen költségeket Péter is tartozik részben viselni, akkor Pál még teljes joggal követelheti azt is, hogy segitse Péter kifizetni az örökölt vagyon után járó kincstári illetéket is. Hiszen elvégre ez is csak eljárási költség.

Emlitsem-e azon fontos körülményt, hogy ha az árvaszéki ülnök vagy szolgabiró maga megy a helyszinére leltározás végett — mert hisz a leltár elvégre is ott veendő fel, — vagy ha akár a nagyon sokszor messze távolban levő érdekeltek idéztetnek be a székhelyre, akár az illető közeg megy a felek helyébe, mindenkor tetemes költségek merülnek fel.

Olcsósági szempontból tehát határozottan elvetendő azon törekvés, hogy a hagyatéki eljárás lefolytatása olyan közegekre bizassék, a kik más egyéb teendővel is elhalmozva vannak, s ezen teendőikért állami, megyei vagy községi pénztárból nyernek rendes évi fizetést. Vizsgáljuk meg, hogy czélszerüségi szempotból ajánlható-e a terv keresztül vitele?

Véleményem szerint a fenebb már hangsulyozott szakértelmen és törvényismereten kivül arra hogy a hagyaték átadását előkészitő hagyatéki eljárás minden irányban helyesen vezettessék, az ezt vezető egyénben teljes pártatlanság, elfogulatlanság és jóakarat kivántatik meg. — Meg vannak-e ezen kellékek már csak állásuknál fogva is különösen a községi jegyzőkben? tessék az illetőknek körültekinteni. Ismét több mint másfél évi elszomoritó tapasztalatra hivatkozom, mely arról győzött meg, hogy a legtöbb esetben nemcsak korlátolt látkörü, de egyszersmind indolens egyének kezében van árvaügyünk! — Ezek végezzék azután a hagyaték átadást előkészitő tárgyalást, ezek hozzák tisztába az igen gyakran összecsomózott birtokállást, ugy hogy az telekkönyvileg keresztül vihető legyen! Mert nem kell feledni, hogy alig van 100 eset közül 2 vagy 3, a hol ingatlan birtokról nincs szó.

Ha van az országnak elegendő ideje és pénze kisérletek tételére, ám vegye foganatba a gyámügyi törvényjavaslatba felvett azon törekvést, hogy a hagyatéki eljárás vezetése a biróságok vagy az azokat helyettesitő kir. közjegyzőktől elvonatván, a fenebb érintett közegekre bizassék; majd szomoruan tapasztalandja, hogy árvaügyünk még a mostaninál is szánandóbb állapotba jut s hiteltelekkönyveinket — melyek elkészitése s fentartása oly sok milliót igényelt — ide s tova, mint ferde tükröt eldobhatjuk!

Nézzük különben, hogy az a minden oldalról jövő támadás, a mely szerint a hagyatéktárgyalásnak a kir. közjegyzők általi vezetése folytán «a legszegényebb osztály általános felindulást gerjesztett s majdnem türhetlenné vált teherrel» sujtatik, igazságos-e, jogos-e? Hát ugyan mit tesznek a kir. közjegyzők? Zsarolják talán a szegény közönséget? szednek illetéktelen dijakat? vagy talán a magas ministerium által megállapitott dijszabályzatban foglaltatnak olyan terhes dijak, a melyek kielégitése lehetetlen? Az első két kérdésben érintett cselekmények elkövetésével ezen uj testület tagjai bizonynyal nem vádolhatók; legalább arról hogy ellenök e miatt akár fegyelmi, akár bűnvádi eljárás tétetett volna folyamatba, ekkorig emlités téve nem lett. De ha mégis követtetnek el visszaélések, hisz a közjegyzői törvény értelmében mindenki fel van jogositva sérelmének panaszlására! — Hogy a közjegyzői magas dijak elviselhetlenek-e, tessék a dijszabályzatot megszemlélni, s majd annak idején constatálni, hogy mennyivel kerül többe az eljárás a felvetett terv szerint a mostaninál.

Nézzük ezen sulyos — állitólag az ország minden részéből oly hangosan panaszolt sérelmekkel szemben mit köszönhet a nagy közönség, mit az állam a kir. közjegyzők eddigi rövid működésének.

Számtalan, 10—18 év óta agyonhallgatott, az érdekelt örökösök által örökjoguk megállapithatása tekintetéből mindenütt hajszolt hagyatéki ügy kerül elő a poros irattárak sötétségéből s annyi év restantiája hozatott aránylag rövid idő alatt tisztába; alkalom és mód nyujtatott az illető örökösöknek, igen sok esetben már csak azok jog- vagy birtokutódaiknak, hogy tulajdonukat birtokba vehessék, eladhassák, vagy arra kölcsönt vehessenek; számtalan esetben a közgyámságba évek hosszu során át be nem utalt, csakis az isteni gondviselés bölcsességére bizott árvavagyon lett a teljes megsemmisüléstől megóva, — s a mi ugy hiszem az államra sem lehet egészen közömbös, az állampénztárnak is alkalom adatott épen a kir. közjegyzők pontossága és szorgalma által, hogy a 10—15 év óta be nem jelentett hagyatéki vagyon után illetékét követelhesse s bevehesse. Ám tessék megkérdezni az illetékkiszabási hivatalokat, mennyit használt vagy ártott a nagyközönségnek és államnak a kir. közjegyzők, mint birói megbizottak működése?

Azt mondhatná valaki, hogy dicsériádákat kivánok megszavaztatni magamnak és kartársaimnak, vagy hogy felszólalásomnak czélja házi tűzhelyünk megvédése. Távol legyen tőlem. Én azon kevesekkel tartok, kik az elvállalt kötelesség pontos teljesitését nem tartom érdemnek, s más részről még mindig érzek magamban annyi erőt, hogy ha jelen állásom becsületes megélhetésre biztositékot nem nyujt, más pálya választása által törekedjem elérni azt; bár nem tagadom, hogy a dolgok jelen állása, a közjegyzői intézmény gyökereire irányzott fejszecsapás nem igen fog csalétkül szolgálhatni senkinek, hogy magát valamely, a kor igényei által követelt uj intézmény közharczosává avattassa, mert bizonynyal nagyobb méltánylatra számolhattunk én és sok tisztelt kartársam, kik egy majdnem gondtalan jövő reményével biztatott, tisztelt állást voltunk szerencsések elfoglalva tartani akkor, midőn egyáltalában nem piszkos haszonlesésből, hanem hogy részben a nagyközönség elhanyagolt érdekeit megóvjuk a további kárositástól, részben hogy hazánk hitelállapotának emeléséhez csekély erőnkkel mi is hozzájáruljunk s ez által is teljesitsük polgári kötelességünket, mostani állásunk betöltésére vállalkoztunk. S kétszeresen kell hogy érezzük helyzetünk kellemetlenségét, ha felsőbb biróságaink egyik előkelő tagja is jogosultnak hiszi szemünk közé vághatni a vádat, hogy a közjegyzői intézmény létrejötte alkalmával az volt a jelentkezett «minden rendü és rangu jogászok» törekvése, hogy «aranyhegyeket igérő kiapadhatatlan pénzforráshoz» juthassanak

De nagyon is eltértem kitüzött czélomtól: hogy kimutassam mennyire elhibázottnak tartom azon törekvést, hogy a hagyaték tárgyalása a biróságoktól, tekintve az ezeket helyettesitő kir. közjegyzőktől elvonassék. — Sikerült-e meggyőznöm az irányadó köröket indokaim helyességéről, nem tudom; de minthogy e lapok kerete nem engedheti meg, hogy ellenvetésemet bővebben indokolhassam, a további bizonyitgatással felhagyok s a csak futólogosan érintett, kellőleg ki nem domboritott, s helyzetemnél fogva jobban ki sem domborithatott kifogásaim kellő méltánylását, a viszonyok közelebbrőli tanulmányozását az illetők magas figyelmébe ajánlom.

Az eddig elmondottakban kifejeztem, hogy a hagyatéktárgyalás, illetőleg az egész hagyatéki eljárás lefolytatása továbbra is kizárólag a biróságok hatáskörében lenne hagyandó. Igen, de a csekély számra reducált és sokféle teendővel tulterhelt, sok oldalról igénybe vett kir. biróságok a legtöbbször sürgős intézkedést igénylő örökösödési ügyek kellő időbeni elvégezésére phyisicailag képtelenek,

s épen ezért kell más közegek teremtéséről gondoskodni, fogják mondani a törvényjavaslat barátai.

A felvetett indok helyességét én sem vonom kétségbe. De ha már kell teremtenünk uj közeget, teremtsünk olyat, a melyik a reábizott kötelesség kellő tudatával, szükséges ismeretkörrel, elégséges törvényismerettel bir, s eljárásában elfogulatlanság, minden iránybani jóakarat s tiszta pártatlanság vezeti. — Ilyen közegnek ismerem, ilyennek kivánom tekintetni a kir. közjegyzőket A törvény értelmében a közjegyzőtől feddhetetlen előélet s tiszta becsületesség követeltetik, hogy diszes állását elfoglalhassa; ezen becsületesség és állásából folyó minden iránybani függetlensége kellő biztositékul szolgál arra nézve, hogy mig egyrészről a helyzetet a nagykoruak előnyére kizsákmányolni nem engedi, addig másrészről a kiskoruak igényét sem engedi tulhajtatni az őket megillető jogokon tul A törvény fenebbi kellékeken kivül követel még a közjegyzőktől olyan qualificatiot, a mely egyszersmind a birói állásra is képesit, s a minél több a birói pályán sem kivántatik. S végül követel a törvény a közjegyzőtől eskü letételt arra nézve, hogy «teendőit a törvények szerint híven, pontosan és lelkiismeretesen» teljesitendi. Ehhez járul még, hogy a feleknek anyagi felelősséggel is tartozik. Meg van tehát ugy az erkölcsi, mint az anyagi biztositék. Honnét tehát mégis az idegenkedés, hogy nem a kir. közjegyzőkre bizatik az egész hagyatéki eljárás lefolytatása? Legtöbben azt vetik ellen, hogy az drága. Alig hiszem, hogy ez volna a helyes ok; mert ez elfogadhatatlan. De ha csakugyan az eddigi eljárás drágaságában kerestetik az ok, miért vádolják a drágaságért épen csak a tárgyalást teljesitő közjegyzőket, hiszen ennek szorosan vett munkadijbeli illetménye sokszor a haláleset-felvételt, tehát igen csekély munkát teljesitő községi jegyző dijazásával sem ér fel? Higyjék el nekem, hogy a tárgyalás jövőben sem lesz olcsóbban megejthető, bárki végezze is azt, de hogy a feleknek az eddiginél sokkal többe kerülend, habozás nélkül merem mondani.

Lehet, és okvetlenül kell is a hagyatéki eljárást ugy olcsósitási, mint gyorsitási szempontból változtatni; a változtatást azonban csak ugy tartom eredményre vezetőnek, ha minden hagyatéki ügy — legyenek bár általa önjogu, vagy gyámság alá tartozó személyek érdekelve — a haláleset bejelentésétől kezdve azon időig, melyben a hagyaték már azon állapotba hozatott, benne a jogviszonyok már annyira szabályoztattak, hogy a hagyatéki vagyonnak a hagyatéki biróság általi átadását mi sem gátolja — a kir. közjegyzők intézkedési körébe tartozónak mondatván ki, a kir. közjegyzők felhatalmaztatnak, hogy a haláleset felvételi jegyzőkönyvet, s a hagyatéki vagyonróli leltárt az illető község elöljáróságától, mint melyik annak felvételére csekély dijazás mellett köteles lenne, közvetlenül bekövetelhessék, hogy azután az örökösök kilétének s a hagyatéki vagyon miségének és mennyiségének bejelentése s esetleg gondnok kirendelése után egyenesen a tárgyalás kitüzése iránt intézkedhessenek. — Ezen eljárás által tetemes idő és jelentékeny költség takarittatik meg, s el van azonnal véve alapja a legtöbbször különben is jogosulatlan, a költségek sokasága ellen irányzott panaszoknak.

A hagyatéki eljárást azután folytatná a kir. közjegyző mindaddig, a feleket a szükséges pótlásokra utasithatván, tekintve kötelezhetvén, mig a hagyaték állása, az öröklési jog kérdése annyira tisztába hozva nincs, hogy az örökjog megállapitható, a hagyaték az örökösöknek átadható; ugyancsak a kir. közjegyzőnek állván tisztében a létrejött osztályos egyezségeket gyámhatósági felülvizsgálat alá terjeszteni, valamint az örökösödési kincstári illeték kiszabhatására megkivántató vagyonkimutatásokat elkészittetni, egyszóval az örökhagyó halálától kezdve a hagyaték átadásáig minden teendőt teljesittetni. De hogy ezen teendőiknek fenakadás nélkül megfelelhessenek, mulhatlanul szükségesnek tartom, hogy a községi elöljárók és községi jegyzők a hagyatéki eljárás folyamán a királyi közjegyzők hatósága alá rendeltessenek s utasitásaik és meghagyásaik pontos teljesitésére különbeni teljes felelősség s esetleg kártéritési kötelesség mellett törvényileg kötelezteszenek. Ezen eljárás mellett bizton állithatom, hogy minden érdek ki lesz egyenlitve, a hagyatéki eljárás lehetőleg olcsóvá és gyorssá téve, a hagyatéki biróságok teendői szerfelett kevesbitve és megkönnyitve, s a mi fő, a telekkönyvek rövid idő alatt rendbe hozva lesznek; tehát ugy a nagy közönség, mint az állam csak nyerni fog, utóbbi a nélkül, hogy ez intézmény csak egy krajczárját is igénybe venné.

A haláleset és a hagyatéki leltár felvétele a kir. közjegyzők pártatlan felügyelete és részrehajlatlan ellenőrködése mellett bátran lesz bizható a községi elöljáróságra, tekintve az illető községi jegyzőre, mert hisz ha követtetnék is el bármelyik esetnél valamely tévedés, vagy mulasztás, arra való a figyelmes tárgyalás, hogy azon a hiányok minden igényt kielégitőleg pótoltassanak, a hibák kiigazittassanak.

Ezek nézeteim a kérdéses dolgokat illetőleg, melyeknek helyességeiről közvetlen tapasztalatom győzött meg. Vajha helyeseknek ismernék el azokat az illetékes körökben is, hogy ok nélkül aggodalmak ne rontanának ugy is eléggé rosz állapotainkon!

Zarka Dénes,
kir. közjegyző.

A nyilvánkönyvi bejegyzés megtámadásáról.[1]

A bejegyzés érvénytelensége.

A bejegyzés által az anyagilag érvénytelen jog is érvényessé válik, e formalis érvényesség azonban nem zárja ki azt, hogy az anyagi érvényesség hiánya folytán az alakilag érvényes jog meg ne támadtathassék. A jog érvénytelensége folytán a telekkönyvi bejegyzés ugy annak alaki mint anyagi érvénytelensége miatt megtámadható.

A nyilvánkönyvi jog alaki érvényessége, legyen az bármily minőségü, két birói cselekvényt feltételez: 1. a bekebelezés megengedését a telekkönyvi hatóság által, 2. annak a telekkönyvi iroda által történt végrehajtását. Mind két cselekménynél történhetnek az alaki szabályok ellen való hibák, melyek a bejegyzés alaki érvénytelenségét vonják maguk után. Ilyenek

1. *a bejegyzési végzést illetőleg*:

a) ha az nem valódi, vagy nem a bejegyzés megengedésére illetékes birói által hozatott,

b) ha a végzés az alaki szabályokat sérti meg, menynyiben az iratokkal vagy nyilvánkönyvi állapottal ellenkező rendelkezést tartalmaz, jelesül az iratokkal ellenkezik a bejegyzés,

aa) ha a kérvény kérelmi része ellen határoz, akár tulterjeszkedik a kérelmen, akár mást rendel bejegyeztetni mint kéretett,

bb) ha a személyben téved, vagyis más ellen, vagy más részére rendeli el a bejegyzést, mint kéretett,

cc) ha a tárgyra nézve történik tévedés, p. o. hanem arra az ingatlanra rendeltetik el a bejegyzés, melyre kéretett.

A nyilvánkönyvi állással ellenkezik a bejegyzés:

a) ha a tárgy, melyre a bejegyzés eszközöltetik, a nyilvánkönyvben már nem létezik, p. o. valamely tehertétel kitörültetett, vagy valamely ingatlan más telekkönyvbe átvezettetett,

[1] Zlinszky Imre t. munkatársunknak «A magyar telekkönyvi rendtartás» czímű munkájából, melyről más helyen bővebben is megemlékezünk, — mutatványkép közöljük ezen fejezetet. *Szerk.*

*

b) ha a személy, ki ellen a bejegyzés eszközöltetett, a telekkönyvből megtetszőleg a nyilvánkönyvi joggal való rendelkezésre nincs jogositva, p. o. ha a birtok nem áll nevén, vagy a rendelkezési korlátolás (kiskoruság, csőd sat.) a telekkönyvbe bejegyeztetett.

2. *A bejegyzés teljesitését illetőleg:*

a) ha a betét, melybe a bejegyzés eszközöltetett, elcseréltetett,

b) ha nem a megrendelt bejegyzés nem foganatosittatott, p. o. előjegyzés helyett bekebelezés,

c) ha a bejegyzés tartama a bejegyzett jogot illetőleg végzés rendeletével ellenkezik, p. o. a haszonvételi jog kebeleztetett be zálogjog helyett.

A bekeblezés anyagilag érvénytelen, ha az eltekintve a telekkönyvi rendelet különleges szabályaitól, az anyagi jogban felállitott szabályokkal ellenkezik, tehát, hogy az alakilag érvényes jog érvénytelen azért, mert az az anyagi törvény által felállitott szabályokba ütközik. Ilyenek:

1. A rendelkezési jogosultság, vagy képesség hiánya. Igy p. o. ha a jogot engedélyező hamis okmány alapján vagy tévedésből lett a telekkönyvbe bevezetve, vagy ha a valódi tulajdonos nem bir rendelkezési képességgel, p. o. kiskoru vagy csőd alatt áll, ha ez a telekkönyvbe

2. a követelés vagy jogügylet semmis vagy megtámadható volta, p. o. ha az okmány hamis vagy ha az adóslevél az érték utólagos megnyerése reményében állittatott ki, mi azonban elmaradt, vagy ha a bekeblezés csalás miatt megtámadható okmány alapján történt.

c) A szerzett jog czímének semmis vagy megtámadható volta, p. o. ha a bekeblezési engedély hamis, vagy ha valamely zálogjog abban a tévedésben, hogy annak törvényes czíme van, jegyeztetett be,

d) ha az átruházás jogalapja hiányzik,

e) ha a jogalap semmis, p. o. valamely jog átengedtetett, mely semmis végrendeleten alapszik, vagy ha az átruházó beleegyezése hiányzik,

f) ha a jogalap megtámadható, p. o. ha fennálló követelés folytán tévedésből zálogjog engedtetett, vagy tévedés történt a tulajdonjog átruházása.

A törlés bekebelezése is megtámadható ugy alaki, mint anyagi érvénytelenség miatt. Az alaki érvénytelenségi okok ugyanazok mint más bejegyzésekéi, az anyagi okok közül megemlitendő:

a) ha a törlés jogalapja hiányzik, p. o. hamis engedély, vagy egy a jogositottal hasonnevü egyén nyugtája alapján történt,

b) ha érvénytelen vagy megtámadható jogügyleten alapszik.[1]

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

Der Gerichtssaal. Zeitschrift für Strafrecht, Strafprozess. gerichtliche Medicin, Gefängnisskunde und ausländische Literatur herausgegeben von den Professoren BERNER (Berlin), HÄLSCHNER (Bonn), HOLTZENDORFF (München) OSENBRÜGGEN(Zürich), SEEGER (Tübingen), sowie von BINDER (Ob. Trib. Vice-Director zu Stuttgart), BURI (Ob. Staatsanwalt zu Darmstadt), HYE-GLUNEK (geh. Rath zu Wien), STENGLEIN (App Rath zu München), SCHWARZE (Generalstaatsanwalt zu Dresden). Band XXVII. Stuttgart 1875.

Ezen jeles büntetőjogi folyóirat folytatása a már megszünt HOLTZENDORFF-féle «Allgem. Deutsche Strafrechtszeutung-»nak.

A jelen kötet 639 lapon harmincznégy büntetőjogi értekezést és rövidebb könyvészeti czikkeket tartalmaz.

Tekintettel arra, hogy összes eddigi kodifikacionális kisérleteink közül (eltekintve az uj kereskedelmi törvénytől) legjelentékenyebbek a büntetőjog terén tett kisérleteink, egy kizárólag a büntetőjoggal foglalkozó szakfolyóirat a magyar jogászközönségre nézve, mely még soká lesz kénytelen ily speciális szakközlönyt nélkülözni, bizonyára fokozott érdekkel birhat. Sőt mivel mai napig sincs büntetőcodexünk, közvetlen positiv hasznot is merithetünk annak tartalmából.

A fentebbi kötet gazdag tartalmából kiemeljük a következőket.

Az első értekezés azon kérdést fejtegeti, mennyiben lehessen az államhatalom iránti ellenszegülés eseteiben a tévedést tekintetbe venni? Értekező HILLER K. heidelbergi tanár, a német büntetőtörvénykönyv 113. §-a alapján ugy elméletileg mint gyakorlatilag kétségtelennek tartja, miszerint a tisztviselő egyéni véleménye hivatalos eljárásnak jogszerüsége felől egészen közömbös az ellentállás büntethetőségére nézve. Nem oly kétségtelen azonban az ellenszegülő tévedésének befolyása tettének büntethetőségére nézve.

Ha a tettes az eljáró tisztviselőnek tisztviselői minőségét nem ismerte, akkor egy oly tény körüli tévedésben forgott, mely egyrészről az ő szándékosságát kizárja, másrészről pedig az ellentállás bűntettét megfosztja tényálladékától. Csakhogy annak megállapitása, vajjon a tettes valóban ama meggyőződésben cselekedett-e, hogy nem tisztviselővel áll szemben, fölötte nehéz, kivált ha a tisztviselő oly hivatali cselekvényt végez, melyet csak neki szabad és lehet végezni, s hogy azt magánszemély akarná végezni, alig lehet föltenni. Sőt szabály szerint azt kell vélelmezni, miszerint annak tisztviselői minősége, a ki közhivatalnoknak alkalmaztatván bizonyos teendők ellátására utasittatott, mindenki előtt ismeretes. Egyébiránt ezen tévedés fönforgását nem a vádlottnak kell bebizonyitania, hanem a birónak hivatalból megállapitania.

Nem kevésbé nehéz azon kérdés eldöntése, minő befolyása van az ellenszegülő tévedésének a hivatali eljárás jogszerüsége felől tettének büntethetőségére? Ezen tévedés u. n. jogbani tévedés szorosabb értelemben. A jogbani tévedés alatt ugyanis vagy a büntető törvénynek nem tudását kell érteni, vagy annak nem ismerését, hogy valami tiltva van (error signorantia juris, jogbani tévedés tágabb értelemben), vagy pedig a büntető jog körébe nem tartozó jogelvek felőli tévedést, akár mivel az illető azokat hibásan fogta föl, akár mivel bizonyos konkrét esetet hibásan sorolta ama jogelvek alá (jogbani tévedés szorosabb értelemben). A jogbani tévedés ezen utóbbi esetét ténybeli tévedésnek (error facti), azaz olyannak kellene tekinteni, mely a gonosz szándékot és evvel együtt a cselekvény beszámithatóságát kizárja. Ha a tettes tudatlanságában azt hisszi, hogy a jogszerű hivatali eljárás esete nem forog fön, ő tehát az ellentállásra jogositva van, ugy ellentállásának büntetlennek kellene maradnia. Jóllehet azonban a német büntetőtörvény a jogbani tévedés ezen neméről egészen hallgat, az elmélet és gyakorlat egyaránt ellenkező véleményben van, t. i. abban, hogy a tettesnek az eljáró tisztviselő cselekvénye jogszerüsége felőli tévedése, ha csak eme cselekvény valóban is jogszerü volt, ne szolgáljon amannak javára.

Értekező véleménye szerint a tettes bűntelen még a német büntetőtörvénykönyv szerint is, föltéve, hogy a fentebb érintett tévedése nem üres kifogás, hanem bebizonyithatólag az ő szilárd meggyőződése volt. Ezen bizonyitás természetesen igen nehéz.

A második értekezés szól az ősnémet s a régi görög államok bűnvádi eljárásának hasonlatosságáról.

A harmadikban BURI az abbanhagyás általi bűntettekről szól, vagyis arról vajjon, azon esetben, ha a tettes bűnös szándék nélküli s ép azért büntetlen cselekvőségének befejeztével annak tudomására jő, hogy az ő tettéből büntetésre méltó cselekvény eredhetett volna, ezért utólag felelősségre vonható-e vagy sem? Szerző ezt csak ugy véli eldönthetni, ha a bűnösség (das Schuldmoment) az addig bűntelen okilagosságra (Causalität) egy ujabb okilagosság

[1] V. ö. EXNER: Das österr. Hypothekenrecht 92—99. lap.

által átvihető. Hogy azonban az abbanhagyás daczára az eredményért a tettest felelősségre vonni lehessen, mindenekelőtt be kellene bizonyitani (a mi pedig eddigelé nem sikerült), mennyiben rejlik az abbanhagyásban egyszersmind az eredmény előidézésére való közremüködés?

Az okbeli kapcsolat nemcsak abban áll, hogy a tettes cselekvősége az általa szándéklott eredményt előidézze, hanem egyszersmind az ellene müködő akadályok leküzdésében vagy kikerülésében is. Okilagos nemcsak azon cselekvőség, mely közvetlenül czélhoz vezet, hanem azon cselekvőség is, mely közvetve mozditja elő a czél elérését az által, hogy az annak utjában lévő akadályokat eltávolitja s illetőleg ilyen akadályok felmerülését meggátolja, föltéve természetesen, hogy ezen akadályok a szándéklott eredményt meghiusithatták volna. Igy okilagos p. nemcsak oly egyén cselekvősége, ki vétlen önvédelem állapotában levő ember kezéből a védelmül fölemelt botot vagy fegyvert kiragadja, hanem azé is, a ki a veszély eltávolitására ott álló rendőrt megvesztegetés által a megfelelő cselekvőség abbanhagyására reábirja. Épen ez utóbbi példa nagyon tanulságos. A megvesztegető okozza, hogy a rendőr a veszély eltávolitására magát el sem határozza, vagy ha ily akarata lett volna is, evvel ismét fölhagy, s igy az ezen akaratnak megfelelő cselekvőség, mely az eredmény bekövetkezését megakadályozta volna, abbanmarad. Ha már idegen akaratra folyhat be valaki s lehet az által okilagossá, annál inkább lehetséges ez saját akarata tekintetében. A ki tehát, önönmagát befolyásolva az eltávolitható eredmény elforditására szükséges akaratot keletkezni sem engedi, vagy az arra már irányozva volt akarattal ismét fölhagy, ez által elvonja maga magát az eredményt előidéző causalitástól, mivel ettől a megfelelő cselekvőség elmaradása, mely az eredményt meghiusitotta volna, föltételeztetik. Más szóval, az eredmény elháritására irányzott akarat s az ennek megfelelő cselekvőség, mely az eredményt elháritani törekszik, nem egyéb, mint az annak bekövetkezése ellen működő ok, miért is ezen akarat elfojtása s illetőleg keletkezésének meggátlása — akár másban, akár önönmagában — egy az eredmény ellen müködő ok eltávolitásának, következőleg egy ujabb okilagosságnak tekintendő, mely a tettest az eredmény el nem háritásáért s illetőleg bűnkisérletéért felelőssé teszi. Vétkes vigyázatlanság forogna fön, ha az illető az eredményt el nem háritotta, ámbár elhárithatta volna.

Mindazáltal maga az értekező is beismeri, hogy ezen tétel, miszerint mindenki a büntetőjogi eredményért, melyet ha csak akarja vala, elfordithatott volna, felelőssé tétessék — igen messzire vezetne, ha minden megszoritás nélkül az erkölcs vidékéből belevonatnék a büntetőjog körébe. De ő abban akarja látni a megszoritást, hogy az abbanhagyásban rejlő causalitásnak csak azon esetben tulajdonittassék jogi jelentőség, ha az abbanhagyó egyén belátta, vagy némi vigyázat mellett beláthatta volna, hogy az ő causalitása, mely az abbanhagyást megelőzte, az eredményt előidézte volna, mert akkor köteles odahatni, hogy az ő saját, habár alanyilag nem vétkes, causalitása ne vezessen egy tárgyilag mindenesetre jogellenes eredményre.

Egy további értekezésben GAMP, königsbergi törvényszéki ülnök, hosszasabban fejtegeti a bűnszerzőség kellékeit a német büntetőtörvény alapján, melyet e tekintetben hiányosnak tart. Szerinte az illető §-nak igy kellene hangzania: «Tettesként büntettetik, a ki mást, kinek az általa elkövetett büntetésre méltó cselekvény be nem tudható, ezen cselekvényre szándékosan reábirt».

Azon kérdésre nézve, vajjon fölmentés esetében adassék-e a vizsgálati fogságért kárpótlás a vádlottnak, ULLMANN, innsbrucki tanár, abban a véleményben van, hogy méltányossági szempontból igenis adassék kárpótlás 1. mind azon esetekben, midőn a tárgyalás folyamán kitünik, hogy a kérdéses büntettet nem a vádlott, hanem egy harmadik követte el, 2. ha a kérdéses cselekvény olyannak nyilvánittatik, mely nem esik a büntetőtörvénykönyv szabványai alá.

Egy előfordult jogeset alapján HAAGER, constanzi főállamügyész, azon kérdést fejtegeti, vajjon még serdületlen leánynyal erőszakosan végrehajtott közösülés esik-e az erőszakos nemi közösülés fogalma alá? Értekező figyelemmel a különböző particuláris törvénykönyvek intézkedéseire s az elméletre, igennel felel, de épen a fölhozott eset alkalmából sikra száll azon fölfogás ellen, mintha a kérdéses cselekvényben eszmei bűnhalmazat rejlenék (t. i. erőszakos nemi közösülés és egyszerű fajtalankodás).

Birákra, törvényszéki orvosokra és ügyészekre nézve egyaránt tanulságos FRIEDBERG, boroszlói törvényszéki orvos dolgozata egy megfulási esetről, melynek alapján fejtegeti, vajjon az általa fölbonczolt hulla halálát fölakasztás, megzsinegelés vagy megfojtás okozta-e?

Azután következik több értekezés, mely a német büntetőtörvénykönyv egyik másik szakaszának magyarázatával foglalkozik.

Érdekesnek tartjuk a HERZOG, eisenachi főtörvényszéki tanácsos által egybeállitott husz tételt a birságról, melyeket ime röviden fölsorolunk:

1. Az uj német büntetőtörvénykönyvben a birság kettős természetü, részint magánbüntetés, részint kártérítő.

2. Ily birság csak bűnvádi perben itélhető meg.

3. Csak becsületsértés, rágalmazás és testi sértés miatt hozott marasztaló itéletben lehet 2000 tallérig terjedő birságot elrendelni.

4. Az, vajjon az itélet egyedül az érintett büntettek valamelyike, vagy a btkv. 73. és 74. §§-ai alapján[1] hozatik, egészen közömbös.

5. A 186. és 187-§§.[2] eseteiben megitélhető birság föltételezése, hogy a becsületsértés magában véve is alkalmas legyen a sértett félt vagyonában, keresetében vagy előhaladásában megkárositani.

6. A 231. §-ban[3] érintett birság föltételezése befejezett testi sértés.

7. Csak a sértett fél kivánatára itélhető meg, de soha sem hivatalból.

8. Ha többen követték el a sértést, s a birság kiván-

[1] 73. §. Wenn eine und dieselbe Handlung mehrere Strafgesetze verletzt, so kommt nur dasjenige Gesetz, welches die schwerste Strafe, und bei ungleichen Strafacten dasjenige Gesetz, welches die schwerste Strafart androht, zur Anwendung.

74. §. Gegen denjenigen, welcher durch mehrere selbständige Handlungen mehrere Verbrechen oder Vergehen, oder dasselbe Verbrechen oder Vergehen mehrmals begangen und dadurch mehrere zeitige Freiheitsstrafen verwirkt hat, ist auf eine Gesammtstrafe zu erkennen, welche in einer Erhöhung der verwirkten schwersten Strafe besteht. Bei dem Zusammentreffen ungleichartiger Freiheitsstrafen tritt diese Erhöhung bei der ihrer Art nach schwersten Strafe ein. Das Mass der Gesammtstrafe darf den Betrag der verwirkten Einzelstrafen nicht erreichen und 15-jähriges Zuchthaus, 10jähriges Gefängniss, die 15jährige Festungshaft nicht übersteigen.

[2] 186. §. Wer in Beziehung auf einen Andern eine Thatsache behauptet oder verbreitet, welche denselben verächtlich zu machen oder in der öffentlichen Meinung herabzuwürdigen geeignet ist, wird, wenn nicht diese Thatsache erweislich wahr ist, wegen Beleidigung mit Geldstrafe bis zu zweihundert Thalern oder mit Haft oder mit Gefängniss bis zu einem Jahre, und wenn die Beleidigung öffentlich oder durch Verbreitung von Schriften, Abbildungen oder Darstellungen begangen ist, mit Geldstrafe bis zu fünfhundert Thalern oder mit Gefängniss bis zu zwei Jahren bestraft.

187. §. Wer wider besseres Wissend in Beziehung auf einen Andern eine unwahre Thatsache behauptet oder verbreitet, welche denselben verächtlich zu machen oder in der öffentlichen Meinung herabzuwürdigen oder dessen Credit zu gefährden geeignet ist, wird wegen verleumderischer Beleidigung mit Gefängniss bis zu zwei Jahren und, wenn die Verleumdung öffentlich oder durch Verbreitung von Schriften, Abbildungen oder Darstellungen begangen ist, mit Gefängniss nicht unter einem Monate bestraft. Sind mildernde Umstände vorhanden, so kann die Strafe bis auf einen Tag Gefängniss ermässigt oder auf Geldstrafe bis zu 300 Thalern erkannt werden.

[3] 231. §. In allen Fällen der Körperverletzung kann auf Verlangen des Verletzten neben der Strafe auf eine an denselben zu erlegende Busse bis zum Betrage von zweitausend Thalern erkannt werden. Eine erkannte Busse schliesst die Geltendmachung eines weitern Entschädigungsanspruches aus. Für diese Busse haften die zu derselben Verurtheilten als Gesammtschuldner.

tatott, nem a sértett fél, hanem a biró határozza meg, hogy ki viselje a birságot.

9. Magának a sértettnek, vagy ha kiskoru vagy egyébkép cselekvésre képtelen, a polgárjog szerinti törvényes képviselőjének kell kérnie a birságot.

10. A sértettnek örökösei mint olyanok nem követelhetik, de ha a sértett már kérte, az ő halála miatt nem szünik meg a birságra való igény.

11. A birság lefizetésére a biró a bűntársakat, bűnszerzőket és bűnsegédeket is kötelezheti.

12. Egy és ugyanazon becsületsértés, rágalmazás, vagy testi sértés miatt mindig csak egy birság itélhető meg, habár az illető büntetésre méltó cselekvényben szándékosan avagy esetlegesen többen vettek volna is részt.

13. A birság megfizetésében elmarasztalt összes személyek erre nézve a sértettnek egyetemleg felelősek.

14. A marasztaló itélet által a birságra szerzett igény a kiszabott büntetés végrehajtásától teljesen független s ugy cselekvőleg mint szenvedőleg átörökithető.

15. A megitélt birság kizárja a polgári uton érvényesitendő kártéritést.

16. Ha ellenben a sértett fél a bűnvádi perben birságot nem is kért, vagy kért ugyan, de az nekie meg nem itéltetett, ugy ezen itélet nem praejudicál a kártéritési igény polgári per utján való érvényesitésének.

17. Ha előbb a kártérités végett polgári per indittatott, de formahiány miatt elutasittatott, a sértettnek még mindig szabadságban áll bűnvádi keresetet inditani birságra.

18. De ha a polgárjogi kártéritési igény végleg elutasittatott vagy alperes az alól fölmentetett, ugy birságot sem lehet többé követelni.

19. A polgári kártéritési igény s a birság összehalmozásának a bűnvádi eljárásban helye nincs; a sértett félnek a kettő közül idejekorán választania kell.

20. A biróságon kivül a sértett fél esetleg csak annyiban igényelhet még u. n. fájdalomdijat, a mennyiben ilyen igénye tételes törvényben gyökerezik — de ezen igényét csak polgárjogi uton érvényesitheti.

TIPPELSKIRCH, berlini főtörvényszéki tanácsos, a jogvélelmek és bizonyitási szabályok közötti különbségről értekezik. Szerző kiemeli, hogy mig a polgári pereljárásban csak az u. n. praesumtiones juris jönnek tekintetbe, az u. n. praesumtiones facti pedig alig birnak gyakorlati jelentőséggel, addig épen megforditva áll a dolog a bűnvádi eljárásban, mert itt elvből nincs helye a juris praesumtioknak, de igenis nagy jelentőségüek a praesumtiones facti.

A középkorban tudvalevőleg nem mertek senkit sem bűnösnek nyilvánitani, ha csak vagy maga be nem ismerte tettét, vagy tetten éretve bizonyos számu tanuk által folytonos kiáltással a biróság sorompójáig nem üldöztetett. Ha ezen esetek egyike sem forgott fön, ugy vélekedtek, hogy csak isten tudhatja, vajjon a vádlott vétkes-e vagy sem, és hogy isten ezt vagy a törvényszéki párbajban, vagy valami csoda által (tűz-vizpróba) fogja kinyilvánitani. Midőn az ezen bizonyitási módokban való hit lassankint elenyészett, azok helyébe a kínvallatás lépett, mely által a legjobb bizonyitást, az önvallomást, kierőszakolhatni hitték. Midőn pedig ezen kegyetlen procedura megbizhatlanságáról is lassankint meggyőződtek, csak jelentékeny gyanuokok fönforgása esetében alkalmazták azt, mi a gyanuokok mérlegeléséhez vezetett. Csak az ujabb kornak vala föntartva, ilyen gyanokok fönforgása esetében a kínvallatás helyett rendkivüli büntetést kiszabni, azután a rendes és rendkivüli büntetések közötti különbséget is elejteni, és végre, minekutána a gyanuokok általi bizonyitás jogosultsága általánosan elismertetett, azon kérdés eldöntését, vajjon a vádlott bűnös-e vagy nem, a jogban járatlan esküdtekre bizni.

De ennek folytán egyszersmind be kezdték látni, hogy puszta gyanuokok, bármely erősek legyenek is különben, csakis vélelmet szülhetnek a vádlottnak vétkessége mellett, mely vélelem csak addig lesz föntartható, mig az ellenkező be nem bizonyittatik. Ha p. a lopással vádolt egyénnél pár órával a tett elkövetése után a lopott dolgok megtaláltatnak és azonfölül a tett elkövetése helyétől a vádlott lakásáig nyomok vezettek volna, melyekbe az ő csizmái beleillenek, ugy mindenki előre meg lenne arról győződve, hogy a vádlott a tettes. De ép oly kevéssé kételkedhetnék utólag valaki a vádlottnak ártatlanságán, ha ez be tudná bizonyitani, hogy más huzta föl az ő csizmáit és hozta a lopott dolgokat az ő lakására.

Ezen szempont szerint kell megitélni, vajjon előforduló esetben bizonyitási szabálylyal, vagy puszta jogvélelemmel van-e dolgunk. Igy péld. nem puszta vélelem, hanem bizonyitási szabály, ha valamely törvény a falopások kipuhatolása végett fölesketett erdei csőszök vallomásainak, melyeket azok hivatalos szolgálatok közben észlelt tényekre nézve tesznek, bizonyitási erőt tulajdonit, valameddig az ellenkező be nem bizonyittatik, vagy ha p. a törvény azt mondja, hogy a ki hivatalnokra, felügyelőre, vagy jogositott egyénre lő, az ellen ama vélelem harczol, hogy az illetőt meg akarta ölni, miért is a megkisérlett emberölésre vagy gyilkosságra szabott büntetéssel illetendő, habár sértés nem történt is, vagy ha a törvény mindenkitől föltételezi, hogy a büntető szabványokat ismeri (p. vám- és adótörvények áthágása vagy kijátszására szabott büntetések), sőt ezen esetekben nem is egyszerű praesumtio juris, hanem praesumtio juris et de jure forog fön.

Egy sokat szellőztetett kérdés a magánfogság befolyása a rabok egészségére. LÖSER a legkülönbözőbb országok magánfogsággal biró börtöneinek adataiból vont tapasztalatok alapján a következő eredményre jut, 1. hogy a magánfogság károsabb az egészségre, mint más neme a fogságnak, 2. hogy az öngyilkosság és a szellemi betegségek gyakoriabbak a magánfogságban, 3. hogy a magánfogságból eredő hátrányok a rövidebb időre elzártaknál kisebbek, mint a hosszabb időre elzártaknál, és 4. hogy a rabok többsége idővel a magánfogság hátrányait megszokja és csak azért kevésbé érzi.

Lehet-e alkalmatlan eszközökkel végrehajtott bűnkisérletet megbüntetni? Egy rövidke czikk nem tartja ezt lehetetlennek. P. egy terhes nőszemély egy kártyavetőnő tanácsára danzigi csöppekkel vegyitett vörös bort iszik, hogy magzatját elhajtsa. Az orvcs azt állitja, hogy ez a szer teljesen ártalmatlan volt, de a nő el volt határozva a bűntettet elkövetni, az ő cselekvénye a bűntett végrehajtásának kezdetét képezte — részemről nem járulhatnék ezen fölfogáshoz. Jogi személyek lehetnek-e becsületsértés tárgyai? BRUHNS tagadja. Mindig csak az egyes fizikai személyek lesznek a felperesek, ha mindjárt a jogi személy által hatalmaztattak volna is föl a bűnvádi per meginditására.

Érdekesek a gyakorlatból vett bűnvádi itéletek s a könyvismertetések is.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Mi a különbség az intézvényezett idegen váltó és a kereskedelmi utalvány között?

Azon beható fejtegetések után, melyeket Dr. MUTSCHENBACHER VICTOR ur a «Jogt. Közlöny» 18. és 19. számaiban a váltó elleni exceptio innumeratae pecuniaere nézve tett, nem lesz tán egészen érdektelen azon nem kevésbé gyakorlati kérdésnek feltevése és taglalása, hogy miben hasonlit a kereskedelmi utalvány az intézvényezett idegen

váltóhoz, miben különbözik ettől és érvényesithető-e a keresk. utalványnyal szemben oly kifogás is, mely váltó ellenében helyt nem foglalhat.

A mi a három kérdés elsejét illeti, t. i. a kereskedelmi utalványnak az intézvényezett idegen váltóval való hasonlatosságát, kétségtelen, hogy a keresk. utalvány ép ugy formál ügylet, mint a váltó, hogy tehát a causa debendi megnevezése, valamint a váltónál, ugy a keresk. utalványnál sem kivántatik meg, hogy a létrejött kereskedelmi utalvány ép oly kötelező fizetési igéretet tartalmaz, mint a váltó, még pedig tekintet nélkül az ezen fizetési igéret fejében meg, vagy meg nem kapott ellenértékre — Mindazonáltal a különbség az intézvényezett, idegen váltó és a keresk. utalvány között sokkal jelentékenyebb mint az a fenti hasonlatosságnál fogva látszik. — Ezen különbség felismerése végett szemügyre veendők mindenekelőtt az intézvényezett idegen váltó és a keresk. utalvány létrejöttének módja és feltételei, és ebből következtetve, mindkét formálügyletnek további jogi természete.

A váltóügylet a kibocsátással jön létre, azaz mihelyt valaki a váltó kibocsátásával bizonyos pénzösszegnek fizetését igérte, azonnal eo ipso kötelezve van nemcsak az iránt, hogy az igért pénzösszeg a váltó lejáratkor meg fog fizettetni, hanem az iránt is, hogy az, ki által a kibocsátó a váltóbeli összeg kifizetését igérte, vagyis az intézvényezett ezen fizetés teljesitését sajátkezü aláirásával, vagyis a váltó elfogadásával maga is meg fogja igérni. — A kibocsátó eme váltói kötelezettségének meg van a váltótörvényben határozott sanctiója is, mely abban áll, hogy a váltó birtokosának a kibocsátó ellen elfogadás hiánya miatt biztositási viszkeresethez joga van. — És ép ebben fekszik nézetem szerint a főkülönbség az intézvényezett idegen váltó és a keresk. utalvány között. — Az utalványozási, szerződés daczára annak, hogy ugy mint a váltó formálügylet, daczára annak, hogy a kötelezettség megállapitásához a causa debendi megnevezése nem szükséges, nem jött még létre a kibocsátás által, hanem az utalványozási szerződés természeténél fogva igényli még egy harmadiknak, t. i. az utalványozottnak hozzájárulását is. — Ennélfogva, mig az utalvány az utalványozottnak bemutatva és általa elfogadva nem lett, vagyis mig az utalványozott az utalványozási szerződéshez az által, hogy az utalvány kibocsátójától ő általa igért fizetést vagy teljesitést maga is meg nem igéri, még pedig az utalványnak irásbeli elfogadásával, addig az utalványozási szerződés létre nem jött és nemcsak az utalványozottnak, de még a kibocsátónak kötelezettsége sincs megállapitva, a mennyiben az utalvány kibocsátása csak feltételesen, t. i. azon feltétel alatt történt meg, hogy az utalványozott a szerződéshez hozzájárulni, illetve az utalványozást elfogadni fogja. — Ha tehát az utalványozott az utalványozást nem fogadja el, ugy az egész utalvány semmis, és az utalványos, illetve az utalvány birtokosa, annak alapján senki ellen sem bir kereseti joggal, — az utalványozott ellen nem, mert ő az utalványozást nem fogadta el, az utalványozó ellen szinténnem, mert ő feltétlenül nem kötelezett semmit, hanem az utalványozási összeg vagy érték fizetését, vagy teljesitését csak azon hallgatólagos feltétel alatt igérte, ha az utalványozott az utalványt elfogadja.

Ezen gyakorlatilag igen fontos következtetés egyébiránt nemcsak az utalvány természetéből vonható le, hanem egyszersmind a keresk. törvénykönyvnek a keresk. utalványról szóló §§-aiból. — A keresk. törvénykönyv a 291—298. §§-okban szól a keresk. utalványokról a nélkül, hogy azoknak érvényességéhez a váltótörvényhez hasonló szigoru alaki kellékeket kivánna meg.

A keresk. törvénykönyv a keresk. utalványoknak két nemét különbözteti meg: olyanokat, melyek tekintet nélkül arra, hogy kereskedő, vagy nem kereskedő által lettek kibocsátva vagy elfogadva, de mert rendeletre szólók, keresk. utalványoknak tekintendők, és olyanokat, melyek nem szólnak ugyan rendeletre; de mert kereskedő által lettek kibocsátva vagy elfogadva, a keresk. utalványok közé tartoznak.

A törvénynek ezen intézkedéséből, ha csak ellenmondást nem akarunk constatálni a váltótörvény és a keresk. törvény között, határozottan lehet következtetni azon jelentékeny különbségre, mely az intézvényezett idegen váltó és a keresk. utalvány közt fennforog. — Ugyanis, ha a keresked. utalvány kibocsátója a kibocsátás ténye által már oly szorosan volna kötelezve, mint a váltó kibocsátója, ugy az ily intézmény által a váltótörvény a legegyszerübb módon kivolna játszva. Mert mig a váltóbeli kötelezettnek, eltekintve a váltóra nézve meghatározott szigoru alaki kellékektől, szenvedő váltóképességgel kell birnia, addig a keresk. utalványra vonatkozólag a keresk. törvényben ily képességről szó sincs, bárki lehetne a rendeletre szóló keresk. utalvány folytán kötelezve, még pedig ép oly szorosan, mint váltó folytán, és a nélkül, hogy az ily formán történt kötelezéshez különös képességet kivánna a törvény; annálfogva az, a ki váltó kibocsátására a törvény által nincs feljogositva, illetve a váltó kibocsátása által váltóilag nem lehet kötelezve, az e helyett kibocsátana keresk. utalványt, melynek kibocsátása által ép ugy volna kötelezve, s ugyanazon czél volna elérve, mintha váltót bocsátott volna ki.

Ezen anomalia kifejezést nyert az értekezletben is, midőn a keresk. törvény megalkotásánál a keresk. utalványokról volt szó. — Ennek ellenében azonban felhozatott, hogy a rendeletre szóló utalvány kereskedelmi jelleggel bir és a forgalomra van szánva, hogy továbbá az utalvány elfogadás hiányában nem esik óvás alá, mint a váltó, és hogy az utalványozott, ha az utalványozást elfogadni nem akarja, minden kötelezettségtől ugyis ment. — Ámde ezen ellenvetéssel az ellenmondás még nem volna kikerülve, hisz a váltó intézvényezettje is ment minden kötelezettségtől addig, mig a váltót el nem fogadta, és elfogadás hiánya miatt az óvás nem is ő ellene, hanem az előzők ellen vétetik fel. Igy tehát a bajon nem volna segitve. — Az ellenmondás kikerülése csakis ugy sikerülhet, ha szem előtt tartjuk az utalvány jogi természetét és ezt a törvény határozott rendelkezésével összhangzatba hozzuk, a mi pedig igen egyszerü feladat.

A keresk. törvény arról, hogy a kibocsátó már a kibocsátás ténye által kötelezettséget vállalna, sehol sem szól, ezt tehát ok nélkül feltenni annál kevésbé szabad, minthogy az utalványhoz, ennek jogi természeténél fogva három személynek, tehát az utalványozottnak is beleegyezése szükséges, ugy, hogy az utalványozó és az utalványos közti jogviszony mindaddig, mig az utalványozott az utalványt el nem fogadta, tehát az utalványozási szerződéshez hozzá nem járul, csak feltételes és ehez képest az esetre, ha az utalványozott el nem fogadja az utalványt, a szerződési feltétel tehát be nem következett, semmis az utalványozó és utalványos közti jogviszony is. — Határozottan e mellett szól a keresk. törvénynek 298. §-a is, mely szerint «a váltótörvénynek a fizetés végetti bemutatásra, a fizetésre, az óvásra, az előzők értesitésére, a fizetési viszkeresetre, az elévülésre, s a megsemmisitésre vonatkozó határozatai a keresk. utalványokra is alkalmazást nyernek.» — A törvény tehát emlit *fizetés végetti bemutatást és fizetési viszkeresetet*, de sehol sem szól elfogadás végetti bemutatásról és biztositási viszkeresetről. — Ebből okszerüen következik, hogy a törvény fel sem tételez el nem fogadott utalványt, hogy meg sem követeli az elfogadás végetti bemutatást, és hogy nem is köt az elfogadás hiányához semmiféle jogkövetkezményeket, nemcsak az utalványozott, de a kibocsátó irányában sem. Mert midőn a keresk. törvény csakis fizetési viszkere-

setet emlit, és erre nézve a váltótörvény határozataira utal, nagyon természetes, hogy ezen fizetési viszkeresetnek feltételei a keresk. utalványnál is ugyanazok, kell, hogy legyenek, mint a váltónál, a váltóra nézve pedig elfogadás hiánya miatt nincs helye fizetési, hanem csak biztositási viszkeresetnek, melyet pedig a keresk. törvény a keresk. utalványra nézve tökéletesen kizár. Ha tehát az utalvány az utalványozó által az utalványosnak átadatott, de ez az utalványozott által el nem fogadtatott, ugy az utalványos, illetve az utalvány birtokosa azt az utalványozónak egyszerüen visszaküldheti, az utalványosási összeg vagy tárgy iránt a kötelezettség jogczíme alatt megperelheti ugyan, de az utalvány alapján ellene keresettel nem léphet fel és pedig mint a fenntebbiekből következik azért nem, mert fizetési viszkeresettel nem léphet fel, nem lévén meg ennek a keresk., illetve váltótörvény által megkövetelt kellékei, — biztositási viszkeresettel pedig azért nem, mert ilyent a keresk. törvény a keresk. utalványra nézve nem ismer és okszerüen nem is állapithat meg.

Önkényt következik a mondottakból a harmadik kérdésnek, t. i. annak megfejtése, hogy érvényesithető-e az utalványon alapuló kereset ellen oly kifogás is, mely a váltókereset ellen helyt nem foglalhat. — Az el nem fogadott utalvány ellen a visszkeresettel megtámadott kibocsátó azon ügydöntő kifogással élhet, hogy az utalvány elfogadva nem lévén, az utalványozási szerződés létre nem jött; hogy az elfogadott, de fizetés hiánya miatt óvatolt utalvány ellen az exceptio innumeratae pecuniae ép oly kevéssé érvényesithető, mint a váltó ellen, nagyon természetes következménye az ezen két ügylet közti hasonlóságnak.

Garai B.
ügyvéd.

Beavatkozási keresetnek lehet-e helye az alapkereset határán túl?

A «*Jogtudományi Közlöny*» f. é. 21-ik számában —*K*— ur egy jogesetet ismertet e czím alatt: «A beavatkozási jogintézménynek megszoritása a legfőbb itélőszék által».

Ezen ismertetésben először is az állittatik, hogy gróf Török Napoleonnénak, illetve jogutódjainak, t. i. Várady Károlynénak és érdektársainak Sztáray Tivadar gróf és érdektársai elleni ügyében a legfőbb itélőszék oly döntvényt hozott volna, mely szerint «az ősiségi patensre vonatkozó perekben beavatkozásnak helye nincs».

Ezen állitás a kérdéses határozat tartalmának és értelmének nyilván való elferditése.

Eltekintve ugyanis attól, hogy ezen kifejezésnek «az ősiségi patensre vonatkozó pör» értelme sincs, s a legfőbb itélőszék ilyet nem mondhatott; a legfőbb itélőszék kérdéses határozatában nem lett más kimondva, mint az, *hogy a mely jogoknak érvényesitését az ősiségi nyilt parancs 9. 10. 22. és 23. §§-ai bizonyos határidőn túl alapkereset utján sem engedik meg, azon jogok ezen határidőn túl avatkozási keresettel sem érvényesithetők többé . . . .*

Hogy ezen elv helyes, az kitünik azon egyszerü reflexióból, miszerint az ellenkező felfogás nem volna egyéb, mint az ősiségi nyilt parancs által megszabott határidőknek megkerülése és kijátszása.

—K— ur azon állitása, mintha a kérdéses határozattal azon elv is violáltatnék, mely szerint osztatlan vagyon iránt egyik osztályosnak zálogos jogfentartása a többi osztályosnak is javára válik, nem áll azon egyszerü oknál fogva, mert a pör tárgyát képező javakban az avatkozó felperesnő által képviselt leányág sohasem osztozott, *azokra nézve tehát avatkozó felperesnő és érdektársai osztályosoknak nem tekinthetők* s a fiág által meginditott zálogváltási pör a leányágnak nem létezett jogait nem tarthatta fenn.

—K— urnak azon további állitása, hogy a fiágnak azon előnye volt, hogy az eredeti zálogos szerződés az ő kezébe *került* igazolatlan insinuatio, mert a fiágî javakra vonatkozó összes okiratok természetszerüleg csakis a fiágnál lehettek, s avatkozó felperesnő atyjának gróf Sztáray Kristófnak halála után az urodalomhoz tartozó, Kristóf gróf kezén volt többi ingatlanokat s az ezekre vonatkozó összes iratokat maga adta át a fiágnak.

Hogy ez igy történt, azt a pörhöz 7. sz. a. csatolt okmány igazolja.

—K.— ur azon állitása, «hogy a zálogváltók a beavatkozók jogait a prdts 159. §-a értelmében beismerteknek tekintendők voltak azért, mert az avatkozási pörben viszonválaszt nem adtak, — egészen uj tant képez; mert *a zálogváltó fiág elleniratában az avatkozó leányág keresetének ténybeli minden állitásait és következtetéseit határozottan tagadta*, az eddig ismert felfogás szerint pegig a beismerésre nézve *ez* döntő, nem pedig az, hogy adott-e alperes ezenkivül még viszonválaszt is.

—K.— ur az egész jogesetet és a legfőbb itélőszék határozatát ugy adja elő, mintha ezen határozattal valami ujitás történt volna judicaturánk térén; pedig —K.— ur tudhatná, miszerint egészen hasonló tényálladék mellett, ugyanazon felek között *már a volt kir. hétszemélyes tábla 1869. február 16-án 3428. sz. a. kelt itéletében a jelenlegivel azonos határozatot hozott* s azt szintén azzal indokolta, hogy: «a beavatkozni kivánók lehető igényeiket az ősiségi nyilt parancs 9-ik §-a szerint annak idejében érvényesiteni elmulasztották, ezen mulasztásuk által pedig, még ha különben netalán beavatkozási joguk lett volna is, azt végleg elvesz tették».

Balzam Emil,
ügyvéd.

Különfélék.

(**Zlinszky Imre**) kir. táblai biró, magy. tud. akad. l. tag stb. lapunk egyik legbuzgóbb és legkitünőbb munkatársának «*A Magyar telekkönyvi rendtartás mai érvényében*» czímü munkája második ujonnan átdolgozott kiadása e napokban jelent meg *Pfeifer Ferdinánd* könyvkereskedésében. E munkának érdemleges s beható birálatát rendes jogirodalmi rovatunknak fentartva, — addig is a szerző előszava nyomán kiemeljük, hogy művét uj rendszerbe szedve, azt egészen ujból átdolgozta.

«Egyik lényeges eltérés a két kiadás között az: mely nyilvánkönyvi jogok, vagyis az anyagi rész tárgyalásánál jelentkezik. Mig ugyanis az első kiadásban azt csak legfőbb vonalaiban tárgyaltam, itt az adott körülmények között lehető terjedelemben adtam elő a nyilvánkönyvi jogok alapelveit ugy mint azt az ujabb tudomány megállapitotta. Mert meggyőződtem, hogy az anyagi rész helyes ismerete nélkül az alaki szabályok kellőleg fel sem foghatók, s mert e részt ugy, mint én azt tárgyalni czélszerünek s szükségesnek láttam, hazai jogirodalmunkban tárgyalva egyik műben sem találtam; minthogy azonban az anyag e jelentékeny szaporodása folytán, a második kiadás jóval nagyobb terjedelme mellett is, abba felvehető mind az nem volt, mit, mint a telekkönyvvel kapcsolatban állót az első kiadás felkarolt, számot kellett magammal vetnem, hogy hol gazdálkodjam a térben? Az alaki részben ez nem volt lehetséges, sőt az azóta felszaporodott anyag ennek terjedelmét is tetemesen növelte; abban állapodtam meg tehát, hogy a szőllődézsma-váltság bejegyzésére vonatkozó törvényt nem, mint az első kiadásomban tettem, külön tárgyalandom, hanem annak telekkönyvi szempontból lényeges intézkedéseit a mű illető helyeire illesztendem be. A vasutak s csatornák telekkönyvezésére vonatkozó rendeletet pedig egészen elhagytam, mely speciális jellegénél fogva ugy sem bir általános érdekkel; elhagytam végre a végrehajtási eljárást, mely a perrend küszöbön álló reformja folytán legközelebb ugy is elévültté vált volna.

A hazai s külföldi jogirodalom felhasználása mellett nem mellőztem a hazai szaklapokban megjelent egyes gyakorlati czikkeket sem, mert ezek tanitanak, hogy mily kérdések merülnek fel az életben, miként oldatnak meg azok a gyakorlatban, ezekből látjuk az irányt, mely egyes esetek eldöntésénél, vagy felfogásánál a gyakorlati jogászok körében jelentkezik; s igy ezek kritikai bonczkés alá vétele, főleg a gyakorlatnak is szolgálni kivánó munkánál, hasznos dolognak jelentkezett.

Kiváló gonddal dolgoztam fel felsőbb biróságaink határozatait is, *habár fájdalom, mennél lelkiismeretesebben kivántam az azokban rejlő anyagot értékesiteni, annál jobban kellett meggyőződnöm arról, hogy az egyöntetü gyakorlat hiányánál fogva a számos ellenmondó határozatok tömkelegében kevés értékes kincs fekszik.* Kimutattam tehát az ellenmondásokat, de konstatáltam ast is, hogy mely esetekben nyert a gyakorlat állandó megállapodást, Ugy hiszem, tájékozásul fog ez igy szolgálni a jogász közönségnek, s ha gyenge szavam elhathatna a döntő körökbe, tán némi befolyással lehetne annak felismerésére, hogy az elvek kimondásánál az egyöntetüség létesitése az igazságszolgáltatás érdekében mily felette fontos és szükséges.»

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 24. SZ. Budapest, 1877. junius 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések . kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A nyilvánkönyvi bejegyzés megtámadásáról. — Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az álláméletre. Dr. Wünsch Albin pénzügy. fogalmazó urtól. — Igazságügyi levelek. Dr. Tauszig János urtól. — Törvénykezési szemle: A makacsság kérdése a fenyitő eljárásban. Engert Tivadar urtól. — A pozsonyi ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A nyilvánkönyvi bejegyzés megtámadásáról.

(Folytatás.)

A bejegyzett jog megszünte.

A bejegyzés megtámadható a bejegyzett jog megszünte folytán, ez történik:

1. ha a jog elévült,

2. ha a követelés megszünt, p. o. fizetés elengedés által,

3. ha a jog czíme szünt meg, p. o. az adós kötelezettsége, hogy zálogjogot engedjen szerződés, vagy feltétel bekövetkezte, vagy be nem következte folytán, melyhez e jog kötve volt, vagy más uton elenyészett, s igy a hitelezőnek a zálogjoghozi czíme megszünt.

A kitörlési perek.

A bejegyzés érvénytelensége vagy megszünte folytán származó igény perrendszerü érvényesitése törlési per utján történik. A törlési pernek tehát két fő neme van

I. *A bekebelezés érvénytelensége.*

Ez ismét vagy polgári, vagy fenyitő eljárás utján történik.

1. *Polgári eljárás szerint*, ha a bekebelezés által jogaiban sértett fél azt érvénytelenség miatt megtámadni s ez által az előbbi nyilvánkönyvi állapot helyreállitását eszközölni akarja, a telekkönyvi hatóságnál benyujtandó keresettel a bekebelezés kitörlését kérheti (telekk. rend. 148).

A kitörlési per e nemének a bekebelezés, illetve ennek alapját képező jogügyletnek ugy alaki, mint anyagi érvénytelensége folytán helye van.[1]

A kérelem csak az *előbbi telekkönyvi állapot helyreállitására* irányulhat, tehát felperes csak az lehet, ki a telekkönyvbe bejegyezve volt[2] mert csakis az előbbi állapot helyreállitása s nem uj jogszerzés lévén a törlési per által elérhető, a dolog természetéből folyik, hogy felperes e perben csak az lehet, kinek joga az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitása által feléled a nélkül, hogy ehez más jogos eseményenk kellene járulnia.[3]

A mondottakból kifolyólag kitörlési pernek csak a telekkönyvi hatóság által elrendelt bekebelezés folytán van helye; tehát a helyszinelési felvétel törlési perrel meg nem támadható, mert az nem tekinthető bekebelezésnek, s mert továbbá az eredeti feltételt megelőzőleg telekkönyvi állapot nem létezvén, ennek helyreállitását kérni, vagy eszközölni lehetetlenség lenne[4] az eredeti felvétel folytán szenvedett sérelmek kiigazitási per utján orvosolandók.

A telekkönyvi rendelet 148. §-ából kiderül továbbá, hogy törlési per *csak a bekeblezés eredeti érvénytelensége miatt* indithatő, az érvénytelennek vélt *előjegyzés tehát ezen uton meg nem támadható*, mertaz igazolási határidő lejárta előtt az előjegyzés által az előjegyzést nyert fél feltételejogának igazolására nem szoritható, annak lejártával azonban, ha az igazolási kereset beadatott, az előjegyzés érvénytelensége az igazolási per során vitatandó meg; ha pedig a határidő lejártával az igazolási kereset be nem adatott, az előjegyzés folytán terhelt fél által annak kitörlése szorgalmazható.

Az alperességre nézve e perben két eset különböztetendő meg:

a) vagy azon személyek ellen intéztetik csupán a kereset, kik a bekeblezés által jogokat nyertek; tehát az általuk nyert jogra harmadik személyek jogokat nem szereztek.

E személyek ellen a kereseti jog mindaddig el nem évül, mig az a polgári törvény általános határozatai szerint nem évül el;[5]

[1] Hibás tehát azon némely biróságoknál gyakorlatba vett elv, mely szerint a törlést csak az alaki érvénytelenségre szoritja. Igy p. o. a pestvidéki törvényszék általa határozataiban követendő elveket állapitván meg — nézetem szerint — hibásan állitotta fel köztük azt az elvet is, hogy miután törlési pernek csak eredeti érvénytelenség folytán van helye, ilyen keresetnek hely nem adható akkor, midőn egy előbb érvénytelenittetni kellő s igy előbb a polgári osztály elbirálása alá tartozó szerződés alapján kéretik. (Lásd az 1874. «Jogtudományi Közlöny» 6. szám. 47. l.) — Különben a törlési per köréhez csak a bekeblezés érvénytelenségének kimondása tartozik, az, hogy a bekeblezés alapjául szolgáló okmányban foglalt kötelezettségek teljesitése terheli-e mindamellett a feleket vagy nem, nem tartozik a törlési per köréhez. (1870. márcz. 26-án 1300. sz. a. kelt legf. itélősz. hat. Döntvénytár VI. f. 64. sz. a.)

[2] Erre vonatkozólag van ugyan ellennézet is, mely abból kiindulva, hogy a 148. §. általában mondja, hogy törlési pert indithat, ki magát jogaiban sértve érzi, s nem tüzi ki feltételül, hogy a sértett jog nyilvánkönyvi jog lett légyen, mindenkit, ki a bekeblezés által jogsérelmet szenvedett, akár be volt a telekkönyvbe jegyezve, akár nem, törlési per inditására jogositva lenni vélnek. E nézet azonban szemben fentebb a szövegben előadott érvekkel alig bir jogosultsággal. A legf. itélőszéknek e kérdésre vonatkozólag nincs határozott megállapodása. Mig ugyanis egy előfordult esetben kimondotta, hogy a telekkönyvbe be nem jegyzett fél nincs törlési per meginditására jogositva (1869. okt. 19-én 186. sz. a. kelt határozat HERCZEGH gyüjteményében 201. lap), továbbá: «hogy törlési per folytán annak czéljánál fogva az előbbi telekkönyvi állapot lévén helyreállitandó, oly intézkedésnek, mely szerint a törültetni rendelt tulajdonos helyett az előbbi tulajdonos kebleztessék be, szüksége fenn nem forog, mert az előbbi bekeblezés az utóbbi kitörlése folytán önkényt felétled.» (1875. junius 28-án 3537. sz. a. kelt legfőbb itélősz. hat. Döntvénytár XIV. f. 152. sz. a.) Más esetben ismét azt mondotta ki, hogy: «a tulajdonjog bekeblezése eredeti érvénytelenség miatt megtámadható oly egyének által is, kik előbb telekkönyvileg bejegyezve nem voltak, ha azok a telekkönyvileg érdeklett fél örökösei, vagy jogutódjai és a bekeblezés által sértve érzik magukat. (1873. évi febr. 18-án 1289. szám alatt, Döntvénytár IX. f. 218. sz. a.) Azért csak helyeselhető, hogy az osztrák uj telekkönyvi rendtartásban határozottan ki van mondva, hogy törlési pert csak az indithat, ki nyilvánkönyvi jogaiban szenvedett sérelmet.

[3] Igy p. o. a bekeblezett tulajdonjogot csak az támadhatja meg, kinek részére előzőleg a tulajdonjog be volt keblezve, mert ha a megtámadott bekeblezés érvénytelennek mondatik ki, és az előbbi telekkönyvi állapot helyreállittatik, az érvénytelenitett tulajdonjogot megelőzőleg bekeblezve volt tulajdonjog ismét feléled anélkül, hogy erre a törlésen kivül bármi birói tény igényeltetnék, — ellenben ha p. o. valamely telekkönyvi tulajdonos ugyanazon birtokát két egyénnek adja el, és a vevők egyike tulajdonjogát bekebleztette, a másik vevő ez utóbbi tulajdonjegát a bekeblezés érvénytelensége miatt törlési perrel meg nem támadhatja, mert ha annak tulajdonjoga kitörültetnék is, csakis az előbbi vevő tulajdonjoga éledne fel, s ő neki a maga tulajdonjoga bekeblezését külön uton kellene érvényesiteni. V. ö. Az 1875. évi «Jogtudományi Közlöny» 29. számában közlött: «Ki indithat törlési pert» czímü czikkel.

[4] Azonban ez ki nem zárja, hogy a törlési perrel egyidejüleg a helyszinelés alkalmával becsuszott névbeni tévedés kiigazitása ne kéretheséek. (1870. máj. 16. 7382. sz. a. kelt legf. itélősz. határoz. — HERCZEGH gyüjteményében 203. lap.)

[5] Hibás tehát az a nézet, hogy a polg. törvk. 1467. §-ának az elbirtoklásra vonatkozó szabálya az első szerzőre is alkalmazandó. A telekkönyvi rendelet 149. §-a e részben oly határozott, hogy kétséget sem enged.

b) vagy nemcsak a bekeblezés által jogokat nyert személyek, hanem más harmadik személyek ellen is intéztetik a kereset, kik időközben nyilvánkönyvi jogokat nyertek.

A kereset ily személyek ellen csak 3 év alatt érvényesithető, azon kérvény benyujtásának időpontjától számitva, melynek folytán a kitörlendő bekeblezés elrendeltetett, ellenesetben ezen személyek ellen a megtámadott bekeblezés kitörlése itéletileg csak akkor mondathatik ki, ha ők ezen bekeblezés érvényessége tekintetében jó hiszemben nincsenek (telekk. rend. 150. §.).

Három évig tehát a legjobb hiszemü szerzőnek is folyton feje felett lóg a törlés Damokles kardja, mert ha előzőjének joga érvénytelen az ő ennek alapján szerzett joga is önkényt elenyészik, és ha a bekeblezés kitörlése jogerejü határozat által kimondatik, a fél kivánatára nemcsak a perfeljegyzés s a megtámadott bekeblezés, hanem azon bekeblezések és előjegyzések kitörlése is megengedendő, melyek a kitörlendő jogra csak a per feljegyzés után kérettek (telekk. rend. 150. §.). Ez az elv áll a törlés bekeblezésének érvénytelensége esetén is, ennélfogva, ha a törlés bekeblezése érvénytelennek mondatik ki a törlött jog ujra feléled és a törlés után bekeblezett jogok előtt előbbi rangsorozatát foglalja el.[6]

Három év után azonban harmadik személyek ellen a bekeblezés érvénytelensége alapján sikerrel csak akkor intézhető a kereset, ha azok a bekeblezés érvényessége tekintetében jóhiszemben nincsenek, mert a telekkönyv nyilvános hitele csak azokat védi, kik azokban jóhiszemmel vetett bizalomban szerezték jogukat,[7] a ki jobb tudomása ellen a nyilvánkönyvi bejegyzések alaki hatályát az anyagi jog rovására ki akarja zsákmányolni, ez által bűnössé válik s ennek következményeit viselni tartozik. Ily rosz hiszemüség esete forog fenn, ha az illetőnek cselekvénye jogtalansága felől tudomása volt; tehát tudomása volt, hogy az a jog, melyre ő jogát szerezte, semmis, s igy jogilag nem létező p. o. hogy jogelődje telekkönyvi jogát hamis okmány alapján, vagy kiskoru féltől szerezte. E tudomásnak azonban mindig a bejegyzett jogot érvénytelenitő anyagi indokra kell vonatkoznia, tehát oly körülményre, mely a dologi rendelkezést semmissé fogná tenni, tehát nem valamely kötelmi viszony tudomására, melyből a jogositottnak a kötelezett ellen kereset joga származnék.[8]

De nemcsak határozott tudomás, hanem az is megállapitja a roszhiszemüséget, ha az illetőnek jogelődje bekeblezésének érvénytelenségéről tudomása volt. Ennek esete akkor forog fenn, ha erről magából a telekkönyvből meggyőződést szerezhetett volna.

A törlési perekben a bizonyitási kötelezettség mindig azt a felet terheli, melyik a bekeblezés érvényét megtámadta, mert a bekeblezett mellett a bekeblezés alaki érvénye harczol.[9]

A végrehajtási eljárás folyamán történt bekeblezések azonban csak az e részben megengedett jogorvoslatok által lévén megtámadhatók, ily bekeblezések eredeti érvénytelensége miatt törlési pernek helye nincs.[10]

2. *A fenyitő eljárásban.*

Ha az ellen, kinek részére bekeblezés történt, vagy ki azokból jogokat nyert, jogos gyanuokok forognak fenn, hogy a bekeblezés a büntető törvény által tiltott cselekvényen alapszik: a büntető biróság köteles tüstént hivatalból vagy a bekeblezés által sértett fél kivánatára annak feljegyzését, hogy e bekeblezés per alatt van, elrendelni. (Telek. rend. 152. §.)

A büntető biróság által meginditott vizsgálat folytán tehát a perfeljegyzés a telekkönyvi hatóságnál nem kérelmezhető, hanem ha fenyitő biróság eziránt nem intézkedett, a sértett félnek ez előtt kell a per feljegyzését kérelmeznie, mely ha annak helyét látja, eziránt a telekkönyvi hatóságot megkeresni tartozik.[11]

Ha a büntető biróság azt határozta, hogy a bekeblezés érvénytelen, és annálfogva kitörlendő, a telekkönyvi hatóság köteles az érvénytelennek nyilvánitott bekeblezés által sértett fél kivánatára a kitörlést eszközölni (telek. rend. 153. §.).

Ha a büntető biróság a vádlottat bűnösnek nyilvánitotta, a sértett fél azonban a bekeblezés kért érvénytelenitése és kltörlése tekintetében a per utjára utasittatott, a fél a kitörlési keresetet e határozat jogerőre lépte után legfeljebb kilenczven nap alatt köteles benyujtani, ellenkező esetben annak kérelmére, kinek a bekeblezés fennmaradása érdekében áll a perfeljegyzés kitörlése megengedendő lévén, (Telek. rend. 153. §.)

II. *Elévülés vagy más elenyészési mód esetén.*

Ha valamely nyilvánkönyvi tulajdonos azt hiszi, hogy valamely az ő jószágára, vagy követelésére eredetileg érvényesen bekeblezett jog elévülés által, vagy más módon elenyészett, szabadságában áll annak kitörlése végett a telekkönyvi hatóságnál keresetet inditani, s a per feljegyzését külön kérvénynyel szorgalmazni. Ezen kereset és perfeljegyzés azonban annak, ki a telekkönyvben bizva a kitörlendő jogot, vagy az arra vonatkozó további jogot, még a perfeljegyzés előtt bekeblezés vagy előjegyzés által megszerezte, hátrányára nem válhat. (155. §.)

Jóhiszemü harmadik személyek ellen tehát törlési per nem intézhető, mert mint annak helyén láttuk, az elévülésnek ezek irányában nincs hatálya, a zálogjog pedig csak törlés által szünik meg.

Ellenben rosz hiszemü harmadik személyek ellen,

[6] Téves tehát az a nézet, melyet HALMOSY (i. m. 177. lap) s utána HERCZEGH (i. m. 420. lap) egy felhozott esetre nézve felállitanak. Ugyanis felhozzák azt az esetet, hogy Pálnak követelése hamis nyugta alapján kitörültetik, mire Péter az ekként tehermentesitett birtokra 4000 frtot kölcsönöz, ha most a fentebbi törlés bebeblezése érvénytelenittetik, vajjon árthat-e az Péternek, ki a telekkönyvbe bizva jóhiszemüleg szerzett jogot. Nézetük szerint Pál az esetben az elsőbbséget nem igényelheti, mert a felfolyamodási határidő alatt kellett volna lépéseket tenni, s ha ezt elmulasztá, mulasztásainak következményeit viselni tartozlk, és a törlés ellen inditandó érvénytelenitési kereset Péternek nem árthat, mert harmadik személyek ellen a törlési keresetnek csak akkor van helye, ha az érvénytelen bejegyzésen alapszik, mi jelen esetben fenn nem forog. Az első indok mit sem nyom a latban, mert ez egyenlően áll minden érvénytelen bejegyzésnél, s igy törlésnek sem lenne helye. A másik indok jogosultságát elismerjük, de el nem fogadhatjuk, mert tény, hogy 3 évig az érvénytelen bekeblezésből származó hátrányt harmadik személyek is viselni tartoznak, áll az is, hogy a törlés bekeblezése is megtámadható, s ha az érvénytelennek kimondatik, az előbbi telekkönyvi állapot állitandó helyre, mi által Pál zálogjoga ugy mint volt, vagyis első helyen feléled. Ha ezt nem igy, hanem ugy magyarázzuk, mint azt az ellennézet védői teszik, el sem tudjuk képzelni, hogy mi lesz a törlési per eredménye? Pál joga előbbi állapotba szerintünk vissza nem helyezhető, mert az elsőbbség Pétert illeti, de a zálogjog más helyen részére be nem keblezhető, mert ez nem az előbbi nyilvánkönyvi állapot helyreállitása, hanem uj jogszerzés lenne, mi a törlési per köréhez nem tartozik? Kivánciak vagyunk, hogy fogna szólani ily körülmények között a határozat. — Kijelentjük azonban, hogy mi az egész intézményt nem tartjuk helyesnek, de a fennálló törvényről szólva, el kell fogadnunk azt ugy, mint van, s nem a mint nézetünk szerint lennie kellene.

[7] Jóllehet ez, határozottan sehol sincs kimondva egyes esetekben következetesen hangsulyoztatik és alkalmaztatik a törvény illető helyein, igy p. o. a polg. törvk. 468.. 527., 1500. §§-aiban és a telekkönyvi rendelet 150., 155. §-aiban. V. ö. EXNER i. m. 107. lap, [2]) jegyzet.

[8] V. ö. EXNER i. m. 108. lap.

[9] Ezen elvből kifolyólag helyes, hogy ha a vételár felosztásnál az utóbbi hitelező az előző követelésének fennállását kétségbe vonja, ő tartozik a követelés fenn nem állását bizonyitani. V. ö. EXNER i. m. 115. lap, [9]) jegyz.

[10] Ez a telekkönyvi rendelet 148. §. zárpontjából nyiltan kiderül, mely az osztrák uralom alatt érvényben állott osztrák perrend 443. §-ára hivatkozva zárja ki e pereket. Jóllehet. e perrend ma nem érvényes, az elv a dolog természeténél fogva ma is kell hogy alkalmaztassék, a hogy azt főbb biróságaink alkalmazzák is. Igy kimondotta a legfőbb itélőszék, hogy: «a végrehajtási eljárás folytán szenvedett sérelmek csak a perrendben előirt jogorvoslatok utján lévén orvosolhatók: oly kereset. mely a végrehajtás megsemmisitésére irányul, helyt nem foghat.» (1874. febr. 25-én 1201. sz. a. kelt határozat. Döntvénytár XI. f. 63. sz. a.)

[11] «A fenyitő per feljegyzése csak a fenyitő biróság által rendelhető el, s az eziránt hozandó végzésben, valamint a perfeljegyzés határozottan elrendelendő, ugy egyszersmind az a jog, melyre eszközlendő telekkönyvileg pontosan kijelölendő.» (1871. decz. 11-én 10384. sz. a. kelt legf. itélősz. hat. Döntv. V. f. 128. sz. a.)

vagyis, kik tudták, hogy az alakilag létező jog már valóban nem létezik, a törlési per sikerrel intézhető p. o. ha valaki oly zálogjogot ruháztatott át, melyről tudta, hogy az annak alapjául szolgáló követelés fizetés által megszünt, mint rosz hiszemü törlési perrel megtámadható, mert a zálogjog járulékot természeténél fogva a követelés kifizetése által megszünik, s hogy érvényre mégis a zálogjog törléséig fenntartatik csak jóhiszemü harmadik jogszerzők érdekére tekintettel van kimondva, milyennek az, ki a követelés megszüntét tudva szerezte meg a zálogjogot, nem tekinthető.

Kérdés tárgyát képezi, hogy van-e kitörlési perekben perujitásnak helye? Nézetem szerint: van, de csak az elévülési határidő lejárta előtt, mely határidő az érvénytelenitení czélzott jog bekeblezésének napjától számitandó, mert oly esetben, ha valamely jog érvénytelenitése végett kereset indittatik, és a kereset jogerejü határozattal elutasittatik a p. törvénykönyv 1497. §-a szerint félbe nem szakittatik; tehát az tovább folyván a három évi elbirtoklási határidő lejárta után a bekeblezett jog a roszhiszemüség esetét kivéve perujitás utján sem érvénytelenithető.

(Vége következik.)

Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre.

(Folytatás.)

A tulajdonképi végrehajtásoknál megkülönböztetendők.

A) Az ingókra eszközlött végrehajtások és pedig:

a) meghatározott tárgyak megszerzése;

b) valamely munka teljesitése vagy valaminek türése miatt;

c) közpénztárban levő pénzekre és pedig

aa) hivatalnokok fizetésére;

bb) más pénzekre;

d) magánkövetelésekre;

e) a marasztalt fél ingóságaira eszközlött végrehajtások.

B) *Ingatlanokra:*

a) bizonyos ingatlan vagyon átadása;

b) a jószág függő terméseire;

c) a jószág függő jövedelmeire;

d) az ingatlan állagára eszközlött végrehajtások.

Kimutatandó továbbá:

a) az árverések száma s esetei:

b) hány s mily osztályhoz tartozó felek ellen intéztettek;

c) az árverés folytán befolyt összeg;

d) a befolyt összeg mennyivel tett többet vagy kevesebbet a becsárnál;

e) hány esetben nem kaptak kielégitést a hitelezők, s mennyi a ki nem elégitett összeg?

f) mennyit tesz a végrehajtási költség?

g) mily összeg lett a kincstári s egyéb előnyös közkövetelések fejében kifizetve.

Továbbá kimutatandók:

a) az igényperek és pedig melyek

aa) a végrehajtást szenvedő családbelie;

bb) idegenek által támasztattak. Hány esetben lett az igénynek hely adva s hányban nem.

Végre kimutatandók.

Az elsőbbségi bejelentnények.

Hogy ez adatok ugy nemzetgazdászatilag, mint magának az igazságszolgáltatásnak czéljaira nézve mily fontosak, azt bővebben fejtegetni felesleges. Egy pillanat a rovatokra hangosabban szól, semhogy bővebb kommentárra szorulna.

A csőd nem más mint általános végrehajtás, melynek folytán a bukottnak egész vagyona a hitelezőknek átadatik, és bizonyos rend és törvényes arány szerint közöttük felosztatik. Statisztikai adatok eddig csak két irányban gyüjtettek. Nevezetesen az évenként nyitott csődök száma, melyből a vagyoni, kereskedelmi és hitelviszonyokat meg lehet itélni, valamint az évenként befejezett és még függöben maradt csődtárgyalások. Ez utóbbi szám nálunk igen kedvezőtlennek mutatkozik, mi leginkább a csődeljárás hiányosságának tulajdonitható, úgy hogy bizton állithatni, hogy a nyitott csődöknek legalább 70 % ja maradt függőben és a 30 év óta folyamatban levő csődtárgyalások nem igen tartoznak a ritkaságok közé.

Azonban nem csupán ebben a két irányban kellene a csődöket figyelemmel kisérni, hanem vannak főleg közgazdászati szempontból a csődre vonatkozólag még más igen fontos momentumok. Szemügyre kell ugyanis venni: mely polgári osztályokhoz tartozott a bukottak nagyobb része és igy azokat kereskedőkre, iparosokra, nagy- és kisbirtokosokra, magán- és okleveles személyekre kellene felosztani s egyenként kimutatni. A csőd minösége tekintében meg kellene különböztetni azokat, melyeknél a vagyoni állapot activ azoktól, melyeknél a leltár szerint vagyonhiány mutatkozik. Azonkivül a hitelezők által szenvedett követelési veszteség százalékos aránya szintén figyelemreméltó momentum. A befejezett csődöknél ki kellene mutatni, vajjon azok egyesség, t. i. a követelések engedése, vagy valóságos felosztás által szüntettek meg.

B) *A nem peres ügyek.*

Kiváló helyet foglalnak el ezek között *a gyámi és gondnoki ügyek.*

Alig van az államnak diszesebb feladata, mint az, a melynél fogva hivatva van azokat pártfogolni, kik gyenge kor, testi vagy lelki fogyatkozás miatt ügyeiket maguk elintézni, jogaikra és érdekeikre felvigyázni képtelenek.

A gyámi és gondnoksági esetek, a hatóság szoros felügyelete alatt állván, ezeknél az érdekkel biró mozzanatok kimutatása lehetséges. E téren eddig csak a gyámságra és gondnokságra vonatkozó beadványok számát s azok elintézését mutatták ki. Ily kimutatások azonban korántsem kielégitők. Czélravezető helyesebb kimutatások úgy lennének berendezendők, hogy minden hatóság területén először a gyámság alatt levők és a gondnokság alatt álló egyének száma, az utóbbiaknál a gondnokság oka: tékozlás, elmebetegség, ismeretlen tartózkodás s. a. t. kimutatandó. A gyám vagy gondnokság alattiak közül hány s mily pénztőkével, hány s mily értékü ingatlan vagyonnal bir? hány egészen vagyontalan? miként kezeltetik az árvavagyon és pedig a tőke megye, járás, vagy községenként összesitett pénztárban, az ingatlanból mennyi házilag s mennyi bérbeadás ujján, mennyit tesz azok jövedelme? mi fordittatott a gyámoltak s gondnokoltak tartására. Hány gyámság szünt meg s mi okon? mennyi árvavagyon adatott ki azoknak? hány árva vagy gondnokolt halt meg egy év alatt.

A nem peres eljárás egyik főrésze: *az örökösödési eljárás.* — Schnierer úr e részben azon véleményben van, hogy miután nálunk a biróság hagyatéki ügyekbe csak akkor avatkozik be, mikor kiskoruak, gondnokoltak vagy távollevők személyei vannak érdekelve, vagy midőn az örökösök nem tudván megegyezni, vitás jogaik elintézése végett a birósághoz folyamodnak, részletes adatok csak is a hivatalos beavatkozás esetén lennének szerezhetők. Én ellenkező nézetben vagyok.

A hagyatékok feletti pontos adatok megszerzése rendkivül szükséges, vagy annak úgy nemzetgazdászati; valamint az igazságszolgáltatásra való jelentősége; s azért

*

ha a birósági adatok erre nem elegendők, kutatni kell azt nem volna-e lehetséges a hiányokat más hivatalos adatok által pótolni? És én azt hiszem, hogy ez lehetséges is; és pedig a *pénzügyi közegek* utján.

Ez anyakönyvvezetők ugyanis kötelezve vannak minden halálesetet a község elöljáróságnak tudomására hozni, a községi elöljáróság tartozik ezt a bejelentést esetről esetre legfeljebb 8 nap alatt az illető adó- vagy illetékszabási hivatalhoz juttatni. (1873 t. c. IX. t. c. 17. §.) Oly örösödések esetében pedig, melyekre nézve a törvénykezési rendtartás szerint a biróság hivatalos fellépésre nincs hivatva, az örökösök egyetemlegesen kötelesek a hagyatéki kimutatást a leltár s netáni végrendelet s osztálylevél kiséretében az illetékszabási hivatalhoz benyujtani (bélyeg- s illetékszabályok 84. §.) mely annak helyességét annak utján megvizsgálja s a százalékot kiveti.

Ha már most az illetékszabási hivatalok a nálunk levő adatokat az illető birósággal egy táblás kimutatásba összeállitva minden év lejárta után közölni köteleztetnek, a biróság ezekből, úgy saját adataiból a legrészletesebb kimutatást lesz öszeállitani képes.

Ugyanis kimutatandó:

1. A bejelentett összes halálesetek száma.
2. A hagyatékok értéke:
a) ingókban;
b) ingatlanokban;
c) értékben.
3. Az örökösödés czíme:
a) törvényes;
b) végrendeleti;
c) szerződési.
4. Hivatalos beavatkozás esetei:
a) a törvény rendelete folytán;
b) az örökösök kérelmére.
5. A hagyatékok közül tárgyaltattak:
a) közjegyzők által;
aa) ezekért fizetett dij;
b) biróság által.
6. Az elintézett hagyatékok száma:
a) egyesség által;
b) perre utasitással;
c) mennyi ideig volt egy hagyaték tárgyalása folyamatban.
7. Száma azoknak a hagyatékoknak, melyeknél a perre utasitás folytán a kereset be nem adatott:
8. Birósági beavatkozás nélkül az örökösök nevére irt ingatlanságok:
a) ezek száma;
b) értéke
Vagyon hiánya folytán tárgyalást nem igénylő halálesetek.

Ugy hiszem, igy tiszta s tanulságos képet nyerünk az egész hagyatéki ügy állása felől. A hagyatéki tárgyalások pedig — mint helyesen mondja Konek tanár úr — egyáltalán különösen a vagyon nélkül elintézettek számviszonya egyik szóló tanusága a jóllétnek vagy pauperismusnak, kivált folyton növekedő számaránya a vagyon nélküli hagyatékoknak biztos jelzője a közvagyonosság hanyatlásának. És ez már magában elég indok lenne arra, hogy ez ágra az igazságszolgáltatási statisztika kiváló gondot forditson; pedig vannak még más számos fontos indokok is, magára az igazságszolgáltatás czéljaira tekintettel. E szavaim bizonyitékát ismét nem mesze kell keresnem; feltalálhatjuk azt saját helyzetünkben. Általános a panasz örökösödési eljárásunk ellen, a nélkül hogy azt, hogy a kór hol rejlik, s hogy alapos-e az általában a tapasztalat által indokolt részletekben s különösen melyekben? kimutattatnék. Egyik a kötelező hagyatéki tárgyalás behozatala mellett szól, a nélkül hogy ki lenne mutatható, hány hagyaték intéztetett el birói beavatkozás nélkül? milyen eredménye van a birói beavatkozásnak tekintettel a létrejött egyességre? mily arányban áll azon örökösödési pereknek száma, melyek megelőző birói beavatkozás nélkül indittattak, azokhoz, melyek birói beavatkozás folytán történt perre utasitás következtében indittattak. Mások a birónak azt a jogát, hogy egyességet kisérthessen, elégtelennek tartják és jogot akarnak adni néki arra is, hogy a viszonyt az örökösök között kötelezőleg rendezze, a nélkül, hogy a beavatkozás eredményéről adataink lennének. És a kormány is mindez adatok nélkül beadja javaslatát, nem győződik meg, mely része az eljárásnak kiván, s mért orvoslást, s igy mellőzve a helyes törvényhozás fő követelményét, hogy az élet s a valódi tapasztalatokra fektesse művét, idegen törvények kompillácziójával lép fel; s ha ez törvénynyé válik és a czélnak meg nem felel, csodáljuk, hogy lehet az, mikor a törvény a tudományos theoriáknak annyira megfelel; s feledjük, hogy egyet hagytunk ki a számitásból: hazai viszonyaikat, a jelent, melyet azokból a helyesen csoportositott néma számokból vont okszerü következtetés tár leghivebben elénk.

Bő statisztikai anyag rejlik a telekkönyvi ügyek statisztikájában is, a birtokátruházás mozgalmai, a jelzálogi hitel viszonyai, a birtokon fekvő terhek nagysága, és ebből folyólag a teherviselési képesség mérve, végre a birtokviszonyok mindannyi egyéb mozzanatai a telekkönyvek lapjairól olvashatók le. Miért is a telekkönyvi statisztikának egyik legnevezetesebb részét képezi.

A birói tevékenységen kivül, egy hivatalos kimutatás szerkesztetik e részben, mely szorosan a statisztika czéljaira látszik hivatva lenni.

E kimutatás tartalmazza:

I. a birtokváltozásokat és pedig
A. élők között
a) szerződés
b) végrehajtás } folytán,
c) haláleset
II. a birtokterheltetéseket és pedig:
a) szerződés
b) igazolt előjegyzés } folytán,
c) végrehajtás
d) a hagyatéki átadás folytán bekebelezett összegeket vagy évi szolgálmányokat,
III. a törléseket:
a) a birói végrehajtás folytán befolyt vételár elégtelensége miatt;
b) a dologbeli jog más módon történt elenyészte miatt;
IV. az egyszerü előjegyzéseket;
V. a már bekebelezett követelésekre vonatkozó végrehajtási jogot;
VI. a bekebelezett követelések átruházásait.

Habár tagadhatlan, hogy tekintettel ama csekély figyelemre, melyben a magánjogi statisztika részesül, e kimutatás a többiek között kiváló helyet foglal el, nem tarthatjuk azt, a telekkönyvi intézmény véghetlen horderejét tekintve, elégségesnek.

1. Nézetem szerint ki lenne mutatandó:
a) a birtoktestek száma;
b) ezek értéke.
2. A bejegyzett átruházások.
A. *Élők közötti önkénytes átruházások:*
a) ezek száma;
b) az átruházott fekvőségek minősége (vajjon nemesi, városi birtok, volt urbéri telek, és külön álló egyes részlet p. o. szőllő, irtás, föld stb. iratott át;

c) az átruházás jogczíme;
d) az átruházott vagyon értéke;
e) történt-e eldarabolása a birtoktestnek uj jószágtestek s hánynak alakitása által.
B. *Örökösödés folytán*
hason alrovatokkal.
C. *Végrehajtás folytán*
ugyanazokkal az alrovatokkal egyedül a *c)* alatti elhagyásával.
D. *Kisajátitás folytán*
ugyanazokkal az alrovatokkal az *A. d)* alatti kihagyásával.

II. *Jelzálogi terhek.*

1. *Bejegyzések:*
A. a jelzálogul lekötött birtoktestek száma:
a) szerződési jelzálogok;
aa) ezek száma,
bb) a lekötött birtoktestek száma,
cc) a lekötött birtoktestek értéke,
dd) a biztositott tartozás összege,
ee) a kamatláb,
ff) a követelés minősége;
b) végrehajtási jelzálogok hason alrovatokkal.
2. Alzálogjogok:
a) szerződés folytán;
aa) száma,
bb) a terhelt jelzálogi követelés összege,
cc) az alzálogjoggal biztositott összeg,
dd) a kamatláb;
b) végrehajtás folytán;
ugyanily alrovatokkal.
3. Engedmények:
a) szerződés folytán;
aa) az engedmények száma,
bb) az engedményezett követelés összege;
b) végrehajtás folytán;
ugyanazokkal az alrovatokkal.
4. Törlések.
A. szerződési jelzálogoknál:
a) száma,
b) a felszabadult birtoktestek száma;
c) ezek értéke,
d) a kitörölt összeg.
B. a végrehajtási zálogjogoknál:
ugyanazokkal az alrovatokkal;
c) alzálogjog törlések;
a) szerződési alzálogjogoknál;
aa) ezek száma;
bb) a kitörölt jelzálogok által terhelt követelés menynyisége;
cc) a kitörlött összeg;
b) a végrehajtási alzálogjogoknál;
ugyanoly alrovatokkal.
5. Engedménytörlések:
a) törlött engedmények száma;
b) a törlött összeg.

Ugyanily rovatokkal kilehetne külön a bekeblezéseket s külön az előjegyzéseket mutatni, — azonban ez mellőzhető is, mert ha az előjegyzés igazoltatik, a feltételes bekebelezés feltétlenné válik. ha pedig nem igazoltatván, töröltetik, ez a törlések rovatába a nélkül is kitüntettetik.

(Folytatás következik.)

Dr. Wünsch Albin,
pénzügy. fogalmazó.

Igazságügyi levelek.

II.

A marosvásárhelyi királyi tábla elnöke, báró APOR KÁROLY úr az ottani jogászegylet rendkivüli közgyülésén beszédet mondott a *jogegyenlőség veszedelmeiről.* A báró úr fájlalja «a jogegyenlőség megvalósitására való törekvésnek áramlatát, mely nálunk is elboritotta nemcsak társadalmi életünket, hanem törvényhozásunkat is», s ezen áramlatot teszi felelőssé a «nyomoruság»-ért, melylyel vesződünk. Szerinte a jogegyenlőség is csak elmélet, melyet az élet «gyakran megtagad». Egy kis ugrással azonositja a jogegyenlőséget az *egyenlősitéssel,* s megtámadva a kormány központositó rendszabályait, reményét fejezi ki az iránt, hogy ezen áramlat: (már t. i. a jogegyenlőségi törekvés) nem lesz «örökké tartó», s hogy az ellenkező irány győzelme új lendületére lesz a marosvásárhelyi jogászegylet ugylátszik nem nagyon virágzó állapotainak is.

Ha a báró urnak igaza van, s a törvény előtti egyenlőség szüksége nálunk nemcsak a kormányzóknak, hanem a kormányzottaknak, a társadalomnak is meggyőződése, akkor a törvényhozást nem csak roszakaratról nem lehet vádolni: (a mit szónok nem is tesz) hanem azt egyenesen dicséret illeti. Mert a népmeggyőződésnek törvényekben kifejezést adni, a törvényhozásnak legelső feladata. De félünk, hogy e meggyőződés korántsem oly általános és szilárd, mint a báró ur hiszi; félünk, hogy a törvéuyhozásnak nálunk fentebbi feladatán kivül, még egy másik, nem kevésbbé fontos teendőt kell teljesitenie: *jognevelő* hivatást, mely abban áll, hogy a haladás eszméit intézmények utján ébreszti és fejleszti a társadalomban. Ha a magyar társadalom valóban annyira át volna hatva a jogegyenlőség érzetétől, a mint b. APOR ur képzeli, akkor lehetetlen volna azon megdöbbentő jelenség, hogy a magistratura kiváló tagja egyenesen ellentétbe helyezi magát nem valamely egyes intézménynyel vagy rendszabálylyal, hanem az ország jelenlegi jogrendszerének sarkalatos tételeivel. Báró APOR ur példája napnál világosabban tanusitja, hogy nálunk ellentét létezik még a tételes jog, mely a törvény előtti egyenlőséget decretálja, és bizonyos társadalmi rétegek szelleme között, mely azt negálja.

Báró APOR ur nem nyilatkozik egészen világosan. Beszédéből nem tudjuk meg egész határozottsággal, valjon a jogegyenlőségben a politikai jogok egyenlőségét gyülöli-e, vagy pedig a magánjogot is annyira individualizálni kivánja-e, hogy még e tekintetben is különbséget tesz rend és rend, osztály és osztály között! A kettő között nagy a különbség. Ha Erdélyben a birtokviszonyok még nem rendezvék, ennek lehet az az oka, hogy a magyar urbéri törvények oda nem illők. De hogy ennek mi köze a *jogegyenlőséghez,* nehéz megérteni. A törvény előtti egyenlőséggel nemcsak összefér, de annak egyik követelménye, hogy a jogszabály az egyéni szükséglet lehető figyelembe vételével alkottassék, s az egyéni igazságérzet minél hivebb kifejezése legyen. Non ex regula jus sumatur, sed ex jure, quod est, regula fiat. Valamint nem fogja senki a jogegyenlőségtől való eltérésnek tekinteni, hogy a főváros szervezete más, mint az ország többi törvényhatóságai-e, ép ugy nem tartja senki a jogegyenlőség követelményeinek, hogy az erdélyi urbéri viszonyoknak ugyanazon módon kell rendeztetniök, mint a szorosan vett Magyarországon. Ha az elv, a birtok felszabaditása, fentartatik, a jogegyenlőség semmi akadályt nem képezhet arra nézve, hogy az a helyi viszonyoknak megfelelő módon vitessék keresztül. A törvényhozás tévedhetett, midőn Erdélyre oly törvényt alkalmazott, mely az ottani gazdasági feltételeknek meg nem felel: ez ekkor *egyenlősités* (nivellirozás) volna; de ez ugy viszonylik a jogegyenlőséghez, mint az igazság a félreértéshez.

Báró APOR ur beszédében nem hiányoznak azon argumentumok, melyeket minden reactionárius publicista használt még, és melyeket czáfolni ma már alig érdemes. A franczia forradalom kicsapongásai ép annyit bizonyitanak az általa valósitani kivánt eszmék ellen, mint a fergeteg

pusztitásai a zivatarok ellen. Ez régi beszéd; de nem árt feleleveniteni, ha látjuk, hogy a polgári szabadság ellenesei még mindig a reactió ócska fegyvertárából szedik harczi eszközeiket. Az angol állapotoknak a francziákkal való szembe állitása szintén kissé kopott argumentum. Báró APOR ur szerint «Angliában az egyenlősitést az ország minden institutiójában csak ama határig terjesztették ki, meddig a jogegyenlőség eszméjének megvalósitása azt mulhatatlanul követelte.» Igaz. De ha szónok ur elfogulatlan vizsgálata tárgyává teszi ama «határt», mely az angol szabadság minimuma, bámulni fog a mi törekvéseink netovábbjának törpeségén. Az igazság az, hogy az angolok legkiválóbb mértékben összhangzásban tudják tartani a jogegyenlőség elvét az egyéni sajátságok kivánalmaival; legkövetkezetesebben alkalmazzák épen a jogegyenlőséget, midőn minden népcsoportnak lehetőleg saját jogérzetének megfelelő jogot alkotnak. Hogy minden angol polgár, faj és valláskülönbség nélkül, egyenlő, az *ma* époly kétségtelen, a mint kétségtelen, hogy a mig katholikusok és zsidók a parlamentből kizárva voltak, jogegyenlőségről Angliában sem lehetett szó.

Tudjuk, hogy azon különbségek, melyek a polgári jog változatosságát előidézik, nem fognak megszünni soha. Csakhogy ezen különféleséget nem a politikai határok, hanem a gazdasági viszonyok szolgáltatják. Ha tehát léteznek oly gazdasági okok, melyek a királyhágón-túli részek számára külön magánjogot tesznek kivánatossá, nemcsak okszerütlen, de nézetünk szerint lehetetlen is volna, azt azoktól megtagadni. E külön érdekeket ki kell mutatni és figyelembe vételüket sürgetni. De a jogegyenlőség ellen való általános declamatió csak keserüséget és felháborodást szülhet, semmi egyebet.

Dr. Tauszig János.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

A makacsság kérdése a fenyitő eljárásban.

Miután előreláthatólag nem sokára anyagi büntetőtörvénykönyvünk leend, és ennek létrejöttét a fenyitő eljárás szabályozása mulhatlanul követendi, e tekintetből nem tartom feleslegesnek a szakkörök figyelmét a makacsság kérdésére felhivni; ha ezt jelen soraimmal elérem, azt hiszem, a nyert eredmény felszólalásomat igazolni fogja.

Hazánkban büntető ügyekre vonatkozólag makacsságot nem ismerünk az eljárásnál, sőt — ha emlékezetem nem csal — a makacsság kérdése vita tárgyává soha sem tétetett, miután a hazai gyakorlat és jogtudomány axiomának tekintette azt, miszerint kihallgatás előtt senki felett se hozassék itélet; de a jelen korban a jogérzet és jogtudomány fejlesztése a gyakorlati élet tüneményeivel szükségkép lépést tartva, szembeötlő, hogy a büntetőjog a polgári jog követelményeivel a legnagyobb összefüggésben létezik, a miből önkényt folyik, hogy sok bűnesetek megvizsgálásánál és megitélésénél a kitüzött czél nemcsak a bűntettes elitélése, hanem egyszersmind az általa kárositott honpolgár jogainak helyreállitása és kártalanitása.

Ugyanigy a fenyitő bìrói közegek valamely bűneset megbirálásánál legelébb is a tárgyi és csak ennek utána másodsorban az alanyi tényálladék felett vannak hivatva itéletet hozni, a tárgyi tényálladék felett pedig a legtöbb esetben mulhatlanul szükséges, hogy az eljáró biróság itéletet hozzon, mert e nélkül a magánvádló vagy károsult jogai polgári per uton meg nem óvhatók, és igy a magánvádló megkárositása mind addig függőben tartatnék, mig a megszökött bűnös kézre nem kerül. Ezen következmény pedig a károsult magánvádlóra a legnagyobb jogtalanságot és megkárositást rejti magában. Igy p. o. *A.* egy váltó miatt beperli *B.* alperest, *B.* a váltót hamisnak declarálja és a bűnvádi eljárás ez iránt megindittatik; a váltótörvény értelmében a büntető eljárás birtokon kivül történik, azaz legjobb esetben a magánvádló a legnagyobb károsodás mellett is kénytelen az ellene hamis váltó alapján beperesitett összeget birói letétbe helyeztetni és kezeltetni. *A.* mint a hamis váltó tulajdonosa a vizsgálat előtt megszökik, és igy *B.* a birói letétbe helyezett vagyonának élvezetétől meg van fosztva, mert az eljáró biróság *A.* vádlott kikutatásáig ez ügyben nem hoz itéletet, mely itélet alapján *B.* károsult letétbe helyezett vagyonának birtokába juthatna.

Ezen egy példa mutatja, hogy mulhatlanul szükséges az uj büntető eljárásban intézkedni a felett, miszerint az eljáró birói közeg vádlottnak megszökése vagy fel nem találhatása esetében a bevádlott bűntény tárgyi tényálladéka tárgyában makacssági itéletet hozzon.

Ily makacssági itélet jogtalanságot a vádlott ellen nem tartalmaz, mert csak vagyoni kérdést érint és intéz el, mely elintézés a polgári vagyoni kérdésekben is történik makacsság alapján; annyival kevésbé jogtalan az ily elintézés, mert vádlott megszökése által arra önakaratulag okot szolgáltatott.

Szerény nézetem szerint tehát az eljáró birói közeg minden előtte emelt bünvád tárgyi tényálladéka kérdésében nemcsak hivatva, hanem kötelezve is legyen itéletet mondani; az alanyi tényálladék feletti biráskodás fenntartatthatnék ezentul is azon időpontra, a mely időpontban a biró a vádlott személyével rendelkezhetik.

Engert Tivadar.

A pozsonyi ügyvédi kamara évi jelentéséből.

Az ügyvédség és jogszolgáltatás terén tapasztaltakat a következőkben foglaljuk össze:

Mindenek előtt óhajtandónak tekintjük, hogy az ügyvédi rendtartás 3-ik §-ában foglalt eseteknek kerete, a melyekben az ügyvédek lajstromába való fölvétel megtagadható, tágabb kört nyerjen, mert a midőn az emlitett §-nak 3-ik pontja a fölvételnek megtagadását csakis azon esetre szoritja, ha a jelentkező oly bűntett vagy vétség miatt áll tettleg vizsgálat alatt, mely miatt őt az ügyvédség gyakorlatától, a 65-ik 66-ik §§. értelmében el kellene mozditani, megköti a kamarák kezeit, és kényszeriti, hogy oly egyéneket, kik habár az ü. r. t. 68. és 69-ik §§-aiban foglalt vétségek valamelyikét elkövették is, habár oly magaviseletet vagy oly jellemet tanusitottak, a mely az ügyvédi kar tekintélyét és becsületét sérti, sőt oly jelentkezőket is, kik az ügyvédi rendtartás 65. és 66-ik §§-aiban foglalt bűntényeket, vagy a fenyitő biróság illetőségéhez tartozó vétségeket, melyek miatt őket az ügyvédség gyakorlatától el kellene mozditani, el is követtek, de még tettleg vizsgálat alatt nem állanak, tehát oly egyéniségeket, kik már kezdetileg megbélyegezve vannak s az ügyvédi kar becsületére semmiképen sem szolgálhatnak a kamarai tagok sorába fölvenni kénytelenek.

Kétséget nem szenved tehát, hogy az ily esetben a kamara választmánya, mely az ügyvédi kar tekintélye és becsülete fölött őrködni hivatva van, azon ferde helyzetbe szorittatik, hogy egyrészt jobb meggyőződése ellenére érdemtelen egyéneket köteles azon testület sorába fölvenni, a melynek tekintélyét megóvni első és legszebb hivatása, másrészt számosbb esetben kénytelen oly személyiségek ellen, kiket a kamarai tagok sorába leendő fölvételére érdemesnek tekinteni utasitva van, egyuttal a fegyelmi vizsgálatot is azonnal meginditani, esetleg őket a fenyitő biróságnak átszolgáltatni; — kivánatosnak látjuk tehát,

hogy az emlitett §. olyképen módosittassék, hogy a fölvétel megtagadása azon esetben is kimondható légyen, ha a jelentkező ellen oly bizonylatok mutatkoznak, a melyekből kitünik, hogy oly magaviseletet tanusitott, mely az ügyvédi kar tekintélyét és becsületét tettleg sértette, és evvel meg nem fér; — a kamarai választmánytól, mely az összes ügyvédi kar bizalma által létesül, föl nem tételezhető, hogy ez a fölvétel megtagadásánál a tárgyilagosságot és méltányos igazságot szemügyen kivül hagyná, de eljárása különben is magasabb helyen fölülvizsgálható lévén, megszünik minden aggály, hogy a választmány hatáskörét tulhaladhatná.

Tekintve, hogy az ü. r. t. 37-ik §-a csakis azon esetben intézkedik gondnok kirendelésről, ha valamely kamarai tag meghalálozott, az ezen §-ban czélzott óvintézkedések szüksége pedig azon esetekben is előfordul, ha valamely kamarai tag csődbe jutott, lakhelyéről el- vagy átköltözködött, eltünt, az ügyvédség gyakorlatától fölfüggesztetett, vagy eltiltatott, elmebeteggé vagy egyébként tehetetlenné vált, inditványozzuk, hogy a kamaráknak az emlitett §-ban foglalt gondnok kirendelési joga a fentebbi esetekre is kiterjesztessék.

Ismételve kell hangsúlyoznunk az ü. r. t. 48. és 58-ik §§-ainak általunk inditványozott módositását, mert az ügyvédi előleg követelésére följogositó 54-ik §-a, a 48-ik §-al összhangzásban nincsen; az ügyvéd, ha megtartási jogot nem gyakorolhat, gyakran ki van téve, hogy jogos követelését a féltől be nem hajthatja; ellentétbe jő a törvény egy magával, mert a midőn egyrészt a pénzviszatartás esetét a fenyitő biróságok megbirálására bizza, másrészt az 1868. évi LIV. t.-cz. 76. §-a az ügyvédet följogositja, hogy költség és dijait viszonkereset utján érvényesitheti, minek következménye az, hogy a fenyitő és fegyelmi biróságok az ügyvédet oly pénzek visszatartása végett, a melyek neki a polgári biróság utján is megitélendők voltak, bűnösnek nem mondhatják ki; ismételve előterjesztjük tehát kérelmünket, hogy a 48. §. olyképen módositassék, miszerint az ügyvéd tartozván a pénzek átvételéről költség jegyzékének megküldése mellett, megbizóját 8 nap alat értesiteni, ha ez további 8 nap alatt sem nyilatkozik, vagy a költség jegyzék ellen kifogást tesz, a költség jegyzékének födözése után fennmaradó pénzértéket költség jegyzékével együtt, a költség megállapitására hivatolt biróságnál azon kéréssel tartozzék letenni, hogy a költségjegyzék megállapitására jegyzőkönyvi tárgyalást tűzzön ki, melynek megállapitása után a netán még kijárandó összeg az ügyvéd által 3 nap alatt különbeni fenyitő vagy fegyelmi eljárás terhe mellett birói kézhez leteendő.

Az 1874. XXXIV. t.-cz. 58-ik §-ára vonatkozólag inditványunk oda terjed, hogy ámbár az ügyvédi dijjak meghatározására a kamarai választmányon kivül hivatottabb közeget felállitani nem lehet, azon esetre ha a n. m. magy. kir. Igazságügy-Ministerium az ügyvédi kar teljes autonomiájának decretálását még most is oly veszélyesnek látná, intézkedni méltóztatnék, miszerint az 1874. XXXIV. t.-cz. 58-ik §-a oda módositassék, hogy az ügyvédi dijjegyzék az illetékes biróság előtt jegyzőkönyvi tárgyalás utján érvényesithető legyen; szükségesnek látjuk továbbá inditványozni, hogy az ügyvédi rendtartás 50. és 51-ik §§-aiban mutatkozó hézag olyképen pótoltassék, miszerint a pártfogó ügyvéd a képviselet alul akkor is fölmentendő, ha kitünteti, hogy világosan igazságtalan ügyvitelre lőn kirendelve, avagy ha igazolja, hogy képviseltje mások jogainak kijátszását czélozza; indokoljuk ezt jelesül avval, hogy az ügyvédi rendtartás 47. és 69. §-a különben az ilynemü képviselet esetében, fegyelmi vétséget lát, mely a fentebbi pótlás hiányában a pártfogó ügyvédnek fölróható nem lenne.

A visszatartott ügyiratok és pénzeket tárgyaló 66-ik §-ra vonatkozó mult évi előterjesztésünket, ismételve föntartjuk, mert a tapasztalat mindinkább mutatja, hogy a panaszos ügyfelek és pedig józan s ösztönszerü felfogásuk szerint, jelesül az iratok visszatartásában nem bűntényt, hanem figyelmi vétséget látnak s orvoslás végett a kamarához fordulnak, ezt a leghivatottabb illetékes és pedig oly közegnek tekintvén, melytől bajuknak leghelyesebb és leggyorsabb orvoslását remélik, — mert bizonyitja továbbá a tapasztalat, hogy az emlitett visszatartási esetek a fenyitő biróságnál megfordulván, a legritkább esetben rovatnak fel bűnként, hanem hosszadalmas uton meg birálás végett ismét visszakerülnek a kamara fegyelmi biróságához.

Két évi tapasztalatunk mutatja továbbá, hogy az egyébként is nehézkes fegyelmi eljárásnak menetét jelesül a tulzottan engedélyezett fölebbezés helytelenül és indoktalanul neheziti és késlelteti, minek folytán inditványunk oda irányul, hogy a panaszlottnak fölebbezés csakis a vád alá helyezési határozatnak és végitéletnek hozatala esetére engedtessék; indokoltatik ezen inditványunk már azon körülmény által is, hogy a minden esetre nagyobb érdekeket érintő fenyitő eljárásunk sem ösmer és enged több fölebbezést.

Kiemelendőnek tartjuk továbbá az ügyvédi rendtartás 94-ik §-ának azon hiányát, mely szerint az alaptalan panasz csak a végtárgyalás megtartása folytán tehető át a büntetés kiszabása végett a törvényszékhez, — ez által az alaptalanul vádaskodó megbüntetése rendesen illusóriussá válik, mert a tapasztalat mutatja, hogy a leggyakoribb esetben a vád a fegyelmi eljárás és a végtárgyalás megtartása előtt alaptalannak találtatván, az ügy végtárgyalásra nem is kerül, s az ily esetben a hamis vádaskodó és rágalmazó a felelősség alul menekül, mert a törvény által előirt föltétel hiányzik, t. i. a végtárgyalás, mely okszerüen csakis nagyobb részt azon esetekben tartatik meg, ha a panaszlottnak bűnössége ellen nagyobbszerü bizonyosság létezik s fölmentése alig remélhető.

Megemlitendőnek tartjuk ezuttal, hogy az ü. r. t. 105. §. *a)* pontjának szövege az egyes kamarák részéről különbözően magyaráztatván, az ennek alapjáni intézkedések és határozatok is különbözőek; oka ennek az, hogy határozottan kimondva nincsen, valjon a fölfüggesztés a bűnvád alá helyezési határozatnak jogerő emelkedése előtt, vagy utána rendelendő el; hogy mennyiben kivánatos ez irányban i határozott és érthető szövegezés, ez nézetünk szerint bővebb indokolást nem igényel.

Nem hallgathatjuk el ezuttal az 1875. évi 26677. sz. a. kelt m. rendelettel kibocsájtott kimutatási mintázatok ellen fölszólalni azon okból, mert ezek számos oly rovatot tartalmaznak, melyek a dolog lényegét semmiképen nem érintik, közérdekkel és nyomatékkal nem birnak, s csakis az egyébként is számos teendőkkel terhelt ügykezelést tetemesen és minden előny elérése nélkül nehezitik,

Ismételve felszólamlunk, a kamarák közti póstadij ügy bélyegmentesség engedélyezése mellett, s indokoljuk ezt avval, hogy a kamarák ép ugy mint más közegek hivatalos hatósági jelleggel birnak, s igy a díjmentességet méltán igényelhetik; hogy a kamarák közti egyöntetü eljárás, ugy az okvetlen óhajtandó eszmecsere csakis gyakoribb és könnyitett levelezések és közlemények által érethetik el, mely jelenleg költségkimélésből csakis a legszükségesebb s szellemi érdekkel kevesebbet biró, törvény előszabta közlekedésre szoritkozik, ez utóbbi már is tetemes anyagi áldozattal járván; megemlitendőnek véljük, hogy ezen méltányos óhajtásunkat az is támogatja, hogy a kamarák az államnak pénztárát semmiképen igénybe nem veszik, ellenben közérdekben közügyeket végeznek.

A jogszolgáltatást illetőleg fel kell szólamlanunk a békebirói intézmény tervezete ellenében, mert a midőn általa egyrészt a közigazgatásnak a jogszolgáltatástól teljes

elválasztása megsemmisittetnék, másrészt nem szolgáltat reményt, hogy általa a perek száma kevesbittetnék, ellenkezőleg vélelmezhető, hogy ezek inkább felszaporodni, bonyolódottakká válni fognak és alkalmat nyujtanának, hogy a zugirászat mindinkább elharapódzék.

Ohajunknak adunk továbbá kifejezést, hogy a n.-m. k. Igazságügy-Ministerium az ujabban létesült törvényjavaslatokat vélünk megvitatás és inditványozás végett közölje, miként ez a telekkönyvi rendtartásra vonatkozó javaslatra nézve történt, mely utóbbit illetőleg ismételve megemlitjük, hogy életbeléptetését csakis a magánjogi törvény kodifikálása és hatályba léptének következtével tartjuk czélirányosnak és időszerünek.

Az igazságszolgáltatást illetőleg, az általunk és pedig csakis a kamara székhelyén működő biróságokat illetőleg terjesztjük elő a tapasztaltakat, és pedig azon okból, mert a vidéki kartársak részéről más biróságokat illetőleg az 1876. évben semminemü előterjesztés vagy bejelentés nem tétetett.

A pozsonyi kir. e. f. törvényszéket illetőleg óhajtandónak tartjuk azon intézkedés megváltoztatását, hogy a levéltárban őrzött iratok betekintése az ügyvédeknek is, csak az elnöknek irásbeli engedelmével történhetik; mert eltekintve, hogy ezen intézkedés törvényen nem alapszik, számtalanszor időveszteséggel és aránytalan fáradsággal jár, lényegében pedig puszta formalitásnak tekintendő, szükségesnek tartjuk tehát, hogy a fenti eljárási módozat megszüntessék, és az iratok az ügyvédeknek az irattárban szabad betekintésre bocsájtassanak.

Orvoslást szükségel azon behozott további intézkedés is, hogy telekkönyvi másolatok és kivonatok a felek által nem expediáltathatnak, hanem ezek csakis a bejelentési sorrend szerint a telekkönyvi iroda-személyzet által irathatók és készithetők, minek következménye, hogy az irodai személyzet csekély száma, valamint a jelentkező felek tömege miatt, a legsürgősebben szükségelt kivonatok napokon át kiadatlanul maradnak; — hogy mily hátrányt képez eme késleltetés, hogy mennyire sértethetnék ily módon a hitel és más fontosabb érdekek, ezt bővebben taglalni szükségtelennek látjuk, és a n,-m. k. Ministeriumot fölkérni kénytelenitettünk az ily égető s életbe vágó hátrány orvoslása tekintetéből, haladéktalanul intézkedni, és pedig oly módon, hogy a telekkönyvi kezelő személyzet a kellő számban szaporittassék, vagy pedig ezen hiány egyébként megszüntessék.

A pozsonyi kir. járásbiróságnál tapasztalt hiányokat illetőleg már is több izben és pedig kimeritően tettünk előterjesztéseket, kénytelenek vagyunk röviden ismételni, hogy a járásbiróság még jelenleg is a semmi irányban meg nem felelő szük helyiségekben és elégtelen irodai személyzettel müködik, hogy az ez által okozott előterjesztéseinkben kiemelt hiányok mai napig orvosolva nincsenek, kiemelendőnek tartjuk ujabban, hogy a kir. járásbiróság a legujabb időben a törvényszéki elnökség által utasitva lett, hogy az iktató és kiadóban értesités csakis délelőtti órákban adandó; tekintve hogy az ügy és a felek forgalma naponkint szaporodik, az irodai személyzet pedig elégtelen, az utóbbi a legjobb akarat mellett sem felelhet meg a hozzá intézett kivánalmaknak, s igy megtörténik, hogy a legfontosabb és égetőbb esetekben a szükséges adatok néha napok leforgása után szereztethetnek meg, a midőn már késő, és a félnek érdekei már is sértve vannak.

Ismételve kell felemlitenünk, hogy a vidéki kézbesitési közegek a kézbesitésnek teljesitésénél a leghanyagabbul, és sokszor szabályellenesen járnak el, s valódi szerencse-fogásnak tulajdonitható, ha valamely esetben a vevény rendes időben s szabályszerüen kézbesitve érkezik be; mig mindezen hiányok gyökeresen orvosolva nem leendenek, mindaddig a hitel jogbiztonság, sőt a birói ugy az ügyvédi kar tekintélyének emelkedését alig remélhetjük; esedezünk ennek folytán méltóztassék a Nagyméltóságu Ministeriumnak, saját magas hatáskörében a fent előadott hiányok orvoslása érdekében hathatósan és haladéktalanul intézkedni.

Pozsony 1877. évi május hó 18-án.

Samarjay Károly, kamarai elnök. *Vrabély Pál*, kamarai titkár.

Különfélék.

(**A Magyar Jogászgyülés.**) Az állandó bizottság f. hó 10-én ülést tartott és a jövő évi jogászgyülés számára a következő kérdéseket tüzte ki:

I. szakosztály.

1. Kiket és mily mértékben illessen köteles rész és mely esetekben engedtessék meg a köteles részből való kitagadás?

2. Mely elvek szerint szabályoztassék a követelések beszámitása?

II. szakosztály.

3. Az elsőbbségi kötvény birtokosa jogainak megvédésére szükséges-e közös képviselet, és ha igen, mi módon szabályozandó ez?

4. Az actio Pauliana csak csőd esetében vagy azon kivül is helyt foglalhat-e?

III. szakosztály.

5. Az u. n. amerikai párbaj mely büntetőjogi minősités alá soroltassék?

6. Azon bűnügyekben, melyekben a rendes biróságok itélni hivatvák, az első foku biróság itélete ellen a tény kérdésében is hely adassék-e a felebbvitelnek?

IV. szakosztály.

7. Kivánatos-e, hogy a járásbiróságok hatásköre birtokbiráskodásra is kiterjesztessék, és ha igen, mily mértékben?

8. Kivánatos-e, hogy a birói kinevezéseknél és előléptetéseknél követendő eljárás törvényhozásilag szabályoztassék, ha igen, mily elvek szolgáljanak a megállapitandó szabályok alapjául?

Ezenkivül bizottság küldetett ki, melynek feladata lesz javaslatba hozni a véleményezőket és az előadókat.

(**Megrendelési felhivást**) bocsát ki Dr. Daempf Sándor pécsi jogtanár következő, sajtó alatt levő műre: A magánjog és tárgya különös tekintettel a magyar általános magánjog codifikátiójára. Általános rész. I. A jogtudomány tudományszaki minősitése. II. A jog fogalma az erkölcsi szabadság fogalmával szemközt. III. A jog fogalma önmagában. IV. A magánjog. V. A magánjog alanya és tárgya. Különös rész. *A)* Az egyes jogi intézmények. I. A törvényjog és szokásjog közti viszony. II. Az alanyi jogok összeütközésének kérdése. III. A jogok osztályozása. IV. A birtok és dologbeli jogok s velök kapcsolatos intézmények. V. A kötelmi jog. VI. Örökösödési jog. VII. Általános eredmények. *B)* Codifikátió. I. A törvénykönyvek különböző fajai. II. Az ausztriai általános polgári törvénykönyv. III. A porosz Landrecht. IV. A franczia polgári törvénykönyv. V. A zürichi magánjogi törvénykönyv. VI. A szász polgári törvénykönyv. VII. Törvénykönyvalkotási kisérletek Magyarországban s a magyar magánjog vázlatos jellemzése. VIII. Codifikáció vagy receptió? IX. Az alkotandó magyar magánjogi törvénykönyv rendszeri és beosztási kellékei. X. Az alkotandó magyar magánjogi törvénykönyv kellékei az anyagi elvek tekintetében. A munka nagy nyolczadrét alakban 18—29 ivnyi terjedelemben legkésőbb f. évi junius hó 15-ig megjelenik. Megrendelési ára 2 frt., melyet a t. megrendelők a szerzőhöz legczélszerübben postai utalványnyal küldhetnek be.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 25. SZ. Budapest, 1877. junius 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Lehet-e Magyarországban betéti részvénytársaságot alapitani? Dr. Nagy Ferencz urtól. — A nyilvánkönyvi bejegyzés megtámadásáról. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: A tömeggondnoki és perügyelői kinevezésekhez.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás a "Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. szám), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

Lehet-e Magyarországban betéti részvénytársaságot alapitani?

A kereskedelmi törvény 61. §-a a kereskedelmi társaságoknak négy faját sorolja föl: a közkereseti, a betéti, a részvénytársaságot és a szövetkezetet. Ezenkivül a törvény még az ugynevezett alkalmi egyesületeket ismeri, melyek azonban tulajdonképeni kereskedelmi társulatoknak különösen a jogi személyiség hiánya folytán, nem tekinthetők. A mi a tulajdonképeni kereskedelmi társaságokat illeti, ugy semmi kétséget nem szenvedhet, hogy a kereskedelmi törvény a felsorolt négy nemen kivül mást el nem ismer, tekintve először, hogy az idézett 61. §. taxativ és nem enunciativ természetü, másodszor, hogy a törvény csakis a felsorolt négy nemet szabályozza. Kitünik ez különben a «Kereskedelmi törvényjavaslat tárgyalására egybehivott Értekezlet» jegyzőkönyveiből is, melyeknek 76. lapján következőt olvassuk: «Az ezen czikkben foglalt felsorolás mellett felhozatott, hogy jogi személyekről lévén szó, melyeknek a törvény intézkedése adja létjogát, s melyeknek fogalma az elméletben nem is egészen tisztázott, világosan ki kell mondani, mit akar a törvény jogi személyeknek tartani. Ha a törvény tisztán ki nem mondja, melyek a kereskedelmi társaságok, azon nézethez is lehetne hajolni, hogy, mert taxativ felsorolást mellőz, a benne szabályzott alakzatokon kivül más formákat is elismer kereskedelmi társaságoknak. *Már pedig e föltevést elfogadni nem lehet*». Hasonló felfogást találunk Apáthy-nál (kereskedelmi jog 226—227. lap) valamint Schnierer-nél is (A kereskedelmi törvény magyarázata ad 61. §.), mely utóbbinál különben — mellesleg megjegyezve, azon tévedést találjuk, mintha az 1673. évi franczia *Ordonnance de commerce* három társasági fajt, s nevezetesen a részvénytársaságot is ismerte volna.[1]

A magyar kereskedelmi törvény a felsorolt társasági fajokon kivül mást el nem ismervén, e szerint majdnem tárgynélkülinek lehetne tekinteni azon kérdést, valjon Magyarországon betéti részvénytársaság alapitható-e? Hogy mindazonáltal ily könnyedén nem menekülhetünk, hanem hogy ellenkezőleg a felvetett kérdés bizonyos nehézség nélkül meg sem oldható, arra nézve ismét csak az idézett Értekezlet Jegyzőkönyveire kell utalnunk. Minek után a ugyanis az Értekezlet XIII. ülésében elhatároztatott, hogy a kereskedelmi társaságok egyes fajai külön felsoroltassanak, s ezen felsorolásba szövetkezetek is felvétessenek, a XIV. részben Bróde azt inditványozta, hogy a betéti részv.-társaság is vétessék föl. Jóllehet pedig ezen inditvány mellőztetett, mégis el lett ismerve, hogy betéti részvénytársaság alapitása Magyarországon lehetséges, felhozatván ugyanis, hogy: *ha kivételes esetben kivánatos volna ily társulat felállitása, ennek lehetősége kizárva nincs és az a törvénytervezet keretén belül betéti társaság alakjában annál inkább keletkezhetik, mert a társaság belső rendezését a törvényhozás nem korlátozta.* (Jegyzőkönyvek 80—81. lap.)

Nem tudjuk, valjon a Jegyzőkönyvekben foglalt eme nyilatkozat az Értekezlet többségének nézetét képviseli-e? De ha, mint okunk van föltenni, ez ugy is van, ebből még mindig nem következik az, mintha azt vita nélkül el kellene fogadnunk. Egy törvény praeparativ munkálatai kétségkivül becses anyagot tartalmaznak a törvény magyarázatára nézve, de ezen előmunkálatok auctoritása mégis tovább nem terjed, mint bármely magánnyilatkozat tekintélye. A törvény előkészitője nem törvényhozó, s a törvényhozás körül bármiként is tevékeny faktorok nyilvánulásai magukban véve még nem alkotnak törvényt, vagy a mi egyre, megy, authentikus magyarázatot. Valjon mint magyarázati anyag mennyiben használhatók, az tisztán belső értéküktől függ, melyet megmérni a jogász dolga.[2] Nincs tehát okunk visszariadni a Jegyzőkönyvekben foglalt nézet kritikájától!

[1] Azt mondja Schnierer: «A régiebb franczia törvény, az 1673-ki Ordonnance de commerce a társaságok három nemét ismerte: 1. Société en nom collectif (közkereseti társaság), 2. Société en commandite (betéti társaság), 3. Société anonyme (részvénytársaság)». Először is nem áll, hogy az Ordonnance három társasági fajt ismert, mert tényleg csak *kettőt* ismert, t. i. a közkereseti és a betéti társaságot, s ezeket sem sorolja fel. Továbbá a közkereseti társaságot nem nevezi Société en nom collectif»-nek (ezt csak a Code de Commerce teszi), hanem «*Société générale*»-nak (V. ö. Ordonnance Titre IV. Art. 1.). A mi a *Société anonyme*-t illeti, ugy erről az Ordonnance egy szóval sem emlékezik meg, a mint általában az Ordonnance a kereskedelmi társaságokról csak hiányosan intézkedett (összesen 14. czikk szól róluk). A franczia jogtudomány az Ordonnance idejében ismert ugyan egy Société anonyme-t, de ezen elnevezés alatt akkor nem a részvénytársaságot, hanem az *alkalmi egyesületet* értették, melyet még *Société momentanée*, *Société* vagy *Compte en participation* névvel jelöltek meg, s melyet a Code de Commerce «*Association en participation*»-nak nevez. V. ö. az Ordonnance egyik jelesebb kommentátorát Jousse-t, a ki «Commentaire sur l'Ordonnance de commerce du mois de mars 1673.» czimü munkájában (Ujabb kiadás Bécane-tól. Poitiers 1828. 78. lap) azt mondja: «La troisième espèce de société est celle qu'on appelle *anonyme*, c'est-à-dire, qui ne se fait sous aucun nom. Ceux qui font ensemble cette société, travaillent chacun de leur côté sous leurs noms particuliers, et ils se rendent réciproquement compte les uns aux autres des profits et des pertes, qu'ils partagent et supportent en commun. Ces sociétés sont le plus souvent verbales; et comme elles n'ont quelque fois pour objet qu'une seule entreprise, elles ne durent que le temps, qu'il faut pour faire l'achat, ou la vente, ou le partage, ce qui fait aussi qu'elles sont appelées *sociétés momentanées*.» — A mi a részvénytársaságokat illeti, melyeket csak a Code de Commerce nevez Sociétés anonymes-nek, ugy ezek az Ordonnance idejében ismeretesek voltak ugyan, de mivel csak szórványosan léptek föl, s alapitásuk speciális királyi rendeletektől függött, a jogtudomány róluk csak kivételképen emlékezett meg. V. ö. Vavasseur «Traité théorique et pratique des Sociétés par actions» Paris 1868. Introduction IX. Cap.; Bédarride «Des Sociétés» II. kötet 263. szám.

[2] V. ö. a Nürnbergi tanácskozmány Jegyzőkönyvei fölött folytatott, reánk nézve is igen tanulságos polemiát Hahn (Commentar 2. kiadás

Mindenekelőtt azt kell kérdeznünk, valjon a fentebbi nézet összhangzásban áll-e magával a kereskedelmi törvénynyel? nincs-e ellentmondás a Jegyzőkönyvek és a törvény szavai között? Ha ez volna az eset, akkor természetesen a Jegyzőkönyvek a feltett kérdésre nézve egyszerüen mellőzendők.

Hogy a kereskedelmi törvény 61. § a taxative sorolja fel a kereskedelmi társaságokat, láttuk. Az ebből folyó következtetést is vontuk, mely szerint t. i. más a társasági faj a törvény által el nem ismertetik. A kérdés ennélfogva most csak az lehet, *valjon a betéti részvénytársaság önálló társasági forma, avagy talán csak egy más társasági formának alfaja, módozata-e?* Utóbbi álláspontot foglalják el kétségkivül a Jegyzőkönyvek, midőn azt olvassuk, hogy a betéti részv.-társaság a betéti társaság formájában keletkezhetik, hogy a törvényhozás a társaság belső rendezését nem korlátozta. E nézet szerint a betéti részvénytársaság *az egyszerü betéti társaság alfaja*, s a különbség csak abban áll, hogy a betéti részvénytársaságnál a költagok betételei meghatározott pénzösszegről szóló részvényekből állanak. Helyes-e ezen nézet? Tételes törvények, mint a Code de commerce és a német kereskedelmi törvény alapján kétségkivül. Előbbi ugyanis a 38. czikkben világosan azt mondja, hogy: «Le capital des sociétés en commandite pourra être (aussi) divisé en actions, *sans aucune autre dérogation aux régles établies parce genre de société*». Hasonlag a német kereskedelmi törvénynek már berendezéséből is kitünik, hogy a betéti részvénytársaság mint a betéti társaság alfaja lebegett a német törvényhozó szeme előtt, a mennyiben ugyanis a második könyv második czíme, melynek felirása: «Von der Commandit-Gesellschaft», két fejezetre oszlik, melyeknek elseje «Von der Commandit-Gesellschaft im Allgemeinen», másodika pedig «Von der Commandit-Gesellschaft auf Actien *insbesondere*» szól. Ugyanaz tünik ki a 173. czikkből, mely önálló definitió helyett csak azt mondja: «Das Capital der Commanditisten kann in Actien oder Actienantheile zerlegt werden». A betéti részvénytársaság ezen felfogásából kitünik egyszersmind, hogy a mennyiben különös szabályok felállitva nincsenek, a közönséges betéti társaság szabályai mérvadók.[3]

Bármennyi reverentiával viseltessünk is azonban különösen a német kereskedelmi törvény irányában, részünkről mégis a betéti részvénytársaságot a betéti társaság puszta módosulásának nem tekinthetjük. Ugyanazon, sőt nagyobb joggal állithatni azt, hogy a betéti részvénytársaság a *részvénytársaság* alfaja, mint ez pl. oly német irók részéről, kik nemcsak *de lege lata* beszélnek, történik is.[4] Miért ne? A különbség csak abban áll, hogy a részvényeseken kivül még egy vagy több személyesen felelős beltag létezik. E felfogás hathatós támogatására szolgál azon gyakorlati tény, hogy a beltagok rendszerint csak alárendelt szerepet játszanak a költagok részvénytőkéjével szemben, nemkülönben azon körülmény, hogy a betéti részvénytársaság szervezete nagyon kevéssé tér el a részvénytársaság szervezetétől.

Legjobb illustrációja azonban az előbbi nézet helytelenségének magának a Code de commerce-nek sorsa Franciaországban. A részvénytársaság a Code de commerce szerint állami engedélyhez lévén kötve, a betéti társaság ellenben teljesen a szerződő felek akaratára bizatván: mi sem volt természetesebb, minthogy a jog és igazsággal nem mindig barátságos lábon álló vállalkozók a betéti részvénytársaság alakjában keresték és találták annak lehetőségét, hogy a nagy közönség kárával gazdagodjanak. Mig a Code de Commerce életbelépése előtt Franciaországban a betéti részvénytársaság jóformán ismeretlen volt, addig ez idő után azoknak száma napról-napra óriási módon növekedett, elannyira, hogy pl. *egyetlen egy évben*, t. i. 1854. julius 1-től 1855. junius 30-káig *magában Párisban* nem kevesebb mint 225 betéti részvénytársaság keletkezett összesen 968.000,000 vagyis majdnem egy milliárd frank alaptőkével, azaz egy év több betéti részvénytársaságot produkált Párisban, mint a hány részvénytársaság egész Franciaországban létezett.[5] A harminczas években a betéti részvénytársaság általi visszaélések már annyira mentek, hogy a közönség ezen társasági forma teljes elnyomását követelte, s a kormány nem is habozott 1838-ban egy erre czélzó törvényjavaslattal lépni a törvényhozó testület elé. Ha ezen javaslat törvénynyé nem is vált, ugy mégis a közmeggyőződés tisztában volt azirán Franciaországban, hogy a betéti részvénytársaságot a betéti társaság példájára teljesen szabadon hagyni nem lehet, s ha az állami engedély rendszerének kiterjesztése nem is talált visszhangra, ugy mégis az 1856. julius 27-én kelt törvény eléggé gondoskodott arról, hogy az előbbi visszaélések lehetőleg megakadályoztassanak. Az 1867. julius 24-ki törvény, mely a betéti részvénytársaság tekintetében az 1856-ki törvény helyébe lépett s a részvénytársaságot az állami engedély alól felszabaditá, a megkezdett utat el nem hagyta, s az aktuális jog szempontjából bátran azt lehet mondani, hogy a betéti részvénytársaság egy jelentéktelen módozata, mint az a Code de Commerce alapján volt.

Tényleg a betéti részvénytársaság jelenleg Franciaországban nagyon kevésben tér el a részvénytársaságtól — elannyira, hogy a gyakorlati életben a kettőt rendszerint összetévesztik, — s ugyanazt lehet mondani Németországról is, mióta nevezetesen az 1870. junius 11-én kelt német birodalmi törvény a betéti részvénytársaságot kapcsolatban a részvénytársasággal szigorubb szabályok alá vonta. Mindez nem bizonyitja-e azt, hogy a betéti részvénytársaság nem tekinthető a betéti társaság alfajának, nem tanuskodik-e a mellett, hogy a betéti részvénytársaság inkább a részvénytársaság válfajának tekintendő?!

In praxi ez kétségtelen. A betéti részvénytársaság ugyanazon gazdasági jelentőséggel bir, mint a részvénytársaság, mit eléggé mutat azon körülmény, hogy a betéti részvénytársaság a részvénytársaság helyettesitésére szolgált. Gondoljuk még meg, hogy a személyesen felelős beltag rendszerint egy pictus masculus, vagy legalább is alárendeltebb jelentőségü közeg, s akkor a részvénytársasági jelleg tökéletesen szembeszökő. *In thesi* mindazonáltal részünkről nem akarjuk tagadásba venni ezt, hogy a betéti társaságtól teljesen eltekinteni nem lehet. De midőn másrészt elméletileg is ép oly kevéssé lehet a részvénytársaságtól eltekinteni: nem marad más hátra, mint azt mondani, hogy a betéti részvénytársaság ugy a betéti mint a részvénytársasággal áll rokonságban, vagy még jobban, *hogy a betéti részvénytársaság egy a betéti és a részvénytársasági forma összevegyitéséből keletkezett uj, önálló társasági forma, melyet egyoldalulag sem a betéti, sem a részvénytársaság fogalma alá vonni nem lehet.*[6]

Ez álláspontot foglalja el például a *revideált belga Code de Commerce*, illetve az 1873. május 18-kán kelt belga társasági törvény (Lois sur les Sociétés), mely már annyi

I. köt. Einleitung 19. §.) és GOLDSCHMIDT (Handbuch des Handelsrechts 2. kiadás I. köt. 34. §.) között.

[3] Lásd HAHN (Commentar I. 531. lap.), ANSCHÜTZ-VÖLDERNDORF (Commentar II. 462. l.), THÖL (Handelsrecht 5. kiadás I. 179. §.).

[4] ENDEMANN (Das deutsche Handelsrecht 3. kiadás 67. §.)

[5] V. ö. Rapport fait au nom de la commission chargée d'examiner le projet de loi relatif aux sociétés en commandite par actions. (ROMIQUIÈRE Commentaire de la loi sur les sociétés en commandite par actions. Paris 1856. 264. lap.).

[6] ENDEMANN i. m. 67. §. a betéti részvénytársaságot a *közkereseti* és részvénytársaság összevegyitéséből származó társaságnak tekinti, a mi fentebbi nézetünkkel egyre megy, mert hisz' minden betéti társaság bizonyos tekintetben közkereseti társaság, különösen ha több beltag létezik. Mindazonáltal közelebb fekvőnek találjuk közvetlenül a betéti társaságból kiindulni.

megérdemelt dicséretben részesült. E törvény 2. czikke felsorolván a kereskedelmi társaságok egyes fajait, azt mondja: «La loi reconnait *cinq espèces* de sociétés commerciales: La société en nom collectif; La société en commandite simple; La société anonyme; *La société en commandite par actions;* La société coopérative». A belga törvény tehát a betéti részvénytársaságot épugy tekinti önálló fajnak (espèce), mint a többi kereskedelmi társulatokat; hogy pedig nem tekinti pusztán a betéti társasággal rokonságban állónak, kitünik abból, hogy a részvénytársaság után sorolja föl. Kitünik ez még inkább azon körülményből, hogy a betéti részvénytársaságról felállitott szabályok önálló fejezetben (Section V) a részvénytársaságról szóló szabályok után foglalnak helyet, nevezetesen pedig a 74. czikkből, mely a betéti részvénytársaságról következő önálló definitiót ad: «La société en commandite par actions est celle que contractent un ou plusieurs associés responsables et solidalres avec des actionnaires qui n'engagent qu'une mise déterminée». A mennyiben pedig a betéti részvénytársaság gyakorlatilag mégis a részvénytársasággal áll legközelebbi viszonyban, a 76. cz. azt mondja: «Les dispositions relatives aux sociétés anonymes sont applicables aux commandites par actions, sauf les modifications indiquées dans la présente section».

Lehet-e az előadottak után helyeselni a Jegyzőkönyvekben foglalt nézetet? Kétségkivül nem. A betéti részvénytársaság nem alfaja a betéti társaságnak, hanem önálló társasági forma, épugy mint pl. a betéti társaság maga nem alfaja a közkereseti társaságnak. Ha pedig a betéti részvénytársaság önálló társasági forma, világos, hogy midőn a kereskedelmi törvény 61. §-a négy társasági fajt taxative sorol föl, *a betéti részvénytársaság a magyar jog rendszerében helyt nem foglalhat, ily társaság nálunk nem alapitható.* Azt elismerjük, hogy a kereskedelmi törvény a betéti társaság belső rendezését nem korlátozza. De pusztán belső rendezés kérdése-e az, midőn arról van szó, hogy egy betéti társaság milliókra menő részvényeket bocsásson ki? Az ország közérdeke, harmadik személyek, a nagy közönség magánérdeke nem esik kérdés alá?!

Tekintsük különben a kérdést csak gyakorlati élet szempontjából. Hová fogna a Jegyzőkönyvekben foglalt nézet vezetni? Előreláthatólag oda, hová a Code de Commerce felfogása vezetett. A részvénytársaságok ugyan nálunk állami engedélynek alávetve nincsenek; a helyett azonban a kereskedelmi törvény szigoru reglementirozásnak veti alá őket, reglementirozásnak, minőről az egyszerü betéti társaságnál épugy mint a közkereseti társaságnál szó sincs. Ha már most megengedjük azt, hogy a betéti részvénytársaság a betéti társaság alakjában keletkezhessék, evidens dolog, hogy a törvény minden szigora a részvénytársaságok terén illusoriussá fog válni. Lehet-e feltételezni, hogy a «Gründerek» a kedvező alkalmat el fogják szalasztani, hogy magukat a törvény jogosult keménysége alól kivonják? Egy «Strohmann» hamar találkozik személyesen felelős beltagnak, s csak ez kell, a többit majd elvégzik ők maguk!

Részünkről nem tudjuk helyeselni, hogy a betéti részvénytársaság a magyar kereskedelmi törvényben szabályozást nem nyert, mert tagadhatlan, hogy a betéti részvénytársaság nemcsak a szédelgésnek, hanem a becsületes gazdasági érdeknek is szolgál. De ha egyszer a betéti részvénytársaságot a törvény keretébe fel nem vettük, ne akarjunk neki mellékuton bemenetet engedni. Ellenkezőleg csakhamar utólag leszünk kényszeritve a betéti részvénytársaságot szabályozni, épugy mint ez Francziaországban történt. Hogy pedig az utólagos szabályozás szükségének felismerése nagyon is *drága* tapasztalatok alapján támadna — azt szükségtelen hangsulyoznunk. *Dr. Nagy Ferencz.*

A nyilvánkönyvi bejegyzés megtámadásáról.

(Vège.)

II.

A hibás telekkönyvi bejegyzések kiigazitása.

A telekkönyvi rendelet 168. §-a szerint:

«Ha a telekkönyvvezető valamely bejegyzés teljesitésénél valamely nyilvánkönyvi aggályt, vagy a birósági intézkedésben valamely irásbeli hibát vagy más fogyatkozást vesz észre: ő erről a telekkönyvi hatóság előljáróságának szóbeli jelentést tartozik tenni, ki is a feljelentett fogyatkozást megvizsgálandja s azt vagy maga kiigazitja, vagy pedig ha arra feljogositva nem volna, a telekkönyvvezetőt oda utasitja, hogy az észrevett aggályokat a telekkönyvi hatóságnak irásban jelentse fel.»

«Ha valamely bejegyzésnél mindjárt a bejegyzésnek a birói végzésseli összeegyeztetése alkalmával valamely kihagyás, helytelen kifejezés vagy más fontos hiba vétetik észre, a megigazitó jegyzet tüstént hozzá mellékelendő. Ha ezen fogyatkozások csak a végzésnek a felek kezébe lett szolgáltatása után vétetnek észre, erről a telekkönyvi hatósághoz irásbeli jelentést kell tenni, mely mindjárt a hibás hely mellett feljegyzendő, mind a felek netáni kihallgatása után a megfelelő kijavitás elrendelendő.»

«A hibás helyeket sem kivakarni, sem másképp olvashatlanokká tenni nem szabad, hanem azok csak alájuk tett pontokkal jelölendők meg.»

A hibás bejegyzés kiigazitása tehát két esetben rendelhető el:

a) ha a végzés tartalma az annak alapjául szolgáló okmánynyal vagy a nyilvánkönyvi állással ellenkezik. Erre nézve a fentebbi szakasz rövid uton való eljárást, vagy is szóbeli jelentés folytán a végzésnek a telekkönyvi hatóság főnöke által való kijavitását is megengedi. Ennek azonban csakis egyes biróságoknál lehet helye, mert a tanácsülésben hozott végzés kiigazitására sem az előadó, sem az előülő, sem együtt ketten jogositva nincsenek, hanem ezt irásbeli jelentés folytán a biróság végzésileg határozza el;

b) ha a végzés hibásan vezettetett be, vagyis a bevezetés nem egyezik meg ennek tartalmával, ha ezt az összeegyeztetésnél veszik észre, a kijavitás rövid uton eszközlendő.

Ellenben, ha a hiba akár az egyik, akár a másik esetben csak akkor észleltetnék, midőn már a végzés a feleknek kézbesittetett,[1] mindazon felek, kik a bejegyzés által érdekelve vannak, meghallgatandók, s ezek meghallgatása után a kiigazitás érdemeiben végzésileg határozat hozandó.

Ha csak a hibás bejegyzés által közvetlenül jogokat szerzett felek vannak érdekelve, a kiigazitás, ha a bejegyzés valóban hibásnak találtatik ezek ellenzése esetén is elrendelendő,[2] ha ellenben a hibásan bejegyzett jogra harmadik személyek további telekk. jogokat szereztek a hibás bejegyzés rövid uton csak azok beleegyezése esetén igazitható ki, s ha bele nem egyeznek, a felek perre utasitandók, mert a harmadik felek szerzett joga csak törlési per

[1] A telekkönyvi rendelet ugyanily esetben a felek netáni kihallgatásáról szól, de miután a kiigazitás mindig joghátránynyal jár egyik vagy másik félre nézve a felek kihallgatása szabályként állitható fel minden oly esetben, ha az a végzés kézbesitése után czéloztatik eszközöltetni.

[2] «A telekkönyvbe történt bevezetés alkalmával becsuszott hiba, ha ennek kiigazitásába a felek az e czélra kitüzött tárgyalásnál bele nem egyeztek is, a megtartott tárgyalás folytán a telekk. rend. 168. §-a értelmében hozandó végzéssel lévén elintézendő: ily esetben a felek külön perre utasitása helyt nem foglalhat.» (1873. decz. 30-án 11105. sz. alatt kelt legf. itélősz. hat. Lásd Döntvénytár XI. f. 20. sz. a.) Ebből azonban nem következik, mit EXNER vitat (i. m. 90. l. [12]) jegyz.), hogy miután a hibás végzés a felek ellenzése esetére is kiigazitandó, azok meghallgatása minden nehézség nélkül elmaradhatna; mert a feleket attól a jogtól, hogy ahoz ha valóban hibás-e az a végzés, mely által ők nyilvánkönyvi jogot nyertek, hozzá ne szólhassanak, megfosztani, az osztó igazsággal ellenkeznék. Ily elv mellett számos törlési pert el lehetne ex primo decreto intézni.

*

utján dönthető meg az által, kinek a hibás bejegyzés nyilvánkönyvi jogaiban sérelmet okoz.[3]

A telekkönyvi rendelet csakis a hibás végzés hivatalból leendő kiigazitásáról szólván, kérdés tárgyát képezheti, hogy van annak a félnek, kinek e kiigazitás eszközlése érdekében áll, joga e végből a telekkönyvi hatósághoz folyamodni, s az annak folytán tartozik-e a további eljárást meginditani?

Nézetem szerint van. A törvény ugyanis nem határozza a mint nem is határozhatja meg, hogy a bejegyzés hibás volta felől való tudomást csak a telekkönyvi hatóság valamelyik tagjának közvetlen észlelete folytán nyerhesse; s illetve, hogy csakis az ez uton szerzett tudomás alapján lehet a további eljárást meginditani, nincs tehát elfogadható ok reá, hogyha a telekkönyvi hatóság e tudomását az érdekelt féltől nyeri, a további hivatalos eljárást megtagadja, s a feleket jogaik érvényesitése végett a hosszabb és költségesebb törlési per utjára utasitsa. Tudtommal ezt tartja a gyakorlat is, és a felsőbb biróságok következetesen alkalmazzák azt az elvet, hogy a hibás bejegyzés kiigazitása végett a telekk. rend. 168. §-ában előirt eljárás a fél kértére is teljesitendő.[4]

A nyilvánkönyvi jogok, harmadik személyeknek a telekkönyvbe be nem jegyzett igényei alapján való megtámadása.

A telekkönyvi intézmény általában csak a telekkönyvbe bizó harmadik jóhiszemü szerzőket védelmezi, nyilvánvaló tehát, hogy a roszhiszemüleg szerzett telekkönyvi jogot egy oly harmadik személy is megtámadhatja, kinek e roszhiszemű bejegyzés által a nyilvánkönyvbe be nem jegyzett joga sérelmet szenved.

Ennek leggyakoribb esete az osztr. törvkönyv 440. §-a, mely szerint oly esetben, ha ugyanazon ingatlan egymásután két személyre ruháztatott, a tulajdonjog azt illetendi, ki a tulajdonjog bekebelezését előbb kérte; feltéve, hogy az nem roszhiszemüleg járt el. Ez esetnél igen gyakori és igen vitatott kérdést képez az, hogy vajjon megállapitja-e magában véve már a roszhiszemüséget, hogy az utóbbi vevő az előbbi vételről s illetve a vevőnek ez által szerzett igényéről tudomással birt, s feljogositja-e már magában e körülmény az előbbi vevőt, hogy az utóbbi vevőnek nyilvánkönyvi jogát roszhiszemüség alapján megtámadhassa. Az osztrák törvény nem tartalmaz e részben határozott szabályt s azért a jogászok nézetei eltérők e kérdésre vonatkozólag.[5] Azonban tény, hogy az ujabb időben az a nézet vált uralkodóvá ugy az elméletben, mint a gyakorlatban, és pedig ugy a Lajtán-túl,[6] mint a hazai[7] felsőbb biróságoknál, hogy az utóbbi szerzőnek másnap előbb szerzett igényéről való tudomása annak roszhiszemüségét még magában véve meg nem állapitja.

Én is akként vagyok meggyőződve, hogy e gyakorlat valamint egy részről jogi szempontból teljesen korrekt s a telekkönyvi rendszer elveiből folyó következetesség, ugy más részről teljesen megfelel az osztrák törvény positiv rendelkezéseinek és a törvényhozás intentióinak.

Az osztrák törvény 440. §-a ugyanis csak annyit mond, hogyha valaki ugyanazt a birtokot egymásután két személyre ruházta át, azt illetendi a tulajdonjog, ki a bejegyzést előbb kérte. Ennyit tartalmaz a törvény és nem többet, nem csatol e felállitott szabályhoz sem feltételt, sem kivételt alóla nem állapit meg; pedig ha a törvény az e szakaszban foglalt esetet csak mint rendszerinti szerzési módot kivánta volna megállapitani, s azt arra az esetre, ha az utóbbi szerző az előbbi átruházásról tudomással nem birt, alkalmazandónak nem tartotta volna alig hihető, hogy e szakasz végére oda nem tette volna: «kivéve, ha az első szerzőre előbb történt átruházás felől tudomással birt»; de miután ezt nem tette, okszerüen következtethető, hogy e tudomást akadályként nem tekinthette. És igy e tudomás csak akkor szolgálhatna megtámadási alapul, ha az a törvény általános szabályai szerint roszhiszemüséget képezne. Erre pedig a törvénynek a roszhiszemüségre nézve felállitott általános szabálya nem alkalmazható. Az osztrák törvény 326. §-a szerint ugyanis roszhiszemü birtokos az, ki tudja, hogy a birtokában levő dolog másé. Áll-e ez jelen esetben? épen nem áll. Az osztrák törvény szerint az a tulajdonos, kinek tulajdonjoga a telekkönyvbe be van jegyezve, ki tehát ettől szerzi tulajdonjogát, nemcsak hogy azt nem tudta, hogy a megvett dolog nem az övé, sőt a telekkönyvből arról kellett meggyőződnie, hogy azé, kitől szerezte. Roszhiszemüségről tehát itt a törvény positiv rendelkezéseit tekintve szó sem lehet,[8] s inkább ethikai

[3] V. ö. EXNER i. m. 90. lap.

[4] A telekkönyvbe a telekkönyvi hatóság tévedése folytán történt hibás bevezetések kiigazitása a bevezetés által jogaiban sértett fél által is kérelmezhető; s az ily kérelem nem a telekkönyvi rendelet 148. §., hanem 168. §-ának határozatai alá esvén, afelett a felek meghallgatása után végzésileg hozandó határozat. (1871. febr. 28-án 255. sz. a. kelt legf. itélősz. hat. Döntv. VII. f. 92. sz. a.)

[5] Igy azt a nézetet, hogy már az előbbi vételről való tudomása a roszhiszemüséget megállapitja, védik SCHUSTER (PRATEBEVERA Materialen VI. kötetében, 220. s köv. lap.), NIPPEL (Erläuterungen über das östr. bürgerl. Gesetzbuch III. köt. 376. s köv. l.), FÜGER und RECHTBORN (Systematische Darstellung der Rechtswirkung grundbücherlicher Eintragungen 50. s köv. lap.), HALMOSY: A telekkönyvi rendtartás alapelvei 12—13. l. HERCZEGH: Telekkönyvi rendtartás 209. lap. A tekintélyes jogászok többsége azonban az ellennézet vagyis a mellett van, hogy az utóbbi szerzőnek már előbb szerzett igényéről való tudomása a roszhiszemüséget magában véve még meg nem állapitja. E nézetet védik WINIWARTER: Das österr. bürgerl. Recht II. kötet 205. s köv. lap. STUBENRAUCH: Commentar I. köt. 543. l, KIRCHSTÄTTER: Commentar 198. köv. l. UNGER: Über den Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Königreich Sachsen. PRATOBEVERA, SCHUSTER fentebbi értekezéséhez tett jegyzeteiben. HOFFMANN: Zur Lehre vom titulus et modus aequirendi 34. lap. STROHALL: Die Eintragungs-Theorie in ihrer heutigen Geltung. (GRÜNHUT folyóiratában II. köt. 764. s köv. lap. EXNER: Der Rechtserwerb durch Tradition 288. l. 2) jegyz. *a.*)

[6] Az osztrák legfőbb itélőszék azonban csak ujabb időben foglalta el ezt az álláspontot; előbb inkább az ellenkező irány volt uralgó határozataiban. (Lásd az ide vonatkozó határozatokat idézve KIRCHSTÄTTER: Kommentárjában 200. l. [14]) jegyz. *a.*) Ujabb időben azonban határozottan az általunk is védett álláspontot foglalta el, s itélet könyvébe a következő elvi tételt igtatta be: «Der §. 440. des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches setz nicht voraus, dass der die Intabulation erwirkende Erwerber von der früheren Überlassung der selben Sache an einem anderen keine Kenntniss habe.»

[7] «Azon körülmény, hogy valamely ingatlanság megvevője tudomásával birt annak, hogy e birtok már előbb másnak adatott el, a későbbi vevő roszhiszemüségét még meg nem állapitván, ha az a tulajdonjog bekeblezésénél a korábbi vevőt megelőzi s illetőleg a telekkönyvi tulajdonjogát ő szerzi meg, e tulajdonjog az előbbi vevő által a birtokszerzés roszhiszemüsége alapján meg nem támadható.» (1873. junius 23-án 5551. sz. a. kelt legf. itélősz. hat. Döntvénytár X. foly. 279. sz. a.) «Azon körülmény, hogy a telekkönyvi tulajdonosnak harmadik személy által ugyanazon birtokra adásvétel utján előbb szerzett igényéről tudomása volt, annak roszhiszemüségét abban az esetben sem állapitja meg, ha a bekeblezett tulajdonos szrrzési czíme ajándékozáson alapszik.» (1874. máj. 12-én 3297. sz. a. kelt legf. itélősz. hat. Döntvénytár XII. f. 115. sz. a. Hason elv var. kimondva az 1874. nov. 30-án 10042. sz. a. határozatban is. Döntvénytár XI. f. 51. sz. a.)

[8] HALMOSY, de főleg HERCZEGH abból a tévnézetből indul ki, hogy ez esetben a jogszerző tudta, hogy a dolog nem az átruházóé. Ez a kötelmi jognak összezavarása a dologbeli joggal, az igénynek a létező joggal. Nem állanak azonban a többi ellennézetek sem. SCHUSTER abból indul ki, hogy a mint az eladó a dolog átruházására nézve a szerződést megkötötte, kötelezte magát, hogy azt a szerződő fél tulajdonába adja át, ő tehát mindaddig, mig az átadás, illetve a bekeblezés meg nem történik, a dolognak csak őrzője és azt annak nevében birja, kire azt átruházta; ha a vevő erről tudomással birt, s a dolgot e tudomása ellenére mégis megveszi, ez által oly roszhiszemü tényt követ el, melynél fogva tulajdonjoga megtámadható (idéz. ért. 220—262. lap.). Ámde ez érvelés nem áll. Mindaddig, mig az eladó tulajdonjoga be van keblezve, az nem őrzője, hanem valóságos tulajdonosa a birtoknak, kit harmadik személynek ilyennek tekinteni jogában áll; e 3. személy a tulajdonosnak közbenjötte nélkül kötött szerződése által kötelezve nincs, s e kötelmi viszonyt figyelembe venni egyáltalán nem tartozik. (V. ö. WINIWARTER i. m. II. köt. 205. lap, STUBENRAUCH i. m. 542. lap.) Hasonlóan nem helyt álló NIPPEL érvelése sem, ki az utóbbi szerző tulajdonjogának megtámadását a kártéritési kötelezettséggel kivánja kapcsolatba hozni, s akként érvel, hogy miután az első szerző az által, hogy az előbb reá átruházott dolog utóbb másnak tulajdonába adatott át, kárt szenved, mely kárnak okozója a későbbi vevő lévén, a kár megtéritésére ő is kötelezve van. A teljes kármentesités pedig aképen eszközöltetik, hogy az előbbi állapot állittatik helyre (i. m. III. kötet 379. s köv. lap). Ez érvelés alapul azt a tényt állitja fel, és abból vonja le további következtetéseit, mi épen a kérdés tárgyát képezi, t. i. hogy az utóbbi vevő jogellenes tényt követett el. Ha ez alap nem áll, nem áll az ebből vont következtetés sem. De még ha állana is, ebből csak kártéritési kötelem, de nem a tulajdonjog elvesztése származnék. (V. ö. WINIWARTER i. m. II. kötet 206. lap, STUBENRAUCH i. m. I. köt. 542. l., EXNER: Rechtserwerb durch Tradition 288. l. [2]) jegyz. a.) FÜGER pedig az ellennézetet az észjog elveivel látná összeütközésben lenni. Ez czáfolatot sem igényel.

szempontok azok, melyek az ellennézet védőinek meggyőződésére befolyást gyakoroltak,[9] de ezeknek is csak félreismerése inkább az mi döntő volt, mert a ki a törvényt szem előtt nem tartja, azt ugyanazon törvénynek védelme alá venni semmiféle erkölcsi szempont sem indokolhatja; de különben is az ethika elleni vétségeket a magán forgalom terén megakadályozni nem a jog feladata.[10]

E mellett ez elv következetes alkalmazása valóságos darázsfészekbe vezetne. Ha ugyanis ezt az elvet alkalmazzuk a tulajdonjogra, alkalmazni kell azt a dologbeli jogok minden nemére s igy a zálogjogra is. Azonban azt látjuk, hogy a zálogjogra már ezt az elv legbuzgóbb védői sem alkalmazzák;[11] s igy önmagukkal jönnek ellenmondásba.[12] Akadt ugyan ujabb időben egy tekintélyes iró, ki azt a zálogjogra, sőt a bekebeleztetni megengedett haszonbérleti jogra is alkalmazandónak tartotta, s ebből kifolyólag azon nézetnek adott kifejezést, hogyha valamely birtok megvevőjének tudomása volt arról, hogy arról előbb másnak zálogjogot vagy bekebelezhető haszonbérleti jogot engedett, e jogát az uj vevő ellen is érvényesitheti;[13] ebből az következik, hogyha valaki oly birtokra, melyről tudta, hogy tulajdonosa másnak eladta, szerez zálogjogot, természetesen mielőtt a vevő tulajdonjogát bejegyeztette volna, az uj vevő a zálogjogot érvénytelenitheti. Lám hová vezet egy helytelen elv és mily chaost idézne elő a nyilvánkönyvi jogok biztossága és joghatálya tekintetében, azokat a biró konkrét felfogására bizván.

A dolgok ily állásában önkényt az a további kérdés lép előtérbe, hogy melyek tehát azon esetek, melyekben a telekkönyvi jog a jogszerző roszhiszemüsége folytán megtámadható. Ennek akkor van helye, ha az utóbbi szerző előzője jogának érvénytelenségéről bir tudomással, vagy is ha tudta, hogy annak joga, kitől nyilvánkönyvi jogát szerezte, nem nyugszik érvényes alapon. Ily eset p. o., hogy jogelődje hamis szerződés alapján jutott a telekkönyvbe, vagy hogy az, kitől a birtokot szerezte, nem birt rendelkezési képességgel, vagy hogy nem volt a birtok tulajdonosa, p. o. nem az a Nagy János, kitől a birtokot vette, hanem egy más hasonnevü egyén annak telekkönyvi tulajdonosa. Ily esetben kétségkivül forog fenn roszhiszemüség, mely magát a szerzést érvénytelenné teszi, ámde e roszhiszemüség nem egy az előző és egy harmadik személy között fenálló személyes viszony tudomásában, — mely a dologbeli jogtól független — hanem abban rejlik, hogy a szerző tudomással birt a felől, hogy előzőjének dologbeli joga érvénytelenül szereztetett, vagy nem is létezik.

Ha igy állitjuk fel a roszhiszemüség fogalmát, következetesek is leszünk, mert egyenlő mértékkel mérünk a dologbeli jogok minden nemeinél, épen ugy érvénytelen lesz ezekben az esetekben a szerzett zálog vagy szolgalmi jog, mint a tulajdonjog, mert a szerző arról birt tudomással, hogy az a jog, melyre ő további jogát szerezte, érvénytelen volt vagy nem is létezett.

Hasonlólag más a helyzet s az utóbbi szerző megtámadható, ha közte s az eladó között az első vevő megkárositására czélzó bűnös összejátszás forog fenn. Az ekkor csalás lesz, mely a bűnös uton létrejött ügyletet minden következményeivel együtt érvénytelenné teszi, s igy e kérdés tulajdonképen nem is a telekkönyvi rendszer és jogszerzés körébe tartozik.

[9] Bizonyitják ezt az uj porosz telekkönyvi törvény tárgyalása, hol az országgyülésen e kérdés igen élénk vita tárgyát képezte, s a roszhiszemüség ily fogalma főleg ethikai szempontból támadtatott meg. (Lásd az urak háza bizottságának jelentését. WERNER: Materialien II. köt. 50. lap, továbbá különösen gróf RITTBERG-nek (U. o. 75. l.), gr. LIPPE-nek (U. o. 82. l.) és dr. GOESZLER-nek (U. o. 90. l.) beszédeit.)

[10] PUCHTA: Über das Verhältniss des Rechts zur Sitte. (Vorlesungen über das heutige römische Recht I. köt. 20. §. V. ö. HÜBNER: Die Reformen auf dem Gebiete des Immobiliar Sachenrechts 13. lap.)

[11] Igy SCHUSTER (idéz. értek.) a zálogjogra már e szakaszt nem tartja alkalmazhatónak, azonban érvelése igen gyönge s következetlen, mint az FÜGER (i. m. 86. s köv. l.) kimutatja.

[12] Mint ezt már PRATOBEVERA SCHUSTER i. értekezésének alkalmából megjegyezte.

[13] FÜGER von RECHTBORN idézett müvében 83. s köv. lap.

Jogirodalom.

Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Rechtspflege des Deutschen Reiches. Unter Mitwirkung von BAMBERGER, BEZOLD, BLUNTSCHLI, BRENTANS, ENDEMANN, FISCHER, FRIEDBERG, GEYER, GOLDSCHMIDT, KAYSER, LAMMERS, LECHFELDT, LEWIS, MEITZEN, METZEL, RICHTER, ROMBERG, SACHS, SOETBEER, THUDICHUM, WAGNER, u. A. herausgegeben von Dr. FRANZ v. HOLTZENDORFF. Vierter Jahrgang, Leipzig 1876.

A szomszéd Németország törvényhozása, közigazgatása és igazságszolgáltatásának alakulását éber figyelemmel kisérni — kitüzött feladata a fentebbi folyóiratnak.

Hazai jogászaink bizonyára haszonnal forgathatják e könyvet, melyből a legfontosabb kérdések iránt tájékozást merithetnek. Mindnyájunkra nézve pedig, kik belreformainkkal annyira el vagyunk foglalva, szintén csak tanulságos lehet egy hatalmas szomszéd birodalom belső fejlődésmenetének folytonos megfigyelése.

A fentebbi kötetben tizennégy nagyobb dolgozat foglaltatik.

Az elsőben BEZOLD rövid, de mégis 73 lapra terjedő áttekintését nyujtja a német birodalmi gyülés tevékenységének a második ülésszak alatt 1874. és 1875-ben.

A ki a mi országgyülésünk irományainak tömkelegét ismeri, bizonyára méltányolni fogja az ilyen dolgozat értékét, mely bizton kalauzolja az efféle hivatalos akták tanulmányozásánál. Nálunk is elkelne ily rövid, de mégis szabatos összeállitás egy-egy országgyülésünk müködéséről.

Csak néhány pontot akarunk kiemelni.

Két év alatt összesen csak 9 interpellatio és 16 kérvény terjesztetett be! No már különb legények vagyunk mi e tekintetben, miniszereink alig győznek felelni a hozzájuk intézett számtalan interpellatióra, a t. ház pedig drága idejének egy tetemes részét kénytelen a kérvények elintézésének szentelni.

A Bundesrath megsértése miatt 14 lap vétetett üldözőbe — nálunk bezzeg irhatnak bármit, egy hajszáluk sem görbül e miatt, hacsak nyilvánvaló hazaárulás nem forog szőnyegen.

Adó, vasutak s a hadsereg voltak ott is azon tárgyak, melyekkel a birodalmi gyülés leginkább foglalkozott, de ezek mellett fordultak elő más nem kevésbé fontos kérdések is, u. m. a konzuli törvénykezés, polgári házasság, egy uj birósági szervezés, polgári és büntető perrendtartás, árumintavédjog stb.

A második dolgozat foglalkozik a birodalmi törvényhozással 1874 elejétől 1875. április 1-ig. Tizenöt szakasz alatt ismertettetnek: a birodalmi gyülés szervezete, a külügyek és nemzetközi szerződések, az állam és egyház közötti viszony (törvény az egyházi hivatalok illetéktelen gyakorlásáról, a polgári házasságról s a polgári anyakönyvekről,) a hadsereg és hadi tengerészet, hajózás, közlekedési intézmények, vám és adóügy, valuta, papirpénz és bankjegyek szabályozása, iparügy, rendészet, sajtóügy, birodalmi tisztviselők ügye, jogtörvényhozás, pénzügy és Elzass-Lothringen ujjá szervezése tárgyában alkotott törvények. Ezek közül csak a következőket emeljük ki u. m. 1. szerződés köttetett a Svajczczal és Belgiummal a bűntettesek kölcsönös kiszolgáltatása iránt; 2. törvény alkottatott a kötelező himlőoltásról, az egyházi hivatalok illetéktelen gyakorlásáról, a sajtóról, a partjogról (Strandungsordnung), a vasuti rendőrségről, a polgári házasságról és polgári anyakönyvekről, a birodalmi papirpénzről a bankjegyekről; 3. beterjesztetett egy uj birósági szervezési, polgári és büntető perrendtartási és csődtörvényjavaslat; 4. fölszólittatott a

kormány egy börtönügyi törvényjavaslat benyujtására; 5. fölállittatott egy birodalmi igazságügyi hivatal, melyről maguk a németek sem tudják még, vajjon egy birodalmi igazságügyi miniszterium csirája-e, avagy egyszerü fiókja a porosz igazságügyi ministeriumnak; végre 6. kiküldetett egy bizottság a polgári törvény kodifikácziójára is, mely már serényen dolgozik.

A harmadik dolgozatban LAMMERS ismerteti a kereskedelem és vámügy, consuláris ügy, kivándorlási ügy, valamint a gazdaság terén alkotott törvényeket.

1877. évi január 1-jével határozta a birodalmi gyülés a vasárukra és gépekre kivetett beviteli vám megszüntetését. Németországon is a vasöntők e határnap elodázását kivánták, mig a mezei gazdák minden további elhalasztás ellen nyilatkoztak. A vasipar a mezei ipar ellen sikra száll, az eredmény: egy ujabb lépés a szabad kereskedelem politikája felé.

A petroleummal denaturáltatni szokott konyhasó a hőség behatása alatt már rövid idő mulva petroleum-szagát elvesztvén, netáni visszaélések meggátlására szigoru rendszabályok alkottattak.

Élénken érzi Németország is az Anglia által élő marha bevitele ellen kibocsátott tilalom hatását, sem a diplomatia, sem az érdekelt körök nem voltak képesek Angliát annak visszavonására reábirni. Az amerikai burgonyának behozatalát meg Németországnak kellett megtiltani a pusztító coloradoféreg behurczolásának meggátlására.

Emlitésre méltó intézkedés, hogy Németország ezentúl minden fontosabb consuli állomást fizetéses államhivatalnokokkal (Berufsconsuln), oda *küldött*, s nem ott helyben *választott* egyénekkel tölti be, kiktől kevésbé várhatná érdekeinek megóvását.

A kivándorlási ügy kellő ellenőrzése végett elrendeltetett, hogy őszkor és télen át Hamburgban a beszállásnak délutáni 4 óra előtt meg kell történnie, és hogy Brémából délelőtti 9 óra után nem szabad többé kivándorlókat szállitó vasuti vonatot Bremerhavenbe elinditani. Hamburgban ellenőrzés hozatott be az ocsmány és erkölcstelen utazási könyvek elárusitására nézve, melyeket házaló colporteurök a kivándorlók nyakába sóznak. Emlitendő, hogy 1873. óta a kivándorlás nagy mértékben alászállott.

A IV. és XI. számu értekezésben ismerteti KAYSER a franczia sajtótörvényt, mely ez időszerint még Elzassban érvényben van.

Az ötödik dolgozatot BRENTANO irta a munkabér és munkaidő viszonyáról a munkateljesitéshez. A munkáskérdés hatalmasan kopogtat már Németország törvényhozó termének ajtaján. Ennélfogva mind sürübbek lesznek az ezen kérdés megoldásával foglalkozó dolgozatok. A munkások a munkaidő megröviditését és a bér fölemelését követelik, hogy kedvök legyen a munkára s hogy ne legyenek a nagy tőke rabszolgái, ellenben a munkaadók azt hiszik, hogy a munkaidőt csak ugy rövidithetnék meg, ha egyszersmind a munkabért megfelelő módon leszállitják. Az önzés mindkét félnél nagy szerepet játszik, mindegyik szeretne a másiknak rovására jogtalan nyereségre szert tenni. Nem más ez, mint a létérti küzdelem, melynél azonban az egyik félnek aránytalanul élesebb fegyverek állanak rendelkezésére, mint a másiknak. Mi magyarok hihetőleg még soká meg leszünk kimélve azon gondoktól, melyeket a munkáskérdés, a mely nálunk még nem létezik, mert nemis létezhetik, a külföldi kormányoknak és törvényhozóknak okoz, de azért nem árt nekünk se ezen ügynek tanulmányozása, hogy akkor, ha majd kifejlettebb iparunk lesz, mások tapasztalatain okulva, annál bátrabban foghassunk a felmerülendő viszásságok leküzdéséhez.

Egy rövidke czikkben SANDERS a német helyesirás szabályozásával foglalkozik.

Erre következik RICHTER dolgozata, melyben a német és osztrák ipart egybehasonlitván, azon eredményre jut, hogy az osztrák ipar, mely alig 30 éves, még nagyon hátra áll, és hogy helytelen az utóbbinak oly heves törekvése magas védvámok felállitása után, mely czélnak elérése végett már is fölmondották a Németországgal és más országokkal fenálló vám- és kereskedelmi szerződéseket, holott ezek elég oltalmat nyujtanának az osztrák iparnak és szép jövedelmet az államnak ha a Triesttől Linzig, Linztől Bodenbachig, Bodenbachtól az óriás hegységig tanyázó csempészek törvénytelen mesterségét kellő erélylyel meggátolnák.

A gazdasági forgalom szabadsága kell, hogy az összes népek végczélja legyen, de a szabad kereskedelem puszta irányelve magában még sem jót sem roszat nem eredményezett, valamint a védvám puszta irányelve sem, csak a mód, mint viseli magát valamely állam vagy nép bizonyos irányelv uralma alatt, az jöhet tekintetbe.

A nyolczadik dolgozatban PERROL a német vasutak tarifaemelésének történetét fejtegeti. A német egység lépésről lépésre kénytelen tért hóditani, többek között az egységes birodalmi vasuti politika is azon czélok egyike, melyeknek megvalósitását maga elé tüzte, de még eddig teljesen elérni nem birta. E czélból 1874-ben 20% tarifaemelés engedtetett a vasutaknak a tarifareform föltétele alatt, a vitelbérpótlékot azonnal alkalmazásba vették, de a tarifareform bizony mai napig csak jámbor óhajtás maradt.

Nagyon érdekes a kilenczedik értekezés, melyben HOLTZENDORFF az 1871. évi május 13-án kelt olasz garancziatörvényt a nemzetközi jog szempontjából taglalja.

Tekintettel arra, hogy depossedált fejedelmek követségi joggal, minőt az emlitett törvény 11. czikke a pápának tulajdonit, az európai nemzetközi jog szempontjából nem indokolható, szerző mindenekelőtt azon kérdést veti föl, vajjon emelhetne-e a pápa a miatt nemzetközi panaszt, ha az olasz kormány ama törvény idézett szakaszát megszüntetné avagy megsértené? mert hogy harmadik államok e miatt nem követelhetnének Olaszországtól elégtételt, azt kétségtelennek tartja.

Olaszország a most érvényben lévő jog szerint nem köteles minden államnak megengedni, hogy diplomatiai képviselőket küldhessen a pápához, hanem csak az általa (t. i. Olaszország által) elismert kormányoknak. A pápa, ki az ujabb olasz jogállapotokat el nem ismerte, könnyen indittatva érezhetné magát, hogy valamelyik depossedált fejedelem képviselőjét elfogadná, p. a volt nápolyi királyét. Ilyen esetekre a garancziatörvényben gyökerező kiváltság ki nem terjeszthető, de ép ebben kétértelmüség rejlik. A pápa souverainitása korlátolva van az által, hogy egy vele szemben álló idegen kormánytól függ meghatározni, hogy kinek szabad hozzá követeket küldeni s kitől szabad neki követeket elfogadni. A pápa tehát a világi hatalom diplomatiai főgyámsága alatt áll.

Idővel még egyéb nehézségek merülhetnek föl. Kérdés például, vajjon az olasz államkormány mindig kötelezve érzendi-e magát, hogy minden személyt egyéb állampolgári állására való tekintet nélkül területenkivülinek tekintsen, ha az a pápától vagy ő hozzá küldetik, p. egy olasz püspök conflictusba jön az államkormánynyal, ez elrendeli befogatását, a pápa azonban diplomatiai küldetéssel bizza meg, kivonhatja-e magát ez által a biróságok üldözései elől? A törvény szavai szerint az olasz kormány a pápai diplomatiával szemben oly állást akar elfoglalni, mint két Olaszországon kivüli udvar követei irányában, a kik fölött nincs semmiféle ellenőrzési joga. Egy Párisból a vaticánba küldött diplomatiai ügynök Olaszországon átutaztában vagy Rómában való tartózkodása alatt oly elbánásban részesüljön, mint egy franczia követ, a ki Konstantinápolyba utazván, kevés ideig Milanóban vagy Rómában tartózkodik.

De ez a gyakorlatban alig lesz keresztülvihető, mert a Rómában székelő vaticáni követnek kettős területenkivüliséggel kellene birnia, a pápával szemben, kinél accreditálva van, és az olasz királylyal szemben, kinek területén tartózkodnak olyan czélból, hogy egy az olaszszal ellenséges lábon álló hatalomnál müködjék.

Minden körülmények között fön kell tartani amaz elvet, miszerint az olasz kormányt a pápánál meghitelt követek irányában ugyanazon védelmi intézkedések megilletik, a melyekhez a saját magánál meghitelt követek ellenében nyulhat, ha ezek követségi állásukkal visszaélnének; tehát ha a pápai követek világi ügyekbe avatkoznának, főleg ha követségi állásukkal, az olasz királynak más idegen világi hatalmakhoz való viszonyába beleavatkozván, visszaélnének.

A pápai követek rangját illetőleg elfogadja szerző ESPERSON, párisi jogtanárnak azon nézetét, hogy a pápa nem követelheti többé, miszerint az ő nuntiusai és legátusai elsőbbséggel birjanak a világi hatalmak követei előtt. Csak Olaszországtól a garantiatörvénynél fogva.

A büntetőjogi oltalom, melyet a garantiatörvény a pápai követeknek ád, Olaszországban különböző törvényes szabályok alatt áll. Az 1848-ik évi sajtótörvény értelmében a magánbántalmazásokra szabott birság megkettőzendő; egyéb sértések az olasz büntető törvény 260. és 263. §§-ai alá esnek, a mennyiben hivatalukban eljáró államtisztviselőkről van ott szó, miből ESPERSON azt következteti, hogy egyházi hatáskörük túllépésével az államkormány ügyeibe avatkozó pápai követek megsértése nem képez minősitett bűntényt. Ez ismét inconvenientia, mely abból származik, hogy a garantiatörvény a pápai követek megsértését egy kalap alá hozza a belföldi államtisztviselők ellen elkövetett hivatali sértésekkel.

Németország szempontjából is felmerülhet ama kérdés, vajjon a Münchenben lévő pápai nuntinst megvédi-e sértések ellen a német büntetőtörvény 104. §-a. Szabad-e a birónak azon általános népjogi elvet, miszerint területnélküli kormányok nem birnak követségi joggal, közvetlenül alkalmazni, vagy döntő-e reá nézve azon egyszerű tény, hogy valamely követ egy német udvarnál (akár jogosan akár jogtalanul) elfogadtatott? Hogy az olasz garantiatörvény a német birót nem kötelezi, az kétségtelen. *H.* véleménye szerint a német biróra nézve csak azon körülmény határozhat, vajjon egy bizonyos egyéniség diplomatiai minőségben fogadtatott-e el valamely német udvarnál vagy sem; a birónak csak a hivatalos elfogadásra kell tekinteni, nem pedig arra is, volt-e a küldőnek joga követet küldeni?

Minthogy Rómában ugyanazon területen két, különböző souveraineknél meghitelt diplomatiai testület resideál, nem lehetetlen, hogy egy olasz követ egy vaticáni követtel összeütközik. Hogy mikép kellene ilyen conflictust elintézni, erre nem könnyü a felelet. Van-e az olasz kormánynak joga panaszt emelni a pápánál egy vatikáni követ miatt? Ezt alig lehet kétségbe vonni, másrészről azonban azért még nem volna joga valamely idegen udvarnál meghitelt követ visszahivását követelni.

A garantiatörvény alapján vajmi nehéz az idegen követek területenkivüliségére vonatkozó szabályok megtartása is. A legtöbb európai törvénykönyv értelmében idegen követeket nem lehet polgári ügyben perbe idézni. Az olasz törvénykönyvben hasonló intézkedés hiányzik. Kérdés tehát, vajjon a követnek területenkivülisége csak a végrehajtást gátolja-e, vagy pedig a perbeidézést is? A turini törvényszék egy SIDNEY ALGERNON, angol követségi titkár ellen meginditott perben egy idézést bocsátott ki, melyet a senatus az államügyészi helyettes gróf SCLOPIS véleménye ellenére elégtelennek nyilvánitott. Az olasz nemzetközi jogtudósok között főleg ESPERSON azt vitatja, hogy erre vonatkozó országos törvény hiányában a követek idegen országokban polgári ügyekben igenis perbe idézhetők, tagadja tehát akár a királynál, akár a pápánál meghitelt követeknek a területenkivüliségből folyó mentességét és azt bizonyitgatja, hogy olasz alattvalóknak a pápa által külföldre küldött követek elleni perek, mivel ezen követek általános elveknél fogva külföldön területenkivüliséggel nem birnak, a forum domicilii szabályai szerint az illető követek külföldi lakhelyén inditandók meg, olasz biróságok által tehát egyes eseteket kivéve (p. forum reisitae) visszautasitandók. De ha ez áll, megtörténhetik, hogy olasz biróság pápai követek elleni perben magát illetéktelennek nyilvánitaná és felperest a külföldi forum domiciliihez utasitaná, a külföldi biróság viszont a területenkivüliség iránti szabályok alapján hasonlóképen illetéktelennek nyilvánitaná magát.

A pápa activ és passiv követségi joga mellett képzelhető, hogy a garantiatörvény álláspontja nem vág teljesen össze az Olaszországon kivüli hatalmak álláspontjával. A garantiatörvény a pápának kivételes állást akart biztositani. Egyik másik nem olasz állam ugy is vélekedhetik, hogy diplomatiai érintkezésének folytatása csak a mostani pápa személyére szoritkozik. Egy uj pápával szemben előbb meg kellene vizsgálni, vajjon souverainnek tekinthető-e vagy sem. Az activ és passiv követségi jog fentartása ezen kérdés eldöntésétől függne.

A garantiatörvény sarkpontját képezi a pápa személyes souverainitásának elismerése s az ebből következtetett sérthetetlensége és felelőtlensége.

A pápa a depossedálás után eltérőleg az ilyen esetekben föltételezett szabálytól, megmaradt a vele ellenséges lábon állott hatalom területén, a nélkül, hogy békét kötött s az előbbi állapot visszaállitása iránti igényével felhagyott volna. És épen ezen abnormis helyzetből indult ki a garantiatörvény, mindenütt feltételezi, hogy a pápa valóban személyesen revideál a vaticanban, tehát személyére nézve, daczára a neki biztositott privilegiumoknak, a kormány által hozzáférhető. De hát ha esetleg nem resideálna Rómában? Akkor alkalmasint az olasz kormány is túltenné magát a garantiatörvényen.

Valameddig a pápa az olasz királyságot el nem ismeri, világi souverainitásából kifolyólag a hadviselés jogát is igényli magának. Ebből ismét különös nehézségek támadhatnak. A pápa sem felkelőnek nem tekintethetnék, mert souverainnek nyilvánittatott, de hadi fogolynak sem, mert a garantia törvény értelmében a hadviselő fél nemzetközi minősége tőle meg van tagadva.

A garantiatörvény 7-ik szakasza kimondja a pápai paloták és mindazon helyiségek sérthetetlenségét, a hol a conclave vagy a közzsinat tartatik, de a törvény nem akart evvel a pápának menedékjogot adni, miként ez a törvényjavaslat tárgyalásából kitünik, csakhogy nem merték ezt nyiltan kimondani.

Szóval az egész garantiatörvény egy igen gyarló mű, mely sem a pápát, sem Olaszországot ki nem elégitheti. Nem is hiszszük, hogy az ellentétek kiegyenlitése ily uton egyhamar sikerüljön. Maga HOLTZENDORFF is azon véleményben van, miszerint a «szabad egyház szabad államban»-féle formulával nem lehet az egyházi és világi hatalom közötti határvonalat megállapitani, sőt kiegyenlithetetlennek tartja a két hatalom ellentétes álláspontját, melyet egy népjogi hasonlattal igy fejez ki: szabad egyház — nem szabad állam, szabad állam — nem szabad egyház.

A tizedik dolgozat a német birodalom külügyi politikának vezetését tárgyalja. Az egész fejtegetésből, mely TUDICHUM, tübingai egyetemi tanár tollából folyt, kilátszik, hogy a vaskanczellár erélyesen igyekszik mindenfelé a német érdekeket érvényesiteni.

Végül ki kell emelnünk a német birodalom közlekedési

intézményeiről szóló dolgozatot, melyben FISCHER, berlini főpostatanácsos a bir. vasut, posta- és távirdaügyet behatóan fejtegeti, s melynek tanulmányozását illetékes köreink figyelmébe ajánlanók.

Az egész kötetet egy pontos név és tárgymutató zárja be.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

A tömeggondnoki és perügyelői kinevezésekhez.

Ha jól tudjuk, a budapesti kir. keresk. s váltótörvényszék hozta be legelébb azon rendszert, mely szerint a csődperügyelőségekre és tömeggondnokságokra a bukott nevének megfelelő betüvel kezdődő nevü ügyvéd neveztetett ki. — Igy történt ez egyideig, s bár ezen rendszer ellen már csak azon egy okból is, mert a szerint, a bukottak neveihez képest, egyik ügyvéd 2—3 csődöt is kaphatott, mig a másik, és számosan egyet sem, alapos kifogások emeltethetnének, mindazonáltal a panasz nem volt oly nagy, mert mégis bizonyos rendszer szabályozta a kinevezéseket.

Ujabb időkben azonban ama rendszer, ugy látszik, legnagyobb részben hatályon kivül helyeztetett, mert oly perügyelői s tömeggondnoki kinevezések fordulnak elő, melyek ama rendszerrel homlokegyenest ellenkeznek. — A nevezett törvényszéknél ugyanis mult évi junius óta összesen 55 csőd lett nyitva, s ezek közül csak 31 esetben lett ama rendszer követve, mig 24 esetben, és ugyan az 1876. évi 47.145, 71.862, 73.779, 82.268, 108.740, 109.566, 121.941, 127.507, 127.509, 127.523, 131.571, 133.455, és az 1877. évi 9163, 15.081, 15.377, 19.404, 21.383, 24.980, 26.998, 38.461, 41.475, 42.933, 47.246 és 47.613 számok alatt kelt végzésekkel a kinevezések ezen rendszertől eltérő módon történtek.

Azt is hallottuk emlittetni, hogy a nevezett törvényszéknél felállitott elv szerint azon ügyvéd, kinél valamely csődper folyamatban van, az illető csődper megszüntetéseig uj tömeggondnokságban vagy perügyelőségben nem részesittetik. — Minden esetre helyes elv, csakhogy a kivitelben is époly helyesnek s szigorunak kellene lenni. — Azonban hihetőleg a «nulla regula, sine exceptione» elv alapján számos oly esetek fordulnak elő, melyek ama állitólagos elvvel merőben ellenkeznek. — A sok közül csak nehány kirivóbb oly esetet fogunk elősorolni, melyek legközelebb merültek fel, u. m.:

1., egy még jelenleg is folyamatban levő csődperre nézve 105125/873. sz. a. kinevezett perügyelő 15081/877, sz. a. egy másik csődre nézve tömeggondnoknak és perügyelőnek, 41475/877. sz. a. pedig egy harmadik csődtömegre nézve tömeggondnoknak lett kinevezve;

2., egy még jelenleg is folyamatban lévő csődperre nézve 71862/876. sz. a. kinevezett tömeggondnok és perügyelő 133655/876. sz. a. egy másik csődre nézve lett ugyanily tisztekre kinevezve;

3., egy még szintén folyamatban lévő csődperre nézve 121941/876. sz. a. kinevezett tömeggondnok és perügyelő 47246/877. sz. a. egy másik csődre nézve lett tömeggondnoknak kinevezve;

4., egy az 54714/876. sz. a. nyitott s még jelenleg is folyamatban lévő csődperre nézve kinevezett perügyelő és tömeggondnok 26998/877. sz. a. egy másik csődre nézve lett ugyanily tisztekre kinevezve;

5., egy a 41848/876. sz. a. nyitott csődperre nézve kinevezett tömeggondnok és perügyelő 41475/877. sz. a. egy másik csődre nézve lett perügyelőnek kinevezve.

És történik mindez egy rövid félév alatt s akkor, midőn a fővárosi ügyvédi kar tagjai közt számosan vannak, kik a reájok bizott csődpereket évek előtt befejezték, de uj csődöt még sem kaptak, sőt vannak olyanok is, kik 10—15 évi ügyködésük alatt még egyetlenegy csődben sem részesittettek.

Ily eljárás mellett aztán valóban nem lehet csodálkozni a fölött, ha a fővárosi ügyvédek részéről nagy a panasz, mert a mellőzöttek közt számosan vannak olyanok kik ugy képezettségüknél, mint becsületességüknél fogva méltán sértve érezhetik magukat az által, hogy a nevezett törvényszék részéről oly megbizhatlanoknak tartatnak, mikép még a legjelentéktelenebb csődperek képviseletével sem ruháztatnak fel, s nem lehetne csodálkozni a fölött sem, ha megrendülne azon bizalom, melyet a törvényszék igazságszeretetébe oly szivesen helyeznek.

Ezen jogos panasz csak oly rendszer mellett szüntethetnék meg, mely a személyválogatásnak vagy kedvezésnek még csak szinét is magvában el tudná ölni, s ez nézetünk szerint akként lenne elérhető, ha az eddigi rendszeres és kivételes eljárás teljes félretételével a következő rendszer fogadtatnék el:

1., Ugy a főmeggondnoki, mint a perügyelői tisztekre külön ügyvédek lennének kinevezendők, a mint ezt ujabban a többször emlitett törvényszék nehány esetben tette is.

2., Mindazon ügyvédek nevei, kik sem fegyelmi, sem büntető vádhatározat alatt nem állanak, külön-külön papirszeletre felirva, egy lezárható készülékben helyeztetnének el, s ebből fogná az elnök csőd esetén a tömeggondnok és perügyelő neveit kisorsolni. — Ezen eljárás folytattatnék mindaddig, mig az összes nevek ki nem sorsoltatnak.

3., A fegyelmi vagy büntető vádhatározat alatt álló ügyvéd a felmentő itélet jogerőre emelkedéseig tömeggondnoki vagy perügyelői tisztre ki nem neveztethetnék, s az ilyennek netalán kihuzott neve, más név kisorsolása által lenne pótlandó. — Ez okból:

4., Az ügyvédi kamara és fenyitő törvényszék megkeresendők lennének az iránt, hogy a bármely ügyvéd ellen folyamatba tett fegyelmi, illetőleg bűnvádi vizsgálat tárgyában hozott vádhatározatot, valamint a jogerőre emelkedett itéletet is a törvényszékkel azonnal közöljék.

5., Azon ügyvédek nevei, a kik ezen rendszer életbeléptetése idején tömeggondnoki vagy pörügyelői tiszttel vannak felruházva, ama készülékből mindaddig, mig az ily tiszttel fel nem ruházottak nevei ki nem huzattak, kihagyatnának.

Ily rendszer mellett eléretnék az, hogy minden ügyvédre jutna legalább minden 4—5-ik évben egy tömeggondnokság vagy perügyelőség, s megszünnék alapos lenni azon panasz, mely ma még méltán emeltethetik, másrészt pedig ily rendszer az ügyvédekre is erkölcsi hatással fogna lenni.

Az ügyvédi kamara hatásköréhez tartoznék, az itt ecsetelt, valóban abnormis helyzeten, az ügyvédi rendtartás 19-ik §-a által nyujtott jogánál fogva segiteni, s reméljük is, hogy ezen feladatának megfelelni s a kamara tagjainak nagy többségén ejtett ama sérelem orvoslása végett minden lehetőt el fog követni. *y. z.*

* * *

Ezen minden tekintetben a teljes objectivitás hangján tartott felszólalás egy tagadhatlanul nagyon általános s méltó panasznak ád kifejezést. Mindazonáltal a javasolt *sorsolási módot*, — tekintve a közlemény névtelenségét, — magunkévá nem tehetjük. Szerintünk ezen orvosság roszszabb a betegségnél, mert sem a biróság méltóságával, sem az ügyvédi kar tekintélyével és legkevésbé volna a helyes jogszolgáltatás érdekével megegyeztethető. Az emlitett *betüző* elv követése ellen is azon nem eléggé méltányolt kifogást lehet tenni: hogy annak kötelező követése által a biróság felelőssége paralizáltatnék. Hát még lutrizás tárgyává tenni a tömeggondnok és perügyelő kirendelését! Ez szerintünk a szó szoros értelmében törvénybe ütköző eljárás lenne. A törvény némileg garantiát keresett és helyezett a tömeggondnok és perügyelő *biróí* kirendelésébe. A hitelezők érdekei védelmének e garantiáját a *sorsolásra* bizni, — merőben törvénybe ütköző eljárást involválna.

Ezzel azonban korántsem akarjuk a biróságoknak fentebbi czikkben gáncsolt eljárását igazoltnak nyilvánitani, sőt méltatlannak nevezzük s az ellen orvoslást, — mint minden protectió és nepotismus ellen, — egyedül a nyilvánosság kárhoztató itéletében lehet keresni. *Szerk.*

Mai számunkhoz van mellékelve a «Vasárnapi Ujság», «Politikai Ujdonságok», «Nemzeti Hirlap», «Képes Néplap», «Háboru-Krónika», «Kelet Népe», «Jogtudományi Közlöny», «Közigazgatási Lapok» és «Község Lapja» hirlapok előfizetési felhivása és a Franklin-Társulat könyvárjegyzéke.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 26. SZ. Budapest, 1877. junius 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Mely irányban véd a mentelem? Dr. Kuncz Ignácz jogtanár urtól. — Igazságügyi levelek. Dr. Tauszig János urtól. — Törvénykezési szemle: A jelzálogos hitelezők igényeinek mérve, ha a birtok haszonbérbe van adva. — A «exceptio in-m umeratae peuiniae» a váltójogban. Szél Akos ügyvéd urtól. — A szatmár-németi ügyvédi kamara évi jelentése. Unger Gusztáv titkár urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás a "Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. szám), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

Mely irányban véd a mentelem?

Mindenki elismeri, hogy a mentelmi esetekben a parlament nem biráskodik, hanem a zaklatás politikai ténye fölött határoz. Alig van mentelmi tárgyalás, melyben a mentelmi ügynek ezen sarkelve ne hangsulyoztatnék. Kimondatik ezen elv minden alkalommal a magyar parlamentben, de kimondatott legujabban Cassagnac esetében a franczia nemzetgyülés bizottsága által is. A mentelmi intézménynek lényegét és czélját magában foglaló ezen elvre nézve egyezvén a nézetek, várni lehetne, hogy az egyes esetekben is a vélemények egyöntetüsége legyen az eredmény, s hogy az emlitett elv szilárd és egyöntetü praxisban jusson élő consolidatióra. De az ellenkezőt tapasztaljuk; minden tárgyalás alkalmával a nézetek nagy mérvü elágazásával, sőt bizonyos határozatlansággal találkozunk. Mig némelyek sürgetik, hogy a mentelmi ügynek oly momentumai, melyekre nézve a viszonyok alakulását előre látni lehetetlen, törvény által előre meghatároztassanak, addig mentelmi praxisunk mintegy fölolvad a viták ide-oda hullámzó áradatában, az esetek gyakorisága daczára ezen ügyben a szilárd elem nem akar fejlődni, és minden egyes mentelmi eset egy közjogi bizonytalanság gyanánt tünik föl. S a franczia kamarában tett bizottsági jelentés erejét is — mint alább kimutatjuk — a határozatlanság veszi el.[1]

Önkénytelenül is kutatni kezdi az ember ezen jelenség okait. Nemcsak a tudvágy ösztönöz erre, hanem a bajt csak okaiban lehetvén meggyógyitani és kutforrásában elfojtani, az ezen irányu vizsgálódás gyakorlalatilag is fontos.

A mentelmi ügy chaoticus állapotának több oka van. Történetileg keletkező fogalmak körvonalai általában lassabban fejlődnek ki, mint a bölcsészeti fogalmaké; az élet-fejlődés lassabban különböztet, mint az emberi szellem. Ez kiválólag áll a mentelem történeti keletkezése és fejlődésére nézve. Kezdetben a parlamenti szólásszabadság és a mentelem egy intézmény gyanánt jelenik meg. Ezt csodálni nem lehet. A mentelem a kabinetjogszolgáltatás ellen védi a parlamentet, a szólásszabadságot pedig épen a kabinetjogszolgáltatás tapodta el. Angliában I. Károly alatt John Elliot és két más parlamenti tag parlamenti beszéde miatt bepöröltetett, s a a királyi törvényszék (King's Bench, bancum regis) a vett kormányutasitásoknak fejet hajtva, pénz- és börtönbüntetéseket mondott ki. Elliot a börtönben halt meg. Mindez a parlament fölöszlatása után történt. Később, II. Károly alatt a parlament King's Bench itéletét megsemmisitettette. Kétségtelen, hogy a jelen eset nem mentelmi, hanem szólásszabadsági kérdés; hiszen mentelemről a parlament fölöszlatása után már szó nem lehetett és Elliot a parlament fölöszlatása után fogatott el. Másfelől az is kétségtelen, hogy épen Elliot esete a mentelem intézményének kifejlődésére hatott. De az alkotmányküzdelmek nehéz napjaiban az emberek az intézményeknek csak gyakorlati alkalmazására gondolnak. Árviz idején, vagy hajótöréskor ki tartana előadást a hajóépitésről; egy szál gerenda megmenthet, s ki lökné azt el magától azért, mivel az a hajóépités elméletének nem felel meg. De azért az elmélet nagyon szükséges, mert ha nem segit is a hajótörés idején, képes *megetőzni* a hajótörést. — A szólásszabadság és mentelem közt következő különbség van. A szólásszabadság hatálya nemcsak a parlament tartama alatt, hanem azontul, vagyis a parlament fölöszlatása után is véd, mert a parlamentben mondottakért soha senkit sem lehet felelősségre vonni. Ellenben a mentelem a parlament fölöszlatásakor megszünik, tehát csak ideiglenes.[2] A szólásszabadság az egyes képviselőnek joga, melyet a parlament sem vonhat el, a mentelem, — mint alább kimutatják — nem az egyes tagnak, hanem az egész parla-

[1] A franczia nemzetgyülés bizottsága legujabban *Cassagnac* esetében, ki ellen a kormány lázitás miatt sajtópert kivánt inditani, — a következő jelentést terjesztette elő: «Ha a képviselő, mondja a jelentés, az ideiglenes mentelmi jog által biztositva van, ez nem személyes érdekében történik, hanem azért, hogy az a nagy testület, a melynek tagja, függetlenségében ne érintessék; nem azért történik, hogy ő a köztörvények alól kivétessék és olyasmi legyen neki megengedve, ami más állampolgárnak meg van tiltva, hanem azért, hogy szükség esetében utját lehessen állni egy oly szenvedélytől elkapott kormányhatalomnak, a mely arra vetemednék, hogy az őt zaklató többséget vagy kisebbséget megtizedelni akarja. Ha a kamara függetlensége azt hozza magával, hogy szeszélyből egyetlen egy tagját se lehessen bűnvádi uton megtámadni: méltósága azt követeli, hogy egyetlen egy tagja se hagyja el a törvény és jog terét. A parlamentaris sérthetetlenség nem azért adatik, hogy törvény ellen, hanem hogy az önkény ellen védjen; e sérthetetlenség csak annál nyomatékosabban kötelességévé teszi a képviselőnek, hogy a törvényt tisztelje, inkább mint bármely más állampolgár; a képviselőnek kell a jó példával elöl járni. Ha eme kötelességével nem gondol, ha az ország törvényeit megszegi: a kamarának nem szabad a sérthetlenség jótéteményét az ily képviselőnek fentartani: sőt kötelessége e jótéteménytől megfosztani és a törvény rendes folyamát meg nem akasztani. A kamara nem birálhatja meg a képviselő terhére rótt büntetendő cselekmény sajátos természetét; nem vizsgálhatja, vétkes-e a vádlott képviselő, vagy nem; mert ha ezeket tenné, a birói hatalom jogkörébe avatkoznék. Egyes-egyedül azt tartozik szemügyre venni, vajjon a vádlás becsületes, őszinte szándékból történik-e, és nem azért, hogy ürügyül szolgáljon, a képviselőt képviselői állásától elvonni. De a vádlás becsületesnek mondandó, ha a büntetendő cselekmény elkövetésének lehetősége vagy valószinüsége fenforog; az utóbbi esetben közjogunk legfőbb elve: a törvény előtti egyenlőség érvényesitendő és a mentelmi jog felfüggesztése megadandó.»

[2] A delegácziók tekintetében ezen különbség világosan ki van fejezve az 1867: 12. t. cz. 47. §-ban, mely szerint a bizottság tagjai a tárgyalás közben mondottakért feleletre *soha* nem vonhatók; ellenben a mentelem csak «megbizatásuk megszüntéig» tart.

mentnek, vagy helyesebben, az illető háznak joga. A szólásszabadságot az egyes parlamenti tag, a mentelmi jogot a ház gyakorolja. A mentelem csak eszköz a szólásszabadság föntartására; tehát alaki jelentőséggel bir, ellenben a szólásszabadság anyagi fogalom. A szólásszabadság eszméje az, hogy a parlamentben mondottakért soha senkit feleletre vonni nem lehet. A mentelem eszméje az, hogy a parlament tagjait más, a parlamenti tanácskozásoktól különböző ürügy alatt sem lehet elvonni a parlamenti hivatástól; tehát hogy a szólásszabadságot kerülő uton sem lehet megtámadni. A mentelem tehát közvetve védi a szólásszabadságot, miként a támadás is, mely ellen véd, közvetett.

A mentelmi ügy körüli nézeteltérést nagyon előmozditja egy másik körülmény. Tudva van, hogy a jogászi és politikai módszer közt nagy a különbség. Az is ismeretes tény, hogy a jogászi logika és módszer sokkal inkább el van terjedve és sokkal népszerübb, mint a politikai logika és módszer. A mentelmi ügy a jogosság határain belül ugyan, de tisztán politikai módszer szerint kezelendő. Ámde az emberek épen a politikai módszer szempontjából igen különbözőleg csoportosulnak. Némelyek államférfiui magaslatra emelkednek, és ezen szempontból tekintik a mentelmi eseteket: mások egész életökben megmaradnak a jogászi álláspontón, s mint jogtudósok kiváló érdemeket szereznek a közügy körül, és a parlamentben is kitünő perbeszédet szerkesztenek a mentelmi esetekre nézve; ismét mások azon hosszú uton, mely a tisztán jogászi és az államférfiui fölfogás közt vonul, különböző ponton megállapodnak, s a két módszer közti ellenmondásból eredő határozatlansággal vesződnek.

A harmadik ok, mely a mentelem körüli zavart előidézi, a mentelem czéljának tulságosan széles körre való kiterjesztése. Azon kérdésnek helyes megoldása: *mely irányban véd a mentelem?* nemcsak magában véve fontos, hanem az egész mentelmi ügyet a politikai módszer fölé emeli; viszont annak helytelen megoidása az egész mentelmi ügyet a törvénykezés formáihoz bilincseli. E kérdésnek megoldása pedig rendszerint helytelenül és tévesen történik, mint azt a franczia nemzetgyülési bizottság jelentése is tanusitja.

A föltett kérdésre a gyakorlati élet szempontjából csak két féleképen lehet felelni: a mentelem vagy a bárhonnan jövő zaklatás ellen, vagy csak a kormánytól jövő zaklatás ellen, tehát csak a kabinetjogszolgáltatás ellen védi a parlament függetlenségét.

Mielőtt az emlitett kérdésnek egyik vagy másik iránybani megoldásához fognánk, megjegyezzük, hogy *a)* ezen kérdést nem egyik vagy másik állam szempontjából, hanem — tekintettel a művelt népek alkotmányos életének ugy az elvek, mint a formák tekintetébeni solidaritására — a modern alkotmányos állam általános álláspontjából kell eldönteni: *b)* hogy itt nem arról van szó, kinek van *hajlama* a parlament függetlenségét zaklatás utján megtámadni, hanem kinek van ehhez elegendő *hatalma* és *ereje*. Mert az alkotmány biztositékok mindig a hatalommal szemközt alkalmazandók, s ezen elv áll akkor is, ha a hatalom a legjobb akarattal van is egyesitve.

Igénytelen nézetünk szerint a mentelem nem a bárhonnan eredő zaklatás ellen, hanem a modern államban egyedül a kormánytól eredhető zaklatás ellen nyujt és van hivatva nyujtani biztositékot; továbbá, hogy a mentelmi ügynek ezen most jelelt határok közé szoritása ugy szólván kényszerit a politikai módszer alkalmazására, ellenben ha a mentelem bárhonnan jövő zaklatás elleni védelemre alkalmaztatik, tehát a zaklatás ellen általában, és nem a zaklatás politikai alakja ellen különösen, akkor a parlamenti tárgyalás a törvénykezési módszerbe sodortatik a logika ellenállhatlan erejével.

Ugyanis: Ha a felett akarunk itéletet hozni, vajjon forog-e fön zaklatás általában, tehát bárhonnan eredő zaklatás? vagyis a felett «vajjon a vádlás becsületes, őszinte szándékból történik-e? akkor okvetlenül kell itélnünk, (ha a vádbeli törvényszegés bizonyossága felett nem, de) legalább annak valószinüsége, vagyis a gyanuokok nyomatéka felett, és pedig mind az alanyi, mind a tárgyi tényálladék szempontjából; mert kétségtelen, hogy oly vád, mely épen semmi valószinüség által sem támogattatik, magában foglalja azt, mit zaklatásnak szoktunk nevezni, (akármily név alatt forduljon elő különben ezen visszaélés a törvénykezés mőszótárában;) és képes a megtámadottat elvonni nemcsak a képviselői, hanem általán élethivatásától, homályt vethet a hirnévre, földulja a kedély nyugalmát, — és mindezt jogtalanul nem őszinte és becsületes, hanem valódi zaklató szándékból. Ámde a valószinüség és a gyanuokok fölött itélni birói functio. A perbefogási határozatot a biróság hozza; már pedig ezen határozat valószinüség és gyanuokokon alapul. Röviden: a bárhonnan jövő zaklatás fölött itélni annyi mint a valószinüség fölött itélni; a valószinüség fölött itélni annyi mint biráskodni.

Mihelyt tehát a zaklatásról általában, bárhonnan eredjen is az, van szó, a tárgyalásba lehet szőni mindazt, mire ügyvéd perbeszédben hivatkozhatik; mihelyt a vita az általános, zaklatás széles medrében hömpölygeti zavaros hullámait el lehet, sőt el *kell* árasztani a parlamentet kicsinyes események sokaságával; mert hiszen épen ezen kicsinyes események vethetnek világot a gyanuokok nyomatékára, vagy a zaklatás szándokának indokaira. Ki nem tudja, hogy a jó vizsgáló birót czélhoz mások által észre nem vett, sőt nem is sejtett apró eseményeknek sokszor igen hosszu lánczolata vezeti.

Nem füzzük tovább ezen eszmelánczot; egyedül annak megemlitésére szoritkozunk, hogy a franczia nemzetgyülés bizottsága is a bárhonnan eredő zaklatás álláspontjából jutott azon consequentiára, hogy a kamara van hivatva azt megállapitani, vajjon a büntetendő cselekvény elkövetésének lehetősége, vagy valószinüsége fönforog-e? De vajjon van-e ideje a parlamentnek ezt megállapitani, nem riad-e vissza bármely parlament ennek beható tárgyalásától? És vajjon nem a parlamentben semmisülne-e meg a jogállam eszméje, ha a parlament ily kérdések kideritéséhez komolyan hozzá fogna?

Most áttérünk azon tétel kifejtésére, mely szerint a mentelem a zaklatásnak csak politikai alakja ellen, tehát csak a kormánytól származható zaklatás ellen véd. Ezen esetben első sorban a politikai helyzet döntő fontosságu. Az ügynek törvénykezési oldala, a gyanuokok és valószinüség, a törvénykezési formák megtartása, vagy megsértése csak másodrendü jelentőséggel birnak, rendszerint a parlamentben emlitésre sem méltók — mert hiszen csak nem minden semmiségi eset kelti föl a kabinetjogszolgáltatás rémképeit — s a mennyiben netalán tekintetbe veendők, nem magukban véve, henem mint az egész politikai helyzet megvilágitói, tehát a kormány és parlament közti tényleges viszonyokkal kapcsolatban vizsgálandók. Ha a mentelem csak a kabinetjogszolgáltatásból és nem a bárhonnan eredhető zaklatás ellen véd, akkor az eset törvénykezési része egyedül a politikai eseményekkel összefüggésben jöhetvén tekintetbe, nagy része annak, mit a biró a részrehajlatlan itélet végett vizsgálni kénytelen, elmarad. A politikusnak nincs szüksége az egész tényálladékra. És viszont a birónak nem szabad reflectálni azon eseményekre, melyekkel a politikus a kérdésnek törvénykezési momentumait is összefüggésbe hozza.

Ha a mentelem egyedül a kormányhatalommal szemközt képez garantiát, akkor, mint emlitők, a politikai helyzet dönt. E tekintetben a következőket idézhetjük:

Mióta a Sir John Elliot és társai elleni alkotmánysértő eljárást az angol parlament semmisnek nyilvánitotta, azóta Angliában a parlamenti tanácskozás függetlensége soha megtámadva nem volt. «Die Redefreiheit ist seitdem nie wieder in Frage gestellt worden»;[3] hangsulyozza GNEIST. Ezen esemény tehát nemcsak magában véve, hanem azért is nevezetes, hogy nagyon régen volt, és jeleli azon időpontot, melytől fova két száz éven át zaklatás elő nem fordult Angliában. Igaz, hogy másutt előfordult; mert másutt az alkotmányküzdelmek később zajlottak le; de lezajlottak most már a continensen is. Az angol alkotmány jelességét sehol sem birták utánozni; de az alkotmányosság elismerése — részben ép az angol alkotmány szemlélete folytán — a continensen is teljes diadalra jutott, s e tekintetben Anglia s a többi alkotmányos államok közt nincs különbség. Az angol alkotmányban több a szilárd elem és a biztos és fokozatos fejlődés föltétele, a continensen könynyebben előfordulhatnak az alkotmányos életben rázkódások és a történeti continuitásnak törvényes vagy törvénytelen formákbani megszakitása, de ezen veszélyek daczára is az alkotmányosság elve a continensen is rendithetlen, s az absolutismus a nyugat európai civilisatio országaiban — melyekhez hazánk is tartozik — ép oly lehetlen, mint Angliában. Az alkotmányosság az emberiség közös kincse lett, államok enyészhetnek el, de az alkotmányosság legyőzhetlen napjainkban. — Vajjon feltehető-e, hogy ezen politikai helyzet mellett az alkotmányosság legfőbb elvét: a parlamenti függetlenséget a kabinet jogszolgáltatás vészfelhői környezik? Vajjon ezen vészfelhőket azon bátor és kétségkivül minden áldozatra kész férfiak oszlatják-e el, kik minden mentelmi eset alkalmából megkonditják a vészharangot? Avagy talán az idők haladása oszlatta el azon vészterhes felhőket?

Nem állitjuk, hogy az alkotmány megsértése napjainkban lehetetlen; és azért szükségesnek tartjuk az alkotmánygarancziákat ma is. Nagyot hibázna bármely ország parlamentje, ha az alkotmányosság bármely aranykorában lemondana a mentelemről, s elvetné magától ezen hatályos fegyvert. De nem kisebb hiba az, ha némelyek feledni látszanak a különbséget, mely létezik azon idő közt, midőn I. KÁROLY angol király szégyelte, hogy ő csak kezdi azon művet, melyet rokonai Franczia- és Spanyolországban már befejeztek (t. i. az absolutrendszert), és a mai idő közt, midőn a török szultán és birodalom törekszik létesiteni azon művet, melyet Európa alkotmányos fejedelmei és nemzetei saját körükben már fölépitettek.

Ily politikai állapot mellett a mentelmi eseteknek csak *negativ* politikai vonása van, melyet egy rövid «nem» szócskába lehet foglalni, és csak arról tanuskodnak, hogy politikai zaklatástól nincs mit tartani; s az alkotmányos szabadság épen nem szenvedne, ha az egyes mentelmi esetek a vádlottnak egyszerü kiszolgáltatása mellett, igen röviden intéztetnének el.

Dr. Kuncz Ignácz,
jogtanár.

Igazságügyi levelek.

III.

A temesvári ügyvédi kamara felterjesztést intézett az igazságügyminiszteriumhoz a tőzsdebiróság megszüntetése tárgyában, s a budapesti kamara pártolta e felterjesztést. E testületek hangsulyozzák az egységes igazságszolgáltatás érdekeit, utalnak a kereskedelmi törvény és a kereskedelmi peres eljárás behozatala folytán megváltozott viszonyokra, s különösen a budapesti a bizonyos hirnévre vergődött LINKS-féle fegyelmi eset alkalmából napfényre került tőzsdebirósági visszaélésekre hivja fel a kormány figyelmét.

Minél alaposabbak e felszólalások, s minél tárgyilagosabb érvekkel küzd a jogászság ezen intézmény ellen, mely létokát mindig csak az időleges szükségben találta, annál nagyobb szenvedélylyel, de természeten annál kevesebb sikerrel, védelmezik azt azok, kik a tőzsde jogszolgáltató functióját *privilegiumnak* tekintik. Minél inkább haladunk az igazságügyi reformok terén; minél inkább javul polgári törvénykezésünk; minél gyorsabb lesz eljárásunk: annál kevesebb értelme lesz ezen institutiónak, melynek behozatalát kivételes viszonyok, különösen a törvényhozás szünetelése is, csak félig meddig indokolhattak. Minden kiváltság akkor kelti kel az ellennyomást, mikor a feltételek, melyek életbelépését igazolták, elenyészni kezdenek. El lehetünk tehát készülve, hogy igazságügyünk fejlődésével párhuzamosan mind erősebben fog a tőzsdebiróság ellen nyilatkozni a jogászok közvéleménye; de el kell készülve lennünk arra is, hogy e privilegium mellett a kedvezményesek annál keserübb harczot fognak folytatni, minél inkább fogy a gazdasági és jogpolitikai *érvek* száma, melyekre hivatkozhatnak.

Justitiánk haladására lehet tehát következtetnünk, ha látjuk, hogy az ellentáborban érvek helyett malitiával kezdenek harczolni. A «Pester Lloyd» kitalálta: a *nagy meleg* okozza, hogy «az ügyvéd urak» nyugtalankodnak, és kérdeni merik: van-e még létezési oka e magánjogi statariumnak? Csak a nagy meleg szülhette az ügyvédekben azt a merészséget, hogy hozzá szólnak ezen institutióhoz, mely a gabna-tőzsde egyik bölcse szerint oly jó «hogy még Ő felsége főudvarmesterének *bátyja* és a cs. kir. hadélelmezési biztosság is elismeréssel nyilatkoztak müködéséről». Ha pedig egy főudvarmester bátyja és egy hadbiztos szólottak, akkor hallgas magyar! Akkor birálhatsz és elitélhetsz mindent, a mit országodban látsz, az arany bullától a bihari pontokig, de a tőzsdebirósághoz ne nyulj, mert különben ott a «Pester Lloyd», a ki a fentebbi fajta «kellő visszautasitások» alakjában olyan zuhanyt ereszt arczodnak, hogy a mig élsz megemlegeted az idei «meleget».

Taval ilyenkor egyik szaklapunkban heves vita folyt pro és contra tőzsdebiróság. E vita viszhangra talált a gabnatőzsde hivatalos közlönyében is. A «Pester Lloyd» ugyanis egész terjedelmükben közölte a *pártoló* czikkeket, de a támadókból csak annyit, a mennyit a védő idézni jónak látott. Meglehet, hogy ezen eljárás szokásos, meglehet, hogy nem is lovagiatlan; de a Lloyd embereinek birói qualificatiója iránt mégis aggályokat keltett bennünk. Biró, ki csak az ellenbeszédet olvassa, de a keresetre nem is kiváncsi, a mi korlátolt jogászfelfogásunk szerint rosz biró, s nézetünk az marad, akár milyen garral hivatkozik is «józan» eszére, melyet nem zavar meg «a törvény merev betüje», és talán — más tanulmány sem.

Mult év óta szemmel látható haladást tett a «Pester Lloyd» az igazságszeretet felé. Nem ama famosus tárczát értjük, melyben az ügyvédek zömét a társadalom hordárjainak nevezte; hanem idei junius 21-iki számára czélozunk, melyben eltér ellenfelét agyonhallgató praxisától, s a két kamara incriminált felterjesztéseinek *egyikét*, a temesvárit, egész terjedelmében leforditja. Megdöbbentő ugyan, hogy a budapesti kamarának nézetünk szerint még meggyőzőbben szóló, és a biróságilag megállapitott visszaélési *tényekre* hivatkozó feliratát csak kivonatosan, a tények elhallgatásával, adja olvasóinak. De ez két okból természetes. Először: mert egy év kevés arra, hogy valaki a lovagiasságban tökélyre emelkedjék; másodszor: mert a felhozott tények elhallgatása mellett sokkal könnyebb az olvasóval elhitetni, hogy a kamarák csak vádolnak, de nem bizonyitanak. Nincs fogalmam arról, mi az a különös «józanság», melyet

[3] Engl. Verwaltungsrecht 1867. I. 600.

a «Pester Lloyd» a tőzsde biráinál dicsőit, de annyit tudok, hogy olvasóinak ily informatióra alapitott véleménye a nem- tőzsdei józan ész előtt sulylyal nem birhat.

Az a nevezetes józan ész, vagy legalább az, a mi belőle a «Pester Lloyd» hasábjain szerepel, egyáltalában igen gyanus utakon jár. A ki valaminek birtokára törekszik, bizonyára nem fogja stratagémaját azzal kezdeni, hogy kivánsága tárgyának — megsemmisitését sürgeti. Ha tehát az ügyvédséget valóban a tőzsdebirósági praxis elnyerése ösztönözné felszólalásában (a mint ezzel a nevezett czikkben elég érthetőn gyanusittatik) akkor nem e biróság megszüntetése, — hanem szabályzatának módositása mellett agitálna. Ha az ügyvédség ezt a konczot hajhászná, kevesebb fáradsággal is elérhetné czélját. Hisz a LINKS-eset tárgyalása bebizonyitotta, hogy az élelmes ugy is bejut e mennyországba, sőt hogy a tőzsdehivatalban is akadnak jóakarók, kik ezen ámbitiójánál kezére járnak!

Ha a tőzsde irodalmi bajnokainak hinni lehetne, nem férne a kétely árnyéka sem azon állitásukhoz, hogy a jogászvilágban is csupán az ügyvédség az, mely e biróság eltörlését óhajtja. A birói karnak nincs alkalma testületileg manifestálni véleményét; de saját tapasztalatunkkép felhozhatjuk, hogy e kérdésben birói körökben sem találkoztunk az ügyvédektől eltérő felfogással. Csak nem mondhatni, hogy a magyar jogászgyülés kizárólag ügyvédekből áll; s ime, még nincs esztendeje, hogy a szakbiróságok kérdésében oly votumot adott, melyből senki sem fog a tőzsdebiróság iránti rokonszenvre következtetni. TELESZKY ISTVÁR ur ügyvéd ugyan, de csak nem lehet mondani, hogy a perrendtartási novella tervezetét collegái kedveért szerkesztette ugy a hogy szerkesztette; pedig e javaslat legfontosabb részeinek egyike az, mely a tőzsdebiróságnak nem ugyan eltörlését, de hatáskörének oly megszoritását inditványozza, hogy nem igen volna alkalma «jogtanácsosi dijakat» megállapitani.

Mialatt e sorokat irjuk, huszonnégy órával a fent jellemzett czikk megjelenése után, a «Pester Lloyd» a TELESZKY-féle tervezet közzététele alkalmából már félre veri a harangot. Ugy látszik elfeledte, mit beszélt tegnap, mikor az egész mozgalmat néhány ügyvéd forrólázának jellemezte, s vészt hirdetvén fegyverre szólitja a hiveket. A börze urai nem először használják e fegyvert. Néhány évvel ezelőtt, KERKÁPOLYI pénzügyérségének boldog napjaiban, mikor a tőzsdei ügyletek után fizetendő illeték iránt véleményeltérés volt közöttük és a pénzügyi közegek között, már sikerre vezetett a zajongás. KERKÁPOLYI ur akkoriban bátran megretirált; nagyon természetes tehát, hogy a bajnokok elbizakodtak. *De reméljük, hogy a kormány gyávaságára számitott kisérlet ezuttal nem fog czélhoz vezetni.* Jelezni kivánjuk azonban, mert charactristicum, hogy a «Pester Lloyd» dühe főkép az ügyvédi képviselet megengedése ellen fordul. Érzi szegény, hogy a szakemberek ellenőrzése méreg volna azon intézménynek, mely csak addig élhetett, a mig bene latuit.

Lesz-e, és milyen eredménye a kamarák feliratainak? nem tudhatni. De annyi tény, hogy a kar elismerésére tarthatnak számot e testületek a jogászi közvélemény nyilt kifejezéseért és alapos indokolásáért. Ez kárpótolhatja őket azon szerencsétlenségért, hogy a «Pester Lloyd» és a cs. kir. hadbiztosság velük egyet nem értenek.

Dr. Tauszig János.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

A jelzálogos hitelezők igényeinek mérve, ha a birtok haszonbérbe van adva.

Oly esetben, midőn valamely jelzálogul szolgáló birtok haszonbérbe van adva, a jelzálogos hitelező igényeinek mérvét illetőleg több rendbeli vitás kérdések merülhetnek fel. Közlök néhány ily esetet saját gyakorlatomból:

A. végrehajtást intézett *B.* ellen és lefoglalta ingatlan birtokának haszonbérét, mely birói zár alá vétetvén, a haszonbérlő utasittatott, hogy a lejárt részleteket további intézkedésig a biróságnál fizesse le. Ily módon két negyed évi részletet lefizetvén, az mint letét a biróságnál kezeltetett; ekkor *C.* jelzálogos hitelező is foglalást vezetvén követelésére nézve a tulajdonos ellen, szintén lefoglaltatta a haszonbéri összeget, egyuttal azonban a már lejárt részletekre nézve, melyek a biróságnál voltak letéve, elsőbbségi keresetet inditott, ebbeli igényét azzal indokolván, hogy zálogjoga az osztr. polg. törvkönyv 457. §-a szerint kiterjed az ingatlan minden tartozékaira és gyümölcseire, tehát a haszonbéri összegre is, mely mint polgári gyümölcs (fructus civilis) a természetszerü gyümölcsöt helyettesiti, s igy ahoz ő bekebelezett zálogjogánál fogva igényt nyervén, ebbeli igénye a be nem kebelezett foglaltatót megelőzi.

Ez érvelésnek azonban nincs jogos alapja. A jelzálog ugyanis abban az állapotban szolgál kielégitésül, melyben a foglalás időpontjában volt, vagyis midőn a jelzálogos hitelező jogát végrehajtás utján érvényesiti. Ez az osztr. polg. törvénykönyv 457. §-ából kétségbevonhatlanul kitünik, mely csak a még a földtől el nem választott gyümölcsre nézve mondja a zálogjogot kiterjedőnek, mit a polgári gyümölcsre alkalmazva, kétségtelen, hogy a jelzálogjog folytán a jelzálogos hitelezőt elsőbbség csak a még le nem járt haszonbéri részletekre illeti, azokat azonban, melyek már lejártak, valamint a tulajdonostól ha felvette, vissza nem követelheti, vagy ha más előbb lefoglalta, ez ellen a foglalást megelőző időre lejárt részletekre nézve elsőbbséget nem érvényesithet; ellenben a végrehajtás utáni időre az elsőbbség őt kétségtelenül megilleti, mert akkor az el nem választott gyümölcscsel esik egy szempont alá, melyre zálogjoga kétségbevonhatlanul kiterjed.

*

A másik eset következő: *A.* jelzálogos hitelező adósa ellen végrehajtást vezetvén a jelzálogul lekötött birtokra, lefoglalta annak összes tartozékait és a földtől el nem választott termányeit. A birtok haszonbérbe lévén adva, a haszonbérlő a lefoglalt tartozékra és termésekre igénypert inditott, kérvén azokat felmentetni és a hitelezőt a haszonbér lefoglalására utasitani, illetve lefoglaltnak azt tekinteni.

Kérdés, van-e ezen igénypernek jogi alapja, tartozik-e a jelzálogos hitelező, kinek a földtől el nem választott termányekre jelzálogjoga kiterjed, az adós és a haszonbérlő közötti kötelmi viszonyt respectálni, s a haszonbérrel beelégedni, mely oly csekély is lehet, hogy a jövedelmekkel arányban nem áll, s igy ez által a jelzálogos hitelező az adós ténye folytán törvényes jogaiban nyilvánvaló hátrányt szenved.

Nézetem szerint: a hitelező tartozik a haszonbéres viszonyt respektálni és a haszonbérlő igénye megállapitandó. Ez a tulajdonosnak a jelzálogos hitelező irányában való jogi helyzetének természetes következménye.

A tulajdonos az által, hogy birtokát jelzálogul leköti, nem veszti el az ezzel való rendelkezési jogát, ő azt tetszése szerint müvelheti, földeket bevethet és parlagon hagyhat, épületeket emelhet, átalakithat és lebonthat, mert a birtok nem abban a helyzetben szolgál kielégitési alapul, melyben jelzálogul történt lekötése idején volt, hanem a mint a jelzálogi igény érvényesitése, vagyis a végrehajtás alkalmával találtatik.

A tulajdonos e rendelkezési jogából kifolyólag ő a birtokot haszonbérbe adni jogositva van, s ha e jogával él, azt

a hitelező respectálni, s azzal a jövedelemmel, melyet az adós rendelkezése folytán a birtok hajt, megelégedni tartozik; ha tehát e jövedelmet a foglalás idején a haszonbéri összeg képezi, ezzel megelégedni tartozik.

Az, hogy az által ha a birtok potom áron adatik haszonbérbe a jelzálogos hitelező veszteséget szenvedhet: igaz, de ez a dolgon mit sem változtat, s tekintetbe oly kevéssé jöhet, mint ha a birtok okszerütlen müvelés folytán nem hajt annyi jövedelmet, mint különben hajtana, vagy ha a felszerelvényeit elidegenitő s pénzzel sem rendelkező, vagy hanyag tulajdonos a földek nagy részét vetetlenül hagyja. — Ez is mind hátrányára van vagy lehet a jelzálogos hitelezőnek, de azon jogi helyzetre tekintettel, melyben ő mindaddig, mig zálogjogát nem érvényesiti a hitelezővel szemben van, tűrni tartozik, — ellenesetben a jelzálogul lekötött birtok tulajdonosának rendekezési joga oly módon lenne, mint minden esetben ugy itt is felmerülő egyes visszaélések megelőzése végett korlátolva, milyen korlátolás a nemzetgazdasági érdekek nyilt megsértését foglalná magában, s azt az előnyt, melyet a jelzálog az antechresis felett épen nemzetgazdasági szempontból nyujt, más uton rontaná le.

Ugy de lege lata; mint de lege ferenda tehát, helyes a törvény fennálló rendelkezése, mely a fennforgó esetre is megadja a megfejtés helyes kulcsát.

— *y.*

Az «exceptio in-numeratae pecuniae» a váltójogban.

A váltótörvény szigora oly kifogást, mely a váltónak, mint forgalmi eszköznek, hitelét rontaná, nem tür. A váltó azonban forgalmi eszközzé csak akkor válik, ha jó hiszemü harmadik személy kezén van. — Aról, kik a váltó kiállitásánál közvetlenül szerepeltek, kik a váltót maguk csinálták, nem hivatkozhatnak a váltó forgalmi voltára, s arra, hogy az a váltó pénz, melyet — mint jegyét a jegybank — a váltóadós beváltani tartozik.

Teljesen osztom tehát e becses lapok 22. számában közlött czikknek azon nézetét, mely az «exceptio non numeratae pecuniae»-nak a váltójogban is helyt adni kiván, és gyakorlatomból vett következő esettel kivánom a kifogás alkalmazásának jogosultságát támogatni.

Sz. S., bepereltetett f. é. május 31. N. Z. által sommás váltói uton, mint egy 1877. márczius 14. N. I. által elfogadott s 1877. ápril 15. Budapesten B. S. telepesnél fizetendő 5000 frtos váltó kibocsájtója. E váltó szivességből lett Sz. S. által kibocsájtva és N. Z. által forgatva, s az elfogadó által innént nevezett B. S. budapesti lakosnál értékesitve. Értéket tehát a kibocsájtó nem kapott az elfogadótól, sem neki a forgató értéket nem adott.

Váltó elfogadó a váltól ejárata előtt fizetésképtelenné válván, N. Z. forgató ideje korán kieszközölt N. I. elfogadótól egy biztositási okiratot, melyben részére N. I. a N. Z. által szivességből kibocsátott illetve forgatmányozott 4000 frt. 6000 frt. 3000 frt. és ismét 5000 frtos váltóknak B. S-nél, egy 4000 frtos váltónak pedig egy helyi pénzintézetnél értékesitését és azt, hogy ezen váltókra N. Z.-től értéket nem kapott, beismervén: részére 22000 frt. s ennek 15% kamatai erejéig a f-i. 438. sz. tjkvben felvett birtokára jelzálogi biztositást adott és megengedte, hogy ezen tartozásáért, ha és mennyiben N. Z. azon váltókat, vagy azok valamelyikét beváltani kényszerülne — bármely sommás biróság előtt és által kielégitést szerezhessen.

Az ezen biztositási okmányban B. S.-nál értékesitettnek emlitett 5000 frtos váltó ugyanazonos a N. Z. által Sz. S. ellen beperesitettel, tanusitván ezt a kitüzött hátiraton kivül a telep egyezése a biztositási okiratban megnevezett teleppel, és az összeg egybevágása.

N. Z. felperes a biztositási okmányt magához vévén f. é. márczius 30. *ideje korán* zálogjogilag bekebleztette, tehát ezen általa használt okmány ellenében teljes bizonyerővel bir s azt tanusitja, hogy ő alperesnek az 5000 frtos váltóért értéket nem adott, de alperes kibocsájtót adósának sem tekintette, mert az általa prodákált okmány szerint az elfogadó iránti szivességből adván a váltóra forgatmányát, — ezen beismerés ellenében a kibocsátótól értéket nem követelhet, mert tudta, tudja és maga kitünteti, hogy tőle vagy megbizottjától ezen kibocsájtó értéket, melyet vissza követelhetne, nem kapott.

De még tovább is ment felperes, ugyanis 1877. ápril 18. N. I. elfogadót az emlitett biztositási okirat és az 5000 frtos váltó alapján a m-i. járásbiróság előtt sommásperbe idézte, elmarasztaltatta, s ellene május 1. végrehajtást eszközölt és ezt nyilvánkönyvileg feljegyeztette.

Ebből kifolyólag, tekintve, hogy egy okmány alapján két uton perelni nem lehet és nem szabad, az pedig, hogy N. Z. felperes az 5000 frtos váltót köztörvényi és váltói uton is beperesitette, kétségtelen.

A mint egyfelül ebből az következik, hogy a forgató a kibocsájtó ellen, a köztörvényi uton megkezdett s immár a befejezés stádiumán álló eljárás után fel nem léphet, mert magának köztörvényi uton az adós ellen fedezetet, itéletet és végrehajtást eszközölvén, a kibocsátónak ezen előző eljárás miatt a váltójogból kifolyó viszkereseti jogai érvényesitésére tért nem engedett, hanem a kielégitési alapot teljesen magának elfoglalta, de egyszersmind ezen ténye által a váltónak váltói természetét feladta és lerontotta; tehát a köztörvényi utra terelt váltót később váltói uton nem perelheti;

másfelől, miután ezen felperesi tényből még világosabban bebizonyult az, miszerint felperes alperest adósának nem tartotta, s neki az nem is adósa, tehát a váltói szigor alkalmazása ellenében helyén nincs, mert ő a vele közvetlenül szerződött váltóbirtokos által támadtatván meg, a váltó annak kezében nem pénzt helyettesitő forgalmi czikk, hanem szerződés, s az ő keresetére nézve a váltó hitelének fentartása nem lehet oly égető, miszerint az elmélet sulya és a törvény palástja alatt a roszhiszeműség, a vigyázatlan s nem elég óvatos egyént megkárosithassa, s ez megfosztassék annak igazolásától, hogy a felperesnek nem tartozik.

Már ezen concrét esetből kifolyólag is az én nézetem az, hogy a közvetlenül érintkezett váltóbirtokos és váltó adós közt az «exceptio non numeratae pecuniae» igen is helyet foghat.

Szél Ákos,
ügyvéd.

A szatmár-németi ügyvédi kamara évi jelentése.

Az ügyvédi kamarák megalakulásának másod évi ünnepét üljük.

Tökéletest alkotni ember nem képes, e szerint az ügyvédikar alkotmánya sem lehet az; — vannak hiányai, melyeket ma már a tapasztalat kijelölni képes, vannak előnyei a rendezetlen mult felett, melyeket ma elismerni kötelességünk.

Legnagyobb hiánya a fegyelmi eljárásra vonatkozó intézkedései, melyek az 1874. évi XXXIV. tcz. vagyis maga az ügyvédi rendtartás 73—108. §-ban vannak szabályozva.

Oly hosszadalmas; annyi gyülésen kell keresztül menni egy ügynek, mig itélet alá megérik, hogy a panaszló nem győzi várni panaszlásának eldöntését, az alaptalanul sértett ügyvéd becsülete megtámadójának büntetését.

Hosszadalmas és mégis hiányos az eljárás, mert csak egy-egy nyilatkozatot enged meg, holott legalább két perirat lenne szükséges, hogy az ügy tisztába hozassék.

A panaszló beadván panaszát, a megtámadott felel reá, de annak már ezen nyilatkozatra felelni joga nincsen; e miatt szükségesek a vizsgáló biztosok, mi az ügyet a leggyorsabb eljárás mellett is hosszadalmassá teszi.

A panasznak ülésen kell előadatni, átadatni a félnek nyilatkozat-tételre, ez beérkezvén, ülésből kell kiadni a kamarai ügyésznek véleményezés végett, a beérkezett inditványt, ha elbirálható, akkor, ha a választmány fegyelmi vétséget lát, átteszi a fegyelmi birósághoz az ügyvéd megfenyitése végett, ha alaptalan a panasz, áttétetik a fegyelmi birósághoz a sértett ügyvéd részére szolgáltatandó elégtétel végett.

A fegyelmi biróság előbb kimondja, van-e helye a fegyelmi eljárásnak vagy nincs, mindkét esetben kézbesittetik a határozat a feleknek, a kamarai és kir. ügyészeknek; — ezen határozat ellen mindenik érdekelt felebbezéssel élhet, mely a legfőbb itélő tszékhez küldetik fel és csak a helybenhagyott, vagy megváltoztatott határozat jogerőre emelkedése után tüzetik ki a határnap a végtárgyalásra.

Kamaránk választmánya figyelembe véve ezt, 1876. május 6. tartott gyülésében 277. sz. a. határozattá emelte, hogy a beadott panasz ülésen kivül elnök és titkár aláirásával kiadatik nyilatkozatra; a beadott nyilatkozat az összes iratokkal szintén ülésen kivül kamarai ügyésznek inditványtétel végett és az ülésbe csak akkor adatik be az ügy, ha a kamarai ügyész inditványát beadja.

Igy akar segiteni a tapasztalat a hiányos elméleten.

Hiánya a kamarai intézménynek az, hogy az ügyvédre terhet ró, kötelességet szab, de jogot csak látszólag ad.

Mit ér a jog, ha a jogos cselekmény figyelemre nem méltatik; — mit ér a jogositott munka, nyilatkozat, vélemény, javaslat, ha az mellőztetik: — megbénul és eltompul a munkakedv és erő, ha látja, hogy munkája csak saját idejének pazarlására vezet, de bár az alapos és jogos: figyelemre nem érdemesittetik.

Az 1874. XXXIV. tcz. 19. §. oly szép jogot biztosit az ügyvédi kamarának, mely ha nemcsak a törvénybe irt holt betü lenne, ezen egy jogért örömmel viselné az ügyvéd a reá rótt terhet.

«Korszerü reformok életbeléptetésére, a jogszolgáltatás és ügyvédség terén mutatkozó hiányok orvoslására, véleményt adni, javaslatot tenni.»

Valjon van-e ügyvéd, ki e hivatást magasztosnak ne ismerné, van-e ki csak ez egyért az 1874. XXXIV. tczikket örömmel ne üdvözölné.

Biztositotta a törvény a jogot; mit ér az, ha a jog alapján tett munka mellőztetik; mit ér a jog, ha a jogositott cselekmény figyelemre nem méltatik?

Ki birálhatja meg a jogszolgáltatás hiányait legbiztosabban?

Az ügyvéd.

Ki adhat a korszerü reformok életbeléptetésére alapos javaslatot, ha nem az, ki tudományánál fogva, azt megbirálni képes, ki tapasztalatainál fogva a hiányokat kijelölni tudja?

Az ügyvéd.

A törvényhozás nem egy ügyvédnek, az ügyvédek testületének, a kamarának adta e jogot; — kamaránk élt e joggal; nem az ő hibája, ha munkája jogositottnak nem találtatott.

A kamarák intézményéhez kötött szép reményeink koszorujának hervadt virágaiból, életre kelt egy, midőn a telekkönyvi tszéknél használt téves gyakorlatok megváltoztatására 564/175. sz. alatt tett, a szatmári kir. tszék által egyszerüen vissza utasitott javaslatunkat a Nagyméltóságu Igazságügyminiszter ur 1876. julius 20. kelt 15253. számu leiratában tárgyalni rendelte, örömmel vettük ezt tudomásul, hittük törvényben gyökerező jogaink érvényre emeltetését! A tszék, mint tudomásunkra jött, másodszor sem tárgyalta a javaslatot, a miniszteriumtól válasz nem érkezett!

Ha jogot adott a törvény, mi kötelességünket teljesitjük, ha e jog korlátai között, bár eredménytelenül is munkálkodunk, megnyugtat bennünket az öntudat, hogy jogainkat gyakorolva, kötelességünknek tettünk eleget.

Az elmélkedésért bocsánatot kérve, áttérek a gyakorlatra és két részben előadom kamaránknak müködését az 1876. évről.

1. Milyen volt az ügymenet és müködési kör a kamara beléetében?

2. Mit tett és tapasztalt a kamara a jogszolgáltatás terén és fájdalom

3. Igen röviden előadhatom az elért eredményt.

A lefolyt évben beadatott összesen 760 drb., elintéztetett 756 drb. 3 drb. az 1876. évi decz. 30. megtartott választmányi gyülés után adatván be; ez elintézetlenül maradt, utolsó beadvány a jelen munka volt.

A 760 beadvány közül panasz volt 46, ezek közül magán felek által beadatott 35, a biróságok által áthelyeztetett 11.

Egy ügyvéd ellen beadatott 4, egy ellen 3, a többi panasz megoszlott 34 ügyvéd között.

Választmányi gyülés tartatott 17, közgyülés 2, fegyelmi gyülés 5. A gyülések jegyzőkönyvének iv száma 61.

Az 1876. évi január 15. tartott közgyülésen elfogadott ügyrend és segélyezési szabályzat, az Igazságügyminiszter által 3763/1876. sz. alatt 1876. évi január 31. helybenhagyatván, kinyomattatott és az egyes tagoknak megküldetett.

A kamara munkálatai következők voltak.

Az ügyvédek napdijainak törvényhozásilag megállapitásai iránti javaslatunk.

A miniszterium válaszra se méltatta felterjesztésünket. A pozsonyi és zalaegerszegi ügyvédi kamara pártolólag felirt javaslatunk mellett, sőt a győri ügyvédi kamara kiküldött tagja ezen javaslatra tett munkálatát is megküldé, mi a kamara levéltárába tétetett.

Többi munkálatai a kamarának következők:

Hogy a vételár felosztásokat, mint szokásba vétetett, ne a közjegyző teljesitse.

Hogy az ügyvédi rendtartás 16. §. alapján ügyvédjelöltek főnökük helyettesitését, megbizó levelét csak felmutassák, de a becsatolásra ne kényszerittessenek.

Hogy a végrehajtók jelentéseire hozott végzéseknél a felek nevei kitétessenek.

Hogy az irattár a hivatalos órák alatt a felek vegy ügyvédeik rendelkezésére mindég nyitva legyen.

Hogy az árverési hirdetések, rövidek legyenek.

Hogy a végrehajtások bekebelezésénél a per alapját képező, már betáblázott kötelezvények bekebelezési év és sorszáma betétessék; — ezek orvoslása végett a kamara átiratot intézett a szatmári kir. tszékhez és kérte, hogy figyelembe véve a kamara indokait, hallgassák meg jogos és méltányos kérelmünket.

Válasz nem érkezett, a tapasztalat, hogy kérelmünk, javaslatunk elfogadtatott volna, nem igazol semmit.

A birói ügyviteli szabályok 192. §-nak módositása iránt, mely szerint az; «Irattárból másolatot venni, vagy ott valami okmányt megtekinteni csak elnöki engedély mellett szabad» indokolt feliratot intéztünk az igazságügyminiszteriumhoz, kértük, hogy az irattárból másolatot venni, vagy ott valamit megtekinteni az irattárnok felügyelete alatt az ügyfeleknek és képviselőinek mindég szabad legyen.

Az igazságügyminiszteri leirat szám alatt érkezett meg, hogy: «A kérelem nem teljesittetik».

A «Törvényszéki csarnok» 1876. évi 6-ik számában a 24-ik lapon közölt következő kitételéért:

«Ezen esetet pedig azért közöljük, hogy az ügyvédi szemtelenségek határtalanságát megismertessük», bizalmas levelet intéztünk a lap szerkesztőségéhez, felkértük, vonja vissza ezen lapba nem illő szavakat, vagy legalább adjon magyarázatot, hogy csak azon egyénre értette, kinek esetét közölte.

A levél elküldetett, válasz, vagy helyreigazitás 1876. év végéig nem jött, most a tekintetes közgyülés teendői közé tartozik, hogy az október 26-án tartott közgyülésen megvitatott inditványt érvényre emelje.

A telekkönyvi rendtartás és két társjavaslatra a kamara ivekre terjedő észrevételeket vitatott meg, dolgozott ki és küldött fel az igazságügyminiszteriumhoz, mi eredménye lesz e fontos munkának, meghallgattatnak-e alapos észrevételeink, vagy egyszerüen fel se vétetnek: az még az e tekintetben reménytelen jövő titka.

Az 1876. évi budapesti egyetemi jogkari decan leiratára, melyben tudatja, hogy a szigorlatokról kiállitandó bizonyitványok egyedül latinnyelven adatnak ki; a magyar nyelv mellőzése miatt feliratot intézett az igazságügyminiszteriumhoz, a felirat szövege készen van, megállapitása a jelen közgyülés feladata leend.

Az ügyvédi rendtartás 19. és 32. §. alapján áttérek feladatom másik tárgyára, mit tapasztaltunk a jogszolgáltatás terén.

Hiteles ügykimutatást többszöri kérelmem után sem kaphattam a biróságok részéről, igy a valódi eredményt számokban felmutatnom lehetetlen.

Hogy a munka sok, igen sok, különösen a telekkönyvnél, azt elismernünk kötelességünk.

Ha tétlenséggel vádolnók a birákat, jogtalanságot cselekednénk, hisz szintén el kell ismernünk munkásságukat, de hogy mégis miért huzódnak az ügyek oly hosszu ideig, ennek három oka van:

a) Rosz és hiányos törvénykezési eljárásunk;

b) rosz munkabeosztás;

c) a telekkönyvnél a segédszemélyzetnek csekélysége.

Rosz a munkabeosztás, nincs meg a törvényes egymásután az egynemü egyaránt sürgős ügyekben. Példákat idézek reá;

Reisz Homobonnak, Duna Andrásné ellen 12535/1876. szám alatt szeptember 9. beadott árverési kérvénye 1876. szeptember 22-ikén már előadatott, ez ügyben a két árverés már megtartatott; azonban ugyanazon napon vagyis 1876. szept. 9-én 12533/1876. sz. alatt beadott, a szathmári takarékpénztárnak Félegyházi Elek elleni harmad árverési kérvénye, ma még elintézve nincs.

Pázsit Imrének 1876. évi április 12. 4615. sz. a telekkönyvi törvényszékhez érkezett végrehajtási kérvénye elintézve nincs.

Az irgalmas-rendnek Valkovszky János elleni ügyében, alperes áttal beadott semmiségi panasz a kuria által elvettetett 1876. április 4.; a telekkönyi hivatalba beigtattatott *1876. évi 5201.* szám alatt *1876. április 23-án.* A következő végzés:

«Ezen m. kir. semmitőszéki határozat felekkel hiteles alakban közöltetik,» meghozatott 7 és fél hó mulva 1876. deczember 9-ikén, a határozat kézbesittetett 1877. január 25-én.

Lengyel István, Barta András szatmári lakos házát birói árverésen megvette 1873. évi decz. 4-én, bánatpénzül értékpapirokat tett le; a vételár kiosztatott 1874. évi szeptember 21-én, sok sürgetés és 1876. év márczius 10. beadott kérelem folytán az értékpapirok kiadatása elrendeltetett 1876. szept. 16.

Értékpapirjai tehát 1874. szeptember 21-től, midőn a vételár készpénzzel biztosittatott, miket ekkor kiadni kötelesség lett volna, benntartattak 1876. évi szeptemberig.

A rosz munkabeosztás idézi elő a kapkodást, ez idézi elő azt, hogy a telekkönyvnél a munkák, nem a telekkönyvi ivek szerint osztatnak ki, hogy az egy birtokra vonatkozó iratok egy kézbe jussanak, hanem szám szerint, igy mig az előzőiratokat az illető előadónak megszerezni sikerül, annyi idő alatt az ügy maga elintéztetett volna.

A segédszemélyzet hiányát tapasztaltuk a biróságoknál, különösen a telekkönyvnél; mit használ az előadók szorgalma, ha az ügy az irodában hever; mit használ az előadók igyekezete, ha a minden erejét megfeszitő két telekkönyvvezető azt bevezetni képtelen.

A főtelekkönyvvezetőnek elég teendője van a felügyelettel, a nyilvántartással; egy telekkönyvvezető az előadók mellé rendeltetett; hogy győzheti meg bevezetni 2 vezető 4 szorgalmas előadónak munkáját?

Legnagyobb sérelem a sorrendeknél az, hogy az adós és illeték kiszabási hivatalnak, sokszor a magán hitelezők kárára különös kegy engedtetik.

Legujabb gyakorlat szerint beküldetik a kimutatás, de az adóhivatalt a tárgyaláson nem képviseli senki; — nincs ki felvilágositást adjon a sokszor értelmetlen és zavart kimutatásról; — nincs, kivel meg lehessen vitatni a kimutatás alaposságát, vagy alaptalanságát; a biró kénytelen vagy uj tárgyalást tüzni, vagy helyt adni a megtámadott kimutatásnak: hogy az adóhivatalnak igaza ne legyen, olyan eset nagyon ritka, talán egy se velt.

A kezelő személyzet nem fordit kellő gondot a határidőkre, hogy ez teljes igazság és nem vád: beigazolom.

Freund Márkus és Győri Józsefné, Horváth Beniámin elleni vételár felosztási ügyében a sorrendi tárgyalás ki volt tüzve 1876. évi október 18-ra, a tárgyalás megtartatott, az adóhivatal részéről nem jelentkezett senki, 3 nap alatt a jegyzőkönyv berekesztetvén — bejelentetett.

1876. évi 15385. sz. alatt 1876. decz. 22. meghozta a törvényszék a következő végzést:

«A mennyiben az adó- és illetékhátralék-kimutatás 15012/876. sz. alatt a tárgyalást megelőző napon (1876. október 17-én) lett beterjesztve és felek arra nem nyilatkozhattak, ez indokból ujabb sorrendi tárgyalásul 1877. január 30-ik napja tüzetik ki.»

Az adókimutatás beadatott október 17-én, a sorrendi tárgyalás volt október 18-án, tartott 3 napig és ez idő alatt a kimutatást a tárgyalási iratokhoz csatolni nem lehetett, de e miatt elhuzódott az ügy három hónapig.

Molnár Istvánnak — Kardos József és neje elleni ügyében 11406/874. szám alatt a II. árverés megtartatott 1875. február 4-én, a sorrendi tárgyalás 1875. május 31-én, a sorrendi végzés meghozatott 6 hó mulva 1875. november 5-én, az ellen felebezés adatott be november 25-én, a kir. tábla itélete kézbesittetett a feleknek 1876. szeptember 22—23 és 25-én, ez jogerőre emelkedett október 10-én, a sortárnoknál hevert 19 napig, bejelentetett október 29. 15708. sz. alatt, ezt elintézték 1876. deczember 30. a vételárt felosztották 1877. január 29.

Az idézett példák még nem a legroszabbak, vannak ezeknél még különbek is, de azt hiszem, ezek is eléggé igazolják fentebb jelzett állitásaimat, tapasztalatainkat.

Egy átiratunkban kértük a tekintetes tszéket, hogy a végrehajtó jelentésére hozott végzésekben a felek neveit tegyék ki.

Ezen minden egyes tag által elismert jogos kérelmünk hogyan teljesittetett, igazolja a következő, szóról-szóra idézett végzés

«9572/1876. érk. szept. 23. 1875.

A kebelbeli polgári tszék megkeresése, melyszerint az általa 4646/872. szám alatt a 2732. szatmári tjkvben jegyzett birtokra elrendelt zárlatot töröltetni kéri.

Végzés.

A megkeresésnek hely adatván, a telekkönyvi iroda utasittatik, hogy a szatmári 2732. sztjkv. *B.* lapjára a következőt vezesse be:

A szatmári kir. polg. tszéknek 1875. évi szeptember 11-én 9680/1874. sz. alatt kelt végzése folytán az itt *B.* 8. alatt 1225/873. tközi számu végzéssel feljegyzett zárlat kitörlése bekebeleztetik. Erről értesitendők a polg. tvszék. Szabó János mint Ilucz János birtokutóda.»

Kinek javára, ki ellen történt a zárlatfeljegyzés, minő volt az, találja ki az olvasó, vagy az kinek kézbesittetett a végzés, ki eljött maga magyarázatot kérni, mert véletlenül ő mint Szabó János, — nem az a Szabó János, ki Ilucz Jánosnak birtokutóda.

Kértük a törvényszéket feliratot intéztünk a miniszteriumhoz a költségek szabályozása végett, eredménytelenül.

Nem egy eset van, hogy a kisebb képzettséggel biró végrehajtó, kinek diját pedig az ügyvédnek, törvény szerint előlegeznie kell, többet kap, mint az ügyvéd, van olyan eset is, különösen rosz utaknál, hol az ügyvéd kész kiadásai fedezve nincsenek; idézhetnénk oly példákat, hogy a minden kiválóbb képzettséget nélkülöző egyszerü becsüs, majd hasonló dijazásban részesül mint az ügyvéd.

Az elősorolt hiányok mind kicsinyek még ahoz, a mit az adó, de különösen az illeték kiszabási hivatalnál tapasztalunk.

A szatmári kir. járásbiróságnál felfüggesztettek egy dijnokot, mert több mint 200 frt áru bélyeget leszedett az iratokról, és nekünk a bélyegtörvény szerint, a bélyegvétség miatt — a mit nem is mi követtünk el — jogorvoslatunk nincs, egyik leszedi a bélyeget, a másik nem látva rajta — megleletezi, de a félnek jogorvoslata csak fenyitő uton van, azonban addig is beveszik rajtunk végrehajtás utján háromszorosan, az pedig, hogy valaha az adóhivataltól *pénzt kapott volna vissza ily esetekben valaki*, az nagyon ritka fehér holló.

Hiányos az adóhivatal kezelése, hiányos az illetékkiszabási hivatalé, hány kifizetett illetéket követeltek másodszor, hánynak kellett, ha elvesztette nyugtáját megfizetni azt másodszor, van eset harmadszor is?!

Hol megállapitott rend nincs, ott biztos kezelés nem lehet.

Elmondám tapasztalatainkat, de még figyelemre kellene méltatni az 1876, évben meghozott, életbelépett, vagy csak javaslatba hozott törvényeket, azonban oly ujak ezek, hogy bár hiányait gyakorlat nélkül is kijelölni képesek lehetünk, az idő jobban meg fogja itélni életképességüket.

Nem lehet figyelmen kivül hagynom azonban, mint jogásznak, az uzsora törvényjavaslat törvénynyé emelését; nem vitatom előnyét, mert kétségtelenül van, nem hátrányát, mely mindenesetre több; de hogy az minden jogtudományt mellőzött, mert a már megkötött és betáblázással biztositott, de még itélettel el nem látott ügyletekre visszaható ereje van, ezt ellhallgatni nem lehet.

Előterjesztésem harmadik részére térve át, igen röviden elmondhatom, hogy munkásságunk eredménye igen kevés, majd nem semmi.

Mi kötelességünket teljesitettük, a mellőzés még nem lankasztotta el munkakedvünket, egy jobb jövő reménye biztat csak, mit elérni azt hiszem mindnyájunknak főóhajtása.

Jó törvény nélkül jó igazságszolgáltatás lehetetlen: ott, hol több a mindig változó rendelet, mint a tételes törvény, ott ennek hiányában ujabb rendelet talán segit a bajon.

Kérjük a nagyméltóságu igazságügyminiszter urat, rendelje meg, hogy a törvényszék a vételár felosztásokat ne a közjegyző, de saját tagjai által teljesitse.

Oly szerencsés helyzetben vagyunk, hogy mi, midőn az elv mellett küzdünk, magát a közjegyző személyét nem hánthatjuk, mert szeplőtlen, tiszta kezüségét és biztosságát mindnyájan elösmerjük.

Fő elv, hogy olcsó és gyors legyen az igazságszolgáltatás.

A közjegyző akkor csorbirja meg az első helyen betáblázott hitelező követelését, midőn annak azt, az adóstól többé beszedni alkalma nincs; a biró magának dijat nem vehet, e szerint, ezzel is olcsóbb; a biró önmaga hozván meg a sorrendet, biztosabban elintézheti az ügyet, mert már ismeri, eszerint jobb; a határidőt önmaga tüzvén ki hivatalos szobájába, ennélfogva az iratokat kiküldenie nem kell, mi ismét időt vesz igénybe. E szerint ha a biró osztja ki a vételárakat az igazságszolgáltatás, bár kevéssel, de mégis olcsóbb, jobb és gyorsabb lenne.

Ha el nem fogadtatnék kérelmünk, legalább utasittassék a tszék, hogy a sorrendi végzésben a vételár felosztásánál a közjegyző dija és az ügyvéd dija is megállapittassék, a mi eddig tudtommal nem történt meg.

Kérjük meg az igazságügyminiszteriumot, hogy az ügyvédi rendtartásban az ügyvédi kamaráknak adott jogot a törvényszékek figyelemben tartsák és a jog határain belül alapos javaslatainkat tárgyalják.

Azt hiszem, nem sértem a birói kart, ha hason képzettségünek állitom az ügyvédi kart; önzetlen bizalomnak kellene lenni a két testület között, mi örömmel fogadnók nézeteiket és ha meggyőzetnénk, hogy javaslatunk igaztalan, törvénybe ütköző, meghajolnánk a jobb, igazabb nézet előtt.

Kérjük fel az igazságügyminiszteriumot, hogy az ügyvédi költségekre tett, a mult évben alaposan indokolt, *A.* alatt ismételve idecsatolt javaslatunkat vétesse figyelmes tárgyalás alá és segitsen addig, mig határozott törvény lenne, egy rendelet által az annyi kellemetlenséget, pert okozó — igen könnyen orvosolható bajon,

Unger Gusztáv,
titkár.

Különfélék.

(**A hetedik magyar jogászgyülés**) elé terjesztendő inditványok előkészitéséül az állandó bizottság következő kérdéseket tüzte ki: **A magánjogból.** Első kérdés: Kiket és mily mértékben illessen köteles rész és mely esetekben engedtessék meg a köteles részből való kitagadás? Előadó: *Erdélyi Sándor* budapesti kir. táblai biró ur. Véleményezők: Dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogtanár, Dr. Dell' Adami Rezső budapesti ügyvéd, Dr. Katona Mór győri jogtanár, Tomcsányi Mór temesvári törvényszéki elnök és Vajkay Károly budapesti kir. táblai tanácselnök urak. Második kérdés: Mely elvek szerint szabályoztassék a követelések beszámitása? Előadó: *Takács Lajos* budapesti egyetemi magántanár ur. Véleményezők: Dr. Biermann Mihály nagyszebeni jogtanár, Dr. Plósz Sándor kolozsvári egyetemi tanár, Dr. Sághy Gyula budapesti egyetemi tanár, Dr. Vavrik Béla egri törvényszéki elnök és Dr. Weinmann Fülöp budapesti közjegyző urak. **A hiteltörvényekből.** Harmadik kérdés: Az elsőbbségi kötvény birtokosai jogainak megvédésére szükséges-e közös képviselet és ha igen, mi módon szabályozandó ez? Előadó: Dr. *Schnierer Gyula* osztálytanácsos ur a kereskedelmi miniszteriumban. Véleményezők: Dr. Beck Hugó, Dr. Bróde Lipót, Dr. Held Kálmán, ifj. Dr. Neumann Sándor budapesti ügyvéd urak és Dr. Herich Károly osztálytanácsos ur a kereskedelmi miniszteriumban. Negyedik kérdés: Az «actio Pauliana» csak csőd esetében, vagy azon kivül is helyt foghat-e? Előadó: Dr. *Apáthy István* budapesti egyetemi tanár ur. Véleményezők: Janicsek József, budapesti váltó- és kereskedelmi törvényszéki alelnök, Dr. Jellinek Arthur, Dr. Králik Lajos, Dr. Tauszig János és Dr. Zsigmondy Jenő budapesti ügyvéd urak. **A büntető jogból és eljárásból.** Ötödik kérdés: Az ugynevezett «amerikai párbaj» mely büntetőjogi minősités alá soroltassék? Előadó: Dr. *Dárday Sándor* ur a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője. Véleményezők: Dr. Darányi Ignácz bpesti ügyvéd, Dr. Fayer László budapesti egyetemi magántanár. Kőrösy Sándor debreczeni jogtanár és Dr. Singer Ignácz n.-kikindai kir. ügyész urak. Hatodik kérdés: Azon bűnügyekben, melyekben a rendes biróságok itélni hivatvák, az első foku biróság itélete ellen a tény kérdésében is hely adassék-e felebbvitelnek? Előadó: Dr. *Emmer Kornél* budapesti ügyvéd ur. Véleményezők: Dr. Friedmann Bernát budapesti ügyvéd, Helmbacher Nándor pestvidéki törvényszéki királyi alügyész, Ritóok Zsigmond nagyváradi ügyvéd, Dr. Székely Ferencz budapesti kir. főügyészi helyettes és Dr. Werner Rudolf pécsi jogtanár urak. **A polgári eljárásból és a birósági szervezetből.** Hetedik kérdés: Kivánatos-e, hogy a birói kinevezéseknél és előléptetéseknél követendő eljárás törvényhozásilag szabályoztassék; ha igen mily elvek szolgáljanak a megállapitandó szabályok alapjául? Előadó: Dr. *Szivák Imre* budapesti ügyvéd ur. Véleményezők: Dr. Garay Dezső budapesti törvényszéki biró, Dr. Günther Antal budapesti ügyvéd, Dr. Löw Tóbiás budapesti kir. főügyészi helyettes és Ráth György budapesti kir. táblai tanácselnök urak. Nyolczadik kérdés: Kivánatos-e, hogy a járásbiróságok hatásköre birtokbiráskodásra is kiterjesztessék, és ha igen, mily mérvben? Előadó: *Rupp Zsigmond* budapesti közjegyző ur. Véleményezők: Dr. Kleckner Alajos kassai jogtanár, Dr. Kola János debreczeni ügyvéd, Dr. Weisz Lajos temesvári ügyvéd és Zlinszky Imre budapesti kir. táblai biró urak. A véleményes inditványok az állandó bizottság határozatához képest *1878. évi márczius elsejéig* küldendők be alulirott czíme alatt.

Kelt Budapesten 1877. évi junius 25.

Elnöki megbizásból:
Dr. Siegmund Vilmos, s. k.
a magyar jogászgyülés állandó bizottságának titkára.
(Budapest IV. kalap-utcza 6. sz.)

(**A budapesti királyi itélő-tábla tanácsainak összeállitása.**) Életbe lép 1877-ik évi julius 1-én, **Polgári.** I. Tanácselnök *Széll Kristóf.* Birák: Horváth Illés, Lendvay József, Jankovich Gyula, Dáni Nándor, Kovács János, Szászy László, Mirth Antal, Horváth Dezső. II. Tanácselnök. *Mendelényi István.* Birák: Ferenczy János, Bernolák Károly, Rudnay István, Máy Árpád, Paczolay László, Dr. Stephanides H., Papanek Sándor, Weber Ottó, Hlaváts István. III. Tanácselnök *Horváth Döme.* Birák: Ruby Antal, Csanády György, Farkas Géza, Szabó Albert, Kozma Zsombor, Bartal Pál, Zlinszky Imre, Németh János, Dr. Kiszely Tiborcz. IV. Tanácselnök *Ráth György.* Birák: Mattyasovszky Lip., Szabó Ágoston, Regner Tivadar, Süteő Rudolf, Cimponeriu Athan., Szloboda János, Blaskovich István, Oeffner Ferencz, Dr. Despinits Péter, Puky Gyula. V. Tanácselnök *Vajkay Károly.* Birák: Szentmihályi Istv., Csörghe László, Rudnyánszky Béla, Okolicsányi Zsigm., Orosz Antal, Kautz József, Németh Lajos, Bosits Gábor, Szabó László. VI. Tanácselnök *Marschalko Leo.* Birák: Hajdu Lajos, Barthodeiszky Gy., Kaszay Zsigmond, Tóth Károly, Knorr Alajos, Vörösmarty Béla, Szeremley Lajos, Malatinszky Lajos, Fényes Miklós. VII. Tanácselnök *Nyeviczkey József.* Birák: Veszprémy János, Hettyey István, Pásztélyi János, Pósfay Károly, Lipthay Kornél, Körtvélyessy Mikl., Guda György, Szerdahelyi Károly, Dr. Wenczel Tivad. **Büntető.** I. Alelnök *Fábiny Teofil.* Birák: Kudlik István, Buócz Kálmán, Dr. Andrássovics B., Dr. Paiss Andor, Sümeghy István, Hadzics Lázár, Novák Imre, Popovits Jenő, Gyárfás István, Sebestyén Pál, Vágfalvy László, Mutsó Mihály, Ballegh József. II. Tanácselnök *Németh János.* Birák: Plainer Antal, Dobos József, Lázár Mihály, Bellaágh István, Vecsey Sándor, Závody Albin, Rimely Antal, Theofanovits Sánd., Jakabfalvay Gyula, Bornemisza Antal, Hettyey Gyula, Bolváry Gellért, Dr. Neuberger Ign., **Urbéri és vegyes.** I. Tanácselnök *Sárkány József.* Birák: Csillag Benő, Kállay Adolf, Wlád Alajos, Kubinyi Zsigmond, Ostffy Pál, Balázsovics Zsigm., Rósemberszky Ant., Kún Sándor, Dr. Battagliarini P., Keömley Pál, Kámánházy Béla, Keresztszeghy Lajos, Braidschwer József, Fáy Antal. **Váltó, csőd, kereskedelmi és bánya.** I. Tanácselnök *Karap Ferencz.* Birák: Agorasztó Miklós, Pataky Ignácz, Polgár Ignácz, Külley Ede, Dr. Kis Józsa, Dr. Décsey Zsigm., Fábry Károly.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 27. SZ. Budapest, 1877. julius 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Mely irányban véd a mentelem? Dr. Kuncz Ignácz jogtanár urtól. — Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre. Dr. Wünsch Albin pénzügy. fogalmazó urtól. — Jogirodalom. K.-tól. — Törvénykezési szemle: Az értékpapirkölcsönökről. Vörös Vidor urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Mely irányban véd a mentelem?

(Vége.)

Hogy a mentelem nem a bárhonnan jövő zaklatás ellen, hanem egyedül a kormányhatalommal szemközt képez alkotmánygarantiát, azt bizonyitja annak kideritése, kinek joga a mentelem; vajjon az egész parlamentet, vagy az egyes parlamenti tagot illeti-e ezen jog?

E kérdés kapcsolatban van azon további kérdéssel: kinek van arra joga, hogy *ne* zaklattassék?

Arra, hogy ne zaklattassék, joga van mind az egész parlamentnek, mind az egyes tagnak; azonban e két jog közt nagy a különbség; mert egyik *közjog*, *másik magánjog*.

A parlament azon joga, hogy ne zaklattassék, közjog; mert alanya t. i. a parlament, közjogi alany tárgya, t. i. az országos tanácskozás szabadsága, közjogi momentum, és annak gyakorlása közvetlen az egész állam érdekében történik.

Ellenben az egyes parlamenti tag azon joga, hogy ne zaklattassék, magánjog, mely nemcsak a parlamenti tagot, hanem mindenkit, tehát a honfiakat és idegeneket egyformán illeti, e jog mindnyájunkat az egyéni szabadságnál, a jó hirnév- és kedély nyugalomrai velünk született jognál fogva illet; tehát a parlamenti tagokat is *nem mint ilyeneket, hanem mint embereket* illeti.

A fentiekben egyszerüen alkalmaztuk az ismeretes elvet: «Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat, privatum, quod ad singulorum utilitatem, sunt enim quaedam publice utilia, quaedam privatim.»

Ha a parlament azon joga, hogy ne zaklattassék, közjog, akkor méltán közjogi fegyverekkel veendő körül. Ha a parlamentnek zaklatás utjáni megtámadása politikai esemény, annak elháritása politikai uton eszközlendő. Viszont, ha az egyes parlamenti tag azon joga, hogy alaptalan keresetekkel ne zaklattassék, magánjog, velünk született emberi jog, akkor a törvény előtti egyenlőség szerint, és a jogállam szellemében ugyanazon törvénykezési intézményekkel kell azt megvédeni, mely intézményeknek védpaizsa alatt a magánjogok, bárkit illessenek is ezek, állanak. Az egész parlamentnek, vagy az egyik vagy másik háznak zaklatás utjáni megtámadása alkotmánysértés, mely ellen az alkotmány garantiák védenek; az egyes parlamenti tagnak zaklatása egyszerü törvénykezési visszaélés, mely ellen alkotmány garantiákat alkalmazni nagyon messze vezetne. Igaz, hogy a parlament zaklatás által egyes tagjaiban támadható csak meg, és egyes tagjaiban védheti csak függetlenségét; de egészen más politikai jelleme van azon eseménynek, mely bárhonnan eredő zaklatást *csak* az egyes képviselő ellen involvál, és egészen más politikai jelleme azon eseménynek, melyben a kabinetjogszolgáltatás az egyes képviselőben az egész házat támadja meg.

Történetileg és *logikailag* a mentelem alapja abban fekszik, hogy önkény és elnyomás ellen a törvény rendes utján, a biróságnál, oltalom nem levén nyerhető, ezt a parlament önmaga szerzi meg; a mentelem tehát politikai önvédelem oly ügyben, melyben a biró védeni nem képes. De ezen indok csakis a kabinetjogszolgáltatás esetében áll fenn; mint a mely esetben megszünik a birói függetlenség. Minden más törvénykezési visszaélés ellen képes maga a törvénykezés oltalmazni; minden más esetben *a törvénykezés által ejtett sebeket maga a törvénykezés meggyógyitja.*

A mentelem nem az egyes parlamenti tagnak, hanem az egész parlamentnek joga, nem a parlamenti tagok privilegiuma az, hanem az *összes állampolgároknak* szabadságát védő közjogi intézmény; mert hiszen a parlament szabadsága mindnyájunknak szabadsága, akár legyünk képviselők, akár nem. Ebből folyik, hogy a mentelem nem az egyes parlamenti tagokat fenyegető veszélyeknek, hanem az egész parlamentet, az egész országot, minden állampolgár politikai szabadságát fenyegető veszélyeknek elháritására áll fön. Ámde az egész parlamentet, az egész alkotmányt vajjon kinek van elég hatalma és ereje veszélylyel fenyegetni? — kinek van erre *nem hajlama, hanem hatalma?*

A középkori államban ily hatalma több tényezőnek volt. Ezen czikk szük keretében egyszerüen utalunk a középkori állam laza politikai viszonyaira, s az akkori kormányhatalom gyengeségére. A világi állam mellett az egyház mint universal monarchia állott, s egy világbirodalom jellegével birt. Magában a világi államban számos hatalmi tényező törekedett tulsulyra jutni a többiek fölött: s ezen tényezők közt a kormányhatalom legfölebb rangra nézve volt az első.

De mindez nagyon megváltozott; a modern államban két tényező áll előtérben: a kormány és nép, két jogkör: a kormányjogkör és népjogkör. Napjainkban egyedül a kormánynak van annyi ereje, hogy az ezzel történő visszaélés esetében a biró oltalmat nyujtani nem képes, vagy legalább nem mindig képes. Ha valamely államról azt állitanók, hogy abban a kormányon kivül másnak is van ily ereje, akkor megtagadnók azon államnak modern jellegét, megtagadnók életképességét; mert a középkor laza viszonyai XIX. században az enyészet biztos symptómái.

Nincs azon tételben politikai szemmérték, mely szerint a parlamentet, *mint egészet* bárhonnan eredő zaklatás ellen kell védeni. Mert hiszen az állampolgárok és összes viszonyaik, tehát az összes rendelkezésökre álló hatalmi eszközök nemcsak az államnak, hanem a községi hatóságnak is alá van rendelve. Vajjon az, ki egy községi hatóság előtt fejet hajtani kénytelen, a parlamentet zaklatni, tanácskozásaiban háborgatni elég erővel birna-e?

Alkotmánybiztositék csak azon irányban szükséges, a hol elég erő van az alkotmány megtámadására. Ily erővel pedig csak a kormány rendelkezik a mai államban; mert épen a mai állam követeli az *erős kormányt*, de követeli az erős kormánynyal szemközti garantiákat is; de nem követeli ezen garantiák *alkalmazását* akkor, midőn nincs

árnya sem azon veszélynek, mely a garantia alkalmazása által elháritandó lenne.

Állitásunk mellett még egy bizonyitékot hozunk föl.

A mentelem fönáll a parlament szünetelése alatt is. De ezen esetben azt maga a parlament nem gyakorolhatván, annak gyakorlására hivatva van a kormány, főleg a parlamentaris kormány, mely a parlament «kormányzó választmányának»[4] jellegével is bir. De a mentelem épen a kormánynyal szemközt, vagy mint mindenki elismeri, a kormánynyal szemközt *is*, állván fönn, annak kezeléseért, vagyis az országgyülés szünetelése alatt a mentelemnek alkalmazásáért vagy felfüggesztéseért a kormány a parlament iránt felelős. Ámde a kormány ezen nagy felelősséget csak saját eljárásáért vállalhatja el; és annak öntudatában, hogy az ő részéről alkotmánysértés kabinetjogszolgáltatás utján nem történt, megengedi a parlamenti tag ellen a bűnvádi eljárást. De ha a mentelem nemcsak a kormányhatalomtól, hanem a bárhonnan eredhető zaklatás ellen védelmez, akkor a kormányt ama nagy felelősség egy millió ember eljárása tekintetében terheli. Mert arra egy állampolgár sem elég hatalmas, hogy az egész parlamentet szabadságában háborgassa, de igen is, mindnyájan elég erősek arra, hogy *egyes* képviselőt alaptalan vádakkal üldözzenek. A *bárhonnan* jövő zaklatás elleni védelem pedig csakis az egyes képviselőre vonatkozhatik.

Angolországban egykor létezett a «közkezesség» intézménye, melynek «értelmében kellett, hogy mindenki jogszerü magaviseletét illetőleg kezessel birjon.»[5] Sőt hóditó Vilmos egy rendelete szerint minden század (Hundred), melynek kerületében egy normann megölve találtatott, 46 márkát tartozott fizetni, ha a tettes 8 nap alatt törvényszék elé nem állitatott. Vajjon a[6] mentelmi ügyben a kormányra alkalmazzuk-e a közkezesség elvét; vajjon a kormányt egy millió emberért felelőssé lehet-e tenni az iránt, hogy e millió ember közül egy sem követett el zaklatást az illető képviselő ellen?

A fenti okoskodás ellen azt lehetne fölhozni, hogy az országgyülés szünetelése alatt a kormány a mentelmet csak kivételképen függeszti föl, ha a büntény nagy valószinüsége fönforog. Ezen nagy valószinüség pedig a bárhonnan jövő zaklatást is kizárja.

Elismerjük, hogy a kormány a mentelmet csak kivételes esetben függeszti föl, hogy rendes körülmények közt az országgyülés összeülése bevárandó, hogy tehát a kivételes eljárás rendkivüli körülményekkel indokolandó. Azonban ezen rendkivüli körülmények nem a bűnösség nagy foku valószinüségében feküsznek, hanem az igazságszolgáltatás általános érdekeiben, s az ország nyugalmának föntartásában. Ezen utóbbi körülmények pedig a bárhonnan eredhető zaklatást nem zárják ki; sőt rosz emberek épen a rendkivüli időket használják föl bosszujuk foganatositására. De vajjon ezért a kormány felelős-e.

Befejezzük a jelen értekezést, miután kifejtettük a consequentiákat, melyekre vezet a mentelemnek a bárhonnan jövő zaklatás elleni alkalmazása.

Dr. Kuncz Ignácz,
pozsonyi jogtanár.

Az igazságszolgáltatási statisztika és annak befolyása az államéletre.

(Vége.)

Végül még egy önálló rovatot tartanék szükségesnek, melynek, habár szintén jelzálogbejegyzések volnának tárgyai, különleges jellegük és fontosságuknál fogva elkülönitve vélném azokat kimutatandónak. Ezek az *egyetemleges jelzálogok* vagyis azok, melyek által egy és ugyanazon követelésért több birtoktest terheltetik. Alig van kérdés a jelzálog intézmény körében, mely annyi port vert volna fel mint az egyetemleges jelzálogok kérdése, s maguk a törvényhozások is ingadozó állást foglalnak el vele szemben.

Tény ugyanis, hogy több birtok egyetemleges terheltetése káros a hitelre, s ennélfogva nemzetgazdászatilag hátrányos, és hogy végrehajtás esetén a kielégités körül számos nehézségek merülnek fel.

De másrészről az is tény, hogy a tartozás elkülönitése sok költséggel és akadálylyal jár, hogy jogilag sem indokolható az, hogy midőn másért szabad egyetemleges jótállást vállalni valakinek, magáért birtokainak egyetemleges lekötése által jótállást vállalnia a törvényhozás tiltsa meg.

Szemben ezekkel s más számos fontos érvekkel, e kérdés megoldásának attól kell függeni, ha vajjon valóban oly nagy-e az egyetemleges jelzálogok által lekötött birtokok értéke, melyeknek ez által forgalma megnehezittetik s hitele csonkittatik, hogy e helyzet szemben azon nehézségekkel is, melyek az egyetemleges jelzálogok megszüntetése folytán származnak, tarthatlan lenne, avagy csekélyebb-e az ily módon lekötött birtokok értéke, sem hogy az intézmény megszüntét indokolná.

Ezt kimutatni, a helyzetet ekép tisztára hozni a statisztika feladata, s azért erre külön rovat lenne nyitandó, hogy a helyzet tisztán tüntessék elő.

3. *Az urbéri viszonyok rendezése* nemzetgazdászatilag szintén kiválólag igen fontos; s azért sajnos, hogy részletes kimutatások itt is hiányoznak.

E részben nézetem szerint szükséges lenne az ügyeket 4 főosztályra beosztani, u. m.

1. *Az urbéri rendezés vagy szabályozás*, vagyis az a működés, mely által a volt földesur és jobbágyok tulajdonjoga valamely határra nézve tisztába hozatik, s mindegyik fél birtokainak mennyisége és kiterjedése megállapittatik.

2. *A legelőelkülönités*, mely abban áll, hogy a közös legeltetés a volt földesur és a jobbágyság között megszüntessék.

3. *Az erdőelkülönités*, melynek az erdőkre nézve hasonló czélja van.

4. *A tagositás* vagyis az a rendezési munkálat, mely által mindegyik tulajdonos birtoka, mely szétszorva több tagban fekszik, — egy tagban adatik ki.

E 4 főrovat mindegyikében azután megfelelő alrovatokban ki lenne mutatandó:

hogy a munkálat hány községben indittatott meg és pedig hogy ez

a község vagy a földesur felperessége alatt vagy hivatalból történt-e?

Hány községben fejeztetett be az előmunkálat, hányban volt még folyamatban?

Egyesség vagy itélettel döntetett-e el az urbéri per?

A már folyamatba volt munkálatok mily állapotban vannak?

Tettleges kihasitás által mennyi fejeztetett be.

Ilynemü kimutatás, melynek alrovatai a szükséghez képest szaparithatók lennének, az urbéri viszonyok nemzetgazdászatilag oly fontos rendezésének mibenléte felől hű képet fogna nyujtani, s a földmivelési statisztika terén is igen használható anyagul fogna szolgálni.

3. A bűnügyi statisztika.

Elismert tény, hogy a bünvádi statisztikában nemcsak a bölcseleti tudományoknak kinálkozik bő anyag az erkölcs és lélektani elvek megállapitására, hanem abban felette gazdag forrás rejlik a társadalmi és állami érdekek

[4] KAUTZ GYULA a politikai tudomány kézi könyve 1876. 243. lap.
[6] GNEIST i. m. 168. lap.
[5] HAJNIK egyetemes európai jogtörténet 147. l.

kellő méltatására is. Nem csupán az egyéni szabadság védelmét a közérdekek biztositásával öszhangba hozni törekvő bűnvádi eljárásnak helyes vagy helytelen volta, nem csupán a birósági szervezet megfelelő voltának megbirálására nyujtatnak adatok; hanem számos egyéb társadalmi s közgazdasági állapot a büntető ügyi adatokból ismerhető fel.

Mert — mint igen találóan mondja KONÉK SÁNDOR ur «ujabb adataink Magyarország bűnvádi statisztikájából» czímű értekezésben — a közgazdasági viszonyoknak minden javulása, minden roszabbodása a közérzület nemesbüléseken vagy elkorcsodásában visszatükröződő kultur haladás vagy hanyatlás a többi közt a bűntettesség évi hullámverésében nyilvánul. Valamint az emberi egészség minden megzavarása a testi organismusban rejlő kóranyagra, ugy a bűntettesség normális folyamában beálló minden megzavarás kóros társadalmi állapotra mutat; a lappangó baj azonban csak a kórjelek alapos tanulmányozása által ismerhető fel biztosan, és a terapia valamint a testi ugy a socialisbajoknál is, csak a pathologia utján megállapitott helyes diagnosis mellett alkalmazható sikerrel.

Hogy azonban a bűntények hullámzásában nyilatkozó kórjelek, magának a kóranyagnak helyes felismerésére vezessenek, több éven át szakadatlanul és egyenlően folyó, a tudomány és társadalmi élet igényeinek egyenlően megfelelő adatgyüjtés szükséges; szórványos vagy töredékes adatkészlet csak tévkövetkeztetésekre vezet, mert a társadalmi bajokra mutató symptomák csak akkor nyernek következtetésekre alkalmas jelleget, ha évek során át egyenlően folytatott észlelés fonalán, mint határozott s állandó természetü, nem pedig ephemer tüneményként jelentkeznek.

A bűnvádi statisztika czélja és haszna ezek folytán nyilvánvaló; s azért valódi örömmel kell konstatálnunk, hogy a statisztika ez ágának müvelésére, mely 1872-ig egészen el volt hanyagolva, a királyi ügyészségek behozatala óta a kormány kiváló gondot fordit, s oly részletes adatokat gyüjt, melyekben rejlő bő készletet KONEK tanár ur is az elmélkedésre való bőanyagnak ismert el.

Tanuságul szolgál erre az emlitett 1874. évi jelentés is.

A büntető és börtönügyi statisztika ennek kiváló részét képezi. Tartalmazza:

A. a szoros értelemben vett büntető ügyi statisztikát és pedig:

1. A feljelentések s vizsgálatok számát és eredményét.
2. A vizsgálati fogságban lévő személyek közüli mozgalmakat.
3. Azon egyének vizsgálati fogságának időtartamát, kiknek vizsgálati fogsága 1874. évben megszünt.
4. A perbe fogottak számát.
5. A bűnvádi tárgyalás eredményét tekintettel a perbefogattak számára.
6. Az elitéltek személyes viszonyait:

a) a nem tekintetében;
b) életkorra nézve;
c) állapotukat illetőleg;
d) családi viszonyaikat tekintve;
e) vallásukra nézve;
f) hivatásukat, mesterségüket illetőleg;
g) miveltségük tekintetében;
h) vagyoni állapotukra nézve;
i) illetőségüket tekintve;
k) előéletüket tekintve.

7. Az elkövetett bűntettek és vétségek tekintettel az elitéltek számára. Itt külön osztályozva kimutatvák.

a) Az államkötelék elleni;
b) a közintézkedések elleni;
c) a vallás és közerkölcsiség elleni;
d) fajtalansági;
e) az emberi élet ellen;
f) a testi épség és egészség ellen;
g) a személyes szabadság ellen;
h) a becsület elleni;
i) a vagyon elleni

bűntettek s azután;

k) a vétségek az osztrák büntető törvénykönyv szerint.

8. Az elitélt személyekre szabott büntetés nemét és tartalmát.

Hasonló részletesen tartalmazza a kellő rovatok szerint felosztva:

B. a sajtóvétségek és
C a kihágások statisztikáját.

Kiváló figyelem van forditva a börtönügyi statisztikára is. És kimutattatnak, kellő részletezett alrovatokban:

1. A vizsgálati fogságban lévő vádlottak létszámának változásai.
2. A jogérvényes marasztaló itélet által letartóztattak létszámának változása.
3. Az elitélt foglyok és rabok száma, tekintettel a büntetés nemére és tartalmára.
4. A fogházak és börtönök bevételei és kiadásai.

Csak a főosztályokat emlitettem meg, melyek azután a legapróbb részletekig vannak alrovatokkal ellátva, ugy hogy a búvárkodó tiszta képet lát maga előtt.

Részemről ez adatokat teljesen kielégitőknek tartom, s azért csak óhajtandó, hogy azok jövőre is hason gonddal és pontossággal szerkesztve gyorsabban lássanak napvilágot mint a jelen füzet; és hogy mielőbb lássa be a kormány a magánjogi statisztika kiváló fontosságát is, s gyüjtessen azon a téren is hason részletes s kimeritő adatokat.

III.

Az igazságszolgáltatási statisztikának az államéletre, különösen az államintézmények reformájára való kiváló befolyása az összehasonlitó statisztikában nyilvánul

Igen szeretjük a reczepcziót. Rajongunk egyes külföldi intézmények mellett, egyes jelszók után, de arra mi ez intézmények értékének mérveiül szolgál, jelesül azok eredményeinek összehasonlitását, saját intézményeink eredményével, vagyis az összehasonlitó statisztikára kevés gondot forditottunk.

Ennek a nemzetközi statisztikai kongreszusok most kiváló lendületet adtak s kétségkivül igen nagy és hasznos az eredmény, mely ez uton eléretik; és valamint kétségbe nem vonható. hogy az ezen uton létesült munkálatok, mint p. o. YVERNES-nek nagyszerü munkája a nemzetközi igazságszolgáltatási statisztikáról, a törvényhozásnak is hasznos anyagul fog szolgálni, — ily munkálatok, melyek nem bizonyos meghatározott czélra annál kevésbé egyes állam czéljaira tekintettel, készültek még nem szolgáltatnak minden anyagot, melyet a józan törvényhozásnak az összehasonlitó statisztika terén fel kell használni.

A törvényhozás ha czéljának meg akar felelni, akkor midőn valamely uj intézmény vagy rendszer meghonositásáról van szó, meg kell vizsgálni azokat az eredményeket, melyeket ez a rendszer azon államokban, melyekben honos, szült, összehasonlitani azokat saját rendszerünkkel, s kellő figyelembe véve azt is, ha vajjon magán az intézményen kivül nem más tényezők is járultak ez eredményhez és mennyiben, — és csak akkor, ha e vizsgálat eredménye a rendszer meghonositása mellett szól, lehet annak mikéntjéről gondolkodni. De ez csak az összehasonlitó statisztika czélszerü felhasználása mellett lehetséges.

*

És valóban ez uton számos intézmény terjedt el. Csak nehányat kivánok például felhozni.

A helyes telekkönyvi intézmény elterjedését nem az a lendület okozta, melyet a hitel körül tapasztaltak ott, hol az meghonosittatott.

A birtokteher (Grundschuld) intézménye behozatalának Poroszországban főleg azok az eredmények voltak inditói, melyek ez intézmény behozatala folytán Mecklenburgban tapasztaltattak.

Mint ugyanis MASCHER-nek a német telekkönyvi ügyről irt művében olvassuk, ez intézmény behozatala óta a mecklenburgi jelzáloglevelek igen keresettek csekély kamat fizetés ($2^1/_2$—$3^0/_0$ mellett, csak a roszabb gazdák fizetnek $4^0/_0$—$5^0/_0$) még Hamburgban és Hannoverában is, mig az utóbbi államokban a jelzáloghitel teljesen pang. Ily eredmény, ha az összehasonlitó statisztika által konstatáltatik, ha hiteles adatokkal kimutattatik, hogy a külföldi záloglevél a belföldön is keresettebb a hazainál, egyik fő s biztos mérve az intézményeknek, melyek e tényt okozzák helyes vagy helytelen voltának.

De vajjon magának a *szóbeliség és közvetlenség* elterjedésének nem főleg az az eredmény volt-e kiváló előmozditója, melyet e rendszer ott, hol behozatott, szült.

Az irásbeliség a furfangnak és a prokátori fogásoknak nyujt kedvező talajot s mennél igazságtalanabb pert sikerül ily furfangok utján megnyernie, annál nagyobb diadalt arat. A nyilvánosság korlátolója az ily szemérmetlenségnek, s az ügyvéd jól meggondolja, hogy azzal az ügygyel, melyet elvállal, ki mer-e a nyilvánosság szine elé lépni. Hogy ez igy áll, ismét statisztikai adatok tanusitják. Például a bajor Pfalzban, az 1868. évi kimutatás szerint 2450 befejezett per közül csak 178 esetben nem volt a keresetnek alapja. Négy törvényszéknek 4346 pere közül 1994 ügy intéztetett el az alperes meg nem jelenése folytán, s annyi ügyszám mellett nem több mint 73 felebbvitel volt egy év alatt. Ha ily eredmények, habár nem is ily kedvező mérvben, de az előbbi rendszer alatti eredménynyel összehasonlitva kiválólag jelentkeznek általában azon államokban — mint tényleg jelentkeznek is — hol a szóbeliség honol, kétségkivül sokkal meggyőzőbb bizonysága ez e rendszer életrevalóságának, s az irásbeli rendszeren való fölényének a leghangzatosabb frásisoknál, melyeket indokolatlan volna vagy ellenszenv ád egyes szónokok ajkaira, vagy egyes irók tollába.

Hasonló hatása van az összehasonlitó statisztikának a büntetőjog terén is. Vajjon a börtönrendszerek helyes vagy helytelen voltának nem legbiztosabb mérve-e az az eredmény, mely az egyes rendszerek alkalmazása folytán nyilvánul, s mely csak pontos statisztika, s a különböző rendszerek összehasonlitása által válhat nyilvánvalóvá.

Szóval az összehasonlitó statisztikát a józan törvényhozás nem nélkülözheti.

Hogy azonban az összehasonlitás lehetővé váljék, kell hogy a mennél kimeritőbb, az élet minden viszonyait mentül nagyobb mérvben felölelő adatok szerzését saját magunknál kezdjük meg.

Tudom, hogy csak azok az adatok megszerzése is, melyeket e szerény mű ajánl, sokan idealismusnak tekintik, mely sokkal több munkát igénylene, semhogy a biróságokra ily teher róható lenne. Legyen — elismerem, hogy ezt a biróságok meg nem győzhetik. Állittassék fel tehát minden biróságnál egy egyén, kinek a statisztikai adatok gyüjtése főteendője lesz. Az a nehány ezer forintnyi költség sokkal jobban kifizeti magát sok más és nem mindég a szükség által indokolt kiadásnál.

Az adatok gyüjtésének szükségessége el van ismerve. Hogy ez nem lehetetlen tanusitják a bűnügyi pontos s részletes adatok. Csak akarni kell s az igazságszolgáltási statisztika egyéb ágainál is hasonló eredményt fogunk konstatálhatni, s ez eredmeny egy óriási lépéssel viendi közelebb hazánkat a többi czivilizált államokhoz.

Dr. Wünsch Albin,
pénzügy. fogalmazó.

Jogirodalom.

«*A jogtudomány alapelvei.* Irta HERON CAULFEILD DENIS. Angolból forditotta HAJDUSKA EMIL. Dr. PULSZKY ÁGOST előszavával. Ára 90 kr. Budapest 1877. Eggenberger-féle könyvkereskedés».

Teljesen osztjuk Dr. PULSZKY tanár ur a füzet felett előszavában kifejezett azon itéletét, hogy e népszerű mű a társadalmi tudomány alapelveit vonzó modorban fejtegeti, és hogy

«nem egy pontra nézve kétségen kivül eltér e lapokon az irály, a rendszer, a felfogás attól, a melyet mi az e fajta tárgyak körül megszoktuk. A jog fogalma nagyobb körre terjesztetik ki, — s kevésbé válik szét a köz- és a magánjog fogalma, ... a tételes jogbölcsészet fejtményei inkább nyernek méltánylást, mint a scholastikus észjogi elméletek ..... inkább törekszik a társadalmi tudományoknak mai nap alapul szolgáló világnézletet fejtegetni .... gondolkodásra késztető ..... Encyclopedia».

Ezzel bevégezhetnők a füzet ismertetését, de miután «a jogtudomány alapelvei» czímü műben a mieinktől elütő nézetek és felfogások emlegettetnek s igy a jogtudomány alapelveinek reformjáról lehetne szó, napjainkban, midőn a német terjedelmes könyvek aggodalmas pontossága csak elaltatónak használtatik s az encyclopedikus tudományosság az alaposság rovására divatba jött, nem mellőzhetjük, hogy t. olvasóinknak a füzet ismertetéseül, kivonatilag további párhuzamos, olvasmányt ne nyujtsunk.

CAULFEILD, angol jogtanár, a tudományokat két osztályra osztja, társadalmiakra és szak- vagy hivatás-szerüekre.

Ez utóbbiakhoz sorolja a mechanikai tudományokat s azt mondja, hogy a gőzgép szerkezetét kevesen ismerik, de milliók élvezik előnyeit.

A társadalmi tudományokhoz számitja az erkölcstant, a közgazdászatot, a jog és az orvosi tudományt, melyek hatásukat nem a külön hivatásuaknál öszpontositott, hanem az átalánosan elterjedt helyes ismeretekből meritik.

A társadalmi tudományokról azt mondja, hogy ezek «nem egy országhoz tartoznak, hanem az egész világ tulajdonát képezik».

A tudományról átalában azt mondja, hogy «a tudomány valamely tárgyra vonatkozó alapigazságok összege rendszeres egybefüggésben», és: «tudomány az igazságok gyüjteménye; mesterség a kivitel szabályainak összege». «A tudomány czélja igazság; a mesterségé a gyakorlati munka.» «Az előrelátás a tudomány mértékének próbaköve. Az ismeret kevés ága képes még e próbát kiállani.»

Azt mondja továbbá CAULFEILD a tudományokról, hogy «a bölcsészet a mindenség tüneményeinek magyarázata. A bölcsészet czélja az igaznak kideritése és a jónak gyakorlata.» «Valamely tüneménynek magyarázata a megmagyarázandó ténynek ismert elvre való vonatkoztatása.» — «Az anyag tulajdonságai és a mozgás képezik a természettudomány és ágainak tárgyát; a csillagászat az égi testek fölött uralkodó törvényeket tárgyazza, a mechanika pedig a suly és mozgás törvényeit magyarázza.» «Hasonlóképen az erkölcsi tudomány az emberi értelem tehetségeinek, képességeinek és szenvedélyeinek, valamint kifejlődésének törvényeit fejtegeti.»

«Az erkölcsi tudományt gyakran két részre osztják; az egyik az emberről egyéni minőségében szól, mig a másik a társadalom tagját látja és vizsgálja benne. .... Az erkölcsi tudomány első ága az egyéni értelmet vizsgálja, annak

szellemi, valamint erkölcsi és cselekvőleges tehetségeit, az ész valamint az akarat képességeit; az erkölcsi tudomány másik ága az emberi nem társadalmi fejlődését tárgyazza, és politikai, társadalmi tudománynak vagy sociologiának neveztetik.» — «A logika nemcsak a gondolkodás tudománya, hanem az okoskodásnak is mestersége.»

A tudományok elméletére vonatkozó ezen néhány egymásmellé állitott idézetből is kitünik, hogy nem kell német aggodalmas pontosság, miszerint átlássuk, hogy a nevezett angol jogtanárnak a mi nézeteinktől eltérő nézetei vannak és pedig aligha helyesebbek, mint a mieink, mert mi a logikát a gondolkodás *törvényeit* tárgyaló tudománynak tartjuk és sem egyszerü gondolkodástannak, sem pedig dialeltikának vagy sophistikának nem tarthatjuk.

Nálunk sem a psychologia (lélektan), sem a politika vagy sociologia nem tartozik az erkölcstanok közzé; nálunk az erkölcstan nem az emberi nem fejlődését, hanem az ember különös kötelességeit és viszonylatait tárgyalja, és ha az elnevezéseket csak etymologice is veszszük, aligha igaza lesz a tisztelt angol jogtanár urnak, hogy a bölcsészet czélja a jónak gyakorlata is lenne, mert ez épen az erkölcstan czélja.

Hasonló szabatosság hiány tünik fel a természettudományok megkülönböztetésénél és meghatározásánál, a menynyiben maga mondja, hogy «valamely tüneménynek magyarázata a megmagyarázandó ténynek ismert elvre való vonatkoztatása». Igaz ugyan, hogy az elvek megállapitása és azoknak a tényre vonatkozása bölcselmileg, vagyis a gondolkodástan szabályaival történik, de azért a természet tudományok *nem bölcselmi, hanem tapasztalati tudományok*, és nálunk a bölcsészet nem a mindenség tüneményeinek magyarázata, hanem — fájdalom! — a nemtüneményeknek is és folytonos küzdelemben kell lennie a metaphysika és anthropomoryhisums tételeivel annyira, hogy nálunk ma is a bölcsészetben több a tanulmány, mint tudomány.

Abban egyetértünk ugyan szerzővel, hogy a tudomány valamely tárgyra vonatkozó alapigazságok rendszere, de korántsem fogadhatjuk el azon állitását, hogy a gőzgép vagy más kézmü ismerete és kezelése a tudomány keretébe akkor is foglalható lenne, ha az csak gyakorlatilag elsajátittatott a nélkül, hogy a kézmives pl. az erőmütan törvényeivel és vonatkozó alapigazságaival megismerkedett volna, mert nem minden, akármire tanitott, tehát tanult ember, egyuttal tudományos ember is.

Abban is egyetértünk szerzővel, hogy a társadalmi tudományok az egész világ tulajdonát képezik, de mi megelégszünk, ha a társadalmi tudományokban a jogtudomány az erkölcstant is pótolja, mert az erkölcstan csak bizonyos és nem átalános meggyőződésekkel kapcsolatos és helyesen mondja JOHN STUART MILL, a be nem avatkozás elvéről irt értekezésében, hogy az eszmékérti harcz jogtalan s a meggyőződés másokra nem erőszakolható. Mi társadalmi tudományoknak csak azokat szeretnénk tekintetni, a melyek a társadalom alapfeltételeit tárgyazzák, ezek pedig nem lehetnek különböző bölcselmek folyományai, hanem csakis a valódi tudomány vivmányai és kétségbe nem vonható alapigazságok.

A jog és jogtudomány ezen füzetben többrendű meghatározást és kifejezést nyer, a melyek nézeteinktől szintén eltérnek, ezen eltérések azonban csak arra utalnak, hogy még átalában sok eszmecsere szükséges, mig a jogtudomány a jogtanulmánytól elválva, a valódi jogok a képzeltektől tudományosan megkülönböztetvén, a jogra vonatkozó alapigazságok összege oly rendszeresen foglaltatik egybe, hogy az az egyéni és társadalmi élet alapfeltételeinek megfeleljen.

A középkori magiszterek korából való nézetnek tünik fel előttünk CAULFEILD azon állitása, hogy a tudomány csak elméleti ismerettel foglalkozik és hogy az ismeretlennek a gyakorlatban való alkalmazása mesterség. Korszellemünk már azon polczra jutott, hogy *tudományos gyakorlatot* követel és a tisztán elméleti (nem gyakorlati) tudományoktól a tudomány nevét megvonja s a *meggyőződés avagy tanulmányok* keretébe utasitja. Ezen álláspontot jelöli CAULFEILD is, midőn azt mondja, hogy «a jogtudomány feladata felfedezni azon viszonyokat, melyek a tételes törvény által megállapitandók, és gondoskodni az ily viszonyok megszilárditására legalkalmasabb eszközökről», és ismét «a jogtudomány a jog eredetének, alapelveinek és fejlődésének vizsgálása alkalmával világosan szolgáltat szabályokat, melyek a jó törvények felismerésére és megválasztására, a roszak kerülésére és a tételes törvények gyakorlatára, valamint sikeres alkalmazására bennünket tanitanak.» Mégis mindazonáltal későbben azt mondja, hogy a jogtudomány csak akkor *tudomány* határozottan, ha csak a *törvény elméletére* szoritkozik. Mai nap az ilyen eszményileg contemplativ álláspont a tudományokban a szobatudósok saját belső gyönyörködtetésére hagyatik s a jogtudománytól megköveteltetik, hogy ez az élet pezsgő viszonyaiba markoljon s az alapigazságok megdönthetlenségét a pezsgő életből meritse.

Meglepő CAULFEILD azon vallomása, hogy ő jog alatt a tételes jogot érti, «mely vagy tételezés, vagy emberi törvényhozás folytán létesült», s azon következtetésre jut, hogy «a jog a tételes törvények tudománya és mint ilyen azon kötelességek elmélete, melyeknek teljesitésére a köztekintély kényszerithet». Meglepő azért, mert ez a füzet tartalmával és czímével ellenkezik, melyben hiába keresnők az angol vagy más tételes törvények elméletét. Szerző ugy látszik, hogy a *törvénytudományt a jogtudománytól nem különböztette meg* azon szabatossággal, a melyre az olvasó számit, midőn szerző a természet, társadalom és egyének törvényeiről és jogairól oly fellengősen értekezik s azt mondja, hogy «a jogtudomány az értelem büszkesége, a korszakok összegyüjtött bölcsessége, a mely öszhangzásba hozta az igazság elveit az emberi müködések határtalan különféleségével».

Szerző fentebbi kijelentésével a tételes jog vagyis a történelmi jogiskola álláspontjára igyekszik állani, holott az egész füzet inkább tartandó észjogi műnek, mint valami specialis törvénytudománynak. De ne csodálkozzunk azon, hogy egy angol, kinek főügyésze minden reformot a törvénykezés terén oly büszkén visszautasit, hogy az egész világon az angol justitiának nincsen párja, a stabiliumus bilincseit hordja, miután a scrupulosus continensen is még a legkiválóbb jogászok sincsenek tisztában azzal, valjon a *tételes jogok feletti bölcselmek* s a törvények elveinek rendszerbe foglalása *jogtudomány-e* már? vagy *csak törvénytudomány?* a mennyiben ez utóbbi esetben is tudomány alatt nemcsak a törvények mnemonikus tudása, hanem tudományos, elvekkel és alapigazságokkal egybefüggő tudata értendő. Szerző azonban művével minden esetre nagyobb szolgálatot tett *az észjogi iskola jogtudományának, mint a történelmi jogiskola törvénytudományának.* Akár melyik iskolához tartozzék bár a gondolkozó olvasó, szerző oly mezőket érint füzetében a jog terén s oly viszonyokat von a jogtudomány körébe, a melyek csakugyan a jogtudomány keretébe tartoznak, de a melyeket szűkebb látköreink ide tartozóknak nem tekintették, mint például az adórendszer, közforgalom, népnevelés, szegényügy s több közügy jogi oldalait és tekinteteit.

A szabatosság hiánya erőt vesz a füzet tartalmán a népjog, nemzetközi jog és nemzetközi jogszolgáltatás tekintetéből is, melyeknél a continensbeli megkülönböztetések ki nem tünnek.

Szerző követeli ugyan mindenki számára az ember három természetes jogát: az élet, a szabadság és a tulajdonét, mint a társadalom és polgárosodás feltételeit és alapjait; emliti a világpolgárság, szabad költözködés és

örökbéke eszméit; idézi CICERO (tehát 1900 év előtt elhangzott) szavait, melyek szerint. «az egyetemes értelem, maga már törvény, mely megfelel a természet érzelmeinek; elterjedt minden ember között, egyenletes, örök; bennünket parancsolólag kötelességünkhez szólitva és határozottan tiltva annak minden megsértését. Nem is szól egy nyelven Rómában, máson Athenben, változva helyről helyre, időről időre, hanem minden nemzethez és korszakhoz van intézve»; kifejezi reményét CICERO szavaival, hogy «nem leend más törvény Rómában, más Athenben; más most, más ezután; de minden népnél egy és ugyanazon törvény fog uralkodni minden helyen és időben», — s mégis egy átalános — a föld minden polgárosodott nemzete által elfogadandó — törvénykönyvet, melyet szerző nemzetközi törvénykönyvnek nevez, nem az ész- és természetjog folytán, hanem csak a kereskedelem tekintetéből követel a föld polgárosodott nemzetei számára, ugy hogy a társulatok, biztositás, váltók, hajózás és csőd törvényei egyenletesek legyenek. Csak a kereskedelemnek követeli az egész polgárosodott világban közös egyenlő pénzverési rendszert, egyenlő mértéket és súlyokat, egyenlő nemes érczek mértékét, egyenlő adóztatási rendszert, nemzetközi törvényszékekkel és egyenlő könnyü végrehajtási eljárással. E közben azonban azt mondja, hogy «az irodalom megköveteli, hogy műveiben a tulajdonjog meg legyen védve a kiadói jog által; a művészet megkivánja, hogy találmányaiban a tulajdon nemzetközi szabadalmi törvény által biztositva legyen»..... «akkor a polgárosodás e haladásokat a nemzetközi jog eredetének és fejlődésének fogja köszönhetni.»

A jogtudomány ezen feladata, CICERO által megpenditve, még most is csak a jövő programmja, az érvek is elég fontosak, melyek ezt követelik, de a jogtudomány és az államok csoportosulatai s különböző szervezeteinek fejletlensége, a nyers hatalom és tudományos komolyság, még soká fogják az emberiséget a polgárosodás ezen áldásaitól távol tartani. Mi continentalisok a nemzetközi jog alatt mást értünk, mi az államokat personificáljuk s azoknak követelünk jogokat és kötelességeket, mint szerves egyedeknek, még pedig az államtudomány ugynevezett magasabb színvonalából; nálunk most már nincs Staats*mechanismus*, hanem van Staats*organismus;* nálunk nem áll meg, nem romlik el a Staats*maschine*, hanem megbetegszik, megrothad, meghal a Staats*organismus*, a mióta Etwas Faules im Staate Daenemark vala.

Azonban bevégezzük ismertetésünket, ajánljuk a füzetet, s a gondolkodó és figyelmes olvasóra bizzuk a további különbözetek feltalálását, melyekben CAULFEILD felfogása a mieinktől eltér azon reményben, hogy ezáltal a jogtudomány fejlődése bizonyosan nyerni és az óhajtott és óhajtandó polczot elérni fogja.

—*K.*—

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Az értékpapir kölcsönökről.

Általánosan elterjedt felfogás ma, hogy a bankoktól nyert értékpapir kölcsönök a legjutányosabbak. E felfogás onnét keletkezett, mert mai világban különösen az uzsora törvények eltörlése óta a bankok által jelzett 6% kamat mindenkit elvakit s nem is kisértik meg az utánszámolást, hanem rohanva fogják el az ajánlkozó kölcsönt, mint legolcsóbb pénzt.

Tagadhatlan, hogy rendezett viszonyu államokban, hol a kereskedelem és hitel erős alapokon állanak, hol codifikált törvények léteznek, s hol a biróságok hatásköre a végrehajtási tényeknél a legkisebbb mozzanatra kiterjedőleg ki van fejtve, talán szabályul állhatna, hogy az értékpapir kölcsön utján nyert pénz olcsó; de nálunk, hol a papirok ritkán emelkednek a névértéken tul, sőt ellenkezőleg azon alól állanak rendszerint, s miután biróságainknak kezei megkötvék — az értékpapir-kölcsön nyomasztó uzsora s mások kárával gazdagodás és nyerészkedésként jelentkezik.

Lehet hogy a törvényhozásnak figyelme a ptrs. alkotásánai erre azért nem terjedt ki, mert senki sem panaszkodott még a biróságok előtt azon visszaélésért, mely az értékpapir kölcsönöknek árverés utjáni visszafizetése esetén adja elő magát.

Nézetem szerint itt törvényre szükség talán nem is lenne, mert a biróságok intézkedéseik alapjait nem pusztán az alaki, hanem az anyagi jog elveire is fektethetik s ha az anyagi jogra fektetik, eleget tevén az igazságszolgáltatásnak — törvényt nem sérthetnek, mert e törvény is csak a jogból és annak alapelveiből magassodott fel.

Hogy ha valaki lekötelezi magát, rendszerint nem igen gondol az ügylet végkifejtésére, hanem a jelen percz megkönnyitése foglalja el minden gondolatját s e gondolattól elégülten és telten nem mérlegeli a kötelezettség belső sulyát, hanem pusztán annak a jelen pillanatra kedvező látszatát.

Az ember többé kevésbbé a jelennel él, a jövővel nem sokat törődik s ha a jelenben elvállalt kötelezettség teljesitése áll elő — e megérkezett jövőnek oda dobja magát martalékul és tétlenül.

Sajnos ide jegyezni, de ugy van, hogy nálunk még mindig Pató Pál ur politikáját követik mindenben s nem müködik senki saját anyagi állapotának javitására a munka és szorgalom által, hanem hagyja feje felett elsuhanni az aranyat érő időt.

Az ily semmittevés és munkátlanság rosz törvények, hiányos igazságszolgáltatás, fagyponton alóli hitelviszonyok mellett általános elszegényedésre vezet, melynek jelei már is ijesztőleg mutatkoznak társadalmunkban.

Hol vannak birtokos nemeseink? Közbirtokosaink? Vagyonos polgáraink? Hol vannak az urbériség megszüntetése folytán jó módba helyezett parasztjaink? — Kiforgatták vagyonaikból az olcsó pénzzel kinálkozó jegybankok!

Nem azért szólok igy, mert talán beszüntetni vágynám az értékpapir-kölcsönöket, — távol vagyok e gondolattól! sőt épen azzá szeretném avattatni azt, a minek hirdetik, legolcsóbb kölcsönnek.

E czél elérése pedig igen egyszerüen eszközölhető.

Mert miben rejlik ma az értékpapir-kölcsön feltünő drágasága? Ama különbözetben, mely az értékpapirok nő- és pénzértéke között létezik s azon tényben, hogy a visszafizetés nem a kölcsönügylet jogi fogalma szerint eszközöltesék.

Ekkép és ez által válik drágává ezen kölcsön.

Példával mutatom ki és győzöm be állitásom valóságát, természetesen a legroszabb esetet véve fel, mely legtöbbször elő szokott fordulni.

Valaki felvesz 1000 frtos kölcsönt értékpapirban a tőketörlesztéssel együtt $7^1/_2$ %-ra — ebből $6^1/_2$ % kamat, 1% tőketörlesztés s ehhez járul még 1% kezelési költség.

Tegyük meg tehát a számadást. A 100 frt névértékü papirok 80 frton állanak, — igy tehát 1000 frtnál veszt különbözetben 200 frtot — s ezen felül még a következők vonatnak le a kölcsönvett összegből:

1. különbözet	200 frt.	—	kr.
2. félévi kamat	32 »	50	«
3. 1% kezelési költség	5 »	—	»
4. a papirok beváltásáért járó dij	4 »	—	»
5. kötelezvény bélyege	5 »	—	»

6. betáblázási illeték . . . . . 7 frt. — kr.
7. nyugta-bélyeg . . . . . 5 » — »
összesen: 258 frt. 50 kr.

Tehát 1000 frt helyett kap 741 frt. 50 krt, — feltéve ha jól áll a papir a börzén. Már most a következő félévben ismét fizet:

1. kamatban . . . . . 32 frt. 50 kr.
2. tőke törlesztést . . . . . 5 » — »
3. kezelési költség . . . . . 5 » — »
összesen: 42 frt. 50 kr.

Ennek folytán marad tőke az első év lefolyta után 99 frt. 00 kr. A következő félévre járó kamatokat bizonyos elhárithatlan szerencsétlenségek folytán a kölcsönvevő nem fizethetvén, vissza kell fizetnie a tőkét — s minthogy a peres eljárás 1 és fél évnél előbb alig végződhetik, az árverésen az ingatlanért befolyt összegből visszafizet készpénzben a tömérdek költségen felül:

a) tőkében . . . . . 995 frt. 00 kr.
b) $1^1/_2$ évi $6^1/_2$ % kamatban . . 97 » 50 »
összesen: 1092 frt. 50 kr.

Tehát két és fél év mulva a bank nemcsak az egész névértékes 1000 frt. kölcsönt nyeri vissza, hanem ezen felül még 92 frt. 50 kr, már most felvéve azt, hogy ő csak 741 frtot 50 krt. adott tényleg — ezen összege 2 és fél év alatt neki 393 frt. 50 krt. hozott haszon gyanánt: a kölcsön tehát nem $6^1/_2$ %-os volt, hanem $39^1/_3$ %-os.

Ime a példa tanit, a számok nem csalnak!

Honnét van mindez! Mikép lehetne ezen változtatni!

Ennek igen egyszerü módja van!

A kölcsön (mutuum) jogi fogalma abban áll, hogy hasonló legyen a kölcsönző által adott dolog a kölcsönvevő által visszaadandó dologgal.

E fogalomból kifolyólag ha én valamely tárgyat vagyis inkább dolgot kölcsönzök ki, ugyanily tárgyat vagy dolgot, avagy ennek pénzbeli egyenértékét vagyok köteles visszaszolgáltatni.

De épen ezen fogalom magyaráztatik tévesen és forrásává lesz a legkiáltóbb visszaéléseknek: mert az értékpapir-kölcsönügyleteknél sem a biróság sem más érdekeltek figyelembe nem veszik e fontos momentumot — s más részről tekinteten kivül hagyják azon elvet, hogy mindenki akképen nyerjen jogot és igazságot, a mint magát lekötelezte.

Kölcsönügyletnél tehát én akkép kötelezhetem le magamat, hogy vagy ugyanoly dolgot adok vissza, a minőt kölcsön vettem, vagy annak megfelelő egyenértékét pénzben.

Ámde jól megfigyelendő, hogy az értékpapir-kölcsön nem pénzkölcsön — tehát itt a pénznek nem mint pénzérték, mint viszontéteményezendő dolognak, hanem csak mint közvetitő egyenértéknek szabad szerepelnie: melyen vagy a kölcsönvett papir megszerzendő, vagy a papir pénzértéke szerint — börzei árfolyam — szerint kiegyenlitendő. — A biróságoknak tehát a kötelezettségen változtatniok nem lehet és nem szabad, mert «contractus contrahentibus legem ponit», s igy a kötelezettséget a jogositott előnyére a kötelezett nyilvánvaló kárával kiterjesztenie nem szabad.

A bankok által és azok részére kiállitott kötelezvény pedig rendszerint ugy szól, hogy a tőke fizetése és a kamatok fizetésénél is a kölcsönző bank saját papirjait névértékben tartozik és köteles elfogadni: következésképen a kötelezett midőn készpénzzel teljesiti a fizetést birói árverés folytán, többet fizet, mint mennyit kölcsön vett s mint mennyire magát kötelezte: ez pedig a legnagyobb igazságtalanság és jogtalanság!

A kölcsönpapirok — mert a forgalom tárgyát képező dolgok felett köttetvén, jogilag következik, hogy a kölcsönvevő csak e forgalmi dolgok téteményezésére kötelezte magát, mert ő is ilyeket kapott.

A végrehajtási ténynek tehát itt bizonyos dolgok átadására kell irányulnia, mely pénzösszegben fejeztetik ki ugyan, de e pénzösszeg csak azon esetben lép érvényre, ha egyáltalán a kölcsönvett dolgok meg nem szerezhetők, de még ezen esetben is a végrehajtási összeg a börzei árfolyam szerint a dolgok valódi értékére szállitandó le.

Az előbbi példát véve fel tehát az 1092 frt 50 kr. csak fictiv összeget képez, névértéke a papiroknak, mint viszontéteményezendő dolgoknak, a valódi érték ettől a börzei árfolyam szerint számitandó ki — s igy ha a visszafizetés idején — az árverésen bejött vételár felosztásakor a bank kielégitendő lészen, nincs és nem lehet joga e fictiv s kölcsön soha sem adott pénzösszeghez, hanem pusztán a kölcsönadott papirokhoz, vagy ezek pénzben kifejezett egyenértékéhez.

Jogositva van tehát követelni 11 darab értékpapirt 7 frt 50 kr. hijával. Egy darab értékpapir pénzbeli egyenértéke legyen p. o. 82 frt az árverési vételár felosztásakor, tehát pénzben csak 924 frtot igényelhet jogosan — a különbözet tehát 7 frt 50 kr beszámitásával 176 frt — melylyel tényleg a bank jogtalanul gazdagodik.

Összevetve tehát a két számolat összegeit, a bank még igy is nyert 2%-ot a kölcsönnel, — mely papirjainak értékéből származott, de ezt nem jogtalanul s nem másnak kárával nyerte, mert ezen véletlen a kötelezettre nézve épen ugy szülhet előnyt, ha p. o. a vételár felosztásakor a papirok alantabb állanának, mint a mennyiben ő azokat a banktól nyerte volt a kölcsönügylet megkötésekor.

Az a kérdés itt, hogy jogos-e a kötelezettet, ki a kölcsöntől kezdve mintegy 200 frt kölcsönvett összeg használatát elveszti — s az rá nézve tényleges kárt okoz, ujabb jogosulatlan kárral halmozni el?! Megegyeztethető-e az osztó igazsággal, hogy egyik a másik kárával gazdagodjék?! Szerény nézetem szerint nem, sőt nemzetgazdászatilag határozottan kártékony a kölcsönmüveleteknek ilyképeni explanalása, mint a mikép az jelenleg divik.

Tekintetbe véve tehát egyrészről azon jogi fogalmat, mely a kölcsönt meghatározza s másrészről, hogy a kötelezettség akkép teljesitendő, a mint ezt a kötelezett magára vállalta s a kötelezett jogtalan kárára a jogositott joga ki nem terjeszthető, — szerény nézetem szerint az értékpapir kölcsönök biróság közbejöttéveli kiegyenlitése alkalmával a prdtsnak azon szabályai kell hogy alkalmazást nyerjenek, melyek bizonyos dolgok átadására vonatkoznak.

Természetesen, hogy ennek — a prdt végrehajtási szabályainak az értékpapir-kölcsönre vonatkozólag különösen ki kellene terjesztetnie: mert ma már ezen kölcsön nem oly ritka tünemény, hogy azért külön rendelkezéseket tenni érdemes ne lenne.

Az intézkedés megtétele pedig alapját azon jogelvben találná, mit már annyiszor hangoztattam, hogy senki sem gazdagodhatik másnak kárával, a czél pedig ezen kárositással eszközölt gazdagodás meggátlása lenne.

Nem osztom bár azon jezsuita elvet, hogy valamely czél elérése bármily eszközökkel is kivívandó, s hogy e czél szentesiti az eszközöket, de viszont itt alkalmazhatónak találom azon tételt, hogy a jog- és igazságszolgáltatás, mert magasabb és magasztosabb czél gyakran oly eszközök és teendőket igényel a kiszolgáltatóktól, melyek jóllehet alacsony és erkölcstelen jelleggel nem birnak, mégis rendszerint a biróságok körébe nem sorolhatók.

Ennélfogva nézetem szerint igen helyes és üdvös lenne a prdtst egy ujabb részszel toldani meg, mely különösen az értékpapir kölcsönöknek birósági közvetités általi kiegyenlitéséről rendelkeznék.

Nemcsak az ingatlan hitel nyerne ez által, de számos érdekek sértéstől óvatnának meg, melyeket sérteni a bankok gazdagitásával, jogtalan gazdagitásával épen oly igazságtalan és törvénytelen, mintha valakinek pénzéből mást elégitenénk ki, nem pedig e valaki hitelezőjét.

A kifejtettem és kivántam czél elérése nehány egyszerü §. által elérethetnék s e §§-ok sokkal többet használnának ugy az egyeseknek, mind a biróságok iránti tiszteletnek és a hitelnek, mint a rakásra halmozott törvények nagy része, mert ez a gyakorlati élet egyik életkérdést rejtő tényét szabályozná.

Minthogy a jogositott hitelező bank kiadott papirjainak behajtását és illetve visszaadását a biróság segélyével eszközli, e biróság, mert az igazság őre, tartozik és köteles ügyelni arra, hogy visszaélés ne történjék, ennek következtében:

midőn valamely értékpapir-kölcsönnek birói közbejövetel melletti kiegyenlitése forog fenn, a biróság a kötelezett s elmarasztalt fél kérelmére jogositva és kötelezve van az ingatlannak, árverésen bejött vételárából az illető bankintézet értékpapirjait börzei árfolyam szerint megvásárolni s az árfelosztás alkalmával ezen papirokkal fizetni és elégitni ki a hitelező bankot, ki köteles papirjait névértékben fogadni el. A megitélt költségek azonban mindenesetre készpénzben fizetendők. — Azon esetben pedig, ha a biróság székhelyén ily értékpapirok kellő mennyiségben nem kaphatók, a vételárfelosztáskor a hitelező banknak követelése csak oly menynyiségben nyerhet készpénzbeni kielégitést, a mely pénzmennyiség megfelel a végrehajtási összeg és kamatai által képezett névértéki összeg börzei értékének. A hitelező bank végrehajtási összege és kamatai tehát mindig csak bizonyos megfelelő mennyiségü értékpapir névértéki összegének veendő, mely valóságos pénzösszeggé és pénzbeli egyenértékké akkor lesz és válik, ha az illető papirok név- és börzei értéke közötti különbözet abból leüttetik. — Magától értetődvén, hogy ezen eljárás csak oly pénzintézetekkel szemben foglalhat helyet, melyek nem pénzt, hanem saját papirjaikat névértékben adják kölcsön. — Ime ekkép az egyensúly tökéletesen helyre lenne állitva s az anyagi jog és igazságnak fényes elégtétel adva!

A törvényhozásnak folytonosan éber figyelemmel kell kisérnie azon eseteket, melyek rendezetlenül állanak a társadalomban s működését oda irányitnia, hogy mindazok érdekei kellő védelmet nyerjenek, kik megtámadva lettek.

Jelenleg — az értékpapir kölcsönleteknél a kötelezett igényli a biróság védelmét s okvetlen szükségesnek jelentkezik, hogy jogai megröviditése ellen a fegyver kezébe adassék.

Sérelem nem követtetik el a hitelező bankon, mert az értékpapir kölcsönökről kötött kötelezvényekben, mint már hangsulyoztam, a hitelező bank leköti magát mintegy, hogy saját papirjait névértékben fogadja el a fizetéseknél — s jogot ad a kötelezettnek az ily módoni fizetésre: de épen az a baj, hogy eddigelé ez teljesen figyelmen kivül hagyatott s miután az árfelosztásnál csakis pénz szerepel s a kötelezettnek semminemü befolyása sincsen a biróság által foganatositott fizetésekre, igy tehát a legnagyobb visszaélés követtetik el törvényesen s a hitelező bankok a kötelezett kárositásával jogtalanul gazdagodnak.

De meg van kötve a biróság keze is, mert nem létezik intézkedés, mely a kifejtettem módoni kölcsönkiegyenlitésre a biróságokat felhatalmazná.

Szükséges tehát ezen ügy felett kissé gondolkozni, nem azért, hogy jogos-e, mert kétségtelenül az, hanem azért, kogy könnyen és gyorsan mikép háritható el az értékpapir kölcsönöknek birói közbevetés mellet eddig divott s a kötelezettre felötlőn káros kiegyenlitési módja.

A tárgy megérdemli a gondolkozást: a jog megköveteli a gyors intézkedést! *Vörös Vidor.*

Különfélék.

(**Szabó Miklós**) a kir. itélő tábla elnöke, ki nemcsak a birói karnak egyik legkiválóbb disze, hanem jogreformunk és jogirodalmunk egyik legbuzgóbb harczosa, Ő Felsége által a Lipót-rend középkeresztjével lett kitüntetve. A jogászközönség e megérdemlett kitüntetést örömmel üdvözölte s közöljük ez alkalomból a «M. J.» után e kitünő férfiu életrajzi adatait: Szabó Miklós született Vasmegyében, Náraiban, 1821. nov. 9-kén. A jogi tanfolyamot a budapesti tudományos egyetemen 1841-ben bevégezvén, a következő évben már az ügyvédi vizsgát is fényes sikerrel letette, s mint önálló ügyvéd kezdett müködni Vasmegyében. 1845-ben mint fogalmazó gyakornok a m. kir. udvari kanczelláriánál nyert alkalmazást; 1848-ban Eszterházy Pál hg. ő felsége személye körüli miniszter oldala mellett, mint magántitkár müködött. A szabadságharcz lezajlása után Szombathelytt folytatá ügyvédi pályáját, buzgalommal. lelkiismeretességgel, ugy, hogy a közbecsülést rövid időn kivívta, 1861-ben, mint megyebizottmányi tag hazafias lelkesedéssel vett részt a közügyekben, majd ismét visszavonult, mig 1867-ben a megalakult miniszterium igazságügyi tárczájához államtitkárrá neveztetett ki, s ugyanakkor a kőszegi kerületben országgyülési képviselőül megválasztván, a törvényhozó testületben ép ugy kitünt társai között, mint azelőtt mindig, bármily életpályán. 1870-ben a kir. itélőtábla elnökeül neveztetvén ki, képviselői állásáról leköszönt, s ezóta lankadatlan buzgalommal s megtörhetlen hazafiassággal müködik igazságügyünk javitásának előmozditásában.

(**A "Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht"**) czímü jeles folyóiratnak legutóbbi kötetében *Dr. Nagy Ferencz* tiszt. munkatársunk ösmerteti a magyar váltójogot összehasonlitóan a német ált. váltórendtartás szabványaival, s az eltérő szakaszokat szószerinti szövegezésben közli. Ez eltéréseket azonban nem védi, noha magyar jogásztól elvártuk volna, hogy legalább törvényhozásunk tárgyalásaiból meritett igazolást koczkáztatott volna, a mivel korántsem akarjuk azt mondani, hogy egyéni jobb meggyőződését alárendelve, az eltérések védelmére kellett volna kelnie.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Előfizetési felhivás
a
"Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. szám), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

BÉLYEG ÉS ILLETÉKSZABÁLYOK
A legujabb időkig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Átdolgozta: *dr. Mariska Vilmos.* Füzve 1 frt.

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE. Az 1840. XV. tczikk I. r. és az 1844. VI. tcz., nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására. Irta: *Apáthy István.* Második kiadás. Füzve 2 frt 40 kr.

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 28. sz. Budapest, 1877. julius 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések . kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A sulyos testi sértés bűntette. Vörös Vidor urtól. — Jogirodalom. Az észjog vezérelvei. — Törvénykezési szemle: A telekkönyvi rangsorozat. — Birói illetőség. Rácz Pál ügyvéd urtól. — Az ügyvédi képviselet tőzsdebiróság előtt, fegyelmi vétség.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A sulyos testi sértés bűntette.

I.

A sulyos testi sértés, mint bűntény, a legnehezebben megállapithatók közzé sorozható, mert ha csak más bűnténynyel párosulva nem jelentkezik az, a bűntény, mint ilyennek, lényeges tulajdonságait a legtöbb esetben nélkülözi.

Nézetem szerint azon meghatározások, melyek az ausztriai büntető törvénykönyben, büntető javaslatunkban s ezek alapján a kézen forgó tankönyvekben ezen bűntényre vonatkozólag tétettek, nem felelnek meg a büntetőjog alapelveinek, s nem a büntetőjognak a tények bensejét szabályozó álláspontjából, hanem egyszerüen a külső tények megtörténtének constatálásából meritettek.

Nevezetesen a criminalisták legtöbbje a következőképen irja körül e bűntényt: «sulyos testi sértés bűntette az ember testi épségének ölési szándékon kivüli jogellenes megsértése». — Az A. B. T. sulyos testi sértéseknek az ellenséges szándékból eredt bántalmazásokat veszi, melyek ölési czél nélkül az ember testi és szellemi épségét sértik. — A B. J. sulyos testi sértéseknek nevezi a meggondolt eltökéléssel az ember egészsége, illetőleg testi és szellemi épségén elkövetett sértéseket.

Ezen három meghatározást szorosabban vizsgálva s összehasonlitva azokat a törvénykezési gyakorlattal és az elitélt egyes esetekkel, legelőször is azon következtetésre jutunk, hogy az első meghatározás, mert legegyszerübb, a biróságok által legtöbbször és széltében gyakoroltatik és alkalmaztatik, a második és harmadik meghatározás — mely a szándékosság beleszövése által az elsőtől lényegesen különbözik — a bűntettek általános abstract fogalmához némi közeledést jelez.

Azonban az A. B. T. és B. J. fentebb jelzett meghatározásait magok e törvények rontják le s e meghatározást nem azon tiszta fogalommal ültetik át a gyakorlatba; mert későbbi szakaszaikban a verekedés közbeni sulyos testi sértés fenyitéséről rendelkezve — a bűntényt nem kötik többé a büntetőjog elvei és a bűntények ismérveihez: hanem a verekedés közbeni sulyos testi sértést már pusztán külső cselekvényként kezelik, eltekintve annak psychikájától.

A biróságok gyakorlata pedig e bűntény elitélésében mindig a könnyebb fogalomhoz füződik, mert a külső cselekvény bizonyitása mindig könnyebb s mert a bensőt vizsgálni és meghatározni a legtöbb esetben legyőzhetlen nehézség.

Ennek folytán akadunk oly elitélt esetekre, melyek a büntetőjog körébe nem is vonathattak volna, s ismét olyanokra, melyek a büntetőjog körébe esnek és esnének valóban, de látható külső cselekvény hiányában büntethetőknek nem itéltettek.

Tagadhatatlanul nehéz azon határt megvonni, mely a külső cselekvényeket akkép osztaná két táborra, hogy azonnal felismerhetők lennének azok nyilvánulásaiból a szándékosság, bűnösség és a bűn elkövetésére törő és czélzó akarat s másrészről a szándékosság hiánya és a bűntelenség; de épen abban rejlik a biróság feladata, hogy a megvonhatlan s minden előforduló esetre meg nem állapitható határt a concret esetekben a körülmények tekintetbe vételével ő maga vonja meg, s ne engedje magát tévutra vezetni a külső cselekvény megtörténtének könnyü constatálása által.

Én megsebezhetek valakit sulyosan, a nélkül hogy a sulyos testi sértés bűntényét elkövetném.

A külső cselekvény tehát nem lehet a bűntény ismérve; csakis a cselekvény maga, mely mint ilyen bűntényi minőségét az elkövetés körülményeiből kivonható szándékosság által nyeri.

Ha tehát azt állitjuk, hogy sulyos testi sértés bűntette fennforog ott, a hol az ember testi és szellemi épségében megsértetett, ugy nem gondolkozunk a büntetőjog elvei szerint, mert a büntetőjog nem a cselekvények külső nyilvánulásaival foglalkozik, hanem a cselekvények benső természetével s csak e benső büntetendő a büntetőjog elvei szerint, a szerint a mint a cselekvényt bűnténynyé teszi, — nem pedig a külső cselekvény, melyhez a bűntetőjognak semmi köze sincs.

Minél inkább halad az emberi művelődés s minél inkább meggyökeresedik az által az emberek s igy a társadalomban mások jogainak tisztelete, annál inkább kell a büntetőjog alkalmazásának az elvek tisztasága felé emelkednie s a büntetőjognak azzá válnia, a mi annak hamisitatlan és egyedüli feladata.

E feladat pedig abban látszik összpontosulni, hogy a bűnfenyitő biróság a külső cselekvényekben ne a cselekvényt, hanem annak bensejét, okát büntesse: mert e bensőben jelentkezik a bűnözési akarat s ezen bűnöző hajlam és akarat kiirtása a czél, mert erkölcsileg a társadalom ekként — s illetve ennek elfojtása által emelkedhetik.

A büntetőjog elvei határozottan tanitják, miszerint bűntény szándékosság nélkül nem létezik, következésképen a hol szándékosság nincsen a külső cselekvény, habár annak láthatólag sértő nyomai vannak is, bűntényt nem képezhet.

A büntetőjog ezen elveiből kifolyólag tehát nem a külső cselekvény a bűntény, hanem a cselekvényben esetleg rejlő szándékosság s ha valahol, a büntetőjogban s ennek alkalmazásában érvényt kell nyerni azon mondásnak, hogy «az akarat maga a tett!»

Igaz, hogy ezen bűnöző akarat, a szándékosság különféleképen születhetik s ha egyik pillanatban nincs meg, a másikban már fennforoghat és pedig fennforoghat olykép, hogy czéllal van összekötve, de azért az nem lehet minden esetben büntetendő is s az excitatio, mely a legnyugodtabb kedélyt is szenvedélyes hullámzásra ragadja, nem szükségképen involválja magában még a bűnözni czélzó akaratot.

A pillanat hatása igen nagy lehet a kedélyre s rend- s jogellenes cselekvényekre indithatja, de épen azért, mert e jogellenes cselekvény megtörtént, külsőleg látható, nem bizonyos, hogy azon hatás, mely alatt az elkövettetik — egyszersmind az arra irányuló szándékosságot is megnemzené.

Mindezekből folyólag számitja a büntetőjog bűntelen körülményként az indulat magas fokát, hol a felköltött szenvedélyek vakon cselekedtetik az egyént, a nélkül, hogy az akaratnak és a megfontolás s öntudatnak legkisebb cselekvési kört is engednének.

Ha tehát a pillanat hatása alatt a felizgatott szenvedélyek minden egyéb tényezőt kizáró, magas foku felindulásában követtetik el valamely a büntető törvény által sujtott cselekvény, ez ennek daczára bűntettet nem képezhet s mint törvénysértés megfenyithető, de mint bűntett nem.

Pedig a biróságok itélkezéseikben még ma is e könnyü rendszert követik s osztják Rossi nak azon a bűntörvényszegésre alkalmazott elvét, hogy «bűneset minden tett, mely a büntetőtörvények által sujtva van».

Ezen elv azonban, bár általánosságban szól, még sem vonja maga után értelménél fogva azon könnyed alkalmazást mit a biróságok követnek; sőt ha mélyebben hatunk ezen elvbe, azonnal kitünik, hogy megegyezik az a büntetőjog — mint az emberi cselekvények lélektanának elveivel.

Nevezetesen az állam a törvényeket egyes felmerült esetekből kiindulva alkotta s egyes esetekből kifolyólag általánositja azt a többi előforduló esetekre: de az általánositott szabályok alapjokat mindig csak az anyagi jog elvei és a természet törvényeiben lelhetik, mint mely utóbbiaktól emberi erővel eltérésnek helye nincs.

A büntető törvényeknek a bűntettet sujtó szabványai tehát épen mert «büntető törvényeknek» neveztetnek, csak a bűntettre alkalmazhatók, e bűntett pedig az anyagi jog elvei szerint itélendő meg; tehát ha mindaz bűntény a mi sujtva van a büntető törvények által, ugy e büntető törvényekben sujtott tények csakis olyanok lehetnek, melyek nem a külső alak, hanem a benső lényeg szerint jönnek elbirálás alá.

Épen ezért mondja ugyancsak Rossi, hogy: «La thèorie reclame une definition tirée de la nature des choses, une définition vraie en tous temps et en tout lieu!»

Ha tehát a büntető törvények által sujtott tények általán bűntényeknek vétetnek, ugy tulszigoruan osztályozzuk és biráljuk az emberi cselekvényeket s eltekintünk azok természetétől; mig ellenkezőleg ha ezen elvet olykép tekintjük és veszszük, mint az értve és gondolva van, akkor a törvény szabványait is helyesen fogjuk fel s nem fogunk a külsőből itélni s nem fogjuk a törvényre kaptafa gyanánt felhuzni az előforduló esetet, hanem a törvényt annak szelleme és a cselekvény természetével összhangzóan alkalmazandjuk.

Tárgyunkhoz visszatérve, bizonyosnak látszik, miszerint a sulyos testi sértés bűntette különösen mély és beható vizsgálatot igényel a biróság részéről, mert ezen esetnél a törvénynek helytelen alkalmazása legtöbbször fordulhat elő épen azon általános s kellően fel nem fogott elv szerint, hogy minden tény bűntény, mely a büntető törvények által sujtatik.

A sulyos testi sértés mint önálló cselekvény, leginkább és legtöbbször oly körülmények és tényezők között szokott előfordulni, melyek részint a beszámitást kizárják, részint azt bűnténynyé nem is minősithetik.

E bűnesetnél, mert minden sulyos testi sértés annak vétetik, a bűntény essentiája, a szándékosság legtöbbször hiányzik; de a szándékosság fönforgása nem is vizsgáltatik, nem kutattatik! Miért? Mert a külső látható cselekvény — a seb, a vérzés — a gyakorlat szerint minden egyéb vizsgálódást nélkülözendő és feleslegessé tett!!

Épen ebben rejlik a nagy és helyrehozhatlan hiba. — Azon egyén, ki a büntető biróság által elitéltetik, reputatióját többé vissza nem állithatja társai és ösmerősei előtt: bélyegzett lesz és marad élte fogytáig, bármily ártatlan és becsületes s jellemes legyen különben; mert az alsóbb foku müvelődésen állók más szempontból tekintik a büntető biróságot.

A művelt ember gondolkozik s a bűnügyekben hozott határozatokat latolgatja s valóban rosz szándék nélküli félebarátjától tiszteletét és becsülését meg nem vonja azért, mert azt téves felfogás alapján a biró elitélte, mert ösmeri a jellemet, megbirálni tudja az illető ártatlanságát.

A műveletlen egyén azonban elitélt s a büntetést kiállott embertársában nem akarja többé fellelni az embert; félre huzódik el körétől s bármiként legyen meggyőződve ártatlanságáról, megvetésével üldözi, társaságából kizárja, mert «hüvösön ült».

Ez a helyrehozhatlan hatása a büntetőjog elvei helytelen és könnyed alkalmazásának: e hatás annyira rásulyosul az ártatlanul szenvedettre, hogy elkeseredést, kétségbeesést szül benne s valóban azzá lesz, a mi eddig meggyőződése és lelkiösmerete szerint nem volt — bűnözővé.

Számba véve még ama számokkal bizonyitott körülményt is, hogy a sulyos testi sértés leginkább az alsó osztályuak között szokott előfordulni, nem lehet eléggé szivükre kötni a biráknak, hogy ezen esetnél a kellőnél nagyobb buvárlatot fejtsenek ki, mert a társadalmi kár, mely a büntetőjog anyagi elveit mellőző határozatok hozatalával beáll, jóval nagyobb, mint lenne akkor, ha épen semmi itéletet nem hoznának.

Mindezek után megkisértem meghatározni a sulyos testi sértést, mint bűntettet:

«sulyos testi sértés bűntette az ember testi és szellemi épségének szándékos, czélzott megsértése ölési szándék nélkül».

A verekedés közben esetleg beállott sulyos testi sértés, minthogy ily esetben a szándékosság e tény elkövetésére s a czél fenn nem foroghat, hanem a véletlennek nem kormányozható befolyásából és részint a védelemből származik — bűntényt nem képezhet, tehát csak kihágásként kezelendő.

A többek között előálló verekedés a tapasztalat és az ember természetének megértéséből kifolyólag is olykor áll elő, midőn a kedélyállapot rendkivüli izgatottságba hozatik részint bántalmazások, részint szeszes italok élvezete által: következésképen nem lenne méltó a büntetőjoghoz és a humanismushoz, bűntényként sujtani egy oly tettet, melynek elkövetését az illető sem nem czélozta, sem nem akarta, de melyre előkészülve sem lehetett; nem egyeznék meg az igazsággal bűnösnek bélyegezni egy oly egyént, ki bűnözni nem szándékolt, nem akart — kit minden arra irányzott gondolat nélkül a pillanat hatása, a mértéktelen ivás szenvedélyeinek irritálása önkénytelenül sodortak ily tett elkövetésére.

«Csak a bűnös sujtandó büntetéssel!» A kiben nem volt szándék és akarat a bűn elkövetésére, annak tette bűntényné nem minősithető, bármily nagyok legyenek is és ártalmasok a külső cselekvény nyilvánulásai, mert e cselekvény jelei azért, mert láthatók, még nem ismérvei a bűnös hajlamnak és a bűnöző szándéknak:

A büntetőjog magas hivatását az emberi cselekvények benső természetének vizsgálásában találja; ezen térre kell szoritnia müködését, mert igazságos itéletet a bűntényekben csak akkép hozhat!?

Különösen éreznie kell e hivatását a birónak akkor, midőn embertársa testébe mártja bonczkését: mert a testet

szétmarczangolva, e kegyetlensége által nem hivatását teljesiti, hanem szétzuzza a lelket, mely a testet mozgatja!!

A rideg alkalmazása a törvénynek, mely ma már valóságos gépies és chablonszerü munkálkodássá szállott alá, nem foglalhat helyet a büntetőjog mezején, mert akkor a külső alak erőt fog venni a benső lényegen!

(Folytatás következik.) *Vörös Vidor.*

Jogirodalom.

Az észjog vezérelvei.

Ezen czím alatt jelent meg *Aigner Lajos* könyvkereskedésében Dr. WEKERLE LÁSZLÓ értekezése a «principium essendi, fiendi et cognoscendi» felett. Ára 1 frt.

Az észjogászok és tételesjogászok harczában, szerző az észjog mellett törte el scholastikus lándzsáját, az észjogászok nem nagy örömére, mert szerző igyekezete érettebb és jobb gyümölcsre lett volna érdemes, ha a scholasticismus bilincseiből korszellemünk tudományainak színvonalára felemelkedhetett volna.

A tételesjog védői csak örülhetnek diadalaiknak, ha az észjog harczosa előszavában beismeri, hogy észjogilag azon kérdésre «mi a jog?» szabatosan válaszolni, csak a jövőnek van fentartva, s a 75-ik oldalon azt mondja, hogy «a jog definitiójánál sem a tárgygyal, sem kifejezésének szavaival tisztában még nem vagyunk», mely vallomásnak szerző műve valóban hű tanusága.

Szerző jelen füzetével csak azt bizonyitotta be, hogy korunk hű fia, mert papir-fogyasztó korszellemünk azt hozza magával, hogy tudósaink épen azon tárgyakról irjanak össze foliantokat, a melyekkel tisztában nincsenek s e mellett az abrakadabra-féle kitételekkel, a magyar nyelv neologiáját is gazdagitsák.

Hogy szerző nemcsak a tárgy homályával, de a kifejezések kételyeivel is küzdött, mutatják az általa ujonnan kovácsolt magyar szók, az egyes szók helytelen használata és idegen magyarsága, mely a szók elhelyezéséből s az összetett igék elszakitásából kitünik.

A magyar tiszteli ugyan az igyekezetet, hogy valaki magyarul beszéljen és irjon, de nem türheti, hogy vele valaki rosz magyarsággal beszéljen, ezért tanulta a magyar a sok idegen nyelvet s nem magyarizált még saját országában sem, — megköveteli tehát a magyar irótól, hogy a magyar nyelvet tökéletesen birja s a sok német és egyéb nyelvü auctorok olvasásában a magyar nyelvet el ne felejtse.

A ki ezen füzetben az észjog vezérelveit czíme szerint keresi, az mint mi, csalódni fog, mert a füzet csakugyan semmi egyéb, mint értekezés az elavult scholastikus «principium essendi, fiendi et cognoscendi»-ről, s nagyon sajnos lenne, ha az észjogászok ily pincipiumokkal még a jövőben is vesződnének, mint azt szerző előszavának végén reméli.

KAUCZ országászat tanának magyarságával vetélkedő szerző magyarságáról tanuság a 8-ik lapon a következő meghatározás:

«Elvek, melyek mint ilyenek *közvetetlen* a tudomány lényegén *sarkalnak* és a tudományban más elveknek nem *kifolymányai* hanem minden egyéb *tevényeknek* utolsó alapjai: leghelyesebben *vezérelveknek* nevezhetők.»

Itt szerző a magyar nyelvet egy «*kifolymányal* és *tevénynyel*» gazdagitotta s ha legelől a tétel szóhoz zárjel közé nem teszi, hogy tevény nála momentum, azt gondolná a magyar ember, hogy valami zahara pusztai tevetanyáról van szó. Szemeink megerőltetésébe került megtudni, hogy a szó közvetetlen, közvetve, vagy közvetlenül jelentsen-e? és hogy *kit sarkalnak* az elvek? csak a második olvasásra tudtuk még, hogy senkit, hanem ők *sarkallanak* a tudomány lényegén.

A nyelv ezen kínzása között tehát nem csoda, hogy szerző idézett mondatával a *vezérelvek* meghatározása helyett az *alapelveket* határozta meg; — és sajátságos szerző irmódorában az, hogy ő a jó szókat tudja és helyenkint használja is, mint például, hogy mozzanat = momentum, ezért szükségfeletti volt neki a szó: kételhetlen, összetesség, ismerv, tevőleg, tételez, s több más alkotása, miután ezek a kellő fogalomnak meg nem felelnek s nyelvtanilag helytelenek.

Áttérvén a füzet tartalmára, ez, az előszón és végsommázaton kivül, négy részre oszlik, t. i. az «elv» és «vezérelv» fogalmának kifejtésére; az észjog lételére; az észjog tényére és az észjog megismerésére.

A füzet első részét illetőleg már fent érintettük és az idézett rosz magyarságu kifejtésből kitünik, hogy szerző a vezérelv fogalmát az alapelv fogalmával összetévesztette s ezen összetévesztés még jobban tünik ki a fent idézett pontot követő tételekből, melyek szerint «a jogtudományban három vezérelv van: a létnek, a ténynek és a megismerésnek elve», — és «az észjog vezérelvei alatt értjük tehát a jog léte, ténye és ismerete körüli elméleteket».

Eltekintve attól, hogy a «vezér» fogalom a magyar nyelvben cselekvő irányt jelöl s igy a lét, mint még nem cselekvő fogalmára nem alkalmazható, azon kifejezés, hogy *az észjog vezérelvei* alatt *elméletek* legyenek értendők, ugy a valósággal s a jogelv átalános fogalmával, mint szerző legelső állitásával, mely szerint «elv alatt átalában azon sarkalatos tétel (tevény, momentum) értendő, mely mint első, egy másiknak alapját, feltételét képezi» — ellenkezik, mert ha az «elv» tétel, a vezérelvnek is csak tételnek kell lennie s nem lehet egész elmélet vagy csupán csak logikai premissa.

Ha szerzőnek sikerült volna óhajtása szerint a jogi vezérelvek, illetőleg az észjog alapelveit kifejteni, akkor a magyar jogirodalom egy hasznos művel gazdagodott volna.

Legtöbb jogbölcsész abban hibázik, hogy a jogelveket önkényes tételekből akarja származtatni, mint azon természetbuvár, a ki a természetre saját alkotásu törvényeit akarja erőszakolni, a helyett, hogy a természet öröktörvényeit kutatná, minek folytán tévutjáról már a legelső kisérletnél meggyőződik, miszerint ő a természetnek törvényeket nem szabhat.

Hogy szerző az «elv, főelv, vezérelv és alapelv» meg «sark-elv» fogalmával tisztában nem volt, mutatja a sok logikai ellentét, melyekkel a füzetben találkozunk; mely ellentétek annál természetesebbek, mert szerző a jogász álláspontjára nem helyezkedett s az elméleti bölcsészetet több figyelemre méltatta, mint a mennyit a jogtudomány megengedhet. Ezt látjuk a 10-ik oldalon a «főelv» meghatározásánál is, mely szerint «létezik az észjogban a vezérelvektől eltérő fogalom alá eső «*főelv*», *mely az embert jogainak érvényesitésére készteti*»; a hol a főelv (oberster Grundsatz) meghatározásában a *vezérelvek* (leitender Grundsatz) meghatározását találjuk.

Ezen elméleti zürzavar kideritése után azt mondaná valaki, hogy felesleges a füzet további ismertetése és birálása, mert a hol az alap hibás, ott a következtetés és folytatás sem lehet helyes. Mi azonban nem vélekedünk igy, Ha szerző azt német nyelven tette volna közzé, s a német bölcsészetet akarta volna reformálni, mint azt egyik iró 1876-ban Lipcsében megjelent «Zeitgerechte Reform der Phylosophie. Ein Zukunftsprogramm» czimü művével szándékozott, emlitést sem tennénk róla, de hogy az ily elavult scholasticismussal a magyar jogirodalom gazdagittassék s kecsegtető czímekkel a közönség ámittassék, ezt további szó nélkül nem hagyhatjuk s reméljük, hogy kemény szók által sikerülni fog másokat hasonló kisérletektől elriasztani

*

s az észjog barátait a helyes utra terelni és munkásságra felserkenteni.

Szerző a tudományosság látszatának kellékeiről megnem felejtkezvén, HUFELAND, HOFFBAUER, SCHWARTZ, KÖHLER, MARTINI, KONG, PAULER s mások idevágó mondatait idézte, s ezek által további jogbölcselmének alapját megvetette, de ezzel egyuttal kimeritettük a füzet első részének ismertetését s áttérhetünk a specialis principium essendi-re, vagyis, «az észjog létele, illetőleg lehetősége és természetessége» czímü második ismertetésére.

Ha a skeptikusok észfondorlatainak egyéb haszna nem lett volna, azon egy haszna mégis megvan, hogy a bölcsészek annak belátására jutottak, miszerint a lét és elmélet közti kapocs semminemü logikai mesterséggel létre nem hozható, vagyis, hogy a lét elméletileg be nem bizonyitható s a szerző mégis azon háládatlan munkára vállalkozott, hogy az észjog lételét ezen füzettel bebizonyitsa. Az igaz, hogy erre szerző a tételes jogászok kedveért kötelesnek érezhette magát, de azok megtéritésére kár volt erejét csak azért pazarolni, hogy az észjog zászlaját a sophismák labyrintjában elveszitse.

Az észjog léte a tételes jogászok irataiból s ezek czáfolatából be nem bizonyitható, mert a kinek a jogelvek csak emberi méltóságból, emberi rendeltetésből, erkölcsi kötelességből, — a jogérzet pedig lelkiismeretből, lelki furdalásból állanak, azzal hiába bocsátkozunk vitába. Azok minden észjogi tételt készek saját praeconiepta opiniojok hasznára forditani s azt állitani, hogy az nem észjogi, hanem tételes jogállitás, mert azt ezen vagy azon férfiu s ezen vagy azon törvényhozó vagy jogtudós már állitotta, mintha ezen férfiak, törvényhozók és jogtudósok józan ész hiányában lettek s mindent csak a divina inspirationak, országaik s népeik szükségletének s a tételes jog tanulmányainak köszönhették volna; mintha a törvények javitása nem az észtehetség müködésének, hanem csak ismét más tételes jognak és törvényeknek köszönhető lenne.

Kár volt tehát a tételes jogászok megtéritésében fáradozni s e mellett az anthropomorphismus és más tévjogtanok vermeibe esni.

A jogléteknek alanyi és tárgyi megkülönböztetése, a joglétnek mint jogalanynak elmélete, a jogalanynak az énnel azonositása a nem-énnel, valamint az érzéki és külvilággal szemben állitása által, az észjogi alapelvek léte vagy szerző szerint az észjog léte be nem bizonyitható azoknak, a kik az észjog létét tagadni hajlandók, mert azok az észtehetség müködését mindig másnak, mint az ember öntehetségének tulajdonitandják, legyenek bár theokraták, államisták, QUETELET-isták, vagy akármiféle tételes élet- és jogviszonyok iskoláinak követői.

Az észjog léte oly absolut igazság, mely bizonyitásra nem szorult, mert a ki azt tagadja, saját esztelenségét igazolja; az észjogásznak azonban más a feladata.

Az észjogásznak az a feladata, hogy a jogot vizsgálódásának tárgyául tüzvén ki, azt mint elméleti tárgyat körvonalozza s a jogalanyokat a jogtárgyakkal elméleti viszonyba hozván, oly alapelveket állitson fel, melyek azután az élet tüneményei és mozzanatainál a jogcselekvényeknek vezérelvekül szolgáljanak. Az észjogi alapelvek ezen alkotásánál és észjogi alapelvekül elfogadásánál tekintetbe nem jöhet azon körülmény, hogy ezen vagy amaz alapelvet valamely férfiu, bölcsész, törvényhozó vagy jogtudós kimondotta s érvényesitette, mert ez csak azt jelenti, hogy azon férfiu észtehetsége jogérzetével öszhangzásban müködött s a felállitott jogelv valódi észjogi elv.

Ha azonban örökké csak a körül forgunk, a mit már más emberek mondottak és kifejtettek, az által az észjog, mint tudomány, mit sem nyer, de még veszt is, ha azt állitjuk, mint szerző a 31-ik oldalon, hogy a jognak, mint tárgynak, létét azon cselekvési jogszabályok igazolják, melyek az emberi ész természetes folyományai, mert a «cogito ergo sum»-féle érvelés az észszabályokból a joglétre még veszélyt is hozhat az észjog tudományára, a mennyiben a legesztelenebb jogszabályok észjogi szabályoknak kikiáltatván, a jog léte kétségbe vonathatnék.

A mily szerencsétlen a joglétnek a jogszabályok általi bizonyitása, ép oly szerencsétlen a jognak tárgyilag a jogszabályokkal azonositása, ezekből az észjogtudomány lételén való következtetés és az észjogtudomány meghatározása a 33-ik oldalon.

Ha a természetes ész műveleteit a tárgy — itt a jog — körül, a tárgytól magától — itt a jogtól — meg nem különböztetjük, ugy a tárgy létét be nem bizonyitjuk; a jogszabályok nem a tárgylagos jog, hanem a tárgylagos jog minősége és csak a helyesen felfogott jog minősége alkothat helyes jogszabályt. Ha tehát a jogot mint absolut elméleti tárgyat a jogszabályok összességével azonositani akarnók, kezességet kellene vállalnunk minden egyes jogszabály helyességéért, a mi csak az észjogtudomány feladata, de ha az észjogtudomány — szerző szerint — az erkölcsi lehetségek és feltételek azon tudata lenne, melynek segedelmével a cselekvésszabadságnak az akaratszabadsággal egyhangzatba hozatalát megismerhetjük és megismertethetjük, akkor az észjogtudomány nem lenne egyéb, mint valamely erkölcstannak folyomár ya, vagy bizonyos ága, — vegyülve azon bölcsészettel, mely az akarat- és cselekvésszabadságot elvéül vallja, tehát oly alárendelt tudomány, mely önálló elveket fel nem állithatna, hanem elveit bizonyos specialis bölcsészet állitmányaiból származtatni kénytetnék.

Hogy szerző az észjogtudomány ezen definitiójával az észjognak nem használt, világos, és ebbeli mentségét még azon okból sem fogadhatjuk el, nehogy az észjogot tárgytalannak feltüntesse, mint szerző szerint, a bölcselet maga is, melylyel a magában valaminek legelső kezdetéről való igazság eddig kiderithető nem volt.

Szerző a tárgytalanságtóli félelme alaptalan, mert az észjog tárgya a tételes jog tárgyával elvileg és elméletileg azonos, t. i. az ember és ennek viszonya a kültermészethez és embertársaihoz, nem pedig csak hasonló, mint szerző a 42-ik oldalon mondja, — de ezen tárgy és viszonya nem zárja ki az elmélet követelményét, hogy a jog, mint absolut eszményi tény, az emberi értelem vizsgálatának tárgyául felvétessék s alapelvei megállapittassanak azon esetekre is, midőn tényleg jogalany és jogviszony birálatunk tárgyául nem ajánlkozik, hnnem csak annak lehetőségét feltételeznünk kell, mert az észjog a tételes jogtól csak abban különbözik, hogy a tételes jog bizonyos embercsoportra vonatkozik s ennek jogviszonyait rendezi, mig az észjog az átalánosság elveit megállapitja s a tételes jog rendelkezéseit bírálgatván, ezek helyességét vagy helytelenségét feltünteti, mi által az észjog alapelvei a tételes jog elveinek próbaköveiül válnak.

Csak ezen felfogás teszi a jog létét az ököljogtól és a jogot érvényesitő hatalomtól függetlenné és az észjog uralmát hatályossá, de az emberi természetből egyenesen, minden eszményités nélkül, a jog létére s ennek természetességére következtetni épen oly ballépés, mint az észjogi alapelvek létét vagy lehetőségét tagadni.

A jognak észjogilag való eszményitése az észjog létét nem veszélyezteti, mert a tételes jog alatt sem értelmezendő azon betük sorai, melyekkel a törvény leiratott, vagy azon alany, mely a jogot képviseli és azt magának a birótól követeli, hanem azon eszmék, melyeket a törvények betüi és fogalmai keltenek s azon jogviszonyok és tények, melyek a jogalanyok és tárgyak közt képzelendők, mely felfogásnak a régiek költészete az által vélt legjobb kifejezést adni, hogy a justitiát bekötött szemmel képlelte, nehogy a törvény

betüinek s a jogalany látása, a jogot magát láthatlanná tegye vagy a jog képletét elhomályositsa.

Az észjognak azonban a tételes jog álláspontján megállani nem szabad, annak még az ember társadalmi viszonyain túl is kell emelkedni s ezért meg kell különböztetni a természeti észjogot, melynek tárgya az ember és a kültermészet, a társadalmi észjogtól, a mely az embert nem mint az első csak a kültermészethez és egyes emberekhez viszonyitja, hanem az ember, mint társadalmi lény jogait a társadalom követelményeihez viszonyitja s mind a két tekintetben a kellő alapjogelveket megállapitani törekszik. Csak ezen megkülönböztetés folytán lehetséges a jognak helyes meghatározása s létének beigazolása.

Ezen előzmények után áttérhetünk most már a füzet 3-ik részének, az észjog tényét, valamint okszerüségét és szükségképiségét (principium fiendi) tárgyazó fejezet ismertetésére.

A mit szerző a jog létének bebizonyitásánál elmulasztott, t. i. a jog eszményitését, azt a jog ténye bizonyitgatásánál igyekszik kipótolni, de ismét oly szerencsétlenül, hogy a jogot magát, a jogténynyel azonositja, illetőleg összezavarja. Ugyanis:

a 34-ik oldalon azt mondja: «a jogot azon körülmény, valjon létesithető-e vagy nem? *lételében* legkevésbé sem veszélyezteti»; s ez helyes; mindazonáltal a 38-ik oldalon mégis azt mondja, hogy: «ténynek tünik fel a létező jognak átalakulása, illetőleg annak átmenete az egyénből, a melyben csak *létezik*, az egyének közötti viszonyokra, a melyekben *ténynyé* válik».

Már a kinek az ily joglélekvándorlásban hinni tetszik, ám higyje, de mi, a kik a tényeket jogos, jogtalan és jogellenes tényekre osztani szoktuk, ezen hitet vallani hajlandók nem vagyunk. Mi a tényben nem a jogot magát, hanem a tény jogosságát keressük, vagy jogtalanságát kideritjük, s a jogtényt a joggal magával azonositani nem óhajtunk.

A jognak a jogténynyel és jogalanynyal való összetévesztése még jobban tünik ki az azonnal következő állitásból, mely szerint: «Mivel a jog létele *kizárólag* az egyénnek, a személynek *öntudatában* nyilvánul, arra, hogy *tényleges joggá* váljék, szükséges, hogy az egyénnek, a személyek közötti létviszonyokra befolyást gyakoroljon».

E szerint tehát: az *öntudatlan* egyénnek nincsen joga; öntudatlanoknál a jog tényleges joggá nem válik, s a *jogtalan* tény a személyek közötti létviszonyokra befolyást *nem* gyakorol.

Szerző feledni látszik, hogy színérzékünk csak a színek különfélesége által, és jogérzetünk, illetőleg a jogosság, csak az ellentétes jogtalan tények felfogásában és szemléletében nyeri fejlődését, és ha tényleges jogot feltételeznénk, akkor tényleges jogtalanságot is kellene személyesitenünk; az észjogtudomány mellé, az észjogtalanság tudományát állitanunk.

A fentebbi állitásból a cselekvési képességre, szabadságra és a cselekvési akaratra következtetvén, azt állitja szerző, hogy a cselekvési akarat addig lesz okszerü, mig a természetes észszel következetes öszhangzásban marad; és jogtalansággá fajul, mihelyt a természetes észszel ellentétbe jut.

Már pedig a természetes ész a társadalmi viszonyok felfogása és méltánylása nélkül, a jog és jogtalanság megkülönböztetésére soha sem vergődhetnék s igy az észjognak épen azon ága, melyért léte követeltetik, t. i. a társadalmi észjog, a lét szinvonaláról leszorittatnék, ha a cselekvési akarat csupán csak ösztönné alacsonyittatnék le.

A természetes ész az egyén jólétét feltétlenül követeli, s ennél nincsen különbség, valjon az egyén étvágya növénynyel, csirkehussal vagy pedig mással elégittetik-e ki? a természetes észt tehát absolute a mennyiben az ösztönszerüséggel azonos lenne, az észjog alapjául még a természetjognál sem lehet felvenni, annál kevésbé az észjog azon ágánál, mely mint társadalmi észjog juttatandó érvényre, mert a természetes ész követelménye gyakran azonos az államiság eszméjének követelményeivel, a mely utóbbiakról szerző is azt mondja, hogy néha a jogtalan is, jogossági szentesités által, jogi érvényt nyer.

Ha a természetes észnek csakis a jogi tényeket tulajdonitjuk, akkor miféle tehetségnek tulajdonitsuk a jogtalan tényeket? szerintünk a természetes ész az embert inkább segiti elő a jogtalan tényekben, mint a jogosokban, különben, ha a jogtalan tény a természetes ész müködése nélkül keletkeznék, ez nem volna öntudatos cselekvény, ez a beszámithatóságot kizárná s ez által a jogosságot és jogtalanságot magát is megsemmisitené. Mi tehát az észtehetséget természetesre és valami másfelére felosztani s ezen megkülönböztetést elfogadni hajlandók nem vagyunk, mert különben nemcsak a természetes jogot a társadalmi észjogtól, hanem még a természetes ész által sugalt jogokat, valami másféle ész által sugallandó észjogoktól kellene megkülönböztetnünk. Mi az előitéletek s egyéb eszmék által megterhelt észtehetséget is természetes észnek tekintjük és kell is tekintenünk, mert különben azt bizonyos emberekben ujjá kellene teremtenünk, nem pedig csak az előitéletektől és tévtanoktól megtisztitanunk és felszabaditanunk.

Nem vagyunk ugyan a személyesités és eszményités ellenségei de, a sok eszményités ismét az értelem rovására esik. Ha például szerzőnek a 41. oldalon olvasható szavaival azt mondanók, hogy «ha a törvényhozó által létesitett jog az észből hozható le, akkor az eo ipso észjog, ha pedig nem hozható le az észből, akkor csak hatalom», — ezzel az észt personificáljuk s mint valami jogkamarát állitjuk oda, melyből a törvényhozó a jogot lehozza, ha pedig az êszkamarájából nem merit, akkor csak — ész nélküli — hatalom valósitja meg a tételes jogot. Mi, a kik a tételes jog javát az észjog számára reclamáljuk, ilyen distinctiókba nem bocsátkozunk, hanem csak azt mondjuk, hogy a mely tételes jog a mivelt ész próbakövét kiállja, az észjogilag is helyes, észjogi alapelveken nyugszik.

Ha szerző Dr. PAULER TIVADAR, a 44-ik oldalon idézett, 269. §-ának tartalmát több figyelemre méltatta volna, mint a scholastikus auctorok bölcselmeit, akkor abban az ember természetes jogának csiráit, megkülönböztetésül a társadalmi észjogtól, beláthatta volna; meggyőződhetett volna, hogy *vannak az embernek a társadalmi viszonytól független jogai is*, melyekre az idézett §. utal, s nem koczkáztatta volna azon egyenes állitást, hogy az észjog tényének bizonylatai az emberek társas együttéléséből merithetők a legbiztosabban; mert a társas együttlét lehetőségét a tételes jogászok csakis a tételes jognak vindikálják és eddig nagyon helyesen; mert az észjogászok még nem mutathatnak oly platonikus és mivelt emberi társadalmat, a hol a társadalom biztonsága csakis az észjog hatályában alapulna; ilyen társadalom csak az örökbéke barátainak pium desideriuma.

Innen van, hogy szerző egészen fonák következtetésekre jut; ugyanis, azt mondja a 47-ik oldalon, hogy «a jog *fogalma* jog*viszony* nélkül nem gondolható» s «a jog *ténye* az elszigetelt egyénnek tételezése mellett lehetetlen».

Ha a jogot csak a jogviszony szüli, akkor kár volt a jog létét oly hosszan bizonyitgatni; egyenesen szembe kellett volna a két jogalanyt a jogtárgy felé állitani s az egyik jogalanynak a jogtárgyon elkövetett tényét, a másik jogalanynak a jogtárgyhoz való passiv viszonyával szemügyre venni, hogy a tény jogossága vagy jogtalansága kitünjék, és ha a tény jogtalannak tünik ki, akkor kijelenteni, hogy nincsen jogtény; sőt talán a tény létét is kellene tagadni

szerző szerint, ha a jog ténye csak a jogos tényben és nem egyszersmind a jogtalanban is a jog sérelme keresendő lenne.

Az észjogásznak az a tulajdonsága, hogy ő a jogtény lehetőségét, leginkább a jogtalan cselekedetben keresi és a tételes jog jogtalanságait kideriti. Az észjog alapelvei szerint a jogtény lehetséges egy jogalany által is, — az észjogi jogténynek jogténynyé váltára két jogalany, vagyis két ember jogviszonya nem szükséges, mert különben a kültermészetet is jogalannyá kellene alkotnunk, midőn az ember valamit egyedül cselekszik, s a jogos és jogtalan tények közzé még egy harmadik tényfajt, a közömbös tényt, állitanunk, melyhez a jog fogalma nem férne, a mi azután a fogalmát és tényét csakugyan jobban veszélyeztetné, mint az elszigetelt ember képlete.

Elhiszszük, hogy szerző a jog tényét más alakban képzeli, miután azt különösen a jog tudatával hozza kapcsolatba, de a jogtudat s a jogérzet még nem garantiája a jog létének és a jog tényének, mint azt szerző a 49-ik oldalon követeli; épen ezek hamisitják gyakran az észjog alapelveit, éppen a ferde jogtudat és jogérzet a legtöbb jogtalanság szülője s épen ezen ferdeségeken kell a mivelt észnek és szabatos értelemnek győzedelmeskednie, hogy az észjog helyes alapelvei érvényre juttassanak, mert a miveletlen természetes észtől senki sem kivánhatja, hogy az KANT elme-élével a bölcsőből kiugorjék és helyes észjogi alapelveket hirdessen, a mi szerző szerint is csak a jövő vivmánya leend.

Az eddigi helyreigazitások alapján és ezekkel öszhangzásban hajlandók lennénk az észjog érvényének érdekében szerző további állitásait az államról és társadalomról elfogadni, de a mit szerző a szabad és vérszerinti társulásról mond, mi nemcsak az ember ösztönének, hanem észtehetségének is tulajdonitjuk; azonban a jog tényének bebizonyitására PAULER észjogi előtanának szerző által idézett 270. §-át, észjogi tekintetből már csak azért sem fogadhatjuk el, mert ebben az ember lelkiismeretére utaltatik, a mely kifejezés a theokratia és anthropomorphismus maradványa s az észjogászok által legfelebb jogérzetnek nevezhető, mely a természeti jogban az egyén jólete, a társadalmi észjogban pedig a közjólét szükségességének érzetében gyökerezik.

A füzet III-ik, illetőleg 4-ik része, az észjog megismeréséről, alanyi és tárgyi értelemben (principium cognoscendi), értekezik. Mi azonban szerző észjogi álláspontját, a mennyiben kifejtésében a jog megismerésénél csak a megismerés alanyát és tárgyát megkülönbözteti s a jogviszony többi alkatrészeit figyelmén kivül hagyja, nem követhetjük, mert az észjogi észmiveletek nem oly egyszerüek, mint ezeket szerző képzeli. Szerző képzelme szerint legfelebb tiszta logikát igen, de észjogot, észjogi alap- vagy vezérelveket irni nem lehet.

Anthropologiai deductióival szerző az észjogot egy lépéssel sem vitte előbbre, mint ez azon időben volt, midőn az, a 63-ik oldalon idézett, emberi rendeltetés főelvén nyugodott s a szabad akarat és joglemondás labyrinthjába hurczoltatott.

Az észjog és jogismérveinek szellőztetésében pedig szerzőt azért sem követhetjük, mert szabatos nyelvészet hiánya miatt képleteit szilárditani s álláspontját kellő szemügyre venni nem lehet, a mennyiben nála a jog jellegezése az észjog jellegezésétől külön nem válik s az ember és emberi természet, a különféle bölcselők és jogtanárok által reáfogott, különféle tulajdonságaival oly szoros összefüggésbe hozatnak, hogy a jog és észjog alapjául inkább az ember képzelt tulajdonságai, mint annak lénye, vétetik; a mi pedig a jog és észjog felismerésére szolgálna: tulajdonképen az észjog alapelveinek jellegezésére irányul, legalább a füzet czíme szerint arra irányulnia kellene; képletei tehát oly halványak és sikamlósak, hogy tudni sem lehet valjon a joggal átalában, az észjoggal, a jog vezérelveivel, vagy pedig az észjog alapelveivel van-e dolgunk?

A füzet, mint észjogi műnek, legnagyobb hiánya abban fokozódik, hogy szerző *az észjogászok azon főkövetelményét, miszerint az észjog alapelvei a tételes jog vezérelveiül elismertessenek*, határozottan ki nem fejtette s feltünően nem érvényesitette.

Innen származik azután, hogy szerző egész művének értékét végsommázatával s a füzet utolsó pontjával teljesen lerontotta s a tételes jogászok álláspontjára állott, midőn a 78-ik oldalon azt mondja, hogy az észjog — mint a személyek közötti jogok és kötelezettségek foglalata — csak akkor lép hatályba, ha azon jogok és kötelezettségek (az együtt létező embereknek) a viszonosság megállapitóinak szentesitését nyerték s ezen szentesités folytán kötelező erőre emelkedtek.

Hogy ezen végkövetkezmény s a füzet eredménye nem észjogra, hanem a legönkényesebb törvényre utal, mindenki átláthatja, mert az észjognak éppen azon egy jellege, hogy érvényét tisztán csak önmagában keresi s kötelező erejét semmiféle *szentesitéstől* függővé nem teszi, oly általános és ismeretes, miszerint erről kár minden szót vesztegetni, a ki pedig az észjog ezen jellegét bármikép elejti, az nem észjogász, hanem a tételes jog csak oly párthive, a ki a többi párthivektől csak a szentesités minősége által különbözik.

Midőn tehát a füzet tartalmát megismertettük, ujból kinyilatkoztathatjuk, hogy ez czímének meg nem felel, hogy ezen a principium essendi, fiendi és cognoscendi körüli scholastikus értekezésben currente rota urrens existit, mert végül feladatával ellenkezőleg épen az észjog léte tagadtatott meg, a mennyiben a szentesités követelménye csak tételes jogot állapit meg, az észjog pedig csak a mivelt észtehetség szentesitését követeli.

Mi tehát szerzőt és a hasonlókra vállalkozni kivánókat, csak arra kérjük, hogy ily gyarlóságoktól a magyar jogirodalmat és közönséget megkiméljék s a tanulni szerető és kivánó magyar jogász közönség idejét, gyaló elmefuttatásaikkal, csalékony czímek alatt, igénybe venni, jogtalan ténynek ismerjék.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

A telekkönyvi rangsorozat.

Habár a semmitőszéket sem tartják csalhatatlannak, ugy mindazonáltal döntvényei a legmagasabb tekintélynek örvendenek, és a magas biróság állását legjobban bizonyitja azon tény, hogy felállitása óta a jogtudomány legelőkelőbb képviselőinek nagy részét tagjai közt látjuk szerepelni. S ezen sok jeles közt nem egy van, kinek hirneves jogi müvei ép e biróságnáli müködéséből indulnak ki, és igy nem lehet mondani, hogy a legfőbb birósághoz történt meghivás, egy dicsteljesen kezdett tudományos müködésnek végét képezi.

Kedves kartárs fékezd hazafiui örömödet, mert e dicső bizonyitványt a külföldi perjogi irók egy capacitása, — a franczia semmitőszéknek állitja ki.[1] Ily bizonyitványhoz első sorban az szükséges, hogy a semmitőszék mindenekelőtt érdemelje ki.

Valjon a mi semmitőszékünk kivivta-e magának a jogkereső közönség és igazságszolgáltatási közegek bizodalmát?

Én nem hiszem és sok más egyébtől eltekintve, e hiszememet már abból is következtetem, hogy jogi lapjaink,

[1] Bar, das deutsche Reichsgericht Berlin 1875.

jóllehet 1869. óta megjelent majdnem minden számukban nagy figyelmet forditanak müködésére, mégis összes dicséretöket egy tiz frtos bankjegy hátára leirhatod, mig müködésének, roszaló birálatának lemásolásához rizma papirokat igényelnél, — és a törvényhozás már gondolkozni kezd, nem jó volna-e az egész semmitőszéki intézményt eltörölni.

Jogtörténetünk majd részlegesen fogja az indokok halmazát kikutatni, melyek ugy a nagy, mint a jogi közönségnél e semmitőszéki antipathiát előidézte, — de bizonyára ezen indokok közt egyik fő az lesz, hogy semmitőszékünk magát a törvény fölé helyezte és döntvényeiben nem törvényt alkalmazott, hanem törvényt rontott.

Állitásunk igazolásául szolgáljon következő eset:

A. 1876. julius 14-ikén 14,756. sz. alatt a x—i telekkönyvben foglalt ingatlanra árverést kér, mig *B.* ugyanazon ingatlanok iránt tulajdoni pert inditván, e per feljegyezéseért 1876. szept. 27-én 20224. szám alatt folyamodik. — A törvszék 1876. szept. 30-án elrendeli az árverést és 1876. nov. 11-én elrendeli az árveréstőli függő joghatálylyal a perfeljegyzést. A foganatositott árverés ellen *B.* semmiségi panaszt ad be és a semmitőszék 8648/877. szám alatt megsemmisiti az árverési végzést minden jogkövetkezményeivel, mert tekintettel a ptrs. 429. -ra (?) az árverést 1876. szep. 30. nem lehetett elrendelni, a mennyiben a tulajdoni per 1876. szeptember 27-iki rangsorozattal az x—i. ingatlanra feljegyezve volt.

Komárommegye főügyésze a «Jogt. Közlöny» f. év 11. és 13-ik számaiban közölt volt egy a jogászt méltáni megbotránkoztató esetet, melynek sulypontja abban rejlik, hogy a semmitőszék a prts 427. §. világos rendelete ellenére a végrehajtási zálogjog bekebelezése után következő tulajdonjogi átirást az árverés elutasitására elegendő indoknak mondott ki, — de hogy találkozzék biró, ki az árverési kérvény beadása után következő tulajdonlapi (igény) feljegyzést az árverés elutasitásának indokául tartson, — ily esetet lehetőnek nem hittünk.

Hanem hiába, nálunk a semmitőszék nem a törvény megtartása felett őrködik, hanem a törvény felett töri a pálczát.

Igy érthető csak, miért van a semmitőszéknek a tlkvi bejegyezvények rangsorozatáról a telekvi rendtartás 61. §-tól eltérő törvénye. Mit bánja a semmitőszék azt, hogy a ptrs. 461. és 472. §§-ai ép a tlkvi rendtartás 61. §-nak épségben tartását rendelik, neki a beadványok rangsorozata — tetszése szerint — hol a beadvány iktatói száma, hol a beadvány elintézése által határoztatík meg. Mert jóllehet az itt tárgyalt esetben az elrendelt árverés «1876. julius 14-ki 14756. sz.» és a perfeljegyzés «1876. szept. 27-ki 20224. sz. praesentatummal lett a tlkvben feljegyezve, mégis a semmitőszék legmagasabb felfogása szerint a tlkvi hatóság helytelenül járt el, midőn 1876. szept. 30-án rendelte el az árverést, mert ekkor már beadva volt azon perfeljegyzés, melyen 1876. nov. 25-én feljegyeztetni rendelt.

Szegény végrehajtató, mit ér neked az, hogy végrehajtási zálogjogod be van kebelezve, az elrendelt becsü feljegyezve, ha a végrehajtó biróság oly beadványt is tartozik figyelembe venni, mely árverési kérvényed beadása utáni 65-ik napon érkezik igtató hivatalába!

Birói illetőség.

Törvénykezésünk nyomoruságos állapotának egy ujabb bizonyitékát van szerencsém — vagy inkább szerencsétlenségem — a jogász világnak bemutatni, — melyből sajnosan látható, hogy a magyar kir. Curia mint semmitőszék határozatára vagy döntvényére, — mint zsinórmértékre hivatkozni sem a birónak, sem az ügyvédnek nem lehet; mert ha az egyik fél ügyvéde arra hivatkozik, — a másik fél ügyvéde hivatkozhat egy ammazzal teljesen ellenkező határozatra, s a biró bármelyiket választja irányadóul, — nem biztos benne hogy határozata nem fog-e megsemmisittetni.

Az eset következő: R. M. helybeli lakos ellen 1877-ik évi február 3-án budapesti kir. váltó és kereskedelmi törvényszék által csőd nyittatván, alólirott kineveztetett perügyelőnek s ideiglenes tömeggondnoknak; — e minőségben a bukott által különböző városrészekben birt lakás és bolt bérleteket még az napon felmondotta, — s a felmondások elfogadtattak; — bukott a f. évi február 1-én tehát a csődnyitás előtt esedékes bérösszegeket sem egyik sem másik helyen le nem fizette.

Alólirott mind id. t. gondnok mindkét bérösszeg végett bepereltetett, — és pedig a boltbér végett a IV. ker. kir. járásbiróságnál, a lakbér végett pedig a VIII., IX., X. ker. kir. járásbiróságnál, — s mindkét helyen kifogást tett a birói illetőség ellen, miután az illető bérösszegek már a csődnyitás előtt esedékesek lévén, azokat maga a bukott tartozott volna megfizetni, — az ezek iránti keresetek tehát az 1840. XXII. t. czikk 25. és 46. §-ai szerint egyedül a csődbiróság illetőségéhez tartoznak, a boltra nézve még alólirott azt is kiemelte, hogy azt a tömeg nem is használja, s annak mint üres boltnak kulcsai a háztulajdonosnak a felmondás alkalmával visszaadattak; — a lakásnál ezen kifogás fel nem hozatott, mert azt a tömeg annyiban használta, hogy bukottnak a csődtömeg részére leltározott butorai abban tovább is benne maradtak.

A IV. ker. kir. járásbiróság alperes kifogásainak helyt adott, s 1877. február 21-én 6357. sz. alatt kelt végzésével a birói illetőséget leszállitotta, következő indokokból: Mert felperes alperesi csődperügyelő abbeli állitását, hogy R. M. csak f. évi febr. 3-án esett csődbe, nem tagadta, e szerint pedig felperes keresete nem e csőd tartama alatt esedékessé lett boltbér megvételére, hanem oly tartozásra lett intézve, mely f. évi február 1-én még a bukott által lett volna fizetendő; — minthogy minden ilynemü keresetek csakis az illető csődbiróságnál érvényesithetők, — ennél fogva az illetőséget leszállitani kellett.

A VIII., IX., X. ker. kir. járásbiróság pedig a birói illetőséget 1877. márcz. 2-án 5591. sz. a. kelt határozatával megállapitotta, s alperes csődtömeget elmarasztalta.

Az első ellen felperes, — a második ellen alperes által — az illetőség kérdésében — semmiségi panaszok adatván be, — ennek folytán következő határozatok hozattak a semmitőszék által, s mindkét végzés megsemmisittetett.

Az elsőre:

6096/877. A magy. kir. Curia mint semmitőszék a IV. ker. kir. járásbiróságnak 6357/877. sz. alatt hozott végzése ellen felperes részéről beadott semmiségi panasz folytán:

A neheztelt elsőbirósági végzést a prdtás 297. §. 5. pontja alapján megsemmisitette, a kir. járásbiróságnak illetőségét megállapitotta és ugyan azt szabályszerü további eljárásra utasitotta.

Mert a tárgyaláskor meg nem czáfolt kereseti előadás szerint a kereset a csődmegnyitása után folyó házbér megvételére lévén intézve, ezen a csődtömeg kezeléséből folyó követelés, az ellen csődön kivül is, a különben illetékes polgári biróság előtt érvényesithető. Kelt Budapesten stb.

A másodikra:

7199/877. a magy. kir. Curia mint semmitőszék a 8., 9., 10. ker. kir. járásbiróságnak 5591/877. sz. alatt hozott végzése ellen alperes perügyelő részéről beadott semmiségi panasz folytán:

A kir. járásbiróságnak megtámadott végzése és marasztaló itéletét R. M. alperest illetőleg a prdtás 297. §. 4. pontja alapján megsemmisitteti.

Mert a kereset tárgyát képező házbér még a R. M. elleni csődelrendelését megelőzőleg lejárván és igy az a csődtömeg kezelésére szükséges kiadást vagy a csődtömeg által felvállalt kötelezettséget nem képezvén, az az 1840. 22. t. cz. 25. és 46. §. értelmében a csődtömeg ellen bejelentendő, — a hol ezen zálogjoggal biztositott követelés külön osztályozás tárgyát képezi, következve a kir. jbiróság ezen ügy tárgyalásába és elintézésébe illetéktelennül bocsátkozott. Kelt Budapesten.

Ezekből látható hogy két teljesen hasonló esetekben nemcsak a két elsőbiróság egymással egészben ellenkező határozatokat hozott — a mi magában még nem volna valami nagyon feltünő, épen mivel külön biróságoknál történt; de nagyon érdekessé váltak ezen esetek az által, — mert a nagyméltóságu semmitőszék fentebbi határozataival mind a kettőt megsemmisitette, — tehát sem azon birónak nem adott igazat, ki az illetőséget megállapitotta, sem annak a ki azt leszállitotta; tessék ebből kiokosodni akár kinek.

Csak arra vagyok kiváncsi, hogy ha ugyanazon járásbiróságoknál hasonló esetek fordulnak elő, — s mindketten irányadóul veszik a nálok lévő semmitőszéki határozatot; tehát a melyik ezuttal megállapitotta az illetőséget, az le fogja szállitani, — a melyik pedig leszállitotta, az meg fogja állapitani, s mind kettő ellen ismét semmiségi panaszok adatnak be: valjon miképen fog határozni a nagyméltóságu semmitőszék? a fentebbiekből következtetve ugy, hogy vagy mind a kettőt megsemmisiti, vagy mind a kettőt helyben hagyja, — tehát ott leszünk a hol vagyunk, — vagyis az illetőséget hasonló esetekben megállapitani teljes lehetetlen; sem az ügyvéd, sem a biró nem tudja, mikép járjon el, — mert ma azért semmisittetik meg határozata, mivel az illetőséget megállapitotta, — holnap pedig — hasonló esetben — azért, mert az illetőséget leszállitotta.

Rácz Pál,
ügyvéd.

Az ügyvédi képviselet tőzsdebiróság előtt, fegyelmi vétség.

Lapunk mult évi 9-ik számában «*A tőzsdebiróság gyakorlatából*» czím alatt egy czikk jelent meg, melyben emlités tétetett egy ügyvéd elleni fegyelmi feljelentésről és megigértetett, hogy ennek eredménye annak idején közöltetni fog.

Azóta a szóban forgó fegyelmi eljárás befejeztetvén, annak végső eredménye az alább közlött legfőbb itélőszéki itélet. Nem adhatunk tért az ismétlésnek s ezért egyszerü utalással a fentemlitett közleményünkre, — a sok tekintetben érdekes itéletet adjuk:

183/877. Ő felsége a király nevében a m. kir. Curia mint legf. itélőszék fegyelmi biróságа Dr. Linksz Armin budapesti ügyvéd elleni fegyelmi ügyet, melyben a budapesti ugyvédi kamara fegyelmi biróságа 1877. april 14-én 300. sz. a. hozott itéletével nevezett ügyvédet az ellene emelt fegyelmi panasz terhe alól felmentette és Arányi Márk panaszlót 52 frt 40 kr költség fizetésére kötelezte, vádlott ügyvédnek 1877. april 27-én 355. sz. a., Arányi Márk panaszló félnek 1877. april 30-án 359. sz. a., a kamara ügyészének 1877. april 23-án 335. sz. a. és a budapesti kir. ügyésznek 1877. april 18-án 302. sz. a. beadott felebbezései folytán, 1877. május 17-én tartott ülésén vizsgálat alá vevén következő

Itéletet

hozott:

Az első foku fegyelmi biróság itélete megváltoztatik, vádlott Dr. Linksz Armin ügyvéd az 1874. 34. t. cz. 68. §. *b)* pontjában minősitett fegyelmi vétségben vétkesnek kimondatik és büntetésül ellene feddés alkalmaztatik, továbbá köteles 2 frt 40 kr vizsgálati költséget a kamara pénztára részére megtériteni, Lőwinger Izidor tanu részére költség meg nem állapittatik.

Indokok:

Azon vádra nézve, hogy vádlott ügyvéd magát Arányi Márknak képviselőül ajánlotta, hogy mind Arányi Márkot, mind a tőzsdebiróságot ügyvédi minősege iránt tévedésbe ejtette, hogy Arányi Márkot a képviselettőli elutasittatása által kárositotta, vádlott ügyvédet vétkesnek kimondani nem lehet, mert a vizsgálat és tárgyalás során kiderittetett, miszerint vádlott ügyvédet magán panaszló félnek Keményfi Gábor tőzsdebirósági titkár ajánlotta és mutatta be, és vádlott ügyvédi minősége iránt Arányi Márk által megnem kérdeztetvén, azt eziránt tévedésbe sem hozhatta, Löwinger Izidor erre vonatkozó vallomása pedig, miután azt a végtárgyalásnál módositotta, figyelembe nem jöhet; továbbá kiderült, hogy vádlott ügyvéd a tőzsdebiróság előtt is ügyvédi minőségét, midőn eziránt megkérdeztetett beismerte; ugyszintén kitünik a tőzsdebiróságnál a dijak iránt hozott itéletéből, valamint Löwinger Izidor vallomásából, hogy vádlott ügyvéd magán panaszlót sikeresen képviselte, sőt emiatt magánpanaszló őt és ügyvezetőjét meg is vendégelte és vádlotthoz intézett levelében neki fáradozásai dijazásául 250 frtot ajánlott is, mindezeknél fogva vádlottat a fennebbi vádpontokra nézve felmenteni kellett. — Azonban vétkesnek kellett kimondani vádlottat a vádhatározat alapját képező és a kamarai ügyész által érvényesitett azon vádpontra nézve, mely szerint az ügyvédi kar tekintélyét az által sértette, hogy a tőzsdebiróság által a képviselettől elutasittatott, s hogy magát ezen elutasitás veszélyének kitette. — Vétkesnek kellett kimondani vádlottat ezen vád miatt, mert habár Strasser Alajos és Keményfi Gábor vallomásából kitünik, miszerint a tőzsdebiróság előtt a fennálló alapszabályok és gyakorlat szerint az ügyvédi képviselet ugyan ki van zárva, és ezen körülmény már az idézési végzésben is megemlittetik, azonban a tőzsdebiróság ezen rendelet megtartására hivatalból nem őrködik, és csak az ellenfél kifogására zárja ki az ügyvédet a képviselettől, sőt a tőzsdebiróság eltűri, hogy saját titkára vádlott ügyvédet a feleknek képviselőül ajánlotta, és a képviselettől eltiltott vádlott részére a képviseletért itéletileg dijakat is megállapitott, továbbá Linksz Armin vádlott ügyvéd vallomásából kitünik, hogy ő az Arányi Márk féle perben lett eltiltása előtt és ügyvédi képesitése óta már két izben feleket képviselt a tőzsdebiróság előtt, és hogy még ügyvédi képesitése előtt mint ügyvédjelölt több éven át rendesen és igy üzletszerüen feleket képviselt ezen biróság előtt, a mi egyébiránt Strasser Alajos és Keményfi Gábor által is erősittetik, azon hozzáadással, miszerint e tekintetben a vádlott nagy jártassággal birt, és eszerint a tőzsdebiróság egyrészt az ügyvédeket a képviselettől kizárja, holott nem ügyvédeket rendes képviselőkül az 1874. 34. t. cz. 39. §. világos tilalma ellenére elfogadja. Habár ezek szerint a tőzsdebirósági gyakorlat vádlott eljárását igazolni is látszik, őt mégis vétkesnek kellett kimondani, mert akár törvényes, akár törvénytelen a tőzsdebiróság azon gyakorlata, hogy ügyvédeket a képviselettől kizár, mindkét esetben vádlott ügyvéd magatartása fegyelmi elbánás alá esik; ha törvénytelennek és az 1874. 34. t. cz. 38. §. által megszüntetnek tartotta ezen gyakorlatot, akkor nyiltan a törvény által megengedett jogorvoslatokkal kellett volna ebbeli nézetét érvényesitenie; ha pedig ezen gyakorlatot törvényesnek tartotta, nem volt szabad alattomosan ügyvédi minőségének elhallgatásával ugy a tőzsdebiróság által követett fenebbi következetlen eljárásnak felhasználásával az 1874. 34. t. cz. 39. §. által tiltott szerepben a tőzsdebiróság előtt ügyködnie, és magát az eltiltás veszélyének kitennie, és minthogy ezen tette az ügyvédi kar tekintélyét sérti, őt vétkesnek kimondani, és büntetésül tekintettel a fennforgó enyhitő körülményekre, feddéssel büntetni, ugy a vizsgálati költség fizetésére kötelezni kellett. Lőwinger Izidor tanu saját határozatlan és habozó vallomása által okozván megidéztetésének szükségességét, költség részére ez okból meg nem állapitható. Az 1874. 34. t. cz. 69. §. *b)* pontjában minősitett fegyelmi vétségben vádlottat vétkesnek kimondani nem lehetett, mert ezen vád már a vádhatározatban mellőztetett, de különben a vizsgálat s végtárgyalás során be nem bizonyittatott, hogy vádlott dijazott közbenjárók által, vagy egyéb botrányos módon kereste a tőzsdebiróság előtti képviseletet. Az iratoknak magánpanaszló megbirságolása végett a kir. törvényszékhez való elküldése vádlott marasztalása folytán elesik. — Kelt Budapesten, 1877. május 17-én.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 29. SZ. Budapest, 1877. julius 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A sulyos testi sértés bűntette. Vörös Vidor urtól. — Igazságügyi levelek. Dr. Tauszig János urtól. — Tervezet a polgári törvények. rendtartás tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt. — Törvénykezési szemle: Birói illetőség Reinitz Márk, ügyvéd urtól. — Eljárhat-e a közjegyzői helyettes a kir. közjegyzőhöz utalt és vidéken végzendő birói megbizásban, azon esetben, ha a közjegyző zékhelyén tartózkodik? Dr. Weisz Bernát urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A sulyos testi sértés bűntette.

(Vége.)

II.

Bebizonyitandó azon állitásomat, hogy a sulyos testi sértés eseteinél mily felületesen s mondhatnám könnyelmüleg járnak el biróságaink, mindenek előtt szükségesnek látom néhány elitélt eset előterjesztését.

Hiven azon meghatározáshoz, mely távol attól, hogy csalhatatlannak állittatnék s melylyel a sulyos testi sértés bűntettét körülirtam, ezen előhozandó eseteket az általam tett meghatározás alapján fogom birálat alá venni: nem felejtkezve meg azon pontról sem, mely az előhozott esetet bűntényekké minősitette.

1-ső példa: *A. B. C. D.* együtt iddogáltak a kocsmában s lerészegedtek. *A.* — ki a faluban ösmeretes házsártos és ingerkedő ember volt — *B*-t — ki öreg ember volt s a 60-ik évét betöltötte, bántalmázni kezdte. Eleinte csak, mint barátok között történni szokott, élczeléssel kezdte *A.* a bántalmazást, későbben azonban mindig vastagabb lett a bántalom. — *B.*, ki nem volt annyira ittas, nehogy a részeg *A.*-tól tettlegesen is bántalmaztassék kitért utjából, s ki akart menni a kocsmából.

A. azonban részegen utána ment s a kocsma ajtóból visszarántotta, ugy hogy *B.* hátra esve tetemes sérülést szenvedett. — Ezt látva *C.* és *D.* az öreg *B.* segitségére mentek. S *D. B.*-nek fia levén — apját védelmezve, visszalökte *A.*-t — ki tántorogva az asztalba vágta a fejét s meglehetős sebet kapott füle mellett. — *A.* felkapaszkodva neki megy ujra a kimenő öreg *B.*-nek s azt a lépcsőn találva onnét ismét vissza akarja huzni — de az öreg *B.* nem engedi magát — s magával rántja *A.*-t. — *A.* erre lenyomja *B.*-t s felindulva az eddigieken ütlegeli. *C. D.* — s különösen ez utóbbi látva, hogy öreg atyját verik — oda ugrik s felkapva egy közellevő botot, ráüt *A.*-ra — s ezt szerencsétlenségére keze fején és karján találja — a bőrt lehorzsolja s sulyosan megüti a kart. *A.* erre neki megy *D.*-nek s ujra kezdődik a verekedés — most már felbőszülten.

Ez a tényállás. *A.* megvizsgáltatván füle mellett és karjai s a verekedés közben kapott egyéb sebeit az orvos által, ez sulyos sértéseknek találta azokat. *D.* ki szinte véresen megveretett s több napig feküdt, valamint *B.* ki veszélyes beteg lett a hátra esés következtében, orvosi látleletet és bizonyitványt nem vettek, mert a leirt verekedés előtt jól éltek *A.*-val s nem hitték, hogy *A.* — ellenök fel fog lépni

A. feljelentette *B.* és *D.*-t sulyos testi sértés bűnténye miatt. — A vizsgálat megindittatván, a kihallgatott tanuk igazolták, miszerint *A. B. D. C.* a verekedés előtt mint jó barátok éltek — *B. D.* — segitette is *A.*-t — szóval mindig együtt voltak. Ugyanezen körülményt a vádlottak vallomása és vádló előadása is igazolja. Beigazoltatik továbbá az is, hogy *A.* azért huzta vissza *B.*-t a kocsmába, hogy még inni és koczczintani akart vele, tehát eszébe sem volt, hogy ő neki bajt okozzon. *B.* pedig, öreg ember levén, s ösmervén *A.*-nak ittas állapotbani házsártosságát, ki akarta kerülni vele a további összetüzést. *D. B.* segitségére ment csak — s bár ittas volt, mégis csititotta *A.*-t, azt mondván neki, «ne bántsa kend az öregemet, hogy menjen haza» — s ezen szavakkal lökte félre az ittas *A.*-t.

Midőn pedig *A. B*-t. a földön ütlegelte, az öreg *B.* már segitségért kiáltott s a fia nem férvén hozzájuk, másképp egy felragadott bottal kergette le apjáról *A*-t.

A végtárgyalás megtartatván, a kir. ügyész ezen esetben sulyos testi sértés bűntényét teljesen beigazoltnak tekintette, mert szerinte *B. D. A.* által nem bántalmaztatott, csak barátságos további együttlétre felszólittatott, tehát azon véletlen, hogy *B.* hanyatt esett és a lépcsőről leesett, *D*-t. közbelépésre fel nem jogosithatta: s miután pedig közbelépett s *A*-t. ellökte s bottal megütötte, ezen tetteivel világosan kitüntette az emberi épség megsértésére czélzó akaratát, mely jóllehet tisztán nem jelentkezett a tett előtt, de a pillanatban megszületett s a müködés már czélzatos lett; de tekintve különben azon tényt is, hogy a *B.* és *D.* ·/.-on állitólag *A.* által elkövetett sértések *B.* és *D.* ·/. eljárásai és közbelépése által lettek előidézve, mert *B.* vonakodásával *D.* ütlegei és *A.* ellökésével *A.*-t szenvedélyesség és indulatoskodásra ösztönözte, — ezen körülmény a sulyos testi sértés bűntényét el nem enyésztetheti, mert *A.* a megtámadás folytán csak a védelem terén maradt.

Sulyos testi sértés bűntényét képezi a jelzett eset azért is, mert verekedés közben ejtetett és követtetett el s mert a törvények által az *A*-n. elkövetett s orvosilag constatált nagy mérvü sértések, melyek életveszélyesek is lehettek volna, már magukban véve is megállapitják a bűntényt.

Védő ügyvéd védelme főleg a következőkben pontosult össze: Tagadta, hogy a jelen eset bűntényt képezne, mert abban az anyagi büntetőjognak a bűntény megállapitására határozott ismérvei elő nem fordulnak.

Nevezetesen a szándékosság a sulyos testi sértés elkövetésére épen nem foroghatott fenn *B*-nél, ki egészen passiv magatartást követett az egész verekedés alatt, ki *A.* ·/. élczeit és bántalmait szó nélkül türte, ki *A.* ütlegeit nem viszonozta s ki *A*-val mindig jó viszonyban állott, őt meg nem sértette. De nem forog fenn szándékosság és a bűn elkövetését czélzó akarat *D*-nél sem, mert ő csititotta *A*-t, figyelmeztette barátságosan, hogy hagyjon békét édes atyjának, elválasztotta őt atyjától és félre taszitotta — s mindezt minden ellenséges szándék és ártani vágyás nélkül cselekedte, de természetszerüleg már *A.* eljárása által irritatióba hozatott, mely könnyen megfejthető azon természeti kapocs alapján, mely őt *B*-hez kötötte. Azon körülmény, hogy *A.* az asztalba vágódott, *D*-nek nem imputálható be,

mert ezt *D.* semmiképen sem akarta, nem is czélozhatta, a véletlenért pedig felelősségre nem vonható. *A*-nak bottali megütése *D.* által az előbbi tények logikájának szükségképi következményekép tünik fel: e szükségesség tehát, mely az embert annak természetéből megfejthető okoknál fogva akaratot és eltökéltséget kizárólag — a megfontolásnak egy perczét sem engedve — tettre, melynek következményeire nem is gondol, sodorja, a szándékosságot mint a bűntény essentiáját nem involválja magában, sőt a szándékosságot és bűnöző akaratot ez eset teljesen ki zárja. De kizárja a szándékosságot a jogos indulat legmagasabb foka, mely *D*-ben előidéztetett atyjának bántalmazása és megverése által: mert itt már az atya és fiu egy személylyé azonosul s az atyát védve a fiu, önmagát védi s a védelem senkitől sem zárható el, de sőt jelen esetben *D*-nek természetszerü kötelessége volt atyját védeni. Hogy erre botot használt *A.* ellenében, ez csak mentségére szolgálhat s igazolja a jogos indulat legmagasabb fokának fennforgását, mely a beszámitást lehetleniti.

Kizárja jelen esetnek bűntényként beszámithatását azon körülmény is, hogy verekedés közben s ittasságtól felizgatott állapotokban követtetett el az: a verekedés pedig előkészitve és czélozva nem lett, mert az előtt, mint a tanuk is beigazolták, a verekedők jó barátságban éltek egymással és egymás iránt boszut nem forraltak.

De továbbá *A.* is sulyosan megsértette *B*-t és *D*-t — tehát bizonyos, hogy az erő erővel veretett vissza s igy legroszabb esetben a sértések kölcsönösen beszüntették egymást s egyik rész kárára sem róvhatók fel.

Az orvosilag bizonyitott sértés, mint látszó külső cselekvény bűntényt meg nem állapithat, büntetőjogi elbirálás alá nem vonható, mert a benső lényeget, mely a bűnfenyitő törvénykezés alapja és tárgya, nélkülözi: tehát a tárgyi tényálladék csak alakilag, külsőleg jelentkezik, bensőleg és anyagilag a külső ténytől elvontan azonban nem constatálható; minthogy pedig tárgyi tényálladékul bűntényeknél maga az elkövetett külső cselekvény, benső lényegének fenn nem forgásával nem vehető — ennek folytán sem a tárgyi, sem az alanyi tényálladék nem jelentkezik büntetőjogi értelemben.

Az elsőbiróság jelen esetet bűnténynyé declarálván *B*-t 3 havi és *D.*-t hat havi fogságra itélte azon indokból, mert verekedés közben sulyos testi sértést követtek el s mert nemcsak ők idézték elő a verekedést, hanem a verés tényleges kezdői és elkövetői is ők voltak. A másod- és harmadbiróság indokainál fogva helybenhagyta az elsőbiróság határozatát.

2-ik példa: A. vásárról részegen térvén haza falujába a legelső ösmerősét, a kivel találkozott és annak nejét szidalmazza, ocsmány szavakkal illeti — s iszonyu lármát csinál. Az illető szidalmazott *B.* látván *A.* ittasságát elnézte, a szitkozódást — de *A.* ezzel meg nem elégedve, neki rohan és ránczigálni kezdi *B*-t és mellette álló feleségét pofon üti. *B.* erre ellöki magától *A*-t.

A szomszéd *C.* fiával *D*-vel a lármára kijő s felismervén *A*-t — oda megy hozzá s barátságosan felszólitja: «Komán, menjen kend haza, aludja ki magát! Nem illik az ilyen lármát ütni!»

De *A.* nem tágit, hanem neki ront most *C*-nek s szidalmazni kezdvén megragadja s a sárba dobja s rátérdelvén, letépi róla a ruházatot. *D.* atyját ily helyzetben látván, kimenti őt s *A*-t inti, hogy ne garázdálkodjék, mert majd meghallják a falu birái.

A. erre *D*-t ragadja meg s dulakodás közben magával rántja, de *D.* erősebb lévén atyjánál — kiszabaditja magát s ott hagyja a sárban *A*-t. s atyjával együtt bemennek házukba.

A. felkapaszkodván, egy botot ragad fel s az öreg *C*-t szidalmazva utána ront s háza kapujánál elérve, fejére egy ütést mér. A fiu — *D.* — atyját veszedelemben látván, karjával felfogja az ütést s egy az udvaron levő favillát felkapva megüti *A*-t, ugy hogy ezt elboritja a vér és eltántorog.

Ekkor *D.* és *C.* bevonulnak házukba — *A.* pedig felocsudván ujra szitkozódik és fenyegetődzik *C.* és *D.* ellen s miután azok a házból ki nem jöttek — elmegy egyenesen az orvoshoz s bizonyitványt adat magának.

Megjegyzendő, hogy *C.* is kapott sérülést karján.

Az orvos kiállitván a látleletet és véleményt, az esetből criminalitas lesz s *B. C. D.* sulyos testi sértés bűntényében részint mint kezdeményezők, részint mint valódi tettesek elitéltetnek.

A biróságok helybenhagyják — illetve mindannyian bűnténynek declarálják az esetet.

Magyarázatra itt szükség nincs!

Számtalan példával sokasithatnám még az iránti bizonyitékaimat, hogy a biróságok nem itélnek ugy, mint itélniök kellene s a könnyebb oldalát véve fel a dolognak, itéleteik által az anyagi jog legfőbb és sarkalatos elveit teszik tönkre s száműzik a gyakorlat és alkalmazás teréről!

Legyen szabad nekem e helyütt a felhozott két elitélt esetből kifolyólag néhány szerény reflexiot tennem.

A két felhozottam példa majdnem ugyanazon alapokon nyugszik és «pro s contra» ugyanazon érveket hozhatni fel azokra vonatkozólag: annyi azonban tény, hogy ily eseteket bűntényekként qualifikálni lehetetlen.

Vagy, minden sértő cselekvény bűntény is egyszersmind s akkor anyagi jogra szükségünk nincsen, vagy nem az, s ekkor csak azon cselekvények vehetők bűntényeknek, melyekben a bűnténynek ismérvei jelentkeznek és megvannak.

Az emberi természet örökké megfejthetlen talány fog maradni az emberek előtt, mert nyilvánulásai ezer — meg ezerféle okokkal birnak s oly chablont, mely minden individuumra alkalmazható lenne, felállitni lehetetlen.

Ennek daczára azonban vannak körülmények és jelenségek a társadalomban, mint az egyének összeségében és magokban az egyénekben, melyeknek általánossága szabályul felállitható, felállitható pedig akkép, hogy ily körülmények fennforgásából mindenkor és mindenütt ugyanazon eredmények születtetnek.

Jelenleg felhozott példáinkra vonatkozólag vegyük fel p. o. azon körülményt, mint általánost, mely minden egyénre kihat, hogy t. i. a fiu atyja bántalmazása által felizgattatik s önkénytelenül, akarata ellenére szenvedélyességre ragadtatik s indulata ezen fokán vakon, gondolkozás nélkül ront neki mindennek.

Vegyük fel a bántalmazást, mint okot, a fiui állapotot mint általános körülményt s önkényt fog következni ebből Buckle azon megdönthetlen elve, hogy ugyanazon okok ugyanazon körülmények fennforgásával ugyanazon eredmények nemzői. Emberi erő a természet ezen törvényén nem diadalmaskodhatik. Azon biró, ki az emlitettem esetekben bűnösnek itélte a fiut atyja védelmeért: valjon önmaga kerülvén ily helyzetbe, másképp cselekedett volna-e?!

S ha másképp cselekedett volna, megfontolva tette következményeit és a másokon okoztató sérelmeket: valljon a megfontolásra pazarlott idő után eleget tehetett volna-e azon kötelemnek, mit a természeti kapocs, emberi érzésünk és a vér jogosan követel minden embertől?!

Az ember, mint a külbefolyások és hatásoknak kitett érző, szenvedélyes lény érzelme és szenvedélyeinek jogositott felindulásában kényszerithető-e a tiszta gondolkozásra, megfontolásra és cselekvényeinek öntudatos vezénylésére?! Ha igen, akkor minden tette bűntényt rejt magában; ha nem, ugy e jogos felindulásában elkövetett cselekvénye bűntényként soha és semmi körülmények között sem imputálható.

Avagy igazságosnak tetszik és tetszhetik-e: elitélni bünösként egy oly embert, kit szenvedélyei vakká tesznek s kinek ideje a praemeditatióra nem lehetett; ki akarata gyeplőjét kiszalasztotta kezéből?!

De feltéve, hogy az állam czélja a büntetés terén az lenne: minden cselekvényt bűnténykép büntetni, mely a fennálló törvényekkel ellenkezik, ugy absorbeálna a büntetőjog gyakorlata mindent, mi a társadalomban megesik, s ennek daczára azon nemes czél, mely az emberiség erkölcsi tökélyesbitésében rejlik — soha nem lenne elérve!

Miután azonban az állam büntetőjogi hatalmát csakis azon emberi cselekvények felett gyakorolhatja, melyek bűntényeket képeznek: ennek folytán a büntetőjog alkalmazásának nincs jogosultsága oly cselekvényeknél, melyek esak külsőleg, alakilag jelentkeznek a büntető törvények által sujtott cselekvényekként — de természetüknél, benső lényegöknél fogva bűnösséget meg nem állapitnak.

A büntetőjogi értelemben vett szándékosság nem begyőzött a külső cselekvény fennforgásával, mint azt a felhozott példák fényesen igazolják; de e szándékosság nem is születhetik meg a szenvedélyek jogos felindulásában czélt és akaratot alkotólag bizonyos meghatározott bűn elkövetésére mert a szándék megfogamzását épen az indulat magas foga akadályozza: a hol pedig szándékosság a bűn elkövetésére és tiszta öntudatos, czélirányos működés nem jelentkezik — ott bűn sem követtethetik el.

Korántsem akartam jelen soraimmal elvonni annak jogosságát, hogy a sulyos testi sértés büntetendő: de el akartam és elvonandó attól azon egyetemleges fogalom, mely ma már minden sulyos testi sértést bűntettnek tekint.

Lehetnek számos és döntő okok, melyek abbeli nézetem ellen harczolnak: de mindezen okok czáfolatukat az anyagi büntetőjog elveiben találják s ha nem találják, ugy, száműznünk kell a jogelveket s ujakat állitani helyökbe, melyek ne a látszatot emeljék fölényre!

Ha valahol, ugy a büntetőjog alkalmazásának terén kell szigoruan őrizni a biráknak az anyagi jogelveket s megóvni azokat a formaszerűségek bilincseitől!!!

Vörös Vidor.

Igazságügyi levelek.

V.

Ha valamely intézmény fölöslegességének vagy ártalmasságának kimutatásával egyszersmind annak élete fölött is ki volna mondva az itélet, nem tartanók szükségesnek a tőzsdebiróságra tovább egy szót is pazarolni. De igazságügyi politikánk a legnagyobb nógatás mellett is alig akar lépést tartani a közvélemény követelményeivel; hát ha még nem is nógatnók! Azért kötelességünk, e thémát a napirendről le nem tenni addig, mig egyik vagy másik irányban döntő határozatot nem provokáltunk.

Nincs okunk titkolni, hogy az ügyvédi képviseletnek a tőzsdebiróság előli brüszk kizáratását a karra nézve szerfölött sértőnek találjuk. Meg is érdemelnők minden önérzetes ember megvetését, ha szótlanul türnők e hallatlan megaláztatást. Karunk társadalmi tekintélye és hivatásunk jelentőségének tudata egyaránt igazolják küzdelmünket, s a ki törekvéseinket tisztátalan indokokra meri vissza vezetni, csak azt tanusitja, hogy nem ismeri a haszonlesés nélküli gondolkozást s az ügyszeretet. Fölöslegből azonban hivatkozunk azon más helyütt kimutatott igazságra, hogy a tőzsdebiróság csekély ügyforgalma maga nevetségessé teszi e gyanusitást.

Mi lehet hát oka, hogy a tőzsde-jobberek és irodalmi satelleseik oly rettenetesen félnek az «ügyvéd uraktól»?

Első sorban kétségtelenül ama paraszt babona, mely az ügyvédben a hivatásszerü rabulistát az igazság elferditőjét, a per megörökitőjét látja. Ezen előitéletet nem érdemes czáfolni. Bizonyára vannak a Mária-Valeria utczában is emberek, kik e vádat, amugy általánosságában alaptalannak fogják találni. Téve azonban, hogy alapos: mire való a tőzsdebiráknak annyira dicsőitett józan esze, ha nem képes túljárni azon elkopott fogásokon, melyektől ma már a legegyügyübb földmüvelő is alig ijed meg? Tapasztalt biró még a legridegebb formalismus közepette is könnyen megkülönbözteti a valótlant a valótól, a lényegtelent a lényegestől s a legfogasabb prókátor bonyolitásait is fáradság nélkül legombolyitja: hát még oly biró, ki a bizonyitékokat szabadon mérlegeli, kit a «törvény rideg betüje» nem korlátoz, ki szabad belátása szerint vezeti a tárgyalást!

Van-e könnyebb dolog, mint a huzavonásnak elejét venni az által, hogy indokolatlan halasztások egyszerüen nem engedélyeztetnek? Ha mind ez igaz, akkor az ügyvédek állitólagos perbonyolitásaitól és huzavonájától való ijedezés csak szegénységi bizonyitvány.

A szigoru fegyelem, mely alatt az ügyvédség áll, a kamarák ellenőrzése lehetetlenné teszi a *tömeges* visszaéléseket; egyes kihágásokat pedig igy is amugy is lehetetlen lesz elkerülni. Tapasztalásból mondhatjuk, hogy a peres felek ügyvédi tanács mellett szoktak a tőzsdebiróság előtt védekezni, még akkor is, ha személyesen jelennek meg. Az ügyvédnek nem lehet nehéz, a hozzá tanácsért fordulót ügyének viteléről, vagy akár elhuzásáról is, ugy informálni, hogy alakszerü távolléte kijátszatik. Ehez járul, hogy az ügyvédjelölteknek a képviselet megengedtetvén, a szakember közbenjárása mindig lehetséges. Ha pedig ezek is kizáratnának, ugy nem az fog bekövetkezni, hogy eleje vétetik a rabulistikának, hanem csupán az, hogy a tőzsdebiróság előtti képviselet azok kezébe kerül, kik sem nem ügyvédek, sem nem ügyvédjelöltek, hanem — zugirók. Itélje meg a «józan» ész, mit nyerne ezzel az igazságszolgáltatás!

Nem szabad felednünk azt sem, hogy peres ügyekben magát jogtudó által képviseltetni minden culturállamban sarkalatos polgári *jog*, melynek mellőzése még a katonai biróságok előtt sem indokolható. Akár mit beszéljen a «Pester Lloyd» az ügyvédi képviselet a jog és szabadság védelmét jelenti, nemcsak a hatalom önkénye, hanem a jogszolgáltató közegek túlkapásai ellenében is.

A «Pester Lloyd» nagyon zokon veszi tőlünk, hogy a tőzsde biráskodó jogosultságát *privilegiumnak* neveztük. Jogi műveltsége nem állhat valami nagy fokon, ha e szótól annyira eliszonyodik. Jogászoknak irtunk, tehát nem kellett attól tartanunk, hogy e kifejezés azon popularis értelemben fog vétetni, melyben egy sekélyes liberalismus madárijesztőjévé lőn. A *mi* közönségünk tudja, hogy nem jelent egyebet, mint jus singalaret szemben közönséges jogrenddel. Az ily értelemben vett kiváltságnak lehetnek elvitathatlan gazdasági és erkölcsi létalapjai. Nem is mondottuk, hogy a tőzsdebiróság akkor, mikor alkottatott, nem ily szükséglet kifolyása volt; csak azt állitottuk és állitjuk, hogy e létfeltételek a kereskedelmi törvény és perrendtartás behozatalával *megszüntek*. Alig létezik privilégium, bármily gyülöletnek lássék is jelenleg, melynek eredete nem volna rationalis indokokra visszavihető; türhetlensége akkor kezdődik, mikor ezen indokok elenyésztek. A kiváltsághoz e határon túl ragaszkodni kárhoztatandó önzés, s ilyen szinben mutatja magát a «Pester Lloyd» a magyar társadalom előtt, mikor amellett küzd, a minek jogosultsága veszendőbe ment.

Nincs gondolkozó ember, ki a kereskedelem fontosságát kicsinylené, és külön érdekeit az általános jogrenddel összhangzásba hozni, a modern jogászi törekvés egyik legfontosabb problémáját képezi. Hogy a magyar jogászság e tekintetben nem kiván hátramaradni, a legujabb codificatio után bizonyitásra nem szorul. De e mellett nem szabad szem előtt tévetszenünk, hogy Magyarország gazdasági élete

*

első sorban a földmivelésre van alapitva, hogy tehát a mezőgazdaság érdekei legalább is oly tekintetet érdemelnek, mint a kereskedelem. A földbirtokos osztály teljes tudatában is van államéltető jelentőségének. De azért szükségesnek tartották-e a mezőgazdaság peres ügyeit kivételes forum elé utasitani? És hová vezetne, ha nemcsak a kereskedelem és a mezőgazdaság, de a többi, hasonló fontosságu gazdászati tényezők, az ipar, talán minden egyes iparág, kivételes jogot, kivételes biróságokat, külön «usance»-okat követelnének. Ha e separatismus érvényesülne, ez nemcsak a forgalomnak előnyére nem válnék, de azt egyenesen lehetetlenné tenné; mert a függetlenül fejlődő, egymást gyakran contrecarrirozó, perczenetnyi érdekekből alakuló usancok oly tömkeleget létesitenének, melyben a jogbiztonság, a forgalom eme legelső szükséglete, elveszne.

Érveink a fentebbiekben kimeritve nincsenek, s lesz még alkalmunk fejtegetéseink folytatására; de nem fejezhetjük be észrevételeinket anélkül, hogy néhány szóval ne jellemeznők a «Pester Lloyd» azon taktikáját, melynélfogva érvek hiányában személyes gyanusitással iparkodik megvédeni tarthatatlan positióját. *Azt* nem illetheti a sykophautismus vádja, a ki nyiltan, nevének aláirása mellett, csupán tényekből kiindulva és azokra támaszkodva, egy kétségkivül befolyásos clique-nek szemébe mondja azt, a mi meggyőződése. A sykophantismus vádja azokra esik vissza, kik, egy betü alá rejtődzve, az anonymitás védve alatt szórnak mérges rágalmakat az ügyvédek ellen, kik, ha álarczos ellenüket ismernék, talán érdemesnek sem tartanák vele szóba állani.

Dr. Tauszig János.

Tervezet

a polg. törvényk. rendt. tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt.

(A m. kir. igazságügyminiszter ur megbizásából készitett előadói tervezet.)

1. §. Az 1868. évi LIV. t.-cz. azon szakaszai, melyek helyett jelen törvény ujabb intézkedéseket léptet életbe, a kapcsolatos későbbi törvényeknek e szakaszokra vonatkozó intézkedéseivel hatályon kivül helyeztetnek.

2. §. **A 4. §. helyett.** A legfőbb birói hatóságot mind a két királyi itélő tábla egész területére nézve Budapesten a m. kir. Curia gyakorolja.

3. §. **Az 5. §. helyett.** A kir. járásbiróságok, mint egyes biróságok járnak el.

A kir. törvényszékek, az elnököt beleértve, három tagu tanácsban határoznak.

A kir. itélő táblák a járásbiróságtól felebbezett ügyekben három tagu, — felfolyamodások következtében felterjesztett, valamint a törvényszékektől felebbezett ügyekben pedig öt tagu tanácsban határoznak.

A m. kir. Curia, ha a felebbvitel öt tagu tanácsban hozott kir. táblai határozat ellen van intézve, vagy a kir. táblákra vonatkozó biróküldési avagy illetékességi összeütközési kérdés döntendő el, hét tagu, egyéb ügyekben öt tagu tanácsban határoz.

4. §. **A 6. §. után következő uj §. teendő.** Ha a m. kir. Curia egyik polgári tanácsa valamely ügy feletti tanácskozásnál felmerült jogkérdésben egy előbbeni határozattól eltérő véleményben állapodik meg, vagy eltérő határozatok létezéséről értesül: e jogkérdést az ügy eldöntése előtt indokolt inditvány mellett az egyesült polgári tanácsok teljes ülése elé terjeszteni köteles.

A teljes ülés által megállapitott jogszabály az összes tanácsokat kötelezi.

Ha azonban valamely polgári tanács utóbb felmerült esetben egyhangulag a teljes ülési határozattól leendő eltérés mellett nyilatkozik: a jogkérdés ujabban a teljes ülés elé terjesztendő.

Érvényes határozathozatalra a polgári tanácsok birái kétharmadának jelenléte igényeltetik.

A teljes ülési tárgyak előadásának, a tanácskozás és szavazás rendjének, a határozat hitelesitésének és döntvénykönyv vezetésének s a döntvények közzétételének módozatait ő Felsége jóváhagyása alá terjesztendő szabályzattal a m. kir. Curia maga állapitja meg.

Jelen szakasz intézkedései hasonszerűen alkalmazandók a kir. itélő táblánál is azon ügyekre nézve, melyekben a kir. itélő táblák másodbiróságilag véglegesen határoznak.

5. §. **A 14. §. helyett:** Ha akár az ügy minősége folytán hivatalból, akár a felek kifogása folytán a per folyama alatt valamely biró illetéktelensége vagy érdekeltsége mondatik ki, ugy szintén akkor is, ha az érdekeltség csak a per folyamán állott be, az illetéktelen vagy érdekelt birónak addigi eljárása és cselekményei semmisekké válnak, a felek tényei ellenben a per további folyamában is megtartják érvényöket. E szabály azon esetre is alkalmazandó, mikor a biróküldés szüksége csak az eljárás folyamában merül fel.

Illetéktelenség esetében a periratok további eljárás végett az illetékes birósághoz tétetnek át.

Birói érdekeltség esetében a további eljárás ugyanazon biróságnál az érdekelt birósági tag mellőzésével folytatandó, vagy a mennyiben szükséges, biróküldés végett az iratok a harmadbirósághoz hivatalból felterjesztendők.

A 30., 31., 32., 33., 34., 35. §§. helyett:

6. §. Az általános birói illetőséget alperesnek lakhelye, s ha több biróság kerületében bir lakhelylyel, ezek bármelyike, ha pedig az országban lakhelylyel nem bir, tartózkodási helye állapitja meg.

Ha oly személynek tartózkodási helye is ismeretlen, ki előbb az országban lakhelylyel birt, annak állandó illetőségét előbbi lakhelye állapitja meg.

A hadsereg, hadî tengerészet és honvédség tettleges szolgálatban álló tagjainak lakhelyéül állomási helyük tekintendő.

Magyar honpolgárok, kik külföldön a területenkivüliség jogát élvezik, megtartják azon állandó illetőséget, melylyel az országban birtak. Ennek hiányában ugy tekintendők, mintha a főváros első kerületében tartanák lakhelyüket.

7. §. A nő, kivéve ha férjétól elválasztatott, vagy ha a házassági kapocs biróilag felbontottnak mondatott ki, a férj átalános illetőségét követi, s azt mint özvegy is megtartja mindaddig, mig magának más lakhelyet nem alapit.

A nem teljes koruak és gondnokság alatt lévők törvényes képviselőjök általános illetőségét követik.

8. §. Közkereseti, betéti s részvénytársaságok, szövetkezetek és bányatársulatok, továbbá közintézetek, testületek, alapitványok és egyletek átalános illetőségét, a mennyiben ez alapszabályaik által vagy más módon törvényes érvénynyel nincs különösen szabályozva, székhelyük, illetőleg ügyvezetésük helye állapitja meg.

A köztörvényhatóságok s községek, valamint a kezelésük alatt álló alapok és alapitványok átalános illetőségét a törvényhatósági bizottság, illetőleg a községi képviselő testület székhelye állapitja meg.

A kir. kincstár és az állam kezelése alatt álló alapok és alapitványok átalános illetőségét azon nyilvános közeg székhelye állapitja meg, mely a fennálló jogszabályok szerint az eset minőségéhez képest a kincstár képviseletére van hivatva.

9. §. Az országban átalános illetőséggel nem biró személyek elleni vagyonjogi igények iránti keresetekre nézve

azon biróságok mindenike illetékes, melynek kerületében ingatlan létezik, mely valamely követelésüknek jelzálogául szolgál.

Azon személyek ellen, kik gyári, kereskedelmi vagy iparüzlet folytatása végett lakhelyükön kivül teleppel birnak, a telep üzletköréből folyó keresetek azon biróság előtt indithatók, a hol a telep létezik.

Azon személyek ellen, kik valamely gazdászati üzletet folytatnak, az ezen üzletből folyó keresetek a gazdasági üzlet helyének birósága előtt indithatók meg.

10. §. A szerződés teljesitése és érvénytelenitése, valamint a teljesités elmulasztásából eredhető kártérités iránti keresetek azon biróság előtt is indithatók, melynek területén a szerződés a kikötés vagy a dolog természete, avagy a törvény szerint teljesitendő.

Okmányban kötelezett készpénzbeli követelés iránti kereset a kikötött fizetési hely birósága előtt is megindithető.

Könyvkivonati és számlakövetelések két év alatt azon hely birósága előtt perelhetők be, hol a könyvek vitetnek.

11. §. Kártételből és büntetés terhe alatt tiltott cselekményből származó keresetek a cselekmény helyének birósága előtt, idegen vagy közös vagyon kezeléséből eredő keresetek a kezelés helyének birósága előtt, a jelen törvény 25. §-ának *d)—i)* pontjában foglalt keresetek pedig azon biróság előtt is megindithatók, melynek kerületében a bérlemény egészben vagy részben fekszik.

Az ügyvéd azon kereseteket, melyek egyességileg kötelezett jutalomdiját, vagy nem peres ügyekben, avagy különböző biróságok előtti peres ügyekben felmerült dijait és költségeit tárgyazzák, saját átalános illetősége előtt is megindithatja.

Sommás birtokháboritás, határjárási és megyeigazitási ügyek az illető hely birósága előtt inditandók.

Ha a kérdéses terület több biróság kerületébe esik, a per ezek bármelyike előtt megindithető.

12. §. **A 37. §. helyett.** Az örökösödési perekben arra való tekintet nélkül: vajjon szerződésből származott-e a kereset, vagy törvény avagy végrendelet jogczímén nyugszik, és az örökhagyó végakaratának teljesitésére vagy megszüntetésére van-e irányozva, — azon törvényszék itél, melynek területén az örökhagyónak utolsó rendes lakása volt.

Ha az örökhagyó az országon kivül halt el, az örökösödési perek azon belföldi biróság illetékességét követik, melynek területén az örökhagyó legutóbb lakott; s ha e lakhelyet kitudni nem lehetne, vagy ha az országban sohase lakott, azon biróság lesz illetékes, melynek területén a hagyaték létezik.

Ezen illetékes biróság előtt a hagyatéki hitelezőknek és a hagyományosoknak az örökhagyó vagy örökös mint ilyen elleni igényeikből eredő keresetek mindaddig megindithatók, mig a hagyaték egészben vagy részben a biróság kerületében létezik; de több örökös létében csak ugy, ha az osztály még meg nem történt.

13. §. **A 49. §. helyett.** Pertársaság esetében felperes az alperesek illetékes birósága közül bármelyiket választhatja, de a főkötelezettet saját illetősége mellőzésével a mellék kötelezett irányában illetékes biróság elé vinni nem lehet.

Több egyenlően illetékes biróság közül felperes szabadon választhat.

14. §. A hazai törvény által megállapitott illetékességi szabályok külföldiekre is alkalmazandók.

15. §. **Az 50. §. helyett.** Hazai biróságok között felmerült illetőségi összeütközéseket az illető biróságok nyilatkozatainak bevétele után a kir. Curia dönti el.

16. §. **Az 53. §. helyett.** Eltérésnek a rendes birói illetőségtől nincs helye:

a) telekkönyvi ügyekben;

b) hitbizományi ügyekben;

c) házassági s átalában olyan ügyekben, melyek által házassági elválás czéloztatik;

d) olyan perekben, melyeknél távollevő vagy gyámság és gondnokság alatti személyek, s a gyám vagy gondnok közötti jogviszony képezi a per tárgyát.

17. §. **Az 57. §. helyett.** Ha az 56. §-ban foglalt okok alapján valamely törvényszéknek elnöke, vagy annyi tagja ellen tétetik kifogás, hogy a többiektől a határozat hozatalára megkivántató szám ki nem telik, vagy ha a biróküldés más fontos oknál fogva czélszerünek mutatkozik: biróküldésnek van helye.

A biróküldés jogát a kir. Curia gyakorolja.

18. §. **A 65. §. után uj §.:** Ha a kereset az 1868: LIV. t.-cz. 64. és 65. §§-ban meghatározott kellékekkel nem birt, vagy a biróság már a kereset vagy más beadvány benyujtásakor észreveszi, hogy az a felek személyére vagy az ügy tárgyára, a jogczímre, a ténykörülményekre, vagy a kérelemre nézve homályos, határozatlan vagy érthetetlen: a biró a keresetet vagy beadványt kijavitás végett azonnal visszaadhatja s a kijavitásra rövid záros határidőt rendel.

Ezen határidő alatt kijavitva benyujtott kereset vagy beadvány jogi hatályára nézve ugy tekintendő, mintha első izben helyesen lett volna beadva. A határidő után kijavitva benyujtott kereset vagy beadvány, jogi hatályára vonatkozólag, ugy tekintetik, mintha előbb beadva sem lett volna.

A 79., 80., 81. és 82. §§. helyett:

19. §. Ha a sommás perbe idézett alperes egy harmadiktól pervesztés esetére szavazatosságot követelhet, jogositva van a szavatost a per folyamba tételéről értesiteni. E végből a szavazatosság okait magában foglaló perbejelentési kérvényét az első tárgyalás előtt bármikor, vagy legkésőbb az első tárgyalás kezdetén a per birájához két példányban irásban benyujtani, vagy szóval előterjeszteni köteles. A perbejelentési kérvény másodpéldánya, illetőleg a szóbeli előterjesztésről felvett jegyzőkönyv másolata a szavatosnak kézbesittetik.

Ha a biróság azt látja, miszerint a szavatosság esete forog fent, és a szavatos a kitűzött tárgyalási határnapig nem értesithető, a tárgyalást elhalasztani, s az ujabban kitűzött tárgyalási határnapról a feleket és a szavatost értesiteni köteles.

Ha a perbejelentés csak az első tárgyalásnál terjesztetett elő, s felperes a tárgyalás elhalasztásába bele nem egyezik: a tárgyalás csak akkor halasztható, ha a körülmények azt mutatják, hogy alperes nem az ügy huzása miatt hivatkozik szavatosra.

20. §. Ha alperes a rendes eljárásban akar szavatosra hivatkozni, perbejelentési kérvényét a per biróságához a perfelvételi határnapig bármikor beadhatja.

A biróság e kérvényt felperes meghallgatása nélkül elintézi, s a kérvény II-od példányának kézbesitése mellett a szavatost értesiti s esetleg, a mennyiben a szavatos az alperes által igénybe vehető 15 napi halasztás lejártáig valószinüen értesithető nem lenne; legfölebb 15 nappal későbbre ujabb perfelvételi határnapot tűz ki s erről a peres feleket is értesiti.

21. §. Ha a szavatos a főügy tárgyalására vagy a perfelvételi határnapon megjelen s alperes védelmét elvállalja, a pert alperessel közösen folytatják; ha pedig a szavatos meg nem jelen vagy megjelen ugyan, de kijelenti, hogy az alperes védelmét el nem vállalja, valamint akkor is, ha a perbejelentés a szavatos ismeretlen tartózkodása vagy más ok miatt kézbesithető nem volt, a per a szavatosra való tekintet nélkül tovább folyik.

Az alperes és szavatos közötti jogviszony a felperes által az alperes ellen inditott perben el nem döntetik.

A védelem elvállalásából a szavatos kötelezettségének elismerése nem következtethető.

22. §. **A 83. és 84. §§. helyett.** Azon személyek, kik önképviseletre nincsenek jogositva, a törvényes képviselők által képviseltetnek. A jogi személyeket az igazgatóság vagy az alapszabályokban kijelölt közegek, a törvényhatóságokat az alispán illetőleg polgármester, a községeket az előljáró, a kir. kincstárt — a mennyiben külön szabály eltérő intézkedést nem tartalmaz — a kir. jogügyigazgatóság, a közalapitványokat pedig a kir. közalapitványi igazgatóság képviseli.

23. §. **A 85. 86. 87. §§. helyett.** A sommás eljárásban a feleknek szabadságában áll ügyeiket személyesen vinni, s ha személyesen nem viszik, ennek vitelét oly személyekre is bizhatják, kik nem ügyvédek, azonban a megbizottnak, ha nem ügyvéd, munkadij nem jár. Zugirászok megbizottak nem lehetnek.

Ügyvédek tárgyalásokra csak ügyvédet, vagy bejegyzett joggyakornokaikat helyettesithetik.

Ha a fél ügye vitelét zugirásra bizta, vagy ha a fél vagy megbizott a kellő előadási képességgel nem bir, avagy ha az ügyvéd a fentebbiek szerint el nem fogadható helyettest küldött a tárgyalásra, a biró a tárgyalást rövid, de mégis elegendő határidőre elhalasztani, s a felet ügyvédnek rendelésére, illetőleg az ügyvédet jogositott helyettesnek küldésére utasitani tartozik.

Ha az ujabb tárgyalásnál a képviselet fentebbi szabályai meg nem tartatnak, a tárgyalás a fél kizárásával ugy folytatandó, mintha a fél meg nem jelent volna.

Rendes perben a fél, ha maga nem ügyvéd, ügye vitelére ügyvédet tartozik rendelni. A kereset, ha ügyvéd által ellenjegyezve nincsen, ezen hiány pótlása végett záros határidő kitűzése mellett visszaadandó. Ha alperes a perfelvételi határnapon személyesen jelen meg, vagy oly egyént biz meg a ki nem ügyvéd, a pertárnok a felet vagy megbizottat ügyvéd általi megjelenésre utasitja, s a törvényesen megjelenésre 3 napra ujabb határidőt tűz. Ha a fél törvényesen képviselve ekkor sem jelennék meg, az 1868. LIV. t.-cz. 111. §. alkalmazásának leend helye.

Pertári megjelenésekre az ügyvédek bejegyzett joggyakornokaikat helyettesithetik.

Birói minőségben alkalmazott tisztviselő a maga, neje és gyermekei ügyeit személyesen viheti.

24. §. **A 88. és 89. §§. helyett.** Az ügyvéd vagy megbizott tartozik meghatalmazványát eredetben vagy hiteles másolatban az első tárgyalási jegyzőkönyvhöz, vagy az első beadványhoz mellékelni, s minden beadványt sajátkezü aláirásával ellenjegyezni.

Sommás ügyekben a biróság előtt személyesen megjelenő felek ügyvédök vagy megbizottjok részére szóval adhatnak meghatalmazást; mi a jegyzőkönyvbe bejegyeztetik.

Ha a keresetlevélhez, vagy az eljárás alapjául szolgáló más beadványhoz szabályszerü meghatalmazás nem mellékeltetett, a beadvány a hiány kipótlása végett záros határidő kitűzése mellet visszaadandó.

Ha az alperesért megjelent ügyvéd vagy megbizott az első határnapon szabályszerü meghatalmazást mellékelni nem tud, az eljárás folytatandó ugyan, de az ügyvéd vagy megbizottnak a pertárnok vagy biró által meghagyandó, miként a következő pertári tárgyalási vagy bizonyitási határnapon törvényes kellékekkel ellátottmeghatalmazását mutassa be.

Ha a sommás perben ujabb tárgyalási vagy bizonyitásfelvételi határnap nem szükséges; a biró az itélethozatal és meghirdetésre legfölebb 15 napra terjedő ujabb határnapot tűz, és a meghatalmazásnak akkorra leendő bemutatását hagyja meg.

Ha az ügyvéd vagy megbizott a következő pertári, tárgyalási, bizonyitási vagy itélethirdetési határnapon szabályszerü meghatalmazását be nem mutatja, a fél ugy tekintendő, mintha meg nem jelent volna, s az 1868: LIV. t.-cz. 111. §-ának alkalmazása mellett hozandó itélet. A szabálytalan megjelenés által felmerült költségtöbbletben az azt okozó ügyvéd vagy megbizott marasztalandó el.

Sommás perben egyébiránt, ha a felek valamelyike helyett szabályszerü meghatalmazással nem igazolt ügyvéd vagy megbizott jelent meg, a biróságnak a tárgyalás mellőzésével ujabb tárgyalási határnapot kitűzni jogában áll.

25. §. **A 93. §. helyett.** Sommás eljárás alá tartoznak:

1. Azon keresetek, melyek tárgya járulékok nélkül 500 frt összeget tul nem halad, vagy oly ingóságok iránt indittatott, melyek helyett felperes 500 frtot meg nem haladó összeget elfogadni késznek nyilatkozik, a mennyiben a keresetek külön ügybirósághoz utasitva nincsenek.

2. A pertárgy értékére vagy összegére való tekintet nélkül:

a) okiratokban bárminő jogczímen feltétlenül kötelezett határozott összeg iránt, vagy bizonyos faju helyettesithető ingó dolgoknak határozott mennyisége iránt inditott kereset, ha ezekre nézve a sommás eljárás okmányilag kiköttetett;

b) a nő és gyermek részére ideiglenes tartás és lakás kirendelése iránti keresetek, a váló házastársak között, ugy a törvénytelen gyermek tartása iránti keresetek;

c) két évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és élelmezési kötelezettség teljesitése iránti keresetek, ha a főkötelezettség okiraton alapszik;

d) a lakbérleti viszonyból felmerülő minden keresetek;

e) két évnél nem régibb haszonbér megfizetése iránti keresetek, ha a haszonbérleti viszony fennállását irásbeli szerződés igazolja;

f) haszonbérlet tárgyának átadása, vagy abból való elmozditás iránti keresetek a szerződés lejárta, a bérfizetés elmulasztása vagy oly föltételek nem teljesitése vagy megszegése miatt, melyek teljesitése a haszonbérlet megszüntetésének terhe alatt irásbeli szerződésben kiköttetett;

g) a bérleményen levő épületek föntartása, valamint minden más kötelezettség teljesitése iránti keresetek a haszonbérlet tartama alatt és a haszonbérlet lejárta után hat hónap alatt, ha a kereső félnek joga irásbeli haszonbérleti szerződésen alapszik;

h) a haszonbérlet tartama alatt azon keresetek, melyeket a haszonbérlő a haszonbérbe adó ellen a bérlemény nem használhatása, vagy a haszonbérbeadó a haszonbérlő ellen a bérleménynek nem a megállapitott föltételek szerinti használata miatt indit; ha a haszonbérleti viszony irásbeli szerződés által van szabályozva;

i) mindennemü határjárási, megyeigazitási és birtokháboritási keresetek, melyekkel azonban a tulajdonjog iránti kereset össze nem köttethetik;

k) munkabéri vagy szolgálattétel iránti szerződésből kifolyó, a munka vagy szolgálati bér megfizetését, a munka vagy szolgálat teljesitését, a szerződési viszony megszüntetését tárgyazó azon keresetek, melyek az iparhatóságok hatásköre alá nem tartoznak, ugy szintén a fuvaros és a fuvart fogadó fuvarbér megfizetése iránt felmerült keresetek;

l) fogadósok és utasok között az ellátási viszonyból támadt kereset az utasnak helyben tartózkodása ideje alatt;

m) azon egyes esetek, melyekben az 1868. LIV. t.-cz. és jelen törvény sommás eljárást rendel.

26. §. **A 95., 96. §§. helyett.** A törvény által a sommás eljárásra utasitott ügyeket rendes perutra átteni nem lehet.

27. §. **A 99. §. helyett.** Sommás eljárásban, ha a biró kifogásnak helyt adott, az ellen felperes felfolyamodással élhet; alperes ellenben, ha kifogása elvettetnék, panaszát csakis az itélet elleni felebbezésben terjesztheti elő. Rendes eljárásban az illetékességi kifogás tárgyában hozott végzés ellen, akár adatott hely a kifogásnak akár nem, bármelyik fél élhet felfolyamodással.

28. §. **A 110. §. után következő uj §.:** Az első folyamodásu biróságok itélethozatala előtt szintén jogositva vannak a tárgyalás kiegészitését és további bizonyitási eljárást rendelni.

Az eljárás ez esetben is az 1868: LIV. t. cz. 110. §-ban megállapitott módon történik.

29. §. **A 113. §. helyett.** Ha a tárgyalásra illetőleg a perfelvételre, vagy a további pertári határnapokra egyik fél sem jelent meg, az iratok sommás eljárásban azonnal, rendes eljárásban pedig a pertárnoknak 3 nap alatt beadandó jelentése folytán irattárba tétetnek.

Az elmulasztott tárgyalási vagy pertári határnaptól számitott egy év alatt a pernek folyamba tételét bármelyik fél kérheti, s ha ezen idő alatt ilyen kérelem a felek egyike részéről sem adatott be, a per megszüntnek tekintendő.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Birói illetőség.

A «Jogt. Közlöny» f. évi 28. számában «Birói illetőség» czím alatt törvénykezésünk nyomoruságos állapotának illustratiójául felhozatik két semmitőszéki döntvény, a melyek szerint két egészen hasonló ügyben a semmitőszék két egymással homlokegyenest ellenkező határozatot hozott volna.

Nem érzem magamat hivatottnak a semmitőszék reputátiójára lándzsát törni; de a hivatkozott czíkkben felhozott eset nem törvénykezésünk nyomoruságos állapotát, hanem azt mutatja, hogy nálunk milyen könnyen veszi rá magát még a jogászvilág is a törvénykezést és ennek legilletékesebb közegét is olcsó áron becsmérelni.

Nem olyan csodabogár az a két döntvény, mint czikkiró ur gondolja. Nem ismerem ugyan az egész tényállást, miután az iratokat nem láttam. De a két határozat indokolásából könnyen kivehető, hogy a semmitőszék nemcsak ugy találomra határozatott. A czikkben első helyen emlitett 6096/77. sz. határozatát, melylyel az elsőbiróság végzése megsemmisittetik és az illetőség megállapittatik, azzal indokolja a semmitőszék: «mert a tárgyaláskor *meg nem czáfolt* kereseti előadás szerint a kereset a *csőd megnyitása után folyó* házbér megvételére lévén *intézve* stb.» — a második 7199/77. sz. határozatát pedig, melylyel az illetőség leszállittatik azzal: «mert a kereset tárgyát képező házbér még R. M. elleni csőd elrendelését *megelőzőleg lejárván* stb.» Mondom, az iratokat nem olvastam, de ezen indokolásból kitetszik, hogy a czikkiró ur által idézett két eset nem is oly hasonló, mint ő gondolja. Az első esetben a kereset a csőd megnyitása *után folyó házbér* megvételére volt intézve, mig a második esetben a kereset már a csőd elrendelését *megelőzőleg lejárt* bérösszegre volt *intézve*, az első esetben alperes elmulasztván a kereseti állitást megczáfolni (legalább igy mondja a döntvény indoka) beismerőnek lévén tekintendő, az illetőséget meg kellett állapitani, mig a második esetben felperes keresetében nem is állitja, hogy a csőd elrendelése után folyó házbért követel, hanem keresetét az indokolás szerint, a csőd elrendelését *megelőzőleg lejárt* bérösszegre intézi, az ügy ily állása mellett pedig nagyon természetes, hogy az illetőség leszállittatott. Ugy látszik, ha a semmitőszék nem jutott volna az első esetnél abba a helyzetbe, hogy indokaiban mondhatta, miszerint a *kereseti állitás* a tárgyaláskor *meg nem czáfoltatott*, akkor a multkori czikk meg nem születik.

Az egészből a tanulság az, hogy jó lesz talán mégis a Curia szakavatottságában megnyugodni; ők a tudomány szolgálatában és hivatásuk mezején őszültek meg. Másutt sincsenek ám csupa Leviathánok és a támadó czikkiró sem az.

Reinitz Márk,
ügyvéd.

Eljárhat-e a közjegyzői helyettes a kir. közjegyzőhöz utalt és vidéken végzendő birói megbizásban, azon esetben, ha a közjegyző székhelyén tartózkodik?

Az 1874. XXXV. t. cz. 21. §-a taxative sorol fel két esetet, melyeknek beálltakor a közjegyző egy általa választott és az illetékes kir. közjegyzői kamara által kirendelt jelölt által, az idézett szakaszban érintett feltétel mellett magát helyettesitheti. — Ezen két eset: a *távollét* és *betegség*. — Magától értetődik, hogy a távollét alatt itt azon kir. törvszék területén kivüli tartózkodást kell érteni; a melyen a közjegyző részére kijelölt székhely fekszik.

Lehetnek azonban — és számtalanszor elő is fordulnak — oly esetek, midőn a közjegyző annak daczára, hogy betegség vagy távollét által teendőiben akadályozva nincsen, mégis helyettesitésre szorul. Pl. ha valamely törvényszék, a közjegyzőt vidéken teljesitendő csődleltározás, vagy árveréssel bizza meg.

Azon kérdés merül fel, valjon a közjegyző ily esetben fel van-e jogositva, a biróság által hozzá utalt ügyek elintézését helyettesére bizni, — illetve aláirhatja-e a helyettes — mint ilyen — az általa felvett jegyzőkönyveket?

Szerény nézetem szerint mind a két kérdésre nemleges válasz adandó, és pedig először azért: mivel a törvény világosan csak két esetet emlit, midőn egyik vagy másiknak beálltával a helyettesités szüksége beáll, — másodszor pedig azért, mivel az idézett tcz. 24. §-ának utolsó bekezdése szerint: «*mig a helyettesités* tart, azon közjegyző, a ki *helyettesitve van, nem végezhet közjegyzői teendőket*,» melyből folyólag természetesnek tünik ki az is, hogy a helyettes, a közjegyző számára kitüzött székhelyen, a közjegyző által székhelyén kivül foganatositandó birói megbizások teljesitése alkalmával nem működhetik.

Lehet, hogy igénytelen nézetem téves alapon nyugszik, ha az azonban helyes, akkor a törvény ezen intézkedése nemcsak czélszerűtlen, de méltánytalan is. — Mert ily esetben, ha t. i. a közjegyző akár birói megbizás, akár más közjegyzői teendők végzése végett székhelyét elhagyja, ily esetben irodáját bezárni lenne kénytelen, a mi eltekintve az anyagi veszteségtől, a jogforgalom tetemes hátrányára is válhat.

Dr. Weisz Bernát.

Különfélék.

(Inditvány a m. kir. közjegyzők országos gyülése tárgyában.) A kir. közjegyzői intézmény ez évi julius végével lételének hazánkban második évét tölti be.

Két egész év lefolyása alkalmat nyujtott a gyakorlati élet terén hazánkban ez uj intézmény életképességének megitélhetésére és méltánylatára.

Kedvezőtlen nemzetgazdasági, kereskedelmi és forgalmi viszonyok között lépett az intézmény életbe és ezen viszonyok a lefolyt két év alatt időről-időre kedvezőtlenebb alakot öltöttek; ezen felül az ország biróságainál, az ügyvédi karnál, a közigazgatási hatóságoknál, a községek hivatalos közegeinél — kevés kivétellel — nem talált a várt sympathiára és támogatásra az ország törvényhozása által üdvösnek és szükségesnek tartott ezen intézmény.

Mind a mellett az intézmény életképesnek és magánjogéletünkre üdvösnek, hasznosnak bizonyult.

Aránylag már is jelentékeny eredményt mutat fel a lefolyt két év a magán jogügyletek, valamint a hagyatéki ügyek elintézésének terén; azonban oly erős gyökeret még sem fogott az intézmény, hogy azt az ország minden vidékén teljesen meghonosultnak tekinthessük. Az e tekintetben fenforgó akadályok és nehézségek azonban a törvényhozás és kormány által eloszthatók.

Vannak a közjegyzői törvénynek itt-ott hiányai, a melyeket a gyakorlati élet fedezett fel, és melyek helyesbitést (rectificatiot) igényelnek.

A törvényhozás tagjai a közjegyzői törvény megalkotásakor az intézményt inkább elméletileg ismerték; annak gyakorlati hasznát és hatását a hazai közönség csak az utóbbi két év lefolyta alatt kezdette megismerni; a hazai jogászok csak ezen idő óta foglalkoznak vele tüzetesen a gyakorlat terén; nem csoda tehát, ha a gyakorlat eredménye reformokat igényel.

Azonban még mielőtt a gyakorlati élet terén az idő elegendő alkalmat szolgáltatott volna a hiányok észlelésére s a javitások szükségeinek megállapitására; mielőtt a kormány az intézmény gyakorlati fejlődéséről az ügymenet terjedelméről és correctségéről, a létrejött közjegyzői okiratoknak a magán jogéletre beható hasznosságáról, azok által a pereknek kevesbitéséről meggyőződést szerzett volna; mielőtt a kormány a közjegyzői működés terén felmerült mozzanatokról, az intézmény fejlődését vagy stagnalását kitüntető statisztikai adatokat beszerezte volna; az országba átültetett közjegyzői intézmény egy ujabb törvényjavaslattal «a gyámügyi törvényjavaslattal», ennek a VI. fejezetében foglalt dispositioival fennállhatásában támadtatik meg.

A közjegyzői dijszabályzat is igényel némi javitást, különösen annak a birói megbizotti minőségre vonatkozó részében, mely bő alkalmat szolgáltatott némely biróságoknak a közjegyzők hátrányával járó magyarázatokra.

És a mi fő dolog: a közjegyzői törvény 210. §-a kötelezi a m. kir. igazságügyi miniszter urat, hogy a törvény hatályba léptétől számitandó *3 év után a közjegyzői dijak szabályozása iránt törvényjavaslatot terjesszen az országgyülés elé.*

Ezen határidőből *még csak egy év* hiányzik.

Mindezek oly mozzanatok, melyek az intézmény érdekében szükségessé teszik az ország összes közjegyzőinek éberségét és tevékenységét.

Ki van leginkább azon helyzetben, hogy a közjegyzői törvény és a dijszabályzat egyes hiányait a gyakorlati élet terén észlelhesse, felfedezhesse? és ki lehet arra leginkább hivatva, hogy a tapasztalat nyomán észlelt hiányokat és a gyakorlati élet követelményeinek teljesen meg nem felelő, a törvényben és dijszabályzatban foglalt intézkedéseket a kormány és törvényhozás előtt felfedezze, a hiányokra rámutasson a javitást és tökéletesbitést javasolja? Senki más mint az intézmény közegei, a közjegyzők. Mert nyiltan kimondhatjuk tett tapasztalások után, hogy a közjegyzői törvény elméleti tanulmányozásával nem foglalkoznak biráink és ügyvédeink, ugy szintén nem tanulmányozzák annak gyakorlati alkalmazását sem, a mit egyébiránt — tekintve azon terjedelmes és bő anyagot, mely a birák és ügyvédek saját szakmájokba és hivatásuknak körébe esik, — csodálni nem is lehet! mig a közjegyzők foglalkozását és hivatását kiválólag a közjegyzői törvény és gyakorlati alkalmazása képezi.

Minő uton volna tehát eredményezhető, hogy az emlitett hiányok és szükségelt javitások a közjegyzők által a kormány és törvényhozás előtt felfedeztessenek, megismertessenek?

Az országban levő kir. közjegyzői kamarák és országban levő közjegyzők összeségének véleménynyilvánitása, a tapasztalatokra vonatkozó adatok gyüjtése és azok előterjesztése utján. E czélra *a magyar közjegyzők országos gyülését* tartom czélszerűnek, sőt szükségesnek. A tudomány majdnem minden szakmájának tagjai országos gyülésekbe alakultak a tudománynak szakmájuk terén való fejlesztése és a szakma közegei tevékenységének buzditása czéljából. Igy keletkezett a magyar országos jogászgyülés, igy a mérnökök és épitészek évi országos gyülése, igy az orvosok és természettudósok évenkinti országos gyülése stb. Mennyivel indicáltabb és szükségesebb ránk közjegyzőkre, illetve az intézményre nézve az ily országos gyülés, a midőn intézményünk életének zsenge korát élve gyámolitásra és öntevékenységére van szüksége!

Én tehát *a magyar kir. közjegyzők országos gyülését hozom inditványba.*

Felhivom egyuttal az összes közjegyzői kamarák és minden egyes közjegyzőnek figyelmét ez inditványra. A közjegyzők országos gyülésének feladata lenne: az országban lévő közjegyzői kamaráktól előzőleg beszerzett adatok nyomán elkésziteni és megállapitani a statisztikát, a közjegyzői működés két évi eredményéről; a közjegyzői törvény egyes szakaszainak reformálására vonatkozó javaslatot megállapitani; a törvényhozás elébe terjesztendő dijszabályzat iránti törvényjavaslathoz véleményét nyilvánitani, s ezeket, valamint a közjegyzői intézmény érdekében előterjesztendő más inditványait az igazságügyminiszter urhoz és esetleg az országgyüléshez felterjeszteni.

Én az országos gyülés programmjának részleteibe, valamint a gyülés helye kijelölésének javaslatába nem bocsátkozom, csak az eszmét penditettem meg inditványommal. Ha inditványom életre való, méltánylásra és visszhangra talál, azon esetre egyedül *Budapest közjegyzőit* és különösen *a budapesti kir. közjegyzői kamarát tartom hivatottnak* a kezdeményezésre a gyülés helyének és idejének meghatározására, az országos gyülés összehivása, a programm megállapitása, az országos gyülés létrejövetelének és megalakulásának stb. czéljára szükséges intézkedéseket megtenni.

Hogy helyes volna-e a közjegyzők országos gyülését az évi országos jogászgyüléssel összekötni, vagy azt önállólag rendezni? (én az utóbbi nézet mellett vagyok) azt meghatározni szinte a kezdeményezők feladata leendne.

Ez inditványt előterjesztendem az aradi közjegyzői kamarának a czélból, hogy ha azt elfogadja annak elfogadására a többi kamarákat is felhivja. Czélom ez előleges közleménynyel csak az, hogy az eszmét közölve arra t. kartársaim figyelmét felhivjam és alkalmat szolgáltassak minden közjegyzőnek az eszme felett gondolkodni és véleményt nyilvánitani. Fel is kérem kartársaimat és azokat, kik a közjegyzői intézmény iránt érdekkel viseltetnek, hogy ezen eszme, illetőleg inditvány feletti véleményüket a nyilvánosság utján közölni sziveskedjenek.*

Bonts Döme,
kir. közjegyző.

* A napi lapok által már köztudomásra jutott: hogy az aradi közjegyzői kamara e korszerü inditványt magáévá tette és a bpesti kamarát kérte fel az initiálásra, mely utóbbi testület arra készséggel vállalkozott. — szükségtelennek tartjuk annak nyilvánitását, hogy e fontos és nagy horderejü mozgalomnak mindenkor nyitva tartjuk lapunk hasábjait, s ezért kérjük az illető intézőket, hogy az egyes mozzanatokról lapunk szerkesztőségét értesiteni sziveskedjenek.

Szerk.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor**

Előfizetési felhivás
a
"Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. szám), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny» kiadóhivatala.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

A BŰNTETTEK ÉS BÜNTETÉSEIK.

A büntetőjog különös része. Tekintettel az ujabbkori törvényhozásra és hazai törvényjavaslatunkra. — Irta: *Schnierer Aladár.*
Füzve 3 frt.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 30. SZ. Budapest, 1877. julius 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az ujabb osztrák bányatörvényjavaslat és indokolása. Dr. Sipos Arpád, nagyváradi kir. jogakadémiai tanár urtól. — Jogirodalom. Apáthy István urtól. — Tervezet a polgári törvények. rendtartás tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt. — Törvénykezési szemle: Van-e az ősiségi pátens alapján eldöntött perekben perujitásnak helye? Zlinszky Imre urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ujabb osztrák bányatörvényjavaslat és indokolása.

B. Hingenau, ki az 1854-ik évben kibocsátott s csekély módositás mellett hazánkban is érvényben levő osztrák bányatörvény szerzőinek egyike volt, pár évvel ez előtt kifejté annak szükségét, hogy az osztrák bányatörvényt módositani kell.

A monografia, mely szerzőnek legjobb művét képezi, — ily czím alatt: «Nothwendigkeit einer Revision des öst. allg. Berggesetzes v. 1854» jelent meg, s annak idejében ezen sorok irója által a «Jogtudományi Közlöny»-ben ismertetve volt.

A felszólalás — ugy látszik — közóhaj tolmácsolása volt és meghallgatásban részesült; bár az eredményt Hingenau meg nem érte.

A javaslat a cs. k. földmivelési miniszterium által az indokolással együtt közrebocsáttatott; sőt már birálati ismertetése is előttünk fekszik.[1]

* * *

Az évszázados jogegység és azonos jogfejlődés, melyben Ausztriával hazánk a bányajog terén közösségben áll, e javaslat ismertetését a magyar jogászközönségre nézve is szükségessé teszi.

De nemcsak e szempont vezérel bennünket, midőn e javaslatot ismertetjük.

Reméljük ugyan, hogy ha majd a magyar bányatörvényjavaslat igéje idő multán testté váland, a jogegység, mely amugy sem természetes fejlődés eredménye volt és hazánk bányajogfejlődésére nem valami üdvös hatásu volt, megszünik; és akkor az ausztriai bányatörvényhozás mozgalmai csökkenni fognak fontosság tekintetében. Hanem azért nem szünnek meg érdekesek lenni reánk nézve.

Mert Ausztria nemcsak a partikuláris bányajogok, hanem az általános bányatörvényhozás tekintetében jelentékeny szerepet játszott.

Az uttörés nehéz munkájában — a montán-codificatio terén — mindjárt Francziaország után illeti meg az érdem, mert az 1851-ki szász bányatörvénykönyv csak egy roszul sikerült kisérletnek tekinthető; Poroszország pedig csak 1865-ben követé Ausztria példáját.

Nagy sikerrel ugyan, azonban kétségtelenül a franczia és osztrák bányajog-fejlődések tapasztalatainak segélyével.

Az 1854-ki osztrák bányatörvény ismeretes előttünk.

Az 1849-ki javaslatnak nagy apparatussal és óvatossággal eszközlött átdolgozása és hosszas szaktudományi tanácskozmányok eredménye ez; a jogéletben mélyreható, üdvös reformokat s mindenek fölött — az előbbi zavart jogállapotokkal szemben — egyöntetüséget és rendet létesitett.

A türhetlen előbbi állapot, mely a szakközönség érdekeltségét a bányajogi reformok iránt felkölté, egyuttal az elméleti és gyakorlati szakférfiak részvételét is biztositá a tervezetek számára; a mi pedig ismét sokat tőn arra, hogy a tervezetekből jó törvény legyen.

Ha mindennek daczára e törvény revisiojának szüksége elérkezettnek látszék, ugy ezt következő három főindoknak — mert ezek egyikére vagy másikára vezethető vissza a Hingenau és mások által fölhozott okok mindegyike — tulajdonithatjuk.

Az osztrák bányatörvény főhibája az, hogy nem birt egészen a szabadelvüség színvonalára fölemelkedni; a bányaurjogot (jus regale minerale, Berg Hoheitsrecht) s ezzel kapcsolatosan a hatósági gyámkodást, ami pedig a bányavállalkozók szabad mozgását nagyban gátolja, föntartotta.

Idézhetünk példa gyanánt nehány ilyen intézkedést.

Igy a kutató a turzási munkálatok közben kiásott termelék felett — leszámitva az üzletéhez szükségelteket — nem rendelkezhet; ha a hányahatóságtól kérelmezi, rendesen megkapja a rendelkezési jogot, sőt ez a bányahatóságoknak utasitásul van adva, — azonban kérni kell, mivel ezt (a lényegileg nem is létező) bányaurjog principiuma igy követeli, mert még a kutató nem tekinthető a bányaurjog engedményesének.[2]

Ugyancsak e fictio követelte azt is, hogy a tizedet (Urbura, Frohne), a bányaurjognak ujabb időben ez egyedüli criteriumát fentartsák, csak azért, hogy később (1862. évben) a megdönthetlen oekonomiai és finánczpolitikai érvek következtében megszüntessék.

De a hatósági gyámkodás legeminensebb esetét a vájástérdemlőség (Abbauwürdigkeit). képezi, melynél fogva a bányavállalkozónak az adományozás csak az esetben adható meg, ha a helyszini szemle észleletei alapján a bányabiztos arról győződött meg, hogy az ásványtelep mivelése hasznot hajtó fog lenni. Dicséretes szándéku képtelenség, mely a vállalkozót meg akarja akadályozni abban, hogy improduktiv vállalat által tegye tönkre magát, — de képtelenség; mert aki a bányászattal ismerős, az tudja, hogy bármennyire legyen is föltárva egy megkezdett telep, a legszakértőbb bányász sem tudja megmondani, hasznothajtó leend-e a vállalat idővel, vagy nem? Ha már az elméletileg a földismében és ásványtanban, gyakorlatilag pedig a bányászatban jártas szakember véleményét sem tarthatjuk csalhatlannak, mit mondjunk oly egyénnek véleményére, ki — mint a bányabiztosok, esküdtek és tollnokok legnagyobb része — sejt ugyan a bányászathoz, de szaktudományát nem ez, hanem a bányaügyi administratio képezi? Már pedig de facto a helyszini szemlét ezen organumok végezik és ha véleményük helyes volna minden esetben, akkor az 54-ki bányatörvény hatályba lépte óta adományozott bányaműveknek szükségkép mind jövedelmezőknek kellene lenniök. Tudjuk, hogy nem igy van.

[1] «Beurtheilung des Referenten-Entwurfs eines neuen Berggesetzes nebst Motiven» (Veröffentlicht v. k. k. Ackerbau Ministerium) v. prof. dr. Klostermann. — L. «Zeitschrift für das Privat- und öffentliches Recht» kiadja dr. Grünhut bécsi jogtanár. 1877. III. füzet. 438. s köv. lapjain.

[2] Lásd Hingenau id. m. 25. l. V. ö. Gränzenstein «Das öst. allg. Berggeselz» 107. l.

Átalában semmikép sem lehet igazolni az állami beavatkozást és gyámkodást a vállalkozás terén;[3] minden vállalat és igy a bányászat is: koczkázattal jár, de azért a kereskedelmi vagy iparvállalatoknál senkinek sem jutott eszébe a vállalkozásnak korlátot vagy feltételt szabni. Ha ilyen korlátozás van, ez azon elővigyázatból történik, hogy harmadik személyek meg ne legyenek csalva (pl. a részvénytársaságoknál); de azzal, hogy a vállalkozó bukhat, az államnak sem törvénye, sem hivatali közege nem törődik.

Lehetne még többet is illustratio gyanánt felhoznom; elég azonban ez is; több ily eset birálati ismertetése «Magyar Bányajog» czímü munkámban található.

A másik indok, a mi a revisiot szükségessé tette azon körülmény, hogy némely intézmények nem birtak gyökeret verni a jogéletben, mások pedig nem a tényleges állapotoknak megfelelően szabályoztatván; nem hozták meg a várt eredményt.

Igy — a kutatási intézmény egyes részeiről nem is szólva — a bányamegyék (Bergrevieren), bányamegyei bizottságok, megyei társpénztárak, a kötelező természetü határkövezés (Verlochsteinung) intézményei jobbadán papiron maradtak; másrészről például a társpénztárak létesülése (legalább a törvény által előirányzott átalános mérte ket tekintve) sok helyütt jámbor óhajtás maradt.

A harmadik indok végre az, hogy Ausztria nem akarja tulszárnyaltatni magát a bányatörvényhozás terén; már pedig Poroszország és Bajorország törvényei kétségtelenül az ujabb tudomány színvonalán állanak s Ausztria vezérszerepe — mint sok másban — ugy ebben is véget ért volna.

Ezen okoknak köszönheti létét a javaslat, mely a fentebb emlitett hiányok gondos elkerülésével készült és melynél a közönséges német bányajogon alapuló ujabb törvénykönyvekhez nagy közeledés történt;[4] mindazáltal a kifejezésekben s az azok alatt rejlő fogalmakban valamint egyes intérzményekben önállóságát megtartá.

Ez összehasonlitó birálati ismertetés lesz ezen sorok feladata.

A közönséges és azon alapuló ujabb német bányatörvények (a szász montán codex leszámitásával) azt a kizárólagos jogot, mit a szabad kutató[5] vagy zártkutatmányos[6] élvez nem ismerik; az ős germán álláspontot — még ha az a fejlettebb üzleti és vállalkozói viszonyoknak nem felel is meg — fentartva, kizárólagos jogot a vállalkozónak csak abban az esetben nyujtanak, ha ez az ásványtelepet felfedezte. E leljog (Finderrecht) alapján nyerhet felkérvényt és jogot, mely őt harmadik személyek kapzsisága ellen megvédi; elébb nem.

Hogy ez a védelem nem elégséges és sok esetben későn jő, könnyü bebizonyitani. Mélyebben fekvő, nagyobb költséget, időt és feltárási munkákat igénylő telepeknél gyakran előfordulhat, hogy a véletlenül beálló munkaszünetelést fölhasználva, más megelőzi a lelettel a vállalkozót és azt fáradtságainak és áldozatainak gyümölcsétől — a törvény alapján — megfosztja.

Dicsérendő az osztrák javaslat önállósága, mely a német jogegység ábrándjának a praktikus tekintetet nem rendelte alá; hanem a kutatónak a 300 hektárig terjedhető kutatási területen idegen turzó vagy adománykérő ellenében kizárólagos jogot ad. E kizárólagos jog a kutató által megszerezhető, mihelyt egy 14 méter mélységü aknát vagy 50 méter mélységü fúrlyukat bocsátott a föld gyomrába, avagy egy 25 méter hosszuságu szintes vájást (tárnát) épitett; a zártkutatmányi tér határozatlan időtartamra adományoztatik, de azonnal elvétetik a kutatótól, mihelyt a kötelezett művelésnek egy-egy negyedévre kiszabott minimumán alól marad, vagy ha a mulasztást kellően igazolni nem tudja.[7]

Ez kétségtelenül megfelel a mai bányavállalkozási viszonyok igényeinek, mert biztositja a kutatót, hogy vállalkozásának gyümölcsét ő élvezi, s az esetleg fölfedezendő telepen ő fogja a bányatelket adomány utján megszerezni.

Mindenesetre jobb a közönséges német bányajog által nyujtott biztositéknál, mert amellett igen gyakran előfordulhat, hogy többen költenek ugyanazón telep föltalálására haszontalanul, mivel az csak az első felfedezőé lesz. Főleg a lázas vállalkozási időszakokban fecséreltetnek el tőkék haszontalanul az ily kutatásoknál, amire példával is szolgálhatunk.

A bochum-i bányahatósági kerületben 1854-től 1856-ig tehát összesen két év alatt 1044 kutatási engedély adatott ki kőszénre. Az 1044 kutató közül csak 356 jutott el a lelmény stadiumáig és ezek közül is csupán 158 kapott adományozást; tehát csak $^1/_6$-od része a vállalkozóknak élvezhette fáradtságának és költségeinek hasznát, $^5/_6$-od rész pedig egészen improduktiv költekezést tőn.[8] Még pedig nem azon oknál fogva, mintha meddő telepen turkáltak volna, mivel a szóban forgó kőszéntelep szabályos alakulásu fekvényénél fogva bizton lehet állitani, hogy átlag 100 ölnyi mélységre a kőszéntelep megtalálható lesz, hanem azért, mert a 356 találó közül 158 legkorábban jutván lelményhez, sietett előnyét fölhasználni és azt felkérvény (Muthung) által biztositani; ez által — mert az összes terület föl lett kérve — kiturták azon 198 vállalkozót, kik esetleg technikai akadályok vagy más ok miatt elkéstek s a lelményhez pár nappal utóbb (midőn a felkérvény már kiadatott) jutottak. A többi 688 vállalkozó, kik még lelményhez sem jutottak, természetesen hasonló sorsban részesültek; mindezek haszontalanul költöttek.

Ez persze concurrentia, hanem igen szerencsétlenül alkalmazva, amit a felhozott példa bizonyit. És e bajon az uj porosz bányatörvény, mely egészen a német bányajog álláspontját foglalja el, nem segitett; ugy hogy a fentidézett példához hasonló esetek már az uj törvény uralma alatt, különösen 1870-től 1873-ig feles számban ismétlődtek, csak hogy ezekről számszerü adatokkal nem lehet kimutatást készitení azon egyszerü oknál fogva, mivel ez ujabb vállalkozásoknál kutatási engedélyek nem voltak a bányahatóságok részéről kiadva. Az 1865-ki porosz bányatörvény szerint ugyanis: kutatási engedélyek (Schürfscheine) többé nem adatnak, s a bányahatóság hivatalos érintkezése a vállalkozóval csak a lelmény (Fund) pontjánál kezdődik.

(Folytatás következik.)

Dr. Sipos Árpád,
nagyváradi királyi jogakadémiai tanár.

[3] Lásd SCHNEIDER «Bergrecht» 163. l.
[4] Lásd az I. III. V. és VII. részeket.
[5] Az 1854-ki törvény kifejezése.
[6] A magyar javaslat műszava.
[7] 10—16. §§-ok.
[8] Lásd KLOSTERMANN id. ért. a 442. lapon.

Jogirodalom.

A magyar váltójog kézikönyve. Irta dr. PLÓSZ SÁNDOR a kolozsvári magyar kir. tud. egyetemen a polgári törvénykezési jog, a váltó és a kereskedelmi jog ny. r. tanára. Budapest, 1877. ZILAHY SÁMUEL kiadmánya.

Tudtunkkal ez szerzőnek első önálló munkája, melylyel a nyilvánosság terére lép. Egyrészről ezen körülmény, másrészről saját állásunk azt követeli, hogy birálói tisztünkben, melyre könnyen megérthető okokból nem szivesen vállalkoztunk, a legszigorubb tárgyilagossággal járjunk el; különben sem tartozván sem azok közé, kik minden ujabb irodalmi termékben feltétlen nyereséget látnak, sem azok közé, kik azon hitben, hogy calumniari audacter semper aliquid haeret, az ócsárlás könnyü és olcsó mesterségét

tartják a legalkalmasb eszköznek arra, hogy valakit a közvélemény előtt semmivé tegyenek.

Az előttünk fekvő munka három részre oszlik. A *bevezetésben* szerző a váltó szó értelmezésének előrebocsátásával, a váltóintézmény történetével, a váltójog forrásaival, a német váltórendszabály és a magyar váltótörvény keletkezésével, a külföldi váltójogokkal, a magyar váltójog forrásainak egymáshozi viszonyával, a váltójog természetével és alkalmazásával foglalkozik, s befejezésül a váltójog irodalmát röviden jelzi. Az *általános részben* szerző a váltónyilatkozatokat és a váltócselekvényeket tárgyalja; az elsők rovata alá a váltóelméleteket, a váltónyilatkozatok fogalmát, fajait és előfeltételeit, a váltóképességet, a váltólevelek kellékeit és ezek jelentőségét, a váltólevelek többszörözését, a képviseletet a váltónyilatkozatok kiállításánál, a váltónyilatkozat kiállitását, a hamis és hamisitott váltónyilatkozatokat, a váltónyilatkozatokból eredő jogok és kötelezettségek természetét sorozza; a váltócselekvényekről szóló fejezetben pedig a bemutatásról, az óvásról, a bemutatás és egyéb váltócselekvények helyéről és idejéről értekezik. A *különös rész* egyes tárgyai közé az intézvény és elfogadvány, az intézvény különös nemei, a saját váltó, a hátirat, a fizetés, a közbenjárás, a kezesség és együttkötelezés, a váltókeresetek, az elveszett váltók, a váltói zálog és megtartási jog tartoznak. Végre *függelékkép* szerző a váltójogi szabályok időbeni és helybeli uralmát fejtegeti.

E tárgysorozat maga mutatja, hogy rendszeres munkával és nem commentárral van dolgunk. Részünkről csak helyeselhetjük, hogy szerző nem a commentáló rendszert választotta; és habár munkája — nagy részben — csakis HARTMANN W. «das deutsche Wechselrecht historisch und dogmatisch dargestellt» czímű művét reproducálja, azt határozottan irodalmi nyereségnek tekintjük, mely szerzőnek méltó helyet biztosit a váltójog irói közt. Ezt készséggel constatáljuk és fentartjuk azon észrevételek daczára, melyeket tisztünknek megfelelőleg a szerző munkájára, objectiv szempontból az alábbiakban teendünk.

Mielőtt részletes észrevételeinkre áttérnénk, némely átalános megjegyzéseket kell koczkáztatnunk. Mindenek előtt kifogást kell tennünk a munka *czíme* ellen, mely szerintünk teljesen elhibázott. *Kézikönyveknek* — Handbuch, manuel — minden irodalomban, s az irodalom minden ágában azok neveztetnek, melyeknek czélja bizonyos disciplina elsajátitását lehetővé tenni; azoknak tehát az olvasó látköréhez alkalmazva érthető, egyszerü és népszerü modorban kell a tárgyat előadni a nélkül, hogy az olvasónak az egyes fogalmak megérthetése végett előtanulmányt kellene tennie. Igy értelmezvén a kézikönyv jelentőségét, kénytelenek vagyunk a munka czíme ellen kifogást tenni, a nélkül, hogy e kifogásunkkal annak értékéből valamit levonni akarnánk; mert mi szerző munkáját sokkal több tudománynyal szerkesztettnek találjuk, hogysem azt kézikönyvnek tekinthetnők. Kifogásunkkal mindössze azt kivántuk jelezni, hogy azok, a kik szerző munkájában a szó tulajdonképeni értelmében vett kézikönyvet keresnek, ilyet nem találnak. Nem helyeselhetjük továbbá, hogy szerző a *törvényes terminologiát* szándékosan ignorálja, mi által tévedésekre és félreértésekre szolgáltat alkalmat. Igy szerző nem tesz különbséget a *váltóüzlet* és *váltóügylet* közt, holott a kereskedelmi törvény e két fogalmat egymástól határozottan megkülönbözteti és szerzőnek a váltóüzlettel tulajdonképen mi dolga sem lenne; továbbá nem bir szerző az *intézvényező* — kibocsátó — és a *rendelvényes* müszavakkal megbarátkozni, holott a törvényes kifejezések, hacsak zavart okozni nem akarunk, a szorosan vett tudományos munkákban is megtartandók. A *stylus* bizonyos tekintetben gustus dolga ugyan, s az a munka értékét teljesen soha le nem ronthatja; de van e részben az igénynek bizonyos jogos mértéke, mely mindenkivel szemben alkalmazható, s mely mellett a tudományos munkákban is a nyelv természetének respectálása jogosan követelhető. Szerző munkája e tekintetben a legszerényebb igényeket sem elégiti ki, mert az valójában hemzseg a legtisztább germanismusoktól, és méltán azon gyanut kelti fel az olvasóban, hogy szerző nem eredeti, hanem forditott eszmékből és gondolatokból állitotta össze munkáját. Legyen elég e részbeni állitásunk igazolására a következő példákkal szolgálnunk. A 2. lapon kétszer is találkozunk a következő mondattal: «Az előrement viszonytól függetlenitett pénzfizetési igéret»; a 40. lapon azt mondja szerző «a tárgyi váltóképességről, miután az alkalmas tárgy megnevezése a váltólevélnek mint a váltónyilatkozatok egyik alaki megkivántatóságának is kellékét képezi, külön nem tárgyalunk»; a 47. lapon «az érvénytelenség csakis az illető váltónyilatkozatot ragadja meg»; az 51. lapon «megjegyzendő, hogy miután e kellékek egy váltólevél, egy irat kellékeit és tartalmát vannak hivatva képezni, azoknak egy összefüggő lapon és pedig együtt annak előlapján kell tartalmaztatniok»; a 102. lapon «e felvétel még a törvény §-ával is ellenkezik»; ugyanott «nevezetesen az alatta fekvő ügyletre nézve»; a 105. lapon «ezen felfogás már nem talál, legfeljebb némileg mint a visszautasitás bizonyitása»; a 114. lapon «az eredeti óvás ellen ellenbizonyitani nem lehet»; ugyanott «második sorban a lakás veendő tekintetbe, a hol megjegyzendő — wobei zu bemerken ist —»; a 115. lapon «a kiknek beleegyezése már akkor felveendő» stb. Végre nem érthetünk szerzővel egyet arra nézve, hogy a magyar váltótörvény csak forditása a német váltórendszabálynak, hogy tehát a törvény alkalmazásánál mint eredeti forrásra a német váltórendszabályra kellene visszamennünk, mert szerintünk a magyar váltótörvény és a német váltórendszabály közt egészen más a viszony és az összefüggés, mint a mely például az 1836. és az 1840-ki törvények latin és magyar szövege közt volt. Ránk nézve a német váltórendszabály époly idegen mint akár a *franczia*, akár a *yukatani* vagy a *nicaraguai* váltótörvények.

Áttérve részletes észrevételeinkre, szerző ellenében igazat kell adnunk BIENER-nek, ki a hátirat hazájául Franczia országot tekinti; mert abból, hogy az 1607-ki nápolyi törvény, az 1635-ki botzeni Marktordnung és az 1651-ki amsterdami Willkür a hátiratról emlitést tesznek, annak ellenkezője, a mit BIENER állit, egyátalán nem következik. BIENER igen helyesen a hátiratok eredetét a vásárok irányával hozza kapcsolatba s ez uton haladva, a lyoni vásárokban kellett a hátirat első nyomait keresnie; ezenfelül kétségtelen tény, hogy mig a szerző által érintett törvényes intézkedések a hátiratot csak felemlitik, a franczia törvényhozás azt már 1673-ban az Ordonnance de commerce 23—26. §§-aiban mint váltójogi intézményt szabályozta.

A magyar váltójog forrásainak egymáshozi viszonyát tárgyalva szerző a 9. §-ban következő nézetének ad kifejezést: «Miután a váltótörvény a szokásjogról nem intézkedik, nem is lehet azt mondani, hogy csak a törvénypótló és nem egyszersmind törvényrontó szokásjog képződése volna megengedve». Ez szerintünk tévedés; mert eltekintve attól, hogy a váltótörvény a kereskedelmi szokásokra mint subsidiarius jogforrásra nem utal, azokat saját intézkedései kiegészitéséül el nem fogadja, a kereskedelmi szokások legalább nálunk egyetlen egy oly jogszabályt sem teremtettek, mely a váltójog terén elismerésre és alkalmazásra talált volna. Ez a váltó és a váltójognak a legridegebb formalismuson alapuló természetéből következik; a váltóból eredő jogok és kötelezettségek, az azok megállapitására és érvényesitésére szolgáló nyilatkozatok és cselekvények oly szorosan körvonalozvák, azok a váltóügyletnek oly nélkülözhetlen feltételeit és alkatrészeit képezik, mikép azoknál a gyakorlat általi kiegészitésnek vagy pótlásnak még lehetősége is kizártnak

*

tekintendő. Részünkről a váltójog terén még inkább fentartjuk a kereskedelmi jogra vonatkozólag kifejezett azon nézetünket, hogy a szokás a törvény positiv intézkedéseinek *nem derogál*, azokat *meg nem változtathatja*, azokkal szemben *nem alkalmazható*. Abból, hogy a váltótörvény mint singularis jog a szokásokra nem utal, mig ellenben a kereskedelmi törvényben ez határozottan történik, nézetünk szerint az ellenkező, vagyis az következik, hogy a váltótörvény az általa szabályozott viszonyokra nézve *kizárólagos* hatálylyal bir, tehát a szokás által ki nem egészithető.

Az átalános magánjogot szerző a 10. §-ban csak ott tartja alkalmazhatónak, a hol a váltójog köre vagy a váltói tényálladék megszünik. Ez kétségen kivül áll; de mert ily értelemben véve az átalános magánjog nem váltójogi, hanem *magánjogi* viszonyra vonatkozik,. azzal a váltójog terén semmi dolgunk.

A 14. §-ban szerző a váltójogi elméleteket ismerteti elég hűségesen és kellő szabatossággal; annál inkább sajnálható tehát, hogy saját részéről e tekintetben álláspontot nem foglal, saját nézetének e tekintetben határozott kifejezést nem ád.

Tévedés szerző részéről, ha a 15. §-ban azt állitja, hogy a magyar váltótörvény, mert a *kezességet* külön szabályozza, ezt a váltónyilatkozatok külön nemének tekinti. A váltótörvény 67. §-a semmi kétséget sem hagy az iránt, hogy a kezesség a váltón csak mint accessorius kötelezettség fordulhat elő; s mert a váltótörvény szerint a kezes csak intézvényezői, elfogadói, forgatói vagy kibocsátói minőségben szerepelhet, annak kötelezettsége a váltótörvény értelmében külön nyilatkozatnak, nem tekinthető.

Az 1840: XXII. t.-cz. 128. §-ának nézetünk szerint már a kereskedelmi törvény is derogált, a mennyiben a kereskedői minőség és jogosultság s ezzel együtt a váltóképesség a bukás minőségétől a kereskedelmi törvény életbeléptetésétől kezdve feltételezettnek nem tekintethetett.

A 20. §-ban szerző a német váltórendszabály és a lipcsei tanácskozmány enunciatiója alapján igen helyesen azon eredményre jut, hogy az intézvényezett saját váltó a magyar váltótörvény értelmében is csak akkor tekintetik idegen váltónak, ha a fizetés nem a kiállitás helyén teljesitendő. Ellenben nem mernők mint szerző egész határozottsággal azt állitani, hogy ha a kiállitás helye a fizetési helylyel összeesik, érvényes váltóról átalában szó nem lehet; mert ha a *diversitas loci* a különben saját váltónak az idegen váltó jellegét kölcsönzi, az érintett kellék nem létében a váltó tulajdonképeni eredeti jellegére kell visszamenni s azt nem érvénytelen, hanem saját váltónak kell tekinteni.

Szerző a 30. §-ban *hamisnak* nevezi a váltónyilatkozatot, ha annak aláirása hamis, nem attól vagy képviselőjétől ered, kinek nevét feltünteti; ellenben a váltólevelet hamisnak akkor tekinti, ha a kibocsátó aláirása hamis. A szerző e megkülönböztetését teljesen elhibázottnak kell tartanunk; mert egyrészről a váltótörvény csak hamis és hamisitott *aláirásokról* intézkedik; mert továbbá másrészről a váltónyilatkozatokhoz kivétel nélkül *maga az aláirás elegendő;* ennélfogva a váltó átalában, hamisnak tekintendő, ha az azon lévő aláirások valamelyike nem valódi, vagyis ha az aláirás nem attól vagy nem annak képviselőjétől származik, a kinek nevét vagy czégét feltünteti.

Az *óvás* jelentőségeit tárgyalva azt állitja szerző a 37. §-ban, «hogy az óvás azért nem tür ellenbizonyitást, mert az, illetőleg annak felvétele maga is váltócselekvény, mely ott, a hol az szükséges, bizonyos váltójogok teljes megállapitásához, bizonyos váltókeresetek tényalapjához tartozik». Részünkről szerző nézetét nem oszthatjuk azért, mert váltótörvényünk szerint az óvás csak akkor zárja ki az ellenbizonyitást, ha az ugy *tartalmánál* mint *alakjánál* fogva a váltótörvény elengedhetlen intézkedéseinek megfelel. Azért, mert az óvás felvétele váltócselekvénynek, a kereset vagy viszkereset nélkülözhetlen alapfeltételének tekintendő, az egyátalán nem bir azon attributummal, hogy bármily formában felvéve vagy kiállitva az ellenbizonyitást kizárhatná. *Egyedül a forma* tehát az, mely az óvásnak teljes bizonyitó erőt ád, mely az ellenbizonyitást kizárja. Az óvás továbbá nézetünk szerint *formál ügyletnek*, *formál ténynek* tekintendő nemcsak azért, mert annak érvényességéhez a törvényben kijelölt kellékek egyenkint és összesen szükségesek; hanem azért is, mert az semmiféle más okmánynyal, más bizonyitékkal nem pótolható.

Az óvás felvételének *órája* szerző nézete szerint rendszerint nem szükséges. Ez állitás azt hiszszük, ellentétben áll a váltótörvény 102. §-ával, mely szerint az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás és az óvás délelőtt 9—10 óra közt, délután pedig 2—5 óra közt *eszközlendő*. Nézetünk szerint különbség teendő a törvény permissiv és imperativ intézkedései közt; az utóbbiak nem engednek tért a felek önkényének, tehát azok által minden esetben megtartandók; és mert a váltótörvény érintett intézkedése határozottan imperativ jellegünek tekintendő, az óvás felvételének ideje mert magának az actusnak érvényességére befolyással lehet, mindig kiteendő.

(Folytatás következik.) *Apáthy István.*

Tervezet

a polg. törvényk. rendt. tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt.

(A m. kir. igazságügyminiszter ur megbizásából készitett előadói tervezet.)

(Folytatás.)

A 117. és 118. §§. helyett:

30. §. A tárgyalás azzal veszi kezdetét, hogy a keresetlevél vagy a szóbeli panaszról felvett jegyzőkönyv felolvastatik, s ennek netaláni kiigazitása vagy módositása jegyzőkönyvbe iktattatik.

A tárgyalás a biró által akként vezetendő, hogy a feleknek a vitakérdésre vonatkozó előterjesztései, és bizonyitékai a jegyzőkönyvbe kimeritően felvétessenek.

Mindenekelőtt alperes szólittatik fel a védelmére szolgáló ténykörülmények és bizonyitékok előterjesztésére, s azután az alperes által előadottakra felperes s a mennyiben szükségesnek mutatkozik, erre ismét alperes hallgatandó meg.

A biró a feleknek a ténykörülményekre és bizonyitékokra vonatkozó előterjesztéseit lényegileg egész terjedelemben, a jogi kifejtéseket pedig lehető rövidséggel jegyzőkönyvbe igtatni, s a felek vagy képviselőjökhöz intézett kérdések által oda hatni köteles, hogy a döntő körülmények tisztába hozassanak, a valódi tényállás kipuhatoltassék, a felek szükséges bizonyitékaikat előterjeszszék, s az ellenfél által ajánlott bizonyitékokra nyilatkozzanak.

Sommás eljárásban hallgatagul beismertnek csak azon állitás vétetik, melyre az ellenfél a biró által hozzá e részben intézett kérdés daczára nem nyilatkozik. A félnek azon nyilatkozatát, hogy valamely tényről tudomása nincsen, csak akkor lehet tagadásnak tekinteni, ha azon tény nem a nyilatkozó félnek saját cselekménye, s illetőleg arról saját tapasztalatából tudomással nem bir.

Nem jogtudó feleket a biró a bizonyitás terhe és a bizonyitási eszközök iránt felvilágositani köteles.

Ha valamelyik fél a tárgyalásra megjelen ugyan, de a hozzá intézett felszólitás daczára védelmét elő nem terjeszti, ugy tekintendő, mintha meg sem jelent volna. Ugyanez áll azon félre, a ki a tárgyaláson megjelent ugyan, de a biró engedélye nélkül, a védelem előterjesztése nélkül eltávozott.

Ha valamelyik fél a védelem részbeni előterjesztése

után távozik el, vagy vonakodik további védelmét előterjeszteni, a tárgyalás az ellenféllel tovább folytattatik s az ügy a részben előterjesztett védelem figyelembe vételével döntetik el.

31. §. Ha a biró valamely személyesen jelen nem levő fél megkérdezését szükségesnek látja, ezen felet személyes megjelenésre idézheti. Az első tárgyalásra meg nem jelent fél személyes megjelenésre nem idézhető.

Ha a személyesen megidézett felet a megjelenésben valamely elfogadható ok akadályozza s ezt bejelenti, a meghallgatás lakásán a biró által eszközöltetik; ha pedig a fél más biróság területén lakik vagy huzamosan tartózkodik, a meghallgatás végett a hely birósága kerestetik meg.

A biró a félhez intézendő kérdéseket végzésébe foglalva, a féllel megidéztetésekor közli.

Ha a megidézett meg nem jelen, vagy a kérdésre épen nem avagy nem határozottan felel, ugy kell tekinteni, mintha az ellenfél részére kedvezően felelt volna.

A személyesen megjelent félhez a biró a szükséghez képest a végzésben foglaltakon felül további kérdéseket is intézhet.

32. §. Ha a biró az ügyet teljesen kifejtettnek látja, a tárgyalást befejezettnek nyilvánitja, a tárgyalásról felvett jegyzőkönyvet a felek előtt felolvassa; ezeknek netaláni észrevételeit, a mennyiben helyeseknek találja, pótlólag beigtatja, ennek megtörténte után a jegyzőkönyvet aláirja és a felekkel is aláiratja.

Ha a felek valamelyike a jegyzőkönyvet azon okból vonakodik aláirni, mert abban valamely döntő körülményre való nyilatkozat vagy valamely bizonyitékra való hivatkozás helytelenül vétetett be vagy kihagyatott: köteles a biró megjegyezni, hogy minő ténykörülményeknek vagy bizonyitékoknak helytelen felvétele vagy mellőzése miatt tagadtatott meg az aláirás.

33. §. Azon személyekkel, kiknek nyelvét a biró nem érti, a tárgyalás tolmács közvetitése mellett történik.

A tolmácsot arra kell megesketni, hogy a vele közölteket híven fogja átforditani. A tárgyalási jegyzőkönyvet a tolmács előtt felolvasni és vele aláiratni kell.

Hasonló módon kell a süket, néma vagy süketnéma személyekkel tárgyalni. Ha azonban ezekkel irás közvetitésével lehet tárgyalni, akkor a tárgyalás irás segedelmével történik. A felvett jegyzőkönyvet ők maguk olvassák el és aláirásaikkal megerősitik.

34. §. A csend és rend fentartása tekintetéből joga van a birónak azon hallgatókat, feleket ügyvédeikkel vagy megbizottjaikkal, kik a tárgyalást zavarják, s annak méltóságát, sértik, azon figyelmeztetéssel rendre utasitani, hogy ismétlés esetében a törvény teljes szigorát fogja alkalmazni, és ha ezen rendreutasitás nem használ, az engedetlen hallgatókat a tárgyalási teremből kiutasithatja; a feleket, ügyvédeiket vagy megbizottjaikat pedig esetről-esetre 100 frtig terjedhető pénzbirságban elmarasztalhatja, sőt a tárgyalást is rövid időre, az engedetlen fél vagy ügyvéd avagy megbizott költségére elhalaszthatja, s a felet ügyvéd vagy más ügyvéd rendelésére utasithatja.

Ha a rendzavarás a büntető törvények súlya alá eső cselekedetből áll, a biróság a tárgyalás felfüggesztése mellett az esetről külön jegyzőkönyvet vegyen fel s azt a büntető eljárás meginditása végett a kir. ügyészhez tegye át.

Ezen §-ban foglalt jogositványok megilletik azon birót is, ki a tárgyalási termen kivül végez valamely hivatalos eljárást.

35. §. A felek közmegegyezéssel a sommás per tárgyalására kitűzött határnapot elhalasztani vannak jogositva. Ilyen elhalasztásnak ugyanazon ügyben többször is van helye.

Valamelyik fél kérelmére a biró a tárgyalást az ellenfél ellenzése daczára elhalaszthatja akkor, ha a kérelmet indokoltnak találja.

Ha az előző tárgyalás a felek közmegegyezésével halasztatik el, az ujabban kitűzött határnap a birói illetőség vagy érdekeltség tárgyábani kifogás szempontjából első határnapnak tekintetik.

Ha a tárgyalás a kitűzött határnapon be nem fejeztethetik, hivatalbóli elhalasztásnak van helye.

Elhalasztások esetében az ujabb határnap kitűzését tárgyazó végzés jegyzőkönyvbe iktattatik, s a feleknek szóval adatik tudtul.

Ujabb idézés nem szükséges.

36. §. **A 121. §. helyett.** Ha birói szemle, vagy szakértők általi bizonyitás szüksége forog fenn, a biró a szemlét, illetőleg a szakértők általi bizonyitást az 1868: LIV. t.-cz. 212. és következő §§-nak szabályai szerint teljesitse. A szakértők lelete és az ugyanazon alkalommal a felek által a szakértők véleményére előterjeszthető észrevételek a perről felvett jegyzőkönyvbe iktattatnak.

Ha a per tárgya 200 frt összeget vagy értéket meg nem halad, a szakértői bizonyitásnál a biró jogositva van csupán egy általa kinevezett szakértőt alkalmazni.

37. §. **A 122. §. helyett.** Ha megkeresés folytán hallgattatnak ki a tanuk vagy szakértők, az 1868: LIV. t.-cz. 198. illetőleg 214. §§-nak szabályai alkalmazandók. Ez esetben a per birósága végzésben megállapitja azon kérdéseket, melyekre a tanuk kihallgatandók, illetőleg a szakértők véleménye kiveendő. Ezen kivül a tanuk és szakértők a felek által szóval előterjesztett vagy a megkeresett birósághoz irásban beküldött kérdésekre is kihallgatandók.

A felek ezen esetben a tanuk vallomására és a szakértők véleményére vonatkozó észrevételeiket csupán a bizonyitási eljárás felvételére a megkeresett biró által kitűzött határnapon terjeszthetik elő, s e végből ujabb határidő idő akkor sem tűzetik, ha a felek a kitűzött bizonyitás-felvételi határnapra meg nem jelentek.

38. §. **A 124 §. helyett.** A birónak jogában áll a per folyamában az itélet hozatala előtt bármikor a felek között az egyességet megkisérteni; s e végből a czél határozott megjelelésével a feleket külön, az ügyvéd által képviselt felet személyesen is megidézheti. A meg nem jelenés ez esetben joghátrányt maga után nem von.

Ha az egyesség sikerül, jegyzőkönyvbe vétetik s a biró és felek által aláiratik. A biró és felek által aláirt egyesség jogerejü itélet hatályával bir.

39. §. A tárgyalás berekesztése után, s ha külön bizonyitási eljárás vált szükségessé, ennek befejezte után a biró azonnal itéletet hoz, abban a vesztes félnek kötelezettsége teljesitésére legfölebb 8 napi határidőt tűz, s itéletét a feleknek azonnal szóval meghirdeti.

Ha a biró az eset bonyodalma miatt azonnal itéletet nem hozhat, ezt elhalaszthatja, de tartozik azonnal az itélet meghirdetésére három napnál tovább nem terjedő határnapot kitűzni.

Midőn megkeresés folytán teljesittetett a bizonyitási eljárás, az erről felvett jegyzőkönyv beérkezte után 3 nap alatt a biró itéletet hozni, s azt további 3 nap alatt a helybeli felek vagy ügyvédeknek meghirdetni, a helyben nem lakóknak pedig kézbesités végett elküldeni köteles.

A szóval kihirdetett itélet indokaival együtt 24 óra alatt irásba foglalandó.

A felek az itéletet és indokait megtekinthetik, arról másolatot vehetnek s az itélet 48 óra alatt eredeti kiadványban kiadandó.

Ha az itélet valamely félnek meg nem jelenése miatt hozatott, annak irásban kézbesittetik.

40. §. **A 125. és 126. §§. helyett.** Az itélet kihirdetése alkalmával a biró a nem jogtudó feleket felebbviteli jogukra

figyelmeztetni, velök a törvénynek a felebbvitel beadására és határidejére vonatkozó intézkedéseit megismertetni, s azt, hogy ez megtörtént, a jegyzőkönyvben röviden megjegyezni köteles.

A felebbviteli biróságok határozatai beérkeztök után 3 nap alatt a székhelyen lakó feleknek vagy képviselőknek meghirdetendők s ugyanezen határidő alatt a helyben nem lakóknak kézbesítés végett elküldendők.

Sommás ügyekben a biró az itélet jogerőre emelkedése után az eskületételi határnapot hivatalból tűzi ki, s ha az esküt tenni köteles fél más biróság területén lakik, avagy huzamosan tartózkodik, az eskü kivétele végett a hely biróságát keresi meg.

41. §. **A 132. §. után következő uj §.:** Rendes eljárásban a perfelvételi határnapon vagy később, a peres ügynek jogerejü itélet általi eldöntéséig, jogában áll a feleknek birói egyességet kötni, mely külön jegyzőkönyvbe foglaltatik, a felek és pertárnok által aláiratik, és utóbbi által az iratokkal együtt, vagy ha az iratok már előzőleg beterjesztettek, azok nélkül, a törvényszékhez mutattatik be.

Az ekként megkötött birói egyesség jogerejü itélet hatályával bir.

A perfelvételi határnapon s illetőleg az ügyvéd általi megjelenés végett 3 napra kitűzött ujabb határnapig alperes személyesen, ügyvédi képviselet nélkül is köthet birói egyességet.

42. §. **A 135. §. helyett.** Ha többen vannak az alperesek s nem közös elleniratot adtak be, szabadságában áll felperesnek mindenik elleniratra együtt vagy külön válaszolni. Ha együttes válasziratot akar adni, ezt az előbb beadott ellenirat átvételekor, vagy ha ez az 1868: LIV. t.-cz. 132. §. értelmében kézbesittetett, a legközelebbi pertári megjelenés alkalmával kinyilatkoztatni köteles; mely nyilatkozat a perfelvételi jegyzőkönyvben megjegyeztetik.

A közös válaszirat benyujtására szolgáló határnap a legutóbbi ellenirat beadásának napjától, vagy az ennek beadására kitűzött, de elmulasztott határnaptól számittatik. A válaszirat beadásának határnapjáról a korábbi elleniratot adott alperesek, a pénztárnok által végzésileg értesitettnek.

43. §. **A 139. §. helyett.** Ha a fél az 1868: LIV. t.-cz. 138. §. szerint, vagy az ellenfél beleegyezésével meghosszabitott határidőben sem nyujtaná be az ellenbeszédet, választ, vagy viszonválaszt, ujabb halasztásért folyamodhatik. E végre a pertárnok külön jegyzőkönyvet nyit, melyre indokolt kérelmét a folyamodó, ellenindokait vagy észrevételeit pedig az ellenfél még aznap beigtatja.

A jegyzőkönyvet az előiratokkal együtt a pertárnok az előadó birónak, ennek akadályoztatása esetében az elnök által kijelölendő birónak rövid uton adja át. E kérdés felett a törvényszék azonnal határoz s végzését a perfelvételi jegyzőkönyvbe igtatja. Az iratok legfeljebb 24 óra alatt a pertárnoknak visszaadatnak s a felek a törvényszéki határozat tudomásul vétele végett az elhalasztatni kért határnaptól számitott 48 óra mulva a pertárban idézés nélkül megjelenni köteles.

Ha a törvényszék a halasztást megtagadja, a perirat beadására naptárilag megjelelendő 8 napi határidőt tűz.

Jegyzőkönyvileg kért halasztás esetében a törvényszék legfeljebb 30 napi halasztást adhat. Ha az ellenfél a halasztásba beleegyezett, vagy meg nem jelent, avagy halasztási kérelemre észrevételt nem tesz, a halasztás meg nem tagadható ugyan, de 30 napnál hosszabb határidő ez esetben sem adható.

44. §. **A 140. §. helyett.** A jegyzőkönyvileg kért halasztás előtt a feleknek jogukban áll a végirat és ellenvégirat kivételével egymásnak többszöri, egyenként azonban legfeljebb 30 napra terjedhető halasztást engedni, mi a percsomóban mindannyiszor feljegyzendő.

Egy-egy periratnál összesen 90 napnál hosszabb időre terjedő halasztásokat közmegegyezéssel sem lehet adni.

45. §. **A 143. §. helyett.** Ha valamelyik fél a perfelvételi határnapon vagy a periratok beiktatásának határnapján kellő időben meg nem jelent és periratát be nem adta, az ellenfélnek joga van a percsomóban az ügynek itélet alá terjesztését kérni. A pertárnok az iratokat e kérelem előterjesztése után azonnal, s ha itélet alá terjesztés nem kéretett, az elmulasztott határnaptól számitott 3 nap alatt (29. §.) a törvényszékhez bemutatni köteles.

Mig az ellenfél az ügynek itélet alá terjesztését nem kérte, vagy ilyen kérelem elő nem terjesztése esetében mig az iratok bemutatására rendelt három napi határidő le nem járt, a pertárnok az elkésve beadott periratot elfogadni s az ellenfélnek az 1868: LIV. t.-cz. 132. §. szerint kézbesittetni köteles.

46. §. **A 148. §. helyett.** A felek tartoznak a jegyzőkönyvet a törvény vagy egyezség által kiszabott időben, s ha a törvény rövidebb határidőt nem rendel, a megjelenés napjától számitandó 3 nap alatt befejezni.

Ezen határidőt a pertárnok ugy osztja fel, hogy egy-egy perbeszéd beirására többet egyik fél se vehessen igénybe.

47. §. **A 150. §. helyett.** Az eljárásnak ezen módja szerint végiratnak és ellen-végiratnak csak akkor van helye, ha a felek megegyezése folytán a jegyzőkönyvi tárgyalás a pertári eljárás helyett választatik.

Halasztásnak, a törvény s illetőleg a kölcsönös egyesség által megállapitott határidők meghosszabbitásának nincsen helye, habár a felek ez iránt kölcsönösen megegyeznének is.

48. §. **A 188. §. helyett.** Egyik fél sem tartozik oly okiratot közleni, melyet maga használni nem kiván. A ki azonban közokiratot kiván bizonyitékul használni, mely ellenfelének van birtokában: a főügy folyama alatt alkeresettel követelheti ugyanazon per birája előtt ellenfelétől az okirat előterjesztését.

E keresetet, melyben az okirat tartalma azon pontokban, melyek az ügy eldöntésére befolyással lehetnek, a fél azon perirat beadására kitűzött határidő első felében nyujtsa be, a mely periratban az okiratot használni akarja. A később beadott kereset hivatalból visszautasitandó.

A tárgyalás az okirat közösségének kérdésére nézve az 1868. évi LIV. t.-cz. 144. §. szabályai szerint külön jegyzőkönyvben történik, a biró pedig itélet által határoz, és ha az okiratot közösnek mondotta ki, legfeljebb 15 napig terjedhető határnapot rendel a végett, hogy az okirat birtokosa vagy közölje az okiratot az ellenféllel, vagy esküt tegyen arra, hogy sem az okirat nincs birtokában, sem annak hollétét nem tudja, se pedig az tudtával meg nem semmisittetett. Ha sem az okiratot nem közölné, sem ezen esküt le nem tenné: az okiratnak az ellenfél által állitott tartalma bebizonyitottnak tekintetik.

Az itélet ellen beadatott felebbezésnek (92. §.) a főügy folyamára halasztó hatálya van.

49. §. **A 203. §. helyett.** Ha az átalános kérdésekre adott feleletből nem merülnek fel oly körülmények, melyek a tanunak hivatalból való kizárását vonnák maguk után, a biró a tanut a kérdő s ellenkérdő pontokra s a tanu vallomásának felvilágositása, kipótlása vagy a tanu tudomása okának kinyomozása végett netalán szükségesnek mutatkozó s hivatalból felteendő kérdésekre hallgatja ki.

A feleknek jogában áll, a biró által a tanuhoz oly kérdéseket intéztetni, melyeket az ügyállás és a tanu viszonyainak fölvilágositására czélszerünek tartanak.

Valamely kérdés megengedhetősége iránt fölmerült kétely esetében a bizonyitási eljárást vezető birósági tag határoz.

A feleknek nem szabad a tanut félbeszakitani, vagy hozzá közvetlenül kérdéseket intézni. Az az ellen cselekvő fél, ügyvéd, vagy megbizott, ismétlés esetében birsággal büntethető, sőt a biróság teremből is kiutasitható.

A kihallgatott tanu a biróság engedelme nélkül a kihallgatási teremből el nem távozhatik.

A biró a tanu vallomását lehetőleg szó szerint jegyzőkönyvbe foglalja, a tanu előtt felolvassa s a netaláni észrevételeket pótlólag jegyzőkönyvbe veszi. A jegyzőkönyvet a biró, valamint a netalán jelenlevő felek vagy ügyvédek s mindenik tanu a saját vallomását tartalmazó részt aláirják. Ha a tanu vagy fél az aláirást megtagadja, ez a jegyzőkönyvben azok előadása mellett megjegyeztetik.

50. §. **A 216. §. helyett.** A szemle teljesitése előtt a szakértők az 1868: LIV. t.-cz. 200. §-ában foglalt figyelmeztetés mellett megesketendők arra, hogy a szemle tárgyát pontosan megvizsgálandják s véleményüket részrehajlás és melléktekintet nélkül szakismeretök szerint jólélekkel s valósághoz hiven fogják előadni.

A szakértők által adandó véleményre vonatkozó kérdéseket a biró teszi fel: szabadságukban áll azonban a feleknek is oly kérdéseket inditványozni, melyeket a bizonyitandó ténykörülményre nézve szükségesnek tartanak. Valamely kérdés megengedhetősége iránt felmerült kétely esetében a bizonyitási eljárást vezető birósági tag határoz.

A szakértők véleménye jegyzőkönyvbe igtattatik.

Ha azonban a tárgy megvizsgálása vagy a vélemény képzése hosszabb időt kiván, a bizonyitási eljárást vezető birósági tag elrendelheti, hogy a szakértők egy azonnal kitűzendő határidő alatt indokolt véleményüket irásban nyujtsák be. Ezen esetben a szakértőknek jogában áll egymással kölcsönösen értekezni; irásbeli indokolt véleményöket, ha egyetértésben vannak, közösen adhatják be, ellenesetben a különböző véleményben levő szakértők külön indokolt véleményt adnak.

Ha szükséges, a szemle tárgyáról térkép vagy rajz készitendő, s ez a birósági tag, a felek és szakértők által aláirandó.

A bizonyitási eljárásnál felveendő jegyzőkönyv felolvastatik s a netalán szükséges változtatás beigtatása után a birósági tag, a felek és szakértők által aláiratik. Ha a felek és szakértők közül valamelyik a jegyzőkönyvet alá nem irná, ezen körülmény az ok előadása mellett megjegyeztetik.

A fentebbi szabályok szerint kell eljárni akkor is, ha a szakértők nem birói szemléhez alkalmaztatnak, hanem önállóan kell valamely különös szakismeretet kivánó tény vagy állapot kinyomozására vagy megvizsgálására véleményt adniok.

Midőn a birói szemle szakértők közbejötte nélkül teljesittetik, a szemle eredménye a jegyzőkönyvbe pontosan felveendő.

51. §. **A 217. §. helyett:** Mennyiben legyen a szakértői vélemény a per eldöntésénél irányadó, minden egyes esetben a biróság határozza meg.

Ha a biróság a szakértők véleményét kielégitőnek nem találja, tőlük ujabb véleményt kérni vagy más szakértőket alkalmazni van jogositva.

52. §. **A 234. §. helyett.** Ha a bizonyitó ellenfele a kinált főesküt sem elfogadni, sem visszakinálni nem akarja, azon tény-körülmény, melynek bizonyitékául az eskü kináltatott, — ha a többi bizonyitékok által az ellenkező beigazolva nincsen — bebizonyitottnak veendő.

Ha pedig a bizonyitó az ellenfele által visszakinált főesküt elfogadni vonakodik, ugy tekintendő, mintha általa a főeskü nem is kináltatott volna.

52. §. **A 235. §. helyett.** Ha a bizonyitandó tény-körülményről csupán a megkinált fél bir közvetlen tudomással, a főesküt ennek kell megitélni. Ezen esetben a megkinált fél tartozik vagy a főesküt letenni, vagy arra megesküdni, hogy a kérdéses körülményről tudomása nincsen.

Ha ellenben csak a bizonyitó félnek van a bizonyitandó tény-körülményről közvetlen tudomása, az általa ajánlott főesküt részére egyedül akkor lehet megitélni, ha abba az ellenfél beleegyezik.

54. §. **A 237. §. helyett.** Midőn valamely valódiságra nézve kétségen kivül álló követelés összege más módon be nem bizonyitható, a biró a bizonyitó félnek becslő esküt itélhet, habár e bizonyitási mód nem is ajánltatott.

Ezen bizonyitás rendszerint csak akkor engedendő meg, ha a kötelezettség alapját nem szerződési jogviszony, hanem a bizonyitó ellenfelének vagy jogelődjének egyoldalu cselekvése vagy mulasztása (kártétel, megbizás nélküli ügyvitel) képezi.

A biró a becslő eskü feltétele alatt megitélendő összeget a per körülményei és a bebizonyitott mellék-körülmények alapján lejebb szállitani van jogositva.

55. §. **A 238. §. helyett.** Ha valaki okiratokat, adósságokat vagy értéket tartozik felfedezni: erre az ellenfél kérelme folytán azon hozzáadással köteleztethetik, hogy lemondása valódiságát esküvel kell bizonyitania.

Az ilyen kérelem, a mennyiben nem önálló kereset tárgyát képezi, alkereset alakjában nyujtandó be. Az alkeresetben, mely külön jegyzőkönyvben tárgyalandó és itélet által döntendő el, a követelő fél azon tárgyakat, melyek felfedezendők, tudomása szerint elsorolni tartozik.

Ha a biróság a kérelemnek helyt adott: alperesnek hagyja meg, hogy az esküt az egyidejüleg kitűzendő határnapon tegye le, különben az, a mit az ellenfél a felfedező eskü tárgya iránt előadott, valónak vétetik.

Az itélet ellen beadott felebbezésnek (92. §.) a főügy folyamára halasztó hatálya van.

56. §. **A 244. §. helyett.** Ha azon fél, kinek az eskü jogérvényesen oda itéltetett, az itélet hozatala előtt vagy után meghalt, az érdeklettek kérelmére az ellenfélnek az eljárás minőségéhez képest sommás uton vagy jegyzőkönyvi eljárás szerint leendő meghallgatása után itélet által (92. §.) döntetik el: vajjon letehetik-e az esküt a fél jogutódai, vagy pedig az elhalt által letettnek tekintendő.

Az eskü a letettnek csak azon feltétel alatt tekintetik, ha a fél arra személyesen, vagy e végre különösen meghatalmazott megbizottja által ajánlkozott s egyszersmind kijelölte azon tény-körülményeket, a melyekre meg akart esküdni.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Van-e az ősiségi pátens alapján eldöntött perekben perujitásnak helye?

Igen nagy port vert fel a legfőbb itélőszék által kimondott, s azóta állandóan alkalmazott azon elv, hogy zálogváltó perekben perujitásnak csak akkor van helye, ha a zálogváltásra nézve az ősiségi pátensben kitüzött határidő még nem járt le. Vagyis ezzel közvetve kimondatott, hogy zálogváltó perekben nincs helye perujitásnak, mert a határidő lejárta előtt a per meg nem inditható, annak folyama alatt pedig vajmi ritka esetben lesz az olyképen befejezhető, hogy a fentebbiek mellett a vesztes félnek még a perujitás jogorvoslatát is módjában legyen igénybe venni.

Mi ugyan nem helyeseljük e határozatot már csak

azért sem, mert az egy 22 évig állandóan követett gyakorlattal ellenkezik, s kizárja azokat, kiknek ez elv kimondása után nyilt meg, vagy kik ellen nyilt meg a zálogvisszaváltási jog oly jogorvoslattól, melyet száz s száz más, kik igényei az elv kimondása előtti időben keletkeztek, minden nehézség nélkül használhatott. Nem helyeseljük bár — mondjuk — de nem tagadhatjuk, hogy annak van alapja. Ugyanis a p. t. rendt. 316. §-a szerint csak addig van helye perujitásnak, mig a per tárgya a magánjogi törvények szerint el nem évült; miután pedig a fennforgó esetben ez állott be: a perujitás meg nem engedhető.

De ez elv folytán mások még tovább mentek s azt mondották ki, hogy oly esetben, midőn valamely jog az ősiségi pátens alapján elenyészettnek mondatik ki: perujitásnak helye nincs, mert a perujitás csak a ténykérdésekre, s nem az anyaperben eldöntött jogkérdések helyességének vitatására nézve foglalhat helyt, az pedig, hogy valamely jog elenyészett-e vagy sem? jogkérdés in optima forma.

Kik ezt állitják, a tételben, melyből kiindulnak igazuk van; vagyis áll: hogy csak a ténykérdésre vonatkozhatik a perujitás, s áll az is: hogy a jog elenyésztének kimondása az ügy nem tényleges, hanem jogi kérdését dönti el; de daczára, hogy ezek állanak az ebből ama következtetés, mely szerint ebből kifolyólag az ősiségi pátens alapján perujitásnak helye nem lenne, még sem áll. Értem pedig az uj bizonyitékok alapján való perujitást, mert hogy a határidő vétlen elmulasztása, vagy ügyvédi vétség alapján perujitásnak van helye, azt tudtommal senki sem tagadta; s ezek nem is esnek a fentebbi kathegoriába.

A jogkérdés ugyanis mindig a jogszabálynak a perben megállapitott tényekre való alkalmazásában áll; alkalmazásának helyessége tehát mindig a tényállástól, melyre alkalmazást nyer, feltételeztetik. Oly irányban tehát, mely szerint az ujitott perben az czéloztatnék kimutattatni, hogy az anyaperbeli tényállásra, a jogszabály helytelenül alkalmaztatott; vagyis tekintettel a megállapitott ténykérdésre, a jogkérdés helytelenül döntetett el, — perujitásnak helye általában nem lehet; s igy oly irányban sem foglalhat az helyt, hogy az ősiségi pátens az anyaperben megállapitott tényálladékra helytelenül nyert alkalmazást. Azonban ha a perujitás nem ez irányban, hanem arra intéztetik, hogy az uj bizonyitékok által bebizonyittatik, miszerint a tény nem akként áll mint az anyaperben meg lett állapitva, s ennél fogva az e tényre alkalmazott jogszabály sem nyerhet többé alkalmazást: a perujitásnak nem csak hogy helye van, de más uton és módon nem is képzelhető; ellenesetben annak czélja sem lenne. Mert bár az uj bizonyitékok az anyaperbeli ténykérdés megdöntésére irányulnak, a ténykérdés megdöntésének azonban nem lenne czélja, ha annak folytán a jogkérdés megdöntése is czélul nem tüzetnék ki, mert az anyaperbeli itélet hatályon helyezése azonos: az itéletben kimondott jogszabály hatályon kivül helyezésével, vagyis annak kimondásával, hogy az ujitott perben felhozott uj bizonyitékok által megállapitott tényálladékra, az a jogszabály, mely az anyaperbeli helyzet folytán alkalmazást nyert, többé alkalmazást nem találhat, hanem az ujabb tényekre tekintettel egy más jogszabálynak kell alkalmazást találni, melynek eredménye: az anyaperbeli itélet hatályon kivül helyezése, illetve az ujitó felperes pernyertessége.

Igy áll ez az ősiségi pátens alapján eldöntött perekre nézve is. E perekben ugyanis az itélet lényege oda terjed, hogy a perbeli adatok alapján megállapitott tényálladék szerint: felperes kereseti joga az ősiségi pátens folytán elenyészett. A jogszabály tehát, mely a perbeli tényálladékra alkalmaztatik: az ősiségi pátens. A fentebb mondottak folytán tehát nyilvánvaló, hogy oly irányban való perujitásnak, mely szerint az czéloztatnék bebizonyittatni, hogy a perben megállapitott tényálladékra tekintettel az ősiségi pátens alkalmazást nem találhatott volna, helye nem lehet. Ámde ha az uj bizonyitékok oda irányoztatnak, hogy a tényálladék nem ugy áll, mint az anyaperben meg lett állapitva, s mert nem ugy áll, hanem oly körülmények igazolhatók be, melyek folytán az ősiségi pátens vagyis az anyaperben alkalmazott jogszabály alkalmazhatása ki van zárva: épen ugy helye van a perujitásnak, mint más esetekben, melyekben nem a jogszabálynak az anyaperben történt alkalmazásának helyessége, hanem az czéloztatik kimutattatni, hogy az ujitott perben igazolandó tényállás szerint az anyaperben alkalmazott jogszabály többé alkalmazást nem találhat.

Lássuk példában a dolgot. Az ujabb gyakorlat szerint rendszerint az ősiségi pátens a leszármazó örökösökre is alkalmaztatik, kivéve ha azok 1853. május 1. napján (midőn az osztrák polgári törvénykönyv hatályba lépett) birtokban voltak, vagy annak, ki ellen öröklési igényeiket érvényesiteni kellett volna, gyámsága alatt állottak.

Lehet — a mi a még teljesen ma sem megállapodottnak mondható gyakorlat mellett nem is volna valami nagy mulasztás, a mint hogy igen is gyakran megtörténik — hogy felperes elegendőnek tartja egyszerüen azt a védelmet, hogy az ősiségi pátens leszármazókra nem alkalmazható; s ennélfogva pervesztes lesz azon indokból, mert azt, hogy az osztrák törvény hatályba lépte idején birtokba lett volna, vagy hogy annak ki ellen öröklési jogait érvényesiteni kellett volna, gyámsága alatt állott, ki nem mutatta; s igy azokat a feltételeket, melyek folytán az ősiségi pátens alkalmazása kizáratnék, be nem bizonyitotta.

Már most tegyük fel, hogy az apa 1850-ben meghalt s két kiskoru gyermeket hagyott hátra, kik 1853. május 1-én anyjuk gyámsága alatt állottak, s véle együtt a hagyatéki birtokon laktak. A leány p. o. 1855-ben férjhez menvén, eltávozott a birtokról, s az anya fiával akképen egyezett ki, hogy a birtokot a helyszineléskor kettejük nevére véteték fel, s az anya ujból férjhez is ment.

Az anyaperben felperes elegendőnek tartja leszármazását előadni, s ennél fogva öröklési jogára hivatkozni, mi ellen alperesek részéről az ősiségi pátens hozatván fel, ő a fentebb emlitett védelemre hivatkozik, s ennek folytán pervesztes lesz.

Mily törvénynyel lehetne ez esetben indokolható, s nem ellenkeznék-e minden jogérzettel, ha felperes elzáratnék attól, hogy a fentebbi tényállást uj bizonyitékai által beigazolván perujitás folytán ki ne mutathassa, hogy e tényálladék mellett, épen az anyaperbeli indokokra tekintettel, az ősiségi pátens nem alkalmazható. Nem hiszem, hogy erre valaki csak megközelitőleg is alkalmazható törvényes szabályt tudjon idézni, vagy ki tudná mutatni, hogy az ősiségi pátens a perujitás esetén, nem oly szempont alá esik, mint bármely más jogszabály, melynek alkalmazása a tényállás mibenlététől feltételeztetik.

Ez törvényellenes, s igazságtalan lenne, de mert e véleményt ujabban, és pedig tekintélyesebb birák részéről is, gyakrabban hallottam emlegetni, szükségesnek láttam a nyilvánosság terén sikra szállani ellene azért; hogy ha igazam van másokat meggyőzzek, ha nincs, lépjenek elő ők is érveikkel, hogy igy e fontos kérdés tisztáztassék, s azután: győzzön a mi jobb.

Zlinszky Imre.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor**

MAGYAR FÖLDADÓ-KATASTER

az 1875-ik év márczius 30-ki VII. alaptörvény s az ezzel kapcsolatban álló kormányrendeletek szakmüveleti utasitások elméleti s gyakorlati magyarázatával, számos rovatos táblázat, mintadolgozat s irománypéldákkal ellátva: *Földadó-katasteri, kerületi, megyei bizottságok, becslőbiztosok, községelöljárok s földbirtokos használatára.* Irta *Mészáros Károly.* — Füzve 2 frt.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 31. SZ. Budapest, 1877. augusztus 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések kiadó-hivatalhoz intézendök. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Széljegyzetek a pptartás módositására vonatkozó törvényjavaslatra. Vavrik Antal, budapesti V. ker. jbiró urtól. — Tervezet a polgári törvények. rendtartás tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt. — Törvénykezési szemle: «Az értékpapir-kölcsönökről.» Foltin Pongrácz ügyvéd urtól. — Birói illetőség. Rácz Pál ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Széljegyzetek a pptartás módositására vonatkozó törvényjavaslatra.

Néhány hét előtt midőn köztudomásra jutott, hogy a pptr. módositására vonatkozó javaslat elkészült s megbirálás végett az igazságügyminiszter által szakférfiaknak kiosztatott, általános volt a panasz az iránt, hogy a javaslat egyidejüleg közzé téve nem lett, s a szakközönség annak megbirálhatásától elzáratik.

Ezen jelenség eléggé igazolja, hogy a javaslat iránt nagy az érdeklődés, s midőn ennek kifejezésekint arra némely megjegyzéseket felhozunk, teszszük azt azon tudatban, hogy eljárásunk rugója a javitásra törekvő czél.

A javaslat által a pptr. minden hiányos intézkedése nem lévén kellőleg pótolva vagy helyesen kiegészitve, de sőt annak több intézkedése nem a helyzet javitását, hanem annak ellenkezőjét foglalván magában, azt hiszszük, nem vagyunk igazságtalanok, ha azon nézetnek adunk kifejezést, hogy a javaslat az abban foglalt több helyes intézkedés daczára egészben a hozzá kötött reményeket ki nem elégitheti. A sommás ügyek száma a javaslat folytán megszaporodván, kivánatos lett volna, hogy a sommás eljárás oly irányban szabályoztassék, hogy a kivánt gyorsaságot megbénitó akadályok megszünjenek. Tagadhatlan tény, hogy az eddigi sommás eljárás a biráknak az iránti nagyobb érdeklődése, s ugy azok mint a segédszemélyzet csak némi helyes szaporitása mellett a pptrnak a sommás eljárásra vonatkozó része annyi elégületlenséget, mint a mennyivel naponta találkozunk, nem szült volna, ha azonban eddig a most felhozott körülményekre lehetett hivatkozni az ügyek lassu menete miatti panaszokkal szemben, a javaslat kellőleg intézkedik, hogy a nehézkesség maga a törvény által idéztessék elő.

Vártuk, hogy a javaslat készitője a pptrnak érintetlenül hagyott több intézkedésének legfőbb biróságok által miként értelmezésére vonatkozó, s gyakran egymástól eltérő határozatai figyelembe vétele mellett a pptr. kételyeit el fogja oszlatni, s erősen hittük, hogy a pptrnak a végrehajtásra vonatkozó részét kellőleg méltatva azt olykép kiegésziti, hogy a végrehajtás körül észlelhető s naponta felmerülő vitás kérdések meg fognak oldatni. Midőn azonban azt látjuk, hogy a javaslat a pptr. még olykép sem egésziti ki, hogy az által a váltó ügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában kiadott igazságügyminiszteri rendelet nélkülözhetőve tétessék, a javaslat törvényre emelése esetében egy ujabb novella készitése csakhamar «égető szükségnek» mutatkoznék.

De tekintsük a tervezet egyes intézkedését. A 7. §. a nőnek — helyesebben asszonynak — illetőségét a 6. §-tól külön állapitván meg, tekintve, hogy az asszony rendesen férjével él, mig elválasztva vagy a házassági kapocs felbontva nincs, az asszonyokra vonatkozó illetőségnek a 6. §-tól eltérő megállapitását czélszerünek annál kevésbbé tartjuk, mert ha figyelembe veszszük azon esetet, hogy az özvegynő a szülői háznál keres menedéket s ott esetleg hosszu ideig csak tartózkodik, hogy az asszony akár hány esetben elválasztás vagy házassági kapocs felbontása nélkül hagyatik el férjétől, a hivatkozott §. által sok esetben felperes minden czél nélkül a férjre vonatkozó lak vagy tartózkodási hely bizonyitására kényszerittetnék.

A 8., 9., 10. §§-ban hol szék vagy fizetési hely biróságáról tétetik emlités, vita kikerülése végett kiteendő, hogy amennyiben a szék vagy fizetési helynek több birósága létezik, azok bármelyike illetékes.

A 16. §. *d)* pontja ép oly határozatlan mint a megszüntetett; mert távollevők, gyámság és gondnokság alatti személyek, s gyám vagy gondnok közötti jogviszony elbirálására biróságot megállapitva nem találunk, ettől való eltérés iránt tehát intézkedni sem lehet.

A 19., 20., 21. §§. azon intézkedését, hogy szavatosság esetében is az ügy sommás eljárás tárgyát képezheti, csak helyeselhetjük, minthogy azonban a szavatosság kérdésének mily módon és alakban leendő eldöntését kimagyarázni vem tudjuk, kivánatos azok kiegészitése ez irányban; meg kell még itt jegyeznünk, hogy azon intézkedés, mely szerint a szavatosság okait magában foglaló perbejelentési kérvény az első tárgyalás kezdetén illetve perfelvételi határnapig bármikor beadható, ez a halasztás csiráját foglalja magában.

A 23. §. ötödik bekezdése szerint, ha az ügyvéd jogositott helyettest az ujabbi tárgyalásra sem küld, a fél meg nem jelentnek levén tekintendő, ezen intézkedés az ügyvéd hanyagsága miatt a fél érdekét teszi koczkára, a mi annál kevésbbé engedhető meg, mert a fél azon hanyagságról, melyért ő tétetik felelőssé értesitve sem lesz.

A 24. §. azon intézkedését, hogy meghatalmazás nélküli megbizottat — helyesebben egyént, mert megbizás hiányában megbizottnak senki sem tekinthető — eljárni enged, határozottan kárhoztatnunk kell. Mert ha a kereset, vagy más beadványhoz a megbizás mindig melléklendő, s ennek hiánya a beadvány visszaadását vonja maga után, miért legyen alperes jogositva a megbizás bemutatásával késni, s esetleg felperesnek ez által kárt is okozni, a ki e miatt aligha fogja magát a költségtöbblet megitélésével kárpótolva látni.

A 31. §. szerint tervező ugy látszik elvileg nem ellenzi a félnek személyes megidéztethetését, hogy azonban ez meg ne történjék, s a biró ez iránybani jogával ne éljen, gondoskodott a javaslatban. A személyes megjelenésben akadályozó okul — rendkivüli esetek kivételével — más mint betegség a biró által el nem fogadható. Méltányos és követelhető-e, hogy a fél beteg állapotban a birót nyugodtan meghallgassa, s kérdéseire felvilágositást adjon?

A félhez intézendő kérdések közlését megengedhetőnek nem tartjuk.

A biró, ki az anyagi igazság kideritése végett idézi a

felet személyes megjelenésre, s ki ezen jogával rendszerint akkor szokott élni midőn a megbizott előadásai egymással ellentétesek vagy a világos tényekkel ellenkeznek, igen nehezen fogja magát elhatározni a fél személyes meghallgatását elrendelni, ha tudja, hogy az általa kideriteni óhajtott körülmények iránt felteendő kérdései a személyes megjelenésre idézett által alaposan megbirálhatók, s ez által az elérni kivánt czél meghiusittatik.

A 37. §. második bekezdésének azon intézkedése, hogy a felek észrevételeiket a vallomás illetve szakértői véleményre a megkeresett biróság előtt terjeszthetik elő, a felekre felesleges költséget ró, a mennyiben ha észrevételezési jogukkal akarnak élni, a megkeresett biróság székhelyére kell utazniok vagy ottani megbizott iránt gondoskodni, melyek egyike sem irigylendő, ha figyelembe veszszük sok jbiróság székhelyének viszonyait s a megbizható egyének számát.

Ehhez járul még, hogy az észrevételek a tárgyalás folyama alatt előadottakra vonatkozás nélkül ritkán levén, a megkeresett biróság minden a vallomás vagy véleményre vonatkozó észrevételeket lesz kénytelen felvenni, mert az ügyet nem ő tárgyalván, nem birálhatja meg, hogy az észrevételek mely része van vonatkozással a tárgyalásnál előadottakra.

Nem ismerjük ugyan ezen intézkedés indokát, ha azonban az által az ügy gyorsabb befejezése czéloztatnék, meg kell jegyeznünk, hogy az észrevételek előterjeszthetésére most sem tűzetik külön határidő, hanem igen is a vallomás vagy véleményre vonatkozó észrevételek előterjeszthetése, illetőleg az ügy befejezése végett.

A 39. §. második bekezdésében foglalt intézkedés ellenkezik a sommás eljárás szellemével. A birónak adott azon jog, hogy az itélet kihirdetését az ügy bonyolódottsága miatt elhalaszthatja, könnyen s igen sok esetben visszaélésre fog alkalmat szolgáltatni. Általában arról beszélni, hogy az ügy bonyodalmassága miatt legyen az itélet hozatala elhalasztható jogosultnak nem látjuk, ha figyelembe veszszük, hogy a biró a feleket meghallgatja, az ügy tisztába hozatala után az előadottakat jegyzőkönyvbe igtatja, s ezután azt aláirás előtt felolvassa. Azon biró, ki az ügyet ezek után, ha nem rögtön az aláirás megtételével is, de rövid időre itéletet hozni nem képes, azon aligha fog segiteni a 3 napi időhaladék. S miután a biró jogositva van a tárgyalás befejezése után jegyzetei vagy az itélet főpontokbani összeállitására szükséges időt igénybe venni, s nagyobb ügyben a felek 1—2 órai várakozásra is szivesen hajlandók lesznek, az emlitett intézkedésben alapját látjuk megvetve annak, hogy a biró helyett az ügyet a felek tárgyalják.

Hogy a megszabott 3 napi határidő hány hét, esetleg hónappá fog válni, arra nem is reflectálunk.

A harmadik bekezdés ellenkezik a szóbeliség elvével, valamint a pptr. 7. §-val, melynek szellemébül következik, hogy sommás eljárásban a felek megjelenése nélkül itélet nem hozathatik.

Nem mellőzhetjük itt megemliteni azon gyakran előforduló esetet, hogy megkeresett biróság által kivett tanuvallomás beérkezte után az itélet kihirdetésére kitűzött határnapra a felek meg nem jelennek, s az ügy a pptr. 113. §. alapján megszünik. Az emlitett pont hibája tehát egyébtől eltekintve már az is, hogy a birónak sok esetben felesleges munkát csinál az által, hogy az itéletet meghozni rendeli mielőtt a felek megjelennének.

Ez alkalommal még azon kérdést is fel kell vetnünk, hogy az itélet kézbesitése esetében miként fog a javaslat 40. §-ában emlitett figyelmeztetés megtétetni?

A 40. §. harmadik bekezdése az itéletek jogerőre emelkedésének nyilvántartását igényelvén, ha czélszerü lenne is az eskünek hivatalból leendő kitüzése, miután a mulhatlanul szükséges teendőkre sem elégséges a kezelő személyzet s a nyilvántartás kellő pontossággal nem fog megtétetni, a felek érdekében kivánatosnak tartjuk, hogy a fél sommás ügyben is jelenkezzék az eskü letétele iránt, annál inkább, mert azon fél, ki nem akarja az irásbeli bejelentés utját követni, joga van kérelmét a biróságnál felveendő jkönyvben előadni.

A 70. §. harmadik bekezdéséből a hirdetménynek közzététele s a hirdetmény megszerzése iránti intézkedés is folyván, már a kiadói hivatalok sanyaru állapota miatt sem lehet felperest felmenteni az érdekében álló intézkedések megtétele alól.

A 76. §. második bekezdésére meg kell jegyeznünk, hogy abból csakis az olvasható ki, hogy sommás ügyekben a felebbvitel vagy az első bekezdésben foglaltak, vagy szóval — azaz a következő pont szerint — jegyzőkönyvileg történik. Ezen ponttal szemben nehéz eltalálni, hogy a 80. §. negyedik bekezdésének ezen kitétele, hogy «ha a felebbezés szóval jelentetik be» mit kelljen érteni, miután arról, hogy a felebbvitel szóval bejelenthető legyen (pptr. 125,) a 76. §-ban emlités nem tétetik. Sommás ügyben az itélet vagy kihirdetve vagy kézbesitve lesz. A 80. §. idézett kitételéből az levén következtethető, hogy a kihirdetett itélet ellen a felebbvitel szóval is bejelenthető, a felebbezés beadhatását pedig a kézbesitett itéletekre vélvén alkalmazhatni, azon kérdés merül fel, hogy ki van tehát jogositva jegyzőkönyvileg a felebbezést felvétetni? Ezen jkönyvi felebbvitel annál kevésbbé érthető, mert ha az itélet kihirdetésénél jelen volt fél a felebbvitelt szóval bejelentheti, csak nem akarja tervező azon joggal is felruházni, hogy az itélet kihirdetésénél a felebbvitel iránt ne nyilatkozzék, hanem néhány nap mulva eljöhessen jegyzőkönyv felvétetése iránt, a helyben nem lakó félről pedig csak nem tehető fel, hogy a biróság székhelyére utazzék a felebbvitelt bejelenthetni akkor, midőn azt hazulról is megteheti.

Igaz, hogy tervező a sommás itélet elleni felebbvitelnek szóbeli bejelentését mint egyedülit meg nem tarthatta midőn az itéletek irásban is kézbesittetnek; azt hiszszük azonban, hogy ennek daczára azon zavar, mely szerint sommás eljárásban a felebbvitelnek irásbani beadása jegyzőkönyvileg előterjeszthetése és — mint a 80. §. 4. kikezdéséből következik — szóval bejelentése, tehát három módja állapittatik meg, igen könnyen elkerülhető lett volna az által, hogy a kihirdetett itéletre a szóbeli bejelentés — indokok beadhatása mellett — a kézbesitett itéletekre pedig a felebbvitelnek irásban beadhatása állapittatik meg.

A 116. §. utolsó bekezdése nem egyéb mint az ügyvéd vétsége hivatalból megtorlása. Ezen intézkedés, eltekintve attól, hogy a felek akaratát korlátozza, csakis zavart idéz elő az által, hogy egy harmadik személyt von perbe. Érdekes lenne különben tudni, hogy miután az igazolásból a védekezhetés is folyik, ez mily alakban lesz az ügyvéd által előadható, s hol és mily módon fog eldöntetni, hogy az ügyvéd igazolta-e magát vagy sem.

Ezen a felek érdekében való tulbuzgóság annál kevésbbé indokolható, mert az ügyvéd esetleg perköltség megtérítésére levén kötelezendő, ez ellenkeznék azon elvvel, hogy marasztaltatásnak csak előterjesztett kérelem folytán van helye.

A 117. §. *b)* pontja a per eldöntésének, egy uj és pedig nyilatkozat általi nemét ismerteti meg midőn azt mondja, hogy «sajátkezüleg aláirt nyilatkozata által eldöntött perekben stb.» Ha jól fogjuk fel tervező szándékát, különbséget kivánt tenni a rendes és sommás perbeni beismerés között, s mig abban a beismerést nyilatkozat, ebben élő szóval — nem holt szóval — kivánja megtétetni. Minthogy azonban a határozat hozatalánál az aláirt nyilatkozatban tett beismerés ép oly alap mint a szóbeli, nem magya-

rázható meg, hogy mit értsünk a «nyilatkozat által eldöntött perek» alatt.

A 121. §. bőviti ugyan a pptrnak a választott biróságra vonatkozó részét, ha azonban a biró megtagadhatja az ügyben való eljárást anélkül, hogy a megválasztatás vagy kineveztetés után bekövetkezett akadályozó indokra hivatkozhatnék, nem lehetetlen, hogy ily eljárás már az ügy halogatása czéljából is nem fog a ritkaságok közé tartozni, s ennek kikerülése végett, kell hogy a vonakodó biró pénzbirsággal is büntethető legyen.

122. §. szerint sommás eljárásban a felhivott panaszát csak szóbelileg terjeszthetvén elő, ha sommás ügyben keresetlevél beadhatása kizárva nincs, miért legyen ezen ügyekben a fél kötelezve panaszának szóbeli előadására?

A 123. §. pedig ezen intézkedésről már megfeledkezni látszik, mert ebben csak azon eset emlittetik, hogy ha a kereset meg nem indittatik. Hát ha a panasz elő nem adatik, illetve az e végből kitűzött határidőre a felhivott nem jelenkezik a kérdéses jog nem fog érvénytelennek nyilvánittatni?

A 138. §. szerint a beadott kifogások tárgyalás alá vétetvén, miután a tárgyalás másra, mint a kifogások érvényesitése és megerőtlenitésére ki nem terjedhet, s igy a végzés csak azon irányban hozható, hogy jogosultak-e a kifogások vagy sem, a javaslat azon intézkedése, mely szerint a beadott kifogások felett tartott tárgyalásnál azon kérdés döntetik el, hogy a felhivó tartozik-e per utján jogát érvényesiteni vagy felhivott a kifogásokat, teljesen érthetetlen, különösen ha figyelembe veszszük, hogy felhivott kifogásait különben is beadta.

A 139. §. azon rendelkezése, hogy a lakbérleti szabályok kötelező erővel csak az esetben birnak, ha az igazságügyminiszter által is helyben hagyattak, arra enged következtetni, hogy ezen helybenhagyás feltételét fogja képezni az is, hogy a szabályok a pptr. rendelkezéseivel ellentétben nem lesznek. Ily felfogás mellett a már fennállott szabályokról szó nem lehet, mert azok köztudomás szerint összhangzásban a perrend szabályaival nincsenek, s midőn a javaslat ezeket is kötelező erővel ruházza fel, a lakbérleti szabályok tekintetében eddig fennállott zavart csak szaporitja.

A javaslat szerint csak a nagyobb városokban fennálló szabályokról tétetvén emlités, ugy látszik, hogy kisebb városok szabályait kötelező erővel biróknak tekinteni a javaslat nem kivánja, miből az következik, hogy a biró állapitsa meg, hogy azon város, melynek szabályairól szó van, a nagyobbak közé tartozik-e?

Ezzel jegyzeteinket, legalább egyelőre, befejezve, még meg kell emlitenünk, hogy távol vagyunk attól, hogy a megjegyzés nélkül hagyott minden részét a javaslatnak, vagy a sok helyen érthetlen nyelvezetét elfogadjuk, s hogy a javaslatnak törvényre emelése esetében czélszerü lenne az igazságügyminiszteri budget felemelése iránt is egyidejüleg gondoskodni, miután annak több intézkedése a biróságok kezelő személyzetének teendőjét jelentékenyen megszaporitaná.

Vavrik Antal,
bpesti V. ker. jbiró.

Tervezet

a polg. törvényk. rendt. tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt.

(A m. kir. igazságügyminiszter ur megbizásából készitett előadói tervezet.)

(Folytatás.)

A 245., 246., 247., 248., 249. és 250. §§. helyett:

57. §. Az eljárás befejezése után a peres ügy itélet által döntetik el.

Itélet hozatik ezen kivül azon esetekben, melyekben a jelen törvény ezt kifejezetten rendeli.

Minden más esetben végzés hozandó.

A helytelen elnevezés a határozat minőségét meg nem változtatja.

58. §. A határozat a felek által felhozott tények és előadott bizonyitékok alapján hozatik.

A jogszabályok hivatalból alkalmazandók.

A birói határozatok rendszerint indokolandók.

E szabály alól kivétetnek az idézési és azon végzések, melyek érdemleges intézkedést nem tartalmaznak.

Az itélet rendelkező része és az indokolás, külsőleg elkülönitendő.

Az itélet által minden vita tárgyává tett kérdés eldöntendő s abban a felek jogai és kötelezettségei szabatosan megállapitandók.

Egyes kérdések elintézését vagy a marasztalási összeg kitudását a végrehajtási eljárásra fentartani nem lehet.

Az összes vitakérdések egy itélet által döntetnek el, még akkor is, ha a perben több pertárs van érdekelve.

A biró itéletében a felek kérelméhez van kötve, s a félnek olyat, a mi általa nem kéretett, meg nem itélhet.

E szabály a követelés járulékaira is alkalmazandó.

59. §. **A 252. §. helyett.** Az ügyvéd egyesség hiányában jutalomdiját és költségeit saját fele ellenében csak per utján érvényesitheti.

Ezen keresetre nézve a per birósága illetékes.

A kereset a jegyzőkönyvi eljárás szerint tárgyaltatik, s az eljárásra nézve az átalános szabályoktól annyiban van eltérésnek helye, hogy a meg nem jelent fél ugy tekintendő, mint a ki a kereseti jutalomdij összegének megállapitását a biróságra kivánta bizni.

Egyességileg kikötött, továbbá nem peres ügyben felmerült jutalomdijat és költségeit az ügyvéd az eljárási átalános szabályok szerint inditandó és lefolytatandó keresettel érvényesitheti. Ily keresettel érvényesithető az ügyvéd követelése akkor is, ha különböző biróságok előtti ügyekben felmerült költségeit és dijait együttesen követeli.

60. §. **A 256. §. helyett.** Az itélet csak a perben álló feleket és csak annyiban kötelezi, a mennyiben az itélet rendelkező részében a vita tárgyát képező kérdés tényleg eldöntetik.

Csupán mellékkötelezettség tárgyában hozott itélet az el nem döntött főkötelezettségre nézve nem bir kötelező erővel.

Beszámitás szempontjából érvényesitett viszkövetelést tárgyazó itélet csupán a követelésnek beszámittatni kért részére nézve dönt.

61. §. **A 258. §. helyett.** A birói határozatokba vagy azok kiadványaiba becsuszott név-, szám- vagy más nyilvánvaló tollhibák a biróság által hivatalból vagy valamelyik fél kérelmére kiigazitandók s erről az összes érdeklettek értesitendők.

Ha ily hiba a felebbviteli biróság határozatában fordul elő, a kiegészités eszközlése végett az összes iratok felterjesztetnek.

A kiigazitás eszközlése előtt a felek csak akkor hallgattatnak meg, ha a biróság ezt szükségesnek találja.

A kiigazitás végett beadott kérvénynek halasztó hatálya nincsen.

62. §. Ha a birói határozat a kérelem valamely pontjára nézve intézkedést nem tartalmaz, mindenik fél kérheti annak póthatározat általi kiegészitését.

A kiegészités iránti kérvény a határozat kézbesitésétől illetőleg kihirdetésétől 8 nap alatt az első birósághoz adandó be.

A kiegészités iránt azon biróság, mely a kiegészitendő határozatot hozta, rendszerint a felek meghallgatása nélkül határoz. Ha azonban a felebbviteli biróság határozatának

*

kiegészitését tárgyazó kérelem nyilván alaptalan, azt az első biróság is elutasithatja.

Itélet kiegészitése ujabb itéletben rendeltetik meg.

A kiegészités iránt beadott kérvény halasztó hatálylyal nem bir.

A 259—271. §§. helyett:

63. §. Minden birói határozat rendszerint annak kézbesitendő, a ki a határozatról értesittetni rendeltetett.

Jogi személyeknek, hatóságoknak, testületeknek, részvénytársulatoknak kézbesittetni rendelt határozat az abban megnevezett képviselőnek, s ha ilyen megnevezve nem volna, annak kezeihez kézbesittetnek, a ki a jogi személyt képviselni van jogositva.

A per folyamában hozott birói határozatok, ha a fél ügyvéd, vagy meghatalmazott által van képviselve, az ügyvédnek vagy meghatalmazottnak kézbesittetnek.

64. §. A kézbesités az e végből rendelt közegek által vétbizonyitvány mellett eszközöltetik. A vétbizonyitványt a kézbesités napjának feljegyzése után ugy az átvevő mint a kézbesitő sajátkezüleg aláirni tartoznak.

Ha az átvevő irni nem tud, nevét a vétbizonyitványra a kézbesitő irja alá, és az átvevő kézjegygyel látja el. Az irni nem tudó félnek a kézbesitett határozat czélja és lényeges tartalma tudtul adandó, s hogy ez megtörtént, a vétbizonyitványra feljegyzendő.

A kézbesitő a vétbizonyitványt s a mennyiben a kézbesités eszközölhető nem volt, erről való jelentését a biróságnak 24 óra alatt bemutatni, illetőleg beküldeni köteles.

Ha a fél a kézbesitendő iratot elfogadni, vagy a vétbizonyitványt aláirásával illetőleg kézjegyével ellátni vonakodik, az irat nála hagyatik, s e körülmény a vétbizonyitványon megjegyeztetik.

Az ilykép a félnél hagyott határozat szabályszerűen kézbesitettnek tekintetik.

65. §. Ha azon fél, kinek valamely határozat kézbesitendő, sem lakhelyén, sem üzleti helyiségében nem található, a kézbesités a féllel közös háztartásban levő családtagok,

vagy szolgálati viszonyban álló személyek, vagy üzletében alkalmazottak közül bárkinek kezeihez teljesithető, ha ez életkora 16 évét betöltötte.

Ha a félnek ily hozzátartozója nincsen, a kézbesitendő határozat ugyanazon házban vagy a szomszédságban lakó két más felnőtt személy jelenlétében a fél lakásának ajtajára kiszegeztetik. Ha pedig azon fél, kinek az első végzés szabályszerűen kézbesittetett, lakását megváltoztatta vagy eltávozott, a kézbesitő erről a biróságnak jelentést tenni köteles; a biróság pedig, ha az illető ujabb lakását vagy tartózkodási helyét be nem jelentette, avagy ha a bejelentett helyen fel nem található, részére ügygondnokot rendel és a további végzéseket annak kézbesitteti.

66. §. A fél ügyvédének kézbesitendő határozatok, ha az ügyvéd hon nem találtatik, az irodai személyzet tagjainak kézbesittetnek. Ha a kézbesités ezen módon nem eszközöltethetik: a kézbesités, illetőleg kiszegzés, a 65. §. szabályai szerint történik.

67. §. Keresetre hozott végzésnek az alperes részére való kézbesitésénél a következő különös szabályok tartandók meg:

1. Ha a fél irni nem tud, vagy a végzést elfogadni, vagy a vétbizonyitványt aláirni vonakodik, a kézbesités egy tanu jelenlétében eszközlendő, — ki ha irni tud, a vétbizonylatot sajátkezüleg aláirja, ellenesetben pedig neve kézbesitő által iratván alá, kézjegyével látja el.

2. Ha a fél azon községből vagy városból, melyben lakása vagy üzlethelyisége van, hosszabb időre eltávozott, de tartózkodási helye tudva van, a 65. §. szerint való kézbesitésnek helye nincsen, hanem a végzés a bejelentendő tartózkodási helyen való kézbesittetés végett a biróságnak haladéktalanul visszaküldetik.

3. Ha a fél hosszabb időre eltávozott és tartózkodási helye ismeretlen, a kézbesités a 65. §. szerint eszközöltetik; s azon körülmény hogy a fél tartózkodási helye ismeretlen, a biróságnak bejelentetik.

4. A keresetre hozott végzés a megidéztetni rendelt fél helyett ügyvédének vagy meghatalmazottjának csak akkor kézbesitendő: ha ezen ügyvéd vagy meghatalmazott azon biróságnál, mely a kézbesités iránt intézkedik, szabályszerü meghatalmazás bemutatása mellett első végzések elfogadására jogositott megbizottul van bejelentve.

68. §. Ha azon fél, kinek részére valamely birói határozat kézbesitendő, meghalt, erről a kézbesitő a biróságnak haladéktalanul jelentést tenni köteles.

Ezen esetben a kézbesités meg nem történtéről az ellenfél a biróság által értesitendő s az elhalt fél örökösei-nek bejelentésére záros határidő tűzendő.

Ha ezen határidő alatt felperes az örökösöket be nem jelenti, vagy pedig az ismeretlen örökösök részére gondnok kinevezését nem kéri, ugy tekintendő, mintha az eljárás folytatásától elállott volna.

Ha a fentebbiek miatt keresetre hozott idéző végzés nem volt alperesnek kézbesithető, felperes zárthatáridő kitűzése mellett a tudvalevő vagy ismeretlen örökösök ellen intézendő ujabb kereset beadására utasittatik. Ha az ujabb kereset a kitűzött záros határidő alatt adatik be, hatályára nézve ugy tekintetik, mintha az előbbi kereset benyujtásának napján lett volna beadva.

69. §. Ha a keresetre hozott idéző végzés a 67. §. 3-ik pontja szerint kézbesittetik, valamint akkor is, ha alperes az országon kivül tartózkodik s a vétbizonyitvány kellő időben be nem érkezett, a megidéztetni rendelt fél részére a biróság ügygondnokot rendelni köteles. Ezen esetekben felperes a keresetlevélnek egy példányát az ügygondnok kinevezését tárgyazó végzés vételétől számitott 3 nap alatt beszolgáltatni köteles, és ez a kinevezett ügygondnoknak kézbesittetik.

Ha felperes keresetlevelében alperes utolsó lakhelyének helyhatósága által kiállitott bizonyitványnyal igazolja, hogy alperes tartózkodási helye ismeretlen: a biróság azonnal ügygondnokot rendel s a keresetre hozott idéző végzést ennek kézbesitteti.

70. §. A 69. §. eseteiben ugyanazon végzés által, melylyel ügygondnok rendeltetik, a hirdetmény általi idézés is megrendelendő.

A hirdetménybe a felek nevei, a kereset tárgya, a végzés tartalmának lényege és az ügygondnok neve foglaltatik; egyszersmind alperes felhivatik, hogy vagy az ügygondnokot ügyének czélszerű védelme iránt kellő utasitással lássa el, vagy védelme tárgyában másként intézkedjék, ellenesetben a mulasztás következményeit magának tulajdonitsa. A hirdetmény a hivatalos lapban egyszer, s a körülményekhez képest külföldi lapban is közzéteendő, a biróságnál kifüggesztendő, s ha alperesnek belföldi utolsó lak- illetőleg tarlózkodási helye tudatik, ott a helyi szokás szerint meghirdetendő.

A hirdetés költségeit felperes a végzés vételétől számitott 3 nap alatt a kiadó hivatalba beszolgáltatni köteles.

Hirdetményi idézés esetében a végzés azon napon kézbesitettnek tekintetik, a mely napon a hirdetmény a hivatalos lapban megjelent.

71. §. Az előző szakasz intézkedése megfelelő alkalmazást nyer azon esetekben is, ha ismeretlen örökösök idéztetnek perbe.

Ezen esetekben, ha az elhalt örökhagyónak belföldi utolsó lak- illetőleg tartózkodási helye tudatik, a hirdetmény a helyi szokás szerint ezen helyen teendő közzé.

72. §. Ha bebizonyittatik, hogy felperes alperesnek előtte tudva levő lakhelyét vagy az általa ismert örökösöket elhallgatta, s hirdetményi idézést eszközölt, az egész eljárás semmis, s felperes a költségek megtéritése mellett 500 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetik.

Ezen esetben az itélet jogerőre emelkedése után az eljárás semmiségének kimondása a végrehajtás teljes befejezéseig bármikor kérhető.

Ezen kérelem felett a per birósága sommás ügyekben szóbeli, rendes ügyekben pedig jegyzőkönyvi tárgyalás és esetleg bizonyitási eljárás után itélet által (92. §.) határoz, s ha az elhallgatás valószinüsége igazoltatik, s a főügyben még itélet nem hozatott, vagy a hozott itélet nem kézbesittetett, a főügy folyamát a tárgyalást megelőzőleg is felfüggesztheti.

A végrehajtási eljárás befejezése után alperes jogait külön perrel érvényesitheti.

73. §. Keresetre hozott és más oly végzéseket, melyek az alperesnek magának kézbesitendők, a kézbesités eszközöltetése végett a biróság felperesnek adhatja kezeihez, ha a felperes a kézbesitést maga kivánja eszközöltetni.

A kézbesités ezen esetben is a jelen fejezetben foglalt szabályok szerint történik, — s a kézbesités körül felmerült költségtöbblet alperes terhére meg nem állapitható.

A kézbesitéseknek birósági végrehajtók által való teljesitésére nézve az 1871. LI. t.-cz. 3. §-nak intézkedése érintetlenül hagyatik.

74. §. Ha azon fél lakhelyén, kinek részére a kézbesités teljesitendő, posta-állomás van, a kézbesités posta utján is eszközölhető.

Ezen esetben a küldemény boritékára a fél czimén felül a biróság neve, az irat száma és az is feljegyzendő, hogy az irat a fél saját kezéhez adassék.

A kézbesités a biróságnak nevét és az irat számát is tartalmazó vevénynek a czimzett fél által a kézbesités napjának kitételével sajátkezüleg leendő aláirása mellett teljesithető.

Ha a czímzett fél irni nem tud, vagy a vevény aláirását megtagadja, vagy hon nem találtatik, a küldemény az azon községben illetékes kézbesitő közegnek adatik át, ki a kézbesitést szabályszerüen foganatositja s a vétbizonyitványt illetőleg jelentést közvetlenül a birósághoz küldi be.

A hatodik czim I. II. III. és IV. fejezetei (274—314 §§.) helyett:

I. Fejezet. A felebbvitel általános szabályai.

75. §. A birói határozatok ellen, a mennyiben a törvény ki nem zárja, felebbviteli jogorvoslat használható.

A felebbvitel nemei a felebbezés és felfolyamodás.

Helytelen elnevezés esetében a felebbviteli beadványok minősége tartalma szerint itélendő meg.

76. §. A felebbviteli beadvány rendes perben két példányban irásban adandó be. Az első példány a periratokhoz csatoltatik, a másodpéldány az ellenféllel és ha külön ügyvéd által képviselt ellenfél van, az első helyen nevezettel közöltetik. Maga a felebbvivő és esetleg a többi ellenfél a beadvány felzetén nyernek értesitést.

Sommás ügyekben a felebbvitelt a fél vagy a fentebbiknek megfelelő beadványban adhatja be, vagy szóval terjesztheti elő. Utóbbi esetben jegyzőköny veendő fel, s az ellenfél illetőleg több ellenfél közül az első helyen nevezett a jegyzőkönyv másolatán, maga a felebbvivő és esetleg a többi ellenfél hivatalos felzeten értesittetnek.

A felebbvitel az első birósághoz nyujtandó, illetőleg jelentendő be.

77. §. A törvényes határidő eltelte után beadott, vagy postai uton az igtató hivatalba érkezett felebbviteli beadványt az első biróság hivatalból visszautasitani köteles.

Az első biróság által hivatalból utasitandó vissza a felebbviteli beadvány akkor is, ha a felebbvitel törvény által ki van zárva.

Ha a felebbvitel hivatalból való visszautasitásának esete fent nem forog, az első biróság az iratokat a felebbviteli birósághoz felterjeszteni köteles.

Ugyanazon perben különböző ügyfelek részéről beadott felebbviteli beadványok együttesen terjesztetnek fel.

A felterjesztés a felebbviteli határidők lejártától számitandó 8 nap alatt eszközlendő.

78. §. Ha a felebbviteli beadványban oly panaszpontok foglaltatnak, melyek iránt a felterjesztendő iratok kellő felvilágositást nem nyujtanak, a biróság a panaszpontok iránt a felterjesztésben nyilatkozni köteles.

A felterjesztést a felek megtekinthetik, s annak hiteles másolatban kiadatását kivánhatják.

79. §. A jogorvoslatokról átalában vagy a felebbvitelről különösen eleve történt lemondás hatálylyal nem bir, s a törvény által a jogorvoslatok tekintetében nyujtott jog igénybevételét nem akadályozza.

II. Fejezet. Felebbezés.

80. §. A törvény által kizárt esetek kivételével minden első és másodbirósági itélet felebbezhető.

A felebbezés törvényszéki itéletek ellen a kézbesitéstől számitott 15 nap alatt, járásbirósági itéletek ellen pedig a kihirdetéstől vagy kézbesitéstől számitott 8 nap alatt adandó be, illetőleg terjesztendő elő.

Az 1868. évi LIV. t. cz. 255. §-nak intézkedése a felebbezési határidőre is alkalmazandó.

A felebbezést indokolni nem szükséges, az indokok azonban a felebbezési beadványban előterjeszthetők. Sommás ügyekben, ha a felebbezés szóval jelentetik be, a felebbezési határidő alatt külön indokok is beadhatók.

81. §. Ha az itélet több pontból áll, az itéletnek valamennyi pontja felebezettnek tekintetik; ha csak a felebbező egy vagy több határozottan megjelölt pontra nem szoritja felebbezését.

A nem felebbezett itélet, vagy ha az itéletnek csak egyes pontjai felebbeztettek, a nem felebbezett pontok a felebbezési határidő lejárta után jogerőre emelkednek.

Esküvel eldöntött perekben az itéletnek bármely egyes pontja ellen használt felebbezésnek az eskü letételére és az e végből való jelentkezésre feltétlen halasztó hatálya van.

82. §. Ha több pertárs közül nem mindnyájan felebbeztek, az itélet a nem felebbezőkre nézve rendszerint jogerőre emelkedik.

Ezen szabály alól következő esetek vétetnek ki:

a) ha a pertársak egy és ugyanazon követelés vagy kötelezettség által vannak érdekelve;

b) ha a nem felebbező fél kötelezettségének érvénye egy közös jogalap vagy főkötelezettség eldöntésétől függ, a mennyiben a jogalap vagy főkötelezettség tekintetében valamelyik pertárs felebbezéssel élt.

Ezen esetek bármelyikén a pertársak egyike által felebbezett itélet valamennyi pertárs nevében felebbezettnek tekintetik, azok kivételével, kik az itélet hozatala után a felebbezésről lemondottak, vagy a kötelezettséget elfogadták.

83. §. Az első birósági itélet ellen törvényes határidőben beadott vagy bejelentett felebbezés a végrehajtásra nézve rendszerint felfüggesztő hatálylyal bir.

84. §. Az előző szakasz szabályától eltérőleg a marasztalt fél által beadott felebbezés daczára végrehajthatók:

a) az oly itéletek, melyek által alperes járulékok nélkül 200 frtot meg nem haladó pénzösszeg megfizetésében vagy 200 frt értéket meg nem haladó ingóságok átadásában marasztaltatott:

b) bérelt laknak átadása vagy visszabocsátása iránt

inditott, továbbá a határjárási, mezsgyeigazitási és birtokháboritási perekben hozott itéletek.

Ezen esetekben a marasztaló itélet rendelkező részében kimondandó, hogy az itélet e kötelezettség teljesitésére kitüzött határidő eltelte után a felebbezésre való tekintet nélkül végrehajtható.

Esküvel eldöntött perekben hozott itéletekre jelen §. intézkedése ki nem terjed.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

«Az értékpapir-kölcsönökről.»

E czím alatt a «Jogtudományi Közlöny» f. évi 27-ik számában egy czikk jelent meg, mely a hitelintézetek által nyujtott értékpapir-kölcsönök mai alakjukban «*nyomasztó uzsorának*» «*mások kárával gazdagodás- és nyerészkedésnek*» nevezi, s ezen állitás bizonyitásával s a baj orvoslási módjának fejtegetésével foglalkozik.

A czikk feltünő járatlanságot tanusit a taglalt kérdés minden egyes viszonylataiban, s nem csekély bátorság, — mondjuk talán inkább: merészség kell ahhoz, hasonló készültség mellett, oly nagy fontosságu közügyet ily éles váddal megtámadni. S hogy a czikk mégis helyet talált, és pedig minden megjegyzés nélkül a «Jogtudom. Közlöny» hasábjain, tekintettel a lap általánosan ismert gondos szerkesztésére, nem magyarázható máskép, mint hogy a tisztelt szerkesztőség nem akarta utját vágni annak, hogy ezen, netalán többek által is emlegetett sulyos vád alaptalansága egyszer már kiderittessék.

Mind ekkoráig hiába vártam, hogy e munkára hivatottabb tollak vállalkozzanak. Ugy látszik, hogy az ép most javában folyó «ugorka-idény» szórakozásai között a czikk elkerülte a szakértők figyelmét. Mily szerencséje van! Sikerültebb czáfolat hiányában tehát kérem mindenesetre a következő sorok fölvételét.

Mindenek előtt arra kérem a tisztelt olvasót, szivesked jék az incriminált czikk azon részét még egyszer elolvasni, mely ezen szavakkal kezdődik: «*Példával mutatom ki stb.*» egész odáig, hogy: «*Ime a példa tanit, a számok nem csalnak.*» — A hely szűke nem engedi meg, hogy e sorok ujra szedésével a szedő urakat ujra terheltessem.

Igen! a számok nem csalnak, hanem az emberek, kik a számokat csoportositják. S minthogy pedig «a példa tanit», ime mindjárt erre egy példa:

A czikk számitása szerint a bank, mely 1000 frt. helyett állitólag csak *741 frt. 50 krt* adott a kölcsönvevőnek, s ez összeg után *két és fél év alatt* 393 frt. 50 kr. hasznot dugott zsebre, $39^1/_3$ %-os kamatot zsarolt ki. Az én számitásom szerint a két és fél év alatt állitólag elért 393 frt. 50 kr. haszonból egy évre 157 frt. 40 kr. esik, a mi pedig 741 frt. 50 kr. tőke után nem $39^1/_3$ %-os, hanem $21^1/_5$ %-os kamatnak felel meg. E szerint a czikk oly számtani botlást követ el, melyért a kis diákoknak a régi jó világban körmükre szoktak koppantani, s ekként verni fejökbe, hogy bizony a számok néha csalnak.

No de bármekkora nagy is számtanilag a különbség 21 és 39% közt: moralis szempontból azért még a 21% is elég nagy zsiványság. De ha a czikk által benyujtott számla egyes tételeit vizsgáljuk, holmi kis pinczéri fogásokra is találunk benne. Igy például az 5. 6. 7. tételek alatt a bank számlájára irva, vagyis a bank haszna gyanánt felszámitva találjuk a kötelezvény és nyugta bélyegét s a bekeblezési illetéket is. A czik nem látszik tudni, hogy ezen illetékek a kincsár és nem a bank zsebébe folynak; — legalább nekem nincs okom a czikkről roszabbat feltételeznem. — A 4-ik tétel alatt pedig 4 frtot számit fel alkuszdijul a papirok beváltásaért. Kész vagyok milliókra menő számlákkal a czikk ellenében igazolni, hogy e czímen rendesen $^1/_2$ ‰-nél, tehát 1000 frt után 50 krnál több nem igen szokott számittatni; az előzmények után azonban nem is veszem a czikktől rosz néven, hogy erről nincs tudomása. — Ezen reductiók után a bank állitólagos haszna 393 frt. 50 krról 373 frtra esik le, a mi 741 frt. 50 kr. után $20^1/_{10}$ %-nak felel meg.

Kell-e mondanunk, hogy ha az adós nem harmadfél, hanem pl. 10 év mulva kerül végrehajtás alá, s e szerint a czikkiró költségjegyzékében foglalt tételek hosszabb időszakra oszlanak el, megint jóval alacsonyabb kamatláb jön ki a számitásból. És igy, ha kedvünk volna hozzá, folytathatnók tovább és tovább a czikk értéktelen számitásainak devalválását s megemlithetnők még azt is, hogy a 39-ről máris 20 %-ra reducált kamatban legalább a tőke-törlesztési hányad is bent foglaltatik, mig ha az uzsorásnak 20 %-ot fizetünk, azzal a tőke nem törlesztetik. De hagyjuk mindezeket; hiszen a szives olvasó tapasztalhatta, hogy nem komoly czáfolatkép mondtam, a mit mondtam; hanem csakis az volt czélom, hogy a czikk absurditásait már az egyszerű laikus józan észjárása szerint is kimutassam.

A ki a *zálogleveél* fogalmát s az ilynemü papirokban contrahált kölcsönök természetét némileg ismeri, azonnal észreveszi, hogy czikkiró ismeretei ez irányban szerfölött hiányosak lehetnek. De ez az ő dolga. Sem a hely szűke, sem azon tartozó tisztelet, melylyel kartársaim önérzete iránt viseltetem, nem engedik meg, hogy én itt a zálogleveleк természetének hosszas fejtegetésébe bocsátkozzam. Tehát csakis néhány főbb vonását emelem ki a dolognak s zárjel közt megjegyzem, hogy sokkal helyesebb a czikkiró által használt: «*értékpapir-kölcsön*» *helyett* «*zálogleveles kölcsönről*» beszélni; mert a czikkben tárgyalt kölcsönök mai nap nálunk már csaknem kizárólag zálogleveleкben (Pfandbriefe) engedélyeztetnek.

A zálogleveles kölcsönöket engedélyező intézetek *nem magok* és *nem saját pénzüket* adják kölcsönül, — mert különben alaptőkéjüket, bármily nagy volna is az, csakhamar kimeritenék. Ők *csakis mint közbenjárók* az igazi kölcsönadó tőkepénzes és a kölcsönkereső földbirtokos közt szerepelnek. Hasonló e szerep a takarékpénztárához, mely szintén a *takarékbetétekből* gyüjti össze azon összegeket, melyeket aztán kölcsön ád, és egyéb módon forgalomba hoz. A jelzálog intézetek ellenben *zálogleveleket* bocsátanak ki, s különféle módon, miről többet itt nem szólok, iparkodnak e papiroknak a börzén és a tőkepénzesek egyéb köreiben lehető nagy kelendősége tés minél magasabb árfolyamot biztositani, s a papirok értékesitéséből ekként nyert összegeket aztán jelzálogi fedezetre kölcsön adják. Az igazi kölcsön adó vagyis hitelező és az igazi kölcsönvevő vagyis adós közt tehát *közben áll* egy harmadik személy, az *intézet*, — mely *egyfelől* a zálogleveél birtokosoknak meghatározott magasságu kamatot fizet s bizonyos időtartam alatt a zálogleveleк teljes névértékének — rendszerint kisorsolás utján — eszközlendő kifizetésére kötelezi magát, és ezen kötelezettségei biztositására a törvényben (l. 1876: 36. t.-cz.) meghatározott garantiákat nyujtja a zálogleveél-birtokosoknak; *másfelül* pedig jelzálogos adósaitól beszedi azon összegeket, melyeket a zálogleveél-birtokosoknak kamatra kifizet, és melyek a zálogleveleк lassu beváltására (20—32 évi sorsolási törlesztés) fél évenkint szükségesek. *De ezen felül saját adósaitól nem is szed be egyebet, mint még egy igen csekély* ($^1/_4$—$^1/_2$ %) *kezelési költséget*, melylyel saját nagymérvü kezelési kiadásait fedezi; s ha van haszna a zálogleveél-üzletből, — eltekintve a saját zálogleveleinek adás-vevése által netalán gyakorolt külön üzlettől,

melynek saját, és a kölcsön-üzletétől különböző nyereségi és veszteségi esélyei vannak —, az csak ezen kezelési költségen érhető el, de mint igen könnyen belátható, csakis akkor, midőn már a zálóglevél-forgalom sok millióra emelkedett.

Midőn tehát czikkiró a jelzálogintézetre disputált haszonba oly tételeket vesz föl, mint a zálóglevelek árfolyam-különbözete és a félévi kamat és tőketörlesztési részlet: az által oly járatlanságot árul el a zálóglevél-üzlet titkaiban, mely kapcsolatban a szent felháborodást negélyző hanggal, melyen alaptalan vádját eldörgi, szakértői körökben kétségkivül gunymosolylyal fogadtatott. Ugyanis a mondottakból kiderül, hogy azon árkülönbözet, mely a zálóglevelek eladásakor fölmerül (de a mely korántsem tesz 20 %-ot, mint a hogy czikkiró fölveszi) nem az intézet zsebében marad, hanem azon tőkepénzesében, ki a zálóglevéleket megveszi; valaminthogy az adós által fizetett félévi járadékok sem maradnak az intézet zsebében, kivéve a már emlitett csekély kezelési költséget, — hanem azokat ismét a zálóglevelek birtokosainak fizeti ki, részint kamatra, részint zálógleveleik beváltására.

Igen, de hátra van még a vádpontok egyike. Belátom, ugymond, (vélem hallani czikkirót) hogy *végrehajtás esetén* kivül a jelzálog-intézetnek egyéb haszna a zálógleveles kölcsönökön nincs, mint az $^1/_4$—$^1/_2$ % kezelési költség, de *árverés esetén*, ha készpénzben fizetjük neki vissza a kölcsöntőkét, ő pedig a zálógleveleket névértéken alul szerzi be, mégis csak az ő zsebében marad az árfolyam-különbözet, mint jogtalan nyereség. Tehát tűrnie kell, hogy kölcsöntőkéjét zálóglevelekben fizessük vissza.

Igen, czikkiró ur, ez a különbözet *néha* és *egyrészben* az intézet zsebében marad. De 1-ször ezen nyereség *jogilag csakis őt illetheti meg* s a jelzálogos adósnak ahhoz semmi köze; a zálóglevél-kibocsátás üzlete *külön* üzlet, annak minden veszélyét az intézet viseli, s papirjainak hiteleért egész vagyonával ő felelős. Ellenben a jelzálogos adós csakis *a kötvényben elvállalt* kötelezettségei által terheltetik, s nem kell fejét törnie sem az intézet hitelének fentartásán, sem a zálóglevél-birtokosok ellenében elvállalt kötelezettségek szakadatlan és halasztást nem tűrő teljesitésén, a mi ép akkor igen sulyos és nem csekély áldozatokat igénylő feladat, midőn adósai — már akár könnyelmüség, akár szerencsétlenség folytán — rendre végrehajtás alá kerülnek, s a félévi részletek fizetése sokszor éveken át szünetel. Különben minek is a jogosság kérdését messzibbről vett indokokkal támogatni. Ott van az adós által kiállitott kötelezvény; contractus contrahentibus legem ponit; — s ha megnéz czikkiró ur egy ily kötelezvényt, ott bizonyára nem azt fogja olvashatni, hogy tartozik adós pl. 1000 frt. kölcsöntőkével *zálóglevelekben*, hanem tartozik 1000 frt. kölcsöntőkével *készpénzben*, a mely 1000 frtot zálóglevelekben *vett föl*. Hogy tehát árverés esetén az intézet zálóglevelekkel elégittethessék ki: az a jogi fogalmakkal ellenkezik. — De 2. ha a kivánt sorozatu zálógleveleket csakis névértéken felül lehetne beszerezni, a czikkiró ur nézetéből kifolyólag ezen többlet is adóst kellene hogy terhelje; és akkor aztán hogy lehetne ezt a jogi fogalmakkal megegyeztetni, midőn adós csakis 1000 frt. készpénz visszafizetésére kötelezte magát? — Végre 3-szor az által, hogy az árverés következtében már az ötödik félév végén megszünt a kölcsön, az intézet elesett az egész hátralevő időtartamra, tegyük fel 63 félévre, azon egyedüli hasznától, melyet az évi $^1/_4$—$^1/_2$% kezelési költség beszedése által ért volna el; — ez tehát azon megirigyelt hasznából leütendő, s meglássa czikkiró ur, hogy igy aztán nemcsak $39^1/_3$ %-os hasznot nem fog kihozhatni az intézet javára, de sőt, ha egy egészséges bank zálógleveleiről lesz szó, azt fogja találni, hogy haszon helyett fedezetlen perköltségeket szorit markába. És ne vegyük-e számitásba azon rizikót, a melyet az intézet minden árverésnél viselni kénytelen és a mely főleg a mi abnormis viszonyaink között gyakran oda dül el, hogy a vételár az intézet követelésén alul marad?

Pedig e calamitásnak egyedül a végrehajtás alá került intézeti adós az előidézője, s ha a két fél közül valamelyik iránt méltányosságot akarunk gyakorolni, arra ily körülmények közt az intézet kétségkivül több igényt tarthat, mint az adós.

Higyjen nekem, czikkiró ur, tapasztalásból beszélek, hogy a jelzálog-intézetek nem speculálnak arra, hogy adósaik végrehajtás alá kerüljenek. Semmitől sem félnek inkább, mint jelzálogaik elárvereztetésétől, és semminek sem örülnek inkább, mint ha adósaik pontosan fizetik a félévi részleteket, s a kölcsön az egész törlesztési időtartamon át fenmarad.

Kiemelem még, hogy mi zavarta meg czikkiró fejét s honnét származott tévedése. Ő mindazon *költségeket és levonásokat*, melyeket *az adós* a kölcsön kontrahálása folytán viselni kénytelen, *az intézet haszna gyanánt vette számitásba*, igy pl. ide vette a kincstári illetékeket is. Csodálom, hogy az intézet hasznai közé föl nem vett még egy jó busás közvetitési dijat, melyet lelketlen senzálok a szegény kölcsönkereső földmivesektől kizsarolni szoktak. Igy aztán oly csinos kamatlábat hozhatott volna ki az *intézet haszna gyanánt*, hogy kétségkivül homeri kaczajban törtünk volna ki. No de ezen számitási factort egy netáni ujabb czikkéhez figyelmébe ajánlván, hátra volna még, hogy czikkirónak jogi fejtegetéseire s azon jogreformra tegyek néhány megjegyzést, melylyel az általa oly talpraesetten diagnostizált bajt orvosolhatni reményli.

Czikkiró azon hamis előzményből indul ki, hogy a jelzálogintézetek kötvényei nemcsak hogy nem készpénzbeli tartozásról szólanak, de sőt rendszerint ugy a tőkének, *mint a kamatoknak* zálóglevelekben teljesithető fizetését is megengedik. Ezt egyszerüen tagadom, s utalva a zálógleveles kölcsönök természetéről fent előadott ismertetésre, a kör négyszögitésével egyenlő absurditásnak nyilvánitom. A kötvény mindig készpénzbeli tartozásra szól; — a kamatok, helyesebben: félévi járadékok *mindig készpénzben fizetendők*, s csak a *rendkivüli* tőketörlesztés engedtetik meg bizonyos feltételek alatt zálóglevelekben.

E hamis előzményből kiindulva adja aztán czikkiró a kölcsönnek (mutuum) egy oly meghatározását (t. i. hogy a kölcsön adott tárgynak *hasonlónak* kell lenni a visszaadandó tárgygyal) mely nemcsak a nálunk érvényben levő törvényekkel ellenkezik (l. 1868: 31. t.-cz. 3. §. és 1877: 8. t.-cz. 6. és 7. §.), de sőt a mely jelesebb külföldi törvénykönyvekben hasonló meghatározásra találunk is, értékpapir-kölcsönöknél az vagy csak ellenkező kikötés hiányának esetére szorittatik (l. szász-codex 1067. §.) vagy pedig az alul az értékpapir-kölcsönök egyenesen kivétetnek (l. zürichi codex: 1116. §.).

Tehát egy hamisnak bizonyult föltevésre s a kölcsön jogi fogalmának egy találomra felállitott meghatározására van alapitva azon tétel jogi indokolása, hogy a jelzálogintézetek zálógleveles kölcsönei árverés esetén nem készpénzben, hanem zálóglevelekben fizetendők vissza.

De legnagyobb figyelmet érdemel azon jogi reform, melyet czikkiró a baj orvoslására ajánl. Bagatell dolog az egész. A perrendtartás végrehajtási szabályainak a meghatározott tárgyak megszerzésére vonatkozó szakaszai egy pár uj §-ban kiterjesztetnek a zálógleveles kölcsönök végrehajtási kiegyenlitésére s punctum!

Conticuere omnes . . . .!

Hiszen ha fennáll nálunk azon anyagi magánjogi elv, hogy a kölcsönadott tárgynak hasonlónak kell lenni a visszafizetendővel: ugy a perrendtartás idézett szakaszai

ujabb §. nélkül is alkalmazandók; ha pedig nem áll fenn: ugy a czikkiró által óhajtott anyagi jogi elvet az alaki jogban elkövetett csempészet utján csak egy nem-jogász képes lehetőnek állitani. Azt meg már egyáltalán meg nem foghatom, mint lehet jogásznak arra még csak gondolni is, hogy egy ily anyagi jogi kérdés a végrehajtási eljárás folyamában oldassék meg, midőn a kielégitendő követelésnek mind *tárgya* mind *mennyisége* már vagy előleges jogérvényes itélettel van megállapitva pl. a végrehajtatóé; vagy pedig mint a jelzálogos hitelezőké, az érdeklett felek bármelyikének kifogása folytán a perrendtartás 447. §-a értelmében külön perre utasitandó s e szerint ismét itélettel állapitandó meg?

Foltin Pongrácz,
a «Magyar ált. földhitel részvény-társulat» jelzálogosztályának ügyvéde.

Birói illetőség.

A «Jogtudományi Közlöny» f. é. 28-ik számában a fentebbi czim alatt megjelent czikkem folytán jónak látta R. M. ügyvéd ur «lándzsát törni» a semmitőszék reputatiójára, — ámbár ő maga is bevallja, hogy erre magát hivatottnak nem érzi.

Ez utóbbi őszinte vallomás azonban fölösleges volt, mert azt czikkének elolvasásából ugy is mindenki láthatta, miután kijelentette, hogy az egész tényállást nem ismeri. Már pedig a ki védeni akar, annak a tényállást ismerni első kötelessége; s ki e nélkül véd, annak csakugyan nincs hivatása a védelemre, mert a tényállás ismerése nélkül elmondott és — mint hiszem — a jelen esetben senki által nem kért védelem roszabb a semminél, — már csak azért is, mert a tény nem ismeréséből származó helytelen állitásaival ujabb és pedig szükségtelen szóváltást idéz elő.

Én ama megtámadott czikkben a dolgot szárazon, egyszerüen adtam elő, remélve, hogy azt azok, kiket érdekel, ugy is meg fogják érteni; de mivel látom, hogy csalódtam, kénytelen vagyok, önigazolásom végett is, a tényállást bővebben fölvilágositani.

Az emlitett két eset, a — nem hivatott — védelem daczára is, tökéletesen egyenlő; s igy az azokra kelt határozatok egymással homlok egyenest ellenkeznek; mert, mint elmondottam — mind a kettő f. é. február hó 1-én esedékessé vált vagyis lejárt ház-, illetőleg bolt-bérre vonatkozik; s azon indokok, melyekbe lándzsatörő ur kapaszkodik, s melyekből az esetek különböző voltát akarná kimagyarázni, — mintha t. i. az egyikben a «csőd elrendelését megelőzőleg lejárt», a másikban pedig «a csődmegnyitás után folyó» ház-, illetve bolt-bérről lett volna szó, — épen ugy ráillenek egyik, mint a másik esetre; mert mind a két bérlet esedékes volt ugyan február 1-én, de mindakettő egyaránt folyt a csődnyitás után is, a mennyiben az évnegyed február 1-től április 30-ig tartott, — a csőd pedig február 3-án nyittatott. E szerint mindakét indok mindakét esetre alkalmazható.; mert miután a helybeli törvényes gyakorlat szerint a bérleti összegek az évnegyed első napján előre fizetendők, mindkét bérleti összeg esedékes volt, vagyis lejárt február hó 1-én, ugy hogy ezeket bukott még a csődnyitás előtt tartozott volna kifizetni. Az a két indok tehát nagyon megfér egymás mellett, s azok alapján az esetek különböző voltára legkevésbé sem lehet — helyes logika szerint — következtetni: mert mindkét bérlet fizetendő volt, tehát lejárt, február hó 1-én, de mindkettő egyaránt folyt április hó 30-ig, tehát a csődnyitás után is.

Ezekből, ugy hiszem, meg fogja érteni a hivatás nélküli védő ur is, hogy a szóban forgó két ügy egymáshoz tökéletesen hasonló.

Egy különbség ugyan van a két esetnél, de nem az, melyet lándzsatörő ur rájuk erőltet, hanem az, melyet multkori czikkemben is megemlitettem, t. i. hogy a belvárosi bolt üresen állott, s kulcsai leltározáskor átadattak a háztulajdonosnak, a József-városi lakásban ellenben ott voltak a leltározott butorok, s ennyiben e lakást a tömeg használta. — De ezen különbség épen a megsemmisitett első birósági határozatokat igazolja; mert a bolt üres lévén, a háztulajdonosnak zálogul semmi tárgy nem szolgált, a csődtömeg egyéb vagyonára pedig zálog- és elsőbbségi jog őt nem illetvén, a csődbiróságon kivüli eljárásnak sem czélja, sem értelme, sem eredménye nem lehet: a lakás pedig tele lévén butorokkal, azokra a háztulajdonosnak zálog és elsőbbségi joga volt, s igy a csődön kivüli külön eljárás sokkal inkább indokolható volt, — a mint ezt a 8., 9. és 10. ker. kir. járásbiróság indokolta is; és mégis itt, hol a külön eljárásnak czélja, értelme, és eredménye lehetett volna, — a jbiróság által megállapitott illetőség leszállittatott, amott pedig, a hol a külön eljárásnak sem czélja sem eredménye nem lehet, a jbiróság által leszállitott illetőség megállapittatott. Az első határozat kelt 1877. május 2-án, a másik 1877. junius 6-án.

Én nem vitattam s nem vitatom, melyik helyesebb. Czikkemnek czélja és iránya nem is e körül forgott. Egyik mellett épen ugy lehet indokokat találni mint a másik mellett. Czélom s óhajtásom egyedül az volt, — s most is az, hogy szeretném, ha az ily kétes — pedig gyakori, és sokszor igen fontos következményü kérdésekben az illetékes közegek egyöntetü határozatokat hoznának, melyekre adandó alkalommal hivatkozni lehetne. — S ha ez megtörténik, én azt, mint irányadót szivesen elfogadom, de mert az érintett esetekben épen ellenkezőleg történt: megnyugszom ugyan mint ügyvéd, mivel további jogorvoslat nem lévén — meg kell nyugodnom; de hogy azt dogmának tekintsem s abban egész keresztényi odaadással, mint gondolkodni szerető ember is megnyugodjam, azt már senki kedveért — még «lándzsatörő» ur kedveért sem — tehetem, — s pedig annál kevésbé, mert — az ő szavaival élve — én is ugyan azon tudomány szolgálatában s hivatásom mezején kezdek megőszülni.

Nem hagyhatom végre emlités nélkül R. M. urnak azon kitételeit, melyekkel hivatlan vagy hivatatlan védiratát, az ő izlése szerint füszerezte.

Azt mondja nevezetesen, hogy «nem olyan csodabogár» az a két döntvény, mint én gondolom, hanem, hogy «nálunk könnyen ráveszi magát még a jogászvilág is, hogy a törvénykezést, és annak legilletékesebb közegét olcsó áron becsmérelje»!

Én nem mondottam, hogy az a két döntvény csodabogár, s ily kifejezést épen az általa hivatás nélkül védett illetékes közeg iránti, nem kötelességszerü, de őszinte tiszteletemnél fogva használni, annál kevésbé azt, s általában a törvénykezést sem olcsó, sem drága áron becsmérelni, nem szokásom; de szilárd meggyőződésem, hogy akár egyesek, akár testületek irányában sokkal több tiszteletet és jó akaratot tanusit s jobb szolgálatot tesz az, ki azokat netaláni tévedéseik — vagy hiányaikra őszintén figyelmezteti, mint az, aki az ily tévedéseket hivatás nélkül védi.

Hogy pedig másutt sincsenek csupa Leviathánok, s hogy én sem vagyok az, nagyon jól tudom, — s hogy ugy volna nem is állitottam. De hogy lándzsatörő ur sem az, — azt bebizonyitotta az által — hogy oly ügyet véd hivatás nélkül, a melyben, mint maga mondja, a tényállást nem ismeri. — Az ilyen védelem pedig a védettnek nem használ, hanem inkáb árt.

Végül megjegyzem, hogy e kérdésben a vitatkozást, valamint nem kezdettem, ugy folytatni sem szándékozom.

Rácz Pál,
ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor**

Két tanuló 40 frt. havi fizetés mellett a jövő iskolai év alatt teljes és tisztességes ellátást nyer egy Budapest belváros lipót-utczában lakó főhivatalnoknál. Bővebbet az egyetem-utcza 4. sz. a. hirlapkiadóhivatalban.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 32. SZ. Budapest, 1877. auguszt. 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az ujabb osztrák bányatörvényjavaslat és indokolása. Dr. Sipos Árpád, nagyváradi királyi jogakadémiai tanár urtól. — Tervezet a polgári törvények. rendtartás tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt. — Törvénykezési szemle: Házastársak által vállalt egyetemleges kötelezettségről. Bodó István, kir. törvszéki biró urtól. — Helyreigazitás.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ujabb osztrák bányatörvényjavaslat és indokolása.

Mi sem bizonyitja jobban a zárt kutatási tér intézmény helyességét és e hiány hátrányos voltát, mint azon jelenség, hogy Poroszországban a versenyző kutatók ugyanazon területen egymás között szerződés utján ügyekeznek választó- és határvonalakat felállitani, és ilykép egyezmény utján egymás részére a zárt kutatási területet biztositani. Csakhogy a magán egyezkedésnek ez utja — mint a tapasztalat mutatja — nem képes pótolni a törvény hiányát. Először is egy ujabb — a szerződő felek egyezkedései által nem kötelezett — vállalkozó megjelenése a kutatási területen veszélyezteti az összes stipulatiok sikerét, mert ha ez véletlenül elébb jut lelményhez, felkérvénye által gonoszul megzavarhatja a korábban kiegyezett vállalkozók cirkulusait, kik ily esetben a káron nehezen tudnak megegyezni. Mi természetesebb, mint hogy a jövevényt — kivel az egész terület ki levén osztva, nem lehet egyezni — minden módon gátolni ügyekeznek a kutatásban, vagy ha ez nem vezetne eredményhez, mesterséges, azaz álleletekkel iparkodnak megelőzni; de még a békés szerződő felek között is napirenden vannak a határsértések, a határjelek áthelyezései, a kutatási művek összerombolásai, mind a lázas versengés kifolyásai. Mindezekből gombamódra terem: a sok visszahelyezési, kártéritési és más egyéb civilper, valamint a kelló számu bűnper is.

A magán-egyezkedés — a tapasztalat tanusága szerint — nem képes a törvény hiányán segiteni, és mindig megmarad azon baj, hogy roppant összegek pocsékoltatnak el czéltalan kutatásokra ott, a hol 100 kutató közül legfelebb 15—20 nyerhet adományt.

A kutatási intézmény igen helyesen lett megtartva az osztrák javaslat által, és még helyesebben módositva az 54. és a szász bányatörvények hasonló intézményeivel szemben.

Különös előnye a javaslatnak az, hogy a zártkutatási területet bizonyos meghatározott terjedelmü előkutatási munkálatok teljesitésétől teszi függővé; továbbá hogy a kutató a jövendőbeli lelmény bekövetkeztétől függővé tett joghatálylyal igényt szerez a zártkutatási területen nyerendő adományozásra; és hogy a zártkutatási területen védve van nem csupán szomszédos kutatók, hanem még a felkérők ellen is, ugy hogy a zártkutatási tér feltételesen adományozott teleknek volna nevezhető. Ezért volt hangsulyozva némely bányabirtokos részéről azon kivánság, hogy a zártkutatási és adományozási terek maximuma egyenlő legyen.

Bizonyos tekintetben egy kis hiány mutatkozik, melyen — bár távol vagyunk attól, hogy annak oly jelentőséget tulajdonitsunk, mint Klostermann — mégis lehetne és kellene segiteni.

A javaslat ugyanis a zártkutatás kinyerésének feltételéül bizonyos kutatási munkálatok bevégzését állitja fel; vagy 14 méter mély aknát, vagy 25 méter hosszu tárnát avagy 50 öl mély fúrlyukat (Bohrloch) kell létesiteni. Ha ez meg van, kiadatik a kutatási engedély; de ez engedélyt el lehet vonni a kutatótól, mihelyt munkamulasztást követ el, vagyis nem végzi el a javaslat által minimum gyanánt megszabott és 1/4 évenkint teljesitendő munkát.

De minthogy a kutatási engedély feltételeül szolgáló előmunkálatok már teljesitve vannak, akár a régi kutató, akár pedig harmadik személy ujból megkéri a kutatási engedélyt, és meg is kell azt adni; ilykép a kutatási tér zárolása tényleg folyton fennállana anélkül, hogy a kutatási munkálatok valójában haladnának.

Klostermann ezen veszély ellen egy positiv javaslattal áll elő.

«A kutatási tér elvonásánál megállapitandó, hogy a kutatási munkálatok mily terjedelemmel birnak; ujabb zártkutatási engedélyt ugyanazon térre és kutatási munkálatok alapján senki sem nyerhet, ha csak — az elvonáskor megállapitott kutatási munkálatokon felül — a 10. §-ban előirt előmunkálatokat nem foganatositotta.»

Azaz: ujabb 14 méternyire mélyitse le az aknát vagy 25 méternyire hajtsa a tárnát. Klostermann hivatkozik az indokolás 82. lapjára, hol ez esély lehetősége beismertetik, s ezzel igazolja javaslata helyességét.

Mindazonáltal az indokolás hivatolt részéből ily pótlás igazolását nehéz kiolvasni, és ha Klostermann megjegyzésének alaposságához nem fézhet is kétely, javaslatának helyességéhez igen is fér.

Nézetem szerint különbséget lehetne tenni azon esetek között, midőn ugyanazon vállalkozó kéri ismét az engedélyt a kutatásra, kitől a kutatási tér munkamulasztás miatt vonatott el, és midőn az elvont területet egy uj vállalkozó kivánja munkálat alá vétetni. Az első esetben czélszerüen lehetne alkalmazni Klostermann javaslatát, mivel oly egyénnel van dolgunk, a ki már törvényellenes mulasztást követett el, és a kivel szemben egyrészről szükséges biztositékokról gondoskodni a komoly munkáltatás tekintetében, másrészről pedig a törvény czinikus kijátszásának kell elejét venni.

Másképp áll a kérdés, ha az elhagyott kutatási tért harmadik személy óhajtja vállalkozásának tárgyává tenni. Itt a törvény által feltétel gyanánt megszabott vájások már meg vannak (ő készitette-e azokat vagy más? az közönyös), ilyeneket követelni tehát felesleges, annyival inkább, mivel itt még nem tény az, hogy egy hanyag, törvényt nem tisztelő emberrel van dolgunk; ami az első vállalkozóval szemben igazolt, megtorlás, az uj vállalkozóval szemben — *ki erre még okot sem szolgáltatott* — sértő, elijesztő nehézkesség. Ettől elég a munkában tartást szigoruan követelni.

Lehet ugyan erre azon ellenvetést fölhozni, hogy ekkép könnyü a törvényt kijátszani, mert ily esetben

kutató nem a saját neve alatt fogja a kutatási tért felkérni, hanem másnak a neve alatt. Kétségtelen, hogy ily esetek előfordulhatnak — kivételkép. Először is nem kell azt hinnünk, hogy a törvény kijátszására mindenki oly könynyen odakölcsönözze nevét, főkép oly vállalkozáshoz, melynél ő — hibáján kivül — másnak tetteiért és mulasztásaiért lesz felelős, sőt büntethető is. Ha pedig akad ember, aki ennek daczára hajlandó kezet nyujtani a törvény kijátszásához, abban a kutatónak lehet oka nem bizni; mivel az ily ember, ha a kutatás meddő marad, rá hagyja a költségek viselését, ellenben ha a telep hasznot hajtó, akkor adományozást kér, és a kutatót szépen kijátsza, az ő költségén jutván bányavállalathoz. Mindezek daczára — megengedjük — hogy előfordulhat eset, midőn a törvény igy: kerülő uton kijátszatnék, hanem ez inkább kivétel lenne, mint szabály; és aki azzal a hiedelemnel fog a codificatiohoz, hogy oly törvényt szerkeszt, melyet az ember: találékonyság nem fog kijátszani, az nagyban csalódik. Elég, ha azt megakadályozhatja, hogy a törvény kijátszása *cynikus nyiltsággal* ne történjék, és hogy az korlátoltassék.

Az adományozást megelőző eljárásra vonatkozó szabályok: az által, hogy a leljog mellőztetik és a felkérvény a zártkutatmányba van olvasztva, nagyon egyszerüekké váltak. Mindamellett kérdés: hogy e rendelkezések ellenében praktikus szempontból nem lehet-e kifogást emelni? Az adományozást kérő ugyanis tartozik a kérvényben a lelhelynek (Fundpunkt) két elmozdithatlan ponttól pl. sziklától, forrástól vagy épülettől, távolságát és irányát pontosan megjelölni;[9] azon felül köteles a felkért bányatelek határait és fekvényét szabatosan megállapitani.[10] Az emlitett rendelkezések folytán a kérvényező kénytelen bányamérnök (Markscheider) segélyével fekvési térképet készittetni, melyen a lelhely távolsága és iránya a két elmozdithatlan ponttól ki van tüntetve, azonfelül az adományozandó telek határai is meg vannak jelölve. Ez egy részről sok költséggel jár, másrészről hosszas utánjárást igényel, melynél a kérvényező a szomszédos zártkutatók és adományos telkeinek fekvését és határait kénytelen kipuhatolni, nehogy oly tért kérelmezzen, melynél korábban szerzett jogok állanak utjában; e hosszu utánjárás alatt pedig — ha zártkutatási jog nem előzte meg a kérvényt, harmadik felkérő által megelőztethetik.

Tudjuk, hogy hazánkban is élénk ellenszenv nyilatkozott — főleg a kisebb bányavállalkozók részéről — a fektetési térképek kötelező volta ellen, mivel az az adományozási költségeket tetemesen fölcsigázza. Nem kétkedünk benne, hogy Ausztriában (pl. a tyroli kis bányavállalkozóknál) épen igy van; azonban, amint hazánkban a javaslat ennek daczára föntartotta a fektetési térképek kötelező természetét, épen ugy történt Ausztriában is, ami ellen nem lehet kifogást támasztani. De azért a javaslat szakaszai között — gyakorlati szempontból véve ellenmondást találhatni.

A térképet lehet ugyanis nyolcz nappal a bányajárást (Freifahrung) megelőzőleg[11] benyujtani. Ez látszólag kedvezmény, mely a kérvényezőt fel akarja menteni attól, hogy a mérési munkálatokra és (esetleg) a szomszédos telkek határaira vonatkozó adatok beszerzésére ne pazaroljon hosszas időt; hogy ne legyen hátráltatva a kérvényezésben, és ne legyen kitéve a megelőztetés veszélyének. De e kedvezmény értéke nagyban csökken az által, hogy a kérvényben tartozik a lelhelynek két elmozdithatlan ponttól számitott távolságát és irányát, továbbá a felkért teleknek határait és fekvényét szabatosan megadni; ami annyit tesz, hogy már a kérvény szerkesztése előtt mindazon bányamérési munkálatokat kénytelen megtétetni, mik a fektetési térkép készitése alkalmával eszközlendők.

Különben kérvényét, mint hiányost, vissza fogják utasitani. Ez tehát nem kedvezmény és igy sokkal helyesebb azt mondani, hogy a fektetési térkép minden esetben az adományozási kérvényhez mellékelendő; vagy ha már valóban kedvezményt akar a vállalkozóknak nyujtani, akkor elégedjék meg azzal, hogy a kérvényben a lelhelynek két elmozdithatlan ponttól való távolsága és iránya, valamint a telek fekvénye és határai csak hozzávetőleg adassanak elé és mindezen adatokat lehessen a bányajárást megelőzőleg 8 nappal — a fektetési térképpel együtt — benyujtani.

A jelenlegi bányatörvényből szó szerint átvett következő rendelkezés:

«Ha az adományozást magánjogi perlekedések gátolják, ezek a törvény rendes utján háritandók el»[12] — némi tekintetben birálat alá vehető.

Mindenekelőtt azt kell megállapitanunk, hogy mihelyt valamely magán személy részéről az adományozás iránti kérvény ellenében kifogások vagy tiltakozások emeltetnek, azonnal vitás magánjog áll előttünk; ha minden vitás magánjog a törvény rendes (per-) utján intézendő el, ami az idézett szakasz szavai szerint kétségtelen, akkor a bányakapitányság semmi körülmény között sem adományozhat, mihelyt a magánjogok körét érintő ellenvetés emeltetik. Adományozhat akkor, ha egész simán folyik le a helyszini szemle, mihelyt azonban köz- vagy magántekintetü akadályok, ellenvetések vagy viták merülnek fel, az adományozást függeszsze fel, s a feleket utasitsa perre; mert a vitás magánjogi kérdésekben a bányakapitányság nem dönthet. Ilykép a bányahatóság illetősége alól sok kérdés elvonatnék s az nagyban korlátolt volna.

Hogy ezt az eredményt a javaslat nem akarja, az kitünik a megelőző szakaszokból, melyek a bányakapitányságra «a helyszini nyomozást és — a korábban szerzett jogok, valamint a köztekintetek figyelembevételével — az adományozás megengedhetősége» feletti illetőséget ráruházzák.[13]

De tudjuk a jelenlegi gyakorlatból is, hogy a bányakapitányságok számos esetben tesznek adományozást, midőn magánjogi vitás természetü jogkérdések merülnek fel és az elégedetlen felet a törvény rendes utjára utasitják. Némely esetben megáll, más esetekben ismét megdül az adományozás érvénye a rendes perben hozott jogerős itélet alapján; de sem egyik, sem másik esetben nem mondhatni, hogy a bányakapitányság átlépte illetőségének hatáskörét.

Ez a jelenlegi, helyes praxis, a hibás szövegezésü törvény mellett; ezt a gyakorlatot akarja a javaslat mindenestül megtartani, még a hibás szövegezést is átvevén. A hibás szöveget pedig könnyü szerrel lehetne helyesbiteni, mert midőn magánjogi igényekről és ellenvetésekről van szó, ezek alatt polgári (magán-) jogi, például engedményen vagy más oly szerződési czimen alapuló kifogást érthetünk, mely természeténél fogva nem a bányahatóságok, hanem a rendes biróságok foruma elé tartozik. Ha ilyenek merülnek fel, a bányakapitány nem is tehet egyebet, mint azt, hogy a vitázó feleket biró elé utasitja, hogy dőljön ott el itélet által a kérdés; addig pedig az adományozást függőben tartja.

De fordulhatnak elé másnemü, szintén magánjogi természetü viták vagy ellenvetések; például: a szomszéd bányatulajdonos a telek fektetése által korábban szerzett jogigényeit véli sértetni, vagy a földbirtokos azt a kifogást

[9] 19. §. 3. — [10] 19. §. 4. — [11] 21. §.

[12] 29. §. — [13] 27—28. §§.

emeli, hogy a felkért területen nincs szabad ásvány, hanem csak olyan telep; ami a föld tartozékát képezi. Ezek is magánjogi ellenvetések, miknek czéljuk az adományozás meggátlása.

Azonban az, aki azt határozná, hogy amig ezen magánjogi kifogások jogerős birói itélettel eldöntve nincsenek, addig az adományozást függőben tartja, az ép oly hibásan járna el a mostani praxis és törvény értelmében, mint ahogy félreértené a javaslat intentioját.

Mert az ilyen kifogások elintézésére való épen a helyszini nyomozás, és a bányahatóságok illetősége az ily természetü kifogásokra nagyon is kiterjed, mivel ez ellenvetések a bányatörvényből meritvék, mely törvény gyakorlati alkalmazására épen a bányakapitányságok hivatvák.

A helyesebb szövegezés tehát ez lenne: «Magánjogi természetü kifogások, mik nem a bányatörvényen alapulnak, a törvény rendes utján intézendők el.»

Egyébiránt kétségtelen, hogy a bányakapitányság által kiadott adományozás daczára is lehet ugy bányajogi mint általános magánjogi alapon pert inditani, amikor is a per kimeneteléhez képest az adomány egészben vagy részben megsemmisül. Ez igy van a mai gyakorlatban és igy fog lenni jövőre is a javaslat szerint.

A javaslat ugyan e tekintetben nem elég világos. Az európai, legfontosabb két bányajogrendszer között e tekintetben éles ellentét uralkodik. A franczia bányatörvény szerint a Concessio kiadása a közigazgatási organumoknak (államtanács és miniszterium) hatáskörébe tartozik és az adomány érvénye feletti itélkedés el van vonva a biróság illetősége alól; elannyira, hogy az engedélyokmány jogi magyarázata, sőt hibás kitételek esetén — a részjogositvány megállapitása sem a biróságokhoz, hanem egy közigazgatási organumhoz: az államtanácshoz tartozik. A Concessio ellen lehet ugyan per utján eljárni, mikor még a kérvény tárgyalás alatt van és az engedélyokmány ki nem adatott; azután magánjogi pernek nincs többé helye.[14]

(Vége következik.)

Dr. Sipos Árpád,
nagyváradi királyi jogakadémiai tanár.

Tervezet

a polg. törvényk. rendt. tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt.

(A m. kir. igazságügyminiszter ur megbizásából készitett előadói tervezet.)

(Folytatás.)

85. §. Azon alaki sérelmek ellen, melyek a perbeli eljárás folyamában az itélet hozataláig felmerültek, vagy a per folyamában hozott s felfolyamodással meg nem támadható végzések által okoztattak, csupán az értelemben hozott itélet ellen beadott felebbezésben lehet orvoslást keresni.

86. §. Az elsőbirósági itélet megsemmisitésének alapjául a következő alaki sérelmek szolgálnak:

a) ha a peres eljárás a fél fellépte nélkül hivatalból indittatott meg;

b) ha az ügy polgári járásbiróság hatósága alá nem tartozik;

c) ha oly ügyben, melyben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen, illetéktelen biró járt el;

d) ha sommás ügyben az illetéktelen biró az illetőség elleni kifogás elvetésével a birói illetőséget megállapitotta

e) ha az itélet hozatalába vagy a peres ügy eldöntésére lényeges befolyással levő korábbi birói cselekvénybe érdekelt biró folyt be;

f) ha meg nem jelenése folytán marasztatott azon fél, a ki épen nem vagy nem törvényszerüen idéztetett;

g) ha a 72. §. szerint semmis hirdetményi idézés eszközöltetett;

h) ha a tárgyalás vagy eljárás nyilvánosságára vonatkozó szabályok meg nem tartattak;

i) ha önképviseletre nem jogositott valamely fél törvényes képviselőjének mellőzésével inditott pert, vagy idéztetett perbe s a hiba utólag helyre nem hozatott;

k) ha valamely félnek nevében az ügyvéd vagy megbizott meghatalmazás nélkül járt el s a hiány nem pótoltatott;

l) ha a biróság a határozat hozatalakor nem volt szabályszerüleg alakitva;

m) ha az itélet kiadmánya a tanácskozás folytán hozott határozattól lényegesen eltér;

n) ha a felebbezett itéletet megelőző birói eljárásnál, vagy birói határozat hozatalánál a törvénykezési rendtartás lényeges szabályai megsértettek, vagy figyelmen kivül hagyattak, s e miatt a peres ügy alapos eldöntése lehetetlenné vált.

Ezen alaki sérelmek közül a *b)*, *c)*, *i)*, *l)* és *m)* pont alattiak, ha a felebbező fél által a felebbezésben kifejezetten meg nem jelöltettek is, hivatalból figyelembe veendők.

Egyéb alaki sérelmek csak akkor vétetnek figyelembe, ha a felebbezési beadványban kifejezetten megjelöltettek.

87. §. Ha valamely hivatalból figyelembe veendő, vagy valamely más kifejezetten megjelölt és megsemmisités alapjául szolgáló alaki sérelem forog fenn, a másodbiróság az első biróság itéletét, s a mennyire a körülmények igénylik, az itéletet megelőző eljárást és birói határozatokat is egészben, vagy kifejezetten kijelölendő részében megsemmisiti s uj itélet hozatalát, esetleg az eljárás hiányainak pótlását vagy ujabb eljárást rendel.

88. §. A másodbiróság akkor, mikor az első birósági itélet a 85—87. §§. alapján megsemmisitve vagy az 1868. évi LIV. t.-cz. 108. és 109. §§. alapján feloldva ujabb vagy pótteljárást, bizonyitása eljárás felvételét, vagy ujabb itélet hozatalát rendeli meg: végzés által határoz.

Minden más esetben akár helybenhagyatik, akár megváltoztattatik, akár megsemmisittetik az első birósági itélet, a kérdés itélet által döntetik el.

Itélet hozatik akkor is, ha a másodbiróság az 1868. évi LIV. t.-cz. 108. §. értelmében az első birósági itéletet részben oldja fel, részben pedig érdemleg határoz.

Ezen esetben a másodbiróság itélete ellen beadott felebbezésnek a megrendelt további eljárásra és ujabb itélet hozatalára nézve halasztó hatálya van.

89. §. A másodbiróság az elsőbirósági itéletet a felebbező hátrányára, ha az ellenfél nem felebbezett, meg nem változtathatja.

90. §. Ha az elsőbiróság a felperesi keresetet a per érdemének eldöntése nélkül utasitotta el, vagy perujitás esetében a perujitási kérelemnek helyt nem adott: a másodbiróság, ha e részben az első biróság itéletét megváltoztatja, a peres ügy érdeme felett is határoz.

91. §. A másodbirósági itélet ellen való felebbezésekre nézve az első biróság itélete ellen való felebbezésekre megállapitott szabályok alkalmazandók.

Ha a 86. §. *e)* *h)* *l)* és *m)* pontjaiba ütköző alaki sérelmek a másodbiróságnál fordulnak elő, a legfelsőbb biróság csupán a másodbiróság itéletét semmisiti meg, s ezt ujabb határozat hozatalára utasitja.

Egyébként a 85—87. §§. és az 1868. évi LIV. t.-cz 108. és 109. §§. eseteiben a legfelsőbb biróság mindkét alsóbb birósági itéletet megsemmisiteni, vagy feloldani és ujabb itélethozatal, esetleg pót- vagy ujabb eljárás végett az iratokat az első birósághoz visszaküldeni köteles.

92. §. A 47., 55., 56., 72., 95., 122., 123., 125., 126. és

[14] Code des mines. art. 28. L. ACHENBACH «Das französiche Bergrecht» 243. és 322. l.

*

127. §§. eseteiben hozott első birósági itéletet helybenhagyó másodbirósági itélet ellen felebbezésnek helye nincsen.

Az első birósági itéletet helybenhagyó másodbirósági itélet ellen akkor sincs helye további felebbezésnek, ha a per tárgyát a járulékok nélkül 50 frtot meg nem haladó pénzösszeg, vagy 50 frt értéket meg nem haladó ingóságok vagy ugyanazon értéket meg nem haladó munka-teljesités képezi.

93. §. Ha a másodbiróság az elsőbiróságnak itéletét egészben vagy részben helybenhagyta, a további felebbezés a helybenhagyott itéletnek, vagy az itélet helybenhagyott részének végrehajtását nem gátolja.

A megitélt eskü letételére a helybenhagyó itélet ellen beadott felebbezésnek is halasztó hatálya van.

94. §. Ha a harmadbiróság a két egyenlő itélet ellen beadott további felebbezést elutasitja, s egyszersmind ugy találná, hogy a felebbezés merőben alap nélküli, a felebbező 500 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetik. E birságért a felelősség első sorban a felfolyamodást ellenjegyző ügyvédet terheli.

95. §. A 86. §. *i)* és *k)* pontjaiban foglalt alaki sérelmek esetében az itélet jogerőre emelkedése vagy birói egyesség kötése után az épen nem vagy törvényszerüen idézett félnek, továbbá a törvényes képviselőnek vagy az időközben önképviseleti jogosultságot nyert félnek, végre a meg nem hatalmazó félnek fellépésére azon eljárás megfelelően alkalmazandó, melyet a jelen törvény 72. § a megállapit (92. §.).

A 86. §. *k)* pontjának esetében a meghatalmazás nélkül fellépő is meghallgatandó s ha meghatalmazását igazolni nem képes, mindkét félnek okozott költségekben elmarasztalandó. Ezen esetben azonban a törvényesen megidézett alperes csak azon részben kérheti az itélet vagy egyesség megsemmisitését, a mennyiben az reá nézve sérelmesebb, mintha meg nem jelenése folytán hozatott volna itélet.

III. Fejezet. Felfolyamodás.

96. §. Az első birósági végzések ellen azon esetek kivételével, melyekben a törvényjavaslat ezen jogorvoslatot kizárja, felfolyamodásnak van helye.

A felfolyamodás a végzés kézbesitésétől vagy kihirdetésétől számitott 8 nap alatt adandó be. Az 1868. évi LIV. t.-cz. 255. §-nak intézkedése a felfolyamodási határidőre is kiterjesztetik.

Az elsőbiróság a törvény által ki nem zárt esetekben és törvényes határidő alatt beadott felfolyamodást a vonatkozó iratokkal a másodbirósághoz köteles felterjeszteni, s a 78. §-nak megfelelő nyilatkozaton felül, a mennyiben szükségesnek látja, a felfolyamodó ellenfelének, nyilatkozata beadására 8 napnál tovább nem terjedő határidőt tűzni köteles.

Utóbbi esetben az ellenfél által beadott nyilatkozat is felterjesztendő.

97. §. Felfolyamodás esetében a másodbiróság az elsőbiróság által eldöntött kérdést rendszerint maga érdemleg intézi el, s a 86. §-ban felsorolt alaki sérelmek miatt a végzést egyszerüen megsemmisiteni csak akkor van jogositva, ha megsemmisitésen kivül semmi más intézkedés szüksége fenn nem forog, ha a végzést illetéktelen biróság hozta, vagy pedig a végzés hozatalát megelőző eljárást is megsemmisitendőnek találja.

A mennyiben a körülmények szükségessé teszik, a másodbiróság a végzés feloldása mellett az elsőbiróságot esetleg a felek meghallgatása után ujabb határozat hozatalára utasithatja.

Az elsőbiróság mindazon esetekben, midőn a másodbiróság a megrendelt ujabb vagy további eljárást illetőleg utasitást ad, ezen utasitás szerint köteles eljárni.

98. §. Az elsőbiróságnak a per folyama alatt a kereset inditásától az itéletig hozott s a per előkészitésére vonatkozó végzései ellen, továbbá előleges bizonyitás tárgyában, habár a per miginditása előtt, hozott végzések ellen, nem különben kérvényekre tárgyalást vagy az ellenfél meghallgatását rendelő végzések ellen felfolyamodásnak helye nincsen.

A per és előleges bizonyitási eljárás folyamában felmerült ezen sérelmek orvoslása az ügy érdemében hozott itélet elleni felebbezésben szorgalmazható, mivégből jogfentartással élni nem szükséges.

99. §. Az előző szakasz szabályától eltérőleg következő esetekben helye van a felfolyamodásnak:

1. Rendes perekben a birói illetőség vagy érdekeltség kérdésében hozott végzés ellen, akár adatik hely a kifogásnak, akár pedig nem; sommás perekben pedig a kifogásnak helyt adó végzés ellen.

2. A biróságnak az eljárás folyamba tétele iránti beadványt a 18. §. esetén kivül visszautasitó, vagy a folyamban levő perbeli eljárást beszüntető vagy felfüggesztő végzések ellen.

3. A felfüggesztett eljárás folytatólagos folyamba tétele iránti beadványt a 18. §. esetein kivül visszautasitó végzés ellen.

4. A tanut vagy szakértőt pénzbirságra vagy fogságra, ugy az ügyvédet vagy megbizottat pénzbirságra marasztaló végzés ellen.

100. §. Felebbvitel esetében az iratok felterjesztését, a felebbvivő ellenfelének meghallgatását és a felső birósági határozatok közlését rendelő végzések ellen felfolyamodásnak helye nincsen.

101. §. A pertárnok ugy a bizonyitási eljárás felvételével megbizott birósági hivatalnok eljárása és intézkedése által okozott sérelmek miatt a fél az eljárás befejezésétől számitott 15 nap alatt, minden esetre azonban az elsőbirósági itélet hozatala előtt a perbiróságnál kereshet orvoslást.

A biróság, ha az e tárgyban előterjesztett kérelmet indokoltnak találja, a sérelem orvoslása, vagy a törvényellenes eljárás helyreigazitása iránt intézkedik.

Az e tárgyban hozott végzés ellen felfolyamodásnak helye nincsen.

102. §. A felfolyamodásnak halasztó hatálya rendszerint nincsen.

Rendes perekben azonban a biróság illetéktelensége vagy érdekeltsége miatt emelt kifogást elvető végzés elleni felfolyamodás elintézése előtt az elsőbiróság az ügy érdemében nem hozhat itéletet.

Halasztó hatálylyal nem biró felfolyamodás esetében azon ügyiratok, melyek a főügy tovább folytatására szükségesek, hivatalból hitelesitett másolatban terjesztetnek fel.

103. §. A másodbiróságnak végzései ellen további jogorvoslatnak rendszerint helye nincsen.

A birói illetőség kérdésében a másodbiróság végérvényesen határoz, s ennélfogva sommás ügyekben, ha a birói illetőség kérdése az ügy érdemével együttesen itélet által döntetik el, az itélet azon része ellen, mely a birói illetőség kérdését tárgyazza, további jogorvoslat nem használható.

104. §. Az előző szakasz intézkedésétől eltérőleg, a másodbiróság végzése ellen további felfolyamodásnak van helye:

1. Ha a másodbiróság az eljárást végzés által azon okból szünteti be, mivel az ügy a polgári biróság hatásköre alá nem tartozik.

2. Ha a másodbiróság az 1868. LIV. t.-cz. 9. és 10. §§. alapján, vagy azért, mert nem birói hatóság elé tartozó kérdés előzetes eldöntésének látja helyét, avagy más okból az eljárást felfüggeszti vagy megszünteti.

3. Ha a másodbiróság a felfüggesztett eljárásnak ujabb folyamba tétele iránti kérelmet elutasitja.

A másodbirósági végzés elleni felfolyamodásra ezen esetekben az elsőbirósági végzés elleni felfolyamodásra nézve megállapitott szabályok megfelelően alkalmazandók.

105. §. Ha a másod- vagy harmadbiróság a felfolyamodást mint merőben alaptalant elveti: a felfolyamodó 500 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetik. E birságért a felelősség első sorban a felfolyamodást ellenjegyző ügyvédet terheli.

IV. Fejezet. Igazolás és visszahelyezés.

106. §. Valamely tárgyalási határnapnak, vagy periratbeadási határidőnek, továbbá felebbviteli, esküjelentkezési határidőnek, vagy eskületételi határnapnak elmulasztása esetében igazolásnak van helye akkor, ha a mulasztó fél hitelt érdemlőleg kimutatja, hogy a mulasztás véletlen volt, és nem ügyvédének vagy meghatalmazottjának hanyagsága miatt történt.

107. §. Az előző szakaszban nem emlitett határidők és határnapoknak, továbbá tanukihallgatás és szemle felett észrevételeket tárgyazó periratoknak, végre igazolás folytán kitűzött ujabb határnapoknak vagy határidőknek elmulasztása esetében igazolásnak helye nincsen.

108. §. Az igazolási kérelem az elmulasztott határidő utolsó napjától számitott 15 nap alatt (1868. LIV. t.-cz. 255. §.) adandó be. Ezen határidő lejárta után vagy a törvény által meg nem engedett esetekben benyujtott igazolási kérelem hivatalból visszautasitandó.

109. §. Az igazolási kérelem felett járásbiróságoknál, szóbeli törvényszékeknél külön jegyzőkönyvi tárgyalás tartatik; s utóbbi esetben a felek nyilatkozataikat a tárgyalás napján tartoznak a jegyzőkönyvbe bevezetni.

Az igazolás kérdésében a biróság az előterjesztettek alapján végzés által határoz. E kérdésben tanukihallgatás birói szemle és eskü általi bizonyitásnak helye nincsen. Az igazolást kérő az ellenfélnek okozott költségekben az igazolás megadása esetében is elmarasztalandó.

110. §. Midőn sommás eljárásban valamely tárgyalási határnap elmulasztása miatt kéretett igazolás, az igazolás megadása esetében az ügy érdeme ujabb határnap kitűzése nélkül azonnal tárgyalandó.

Minden más esetben a biróság az igazolás megadása esetében az elmulasztott határnap vagy határidő helyébe ujabbat tűz ki.

111. §. Az igazolást megadó végzés ellen panasznak helye nincsen. Az igazolási kérelem, továbbá az igazolást megtagadó végzés ellen beadott panasz a pernek további folyamára illetőleg a végrehajtásra halasztó hatálylyal bir.

112. §. Visszahelyezésnek van helye:

a) Ha a 106. §-ban elősorolt s a 107. §. kivételei közé nem tartozó határidők és határnapok a fél megbizottjának vagy ügyvédének mulasztása miatt nem tartattak meg;

b) ha az elmulasztott határidő vagy határnap miatt a fél igazolással azon ok miatt nem élhetett, mert az igazolási kérelem benyujtására szolgáló 15 napi határidő után jutott a mulasztásnak tudomására, vagy a mulasztást eredményező akadály ezen határidő után szünt meg.

A visszahelyezési kérvény a mulasztás tudomásra jutásától vagy az akadály megszüntétől számitott 15 nap alatt (1868. LIV. t.-cz. 255. §.) adandó be: de az elmulasztott határidő vagy határnaptól számitott fél év eltelte után ily kérvény többé be nem adható.

Az elmulasztott határidő vagy határnaptól számitott fél év eltelte után vagy a törvény által meg nem engedett esetekben benyujtott visszahelyezési kérvény hivatalból utasitandó vissza.

113. §. A 109. és 110. §§. intézkedései a visszahelyezési kérvényekre is alkalmazást nyernek.

Midőn a visszahelyezés a megbizottnak vagy ügyvédnek mulasztása alapján kéretik, a tárgyalásra a megbizott vagy ügyvéd is megidézendő, és ha a visszahelyezésnek hely adatik, a mulasztó megbizott vagy ügyvéd mindkét félnek okozott költségek megfizetésében elmarasztalandó.

A visszahelyezést kérő az ellenfélnek okozott költségekért a mulasztó megbizott vagy ügyvéddel egyetemlegesen felelős.

114. §. A visszahelyezési kérvény beadásának sem a per további folyamára, sem a végrehajtásra halasztó hatálya nincsen.

A visszahelyezési kérelemnek helyt adó végzés ellen beadott felfolyamodásnak halasztó hatálya van.

115. §. Ha az igazolás és visszahelyezés merőben alap nélkül kéretik, a kérelmező 500 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetik. E birságért a felelősség első sorban a panaszt ellenjegyző ügyvédet terheli.

116. §. **A 315., 316. §§. helyett.** Perujitásnak van helye:

1. az itéletnek jogerőre emelkedésétől illetőleg az 1868. LIV. t.-cz. 70. §. esetében a perfelvételtől számitott fél év alatt, ha a fél a perben a miatt lett ügyvesztes, mivel az ügyvéd a döntő ténykörülményeket kellő helyen felhozni, vagy tagadni, avagy a megkivántató bizonyitékot előadni elmulasztotta;

2. azon idő alatt, mig a per tárgyát képező jog a polgári törvények szerint el nem évül, ha a pervesztes fél lényegileg a pertárgyára vonatkozó s az alapperben nem használt bizonyitékot hoz föl;

3. szintén a jogelévülésre kiszabott határidő lejárta előtt az 1868. LIV. t.-cz. 321. §. esetében.

Az első pont alatti esetben azon ügyvéd, ki vétsége által a perujitásra okot szolgáltatott, mindig megidézendő, s ha magát igazolni nem tudja, a mindkét félnek okozott perköltségek megtéritésében elmarasztalandó.

117. §. **A 317. §. helyett.** Nincs helye a perujitásnak:

a) birói egyesség által befejezett perekben, kivévén ha az egyességet a jogositottnak vagy kötelezettnek örökösei kötötték, és hitelt érdemlőleg kimutatják, hogy jogelődüknek jogait, vagy kötelezettségeinek elenyésztét tárgyazó bizonyitékokat csak az egyesség kötése után találták fel, s létezésökről előbb tudomásuk sem volt;

b) a félnek a per folyama alatt sajátkezüleg előirt nyilatkozata által vagy élő szóval tett beismerése alapján eldöntött perekben az *a)* pontban foglalt kivétellel.

Az ellenfél által letett esküvel eldöntött perekben az 1868. évi LIV. t.-cz. 321. és jelen törvény 118. §-nak eseteit kivéve, perujitásnak csak annyiban van helye, a mennyiben az eskü által bizonyitott ténykörülmény valódiságának kérdés alá vétele nélkül más okból kéretik a perujitás.

118. §. **A 322. §. helyett.** Ha a bűnvádi kereset azon ok miatt, mert a tettes meghalt, vagy a büntethetőség elévülés által vagy más ok miatt elenyészett, meg nem inditható: az ujitott per a bűnvádi eljárás nélkül is megindithatő, s e perben az ujitott per birája itélt a bűnösszeg kérdése felett is, de csak annyiban, a mennyiben a cselekménynek az ujitott perre befolyása van.

119. §. **Az 508. §. helyett.** A birói közhatósághoz intézett megkereséseket, ugyszintén a létrejött egyességet vagy hozott itéletet, s ezek kiadványait a választott biróság minden tagja aláirni tartozik.

Ha a választott biróság tagjai közül egy vagy kettő az aláirást megtagadja, ezen körülmény megjegyzendő, s ezen esetben a megkeresés egyesség, itélet vagy ennek kiadványa teljes joghatálylyal bir, ha legalább az elnök, jegyző és két választott biró aláirásával ellátva van.

120. §. **Az 509. §. helyett:** A választott biróság határozata ellen felebbezésnek a következő esetekben van helye:

a) ha a választott biróság a fél kérelme nélkül hivatalból kezdette az eljárást:

b) ha az ügy a polgári biróság hatósága alá épen nem tartozik, vagy a választott biróság oly ügyben járt el, melyben a birói illetőségtől eltérésnek helye nincsen;

c) ha a választott biróságnak egy vagy több tagja az 1868. LIV. t.-cz. 56. §-a értelmében fenforgó érdekeltség daczára járt el;

d) ha a választott biróság a határozat hozatalánál nem volt szabályszerüleg alakitva;

e) ha felperesi vagy alperesi minőségben önképviseletre nem jogositott fél saját személyében lépett fel vagy idéztetett, s e hiba utólag nem hozatott helyre;

f) ha valamelyik fél nevében egy harmadik felhatalmazás nélkül járt el;

g) ha a meg nem jelenés miatt marasztalt fél épen nem vagy nem törvényszerüleg lett megidézve.

Mindezen esetekben a másodbiróság végzést hoz, és az itéletet, illetőleg az azt megelőző eljárást és határozatot feloldani vagy megsemmisiteni van jogositva. A megrendelt ujabb vagy póteljárás folytán érdemleg a választott biróság dönt.

Igazolásnak és visszahelyezésnek az átalános szabályok szerint helye van, perujitás nem inditható.

Az *e)*, *f)* és *g)* pontok eseteiben a jelen törvény 72. és 95. §§-ban szabályozott eljárásnak választott biróságok előtt is helye van.

121. §. **Az 512. §. után következő uj §.** Ha valamelyik fél részéről választott biró a biráskodást el nem vállalja, ha akár az eljárás megkezdése előtt, akár annak folyamában tisztében eljárni vonakodik, vagy az elnök által kitüzött biráskodási határnapra kellő igazolás nélkül meg nem jelen: az elnök hivatalos előterjesztésére a helyette az 1868. évi LIV. t.-cz. 506. §. szerint illetékes biróság nevez birót.

Ha a választott biróság egyes tagjainak személyében az eljárás folyama alatt változás történik, ez a folyamatban levő eljárás további menetelére befolyással nincsen.

122. §. **Az 516. §. helyett:** Ha a felhivott fél a keresetet meginditja, a törvénykezési rendtartás közönséges szabályai szerint kell eljárni.

Ha pedig a felhivásra felelet adatik, a nyilatkozat elleniratnak, illetőleg alperesi védelemnek tekintetvén, az ügy rendes perben külön jegyzőkönyvben, sommás perben pedig szóbelileg tárgyaltatik s itélet által döntetik el: van-e felhivásnak helye vagy nincsen.

Ha a felhivásnak hely adatik, egyuttal a felhivottnak az 1868. LIV. t.-cz. 132. §. szabályai szerint s az 513. §-ban érintett jogkövetkezmények terhe alatt keresetlevelének beadására, illetőleg sommás ügyekben e helyett panaszának szóbeli előterjesztésére ujabb zárhatáridő tűzetik ki.

Az itélet ellen beadott felebbezésnek (92. §.) a további eljárásra halasztó hatálya van.

123. §. Ha az 1868. LIV. t.-cz. 515. §-a szabályaihoz képest se a felelet se a kereset kellő időben be nem nyujtatik, vagy a jelen törvény 122. §-ában érintett ujabb határidő alatt a kereset meg nem indittatik: a biróság a felhivó ujabb kérelmére a kérdéses jogot a felhivottra nézve itéletileg (92. §.) érvénytelennek nyilvánitja.

Az 518—521. §§. helyett.

124. §. Számadási viszonyokban valamint a számadást követelő adhat be felhivási keresetet a végett, hogy az, a ki neki számolni tartozik, számadását zárhatáridő alatt mutassa be: ugy a számadó is követelheti, hogy az, a kinek számadással tartozik, vagy helyeselje a számadást, vagy az ellen kifogásait a kitűzendő határidő alatt terjeszsze elő.

A számadás beadására intézett felhivási keresetben a felhivó legjobb tudomása szerint felszámitani köteles azon követelési összeget, melyben alperest marasztalni kivánja azon esetre, ha ez számadását nem terjesztené elő.

Midőn a számadó fél számadásának helyeslésére vagy kifogásolására intéz felhivási keresetet, tartozik keresetéhez számadását és a bevételeket s kiadásokat bizonyitó okiratokat mellékelni.

125. §. Ha a jogositott felhivására a számadás előterjesztetett, az mint kereset tekintetében a számadás kérdése, a rendes eljárás szerint tárgyaltatik és döntetik el.

Ha a felhivott magát a számadásra kötelezettnek nem érzi, s a kitűzött határidő alatt ily értelemben nyilatkozik: nyilatkozata ez esetben elleniratnak tekintetvén, külön jegyzőkönyvben tárgyaltatik s itélet által (92. §.) döntetik el: tartozik-e a felhivott fél számot adni vagy nem. Egyebekre nézve a 122. §. szabályai itt is alkalmazandók.

126. §. Ha a felhivott a törvényes határidő alatt számadását, vagy a felhivási keresetre nyilatkozatát be nem nyujtotta, vagy azon határozat folytán, mely által a számadási kötelezettség megállapittatott, a kitűzött határidőben kérelmét elő nem terjesztette: a felhivó ujabb kérelmére, mennyiben a felhivási keresetre felhozott tények és állitások magának a felhivónak bizonyitékai által meg nem czáfoltatnak, a felhivott a felhivási keresetben foglalt kérelemhez képest itéletileg (92. §.) elmarasztalandó.

(Vége következik.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Házastársak által vállalt egyetemleges kötelezettségről.

Házastársak által harmadik személyek javára egyetemlegesen vállalt kötelezettség jogérvényességéhez szükséges-e közjegyzői okirat?

Hogy az egyetemleges kötelezettségnek mint ilyennek törvényes következményei legyenek, nézetem szerint ama feltétel szükséges.

A feltett kérdés a közjegyzői törvény életbelépte után egy elsőbirósági telekkönyvi tanácsülésben került szőnyegre oly kérvény elintézése alkalmából, melylyel már ugyanezen törvény hatálya alatt házastársak által egyetemleges fizetési kötelezettség mellett, de közjegyző közbejötte nélkül kibocsátott adóslevél alapján *az egész követelés* biztositása végett az egyik házastárs ingatlan vagyonára zálogjog kéretett bekebleztetni.

Én véleményemmel magamra maradtam. A bekeblezés a kérelem egész terjedelméhez képest elrendeltetett, s telekkönyvileg foganatosittatott. A végzés felebbezésbe nem vitetvén, jogerőre emelkedett, ha ugyan általán a követelés egész mérve tekintetében jogerőre emelkedhetett. — Miután nincs tudomásom arról, hogy a kérdés tán más oldalról a felebbviteli biróságok elé került, s megoldatott volna, én az emlitett elsőbirósági elintézésben megnyugvást nem találván, minthogy azt, már gyakori — mondhatni mindennapiságánál fogva az ily jogügyleteknek, a jóhiszemű jogositott harmadik személyekre nézve, épugy fontosnak tartom, mint magukra a házas felekre nézve, különösen ez utóbbiakat illetőleg a házassági kötelék lazulása vagy épen felbomlása eseteiben bekövetkező vagyonjogi rendezkedésnél, per eseteiben, és az örökösödésnél, — érdemesnek véltem a feletti nézetemet a szakközönség előtt kifejteni, az eszmecserét szivesen fogadván; mert véleményemnek a csalatkozhatlanságot nem vindicálom.

Midőn a k. közjegyzőségről szóló 1874. 35. tcz. megalkottatott, törvényhozásunk még nem látta időszerűnek a jogügyletek nagyobb körzetű csoportjaira azok jogérvényes-

sége czéljából a közjegyzői okiratok szükségességét decretálni. Specziális kivételt a hivatkozott tcz. 54. §. beiktatása által csak két irányban tett: 1. egyrészt oly okiratok tekintetében, melyek jogügyletet alapitólag házas felek közötti vagyoni viszonyokra általán vonatkoznak; 2. másrészt vakok, siketek, némák és siketnémák által kötött jogügyletekre nézve; — mindkét iránybani intézkedés a váltói ügyletekre ki nem terjesztetvén.

Az 1-ső pont alatti jogügylet-csoportokra a törvény maga azt tartalmazza: «A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat kivántatik

a) a házasfelek közti vagyoni viszonyokat szabályozó, továbbá a házastársak között kötött adásvevési, csere — életjáradéki — és kölcsönszerződéseknél, *valamint egyéb jogügyleteknél, melyekben az emlitett személyek egymás irányában kötelezettséget vállalnak;*

b) ugyanazon személyek között kötött ajándékozási szerződéseknél, ha az ajándékozási tárgy át nem adatott;

c) hozomány átvételéről kiadott elismervényeknél akár a házastárs, akár más részére adatnak ki.»

Kétségtelen, legalább előttem annak látszik, hogy midőn törvényhozásunk ezen kötelező intézkedést — igen helyesen tette, három eminens czél lebegett előtte, és pedig:

1-ör Tekintettel volt arra, hogy a házas felek között a házasság lényének, mint azok egész élettartamán át folytatandó teljesen közös életre történt szövetkezésnek alapját tevő legbensőbb, és rendszerint gyengédebb természeti, és erkölcsi viszonynál fogva, mely azonkivül, hogy e kötelékszülte s lélektani magyarázat alá eső hatás, a házas felek akarat és elhatározási- vagy ellenállási szabadságát sok tekintetben korlátolja, avagy erre sajátságos nemét a nyomásnak gyakorolja, egyszersmind inveterált szokások után a házasfeleket mintegy arra utalja, hogy vagyonukat közösnek tekintsék, habár jogilag a házasság ténye egymagában véve még vagyonközösséget meg nem alapit, sokkal könnyebben megtörténhetik, mint egyéb egymástól teljesen független egyéneknél, — hogy a házastársak egyikének akár családi — s erkölcsi kötelességekbe ütköző, vagy épen jogellenességekkel párosult vagy ezekre irányuló élelmessége, vagy szeszélye, akár valamely hibája, vagy gazdálkodási ügyetlensége, könyelműsége, avagy vétlen szerencsétlensége is — a másiknak mint hiszékenyebb, a törvényekben tájékozatlanabb, és a jogügyletek természete, hatálya, és következményei megitélésére kevésbé képesitett félnek vagyoni megkárositását, s esetleg — mint tömérdek szomoru tapasztalás tanitja — tönkretételét vonja maga után; mi által a házasságon alapuló családi- és családvagyoni élet fundamentumai ingattatnak meg. Ennek lehető megelőzésére a törvényhozás módot akart nyujtani azáltal, hogy a házasfelek egymásközti jogügyleteik következményei iránt a közjegyző, mint a közhatalomtól felállitott s különleges eskütétel által authorizált országos jellegü, és hivatott jogtanácsos által kellő felvilágositást nyerjenek; minek megadása a közjegyzőnek a közjegyzői törvény 61. §. szerint nemes kötelessége is. És ha ezen felvilágositás után a felek akaratuk mellett megmaradnak, jogügyletkötési elhatározásuk teljesen hitelt érdemlő közjegyzői okiratban lelvén kifejezést, ez magában involválja annak feltételezését is, hogy a házasfelek jogügyleti egyezménye, és megállapodása azok érett megfontolása, és teljes akaratszabadságának kifolyása.

Nyilvánvaló, hogy törvényhozásunk nemes intentiója főleg a nő mint gyengébb fél vagyoni érdekeinek hatályosabb megóvására, és biztositására irányult, mely tekintetben a római kortól maig, minden fejlettebb jogérzettel biró népnél, ugy nálunk is, többé kevésbé kielégitő speciális jogbiztositási intézkedések állottak, s állanak fenn.

2-or. Nem különben fontos körülmény, mely indicálta a házas felek közti jogügyletekre nézve a közjegyzői közbejövetelt kötelezőleg rendelni, az: hogy a házasfelek vagyoni állapota jogczímek tekintetében hitelesebb és biztosabb világlatban tartassék per-esetekre, avagy azok egyike vagy másikának elhalálozása után megnyiló örökösödésnéli jogigények elintézésének könnyitése, és beállható bonyolódások megelőzése czéljából.

3-or. Végre még azon szempont is szerepelt indokául a szóban levő intézkedésnek, hogy miután a házastársak között a házassági kapcsolatból kifolyó helyzetnél fogva oly esetekben, midőn azok egyike vagy másika harmadik jóhiszemü fél irányában kötelezettségben áll, a teljesités meghiusitására a connientia sokkal könnyebben, mint más idegen személyek közt — létrejön, az ilykép tervezett kárositásoknak lehetőleg eleje vétessék, mire a közjegyzői törvény 56. és 59. §§-ban utasitás is van adva. E tekintetben azonban a törvényhozás jó szándéka, mint a gyakorlat tanusitja, a kivánt gyümölcsöket nem termé meg.

A törvényhozás eme motivumait előrebocsátólag, különösen pedig hangsulyozva az első, és második pont alattiakra reflectálnom kellett, hogy könnyebben érthetővé tegyem állitásom alábbi indokolását, mely állitásom helyessége iránti meggyőződés az »egyetemlegesség» tüzetesen pedig az «egyetemleges kötelezettség» jogelméletének elvein alapszik.

Az egyetemleges (in solidum) kötelezettség természetét, keletkezési módját, feltételeit és következményeit szakközönség előtt felesleges tüzetesen fejtegetni; csak vonatkozásban az utóbbiakra annyit kell megemlitenem, hogy az elmélet egyik tantétele szerint: *azon egyetemlegesen kötelezett társ, ki az egész követetést a jogositott félnek a magáéból visszaszolgáltatja, formalis engedményezés nélkül is ipso iure jogot nyert a többi kötelezett társaktól megtéritést, még pedig ha köztük más különös viszony fenn nem áll, egyenlő részekben követelhetni.*

Ezen jogi szabványból én azon következtetést vonom le, hogy oly jogügylet-kötéseknél, melyek alapján egyetemleges kötelezettségek keletkeznek, már eleve, és egyideüleg kettős kötelezettség elvállalása, és illetve követelési jog jön létre: t. i. egyik vonalban, és közvetlenül a jogositott harmadik személy javára a solidarisan kötelezett adóstársak ellenében; — a másik vonalban, és közvetve ez utóbbiaknak egymás irányában az esetre, ha egyik-másik társ a maga rátáját annak idején teljesiteni vagy nem képes, vagy nem akarja. És ha beáll annak szüksége, hogy ily jogkötéseknél fogva az egyik adóstársnak a többieket terhelő kötelezettséget is teljesitenie kell, s azt tényleg teljesiti is, ezáltal a jogügylet hatálya nem minden irányban, és teljesen szünik meg, hanem csupán egy részben; mig más részben csak azon alanyi változás áll elő, hogy az eddigi jogositott félnek a teljesitésre képtelen, vagy azt tenni vonakodó adóstársak ellenében fenállott követelése esetleg egészben, vagy ennek aránylagos részei a teljesitő félre szállanak, s ezzel a teljesitőnek, mint az előbbi jogositott törvényszinti utódának visszkereseti joga a többi kötelezett társak ellen eo ipso az érvényesithetés stadiumába lép, s ennek, a menynyiben természetesen valamely különleges alteraló jogviszony az adósfelek között fenn nem forog, — az elévülési időn belül utjába mi sem áll.

Ebben leli magyarázatát azon elv is, mely a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszéknek 1875. évi okt. 25. 8463. sz. a. kelt döntvényszerü itéletében kimondva van: hogy t. i. az egyetemlegesen kötelezett adóstársak közül az egyik vagy másik a hitelező által a kötelezettség alul egyszerüen a többi adóstársak beleegyezése nélkül ki nem bocsátható.

Mindez az 1874. 35. tcz. hatálya előtt szórul-szóra állott és előforduló esetekben szoros alkalmazást nyerhetett azon jogügyletekre nézve is, melyeknél házastársak mint vagyonjogi tekintetben önálló személyek egy harmadik javára egyetemleges kötelezettségbe léptek. Nem volt törvény, mely reájuk nézve kivételt tett volna.

Az idézett törvény életbelépte után azonban ezek egyetemleges lekötelezése tekintetében, — amennyiben ennek hatálya a közhitelesség formájának, mint törvényes követelménynek korlátai közé szorittatott, — lényeges változás állott be, nemcsak a lekötelezett felekre nézve egymás irányában, hanem kapcsolatosan a jogositott félre vonatkozólag is.

Miután az egyetemleges kötelezettség fentebb elemzett és a házastársakra is alkalmazandó elvi következményei szerint az ezek által ilyképen kiállitott jogügyleti okmány egyszersmind köztük és egymással szembeni viszonyt és pedig a teljesitő részére visszkereseti jogosultságot, a másikra nézve pedig e jogosultság elismerését, illetve kötelezettség elvállalását, kell hogy sanctionálja, ha maga ezen jogviszonyt megalapitó okmány különben mind anyagilag, mind alakilag a törvény szabványaihoz képest lett kibocsátva: előttem világosnak látszik: hogy az ily jogviszony, vagyis egyetemleges kötelezettség hitvestársak között az 1875: 35. t.-cz. 54. §. *a)* pontjának zártétele értelmében érvényesen csak ugy keletkezhetik és az abból származtatható követelés az egyetemlegesség elvei szerint csak akkor érvényesithető, ha az közjegyzői okirat alakjában nyer kifejezést. Különben ily okmány hiányában egyetemleges kötelezettség ennek szigoru hatálya szerint nem létezik, s ebből *mint általán érvényesen nem létezőből* természetesen jogkövetkezményeket sem a jogositott a kötelezett házastársak ellenében, sem ezek egymás irányában nem igényelhetnek.

Igy például, hogy concret jogviszonyt emlitsek: a házastársak által egyetemleges kötelem mellett valamely hitelezővel kötött *kölcsönszerződés* egyuttal ugyan ily szerződést involvál az adóházastásak között is. Mert ámbár a jogositott fél követelése a fizetést teljesitő házastársra törvényrendelte engedmény közvetitése által származik is át, mégis ennek mint engedményesnek beállott követelési joga a kölcsönszerződés alapczimén nyugszik; hogy pedig házastársak között kölcsönszerződés jogérvényesen keletkezhessék, ahoz a hivatkozott t.-cz. rendeléséhez képest közjegyzői okirat szükséges.

Azon ellenvetésre, hogy ily esetekben a közjegyzői közbejövetelt épen azon körülmény teszi feleslegessé, mert a kötelezettségnek megfelelő házastárs visszkövetelési joga magánál a törvénynél fogva — ipso iure — bekövetkezik, azon megjegyzésem van, hogy habár ez áll is az elméletben általán; de nem kell feledni, hogy ily jog törvénynél fogva is csak akkor jön létre, ha az valamely érvényes jogi tényben gyökerezik, s arra visszavezethető. Hogy pedig ez megtörténhessen, szükséges, miszerint már maga az alaptény minden abban résztvevő személyre nézve jogilag érvényes legyen.

Ugyan igy áll nézetem szerint a dolog az egyetemleges kötelezettség többé kevésbé rokon fajait képező oly ügyleteknél, midőn az egyik házastárs a másik érdekében egyenes — vagy csupán biztositási küzdelmet vállalva *közbelép*, mint az utalványozási — átvállalási — (expromissio) ügyleteknél, az egyszerü és készfizető kezességnél, midőn tehát már a priori feltehető, hogy esetleg a hitelező követelése részben vagy egészben tulajdonilag a másikért fizető házástársra lesz háramlandó.

Tekintettel tehát arra, hogy az elsorolt jogügyleteknél a házastársak vagyoni viszonyai nagyon is közelről és alterálólag érintetnek, — lehet mondani az egyik és pedig rendszerint a vagyonosabb fél esetleg egész törzsvagyonát a másiknak érdekében ennek disposttiójára bocsátja avégre, hogy szükség esetén kielégitési alapul szolgáljon az egész követelés fedezésére, következve mindazon szempontjai a törvényhozásnak fennforognak, melyek ezt a kérdés alatti törvénybeli intézkedések megtételére inditották;

tekintettel továbbá arra, hogy a törvény szövege egész általánosságban és kathegorice követeli az ily jogügyletek érvényességéhez a közjegyzői okiratba foglalást, nem tévén különbséget: valjon a házastársak egymás irányában directe, vagy indirecte vállaltak-e kötelezettséget;

bennem azon jogi meggyőződés érlelődött meg: hogy a fejtegetett természetü jogügyletek egészben véve ugyan nem érvénytelenek, habár nem közjegyzői közbejárás mellett jőnek is létre; teljes érvénynyel fenállanak azok a jogositott és közvetlen kötelezett, például a hitelező és adósokként szereplő házasfelek között. Azonban egyetemlegesen kötelezett házastársakra nézve közjegyzői okirat hiányában egyetemleges kötelezett nem létezik; hanem ezek mindegyike kötelem tekintetében egyszerüen csak pro rata felelős. És ez, nézetem szerint, a bevezetésben emlitett zálogjogi kérvények elintézésénél is szem előtt tartandó volna.

Oly jogügyleteknél pedig, melyeknél egyik házastárs a másikért mint kötelezettség csak biztositó közegként lép közbe, mi rendszerint és legtöbb esetben nem annyira a jogositott fél mint inkább a kötelezett házastárs kedvéért és érdekében történik és a kötelezett házastárs azáltal, hogy a közbelépést elfogadja, visszatéritésrei kötelezettséget vállal magára, ezen közbelépésnek, ha az közjegyzői okiratra nem alapittatik, terhelő jogi hatálya nincs.

Bodó István,
k. törvszéki biró.

Helyreigazitás.

Illetékes helyről vettük az alábbi rectificatiót, melynek nemcsak kötelességérzetből, de azon oknál fogva örömmel adunk helyet, — mert bizonyitékát képezi annak, hogy felsőbb biróságaink menten a tulságos érzékenykedéstől, éber figyelemmel kisérik a szakirodalomban nyilvánuló tárgyilagos kritikát.

* * *

A «*Jogtudományi Közlöny*» 1877. évi julius 13-án megjelent 28-ik számában a «Törvénykezési Szemle» rovatában azon czím alatt: «*telekkönyvi rangsorozat*» egy jogeset közöltetvén, azokban 8648/877. sz. a. hozott semmitőszéki határozat igen éles birálat alá vétetik.

Mindenki, ki a hazai igazságszolgáltatás iránt érdekkel viseltetik, bizonyára csak örülni fog azon, ha az eszmék tisztázása tekintetéből a hozott legfelsőbb birósági határozatok is szakértői birálat alá vétetnek, de hogy ez az eziránt érdeklődő jogászközönség előnyére szolgálhasson, okvetlen szükséges, hogy a tárgyi tényálladék híven előadassék, mert csak ez esetben van az olvasó azon helyzetben megbirálni, valjon a nyilvánosság elé hozott felsőbb birói határozat csakugyan olyan volt-e, mely az éles birálatot megérdemelte, vagy pedig nem maga a biráló tévedett-e?

A kérdéses esetben azonban a közlött birálatnak ezen leglényegesebb feltétele hiányzik, miután a czikkben az ügy mint végrehajtási ügy tüntettetik fel, a végrehajtási zálogjog bekebelezése és a becslés feljegyzése emlittetik, holott valósággal nem végrehajtási, hanem *önkéntes árverési* ügyről volt szó, melyben igaz, hogy az árverési kérvény beadása után, de az árverés elrendelése előtt jegyeztetett fel *B*-nek az árvereztetni kért ingatlanok tulajdonjoga iránt inditott keresete.

Ennyit az olvasó jogi közönség tájékozására és az igazság érdekében megjegyezni mindenesetre szükséges volt, mivel a tényállásnak ily módoni helyes megállapitása után lehet csak tárgyilagosan megbirálni, valjon helyesen határozott-e a semmitőszék vagy nem? midőn az önkéntes árverés elrendelése előtt beadott és feljegyzett tulajdoni kereset folytán az első biróság által hozott árverési végzést megsemmisitette.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 33. SZ. Budapest, 1877. auguszt. 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Az ujabb osztrák bányatörvényjavaslat és indokolása. Dr. Sipos Árpád, nagyváradi királyi jogakadémiai tanár urtól. — Tervezet a polgári törvények. rendtartás tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt. — Törvénykezési szemle: Még néhány szó a beavatkozás kérdéséhez. — Az árverési hirdetményekről. Dr. Beliczay Elek ügyvéd urtól. — Birói illetőség. Reinitz Márk ügyvéd urtól. — Értékpapir kölcsönökről. Vörös Vidor urtól.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ujabb osztrák bányatörvényjavaslat és indokolása.

(Vége.)

A német (közönséges) bányajogban az adományozás feltételei: a lelet (Fund) és felkérvény (Muthung); ugy hogy az ezen feltételek nélkül (pl. állelet alapján) nyert adomány érvénytelenithető. Azonfelül azon elv, hogy az adomány csak korábban szerzett (akár az átalános magánjogon, akár a bányatörvényen alapuló) jogok sérelme nélkül állhat meg, világosan utat nyit mindennemü magánjogi pernek, a mivel az adományozást utólag is érvényteleniteni lehet. Az ujabb porosz és bajor bányatörvények a német jognak ezen álláspontját megtartották, azonban a tulajdon biztonságának érdekében azon helyes módositással, hogy az ily pereket 3 hó alatt kell — az adományozás kiadmányozásától számitva — meginditani. Az adománynyal egyidejüleg hirdetményi uton felhivatnak mindazok, kik jogigényt formálnak annak tárgyához, hogy 3 hó alatt ezt törvény utján érvényesitsék, különben kereseti joguk elévül, mert a bányatulajdont nem lehet folyton függésben tartani.[15]

A magyar javaslatban ezen intézkedés szintén bentfoglaltatik; azonban — ha jól emlékszem — szerencsésen valamelyik bizottság retortájába rekedt, mivel azt: mi oknál fogva? bajos elképzelni, vagy bölcsen kitörölték.

Az osztrák javaslatban e kérdés nincs oly kimeritően szabályozva, mint a franczia és porosz bányajogokban; mindamellett kétségtelen, hogy az adományozás után lehet peruton jogigényt érvényesiteni, s azzal az adományt esetleg egészben vagy részben megsemmisiteni. Ez kitünik nemcsak abból, hogy a javaslat az adományozás elnyerését nem egyedül a bányahatóságok határozatától, hanem — ha ilyenek felmerülnek — a magánjogi igények peres elintézésétől teszi függővé; kitünik továbbá a 29. §-ból, mely az adományozást megelőzőleg támasztott jogigényeket perre utasitja, az adományozás után keletkező igények érvényesitését pedig ki nem zárja; kitünik végül mindenek felett a jelenlegi gyakorlatból, mely ugyanezen eljárást követi és amelyet a javaslat mindenestül átvesz.

És ez helyes; csak hogy még sem ártana ezt — a gyengébbek kedvéért — nyiltan kifejezni. A világosság még egy törvénynek sem ártott; és a törvénynyel élő, de annak felsőbb regioiban mégis járatlan bányaiparosokat egészen felesleges avval gyötörni, hogy ők (analogia utján) a törvényt szervesen kiegészitgessék, mikor az elkerülhető. De ha az átalános magánjogon vagy a bányatörvényen alapuló magánjogigények érvényesitése az adományozás után is tehető, ami helyes, — öreg hiba az, hogy ez ad libitum történhetik, hogy ennek (idő tekintetében) semmi korlátja sincs, hanem az adományos feje fölött a «régibb jogok» czimén inditható perek Damokles-kardja folyton ott lebeg. Az időt — ha 3 hó rövidnek látszik — egy fél évben lehetne megállapitani.

Megjegyzésre méltók azon rendelkezések, mik az üzemre vonatkoznak és különösen az üzemvezető képességét és felelősségét szabályozzák.

Ami az üzemvezető képességét illeti, az illető szakaszok[16] indokolása azon föltevésből indul ki, hogy a kibocsátandó törvényes utasitások a művezetők részére egy meghatározott, formális minősitvényt állapitandnak meg, ami: valamely bányászati avagy technikai tanodában szerzett elméleti kiképzésből és az illető bányamivelési ágban folytatott (legalább) három évre terjedő praxisból fogna állani.

Félő, hogy ez helytelen sokatakarás. Legalább a külföldi és az ausztriai tapasztalatok ezt látszanak igazolni. A franczia bányarendészeti szabályok, mik 1813-ban a rajnai tartományokban közzébocsáttattak — az elméleti szakképzésre vonatkozó igény elejtésével — csak azt rendelték, hogy üzemvezető és felügyelő gyanánt csak olyan egyén alkalmaztassék, aki legalább 3 év óta gyakorlatilag a bányászattal foglalkozik; és mégis, ezen követelmény sem látszott kivihetőnek az életben, mert midőn a rajnai tartományok Poroszország birtokába jutottak, a porosz bányarendészet szükségesnek látta az emlitett rendeletet hatályon kivül helyezni.[17]

Az ausztriai viszonyok bizonyára még kevésbé alkalmasak arra, hogy ilyen magas qualificatiot átalános követelményül lehetne felállitani az üzemvezetőknél; művelődésének és a bányaszaktanának egyöntetü fejlettsége aligha áll magasabban. Ha az előirt minősités megkivánható egy üzemvezetőtől, ki például a pzribrami bányamű, vagy a neubergi vas és kőszénbánya vállalat élén áll, az érthető; de hogy ugyanily qualificatio követeltessék a tyroli vagy salzburgi apró bányavállalatok vezetőitől, kik néha 3—4 munkásnak parancsolnak, bajosan igazolható.

Ezen okoknál fogva nem czélszerü nagymérvü és átalános qualificatiot kellékül felállitani. Elméleti tanulmányokról és gyakorlatban töltött évekről szóló bizonyitványok ép oly túlcsigázott követelések, mint az inditványok, hogy az üzemvezetők a bányakapitányságok előtt tegyenek vizsgálatot. A művezetőtől lehet szakértelmet kivánni; hol és mikép szerezte az közönyös? Sőt ennek beigazolására is minden elképzelhető módot meg kell engedni szakiskolai bizonyitványok, csupán praxis-ról szóló igazolványok tényleges alkalmazás bizonyitása stb. egyaránt elfogadhatók.

De ha már a qualificatio terjedelmét és bizonyitását illetőleg helytelen a mérték, legalább az helyes, hogy a képességi minősitvény csak az egész bányamű üzemvezetőjétől kivántatik; nem ugy mint a porosz bányarendészetben, hol ez még a szakvezetőktől és felügyelőktől is megkivántatik. Ez ott hagyománya azon intézménynek, melynél

[15] Porosz b. törvény 35. §.

[16] 64—67. §§.

[17] L. Kostermann id. ért. 447. l.

fogva az állam közegei által — rendőri jogánál fogva — befolyt a művezetésbe. Hogy a bányakapitányságnak, mely különben is oly sokszoros teendővel terheltetik, a tulajdonképi rendőri felügyelet végzése az által, — ha minden üzemvezető, alsórendő felügyelő és hutmán képességének megvizsgálása a nyakába sózatnék, nem könnyittetnék meg, — az önmagától értetődik. Tehát nagyon helyesen — csak minél kevesebbet a jóból!

Az üzemvezető felelőssége egyetemes és oszthatatlan. Mig az egyes szakvezetők és felügyelők csupán saját cselekményeikért vagy mulasztásaikért vonhatók felelősségre, addig az üzemvezető nem csupán azért, mit törvény ellenére tesz, rendel vagy abbanhagy, hanem minden jogellenes tettért vagy mulasztásért, mi az általa vezetett bányavállalatnál előfordul felelős és pénzbirsággal sujtható.[18]

A felelősségnek ezen következményei folytán Poroszországban ezt odamagyarázzák, hogy felelős üzemvezető gyanánt a bányahatóságok nem a tulajdonképi főművezetőt, hanem azon alárendelt szakvezetőt tekintik, kinek közvetlen rendeléséből vagy mulasztásából keletkezett a sérelem. Ezen magyarázat alkalmából fölvettetett a kérdés: vajjon a főüzemvezető ne vonassék-e minden alkalommal — az alatta levő és vétkes felügyelővel együtt — felelősségre és ne büntettessék-e? A porosz bányahatóságok e kérdésre egyértelmüleg tagadóan válaszoltak.

És ez helyes. Mert ott, hol a bányamű kisebb terjedelmü, hol az üzemvezető folyton áttekintheti és ellenőrizheti az üzem minden részét, hol ő egy személyben: üzemvezető, szakvezető, felügyelő, ott a felelősség — nincs kétség benne — osztatlanul őt illeti. Azonban másképen áll a kérdés a nagyobb szabásu bányaműveknél, hol az üzem különböző ágainál külön csaknem önálló vezetők vannak; a főművezető ugyan maga áll az üzem élén, készíti a műüzleti tervet, de annak foganatositása: a tárnafelügyelő, zuzdavezető, kohónagy stb. szakvezetők értelmére, ügyességére és lelkiismeretességére van bizva, mert a főművezető egyszerre nem lehet mindenütt jelen. Ha egy vagy más helyütt hiba mutatkozik, ily esetben az illető szakvezető felelős.

Ezen felfogás értelmében fogják valószinüen az osztrák bányahatóságok is a törvényt magyarázni a bányarendőri praxis terén.

Ami az üzemterv kötelezett közlésére nézve rendeltetik, ahhoz — ezt már a gyakorlat igazolta — megjegyzés nem férhet. Az üzemterv bemutatása teszi képessé a bányakapitányságot, hogy előzetesen megállapithassa, minő bányarendészeti intézkedések szükségesek esetleg: a bányamű, a külön (am Tage) fekvő vagyon, épületek, közutak és más közlekedési eszközök biztositására.

A bányatársulatok (Gewerkschaft) szabályozása az 1854-i bányatörvénynek rendeletei szerint van szövegezve; ez a mostani osztrák bányatörvénynek (az illető fejezet első szakaszától eltekintve[19] egyik legsikerültebb része, ugy hogy ezt a porosz bányatörvény is jobbadán átvette és igy nem volt szükség uj jogszabályok alkotásáról gondoskodni.

Egyetlen hézag mutatkozik, ami különben minden ujabb bányatörvénynek hibája — és ez az: hogy a bányatársulatok feloszlásának esete nincs kellően szabályozva. E hiány érezhetővé kezd válni azon mindig gyakrabban ismétlődő esetekben, midőn a bányatársulat bányaművét valamely természeti személynek vagy részvénytársulatnak eladja anélkül, hogy a bányatársulati javak szabályszerü liquidatio-ja megtörténnék.

Itt kérdések támadnak: vajjon ily esetben a bányatársulat a bányamű eladásának perczében azonnal megszünt létezni, vagy pedig mint jogi személy tovább is fennáll mindaddig, amig liquidatio utján a társulati vagyon elszámoltatik? továbbá: ha liquidatio nincs, a hitelezők az eladott vagy szétdarabolt társulati vagyonrészekből mily módon elégithetik ki magukat? Ezek s hasonló kérdések nemcsak elméleti fejtegetéseknek, hanem birói döntvényeknek is képezék tárgyát.

Egyértelmüen elismertetett azonban annak a szüksége, hogy törvényhozás utján kell szabályozni a bányatársulatok felosztásának esetére szóló eljárást és liquidatiot; épen ugy, mint ez a kereskedelmi törvénykönyvekben a részvénytársaságok liquidatioját szabályozza.

E hiány pótlása és az idevonatkozó szakaszok beillesztése a javaslatba annál könnyebben történnék meg, mivel osztrák bányatársulati jogrendszer természete ezt nemcsak megtűri, hanem nagyon kényelmessé is teszi. Mig ugyanis a porosz bányatörvény szerint a bányarészvénykönyvek vezetése és a kuxák kiállitása (csak ugy, mint a részvénytársaságoknál a részvénykönyv vezetése és az akcziák kiállitása) magára a társulat képviselőire van bizva, ami a liquidatiot némely esetben kényelmetlenné teszi, — addig az osztrák törvény szerint, e könyveket a bányakapitányság vezeti, s a kuxákat is ezen hatóság állitja ki. Hogy ez főleg kényszerü, csőddel egybekapcsolt liquidatioknál az eljárást mennyire könnyiti, bizonyitani nem szükséges.

A bányavállalkozó és földbirtokos közötti viszonyt szabályozó szakaszok csaknem azonosak a porosz bányatörvény rendelkezéseivel; ami azért érdemel figyelmet, mivel az emlitett törvény hatálybalépte óta élénk mozgalom támadt, melynek czélja a törvény kérdéses szakaszainak megváltoztatása a földbirtokosok érdekében. A westfaliai bányakerületben a kifejlett nagyszabásu bányaipar folytán előállottak az avval járó hátrányos következmények is. Az iserlohni kőszénbányákban bányavészek fordultak elé;[20] itt is, továbbá Essenben és Oberhausenben ezen okok és a nagyon kifejlett, mélyreható vájások a külön levő vagyonban kárt okoztak, mert nagyobb talajsülyedések állottak elé, miknek következtében a lakházak és épületekben kár esett. A három város lakói a képviselőházhoz kérvényt nyujtottak be, melyben védelmet kértek a bányászat pusztitásai ellen és a kártalanitási eljárás gyorsitását sürgették, feledve, hogy épen a megtámadott bányászatnak köszönhetik nem csupán virágzásukat, de jóformán lételüket is. Oberhausen például egy pusztaság volt, hol a vasuti indóházon kivül egyetlen ház létezett; a kőszénbányászat kifejlése folytán 1865 óta több mint 1300 uj ház épült, s egy virágzó város keletkezett, 10,000-et meghaladó lélekszámmal.[21] Essenről ország-világ tudja, hogy mit köszönhet vas és kőszénbányászatának; ha egy pár épület romba dőlt is, mi az azon ezerekre menő házakhoz, miket a bányaipar teremtett?

De nem csupán ezen tekintetek teszik hatálytalanná a föld- és háztulajdonosok panaszkodását a bányaipar ellen; jogilag is ugyanazon érvek hozhatók föl a bányászat, mint a földbirtok érdekében.

Ugyanoly törvény vonja el a földtulajdonosok rendelkezése alól az ásványokat és teszi önálló jog és tulajdon tárgyaivá, amilyen biztositja a telektulajdonosok részére a földbirtok kizárólagos haszonélvezetét.

Amily joggal támadják meg a bányatulajdont a földbirtokosok, — épen olyan joggal vonhatják kérdés alá a

[18] 67. 196. s köv. §§.

[19] Az 1854. bányatörvény közös bányatulajdont ismer, de ha a társtulajdonosok száma a 16-ot meghaladja, akkor — mivel a telekkönyvet nehéz vezetni — bányatársulattá kell a tulajdonosoknak alakulniok (134 135. §§.). E korlátolást az irodalom méltán critizálja; de még nagyobb megrovás alá esik az, hogy ezen, a ptkv. 825—843. §§-ai szerinti közösségen kivül a törvény csak a bányatársulat intézményét ismeri, s a közösség más nemeiről, pl. részvénytársulatokról, közkereseti társulatokról stb. benne szó sincs. L. HINGENAU «Nothwendigkeit einer Revision» czimü munkáját a 10—14. lapjain.

[20] L. HINGENAU id. m. 15. l.

[21] L. KLOSTERMANN id. ért. 451—452. lapjain.

birtoktalanok a föld- és telektulajdont, mint ami nem a természet rendjén alapul, mert ez a világ édes mindnyájunk számára van teremtve. Hanem hát: «Bauer, das ist was anderes!»

Nem ismerhetjük el azon törekvések jogosultságát, mely a földbirtok és bányászat összeütközéseit nem az egyenlő jog mértékével akarja elintézni; mindamellett, hogy az összeütközés lehetően kerültessék, kérdés támad: vajjon a bányászatot — amennyiben az a föld használatát érinti, nem kellene-e rendőri korlátolásnak alávetni, — és előidézett károk gyors pótlására nézve részletes szabályok által a földbirtokost biztositani?

A korlátolás tekintetében a javaslat utasitja a bányahatóságot, hogy a bányászat által előidézhető átalános károk elháritásáról gondoskodjék; és ezen rendelet — ha t. i. helyesen alkalmaztatik — minden oly kártól megóvhatja a földbirtokost, mely egyszerü pénzbeli kárpótlás által ki nem egyenlithető. Ez intézkedés azon helyes felfogáson alapul, hogy átalában károsnak tekintendő mindaz, mi a közjólétet bármily mértékben fenyegeti, ez tehát nem szoritkozik azon esetekre, miknek — midőn személyt vagy dolgot sértenek — büntetőjogi tényálladékuk van. Ilyen felfogásból kiindulva: nemcsak egyes telkek gazdasági fontossága jő figyelembe, hanem gyógyforrások, természetrajzi avagy történeti nevezetességek is; ezen okból tagadta meg a bányahatóság — a vörösvágási opálbányák ruinálását eredményező bányászati jogositványt hazánkban,[22] ugyanez okból utasitotta vissza a bonni bányahatóság azon felkérvényt, mely a wetzlari «Wertherbrunnen» megsemmisitéséhez vezetett volna;[23] emiatt tagadják meg addig a hatóságok a vizek elvezetését és kisajátitását, melyeknek segélyével valamely község vagy gazdaság fedezi gazdászati és tápszükségeit, amig e szükségletek fedezése az érdekeltek részére biztositva nincs.

Ez intézkedés kielégitő, csak helyesen alkalmaztassék; az, hogy nagyon átalános kifejezés, mit sem tesz, mivel ily esetben a részletekbe bocsátkozás szerencsétlen kisérlet volna, mely csak megnehezitené a bányahatóságoknak az egyes concret esetek rationalis elbirálását.

Ezért nincs mit kárhoztatnunk azon, ha a javaslat (részben az eddigi törvényes álláspontot, részben pedig) a porosz törvény rendelkezéseit tette magáévá; és ebben a hiedelemben nem tántorit meg bennünket azon körülmény, hogy Poroszországban — mint fentebb kimutattuk — ez ellen nagyban folyik az agitatio, mert ez ott is nélkülöz minden reális alapot, Ausztriában meg épen érthetetlen volna, mivel az itteni bányászat távolról sincs odáig fejlődve, hogy azon balesetek és nagymérvü kárositásoktól lehetne tartani, amik ez agitationak Poroszországban tápot nyujtanak.[24]

A telektulajdonos magánérdeke csupán a titkos kárositások ellen igényel rendőri védelmet; ezért van szüksége a bányahatóságnak az üzemtervre (Betriebsplan), nehogy rendellenes vájások által a föld felszinén levő vagyon károsittassék, hacsak a telektulajdonos előzetes kárpótlás mellett ebbe bele nem egyezik. A közvetve okozott károkra nézve pedig az utólagos kárpótlás képezi az egyedüli orvosszert.

A panasz azonban, hogy ezen kárpótlások procedurája hosszan tart, átalános és alapos is lehet.

Hogy minél gyorsabb a kárpótlási eljárás folyamatja, annál inkább veszit jelentőségéből a földbirtokosok és bányavállalkozók közötti surlódás, az kétségtelen, de ennek megoldása inkább a perrendtartás feladata, mint a bányatörvényé.

A választott birósági eljárás, mely Belgiumban ily esetekben használtatik,[25] ajánltatott; a bányavállalkozó köteleztessék biztositék letételére, mielőtt a jogerős itélet meghozatnék, s a kártalanitási kérdés felett — a rendes biróságok mellőzésével — döntsön egy választott biróság, melynek határozata ellen ne lehessen a meritumot érintő jogorvoslattal élni. Legfelebb semmiségi panaszszal.

Kétségtelenül életre való inditvány, a rendes biróságok hosszadalmas eljárásának mellőzésével a választott birósági eljárást választani.

Csak az a baja az egésznek, hogy ezen eljárás választása a felek egyezményétől függ, s mihelyt egyik vagy másik vonakodik ahhoz járulni, nem marad más hátra, mint a hosszadalmas rendes eljáráshoz folyamodni. Mert Belgiumban sem kötelező a felekre (sem a föld- sem a bányabirtokosra) a választott birósági eljárás az ily kárpótlási esetekben, s a kényszer ez esetben nem is alkalmazható.

Klostermann ez okból a rendes biróságok eljárásának gyorsitására hivja fel a figyelmet. A rendes biróságok mellett, melyek bányaperekben itélnek, egy szakértő tanácsot kellene alakitani a «Conseils des prudes hommes» mintájára: szakértő bányamérnökökből, épitészekből és mezőgazdákból, erdészekből; ezen collégium állandó volna, mindig kéznél lenne, s nem kellene a biróságnak a felek ajánlgatása után alakitandó szakértő bizottságok véleményezésére várni s avval az időt vesztegetni; egyuttal pedig e tanácsból könnyen lehetne alkalmilag a választott biróságot alakitani.[26]

Ez inditvány figyelmet érdemel, mert a kártalanitási eljárás egyszerüsitése és gyorsitása oly kérdés, mely Belgiumban és Poroszországban élénk érdeklődés tárgyát képezi; és valószinüen Ausztriában (valamint nálunk is) napirendre fog kerülni. A javaslatok tárgyalásai alkalmával czélszerü az ily kérdésekre is kiterjeszkedni.

Záradékul kiemelhetjük, hogy a javaslat szövegezése szabatos, egyszerü, könnyen érthető, az indokolás pedig világosság tekintetében mi kivánnivalót sem hagy hátra.

Azon aggodalommal fejezzük be sorainkat, hogy e javaslat ugyan évekkel később lett kibocsátva, mint a mienk, hanem azért mégis évekkel előbb lesz belőle törvény, mint a mienkből.

Dr. Sipos Árpád,
nagyváradi királyi jogakadémiai tanár.

Tervezet

a polg. törvényk. rendt. tárgyában alkotott 1868: LIV. t.-cz. módositása iránt.

(A m. kir. igazságügyminiszter ur megbizásából készitett előadói tervezet.)

(Vége.)

127. §. Ha a számadónak a 124. §-ban emlitett felhivására a felhivott fél kellő időben nem felel: a számadó további kérelmére a számadás itéletileg (92. §.) helybenhagyottnak nyilvánittatik, s a számadó fél a további felelősség terhe alól felmentetik.

Ha a számadónak felhivására a felhivott felet, s ebben a felhivás jogosultságát tagadja, illetőleg azt vitatja, hogy ő a számadást helyeselni vagy kifogásolni nem köteles, felelete elleniratnak tekintetik, s külön jegyzőkönyvben tárgyaltatván, itélet által döntetik el: tartozik-e a felhivott fél a számadást helyeselni vagy kifogásolni. Az itélet ellen beadott felebbezésnek (92. §.) az ügy további folyamára halasztó hatálya van.

Ha a felhivott fél a számadás helyeslésére vagy kifo-

[22] L. «Magyar bányajog» cz. m. ad. fej.
[23] Klostermann id. ért. 453. l.
[24] L. Hingenau id. ért. 15. lapját.
[25] L. erre nézve: «Zeitschrift für Bergrecht» XVI. kötetét a 197. és 362. lapokon.
[26] L. Klostermann id. ért. 455. lapján.

*

gásolására kötelezettnek mondatik ki, felhivottnak a számadás elleni kifogásoló keresetének beadására ujabb határidő tűzendő ki, s ha a kereset be nem adatik, a számadó ujabb kérelmére a számadás itéletileg (92. §.) helybenhagyottnak nyilvánittatik, s a számadó fél a további felelősség terhe alól felmentetik.

Ha pedig a felhivott a számadás elleni kifogásoló keresetét akár az első izben, akár a kötelezettség megállapitásának jogerejű eldöntése után ujabban kitűzött határidőben beadja, az a rendes eljárás szabályai szerint tárgyaltatik és döntetik el. Ezen keresetben a számadás kifogásolt tételei pontosan megjelölendők, s minden kifogásolt tételre nézve megfelelő kérelem terjesztendő elő.

128. §. A 124—127. §§. eseteiben a számadások bevételi és kiadási tételei elkülönitendők, s ezek mindenike különkülön folyó számokkal jelölendő meg.

A számadások tételeinek folyó száma mindkét fél által a számadási per egész folyama alatt a számadás ellen beadott kifogásokban, a számadást kifogásoló keresetben, a további periratokban és a felebbviteli beadványokban pontosan megtartandó.

129. §. **Az 528. §. helyett.** Az 1868. évi LIV. t.-cz. 523. §-nak *a)* és *b)* pontjai esetében a tiz illetőleg harmincz esztendő elteltét követő nap, a *c)* pont esetében pedig a halálveszélyt követő nap tekintendő az eltünt egyén elhunyta napjául, s ezen nap az itéletben naptárilag megjelölendő.

A holtnak nyilvánitás azonban nem zárja ki annak igazolását, hogy az eltünt előbb vagy később halt el, vagy hogy még életben van. Ez utóbbi esetben az, a ki a birói holtnak nyilvánitás alapján valamely vagyont vett birtokába, jóhiszemű birtokosnak tekintendő.

130. §. Az 1868. évi LIV. t.-cz. 524., 525., 526. és 527. §§-nak intézkedései megfelelően alkalmazandók akkor is, ha nem holttá nyilvánitás, hanem az elhalálozás tényének tanuk általi bizonyitása czéloztatik.

Ezen esetben, ha a halálozás megtörténte bizonyitottnak kimondatik, az itéletben a tanuvallomások alapján az elhalálozás napja naptárilag megjelölve állapitandó meg.

131. §. **Az 533. §. után következő uj §.** Gondnokság alá helyezésnek a kiskoruság meghosszabbitásának és az atyai hatalom megszüntetésének kérdésében azon törvényszék jár el, melynek átalános illetősége alá a kiskoru, a gondnokolt, vagy a gondnokság alá helyezendő tartozik. Ezen illetékességtől eltérésnek nincs helye.

Ezen ügyekben az előterjesztett kérelem vagy gyámhatósági megkeresés alapján a törvényszék rendszerint (132., 135. §.) a tényállást hivatalból nyomozza ki, hivatalból veszi fel a szükséges bizonyitékokat, s ezek megtörténte után az érdekelteket külön jegyzőkönyvi tárgyalás mellett meghallgatva, itélet által határoz.

132. §. Ha a gondnokság alá helyezést az 1877. évi .... t.-cz. 28. §-nak *b)* és *c)* pontja alapján az illető saját maga kéri, a kérelem vagy személyazonosságának igazolása mellett a törvényszék előtt szóval terjesztendő elő és veendő jegyzőkönyvbe, vagy biróilag avagy közjegyzőileg hitelesitett beadványba foglalandó. Ezen esetben a gondnokság alá helyezés minden további tárgyalás nélkül végzés által rendeltetik el.

133. §. Ha a gondnokság alá helyezést az 1877. évi .... t.-cz. 28. §-a *a)* pontjában, vagy a *b)* és *c)* pont alapján, de nem a gondnokság alá helyezendő részéről kéretik: a jegyzőkönyvi tárgyalásra megidézendő az, a ki a gondnokság alá helyezést kérte, továbbá a gyámhatóság képviseletében a gyámügyész, a gondnokság alá helyezendő, s az *a)* és *b)* pont esetében az ennek részére kirendelt külön ügygondnok.

Kiskoruság meghosszabbitásának kérdésében, megidézendő a gyámügyész, a kiskoru törvényes képviselője, s a kiskorunak ezen eljárásnál való képviseletére rendelt külön gondnoka.

Az atyai hatalom megszüntetésének kérdésében megidézendő a gyámügyész, az atya, és a kiskoru képviseletére kirendelt ügygondnok.

Az itélet mindezen érdekletteknek kézbesitendő s a felebbezési jog mindezeket illeti.

134. §. Az 1877. évi .... t.-cz. 28. §. *a)*, *b)* és *c)* pontjainak eseteiben jogositva van a törvényszék, ha a tényállás kinyomozása közben a késedelem veszélye mutatkoznék, az itélet hozatala előtt a gondnokság alá helyezendőnek vagyonára hivatalból ideiglenes zárlatot rendelni, ezt foganatosittatni, s illetőleg telekkönyvileg bejegyeztetni.

Ha a gondnokság alá helyezés elsőbirósági itélettel elrendeltetett, az ideiglenes zárlat a veszélyre való tekintet nélkül hivatalból megrendelendő, foganatositandó.

Mindkét esetben az ideiglenes zárlat a hivatalos lapban haladéktalanul közzé teendő s a hirdetménynek előszöri beiktatását követő naptól kezdve a gondnokolt feltételesen, a mennyiben a gondnokság alá helyezés jogerejű itélet által kimondatik, cselekvési képességgel nem bir.

Az ideiglenes zárlatot rendelő végzés ellen felfolyamodásnak helye nincsen.

135. §. Ha az 1877. évi .... t.-cz. 28. §-nak *b)* és *c)* pontjai alapján az illetőnek saját kérelmére rendeltetett el a gondnokság alá helyezés, a gondnokoltnak fel- vagy lemenő ágbeli rokonai kérelmet terjeszthetnek elő az iránt, hogy a gondnokság az ő kérelmökre is elrendeltnek mondassék ki. Az eljárásra nézve ezen esetben is a 131. és 132. §§. szabályai tartandók meg.

136. §. Az 1877. évi ... t.-cz. 28. §. *b)* és *c)* pontjainak eseteiben, ha a gondnokság egyedül a gondnokolt saját kérelmére rendeltetett el, s a 135. §. értelmében ki nem mondatott, vagy kimondatni nem kéretett, hogy ez a gondnokoltnak fel- vagy lemenő ágbeli rokonai érdekében is elrendeltnek tekintendő: a gondnokoltnak a 132. §. szerint előterjesztendő bármikori kérelmére a gondnokság végzésileg megszüntetendő.

Ellenkező esetben a megrendelt gondnokságnak, ugyszintén a meghosszabbitott kiskoruságnak megszüntetése a 131. és 133. §§. intézkedéseinek alkalmazása mellett itélet által mondandó ki. Ezen esetben két egyenlő itélet ellen használt felebbezésnek is halasztó hatálya van.

137. §. A birtokháboritási ügyekben követendő eljárásra nézve a következők rendeltetnek;

1. A ki valamely dolog vagy jog birtokában megsértetett, vagy a birtokból törvénytelenül kiüttetett: birtokháboritási keresettel folyamodhatik orvoslásért, vagy a birtokba való visszahelyezésért.

2. A birtokháboritási keresetet három hónap alatt kell meginditani azon naptól számitva, a melyen a sértett félnek a háboritás elkövetése tudomására jutott. Egy év mulva a háboritas tényétől számitva a birtokháboritás miatt sommás eljárásnak többé helye nincsen.

3. A tárgyalás kizárólag az utolsó birtok, s a háboritás tényére és bizonyitására szoritkozik. A birtok jó vagy roszhiszemüsége és a tulajdon kérdése a rendes perutra tartozik.

Ugyanez áll a kártéritési igényre is, ha az 500 frtot meghalad, s azt az ellenfél önkényt be nem ismeri.

4. A tárgyalási határnapot a biró a legrövidebb időre, a körülményekhez képest ugyanazon napra, s ha szükséges, a hely szinére tűzze ki, és csak ugy halaszthatja el, ha abba mindkét fél világosan beleegyezett, vagy ha a tárgyalásnak elhárithatlan akadály áll utjában. Egyebekre nézve a sommás eljárás szabályai itt is alkalmazandók.

5. A biró a tárgyalás folyama alatt is tehet ideiglenes intézkedést a birtok ellenére és a veszélyeztetett érdekek

biztonságára nézve, ha azt egyik vagy másik fél kéri s a körülmények indokolják.

6. Az itélet csak a megháboritott tényleges birtokállapot visszaállitására czélzó ideiglenes intézkedéseket tartalmaz, ennélfogva nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a felek netaláni erősb jogaikat rendes per utján érvényesitsék.

7. A biró mind ideiglenesen, mind az itéletben szabhat pénzbüntetést a birói intézkedések megsértőire.

8. Az itéletet jogában áll ugyan a marasztalt félnek felebbezni, de az által annak végrehajtását nem gátolhatja.

Ha a másodbiróság az elsőbiróság itéletét megváltoztatta: a viszvégrehajtást csak akkor lehet elrendelni, ha a másodbiróság itélete jogerőre emelkedik.

9. Ha az eljárásban a büntető törvények megsértésének jelei merülnek fel: e miatt az eljárás és itélethozatal föl nem függesztethetik. A büntető biróság azonban a tényállásról hivatalból értesitendő.

138. §. A ki épitkezni akar s magát bizonyos személynek magánjogi alapokon nyugvó kifogásai ellen biztositani kivánja, jogositva van az épitkezési terv közlése mellett az épitkezési hely járásbirósága előtt ellenfelét indokolt kifogásainak előterjesztésére felhivni.

A felhivási kereset folytán a járásbiróság a kifogások beadására 30 napnál tovább nem terjedő határidőt rendel.

Ha a felhivott ezen határidő alatt kifogását beadja, ezt a sommás eljárás szabályai szerint kell tárgyalni, a biróság az iránt hoz végzést: a felhivó tartozik-e per utján jogát, vagy a felhivott a kifogásokat érvényesiteni.

Ha a felhivott a kifogásokat be nem adja, a biróság a felhivó további kérelmére itéletet hoz (92. §.) s abban kimondja, hogy a felhivó fél az épitkezési terv szerint épithet, s a felhivott fél az épitkezés ellen többé kifogást nem támaszthat.

Az épitkezésekre vonatkozó közigazgatási szabályok ezen törvény által nem érintetnek.

139. §. Nagyobb városokban az 1868. LIV. t.-cz. hatálybaléptekor fennállott, vagy ezután alkotandó külön lakbérleti szabályok a lakbérleti ügyek tárgyalásánál, eldöntésénél a biróságok eljárására nézve is kötelező erővel birnak, ha azok a bel- és igazságügyi miniszterek által helybenhagyattak s a hivatalos közlönyben szabályszerüen kihirdettettek.

Zárhatározatok.

140. §. Azon napot, melyen jelen törvény hatályba lép, az igazságügyminiszter állapitja meg.

Jelen törvény hatálybaléptének napjától kezdve a törvény intézkedése a folyamban lévő perekre is megfelelően alkalmazandó.

A felebbviteli biróságok azonban az ezen törvény hatályba léptének napját megelőzőleg beadott felebbvitelek elintézésénél a korábbi törvény szerint járnak el.

A jelen törvény hatályba lépte előtt korábbi törvény által szabályozott birói hatáskör és illetőségnek megfelelően inditott perek azon biróság előtt és azon eljárási mód (sommás vagy rendes perut) szerint folytatandók le, mely a korábbi törvényben megállapitva volt.

141. §. Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy az 1871. IX. t.-cz. 1. §. *a)* pontjának és 12. §-ának alkalmazása mellett a m. kir. Curia a legfőbb itélőszéki és semmitőszéki osztályai helyett m. kir. Curia név alatt ujabb legfelsőbb biróságot szervezzen. Ezen legfőbb biróság 1 elnökből s másodelnökből, ... tanácselnökből és . . . . biróból, ugy a szükséges segéd- és kezelő személyzetből áll.

142. §. Jelen törvény hatályba léptekor a m. kir. Curia semmitőszéki osztályánál elintézetlenül levő ügyek, a mennyiben a semmiségi panasz elsőbirósági határozat vagy eljárás ellen adatott be, az illetékes kir. itélőtáblához, a mennyiben pedig a semmiségi panasz másodbirósági vagy harmadbirósági határozat vagy eljárás ellen adatott be, a m. kir. Curiához tétetnek át. A harmadbiróság határozata és eljárása ellen emelt semmiségi panasz az előbbi határozat hozatalában részt nem vett elnök vagy tanácselnök s 8 biróból alakitandó ülésben intéztetik el.

143. §. Mindazon ügyekben, melyek által a magy. kir. Curia semmitőszéki osztályának hatásköréhez külön törvény által utasittatik, a m. kir. Curia jár el, ugyanazon módon, a mint eddig a semmitőszék eljárt.

144. §. Az 1874. XXXIII. t.-cz. 50. §. 2. bekezdése oda módositandó, hogy a választási jogosultság felett itélő tanácsnak elnökei a Curia elnöke, a Curia másodelnöke és kineveztetésök sorrendje szerint a Curia tanácselnökei.

145. §. Az 1871. VIII. t.-cz. 33., 34. és 35. §§. oda módosittatnak, hogy azon fegyelmi ügyekben, melyekre a legfőbb itélőszék fegyelmi birósága volt illetékes, a m. kir. Curia fegyelmi birósága ruháztatik fel illetőséggel. E biróság a Curia elnökének, szükség esetében másodelnökének elnöklete alatt a Curiának 8 birói tagjából áll. Ezen curiai fegyelmi biróságnak első fokban hozott határozatai a hivatolt törvény 35. §-a szerint alakitott külön fegyelmi biróséghoz felebbezhetők.

146. §. Az 1868. évi LIV. t.-cz. és az ezt pótló és módositó későbbi törvények a jelen törvényben foglalt pótlásokkal és módositásokkal a fiumei kerületre és a polgárositott határőrvidékre is kiterjesztetik, azon módositással, hogy a törvények a folyamatban levő perekre annyiban alkalmazandók, a mennyiben a keresetre megidéző végzés nem hozatott.

147. §. Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a kereskedelmi ügyekben követendő peres és perenkivüli eljárás szabályozása tárgyában 1875. deczember 1-én kiadott miniszteri rendeletet, s a váltótörvény életbeléptetése és a váltóügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában 1876. november 30-án kiadott igazságügyminiszteri rendeletet a jelen törvény intézkedéseinek megfelelően rendeleti uton módosithassa.

148. §. Az 1870. évi II. t.-cz. hatálya jelen törvény folytán fentartatik ugyan, azonban az ezen törvény által visszaállitott pesti árú- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön biróságainak hatásköre csupán az 1875. évi XXXVII. t.-cz. 258. §-nak 1. és 3. pontjában felsorolt kereskedelmi ügyletekre, s ezekre is a következő megszoritásokkal korlátoztatik:

1. Az 1875. évi XXXVII. t.-cz. 258. §. 3. pontjában felsorolt kereskedelmi ügyletek ezen kivételes biróság hatósága alá tartoznak, ha az ügylet a tőzsdén vagy a termény- és gabonacsarnokon kivül, de kifejezetten ennek szokásaira való hivatkozással, vagy a biróságnak való alávetés mellett köttetett.

2. Az 1875. évi XXXVII. t.-cz. 258. §. 1. pontjában felsorolt kereskedelmi ügyletek ezen kivételes biróság hatósága alá tartoznak, ha az ügylet a tőzsdén vagy gabonacsarnokon kivül, de kifejezetten ennek szokásaira való hivatkozással vagy a biróságnak való alávetés mellett köttetett, s egyszersmind az alperes vagy bejegyzett kereskedő vagy pedig megidéztetése után a biróság jegyzőkönyvébe veendő s általa aláirandó nyilatkozatban ezen biróságnak magát aláveti. Ezen külön biróságok hatásköre alá tartozó ügyekben a feleknek jogukban áll magukat ügyvéd által képviseltetni.

149. §. Az előző szakaszban megnevezett biróságok itéletei alapján a végrehajtást azon törvényszék rendeli meg, melynek területkörében az itélet hozatott.

Nem rendelhető el a végrehajtás:

1. Ha a biróság a 148. §. szerint hatáskörébe nem tartozó ügyben itél.

2. Ha a meg nem jelenése miatt marasztalt fél épen nem vagy nem szabályszerüen volt idézve.

3. Ha felperesi vagy alperesi minőségben önképviseletre nem jogositott fél saját személyében lépett fel vagy idéztetett, s a hiba utólag nem hozatott helyre.

4. Ha valamelyik fél nevében egy harmadik felhatalmazás nélkül jár el.

150. §. Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

TÖRVENYKEZESI SZEMLE.

Még néhány szó a beavatkozás kérdéséhez.

Ellenére azon igen éles vitának, mely a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék által egy zálogváltó perben történt beavatkozás kérdésében hozott határozat folytán e lapok hasábjain folyt, nem tartom feleslegesnek e kérdéshez hozzá szólani, nemcsak a fenforgó kérdés fontosságánál fogva, hanem azért is, mert az emlitett, s minden szaklapokat megjárt czikkek nagyon is magukon viselték annak minden ismervét, hogy itt a két perbeli ellenfél ügyvédje tette át a tollharcz csatatérét a replikák, s apellátá terérő, a jogi szaklapok terére. És ez lehet oka annak, hogy a kérdés elvi jelentőségének vitájába a konkrét eset is belekevertetvén, nem állott kellő világlatban, hogy mi képezi tulajdonképen az elvi kérdést.

A kérdés elvi oldalát tekintve a tényállás röviden abban foglalható össze, hogy egy kellő időben meginditott zálogváltó perbe, több év mulva, vagyis akkor, midőn a zálogváltási jog az ősiségi pátens értelmében már elévült volna, többen jogközösség alapján beavatkozván, a legfőbb itélőszék a beavatkozókat azért utasitotta el, mert azok elenyészett joga a beavatkozási kereset által többé fel nem éleszthető.

A vitába bezavart többi kérdések, tehát az is, ha vajjon volt-e a beavatkozók és felperesek között jogközösség, vagy hogy van-e azoknak joguk a zálogváltásra, mint a konkrét eset érdeméhez tartozó kérdések, az elvi kérdés körén kivül esnek; mert arra nézve közömbösek.

Első kérdés, mely itt felmerül az, hogy mit tartalmaz a zálogvisszaváltási jog elenyésztét illetőleg az ősiségi pátens? Ez röviden azt mondja ki, hogy ki az abban kitüzött határidők alatt zálogvisszaváltási jogát nem érvényesiti, annak joga elenyészett; vagyis a zálogtartó és a zálogváltásra jogositott közötti viszonyokat szabályozza, s azok érvényesitését köti záros határidőhez.

Második kérdés: mi a beavatkozási kereset lényege, minősége és hatálya? A p. törvk. rendtartás 72. §-a e részben azt mondja, hogy: «ha valamely kereset által egy harmadik személy jogközösségnél, vagy törvénynél fogva magát felperesi minőségben érdekeltnek véli: *a felperes ellen intézendő alkeresettel* a perbe avatkozhatik; a 74. §. pedig azt mondja, hogy «ha beismeri az ellenfél a beavatkozó jogát, akkor a per általuk közösen vezetendő». Én a törvény e szavaiból oly nyilvánvalónak tartom, hogy a peres felek és alperes közötti jogviszony annak a kérdésnek eldöntésénél, hogy van-e helye a beavatkozásnak egészen figyelmen kivül marad, mert az alkereset csak felperes ellen intézendő, s igy alperes a tárgyaláshoz meg sem idézendő, mert továbbá oly esetben ha felperes az ellenfél beavatkozási jogát elismeri, minden további vita megszünt, s a per általuk közösen folytatandó; vagyis csak felperes és a beavatkozó közötti jogviszony jöhet szóba, az hogy a beavatkozónak alperes ellen van-e és mily érvényesithető joga, a per érdeméhez tartozik, s azért a beavatkozás meg vagy meg nem engedése kérdésére befolyással általában nem lehet.

Az a kérdés tehát, hogy elenyészett-e a beavatkozó joga alperes irányában a beavatkozás kérdésének eldöntésénél közömbös, és e kereset, feltéve, hogy a jogközösség ki van mutatva, csak akkor lenne elutasitható, ha a beavatkozó joga a többi felperesek irányában is elenyészett volna; kérdés tehát, elenyészett-e az? Én erre sehol szabályt nem találok, s a legfőbb itélőszék által felhivott szakasz is nem a kiváltásra jogositottaknak egymás irányában, hanem azoknak a zálogtartó irányábani jogviszonyait szabályozza.

És mert az, hogy ezek egymás irányában jogaikat bizonyos határidő alatt érvényesiteni tartoznának sehol kimondva nincs: én abban a véleményben vagyok, hogy oly esetben, midőn több a zálogvisszaváltásra jogositattak közül csak néhányan inditják meg a pert és váltják ki a zálogot, a jogközösségben lévő s a perbe nem állott többi igénylők a reájuk eső részt a kiváltóktól az elévülési határidőn belül bármikor külön perrel is követelhetik, annál inkább joguk van a perbe avatkozni.

Hogy a beavatkozási alkereset csak felperes ellen intézendő, az a dolog természetéből folyik, mert alperes joga ez által épen nem érintetik; ő vele szemben a beavatkozók, mint felperes társak állanak, kiknek akár kereshetőségét, illetőleg akár az ügy érdemére ellenük érvényesithető kifogást a per során épen ugy felhozhatja, mint a felperes társak egyike, vagy másika ellen felhozni jogositva van.

Ebből kifolyólag ha a zálogváltási keresetnek hely adatik, alperesre közömbös, hogy a kiváltott zálogon kettő vagy négy fog-e osztozni? és hogy a zálogos sommát és járulékait kettő vagy négy fizetendi-e.

Ha ellenben az az eset állana elő, hogy a pert az ősiségi pátens által megállapitott határidőn belül meginditott felperesek jogosultságukat kellőleg kimutatni nem birnák, ellenben a határidő után beavatkozó alperesek az ő jogukat érvényesen bebizonyitanák, ez utóbbiak mind a mellett keresetükkel el lesznek utasitandók, mert felperes társaik elutasittatván, többé nem az ő köztük fennálló jogviszony, hanem a beavatkozók és alperes közötti jogviszony lép előtérbe, mely utóbbi ennek folytán a jog elenyésztét sikerrel vetheti ellen, s ennek folytán az érdemben való elutasitásukat követelheti. Ez azonban a beavatkozó — mint felperes társ — s alperes közötti jogviszonyra vonatkozván, a beavatkozás meg vagy meg nem engedésére semmi befolyással sem lehet.

Ezekből kifolyólag nem oszthatjuk a legfőbb itélőszék álláspontját:

mert a beavatkozási kereset által csak felperes érdekeltetvén, s az csakis ellene intéztetvén, az a jog elenyészte folytán csak akkor lenne elutasitható, ha a beavatkozó joga felperes irányában enyészett volna el; az a kérdés azonban, hogy a beavatkozó joga alperes irányában is elenyészett-e? az ügy érdeméhez tartozván, a beavatkozási kereset meg vagy meg nem engedésére befolyással nem lehet. *Z. I.*

Az árverési hirdetményekről.

Az 1868. 54. tcz. életbeléptetésekor azt hittük, hogy zilált törvénykezési viszonyainkon némileg segitve lesz, s hogy az annyira hangoztatott «gyors és olcsó» igazságszolgáltatás megtermi áldásos gyümölcseit. Most már majd tiz évi gyakorlat után határozottan mondhatjuk, hogy törvénykezésünk soha oly költséges és drága nem volt, mint jelenleg. A *sommás eljárás* kigunyolása e kifejezésnek, és satyrává válik, midőn az eljárás ingatlanok végrehajtására irányul, elannyira hogy évek kellenek hozzá, mire egy sommás eljárás helyesen befejeztetik.

Ezuttal azonban csak az eljárás költséges voltát kivánom tárgyalni, mely ugy nálunk, mint országszerte ugyanaz, s mellette még legderekabb, hogy a magy. kir. semmitőszék annyira költségessé teszi a végrehajtási eljárást, hogy ez által a szegény adós alperesek teljesen tönkre tétetnek.

Legköltségesebb az igény és árverési hirdetményi eljárás. A törvény meghatározza, mi foglaltassék a hirdetményekben, némely törvényszék és járásbiróság azonban oly óriási hirdetményeket bocsát ki, melyek háromszori közzétételéért a hivatalos «Budapesti Közlöny»-nek 17 frt 5 kr, sőt gyakran ennél többet is kell fizetnünk; ennek eredménye azután az, hogy az ingatlanok vételárának felosztásánál a végrehajtató előnyös költsége még a 100 frtot is meghaladja, holott maga a perbeli tőkekövetelés sem tesz ki annyit.

Már magában véve czélhoz nem vezető intézkedésnek tartom, hogy csekélyebb értékü ingatlanok elárvereztetése a hivatalos hirlapban közzététessék, mert ez teljesen felesleges, s nem okoz egyebet haszontalan költekezésnél, s elégnek tartom a megye és községszertei köröztetést; ezen nézetemet a gyakorlat igazolja, s nem volt reá eset, hogy egy Győrmegyében eladandó kisebb birtok árveréseni megvétele végett Bihar- vagy Arvamegyéből oly vevő jelentkezett volna, ki az árverésnek a hivatalos «Budapesti Közlöny»-ből jutott volna tudomására.

A nálunk ujabban lábrakapott gyakorlat pedig a törvényt teljesen kiforgatja alakjából. A ptrtás 437. §-a azt mondja, hogy az árverésre *két határnap tüzendő ki*, melyek elsején az ingatlan becsáron nem, a másodikon azonban becsáron alól is eladandó. A most idézett §. alapján legujabb időig ugy járt el a törvényszék, ha p. o. az árverés julius 16-án vevők hiányában nem sikerült, a végzés szerint már eleve augusztus 16-ra meghatározott második határnapon az ingatlanok becsáron alól is eladattak. Tiz év mulva azonban *felfedeztük*, hogy eddig *helytelenül jártunk el*, azért tehát a törvényszék most is meghatározza az árverési határnapokat, és pedig p. o. augusztus 1-re az elsőt, szeptember 1-re a másodikat; ezen végzést 17 frt 5 kr hirdetményi dij mellett a hivatalos lapban, megye, járás és községszerte közzéteszi, az jogerőre emelkedik, s a szegény adósra nézve elkövetkezik a végzetteljes augusztus 1-je, de minthogy ekkor vevők nem jelentkeztek, s az árverés megtartható nem lett, — azt hinné minden ember, hogy a második árverés a *kiadott és jogerőre emelkedett végzés*, és a hivatalos lapban közzétett hirdetmény alapján szeptember 1-én megtartandó lesz? Csalódás. A kiküldött jelentést tesz a törvényszéknek, ez utasitja a felperesi ügyvédet, hogy az ujabban kitűzendő második árverés közzététele végett 14 frt 5 kr hirdetményi dijt 3 nap alatt fizessen be, *ha befizeti, akkor kitűzi a határnapot* szept. 20., vagy sokszor későbbre — a mint az első árverésre vonatkozó jelentés előbb vagy utóbb nyer elintézést, — *ha pedig nem fizeti be* az ügyvéd a 14 frt 5 kr hirdetményi dijt, akkor *az iratok további szorgalmazásig irattárba tétetnek.*

Ily eljárás arczulcsapása a törvénynek, mert ha a törvényszék az árverés megtartására két határnapot tűz ki, s azt a hivatalos lapban is közzéteszi, s ha e tekintetben a végzés is jogerőre emelkedett, megkivánhatják a felek, hogy a *határidők önkényüleg meg ne változtassanak*, s hogy a ptrtás 437. §. megtartassék, mely azt rendeli, hogy a *második határidő az első árverés napjától számitva 30 napra tűzessék ki.* Nem áll tehát jogában a törvényszéknek ezen határnapot megváltoztatni, s ha a törvényt megtartja, alaptalan költekezések, jelesen az ujabbi hirdetményekért követelt 14 frt 5 kr dijaktól kiméli meg az alperest, miután a második árverés határnapja a hivatalos közlönyben már közzé levén téve, — az az egész országnak tudomására jutott.

A prtás 438. §-a azt mondja ugyan, hogy a második árverés a 434. §. szerint ujból közhirré teendő. Noha ezen 438. §. teljesen felesleges, és egészen kimaradhatott volna, mégis, miután az egy megelőző §-ra hivatkozik, lehetne azt magyarázni is. Én a 434. §-t ugy fogom fel, hogy a második árverési határnap megye, járás és községszerte közzéteendő, *hirlapok utján pedig csak ugy, ha a felek kivánják.* A felek azonban az árverési kérvényhez csatolt árverési feltételek szerint kinyilatkoztatták, miszerint a közzétételt a hivatalos hirlapbai *háromszori beiktatás* által kivánják eszközölni, mi már elébb megtörténvén, további beiktatásnak csak ugy lenne helye, ha azt a felek akarnák, annálinkább is, mert a 435. §. határozottan megszabja, miszerint a hirdetvény a hivatalos lapban három izben közlendő, sőt ennek meghatározása 428. §. szerint éppen felperesnek van fentartva.

Ha már perrendtartásunk az állam részére *minél nagyobb jövedelem huzásra van alapitva*, ugy a perlekedők érdeke viszont megköveteli, hogy a törvény hiányai s az abban előforduló számtalan ellentétes intézkedések ne magyaráztassanak folyvást és kérlelhetlen szigor és következetességgel a perlekedők terhére, különösen akkor, midőn abból a kincstár *sem huz épen semmi hasznot*, sőt midőn abból a felek nem hogy előnyben részesülnének, de mindegyik érzékeny kárt szenved.

Hogy ily eljárás mellett a *hitel* nem igen emelkedik, azt kézzelfoghatólag tapasztaljuk, s midőn a költséges perlekedés szemünk láttára sodorja el a szegény adóst, ki szelidebb és kevésbé költséges eljárás mellett megmaradhatott volna adózó polgárnak, — nem sietünk a hiányok orvoslására, noha az eszközök rendelkezésünkre állanak, csak tenni kell.

Dr. Beliczay Elek,
ügyvéd.

Birói illetőség.

R. P. ügyvéd urnak e czím alatt e lapok 28. számában tett s törvénykezésünk nyomoruságos állapota illustratiojául szolgáló kifakadásaira, melyekkel, mint e lapok 31. számában mondja, csak a semmitőszék iránti őszinte tiszteletét akarta kifejezni, én bátorkodtam a 29. számban egy pár megjegyzést koczkáztatni.

R. P. ur ezt nekem nagyon rosz néven veszi; nem tarthatván engem arra hivatottnak.

Azon nagy hang és előkelő modor, melylyel leereszkedni tud, és azon genialitás, melylyel engem oly szellemdusan ismételve lándzsatörőnek elnevezni kegyeskedik, neki adnak igazat.

Különben tévedésemet beláthattam volna már a 28. számban megjelent czikk elolvasása után is, mert a semmitőszék határozatainak alkalmából törvénykezésünk nyomoruságos állapotáról szólni csak az erre hivatottaknak lehet. Beismerem tehát, hogy nekem a törvénykezést vagy plane a semmitőszéket védeni hivatásom nincs, sőt védelmem annak ártalmára lehet, mig R. P. urnak azt megtámadni és törvénykezésünk nyomoruságos állapotáról helytelen indokok mellett szólni igenis van hivatása, mely hivatást R. P. ur mint mondja, csak a semmitőszék iránti őszinte tiszteletből gyakorolja.

De ha mindezt elismerem is, azért, engedjen meg R. P. ur, azt nem ismerem el a tényállásnak ujabb és mint mondja többé nem száraz előadása után sem, hogy az e lapok 28. számában felhozott és a semmitőszék által különbözőkép elbirált két eset tökéletesen egyenlő volna. Sőt azon gyanu marja vétkes lelkemet — bocsánatot kérek — hogy R. P. ur nem ismeri egészen a valódi tényállást, bár saját ügyét védi, mert ha ismerné a tényállást, nem kerülhette volna ki figyelmét azon körülmény, hogy a semmitőszék, határozatainak alapjául az elébe terjesztett iratokat veheti csak, s mit R. P. ur gondol vagy egyebet tud az ügyről, azt hivatalosan tudomásul nem veheti, bár mennyire tiszteltetik is meg általa törvénykezésünk nyomoruságos állapotának illustrálása folytán.

R. P. ur a lándzsatörő hivatlan és hivatatlan védelme daczára azt hiszi, hogy a két eset egyenlő, mert ugymond, mindkettő f. é. február hó 1-én esedékessé vált vagyis lejárt ház- illetőleg boltbérre vonatkozik. Az meglehet. Csakhogy

nem az a kérdés, hogy mit tud R. P. ur az eset vonatkozásáról, és hogy miről volt *szó*, hanem, hogy mi van az actákban? A semmitőszéknél ez képezi a tényállást. R. P. urnak azt kellett volna a már többé nem száraz előadásában kimutatni, hogy az indokolásban állitott azon tény, hogy az illetőséget megállapitó semmitőszéki határozat alapjául szolgált kereset a csőd alatt folyó házbérre volt intézve, valótlan, azt kellett volna előadnia, ha előadhatta, hogy ezen kereset is lejárt bérre volt intézve, ugy mint azt a másik keresetnél a semmitőszék mondja; vagy pedig azt, hogy a kereset ezen állitását a tjkönyvben megczáfolta. Ekkor a két eset egyenlőnek tekintethetett volna. De ha a tényállás ugy van, hogy az egyik kereset a csőd alatt folyó házbérre intéztetik, és e kereset a tjkvben meg nem czáfoltatik, mig a másik kereset a csőd kiütése előtt lejárt bérre intéztetik, akkor e két esetet a semmitőszék, mely az actákból veheti ki a tényállást, nem pedig abból, hogy miről volt *szó*: egyenlőnek nem tarthatja. Megengedem én azt, hogy R. P. urnak annyiban igaza lehet, hogy tényleg mindakét esetben a bér már febr. 1-én lejárt volt; de ezen kifogását kellett volna a kereset ellen a tjkvben is érvényesitenie, mit azonban a semmitőszék indokolása szerint nem tett.

Nem a lándzsatörő erőlteti tehát a különbséget a két esetre a semmitőszéki indokolás nyomán, hanem R. P. ur erőlteti azokra az egyenlőséget, buzgóságában figyelmen kivül hagyván azt, hogy a csőd alatt folyó házbérre intézett kereset ebbeli állitását a tárgyalásnál vagyis a tjkönyvben megczáfolni elmulasztá; s mindenesetre furcsa egy jogásztól azon beszéd, hogy a semmitőszéki határozatok mindkét indoka, mindakét esetre alkalmazhatók. Laikusoknál szokásos azon vélemény, hogy a jog olyan valami kaucsukféle, melyet egy ügyes ügyvéd saját igényei szerint idomithat; de a jogásznak tudnia kell, hogy a jog szilárd mint a granit.

Végül megjegyzem, hogy bár R. P. ur azon feltevéssel tisztel meg, miszerint előadása folytán a szóban forgó ügyet végre megértem; én a fentiektől annyi hatást nem merek reményleni, és ezzel a vitát én is befejezettnek tartom.

Reinitz Márk,
ügyvéd.

Értékpapir-kölcsönökről.

Az «értékpapir-kölcsönökről» irt szerény czikkemmel szerencsés voltam a «javában folyó ugorka-idény» daczára felidézni hitelintézeti levente FOLTIN urnak bősz haragját.

Szerencsésnek mondom magamat, mert szerény czikkemmel nem is akartam mást elérni, mint eszmecserét s megvallom, hogy érdekkel olvastam volna F. P. ur czikkét, ha az objectivitás teréről nem tért volna el az s egy tulzottan magas piedestalról «pro domo» nem dörgött volna, mely eljárása igen nagy lehangoltságot okozott bennem, nem a szerénységemre vonatkozó kicsinyitések miatt, hanem azért, mert sajnosan kellett meggyőződnöm, hogy az eszmecserét általában véve a személyeskedésben keresik és vélik feltalálni nálunk.

Korántsem vágyódom követni F. P. ur nyomdokait, sőt az ellenem oly pazarul szórt vádak ellenében csak néhány szerény megjegyzést koczkáztatok az «epés sorokra.»

F. P. ur epéje az egyszer terméketlen módon pazaroltatott el; mert czikkemnek értelmét tökéletesen félremagyarázva egészen más ellen küzd, mint a miért czikkemet irtam.

Nevezetesen én nem állitottam czikkemben, hogy a hitelintézeteknek joguk ne lenne az értékpapir kölcsönöknek oly módoni beszedéséhez, mely jelenleg divik; nem is állitottam, hogy a hitelintézetek uzsoráskodnak, mások kárával jog és törvény ellenesen gazdagodnak; nem emeltem vádat egy intézet ellen is: hanem egyszerűen azon tételt állitottam fel, hogy az «értékpapir-kölcsönök» korántsem oly olcsók, sőt mai alakjukban nyomasztó uzsoraként mások kárávali gazdagodásként jelentkeznek.

Ez tehát egy általános tétel: ebben vád nem foglaltathatik, de nem is szándékoltatott, mit bizonyit czikkem azon része, melyben határozottan hangsulyoztam, hogy korántsem akarom az ilyen kölcsönök megszüntetését, sőt jelenleg is hangsulyozom, hogy hazánkban a földhitelintézethez hasonló intézeteket jótéteményeknek tekintem s azok felvirágozásáért csak rajongni tudok.

És épen ezen meggyőződésem, hogy az értékpapir-kölcsönök szükségesek és czélszerűek s épen azon czél, hogy a földbirtokos sulyos helyzete könnyittessék, vettem magamnak azon merészséget, nem vádolni, hanem e kölcsönnek drágaságát kimutatni.

Igaz! elösmerem, hogy a számolatban némi hiba történt; a százalékot helytelenül számitottam ki: de azon tény, hogy a százalék nem $39^1/_3$ % hanem, mint F. P. ur állitja 20%, vagy tegyük fel 12%, ez a kölcsönt olcsóvá épen nem teszi s a birói közvetités által eszközölt visszafizetés jelenlegi módjának sajátszerüsége és sérelmességét meg nem szünteti.

Tárgyilagos hangon tartott és épen azért senkit sem sérthető czikkemet épen azért voltam merész irni, hogy felhivjam a jogász világ figyelmét ezen kérdésre hogy talán mégis lehetne oly expedienst találni, mely az «értékpapir-kölcsönök» jótékonyságát nemcsak pillanatnyivá, hanem a kölcsönvevőre valóban üdvössé és jótékonynyá tehetné!

Ezen expedienst a czikkemben előadott módban feltalálni véltem s ha ezen egyéni véleményem helytelen, épen arra való a nyilvánosság, hogy ezt megvitassa.

F. P. ur czikkében tanitást akar adni a takarékpénztárak és hitelintézetekről, azt hivén, hogy erről csakis ő tudott eddig valamit. Köszönettel fogadom jóakaratát de miután az ügyhöz nem tartozik az, hogy a takarékpénztár vagy hitelintézetek mily viszonyban állanak harmadik személyekhez s hogy mennyi kamatot fizetnek azoknak, tehát szükségtelennek tartom ezen előadására a választ és czáfolatot. A kölcsönvevő mindig a kölcsönadóval áll szemközt s bizonyára téves felfogás lenne a kölcsönvevő kötelezettségeit azon kötelezettség szerint itélni és birálni meg, melylyel esetleg a közvetlen kölcsönadó harmadik személyek irányában tartozik.

De itt nem is az a kérdés pointja, hogy a hasznot ki dugja zsebre, ez mellékes kérdés és individualis természettel bir; hanem az értékpapir-kölcsönök olcsósága vagy drágaságáról, s különösebben az ilynemü kölcsönöknek a biróság közvetitésével eddigelé eszközlött kiegyenlitési módjának lehető megváltoztatásáról van szó.

A czikkemben kiszámitott összeget igaz, hogy nem a bank dugja zsebre, mert bélyegre és illetékre is megy abból: de ezt épen ezért nem tartottam szükségesnek külön megemliteni, mert a szakférfiak ugyis tudják, hogy az illetéket az állam szedi be s az államé: e tekintetben tehát F. P. ur hangos megbotránykozása minden élét elveszti.

Azon második körülmény, hogy a bank állitásom szerint $39^1/_3$ %-ot dug zsebre, szintén perhorreskáltatik F. P. ur által: ám legyen meg kivánsága, — felvilágositása uton kész vagyok elhinni, hogy a bank nem huz semmi hasznot sem az értékpapir-kölcsönök utan s pusztán és egyedül hon és emberiség boldogitó érzelmeinek dobja oda magát áldozatul.

Egyébként bárki dugja zsebre a differentiát és kamatott, ez a kölcsön drágaságán mitsem változtat: ezt ugy gondolom F. P. ur is elhiheti!

Végül még azt is állitja F. P. ur, hogy a kölcsön téves meghatározását adtam czikkemben! Ezen állitása ellenében, miután ő is törvényekre hivatkozik, engedje meg, hogy ellensulyozásul én is hivatkozzam a Code Napoleon II. fej. I. szelvényében foglalt 1892. §-ra, Dr. WENZEL GUSZTÁV magy. magánj. rendszere II. köt. 215. lapra, STUBENRAUCH-nak az osztr. polg. tkvet magyarázó jegyzeteire és az osztr. polg. tkönyvre, melyekben a kölcsönnek (mutuum) meghatározása ugyanaz, melyet bátorkodtam czikkemben reprodukálni; igy tehát a kölcsön meghatározása téves és helytelen előzményt nem képezvén, az arra alapitott elmélkedést és levont következtetést sem lehet tévesnek decretálni.

Ha a tisztelt czikkiró ur, illetve t. FOLTIN PONGRÁCZ ügyvéd ur egész objectivitással szólott volna hozzá a szellőztetett kérdéshez s okokkal igyekezett volna beigazolni és számokkal hogy az értékpapir-kölcsönök csakugyan oly olcsók, a minőknek világszerte *hirdetik*, ugy biztositom, miszerint csekélységem lett volna az első, ki ezen okoknak megfontolása után a t. F. P. ur által kifejtett véleményhez járultam volna.

Miután azonban én és talán mások is megirt czikkemben mi vádat sem találhattunk, legalább is tulérzékenység olyasmiért, a mi nem létezik és nincs, megdorgálni akarni valakit.

Vörös Vidor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 34. SZ. Budapest, 1877. auguszt. 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* · Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A biróságon kivüli beismerés hatálya s annak alkalmazása néhány concrét esetre. Zlinszky Imre urtól. — Jogirodalom. Apáthy István urtól. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: A hagyateki hitelezők kielégitése kérdéséhez. Rudnay István, kir. táblai biró urtól. — A bekebelezett haszonbéri jog hatálya szemben a be nem kebelezett hason joggal. — A biztositási és kielégitési végrehajtás kérdéséhez. Kollay Alajos urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A biróságon kivüli beismerés hatálya, s annak alkalmazása néhány concrét esetre.

Polgári törvénykezési rendtartásunk számos hiányai között egyik kiváló az, mely a beismerés körül jelentkezik, s melynek a gyakorlatban naponként tapasztalható szoros alkalmazása, ugy a jogtudomány alapelveivel, mint az igazsággal homlok egyenest ellenkezik.

Nem akarom most azon rendszertelenséget bővebben fejtegetni, hogy a biróság előtti beismerés, mint bizonyitási mód szerepel, holott azt mi beismertetett nem kell bizonyitani, s igy a biróság előtti beismerés, nem bizonyitási mód, hanem a bizonyitás szükségességét kizáró ok. Ez ugyan nagy rendszertelenség, de a gyakorlati alkalmazásban alig vannak mélyebben ható következményei, s azért ezt mellőzve, azon már a gyakorlati alkalmazásban nagy horderejü tévedést kisértem meg bonczkés alá venni, mely szerint a beismerésről szóló fejezetben a biróság előtti beismerés a biróságon kivüli beismeréssel egy kalap alá vonatott, s a negyedik czímnek a beismerésről szóló második fejezete végén, miután a beismerések minden nemei felsoroltattak a 164. §-ban minden megkülönböztetés nélkül mondatik, hogy: «a beismerést se visszavonni, se módositani nem lehet». Ez tehát — ugy látszik, a biróság előtti beismerésre ugy, mint a biróságon kivülire egyaránt alkalmazandónak czéloztatott kimondatni; s valóban e nézet uralgó a gyakorlatban is. Ez alkalmazásból származó veszélyes következményeket szándékozom e soraimban kimutatni.

Már maga a biróságon kivüli beismerés, mint bizonyitási mód a legnagyobb óvatossággal alkalmazandó, s az ujabb perrendekben tapasztaljuk is, hogy annak kisebb-nagyobb mérvben korlátolt tér nyittatik; s ennek meg is van a maga indoka; megvan az élet különböző viszonyai, s az egyes egyének jelleme és hajlamai folytán. Hányszor nem jut a legiellemesebb a legegyenesebb ember oly helyzetbe, hogy hazudni kénytelen; hát még hány ember van, kinek az igazmondás nem gyenge oldala; vagy a dicsekedés képezi legismertebb tulajdonát. Ezek ugyan nem valami nagy társadalmi erények, de azért az, hogy e gyarlóságoknak az illető perbeli jogviszonyaira oly mélyen ható befolyása legyen, hogy ily nemü minden nyilatkozata készpénz gyanánt vétessék, s oly hatálylyal ruháztassék fel, mintha azt a biró előtt tette volna, hol tudatával kimondott szavai horderejének rendes szokásait kétségkivül mellőzni igyekezend, — ennek helyességét nékem semmi törvényhozási politika sem fogja indokolhatni.

Pedig perrendünk minden beismerést, tétetett az bár mily körülmények között is, csak hogy világosan s komolyan tétetett légyen, nem csak ily bizonyitó erővel ruház fel, hanem még azt az általános szabályt is alkalmazza reá, hogy azt sem visszavonni, sem módositani nem lehet.

Nem akarom kétségbe vonni, hogy a félnek biróságon kivül tett beismerése is a körülmények szerint nyomatékos bizonyitékot képezhet, de ha valahol, ez esetben függ minden a körülményektől, s minden oly elmélet, mely itt nem nyit tért a biró szabad meggyőződésének, hanem azt is a legál theoria békóiba szoritja, e szabály felállitása által már sok igazságtalanság magvát vetette meg és kényszeriti a birót, hogy vagy meggyőződése ellen itéljen, vagy az anyagi igazság keevéért keressen egy kibuvó ajtót, melyen át a törvény szavait egy kis sophistikával, vagy rabulismussal, az igazság érdekében kijátszsza.

E nyomoruságos állapot még kirivóbban jelentkezik, ha a 164. §., mely szerint a beismerést sem visszavonni sem módositani nem lehet, egész merevségében alkalmaztatik. A visszavonás megengedése által nem azt értem, hogy valaki a biróságon kivül tett beismerését, minden indokolás nélkül visszavonván, az nem létezőnek tekintetik; hanem hogy oly esetben, ha ily beismerés meg van állapitva, annak visszavonását ne csak indokolni, de ez indokainak valódiságát bebizonyitani is tartozzék. Hogy a visszavonhatás kizárása mily hátrányos következményeket szülhet, azt nehány példával kisértem meg felvilágositani. — Az előadandó esetek gyakorlatomból meritvék:

A-nak 1000 frtra lévén szüksége *B*, *C* és *X* barátjai előtt panaszkodik, hogy nem tudja, honnan teremtse elő a szükséges összeget; erre *B* ajánlja neki *D*-t ki, mindig tetemes pénzzel rendelkezik, s miután ez ellen *A* megjegyzi, hogy gondolt már reá, de miután tudja, hogy *D* mindjárt tudakozódni fog az után, hogy mire is kell a pénz? s neki ezt főleg *D* előtt elhallgatni igen fontos oka van, jobb szeretné, ha más helyet tudnának neki mondani. *B* erre nevetve jegyzé meg, hogy ne legyen *A* oly együgyü, mondjon bármi okot, mondja p. o. hogy az ő fiának *E*-nek tartozik, s azt akarja kifizetni, majd beszél ő fiával, s ha *D* tudakozódni fog, az megerősitendi állitását. Ugy is lett. *A* azon ürügy alatt, hogy *E*-nek tartozik, *D*-től kapott kölcsönt, melyet a határidőre pontosan vissza is fizetett, nagy meglepetésére azonban egy év mulva egy perbeli idézést kap, melyben *E* őt 1000 frt kölcsön megfizetése végett beperli, s midőn ennek fennállását *A* tagadta volna, *E* *A*-nak *D*-nél még két más egyén jelenlétében világosan és komolyan tett biróságon kivüli beismerésére hivatkozott, mely alkalommal *A* *D*-nek kérdésére még azt is előadta, hogy disznó falkáját ezen az 1000 frton vásárolta a két év előtti nyári vásárban; s igy a nyilatkozat komolysága felől kétség sem lehet. *A* előadva a valódi tényállást *C* és *X*-re hivatkozott, kik azt tanuvallomásaikban megerősitették, sőt tanuival azt is bebizonyitotta, hogy az 1000 frtot *Y* helybeli lakosnak fizette, kinek leánya tőle teherbe esett, s kivel a további következmények mellőzése végett — 1000 frtban egyezett ki, — mind hiába! az első biróság azon az alapon, hogy a beismerés a tanuk vallomása szerint komolyan és

határozottan tétetett, az ekként tett beismerést pedig sem visszavonni sem módositani nem lehet, — elmarasztalta.

A felsőbb biróságok pedig csak ugy mászhattak ki a hiányos törvény által előidézett kényszer helyzetükből, hogy reá fogták, miszerint tekintettel a fennforgó körülményekre *A.* nyilatkozatát komolynak tekinteni nem lehet, s azért az nem bir a biróságon kivüli beismerés kellékeivel; pedig ez csakugyan nem áll: mert valótlan volt ugyan, de világosan és komolyan tétetett, azt pedig, hogy való is legyen, a törvény ugy nem kivánja meg, mint a biróság előtti beismerésnél, melynél Európa minden törvénye szerint, az akár való, akár nem, vissza nem vonható.

Lássunk egy más esetet: Egy faluban *A*-t felszólitotta sógora *B.*, hogy adná el neki bortermését. *A. B*-t rosz fizetőnek ismervén, nem akarta neki eladni borát, de a sógorsági viszonynál fogva, azt egyenesen megtagadni röstelvén, azt adta elő, hogy már néhány nap előtt az épen jelenlevő *C*-nek adta el, ki intését, melylyel e szavait kisérte, elértvén, az adásvétel megtörténtét a maga részéről is elismerte; *B.* ugylátszik, kétkedvén az előadás valódiságában, tőrül-szálra kikérdezte a szerződés minden feltételeit és részleteit, melyekre *A.* hiven válaszolt. Szüret után a bor ára tetemesen felszökkenvén, *C.* szerződés teljesitése iránt megperelte *A*-t, annak *B.* és egy másik tanu előtt biróságon kivül tett beismerésére hivatkozva. E tanuk elő is adták a szerződés minden részleteit, ugy mint *A. B.* kérdéseire előadta. *A.* előadván a perben a tényállást, arra nézve, hogy az egész dolog csak szinleg történt, s szerződés soha sem jött létre közöttük, *C*-t főesküvel kinálta meg, ki azonban az okból nem fogadta el, mert eskünek csak más bizonyitékok hiányában van helye, ő pedig szerződés létezését tanuival igazolta. És az elsőbiróság el is marasztalta *A*-t. A királyi tábla pedig ismét ugy bujt ki a hinárból, -hogy miután a tanuk a szerződés létrejötténél nem voltak jelen, s igy annak létrejöttére bizonyiték nincs más, mint az alperes által kinált főeskü, melyet azonban felperes sem el nem fogadván, sem vissza nem kinálván, az, hogy a szerződés nem jött létre beigazoltnak tekintendő: s felperes ennél fogva keresetével elutasittatott; vagyis a másodbiróság a biróságon kivül beismerést szépen megkerülte.

A beismerésnek egy igen gyakori esetét képezi az a joghatály, melyet biróságaink a telekkönyv aláirásának tulajdonitanak, s ujabb időben általában s következetesen abból az elvből indul ki a legfőbb itélőszék, hogy a ki a telekkönyvet a helyszineléskor aláirta, az abban foglaltak valódisága ellen kifogást nem tehet, elannyira, hogy a téves felvétel bizonyitását sem engedi meg; sőt annyira megy, hogy az aláirás valódiságának tagadása esetén sem engedi meg a valótlanság bizonyitását, mert a telekkönyv közokmány lévén, annak valódisága polgári per utján meg nem dönthető.

Az egész kérdés összefüggő megbirálhatása végett, egy kis eltérést kell tennem felvett tulajdonképi tárgyam: a biróságon kivüli beismerés hatályától, s előbb a fentebbi elvnek azt az oldalát venni bonczkés alá, melynél fogva az aláirás valódiságának tagadása esetén, annak valótlansága polgári per utján nem bizonyithatónak mondatik ki. Hogy bizonyitsa hát ezt az a szerencsétlen fél, kit a sors ily helyzetbe hozott?

Fenyitő uton, — de kit fogjon mint hamisitót fenyitő perbe, mikor azt sem tudja már senki a faluban, hogy ezelőtt 10—15 vagy 20 évvel, ki járt vagy kik jártak ott helyszinelni? s annál kevésbé ki követte el a hamisitást, a hivatalnok, vagy egy harmadik, ki áluton tolta fel magát. Ő ki erről mit sem tud; de p. o. azt be tudná bizonyitani, hogy abban az évben, midőn a helyszinelés történt, ő otthon sem volt, mert mint katona Olaszországban járt vagy más hason esetet, — hogy kérje a fenyitő vizsgálat meginditását, midőn a büntetésre méltó cselekvénynek semmi nemü alanyát sem tud kijelölni, nem biztos-e, hogy ily körülmények között a fenyitő vizsgálat eredményre nem vezet? s néki minden hibája vagy mulasztása nélkül nincs módjában a bűnös játékot leleplezni; hanem összetett kezekkel kénytelen nézni a nevető atyafiakat, kik birtokát ily uton s módon orra elől elkaparitják. Szomoru dolog lenne ha ezen nem lehetne segiteni; főleg ha a telekjegyzőkönyv aláirására oly nagy suly fektettetik, ha annak oly nagy hatály tulajdonittatik, minőt néki a legfőbb itélőszék tulajdonit.

Én abban egyátalán nem érthetek egyet, hogy a közokmány valótlanságát csak fenyitő uton lehetne bebizonyitani; foglalhat az magában valótlanságot, az okmányt felvevő közhivatalnok minden rosz hiszeműsége nélkül is. Hiszen a hivatalnok is ember; nem tévedhet-e az? nem történhet-e egy nulla odairása vagy elhagyása által lényeges tévedés, mely semmi büntetésre méltó cselekvény tényálladékát sem foglalja magában; s a fentebbi elv mellett ennek sem lenne orvoslata.

E részben pedig nem perrendünkben van a hiba, az erre vonatkozólag csak anyit mond: «Közokiratok, melyek a kiállitók által törvényes illetőségük köréhez tartozó tényekről adatnak ki, teljes bizonyitó erővel birnak mindaddig, mig az ellenfél azok hamisságát, vagy szabálytalanságát be nem bizonyitja»; de hogy e bizonyitásnak csak fenyitő eljárás utján lehetne helye, az kimondva sehol sincs, s valószinüleg e szakasz ily magyarázata azon már rég tulhaladott álláspont foszlányaihoz való ragaszkodás, mely a közhivatalnok tekintélyét a csalhatlanság nimbusával való felruházás által vélte megóvhatni. De a szabály ily félreértett alkalmazásának azután oly szomoru következményei vannak, mint a most felhozott esetek, melyek annál fájdalmasabbak s érezhetőbbek, mert egyáltalán nem a ritka példák közé tartoznak. Jó lesz ezt illetékes helyen komoly fontolóra venni.

E kis excursió után folytassuk felvett tárgyunkat, s tegyük fel, hogy a fél valóban aláirta, vagy kézjegyével ellátta a vonatkozó telekjegyzőkönyvet; mielőtt e tény jogkövetkezményeit, s illetve a kérdés jogi oldalát vizsgálat alá vennők, szellőztessük egy kissé a helyzetet. Értem: azokat a körülményeket, melyek között a telekkönyv szerkesztése, az ország legnagyobb részében létrejött.

Helyén valónak látom ezt, ellenére annak, hogy tudom, miszerint sokan vannak pályatársaim közül, kik ezt a biró szemei előtt közömbösnek, s igy a jogi kérdés megoldására nézve befolyással nem birónak tartják; de az ekként okoskodó uraknak válaszom csak az; hogy igazuk lenne ha a «fiat justitia» ma is oly szemüvegen át tekintetnék, mint a minőn azt Verbőczy nézte, midőn a biró kétféle lelkiismeretét magyarázta hármas könyvében; ma azonban midőn a materiális igazságszolgáltatás felé való törekvés, még ha az a formák, s különösen a legál theoria szépen kiczirkalmazott tételeinek rovására is, a biró lelkiismeretének el nem némitható követményeként kezd mindinkább tért foglalni, a helyzet vizsgálata, mely között valamely a perben döntő okmány létrejött, megszünt a biró ama lelkiismeretének, mely a perben számba sem jöhet, rovatába tartozó, közömbös dolog lenni. — De térjünk a dologra; s vessünk egy rövid pillanatot amaz állapotokra, melyek között telekkönyveink nagy része született.

Az ötvenes évek kezdetén, ellenséges elemek járma alatt, járta be egy nagy had hazánk alföldjét, vizsgálva s rajzolva a földeket, és senki sem tudta, mit akarnak ez urak, kiket a nép földkóstolónak nevezett. A hitel telekkönyvről az értelmes elemeknek sem igen volt fogalmuk, s azért általában azon nézet nyert tért, hogy e munkálat

egy ujabb adónemnek, vagy adórendszernek szomoru előhirnöke.

Az akkor uralgott indolentia és passiv resistentia, a czél e felfogása mellett, e jó urak működése iránt kétszeres mérvben jelentkezett, mihez a helyszinelők saját ignorantiája mellett, állásuk ideiglenességének tudata s az áltatuk végzendő mű fontos volta iránt való minden érzék hiánya is járult.

Ha egy vagy más birtokos birtoklapját a falubeli esküdteknek jól — roszul tett bemondásai alapján összetákolták, s azután előczitáltatták az illetőt, hogy azt véle aláirassák, sem ők nem birtak érzékkel arra, de legtöbb esetben nem is tudták felvilágositani a felől, hogy aláirásuknak mily hatálya lesz, sem az egyszerü polgár nem birt arról sejtelemmel sem, ki midőn a faluházától, hová azzal a biztos tudattal ment, hogy felhivásának fizetés lesz a vége, egyszerüen azzal szabadulhatott meg, hogy csak keze keresztvonását vették, nem hogy skrupulositásai támadtak volna e részben, hanem a könnyü megszabadulás örömére áldomásra hitta meg minden szomszédját és atyafiát, még a komákat is beleértve.

Ez a helyzet valódi képe. És az ily körülmények között tett aláirásnak kivánunk oly hatályt tulajdonitani, melyet az illetőnek megdönteni többé nem lehet. Ma rendezettebb, vagy a viszonyokkal legalább megismerkedettebb körülmények között az okmányok teljes bizonyitó erejét, még ha azokat a fél kivánatára a közjegyző állitja is ki, az alakszerüségek egész sorozatától teszszük függővé és a most ecsetelt helyzetben létesült telekkönyveken lévő aláirást, vagy kézjegyet a nélkül, hogy ki vette fel azt, vagy kézjegy esetén a néviró megnevezve lenne, a tjkönyvben foglalt állapot csalhatlan bizonyitékaként fogadjuk el. Kényelmes dolog: az igaz, de a kit ér, könnyen koldusbotra juttatja, s a népben az igazságszolgáltatás iránti érzéket alapjában renditi meg.

Ez elv merev alkalmazásából folyó visszás helyzet iránt — ugy látszik — nem maradhattak közönyösek biróságaink sem- s ez érzéknek tulajdonitjuk egy legközelebb közlött döntvényben foglalt kir. táblai itéletben kimondott, de a legfőbb itélőszék által mellőzött amaz alapelvet, hogy a telekjkönyv *A)* lapjának aláirása csakis az abban felvett birtokrészletek helyes bevezetésének elismerésére vonatkozik. Ennek tulajdonitjuk, mert egyáltalán nem értjük, hogy ha az *A)* lapnak a fél által történt aláirása valamit bizonyit, mily indoknál fogva lehet e bizonyitó erőt az e lapon foglalt bejegyzéseknek csak egy részére korlátolni? holott arról, hogy egy vagy más irányban szolgál-e és mennyiben bizonyitékul ez aláirás, semminemü szabályunk nincs.

Annyi bizonyos, hogy az aláirás, ha annak hamissága ki nem mutattatik, bizonyit az aláiró ellen, az aláirt *A)* lap egész tartamára, tehát a birtokosi jogra nézve is, csak az a kérdés, mily hatálya van e bizonyitó erőnek?

Hogy ez aláirás beismerést képez, az tán vita tárgyát sem képezheti, mert a helyszinelésnél sem szerződés, sem más faja a jogszerzéseknek helyt nem foglalhatott, hanem egyszerüen konstatáltatott a fennálló tényleges állapot, s azért az aláirás másra nem vonatkozhatik, mint arra, hogy a tényleges állapot valóban ugy áll, mint az a telekjkönyvbe felvétetett. A kérdés tehát csakis az lehet, hogy ez aláirás a beismerések melyik fajához tartozik?

Biróság előtti beismerés nem lehet, mert a polg. törvk. rendtartás 158. §-a szerint csak az a ténybeli állitás képez biróság előtti beismerést, melyet a fél vagy képviselője a per folyamán beismer. Ez e kategóriába nem tartozván, kétségtelen, hogy az biróságon kivüli beismerést képez; és ha ezzel tisztában vagyunk, ismét ujabban meggyőződhetünk a perrend gyarló szerkezetéről, s amaz óriás botlásról, melyet akkor elkövetett, midőn azt a szabályát, mely szerint a beismerést sem visszavonni sem módositani nem lehet, a beismerések minden nemére egyenlően kiterjesztette.

Mert ha a biróságon kivüli beismerés indokolt visszavonását megengedjük, s főleg ha e mellett perrendünk oly egészséges szabályt állitott volna fel, mint a legáltheoria fénykorában létesült osztrák perrend 109. §-a, mely az uralgó viszonyok ellenkező iránya daczára is szabályul állitotta fel, hogy: «mennyi bizonyitó erővel bir egyes esetekben a beismerés: a biró belátása szerint határozza meg», — a dolog elintézése egyszerü lenne; mert ha a fél az aláirás körülményeit, s a tjkönyvben foglalt tények valótlanságát bebizonyitaná, s a másik fél az igényelt jogszerzésre nézve semmi jogczímmel sem bir igazoló tényekkel szemben, semmi jogczímet kimutatni nem birna, a telekkönyv aláirása által tett biróságon kivüli beismerés visszavonása egyszerüen indokoltnak tekintendő, s annak bizonyitó ereje megszüntnek kimondandó lenne; és száz és száz igazságtalanság el lenne háritva.

De mai viszonyaink között is legczélszerübbnek vélem a 164. §. intézkedését csak a biróság előtti beismerésre szoritani, s minden esetben kimondani, hogy az a dolog természetéből kifolyólag a biróságon kivüli beismerésre alkalmazást nem találhat, meg lenne oldva a gordiusi csomó s nem első eset lenne, melyben a törvény helytelen szabályait, a gyakorlati alkalmazás tapintata orvosolja. Hány esetben tette ezt a semmitőszék; s csakis köszönettel tartozhatunk neki érette.

A beismerésről szólva nem mellőzhetek még egy eset felemlitését, melyet szintén egy döntvényből meritek A kérdés tárgya ugyanis a hagyatéki eljárás folyamában tett beismerés hatálya. A fenforgó esetben ugyanis a házasság alatti szerzeményi vagyon kizárólag a férj nevére vétetett fel, s a hagyatéki tárgyalás folyamán az özvegy e javakat saját özvegyi jogának kitüntése mellett, gyermekei nevére kérte átiratni, utóbb azonban a telekkönyvi helyszinelést támadta meg s bebizonyitván, hogy a szóban forgó ingatlanságok közszerzeményt képeznek, s igy azok egyedül a férj nevére hibásan vétetvén fel: a telekjkönyvet kiigazittatni kérte.

Kérdés, hogy mily hatálya van az özvegy által a hagyatéki tárgyalásnál tett beismerésnek? és ha vajjon akadályozhatja-e maga e nyilatkozat, ha különben a helyszinelés téves volta teljesen bebizonyittatik a telekkönyv kiigazitását?

Első pillanatra ugy látszik, hogy a fentebbi fogalom meghatározás szerint a hagyatéki tárgyalás alkalmával tett nyilatkozat biróságon kivüli beismerést képezvén, az épen ugy, mint a többi közlött esetekben indokoltan, illetve ha annak valótlansága kimutattatik, visszavonható. Ámde a dolog nem igy áll. A mondott nyilatkozat nem puszta beismerés, hanem kötelező nyilatkozat, mely ha a nyilatkozónak fenállott joga annak ellenében bebizonyittatik is, többé vissza nem vonható; mert ez esetben jogról való lemondást foglal magában, mely a másik fél által elfogadtatván, abból arra jog származik, mely a nyilatkozatot megelőző tények folytán meg nem dönthető; s igy ez a beismerések kategoriáinak egyikéhez sem tartozik.

Tovább is időztem tán kelleténél a tárgyalásnál, de főleg most — midőn a perrend módositása küszöbön áll, szükségesnek tartottam annak egy kiváló hibájára, a gyakorlat világával reá mutatni, s felhivni erre az illetékes körök figyelmét.

Zlinszky Imre.

*

Jogirodalom.

A magyar váltójog kézikönyve. Irta dr. PLÓSZ SÁNDOR a kolozsvári magy. kir. tud. egyetem ny. r. tanára. Budapest, 1877. ZILAHY SÁMUEL kiadmánya.

(Folytatás.)

Szerző munkája *különös részében*, miként ezt első czikkünkben kiemeltük, az egyes váltójogi intézményeket tárgyalja. A mit e részre nézve mindenekelőtt megjegyeznünk kell az, hogy szerző a geneticus rendet nem tartotta meg; minek az a következménye, hogy ugyanazon dolgokat ismételve előadja s ez által munkáját szükség nélkül kiterjeszti. Ezen felül szerző nem uralja kellően a kezelt anyagot; mert több helyütt később tárgyalandó dolgokra utal a nélkül, hogy azokra csakugyan reflectálna. Továbbá, ha már hibának tartottuk azt, hogy szerző a törvényes terminologiát szándékosan ignorálja, még nagyobb hibát kell abban találnunk, hogy oly müszavakat farag és vesz át, melyeket nem lenne tanácsos a «*Nyelvőr*» bonczkése alá bocsátani. Különösen kedvencz műszava szerzőnek a «*késvesztett*» és a «*szélóvás*»; az egyik ugy mint a másik absolute rosz és nevetséges s e mellett egyátalán nem szükséges. Ily müszavak árán azt hiszszük minden magyar ember szivesen lemond a purismusról, mely a szorosan vett tudományos munkáknál a nélkül is lehetetlen és okvetlenül nem szükséges. De a létező jó müszavakat is sokhelyütt visszás értelemben használja. Igy a 119. lp. az intézvényező felelősségét tárgyalva ennek «*előfeltételeiről*» beszél. A német «Voraussetzung»-nak, mert ezt kivánta szerző visszaadni, teljesen megfelel a «feltétel» kifejezés, melyet felesleges egy más helytelen kifejezéssel substituálni. Annak igazolására, hogy szerző a váltójogi anyagot nem a geneticus rendben tárgyalja, csak néhány példát kivánunk felhozni.

Szerző a 40. §-ban az *értékviszonyt*, a *folyamot* — tán váltófolyamot? — és a *discontot* — leszámitolási dijt; — a 41. §-ban pedig a *fedezetet* s a *tudósitó levelet* tárgyalja. A most érintett fogalmak egyrészről nem együvé valók, másrészről, egészen más helyre tartoznak. Az értékviszony — Valutaverhältniss —, a fedezet — Deckung — és a tudósitó levél — Aviso, Bericht — a váltó nemlényeges kellékei közé tartoznak, s átalában váltójogi hatálylyal nem birnak; tehát természetüknél fogva a munka 22. §-ában, vagyis ott lettek volna tárgyalandók, a hol szerző a váltó nemlényeges kellékeit ugyis már előadta. Ellenben a váltófolyam csak a viszkeresetnél bir jelentőséggel, a hol azt szerző sem ignorálhatta. A 42. és 43. §§-ban szerző az elfogadás végetti *bemutatásról* és az *elfogadásról* értekezik, s csak azután tér át az idegen váltó egyes fajaira; holott a dolog természetes rendje szerint az utóbbiakat kellett volna előbb megismertetnie; mert a mit az elfogadás végetti bemutatásról és az elfogadásról mond, az az idegen váltó minden fajára kell hogy egyiránt kiterjedjen. Ezenfelül szerző a váltócselekvényekről szólva, a bemutatást már az átalános részben is tárgyalta.

De térjünk át a különös részre vonatkozó egyes észrevételeinkre.

Szerző a 42. §-ban az elfogadás végetti bemutatásról szólva a 133. lapon azt mondja, hogy «a bemutatásnak a kereskedelmi társaságoknál, a czégjegyzésre jogositott személynél kell történni». Ez a kereskedelmi jog szempontjából helytelen; mert ez a kereskedelmi társaságoknál az *üzletvezető tagokat*, illetőleg az *igazgatóságot* jelöli ki; a bemutatásnak tehát a kereskedelmi törvény értelmében a társaság minőségéhez képest az üzletvezető tagok valamelyikénél, esetleg, azok mindegyikénél; illetőleg az igazgatóságnál s esetleg ennek az érvényes képviselethez szükséges számu tagjainál kell történni.

A 43. §-ban azt mondja szerző, hogy «az elfogadásnak a váltóra, vagy annak valamelyik eredeti példányára kell iratni». Helyesebben talán azt kellett volna szerzőnek mondani, hogy az elfogadásnak a váltólevélre, illetőleg a *másodlatok valamelyik példányára* kell vezettetni; mert szerző szavaiból az következtethető, hogy a váltólevél alatt nem az eredeti példányt érti. Ugyanezen §-ban ez foglaltatik: «a megtörtént elfogadás hatálya 1. hogy a megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet». Nézetünk szerint ez nem hatálya, hanem *jogi sajátsága* az elfogadásnak; annak hatálya abban áll, hogy feltétlen fizetési kötelezettséget von maga után.

Az 52. §. kezdetén ezt mondja szerző: «A forgatmánynak előfeltételét képezi egy forgatható, azaz rendeletre szóló váltó — ordre — váltó —; mert a forgatmány sajátságos hatálya csak ugy állhat be, ha a váltókötelezett minden váltószerü birtokos részére, és nem kizárólag csak egy határozott személy részére — recta-váltó —, igéri a fizetést». Ez nézetünk szerint nem egészen áll; mert a váltó forgalomra szánt papir lévén, e rendeltetésénél fogva az uj magyar váltótörvény szerint nem kell rendeletre kiállittatnia a végből, hogy forgatható legyen. A «rendeletre» szó a váltó nemlényeges kellékei közé tartozik, az tehát sem a váltó fogalmához, sem annak forgathatásához nem szükséges. Ellenben *negative* megkivántatik, hogy a forgathatás ki ne zárassék, hogy tehát a váltó eredeti természetétől egyenesen meg ne fosztassék.

A hátirat keltének, különösen a kiállitás helyének kitüntetése nemcsak azért lehet fontos — 53. §. vége — «mert annak hiányában a forgató a kinem fizetésről való értesitésre nem számithat»; hanem azért is, mert befolyással lehet a forgató *váltóképességére* és a hátirat *érvényességére*.

Az 55. §-ban szerző az üres hátiratról szólva az utólagos kitöltést oly módon, hogy abba az óvásról való lemondás foglaltassék, tiltottnak tekinti. Ez helyes, de helytelen szerző azon állitása, hogy «az ily kitöltés nem utólagos kitöltés, hanem az üres forgatmány törvényes tartalmának jogosulatlan megváltoztatása, tehát hamisitás, a melyből az üres forgató mindenki ellen kifogást tehet». Mi a *hamisitás* alatt a váltó eredeti tartalmának jogtalan megváltoztatását értjük, s ilyennek a kérdéses kitöltést azért nem tekinthetjük, mert a váltóbirtokos a kitöltésnél a megállapodás ellenére jár ugyan el, de a hátiratnak *nem létezett* tartalmát meg nem változtatja. Igy fogván fel az utólagos kitöltést, az ebből eredő *kifogást* azok közé sorozzuk, melyekkel a váltóadós csak *feltételesen* élhet.

A 63. §-ban szerző a lejárat és egyes következményeinek «*kitolásáról*» szólva a szükségképeni prolongatióval egyenlőnek tekinti azt «ha az államhatalom közveszély vagy más fontos ok folytán a bizonyos időközben lejáró váltók lejáratát későbbi időre helyezi át». Nézetünk szerint az államhatalomnak az ily intézkedéshez, mely hatáskörén tul menne, joga nincsen; mert a szerződő felek közt a lejárat tekintetében létrejött megállapodást az államhatalom nem változtathatja meg akkép, hogy a lejáratot későbbre helyezi át. Az államhatalomnak igen is jogában áll fontos okokból a *bemutatási időt* meghosszabbitani, a mint ez az osztrák-porosz háboru ideje alatt Prágában történt; de ez nem egy a lejárat «*kitolásával*», melyet a prolongatio soha sem érinthet. Ugyanazon §-ban a 3. pont alatt szerző a moratoriumot «a fizetési kötelezettségek teljesitése tekintetében ugy az egyenes kötelezettek, mint a viszkereset alatt állók irányában adott halasztásként» határozza meg. Szerző a mellett, hogy e meghatározásával önmagával ellenkezésbe jő — l. az érintett pontot — nyilván helytelen definitiót állit fel; mert a moratorium sohasem lehet más, mint a lejárt vagy lejárandó kötelezettségek érvényesitésének *felfüggesztése*, illetőleg a *kereshetőség* megtagadása bizonyos időtartamon át.

A 66. §-ban szerző a váltótörvény azon intézkedésének, mely szerint a fizetést a kitett pénznemben kell teljesiteni,

azon értelmet adja, hogy «a belföldi arany vagy ezüst pénznemekre szóló váltók aranyban vagy ezüstben fizetendők és pedig tekintet nélkül arra, hogy a váltóban a kijelölt pénznem fizetése határozottan kikötetett-e vagy pedig nem». Nézetünk szerint ez intézkedésnek az a czélja, hogy a hitelezőnek a váltóban kitett pénz *értéke* téritendő meg ugy, hogy ha a váltó pl. 20 frankos pénzdarabokról szól, a hitelező nem frankokat in natura követelhet, hanem csak azt kivánhatja, hogy neki a frankok értéke a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint megtérittessék.

Hogy a német kifejezések és a német gondolatmenet szószerinti leforditása hova vezet, arra például szolgálhat szerző 68. §-a, melyben a «*szükséget szenvedő váltókról*», a «*szükséget szenvedő aláirásokról*» — Nothleidender Wechsel, Nothleidende Unterschriften — beszél; holott erre *szüksége* nem volt; mert a közbenjárásnak alapját a váltóügylet folyamában bekövetkezett *zavar* képezi. E fogalmat használva, nem lett volna szerzőnek *szüksége* arra, hogy a német szólásmódot magyarrá erőszakolja. Továbbá a magyar nyelvben nem szoktuk azt mondani, hogy a váltó «N. N. *becsületére*», hanem «N. N. *érdekében*» fogadtatott el vagy fizettetett ki. A «*becsület*» szó nem alkalmas arra, hogy a «*per onore*» kifejezést helyesen visszaadja. Ezenkivül azt mondja szerző, «hogy az üzletvilág oly személyekkel, kik be nem teljesedett igéreteket tesznek, nem szeret váltóüzletbe bocsátkozni». Bocsánatot kérünk, de szerintünk be nem teljesedett igéretet senki sem tehet; mert az lehetetlen, hogy az az igéret már *akkor*, a mikor tétetik, be nem teljesedettnek tekintessék. Erre a mi joghallgatóink azt mondanák «*hogy olyan nincsen*».

A 70. §-ban szerző azt vitatja, hogy a névbecsülés a forgató által, egy *későbbi* forgató érdekében is történhetik. Mi ép ez ellenkezőt vagyis azt állitjuk, hogy a névbecsülés a forgató részéről csakis valamelyik *előzője* javára történhetik. Ahoz joga van minden forgatónak, hogy előzőjét a közbenjárás által a viszkereset kellemetlenségeitől megmentse; ép azért a közbenjárásnak *a viszkereset természetét* kell követni; vagyis annak *előre* kell mennie és *hátrafelé* nem mehet. Ugyanazon §-ban a 231. l. azt vitatja szerző, hogy a szükség nélkül történt névbecsülési elfogadás nem hatálytalan. Tudtunkkal a közbenjárás *mindig feltételes;* annak csak akkor lehet helye, ha a váltó rendes uton czélját nem éri, s e körülmény óvással constatáltatik. E nélkül jogilag nem létezik közbenjárás, tehát nem létezik névbecsülési elfogadás sem.

A 264. lapon szerző a váltótörvény 50. és 51. §§-aiból azon következtetést meriti hogy «a korlátlan viszkereset tényalapjához az értesitési kötelezettség teljesitésének állitása és előleges bizonyitása nem tartozik, hanem hogy alperes feladatát képezi az értesitett kötelesség elmulasztásából kifogást tenni». Ez állhat a német praxis szerint; de semmi esetben sem áll a magyar váltóeljárás szerint; mert ha a felperes sommás keresettel él arra nézve, hogy az *egész* viszkereseti összeget követelhette, saját előzője értesitését már a keresetben kell igazolnia; ellenkezőleg a fizetési meghagyás csak a váltóösszegre fog kiterjedni.

A 85. §-ban a fizetés kifogását tárgyalva azt állitja szerző átalánosságban, hogy ha a váltó a teljes vagy a részletfizetésről szóló nyugtával van ellátva, a fizetés kifogása minden váltóbirtokos ellen megtehető.» Hogy ez ekként oda állitva nem helyes, azt szerző maga is elismeri, a mennyiben ugyanazon §-ban különbséget tesz a szerint, a mint a fizetés a *váltóösszegre* vagy a *viszkereseti összegre* történik; feltétlen kifogás alapjául természetesen csak a váltóösszeg kifizetését fogadván el. Ily körülmények közt az átalánosságban felállitott elvnek nincs értelme.

Végre a 86. §-ban a 313. lapon azon mindenesetre eredeti állitással lép fel szerző, hogy a váltótörvény 79. §-ának a *tilalom* feloldására vonatkozó intézkedése nem vehető szó szerint. Mi ép az ellenkező véleményben vagyunk és a törvény kérdéses intézkedését teljesen correctnek tartjuk. Szerintünk a megsemmisitési eljárásnak minden consequentiájával együtt meg kell szünni, ha a megsemmisitendő váltó megkerül. A tilalom mint a megsemmisitési eljárás következménye azon feltevésen alapszik, hogy a váltó nem létezik, illetőleg hogy annak birtokosa ismeretlen; ha e feltevés megszünik, mert többé nincs mit megsemmisiteni, az eljárásnak minden abból folyó következménynyel együtt meg kell szünni. A törvény eleget tesz a megsemmisitést szorgalmazó érdekeinek az által, hogy puszta állitása alapján a tilalmat elrendeli; azonban nyilván tulmenne az okszerű határokon, ha a tilalmat akkor is fentartaná, midőn a megsemmisitő állitólagos tulajdona a váltó tényleges birtokosa által vitássá tétetik.

De tán jó lesz már a nélkül is hosszura nyult észrevételeinket befejezni. Azt hiszszük, hogy igéretünket megtartva szorosan a tárgyilagosság terén maradtunk. Ha daczára ennek, birálatunk a szerzőt kellemetlenül érintené, ezt őszintén fájlalnók; mert sem sértési, sem kisebbitési szándék nem vezérelte tollunkat. Egyéni meggyőződésünknek adtunk kifejezést, melynek csalhatlanságot vindicálni nem akarunk. Talán megérjük még, hogy némely észrevételünk helyességét a szerző maga is elismeri. Részünkről őszintén fentartjuk azt, a mit birálatunk elején mondottunk; hogy t. i. szerző munkáját irodalmi nyereségnek tekintjük. Csak azt kell még óhajtanunk, hogy szerzővel a jogi irodalom terén minél gyakrabban találkozhassunk.

Apáthy István.

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

I. RÉSZ.

Az örökség és hagyomány megszerzése s ezzel kapcsolatos jogviszonyok.

I. Fejezet.

Az örökség és hagyomány megszerzésére vonatkozó általános szabályok.

1. §. Az örökség az örökhagyó halálával, arra nézve pedig, kinek örökjoga halasztó feltételtől van függővé téve, a feltétel teljesültével nyilik meg. Az örökös fel van jogositva az örökséget elfogadni, vagy arról lemondani.

Ha az örökös az örökséget elfogadja, az örökhagyónak átszármazható joga és kötelezettsége az örökösre az örökség megnyiltának időpontjában átszállottnak tekintetik.

2. §. Az örökös az iránt, vajjon a megnyilt örökséget elfogadja-e, akaratát örökösi nyilatkozattal, irásban vagy szóval, avagy hallgatag jelenti ki. E kijelentés különös meghatalmazott által is történhetik.

Ha az örökös meghal, mielőtt a megnyilt örökség iránt nyilatkozott volna: a mennyiben az örökhagyó máskint nem rendelkezett, az örökösnek ebbeli joga és kötelessége saját örököseire száll át.

Az örökhagyó halálát vagy holttá nyilvánitását megelőző, valamint feltételhez vagy időmeghatározáshoz kötött örökösi nyilatkozat hatálylyal nem bir.

3. §. Ha az örökös az örökséget birtokba veszi, s az örökséghez tartozó vagyonról mint sajátjáról rendelkezik: ebbeli cselekvénye által az örökséget hallgatag elfogadja.

Az örökség hallgatag elfogadásának tekintendők az örökösnek az örökségre vonatkozó más cselekvényei is, ha azokból az örökség elfogadására irányult akaratot kétségtelenül lehet következtetni.

A végrendelet elismeréséből, a hagyatékhoz tartozó vagyon őrizet alá vételéből, fentartásából, a hagyaték állását tárgyazó nyomozásokból, és az örökhagyó eltemettetésére vonatkozó intézkedésekből az örökség elfogadását következtetni nem lehet.

4. §. Atyai hatalom, gyámság és gondnokság alatt állók helyett törvényes képviselőik, vagyonbukottak helyett a csődtömeggondnok van jogositva örökösi nyilatkozat beadására; előbbiek azonban csak a gyámhatóságnak, a csődtömeggondnokok pedig csak a hitelezők választmányának és a vagyonbukottnak jóváhagyásával mondhatnak le az örökségről.

5. §. Azon örökös, ki az örökséget elfogadta, arról többé le nem mondhat. A lemondási nyilatkozat szintén visszavonhatlan.

6. §. Az örökséget vagy örökrészt részben elfogadni, részben pedig arról lemondani nem lehet.

Az örökségnek vagy örökrésznek egy részére szoritott elfogadás az egész örökségre, illetőleg az egész örökrészre hatályos; a részben való lemondás pedig nem bir hatálylyal.

Azon örökös, a kit az örökhagyó részben feltételesen, részben feltétlenül nevezett örökösének, vagy a kit részben utóörökösnek nevezett, az elfogadást ezen részek valamelyikére szoritani van jogositva.

Azon végrendeleti vagy szerződési örökös, ki az örökséget el nem fogadta, ez által a törvényes osztályrész (köteles rész) követeléséhez való jogát el nem veszti.

7. §. Törvényes örökösödés esetében, ha valamely örökös az örökséget vagy az örökrészt el nem fogadja, az örökösödési rend ugy határozandó meg, mintha az, a ki az örökséget vagy örökrészt el nem fogadja, az örökhagyó előtt halt volna el. Ezen esetben az el nem fogadónak leszármazói is ugy örökösödnek, mintha amaz az örökhagyó előtt halt volna meg.

8. §. Végrendeleti és szerződési örökösödés esetében, a mennyiben a végrendelet vagy az örökszerződés az esetre helyettesitett örököst nem rendel, vagy egyébként eltérő intézkedést nem tartalmaz: a megürült rész azon örökostársakat illeti, a kik az egész hagyatékra, vagy annak valamely hányadára az el nem fogadó örökössel együttesen, vagy az örökrész megjelölése nélkül, vagy egyenlő örökrész meghatározása mellett vannak örökösökül nevezve. Az örökség meghatározott hányadára nevezett örököst ezen növedékjog nem illeti.

Ugyanezen szabályok alkalmazandók a feltételesen nevezett örököstárs örökrészére nézve: elhalasztó feltétel esetében addig mig az örököstárs a feltétel teljesültével az örökséget megnyeri, feloldó feltétel esetében pedig akkor, ha az örököstárs a feltétel teljesültével az örökségtől elesik.

Az, a kire valamely örökrész növendékjog utján száll, e részt külön elfogadás nélkül szerzi meg; s erről lemondani nincs jogositva.

9. §. Ha a megürült örökrész sem az örökhagyó intézkedésénél, sem a növendék jogánál fogva másokat nem illet: e részre nézve a törvényes örökösödésnek van helye.

10. §. Ha az örökhagyó az örökség elfogadását határidőhöz kötötte és ezen határidő alatt az örökös az örökséget el nem fogadta, az örökség el nem fogadottnak tekintendő.

11. §. Ha az örökhagyó ilyen határidőt nem tüzött ki, az örökös az iránt, hogy az örökséget elfogadja-e vagy nem, bizonyos határidő alatt nyilatkozni nem köteles.

Azok azonban, a kiket az el nem fogadás esetére az örökség illetne, továbbá az utó-örökösök, a hagyományosok, az örökhagyó hitelezői és az örökös hitelezői követelhetik, hogy az örökös a hagyatéki biróság által megállapitott legalább 6 heti, s legfelebb 3 hónapi, s esetleg az örökös kérelmére meghoszabbitható határidő alatt az örökség elfogadása iránt nyilatkozzék, és a mennyiben saját cselekményétől függő feltétel alatt lett örökösnek nevezve, ugyanezen határidő alatt a feltételt teljesitse.

Ha az örökös a kitüzött határidő alatt az örökséget el nem fogadja, vagy a feltételt nem teljesiti: örökösödési jogát elveszti a nélkül, hogy ezen jogkövetkezményt a hagyatéki biróságnak kimondani kellene. (126. §.)

12. §. Ha az örökös a kitüzött határidő eltelte előtt elhal a nélkül, hogy nyilatkozott, vagy a feltételt teljesitette volna: saját örökösei a nyilatkozat beadására, illetőleg a feltétel teljesitésére az előbbeni §. intézkedése szerint ujabb határidő kitüzése mellett felhivandók; kivéve ha a feltétel oly minőségü, hogy azt utóbbiak nem teljesithetik, mely esetben a 11. §. következménye ujabb határidő kitüzése nélkül beáll.

13. §. Azon esetekben, midőn hagyatéki eljárásnak van helye, azt a ki az eljárás folyama alatt az örökség elfogadása iránt nem nyilatkozik, ugy kell tekinteni, mintha az örökséget el nem fogadná.

A 11. és 12. §§-ban szabályozott jogvesztés eseteit kivéve azonban ez az örököst nem akadályozza abban, hogy igényét rendes örökösödési keresettel érvényesitse, mindaddig mig örökjoga el nem évül.

14. §. Ha az örökösödésre hivatottak közül az örökséget senki sem akarja elfogadni, az örökség az államkincstárt illeti.

Az államkincstár ez esetben az örökös jogaival és kötelezettségeivel bir; azonban az elévülési időn belül jelentkező örökösnek, — kivéve ha ez az örökségről lemondott, az örökséget kiadni tartozik. (125. §.)

15. §. Az örökös az örökség megnyilta után fel van jogositva a hagyatéki vagyont, ha az örökjog vitássá nem tétetett, önhatalmulag birtokába venni.

Az örökség tárgyát képező ingatlanok vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok átirása örökösödési bizonyitvány alapján történik.

A biróság az örökösödési bizonyitványt az eljárási szabályok értelmében, ha gyámhatósági beavatkozásnak van helye, az árvaszék megkeresése, egyébkint pedig az örökös vagy más harmadik, jogilag érdekelt személy kérelmére adja ki.

A mennyiben az érdeklettek kivánják, örökösödési bizonyitvány adandó ki akkor is, ha az örökösödés tárgyát ingatlanok vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok nem képezik. (99—110. §§.)

16. §. Ha az örökösödési jog vitás, az örökösödési bizonyitványt az eljárási szabályok értelmében annak részére kell kiadni, és azt kell a hagyatéki vagyonok birtokába helyezni, a kinek örökösödési jogosultsága valószinübb. (115—117. §§.)

17. §. A hagyatéki vagyont a 15. §. szerint birtokba tevő, ugy a biróság által örökösödési bizonyitványnyal ellátott örökös ellen azok, a kik örökösödési jogokat igényelnek, ebbeli jogukat rendes örökösödési keresettel érvényesithetik.

A 15. §. szerint birtokban levő, ugy az örökösödési bizonyitványnyal ellátott örökös addig mindenki irányában örökösnek tekintendő, mig a rendes örökösödési kereset folytán az örökösödési jog másnak nem itéltetett meg.

Az örökösödési kereset eredménye azon személyek jogait, kik az örökössel a telekkönyvileg nevére átirt ingatlanokra nézve, vagy a birtokában levő öröklött ingó vagyonra nézve jóhiszemüleg terhes jogügyletet kötöttek, még akkor sem érinti, ha a kereső fél az örökösödési perben nyertes lett.

Zárlat elrendelése esetében ezen szabály csak azon jogügyletekre nézve áll, melyek a zárlat foganatositása, és telekkönyvezett ingatlanok tekintetében annak feljegyzése előtt köttettek.

18. §. A hagyományos a hagyományhoz való igényét rendszerint az örökhagyó halálával, ha pedig a hagyomány felfüggesztő feltételtől tétetett függővé a feltétel beálltával elfogadási nyilatkozat nélkül nyeri meg.

A hagyományosnak azonban jogában áll a hagyományt visszautasitani.

Ugyanazon hagyományt részben elfogadni, részben visszautasitani nem lehet.

A már elfogadott hagyomány vissza nem utasitható, s a visszautasitó nyilatkozat vissza nem vonható.

19. §. Ha az örökhagyó másként nem intézkedett, a megürült hagyományra nézve növedéki jognak van helye; de csak azon esetben, ha ugyanazon hagyomány több hagyományos társnak együttesen, rész-megjelölés nélkül, vagy egyenlő részben hagyományoztatott. Külön tárgyaknak, vagy ugyanazon tárgynak meghatározott részekben való hagyományozása esetében növedékjognak helye nincsen.

20. §. Azok, kik a hagyományt visszautasitás esetében kapnák vagy a hagyomány-kiszolgáltatási kötelezettségtől mentesülnének, a hagyatéki biróságnál kérhetik, hogy a hagyományos a hagyomány megtartása iránti nyilatkozatra, illetőleg ha a hagyomány saját cselekvényétől függő felfüggesztő feltételhez van kötve, ezen feltétel teljesitésére utasittassék.

A határidőre és a mulasztás következményeire nézve a 11. és 12. §§. szabályai alkalmazandók. (126. §.)

21. §. A hagyományos a hagyományt rendszerint az örökhagyó halála napjától számitott 6 hónap elteltével van jogositva követelni.

Felfüggesztő feltétel vagy kezdeti időpont esetében azonban a hagyomány a feltétel beállta vagy az időpont elérkezte előtt nem követelhető.

A hagyomány csak annyiban követelhető, a mennyiben azt az örökhagyó halálakor az örökségnek, illetőleg a hagyománynyal terhelt vagyonnak értéke a terhek, az örökhagyó adósságai, és a törvényes osztályrész (köteles rész) levonása után fedezi. Ha ez a hagyományok kielégitésére nem elegendő: a hagyományok aránylagosan leszállitandók; de azon hagyomány, melyet minden más hagyomány előtt kiadatni rendelt, vagy melyek leszállitását megtiltotta az örökhagyó, csak akkor szállitható le, ha annak magának kiszolgáltatására sem elegendő az örökség illetőleg a kijelölt külön tömeg. A fel nem osztható hagyomány egészen kiszolgáltatandó, ha a hagyományos készpénzben megtériti azon többletet, mely a leszállitás után neki kiadandó értéket felülmulja.

A hagyomány kifizetése vagy kiadása körüli késedelem következményeinek és a hagyományozott tárgyra forditott költségek megtéritésének kérdése a kötelmi jog szabályai szerint döntendők el.

A hagyományozott tárgyakon fekvő terhek, a mennyiben az örökhagyó máskint nem intézkedett, a hagyományos által viselendők.

22. §. Ha a hagyomány oly ingatlan, vagy meghatározott (nem helyettesithető) ingó vagyonból áll, mely a hagyatékban természetben megvan és a hagyomány sem felfüggesztő feltételhez, sem időmeghatározáshoz kötve nincsen: a hagyományos a hagyománynak közvetlenül a hagyatékból való kiadatását követelheti. Ezen esetben, ha az örökhagyó máskint nem intézkedett, a hagyományozott tárgy a hagyományost az örökhagyó halála napjától illeti.

23. §. Ha a hagyományhoz való igeny vita tárgyát nem képezi: a hagyatéki biróság a hagyományos vagy más harmadik jogilag érdekelt személy kérelmére a hagyományról az eljárási szabályok értelmében hagyományi bizonyitványt ad ki.

A hagyományi bizonyitvány joghatálya az örökösödési bizonyitvány joghatályával azonos.

A 22. §. esetében a hagyományozott ingatlan az örökhagyó nevéről közvetlenül a hagyományos nevére iratik át. (111.—113. §§.)

24. §. Az örökség megszerzése által az örökhagyónak vagyonjogi viszonyokat tárgyazó jogai és kötelezettségei az örökösre szállanak át.

Az örökség elfogadása esetében az örökhagyónak cselekvényei és intézkedései akkor is kötelezik az örököst, ha ezek az örökös saját vagyonára vonatkoznak.

25. §. Azon jogok és kötelezettségek, melyek az örökös személyében egyesülnek, a mennyiben a törvény ellenkezőt nem rendel, az örökség elfogadása által megszünnek.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

A hagyatéki hitelezők kielégitése kérdéséhez.

A m. kir. Curia mint semmitőszéknek azon több rendü határozataiból, melyekkel az örökösöket egész átalánosságban örökségük erejéig marasztaló itéleteket, mint végrehajthatlanokat, megsemmisitette, — némely biróság azon felfogást meritette: hogy a hitelező az örökösök ellen folyamatba tett keresettel az esetb n is elutasitandó, ha a hitelező az örökösöket mint a hagyaték képviselőit akkor perli, midőn még az összes hagyatéki terhek nem tudatnak s ennél fogva a hagyaték hitelezője nem képes kimutatni, hogy az örökösök a követelés erejéig örököltek.

Ezen felfogás pártolói figyelmen kivül hagyják, hogy az örökösök a mondott esetben mint a hagyaték törvényes képviselői állanak perben s már ez oknál fogva sincs szükség arra, hogy az örökség misége és mennyisége kimutattassék. Ily keresettel a kielégités a hagyaték tömegéből czéloztatván, a hagyaték misége és mennyisége pedig a hagyatéki leltárból kitünvén: nem lehet attól tartani, hogy a marasztaló itélet nem lenne végrehajtható. De a hitelező a per során is kimutathatja a hagyaték miségét.

Ha a fentebbi felfogás érvényre emelkednék, az esetben a hagyatéki hitelezők követelései oly moratorium alá helyeztetnének melynek tartama az örökösök tetszésétől függne.

A mi törvényeink és törvényes gyakorlatunk oly szünetet a hitelezők kielégitésére nézve, minőt az o. p. tk. 813. §. rendel, nem ismer, mértis azon körülmény, hogy a hagyaték terhei még nem tudatnak, a hitelező azon jogát, hogy követelését annak lejárta után a hagyatéki tömeg, illetőleg az örökösök mint annak törvényes képviselői ellen azonnal érvényesithesse, nem korlátozhatja.

De találkozunk ismét azon nézettel: hogy a hagyatéki tömeg perbe nem vonható, s hogy az örökhagyó hitelezői követeléseiket csak az örökösök ellen érvényesithetik. Hátha az örökösök még egyátalában nem ismeretesek, vagy több, ellenérdekü örökös közt az örökjog vitássá válik, ekkor a hagyatéki hitelező mindaddig legyen kénytelen várni követelése behajtásánál, mig örökös nem jelentkezik, illetőleg az örökjog iránt végérvényes itélet hozatik? De lehetnek és tényleg fel is merülnek az örökhagyó személyes vagy vagyoni viszonyaiból egyéb követelések is a hagyatéki tömeg ellen; a jog- és vagyonbiztonság teljes föladása nélkül pedig el sem képzelhető, hogy mindezen követelések az örökös jelentkezéseig, vagy az örökjog elbirálásáig érvényesithetők ne legyenek. Mindezen esetekben tehát kell, hogy az illetőknek jogukban álljon: a hagyaték képviselésére gondnok nevezését kérni és az ellen igényeiket érvényesiteni. — Még

kevésbbé lehet föltenni, hogy az esetben, ha az örökösök ismeretesek, ezek mint a hagyaték törvényes képviselői ellen a hagyatékot terhelő követelések érvényesithetők ne legyenek.

Megvallom, a fenti állitás alaposságát be nem láthatom. Nem ismerek hazánk törvényei közt olyant, mely azt, hogy a hagyatéki tömeg törvényes képviselője, az örökös, vagy az e czélra kirendelt gondnok által perbe vonassék, tiltaná.

Az o. p. tkvnek nálunk érvényen kivül helyezett 811. §. e részben éppen positiv rendelkezést tartalmaz, mely szerint a hitelezők az örökös nyilatkozatára várni nem tartoznak, hanem követeléseiket a hagyatéki tömeg ellen érvényesithetik s annak képviselésére gondnok nevezését kérhetik.

A mi örökösödési eljárásunk csupán gondnokság alá tartozó személyek, vagy távollevő örökösök részére rendelt gondnokot és oly zárgondnokot ismer, ki a hagyaték biztositására s kezelésére rendeltetik, és ez szolgáltat okot azon téves felfogásra: hogy a hagyaték képviselésére gondnok nem rendelhető s azért a hagyatékot mindég csak az örökös képviselheti törvényesen.

Rudnay István,
kir. táblai biró.

A bekebelezett haszonbéri jog hatálya szemben a be nem kebelezett hason joggal.

A kérdés tárgyául szolgáló tényállás következő: *A.* kiveszi *X.* birtokot haszonbérbe s annak birlalásába lép, utóbb a tulajdonos ugyanazt a birtokot kiadja *B*-nek s ennek engedélyt ád a haszonbéri jog bekebelezésére, mit az teljesit is. Midőn haszonbéri joga be van kebelezve, megtámadja perrel *A*-t s őt a haszonbéres birtok elhagyására kéri köteleztetni, mert a bekebelezés által ő absolut jogot nyert, melyet mindenki ellen, tehát a csak személyes jog alapján birlaló *A.* ellen is érvényesithet. Kérdés: tartozik-e *A.* engedni s *B*-nek átadni a haszonbérletet? Nézetem szerint: nem.

A haszonbér mint kötelmi jog, s a dologbeli jogok szerzése között lényeges a különbség. A dologbeli jog ingatlanokra csak bekebelezés által szerezhető, csak akkor válik létezővé, mikor bejegyeztetett, a dologbeli jog alapjául szolgáló kötelmi viszony csak igényt nyujt a jog érvényesitésére, a jog csak akkor lesz létező, ha bejegyeztetett. Nem igy a haszonbéri jog, ennél a jog megszerzésének nem feltétele a bejegyzés, a szerződés megkötése, s ennek folytán a birtok átadása által az illető nemcsak igényt nyert a haszonbéri joghoz, hanem magát a jogot szerezte meg. Mig tehát a dologbeli jogot az, kinek részére az előbb bejegyeztetett, az előbbi szerzővel szemben is érvényesitheti; mert amannak már tényleg megszerzett joga áll emennek igényével szemben, a haszonbéres jognál két megszerzett jog áll szemben egymással; tehát az elsőbbség azt illeti, ki azt előbb szerezte meg. Ezen nem változtat az sem, hogy az utóbbi szerző jogát bekebeleztette.

Mert igaz, hogy ez által joga absolut hatályává vált, melyet mindenki ellen érvényesithet, de mert a törvény a bekebelezést nem jogszerző ténynek jelenti ki, hanem annak csak azt a hatályt adja, hogy a megszerzett jog absolut hatályuvá válik, nyilvánvaló, hogy a jognak más uton és módon kellett érvényesen megszereztetnie, hogy azután a bejegyzés által absolut hatályt nyerhessen; vagyis a bejegyzés nem jogszerző tény lévén, azon kérdés eldöntésénél, hogy szereztetett-e meg valamely jog, vagy nem? a bejegyzés ténye egészen figyelmen kivül marad. Minthogy pedig *B.* a haszonbéri jogot érvényesen meg nem szerezhette, mert azt a tulajdonos előbb már másra ruházta, e jog absolut hatályát sem érvényesitheti; mert e hatálylyal csak létező jog birhat.

Ez esetből is kitünik, hogy a telekkönyvi rendeletben helytelenül van az a kifejezés használva, hogy bizonyos személyes jogok a bejegyzés által dologbani joggá válnak. Ez nem áll. Nem a jog minősége, csak hatálya változik, vagyis hogy az érvényesen megszerzett személyes jog absolut hatálylyal ruháztatik fel.

K—r.
kir. it. tábl. biró.

A biztositási és kielégitési végrehajtás kérdéséhez.

A csáktornyai királyi járásbiróság következő esetben adta jelét annak, hogy a biztositási intézkedéseket fenforgó esetben a ptrs. 338. §-a alapján hogyan lehet igénybe venni.

A-nak *B.* elleni sommás perében — *A.* a *B.* ingatlanainak birói árverésen lett eladásából befolyt vételári összegnek birói letétben elhelyezett s a sorrend szerinti kielégitésből fenmaradt feleslegére mint kielégitési alapra a ptrs. 338. §-a alapján jogerőre emelkedett itélettel biztositási végrehajtást kér s a csáktornyai királyi járásbiróság kérvényezőt, azon indokkal «minthogy alperes az itéletben megnyugodott és felebbezéssel nem élt» s «felperesnek kielégitési végrehajtáshoz van joga» — kérelmével elutasitotta.

Minden törvénynek, a mennyiben az alaki magánjogra vonatkozik, czélja hogy a peres kérdések bizonyos szabály szerint megoldassanak — hogy az állampolgároknak önkényes egyéni biráskodása, mely legtöbbször a jog határain tullép, meggátoltassék — és hogy egy szóval, mennyiben csak kivihető, a joguralom biztosittassék; de nem elég ezen czélt csak a törvényben látnunk, kell hogy annak gyakorlati érvénye is legyen, minthogy ellenesetben az egyesek közti magánjogi rémuralom trónra ül.

Jelen esetben *B.* ingatlanaira birói végrehajtásnak vezetése legnagyobb bizonyiték a követelés veszélyeztetésének bemutatására s hogy ha a jogot veszszük, melylyel *A.* birt, jól tudjuk, hogy az kielégitési végrehajtáshozi jog és csupán azért — mert a törvény szelleméből, legfőképpen pedig a gyakorlatból kiindulva ezen uton lehet a kérvény gyors elintézését egyrészt, másrészt pedig a hozott itélet hamarosabb végrehajtását várni — találtuk czélszerűnek biztositási intézkedést igénybe venni.

Nem helyes — sőt mi több, a veszély nagyságát növeli — azon indok hogy «kielégitési végrehajtáshoz van joga *A*-nak»; mert mig az uj kérvény elintézését nyeri, addig időt nyer egy harmadik hitelező az összeg lefoglalására s *A*-nak csak a felülfoglalás savanyu almájába lehet harapnia; és igy történt, a kincstár a fölösleget azonnal mihelyt az az adóhivatalnak visszaterjesztetett, lefoglalta.

A törvény rosz magyarázata még a jogtalannak is jogot szerez és a jogosnak jogsérelmet okoz, ugyszólván szerencsejátékká fajul, melybe még az is belevág, kinek joga nincsen. A jogok veszélyeztetése a felhozott esetben nem forgott szóban, a mennyiben csupán egy harmadiknak alkalom nyilott *B.* ellen — mint azt a kincstár tette — jogait érvényesiteni; de van több szempont, mely a jogosultak egész sorát képes jogaikban nemcsak megröviditeni, de azoktól egészen megfosztani.

Tegyük fel, hogy *A.* a visszautasitó végzés ellen semmiségi panaszszal él; ez esetben az időben még kevesebb nyereség s igy a jog biztositásában kevesebb remény van, azaz a követelés veszélyeztetése valószinűbbé válhatott volna, mert több ideje lehet és van többeknek az összeg lefoglalására.

A-nak csakis a kielégitési végrehajtást kellett választania s ez uton magát biztositani. Szolgáljon tehát ezen czikk semmiségi panasz gyanánt.

Kollay Alajos.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 35. SZ. Budapest, 1877. auguszt. 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: Egy igazságügyi miniszteri körrendelet. Antunovits Mátyás szabadkai kir. közjegyző urtól. — Az örökbe fogadottak örökösödési jogaikat elveszitik-e, ha az örökbe fogadónak utóbb, t. i. az örökbe fogadás után, uj törvényes örököse (gyermeke) született? — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.*

I. A közigazgatási biráskodás Francziaországban.

A franczia contentieux-t csak a történelem segélyével érthetjük és magyarázhatjuk meg magunknak. Ez t. i. — ugy mond Stein — a központi királyság kétségbeesett harczának maradványa, melyet önállóságának megalapitása és fentartása végett a hűbérjogból kiindult törvénykezés ellen vivott. Ennek következménye volt, hogy az állami jogok és érdekek feletti biráskodás nem volt polgári biróságokra bizható, mert ezek kétségtelenül mindig elitélték volna azt. Azért kénytelenült a végrehajtó hatalom a nyilvánjog feletti biráskodást egészen s kizárólagosan occupálni s azt saját organumai által kezeltetni. Ezen állapot a forradalom kitörése előtt már régen létezett; a forradalom mit sem változtatott azon, hanem törvényes formuláját állitotta fel, a régi rendszert az uj alapokon is fentartván. Ha a forradalom előtt Francziaországnak állami egysége a királyságban volt, a forradalom után az már a nemzetnél levőnek tekintetik: «la souveraineté appartient à la nation, elle est une et indivisible». Ezen forradalmi dogma magyarázhatja meg nekünk, hogy miért nem volt a biróságokra bizható a nyilvánérdekek feletti jurisdictió; ez magyarázhatja meg nekünk azon látszólagos ellenmondást, hogy ugyanazon törvényhozás, mely a jogegyenlőséget proclamálta, eximálta a közigazgatási hivatalnokokat a biróság előtti bepanaszolhatás alól, még ha cselekvényeik tételes törvényekbe ütköztek is.[1] Csak ugyanazon elv következetes kifolyása, hogy az illetékességi kérdések szintén nem a rendes biróságokra ruháztattak. Ezen felfogást betetőzi a VIII. év, 1799. decz. 13-án kelt constitutiójának 75. art.[2], mely következőképen hangzik: «Les agents du Gouvernement ne peuvent être poursuivis pour les faits relatifs à leurs fonctions qu'en vertu d'une décision du Conseil d'État.»

Ezen rövid vázlatból is látható, hogy az igazgatás minden oldalról bástyákkal vette magát körül, melyek azt a biróságokra nézve absolute hozzáférhetetlenné teszik, mely irányában a «noli me tangere» féle elv érvényrejutása felett féltékenyen őrködik az igazgatás, ha mindjárt a biróságok természetszerü hatásköre ez által jogtalanul megnyirbáltatott is.[3]

Francziaországban a biróságoknak cselekvősége egyedül a jogszolgáltatásra van szoritva, a közigazgatás körébe tartozó minden ügyek kizárásával; de a közigazgatási közegekről viszont nem mondhatni, hogy azok csupán csak a közigazgatási ügyeknek elintézésére volnának szoritva, mert a biróságoknak mellőzésével oly ügyeket is intéznek el, melyek szorosan véve a biróságok köréhez tartoznak.

Mindazon peres ügyek, melyeknél az államkormány mint ilyen és nem mint valamely magánjognak alanya (tulajdonosa vagy birtokosa) működött: a közigazgatási jogszolgáltatásnak tárgyát képezik;[4] vagy a biróságok elébe tartoznak oly ügyek, melyeknél az államkormány nem mint ilyen, hanem mint magánjogok alanya jő tekintetbe: a közigazgatási tények tartalma s értelme, ugy az ily tényből származható következménynek módja és köre iránt itélni és dönteni a közigazgatási jogszolgáltatáshoz tartozik.

Ha pl. kérdés támad: vajjon valamely jószág az államé vagy magánosé-e, vagy ha valamely szolgálmány iránt magánbirtokos és az állam mint állami jószág tulajdonosa közt per támad, az eldöntés a törvényszéki jogszolgáltatáshoz tartozik.

Az állammal kötött szállitási vagy munkateljesitési szerződésekből eredő jogkérdések eldöntése, a közigazgatási közegek által hivatalos eljárásuk folytán valakinek okozott kárnak megtéritése iránti per, a közigazgatási jogszolgáltatás köréhez tartozik.[5]

Francziaországban sok oly peres ügynek elintézése van a közigazgatási jogszolgáltatásnak fenntartva, mely szorosan véve a törvényszéki jogszolgáltatásnak volna a dolog természeténél fogva átengedendő.[6]

Az emlitetteken kivül még következő tárgyak lettek szükségtelenül a civilbiróságok judicaturája alul kivéve: az állami tulajdonnak különös czélokra való szentelése, bányáknál a concessió terjedelme iránti határozás, a

* Gruber Lajos urnak sajtó alatt levő pályanyertes munkájából közöljük ezen szorgalmas tanulmányt, mely kielégitő tájékozást nyujthat a törvénykezés ezen ágazatának szervezetéről. Szerk.

[1] Az állami közigazgatásnak működéséből kifolyó s annak körébe tartozó jogok és kötelezettségek feletti biráskodás oly esetben, midőn valamely magános a közig. közegnek eljárása által magát megsértve érzi, az ugynevezett közig. jogszolgáltatást (Adm.-Justiz) képezi. A magánosokkal kötött szerződésekből a tulajdonjognak használatából az állam és magánosok között támadható kölcsönös jogok és kötelezettségek feletti biráskodás pedig a szoros értelemben vett jogszolgáltatásnak köréhez tartozik. L. Csatskó: 6. s k. l.

[2] L. Escher: Politik 581. s k. l. «Man kann die in dem Art. 75. liegende Beschränkung der richterlichen Competenz nicht verkennen, um so mehr, als der Ausdruck «agents du gouvernement» auf's weiteste genommen und auf die subalternen Functionäre in allen Zweigen der Verwaltung erstreckt wird.»

«Qu'il n'a jamais pu faire comprendre cette disposition de l'acte constitutionnel de l'an. VIII. aux Américains.» Tocqueville.

[3] «Das öffentliche Recht geht hier noch immer in den Begriff der Verwaltung auf.» L. Gneist: K.-O. 119 l.

[4] Die französische Administrativ-Justiz legt den Entscheid von Streitigkeiten der Administration mit ihren Contrahenten — Lieferanten, Unternehmern u. s. w. — in die Competenz der Vervaltung selbst (der andern Partei); eine Bestimmung, welche solide und rechtliche Männer abschreckt, sich in solche Contracte einzulassen und daher dem Interesse der Verwaltung selbst schädlich ist. L. Escher: Politik 588. l. — Concha: 86. l.

[5] Lásd Csatskó: 9. s k. l.

[6] Concha (l. i. m. 86. l.) szellemdus párhuzamot von a belga és a franczia közigazgatási biráskodásnak szervezete között s kimutatja annak okát, hogy miért kell Francziaországban a magánjogot a közérdek alá helyezni, valamint a franczia közigazgatás biróság függetlenségének lehetetlen voltát.

vállalkozó és a telektulajdonos közötti viszony szabályozása mocsárok kiszáritásánál, az egyenes adók kivetése és alapjuknak kipuhatolása, a hivatalnokok nyugdijigényei, az állami adósságból eredő jogok az állam ellen, különösen a nyilvános obligatióknak harmadik személyekre való átruházása, a politikai és választási jogok terjedelme és gyakorlásuk módja körüli kérdések; végre igazgatási cselekmények magyarázata feletti döntések, különösen szállitási és az állam által kötött más egyéb ügyeknél.

A franczia közigazgatás csak az állammal mint ilyennel törödik első sorban, ha ez által a polgárok jogait és érdekeit háttérbe tolja is. A franczia közigazgatási biráskodás feletti véleményünk az, hogy ott tulajdonképeni biráskodásról szólani paradoxon volna,[7] mert elmozditható s függő hivatalnokokat csak nem illetheti a biró név, melynek fogalmi kelléke az önállóságot involválja. Azonban utánzásra méltó a franczia «közigazgatási biráskodás»-nál alkalmazott eljárás, mely a szóbeliségen s nyilvánosságon alapszik s jogorvoslatokat nyujt. Közelebbről elemezve a franczia közigazgatást, a legmegvetendőbb rendőri állam rendszerét fogadta el a birói elemektől való teljes elzárkózottsága által,[8] mert saját ügyében biró, eltekintve attól, hogy oly ügyekben is biráskodik, melyek Európa többi államaiban a rendes biróságokhoz tartoznak, t. i. hivatalos eljárásból keletkező magánjogi kérdések felett.

A franczia justice administrative épenséggel nem bir a nyilvánjog feletti jurisdictio jellegével, hanem — mint látni fogjuk — egy testületi igazgatás itéletével egyes, kivált magánjogi kérdések felett.[9]

Francziaországban a biróságok nem akadályozhatják és nem nehezithetik meg a törvények végrehajtását, sem az igazgatás cselekvényei felett nem itélhetnek; ez az alkotmány egyik alapelve, mely onnét vette eredetét, hogy a régi parlamentek igényei által a végrehajtó hatalom rendeletei csak a törvényszéki jegyzőkönyvekbe való lajstromozás (enregistrement) által nyertek általános érvényt.

Francziaországban nem vizsgálhatják meg a biróságok a közigazgatási intézkedések törvényszerüségét, sőt annyira megy az egyiknek a másiktól való függetlensége, hogy ha a biróságnak valamely jogi ügy eldöntésénél valamely közigazgatási intézkedés tartalma és értelme iránt kételye van, akkor nincs joga a felett itélni, hanem az igazgatási hatóság nyilatkozatát kell meghallgatnia, és ez képezi itéletének alapját.[10]

A franczia közigazgatási biráskodás franczia nézetek szerint magának a közigazgatásnak egy részét képezi, azért mert idegen birói hatalomtól nem függhet; a közigazgatáshoz tartozik a törvények végrehajtása és a közjólét előmozditására irányzott tevékenysége mellett a vitás kérdések feletti döntés is.

Francziaország nem ismer közigazgatási keresetjogot, nem ismeri a hatóságoknak a törvényszék előtti bepanaszolását; Francziaországban az administratió önállóságát oly sérthetetlennek tartják, hogy ezáltal az egyes joga esetleg nem jut teljes érvényre.

Keresetről csak akkor lehet szó, ha valamely intézkedés nyilvános közigazgatási érdeket sért. Magánérdekek vagy a magánjog közigazgatási intézkedés általi megsértésének legtöbb esete csak a felsőbb hatósághoz intézhető folyamodással, a miniszter utolsó fokbani döntésével támadható meg, s ez az ugynevezett «voi gracieuse.»

Francziaországban a forradalom előtt már régen állottak fen közigazgatási törvényszékek.[11] A régi királyságban soha sem ismerték el, hogy a valamely igazgatási törvényhatóság jogtalansága felett panaszkodó alattvaló a közönséges törvényszékeknél kereshessen oltalmat, hanem ily esetekben azon jogszolgáltatás döntött, melyet a király magának fentartott («justice reservée»).

Az 1790. és 1791-iki törvényekben a nemzetgyülés kimondta a törvényszékeknek a kormánytól való függetlenségét.

Kezdetben ezek képezték a vitás közigazgatási ügyeket:

1. az egyenes adók kivetése és felemelése iránti viták;

2. a nyilvános munkákra vállalkozóknak kérelmei, egyezményeik megállapitásának magyarázata iránt;

3. a felek kártalanitási igényei tulajdonuknak: utak, csatornák és más nyilvános munka készitése végetti felhasználása iránt;

4. magánosoknak felszólalásai megrövidittetéseik miatt, melyeket nyilvános munkák vállalkozóinak személyes cselekvényei, és nem az igazgatási közegek intézkedései folytán szenvedtek.

Az igazgatási hatalom a birótól való függetlenségének következménye volt egyszersmind az, hogy a nemzetgyülés 1792-ki határozata folytán az igazgatási hivatalnokokat szolgálatban elkövetett cselekvényeik miatt nem a biróságok, hanem csak a felettük álló igazgatási hatóságok végzése folytán lehetett perbe fogni.[12]

A nemzetgyülés az államtanács mint vitás közigazgatási ügyekben legfelsőbb fok helyébe egy csak departements-miniszterekből álló conseil-t helyezett; ezt azonban az 1795-iki igazgatósági szervezet megszüntette és elrendelte, hogy igazgatás és igazgatási birósági hatóságok közötti összeütközések esetében az igazgatás a törvényhozó testületnek tegyen jelentést.

A consuli kormány alatt szükségesnek találták, hogy az igazgatás cselekvényeinek jogszerüségét egy testület vizsgálja meg, és ennek folytán az addigi testületi departement-igazgatás helyébe lépett a präfect mint igazgató és a präfect-tanács, mint biró vitás közigazgatási ügyekben. Legfőbb fokban a miniszterek mellé egy tanácskozó és biráskodó államtanács rendeltetett.[13]

Következőkben MOHL nyomán a franczia közigaz-

[7] Alle Instruction dieser Streitfragen von unten herauf, sind ausschliesslich in den Händen der Verwaltungs-Branchen. L. GNEIST: Kreis-Ordnung 119. l.

[8] «Es waltet in der französischen jur. adm. der Gesichtspunkt der Ordnung und Zweckmässigkeit, nicht der Charakter der Rechtsschranke gegen die zeitig herrschende Staatsgewalt. Die ausschliessliche Besetzung dieser Behörden durch entlassbare Verwaltungsbeamte und der Charakter des Verfahrens setzt sie ausser Stand, eine Schutzwehr gegen den Willen der zeitigen Machthaber zu werden.» GNEIST: K.-O. 118. s k. l.

[9] A franczia állam egész fejlődése szerint a magánjogon való erőszaktétel az egésznek előnye végett egy természetes jelenség; ezen határozottan román és pogány természet fejlődése, mely a népsouverainitás fictiójában gyökerezik, csak még a tömeg, az államegésznek jogát s akaratát ismeri el s az egyesek mind csak ott számithatnak személyes jogra, hová az állam érdekeit már nem többé vagy még nem képes kiterjeszteni. L. WAGENER 415. s k. l.

[10] A constituáló nemzetgyülekezet többek közt 1790. augusztus 24. még azon törvényt is bocsátotta közzé, melyben határoztatik:

«que les juges ne peuvent troubler, de quelque manière que ce soit, les operations des corps administratifs.»

[11] L. MOHL: III. k. 193. s k. l.

[12] L. a képviselőház naplóját 1875—78. III. k. 353. s k. l. — PULSZKY ÁGOST beszéde 1876. január 11:

A franczia rendszer mutatta azon — ugyszólván — logikus kényszert, hogy az egyéni kinevezett hivatalnokok rendszere oda vezet, hoyg már pert sem lehet inditani hivatalnokok ellen az államkormány beleegyezése nélkül. — CONCHA: 87. l. Képvh. napló 1869—72. XV. k. 120. l. SCHWARZ GYULA beszédét. — TISZA KÁLMÁN 1871. mart. 22. és CSENGERY ANTAL mart. 23. képvh. beszédeit.

[13] Az igazgatási jogszolgáltatás leginkább a NAPOLEON-féle kormány-politika uj teremtése.

Ezen a franczia birodalom szervezetébe bevezetett hatalom szabadosb szabályozása Napoleontól származik, ki t. i. első fokban a präfect-anácsokat hozta be, utolsó fokban pedig az állami tanácsot jóváhagyta és szélesb teljhatalommal látta el. L. ROTTECK-WELCKER: Staats-Lexikon VIII. k. 16. s k. l. — DUCROCQ: Le Conseil d'État et son histoire.

gatási biráskodásra vonatkozó franczia irodalomnak vázlatos képét adjuk.[14]

Németországban[15] a jogtudósok megtámadták a külön igazgatási biróság jogosultságát, Francziaországban az ellenkezőt tapasztaljuk.

Itt csak az alakulásra s állásra nézve van eltérés az irók közt. Némelyek megelégszenek az államtanácscsal, mások külön igazgatási törvényszéket követelnek független s elmozdithatatlan birákkal. CORMENIN (Du Conseil d'État envisagé comme conseil et comme jurisdiction, Par. 1818) először veti fel egy szellemdus s önálló iratban azon kérdést, hogy közönséges biróságok feljogosithatók-e vitás igazgatási ügyekben való jogszolgáltatásra. E kérdésre tagadólag válaszol a jog s a czélszerüség szempontjából és tagadja a polgári biróságok erre való képességét. Elejti az állam tanácsot, önálló tribunált követel az igazgatástól távol álló tagokkal, fontosb esetekben kamara tanácsot (conseil d'en haut) javasol. — SIREY egy külön igazgatási biróság alkotmányos voltát s czélszerüségét feltétlenül vitatja. (Du conseil d'état selon la charte constitutionelle ect. Par. 1818). HENRION de PENSEY (De l'autorité judiciaire en France. Par. 1818). A királynak kötelessége igazgatni és azért az igazgatás elleni törvénytelen ellenállást leküzdheti, és ebben nem tétethetik függővé a tribunálok belátása és akaratától. Panasz esetén saját tanácsosai által vizsgáltassa meg az ügyet és készittessen elő határozatot. Erre szoruljon az igazgatási biróság, és ne döntsön az állami tulajdon jogai felett. — MACAREL 1828. egy legfőbb igazgatási tribunált tart szükségesnek a függetlenségre nézve; különösen védi még az igazgatási biróság igazoltságát VIDAILLAN 1841.

KÖSTLIN (Stuttgart 1823). a franczia igazgatási biróság alapelveit ismertette meg a németekkel.

BROGLIE herczeg (Revue française 1828. november) általános jogbölcsészeti okoknál fogva ellenzi.

BAVOUX F. N. (1828). a jog s a polgári tribunálok megsértését látja ezekben, s a jogtalanság és önkény örvényének nevezi az igazgatási biráskodást.[16]

Ezekben vázoltuk egynehány vonással a jelenlegi közigazgatási biróságnak Francziaországban keletkezési történetét: most a közigazgatási biróságok szervezetére és az előttük való èljárásra térhetünk át.

Francziaországban különösen vitás közigazgatási ügyekre vonatkozólag a legrégibb intézmények állnak fen (affaire contentieuses administratives), minek okát az elméletileg és gyakorlatilag annyira gondosan kidolgozott «droit administratif» képezi. A vitás közigazgatási ügyek legnagyobbrészt a präfectura tanácsok illetőségéhez tartoznak, melyek a consulátus alatt a VIII. év pluviose 28-án[17] kelt törvény által létesittettek és később többször reorganisáltattak. A präfect-tanács a präfectből mint elnökből és 3—7 kinevezett tagból áll.

A präfect-tanácsok hatásköre különböző törvényekben taxative lett megállapitva. Általában hozzájuk vannak utasitva az oly panaszok, melyek egyenes adókra, bizonyos communális és rendőri ügyekre vonatkoznak, de azonkivül hozzájuk tartoznak még azon lényegükre nézve magánjogi viszályok is, melyek nyilvános épitkezésekből, az állam által kötött épitési és szállitási szerződésekből, államjószágok eladásából vagy bérbeadásából származnak.[18] [19]

Dologi jogviszonyok tekintetében a fiskus egészben véve a biróságoknak alá van rendelve. Adóssági viszonyoknál az illetőség attól függ, hogy a fiskus mint hitelező vagy mint adós szerepel-e. Az előbbi esetben a jogi ut ki van zárva, az utóbbiban a fenforgó viszony jő tekintetbe, a szerint a mint adás-vevésről, cseréről, haszonkölcsönről, letétről vagy megbizásról van szó, és a szerint a mint a fiskus eladó- vagy vevőként, bérlő-, vagy bérbeadóként, ingók vagy ingatlanok iránt szerződő félként jelenkezik. A «contentieux» körébe általában az ugynevezett «domaine[20] de l,état» tárgyai, az államnak ingók vétele iránti szerződéseiből, a «louage d'ouvrage»-ból (közmühelyekben dolgozó munkásokra vonatkozólag), a posta-kezelésből támadó peres kérdések tartoznak; ide soroltatnak továbbá: a «domaine public» területe, a közutak, folyók, tengerpartok igazgatására vonatkozó jogi kérdések.

Francziaországban a legtöbb esetben egy pénzügyi hatóság döntése ellen a felebbezés nem a felette levő hatósághoz, hanem az administrativ tribunalhoz vagy a polgári biróséghoz megy. Meg kell különböztetni e tekintetben az egyenes és a közvetet adók tárgyában hozott végzéseket. Francziaországban t. i. egyenes adók az adókötelezett hozzájárulása nélkül vettetnek ki, itt a törvények alkalmazása felett a präfect-tanács dönt; ellenben a közvetett adózásnál, ha az adókötelezettség és fenállása fölött összeütközés támad, a rendes biróságok hivatvák dönteni; a jövedék-kihágások felett azonban a rendes fenyitő-törvényszékek itélnek.

A präfect tanács dönt ezenkivül a kisajátitás[21] minden kérdései felett és a magánjog körébe belenyulva, az államnak eladott, elzálogositott, kicserélt és magánosok által birtorolt javai felett.

A präfect-tanácsok a civil biróságok illetékességét lényegesen megszoritják és azért el is nevezték őket «vegyes tribunáloknak».

A präfect-tanácsokon kivül a contentiosus ügyek némelyikére, például: ujonczozás, nemzetőrség, iskolák stb.-re nézve különös instantiák léteznek. A legfelsőbb számszék[22] [23] is az administrativ tribunalokhoz számittatik.[24]

A legfelsőbb adm. tribunal az államtanács; ő e minőségben nemcsak az alsóbb administr. tribunalok döntései elleni recursusok és semmiségi panaszok felett dönt, hanem még illetéktelenség vagy hatalomtullépés miatti recursusok felett is, mindennemü administrativ döntések felett, valamint a némely esetekben engedélyezett oppositiónál az államfőtől eredt rendeletek ellen, valamint e rendeletek magyarázata miatti keresetek felett.

[14] L. MOHL: Geschichte und Literatur III. kötet 193. s k. l.

[15] Die von Frankreich eingewanderte THEMIS mit halbverbundenen Augen und administrativen Gewichten auf der einen Waagschale konnte sich in Deutschland keine Popularität erwerben. L. WEISKE: Rechtslexikon 146. l.

[16] DARESTE: Justice administrative en France 162. s k. l. felemliti az ancien regime intézményeinek megszüntetése után a közigazg. biróságnak behozatalánál nyilatkoztatott nézeteket, melyek között az egyik a nyilv. jog 24 törvényszékének felállitását proponálta, egy másik valamennyi vitás közigazgatási ügyet a rendes biróságokhoz akarta utasitani, mig ellenben a harmadik vélemény magát az igazgatást mint birót a saját ügyeben állitotta fel, mihez azután a törvényhozás is járult.

[17] A VIII. év — 1800. február 17-én — Pluviose 28-án kelt törvény a praefect tanácsokat alakitotta át törvényszékekké vitás közigazgatási ügyekre nézve, honnét az államtanácshoz lehetett felebbezni. — DUCROCQ: i. m. 228. és 256. s k. l.

[18] L. GNEIST: jogállam 261. l.

[19] L. L. MACAREL: Eléments de jurisprudence administrative stb. (Bruxelle, 1837) 8. l.

[20] « . . . Cette expression a un double signification.

On appelle ainsi, dans un sens spécial, ceux des biens de l'État qui lui ont été acquis en vertu des lois révolutionnaires, et qui ont été vendus plus tard par la nation.

. . . Dans un second sens plus général, les domaines nationaux sont tous les biens, qui appartiennent à l'Etat à un titre quelconque et font partie du domaine national defini plus loin.

. . . Aujourd'hui toute cette atribution pourrait sans inconvénients être entièrement rendue à l'autorité judiciaire.» — DUCROCQ: 254.

[21] L. MACAREL: i. m. 189. s k. l. — DUCROCQ: Des expropriants et du droit de poursuite appartenant à chacun d'eux.

[22] DUCROCQ: La cour des comptes et son histoire.

[23] DUCROCQ: Cours de droit adminisztratif t. I-er. p. 325.

[24] Az 1790. szept. 11-iki törvény az igazgatási vitás ügyeket utolsó fokban való eldöntés végett az állami tanácshoz utasitotta.

Az államtanács jelenlegi szervezete[25] az 1872. május 24-én kelt törvényen alapszik, mely a contentiosus ügyek tárgyalására nézve különös határozatokat foglal magában.

Az államtanács hatáskörét[26] a VIII. év frimaire 22-én kelt alkotmányi levél állapitotta meg.[7, 28] Az államtanács t. i. vitás közigazg. ügyekben döntött; elintézte a biróságok és igazgatási hatóságok közötti összeütközéseket, s az is, vajjon igazgatási hivatalnok valamely szolgálati cselekvény miatt perbe fogandó-e, illetékességéhez tartozott. Az államtanács tagjai elmozdithatlanok voltak és sem a miniszterium, sem a consul nem gyakorolhatott semminemü befolyást döntéseire.

1806-ban a junius 11-én kelt decretummal a császárság behozatala után az államtanács[29] uj alakulása következett be, t. i. hozzá lett utasitva azon vitás ügyek eldöntése, melyek szállitás miatti szerződésekből és a közszolgálat és a császári ház számára való munkákból támadtak. Az államtanácsnak vitás közigazgatási ügyekben való instructiója az államtanácsban egy külön «comité du contentieuse»-re lett bizva és az 1806[30] julius 22-én kelt szabályzattal az egész vizsgálati eljárás törvényesen lett megállapitva.

A trónra való másodszori visszahelyezés után több ordonnances által közelebb s szabatosabban lett az államtanácsi müködés megállapitva.

(Folytatás következik.)

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

I. RÉSZ.

Az örökség és hagyomány megszerzése s ezzel kapcsolatos jogviszonyok.

II. Fejezet.

A végrendeleti végrehajtókról.

26. §. Az örökhagyó végrendeleti intézkedéseinek teljesitése, a mennyiben végrendeleti végrehajtó nincs nevezve, az örökösnek kötelessége.

27. §. Az örökhagyó jogositva van egy vagy több végrendeleti végrehajtót nevezni.

Végrendeleti végrehajtó nevezhető a végrendeletben vagy örökszerződésben, avagy a végrendeleti végrehajtóval kötött szerződésben; utóbbinak azonban közokiratba, vagy a végrendeletre nézve előirt alakszerűséggel készitett magánokiratba kell foglalva lenni.

Gyámság és gondnokság alatt levő végrendeleti végrehajtóul nem nevezhető ki.

28. §. A végrendelet végrehajtását csak az tartozik elvállalni, a ki ez iránt magát az örökhagyónak lekötelezte.

Ezen eset kivételével azt, aki a végrendeleti végrehajtónak van kinevezve, de a hagyatéki biróság által kitüzött határidőben az elfogadás iránt nem nyilatkozik, ugy kell tekinteni, mint a ki a megbizást el nem fogadta.

29. §. Ha a végrendeleti végrehajtó a megbizást elfogadta vagy szerződésileg elvállalta: a végrendeleti intézkedések fentartását és teljesitését eszközölni köteles.

A végrendeleti végrehajtó jogai s kötelezettségei tekintetében első sorban az örökhagyó intézkedései irányadók; e mellett az alábbi §§-ban megszabott korlátok közt a meghatalmazott jogaival és kötelezettségeivel bir.

A meghatalmazást az örökös vissza nem vonhatja s az rendszerint (30. §.) csak akkor szünik meg, ha a végrendeletnek minden intézkedése teljesittetett, vagy legalább a teljesités biztosittatott.

30. §. A hagyatéki biróság, a mennyiben a hivatalból tartozik a hagyatékra felügyelni, hivatalból is, különben pedig az érdeklettek kérelmére elmozdithatja a végrendeleti végrehajtót, ha ez tisztét kellően betölteni nem tudja vagy nem akarja, avagy ha hatáskörét tullépi.

Saját kérelmére a végrendeleti végrehajtó e tisztétől fontos okokból felmenthető.

31. §. A hagyatéki vagyont kezelni, továbbá a hagyatéki követeléseket behajtani és a hagyatéki adósságokat kifizetni a végrendeleti végrehajtó csak akkor van jogositva, ha ezzel őt az örökhagyó különösen megbizta.

Ezen esetben a hagyatéki követelések behajtása, s a hagyatéki igények érvényesitése végett saját felperessége alatt pert indithat; ellene azonban az örökhagyó hitelező és a hagyományosok peruton csak akkor léphetnek fel, ha a hagyatéki biróság pergondnokul őt nevezte ki (47. §.)

32. §. Az örökösök és azok, a kik az örökhagyó intézkedése szerint valamely hagyományt kiszolgáltatni vagy meghagyást teljesiteni tartoznak, kötelesek az e végett szükséges dolgokat és pénzösszeget, és ha a végrendeleti végrehajtó az adósságok kifizetésével is megbizatott, az erre forditandó pénzösszeget is a végrendeleti végrehajtónak vagy közvetlenül azoknak kiszolgáltatni, a kik a végintézkedés szerint, avagy mint hitelezők követelési joggal birnak.

A késedelmesek ellen a végrendeleti végrehajtó peruton léphet fel.

Azon hagyatéki terheket és hagyományokat, melyek ellen az örökös kifogást emel, a végrendeleti végrehajtó csak a követelésnek jogerejü birói határozattal való megitélése után van jogositva kifizetni.

33. §. Ha a végrendeleti végrehajtó a vagyonkezeléssel is megbizatott: az előbbi §-ban foglalt czélokra szükséges összeg beszerzése végett a végrendeleti végrehajtó az érdeklettek beleegyezésével vagy a hagyatéki biróság engedelmével az eljárási szabályokban megállapitott módon (131. §.) a hagyatéki ingó és ingatlan vagyont eladhatja.

A kötelezett örökösök vagy hagyományosok ezen eladást megelőzhetik az által, hogy a szükséges összeget a végrendeleti végrehajtónak kiszolgáltatják.

34. §. Az örökösök a vagyon kezelésével megbizott végrendeleti végrehajtótól a hagyatéki vagyonok kiadását azonnal követelhetik, mihelyt ők a hagyományokat és az örökhagyó meghagyásait teljesitették, vagy a végrendeleti végrehajtónak a teljesitésre szükséges dolgokat és pénzösszeget kiszolgáltatták.

Ha a végrendeleti végrehajtó a hagyatéki tartozások kifizetésével is megbizatott: a vagyon kiadása előtt az örökösök az adósságokat is kifizetni, vagy az ezek fedezésére szükséges pénzösszeget a végrendeleti végrehajtónak kiszolgáltatni kötelesek.

35. §. A végrendeleti végrehajtó az e minőségben kezeihez jutott vagyonról és pénzösszegről végrehajtói tisztének bevégzésétől számitott egy hónap alatt az örökösök-

[25] Az állami tanács elötti eljárás előbb egy 1806. julius 22-én kelt decretumon alapult, mely egy régi 1738-ban d'Augusseau nevü kancellár által redigált reglement-ot adoptált. — DUCROCQ: Cours de droit administratif, t. I-er, p. 203.

[26] «Francziaországban az államtanács egy legfelsőbb hatóság, melynek tanácsából minden a közszükség és hasznosság szelleméből kiinduló intézkedés ered, s mely a meghatározott esetben egy «tisztán birói állást» (!) foglal el.

Az államtanács ez állásában a feltétlen semleges hatalom az állam mint ilyen (a törvényszékek sohasem államként, hanem mindig félként tekintik) és a magánosok között e közület követelményei és az igazságéi között szemben az egyénnel». WAGENER ezen állitását részünkről el nem fogadhatjuk.

[27] FOOZ: Le droit administratif belge. t. I-er, p. 146.

[28] K. v. STENGEL: Das öffentliche Recht stb., Hirth's Annalen stb., 1876. évf. 811. s k. l.

[29] L. MACAREL: i. m. 15., 17. és 25. l.

[30] L. DUCROCQ: «— — — Le décret du 22 juillet 1806, les lois et règlements relatifs à l'instruction et au jugement des affaires contentieuses continueront à être observés devant la section et l'assemblée du conseil d'Etat statuant au contentieux». (203. l.) Art 24. §. 1-er de la loi du 24. mai 1872 confirme cette réglementation.

nek számot adni tartozik, és e kötelezettség alul őt az örökhagyó fel nem mentheti.

A vagyonkezeléssel is megbizott végrendeleti végrehajtó, ha e megbizatás egy évnél tovább tart: évenkint köteles számot adni.

36. §. A végrendeleti végrehajtó e minőségben tett kiadásai megtéritését a hagyatéki tömegből, illetőleg az örökösöktől követelheti.

Az örökhagyó különös intézkedéseinek vagy határozott kikötésnek eseteit kivéve, a végrendeleti végrehajtót a hagyatéki biróság által megállapitandó mérsékelt jutalomdij csak akkor illeti, ha a vagyonkezeléssel is megbizva volt.

37. §. Ha több végrendeleti végrehajtó neveztetett, mennyiben az örökhagyó máskint nem intézkedett, együtt kötelesek a végrendeletet végrehajtani. Véleményeltérés esetében a végrendeleti végrehajtók szótöbbséggel határoznak.

Ha a végrendeleti végrehajtók páros számmal vannak, az utolsó helyen nevezett nem működhetik mindaddig, mig valamely előbb nevezett végrehajtónak ebbeli tiszte meg nem szünik.

Ha a kinevezettek közül csak egy él, vagy csak egy fogadja el a megbizást: ez egymagában is fel van jogositva a végrendeleti végrehajtói teendőket teljesiteni.

38. §. A mennyíben az örökhagyó máskint nem intézkedett a végrendeleti végrehajtó-társak, ha a vagyonkezelés is reájok bizatott, egyetemlegesen felelősek.

Az, a ki valamely határozat hozatalához hozzá nem járult, e határozat következményeiért nem felelős.

Ha a végrendeleti végrehajtók a teendőket egymás között megosztották, mindenik társ saját cselekményeért első sorban maga felelős.

III. Fejezet.

Az örökhagyó hitelezőinek és az örökös hitelezőinek jogviszonyáról.

39. §. Az örökös az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak csak az örökség értéke erejéig felelős.

Ezen érték meghatározásának az örökhagyó és az örökös között létező követelések, melyek a hagyaték értékét kevesbitik vagy szaporitják, fenállóknak tekintendők; és az öröklött vagyon után szedett haszon, bér és kamat szintén az örökségi értékhez számitandók.

40. §. Az örökhagyó hitelezőinek, ha követeléseiket okirattal, vagy kereskedelmi könyvkivonattal igazolják, avagy más módon valószinüvé teszik, és a hagyományosoknak jogában áll a hagyatéki biróságnál a hagyatéknak birói leltározását kérni. Ezen leltározás elrendelését a korábban foganatositott gyámhatósági leltározás nem akadályozza.

A leltározás költségeit az azt kérő hitelező vagy hagyományos tartozik előlegezni; a költségek megtéritését azonban a hagyatéki tömegből követelheti; de ha már előbb gyámhatósági leltározás foganatosittatott, csak azon esetben, ha az ujabb leltározás a korábbinak helytelenségét tünteti ki.

41. §. Ha a hagyatéki vagyon nem leltároztatott, az örökös azon perben, mely ellene az örökhagyó tartozása és a hagyományok miatt indittatott, az öröklött vagyon s ennek értékét bevallani és ezen bevallását esküvel erősiteni köteles.

Az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak a vagyonbevallás és a leltár ellenében az öröklött vagyonra és ennek értékére nézve az ellenbizonyitás megengedtetik.

Az öröklött vagyonból kifizetett hagyatéki terhek összegét az örökös köteles bizonyitani.

Ha bizonyittatik, hogy az örökös hagyatéki vagyont a leltározás előtt tudva elvont, vagy esküvel erősitett bevallásában tudva elhallgatott: a netaláni büntetőjogi következmények felül az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak saját vagyonával feltétlenül felelős.

42. §. Az örökös az örökhagyó hitelezőit és a hagyományosokat birósági beavatkozás nélkül tartozik kielégiteni.

Ha az örökös az örökhagyó hitelezőit és a hagyományosokat önmaga kielégiteni nem akarja, jogositva van hagyatéki gondnok kinevezését kérni; ennek azonban a hagyatéki összes vagyonokat kezelés végett átadni köteles.

Ezen esetben a gondnok az adósságokat és a hagyományokat azon módon tartozik kielégiteni, a mint ezt az örökös tartozott volna tenni.

Ha az örökös az örökhagyó tartozásait és a hagyományokat a tömegből maga elégiti ki, s ez által a tömeg kimerittetik, a hagyatéki tömegből költségei megtéritését és fáradságához mért a hagyatéki biróság által megállapitandó jutalmat követelhet.

43. §. Az örökösnek, bármelyik örököstársnak, a hagyatéki gondnoknak, az adósságok kifizetésével megbizott végrendeleti végrehajtónak és gyámhatósági beavatkozás esetében a gyámhatóságnak jogában áll az örökhagyó hitelezőit az eljárási szabályokban megállapitott módon felszólitani, hogy követeléseiket jelentsék be. (142. §.)

Ezen összehivás folytán nem jelentkezett hitelezők, ha a hagyaték értékét a jelentkezett hitelezők követelései és a kielégitett hagyományok kimeritik, jelzálog és kézi zálog által nem biztositott követeléseiket az örököstől és a hagyatékból nem követelhetik.

Az összehivás által az örökhagyó hitelezőinek követeléseik érvényesitésére vagy biztositására vonatkozó jogai nem érintetnek.

44. §. Azon hitelezők, kik azon ok miatt, mert a hagyaték kimerittetett, az örököstől, illetőleg a hagyatékból, sem pedig az 59. és 60. §§. alkalmazása mellett a hagyományozóktól kielégitést nem nyerhetnek: követeléseik aránylagos megtéritését követelhetik a kielégitést nyert azon hitelezőktől, kiknek követelése csőd esetében az ő követelésüket megelőző osztályba nem lett volna sorozandó.

E jog érvényesitésére azon körülmény, hogy a hagyatéki hitelezők összehivattak-e vagy nem, befolyással nincsen.

45. §. Ha a jelentkezett hitelezők követelései a hagyaték értékét valószinüen felülmulják, az örökös, a hagyatéki gondnok, a hitelezők kifizetésével megbizott végrendeleti végrehajtó, és gyámhatósági beavatkozás esetében a gyámhatóság ezen körülményt a csődeljárás elrendelése végett a csődbiróságnak bejelenteni kötelesek.

Ugyanezek a hitelezők összehivásának mellőzése mellett is jogositva vannak a tömegnek valószinü fizetésképtelenségét a csőd elrendelése végett a csődbiróságnak bejelenteni.

Ha több örököstárs, vagy az örökséghez igényt tartó több személy közül a csőd elrendelését csak egy vagy némelyek kérik: a csődbiróság szükség esetében a többi érdeklettek, vagy a mennyiben ezek késedelem nélkül meghallgatók nem lennének, a részökre kinevezendő ügygondnok meghallgatása után az előterjesztett adatok figyelembe vételével határoz.

46. §. Az örökhagyó hitelezői követeléseik érvényesitése végett az örökséget birtokba vett, vagy a gyámhatóság avagy a biróság előtt örökösi nyilatkozatot adott örökös ellen léphetnek fel.

Ha a perbe vont örökösön kivül más örökösök is vanak vagy a vitás örökséget mások igénylik, a perbe vont örökös követelheti, hogy ezek is a perbe idéztessenek, illetőleg a mennyiben beidézésök hosszabb időt venne igénybe, részökre a perbiróság által ügygondnok neveztessék.

47. §. Az örökhagyó hitelezői és a 22. §. esetének

kivételével, a hagyományok jogositvák azon esetben, ha az örökjog vitás, vagy az örökösök ismeretlenek, vagy tartózkodásuk nem tudatik, a hagyatéki biróságnál a hagyaték részére pergondnok kinevezését kérni a végből, hogy követeléseiket az ellen érvényesithessék.

Az örökösödési bizonyitvány kiadása után e joggal a hitelezők és hagyományosok többé nem élhetnek.

Valamely érdekelt fél kérelmére kinevezett pergondnok ellen a többi követelők is felléphetnek.

Ha a jelen törvény 42., 48., 124. és 131. §§. értelmében hagyatéki gondnok neveztetett, pergondnok kinevezésének helye nincsen; hanem az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok követeléseiket a hagyatéki gondnok ellen érvényesithetik.

Az örökösök és az örökségre igényt tartók a pergondnok vagy hagyatéki gondnok ellen inditott perekbe beavatkozhatnak, s a jogerejü örökösödési bizonyitványnyal ellátott örökös a folyamban levő pereket önszemélyében folytathatja.

A pergondnok vagy hagyatéki gondnok ellen folyamba tett minden perről a hagyatéki biróság idéző végzésnek megküldése mellett hivatalból értesitendő.

48. §. Az örökhagyó hitelezőjének, ha követelése még le nem járt volna is, ugy szintén a 22. §. esetének kivételével a hagyományosoknak jogában áll az örökhagyó halálától számitott négy hónap alatt a hagyatéki biróságnál a hagyatéki vagyonnak az örökös vagyonától való elkülönitését, s a hagyatéki adósságok és hagyományok kielégitésére való forditását kérni.

Elkülönzést kérhet azon hitelező, kinek követelését közokirat vagy teljes bizonyerővel biró magánokirat igazolja, és azon hagyományos, kinek hagyománya külkellékek tekintetében a törvény rendeletének megfelelő végrendeleten vagy örökszerződésen alapul.

Azon hitelező és hagyományos, ki az örököst személyes adósául elfogadta, az elkülönzést kérni nincs jogositva.

Az elkülönzés elrendelésével egyidejüleg a hagyatéki vagyonnak zár alá vétele rendelendő el (131. §.), és az elkülönzés a hagyatéki ingatlanokra s telekkönyvi jogokra feljegyzendő.

Nem terjeszthető ki az elkülönzés azon hasznokra, melyeket az örökös az elkülönzés folytán elrendelt zárlat foganatositása előtt elhasznált.

49. §. Ha az, a ki az elkülönzést kérte, követelésére nézve, az örökös a végrendeleti végrehajtó vagy a hagyatéki gondnok által az elkülönzést rendelő végzés kézbesitésétől számitott 15 nap alatt kifizettetik, vagy ugyanezen határidő alatt a követelés összege vagy értéke a hagyatéki biróságnál letétetik: a megrendelt elkülönzés hatálytalanná válik, a zárlat feloldandó és az elkülönzés telekkönyvi feljegyzése törlendő; ellenkező esetben pedig a kinevezett hagyatéki gondnok a hagyatéki hitelezők összehivására utasitandó.

50. §. Ha az örökös, a végrendeleti végrehajtó vagy a hagyatéki gondnok az elkülönzést kért hitelező vagy hagyományos követelésének a hagyatéki biróságnál ellenmond, az ellenmondás kézbesitésétől számitott 15 napi meg nem hosszabbitható határidő alatt tartozik a hitelező vagy hagyományos a perrendtartás szabályai szerint illetékes biróság előtt az elkülönzés igazolása végett pert inditani, s ennek megtönténtét ugyanezen határidő alatt a hagyatéki biróságnál igazolni; ellenesetben az elkülönzés és zárlat feloldandó, illetőleg a 49. §. szerint letett biztositék visszaadandó.

Ha a követelés már lejárt, ennek megitélése végett folyamba tett per egyszersmind igazolási pernek tekintetik; ellenesetben az igazolási per csupán azon kérdésekre szoritkozik, hogy valódi-e a követelés, és fenáll-e.

Az, a ki tudva, valótlan vagy fenn nem álló követelésért kérte az elkülönzést, az ebből származott összes kárt és megszünt hasznot megtériteni köteles.

51. §. A megrendelt elkülönzés, a mennyiben a 49. §. értelmében fel nem oldatik, az összes hagyatéki hitelezők és hagyományosok érdekében elrendeltnek tekintendő.

Az elkülönzés által az azt kérő hitelezők és hagyományosok a zár alá vett hagyatéki vagyonra zálogjogot nem nyernek, és az elkülönzést kérő hitelezőt vagy hagyományost az örökhagyó többi hitelezőivel vagy a többi hagyományosokkal szemben az elkülönzésből folyólag semmi előjog sem illeti.

52. §. Az elkülönzés megrendelése esetében tartozik a hagyatéki gondnok az összehivás folytán jelentkezett hitelezőknek és hagyományosoknak lejárt s nem vitás követeléseit kielégiteni, a le nem járt vagy a vita tárgyát képező követelések fedezéseül szolgáló összeget pedig a hagyatéki biróságnál letenni vagy biztositani, s minderről jelentést tenni.

A hagyaték maradványa az örökösnek, gyámhatósági beavatkozás esetében pedig a gyámhatóságnak adandó ki, és ha az örökjog vitás, a hagyatéki biróság további intézkedéseig zárgondnoki kezelés alatt tartandó.

A hagyatéki hitelezők és hagyományosok kielégitése végett szükséges eladásokat a hagyatéki gondnok az eljárási szabályok értelmében teljesitheti (131. §.).

53. §. Az örökös az elkülönzött és zár alá vett vagyonból kielégitést nem nyert hitelezőknek és hagyományosoknak a 39. és 41. §§. értelmében csak annyiban felelős, a mennyiben a hagyatéki vagyon egy részének elidegenitéséből, vagy hasznából a zárlat foganatositása előtt bevett. Ellenben a kifizetett hagyatéki terheket beszámithatja, illetőleg ezeknek az elkülönzött vagyonból való kifizetését követelheti.

54. §. Az elkülönzés az örökösödési bizonyitvány kiadását és az örökhagyó nevére irt ingatlanoknak s telekkönyvileg bejegyzett jogoknak átirását nem gátolja, de az elkülönzés feljegyzése és a zárlat mindaddig érintetlenül marad, mig a hagyatéki gondnoknak az összehivott hitelezők kielégitésére, illetőleg biztositására vonatkozó jelentése alapján azt a hagyatéki biróság fel nem oldja, illetőleg törlését el nem rendeli.

55. §. Az örökös hitelezői az örökség megnyilta után és az örökösödési czím igazolása mellett a hagyatéki vagyonra zálogjogot szerezhetnek, ha a zálogszerzésnek a törvényben előirt feltételei fenforognak. Az ilykép az öröklött ingatlanokra szerzett zálogjog csak az által válik hatályossá, ha az öröklött ingatlan az örökös nevére átiratik.

56. §. Azon jogok, melyeket az örökös hitelezője az öröklött ingóságokra az örökhagyó halálától számitott hat hónap alatt, illetőleg a mennyiben ez előbb bekövetkezett volna, az örökösödési bizonyitvány jogerőre emelkedésének napjáig, az öröklött ingatlanokra és telekkönyvi jogokra pedig az örökös nevére való átirását megelőzőleg szerez, azon igények irányában, melyek az örökös mint ilyen ellen támaszthatók, csak feltételesen az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak jogsérelme nélkül szerezhetők s ennélfogva az örökhagyó hitelezői s a hagyományosok ellenében azon tekintet alá esnek, mintha az örökhagyó halála után való hat hónap elteltével, illetőleg az örökösödési bizonyitvány jogerőre emelkedését, vagy az örökös nevére való átirását követőleg szereztettek volna.

A hagyatéki vagyonok elkülönzése esetében az örökös hitelezői zálogjogot csak azon feleslegre szerezhetnek, illetőleg a szerzett zálogjog csak azon feleslegre hatályos, mely az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak kielégitése folytán fenmarad.

57. §. Az örökséget el nem fogadó örökös hitelezője jogositva van az örökség átszállásának időpontjában fenállott

követelését, a mennyiben ez az egyenes adóstól behajtható nem volna, az örökség értéke erejéig az ellen érvényesiteni, a kire az el nem fogadott örökség átszállott.

Ugyanezen jogot érvényesitheti a hagyományról lemondó hagyományos hitelezője a hagyomány értéke erejéig az ellen, a ki a megürült hagyományt kapja, vagy a kiadási kötelezettség alul mentesül.

Ezen jog az örökség el nem fogadásától, illetőleg a hagyományról való lemondástól számitott 2 év alatt, s ha a követelés az el nem fogadás vagy lemondástól számitott egy év után járt le, a lejárattól számitott egy év alatt elévül.

(Folytatás következik.)

TÖRVENYKEZESI SZEMLE.

Egy igazságügyi miniszteri körrendelet.

I.

Egy igazságügyminiszteri rendelet jelent meg közelebb igazságügyminiszterünk «neve alatt» a kir. közjegyzői kamarákhoz intézve, mely által a midőn egyes kir. közjegyzőknek, különösen a hagyatéki ügyek eltárgyalása körül észlelt költségfelszámitási «*visszaélései*» megfékeztetni czéloztatnak, amennyiben ezen «visszaélések» egyes avagy számosabb esetei alkalmat adtak igazságügyminiszteri komoly fellépésre, — ez ellen felszólalni nem akarunk; sőt inkább azt mondjuk, hogy bár lenne az igen t. miniszter urnak több gondja mind azon intézményekre, melyek szakosztály szerint, *gondozása alá* tartoznak; de amidőn a körrendelet egész foglalatát *érdemileg: tulzottnak; formailag: tapintatlannak;* az egész közjegyzői-kar *becsülete* és *suppositumа* ellen pedig: *sérelmesnek, igazságtalannak* találjuk: lehetetlen, hogy obiectiv birálatot — kritikát — ne mondjunk felette, és ugyanekkor maga a «*közjegyzői intézmény*» *ellen mért csapást elháritani ne akarjuk.*

Jeleztük előre, miszerint kritikánkban *obiectivek* akarunk maradni; és habár nem egy ok lenne a szubiectiv támadásra: szavunkat megtartjuk.

Legyen tehát megengedve nekünk, hogy biztosabb *közmegitélés* czéljából — ugyan szószerinti hivséggel — de mert a ministeri körrendeletnek czímzett «vádlevél», *hosszu négy teljes ivet tölt be* — megröviditett kivonatban, *logikai*, és *nem logikai* rendében birhassuk azt bemutatni.

Avval kezdi bevezetését a miniszteri körrendelet, «*hogy a kir. közjegyzői intézmény létezésének betöltött második évében is nem felel meg a jogosulton tőle várt reményeknek*».

Tulajdonitja pedig mind ezt az igen t. miniszter ur — azon gátló akadályokon kivül, melyek minden uj intézménynek természetszerüleg szoktak állni utja elébe, főkép és különösen azon jelenségnek: «hogy a kir. közjegyzők, a hazai közönség bizalmát nem tudták maguknak kiérdemelni; egyes érdemtelen tagjai pedig költségfelszámitási visszaéléseikkel azt az intézménytől épen elriasztják».

Hogy pedig a m. rendelet vádbeli állitásait be is bizonyitsa, tárgyi indokolás kapcsában, hivatkozik *mindenre;* égre földre; «több törvényhatóság felterjesztésére; az általa elrendelt vizsgálatok *eredményére*»; de különösen *sokat beszélő* azon tüneményre, saját észleletére, «hogy a midőn a gyámügyi *törvény* még mint «*törv. javaslat*» volt az orsz. házban tárgyalás alatt: még a közjegyzői intézmény *legmelegebb* (?) barátai közt sem találkozott senki, ki a *visszaélések megtörténtét* kétségbe vonta volna. Különösen pedig kiemeli hogy TISZA KÁLMÁN miniszterelnök urnak a 256-ik §-hoz beadott módositványa *épen* e miatt bukott meg.» stb.

Melyek után — egész nyiltsággal elmondja: «hogy miután feladata a létező állapotot nem szépiteni és elleplezni; miután az emlitett jelenségek csakis a baj nagyságára mutatnak: azon *vádat*, hogy a kir. *közjegyzők egy része* hivatalával visszaélt? *valónak* ismeri el».

Eddig tart a vádak sorozata; melyek után elmondja, miként czélozza «az intézmény fejlődését, sőt *fennállását* veszélyeztető bajt orvosolni».

«Felelős állásom kötelessége — ugymond — feladatommá teszi, hogy a törvény által reám ruházott hatáskör minden eszközét felhasználjam, miszerint egy *lényegében* hasznos intézmény — egyes közegeinek *visszaélései* ellenében is *megmentessék.*»

Ezek után körvonalozza, miszerint két irányban látja magát a legközelebbi intézkedésre felhiva. «Az egyik irány — ugymond — *teljes erélyt* követel tőle a közjegyzők által (itt már a vád generalis) a törvény és a szabályok megsértésével elkövetett visszaélések *felderitésében* és *üldözésében.*»

A *másik* szerint, a visszaéléseknek *előzetes* és *általános* rendeletek általi korlátozását czélozza.

A mi az elsőt illeti kijelenti, «*hogy a kir. ügyészek* megfelelő utasitásokkal lesznek ellátva»; egyszersmind pedig reméli, «hogy a fegyelmi biróságoknak igazságos de *kérlelhetlen* szigora erélyesen fogja támogatni a kir. ügyészeknek egy nagy fontosságu *közérdek* előmozditására irányozott buzgalmát». Számit különösen a kir. közjegyzői kar *nemes* testületi szellemére, mely szerint ez oda fog hatni, «hogy a hitelét aláásó méltatlan tagoktól önként megszabaduljon».

Őrködésre inti őket, «hogy egyesek *fondorlatos jellemtelensége és alacsony kapzsiságával* ne engedjék beszennyezni, ne népszerütleniteni és megtámadásoknak vagy *épen* a fennállás veszélyének kitenni magát az intézményt». Felhivja ennélfogva a k. kamarákat és a közjegyzőket «hogy miután ők a közönséggel leginkább érintkeznek, egyszersmind pedig saját kartársaikat ismerik, a felek elbeszélései és panaszaiból meritsenek adatokat; a visszaélések eseteit el ne leplezzék; hanem feljelentsék; hogy igy vagy a panaszok alaptalansága bebizonyittassék, avagy ha azok valók lennének? a visszaélő közjegyző büntetését nyerje és a testületből elimináltassék». Miként a m. rendelet magát kifejezi «igy fog a kir. közjegyzői kar megtisztulni; reputatiója emelkedni, az intézmény pedig fejlődése és fennállásában virulni».

Mindez azonban csak akkor fog eléretni «ha a királyi közjegyzők *elnézők* nem lesznek; ha a közönség meggyőződik, hogy a közjegyzők féltékenyen őrzik testületi reputátiójukat; s hogy azt *nem hiu szavakkal* és *látszattal*, hanem a közönséget *megcsaló* méltatlan tagjainak erélyes és következetes üldözésével törekszenek elérni».

Ugy hiszszük, hogy — ezen szük, és a mennyire csak lehetett — megröviditett kivonat is elég *mutatóul* arra, hogy bebizonyitsuk miszerint a kérdésben álló miniszteri körrendelet — tartalmánál fogva a legszigorubb *kritikát* — s evvel párosult condemnálást megérdemli.

Közleményünk azonban igy is hosszura kinyulván — tárgyunkat felveszszük jövőre.

Antunovits Mátyás,
szabadkai kir. közjegyző.

Az örökbe fogadottak örökösödési jogaikat elveszitik-e, ha az örökbe fogadónak utóbb, t. i. az örökbe fogadás után, uj törvényes örököse (gyermeke) született?

Anyagi törvényeink anyira elavultak, tökéletlenek és hiányosak, hogy azok alapján a felvetett kérdésre határozottan válaszolni alig lehet, annyival is inkább, mert a H. K. I. R. 63., 64., 65. és 66. czímeinek tartalma, csak

zavarra és tévedésre szolgáltathat alkalmat, miután azokból, különösen a 66. czím 23. és 24. §§-ból, határozottan azt lehet következtetni, miszerint a testvérré, vagy fiuvá fogadás (örökbe fogadás), csak akkor érvényes, ha az örökbe fogadónak semminemü törvényes örökösei nem léteznek, mert ha ilyenek volnának, vagy utóbb ilyenek származnának, örökbe fogadásról, bár kir. jóváhagyás nyeretett volna is, szó sem lehet.

Kétségtelen azonban, hogy az ősiség eltörlésével átalakult viszonyaink közepette a fentebb idézett magánjogi elv, ma már tarthatatlan és ma már merő absurdum is volna annak érvényét vitatni, mert ez esetben, t. i. a Tripartitum idézett szakaszai érvénye esetén, az oldalágon lévő bármily távoli rokonok, (kik a törv. örökösök neve alatt szinte bent foglaltatnak) az örökbe fogadást mindenkor megtámadhatnák, érvénytelenithetnék.

Ne feledjük tehát semmi esetre sem, hogy a Hármaskönyv idézett szakaszai, csak a nemesi, illetőleg adományi javakra vonatkoznak, és hogy az adományos nem adományos fi- és leány- ági javak közötti különbség megszüntetésével, (1848. 15. tcz. — Ideigl. törv. szab. I. 3. §.) a Hármaskönyvnek érintett czikkei, melyek tagadhatatlanul az ősiségi jogviszonyokra vonatkoznak —, hallgatag ugyan, de minden kétséget kizárólag, érvényen kivül helyeztettek.

Jogi iróinknál az örökbe fogadásra vonatkozólag kevésbé kimeritő, mondhatni zavaros és homályos magyarázatokat találunk, egyedül ÖKRÖS BÁLINT ismert nevü jogtudósunk «Általános magyar polg. magán joga» foglalkozik az örökbe fogadás thémájával utba igazitólag helyesen és részletesebben, azonban a felvetett kérdésre alkalmazható magyarázatot a most emlitett terjedelmes szakmunkában sem találhatunk, éppen azért megkisértem arra vonatkozó szerény véleményemet kifejteni, azon óhajtással, hogy avatottabbak bár minél többen nyilvánitanák ide vágó helyesebb nézeteiket.

Az ősiség eltöröltetvén, jelen törvényeink minden honpolgárnak saját vagyona felett szabad rendelkezési jogot biztositanak, az ideigl. törv. szabályok I, 7. és 8. §§-ai értelmében csupán az ajándékozás és halálesetre szóló rendelkezések lévén a köteles rész által némileg korlátolva.

Az örökbe fogadás czélja, hogy az örökbe fogadott az örökbe fogadó vagyonaiban annak halála után örökösödjék, miért is az örökbe fogadást egyszerüen a halálesetre szóló (halálesetre czélzó) intézkedések egy nemének, ennél fogva oly szabados cselekvénynek tekinthetjük, melyhez minden honpolgárnak feltétlen joga van, akár vannak örökösödésre hivatott utódai, akár nem, világos azonban, hogy az egyetemes örökbe fogadás, oly örökbe fogadókra nézve, kiknek törvényes osztályrészre jogositott utódaik vannak, ez utóbbiak törvényes osztályrésze által korlátoltatik.

A fentebb mondottakból világos, hogy az örökbe fogadást a már meglevő term. és törv. örökösök nem akadályozhatják, fel nem bonthatják, miért semmisülne tehát meg a törvényszerü örökbe fogadás, ujabb örökös születése által.[1]

Köztudomásu dolog, hogy az örökbe fogadó az örökbe fogadás ténye után is vagyonaival szabadon intézkedhetik, korlátlan végrendelkezési joggal bir és az örökbe fogadottat ha érdemtelennek találja, vagyonaiból végrendeletileg teljesen kirekesztheti (miután törvényeink szerint az örökbe fogadott köteles részt nem igényelhet) vagy annak örököleti jogát tetszése szerint szabályozhatja, korlátolhatja, és ha időközileg örököse származott, ezt teheti egyetemleges örökösévé, ha pedig mind ezen jogaival nem él, ez által azt jelenti ki, hogy az örökbe fogadottat vagyonaiban részesiteni, és semmiesetre az öröklésből — az uj örökös kedvéért kizárni nem akarja.

Vitásabb kérdés lehet, hogy végrendelet nemléte esetén az örökbe fogadó után az örökbe fogadott, továbbá a term. és törv. gyermekek minő arányban, minő elvek szerint örökösödjenek?

Mindenesetre különbséget tesz, valjon az örökbe fogadás egyetemes volt-e? (t. i. az összes vagyonra,) vagy pedig az örökbe fogadás a vagyonbani részesülés különösebb meghatározása nélkül történt-e?

Az első esetben szerény véleményem szerint az összes hagyatéki vagyon az örökbe fogadottat illeti a term. és törv. örökösök csupán csak köteles részeiket igényelhetik. A második esetben azt hiszem, hogy az örökbe fogadott a term és törv. gyermekekkel jogszerüen egyforma osztályrészt követelhet. *

Osváth Imre,
kir. közjegyzői segéd.

[1] Hogy ujabb törvényes örökös születése az osztr. polg. törvények uralma alatt keletkezett törvényszerü örökbe fogadást fel nem bontja, az id. törv. szabályok 19. §-ból kétségtelen, de hogy az 1861. évi junius 23-tól keletkezett örökbe fogadások ujabb törv. örökös születése miatt érvénytelenithetők-e még eddig tudomásom szerint eldöntve nincs.

* Czikkiró urnak ezen nézetét nem osztjuk, valamint egyáltalán az örökbefogadás intézményéről igen helytelen nézeteket tolmácsol, melyekre legközelebb visszatérünk. A felvetett kérdés azonban igen érdekes és szivesen fogadjuk az eszmecserét. Szerk.

Különfélék.

(**Furcsa törvénymagyarázatot**) tanusit a magyar kir. jogügyi igazgatóságnak alább közlött rendelete, melyet előfordult concret eset alkalmából egyik közalapitványi számtartósághoz intézett. 4535/1877. F. évi junius 3-káról 421. sz. alatt kelt megkeresésére következők válaszoltatnak: Úgy az 1877—8. tcz. mint ennek alapján kibocsájtott ápril 17-iki 8799. számu miniszteri rendelet értelmében a f. évi julius 1-től kezdve még azon esetekben is, midőn szerződésileg 8 %-nál magasabb kamat van kikötve, csak 8%-nyi kamat számitható fel, a *peres eljárás esetére készitendő kimutatásokban*, mert a biró, a julius 1-én tul lejárandó kamatokat csak 8%-ban itéli meg, ha azonban valaki önként megfizeti a számtartóságnál a kötelezett kamatokat — melyek *igazgatási uton* minden esetre a kötelezett mértékben *követelendők* is — akkor attól 8%-nál nagyobb kamat is beszedethetik. (Ily hatósági utasitás után ne csodáljuk, ha a zsidók és uzsorások is módot találnak a törvény kijátszására.

Szerk.)

(**A végrehajtási eljárást szabályozó törvényjavaslat**) közlését megkezdjük lapunk mai számához csatolt külön mellékletben. A tervezet, mely szintén TELESZKY ISTVÁN képviselő urnak dolgozata, 261 §-ra terjed és az igazságügyminiszteriumban jelenleg működő szakbizottság tárgyalása alá vonatik, ugy hogy valószinüleg még a jelen őszi ülésszak tartama alatt fog a kormány részéről a többi perrendi novellákkal egyidejüleg a képviselőház elé terjesztetni.

(**Értesités.**) Hirhager Károly bpesti könyvkötő készitett 8 bekötési táblát a «Döntvénytár» 16 kötetéhez, melyek ép olyanok mint a legközelebb kiadott tárgymutatónak szintén nála készült bekötési táblája. Egy tábla ára 2 kötethez 50 kr. — Ezen táblák nevezett könyvkötőnél vidékre is megrendelhetők.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

MAGYAR FÖLDADÓ-KATASTER

az 1875-ik év márczius 30-ki VII. alaptörvény s az ezzel kapcsolatban álló kormányrendeletek szakmüveleti utasitások elméleti s gyakorlati magyarázatával, számos rovatos táblázat, mintadolgozat s irománypéldákkal ellátva: *Földadó-katasteri, kerületi, megyei bizottságok, becslőbiztosok, községelöljárok s földbirtokos használatára.* Irta *Mészáros Károly.* — Füzve 2 frt.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 36. SZ. Budapest, 1877. szeptem. 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. — Törvénykezési szemle: Egy igazságügyi miniszteri körrendelet. Antunovits Mátyás szabadkai kir. közjegyző urtól. — A telekkönyvi rangsorozat kérdéséhez.

MELLEKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

(Lapunk 35-dik számának tartalmában tévedésből volt a «Curiai határozatok» melléklése jelölve. Szerk.)

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

I. A közigazgatási biráskodás Francziaországban.

(Folytatás.)

A «Comité du contentieuse» az igazságügyi miniszter elnöklete alatt 6 államtanácsosból és 8 «maître des requêtes»-ből áll. Némely dologban még a miniszteri döntések revisiójára[31] is van hivatva az államtanács ezen osztálya.[32]

Az államtanács döntései jelenleg a köztársaság, — előbb a császár — nevében hozatnak. A miniszterek hivatalból tagjai az államtanácsnak. (L. 1852.[33] jan. 25-én kelt decretumot). A section du contentieuse-hez tartozik valamennyi vitás ügynek előkészitő tárgyalása, melyek egy a sectio tagjaiból és más hat államtanácsosból álló assemblée által nyilvános gyülésben véglegesen eldöntetnek.

Az előbbi rendelkezés, hogy az államtanács minden határozata (avis) az államfő jóváhagyását szükségli, a contentieux-re nézve az 1872-iki[34] törvény által megszünt.

A justice administrative két instantiában gyakoroltatik, a conseils de préfecture és a conseil d'État (section du contentieux)-ben.

Az első foku közigazg. biróságot a conseils de préfecture képezik. 1862 óta a deczember 30-án kelt decretummal a közigazgatási vitás ügyek feletti tárgyalásokra nézve a nyilvánosság hozatott be a conseils de préfecture-nél.

Az 1865. junius 21-én kelt törvény óta a conseil de préfecture a Seine departementban[35] 8 tagból áll; a többi departementban 3—4 tagból. A «conseiller de préfecture» functiói incompatibilisak más foglalkozással (art. 3). Minden departementban egy az államérdek képviselésére rendelt kormánybiztos működik (art. 5).

A präfect-tanács[36, 37] azaz egy fiatal, törekvő hivatalnokokból álló bizottság a präefect elnöklete, «voix prépondérante»-ja és felfüggesztő vetója mellett, forma nélküli eljárásával, egy törvényszéki szervezetnek csak látszólagos biztositékait nyujtja.[38]

Tulajdonképen az egész közigazgatási jogszolgáltatás kezelése elmozditható ügynökök kezeiben nyugszik, kik minden pillanatban a mindenkori central igazgatás dispositiójára állanak. És ezen viszony az, mely a decentralisátiót Fracziaországban lehetetlenné teszi: nem engedhetik, hogy a nyilvánjog inappelabilis präfectekben végződhessék.[39]

Az 1852. decretum 4 vagy 3 tanácsnokot állapit meg. A präfect elnököl. A tanácsnokokat a császár nevezte ki, és ezek a präfect hivatalos tanácsát is képezik ugy mint a kormánytanácsosok Poroszországban s a helytartótanácsosok Ausztriában. Ezen präfect tanácsosoknak sajátságos szerepük jutott; ők t. i. csak akkor nyilatkozhatnak, midőn a präfect őket megkérdezi; erre nézve pedig vannak esetek, melyekben őket megkérdezni lehet, és olyanok, melyekben őket megkérdezni kell.

Ha valamely administrativ intézkedés sérelem tárgyát képezi, akkor a präfect kötelessége e tárgyat präfect-tanácsa elé hozni s ez által az ügyet mint vitás közigazgatási ügyet eldönteni. Ha a präfect a közigazgatási biróság egy tárgyát magáévá tenné, ez «excesse de pouvoir»-ként[40] tekintetnék és e miatt közvetlenül mindjárt az államtanácsnál lehetne sérelmet emelni. Ha az államtanács ezt alaposnak találja, akkor a präfect határozatát megsemmisiti és az ügyet a präfect-tanácshoz utasitja. A präfect-tanácsok döntéseiknél a tisztán igazgatási, a tisztán jogi és az igazgatásjogi szempontokat gondosan tartoznak egymástól megkülönböztetni. Csak az utóbbi felett jogosultak dönteni, az elsőt az administrativ hatóságok belátására kell bizni, a jogi kérdést eldöntés végett a tribunalokhoz tartoznak utasitani.

Francziaországban igyekeztek valamennyi tisztán cziviljogi ügyet a tribunalokhoz és valamennyi tisztán igazgatásit a politikai organumokhoz utasitani; a präfect-tanács csak azon ügyben itélhet, mely mindkét alapon nyugszik.

A gyülések és tárgyalások nyilvánosak. A tárgyalás azzal veszi kezdetét,[41] hogy az előadó a tényállást előadja (mely egy irásbeli megelőző eljárásban meg lesz állapitva), azután a felek, kik különben képviseltethetik

[31] L. MACAREL: i. m. 26. s k. l.

[32] La loi du 24 mai 1872 attribue au vice-président du conseil d'État la présidence de la section du contentieux (art. 10. §. 2.) et, par suite, la présidence de l'assemblée du conseil délibérant au contentieux. — DUCROCQ: 194. p.

[33] L'article 9 de la loi du 24 mai 1872, en donnant au conseil d'État le droit de «statuer souverainement», a fait disparaître la justice retenue, et conféré au conseil, en matière contentieuse, le pouvoir propre que cette loi, comme les lois précédentes, sauf celle du 1848, lui a refusé en matière administrative». — DUCROCQ: p. 198.

[34] «. . . Si le chef du pouvoir exécutif usait de ce droit, la bonne administration de la justice y perdrait beaucoup.

. . . Nous avons brisé une arme dont il serait possible de faire un si dangereux usage». (Rapp rt de M. BATBIE, député à l'Assemblée nationale).

[35] Francziaországnak talán hetven departements-jai mindegyikében van egy közigazg. törvényszék, conseils de préf.

[36] L. MACAREL: i. m. 8. l. — DUCROCQ: i. m. 214. l. Organisation et procédure des conseils de préfecture.

[37] Le décret du 23 décembre 1872 fixe à 8,000 fr. le traitement des conseillers de préfecture dans le département de la Seine, et á 15,000 fr. celui du président de ce conseils.

[38] «Les conseils de préfecture sont supprimés». — V.: Projet de loi de la commission de décentralisation. Art. 1-er. «Toutes . . . contestations . . ., seront également portées devant le tribunal d'arrondissement.» Art. 9. alin. 3. — L. DUBOIS: i. m. 51. s k. l. — V. DUCROCQ: 210. p.

[39] L. GNEIST: Verwaltungs-Justiz 183. l.

[40] Ily a excès de pouvoir lorsque l'agent investi du droit de connaître de l'affaire sur laquelle il a statué, a pris une disposition qui lui était inderdite; il y a aussi excès de pouvoir lorsque l'acte a été rendu en violation des formes substantielles, et encore lorsque l'agent administratif a usé de son pouvoir pour un cas et des motifs autres que ceux en vue desquels ce pouvoir lui a été atribué. — DUCROCQ: p. 185.

[41] A conseils de préfecture előtt a panasz egy beadványnyal kezdődik. L. STEIN 425. l.

Erre az első végzés következik, a «signification» a panasz megengedhetősége felett.

is magukat, megjegyzéseiket tehetik és előadhatják véleményeiket. (Décret du 12 juillet 1865. art. 4).[42]

A tárgyalás befejezése után a tanács itéletei az indokokkal együtt nyilvánosan kihirdettetnek. Ez ellen felebbezés ügyvéd segélye nélkül is az államtanácshoz «memoire» felterjesztése által történhetik.

Az itélet, a «décision»,[43] egy tanácsnok előadása után következik. E décision ellen a felebbezésnek van helye, mely «recours»-nak[44] neveztetik, s a «Conseil d'État»-hoz fölmegy.

De vannak esetek, midőn a fél mindjárt első izben is a «Conseil d'État»-hoz fordulhat.

Ide tartozik minden illetőségi vita, mely egy fél által támasztatik. A «recours» következőképen hangzik:

«contre les actes des autorités administratives pour incompétence ou excés de pouvoir».[45]

A felebbezés nem bir felfüggesztő hatálylyal.

A mi a präfect-tanács előtti eljárást illeti, ez az 1865. julius 12-éről kelt decretumban[46] van megállapitva. Mint már előbb is megjegyeztük, a nyilvános és szóbeli tárgyalást egy irásbeli eljárás és a felek közötti periratváltás előzi meg, mely csupán a vitás ügy kifejtésére vonatkozik. Ennek befejeztével az előadó tudósitását elkészíti és az eldöntés lineamentumait vázolja.[47] Ezután a kormánybiztosnak adatik át az ügy behatóbb tanulmányozás és netaláni észrevételek megtétele végett[48] Minden tárgyalásnál joga van a kormánybiztosnak szólani.[49] Fontos továbbá még a törvény azon rendelkezése is, hogy az itéletben azon törvény-határozmányoknak kell idéztetniök, melyek a fenforgó esetre nézve alkalmaztatnak.[50]

Ha a felek az itélet értelmére és horderejére nézve nem egyezhetnek meg, akkor ennek magyarázatát azon präfect-tanácsnál kérhetik, mely az itéletet hozta.

A belügyminiszternek[51] 1865. julius 21-én kelt körlevele a präfectekhez, mely a präfect-tanács előtti eljárásra vonatkozik, következő szép passust tartalmazza: «— — Il s'est proposé d'introduire dans la procédure des conseils de préfecture[52] la simplicité des formes, la rapidité de l'instruction et la modicité des frais. En même temps, il développe et confirme, au profit des parties, les deux grandes règles de la publicité et de la défense orale. De telles mesures ne peuvent qu' augmenter les garanties d'une bonne justice et, par là même, la confiance que les conseils de préfecture inspirent aux justiciables . . — —»

Épen ezen körlevél egy másik helyéből láthatjuk, hogy az irásbelileg megállapitott elővizsgálat, tehát a titkos eljárás a közigazgatási biróságnak essentiáját képezi. Ez a hely a következő:

«— — C'est le caractère essentiel de la procédure contentieuse que l'instruction y soit écrite — —.»

Már egy «avis du conseils d'État du 16. therm. an XII» elismerte, hogy a közigazgatási biróságok itéletei épen ugy mint más biróságokéi végrehajthatók.

Hogy a präfect-tanács által hozott és az államtanácshoz felebbezett itéletnek szabály szerint felfüggesztő hatálya nincsen, az az igazgatás lényegéből folyik, és azért is azt tapasztaljuk, hogy ezen vonás közös minden más államigazgatásával. Midőn az itéletnek azonnali végrehajtása a félnek pótolhatatlan hátrányt okozna és a közérdek is különben ezt (t. i. a végrehajtást) nem kivánja, akkor az appellatiónak felfüggesztő hatása leend, azonban a felfüggesztést csak az államtanács maga engedélyezheti («sursis[53] a l'exécution»). Az alsóbb közigazgatási biróságok (conseils de pr.) semmi esetre sem engedhetik meg itéleteik felfüggesztését. Chauveau az ellenkező nézetnek ad kifejezést; szerinte t i. azon esetben, midőn a közigazgatási biróságok e felfüggesztési engedélyt ugyanazon itélettel kimondják, mely az elmarasztalást megállapitja, a közigazgatási biróságok is engedélyezhetik az itélet végrehajtásának felfüggesztését.

Francziaországban[54] «Conflit de compétence»[55] alatt kizárólagosan az administration és justice vagy világosabban az igazgatási törvényszék és «tribunaux civils» közötti vitát az illetékesség felett kell érteni.

A conflit nem az egyes felek, hanem a präfect által támasztatik.

Miután a conseil de präf. illetékessége egyszersmind minden magánjogra is vonatkozik, mely a hatóságok cselekvései által megsértetik, az illetékességet épen nem lehet megállapitani, hanem ezt esetről-esetre el kell dönteni.

Ezen eldöntés ismét nem a törvényszéket illeti, hanem ez a conflit-ben való eljárás által a Conseil d'Étathoz vezettetik, ugy hogy a törvényszékek egész illetékessége a Conseil d'État rendelkezési hatalma alatt áll. Ezzel tehát a Cons. d'État-ot illeti utolsó sorban a jog: eldönteni, hogy a hatóság cselekvése ellen egyáltalán a törvények vagy a Cons. d'État rendes hatalma alkalmaztassék-e,[56]

Összeütközés esetében a törvényszékek egyszerüen félretolatnak és a nyilvánjog szempontjából minden magán- vagy büntetőjogi ügy a közigazgatási just. elé vonatik.

A präfect egy törvényes, a miniszterrel való levelezésre elég időt engedő terminus alatt az «attributionalis conflictust» támasztja, mely aztán tárgyalás végett az államtanács osztályához felmegy, melynek határozata legfőbb «ordonance» által foganatosittatik. E berendezés kétségtelen értelme utolsó összeütközési esetben mindig a jogellenőrzést az összérdeknek, azaz a mindenkori államhatalomnak alárendelni.[57]

Az igazgatás mindenkor bénithatja a törvényszékek egész tevékenységét illetékességi összeütközések által.

[42] L. MACAREL: Éléments de jurisprudence administrative stb. 19. és 30. l.
[43] Idem 25. l.
[44] Idem: 21. *l.*
[45] DUCROCQ: t. I-er, p. 199.
[46] Décret du 12 juillet 1865 concernant le mode de procéder devant les conseils de préfecture.
[47] Art 9.
[48] Art. 10.
[49] Art. 11.
[50] Art. 13.
[51] DUCROCQ: t. I-er, p. 226.
[52] DUBOIS a franczia közigazg. biráskodás megváltoztatására vonatkozólag következő javaslatokat tesz:
«1° A faire des conseils de préfecture une chambre spéciale du tribunal de première instance de chaque chef-lieu de département; la chambre administrative du tribunal serait le juge ordinaire du contentieux pour tout le département.
2° A faire de la section du contentieux du Conseil d'État une quatrième chambre spéciale ou chambre administrative de la Cour de cassation, investie de toutes les attributions contentieuses actuellement appartenant au Conseil d'Etat, s atuant par conséquent, suivant les cas, en premier ressort, ou en appel, ou comme tribunal de cassation administratif; l'appel serait porté de la chambre administrative du tribunal à celle de la Cour de cassation, directement, sans être soumis aux Cours d'appel, et il serait jugé, bien entendu, tant en fait qu'en droit». — V.: Le contentieux administratif en Italie etc. p. 53 etc.

[53] L. MACAREL: i. m. 29. l.
. . . Les conseils de préfecture pourront subordonner l'exécution de leurs décisions, en cas de recours, à la charge de donner caution ou de justifier d'une solvabilité suffisante. (L. 1872. art. 24).
[54] STEIN: 428. l.
[55] Il y a incompétence quand l'agent a accompli un acte dans une matiére dont il n'avait pas le droit de connaître, et toute espèce d'incompétence constitue un excès de pouvoir. — DUCROCQ: t. I-er, p. 185.
[56] L. GNEIST: Verwaltuugs-Justiz stb. 171. s k. l. Francziaországban az igazgatás mai napig őrködik a törvényszékek felett.
[57] L. GNEIST: Verwaltungs-Justiz stb.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Egy igazságügyi miniszteri körrendelet.

II.

A neheztelt igazságügyminiszteri körrendeletet, igazabban «Vádlevelet» a közjegyzők ellen, előbbi czikkünkben hű kivonatban bemutatván — megvalljuk, hogy amidőn igazságügyminiszterünket *bensőleg* becsüljük, amidőn azt is tudjuk, hogy szándékba vett tényeit, komoly nyugodtsággal párosult egészséges itélő tehetsége nem szokta elhamarkodni, némikép terhünkre esik, a kérdéses rendelet kritikáját minden elfogultság nélkül megirni.

Meghajlunk igen t igazságügyminiszterünk becsületes szándéka előtt. Azonban az igen t. igazságügyminiszter is *ember*. És épen azért mert *ember*, lehetetlen tőle kivánni, hogy e széles államban, melyben az elődei által megkezdett téren és cultur irányban annyi még a *teendő:* a hazai igazságügyi adminisztrativ agendáknak óriás munkáját személyileg egymaga végezze.

Van az igen t. igazságügyminiszter urnak a «*vezénylettel*» elegendő dolga; s ép azért vannak oldala mellé oly *kiváló* szakerők beosztva, hogy a mit a miniszteri szék legfőbb tisztviselője *gondol*, az erre hivatott szakerők a «miniszteri gondolatnak» az *irás* és *szövegezés* módszerében adjanak méltó kifejezést.

Nem is keressük hogy a kérdéses körrendeletet ki irta? Azonban annyi bizonyos, hogy akár ki irta és szövegezte, ugy érdemileg mint a modor formájában *nincs az szerencsésen* megirva. Nem is hiszszük, hogy a miniszteri gondolkozás eredménye hiven lenne abban visszaadva.

Azonban lenne *ez* bár igy avagy másképen, *egy* bizonyos, hogy a m. rendelet nemcsak tárgyánál fogva, — de azért is, mert *abban* Magyarország igazságügyének legfőbb adminisztrativ közege, maga a miniszter beszél; és pedig a «*közjegyzőkről*» a *közjegyzőknek*, sőt magáról a «*közjegyzői intézményről*» a *világnak* mondja el tapasztalatokon nyugvó nézeteit: szükségesnek találjuk a hozzászólást; szükségesnek találjuk a m. rendeletnek kritikáját azért is, hogy *obiectiv* de becsületes eszmecsere által a dolgok valódi állapota még inkább kiderüljön; s annál inkább elérhető legyen a *czél* a hová a m. rendelet végintentiójában törekszik.

Tehát «*Roma locuta est!*»

Magyarország igazságügyminisztere nem beszélt, hanem *irt*. Fájdalom! nyilvánosan oly *vádakat* mondott el, melyek ha csakugyan *olyanok*, hogy méltán megérdemelték azt, hogy a miniszter ur a m. rendelet *értelmében* és *kitételei* szerint beszéljen: már *maga ezen egy körülmény* is, nemcsak a *közjegyzői intézmény* — hanem egyátalán hazai intézményeink összes csoportjára *megdöbbentő!*

Hazai összes *intézményeinknek*, és pedig ugy az «*igazságügyieknek*» mint a «*nem igazságügyieknek*» solidaritását, tekintetve ezek *bázisa* az *erkölcsi viszonynál* fogvást tagadhatlan lévén.

Mindenesetre szomoru jelensége az időknek, hogy amidőn a legjótékonyabbnak ismert közjegyzői intézmény alig hogy két éve honosult meg hazánkban; müködő tiszti közegei a kir. közjegyzők pedig épen a jelenlegi igazságügyminiszter által — *közhiedelem* szerint — az erre hivatottak *szinéből* lettek kinevezve; mondjuk hogy felette szomoru azon nem várt jelensége az időknek, hogy a közjegyzői intézmény müködésének be sem töltött második éve alatt, — ha nem is maga az *intézmeny;* ha nem is a közjegyzők *összesége;* de — miként a m. körrendelet magát kifejezi — «*számosan*» a közjegyzők közül, okot szolgáltattak arra, hogy maga az igazságügyminiszter ur *kénytelen* volt felszólalni; s felszólalásában oly kifejezésekkel élni, melyek hogy «*vád szerüek*», mutatja a m. rendeletnek tartalma; mutatják azon *éles kitételek*, melyek litterarius és bűnügyi értelmezés szerint ha nem is bűnügyi eseteket, de bizonynyal *vádakat* foglalnak magukban; mutatja főkép és különösen a beállt miniszteri intézkedésnek szüksége — mely amidőn szemrehányásaiban *előbb* «*visszaéléseket*», *később* pedig (lásd a m. rendelet 17-ik bekezdőjében foglaltakat) épen *csalási eseteket*, vagy legalább eshetőségeket emlit, *kir. ügyészi persecutiót* tesz kilátásba.

Hogy tehát a kérdéses miniszt. rendeletnek foglalata érdemileg nem egyszerü felszólalást, vagy épen administrativ utasitást foglal magában, ugy hiszszük hogy mindenki be fogja ismerni.

A m. felszólalást avagy épen rendreutasitást is, amenynyiben ennek helye fenforgott: *szivesen* fogadtuk volna. A *vádakat*, egyelőre türni vagyunk kénytelenek.

Azonban ép azért mert felteszszük az igen t. igazságügyminiszter urról, hogy az *ellenvéleményt* meg tudja hallgatni; mert hiszszük róla, hogy a mennyiben indokaink igazságát belátja, nem fog késni reputátiónk megingatott *becsét* helyreállitani; és ez által nem is fogja tekintélyét megkisebbitve érezni; de mert végre tudjuk azt is, hogy habár mint alárendelt igazságügyi közegek kötelesek vagyunk ugyan rendeletei előtt meghajolni; azonban mint vádlott feleknek jogunk van arra, hogy a nyiltan tett vádak ellen, magunkat szinte nyiltan birjuk megvédelmezni; meg levén győződve e szerint arról, hogy a fentebbieknél fogva kritikánkat vitiálni nem fogja: a kérdéses m. rendelet felett, egész tisztelettel, szerény nézetünket elmondjuk a következőkben.

Nem találjuk igazságosnak a hivatolt m. rendeletet; és pedig nem azért, mintha a miniszteri rendelet ama részének, mely kijelentéseit saját tapasztalataira állapitja, *igazságán* birnánk kételkedni.

Az igen t. miniszteri rendeletnek e tekintetbeni *hitele* előttünk *feltétlen.*

Azonban daczára annak, hogy *hitele* «*feltétlen*»; még sem tartjuk elegendőnek arra, hogy amidőn *egyeseket* igazságosan *incriminál*, *érint* és *talál:* annak *alapossága* kiterjesztessék az egész testületre.

Legyen meggyőződve a miniszteri rendelet igen t. szerzője, hogy felszólásunkban mi sincs távolabb tőlünk mint azon gondolat, hogy testületünk egyeseinek hibáit, vagy épen viszszaéléseit akarjuk, *meg nem érdemelt* védelemben részesitni.

Pedig még ehhez is nem egy szó férne. Elmondhatnók, hogy mi örültünk volna legjobban, ha sikerült volna az igazságügyminiszter urnak szerencsésebb kinevezéseket eszközölni. Elmondhatnók, hogy amidőn törvényhozásunk a közjegyzői intézményt felállitotta, ha már a «*czélt*» akarta, az «*eszközökről*» is behatóbban gondoskodhatott volna. Elmondhatnók, főkép és különösen, hogy épen a törvényhozásnak lett volna feladata az intézmény fenállásához okvetlen szükséges *anyagi* és *erkölcsi tényezőket* felismerni; melyek ha a miniszt. rendelet állitása szerint *valójában* oly gyarlók, ennek távolról sem oka a *közjegyzői intézmény;* nem okai a kir. közjegyzői karnak azon «*nem számos*» férfiai, kik amidőn azon jogosult meggyőződésben éltek: hogy országunk nem fog a világ előtt azon «paupertatis testimoniumban» részesülni, hogy amidőn a közjegyzői intézmény Európa csaknem minden mivelt államában áldásosan *virágzik* — e boldogtalanul boldog hazában, kevesbé azért, mert népünk az intézményt nem ismeri; hanem inkább azon okoknál fogvást, melyeket a m. rendelet hazánk *dicsőségére* oly nyiltan revelál: az értelmi szakértők «*visszaélése*», *fondorlatos*

*

jellemtelensége, alacsony kapzsisága és *csalási* bűne miatt (a min. rendelet szavai; lásd az eredeti rendelet 14-ik bekezdőjét stb.) nem existálhat.

Ismételve azt mondjuk, hogy ezt még azok sem hitték, a kik közvetlenül nem érdekeltek; legkevesebbé hitték pedig azok, a kik elhagyva tisztességes — igen sokan, anyagi tekintetben épen *biztosabb*, *előnyösebb* régi pályájukat, a közjegyzőség bizalmi tisztére, mely pedig az 1874-ik 35. t. cz. 210. §-a alapján nyert felhatalmazás alapján, ugyan azon év deczember 17-én kelt igazságügyminiszt. rendelet, igazabban dijszabályzat foglalata szerint, egyes helyek kivételével, nagyon is szerény kilátást nyujtott anyagiakban jövőjükre — mégis vállalkoztak.

Annyi bizonyos, hogy főkép és különösen a hagy. ügyek eltárgyalásánál felmerült költségjegyzékek adtak okot a miniszt. éles rendeletre; tekintve a czélt, mely szerint a hagy. ügyek eltárgyalása jövőre a gyámi hivataloknak átadandó lészen — alaposan-e vagy alaptalanul? ez más kérdés.

Erről is fogunk szólni ha a t. szerkesztőség megengedi — csakhogy más alkalommal.

Ki is mondjuk, hogy amennyiben az incriminált *egyesek* lettek volna számadásra vonva: ez ellen sem jogunk, sem alkalmunk nem lett volna felszólalni.

Azonban *mélyen* kell sajnálnunk, és pedig kevesebbet *magunk* — mint inkább a közjegyzői intézmény érdekéből, hogy amidőn *egyesek* vétettek, nem az *egyesek* hanem, az *egész testület* lett éles megtámadásoknak kitéve.

Egyáltalában nem tudjuk, hogy az igen t. igazságügyminiszterium a *vádeseteknek* mily és mennyi adatával rendelkezik.

Azonban rendelkezzék bár *sokkal*, avagy *kevéssel*, mindegy. Ezen körülmény a m. rendelet ismert eljárását nem menti.

Vannak törvényeink! Mi nem kérünk *kegyelmet*, nem *elnézést* ott, a hol a *törvény* rendelkezik.

A miniszt. rendelet aminthogy jelen alkalmazásában tul hajt, minden esetre mulasztott akkor, amidőn az 1874. 35. t. cz. 171-ik §-nak rendelkezéseit *minden egyes esetnél* aminthogy *visszaéléseket* tapasztalt, a most hivatkozott t. cz. ha mindjárt 177-ik §-ának alkalmazásával is teljes szigorral meg nem torolta.

Ez törvényszerü eljárás lett volna egészen; és mind a mellett, hogy *kérlelhetlenül* szigoru, helyességét, igazságosságát nem lehetett volna elvitatni.

És higyje el a m. rendelet t. szerzője, hogy amennyiben egy-egy ilyen, habár igen szomoru eset fel is merült volna, ez által a közjegyzői kar mint testületnek *becsülete*, az intézménynek jó reputátiója, evvel mit sem szenvedett volna.

Nincs oly intézmény a világon, és evvel együtt testületikar melynek *alja* nincsen.

A mig emberek leszünk, a moralis testületeknél ép ugy, mint a foglalkozásoknak magán-személyi világában egyes méltatlanok mindig lesznek.

Azonban a moralis testület reputátiója ép az által, hogy csakis a méltatlant éri a törvény szigora: nem fog szenvedni.

A min. akarat és felügyelet rendelkezéseit ekénti eljárásában, csakis megnyugvással fogadtuk volna.

És itt, engedjen meg a miniszt. rendelet t. szerzője, ha ellenében — egyetlen egy ily esetnek, illetőleg eljárásnak megtörténtét legalább is *kétkedéssel* birjuk fogadni. Mert ha ily eset csakugyan megtörtént, kellett volna azt márcsak azért is: hogy a büntetés példája hasson, a hazai k. kamarákkal közölni.

Minden esetre *ez* volt a legegyszerübb mód a kir. közjegyzőket rendre utasitni; nem pedig *egyesekért* az egész közjegyzői kart megleczkézni! Az intézmény eddigi müködése és eredménye felett — statisztikai adatok nélkül — az intézmény ellenségeinek nagy örömére kárhoztató itéletet világgá bocsájtani!! Minden erkölcsi testület nagy elrettentésére, az «*egész testületben*»: az «*egyeseket*»; és az «*egyesekben*»: az «*egész testületet*» kir. ügyészekkel megfenyegetni!!!

Hogy javára lesz-e ez a közjegyzői intézménynek? erről jövőben.

Antunovits Mátyás,
szabadkai kir. közjegyző.

A telekkönyvi rangsorozat kérdéséhez.

Ezen szaklap f. évi 28-ik számában a semmitőszék ellen emelt vádamat némileg alábbszállitom, mert ugyancsak ezen közlöny 32. számában illetékes helyről közzétett «helyreigazitás» meggyőződtet arról, hogy az illetékes helyen figyelemmel kezdenek lenni a szaksajtó nyilvánulataira, — ez pedig az ügybuzgóságnak kétségtelen symptomája. Egyebekben jelzett czikkem vádját a helyreigazitás daczára mindenekben fentartom.

A helyreigazitás azon alapszik, hogy a kérdéses ügy nem végrehajtási, hanem önkéntes árverési ügy volt és hogy a tulajdonjogi kereset az árverési kérvény beadása után, de mégis az árverés elrendelése előtt jegyeztetett fel.

Szóljanak mindenek előtt a tények.

N. A. S. 1876 junius 22-én 13.297. sz. alatt kérvényt ad be a telekkönyvi hatósághoz, melyben tekintettel arra, hogy korlátlan tulajdonát képező és a n.-váradi 481. sz. telekkvben felvett ingatlan többrendü adósságokkal van terhelve, ezen ingatlanságára az önkénytes árverést folyamatba tétetni, illetve mindenekelőtt a birói becsüt elrendeltetni kéri. — A biróság a kérelemnek helyt adva, a becslés foganatositására kiküldöttet nevez és a telekkvi irodának az elrendelt becsü feljegyzését meghagyja, és miután 13.649/876. sz. alatt a becsüjegyzőkönyv a kiküldött által bemutattatott, birósági meghagyás folytán a foganatositott becsü is feljegyeztetett. — Ezután N. A. S. 14.756. sz. alatt 1876. julius 14-én beadja árverési kérvényét és a biróság tekintettel arra, hogy a becsü elrendelése és a becsü foganatositása feljegyezve volt és a kérdéses ingatlant tulajdoni igény nem terheli, az árverést 1876. szeptember 30-án elrendeli és az elrendelt árverés telekkvi feljegyzését a telekkvi irodának meghagyja, melynélfogva utóbbi az árverést 1876. julius 14-iki rangsorozattal a telekkvben feljegyzi.

Történik azonban, hogy N. J. tulajdoni pert támaszt a kérdéses ingatlan iránt és a tulajdoni kereset feljegyzését 1876. szeptember 27-én, azaz az árverési kérvény beadása után 65 nappal a telekkvnél kéri. — A telekkvi hatóság ezen kérvény folytán 1876 november 11-én meghagyja a telekkvi irodának, hogy a tulajdoni pert az előzőleg folyamatba tett árveréstől függő joghatálylyal jegyezze fel. S noha még a telekkv utóbbi végzése is jogerőre emelkedett, a semmitőszék 8648/877. sz. alatt megsemmisiti az árverési végzést minden jogkövetkezményeivel, mert tekintettel a prts. 429. §-ra 1876. szeptember 30-án nem lehetett elrendelni, a mennyiben a tulajdoni per 1876. szeptember 27-iki rangsorozattal lett feljegyezve.

Ha tekintetbe vétetik, hogy a prts. 462. §-a szerint az önkénytes árverés ugy a *becsü*, *árverés* mint vételárfelosztás tekintetében a végrehajtási árveréssel ugyanazon szabványok alá esik, kérdem, nem volt-e jogom hivatolt czikkemben mondani: «Szegény végrehajtató, mit ér neked az, hogy végrehajtási zálogjogod be van kebelezve, az elrendelt becsü feljegyezve, ha a végrehajtó biróság oly beadványt is tartozik figyelembe venni, mely árvérési kérvényed beadása utáni 65-ik napon érkezik iktató hivatalába!»

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 37. sz. Budapest, 1877. szeptem. 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: Egy legfőbb itélőszéki döntvény. — Tanulság egy döntvényből. Zlinszky Imre urtól. — Egy igazságügyi miniszteri körrendelet. Antunovits Mátyás szabadkai kir. közjegyző urtól. — Az örökbefogadás kérdéséhez. Dr. Weisz Bernát közjegyzői segéd urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

A Conseil d'État külön osztálylyal bir «pour le contentieux» és egy másodikkal «pour les conflits». Ez Francziaország illetékességi törvényszéke. Felette jellemző a franczia igazgatás fogalmára nézve az alapelv:[58]

«Le Conseil d'État n'admet pas que les tribunaux puissent éléver le conflit contre l'administration.»

Tulnyomó befolyása van Francziaországban az igazgatásnak a jogszolgáltatás felett s nem tulzunk, midőn állitjuk, hogy a präfect azon joga által, hogy a rendes törvényszék ellen majdnem mindig conflit-et támaszthat, mi által az ügy végső folyamatban a Conseil d'État elé kerül, az igazgatás bizonyos suprematiát látszik gyakorolhatni a polgári jurisdictió felett.[59]

A törvényszéki jogszolgáltatásnak alsóbb állása a közigazgatási jogszolgáltatásénál kitünik abból is, hogyha a törvényszéki és közigazgatási jogszolgáltatás közegei között az illetőség iránt vita támadt, azt nem a legfőbb törvényszék, t. i. a semmitőszék, hanem a legfelsőbb kormányhatóság t. i. az államtanács döntötte el.

1848—50. (köztárs. korm.) alatt ily kérdések eldöntése végett különös törvényszék állittatott fel, mely 4 semmitőszéki és 4 államtanácsi tagból állott, kiket 3 évre a nevezett testületek választottak, a jogügyi vagy ha az akadályozva volna, a tanügyi miniszter elnöklete alatt.

Az államtanács alatt még következő speciális közigazgatási biróságok[60] állanak a präfect tanácsokon kivül, melyek épen mint első foku közigazgatási biróságok működnek. A legfelsőbb számszék («cour des comptes»[61]), mely 3 kamarából[62] áll. Ennek egyedül az a feladata, hogy a franczia államháztartást biróilag megvizsgálja és ellenőrizze és hogy az állami évi számlák legalitását elismerje.[63] [64]

A «jurisdiction universitaires»;[65] a «conseils de révision pour le recrutement»,[66] ezen tanácsok nem permanens közigazgatási biróságok, hanem évenkint pl. ujonczozás alkalmával constituáltatnak és befejezett ujonczozással megszünik tevékenységük[67];

a «conseils de recensement pour la garde nationale»;

a «jurys de révision pour la garde nationale»;[68]

a «conseil des prises»;[69]

a «bizottságok a mocsárok kiszáritására[70] s más közhasznu művekre nézve»;

a «bizottság a kártérités és a követelések folyóvá tételére»[71] és

a «gyarmatok titkos tanácsai.»[72]

Mind az első foku közigazgatási biróságok itéletei ellen, ha valaki ezeket magára nézve sérelmeseknek találja, felebbezni lehet az államtanácshoz. A gyakorlat ez appellatiót «pourvoi»[73]-nak nevezi.

Az államtanács sectiója «du contentieux» tehát a II. és utolsó foku közigazgatási biróság. (Mellesleg megjegyezzük, hogy az államtanács 4 sectióból áll az 1872. május 24-iki törvény óta.) Már az 1806. jun. 11. decretum 14. art. teremtette a «commission du contentieux»-t. Azóta sokféle organisation ment keresztül. Jelenlegi nevét és alakzatát nyerte az 1852. január 25-én kelt decretum 17. art. által.

A «pourvoi» feletti tárgyalások nyilvánosak és szóbeliek és egy assemblée-ban történnek, mely nemcsak a section du contentieux tagjaiból, hanem még hat minden sectióból választott államtanácsosból áll.[74] Az assembléeban rendszerint a «section du contentieux» elnöke elnököl, Azonban az államtanács elnöke vagy alelnöke mindig elnökölhetnek az assembléeban. Itélet csak akkor hozható, ha legalább tizenegy döntő szavazattal biró tag van jelen.[75] A «maître des requêtes»[76] (a kérvények referense) vagy az «auditeur»[77] (assessor, ülnök) ki már a «section

[58] L. STEIN: 429. l.

[59] «La vérité est — mondja BOULATIGNIER, conseiller d'État — qu'en instituant le conflit, on a eu surtout en vue de protéger l'autorité administrative contre les empietements de l'autorité judiciaire.»

[60] Francziaországban van a rendesen kivül még rendkivüli közigazgatási biráskodás is, mely 2 részre, t. i. a «jurisdiction extraordinaire de premier degré»-re és a «jurisdiction extraordinaire de premier et dernier ressort»-ra osztva és a miniszterekhez, präfectekhez, a «conseils academiques», a «conseils departementaux», a «cour des comptes» stb.-hez van utasitva. Az államtanács a vitás rendkivüli közigazgatási ügyekre nézve de premier degré felebbezési instantia, ellenben a rendkivüli de premier et dernier ressort-ra nézve semmitőszék.

[61] Francziaországban a nagy adóssági könyv ügyében való viták szintén a közigazg. biróságokhoz tartoznak. — L. MACAREL: i. m. 77. l.

[62] Chaque chambre a ses attributions déterminées: la premiére juge les comptes relatifs aux recettes publiques; la seconde juge ceux relatifs aux dépenses publiques; et la troisième les comptes des recettes et des dépenses des communes et des établissements publics. — Décret imperial du 31 mai 1862. (DUCROCQ: t. I-er, p. 327.)

[63] «Cour des Comptes prüft die Comptabilität der ganzen Administration des grossen Reiches in formeller Hinsicht sorgfältig, genau arithmetisch und materiell.» (Richtigkeit der Rechnungen und Belege.) — ESCHER: Politik II. k. 580. l.

L. KAUTZ: Pénzügytan 2. kiad. 257. l. 3. jegyzet. — STEIN: Finanzwissenschaft 3. kiad. 91. s k. és 168. l.

[64] «. . . Elle a un double mission: elle juge et elle contrôle; d'une part, elle forme un tribunal administratif — — —; d'autre part, elle est un corps politique destiné — — —, à éclairer le pouvoir exécutif et le pouvoir législatif.»

DUCROCQ: i. m. 326. s k. l.

[65] Les conseils académiques sont, — — — investis d'attributions contentieuses et disciplinaires. — Idem 347.

[66] L. 27 juillet 1872, sur le recrutement de l'armée, art. 31.

[67] DUCROCQ: 361.

[68] Idem p. 364.

[69] Institué seulement en temps de guerre.

[70] «Les commissions de desséchement de marais.»

[71] «Commissions contentieuses de liquidation.»

[72] «Conseils privés des colonies.»

[73] L. MACAREL: i. m. 19. l.

[74] La loi du 24. mai 1872. a conservé cette organisation ingénieuse de l'assemblée du conseil d'État délibérant au contentieux, composée des sept membres de la section du contentieux et de membres adjoints dont le nombre est seulement abaissé de dix à six, en raiton de la reduction des sections administratives be cinq à trois. — DUCROCQ: t. I-er, p. 193.

[75] Loi 24. mai 1872, art. 12 §. 1.

[76] . . . ayant voix consultative dans toutes les affaires, et voix délibérative dans celles dont ils font le rapport (art. 11).

[77] Ils ont voix délibérative à leur section et voix consultative à l'assemblée générale, seulement dans les affaires dont ils sont les rapporteurs (art. 11. §. 3).

du contentieux»-ben referált, itt az assembléeben is előadóként müködik és előadásában csakis a tények resuméjére s a felek inditványaira terjeszkedhetik ki, a nélkül, hogy saját nézetét ez alkalommal kifejthetné. Saját kérelmükre a feleknek az assembléeben szóbeli előadás is engedélyeztetik, a mi azonban csak felette ritkán fordul elő, hanem ezt inkább ügyvédek által szokás végeztetni. Különös az, hogy azitélet nem mindjárt a tárgyalás befejezte után hozatik, hanem előbb mind az assembléeben kitüzve volt ügyek lebonyolittatnak, és azután egyszerre hozatik mind a tárgyalásnál meghallgatott ügyre nézve itélet. Az 1852. decretum értelmében az államtanács döntése csak präparatorius lehet,[78] (decrets rendus au contentieux) melyhez még az államfő signaturájának kell járulni, hogy érvényesithető legyen.[79] Ezen rendelkezés egy ujabb törvény (loi du 24. mai 1872) által lett megszüntetve, mint már előbb emlitettük. Természetesen itt is okokkal látják el az itéleteket, egyáltalán mind az, mit a präfect-tanácsoknál az itéletek tartalmára vonatkozólag mondtunk, itt is kell, hogy meglegyen.

Az itélet-indokok természetét illetőleg Chauveau azt jegyzi meg: «— — il est rare que les motifs soient autre chause que l'enonciation d'un principe assez vague[80] — —.»

Ámbár Elsass-Lotharingia[81] a változott politikai viszonyok következtében jelenleg Németország egyik provinciaját képezi, mégis közigazgatási biráskodásának a franczia közigazgatási biráskodás alakzatával való azonossága miatt czélszerünek tartjuk itt tárgyalni.

II. A közigazgatási biráskodást Elsass-Lotharingiában.

Elsass-Lotharingiában a franczia közigazgatási biráskodás szervezete maradt meg továbbra is, csak az organumok nevezete szenvedett módositást. 1870-ben t. i. e tartomány három igazgatási kerületre lett felosztva: Alsó-Elsass, Felső-Elsass és Lotharingiára. — Közvetlenül a birodalomi kancellár alatt áll a strassburgi főelnök, ki e tartomány legfelsőbb igazgató hatósága.[82] — Illetékességi összeütközések esetében a császár dönt.

A főelnök mellé rendelt tanácsosok egy collegiumot képeznek, melynek neve: «Kaiserlicher Rath in Elsass-Lothringen.»[83][84] Ennek nyilvános tárgyalásainál a fő-elnök elnököl. A präfectura-tanácsosok helyére léptek a «Bezirksräthe», kiknek «vitás ügyekbeni» döntései ellen a császári tanácshoz történik a felebbezés, mely egyáltalán az államtanácshoz utalt dolgokat végzi. Egyházi dolgokban[85] való felebbezések felett a szövetségi tanács[86] dönt. Minden járás igazgatásának élén egy járási elnök áll. Ez ugyanazon jogokkal bir, minőket addig a präfect gyakorolt, még melléje is szükséges számmal rendelvék tanácsosok. A präfect-tanács helyére egy collegialis hatóság lép, mely a járási elnökből és a melléje rendelt tanácsosokból, az adóigazgató és a fő-erdőmesterből áll és melynek «Kaiserlicher Bezirksrath»[87] a neve. A határozathozataloknál legalább is három tagnak kell az elnök hozzászámitásával részt venni, és vitás ügyekben való döntéseknél szavazategyenlőség esetében az elnök dönt. A tárgyalások nyilvánosak, ugy mint a präfect-tanácsoknál. (L. loi du 21 juin 1865.)

Minden kerület élén áll egy kerületi igazgató a szükséges segédszemélyzettel. A kerületi igazgatóságok ugyanazon jogokat gyakorolják, melyek eddigelé a «sousprefets»-nek voltak átengedve.

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

[78] A «conseil d'état» jogellenőrzése nem képes ellentállani a mindenhai hatalom birtoklóknak. Az állami hatalom a határozatok foganatositását magának tartja fen, és a tagok felcserélhető állása mindig a conseil egy változott összeállitását teszi lehetővé, ha ennek gyakorlata a hatalom birtoklók intentióival komoly ellenmondást képezne. Ez igazgatási justiceben végre nem kötelező jogelvekről van szó, hanem egy «összérdeknek» a magánérdekek elleni mérlegeléséről, mint ez Francziaországban tényleg elismerve és kimondva van. L. GNEIST: Verwaltungs-Justiz stb. 171. l.

[79] Toutefois, s'il est sans exemple que le pouvoir exécutif ait usé de son droit de rendre un decret coitra re au projet du conseil d'État. — DUCROCQ: t. I-er, p. 197.

[80] «Nem lennénk teljesek a franczia administrativ jnstitia alapelveinek felsorolásában, — ugy mond CONCHA —, ha meg nem emlitenők a különös szakképzettséget és az eljárás gyorsaságát, mely az administrativ biráskodást jellemzi» 87. l., s másutt: «Az egyedüli egyensulyt eme viszonyok ilyféle rendezésének nagy veszélyessége ellen a közig. perek nyilvánossága és a peres eljárásnak a magánperrel egyenlő alapokon való, bár egyszerübb formák közti rendszere képezi.»

[81] L. HIRTH: Annalen des deuschen Reiches, Jahrg. 1876. 808. s k. l. s 897. s k. l.: Das öffentliche Recht und die Verwaltungsgerichtsbarkeit in Elsass-Lothringen. Zugleich ein Beitrag zur Lösung der Frage, ob die Verwaltungs-Rechtssprechung den ordentlichen Gerichten zu übertragen ist. Von CARL STENGEL. — PNN: i. m. 181. l.

[82] L. «Verh. des XII. deutschen Juristentages» III. k. 25. l.

[83] §. 8, alin. 3.

[84] Was die auf den Oberpräsidenten übertragenen Befugnisse anbelangt, so kann ohne Zweifel gegen dessen Entscheidungen Beschwerde an den Reichskanzler ergriffen werden, da der Oberpräsident unmittelbar unter dem Reichskanzler steht. — §. 4 des Gesetzes v. 30. Dez. 1871.

[85] «Rekurse wegen Missbrauchs in kirchlichen Angelegenheiten» récurs comme d'abus §. 9, alin. 1.

[86] Nach Vernehmung seines Ausschusses für Justizwesen.

[87] L. «Über das Verfahren vor den Bezirksräthen» a birod. kancz. rendelete v. 1. Septemb. 1872. (G.-Bl. f. E.-L. 725. l.) — A császári tanács előtti eljárást egy 1873. febr. 22. rendelet szabályozta (Ges.-Bl. f. E.-L. 39. l.)

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

IV. Fejezet.

A hagyományosok jogviszonyáról.

58. §. A hagyományos az örökhagyó által reá rótt terheket, további hagyományokat és meghagyásokat a hagyomány erejéig teljesiteni köteles.

Több hagyományosra rótt kötelezettség ellenkező intézkedés hiányában a hagyományosokat a végrendelet által nyert előny arányában terheli.

A hagyományosra rótt további hagyomány teljesithető az által is, ha a hagyományos az őt illető hagyományt arra ruházza, a kinek javára további hagyománynyal terhelve van.

59. §. A hagyományos az örökhagyó kötelezettségeiért rendszerint nem felelős; ha azonban az őt illető hagyományra nézve kielégittetett, az örökhagyó azon hitelezőit, a kik az örököstől vagy a hagyatékból kielégitést nem nyerhettek, hagyományának értéke erejéig kielégiteni köteles. Ezen kötelezettség több ily hagyományost hagyományaik értéke arányában terheli.

Azon hagyományos, a ki a fentebbiek alapján fizetést teljesit, vagy a hagyomány-tárgyon zálogjogilag biztositott oly követelést fizet ki, mely az örökhagyó intézkedése szerint őt nem terheli, e kifizetés által a hitelező jogaiba lép. (21. §.)

60. §. Ha az örökhagyó a hagyatékához tartozó minden jelentékenyebb vagyonról hagyományok rendelése által intézkedett, és határozottan meg nem jelölt egyéb jelentéktelen vagyonát egy vagy több személynek a nélkül hagyta, hogy ezt vagy ezeket kifejezetten örökösnek nevezte volna: a mennyiben az örökhagyó a hagyatéki terhek viselésére nézve határozottan máskint nem intézkedett, a hagyományosok is hagyományaik értékének arányában azon mérvben felelősek a hagyatéki terhekért, mint az örökösök.

61. §. Ha a hagyományos a hagyományt visszautasitja, mennyiben az örökhagyó máskint nem intézkedett, a hagyományosra rótt, vagy a törvény szerint őt terhelő kötelezettségek arra szállanak át, a ki az örökhagyó intézkedése vagy a törvény határozata szerint a hagyományos helyébe lép, illetőleg a hagyomány kiadásától szabadul.

62. §. Ha a hagyatéknak azon részéből, mely az örökhagyó adósságainak kifizetése után fenmarad, a hagyományosok teljes kielégitést nem nyerhetnek: az örökös, a végrendeleti végrehajtó és a hagyatéki gondnok a hagyományok kielégitését mindaddig elhalaszthatják, mig ez iránt egyesség nem jön létre, vagy a vitakérdések peruton el nem döntetnek.

Azonban az örökösnek, a végrendeleti végrehajtónak és a gondnoknak jogában áll a hagyaték maradványát a hagyatéki biróságnál letenni; sőt ezt a hagyományosok bármelyikének kérelmére tenni kötelesek.

63. §. A hagyományosok hagyományaik kielégitését akkor is követelhetik, ha a végrendeleti örökös az örökséget elfogadni nem akarja vagy el nem fogadhatja, és e miatt a törvényes örökösödés esete áll be. (9. §.)

64. §. Az örökhagyó eltemettetése, a haláleset felvétele, a hagyaték leltározása és zár alá vétele, az ismeretlen örökösök hirdetményi felhivás által támadt költségek, továbbá a végrendeleti végrehajtónak a hagyatéki és pergondnok költségei és dijjai, valamint az örökös által a 42. §. értelmében követelhető költségek és jutalomdij a hagyatéki terhekhez számittatnak és az örökhagyó hitelezőit és a hagyományosokat megelőzőleg elégitendők ki.

V. Fejezet.

Az örököstársak jogviszonyáról.

65. §. Az örököstársakat az örökhagyó jogai és kötelezettségei örökrészeik hányadában illetik. Ezen hányad az örökösödési bizonyitványban kiteendő.

A hagyatéki követelések az örökség felosztásáig az örököstársakat közösen illetik; és a mennyiben a követelések érvényesitése tárgyában az örököstársak között egyértelmü megállapodás nem jő létre, a követelések érvényesitésére gyámhatósági beavatkozás esetében az árvaszék, más esetekben bármely örököstárs kérelmére a hagyatéki biróság nevez ügygondnokot.

66. §. Az örökhagyó adósságaiért, és azon hagyományokért, melyekre vonatkozólag a végrendelet ellenkező intézkedést nem tartalmaz, az örököstársak örökrészeik arányában felelősek.

Azon adósságokért azonban, melyek az örökhagyó halálától számitott egy év alatt, vagy ha a hitelezők összehivattak, és az összehivási határidő ezen egy évnél hamarabb lejárt, az összehivási határidő alatt a hagyatéki birósághoz akár a hitelező által, akár a 47. §. utópontja szerint a perbiróság által bejelentettek, az örököstársak a 39. és 41. §§. korlátai közt annyiban vannak egyetemlegesen kötelezve, hogy az egy vagy több örököstárstól be nem hajtható hányadot a többiek örökrészeik arányában tartoznak viselni. Ugyanezen korlátok között egyemlegesen felelősek a 60. §. esetében a hagyományosok is.

Az, aki ezen egyetemleges kötelezettség alapján fizet, a közvetlen kötelezett ellenébe a hitelező jogaiba lép.

67. §. Ha az örökhagyó a hagyatéki tartozások fizetésére nézve az örököstársak örökrészbeli hányadától eltérő arányt állapitott meg: ezen esetben a hitelező választásától függ, ha vajon ezen arányban vagy az örökösödési hányadok arányában kivánja-e az örököstársak ellen követelését érvényesiteni.

Azon követelések, melyek zálogjogilag vannak biztositva, a zálogjogilag terhelt vagyonokból az örököstársak kötelezettségeinek arányára való tekintet nélkül behajthatók.

68. §. Az örökhagyó által megállapitott hozzájárulási arány az örökösöket egymás között azon esetben is kötelezi, ha a hitelező követelését az örököstársak ellenébe az örökösödési hányadok arányában érvényesiti.

69. §. Azon örököstárs, a ki oly tartozást fizet ki, a melyet az örökhagyó intézkedése szerint más örököstársnak kellett volna kifizetni, valamint a ki azért, mert az osztályrészébe kapott hagyatéki vagyon zálogjogilag van terhelve, valamely örököstársat terhelő adósságot fizet ki, visszkövetelési joggal bir azon örököstársa ellen, a kit a kifizetett tartozás közvetlenül terhelt. Ha a közvetlenül terhelt örököstárs fizetésképtelen, a fizetést teljesitő és a többi fizetésképes örököstárs a fizetési képtelenség által támadt veszteséget örökrészeik arányában tartoznak viselni.

70. §. Ha több örökös vagy hagyományos ugyanazon osztatlan teherrel van megróva, s közülök egy vagy némelyek az örökséget vagy hagyományt meg nem szerzik: a többi örökösök vagy hagyományosok az egész osztatlan terhet tartoznak viselni: de attól, a ki a megürült örökséget vagy hagyományt kapja, illetőleg utóbbinak teljesitésétől szabadul, aránylagos megtéritést követelhetnek.

71. §. Az örököstársak bármelyike jogositva van az örökségnek osztály alá vételét követelni.

A vagyonelkülönzésre rendelt félévi határidő előtt csak valamennnyi örököstárs beleegyezésével foganatositható az osztály, mely azonban az örökhagyó hitelezőinek és a hagyományosoknak a vagyonelkülönzésre vonatkozó jogait nem érinti.

Ha a vagyonelkülönzés elrendeltett, az azzal kapcsolatos zárlat feloldása előtt az örököstársak között való osztálynak helye nincsen.

72. §. A vagyonelkülönzésre rendelt négy hónapi határidő eltelte után is az örököstársak bármelyike követelheti, hogy az osztály a 66. §-ban meghatározott egy évi idő eltelteig, illetőleg a hitelezők összehivása esetében az összehivási határnap lejártáig elhalasztassék; és az osztály megtörténte előtt azon tartozások, melyekért az örököstársak egyetemlegesen felelősek, kifizettessenek vagy biztosittassanak.

73. §. Ha már fogamzott méhmagzat is van örökösödésre hivatva, az örökséget, vagy az örökség azon részét, melyből a méhmagzatot is, ha élve születik, osztályrész illetné, mindaddig nem lehet felosztani, mig a méhmagzat meg nem születik, vagy a születés elmaradása kétségtelenné nem válik.

Az örökösödésre hivatott méhmagzat anyja terhes állapotában az örökség jövedelméből tartást követelhet.

Az örökösödésre hivatott méhmagzat képviseletére a hagyatéki biróság külön ügygondnokot rendel.

74. §. Az örökhagyónak az örökség felosztását tiltó intézkedése csak az örökhagyó halálától számitott tiz évre bir hatálylyal.

Ezen határidő lejárta után a tilalom csak azon vagyonok állagára nézve hatályos, melyeket az örököstársak az örökhagyó intézkedése szerint egy vagy több várományosnak osztatlanul tartoznak kiszolgáltatni.

Az örökhagyónak az osztályra vonatkozó egyéb intézkedései, a mennyiben a szükség-örökösök törvényes osztályrészét (köteles részét) nem sérti, az örökösöket kötelezi.

Az osztozó örökösök csak önszemélyökre nézve, s csak tiz évre mondhatnak le azon jogról, hogy a vagyonközösség megszüntetését követelhessék; de ezen lemondásuk az örökseiket nem kötelezi.

75. §. Törvényes örökösödés esetében az örökhagyó leszármazó örökösei osztályrészökbe beszámitani tartoznak azt, a mit az örökhagyótól ennek életében kiházasitásul, önálló háztartás berendezésére, önálló üzlet alapitására vagy folytatására, vagy hivatali állás elfoglalására kaptak; ugyszintén azon értéket, melyet nagykoruságukban azon kikötéssel vettek kezeikhez, hogy a kapott érték örökösödési osztályrészökbe beszámitandó leszen.

76. §. Másnemü ajándékozások beszámitás tárgyául csak akkor szolgálnak, ha az ilyen ajándékozásban részesülő, de a 75. §-ban foglalt adományozásokat nem nyert leszármazók olyan leszármazókkal együtt örökösödnek, a kik

a 75. §. szerint beszámitás tárgyát képező előnyözésben részesültek.

77. §. Azok, a kik örökbefogadás vagy törvényesités következtében nyertek törvényes örökösödési jogot, a 75. §. szerinti adományozásokat akkor is beszámitani kötelesek, ha az adományokat az örökbefogadás vagy törvényesités előtt kapták.

78. §. Távolabbi leszármazók ellenébe nemcsak az képezi beszámitás tárgyát, a mit ők maguk kaptak, hanem az is, a mi az örökhagyóval való rokonságukat közvetitő közelebbi leszármazó örökrészébe beszámitandó lett volna.

E tekintetben azon körülmény, hogy a távolabbi leszármazó után nem örökösödött, különbséget nem tesz.

Ha a közelebbi leszármazó örökségéről kiegyenlitési érték megkapása mellett mondott le: az ő leszármazói ezen kiegyenlitési értéket is beszámitani tartoznak.

78. §. A beszámitás akkint történik, hogy az előre kapott összeg és az előre kapott tárgyak értéke a hagyatékhoz hozzászámittatik, és a megfelelő összeg vagy érték a beszámitásra köteles örökös osztályrészébe betudatik.

Az adománytárgyak tekintet nélkül arra, vajon még természetben megvannak-e vagy nem, az adomány kézhezvételekor való érték szerint számittatnak be.

Az előre kapott összeg vagy érték után az örökhagyó halálától számitott 6% kamatok szintén beszámitás tárgyát képezik.

Ha valamely örökös osztályrésze kevesebb, mint az őt terhelő beszámitási összeg vagy érték: a többletet a hagyatéknak megtériteni akkor sem köteles, ha az örökséget elfogadta.

80. §. A leszármazó örökösökön kivül minden más törvényes örökös, osztályrészébe csak azt tartozik beszámitani, a mit az örökhagyótól a beszámitási kötelezettség kikötését tartalmazó irásbeli elismervény mellett vett kezeihez.

A 79. §. intézkedései a beszámitás ezen eseteiben is alkalmazandók.

81. §. A leszármazók osztályrészébe beszámitandó összeg vagy érték csupán a többi leszármazók osztályrészének megállapitásánál veendő számitásba.

Ha a leszármazó örökösökkel együtt az örökhagyó házastársa is örökösödik, ennek törvényes örökösödési része a beszámitási összegek és értékek figyelembe vétele nélkül a tényleg létező hagyatéki vagyonok szerint, s illetőleg a 80. §. esetében az ellene beszámitás alá eső összegnek vagy értéknek a hagyatéki vagyonokhoz való hozzászámitása mellett állapitandó meg.

82. §. Az örökhagyó hitelezői és a hagyományosok, beszámitás esetében, az örökös ellen csak a tényleges vagyonokból kapott örökségi érték erejéig érvényesithetik követelésöket, s e czélból a beszámitási értéknek az örökségi értékhez való hozzászámitását nem követelhetik.

83. §. Végrendeleti vagy örökszerződési örökösödés esetében beszámitásnak csak az örökhagyó kifejezett intézkedése esetében, és pedig az általa megállapitott módon van helye.

Ha részben törvényes, részben pedig végrendeleti örökösödés esete forog fent, és az örökhagyó ettől eltérően nem intézkedett: a kölcsönös beszámitási jognak és kötelezettségnek csak a törvényes örökösök közt van helye.

84. §. Az osztály tekintetében az örököstársak szabadon egyezkedhetnek; a gyámok és a gondnokok azonban osztályos egyességet csak a gyámhatóság jóváhagyásával köthetnek.

Ha csak egyetlen örökös kivánja is, az osztálynak a biróság közbenjöttével kell megtörténni.

85. §. Ingatlanok és telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogok megosztása harmadik személyek irányában csak azon időponttól bir joghatálylyal, melyben az osztályos egyesség vagy az osztály tárgyában hozott birói határozat alapján a telekkönyvi átirás eszközöltetik, illetőleg az erre vonatkozó beadvány a telekkönyvi hatósághoz érkezik.

86. §. A követelések és tartozások az örökrészek arányában megosztottaknak tekintendők; de az örökösöknek jogában áll a követeléseket és tartozásokat az örökösödési hányadtól különböző részekben megosztani; egyes követeléseket az örökösök közül egynek vagy többnek osztályrészébe adni; s az iránt megegyezni, hogy egyes adósságok kifizetését egy vagy több örököstárs vállalja magára.

87. §. Azon okiratok, melyek több örököstárs osztályrészébe jutott dolgokat vagy jogokat tárgyaznak, ezen örököstársak között közösek maradnak.

Ezen okiratok eredetiei a legnagyobb osztályrészt kapott, vagy az osztályrészek egyenlősége esetében a legidősb örököstárs birtokában maradnak; a többi örököstársak pedig hiteles másolatot kapnak.

Családi viszonyokat tárgyazó s vagyonérték nélküli irományokat azon örökös, a ki az örökhagyóval legközelebbi rokonságban van, egyenlő rokonsági fokon levő örökösök közül pedig a legidősb veszi birtokába.

88. §. Az örökösök az osztály utján kapott dolgokért egymásnak kölcsönösen szavatossággal tartoznak.

Ezen szavatosságból folyó kártéritéseknél az osztályrész elvitatása esetében az osztálykor való érték; hibák és hiányok esetében pedig azon érték különbözet szolgál alapul, mely az osztályba felvett és a hiba vagy hiánynak az osztálykor figyelembe vétele esetében felvenni kellendett érték között létezik.

Ezen kártéritési kötelezettség valamenyi örököst, és ha ezek közül egy vagy többen fizetésképtelenek, a többieket örökrészeik arányában terheli.

Valamennyi örököstárs osztályrészébe jutott követelések valodiságáért és behajthatóságáért a többi örököstársak ugyanezen módon felelősek.

89. §. A szavatosságról való általános lemondás nem bir hatálylyal. Az örököstársak közötti szavatossági igény valamely dolog elvitatása esetében az elvitatástól, hibák és hiányok esetében az átvételtől, a követelés valótlansága vagy behajthatatlansága esetében pedig lejárattól számitott 3 év alatt évül el.

Felmondástól függő követelések azon időben tekintendők lejártaknak, melyben a lejárat bekövetkezett volna, ha az örökös a neki jutott követelést, mihelyt erre jogositva volt, felmondotta volna.

II. RÉSZ.

Hagyatéki eljárás.

I. Fejezet.

Az illetékességről, a haláleset felvételéről és a végrendelet meghirdetéséről.

90. §. Mint hagyatéki biróság szabályszerint azon járásbiróság van hivatva eljárni, melynek területén az örökhagyó utolsó rendes lakását tartotta.

Ha az örökhagyó Magyarország területén kivül lakott, vagy ha utolsó rendes lakása nem tudatik; azon járásbiróság illetékes, melynek területén a hagyatéki vagyon vagy ennek nagyobb része létezik.

Ha kétséges, több járásbiróság között melyik legyen illetékes: azon járásbiróság tartozik eljárni, melyhez az örökség megnyiltáról legelőbb érkezett jelentés.

Ha a hagyatékhoz hitbizományi javak is tartoznak, azon törvényszék jár el mint hagyatéki biróság, mely a hitbizományi hatóságot gyakorolja.

Az illetőségi összeütközés elintézése a m. kir. Curia hatásköréhez tartozik.

91. §. A hagyatéki biróság által az örökösödési eljárás vezetésével a székhelyen levő kir. közjegyző bizandó meg azon esetben, a midőn a hagyatéki vagyon jelentékeny.

Ha a hagyatéki vagyon csekély, vagy ha a közjegyző nem a biróság székhelyén van: a kir. közjegyző megbizásának csak azon esetben van helye, ha ezt az örökösök kérik.

Ezen esetekben a hagyatéki biróság hatásköre, a mennyiben a jelen törvény kivételt nem tesz, a közjegyzőre átruházottnak tekintetik; a közjegyző azonban az eljárás folyamában felmerült oly határozatokat, melyek felfolyamodással megtámadhatók, maga nem hozhat, hanem köteles az ily határozatok tervét jóváhagyás és kiadományozás végett a hagyatéki biróság elé terjeszteni. Ugyanezen szabály áll azon végzésekre, mely által hagyatéki gondnok, pergondnok, vagy a 65., 73. és 140. §§. értelmében ügygondnok rendeltetik, a 45. §. értelmében a csődrendelési kérelem tárgyában határozat hozatk, a 115. és 136. §§. szerint első tárgyalási határnap tüzetik, a 126. §. szerint kért halasztás elintéztetik, a 125. §. értelmében a hagyaték az államkincstárnak átadatik, végre a 151. §. értelmében a felfolyamodással megtámadott végzés orvosoltatik, vagy a felfolyamodás folytán az iratok felterjesztése megrendeltetik.

Szóbeli végrendelet esetében a közjegyző a tanuk kihallgatását (98. §.) nem eszközölheti.

92. §. Az örökség megnyiltáról a hagytéki biróságnak mindig jelentést kell tenni.

Ezen jelentés rendszerint a haláleset-felvétel egy példányának beküldése által történik. (1877. évi... t.-cz... §.)

Ha az örökség holttá nyilvánitás miatt nyilt meg, azon biróság köteles jelentést tenni, mely a holttányilvánitás iránt első fokon határozott.

Ha az örökhagyó Magyarország területén kivül halt meg, az örökösök magok kötelesek a halálesetet bejelenteni, de csak akkor, ha az örökhagyó magyarországi alattvaló volt, vagy Magyarországon ingatlan vagyont hagyott hátra. — Ezen jelentés mellett az örökhagyó elhalálozása vagy holtányilvánitása közokmánynyal bizonyitandó s mindazon körülmények előadandók és lehetőleg bizonyitandók, melyekből az örökösök nevét, életkorát, tartózkodási helyét, s az illetékes hagyatéki biróságot és gyámhatóságot kitudni lehet.

93. §. A hagyatéki biróság az örökség megnyiltáról beérkezett jelentést egyelőre tudomásul veszi, ha azonban magát illetéktelennek találja, a jelentést az illetékes hagyatéki biróséghoz teszi át.

A további eljárás rendszerint az érdeklettek kérelmére történik.

94. §. Ha az örökhagyó végrendeletet hagyott hátra, az a kinek őrizete alatt a végrendelet van, azt azonnal, mihelyt az örökség megnyilta tudomására jut, vagy a haláleset felvételére jogositott közegnek téritvény mellett átadni, vagy pedig saját választása szerint a hagyatéki biróságnak avagy a legközelebbi járásbiróságnak bemutatni. — A ki ezen kötelezettséget nem teljesiti, a mulasztásból származott károkért felelős.

A haláleset felvételére jogositott közeg a neki átadott végrendeletet a haláleset-felvétellel együtt a járásbiróséghoz köteles bemutatni,

Azon járásbiróság, melyhez a végrendelet bemutattatott, ha nem illetékes, azt a hagyatéki biróséghoz teszi át.

Ha a biróságnak tudomására jut, hogy valaki az örökhagyó végrendeletét őrizete alatt tartja: az illetőt a végrendelet bemutatására utasitja.

Az ellen, a ki a nála levő végrendeletet ezen utasitás daczára nem mutatja be, az érdeklettek a törvény rendes utján, illetőleg sikkasztás vagy sikkasztási kisérlet esetében bűnvádi uton is felléphetnek.

95. §. A hagyatéki biróság a végrendeletet az örökhagyó halála, vagy holttányilvánitása után hivatalból meghirdetni köteles.

Közös végrendeletek az egyik végrendelkező halála vagy holttányilvánitása után hirdetendők meg.

A végrendelet a meghirdetéskor, ha lepecsételve volt, a pecsét sérelme nélkül felbontatik, s két tanu jelenlétében kihirdettetik.

A kihirdetésről jegyzőkönyv vétetik fel, melyben a végrendelet külső állapota leirandó, s a netalán észrevett szabálytalanságok leirandók.

A végrendelet által jogilag érdekelt felek, és azok, a kik végrendelet nem létezése esetében törvényes örökösödési joggal birnának, a végrendelet meghirdetésén jelen lehetnek; de megidézésük nem szükséges. Ezeknek a végrendelet külső állapotára és a netaláni szabálytalanságokra vonatkozó észrevételei röviden a jegyzőkönyvbe felveendők.

A kir. közjegyzőnél levő végrendelet meghirdetésére nézve az 1874-évi XXXV. t.-cz. 85-ik §-ának rendelkezése érintetlenül hagyatik.

96. §. A biróság a végrendelet meghirdetése után a jegyzőkönyv számát és felvételének napját az eredeti végrendeletre reájegyzi, s a jegyzőkönyv mellett a végredeletnek hivatalból hitelesitett másolatát megtartva, az eredetinek záros helyen való megőrzése iránt intézkedik.

Ha akár a haláleset-felvétel adataiból, akár magából a végrendeletből az tünik ki, hogy gyámhatósági beavatkozás esete forog fent, a végrendeletnek hivatalból hitelesitett másolata az 1877. év ... t.-cz.... §-ának esetében a haláleset-felvételre jogositott közegnek, ellenesetben pedig a gyámhatóságnak haladéktalanul megküldendő.

A végrendelet által jogilag érdekelt nagykoru örökösök és hagyományosok, a mennyiben lakásuk tudva van, a végrendelet meghirdetéséről hivatalból értesitendők.

Ugyanezeknek, mint azoknak a kik a törvényes örökösödésre vannak hivatva, továbbá az örökhagyó, az örökös és a hagyományos hitelezőinek jogukban áll, a végrendelet eredetijét megtekinteni, és arról, valamint a hagyatéki iratokról általában saját költségükre másolatot venni.

97. §. A 94., 95. és 96. §§. rendeletei az örökösödési szerződésekre, és a szóbeli végrendeletekről készitett irásbeli feljegyzésekre nézve is érvényesek.

98. §. Ha a haláleset-felvételből vagy e tárgyban tett jelentésből kitünik, hogy az örökhagyó szóbeli végrendeletet tett: a hagyatéki biróság köteles a szóbeli végrendelet tanuit a végrendelet tartalma és a végrendelkezés körülményei iránt haladéktalanul kihallgatni, vagy azok kihallgattatását lakhelyeik járásbiróséga utján eszközöltetni. A tanuk megesketés nélkül, azonban azon figyelmeztetés mellett hallgatandók ki, hogy a mennyiben az örökösödési igények vita tárgyát képezendik, a per során eskü alatt lesznek kihallgatandók.

A felvett jegyzőkönyvnek a gyámhatósággal való közlésére, az érdeklettek értesitésére, és a jegyzőkönyv megtekintésére nézve a 96-ik §. intézkedései alkalmazandók.

II. Fejezet.

Az örökösödési és hagyományi bizonyitvány kiadására vonatkozó eljárásról.

99. §. Örökösödési bizonyitványt a biróság gyámhatósági megkérés, vagy az érdeklettek kérelme nélkül kiadni nincs jogositva.

Az örökhagyó halálától számitott 4 hó eltelte előtt örökösödési bizonyitvány azon esetben sem adható ki, ha ez iránt a megkeresés vagy kérelem hamarább érkezik a hagyatéki biróséghoz.

100. §. Gyámhatósági beavatkozás esetében, ha az örökjog nem vitás, a gyámhatóság által átteendő hagyatéki iratok alapján a hagyatéki biróság rendszerint minden további eljárás mellőzésével adja ki az örökösödési bizonyitványt, de csak akkor, ha a hagyatéki tárgyalás során kiegyezett

feleken kivül mások a hagyatéki birósághoz örökösödési igényt nem jelentettek be, vagy ellentétes örökösi nyilatkozatot nem adtak.

101. §. Azon esetekben, midőn gyámhatósági beavatkozásnak helye nincsen, az örökösödési bizonyitvány az érdeklettek kérelmére kiadandó, ha ellentétes örökösi nyilatkozat nem adatott vagy ellentétes örökösi igény nem jelentetett be; és azoknak örökösödési joga, a kiknek részére az örökösödési bizonyitvány kiadatik, kellően igazolva van.

A haláleset-felvétel adatai, arra nézve, hogy az örökhagyó végrendeletet nem tett, kellő igazolásnak veendő mindaddig, mig a hagyatéki birósághoz végrendelet nem mutattatott be, vagy végrendeleten alapuló örökösödési igény nem jelentetett. Ugyanez áll az örökösödési szerződésekre nézve is.

102. §. Törvényes örökösödés esetében, ha az örökhagyó leszármazói, felmenői, testvérei és ezek leszármazói, ugy házastársa vannak csupán örökösödésre hivatva, a rokonsági összeköttetés igazolására a haláleset-felvétel adatai elegendő igazolásul fogadhatók el mindaddig, mig ellentétes örökösödési igény nem támasztatott.

103. §. Akár a gyámhatóság megkeresése, akár az érdeklettek kérelme alapján adandó ki az örökösödési bizonyitvány, a hagyatéki biróság, a mennyiben szükségét látja, annak kiadása előtt az ismeretlen igénylőket hirdetményileg hivhatja fel örökösödési igényeiknek 45 napi határidő alatt való bejelentésére.

Különösen kibocsátandó ezen hirdetmény akkor, ha az örökhagyó azon helyen a hol elhalt és a haláleset felvétetett, közvetlenül megelőzőleg legalább két évig állandóan nem lakott.

Ezen hirdetmény a biróságnál kifüggesztendő, a 124. §-ban emlitett járásbiróságok területén szabályszerüen körzendő, és ha az előterjesztett iratok vagy a biróság tudomása szerint a hagyaték legalább 1000 frtnyi értéket képvisel, a hivatalos lapban háromszor beiktatandó. Ezen esetben a 45 napi határidő a 3-szori beiktatás napjától, különben pedig a hirdetmény kifüggesztésének napjától számitandó.

104. §. Az örökösödési bizonyitvány csak azon örökös részére adható ki, a ki gyámhatósági beavatkozás esetében ezen eljárás során az örökség elfogadását kinyilatkoztatta; ezen eseten kivül pedig a birósághoz adott be az örökség elfogadását tárgyazó nyilatkozatot.

Ezen nyilatkozat a biróságnál élő szóval vagy irásban terjeszthető elő.

Az élő szóval előadott nyilatkozat jegyzőkönyvbe veendő; az irásbeli pedig közjegyzőileg, vagy a községelöljáróság által hitelesitett beadványban terjesztendő elő.

Az örökösödési bizonyitvány kiadása iránt az örökös által beadott kérvény, ha a fentebbi alakszerüséggel van kiállitva, örökségelfogadási nyilatkozatnak veendő.

Ha az örökség tárgyát ingatlanok vagy telekkönyvileg bejegyzett jogok képezik, az erre vonatkozó telekkönyvi kivonat, a mennyiben a hagytéki iratok között nem lenne, a kérvény mellett bemutatandó.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Egy legfőbb itélőszéki döntvény.

Évek óta ugy a kir. tábla mint a legfőbb itélőszék állandóan azt az elvet követték határozataik hozatalánál, hogy ingatlanok kettős eladása esetén, ha az utóbbi vevő a tulajdonjog bekebelezését az első vevőnél előbb eszközölte, ez ügylet azon az alapon, hogy az utóbbi vevő a másiknak előbb szerzett jogczíméről tudomással birt, nem érvénytelenithető.

Ez elvhez következetesen itélt a budapesti kir. itélőtábla 1877. évi május 14-ik napján 12801. sz. alatt hozott itéletében, annak indokai szerint ugyanis: helyben volt hagyandó az elsőbirósági itélet, mert az alperesek között létrejött *C.* alatti szerződést csak az esetben lehetne érvénytelennek nyilvánitani, ha felperes bebizonyitja vala, hogy másod rendü alperes mint vevő azt roszhiszemüleg felperes jogainak kijátszása végett kötötte, minthogy azonban az e tekintetben felhozott, de alperes tagadása ellenében különben sem bizonyitott azon körülmény, hogy másodrendü alperes a szerződés tárgyát képezett ingatlanok megvételekor felperes által még 1864. évben eszközlött adásvételről tudomással birt, egymagában roszhiszemüségét meg nem állapitja; mert a telekkönyvek nyilvánosságánál fogva másodrendü alperes az adásvétel idején elsőrendü alperesnek korlátlan telekkönyvi jogát képezett ingatlanok megvétele iránt jogszerüleg és jóhiszemüen szerződhetett, és mert felperes és alperes között 1864. évben létrejött adásvétel iránti szerződés és ez időtől fogva folytatott birtoklás bekebelezés hiányában felperesnek csak jogczímet adván, jogszerinti tulajdonosnak továbbra is elsőrendü alperes volt tekintendő.

Minthogy továbbá másodrendü alperes az ellene bűnfenyitő uton emelt csalás bűnténye iránti vád alól a per során *F. G.* alatt felhozott másod- s harmadbirósági itéletek tanuságaként bizonyitékok elégtelensége miatt felmentetett; következőleg másodrendű alperes ellenében a bűnösséget megállapitottnak tekinteni, és roszhiszemüségét megállapitani ez alapon sem lehetett; mert felperes arra nézve, hogy a megtámadott *C.* alatti szerződés alpereseknek büntetésre méltó cselekvénye folytán jött létre, semmi bizonyitékot sem hozott fel.

A m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1877. augusztus 23-án 8515. szám alatt hozott itéletével mind két alsóbb birósági végzés megváltoztatása mellett U. György és E. Károly között Aradon 1872. évi május 15-én létrejött *adásvételi szerződés, azon részében, melynél fogva* U. György által az otlahai 226. számu tjkönyvben *A. I.* 2—5. alatt felvett 1/4 külállomány E. Károlynak eladatott, *s a tulajdonjog előjegyzése megengedtetett, érvénytelennek nyilvánittatik*, az emlitett tjkönyvben *B.* 2. alatt E. Károly javára foganatositott előjegyzés töröltetni rendeltetik; következő indokoknál fogva.

«Annak előre bocsájtása mellett, hogy a jelen itéletben érvénytelenitett szerződés kötése általi csalás miatt lefolytatott bűnügyben *E. Károly elsőbiróságilag csalás miatt bűnösnek mondatván ki, a másod és harmadfoku biróságok által csak bizonyitékok elégtelensége miatt (!) mentetett fel;* tekintve miként jelen perhez csatolt bűnügyi iratokkal, *s jelen perben nem védekezett elsőrendü alperes hallgatag beismerésével bizonyitva van, hogy felperes a kérdéses ingatlanokat 1864. óta az alperes közötti szerződés létrejöttéig 8 éven át használta (!)*, hogy másodrendű alperes ugyanazon községi lakos, sőt felperesnek szomszédja lévén, felperes cselekvényeiről közvetlen érzéki tapasztalást szerezhetett; hogy elsőrendü alperes felperessel előbb kötött adásvevési szerződésről értesitette másodrendü alperest; hogy másodrendű alperes az irásbeli szerződést nem Otlaha községében és a helyi viszonyokkal ismeretes tanuk előtt kötötte; *hanem Aradon, egy ily természetü jogügylet kötésére nem alkalmas kereskedési helyiségben,* a viszonyokkal ismeretlen tanuk előtt eszközölte; mindezen körülmények együttvéve elegendő alapul szolgálnak annak birói megállapitására, *hogy másodrendű alperes a felperes által előbb szerzett jogok felőli jobb tudomása ellenére is roszhiszemüleg kötötte elsőrendü alperessel az* E. *alatti szerződést.* Minthogy pedig hatályban levő törvényeink szerint ily jogok roszhi-

szemüleg érvényesen meg nem szerezhetők, másodrendű alperes irányában ezen okokból, *másodrendü alperes irányában pedig meg nem jelenés folytán*, helyet kellett adni a keresetnek.»

E legfőbb itélőszéki határozatból mellőzve azt a főelvet, melylyel a tudomásnak az eddigi gyakorlattól eltérő hatályt tulajdonit, s melyre csak annyit kivánunk megjegyezni, hogy mily nehéz a roszhiszemüség ily alapon való bizonyitása, az itélet indokolásában látszó kinlódás nyilvánvalóan tanusitja, — per tangentem következő nagyszerü elvi jelentőségü dolgokat tanulunk:

1. hogy a bizonyitékok elégtelenségéből való felmentés polgári perben nyom valamit a latban; hogy mennyit? azt nem tudjuk, mert azt hogy e körülményt mért bocsátotta elő az itélet, nem fedezi fel;

2. hogy egyik pertárs meg nem jelenése esetében az a p. t. rendt. 112. §-a ellenében nem a megjelenő védelméhez tekintetik csatlakozottnak, hanem oly hallgatag beismerőnek, melynek folytán nemcsak ő marasztalandó, hanem e hallgatag beismeréséből még megjelenő jogaira is kiható joghatály származik;

3. *hogy a kereskedelmi helyiség ingatlanokra vonatkozó jogügylet kötésére nem alkalmas:*

4. hogy annak is van jogkövetkezménye, hogy a szerződést előttemező tanuk ismeretesek-e a körülményekkel vagy sem.

Ehhez nem kell commentár.

—y

Tanulság egy döntvényből.

Egy legfőbb itélőszéki határozatban legközelebb következő elvet olvastunk kimondva:

«Az örökös az örökhagyó tulajdonaképen bejegyzett vagyon birtokát attól, ki azt birtokában tartja, tulajdonjogának bekebelezése előtt is visszakövetelni jogositva van.»

Jóllehet az, hogy miért illeti az örököst meg e jog? a mondott határozatban nincs jogilag s határozottan kifejtve; igen örültem e kijelentésnek, mert habár a kérdés lényege elől az indokolás ki is tért, ez által megerősitését látom annak, mit én az örökös jogi helyzetére vonatkozólag telekkönyvi rendtartásom legujabb kiadásában vitattam. Az örökös fentebbi joga csakis az ott felállitott elvek alapján állapitható meg.

Emlitett müvemben (109. l.) ugyanis azt mondottam, hogy nem szenvedhet ugyan kétséget, hogy a tulajdonos minden jogositványainak gyakorlásához szükséges a telekkönyvi bejegyzés, ámde azért nem áll, hogy az örökös a tulajdonjogot csak a bejegyzés által szerezné meg, és a gyakorlat ez elméleti tételnek az életben leendő alkalmazását igen kirivóan megczáfolta.

Az örökös az öröklött vagyon birtokba vétele által lesz annak urává, ettől az időponttól kezdve illetik őt az örökhagyó mindazon jogai, melyek halálával el nem enyésznek. Az örökös tehát az örökség elfoglalása által tulajdonosa lesz a hagyaték mindazon tárgyainak, melyeknek az örökhagyó tulajdonosa volt.

Ebből kifolyólag mondottam ki azt is, hogy nem szenvedhet kétséget, hogy az örökösnek még mielőtt öröklési joga alapján tulajdonjogát a telekkönyvbe bekebeleztette, jogában áll az örökhagyó nevére tulajdonjogilag bekebelezett, de harmadik személyek birtokában lévő ingatlanság átadása iránt tulajdonkeresettel lépni fel, a nélkül, hogy alperes azt a kifogást érvényesithetné, hogy a kereseti birtoknak nem tulajdonosa az örökös; pedig ha az örökös tulajdonjoga csak bekebelezés által válnék létezővé, ezt csakis a tulajdonost illető absolut jogot nem gyakorolhatná; s a tulságos következetesség oda vezetne, hogy miután az örökhagyó tulajdonjogát már nem gyakorolhatja; az örökös pedig azért nem gyakorolhatja, mert még nem tulajdonos, — a birtok védtelenül fogna maradni. De miután ez a helyzet nem létezhetik, nincs más mód az ellentét kiegyenlitésére annak beismerésénél, hogy az örökös ugyanabba a jogi helyzetbe lép, melyben az örökhagyó volt, vagyis az ingatlan tulajdonosává válik.

Ez az elv van megtestesitve a fentebbi határozatban is, habár a gyermek nincs valódi nevén megnevezve; az intézkedés nincs jogilag indokolva; pedig ezt annál is inkább óhajtanók, mert ez elv kimondásának több más esetekben is vannak gyakorlati következményei is, melyek csakis annak elfogadása esetén birnak jogosultsággal, igy hogy többet ne emlitsünk, jogositva van az örökös az örökhagyó ellen annak ingatlanságaira eszközlött telekkönyvi bejegyzéseket törlési perrel megtámadni, a nélkül, hogy alperes ellenében azt az ellenvetést, hogy nem volt a telekkönyvbe bejegyezve, s igy törlési per inditására jogositva nincs, érvényesithetné; pedig ha az örökös nem tekintetnék tulajdonosnak, ez az ellenvetés is jogosult lenne.

Ne féljünk tehát a jogi tétel kimondásától; ha a következményt kimondjuk, ne tartózkodjunk az alapot is meghatározni; a következetes gyakorlatnak a biztos kiindulási alap meghatározása egyik leglényegesebb, — sőt mondhatni — mellőzhetlen feltétele.

Zlinszky Imre.

Egy igazságügyi miniszteri körrendelet.

III.

Hogy a szőnyegen forgó m. rendeletnek intentiója oda irányult, hogy a meggyőződése szerint «*valónak*» lenni elismert «visszaéléseket» — hacsak lehetséges — *rendeleti* uton megfékezze, *ez* magából a rendeletből *világos*.

Nem akarjuk elvitatni a m. rendelettől a «*bona fidest*»; mely szerint, amidőn az orvoslásnak eme utját választotta: a közjegyzői intézmény érdekében vélt *jót* cselekedni.

Mi az elsőt illeti? nem lehetetlen, sőt igen *valószinü*, hogy amennyiben *egyes visszaélések* valóban felmerültek? mindazok, a kik magukat a többször emlitett m. rendelet incriminátiója által *találva* érzék: *óvakodni* fognak jövőre bizonynyal, hasonló felszólalásra okot adni.

A másodikra nézve azonban, mi sem bizonyosabb, mint az, hogy a m. rendelet amidőn a hazai közjegyzői intézmény érdekében *jót* vélt cselekedni, eljárásának bántó modora és az orvoslásnak *generális* műtéte által: a közjegyzői intézménynek *épen ártott*.

Kár volt elfeledni, hogy a közjegyzői intézmény még *egészen uj institutió* hazánkban, melynek leghasznosabbnak *felismert* feladata mellett is — *léteért*, *fennállásáért* és *jövőjeért még küzdenie kell*.

Alig szükség bővebben jeleznünk, miszerint a közjegyzői intézmény, a szónak *legvalódibb*, de egyszersmind *legnemesebb* értelmében *bizalmi* intézmény: az intézménynek közegei pedig egy oly «*erkölcsi testület*», mely amidőn nemes feladatát teljesiti, csakis a *közbizalomból* él; és hasznos munkáját a *jogélet* és *rend* nagy előnyére csakis *eként* végzi.

Annyira *bizalmi hivatal* a «közjegyzőség» hogy Európa miveltebb államai ezen intézményt, ép azért, mert «*bizalmi hivatal*», nemcsak a társadalmi élet, de lehet mondani, hogy a *családi* érdekek leghivebb «*szövetségesének*» tekintik. Francziaországban különösen, a «*nemzeti közérzület*», három hivatásbeli osztály iránt viseltetik előszeretettel. E három osztály: az *egyházi*, mely a *lelkieket;* az *orvosi*, mely a *testi*, vagyis *egészségi* és a *közjegyzői*, mely a család anyagi, illetve *jogbiztonsági* dolgait végzi és ezen három osztályt *bizalma kitüntető* elismerésében szokta részesitni.

Tekintve nemcsak a működési kört, — de a *czélt* is, melynek előmozditásáért a közjegyzői intézmény európaszerte felállitva lett: bizonynyal helyén van, hogy a közjegyzői intézmény, mely még a «*békebirói*» egyik legszebb bizalmi hivatást is annyiban felülmulja, hogy a hozzá folyamodó és a «*peresetek*» világán kivül álló nagy közönség első tanácsadójául szolgál; hogy *bizalmi* megbizásaikban eljár; és szakértelme tudományos készletével azok *jogszerzeményi* és *jogbiztositási* munkáját végzi, mondjuk bizonynyal megérdemli a közjegyzői intézmény, *hogy mint ilyen kitüntető bizalomban részesüljön.*

El is mondhatjuk, hogy mig minden *más* — és pedig czéljánál fogva *hasznosnak* ismert közintézmény, milyen p. o. a *birói*; a *közigazgatási* stb. ama körülménynél fogva, hogy administrativ tekintetben *államközvetitő* mnnkát végez; márcsak azon körülménynél fogvást is, hogy *ezek* fennállását, működésüknek *szükségszerüségét* parancsoló *állami érdek* követeli, — habár kivánatos lenne, hogy *bizalommal* — de végső esetben *bizalom nélkül is* müködhet; a közjegyzői intézménynek főkép minálunk a hol az 1874. 35. t.-cz. 54. §-a legszükebbre vont eseteit kivéve, *működésének* igénybevétele a felekre nézve *nem kötelezett*: a közönség *bizalma* nélkül, sem *értelme*, sem pedig *czélja* nem lenne.

A magy. kir. közjegyzőnek kinevezési *decretumán* és *hiv. pecsétjén* kivül — mi a közhitelességnek egyszersmind jelképe, — az államtól *egyebe* nincsen.

«Mindene»: szakértelemmel párosult *becsülete* és ama *bizalom*, melyet amidőn *becsületével* a «közönségtől» kiérdemel: hivatásának nemes munkáját szerényre szabott munkadij mellett végzi.

Legyen meggyőződve a m. rendelet t. szerzője, hogy amidőn a m. rendelet bevezetését avval kezdi, «*hogy a hazai kir. közjegyzői intézmény létezésének betöltött második évében is nem felel meg a jogosultan tőle várt reményeknek*», amidőn *mind ezt* «egyéb okokon kivül — (melyeken hogy segitve legyen, erre senki nem gondol) tulajdonitja maguknak a közjegyzőknek; a midőn a m. rendelet «*tapasztalatait*», illetve vádjait, oly *metszően* mondja el a közjegyzők ellen: *evvel* a közjegyzői i tézmény iránti *bizalmat épen nem* fokozta. Sőt inkább, amennyiben a közjegyzői intézmény *önmagában;* müködésének *hasznosságában;* és a müködő kir. közjegyzői kar «többségének» *jellemes* — egyszersmind pedig *feláldozó eljárásában*, nem tudná megnyerni a hazai közönség bizalmát: ugy nem azért, mert a miniszt. rendelet kárhoztató enunciátiót tett, — hanem azért, mert *az*, az intézmény elleneinek legjobb «*kapóra*» — nagyhatásu fegyvert szolgáltatott, — *az* meg fogna bukni.

És mind *ezt* el lehetett volna kerülni. El lehetett volna olyformán: amint *ezt* ez előtti czikkünkben jeleztük.

A legjobb hitelű morális testületeknek is kikerülniök vajmi ritkán lehet: hogy kebelükben *egyesek* által egyszermáskor visszaélések ne történjenek.

Nincs szándékunkban senkinek — annál kevésbé hazai birói karunknak, — melyet tisztelünk — szemrehányást tenni.

Azonban kénytelenek vagyunk praecedensre hivatkozni

Voltak — fájdalom — és pedig a főbb birói karban is *eseteink*, amidőn *egyesek* nemcsak *fegyelmi*, de épen *bünfenyitői* vádakkal terheltettek. Azonban ezen *egyes esetekért* — a birói kar egyeteme — és pedig igen helyesen — *nem* lett *megrendeletezve.* A birói karnak *jóreputatiója* hasonló körrendeletnek sem *egyes* — sem pedig *átalános* vádszerü kifejezéseivel nem lett lerántva. Törvény elébe állittatott az, a ki a törvény ellen vétett. A moralis testület érdemtelen tagjától megtisztult; és a hazai birói-kar tekintélye, jóhirneve, *ez által* nem lett megkisebbitve.

Meg is vagyunk és pedig tapasztalatból győződve róla, hogy hazai biróságunk, *egy* — és pedig, a kérdésben forgó rendelethez hasonló rendeletet *szó* nélkül aligha eltürt volna.

Mit fog tenni a m. kir. közjegyzői — kar? nem tudjuk. Egyet azonban bizonyosan tudunk, hogy a kérdéses m. rendelet a közjegyzői intézménynek *nem volt hasznára.*

Hogyan, miként és mily eszközökkel lehet a közjegyzői intézménynek nemcsak fennállását, de fejlődését és szebb jövőjét is biztositani? kifejtve nemcsak *védő* de *tanácsoló* érveinket is, aminthogy az erre szükséges *adatok* kezeinknél lesznek — egy külön czikksorozatban fogunk szólani legközelebb.

Antunovits Mátyás,
szabadkai kir. közjegyző.

Az örökbefogadás kérdéséhez.

OSVÁTH IMRE ur e szaklap 35-ik számában a következő kérdést veti fel:

«Az örökbefogadottak örökösödési jogaikat elveszitik-e, ha az örökbefogadónak utóbb, uj törvényes örököse született?»

Miután az adoptio intézményéről oly nézeteket vall, melyeket feltétlenül elfogadni nem lehnt, és téves praemissumból kiindulva, hamis következtetésre is jut, — szabadjon szerény véleményemet azon megjegyzés mellett nyilvánitani, miszerint annak infalibilitási jelleget nem arrogálok, sőt szivesen és hálával fogom a további felvilágositást fogadni.

Törvényeink, — mint OSVÁTH ur helyesen megjegyzi, — az adoptioról szóló fejezetben, csak a nemesi és adományi javak tekintetében intézkednek, melyek az örökbe fogadáshoz mindig a törvényes örökös hiányát kötik feltételként. — Hogy azonban az adoptio, azon esetben, ha az adoptansnak később törvényes örököse született, — felbontatott volna, arról tudomásunk nincsen, kivéve azon esetet, ha az örökbefogadás suspensiv feltétel mellett történt. — Egyébiránt ezen kérdés nem annyira a jelenlegi judicatura, mint inkább jogtörténeti szempontból bir fontossággal, azért azt e helyütt bátran mellőzhetjük.

Hogy áll azonban a dolog jelenleg, ha az örökbefogadónak az örökbefogadás után születik törvényes örököse?

Mielőtt ezen kérdésre határozott válasz adathatnék, — szerény nézetem szerint az örökbefogadás czélja veendő szemügyre.

Egyetértek czikkiró urral abban, hogy az örökbefogadás czélját az képezi, miszerint az örökbefogadott, az örökbefogadó halála után ennek vagyonában örökösödjék, — de nem tévedek talán, ha az örökbefogadás lehetőségét azon feltételhez kötöm, hogy az örökbefogadónak, az örökbefogadás alkalmával törvényes leszármazó örökösei ne legyenek.

Ha azonban ilyenek az örökbefogadás után születnek, ezek a törvényszerü örökbefogadást meg nem semmisitik. — Eddig tehát czikkiróval tökéletesen egyetértek.

De nem oszthatom azon nézetét, hogy a t. és törvényes örökösöket végrendelet nem létében, és azon esetben, ha az örökbefogadás egyetemes volt, csak a törvényes osztályrész illetheti. Ebbeli ellenvéleményem indoka az örökbefogadónak intentiójában rejlik, mely szerint az örökbefogadott mindig csak azon hallgatólagos feltétel mellett rendeltetik haeres universalissá, ha az adoptansnak utóbb más örököse nem születik — és ebből folyólag azt hiszem, hogy végrendelet nem létében, és azon esetben, ha az örökbefogadás egyetemes volt is, az örökbefogadottat a törvényes örökösökkel *egyenlő osztályresz* illeti.

Dr. Weisz Bernát,
közjegyzői segéd.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 38. SZ. Budapest, 1877. szeptem. 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. — Törvénykezési szemle: A hallgatólagos beismerés befolyása a kereshetőségi jog megállapitására. Z. I. urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

III. A közigazgatási biráskodás a Svájczban.[88]

A legujabb svájczi szövetségi alkotmány[89] 106—114. art. értelmében egy szövetségi törvényszék létesittetett, mely 1875. január 12-én nyittatott meg.

A szövetségi törvényszék itél: magánjogi[90] vitákban; bűntények[91] felett és szövetségi hatóságok s cantonálhatóságok között felmerülő illetékességi összeütközések[92] felett; itél továbbá oly egyes cantonok között felmerülő viták felett, melyek államjogi természetüek; oly panaszok felett, melyek a polgárok alkotmányszerü jogaik sértése miatt vagy olyanok felett, melyek magánosok részéről concordatumok és államszerződések sértése miatt emeltettek. Fentartva lettek a szövetségi törvényhozás által még közelebb megállapitandó közigazgatási viták. Mind ezen esetekben azonban a szövetségi gyülés által hozott törvények és egyáltalában kötelező határozatok, valamint az általa jóváhagyott államszerződések mérvadók a szövetségi törvényszékre nézve. A szövetségi törvényhozás az emlitett eseteken kivül még másokra nézve is állapithatja meg a szövetségi törvényszék illetékességét.[93] [94] Midőn a szövetségi törvényszék államjogi biráskodásáról szólunk nem szabad közigazgatási biráskodásra gondolni. Mert bizonyos értelemben a szövetségi tanács gyakorol közigazgatási-törvényszéki tevékenységet, s akkor vitás közigazgatási döntvények ellen a szövetségi gyüléshez[95] lehet felebbezni, csak hogy törlésére a szövetségi gyülés két kamarájának[96] egybehangzó határozata szükséges. Ha ily határozat nem létesül, akkor a szövetségi tanács döntése érvényben marad.

Bárhol legyen szó svájczi közigazgatási biráskodásról, akkor mindig a szövetségi tanács és nem a szövetségi törvényszék kezében van az. A szövetségi törvényszék létesitésére vonatkozó articulusa[97] az alkotmánynak a szövetségi tanácshoz utalt ügyeket különösen «Administrativstreitigkeiten» nevezi. Midőn a szövetségi tanács és szövetségi törvényszék közötti illetékesség vitás, akkor a szövetségi gyülés dönt.

Az alkotmány 102. art. szabályozza a szövetségi tanács illetékességét. Azon esetek, melyek a szövetségi tanács elé jönnek, tulnyomólag politikai és közigazgatási természetüek. A szövetségi tanács illetékessége bizonyos esetekre van korlátolva. Ha egyáltalában kérdésessé lesz, akkor a vélelem a szövetségi törvényszék illetékessége mellett harczol.

A szövetségi tanács illetékességét kiterjesztőleg magyarázni nem lehet. Az egyes esetek minősége analog átvitelt kizár. A szövetségi tanács döntvényei a svájczi államjog fontos s dus forrását képezik s azért érdemük szerint nagy tekintélynek is örvendenek. Mindezek daczára nincsenek megelégedve a szövetségi tanács jogszolgáltatásával s folytonosan panaszkodnak felette.[98] A jogszolgáltatás egyaránt terhére van a szövetségi tanácsnak ép ugy mint a szövetségi gyülésnek, mely utóbbi más, nevezetesen törvényhozási munkálatok által mindinkább s mondhatni nagyon is nagy mértékben igénybe vétetik.

Igy könnyen megesik azután, hogy felebbezések a szövetségi kamarák következő gyülésében intéztethetnek csak el.

Ehhez járul még azon körülmény is, hogy ha a kamarák egybehangzó határozatot hozni képtelenek, kárba veszett az idő és a fáradság is.

Ha a kamarák a szövetségi tanács egy döntvényét elejtik, ez szükségképen csorbát ejt a szövetségi tanács tekintélyén. Azután még a szövetségi gyülés nem is alkalmas arra, hogy a szövetségi tanács felett ellenőrzést gyakoroljon, mely szükségtelen is.

Ezen bajoknak elejét vehetni az által, hogy a szövetségi tanács megelőző nyilvánossá teendő tárgyalásainál hozott döntvényeit felebbezhetetleneknek nyilvánitjuk.

Egy két kamarából álló törvényhozó hatóság, mint a szövetségi gyülés, nem ritkán nagyon nehéz s kényes közigazgatásjogi kérdések felett kénytelen dönteni s itéleteket megmásitani vagy megerősiteni, pedig a törvényhozó hatóság valamennyi tagjainál legkevésbbé sem lehet a materiále teljes ismeretét feltételezni avagy azt, hogy a megvitatandó vitapontokba jogászilag behathasson.[99]

A szövetségi tanács a szövetség legfelsőbb végrehajtó s vezérlő hatósága, mely hét tagból áll[100]

A szövetségi tanács tagjai a szövetségi gyülés által választatnak három évre mindazon svájczi polgárok közül, kik a nemzeti tanács («Nationalrath») tagjaiul megválaszthatók. Ugyanazon cantonból azonban egy tagnál több nem választható[101]

A nemzeti tanács mindenkori megujitásánál a szövetségi tanács megujitása is bekövetkezik.

Az időközben megürült állomások a szövetségi

[88] L. LANDGRAFF: Das schweizerichse Bundesgericht. HIRTH's Annalen stb. (1876. évf.) 114. s. k. l. — ESCHER: Politik II. k. 588. l. — BLUNTSCHLI: Geschichte des schweizerischen Bundesrechtes von den ersten ewigen Bünden bis auf die Gegenwart (Zürich, 1849) I. k. 542. l. — RÜTTIMANN: Das nordamerikanische Bundesstaatsrecht verglichen mit den politischen Einrichtungen der Schweiz (Zürich, 1867.) 3 kötet. — «Zeitschrift für schweizerische Gesetzgebung und Rechtspflege» 1875. évf. I. füzet 24. l. «Das schweizerische Bundesgericht». Eröffnungsrede von Dr. BLUMER (12. Januar 1875).

[89] «Bundesverfassung der schweizerischen Eidgenossenschaft vom 29. Maí 1874.»

[90] Art. 110. ugyanott.

[91] Art 112. ibidem.

[92] Art. 113. ibidem.

[93] Art. 114. ibidem.

[94] RÜTTIMANN: II. köt. 2. rész, 387. l. (Zürich, 1876.)

[95] Art. 85, 12. szám.

[96] Nationalrath és Ständerath ez a svájczi két kamara neve.

[97] Art. 113, Alin. 2.

[98] L. LANDGRAFF i. cz. i. hely 117. l.

[99] L. BLUMER i. besz. id. hely, 26. l.

[100] Art. 95.

[101] Art. 96.

gyülés legközelebbi gyülésénél a hivatali tartam még hátralévő részére ismét betöltetnek.

A szövetségi tanács tagsága összeférhetetlen más hivatallal, akár a szövetség, akár a canton szolgálatában, ép ugy más hivatás vagy ipar üzése tilos.[102]

A szövetségi tanácsban a szövetségi elnök elnököl, ki, ép ugy mint az alelnök, az egyesült tanácsosok által a tanács tagjai közöl egy év tartamára választatik.

A visszalépő elnök a legközelebbi évben sem mint elnök, sem mint alelnök nem választható. Ugyanazon tag két közvetlenül egymásra következő évben nem fogadhatja el az alelnöki hivatalt.[103]

A szövetségi elnök és a szövetségi tanács többi tagjai évi fizetést huznak a szövetségi pénztárból.[104]

Hogy érvényes itélet hozathassék, a szövetségi tanács legalább is négy tagja kell hogy jelen legyen.[105]

A szövetségi tanács tagjai a szövetségi gyülés két kamarájának tárgyalásainál szavazati joggal s azonkivül egy tárgyalás alatt levő tárgyat illetőleg inditványtétel jogával birnak.[106]

A szövetségi tanács a jelenlegi alkotmány korlátain belül következő jogokkal s kötelességekkel bir:

1. Ő a szövetségi ügyeket a szövetségi törvények és szövetségi határozatokhoz képest vezérli.

2. Felügyel a szövetség alkotmányának, törvényei s határozatainak megtartására, valamint a szövetségi concordatumok[107] szabályaira s ezeknek kezelésére magától vagy benyujtott panaszok folytán a szükséges intézkedéseket megteszi, a mennyiben oly felebbezések feletti itélethozatal nem a szövetségi törvényszékhez lett utasitva.

3. Felügyel a megyei (canton) alkotmányok biztositékára.

4. Törvényjavaslatok s határozatokat terjeszt a szövetségi gyülés elé s véleményt ad azon inditványokat illetőleg, melyek a szövetség kamaráitól vagy a megyéktől hozzá terjesztetnek.[108]

5. Végrehajtja a szövetségi törvények s — határozatokat, a szövetségi törvényszék itéleteit, épugy mint a megyék közötti vitáknál kötött egyezségek vagy békebirói határozatokat.

6. Azon választásokat megejti, melyek sem a szövetségi törvényszék vagy más hatóságra nem ruháztattak.

7. A megyéknek maguk között avagy a külfölddel kötött szerzödéseit megvizsgálja s jóváhagyással látja el, a mennyiben megengedhetők. (Art. 85, Alin. 5.)

8. A szövetség érdekeit külfelé megvédi, mint nevezetesen nemzetközi viszonyait s egyáltalában elintézi a külügyeket.

9. Megőrzi a Svájcz külső biztonságát, valamint semlegességének s függetlenségének fentartását.

10. Gondoskodik a szövetség benső biztonságáról, a csend és rend kezeléséről.

11. Sürgős esetekben jogosult a szövetségi tanács — a mennyiben a kamarák nem lennének együtt — szükségelt számu katonaságot behivni s a felett rendelkezni a szövetségi gyülés halaszthatlan egybehivásának fentartásával, ha az egybehivott csapatok kétezer embert felülhaladnának, vagy ha az egybehivás három hétnél tovább tart.

12. Elintézi a szövetségi katonaügyet s a közigazgatás valamennyi ágait, melyek a szövetséghez tartoznak.

13. A megyék azon törvényeit s rendeleteit megvizsgálja, melyek jóváhagyására szorulnak; a megyei igazgatás azon ágait ellenőrzi, melyek felügyelete alá helyeztettek.

14. A szövetség pénzügyi igazgatásáról gondoskodik, a költségvetés tervezetéről s a szövetség bevételei s kiadásainak számadásáról.

15. A szövetségi igazgatásnak valamennyi hivatalnokai s alkalmazottainak ügyvitele felett a felügyelet őt illeti.

16. A szövetségi gyülés rendes üléseiben mindenkor számol tevékenységéről, s jelentést tesz a szövetség belső állapotáról valamint viszonyairól külfelé, s azon intézkedéseket ajánlja figyelmébe, melyeket a közös jólét előmozditására czélirányosoknak tart.

Különös jelentéseket is kell tennie, midőn a szövetségi gyülés vagy ennek valamely kamarája ugy kivánná.

A szövetségi tanács ügyei departements-ként az egyes tagok között elosztatnak. Ezen beosztásnak azonban egyedüli czélja az, hogy az ügyek vizsgálatát s elintézését előmozditsa; a mindenkori döntvény a szövetségi tanácstól mint hatóságtól indul ki.[109]

A szövetségi tanács és departements-jai jogosultak, különös ügyek számára szakértőket meghivni.[110]

A Svájczban a szövettég biztositja a cantonal-alkotmányokat és pedig a népszabadságát és jogait valamint a polgárok alkotmányszerü jogait ép ugy, mint azon jogositványokat, melyeket a nép a hatóságokra ruházott.[111]

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

[101] Art. 97.
[103] Art. 98.
[104] Art. 99.
[105] Art. 100.
[106] Art. 101.
[107] Az egyes cantonok között kötött államszerződések.
[108] Art. 102.
[109] Art. 103.
[110] Art. 104.
[111] L. a «Bundesverfassung» 5. és 6. articulusait.

TÖRVENYKEZESI SZEMLE.

A hallgatólagos beismerés befolyása a kereshetőségi jog megállapitására.

E soraim irására indokul főleg az szolgál, hogy majdnem naponkénti tapasztalatom, hogy igen számosan ügyvédeink közül nincsenek e kérdéssel tisztában, s ennek következménye ama számos elutasitás, melyeknek oly perekben, melyekben az ellenfél meg nem jelent, naponként tanui vagyunk, s rendszerint az e kérdés körül elkövetett botlások folytán szokták felsőbb biróságaink az ügyvédektől megvonni a munkadijakat. Nem lesz ennélfogva felesleges ha e kérdést röviden szellőztetjük.

A ki valamely igényt a biróság előtt érvényesiteni akar, igazolni tartozik azt, hogy az igény érvényesitésére épen ő van, és épen a perbeidézett alperes ellen jogositva.

Ebből kifolyólag: a tényálladék mindig a félnek saját, és az ellenfél személyére való vonatkozással adandó elő. Ha e vonatkozás, vagyis a felek közötti összeköttetés közvetlen, magának a tényálladéknak előadása által a peres feleknek az igénytárgyat képező jogviszony irányában való helyzete már nyilvánvalóvá válik, p. o. ha egy szerződés szolgál az igény alapjául, mely alperes s felperes között jött létre ez, s hason esetben a jogszerző tény előadása által ugy felperes kereshetőségi joga, valamint az, hogy e jog őt épen alperes ellen illeti, nyilvánvalóvá válik. Azonban lehet a viszony közvetett is, mennyiben a jog oly tényálladékból származhatik, melynek létrejötténél a peres felek, vagy azok egyike részt nem vett. Természetes, hogy ily esetben ugy a jognak felperes, mint a kötelezettségnek alperes részére történt átszármazása is igazolandó. Ez az ugynevezett: «legitamatio ad causam», mely a fentebbiekből kifo-

lyólag, a mennyiben felperes jogosultságára vonatkozik, activ legitimatio-nak; mennyiben pedig e kereshetőségnek épen alperes ellen lehető érvényesitését tárgyazza vagyis alperes kötelezettségének kimutatására vonatkozik, passiv legitimatio-nak neveztetik.

Mindkét irányban való kimutatása a jogosultságnak a kereshetőségi jog igazolásának mellőzhetlen feltétele; tehát kétségtelen, hogy ha alperes akár az activ, akár a passiv kereshetőségi jog ellen kifogást tesz, a bizonyitás terhe felperest illeti. Ezzel jóformán tisztában is vannak jogászaink, s ily esetben nem is sok hibát van alkalmunk registrálni.

A félreértés és tévedés főleg ott lép előtérbe, midőn alperes a kereshetőségi jogot nem kifogásolja, vagy épen meg sem jelenvén, hallgatag beismerőnek tekintetik.

Tapasztaljuk ugyanis, hogy ügyvédeink igen szeretik a ptrendt. 64. §-ának abbeli rendelkezését, melynél fogva felperes minden bizonyitékait a keresethez tartozik mellékelni, szeretik lehetőleg figyelmen kivül hagyni, s ezt kiválólag az activ és passiv kereshetőségi jog igazolása tekintetében tapasztaljuk, melynél különösen azzal szeretik az előleges bizonyitást elodázni, hogy ha az ellenfél e részben a tagadás terére lép, majd él a 156. §. kedvezményével s bizonyitékait akkor terjeszti elő; s igy igen helyesen jósolta meg APÁTHY (Polgári törvénykezési rendtartás 143. l. 2. jegyz.), hogy e szakaszban engedett kivétel nagyon alkalmas arra, hogy szabálylyá váljék, mert valóban ma már az ellenkező tünik fel a gyakorlatban kivételképen.

És ennek azután akkor jelentkezik főleg hátrányos oldala, midőn a fél vagy meg nem jelen, vagy ha megjelen nem tesz kifogást a kereshetőségi jog ellen sem activ sem passiv irányban. Ha ugyanis az ellenfél megteszi kifogását, felperes pótolja mulasztását, s a dolog medrébe van terelve; ha azonban ezt mellőzi, abban a véleményben folytatja rendszerint felperes tovább perét, hogy a kereshetőségi jog alperes hallgatag beismerése által meg van állapitva.

Pedig ez a perek igen tekintélyes részére nézve nem áll; nem áll főleg azokban az esetekben, melyekben a peres felek a perbeli tényálladékhoz, illetve az ebből származott jogviszonyra nézve, csak közvetett vonatkozásban állanak, mert a birónak kognitionális kötelességénél fogva a kereshetőségi jog vizsgálata minden oly esetben kötelessége, melyben ennek megállapitásából harmadik személyekre joghátrány származhatik. *

A hallgatólagos beismerés hatálya is csak addig terjedhet, a meddig a félnek saját joga forog kérdésben; tehát oly esetben, ha a per eldöntése által esetleg harmadik perben nem álló személy joga is érdekeltethetnék, a hallgatólagos beismerés hatálya megszünik.

Lássuk néhány példában a dolgot:

A. mint *B.* örököse perel s követeli *C*-től bizonyos kölcsön megfizetését; ha *C.* nem vonja is kétségbe *A.* örökösi minőségét, de miután annak elmarasztalása által esetleg illetéktelen kezekbe történhetnék a fizetés, mi annál nagyobb hátrány lenne az illetőre, mert a legfőbb itélőszék által kimondott elv szerint: birói itélet folytán fizetett összeg tartozatlan fizetést nem képezhet, s azért annak ily czimen való visszakövetelése helyt nem foglalhat (l. Döntvénytár XVII. f. 66. lap) a birónak kötelessége megvizsgálni, kimutatta-e *A.* activ keresetjogát, — s ha nem, őt keresetével el kell utasitania.

Vagy p. o. *A.* megperli *B. C. D*-t mint *E.* örököseit, s követeli tőlük, hogy egy közte s jogelődjük *E.* között létrejött szóbeli szerződés alapján, tartozzanak azok, mint *E.* örökösei elismerni felperesnek, egy bizonyos, még örökhagyó *E.* nevén álló ingatlanra való tulajdonjogát, s türni, hogy az a jelen itélet alapján az ő nevére bekebeleztessék. Itt az alperesek elleni kereshetőségi jog, vagyis a passiv legitimatio, illetve annak kimutatása, hogy azok a telekkönyvi tulajdonos kizárólagos örökösei, s igy ők vannak az annak tulajdonát képezett s ma is nevén álló birtok tulajdonjogának megidézésére jogositva, mellőzhetlenül szükséges még akkor is, ha ezt alperesek kétségbe nem vonták, mert ellen esetben összebeszélés folytán, egészen idegen embereket perelne be örökösökként, könnyü szerrel el lehetne másnak jogos tulajdonát perelni.

Ez alkalomból a kizárólagos öröklési jog bebizonyitására vonatkozólag látok egy kis kitérést helyén, mely az azzal összekötött nehézségek folytán legtöbb panasz tárgyát képezi. A legfőbb itélőszék ugyanis épen a passiv legitimátióra vonatkozólag kimondotta egyik határozatában, hogy: «a törvényes jogutódkint beidézett alperesnek nem elég a kötelezett jogelődtőli leszármazását kimutatni, hanem felperes azt is tartozik igazolni, hogy a kötelezett örökösének biróilag elismertetett». (Döntvénytár VI. f. 49. sz.) Az a panasz merül ugyanis fel ez elv folytán, hogy miként mutathassa ki felperes azt, hogy az öröklési jog biróilag elismertetett, ha ellenfelei a hivatalos beavatkozást nem kérik, nékik pedig őket erre szoritani a törvény módot nem ád. E panasz első pillanatra jogosultnak látszik, és az is lenne, ha e konkrét esetben kimondott elv, minden esetben szószerint lenne alkalmazandó, vagyis az öröklési jog biróilag történt elismerésének kimutatása a passiv legitimationak conditio sine qua non-ját képezné. Ez azonban nem igy áll: *a kizárólagos öröklési jog bizonyitandó be*, s ennek az öröklési jognak biróilag történt elismerése egyik legbiztosabb eszközét képezi; ha azonban ily elismerés nem történt, s igy felperes a kizárólagos öröklési jog kimutatására elfogadható bizonyitékkal nem rendelkezik: perelje be az előtte ismert örökösöket, kimutatván azok öröklési jogát, s a netán ismeretleneket idéztesse meg ügygondnok által, és a passiv legitimatió követelményeinek teljesen eleget tett.

Legnehezebben fér az illetők fejébe az, hogy a tulajdonjog megitélése iránti perekben a telekkönyvi kivonat bemutatása feltétlenül megkivántatik. Hiszen — igy érvelnek az illetők — a tulajdonjog csakis alperes ellenében itéltetik meg, s ha ő nem tulajdonos, a tulajdonjog a nélkül sem fog bekebeleztetni a telekkönyvi hatóság által, s igy senkire ebből joghátrány nem származik. Hogy mily makacsul ragaszkodnak némelyek e felfogáshoz, legjobban tanusitja egy a Döntvénytár XVII. folyamában 75. lapon közlött jogeset; melyben a budapesti kir. itélőtábla az elsőbiróság itéletét feloldotta, és az eljáró kir. törvényszéket oda utasitotta, hogy felperest a kereseti ingatlan telekkönyvi hiteles kivonatának bemutatására utasitván, s annak folytán a feleket póttárgyalás utján meghallgatván, a kifejlendőkhez képest ujabb határozatot hozzon.

E határozat folytán egyedül felperes jelent meg, s a kereseti birtokra vonatkozó tjkönyvet egyszerü másolatban mutatta be, kijelentvén: hogy a p. törvk. rendt. 181. §-a értelmében joga lévén az okiratot csak másolatban közölni, nem hiszi a kir. táblát jogositottnak arra, hogy a felet az okiratnak hiteles másolatban leendő közlésére kötelezhetné; és pedig annál kevésbé, mert az ellenfél a per során a telekkönyv állását kétségbe nem vonta, a mai napi tárgyaláson pedig meg sem jelent.

Eredménye azután e makacsságnak, melyet az ügyvéd a feloldás által az ő mulasztását pótolni czélzó királyi tábla irányában elkövetett, az lett, hogy az keresetével elutasitotta; s az ügyvéd részére munkadijt nem állapitott meg. A legfőbb itélőszék pedig a kir. tábla itéletét indokainál fogva helybenhagyta, s egyuttal megjegyezte, hogy helyesen járt el a másodbiróság, midőn felperes ügyvédje részére, kinek mulasztása szolgáltatott a kereset elutasitására indokot, munkadijt nem állapitott meg.

*

* V. ö. ENDEMANN Civilprocesz 255. lap.

Hogy mennyire nincs igazuk azoknak, kik a fentebbi perben eljárt ügyvédhez hasonlóan okoskodnak arról legjobban meggyőződhetnek a királyi táblának fentebbi itéletében az elutasitásra vonatkozólag felhozott indokai; melyek következőleg szólanak;

«tekintve, hogy a tulajdonjog feltétlen, s igy mindenki ellen érvényesithető jog lévén, ha az bizonyos ingatlanra nézve megitéltetik, nemcsak a perben álló, hanem esetleg a perben nem álló harmadik személyek jogaira is kihatással lehet, s ennélfogva az, ha vajjon az a személy, kinek ellenében a tulajdonjog megitélése kéretik, valóban tulajdonosa-e az ingatlannak, s igy az azzal való rendelkezés, illetve a tulajdonjog védelme valóban illeti-e? s ennél fogva az arra vonatkozó jogokra kiható beismerés által, csak az ő s nem harmadik személyek jogai is nem érintetnek-e? hivatalból vizsgálandó lévén, miután e körülmény, mely által van csak a per tárgyára vonatkozó kereseti jogosultság (legitimatio ad causam) igazolva, egyedül a hiteles telekkönyv által állapitható meg, felperes azt már keresetleveléhez hiteles másolatban tartozott volna becsatolni, s ez által a fenforgó dologra vonatkozólag alperes jogát s illetve a tulajdonjog védelmére való jogosultságát igazolni» stb.

Egészen helyes érvelés, melylyel szemben az ellennézet indokai eltörpülnek. Hiszen ha állana az ő érvelésük, melynél fogva csakis alperes irányában itéltetik meg a tulajdonjog, s ha az nem tulajdonos, a telekkönyvi hatóság ugy sem fogja a birói itélet alapján bekebelezni a tulajdonjogot, s igy ez által senkinek sem okoztatik joghátrány, — ugyanez a helyzet állana akkor is, ha alperes tagadja, hogy ő lenne az ingatlan tulajdonosa, mert ha nem ő a tulajdonos, a tulajdonjog megitélése esetében sem fogná azt a telekkönyvi hatóság bekebelezni, s igy joghátrány épen ugy nem származnék senkire, mint a másik esetben; s azért e tagadásra sem kellene reflectálni, ha az, hogy a tulajdonjog iránt valóban a tulajdonos pereltetik-e be? közömbös dolognak tekintetik.

De lássuk az ily elv és érvelés mellett létrejött itélet további következményeit. Ha nem alperes tulajdonosa a birtoknak, a végrehajtásnál két eset lehető: vagy megtagadja a telekkönyvi hatóság e telekkönyvi akadály folytán a tulajdonjognak az itélet alapján való bekebelezést, — vagy annak vizsgálatára, hogy alperes részére mily alapon itéltetett meg a tulajdonjog, magát illetékesnek nem tartván, azt a jogerejü itélet alapján foganatositja.

Az első esetben kimondja, hogy a birói itélet végre nem hajtható. Mikép egyeztethető az össze a p. törvk. rendt. 256. §-ának abbeli rendelkezésével, mely szerint minden itélet akképen szerkesztessék, hogy végrehajtható legyen. Vagy tán erre a birónak nem hivatalból kell-e felügyelni, s nem kötelessége-e a végrehajtható itélet alapjául nem szolgálható keresetet hivatalból elutasitani? Azt tán az ellennézetüek sem állitják; s igy meg kell győződniök arról, hogy ha a dolog az általuk feltételezett folyamot veszi is, a biró a törvény rendelkezéseit téveszti szem elől, ha a kereseti jogosultság hivatalból való vizsgálatát elmulasztja.

De ez nem is mindig történik igy. Számtalan esetet tudunk, midőn a telekkönyvi hatóság, a fentebb előadott érvelés folytán, a tulajdonjogot bekebelezi, daczára, hogy a birtok nem alperes nevén áll; s ez által azután amugy is zavaros telekkönyveinkben a rendetlenség nem csekély mérvben fokozódik, s perben nem álló harmadlk személyeknek valóban joghátrány okoztatik.

És főleg ez utóbbi irányban tett tapasztalatok inditották főleg a felsőbb biróságokat arra, hogy ujabb időben a telekkönyv felmutatását mulhatlanul megkövetelik, mint ezt a Döntvénytárban közlött több rendbeli elvi jelentőségü határozatok tanusitják. Igy. p. o. a XIV. f. 194. számában közlött határozatban kimondatik:

«a telekkönyvi birtok iránti tulajdonjog felett, csakis az összes érdeklettek meghallgatása mellett lévén határozat hozható: e perekben a hiteles telekkönyvi kivonat becsatolása mulhatlanul igényeltetik.»

Igy a XVII. folyamban 39. szám alatt közlött határozatt szerint.

«Ingatlanok tulajdonjogára intézett keresethez a vonatkozó tjkönyv hiteles másolata mindig becsatolandó»

és ugyanazon füzetben az 53. sz. alatti határozatban:

«tekintve, hogy a tulajdonjog feltétlen jog s igy ha az bizonyos ingatlanra nézve érvényesittetik, nemcsak a perben álló, hanem esetleg a perben nem álló harmadik személyek jogaira is kihatással lehet: a tulajdonjog megitélése iránt inditott perben a telekkönyvi kivonat abban az esetben is felmutatandó, ha alperes azt, hogy ő az ingatlan tulajdonosa, kétségbe nem vonta.»

Tehát ugy az elmélet mint a gyakorlat által kétségtelenül fel van ismerve, hogy a tulajdonjog iránt inditott perekben alperes tulajdonjogának beigazolása végett a telekkönyvi kivonat felmutatása, a kereseti jog igazolásának, hivatalból is figyelembe veendő mellőzhetlen feltételét képezi.

A mondottak szerint tehát a kereset felszerelésére kiváló gond forditandó főleg akkor, hol a passiv legitimatio harmadik személyek esetleges jogaira is kihatással lehet, mert az e részben elkövetett mulasztás, vagy felületességnek könnyen pervesztesség lehet következménye.

Z. I.

Különfélék.

(**Uj munka.**) «A magyar *váltó és kereskedelmi eljárás* párhuzamosan tárgyalva, összehasonlitó s felvilágositó jegyzetekkel kisérve. Különös tekintettel a gyakorlat igényeire.» Ily czimü munka jelent meg ZLINSZKY IMRE tiszt. munkatársunktól, ki termékenységével «a magyar Mittermayer» hirnevét fogja magának kivivni. Az előszóban kijelenti szerző: hogy e munka megirásánál főleg a gyakorlat igényei lebegtek szemei előtt. Oly kézikönyvet kivánt ebben a gyakorlat férfiainak nyujtani, melyben a váltó s illetve a kereskedelmi eljárás egy egészszé lévén összeállitva, előforduló esetben mellőzhetővé váljék az az után való keresgetés, hogy mennyiben módosittatott, vagy változtatott meg egy vagy más részben a perrendtartás. E mellett összegyüjtötte s az illető helyekre illesztette az alaki jogot kiegészitő vagy felvilágositó anyagi törvényeket és rendeleteket; a felvilágositó jegyzeteket pedig főleg a m. kir. Curia határozataiból törekedett egybeállitani, ugy hogy ezek legnagyobb részében nem egyéni véleménynyel, hanem felsőbb birói kijelentésekkel találkozik az olvasó, melyeket, miután azok száma és keltére pontos hivatkozás történik, előforduló esetben gyakorlatilag könnyen értékesithet.

Másik czél, mely ugymond előtte lebegett, az volt, hogy miután az ügyvédi vizsgáknál uz ujabb gyakorlat szerint az egész perjog; tehát a polgári váltó és kereskedelmi eljárás párhuzamosan vizsgáltatik, e vizsgára való előkészülést megkönnyitő kézikönyvet nyujtson.

«Hogy e czélom mellett — mondja továbbá a szerző — munkám nem kiván tudományos becsre igényt tartani, — tán mondanom is felesleges. Az most, midőn alaki jogunk szabályozása napirendre van tüzve, aligha helyén lett volna; s azért addig is, mig a kilátásba helyezett megállapodás folytán az elmélet igényeit is kellőleg felölelő mű készitése lehetővé válik, e munkám a napi élet szükségei kielégitését tüzte czéljául.»

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 39. SZ. Budapest, 1877. szeptem. 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A praesumtiók tana. Nagy Árpád budapesti ügyvéd urtól. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: A tagadó és állitó illetőségi összeütközések. Dr. Concha Győző egyetemi tanár urtól. — Alak és lényeg egy jogesetben. Dr. Végh Arthur ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877: XX. tr.-czikk.

A praesumtiók tana.*

A praesumtiók felőli nézeteimet polg. perrendtartásunk ide vágó határozatainak birálatával kapcsolatosan akarván előadni, előzetesen a praesumtiók tana azon részeinek kifejtését kell megkisérlenem, melyekről perredtartásunk nem intézkedvén, azoknak vele kapcsolatosan való előadására alkalmat nem nyujt, s melyek többi nézeteim indokolása s megérthetésére mégis szükségesek.

Ilyen mindenek előtt azon minden további fejtegetésnek szükségszerü alapját képező kérdés, mely perrendtartásunkban, de egyéb jogunkban sem nyer megfejtést, hogy mi a praesumtió?

A praesumtiónak legegyszerübb, s annak mindkét fajára illő definitiója, hogy bizonyos tény, viszony vagy állapot valóságának következtetése más tény, viszony vagy állapotból, mely az előbbinek létezését legfeljebb valószinüvé teheti; — mielőtt azonban annak vizsgálatára térnék, hogy e fogalom határozás miként bővül, ha a praesumtió egyes fajairól van szó, előre kell bocsájtanom annak emlitését, hogy rendszerint a praesumtio három faja t. i. az emberi, jogi és czáfolhatlan (juris et de jure) szokott megkülönböztetni. Én azonban praesumtió-nak csakis a két elsőt ismerhetem el. — Az indokolást későbbi soroknak tartva fenn, vissza térek a praesumtió fogalom határozására.

A praesumtiónak ilyenül elfogadható két neme közzül az első az emberi, valamely tény, viszony vagy állapot valóságának következtetése oly más tény, viszony vagy állapotból, mely az előbbit a logika szabályai szerint valószinüvé teszi; — a második, a törvényi praesumtió valamely tény stb. törvény rendelte következtetése valamely az előbbinek létezését legfeljebb valószinüvé tehető más tény stb.-ből.

A kettő közötti különbség tehát nem kizárólag abban rejlik, hogy a jogi törvény rendelete folytán keletkezik, mig az emberit a logika utjain haladó észjárás szüli, hanem lényeges megkülönböztető mozzanat rejlik azon körülményben is, hogy, mig az emberi praesumtiónál okvetlenül kell, miszerint a praesumált tény az alapténynyel okbeli összefüggésben létezzék, s tehát belőle valószinüséggel következtethető legyen, addig e valószinüség a jogi praesumtiónak csak esetleges s nem essentiális kelléke, s a jogi praesumtió akkor is birna az annak lényegét képező hatással, ha a törvény annak felállitásánál túltette volna magát a logika szabványain. — Igaz, hogy a hol de lege ferenda van szó, nem egy könnyen fogná valaki a törvényhozásnak ily illogicus praesumtiók alkotását tanácsolni, de azért az alaptény s praesumált tény közötti valószinüségi kapcsolatot a jogi praesumtió fogalom határozásába bele vonni, ép oly incorrect volna, mint helytelen volna a törvénynek azon definitiója, mely azt «emberi jogviszonyok *az észjog szabályainak is megfelelő* oly nemü rendezésének» nevezné, mely igy meg amugy jön létre.

De a valószinüség sem a jogi sem az emberi praesumtiónál nem fokozódhatik logikai bizonyossággá, sőt a jogi praesumtió, bár mindig — ideiglenes vagy végleges — jogi bizonyosságot szül, a praesumált tényt még jogilag bizonyossá is csak a törvény egyenesen arra való utasitása, s nem oly szabályoknak reá alkalmazása folytán teheti, melyeket a törvény a jogi bizonyosság előállitása tárgyában általában felállit. A logikai, vagy az utóbb jelzett módon keletkezett jogi bizonyosság előállitásával a praesumtió szükségével létezése is megszünik.[1]

A praesumtió két faját megkülönbözteti egymástól még az is, hogy a joginak határozott czélja és feladata van, az emberinek ellenben, bár kétségtelenül van keletkezési oka, de nincs előre kitüzött czélja, melynek valósitásául keletkezhetnék, maga keletkezése is, annak, kiben keletkezik, akaratától függetlenül történvén.

Azon czél pedig, — melynek eléréseül alkottatik a jogi praesumtió, azon kételynek, s az ebből eredhető káros következményeknek, melyek ugy az anyagi mint az alaki igazság bizonyos esetbeni ki nem derithetéséből származnak elháritása az által, hogy ama tényt, viszonyt vagy állapotot, melynek valósága közvetlenül ki nem derithető, s melyre vonatkozólag e szerint a káros kétely előállhat, — valónak tartani rendel, ha más, határozottan megnevezett tény, viszony vagy állapot bizonyul valónak; — vagyis a praesumtió feladata az igazság ki nem derithetése esetén alaki igazságot decretálni, mely feladatának természetes következménye, hogy a hol a praesumtiót szükségessé tevő kétely megszünik, vagyis hol kimutatni sikerül, miszerint nem igaz az, a mint a praesumtió igaznak állit, a praesumtió is elveszti erejét s igaznak nem a praesumált, hanem az ennek ellenében igaznak bizonyitott tény fog tartatni.

Természetes tehát, hogy azon jelenség, mely — indokolva ugyan azon szükség által, mely a jogban az alaknak az anyag feletti uralma megállapitását s elismerését oly gyakran szükségessé teszi, — igazságot hatalom szóval állapit meg oly módon, hogy enuntiatumának nem igaz voltát bizonyitani nem engedi, tulajdonképeni

* Készakarva használom a latin praesumtió szót a magyar «vélelem» helyett, mert azon kifogást melyet Luden (a WEISKE-féle «Rechtslexicon» IV. köt. 275. s k. l.) a német «Vermuthung» szó ellen tesz, ép oly indokoltan a magyar «vélelem» kifejezés ellen is emelhetni. Valamit vélni, annyit tesz, mint azt valószinünek tartani, holott a praesumtió, ha ellenkezője nem bizonyittatik, jogi bizonyosságot szül, ha pedig megczáfoltatik, valószinüsége is elenyészik.

[1] WEBER-nek (über d. Verbindlichkeit d. Beweisführung 66. l.) a jogi s emberi szó közti különbségek felsorolásánál nyilvánitott azon nézetét, hogy emberi szó keletkezéséhez mindig több körülmény találkozása volna szükséges, tévesnek mutatja ki már Nicolvja HEFFLER (id. h. 3. jegyz.)

praesumtiónak nem tekinthető — a mennyiben nem is következteti bizonyos tények stb. valóságát más tények valóságából, hanem egyszerüen elrendeli, hogy bizonyos előzményekkel mindig határozott és pedig oly eredmény legyen összekapcsolva, melyet a törvény megnevezett más előzményekkel egybeköt;[2] — ugy, hogy az igy nevezett praesumtió juris et de jure esetében a praesumált tény valólag nem is azért emlittetik fel, mintha reá az alaptényből következtetés volna vonandó, hanem az alapténynyel való kapcsolatba hozása csak arra szolgál, hogy kijelentethessék, miszerint az alapténynyel mindig ugyanazon következmények járjanak, melyek a praesumáltként emlitett tényre nézve megvannak határozva. — Tehát nem az alaptény szolgál segédszerül a praesumált tény máskint nem igazolható valóságának constatálására, hanem a praesumáltként felhozott tény segiti elő a látszólagos alapténynyel járó következmények minél rövidebb meghatározását.

5. Tekintsük most még a praesumtiók a jog mely részébe tartozásának kérdését.

A kérdésre rövid a felelet, a mennyiben a praesumtióknak a jog minden részében van helyük; de lényegileg különbözik azon szerep, mely a magánjogokban jut nekik, attól melyet a büntetőjogban játszik, — s némileg más szempontból tartoznak az anyagi, másból az alaki jogokba.

6. A büntetőjogban ugyanis mindig az anyagi igazság kideritése lévén a feladat, a legfeljebb valószinü tényeket az alaki igazság tulajdonságával felruházó jogi praesumtiónak ebben helye nincsen.[4]

Van ugyan számos jelenség, melyet felületes vizsgálat után hajlandók lehetnénk a jogi praesumtiók osztályába sorolni, — de közelebbi nemügyre vétel csakhamar meggyőz tévedésünkről.

Vegyünk egy példát. — Ujdon szülött, kivált törvénytelen gyermeknek anyja általi megölésénél, a törvényhozások legtöbbjei, kiindulván azon feltevésből, hogy a kevéssel a szülés után elkövetett ölés a szülés következményeinek tekinthető s vele járó bizonyos testi s lelki állapotok a beszámitást enyhitő hatása alatt történt, a büntetést az ölésre általában meghatározottnál enyhébb mérvben szabják ki.

Első tekintetre ugy látszik, mintha itt praesumtió esete forogna fenn; melynél az ölésnek kevéssel a szülés utáni bekövetkezése az alaptény, — ebből praesumáltatik ama a beszámitást enyhitő körülmények s állapotok (ingerültség, elkeseredettség, gond stb.) jelenléte, s ki az utóbbiak nyujtotta kedvezményekre igényt tart, czélt ér, ha az alaptény, — illetve annak mérvadó tulajdonsága — igazolva van.

Ha azonban közelebbi szemügyre veszszük az esetet, csakhamar meggyőződünk, hogy a praesumtió csak látszólagos.

Már azon egy körülmény is, hogy a gyermekölésre kiszabott büntetést nagyobbitani, tehát az ölés következményeit megváltoztatni, a biró még akkor sincs jogositva, ha a törvény feltételezte állapotoknak concrét esetbeni meg nem létét deritették volna ki kutatásai, s hogy tehát esetünk a praesumtió juris et de jure természetével bir, elegendő annak a praesumtiók köréből való kizárására.

De továbbá a kiszabott büntetés nem is jelentkezik a látszólagos praesumált tény következményének, mely az alaptényre csak azért alkalmaztatik, mivel ennek igazoltatása esetén a praesumált tény fennléte is bizonyitottnak tekintetik. — A kiszabott büntetés közvetlen következménye az alapténynek s a praesumáltnak tetsző tény csak kifejezett motivumát teszi annak, hogy miért jár ama határozott eredmény az alapténynyel; ugy, hogy a látszólagos praesumtió tulajdonképen a törvény bizonyos rendelkezése indokolásának bizonyul.

Hogy a mi kezdetben praesumtiónak látszik, közelebbről szemlélve másnak bizonyul, az a büntetőjognak különben nem specificus jelensége, hanem a magán jogokban még fokozottabb mérvben fordul elő, s az ily tévedések leggyakoribb előidézőiként csak az ugy nevezett dispositiv törvényekre, interimális igazságokra stb. utalok.

De ha a jogi praesumtióknak a büntetőjogban nincs terük, annál tágabbat foglalnak el benne az u. n. emberi praesumtiók.

Az emberi praesumtióknak azon, a jogiétól egészen eltérő jellege, mely szerint nem legfeljebb általános, az egynemü esetek egész osztályára vonatkozó valószinüségre lehet alapitva, hanem rendesen egyes esetet illető concrét valószinüségnek köszöni létét, s igy a csalódásnak összehasonlithatlanul kisebb tért nyujt mint a jogi praesumtió, sőt közvetett volta daczára is gyakran még nagyobb bizonyosságot nyujt a valóság helyes kideritésére nézve, mint a perrendtartás szerü közvetlen bizonyitás, — és ezzel kapcsolatosan a bűntények megfenyitését sürgősen követelő közérdek, — emberi praesumtióknak a fenyitő jogbani alkalmazását nemcsak tűri, hanem határozottan megis kivánja, s csakugyan valamennyi modern büntető eljárás helyt ád az incidensek általi bizonyitásnak.

Az emberi praesumtióknak a magánjogokban igényelhető szerepéről alább.

Jogi praesumtiókat felállitani első sorban az anyagi magánjogok lesznek hivatva; — az emberek egymás közötti jogviszonyainak meghatározása azoknak képezvén feladatát s tárgyát, természetes, hogy kiválólag általuk lesz meghatározandó, hogy mely tények, viszonyok vagy állapotokból mily foltétel alatt lesznek más jogi momentummal biró tények stb. származottaknak tekintendők.

Másrészt pedig az alaki jog nyujtotta jogérvényesitési módok s eszközökkel való élhetés szintén anyagi jogát képezi az embereknek, s e szempontból az alaki jog ép ugy lesz hivatva praesumtiókat felállitani, mint az anyagi; — a praesumtióknak a bizonyitási, s általában a jog érvényesitési eljárásra való hatását meghatározni pedig kétségtelenül az alaki jogok kizárólagos feladata.

Ezeknek előre bocsátása után térjünk a magyar polgári törvénykezési rendtartás a praesumtiókra vonatkozó szabványainak méltatására.

Nagy Árpád,
bpesti ügyvéd.

(Folytatás következik.)

[2] L. WEBER id. m. 64. l.

[3] L. LUDEN id. czikkét; — PAULER Büntetőjogtan I. r. 239. §. 3. jegyz.

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

Ezen garantia következtében — ugy mond BLUMER[112] — minden svájczi polgárt azon megbecsülhetetlen jog illeti, hogy a szövetségi hatóságok interventióját felkérje, nemcsak midőn szövetségi — és concordatum — szabályok, hanem akkor is, midőn a cantonalis alkotmányok határozott rendelkezési a hatóságok részéről figyelmen kivül hagyattak . . . .

Csak ez által vált az alkotmányok biztositéka teljes igazsággá s ama jog annál értékesebb, minél könnyeb-

[112] L.: Handbuch des schweizerischen Bundesstaatsrechtes (Schaffhausen 1863). I. köt. 148. s k. l. 306. s k. l.

ben megeshetik a cantonokban, korlátolt terjedelmüknél fogva, hogy politikai szenvedélyek vagy administrativ önkény a jog szavát tulhangozzák.

Valamely canton alkotmányát ép ugy sérthetni valamely törvény által, mint egy közigazgatási hatóság végzése vagy egy birói itélet által. Minden alkotmány-ellenes actus, legyen ez bár törvény, administrativ-dekretum vagy valamely itélet, megsemmisithető a szövetségi hatóság részéről valamely érdekelt által támasztott panasz folytán; azonban a szövetségi hatóságokhoz csak akkor fordulhatni, midőn a cantonon belül nem létezik már jogorvoslat, melyet alkalmazni lehetne.[113]

Tehát a mint látjuk valamely közigazgatási végzés elleni panasz esetében első fokban a szövetségi tanács és második sorban a szövetségi gyülés itél. Azonban az is engedélyeztetik a feleknek, hogy a szövetségi tanács mellőzésével közvetlenül a szövetségi gyüléshez forduljanak.

Az eljárás irásbeli s mondhatni meglehetősen szabálytalan; nevezetesen nincsen megállapitva törvényes uton milyen időn belül kell a panaszt emelni, továbbá milyen határidő létezik a panasznak a szövetségi tanácstól a szövetségi gyüléshez való felebbezésére nézve.[114]

RÜTTIMANN[115] szintén nincsen megelégedve a szövetségi gyülekezet azon funktiójával, hogy itéleteket felülvizsgáljon s lehetetlennek tartja, hogy egy oly — számra nézve — nagy hatóság[116] valamennyi tagja a gyakran nagyon is terjedelmes iratokat tanulmányozhassa; azonfelül a gyülésben ülő kereskedők, orvosok stb. alig képesek, nehezb jogi kérdéseket önállóan megfejteni. Minek természetszerü folyománya az, hogy a gyülekezet, bizottságainak vagy befolyásdus tagjainak szónoki tehetsége által engedi magát befolyásoltatni. Innét ered az, hogy a két kamara gyakran ellentétes döntvényeket hoz s hogy a differentia kiegyenlitése kölcsönös engedmények által lehetséges ugyan, azonban nehéz s különösen jogi kérdésekben illetlen[117]

IV. A közigazgatási biráskodás Belgiumban.[118]

A belga alkotmány Európában olyan jó hirben áll, hogy mindenhol mintának használták. Lássuk minő törvényes rendelkezések léteznek Belgiumban arra vonatkozólag, hogy az állampolgárok a közigazgatásnak törvény- s alkotmányellenes actusai ellen védve s oltalmazottak legyenek.

A belga alkotmánynak minden czikke félre nem érthető módon elárulja azt, hogy a belga constituante minden tagjának szeme előtt lebegett a hatalmak megosztásának elve, mely elv a belga institutiókban makacs, mondhatni konok következetességgel lőn keresztülvive. Ezen elv alkalmazásának természetszerü folyománya csakis az lehetett, hogy a közigazgatás minden oldalról sánczokkal lett körülvéve, nehogy a biróság valahogyan ellenőrző befolyást gyakorolhasson reá s viszont; merev consequentiája ennek az lett, hogy Belgiumban, a liberalismus Eldorádójában! a közigazgatás maga itél saját tényei felett!

A rendes biróságok itélnek a magán s büntetőjogi viszályok felett; a közigazgatási közegek contradictorius peres eljárás nélkül, egyszerü folyamodási uton itélnek a közigazg. panaszok felett.

Különben FOOZ[119] azzal vigasztalja magát ezeket illetőleg, hogy: «L'administration trouve également, dans sa propre hiérarchie, des garanties contre ses abus, contre ses erreurs.

L'autorité supérieure suspend, réforme (?) les actes qui sont pris en dehors des lois ou qui sont de nature à blesser l'intérêt général . . . . .»[120]

Az alkotmány 93. art.[121] értelmében a rendes biróságok még politikai jogok[122] felett is itélhetnek, azonban itt is azon sajnos kivételeket kell tapasztalnunk, hogy. «Les defficultés qui s'élèvent en matière électorale, en matière de comptabilité, sont judiciaires ou contentieuses de leur nature; mais la loi, se fondant sur des motifs plus ou moins politiques, les déclare administratives ou les considère comme telles, en contrariant le principe séparatif des deux pouvoirs.»[123]

Ha a biróságok ily ügyekben hozott administrativ döntéseket törvénytelenség miatt megsemmisitenének, akkor «excès de pouvoir»-t követnének el.[124]

Azonban közvetett adók és «contraventions» tekintetében mégis befolyást gyakorolnak a biróságok a közigazgatás eljárására.

Mindezek daczára mégis szabadelvübb a belga rendszer a franciánál a közig. hivatalnokok felelősségét illetőleg.

A franciáknál t. i. — mint fentebb láttuk — a közigazgatás még azon esetekben is maga itél, midőn müködése következtében valamely polgár magánjogával collisióba jött. Belgiumban e tekintetben valódi egyenlőség uralkodott már 46 évvel ezelőtt is, itt t. i. semmi tekintettel nincsenek arra, hogy a sértő alany esetleg az állam, illetőleg ennek képviseletében valamely igazgató közege-e vagy sem. Bárki sért Belgiumban magánjogot, az a rendes biróság előtt megjelenni tartozik. Igy rendeli azt az alkotmány 92.[125] articulusa.

Tulajdonától valakit csupán a közhaszon tekintetéből lehet megfosztani, és csak azon esetekben és azon módon, melyet a törvény meghatároz és akkor is csak megelőző és igazságos kárpótlás után.[126]

A mi a választási eljárást illeti, itt a belga törvény a fölszólamlások két nemét különbözteti meg, ugyanis:

1. Oly személyekét, kik állitják, hogy ők maguk helytelenül kihagyattak, kitörültettek avagy a választói lajstromokba felvétettek.[127] Ily esetekben első fokban a községi bizottság és felebbezés folytán második fokban a megyei bizottság dönt.[128]

2. Oly személyekét, kik állitják, hogy mások helytelenül vétettek fel. Ezen fölszólamlásnak czélja meghiusitani hamis választások lehetőségét.[129]

[113] L. RÜTTIMANN i. m. II. 1. 65. s k. l.
[114] L. BLUMER id. m. I. 323.
[115] L. i. m. II. 1. 66. l.
[116] L. a fentebb mondottakat.
[117] Láttuk, hogy a svájczi törvényszékek az egyes polgárok alkotmányszerü jogait oltalmazzák. Különösen illik reájuk nézve az, mit TOCQUEVILLE (De la démocratie en Amérique [14. kiadás] III. 532.) a törvényszékek jelentőségéről egyáltalában mond: «La force des tribunaux a été, de tout temps, la plus grande garantie qui se puisse offrir à l' independance individuelle; mais cela est surtout vrai dans les siècles démocratiques.»
[118] L. I.-H.-N. de FOOZ: Le droit administratif belge t. I-er, (Paris 1859). p. 125—132. és 266—325. — BLUNTSCHLI: Alig. Staatsrecht, 5. kiad. 1876, II. k. 354. l. 3. jegyzet. — CONCHA: Közigazgatási biráskodás 81. s k. l. — SZILÁGYI DEZSŐ: Politikai előadásai. — CSENGERY ANTAL: Képviselőházi beszéd, 1871. márczius 23-án. — A. RAUCH: Parlamentarisches Handbuch, Plauen, 1867, erste Lieferung 140—165. l.: «Saatsverfassung Belgiens, angenommen vom Nationalcongresse am 25. Februar 1831.»
[119] L. i. m. I. k. 308. l.
[120] Hát ha nem közérdek, hanem magánérdek sértetik valamely administrativ intézkedés által?
[121] «Die Streitigkeiten, welche staatsbürgerliche Rechte zum Gegenstand haben, gehören vor die Tribunale, mit Vorbehalt der durch das Gesetz bestimmten Ausnahmen».
[122] L. KAUTZ: Politika 168. s k. l.
[123] FOOZ: i. m. 273. l. 1. jegyzet.
[124] Ibidem 313. l.
[125] «Die Streitigkeiten, welche bürgerliche Rechte zum Gegenstand haben, gehören ausschliesslich vor die Tribunale.»
[126] L. az alkotmány 11. czikkét.
[127] FOOZ 126. l.
[128] Önkormányzati hatóságok.
[129] FOOZ ezt a «popularis actio» egy nemének nevezi. — L. különben BOZÓKY: Institutiók 87. §. I. 7.

*

E czélból mindenki tudomást szerezhet magának a választási lajstromok tartalmáról és az adószedők kötelességévé tétetett az adólajstromok kivonatait a közönséggel közölni. Ha fölszólamlás megtörtént, erről az érdekelt fél értesitendő s ily esetekben a községi s megyei bizottságok a kérdéses tárgyak valamennyi jogi- s ténykérdéseit eldöntik.[130] Ezen döntéseknek ép oly indokoltaknak kell lenni, mint a törvényszékéinek, «et les arrêtés de la députation, qui en cette matière, contienneut des décisions de fait, échappent à la censure de la cour de cassation.»[131]

A megyei bizottság végleges döntései ellen nyitva áll a semmitőszékhez való felebbezés utja. A feleken kivül még a megyei kormányzót is illeti eme jog, ki itt a közérdek képviselője.[132]

Azonban a községi bizottság nem élhet eme joggal akkor, midőn döntése a megyei bizottság által megsemmisittetett, mert akkor saját ügyében biró is, fél is lenne.

A semmitőszék sommás uton jár el és soron kivül intézi el ezen ügyeket.

Hivatalból megvizsgálja, vajjon nem forog-e fen törvénysértés és megtartattak-e a megkivánt alakszerüségek, mert a felebbező fél ily esetben nem tartozik a semmiség okait megnevezni.

Megsemmisités esetén az ügy a legközelebbi megyei bizottsághoz visszaküldetik.

A megyei bizottságok már ezután a semmitőszék előtt semminemü ujabb forrásokat nem nevezhetnek meg előbbi döntvényük támogatására. Ha valaki a semmitőszék előtt megjelenni akar, okvetlenül előbb kell, hogy a megyei bizottság előtt jelent legyen meg.

A semmitőszek tagjai a birói függetlenség minden attributumaival birnak.

A semmitőszék tagjait a király két lajstrom szerint nevezi ki, melyek közül az egyiket a senatus, a másikat a semmitőszék nyujtja be. E két esetben a jelöltek, kik az egyik lajstromban felvétettek, a másikban is felvétethetnek. Mind az inditványok legalább 14 nappal a kinevezés előtt nyilvánosan közzététetnek. A semmitőszék tagjai a maguk köréből választják elnöküket.[133]

Hogy a belga biróságok maguk állapitják meg illetékességüket, az kiviláglik a Const. art. 106., mely következőképen hangzik:

«La cour de cassation prononce sur les conflits d'attributions, d'après le mode réglé par la loi.»[134][135]

Az előadottakból is láthatni, hogy a belga intézmények, ámbár a jogi állam szempontjából még felette sok kivánni valót hagynak fen, mégis sok tekintetben szabadelvüebbek mint a francziáké, a melyekkel való közeli rokonságuk szembeötlő.

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

105. §. Ha több örököstárs van, rendszerint valamennyi örökösnek örökösödési jogát elismerő örökösödési bizonyitvány adandó ki.

Ha az örökös társaság közül egy vagy több a 104. §-nak megfelelő nyilatkozatot nem adott, s a nyilatkozó egy vagy több örököstárs örökösödési bizonyitvány kiadását kéri: a hagyatéki biróság a nem nyilatkozó örökösöket 15 napi meg nem hosszabbitható határidő alatt örökösi nyilatkozatának beadására utasitja. Ezen végzés a keresetre hozott idéző végzésre előirt szabályok szerint kézbesitendő, ha azonban e szerint hirdetményi idézésnek lenne helye: a 103. §. rendelkezése alkalmazandó.

Azon örökös, a ki a 15, illetőleg 45 napi határidő alatt örökösi nyilatkozatát be nem adja, a hagyatéki eljárásnál és az örökösi bizonyitvány kiadásánál ugy tekintendő, mintha az örökséget el nem fogadta volna.

A határidő lejárta után a nyilatkozó örököstársak részére az örökösödési bizonyitvány akkor is kiadandó, ha őket az örökség csak részben illetné.

106. §. Ha a 124. §. esetében az egyévi határidő eltelte ejőtt kéri egy vagy több jelentkezett örökös az örökösödési bizonyitvány kiadatását, ez az egy évi határidő lejárta előtt is kiadható a jelentkezett örökösöknek, ha elegendő adatok terjesztettek arra nézve elő, hogy erősebb vagy velök egyenlő joggal biró örökös nincsen.

Ezen esetben azonban a hagyatéki ingatlanok átirása iránti megkeresés kiadmányozása (119. §.) az egy évi határidő lejártáig függőben tartandó, az ingóságok birtokba adása pedig megfelelő biztositék adásától teendő függővé.

107. §. Ha az örököstársak a vita tárgyát nem képező örökség tényleges megosztása iránt is megegyeztek, az örökösi bizonyitvány kiadatása iránti kérelemben azt is kérhetik, hogy a hagyatéki ingatlanok és telekkönyvi jogok az osztálynak megfelelően irassanak neveikre. Ezen esetben, a mennyiben ebbeli megállapodásuk nem a biróság által vétetik jegyzőkönyvbe, a 104. §-nak megfelelő alakszerüséggel kiállitott osztálylevelet bemutatni, vagy beadványukat ugyanazon alakszerüséggel ellátni kötelesek.

Hagyatéki ingatlanok eldarabolása esetében a telekkönyvi törvényeknek megfelelő vázlat is bemutatandó.

108. §. Ha csupán a 102. §.-ban emlitett rokonok és házastárs örökösödnek, gyámhatósági beavatkozás esete pedig nem forog fent: az örökösöknek, a mennyiben az örökség vita tárgyát nem képezi, jogukban áll örökösi nyilatkozatukat és az örökségi bizonyitvány kiadása iránti kérelmöket, a haláleset-felvétel beterjesztéseig az erre jogositott közeg előtt élőszóval előterjeszteni, ki azt jegyzőkönyvbe veszi, s aláirásával ellátandó ezen jegyzőkönyvet a haláleset-felvétellel együtt a hagyatéki birósághoz beterjeszti.

Ha a felek a hagyatékhoz tartozó ingatlanok és telekkönyvi jogok tényleges megosztása tárgyában is megegyeztek, ebbeli megállapodásuknak is a jegyzőkönyvbe felvételét kivánhatják.

A felek által bemutatandó telekkönyvi kivonat, s esetleg eldarabolási vázlat az iratokkal együtt beterjesztendő.

109. §. Az örökösödési bizonyitványnak az örökhagyó nevét, halála napját és helyét, vagy holttányilvánitásának időpontját, az örökös nevét és lakását, az örökség átszállásának jogczimét, ha az örökséghez ingatlanok és telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogok tartoznak, ezeknek tüzetes megjelölését, és ha az örököstársak a tényleges osztályra nézve is megegyeztek, azt is tartalmazni kell, hogy a hagyatéki ingatlanok és telekkönyvi jogok a tényleges osztálynak megfelelően mi módon irandók az örököstárs nevére.

Ha a szerzeményi és öröklött vagyonban, ugy utóbbiból az apai ági és az anyai ági vagyonban különböző örökösök örökösödnek, ezen körülmény, és ha valamelyik minőségü vagyonban többen örökösödnek, a megfelelő örökösödési hányad is az örökösödési bizonyitványban kitüntetendő.

[130] «Dans cet ordre de choses, elles remplissent des fonctions judiciaires, qui se rangent dans les termes exceptionnels de l'article 93 de la constitution.» — Fooz: p. 128.
[131] Ibidem p. 129.
[132] «Remplit ici une sorte de ministère public.» Ibidem p. 130.
[133] L. a belga alkotmány 98. §-át, 2. bekezdés.
[134] Fooz: 302. l. 2. jegyzet.
[135] «. . . . Les attributions des deux pouvoirs sont précisées de maniére à prevenir jus qu'á l'éventualité d'un conflit.» — Ibidem.

Özvegyi jog esetében e jog az örökösödési bizonyitványban megjelölendő, és ennek az örökös nevére való telekkönyvi átirással egyidejűleg leendő telekkönyvi bejegyzése is elrendelendő.

Ha a közvetlen örököst csupán az örökség holtiglani, vagy határidőhöz kötött haszonélvezete illeti: e körülmény, továbbá az utóörököstárs örökösödési hányada a bizonyitványban kiteendő, s az ingatlanok és telekkönyvi jogoknak az utóörökösödési igény kitüntetése mellett való átirása rendelendő el.

Ugyanezen szabály megfelelően alkalmazandó akkor is, ha feltételtől függő örökösödés esete forog fent.

Az örökösödési bizonyitvány az örökösnek, illetőleg az örököstársaknak, a hagyatéki gondnoknak, a végrendeleti végrehajtónak, az özvegyi joggal biró özvegynek, a helyettesitett és utóörökösöknek, feltételes örökösödés esetében pedig azoknak is kézbesitendő, kiknek örökségi igénye a feltétel beálltától vagy meghiusultától van függővé téve.

110. §. Ha az örökhagyó Magyarország területén kivül halt meg, örökösödési bizonyitvány csak akkor adható ki, ha az örökhagyó magyarországi alattvaló volt, vagy Magyarországon ingatlan vagyont avagy telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogot hagyott maga után. Utóbbi esetben az örökösödési bizonyitvány csak a Magyarországon levő ingatlan vagyonra, vagy telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogra terjedhet ki.

111. §. Hagyományi bizonyitvány a gyámhatóság megkeresésére a hagyományos vagy más jogilag érdekelt fél kérelmére rendszerint az örökösödési bizonyitványtól elkülönitve adandó ki.

Hagyományi bizonyitvány az örökség megnyiltától számitott 4 hó eltelte után és csak akkor adható ki, ha azon végrendelet vagy örökösödési szerződés, melynek alapján a hagyományi bizonyitvány-kiadás kéretik, meghirdettetett, és sem ezen végrendelet sem a hagyomány vita tárgyát nem képezi.

A hagyományi bizonyitvány kiadása iránti kérelem előterjesztésére a 104. alakszerüségei alkalmazandók.

112. §. Gyámhatósági beavatkozás esetében, ha a hagyaték-tárgyalás során hagyományi bizonyitvány kiadása is kéretett, valamint akkor is, ha az örökösi és hagyományi bizonyitvány kiadása tárgyában együttes kérelem terjesztetett elő: a bizonyitványok együttesen adhatók ki.

A 22. §. esetében, ha a hagyomány tárgyát ingatlan vagy telekkönyvileg bejegyzett jog képezi, az örökösödési bizonyitványba ezen hagyomány átszállását tárgyazó bizonyitvány is befoglalandó, ha csak a hagyományos a hagyatéki birósághoz a 104. §. alakszerüségei szerint a hagyomány visszautasitása iránti nyilatkozatot nem terjesztett elő.

113. §. A hagyományi bizonyitvány tartalmára és a bizonyitványról való értesitésre a 109. §. intézkedései alkalmazandók azon eltéréssel, hogy a bizonyitványban a hagyományos neve és lakása, a hagyomány átszállásának jogczíme, a hagyomány tárgya, és ha ugyanazon hagyománytárgy több hagyományost illet, a hagyományi hányad, végre a 22. §. eseteinek kivételével azon személy neve és lakása is kiteendő, a kit a hagyomány-kiszolgáltatási kötelezettség terhel.

Ha a hagyomány kiszolgáltatása iránti kötelezettség valamely másik hagyományost terhel, e hagyományi bizonyitvány kiadásáról ez is értesitendő.

114. §. A hagyatéki biróságnak az örökösi és hagyományi bizonyitvány kiadása előtt jogában áll a feleket a hiányok pótlására végzésileg utasitani; sőt a mennyiben ez az akadályok elháritására szükséges, az érdekletteket tárgyalásra megidézni.

115. §. Ha az örökösödési jog vitás (16. §.) nevezetesen, ha ellenkező vagy eltérő örökösi nyilatkozatok adattak be, ha ellenkező vagy eltérő örökösödési bizonyitvány kiadása kéretik, vagy ha az, a ki az örökségre igényt tart, a hagyatéki vagyonoknak más által történt biróságon kivüli birtokbavétele vagy kizárólagos birtoklása ellenébe birói segélyért folyamodik: a biróság az összes érdeklett feleket azon utasitással idézi meg hagyatéki tárgyalásra, hogy örökösödési igényeiket tanusitó okirataikat a tárgyalás során terjeszszék elő. Gyámhatósági beavatkozás esetében, ha az örökhagyó halálától számitott 4 hó alatt az örökségi igényre egyezség nem jött létre: bármelyik nagykoru örökös örökösödési igényének előterjesztése mellett birói beavatkozást kérhet. Ezen esetben a hagyatéki biróság a gyámhatóságot a hagyatéki iratok elküldése végett megkeresi, s az összes érdekletteket a fentebbi utasitás mellett a hagyatéki tárgyalásra megidézi.

A biróság a tárgyalás során a feleket a sommás eljárás szabályai szerint hallgatja meg, s a mennyiben a felek között egyezséget létrehozni nem sikerült a felek által előterjesztett adatok alapján, további bizonyitási eljárás mellőzésével, az örökösödési, illetőleg hagyományi bizonyitvány kiadása, s az örökség ideiglenes birtoklása iránt végzés által határoz.

116. §. Ha az örökhagyó végrendelet vagy örökösödési szerződést hagyott hátra, és ezek alaki kellékek tekintetében a törvény rendeletének megfelelnek, rendszerint a végrendeleti vagy szerződési örökös látandó el örökösödési bizonyitványnyal és helyezendő az örökség ideiglenes birtokába. Ha a végrendelet vagy örökszerződés ellenébe azok támasztanak igényt, kiknek a törvény köteles részt (törvényes osztályrészt) biztosit, a biróság, minden körülmények megfontolása után határozza el, vajon a végrendeleti örökös az egész örökségnek vagy csak azon részének birtokába helyeztessék-e be, mely a törvényes örökösök köteles részének levonása után fentmarad, avagy pedig a birtokba helyezést és az örökösödési bizonyitvány kiadását a szükség-örökösök igényeinek megfelelő biztositásától tegye függővé.

Ha az örökhagyó életkoránál fogva érvényes végrendeletet nem alkothatott, vagy érvényes örökszerződést nem köthetett, valamint akkor is, ha a végrendelet vagy örökszerződés a törvényes alaki kellékekkel nem bir: a végrendeleti vagy szerződési örököst birtokba helyezni és örökösi bizonyitványnyal ellátni nem lehet.

Ha minden alaki kellékekkel ellátott két vagy több végrendelet van, az utóbb kelt irányadó.

Végre ha nincs végrendelet vagy örökszerződés, a biróság a törvényes örökösödés elvei szerint határoz.

Ha az örökhagyó oly özvegyet hagyott hátra, kit a fenálló törvények szerint özvegyi jog illet, a biróság csak az özvegyi jog sérelme nélkül intézkedhetik.

Az örökösödési bizonyitvány kiadásával egyidejüleg az előbb valamely örökös vagy örököstárs kérelmére elrendelt zárlat (131. §.) rendszerint (117. §.) feloldandó.

117. §. Ha a tárgyalás eredményéhez képest nem állapitható meg, hogy az örökösödési jog valószinüen kit illet; különösen ha az alaki kellékek tekintetében kifogás alá nem eső végrendeletnek vagy örökösödési szerződésnek érvényessége iránt valószinüvé tett kifogások terjesztettek elő; továbbá ha a végrendelet vagy örökszerződés rendelkezése nem határozott; végre ha a családi összeköttetés kellő fel nem deritése avagy más körülmények miatt valamely igénylőnek törvényes örökösödési joga tárgyában forognak fent kételyek: a biróságnak jogában áll a birtokba helyezést és a bizonyitvány kiadását az egész örökségre vagy annak egy részére nézve az ellenigénylők igényeinek megfelelő biztositásától tenni függővé; avagy pedig az örökösödési bizonyitvány kiadásával egyidejüleg a hagyatéki vagyonra vagy annak egy részére hagyatéki zárlatot rendelni,

illetőleg az előbb rendelt hagyatéki zárlatot egészben vagy részben fentartani.

118. §. Az örökszerződési bizonyitvány ellenébe az ellentétes igénynyel birók örökösödési keresetöket az ezen keresetre illetékes biróság előtt indithatják meg.

Azon örökös ellen, a ki az örökséget biróságon kivül birtokba vette, az ellentétes igénynyel birók örökösödési keresetöket a 115. §-ban szabályozott eljárás mellőzésével közvetlenül is megindithatják; sőt ha a hagyatékhoz ingatlanok és telekkönyvileg bejegyzett jogok nem tartoznak, azon örökös ellen, ki a vita tárgyát nem képező örökséget birtokba vette, az örökség megnyiltától számitott egy év eltelte után hagyatéki eljárás során igény nem támasztható, hanem az igény csakis rendes örökösödési kereset utján érvényesithető.

A hagyományi bizonyitványt rendes perrel csak az támadhatja meg, a kit a hagyomány kiszolgáltatása iránti kötelezettség terhel.

Ez azonban a hagyomány elleni kifogásait akkor is érvényesitheti, ha a bizonyitványt perrel meg nem támadta.

(Folytatás következik.)

TÖRVENYKEZESI SZEMLE.

A tagadó és állitó illetőségi összeütközések.*

Közigazgatásunk rendszertelenségének egyik főoka, hogy a legfontosabb elvi kérdésekre nézve sincs megállapodás akár a tételes törvényhozást, akár az elméletet tekintsük.

Legutóbb, biztos forrásból, két eset jött tudomásunkra, mely érdekes világot vet viszonyainkra.

Nem hatalmi kérdések, nem «magas államérdekekről» van szó, melyek a rendes, helyes eljárást összekuszálták, egyszerü mindennapi körülmények alkotják a tényállást, s mégis e hétköznapi tárgyban, ami az elvi részt illeti, egyenesen arról van szó: egyik miniszter megváltoztathatja-e a másik intézkedését, arról, hol kezdődik a büntető biróságok hatásköre s hol a szolgabiróké.

Az első kérdés felvetése absurdnak látszhatik, annyira kétségtelen reá a felelet, a második ugyan a legrendezettebb közigazgatás mellett is felmerülhet kivételesen, nálunk azonban ily kételyek nem kivételesek, hanem állandóak, s épen ez teszi az esetet fontossá.

Már pedig az egész közigazgatásra nézve az első főkövetelmény a hatáskörök minden kétséget kizáró tisztázása, mert ahol ez hiányzik, a legjobb, a leglelkiismeretesb közeg buzgalma is elalszik, a gondatlanabbé pedig a hatáskör bizonytalanságában salvus conductust nyer a semmit tevésre, a hatáskör szabván meg a kötelességeket, melyek teljesitésére a tisztviselő hivatva van; a hatáskör kérdése a közigazgatásban még sokkal fontosabb mint az igazságszolgáltatásban, mert amott sok esetben az, mit kelljen a tisztviselőnek tenni, csak átalánosságban határozható meg, a fő az, hogy tisztán, kétséget kizárólag meg legyen állapitva, kinek kell eljárni s azt mondja meg épen a hatáskör, mig a birákról nagyrészt nemcsak azt, hogy mely birónak, hanem azt is részletesen, mely törvény, mely szabály szerint kell eljárni.

Ami pedig az egyes szakminiszterek végzései eldöntéseinek egymás irányában erejét, érvényét illeti, még szembeszökőbb a hiány, ha eset fordulhat elő, hogy az egyik miniszter szakára, ressortjára vonatkozó ügyben hozott határozatot a másik, ha valami uton eléje kerül, megváltoztathatja, megsemmisitheti; mert igy a végrehajtó hatalom csúcsaiban, ott a hol az állam egységének legpregnansabb kifejezést kellene nyerni, idéztetik elő a zavar, a sokféleség, rontatik le a főforumoknak, a milyenek a szakminiszterek illető tárczáikra, döntő voltában, s ezen nyugvó tekintélyébeni hit.

Mielőtt az illető eseteket közölnők, melyek hitelessége iránt a forrást tekintve, a honnan meritettünk, legkisebb kételyünk nincs, az illetőségi összeütközések hires hazájából, Franciaországból mutatunk be egy példát, mely hangosan tanuskodik arról, mit nem lehet a hatáskörök összezavarása által elérni, mire vezet a competencziák conflictusa, főleg akkor, ha az ugynevezett «magas politika» szolgálatába vonatik.

Ami honi eseteinknek a «magas politikával» nincs semmi dolguk, az egyik egy ártatlan zsidó meczeszsütési ügy kapcsolatban az ügyvédi dijak megállapitásának kérdésével közigazgatási eljárásról, a másik egy községi biró sértett tekintélyének helyreállitása, de mindkettő a hatáskörök bizonytalansága folytán vonja magára a figyelmet s hogy ez mire vezethet, ha esetleg «magas politikával» hozható kapcsolatba, erre kivánom a franczia esetet felhozni.

III. Napoleon erőszakkal jutott trónjára, s látszólagos biztossága daczára folyton ahoz kellett visszanyulnia, hogy magát fenntartsa, mert meg van irva: Omne imperium iis artibus retinetur, quo initio partum.

Történt pedig, hogy az Orleansi család egyik tagja, AUMALE herczeg, a 60-as évek elején «A Condé herczegek történetét a tizenhatodik és tizenhetedik században» befejezvén, azt kiadás végett Michel Lévy párisi könyvkiadónak átadta.

A munka nyomtatása megkezdődött, a sajtórendtartás kivánta rendszabályok a legpontosabban megtartattak s az első kötet ivei már a könyvkötőhöz küldettek, midőn 1863. jan. 19-én a kinyomott példányok a párisi rendőrfőnök parancsára lefoglaltattak, nem mivel a műben tán sajtóvétség találtatott, nem is valamely sajtórendtartási rendőri áthágás miatt, hanem egyszerüen indok nélkül, azaz jobban mondva ama fontos indokból, hogy AUMALE herczeg irta, a praetendens Orleansok egyike, s mert a Condék családjának története volt; igaz, hogy még Napoleon saját absolut törvényhozása vagy decretumai sem ismertek ily indokot, de épen ezáltal válik az ügy érdekessé.

A kiadó Mihely Lévy, miután a rendőri intézkedések ellen kérvényi uton tett lépései sikerteleneknek bizonyultak, a polgári birósághoz fordult s a rendőrfőnök ellen a példányok visszabocsájtása iránt keresetet támasztott.

A rendőrfőnök azonnal megtette kifogását, hogy a kereset biróság elé nem tartozik, mert közigazgatási, majd félve, hogy e kifogásával mégis elüttethetnék, mivel a könyvek lefoglalása hatásköréhez nem tartozott s nem is a törvény által előirt módon foganatosittatott, elejté a kifogást s helyette a franczia törvényekben ugyan gyökerező, de reá az esetben csak helytelenül alkalmazható privilegiumra hivatkozott, melynélfogva az ellene kezdett per folytatásához az államtanács engedélye szükséges; felperes hiába hivatkozott a körülményre, hogy itt nem a rendőrfőnök elleni személyes keresetről, hanem rei vindicatioról van szó, hogy a per tárgyát képező tény nem közigazgatási intézkedés, mivel a rendőrfőnök hatáskörénél fogva ily intézkedésre nincs feljogositva, de a birói rendészet által kivánt ténynek sem tekinthető, mert a könyv sem bűntény, sem vétség miatt üldözve nincs s lefoglalása különben sem a törvény által előirt módon és alakiságok közt történt, s hogy mindezeknél fogva a peres tény nem a rendőrfőnök hivatalos, hanem mint magányténye, még pedig egészen a törvényen kivül

* A «*Közigazgatási Lapok*» ezen igen érdekes közleménye tiszt. olvasóink részéről is figyelmet érdemel. Szerk.

eső ténye jöhet elbirálás alá s ennélfogva a hivatalnoki privilegium igénybe nem vehető; — a törvényszék alperes kifogásának, hogy a per folytatására az államtanács engedélye szükséges, helyt adva, az eljárást megszüntette, mely végzés, miután ugy a felebbezési törvényszék, mint a semmitőszék felperesek felfolyamodását elvetette, jogerejüvé vált.

Ekként a birói ut minden foka ki lévén meritve, felperes kénytelen volt az államtanácshoz a per meginditásához szükséges engedélyért folyamodni.

Az államtanács 1866. márcz. 19-én ugynevezett törvényhozási tanácsában (Section de legislation) folyamodót kérelmével elutasitotta, mert a rendőrfőnök csakis felettes hatóságának rendeletét teljesitette.

Michel Lévy ennek folytán a miniszterhez felebbezi a rendőrfőnök által végrehajtott foglalást, kérve annak megsemmisitését.

A miniszter 1866. jun. 18-án kelt végzéssel felfolyamodót elutasitja, mert a birói ut általa már megkisértetett és mert az államtanács a polgári kereset meginditására az engedélyt meg nem adta.

Folyamodó előtt immár csak egy ut állott: a miniszter végzését közigazgatási keresettel a közigazgatási biróság előtt (par voie contentieuse) megtámadni; ez eszközt is megkisérté, de sikertelenül; az államtanács mint közigazgatási biróság perosztályában (section de contentieux) fel perest ismét elutasitotta: a miniszter ugyanis, kinek az államtanácsban szavazata van, fennhivatolt végzését, mely felett a tanács itélkezni hivatva volt, ugy jellemezte, hogy az a «magas policzia» által kivánt rendszabály volt, mire az elatasitó határozat következett, ily módon indokolva: «Tekintve, hogy az intézkedés, melylyel a rendőrfőnök a könyvek lefoglalását elrendelte, s a miniszternek azt helybenhagyó végzése, politikai tények, melyek az államtanács előtt . . . . . pour excès de pouvoir . . . . . peres uton meg nem támadhatók . . . . . folyamodó elutasittatik. [1]

E szomoruan érdekes eset jutott eszünkbe midőn hazai eseteinket hallottuk, s melyet azért közlünk, hogy a bennük rejlő elvi kérdések jelentőségét gyakorlati példában kiemeljük.

Egyik törvényhatóságunk területén felmerült a kérdés: valjon a maczeszsütés egyszerü ipari foglalkozás-e avagy ritualis, a hitközség kizárólagos jogkörébe tartozó ügy-e? — A főkérdés a *cultusminiszterium* által elintéztetvén, egyszersmind az ügyben eljáró ügyvéd dijai az alattas hatóság megállapitása szerint helybenhagyattak, mire az, legfőbb fokon is helybenhagyott dijai iránt, a főügyben eljárt alattas hatóságnál végrehajtást kért; ez a kérésnek helyt adva, a végrehajtást elrendelte és foganatositotta is, azonban a végrehajtást szenvedő fél a foglalás ellen *a belügyminiszterhez* felfolyamodott — és most kezdődik az ügy érdekes része.

A belügyminiszter a közbevetett felfolyamodás folytán ugy a foglalást, mint a cultusminiszternek dijakat megállapitó végzését megsemmisitette s az eljáró ügyvédet dijai iránt a törvény rendes utjára utasitotta.

Két irányban vonja magára figyelmünket e határozat, az ügyvédek dijait illetőleg közigazgatási ügyekben, s a miniszterek egymáshozi viszonyára nézve; az első, ámbár szintén érdekes, de mégis alárendelt jelentőségü az utóbbihoz képest.

Nézetem szerint ugyanis közigazgatási hatóságaink törvényhozásunk és gyakorlatunk jelen állása szerint jogositvák az ügyvédi dijakat, melyek közigazgatási peres és tárgyalások, szemlékkel járó ügyekben felmerülnek, megállapitani.

Ámbár az ügyvédi rendtartásról szóló törvény e részben hallgat, nevezetesen a dijaknak közigazgatási ügyekben való megállapitásáról nem szól, per analogiam e törvényből is lehet azt következtetni; ugyanis a törvény 1. §-a szerint: az ország *biróságainál és hatóságainál* mint ügyvéd csak az müködhetik . . . . a 39. §. szerint, ki anélkül, hogy ügyvéd lenne a feleknek *biróságok vagy hatóságok* előtti képviseletét üzletszerüen folytatja . . . . a biróságok és hatóságok egyenlő tekintet alá esnek.

A jutalomdijakról szóló VI. fejezetben pedig általában történik rendelkezés az ügyvédi dijak és költségekről, minden megkülönböztetés nélkül, valjon biróság vagy hatóság előtti müködésből merültek-e fel azok; igaz, a törvény az 58. §-ban azt mondja: «hogy az ügyvéd, ha felével sem ki nem egyezett, sem általa ki nem elégittetett, s ha magában a perben saját fele irányában dijai meg nem állapittattak: dijjegyzékét az illetékes biróság előtt érvényesitheti» miből az látszanék következni, hogy tehát ügyvédi dijak megállapitásának csak a polg. törvénykezési rendtartás értelmében lehet helye; ámde ha ez állana, akkor szükségképen eme szakaszból az is következnék, hogy az ügyvéd ha felével sem ki nem egyezett, sem általa ki nem elégittetett, közigazgatási eljárás folyamában felmerült dijait és költségeit egyátalában nem követelhetné; ezen szakasz tehát vagy kiterjesztőleg magyarázandó, és a «perbeni» megállapitás alatt a közigazgatási eljárásbani megállapitás is értendő, vagy ha ezt el nem fogadnók, akkor azon eredményre kellene jönnünk, hogy közigazgatási ügyekben az ügyvédnek előleges egyesség nélkül jutalomdijakat követelni egyátalán nem lehet, mert az 58. §. megszoritó magyarázata szerint előleges egyezség hiányában csak polgári perben felmerült dijakat lehet követelni, mely következmény azonban ugy az ügyvédi törvénynek a dijakra vonatkozó átalános eleveivel, mint a közönséges jognak a hivatásszerü ügyvitelt terhes szerződésnek tekintő felfogásával ellenkeznék.

De ha állana, hogy a közigazgatási eljárás alatt felmerült ügyvédi dijak megállapitására a közig. hatóság nem jogosult, akkor épen helytelen lenne a miniszteri eldöntés, mert ez esetben nem lett volna szabad az ügyvédet perre utasitni, az 58. §. megszoritó magyarázatánál fogva neki egyátalán nem lévén többé keresete fele ellen, mert sem szerződése felével nincs, sem általa ki nem elégittetett, s azon 58. §. szavai szerint csak ekkor támaszthat fele ellen keresetet.

De nemcsak az ügyvédi törvényből lehet az eldöntés helytelenségét következtetni, épen ugy ellene szólnak annak egyéb közigazgatási törvények és a dolog természete.

Az ipartörvény 15. §-a mondja: A hivatalos eljárás költségei végzésileg megállapitandók . . . . Alaptalan kifogások esetében az ezekből származó költségek megtéritésében a kifogást tevő fél marasztaltatik; a vizszabályozási társulatokról szóló törvény 15., 16. és 17. §§-ai; a közadók kezeléséről szóló 1876. XV. t.-cz. 55. §. 5. pontja s több más törvény megadja a közigazgatásnak a jogot az eljárási költségek megállapitására, s végrehajtására s miután itt mindenütt meghatalmazottakra szükség lehet, sőt üzletszerü képviseletre biróságok és hatóságok előtt kizárólagos joggal csak az ügyvédek birnak az ügyvédi törvény 39. §-a szerint, de mert más alkalmas meghatalmazottakat — a képviseletet nem üzletszerüen folytatókat — kapni vajmi nehéz lehet, vagy előleges egyességnek kellene mindig az ügyvéd és fél között az előre ki sem számitható jövő eljárás dijai fejében létrejönni, vagy a felek meg lennének fosztva közigazgatási ügyekbe jogtudó képviselőktől.

A fennidézett nehány törvényből látszik, hogy közigazgatási hatóságaink törvényhozásunk jelen állása szerint nemcsak rendőri büntető marasztalás, hanem polgári jellegü marasztalásra is jogositvák, s én csak a fennálló törvények értelmében birálom az esetet; de ha ehez még hozzá veszszük, hogy közigazgatási hatóságaink — a közigazgatás és

[1] L. POITON, főtörvényszéki biró jeles munkáját: La liberté civile 223. l. honnét ez esetet veszszük.

igazságszolgáltatás — ugyan tényleg csak névleges — elválasztásának daczára, az összes rendőri biráskodást gyakorolják, sőt a rendőri és büntető ügyek világos törvény hiányában könnyen összefolyó határainál fogva, egyenesen bűnfenyitő jellegü ügyekben is itélnek, s a magánjogi természetü cseléd, iparos, segéd és munkás ügyekben, az italmérési regalékban, vizijogi kérdésekben ők a birák — még inkább szembeötlő lesz a miniszteri eldöntés.

De amit legelőbb kellett volna emlitenem, nálunk a közigazgatási hatóságok valódi birói hatalmat gyakorolnak a közigazgatási jogra nézve, nekünk nincsenek közigazgatási biróságaink, a közig. hatóságok gyakorolják a vitás közig. jogkérdések felett az itélkező hatalmat, hogy lehet tehát tőlük az itélkező hatalom accessoriumát megtagadni, midőn a principalet megadjuk nekik; már pedig a kérdéses esetben nyilván adminisztrativ justiciát gyakoroltak hatóságaink, mert a hitközség és az általa fel nem hatalmazott maczesz-sütő közötti vitát döntötték el, valjon van-e ennek joga ezen müködést mint ipart gyakorolni.

Az iránt még csak lehet kétség, hogy a közigazgatás van-e jogositva költségeket megállapitani, ha nem administrativ perés ügyekben jár el s az iránt, mennyiben lehessen az ily közigazgatási uton hozott határozatokat birtokon kivül a törvény rendes utján megtámadni; de ha mint biró intéz el administrativ contentiosus ügyeket, ez iránt kétség fel nem merülhet, s nincs sehol, sem Franczia-, sem Németországban, akár a gyakorlatot, akár az elméletet tekintsük.

Minket azonban itt az eset másik része, mely által egyik miniszter a másik határozatát megsemmisitette, sokkal inkább érdekel.

Dr. Concha Győző,
egyetemi tanár.

(Vége következik.)

Alak és lényeg egy jogesetben.

Csekélységről van szó: 8 frt az összeg, melyet indebitum czimén követelnek vissza egy ügyvédtől és az első biró rögtön, hevenyében itél és — marasztal. Az, hogy egy rögtönzött itélet által, — legyen az alaptalan — egy ügyvéd reputatiója legalább momentán, némi csorbát szenved — az tekinteten kivül esik: hiszen a prókátort nálunk ha csak lehet ütni kell és a biró legjobb tudomása, mély meggyőződése szerint itél. Szerencsére a kir. tábla nem kénytelen rögtön hevenyében itélni s igy nem is marasztalgat oly könnyen. Az eset a következő:

Sz. L-né keresetet inditott a bpesti IV. k. k. jbiróság előtt V. A. ellen 8 frt s járulékai iránt, előadván velős rövidséggel hogy V. A. 8 frt perköltséget vett meg rajta, «tekintve azonban, miszerint V. A. soha be nem perelte, természetes, hogy 8 frt perköltséget illetéktelenül vett meg rajta».

A tárgyalásnál alperes készséggel beösmerte, hogy a jelzett összeget felvette s hogy felperesnőt be nem perelte, de viszont felmutatta a kereseti példányokat, melyek 360 frt kölcsöntőke s jár. iránt már akkor készen voltak, mikor Sz. L-né mint késedelmes adós megbizottja megjelent alperesnél s az emlitett kölcsön után már egy hónapja esedékessé vált kamatokat s tőkerészletet kifizetni kivánta s a mely kereseti példányokat alperes két tanu jelenlétében föl is mutatta a megbizottnak — mondván, hogy a keresetkészitésért scála szerint 8 frt. jár. Erre a megbizott a felszámitott munkadijat kifizette — igaz, hogy folyvást azt hangoztatva, miszerint a per még nem levén meginditva, nem is járhat semmi dij. Tapasztalva immár alperes a megbizott részéről — bár az ügyvéd — legalább is az érteni — nem — akarást, fáradságot vett, megmagyarázni neki, hogy hiszen előnyösebb volna, a keresetet beadni, mert akkor nem 8 frtra, hanem sokkal több költségre tenne szert. Ezen kézzelfogható argumentumra a jó ember — nyugtát kért. Alperes adott is és abban tévedésből — error formidabilis! — «munkadij» helyett «perköltség»-et irt jogczimül. Ez a formahiba azonban indebitumot nem állapithatván meg, kéri felperest keresetével elutasitni.

Felperes válaszában a 8 frt kifizetését azzal indokolja, hogy ő azt azért fizette ki, mert alperes őt arról értesité, miszerint a kereset már készen van s *igy azt hitte* (!) hogy az már be is van nyujtva s igy felperes perköltséget semmiesetre, legfeljebb felszólitási dijat követelhetett volna.

Alperes viszonválaszában még csak azt jegyezte meg, hogy ő még vissza is kinálta felperes megbizottjának a 8 frtot s ezen körülmény igazolására is hivatkozik tanukra.

És most következik az itélet 51747/876. sz. alatt! Judex ergo cum sedebit, quidquid latet, apparebit, nil inultum remanebit: alperes köteles stb. — tehát marasztaló itélet, a következő indoklással: alperes beösmerte az *A. a)* nyugta valódiságát, sőt beismerte azt is, hogy felperes általa még beperelve nem volt; felperes tehát perköltség czimén a 8 frtot ki sem fizethette s ha mégis tette, a kereseti összeget mint e czimen jogtalanul fölvettet alperes visszafizetni tartozik. Nem tagadhatni, hogy ezen itélet a merev formalismus szempontjából correct; de viszont azt se lehet kétségbe vonni, hogy éppen a rideg ragaszkodás a szóhoz, a betühöz eltemetvén a lényeget, az itélet alaptalan és az indoklás ép oly helytelen, mint a mily körmönfont. Mi itt a lényeg? az, hogy bizonyos munka teljesittetett s azért bizonyos mérsékelt dij jár és ha ez igaz, akkor formahiba, tévedés miatt nem szabad kimondani a kemény szót: «jogtalanul» — annyival kevésbé, mert felperesi megbizott önként fizette ki a felszámitott dijat. De a merev formalismus mellett még egy különös elvet is látszik tartalmazni az itélet, azt t. i. hogy a kereset beadása előtt, legyen bár az «fix und fertig» nem szabad a felperesi ügyvédnek semminemü munkadijat felszámitni. Már pedig ez az «elv» nagyon veszedelmes lenne a szegény alperesekre nézve, mert igen sokszor két annyi költség fizetésére lennének kényszeritve.

Mindezeket kifejtve alperes felebbezésében, a kir. tábla 10432/877. sz. a. itéletével felperest keresetétől föltétlenül elmozditotta, mert felperes is beösmeri, hogy tartozása lefizetése előtt, késedelmessége miatt, alperes tartozása behajtása czéljából, bizonyos ügyv. munkálatokat teljesitett; igy tehát az ennek folytán alperesnek minden jogfentartás nélkül fizetett, bár perköltségnek helytelenül czimezett 8 frt visszatéritését annál kevésbé igényelheti, mivel annak lefizetésével a kérdéses munkálatok azon összegbeli értékét tényleg beösmerte.

És ezen kir. táblai itéletet felperes nem felebbezte! Azt hiszem, ezen körülmény is némi illustratióul szolgál arra nézve: mily erősnek érezte magát felperes, még ha módjában volt is egy marasztaló itéletre támaszkodni.

Mi már most ebből a jogesetből a tanulság? először az, hogy az ügyvéd vigyázzon tollára, mert lényegtelen tévedésekért is meglakolhat különben; másodszor az, hogy nagyon czélszerü az uj perrendtartási novellában azon intézkedés, melynek értelmében figyelmeztetve van a biró, hogy ha az eset nem épen egyszerű, vegyen magának gondolkodási időt, nehogy elhamarkodottan itéljen.

Azoknak pedig, a kik ez esetet kicsinylenék s annak közlését fölöslegesnek tartanák, szabadjon megjegyeznem, hogy IHERING hires jogeseteiben csekélyebbnek látszók is foglaltatnak.

Dr. Vegh Arthur,
bpesti ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 40. SZ. Budapest, 1877. október 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A praesumtiók tana. Nagy Árpád budapesti ügyvéd urtól. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: A tagadó és állitó illetőségi összeütközések. Dr. Concha Győző egyetemi tanár urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

A praesumtiók tana.

II.

Perrendtartásunknak a praesumtiókról intézkedő 153. §-a következőleg hangzik:

«A törvényben nem gyökerező vélelem fel nem ment a bizonyitás kötelességétől; törvényes vélelem ellenben nem igényel bizonyitást, de nem zárja ki az ellenkezőnek bizonyithatását.»

A praesumtiók felőli összes intézkedéseknek e négy sorba szoritása mellett természetes hogy több az a mit a praesumtiókról csak a sorok között lehet olvasni, mint az, a mi határozottan ki van fejezve. — Mielőtt azonban ezen intézkedéseknek, — a kifejezetteknek ugy mint a csupán kimagyarázhatóknak, — taglalásához fognánk, nehogy egyoldalu következtetésekre jussunk, perrendtartásunknak egy másik szakaszát is kell idéznünk, t. i. a következőleg hangzó 155. §-t:

«A közvetlen bizonyitás módjai — (helyesebben eszközei, mert a mód maga a közvetlenség) a beismerés, okirat, tanuvallomás és eskü; de ilyenek hiányában valamely állitás vagy tagadás valósága teljesen bebizonyitott tényekből vont okszerü következtetés által közvetve is bebizonyitható.»

Forditsuk figyelmünket mindenek előtt az e két §. között jelentkező ellenmondásra, s kutassuk, az-e az valóban, s ha igen, mennyiben, s mi által magyarázható az meg.

A 153. §. azt mondja, hogy a törvényben nem gyökerező vélelem a bizonyitás terhétől fel nem ment; miután pedig a törvényes praesumtiónak sem ismerteti más hatását mint hogy az «nem igényel bizonyitást» — ugy látszik hogy perrendtartásunk az emberi praesumtiót köréből egészen kizárja, s annak semmiféle hatást nem tulajdonit, s valóban törvénykezési rendtartásunk a bizonyitékok erejét rőffel mérő, a biró meggyőződését hatalom szóval keletkeztető szellemének az teljesen meg is felelne.

A 155. §. azonban teljesen bizonyitott más tényekből vont oly következtetéssel is, melyhez okszerűségén kivül semmi, tehát törvény által való előleges elismertetés sem szükséges, engedi valamely állitás vagy tagadás valóságát bizonyitani. — Nem-e elismerése rejlik abban az emberi praesumtiónak?

Mielőtt e kérdés felett nyilatkoznánk, előre akarjuk bocsátani, hogy emberi praesumtiónak nemcsak azon, a jogi praesumtió analogiájára alkotott következtetést nevezzük, mely egynemü esetek egész körére vonatkozó általános valószinüségre lévén alapitva, minden egynemű tények, viszonyok vagy állapotokból von más, ugyancsak egynemü tények stb.-re következtetést, — hanem azt is, mely egyes concret esetre vonatkozó valószinüségben birja keletkezése alapját, s csak concret esetre vonatkozik is, s melyet mint ép e tulajdonságánál fogva a büntetőjogban is akadálytalanul alkalmazhatót, már fentebb emlitettünk; — az első, melyet talán abstract valószinüségü praesumtiónak nevezhetünk, a mint sokkal közelebb áll a jogi praesumtióhoz, ugy annak hátrányaiban is sokkal inkább osztozik, mint a másodsorban emlitett, concret valószinüségü praesumtió; — legnevezetesebb, a jogi praesumtióval egyébiránt közös, de lényegileg csak látszólagos hátránya az utóbb emlitettel szemben az, hogy az ily esetek egész osztályából, más esetek egész osztályára következtetést vonó praesumtió sokkal kevesebb biztositékot nyujt a vont következtetésnek concret esetben való helyességére nézve, mint ha a következtetés épen a concret esetben keletkezett valószinüségen alapszik. — Egyébiránt ezen látszólagos hiányának correctivumát az abstract valószinüségü emberi praesumtió önmagában hordja; egyedüli alapja ugyanis okszerűsége lévén, ha concrét esetben ezen alapját veszti, ez egy esetre nézve léte is megszünik, s igy a gyakorlati életben ama jelzett hátránya annál is inkább elenyészik, mivel a törvénykezésben a birónak mindig összerű esetekkel van dolga, minél fogva a gyakorlati alkalmazásban abstract s concret valószinüségü praesumtió egybeolvad.

A 155. §. szavai «teljesen bizonyitott tényekből más tények valóságára vont következtetés» ugy az egyik mint a másik minőségű emberi praesumtió fogalmára illenek ugyan; — ha azonban felveszszük, hogy perrendtartásunk a 155. §-a engedte következtetés utjáni közvetett bizonyitással az emberi praesumtiókat akarta törvénykezésünkben meghonositani, akkor a 155. és 153. §. között kiegyenlithetlen ellenmondást találunk.

Mert a 153. §., miként kimutattuk, a törvényben nem gyökerező vélelemtől minden hatást megtagad; ha pedig a 155. §. meghonositotta közvetett bizonyitás azonos az emberi praesumtióval, akkor ennek itt a 153. §. ellenére bizonyitó hatás tulajdonittatik, sőt, bizonyos esetben, midőn t. i. az alaptény előzetesen bizonyos, tagadhatlan, hogy az emberi praesumtiónak bizonyitástól felmentő hatást is kellene tulajdonitani; minthogy pedig, miként alább kimutatandjuk, e felmentő hatással a jogi praesumtió sem bir mindég, hanem csak bizonyos esetekben, — a fentebb tett feltételezés helyessége esetén a 155. §. a 153. ellenére mindazon hatással ruházná fel az emberi praesumtiót, melylyel a jogi bir.

Ha azonban tekintetbe veszszük, hogy két közvetlenül egymás után következő szakaszban ily kézzelfogható ellenmondás perrendtartásunk minden különbeni hibái mellett is valószinűtlen, ha hozzá veszszük, hogy az emberi praesumtióknak elismerése a bizonyitékok szabad méltánylása elvének vallása volna, mely elvtől bizonyitási rendszerünk sajnos nagyon is távol áll, — meg kell győződnünk, hogy a 155. §. a tényekből más

tényekre vont okszerü következtetés alatt az emberi praesumtiókat nem érthette.

Tényekből más tényekre vont következtetés a következtetett tényt vagy bizonyossá, vagy csupán valószinűvé teheti; — itt persze nem emlithetjük az oly következtetéseket, melyek még valószinűséget sem szülnek, mivel egyrészt nem is tekinthetők valódi következtetéseknek, másrészt pedig a 155. §. birálatánál épen nem vehetők tekintetbe, e §. csupán okszerű következtetésekről intézkedvén. — A következtetett tényt valószinűvé tevő következtetések azonosak az emberi praesumtiókkal, melyekről épen most kimutattuk, hogy a 155. §-ban emlitett közvetlen bizonyitás alatt nem érthetők, s igy csupán a teljes bizonyosságot szülő következtetés tekinthető olyannak, melyet perrendtartásunk közvetett bizonyitás módnak elismer.

Hogy csak hosszu levezetések utján juthatni a kérdéses §. tulajdonképeni értelméhez, perrendtartásunk, különben nem gyér, szerkezeti hibáinak nem épen legkisebbike.

Constatálván ekként, hogy perrendtartásunk az emberi praesumtióknak hatást a bizonyitási eljárásra egyáltalában nem tulajdonit, vizsgáljuk a jogi praesumtiók hatása tekintetében felállitott elveit.

E hatást perrendtartásunk e szavakkal határozza meg: «a törvényes vélelem bizonyitást nem igényel». — Ha e szavakkal mást nem akar mondani törvényünk, mint azt, miszerint adott esetben a törvényes praesumtió létezését nem kell bizonyitani, ugy e kijelentés ellen semmi kifogásunk sem lehet. — De minthogy nem lehet feltenni, hogy a törvény ily magától érthető dolognak kijelentését tartotta volna szükségesnek, e szavak értelmét másban kell keresnünk, minél helyes utra vezethet azon körülmény, hogy a kérdéses mondat az azt közvetlenül megelőző azon mondattal, hogy a törvényben nem gyökerező vélelem a bizonyitás terhétől fel nem ment, «ellenben» szóval van összekapcsolva; világos tehát, hogy törvényünk az idézett második mondatban az elsőnek ellentétét akarta kifejezni, vagyis azt mondani, hogy az emberi praesumtió a bizonyitás terhétől ugyan fel nem ment, de hogy a jogi praesumtió e felmentő hatást teljes mérvben gyakorolja.

E kijelentésnek első, az emberi praesumtiókra vonatkozó részét helyessége szempontjából ugyan fogjuk még birálat alá venni, igazsága ellen azonban kifogásunk nem lehet. — Nem ugy vagyunk a második részszel, melyet határozottan tévesnek kell kijelentenünk; — a jogi praesumtiónak bizonyitástól felmentő hatása t. i. csak kivételesen, nevezetesen akkor van, midőn az alaptény notorius, beismertetett vagy előlegesen bebizonyittatott, szóval további bizonyitást nem igényel. — Ez esetek fenn nem forogván, a bizonyitással tartozó e kötelezettségétől fel nem mentetik, s csakis a bizonyitás tárgya változik, a mennyiben nem a vitatott jog tulajdonképeni, közvetlen alapjául szolgáló praesumált tény, hanem azon alaptény válik bizonyithatóvá, melynek fennforgása esetén a másik tény is fennlétezőnek tekintetik. Igy pl. ha valamely peres ügy eldöntése a születés törvényességének kérdésétől függ, nem elég annak, ki e kérdés bizonyitásával tartozik, arra hivatkozni, hogy törvényes szülöttnek tekintendő, ki férjes nőtől a házasság megkötése után legalább 6, s annak felbontása után legkésőbb 10 hó mulva születik; — hanem a mennyiben e körülmény a fentebb mondott okok valamelyikénél fogva bizonyitás szükségén kivül állónak nem volna tekinthető, — tartozik igazolni, hogy ő csakugyan férjes nőtől, s a jelzett törvényes határidőn belül született.

Azt tehát, hogy a törvényes praesumtió a bizonyitás kötelezettségétől felmentene, szabályként felállitani nem lehet; — van eset, melyben ily felmentő hatást gyakorol, legtöbbször azonban csak könnyit a bizonyitással tartozón, a mennyiben nehezen vagy alig bizonyitható tények helyett könnyebben igazolhatók bizonyitásával ugyanazon eredmény elérését teszi lehetővé; hatása tehát rendszerint nem a bizonyitó alany, hanem a bizonyitás tárgya tekintetében, tehát objectiv irányban eltéritő.

Nem látom e nézetet czáfolva azzal sem a mit Zlinszky[4] Gross után az ellenkező nézet támogatásául felhoz, hogy t. i. a praesumtió hatása azért mindég felmentő, mert praesumtióról vagy ennek a perbeli tényálladékra való befolyásáról szó sem lehet mindaddig, mig az annak alapjául szolgáló tény bizonyossá nem tétetett. — Nem látom pedig megczáfolva, mert a praesumtió megtartja minőségét akár előzetesen akár utólagosan tétetett bizonyossá az alaptény; — a törvény szabta határidőn belől férjes nőtől született gyermek törvényesnek praesumáltatik, s e praesumtióra bárki hivatkozhatik, ha mindjárt nem is igazolta még, hogy ő csakugyan a jelzett időszakban született; — s kétségtelen az ily még bizonyittatlan alaptényen épült praesumtiónak hatása is a per lefolyására; mert a reá hivatkozás következménye, hogy a hivatkozó jogot nyer a praesumált tény helyett az alaptényt igazolni; a bizonyitás irányitó hatás tehát már ilyenkor, sőt csakis ilyenkor van meg.

Térjünk most még kissé vissza az emberi praesumtiókra. — Anélkül, hogy a bizonyitékok szabad méltánylása elvének — melynek kifolyását képezi az emberi praesumtiók hatásának elismerése — előnyeit hosszasan fejtegetnők, — megjegyezzük, hogy minden peres eljárásnak indokolás szükségén felül álló eszményi czélját az anyagi mint egyedül valódi igazságnak érvényre juttatása képezi. S bár el kell ismernünk, hogy vannak köztekintetek, melyek az alaknak az anyag feletti uralma elismerését szükségessé teszik, egyáltalában nem lehet helyeselnünk az oly intézményeket, melyek ez uralomnak tág kaput nyitnak, azt szabálylyá teszik, sőt az anyagi igazság diadalra jutását a vak eset kételyeitől teszik függővé. — Mindez pedig lehetőleg teljes mértékben történik ott, hol, mint a mi perrendtartásunkban, a bizonyitékok mint ilyeneknek ereje előzetesen meg van határozva, hol a biró sokszor olyasmit kénytelen igaznak kijelenteni, minek valótlanságáról meg van győződve.

Mindezek elkerülésének egyik hatékony eszköze az emberi praesumtióknak a bizonyitási eljárásban való elismerése, minthogy ezek meggyőző erejüket nem bizonyos előre meghatározott szabályok szerinti létesülésöknek, hanem belső minőségüknek köszönik.

Az emberi praesumtiók elismertetésük esetén gyakorlott hatásának egyébiránt annál is inkább helyén lesz egy pár szót szánnunk, mivel a perrendtartásnak idevágó tanai a pereknek egy bizonyos nemére vonatkozólag lényeges módosulást szenvedtek az anyagi jogba tartozó egyik törvényünk t. i. a kereskedelmi törvény által.

Kereskedelmi törvényünk ugyanis több esetben (24. §., 100. §. különösen 31. §. stb.) valamely körülmény be vagy be nem bizonyitott voltának megitélését, s egyes bizonyitékok erejének meghatározását a biró belátására bizza. — Ennek nemcsak lehetséges, de szükséges következménye, hogy a biró az emberi praesumtió erejének is befolyást engedjen meggyőződésére.

[4] A bizonyitás elmélete stb. Budapest 1874. cz. m. 148. lapján.

Az ekként meghonositott emberi praesumtiónak hatása a némi módositásokkal a kereskedelmi eljárásra is kiterjesztett perrendtartásban csak negative lévén meghatározva, azon kérdés támadhat, érvényben lévőnek tekinthető-e még ama negativ meghatározás, s általában mi hatás tulajdonitandó az emberi praesumtióknak.

Az első kérdésre határozott nemmel válaszolhatunk. — A praesumtiók bizonyitás módokul való elismerésének elmaradhatlan folyománya, azoknak esetleg bizonyitás terhétől mentesitő hatása; — abban az esetben t. i., melyben e hatást a jogi praesumtió is gyakorolja, azaz, midőn az alaptény előlegesen bizonyos. — Ez eset fenn nem forogván, az emberi praesumtió is csak objectiv irányitó hatást gyakorol. — Hatása tehát mind két esetben a jogi praesumtióéval azonos; — ezzel fentebb feltett második kérdésünk is meg van oldva.[5]

Nagy Árpád,
bpesti ügyvéd.

(Vége következ.)

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

V. A közigazgatási biráskodás Olaszországban.[136]

Olaszországban, hol azelőtt vitás igazgatási ügyekben (contentioso amministrativo) a döntésekre nézve Franciaországéhoz hasonló organisatió létezett,[137] az 1865. márczius 20-án kelt terjedelmes törvény «per l'unificazione amministrativa del Regno d'Italia» által és különösen az ahhoz mellékelt törvény «sul contentioso amministrativo» által az ez ügyek számára fenálló külön tribunalok («Consigli di Governo e Consiglio di Stato») megszüntettek, és az erre vonatkozó peres ügyek részint a rendes törvényszékekre,[138] részint igazgatási hatóságokra ruháztattak. Tehát a közigazgatási biróság itt sajátságos módon alakult.

Rendes törvénykezésre bizattak különösen mind a kihágás[139] esetei s mind azon ügyek, melyek magánjogiak vagy politikaiak (diritto civile o politico), még akkor is, ha mindjárt a közigazgatás volna érdekelve vagy a végrehajtó hatalom, vagy egy közigazgatási hatóság intézkedéseiről volna szó.

Valamennyi tobbi ügy az igazgatási hatóságok illetékességéhez tartozik.[140]

Az egyidejüleg közzétett községi és provincialis törvényben különben mindjárt meg van állapitva, hogy a provincialis tanácsosok döntései ellen a törvényszékhez recursusoknak nincsen helye. (Art. 16.)

Ha az administrativ hatóság döntése által valaki «diritto civile o politico»-jában, magán- vagy politikai jogában megsértetett, a civil-tribunal előtti administrativ panaszjoggal bir.[141] Ily esetben a civil-tribunal vizsgálja és constatálja az administrativ hatóság azon jogsértő cselekvésének jogi következményeit és hatásait,[142] azonban az administrativ instantia döntését nem törülheti el, nem semmisitheti meg, de még csak meg sem változtathatja, hanem csak az elméleti és jogi határokat mondhatja ki, és a jogában sértett, kinek sértése a törvényszék által elismertetett, kereset utján kénytelen ismét az administrativ instantiához fordulni; ez utasittatik, hogy erre tekintettel legyen, és a törvény rendeli, hogy minden egyes esetben a civil-tribunal véleményéhez alkalmazkodjék.[143] Ezzel kevés éretik el, mert a civil-tribunal sem nem cassal, sem jogositva nincs a dolog érdemében itélni, hanem egész tevékenysége következmények constatálására szoritkozik, ugy hogy ha az osztrák közigazgatási törvényszéket az olaszszal összehasonlitjuk, azt fogjuk tapasztalni, hogy amaz szélesb cselekvőségi körrel láttatott el, a mennyiben ha csakis közvetve és negative ugyan, de minden esetre mégis némi ingerentiával bir az administratió vitelére.[144]

Ki különösen adókivetési ügyekben akar panaszt emelni, annak előbb be kell bizonyitani, hogy azon adót, melynek fizetése által magát jogában sértettnek hiszi, már tényleg le is fizette.[145]

Adóügyekben is járnak el a rendes törvényszékek első fokban («tribunali di circondario»). Másod fokban szintén a rendes tvszékek itélnek («corti d'appello»).[146] Az 1865. törvény tehát az államigazgatás által elkövetett jog- és törvénysértésekre nézve fenállott kiváltságolt törvényszékeket megszüntette és azon alapelvnek szerzett törvényes érvényt, hogy az igazgatás is, az általa magánfeleknek okozott jogsértések miatt a rendes törvényszékek előtt felelősségre kell, hogy vonassék.[147]

Olaszországban az adóügyek szolgáltatnak legtöbb okot összeütközésekre a nyilvánjog terén, és ez leginkább onnét van, mert az állam az adók behajtását magánvállalkozóknak, adóvégrehajtóknak átengedi.

Pann nézete szerint az igazgatási ügyeknek Olaszországban a civil biróságokra való átruházásának oka «az olasz jogélet nagy multjában keresendő, melyben az igazságszolgáltatás és igazgatás határvonalai körüli nézetek sokkal előbb tisztultak, mint a többi európai államokban. Az olasz jogászok mindig élesen tudtak distinguálni és nagy interpretatió-képességgel birtak; az olasz törvényszékek itéletei különösen azáltal váltak valódi mintákká, hogy a római jogot az egyetemeken mindig nagy buzgalommal tanitották és tanulták.»

Pann tehát az olasz törzs nemzetségének tulajdonságaiban találja magyarázó okát az ottani közigazgatási biráskodás egész alakulatának.[148]

[5] Ily emberi praesumtiók példáit lásd: Wirth Über d. leitende Princip d. Einreden im Civilprocesse, Erlangen 1852., 51. s. k. l. bár a pr. felmentő s irányitó hatásának szintén összetévesztésével.

[136] L. Ludwig Grünwald: 41. l. — Pann: 194. l. — Unger: 1875. márczius 18-iki beszéde. — «Bericht des Ausschusses des Abgeordnetenhauses.» — M. Ernest Dubois: Le contentieux administrativ en Italie et la loi du 20 mars 1865 ect. p. 21 ect.

[137] Olaszországban már az osztrák törvényhozás uralma alatt egy vitás közigazgatási eljárás képződött valamennyi vitás közigazgatási ügyekre nézve és e czélra külön közigazgatási törvènyszékek állottak fen. Jelenleg a rendes biróságok jogositvák a jogi- és ténykérdés felett érdemlegesen dönteni.

[138] «. . . Si l'on envisage à ce point de vue les différentes législations qui se sont succédé en Italie depuis le commencement du siècle jusqu'en 1865, on verra que le jugement du contentieux administratif y appartint: 1° pour une part presque imperceptible au pouvoir legislatif; 2° pour la plus large part au pouvoir exécutif; 3° pour une part, d'abord nulle, puis faible, puis de plus en plus grande, au pouvoir judiciaire: c'est à ce dernier qu'il appartient, du moins en principe, selon la nouvelle loi.» — V. Dubois p. 6.

[139] L. art. 2.

[140] L. art. 3. — L. a belga alkotmány 92. és 93. art. — A mi az illetékességi összeütközéseket illeti, ezeket az 1859. november 20. sardiniai s később olasz törvény a franczia minta szerint keletkezett s összeállitott államtanács döntése alá bocsátja. — L. az 1865. márczius 20. törvény 13. art. s Dubois többsz. id. müvét (40. s k. l.), hol az illetékességi összeütközésekre vonatkozó törvények franczia forditásban szószerint benfoglaltatnak. — L. még az olasz alkotmány 10. art. az államtanácsot illetőleg.

[141] 1865. márczius 20-iki törvény IV. pont. — Ezen törvény 1865. julius elsején lépett életbe. — Dubois 30. l.

[142] «L'article fut l'objet de vives attaques, notamment de la part de M. Nisco qui lui reprochait d'être dangereux et inconséquent, de faire trop peu pour empêcher les excès de l'administration, d'être un reste des priviléges injustes de l'État, de réaliser une réforme plus apparente que réelle et de réduire les tribunaux au rôle de simple corps consultativ de l'administration.» — V. Dubois p. 27.

[143] Art 5. — Dubois (i. m. 24. s k. l.) igen becses észrevételeket közöl az olasz többsz. id. 1865. márczius 20. törvényt illetőleg, melyek tetemesen megkönnyitik az emlitett törvény szellemének s az olasz intézmények megértését. — Ugyanott az olasz kamarák kisérletei a törvény szövegén lényeges módositásokat ejteni, pontonkint fel vannak tüntetve.

[144] L. Unger beszédét 1875. márczius 18-án. — Concha: 99. l.

[145] Art. 6, 2. bekezdés.

[146] Art. 6, 3. bekezdés.

[147] L. Grünwald 41. l.

[148] Pann: 194. l.

VI. *A közigazgatási biráskodás Badenben.*[149]

Baden[150] a német államok között az első volt, mely a közigazgatási biráskodásra nézve önálló organismust teremtett, és mely mint uttörő reformer jelenkezik. Ez az 1863. október 5-én kelt törvényen alapszik (bad. Reg.-B. Nr. 44.) és az erre vonatkozó végrehajtó rendeleten (1864. julius 12-éről), mi által egyuttal az egész belső igazgatás tökéletes organisatiója vitetett keresztül. Ezáltal külön közigazgatási törvényszékek állittattak fel.

Az első foku közigazgatási biróságot a kerületi tanácsok képezik, melyek különben ezenkivül nagy administrativ hatáskörrel lettek felruházva.

A «Bezirksrath» a vitás közigazgatási ügyekben a jury egy nemét képezi. Ha maga a nép által választott tagjai, a Bezirksrathnak, a közigazgatási hatóságnak valamely döntésénél, mely állitólagosan magánérdekeket sért, magyarázzák a törvényt, akkor meg lehetünk nyugtatva, hogy az illető panaszos félen a közigazgatási biróság jogtalanságot nem fog elkövetni.

A kerületi tanács a fejedelmi kerületi hivatalnokból mint elnök — s 6—9 tagból áll, kiket egy a kerületi gyülés által összeállitott lajstromból a belügyminiszter évenkint nevez ki. A kerületi tanácsok, mint közigazgatási törvényszékekhez van utalva a határozás a nyilvánjog legtöbb (taxative felsorolt) vitái felett, községi-, kerületi-, iskolai-, egyházi- és országos culturügyekben.

Oly vitákra nézve, melyek a több kerületből álló kerület-kapcsolatot illetik, egy speciális instantia rendeltetett.

A vitás igazg. ügyekben való itéletek ellen valamint a feleknek, ugy a kerületi hivatalnoknak joga van a közérdek tekinteténél fogva a közigazg. törvényszékhez felebbezni. Ez kizárólagosan hét kinevezett tagból (és póttagokból) áll és mint II. és utolsó instantia dönt e felebbezések és recursusok —, de azonkivül még valamennyi az adókötelezettségre vonatkozó panaszok és egynehány más ügy felett.

A kormány jogositva van rendelete utján a kerületi tanácsok és a közig. törvényszéknek hatáskörén tágitani.

A közig. törvényszék itéletei ellen semmiségi panasznak, de csak a hatalomtullépés illetéktelensége miatt van helye. E felett a miniszterium dönt az illetékességi összeütközések eldöntésére nézve körülirt összeállitásában.

A kerületi tanács mint I. foku közigazg. törvényszék áll a kormánytól kinevezett és állandóan alkalmazott kerületi hivatalnok —, (Bezirksamtmann), és a belügyminiszter részéről évenkint kinevezett kerületi tanácsosokból (Bezirksräthe). A közigazgatási törvény a kerületi tanácsok tagjai kinevezésénél követendő eljárást illetőleg következőket állapit meg 2. és 60. §§-aiban: Az ország valamennyi községeiben a község fi-lakosai közül mindazok irandók össze, kik badeni állampolgárok, 25. évüket tulhaladták és legalább 1 év óta azon hivatali kerületben honosak, melyhez a község tartozik.

Ezen a községi tanács által évenkint revidiálandó lajstrom a kerületi gyülés elé terjesztetik inditványozás végett. A lajstrom azután a «Kreishauptmann»-nak adatik át, ki részéről megteszi inditványait, végre a «Landescommisär» is gyakorolja, mint utolsó, inditványozási jogát, és mindezek után a belügyminiszter nevezi ki a kerületi tanácsok tagjait évenkint.

A ker. tanács tagsága tiszteletbeli hivatal, de azon kényszerjelleggel, hogy indokolatlan elutasitása a helybeli szegényalap javára fizetendő pénzbüntetést von maga után.

Hogy valaki a kerületi tanács tagja lehessen, nem kivántatik meg, hogy jogi képzettséggel birjon, hanem csak az, hogy általános képzettséggel biró, becsületes és a közügyekért érdeklődő férfi legyen.

A közigazgatási törvényszék csupán jogképzett és a kormánytól élethossziglan kinevezett birákból áll. A felügyeleti jogot ezen törvényszék s tagjai felett a belügyminiszter gyakorolja.

A belügyminiszter fegyelmi hatalma nem bir talán azon értelemmel, hogy a törvényszék függetlenségét veszélyeztesse, hanem azért áll fen, mert szolgálati felügyeletnek léteznie kell,[151] és a biróságok is az igazságügyminiszterium fegyelmi felügyelete alatt állanak.

A közigazg. biróság ügyeinek taxativ felsorolása leginkább azon előnynyel bir, hogy a közigazgatási biróságok és a tulajdonképeni igazgatás közötti viszony tökéletesen tisztáztatik, s ezáltal kikerültetnek a gyakori illetékességi összeütközések.

Ha a közig. biróság competentiájáról általában akarunk szólani, azt kell mondanunk, hogy mindig létezni kell esetnek, melynél közönséges polgári uton azért nem lehetséges segély, mert a nyilván és nem a magánjog normái irányadók a határozathozatalnál.

A közigazg. biróság competentiájának megállapitásánál azon felette hosszadalmas eljárást követték,[152] hogy specificálták az egyes eseteket, és azon főszabályból indultak ki, hogy a közigazgatási biróságok illetéktelenek, kivéve ha csak bizonyos esetre nézve illetékességük a törvényben nincsen különösen megnevezve.[153] A részletezés módszerének alkalmazása itt valamint mindazon országokban, hol a közigazgatási biráskodás már alulról kezdve van organisálva, folytonos bizonytalanságok és administrativ hatóságokkal való összeütközések kikerülése végett mellőzhetetlen. Világos, hogy egy präcis cynosura felállitása sokkal egyszerübb és a tájékozásra nézve felette ajánlatosnak bizonyulna be. Hogy a kormány rendeleti uton tágithat a közig. biróságok hatáskörén szükség esetében, már előbb emlittetett. Tehát csak közigazgatásjogi viták tartoznak Badenben a közig. biróságok elé.[154]

Érdeksértésnek esetében az administrativ hatóságok fokonkinti inferioritásukban a kormány alatt csorbitatlanul itélnek.

A közig. birósághoz csak az fordulhat, ki határozott törvényre való hivatkozás mellett határozott nyilvánjognak[155] a közigazgatás által való sértését bebizonyithatja, különben a törvényszék lényegénél fogva nem lehet illetékes.

A nyilvánjog feletti azon viták, melyek a kerületi tanács döntése alá tartoznak, tekintet nélkül arra, hogy egyesek, testületek, vagy az állam maga legyen annál érdekelve, tiz pontban vannak részletesen és egyenkint megnevezve. Oly vitás közigazgatási ügyek tehát, melyekre nézve a kerületi tanácsok illetékessége nem lett külön megállapitva, az igazgatásnak eldöntése alá tartoznak továbbra is.

[149] L. «Bericht des Ausschusses des Abgeordnetenhauses.» — PANN: 144. s. k. l. — LUDWIG GRÜNWALD: 44. l. — Zeitschrift für badische Verwaltung und Verwaltungsrechtspflege» 1870. és 1871. évf. — STEIN: I. k. 439. s. k. l. — CONCHA: 93. s k. l.

[150] L. «Verh. d. 12. deutschen Juristentages» 246. és 250. l.

[151] « . . . Die dem Disciplinargerichte zugewiesenen Functionen werden hinsichtlich der Mitglieder des Verwaltungsgerichtshofes von diesem selbst geübt.» L. az 1875. október 22. osztrák törvényt, R. G. B. Nr. 36. §. 11. alin. 3.

[152] «A badeni közig. biráskodás egyik hátrányos jellemvonását képezi hatáskörének positiv, az alája tartozó eseteknek taxativ felsorolása általi megállapitása.» CONCHA: 93. s k. l.

[153] A mint látjuk a badeni közigazg. biráskodás épenséggel nem nyujt minden esetben kielégitő oltalmat az igazgatás jogellenes actusai ellen.

[154] Badenben azok képezik a nyilvánjog tárgyait, melyek az államnak az egyesek —, mint tagjaihoz való jogviszonyaira vonatkoznak.

[155] L. az id. osztr. törv. 2. §.

A közig. törvényszék tevékenysége legfontosabb terének tekinti a kincstárnak pénzügyi vitás ügyeiben való functióit.

Előbb Badenben szintén csak finánc hatóságok döntöttek ily nemü összeütközések felett és jelenleg is I. fokban e tisztán igazgatási hatóságok hivatvák az adótörvények alkalmazása felett határozni. Ha a fél nincsen megelégedve az alsóbb finánc hatóság határozatával, akkor sérelmével nem fordul magasb foku hatósághoz, hanem mindjárt a közigazg. törvényszékhez.

A közigazg. törvényszék mint másod- és utolsó foku instantia mindazon ügyeken kivül, melyek a kerületi tanácsok competentiájához tartoznak, még különösen határoz azon esetekben is, midőn kétes: tartozik-e valaki adót fizetni és mennyit; midőn valaki az általa kelleténél többet fizetett adó visszafizetésére igényt tart; midőn valakinek a badeni állampolgárságra vonatkozó joga vita tárgyává tétetik stb. E különösen kiemelt ügyekre nézve az a szabály, hogy mielőtt a közigazg. törvényszék eldöntése alá hozatnak, előbb az illetékes administrativ hatóságnál legyenek végleg elintézve. Elv az, hogy a közigazg. törvényszék sohasem jogosult administrative intézkedni, hanem csak viták felett kell döntenie; ha intézkedést tart szükségesnek, akkor inditványait az állami miniszteriumhoz kell terjeszteni.

A mi Badenben a vitás közigazgatási ügyekben való eljárást illeti, itt is meg van engedve a feleknek az ügyvédek általi képviseltetés. A tárgyalások és határnapok kitüzésénél az eljárás lehető legnagyobb gyorsaságára kell tekintettel lenni. A bizonyitásnál minden eszköz alkalmazható a fő- és póteskü kivételével. A tanuk vallomásra kötelezhetők. Fontos a törvény azon határozata, hogy ha a közvetlenül érdekeltek maguk nem is lépnének fel igényükkel a közigazgatási biróság előtt, akkor a mennyiben a vitás viszony szabályozása közérdek által követeltetik, az illető vitás kérdésnek eldöntése a közérdek képviseletével megbizott hivatalnokok által a közigazgatási biróságoknál inditványozható. A tárgyalások a nyilvánosság és szóbeliség elvére fektetvék a kerületi tanácsoknál ép ugy, mint a közigazgatási törvényszék előtt.

A fél meg nem jelenése a közigazgatási per nyilvános tárgyalására kitüzött határnapon csak mint a szóbeli magyarázatok előadásáról való lemondás tekintetik. A tárgyalás tehát nemcsak hogy a felek távollétében is megtörténik, hanem a közérdek képviselője egy folyamatban levő ügy végzését még azon esetben is követelheti, midőn a magánfelek megegyezőleg nyilvánitják, hogy attól el akarnak állani.

A mi a kerületi tanácsok előtti eljárást illeti, itt a végtárgyalás előtt egy ezt megelőző eljárásban a «Bezirksamtmann» által a felek meghallgattatnak, a tények megállapittatnak és a bizonyitás befejeztetik. Tehát mint látjuk a tényleges viszony megállapitása már az első instantiában történik. A nyilvános tárgyalásnál a «Bezirksamtmann» elnököl, ki egyszersmind a tényleges vitapontok, az eddigi elővizsgálat — és a bizonyitékok rövid resumejét előadja. Ezután az érdekeltek vagy meghatalmazottjaik nyilatkozataikat szóbelileg előterjeszthetik. Az itéletek — melyek legkésőbben 14 nap mulva nyilvánosan kihirdetendők — indokokkal láttatnak el; formájuk a következő:

Erkenntniss.

In der Sache — — entscheidet der Bezirksrath zu N. als Verwaltungs-Gericht. — —»

Ki jogát sértettnek érzi a kerületi tanács — mint közigazgatási törvényszék — itélete által, felebbezhet.[156]

A felebbezésnek felfüggesztő hatálya van akkor, ha az 8 nappal az itélet kihirdetése után bejelentetik. Azonban különösen sürgős körülmények között a törvényes határidő alatti bejelentés daczára is végrehajtható az itélet, kivéve ha ez által a félre nézve pótolhatlan kár támad. Pótolhatlan kár esetében az itélet végrehajtása még elkésett felebbezésnél is felfüggesztendő. A felebbezési irat tartalma az ellenféllel közöltetik.

A kerületi tisztviselőnek (Bezirksamtmann) jogában áll a kerületi tanács itélete ellen a közérdek tekintetéből felebbezni, csakhogy ezt mindjárt a tárgyalásnál be kell jelentenie.

Ezen jogával 14 nap alatt (a tárgyalástól számitva) élhet, addig is, mint már előbb emlitettük, az itélet kihirdetése elhalasztható. Ha a kerületi tisztviselő közérdekből felebbez, erről az itélet kihirdetésével egyidejüleg a fél az okok rövid megemlitésével tudósitandó.

A közigazgatási törvényszéknél az acták egy előadónak adatnak ki s ez az anyagot összeállitja különös tekintettel az eldöntésnél tekintetbe jövő jogi kérdésekre. Azután közlik az actákat megtekintés végett az állami érdek képviselőjével; neki jogában áll ezekre megjegyzéseit röviden megtenni. A tárgyalás előtt 3 nappal megtekinthetik az érdekeltek az előadó összeállitását. A felek jogában áll a tárgyalás elején és a bizonyitási eljárás befejeztével szólani. Ha a felek egyike nem jelenik meg, akkor a referens tartozik a mennyiben a tárgyalások teljességéhez megkivántatik ez előadást az ellenfél inditványai — és magyarázatainak közlése által az actákból kiegésziteni. A tárgyalás befejezése előtt az állam érdek képviselője inditványait teszi és azokat indokolja. A tisztán collegiális szervezettel biró közigazgatási törvényszék mindig öt tagu collegiumban itél.

A közigazgatási törvényszék tagjai Badenben ugyanazon ranggal birnak, mint a miniszteriumok collegiális tagjai.[157]

Végül egynehány statisztikai adattal szogálunk.

Baden nagyherczegségnek jelenleg $1^1/_2$ millió lakosa van 278 négyszög mérföldön s van neki egy közigazgatási törvényszéke és 59 kerületi tanácsa.

Az 1872. évre a közigazgatási törvényszék költségei 29,154 frttal (délnémet értékben) lettek előirányozva.

A kerületi tanácsok, mint közigazgatási biróságok ügyköre hat évi időközben (1865—1870.) évenkint 737 vitás közigazgatási ügyre terjedt. Ha ezen összeget az ország lakosaihoz arányositjuk, akkor minden 20,305 polgárra jő egy vitás közigazgatási ügy. Megemlitendőnek tartjuk még, hogy 100 eset közül mindig 20-ban történt felebbezés.[158]

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

119. §. Az örökösödési bizonyitványok a hagyatéki ingatlanoknak és telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogoknak az örökös és hagyományos nevére leendő átirása végett az illetékes telekkönyvi hatósághoz hivatalból tétetnek át,

[156] «Die Betheiligten sind bei Eröffnung der Entscheidungen des Kreis-Ausschusses über das Berufungsrecht, die Berufungsfristen und die Folgen der Versäumniss ausdrücklich zu belehren; die Unterlassung dieser Belehrung hält jedoch den Lauf der Berufungsfristen nicht auf.» — L. a K.-O. 146—154. §§.

[157] Felemlitendőnek tartjuk, hogy a kerületi tanács előtti eljárás bélyegmentes. M. K.-O. 162. §.

[158] L. «Zeitschrift für badiche Verwaltung und Verwaltungsrechtspflege». 1870. és 1871. évf.

és pedig rendszerint azonnal, ha a bizonyitvány jogerőre emelkedett.

Ha azonban az örökösödési bizonyitvány a 115. §-ban szabályozott eljárás folytán adatott ki: az ellentétes igénylők által a jogerőre emelkedéstől számitott 45 nap alatt meginditott rendes kereset a telekkönyvi átirás iránt való megkeresésre halasztó hatálylyal bir azon esetben, ha ugyanezen 45 napi határidő eltelte alatt a kereset megindítását tanusitó felzet a hagyatéki biróságnak bemutattatik.

Ha ilyen kereset meginditása nem jelentetett be, a 45 napi határidő eltelte után, ha pedig a kereset jogérvényes birói határozattal elutasittatott, vagy megszüntnek mondatott ki, ennek igazolása után intézendó az átirás iránti megkeresés az illetékes telekkönyvi hatósághoz.

A telekkönyvi átirás egyéb korlátozásait az 54. és 106. §§. tartalmazzák.

A 117. §. esetében elrendelt hagyatéki zárlat, ha az örökösödési rendes kereset a fentebbi 45 napi határidő alatt nem igazoltatik, feloldandó s illetőleg a biztositék ugyanezen feltétel alatt kiadandó.

120. §. Ha az örökösödést igénylők között nem az örökösödés jogi kérdése, hanem azon ténykérdés képezi vita tárgyát, hogy mely vagyon volt az örökhagyónak szerzeményi, s mely öröklött vagyona, vagy utóbbinak mely része képez apai ági s mely része anyai ági vagyont: a biróság az örökösödési bizonyitványban megállapitja azt, hogy kit illetnek a szerzeményi, kit az öröklött, s esetleg apai vagy anyai ágon öröklött vagyonok s az egyes hagyatéki vagyonok minőségéből felmerült vitakérdések elintézése végett a feleket külön perre utasitja, a körülmények szerint állapitván meg, hogy melyik fél tartozik felperesként fellépni.

A vita tárgyát képező vagyon, a mennyiben a felek között ez iránt megegyezés létrehozható nem volt, annak birtokába adandó, a kinek ellenfele felpereskint való fellépésre utasittatott.

Ezen esetben is a körülmények figyelembe vételével jogában áll a biróságnak a birtokba helyezést az ellenigénylők igényeinek megfelelő biztositásától tenni függővé; avagy pedig vita tárgyát képező vagyonra, vagy ennek egy részére hagyatéki zárlatot rendelni.

Ha a keresetnek a 119. §-ban megállapitott határidő alatt való meginditása nem igazoltatik, a biztositék visszaadandó, illetőleg a hagyatéki zárlat feloldandó; és ha a vita tárgyát ingatlanok vagy telekkönyvi jogok is képezik, a telekkönyvi hatóság ennek azon igénylő nevére való átirása végett keresendő meg, a kinek ellenfele felpereskint való fellépésre utasittatott.

121. §. Ha a hagyatékhoz oly ingatlanok vagy telekkönyvi jogok is tartoznak, melyek az örökhagyó nevére még átirva nincsenek, és az örökösödési bizonyitvány iránti megkeresés vagy kérelem előterjesztése alkalmával ez iránt oly okiratok mutattatnak fel, melyek alapján a telekkönyvi törvények értelmében az örökhagyó nevére való átirás eszközölhető: a hagyatéki biróság az örökösödési bizonyitványnyal együtt ezen okiratokat is az illetékes telekkönyvi hatósághoz teszi át a végből, hogy azok alapján az átirás az örökhagyó nevére, s ezzel egyidejüleg az örökösödési bizonyitvány alapján az örökös vagy hagyományos nevére eszközöltessék.

122. §. Ha az előző 121. §-ban emlitett okiratok nincsenek vagy nem mutattatnak be, a hagyatéki biróság a telekkönyvi tulajdonost vagy jogutódait s az összes érdekletteket tárgyalásra idézi meg a végből, hogy az ügy tisztába hozassék, s a telekkönyvi átirás akadályai elhárittassanak.

Ha az átirás ily módon nem sikerül, az örökös vagy hagyományos, továbbá az örökhagyónak, az örökösnek vagy hagyományosnak hitelezői az örökhagyó nevére való átirást szükség esetében a törvény rendes utjának igénybe vétele mellett oly módon kötelesek eszközöltetni, mint azt az örökhagyónak tenni kellett volna.

Ezen körülmény az örökösi bizonyitvány kiadatását nem akadályozza; ebben azonban az örökhagyó nevére még át nem irt ingatlanok és telekkönyvi jogok a telekkönyvi szám és tulajdonosra való hivatkozással megjelelendők s megállapitandó az is, hogy az örökhagyó nevére még át nem irt ingatlan vagy telekkönyvi jog mint örökség vagy hagyomány kire szállott.

Az ingatlanoknak vagy telekkönyvi jogoknak az örökhagyó nevére való átirása után, vagy azzal egyidejüleg az örökös vagy a hagyományos nevére való átiratás az örökösödési bizonyitvány alapján kérhető.

123. §. Ha az örökhagyó nevére oly ingatlanok vagy telekkönyvi jogok vannak bejegyezve, melyek másnak tulajdonát képezik, a mennyiben az összes érdeklettek a §. alakszerüségei szerint kiállitott nyilatkozatban vagy a gyámhatóságnál avagy a hagyatéki biróságnál tartott tárgyalás során az ilyen ingatlannak vagy telekkönyvi jognak a jogositott nevére való átiratásába beleegyeznek: a biróság az örökösödési bizonyitványban ezen ingatlannak vagy telekkönyvi jognak az örökhagyó nevéről közvetlenül a jogositott nevére való átirását rendeli el.

Az örökség megnyiltától számitott 4 hó elteltével, ha az örökösödési bizonyitvány kiadásának akadályai vannak, az ilyen ingatlanoknak vagy telekkönyvi jogoknak a jogositott nevére való átirását a hagyatéki biróság külön végzésben engedélyezheti.

III. Fejezet.

Az örökösök felhivásáról, a leltározásról és a hagyaték zár alá vételéről.

124. §. Ha a haláleset-felvétel adatai szerint az örökösödésre hivatottak életben létele tudva nincsen, vagy ha az örökösök ismeretlenek, avagy általában nem tudatik, van-e örökös: a hagyatéki biróság a haláleset-felvétel beérkezte után a hagyaték részére hivatalból gondnokot nevez, s a hagyaték birói leltározását és zár alá vételét rendeli el.

Ha az örökség megnyiltától számitott 4 hó eltelte alatt nem jelentkezik oly örökös, a ki kizárólagos örökösödési jogát bebizonyitja: a biróság mindazokat, a kik az örökséghez igényt tartanak hirdetményileg szólitja fel, hogy igényeiket egy év alatt a hagyatéki birósághoz jelentsék be.

Ezen hirdetmény a hivatalos lapban háromszor s a körülményekhez képest külföldi lapban közzé teendő, s azon járásbiróság területén, a melyen az örökhagyó elhalt, s a mennyiben tudva van, az örökhagyó utolsó 5 év alatti lakásainak járásbirósági területkörén szabályszerüen meghirdetendő.

Az egy évi határidő azon naptól számittatik, a melyen a hirdetmény a hivatalos lapban harmadszor megjelent.

125. §. Ha a 124. §. szerint kitüzött egy évi határidő alatt örökös nem jelentkezett: a hagyaték az államkincstárnak adatik át.

Az államkincstár követelheti, hogy a hagyatéki biróság által a hagyatéki vagyon birói árverelés, — illetőleg a hagyatéki követelésnek hagyatéki gondnok által való behajtása utján értékesittessék, s a hagyatéki terhek kifizettetvén, a készpénzzé tett tiszta hagyaték adassék át.

Az elévülési határidőn belül jelentkező örökösnek az államkincstár a készpénzzé tett hagyatékot kamat nélkül kiadni tartozik.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

A tagadó és állitó illetőségi összeütközések.

(Vége.)

A miniszterialis rendszer alapja az ügyeknek szakokra, osztályokra (mint a 48.: 3. t. cz. 14. §-a mondja: A miniszteriumnak .... következő osztályai lesznek: belügyek, országos pénzügy, stb.) való felosztása s egy ily szaknak, osztálynak egy egyén legfőbb, minden más befolyást kizáró hatósága alá rendelése (15. §. mindegyik osztálynak ..... élén külön miniszter áll. 18. §. Mindegyik miniszter azon rendeletéért, melyet aláir, felelősséggel tartozik); ahol tehát oly ügy fenn nem forog, a mely egyik másik szakkal, másik osztálylyal kapcsolatban áll, a szakminiszter lehet csak a legfőbb forum s osztálya körén tul nem lépő határozatát még a miniszteri tanácsülés sem változtathatja meg, hanem vagy maga a határozatát visszavonó miniszter, vagy ha erre hajlandó nem lenne s ennek folytán felmentetnék, utóda a ressortban.

Annálkevésbé van erre egyes társminiszter feljogositva, még az elnök sem.

Formailag az elnök sem áll az egyes szakminiszter fölött s ha valamit az egyik miniszter szakához tartozó ügyben tenni akar, ezt tőle csak kérheti, de föléje nem állhat, mintegy felsőbb hatóság; a miniszterium szakai, osztályai szükséges és kivánatos egységénél fogva, természetesen gyakran elő fog fordulni, hogy az egyik miniszter a másikra, különösen a miniszterium egységét fenntartó elnök az ellenjegyzése s ajánlatára kinevezett miniszterekre befolyást gyakorol, de e befolyás csak erkölcsi, psychologiai, nem formailag jogi; s ily esetben is az illető «befolyásolt» intézkedés sohasem a befolyásoló, hanem a befolyásolt miniszter tényeként jelentkezik.

Az egyes miniszteriumok ez önállóságán nem változtat lényegileg, hogy a bár egyes szakra vonatkozó, egyéb szakkal semmi közvetlen okozatos kapcsolatban nem álló némely ügyekre mégis a többi miniszterek is befolynak a miniszteri tanácsülésekben, mert ezek a hol nem a kormány átalános irányáról van szó, mint törvényjavaslatok előterjesztésénél, hanem egyes concret intézkedés teendő, csak kivételek, és még inkább erősitik a szabályt, s rendszerint már előzetesen olyanokul vannak megjelelve, a melyek bár külső összefüggésben egy más szakkal nem állanak, belsőleg, lassan-lassan az összes miniszteriumra kihatást gyakorolnak, mint p. o. a fontosabb kinevezések, s igy teljesen az egyes szakminiszter befolyása alatt nem hagyhatók; csakhogy ily esetekben az egyes miniszteriumra a többi által gyakorolt befolyás organisált, az organum, mely azt kifejteni hivatott, a miniszteri tanács határozottan meg van jelölve, a befolyás módja megállapitva.

Igaz a 48-i 3. t. cz. betüszerint az összes miniszteriumot állitja előtérbe, lényegileg azonban az osztályok elkülönitése, egyéni felelősséggel terhelt miniszteréknek egy-egy ily osztály élére állitása által az alkotmányos kormányzat fennebb fejtegetett követelményét hozza kifejezésre, s esetünknél első sorban nem is az egyes miniszterek az összminiszteriumhoz való viszonya körül forog a kérdés, hanem az egyik szak miniszterének a másik szak miniszteréhez állása.

Az alkotmányos gyakorlattal, valamint a tételes törvénynyel ellenkező azonban az ismertetett esetbeni eldöntés, mert e szerint nálunk az egyik miniszter a másiknak intézkedését megváltoztathatja megsemisitheti, miből eltekintve a kérdés egyéb következményeitől, s csupán administrativ téren mondva, ama nagy anomalia következik, hogy közigazgatási ügyekben sohasem lehet tudni, mikor van véghatározat.

Ugyanis mindig lehetséges, hogy egy miniszter végrehajtandó határozatát a végrehajtás stadiumában a fél a másikhoz felebbezi, például esetünkben a kérdéses ügyvéd ép ugy felebbezhette volna a belügyminiszter határozatát az igazságügyminiszterhez s utóbbbi ép oly joggal változtathatta volna meg a hozzá felebbezett határozatot, mint a belügyminiszter a cultusminiszterét.

Közigazgatásunk egyik égető hiányát képezi, hogy sem a közigazgatási perenkivüli, sem a peres eljárás, sem a közigazgatási végrehajtás általános törvénynyel nincs szabályozva, mint a hogy p. o. az absolut rendszer alatt az 1854-i april 21-én (Btl. 96. sz.) császári rendelettel történt; egyes ügyeknél vannak ugyan az eljárásra nézve némely legáltalánosabb utmutatások a törvényben, p. o. a fegyelmi eljárásra, csakhogy itt is oly gyéren, oly hézagosan, hogy a felfolyamodások akármely közbenszóló határozat ellen nincsenek kizárva s egy ügyet a végtelenbe lehet elhuzni; anélkül hogy a törvény ilyen huzavona ellen ótalmat nyujtana, még inkább lehetséges az természetesen ott, ahol az eljárásnak legátalánosb körvonalai sincsenek megjelelve s igy a fennebb tekintetbe vett eshetőség, hogy egy szakminiszteri véghatározat foganatositása felfolyamodások által megakasztassék, egyáltalán nem nehéz, semmiképen sem lehetetlen; a törvény nem zárja ki, legfelebb a miniszter teheti azt, egy anorganicus és discretionarius dorongoló rendelettel, ha attól t. i. az eljáró közegek és felek kellőleg megijednek.

Ha a végérvényü határozatok hozatalára való jog nem helyeztetik minden kétségen felül, az állampolgárok legfontosabb érdekei veszélyeztetnek; oly közigazgatást, a hol ez irányban kételyek merülhetnek fel, az illetők amig csak lehet, kerülni, mellőzni fognak s inkább önhatalmulag törekedendnek bajaikon segiteni, mint egy évekre elhuzó, költséges eljáráshoz folyamodni.

Felhozott példánkban az illetőségösszeütközés egy esete áll előttünk, azon eset, midőn nem két birói hatóság, sem közigazgatási és birói egymás között jő hatásköre iránt confliktusba, hanem két közigazgatási, még pedig miniszteri hatóság. — A két miniszter hatásköre, illetősége vált kétessé, legalább azzá-tétetett; mig azonban a rendszeres közigazgatás az ily confliktusokat a legnagyobb óvatossággal kezeli, azokra kiváló gondot fordit, kiegyenlitésük utját megállapitja, s mint közérdekü ügyet fogva fel a feleknek a confliktusokra vonatkozó beadványait s az egész eljárást bélyegmentesekké is teszi — addig nálunk egyáltalán semmiféle, sem törvényhozási, sem kormányi normale nem létezik lebonyolitásukra.

A fennebbi miniszteri eldöntés más államoknak a confliktusok kiegyenlitésére alkalmazott elveiből csak egyet tartott szem előtt, azon elvet, hogy a confliktusnak a közügy veszélyeztetése nélkül hosszasan függőben maradni nem szabad, s azért maga, az összeütköző fél, rögtön el is döntötte a támadt confliktust.

De ki is döntsön el nálunk ily confliktust? A 48-i 3. t. cz. 19. §-a által kilátásba helyzett álladalmi tanács — ezerféle indokból — nem állittatott fel, a biróságok és közigazgatási hatóságok közt felmerülő illetőségi összeütközések elintézésére az 1869. 4. t. cz. 25. §-ban az összminiszterium jeleltetett ki, s miután a maiore ad minus valet argumentum, a közigazgatási hatóságoknak egymásközti, minden törvényhozás által kisebb jelentőségünek tartott összeütközése is a minisztertanács által intéztethetnék el.

Más államokban a miniszteriumok közt felmerülő hatásköri confliktusok az államtanács véleménye alapján a fejedelem által döntetnek el, nálunk azonban olyan hatóság nem lévén, nem marad más hátra mint a miniszteri tanácsülés.

Csakhogy a miniszteri tanácsüléseknek más általánosabb teendőik vannak mint egyes közigazgatási esetekkel való foglalkozás, továbbá a miniszteri tanács-üléseknek ily hatósággali felruházása a szakminiszteri rendszernek s az ebből folyó egyéni felelősségnek kárával történhetnék csak, s végrehajtó hatalmukba a megszüntetett dikasterialis rendszernek collegialismusát csempészi be mellékuton, eltekintve attól, hogy a miniszteri tanácsnak legfőbb forum jellegével biró minősége a törvény által igen ritkán emlittetik, s a nagy közönségre mint ilyen kevéssé ismeretes.

Nem kevésbé érdekes a másik eset: egy községi lakos uton-utfélen rágalmazza a község biráját, hogy ez két egész szekér széna erejéig a községet megkárositotta, ennyit tulajdonitva el magának a község szénájából; a biró emiatt a szolgabirónál panaszt tévén, az a fennálló gyakorlat értelmében mint kihágást tekintette az ügyet, s vádlottat egy heti fogságra itélte; az ügy az elmarasztalt fél felebbezései folytán a belügyminiszter által oly értelemü elintézést nyert, hogy a közigazgatás illetősége leszállittatott, s az iratok a kir. törvényszékhez áttétetni rendeltettek, ez azonban a fennálló gyakorlatra hivatkozva, magát illetéktelennek mondotta ki, s az ügyet a közigazgatáshoz vissza küldte, a szegény községi biró pedig még mindig hiába várja a hivatalos tekintélyén ejtett csorba kiköszörülését, mert hát ügyének nem akadt birája.

Ez eset is ujra illetékességi összeütközés, csakhogy a rendes illetékességi összeütközés megforditott alakja.

A francziák ezt tagadólagos összeütközésnek, conflit de compétence négatif nevezik, mert mindkét nemü hatóság megtagadja az ügybeni eljárást, ellentétben az állitó összeütközéssel, conflit de compétence positif, ahol épen mindkétnemü hatóság hozzá tartozónak állit egy ügyet.

Sem törvényünk, az 1869. 4. t. cz. 25. §., sem elméletünk (p. o. Boncz, Fésüs alig hogy azt emlitik ami a törvény pár sorában van, a kérdés horderejét egyátalán nem méltatva,) eme főfontosságu tárgygyal kissé részletesebben nem foglalkoznak, s igy nem csoda, ha az eljáró közegek is mint a felhozott esetben, zsák-utczába jutva, nem tudnak tovább menni s bele nyugosznak, hogy a sokat hányt ügy — nyugodjék békében; pedig a zsák-utcza csak látszólagos; azt ugyan, minden törvényes rendszabály hiányában, bajos volna megállapitani, valjon a törvényszéknek illetékességét leszállitó végzése után azonnal folyamodhatott volna-e a fél, vagy tán az ügyészség az összminiszteriumhoz az 1869. 4. t. cz. 25. §-a. értelmébeni eldöntéséért, mert e tekintetben minden a miniszterium izlésétől függ, a törvény hallgatván, avagy a birósági uton minden felebbezést ki kellett volna-e meriteni s csak a legfőbb itélőszéknek esetleg szintén megtagadó végzése után lehetett volna-e az 1869. 4. t. cz. 25. §-át igénybe venni.

Francziaországban alternative akár a felebbezési ut választható ily esetben, akár a folyamodási a confliktusok eldöntésére hivatott külön forumhoz, mely itt, daczára a gouvernementalis hatalom nagy tulsulyának, még sem a miniszterium, hanem a közig. biráskodást gyakoroló államtanács. Ausztriában a Reichsgericht által eldöntött tagadó conflictusok közt találunk oly eseteket, ahol az első folyamodásu birói hatóság visszautasitó határozata, természetesen kapcsolatban a közigazgatásnak az illetőséget magától hasonlóképen elutasitó határozatával elégségesnek találtatott, hogy a Reichsgericht az összeütközést eldöntse.[1]

Vagy az egyik uton, közvetlenül az összminiszteriumhoz való folyamodás vagy a másikon, az ügynek a birságoknáli felebbvitele által kijutottak volna a zsák-utczából; de az illetőségi összeütközések és eldöntésük természetének és módjának hazánkbani ismeretlenségénél fogva tán nem is merült fel az eszme, hogy itt összeütközés forog fenn, a felebbvitel pedig tán azért maradt el, mert az ügyészség azt a fennálló gyakorlattal megegyezőnek s épen a miniszteri eldöntést találta azzal ellenkezőnek.

A vázolt esetek mindenesetre azt tanusitják, hogy az illetőségi összeütközések és megoldásuk törvényes szabályozást kivánnak, de azt is, hogy az alkotandó büntető törvénykönyvvel jogéletünkön csak egy részben lesz segitve, ha azt közvetlenül a rendőri fenyitő eljárás codexe is nem követi, mert csak igy fog a közig. hatóságok és biróságok közt legalább fenyitő ügyekben a határvonal megvonatni, mely nélkül jogbiztonság nem képzelhető.

Dr. Concha Győző,
egyetemi tanár.

[1] L. Hye. Samml. d. Erkennt. d. k. k. Reichsgerichtes. 83. lap 23. sz. és 381. lap 85. sz.

Különfélék.

(**Döntvények.**) Az ügyvédi vizsgára bocsáttatás kérdésében, másod fokban biráskodó hetes bizottság a következő elvi határozatokban állapodott meg:

1. Kik 1874-ben végezték a jogi tanulmányokat valamely jogakadémián és az államvizsgát s a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszteriumnak 1875. évi 12.690. sz. alatt kelt rendelet értelmében 1875-ben tették le, nem tartoznak eleget tenni az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. évi 34. t. czikknek az elméleti képesitést illetőleg, tehát nem kell doktorátus, — minthogy azok azonban a praxist 1875-ben, azaz az ügyvédi rendtartás hatálybalépte után kezdték meg, tőlük 3 évi praxis kivántatik, melyből $1^1/_2$ év ügyvédnél, kincstári ügyésznél stb. töltendő:

2. kik az első szigorlatot 1874-ben, a másodikat 1874. után tették le, nem kezdhették meg a praxist a régi rendszer értelmében, mert nem volt meg a második rigorosum, s igy az uj törvény alá esnek és 3 évi praxist kell hogy kimutassanak, mely azonban az első szigorlattól számittatik.

3. A közjegyzői jelöltként való felvétel nem menti fel az illetőt, hogy az ügyvédi rendtartás 11. §-ának *b)* pontja értelmében az ügyvédi kamaránál történt bejegyeztetését is ne igazolja.

Dr. Herich Károly.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

MAGYAR FÖLDADÓ-KATASTER

az 1875-ik év márczius 30-ki VII. alaptörvény s az ezzel kapcsolatban álló kormányrendeletek szakmüveleti utasitások elméleti s gyakorlati magyarázatával, számos rovatos táblázat, mintadolgozat s iromány-példákkal ellátva: *Földadó-katasteri, kerületi, megyei bizottságok, becslőbiztosok, községelöljárok s földbirtokos használatára.* Irta *Mészáros Károly.* — Füzve 2 frt.

A BŰNTETTEK ÉS BÜNTETÉSEIK.

A büntetőjog különös része. Tekintettel az ujabbkori törvényhozásra és hazai törvényjavaslatunkra. — Irta: *Schnierer Aladár.* Füzve 3 frt.

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt. 60 kr.

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE. Az 1840. XV. tczikk I. r. és az 1844. VI. tcz., nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására. Irta: *Apáthy István.* Második kiadás. Füzve 2 frt 40 kr.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 41. SZ. Budapest, 1877. október 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A követválasztási verificatio. Dr. Kuncz Ignács, pozsonyi akadém. jogtanár urtól. — A praesumtiók tana. Nagy Árpád budapesti ügyvéd urtól. — Jogirodalom. A német sajtójog tankönyve. Bener-töl. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: A zálogjog előjegyzése lejárt váltó alapján. Zlinszky Imre urtól. — Mely időtől számitandó a perfeljegyzés hatálya.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A követválasztási verificatio.

Közjogi és közigazgatási biráskodásunk ügyét sulyos csapás érte.

Az 1874: 34. t.-cz. 89. §. szerint «a kérvénynyel megtámadott választások érvénye fölött a curia itél. Az anyagi és alaki szabályokat, melyek szerint a curia ezen hatáskörben eljár, külön törvény határozza meg.»

A három év előtti törvényhozás ezen intentioját a kormány ellenzése daczára, megsemmisité a képviselőház. A vonatkozó törvényjavaslat 64 szavazattal 62 ellenében általánosságban mellőztetett.

A legmélyebb tisztelet daczára, melylyel a parlament határozatai iránt minden polgárnak viseltetnie kell, kénytelenek vagyunk akként feljajdulni, hogy e határozat közjogi és közig. biráskodásunk ügyére ép oly váratlan, mint sulyos csapást mért.

A jelen kérdést nem szabad elszigetelten, csak önmagában tanulmányoznunk. Összes közjogi és közig. biráskodásunk construálásának *alapkövei* közé tartozik az. Három év óta azt hittük, hogy ezen alapkő renditethetlenül le van téve; előre láttuk a nagyszerü épületet, melyet a tudomány és államférfiui tapintat ezen alapon épiteni fog, és a nagy mű haladása helyett hanyatlás következett be.

Az államélet megváltoztathatlan vastörvények szerint fejlődik. Reformok, melyek valódi szükséget képeznek, minden akadályozás daczára bekövetkeznek. A közjogi és közig. biráskodás a mai állami és társadalmi situationak oly szükségképi közetkezménye, mint a mily szükségképi, hogy a testek a föld középpontja felé nehezednek. Csak a mindenhatóság volna képes, — ha az állam és társadalom fejlődése számára uj törvényeket alkotna, — közéletünk ezen uj irányát megakadályozni. Arról tehát nem lehet szó, vajjon legyen-e közjogi és közig. biráskodás; hanem csak a felett vitatkozhatunk, mely módozatok szerint létesitsük ezen nagy reformot? — Megoldható e problema államférfiui álláspontból, de fájdalom igen nagy a veszély, hogy privatizáló irányban, a magánjogi formalismus elvei szerint fog az megoldatni; mert e privatizáló irány nemcsak Németországot árasztotta el, hanem az angol és franczia intézmények ignorálása, vagy félreértése folytán, hazánkban is — a közjogi fölfogás hazájában — ijesztő mérvben terjed. A világtörténet tanitja, hogy valahányszor egy elutasithatlan prancsot képező reformot a mérséklet emberei megakadályozni iparkodtak, ezzel mindig az ellenkező szélsőség embereinek tettek szolgálatot, mert a természetes fejlődés akadályzása mindig reactiot szült, s a reactio tulzásai folytán csakugyan bekövetkeztek azon bajok, melyektől a mérséklet emberei tartottak; de a mely bajokat a kor követelményeinek tapintatos teljesitése által mellőzni lehetett volna. Ha valamely párt egy szükségképi reformot akar megakadályozni, nemcsak czélját soha el nem éri, hanem inkább az ellenpárt kezébe juttatja a kérdés megoldásának egész hatalmát.

A közjogi és közig. biráskodás mezején, mint jeleztük, két párt küzd egymással a tudományban és gyakorlatban: az államférfiui fölfogás és privatizáló irány pártja. Ha hazánkban az államférfiui fölfogás hivei vonakodnak ezen ügy megoldását a mérséklet és tapintat ösvényén eszközölni, és a kor ezen nagyjelentőségű kérdésével szemközt a negativ eljárást elégnek vélik, akkor a helyzet urai csakhamar a privatizáló iskolának hivei lesznek, kiknek nyiltan hirdetett programmja oda irányul, hogy az államigazgatás a biróságok gyámsága alá helyeztessék, és a parlamentaris rendszer hatálya, s azzal a nemzet politikai tapintatának nyilvánulhatása tetemesen megnyirbáltassék. Ha az államférfiui irány hivei merev mozdulatlanságuk által a privatizáló iskolát a helyzet uraivá teszik, akkor igazán lehet félteni államéletünket a birói formalismustól.

A curia mellőzésével nem lehet construálni közjogi és közig. biráskodásunkat. Ez épen nem jelenti azt, mintha a közjogi és közig. biráskodást a *rendes biróságra* biznók. Angliában sem mint rendes biró itél közjogi kérdésekben a King's Bench. Ezen kérdés tüzetesb elméleti kifejtésébe a jelen czikk szük kerete folytán nem bocsátkozunk. Annyi bizonyosnak látszik, hogy közjogi és közig. biráskodási rendszerünknek *egyik* csucsa gyanánt szerepelni a curia van hivatva. S ha e tekintetben nem teljesitjük azt, mire a helyzet utal bennünket, és a curia hatáskörének meg nem adjuk azt, mi a dolog természete szerint oda tartozik, könnyen beállhat a privatizáló irány oly reactioja, mely a biróságoknak hatáskörét közjogi és közigazgatási életünkre *elvileg* terjeszti ki, és egy abstract elv kedvéért az állam összes tetterejét bilincsbe veri.

Hivatkozunk Grey-nek az angol parlamentaris kormányrendszerről mély emberismeret és politikai tapintattal irt munkájára; mely szerint az 1831. és 1832. évi szenvedélyes politikai harczokból a reformbill számos nagy hiánya és egyoldalusága származott. Ha a toriepárt ahelyett, hogy az alkotmánynak mulhatlanul szükséges reformját makacsul ellenezte, ehelyett a kor követelményeinek eleget tett volna, akkor az ellenkező szélsőség lefegyverzése folytán sokkal czélszerűbb módozatok szerint lehetett volna az addigi visszaéléseknek véget vetni.

A reformbill kétségtelenül létező forradalmi jellegét azon szenvedélyes küzdelemtől nyerte, melyet a toriepárt makacs vonakodása szitott. Ne feledjük, hogy a közig. biráskodás *privatizáló* iránya szintén forradalmi jelleggel bir. Az individualismus invásiója ez az államéletbe; nem véres, de annál rombolóbb forradalom. S ha

veszélyes az alkotmány mezején minden megrázkódás, a közigazgatás lényegével még sokkal inkább ellenkezik az. A rohamos átalakulások mindig bekövetkeznek, midőn a természetes fejlődés akadályokba ütközik.

Sokkal tartózkodóbb álláspontot foglalunk el, hogy sem a képviselőház tárgyalásainak a gyakorlati életre vonatkozó részleteit bonczolgatnók. Azonban fölhozatott a szóban forgó törvényjavaslat ellen egy érv, mely nem hazai gyakorlati viszonyaink szempontjából, hanem a tudomány mezején döntendő el, mert tisztán tudományos kérdést képez. Értjük egy képviselő urnak azon állitását, mely szerint a curiának a választási verificatiót tárgyazó biráskodása «a teljesen szervezett közigazgatási biráskodás koronáját» képezné.

Igénytelen nézetünk szerint az alkotmányjogok fölötti biráskodás képezi az összes közjogi és közig. biráskodás kiindulási pontját és tulajdonképi fundamentumát, tehát nem koronáját, vagyis nem betetőzését. A dolog természete szerint a legfontosabb jogokat legelőször kell a közjogi biráskodás oltalma alá helyezni, mert e tekintetben a nemzet is leginkább bir érzékkel a közjogi biráskodás intézménye iránt. Csak miután a politikai szabadságra nézve létezik a közjogi biráskodás, lehet átmenni a közigazgatási jogok contradictorius tárgyalására. A mi legnyomatékosabb, azzal nem betetőzni, hanem megalapitani kell közjogi biráskodásunk rendszerét, miként az épületeknél is a sulyosb alkatrészek nem a tetőt, hanem az alapot képezik.

A közjogi és közig. biráskodás teljes rendszerének egyik csucsa a curia, másik a kormány. Sokan a kormánynak ezen hivatását tagadják. E helyen elméleti viták helyett utalunk a franczia közig. biráskodásra, mely szerint maguk a miniszterek is járnak el mint közigazgatási birák. A legnagyobb veszély nélkül a kormányt a felségjogok gyakorlása terén «fél» szerepére kárhoztatni és a biróságok itéleteinek alárendelni nem lehet.

A mi a sorrendet és a természetes egymás után-t illeti, igénytelen véleményünk szerint sokkal helyesebb és megfelelőbb a közjogi biráskodást előbb azon tárgyakra nézve létesiteni, melyek a curia hatáskörébe fognak tartozni, és csak azután átmenni azon tárgyakra, melyek fölött közjogi biró minőségében a kormány fog itélni.

A mondottakat röviden a következőkben foglaljuk össze:

A közjogi és közig. biráskodás korunknak elutasithatlan parancsa. Arról nem lehet szó, vajjon e reform létesittessék-e, vagy ne? hanem csak arról, vajjon a privatizáló irány létesitse-e azt, vagy a politikai tapintat. Kik az utóbbit akarják, azoknak föl kell karolni ezen ügyet, mert különben a privatizáló irány reactiójának erejét növelik. — Az alkotmányjogokra vonatkozó közjogi biráskodás nem koronája, hanem fundamentuma az egész rendszernek; az alkotmány jogoknál tehát *kezdeni* és nem végezni kell a probléma megoldását. — A mennyiben a közjogi és közig. biráskodásban mind a curia, mind a kormány részt venni hivatva van, előbb kell azt a curia és csak azután a kormány hatáskörében létesiteni. A *rendes birói eljárás* a közig. biráskodás construálásánál mellőzendő. Nálunk eddig a közig. biráskodás egészséges alapját két ponton szemléljük: a közig. bizottságokban, és a curiának a választási ügyekre vonatkozó hatáskörében, mely utóbbi — fájdalom — csak a választói jogra nézve hagyatott fön, a verificatiora nézve pedig elejtetett.

Dr. Kuncz Ignácz,
pozsonyi akadém. jogtanár.

A praesumtiók tana.

(Vége.)

III.

A perrendtartás 153. §-nak figyelmünket okvetlenül lekötő egy további intézkedése az, mely szerint a jogi praesumtió «az ellenkezőnek bizonyithatását ki nem zárja».

Tudjuk ugyanis, hogy a jogi praesumtiót két alfajra, czáfolható s czáfolhatlanra szokás osztani; midőn pedig perrendtartásunk a jogi praesumtiók mindenkori tulajdonságaként azok azon minőségét emliti fel, hogy ellenkezőjük bizonyithatását ki nem zárják, nagyon jogosultan vethető fel azon kérdés, hogy mily állás jut-e kijelentéssel szemben az u. n. czáfolhatlan praesumtióknak? Általában ki akarja-e azokat küszöbölni a maga köréből vagy csupán praesumtiói minőségüket nem ismeri el?

Az első feltevést némileg indokolttá teszi azon körülmény, hogy egész perrendtartásunkban ellenkezőjük bizonyithatását kizáró tényeknek a bizonyitási eljáráshoz való viszonyzatáról szó nincsen.

De anélkül, hogy annak vitatásába ereszkednénk, mennyire kivánatos ugyan az anyagi igazság diadalra segitése szempontjából az ily czáfolhatlan praesumtióknak lehető legkisebb térre szoritása, de mennyiben nem engedik méltányossági s czélszerűségi szempontok azoknak a jog köréből való teljes kirekesztését, nem lehet szem elől tévesztenünk, hogy a perrendtartás nem is lehet hivatva az állami jogrendszer más ágaiba tartozó törvények által felállitott czáfolhatlan praesumtiókból tabula rasa-t csinálni, s legkevésbbé szabad ezt az eltörlés szándékának nyilt s határozott kijelentése nélkül föltételeznünk, s nem lehetne az eltörlésre irányuló magyarázat támogatásául azt sem hozni fel, hogy perrendtartásunk anyagi jogtörvények, s igy ilyenek által felállitható czáfolhatlan praesumtióknak és egész jogrendszerünkből való ugy szólván teljes hiányzása idején jövén létre, a praesumtióknak, mint semmi törvény által meg nem állapitott, tehát nem is létező, jogi intézménynek netalán szándékolt eltörlését nyiltan nem is kellett kimondania; — nem fogadhatjuk el pedig ez érvelést azért, mert eltekintve attól, hogy néhány ily czáfolhatlan praesumtiót a jogszokás honositott meg nálunk, s hogy ilyeneket, mint fent kimutattuk, az alaki jog is állithat fel, — az eltörlés szándékát már csak a később alkotandó anyagi jog törvényekre való tekintettel is kifejezetten ki kell vala jelenteni.

Legszólóbban ellenzi végül az eltörlés szándékának feltevését, hogy perrendtartásunk maga is állit fel czáfolhatlan praesumtiókat, s szintugy a perrendtartás után alkotott törvényeink is, névszerint a kereskedelmi törvény.

Tekintetbe véve már most az itt elmondottakat, tekintve azt, hogy perrendtartásunknak a praesumtiókról szóló szakaszai a jelölt jelenséget nyilván figyelmen kivül hagyják, s figyelve végre arra, hogy az u. n. czáfolhatlan praesumtió mint önálló jogi jelenség a bizonyitási eljárásra való hatásának meg nem határozását e meghatározás feleslegessége igazolja, minthogy hatását maga fogalma ismerteti, s igy felállitása tényével hatása is meg van határozva, — azon eredményre jutunk, hogy perrendtartásunk fenntartja ugyan a czáfolhatlan praesumtiónak nevezett jogintézményt, de — ugyazon nézetet vallva, melyet fentebb mi is magunkévá tettünk, — nem tekinti azt valódi praesumtiónak.

A perrendtartásunk felállitotta praesumtiók ismertetését ezuttal mellőzve, a commentatorok ide vágó nézeteinek rövid ismertetése s birálása előtt szánjunk egy

kis figyelmet azon, bár elavult, de még most is pártolókra találó, s igy még mindig controversnek nevezhető kérdésnek is, hogy igaz-e, miszerint minden tény ellen vagy mellett praesumtió szól.

Ha az e nézetet vallók egyebet nem akarnak vele mondani, mint hogy mindent vagy valónak vagy valótlannak kell tartanunk, ugy ez állitásuk correctsége meg nem támadható; — ha azonban ezen igaznak vagy nem igaznak tartás mindenkor praesumtió alapján történőnek akarják vitatni, akkor — a praesumtió fogalom határozását szem előtt tartva, — állitásuk téves voltának bővebb bizonyitása is teljesen felesleges, a praesumtió nem általában valaminek való vagy valótlan gyanánt tartásában, hanem a valóságra vagy valótlanságra más tényekből vont következtetésben állván.

Az, hogy mindent vagy igaznak vagy nem igaznak kell tartanunk, a logikai «principium exclusi tertii»-nek kifolyása, mely az okság törvényével kapcsolatban azt eredményezi, hogy mindaddig, mig valamely ok valaminek létezése feltevését nem motiválja, a nem létezést tételezzük fel; — azonban praesumtióról ily esetekben szó sincs.

E tekintet alá esik pl. a többektől vitatott élet melletti praesumtió. — Igaz, hogy midőn valamely személynek halála bizonyitva nincsen s a holttá nyilvánithatásához törvényileg megkivántató körülmények fen fen nem forognak, azt életben levőnek fogjuk tartani; de korántsem praesumtió alapján mert az élő gyanánt tartás nem valamely alaptényből vont következtetés alapján történik, hanem történik azért, mivel mindenkit, kiről bizonyos, hogy megszületett, vagy élőnek vagy halottnak kell gondolnunk, s mivel nincs ok, mely az életben nem lét föltevését vonná maga után. — Megjegyezzük, hogy a felhozott eset látszólag ellenkezik a most felállitott azon szabálylyal, hogy többnyire negativ állitások mellett szól a valóság föltevése, a mennyiben itt az életben létel, tehát positiv tény mellett állt; ez ellentét azonban, miként már megjegyeztük, csak látszólagos, minthogy a valóság feltevése tulajdonképen nem is *az életben lét*, mint inkább a kétségtelenül megkezdett élet meg nem szünése mellett állt.

Ide tartozik pl. a birtok jogszerűségének u. n. praesumtiója (osztr, polg. törvénykönyv 323. §.) bár ez némileg eltérő tekintetek alá is esik. — A birtok jogszerűsége vagy jogtalansága t. i. a szerzésnek bizonyos, vagy az előbbit vagy az utóbbit előidéző tulajdonságai s módozatai létezésétől, tehát minden esetre positiv tényektől függ, s abstracte tekintve sem ezeknek sem amazoknak létezését, következőleg tehát sem a birtok jogszerűségét sem jogtalanságát föltenni nincs okunk; — minthogy azonban vagy ilyennek vagy olyannak okvetlenül gondolnunk kell, mintegy az ember jobb tulajdonságai s cselekvéseinek a jog korlátai közzé szoritása iránti hajlamaiban való hit befolyásának engedünk, midőn positiv jogszabály nélkül is az ellenkezőt igazoló körülmények hiányában jogszerű birtokot megállapitható szerzés módot teszünk fel.

E példák tetszés szerint volnának szaporithatók, s mindannyian az ily előleges föltételezéseknek a praesumtiók körébe vonását hibásnak tüntetnék fel.

Tekintsük most még röviden perrendtartásunk magyarázóinak a praesumtiók felől táplált nézeteit.

Dr. Apáthy István: Polgári törvénykezési rendtartás Pest 1872. czimű müvében egészen perrendtartásunk nézeteit fogadja el.

A praesumtiót (id. m. 141. l.) tényekből vont következtetésnek nevezi, mely definitióban nélkülözzük annak megemlitését, hogy e következtetés csak akkor lesz praesumtióvá, ha nem haladja tul a valószinűség határát; miről Apáthy-nak világos tudomása van, mivel e körülményt pár sorral alább annak indokául hozza fel, hogy az emberi praesumtió a bizonyitás terhétől fel nem old. — Ugy ezen, mint azon további állitással szemben, mely a jogi praesumtiónak kivétel nélkül ily felmentő hatást kölcsönöz, hivatkozunk a fentebb már elmondottakra s azok pótlásául legfeljebb annyit jegyzünk meg, hogy annál kevésbbé lehet okunk az emberi praesumtiók bizonyitást irányitó s eventualiter bizonyitástól felmentő hatásának elismerésétől vonakodni, mivel azon esetben, ha a praesumált tény minden valószinűsége mellett is valótlan volna, az ellenfélnek e valótlanság kimutatására mindenkor lehetőség van nyujtva.

Figyelmeztet Apáthy továbbá azon különbségre is, mely a fictio juris és az analogia között egyrészről, s a következtetések között más részről létezik; különösen az analogiának a következtetéstől való különbözőségét abban találván, hogy amaz, mig egyrészről a bizonyitás terhe alól fel nem old, más részről bizonyitékot sem képez.

Azonban e két tulajdonságát illetőleg az analogia a következtetéssel, akár praesumtió, akár egyszerű következtetés legyen az, teljesen megegyezik, mert ez sem ment fel szükségképen, hanem csak esetleg a bizonyitás terhétől, s szintén nem képez bizonyitékot, hanem csak a többi bizonyitéknak, a mennyiben szükségök forog fenn, egy sajátságos alkalmazási módját jelenti. — Az analogia és következtetés között kétségtelenül meglévő különbséget tehát inkább abban kellene keresni, hogy az előbbi az utóbbinak indoka lehet, az analogia annyiban szolgálhatván okul bizonyos következtetés vonására, a mennyiben a következtetendő eredményt már hasonló előzményekkel is egybekapcsoltnak igazolja.

Dr. Herczegh Mihály: Magyar polgári törvénykezési rendtartás czimü müvében praesumtiónak nevezi azon következtetést, melyet egy bizonyos megelőző tényből vagy állitásból egy másiknak létezésére vonunk.

Ő tehát praesumtió keletkezéséhez szintén az alaptény megelőző bizonyosságát kivánja, mivel szemben hivatkozunk a Zlinszky hasonló nézete ellen fentebb elmondottakra. — Hogy pedig azon definitió, mely a praesumtiót egyik tényből vagy állitásból egy másiknak *létezésére* vont következtetésnek nevezi, nem correct, arra talán figyelmeztetni is felesleges, mert a praesumtió soha sem áll állitás létezésére, hanem létező állitás valóságára vont következtetésben; hiányos végül Herczegh definitiója annyiban is, a mennyiben ő sem emliti fel, miszerint a következtetésnek, hogy praesumtió maradjon, nem szabad az ellenkező lehetőségét kizárnia.

Nem helyeselhető továbbá Herczegh azon meghatározása sem, melyet a praesumtió keletkezéséhez megkivántató két tény vagy állitás egymáshoz való viszonyáról ád, midőn azok egyikét oknak másikát okozatnak nevezi. — Mert ha tényt vagy állitást állitáshoz viszonyba állitva elfogadjuk is e meghatározást, tény és tény vagy épen állitás és ténynek viszonyitását illetőleg annak helyességét határozottan tagadnunk kell, a mennyiben nem ezek maguk, hanem határozott tulajdonságuk, t. i. bizonyosságuk között forog fenn az ok és okozat kapcsolata. Igy pl. az, hogy valaki hollétéről 30 éven át hir nem érkezett, sem mint tény, sem mint állitás nem oka azon (ez esetben praesumált) ténynek, hogy ő meg is halt[6] hanem az előbbinek bizonyossága oka annak, hogy az utóbbi is bizonyosnak vétetik.

[6] Sőt ellenkezőleg az utóbbi tény lehet oka az előbbinek, s épen azon valószinűség, hogy tényleg is oka, képezi alapját az elsőről a másodikra vont praesumtiónak.

*

A jogi praesumtiónak bizonyitás terhétől mentesitő hatására vonatkozó tant ő is elfogadja, mi természetes kifolyása a praesumtióról adott s fentebb ismertetett azon definitiójának, mely szerint azt *bizonyos* tényből vont következtetésnek mondja.

A polg. perrendtartás 155. §. értelmében közvetett bizonyitás s a praesumtió közötti különbséget, — mint példái bizonyitják, — ismeri ugyan, de meg nem határozza.

Ökröss Bálint: (Magyar polgári törvénykezési rendtartás Pest 1870. cz. m. 229. l.) perrendtartásunk valamennyi magyarázója között leghelyesebben és pedig következőleg defineálja a praesumtiót.

A közvetett bizonyitás, mely oly viszonyba hoz két állitást egymáshoz, hogy a logika vagy a tapasztalás szabályai szerint biztosan lehet egyiknek igazságáról a másikéra következtetni, ép oly meggyőző hatálylyal bir, mint a közvetlen. — De ha az állitások tartalma között eme benső összefüggés[7] hiányzik, a következtetés eredménye csak több kevesebb valószinűség leend. A következtetés ezen utóbbi esetben a vélelem.

A jogi s ténybeli praesumtiónak egymáshoz való viszonyáról szólva, a kettő közötti egyik különbséget abban találja, hogy az első felment a bizonyitás terhe alól, a másik pedig csak könnyiti azt annyiban, hogy a tulajdonképen bizonyitandó tény helyett egy másikat enged bebizonyitani, s az ebből amannak létezésére vont következtetést elfogadja.

A jogi praesumtiónak bizonyitástól mentesitő hatására vonatkozó állitást illetőleg Ökröss saját magával jut ellenkezésbe, a mennyiben a praesumtióról adott fogalom határozása szerint praesumtió keletkezéséhez alapul puszta állitást, — tehát még nem bizonyos vagy bizonyitottat is — elegendőnek talál. Ha tehát valamely praesumtió ily bizonyittatlan állitás alapján keletkezik, egyáltalában nem birhat bizonyitástól felmentő, hanem csak irányitó hatással. — De nem áll meg az állitás második, az emberi praesumtiók bizonyitás terhén könnyitő voltát illető része sem, — a mennyiben, ha elismerjük, hogy az ily praesumtió bizonyitást irányitó hatással bir, el kell ismernünk annak azon eventuális, t. i. az alaptény előleges bizonyossága esetén beálló, hatását is, hogy bizonyitás terhétől felold.

Megjegyzi még Ökröss, hogy a praesumtió nem bizonyiték, hanem csak bizonyitási alap; s ismerteti a jogi egyszerű s czáfolhatlan praesumtió közötti különbséget.

Dr. Suhayda János (A magyar polgári törvénykezési rendtartás Pest 1869. cz. m.-ben) a praesumtiónak két definitióját is adja, a 113. lapon azt mondván: a belső bizonyitás módok által «a bizonyitékok bizonyos tények, állitások természetéből következtetnek; vagy melyek hasonló körülményekben rendszerint nem csalnak; ilyenek a vélelmek, azonban az ellenkezőnek bizonyitását ki nem zárják»; a 115. lapon pedig ekként szól: vélelem, elővélemény bizonyos tett dologbóli következtetése.

Az első definitiót illetőleg megjegyezzük, hogy a praesumtió nem bizonyitékra, hanem bizonyosságra vont következtetésben áll, másrészt pedig a praesumtiónál, a következtetés nem is vonatik a tény természetéből, mert akkor praesumtió keletkezéséhez egyetlen tény vagy állitás elegendő volna, hanem vonatik más tény vagy állitásból.

A második definitió ellen pedig azon kifogásunk van, hogy ha a praesumált tény már magában véve és előre is bizonyos, mire való volna akkor még a következtetés.

Hogy egyébiránt Suhayda a praesumtiók fogalmával nincs tisztában, azt legjobban mutatják példái. Igy a többi között jogi praesumtiók példái gyanánt hozza fel, hogy a nőnek férjétől való eltávozása gonosz szándék nélkül történtnek tekintendő, hogy a helyesen kiállitott okirat tartalma valónak veendő, hogy a tanu által hit alatt vallottak igazaknak veendők stb. — vagy hivatkozik mint jogi praesumtiókat tartalmazókra az osztr. polg. törvénykönyv azon §§-aira, melyek a házasság érvényességét (99. §.) a birtok czím jogszerűségét (323.) stb. «vélelmezendő»-nek rendelik.

Nagy Árpád,
bpesti ügyvéd.

[7] Talán helyesebben a benső összefüggés ezen mérve.

Jogirodalom.

A német sajtójog tankönyve; Bebner-től. (Lipcse 1876.)

Szellemdús és irányeszmékben gazdag a füzet, melyet ezen kitünő kriminalista fentebbi czím alatt közrebocsátott. Feladatául tekintette szerző, hogy a törvényes anyag legpontosabban megvizsgált halmazából valódi történelmi felfogásra emelkedjék, hogy a történelmi tetőpontok látkörének magaslatait elérje, s ekkép a fejlődés azon utját áttekinthesse, melyet a jogeszme már áthaladott.

A birodalmi sajtótörvény magyarázatát azzal törekedett élénkiteni, hogy a törvény ismeretét a sajtó állapotával és szükségleteivel szoros összefüggésben tüntesse fel.

Szerző ezen feladat első részének teljesen megfelelt. Feldolgozta a leggazdabb anyagot a nélkül, hogy kifejtése csakis statisztikaivá vált volna; seholsem felejtette el, hogy épen ezen a téren csakis a fejlődés mértföldmutatóit kell jelezni, nem pedig a gyakran soká megállapodott vagy visszaeső állapotok tömérdek részleteit felhalmozni.

Szándékának második részét Berner csak szükebb értelemben igyekezett megfejteni és kevésbé fejtette meg, mint a mint mi ezt épen tőle vártuk volna, mert ő is, mint előtte a többi ügyes magyarázó (Schwarze, Marquardsen, Thilo), a kik őt a bir. sajtótörvény életbeléptetése óta megelőzték, feladatát a törvény szövegének legtüzetesebb kifejtésével s annak a sajtó szükségletéhez való viszonyitásával, kimeritettnek vélte és nem bocsátkozott az anyagi büntető sajtójog behatóbb tárgyalásába. Az utolsó évtizedben megjelent sok munka daczára, most is még nélkülözzük a német jogirodalomban, *az ujkor szellemének megfelelő alaptanok és törvényhozási szabályok oly kimerítő kifejtését*, a mely az ismeretes (de most már elavult) Chassan művét teljesen pótolná.

Berner tankönyvének első része a német sajtójog történelmét három időszakaszban tárgyalja, t. i. a régi német birodalombeli, a német szövetségbeli és az uj német birodalmi korszakban, az északi szövetségbelinek befoglalásával.

Szerző a két első korszakban az egységre való törekvést a *szabadság elnyomására* irányzottnak jellegezi, mely ellen a szabadság a partikularismus szárnyai alatt gyakran keresett átalmat. A harmadik korszakban a partikularismus legyőzetett, s a szabadság csak a német egységgel jöhetett érvényre.

A «régi jó idő» a sajtó szenvedéseinek történelmét tartalmazza. Alig hogy a könyvnyomdai művészet csodálatos eszményi ereje világra jött, ösztönszerüleg kezdi *az állam és az egyház* sejteni, hogy a szabad szellem Herculese megszületett s gondoskodásuk azon czélra fordult, hogy ez meg ne erősödhessék s férfiuvá meg ne izmosodhassék. Egyházi és világi sajtócensura! A két világhatalom ritkán volt másban oly egyetértő, mint ebben. VI. Sándor és X. Leo bulláinak V. Károly birodalmi parancsai édes testvérei, s a mit a pápa, az érsek és az egyetem megkimélt, azt lebilincselte

a császári államügyész. De a német népszellem, melyet akkor a reformatio tárogatója a halottakból felköltött, nem zaboláztatta magát és (BERNER szavai szerint) csak egy «hülye Xerxes» akarhatta a népszellem hullámzó tengerét korbácsütésekkel legyőzni. Már akkor kezdődött a birodalom gyengülése; a sajtóvizsgálat és a birodalmi törvény megszoritásai néhol végrehajthatók sem voltak. A hitvallásbeli ellentétek megtették hatásukat; és mig ott, hol a birodalmi törvényhozás érvényült, a präventio és repressio még közösen is, alkalmaztattak, a sajtóvizsgálat, kivált a protestáns területeken saját vallásbeli érdekeik javára, csak lazán használtatott. A vallásbéke elérésével mindinkább lépett előtérbe az igyekezet, hogy *az államkormány és a szent római birodalom elvei* megótalmaztassanak; ez jellegezi a 18-ik század edictumait és a választó fejedelmek rendeleteit. A *könyvek megégetéséről* érdekes példát hoz fel BERNER, Lilienbergi ABELEMÁTYÁS jelentéséből, a ki Bécsben a hohen Markton egy: *Gedächtniss der Ung. türk. Kriege, beschrieben von Joh. Heinrich Stadler von Strassburg*, czímü könyvecskét, nagy pompával, a bitófánál, nyilvánosan megégetni látott.

Miután a sajtóvizsgálat Angliában már 1694-ben eltöröltetett, a *sajtószabadság legelőbb* STRUENSEE *dán törvényével 1770-ik évi szept. 14-én lépett a continensre.* De hogy az öröm nemsokára elmult, midőn a franczia forradalom reactiója működni kezdett, azt tudja a történelem minden ismerője.

A német Bundesacte 18-ik artikulusában megigértetett a sajtószabadság, de már a Carlsbadi határozatok, melyeket GÖRRES elég drastice az *eszelősség tetőpontjának* jelezte, torzképet csináltak belőle. Hogyan ment METTERNICH vezetése alatt tovább, a ki mindig «a szövetség közkatonáit a tűzvész oltásra hivta», mihelyt valahol politikai élet jött mozgásba, BERNER behatóan ecsetelte. Méltán mondhatja, hogy az 1819-iki szövetségi határozatok lidércze a nemzetet 30 évig nyomta.

A sajtómegszoritások lánczának utolsó szemét, a rövid 1848-iki korszak után, az 1854. jul. 6-iki szövetségi határozat képezte. Itt valóban, mint mindenütt a német életben, a partikularismus törte a szabad fejlődésnek utját. Mig például az osztrák sajtóvizsgálat (censur) nyers tudománytalansággal kezeltetett, Poroszországban szelidült ez a tudomány tisztelete által, mely ott sohasem tagadtatott meg. Igy lehet csak megfejteni, hogy lehetségessé vált, miszerint férfiak, mint HERRMANN GOTTFRID Lipcsében és RITTER KÁROLY Frankfurtban a sajtóvizsgálói tisztet viselték, kikhez még GRIMM JAKAB Kasselben sorolandó. A kisebb államokban, mint Würtemberg, Bajor-, Szászország, Badenben, a menynyiben a szövetség nyomása engedte, lassankint szabadabb állapot fejlődött. Poroszországban ellenben IV. Fridrik Vilmos, egész uralkodásának ideje alatt, azon töprenkedett, mikép egyeztethető össze a nép patriarchalis vezetése a vallás és erkölcs utján, az intellectualis szabadságának tiszletével. Ha átalában a szellem jellemzendő, mely a német sajtótörvényhozásban az uj birodalom idejéig uralkodott, azt kell mondani, hogy ez a *megtorlási rendszer* kapcsolatosan a sajtó*ipar* megszoritásaival s a közigazgatási tilalmak és rendőri lefoglalások legtágabb jogával. Ehez járul némely helyeken, mint például Ausztriában s az 1863-iki porosz rendeletben, a franczia *megintési rendszer*. Ezzel egyesül végre egy anyagi büntetőjog, melyben az ugynevezett politikai vétségek mezején szándékos határozatlanságu szabványok *a birót törvényhozóvá* teszik és azon tan, a sajtóvétségek szerzőinek felelősségéről, a melyben az igyekezet a vétségek lehetőleg legnagyobb kiterjesztésére és a tudományos homály és határozatlanság karöltve járnak.

Eltekintünk a birodalmi sajtótörvény keletkezésének történelmétől, annak különféle politikai nyomoruságaival és parlamentaris compromissumaival, melyekből létrejött, s fordulunk BENER munkájának második részéhez.

Ne időzzünk a bevezető határozványok kifejtésénél, melyben különösen a *terjesztés* (3. Art.) fogalmának meghatározása, vagy a sajtó-rend szakaszánál, melyben különösen a *helyreigazitási kényszer* (Art. 11.) nagy érdekü, hanem forduljunk azonnal a három főkérdéshez: a *felelősség*, a *tanuzási kényszer* és a *lefoglalás* tanaihoz. Velünk és GLASER-rel elveti BERNER a belga egymásutáni és kizárólagos felelősség rendszerét. Az előrebocsátott érvelések eredményét szerző nehány velős szóba foglalja (a 269. és 270. lapra). Teljes határozottsággal azonban nem nyilatkozott B. a felöl, valjon tárgylagosan helyes-e a felelősség kérdésére az átalános büntető törvények *egyszerü* alkalmazása, vagy pedig *kapcsolatosan* a szerkesztő tettességének feltételével és a mulasztási büntetések rendszerével? tehát a birodalmi sajtó-törvény szabványaival. Magyarázó megjegyzései azonban, a vonatkozó 20. és 21. artikulusokhoz, az utóbbit sejtetik.

Nyilvános (és ezt bizonyosan BERNER is beismeri) már most, hogy azon tételt, mely szerint valamely időszaki nyomtatvány szerkesztője tartandó a tettesnek, mig különös körülmények tettességét ki nem zárják (b. s. t. 20. Art.), csupán és egyedül a sajtó névtelenségének ótalma és az ezzel kapcsolatos tanuzási kötelesség alóli felmentés igazolhatják. Ebben egy privilegium odiosum foglaltatik, mely mintegy kiegyenlittetik azon privilegium favorabile által, a mely ezen különleges viszonyban rejlik. Mert azon jogtudattal, melyben büntetőjogi és büntető eljárási alapelveink gyökereznek, semmiként össze nem egyeztethető, hogy adott esetben dolus miatt büntetés szabassék, a nélkül hogy talán dolus léteznék, de bizonyosan a nélkül, hogy bebizonyittatott volna. Mondható ugyan, hogy ezen presumtió mellett az általános büntető törvény alapelvei érvényben maradtak. («A szerkesztőnek mint tettesnek lehetnek részesei. Ezek annak felelőssége által nem fedeztetnek». B. a 281. lapon; vagy: «A szerkesztő felbujtás, bűnsegély vagy bűnpártolás miatt büntethető,» u. a. a 282. lapon). A gyakorlatban azonban a dolog rendesen úgy fog állani, hogy ha a szerkesztő a valódi tettes kijelölésével menekülni nem igyekszik, az államügyészség vagy magánvádló az ő megbüntetésével megelégszenek a nélkül, hogy részeseit, segédeit, felbujtóit vagy pártolóit kutatnák, miután tanukényszerbeli eszközük nincsen. Ezen dilemma kikerülhetlennek látszik: vagy érvényesül a recherche de la paternité (hogy MARQUARDSEN találó analógiájára emlékeztessünk), akkor a szerkesztő bűnösségének feltétele elesik s az át. bünt. eljárás elvei a tanuzási kötelezettségről lépnek életbe, vagy: fennáll azon különös jog, de akkor semmi további recherche de la paternité, nincsen, miután — a kivételes esetektől eltekintve — az apa már megvan. Éppen azért mondatott a német birodalmi törvényhozásnál, hogy az elv fejére állittatik, midőn magas politikai opportunitási okok kedvéért, a törvény harmadik olvasásánál, készeknek nyilatkoztak a mentelmet, a tanuzási kötelezettség alól elhagyni és egyuttal nem vonakodtak ismét a 20-ik Art. presumtióját megtartani.

A *mulasztási büntetések* (Art. 21.) rendszerénél a törvény hasonló módon jár el, mint a felelős szerkesztő tekintetében a 20-ik Artikulusban. A törvény a szerkesztőt, továbbá a kiadót, nyomdászt, terjesztőt (ha a 20 art. szerint nem felelősök) bizonyos gondosságra kötelezi és nekik kell bebizonyitani, hogy azon gondoskodást alkalmazták, vagy különös körülményeiknél fogva lehetetlen volt nekik azt alkalmazni. A törvény azonban a gondosság kötelezettségét subsidiariussá és azonfelül egymásutánivá és kizárólagossá azon (balga) értelemben szabályozta, hogy az ezen sorban következő négy személy mindenike, ezen kötelességtől minden bizonyiték nélkül ment, ha egy a biróság által elérhető (esetleg elhalt) előzőre hivatkozhatik. (E tekintetben ugy látszik, hogy BERNER magyarázatai a 291 lapon nem világosok.) Ezen sorozattal, melyben egy presumtio juris et de

jure fekszik a kizárólagossággal, melylyel a bűnrészesség büntetőjogi tana ellenkezik, végre a bizonyitási teher különleges szabályozásával, mind ezzel ujból a fenálló büntetőjogi és büntető eljárási alapelvekbe bele markoltatott, a mi itt is csak a sajtó szabadalmi állásából, a névtelenség és tanuzási kötelesség tekintetéből, igazolható. Éppen feltétlen szabályul fogadták el azt, a mi csak a legtöbb esetben áll; egyszerüsitik az eljárást az anyagi igazság rovására; felmentik a birót a szükségtől, hogy a dolgok alapjára jusson. De e mellett ismét a tanuzási kötelezettséget fenntartani, mire eddig a birodalmi kormány törekedett, ez valóban a lehetetlenségek összeegyeztetése.

A mi továbbá a *lefoglalást* (bir. s. t. 23. art.) illeti, BERNER itt sem nyilvánitotta ki szabatosan azon álláspontját, melyet az ismeretes controversiákhoz foglal. Ugy látszik ellene van a rendőri lefoglalás alkalmazásának a büntethető cselekvényekre és osztályharczra való nyilvános felhivások eseteiben (b. s. t. 111. és 130. §§.), de nem ellenzi azt, a hol a nyilvános felhivás felségsértő vállalatot (85. §.), a császár vagy államfő megsértését (95. §.), végre a szemérmetlen iratok, képek és képletek terjesztését (184. §.), tárgyazza. A bir. sajtótörvény azon szabályzatát továbbá, mely szerint a rendőri lefoglalás *csak* a kijelelt esetekben *eszközölhető*, ugy fogja fel, hogy ez fakultative, nem pedig kötelezőleg értendő.

Itt némely pontban eltérünk. Legelőbb is a rendőrség odautasitása, hogy a lefoglalás csakis azon törvényes esetekben eszközlendő, kétségtelenül ugy magyarázandó, hogy más esetekben *nem* eszközölhető, ezekben azonban *mindig* eszközlendő. Egy oly subtilis interpretatiora támaszkodva, milyet BERNER akar, a rendőrség a felelősséget a lefoglalás mulasztása tekintetében annál kevésbé vállalná magára, mert itt a nagyobb szigor mindig sokkal előbb számithat felülről kegyes megitélésre, mint a lazább felfogás.

A dolog természete szerint szükségesnek véljük a rendőri és birói lefoglalást a vétség természete szerint, mely kérdés alá jön, szabatosan megkülönböztetni.

Ha valami tilalom áthágatik: a nyomdász, kiadó, esetleg szerző vagy felelős szerkesztő nevének és lakásának kihagyása (6. és 7. art.), a birodalmi cancellár által eltiltott külföldi időszaki nyomtatvány terjesztése (art. 14.), tiltott hirdetéseknek terjesztése, a katonaság vagy védelmi eszközök mozdulatairól háboru idején vagy annak veszélyekor (15. art.), végre szemérmetlen képek és képletek terjesztése (bir. b. t. 184. §.) eseteiben, ám foglaljon a rendőrség. A vezéreszme csak az, hogy a törvény megszegése szembetünő, érzékileg észrevehető legyen.

Ha azonban az eset subsumtiója valamely az át. büntető törvényben körvonalozott tényállás alá, kérdéses, ha a kérdés valamely különös birói functio körül, azon értelemben forog, hogy jogszaki cognitio utján döntendő el, valjon az eset a törvény fogalmi határozványának megfelel-e vagy sem? akkor a rendőri lefoglalást feltétlenül kizárnók és garantiákat a szabadság részére csak a birói lefoglalásban találnánk, tehát egy józan és nyugodt, nem pedig a pillanat behatása alatt álló gyakorlatban. Oda tartoznak tehát a fentebbi a b. s. t. 85., 95., 111., 130. és 184. §§-aiban foglalt esetek, utóbbi, a mennyiben szemérmetlen iratokról van szó, és nem találunk abban megnyugtatást, hogy a sajtótörvény 23-ik §-a a rendőrségnek két esetben (valamely büntethető cselekvényre és osztályharczra való felszólitás esetén, 111. és 130. §.) a bűntett elkövetésére «sürgős veszély» lételének feltételét zsinórmértékül adja, mert azon feltétel, valjon a sürgős veszély megvan-e? éppen a legingatagabb megitélés dolga. Abban sem érthetünk egyet BERNER-rel, hogy a rendőri és államügyészi organisatio a lefoglalásra már megvan, ellenben egy birói erre még csak alkotandó. Ily alkotás a rendszeresitett társas biróságok székhelyein — és csak ilyenekről lehet kérdés — nem oly nehéz hogysem ezért egy fontos elv végrehajtását mellőzni kellessék. Ezen az uton az igazolhatlan foglalások mindinkább kikerültetnének, s az államnak kevesebb oka lenne ezen esetekbeni kártalanitás kérdésének azon szent borzadálylyal kitérni, melylyel ez idő szerint iránta viseltetik.

Mellőzzük az elévülés és zárhatározatok tételeit tovább taglalgatni, és azzal válunk meg a könyvtől, hogy a szabad szellemnek és üde irálynak, a melyben az gondoltatott és iratott, örülünk.*

Dr. Jaques Henrik.

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

126. §. A jelen törvény 11., 12., és 20., §§. esetében a kérvényező a kérelem beadására való jogosultságát kimutatni köteles. — A kérvény az örökség megnyiltától számitott 4 hó eltelte előtt el nem intézhető.

A biróság e tárgyban hozandó végzésben, a mennyiben a kérelemnek helyt ad, az elfogadási nyilatkozatra, illetőleg a feltétel tejesitésére a végzés kézbesitésének napjától számitandó határidőt tüz.

Ezen végzés a keresetre hozott idéző végzésekre előirt módon — azonban a hirdetményi idézés kizárásával kézbesitendő.

A biróság a beérkezendő vétbizonyitványt hivatalból megvizsgálja, és ha azt találja, hogy a kézbesités nem történt törvényszerüen, ennek ujabb eszközlését rendeli meg.

A felhivott halasztási kérvénye felett a biróság határoz, azonban feltételteljesités eseteit kivéve a szabályszerü kézbesitéstől számitott három havi halasztásnál több nem adható.

Ha a halasztásnak hely nem adatik, az e tárgyban hozott végzés kézbesitésétől számitott 8 nap alatt a nyilatkozat beadható, s a feltétel teljesithető.

A halasztás tárgyában hozott végzés kézbesitendő annak is, a kinek kérelme folytán a felhivás intéztetett.

127. §. A jelen törvény 40. és 124. §§-nak esetein felül a hagyaték birói leltározásának van helye, ha az, ki örökösödésre vagy utóörökösödésre hivatva van, ezt kérelmezi. A leltározás több örököstárs közül egynek kérelmére is, a törvényes örökösödésre jogositottaknak meg szükség-örökösök kérelmére pedig akkor is elrendelendő: ha törvényes kellékekkel biró végrendelet vagy örökszerződés van.

Hitbizományi örökösödés esetében a hagyatéki vagyonok birói leltározása hivatalból rendelendő el.

128. §. A birói letározással a királyi közjegyző vagy a birósági végrehajtó bizandó meg. Előbbi megbizható akkor is, ha a hagyaték tárgyalását közjegyzőre nem bizta.

A leltározásra az ismeretes örökösök, ntóörökösök, a kirendelt hagyatéki gondnok és a végrendeleti végrehajtó, ha a letározás helyén jelen vagy oly közel vannak, hogy megidézésük késedelem nélkül történhetik, hivatalból meghivandók. A 40. és 127. §§. eseteiben azon örökös vagy hagyományos, kinek kérelmére a birói leltározás elrendeltetett, ennek idejéről mindig értesitenő.

Ha az érdeklettek közül a leltározásnál senki sincsen jelen, a leltározás két házbeli, vagy ennek hiányában két meghivott tanu jelenlétében foganatositandó.

129. §. A leltár mindazon ingó és ingatlan javaknak, melyeknek az örökhagyó halála idejekor birtokában volt, pontos és teljes összeirását tartalmazza.

Az örökhagyó birtokában talált s állitólag idegen tárgyak a leltárba szintén felveendők; de mindenkor annak megjegyzésével, hogy ki által és mi czimen igényeltetnek.

* A GRÜNHUT-féle «Zeitschrift f. d. Privat u. Oeffent. Recht» czimű folyóiratból. Szerk.

Az örökhagyót illető, de mások kezénél levő tárgyak is befoglalandók a leltárba, s a mellett azon ok, a melynél fogva azok egy harmadiknál léteznek, előadandó.

A leltározott ingók s ingatlanok becsértékének meghatározása a végrehajtási becsérték-megállapitásra előirt szabályok szerint történik.

A hagyatéki adósságok összege és minősége, a mennyiben a leltározás alkalmával kipuhatolható, ugyszintén az adósságok kamatai, az adóknak és egyéb folyó fizetéseknek az örökhagyó halála napjáig kiszámitott hátralékai a leltárba szintén felveendők.

130. §. A mennyiben akár az örökséghez igényt tartók között, akár az örökös s örökhagyó hitelezője vagy a hagyományos között az örökség értéke iránt vita támad, a per során mindenik érdeklett követelheti a még természetben meglevő ingó és ingatlan vagyon perbeli rendes szakértői bizonyitás utján való megbecslését; továbbá jogában áll mindenik félnek a hagyatéki vagyonra és becsértékére, ugy a hagyatéki terhekre nézve a leltárral szemben ellenbizonyitást ajánlani. (41.§.)

131. §. A jelen törvény 48., 117., 124. és 141. §§-nak esetein felül a hagyatéki vagyonok zár alá vételének van helye, ha a vita tárgyát képező hagyatéki vagyonoknak zár alá vételét az örökösödésre vagy utóörökösödésre igényt tartók közül valaki követeli.

A hagyatéki vagyonok ezen zár alá vétele csak az örökösödési bizonyitvány kiadatása előtt, és ha a hagyatékhoz ingatlanok vagy telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogok nem tartoznak, csak az örökség megnyiltától számitott egy év eltelte előtt kérhető.

A zárlat elrendelése esetében hagyatéki gondnok nevezendő.

132. §. A zár alá vett hagyatéki vagyon kezelése évenkinti rendes számadástétel kötelezettsége mellett a hagyatéki gondnokot illeti. Ő jogositva van a hagyatéki követeléseket saját felperessége mellett behajtani, a hagyatéki vagyon jövedelmeit beszedni, s a hagyaték kezelésével egybekötött kiadásokat fedezni.

Nevezetes értékcsökkenés vagy aránytalan költségek nélkül el nem tartható ingóságok eladását, valamint a hagyatéki terhek tisztázása végett szükséges eladásokat a hagyatéki gondnok, vagy az örökséghez jogot tartók valamelyikének kérelmére a hagyatéki biróság rendeli el.

Ha a gondnok és az örökséghez jogot tartók más egyértelmü megállapodásra nem jutnak, az eladás nyilvános árverésen, kölönösen az ingatlan vagyonok eladása a telekkönyvi hatóság utján a polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint történik.

Ha a hagyatékhoz oly ingatlanok tartoznak, melyek az örökhagyó nevére átirva nincsenek, ezeknek átiratását szükség esetében per utján a hagyatéki gondnok köteles eszközöltetni.

133. §. Az örökhagyó leszármazói, ha csak az örökhagyó által kitagadva nincsenek, továbbá az örökhagyó házastársa, ha csak végrendelet vagy örökszerződés által az örökhagyó részéről az örökségből teljesen ki nem zárattak, a hagyatéki vagyonok zár alá vétele esetében követelhetik, hogy a mennylbén ez tartások vagy rendeltetésökre szükséges, a hagyatéki biróság a hagyatéki vagyon jövedelméből részökre oly összeget utalványozzon, mely az őket mindenesetre megillető tiszta hagyatéki rész jövedelmének megfelel.

Az örökhagyó özvegyének az özvegyi jogon alapuló igényei zárlati intézkedés által nem korlátozhatók.

134. §. Gyámhatósági beavatkozás eseteiben a mennyiben a hagyatéki zárlat valamely örökös vagy utóörökös által kéretett, a hagyatéki biróság jogositva van ugyan a zálatot elrendelni; de ennek foganatositása végett azonban az illetékes gyámhatóság kerestetik meg. Ezen esetben a hagyatéki gondnokot a gyámhatóság rendeli ki.

Ha a gyámhatósági tárgyalás során az örökösödési igényekre nézve egyezség nem jő létre, és az iratok további eljárás végett a hagyatéki birósághoz tétetnek át: utóbbinak jogában áll a gyámhatóság által kinevezett hagyatéki gondnok helyett más hagyatéki gondnokot nevezni.

A jelen törvény 48. §. esetében a zárlat foganatositása és zárgondnok kinevezése gyámhatósági beavatkozás esetében is a hagyatéki birósághoz illeti.

A gyámhatóság által kinevezett hagyatéki gondnok jogaira és kötelességére nézva a 132. §. intézkedései alkalmazandók.

Az ingóságok eladásának kérdésében a 48. §. eseteit kivéve, zárlat esetében is a gyámhatóság van jogositva határozni mindaddig, mig általa az iratok a hagyatéki birósághoz át nem tétettek.

135. §, Azon örököt, a ki a vita tárgyát nem képező örökséget birtokába vette, az örökség megnyiltától számitott 4 hó alatt a hagyatéki vagyonoknak sértetlenül fentartásáért felelős; s csupán a hagyatéki követeléseket behajtani, s az ingóságok közül azokat, melyek nevezetes értékcsökkenés vagy aránytalan költségek nélkül el nem tarthatók, vagy a melyeknek eladását halaszthatlan hagyatéki terhek tisztázása teszi szükségessé, elidegeniteni van jogositva.

Az örökség megnyiltától számitott 4 hó elteltével, a mennyiben a hagyatéki vagyonok zár alá vétele nem rendeltetett el, a birtokba lépett örökös teljes szabad rendelkezési jogot nyer.

Gyámhatósági beavatkozás esetében a fentebbi korlátozás a gyámhatóságra nézve is áll.

IV. Fejezet.

Az osztályra vonatkozó eljárásról.

136. §. Ha az örökösödési jog s az örököstársakat illető örökösödési hányad vita tárgyát nem képezi, azonban az örökösök az osztály kérdését önmagok között, avagy gyámhatósági beavatkozás esetében a gyámhatóság előtt egyességileg el nem intézhetik, bármely örököstárs jogositva van az örökség felosztása iránti birói eljárás meginditását kérni.

Ezen kérelem folytán a hagyatéki biróság az összes érdekletteket azon hozzáadással idézi maga elé, hogy a kitüzött határnapra az osztály megtétele végett annál bizonyosabban jelenjenk meg, mivel különbeu a meg nem jelenők helyett azok költségére hivatalból fog a biróság ügyvédet rendelni, s annak közbenjöttével a közös örökséget — a mennyiben törvényes akadály fen nem forog — felosztani. Ezen végzés kézbesitése a keresetre hozott idéző végzésre nézve előirt szabályok szerint történik.

137. §. A tárgyalási határnapon a biróság a feleket a sommás eljárás szabályai szerint mindenekelőtt azon kérdésre hallgatja ki, hogy a felosztásnak nincsenek-e törvényes akadályai (71. 72. 73. 74. §§.); és ha ilyen akadályok fent nem forognak, a felekkel egyetértőleg a felosztandó vagyont, az örököstársak örökösödési hányadát, ugy az egyes örököstársaknak beszámitandó értékét állapitja meg.

Ha ez iránt a felek közt megállapodás nem jő létre, az ellentétes nyilatkozatok jegyzőkönyvbe vétele után a felek rendes osztályperre utasitandók; azonban ezen esetben is jogukban áll a feleknek megállapodni az iránt, hogy azon hagyatéki vagyon és beszámitási érték, melyre nézve vitapontok nem forognak fent, a jelen törvényben szabályozott rövid uton osztály utján osztassék meg, s a törvény rendes utjára csupán a vitás tételek iránti osztály utaltassék.

A mennyiben a felek között a rövid utu osztály tárgyát

képező vagyonra és beszámitási értékre megállapotás jött létre, a biró egyességet kisérel meg az iránt, hogy az osztály mi módon eszközöltessék, egyes hagyatéki tárgyak természetben osztassanak-e fel, vagy valamelyik örököstársnak értékmegtérités mellett átengedtessenek, avagy közárverésen eladassanak.

(Folytatás következik.)

TÖRVENYKEZESI SZEMLE.

A zálogjog előjegyzése lejárt váltó alapján.

Az, hogy a telekkönyvi rendelet 88. §. *b)* pontja, mely szerint lejárt követelésekről szóló adóslevelekre a zálogjog előjegyzése megengedtetik, tulhaladott álláspont. Nagyobb vität idézett elő azonban az a kérdés:

ha vajjon a váltó alapján történt bejegyzéseknél a váltónak, mint ilyennek kellékei vizsgálandók-e meg? s hogy ebből kifolyólag elévült váltó alapján van-e helye előjegyezésnek?

Én a telekkönyvi rendtartásról irt munkámban (a magyar telekkönyvi rendtartás mai érvényében II. kiadás 232. l.) abbeli nézetemnek adtam kifejezést, hogy a váltó csak váltói minőségénél fogva tekintethetik a bejegyzésre alkalmas okiratnak; s azért ha a váltó a szükséges kellékekkel nem bir, annak alapján az előjegyzés el nem rendelhető, s ebből kifolyólag: ha a váltó elévülés folytán váltói erejét elvesztette, miután abban sem jogczím nem foglaltatik, sem más kellékekkel felruházva nincs, oly okiratnak, melynek alapján előjegyzés lenne engedhető, — többé nem tekinthető (hasonló nézetben van HERCZEGH MIHÁLY is telekkönyvi rendtartás 280. l.)

Ellenben e nézetet igen szellemdusan ostromolja RUPP ZSIGMOND (a M. Themis 1872. évi 55. számában e sorok irója telekkönyvi rendtartása, s ugyanazon szaklap 1873. §§. számában HERCZEGH hasontárgyu műve felett irt birálatában). Szerinte ugyanis: ha a váltó folytán származó bármely jog köztörvényi biró előtt érvényesittetik, annak köztörvényi tekintet alá kell esni, a telekkönyvi hatóság tehát a váltót közönséges kötelezvény gyanánt fogja tekinteni, s a telekkönyvi rendtartást erre mint ilyenre alkalmazni, természetesen minden tekintet nélkül arra, hogy a váltó, mint ilyen a váltótörvény által felállitott kellékekkel bir-e? vagy nem, vajjon a váltó a váltótörvény értelmében elévült-e? vagy nem? — Ennek az érvelésnek RUPP azon álláspontjánál fogva, mely szerint az előjegyzésnél a követelés jogczímének igazolását szükségesnek nem tartja, van következetes alapja; én azonban, ki ellenkező álláspontón állok, s azt tartom, hogy a váltó kivételt képez, melynek azt a privilégiumot, hogy előjegyzés alapjául szolgálhasson az ideigl. törvk. szabályok III. 5. §-a adta meg, de épen azért, mert mint váltó kiváltságot élvez, kell megvizsgálni, hogy érvényes-e a váltó, s hogy nem évült-e el?

E felfogás a váltóeljárás tárgyában kiadott igazságügyminiszteri rendelet által nemcsak hogy ujabb támpontot nyert, hanem — nézetem szerint — általa az e részbeni ellen-érvelés minden éle teljesen eltompul.

E rendelte 101. §-a szerint ugyanis: «ha 1840. XV. t.-cz. hatálya alatt kelt váltó alapján a zálogjog az uj váltótörvény hatályba lépte után beadott kérvény folytán bekebeleztetik, vagy előjegyeztetik: ezen körülmény *a váltónak jogi hatályára* s a birói illetőségre nézve befolyással nincs.

Tudva lévő dolog ugyanis, hogy eddigi törvényeink (1840. XV. t. czikk II. r. 174. §. illetve az országbirói értekezlet által megállapitott ideigl. törvkezési szabályok III. 5. §. *a)* szerint a váltó telekkönyvi bejegyzése által váltói minőségét vesztette. Az emlitett rendelet életbe léptetése után eszközlendő bejegyzések e következményt nem vonják maguk után; vagyis a váltó a bejegyzés után is megtartja váltói minőségét; tehát érvénye már most minden kétségen kivül, nem a köztörvényi, hanem a váltótörvény alapján birálandó meg; miből kifolyólag ha váltó törvényben előirt kellékekkel nem bir; s érvényes váltónak nem tekinthető, az előjegyzés sem engedhető meg; ebből folyik továbbá, hogy az elévült váltó alapján, már többé nem tekinthető váltónak, mint kötvény azonban a fentebb előadottak folytán a bejegyzésre szükséges kellékekkel nem bir, szintén nem adható előjegyzés.

A kérdés igen gyakori, s a váltóeljárás fentebbi szabálya nagy horderejü, s azért azt ez alkalomból ujra felelevenitení nem tartottam feleslegesnek. *Zlinszky Imre.*

Mely időtől számitandó a perfeljegyzés hatálya.

A telekkönyvi rendelet 148. §-ának következő rendelkezése: «A perfeljegyzésnek az a következménye van, hogy a kereset iránt hozott itélet azon személyek irányában is, kik nyilvánkönyvi jogokat csak a *per feljegyzése után* nyertek, teljes hatálylyal bir», arra a nézetre szolgált alapul, hogy a perfeljegyzés elsőbbsége nem ugy mint más bejegyzéseknél a feljegyzési kérvény beadásától, hanem a rendelet fentebbi szavai szerint csak a feljegyzés megtörténtétől kezdve számitandó. (Ily nézetben van FÜGER von RECHTBORN «Systematische Darstellung der Rechtswirkung grundbücherlicher Eintragungen».)

Ha a fentebbi szakasz a telekkönyvi rendtartásból kiszakasztva szószerint magyaráztatik, ez kétségkivül igy is állana. De ha figyelembe vétetik, hogy a 61. §. minden kivétel nélkül mondja ki azt az elvet, hogy a bejegyezvények közötti nyilvánkönyvi rangsorozat az e részbeni telekkönyvi kérvények igtató könyvi számának sorrendje szerint határoztatik meg, és hogy a bejegyzések hatályossága a kérvény beadása napjától számittatik, akkor annyit legalább is el kell ismerni, hogy a telekk. rendtartás e két §-a között ellenmondás van, csak az a kérdés, hogy az ellenmondás kiegyenlitésének melyik a czélszerűbb módja? melyik uton lesz a törvény intenciója jobban megvédve?

Annak az intézkedésnek, hogy a beadványok rangsorozatát a beérkezés napja határozza meg, nagyjelentőségét és horderejét csak az fogja kétségbe vonni, ki nem ismeri az életet, s nem tudja, hogy a bejegyzés hatályosságát a bejegyzés tényleges foganatositásától tenni függővé, ingataggá tenne minden telekkönyvi jogot, s azt valóságos sorsjátéknak tenné ki. Igy van az a perfeljegyzésnél is. Tudjuk, hogy százakra mennek az elintézetlen s még többre a be nem vezetett telekkönyvi ügyek, ha tehát mindaz a jog, mely perfeljegyzés megtörténte előtt beadott kérvény alapján engedtetik meg az, hogy a perfeljegyzésnek van-e vagy lesz-e hatálya a telekkönyvi előadó és bevezető szorgalmatosságától, vagy elfoglaltatásának mérvétől vagy jó akaratától vagy szeszélyétől lenne függővé téve. A törvény megadná a félnek a jogot, hanem érvényesitését kivüle eső kezelési körülményektől tenné függővé. Ezt a törvény nem akarhatta, s nem volna semmi rácziója annak, hogy a bejegyzés e neme s más bejegyzések között különbség tétessék, hisz a széljegyzet ugy ebben mint más esetben figyelmezteti a jogszerzőt a beadvány létezésére, legyen az bármily minőségü is.

Azért én a 148. §. szóban forgó rendelkezését helytelen stilistikának vagyok hajlandó tulajdonitani, melynek szószerinti alkalmazása nem indokolható hátrányokat szülne, miért is a beadványok hatályosságára nézve a 61. §-ban kimondott elvet a perfeljegyzésre is határozottan s egész teljében alkalmazandónak vélem.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 42. SZ. Budapest, 1877. október 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről. Dr. Fekete Gyula, jogtanár urtól. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. Gruber Lajos urtól. — Jogirodalom. Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár urtól. — Törvénykezési szemle: Nehány szó a telekkönyvek vezetésének reformjához. Hesz János telekkönyvvezető.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat a végrehajtási eljárásról.

A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről.

A titkos rendészet, ezen félemletes és gyülölt intézmény természete és értékéről igen eltérők, gyakran homályosak a policisták nézetei. Némelyek különös gyakorlati becset tulajdonitanak neki, mások a politikai ágát czélszerűtlennek és szükségtelennek itélik. Vannak, kik valódi lényét nem fogták fel helyesen. A rendészettani irók egyébként nagyobbára vagy csak megérintőleg tárgyalták e nehéz kérdést vagy egyáltalán véve nem foglalkoztak vele. Berg, ki fősulyt korának tételes intézményeire fektetett, Justi, a szerény Jakob, a halhatatlan Stein nem tárgyalják műveikben. Nálunk a szakirodalom lapjai e részben egészen üresek. A felületes s a rendészet természetével soha tisztába nem jött W. I. Behr titkos rendészetnek csak politikai ágát ösmeri s ezt sem képes érdeme szerint méltatni, hanem mint oly intézményt, mely a társadalom fontos érdekeit veszélyezteti, egyszerüen elitéli. Zimmermann, ezen hive a franczia iskolának, nem itéli meg helyesen a politikai rendészet természetét, mert szerinte az, a mit *állami biztonsági* rendészetnek kell tekinteni, szinte politikai rendészet, mi — mint alább kitünik — hibás, rendszer s eszme zavaró felfogás. Ő igy nyilatkozik: «politische und geheime Polizei ist *nicht* gleichbedeutend, da jene ihre Arbeit zum grösten Theil mit regelmässigen Werkzeugen der Polizei verrichtet und verrichten kann». Die deutsche Polizei III. k. 1294. l. Grotefend is a rendészet azon részét, mely az állam biztonságának védelmével foglalkozik, hibásan politikai rendészetnek tekinti. Das deutsche Statsrecht der Gegenwart I. k. 201. l. Grävell a különben gyenge s rövid munkájában szépen méltatja a polgári rendészet jelentőségét, de a politikai rendészetről majdnem teljesen megfeledkezik. Legtöbb érdeme van ez ügy megoldásánál a livre noire nagy kezelőjének Peuchet-nek, sokat és jót mond még Mohl Róbert és a lángeszü Vivien. Mohl ugyan ösmer egy politikai és polgári rendészetet, főhibája csak az, hogy a titkos rendészet ezen két ágát egymástól tisztán el nem választja s léttörvényeiket szabatosan ki nem fejti.

Én e helyt a titkos rendészet mint a közönséges rendészet igazgatás egyik *kivételes* organumának életrendi törvényei közül a következőket, melyekkel egyuttal az intézmény természetének s életviszonyainak ösmertetése talán befejezett lesz, fogom fejtegetni.

I. A titkos rendészet két alapformája.

Ezen intézmény azon *tárgyak* szerint, melyekkel foglalkozni van hivatva két egymástól hatáskörre és szervezetre nézve lényegesen eltérő formában jelentkezik. Azon része, melynek feladata tolvajok, rablók s más a polgárok életét és vagyonát veszélyeztető vagy tényleg megsértő gonosztevők titkos ellenőrzése, *polgári* titkos rendészetnek nevezhető s én itt egyszerüen *polgári rendészetnek* fogom jelezni. E rendészeti ág a birósági rendészet édes testvére a szükséghez képest. Ellenben a titkos rendészet azon ága, mely politikai vagyis állambiztonság ellen irányzott bűntettek, vétségek és népmozgalmak titkos ellenőrzésével foglalkozik a tulajdonképi *politikai rendészet.* Ezen meghatározásnál fogva egészen más lesz a politikai rendészet joga, hatásköre s belső lényére nézve, mint az Zimmermann vagy Grotefend-nél jelentkezik. A különbség lényeges s az egész rendszerre nézve határozó. Mindazon attributumok, melyekkel azon irók ruházzák fel a politikai rendészetet, mint jogtalan és helytelenek elesnek, mert soha sem fogja azt megilletni a preventiv vagy repressiv jogkör, mint lényével ellenkező két momentum. Megengedem ugyan, hogy az államnak önfentartási kötelessége a politikai pártok törekvéseit s a nép politikai magatartását általában őrszemmel kisérni s active fellépni ott, hol a *pártélet ellenséges cselekményekben* nyilatkozik (pl. csődülések vagy zendülések alakjában); de az állam e veszélyen nyugvó rendőri hatalmából még nem származhatik a régi franczia *haute police,* a mennyiben az alkotmányos szabadsággal ily institutió mint jogtalan s rendszerint szükségtelen ellenkezik. Az állam rendjét fenyegető veszélyek ellen rendszerint az állam közönséges s nyilvános rendőrhatóságai fognak sikra szállani addig, *mig joguk s erejök terjed.* Mint kivételes preventiv vagy repressiv hatalom szolgál a katonai erő. De a politikai rendészet *mint activ* hatalom nem szerepelhet soha, mert ez által hatósági jogokat gyakorolna, mitől mindig távol csakis a rendesnek *passiv utmutatója* legyen, lételi forrása pedig az állam *vétszükség jogában* keresendő.

A titkos rendészet keletkezési idejét tekintve csalódik Behr, a midőn a politikai rendészetről csak mint ujabb időben keletkezett intézményről szól. Már a római császárok nagy hasznát vették a politikai rendészetnek. Ámde azon korban, melyben a rendészeti igazgatás maga még kezdetleges korszakát élte, ne keressük a titkos rendészet szakszerü s művészi kifejlődését. A rómaiaktól vajmi keveset tanulunk rendészeti téren. A középkorban e rendészet mint specialis igazgatási organismus teljesen ösmeretlen. Ez intézmény megalkotása egy későbbi kor elméjének lett fentartva. XIV. Lajos előtt a titkos rendészettel csak mint udvari institutióval találkozunk, melynek legfőbb feladata a blazirt királyok s nyomoru maitresseik mulattatása volt. Peuchet szerint XIV. Lajos szervezte legelőször a *politikai rendészetet,* melyre fősulyt fektetett — a polgári rendészetre nem is gondolva. Nagyszerű jelentőséget a politikai rendészet különösen a franczia forradalom óta nyert egész Európában, mert idő óta a continensen gyakran előforduló s az államrend ellen irányzott harcz, hatalmas népmozgalmak s nemzetközi viszonyok ellenőrzése lett feladata.

Virágzó korát I. Napoleon uralma alatt érte el s a franczia szellem ma sem képes tőle menekülni. Politikai rendészetre a szabadsághoz szokott és titkos egyesülésekre okot nem szolgáltatott magyarnak eddig nem volt szüksége.

A titkos rendészet már természeténél fogva igaz, veszélyeket rejt magába, mert könyen tág tért nyithat nem egy aljas szenvedély kielégitésének s nem kis mértékben fenyegeti a közerkölcsösséget; ámde, ha természetes hivatásának megfelelőleg kezeltetik, tiszteletteljes és hasznos szolgálatot tehet a közületnek. Ekkor aztán csak tudatlanok fogják megvetni s a rendháboritók gyülölni. Minden emberi intézménynyel lehet visszaélni, annál könnyebben ezzel s itt rejlik örök veszélye. Azon visszaélések melyek kiválóan a politikai rendészettel üzettek, de a melyek szükségkép bekövetkezendőknek különösen az alkotmányos korszak felelősségi elvénél fogva *nem* tekinthetők, a következők:

1. Az első visszaélés abban állott, hogy politikai titkok kitudása végett megtöretett a *családi házjog szentsége.* Azon törvény, melyet mindenkor tiszteletben kell tartania e rendészetnek is, lábbal tiportatott. A titkos rendészet tulajdonképi hivatását, mely csakis *meghatározott bűntettek* meggátlására vonakozhatik, szeme elől tévesztvén, az egyéni meggyőződést is kutatása tárgyává tette és ezáltal megölte a közügyek iránti érdeklődést a népben, mely a democratikus századok legmagasabb erényének fog mindig tekintetni. Ily viszonyok közt biztonságban nem érezhette magát senki, a szellem szabadsága hóhérlánczokkal lenyügöztetett, mert a bizalom polgártársak, sőt barátok közt kihalt. Az egyszerű politikai ellenfelekhez pedig e rendészetnek semmi köze, miután *csak veszélyek és bűntettek* képezhetik szemlélődése tárgyát.

2. A legocsmányabb s egyuttal a közerkölcsiséget leginkább veszélyeztető visszaélést az által követték el a titkos rendészet vezetői, hogy kapcsolatban ezzel, a különben kevés gyakorlati értékü *általános feladási rendszerhez* is mint titkos igazgatási eszközhöz folyamodtak. Már pedig a denuncziatió és titkos rendészet nem egyet jelentő dolgok, ez amaz nélkül fenállhat. Igaz, hogy a politikai rendészet tartalmazza az általános feladási ocsmány rendszer megszülethetésének veszélyét; de ha a kormány nem támogatja, nem dijazza a feladásokat, — ellenkezőleg elutasitja vagy megbünteti azokat, orvosolható lesz. E rendszer rettenetes következményeiről tanuskodik a római császárság, az inquisitio, de egyuttal némely népek e századbeli története is. A gyáva aljasság, irigység, gyülölet és birvágynak egyaránt tág tért nyit e vészteljes s az állam becsületével össze nem férő rendszer. MOHL R. Polizeiwissenschaft III. k. 489. l. cselédek gazdáikat, gyermekek szüleiket, papok gyóntatott hiveiket, orvosok clienseiket, birák társaikat fogják rangért, érdemjelért, pénzért feladni. E század első felének derekán Franczaországban tábornokok is eladták becsületöket. A livre noireból hitelesen tudjuk, ösmerjük névleg a nyolcz képviselőt, kik hetenként tettek titkos feljelentéseket collegáikról; a régi senatus tagjai közül is 1830. előtt, a kivánt számban kerültek ki *éclaireurök.* Mondja a hires pairekről PEUCHEL: «croirat on, que dans la chambre des pairs les éclaireurs appartenaint a l'ancien senat? C' était uniquement parmis ces derniers que la police royale avait trouvé les correspondants dont elle avait besoin. Ces hommes avaient une telle passion pour l'argent, que pourvu, que l'état payat leur déshonneur, ils se jétaitent a corps perdu dans les plus odieuses intrigues et mettaient la main à la plus sale besogne.» PEUCHET. Mémoires. VI. k. 175. l. E rendszer egyébként jókorán meghozza az államra nézve gyászos gyümölcseit. Megvetés és undorral elfordulnak a népek jobbjai kormányuktól, mely a közerkölcsösséget megmérgezte. Az általános kémkedés mindenkor egyik leghathatósabb rugója a népek felháborodásának.

3. *A levéltitok megtörése.* Nem kevésbé degradáló s a személyi szabadságot mélyen sértő volt a politikai rendészet azon eljárása, melynek alapján maga a postahivatal *fekete könyvet* volt köteles vezetni s igy a titkos rendőri organumok közzé ez intézet is lealacsonyittatott. A levéltitok szent jogát némely állam minden időben megsértette. PEUCHET szerint legalább is Franczaországra nézve bebizonyitott tény ez. Id. m. III. k. 198. l. A gondolat nyilvánitás jogát az állam polgáraitól el nem veheti, legfőlebb jog- és szükségszerüleg korlátozhatja, mely korlátok közt okvetlenül *védeni* köteles azt. Ennél fogva az érdekeltek beleegyezése nélkül nincs joga az államnak a levél tartalmáról tudomást venni. A levélforgalom szabadsága nemcsak állam- de nemzetközi jogi elv egyuttal. Mindamellett a tisztelet e szabadság iránt különösen a 17. század óta, még inkább pedig a 18. században lett megsértve. XIV. Lajos, e nagynak hazudott zsarnok, szervezte az első a levélfelnyitás mesterségét. Ezóta nem eseti, de szabályos s művészileg végrehajtott eljárás lett a szellemi közlemények megrablása. A titkos rendészet ezen kedvencz, sokat jósló eszköze más államok által sem maradt megvetve. Nevetséges utánzást követett a continentális rendészet, mert jót roszat egyaránt átvett a francziáktól, kiknek tagadhatlanul a rendőri jog és igazgatás fejlődése legtöbbet köszön. Legnagyobb visszaélést a hivatalos levélfelbontással az orosz apostolok s a francziák üztek. Ezzel, az államveszélyes közlemények meggátlása volt az elérendő czél. Ámde e jogtalan rendszabály eltévesztette legközelebbi czélját, mert zendülések és lázadások nem posta segélyével szoktak szíttatni. Már MIRABEAU mondotta, hogy államtitkok nem postára bizott levelek segélyével szoktak közöltetni. A levelek hivatalos felnyitása csak arra elegendő eszköz, hogy a rokonok, barátok bizalmas magántitkai kitudathassanak, melyekhez a rendészetnek semmi köze. Egyébiránt mily értéktelen s nevetséges következményü volt e rendszabály, kimutatja PEUCHET e szavaival: «le duc de Choiseal employait a volonté la poste et la police, pour faire parvenir a Louis XV. *tout ce qu'il fabriquait lui même,* on par le moyen de ses affidés». Id. m. III. k. 199. l. A visszaélés oly annyira ment, hogy a felnyitott levelek másolatai sem voltak hivek. A postatiszt mig hű másolatokat közölt a miniszter vagy rendőrhatósággal a legbecsületesebb ember volt a világon! Ez oly fegyver volt, melylyel élt a miniszter, hogy árthasson azoknak, kiket megsemmisiteni akart, miután ő maga az érdekeltek tudta nélkül az ő felelősségökre gyártott veszélyes iratokat. S ily eszközök az akkori rendészet szükséges attributumainak tekintettek!

Dr. Fekete Gyula,
jogtanár.

(Folytatás következik.)

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

VII. *A közigazgatási biráskodás Poroszországban.*[159]

«E téren a legrégibb[160] idők óta követelték a németek a jogszolgáltatás biztositékait. E követelésükben

[159] L. MOHL: Geschichte und Literatur der Staatsw. II. köt. 330. s k. l. — «Unsere Zeit» VII. I. 321. l. — HOLTZENDORFF: Rechtslexikon I. köt. — GNEIST: Kreis-Ordnung 167. s k. l. — GRÜNWALD BÉLA:

az «Én» szempontjából indulának ki, ez jogát és tulajdonát védelmezni akarja a törvényszék oltalma által, még az állam ellen is. Törekedtek tehát a magánjogi enclavet mindinkább szélesbiteni, ha lehetséges a jogvédelmet a nyilvánjog egész terére kiterjeszteni. Ez ugyanazon alapvonás, mely egykor a hűbérállamban majdnem minden nyilvánjogot «magánjoggá változtatta át».[161]

A középkori ó német jogban találjuk, hogy a birodalmi törvényszékek fei voltak jogositva az alattvalóknak sérelmei felett a fejedelmek kormányzói rendelkezései ellen még a nyilvánjog tekintetéből is dönteni.

Poroszország egykor erélylyel vitte át az igazgatásba a jog ellenőrzetet. Cancellár és tanácsosokból alakult egy testületi «titkos államtanács», melyben a «contentieux», mint a franczia «Conseil d'État»-ban collegiális módon állandó, éltük fogytáig kinevezett hivatalnokok által döntetett el. Azonkivül volt a közép és alsó fokban az egyesbirói intézmény. Az eljárás az igazgatási hatóságok előtt irásbeli volt.[162]

Stein-Hardenberg reformja szükségessé vált, mert ezen gépezet a társadalom ujjáalakulásában nehézkessége által anachronismusként tünt fel.

A titkos államtanács feloszlatásával a központi igazgatás egyszerüsittetett és öt miniszteri államtitkárra bizatott. Az uj miniszterek azonban megtartották a döntési jogot vitás igazgatási kérdésekben, ezt minden miniszter attributumaként igazságszolgáltatásának departement-jához vonta».[163]

Poroszországban vitás igazgatási ügyekben a jogszolgáltatás valamennyi fokban külön igazgatási törvényszékek által gyakoroltatik. Ez azáltal válik lehetségessé, hogy a jogszolgáltató igazgatási hatóságok birói jelleggel, testületileg szerveztetnek, hogy a törvényszéki eljárást valamennyi fokban alkalmazzák és hogy egy részrehajlatlan törvényszéki döntésre nézve sokféle garantiát nyujtanak.

Itt a közigazgatási biróság tevékenysége érdemlegesen intézkedő; valamennyi törvényszék a végrehajtás jogával bir és az előttük való eljárás tisztán contradictorius.

Poroszországban előbb az egész igazgatást reformálták, és sok uj törvényt hoztak, mielőtt a közigazgatási biráskodás létesitéséhez[164] fogták volna.

Németország nem az angol, hanem a franczia systemát adoptálta igazgatási ügyekben a jog vagy jogtalanság kérdésének eldöntésére.

Poroszországban a közigazgatási biróság a «Kreis-Ordnung»[165] által (1872. deczember 13.) azonban csak a hat keleti provinczia számára hozatott be. E provincziák következők: Poroszország, Brandenburg, Pommerania, Posen, Szilezia és Szászország.

Mint első instanczia az egyuttal nagy administrativ hatáskörrel megbizott «Kreisausschüsse» működnek.[166] Ezek a «Landrath» elnöklete alatt 6 tagból állanak, kik a «Kreisversammlung» által[167] a járáshoz tartozók sorából, mindazon katonák kivételével, kik a járáson belül lakással birnak, absolut szótöbbséggel választatnak.[168]

A «Landrath»-ot a király nevezi ki, azonban a járási gyülés fel van jogositva a járás földbirtokosai sorából arra alkalmas személyzetet kijelölni. A «Landrath» mint a kormány organuma az állam országos igazgatási ügyeit vezérli a járásban és azonkivül mint a «Kreis-tag» és «Kreisausschuss» elnöke a járás communalis igazgatását is vezeti.[169] — Törvényhatósági joggal biró városok[170] önálló városi képviselettel birnak, melynek élén a király által megerősitendő «polgármester» áll.

A tagok mindig hat évre választatnak, azonban minden második évben a tagok egyharmada kilép. A bizottság tagjai az elnök által megeskettetnek. A «Kreis-Ausschuss» tagjának szolgálata tiszteletbeli hivatal; indokolatlan visszautasitása a szolgálatnak azon következményt vonja maga után, hogy az illető egyén 3—6 évig terjedhető időkörre nézve elveszti joga gyakorlatát a járás igazgatásában és képviseletében részt vehetni és egy nyolczadtól egész egy negyedig többet tartozik a járás terheiből viselni, mint a többi járáshoz tartozók.[171]

Csak következő mentségi okok jogositanak fel a járás igazgatása vagy képviseletében való fizetéstelen hivatalok visszautasitására vagy korábbi letételére: tartós betegség; olynemü üzletek, melyek a lakhelytől gyakori vagy sokáig tartó távollételt vonnak maguk után; hatvan éves kor; más fizetéstelen állami hivatal viselése és más különös viszonyok, melyek a «Kreis-tag» belátása szerint érvényes mentséget indokolnak.

Ha a hivatal tartama három évnél többre terjed, akkor a hivatalról 3 év lefolyása után le lehet mondani. Ki a járás igazgatásában vagy képviseletében az előirt szabályszerü hivatal tartam alatt egy fizetéstelen tisztet viselt, ugyanennek vagy egy hasonnemünek átvételét a legközelebbi három évre visszautasithatja.[172]

Hogy a «Kreis-Ausschuss» határozatképes legyen, az elnökkel együtt 3 tagnak jelenléte elégséges. Ha a tagok páros számmal vannak jelen, akkor a korra nézve legfiatalabb nem vesz részt a szavazásban. Ha az ügyben a bizottság egyes tagja vagy rokonai érdekelve vannak, ezeknek sem a tárgyalásnál, sem a szavazásnál részt venni nem szabad. A «Kreis-Ausschuss» tekintet nélkül arra, hogy egyesek, testületek vagy nyilvános hatóságok vannak-e érdekelve, azon vitás igazgatási ügyek felett dönt, melyek a «Gesetz betreffend die Zuständigkeit der Verwaltungsbehörden und der Verwaltungsgerichtsbehörden» XXII. szakaszában §§. 40—164. taxative fel vannak sorolva.

Közigazgatásunk és a szabadság VII. Fejezet. — Kautz: Politika 441. l., 432. l. 20. jegyzet; 431. l. 11. jegyz., 442. l. 11. jegyz. — Pann: 161—178. l. — Ludwig Grünwald: 56—70. l. — «Bericht des Ausschusses des Abgeordnetenhauses». — Ulbrich: 85—88. l. — «Jenaer Literatur-Zeitung» 1876. évf. 24. sz. — Kaiserfeld: Verwaltungs-Gerichtshof 11. s k. l. — «Gesetz betreffend die Zuständigkeit der Verwaltungsgerichtsbehörden» (Gesetz-Sammlung S. 297, kiadva Berlinben 1876. augusztus 10-én). — Szilágyi Dezső: 1876. politikai előadásai. — Concha: A közigazgatási biráskodás 94. s k. l. — Schwarcz Gyula: Képv. h. napló 1869/72. XV. k. 122. l. — Pann: Beiträge zur Reform des Verwaltungsrechtes. Wien. 1877. 36. l. — Csengery Antal: Képviselőházi beszéd 1871. martius 23-án.

[160] E kérdés történelmi fejlődésmenetét illetőleg becses részleteket tartalmaz: «Verh. d. XII. deutschen Juristentages» III. k. 222. s k. l.

[161] L. Holtzendorff: Rechtslexikon I. kötet Gneist czikkét.

[162] Denkschriften des Freiherrn v. Stein.

[163] L. Holtzendorff: Rechtslexikon I. kötet Gneist id. czikke.

[164] A porosz közigazgatási biráskodásnak mindazon határozatai, melyek által «a szó technikus értelmében vett tulajdon» érintetik, interimistikus jelleggel birnak, ezek ellenében a törvény rendes utja állván a feleknek nyitva. Ezek — ugy mond Concha (95. l.) — nem tagadható hiányok».

[165] L. «Gesetzsammlung Nr. 41 vom 23. Dezember 1872», 661—712. l.

[166] «Im Kreisausschuss wird die unabänderliche Maxime gewahrt, dass jeder Verwaltungsgerichtshof aus dem mitverwaltenden Personen zu bilden ist». — L. Gneist: Kr.-O. 167. s k. l.

[167] «Bei der Zusammensetzung der Kreisversammlung muss die Neuwahl nach dem Drei-Klassensystem und nicht etwa die Deputirten-Absendung schon gewählter Gemeindevertreter angewendet werden, damit nicht ein zunftmässiger Geist ein eigensinniger und querköpfiger Patricierstolz sich ausbildet». L. «Unsere Zeit» VII. I. 504. l.

[168] A járási bizottságban valamint a kerületi közig. törvényszéknél is a választott elem határozott többséggel bir. Ezen intézmény által a közönség jogérzéke hatalmasan elömozdittatik.

[169] L. a «Kreis-O.» 74—78. §§-ait.

[170] L. a porosz 1876. julius 26. illetékes törv. 5—23. §§-ait.

[171] L. Pann: Beiträge zur Reform des Verwaltungsrechtes (Wien 1877) 36. l.:

«A porosz Kreis-Ordnung alapiránylata egyrészről az, hogy az államhatalom az önkormányzat egyes elemeivel élénk érintkezésben maradjon, másrészről pedig az, hogy az alsóbb igazgatás majdnem valamennyi feladatait, az igazgatottak választott szervei által láttassa el.»

[172] L. «Jogtudományi Közlöny»: 1875. évf. 45. sz. 384. l. «Németország legujabb jogfejlődése».

*

Mint második és eddig utolsó foku instancia a közigazgatási törvényszékek működtek, t. i. minden kormánykerületben léteztek ugynevezett «Deputationen für das Heimatwesen», melyek egy birói-, egy közigazgatási hivatalnok- és 3 a provinciális képviselet által választandó tagból összeállitvák, ezek csekély módositással közigazgatási törvényszékekké alakittattak át.

Nem rég terjesztetett a porosz országgyülés elé egy törvényjavaslat, «betreffend die Verfassung der Verwaltungsgerichte und das Verwaltungsstreitverfahren», mely által ez institutiók további és megfelelőbb kifejlődésüket találják; e javaslat ma már törvénynyé vált.[173] E szerint a «Kreis-Ausschüsse» mint «Kreisverwaltungsgerichte» eddigi administrativ hatáskörükben meghagyatnak, ellenben minden kormánykerületben egy kerületi igazgatási törvényszék («Bezirksverwaltungsgericht») és az egész monarchia számára egy «Oberverwaltungsgericht» állittatott fel. Egyelőre azonban az egész organisatió csak a már előbb emlitett provinciákban lépett életbe, a többi provinciákban azonban csak a «Kreisausschüsse» életbeléptetésével párhuzamosan fog létesittetni.

A kerületi közigazgatási törvényszékek és a felsőbb közigazgatási törvényszék egészen önálló, a közigazgatási biráskodás functióival kizárólag megbizott hatóságok.

A kerületi közigazgatási törvényszékek az előbbi közigazgatási törvényszékek helyébe lépnek, melynek tagjai e functiót csak mint mellékes hivatalt látták el. Öt tagból állanak; azok közül kettőt — egyet a birói- és egyet a közigazgatási karból —, a király élethosszíglan nevez ki. A tagok egyike egyuttal igazgató is. E tagok mindegyike számára kinevez a király továbbá, a kerületi igazgatási törvényszék székhelyén egy birói, illetőleg egy magasb igazgatási hivatalnokot helyettesnek.

A többi 3 tag és ugyanannyi helyettes, három évre választatik a provinciális képviselet által a kerület lakói közül.

Választható a német birodalomnak minden alattvalója, ki a tartományi országgyülésre megválasztható. A kerületi közigazgatási törvényszékeknél tehát a választott elem 5 közül 3 szavazattal van képviselve. Ha csak 4 tag van jelen, akkor a kort tekintve legfiatalabb nem vesz részt a szavazásnál, mi a helyes döntésre nézve több biztositékot nyujt, mintha az elnök ruháztatnék fel döntő szavazattal.

A kerületi igazgatási törvényszék a 2 kinevezett tag (illetőleg helyetteseinek) és egy választott tag jelenlétében határozatképes.[174]

A felsőbb igazgatási törvényszék egy elnökből, a tanácselnökök és a szükséges számu tanácsosokból áll. A tagok egyik fele a birói hivatal-, másik fele magasb igazgatási hivatalokra kell hogy képesitve legyen; megkivántatik továbbá, hogy a 35. életévet tul haladták légyen.

Valamenyi tagot a miniszterium kijelölésére a király élethosszíglan nevez ki.

Ez utóbbi határozatok egynémelyikénél lehetetlen az osztrák közigazgatási törvényszékekről szóló törvény befolyását észre nem vennünk.

A közérdek képviseletére minden kerületi igazgatási törvényszéknél az államügyészség egy hivatalnoka és a felsőbb közigazgatási törvényszéknél egy főügyész (esetleg még más államügyészek is) alkalmaztatnak.

A mi a közigazgatási törvényszékek dologi illetékességét illeti, ennek megállapitása egy speciális törvény által történt. («Gesetz betreffend die Zuständigkeit der Verwaltungsbehörden und der Verwaltungsgerichtsbehörden. Vom 26. Juli 1876. — Nr. 8446»).

Addig, mig a javaslat törvénynyé nem vált a közigazgatási törvényszék döntése ellen további jogorvoslatnak helye nem volt.[175]

A közigazgatási törvényszékek előtti eljárás tendentiája oda irányul, hogy a jogi eset tényleges alapja ex offo tisztáztassék, tehát a nyomozó elv van kiváló módon alkalmazva az első fokban való eljárással egészen azonos eljárás indittatik meg, melynél csupán a jogczím és a panasz tárgya nem változtatható meg.

A járási bizottság előtti eljárás bélyegmentes.[176] Az itt benyujtott keresetben az igény tárgya, továbbá a személy vagy közhatóság, ki, illetőleg mely ellen a kereset fordul, pontosan megnevezendő.

Ha a kereset tárgyából kétségtelenül kiviláglik, hogy a támasztott igény jogilag indokolatlan, akkor ez indokolt végzés által visszautasitható. Ily végzés ellen azonban mégis lehet inditványozni a járási bizottság előtti szóbeli tárgyalást.

Ha a kereset közhatóság ellen fordul, akkor az ez utóbbival irásbeli ellennyilatkozatának megtétele végett közölhető. Ez elleniratban a közhatóság tartozik kijelenteni, valjon követeli-e a szóbeli tárgyalást, vagy lemond-e róla és végzésileg kivánja-e az ügyet elintéztetni. Ha ez utóbbit kivánja, akkor a járási bizottság jogosult még megelőző szóbeli tárgyalás nélkül is az ügyben dönteni. Ez indokolandó végzés ellen felperes jogában áll, a járási bizottság előtti szóbeli tárgyalást inditványozni. Különben ha ez inditványt nem is teszi, ez nem akadályozza őt a felebbezésben.

A járási bizottság jogosult a bizonyitékek helyreállitása végett a helyszinén vizsgálatokat elrendelni, tanukat és szakértőket megidézni és azokat hitt alatt kihallgatni. Ha ezek vonakodnának engedelmeskedni, akkor a járási bizottság 50 tallérig terjedhető pénzbirságra itélheti el őket. Még e végzés ellen is lehet a közigazgatási törvényszékhez felebbezni.

Hivatalból idéztetnek egyuttal oly felek is, kiknek érdeke a hozandó döntés által érintetik.

A szóbeli tárgyalás, ugymint az itélet kihirdetése a járási bizottság nyilvános ülésében történik. Az itélet indokolandó.

Ha mindkét fél kivánja, hogy az ügy szóbeli tárgyalás nélkül döntessék el, akkor ez irásbeli uton is megtörténhetik.

Ha a bizottság elnöke febbezett, akkor a közigazgatási törvényszék először azon előkérdést dönti el, valjon a közérdek érdekelt-e az ügynél, vagy sem. Csak a mennyiben ez az eset, dönt az ügyben.

A közigazgatási törvényszékek döntéseinek végrehajtása azon közigazgatási törvényszék nevében, mely I. fokban döntött, ez utóbbi elnöke által elrendeltetik. Az elnök intézkedései ellen felebbezhetni a járási bizottsághoz és innét a kerületi közigazgatási törvényszékhez, mely utóbbi minden esetre végérvényesen dönt. Az elnök végrehajtási intézkedéseinek megtámadhatósága biztositékul szolgál személyes önkénye ellen.

Az 1875. október 1-jén életbelépett törvény[177] [178] a

[173] Ezen javaslat 1875. julius 3. óta törvénynyé vált. L. különben «Gesetz-Sammlung» S. 375.

[174] L. E. MEYER: Das Verwaltungsrecht, III. Auflage der Encyklopädie der Rechtswissenschaft von F. HOLTZENDORFF, Leipzig 1877.

[175] Elv az, hogy tulajdonképen közigazgatási birói ügyekben csak két instantia van törvényesen megállapitva.

[176] A felsőbb fokokban a közigazgatási törvényszékek előtti eljárás szintén tökéletesen bélyegmentes.

[177] PANN: 162. s k. l. — KAUTZ: Politika 442. l. 11. jegyz.

[178] Ezen törvénynek javaslatban való stadiumáról emlékeztünk meg előbb. — L «Verhandlungen des XII. deutschen Juristentages» III. k. 21. l.

közigazgatási törvényszékek és a közigazgatási vitás ügyekben való eljárás szervezetét illetőleg Berlinben egy közigazgatási főtörvényszék felállitását decretálta, melynek feladatát képezze a nyilvánjog terén valamennyi tartomány döntéseit utolsó fokban concentrálni és ez által a nyilvánjogot azon veszélytől megmenteni, nehogy az egyes kormányzati kerületek szerint különbözőképen magyaráztassék. Ezen törvényszék létesitését különösen azon körülmény idézte elő, hogy eddig ugyanazon hatóságok, melyek vitás közigazg. ügyekben határoztak, egyuttal a szó szorosabb értelmében vett igazgatási kérdések felett is döntöttek, pedig a törvényhozás feladatát kell hogy képezze a vitás közigazgatási ügyek elkülönitése.

Az uj közigazgatási biróság apparatusának[179] főelvei, hogy minden járás («Kreis») számára a tartományi tanácsnok («Landrath») hivatalhelyén egy járási közigazgatási törvényszék,[180] minden kormánykerület («Regierungsbezirk»)[181] számára a kormányelnök («Regierungspräsident») hivatalhelyén egy kerületi kzigazgatási törvényszék[182] és az egész monarchia számára Berlinben egy közigazgatási főtörvényszék[183] működjék.[184]

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

Jogirodalom.

Észrevételek

Dr. APÁTHY ISTVÁN tanár urnak a «*Jogtudományi Közlöny*» f. é. 30. és 34. számaiban: «Jogirodalom. A magyar váltójog kézikönyve. Irta Dr. PLÓSZ SÁNDOR stb.» czím alatt megjelent birálatára.

APTÁHY tanár ur jónak látta munkámról egy sajátszerü birálatot irni. Sajátszerü a birálat nemcsak annyiban, a mennyiben az egy jó birálatnak minden kellékét nélkülözi, a munkának a váltójogi irodalomban általában és különösen a hazai váltójogi irodalomban való állását egy semmit mondó frázistól eltekintve nem jellemzi, a lényegesen ujat ki nem emeli és nem birálja, szóval azon czélnak, a melyből birálatok egyáltalán iratnak, meg nem felel, — hanem sajátszerü a birálat különösen azon erőlködésnél fogva, a melylyel *A.* ur a munkában hibákat akar kimutatni és mig a létezőket majdnem kivétel nélkül nem képes felderiteni, munkám tartalmának a valóságtól eltérő feltüntetése, gyanusitások és egyéb — biráló urral szólva — nagyon is «egyéni meggyőződések» utján akarja czélját elérni.

Csak két pontban engedek. Itt sem azért mert *A.* ur támadásának alapossága kétségbevonhatlan, hanem csak azért, mert nincs kedvem vitatkozni. *A.* ur azt mondja birálata végén, hogy: «talán megérjük még, hogy némely észrevételünk helyességét a szerző maga is elismeri». Legyen, biráló ur azon helyzetbe hozott, hogy ezen örömben vigan részesithetem.

Az egyik pont munkám nyelvezete, a melylyel *A.* ur kiváló előszeretettel foglalkozik. Megengedem, hogy stylusom nem mintakép, sőt ha ugy tetszik azt is, hogy az a legszerényebb igényeket sem elégiti ki. Nem is védekezem, felesleges volna, stylusom gyarlóságának fokát ugy is mindenki elbirálhatja jelen észrevételeimből is. De nem engedhetem meg a műszavak ellen intézett támadás jogosultságát. Igy pl. a «késvesztett» és «szélóvás» szavak nem az én műszavaim, nem én faragtam azokat, a mint ezt *A.* ur feltünteti. Mindkét szó feltalálható egyebek közt KARVASYnál (Váltójogtan, II. kiad. pl. 27. l. késmiatt vesztett, 61. l. késvesztett, 119. l. szélóvás) és másoknál is. Lehet, hogy a «Nyelvőr» bonczkését, a melylyel *A.* ur ijesztget, egyik se állaná ki, de az is igaz, hogy ezen kriterium felvétele mellett műnyelvünk alkotását legnagyobbrészt ujból kellene elkezdeni, a mire részemről megvallom nem éreztem magamban hivatást. Annyi pedig mindenesetre áll, hogy műnyelvünk mai állapota mellett, nem lehet e két szóról, biráló urral azt mondani, hogy azok absolute roszak és nevetségesek. Legalább semmi esetre sem nevetségesebbek azok, mint a biráló ur által is (magyar vjog kézikönyve I. kiad. 59. l.) használt pinczeváltó (Kellerwechsel) és «váltólovaglás» (Wechselreiterei, miért nem nyargalás és miért épen lovaglás?) kitételek és egyebek. Az sem igaz, hogy ezen szavak egy általán nem volnának szükségesek. A «késvesztett» kifejezés pl. ép oly szükséges mint az «elévült» kifejezés, és nem pótolható nevezetesen a biráló ur által (i. m. 193. l.) használt «mulasztás» szóval, hacsak biráló urral azt nem akarjuk mondani, hogy: «a váltójogi mulasztás *lényege* abban áll, hogy a váltójogi feltételes igény — kereset vagy viszkereset — mely valamely cselekvény folytán feltétlenné válandott, megszünik azért, mert e cselekvény, a törvény által meghatározott időben nem teljesittetett». Ilyesmit azt hiszem senki sem fog tőlem követelni.

Azt is bajos belátni, hogy miért ne lehetne «szükséget szenvedő váltókról és aláirásokról» szólani, midőn a törvény maga is a «Nothadresse» kifejezést, szükségbeli utalvánnyal forditja le. Ily körülmények között nem lehet azt mondani, hogy szerzőnek nem volt «szüksége arra, hogy a német szólásmódot magyarrá erőszakolja».

A «becsület» szót is nagyon lehet a «per onor» kifejezés helyett használni akkor, midőn a törvény névbecsülésről szól és midőn a 40-iki m. vtörv. 82. §-a egyenesen azt mondja «ha az intézvényezett — az elfogadást más előző becsületére ajánlaná». Különösek az ily támadások ép biráló urtól, ki egyébként bűnül rójja fel nekem, hogy a törvényes terminologiát nem respectálom eléggé.

De hagyjuk ezt, bármily érdekes volna is, azon classicus kitételre: «erre a mi joghallgatóink azt mondanák «hogy olyan nincsen» — melyet *A.* ur irányomban egy nyelvtanilag talán hibás kifejezés alkalmából használ, egyet mást elmondani.

Térjünk át azon második pontra, a melyben a támadás némi jogosultsággal bir. Ez a következő: «Szerző a 42. §-ban az elfogadás végetti bemutatásról szólva a 133. lapon azt mondja, hogy «a bemutatásnak a kereskedelmi társaságoknál, a czégjegyzésre jogositott személynél kell történni. Ez a kereskedelmi jog szempontjából helytelen; mert ez a kereskedelmi társaságoknál az üzletvezető tagokat, illetőleg az igazgatóságot jelöli ki; a bemutatásnak tehát a kereskedelmi törvény értelmében a társaság minőségéhez képest az üzletvezető tagok valamelyikénél, esetleg, azok mindegyikénél; illetőleg az igazgatóságnál s esetleg ennek az érvényes képviselethez szükséges számu tagjainál kell történni.» Ha és a mennyiben *A.* ur ezzel azt akarja mondani, hogy a czégjegyzésre esetleg, sőt részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél többnyire. több személy van collective jogositva, akkor és annyiban igaza van. Szorosan véve azt kellett volna mondanom «a czégjegyzésre jogositott személynél, illetőleg személyeknél.»

[179] A porosz közigazgatás apparatusának legutolsó alkatrészét a község, elöljárójával együtt képezi, továbbá még az önálló birtokterület a mindenkori földbirtokossal az élén. Több község s birtokterület egy «Amtsgebiet»-té egyesül, melynek vezetésére az «Amtsvorsteher» hivatott. Ez a legalantabb szabályszerü rendőri hatalommal felruházott igazgatási szerv s e minőségében a magasb politikai kormányszervek felügyelete alatt áll. Továbbá szükséges, hogy az «Amtsvorsteher» szintén a kormány részéről megerősittessék.

[180] «Kreisausschuss».

[181] Több város s járás együttvéve kormánykerületet képez.

[182] «Bezirksverwaltungsgericht.»

[183] «Oberverwaltungsgericht».

[184] A kormányelnök oldalán az önkormányzat szerveként a «Provinzialausschuss» működik. Ez az elnökből és tagokból áll, kiknek száma héttől tizenháromig terjedhet. Feladatát képezi a tartományi gyülés határozatait elökésziteni s végrehajtani, a provinczia vagyonát s intézeteit a törvények értelmében igazgatni, hivatalnokait kinevezni s a kormányhatóságoknak véleményeket adni. A provinczia valamennyi kerülete s városa együttvéve képezi a provinczia községi kapcsát, melynek élén főelnök áll.

Igaz, hogy én nyilván a ker. jog körébe tartozónak tekintettem annak eldöntését, hogy ki van a czégjegyzésre jogositva, igaz, hogy igen egyszerü interpretatio segélyével ezen értelem az eredeti szövegből is kivehető, de legyen, *A.* ur, legalább irányomban, nem szeret interpretálni és igy megtalálta a csomót.

Téved azonban *A.* ur itt is, a mennyiben roszalja, hogy én czégjegyzésre jogositott személyről és nem egyenesen igazgatóságról és üzletvezetésre jogositott tagról, illetve tagokról beszélek. Egyszer ugyanis a ker. tkv. igazgatóság (Vorstand) alatt az administrativ kormányzatot, azaz rendszerint igazgató választmányt, igazgató tanácsot érti (v. ö. szakért. jkv. 151. l.), — már pedig bizonyos, hogy az elfogadmányt rendszerint nem szükséges ezen egész választmánynál keresni, hanem, hogy már az igazgatóságnak czégjegyzésre jogositott tagja illetőleg tagjai, az elfogadmányt, azaz a váltóra vezetett czégjegyzést hatályosan megadhatják és megtagadhatják. Másszor pedig a közkereseti és betéti társaság képviseletére nemcsak üzletvezető tag, hanem czégvezető is lehet jogositva, sőt az is előfordul, hogy üzletvezető tag nem is létezik, hanem a társulat minden tagja ki van zárva az üzletvezetésből és azzal egy (vagy több) czégvezető bizatik meg. Ezen irányban tehát a támadás, a mely ugylátszik csakis ezen irányban van értve alaptalan és az én szövegezésem egészen correct.

Áttérek a birálat egyéb tartalmára:

I. Constatálom a tartalomnak tetemesebben hibás feltüntetéseit.

A. ur a következőket irja: «Végre nem érthetünk szerzővel egyet arra nézve, hogy a magyar váltótörvény csak forditása a német váltórendszabálynak, hogy tehát a törvény alkalmazásánál, mint eredeti forrásra a német váltó rendszabályra kellene visszamennünk, mert szerintünk a magyar váltótörvény és a német váltórendszabály közt egészen más a viszony és az összefüggés, mint a mely például az 1836. és az 1840-ki törvények latin és magyar szövege közt volt.» Én a 12. §-ban, mert a támadás nyilván csak erre vonatkozhatik, ezeket mondom: «A váltójog értelmezésére nézve az általános szabályok állanak. — Különösen fontos, hogy a törvény előzményeit is figyelembe vegyük. E részben uj váltótörvényünk értelmezésénél nagy jelentőséggel bir annak szem előtt tartása, hogy az uj törvény a német ált. vrsz. alapelveit és legtöbbször annak egyes intézkedéseit is magáévá akarta tenni. Ennek tudata egyszer általában nagy segitségünkre van, mert lehetségessé teszi, hogy a német tudomány és gyakorlat értelmezését — feltéve, hogy azt helyesnek ismerjük — használhassuk. De az is megesik, hogy a törvény nem szabatosan fordit, vagy szövegezési hibát tartalmaz, ekkor a kétséges értelmet a n. ált. vrszabályból kell megállapitanunk, persze csak ott és annyiban, a hol bizonyos, hogy a törvény a n. vrszabályt akarta követni.» Én tehát egy szóval sem mondom, hogy a magy. vtörv. *csak* forditása a n. vrszabálynak és hogy a n. vrszabályra mint eredeti *forrásra* vissza kellene mennünk. Én azt mondom, hogy a n. vrsz. a m. vtörvénynyel szemben előmunkálati jelleggel bir és mint ilyen fontos értelmezési segédeszköz a *kétséges* értelem megállapitásánál, a mely segédeszköz használatánál még különös óvatosságot is ajánlok (l. még a 12. §. folytatását is). A rosz forditás és szövegezési hiba vádja talán kellemetlen *A.* urnak is, de tetszett volna neki a munkámban elég bőven kiemeltek közül csak egyet is megczáfolni, nem pedig *ferditeni*. Nekem kötelességem volt az igazat megmondani, tényeket constatálni, ott a hol az a törvény értelmezésére szükséges volt.

Nem hagyhatjuk itt emlités nélkül biráló urnak azon folytatólagos kitételét sem: «Reánk nézve a német váltórendszabály époly idegen mint akár a franczia, akár a yukatani vagy a nicaraguai váltótörvények.» Tehát biráló ur már elfelejtette, hogy mit irt tervezetének általános indokaiban, hogyan igyekszik bebizonyitani, hogy a váltótörvény tervezetének alapul csak a köz. n. vrszabály szolgálhat» és hogy hányszor indokol a szükséges egyöntetüséggel stb. a részleteknél. Persze oly őszinteséggel, mint a képviselőház jogügyi bizottsága nem nevezte meg gyermekét (az ok kézzel fogható), a mely utóbbi első jelentésében egyenesen kimondja, hogy «a köz. n. vrszabály recipiálását nem csak ezen törvény belső becse — teszi ajánlatossá stb.» — továbbá, hogy «a bizottság helyesli azt: hogy a javaslat a k. n. vrsz. intézkedéseihez alkalmazkodott stb.» stb. stb. Lehetséges, hogy *A.* ur ezeket nem tudja? Vagy talán nem akarja tudni? Vagy talán a birálat ezen classicus kitétele azt akarja reám fogni, hogy én nem tudom azt, hogy a n. vrsz. mint olyan nálunk nem törvény, hogy a mi jogterületünk a n. vrszabályétól idegen? Ha igen, akkor utalok a 6. és 7. §§-ra, utalok különösen azokra, a miket a 89. §. elején a belföld és a külföld fogalmáról irok, a hol e részben a legradicálisabb nézetet (egy kis módositással THŐL-ét) követem.

A. ur továbbá ezeket irja: «A 14. §-ban szerző a váltójogi elméleteket ismerteti elég hűségesen és kellő szabatossággal; annál inkább sajnálható tehát, hogy saját részéről e tekintetben álláspontot nem foglal, saját nézetének e tekintetben határozott kifejezést nem ád.» Én a 14. §-ban SIEGEL elméletét két oldalon keresztül, — azaz majd oly téren mint a többi ujabb elméleteket együttesen, — tárgyalva, a 37. l. végén ezeket mondom: «Ezen történetileg megalapitott, az életnek megfelelő elmélet, a melyet egyoldalu igéret elméletének nevezhetünk, — legegyszerübben és természetesebben magyarázza meg a váltó jelenségeit, lényegileg mi is ezt fogjuk követni.» Azt hinném, itt csak világosan van «álláspont foglalva». Ha pedig valaki a lényegileg szóban megütköznék, azt a 27. §-ra és a 43. §-ra (l. különösen ennek 10. jegyzetét) utalom; az előbbiben SIEGEL-től eltérőleg a váltóügylet perfectiójához a váltónyilatkozat kiadását kivánom meg, — az utóbbiban pedig eltérek tőle az elfogadmány visszavonhatlanságának magyarázatát illetőleg. De megbocsáthatlan volna *A.* ur ezen támadása akkor is, ha nem nyilatkoztam volna a 14. §-ban ily határozottan. Én ugyanis munkámban minduntalan hangsulyozom azt, hogy a váltóügylet egy egyoldalu (formalis) igéret, ezen felfogásból magyarázok és következtetek (igy főleg a 27. 64. és 67. §§-okban) annak felvételét pedig, hogy én más elméletet követnék, munkámban egyetlen egy hely sem indokolja. Mily szép tér nyilott volna *A.* urnak a váltóelméletek kérdéséhez érdemileg hozzászólni, egy oly iróval szemben, ki egy uj elméletet adoptálva, azt először használja fel a váltójog rendszeres tárgyalásában. De *A.* urnak ugy látszik ilyen dolgokhoz nincs kedve.

Különben a most idézett támadásnak komikus oldala is van. *A.* ur ugyanis a m. vjog. kézikönyve czimü könyvének (I. kiad.) 9. §-ábau BLASCHKE-nak (nálam II. kiad.) 23. §-át kivonatolva (bár nem erre, hanem HOFMANN EMIL-nek egy értekezésére utal) tárgyalja a váltóelméleteket és hasonlag mint BLASCHKE előadja azon tételeket, a melyekben a formal és szerződési elmélet egymással megegyezik és a melyekben egymástól eltér, azután pedig felsorol két ellenvetést (BLASCHKE-nél 7 van, de *A.* ur csak a legközelebb fekvő, de nem legnyomatékosabb két elsőt veszi át), a mely a szerződési elmélet ellen a tételes törvényekből tehető. Ezen ellenvetéseket nem czáfolván meg, nyilván a szerződési elmélet ellenfeleihez látszik állani. Ennek daczára azonban már a következő 10. §-ban az átadás és átvétel szükségességéről szól és utóbb is váltószerződésről tárgyal (v. ö. mindjárt a 12. §-t, melynek czíme «a váltószerződés és annak nemei» a 37. §-t, mely az «átruházási szerződés»-ről szól, stb.) Persze *A.* ur «Váltójogtan a közönséges n. vrszabály

elvei szerint stb.» czimű korábbi könyvében, melyben a váltóelméletekről nem tárgyal, RENAUD-ot követve, a szerződési elméletet acceptálta, e könyvét pedig igen kényelmes volt ujabb könyvének irásánál erősen felhasználni, másrészről azonban az ujabb, tanczélra szánt könyvből a váltóelméletek még sem maradhattak ki, és igy ezeket meg szépen átvette véleményestől együtt BLASCHKE-től.

Menjünk odább *A.* ur ezeket irja: «Az 52. §. kezdetén ezt mondja szerző: «A forgatmánynak előfeltételét képezi egy forgatható, azaz rendeletre szóló váltó — ordre-váltó —; mert a forgatmány sajátságos hatálya csak ugy állhat be, ha a váltókötelezett minden váltószerü birtokos részére és nem kizárólag csak egy határozott személy részére — recta-váltó —, igéri a fizetést». Ez nézetünk szerint nem egészen áll; mert a váltó forgalomra szánt papir lévén, e rendeltetésénél fogva az uj magyar váltótörvény szerint nem kell rendeletre kiállittatnia a végből, hogy forgatható legyen. A «rendeletre» szó a váltó nem lényeges kellékei közé tartozik, az tehát sem a váltó fogalmához, sem annak forgathatásához nem szükséges. Ellenben negative megkivántatik, hogy a forgathatás ki ne zárassék, hogy tehát a váltó eredeti természetétől egyenesen meg ne fosztassék». Igy *A.* ur. Én az 52. §-ban folytatólag az *A.* ur által idézett hely után ezeket mondom: «Azonban a n. vrsz. és az uj m. vtörv. értelmében is (eltérőleg a 40-iki m. vtörvénytől, a mely 15. §-ában egyenesen a rendelményre kiállitást kivánta meg) a forgathatóság ugy az idegen, mint a saját váltó természetéhez tartozónak tekintetik, ugy, hogy a váltót csak a kibocsátónak határozott továbbadási tilalma teszi nem forgathatóvá». Ez után szószerint idézem a törvény 8. §-át és értelmezem azt. Miért tünteti fel tehát *A.* ur a dolgot olyképen, mintha én az uj. m. vtörv. szempontjából is megkivánnám a rendeletre szót a forgathatáshoz, miért magyaráz velem szemben oly dolgokat, melyek munkámban határozottan ki vannak emelve? Azt, hogy az ordre- és recta-váltó kathegoriák a n. vrsz. és az uj m. vt. szerint is fennállanak *A.* ur sem tagadja, de nem is tagadhatja, hacsak e nézetével egyedül nem akar állani, azt pedig, hogy a n. vrsz. szerint, a váltó magában véve ordre-váltó én is határozottan mondom. Hogyan nem áll tehát egészen az én nézetem, ha különben azt valaki egészen megtekinteni és közölni jónak látja. Egyébiránt a nem lényeges kellék képtelenség, mert a mi kellék az lényeges, a mi pedig nem lényeges az nem is kellék (v. ö. munkám 22. §-át is). Ha pedig e kathegoriát felveszszük, akkor a «nem rendeletre» szavak is a váltó nem lényeges kellékeihez tartoznak és igy *A* ur logikájával, azok tehát sem a váltó fogalmához, sem annak forgatásához nem szükségesek.»

Tetemesebb valótlanságot tartalmaz még a következő támadás: «A 85. §-ban a fizetés kifogását tárgyalva azt állitja szerző általánosságban, hogy ha a váltó a teljes vagy a részletfizetésről szóló nyugtával van ellátva, a fizetés kifogása minden váltóbirtokos ellen megtehető». Hogy ez ekként oda állitva nem helyes, azt szerző maga is elismeri, a menynyiben ugyanazon §-ban különbséget tesz a szerint, a mint a fizetés a váltóösszegre vagy a viszkereseti összegre történik; feltétlen kifogás alapjául természetesen csak a váltóösszeg kifizetését fogadván el. Ily körülmények közt az általánosságban felállitott elvnek nincs értelme». A 85. §-ban én ezeket mondom: «A fizetés mindenekelőtt kifogást alapit meg a fizető részére. E kifogás, a mint ezt már az előbbi §-ban láttuk, akkor, ha a váltó a teljes vagy a részletfizetésről szóló ép nyugtával el van látva, minden váltóbirtokos ellen megtehető, ellenkező esetben pedig csak mint exceptio doli foghat helyt, a fizetést a felvevő ellen stb». Azután pedig ezek következnek: «A váltóigéretek tartalma és azoknak a váltón való állásukból folyó összefüggése értelmében azonban a váltókötelezettnek nemcsak saját fizetése, hanem esetleg a váltóra történt más fizetések is javára szolgálhatnak stb» és itt különböztetem meg azután a váltóösszegre és viszkereseti összegre történt fizetést. Én tehát megkülönböztetem a *fizető által*, saját fizetéséből és az egy *harmadik által* másnak fizetéséből megtehető kifogást és a biráló ur által megtámadott szabályt általában és feltétlenül csak az előbbi fizetésre állitom fel. A fizetési kifogás ezen megkülönböztetése ép oly természetes mint szokásos és részemről annak nem tudását *A.* urról fel sem mertem volna tenni. Neki e megkülönböztetést nem csak nem lett volna szabad elnéznie, hanem azt egyenesen keresnie kellett volna és esetleg hiányát megrónia.

(Folytatás következik.)

Dr. Plósz Sándor,
egyetemi ny. r. tanár.

TÖRVENYKEZESI SZEMLE.

Néhány szó a telekkönyvek vezetésének reformjához.

A politikai és a jogi szaklapokban egy idő óta vita tárgyát képezi a telekkönyv reorganisatiója; élénk eszmecsere folyik ez iránt különbféle körökben — de merüljön fel bármely véleménykülönbség is, — egy nézet uralgó s pedig azon nézet hogy igy tovább nem mehet a nélkül, hogy drága telekkönyveink legközelebb a papirmalomra méltó tárgyat ne képezzenek!

Hogy miért lett ez igy? ..... annak sok és különféle oka van — de a fő ok abban rejlik, hogy alig van az igazság kiszolgáltatásnak egy ágazata, melynek oly kevés képzett tisztikara van mint a telekkönyvnek; s miért — mert ezen hivatalok betöltése oly időszakba esett, melyben bőven osztattak a hivatali állások tekintet nélkül arra, valjon az illető képes leend-e hivatalának megfelelni, s ez történt azon kényes intézménynél, mely hitelünk tengelye és fentartója, ez történt oly hivatalnál, — melynek kezelése nem csekély elméleti képzettség mellett sok évi gyakorlatot igényel! — Érzékenyen megboszulja magát most azon nézet, mely szerint a telekkönyv gépezete oly minőségü, hogy azt bármely irni tudó ember vezetheti, vagy annak vezetésére rövid uton qualificalhatja magát. Sajátságos! — ha valamely pénzintézet vagy rendes üzlet belszerkezetét megszemléljük, ha figyelemmel nézzük, hogy mily complicalt apparatussal kezeltetik a «Soll és Haben» nyilvántartása és kapcsolatos ellenőrizete, — ha látjuk, hogy maga az állam a rovancsolásra és ellenőrizetre mily óriás összegeket áldoz, — az senki által felesleges kiadásnak nem tekintetik; de hitel telekkönyvünk! . . . itt fukarkodunk, itt minden befektetett összeg áldozatnak tünik fel, ezen intézmény Molochnak tekintetik, — mondjuk ki, nálunk a telekkönyv valóságos mostoha gyermeke a justiciának. Ki az oka annak, hogy a telekkönyvi hivatalnokok nagyobb része hivatásának meg nem felelhet? Ők maguk bizonyosan nem; sőt a régi képesebb szolgák némelyike ugyan véres verejtékkel hordozza sok gyönge birónak mankó szerepét, — s mi a jutalma . . .

Haladásnak tekintjük, hogy maga kormányunk törvényjavaslatában elismeri, hogy nincs egyöntetőség a kezelésben s a sorok között olvasható, hogy ugy mint most sokáig nem mehet; de kérdjük, mily informatio alapján legyen keresztülvihető a reform?

Valamint egy betegség csak ugy gyógyitható ha annak valódi oka ismeretes: ugy a telekkönyvi intézmény gyökeres reformja csak ugy lesz lehetséges, ha maga a kormány azt szakavatott és biztos kezeknek átengedve, nem riad vissza azon eshetőségtől, hogy rationalis orvoslás esetén *a beteg testnek gyógyithatlan vad husát, kimélet nélkül le kell vágnia.*

Az irányadó szakférfiak általános nézete oda irányul, hogy a telekkönyvi intézmény sikeres reformjának első feltétele a telekkönyvi intézmény *önállósitása.* Ha az országnak van egy főügyésze, miért ne lehetne *egy országos telekkönyvi igazgatója?* A telekkönyvi intézménynek nincs feje, nincs kormányzója — azért nincs egyöntetüség s minden ezen téren tett eddigi intézkedés egy halva született gyermek!

A telekkönyv önállósitása tehát az első feltétel, élére állitandó egy igazgató oly férfiu személyében, ki nem egyedül csak a «theoriát» birja, hanem szakavatott ember legyen a telekkönyv kezelésében és vezetésében; legyen tudomása a tényleges viszonyokról, az uralgó nehézségekről. Az igazgató legyen megbizva első sorban magának biztos közegeket (legyenek azok akár igazgatók, felügyelők vagy bármely czímen) kiszemelni; ezen közegeknek legyen hivatása a hivatalokat időnként megvizsgálnia, a gyöngébb hivatalnokokat oktatni; ők legyenek a mellett megbizva intézkedéseikről jegyzőkönyvet vezetni, melyekből az igazgató az intézkedés helyességét megbirálhatja, másrészt pedig abból az igazgató összegyüjtheti azon adatokat, — melyek alapján rendeletileg intézkedhetik. *s később egy rendttás szerkesztésénél solid anyagot képezhetnek.*

Ezen közegek lehetnek egyuttal valamely telekkönyvi hatóságnak főrökei, a minek az a jó következménye lenne, hogy először praxisban maradnak — s másrészt azok szervezése ily idomban a minden garas után rimánkodó igazságügyi tárczát csak kevéssel fogja terhelni; mert nem tagadható, hogy később, ha már a telekkönyvi hivatalok rendes kerékvágásban mozognak, a felügyelők teendői oly módon apadnak, hogy mint főnökök dolgozhatnak azon hatóságnál, melynél alkalmazva vannak.

Minden ilyen felügyelő hatásköre 10—15 hivatalra terjedhet; a felügyelete alatt álló hivatalok a közlekedés minőségétől függ, s azért a kerületek egyforma nagyságban nem alakithatók.

A telekkönyvi hivatalnokok egy szakbeli külön testületet képezvén, azokról törzskönyv volna összeállitandó és vezetendő, még pedig az orsz. igazgatónál, ki azt felügyelői jelentés nyomán világlatban tartaná, magától értetődvén, *hogy a fokonkénti előléptetés* előre mondatik ki — és a kinevezések *az igazgató ajánlata folytán történjenek* — ezen két feltétel egyedül teszi lehetővé, hogy országunknak később valóban megbizható telekkönyvi tisztikara lehessen.

A telekkönyvi hatóságok önállósitva egy főnök alá rendeltessenek, ki kizárólag elintézésekkel foglalkozzék; az irodavezetés oly hivataloknál, melynek nagy forgalma van, telekkönyvvezető által gyakoroltassék; kisebb hivataloknál maga a főnök az irodavezetői teendőket is végezheti.

A keresetek és végrehajtási ügyek elintézése, valamint a tárgyalások, vételárfelosztások stb. stricte birói teendő lévén — azokról itt nem szólhatunk, annyival is inkább, mivel azon ügyek végeredménye képezi csak a nyilvánkönyv bejegyzésének tárgyát.

Szorosan véve a végr. becslést — árverést — és az avval kapcsolatos tárgyalásokat csak a mi ismert rosz perrendtartásuk teszi telekkönyvi ügyekké, nézetem szerint ezen procedura lényegében törvénykezési ügy; habár a végr. telekkönyvileg feljegyezve van, az árverés telekkönyvvel csak akkor jön ismét érintkezésbe, midőn a végrehajtási eljárás végképen befejezve, már csak a megvásárolt ingatlanok tulajdonjoga rendeltetik bekebleztetni a vevők részére; azt épen oly módon szavatolhatja be, mint a hagyatéki biróság az örökös részére a hagyományt; ugyanaz áll egyéb esetekben, mint p. o. az igazolási kereseteknél, pereknél stb. Hogy ezen eljárás helyes és czélszerü, mutatta a korábbi gyakorlat, a jelen gyakorlat csak okot nyujt az illetékesség megtámadására.

A vitás esetek valók a birák elé, a hol vita nincs — oda biró nem kell; ha jogszerzés bizonyos feltételekhez van kötve, azt a nembiró is elvégezheti, feltéve hogy azon törvényes feltételeket ismeri s azt a telekkönyvi hivatalnok sokszor jobban tanulmányozta mint sok biró — ki ezen ágban néha vékony ismerettel bir. Ha a praxist szem előtt tartjuk, tapasztaljuk, hogy rendszerint a birák aláirják a mit elébe terjesztenek; ha a biró szakképzettséggel bir is, nincs ideje az ellenőrizetre, ha pedig nem bir elegendő tájékozottsággal, akkor ellenjegyzése ugy sem bir hatással. Differentia leginkább ott merül fel, ha valamely fiatal aljegyző, biró vagy albirónak kineveztetik, a mi nálunk gyakran fordul elő, s akkor tanui vagyunk azon jeleneteknek, melyek előfordulnak a katonaságnál, hol egy 18 éves hadnagy a vén strázsamestert tanitja lovagolni.

A hány biró van — annyi a nézet és legveszedelmesebbek a juris doctorok. A telekkönyvvezetővel megtörténhetik, hogy egy éven át 5—6 birónak concipial — tehát elveit és nézetét ugyanannyiszor kell hogy megváltoztassa; sőt előfordul, hogy ugyan egy hatóságnál ugyan egy ügyben két müködő biró két külön kaptafára dolgozik, s igy a telekkönyvvezető kénytelen egy és ugyanazon esetben kétféle bejegyzést folytatni, pl. vannak birák, kik végrehajtás esetén a már létező zálogjogot végrehajtásilag rendelik *bekebleztetni*, holott más birák a létező zálogjognál a végrehajtási minőséget rendelik *feljegyezni;* épen oly módon van véleménykülönbség a jelzálogos követelések bejegyzésénél az egyetemlegesség alaki megállapitásánál, az előjegyzési eseteknél a nézetkülönbségek claviaturát képeznek, s ezek és hasonló számtalan eset folytán a telekkönyvi hivatalnokok rendszerint semmiben sem tudnak megállapodni.

Sokszor a biró önfejüsége is nagy szerepet visz, s tudva van, hogy senki sem tágit oly nehezen állitásában mint a jogász. Nincs megállapodás és következetesség; *a kezelő hivatalnok a telekkönyvnél azon «cadaver», melyen minden biró experimentál és azért oly nehéz telekkönyvi tisztikart nevelni.* Alig van egy hatóság, a hol a telekkönyvvezető a biróval szellemileg hadi lábon nem áll; mert nálunk oly különféle a birtokviszonyi alakulatok — oly különféle módon vannak szerkesztve a telekkönyvek, — hogy sok esetben merőben lehetetlen némely biró rendelésének oly módon eleget tenni, hogy annak a nyilvánkönyvben idoma legyen; ez különösen a szolgalmaknál és specialis vázlatokkal ellátott telekjegyzőkönyvekben, a tulajdonjogok bekeblezésénél merül fel.

A telekkönyvi intézmény egyik jellemző tulajdonsága *a formalitás és az idom,* — már azért is — mert a bejegyzett jogokra vonatkozólag további jogok s bejegyzések fordulnak elő; *igy tehát a telekkönyv belszerkezetének tökéletes ismerete alaki tekintetben is szükséges,* hogy az elrendelendő végzés correkt legyen; már pedig ezen ismeretet kevés biró számitja ismeretének sorába. *A formalitás pedans pontosságot* igényel és ezen száraz bureaukratia az, mely a birákban kelti azon ellenszenvet a telekkönyvek ellen. Ezért sok helyen az elnökök igen szivesen fogják be a telekkönyvi tisztikart a fogalmi szakmába, persze szenved ez által a könyvelés, kezdődik a rendetlenség, a hátralék — s hiányos a nyilvántartás — és megszünik az ellenőrizet.

Szükségesnek találtam mindezt elmondani a hangoztatott reformtörekvésekkel szemben, mert csak az ecsetelt hiányok orvoslásával fogjuk elérni az egyöntetüséget. — Neveljük a tisztikart — s az állam maga (ugy mind az hajdan történt) a telekkönyvvezetéshez egy jó és mintákkal ellátott kézi könyvet szerkesztessen. E mellett czélszerüen szerveztessék a felügyelet és akkor ismét oda jutunk — a midőn a külhon irigy szemmel nézte telekkönyvi intézményünket.

Hesz János,
telekkönyvvezető.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 43. SZ. Budapest, 1877. október 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről. Dr. Fekete Gyula, jogtanár urtól. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. Gruber Lajos urtól. — Jogirodalom. Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár urtól. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: Kormányi következetesség a hagyatéki tárgyalások olcsósitása tárgyában. Osváth Imre, kir. közjegyzői segéd urtól. — A hagyatéki tárgyalások és kir. közjegyzői dijakról. Dr. M. kir. törvszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A titkos rendészet jelentősége és szervezet éről.

II. Gyakorlati jelentőség és lételi jogosultság.

Egyike a legfontosabb kérdéseknek ez ügynél az, vajjon van-e a titkos rendészetnek az alkotmányos korszakban gyakorlati értéke s lételi jogosultsága, s ha van, melyek a belőle eredhető veszélyek elleni remediumok? A titkos rendészet *polgári ágának* szembetünő gyakorlati becse van, mert könnyen belátható, hogy oly ágens, ki a gonosztevők előtt ösmeretlen, sokat fog észrevenni s tapasztalni, mi az egyenruhában megjelenő rendőr előtt titok maradna. S ha a gyanus gonosztevők nem nyilvánosan, felösmerhetőleg ellenőriztetnek, ily eljárásban nem látok jogtalanságot. Eddig egy alkotmány sem biztositott zsebmetszők, iparszerüleg tolvajlást üzők, rablók s másoknak oly jogot, melynél fogva őket előttök ösmeretes módon s nyilvános hatósági közegek által szabadna csupán ellenőrizni. A milyen fegyverekkel harczolnak ők a jogrend ellen, olyanokkal lehetvén csak őket bizton legyőzni — itt s a jogrend szükségszerű fentartásának érdekében rejlik e rendőri eszköz jogosultsága. Ily szellemben nyilatkozik Moihl, Stieber, Grävell s mások is. A polgári rendészet becse örök fog maradni mindenütt, hol egy helyen nagy embertömeg lakván, a rendészet figyelmét a gonosztevőknek könnyü kikerülniök. Nagyvárosokban tehát a rendeltetéséhez képest alkalmazott polgári rendészet a közönségesnek jobb keze s a jogszolgáltatás nélkülözhetlen támogatója. Gyakorlati értékét rendszerint csakis ott lehet teljesen méltatni, — vidéken csak különös veszélyek okadatolhatnák a titkos ágensek kivételes s esetieseti alkalmazását.

E nézetet vallja Stieber is, mondván: «in grossen Städten wird *kein* Criminalpolizei Beamte practisch entwas tüchtiges leisten können, ohne dass er zuweilen *Vigilanten* braucht, dieselben bilden ein nothwendiges leider ein *unentbehrliches* Übel». Practiches Lehrbuch der Criminalpolizei. 13. l. Megszökő bűntettesek üldözésénél különösen jó szolgálatot tesz a titkos ágens a rendőrnek. Valamint a vadász az erdő sürüjében kutya nélkül, melynek természetes instinctusa és testi tulajdonai a vadéival egyenlők, czélt nem érhetne, ugy gyakran a rendőr embervadászatnál nem nélkülözheti a nyomleső ágenst. Nyomozásoknál a bűnös a titkos ágens előtt néha bizalomból, majd könnyelmüségből nyilatkozhatik s igy többet használhat a ravaszságával, mint kötetekre terjedő vizsgálati irka firkálás (Sriber). A nyers erőszak korunkban már nem megengedett eszköz, de *ravaszsággal kell győznie a rendőrnek.* Birósági rendészeti téren tehát *elvileg a titkos rendészetet elvetni nem lehet.* Ezen felfogásnak van egy tiszteletteljes ellenese, ez Avé-Lallemant aki igy nyilatkozik: «das Vigilantenwesen ist die demonische Gewalt der Polizei, sie spukt noch aus der französischen Zeit in Deutschland, und hat so tief um sich gefressen, dass man Sie nachgerade öffentlich desavouirt, während der Geist im geheimen doch noch immer als spiritus familiaris beschworen und dabei noch vielmehr von Gaunerthum beherrscht wird, als von der Polizei, welche sich mit Entrüstung von diesem elenden Behelfe abwenden sollte, der sie mit Schmach bedekt.» Lallemant, das deutsche Gaunerthum II. k. 366. l. Csodálatos, hogy Lallemant nyilatkozik igy, ki jól tudhatná 1842. és 43-ban Berlinben hogy sikerült titkos ágensek segélyével a legelőkelőbb tolvajokat előkeriteni. Előadtam én is a titkos rendészet bűneit, jól tudom, mennyire kétélü fegyver ez s mily siralmas pusztitások üzethetnek vele; de mivel elválasztom a politikai ágat a polgáritól, mivel ösmerek e méreg ellen hatályos ellenmérgeket is: nem vetem el a titkos polgári rendészet intézményét, mint csak kivételes rendőreszközt, mely a legnagyobb megszoritások és óvatosság alapján csak, *és nem mindenütt* s nem mindég lehet alkalmazható.

A politikai rendészettől, *mely már természeténél fogva titkos,* elválasztottam egy részt a más hatáskörü polgárit s a vele nem is rokon *állambiztonsági rendészetet* is. A politikai rendészet gyakorlati értéke és lételi jogosultságára nézve csak ugy hozhatunk itéletet, ha hivatásszerű cselekvősége természetét felösmertük. Mint oly tevékenység, mely a sötétben tervezett, az állam lételét fenyegető czélzatok, árulások s erőszakra támaszkodó ellenséges törekvések *felfedezésével* foglalkozik, *kell hogy titkos legyen,* mert forradalmárok lépteit felfedezni, tervök kivitelében őket *meglepni,* rendszerint csak ez uton fog sikerülni. Zimmermann is id. m. III. k. 1320. l. Mi czélszerűbb, kitörni engedni a lázadásokat s aztán azok erőszakos elnyomásával állitani helyre a rendet, vagy talán a jogszolgáltatásra bizni a tetteseknek büntetését, vagy pedig a mi jobb *megelőzni* csendben, észrevétlenül, vérontás nélkül az ily gyászos események bekövetkezését? A politikai perek Vivien szerint ellentétes eredményeket szülnek, mert, ha a biró által hozott szigoru itéletek végrehajtását megengedi az államfő, gyakran zsarnoksággal fog vádoltatni, ha ellenben a kegyelmezés szelid eszközéhez nyul, lágynak, gyarlónak fog bélyegeztetni. Az emberi nem békéjét még sokáig a monarchák dicsvágya, önzésök hiusága, könnyelműsége és zsarnoksága fogja megháboritani, de ez muló ok; hanem örökké tartó háborut várhat a világtársadalom azon elemektől, melyek a jog eszméjét megvetve csak önzés, irigység és boszuvágy által vezéreltetve mindég fel fogják használni a jó alkalmat, mely lehetővé teszi mások vagyonában az osztozkodást s a társadalmi jogrend megsemisitését. Az állam háboruja, saját polgáraival minden józan gondolkozásu államférfiu által elvetendőnek fog tekintetni; de más részt utalunk a társadalmi rend felforgatására irányzott

munkások mozgalmára. A kitört nyilt harczban igaz mindég a kormány lesz erősebb, ha csak szervezetlen szegény tömegekkel száll sikra, de kikerülhetlen véröntások hosszu sora fog bekövetkezni, sok kész munkaerő el fog enyészni s a legyőzött néposztályban a gyülöletet a győzelem csak fokozza.

Nagy nemzeti forradalmak *megelőzését* politikai rendészet segélyével nem fog sikerülni végrehajtani. Nem is ezek ellen ajánlott eszköz ez. Nagy forradalmak egy korhadt, a kor igényei és szellemének már meg nem felelő államigazgatási rendszer eltemetését czélozzák. Ezek győzelmét a népszellem szokta kivívni az elavult, türhetlen és jogtalan erő felett.

A politikai rendészet tehát hatályos és hivatás szerü munkát egyszerű lázadások, árulások, egyes bel s kivülről jövő veszélyek felderitése az ezekre vonatkozó adatok, tények kikutatása által teljesit, s ha hiven jár el, a társadalom békéje s az állam biztonságának előkelő szolgálatot tett. Vannak, kik immoralitással és tehetetlenséggel vádolják ez intézményt. Főellensége PEUCHET, ki ezeket mondja: «la police politique est complétement inutile, c'est un fait que nul ne peut nier, que toutes les conspirations réelles qu'un ou plusieurs agens de police n'ont pas conduites primitivement, *ont toujours éclaté*, sans que les espions aient pu en donner counaissance». Id. m. VI. k. 178. l. BEHR is csak ugy tartaná meg a politikai rendészetet, ha csak a gonoszoknak ártana. Ez annyit jelent, hogy, mivel a mérgekkel emberi élet is kiolthatő, — semmisitsük meg azokat. GRÄVELL nem is nevezi titkosnak azon rendészetet, mely rendkivüli viszonyok közt a titkos terveket forralók műhelyeit észrevétlenül szemléli, szerinte lényegileg ily rendészet oly kevéssé titkos, mint azon ember, ki észrevétlenül egy tolvajt vesz szemlélődése alá, a ki szomszédja óráját igyekszik zsebéből kihuzni. Höhere und geheime Polizei 13. l. Ily meghatározáshoz GRÄVELL felfogása szükséges. Ezen hasonlat azért téves, mert véletlen dijnélküli jólelkü titkos szemlélődés és iparszerű, hivatásos titkos rendőri foglalkozás oly kevéssé rokonok, mint a gombócz az ágyugolyóval. Tény csak az, hogy GRÄVELL megengedi a titkos rendészetet. Világosabban nyilatkozik VIVIEN a politikai rendészet mellett. Ő tagadja PEUCHET azon állitását egészen helyesen, mintha titkos ágensek lázadások felfedezésére egészen alkalmatlanok volnának. Ezernyi példát mutat fel a történet ez állitás igazsága mellett. S ha minden titkot ezen eszközzel nem is lehet felfedezni, még ebből nem következik értéktelensége. Az általános feladási rendszert mellőzve, melyhez fordulni csak egy becstelen, zsarnok kormány képes, továbbá azon korlátozás mellett, melynél fogva magán életviszonyok ellenőrzése neki tiltva van: nem is fedezhet fel minden titkot, de ez nem is utolsó feladat, mert az intézmény hiányai, az ágensek felületessége, gyávasága, önzése koronként mind megannyi elkerülhetlen gyöngéi e titkos eszköznek.

A politikai rendészet *czéljánál* fogva, mely az állambiztonság védelmében áll, épugy ajánlható, mint pl. a birósági rendészet. Ha e czél megvalósitására elegendők volnának a közönséges biztonsági közegek, feltétlenül elvetendőnek tartanám az oly intézményt, mely az államadók tetemes emelésén kivül, sok veszélyt hozhat a nép moralitására. De mivel nélküle bizonyos körülmények közt az állam létjogát sikerrel meg nem lehet védeni a közönséges alkotmányos eszközökkel, már pedig az államtól az önvédelem jogát ép ugy megtagadni nem lehet, mint egyesektől: *jogának kell lenni e rendkivüli viszonyok közt rendkivüli eszközökhez is nyulhatni.* — Ha a kényszereszközök legrettenetesbikét, a háborut is megengedjük, sőt néha örömünket találjuk benne, azon eszközt, melynek feladata a *háboru megakadályozása*, még inkább lehet s kell bizonyos feltételek mellett elfogadni.

Eljárási eszközeit tekintve, még mindég olyanok lehetnek azok, melyek által a tisztelet iránta nem szenvedhet csorbát. VIVIEN, études administratives II. k. 193. l. E rendészet hatósági jogosultság hiányában mindenkor csakis *passiv szemlélődés* segélyével jár el. Alkotmányos országokban kém iránti engedelmesség követelése elvi lehetetlenség, de sőt az absolutismus sem merészkedett hatalmát ily közegekre bizni. Egyébiránt szabad népeknél a politikai rendészet hatásköre vajmi szük lehet. A királyi család tagjaival érintkezők ellenőrzése nem szükséges többé. Kinek jutna eszébe az uri termekbe kémeket rendelni? A politikai pártok naponta előadják lapok utján nyilt szóval szónokaik segélyével félelmöket, reményeiket, sérelmeiket. A kormány ellenei ösmeretesek. Mi teendője lenne itt a titkos rendészetnek? Hanem marad ezentul is egy mező, melynek talajából sok mérges növényt időről időre e rendészet lesz hivatva irtogatni. A democraticus eszmék nagy mérvü terjedése folytán némely népeknél a lázadás szelleme átment a legkevésbé müveltek osztályaiba, melyek kedvelt lázitók által felingerelve egy jobb jövő reményében szeretnek fegyverhez nyulni. S itt rejlik ezentul a politikai rendészet szükségessége és jogosultságának gyökere. Feladatát ugy fogja betölteni, ha ott lesz jelen, hol az árulás szerveztetik, a mühelyekben, hol a forradalomnak katonák toboroztatnak, kocsmákban, hol a hivek találkoznak bizonyos napokon, hogy szervezzik a zendülést s más államveszélyes merényleteket. Mindenek felett *titkos szövetkezetek* kebelében fog megjelenni, melyeket a biztonsági közeg nem ösmer, s honnét gyilkosságok fenyegetik a társadalom tagjait, hol a rendet kigunyolja a jogtalan anarchia. S itt soha más mint titkos ágens nem fog megfordulhatni, mert az ajtóhoz a kulcsot *csak ő* birhatja. A titkosan összehalmozott fegyverek, puskaporkészlet s a zavargók felfedezése és kézrekerittetésök előmozditása által nemes szolgálatot tesz a fenyegetett jog és békének. Ha ez a politikai rendészet hatásköre, ilyenek eszközei, mint előadtam, gyakorlati értéke és jogosultsága bebizonyitott.

Ha a titkos rendészet gyakorlati értéke bebizonyitott, létele jogosultsága pedig kétségtelen, meg kell alapitani *elfogadhatósága főfeltételeit.* Miután cselekvősége jogszolgáltatási és állambiztonsági érdekek megvalósitására nézve nemcsak hasznos, de szükséges is, ámde szigoru korlátozások s okszerű rendezés hiányában közveszélyes, czélszerűsége s jogossága daczára egy alkotmányos nemzet által csak feltételesen fogadható el. — Az első feltétel az intézmény czélszerű, erkölcs és jogszerű rendezése, a második a tőle származható veszélyek és vele üzhető visszaélések elleni védrendszabályok megállapitása. Ezen két feltétel, melyről bővebben alább leend szó azonban még nem elegendő arra, hogy bármely nemzet általi elfogadhatósága ennek alapján ajánltathatnék, mert igy az inquisitiót is lehetne, ha ama két feltételnek eleget tennénk, visszaállitani. Minélfogva még másutt keresendő lételi jogosultsága s gyakorlati értéke alapjáni elfogadhatóságának *legfőbb indoka.* E kérdés végleges megoldásánál is különbség teendő a titkos rendészet polgári és politikai ága között. Azon tudósok, kik az intézmény elfogadását *nem* ellenezik, egyhangulag megengedik a birósági rendészet érdekében müködő titkos rendőri cselekvőséget *nagy városokban.* ROTTECK, Lehrbuch des Vernunftsrechts

III. k. 296. l. MOHL id. m. III. k. 483. l. ESCHER, Handbuch der practischen Politik. II. k. 607. l. STIEBER id. m. 13. l. A párisi vagy londoni s épugy más nagy városok rendőrsége mint tehetetlen gép állana meg a naponta előforduló rafinirozott, művészettel végrehajtott tolvajlások előtt, ha nehéz utjain nem vezetné azon szövétnek, mely mint a féreg a holttestben megterem, jelzi a tetteseket, elárulja a rablómadarak rejtekeit.

Tartózkodóbban hozza a szabadság barátja itéletét a *politikai* rendészet elfogadása tekintetében. Absolut monárchiában, hol a sajtó nem hű tolmácsolója a nemzet közvéleményének, hol az államfő önkényétől függ, mi szabad mi nem, hol az *államalkattal* elégületlen pártok, titkos szövetkezetek segélyével törekesznek terveiket végrehajtani: a papság és hadseregen kivül a politikai rendészet marad mindig a legkedvesebb támasza a zsarnok hatalomnak. És csakis itt élheti paradicsomi boldogságát ez intézmény. Alkotmányos monarchiákban vagy pedig az örök béke előharczosaiként szerepelni hivatott respublikákban temettesék el örökre és feltétlenül a politikai rendészet? Oh nem! A politikai életviszonyok természete fog *itt is* határozni. Francziaország mai napig nem volt képes ezen eszköztől menekülni és Páris legelőkelőbb tisztviselője a préfet de police a politikai rendészet ösmert főnöke ma mint volt de la regnie XIV. Lajos korában. Eljön az idő nem sokára, midőn az északamerikai unió is fog e fegyverhez folyamodni. Eddig csakis harczias nagy nemzetektőli távolsága, az egyes államok közötti meglehetős egyensuly és népe vagyonszomját egyedül kielégiteni kész physikai jólét utáni egyedüli törekvése s ennek könnyü kielégithetése biztositották belbékéjét, mely majdan önállóságra törekvő államok, elégületlen munkás osztályok által megtöretvén — rendkivüli fegyverkezés szükségessége bekövetkezhetik. Egyébiránt a társadalmi rend kényelme és béke *ma sem keresendő Amerikában*, hol a párttusák nyilt durva kifejezéseit mint democraticus tulajdonokat figyelembe nem véve sőt nem is ócsárolva — csakis a harczias erőszakoskodások, béke- és rendháboritásokra akartam reflectálni. Mindezekből tehát végeredményül ez következik: *a politikai rendészet rendes igazgatási eszköze csak az absolutismusnak; szabad népeknél, ha chronicus bajjá fejlődött ki a lázongás, sajnos szinte mint állandó intézmény lesz fentartandó, ellenben jogtalan és szükségtelen rendőri eszköz marad addig, mig a fenlevő államrend ellen titkos szövetkezetek nem alakulnak és veszélyes törekvések meg nem indulnak, melyek ha legyőzettek tilos a politikai rendészet fentartása.*

Ezek a titkos rendészet elfogadásának mindkét ágában fő feltételei. Tanulmányozzuk már most azon remediumokat, melyek segélyével az intézménynyel megszületett bűnök s a vele üzhető visszaélések elleni orvoslás sikeresithető.

Dr. Fekete Gyula,
jogtanár.

(Folytatás következik.)

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

A közigazgatási főtörvényszék dönt vitás közigazgatási ügyekben mindazon itéletek felett, melyek a kerületi közigazgatási törvényszékek által I. fokban vagy II. fokban hozattak, kivéve azon itéleteket, melyek ellen a felebbezés meg nem engedtetik vagy melyeknél a döntés más hatóságokhoz tartozik.

A közigazgatási főtörvényszék dönt egyuttal azon sérelmek felett is, melyeknek tárgya a kerületi közigazgatási törvényszékeknél folyamatban levő vitás közigazgatási ügyekben követendő eljárás.

A közigazgatási főtörvényszéknél a választott elem tökéletesen ki van zárva, mert a törvényszék tagjait a király nevezi ki, azonban azon megszoritással, hogy a tagok fele a birói hivatalra és másik fele magasb közigazgatási hivatalokra legyen képesitett. E hivatal incompatibilis más hivatal viselésével.[185]

A közigazgatási főtörvényszék tagjai fegyelmi eljárásnak nincsenek alávetve; ha azonban valamelyikök becstelenitő cselekvény miatt egy évnél hosszabb időre terjedő szabadságbüntetésre jogérvényesen elitéltetett, akkor a közigazgatási főtörvényszék teljes ülésben való határozata folytán hivatalát s fizetését elvesztheti.

Ha a közigazgatási főtörvényszék valamelyik tagja ellen bűntett vagy vétség miatt vizsgálat indittatik, akkor ez egyelőre csak hivatalától felfüggesztetik, a nélkül, hogy időközben fizetésére való igényeit elvesztené.

Fölötte fontos a törvény azon rendelkezése, hogy az elnök mindig legalább egy munkaév tartamára megelőzőleg köteles a tanácsokat összeállitani. Ezen intézmény lehetetlenné teszi a tanácsoknak önkényes, az egyes esetekben elérendő alkalmazkodó majoritás végetti összeállitását. Sőt még az elnök sem elnököllhet más tanácsban, mint épen abban, melyhez kezdettől fogva tartozik. Hogy a közigazgatási főtörvényszék érvényes határozatok hozatalára képesitett legyen, legalább is öt tagnak jelenléte szükséges;[186] egyáltalán a döntő szavazók számának mindig páratlannak kell lenni, ha páros, akkor a legutóbb kinevezett tanácsos nem szavazhat; hasonló szolgálati idő esetében a fiatalabb koru nem fog szavazhatni. Az előadó mindenesetre kell hogy szavazati joggal birjon. Ha egy tanács valamely jogi kérdésben egy tanács- vagy a teljes ülés egy előbbi döntésétől el akar térni, akkor az ügy tárgyalását és eldöntését teljes ülés elé kell hozni. Teljes ülési határozatok hozatalára legalább a tagok kétharmadának jelenléte szükséges.

A kerületi közigazgatási törvényszékek II. fokban hozott itéletei ellen a felek, valamint a közérdek tekintetéből a kormányelnök is jogosult a közigazgatási főtörvényszékhez felebbezni. A felebbezés csak azon alapulhat, hogy

1. a kifogásolt döntés a fenálló jognak, különösen pedig a hatóságoktól illetékességükön belül hozott intézkedéseknek nem alkalmazásán vagy helytelen alkalmazásán alapszik;

2. az eljárás lényeges hiányokban szenved.

A revisió bejelentése azon törvényszéknél történik, mely I. fokban döntött.

A felülvizsgálati kérvényben megemlitendő, miben áll a fenálló jog nem alkalmazása, vagy helytelen alkalmazása vagy miben találtattak az eljárás állitott hiányai.

A közigazgatási főtörvényszék döntésénél nincsen kötve azon okokhoz, melyek a tett inditványok igazolására érvényesittettek. Ha a közigazgatási főtörvényszék a revisiót alaposnak találja, akkor a kifogásolt döntést megszünteti és maga dönt az ügyben, ha ez lehetséges. Ha az ügy erre még nem érett, akkor más döntés végett visszautasitja a kerületi közigazgatási törvényszékhez és az eljárás ismétlését vagy kiegészitését rendeli el, a mennyiben belátása szerint lényeges hiányokban szenved. A kerületi közigazgatási törvényszéknek, melyhez az ügy visszaküldetik, a további eljárásnál és az általa másképen történendő döntésnél a közigazgatási főtörvényszék megszüntetési határozatában felállitott alapelveket kell irányadóknak tekinteni. Ez nagyon emlé-

[185] L. az uj porosz illetékess. törvény VI. Titel, §. 174, Alinea 3.
[186] L. az id. porosz törv. §. 174. Alin. 2.

*

keztet az osztrák közigazgatási törvényszék ebbeli rendelkezésére.

A közigazgatási főtörvényszéknél való eljárás egészen bélyegmentes.

A költségeket és készkiadásokat a nyertes fél akkor tartozik viselni, ha feleslegesek, vagy ha saját hibájából támadtak. A költségekre nézve egy átlag-mennyiséget állapitanak meg, melynek legnagyobb összege a kerületi és a járási bizottságnál 60 markot és a közigazgatási főtörvényszéknél 150 markot tul nem haladhat. Az átlagmennyiség kiszámitása végett a pénz- s belügyminiszterek dijszabályzatot állitottak fel.

Azon közigazgatási törvényszék, mely az ügyben döntött, maga állapitja meg a költségeket és készkiadásokat. A járási bizottság megállapitott határozata ellen a kerületi közigazgatási törvényszékhez felebbezhetni, mely végérvényesen dönt.

Ha valamely fél illetékességi kifogást tesz, akkor a közigazgatási törvényszék az ügy érdemébe bocsátkozás nélkül hozza végzését, és ezen végzés ellen rövid határidőn belül közvetlenül a közigazgatási főtörvényszékhez történik a felebbezés.

A fokozatban felebb levő közigazgatási törvényszékek jogositvák általános ügyrevisiót foganatositani.

Azon állitás alapján, hogy valamely a közigazgatási biróság előtt folyamatban levő ügyben a kerületi hatóság illetékes, illetékességi összeütközés nem támasztható. Ily módon minden az igazgatás terén hozott végzés a közigazgatási törvényszék elé vihető, a nélkül, hogy az illető igazgató hatóság részéről illetékességi kifogás tehető volna. A közigazgatási törvényszékek hivatalból észlelik illetékességüket.

Illetékességi összeütközések elbirálására nézve Poroszországban 1867-ben [187] az illetékességi törvényszék creálása óta egy külön legfelsőbb tribunal létezett.[188]

Ha a közigazgatási hatóság és a közigazgatási törvényszék illetékeseknek nyilatkoztak, akkor a közigazgatási főtörvényszék dönt az illetékességet megállapitó hatósági végzés alapján és a felek meghallgatása után; ugyanez az eset következik be egy tagadó illetékességi összeütközésnél, ha valamint az igazgatási hatóság ugy a közigazgatási törvényszék is incompetenseknek nyilatkoztatták ki magukat az ügyben.

Következőkben adjuk a német jogi irodalomnak a közigazgatási biráskodásra vonatkozó s e század 30-as és 40-es éveiben megjelent kiválóbb müveit MOHL után. — Érdekes, minő megjegyzést tett MOHL 20 évvel (1856-ban) ezelőtt azon álláspontot illetőleg, melyet a francziák és németek a közigazgatási biráskodás irányában elfoglaltak, mely megjegyzés még ma sem mondható egészen elavultnak:

«Azon észrevétel, hogy nem minden viszály jogviszály, nagy irodalmat idézett elő a jogi s igazgatási ügyek határai felett. Később franczia befolyás által kétség támadt, hogy minden jogviszály csakugyan csakis a törvényszékek elé tartozik s nem volna-e (állam mint ilyen, s alattvaló mint ilyen közötti jogviszályban) helyesebb egy a czélszerüségi szempont szerint eljáró tribunal.

Nagy literatura keletkezett pro és contra, általános, egész Németországra nézve érvényes okokból. Védői: Köstlin 1823. — WEILER: Über Verwaltung und Justiz, Mannheim 1826. — PFIZER: Über die Grenzen zwischen Verwaltung und Civil Justiz, Stuttgart 1828. — FUNKE 1840. — PÖHLMANN 1833. — Ellenzői: PFEIFFER: Praktische Ausführungen aus allen Theilen der Rechtswissenschaft III. és VI. kötet. — MITTERMAIER: Minnigerode, Darmstadt 1835. — JORDAN: WEISKE Rechtslexiconjában I. köt. — KUHN O. Dresden 1843.

«A németek még mindig az elvért küzdenek, mig a francziák a tartalom és formáról kitünő müvekkel birnak. Cosas de Alemania!» [189]

A legujabb [190] porosz illetékességi törvény főbb rendelkezéseinek előadásával tartozunk még. Nevezett törvény következő hat czímre oszlik: I. czím: bevezető intézkedések, II. czím: a járási és városi bizottságokról és az előttük való eljárásról, III. czím: a panaszokról, IV. czím: a rendőri intézkedések elleni jogorvoslatokról s a rendőri helyhatóságoknak s járásrendőri hatóságoknak kényszer-eljárásáról, V. czím: a közigazgatási hatóságok és közigazgatási törvényszéki hatóságok dologi illetékességéről, és VI. czím: kiegészitő és zárrendelkezések.

Az I. czímben [191] tárgyaltatik az egyes közigazgatási szervek kötelessége egymásnak jogi segély nyujtására, a kézbesitési- és határidőügy, a jogi ut megengedhetősége és a közigazgatási jogsegély kizárása a magánjogi eljárás megengedhetőségének esetében. Poroszországban azon elv [192] lett megállapitva, hogy az alsóbb közigazgatási törvényszékek tartoznak a felsőbbek meghagyásainak engedelmeskedni, leginkább pedig azért, mert az első- és másodfoku közigazgatási törvényszékek legnagyobbrészt választott elemekből állanak, ezek pedig azon általános jogi elvet, hogy egymásnak jogi segélyt nyujtani kötelesek, a felsőbb közigazgatási törvényszék mint tisztán államhatóság irányában talán perhorrescálhatták volna. A kézbesités napja sohasem számittatik be a határidőbe s valamennyi terminus [193] präklusiv természetü; a közig. törvényszékek kötelességét képezi minden ügynél azon körülmény megvizsgálása, hogy a rendes jogi ut megengedhető-e még, s felvilágositani tartoznak ez iránt a feleket. Ilyen esetben akkor a vitás közig. eljárásban további jogorvoslatnak nincs helye.[194] A mi a közig. ügyeknél a kézbesitéseket s a határnapokat illeti, ezeknél a polgári perrendtartás ide vágó rendelkezései mindenkor jogi érvénynyel birnak [195]

A törvény II. czimében [196] a járási s városi bizottságokkal foglalkozik, mert az 1872-iki «Kreis-Ordnung» az általános országos ügyek igazgatását a városi kerületekben meghagyta régi állapotukban, s azért szükségessé vált ezen kivételes állapotnak, megfelelő szervezet által, véget vetni. E czímben meg lett állapitva, hogy a városi bizottság városokban a járási bizottság működéseit látja el; [197] hogy a polgármester mint elnöknek, vagy a városi bizottság egyik tagjának a birói [198] hivatalra vagy magasb közig. szolgálatra képesitettnek kell lenni, s hogy a városi bizottság ép ugy mint a járási bizottság mindazon ügyekben, melyeket a törvény vitás közigazgatási ügyeknek [199] nyilvánit, mint közigazgatási törvényszék tartozik eljárni. Ha a járási testület vagy a városi kerület valamely ügyben fél, akkor a

[187] L. porosz alkotmány §. 96. és 1867. törv.

[188] L. BLUNTSCHLI: Allg. Staatsrecht II. köt. (5. kiad. 1876.) 354. l, 3. jegyzet.

[189] MOHL: G. u. L. d. St. II. k. 330. és köv. l.

[190] Vom 26. Juli 1876.

[191] §§. 1—4. I. Titel. — Einleitende Bestimmungen.

[192] L. «Gesetz betreffend die Verfassung der Verwaltungsgerichte» stb. Vom 3. Juli 1875. §. 7.

[193] L. az id. illeték. törv. §. 2.

[194] §. 4.

[195] A württemb. törvény «Über die Verwaltungsrechtspflege» art. 72. szintén ezt rendeli.

[196] §§. 5—23. II. Titel. — Von den Kreis- und Stadtausschüssen und von dem Verfahren vor denselben.

[197] §. 5.

[198] §§. 6. és 9.

[199] §. 12.

[200] §. 13.

[201] §. 14.

[202] §. 17. Alin. 1.

közigazgatási törvényszék egy más járási vagy városi bizottság kiküldése felett dönt.[200] Oly vitás közigazgatási ügyekben, melyekben a közérdek képviselendő, s a törvény meg nem jelöli azon nyilvános hatóságot, melynek kötelessége panaszló- vagy panaszlottként fellépni, a járási vagy városi bizottság elnöke kinevezni tartozik e czélra egy külön biztost.[201] A mi a közigazgatási ügyekben való nem vitás eljárást illeti, meg lett állapitva, hogy a járási, illetőleg városi bizottság jogosult, még más a törvényben megjelölt eseteken kivül az érdekelteket szóbeli tárgyalásra megidézni, mi által gyakran az eljárás irásbeli formája lényegesen röviditheto.[202] Fontos még ezen czím azon törvényes rendelkezése is, hogy a járási vagy városi bizottság elnöke jogosult s kötelezett a bizottság azon végleges határozatait, melyek jogkörét tulhaladják vagy a törvényeket sértik, kereset utján a kerületi közigazgatási törvényszéknél megtámadni.[203]

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

Jogirodalom.

Észrevételek

Dr. APÁTHY ISTVÁN tanár urnak a «*Jogtudományi Közlöny*» f. é. 30. és 34. számaiban: «Jogirodalom. A magyar váltójog kézikönyve. Irta Dr. PLÓSZ SÁNDOR stb.» czím alatt megjelent birálatára.

(Folytatás.)

II. Egy további fegyver, a melyet *A.* ur ellenemben használt a gyanusitás. Szerinte «habár (szerző) munkája — nagyrészben — csakis HARTMANN W. «das deutsche Wechselrecht, historisch und dogmatisch dargestellt» czímü müvét reproducálja, azt határozottan irodalmi nyereségnek tekintjük, mely szerzőnek méltó helyet biztosit a váltójog irói közt».

A gyanusitást a dicséret közé elrejteni (hisz az ugy sem kerüli el senkinek figyelmét) nem ügyetlenül van kigondolva, ha ugyan a kérdéses tétel egyáltalán megfontolással iratott. A vád a dicsérő részéről több hitelre talál, az pedig, hogy az ily munka tulajdonképen — legalább általános szempontból — nem nagy nyereség és szerzője részére ép oly kevéssé biztosit a váltójog irói közt méltó helyet, mint a mennyire az «önálló» munkának nevezhető, kevésnek tünik fel és mint egyéni reflexio a határozottan állitott ténynyel szemben nem is sokat nyom. A legtöbb ember nem is kivánja meg az ily vád bizonyitását, az ellenbizonyitás pedig többnyire nagyon nehéz, csak annak részére létesithető teljesen, ki mindkét munkát ismeri.

Szerencsére én az ily természetü vád ellen is jól fel vagyok fegyverkezve. Hivatkozhatom, nemcsak arra, hogy *A.* ur állitásai, a mint fentebb szerencsém volt kimutatni, a csalhatatlanság középszerü mértékét sem ütik meg, hanem hivatkozhatom oly döntő körülményekre is, a melyek kétségbevonhatlanul kizárják a reproductio idézett vádját.

Munkám mindenek előtt eltér HARTMANN-étól a rendszer tekintetében. Az én rendszerem még leginkább RENAUD-éval egyezik, bár attól is eltér különösen az általános rész nagyobb részének, a váltónyilatkozatokról szóló résznek alapgondolatában és ebből kifolyólag belső berendezésében. Végkép eltérek továbbá HARTMANN-tól a tárgyalási methodus tekintetében, nemcsak annyiban, hogy én az egyes intézményeknél a történeti rész előre bocsátását jobbára mellőzöm, — a mi mint kihagyás nem bizonyit — hanem annyiban, hogy mig HARTMANN előadási módja tisztán systematicus, addig az enyém igen gyakran átmegy az exegeticusba. Eltérek továbbá HARTMANN-tól az alapul vett váltóelméletet illetőleg, ő a szerződési elméletből fejteget, én az ettől végkép elütő egyoldalu-igéret elméletből. HARTMANN a német bir. ker. főtörvszék határozatait nem vette és mint munkájánál későbbieket nem is vehette tekintetbe, én pedig munkámban a «Sammlung Wrecht l. Entsch. des R. O. H. Gerichtes I. kötetét (560 nagy 8. r. lap) tüzetesen felhasználtam, e határozatok indokait gyakran egyenesen reproducáltam. Hogy ezeket gondosan felhasználtam, azt HERICH ur is elismerte munkám első füzetéről tartott ismertetésében, pedig ő is szives volt abban több nem létező hibát felderiteni. «Csakis» HARTMANN-nak reproductióját kizárja továbbá azon körülmény, hogy én a n. főtszéki gyakorlatot (eltekintve a R. O. H. G.-étől) BORCHARDT-nak 1869-iki 5-ik kiadása után idézem, mig HARTMANN a 3-ik 1864-iki kiadás után idéz, a kettő pedig annyira különbözik az adalékok (Zusatz) és jegyzetek számozásában egymástól, hogy az egyik kiadás idézetei nyomán a másikban az illető határozatok fel sem találhatók, egészen eltekintve attól, hogy az 5-ik kiadás tetemesen bővebb. Én tehát miután mindig Zusatz és jegyzet szerint idézek, nyilván kénytelen voltam BORCHARDT-ot (az indexen kivül 720. 8. r. l.) önállóan áttanulmányozni.

Ez magában elég volna a vád czáfolatául, akkor is, ha én a n. vrszabály jogáról irtam volna és a felhozottaktól eltekintve HARTMANN után indultam volna. De én tudvalevőleg a magyar vtörvény jogáról irtam, ez pedig a n. vrszabályétól, ha nem is annyira mint a yukataniétól, de mégis különbözik, és ettől is eltekintve, a m. vtörvény előzményei ezen vjog tárgyalójának tetemes oly anyagot szolgáltatnak, melyről HARTMANN-ban egy szóval sem történik emlités; pedig azt még *A.* ur sem tagadja és joggal nem is tagadhatja, hogy én ezen előmunkálatokat kiterjedt mértékben felhasználtam.

A most felhozottakkal korán sem akarom azt mondani, hogy én HARTMANN munkáját egyáltalán nem használtam. Hisz ez hiba lett volna. Készséggel elismerem, hogy HARTMANN-tól a váltó történetére és a n. vrszabály előzményeire vonatkozólag adatokat is kölcsönöztem, ép ugy mint az előbbi irányban főleg KUNTZE-től, az utóbbi irányban pedig főleg BRAUER-től és VOLKMAR és LÖWY-től, de soha kritika nélkül. Azt is elismerem, hogy HARTMANN-tól tanultam is, ép ugy mint más iróktól, hisz elvégre valahonnan csak kellett tanulnom. Nyiltan és örömmel beismerem, hogy a mit tudok és birok, azt a német jogtudománynak köszönöm és szerencsésnek érzem magamat, ha azt és annak szellemét, csak kis mértékben is sikerült reproducálnom. De teljes önérzettel vissza kell utasitanom a vádat hogy én HARTMANN-t vagy bármely más irót reproducáltam volna.

A dolognak azonban ismét van egy komikus oldala is. Az én munkám ugyanis külső alakját tekintve legjobban hasonlit HARTMANN-éhoz. Nagy 8 rét, kevés bekezdés, azaz hosszu columnák, aránylag kevés jegyzet. Csak a kövérebb betükkel nyomtatott törvény §-ok kölcsönöznek munkámnak elütő jelleget. Ugy látszik *A.* urat, szokásos alapossága mellett ez hozhatta azon ötletre, hogy ép HARTMANN reprodukálását fogja reám.

A. ur azonban ezen gyanusitással nem éri be. Azt mondja ugyanis kedvencz themájánál stylusom birálatánál, hogy: «Szerző munkája — valójában hemzseg a legtisztább germanismusoktól és méltán azon gyanut kelti fel az olvasóban, hogy szerző nem eredeti, hanem forditott eszmékből és gondolatokból állitotta össze munkáját.» Forditott eszmék és gondolatok, — valóban eredeti gondolat. Ez alkalommal, *A.* ur jónak látja bizonyitani is. Közlök néhányat példáiból: «a tárgyi váltóképességről, miután az alkalmas tárgy megnevezése a váltólevélnek mint a váltónyilatkozatok egyik alaki megkivántatóságának is kellékét képezi, külön nem tárgyalunk» (kérem *A.* urat mutassa ki, honnan vettem e gondolatot); továbbá «e felvétel még a törvény

[203] §. 18. Alin. 1.

§-ával is ellenkezik»; «nevezetesen az alatta fekvő ügyletre nézve»; «a hol megjegyzendő»; «a kiknek beleegyezése már akkor felveendő». Valóban nagyszerü eszmék. Tehát nekem ily módon kellett munkámat összeállitani és az ennek daczára tudományos, még *A.* ur szerint is, nyereség stb. Igazán az ily «egyéni meggyőződések» sokkal mulatságosabbak, mintsem hogy azokról komolyan szóllani lehetne.

(Vége következik.)

Dr. Plósz Sándor,
egyetemi ny. r. tanár.

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

138. §. Ha a felek között az osztály iránt egyesség nem jő létre és az örökhagyó végrendeletében vagy örökösi szerződésében az osztályt eltérően nem szabályozta, bármelyik örököstárs követelheti, hogy a természetben megosztható ingó és ingatlan vagyon tényleges osztály alá vétessék, s a természetben felosztható ingatlanokat illetőleg, a mennyiben szükséges, szakértők meghallgatása után az örökösödési hányadoknak megfelelő osztályrészeket tartalmazó osztályterv készittessék. Az osztályterv-elkészités után azon kérdés felett, hogy az örököstársak mindenikét a megállapitott egyenlő osztályrészek melyike illesse, — ha a felek között ez iránt megállapodás nem jő létre — sorshuzás dönt.

Azon belsőségek, melyek az örökösödési osztálynak megfelelő felosztás által a helyi viszonyoknak megfelelő háztelekül nem használható részekre lennének szakitandók, és azon külsőségek, melyek a felosztás után 600 □ ölnél kisebb osztályrészeket eredményeznének, természetben való felosztás tárgyát nem képezhetik.

Az osztály tárgyában hozott végzés jogerőre emelkedése után a telekkönyvi hatóság az egyes osztályrészeknek a netalán bekeblezett tehertételek átvétele mellett az örököstársak nevére leendő átirása iránt hivatalból keresendő meg.

139. §. A természetben fel nem osztható egyes hagyatéki vagyon az osztály megállapitása alkalmával továbbra is közösben hagyatik; és ha ennek kezelése iránt a felek között megállapodás nem jött létre, az örököstársak bármelyikének kérelmére zár alá vétetik.

Az ily módon közösnek hagyott ingó vagyon az osztály jogerőre emelkedésétől számitott 6 nap eltelte után, az ingatlan pedig egy év eltellte után, — ha pedig a felek ellenkező megállapodásra nem jutottak, az örököstársak bármelyikének kérelmére birói árverésen eladantó.

Az árverést a hagyatéki biróság rendeli meg, és ez ingatlanokra az illetékes telekkönyvi hatóság által, ingóságokra az illetékes járásbiróság által foganatosittatik.

Ezen árverésnél mindenik örököstárs, és pedig ingatlanokra, a mennyiben őt az elárverezendő vagyonnak legalább egy tizedrésze illeti, bánatpénz letétele nélkül árverelhet; s a vételárnak azon részét, mely az ő osztályrészébe jutna, beszámithatja.

Egyébkint az árverési feltételeket az örököstársak meghallgatása után a biróság az árverés elrendelésekor állapitja meg. Kikiáltási árul a leltári becsérték szolgál. Ilyennek nem létében a végrehajtási eljárás szabályainak megfelelő becslés eszközlendő.

A befolyt vételár a megállapitott örökösödési hányadok szerint osztatik fel. Ingatlanok vételárának felosztásánál azonban a végrehajtási árfelosztás szabályai tartandók meg.

140. §. A hagyatéki követelések tényleges felosztásának csak akkor van helye, ha ez iránt a felek között megállapodás jő létre; ellenesetben a követelések közösöknek hagyandók, s a mennyiben a felek a behajtásra közös meghatalmazottat egyetértőleg nem választanak, bármely örököstárs kérelmére a behajtásra ügygondnok rendelendő ki.

V. Fejezet.

A hagyatéki hitelezők összehivásáról, az elkülönzésről, a végrendeleti végrehajtókra s gondnokokra vonatkozó eljárásról.

141. §. Az egyes örököstársakat terhelő beszámitási érték felosztása az által történik, hogy az örökösödési hányadok figyelembe vételével megállapittatik, hogy mindenik örököstárs mit tartozik örököstársainak megtériteni.

Ellenkező megállapodás hiányában ezen összegek az osztályt rendelő végzés jogerőre emelkedésétől számitott egy év alatt 6% kamattal fizetendők.

Az örököstársak mindenike a kölcsönös beszámitás után őt örököstársai ellen illető követelésnek a 138. §. értelmében való átirással egyidejüleg leendő bekebelezését, továbbá a természetben megosztott ingóságokból a terhelt örököstársra eső osztályrésznek zár alá vételét, valamint azt is követelheti, hogy az őt illető összeg a 139. §. szerint elárverezett vagyonnak, és a 140. §. szerint behajtott követelésnek a terhelt örököst illető részéből kifizettessék.

142. §. A hagyatéki hitelezők összehivása iránti kérelem a hagyatéki birósághoz adandó be, illetőleg gyámhatósági beavatkozás esetében e végből a hagyatéki biróság keresendő meg. A kérvény- vagy megkereséshez a tudvalevő hagyatéki hitelezők név- és lakjegyzéke csatolandó.

Az összehivást tárgyazó hirdetmény a hivatalos lapban legalább egyszer, a körülményekhez képest háromszor, esetleg valamely helyi lapban vagy külföldi lapban is közlendő; továbbá a 124. §-ban megjelölt járásbiróságoknál kifüggesztendő és a járásbiróságok területén szabályszerüen körzendő.

E mellett a hirdetmény egy példánya az ismert hitelezőknek kézbesitendő. Azok, a kik már előbb követeléseiket a hagyatéki biróághoz bejelentették, valamint azon hitelezők, kiknek nevében a pergondnok ellen folyamba tett perről a hagyatéki biróság hivatalból értesittetett (47. §.), ujabban jelentkezni nem tartoznak.

143. §. Az örökösök és hagyományosok vagyonelkülönzés iránti kérvényeiket a hagyatéki biróághoz kötelesek beadni akkor is, ha gyámhatósági beavatkozás esete forog fent. Ugyanezen szabály áll a pergondnok kinevezése iránti kérelemre nézve.

144. §. A végrendeleti végrehajtó, a pergondnok, a hagyatéki gondnok és a 42. §. esetében az örökös költségei és dijai felett gyámhatósági beavatkozás esetében, ha az örökösök között egyesség jött létre és vagyonelkülönzés nem eszközöltetett, a gyámhatóság, más esetekben pedig a hagyatéki biróság határoz.

A végrendeleti végrehajtó felmentése gyámhatósági beavatkozás esetében addig mig az iratok a gyámhatóságnál vannak ennek, egyébkint a hagyatéki biróság hatásköréhez tartozik.

A végrendeleti végrehajtó elmozditására azonban gyámhatósági beavatkozás esetében is a hagyatéki biróság illetékes.

E tárgybeli kérelmek elintézése előtt a hagyatéki biróság az érdeklett feleket meghallgathatja.

VI. Fejezet.

A hagyatéki eljárásra vonatkozó általános szabályok.

145. §. A hagyatéki biróság minden öröklési ügyről naplót vezet, melybe idősor szerinti sorrendben a gyámhatóság megkereséseit, a felek beadványait, szóval előterjesztett kérelmeit lényeges tartalmuk kitüntetése mellett röviden bejegyzi.

146. §. A feleknek szabadságában áll a hagyatéki biróságnál kérvényeiket és nyilatkozataikat irásban vagy szóval előterjeszteni.

A jelen törvény 30., 40., 45., 95., 98., 104., 107., 111.,

114., 115., 122., 130., 131., 134., 142., 143. és 160. §§. eseteiben a felek kérelme, illetőleg nyilatkozata jegyzőkönyvbe veendő; más esetekben azoknak a hagyatéki naplóba való felvétele elégséges; ha csak a biróság jegyzőkönyv felvételét czélszerübbnek nem látja.

A felek, a mennyiben az ügy állása megengedi, több kérelmet egy és ugyanazon beadványban terjeszthetnek elő.

147. §. Senki sem köteles a hagyatéki biróság előtt ügyvéd segélyével élni; a biróság azonban oly feleknek, kik magukat érthetően kifejezni nem képesek, meghagyhatja, hogy a biróság előtti megjelenésre megbizottat rendeljenek.

A kérvény, a mennyiben ügyvéd által ellenjegyezve nincsen, a 136., 142. és 143. §§. eseteiben a 104. §. alakszerüségeivel látandó el; egyéb esetekben pedig a kérvényező által önkezüleg aláirandó vagy két tanu előttemezése mellett, kiknek egyike a kérvényező nevét aláirja, kézjegygyel ellátandó.

148. §. A hagyatéki biróság intézkedéseit a feleknek, ha jelen vannak, szóvai hirdeti ki, s azt, hogy ez megtörtént, a naplóban feljegyzi. Ezen esetben a kézbesités nem szükséges.

Ha kézbesités szüksége forog fent, a jelen törvényben foglalt eltérésekkel az általános szabályok alkalmazandók.

Azon határozatok, melyek ellen panasznak van helye (149. §.), egész terjedelemben az iratokhoz csatolandók, más intézkedéseknél elegendő azok tartalmát a naplóban feljegyezni.

Ha az örökösödési eljárásban gyámság vagy gondnokság alatti személyek vannak érdekelve, a gyámhatóság az iratok áttétele alkalmával a kiskoruak vagy gyámság alattiak törvényes képviselőjét megnevezni köteles. Mig ez meg nem történik, a végzések az illetékes gyámhatóságnak küldetnek meg.

149. §. Az örökösödési eljárás során hozott végzések ellen csupán felfolyamodási jogorvoslatnak van helye, azonban csak a következő esetekben:

1. Azon végzés ellen, mely által az örökös vagy hagyományos az örökség elfogadása, a hagyomány megtartása, vagy a feltétel teljesitése iránti nyilatkozatra utasittatott, vagy az e tárgyban beadott kérelemnek hely nem adatott;

2. azon végzés ellen, mely által az örökösödési vagy hagyományi bizonyitvány kiadása megrendeltetett, vagy a hiánypótlás esetét kivéve (114. §.), az e tárgyban beadott kérelemnek hely nem adatott;

3. azon végzés ellen, mely által az örökhagyó nevére irt, de másnak tulajdonát képező ingatlanoknak vagy telekkönyvi jogoknak átirása a 124. §. értelmében megrendeltetett, vagy e kérelemnek hely nem adatott;

4. azon végzés ellen, mely által a végrendeleti végrehajtó elmozditása vagy felmentése megrendeltetik, vagy e kérelemnek hely nem adatott;

5. azon végzés ellen, mely által a hagyaték birói leltározása, a hagyatéki hitelezők összehivása, pergondnok kinevezése, vagyonelkülönzés, vagy zárlat iránt beadott kérelemnek hely nem adatott;

6. azon végzés ellen, mely által a hagyatéki zárlat feloldatott, a vagyonelkülönzés hatálytalannak nyilvánittatott, az elkülönzés telekkönyvi feljegyzésének törlése vagy a letett biztositék visszaadása elrendeltetett, vagy ezek iránt való kérelemnek hely nem adatott;

7. azon végzés ellen, mely által értékcsökkenés vagy aránytalan költségek nélkül való el nem tarthatás eseteit kivéve, hagyatéki vagyon eladása megrendeltetik, vagy az e tárgybeli kérelemnek hely nem adatik;

8. azon végzés ellen, mely a végrendeleti végrehajtó, a hagyatéki s pergondnok s a 42. §. eseteiben az örökös költségeinek és dijainak megállapitása tárgyában hozatik; vagy a gondnok avagy végrendeleti végrehajtó pénzbirságban marasztaltatik.

(Vége következ.)

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Kormányi következetesség a hagyatéki tárgyalások olcsósitása tárgyában.

Az igazságügyi miniszter ur f. évi aug. hó 18-ról 23405. szám alatt kelt rendeletével N. N. kir. közjegyzőnek a miskolczi kir. törvényszék ellen (hagyatéki ügyben hivatalos használatra kért) telekkönyvi kivonatok közlésének megtagadása miatt beadott panaszát vissza utasitván, egyidejüleg kimondotta, hogy az örökösödési eljárás folytán szükségelt telekkönyvi ivek, a hagyaték terhére szerzendők be és azokat a telekkönyvi hatóságok a birói megbizottként müködő kir. közjegyző hivatalos megkeresésére, csakis bélyeg mellett szolgáltathatják ki.

Első tekintetre ugy tünik fel, mintha ezen intézkedés a nagyközönség érdekeit nem érintve, csupán a kir. közjegyzőkre vonatkoznék, holott épen a nagy közönség, — a mindennemü adók, bélyeg- és százalék-dijjakkal különben is rendkivül terhelt nép — fogja leginkább megérezni ezen rendelkezés szomoru következményeit, mert eme következményeiben előre át nem gondolt intézkedés folytán, a kir. közjegyzők előtt tárgyalt hagyatékok költségei a legkisebb számitással egyre másra 1—6 forinttal fognak emelkedni.

Ne feledjük, hogy vannak kir. közjegyzők, kiknek székhelyén telekkönyvi hatóság nem lévén, minden egyes hagyaték tárgyalásához különben is csak a legnagyobb ügygyel bajjal képesek beszerezni a szükséges telekkönyvi kivonatokat; de eddig legalább költségbe nem került azok beszerzése, mert a kir. közjegyző hivatalos átiratára rövid átnézet alakjában bélyegtelen iven (csaknem kivétel nélkül) mindig megküldte azt a megkeresett telekkönyvi hatóság.

Szakavatottak tudják, hogy egyes csekély értékü hagyaték tárgyalásához is 4—5, néha több darab telekkönyvi kivonat előleges beszerzése szükséges, mert a hagyatéki ingatlanokra vonatkozó telekkönyvi viszonyok tökéletes ismerete nélkül azok rendezéséhez kezdeni sem lehet, ugy de 4—5 drb. szabályszerűen bélyegzett telekkönyvi kivonat meghozatala postai költségekkel együtt ezután 5—6, vagy ha a telekkönyvek terjedelmesek — több ivből állók 6—10 forintba fog kerülni, és ugyan ennyivel fogja emelni a hagyatéki eljárás költségeit.

Ezeket tudva méltán kérdezhetjük, ugyan miféle következetességet tartalmaz ezen intézkedés, a kir. közjegyzői kamarákhoz menesztett azon kemény hangu közelebbi igazságügyminiszteri rendelettel szemben, mely a kir. közjegyzők «költség felszámitási visszaéléseit» ostromolja, és melynek éppen ezért a hagyatéki eljárás költségei kevesbitése volna a kitüzött czélja.*

Leginkább a nagyméltóságu igazságügyi miniszter urtól függene, hogy a kir. közjegyzők olcsóért dolgozzanak, csakhogy akkor ilynemű rendeleteknek mint a f. évi 23405.

* Méltó megütközést kelthet az igazságügyminiszter e rendelete és a t. czikkirónak érveléseit még bővithetjük az 1877: XX. t.-cz. 237. §-ának következő rendelkezésével: «A telekkönyvi hatóság köteles a leltározó jegyzőnek szóbeli vagy irásbeli felszólitására az örökhagyó ingatlan birtokát, telekkönyvileg bejegyzett jogait s követeléseit tárgyazó telekkönyvi hiteles kiadványt sürgősen kiszolgáltatni, mely a leltárhoz csatolandó» stb. Igaz, hogy az id. törvény még nem lépett életbe; de a törvényhozás intentiója félreismerhetlen és attól tartunk hogy annak idején a belügyminiszter urnak ellentétes rendelkezése ismét furcsa szinben fogja feltüntetni a kormányzati összhangzatosságot. Ajánljuk tehát e kérdést a kormány figyelmébe, hogy megoldást leljen a gyámsági törvény életbeléptetésekor. Szerk.

számu, nem volna szabad napvilágot látni; sőt hogy a felek — kiknek ügyei a kir. közjegyzők elé vannak utalva, még kevesebb költséggel terheltessenek, nagyon ajánlatos volna, ha a portómentesség a kir. közjegyzőknek legalább azon levelezéseire kiterjesztetnék, melyeket mint birói megbizottak (a biróság helyett) teljesitenek. Ez minden tekintetben méltányosabb és igazságosabb intézkedés lenne.

Osváth Imre,
kir. közjegyzői segéd.

A hagyatéki tárgyalások és kir. közjegyzői dijakról.

Az igazságügyi miniszter urnak, a közjegyzői intézmény érdekében 1877. julius 19-kén 2211. szám alatt kibocsátott leirata, a jogász közönség által régen várt intézkedés hirnöke gyanánt a hazai biróságok részéről is melegen üdvözöltetett.

Azon, mindenesetre tapasztalások alapján kimondott itélet, hogy a közjegyzői intézmény eddig, reményelt hivatásának meg nem felelt, és a közönség vonzalmát és illetve feltétlen bizodalmát meg nem nyerte, — nagy részben a biróságokat is terheli, mert a szomoru eredmény ezeknek hozzájárulásával idéztetett elő.

A baj forrása az, hogy a kormány, az intézménynek életbeléptetésével egyidejüleg a közjegyzőknek dijait és költségeit mindannyi müködésük tekintetében nem szabályozta. Ezen baj különösen a hagyatékok körül mutatkozott.

A közjegyzők — ugy szólva — hamis czímeket használnak, hogy több rendbeli dijakat számithassanak fel; és némely biróság avagy némely biró szándékosan nyujtottak segédkezet a kir. közjegyzőknek minden féle czímek alatti pénznyerésre, mert barátságos visszonyban éltek, — vagy a felszámitást, tüzetesebb munkának elkerülése végett, egy krajczárig is helybenhagyták.

Ez által némely helyeken a kir. közjegyzői állomások kövér állomások lettek, mert évenként 6, 8 és több ezer tiszta jövedelmet hoznak, — a lakosok pedig egy hagyaték befejezéseig borzasztó sokat fizetnek, mert a közjegyzői dijakon kivül külön fizettek a leltározásért, külön költöttek a tárgyaláson megjelenésért, — és ezek után következik még az örökségi és átirási illeték.

Elszomoritó ezen kivül azon körülmény, hogy a kir. közjegyzők kis része a hagyatéki tárgyalásokat nem is személyesen vezetik, hanem egy nap alatt 6—7—8 tárgyalást is rendesen nem jogász segédek vagy irnokok által végeztetnek, a miért is a törvényszékek részéről gyakori kiegészitések rendeltetnek el, vagy némelykor a kir. közjegyzők, — mivel a telekkönyvi hatóság a hozott beszavazás alapján az átirást megtagadja, — a hagyaték ujbóli letárgyalásával bizatnak meg.

Az első tárgyalásért a közjegyző megkapta a dijakat, és ezek közt még a rosz «telekkönyvi szemléért» is, — de a helyett, hogy a biróság most meghagyná, hogy a második tárgyalást ingyen tartsa meg, mivel a kir. közjegyző oka a sok idővesztés és költségnek, — sőt még a feleknek az utazási költségeket is megtéritse, mert a törvény szerint ezekkel tartoznának is, — a közjegyző a második tárgyalásért is ujból felszámit dijakat és költségeket és a biróságok nagy bölcsen ezeket is felszámitás szerint helyben hagyják. Csakugyan nálunk fenmaradt még most is az a százados közmondás: «Misera plebs contribuens» — mert ennek még kevés biróban van törvényes barátja. És ha történik itt ott, hogy a független és igazságos biró a kir. közjegyzőnek vakmerő kontoját megnyirbálja, akkor a közjegyző egy tirannust lát a becsületes biróban.

Alkalmam levén igen sok hagyatéki ügybe betekinteni és a jelen tárgyat tanulmányozni, előadom azon czímeket, melyek alatt a közjegyzők egy része, dijakat és költségeket szoktak felszámitani, — talán azok, a kik hivatva vannak e tekintetben is rendet hozni az országba, figyelemre méltatják.

A czímek ezek:

1. Az iratok áttanulmányozása, 1—5 frt. Pedig némelykor csak a haláleset felvétele és leltárból állanak.

2. Az iratok felolvasása, 2—4 frt, noha ez némelykor nem is lehetséges, mert a felek nem beszélnek magyarul, — és igy ez egy tisztán kokolt czím.

3. Kimutatás az illeték kiszabási hivatalnak 1—2, 4 frt, sőt midőn adóbizonylatok is mellékeltetnek 5—8 frt.

4. Az irományok beterjesztése az árvaszékhez 1 frt, 2 frt.

5. Az irományok beterjesztése a törvényszékhez 1 frt, 2 frt. Rendesen egy fél ivre lythographirozott jelentés egy néhány sorból.

6. Telekkönyvi szemle 50 kr, 1 frt, 1 frt 50 kr. Sokszor a leltárra nem is iratott, a tárgyalási jegyzőkönyvben pedig a bejegyzés rosz.

7. A hagyatéki tárgyalásért 4 frt. 10 frt. 20 frt. 25 frt. és több.

8. Iroda szerekért 20 kr, 70 kr, 1 frt.

Hogy ezen tételek, a történt felszámitások szerint valódiak, mindenkor igazolhatók. — Ennek folytán többnyire csekély hagyatéki tárgyalásért némely közjegyző részére 10 frt, 15 frt, 20 frt, 30 frt, és több állapittatik meg. — Némely esetben a közjegyzők a beszavatolási okmányt már szerkesztve terjesztik be a birósághoz és az, az illető biró által csak aláiratik; a mi igen sokat képes megmagyarázni.

Vannak oly esetek is, hogy több mint 50 frt is beszedetett a felektől, s ilyenkor a felszámitások elmaradtak, hanem a jelentésben előadatott: hogy a dijak ki vannak fizetve.

Ugyancsak ezekért nem lehet eléggé méltányolni, hogy az igazságügyi miniszter ur, a felhivott leiratával az ügyet rendezni megkezdette.

Azt hiszem, hogy akkor, midőn a kir. közjegyző birói kiküldetéssel bizatik meg, tudnia kell, hogy az igazság kiszolgáltatásának közege lett, és a birói kiküldetést ki nem aknázhatja arra, hogy magának méltatlan jövedelmet szerezzen, — sem arra, hogy a közönség előtt eljárása által a biróságok tekintélyén, ha mindjárt némely tagjaik beleegyezésével is, csorbát ejtsen.

Tehát nem az intézmény ujdonsága okozta az idegenkedést; — az intézménynek további fenmaradása elvitázhatlan szükség; de az eddigi tapasztalások alapján, a kir. közjegyzők, világos törvényes szabályok korlátai közé szoritandók, és a biróságok tagjai részrehajlatlan, a pajtáskodástól ment igazságos eljárásra intendők.

Dr. M.
kir. törvszéki biró.

Különfélék.

(**Uj munkák.**) Dr. MUTSCHENBACHER VICTOR pécsi jogtanár urtól «Magyar váltóeljárás» czímü munka jelent meg, mely váltóeljárásunkat elméletileg és gyakorlatilag tárgyalja. E munka főleg a jogtanuló és a jogi vizsgálatokra készülő itjuság használatára van szánva s egyelőre figyelmébe ajánljuk a szakközönségnek mig jogirodalom rovatunkban behatóbban méltathatjuk. — Dr. GERLÓCZY GYULA műegyetemi tanár urtól «*Természetjogtan*» czímü 6 nyom. ivre terjedő füzet jelent meg, mely az előkészitő ismereteket foglalja magában, míg a második füzet a természetjog különös vagy alkalmazott részét fogja tartalmazni. Az első füzet ára 1 frt.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 44. SZ. Budapest, 1877. novemb. 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről. Dr. Fekete Gyula, jogtanár urtól. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. Gruber Lajos urtól. — Jogirodalom. Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár urtól. — Törvényjavaslat az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról. — Törvénykezési szemle: A törvényhatósági tiszti ügyészek állása. Dr. S. F. megy. t. ügyész urtól. — Előre eladott áru vagy ingó dolog vétele a k. t. 258. §. 1. pontja szerint minősitendő kereskedelmi ügyletet képez-e, vagy sem? Dr. B. F. urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről.

III. Védeszközök.

Ezek közt a legkitünőbbek a következők.

1. Grävell ugyan sulyosan téved, a midőn becsületes, állandóan alkalmazott köztisztviselőkből akarja alakitani a titkos rendőrséget. Id. m. II. l. Ezen iró, aki nagyhangon elég felületesen dolgozott, nem fogta fel a titkos rendőr lényét. Ha ennek jellegét ugy itéljük meg, mint fennebb meghatároztam, lehetetlenség azt elhinni, hogy közhitelü férfiak kémkedésre szánnák el magukat. Ily garantiát tehát a visszaélések ellen ne keressünk. Zimmermann szavai e részben: «Wer als geheimer Agent dient, von dem darf man mindestens gesagt Charakterlosigkeit praesumiren.» Id. m. III. k. 1304. l. Peuchet is jellemtelenség s aljas gyávasággal bélyegzi e közegeket, mely tulajdonokat rendszerint nehéz lenne tőlök megvonni akarni. Id. m. VI. k. 189. l. A polgári rendészetnél egyébiránt becsületes férfiak, kik előtt a tolvajok menhelyei, nyelvök, szokásaik, művészetök mély titok, ily szolgálatokra nem is képesek. A legkitünőbb polgári ágens a legroszabb politikai rendőr lehet. S hogy mely elemekből tanácsos polgári ágenseket koronként megválasztani, mutatja Vidocqu, eddig a legnagyobb mester példája, ki volt tolvajokból szerezte legjobb közegeit. Mi fogalma van Grävell-nek az állam becsületéről, a midőn hatósági jogokkal felruházott titkos organismus alakitását megengedi? Hatósági jogok a titkos szolgálattal nem járhatnak soha, ez ellenkeznék az intézmény természetével, hatáskörével s az államhatalom tekintélye és moralitásával.

2. Ha valahol a titkos rendészet szerveztetik, az ágensek *tisztán körvonalozott kötelezettségeket* teljesitsenek s megbüntettessenek, ha a határt átlépték. Vivien, Etudes administratives III. k. 194. l. A megsértett polgári jog helyreállitása a *fenyitő jog* alapján eszközöltessék. A titkos rendészet *nem önczél* (Mohl) csak bizonyos ma már *gyér* esetekre szoritott államfeladatok megvalósitásának egyik rendkivüli eszköze. Ennélfogva soha önjognál fogva nem járhat el, mindenkor kell egy *speciális megbizást* bevárnia s a szerint cselekednie. E cselekvőség puszta passiv szemlélődés a jogszolgáltatás s állambiztonság érdekében. Az egyik része tehát bekövetkezhető jogsértések meggátlása, másrészt elkövetett bűntettekre vonatkozó bizonylatok és a tettes személyének biztositása végett jár el. Ez a polgári rendészet. Köre tiszta, nem enged kételyt, tulterjeszkedést. A politikai rendészet feladata már nem az mi volt a lieutenant-général korában, t. i. családi titkok fölfedezése. Ma ily kutatásokhoz semmi köze, rá nézve a magánélet érdektelen, mert factiók szelleme, melyet üldöz a *közélet* tárgya, ha fátyollal is burkolódzik. A házszentségjog megtörése felelősséget vont maga után. Ily politikai rendészet nem használhat, csak árthat az államnak. A titkos rendészet hatáskörének strict, szabatos, *ritka esetekre szoritott korlátozásában* visszaélései ellen nagy védeszköz kinálkozik.

3. Hogy az intézmény ellen akkor is, midőn szükségessége kétségtelen, fel ne háborodjék a közszellem, mély gonddal s óvatossággal kell méltatnia a főnöknek az okmányokat és jelentéseket, melyek a titkos ágensektől származnak. Vannak, kik felületes, mások szándékosan elferditett jelentéseket szoktak tenni, ennélfogva rendőri dogma legyen: «*ne higyj a priori egy titkos ágensnek sem*». A tisztviselő mindig azt vegye figyelembe, hogy a titkos ágens rendszerint a moralitás alsóbb fokán áll, mint a bűntettes. Stieber, id. m. 14. l. Nála az utolsó jó és nemes tulajdonság is hiányzik, mely szabály szerint még a bűntettesben megmarad, — *hűség társai iránt.* U. o. Különösen a politikai rendészet kezelése oly nehézségekkel van összekötve, hogy a rendőri élet egy ágában sem kell több *tapintatot* kifejteni, mint ennél. Az emberi természet, a helyzet alapos ösmerete, ügyesség, szorgalom, mondhatni bizonyos lángész hiányában megmérhetlen veszélyeket idézhet elő az ügyvezető magára az állam tekintélye s a társadalomra nézve. Ügyetlen, időelőtti, tapintatlan eljárás zavargós viszonyok között csak növelheti a nyugtalanságot, de le nem csillapithatja soha.

4. Igy eljutottunk a leglényegesebb védeszközhöz, mely az általános denuncziatio elválasztásában áll a politikai rendészettől, melylyel amannak nem kell szükségkép összeköttetésben állania. A feladási rendszernél apellál az állam a közönség minden tagjához titkos ellenőrzés végett, — azt akarja, hogy kém intézetté aljasodjék a társadalom. Az angol praxis és elv, melynél fogva a bűntettek üldözésére minden polgár van hivatva, nem tévesztendő össze a feladási rendszerrel. Oroszország sem merte közkötelességévé emelni összes polgárainak a feladást, a titkos feladások támogatásának azonban ez hazája, rang- és vagyonszerzés előkelő czíme a kémkedés. Francziaországnak I. Napoleon alatt volt 300,000 kéme. Eredmény lett az általános elerkölcstelenedés s általános elégületlenség. A feladási rendszer eltörlésével kevés, de avatott ágensek alkalmazásában rejlik a jó szolgálat s a polgári szabadság sérthetlenségének lényeges biztositéka. Hogy erőt a sok kémből a politikai rendészet nem merit, nem szükség bizonyitani. Zimmermann nézete ez: eine Polizei, die auf den unendlichen Haufen der Meldungen solcher Berichterstatter ihre Thätigkeit bauen wollte, in der That, sie wäre ein stokblinder Argus — Tausend Augen, aber kein Gesicht.» Id. m. III. k. 1314. l.

Ezek a titkos rendészet veszélyeinek leküzdése végett ajánlható védeszközök, melyekhez, ha egy józan

organisatio is járul az intézménynyel, már megszülemlett vagy a visszaélés folytán eredeztetett bűnei által ejtett sebek *enyhitése* eszközölhető lesz, a moralis hátrányok s az egyéni szabadság ellen elkövethető sérelmek *végleges eltávolitása* azonban a lehetetlenségek közzé tartozik.

Dr. Fekete Gyula,
jogtanár.

(Vége következ.)

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

A járási bizottság panaszlott szerepének képviselet tére külön képviselőt tartozik választani.[204] Azonban egyszerü panasz utján is megtámadhatja az elnök a járási vagy városi bizottság minden határozatát,[205] mely esetben az ellenfél felszólittatik, hogy észrevételeit e panaszt illetőleg megtegye, mi által a tárgy gyakran igen lényegesen tisztáztatik.

A mi a járási vagy városi bizottságok helyi illetékességét illeti, ez következőképen lett megállapitva:[206] *a)* oly határozatokat illetőleg, melyek telkekre vonatkoznak, azon járási vagy városi bizottság illetékes, melynek kerületében a telek fekszik; *b)* valamennyi többi esetben azon bizottság illetékes, melynek kerületében azon személy lakik, vagy azon testület székel, melynek ügyére a határozathozatal vonatkozik. Ha a telkek több kerületben fekszenek, vagy ha kétes, melyikhez tartoznak, akkor az illetékes bizottságot a kormányelnök, a főelnök vagy az illetékes miniszter jelöli meg, a szerint a mint az illető kerületek ugyanazon kormánykerület vagy ugyanazon provinczia különböző kormánykerületeihez vagy különböző provincziákhoz tartoznak. Ugyanez az eset áll elő akkor is, midőn a személyek vagy testületek, melyeknek ügye a határozathozatal tárgyát képezi, több járásban laknak vagy székelnek.[207]

A mi a III. czimet[208] illeti, mely a panaszokkal foglalkozik — ezek tudvalevőleg a nem vitás közig. eljárás jogorvoslatát képezik —, ezt illetőleg a porosz képviselőház azon bizottsága, melyhez ezen törvény még javaslat stádiumában utasitva lett, oda nyilatkozik, hogy itt azon rendszert honositották meg, hogy a folyammenet az önkormányzat első foku szerveitől, járási és városi bizottság, a kerületi bizottsághoz s ennek határozatai ellen a tartományi tanácshoz megy, tehát tisztán oly szervekhez, melyek nagyobbrészt választott elemekből állanak, s azért a törvényes folyammenet a legtöbb ügynél az önkormányzat terét el nem hagyja, melyen a porosz közigazgatás első fokban nyugszik. A kerületi vagy tartományi tanács nyilatkozata után további jogorvoslatnak helye nincs.

A mi a felsőbb fokban való eljárást illeti, itt a panaszirat, mielőtt a felsőbb instantia elé terjesztetnék, az ellenféllel közöltetik, ha ugyan ilyen van, irásbeli ellenészrevételeinek megtétele végett, s azután az egész eset a felsőbb elintézés végett felterjesztetik jelentés kiséretében. A panaszemelés felfüggesztő hatálylyal bir; azon határozat azonban, mely ellen panasz emeltetik, végrehajtható, ha a határozat végrehajtása a közérdek veszélyesztetése nélkül nem maradhat el. Közbenszóló végzések felett a legközelebbi felsőbb hatóság végérvényesen dönthet.

Ha a közig. hatóságok intézkedései és végzéseiközöltetnek, akkor az érdekeltek kitanitandók a jogorvoslatokat, az ezekkel való élhetésre vonatkozó határnapokat s ezek elmulasztásának következményeit illetőleg.[209]

A IV. czim[210] intézkedéseket tartalmaz a rendőri intézkedések ellen használható jogorvoslatokról s a rendőri járási hatóságoknak kényszer-eljárásáról. A rendőri intézkedések, melyek tudvalevőleg a közigazgatás minden ágára kiterjeszkednek, jogokat s érdekeket egyaránt sérthetnek, s azok fontosságuknál fogva megmagyarázhatóvá teendik, hogy itt külön normák voltak megállapitandók.[211] Ezen törvény azon dicsérendő czéllal bir, hogy a rendőri hatalom köréből annyira kiszoritson minden önkényt, a mennyire ez a közjólét fentartásának veszélyeztetése nélkül lehetséges.[212]

Ezen czím főelve a bizottság jelentése szerint az, hogy a felsőbb foku államhatalom minden körülmények között jogosult, még valamely fél indítványa nélkül is, javitólag befolyást gyakorolni az alsóbb hatóságok rendőri resolutióira.

További elvül a törvénynek azt is kellett adoptálni, hogy mihelyest a magánfél a közigazgatási törvényszéki eljárás utjára tért, azzal megszünt a közönséges panasz utja, s az ügy csak vitás eljárás által dönthető el. Következő módon szabályoztatik a jogorvoslatok rendszere:

A rendőri helyhatóságok s járási rendőri hatóságok rendőri intézkedései ellen panasz emelhető, és pedig:

a) a község vagy hivatalelőljáró (Amtsvorsteher) intézkedése ellen a tartományi tanácsnokhoz (Landrath) s ennek végzése ellen a kormányelnökhöz;[213]

b) valamely város rendőri igazgatójának vagy a tartományi tanácsnok intézkedései ellen a kormányelnökhöz s ennek végzése ellen a főelnökhöz.[214]

A kormány vagy főelnöknek utolsó fokban való döntése ellen a kereset a közigazgatási főtörvényszékhez terjesztendő fel

A kereset csak azon alapulhat:

1. hogy a kifogásolt döntés a fenálló jog nem alkalmazásán vagy helytelen alkalmazásán alapszik;

2. hogy azon tényleges előföltételek nem léteznek, melyek a rendőrséget az intézkedés megtételére feljogositották volna.

A tartományi tanácsnok, illetőleg kormányelnökhöz terjesztendő panasz helyett kereset használható:[215]

a) a járási bizottság előtt a községi vagy hivatalelőljárónak intézkedései ellen, ép ugy mint egy tartománykerülethez tartozó város (10.000 lakosig) rendőri igazgatójának intézkedései ellen;

b) a kerületi közigazgatási törvényszék előtt a tartományi tanácsnok intézkedései, s oly város rendőri

[204] §. 18. Alin. 2.
[205] §. 19.
[206] §. 20.
[207] §. 21.
[208] §§. 24—29. III. Titel. — Von den Beschwerden.

[209] «Eine Belehrung über das Beschwerderecht und die Beschwerdefrist findet nicht statt.» — L. az uj württembergi id. törv. Art. 61. alin. 4.

[210] §§. 30—39. IV. Titel. — Von den Rechtsmitteln gegen polizeiliche Verfügungen und von dem Zwangsverfahren der Orts- und Kreispolizeibehörden. — L. 1872: XXXVI. t.-cz. 21. §.

[211] L. «Commissionsbericht des preussischen Abgeordnetenhauses zum neuen Competenzgesetze.»

[212] L. BRAUCHITSCH: Die Organisationsgesetze der inneren Verwaltung, Berlin 1876.

[213] §. 30.

[214] Hogy a panaszok nem a felsőbb hatóságokhoz, hanem közvetlenül e felsőbb hatóságok főnökeinek személyéhez intézendők, ezt a bizottság a következőkkel indokolja. A rendőri eljárás oly tolakodó természetü, hogy a lehető leggyorsabb procedurárol kellett a közönség irányában gondoskodni. Mint ilyen kétségtelenül egy magasb rangu hivatalnokhoz való fordulás legajánlatosbnak igérkezik, mert ez mindig hozzáférhető s lehető leggyorsabban tájékoztathatja magát. Azért nem alkalmazta az uj törvény a rendőri ügyekben előforduló panasz eljárásnál az ügyeknek testületi módon való elintézését. Még azon kérdés felett is támadt a bizottság kebelében érdekes vita, hogy illik-e az önkormányzat hivatalnokához s megegyeztethető-e állásával, ha actusai államhivatalnok-elöljárójának megtekintése és correcturája alá bocsáttatnak. A bizottság többsége ezen panasz-folyammenet megengedhetősége mellett nyilatkozott, mert az önkormányzat hivatalnoka ugyan az igazgatottak köréből vétetik s hivatalát nem hivatásszerüen látja el, minden további tekintetben azonban a hivatásszerü államhivatalnokkal egyrangu kötelességi körén belül.

[215] §. 31

igazgatójának intézkedései ellen, melynek lélekszáma tulhaladja a 10.000-et.

A kereset csak ugyanazon fentebb emlitett állitásokra alapitható, melyek következtében a kereset a közigazgatási főtörvényszék előtt támasztható.

Panaszok és keresetek azon hatóságoknál nyujtandók be, melyeknek intézkedései ellen irányultak.

Egyik jogorvoslat használata a másikat kizárja. Mindkét jogorvoslatnak egy időben való alkalmazásakor csak a panasznak engedendő hely [216]

Csak következő kényszereszközök engedélyeztetnek:

A hatóság a kikényszeritendő cselekvényt egy harmadik személy által végrehajtatja s a felmerülendő és előre megállapitott költségek erejéig is foganatositat végrehajtást. [217] Ha harmadik személy nem képes e cselekvény végrehajtására, vagy ha a kötelezett vagyontalan, vagy ha kikényszeritendő abbanhagyásról van szó, akkor pénzbüntetések, esetleg fogság kimérhetők. [218]

Közvetlen kényszer csak azon esetben alkalmazható, ha a történt intézkedés ilyen nélkül nem lenne foganatositható, s ha az intézkedést sem kereset, sem panaszszal megtámadni többé nem lehet. [219]

A mi a fogságot illeti, az, ha községi elöljáró végzésileg rendeli el egy napra, ha hivatali elöljáró öt napra, ha tartományi tanácsnok rendeli el tiz napra terjedhet; a fogsággal mindig előzetesen irásban fenyegetni kell és ha kikényszeritendő cselekvényről van szó, határnapot kell kijelölni annak végrehajtására. Kényszéreszköz fenyegetése, megállapitása és végrehajtása ellen panaszszal vagy keresettel élhetni. A kereset alapulhat: *a)* csakis ugyanazon állitásokon, mint amelyeken a közigazgatási fötörvényszéknél érvényesitendő kereset, *b)* azon állitáson hogy a kényszereszköz neme és nagysága [220] nem jogosult vagy az ügy viszonyainak tekintetbevételével az elrendelt czél elérésére épenséggel nem szükségelt. [221] Ezen intézkedések czélja, a közönséget megóvni attól, hogy a rendőrség rajta erőszakot ne tehessen. Azért a panaszló pl. [222] bebizonyithatja, hogy a kényszereszköz azért nem volt szükségelt, mert annak idején teljesitette a meghagyást vagy egy nem pénzbüntetésben álló kényszereszköz ellenében hozhatja fel, hogy az tökéletesen közömbös annak megtörténésére vagy meg nem történésére, mit a rendőri intézkedés elrendel.

A kényszereszköz neme továbbá sokkal nagyobb hátrányt képes okozni, mint a mennyi a rendőri meghagyás végrehajtására szükségeltetnék s hogy egy kevésbbé hátrányos végrehajtási módon szintén keresztülvihető.

Az V. czim [223] a közigazgatási hatóságok és a közigazgatási törvényszéki hatóságok dologi illetékességéről szól.

Ezen czím XXII szakaszból áll, és minden szakasz ismét alosztályokra van osztva, ugy hogy a politikai igazgatás minden ágára vonatkozólag ki van mondva, mi tartozik az előforduló közigazgatási ügyek közöl a tiszta közigazgatás terére, s mi dönthető el esetleg még a contradictorius eljárás utján is. Vasuttársulatok és magánszemélyek közötti vitáknál a vitelbér s fuvar-árjegyzéket illetőleg kivétel lőn megállapitva ezek, t. i. a rendes birósághoz fognak ezentul utasittatni a politikai hatóságok helyett, melyekhez előbb tartoztak. [224] [225] (L. 1876: VI. t.-cz. 27. §.)

Poroszországban a közigazgatás némely ágaira nézve, mint pl. ipar- s engedélyügyeknél stb. kiterjesztették a közigazgatási biráskodás szerveinek hatáskörét a czélszerüségi kérdés körére is; sok más ágban azonban, hol a közigazgatás discretionär hatalmának nagyobbnak kell lenni, mint pl. tárgyalásoknál, melyek gyári- s üzleti telepitvények előállitására vonatkoznak, a közigazgatási törvényszéki eljárást tökéletesen kizárták.

Községi ügyeknél [226] a járási bizottság döntő befolyást gyakorol a földbirtok mindennemü változására vonatkozólag s azért ő dönt oly folyamodványok felett, melyek egyes telkeknek összesitésére vagy tagositására vonatkoznak valamely községi- vagy földbirtok-kerülethez való viszonyzatukat illetőleg. Ha határszabályozásoknál viszályok keletkeznek, akkor ezek felett a vitás közigazgatási eljárásban a járási bizottság dönt. [227]

A járási bizottság határozata alá tartoznak továbbá valamely szabályzat (Statut) viszonyainak valamennyi módositásai, különösen akkor, midőn ezek a községi gyülésben való szavazati jog szabályozására vonatkoznak. [228] Továbbá dönt a járási bizottság: a községi adók felosztása-, községi telkek eladásának vagy megterheltetésének jóváhagyása felett, bizonyitvány kiállitása felett oly czélból, hogy valamely község telkek eladásánál a törvényes formákat teljesitette s végre fizetési modalitások szabályozása felett midőn községek ellen végrehajtások [229] foganatositattnak. Ha valakitől megtagadtatik a jog a községi gyülésben vagy a községi választásoknál szavazni, vagy ha egy községi elöljáró vagy esküdt választásának szabályszerüsége ellen kifogás emeltetik, e felett a községi elöljáró dönt. Ezen végzés ellen tiz napon belül a szavazásra jogosult, illetőleg a kifogást emelő keresetet indithat a járási bizottság előtt. [230] Ha valakitől megtagadják azon jogot, hogy községi vagyon és hozadékának használatában részt vehessen, vagy ha vitás a kötelezettség vagy a községi terhekhez való hozzájárulás, e felett a községi elöljáró dönt. [231] Ezen döntés ellen 21 nap alatt a járási bizottság előtt lehet keresetet támasztani. Ha valamely község az őt törvény szerint illető kötelezettségeket nem teljesiti, akkor a hatóság jogosult a járási bizottság előtt keresetet támasztani, s akkor közigazgatási uton döntenek ily nyilvánjogi teljesitések kötelezettsége felett. [232] Mindezen törvényes intézkedések által a községi élet gazdasági oldala a közigazgatási biráskodás oltalma alá helyeztetik. — A mi a községi

[216] §. 32.
[217] §. 34. alin. 1.
[218] §. 33. alin. 2.
[219] §. 33. alin. 3.
[220] A kereset ezen czíme ellen a porosz bizottságban kikeltek némelyek, mert szerintük nem lehet a közigazg. hatóságot egészen megfosztani szabad belátása terétöl. Ezek daczára a bizottság egyhangulag megtartotta a kereset azon czímét, mert a rendőri hatóság jogositványa körén belül graduális fokozat jogosultnak látszik az előforduló kihágási esetek természetének tekintetbevételével, azért e tekintetben is képzelhető törvénysértés, ha egy aránylag kisszerü esetben a pénzbüntetés legnagyobb foka alkalmaztatik. A hatóságokat illető azon jogositványnyal: hogy ismételve pénzbüntetéseket kirójvanak, szintén visszaélhetni. (PANN [Beiträge stb. 52. l. 26. j.] e jogositványban vagy e czímben a hivatalnok tekintélyének csorbitását látja.
[221] §. 34.
[222] L. az id. «Commisionsbericht» stb.
[223] §§. 40—164. V. Titel. — Von der sachlichen Zuständigkeit der Verwaltungsbehörden und der Verwaltungsgerichtsbehörden.
[224] Igen sokat foglalkozott a porosz bizottság azon vitás kérdéssel is, mennyiben vonható a közigazgatási hatóságok arbiträr hatalma a közigazgatási biráskodás judicaturája alá. PANN (i. m. 56. l.) ebben az administratió bénitását látja.
[225] L. III. rész, XII. fej.: «A közigazgatási biráskodás Hessenben». — Hessenben a közigazgatási biráskodási szervekre ruháztatott a czélszerüségi szempont megvizsgálása is.
[226] I. Abschnitt, §. 40. — Angelegenheiten der Landgemeinden und Gutsbezirke, der Amtsverbände und Kreise. — A. Angelegenheiten der Landgemeinden und Gutsbezirke. — Kommunalbezirksveränderungen etc. — L. 1871.: XVIII. t.-cz. és 1876: V. t.-cz.
[227] §. 41. Streitige Grenzen von Kommunalbezirken etc.
[228] §. 42. Gemeindestatuten etc.
[229] §. 43. Veräusserung von Grundstücken, Aufnahme von Schulden, Regulirung von Zahlungsmodalitäten etc.
[230] §. 45. Streitigkeiten über Stimmrecht und Wahl von Gemeindebeamten und Gemeindeverordneten.
[231] §. 49. Streitigkeiten über Gameindenutzungen und Gemeindelasten.
[232] §. 51. Unterlassung gesetzlicher Leistungen von Seiten einer Gemeinde oder eines Gutsbezirks.

*

szervek feletti felügyeleti jogot illeti a tartományi tanácsnok s felsőbb fokban a kormányeluök jogosult fegyelmi büntetéseket kimérni a községi elöljárók-, esküdtek- és telekbiztosokra, ép ugy mint a községek többi hivatalnokára.[233]

A hivatalelöljárók felett csak a járási bizottság in corpore jogosult fegyelmi büntetéseket kimérni. A tartományi tanácsnok intézkedése és a járási bizottság határozata ellen 21 nap alatt a kerületi közigazgatási törvényszék előtt kereset támasztható, s a kormányelnök, illetőleg a kerületi bizottság elnökének intézkedése ellen ugyanazon határidőn belül a kereset a közigazgatási főtörvényszék előtt támasztható.

Szegényügyeknél[234] szegények panaszai helyiségi szegényügyi bizottság intézkedései ellen azon kérdést illetőleg, vajjon mily nagyságban s mily módon nyujtandók szegénysegélyezések, a járási bizottsághoz, illetőleg felsőbb fokban a kerületi bizottsághoz mennek.[235] Szegényügyi bizottságok s valamely segélyre szorulónak támogatására kötelezett rokonok közötti viták, ha a járási bizottság közigazgatási uton már döntött, rendes magánjogi uton támaszthatók.

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

Jogirodalom.

Észrevételek

Dr. APÁTHY ISTVÁN tanár urnak a «*Jogtudományi Közlöny*» f. é. 30. és 34. számaiban: «Jogirodalom. A magyar váltójog kézikönyve. Irta Dr. PLÓSZ SÁNDOR stb.» czím alatt megjelent birálatára.

(Vége.)

III. Egyéb egyéni meggyőződések. Rövidség okáért csak példákban.

A. urnak mindjárt munkám czíme sem tetszik, mely szerinte «*teljesen elhibázott. Kézikönyveknek* — igy folytatja — *Handbuch, manuel — minden irodalomban*, s az irodalom minden ágában azok neveztetnek, melyeknek czélja bizonyos disciplina elsajátitását lehetővé tenni; azoknak tehát az olvasó látköréhez alkalmazva érthető, egyszerű és népszerű modorban kell a tárgyat előadni a nélkül, hogy az olvasónak az egyes fogalmak megérthetése végett előtanulmányt kellene tennie. Igy értelmezvén a kézikönyv jelentőségét, kénytelenek vagyunk a munka czíme ellen kifogást tenni, a nélkül, hogy e kifogásunkkal annak értékéből valamit levonni akarnánk; mert mi szerző munkáját sokkal több tudománynyal szerkesztettnek találjuk, hogysem azt kézikönyvnek tekinthetnők.» Ez mind szép, csakhogy a kézikönyv jelentőségét nem igy kell értelmezni. Kézikönyv egy oly könyv, a mely nemcsak tanulásra, hanem folytonos használatra, utánnézésre is van szánva. Azért kézikönyv, mert hivatása az, hogy folyton kéznél legyen és használtassék. A mit *A.* ur kézikönyvnek tart, az még inkább tankönyv, Lehrbuch, csakhogy ennek is tudományosnak kell lennie. Handbuch pl. GOLDSCHMIDT «Handbuch des Handelsrechts» a melyet *A.* ur is ismer vagy a melyben legalább lapozgatott és a melynek nagyon tudományos minősége még senki által sem vonatott kétségbe és a mely épen nem kezdők részére van irva. Nem akarom azonban állitani, hogy egyáltalában nem létezik könyv, a mely tényleg kézikönyvnek neveztetett és a mely ennek daczára az *A.* ur által felállitott kriteriumnak, hogy az t. i. ne legyen tudománynyal szerkesztve, megfelel. Legalább egy könyvre vonatkozólag nem akarok *A.* urral ez irányban vitatkozni. E könyv: «A magyar váltójog kézikönyve. Irta APÁTHI ISTVÁN.» Részemről persze egy könyvet, a mely 240 lapot tartalmaz (csak az első kiadás van kezeimnél) és ezen a 40-iki váltótörvényt háromszor reprodukálja, t. i. egyszer szó szerint függelékként, másodszor hasonlag szószerint a jegyzetekben és harmadszor más szavakkal a szövegben, legalább is nem vagyok képes kézikönyvnek tekinteni.

Ime tehát *A.* ur is irt kézikönyvet és innen a czím elleni harag. Én nem félek az összehasonlitástól.

«Téves» — ugy mondja továbbá *A.* ur — «szerző részéről, ha a 15. §-ban azt állitja, hogy a magyar váltótörvény, mert a kezességet külön szabályozza, ezt a váltónyilatkozatok külön nemének tekinti. A törvény 67. §-a semmi kétséget sem hagy az iránt, hogy a kezesség a váltón csak mint accessorius kötelezettség fordulhat elő; s mert a kezes csak intézvényezői, elfogadói, forgatói vagy kibocsátói minőségben szerepelhet, annak kötelezettsége a váltótörvény értelmében külön nyilatkozatnak nem tekinthető.» Hogy a törvény a kezességet külön nyilatkozatnak tekinti, ez kétségtelen annak 91. §-ából, a mely a kezest a kibocsátóval, forgatóval és elfogadóval egyrangba helyezi (v. ö. még a vtörv. 82. és 83. §§-ait is). De én még többet mondottam, t. i. azt, hogy nálunk a kezesség «a váltónyilatkozatok ötödik faját képezi». Ez is kétségtelen, mert a kezességi nyilatkozat létrejöttének különös kellékei (vtörv. 66. §.) és különös következményei is vannak. Munkám 73. és 74. §§-aiból, a melyek ellen *A.* urnak nincs kifogása, a kezesség és együttkötelezés közötti különbség elég világosan kivehető. Itt csak annyit, hogy a kezes a főadós ellen váltójogi keresetet nyer a beváltás folytán (vtörv. 69. §.). Egy nyilatkozat, a mely létrejöttében és következményeiben sajátszerű, kétségkivül egy különös faja a nyilatkozatoknak, mert hisz ép a különbségek miatt állitjuk fel a fajokat.

Ennek ellenében *A.* ur érvelése, ki mellesleg a kötelezettség és nyilatkozat fogalmakat összezavarja, mit sem nyom. A forgató és elfogadó is accessorius váltónyilatkozatokat tesznek, a köztörvényi kezesség is accessorius, és mindezek mégis a jogügyletek külön faját képezik. Továbbá a forgató mint váltókötelezett szintén intézőként szerepel, és nyilatkozata mégis külön váltónyilatkozat.

A. ur szerint továbbá: «az 1840. XXII. t.-cz. 128. §-ának nézetünk szerint már a kereskedelmi törvény is derogált, a mennyiben a kereskedői minőség és jogosultság s ezzel együtt a váltóképesség a bukás minőségétől a kereskedelmi törvény életbeléptetésétől kezdve feltételezettnek nem tekinthetett.» Nem áll. A csődtörvény 128. §-a szerint «a biróság — hamis és vétkes bukás esetében — kimondja azt is, hogy a bukott jövendőre váltókat törvényesen ki nem adhat, bejegyzett kereskedőnek nem tekintetik stb.» A csődtörv. tehát a kereskedői minőség mellett önállóan intézkedik a váltóképességről. De ezenfelül a csődtörv. az illető bukottat általában, tehát mindennemü váltók kiállitásától rendeli eltiltatni, pedig a 40-iki vtörv. szerint — eltekintve a nőktől — a váltóképesség a kereskedői minőséggel csakis a saját váltók tekintetében függött össze. Miután tehát a csődtörv. a váltóképességről, nem mint a kereskedői minőség folyamáról intézkedik, a ker. törv. annak ez irányban nem derogálhatott.

A. ur szerint «a 20. §-ban szerző a n. vrsz. és a lipcsei tanácskozmány enuntiatiója alapján igen helyesen azon eredményre jut, hogy az intézvényezett saját váltó a magyar vtörv. értelmében is csak akkor tekintetik idegen váltónak, ha a fizetés nem a kiállitás helyén teljesitendő». Nem fogadhatom el a dicséretet. Én nem a lipcsei tanácskozmány és a n. vrsz. alapján jutok ezen eredményre. Egészen felesleges is lett volna e végre ily nagy apparatussal fellépni, midőn az eredmény a m. vtörv. 5. §-ában még határozot-

[233] §. 61. C. Aufsicht über die Landgemeinden, Gutsbezirke und Amtsverbände.

[234] II. Abschnitt, §. 75. — Armenangelegenheiten. — 1871: XVIII. t.-cz. 22—33. §§.

[235] Ezen közigazgatási ág természetében fekszik, hogy a közigazgatási biráskodási eljárás itt tökéletesen ki van zárva.

tabban ki van mondva, mint a n. vrsz. megfelelő 6. §-ában. Én a n. vrszabályra a 20. §-ban azért hivatkozom, mert ebből jobban bebizonyitható azon elv, hogy az és annak nyomán a m. vtörv. a váltólevelek osztályozásánál az alakot veszi tekintetbe. Ezért hivatkozom itt az intézvényezett saját váltóra is és egyben letárgyalom az érintett elvvel összefüggő kérdést, vajjon a helykülönbség nélkül kiállitott intézvényezett saját váltó érvényes saját váltónak tekinthető-e. Én e vitás kérdést a lipcsei tanácskozmány egy kimondása alapján is, nemmel oldom meg. *A.* ur az idézett hely folytatásában ellenkező nézetben van: «mert» ugymond «ha a diversitas loci a különben saját váltónak az idegen váltó jellegét kölcsönzi, az érintett kellék nem létében a váltó tulajdonképeni eredeti jellegére kell visszamenni». Ily alapon bajos vitatkozni. A sulypont az intézvényezett saját váltóban az intézvény alakon, azaz azon fekszik, hogy a kibocsátó önmagát nevezi meg intézvényezettként. A diversitas loci ugyan — és erről folyt a vita Lipcsében — szintén szükséges, de a különben saját váltót legkevésbé sem teszi intézvényezett saját váltóvá, mert akkor minden helykülönbséggel kiállitott saját váltó intézvényezett saját váltó volna. Hogy pedig az intézvényezett saját váltó különben saját váltó volna, ez petitio principii, ép ez kérdéses. Különben bajos *A.* urral ez irányban vitatkozni, ki tervezetében (7. §.) az intézvényezett saját váltót a saját váltók kathegoriájába sorozza és e mellett azon nézetben van, hogy a n. vrszabályhoz csatlakozik.

Jellemzi *A.* ur biráló modorát a következő támadás: «Az óvás jelentőségeit tárgyalva, azt állitja szerző a 37. §-ban, «hogy az óvás azért nem tür ellenbizonyitást, mert az, illetőleg annak felvétele maga is váltó cselekvény, mely ott, a hol az szükséges, bizonyos váltójogok teljes megállapitásához, bizonyos váltókeresetek tényalapjához tartozik.» Részünkről szerző nézetét nem oszthatjuk azért, mert váltótörvényünk szerint az óvás csak akkor zárja ki az ellenbizonyitást, ha az ugy tartalmánál, mint alakjánál fogva a váltótörvény elengedhetlen intézkedéseinek megfelel. Azért, hogy az óvás felvétele váltócselekvénynek, a kereset vagy viszkereset nélkülözhetlen alapfeltételének tekintendő, az egyáltalán nem bir azon attributummal, hogy bármily formában felvéve vagy kiállitva az ellenbizonyitást kizárhatná.» Nem lévén itt czélom oktatni, biráló azon folytatólagos állitására, hogy az óvás formál ügyletnek, formál ténynek tekintendő, közelebb nem reflectálok, hanem csak az idézettekre teszek néhány észrevételt. Habár nem is egészen szószerint, de lényegileg helyesen mondja biráló ur, hogy én az óvás ellen azért nem engedek ellenbizonyitást, mert az váltócselekmény, a mely mint olyan, bizonyos váltókeresetek tényalapjához tartozik. Ezen állitásomat a 37. §. 4. jegyzetében még bővebben illustrálom is. És mivel lép fel ellene *A.* ur? Azzal, hogy csak az érvényes — és nem az érvénytelen óvás is — nem tür ellenbizonyitást. De hát, mondom én egy szóval is, hogy az alakilag és tartalmilag érvénytelen óvás sem tür ellenbizonyitást? Nem világos már magában véve, hogy óvásról szólva, érvényes, a törvény értelmében óvásnak tekinthető óvást értünk? Hisz ellenkező esetben azon, mondhatni stereotyp kitétel, hogy a viszkereset váltón és óváson alapul, két irányban helytelen volna, egyszer mert érvénytelen váltó, másszor mert érvénytelen óvás nem alapitja meg a viszkeresetet. És hogyan lehet e kifogást ép ellenem tenni, ki a 37. §-ban a 109. lapon az óvási cselekmény és az óváslevél hiányainak hatásáról tárgyalva, egyebek közt ezeket mondom: «ha az óváslevél nem bizonyit teljesen, akkor az mint cselekmény is hatálytalan, ha pedig formahiányban szenved, akkor az nem lévén többé óvás, bizonyitó ereje is közömbös».

Azt hiszem elég, vagy tán sok is lesz a példákból.

Nem kutatom, hogy mi indithatta *A.* urat munkám ily megbirálására. Ő maga ezeket mondja birálata kezdetén, magát és egyuttal páratlan logikáját bemutatván az olvasó közönségnek: «Tudtunkkal ez szerzőnek első önálló munkája, melylyel a nyilvánosság terére lép. Egyrészről ezen körülmény (ok), másrészről saját állásunk (ok) azt követeli, hogy birálói tisztünkben, melyre könnyen megérthető okokból nem szivesen vállalkoztunk, a legszigorubb tárgyilagossággal járjunk el (következmény); különben sem tartozván sem azok közé, stb.» Birálata végén pedig ezeket mondja: «Azt hiszszük, hogy igéretünket megtartva szorosan a tárgyilagosság terén maradtunk. Ha daczára ennek, birálatunk a szerzőt kellemetlenül érintené, ezt őszintén fájlalnók; mert sem sértési, sem kisebbitési szándék nem vezérelte tollunkat. Egyéni meggyőződésünknek adtunk kifejezést, melynek csalhatatlanságot vindicálni nem akarunk. stb.»

Nem akarom a tárgyilagos szándékot kétségbe vonni és e szerint jártam is el. Biráló ur jó indulata fejében azt is megvallom, hogy a birálat kellemetlenül érintett. Kellemetlenül, mint hazai irodalmunknak minden gyarló terméke. Észrevételeimet azonban a birálat gyarlósága daczára sem hallgathattam el, *A.* ur olvasói bizonyára nem kivétel nélkül váltójogi szakértők és munkámnak ismerői. Én pedig meg vagyok győződve, hogy munkám hibái daczára, a melyeket magam ismerek legjobban és az eddigiek után mondhatnám csakis magam ismerek, hazai irodalmunknak és gyakorlatunknak hasznos szolgálatot fog tenni, ha ugyan az igénybe vétetik. Ezért és csak ezért léptem fel azzal, jóllehet tudományos hajlamaim nem e térre vonzanak, és ezért kötelességemnek ismerem meg nem engedni, hogy az a közönség előtt roszabb szinben tüntettessék fel, mintsem megérdemli.

Kolozsvárt, 1877. október 10-én.

Dr. Plósz Sándor,
egyetemi ny. r. tanár.

Törvényjavaslat

az örökség és a hagyomány megszerzéséről s ezzel kapcsolatos jogviszonyokról és a hagyatéki eljárásról.

9. Azon végzés ellen, mely által a hagyatéki gondnoknak, vagy a végrendeleti végrehajtónak számadása érdemleg elintéztetik;

10. azon végzés ellen, mely által a rövid utu osztály kérdése érdemleg elintéztetik, vagy pedig az osztály iránti kérelemnek hely nem adatik;

11. azon végzés ellen, mely által a rövid utu osztály során közösségben meghagyott vagyonra a 139. §. értelmében árverés rendeltetik, vagy az e tárgyban beadott kérelemnek hely nem adatik;

12. azon végzés ellen, mely által a felfolyamodás viszszautasittatik, vagy a 156. §. eseteiben az igazolási kérelem elutasittatik, avagy az e tárgyban tartott tárgyalás folytán az igazolásnak hely nem adatik.

150. §. A 149. §-ban fel nem sorolt végzések és intézkedések ellen külön felfolyamodásnak helye nincsen s az ezek által okozott sérelmek orvoslása iránti kérelem csak a később hozandó végzés ellen megengedett felfolyamodásban terjeszthető elő.

Azonban ha a hagyatéki biróság az eljárásban késedelmet tanusit, az ez által jogaiban sértett félnek szabadságában áll közvetlenül a II-od biróságnál panaszt emelni, mely az első biróságot feleletre vonni, s ha a panasz alapos, annak orvoslása iránt intézkedni köteles.

151. §. A 149. §. eseteiben a felfolyamodás a végzés kézbesitésétől vagy meghirdetésétől számitott 8 nap alatt a hagyatéki biróséghoz adandó be, s abban uj körülmények és bizonyitékok is felhozhatók.

Az elkésve beadott vagy törvény szerint meg nem engedett felfolyamodások hivatalból visszautasitandók.

152. §. A hagyatéki biróság a felfolyamodást, ha azt alaposnak találja, s harmadik személy a megtámadott végzés által még jogot nem szerzett, maga is orvosolhatja.

Ellenkező esetben a felfolyamodást az annak elintézéséhez szükséges iratokkal, s az ügyállás hű és kimeritő előadását magában foglaló jelentéssel a panasz beadásától számitott 8 nap alatt a másodbirósághoz felterjeszti.

Az iratok, a mennyiben a hagyatéki eljárás tovább folytatásához szükségesek, hivatalból hitelesitett másolatban terjesztendők fel.

Ha a felfolyamodásban uj körülmények és bizonyitékok hozattak fel, a biróság a mennyiben szükségesnek látja, a felterjesztés előtt az ellenérdekü feleket meghallgathatja, vagy nyilatkozatuk beadására határidőt tüzhet.

153. §. A másodbiróság a felfolyamodással megtámadott végzést s az azt megelőző még jogerőre nem emelkedett végzéseket és eljárást megsemmisiteni vagy a végzést feloldani, s ujabb vagy póteljárást rendelni van jogositva.

A hagyatéki biróság a másodbiróság e tárgybeli meghagyásait és utasitásait megtartani köteles.

Ha a másodbiróság a megsemmisitésnek vagy feloldásnak helyét nem látja, a felfolyamodással megtámadott végzés érdemében határoz.

154. §. Ha a másdbiróság azt találja, hogy a felfolyamodásra az eljáró hagyatéki biróságnak nyilván való törvénysértés szolgáltatott okot, a mennyiben ez a felfolyamodásban kéretik, az eljáró biróságot a költségek megfizetésében elmarasztalni köteles.

Nyilván alaptalan felfolyamodás esetében jogában áll a másodbiróságnak a panaszlót 500 frtig terjedhető pénzbirságban marasztalni.

155. §. A felfolyamodásnak halasztó hatálya rendszerint nincsen.

Ezen szabály alul a következő kivételeknek van helye:

1-ször. Az örökös és hagyományos az örökség elfogadása vagy a hagyomány megtartása iránt nyilatkozni, illetőleg a feltételt teljesiteni csak az e tárgyban hozott végzés jogerőre emelkedése után köteles; ennélfogva ha általa a 149. §. 1-ső pontja alapján felfolyamodás emeltetett, a végzés helybenhagyása után a nyilatkozatra illetőleg a feltétel teljesitésére ujabb határidő tüzendő;

2. a hagyatéki ingatlanok telekkönyvi átirása végett örökösödési bizonyitvány illetőleg az átirást rendelő végzés (129. §.) jogerőre emelkedés előtt a telekkönyvi hatóságot megkeresni nem lehet;

3. az örökösödési bizonyitvány jogerőre emelkedéseig a birtokban nem levő örökös birtokba nem helyezhető;

4. a hagyatéki zárlat fel nem oldható, az elkülönzés telekkönyvi feljegyzése ki nem törölhető s a letett biztositék ki nem adható mindaddig, mig azon örökösödési bizonyitvány vagy azon végzés, melynek alapján a zárlat feloldandó, a telekkönyvi feljegyzés törlendő és a biztositék visszaadandó, jogerőre nem emelkedett;

5. a 149. §. 7-ik pontja alapján beadott felfolyamodásnak jogerőre emelkedése előtt az értékcsökkenés vagy aránytalan költségek nélkül eltartható hagyatéki vagyonok el nem adhatók;

6. a rövid utu osztály kérdésében hozott végzés jogerőre emelkedése előtt a hagyatéki ingatlanokból az egyes örököstársakat illető osztályrésznek az egyes örökösök nevére leendő átirása végett a telekkönyvi hatóságot megkeresni, ugy az ingóságokból való osztályrészt az egyes örököstársaknak átadni nem lehet;

7. azon végzés alapján, mely által a gondnok vagy végrendeleti végrehajtó pénzbirságra marasztatott, vagy készpénzbeli megtéritésre köteleztetett, a végzés jogerőre emelkedése előtt kielégitési végrehajtást nem, hanem csak biztositást lehet rendelni.

Ugyanezen szabály áll a gondnok vagy végrendeleti végrehajtó részére az örökösök ellenében megállapitott marasztalási összegre nézve is;

8. a rövid utu osztály során közösségben maradt vagyonra elrendelt árverés a hagyatéki biróság e tárgyban hozott végzésének jogerőre emelkedése előtt nem foganatositható.

156. §. A másodbiróság végzése ellen további jogorvoslatnak helye nincsen.

157. §. Az örökösödési eljárás során igazolásnak csupán a 11., 12. és 20. §§. szerint kitüzött határidőnek, a rövid utu osztály tárgyában kitüzött tárgyalási határnapnak és az e tárgyban hozott végzések elleni panasz beadására szolgáló határidőnek vétlen elmulasztása esetében van helye.

Az igazolás az elmulasztott határidő vagy határnaptól számitott 15 nap alatt adandó be.

Az igazolási kérelem tárgyalására, elintézésére és hatályára nézve a törvénykezési rendtartás szabályai megfelelően alkalmazandók.

158. §. A hagyatéki biróság által az örökösödési eljárás során hozott végzések, a mennyiben a jelen törvény különös intézkedést nem tartalmaz, a törvénykezési rendtartás szabályainak megfelelő alkalmazása mellett hajtatnak végre.

A végrehajtás rendszerint az érdekelt fél kérelmére, a fél kérelme nélkül hozott végzések végrehajtása pedig hivatalból rendelendő meg.

A birói leltározás és hagyatéki zárlat akkor is hivatalból foganatositandó, ha valamely érdekelt fél kérelmére lett elrendelve.

Harmadik személyek birtokában nem örökség vagy hagyomány czimén levő tárgyakra az örökösödési eljárás folyamában hozott végzés végrehajtása ki nem terjeszthető.

159. §. Ha a hagyatékot egészben vagy részben hagyatéki gondnok kezelte, a hagyatéki biróság köteles arra ügyelni, hogy a gondnok számadását, ha e kezelés huzamosb ideig tart, minden év végével, különben a gondnokság megszüntével beadja. Szükség esetében a biróság a gondnokot számadástételre és egyéb meghagyásainak teljesitésére annyiszor a mennyiszer kiszabandó birsággal szorithatja, sőt a gondnokot a kezeléstől is azonnal elmozdithatja s annak vagyonára a biztositást hivatalból elrendelheti.

160. §. Ha a gondnok a számadását beadja, azt a hagyatéki biróság, ha nagyobb terjedelme miatt azonnal maga meg nem vizsgálhatja és el nem intézheti, a felek által, vagy ha ilyenek nincsenek, hivatalból kinevezett szakértő által 30 napnál tovább nem terjedhető kitüzése mellett megvizsgáltatja. Ha ezek a számadást nem helyeslik, az észrevételekkel a biróság a gondnoknak 15 nap alatt beadandó feleletre, és a feleletet annak a ki az észrevételt tette, 15 nap alatt beadandó viszonfeleletre kiadja.

161. §. A hagyatéki biróság a számadás kérdését a viszonfelelet beadásától 15 nap alatt, vagy ha az érdeklettek meghallgatását szükségesnek találja, ennek megtörténte után 15 nap alatt beterjesztett adatok alapján további bizonyitási eljárás mellőzésével végzés által intézi el; ebben először a bevételeket, azután a kiadásokat, a mennyiben vitásak voltak tételenkint, különben egész általánosságban, végre a gondnok jutalomdiját megállapitja, és nem végszámadás esetében a bevételi többletet a jövő évi számadásba a hagyaték javára mint bevételt átvezettetni rendeli; a kiadási többlet iránt pedig a gondnok kérelméhez és a körülményekhez képest intézkedik.

Végszámadás esetében a biróság a gondnoknak meghagyja, hogy a bevételi többletet az örökösöknek, illetőleg

a gyámhatóságnak vagy az uj gondnoknak adja át, avagy birói letétbe helyezze; viszont ha kiadási többlet van, az örökösöket a gondnok kiadásainak megtéritésére kötelezi.

Addig mig a gondnok a fentebbi meghagyást nem teljesiti, részére a felmentvény ki nem adható. Viszont a gondnok az őt illető kiadási többlet és dijak fedezésére, ha ez iránt neki biztositék nem nyujtatik, a hagyatéki ingóságok megfelelő részére megtartási joggal bir; a hagyatéki ingatlanokra pedig ebbeli követelése kérelmére előjegyzendő.

162. §. A hagyatéki számadás elintézése által jogaiban sértett fél vagy gondnok részére sérelmének orvoslása tárgyában a törvény rendes utja fent marad.

163. §. A 158—161. §§. intézkedései a 35. §-ban foglalt eltéréssel a végrendeleti végrehajtókra is alkalmazandók.

164. §. A polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint a biróságokat a felek és megbizottaik irányában illető fegyelmi hatalmat a hagyatéki biróságok is gyakorolhatják.

A kir. közjegyző fegyelmi büntetést nem szabhat, hanem ennek kiszabása végett előterjesztést tehet a hagyatéki biróséghoz.

165. §. Jelen törvény a hatályba lépte előtt megnyilt örökösödési ügyekben nem alkalmazandó.

166. §. Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A törvényhatósági tiszti ügyészek állása.

Megyei rendszerünk keretében igen kevés azon tisztviselők száma, kiknek megválasztása vagy kinevezése föltételéül minősitvény szabatnék; pedig az egyes szaktisztviselőket kivéve, milyenek az orvosok s mérnökök, az egész adminisztrácziónak alapját képező jog- és államtudományok bizonyos, főbb vonásokban kifejeződő ismeretével kell okvetetlenül birniok. Az 1870: 42. t.-cz. 67. §-a egyedül a főjegyzőt és árvaszéki elnököt jelöli meg olyanokul, kiknek jogi képzettsége megkivántatik; persze, szintén csak esetleg, a mennyiben előbb «hasonló közhivatalt nem viseltek».

Ezen, qualifikácziót nem igénylő megyeszervezetben tehát mégis kell valakinek lenni, aki egy külön, szakszerü képesitvényt birjon felmutatni; aki ugyszólván, az egész megyerendszernek *jogi lelkiismerete* legyen; aki minden oly intézkedésnél nyomatékosan mérlegbe vesse szavát, a hol nem a pillanatnyi *exigentia és czélszerűség*, hanem a jog maradandó elve a kiinduló pont. Már pedig, ha körültekintünk a közigazgatás ágán-bogán, alig van még oly parányi kérdés, hogy a jogász ne adná a döntő szót. Innét van, hogy *a köztörvényhatósági ügyésznek a megyei közigazgatásban a legfontosabb, legimminensebb szerep jutott.*

Hanem azon iránylat által, hogy a közigazgatás egyes ágai is törvényhatósági organikus szabványokkal rendeztetnek és lépésről lépésre kevesebb marad fön a régi slendriánból, melynek fő jellemvonása a «*találomra*» való, elasztikus, «ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes» módra történt eldöntés volt; — azon iránylat által, hogy administrácziónk «európaibb» szinezetet készül nyerni: a köztörvényhatósági ügyészségek állásai is *napról napra terhesebb, sőt annyira tulterheltté kezd lenni, hogy maholnap az ügyeknek és közbenjárásoknak halmaza egy embernek egész létkörét igénybe veszi.*

Hogy ezen tulhalmozottság követelményekép jelen igénytelen czikkünk *pointjét* előkészitsük, vessünk egy futó pillantást azon teendőkre, melyeket törvény és gyakorlat a köztörvényhatósági ügyészség vállaira rak.

Az 1870: 42. t.-cz. 47. §-a szerint az ügyész (a fő- és alügyész) a bizottságnak, állásánál fogva tagja és a közgyülésen üléssel és szavazattal bir; tehát a törvény rója rá a kötelezettséget, hogy a gyülésekben jelen lenni tartozik; tekintve egyeben kivül azt is, hogy a 48. §. szerint «felszólalni köteles» ott, a hol felhivatik és a 60. §. értelmében ő a «törvényhatóság jogtanácsosa; véleménye olyan ügyben, melynél a jogi szempont a döntő, határozathozatal előtt mindig meghallgatandó; őre a törvényeknek, a törvény erejével biró szokásnak, a törvényhatóság szabályrendeleteinek az önkormányzatban és a közgyüléseken; képviseli a törvényhatóságot magánügyeiben; meginditja a széksértési kereseteket s inditványozza a kiszabandó biróság mennyiségét.»

Az 1876: VII. t.-cz. által a szerfölött félszeg tiszti keresetek eltörültetvén, helyökbe uj és czélszerűbb s hatályosabb fegyelmi eljárás lépett; melynélfogva a befejezett vizsgálat inditványozás végett az ügyész kezébe kerül. (5. §.) Véleményeznie kell az 1876: V. t.-cz. 28. §-ához képest akkor, midőn a fegyelmi vétség a priori sulyosabb pénzbirságot vagy hivatalból elbocsátást helyez kilátásba községi tisztviselőkkel szemben.

A közigazgatási bizottságról szóló, 1876: VI. t.-cz. 1. §-a az ügyészt tagjává tette e bizottságnak és igy kötelességszerüen részt vesz azon rengeteg extenziv hármas hatáskörben, melyet a törvény a bizottságra mind közigazgatási, mint fegyelmi és mind felebbviteli hatóságra ruház.

E tarka teendők pedig nem a törvények szavai, hanem a gyakorlat szerint mérlegelendők és akkor látjuk csak be egész valóságában, mily százkaru egyént kiván ama hivatal, ha az hivatását megfelelően be akarja tölteni.

A gyakorlat szerint ugyanis az ügyészt használják fel minden valamirevaló, bonyolódottabb ügy csomójának megoldásánál; főkép egy lanyha alispán, vagy gyönge főjegyző mellett ő a nyomósabb ügyek tényleges referense; saját véleménye és inditványa alapján ő szerkeszti a fegyelmi határozatokat; — bele választatik küldöttségekbe, választmányokba és ő kénytelen elfogadni a választást, részint azért, mert mint hivatalos közeg, vissza nem utasithatja; részint mert utóvégre is, ha a dolog fenakadna, véleményt kellene adnia és igy a tárgyat ex asse ismernie; tehát reá nézve jobb, ha az ügyet elülről kezdve, saját szemléletből ismeri meg.

Az ügyész a törvény (1870: 42. t.-cz. 9. és 60. §.) szerint tagja az árvaszéknek; mint ilyen az árvaszék üléseiben részt vesz; irásbeli véleményekre szólittatik föl kuszáltabb ügyekben; viszi az árvapénztári pereket, melyek őt untig ellátják annyi munkával, mint a mennyi akármely kiterjedt klientéláju magán ügyvédnek is kevésnek van. Az uj gyámügyi törvény (1877: XX.) még inkább bővité munkakörét; döntő szavazattal a 179. §. szerint ugyan nem bir, hanem minden jogi és peres kérdésekben, valamint jogügyletek kötésénél határozathozatal előtt meghallgatandó és nyilatkozatát, ha az árvaszék ülésén jelen van, jegyzőkönyvbe adhatja vagy irásban köteles benyujtani; — a 216. §. szerint tagja a gyámhatósági ügyekben beadott felebbezések tárgyalására a közigazgatási bizottság kebeléből alakitott küldöttségnek; — a 244. §. értelmében az örökösödési eljárás meginditása czéljából kitüzött tárgyaláshoz kirendelhető; — a 254. §-hoz képest utasitható kiskoruak ingatlanai átiratásának keresztülvitelére; — a 275. §-ban gyámgondnoki számadások feletti véleményezésre és még azonfelül végső javaslat tételére köteles; — mind megannyi feladat, s mi egymagában elegendő volna egy embert foglalkoztatni.

De a köztörvényhatóságnak, mint vagyonjogi személynek is vannak házi dolgai, melyek jogügyletek irásba foglalását igénylik. A szolgaszemélyzet ruházatának szállitóival, a köztörvényhatósági épületek és egyéb vállalatok készitőivel, a közmunkához szükségelt területek s anyaggödrök tulajdonosaival szerződések kötendők; a pénzalapok adósai részére kötelezvények, törlési nyilatkozatok állitandók ki; stb.

Hozzájárult még az 1877: XVIII. törvényczikk, mely egy oly nyügöt akasztott a köztörvényhatósági ügyészek nyakába, hogy legmunkbabiróbb létökre is lehetetlen ebéli kötelességeiknek megfelelni.

Megállapodunk e pontnál, hogy kimutassuk, mily visszás volt az adók és illetékek tárgyában a kincstár képviseletét is a köztörv. ügyészségre bizni; de azonkivül mennyire méltánytalan is.

Az idézett törvény szerint közadók végrehajtás utján való behajtásánál előforduló igény- és elsőbbségi perekben, nemkülönben ingatlanokra vezetendő biztositási és kielégitési végrehajtásoknál, az adóknak és illetékeknek a csődtömegek elleni bejelentésénél a kir. adófelügyelőt a köztörvényhatósági tiszti ügyészek képviselik, kik az állam követeléseit ezen ügyekben az illetékes biróságok előtt érvényesiteni tartoznak.

Nincs az a végrehajtás, a melynél eszerint az ügyésznek közbe ne kellene lépni; ingóságoknak lefoglalásánál elsőbbségi bejelentvénynyel; ingatlanoknál pedig a kielégitési sorrendek megállapitása végett kitüzött tárgyaláson megjelenés által.

Viszont pedig nincs az a nap, melyen a köztörvényhatóság (megye) területén birói végrehajtás ne foganatosittatnék és innét belátható, hogy ezen ügyeknek ellátása egy *külön közeget* untig foglalkoztatna.

A megyei ügyész a megye székhelyén lakik, legnagyobbrészt e helyütt van törvényszék és járásbiróság; ezen a székhelyen levő biróságoknál még csak — természetesen egyéb teendői rovására — eljárhat a reá bizott adó- és illetékügyekben; *ellenben mit legyen teendő a köztörvényhatóság területén levő egyéb biróságoknál részéről beadott igénykeresetek- és elsőbbségi bejelentvényeknek tárgyalására, árverési és sorrendi határnapokra vonatkozólag?*

Azokon *személyesen* meg nem jelenhet, mert akkor az egész évet uton tölteni volna kénytelen, a mi ellenkeznék *megyei* hivatalával; másrészt *nincs oly alap*, amiből uti költségei és napi s élelmezési dijai fedezhetők volnának. *Helyettesités utján* pedig szintén nem képviseltetheti a kincstárt; mert nem akad kollegája, aki *minden dij nélkül* helyettesitését elvállalni hajlandó volna. De még ha akadna is ily önzetlen kartárs, fordulnak elő esetek, hogy a *kincstár érdeke* nem engedné a helyettesitést ilyenre bizni. Például: vannak járásbiróságok, melyeknek székhelyén csupán *egy* ügyvéd van, aki egyszersmind az ingók vagy ingatlanok foglaltatójának képviselője is. Erre tehát, mint ellenérdekűre, *a kinek az az intenciója, hogy saját ügyfelének követelése, akár a kincstár rovására is kiteljék*, — a kincstár képviseletét bizni nem lehet.

Dijat pedig a biróságok semmiféle ily megjelenéseért s eljárásaért az ügyésznek nem állapitanak meg; ámde *helytelenül.*

Mert igaz ugyan, hogy az adófelügyelőt, kit az ügyész képvisel, a pénzügyminiszterium 1877. évi 33. 687. számu körrendelete értelmében (lásd «Közig. L.» 33. számát 338. oldal) eljárási dijak nem illetik meg; hanem ez nem állhat az ügyészre nézve, minthogy ő *nem kinevezett, nem állami tisztviselő, hanem köztörvényhatósági, müködési időtartamnak alávetett, választott közeg*, a ki nem élvez sem oly fizetést, mint az adófelügyelő, sem nincsen nyugdijjogositványa és egyáltalán existencziája nincsen állandóan biztositva.

Ezen fejtegetéseinknek korollériuma a következő:

1. Kétségtelen, hogy egy ügyész, a főügyész, nem képes semmikép a reá bizott roppant ügyhalmazt maga elvégezni; azért minden törvényhatóságnál, ha ugyan még nincsen, egy vagy nagyobb municipiumoknál *több alügyészi állomások szervesztessenek* és az adó- és illetékügyekben a kincstár képviselete egyes-egyedül *egyik alügyész ressortját képezze.*

2. Bocsásson a kincstár *oly alapot* a köztörvényhatóság rendelkezésére, melyből a megye székhelyén kivül levő biróságoknál megjelenni köteles alügyész uti költségei, napi és élelmezési dijai fedeztessenek.

3. Utasittassanak a biróságok, hogy az alügyész ilyes eljárásaiért mérsékelt dijakat állapitsanak meg.

4. Minthogy pedig nem méltányos azt kivánni, de sőt a mai nehéz, materialisztikus korban nem is hihető, hogy pályavégzett, okleveles ügyvéd, kiben tehetség és tetterő van, *hat* évi működési időtartamra, magát *prekárius* állomásra szánja és lemondjon a sokkal jövedelmezőbb magánügyvédi foglalkozásról: ennélfogva több mint indokolt, hogy a köztörvényhatósági ügyészek *élethossziglan választassanak.*

Dr. S. F.
megy. t. ügyész.

Előre eladott áru vagy ingó dolog vétele a k. t. 258. §. 1. pontja szerint minősitendő kereskedelmi ügyletet képez-e, vagy sem?

Kereskedelmi törvényünk 258. II. Rész I. czimének I. fejezetéből kétségtelen a törvényhozónak azon szándoka, hogy mig a kereskedőnek minden ügylete kereskedelminek minősitendő, addig a nem-kereskedő (k. t. 3. §. ügylete csak akkor tekintessék kereskedelmi ügyletnek, ha abból a kereskedést jellemző speculatio kitünik.

Ebből tehát következik, hogy nem speculationális ügylet nem minősithető feltétlen kereskedelmi ügyletnek, azaz, hogy a speculatió realizálására irányzott ügylet nem képez feltétlen kereskedelmi ügyletet.

Minden kereskedelmi speculatio vagy à la hausse, vagy à la baisse ügylet olykép, hogy előbbinél a realizálási ügylet eladás, utóbbinál pedig vétel.

Ennélfogva előre eladott áru vagy ingó dolog vétele ép oly kevéssé képez feltétlen kereskedelmi ügyletet, mint nem tekinthető feltétlen kereskedelmi ügyletnek már megszerzett áru, vagy ingó dolog szállitásának elvállalása.*

Perjogilag a felvetett kérdés és eldöntés azt eredményezi, hogy a mennyiben a nem-kereskedő alperes igazolja, hogy felperes tudta, vagy tudhatta, hogy alperes a kötött ügylettel valamely speculationalis ügylet realizálására czélzott, a kérdéses ügylet ellene, t. i. alperes ellen, kereskedelminek nem minősithető.

Dr. B. F.

* E szerint tévesnek tartandó SCHNIERER GYULÁ-nak, a kereskedelmi törvény magyarázata czimü művében a 258. §. 2. pontjának azon commentálása, hogy «közömbös, valjon a szállitandó tárgyak már a szállitó birtokában vannak, vagy nincsenek.»

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

A MAGYAR VÁLTÓJOG KÉZIKÖNYVE. Az 1840. XV. tczikk I. r. és az 1844. VI. tcz., nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására. Irta: *Apáthy István.* Második kiadás. Füzve 2 frt 40 kr.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 45. SZ. Budapest, 1877. novemb.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről. Dr. Fekete Gyula, jogtanár urtól. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. Gruber Lajos urtól. — Jogirodalom. Dr. báró Roszner Ervin, kir. jogak. h.-tanár urtól. — Törvénykezési szemle: Jogositva van-e vagy épen köteles-e a kereskedelmi törvényszék a részvénytársaságoknak hozzá beterjesztett évi mérlegeit anyagi tartalmukra nézve hivatalból vizsgálat alá venni? H. I. pozsonyi k. törvényszéki biró urtól. — Válasz Dr. M. törvényszéki birónak. Bánffay Simon kir. közjegyző urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A titkos rendészet jelentősége és szervezetéről.

(Vége.)

IV. Szervezete.

Hogy az intézmény feladatának hiven megfelelhessen, a bizalom iránta el ne némuljon, s ne szemlélje benne a társadalom természetes ellenségét, de legmagasabb érdekeinek egyik védő harczosát, a következő elvek szerint kell szerveztetnie.

1. Mely elemekből alakittassék a titkos rendészet? Alaptörvény mindig az, hogy: «*az ügyek és körülmények természete szerint kell a titkos ágensek minőségére tekintettel lenni.*» Sartine, a ki alatt legelőször megindult az uj gépezet, *irókat és ügyvédeket* igyekezett a politikai ág számára megnyerni, ezek látszólag függetlenebbek, mint mások, minden társas körben megfordulhatnak, igen sok az igényök, nagy bennök a pénzszomj, különösen az utóbbiakban. Peuchet id. m. III. k. 24 l. *Az orvosok* mindenkor igen becsesek voltak, ezek naponta különböző házakban megfordulván, sokat tudnak meg, mert tartózkodás nélkül szokás előttök nyilatkozni. Egy uj kormányra nézve, melynek gyenge az alapja, igen értékes erők ezek. A kémek történetéből ösmerjük, a livre noire biztos hű forrás e részben, mely elemekből nyerhetők a legjobb titkos ágensek. E könyv tanuskodik arról, hogy fény, a rang és birvágy, gyakran nyomor, félelem és gyülölet főokai a kémipar üzésének. A nemes asszony, ki férjéből grófot akart csinálni, kémkedésre adta magát, a polgári rangu azért, hogy az udvarnál szerepelhessen, vagy hogy fényüzési kiadásait fedezhesse, mert férje üzlete gyenge forrás volt, eladta pénzért lelki nyugalmát, becsületét. Fouché miniszter kedvelte a hölgykémeket, kiket évenként 24000 frankkal is fizetett s félannyi nyugdijt biztositott nekik. Peuchet is azt állitja, hogy a nők kitünő szolgálatot tettek az adminisztratiónak. Mohl sem tagadja hasznavehetőségüket. Id. m. III. k. 490. l. Egészen ellenkező nézetben van Vivien, ő kevés értéket tulajdonit a nőkémeknek: «elles diploient de la finesse, de l'ésprit d'intrigue le génie de la curiosité, mais, *trop souvent dominees par de petites passions*, elles méritent *peu* de confiance.» Id. m. II. k. 195. l. Általában igaza lehet Vivien-nek, de az ügyes psycholog meg fogja tudni választani a nők közül az olyakat, kik *legjobb* szolgálatra is képesek lesznek. Kéjhölgyeket már a régi rendészet is csak a birósági rendészet érdekében alkalmazott. Mohl e személyek alkalmazását meg nem engedi erkölcsi bomlottságuknál fogva, de azért sem, mert az állam quasi üzletöket szentesitené. Ez utóbbi állitásnak azonban legfölebb oly államban lehet értéke, mely a prostitutió ellen harczot vív, mi eszeveszett rendszer, mert minden államnak a *türés* elvét kellene e részben követnie, s ha ez áll, akkor el ne dobja magától a rendészet egyikét a legjobb eszközöknek, miután a prostituáltak segélyével, kik előtt zsebmetszők és tolvajok mámorukban vagy ittas állapotban nyilatkozni szoktak, sok hasznos titok nyomára juthatni. Stieber is e nézetet vallja: «Vorzugsweise eignen sich die Prostituirten dazu, die Geheimnisse der Verbrecherwelt auszuforschen.» Id. m. 16. l. A párisi praefectura 1831-ben tanulók közül is birt kitünő ágenseket, kik önfentartási indokból, csekély jutalomért tettek titkos szolgálatot. Korunkban a leghiresebb titkos ágensek a birósági rendészet számára némely *iparosok* közül nyerettek. A berlini Bittins, ki lakatos volt, két év alatt majdnem az összes betörőket kiszolgáltatta a hatóságnak. Rendszerint tetten kapatta őket. A politikai rendészet jó ágenseket azokból nyerhet, *kik képesek titkos összejöveteleket ellenőrizni* (Vivien), leghasznosabbak azok, kik maguk is összeesküvéseknél részt vettek. Az ágensek megválasztásánál azok multja s egyéb viszonyaikra, jellemökre kell tekintettel lenni. Osztályozás mindég lehető.

2. Azon kérdésre nézve, alkalmaztassanak-e *állandóan* vagy nem a titkos ágensek, eltérők a nézetek. Grävell állandósitott agenturákat kiván. Ez azonban helytelen rendszabály lenne, mert leginkább akkor maradhatnak titokban az ágensek, ha egyáltalán rendes alkalmazást nem nyernek, jobban fognak szolgálni, ha pl. havonként vagy darab szerint dijaztatva, folytonos függésben vannak a vevőtől, ez egyuttal az olcsóbb ut, mert rosz munkát nem fog kelleni jól fizetni, s ha mint magánszemélyek szolgálnak, kevesebb kárt okozhatnak. E nézetet vallja Zimmermann és Stieber is. Állandó szerződési viszonyba lépni ily egyénekkel nem is lehet, mert állandóan nem használhatók. Stieber szerint ugy kell őket változtatni, mint az orvos a nadályokat, melyek ha egyszer jól szíttak, rendszerint mint elhasználtak elvethetők. Ha továbbá a nagy versenyt veszszük figyelembe, miután minden szolgálatra *sajnos* mindenütt bőven olcsó jutalomért jelentkeznek versenytársak, czélszerűbb uj erőket nyerni, melyek a jutalmat lesve igyekvőbbek lesznek. Vivien id. m. II. k. 196. l. A régi rendészet a sok kém elvét követve, kellemetlen meglepetésekben részesült. Találkoztak vagyonbukott iparlovagok, kik állitólagos árulásokért önmagokat jelentették fel dijért egyenként. Nálunk 1848-ban s azután is szintén találkoztak *éclaireurök* azokban a felvidéki hirhedt megyékben; ezek azonban *nem önmagokat* árulták el.

Ha a kém munkáját a sánczásó munkájával összehasonlitjuk, azt ugy lehet fizetni, mint ezt. Rendes fizetés csak hivatásszerü munkát illethet meg, mely egész életen keresztül tartó önfeláldozó fáradozást igényel. A kém napszámos — mint ilyen dijazandó.

3. A titkos rendészetnél is kell egy ösmert főnöknek lennie (milyen Párisban a préfet de police, Berlinben az Oberpräsident stb.), a ki az ügymenetet vezesse,

elfogadja és alkalmazza a jelentkezőket, átvegye a jelentéseket, ezek alapján rendelkezzék, kioszsza a dijakat. Rendszerint a főnök az ágensekkel *közvetlenül* érintkezzék, kivétel akkor áll elő, ha *vidéki alügynökségek* szerveztetvén, ezek által értesül a központi főnök az eseményekről, a ki aztán értesiti a belügyminisztert. MOHL a titkos rendészetet a rendes organismustól el akarja választani. Id. m. III. k. 493. l. Ez helytelen eljárás lenne. A rendes főnök közvetlenül érintkezzék a titkos közegekkel, csak igy biztositható ez intézménynél a kivánt *egység* az által, hogy egy kéz veszi át a jelentéseket, gyors eljárás csak igy nyerhető és megakadályoztatnak visszaélések, melyek az alárendelt tisztviselők által a pénzkezelés és a jelentésekkel elkövettethetnének, végül teljes csak igy a felelősség. Ez az uj franczia elv. MAUREPAS, a hires prefet de police, azt modta: «pour assumer toute la résponsabilité son *arbitraire* en cela devait être sans contrôle.»

4. *Az ellenrendészet* (contre-police) intézménye ellenkezik azon elvünkkel, hogy mentül kevesebb legyen a titkos ágens. A restauratió korában csak Párisban volt tizenegy különféle titkos rendőri ág mint ellenrendészet. Ezek gyakran gyerekded hatásköréről ir PEUCHET id. m. VI. k. 60—70. l. Mindezek egy és ugyanazon területen müködvén, a midőn egymást elpalástolni s a többiek cselekményeit megelőzni igyekeztek, csodás látványt tüntettek elő. Gyakran éles összeütközésekre szolgáltattak alkalmat. Mi következhetett ezen különböző, egymást ellenőrző ellenséges csoportok leskelődéséből más, mint a komoly feladat kigunyolása? Mondja is PEUCHET: «azt lehetett volna hinni, hogy e nagyszámu ágensek körében jól volt a király megőrizve, pedig mily könnyüséggel bekövetkezett, hogy három nap alatt elvesztette trónját a szerencsétlen X-ik Károly.» Helyes lesz ugyan, *fontos kiküldetések esetében* az egyes ágens ellenőrzése az által, ha egyidőben többen egymásról mitsem tudva, küldetnek ki; *de az egész intézmény ellenőrzése egy másik által haszontalan erő- és pénzpazarlás.*

Ime, előttünk áll a titkos rendészet lelke. Ha ily szellemben fogjuk fel természetét, rendeltetését, mint itt ecseteltem, nem ijedünk el tőle, épugy mint a beteg meg nem ijed s el nem fordul a méregtől, melylyel egy másik őt emésztő nagyobb mérget akar meggyilkolni. A titkos rendészet oly eszköz, melylyel nagy társadalmi bajok orvoslása lehető. A mely népnek szüksége van a *politikai* rendészetre, tartsa meg addig, mig érdekei parancsolják; a mely néptől azonban távol vannak vészes politikai rászkódtatások, *dobja el magától* — mint a kiépült a mankót, mely nélkül már megélhet; de a *polgári* titkos rendészet Európa legnagyobb városaiban ugy fog meghonosulni, mint a légszeszvilágitás — a gonosztevők ezen egyik legnagyobb ellensége.

Dr. Fekete Gyula,
jogtanár.

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

Iskola ügyeknél[236] következő szabályok tartandók szem előtt:

Ha az érdekeltek között vita támad: 1. az iskolajárulékok szolgáltatására vonatkozó kötelezettségeket illetőleg, 2. a termesztmények pénzértékének vagy a földek hozadékának megállapitását illetőleg, az elemi tanitók jövedelmének szabályozásakor vitás közigazgatási eljárásban dönt

a) a járási bizottság, ha községi iskolákról van szó;

b) a kerületi közigazgatási törvényszék ha városi iskolákról van szó.

Ha vita támad[237] valamely iskola épitésére vagy fentartására kötelezettek vagy utóbbiak s az iskola-felügyelő hatóság között uj vagy javitó épitések szükségességét s épitkezésének nemét illetőleg, vagy az épitkezési költségekhez való hozzájárulási kötelezettséget vagy a költségek felosztását illetőleg az erre kötelezettek között, akkor közigazgatási peres eljárásban dönt:

a) községi iskoláknál a járási bizottság és

b) városi iskoláknál a kerületi közigazgatási törvényszék. — Az érdekelt jogosult a közigazgatási törvényszéki eljárás végeztével azok ellen magánjogi uton fellépni, kiket maga helyett a reá rótt teljesités vagy kártalanitásra kötelezetteknek tart.

A mi a beszállásolási[238] ügyeket illeti, itt a törvény megállapitja, hogy a járási bizottság dönt községi határozatok vagy helységi statutumok jóváhagyása felett a szállásszolgáltatások és más termesztmények felosztást illetőleg, mint előfogat, abrak stb. községeknél s a szállásszolgáltatás terjedelmének megállapitása felett önálló földterületeknél.

Ha a szállásszolgáltatásoknak felosztása számára felállitott catasterek ellen a törvényes határidőn belül kifogások tétetnek, akkor e felett városokban a községi elöljáróság, a többi helyeken járási bizottság dönt.[239]

A községi elöljáróság döntése ellen 21 napon belül keresetet indithatni a kerületi közigazgatási törvényszék előtt, a járási bizottság határozata ellen ugyanazon időn belül inditványozhatni, hogy közigazgatási peres eljárásban szóbeli tárgyalás megtörténjék. A kerületi közigazgatási törvényszék döntése minden esetben végérvényes.

A mi a közegészségi- s baromorvosi rendészet[240] intézkedéseit illeti, ilynemü intézkedések kényszer módon való létesitése felett dönt a községek s önálló földterületeket illetőleg a járási bizottság, a kerületekhez tartozó városi községeket illetőleg a kerületi tanács, s a városi kerületeket illetőleg a provinciális tanács. Miután a közigazgatás ezen ága egészen arbiträr természetü, azért nem is létesittetett számára külön közigazgatási törvényszéki eljárás.

Mezei rendészeti[241] ügyekben a járási bizottság dönt községi határozatok jóváhagyása felett a galambvadászat megengedését illetőleg a vetési- s aratási idő alatt; a kerületi tanács dönt megszabott zálogpénz tételek felemelése vagy lejebb szállitása felett, ép ugy mint zálo-

[236] III. Abschnitt, §. 77. — Schulangelegenheiten.

Nálunk a közoktatás terén előforduló administrativ contentiosus ügyekben elsőfokulag határoz az iskolaszék a tanulók szülői vagy gondviselői és a tanitó között fenforgó panaszokban, határozata ellen mindkét fél a törv. hatósági közigazgatási bizottsághoz felebbezhet, (1876: 28. t.-cz. 13. §. 1.), mely ezen ügyekben másod fokban; — a községi iskolaszék vagy gondnokság és a tanitó közötti panaszokban pedig első fokban határoz.

Határozatai ellen a felek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez folyamodhatnak; másod fokban hozott határozata ellen azonban csak azon esetben, ha ezen határozat az elsőfoku határozattól eltér (7. §. 1.) mi az ok nélküli perlekedési viszketeg ellen hatalmas gátul szolgáland. «A népiskolai hatóságokról» szóló törvény egyedül Budapest területére statuálja azon kivételt, hogy a fővárosi polgári iskolákat kiveszi az iskolaszékek hatósága alól s ezek teendöit a közoktatásügyi bizottságnak «polgári iskolai albizottsága» látja el, melynek intézkedéseire nézve Budapesten a fővárosi tanácshoz s a tanács határozatai ellen a törv. hatósági közigazgatási bizottsághoz történik a felebbvitel (16. §. utolsó alinea). — L. még 1868: XXXVIII. t.-cz. a «népiskolai közoktatásról» 35. §. és 1876: XXVIII. t.-cz. a «népiskolai hatóságokról» 6. §. 5. bekezdés.

[237] §. 78.

[238] IV. Abschnitt, §. 80. Einquartierungs-Angelegenheiten. — L. nálunk: A katonai beszállásolásnál (orsz. korm. lap 1851. XIV. db. 117. sz.) elöfordulható jogsértéseket illetőleg a kilátásba helyezett és nem sokára alkotandó katonai beszállásolási törvény fog megfelelőbb módon intézkedni; ez idő szerint még az e tárgyban 1851. évi május 15-én kelt cs. rendeletet kell irányadónak tekintenünk.

[239] §. 81.

[240] V. Abschn. §. 82. — Sanitäts- und veterinairpolizeiliche Einrichtungen, — L. 1874: XX. t.-cz. A keleti marhavész elleni intézkedésekről és az 1876: XIV. t.-cz. A közegészségügy rendezéséről.

[241] VI. Abschn., §. 84. — Feldpolizei. — L. 1840: IX. t.-cz. A mezei rendőrségről.

golt marhák ápolása, istállózása és etetésére vonatkozó általános értékmeghatározások megállapitása felett.[242] Zálogpénzvitáknál a közigazgatási törvényszéki eljárás a járási bizottságnál vagy a kerületi közigazgatási törvényszéknél történik meg, a szerint a mint oly városokról van szó, melyeknek lakossága 10.000-ig vagy 10.000-en tul terjed.[243]

A mi a vadászati[244] rendészetet illeti, több önálló erdőkerület képzésére vonatkozó engedély felett a járási bizottság, városi kerületekben a kerületi tanács dönt. Valamennyi birtokos, kiknek telkei egy erdőkerületet képeznek, egy községi hatóság képviselete alá helyeztetik, és ennek következtében ezen felhatalmazott községi hatóság részéről történik megbizóinak nevében a bérbeadás.[245] Vajjon valamely külföldi vadászatot bérelhessen-e az a járási bizottság, városi kerületekben pedig a kerületi tanács engedélyétől függ.[246]

A kerületi tanács dönt végérvényesen a tartományi tanácsnok intézkedései ellen irányult panaszok felett, melyek által a vadászatra szánt területek körülzárolására tett inditványok jóváhagyatnak vagy el nem fogadtatnak.[247]

A hatóságok azon intézkedései[248] ellen, melyek a vadászati jognak saját telkén való gyakorlását vagy elszigetelten fekvő majorságnak a közös erdőkerületből való kizárását tiltják, vagy melyek valamely erdővel határos teleknek a közös erdőkerületből való kizárását elrendelik, a kerületi közigazgatási törvényszék előtt lehet keresetet támasztani. Ha utóbbi esetben a kizárás bekövetkezett, és ha az érdekeltek között barátságos egyesség nem létesül, akkor a határos erdő birtokosa azon igényt, hogy a szomszédos telek birtokosa egy időre adja neki bérbe a vadászati jog gyakorlását, vagy ne éljen azzal, kereset utján a járási- vagy városi bizottság előtt tartozik támasztani, és illetőleg hasonló modorban, azonban a jogi ut fentartásával, a bérlet kártalanitás megállapitasát tartozik kieszközölni. A felső házban különös meleg pártolásban igyekeztek részesittetni a vadászok jogait. — A bérlettel járó jövedelem ugyszintén az alkalmazott vadász által elejtett vad eladásából származó bevételeknek a községi hatóság részéről megállapitott felosztása ellen, az érdekelt földbirtokosok jogosultak a járási tanácsnál, városi kerületekben a kerületi közigazgatási törvényszéknél keresetet támasztani.[249] A tartományi tanácsnok vagy valamely város rendőri hatóságának intézkedései ellen, melyek által egy belföldितől megtagadtatik vagy ismét elvétetik a vadászati jegy, 21 nap alatt a kerületi közigazgatási törvényszéknél támaszthatni keresetet.[250] Ennek döntései ellen a közigazgatási főtörvényszékhez való revisió jogorvoslata határozottan fen lett tartva.

A kerületi tanács végre végérvényesen dönt a tilalmi idő megszüntetése, meghosszabbitása vagy megröviditése felett s pedig minden további felebbezés kizárásával ép ugy a rendes közigazgatási mint a közigazgatási törvényszéki uton.[251]

Az erdészeti rendészet[252] terén törvényesen megengedtetik a közigazgatási törvényszéki eljárás az erdőtulajdonos s az erdőben való alomszedésre jogosultak között, azon kérdést illetőleg, mely erdő-részek engedendők át alomszedés végett.

A községek s önálló földterületek a járási bizottság előtt támasztanak keresetet, a városi kerületek a kerületi közigazgatási törvényszék előtt.

A vizirendészet[253] terén a járási-, illetőleg városi bizottság dönt oly szabályzatok kibocsátása felett, melyek árkok s vizfolyások kitisztitására vonatkoznak. Ha ezen kötelezettséget illetőleg az érdekeltek között vita támad, akkor e felett a járási-, illetőleg városi bizottság dönt[254] vitás eljárásban. A járási-, illetőleg városi bizottságot illeti továbbá a jog, szakértő biztosokat kinevezni, hogy torlasztóknál a vizállás magasságát megállapitsák.[255]

Ha ezen biztosok véleménye alapján a vizállás magassága megállapittatik, az érdekeltek a járási-, illetőleg városi bizottság előtt keresetet támaszthatnak. Ha az érdekeltek között a jogot illetőleg vita támad a járási-, illetőleg városi bizottság jogosult, a vizállás magasságát ideiglenesen végzésileg megállapitani.

A végzés ellen az érdekeltek 21 napon belül jogosultak igényt tartani szóbeli tárgyalásra a vitás eljárásban s a járási-, illetőleg városi bizottság döntése ellen a kerületi közigazgatási törvényszékhez felebbezni, mely addig, mig a rendes jogi uton való döntés jogerőre emelkedik, végérvényesen dönt.

Az előár megszerzése végett való inditványok a járási-, illetőleg városi bizottságnál terjesztendők be, mely ezek felett vitás közigazgatási eljárásban dönt.[256]

A járási bizottság dönt továbbá vitás közigazgatási eljárásban oly inditványok felett, melyek valamely alagcsövezési területbe való felvételre, vagy a kizárási terv változtatásaira vonatkoznak.[257]

Azon választott-birói határozatok, melyek előárügyekben hozatnak, 6 hét alatt kereset utján a járási bizottság előtt megtámadhatók.[258] A kerületi tanács dönt a viz lecsapolására vonatkozó korlátolás felett, midőn alagcsövezések által a közérdek veszélyeztetik vagy a szükségelt vizmennyiség elvonatik az alantabb lévő lakósoktól, ezen döntés kereset utján rendes közigazgatási vitás eljárásban megtámadható.[259] [260] Nálunk szintén a közigazgatás dönt természetesen a kérdés nyilványjogi oldala felett, a vita magánjogi momentumai, különösen pedig a kártalanitási kérdések csak a törvény rendes utján dönthetők el. — A partbirtokos, valamely vizszabályozási munkálata elleni tiltakozás azon okból, mert ez által valamely erőmü mozgatására az eddigi terjedelemben szükségelt viz elvonatik, a járási bizottság előtt kereset utján intézhető el.[261] Valamely partbirtokos inditványai jogok átengedése vagy korlátolása végett öntöző munkálatok létesitése és fentartása miatt közigazgatási uton a járási, illetőleg városi bizottság előtt teendők.[262] Bizottsági vizsgálat után a járási bizottság azon előkérdés felett dönt, hogy fenforog-e tulnyomó közérdek vagy sem. Ezen döntés ellen panaszt emelhetni a tartományi tanács előtt.

[242] §. 85
[243] §. 86.
[244] VII. Abschn., §. 87. — Jagdpolizei. L. 1875: XXI. t.-cz. A vadászatnak és vadászatra használható fegyvereknek megadóztatásáról és 1876: XLIV. t.-cz., valamint 1872: VI. t.-cz. A vadászatról.
[245] §. 88.
[246] §. 89.
[247] §. 90.
[248] §. 91.
[249] §. 92.
[250] §. 93.
[251] §. 94. Schonzeit.
[252] VIII. Abschn., §. 96. — Forstpolizei. — A miniszterium által még 1871-ben kidolgozott uj rendszeres erdészeti törvényjavaslat mindez ideig nem vétetett alkotmányos tárgyalás alá. — L. az 1871: LIII. t.-cz. s 1840: X. t.-cz. (A vizekről és csatornákról) 1. §. és 5. §. 2. bekezdés, valamint az 1751: XIV. t.-cz.
[253] IX. Abschn., §. 97. — Wasserpolizei. A. Räumung von Gräben und Wasserläufen.
[254] §. 98.
[255] §. 99. B. Festsetzung der Höhe des Wasserstandes bei Stauwerken.
[256] §. 100. C. Verschaffung der Vorfluth.
[257] §. 102.
[258] §. 105.
[259] §§. 107. és 108. — D. Bewässerungsanlagen. (Gesetz über die Benutzung der Privatflüsse vom 28. Februar 1843. §§. 13 bis 55.)
[260] L. az 1874: XI. t.-cz. (belvizek levezetéséről) 15. §.
[261] §. 109.
[262] §. 110.

*

A folyamhajózási- és kikötői rendészet[263] ügyeit illetőleg a rendőri intézkedések megtételének joga kizárólagosan a főelnököt, ha pedig a rendészet ezen ágainak igazgatásával külön, közvetlenül a kereskedelmi minisz ternek alárendelt hatóságok lettek megbizva, akkor az utóbbiakat illeti.

A főelnök által kibocsátandó rendőri intézkedések a tartományi tanács jóváhagyását szükséglik. Csak azon esetekben, melyek halasztást nem türnek, jogosult a főelnök az intézkedést még a tartományi tanács jóváhagyásának kieszközlése előtt is megtenni. Ha ezen jóváhagyás 3 hónap alatt az intézkedés kihirdetésének napjától számitva meg nem adatik, akkor a főelnök azt hatályon kivül helyezni tartozik.

A mi a halászati rendészetet[264] illeti, jogosult a tartományi tanács szabályzatokat kibocsátani, ívás idejekor a tilalmi kerületek felügyeletét s oltalmát illetőleg intézkedik továbbá halászlevelek kiállitásának engedélye, és azon határidő megállapitásáról, mely alatt halászni tilos. Ezek ellen panasz terjeszthető fel a földmivelési miniszterhez.

A kerületi tanács dönt álló vizek levezetésének engedélye s a len- s kender-áztatás engedélye felett nyilt vizekben.[265] A járási bizottság felügyeletet is gyakorol a halásztestületek felett s ezek jogosultak annak intézkedései ellen közigazgatási vitás eljárásban keresetet támasztani.[266] Ha vitás a kötelezettség a szövetkezet terheihez való hozzájárulást illetőleg, vagy a közös halászszolgalom jövedelmeiben való részesedés joga tagadtatik meg, ugy első sorban a szövetkezet elöljáróságát illeti a döntés joga.[267] Ezen döntés ellen a járási bizottság előtt kereset támasztható.

A kerületi közigazgatási törvényszéket illeti a döntés következő vitákban: először zártnak tekintendő-e valamely viz, másodszor a halászatra jogosultak vagy halászszövetkezetek keresetei felett, melyek oly halász jogositványok további korlátolására vagy végleges megszüntetésére vonatkoznak, melyek egyes határozott fogóeszközök vagy állandóhalász készülékek használatára irányulnak.[268]

Gátügyekben[269] a kerületi tanács dönt:

1. fenálló gátkészülékek áttétele, feljebb emelése vagy eltávolitása, ép ugy mint ujak jóváhagyása felett;

2. összeomlott vagy megromlott gátak egészben vagy részlegesen történendő kijavitása s a kötelezetteknek a kijavitásban való részvétele felett;

3. a gát-épitkezési teher ideiglenes viselése s a járulékok felosztása felett;

4. valamely gáttársulathoz nem tartozó gát használatának korlátolása vagy tilalma felett. A panasz a földmivelési miniszterhez megy.[270]

Külön közigazgatási folyammenet nem engedtetik meg; a gáttársulatok külön szabályai folytán egyes ügyeknek a közigazgatási törvényszékekhez való utasitása azonban megengedtethetik.[271]

Az iparrendészet[272] a törvényben következő négy szakaszban tárgyaltatik: 1. ipartelepitvények; 2. iparengedmények; 3. más iparrendészeti ügyek, 4. közvágóhidak létesitése.

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

[263] §. 115. E. Strom-, Schifffahrts- und Hafenpolizei. — L. a közlekedési miniszteriumnak 1869. april 21-én kelt körrendeletét, melylyel nálunk a hajózási jog gyakorlásáról szóló utasitás és a folyó-, csatorna- és tóhajózási rendszabályok közzététettek. (R. T. 1969. 514. s k. l.)

[264] X. Abschn., §. 116. — Fischereipolizei. — Halászati törvény, mely az ívás időnek tüzetes meghatározásával a halnevelés érdekeit sikeresebben megóvná, még jelenleg is hiányzik, jólehet az ország. gazd. egyesület erre vonatkozólag külön javaslatot szakértők által kidolgoztatott, azt a magyar kormány rendelkezésére bocsátván. — Addig mig halászati törvény fog létrejönni, a kormány oda törekszik, hogy az egyes közhatóságok statutumok által ez ügyet szabályozzák. — L. KONEK: Magy. bir. statisztikája 293. és 295. l. *gl.* — Igy lőn kieszközölve, hogy Veszprém-, Zala- és Somogymegye közös halászat-statutumban állapodott meg, szintugy Szepesmegye területén lévő sz. k. városok számára is ily rendszabály jött létre és a többi törvényhatóságok is, melyekkel a kétrendü helyhatósági szabályzat a miniszterium részéről közölve lett, nagyobb-kisebb készséggel sietnek e helyes példát követni.

[265] §. 117.

[266] §. 118.

[267] §. 119.

[268] §. 120.

[269] XI. Abschn., §. 121. — Deichangelegenheiten.

[270] L. 1871: XL. t.-cz. a gátrendőrségről.

[271] §. 122.

[272] XII. Abschn., Gewerbepolizei.

Jogirodalom.

A katholikus egyházjogtan kézi könyve különös tekintettel Magyarország jogi viszonyaira. Irta: KAZALY IMRE vácz-egyházmegyei áldozár, a hittudományok borostyánkoszorusa s papnöveldei ny. r. tanár. — Vácz 1877. — II. köt. 767. l.

Hazai jogirodalmunknak nincsen ága, mely termékenység tekintetében az egyházjoggal vetélykedhetne. Évről évre uj meg ujabb egyházjogi tankönyvek jelennek meg, de fájdalom! ezen könyvek legnagyobbrészt csak plagiatori napi termékek, melyek nem képesek az egyházjog tudományának uj lendületet kölcsönözni, hanem csak annak hanyatlását mozditják elő.

Az imént is megjelent megint egy ily egyházjogi tankönyv KAZALY IMRE papnöveldei tanártól s a következő sorok feladatát fogja képezni annak rövid birálatát adni. — Szerzőt munkája megirására azon körülmény inditotta, hogy «nincsen magyar egyházjogtanunk, mely theologiai előadásokra alkalmas volna». Ő tehát, mint a legtöbb szerző, hézagpótló müvet akart irni, de ezért még sem találta szükségesnek, hogy adatait közvetlenül a jogforrásokból meritse, hanem — mint maga is az előszóban szeretetreméltó őszinteséggel bevallja — jobbnak látta, könyvét 7—8 tankönyvből, 1 kéziratból és — risum teneatis amici! ..... egy röpiratból állitani össze. Ezen az előszóban felsorolt forrásokon kivül ugy látszik, szerző még a «Magyar Állam» czimü politikai napilap czikkeiből is szorgalmasan meritett. Erre látszanak legalább utalni szerzőnek az egyház és állam közti viszonyról s a pápa világi fejedelemségéről irt fejtegetései. Az elsőkben annak előrebocsátása után, hogy az 1855-diki ausztriai concordatum állitotta helyre a magyar kath. egyház régi szabadságait, elősorolja mindazon sérelmeket, melyeket szerinte az egyház 1867. óta az alkotmányos kormány részéről tapasztalt s azzal végzi fejtegetéseit, hogy a jelenlegi kormány az egyházra még több csapást is készül mérni. Még szenvedélyesebb hangon irja le szerző a pápai állam megszünését. Az olasz királyt majd rablónak, majd bitorló sardnak czimezi, a pápáról pedig mint a vatikáni fogolyról emlékezik meg (157—159. l.). Megvalljuk, hogy azt sem értjük, mi czimen tárgyalható az egyházi állam kérdése az egyházjogban, de még kevésbé értjük, hogy mikép feledkezhetik magáról annyira egy férfi, kinek hivatása Isten igéjét és a keresztény szeretetet hirdetni, hogy nem átallja a gondjára bizott ifjuságba a gyülölet és fanatismus magvát oltani.

De tartsunk egy kissé sorrendet s lássuk mindenekelőtt azon definitiót, melyet szerző az egyházjogról felállitott. «Az egyházjog — ugymond — azon szabályok összege, melyeket vagy maga Kr. Urunk, vagy az általa rendelt törvényes elöljárók alkottak, s melyek által stb. stb. ..... Ezen definitio nem szorul commentárra, mindenki első tekintetre láthatja, hogy e definitio szerint a szokásjog nem lehetne jogforrás. Csak szerző nem látja ezt, mert a 19—21. lapon épen a szokásjogról mint az egyházjog egyik forrásáról igen részletesen értekezik. De itt is oly álláspontot foglal el, mely semmikép sem helyeselhető. «Szokásjognak — ugy-

mond — azon jogot nevezzük, mely valamely községnek gyakori cselekményei folytán s az egyház beleegyezésével létesül.» Ily definitiót a szokásjogról csak az állithat fel, ki nemcsak SAVIGNYT és PUCHTÁT, hanem egyáltalában semmiféle ujabb magánjogi munkát sem olvasott. — A jogforrások történelmét szerző a 22—48. lapon a szokott módon adja elő, s e miatt nem is akarunk neki szemrehányást tenni, mert ezen kérdés az egyházjogi tankönyvek közös megrögzött baja. De igenis megrovandónak tartjuk, hogy szerző részletesen értekezik a frank királyok capitularéiről, mig az összes magyarországi jogforrásokat, vagy mint szerző mondja a magyar «részletes» (!) jogforrásokat, néhány szóval intézi el. — A vatikáni zsinatról szerző a jogforrások történelmében nem tesz említést, de ugy látszik csak feledékenységből, mert annak a pápai térmentességre vonatkozó határozatát a 146. lapon szószerint közli. Nem hagyhatjuk végre említés nélkül, hogy szerző a PSEUDO ISIDOR-féle gyüjtemény szerzőjét védszárnyai alá fogja s azt mondja róla, hogy ő csak «ajtatos csalást (fraudem piam)» követett el. Valóban kár, hogy KAZALY ur könyve nem jelent meg büntető törvényjavaslatunk készitése előtt, — CSEMEGHY magáévá tehette volna ez uj fogalmat.

Az 50—54. lapon szerző az egyházjogi irodalmat tárgyalja s a nevezetesebb könyvek átnézetét akarja nyujtani, de itt is, valamint az egész könyvben, az olvasottságnak meglepő hiányát árulja el. A folyóiratok között 4 olyat sorol fel, melyek már évekkel azelőtt megszüntek, a VERING, illetve DOVE és FRIEDBERG szerkesztése alatt még folyvást megjelenő két egyházjogi folyóiratot pedig hallgatással mellőzi. A rendszeres munkák felsorolásánál hasonló felületesség! Egészen jelentéktelen szerzők könyvei fel vannak jegyezve, ellenben SCHULTE és HINSCHIUS müveiről egy szóval sem tétetik említés s a felsorolt müvek is legnagyobb részt régi kiadásaikban vannak idézve.

A munka többi részeit illetőleg mindenek előtt az tünik szembe, hogy mennyi sok idegen dolgot von szerző az egyházjog körébe, e tekintetben minden elődjét felülmulva. Igy p. o. az I. rész 1. fejezete az egyház alapitásáról, külismérveiről és rendeltetéséről, a 95. §. pedig a pápa világi fejedelemségéről szól. A 345—366. lapon szerző részletesen ismerteti a magyar tanügyet s még a bábaképezdékről sem feledkezik meg, a II. kt. 516—558. lapon pedig a «szentelményeket» és az isteni tiszteletet tárgyalja.

De mind ez még semmi sem ahhoz képest, mily könnyedén bánik el szerző a történelemmel. Talán az ájtatos csalás fogalma lebeghetett szemei előtt, midőn a tanulmányi alap keletkezéséről szólva a jezsuitarend eltörlését II. József császárnak, az által annyira gyülölt fejedelemnek idejébe teszi (785. l.), vagy midőn a polgári házasságot a franczia forradalom termékének állitja (384. l.), holott a történelem világos tanusága szerint a jezsuita rend eltörlése Mária Terézia idejében történt, a polgári házasság pedig Hollandiában 1580. ápr. 1-jén, Angliában 1653. aug. 24-én tehát több mint két, illetve másfél századdal hozatott be a francria forradalom előtt.

Ad vocem polgári házasság; csak azt akarjuk még megemliteni, hogy szerző a polgári házasság egyik kriteriumának állitja, hogy az «különféle okokból — a házastársak életében is — végkép feloldható». Szerző tehát nem ismeri vagy nem akarja ismerni a franczia jogot, mely fentebbi állitását leghatározottabban czáfolja meg, különben tudnia kellene, hogy Francziaországban még mai nap is érvényesek a code civilnek a polg. házasságra vonatkozó §§-ai, mig annak a házasság felbontására vonatkozó §§-ai már régen hatályon kivül vannak helyezve, azt rendelvén az 1816. máj. 8-ki törvény 1. §-a: «Le divorce est aboli».

De elég ebből ennyi. Bővebb fejtegetésekre nincs szükség; a felsorolt adatok már eléggé mutatják, hogy mennyire felületességgel — hogy azt ne mondjam szakismeret nélkül — van irva ezen egész könyv, mennyire helytelenek az abban foglalt definitiók, mennyire zavaros a terminologiája és lapos az irálya. Egy ily könyvnek megjelenése nem nyereség sem a tudomány sem a tanügyre nézve s főtisztelendő KAZALY IMRE ur sokkal bölcsebben cselekedett volna, ha könyvét soha meg nem irta volna s megelégedvén azon «borostyán-koszoruval», melyet a hittani pályán szerzett, ne keresett volna babérokat a jogtudomány terén.

Dr. báró Roszner Ervin,
kir. jogak. h.-tanár.

TÖRVENYKEZÉSI SZEMLE.

Jogositva van-e vagy épen köteles-e a kereskedelmi törvényszék a részvénytársaságoknak hozzá beterjesztett évi mérlegeit anyagi tartalmukra nézve hivatalból vizsgálat alá venni?

Az imént feltett kérdés kétségtelenül főfontossággal bir a kereskedelmi biróságokra nézve, és a mint alkalmam volt tapasztalni, és a mint ezt a «Jogtudományi Közlöny» 40. számához melléklett döntvénytárban foglalt, mind a három folyamodásu biróság által elbirált eset is igazolja, e kérdés megoldása iránt nagyon is eltérnek egymástól a jogászok nézetei.

A jogászok egy része ugyanis, kiknek reminiscentiai még azon korszakra mennek vissza, a midőn a társaságok, kivétel nélkül, egész müködésükre nézve «jogrendőri felügyelet alatt» állottak, elképzelni sem képesek, hogy lehetne a részvénytársaságokat minden hatósági felügyelet nélkül hagyni, és természetesnek találják, hogy a kereskedelmi törvény a részvénytársaságok mérlegeinek valamint egyéb közgyülési határozatainak a biróságnál leendő bemutatását csak a végből rendeli, hogy most már a politikai hatóság helyébe lépett biróság *köteles* legyen azokat, mielőtt jóváhagyólag okmánytárába elhelyezné, minden tekintetben érdemileg felülvizsgálni. Ezek ugyanazok, kik a rég megszokottól elválni nem tudván, az uj kereskedelmi törvény életbeléptetése után is a kereskedők üzleti könyveinek birói kötelező hitelesitésük mellett kardoskodtak.

Egy másik nézet oda terjed, hogy a mérleg valamint rendszerint egyéb közgyülési határozatok is, csak azért mutatandók be a keresk. biróságnak: «hogy azok az okmánytárban elhelyeztetvén, ott bárki által is megtekintethessenek.»

Ezen nézetet, mely szerint a biróságnak hivatalbóli vizsgálata teljesen ki van zárva, a kir. itélőtáblának fenebb hivatkozott jogesetben hozott itéletében találjuk kifejezve.

Végre mindkettő közepette áll azon nézet, mely szerint a kereskedelmi biróságok csak jogositvák, de nem kötelezvék a nekik bemutatott mérlegek tartalmi érdemébe hivatalból bocsátkozni és ez irányban hivatalból vizsgálatot elrendelni.

A legfőbb törvényszék a többször hivatkozott jogesetben a kérdést igy tette fel: «Vajjon jogositvák-e a k. törvényszékek a részvénytársaságoknak hozzájuk beterjesztett közgyülési jegyzőkönyveit s azok mellékleteit hivatalból megvizsgálni, és a mennyire azokból a keresk. törvény I. R. X. cz. VII. fejezete szabályainak sulya alá eső cselekvények vagy mulasztások jelenségei merülnek fel, azok tekintetében panasz bevárása nélkül hivatalból is intézkedni?»

És a felelet, melyet a legfőbb törvényszék ezen feltett

kérdésére ád, abban összpontosul, hogy miután a keresk. törvénynek az imént idézett VII. fejezetében foglalt büntető határozatok által kétségtelenül nemcsak a részvényesek, de általában a közönség, illetve a közhitel érdekeinek megvédése czéloztatott, a kir. törvényszék már ez okból, de a kereskedelmi ügyekben követendő eljárás iránti miniszt. rendelet 51. §-ának világos utasításához képest is, jogositva van, a hozzá beterjesztett közgyülési jkveket és mellékleteit (jelen esetben a mérleget) megvizsgálni s a mennyire azokból az idézett büntető határozatok sulya alá eső cselekvény vagy mulasztás nyomaira akadna, az érintett fejezetben foglalt szabályokat panasz bevárása nélkül hivatalból alkalmazhatni.

Engem a legfőbb törvényszéknek ezen enuntiatiója nem elégit ki, nem elégit ki pedig nemcsak azért mert a legfőbb törvényszék a biróság jogosultságának határát, nézetem szerint, nagyon is tulterjesztette, hanem azért is, mert én a kérdés fősulyát nem a biróság jogosultságára, hanem inkább egyenesen azon részére, hogy *köteles-e* a keresk. biróság a mérleg tartalmát hivatalból vizsgálat alá venni? fektetni szeretném. Mert véleményem szerint a biróság csakis arra lehet jogositott, a mire törvénynél fogva kötelezve van. Jogai és kötelezettségei teljesen összeesnek oly annyira, hogy a hol a törvény a biróságot valamely eljárásra nem kötelezi, azt a biróság meg nem indithatja; ha mégis teszi, eljárása mint törvényes alapot nélkülöző, vagy épen törvényellenes, tulkapássá, esetleg hivatalos hatalommali visszaéléssé válik.

Ezen szempontból kiindulva a fenforgó kérdésre nézve saját véleményemet a következő két tételben foglalom össze:

a) *A kereskedelmi biróság csak azon irányban köteles, és mert köteles, jogositott is a hozzá beterjesztett mérleg érdemleges tartalmát hivatalból vizsgálat alá venni: ha vajjon nem foglaltatik-e abban oly törvénysértés, mely a mérleg tételeiből vagy az annak megállapitására vonatkozó és egyidejüleg beterjesztett iratokból, behatóbb vizsgálat nélkül is, nyilvánvalóan szembe tünik.*

b) *Ezen eseten kivül a kereskedelmi biróság a mérleg anyagi tartalmának vizsgálatába csak akkor bocsátkozhatik hivatalból, ha a mérlegben foglalt törvénysértés neki más hatóság által feljelentetik, vagy pedig uj törvénysértésről egyébként hivatalos uton tudomást nyer.*

Ezentul hivatalbóli vizsgálatnak helye nincsen, különösen pedig a kereskedelmi biróság az elébe beterjesztett okmányokban foglalt tényekre nem fektetett puszta gyanu alapján vizsgálatnak hivatalbóli meginditására sem kötelezve, sem jogositva nincsen.

Ha nem sikerült véleményemet kellőleg érthetően elő adnom álljon itt annak felvilágositására egy pár példa:

Az x-i iparbank részvénytársaságnak az illetékes keresk. birósághoz bemutatott 1876. évi mérlegében a «Passivák» között helyesen lett ugyan a keresk. törvény 199. §. 4. pontjához képest a részvénytőke (alaptőke) beállitva, de nem az alapszabályokban foglalt, sem pedig a czégjegyzékbe bevezetett összegben, hanem a keresked. törvény 209. §-ában előirt ut mellőzésével, a kibocsátott részvények két harmadára leszállitott összegben.

Más részvénytársaságnak mérlegében a részvénytőke a keresk. törvény 199. §. 4. pontja ellenére az «activák» között soroltatott fel.

Egy harmadik részvénytársaság által az 1876. évre bemutatott mérlegben a gyári épületek az 1875. évben (kölcsön felvétel alkalmából) foganatositott becsü szerinti értékben (laut gerichtl. Schätzung v. I. 1875.) vétettek fel a keresk. törvény 199. §. 1. pontja ellenére.

Ez mind oly törvénysértés, mely mint nyilván szembetünő, a biróság által hivatalból figyelembe veendő.

Ellenben ha a kereskedelmi biróság által egy bejegyzett bankár ellen nyitott csődből a bukott vagyoni bevallásából az tünnék ki, hogy ő egyik helybeli takarékpénztárnak 100,000 frtal tartozik, és hogy e tartozásra a meglévő csődtömegből legfelebb 20% jutand, és ha a később az emlitett takarékpénztár által bemutatott mérlegnek a fenlévő követeléseket magában foglaló tételéből azt lehet gyanitani, hogy a bukott bankárnak tartozása egész összegben vétetett fel a mérleg cselekvő állapotjába: oly esetben a biróság a bemutatott mérleget mint törvényellenest vissza nem utasithatja, mert a törvénysértés még nem nyilvánvaló, hanem annak megállapitása végett bővebb vizsgálat, u. m. a társaság üzleti főkönyvének, a tartozás alapjául szolgáló kötelezvények, váltók bemutatása, netáni kezesek és a többi váltókötelezettek vagyoni viszonyainak kipuhatolása stb. szükséges.

Hasonló eset volna, ha valamelyik hitelintézet törzsháza, mely az előbbi évi mérlegben 500,000 frtra becsültetett, az ujabbi mérlegbe 1.000,000 frtnyi értékben állittatott be, a nélkül, hogy akár a közgyülési jegyzőkönyvből, akár a többi iratból e nevezetes értékemelés oka kiderülne.

A mi az indokokat illeti, melyekre véleményemet alapitom, azok a következők.

A biróságnak természetes hatásköre tulajdonkép csak jogi vitás kérdések megoldására terjed ki, a mi azon kivül a törvényhozás által a biróságokhoz utasittatik, ez voltaképen mind közigazgatási teendő, — a biróságnak «átvitt hatásköre» (übertragener Wirkungskreis). Ide tartozott előbb a gyámügy és tartoznak jelenleg is számos teendők u. m. okmányok és aláirások hitelesitése, a hagyatéki eljárás, a telekkönyvek vitele és nevezetesen a kereskedők és kereskedelmi társaságok czégeinek és egyéb viszonyainak nyilvántartására vonatkozó jegyzékek vezetése és némely ide vágó okmányok megőrzése.

De ép ezért, mert ezen ügyek nem tartoznak a biróság rendeltetése szerinti hatásköréhez, hanem azokban a biróságok csak a törvényhozásnak különös megbizása folytán járnak el, tartoznak ugyanazok törvényszabta hatáskörüket szorosan megtartani és ha valamely felmerült concret kérdést a törvények és törvényes rendeletek meg nem oldottak, a biró a hozzá utasitott ezen közigazgatási ügyekben sem törvény analogiájára sem törvényes gyakorlatra nem hivatkozhatik (p. o. nem léteznék törvényes rendelet arra, hogy elveszett telekjkvek, vagy tűzvész alkalmával elégett kereskedelmi czégjegyzék és okmánytár mikép pótlandó, itt sem birói bölcs belátás, sem törvényes gyakorlat, sem analogia nem segithet, hanem csak a legfelsőbb közigazgatási hatóság pótolhatja a hiányt).

Ezeket alkalmazva a jelenleg feltett kérdésre, a kereskedelmi biróság a keresk. törvény által a mérlegre vonatkozó intézkedéseknek reá bizott végrehajtásánál csakis a törvény szavai után indulhat el, de ezen törvényes intézkedéseket, még ha azokat a közhitel és a közönség érdekének megóvására elégteleneknek találná, mint vitás jogkérdések elbirálásánál, a törvény szellemére hivatkozva ki nem terjesztheti. Ha ezt megengednők, akkor lassankint oda jutnánk, hogy azon «rendőri felügyelet», mely régibb időben az állam mindenhatósága nevében a közigazgatási államközegek által gyakoroltatott, a részvénytársaságok felett, most a helyükbe lépett biróságok által a törvény szelleme, a közhitel és a közforgalom érdeke nevében gyakoroltatnék.

Ezeket bizonyosan szem előtt tartotta az igazságügyi miniszterium is, a midőn a kereskedelmi ügyekben követendő eljárás iránt 1875. deczember 1-én kelt rendeletének 31. §-ában határozottan kimondotta, «hogy kereskedelmi ügyekben a peren kivüli birói eljárás csupán azon esetekben indittathatik meg *hivatalból*, melyekben ezt a kereskedelmi törvény rendeli.»

Már pedig a kereskedelmi törvényben sehol nem foglaltatik oly rendelkezés, melynél fogva a biróság köteleztetnék avagy feljogositttatnék, a hozzá beterjesztett mérleg helyességét felülvizsgálni.

A kereskedelmi törvénynek a mérleget érintő 157., 179., 195., 198., 199., 200., 218., 219., 221., 457—460. és egyéb §§-ai a mérleg szerkesztésére, annak a társaság közegei u. m. felügyelő bizottság és a közgyülés általi megvizsgálására, közzétételére, a biróságnál bemutatására, az igazgatóság és a felügyelő bizottság a mérleg helyessége iránti felelősségére vonatkoznak, de egyik §-nak szavaiból sem magyarázható ki a biróságnak felülvizsgálati joga vagy kötelessége. És mind az, a mire a biróság a mérleg tekintetében köteleztetik a 198., illetőleg 462. §-a tanusága szerint arra szoritkozik, hogy a keresk. biróság hivatalból köteles őrködni a felett, miszerint az igazgatóság által minden üzleti évről elkészitett, a felügyelő bizottság által felülvizsgált, 8 nappal a közgyülés előtt közzétett és ez utóbbi által jóváhagyott mérleg egy eredeti példánya rendesen bemutattassék.

De gyakorlatilag sem volna kivihető a biróságnak felülvizsgálati joga; mert tekintve, hogy a kereskedelmi szokás szerint az évi mérlegben nem az egyes vagyoni tárgyak és követelések soroltatnak fel, hanem az egész vagyon csak bizonyos főosztályok és vagyoni nemek szerint adatik elő, a kereskedelmi biróság, hogy a mérleg helyességéről magának meggyőződést szerezzen, minden egyes esetben kénytelen volna formalis bizonyitási eljárást meginditani u. m. az üzleti könyvek, váltók, értékpapirok, szerződések és egyéb okmányok felmutatását elrendelni, szakértőket, bizalmi férfiakat, (az egyes debitorok hitelképességük megállapitása végett) tanukat kihallgatni stb. Már pedig ha ily kötelezettségnek a biróság lelkiismeretesen akarna megfelelni, alig maradna ideje a még fontosabb birói teendők elvégzésére.

De felesleges is volna a keresk. törvénynek a mérleg felállitására vonatkozó intézkedéseivel szemben még a biróságot is a felülvizsgálati kötelezettséggel megterhelni.

Ugyanis, kik azok, a kiket a mérleg tartalma leginkább érdekel? — A részvényesek és azon harmadik személyek, kik a részvénytársasággal vagy már jogi viszonyban állanak, vagy hozzá jogviszonyba lépni akarnak. Már pedig ezeknek érdekük megvédéséről nemcsak a büntető törvény által van gondoskodva, melyre a keresk. törv. 218. §. bekezdésében világosan utaltatik, — hanem gondoskodott erről még külön a keresked. törvény is, nevezetesen:

a 198. §., 218. §. 3. pontja, 219. §. 2. pontja, 221. §. 1. pontja és 462. §-ban foglalt büntető határozatokkal, melyek szerint az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjai, ha a mérleg felállitásánál törvényellenesen járnak el, vagy a mérleg megállapitására, közzétételére és biróságnáli bemutatására vonatkozó törvényes rendeleteket meg nem tartják pénzbirsággal, sőt három hónapig terjedhető fogsággal is büntetendők.

E mellett a 221. §-ban nyilván fentartatott az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjainak a mérleg helyes felállitásáért a 196. és 200. §§-ban megállapitott egyetemleges kártéritési kötelezettségük.

Sőt a mi az egyes részvényeseket illeti, a mérleg körüli érdekünek megóvása végett a törvény még külön is intézkedett, nemcsak az által, hogy nekik a 174. §-ában kereseti jogot adott a törvény alapszabályellenes mérleget jóváhagyó közgyülési határozat ellen, hanem még az által is, hogy a 157. §. 13. pontjában a részvényeseket feljogositja azon elveknek az alapszabályokban leendő megállapitására, mely elvek szerint a mérleg készitendő és megvizsgálandó, valamint a 175. §-ban adott azon fontos jog által, miszerint az alaptőke tizedrészét képviselő részvényes vagy részvényesek a társasági üzletkezelésnek szakértők által leendő megvizsgáltatását és az eredménynek velök leendő közöltetését az illetékes törvényszéknél követelhetik.

Hogy a részvényesekhez nem tartozó közönség érdeke még külön intézkedések által megóvassék, arra alapos ok fen nem forog, kiváltképen ha tekintetbe vétetik, hogy ez a részvénytársasággal szemben mint a mely működését és vagyoni viszonyait sohasem palástolhatja el teljesen a nyilvánosság előtt, sokkal kedvezőbb helyzetben létezik mint a magánadós egyes hitelezője.

Ezek szerint tehát a keresked. biróságnak felülvizsgálati joga, illetőleg kötelessége a kereskedelmi törvényben semmi alapot nem lelvén, az csak odáig terjedhet, a menynyiben köztörvény szerint minden közhatóság és ekként a biróság is hivatalos cselekményeinek foganatositásánál figyelemmel tartozik lenni arra, hogy mintegy szeme láttára törvénysértés el ne követtessék. Ehhez képest, ha a bemutatott mérlegből vagy az arra vonatkozó iratokból valamely törvénysértés nyilván szembe tünik: ez esetben a keresk. biróság a mérleget egyszerüen az okmánytárba el nem helyezheti, hanem a körülményekhez képest esetleg bővebb vizsgálat meginditása után a törvénysértés megtorlása és uj törvényszerű mérleg bemutatása iránt hivatalból intézkedik.

Evvel teljesen összhangzásban áll a kereskedelmi ügyekben követendő eljárás iránt 1875. deczember 1-én kelt miniszteri rendelet 51. §-a, mely szerint «a biróságok, kir. ügyészek, vagy a k. t. 22. §-ában emlitett hatóságok, ha a k. t. 218., 219. és 221. §§-ainak sulya alá eső cselekvényről, vagy mulasztásról hivatalos tudomást nyernek, ezt további eljárás végett az illetékes törvényszéknek bejelenteni *kötelesek*. Ezen jelentés folytán, vagy a mennyiben az ezen szakaszban megjelölt valamelyik cselekmény vagy mulasztás egyébként jut a biróság *hivatalos tudomására:* ez utóbbi *köteles* a netalán szükségessé váló bővebb bizonyitékok beszerzése, s panaszlott meghallgatása után, a vétkesnek talált ellen a törvényben meghatározott büntetést kiszabni.

Igaz, hogy e szakasz csak a keresk. törvény 218., 219. és 221. §§-ainak sulya alá eső törvénysértéseket emeli ki különösen, de ez által nem mentetik fel a keresk. biróság hivatalbóli fellépés kötelessége alól oly esetekben, a hol a keresk. törvénynek a társaságok képviselői és közegei által megtartandó egyéb intézkedése vagy épen az általános büntető törvény sértetik meg, — mindenkor feltéve azonban, hogy ily törvénysértés a birósághoz bemutatott iratokból vagy egyébkint hivatalos uton mintegy önként kiviláglik.

A beterjesztett vagy már az okmánytárban elhelyezett okmányokból ki nem tünő tényekre alapitott puszta gyanuokok vagy épen a biróság tagjainak feltevései és gyanakodása alapján hivatalbóli nyomozásnak vagy vizsgálatnak helye nincs, — ha csak nem akarjuk összetéveszteni a keresked. biróságnak hatáskörét a rendőri hatóság, a k. ügyészség és a bűnvizsgáló biróság hatásköreivel!

Hogy a bemutatott mérleg alaki oldalának, nevezetesen a felállitásánál megtartandó alakszerűségeknek megvizsgálása mely mérvben illeti a keresk. biróságot, a jelenleg feltett kérdés keretébe nem tartozik.

Hánrich József,
pozsonyi k. törvényszéki biró.

Válasz Dr. M. törvényszéki birónak.

Azt kezdem tapasztalni, hogy oly emberek is, kikben a valamire való hivatási érzet vajmi kétesen nyilvánul, arra mégis hivatottaknak tartják magukat, hogy ha nem is eszük de legalább tolluk élét a közjegyzők ellen forditsák s inperterritus vakmerőséggel támadjanak meg egy egész testületet, talán csupán azért, mert más nyerte el azon helyet melyért ők folyamodtak, vagy, a rájok nézve legkedvezőbb

esetben, e testület egyik másik tagja csakugyan érdemtelenné tette magát azon bizalomra, melynek kineveztetését köszöni, s nem fogva fel állásának kiváló voltát, azt üzérkedéssé s pénzhajhászattá alacsonyitja.

Minden testületnek megvan a salakja, s én a közjegyzői kart kivételesnek egyátalán nem állitom; de hogy egyesek hibája bárkit is feljogositson az egész testület gyanusitására, ezt meg nem fogom engedni soha.

És ha a testület tagjai ritkábban szólaltak fel az eddigi támadások ellen, csak az okozza, mert tudjuk azt, hogy minden ujnak, már szokatlanságánál fogva is, megvan ócsárlója, s reméltük, hogy az idő e támadási hevet is lelohasztja, s tért foglal majd a higgadtabb itélet, mely menten minden melléktekintetektől, igazságot fog szolgáltatni, s méltánylandja a fáradságot, melylyel a közjegyző hivatásának megfelelni iparkodik.

De ugy látszik a szenvedőleges magatartás a félelem, vagy rosz lelkiismeret jelének tartatott, és sokban azon hiedelmet költötte, hogy ők is büntetlenül rughatnak egyet rajta, s hogy talán ezért tapsokat is arathatnak.

Ideje tehát, hogy egyszer utját álljuk e nemtelen eljárásnak, s ha van, mit egyesek irányában megróni lehet, ne engedjük a testületen száradni, s óvjuk meg az intézmény becsületét a rágalmazás ikertestvéri szennyétől.

Legujabban e lapok 43. számában valami Dr. M. törvényszéki biró álmait háborgatta némely közjegyzőnek — Dr. M. ur képzelődésében gyökerező — 6, 8 s több ezer forint tiszta jövedelme, mely jövedelmet, — az ennél kevesebbet is, a közjegyzők csupa csalás és zsarolással szerzik.

Szerinte ugyanis a *közjegyzők* — tehát átalán véve mind — csupa pénzszerzési vágyból, csakhogy több rendbeli dijjakat számithassanak fel, hamis czimeket használnak, a biróságok pedig — természetesen Dr. M. ur kivételével — e felszámitást egy krajczárig helybenhagyják.

A közjegyzők tehát csalnak, *mert hamis czímeket használnak a felszámitásra*, és zsarolnak, mert a felszámitást tulzottan teszik, a biróságok pedig a zsarolásban bűnrészesek vagy bűntársak, a mennyiben vagy restségből, vagy pajtásságból e felszámitást helyben is hagyják.

A csalási vádat ily vakmerőséggel még nem hallottam a közjegyzői testület ellen emelni.

Erősebb kifejezést is használhatnék méltán, ha nem tartanám e szaklap tekintélyével és önérzetemmel összeférhetlennek! Hiszen nem lehet eléggé bélyegezni azon rutságot, midőn maga Dr. M. ur ugyanazon czikkéből kitünik e vád alaptalansága, s ezzel egyuttal rágalmazási szándékát kimutatja.

Nézzük ugyanis először a csalást vagyis azon *hamis czímeket*, melyek alatt a dijjak felszámittatnak, s melyeket Dr. M. ur tanulmányai nyomán maga fölszámol, mennyiben hamisak azok? azaz minő dolgok számláltatnak itt elő, melyek meg nem történtek? Mert csakis ilyeneket lehet *hamis* czímeknek állitani.

A ki a hagyatékok tárgyalását ismeri, kénytelen bevallani, hogy a közjegyző ennek folyamában 1. az iratokat kénytelen áttanulmányozni, hacsak a haláleset felvételéből és leltárból állnak is; 2. az iratokat a feleknek fel kell olvasnia, sőt, ha nem tudnak magyarul, le kell forditania, s megmagyaráznia, 3. kimutatást kell készitenie, 4. ha gyám vagy gondnokság alattiak érdekelvék, az iratokat az árvaszékhez terjeszti be; 5. a birósághoz is beterjeszti; 6. a telekkönyvet is meg kell néznie, ha ingatlanok vannak; 7. tárgyal is és 8. az irodaszereket is ő adja.

E nyolcz czímet hozza fel Dr.M. ur. Már most arra kérem, sziveskedjék nekem elmondani, melyik ezek közül a hamis?

És ha egyik sem az, kérdem mi kell ahoz, hogy mégis hamis czím használatával, tehát csalással vádoltassanak a közjegyzők?!

Igen jó lett volna ha Dr. M. a tollát jobban megrágta volna, mielőtt ama rágalmazó vádat leirta s a nyilvánosság elé bocsátotta.

Az igenis kérdés marad, vajjon e czímek mindegyikén lehet-e dijjat felszámitani, s főleg annyit, mennyi Dr. M. ur állitása szerint fölszámittatott?

Mindenek előtt ki kell jelentenem, hogy nem hiszem, miként e czimek mindegyike szokásos lenne, vagy legalább is, hogy ezek mindegyikén *szokásosan* számittatnék fel valami, s főleg annyi, mennyit Dr. M. ur felhoz. De ha mégis lenne egy közjegyző, ki például s felolvasásért 2—4 frtot számitana, s egyáltalán a Dr. M. ur által kikomponált költségjegyzéket szokásosan terjesztené elé birói megállapitás végett, az ilyet azonnal fegyelmi eljárás alá kellene vonni, mint zsarolót, és példásan megbüntetni, mert — s ezt határozottan állitom — ily szokásos felszámitást indokolni nem lehet.

Nem vonom kétségbe, hogy lehet eset kivételesen, mikor egyik vagy másik czímen — a felolvasást mindig kivéve — többet számithat fel valaki, s bár én még az iratok áttanulmányozásáért soha se számittottam fel semmit, nem veszem rosz neven, ha collegáim egyike egy például még az ötvenes években megkezdett, azóta 5—6 kézen keresztül ment s hozzá majdnem targonczán érkezett hagyatéki iratok áttanulmányozásáért valamit felszámit; de hogy ez szokásosan történhessék, el nem ismerhetem. S mert ez *néha* jogosultan megtörténik, ezért az egész testületet zsarolással vádolni csak rosz akarattól telhetik.

Mielőtt e sorok irásához fogtam, egyik irnokomnak meghagytam, hogy a tavalyi befejezett hagyatékok közül vegyen ki bármely számtól kezdve egymásután 50 darabot helyben és vidéken tárgyaltakat a hogy jönnek, s jegyezze ki a dijjegyzékeket külön.

Volt ezek közt helyben tárgyalt hagyaték 13, vidéken a járásbiróságok székhelyén tárgyalt 37. Bátor leszek Dr. M. urnak e költségjegyzékek eredményét elősorolni.

Volt köztök 4—7 forintig tiz darab; 7—10 frtig tizenhét darab, 10—12 frtig tizenkét darab, 12—15 frtig kilencz darab, 15—18 frtig két darab. Pedig ez összegekben foglaltatik a kocsibér, élelmezési díjj, bélyeg és postabér, mely utóbbi a legegyszerűbb hagyatékoknál 40 krajczárt tesz még akkor is, ha az árvaszék helyben van.

Nem mondom, hogy 18 forintos dijjegyzéknél magasabb nincs, de hogy ilyet találjak, már száz, vagy több hagyatékot kellett volna elővétetnem, s köztök olyant is, melyben csak a postabér maga 7 frtnál többre rug.

Azt hiszem, ez adatokra támaszkodva, méltán visszautasithatom Dr. M. ur s mindazok gyanusitását, kik a közjegyzőket általában zsarolással vádolják, s kik azt kürtölik, hogy a hagyatékok tárgyalási költségei azzal, hogy a közjegyzők bizattak meg velök, megdrágultak.

Végre még csak egyre figyelmeztetem Dr. M. urat, ha csakugyan tanulmányai a közlött visszaélésre vezetnék, tartsa szem előtt az 1874. évi 35. t.-cz. 170. §-át, és teljesitse itt meghagyott kötelességét.

Bánffay Simon,
pécsi kir. közjegyző

Különfélék.

(**Jogász naptár.**) A SZÁNTHÓ JÓZSEF ügyvéd által ügyesen összeállitott «Jogász Naptár» 1878. évi II. évfolyama megjelent. Az idei évfolyam az 1877. évitől berendezését illetőleg előnyösen különbözik, a mennyiben benne az összes megyei és sz. k. városi tisztviselők jelentékeny terjedelmü névsora, valamint számos ujabb közigazgatási hivatalok foglaltatvák. — Daczára e bővitésnek, czélszerübb berendezés által lehetővé vált, hogy a naptár vastagabb és nagyobb terjedelmű nem lett. Ára ez idén is 1 frt 50 kr., postai bérmentes szétküldéssel 1 frt 65 kr. — Az előfizetési pénzek *Tettey Nándor* és társa könyvkereskedésébe küldendők.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 46. sz. Budapest, 1877. novemb. 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Szabályzat nemzetközi választott biróságok rendezésére. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. Gruber Lajos urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos, n.-váradi jogtanár urtól. — Az 1876. évi váltótörvény 117. §-hoz. D. E. kir. törvényszéki biró urtól. — Az igazs. miniszterim és a birói hatóságok mostani bűnbakjai a kir. közjegyzők. Bloksay István, beregszászi kir. közjegyző urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Szabályzat nemzetközi választott biróságok rendezésére.

Bemutattatott Dr. Goldschmidt, *a lipcsei bírod. keresk. főtörvényszék tanácsosa, a genfi nemzetközi intézet valóságos tagja s az első szakosztály előadója által.*

Nemzetközi választott biróságok alakitására és eljárására nem léteznek még átalánosan elismert jogszabályok.

A következő szabályzati *tervezet* czélja ily jogszabályok megállapitását előkésziteni, és hogy kétes esetekben kisegitő szabályul szolgáljon.

Ez csak *nemzetközi* választott biróságokra vonatkozik, tehát

1. nem: *a)* közvetitőkre; *b)* államcongressusokra; *c)* állandó nemzetközi bizottságokra; *d)* állandó nemzetközi törvényszékekre; hanem

2. csak oly választott biróságokra, melyeknek feladata több állam közti peres kérdések eldöntése.

Ad 1.—*a) közvetitők* feladata, a perlekedő felek között békés egyezményt vagy kiengesztelést létesiteni. Különbséget nem teszen, valjon ezen közvetitést csak egy vagy mind a két fél kérte, avagy a közvetitő jó szolgálatát az ellenfeleknek maga ajánlotta fel; avagy végre a felek szerződésileg kötelezték magukat, egyenetlenség esetén, az erőszak alkalmazása előtt, közvetitést kivánni vagy azt elfogadni, a mint ezt az 1856-ik párisi szerződés 8. art. tartalmazza.

b) Államgyülések (congressusok) döntenek az egyenetlenkedő felek villongásaiban, az egyenetlenkedők megbizásából vagy anélkül, azoknak részvételével vagy anélkül, mely esetben határozmányaik teljesitését megszabják, sőt erőhatalommal végrehajtatják.

c) Állandó nemzetközi bizottságok, például a Duna és Rhénus hajózási viszonyainak szabályozására, néha hatósági hatáskörrel.

d) Állandó nemzetközi törvényszékek. Illyen intézmény a fenálló nemzetközi jogban ismeretlen; ezek szervezése teljesen független (souverain), még szövetségi alkotmány által sem valamely közös államhatóságnak alá nem vetett államokban nehezen legyőzhető akadályokba ütközik.

Ha ezen eszme valósitása sikerülne, önként értetik, hogy a szervezés és eljárás iránt szoros szabályokban kellene *megegyezni.* Felesleges tehát itten alkalmas szabályok vizsgálatával foglalkozni.

Ad. 2. — Szolgáltathatnak azonban okot egy nemzetközi választott biróságra oly igények is, melyek *magánszemélyek* által egy idegen állam ellen támasztatnak, de csak oly módon, hogy azon állam, melyhez ezen személyek tartoznak, alattvalóit pártfogásába veszi és maga *mint fél* egy választott birósági szerződésre lép, sőt még a pert is maga az állam folytatja. Ez gyakori eset (az ugynevezett «Claims»).

Továbbá lehetséges, hogy magánszemélyek és egy idegen állam közt választott birósági szerződés köttetik. De ily esetben nincsen ok, hogy azon *állam jogszabályaitól* eltérés történjen, a melynek uralma alá a választott biróság iránti szerződés esik. Nevezetesen az ily választott biróság itélete magában, vagy a rendes biró határozata folytán, végrehajtható lesz az illető állam ellen is, a mennyiben ez csak mint fiscus, azaz mint a magánjognak alanya tünik fel, s a kérdés bizonyos körülmények közt csak külországi választott biróságok itéleteinek érvénye és végrehajthatósága iránt támadhat.

Végre szabatosabban meghatározandó a nemzetközi peres kérdések fogalma. Egészen helyesen jegyzi meg Trendelenburg, a nemzetközi jog hézagainak 21. oldalán, hogy: «csak az vonható választott birósági itélet alá, a mi az államok conflictusában jogászi természetű». — Villongások, melyek nem jogi perlekedések, melyek természete a jogi szabályok szerinti megitélést kizárja, nem nyitnak tért birói itéletekre, tehát választott biróságiakra sem.

Igaz ugyan, hogy a választott birósági határozatoknak a népek villongásaiban, az amerikai egyesült államok ujabb gyakorlata s az angol (M. Richard) parlament legujabb, nemkülönben az olasz (Sgr. Martini) parlament határozatai által tág mező nyittatott. Remélhető, hogy ezentul az államszerződéseknél a választott birósági záradék a szerződő államok között, az illető szerződés tartalmára és végrehajtására nézve netán felmerülő különbözetek tekintetéből, mindinkább alkalmazásba jön. Azon mozgalomnak, a mely a franczia forradalom idejében az állambiróságoknak a választott biróságok által leendő pótlására irányult, de természetszerüen eredmény nélkül maradt, — a nemzetközi jog terén, a hol nem a rendes jogszolgáltatás kiszoritása, hanem annak előkészitése és az önsegély megszoritása czéloztatik, — sokkal kedvezőbbek a kilátásai. De nehezen gondolható, hogy a független államok, még kevésbé pedig a nagyhatalmak, valaha, örökre és minden jövőben lehető összeütközések tekintetében, magokat előre választott birósági döntéseknek alávessék. Szövevényesebb természetű állami conflictusok, melyekben a nemzetiségi, egyenjogusági vagy előjogi (uralmi) kérdések képezik a villongások sarkpontját avagy az ürügyelt perkérdések mögött az igazi villongási okokul feltünnek s a melyek igy természetüknél fogva nem annyira jogi, mint hatalmi kérdéseket rejtenek, a kiegyenlités ezen utjának mindég ki fognak térni. Mert államok, melyeknek ellentállásra elég erejök van, valódi vagy képzelt legfőbb érdekök tekintetében, sohasem ismerendnek el birót és ezen érdekek vagy szenvedélyek mérvén minden jóindulatu igyekezet hajótörést szenvedend. A mint a századokon át tartott villongások Franczia és Angolország közt, vagy Franczia- és Ausztria-Spanyolország közt, az olaszországi uralom felett; vagy a németalföld

és spanyol, vagy a 30 éves háboru, egy választott biróság által elhárítható nem lett volna, ép ugy nem gondolható, hogy XIV. Lajos vagy I. Napoleon világuralmi vágyaikat egy választott birósági itéletnek alárendelték volna, vagy hogy az ausztria-olaszországi, az osztrák-porosz, a német-franczia, vagy a nagy amerikai háboru ezen az uton elkerülhető lett volna. A különböző időkből gondosan összeszedett nemzetközi választott birósági itéletek példái átalában csak olyan összeütközésekre vonatkoznak, melyek a jogi alapelvek szerint eldöntendő vitás pontok biztos elhatárolása által, birói itélettel való kiegyenlitésre alkalmasok voltak. Ez áll nevezetesen azon ugynevezett Alabama és San Juan kérdés tekintetéből kötött hires brit-amerikai választott birósági szerződésről is, hol mind a két esetben a nemzetek valódi életérdekei nem állottak kérdés alatt.

Azonban nem tévesztendő szem elől, hogy a nagy nemzetközi összeütközések ritkán állanak már kezdetben teljes élükön; hogy az eredetileg csekély csira lassankint növekszik sulyos békeveszélylyé, miért is a korán közbelépő közvetités vagy választott birósági döntvény, a perkérdés veszélyes fokozását elhárithatja.

Ezen kitétel «jogper» magában foglal minden jogi alapelvek szerint eldönthető vitát. Ide tartoznak nevezetesen a mindenféle praejudicialis perlekedések, melyekben nem valami marasztalás, hanem csak bizonyos igény elismerése, sőt csak bizonyos nyilvánitás kivántatik, például valamely vitás terület nagysága, valamely szerződés helyes magyarázata iránt: igy a San-Juan-kérdésben az 1871. évi május 8-iki vashingtoni szerződés 34-ik artikulusáról. — A birtoklási villongások kizárása (Hugó Grotius III., 20, Nr. 48.) nem indokolható azon tétellel: Nam possessoria judicia juris civilis sunt, jure gentium possidendi jus dominium sequitur. Az alap sem nem helyes, sem nem mérvadó. A biró meg nem elégedhetik ugyan a birtokállás szabályozásával, ha jogi igény eldöntése kivántatik, de misem áll utjában, hogy a jogi vitában előbb a birtokállást ne szabályozza és hogy csak a birtokállás felett határozzon, ha a felek itéletét csak erre kivánják.

Végre meg nem vetendő a határ, melyet kitünő irók (Heffter, Völkerrecht 109. §. Bluntschli, Völkerrecht 488. §.) az ugynevezett arbitratio és a valódi arbitrium közt vonnak, nem ugyan Bulmerincq szerint (Rechtslexikon Holzendorf II. köt. 414. oldal) azon alkalmazhatlan oknál fogva, hogy a tényleges valótlanságok minden nemzetközi választott biróság határozatánál kimutathatók, de azon határ helyreigazitandó. A határ nem abban áll, hogy az ugynevezett arbitratio esetében egy már megegyezés által megállapitott elv a felek közt végrehajtassék, ellenben az arbitrium esetén a vitakérdés még csak tárgyalandó s a jog és méltányosság szerint eldöntendő. Mert a puszta ténykérdések sincsenek kizárva a választott birósági eldöntésektől, s az arbitrationál nem lényeges, hogy az eldöntési elv már megállapittatott légyen, mig megforditva a szorosabb értelemben vett valódi választott biróknak is a követendő jogi alapelvek a felek által lehetnek előirva (például a genfi választott biróságnak a vashingtoni szerződés VI. art. által). Ép oly kevésbé alapos, a mi a 18-ik század tanában állittatott, hogy az arbiter jogi alapelvek szerint döntsön, az arbitrator pedig puszta méltányossággal. A különbség sokkal mélyebb, s azon fontos szabály, hogy *az arbiter határozata feltétlenül mérvadó, az ugynevezett arbitratoré pedig birói ellenőrizetnek van alávetve s méltánytalanság miatt a biró által módositható*, csak ezen különbség helyes értelmezésével lesz megérthető (L. 76. pro socio 17, 2. Arbitriorum enim genera sunt duo: unum ejusmodi, ut sive aequum sit, sive iniquum, parere debeamus, — quod observatur, quum ex compromisso ad arbitrum itum est; alterum ejusmodi, ut ad *boni viri* arbitrium redigi debeat).

A választott birónak t. i. mindig egy a felek közti vitát kell eldönteni. Ha például arról vitáznak, hogy miben egyeztek meg vagy miféle kötelezettségek folynak ezen egyezségből, akkor mind a két fél egy közösen akart szerződés tartalmára támaszkodik első sorban, csakhogy mindegyik fél más-más részére; ha tehát az akarat egysége tisztán ki nem világlanék, mindegyik fél egy őt támogató jogszabályra vonatkozik, például a teljesités ideje és helye vagy a pénznem tekintetében, melyben a fizetés eszközlendő és több efféle.

Ellenben az arbitrator (becslő) feladata, határozata által, egy oly pontot meghatározni, mely a felek által a szerződés kötése vagy teljesitésekor, szándékosan, és azon szándékkal, hogy az utólagos megállapitás egy harmadik által történjék, nyitva hagyatott, például: a vételár, társrészlet, fedezetbér magassága, a szerződött munka alkalmassága, az állitott kezesek fizetési képessége, a szállitott áruk mennyisége és minősége s. t. e. *Az ő feladata, hogy a szerződők intentiója szerint és helyettök, tökéletlen megállapitásukat kiegészitse.*

Ily megállapitásokra azon szabály érvényes, hogy a szerződők a rendelt arbitratortól akaratuknak méltányos, azaz a tényálláshoz illő kiegészitését várják, és hogy, ha ő ezen várakozásnak meg nem felel, ha az «arbitrator» a meghatározást nem mint «vir bonus» tette, a birói reductio ad viri boni arbitrium bekövetkezzék.

Bizonyos esetekben azonban e megállapodás akként magyaráztatik, hogy érvénye és tartalma egyenesen a kijelölt harmadik kinyilatkoztatásától függjön, olykép, hogy sem birói módositás, sem kiegészités be ne következhessék, hanem csak dolus miatt a kártéritési keresetnek lehessen helye ezen harmadik vagy azon fél ellen, a mely fél a dolosus eldöntést eszközölte.

Ilyen faju esetben az arbitrator határozata csakugyan megközeliti gyakorlati hatályában a valódi választott birói itéletet, de itt is nyilvánvaló, hogy nem döntetik el a vita, hanem csak a tökéletlen egyezmény egészittetik ki.

Egyes esetekben nehéz lehet a határ, és bizonytalanabb a mai jogban, mint a hajdani rómaiaknál, mert hiányzik amazon valódi compromissumnál rendesen megszabott birság. De az elhatárolási elv világos, és államszerződésekben ritkán nyilik tér a kétességre. Azonkivül a nemzetközi megállapodások, a melyekben a tökéletlen egyezmények kiegészitése harmadik személy határozatához köttetik, rendszerint oda magyarázandók, hogy ennek határozata feltétlenül kötelező, miután itt a birói módositás lehetősége is hiányzik.

(Folytatás következik.)

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

A járási bizottság dönt inditvány folytán ipartelepitvények létesitésének vagy megváltoztatásának engedélye felett.[273] A törvényben egész sereg engedélyre szoruló üzlettelep soroltatik fel, mint: gázkészitő, gáztartó-intézetek; ásványolaj-finomitók; kátrány-készitők; enyv- és szappanfőzdék; csontégetők; faggyu-olvasztók, gőzkazán-gyárak stb. stb.[274] Mind ezekből láthatni, hogy mindig a közegészségügyi vagy közbiztonsági rendészet

[273] §. 123. A. Gewerbliche Anlagen. Ertheilung der Genehmigung zu gewerblichen Anlagen.

[274] Körülbelül ugyanazok, melyek az 1872: VIII. t.-cz.-ben (ipartörvény) 1—26. §§-ban felsorolvák.

szempontjából ilynemü ipartelepek felállitásánál valamely kételynek fen kell forognia, hogy a közigazgatási hatóság közbelépése helyet foglaljon.

A kerületi tanács dönt mindazon a járási bizottság illetékességéhez nem tartozó inditványokban, melyek ipartelep felállitási-engedély adására vonatkoznak, különösen pedig oly vizerőmüvek engedményezésénél, melyek bányák müvelésére szolgálnak stb.[275] s a felett is, vajjon rendkivüli zajjal összekötött ipar üzésének engedélye a választott telepen megtiltandó vagy csak feltételesen engedélyezendő-e [276]

Ép ugy jogosult a kerületi tanács valamely ipartelep további használását megtiltani,[277] ha a közérdekre ez által tulnyomó hátrányok és veszélyek keletkeznének.[278]

A panasz folyammenet részint a kereskedelmi, részint a földmüvelési miniszterhez megy.[279] [280]

A mi az ipari engedélyeket illeti, a járási bizottság dönt azon engedélyek felett, melyek vendéglők és korcsmák tartására irányulnak, ép ugy azok felett is, melyek pálinka és szeszszel való kis-kereskedésre, és mérgekkel való kereskedésre vonatkoznak.[281] Az engedély megtagadásakor az elsőfoku közigazgatási törvényszék előtti rendes kereset támasztható; másodfokban azonban a kerületi közigazgatási törvényszék előtt.[282]

Ennek döntése ellen a revisio jogorvoslatával élhetni. A kormányelnök hatásköréhez tartozik engedélyt adni magánkórházak, szülőházak és tébolydák felállitására, valamint szinházi vállalatokat is ő engedélyez.[283]

Ha a törvény rendelkezése szerint a concessio megadásának akadályai vannak, a kormányelnök tartozik az ajánlatot véleményes jelentés kiséretében, melynek az akadályozó okokat tartalmazni kell, a kerületi közigazgatási törvényszéknek döntés végett felterjeszteni. Egyidejüleg az ajánlatot tevőnek is kell másolatban a véleményt tartalmazó végzést kiszolgáltatni. A helyiségi rendőrhatóságnak sajtó ipari kérdésekben hozott intézkedései ellen, keresetet támaszthatni a járási bizottságnál s városi bizottságoknál, valamint azon 10.000-nél több lakossal biró városokban, melyek valamely kerülethez tartoznak a kerületi közigazgatási törvényszéknél.[284]

A közigazgatási hatóságok azon intézkedései ellen, melyek által a birodalomhoz tartozóktól megtagadtatik az igazolvány áruk vásárlására vagy megrendeléseknek elfogadására vagy a házaló ipar üzésére, a kerületi közigazgatási törvényszéknél támasztható kereset.[285]

A járási bizottság, illetőleg a kerületi közigazgatási törvényszék végitéletei ellen csak a közigazgatási törvényszékhez való revisió jogorvoslata engedtetik meg.[286]

A járási bizottság s városi kerületekben a kerületi közigazgatási törvényszék dönt az illetékes hatóság azon keresete felett, midőn ezek tánciskolák, tornaiskolák, uszodák, zsibáros boltok, zálogházak, cselédszerző intézetek létesitését megtiltják, s akkor, midőn vendéglők és korcsmák tartására és pálinka s méreggel való kereskedésre adott engedély visszavonatik.[287] A kerületi közigazgatási törvényszék dönt az illetékes hatóság azon keresete felett, midőn a biztositási vallalkozók, ép ugy mint a kivándorlási vállalkozók és ügynököknek megerősitését és engedélyeit visszaveszik, ép ugy a kereskedő alkuszok éngedélyét, az Elbehajósok patenseit és a bábaasszonyok vizsgálati bizonyitványait visszavonják.[288]

A többi iparrendészeti ügyeket illetőleg a kerületi tanács illetékessége még következőképen lett szabatosan körülirva.[289] Ő dönt:

1. a kéménysöprők kerületeinek megszüntetése vagy megváltoztatása;

2. a valamely czéhbe való felvételkor fizetendő beiratási dijak felemelésének engedélye —

3. czéhalapszabályok jóváhagyása és megváltoztatása-, ép ugy mint czéhek feloszlatása felett, hasonlóképen a felett is, hogy valamely czéh megtörtént feloszlatása után az ezen czéhhel összeköttetésben volt tanintézetek, segélypénztárak és más közczéllal biró intézetek felruháztassanak-e jogi személyek testületi jogaival;

4. a heti vásárok száma, ideje és tartalma-, továbbá a heti vásár időtartamának meghosszabbitása felett, a helybeli eladók bizonyos kézmüipar czikkeinél,

5. a felett, mily tárgyak tartoznak helységi szokás szerint egyáltalában, vagy bizonyos helyeken a hetivásár czikkekhez.

A hetivásárok száma, ideje és tartamára vonatkozó megállapitások a vásárhelység községi hatóságának hozzájárulásával történnek meg.

A kerületi közigazgatási törvényszék döntése alá tartoznak még: községek és czéhek közötti viták ez utóbbiak feloszlatása tárgyában. Épugy keresetet támaszthatni a kerületi közigazgatási törvényszéknél a községi hatóságok döntései ellen oly vitákban, melyek czéhtagok felvétele vagy kizárása felett támadtak.[290] A tartományi tanács dönt oly helységi szabályok jóváhagyása felett, melyek az áru- s marhavásárok száma, ideje s tartamának megállapitására vonatkoznak; ez ellen a kereskedelmi miniszter előtt lehet panaszszal élni.[291] — Ha szabadalmi ügyekben vita támad, akkor a kerületi közigazgatási törvényszék dönt, midőn valamely találmányi szabadalom[292] által szerzett jog csorbitásáról van szó,[293] s a közigazgatási főtörvényszék a kereskedelmi miniszter helyett első és utolsó fokban, midőn találmányi szabadalom visszavétele forog kérdésben. A kereset megindításának joga a kereskedelmi minisztert is illeti.[294] A kerületi közigazgatási törvényszék dönt iparjogositványok megváltásának ajánlata- s megszünt iparjogositványokért nyujtandó kártalanitás felett.[295] [296] — A tartományi tanács hatáskörében dönt:

1. Közvágóhidak kizárólagos használatára vonatkozó községi határozatok jóváhagyása felett;

2. magánvágóhidak tulajdonosainak s haszonélvezőinek kártalanitási igényei felett a közvágóhidak létesitése által nekik okozott kár miatt. Az 1. alatti esetekben a kereskedelmi miniszterhez intézhető panasz a 2. alatti esetekben csak a rendes jogi ut áll fenn.[297]

A kereskedelmi miniszter dönt azon engedély felett, hogy valamely kereskedelmi kamara a kereseti adó tiz

[275] §. 124.
[276] §. 125.
[277] L. az 1868: LVI. t.-cz. és 1868: LV. t.-cz. V. és VI. fej.
[278] §. 126. Untersagung der ferneren Benutzung gewerblicher Anlagen.
[279] §. 127.
[280] L. az 1872: VIII. t.-cz. 97—106.; 1872: XXXVI. t.-cz. 84. §.
[281] §. 128. B. Gewerbliche Konzessionen. — Ertheilung der Konzession, Erlaubniss, Legitimation etc. zum Gewerbebetriebe.
[282] §. 128.
[283] §. 129.
[284] §. 130. Rechtsmittel gegen Versagung gewerblicher Koncessionen.
[285] §. 131.
[286] §. 132.
[287] §. 133. Entziehung der Befugniss zum Gewerbebetriebe.
[288] §. 134.
[289] §. 136. C. Sonstige gewerbepolizeiliche Angelegenheiten. — Kehrbezirke, Märkte, Ortsstatuten, Innungssachen etc.
[290] §. 137.
[291] §. 139.
[292] 1852. aug. 15-én kelt cs. nyiltpar. és 1867: XVI. t.-cz. 16. czikk (vám- és kereskedelmi szövetség) nálunk.
[293] §. 142. Erfindungspatente.
[294] §. 143.
[295] §. 144. Ablösung gewerblicher Berechtigungen.
[296] L. 1868. LVI. t.-cz. és 1868: LV. t.-cz. V. és VI. fej.; 1872: VIII. t.-cz. 1—26. §§.
[297] §. 145. D. Errichtung öffentlicher Schlachthäuser.

*

százalékát meghaladó pótlékot vethessen ki tagjaira s hogy költségvetését tullépheti-e.[298]

A kerületi közigazgatási törvényszék dönt:

1. a kereskedelmi kamara, illetőleg a kormányelnök határozatai elleni keresetek felett, melyek által oly kifogások utasittattak vissza, melyek a tagok választásánál részt venni jogosultak lajstroma ellen emeltettek:

2. a kereskedelmi kamara oly határozatai elleni keresetek felett, melyek által a kereskedelmi kamara tagjainak választása elleni felszólalások visszautasittattak;

3. a kereskedelmi kamara oly határozatai elleni keresetek felett, melyek értelmében egy tag kizárandó, vagy működésétől egyelőre eltávolittassék;[299]

4, a kereskedelmi kamara oly határozatai elleni keresetek felett, melyek által arra irányuló panaszok utasittattak vissza, hogy valamely koholt kereseti adóhoz helytelen pótlék vettetett ki s ez csak azért történt, hogy a kereskedelmi kamara költségvetésszerü kiadásait megtehesse. A kerületi közigazgatási törvényszék végitéletei ellen csak a közigazgatási főtörvényszékhez való revisió lehetséges.[300]

A mi a biztositási ügyeket[301] illeti, itt az rendeltetett, hogy a járási bizottság s városokban a kerületi közigazgatási törvényszék következő keresetek felett döntsön:

1. A helységi rendőrség oly intézkedései ellen, mely a biztositási összegnek a közönséges értékre való megszoritását czélozza;

2. a helységi rendőrség oly intézkedései ellen, melyek által megtagadtatott az engedély a biztositó bárcza kiszolgáltatására;

3. a helységi rendőrhatóságok tűz kártalanitási pénzek kifizetésére vonatkozó kifogásai ellen.

A kormányelnök dönt gazdasági gyámolitó pénztárak[302] engedélyezése felett. Ha az engedélyadást törvényes okok akadályozzák, a kormányelnök tartozik az ajánlatot véleménye kiséretében, mely ezen akadályozó okokat tartalmazza, a kerületi közigazgatási törvényszékhez felterjeszteni döntés végett. A vélemény másolata az ajánlatot tevőnek kézbesitendő. — A kerületi közigazgatási törvényszék dönt egyszersmind a kormányelnök keresete folytán nevezett gyámolitó pénztárak bezárása felett.

A mi a takarékpénztári[303] ügyeket illeti, itt a főelnöket illeti a jog, hogy a kerületek által létesitendő takarékpénztárakat jóváhagyja. A jóváhagyást csak a tartományi tanács hozzájárulásával tagadhatni meg. Ép oly hozzájárulás szükségeltetik az alapszabályok megváltoztatására vagy kiegészitésére, mit a főelnök még a községek vagy kerületek akarata ellenére is tenni jogosult. A községi s járási takarékpénztárak igazgatása feletti felügyelet a rendezett községi felügyelő hatóságokat illeti. Hol a törvény vagy az alapszabályok különösen állami jóváhagyást követelnek azt a községek részéről felállitott takarékpénztárak felett a járási bizottság gyakorolja, azokat illetőleg, melyek városok vagy járások részéről állittatnak fel a kormányelnök. A jóváhagyás megtagadása ellen a kerületi, illetőleg tartományi tanácshoz terjeszthető be panasz.

A mi az épitészeti rendészetet[304] illeti, itt az lett megállapitva, hogy a tartományi tanács dönt a városokban érvényes tűz- és épitészeti szabályok alkalmazása felett s hogy ezen döntés ellen a kereskedelmi miniszterhez való panasz megengedtetik. Azonban a járási bizottság,[305] (s városi kerületekben a kerületi közigazgatási törvényszék) közigazgatási törvényszéki eljárásban dönt a helységi rendőri hatóság oly intézkedései elleni keresetek felett, melyek által egy épitési engedély megtagadtatik, vagy csak feltételesen engedtetik meg, vagy utólagosan épitkezési föltételek lettek kiszabva.

A kerületi tanács dönt a kerületi kormány helyett, a fenálló épitészeti-rendészeti-rendtartás szabályai értelmében oly ajánlatok felett, melyek épitészet-rendészeti szabályok alól való felmentésre irányulnak.[306]

A mi a kisajátitási[307] ügyeket illeti, meg lett állapitva, hogy a kerületi tanács hatásköréhez tartoznak mindazon ügyek, melyek eddigelé a kormányelnökhöz tartoztak. A kerületi tanács első fokban hozott határozatai ellen a kereskedelmi miniszterhez terjeszthető fel a panasz, a mennyiben a rendes jogi ut ki lenne zárva.

A «Gesetz über die Enteignung von Grundeigenthum, vom 11. Juni 1874» valamint a «Gesetz, betreffend die Verfassung der Verwaltungsgerichte und das Verwaltungsstreitverfahren, vom 3. Juli 1875» 89. §-ának utolsó bekezdése által a kisajátitási terv megállapitása, és a többi egyenetlenségek elintézése a közigazgatási kisajátitási eljárás folyammenetében a közigazgatási törvényszékekre lőn ruházva és ez által a kisajátitási eljárásnak közigazgatási oldala számára, azon kérdést illetőleg t. i. vajjon mily módon engedélyeztessék és foganatosittassék a kisajátitás, a kisajátitott részére jogi oltalom lőn biztositva.

A gyakorlat bebizonyitotta azonban ezen intézkedésnek czélszerütlen voltát s azért a kerületi tanácsra mint autonom közigazgatási hatóságra ruházták ismét rendes közigazgatási uton a kérdés közigazgatási oldalának elintézését.[308] [309]

Kisajátitási ügyekben tehát mint látjuk, az uj illetékességi törvény értelmében a közigazgatási törvényszéki eljárás jövőre nézve meg lett szüntetve, azonban azért meg van engedve a feleknek a rendes jogi utat használni a kártalanitás kérdését illetőleg.[310]

A mi a személy állapot[311] és az államhoz való tartozás ügyeit illeti, meg lett állapitva, hogy az állami felügyeletet az állományhivatalnokok hivatalban való eljárása felett gyakorolja. községekben a járási bizottság, magasb fokban a tartományi tanács s a belügyminiszter, városi községekben a kerületi tanács magasb fokban a tartományi tanács és a belügyi miniszter. A kormányjavaslat ezen teendőket is a közigazgatási törvényszékekre akarta ruházni, azonban a porosz képviselőház nem

[298] §. 146. XIII. Abschn. Angelegenheiten der Handelskammern.

[299] §. 147.

[300] Nálunk az 1868: VI. t.-cz. (a keresk. és iparkamarákról) 27. §-ában szintén akadunk a külön adó nemére, azonban igazságtalan megadóztatások és választási visszaélések elleni oly jogorvoslatok, minők az imént felsoroltak, nálunk nincsenek.

[301] §. 148. XIV. Abschn. Versicherungsangelegenheiten. L. az 1875: XXXVII. t.-cz. 463—497. §§.

[302] §. 149. XV. Abschn. Hülfskassen.

[303] §. 152. XVI. Abschn. Sparkassenangelegenheiten.

[304] §. 153. XVII. Abschn. — Baupolizei. L. az 1870: X. t.-cz. 10—24. §§-okat. — Nálunk az 1870: X. t.-cz. 10. §-a által életbe hivatott «fővárosi közmunkák tanácsa» 18 rendes tagból áll. A rendes tagok felét a főváros képviselői választják közgyülésükön, másik felét, továbbá az elnököt s alelnököt a miniszterium nevezi ki. Ezen tanács a törvényben tüzetesen körülirt feladatán kivül felebbviteli hatóságot gyakorol a két város területén általában minden épitési és épitészeti rendőri ügyben, valamint a két városi hatóság, ugy az egyes lakosok fölött. (16. §.) A tanáes által adatnak ki a magán-épitkezési engedélyek is. (23. §.) A két városi tanács végzése magán-épitkezési ügyekben is felebbezhető a fővárosi közmunkák tanácsához. Az ekkép felebbvitt végzés jóváhagyás után, végrehajtás végett, az illető városhoz azonnal visszaküldetik. Véleménykülönbség esetében a fővárosi közmunkák tanácsa által a belügyminiszter eldöntése alá terjesztetik az ügy. (§. 24.)

[305] §. 155.

[306] §. 156.

[307] §. 157. XVIII. Abschn. Enteignungssachen. — L. az 1868: LV. és 1868: LVI. t.-czikkeket a kisajátitásról.

[308] L. PANN: Beiträge stb. 82. l.

[309] L. a többsz. id. hazai kisajátitási törvényeket.

[310] L. «Preussisches Landrecht» §. 11. des ersten Theiles, 11. Titel.

[311] §. 160 XIX. Abschn. Angelegenheiten des Personenstandes und der Staatsangehörigkeit. — L. az 1876: V. t.-cz. 11. §. 2. bekezdés.

tartotta ezt a közigazgatási törvényszékek működésével megegyeztethetőnek.

A «Reichsgesetz»[312] vom 1. Juni 1870. über die Erwerbung und den Verlust der Bundes- und Staatsangehörigkeit» által a közigazgatási hatóságokra ruházott jogositványokat ezentul a kormányelnök gyakorolja.

A közigazgatási főtörvényszék előtt kereset támasztható[313] a kormányelnök azon intézkedése ellen, mely által megtagadtatik más német szövetségi állam polgáraitól vagy egy volt birodalmi alattvalótól az állam kötelékébe való felvétel, vagy valamely porosz állampolgárnak béke idején az elbocsátási engedély meg nem adatik.

Az esküdt-lajstrom összeállitása[314] ellen emelt kifogások[315] felett a járási bizottság dönt s ha indokoltaknak találja ezeket az utólagos felvételt vagy törlést eszközölteti ki nyolcz nap alatt, a három napi kifogási határidő lefolyása után.

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

Jogirodalom.

Zeitschrift f. d. Privat und öffentliche Recht der Gegenwart. Unter ständiger Mitwirkung der Mitglieder der Wiener juristischen Facultät, herausgegeben von Dr. C. S. GRÜNHUT. Dritter Band. Wien 1876.

Az előttünk fekvő kötet, mely 806 lapra terjed, *tizenegy* nagyobb értekezést és 46 könyvismertetést tartalmaz.

Az első nagyobb dolgozat Dr. GEYER, müncheni egyetemi tanárnak birálata a lajthántuli tartományok részére készült uj büntetőtörvénykönyvi javaslat fölött.

Tekintve, hogy hazánkban is már jó darab idő óta foglalkoztatja kodificatorainkat a büntetőtörvénykönyvi javaslat, minden esetre tanulságos szomszédainknak ugyane téren való törekvéseit és az azok tárgyában felmerült irodalmi mozzanatokat szintén figyelemmel kisérni. E helyütt természetesen csak futólagos megjegyzésekre kell szoritkoznunk.

A lajthán tuli tartományok számára készült uj bűntetőtörvénykönyvi javaslat nagyobbára a német büntető törvénykönyv után indult, csak a büntetés kimérésében valamivel enyhébb amannál. Mig a német büntetőtörvénykönyv 77 esetben szab ki minimum gyanánt egy évi vagy ennél hosszabb tartamu fegyházbüntetést, az osztrák javaslat csak 70 esetben, mig ott 12 esetben fordul elő 10 évi fegyház, emitt csak 5 esetben, amott 4 esetben 5 évi fegyház mint minimum, emitt 5 esetben, amott 3 emitt csak 2 esetben 3 évi fegyház, amott 2 emitt 6 esetben 2 évi fegyház, amott 29 emitt csak 23 esetben egy évig tartó fegyház; élethossziglani börtönt az osztrák javaslat csak 3 esetben mond ki, és azonkivül 14 esetben mondja a börtönt 20 évre kiszabhatónak, mig a német büntetőtörvénykönyv 17 esetben ismer életfogytiglani börtönt; végre az osztrák javaslat csak 22 esetben mondja a börtönt 15 évig kiszabhatónak, ellenben a német büntetőtörvénköny 37 esetben, halálbüntetés itt is ott is 4 esetben van kiszabva.

Birálónak észrevételei vannak némely bűntetteknek elhelyezése ellen. Igy. p. a párbajt, mely az osztrák javaslatban a becsületsértési és emberölési bűntettek között soroltatik elő (miként a német büntető törvénykönyben is) inkább a jogszolgáltatás és a közbéke elleni bűntettek közé, a nőrablást, mely a személyes szabadság elleni büntettek között fordul elő, inkább a közerkölcsiség elleni bűntettek közé sorolná.

Tulszigorunak tartja a felségárulásra kiszabott büntetést, midőn annak fogalma sincs tüzetesen megállapitva, a mennyiben nincsen kijelölve a felségárulási merénylet és a felségárulási cselekmény közötti határvonal. Szerinte nem azt kellett volna mondani, hogy «a felségárulás bűntettében bűnös az, a ki a császárt megölni, az alkotmányt erőszakosan fölforgatni *készül*», hanem «a ki ezt *megkisérti*». E két kifejezés között nagy a különbség.

A német büntetőtörvénykönyvnél jobbnak tartja a javaslatnak amaz intézkedését, miszerint «a császári udvarnál meghitelt követ vagy ügyvivőnek megsértése a becsületsértés iránt fenálló elvek szerint fenyittetik s a mennyiben ezek szerint nem lenne sulyosabb büntetés kiszabandó, egy évig terjedhető fogházzal büntetendő». Ez által sok ellenmondásnak van eleje véve, mely onnan eredhetne, ha a külföldi követek, az exceptio veritatis tekintetében kiváltságoltatnának.

Különösnek találja biráló, hogy a javaslat 123. §-a a Code pénal amaz intézkedését, jóllehet arra szükség nem volt (!) utánozta, miszerint azon hivatalnokok, kik valamely törvény vagy érvényesen kibocsátott felsőbb rendelet végrehajtásának meghiusitására összebeszélnek, 6 hónapig tartó államfogházzal vagy 1000 forint pénzbirsággal, s ha czéljukat elérték, 3 évi fogházzal büntettessenek. Nézetem szerint ez az eset nagyon is előfordulhat.

Biráló hibáztatja a javaslat 141. §-át is, mely ekkép hangzik: «A ki valamely az államban létező nemzetiséget, törvényesen elismert vallás felekezetet, polgári rendet, vagy a lakosság valamelyik osztályát nyilvánosan meggyalázza vagy azokkal való ellenséges bánásmódra izgat, egy évig terjedhető fogházzal vagy 1000 frtig terjedő pénzbirsággal büntettetik.» Ennél sokkal szabatosabb szerinte a német büntetőtörvény 130. §-a: «ki a lakosság különböző osztályait a közbékét veszélyeztető módon egymás ellen nyiltan izgatja, stb.» mert ez kijelöli ama legszélsőbb határt, a meddig a büntető igazságszolgáltatás elmehet. Csakis ilyen szerkezet képes oly meghatározást nyujtani, melyet gyakorlatilag is érvényesiteni lehet, a nélkül, hogy a büntetőjog alapfogalmaival kellene összeütközésbe jönni és minduntalan tendentiósitás gyanujába esni. Nemzetiségek, polgári rend, vagy a lakosság bizonyos osztályai mint ilyenek nem lehetnek tárgyai a meggyalázásnak és csak, ha az ilyen személyösszeség ellen irányzott gyalázás egyszersmind bizonyos egyes személyek ellen elkövetett sértést foglal magában, jogositvák az utóbbiak mint tényleg megsértett egyének általános büntetőjogi elvek értelmében a sértőnek megbüntetését követelhetni. Ezt az alapos megjegyzést jó lenne bizony nekünk is figyelembe vennünk.

Helyesnek mondatik a hamis vádaskodásra vonatkozó szerkezet (175. §.): «A ki valamely hatóságnál jelentést tesz, mely által egy másikat saját meggyőződése ellenére bűnös cselekmény elkövetéséről vádol, ugy nem különben az, a ki fondorlatok, különösen pedig okmányok vagy egyéb bizonyitékok meghamisitása vagy eltávolitása által azt eszközli, hogy egy másik valamely bűnös cselekmény miatt, melyet el sem követett, vizsgálat alá vonatik vagy elmarasztaltatik, stb.» sőt biráló véleménye szerint ezen szerkezet valóságos haladás a német büntetőtörvénykönyv idevágó szakaszához képest,

Biráló nem helyesli, hogy a javaslatban az emberölés akkor is minősitettnek tekintetik, ha a tettes azért követte el, hogy a tettenérés veszélyét kikerülje, mivel ez esetben nem ugyan a végszükség, de bizonyára sulyositó körülmény sem forog fön. Hiszen tudva van, hogy büntetlen marad az, ki, hogy a sulyos büntetést kikerülje, valótlan állitásokhoz, önkiszabaditáshoz folyamodik.

Ha már a mérgezési külön bűntettet nem hiszik elejthetőnek — ámbár biráló nézete szerint ezen büntetőjogi

[312] L. «Bundes-Gesetzbl.» S. 355.
[313] §. 161.
[314] §. 162. XX. Abschn. Aufstellung von Geschwornenlisten. — L. az 1871. jul. 10-én kelt miniszteri rendelet R. T. 1871. 220. s. k. l.
[315] L. §. 65. der «Verordnung vom 3. Januar 1849».

fogalom elavultnak lenne tekintendő — nem volna szabad legalább a büntetőjogi alapfogalmak ellenére a kisérletet a befejezett ténynyel, a legcsekélyebb szándékosságot a legsulyosabb dolusszal egyenlővé tenni. Szerinte a méreg beadása még nem tekinthető a mérgezés befejezésének, mert mindig lehetséges, hogy a tettes lelki furdalás által indittatva még idejekorán ellenméreg beadása által elforditja a komoly következményeket. Avagy igazság az, hogy azt, ki másnak szándékosan kiütötte a szemét, csak 6 havi fogsággal, ellenben azt, ki sulyos bántalmazásokat megboszulandó egy kis adag morphint ad be bántalmazójának s ez által fejfájást okoz neki, börtönnel sujtjuk? E hibában az osztrák javaslat is szenved.

Aggályosnak tartja biráló, hogy a javaslat (255. §.) a visszaesést minősitési körülménynek mondja «ha a tettes már mint rabló vagy mint többszörös tolvaj a belföldön büntetve volt», mert e mellett megeshetik, hogy egyszerű csekélyebb lopásnál a legmagasabb büntetés 6 havi fogság, melyről visszaesés miatt egyszerre 2 évi fegyházra kellene ugrani, és mivel a visszaesés e szerint el nem évülne, e minősitő körülmény annál is fönforogna, ki évtizedekkel ezelőtt két izben jelentéktelen lopás miatt pár napi fogságot kapott.

Találónak mondja a csalás definitióját (280. §.): «A ki azon szándékkal, hogy magának, vagy másnak jogellenes vagyonjogi előnyt szerezzen, valakinek tévedés czélzatos előidézése vagy már létezőnek fölhasználása által vagyonában kárt okoz, csalást követ el.»

Indokolatlannak tartja azonban, hogy (281. §.) a nagy csalás (1000 frtot meghaladó kár esetében) keményebben büntettessék, mint a nagy lopás, a mennyiben az előbbinek minimuma 3 havi, az utóbbinak 1 napi fogház, mi annál feltünőbb, minthogy a következő §§-ok értelmében a csaló, ha a kár 1000 frtot meg nem halad, egyszerű pénzbirsággal szabadul, holott a tolvajt hasonló esetben fogság, sőt fegyház éri.

Egy büntetőjogi controversiát old föl a 287. §. «Pusztán ajándék nyerésére irányzott csalási cselekmények csak feljelentés esetében büntettetnek egy évig terjedhető fogházzal».

Nagyon enyhe fölfogásra mutat, hogy az okmányhamisitásra egyszerű pénzbirság is szabható, és helytelennek látszik a vagylagos pénzbirság is, melylyel orvosok, kik tudva hamis egészségi bizonyitványt kiállitanak, büntetendők.

Találó ellenben a furtum ususra szabott általános büntetés (494. §.) «Ki valamely idegen dolgot tudva jogosulatlanul használ és ez által elkoptat vagy megkárosit, a kárvallott fél kivánságára 100 frtig terjedő pénzbirsággal büntetendő». E szakasz nem szoritkozik tehát csupán ingó dolgok jogosulatlan használatára, de a büntetési maximum bátran 300 frtra lenne felemelhető.

Figyelemre méltó a 386. §. «Három hóra terjedhető államfogházzal vagy 500 frtig terjedhető pénzbirsággal büntettetik azon hivatalnok, ki valamely hivatali titok megsértésével, 1. oly tényeket, melyeknek tudomására csak hivatali állása utján jutott, mással közöl vagy közhirré tesz, 2. hivatalos irományokat vagy okmányokat, melyek hivatalánál fogva reá bizattak vagy általa hozzáférhetők, másoknak mutat vagy lemásoltatni engedi.» Biráló dicséri, hogy itt általános szabály mondatik ki és nem várnak specziális alkalomra, hogy megtorló rendszabályokat alkossanak, mint p. Olaszországban LAMARMORA leleplezései, Németországban az Armin-affaire folytán történt.

A kihágásokról szóló harmadik részben többek között a zsidógyermekek erőszakos megkeresztelése vagy keresztény gyermekek körülmetélése, az árverések körüli ocsmány összebeszélések is szerepelnek, mi kétségkivül helyes.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

(Folytatás következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1876. évi váltótörvény 117. §-hoz.

«Azon váltók, melyek *elévülése* jelen törvény életbe léptetése előtt *már kezdetét vette*, a kereseti, valamint a viszkereseti jog elévülése tekintetében az eddigi törvények szerint birálandók meg.»

Ez az idézett §. szó szerinti szövege.

A 117. §. nem annyira világos, hogy hozzá kétféle értelmezés ne férjen és annak tulajdonitható, hogy váltóbiróságaink a kereseti jog elévülésének megbirálásánál egyforma eljárást nem követhetnek.

Az idézett szakasz helyes értelmezése különösen most az átmeneti időben, midőn az 1840. évi váltótörvény nem rég hatályon kivül helyeztetett és az 1876. évi váltótörvény életbe lépett, bir kiváló fontossággal.

A kérdés az, mikép magyarázzuk a váltók elévülésének kezdetét, ettől függvén egyes concret esetekben ezen szakasznak mikénti alkalmazása a kereseti jog megállapitásánál.

Némelyek az elévülés kezdete alatt az elévülési idő kezdetét értik, mely e szerint a váltó lejáratával esnék össze, — mások a váltó elévülésének kezdetét azon időpontra teszik, a midőn a váltó lejáratától az elévülési idő eltelt, tehát midőn az 1840. évi törvény értelmében az uj váltótörvény életbeléptetéseig a váltó lejáratától a két év betöltetett.

Az első magyarázat szerint mindazon váltók, melyek 1877. évi január 1-je, mint az uj váltótörvény életbeléptetési napja előtt lejártak, két év alatt évülnek el, mert az 1840. évi váltótörvény szerint birálandók meg;

ellenben a második értelmezés szerint oly váltók, melyek 1877. évi január elseje előtt jártak ugyan le, azonban lejáratuk óta az uj váltótörvény életbeléptetéseig a két év még nem telt el, három év alatt évülnek el, mert az 1876. évi váltótörvény szerint birálandók meg.

Ha tehát egy 1875. évi február 15-kén lejárt váltó alapján *1877. évi deczember 1-én* sommás váltókeresetet inditunk, kétféle eshetőségnek nézhetünk elé:

a) a 117. §. illetőleg az elévülés kezdetének első magyarázata szerint a sommás eljárásnak nem adatik hely, mert e szerint a például felhozott váltó 1877. évi február 15-én már elévült, a mennyiben ezen értelmezés szerint az elévülés 1876. évi váltótörvény életbeléptetése előtt, azaz 1877. évi január 1-je előtt kezdetét vette és a kereseti jog elévülése tekintetében az 1840. évi törvény szabályai alkalmaztatnak;

b) ha pedig ugyanezen váltónál az elévülés kezdete tekintetében a második értelmezés szerint járunk el, akkor a 117. §. utmutatása szerint a sommás eljárásnak helyt kell adni és a fizetési meghagyást ki kell bocsájtani, mert a fennebb érintett váltó lejárata óta az 1876. évi váltótörvény életbeléptetéseig, vagyis 1877. évi január 1-ig a két év még nem telt el, tehát az elévülés az uj váltótörvény életbeléptetéseig kezdetét még nem vette és igy ezen váltóra nézve nem az 1840. évi váltótörvényben szabályozott két évi, hanem az 1876. évi váltótörvényben előirt három évi elévülési idő alkalmaztatván, ezen váltó 1877. évi deczember elsején elévültnek még nem tekinthető.

Hasonló elbánás alá eshetnek mindazon váltók, melyek 1875. vagy 1876. évben jártak le, azonban ez ideig be nem pereltettek.

Részemről a második értelmezés helyességét vitatom, de szivesen fogadnám az eszmecserét.

D. E.
kir. törvszeki biró.

Az igazs. miniszterium és a birói hatóságok mostani bűnbakjai a kir. közjegyzők.

Ugyancsak nekijár most a rud a közjegyzői intézménynek! Nem elég nekünk az igazságügyi miniszterium által a közjegyzői kamarákhoz intézett leirat kárhoztató és az egyes közjegyzők által elkövetett visszaélések miatt a közönség közt a közjegyzői intézmény ellen állitólag fenforgó «felháborodásról» szóló szemrehányó szavakat zsebre dugnunk, de a «*Jogtudományi Közlöny*» f. évi 43. számában Dr. M. kir. törvényszéki biró ur is a helyett, hogy az általa ugy látszik ismert visszaélések és az ezeket elkövető közjegyző ügyével foglalkoznék, jónak látta az egész közjegyzői karra teriteni a vizes lepedőt és képzelt magasságából ex tripode Jovis csak ugy szórni a menyköveket az összes közjegyzőkre.

Mi a való a Dr. M. törvényszéki biró ur által a Jogtudományi Közlöny 43. számában vázolt vádokból, arra feleljenek meg a törvényszéki biró ur ügykörébe eső közjegyzők és az általa a közjegyzői felszámitások dolgában vétkes összejátszással gyanusitott birók, de a Dr. M. ur által ösmert specialis eset alkalmából nekimenni az összes kir. közjegyzőknek, és a közjegyzői intézményről azt mondani, hogy az «reményelt hivatásának meg nem felelt», elejtése az ügy tárgyilagos megbeszélésének, átvitele az egyes személy iránt érzett indulatnak az összességre, és hogy a közjegyzői intézmény be nem vált, kissé koczkáztatott állitás egy bármennyire tisztelt, de azért csak a saját látköréből kiindulható szerény állásu birói egyéniségtől.

A Dr. M. ur által hivatolt 1877. évi 2211. sz. igazs. miniszteri leirat azon része ellen, mely az egyesek által elkövetett bármilyen visszaélések alkalmából a közjegyzői intézmény jó hirnevének megóvása czéljából ugyan, de az összes közjegyzők ellen mond kárhoztató itéletet és a közönség közt forgó felháborodásnak jelezi a közjegyzői intézmény ellen támadt netaláni resensust, erélyesen felirt a kassai közjegyzői kamara is a f. év október 27-kén tartott közgyüléséből, türhetetlennek találván, hogy egyesek vétkeért az ezek ellen alkalmazni kelletett fegyelmi eljárás helyett az összes közjegyzőkhöz intéztetik dorgálás, melynek élét még az sem veszi el, hogy az az alig megszületett intézmény érdekeinek megóvása czéljából tétetett, és hogy a nagy közönség egy-két tagja ismerhet ugyan panaszra való okot, de a közönség közt a közjegyzői intézmény ellen támadt felháborodássá azt csak az egyes közjegyzők személyes ellenségei vagy irigyei fujhatták fel.

Mi, a kassai közjegyzői kamarákhoz tartozó közjegyzők sem zárjuk ki annak lehetőségét, hogy akadhat fél vagy biró, ki keresett olcsóság, a közjegyzői eljárást szabályozó formaságok ismeretlensége, vagy a közjegyző személye iránt érzett ellenszenv sugallatát követve fennakadhat egyikünk másikunk felszámitása ellen, sőt lehet eset, hogy egyes panasz indokolt is lehet, de ha ellene a törvény által nyujtott orvoslat nem kerestetik, nem látjuk át, hogy miért kárhoztattassék egyes eset alkalmából az egész intézmény vagy a közjegyzők összessége? az egyes esetek orvosoltassanak, sőt ha tulhajtás forog fenn, toroltassanak meg, de a közönség jogbiztonságát, és a hagyatéki ügyek ellátása körül az államkincstár kiméletét czélzó intézmény maga és az ezeket közvetitő ártatlan közegek kiméltessenek meg az ok nélküli meghurczoltatástól, a profanatiótól.

Hogy a közjegyzői intézmény «reményelt hivatásának meg nem felelt», és az igazs. miniszteri leirat kitételei szerint «hogy a közjegyzői intézmény ellen a közönség közt a felháborodás érzelme támadt», csakugyan nagy szavak, de csak agyrém! melyet az egyes visszaélések ismeretével biró de azok megfékezésére nem vállalkozó egyének képzelme alkothatott csak; ha ilyes felháboritó érzelmek létezznének, azokról nekünk is tudomással kellene birnunk, kik a közönséggel naponkint érintkezünk. Ha egyátalában felháborodás érzetéről lehet szó, az egyes egyéneknél támad a közjegyzői okmányoknál elkerülhetetlen bélyeg használata körül, hol a közjegyző munkája, irásdijja, és hitelesitési illetménye 5—6 frtra, a kincstár illetménye ellenben 20 frt 50 krra rug, de ez is csak muló érzemény, mely elől a közönség azzal tér ki, hogy hasonló okmányért fizet az ügyvédnek vagy más irástudónak 10 frtot, és megkiméli a bélyegkiadást, s ha per alapjául kell használni az igy keletkezett okmányt, beperesiti az egyszerű másolatot, és a kötelezettségét beismerő jóhiszemű ellenfél ellen igy is nyer elmarasztalást.

Abban igaza van Dr. M. urnak, hogy a közjegyzők dijait a hagyatéki ügyek ellátása körül is kellett volna szabályozni, mert ez ugy a közönségre mint kivált kezdetben a tapasztalatlan közjegyzőre sok baj forrását bedugta volna, de a mostani dijszabályzat 10., 21. és 22. §§-ban kifejezett elvek is kellő eligazodást nyujtanak ugy a szakmáját kellőleg értő közjegyző, mind a mást is élni hagyni akaró birónak; de fájdalom, valamint akadhattak oly közjegyzők, kik maguknak a hagyatéki tárgyalásokért Dr. M. kitétele szerint borzasztó sokat fizettettek, ugy akadtak oly Jánosszerű birák is, kik mivel eleinte sok munkaanyaggal látták el a közjegyzőt, emberbaráti érzelmüknek az által adtak kifejezést, hogy a dijszabályzat keretén belül tett közjegyzői dijfelszámitásokat ugyancsak megmérsékelték olyannyira, hogy a közjegyző a becsületes jutalmazás reményében agyon dolgozta magát és sirva áldja a kezet, mely életét keserüvé tette; és e körül azon hamis helyzet is nőtte ki magát, hogy a világ látván azt, hogy a közjegyző irodájában naponkint 20—30 ember is megfordul, égre- földre esküszik, hogy a közjegyző évenkint 10,000 frt forgalmat csinál, a hagyatéki biró maga is hiszi ezt, és terjeszti, sőt megnyugvást talál abban, hogy ő a közjegyzőt élni hagyja, csak a közjegyző a háládatlan és telhetetlen zsák, ki mindezt nem hiszi, elvitatja, és állitja, hogy ő az igazságszolgáltatás taposó malmának mindenki által irigyelt lova, de önmaga által fájdalmasan felismert gebéje.

Dr. M. ur elszomoritó jelenségnek mondja, hogy a közjegyzők kis része nem jogász-segédek által végeztet naponkint 6, 7, 8 tárgyalást, és hogy ezek férczművek; ha férczművek, részesitsék a birák érdemlett sorsukban, de ha elfogadható művek, minthogy a közjegyző a törvény 17. §. által jogositva van saját felelőssége mellett segédeket használni: a «boni vini origo quaerenta non est» elve szerint a munkát megillető jutalom panasztalanul kirendelendő.

Hanem a 6., 7., 8. tárgyalás naponkinti elvégezése körül nekem, ki a hagyatéktárgyalási intézményt tüzetesen ismerem, kételyeim vannak. Dr. M. ur vagy csupa könnyű lefolyásu hagyatékot ismer, melynél a leltár és az örökjog tisztában van és akkor megengedem, hogy egy ember naponkint 6 sőt 7 tárgyalást elvégezhet, vagy ismer bebonyolitott hagyatékokat is és akkor nem állithatja, hogy egy ember csak két tárgyalást is elvégezhet; de honnan állitja elő a roppant hagyatékot, hogy egy közjegyzőnek nem jogvégzett segédére is naponkint 6, 7, 8 drbot tulajdonit? Hisz ez egy évre csak 300 munkanapot véve a 6-os esetnél 1800, a 7-es esetnél 2100, a 8-as esetnél 2400 drbot tenne, ennyi hagyatéka pedig az országban egy közjegyzőnek sincs. A kassai közjegyzői kamara ügyforgalmi kimutatása szerint az 1876. évi aug. 1-től f. év jul. 30-ig terjedő évben jött be a liptó-szt.-miklósi közjegyzőhöz 437, az eperjesihez 208, lőcseihez 180, rozsnyóihoz 123, bártfaihoz 160, beregszászihoz 220, s.-a.-ujhelyihez 79, kassai I. közj. 83, a többihöz ennél sokkal kevesebb hagyatéki szám, s ezek közt is legalább 12% tesz a vagyon nélküli, vagy már korábban tárgyalt s igy a közjegyzőnek csak ok nélküli

fárasztását előidéző hagyaték. Miból áll hát elő a Dr. M. ur által felhánytorgatott évenkinti 6, 8 és több ezer forintnyi tisztajövedelem bármily «borzasztó sok» fizettetés mellett? A kassai közj. kamarához tartozó közjegyzők ily brillians jövedelmeinek lehetősége ellen szólanak a számok, ha Dr. M. ur. más kamarabeli közjegyzőt ismer, ki ilyes jövedelmet hagyatékokból felmutat, annak én is irigylem sorsát s ha megtudom, ki az: várom állomásának üresedésbe jöttét és legott folyamodom helyére.

De hát ugy Dr. M. ur, mind az én illusioimnak véget vetett a gyámügyi törvényjavaslat által teremtett uj helyzet; most csupa Olcsó Jánosok, az emberiség ügye iránt melegen érző emberek veszik kezükbe a hagyatéki ügyek tárgyalását, ők maguk és ingyen fogják ellátni a hagyatéki ügyek tárgyalását, alattas közegeik is, a községi birók és jegyzők is, a telekkönyvek is ingyen fogják kiszolgáltatni a falusi jegyzők és birók által szóval vagy irásban megrendelt sok telekkönyvi kivonatot, a felek nemhogy fárasztatnának a közjegyző irodájába tárgyalásra, maga keresi fel őket a szolgabiró akár ér rá akár nem, és akár laknak az érdekelt felek egy helyben akár nem, a szolgabirák kerülve minden a dologhoz nem tartozó hosszadalmasságot, röviden és alaposan fogják elrendezni mind az örökségi, mind a telekkönyvi ügyeket, csak legyen árvaszék, mely azt helybenhagyja, biró ki a telekkönyvi átiratást megrendelje, és telekkönyv, mely azt foganatositsa. Valóságos eldoradói állapot; szinte vágyat érzek, hogy valaki rám haljon egy zavaros örökség hátrahagyásával, hogy e csupa ingyenes és csak az örökségi adó terhével járó tárgyalás áldásaiban én is részesüljek.

De hát a gyámügyi törvény is csak a gyámi ügyek ellátását tárgyazó részében életképes, a hagyatéki ügyek ellátását illető része halva született gyermek, s igy megint csak a közjegyzők hivatása marad a hagyatéki ügyek ellátása, csakhogy a Dr. M. ur és több más a közjegyzői intézmény iránt könyen felfogható és le nem vetkezhető emberi gyöngeség miatt nem jól érző biró és a nagy közönség érdekeinek képviseletétől teherbe esett élhetetlen táblabirói existentia insinuatióitól megriadt igazs. miniszterium a közjegyzők tisztességes dijazásának biztositása helyett általányozási rendszert akar életbe léptetni, a legnagyobb munkaanyagot nyujtó 200—300 frtos hagyatékok diját az értékesebb hagyatékoknál kilátásba helyezett recompensatio mellett oly kicsire kivánván szabni, hogy e mellett nincs mód benne, hogy a közjegyzők megélhessenek, és ugy alá mind fölfelé az állásukat megillető tisztességet megtarthassák.

Szerencsére a közjegyzők érdekeinek nagy szolgálatot tesz Dr. M. ur az által, hogy a dijszámitás dolgában felpanaszolt egynéhány tételt felsorolja, melyből a laikus ember is s igy az igazságügyminiszterium is beláthatja — mert hát ott is sok ember van, ki azt nem tudja, hogy hány apró és nagyobb fogás kivántatik ahhoz, hogy egy hagyatéki ügy felszereltessék, tárgyalása keresztülvitessék, és birói átadás alá érleltessék — de Dr. M. ur sem meriti ki a tételeket egészen, mert az általa felsoroltak csak a könnyü lefolyásu hagyatéknál fordulnak elő, hát a zavaros hagyatékok, melyeknél elhalt örökösök, elhalt szavatosok vagy szavatolást igénylők, ismeretlen tartózkodásuak érdekelvék? mennyi átirat szerkesztése, kiadmányozása, postára tétele, menyi idézés, tárgyalási fáradalom kivántatik, mig csak a hagyaték állaga megállapittatik? ezután következik a telekkönyvi közösségek beszüntetése, a női hozomány, irott hitbér, özvegyi jog tisztába hozatala, a végrendeleti és törvényes örökösök kiegyeztetése, részletes sokszor térvázlat szerinti osztály megtétele, az illetékszabás alá tartozó okmányok leiratása, hitelesitése, az átadó terv elkészitése — mert hát ez nemcsak kivántatik, de nyilvánvaló, hogy ezt alaposan csak az készitheti el, ki a fenforgó bonyodalom minden részletét ismeri — ezek és a Dr. M. ur által felsoroltak teszik felfoghatóvá, hogy hagyatéki ügyeknél átalányozási rendszer nem hozható be, mert ha ez a bonyolult ügyekre való tekintet nélkül hozatik be, akkor a közjegyző sujtatik, ha pedig a bonyolultakra való tekintettel állapittatik meg, akkor az örökösök sujtatnak, és felfoghatóvá válik, hogy bármily egyszerű és könnyü lefolyásu hagyaték leltározáson kivül 6 frton alul le nem tárgyalható.

És ezek felhozásával tulajdonképen oda lyukadtam ki, hogy nem is annyira Dr. M. ur közleményének a valónak megfelelő arányokra való leszállitása, mint inkább a kassai közjegyzői kamara f. é. okt. 27-ki közgyülésén elfogadott átalányozási dijrendszer elleni különvéleményem képezi felszólalásom magvát.

Dr. M. urnak köszönöm, hogy alkalmat adott a közjegyzői állásom körül régtől felgyülekezett panaszanyag kitálalására, vannak nálamnál mostohább helyzetüek is és ugy az igazs. miniszterium leirata mint Dr. M. ur szóban forgó felszólalásában ránk is van kiteritve a meglehet egyeseket méltán megillető vizes lepedő! és hogy az incriminatiót megérdemlők örve alatt az összes közjegyzők ellen emelt kapzsisági vád, és a közönség által elkárhoztatottnak állitott közjegyzői intézmény érdekében önérzetesen felszólalhattam.

Hátha sok ember szemében szálka az a képzelt 6, 8 és több ezer frt tiszta jövedelem, melyről Dr. M. ur szól? róla mint oly tisztes állásu emberről nem teszem fel ez emberi gyöngeséget, de soknál kisérthet ez az indok is, s ezek ne feledjék el, hogy a ki ennyi jövedelemhez embertársai kifosztásával jut, annak illő kihalgatása után tömlöcz a helye, ki pedig becsületesen érdembe hozza, annak e jövedelem előállitása körül befektetései és kiadásai is vannak és ösmerek én sok gazdag és sok szegény üzletembert, kik egyformán törik magukat a szerencse után, de az egyik szerencsésebb mint a másik, az egyikuek jutalmazóbb üzletei vannak mint a másiknak.

Biráim, kik eddig a beregszászi közjegyző megélhetését egyedül biztositó munkaanyaggal — hagyatéki ügyekkel elláttak, bocsássanak meg, hogy rájuk vonatkozólag csak annyit is felhoztam, a mennyit fölhoztam; vagy félév óta ők is megjobbitották helyzetemet, ezt örömmel jelezem, de kifogytak a munkaanyagból ők is, nem azért mintha ilyen anyag nem lenne, de mert náluk sem jelentetnek be a hagyatékok, pedig annyi a hivatalos beavatkozást igénylő hagyaték mint vihar után az erdőkön a dült fa; de hát közigazgatási közegek teendője a hagyatékok bejelentése, ezek pedig sem nem állanak hivatásuk szinvonalán, sem nem éreznek kedvet az ingyenes munka teljesitésére, az árvák pedig és a távollevő örökösök nem tudnak panaszkodni, az árvaszékek pedig örülnek, hogy nem halmoztatnak el teendőkkel.

Végkövetkeztetés ebből az: hogy ha volt is egyes közjegyzőknek az első évben rohamos munkájuk, azt eredményezte a biróságoknál felgyülekezett hátralék ideadása, a második évben mint az általam közlött ügyforgalmi kimutatásból megtetszik, már csak gyéren folytak be a hagyatékok, s jövőre a legbizonytalanabb állapotnak nézünk elé, kivált ha oly meleg felszólalások emelkednek a közjegyzői intézmény mellett, mint Dr. M. ur felszólalása.

Bloksay István,
beregszászi kir. közjegyző.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent s minden könyvkereskedés által megszerezhető:

BÉLYEG ÉS ILLETÉKSZABÁLYOK.

A legujabb időkig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Átdolgozta: *dr. Mariska Vilmos*. Füzve 1 frt.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 47. sz. Budapest, 1877. novemb. 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A végrehajtási eljárásra vonatkozó törvényjavaslat. Vavrik Antal, budapesti V. ker. járásbiró urtól. — Szabályzat nemzetközi választott biróságok rendezésére. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. Gruber Lajos urtól. — Törvénykezési szemle: A héber betükkel vezetett kereskedelmi könyvek szabályszerű voltáról. Hexner Gyula, ügyvéd urtól. — A közjegyzői dijjak szabályozásához hagyaték rendezési ügyekben. Bloksay István, beregszászi kir. közjegyző urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A végrehajtási eljárásra vonatkozó törvényjavaslat.

A biróságok itéletei, de sőt a kötött egyességek is legnagyobb részben végrehajtás alá kerülvén, ily — mondhatnók — szomoru viszonyok között a végrehajtási eljárásnak kiváló fontosságot tulajdonitunk, s annak mikénti megoldását jelentékeny befolyással birónak tekintjük igazságszolgáltatásunk menetére. A helyes irányt követő végrehajtási eljárás fő kelléke: hogy végrehajtató kevés költség és fáradtsággal lehetőleg gyorsan érvényesithesse kielégitéshez való jogát; mig egy részről tehát kétségtelen, hogy a főtekintet erre irányzandó, más részről ismét ezen czélért végrehajtást szenvedett s esetleg harmadik személyek jogai is feláldozhatók nem levén, az érdekelt felek ezen jogainak minden irányban kielégitése a végrehajtási eljárást szabályozó törvény alkotásánál a fő nehézséget képezi. Ehhez járul azon, nem épen örvendetes jelenség, hogy kevés kivétellel a kötelezett felek fő törekvése akadályozni, s meggátolni végrehajtási kielégittetését, hogy ezen törekvésükben a jog és törvény védelmére hivatottak által teljes készséggel és nem épen kivételesen támogattatnak, s végre hogy a birósági végrehajtók nemcsak hogy a jogi képzettség — ha ilyenről náluk általában szó lehet — legalsóbb fokán állanak, de ezen felül megbizhatlanok. Azok ellenében, a kik ezen állitásainkat tulzott vagy igazságtalannak tartják, utalunk a roppant mennyiségü alaptalan, ügyvéd által ugyan sok esetben ellen nem jegyzett, de azért a prts. szabályait magyarázgató semmiségi panaszokra, s azon sok hiányos végrehajtási jegyzőkönyvre, mely a végrehajtók képzettségét igen szomoru szinben tünteti fel. Ezt pedig hangsulyozzuk annál inkább, mert véleményünk szerint a végrehajtások foganatositásánál a birósági végrehajtónak önálló intézkedésre feljogositó hatásköre nemcsak hogy kellőleg s a kivánatos mérvben ki nem terjeszthető a már emlitett megbizhatlanság és felületességük miat, de sőt önálló működhetésük lehetőleg megszoritandó, mert a tapasztalat azt bizonyitja, hogy végrehajtóink legnagyobb része tudatával sem bir annak, hogy a törvénynek alapos ismerete náluk is szükséges, s hogy lényeges szerepre lennének hivatva a végrehajtás czéljának oly módoni elérésére, hogy a biróságok teendői, a végrehajtási eljárás körül lehetőleg kevesbittessenek.

Hogy a javaslat azon czélnak, hogy t. i. végrehajtató a birói határozatnak mielőbb érvényt szerezhessen, megfelel, ezt egyelőre határozottan állitani nem merjük, nem ugyan azért mintha a javaslat tervezője nem látszanék áthatva lenni annak tudatától, hogy a végrehajtások gyors keresztül vitelét a felek teljes joggal követelhetik s a biróságoknak ezt elősegiteni mintegy moralis kötelességében is áll, hanem mert véleményünk szerint végrehajtást szenvedett felek oly nagy mérvü pártfogásban részeltetnek, hogy alapos okunk van tartani attól, hogy végrehajtást szenvedett részére megállapitott jogok és előnyök a gyakorlatban a végrehajtató jogainak hátrányára fognak érvényesittetni, s a javaslatnak ezen irányban intézkedéseit minden esetre megváltoztatandónak tartjuk.

A javaslatot egészben tekintve, kétségtelen, hogy annak készitője a végrehajtásnál felmerülni szokott kétdéseket kellőleg méltatva, sok eddigi hiányt lelkiismeretesen pótol, sok helytelen intézkedést pedig alaposan javit, mig azonban ezt készséggel, sőt örömmel elismerjük, ki kell emelnünk hogy a javaslat oly mellékkérdésekre is kiterjeszkedik, melyeket intézkedés tárgyává tenni felesleges, sőt nem is tanácsos.

Ezen felül a javaslat oly intézkedéseket is tartalmaz, melyek nemcsak ellenmondók s nem eléggé szabatosak, de egészen tévesek, s melyek részint helytelen felfogást, részint a gyakorlati élet tökéletes figyelmen kivül hagyását igazolják, s mint ilyenek nemcsak a javaslat értékét csökkentik, de a kivitelnél a legnagyobb zavarokat lennének képesek előidézni, mint ez a következőkből is kitünik.

Az 1. §. *d)* pontja szerint végrehajtható közokirat: «a biróság előtt kereset folytán kötött egyességet tartalmazó jkönyv»; tekintve azonban, hogy a sommás biróság által felveendő szóbeli panaszok (ügyv. szab. 245. §.) előterjesztése alkalmával akár hányszor köttetik egyesség, hivatkozott pont könnyen azon magyarázatra ad alkalmat, hogy ezen egyesség nem végrehajtható, mert szorosan véve nem «kereset» folytán köttetett, s igy a biró az egyességre hajlandó feleket előbb majd a kereset meginditására fogja utasitani.

A 11. §. a végzés lényeges kellékeit jelölvén ki, minthogy a szerint a végrehajtás tárgyát képező összeg vagy kötelezettség a végzésben meg nem emlitendő, ez lényeges kelléket nem is látszik képezni. Hogyan fogja azonban a kiküldött a végrehajtás tárgyát képező kötelezettséget és járulékait felszámitani (28. §. *d*) ha ez a végrehajtást rendelő végzésből hiányozhatik.

A 12. §. második bekezdése azon intézkedésének, hogy a végrehajtás alapjául szolgáló okirat eredetben, illetőleg hivatalból hitelesitendő másolatokban kiadandók, semmi czélját nem látjuk, mert ugy a kiküldött mint a megkeresett biróság a végrehajtás foganatositásánál nem az okirat, hanem a végrehajtást rendelő végzés szerint jár el, s igy arra sem a kiküldött, sem a megkeresett biróságnak szüksége nincs. Ezen felül az eredeti okiratnak végrehajtató kezeiből kivételét — bővebben nem indokolható okokból — tanácsosnak sem tartjuk.

A 26. §. a lakást a lakhelylyel összezavarván, azon rendelkezésből hogy «ha a végrehajtás a marasztalt fél lakásától különböző helyen teljesitendő», az következik, hogy ha p. o. a marasztalt a váczi utcza 1. szám alatt lakik, a végrehajtás pedig a váczi utcza 2. szám alatt

létező ingókra foganatositandó a kiküldött végrehajtást szenvedő részére ügygondnokat köteles kinevezni. Azon rendelkezés pedig, hogy «a mennyiben a végrehajtást szenvedőnek lakhelye vagy tartózkodási helye tudva van» nehezen érthető; mert hiszen ha ez nem tudatik, akkor azt sem lehet tudni hogy a végrehajtás a marasztalt fél lakásától különböző helyen foganatosittatik-e vagy sem?

A 29. §. második bekezdésének azon intézkedése, hogy «azon költségek, melyekre nézve a végrehajtási iratok elegendő támpontot nyujtanak, megállapitandók akkor is ha fel nem számittatnak» csak panaszokra fog alkalmat szolgáltatni, mert a költségek sok esetben kifizettetvén s a végrehajtási kérvényben ezen fizetés fel nem hozatván, a biró a perbeli iratokból a költséget a már történt fizetés daszára fogja megállapitani. Különben hogy miért legyen felmentve végrehajtató költségeinek is előterjesztésétől, felfogni képesek nem vagyunk.

A 35. §. egy tökéletes chaos. Ugyanis a 34. §. végrehajtás megszüntetése avagy felfüggesztése iránti keresetről intézkedvén, mi czélja van a 35. §-ban emlitett végrehajtás foganatositásának felfüggesztése iránti külön kérelemnek, midőn ugyancsak a felfüggesztés iránt már kereset van inditva. Ez annál kevésbbé érthető, mert ha a végrehajtás felfüggeszthető az ellenfél meghallgatása nélkül is az esetben, ha a kereset az 1868: 54. tcz. 165—168. §§. szabályainak megfelelő okirattal bizonyitott tény-körülményen alapul, akkor a felfüggesztés már a kereset folytán kimondható, ha pedig a kérelem felett a végrehajtató meghallgatandó, ezen meghallgatás helyett mindjárt a kereset tárgyalását lehet elrendelni és megtartani, mert hiszen azon meghallgatás sem lesz más mint tárgyalás. Ily két tárgyalás megtartása pedig annál feleslegesebb, mert a külön kérvény nézetünk szerint a végrehajtás folytatására halasztó hatálylyal szintén nem birhatván, czélszerübb, ha a kérelem feletti meghallgatás helyett mindjárt a kereset tárgyalása rendeltetik el.

A 46. §. második bekezdése azt látszik tanusitani, hogy tervező nem bir tudomással azon naponta előforduló tényekről, hogy az árveréseknél a becsértéknek egy tized része folyik be, s igy a követelés és járulékai fedezésének kimutatásáról annál kevésbbé lehet szó, mert a hol eshetőség is szerepel, ott a bizonyitás igen nehéz.

A 49. §. harmadik bekezdésénél — bár annak intézkedését igen helyesnek tartjuk — kénytelenek vagyunk felvetni azon kérdést, hogy a kiküldött végrehajtó diját ki fogja ez esetben fizetni, mert az a foglalás helyére dij nélkül kimenni nem köteles, az pedig hogy az ingók csekély értékűek, csak is a helyszinén állapitható meg.

A 61. §. harmadik bekezdésének azon intézkedése, hogy a napi dijak általában — s igy bármely összegre rugjanak, le nem foglalhatók, a hitelezők kijátszására fog alkalmat szolgáltatni, a mennyiben a fizetésnek (p. o. társulati vagy kereskedői hivatalnokok, könyvvezetők, pénztárnokok, segédeknél) csak napidij czimével leendő felcserélése szükséges arra, hogy a marasztalt fél a foglalástól meneküljön.

A 76. §. második bekezdését igen sok esetben — mint p. o. ha egy 10000 frtos kötvényre vezettetik a végrehajtás 1000 frt iránt — méltánytalannak kell mondanunk.

A 80. §. szerint bérházaknál a végrehajtás érvényben marad ugyan akkor is, ha az egyes bérlők változnak, minthogy azonban a foglalás az uj bérlő ellen ennek értesitésétől bir hatálylyal, a fenntebbi rendelkezésnek gyakorlatilag kevés jelentősége lesz.

Szolgáljon például a naponta előforduló élet,

A végrehajtást szenvedett házában a május—aug. negyed bérei lefoglaltattak. Augusztus 1-én a bérlők kimennek s az ujak bejönnek. Ezeknek a foglalásról tudomásuk nem levén, végrehajtató pedig az uj bérlőket addig mig be nem költözködtek nem is értesithetvén a foglalásról, ezek a házbért az év negyed első napján kifizetik végrehajtást szenvedettnek, ki azt annál inkább fel fogja vehetni, mert a 80. §. ezen tényt sikkasztásnak nem minősiti, az eszközölt foglalás pedig az ujbérlő ellen hatálylyal nem bir.

Igaz, hogy ez ellen fel lehet hozni, hogy végrehajtató intézkedjék, miszerint az uj bérlő az évnegyed első napján a foglalásról rendelvényileg értesittessék. Ez azonban nem lenne egyéb mint lehetetlenséget kivánni, mert végrehajtató az uj bérlőkről előbb mig be nem költözködnek tudomást nem szerezhet, a kiküldött is felszólitandó, s igy a rendelvény kibocsájtása az évnegyed első napjának délutáni 5. órájáig — meddig a házbér kifizetendő — meg nem történhetik.

Vavrik Antal,
bpesti V. ker. jbiró.

(Vége következik.)

Szabályzat nemzetközi választott biróságok rendezésére.

(Folytatás.)

A következőkben megállapitandó szabályok tehát azon esetet érintik, melyben *a választott birósági eldöntés államszerződésben kiköttetett*, és csak kisegitő érvényt akarnak igényelni és igényelhetnek, mert első sorban minden tekintetben a kikötött egyezmény a mérvadó. (t. 32. § 15. De receptis 4, 8: sciendum est, omnem tractatum ex ipso compromisso sumendum.)

Mentől gondosabb és behatóbb az egyezmény, annál kevesebb ok lehet, kisegitő szabályokhoz nyulni. Ezek tehát csak a biróságra irányuló tökéletlen szerződések mintegy hallgatólagos részei. A választott birósági szerződések ellen, mint feltétlen szabályoknak, nincsen érvényük, miután az államok szerződéseire azon alapelv: jus publicum privatorum pactis mutari non potest, sem nem érvényes, sem gyakorlatilag végre nem hajtható.

Ezen szabályok első sorban a gyarló nemzetközi joggyakorlatból vétettek, aztán, a különböző czivilizált államokban, a választott biróságra átalában érvényes alapjogelvek megfigyelésével, szabadon kifejtettek. Ezen alapelvek egyenes használata már azért sem követelhető, mert a territorialis jogkülönbzetek ezen a téren is jelentékenyek, továbbá, mert a nemzetközi választott birósági szerződés részint a polgári választott biróságok minden alapelveinek alá nem vethető, részint különös jogszabályokra van szüksége. Végre nem számithatni itt, sem valami egyenes kierőszakolhatásra, sem valami ellenőrzésre egy a választott biróság és a felek fölött álló törvényszék által. Ennélfogva a nemzetközi választott biróságok ellenzői, és pedig ugy azok, a kik az államok szerződési tetszését teljes épségben fentartani kivánják, mint azok, a kik egy állandó nemzetközi törvényszéket ajánlanak, látszólag helyes okból tüntetik fel, hogy hiába való a fáradság egy intézményt jogilag szabályozni akarni, a melynek használata oly érdekeltek tetszésétől függ, a kik nem hagynak maguknak előszabni szilárd jogot és eljárást, melynek fenállása és eredménye végtére is az érdekeltek ellenőrizhetlen belátására hagyandó.

E mellett azonban nem méltatják kellően a népszokás és közvélemény hatalmát, eltekintenek attól, hogy valóban nehezebb egy kimondott választott birósági itéletnek az engedelmességet megtagadni, mint egy csupán egyoldalulag felállitott, de nem egy pártatlan harmadik személy által megállapitott igényt megtagadni; végre nem vesznek tudomást arról, hogy nemzetközi

perekben is, a választott biróság által hozott határozatok tekintetében is rendezett orvoslati eljárás keresztül vihetőnek látszik.

E mellett még hangsulyozható, hogy a római, kivált a classikus római jog szabályai, a nemzetközi választott biróság lényegének sokkal inkább felelnek meg, mint azon alapjogelvek, melyek jelenleg a (polgári) választott biróságoknál uralkodók. A római classikus jog szerint a választott biróságot kikötő szerződés és a választott birósági itélet pusztán szerződési jogot alapit meg a felek közt; a szerződést megtörő fél mindenütt csak a birsági vagy kártéritési igénynek van kitéve; hiányzik abban az egyenes erőhatalmi végrehajthatás, és minden egyenes orvoslat lehetősége s a nagy római jogászoknál a gondolat, hogy a választott biró quasi első folyamodásu itéletet hozna, teljesen idegen.

Ennélfogva több fontos vonatkozásokban a római jog, mely azonkivül a legtöbb polgári peres eljárás alapját képezi és az angol-amerikai jog terén is a ratio scripta magas tekintélyében áll, — a nemzetközi választott biróságok rendezésénél nagyobb mértékben érvényesithető, mint az ujabb peres eljárási törvények.

A felállitandó alapelvek vonatkoznak:

1. A választottsági szerződések kötésére;
2. a választott biróság alakitására;
3. a választott birósági eljárásra;
4. a választott birósági határozatra;
5. a választott birósági határozatok elleni orvoslatra.

A tervezet 1. §-a. «A nemzetközi választott biróság két vagy több állam jogvitáit dönti el.»

A tervezet 2. §-a. «A nemzetközi választott biróság föltételei következők:

«1. egy érvényes nemzetközi választottsági szerződés (compromissum).

2. egy érvényes egyezmény egyrészről a megbizó (compromitáló) felek, másrészről a választott biró közt, melylyel a választott biró magát a vitás eset eldöntésére kötelezi (receptum arbitri). Ha a választott biróság két vagy több személyből álland, az érvényes egyezmény a megbizó felek és a választott birók mindenike közt szükséges (9. §.)»

Ezen két alkotási elem elkerülhetlen. Mind a kettő egymástól élesen elválasztandó, mint ez különösen a római jogforrásokban történik, miután mindegyike saját különös következményeivel bir.

A tervezet 3. §-a. «A választott birósági szerződés köttetik:

«1. előre, és pedig vagy minden vitás kérdésre, vagy a vitás kérdések bizonyos közelebbről megjelelendő nemére, melyek a szerződő államok közt felmerülhetnének, egy érvényes államszerződés tekintetében.»

«2. a megbizó felek által egy vagy több felmerült vitás viszony felett, egy — a megbizó államok képviselői által aláirt okmány tekintetében.»

«4. §. Ha a választott birósági szerződés a jövőben felmerülendő vitákra előre köttetett, a választott biróság illetősége kiterjed minden a v. b. szerződésben kijelelt vitás kérdésekre, ha a megbizók ezen illetőséget egy utólagos egyezmény által meg nem szoritják. Ha a v. b. szerződés egy a megbizók közt felmerült vitás viszony felett köttetett, akkor ez a v. b. szerződésben vagy utólagos kiegészitő egyezményben, világosan megjelelendő. Ha minden felismerhető megjelölés hiányzik, a választott birósági szerződés érvénytelen. Viták, melyek csak a v. b. szerződés kötése után keletkeztek, nem tartoznak ezen esetben a választott biróság elébe.»

A 3. és 4. §-ban azon vitás kérdés eldöntése szándékoltatik, valjon, a tulajdonképeni önálló v. b. szerződésen kivül (compromissum). egy némiképen átalános v. b. egyezménynek, a jövőben felmerülhető vitás kérdések tekintetében (pactum de compromitendo, clause compromissoir) érvényes szerződés ereje tulajdonitandó-e? Ezen kérdés a római jog szerint azon esetben igenlőleg fejtendő meg, ha legalább azon jogviszony jeleltetett ki tisztán, melyből a jövő jogvita keletkezik.

Ezen határon tul a legujabb német peres eljárási törvények sem mennek, például a bajor perrend 1319. art., az 1872-iki német polg. perrend 780. §-a; s azon nézet, hogy minden lehető vitára nézve előre egy érvényes v. b. szerződés köthető, sem a köztörvény forrásaiban, sem a törvénykezési szokásjogban, felismerhető támaszt nem talál. Még szükebben értelmeztetik a franczia semitőszék ujabb gyakorlatában a code de procédure 1066. art., s az angol-amerikai jog csak a már fenforgó viták felett kötött v. b. szerződéseknek enged jogerőt.

Mindazonáltal nem forog fenn nehézség aziránt, hogy a nemzetközi vál. birósági záradékoknak a legátalánosabb érvény tulajdonittassék akkor is, ha minden jövendőbeli vitákra vonatkoznak. Mert mindenekelőtt is a komoly és meggondolt akarat, magát egyezményileg lekötelezni, szerződő államok közt kétségbe nem vonható. Aztán az államok tetszése egy v. b. záradék által tetemesen megszorittatik ugyan, de semmiként a rendes jurisdictio rovására, sőt inkább ennek pótléka alkottatik. Ennélfogva tehát pártolandó! Ha azonban még az ut sem jeleltetett ki, melyen a fél akarata ellen is egy választott biróság alkotásához juthatni, akkor a záradék semmis. (v. ö. az 5. §.)

Milyen másféle anyagi és alaki feltételektől függ a nemzetközi v. b. szerződés, ez egyrészt nemzetközi jogi, másrészt minden szerződő fél államjoga szerint megitélendő kérdés. Első tekintetben elég a nemzetközi jog átalános alapelveire az államszerződések feltételeiről utalni. A másik tekintetben különösen figyelembe veendő, valjon a szerződő államhatalmak képviselői mennyiben vannak kötve népképviseletük beleegyeséséhez, akár a v. b. szerződés megkötésére, akár a választott birók megnevezésére?

A v. b. szerződés okmányszerü megállapitásának szüksége megfelel a tárgy fontosságának és a nemzetközi jog gyakorlatának.

A 4-ik §. szabványai a v. b. szerződés közvetlen folyományai s átalánosan elismerttek.

Mely viták értendők egy általános megjelölés alatt, például «alabama-claims», az a vál. biróság magyarázatának dolga. (v. ö. a 18. §-t).

A tervezet 5. §-a. «Az érvényes v. b. szerződésből mindenik szerződő fél részére azon jog keletkezik, hogy a v. b. szerződésben kijelelt vál. biróságot a vita eldöntésére felhivhatja. Ha a v. b. szerződés a v. biró személyét vagy a v. birókat ki nem jelöli, a v. b. alkotására követendő eljárás a v. b. szerződésben, vagy más oldalu egyezményben foglalt meghatározások által szabályoztatik (v. ö. a 6. §-t.) Ha ily meghatározás nincsen, szabadságában áll mindenik szerződőnek, részéről egy vál. birót választani. Ha a választott birók a határozat iránt meg nem egyezhetnek, őket illeti meg egy elnök választása, ha erre a szerződők által felhatalmaztattak. A felhatalmazással egyenlő a v. birók választásának kijelentett vagy hallgatólagos jóváhagyása. Ha ily felhatalmazás nincsen, kötelesek a felek az elnök választása vagy legalább azon harmadik személy választása iránt megegyezni, a ki az elnököt kijelölje. Ha ily megegyezés nem sikerül, vagy ha a kijelelt harmadik az elnök választását megtagadja, vagy ha valamelyik a szerződők közül a v. b. szerződés szerint szükséges közbenjárását a vál. biróság

*

alkotása iránt megtagadja: akkor a v. b. szerződés hatálytalanná válik.»

6. §. Ha a szerződők, eredetileg, vagy mivel a v. birók választásában meg nem egyezhetnek, abban egyeztek, hogy a v. biróság alkotása egy általok kijelelt harmadik személy által történjék és a kijelelt harmadik személy a v. biróság alkotását elvállalja, akkor a követendő eljárás első sorban a v. b. szerződés szabványai szerint határozandó meg. Ha a szerződésben ily szabványok nem foglaltatnak, azon harmadik legalább kilencz személyt ajánljon, melyekből mindenik fél; hármat elvethet; ha a névjegyzékben háromnál több marad, akkor azon harmadik a névjegyzékből sors utján huz három személyt. Ha valamelyik fél közremüködését megtagadja, akkor azon három egyén, melyeket ez visszavetni jogositva van, azon harmadik által sorshuzás utján eliminháltatnak.»

A római jog azon eszmét, hogy a választott birónak mind a két féltől választott birónak kell lennie, szigoruan hajtotta végre. A compromissumban tehát a választott biró egyéni kijelölése lényeges, legfelebb az egyszerü vagylagos kijelölés engedtetik. Még a főnök választása sem engedtetett át végérvényesen a vál. biróknak. A v. birók egyenetlensége esetében a kinevezés a magisztratus szabadságában állott.

Az ujabb gyakorlat néha ezen szük határokon tul megyen. Elégségesnek találtatik, ha intézkedés történt, mely által a v. b. szerződésben meg nem jelölt vál. birók választása a felek esetleges tetszésétől nem függ (igy péld. a lipcsei kir. keresk. főtörvényszék folytonos gyakorlatban); a választott biróknak megengedtetik az elnök választása; sőt a compromissum oly tartalmu záradéka, hogy mindenik szerződő egy választott birót nevezzen, érvényesnek tekintetik és vonakodás esetében a választás a biró által eszközöltetik. De mind ez ugy a német közönséges, mint a franczia jogban vitás, és a legfőbb itélőszékek szigorubb alapelvekből szoktak kiindulni.

Világos, hogy a nemzetközi jog terén e tekintetben az ujabb gyakorlat feltétlenül nem követhető. Legelőbb is elesik, a kényszerü választott birósághoz inkább, mint az önkéntesen vál. birósághoz illő kirendelése a választott birónak, vagy elnöknek a rendes biró által. Továbbá egyszerüen fel nem tételezhető, hogy két meghatározott egyénben történt megbizásban egyuttal ezek meghatalmazása is foglaltatik aziránt hogy meg nem egyezhetés esetében a főnököt ezek válaszszák, miután két választott biró egyhangusága nagyobb biztositékot nyujt, mint háromnak többségi határozata s a két választott biró által választott elnök nem szükségképen valamelyik, annál kevésbé mindegyik fél bizalmi embere.

Nagyon nevezetes combinatiók foglaltatnak az amerikai egyesült államok ujabb nemzetközi vál. birósági szerződéseikben. A Venezuelával (1866.) kötött szerződés szerint a két fél által választott birók kinevezik ugyan az elnököt, de ha ebben meg nem egyezhetnek, a választás Helvetia vagy Oroszországnak washingtoni képviselője által történik. A Mexikóval (1868.) kötött szerződés szerint, a két fél által választott biró választja az elnököt; ha azonban személyében meg nem egyezhetnek, akkor mindenik kijelöl egy-egy elnököt és a vitás eset mindenikében a sors hataroz, melyik a kettő közül legyen a fenforgó vitakérdésben az elnök. Végre a washingtoni szerződés mindenütt azon elvet követi, hogy a több választott biró (3 vagy 5) közül, csak egy-egy neveztessék a felek által, a harmadik (4-ik, 5-ik) már előre vagy közösen, vagy esetleg egy semleges államfő által jelöltessék ki. (Art. I. X. XII. XIII.)

Ezen utolsó rendelkezésből egy uj és termékeny eszme csirázik. Semmisem áll ellent, hogy ugy az elnök választása, mint az egész választott biróság választása, álljon ez egy vagy több személyből, már előre egy harmadik pártatlan személyre bizassék. S a v. b. szerződés érvényére elegendőnek kell lenni, ha abban egy ily harmadik személy bár csak kijeleltetett is, a ki a kikötött vagy különben szilárd szabályok szerint, a felek akaratától függetlenül, s a választott biróságot megalakitani képes.

Ezen feltétel alatt legajánlatosabb a névjegyzék megállapitása, a mint az más hasonló esetekben, például Pensylvaniában s az amerikai egyesült államok alkotmánya szerint gyakoroltatik.

Ezen megfontolásokon alapulnak az 5. és 6-ik §§. javaslatai.

Még megjegyzendő a következő:

Ha a megbizás egy külállamra vagy államfőre, egy községre, másféle világi vagy egyházi testületre, világi vagy egyházi hatóságra, egy jogi facultásra, tudós társaságra, avagy a község, vagy testület stb. időleges előljárójára ruháztatik, akkor ebben az egyéni megjelölés és pedig csak egy vál. biró megjelölése fekszik. Tehát a testület, egyetem stb. mint egész, szintén v. biróul tekintendő s az általa hozandó határozat hozatalánál követendő eljárás körül azon szabályok mérvadók, melyek határozataik hozatalát átalánosan szabályozzák. Hasonló esetekben azonban ajánlatos egy külön szabályzat alkotása. Ez áll különösen a genfi nemzetközi jog intézetről, ha a választott biróság tiszte reáruháztatnék.

Ugyanez áll egy államról és más testületről, ha ez nem a választott birói tiszttel, hanem egy vagy több v. biró, vagy az elnök választásával, vagy pedig épen az egész vál. biróság alakitásával megbizatik. Ha a genfi nemzetközi jogintézet ily megbizásban részesülne, ajánlatos lenne egy oly szabályzat alkotása, a mely a feleknek a lelkiismeretesség, szakértelem, és részrehajlatlanság minden kivánható biztositékot nyujtani képes legyen.

(Folytatás következik.)

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

Izraelita községi ügyekben[316] is a kerületi közigazgatási törvényszék dönt egyeseknek az őket mint az izraelita község tagjait illető jogok sértése miatt vagy adók és szolgáltatásokra[317] vonatkozó kötelezettségek miatt meginditott keresetek felett. A kerületi közigazgatási törvényszék döntése ellen a közigazgatási főtörvényszékhez való revisió jogorvoslatával élhetni. — Közigazgatásjogi szempontból felemlitendőnek tartjuk a pesti izraelita hitközségnek[318] valamennyi pesti izraelitákhoz való viszonyát. — A tárgy érdekességénél fogva egy kis történelmi reflexiót engedünk meg magunknak. — Százados szokás alapitotta meg a pesti izraelita hitközség azon jogát, hogy a kebelében fenálló vallásbeli, istentiszteleti, művelődési és jótékonysági intézetek és intézmények fentartása és előmozditása végett valamennyi tagjaira adót vessen ki. Ezen adó e század elejéig fogyasztási adó jelegével birt és következő módon hajtatott be: A mészárosok minden eladott font «kóscher»-hus után kényszerittettek 2—3 krt nevezett czélok elérhetése végett a községi pénztárba fizetni. Az adó tehát a fogyasztót nem találta ugyan közvetlenül s személyesen, hanem reá hárittatott és az egyenlőség jellegével is birt annyiban, a mennyiben kivétel nélkül minden zsidó a szertartás

[316] §. 164. XXII. Abschn. Synagogengemeinde-Angelegenheiten.
[317] §. 49. Nr. 3. und §. 58. des Gesetzes über die Verhältnisse der Juden von 23 Juli 1847. Gesetz-Samml. S. 213.
[318] A pesti izr. hitközség titkársága szivességének köszönhetjük ezen tudtunkkal eddigelé ismeretlen adatok közlését.

követelte módon vágott hust fogyasztott csak, mert az akkori viszonyok kényszerítő hatalmánál fogva kizárólagosan együtt éltek a zsidók, a nem-zsidó világgal csak a legszükségesb forgalomigényelte alkalmakkor közlekedvén, minek az volt a természetszerü következménye, hogy a szertartás szabályainak követésében szigoru puritanismus mutatkozott, mely még nem volt a világpolgárság befolyásoló lehetőségének a vak buzgóság rovására annyira kitéve, mint napjainkban, és igy azon eset, hogy valamely zsidó nem «kóscher» hust fogyasztott volna, a helybeli «chronique scandaleuse» legnagyobb botrányt okozó esetei közé tartozott volna.

Ugyanez az eset állott a baromfi fogyasztásánál is, mert itt is a levágás mikéntjére nézve bizonyos a kinzást lehetőleg kisebbitő és boncztani érdekkel biró szabályok állanak fen, melyek szintén oly szigoruan követtettek, hogy csak az emlitett módon vágott baromfi fogyasztatott a zsidó község tagjai részéről; tehát itt a saktér (zsidó mészáros) fizetett évenkint bizonyos átlag bérlet-összeget, melyet szintén a fogyasztókra átháritott. Ezen adónak «gabella« volt a neve. A pesti izraelita hitközség levéltárában e század huszas éveinek actáiban még e kifejezés «Brieflgeld» is fordul elő ezen fogyasztási adók megjelölésére. — Későbben átmentek az egyenes adóztatás rendszerére, és itt egészen 1862. a becslés elvét alkalmazták; ez évben azonban azon ujitás hozatott be, hogy minden izraelita a becslési bizottság előtt személyesen jelenik meg, és ott önkényt felajánl egy bizonyos összeget vallás-adóként. A bizottság azután megitéli, hogy arányban áll-e a felajánlott összeg az illető adóköteles valószinü vagyoni állapotával, és ha ezt nem találná, szükségszerinti adófelemelést vagy leszállitást (?) rendelhet el. A becslési bizottság az adókötelezettek részéről választatik s valamennyi kereseti ágat képvisel népszerü összetételében; a kultusz járulék kirovását s beszedését szabályozó módozatot a közgyülés[319] állapitja meg. Ezen adónemet minden Pesten állandóan tartozkodó nagykoru izraelita — kivéve, ha kimutathatja, hogy időközben más vallásra tért át, mert egy bizonyos confessióhoz mindenkinek tartozni kell — köteles vagyonához mérten fizetni.[320] A becslési bizottság[321] határozata ellen felszólamlási bizottsághoz lehet felülfolyamodni, mely a vitás ügyben végleg dönt. Különösen érdekes, hogy ezen végzést végre is lehet hajtani.

Azonban még jellemzőbb, hogy mióta végrehajtási joggal birnak e végzések foganatosithatására, még sohasem fordult elő azon eset, hogy még csak egyszer is brachium segélyével kellett volna a becslési bizottság döntését valósitani.

Azonban itt is a becslési bizottság, daczára a felszólamlás lehetőségének pl. tévedésből az egyes jogát mélyen sértheti, és itt méltán kivánhatjuk, az egész confessió érdekében, hogy egy forum létezzék, mely ezen adónem jogossága felett is itéljen. Poroszországban ilynemü panaszok felett mint láttuk — a kerületi közigazgatási törvényszék itél, melynek határozata ellen a közigazgatási főtörvényszékhez lehet utolsó fokban felebbezni.[322]

A porosz illetékességi törvény VI. czíme még kiegészitő és zárrendelkezéseket tartalmaz.

Elveként lőn megállapitva, hogy az előttünk fekvő törvényben előirt valamely meghatározott miniszterhez való panaszfolyammenet a fenálló szabályokban indokolt más miniszereknek részvételét a panaszok elintézésénél nem érinti.[323] Ép oly kevéssé érintetnek a rendőri hatóságoknak és a kereskedelmügyi miniszteriumnak vasuti ügyekben való jogositványai az által, hogy a közigazgatási törvényszékek fel lettek ruházva azon jogositványokkal, hogy vitás utépitési- és vizrendészeti ügyeket eldöntsenek.[324]

Végül kimondatott[325] még, hogy a törvény 1876. október 1-én lép érvénybe, azonban azon ügyekre nézve, melyek már 1876. október 1-je előtt tétettek folyamatba, nem alkalmazható.[326]

Az illetékességi összeütközéseket illetőleg az 1850. január 31 én kelt alkntmánylevél 96. art. azt rendeli, hogy «über Kompetenz-Konflikte zwischen den Verwaltungs- und Gerichtsbehörden ein durch das Gesetz bezeichneter Gerichtshof entscheidet». 1847-ben április hó 8-án kelt a «Gesetz über das Verfahren bei Kompetenz-Konflikten zwischen den Gerichten und Verwaltungsbehörden».[327] [328] Ezen törvény életbe lépteig egy «Kabinets-Ordre vom 30. Juni 1828» szabályozta ez ügyet, mely elrendelte, hogy minden illetékességi összeütközés esete, mely az igazságügyi s az illető igazgatósági miniszter közötti egyetértés alapján elintézhető nem lenne, az összminiszteriumban tényleges s jogi viszonyai szerint tökéletesen megvizsgáltassék s ez a királyhoz véleményes jelentést terjeszszen be, ki magának fentartotta a döntést közvetlenül vagy az államtanács meghallgatott véleménye alapján, vagy hogy a döntést a legfőbb törvényszéknek fogja meghagyni, továbbá összeütközés esetére a jogi eljárás fel volt függesztendő az összeütközés elintézéseig.[329] Ezen «Kabinets-Ordre» élénk s indokolt panaszokra nyujtott alkalmat, nem csupán az eljárás hiányossága miatt, hanem különösen még azért is, mert a gyakorlatban azon abnormis magyarázatra szolgáltatott alkalmat, hogy az illetékességi összeütközési eljárás utján az állami- és fiskalis érdekek képviseletében eljáró fejedelmi hatóságok elleni jogérvényes itéletek — még a legfelsőbb törvényszékei is — fel lennének függeszthetők. Épen ezen viszszásságok megszüntetését czélozta az 1847. április 8 iki törvény, mely által ily összeütközések feletti döntés egy hatóságra ruháztatott, melynek néve: «Gerichtshof zur Entscheidung der Kompetenz-Konflikte».[330] Ezen törvényszék Berlinben létesittetett, és állandó tagokból áll, t. i. az államtanács elnökéből, az államtitkárból és az államtanács kilencz más tagjából, kik közül ötnek birói, a többi négynek azonban közigazgatási hivatalnoknak kell lenni. A tagokat a király nevezi ki az államtanács elnö-

[319] Lásd: «A pesti izr. hitközségi képviselet alapszabályai 1872». 50. §. alin. *ej*. (Budapest, 1874).

[320] L.: «Az 1868. deczember 10-re Pestre összehivott izraelita egyetemes egyház-gyülés által hozott ő cs. és apostoli királyi felsége által módositásokkal jóváhagyott határozmányok». — «Budapesti Közlöny» 1869 évf. 196. sz. augusztus 28. 2775, l. I. «szabályzat a magyar és erdélyhoni izr. hitközségek szervezése tárgyában»:

7. §. «Minden izraelita köteles magát vagy lakhelyének izr. hitközségébe, vagy amennyiben ott hitközség nem léteznék, azon izr. hitközségbe bekebeleztetni, melyhez a helységbeli többi izraeliták tartoznak». U. o.

13. §.: «Minden hitközség szükségleteinek fedezése végett adóképes tagjaira közvetlen és közvetett illetékeket róhat». U. o.

25. §.: «A választott képviselőség a választott elöljárósággal együtt képezi a közgyülést». U. o.

[321] 29. §.: «A közgyülés hatásköréhez tartozik: . . . . . *h)* bizottság választása a közvetlen járulékoknak az egyes községi tagokra leendő kivetése czéljából. E bizottság az összes választóképes hitközségi tagok sorából, a különböző vagyonállapotuak és foglalkozásuakra való tekintettel alakitandó. — A bizottság eljárási módjára és hatásköreire nézve az egyes községek külön szabályzata irányadó». U. o. — L. «Közigazgatási Lapok» I. évf. 35. számának «Közigazgatási Döntvénytár» rovatában közölt elvi jelentőségü vallás- ésköz oktatásügyi miniszteri rendeletet (1877. évi 18,981. sz. a.)

[322] L.: «Gesetz betreffend die Zuständigkeit der Verwaltungsbehörden und der Verwaltungsgerichtsbehörden im Geltungsbereiche der Provinzialordnung von 29. Juni 1875». Vom 26. Juli 1876. XXII. Abschnitt. Synagogengemeinde-Angelegenheiten. §. 164.

[323] §. 165. VI. Titel. — Ergänzende und Schlussbestimmungen.

[324] §. 166.

[325] §. 172.

[326] §. 173.

[327] L. «Gesetz-Samml. für die königl. preussischen Staaten». 1847, S. 170. Nr. 2829.

[328] L. LUDWIG v. RÖNNE: Das Staatsrecht der preussischen Monarchie I. Bd. erste Abthlg. 301. s. k. l. (Lipcse, 1869. 3. kiad.)

[329] L. «Instr. des Justizm. vom 1. Juli 1835»

[330] L. az id. porosz törv. §. 1.

kének javaslatára. Ezen törvényszék állitó valamint tagadó[331] illetékességi összeütközések felett dönt. Továbbá dönt ezen törvényszék az 1854. februar 13-iki törvény alapján olyan összeütközések felett, melyek hivatalos és szolgálati cselekvények vagy mulasztások miatt elrendelt törvényszéki vizsgálat folytán keletkeznek. Midőn t. i. valamely civilis vagy katonai hivatalnok ellen magán- vagy büntetőjogi uton vizsgálat indittatik meg s a hivatalnok magasabb hatósága azt hiszi, hogy nem forog fen oly tullépése a hivatalos jogositványoknak vagy valamely kötelességét képező hivatalos cselekvénynek oly mulasztása, mely törvényszéki vizsgálatot igényelne, akkor conflictust támasztani jogosult.[33]

[331] A tagadó illetékességi összeütközéseknél követendő eljárást illetőleg l.: «Just.-Min.-Bl. 1848, Seite 272» s «Min.-Bl. d. i. V. 1848, S. 254».

[332] L. RÖNNE: Das Staatsrecht der preussischen Monarchie II. Band, erste Abtheilung 507. s k. l. (Lipcse, 1871. 3. kiad.)

(Folytatás következik.)

Gruber Lajos.

TÖRVENYKEZÉSI SZEMLE.

A héber betükkel vezetett kereskedelmi könyvek szabályszerű voltáról.

A keresk. törvény 25. §-ának rendelete szerint, köteles minden kereskedő bekötött, laponként folyó számmal ellátott és átfüzött könyveiben, ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntetni, azonban szabadságában áll e czélra) *a könyvezés bármily módját*, és ennél bármily élő nyelvet használni.

Hogy mit akart a törvényhozó «a könyvezés bármily módja» alatt érteni, eziránt ugylátszik jogtudósaink nézetei szétágaznak. Mig némelyek a könyvvitel bármely módszerét, tehát az egyszerű vagy kettőset; a 3, 4, 6, x. könyveknek használhatását vitatják; addig mások a bejegyzés bármiképeni eszközölhetésére, — ténta, irón, folyó vagy gyorsirás, latin, német, görög, oláh, héber stb. betüknek használhatására — fektetik a fősulyt, és abban találják a törvény valódi, és a törvényhozó által kifejezni szándékolt értelmét.

A nyelvtani magyarázat, minden esetre ez utóbbi felfogás mellett harczol, egyrészt mivel a nép «könyvezés» alatt, a német «Verbuchung»-ot, annyi mint bejegyzést szokott érteni és kifejezni; másrészt pedig azért, mert a törvényhozó a «könyvvitelre» — Buchhaltung-ra, — logikailag következtetve nem is gondolhatott. Nem gondolhatott pedig azért, mert ily esetben nem «mód» hanem «módszer»-ről kellene szóllania.

De különben felesleges is volna a könyvvitelről ismételten intézkedni, mert hiszen csak az iment emlité a törvény, miszerint a kereskedő — könyvei, — nem pedig tanuk, más okmányok vagy eskü által tartozik vagyonát feltüntetni.

A törvénynek most emlitett helyes jelentését azonban, Dr. SCHNIERER GYULA osztálytanácsos ur, ki a keresked. törvény tervezetének megbirálására és tárgyalására egybehivott szakértekezletben részt vett és mint előadó szerepelt. «A kereskedelmi törvény magyarázata» czímü munkájának 57-ik lapján, annyira megszoritja, hogy *a héber betükkel, habár élő nyelvben is vezetett keresk. könyveket «érvényteleneknek» declarálja.*

Daczára annak, hogy a responsa prudentum, hazai jogunkban, jogforrásként elösmerve nincsenek, mégis szükségesnek tartom, hogy ezen közkedveltségben álló tudósunk fenti nézetét, éppen a magas tekintélye miatt, e helyütt megtámadjam, téves voltát kimutassam és ez által gyakorlatunkat az esetleg keletkezendő *törvényrontó észszerütlen jogszokástól* már eleve megmentsem. Hogy az élő nyelvben habár héber betükkel vezetett könyvek, a törvényszabta többi kellékeknek fenforgása mellett, *teljes szabályszerüeknek vezendők*, és ennek folytán előnyökben is részesitendők, bizonyitja ép a fent jelzett szakasznak ugy nyelvtani mint logikai magyarázata, de bizonyitja az analogia is.

A könyvezés bármilyen módjának nyelvtani értelmére vonatkozó fenti megállapitásunk ismét azon további következtetésre vezet, miszerint ép olyan joggal a mint a magyar könyvezéseknél német — vagy a németeknél magyar betük használhatók, — *használhatók a magyar keresk. törvk. életbeléptetése óta* ugy az egyik mint a másiknál, héber betük is, mindaddig, mig a magyar vagy német hangnak, kizárólagos magyar vagy német jelekkel való megjelölhetése tárgyában uj törvény intézkedni nem fog.

De miután a szavak csakis eszközök, melyek segitségével a törvényhozó akaratát kifejezni törekszik, miután továbbá, — hogy forrásaink szavaival éljek «sententiam magis sequendam esse quam scripturam», tanácsos leend, mindazon körülményeket vizsgálni, melyek a törvényhozónak Dr. Sch. ur nézetével homlok egyenest ellentétben álló akaratát is beigazolhatnák. Köztudomásu tény, miszerint hazánk törvényhozó testülete, felösmerve a kereskedelmi jog internationalis jellegét — azt soha valami uj eredeti elvek, hanem a legczélszerűbb, a tudomány mai szinvonalán álló, már kész és alkalmazott törvénykönyv alapján — codificalni akarta, és hogy ezen alapelvből kiindulva, keresk. törvkönyvünk, nem is más, mint az ált. német keresked. törvénynek javitott és hazai viszonyainkra alkalmazott kiadása. (L. APÁTHY «keresk. jog 17—19. §§-ait.) Ezeknek előre bocsátása után bátran elfogadhatjuk azon tételt, mely szerint: Ott ahol ezen két törvénykönyv egyenlő rendelkezéseket tartalmaz, aziránt a legisratio is egyenlő, a hol pedig eltér, ott a legis latio is különböző.

Ha ezen tételt a szóban forgó kérdésre alkalmazzuk, *logikai szükségességgel* kell arra jutnunk, quid vult mens legislatoris.

A keresk. törvk. már annyiszor idézett 25. §-a nem lévén egyéb mint az ált. német keresk. törvkv. 28. §. első felének a 32. §-ával való egyesitése, — szükségesnek látom ezen szakaszokat szóról szóra ide igtatni, és ennek utána a magyar törvénynek szembeállitani, hogy ez által könnyebb módon a kivánt eredményt nyerhessük. Az ált. német keresk. törvénykönyvnek most jelzett szakaszai a következőképen hangzanak.

28. §.

«Jeder Kaufmann ist verflichtet, Bücher zu führen aus welchen seine Handelsgeschäfte und die Lage seines Vermögens vollständig zu ersehen sind.»

32. §.

«Bei der Führung der Handelsbücher und bei den übrigen erforderlichen Aufzeichnungen muss sich der Kaufmann einer lebenden Sprache *und der Schriftzeichen einer solchen* (tehát nem «derselben») bedienen. Die Bücher müssen gebunden und jedes von ihnen muss Blatt für Blatt mit fortlaufenden Zahlen versehen sein.»

«An Stellen welche der Regel nach zu beschreiben sind, dürfen keine leeren Zwischenräume gelassen werden. Der ursprüngliche Inhalt einer Eintragung darf nicht durch durchstreichen oder auf andere Weise unleserlich gemacht, es darf nichts radirt, noch dürfen solche Änderungen vorgenommen werden, bei deren Beschaffencheit es ungewiss ist, ob sie bei der ursprünglichen Eintragung oder erst später gemacht worden sind.»

Nézzük már most az ebből készült magyar törvényt k. t. 25. §.

«Minden kereskedő köteles bekötött, laponként folyó számmal ellátott és átfüzött könyveket vezetni, melyek ügyleteit és vagyoni állását teljesen feltüntetik, e mellett azonban szabadságában áll *a könyvezés bármily módját*, és ennél bármily élő nyelvet használni. Bevezetések a rendszerint kitöltendő helyeken, hézaghagyása nélkül teljesitendők.

A bevezetések eredeti tartalmát kitörlés által vagy másként, olvashatlanná teeni, valamint kivakarni, vagy oly változásokat tenni tilos, melyek minőségöknél fogva kétséget hagynak az iránt, vajjon az eredeti bevezetéskor vagy később történtek-e.»

Mit recipialt tehát a magyar törvényhozó és mit nem? Az ált. német keresk. törvkönyv fenti §-ainak mely intézkedését találta számunkra is, czélszerű és hasznosnak és melyet nem?

Az elfogulatlan jogász erre bizony könnyen felelhet, — hiszen nyomban ötlik a szemébe, miszerint a magyar törvény a fenti német §§-nak összes rendelkezéseit magába felvette, csak azon egynek kivételével, mely a könyvek «mit den Schriftzeichen einer solchen» t. i. lebenden Sprache való vezettetését, parancsolja.

Mindezekből kitünik, hogy a héber betükkel vezetett könyvek, pusztán ezen körülmény alapján «érvényteleneknek» nem nyilvánithatók. Quod erat demonstrandum. De eltekintve minden jogi okoskodástól, nem tehetem fel a magyar törvényhozásról, hogy ő pl. a török betükkel török nyelvben vezetett könyveket, a héber betükkel ugyan, de hazai nyelvben vezetetteknél, nagyobb előnyben akarná részesiteni.

Csak mostan jut eszembe, miszerint még az Analogiára mint bizonyitási eszközre hivatkoztam.

Hogy a magyar törvényhozás, izraelita honpolgártársainkat nem csak személyi és polgári jogaikra, hanem még irásukra nézve is egyenjogositani törekszik, bizonyitja az 1876. évi XXVII. t.-cz., mely az 1844. évi VI. t.-cz. 2. §-ának azon rendelkezését, miszerint a váltókra zsidó betükkel tett bármily nyilatkozat érvénytelen — hallgatólagosan megszünteti. — Ubi eadem legis dispositio, ibi eadem legis ratio?

Hexner Gyula.

A közjegyzői dijak szabályozásához hagyatékrendezési ügyekben.

Azon ténynyel szemben, hogy a törvényhozás a gyámügyek ellátását tárgyazó 1877. évi XX. törv. czikkben jónak látta az öröklési ügyek tárgyalását a biróságoktól elvenni, és ezen teendők ellátását a közigazgatási közegekre ruházni, még mindig fenforog annak lehetősége, hogy öröklési ügyek tárgyalásával a kir. közjegyzők is fognak megbizatni, mert az igazságügyi miniszterium leiratot intézett a közj. kamarákhoz, hogy ezek adjanak javaslatot a dijszabályzatra nézve, még pedig, hogy a dijfelszámitások körül eddig imitt-amott észlelt türhetetlenségeknek eleje vétessék, az átalányozás elve szerint ugy darabszámra, mint az a mesteremberekénél szokás a legény munkadijának megszabására nézve.

A kassai közjegyzői kamara nem kis szóharcz s ekkor is többünk méltó elégedetlensége után azt határozta, hogy ha a hagyatéki ügyek egészen a közjegyzőkhöz utasittatnak:

a 100 frtos értéken aluli ügyeket ingyen, a 300 frtig terjedőket 3 frt, a 400 frtig terjedőket 4 frt, a 600 frtig terjedőket 5 frt s igy feljebb a 10,000 frtig terjedőket 20 frtért tárgyaljuk le a dologi kiadások, milyenek a fuvar és postabérek és az idézési költségeken kivül.

A közjegyzők többségét a munkahalmaz reménysége vezette, és a nagyobb értékü hagyatékoknál nyerendő conpensatio kilátása e nevetségességig menő árlejtésnél, de komoly ember ezt nem engedheti meg, mert ez öröklési ügyek még ha oly frissek is, hogy a hálálozás után 1 hónap alatt tárgyaltatnak, mégis nagyobb részt complicalttak és pedig tekintet nélkül a tömeg kisebb vagy nagyobb értékére; például szolgáljon az itt közlött tárgyalási jegyzőkönyv, mely egy 605 frt 95 kros értékü hagyaték tárgyában felvétetett.

Másolat.

Tárgyalási jegyzőkönyv.

Felvétetett a beregszászi kir. közjegyző által Beregszászban 1877. évi november hó 1-én a b.-v.-Ardóban 1875. évi nov. hóban elhalt Hegyi Jákób és a Szabolcs megyei Gyulaházán 1877. évi jul. hó 16-án elhalt Hegyi Jákóbné Rotfeld Betti házastársak utáni öröklési ügyek elrendezése tárgyában.

Mely alkalommal a két örökhagyó utáni 4 kiskoru gyermek képviseletében Weisz Mózses beregszászi lakos javaslatba hozott gyám és Rótfeld Lipót Gyulaházáról mint a 2-ik örökhagyó testvére és a kiskoru Hegyi Márton, Móricz és Rozália gondozója megjelenvén, ezek a felolvasott haláleseti ivet helybenhagyák, a leltárra megjegyzi Weisz Mózses, hogy ő a leltárnál nem volt jelen, s igy nem tudja, hogy az összeirt tárgyak megvannak-e? Rótfeld Lipót pedig: hogy ő jelen volt, de mint a megyei közgyám által 1877. aug. 1-én felvett jegyzőkönyvben bemondta, a 42., 43. és 44. sorsz. a. tárgyak nem tartoznak a hagyatékhoz, mert azokat a 2-ik örökhagyó más megélhetési eszköz hiányában még életében megélte, s igy ezek czímén

29 frt levonandó a leltári értékből, s marad ingó értékül	171 frt	35 kr.
és jön az aug. 1-ső bemondás folytán.		
1. a munkácsi Kroó Jákóbnál zálogban lévő rococcó aranyláncz értéke	125 frt.	— kr.
pecsétnyomó gyürü	15 »	— »
egy pár arany fülbevaló	30 »	— »
a Bakos István örököseinél lévő követelés	20 »	— »
a bucsui Veinberger Ilyésnél levő követelés	2 »	— »
ugyanennél egy tőkefürész	2 »	— »
ugyanennnél egy gyékény	— »	60 »
ingókban összesen:	365 frt.	95 kr.

A hagyatéki terhek kiigazittatnak:

1. Weinberger Eliás bekebelezett követelése tőkében 40 frt 68 kr, a követelés beperesittetvén, most már a hagyatéki szőllő árverés alatt áll, s igy tőke, kamat, és eljárási költség bizvást tehető	90 frt.	— kr.
2. Weinberger Izrael kézi záloggal biztositott követelése	20 »	— »
3. Hirschfeld Ábrahám beregszászi iskolatanitó követelése a Hermann nevü gyermek tanitásáért	20 »	— »
4. Feldheim Mózses b.-v.-ardói követelése.	16 »	40 »
5. Kir. adó és községi adóhátraléktartoz.	19 »	93 »
6. Munkácsi Kroó Jákób kézi záloggal biztositott követelése tőkében	40 »	— »
7. Csekei Kepecs Lipót kézi záloggal biztositott követelése	12 »	— »
8. Bloksay István kir. közj. követelése az 1-ső örökhagyó szülei hagyatékának elrendezéseért 9681/875. p. sz. végzéssel megállapitva	7 »	49 »
9. Elhalt Kanizsay Pál b.-v.-ardói lelkész kötelezvényi követelése beperesitve és foglalással biztositva tőkében	280 »	— »
terhek összege:	505 frt.	82 kr.

Ez ellenében a vagyon tesz:

1. leltári ingók értéke a 42., 43., 44. levonásával	171 frt.	35 kr.
2. az ezen jegyzőkönyvben pótlólag kitudott ing	194 »	60 »
3. a leltári ingatlanok becsértéke	240 »	— »
	605 frt.	95 kr.
Ebből levonatván a teher-állapot:	505 »	82 »
átörökitendő hagyatékul mutatkozik	100 frt.	13 kr.

Minekelőtte a gyám a hagyatékhoz nyilatkoznék, aggályai vannak arra nézve, hogy a hitelezők követelése, mely itt csak a tőkére nézve ismeretes, többre is rughat, és hogy a Róthfeld Lipót által eladatni javasolt ingók árverés utján a becsáron alól fognak elkelni, hogy a kettős hagyaték állaga iránt biztos tájékozást nyerjen, kéri a hitelezőket követeléseik határozott felszámitása és a zálogtárgyak elhozatala végett beidéztetni, s ennek eredményétől teszi függővé azt, hogy a hagyatékot a kiskoru gyermekek nevében elfogadja ő vagy sem, vagy hogy azt a hitelezők rendezésére bocsássa. — Weisz Mózses mk., Róthfeld Lipót mk., Bloksay István mk., kir. közj.

Ezen 600 frtos ügynél az adósságok és a zálogban lévő tárgyak ügye tisztázandó hat különböző helyen lakó felekkel, s nagyon jó, ha az ujabban kitüzendő határidőben mindenik fél megjelenik, és a hagyatéki ügy a birósághoz beterjeszthetővé válik. Ki kivánhatja azt, holy ilyen hagyatéki ügy elrendezéseért, hol annyi mellékes kérdés megoldást nyer, és hol a legméltányosabb felszámitás ez:

1877.		
okt. 10. 2 drb. idézv. kibocsájt. a nov. 1-i tárgyal.	— frt.	40 kr.
Ezek egyikének postabére	— »	5 »
» 30. a Gyulaházáról visszaérk. kézb. vev. postab.	— »	10 »
nov. 1. az ügy mai betárgyal. tekintettel a számfejtés fáradalmaira	4 »	— »
9 drb. idézés a nov. 22-ki tárgyaláshoz a 20 kr.	1 »	80 »
Ezek közül 4-nek postab. kettő à 5 kr, kettő à 6 kr.	— »	22 »
» 15. a Munkács és Csekéb. visszaérk. kézb. vevény dupla postabére (mert ez vétetik meg)	— »	20 »
» 22. az ügy mai betárgyal. tekintettel a 8 hitelező felszámitásával járó fáradalomra	4 »	— »
átirat a megyei árvaszékre a tárgyal. gyámhatósági megbirálása végett	— »	50 »
1878.		
Most xx a leltár és 2 tárgyal. jkönyvnek illet. szab. czélra lemásoltat. 16—25 soron felüli és számokkal teli oldal à 20 kr.	3 »	20 »
Ezeknek hitelesitéseért első 2 oldal 50 kr. a többi 15 kr.	2 »	60 »
Illet. szab. végetti beterj.	— »	50 »
Beterjesztő átirat a kir. járásb.	— »	50 »
	18 frt.	7 kr.

a közjegyző 5 frttal érje be?

Ezen 600 frtos ügynél kész leltárt kapott a közjegyző, hát ha még a leltárt is maga kénytelen 5—6 mf. távolról beszerezni? és ezen ügynél az adósságok ügye másnál ha csak 200 frtos is a tömeg, telekkönyvi zavarok képezik a bonyodalmat, vagy olyan birtokok is állanak az örökhagyó nevén, melyeket soha sem birt, vagy melyeket régen eladott, szerzeményeket tett, de nevére nem kerültek, s az, a kitől szerezte, annak sincsenek a nevén, és a kinek nevén állanak, az maga is, sőt örököseinek egy része is elhalt; mennyi lótás-futás, nyomozás kivántatik, mig az ide vagy átszavatolás által érdekelt személyek kitudatnak, kihallgattatnak, és az öröklési ügy átszavatolhatóvá tétetik? ezt csak azok tudják, kik hagyatékok tárgyalásával foglalkoztak, és hivatásuknak, a telekkönyvi állapot tisztázásának meg akartak felelni.

Az itt vázoltakhoz hasonló bonyodalmak legalább itt Beregszászban mindennapiak, és a hagyatékok 90% képezik. De a telekkönyvileg rendezett hagyatékoknál is mindennapi dolog, hogy a nők hozományi vagy közszerzeményi javai, a testvérekkel közös ingatlanok a legidősb testvér nevén állanak, a férj vagy legidősebb testvér adósságokat, elidegenitéseket tesz, van sirás-rivás-rivakodás; minden sértett érdek hagyatéktárgyalási uton kiván megoldást, sőt elkülönitést is; mindezt sokszor csak 5—6 tárgyalás után lehet elérni, vagy elvégre is a kiegyenlithetetlen nehézségek kijelölésével a perre utasitás utját előkésziteni.

Lehetetlent kiván az, ki a hagyatékok tárgyalását a kassai közjegyzői kamara felterjesztéséhez hasonló átalánydijak mellett kivánja a közjegyzők nyakába varrni, s én mondom azt, hogy ilyen dijak mellett a közjegyzők sem nem élhetnek meg, sem az állásukat megillető tisztességet meg nem őrizhetik.

És honnan veszi a kassai közjegyzői kamara a halmaz hagyatékot melynek reménye őt e hallatlan olcsóságra ragadta? a biróságoknál eddig felgyülekezett hátralékokat már feldolgoztuk olyannyira, hogy már nincs mit ide adjanak, jövőre pedig, ha a hagyatékok mind ide adatnának, csak rendes halálozás vehető alapul, s ez vidéken 2% tévén, egy 40,000 főnyi területen 800 halálesetet tenne, ennek 80% gyermekekre és vagyontalanokra érvény, maradna tárgyalás alapjául 160, mennyi a közt a 100 frton aluli, mennyi a 300 frtos stb.? de tegyük fel, hogy mind a 160 hatszázforintos, jövedelmezve a közjegyzőnek 960 frtot, mert a provinczián csak az 1000 frtos hagyaték is ritka madár, hát a 10,000 frtos és ezen felüli? az igazán ezer közül egy, és ez is mit használ a közjegyzőnek? osztályos atyafivá csakugyan nem tolakodhatik be az örökösök közé.

Fxpediensül fentartandó egyes egyedül az esetről esetre való felszámolás és az eddigi dijszabályzot 20., 21. és 22. §§-nak követése, a közönség oltalmára ott van a 22. §-ban előirt birói mérséklés, és a közj. törvény 206. §-a

Ha akad közjegyző, ki ezek ellenére cselekszik, az megrendszabályozandó, és az ilyenek iránt érzett bosszuság miatt nem kell a vizes ponyvát rávetni, valamennyire, és oly dijszabályzattal milyen a kassai közjegyzői kamara javaslata, nem kell lehetetlenné tenni a közjegyzői intézmény fennállását.

És azután nem kell azt hinni, hogy az a hagyatéktárgyalási költség, mely ha leltározástól kezdve keresztül vezettetik, egyremásra 20 frtra ha pedig kész leltárból dolgozik a közjegyző egyre másra 10 frtra rug oly elviselhetetlen valami! négyen-öten fizetik azt, és mennyiért nem adják azt az örökösök, hogy azért telekkönyvileg rendezett állapotot kapnak? Hisz a kinek volt már telekkönyvi baja, nagyon jól tudja, hogy csak 1 telekk. földrészletnek kiigazitása is mennyi lélek- és pénzemésztő fáradságbakerül!

És minek a hagyatéki ügyek körül mindig csak a közjegyző illetményeit hánytorgatni, ki azokat keservesen érdembe hozza; az államkincstár semit sem tesz az örökösök érdekében és mégis hogy tartja a zsákot? és ugyancsak megköveteli a magáét!

Suum cuique, a ki munkát rendel meg, adja meg az árát, visszaélések ellen pedig van orvoslás.

Bloksay István,
beregszászi kir. közjegyző.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 48. SZ. Budapest, 1877. novemb. 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan. Dr. Herczegh Mihály bpesti egyetemi tanár urtól. — A végrehajtási eljárásra vonatkozó törvényjavaslat. Vavrik Antal, budapesti V. ker. járásbiró urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: Központi telekkönyvi igazgatóság. Bogyay Pongrácz kir. törvényszéki biró urtól. — A büntető törvénykönyv tárgyalása.

Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan.

Mint mindenütt, ugy hazánkban is a *szokás* képezte a jogfejlődés első kiindulási pontját.[1]

Ez volt eredetileg azon egyedüli kutfő, melyből a magánjogi viszonyokra szóló szabályok merittettek.[2]

Irott törvények, helyhatósági szabványok, kiváltságok csak később keletkeztek a jogélet teljesebb alakulásával: midőn a társadalom létviszonyai bonyolultabbá váltak s a müveltség emelkedésével ujabb és ujabb jogi kérdések támadtak s midőn az anyagilag fejlettebb jogviszonyok a szokásjog szük korlátai közt meg nem állhattak többé.[3]

Időjártával az irott törvények és törvényerővel biró szokásos szabályok száma megszaporodott. Mindkettő felett kételyek és kétségek merültek föl nemcsak az ügyfelek, hanem a birák és ügyvédek részéről is.[4] Azok eloszlatása ide vonatkozó rendszeres munkálatokat tett szükségessé.

I.

Ilyen rendszeres munkálat volt *Mátyás király nagyobb végzeménye* (decretum május), mely nemzeti jogéletünkben azért fog mindig nevezetes maradni, mert első kezdeményezését képezi a *hazai codificationak.*[5]

Czélja volt az eddigi szokásjogot irott törvény alakjában helyettesiteni és a jogéletnek már-már türhetlen bonyodalmai közt biztos kalauzul szolgálni. De ezen jó és üdvös szándék csakis szándék, maga a törvény pedig jobbára örökre a papiroson maradt. Ámbár a nagy király, kinek az igazságszolgáltatás egyik legnemesebb gondja volt, annak a szentesitő záradék értelme szerint, állandó és kizárólag kötelező erőt igyekvék biztositani.[6]

II.

Az ország karai és rendei ujolag sürgetni kezdték a jogelvek és jogszabályoknak köztekintély melletti rendszeres egybegyüjtését, melynek VERBŐCZY ISTVÁN *hires háromas könyve* (Opus tripartitum juris consvetudinarii inclyti regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum) volt eredménye.

Ezen munka a király meghagyásából készült, az országgyülésen szigoru megvizsgálás után egyhangulag helyesléssel fogadtatott[7] s a király által is szóval és irásban megerősittetett. De törvényerőre még sem emelkedett; mert a király a megerősitő okmányt sem alá nem irta, sem nem pecsételte, sem annak példányait kihirdetés végett a megyéknek nem küldötte meg.[8] A mi egyenesen az *udvar* és az *olygarchia* együttes fondorlatainak volt következménye, mint a melyek a háromas könyvet az országgyülésen különben is csak kényszer helyzetben fogadták el.[9]

III.

A törvénykönyv alkotására czélzó eddigi törekvések eredmény nélkül maradtak ugyan: mind a mellett a törvényhozás mégsem hagyott föl a hazai jog rende-

[1] WENZEL GUSZTÁV: Magyarország jogtörténetének rövid vázlata. HAJNIK IMRE: magyar alkotmány és jogtörténelem. Pest 1872. KERÉKGYÁRTÓ: Magyarország történetének kézikönyve. Pest 1867.

[2] SUHAJDA: Tanulmányok a polgári magánjogi codificatio terén. Pest 1867. III. lap. DAEMPF SÁNDOR: A magyar magánjog és tárgya. Pécs, 1877. 241. l. *Béla király névtelen jegyzője* könyvének I., III. fejezete szerint, midőn Zsolt 13 éves volt az ország minden előkelői, közértelemmel és egy akarattal némely országbirákat rendelének a vezér alá, kik a *szokásos* törvény szerint végezve a viszálkodók pereit és versengéseit intézzék el. A *Quadripartitum* szerint is: jus . . . a prima nascentis hungarici imperii origine moribus, usu atque consvetudine potius, quam scripto quopiam continebatur.

[3] WENZEL: A magyar magánjog rendszere. Budapest. 1872. második kiadás 76. l. Az első irott törvény, mely magánjogi rendelkezést tartalmaz, a vénszerződésnek és a csiki krónikának 2-ik pontja.

[4] «Mivel pedig ugy a törvényeknek, mint az ország jogainak különböző magyarázatából többnyire nagy bajok származtak, némelyek, mint kinek tetszett, azoknak másféle értelmet és magyarázatot adván és némelyek a biráskodásban, vagy itélet követelésében az ország szokását, mások a törvények formáját követvén és vitatván — annyira, hogy nemcsak azok közt, kiknek ügye fennforgott, de még maguk a birák és az ország jogainak legtapasztaltabbjai és leggondosbjai közt is ezen törvények, szokások és rendeletek magyarázata fölött olykor nagy vita támadt, hogy néha azok, *kik többet biznának erejükben és hatalmukban, mint a törvényekben és igazságban, a birák törvényszékét nagyszámu követekkel megtámadván,* mit ok és törvény szerint nem tehettek, *lármával és sokasággal igyekeznének elérni* és a kik jogosan alantabb lennének, mindazonát nem joggal, hanem *zajjal és sokasággal győzni törekednének.* Nálunk az ország javaira hivatkozó birák és itélőmesterek tekintélye semmit sem ért. Mivel ugyanis azon jogok semmi más erejével nem támogattattak. Bármely törvény, vagy szokás felhozatott, azt azok, vagy ellenkező értelemre vonván, vagy más biróságoktól másképp vettnek és értettnek állitván, minden biráskodási okokat *csufosan* össze zavartak. Akép gyakran megtörtént, hogy a mely ügyben valaki azért győzelmet nyert, ugyanabban, vagy hasonlóban más vesztes és meggyőzött lett.» VERBŐCZY háromas könyvét megerősitő királyi jóváhagyás. 7. és 8. pontjai, az akadémi forditása szerint.

[5] 1486: 6. t.-cz.

[6] A siker hiányát főleg annak lehet tulajdonitani, hogy a király, mint a classicai irodalom buzgó mivelője és lelkes pártfogója, a törvényeket és jogéletet a *római jog szellemében* — annak receptioja által — szándékozott ujjá alakitani. A minek észrevétele és megtudása természetesen nagy ingerültséget keltett s erős reactiót vont maga után.

[7] 1514: 63. tcz. Az országgyülés által kirendelt bizottság a következő 10 jogtudósból állott: VÁRDAY PÁL sz.-zsigmondi prépost s kir. kincstárnok; BATTHYÁNI BENEDEK budai várnagy; ELLYEWELGHY JÁNOS nádori, BELLYÉNI ALBERT és BOLGÁR PÁL személynöki itélő mesterek; GYBARTHI KESSERÜ ISTVÁN alnád r, MEKCHEI GYÖRGY királyi titkár, ZOBI MIHÁLY és DOMBÓ PÁL kir. itélő táblai esküdt birák és PETRÓCZI HENCZELFFY ISTVÁN királyi ügyek igazgatója (Hket megerősitő kir. jóváhagyás végpontja).

[8] Egészen másként áll a dolog Erdélyben, hol a háromas könyvet a diploma leopoldinum és több erdélyi fejedelem világosan a törvények közé sorolja (BÁTHORI ENDRE, RÁKÓCZY ZSIGMOND, BÁTHORY GÁBOR, BARCSAY ÁKOS, KEMÉNY JÁNOS, és APAFFY MIHÁLY.)

[9] FRAKNÓI: Századok 1876. évfolyam. VI. VERBŐCZY előtt *politikai czél* is lebegett a háromas könyv készitésénél s ez abban állott, hogy a köznemességnek az egyházi és világi főurakkal szemközt habár nem is tulsulyt, de legalább *megfelelő közjogi állást és fontosságot* biztositson. Ezt bizonyitják a következő tételek is: «És ámbár az egyházi személyek a világi személyeknél méltóbbaknak tekintetnek, *mindazonát ezen Magyarország főpapjai, egyházkormányzói zászlós és egyéb országnagy urai, nemesei és főrendei, nemességük, és földi javaikra nézve ugyanegy szabadsági, szabadalmi és mentessegi előjoggal élnek; — egyik ur sem bir több szabadsággal, sem bármely nemes kevesebbel.* Ennélfogva a biráskodásban egy és ugyanazon törvénynyel és szokással és egy és ugyanazon törvényes eljárással élnek, egyedül dijjaik mennyisége változik.» (Hk. I. rész 2. cz. 1. és 9. cz.) Mindez kétség kivül élt ugyan a nemzeti köztudatban, de ily szabatosan és erőteljesen csak általa iratott körül.

zése iránti szándokával. Sőt inkább az eddigi meddő kisérletekből ujabb erőt látszott meriteni.[10]

Igy lett *I. Ferdinand király által* kinevezve és kiküldve a hazai jogok ujabb rendbeszedése, javitása és összeállitása végett 1548-ban azon héttagu bizottság, melynek müködése az u. n. *négyes könyvet* (Quadripartitum opus juris consvetudinaru regni hungariae) létrehozta.[11]

A négyes könyv egészen a háromas könyvön gyökeredzik s ennek gyökeres revisiója képezte annak egyik feladatát.

A munkálat már 1553-ban kész volt és országgyülés elé is terjesztetett, de ugyanannak felülvizsgálása akkor már részint időrövidség, részint egyéb teendők miatt nem eszközöltethetett.[12] Hanem elhatároztatott hogy a legközelebb következő évi szent Lukács napra csupán ennek megvitatására és bevégzésére minden megyéből egy vagy két kiváló és törvénytudó nemes, több főpap és országnagy, valamint az ország rendes birái és itélőmesterei Pozsonyba hivassanak, hogy a javaslatot átvizsgálván, az elfogadás végett a király és illetőleg a legközelebbi országgyülésen a rendeknek eléterjesztessék.[13]

Azonban a kivály és az ország közt fennforgott kiegyenlithetlen nehézségek miatt a *négyes könyv* törvény-erőre nem juthatott s csak 1798-ban nyomatott ki Zágrábban.[14] Mindamelett ugy tekinthetjük azt, mint jogirodalmunk egyik legnevezetesebb jelenségét, melynek *valóságos törvénykönyvet* képezni lett volna hivatása.[15]

IV.

A hazai törvényhozás ezután ujra fölkarolta a törvénykönyv eszméjét.[16] De eredmény nélkül. Mert a bekövetkezett háboruk és belvillongások miatt nem jöhetett az létre.

Mig végre VI. Károly 1715-ben a hazai törvényeket és jogokat értő egyénekből egy *bizottmányt* (commissio systhematica) nevezett ki az igazságszolgáltatás javitása végett — azon meghagyással, hogy az országgyülés végével munkához fogjon és azt az országgyülés elé terjessze.[17]

E bizottmány[18] munkálata az u. n. «*Opus triparti-tum carolinum*», vagy «novum tripartitum, opus juris consvetudinarü regni Hungariae». Elkészült 1719-ben. De mivel nem volt alakszerü törvényjavaslat, hanem főleg Verbőczy hármas könyvének javitása, illetőleg megváltoztatása, — az 1723 évi országgyülést ki nem elégitvén mellőztetett és törvényerőre sohasem emelkedett.

Hasonlóképen meddő volt azon országgyülési bizottságok müködése is, melyek 1751 és 1768-ban kineveztettek, valamint azon bizottságé is, mely czélszerü törvényjavaslatok készitése czéljából *Mária Terézia* rendeletéből gróf *Dőry Ferencz* elnöksége alatt müködött.

V.

Később az 1791 évi országgyülés egy *jogi bizottságot* (Deputatió juridica) nevezett ki azon világos feladattal, hogy «*némely hasznos magánjogi törvények iránt rendszeres javaslatot*» (projectum nonnullarum utilium legum civilium) készitsen[19]

Hasonló feladata volt az 1827-ben kirendelt országgyülési bizottságnak is.[20]

A munkálat elkészittetett ugyan mindkét bizottság részéről, de elfogadást egyik sem nyert, mert egyik sem felelt meg a hozzája kapcsolt várakozásoknak.

VI.

Elkövetkezett a 1832—6 évi országgyülés is, mely a társadalmi életben előforduló összes jogviszonyokat uj alapokon akarta tovább fejleszteni a korszerü, határozottan szabadelvü és felvilágosult reformeszmék követelményei szerint.

Föleg pedig az *általános polgári magánjog* volt az, mely első sorban tüzetett ki a reformok zászlajára Az idevonatkozó munkálat még 1833-ban tárgyalás alá vétetett; de a követeknél, *kik azzal esaknem egy évig foglalkoztak*, többséget nem nyert, — sőt fontosabb részeiben annyira elakadt, hogy az országos ülésekbe át sem vitetett.[21]

A polgári magánjogi törvénykönyv az 1839—40. országgyülésen ujra munkába vétetett. Azonban ekkor is befejezetlenül tették azt le. Holott pedig ekkor már a kerületi üléseken több rendbeli törvényjavaslat készült e fontos tárgyban.[22]

De annál több sikerrel jártak a *különös* magánjogi codificatió egyes fajai. Ekkor készült a *váltójog*[23] a *kereskedelmi jog*[24] és a *csődtörvény*.[25]

Az 1843—4. évi országgyülés még tovább haladt a törvénykönyvek alkotásának terén, a mennyiben egy rend-

[10] 1527: 3. tcz. 1548: 21. tcz. 1550: 10. és 11. tcz.

[11] A király a következő hét jogtudóst nevezte ki a bizottságba: UJLAKI FERENCZ győri püspök és kir. helytartó; GREGÓRIANECZ PÁL zágrábi püspök; MÓRE PÁL kir. tanácsos és személynök; SZARVASKERTI ZSIBRIK GYÖRGY kir. tanácsos; KAMARAI TAMÁS alországbiró; PÓKATELEKI ZOMOR JÁNOS kir. ügyek igazgatója; BODENARIUS MÁRTON jogtudór és Bécs városi prépost.

[12] «Nagyogb érdekünek látszik, sem minthogy most kevés bajjal, rövid idő alatt egyéb teendők mellett elvégeztethetnék.» 1553: 15. t.-cz.

[13] 1553: 15. tcz. és 1563: 30. tcz.

[14] Ob certas inter regem et regnum controversas propositiones (SZEGEDI Tyrocinium. Pars II. tit. 6. §. 14.)

[15] Ezt bizonyitják a törvény következő szavai: «És az összes karok és rendek közös szavazatával, egyértelmü megegyezésével akaratával s helybenhagyásával ha még azon rendeletekhez *hozzáadandók*, *elveendők*, vagy *módositandók* találtatnának: hozzáadassanak, elvétessenek és megváltoztassanak és az *egész munkálat* tökéletesittessék, végre ő Felsége által megerősitessék, ő felsége pecséte alatt minden megyébe elküldessék *minden időkben leendő szorgalmas és örök megtartás végett.*» (1550: 11. tcz. 4. §.) SZEGEDY állitja, hogy a négyes könyvet az 1715-ki systhematica commissio tagjai is elővették és használták, bár eljárásuk körül világos emlitésben nem részesitették.

[16] 1608. k. e. 16. tcz. «És határoztatott, hogy az ország törvényeit és rendeletei is, egyéb törvényes eljárási szabályokkal együtt — miként azok az országlakók közül arra rendelendő személyek által *javitva*, *rendbeszedve* és végre azon országlakók által a legközelebb következő országgyüléseken *helybenhagyva* leendenek: ő felsége, királyi oklevéllel *hitelesiteni* és *megerősiteni* tartozzék.» 1608. k. u. 1. tcz. 11. §. és 26. tcz. 3. §. továbbá 1609: 69. tcz.

[17] 1715: 24. tcz.

[18] A «Systhematica commissio» tagjai voltak: gróf CSÁKY IMRE kalocsai érsek; gróf ERDŐDY LÁSZLÓ nyitrai püspök; gr. NÁDASDY LÁSZLÓ csanádi püspök; gr. KOHÁRY ISTVÁN országbiró; gr. ERDŐDY GYÖRGY; gr. KÁROLYI SÁNDOR; b. HOTVÁT SIMONCSICS JÁNOS személynök és az egész kir. itélőtábla; b. TOLVAJ GÁBOR; SPÁTAI GÁBOR jánosi apát és a nyitrai káptalan követe; NEDECZKY SÁNDOR; BOSSÁNYI GÁBOR; OKOLICSÁNYI PÁL; BÓZSY MIHÁLY; SKARICZA GÁBOR; BENCSIK MIHÁLY; Horvátország részéről: a *zágrábi püspök*; RAUCH DÁNIEL albán; BRÁNYUG JÁNOS itélőmester és CZINDERY GYÖRGY.

[19] 1791: 67. tcz.

[20] 1827: 8. tcz.

[21] KÖLCSEY FERENCZ ugyanis BÁRTFAY LÁSZLÓ-hoz intézett s Pozsonyban 1834. julius 6-kán kelt levelében az országgyülés ez időbeli tanácskozásáról következőleg ir: «Mi a polgári törvényekkel vesződünk és a szó legteljesebb értelmében a setétség örvényében vergődünk. Az I-ső czikkelytől kezdve a XI-ig, mely jelenben vitatás alatt van, az aviticitással összekötött *százados előitéletek* lehellik körösztül munkálkodásunkat s nemcsak nem távozunk a régi elvektől, hanem még tetézzük is azokat. Szavunk kiáltó szó a pusztában. Az ősiség ellen csak hat megye volt: *Somogy*, *Zala*, *Szatmár*, *Tolna*, *Temes* és *Csanád*. Parányi kovász ily roppant tömeghez» Ugyanő ugyanazon év junius 29-én ekképen ir: «Naponként az aviticitás szörnyével vesződünk. de kiabálásaink hasztalanok. A monstrum ellen DEÁK FERKÓN, a somogyi és tolnai követeken s rajtam kivül talán senki sem szólalt ellene. Ez a nép atyáinak büneiért szenved; mert ez uralkodó sötétség születés által terjed, mint az eredendő bün.» KÖLCSEY FERENCZ minden munkái VIII. köt. Pest, 1861. 252. 253. lap.

[22] E lépésre mondja KÖLCTEY, nemcsak az örök váltság és jobbágyszemélyszabadsági törvények sorsából vont tapasztalás, hanem azon indok is vezérlé a szabadelvü pártot, mert a *koemány hangulatának akkori iránylataiban* lehetlenné vált a szabadelvü törvények alkotása. Tanácsosabbnak vélték tehát azokat kedvezőbb időkre halasztani, mint sem az alkotmányos elveknek és a kor igényeinek megfelelő törvényeket alkotni.

[23] 1840: 15. tcz.

[24] 1840: 16—20. tcz.

[25] 1840: 22. tcz.

szeres *büntető* és *bányatörvénykönyv* javaslata dolgoztatott ki, de a melyek nem nyertek királyi szentesitést A *magánjogi törvénykönyv* ugyan ekkor meg sem pönditetett, az alapfeltételek azonban, melyek egy helyes és korszerü törvénykönyv elkészitésére alkalmasok és szükségesek voltak, részint törvényhozási szentesitést nyertek,[26] részint előkészittettek.

VII.

Megjött végre az 1848. évi országgyülés is, a *szabadság, testvériség* és *jogegyenlőség* országgyülése, mely kimondván a köztehervisélés elvét[27] és az urbéri szolgálatok megszüntetése alapján az egyéni tulajdon függetlenségét,[28] — elrendelte az *ősiség* eltörlését s egyszersmind utasitotta a miniszterimot, hogy «*az ősiség teljes és tökéletes eltörlése alapján a polgári törvénykönyvet dolgozza ki, s ezen törvénykönyv javaslatát a legközelebbi országgyülés elé terjessze.*»[29]

Fájdalom azonban, hogy ezen törekvés is hajótörést szenvedett a nyomban bekövetkező gyászos események által. Jogéletünk egész valójával idegen kezekbe került. Törvényhozásunk és törvényeink helyébe *hatalmi intézkédések* alapján a pátensek és igazságügyminiszteri rendeletek léptek,[30] melyek magánjogi törvényeinket is nemcsak megváltoztatták, hanem igen csekély kivétellel el is törölték. Igy lett behozva az *osztrák polgári törvénykönyv* is.

VIII.

Mennyiben elégitették ki ezen egyoldalu hatalmi intézkedések önálló törvényhozáshoz szokott nemzetünket és mennyiben felet meg az eredmény a kitüzött czélnak: erre nézve legfényesebb bizonyságul szolgál az 1860 October 20-án kibocsátott diploma, mely Magyarország előbbi birósági rendszerét, törvényhozását és *magánjogát* visszaállitotta, a részletes kivitelt pedig az országbiró elnöklete alatt összeült értekezletre bizta.

Az országbirói értekezlet tanácskozmánya a magyar magánjogra nézve főelvül kimondotta, hogy: «*A magyar polgári anyagi törvények visszaállittatnak, de csak a kőzhitel, a jogfolytonosság és a helyzet szükségei által igényelt pótlásokkal.*»[31]

Következménye volt ennek, hogy az ausztriai általános polgári törvénykönyv az országbirói értekezlet határoztatának hatálybelépte napjától kezdve (1861 julius 23) érvényét vesztette. *Magyarország tehát ismét általános magánjogi törvéoykönyv nélkül állott.*[32]

Dr. Herczegh Mihály,
budapesti egyetemi tanár.

26 1844 : 4. tcz.
27 1848 : 8. tcz.
28 1848 : 9. tcz.
29 1848 : 15. tcz.
30 1849. novemb. 3-ki *ideiglenes törtörvényszéki szervezet és pörlekedési rend;* — 1849. decz. 28-ki : *a járási telek és betáblázási könyvek vezetése iránt;* — 1852. novemb. 10-ki *ősiségi nyilt parancs,* mely az ausztriai általános törvénykönyvet ugy Magyarországban, mint Erdélyben 1853. május 1-től kezdve életbelépteti, — kimondatván. hogy az általános polgári jog tárgyaira vonatkozó minden törvények, szabályok és szokások megszüntetnek és hatályon kivül tétetnek ; — 1853. márcz. 2-ki *urbéri patens;* — 1853. julius 18-ki *ideiglenes csődrendtartás;* 1854. aug. 9-ki rendelet a *hagyatékok tárgyalása s a gyámság és gondnokság iránt;* — 1855. decz. 15-ki telekkönyvi patens, — 1858. febr. 7-ki *közjegyzői rendtartás.*
31 Ideigl. törv. szab. I. 1. §.
32 Az országbirói értekezlet müködése idején oly ingerült volt a közhangulat, s oly nagyfoku a gyülölet és indignatio minden ellen, a mi osztrák, hogy a bizottság, *daczára* DEÁK FERENCZ *előrelátása és minden alkalommal kifejezett ellenkező tanácsainak,* czélszerünek látta az osztrák polgári törvénykönyvet áldozatul hozni ez általános ingerültségnek. Az ország egyenes kárára táplált ezen ingerültséggel szembeszállni s ez által tekintélyét s népszerüségét is koczkára tenni, ugy látszik akkor csak DEÁK FERENCZ-nek volt elég bátorsága! — Az osztrák törvények rögtöni kiküszöbölését sürgeté minden és visszaállitását az 1849. előtti jogállapotnak, mely örömrivajgással fogadtatott még azok által is, kik barátjai voltak ugyan a haladásnak, de még nagyobb ellenségei mindennek, a min osztrák szin, szag, iz, vagy jelleg mutatkozott. «Viszszafelé tódult minden, költészet, müvészet, törvényhozás. Ily lázas állapotnak hogyan felelhetett volna meg az az iszonyuan józan osztrák codex, melynek se póésise, se historiája!»

A végrehajtási eljárásra vonatkozó törvényjavaslat.

(Vége.)

A 89. §. szerint az igénykereset a kiküldöttnek adandó át, véleményünk szerint igen helyesen, — mit jelentsen azonban akkor a 92. §. azon intézkedése, hogy az igénykereset a végrehajtás foganatositására illetékes biróságnál adandó be.

A 91. §. intentióját helyeseljük ugyan, rendelkezését azonban kivihetetlennek tartjuk. Véleményünk szerint ugyanis a végrehajtó eljárása a biróság ellenőrzése alól ki nem vonható s igy a végrehajtási jkönyv kiküldött által nem egyedül azon okból mutatandó be, hogy a költségek felülvizsgáltassanak, hanem hogy a kiküldött eljárása megbiráltassék. A mennyiben ezen felfogás el nem fogadtatnék, annak következménye az lenne, hogy hogy ha p. o. a kiküldött a javaslat 52. 53. 54. 55. 60. 61. §§-ban foglalt rendelkezést meg nem tartja vagy a törvénynek egyéb intézkedését figyelmen kivül hagyja a biróság nem lenne jogositva kiküldött hibás eljárását hivatalból felülvizsgálni, hanem .köteles lenne végrehajtást szenvedett előterjesztését bevárni, oly esetben is, midőn a kiküldött eljárásának szabálytalanságát világosan látja; mi nemcsak végrehajtást szenvedettnek munka és kiadásra való kényszeritése, de jogtalan is lenne. E szerint bizonyos szabálytalanságok az eljárás körül hivatalból levén észlelendők, minek következménye ismét hogy a bemutatott jkönyv elintézése számtalan esetben nem egyedül a költségek felülvizsgálatára, hanem az észlelt hiányok pótlása s kiegészittetésére fog kiterjedni, mi azonban már elnöki dolgot nem képezhetvén, a jegyzőkönyvnek a birósághoz bemutatása semmi esetre sem mellőzhető.

A 96. §. második bekezdésének intézkedése érthetlen. Ugyanis halasztó hatálylyal nem biró igényperek az árverésre befolyással nem birván, s a vételárnak azon nali kifizetését nem akadályozván, hogyan lesz a megállapitott igénynek a vételárra mely kifizettetett, s a netaláni feleslegre mely végrehajtást szenvedettnek vissza adatott, hatálya?

A 177. §. második bekezdése ellenkezik azon elvvel hogy a bánatpénz visszaadása által az árverelő minden kötelezettség alól menekül. Ezen felül sok esetben nem épen kis zavarokra adhat alkalmat, mert hátha az egyedüli vevőnek tekintendő legmagasabb igéretet tevő azon idő alatt mig a meghatalmazás bemutattatik, s az intézkedés megtétetik, máskint rendelkezett pénzével, különösen ha más ingatlanba fektette. Vagy talán köteles legyen várni addig, mig a meghatalmazás kérdése eldöntetik?

A 181. §. csakis 8 nap alatt beadható előterjesztést emlitvén, tervező feledni látszik hogy a 188. §. szerint ugyan azon 8 nap alatt még ujabb ajánlat is beadható s igy a telekkönyvi hatóság erre is figyelemmel köteles lenni.

A 188. §. az adós megvédésére látszik ugyan czélozni, azt hiszszük azonban, hogy az inkább hátrányára mint előnyére válnék. Ezen §. szerint ugyanis a legtöbbet igérő vevő a legnagyobb bizonytalanságnak tétetvén ki, ez az árverelni szándékozók számát nem szaporitani de kevesbbiteni fogja. Ezen felül azt hiszszük, hogy ezen intézkedés egy ujabb «meghaladó igéretet tevő» consortium megalakulásának alapját vetné meg, a mely akár hány esetben kényszeritené az előnyösen vásárolt birtok vevőjét bizonyos összeg kifizetésére azon fenyegetés mellett, hogy «meghaladó igéretet» fog benyujtani.

A 204. §. második bekezdésében foglalt s a valódi hitelezők jogainak megvédésére irányzott jó szándék

*

minden esetre méltánylandó, azt hiszszük azonban, hogy a kitüzött czélt legtávolabbról sem fogná elérni.

Eltekintve ugyanis attól, hogy kifogásoló hitelezők kifogásolt ellen sem felperességet sem kereseti jogczímet kimutatni nem képesek, fenti intézkedés a legnagyobb viszzaélésekre fog esetleg alkalmat szolgáltatni az által, hogy valamely nagy összegü hitelező követelését egy-két kis összegü hitelező kifogásolja s perre kényszeriti, minek kikerülése végett akárhányszor hajlandó lesz a kifogásolt hitelező hogy pénzéhez juthasson, kifogásoló kitelezőknek valamit «juttatni».

A 213. §-nál tervező figyelmét kikerülte, hogy bizonyos ingó vagyon átadására irányzott keresetben a vagyon értékére is ki kell felperesnek terjeszkedni, s midőn a javaslat bizonyos ingó vagyon értékének a végrehajtás folyama alatti megállapitásáról intézkedik, azon feltevésnek enged helyet, hogy az ingó vagyon értékére kiterjeszkedni sem a keresetben, sem a határozatban nem szükséges. Véleményünk szerint azonban ez helytelen lenne, mert az értéknek a per folyama alatti megállapitása mindenesetre czélszerübb, s ez által a végrehajtás folyama alatti ujabb per kikerültetik.

A végrehajtás tárgyának készpénzbeli megállapitására meg kell jegyeznünk, hogy tervező figyelmét kikerülte az értékváltozásnak alávetett ingók.

A 223. §. a biztositást a bérpénzekre (házbér) is csak az esetben tartja elrendelhetőnek, ha a bérleti viszony irásbeli szerződés vagy az illető helyhatóság hivatalos bizonyitványával vagy másként hitelt érdemlőleg kimutattatik, s igy a bérleti viszonynak csak állitása — mint a per megengedi — nem elegendő. Ezen intézkedést haszonbéreknél, melyek iránt rendszerint szerződés köttetik, nem ellenezhetjük, bérpénzeknél azonban miután tudjuk hogy lakhelyiségek tekintetében irásbeli szerződés mely felmutatható lenne nem köttetik, helyhatóság hatáskörébe pedig a bérleti viszony igazolása nem tartozik, a bérleti viszony igazolását a biztositás elrendelésénél feleslegesnek kell tartanunk, s pedig annál inkább, mert különben a bérleti viszonynak «más hitelt érdemlő kimutatása» iránti intézkedés a leglazább magyarázatban fog részesülni.

Igaz, hogy a most érvényben levő pptr. 339. §-a semmi garantiát nem nyujt arra, hogy a biztositás valóban bérlő ellen rendeltetik el, s annak alapján a bérleti viszony tényének egyszerü állitása mellett bárki ellen a biztositás elrendeltethetik, ily visszaélés ellen azonban részünkről elégségesnek tartanók kimondani azt, hogy a bérleti viszonynak biztositás elrendelése czéljábóli hamis állitása birsággal büntetendő, mely behajthatlanság esetére fogságra átváltoztatandó.

Meg kell különben jegyeznünk, hogy tudtunkkal ily visszaélés még elő nem fordult, miből következik, hogy az ellenbiztositék keresésének szüksége sem forog fenn.

Vavrik Antal,
bpesti V. ker. jbiró.

Jogirodalom.

Zeitschrift f. d. Privat und öffentliche Recht der Gegenwart. Unter ständiger Mitwirkung der Mitglieder der Wiener juristischen Facultät, herausgegeben von Dr. C. S. GRÜNHUT. Dritter Band. Wien 1876.

II.

Egy egész kis monographiát képez CZYHLASZ prágai egyetemi jogtanár dolgozata az együttes kötelmekről (Correalobligationen). Értekező az egyetemleges (solidáris) és együttes (correális) kötelmek közötti különbséget fürkészvén, ki akarja mutatni, hogy ily különbség akkor is létezik, ha az együttességnél a kötelem egysége helyett annak többségét (plures obligationes) teszszük fel és be akarja bizonyitani hogy az együttességnél fönforgó consumtio a kötelmek többségével is megegyeztethető. Ezen fölötte érdekes értekezés, mely kiválólag a római jogból van meritve, eléggé bizonyitja, mennyi tanulságot lehet ezen régi kincsbányából a mai jogéletre nézve, főleg a magánjog szempontjából, meriteni.

Három czikkben értekezik STROHAL, gráczi egyetemi jogtanár, a betáblázási elméletről.

Minő állást foglal el az, kinek valamely birtoktest csupán átadatott, a telekkönyvben tulajdonosként betáblázott átadóval és ennek különös jogutódjaival szemben?

Értekező bebizonyitja, hogy az ausztriai polgári törvénykönyv értelmében telekkönyvezett ingatlanok tulajdona önkénytes átruházás esetében csak az eddigi tulajdonos bekebelezési engedélye alapján szerezhető meg, azon vélemény ellenben, mintha ezen tulajdonszerzési módon kivül egy másik is léteznék, mely által puszta átadás folytán is, ámbár csak telekkönyvön kivül, meg lehetne szerezni telekkönyvezett ingatlanok tulajdonát, helytelen. A tényleges birtokátruházás a tulajdonátruházás szempontjából egészen közömbös és jelentéktelen momentum, mi leginkább onnan tüuik ki, hogy azon esetben, ha az eddigi tulajdonos ugyanazon ingatlanát két különböző egyénre ruházta át, nem az szerzi meg annak tulajdonát, a kinek az tényleg átadatott, hanem az, a ki a bekebelezést hamarább kérte. Ehhez képest *A.* még akkor is érvényesen ruházhatja át a maga tulajdonát *C*-re, ha ugyanazt előbb már *B*-nek átengedte de bekebelezési engedély nélkül. Ez utóbbi 3 félekép történhetik meg: vagy ugy, hogy *A.* csupán szerződésileg kötelezte volt magát arra, miszerint a maga birtokát *B*-nek átengedi; vagy ugy, hogy *A.* azonfölül *B*-nek egy irásbeli bekebelezési engedélyt kézbesitett, melyet azonban utóbbi nem sietett fölhasználni; vagy végre ugy, hogy *A.* a maga ingatlanját *B*-nek egyszerüen csak átadta.

Puszta átadás által tehát *B.* nem lesz még tulajdonossá, de kérdés tartozik-e a neki átadott dolgot a vindicáló átadónak (*A*-nak) és jogutódjainak kiadni, avagy megtarthatja-e egyelőre legalább a tényleges birtokot? Szerző nézete szerint *B*-t nem illeti meg ugyan az ausztriai polgári törvénykönyv értelmében az exceptio rei venditae et traditae, de mégis joga van kifogásképen fölhozni, hogy a neki átadott ingatlan birtokot a tulajdonossal szemben megtarthatja, ha ez utóbbi és ő közötte arra vonatkozó kötelező szerződés (adás-vevés, csere, kötelező ajándékozás stb.) létezik; az ARNDT-UNGER-féle elméletnek, mely a római quiritár és bonitár-tulajdon közötti különbséget szeretné a mai telekkönyvezett és nem telekkönyvezett birtokrà átvinni, szerinte semmi alapja sincs.

A végrehajtás utjáni kényszerű tulajdonátruházás iránt semmi kétség sincs.

Osztoztató perben hozott birói itélet folytán közvetlenül beálló tulajdonátruházást azonban az ausztriai polgári törvénykönyv nem ismer. Az itélet csak igényt ad arra, miszerint az uj birtokállapot a telekkönyvben is feltüntettessék, vagyis arra, hogy a bekebelezési engedély megadassék és a bekebelezés eszközöltessék. Csak a határigazitási per tesz e tekintetben kivételt, a mennyiben az érdekelt felek, s illetőleg jogutódjaik az itéletileg vont uj határt, a mennyiben a régi határ kipuhatolható nem lenne, egymás között elismerni tartoznak, kölcsönös kitörlések és hozzájegyzések nemcsak fölöslegesek, de kivihetetlenek is levén.

Minthogy az örökös az örökség megszerzése perczében szerzi meg a hagyatékhoz tartozó mindennemü ingó és ingatlan javak tulajdonát, kétséget nem szenved, hogy mig a telekkönyvi átirás előtt megilleti őt a tulajdoni kereset az olyan ingatlanok tekintetében, melyek az örökhagyó nevén állanak és harmadik személyek birtokában vannak;

és nem kevésbé bizonyos az is, miszerint az örökös ama harmadik ellen, a ki p. az örökhagyó halála után, de az ingatlannak az örökös nevére történt átiratása előtt hamis okmány alapján a bekebelezést kieszközölte, ennek kitörlése végett pert indithat.

Ebből szükségkép következik, hogy az örökös már az örökség elfogadása perczében megszerzi a hagyatékhoz tartozó telekkönyvezett ingatlanok tulajdonát. A bekebelezésnek reá nézve nincs más értelme, mint az, hogy csakis ez által szerzi meg a telekkönyvi igazolást, melynél fogva mint annak tulajdonosa perbe szállhat és arról telekkönyvileg érvényesen rendelkezhetik.

A hagyományos ellenben a neki hagyományozott ingatlant, ugy miként p. a vevő, csakis a tulajdonjognak részére történt bekebelezése által szerzi meg, mert az ausztriai magánjogban a római legatum per vindicationem ismeretlen.

A betáblázási elméletnek a végrehajtási árverés utjáni tulajdonszerzésre való alkalmazása ellen mi nehézség sem forogna fön, ha azt lehetne követelni, miszerint a legtöbbet igérő, igényének különbeni elenyészése mellett nyomban a leütés után az egész összeget fizesse ki. Ezen föltételezés mellett azt is lehetne azután előirni, hogy a biró egyszerüen az árverési jegyzőkönyv alapján minden további megkeresés nélkül azonnal hivatalból nemcsak a tulajdonjognak a vevő részére leendő bekebelezését, hanem az összes bdtáblázott tételek kitörlését is rendelje el, s ekkor a tulajdonszerzést megalapitó ténykörülmény. t. i. a birói leütés és az átirás teljesen összeesnék. De mivel az ilyen követelmény a gyakorlati életben kivihetetlen, a törvényhozás is elállott tőle.

Rendesen kiköttetik az árverésl feltételekben, miszerint a vevő bizonyos határidő alatt a vételárt az utána járó kamatokkal együtt fizesse le, de az ingatlannak az ő nevére leendő bekebelezése nem a leütéskor történik hanem csak ha az árverési feltételeknek mindenben eleget tett, a betáblázott tételek is csak akkor töröltetnek ki, ha csak abban nem történt volna megállapodás, hogy azok továbbra is rajta maradjanak.

És itt azon, nemcsak elméletileg fölötte érdekes, hanem gyakorlati szempontból is igen fontos kérdés merül föl: mely időpontban megy tehát végbe a vevőnek tulajdonszerzése?

Erre nézve háromféle fölfogás képzelhető. Vagy esik ezen időpont az átirás s illetőleg a telekkönyvi hatóság végzésével ellátott és az átirást kérő folyamodvány bemutatásának időpontjára, vagy a telekkönyvi hatóság az átirást megengedő végzésének kézbesitése időpontjára vagy a leütés perczére.

Szerinte csak az utolsó mind elméletileg tartható, mind gyakorlatilag kielégitő.

Bizonyos, hogy a végrehajtási árverésnéli vevő az átirás előtti jogállása nem eshetik hasonszerűség utján ugyanazon megitélés alá, mint azé, kinek a bekebelezett tulajdonos önkénytes eladás utján telekkönyvön kivül idegenité el ingatlanját. Ez utóbbi esetben ugyanis a vevő azon kötelezettségének, miszerint a vételárt lefizdetni tartozik, másrészről megfelel az eladó azon kötelezettsége, miszerint az általa eladott ingatlannak birtokát a vevőre átruházni tartozik. Valameddig tehát az eladó kötelezettségének eleget nem tesz, a vevő is visszatarthatja a vételárt, és a mennyiben amaz kötelezettségének teljesitésére magát képtelenné tette az által, hogy az eladott ingatlant egy harmadikra ruházta át, a vevőnek kértéritési igénye támad ő ellene. Ama lehetőség, miszerint a vevé az eladó szószegéséből eredt kára folytán ennek fizetésképtelensége esetében nem térhet magához, természetesen nincs kizárva és magától értetődik, hogy a vevő a szószegő eladó fizetésképtelenségét annál sulyosabban fogja érezni, ha pl. a vételárt neki már ki is fizette. De ha a vevő ily körülmények között kárt szenvedhet is, ugy ez nem onnét van, mintha a törvény őt cserben hagyná, hanem ama általános kalamitásból származik, melynek rizikóját mindenki magára venni kénytelen, a ki másnak becsületességében és fizetésképességében bizva, vele szerződésre lép.

Egészen másképp áll azonban a dolog avval, a ki végrehajtási árverésnél vesz valamely ingatlant; mert ő tulajdonképen nem is köt adás-vevési szerződést, az ő legtöbbet igérése nem tekinthető ajánlatnak, a leütés sem ezen ajánlat elfogadásának, az árverezési cselekvény tehát sem szerződésnek. Az árverelő biró az árverésnél lényegileg hivatalból jár el, nem pedig a felek bármelyikének (akár a végrehajtatónak, akár a végrehajtást szenvedőnek) képviselőjeként. A vevőhöz sem állanak sem a végrehajtató, sem a végrehajtást szenvedő semmiféle kötelezettségi viszonyban, valamint a vevő sem köteles az igért összeget sem az egyiknek sem a másiknak lefizetni. A vevő t. i. az igért összeget azoknak tartozik lefizetni, a kik a vételár felosztási végzés által az árverés utján befolyandó összegre utaltattak; ezeknek személyesen le van ő kötve, a nélkül azonban, hogy tőlük a megvett ingatlan birtokába való helyeztetését, és mintegy viszonteljesités fejében a szavatosság följegyzését igényelhetné.

Ha azonban a tárgyilagos jog egyrészről a vevőt föltétlenül és személyesen kötelezi a jelzálogos hitelezőkkel szemben az igért összeg lefizetésére, ugy másrészről reális biztositékot is kell adnia az iránt, hogy az ingatlan a leütés és a tulajdonjog bekebelezése közötti időben el ne vonassék tőle oly események által, melyekért a jelzálogos hitelezők szavatolni nem tartoznak, és melyek által a leütésből a vevő ellenében támadt jogaik nem alteráltathatnak, (pl. ha más hitelező ujabb végrehajtást akarna a kérdéses ingatlan ellen foganatositani, vagy ha a végrehajtást szenvedő akarná azt időközben másnak eladni, vagy ha a végrehajtást szenvedő időközben csődbe jutván, a csődhitelezők a kérdéses ingatlant a csődtömeghez kivánnák csatoltatni).

Az ilyen eshetőségek ellen legbiztosabb garanczia épen az, hogy elvül kimondatik, miszerint a kérdéses ingatlan tulajdona a vevőt a leütés perczétől fogva illeti.

Értekező kimutatja, hogy az ausztriai magánjog is ezen álláspontot foglalja el.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

(Folyt. következik.)

TÖRVENYKEZÉSI SZEMLE.

Központi telekkönyvi igazgatóság.

Midőn a «Pester Lloyd» f. é. 290. és 296-ik számaiban a központi telekkönyvi igazgatóságot inditványozó két czikket olvastuk, azt hittük, miként azon sorok csakis egy jó fizetéssel ellátandó sinecura állás felállitását veszik czélba s pusztában elhangzó szavak lesznek — a minthogy eddig azok is voltak, — azonban a «Jogt. Közlöny» 42-ik számában HESZ JÁNOS telekkönyvvezető ur is ez eszme mellett áll sikra, s ebből azt következtetem, miként vannak, kik ez uj hivataltól a telekkönyvi intézmény ujjászületését reménylik. — Minthogy épen telekkönyvi intézményünk ujjá alakitásának küszöbén állunk, nem lesz tán fölösleges ez inditványba hozott uj hivatal fölötti nézeteit egy a gyakorlati téren működő szerény munkásnak is elmondania.

Én a felvetett eszmének: a központi telekkönyvi igazgatóság vagy országos telekkönyvi igazgatói állás felállitásának ellenese lévén, be akarom bizonyitani: 1-ör, hogy a telekkönyvi eljárásban, telekkönyvi személyzetben s az

egész intézményben felmerült és a P. Lloyd-ban bőven, s fájdalom a valósághoz nagyrészben hiven leirt hiányok, hibák nem az okból léteznek, mert központi telekkönyvi igazgatóságunk vagy országos telekkönyvi igazgatónk nincs; és 2-or, hogy a jövőben is eme hiányok, hibák elmellőzéséhez az óhajtott uj hivatal teljesen fölösleges.

Ad 1. A hiányokat, hibákat 3 osztályba sorolhatnám, u. m. a telekkönyvi irodában, telekkönyvi ügyek elkészitésében vagy elintézésében és a telekkönyvi átalakitásnál felmerülőkre. A P. Lloyd tisztelt czikkirója a törvényszék, a járásbiróság telekkönyvi osztályánál létező irodákban a hiányokat főleg a helytelen, nem kellő beosztásban; a tisztviselők oktatásának mellőzésében; telekkönyvvezetők képeztetésének teljes elhanyagolásában, s a szükséges és kellő felügyelet nem létezésében találja.

Nem ismervén az országnak minden törvényszékét és járásbiróságát, átalános anathemát nem kiálthatok s fel kell tételeznem, hogy vannak kivételek is; de ott, hol ezen hiányok csakugyan léteznek, az országos vagy központi telekkönyvi igazgató sem segithet; az sem képes jobb eredményt létrehozni; — és pedig nem, mert nézetem szerint a helytelen beosztás vagy a helyiségre vagy a személyzetre értendő; a helyiségen az igazságügyminiszterium sem tud változtatni, ámbár kiküldött biztosai látják a nyomoruságot; annál kevésbbé egy igazgató, ha csak a telekkönyvi hatóságokat teljesen külön épületekbe helyezni nem akarná, mely szép szándoka keresztülvitelének a budget aligha utját nem állná. A személyzet helytelen beosztásán sem segithetne az igazgató, miután teljes lehetetlenség, hogy az jobban ismerje az egyéneket és azok képességét, mint a telekkönyvi iroda főnöke, vagy a törvényszék elnöke. A tisztviselők oktatását sem végezhetné maga az igazgató, ő is meghagyná alantas közegeinek; pedig ez iránti rendelkezés most is benn foglaltatik az ügyviteli szabályokban, mégis csak holt betü annak, ki nem akar tanulni, ki pedig akar, mindig talál néki támaszul s utmutatóul szolgáló egyénre.

A telekkönyvvezetők képezése mindég a régiebb telekkönyvvezetők feladata, valamint az ujjonczot a már begyakorolt és betanult katona tanitja.

De miért nem történik meg ez mindenütt? nem azért mert azt egy igazgató külön meg nem rendeli, hanem mert, mint czikkiró maga mondja, nincs kellő felügyelet; ámde kinek kötelessége a felügyelet? az ügyviteli szabályok szerint az elnök vagy járásbiró kötelessége, ki bizonyára könyebben és sikeresebben is teljesitheti e tisztet, mint egy egy évben egyszer betekintő s távolalttó igazgató; és ezek folytán ki merem mondani: hol az elnök vagy járásbiró a felügyeletet pontosan teljesiti, ott e hiányok nincsenek is oly feltünő, oly az intézményt bénitó mérvben; — csekélyebb mérvben mindég meglesznek, mert az elnök vagy járásbiró sem képezhet minden egyénéből tisztviselői példányképét. — Ezzel ugyhiszem megczáfoltam azon állitást is, melyre nagy suly fektettetik, t. i. hogy nincs kit felelősségre lehessen vonni.

Áttérek a telekkönyvi ügyek elkészitése, elintézése körül panaszolt hiányokra. Az állittatik folyton, hogy nincsenek szakképzett egyéneink; a telekkönyvvezetők előadmányok készitése által elvonatnak munkáiktól, és az előadó vagy meg sem birálja vagy nem képes megbirálni, s ebből származnak a sok téves végzések és ezek alapján hibás bevezetések.

Teljesen meg nem engedve, de feltéve azon állitás igazságát: segitett volna azon egy igazgató, midőn a megye azt választotta telekkönyvi előadóvá, kit akart? nem az igazgatóság hiánya csirája a bajnak, hanem mint Hesz János telekkönyvvezető ur, igen helyesen jegyzi meg: «mert ezen hivatalok betöltése oly időszakba esett melyben bővebben osztattak a hivatali állások tekintet nélkül arra, valjon az illető képes leend-e hivatalának megfelelni». Én még többet mondok: minden megye törvényszéke a tetszés szerint nyujtható végrehajtási eljárás és a felsőbb biróságoknál is folyton különböző véleményeket szülő telekkönyvi rendtartás keretében magának bizonyos szokásokat állapitott meg vagy egyes, némileg jártasabb egyének által magára decretáltatott, s ezen szokásokhoz még jelenleg is oly makacsul ragaszkodik, miként minden hathatós ellenérvre a felelet: «ez nálunk bevett szokás, ön nem fog ujjitásokat behozni.» Ily bevett szokással inaugurált birói véleménynek a végzésekbeni kifejezését pedig egy administrativ hatáskörrel biró igazgató a birói függetlenség megsértése nélkül el nem tilthatja.

Mind a telekkönyvi ügyek elintézésére nézve, mind az irodákra a késedelmesség és lassuság a főpanasz; de itt a P. Lloyd t. czikkirója önmaga is bevallja, hogy tulhalmozottságot igazgatóság sem képes csekély erővel legyőzni; ezen hibáknak oka pedig csakugyan a tulhalmozottság; a telekkönyvi beadványoknak általában és különösen a rosz beadványoknak évről évre óriási szaporodása.

Mi az átalakitási munkálatok befejezésének lassusága iránti vádat illeti: figyelembe veendő, hogy már két év óta a szükséges iratok legnagyobb részét a catasteri igazgatóságok és becslő biztosok használják; a tervezetek elkészitéséhez szükséges kellő számbani személyzet nincs; s e téren valóban csekély a szakértő egyének száma; — ámde ezen hiányon a központi igazgatóság sem tudna segiteni, — hiszen ha lehetne, az Igazságügyminiszterium is legnagyobb örömmel megtenné.

Ugyhiszem ezekkel begyőztem, miszerint az uj telekkönyvi rendtartás és telekkönyvi ügyekbeni illetékesség uj szabályozása életbeléptetéseig sem központi igazgatóság, sem országos igazgató nem ment meg benünket azon ólomszárnyaktól, melyek telekkönyvi intézményünket magasztos és áldásos czéljához röptében gátolják.

Ad. 2. Áttérek annak fejtegetésére, hogy a jövőben sem lesz szükségünk ezen uj hivatalra.

Ezen a jövőben létesittetni kivánt intézményhez hozzá szólva, következetesen szinte a jövő állapotot — mennyiben lehetséges — kell figyelembe vennem; ugyanis a telekkönyvi rendtartás tárgyában készitett törvényjavaslat 85. §-ának azon alapelvét, mely szerint ezentul a telekkönyvi ügyek kizárólag egyesbiróságilag lesznek ellátandók; — és pedig annyival inkább vehetem ezen elvet kiindulási pontul, mert minden oldalról helyesléssel találkozván, annak törvényerőre emelkedése biztonsággal jósolható.

A törvényjavaslat 85-ik §. 2-ik bekezdése igy szól: «a törvényszékeknél az elnök egy törvényszéki birót biz meg a telekkönyvi hatóság teendőivel; a kir. járásbiróságoknál a kir. járásbiró és ennek akadályoztatása esetében helyettese látja el ezen teendőket». Ezen rendelkezés nézetem szerint Hesz János telekkönyvvezető ur által óhajtott önállósitást is maga után fogja hozni.

A budapesti ügyvédi kamara a törvényszékeknél inditványozott ezen beosztást a törvényszék szervezetével megegyeztethetőnek nem tartja; indokot fel nem hozván, valószinüen azon ok vezérelte ezen nézete kifejezésénél, miként társas biróság keretében és testületében egy külön egyes biróság nem állhat fenn. — Ezen mindenesetre visszatetszőnek látszó birói hatáskör azonban nem áll oly teljesen példa nélkül, ott van az osztrák tartományokban az ugynevezett: «städtisch dellgirtes Bezirksgericht«; melyek vezetésével szinte az elnök által kijelölendő biró bizatik meg; — némileg előfordul az osztrák csőd rendtartás csődbiztosa személyében is, kinek a csődügyekben külön birói hatáskör adatik, s csak fenntartott esetekben határoz a törvényszék; tehát ezen hatáskör kijelelése nem oly ujjitás, mely a tár-

sas biróság eszméjével a gyakorlat kivánalmai folytán összeegyeztethető nem lenne.

De vajjon csakugyan szükséges-e a törvényszék székhelyén ezen birói hatáskörkijelelés, s nem lehetne-e itt is telekkönyvi biróságggal a járásbiróságot felruházni? nézetem szerint nem, és kell hogy a törvényszék kebelében megmaradjon; mert 1-ször a törvényszékek legnagyobb részt oly városokban elhelyezvék, hol a kereskedelmi forgalom, kiterjedt üzletviszonyok s a járásbiróságok illetékességének czélba vett kiterjesztése okvetlen megkivánják, hogy annak élén egy szakavatott, a fontosabb ügyeket magához vonó járásbiró legyen; tagadhatlan másrészt, hogy az esetben is, ha az összes járásbiróságok telekkönyvi hatósággal lesznek felruházva — mi azonban nehezen lesz kivihető, ámbár kivánatos, — mégis a törvényszék székhelyén létező telekkönyvi hatóság leend legtöbb teendőkkel ellátva; s igy egy járásbiró mindkét oldalu teendőket elvégezni nem képes; ha pedig külön telekkönyvi járásbiró neveztetnék ki, minő viszonyban állanának egymással? hogy a telekkönyvet a gyakorlati téren még csak kezdő albirákra bizni nem lehet, már a J. K. 1875. évi 35. számában kifejtettem és eléggé igazolják a naponta olvasható panaszok.

2-or a nagyobb telekkönyvi iroda oly vezetést és felügyeletet igényel, miként a legnagyobb részben e téren járatlan járásbiró annak megfelelni nem képes; midőn mindennapi tapasztalat, hogy járásbirónak törvényszékhezi beosztása esetén legelső kérelme a telekkönyvi ügyek előadása alóli felmentésre irányul.

Tehát a törvényjavaslat alapjára lépve lássuk már most: vajjon az eddig felmerült hiányok elmellőzéséhez szükséges-e a jövő szervezetben a központi telekkönyvi igazgatóság vagy országos telekkönyvi igazgató? Vegyük az előbbi sorrendet. Kezdjük az irodában; mert soha nem lehet eléggé hangsulyozni, hogy a jó és pontos kezelés a telekkönyvi intézmény és egyáltalán a törvénykezés alapköre; érdembeni tévedés a felsőbb biróság által helyrehozható, de formahiba a feleknek sok költséget okoz és szerzett jogaikat veszélyezteti.

Azon biró, ki a telekkönyvi ügyek vezetésével megbizatik, egyéneit legjobban fogja ismerne s igy azok munkaerejének helyes felosztását kétségtelenül sikeresebben eszközlendi, mint egy igazgató, kinek mintegy 900 egyént kellene ismernie és azok kellő beosztásáról gondoskodnia; saját érdeke leend a birónak az irodát lehető tökélyre emelni. Azt mondja Hesz ur, ha van főügyész, miért ne lehetne országos igazgató; egy különbség van a kettő között: a királyi főügyészre az államnak van szüksége és nem alantos közegeinek, az országos igazgató pedig csak főfelügyelői állás lenne, ezen hatáskör azonban az Igazságügyministeriumot illeti. A megbizott biró visszaéléseitől vagy tulkapásaitól sem lehet félni; mert az elnöki jogokhoz tartozik a törvényszékek kebelében minden ügyek felett, habár nemis közvetlen vezetése alatt végezretnek, a főfelügyelet; s a telekkönyvi iroda élén álló biró netáni visszaélései előbb juthatnak tudomására a naponta közvetlen érintkezésben lévő elnöknek, mintsem a Budapesten lakó igazgatónak.

A telekkönyvi ügyek elintézésére s igy a szorosan vett birói teendőkre nézve Hesz János telekkönyvvezető ur különösen az egyöntetüség hiányát panaszolja s felhoz több véleménykülönbséget. Szolgálhatnék számos nézeteltérést szülő §§-ok felsorolásával és esetek előadásával; de csak egyre terjeszkedem ki, mely még megczáfolást nem nyert, mely törvényben nem leli megoldását és pedig különösen pénzintézetekre nagy horderejü. Bodó István törvényszéki birótársam a J. K. 32-ik számában azt állitja: miszerint a egyetemlegesen kötelezett házastársakra nézve közjegyzői okirat hiányában egyetemleges kötelezett nem létezik, hanem ezek mindegyike kötelem tekintetében egyszerüen csak prorata felelős», s ebből kifolyólag csak az egyik házastárs birtokára az egész követelés be nem kebelezhető.

Én más nézetben vagyok: ugyanis az egyetemleges kötelezetség fennáll a hitelezővel szemben, mert ahhoz közjegyzői okirat nem kivántatik; azonban mihelyt a házastársak egyikének visszkeresete támadna, ezen tartozás lett kifizetése folytán a másik ellenében, akkor e kötvény néki jogalapot, jogczímet nem nyujthat; a házastársak egymásközti viszonyára nézve az adós levél lenni megszünt; s ebből kifolyólag a követelés teljes összegében egyik házasfél birtokára bekebelezendő; sőt tovább megyek s azt állitom: ha nem volna egyetemleges kötelezettség, akkor is volna kebelezendő, mert a tulajdonos az egész összegre nézve aláirta a bekebelezési engedélyt s ezzel hitelezőjét az egész követelés bekebelezésére feljogositotta.

Mit gondol már most a P. Lloyd t. czikkirója és Hesz János telekkönyvvezető ur; volna-e az administrativ állással biró igazgatónak joga bármely birónak meghagyni miként az egyöntetüség kedveért egyik vagy másik véleményt, melyhez az igazgató hajol, jövőben zsinórmértékül követni tartozik? Ugyhiszem a válasz csak «nem» lehet; s igy a telekkönyvi ügyek birói elintézésében felmerülő hiányok és hibák elmellőzésére az országos igazgató vagy központi igazgatóság legcsekélyebb befolyással sem lehet.

A telekkönyvi átalakitások egyes birósági rendszer mellett s ha kellő személyzet adatik, minden főigazgató nélkül is gyorsan befejeztetnek, a biró nagyobb evidentiában tarthatja, mint a sokfelé elfoglalva levő elnök, s egy birónak sem lévén szenvedélye a családja élelmi fentartására és lakbérre sem elegendő fizetéséből folyton előlegezni, mely kész kiadásai megtéritésére $^1/_2$ vagy $^3/_4$ év mulva számithat; — kellő személyzet s munkaerő hiányában pedig semmiféle uj nagy ur sem leend képes csodaműveket teremteni.

Ezekkel begyőzöttnek vélem azon nézetemet, hogy a törvényjavaslat alapjáni szervezethez a központi telekkönyvi igazgatóság vagy országos telekkönyvi igazgatói hivatalra kiadott pénz teljesen kidobott pénz lenne.

Soraim befejezéseül azon meggyőződésemnek adok kifejezést, miszerint ha a nagymélt. m. k. Igazságügyminiszterium — mint a törvényjavaslat indokolásában is mondatik — a telekkönyvi hatóságok vezetésével mind a törvényszékeknél mind a járásbiróságoknál szakavatott, lelkiismeretes egyéneket biz meg; azoknak kellő hatáskört nyujt ha a törvény világos, az eljárás és kezelés nem leend nehézkes; ha a felsőbb biróságok a felmerülendő véleménykülönbségeknél ugyanegy eldöntés mellett megmaradnak, melyhez az alsó biró alkalmazkodni tartozik: akkor a sok hiány, a sok hiba igazgató nélkül is megszünik és ama jajveszéklés, hogy telekkönyveink ma holnap értéktelen papirhalmazok lesznek, alapjokat vesztendik.

Bogyay Pongrácz,
kir. törvényszéki biró.

Különfélék.

A büntető törvénykönyv.

A képviselőház a büntető törvénykönyv tárgyalásához fogott és ha megfontoljuk a parlamentáris törvényalkotások végtelen nehézkességét, örvendenünk kell e momentumon, bármily állást foglaltunk el a javaslattal szemben. Örvendünk, hogy egy nagy lépéssel közeledtünk egy büntető törvénykönyv létesitéséhez, melyre oly égető szükségünk van, hogy még akkor is, ha ellenségünk ismét szurony hegyével erőszakolna reánk egy büntető törvénykönyvet, azt, ha nem is örömmel, de készséges resignatióval fogadnók.

Hazai törvényalkotásunkat tehát annál inkább örömmel üdvözöljük, bármily zokon vettük is a javas-

latnak személyes jellegü előkészitését, mely szükkeblüség nélkül meggyőződésünk szerint a javaslat gyorsabban érlelődött volna és a mellett a nemzet jogérzületének fejleményeül tekintetett volna ép ugy mint az 1843-ki javaslat, noha ez utóbbi tudvalevőleg eredetiségre szintoly kevéssé tarthat igényt.

Mily lényeges különbség mutatkozik a két javaslat tárgyalása közt annak kihatásában, leginkább kitünik abból, hogy az 1843-ki javaslatot még mai napon is a «nemzeti mü» prestige övezi, mig a most tárgyalás alatt levő büntető törv. javaslat a hazai jogászközönség előtt is annyira ösmeretlen, hogy az osztrák, német és olasz javaslatok is emennél ösmertebbek. Ezt, kivált büntető törvénykönyv alkotásánál, nem mondhatjuk a legszerencsésebb taktikának, és hogy e taktikára szükség sem volt, igazolja azon körülmény, hogy 3 évnél tovább tartott annak előkészitése. Ezen időtartam bőséggel elegendő lett volna e javaslatnak olyképi előkészitésére, milyen a kereskedelmi törvénykönyvé vala s ezzel eléretett volna azon czél, hogy az alkotandó bünt. törv. könyvben a nemzet jogöntudata nyilvánult volna, mig igy a hazai jogirodalom is alig foglalkozhatott a javaslattal.

Mi részünkről ezen czél elérésére törekedtünk; de sokkal erősebb bennünk a hazafiasság sem hogy legjobb akaratu törekvésünk fölé ne helyeznők a törvénykönyv létesitésének czélját. Szerves törvénykönyvi tervezetek lényeges módositását nem várhatjuk a törvényhozó testületek plenáris tárgyalásától; de nem is kivánjuk azt, mert ritkán válnak a szerves törvényalkotások előnyére. Ezt főleg az általános részre vonatkozólag mondjuk, noha ép ez, utólag a hazai jogirodalomnak és gyakorlatnak egyaránt sok küzdelmébe fog kerülni. Azonban más részről ép e tekintetben lehet az elméleti tudomány fejlesztésének legüdvösebb befolyása és reméljük, hogy a büntető törvénykönyv alkotásával a büntető jogtudomány termékeny talajra fog találni hazánkban, hol eddig a «prudens arbitrium» mellett vajmi mostoha ápolásban részesült.

A büntető törvénykönyv gyors letárgyalását hatályosan előmozditja a javaslat szakbizottsági előadójának nagy tekintélye. Pauler Tivadar a mindenki által tisztelt szaktudós, oly nagy tekintélynek örvend a képviselőházban, hogy az ő hozzájárulása nélkül lehetetlennek tartjuk bármely módositvány keresztülvitelét. E körülmény biztositja neki az érdem oroszlán részét; de másrészt az ő tekintélye a javaslat hibáinak is fedezetül szolgálván, az utókor előtti felelősség is őt terheli.

Oly diadalt aratott ünnepelt jogtudósunk már az előterjesztés alkalmával, hogy ezzel a javaslat sorsa el volt döntve. Classicus szónoklata első részében történelmi bevezetés után röviden összegezte a bünt. törv. könyvi javaslat főbb alapelveit. Szakközönség részére e beszédből csak azon részleteket közöljük, melyek a bűnös cselekmények osztályozására, a mellékbüntetések felvételére és a büntetés minimumának meghatározására vonatkoznak. Ezekben tér el főkép a javaslat az 1843-ki javaslattól és már ezért is birnak e pontok kiváló érdekkel.

«A büntetőtörvénykönyv — igy szólt előadó ur — kiterjeszkedik a bűntettekre és vétségekre, a mint annak czíme is mutatja. Ki vannak zárva a rendőri kihágások; ezeket egy külön, legközelebb benyujtandó rendőri büntetőtörvénykönyvnek tartotta fönn. Az igazságügyi bizottság a maga szempontjából ezen eljárását az igazságügyminiszteriumnak csak helyeselhette. Lényegesen különböznek a jogot közvetlenül sértő bűntények azon cselekvényektől, melyek fenyitékkel azért sujtatnak, mivel következményeikben netalán azokból jogsértések támadhatnának a polgároknak jogbátorsága veszélyeztetve lehet. Lényeges a különbség a jogsértő és a jogrendet csak veszélyeztető cselekvények közt. Azért az 1843-diki büntetőjavaslat a rendőri kihágásokat a toldalékba utasitotta; azért több uj törvényhozás ezekről külön intézkedik, és külön intézkedik ezen javaslat is, már csak azért is, mert az általános elvek közül sokan a kihágásokra egyáltalában nem alkalmazhatók; mert tanácsos, hogy a kihágások és bűntettek közti különbséget a népnek szemei előtt, ugy szólván világosabban felfoghatóbbá tegye még a törvénykönyv különsége is, hogy ez is kijelölje azon nagy ürt, mely a jogsértő cselekvények és csak a rendészetet netalán bántó, a jogbátorságot netalán veszélyeztethető cselekvények közt létezik.

Kétséget nem szenved, és alig vonta valaki azt kétségbe, hogy a jogsértő cselekmények közt a sértett jognak fontosságánál, a sértés sulyánál, valamint a kárnak és veszélynek nagyságánál fogva különbség létezik. Szándékos jogsértés a gyilkosság és a becsületsértés. És mégis mily roppant nagy a különbség a kettő között. Senkisem vonta kétségbe, hogy a szándékosan elkövetett gonosztett és a gondatlanságból és a könnyelmüségből eredt jogsértés közt, habár eredményei azonosak, az akarat elhatározására és a bűnösség beszámitására nézve, mégis roppant nagy a különbség.

Ha ez tagadhatatlan, ha tagadhatatlan továbbá az, hogy a sulyosabb bűntetteket sulyosabban kell megbüntetni, az enyhébbeket enyhébben; különösen a szabadságbüntetéseknek sulyosabb nemét alkalmazni az előbbiekre, enyhébbikét pedig az utóbbiakra: akkor, ha más okok nem, már a szerkesztésnek methodicája, hogy ugyanazon büntetési nem alá tartozó bűncselekmények közös névvel illettessenek, collectiv elnevezés alatt foglaltassanak össze: ez magában véve tanácsosnak tüntette föl a különbséget már az elnevezésben is jelezni, a különbséget a bűntett és vétség kifejezése által könnyebben felismerhetővé és az azon osztályra vonatkozó rendelkezéseket egy név alatt összefoglalhatóvá tenni.

Ezen eljárás mellett szólott az európai törvényhozások általános praxisa. A badenit és a lübeckit kivéve, a menynyiben tudom, nincs ujabb törvényhozás, mely különbséget ne tett volna a sulyosabban és a kevésbé sulyosan fenyitendő cselekvények közt, azoknak elnevezésében is.

Ez volt oka, hogy az igazságügyi bizottság az általános európai szokásnak és gyakorlatnak hódolva, a bűntettek és vétségek közti különbséget elfogadta és a büntető törvénykönyvben megtartotta.»

A mellékbüntetések közé — folytatá később az előadó ur — felvette a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését. A becstelenség, az infamia, a melylyel a régibb törvényhozások a bűntetteseket megbélyegezték, a büntetés czéljaival, a humanitás követelményeivel nehezen egyeztethető össze. De nagy a különbség a becstelenség közt és nagy a különbség a polgári kitüntetések, a bizalom nyilvánulásai között. A ki közönséges bűntettet elkövetett, ha büntetését kiállotta, méltán követelheti, hogy közönséges polgári jogaiba visszahelyeztessék; követelheti azért, mert megbűnhödte tettét, mert kiegyenlitette azon vétket, a melyet a társaság ellen elkövetett. De, a ki közönséges bűntett miatt el volt marasztalva, az nem követelheti polgártársaitól, nem követelheti az államtól, hogy előbb, még mintsem javitásának elegendő bizonyitékát adta volna, tüstént azon kitüntetésben, azon bizalomban részesüljön, a mely bizalom szükséges bizonyos hivatások teljesitéséhez, bizonyos fontos jogoknak gyakorlatához.

A legkevesebb, a mit az állam azoktól követelhet, a kikre teendőit bizza, a legkevesebb, a mit a polgártársak attól követelhetnek, a kiket érdekeik képviselőiként az

Folytatás a mellékleten.

országházba, vagy a törvényhatósági termekbe küldenek, hogy birjanak azzal, a mit a rómaiak existimatiónak neveztek, status illaesae dignitatis moribus et legibus probus. A ki azzal nem bir, az sem a kormánynak, sem polgártársainak rendkivüli bizalma nyilvánitását igénybe nem veheti. Nem foszthatja meg az állam a polgárt becsületétől, nem adhatja meg neki a becsületet, igen, de közvetve hathat a morral érdekében, az által, hogy megjelölheti azon cselekvési módot, a mely, ha meg sem bélyegzi örökre az illetőket, őket mégis egy időre bizonyos jogok gyakorlatára képtelenekké teszi.

Ebben az értelemben intézkedik e törvényjavaslat. Nem minden bűntettel, nem is a fegyházzal egyáltalában kapcsolja össze e jogok felfüggesztését, csak bizonyos bűntettekkel, nem örökre, hanem bizonyos évkörre és ennek meghatározásait is bizonyos korlátok között a biró belátására bizza. Sőt ennél is tovább ment az igazságügyi bizottság s bizonyos esetekben még a birót is felhatalmazta, hogy egyáltalában azon mellékbüntetéseket is mellőzhesse bizonyos rendkivüli körülmények közt. Igen, t. ház! mert rendes körülmények közt ezen törvénykönyvnek az igazságügyi bizottság által elfogadott elve; a birónak korlátot szabni, korlátot szabni nemcsak a büntetés legnagyobb, hanem a büntetések legkisebb mérvére nézve is. És ez egyike azon eltéréseknek az 1843-iki elvektől, a melyeket ugy hiszem, habár csak röviden is, igazolnom kell.

Az a nézet, hogy a *büntetés minimuma* alól fel kell oldani a birót, fel kell őt szabaditani, és feljogositani arra, hogy a legnagyobb bűntettekre is a legkisebb büntetést minden határ nélkül kimérhesse, ezen nézet csak az által igazolható, hogy a bűntetteknél mindent az alanyitás, mindent a subjectivitás, mindent az egyénnek akaratbóli elhatározása, az akaratnak lelkülete tesz. A bűntetteknek nagysága egy részben a cselekvőnek gonoszságától, subjectivitásától függ; de van minden bűntettnek objectiv tényálladéka. — A sértett jognak nagysága, a kárnak, a veszélynek foka, döntőleg hatnak magának a büntettnek természetére és sulyára is.

Akármilyen indulattal cselekedjék valaki; az emberölés mindig sulyosabb bűntett, mint a legeslegnagyobb gonoszsággal elkövetett — teszem — becsületsértés. — Tárgyi tényálladéka van a bűntettnek, a mely nemcsak a cselekvőnek lelki állapotától, hanem a sértett jog nagyságától függ.

Azt mondani, hogy nincs minimum, annyit tesz, mint egészen elejteni a bűntettnek tárgyi momentumát. De az ellenkezőt javasolják még más okok is. Meghatározni a bűncselekmények sulyát, jelezni mintegy azok nagyobb vagy kisebb bűnösségét, mértékének meghatározása által, ez a törvényhozás joga.

A törvényhozás e jogról nem mondhat le, a legnagyobb kár nélkül. Mondom, a legnagyobb kár nélkül, mert elfelejtené a minimum elhagyása által a törvények praeventiv hatását. A törvények és kihirdetések nagy hatása abban rejlik, hogy óvja és figyelmezteti az állampolgárokat tetteik következményeire. Ott, a hol a minimum el van ejtve, ott ezen intő, óvó hatása a törvénynek nagy részben elenyészik, elvész. Hozzájárul, hogy Európa szerte véget vetettek a «Prudens judicis arbitrium»-nak nem bizalmatlanságból a birák iránt, hanem a polgárok szabadsága, a polgári jogbátorság érdekében.

De a minimum elhagyása nem-e a prudens-judicis arbitriumnak bizonyos irányban, legalább rehabilitálása? Hozzá járul, hogy a biró is ember, a biró is ki van téve mindazon megkisértéseknek, melyeket a barátság, a pártfogás, a nepotismus, saját barátai és rokonai érdekében gyakorol. — Nem én mondom ezt, Európa egyik leghiresebb criminalistája ROSSI mondta, hogy ez is egyik oka, hogy körül kell sánczolni a birót, a törvényes minimum által oly pretensiok irányában, a melyek ezen és más ürügyek és okoknál fogva fellépnek és a birót megingatni szokták. — Hozzájárul még az, a mi az igazságügyi bizottságra, nagy nyomatékkal birt, hozzájárul Európa összes törvényhozásainak eljárása.

1843-ban jelent meg a magyar büntető javaslat. Ismerte azt Európa, ismerte, méltánylólag, dicsérőleg szólt róla Németország legnagyobb criminalistája. MITTERMAYER munkájában emlékeket emelt ezen törvényhozási münek és ezzel azt Európa előtt a legdicséretesebb szinben tüntette fel. Tehát ismerték.

Azóta hosszu sora keletkezett az uj büntető törvénykönyveknek, hosszu tanulmányozás munkálkodás után.

Ott van az 1851-diki porosz, a mely majdnem 30 évi tárgyalás után alkottatott meg, ott van a belga, a berni, a bajor, az uj német birodalmi, ott van az olasz és az osztrák javaslat. Egyetlen egy sem fogadta el a minimum kihagyását s egyetlen egy sem hódolt e részben az 1843-iki javaslat elvének. A mit az összes európai jogtudomány, a mit az európai legmüveltebb nemzetek törvényhozásai alkalmazhatónak nem tartottak, azt t. ház, mi sem mertük alkalmazni. Nem az experimentálás, a tövényhozás feladata, hanem a tudomány és tapasztalás által megállapitott elveknek alkalmazása. Ez volt az ok, hogy azon nagytisztelet mellett, melylyel mi az 1843-iki büntető törvényjavaslat alkodói iránt viseltetünk, azon mély hála és köszönet daczára, mely kebelünkben azok iránt él ezen főelvüket el nem fogadhattuk.

Beszédének második részében a dicskoszorus előadó lelke melegével felvillanyozta a képviselőházat és ritka lélekemelő jelenet volt, midőn a képviselőház kitörő lelkesedéssel üdvözölte közéletünk veterán bajnokát; oly lelkesedéssel, mely a magyar parlamenti élet szebb napjaira emlékeztetett s melyhez hasonlóra DEÁK FERENCZ egyházpolitikai beszéde óta nem emlékszünk.

«Azon idő óta — folytatá remek előadását — hogy ezen országnak szent és nagy királya nem kelet, nem Konstantinápoly, hanem Róma felé fordult, azon idő óta meg volt határozva ezen nemzet jövőjének iránya, el volt vetve szerencsésen a koczka: Mi a nyugoti civilizatio körébe tereltetnük, abban megmaradtunk, abban vagynnk. Hazánk egyik nagy szónoka azt mondotta: «A keresztség fölvétele óta egész a vasutakig, nem volt eszme, a mely Nyugot Európában uralkodásra emelkedett volna, a mely elől e nemzet elzárkózott volna, lett légyen nagy igazság, lett légyen nagy tévedés, annak nyomaira évkönyveinkben akadunk. — Ez történt büntető törvényhozásunkkal is. A legrégibb idők óta befolyással voltak arra nyugoti szomszédaink intézményei. Ha az első királyoknak törvényeit olvassuk, a frank capitularéknak, a canoni jognak nyomát világosan felismerjük.

Később, midőn Európaszerte uralkodni kezdett az elrettentési rendszer, mi is annak hódoltunk. Hiába hivatkozunk mi, még pedig bizonyos önérzettel Kálmán törvényére «de strigis, quae non sunt et de quibus mulla fiat questio», hiába mondom önérzettel, mert a mint mondottam, az európai nemzetek befolyása reánk e törvény erejét is megtörte. Kálmán törvényének daczára 1527-ben a VI. t. cz. incoutatreket, a büvölőket szigoruan fenyitendőknek rendeli és 1749-ben a cynosurának szerzője a striga szó mellé igazsággal tehette: hodie contra illas judex secularis procedi et more aliorum gentium igne exterminant». Nem tudtuk magunkat felszabaditani szomszédaink befolyása alól, akár let légyen az üdvös, akár lett légyen az káros.

Üdvös befolyással voltak tehát reánk nézve is a büntetőtörvénykönyv átalakitási mozgalmai üdvös befolyással törvényszéki gyakorlatunkra; mert, habár az 1723. t. cz., mely a gyujtogatókat máglyára itéli, ellenkező törvény nem

törölte el, mert habár azon törvényczikkek, melyek a kereket és a karót rendelik el, nyilt és világos törvény által nincsenek eltörölve a törvényszéki gyakorlat szüntette meg azokat, s midőn a codificatió kora beállott; mi is ahhoz fogván, követtük a művelt Europa példáját. Az 1791-iki codificatió a toskanai és a József-féle törvénykönyveknek, az 1827-iki, az ausztriai 1803-iki törvénynek és a legeredetibb, az 1843-iki javaslat, mely igaz sokban minden más törvényhozástól eltért, mégis legtöbb intézkedéseiben a badeni javaslatnak nyomán készültek.

Az ujabb európai nyugati nemzetek törvényhozásai nyomán készült e büntető törvényjavaslat is. Az ausztriai igazságügyminiszter 1871-ben benyujtott jelentésében azt mondja művéről: «Ezen mű a német birodalmi törvénykönyv alapján készült, mert az olasz, a belga és franczia törvényhozásnak felhasználásával legalkalmasabbnak látszott, hogy egy általános európai büntető törvénykönyvnek alapját képezze.»

Ezen törvénykönyvnek befolyása a mi javaslatunkra is kétségtelen, s ez nem válik hátrányára, hanem véleményem szerint előnyére. Az igazságnak elvei mindeütt ugyanazok, főkép a büntetőjogban. A legszorosabban függ össze főkép a büntetőjog az igazságnak örök elveivel, a moral követelményeivel. Amit Grotius mondott: «Nemo est puniendus ultra meritum» az állott akkor, s áll most, áll ugy Magyarországon, mint akkoriban Németalföldön. Az igazság határain belül az intézkedéseket az ország viszonyaihoz alkalmazni, igenis ez az egyes törvényhozáosk feladata; de itt sem lehet köztünk és a többi nyugati nemzetek törvényhozásai közt nagy különbség, mert én ugy hiszem, hogy bátran állithatjuk, miszerint culturalis viszonyaink a nyugat többi népeinek viszonyaihoz hasonlók; miszerint nagyban és egészben ugyanazon fokozaton állanak, mint azok.

T. képviselőház! 140 esztendeje annak, hogy a Tripartitum Triocinum hires szerzője Szegedy, azon könyv szerzője, melyből ősatyáink meritették a magyar jog tudományát, büntető törvényeinkről szólva, azt mondja: reméljük, hogy kevés év mulva a király és ország tekintélye által önálló törvénykönyvet fogunk nyerni.

Sperandum aliunde regis et regni auctoritate inta annos non multos praxim criminalem regni propriam legibus conformem elaboratum iri.

Száznegyven esztendeje, hogy e reményt fejezte ki Szegedy és ma is csak ott vagyunk, a hol ő: reméljük, hogy e javaslatból törvény lesz; reméljük, hogy annyi hánykódtatás és vajudás után hazánk is rendszeres büntetőtörvénykönyvet fog birni. Önök, t. képviselők arra vannak hivatva, hogy e reményt valósitsák, arra vannak hivatva, hogy törvényt alkossanak, a mely megfelel a humanismus, megfelel az igazság szellemének. A humanismus szellemének melynél fogva nem szabad megfeledkezni, hogy nem minden bűntettes ellensége a társaságna ; gyakran szenvedélyének, indulatainak, sőt némelykor a viszonyok hatalmának szánandó áldozata; nem szabad megfeledkezni, hogy a mintegy hires magyar iró mondotta; az emberek a társaságban összefogódzva élnek és miként a villany ereje, ugy az egyiknek öröme és fájdalma végig fut az egész láncolaton. — Homo sum, nihil humanum a me alienum est. De az igazság szellemében is. Az igazság szelleménél fogva pedig nem szabad megfeledkeznünk, hogy az állam az egyesek jogainak védelmét és oltalmát várja; nem szabad megfeledkeznünk, hogy midőn a büntetőhatalom egyet sujt, százakat, ezreket ment meg; óvakodnunk kell az igazságnál fogva a humanismus azon fattyusarjától, az álphilanthropiától, mely a czégéres gonosztevőben is a beszámitás nélküli beteget látja és szemléli.

Önök fogják, ugy reménylem, a törvényt alkotni, alkotni fogják teljes öntudatával annak, hogy a büntetőtörvények a népek közművelődésének hévmérői, hogy a büntetőtörvények minőségétől hazánk bátorsága, sok tekintetben java függ; alkotni fogják azon öntudattal, hogy a törvényhozói testület szellemi magaslatának nemzedékekre szóló bizonyitékát az általa alkotott törvények képezik. «Meus et animus et consilium et sententia civitatis posita est im legibus». Ajánlom a javaslat elfogadását.

Az előadásnak fentebb ecsetelt fogadtatása után fölöslegessé válhatott volna az átlalános vita; de a szélső baloldal jónak látta politikai vesszőparipájára ülni és határozati javaslatot terjesztett be, mely szerint az anyagi bünt. törvény csak az eljárásról szóló törvény beterjesztése után tárgyaltassék. Komjathy Béla lévén e határozati javaslat beterjesztője, terjedelmes dictiójának jellegezésére elegendőnek tartjuk e rövid idézetet.

«Ha tekintetbe veszem is azt, hogy a jogsértő cselekményeknek a tudomány három fokozatát ismeri, ha megfigyelem is azt, hogy a külállamok törvényhozásainak nagy része a hármas felosztást fogadta el, nem utasithatom el magamtól azon tudatot, hogy ezen élméletileg helyes felosztást (sic!) gyakorlatilag még egy törvényhozásnak sem sikerült keresztül vinnie, sőt midőn az elméletnek hódolva (sic!) a hármas felosztást vette alapul, ugyanakkor épen az elméletből kifolyó következtetéseket kellett figyelmen kivül hagynia.»

Hasonló tartalmu határozati javaslattal lépett fel Zsedényi Ede, ki ösmeretes garasos politikájával érvelt a javaslat ellen, attól tartván, hogy a börtönrendszernek megfelelő fogházak elviselhetlen költségbe kerülendnek.

Ezen irányu halasztási kisérleteken kivül az általános vita megközelitőleg sem nyujtotta a javaslatnak mélyebbre ható jogászi kritikáját, hanem annak demonstrálására szoritkozott, hogy ép megforditva, az anyagi büntető törvénykönyvnek kell az alaki eljárást szabályzó törvény alkotását megelőznie. Egyáltalában jellemzetes, hogy az általános vita nem a jogászok harczát képezte; mert egyedül Zay Adolf koczkáztatott nehány szerény észrevételt a tekintetben, hogy a vétségek és kihágásokat nem tartja olykép elhatárolhatóknak, hogy indokoltnak találhatná utóbbiaknak kihagyását a bünt. t. könyvből, még kevésbbé tekintheti indokoltnak azt, hogy a kihágások iránt nem terjesztetett be egyidejüleg habár külön javaslat. Ép oly szakszerü volt azon ellenvetése, melyet a bűncselekmények objectiv és absolut qualificatiója helyett elfogadott ingatag franczia correctionalitás ellen felhozott, a mely e részben gyakorlatunknak «prudens abitrium» jellegét még hosszu időre fentartandja. De ezen szaktanulmányról tanuskodó észrevételek figyelemre sem méltattak, mig ellenben a laikus képviselők ellenvetései a javaslatnak szigora (a mi csak részben való), magyartalansága, a minimum meghatározása ellen stb. stb. olcsó dicsőséget biztositottak a javaslatot védő jogászok számára. Ezen ellenvetéseket még Csemeghi is komolyan véve, nagy apparatussal, ágyuval lövöldözött a verebekre! Mutatványul közöljük Csemeghi beszédének zárszavait:

«Helfy képviselő ur egész hévvel, magasztosult lelkének indignatiójával tört ki a felett, hogy a javaslatnak nincs szive, mert a javaslat sulyos büntetéseket alkalmaz. Sajnálom, hogy a t. képviselő ur nem méltóztatott összehasonlitást tenni az 1843-ki javaslat, más országok büntetőtörvénykönyvei és a napirenden levő javaslat közt: Ha megtette volna az összehasonlitást, akkor azt találta volna, hogy mig az 1843-ki javaslat esetleg 24 évig terjedhető börtönbüntetést is szab, s még az 1843-ki javaslat a concursurs plurium dilectorum esetén, ha t. i. több bűntett találkozik ezen 24 évig terjedhető börtönbüntetést szabja: addig ezen drákói javaslat, még a concursus esetében sem

engedi meg, hogy tovább menjen a biró, habár minden cselekményre külön-külön 15 évi fegyházat állapit meg.

Ez az egyik rendkivül szigoru szivtelensége a javaslatnak. Mig az 1843-iki javaslat az egész 24 évet magán fogházban, teljes elzárás mellett rendelte alkalmaztatni: addig ezen javaslat még a szándékos emberölés esetén sem engedi meg, hogy 3 évnél többet töltsön magán fogságban, hanem fokról fokra száll a büntetés alkalmazásában enyhébbről enyhébbre, folytonos gradatióban lefelé, addig mig elérkezik a feltételes szabadságra bocsátáshoz és akkor a büntetés harmadrészét csaknem elengedve, szabadságra bocsátva, az szabadságban tölti ki büntetését; büntetését, méltóztassék megjegyezni, mert azon idő még nem járt le, melyre a biró itélte, de ezen drakoi javaslat büntetésének egy harmadát megengedi, hogy szabadságban töltse.

Azt mondja Simonyi Ernő képviselő ur a szigor abban áll, hogy felállittatott a minimum; ez a visszaesésnek, ez a reactiónak legvilágosabb jele.

Én csodálom, hogy Helfy képv. ur, a ki épen az olasz literaturára fekteti a legnagyobb sulyt, azonnal nem szólitotta meg elvtársát, hogy e térre ne menjen, mert e téren mindazon auctoritásokkal, kikre Helfy képv. ur a legnagyobb sulyt fekteti, ellentétbe jön; mert kénytelen lesz azt mondani, hogy nemcsak az egész olasz literatura reactionarius, nemcsak az egész olasz törvényhozás reactionarius, hanem az egész civilisált világ Simonyi ur és néhány képviselőtársunk kivételével ma már torkig benne van a reactióban. A minimum eltörlése mellett méltóztatnak igen gyakran ugy feltétlenül minden megszoritás nélkül az 1843-iki javaslatra hivatkozni. — Nagy fájdalom az országnak, hogy az 1843-iki javaslat készitőinek vezérférfiait nem tisztelheti ezen teremben. Legyenek meggyőződve a t. képviselő urak, hogy azok volnának a legelsők, a kik határozottan visszautasitanák ezen nyilatkozatokat.

De minthogy nagy nevü holtjaink emlékeket hagytak, legyen szabad SZALAY-nak saját szavaira hivatkoznom (olvassa) «s mindinkább tért nyert azon nézet, hogy valamint külön mindenik büntetőjogi eset, ugy szólván külön az illető esettől elvont bizonyitási rendszer nyomán kifejtendő, azonképen a büntetés külön mindenik eset jelleméhez képest a biróság által kimérendő. Természetesen nem oly értelemben, mintha a büntetés neme és sulya egészen a biróra bizattathatnék, ilyesmi csak egy német egyetembeli professor agyában fordulhat meg.» Azt hiszem, t. képviselő ur, hogy a minimum tekintetében a hivatkozás az 1843-diki javaslat oszlopaira összerendül. SZALAY hivatkozott Genfre. Az indokok kimutatták, hogy hivatkozása nem mindenben felel meg egész pontossággal a tényeknek, de ha igaz, hogy Genf volt azon egyetlen egy állam, a mely a minimumot eltörülte, ez az argumentum ma már mellettünk szól; miután itt van Genfnek legujabb büntető törvénykönyve 1874-ből, a mely mindenben és minden büntetendő cselekvényre nézve a minimumot megállapitotta. A mivel ellenkezik ma már a világ minimuma és a mit ugy, mint önök akarnák, a magyar javaslat sem fogadhat el, azt megállapitani ma, valóságos anachroismus.»

Ezen ágyuzás után a javaslatot két napig tartott ált. vita után, egy törpe kisebbség ellenében a képviselőház tulnyomó nagy többsége elfogadta a részletes tárgyalás alapjául.

A részletes tárgyalástól, mint már fentebb mondottuk csak félhetünk, de sok jót nem várhatunk. Félhetünk annyiban, hogy hosszadalmassága meghiusithatja azon mindenek fölé helyezett czélt, hogy valahára bünt. t. könyvünk legyen; félhetünk annyiban, hogy valamely véletlen esély, péld. valamely nagy tekintélyü laikus képviselő által helytelen módositás eszközöltetik. Ez utóbbi veszély ekkoráig ugyan nem mutatkozott, mert oly részvétlenség mellett tárgyaltatik a javaslat, hogy csak oly ifju kedélytől telik mint ZAY képviselőtől, hoyg halomszámra guilotiniroztatja módositási inditványait. Pedig részint elvi kérdéseket érintenek módositványai, minő pl. már az ált. vitában fentebb emlitett kérdés, mely a részletes vitában CSEMEHGI védelme daczára sem keltheette fel a jogászok érdekeltségét; részint lényegtelen s ezért szerintünk fölösleges technikai kérdéseket érintenek, habár nem is épen helytelenek. Néha a naivitás jellegével is birnak a felszinre kerülő módositási inditványok mint például SIMONFAY J., HOSZTINSZKY J. és SIMONYI ERNŐ aggályai.

Nem lehet tehát csodálni, ha azok, kik talán képesek lennének a javaslatot alapos birálat alá vonni, nem lépnek a képviselőház foruma elé mó lositási javaslataikkal.

A képviselőház egykedvüségét még *a halálbüntetés* kérdése sem odázhatta el. Érezte ezt TELESZKY, ki rövid de hatásos beszédében ki is jelentette, hogy csak a parlament reputatiója érdekében szólal fel, nehogy talán e kérdés is vita nélkül döntessék el. PAULER azonban eleget tett a reputatio megmentésére, mert kimeritő indokolással ajánlotta a halálbüntetés elfogadását. Capacitatió e kérdésben különben alig használ, mert mint az előadó igen jól mondá, ez nem az okoskodás, a speculatio, hanem a tapasztalat kérdése. Valóban a tételek legnagyobb része megforditva pro et contra alkalmazhatók. Részünkről azonban mint a halálbüntetés ellenzői, nem hagyhatjuk az igen tisztelt előadónak egy szerintünk teljesen tarthatatlan érvelését észrevétel nélkül. TELESZKY és MANDEL képviselők érinték azon ellenvetést, hogy a halálbüntetés nem czélszerü, mert hiszen nem ijeszti vissza az embereket a bűntény elkövetésétől. A történelem tanusitja, hogy századok óta alkalmazzák a halálbüntetést, századok óta végzik ki az embereket, és századok óta követik el ugyanazon bűntetteket. Erre az előadó azzal válaszolt: «Ezen okoskodás olyan, melyet minden büntetés ellen lehet alkalmazni. Századok óta börtönözik be az embereket, századok óta szállitják el gyarmatokba stb, de a bűntettek nem szüntek meg» stb.

E logicai következtetés egy nagy fallatio! Hisz a testcsonkitó büntetés is egykor jogosnak és szükségesnek tartatott; de nem is kell oly messzire visszatérnünk, hanem vegyük a botbüntetést! Ezek eltörültettek, mert embertelenségnek tartjuk a testcsonkitást. Talán bizony a nyaktilózás emberségesebb? A botbüntetés is csak successive töröltetett el. Legtovább a katonai fegyelem fentartására vélték szükségesnek, ép ugy mint a halálbüntetést az állam önvédelmi czéljára.

Nem tagadhatjuk más részről, hogy az előadó hatásos szónoklatának kivált azon része, hol az 1843-ki javaslatról megemlékezve SZEMERE BERTALAN-t állitotta a halálbüntetést ellenzőinek élére, — közvetlensége miatt mély benyomást tett a hallgatóra. ROBESPIERRE, MARAT tőlünk távol állottak s csak történelmi alakok előttünk; de SZEMERE BERTALAN élő emlékét felhiván, — ugy szólván a közvetlenség hatását érte el.

Tartozunk azzal a pártatlan tudománynak és olvasóinknak, hogy PAULER e beszédének legnyomatékosab b részét ide igtassuk.

«A mit Brittannia, a mit Francziaország, a mit Németország még idején nem látott, vajjon mi, a mi viszonyaink közt idején láthatjuk-e? azt a ház megitélésére s bölcsességére bizom.

Igaz, megszüntették Portugaliában a rendkivüli körülmények kivételével és megszüntették, némely kisebb cantonban; végre — a mi talán a ház t. tagjai némelyikére hatással

fog birni — megszüntették Moldva- és Oláhországban; — rám nem bir hatással.

Én a halálbüntetést, mint már mondottam, psychikai okoknál fogva a legsulyosabbnak tartom, s azért a legsulyosabb bűntettekre alkalmazandónak vélem. Legalább nem akarnám a statust megfosztani azon jogától, hogy azt a körülményekhez képest alkalmazhassa.

Ezt a jogot tartja fön e törvénykönyv. Ebből nem következik, hogy az gyakran fog alkalmaztatni, — de alkalmaztathatik. Az állam egy souverain jogát nem akarom feladni, mert a körülmények és szükséghez képest azt végső eszköznek tekintem.

1843-ban kimondta az országos választmány — bár nem nagy többséggel — a halálbüntetés eltörlését. Kimondotta ezt akkor a KK és RR táblája és nemcsak ezen, de főleg ezen szenvedett hajótörést a büntető-törvényjavaslat.

Én nem tudom, vajjon, ha eltörölték volna, nem következett volna-e be nem sokára az az idő, midőn alkalmazásának szükségét érezték volna. Nem mondom, hogy bizonyosan, de azt tudom, a ház t. tagjai is tudják, hogy Magyarországon a halálbüntetés legékesebb ellenzője volt SZEMERE; az ő beszéde a házban, és az ő munkája a halálbüntetésről akár a nyelv szépségét, akár az érvelés erejét tekintsük, gyöngye a jogi irodalomnak. Meggyőződésének egész hevével nyilatkozott a halálbüntetés ellen. És a ki a munkát olvassa, benső megindulás nélkül nem olvashatja azokat, miket ő a magyarországi statáriumról mond. És 1848. április havában a fejedelem meghivja őt a belügyek vezetésére, s azon férfiu, ki a halálbüntetés ellen küzdött, tollal, szóval; azon férfiu, ki a statarium árnyoldalait ugy kiemelte, mint senki: azon férfiu junius havában kénytelen a statariumot, nem mint az előtt egy megyére, hanem egész vidékekre kiterjeszteni, nem a rablás, a rablógyilkosság, nem a gyujtogatásra, a melyekre előbb a régi magyar törvény szerint lehetett, de egészen más cselekményekre és bűntettekre is.

Ki fogja őt ezért kárhoztatni? Ki fogja azt mondani, hogy jogtalanul, igazságtalanul cselekedett. Ha tehát lehetnek és vannak körülmények, a hol a halálbüntetés alkalmazása szükségesnek mutatkozott, annak a szükségét még azok is elismerni kénytelenek, kik azt elvileg tagadták. Én nem hiszem, hogy a törvényhozás önmagát megfoszsza, mely megfoszthatja akadálytalanul, meggyőződésem szerint azon jogtól, hogy azt alkalmazhassa, hogy kezéből kiadná az igazságszolgáltatásnak azon védeszközét, a melyet némelykor neki a megmentésre alkalmazni kell. Ha mondják, hogy csak rendkivüli körülmények közt, akkor concedálják az elvet, hogy van eset, concedálják, hogy van annak szüksége; nem tagadhatják egyátalán, s akkor azt hiszem, hogy nem consequens a követelés, hogy törültessék el; itt csak a körülményről van szó.

Hogy pedig mi csak a legszükebb körre szoritottuk, hogy oly messze ment e javaslat, mint lehetett menni e tekintetben, mert csakis a legsulyosabb büntetésekre szoritotta, ott is nem absolute, hanem még a birónak ott is alkalmat és jogot nyujtott arra, hogy ezt átalakithassa, ha legkisebb kételyei lehetnek, vagy pedig, ha nyomós, enyhitő körülmények vannak, miután mi megtartottuk a kegyelmezést, a melyet a király határtalan kegyelménél fogva alkotmányos ellenjegyzés mellett — mit SIMONYI képviselő urnak jegyzek meg és már minap is megjegyeztem — gyakorolhat, én kellőleg indokoltnak a tökéletes eltörlést nem látom. Nem tartom indokoltnak t. ház, hogy a mint mondottam, az államnak lehessen ezerek és százezrek élete felett rendelkeznie, de ne lehessen rendelkeznie egy Trapman, Francesconi vagy azon szörnyeteg élete felett, ki ama pokolgéppel százak és ezerek életét megsemmisitette.

Azt mondják, nagy a különbség — igen szépen olvasta fel Teleszky képviselő ur HOLTZENDORFF-nak okoskodását — a gyilkos közt, ki áldozatát előtte nem tudott perczben végzi ki és gyilkolja meg; és ő közte, kit higgadt vérrel végeznek ki. — Igen, de nagy különbség is van a két cselekmény közt. A kit megöl, az ártatlan volt, a kit kivégeznek, az bűnös ember. — Azt nem lehet, nem kell megbüntetni, ezt nemcsak nem lehet, de kell sujtani. A sujtásban, büntetésben fekszenek épen azon bajok és fájdalmak, melyek természetesen rá nézve érezhetőbbé teszik, de kell, hogy tegyék, mert egyébiránt nem volna büntetés.

Bezárom beszédemet. Egy század óta vitatott kérdés az. Pro et contra lehet érvelni, de ugy hiszem, hogy azon elismeréssel tartozunk egymásnak, hogy mind az egyik, mind a másik fél, csakis az állam érdekét, a jogbátorság érdekeit tartja szem előtt. Az a kérdés csak, hogy tudjuk mi összeegyeztetni a humanismust az igazsággal.

Ezek az urak azt hiszik, hogy a humanismus azt követeli, hogy ne sujtassék, — mint mondatott — egy ember százezrek oltalmára: én abban a véleményben vagyok, hogy ha egy embernek létele százezrek, vagy ezrek bátorságával, és — a mi több, — a jogbátorság elvének szentségével jő összeütközésbe: sajnálom szivemből, de eszem szerint a végbüntetést reá nézve igazságtalannak nem mondhatom.»

A halálbüntetésnek nagy többséggel történt elfogadása után a részletes vita gyorsan haladott a III-dik fejezet végeig. Csak a 47. és 49. §§-oknál fejlődött némi érdemleges vita.

A 47-ik §. ugyanis azt rendeli:

«*A közvetitő intézetben létező foglyok, fegyelmi vétség esetében a fegyházba, illetőleg a börtönbe visszaküldetnek.*»

E helyett igen helyesen permissiv intézkedés hozatott javaslatba, mely el is fogadtatott.

A 49. §-nál, mely az aljas bűncselekményekbe visszaesőket megfosztja a feltételes szabadon bocsájtás jótéteményétől, — HEGYESSY MÁRTON helyes érveléssel szólalt fel és CSEMEGHI által is támogattatott; de a képviselőház változatlanul fogadta el a jogügyi bizottság javaslatát, mert ugy látszik, PAULER előadása szellemében a feltételes szabadon bocsájtás intézményét csupán kisérletnek tartja, mely nem tartozik teljesen a büntető rendszer keretébe.

Dárdai.

(Folytatás következik.)

Uj könyvek.) «Anyagi és alaki váltójog »czimü munkát ir APÁTHI ISTVÁN egyet. tanár, és ennek első része «Az anyagi váltójog» e napokban jelent meg az *Eggenberger*-czég kiadásában. Egyelőre a szerző előszava nyomán csak annyit jegyzünk meg, hogy nem a váltótörvény commentálását, hanem a váltójog rendszeres feldolgozását tüzte ki feladatul s ennek megfelelőleg a legalis rendszert csak annyiban tartotta meg, a mennyiben ez a munka jellegével megegyeztethető volt. Magánál az anyag feldolgozásánál lehetőleg a váltóügylet természetes lefolyását tartotta szem előtt, mely rendszert tudvalevőleg a törvényjavaslat tervezetében is követte. A szerzőnek ismert világos és egyszerü irmodora kétségtelenül, nagy fölényt biztosit e munkának, mert az által a váltótörvény rövidsége és abstraet természete mellett is, az egyes váltójogi intézmények sikeres tanulmányozását a laicusra nézve is lehetővé tette. — A munka gyakorlati értékét nem csak a német judicatura gondos méltatása, hanem a váltótörvény egyes §§-ainak szószerinti felvétele is emeli. Ára 2 frt. 80 kr.

«A közigazgatási biráskodás eszméje, kellékei és alakzatai Európában, különös tekintettel Magyarországra és *a kérdés parliamentáris sorsának történetére hazánkban.*» A budapesti k. m. tudomány-egyetem által jutalmazott pályamunka. Irta GRUBER LAJOS Budapest, Athenaeum. 1877. Ára 2 frt 40 kr. XVI. 495. l. A munka irodalmi méltatását legközelebbre tartjuk fenn magunknak.

Felelős szerkesztő: Dr. Dárdai Sándor.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 49. SZ. Budapest, 1877. deczemb. 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan. Dr. Herczegh Mihály bpesti egyetemi tanár urtól. — A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában. Gruber Lajos urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: A közkereseti társaság s szövetkezetek csődjéről. Dr. Nagy Árpád b.-pesti ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan.

IX.

Midőn 1865-ben az országgyülés ujolag egybehivatott, a *codificatio* kérdését is ott látjuk azon magasztos feladatok közt, melyeket megoldania kelletett volna. Azonban sem ez, sem az ezt mai napig követő három rendbeli országgyülés nem volt képes az általános magyar magánjogi törvénykönyvet létesiteni. — Ámbár a jog egyéb ágaiban, különösen pedig a *kivételes magánjog* terén a codificatio iránt annyiszor és oly sürgetőleg kifejezett óhaj részben megtestesülést nyert.[33]

Mindamellett még sem lehet mondani, hogy az általános magyar magánjogi törvényalkotás ügye teljesen nyugodott volna.

A m. kir. igazságügyminiszter ugyanis Dr. Hoffmann Pál budapesti egyetemi tanárt 1870-ben megbizta az *általános magánjogi törvénykönyv tervezetének* elkészitésével, ki annak *általános részét* indokaival együtt el készitette s az igazságügyminiszternek előterjesztvén, ez azt 1871. márcz. 15-én sajtó utján közzé is tette.

Ezen tervezet az igazságügyminiszter által véleményezés végett megküldetett a királyi itélőtáblának és legfőbb itélőszéknek, melyek azonban azt az alkotandó magánjogi törvénykönyv alapjául *ismeretlen okoknál fogva* elfogadhatónak nem találták. Daczára annak, hogy a *tudományos* itészet elismerte és magasztalólag dicsérte a munkálatban az *önálló gondolkozást*, a *kétségbevonhatlan elmeélt* és *szabatosságot.*[34]

Jelenleg az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének elkészitésése több jogtudós munkálkodásának képezi tárgyát.[35]

X.

Törvénykönyvet háromféle módon lehet alkotni. *consolidatio* (incorporatio), *receptio* és *codificatio* által.

A consolidatio (incorporatio) a régi jogalap fenntartását, a létező joganyag hiteles és rendszeres összegyüjtését, összeegyeztetését s ujabb törvények általi egyöntetü javitását, kiegészitését s tovább képzését jelenti.[36] Mig ellenben a receptio és codificatio, mindkettő uj jogalapot teremt, a jogviszonyok teljes összegét átalakitja — lehetőleg az idő és előhaladó kor követelményeihez képest.

A törvényalkotás azon módja, mely consolidatio utján történik, nálunk ma már nem időszerű, de ki sem vihető többé.[37]

Ily módon ma már nem lehetne ezélszerüen s a törvény előtti egyenlőség magas elvének megsértése nélkül kitölteni azon hézagot, mely jogéletünkben az ősiség és urbériség eltörlése által támadt.[38] Nem lehetne a helyzet és az ujabb viszonyoknak megfelelőleg elintézni azon magánjogi állapotokat és érdekeket, melyek a közbejött 12 évi absolut (osztrák) rendszer alatt a jog és birtokviszonyok terén szükségképen alakultak.

Jelenleg az igazságszolgáltatás magas feladatai ez uton el nem érhetők és akadályai el nem hárithatók, Miértis teljesen szakitanunk kell azon eszmével, hogy a tényleg fennforgó tömkelegszerü halmazat és zavaros ingoványból, — habár idővel is, — egy a jogi élet követelményeinek megfelelő rendszeres állapot kifejlődhessék.

A mi által a halasztást alig türhető bajok, nehézségek és tetemes hiányok alaposan és gyökeresen orvosolhatók: az a receptio, vagy codificatio.[38a]

XI.

A *receptio* alatt valamely idegen törvénykönyv elfogadása értetik.

A receptio mellett szólani látszanak azon kétségbevonhatlan nehézségek, melyek *az önálló* törvény alko-

[33] 1868: 54. tcz. a *polgári törvénykezési rendtartás;* — 1875: 37. tcz. a *kereskedelmi törvény* és 1876: 27. tcz. *váltó törvény* iránt.

[34] Az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének általános része hat fejezetre osziik, melyek közül a 2-ik és 5-ik két-két szakaszt foglal magában. Szól pedig az I. fejezet a magánjogi szabványokról; a II-ik a személyekről (természeti és jogi személyek); III-ik a dolgokról; IV-ik a jogokról; V-ik a cselekvényekről (jogügyletek, és tilos viselkedés és VI-ik a jogok védelméről. Az egész tervezet 255.§-ból.

[35] Az igazságügyminiszter kijelentése a képviselőházban 1876. évben. A megbizott jogtudósok: Dr. György Elek ügyvéd: Dr Bartha Béla kir. táblai biró; Dr. Wavrik Béla törvényszéki elnök; és Dr. Teleszky István országgyülési képviselő. Az első az általános rész és családi jog, a második a vagyoni jog, a harmadik a kötelmi jog és a negyedik az örökjog kidolgozásával van megbizva.

[36] Hoffmann: Általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Általános indokok 5 lap. — Régen még a mult században is, a contolidatiot, (incorporatiot) értették a codificatio alatt. Akkor még sem Francziaországban, sem Németországban nem jelentett a codificatio egyebet, mint: a forrásokban, főleg a latin forrásokban rejlő jogszabályokat franczia, illetőleg német törvénykönyvekbe anyanyelven rövidebb alakban átültetni. Mint ezt Mária Teréziának az oszt. polgári törvénykönyvet tárgyazó rendelete és azon királyi utasitás bizonyitja, mely a *porosz* törvénykönyv készitésére vonatkozik. Mindegyiknél azt találjuk, hogy a czél nem annyira az addig fejlődött és fennállott joganyagnak és magánjogi állapotnak megváltoztatása volt, hanem inkább *annak bővitése,* — ujabb, egységesebb és kimeritőbb jogszabályok által. Erről Francziaország egyik legnagyobb irója és jogásza Dumonlin (sz. 1500, + 1566.) ekép nyilatkozik: «Porro nihil laudabilius, nihil in tota republica utilius et optabilius, quam omnium difussissimarum et ineptissime saepe variantium hujus regni consvetudinum in *brevem unam, clarissiman et aequissiman consonantium reductio.*»

[37] A mult intézményei oly korhadtak, hogy azokat *gyökeres átalakitás* nélkül nem lehet javitani. (Horváth B. 1871. évi igazságügyi budget tárgyalása alkalmával).

[38] 1848: 9. és 15. tcz.

[38a] Kétséget nem szenved, hogy 1848. előtti kutfőink és segédforrásaink igen-igen sok szépet és üdvöst tartalmaznak, de az 1848-ki törvények jogéletünk eme századokon át teljes erőben fenn állott bástyáit alapjaikban nemcsak egészben megingatták, hanem azokból lényeges helyeken ki is forgatták. Ha most ama bástyákat ujból akarjuk felépiteni, az előbbi alapok helyrtt másokat kell használnunk; maga az anyag is annyira elkorhadtnak jelentkezik, hogy abból csakis gondos válogatás utján lehet valamelyest használni az uj épitkezéseknél. De még a mi több egy nem csekély uj anyaghalmaz is járult 1848. óta, melyet akarva, nem akarva is, illő helyére beilleszteni kényszerülünk, ha csak nem akarunk megfeledkezni ama szigoru kötelességekről, melyeket az idő és körülmények folytán érvényre emelkedett vidég valóság szabott élénk (Suhajda: tanulmányok a polgári magánjogi codificatio terén. Pest 1867. 164. l.)

könyvet, e szó valódi értelmében, alig lehetne ma már Magyarország részére előállitani azon számos és becses törvénykönyvek mellett, melyek most európaszerte léteznek és a melyek a magánjogi viszonyokra vonatásnál előfordulnak.[39] Felhozzák, hogy önálló törvénykozó minden szabványokat már teljesen kimeritenek. Felhozzák, hogy az u. n. önálló törvénykönyv, mely Magyarország számára készittetnék, valószinüleg csak *alaki* tekintetben különböznék elődeitől, *anyagilag* azonban nem foglalna, de nem is foglalhatna magában egyebet, mint a már létezőkből kivonatolt, több-kevesebb szerencsével módositott, vagy másképp rendszeresitett jogelvek és jogszabályok egybegyüjtését.[40]

Azok, kik a receptio mellett fölszólalnak, az önálló codificatiot szükségtelennek, a magyar birodalom jól felfogott érdekeivel összeegyezhetlennek, sőt azon előzmények és eredmények után, melyek az igazságügyi törvénykészités terén eddigelé tapasztaltattak, habár nem is lehetlennek, de legalább komolyan kétesnek tartják. Kimondják, hogy jogszolgáltatásunk égető bajai czélszerüen, gyorsan és biztosan csakis és egyedül a *receptio* által orvosolhatók, mint a mely legelőbb és legközelébb el fog vezetni azon czélhoz, hogy *kész törvénykönyveink* legyenek.

XII.

Kétféle receptiot szokás megkülönböztetni: receptiot revisio nélkül és receptiot revisio mellett.

A *revisio nélküli receptio*, vagyis az u. n. *merev* receptio azt követeli, hogy valamely külföldi törvénykönyv ugy, a mint van, minden változtatás, minden módositás nélkül honosittasék meg. Ez történt nálunk a mult század végén a *József-féle* és 1848 után az ausztriai törvényekkel. És ily sorsban részesültek a jelen század elején azon államok is, melyeket részint hóditás, részint politikai és szövetségi viszonyok kötöttek Francziaországhoz.[41] Ezekben is mindenütt a franczia törvénykönyvek emeltettek közkötelező erőre. Ugyanyira, hogy már közzel levőnek látszott az idő, midőn egész Európában azok fogtak «*egyetemes jog*»-ként használatba vétetni.

Nálunk is szaporodik száma azon jogászoknak, kik az *osztrák polgári törvénykönyvet* óhajtják recipiáltatni.

Érvelés gyanánt a következőket adják elő:

a) hogy az 1853—1861. évig a magyar birodalom egész területén hatályban állott; továbbá

b) hogy Erdélyben, a Határörvidéken, Fiumében és Horvátországban jelenleg is *egészben*, a budapesti kir. itélőtábla területén pedig legalább *részben* t. i. a telekkönyvi ingatlanoknak szerzési, vagy megszünési módjait illetőleg még ma is érvényben van s azután,

c) hogy már 24 év óta minden jogi főiskolában köteles tantárgyként tanittatik és tudása valamint a szigorlatoknál, ugy a birói és ügyvédi vizsgáknál is elengedhetlenül megkivántatik s végre,

d) hogy ugy a magyar és olasz nyelvekre, mint a birodalombeli többi nemzetiségek nyelvére is hitelesen le van forditva.

Azonban, kik eként okoskodnak, azok nem veszik tekintetbe, hogy az osztrák polgári törvénykönyv már magában Ausztriában is tulélte magát; hogy már ott is hangok emelkednek, *melyek ujabb magánjogi codificatiot követelnek*. Az ipar, kereskedés s forgalom igényei ma egészen más rendezést kivánnak, mint 1811-ben, midőn az osztr. polg. törvénykönyv hatályba lépett. Innen: anyag tekintetébeni korlátoltsága, meghatározásainak tökélytelensége és rendelkezéseinek hiányos, vagy helytelen volta. Van benne tömérdek téves szabály és van egy rendszer, melyről annak legilletékesebb magyarázója, a hires UNGER mondja, hogy a dolgokat fejük tetejére állitja.

Erdélyben érvényben maradt, s ma is érvényes az osztr. polg. törvénykönyv s valjon tapasztaljuk-e, hogy ott fényesebbek a jogállapotok és jobb az igazságszolgáltatás, mint Magyarországban? Pedig ha az osztr. polg. törvénykönyv lenne az a talisman, az a panáczea, akkor azoknak ott bizonyára jobbnak és fényesebbnek kellene lenni. Annak recipialása tehát most márcsak jobban veszélyeztetné a jogbiztonságot és zavarosabbá tenné az ugyis eléggé zavaros jogviszonyokat.[42]

A magyar jogfejlődés története bizonyitja,[43] hogy a merev receptio nálunk népszerűségre sohasem számithat. A hazai viszonyokat szem elől téveszti és teljesen figyelmen kivül hagyja a nemzet valódi szükségleteit, sajátságos szokásait és hagyományait, — melyeket pedig minden viszonyok közt megfelelő kiméletben kell részesiteni.

A merev receptio legalkalmassabb eszköz az «*elnemzetlenedés*»-re, legczélszerübb mód arra, hogy teljesen elveszitsük nemzeti jellegünket, egyéniségünket — egy szóval, hogy megsemmisüljünk a nagy mindenségben s hogy még hirnevünk is eltünjék az emberiség világtengerében.

A merev receptio csak haldokló népnek való. Temetőhant az, mely fölött a nemzeti geniusz sirja gyászos könnyeit. A magyarok istene még sokáig óvjon meg tőle!

Dr. Herczegh Mihály,
budapesti egyetemi tanár.

[39] Az európai codificatio legujabb története is eléggé bizonyitja, mennyi időt vesz igénybe még most is minden nagyobb codex elkészitése. A *zürichi* 15, a *szász* pedig 17 évet vett igénybe. Több teljesen kidolgozott és kimeritő indokokkal ellátott törvényjavaslat vagy egészen mellőztetik, mint az 1842-ben bemutatott *hessen-darmstadti;* vagy pedig folyvást revisio és tanácskozás alatt áll, mint a *bajor* javaslattal történt, mely már 1861-ben közzététett. A *porosz* Landrecht gyökeres átdolgozásán is 1843. óta munkálkodnak s az e végből alkotott törvényjavaslat még ma sem emelkedett törvényerőre.

[40] A receptio kérdése már rég foglalkoztatja jogász köreinket. Sokat szellőztetett ez eszme különösen 1873-ban a képviselőházban, az *igazságügyminiszterium azon évi költség vetésének tárgyalása alkalmával;* továbbá az igazságügyminiszter által ugyancsak azon évben összehivott enquêteben, ugy szintén a politikai és jogi szaklapokban.

[41] Napoleon törvényeit *recipiálták: Olaszország* 1806-ban, *Westfália* 1807—1810; *Danzig* sz. város és az *arenbergi* fejedelemség 1808-ban; a *varsói* herczegség 1807—1810-ben. *Németalföld* 1809—1811-ben; a *bergi* nagyherczegség 1809—1811-ben; a *frankfurti* nagyherczegség és a *hansa* városok kerülete 1810-ben; *anhaltcöthení* herczegség 1810, és *nassani* 1811-ben; továbbá az *illyr* királyságban, a *schweizi* cantonokban és a *badeni* nagyherczegségben 1808-ban, hol a code napoleonnak hivatalos *német* forditása is megjelent. A code napoleon még ma is érvényben van: Németországnak *rajna balparti* részében, az egykori *bergi* nagyherczegség rajna jobbparti részén, *Belgiumban, Luxenburgban, Genf* cantonban, a *berni* jura vidéken, az egykori szabad *Lengyel királyság* orosz részeiben, *Görögországban, Moldvában* és *Romániában*.

[42] Valóban szép jelenség lenne, midőn egy a természet minden kellemével s ékességével megajándékozott erőteljes férfiu, ki egyebekben megfelelt a beléje helyezett reményeknek, ifjukori tevékenységének koronájául — tisztes matrónát, ki egyik lábával már a sirban áll, vezetne oltárhoz esak azért, mert ez őt már évek hosszu során keresztül apróbb szükségleteiben támogatta s ő már hozzája szokott. (DAEMPF: Magánjog és tárgya. Pécsett. 1877. 287. l.)

[43] Mátyás királytól kezdve, ki a római jogot akarta recipiálni.

A közigazgatási biráskodás alakzatai Európában.

(Folytatás.)

Az illetékességi összeütközés támasztását illetőleg az 1854. februar 13. törvény következő alapelveket állapitott meg. Oly ügyekben, melyekben a törvényszékek már végérvényesen döntöttek, confliktust többé támasztani nem lehet. Illetékességi conflictus támasztására csak a központi s tartományi közigazgatási hatóságok jogo-

sultak; alsóbb közigazgatási hatóságokat e jog nem illeti meg, hanem, ha ezt valamely tudomásukra jutó jogügyben szükségesnek találják, erről azonnal a felsőbb hatóságnak jelentést tenni tartoznak, mert a törvény értelmében csak a fölebb való központi- s tartományi hatóságok jogosultak conflictust támasztani.

Az illetékességi összeütközés támasztása azzal veszi kezdetét, hogy a közigazgatási hatóság egy erre vonatkozó indokolt határozatot küld a törvényszéknek, azon kijelentés kiséretében, hogy a conflictus támasztassék, és azon inditványnyal, hogy a jogi eljárás annak eldöntéseig felfüggesztessék. Midőn a conflictust támasztó provincziális hatóság több osztályból áll, akkor annak teljes-ülési határozaton kell alapulnia.[333] Ha ily módon a conflictust támasztották, akkor a törvényszék felebbezhetetlen végzés utján a jogi eljárást ideiglenesen beszünteti.[334]

Az illetékességi törvényszék egy előadó s egy correferens irásbeli előadása után dönt. Érvényes itélet hozatalára az elnökkel együtt legalább is hét tagnak kell jelen lenni. Az igazságügyi miniszter, valamint az érdekelt közigazgatási ágak főnökeinek mindegyike jogosult a törvényszék tanácskozásaihoz reszortjából valamely tanácsost elküldeni, ki szükség esetére bővebb felvilágositást nyujt, azonban a döntésnél részt nem vesz.

Az illetékességi törvényszék itélete az itéleti indokokkal együtt az igazságügyi miniszternek, valamint az érdekelt közigazgatási ág főnökének kézbesittetik, a törvényszékkel s a közigazgatási hatósággal való közlés végett. A törvényszék kötelességét képezi ezután az itéletet a felekkel közölni.[335] Ha a jogi ut meg nem engedhetőnek találtatott, akkor a törvényszék tartozik a jogi eljárást beszüntetni.[336] — Létesitése idejében — ugy mond Rönne[337] — ezen hatóság «a majdnem minden felelősség nélküli miniszteri teljhatalom tiszteletre méltó önkorlátolásáról» tanuskodott; a mai kor emelkedettebb igényeinek azonban már sehogy sem felel még többé. Hiányai szembeszökők, nevezetesen a mi ezen törvényszék szervezetét s az előtte való eljárást illeti. Hogy a törvényszék fogalmának megfeleljen mindenek, előtt szükséges, kogy kizárólagosan független s élethossziglan kinevezett s minősitett tagokból álljon, továbbá az eljárást illetőleg helyesen sorolta Rönne[338] s mások is a porosz törvényhozás ebbeli hiányai közé, hogy az eljárás titkos, nem szóbeli, s hogy ez az ügynél érdekelt magánfelek vagy képviselőinek távollétében történik. — Különben a biróságok hivatalból észlelik illetékességüket még akkor is, midőn valamely közigazgatási hatóság részéről nem is tétetnek kifogás valamely concret eset alkalmával nyilvánvaló törvényszéki illetéktelenség ellen,[339] mert a biró a reá ruházott birói hatalmat nem terjesztheti azon határokon tul, melyek e hatalom gyakorlására nézve a törvények által vonattak. — A biróságok jogát képezi azon körülmény megvizsgálása, hogy valamely törvény vagy rendelet az alkotmányszerü formával bir-e vagy sem, hogy a miniszter ellenjegyzésre vonatkozó fenálló szabályok követtettek-e vagy sem. Azonban illetéktelenek megvizsgálni, hogy valamely kellőleg kihirdetett törvény vagy egy hasonló rendelet, ha az alkotmányos alakszerüségek megtartattak, anyagi érvénynyel bir-e.[340] Erre egyedül a kamarák, mint az alkotmány őrei, illetékesek. Hogy a törvényszékeket illeti korlát nélkül a jog, törvényeket magyarázni, ez kétséget sem szenved.[341]

(Folytatás következik.) *Gruber Lajos.*

[333] L. az id. 1847. törv. §. 4.
[334] Ibidem §. 5.
[335] Ibideum §. 17.
[336] U. o. §. 18.
[337] Id. m. I. l. 306. s k. l.
[338] L. Sitzung des Abgeordnetenhauses vom. 16. März 1859. — Sten. Ber. 1859, I. 393. s k. l.
[339] Ambár az «Ober-Tribunal» 1854. február 8-iki itéletében ugy találta, hogy «die vorgesckützte Inkompetenz-Einrede sei nicht zu berücksíchtigen, weil die Behörde den Kompetenz-Konflict nicht erhoben habe». — 1855. márczius 9-iki itéletében meg ugy találta, hogy «es sei nicht Sache des Richters, die Befugnisse der Verwaltungs-Behörden zu suppliren».

[340] A birónak kizárólagosan a törvényesség szempontjának megvizsgálása képezvén feladatát. — L. nálunk 1869: IV. t.-cz. 19. §., 2. alin. s e munka 115. l.
[341] L. RÖNNE többsz. id. m. I., 1., 90. l. 5. jegyz. s 309. l. V.

Jogirodalom.

Zeitschrift f. d. Privat und öffentliche Recht der Gegenwart. Unter ständiger Mitwirkung der Mitglieder der Wiener juristischen Facultät, herausgegeben von Dr. C. S. GRÜNHUT. Dritter Band. Wien 1876.

(Folytatás.)

Kisajátitás esetében a kisajátitott terület tulajdona közvetlenül a kisajátitási végzés folytán megy át ama vállalatra, melynek érdekében a kisajátitás eszközöltetett, az előbbi tulajdonosnak legfeljebb ideiglenes megtartási joga lehet a kisajátitott területen, mig a kárpótlási összeg nekie le nem fizettetik. De mihelyt a kisajátitott terület tulajdona átszállott, az előbbi tulajdonos semminemű különös jogutódja, ki a telekkönyvben bizva cselekedett, nem vonhatja el többé a kisajátitott területet ama nyilvános vállalattól. Mert miután a kisajátitás mindig csak a közjó érdekében eszközöltető és a kisajátitott terület is ezentul a közérdeknek van száova, annálfogva nem illethet egyes embert semmiféle olyan jog, melynek a közérdek csak legkevésbé is föláldoztathatnék.

Az elbirtoklás tekintetében a telekkönyvi rendszer különböző álláspontot foglalhat el. Legegyszerűbbnek látszhatnék, ha a törvényhozás ama ténynek, mely nem telekkönyvezett ingatlanoknál azoknak elbirtoklás általi tulajdonszerzését eredményezi, telekkönyvezett ingatlanoknál semminemü jelentőséget nem tulajdonitván, ezeknek elbirtoklás általi tulajdonszerzését egyszerüen kizárná.

Habár azonban ez által számtalan elméleti aggály egy csapással eloszlattatnék is, tagadhatatlan, hogy ily gyökeres orvoslás által az élet gyakorlati követelményei föláldoztatnának a jogi constructio egyszerűsitésére való törekvésnek.

Tegyük fel, valamely ingatlan a telekkönyvben tulajdonosként szereplő *A*-tól egy mainap már ki nem mutatható telekkönyvön kivüli elidegenitési cselekvény által *B*-re és ettől örököseire és ezeknek örököseire jutott, és tegyük föl azt is, hogy a telekkönyvben még mindig tulajdonosként szereplő *A*. már rég elhalt, annak ki nem puhatolható örökösei pedig ezen ingatlanról mit sem tudnak. Vajjon ne birjon ilyen esetben a tények és az időfolyás hatalma semminemü befolyással *A*-nak a telekkönyvből még mindig kitünő jogára? Vajjon meg kell-e a tényleges és a telekkönyvi birtok között fenforgó ellentétet állandósitani és megmaradjon-e örökre a már rég elhalt *A*. senkinek hasznára, de sokaknak kárára egyedül a theoria következetes keresztülvitele kedveért mint tulajdonos bejegyezve?

Ily kérdésekkel szemben bizonyára nem juthat senkinek eszébe, kétségbe vonni azt, hogy az elbirtoklás ne lenne czélszerű jogintézmény a telekkönyvi birtok tekintetében is, a mint hogy a polgári törvénykönyv is annak jogosultságát elismeri, még pedig nemcsak a bekebelezett tulajdonos be nem kebelezett jogutódjai, hanem maga a bekebelezett tulajdonos ellenében is. Szerző csak azt tartaná czélszerűnek, ha az elbirtoklási idő 40 évre határoztatnék, mely azon napon venné kezdetét, midőn az utolsó bekebelezés történt a telekkönyvből nyilvánuló tulajdonos ellen, ugy hogy az elbirtok-

*

lás is csak akkor tekintethetnék befejezettnek, ha az egész elbirtoklási idő alatt ily bekebelezés nem történt.

A jóhiszemü épitkező is, ki telekkönyvezett ingatlanon tulajdonoásnak ellenmondása nélkül épit, megszerzi a csalárdul hallgató telektulajdonos azon földjének tulajdonát; mind a mellett engedni tartozik ama harmadik személyeknek, kik a telekkönyvben bizva, bekebelezést nyertek.

Az iszapolás és áradvány által előidézett változások csak telekkönyvi le- és hozzáirás által nyernek jogi hatályt.

A mi végre a tulajdon vesztést illeti, a betáblázási elmélet szigoru keresztülvitele a következő eredményre vezetne: 1. A kinek neve egyszer mint tulajdonosé a telekkönyvbe be van táblázva, csak akkor veszthetné el tulajdonát, ha az ő neve ismét kitábláztatnék. 2. Az, ki a telekkönyvből tényleg kiszorittatik, ez által egyszersmind tulajdonától is megfosztatik, bármikép történt légyen is kiszorittatása.

Az osztrák polgári törvénykönyv azonban sem az egyik, sem a másik következtetést nem vonta, nem is vonhatta.

A mi különösen az első következtetést illeti, az keresztül nem vihető. Mindazon esetekben ugyanis, a melyekben föl kell tenni, hogy valaki valamely telekkönyvezett ingatlan tulajdonát megszerezte, jóllehet az az ő nevére még át nem iratott, föl kell egyszersmind tenni azt is, hogy az eddigi talajdonos megszünt tulajdonos lenni, jóllehet az ő neve még mindig a telekkönyvben figurál.

A másik következtetés pedig szintén nem állhat meg, mert vannak esetek, melyekben az, ki az eddigi tulajdonost a telekkönyvből tényleg kiszoritja, még sem lesz azért tulajdonossá, ámbár most mint olyan szerepel a telekkönyvben, és igy a telekkönyvből kiszoritott tulajdonos mégis tulajdonos marad, ámbár a telekkönyvben nem jelentkezik többé tulajdonosnak, más szóval esetek, a melyekben az átirás érvénytelen lévén, nem alkalmas arra, hogy a telekkönyvből tényleg kiszoritott eddigi tulajdonost anyagilag is megfosszsa tulajdonától.

Mig a legtöbb telekkönyvi törvényhozás a bekebelezett tulajdonos tulajdoni keresetét joggal elévülhetetlennek nyilvánitja, az osztr. polg. törvénykönyv világosan megengedi az elévülést. De hogy ezen határozmánya milyen kevéssé illik telekkönyvi rendszerünkbe, legjobban kitünik, ha azon helyzetbe gondoljuk magunkat, melyben az van, kinek a tulajdoni kereset elévülése javára esik.

Az elévülés folytán ugyanis a mostani birtokos a bekebelezett tulajdonos keresete ellenében magát az elévülés kifogásával védheti, melyet ugyanannak bármely különös jogutódja ellen is támaszthat, föltéve, hogy az utóbbi nem a telekkönyvben bizva cselekedik. Evvel azonban a jelenlegi birtokos jogvédelme teljesen ki is van meritve. Daczára a tulajdoni kereset elévülésének az előbbi tulajdonos tulajdonos maradt és a mostani birtokos nem lett tulajdonossá; az utóbbinak nincsen kereseti joga követelhetni, hogy az átirás megengedhessék, sem az eddigi tulajdonos, sem ennek roszhiszemü különös jogutódjai ellen.

Ezen alapelvek, melyeken nem szabad megmozditani semmit (ha csak elégséges ok nélkül arra nem tökélné el magát a törvényhozás, hogy a tulajdoni kereset elévüléséhez minden teketória nélkül az elbirtoklás joghatásait kötné) másrészről azon sajátszerü következtetésre vezetnek, hogy az ilyen betáblázott tulajdonos, ki ellen a mostani birtokos az elévülés kifogását sikeresen szegezheti, mindenkor s a nélkül, hogy ezt a mostani birtokos meghiusithatná, azon helyzetben marad, miszerint a mostani birtokos kárára telekkönyvileg intézkedhetik oly személyek javára, kik a tulajdoni kereset elévültéről tudomással, nem birván az exceptio praescriptionis ellenök nem is érvényesithető.

Itt csakugyan a törvény alkalmazása oly viszonyt eredményez, mely rokontermészetü az UNGER-féle bonitás tulajdonnal. De épen ezen rokonságban rejlik egyszersmind ama tényleges aggály, melynél fogva a bekebelezett tulajdonos tulajdoni keresetének elévülhetését de lege ferenda ellenezni kell. Sokkal jobb az eddigi birtokosnak elvágni minden lehetőséget arra nézve, hogy a bekebelezett tulajdonos tulajdoni keresetének elévülésére hivatkozhassék, mint nekie kifogást adni, melyet a betáblázott eddigi tulajdonos további telekkönyvi intézkedések által tetszése szerint illuzoriussá tehet.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közkereseti társaságok s szövetkezetek csődjéről.

Lehetetlen oly tökélyü törvény alkotása, mely kizárná annak lehetőségét, hogy a gyakorlati élet ezer változatosságu esélyeivel a «contrarietások és dubietások centurioját felszinre ne hozza. — De a mily megtámadhatlan ez igazság, ép oly kétségtelen az is, hogy van határ, melyen tul a törvény s rendszer hiányait többé sem indokolni, sem menteni nem birja.

E határon a mi törvényeink nagy része, — fájdalom, jóval tul áll, mely jelenséget ha menteni nem is, de kimagyarázni könnyen lehetséges. — A hol ugyanis, mint különösen hiteltörvényeinknél az egyik rész rég tulhaladott kor elavult álláspontjainak életben tartására van kárhoztatva, mig a másik a haladó tudomány gyakorlat approbálta vivmányainak meghonositására törekszik; — a hol az egyik csak a jobb hiánya szülte kényszerhelyzetben birja folyton megtámadott létének ingatag támaszát, mig a másiknak nemcsak a szükséges, de a szükségnek meg is felelő volta nyujtja fennmaradása biztos alapját, — a hol az egyik a másikra mint régen mult keletkezésekor nem is létezettre nem lehetett tekintettel, a másiknak viszont az elsőt figyelteleuül özénével kell támadniok a jogbiztonságot veszélyeztető, — perek legióját szülő kételyek s antroversiáknak.

Csődtörvényünk s kereskedelmi törvényünk összehasonlitásából a közkereseti társaságok és szövetkezetek csődjeit s különösen az azoknál való osztályozást illetőleg támadó kételyeket akarom közelebbi vizsgálódás tárgyává tenni, s egyuttal azt is kutatni, hogy a magyar csődtörvénytervezetben nyernek-é e kételyek kielégitő, és pedig mi módoni megoldást. — Tévedek-e jelenlegi csődtörvényünk s a kereskedelmi törvény megkisértett összeegyeztetésében? A lehetőségét feltétlenül el kell ugyan ösmernem, de ép oly feltétlenül hiszem, hogy a kérdésnek még hibás megoldás mellett való szőnyegre keritésével sem követek el hibát, a mennyiben ily esetben soraim legalább ösztönül szolgálhatnak illetékesebb s avatottabb interpretatornak helyesebb nézete nyilvánitására.[1]

Csődtörvényünkben a közkereseti társaságok csődjét illetőleg, — daczára annak, hogy az e társaságokról intézkedett, jelenleg ugyan már hatályon kivül lévő 1840: XVIII. tcz. a csődtörvénynél korábbi s igy az utóbbi megalkotásánál az előbbire lehetett s kellett volna figyelemmel lenni, — tudvalevőleg nem foglaltatnak külön intézkedések, s az ily társasági csődökről törvényünkben csakis a birói illetőség megállapitása tekintetéből van szó;[2] sőt ha e — bár-

[1] Bár a szövetkezetek, a mennyiben a tagok korlátlan felelőssége alapján alakulnak, — sok tekintetben a közk. társaságokkal egyenlő tekintetek alá esnek, mégis külön akarom az utóbbiak s külön az előbbiek csődjénél felmerülhető kételyeket tárgyalni; már csak azért is, mert nemcsak korlátlan felelősségü tagokból álló szövetkezeteket ismerünk s inkább akarok némi ismétlés, mint az érthetetlenség vétségében bűnössé válni.

[2] L. 1840. XXII. t.-cz. 2. §.

mily rövid — megemlitésben nem volna egyszersmind a közkereseti társaságok csőd alá kerülésének lehetősége is kifejezve, jogos kétely támadhatna talán még az iránt is, hogy jogrendszerünk szerint egyáltalában volt-e helye közkereseti társaság elleni, s nem-e mindig csak annak egyes tagjai ellen való csődnyitásnak, a mennyiben az 1840: XVIII. t.-cz. csakis társasági tagok csődbejutását emliti a társasági jog megszünése[3] s a társaság eloszlása[4] indokának; — holott a társaságnak okvetlenül meg kell szünnie, s fel kell oszolnia akkor is, ha az mint ilyen, mint önálló jogalany, csődület alá kerül; — de anélkül másrészt, hogy a feloszlás ez indoka magától érthetőbb volna, mint pl. az, mely a társaság összeállásakor annak tartamául megállapitott idő elteltében rejlik, s melynek mégis kifejezetten való megemlitését tartotta régi kereskedelmi törvényünk szükségesnek.

De a dolog természetén s a csődtörvény fentebb emlitett intézkedésein indulva gyakorlatunk, a közkereseti társaságokra, mint ilyenekre is alkalmazta s alkalmazza a csődeljárást, mire különben ujabban a kereskedelmi törvény, s névszerint annak 97. §. is szolgálhat, ha még szükségesnek mutatkoznék — indokot; — világos és határozott törvényre azonban mostanig sem támaszkodhatik a praxis, daczára annak, hogy a magyar csődtörvény tervezete már 1874. óta várja a törvényhozási apparatusunk retortáin való áthajtatását. — A mi pedig a legsajátságosabb, a tudomány sem sokat törődött a közkereseti társaságok csődjének egyes személyek csődjétől oly lényegileg eltérő természetével; holott törvény hiányában kétszeresen lett volna hivatva a gyakorlatnak vezető kezét nyujtani. — Csődtörvényünk rendszeres munkákkal fellépett magyarázóinál hiába keresünk e részben utmutatást.

Azon rendezetlenség között, mely a közkereseti társasági hitelezők s a tagok magánhitelezői egymáshoz való jogviszonyai tekintetében eddig létezett, — «elcsuszhatott» különben ez is. — Jelenleg azonban az uj kereskedelmi törvény megalkotása, s annak a közkereseti társaságokra vonatkozólag megállapitott, a régi kereskedelmi törvényeitől eltérő határozott intézkedései folytán ujra felszinre tolul e kérdés, s ujra mutatja ki jelenlegi csődtörvényünk hiányait; — s minthogy előre láthatólag számosb közkereseti társaság fog még csőd alá kerülni, mig kereskedelmi törvényünkéhez hasonló szellemtől áthatott s ez irányban bajainkon segiteni hivatott csődtörvény-tervezetünk törvénynyé lesz, — ujból is a gyakorlat s tudománynak kellend egyelőre egyrészt megállapitani s meghonositani azon elveket a csődeljárásban, melyek kereskedelmi törvényünk folytán szükségesekké váltak, csődtörvényünkkel szemben pedig nem contra, hanem praeter jus állanak, másrészt pedig kijelölni csődtörvényünk azon szabályait, melyek közkereseti társaságok csődjénél a kereskedelmi törvény intézkedéseiből folyólag alkalmazhatlanokká váltak.

Az irány, melyet a gyakorlat e kérdések megoldásánál, már most is észlelhetőleg vett, — fájdalom nem nagy kilátásokkal kecsegtet, hogy a kifejezett jogos óhaj kedvező teljesülést nyerjen.

Uj kereskedelmi törvényünk ugyanis a közkereseti társaságok *külön* jogalanyiságát sokkal jobban emeli ki, mint ez eddigi törvényeinkben történt. — Legpraegnansabb kifejezést nyer ez a 95. §-nak a társasági hitelezők s az egyes tagok magánhitelezői jogviszonyait meghatározó intézkedéseiben, melyekkel ez utóbbiak követeléseik kielégitése tekintetében annyiban megszorittatnak, hogy erre nézve alapul csak az jelöltetik ki, a mit az illető adós tag évi men kivül kellett hagynia, mivel annak a jogtörténet lomtárába helyezése már csak a közel jövő kérdése: ott kétségkamatok munkadij vagy jutalék fejében követelhet, vagy a mi neki felszámoláskor jut; — ennek kiegészitéseül a 97. §. azt rendeli, hogy a társaság hitelezői csőd esetében első sorban a társasági vagyonból nyerjenek kielégitést, az egyes tagok magánvagyonából való kielégitésre követeléseik csak azon része tekintetében tarthatván számot, mely a társasági vagyonban fedezetét nem lelte.[5]

A közkereseti társaságok önálló jogalanyisága s különösen a most idézett két törvényszakasz átgondolásából tehát csőd esetére következő fontos kérdések támadnak: hogy csődtörvényünk s kereskedelmi törvényünk összehasonlitásából folyólag mily hatálylyal van a társaság ellen nyitott csőd az egyes társasági tagok vagyonjogaira, nevezetesen maga után vonja-e az azok feletti csődnyitást is; viszont mily hatálya van az egyes tagok csődbejutásának a társasági vagyonra nézve; ezekből folyólag miféle tömegek keletkeznek közkereseti társaság csődbe jutása esetén, s végül mely követelések mily tömegből várhatják kielégitésüket.

Vizsgáljuk e kérdéseket előbb mai jogállásunk szempontjából. — Az elsőt illetőleg sem csődtörvényünk, sem kereskedelmi törvényünk, sem végül a dolog természete — melyhez hiányos törvényrendszerünk mellett oly gyakran kell fordulnunk, — nem igénylik, hogy a közkereseti társaság feletti csődnyitással az egyes tagok feletti csőd is összekapcsoltassék.

Hogy csődtörvényünk e tekintetben mit sem rendel, azt már emlitettük; — de a kereskedelmi törvényben letett intézkedésekből sem folyik, hogy a társaságok elleni csődnyitás folytán tagjaik magán vagyona felett is csőd nyittassék; mert hogy a tagok egyetemleges és korlátlan szavatosságából folyó s a kt. 97. §-ában kifejezett azon intézkedésnek, — mely szerint a tagok magánvagyona csőd esetén is szolgál bizonyos megszoritások mellett a társasági követelések kielégitésére, — elég tétethessék, egyáltalában nem szükséges a tagok feletti csődnyitás, a mennyiben a társasági hitelezők követeléseik csődnél kielégitést nem nyert részei tekintetében az egyes tagoktól vagy peren kivüli fizetés által nyerhetnek kielégitést, vagy pedig egyszerü végrehajtással szerezhetnek azok elleni jogaiknak foganatot, csődnyitásnak szüksége csak akkor forogván fenn, midőn annak általános feltételei az egyes tagok s illetve azok magánvagyona tekintetében is beállottak; s épen azért nem következik az együttes csődnyitás szüksége a dolog természetéből sem, mert az, hogy a társaság mint ilyen nem bir elegendő vagyonnal tartozásai fedezésére, korántsem szolgálhat alapul azon következtetésre, hogy tagjai sem birnak annyi külön vagyonnal mennyi szükséges, hogy ugy magánhitelezőiket mint a társaságéit, utóbbiakat követeléseiknek a társasági vagyonnal nem fedeztethetett része tekintetében, teljesen kielégithessék. Igaz, hogy a közk. társaság vagyonbukásával nagyon sokszor, sőt szabály szerint, tagjainak bukása is fog járni, a mennyiben a közkereseti társaságkénti kereskedés a tagoknak rendszerint kizáró foglalkozását, ugyszólván életfeladatát képezi, minél fogva igyekszenek a társaságot mindaddig fenntartani, mig csak magánvagyonuk ez igyekvésnek határt nem szab; s azért a társaság vagyonbukása többnyire csak a tagok privát vagyonának is elpusztulása után következik be, mi azonban még teljességgel nem involválja azt, hogy a társaság elleni csődnyitással a tagok ellen is megnyittassék a csőd akkor is, midőn a jelzett suppositum nem áll.

A magyar csődtörvény-tervezet 201. §-ában kereskedelmi — mint az általános alól kivételt képező — csőd

[3] L. annak 37. §. *b)* pontját.
[4] U. a. 39. §. *e)* pontja.

[5] A 97. §. értelmét APÁTHY ugy látszik — félreérti, a mennyiben «Kereskedelmi jog» Budapest 1876. cz. m. 290. l. az «első sorban» kifejezést nem a társasági vagyonra, hanem a társasági hitelezőkre vonatkoztatja; — mindazáltal helyes következtetésre jut, midőn a társasági hitelezőknek a tagok magánhitelezői előtti elsőbbségét tanitja, csakhogy ez nem a kereskedelmi törvény 97, hanem 95. §-ából folyik.

alanyaiul a kereskedelmi társaságokat is nevezi meg, — az általunk fentebb fejtegetett kérdést pedig 208. §-ában, lényegileg a mieink el azonos indokokon indulva, olyképen oldja meg. hogy a közkereseti társaság ellen nyitott csőd az egyes társasági tagok magánvagyonára a csődnyitást nem vonja maga után.

Gyakorlatunk mindazáltal — talán az osztrák csődtörvény hason intézkedésének[6] befolyása alatt a társaság elleni csőddel mindig a tagok elleni csődnyitást is kapcsolja össze, és pedig csodálatos rendszertelenséggel, melyről azonban alább.

Tekintve már most az egyes tagok csőd alá jutásának hatását a társasági vagyonra, közvetlenül törvényekre támaszkodva mondhatjuk, hogy ez csak a társasági vagyon felosztásának eszközlésében áll, de a társaság, mint külön jogalany feletti csődnyitást semmiképen sem vonja maga után.

Csődtörvényünk közkereseti társaság tagjának csőd alá jutásáról szólva,[7] erre nézve egyedül azon intézkedést tartalmazza, hogy a bukott tagnak a társasági vagyonbóli illetősége megállapitandó s a csődleltárba felveendő. — Még világosabban következtethetni a kereskedelmi törvényből, hogy társasági tag csőd alá jutásával nincs a társaság vagyonbukása össze kötve, minthogy a társaság feloszlása indokául külön emlittetik a társaságnak csőd alá jutása[8] és külön az egyes tag feletti csődnyitás[9] mivel világosan ki van fejezve az egyes tagok külön, s a társaságét maga után nem vonócsődjének lehetősége.

Ezen mai jogállásunknak is megfelelő állapotot fenntartja a m. csődtörvény tervezet is, midőn 209. §-ban azt rendeli, hogy, ha valamely társasági beltag vagyonára csőd nyittatik, a társaság a csődbe való beavatkozás nélkül a közadós vagyonilletőségét végkiegyenlités utján megállapitani, s a tömeggondnoknak kiadni tartozik.

Ha már gyakorlatunk a társaság elleni csődnyitással az egyes tagok elleni csődöt is összekapcsolja, annak a dolog természetéből s kereskedelmi törvényünk azon rendelkezéséből folyólag, mely a társasági vagyont s a tagok magán vagyonát különböző követelések, vagy legalább ugyanazon követelések különböző mérvbeni kielégitési alapjául jelöli ki, oly módon kellene eszközöltetnie, hogy ugy a társasági vagyonból, mint az egyes tagok mindegyikének magán vagyonából külön-külön tömeg alakittassék, azok mindegyike felett más-más leltár készittessék, s az egyes tömegek mindegyike a többitől elkülönitve kezeltessék.[10]

Az észszerüség e követelményének nem teljesitésében áll azon rendszernélküliség, melylyel gyakorlatunkat fentebb vádoltuk; társasági s magán vagyon közös leltárba foglaltatik s közösen kezeltetik! sérelmes-e az a hitelezőkre vagy sem, azzal mit sem törödünk; — Pedig annak igazolására, hogy a külön tömegekhez tartozó vagyonelemek ily összefoglalása esetleg sulyos hátrányokkal is járhat, elég utalni arra, hogy a leltározott vagyon csőd alatti gyümölcsei, melyeknek természetszerüleg a külön kielégitési alapokat képező egyes tömegeket mint principáliákat kellene növelniök, közös kezelés folytán a közös tömeghez csatoltatnak, mi az egyes vagyonelemek nem értékükhöz arányuló jövedelmezőségének különbségénél fogva a bizonyos tömegekre utalt hitelezők érdekeit lényegileg sértheti; — de másrészt a külön vagyonrészek kezelése s fenntartásával járó költség sem mindig aránylagos, annál kevésbbé egyenlő, holott közös kezelés mellett ez is az össz tömeget apasztja, mi ugyancsak veszélyezteti a hitelezők érdekeit.

[6] L. annak 199. §-át.
[7] Csődtörv. 20. §.
[8] K. t. 98. §. 1. p.
[9] U. a. 3. p.
[10] Dr. KASERER: Commentar zur oestr. Concursordnung Wien 1869. cz. m. 242. l. külön tömeggondnokok kirendelését is javasolja.

Csődtörvény-tervezetünk a társasági s a tagok magántömegeinek mikénti kezeléséről kifejezetten nem intézkedik, s a különböző tömegek elkülönitett kezelését, — talán mint magától érthetőt — kifejezetten el nem rendeli -- Bizonyos azonban, hogy a tervezet ez iránybani intentióihoz kétely nem fér, annyival kevésbbé pedig, mivel mint mondtuk, már a megnyitás szempontjából sem tartja a társasági s az egyes tagok csődjét oly szoros kapcsulatunak, mint ez idő szerinti praxisunk; a netalán annak ellenére támadó kételyek eloszlatására pedig teljesen alkalmas tervezetünk 201. és 212. §-a, melyek elsejében a «beltagok *csődtömegei*» emlittetnek, másika pedig azon esetre, ha a társasági csőd mellett az egyes tagok magán vagyonára is csőd nyittatik, az ez iránti hirdetményben azt is rendeli kiteendőnek, hogy «a tárgyalások mindegyik csőd felett külön vezettetnek».

Valahányszor tehát a közkereseti társaság ellen nyitott csőddel a tagok csődjének kimondása kapcsoltatik össze, mindig egygyel, t. i. maga a társaságéval, több egyes tömeget kellene alakitani, mint ahány tagból a társaság állott, illetve ahány tag felett a csőd egyuttal megnyittatott.

Hogy mely vagyonrészek foglaltassanak a társaság tömegébe, az a keresk. t. 69. §. alapján határozható meg, mig az egyes tagok külön tömegei mikénti összeállitására maga a csődtörvény nyujt utmutatást, s itt elég megjegyezni, hogy esetleg, akkor t. i. ha a társasági vagyon a társasági hitelezők teljes kielégitésére nemcsak elégségesnek mutatkozott, hanem fölösleget is tüntet fel, e fölösleg is növelni fogja a tagok magántömegeit, annak az egyes tömegek közötti mikénti felosztására nézve a kereskedelmi törvény VIII. czímének II. fejezete szolgálván irányadóul.

Természetes, hogy ugy a társasági, mint a magántömegek mindegyik ismét annyi speciális tömegre oszolhat, a mennyit csődtörvényünk lehetségessé tesz, t. i. zálogjoggal terhelt ingatlanok, azzal terhelt ingók s bányajavak tömegére s két általános tömegre, melyek egyikének ott van helye, hol telekkönyvek léteznek, másikának ott, hol ilyenek nincsenek.

Dr. Nagy Árpád,
bpesti ügyvéd.

(Folytatás következik.)

Különfélék.

A büntető törvénykönyv tárgyalásához.

Szaktudományunk a b. t. könyv tárgyalása alatt egy műszóval gyarapodott, t. i. szabadságbüntetés helyett, mely eddig gyakorlatban volt, a nyelvészileg helyesebb «*szabadságvesztés büntetése*» hozatott ajánlatba s nemcsak hogy elfogadtatott, de oly gyorsan honosult meg, hogy már a vita további folyamában kizárólag használtatott.

Olvasóink nem igényelhetik egy heti laptól, hogy az országgyülés tárgyalását közöljük s viszont mi sem kivánhatjuk tőlük, hogy a sok üres beszédet figyelemre méltassák; ezért legczélszerűbbnek tartjuk a vita birálati ösmertetését, különösen megjelölésével a ház által elfogadott módositások és változtatásoknak.

Mi még a javaslat közzététele alkalmával hibáztattuk, hogy a b. t. könyv egy kiegészitő része, t. i. a kihágásokról szóló rész nem terjesztetett a törvényhozás elé, minthogy a nélkül az elfogadott 3 as felosztás furcsán veszi ki magát, mert a felosztás köre és anyaga iránt a törvényhozás sötétben fog tapogatni. Azt kivántuk ennélfogva, hogy a 3-ik rész előterjesztése nélkül a javaslat tárgyalásába ne bocsájtkozzék a törvényhozás. Nagy megütközést keltett ezen óhajtásunk is a javaslat hivatalos és félhivatalos védőinél. ZAY képviselő azonban kérdést intézvén aziránt, hogy miért nem terjesztetett

elé egyuttal az életbe léptetési törvény, — erre CSEMEGHY következő választ adott:

«A t. képv. ur igen jól tudja, hogy Erdélyben az osztrák büntető törvénykönyv van hatályban. Azt is igen jól tudja, hogy összehasonlitva a tárgyalás alatt lévő törvénykönyvet az erdélyi törvénykönyvvel, kiderül, hogy bizonyos cselekmények, melyek Erdélyben az ottani törvény szerint kihágást képeznek, a javaslat szerint vétséget képeznek, és hogy az eltérések nem is önálló szakaszokra vonatkoznak, hanem a javaslat némely helyen az Erdélyben hatályban levő codexnek csak egyetlen dispositioját veszi át, a másik pedig hatályban marad. Ennélfogva okvetetlen szükségesnek mutatkozik, hogy az életbeléptetési törvény átkarolja a bűntetteket, vétségeket és kihágásokat, es igy az életbeléptetési törvényjavaslatot csak akkor lesz lehetséges teljes biztossággal előterjeszteni, mikor már a kihágásokról szóló törvényjavaslat is a t. ház előtt fekszik»,

Különös nemde hogy Cs. e nehézséget csak a kivánt életbeléptetési törvényjavaslattal szemben érezte, mig a képviselőházban az egész bünt. törvkönyv alkotásával szemben sem érezte senki ama nehézséget. Ez mindenesetre jellemző a tárgyalás mélyreható alaposságára nézve. Mi azonban komolyan nem veszszük Cs. nyilatkozatát, mert e szerint a bünt. törvkönyv életbeléptetése lehetetlen volna a rendőri törvénykönyv megalkotása előtt. Szerintünk ha lehetséges volt a bünt. törvkönyv megalkotása a rendőri törvény előterjesztése nélkül, — lehetséges lesz annak életbeléptetése is, mihelyt törvénynyé vált. Hisz megszoktuk már, mert van elegendő példánk az ily rendszeres codificatióból. Van pl. uj keresk. és váltótörvénykönyvünk, de csődtörvényünk, mely nélkül az uj kereskedelmi törvkönyv életbeléptetését szintén lehetetlennek tartottuk, — mai napig sincsen, noha ennek javaslata 1874. óta, tehát még a bünt. törvkönyvi javaslat közzététele előtti időből közkézen forog. A csődtörvény tehát, daczára annak, hogy hiteltörvényeink kiegészitő részét képezte volna, — háttérbe szorittatott a bünt. törvkönyvi javaslat által, noha az ennek kiegészitő részét képező rendőri codex mindekkoráig még az előkészitési stadiumba sem lépett, mert még nyilvánosságra sem jutott.

Ha tehát várnunk kellene a rendőri codexre, — csakugyan kár volt a bünt. törvkönyv tárgyalásába bocsájtkozni; de ugy hiszszük Cs. nyilatkozata csak egy mulasztás mentségeül hozatott fel s igy a felmerült nehézségnek csak alkalomszerű elháritására szolgált.

Lapunk előbbi számában az általános rész IV. fejezetéig kisértük figyelemmel az érdemleges vitatkozást. A IV-ik fejezet «*A kisérlet*» alapelveit tárgyalja és joggal mondható a javaslat legsikerültebb részének. Az igazságügyi bizottság azonban az eredeti javaslat 66-ik §-át nem a legszerencsésebben módositotta. Azon elv ugyanis, mely büntetlenséget biztosit annak, ki a bűnös cselekvény bevégzése után annak jogellenes hatását valamely ellentétes müködés által elháritani iparkodott *e czélt valóban el is érte*, — kétségtelenül helyes; de e büntetlenség határa csak addig terjed, mig a cselekvény *eredmény nélkül marad*. A kisérleti cselekvény jogellenes hatására tehát nem terjedhet ki a fentebbi büntetlenség. Ezen elv tüzetesebben volt kifejtve az eredeti javaslatban mint az igazságügyi bizottság szövegezésében, mert az eredeti javaslat legalább tudományosan képzett biró által nem volt félremagyarázható, mig e veszély a bizottsági szövegezés 68-ik §-ával szemben lehetségesnek gondolható. TELESZKY ezért ujabb módositással lépett fel, következő indokolással:

«A 68. §. — ugymond — intézkedik azon esetről, midőn valamely kisérleti cselekmény a 67. §. értelmében büntetés alá nem vonható azért, mert vagy a tettes a megkezdett bűntett vagy vétség véghez vitelétől önkényt elállott, vagy pedig mielőtt a cselekmény felfedeztetett volna, a bűntett vagy vétség tényálladékához tartozó eredményt önkényt elháritotta; de mindamellett a már véghezvitt cselekmény önmagában is megállapitja egy más, kisebb sulyu bűntett tárgyi tényálladékát. Példával fogom ezt illustrálni. Pl. valaki gyilkossági bűnkisérletet követ el, de attól önkényt eláll, azonban az a cselekvény, amely az elállást megelőzi, testi sértés bűntényét tartalmazza. Erre vonatkozólag ki kellett azt mondani, miszeriut az önkénytes elállás azt eredményezi ugyan, hogy nem fog megbüntettetni, a bűnkisérlet azonban azon cselekmény, amely önmagában már valami büntetendő cselekményt tartalmaz, ez által nem válik büntetlenné. Tehát a felhozott esetben nem lesz ugyan alkalmazható a gyilkossági kisérlet büntetése, hanem igenis alkalmazandó lesz a már véghezvitt testi sértés büntetése. Ezt akarta az igazságügyi bizottság szövegezése kifejezni; azonban nézetem szerint a megállapitott szövegezés némi félreértésekre szolgáltathat alkalmat. Nevezetesen igy szól a 68. §.

«Olyan kisérleti cselekmény, mely már magában véve valamely büntetendő cselekmény tényálladékát képezi, a jelen fejezet intézkedései alá nem tartozik, hanem arra a törvény különös részében megállapitott büntetés szabandó ki.»

E szöveget ugy is lehet értelmezni, hogy — ismét a felhozott példára menve vissza, — ha valaki gyilkossági kisérletet követ el, de attól nem állott el önkényt, a cselekményben azonban benne van a testi sértés: csak a testi sértésért, nem pedig a gyilkossági kisérletért büntettessék. Ily értelmezést is lehet e §-nak tulajdonitani; annálfogva, hogy ezen félreértés kikerültessék, hogy az, amit az igazságügyi bizottság ép ugy, mint az eredeti törvényjavaslat 66. §. 3. bekezdése kimondani akar, szabatosabb kifejezést nyerjen, bátor vagyok inditványozni, hogy a 68. §. következőleg szövegeztessék: «*Ha a kisérleti cselekmény mint ilyen a 67. §. értelmében büntetés alá nem vonható, azonban már magában véve valamely büntetendő cselekmény tényálladékát képezi, ennek megbüntetését a 67. §. intézkedése ki nem zárja.*»

E módositvány, melyhez az előadó is hozzájárult, elfogadtatott. Mi a fentebb előrebocsájtott megjegyzések után csak helyeselhetjük annak elfogadását és csak a TELESZKY által felhozott példát nem tartjuk a legszerencsésebbnek, nem mintha találó nem lenne, hanem mert oly ecclatans, hogy az nehezen szült volna kételyt bármely biróban, még ha primitiv képezettséggel sem bir. A testi sértés helyett elegendő lett volna a netalán okozott félemlitésből származott betegséget emlitenie.

Az általános rész további fejezeteinek tárgyalásánál csak a királyi kegyelem s főleg annak a pertörlésre (abolitio) kiterjesztése keltett érdemleges és érdekes vitát. KOMJÁTHY ugyanis a pertörlést csupán politikai bűncselekvényekre kivánta szoritatni, mely módositvány VIDLICZKAY által támogattatván, érvelését főleg a netaláni visszaélések lehetsége mellett arra alapitotta, hogy a p. prtás szerint bizonyos esetekben a polgári biró nem itélhet addig, mig a büntető biró nem itél. Ha tehát ily esetben közbejön a kegyelmezés, a törvénykezésben hézag támad. Ezen ellenvetésre sem a kormány, sem az előadó ur részéről válasz nem adatott, noha ama hézag lényegében nem különbözik attól, midőn péld. az, ki ellen a büntető birónak itélete szolgálna alapul a polgári perkérdés eldöntésére — időközben elhal. Jelenleg e hézag tényleg fenforog törvénykezésünkben, de nem szükségkép, sőt a p. prtás módositását czélzó javaslatunk annak pótlásáról gondoskodik. Különben PERCZEL BÉLA igazságügyminiszter ur igen sikerülten védelmezte a javaslat rendelkezését s ezért beszédének lényeges részét ide igtatjuk:

Téves azon kiindulási pont, melyből a t. képviselő ur módositását támogatta; téves azon állitása, hogy eddig hazánkban, a királyi kegyelmezési jog megszoritott értelemben és nem tág értelemben volt gyakorlatban, vagyis, hogy a királynak nem lett volna joga bűnügyi vizsgálatokat és bűnpereket megszüntetni, azaz pertörlés által abolitivoal élni, és joga csupán csak arra terjedt volna, hogy itélet által már kimondott büntetéseket egészben vagy részben enyhithetett vagy elengedhetett; továbbá általános anmestia utján bűntetteseknek egész osztályát közbocsánatban részesithetett.

A t. képviselő urnak ezen állitása téves. Először nem fog törvénykönyvünkben egyetlen egy törvényt is felmutatni, mely a királynak ezen felségjogát bármely tekintetben is megszoritaná, kivéve az 1848. III. t. cz. 35. §-át, melyben az mondatik, hogy az elmarasztalt miniszterekre nézve a király kegyelmezési joga csak átalános közbocsánat esetében gyakorolható. Ezen egy megszoritáson kivül törvkönyvünkben semminemü más megszoritás nem található.

De t. ház, a gyakorlat is ellenkezőjét mutatja annak, a mit a t. képviselő ur állit.

Nem hozok fel, és talán nem is tudnék álláspontom mellett esetet felhozni az 1848. előtti időkből.

Bátor leszek tehát esetet felhozni az 1848 utáni időből a mióta t. i. Magyarország felelös kormánynyal bir. A t. képviselő ur igen is hivatkozott az 1848-ik évben előfordult egy esetre, a melyről ő is igen jól tudja, hogy ott nem itéletben bűnösnek kimondott büntetésének elengedéséről, hanem bűnvizsgálat megszüntetéséről volt szó.

Bátor vagyok még megemliteni, hogy 1867-ben a politikai bűntettekre, valamint a sajtóvétségekre nézve egy általános bűnbocsánat adatott ki, a melyben nem csak az itéletben kimondott büntetések, hanem a netalán még függőben levő bűnvizsgálatok is be lettek szüntetve. De a rá következő évben, t. i. 1868-ban az ugynevezett balázsfalvi pronuntiamento esetében ő felsége szintén élt ezen jogával és ismét nem az itéletileg kimondott büntetést változtatta meg vagy enyhitette vagy engedte el, hanem magát a bűnvizsgálatot szüntette meg.

De továbbá azon felfogásnak helyességét, melyet én vallok, tudtommal hazánknak egyetlen egy jogtudósa sem vonta kétségbe, még pedig sem elholtak sem az élők közül senki.

A t. képviselő ur szükségesnek tartja, hogy ezen jog engedélyezése csupán csak a politikai bűntettekre és vétségekre szorittassék. Hanem méltóztassnk a t. képviselő ur figyelembe venni, hogy különösen háboru esetében vagy egy általában mozgalmas idők esetében oly cselekmények szoktak elkövettetni, a melyek politikai vétségeknek nem mondhatók, hanem közbűntetteknek minden ismerveit tüntetik föl.

De különben is a szoros demarcationalio vonalat a politikai vétségek és a közbűntettek közöti sem a tudomány, sem a praxis nem volt még képes megállapitani, következőleg a szóban levő jognak az inditványozott módon való korlátozása sok esetben a felségjog gyakorlását tenné lehetetlenné.

Emlékezetökbe hozhatnék a t. képviselő uraknak egy botrányos esetet, mely a 40-es években Budapesten történt és tessék elhinni, hogy az akkori időben az akkori kormány sokkal helyesebben cselekedett, hogy azon botrány megvizsgálását elnyomta, és igy egészen ártatlan számos családot mentett meg annak sulyos következményeitől, mintha az igazságszolgáltatásnak szabad folyást engedett volna.

A miniszter urnak fentebbi védelmét az előadó lényegesen kiegészité azon megjegyzéssel, hogy a viszszaélések correctivuma a felelős miniszter ellenjegyzése. Közjogi érdekkel birnak még az előadó urnak idézetei, annak igazolására, hogy a királyi kegyelem hazánkban mily terjedelemben gyakoroltatott. Idézte nevezetesen az 1815: 48. és 1791: 56. t. czikket.

A képviselőház változatlanul fogadta el a javaslatot az igazságügyi bizottság szövegezése szerint.

Mi részünkről megengedjük azt, hogy az abolitio fentartása megfelel régibb közjogi törvényeinknek; de kétségtelen, hogy a jogtudomány végkep szakitott ama hagyományokkal. Igaz, hogy legtöbb államban az abolitio alkotmányi alaptörvényekben töröltetett el, avagy legalább pontosan meghatározott feltételekhez lett kötve. Az 1843-ki hazai b. t. javaslatunk 106. §-a is az itélet előtti pertörlés jogát eltörölte s azt csak a felségsértés s a király személye elleni sértő kifejezések bűntetténél hagyta meg. Nem mondhatjuk tehát ujabb javaslatunk álláspontját valami vivmánynak és haladásnak.

Az *elévülés* kérdésére nézve az eredeti javaslat 207. §-a igen lényeges módositást szenvedett az igaz. bizottság azon toldaléka által, hogy «az elévülés csak azon egyénre nézve szakad félbe, kire a biróság intézkedése vonatkozik».

Hegyessy Márton azonban az elévülésnek egy megszoritását kisérlette meg azon inditványával: «hogy az elévülés félbeszakad valamely bűntett vagy vétség elkövetéseáltal». Elismerjük indokoló beszédének kiváló szakavatottságát, — mert tisztelettel viseltetünk mindenkinek tudományos meggyőződése iránt, — de azért mégis örvendünk, hogy módositványával, melylyel megfoghatlanul a 124. §-nál lépett fel, szerencsésen elkésett. Ennek különösen örvendhetett az előadó úr is, mert a képviselő által ugyancsak sarokba szorittatott saját büntető jogtanával, mely kényes helyzetből azzal menekült, hogy a kérdésben forgó szakasznál nincsen többé szó a bűntett elévüléséről, hanem a már itélet által kimondott büntetés elévüléséről.

Ezzel befejeztük az általános rész tárgyalásának ösmertetését és minthogy lapunk szük keretében lépést nem tarthatunk a képviselőház tárgyalásával, — a különös rész tárgyalásáról a jövő számban adjuk tudósitásunkat. *Dárdai.*

(Folytatás következik.)

A halálbűntetés az olasz parlamentben. Az olasz képviselőház november 26-án vette tárgyalás alá a bűntető törvénykönyv javaslatát. Kiemelünk a halálbűntetésről szóló vitából nehány nevezetesebb momentumot. *Gabelli* kijelenté, hogy van bátorsága szembeszállni azon népszerütlenséggel, melynek ki vannak téve azok, kik a halálbüntetés fentartását óhajtják; Olaszországban, viszonyitva népességét más államokéhoz, sokkal több ölés fordul elő évenkint; ha nem lehet a halálbüntetést megszüntetni a hadseregnél, akkor mindenütt meg kell tartani; a kormány a közcsendháborítók és rablók fejére nagy dijakat tüz; ily körülmények közt nem lehet a halálbűntetést megszüntetni. A kamara nagy többséggel elfogadta a halálbűntetés eltörlését, vagy husz képviselő szavazott ellene. A karzat tapsban tört ki. *Lioy* képviselő ez ellen óvást tett. *Crispi* elnök gratulált a háznak a határozat kimondásához; a halálbüntetés eltörlése nagy haladást jelez Olaszországban. *Lioy* közbe szól: Igen, az ön nézete szerint! Egy hang: Ki vele! Az elnök nagy nehezen helyreállitá a nyugalmat. *Pierantoni*, Mancine igazságügyminiszter veje és nápolyi jogtanár, ajánlja, hogy jövőre azon szerződésekben, melyeket Olaszország más államokkal köt, gondoskodva legyen oly záradék felvételéről, mely szerint nem fog kiadatni oly egyén, ki külföldön halállal bűntettethetnék. Az igazságügyminiszter megigérte, hogy figyelembe veszi ezen javaslatot.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 50. sz. Budapest, 1877. eczemb. 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan. Dr. Herczegh Mihály bpesti egyetemi tanár urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: A közkereseti társaság s szövetkezetek csődjéről. Dr. Nagy Arpád b.-pesti ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Ügyrend az árvaszékek részére. (Boritott füzetben.)

Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan.

XIII.

A *revisio melletti receptio*-ról akkor lehet szó. midőn vezérfonalul valamely külország törvénykönyve fogadtatik el[44] és annak csak egyes pontjai kerülnek módositás alá a hazai viszonyok követelményeihez képest, Ugy azonban, hogy a *felosztás* és *főelvek*, melyek az idegen törvénykönyv alapját képezik, érintetlenül maradjanak. Ezen *átdolgozott munkálat* azután az, mely törvény erejével ruháztatik föl.

A revisio melletti receptio bajnokai[45] azon nézetben vannak, hogy az alapul elfogadott idegen törvénykönyvből csupán a *családi* és *öröklési* jog az, mely átvizsgálandó lenne és pedig a *magyar jogfejlődés használható elemeinek szellemében*. A többi részek csak annyiban veendők változás alá, mennyiben azok hiányát időközben, fennállásuk óta, a tudomány és gyakorlati élet kideritette.

Azonban eltekintve attól, hogy egy alapos revisio már magában is fél codificationak mondható, és hogy ahoz nem kevesebb ismeret kivántatik, mint egy önálló munka készitéséhez. A revisio már csak azért sem vezetne czélhoz, mert a jelesebb európai törvénykönyvek mindig az illető nemzet és állam szükségei, sajátságai, családi, gazdászati viszonyai s legfontosabb szellemi és anyagi érdekeinek kifolyásai.

A revisio csak egy esetben, csak akkor vezetne czélra, ha a mostani európai codexek közül sikerülne fölfedezni egyet — olyan ország számára készitve, mely intézményeiben, nemzeti viszonyaiban, hagyományos szokásaiban, állami társadalmi és mivelődési érdekeiben hazánkhoz, habár nem is teljesen, de igen sok tekintetben hasonló. Ugy, de hol van egy ilyen ország, hacsak *Angtiára* nem vetjük szemeinket, a hol azonban még eddigelé szintén nem létezik magánjogi codificatio.

És valjon oly bátoritók-e az eredmények a revisio melletti receptióra, hogy annak az általános magánjog terén való megkisérlésére is elég vakmerők legyünk elhatározni magunkat?

Mondjuk ki bátran, hogy nálunk eddig a revisio igen kevés kivétellel *jobbára az idegen törvények elszoritásában állott.* Hogy többet ne emlitsek, a polgári törvénykezési rendtartás, a kisebb peres ügyekben való eljárás és a bünvádi jogszolgáltatás ideiglenesen szándékolt szabályozása stb. világos képét mutatja ennek. Még egyes jogintézmények meghonositásával sem voltunk szerencsésebbek, például a semmitőszékkel s a végrehajtói intézménynyel, mint a melyek csak a közvetlen szóbeliségre alapitott perrendtartásban felelhetnek meg a hozzája kapcsolt várakozásoknak. Mostani rendszerünkbe azonban beékelve idegenszerüségük és kölcséges voltuk által, inkább vannak hátrányára, mint előnyére a jogszolgáltatásnak.[46]

XIV.

A *codificatio* rendszeres és kimeritő feldolgozása mindazon irányelveknek, melyek a jogélet bizonyos körére s a polgári jogviszonyok bizonyos osztályára vonatkoznak és a melyek a törvényalkotás idején a tudomány és gyakorlat által jóknak, szükségeseknek és korszerüeknek bizonyultak be.

A codificatio rendszerint csak akkor vezet czélhoz, midőn bizonyos államban a jelen kor ugy miveltségre, mint tárgyismeretre nézve egyaránt magasabban áll a megelőző időszakoknál és a midön ép ez okból a jogtudomány vonatkozó ága lényegileg különböző kutforrásokon, ellentétes alapelveken, s a haladó kor igényeit már ki nem elégitő intézményeken nyugszik, vagy pedig, midőn teljes és gyökeres átalakitás szándékoltatik.

A viszonyok ily állapotában csak az önálló törvényalkotás által felelhet meg hivatásának a törvényhozó hatalom. Sohasem lehet ennek magát ellentétbe helyezni az eddig létező jog és szokások szellemével, jellemével. Ezek figyelembe vétele nélkül abstract szempontból, vagy csupán a bölcseleti jog utmutatása szerint jó tételes törvény nem készülhet.

[44] Például a *franczia, porosz, osztrák, szász, olasz,* vagy a *zürichi* stb.

[45] Hazánkban ezek is az *osztrákpolgári törvénykönyvet* tartják szem előtt, mely szerintünk az öröklési jog kivételével, egészben lenne elfogandó. Hasonló szellemben van irva a «Jogtudományi Közlöny» 1876. évi 50-ik számában megjelent: «*Nyilt szó az osztrák polgári törvénykönyv receptioja mellett*», mely az önálló codificatiot a magyar birodalom jól felfogott érdekeivel, melyek előtt pedig — ugymind — minden sympathia és antipathiának egyaránt háttérbe kell szorulni, megegyezhetlennek tartja. Es azon meggyőződését fejezi ki, hogy magánjogi törvénykezési zavarainkon egyedül és kizárólag csak akként lehetne biztosan segiteni, ha az osztrák polgári törvénykönyv *revisio* alá vétetnék s ennek megtörténte és alkotmányos jóváhagyása után hatálya a birodalom azon részére is kiterjesztetnék, hol jelenleg annak csak hypothecarius szabványai vannak érvényben. *Érdekes tudni milyen itéletet mondott* BLUNTSCHLI *az osztrák polgári törvénykönyvről:* «Dieses Gesetz hat sehr wenig wissentschaftliche Ausbildung. Seine Begriffserklärungen sind häufig ungeschickt und darum in der That auch schädlich, weil sie leicht durch blos logischen Gebrauch zu innerlich falschen und vermehrten Folgen führen. Dieser Übelstand ist um so grösser, als das österreichische Gesetz sich in der That auf die Grundbegriffe und Grundprincipien — und das mit allem Recht — möglichst zu beschrenken sucht und somit selten in weiteren Entwickelungen wieder verbessert, was es in der allgemeinen Begriffserklärung verfehlt hat. Der Sprache desselben fehlt es durchaus an wissenschaftlicher Schärfe, einem geistig bewussten Volke könnte diese Sprache unmöglich genügen. Dem Stoffe nach hält sich dieses Gesetz vornehmlich an die damalige Theorie vom römischen Recht- und theilweise an die hergebrachten Landesgewonheiten. Nur schüchtern und in der That zu schüchtern reinigt und corrigirt es den hergebrachten Rechtsstoff von veraltetem, oder unpassendem römischen Rechte und bringt einheimiches, aber von der Theorie niedergredücktes Recht zu verdienter Anerkennung. Nur aussert selten wagt es gar schöpferisch einzugreifen. Sein Charackter ist vorherrschend conservativ — absolutistisch. *(Das züricherische Personen und Familienrecht. Mit Erläuterungen.)*

[46] Codificatoraink bölcsessége eddig főleg abban állott, hogy gépiesen utánozták a külföldi igazságügyi codificatiot s jogintézményeit. Siettek «boldogitani» Magyarországot intézvényekkel, melyek külföldön fél századon át fejlődtek odáig, hol most állanak. Hoztak institutiókat, melyeknek hirét is alig hallotta a magyar nép s melyek homlokegyenest ellentétben álltak a magyar igazságügyi traditiókkal. Kivetköztették a magyar igazságügyet régi nemzeti köntöséből, ráaggatva a külföldi institutiók frakkját, cylinderét és géhrokkját, melyekben alig tud egy kissé szabadon mozogni. (Curiai értesitő 1876: 129. szám).

A jog egyike azon fontos tényezőknek, melyek a nemzet életét alkotják és alakitják. Ép oly kevésbé lehet azt másunnan hozni, vagy egyik napról a másikra változtatni, mint a nyelvet és vallást. A jó törvény gyökere a multból táplálkozik; mindenkor kellően méltányolja, mert szem elől sohasem téveszti a nemzet valódi szükségleteit, élet sajátságait, jogi felfogását, jogszolgáltatási állapotát, szóval — igazságügyi traditiót.[47]

Más törvények kellenek a mezőgazdasági és mások az oly államban, mely tulnyomólag ipar és kereskedelemmel foglalkozik. Más törvények alkalmazandók ott, hol világpolgári szellem és az anyagi haszon határtalan hajhászása uralkodik: mint ott, hol a honszeretet még buzgón ragaszkodik az ősök vérével áztatott szülőföld poraihoz. Mások a viszonyok egy elsőrangu birodalomban, mely vezér szerepet játszik: mint egy másodrangu, vagy olyan országban, mely csak másokkal szövetkezve élhet meg, — avagy a melyben az anyagi és szellemi jólét, miveltség, előhaladás stb. létezik, vagy létezik.[48]

Ezt tartják szemeik előtt azon egyes német államok is, melyek eltérve az általános német törvény, illetőleg a magánjog irányától, sem a porosz, sem az osztrák törvény könyvet, *bár ugyanazon törzsnemzetek jogát*, el nem fogadták, *hanem különválva codificáltak*, mint ezt például a szász, bajor és zürichi codexek körüli munkálkodás alkalmával tett nyilatkozatok is világosan tanusitják.[49] Hogyan tehetnénk tehát másként mi, kiknek jognézeteik más nemzetékétől ugy a mult, valamint a jelen s következőleg a jövő tekintetében annyira eltérnek.

Végzetes hiba lenne a törvényalkotásnál a «*nemzeti alap*»-ot, a «*nemzeti szempont*»-ot számba nem venni Utóbbi időből ugyis az egyik nagy bajunk, hogy az igazságügyi reformok körösztülvitelénél kelletén tul «*nemzetközi alap*»-ra helyezkedtünk. Pedig a törvényhozó, ki a nemzeti iránytól eltér, ugy cselekszik, mint az, ki a folyamot járhatlan térre akarja szoritani. Veszélyt jelent az mindig. A történelem is azt bizonyitja, hogy nincs mit örülnünk az oly törvényeken, melyek polgárt növelnek minden országnak csak a hazának nem.[50]

A jogfolytonosság és a törvényesség is azok pártján áll, kik codificatiot követelnek. Mert az 1848: 15. tczikk nem receptiora, vagy revisiora, hanem világosan a «*polgári törvénykönyv kidolgozására*». tehát önálló codificatióra utasitja a miniszteriumot. Még tehát e törvény meg nem változtatik, a receptio törvényellenes s meg nem engedhető.

[47] Les peuples sont trés attachés à leurs coutumes; les leur ôter violemment, c'est les rendre malheureux. (MONTESQUIEN: Esprit des lois. Livre XIX. pag. 257.)

[48] On raisonne trop souvent comme si le genre humain finissait et commençait a chaque instant sans aucune sort de communication entre une generation et celle, qui la remplace. Les generations en se succedant, se mêlent, s' entrelacent et se confondent. Un legislation isolerait ses institutions de tout ce qui peux les naturaliser sur la terre, s'il n' observer avec soin ses rapports naturels, qui lient toujours, plus ou moins, le present au passé et l' avenir au present, et qui font, qu'un penple ne cesse jamais, jusqu' à un certain point, de se ressembler à lui — meme (Portalis: Discours préliminaire du projet de code Napoleon. LOCRE I. k. 163. l. és LAURENT: Princip de droit civil. Paris, 1869. I. k. 21. l.)

[49] SUHAJDA: Tanulmányok a polgári magánjogi codificatio terén Pest, 1867. 166. l.

[50] Magyarország, mely sokkal inkább, mint más ország, az igazságügyi stabilismusnak volt hazája évszázadokon át, szintén összenőtt hagyományos s nemzedékről-nemzedékre szálló igazságügyi s igazságszolgáltatási állapotaival. Egy ország van még csak Európában, mely *igazságügye tekintetében* hozzánk hasonló szivossággal hódolt a conservativusnak s ez Anglia (Curiai értesitő 1876. évi 129. sz.) Bölcsen mondá már első királynk Szent István: «Quis Groecus regeret Latinos grœcis moribus, aut quis latinus Graecos latinis.» Hasonló nézetben voltak a Quadnipartitum alkotói is «Pro locorum morumque cujuslibet gentis varietate diversa etiam instituta per divinos illos jurisconsultos, qui primi sacrae, hujus et divinae professionis juridicae auctores humano generi fuerunt, cuilibet genti atque nationi adaptare et conformari debuerunt et cuilibet populo quædam veluti autonomia et libertás tributa et earum legum constituendarum, qmbus suis necessitatibus succurreret.»

XV.

Az önálló törvényalkotás a nemzeti függetlenség egyik főtényezője és biztositéka. S nemzetünk valóban a szellemi szegénység bizonyitványát adná ki magáról, ha a codificatioval felhagyva, e helyett a revisio, vagy a szorosan vett receptio terére lépne.

Avagy nem volna-e szégyen, vagy legalább is elszomoritó nemzetünkre nézve lemondani az önálló alkotásról azt látván, hogy a miénknél *aránytalanul kisebb* államok is elég erőt éreznek magukban önálló magánjogi törvénykönyvet készíteni.[51]

De nem is forog fenn ez iránt akadály sem *anyagi*, sem *alaki* szempontból.

Az ujabb európai jogreformok és haladási eszmék a régi magánjogi institutiokat nálunk is eltörülték. Az urbériség, és ősiség, a vallási, politikai és születési előjogok, továbbá az ősi, szerzeményi, adományi és nem adományi, nemesi, polgári és paraszt javak, ugy nem különben a fiág és leányág — s ezzel a jogegyenlőség s jogegyenlőtlenség közti különbség elenyészett. — Egy viharos és förgeteges forradalom kelletett arra, hogy ezen korhadt és elszáradt ágak a magyar jog ezer éves életerős fajáról lehullassanak.

Most az alkotmányos szabadság, arányos közteherviselés s a törvényelőtti egyenlőség szelleme lengi át jogéletünket, s ezeknek irány elvei vezérlik törvényhozásunkat. *Sőt az ősiség eltörlése alapján az országbirói értekezlet — 1861 — hazai magánviszonyaink korszerü rendezésére a kisérletet, az első lépést már meg is tette.*

Azonban nemcsak tárgyi, de *alanyi* szempontból sem forog fenn akadály arra nézve, hogy az önálló törvényalkotáshoz késedelem nélkül hozzá fogjunk. Szellemi erőnk és képességünk erre csak azok által tagadtathatik, kik az eddigi magyar codificatio kétségbe vonhatlan tényeiről tudomással birni nem akarnak.[52]

A *váltojog és eljárás* 1840-ben a hazai jogszolgáltatás terén egészen ujdonság volt s mégis az ezt tárgyazó törvénykönyv oly fényes eredménynyel készült el, hogy a külföldi birálat is kedvezőleg nyilatkozott róla. Avagy nem követte-e hasonló siker az 1843. évi *büntető törvénykönyvi* javaslatot, melyről a mivelt külföld első rangu törvénytudói is a legnagyobb dicsérettel emlékeztek meg. Törvénynyé is válandik bizonyára, ha a benne felállitott esküdtszéki eljárást a főrendi tábla elfogadandotta.

Mindenkor szoros eszme és érdekközösségben állottunk Európa előhaladottabb népeivel. Jogrendező intézkedéseink nemcsak nemzeti életünk szellemének és szükségleteteinek feleltek meg mindig, hanem kielégiték egyszersmint az európai mivelődés s józan felvilágosodás követelményeit is. Ujabb időből sem forog fenn ok, vagy jelenség arra nézve, hogy *élet-* és *haladási képességünk* fölött kétségbe essünk. Ujabb időből is azt bizonyitja minden körülmény, hogy ősi jellemünkhöz hiven, nem a maradás, de a haladásnak voltunk vagyunk és maradunk zászlóvivői.

[51] A kis *Zürich* canton, — mely terjedelemre nem nagyobb egy kis vármegyénél, melynek lakossága semmivel sem több, mint Budapest fővárosé és a mely a testvér cantonok magánjogi törvénykönyvei közt válogathatott, — nem recipiálta ezek egyikét sem. Hanem önállóan alkotott és ezen önálló alkotásnak eredménye egy igen jó és az ő viszonyaikat mindenben kielégitő törvénykönyv lett. (Magyar Themis 1873. évi 13. sz.)

[52] *Nekünk magyaroknak is megadta a természet a józan gondolkozást ép ugy, mint a többi népeknek.* Az uj és önálló eszmék uj és önálló igazságok és intézmények fölállitására tehát bennünk sem hiányoznak, a minthogy előbb sem hiányoztak, a szükséges képességek, (Dr. HERCZEGH M. A nyilvánosság és szóbeliség Magyarországon. Budapest, 1876. 29. l.)

Dr. Herczegh Mihály,
budapesti egyetemi tanár.

Jogirodalom.

Zeitschrift f. d. Privat und öffentliche Recht der Gegenwart. Unter ständiger Mitwirkung der Mitglieder der Wiener juristischen Facultät, herausgegeben von Dr. C. S. GRÜNHUT. Dritter Band. Wien 1876.

(Folytatás.)

Egy további terjedelmes dolgozatban ROESLER, rostocki egyetemi tanár, értekezik s régi és az uj nemzetgazdászatról. Dolgozata a következő részekre oszlik, az első szól a modern pénzgazdaságról, a második a nemzetgazdászat természetjogi elméletéről, a harmadik a régi német nemzetgazdászati iskoláról, a negyedik a manchesteri, socialdemocrata és kathederi-socialista iskoláról, az ötödik az uj nemzetgazdászatról.

Szerző szerint az ok és törvény, okilagosság és törvényesség, háboru és béke, érdekuralom és jog- és szabadságuralom képezik amaz ellentéteket, melyek a régi és az uj nemzetgazdászatot egymástól elválasztják.

Megfogható, miszerint oly tan, mely az érdekuralomért száll sikra, nagyon könnyen ki van téve ama veszélynek, hogy párttudománynyá váljék, mig a jog és szabadság terén az érdekek magokban véve tudományos vizsgálódásnak, vagy épen védelemnek tárgyát nem képezhetik. Innen magyarázható, hogy az absolut pénzgazdaság és tőkeuralom elmélete és pártja, szóval a gazdászati liberalismus a jog és igazság uralmáért küzdő uj nemzetgazdászattal szemben öntudatos, kiegyenlithetetlen ellenséges álláspontot foglal el, sőt annak létjogát is kétségbevonni szeretné. A régi nemzetgazdászat hivei a liberális sajtóban és tudományos müvekben, mintha csak összebeszéltek volna, egyszerüen nem is vesznek tudomást az uj nemzetgazdászati irányról.

A modern pénzgazdaságnak jelentősége oda megy ki, hogy a mai társadalom uralkodó eszméje a vagyonszerzés, és hogy ezen eszmének az összes társadalmi viszonyok és erők, magát az államot sem véve ki, szolgálatában állanak.

Ezen állapot magában véve még sem dicséretet sem gáncsot nem érdemel, legkevésbé pedig fognak abban megütközni azok, a kik tudják, hogy az egész emberi társadalomnak uralmi vagy szabadsági viszonyokból kell összetéve lennie, ép ugy, miként bármely testben az egyes tagok és szervek az egésznek életét meghatározó eszmének kell hogy alávetve legyenek. A kérdés csak az lehet, milyen természetü ezen uralmi viszony és áll-e vajjon olyan szabály alatt, mely megegyezik az emberi uralomnak előttünk ismert föltételeivel? Az utóbbit illetőleg már egy igen régi elv azt tartja, hogy minden uralomnak a jogban kell gyökereznie (justitia est fundamentum regnorum). A jognak tárgyaiként már a rómaiaknál a bonum et aequum szerepelnek ellentétben a jogtalansággal és önkénynyel, és már a rómaiak fölfogása szerint a jognak általános szabályai: honeste vivere, neminem laedere, suum cuiqne tribuere, mi által ismét a puszta érdekek mértéktelen kiterjesztése ki van zárva. Ha tehát a pénzgazdaság által oly uralom lenne megállapitandó, mely a jog alapelveitől függetlenül gyakorolható, ugy az ilyen álláspontot csakis azok helyeselhetik és tehetik magukévá, a kik a tudományban összetévesztik a költészetet a valósággal, nem pedig azok, kik, mint a római jogászok, az igazi életbölcsészetre törekszenek (veram, nonsimulatam philosophiam).

Miben áll tulajdonképen a pénzgazdaság lényege? Legközelebbről és egész általánosságban véve abban, hogy minden javak az érték mértéke szerint előállittatnak és forgalomba hozatnak, és hogy ennek folytán csak azok, de mindazok, a kik ama javak értékének egyenértékét szolgáltatni képesek, azokat megszerezhetik és élvezhetik.

A pénzgazdaság tehát nem jelent csupán egy uj, a régi egyszerü csereviszony helyébe lépett, módszert az egyes javak forgalomba hozatalára — miként a régi nemzetgazdák taniták — hanem egy egészen uj rendszert a javak előállitására és fölosztására és ehhez képest az emberek társadalmi existentiájára nézve általában. Mig annak előtte a termelés nem is volt semmiféle általános mértéknek alávetve, hacsak ilyennek az adókat és közterheket nem akarjuk tekinteni, melyeket az uralmi tényezők (a fejedelem, a földesur, az egyház) reá kivetettek és melyek által egyszersmind a termelési jövedelem mikénti fölosztása szabályoztatott, addig most a termelési eredmény és evvel együtt a termelési képességnek általános mérőjét az érték képezi, és mindenki a javakat csak annyiban birhatja és élvezheti, a mennyiben a termékek értékét képes megfizetni. Ez nyilván egy egészen uj jogállapot, mely mellett ama jogviszonyok, melyek a terménygazdaság korában a termelést és a javak fölosztását szabályozták, többé fön nem állhatnak, egyes kivételeket, névszerint a családot, leszámitva. A jogállapot emez átalakulása folytán támadt névszerint az u. n. szabad tulajdon és szabad szerzési vagy keresetképesség ellentétben a régi tulajdon uralmi szervezetével, valamint a régi természetbeni jövedelemnek mindinkább pénzjövedelem általi pótlása, mely által a társadalomnak improductiv elemei is a pénzgazdaság következményei alá hajtattak.

Vegyünk pl. akármely jószágot 1000 frtnyi értékkel, ugy ezen érték létezik a jószág természeti minemüsége által feltételezett használhatóságára való tekintet nélkül. A használhatóság egyforma maradhat, mig az érték változik, és megforditva az érték is egyforma maradhat, mig a használhatóság változik. Köztudomásu, miszerint a buza ára általán véve folyton emelkedik, holott tápláló ereje átlagosan változatlan marad, a hus, ser stb. effélének ára is gyakran emelkedik, holott minősége könnyen silányul. Nagy városokban egy középszerü család lakásának évi bére átlag 5—700 forint, kisebb városokban 3—400 forint, és mégis köztapasztalás szerint az utóbbiak tágabbak, egészségesebbek és kényelmesebbek szoktak lenni, mint amazok. Igaz, hogy a pénzgazdaságban is minden javaknak használhatósággal kell birniok, sőt azt is meg lehet engedni, hogy az értéktermelés is indittatva érti magát arra, miszerint az előállitandó javaknak mentül nagyobb foku használhatóságot kölcsönözzön, de azt bizvást lehet állitani, hogy általános és egyarányos összhangzás a javak használhatósága és értéke között nem létezik, és hogy az utóbbinak magassága könnyen az előbbinek akadályul szolgálhat, mely tekintetben elég a javaknak mind nagyobb mérveket öltő meghamisitásár utalnunk. A mi a minőségről áll, ugyanaz áll a mennyiségről is. Lehetséges, és tényleg ugy is van gyakran, hogy a javaknak valamely kisebb mennyisége magasabb értéket képvisel most, mint a minővel régibb időben egy jóval nagyobb mennyiség birt. Ha tehát a nép gazdagsága, érték szdrint számitva, a pénzgazdaságban emelkedik, ugy ebből még nem következik, hogy egyuttal a termékek mennyi- és minősége szerint kiszámitott gazdagság is emelkedett. XV. Lajos franczia király, daczára annak, hogy sokkal nagyobb, mintegy 200 millio livres-nyi pénzjövedelme, volt, mint elődjeinek, mégis jelentékenyen csekélyebb értékjövedelemmel birt, mint amazok. Az értékvagyon emelkedése a modern pénzgazdaságban nem tart lépést a termékek jóságának és mennyiségének emelkedésével, de nem szabad feledni, hogy a modern társadalom ezen veszteségért más irányban bőven kárpótoltatik.

A főkérdés az, mi határozza meg az érték termelésére, előállitására való képességet? Ezen képesség nem a munkában, hanem a munka fölötti uralomban rejlik, és annak föltételezése a tulajdon szabadsága, névszerint ama szabadság, miszerint az előállitott javakat azoknak adjuk el, kik nekünk azokért a lehető legmagasabb árakat képesek megfizetni, tehát a kereskedelem szabadsága és térbeli korlátlansága. Ha a munka termékei tételes jogszabályok erejénél fogva csak bizonyos személyeknek adhatók tovább árlefize-

*

tés nélkül, vagy csak szűkebb körben meghatározott piaczi árért, ugy csak igen csekély értéket lehet velök elérni, ámbár előállításokra bizonyos munka volt szükséges. A munkának tehát magában véve nincs értéktermelési (előállitási) ereje. Mindazáltal az értéktermelés nem különös ténykedése a birtoknak, hanem szabály szerint összeesik a munkának productiv czélokra való alkalmazásával de olyformán, hogy az érték dimensiói összefüggnek nagyjában véve a munka dimensióival, a nélkül azonban, hogy épen a munka menynyisége döntene, a melyre bizonyos jószág előállitására tényleg szükség volt.

Az egész pénzgazdaságban a legnevezetesebb momentum az, hogy egyenlő értékösszegek ugy mennyi- mint minőségileg egyenlőtlen munkával állittatnak elő, mely különbséget főképen a tőke nagysága és a munkafelosztás kiterjesztése okozza. Tegyük föl pl., hogy egy 1000 frtnyi értékösszeg 300, 400, 500 napi munkával állitható elő, mi mellett a munkának gépek és szerszámok általi támogatása azért nem jöhet tekintetbe, mert ezen viszonyok csak a munkafelosztás egyes mozzanatait képezik és csak a munkamennyiségek nagymérvü különbségét tételezik föl. A hason munka által létrehozott értékek különböző voltát kiki az életből eléggé ismeri, de kevés embernek van ezen különbségnek jelentőségéről és hatásairól tiszta fogalma. Ha 300 napi munka ugyanannyit ér, mint 4 vagy 500 napi munka ugy ebből az következik, hogy az illető termékek kicserélésénél csak az értékre, de nem egyszersmind a munkára is alkalmaztatik a piaczon egyenlő mérték az összes érdekeltekre. A kedvezményezett rész a munka tekintetében a többiekkel szemben $^1/_4$ és $^2/_5$ vagy 25 és 40 százaléknyi nyereségre tesz szert, melyért eltekintve a csere tárgyát képező dolog értékétől, reális viszonszolgáltatás nem történik. Ép oly világos, hogy ha az elért értékösszegeket az illető munkások között fölosztanák, az értékjövedelembeni részesülésnek annál nagyobbnak kellene lennie, mennél kevesebb munka által hozatik az létre, és annál kisebbnek, mennél több munka kivántatik ama dolog előállitására; az arányszámok lennének pl. $^{10}/_3$, $^{10}/_4$, $^{10}/_5$ vagyis $3^1/_3$, $2^1/_2$, 2. Munkávali tulterhelés egyrészről, kevesebb jövedelem másrészről — képezik tehát a pézgazdaság két különösen szembeszökő sajátszerüségét mindazokra nézve, a kik tulnyomó nagy tőkével lépnek bizonyos értékviszonyokba.

Ha ezt higgadtan és tisztán fontolóra veszszük, azt fogjuk találni, hogy a pénzgazdaság rendszere egy egészen uj nemét alapitotta meg a munka fölötti uralomnak. Régibb időben a munkások rabszolgák vagy jobbágyok valának, személyök bizonyos ur és tulajdonosnak hatalma alatt állott, munkájok jövedelme kizárólag ezé volt, a miért viszont kizárólag neki kellett életfogytiglani eltartásukról gondoskodnia. A pénzgazdaság modern tulajdonosának, a tőkének, azonban a munkás nincsen személyesen lekötve, sőt napjainkban a munkás ép oly szabad, mint a tulajdonos és szabály szerint hasonló jogokkal van fölruházva, mint amaz. A tőke most egyáltalában uralkodik a munka fölött; nemcsak azon munkások fölött, kik tényleges munkaszerződés alapján egyes vállalatok szolgálatába léptek, hanem azok fölött is, kik más vállalatoknál dolgoznak, ugy hogy a pénzgazdaságban a tőke és a munka nyilván társadalmi vagy együttes tényezőkként, nem pedig személyes egyedekként állanak szemben egymással. All ez pedig főleg a nagy, a munkafelosztás terjedelmét meghatározó tőkére nézve, melynek uralma az összes munka fölött a kisebb, csekélyebb termelési képességgel biró tőke által még inkább előmozdittatik. Most már nincs ugy, mint annak előtte, hogy a munka jövedelme az egyes tulajdonosé vagy vállalkozóé volna, a ki viszonzás fejében munkásait életfogytiglan ellátni tartozik, hanem a termelés által elért jövedelem a kereskedelem által mintegy valami nagy tömeggé egyesittetik, melyből a nagy tőke oroszlánrészt kap, a többiek nagy tömege pedig annál kevesebbet, mennél többet kellett az általános értékmérő szempontjából az összeség javára dolgozniok. A tőkepénzes mint ilyen következésképen személyére nézve nem felelős többé az általa alkalmazott munkásoknak, sőt e tekintetben csak *jogai* vannak, de *kötelességei* nincsenek, mert a mint épen az ő érdekei magával hozzák, jogában áll munkásokat alkalmazni vagy nem alkalmazni és minden munkást, a kit nem akar többé foglalkoztatni, vagy a kinek többé hasznát nem veheti, azonnal elbocsátani, minek folytán közte és a munkás között legott minden további viszony megszünik. A régi jog szerinti ellátási és föntartási kötelesség helyébe a sokkal szűkebb bérszolgálati viszony lépet; ez utóbbi azonban csak a teljesitett munkáért adott különös viszontszolgáltatás, és csak bizonyos amahhoz való arányban képzelhető. Az ellátási kötelezettség a munkateljesitésre való tekintet nélkül most sem az egyes munkaadót, sem a tőkét nem terheli, hanem azt az állam vállalta magára, mely ismét nagy részt a munkára visszaháritotta. A munkásoknak önmagukról való gondoskodásának terhe és kötelezettsége azonban föl van tételezve munkájok kellő dijaztatásától.

Senki sem tagadhatja, hogy ezen uj jogállapotban a régiekhez képest igen jelentékeny haladások rejlenek, és hogy az elfogulatlan szemlélő előtt nagyszerű jogeszmék tárulnak föl. Vége van a személyes rabságnak, a személynek más személy fölötti közvetlen uralmának, a munkateher és jövedelem korlátozásának s az egyes családok és földesurak szük köreire való szoritásának. Büszkén mondhatja a nagy tőkepénzes, hogy neki az egész világ munkája szolgál, és az egyes munkás, hogy az egész emberi társadalomért dolgozik, és hogy most önálló társadalmi mérték, t. i. az általa teljesitett munka mennyisége szerint taksáltatik, nem pedig a nem-dolgozókkal, gyermekekkel és aggastyánokkal egyenlően, t. i. a puszta állati fentartás tisztán természeti törvénye szerint. A nemzetgazdaság törvényei nem vonatkoznak többé csak egyes individuumokra, mint az ó-világban, hanem a lakosságnak egész osztályaira és tömegeire, miért is nem magán-, hanemközjogi természetüek azok és lassankint ki kell hogy bontakozzanak egyes államok, sőt egyes világrészek szük határai alól. Világos továbbá, hogy ezen az egész emberiséget átölelő óriási arányok társadalmi sulyával és nyomatékával szemben az egyes állam egészen tehetetlen, miért is a dolgok ilyetén stadiumában a bizonyos oldalról támasztatni szokott ama követelés, miszerint az állam dolga lenne ezen társadalmi kérdéseket minden irányban kielégitően megoldani, helyesnek többé el nem ismerhető.

A mondottak szerint szükségképen a nagy tőke érdekében áll, nagy munkástömegeket mentül csekélyebb dijjal és ehhez képest csekélyebb külön-, de értéke szerint lehetőleg magas összmunkával foglalkoztatni és ezen munkarendszert szabad kereskedés utján lassankint az egész világon elterjeszteni, ugy hogy például az angol tőkepénzes szolgálatában nemcsak saját angol gyárának munkásai állanak, hanem a többi gyárakéi, különösen pedig a nyers terményeket készitő munkások a világ legkülönbözőbb részeiben, európai parasztok, ázsiai hinduk, afrikai és amerikai négerek és kulik. A kisebb, kevésbé kifejlett tőke pedig lényegileg véve szintén kénytelen a nagyobb tőke hasznára dolgoztatni, mert ezen munka gyümölcseinek tetemes része különféle értékek alakjában amannak jutnak; és ugyanez áll, a mennyiben szabad kereskedés létezik, nemzetről nemzetre is, ugy hogy semmiféle nemzet sem léphet nálánál gazdagabb nemzettel szabad kereskedésbe, a nélkül, hogy saját munkájának jelentékeny tömegeit a gazdagabb nemzetnek ne rakná ingyen lábai elé és ne verné ez által békóba saját emelkedését.

A mondottakat csak ugy lehet kellőképen megérteni, ha az értékmegtéritést szorosan megkülönböztetjük a reális dologmegtéritéstől, a ki értékösszegekkel fizet, melyeknek előállitása aránylag több munkába került, az mindig a vesztő fél marad és a nyerő fél őt lassankint kiszivja, mert nekie lehetetlen önálló munkarendszert megalapitania és nagyobb tőkét gyüjtenie. A pénzgazdaság ennélfogva azt okozza, hogy a nagy birtok a kisbirtokot, a nagy városok a vidéket, a tőkegazdagabb vidék a szegényebbet, és általában véve a tőke a munkát fölszivják és ez által folytonos függésben és inségben tartják. Ennek szükségképi következménye azután, miszerint a munkások az ilyen nyomás alól magukat kivonni igyekeznek és tömegesen kivándorolnak, s általában véve folytonos vándorlásra kárhoztatvák.

Igy fogván föl a dolgok állását, az ember az eddigitől lényegesen eltérő, egészen uj szinben, t. i. bizonyos szükségletek tárgyaként tünik föl, melyek a természet okilagossági viszonyaival egyáltalában nem vágnak össze, hanem alapjukat az emberi élet vagy az emberiség fejlődésében lelik és ellentállhatatlan erővel az egész emberiséget magukkal ragadják. Azért kell az emberi lét, az emberi jogok és kötelességek felöl táplált fölfogásunkat, alapjából megváltoztatnunk. Természetesen sok olyan tétel, melyet eddig mindenki, megdönthetetlen igazságnek tartott, el fogja előttünk veszteni hitelét és jelentőségét, pl. az a mondás: imádkozzál és dolgozzál, vagy maradj hazádban és tartsd fön magadat becsülettel, mikor tudva van, hogy az egyes munkájának eredménye a pénzgazdaság rendszerében sokkal kevésbé függ a saját szorgalomtól és saját ügyességtől, mint inkább oly messzire ható emberi viszonyoktól, melyek sokszor a messze távolban alakulnak, és melyekre amaz egyes embernek semminemü befolyása nincs. A természet rejtélyes és baljóslatu erőivel szemben helyén lehet az isten áldásának segitségül hivása, de adhat-e vajjon az teljes megnyugvást egy tisztán álló emberi szükséglettel szemben, melynek hatása és hordereje iránt teljesen tájékozva vagyunk? Szemben az emberiséggel csak örökös küzdelemről, még pedig a jogérti küzdelemről lehet szó. A társadalom föladatához tartozik, a benne rejlő szükségességet az emberi akarat anyagaként földolgozni és ez által az egyesekre nézve törvény erejére emelni, mi főkép a szokás és a jog által eszközöltetik, melyek a társadalmi szükségességekből a szabadság szabályait alkotják és kiemelik azokat a vak természeti kényszerüségek sorából. Valamint p. az emberi ész által megragadt ama szükségességet, miszerint az adóságot meg kell fizetni, az egyes esetekre nézve jogilag construálni kell, ép ugy kell ama szükségességet is szabályozni, mely szerint a munkának a tőke javára adóznia kell. Ezt azonban csak akkor fogjuk eszközölhetni, ha előbb a tőkét és a munkát a modern társadalomban *jogi* jelentőségük szerint fogjuk föl és construáljuk, csakis ennek megtörténtével vonhatjuk le ama következtetéseket, melyek azokból az életre nézve folynak. Csak ez által biztosithatjuk a dolgok rendjének amaz egyensulyt, mely nélkül az fön nem állhat, és teszszük lehetővé az emberek öntudatos és észszerű cselekvését a gazdaság terén. Ez olyan világos és egyszerű, hogy komolyan senki kétségbe nem vonhatja, vagy ha mégis kétségbe vonja, nem ismeri ezen kérdés velejét vagy materialista önámitással az emberiséget csak a külső természet egyik darabjának tartja. A gyakorlatban természetesen hiába keresnők ezen nehéz tudományos meghatározások öntudatát, ott egyszerűen csak a hatalmi kérdést szellőztetik, és azt hiszik, hogy a külső szükségességek conflictusát mindenkinek magának kell, ugy a hogy tudja, kiegyenliteni. Ezzel azonban föladják a jog terét és azon sajátszerű ellenmondásba keverednek, miszerint társadalmi szükségleteket a merőben esetleges egyéni hatalom gyakorlása által igyekeznek kielégiteni.

Ezen fejtegetések után sorra birálja szerző a régibb és ujabb nemzetgazdászati irók elméleteit, a régiebbek (még CAREYT sem véve ki) elméletének közös alaphibáját abban találja, hogy ezek szerint a javak árát azoknak előállitási költségei s illetőleg a reájuk forditott munkamennyiség határozzák meg, holott a modern pénzgazdaság nem többé a pénzben, hanem az érték előállitásában látja a nemzet gazdaságának alapelvét. A szükebb pénzelvet a tágabb értékelv követé, melynek szükségképen szét kellett robbantani ama bilincseket, melyekbe a testületi feudális alkotmányt az alkotmányos szervezet váltotta föl, mely azonban absolut és kényuralmi, ha nem emelkedik a merő érdek és pártgazdaság szivornala fölé.

Azután áttér a német nemzetgazdászati irókra, kik közül főleg ROSCHERT igen keményen birálja, a kinek, miután — ugymond — sem jogász sem politikus nem volt, a tudomány egy pár szép frázison kivül mit sem köszönhet. Sokkal solidabb volt STEIN-nak 1858-ban megjelent munkája, mely e tekintetben jótékony forduló pontot képezett, mert szigorubb logikát hozott a nemzetgazdászati tudományba.

Keményen nekiront a manchesteri iskolának, melynek jelszavai a «gazdasági szabadság» vagyis «a tőkének az állam gyámkodása és bürocratiája alóli függetlenitése», mig minden más előtte semmi, SULTZE-DELITZSCH-nek, a ki a munkás osztályt az örök természeti törvények ellenére az «önsegély»-re ösztönözhetni hitte, LASSALE-nek, aki azon föltevésből indulva ki, hogy létezik egy a tudomány által elismert megdönthetetlen muukadij-törvény (ehernes Lohngesetz) azt prédikálta, hogy a munkásoknak az általános szavazati jog gyakorlása által hatalmukba kell keriteniök, az államkormányt és a törvényhozás segédelmével önálló termelőtársulatokká szövetkezniök s igy a tőke alól magukat függetlemiteniök, — és az összes kathederi socialistáknak, kik előre tolt szinfalkint engedték magukat fölhasználtatni, hogy az uj nemzetgazdászatot és társadalmi jogtudományt rosz hirbe hozzák és folytonos czimboroság és tanári machiavellismus által meghiusitsák.

Végre áttér szerző az «uj» nemzetgazdászat fejtegetésére, melynek alapelveit egy 1867-ben kiadott «Über die Grundlehren der von Ad. SMITH begründeten Volkswirthschafttheorie» művében befektette:

1. A nemzetgazdászati viszonyok nem természetes (ok és okozaton alapuló) viszonyok, hanem az ember szabadságából folyó társadalmi viszonyok; a nemzetgazdászat törvényei nem függnek tér- és időtől nem örökké egyforma természeti törvények, hanem a népek jogi és erkölcsi rendjében benfoglaltatnak és történeti fejlődésnek alávétvék.

2. Minden népgazdaságnak alapja egy a közjogban gyökerező uralmi viszony a tulajdon és munka között, melynél a tulajdonnak az uralkodó, a munkának a szolgáló szerepe jut, tehát sem tisztán együtt működési, sem puszta csereviszony. A munka ehhez képest egy a közjogba tartozó élethivatás teljesitése a birtok vezérlete alatt, a tőke pedig a birtoknak egy történelmi fejlődésen alapuló alakja, t. i. a productiv értékvagyon.

3. A mit az uralkodótan SMITH óta tőke alatt ért, t. i. a munkának munka által keletkezett egy gépszerü eszközét, az már a munkafölosztás fogalmában rejlik, miért is a termelési erőknek puszta technikai abstractión alapuló hármas fölosztása természeti erőkre, tőkére és munkára irányadónak többé nem tekinthető.

4. A munka erkölcsi és jogi lényegével ellenkezik, a munka belső elrendezését egyszerüen csak a gyárszerü munkafölosztás mintájára a birtok productiv érdekének és a verseny esélyeinek alárendelni, sőt ellenkezőleg oda kell hatni, hogy egy a munka lényegének és történelmi fejlődésének megfelelő *munkajog* alkottassék és azon eszme, mintha egy absolat és megváltozhatatlan természeti munkabértörvény

léteznék, végkép elvettessék. A munka sem nem áru, sem nem puszta természeti erő.

5. A szerzési tevékenység elvei nem rejlenek az egyeseknek abstract és egyforma szerzési akaratában, hanem az összes társadalmi rendben, névszerint a létező (tételes) vagyonrendben, a magánjog pedig, valamint az arra alapitott birtokszerzési rendszer nem akadályai, hanem inkább előmozditói a gazdagodásnak.

6. Az ár-alakulások szabadsága (a kereslethez és kínálathoz képest) nem absolut természeti törvény, hanem kifolyása a tulajdon társadalmi fejlődésének. Az ár jelenti a javak értékének actuális megtéritését, az érték pedig a birtokkal egybekötött termelési képesség nagyságát; az érték belső állagát képezi a munka és az eddig szokásban volt használati és csereérték közötti megkülönböztetés összeegyeztethetetlen az érték fogalmával.

7. A jövedelem nem tekinthető ugy, mintha az egyes ember törzstőkéje termelési tevékenységének épenleges eredménye volna, hanem az társadalmi, a jogrendben foglalt okoknál fogva a társadalom tagjai között egységesen oszlik meg. Ama socialista tan, miszerint mindenkit meg kell hogy illesse az általa előteremtett gazdasági eredmény, a társadalmi jogrenddel ellenkezik.

8. A gazdasági rend egy társadalmi (birtok) szerzési jog és szerves alkateleme a társadalmi közigazgatási jognak.

Ezen elveket szerző valóban tanulmányozásra méltó módon hosszasabban fejtegeti és következőkép fejezi be értekezését:

A természeti törvény és a társadalmi törvény mint ilyenek még nem kötelezők az emberekre nézve, kölelező erőt csak a *jog* által nyernek, mely azokat a személyes akaraturalom tárgyaivá és az *erkölcs* által, mely a személyes akaratszabadság tárgyaivá teszi. Ennek oka abban rejlik, hogy az ember hatáskörében a szellem uralkodik a természet fölött (és nem megforditva). Ugyanazért a nemzetgazdászat is a társadalomban feladatuknak csak ugy felelhetnek meg, ha az emberi lét természeti törvényeinek vizsgálásánál valamivel tovább mennek és a materialismus tévedéseiből kibontatkozni iparkodnak.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

(Vége következ.)

TÖRVENYKEZÉSI SZEMLE.

A közkereseti társaságok s szövetkezetek csődjéről.

II. Mielőtt azt vizsgálnók, hogy csődtörvényünknek [11] a követelések osztályozására vonatkozó határozatai tekintetében mi módositást eredményezett a kereskedelmi törvény, még egy más körülménynek is kell pár sort szánnunk.

Hogy a társaság hitelezői nemcsak a társasági vagyonra vannak követeléseik kielégitése tekintetében szoritva, hanem követeléseiknek ott ki nem elégithetett részeit az egyes tagok magánvagyona ellen is érvényesithetik csőd esetén is, egyrészt a tagok egyetemleges s korlátlan felelősségének logicai folyománya, másrészt pedig a k. t. 97. §-ában világosan ki is van fejezve; — ez iránt kérdés nem támadhat s kétely tárgyát legfeljebb az képezheti, hogy a tagok magánvagyona feletti csődületnél mily viszonyban állanak a társasági hitelezők a magán hitelezőkkel szemben.

Kivételes álláshoz, előnyös sorozáshoz mindenesetre positiv törvényes intézkedés kivántatnék meg; ilyen pedig a társasági hitelezőknek a tagok magán csődtömege ellen effectuálható követeléseik tekintetében nem létezvén, e magán vagyon felosztása ahoz a magán hitelezőkével egyenlő joggal, és pedig azon osztályzatok szerint concurrálnak, melyekbe a csődtörvény értelmében tartoznak.

E kérdést csődtörvény-tervezetünk 210. §. nyitva hagyja, mindössze azon — a kereskedelmi törvények. 97. §-ában is tartalmazott — intézkedést tevén, hogy társaság s tagok elleni együttes csődnyitás esetén a társasági hitelezők követeléseiket a beltagok csődtömegei ellen is érvényesithetik ugyan, de csak annyiban, mennyiben a társasági vagyonból kielégitést nem nyertek; lehet, hogy a csődtörvény-tervezet szerkesztője azon viszonyt, melyben ilyenkor társasági s magánhitelezők állanak, azon nézetből kiindulva nem tartotta szükségesnek külön intézkedés tárgyává tenni, hogy ez maga a dolog természete szerint is megoldható; — mivel szemben azon nézetemnek kell kifejezést adnom, hogy legalább is *nem feleslegesnek* tartanám annak határozott kijelentését, miszerint a társasági hitelezők a tagok magáncsődtömegei ellen érvényesithető követelés részeikre vonatkozólag a magán hitelezőkével egyenlő joggal s osztályzatok szerint concurrálnak; tulságos világosság a törvényben nem ért, s csak az ez utáni törekvés válhatik károssá akkor, ha a törvényhozót casuisticába bonyolitva, ellenkezőjét eredményezi annak, mint a mire törekedett. — E veszély itt még távolról sem forog fenn.

Nehezebben oldható meg azon kérdés, hogy, miután a társaságnak mindég legalább két személyből kell állania, s igy a gyakorlatunk által elfogadott együttes csődnyitásnál a társaságon kivül mindég még legalább két magán tömegnek is kell keletkeznie, — a társasági hitelezőknek a társasági csődnél kielégitést nem nyert követelései, illetve követelés részei korlátlanul szabad választás szerint jelenthetők-e be a magán tömegek bármelyike ellen, vagy sem.

Szorosan jogilag véve s az egyetemlegesség, valamint a korlátlan szavatosság fogalmainál fogva kétség kivül igennel kellene e kérdésre felelni; — azonban az ily jus strictum szerinti megoldás ismét élénk illustrálása volna a summum jus summa injuriának, amennyiben a tagok magánhitelezői követeléseik realizálása tekintetében teljesen a birósági hitelezők önkényének volnának kitéve, minthogy ezek követeléseiknek vagy azok hátralékának csupán csak az egyik tag magáncsődtömege elleni bejelentése által e magántömeget teljesen kimerithetnék s ezen egy tag magánhitelezői elől minden kielégitési alapot elvonhatnának, mig a többi tagok magánhitelezői amaz elsőéivel hasontermészetü követeléseik kielégitési alapját csorbitatlanul tartanák meg. — Itt tehát a méltányosságnak is megfelelő más expediensről kellene gondoskodni.

A tömegek értékarányához viszonyitott feloszlást [12] nem lehetne e részben tanácsolni, mert egyrészt nem lenne indokolva, hogy miért vonatik el az aránylag több magánvagyonal biró társ tag hitelezői elől követeléseik kielégitési alapjának ngyobb része; másrészt pedig a megállapitandó modus procedendi-nek különösen a csődtörvény tervezetre való tekintetből azon esetben is keresztül vihetőnek kell lennie, midőn csakis e társaság s nem egyszersmind tagjai, vagy legalább azok nem valamennyie ellen nyittatott csőd, már pedig a csőd alatt nem álló tagok vagyonának a jelzett eljárás elvkénti elfogadása esetén az e tagokra esendő hányad megállapithatása végett szükségessé válandó megbecslése számos zaklatással, s magán viszonyokba való nem

[11] Talán szükségtelen is emlitenem, mert kiderült már az eddigiekből is, hogy «csődtörvény» alatt nem pusztán tulajdonképeni csődtörvényünket, az 1840 XXII. t.-cz.-et értem, hanem rövidség kedveért ez elnevezés alá foglalom a csődök tekintetében fennálló összes szabályainkat, tehát névszerint az 1844: VII. tcz.-et s az orsz. bir. ért. megállapodásait is.

[12] Anologiájára annak, melyet ZLINSZKY (A telekkönyvi rendtartás Pest 1873. cz. m. 226 s k. l.) az egyetemleges jelzálogok vételárfelosztására nézve, és pedig azok tekintetében nagyon helyes indokolással javasol, — vagy melyet ugyancsak egyetemleges jelzálogokat terhelő követelések tekintetében a csődtörvény-tervezet 60. §. is elfogad.

csak kellemetlen, hanem egyenesen káros beavatkozással járna.

Leghelyesebbnek mutatkozik tehát a társaság csődjében kielégitést nem nyert adósságoknak az egyes tagok közötti, az osztályokra való tekintettel eszközlendő egyenlő felosztása; mert igaz ugyan, hogy ily eljárás mellett a kevesebb magánvagyonnal biró társtag magánhitelezői nagyobb mérvben károsodnak, de épen, mivel adósuknak kevesebb magánvagyona volt, követeléseik nagyobb koczkázatára eleve is elkellett készülve lenniök.

Magától érthető azonban, hogy a szigoru jogtól való ez eltérésnek csak addig lehet helye, mig az a jogositottaknak, t. i. a társasági hitelezőknek sérelmével nem jár, miért is, ha a valamelyik magántömegre kivetett köteles rész abból ki nem kerülne, a fedezetlenül maradt résznek a többi tömeg között kellene felosztatnia, illetve kielégités végett azokba beosztatnia.

Ez elv alkalmazása tehát szükségessé tenné, hogy előzetesen a társasági csőd teljesen lebonyolittassék, miszerint megállapitható legyen, hogy a társasági hitelezők követelései közül mely osztályuak s mily mérvben osztályoztassanak a magáncsődtömegek ellen; a magántömegek tekintetében folyó csődperek a valódisági itélet meghozatalán tul a társaság ellen csődper lebonyolitásáig függőben tartandók, különben pedig az eljárás különféle stádiumain egyszerre s együttesen keresztül viendők volnának.

A magyar csődtörvény-tervezet az ide vágó intézkedéseket a 77. §-ban tartalmazza, melyet nem lesz felesleges egészben ide igtatni. — Szól pedig e §. a következőleg:

«Ha az egyetemleges adósok mindegyike ellen külön csőd nyittatik, a hitelezőnek jogában áll követelését mind egyik csődtömeg ellen érvényesiteni, s a követelés egész összegére eső részleteket minden egyes csődtömegtől mindaddig felvenni, mig teljesen kielégitve nem lett.»

«Az egyes csődtömeget egymás ellen viszkereseti jog csak annyiban illeti, amennyiben az azokból járó osztalékok a követelés teljes összegét meghaladják. Ez esetben az egyes csődtömegek a feleslegre azon arányban élhetnek viszkeresettel, melyben azokat a fizetési kötelezettség terhelte.»

Merészség volna e szakaszt a kiváló világosság epithetonjával felruházni, s bár az irály tömöttsége a törvényeknek tagadhatlanul szép tulajdonsága, az érthetőség árán még is tuldrágán van megvásárolva.

Ezen szakasz tehát a következő formulázással volna érthetőbbé teendő:

«Ha egyetemleges adóstársak valamennyie vagy többje ellen külön ugyan, — de egyszerre nyittatik csőd, a hitelezőnek jogában áll követelését mindegyik csődtömeg ellen egészben érvényesiteni, s minden egyes csődtömegtől a követelésnek egész összegben való felszámitása mellett reá jutó kielégitési részleteket mindaddig s annyiban felvenni, mig s a mennyiben teljesen kielégitve nem lett.

Az egyes csődtömeget a többi ellen viszkereseti jog csak akkor s annyiban illeti, ha s a mennyiben az ez utóbbiakból járó osztalékok a követelés fedezésére tettleg nem fordittattak. — Ez esetben az egyes csődtömegek ez osztalékra s illetve annak hátralékára azon arányban élhetnek viszkeresettel, melyben azok fizetési kötelezettségüknek megfeleltek.»

Magát az ezen intézkedésben foglalt elvet egyelőre megbeszélésen kivül hagyva, az ajánlott módositások igazolásául a következőket jegyezzük meg:

Hogy miért szorittassék az intézkedés azon esetre, midőn *valamennyi* egyetemleges adóstárs ellen nyittatott csőd, s miért ne alkalmaztassék akkor is, midőn nem valamennyi ugyan, de mégis *több* ily adóstárs került csőd alá, — az teljesen indokolatlannak jelentkezik, teljesen analog viszonyok forogván fenn e két eset mindegyikében. — Kivánatosnak látszik tehát a «vagy többje» kifejezésnek a szövegbe való felvétele.

Azt, hogy a tervezet szóban levő intézkedései csak akkor nyerhetnek alkalmazást, ha az egyetemleges adóstársak ellen a csőd egyszerre nyittatik meg, a tervezet készitője bővebb fejtegetést nem kivánónak mondja ugyan, [13] — azonban ezen minősége még korántsem zárja ki azt, hogy a szöveg az «egyszerre» szó felvételével határozottabbá tétessék.

Miután továbbá az egyetemlegesen kötelezett adósok ebbeli viszonyuk szempontjából kétségtelenül társaknak jelentkeznek, az «adóstársak» általunk használt kifejezése csakis a szöveg szabatosságát emelheti.

Ugyancsak a szabatosság emelését czélozzák a többi módositások is, s külön kiemelendőnek csak azt tartjuk: hogy az egyes tömegekből járó osztalékok a követelés teljes összegét nem, legfeljebb annak még ki nem fizetett részét haladhatják meg, s hogy a viszkereseti jogot azok ellen is fenn kell hagyni, amelyekből a járandott összegek meg nem haladták ugyan a követelés hátralékot, mindazáltal annak kiegyenlitésére tettleg nem, vagy legalább nem egészben, fordittattak, hogy továbbá a viszkereseti jogosultság arányát jogszerüleg nem az in thesi vett fizetési kötelezettség, hanem a teljesités aránya kell hogy szabályozza.

Az itt tárgyalt intézkedések azonban mai, — mint mondtuk a társaság s tagjainak csődjét cumuláló — gyakorlatunk mellett közkereseti társaság csődjére alig alkalmazhatók; tekintve pedig az ily összesitett csődök együttesen való kezelését, mindenesetre ajánlatosabbnak tünik fel a fentjavaslott repartirozási eljárás, mely békés uton ugyanazon eredményeket éri el, melyeket a szervezet 77. §. csak viszkeresetek s perekkel létesithet.

Dr. Nagy Árpád,
bpesti ügyvéd.

(Folytatás következik.)

Különfélék.

A büntető törvénykönyv tárgyalásához.

A javaslat *második* részének tárgyalása egy ujabb általános vitával vette kezdetét, amennyiben Mocsáry Lajos az u. n. politikai bűncselekményeket tartalmazó 6 első fejezetnek az igazságügyi bizottsághoz leendő utasitását inditványozta a czélból, hogy az 1843. javaslat szellemében átdolgoztassanak. Ezzel a mi radicális pártunk radicálisan blamirozta magát; mert eltekintve az azóta megváltozott közjogi viszonytól, melyek okvetlenül büntetőjogi oltalmat igényelnek, — a jelen javaslat aránylag nagyobb szigora daczára, kétségtelenül haladottabb álláspontot foglal el. Csemeghy nem is késett ezen támadás által nyujtott előnyös positiót kiaknázni, praelectiót tartván a «*törekvés*» és «*kisérlet*» fogalmi megkülönböztetéséről, mely szerint a jelen javaslat enyhébb az 1843-ki javaslatnál, mert az utóbbiban már a törekvés is büntetés alá esik, a törekvés pedig sokkal tágabb fogalom a kisérletnél. — Jogász közönségre több érdekkel birhat a javaslat szerzőjének beszédéből azon rész, melyben a *felbujtásról* szólott. Ebben foglaltatik a punctum saliens s ezért szükségesnek tartjuk azt szószerint ide iktatni. Bizonyos homályos érzet sejteté az ultra-ellenzék vezérférfiaival, hogy a jelen féktelen sajtószabadság korlátozását eredményezheti a bünt. t. könyv s ezért nem is kimélték a sok szép szót; de ugy jártak ők is, mint a bandzsal mészáros, ki sohasem vágott oda, a hová nézett. Mielőtt azonban észrevételünket megtehetnők, előre bocsátjuk Cs.-nek a javaslat álláspontjára vonatkozó a szó nemesebc értelméken vett öntudatos védelmét.

«Felbujtás sajtó utján — ugymond — nagyon praecarius dolog. A sajtótörvények épen azért vannak, mert sajtó utján

[13] L. a 77. §-hoz tartozó indokolás utolsó előtti kikezdését.

felbujtás alig képzelhető, felbujtást sajtó utján, a mi juridicus fogalmaink és ismerteink szerint alig képzelhetünk. Képzelhetünk fölhivást, felizgatást, lázitást. Midőn itt felbujtást használunk, akkor eltérünk az általános részben specialiter megjelölt felbujtás fogalmától, a mely a reábirásban áll, mert sajtó utján elkövetett cselekményre, illetőleg a szellemi hatásra nézve, mely a sajtóban találja kifejezését, azt, hogy a sajtó ezen vagy azon állitása által biratott valaki valamely cselekmény elkövetésére, igen nehezen bizonyitható be. Azt lehet mondani, hogy büntettetik, mint felbujtó, s ezzel a törvény azt mondja: tudom, hogy a felbujtást bebizonyitani nem lehet, vagy csak nagyon nehezen lehetne, annálfogva nem tekintek arra, hogy képez-e ez vagy az önmagában valódi felbujtást,vagy sem, de ha a cselekmény, ha a lázitás eredményre vezetett, származott legyen az egyéb más okokból, a melyeknek vizsgálatába a dolog veszélyénél fogva nem bocsátkozom; ha mondom akkor, midőn a sajtó a tömeg elé állott és felhivta azt valamely támadás intézésére, arra hogy pl. rohanja meg ezt vagy azt az intézményt, hogy fegyveresen sorakozzék és a tömeg csakugyan azt megtette, akkor nem kérdezzük azt, vajjon épen a fölhivás által idéztetett elő az eredmény oly fokban amint bekövetkezett, s vajjon egyedül ez az oka annak. Büntettetik ezen esetben ugy, mint hogy ha a törvényben meghatározott felbujtási fogalom valóban léteznék. Ez pedig különbség. Az egyik confusió idearum, a másik pedig a helyes ideának alkalmazása; t. i. kivétel a törvény alól.

Ezen excursiót mellőzve, hát a 43-iki javaslat nem épen ugy bünteti-e a felhivást, mint a jelenlegi javaslat, azon különbséggel, hogy a büntetési tétel sokkal nagyobb?

Méltóztassék elolvasni a 425. §-t, a mely életfogytig tartó rabsággal bünteti a felhivást magát, mig ellenkezőleg ezen tulszigoru javaslat, a mostani, melyet a t. képviselő ur a 43-iki javaslat mintájára átdolgoztatni akar, erre a cselekményre vonatkozólag egészen másképp, az én felfogásom szerint sokkal enyhébben intézkedik.

Ime itt van ennek ellenében a 134. §. Ez nem életfogytig tartó fogházzal büntet, hanem 5—10 évig terjedő államfogsággal. De még ezzel nem értünk véget. Ezt is bizonyos esetekben tulszigorunak tarthatni és igy következik ezen rettenetes drákói javaslatnak, ezen a sajtószabadságot megsemmisitő javaslatnak még egy intézkedése, amely az életfogytig tartó rabságot, mit a 43-iki javaslat rendel, még tovább leszállitja. Ezen intézkedés igy szól: ha a felhivás teljesen sikertelen maradt: a büntetés öt évi államfogházat nem haladhat tul.

A 43-iki javaslat tehát életfogytig tartó rabságot, ezen javaslat pedig, ha eredmény nem következik be, öt évnél tovább nem terjedhető államfogházat rendel.

Én a t. képviselő urra appellálok, van-e különbség 5 évi államfogház maximum, és életfogytig tartó rabság, mint maximum között? Ha van különbség: akkor a t. képviselő ur kénytelen lesz azt bevallani, hogy a 43-ki javaslat alapján való kidolgozás nemcsak sulyosbitaná a büntetést, hanem annál többet eredményezne: a 43-iki javaslat szellemében való átalakitás már maga sulyositást eredményezne, mert a 43-iki javaslatnak általam felolvasott 425. §-a még csak nem is kiván, nem is követel nyilvános felhivást, gyülekezetnek mozgalomba tételét, hanem megelégszik a titkos, egyszerü négyszemközti felhivással, mire nézve a jelen törvényjavaslat semminemübüntetést nem állapit meg, hogyha a szövetkezés nem jött létre; és a 43-iki javaslat ezen titkos, egyszerü négyszemközti felhivást, ha semmi eredménye nem volt is, életfogytig terjedő fegyházzal bünteti, mig a jelen törvényjavaslat még egy órányi büntetést sem szab reá.»

Bátran eltekinthetünk a párhuzamtól, mely itt a két javaslat közt vonatik olykép, hogy szent borzadálylyal kellene a 43-ki javaslattól elfordulni, ha nem tudnók, hogy az ördög nem oly fekete milyenre festik; mert hiszen oly hiányt, milyen az, mely a 43-ki javaslat 425. §-a tekintetében felhozatik, hogy t. i. ott a felhivás nyilvánossága nem mondatik ki, — a doctrinának eleget kellend pótolni a jelen javaslatban is! Kissé merész tehát azon párhuzam, hogy a 43-ki javaslat életfogytig terjedő fegyházzal bünteti a titkos «négyszemközti» felhivást, mig arra a jelen javaslat még egy órányi büntetést sem szab. A fentebbi párhuzamos összehasonlitásnak előnyös oldala mégis abban áll, hogy sokan kiábrándulhattak azok közül, kik hajlandók voltak a 43-ki javaslatot magyar «koran»-ná canonizálni. Ezek megtanulhatták, hogy nem épen minden jó, a mi abban van, és nem minden rosz, a mi abban nincsen.

De mi magunk részéről nem itéljük meg sem az egyik, sem a másik javaslat szigorát csupán a büntetés kiszabásának tételei nyomán. Mi az *eredménytelen felhivás büntetésének* oly bőséges alkalmazását nem találjuk indokoltnak, sem az egyik sem a másik javaslatban. A felbojtás csak bűnrészességet állapithat meg, igy ha a bűntett el nem követtetett, bűnrészességről sem lehet szó, vagyis nem büntethető. Ezzel ellentétes rendelkezések, melyek az eredménytelen felhivást is önmagában tárgyilag létező bűncselekménynek tekintik, — melyeket Csemeghy is kivételes rendelkezéseknek nevez, — a szó szoros értelmében *rendészeti* szabványok. Ezekről mondja Berner: «Diese Ausnahmsbestimmungen fallen auf den alten Polizeistandpunkt zurück» és Holzendorf kézikönyvében mondja Geyer: «Die Strafbarkeit der öffentlichen Aufforderung, welche in Widerspruch steht mit dem System der Gesetzbücher, verpflanzt die polizeiliche Auffassungsweise auf das Gebiet des Strafrechts». Tudományosan képzett criminalista tudja, hogy ezen sokat vitatott kérdésre mily üdvös befolyást gyakorolt a franczia törvényhozás, és ép ezért csodáljuk, hogy ezen kérdést még a javaslat indokolása is még csak futólag sem érinti. Gondosan kerüli e részben a javaslat indokolása a külföldi törvénykönyvek párhuzamos összeállitását, noha sem a német bünt. törv., sem az osztrák javaslat nem tudtak ama rendőri felfogás nyügétől *teljesen* szabadulni; de oly kiterjedésben és oly szigorral, mint a magyar legujabb javaslatban foglaltatnak «kivételes» intézkedések — csak a mi 43-ki javaslatunk vetélkedhetik. Jellemző tehát a mi ultra-liberális pártunkra nézve azon korlátolt látkör, mely e részben szellemi vakságnak mondható. Hogy Mocsáry a fenforgó kérdésnek jogi és elvi jelentőségéről fogalommal sem bir, kitünik abból is, hogy később a 134. § nak módositását hozta javaslatba, melyben azt inditványozta: «ha a felhivásnak következése nem volt, akkor 3 évi fogság lenne megállapitandó.» A javaslat igaz hogy 5 évi maximumot tartalmaz, de legalább a custodia hunesta-val, — miről ugylátszik az inditványozónak szintén nincs fogalma.

A szabadelvüség és sajtószabadság tehát vajmi ügyefogyott védőkre talált a magyar parlamentben. Ha legalább hallgatni tudnának ezen ultra-liberalisok, akkor tudatlanságukat politikának tarthatnók, mert az kétségtelen hogy a 43-ki javaslat szerzőit is az e részben alkalmazott szigorra ugyanazon politikai avagy helyesebben mondva államrendőri tekintetek vezették, melyekkel Chorin indokolta a jelen javaslat elfogadását, azt mondván: «*hogy országunk annyi ellenséges elem által van környezve, mely ellenséges elemek törekvése a magyar államiságot, a magyar alkotmányt megdönteni; és éppen most, midőn határainkon ránk veszélyes államalakulások vannak készülőben, — nemcsak a szabadelvüség által, hanem a politikai szükség és első sorban a magyar alkotmány és állam fentartása érdekében van indokolva a javaslat elfogadása*».

Chorin képviselő tehát egyszerüen szint vallott és nekünk nincs bátorságunk ezen érvelése ellen sikra szállami.

(Folytatás következik.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 51. SZ. Budapest, 1877. deczemb. 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.* Megjelen minden pénteken. KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A házasságjog birói gyakorlatához. Dr. Konek Sándor, egyetemi jogtanár urtól. — Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan. Dr. Herczegh Mihály bpesti egyetemi tanár urtól. — Szabályzat nemzetközi választott biróságok rendezésére. — Jogirodalom. Kazaly Imre, theol. tanár urtól. — Törvénykezési szemle: A sommás visszahelyezési per néhány lényeges kérdése. Zlinszky Imre, kir. itélő táblai biró urtól. — A közkereseti társaság s szövetkezetek csődjéről. Dr. Nagy Árpád b.-pesti ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curia határozatok.

A házasságjog birói gyakorlatához.

Vajjon a magyar evang. házasságjog szerint elégséges-e a kötelék felbontására az egyik házasfél részéről fenforgó gyűlölet?

A budapesti királyi itélőtábla legközelebb oly házassági perben, mely az érdekelt felek egyéniségénél fogva fővárosi közönségünk összes köreiben nagy érdeklődést keltett, maga itéletét, melylyel az első biróságnak a házasságköteléket feloldó itéletét jóváhagyta, egy oly jogelvvel indokolta, mely valamint a jogelméletben ugy hazai törvényeinkben eddig ismeretlen volt és mely ezen körülménynél, valamint nagy horderejénél fogva nem csekély feltünést okozott ugy a laikusok mint jelesen a magyar jogászok körében. Ezen indokolás szerint t. i. a magyar evangelikus házasságjog a kötelék felbontását az esetben is megengedi, ha a házasfelek csak egyike részéről is gyülölet, vagy a mint a motivatio mondja «*levivhatlan*» ellenszenv forog fenn.

Még a nem jogtudós világ is, mely a házasságban rendesen nem lát egyebet, mint puszta magánszerződést, annyiban megütközött ez érvelésen, hogy a szerződésből származó kétoldalu jogügyletnek csak az egyik szerződő félnek akaratja szerinti megsemmisülését semmiképen sem hitte összeegyeztethetőnek az igazság és a szerződési theoria alapfogalmaival, eltekintve azon gyászos következményektől, melyek az ily elvnek általános alkalmazásából a házassági intézményre és ez által a családi életre és az összes társadalmi rendre okvetlenül folyományoznának, a legboldogabb házasság azon veszélynek levén kitéve, hogy az egyik hitvestárs kebelében gyakran époly váratlanul megfogamzó, mint sokszor époly gyorsan elenyésző ellenszenv alkalmul szolgálhatna egy a legbensőbb életközösség által összeforasztott, az élet viszályai daczára évek során át megerősbödött köteléknek szétszaggatására, a családi élet csendes folyamának gyökeres feldulására.

Még nagyobb csodálkozásra szolgált az érintett indokolás jogtudósaink körében. Eddig jogtankönyveinkből, a theoria és gyakorlatból azt tanultuk, hogy a hazai evangelika egyházjog szerint a házasságtörésen, a gonosz elhagyáson és a hitvestárs élete utáni leshányáson kivül csakis a mindkét fél részéről mutatkozó engesztelhetlen gyülölet szolgálhat okul a vég- vagyis a kötelék szerinti elválásra, holott a kir. itélőtábla oly pótrendeletre hivatkozik, mely állitólag az evangelikusok házasságügyét hazánkban rendező József-féle pátensnek e pontra vonatkozó intézkedéseit lényegesen módositaná és mely szerint az egyik házasfél részéről fenforgó gyülölet is elégséges lenne a kötelék felbontására.

Miután itt egy a törvény erejével biró udvari rendeletnek téves alkalmazása forog fenn, és a magyar kir. Curia mint legfőbb itélőszék a kir. itélőtáblának ez ügybeni itéletét és pedig az általa felhozott indokok alapján f. é. november hó 26-án helybenhagyta,* nehogy ezen hazai törvényeink nemcsak szellemébe, hanem világos szavaiba ütköző téves felfogás döntvényképen meggyökerezzék, szükségesnek találtam az eszmék tisztázására a szóban levő jogkérdéssel tüzetesen foglalkozni, annál is inkább, mert a tanelmélet és a joggyakorlat közti összehangzás egyik elutasithatlan követelménye a kifejlett jogéletnek, másfelől a fontos társadalmi érdekek, melyek ellenkező törvényszéki eljárás mellett könnyen veszélyeztetve lennének, az ügynek higgadt, komoly megbeszélését, a hivatolt rendeletnek elemezését teszik szükségessé.

A kérdésben levő indokolás szószerint igy hangzik: a budapesti kir. törvényszéknek itélete a perben álló felek között létesült házassági köteléknek felperes személyére nézve végleg lett feloldását illetőleg, különösen még ennélfogva is helybenhagyatik: «mert az 1787. évi febr. 27. kelt és a mindkét felekezetü evangelikusok házassági viszonyát szabályzó nyiltparancs 57-ik §-át lényegileg módositó pótrendelet értelmében a *házassági köteléknek az idézett nyilt parancs 57-ik §. alapján kért feloldása azon feltéthez, hogy a gyülölet vagy levivhatlan ellenszenv a perben álló házasfelek között kölcsönös legyen, többé kötve nincsen, hanem elégséges, ha az a házasfelek egyike részéről forog is fenn*» stb.

A pótrendelet, melyre itt hivatkozás történik, nem egyéb, mint a magyar kir. helytartótanácsnak fenidézett keltü intézménye, melylyel a magyar udvari kanczellária utján az 1786. évi október hó 31-éről való l. f. elhatározás folytán kelt udvari rendelet közzé tétetik, ezen udvari rendelet azonban nem a végelválásra vagyis a házassági kötelék felbontására, hanem csak az *életközösség felbontására* vagyis az *ágy- és asztaltól való elválásra* vonatkozik; a rendelet szövegében két izben határozottan és tüzetesen megemlittetik, hogy külön intézkedése azon esetekre vonatkozik, midőn az ágy- és asztaltól való elválást szorgalmazzák, az egész rendeletben egy árva szóval sem emlittetik a József-féle házasságpátensnek 57. §-a, mert arra teljességgel nem is vonatkozhatik, ezen szakasz nem az életközösség felbontását, hanem maga a házassági köteléknek feloldását tartalmazván, ugy, hogy első pillanatra csaknem megfoghatatlannak látszik, hogy miképen lehetett a hivatolt pótrendeletet oly eltérő értelemben magyarázni; de ezen téves felfogás ugylátszik, onnan eredt, hogy az udvari rendelet «divortium»-féle kifejezéssel él: de eltekintve attól, hogy a divortium szó itt kánonjogi értelemben használtatik, mely értelemben pedig mindig csak ágy- és aztaltól való

* Tudomásunk szerint a kir. Curia állandó gyakorlatát képezi ezen elvnek követése, miért is kiváló fontosságot tulajdonitunk az igen tisztelt tanár ur, mint egyházjogi auctoritásunk felszólalásának és szivesen fogunk azon felhivásának megfelelni, hogy jövőre a «*Döntvénytár*» gyüjteményében házasságjogi elvi jelentőségü határozatok közöltessenek, hogy ekkép alkalom nyujtassék azoknak tudományos birálatára. Szerk.

elválást jelent, a katholika házasságjog az érvényesen kelt és elhált házasságra nézve nem ismervén más elválást, mint a separatiot a thoro et mensa, magában az udv. rendeletben két helyen a divortium szó mellett e kitétel fordul elő: «a thoro et mensa,» világos tehát, hogy az nem a kötelék felbontására irányzott u. n. köteléki, hanem csak a váló perekre vonatkozik.[1]

Ezen már a rendelet szövegéből világos magyarázata a hivatolt rendeletnek, még praegnánsabb mérvben válik világossá, ha annak keletkezése okát, valamint pótintézkedésének tendentiáját közelebb megvizsgáljuk, a midőn minden kétséget kizáró módon tünik szembe, hogy az korántsem akarta a kötelék felbontására megkivánt mindkét házasfélnek kölcsönös gyülöletét egyoldalu gyülölettel vagy ellenszenvvel helyettesiteni, hanem hogy egészen más valamiről szól, és hogy igy annak az indokolásban foglalt értelmezése voltaképen elhibázva, hamisan alkalmazva van.

Második József házassági pátense nemcsak a két felekezetü evangelika egyház, hanem az összes magyarországi keresztény lakók számára adatott ki, tehát a katholikusok számára is, miért tekintettel a katholika egyháznak a házasság felbonthatlansága iránti tanelvére, azon szempontból indul ki, hogy a kötelék felbontása, mig a házasfelek mindegyike életben van, semmi szin és ürügy alatt nem engedhető meg; annak 41. §-a határozottan mondja: «contractus matrimonii indissolubilis erit, et vinculum hocce, donec ambo conjuges viverint, nullo sub praetextu dirimi valebit.»

Miért ezen házassági pátens csak az életközösség felbontását engedi meg és azt szabályozza tüzetesen; a nem katholikusok számára azonban (a pátens utolsó 6 szakaszában) megengedi bizonyos határozottan megszabott okoknál és tüzetesen elészabott eljárás mellett a köteléknek teljes szétbontását: a József-féle házassági pátens tehát külön-külön intézkedik egyrészt az elválás iránt, mely helyesen «separatio a thoro et mensa» czíme alatt tárgyaltatik, másrészt külön tárgyalja a végelválás eseteit «solutio totalis vinculi matrimonialis» helyes felirata alatt. Miután II. József halála előtt maga vonta vissza Magyarországra vonatkozó intézkedéseit, de azok különben is halála után a magyar alkotmány visszaállitásával önkényt elvesztették kötelező erejüket, annak házassági pátense is, mely a római kath. egyházban soha sem nyert alkalmazást, még a nem katholikusokra nézve is elvesztette kötelező erejét, de az 1791: 26. t.-cz. folytán a magyar mindkét felekezetü evangelika egyház részére visszaállittatott annak valamint az arra vonatkozó utóbbi rendeleteknek kötelező ereje, az evangelikusok házasság-ügyeiben, tehát mai nap is a József-féle pátens és azt kiegészitő vagy módositó rendeletek törvény gyanánt szolgálnak.

Valamint pedig ezen nyilt parancs mai nap csakis az evangelikusok házasságügyeire nézve törvény erejével biró jogforrás, ugy másrészt azokra teljes tartalma, benső összefüggése és tételeinek logikai egymásutánja szerint alkalmazandó. Annak 49—53-ik §-a az ágy- és aztaltól való elválás iránt intézkedik, jelesen az 50-ik szakasz azt rendeli, hogy ily elválásnak csak akkor lehet helye, ha mind a két fél az elválásba beleegyezett és a külön lakás, valamint az egymás irányábani tartozások iránt egyetértenek, azonfelül kivántatik, hogy a felek eleve saját lelkészükhez forduljanak, hogy az kiengesztelésüket megkisértse, és annak nem sikerülése esetében arról nekik bizonyitványt kiszolgáltasson, melynek alapján a biróság szine előtt csak az iránt kell nyilatkozniok, hogy mind a két fél szabad akarattal az elkülönzésbe beleegyezett, és hogy a kölcsönösen megállapitott elrendezésbe teljesen belenyugodnak, mi egyszerüen tudomásul vétetik, a nélkül, hogy akár birói nyomozás, akár birói itélet helyt foglalna.

Miután pedig előfordulhatnak esetek, hogy az egyik házasfél nem akarna az elválásba beleegyezni, vagy vonakodnék kibékités végett a lelkész előtt megjelenni, szükségessé vált erről pótlólag intézkedni, és ez lett oka a fenérintett udvari rendelet utólagos kiadásának, ezt világosan és félre nem érthető módon mondja a rendeletnek következő passusa: in casibus illis ubi una vel altera pars in antelatum divortium a thoro et mensa ex *positiva malitia* consentire nollet, idipsum per concernentem jurisdictionem dijudicetur, et si haec separationem justam esse adinvenerit, partes quoque morem gerere teneantur, adeoque divortium in effectum deducatur.» Itt tehát határozottan azon esetről van szó, midőn kegyetlen bánásmód, vagy bűntényekre és erkölcsromlásra ingerlő veszély miatt az ágy- és asztaltól való elválás szorgalmaztatik, és a bűnös fél gonosz makacssággal megtagadná az elválásba való beleegyezését; hogy ily esetben csak az egyik fél kérelmére biróilag kimondandó elválás nem ütközik össze a házassági kötelék szentségével, mely az elválás által sértetlenül fentartatik, tenyeren fekszik, és hogy ily egyoldalu fellépés folytán az életközösség felbontásának birói kimondása valamint szükséges ugy jogilag igazolt is, azt a felek egyéni szabadsága, azt a bántalmazott vagy veszélyeztetett házastárs jogkörének megóvása eléggé motiválja is.

Az egyszersmind azon egyedüli eset, a midőn az evangelikusok elválása hazánkban válóper utján, formalis birósági judicatura alapján nyer helyet, mi épen a hivatolt udvari rendelet intézkedésén alapszik, ugy hogy némely tekintélyesb hazai jogtudósunk, nem vevén tekintetbe ezen pótrendelet tartalmát, azt vitatja, hogy evangelikusoknál a biró magát az ágy- és asztaltóli elválást formailag soha meg nem itéli, mivel a József-féle nyilt parancs 50. §-ában ezen kitétel fordul elő: «unde sequitur, nullum existere posse casum, ubi judex in decernendam hujusmodi separationem semet immitere posset» de épen ezen tétel az 1786. okt. 31. kelt udv. rendelettel azon esetre nézve lett módositva, a midőn a felek egyike az elválásba beleegyezni, vagy a kibékitési kisérletet megtétetni vonakodnék. A pótrendelet ennélfogva, melyre a m. kir. itélőtábla hivatkozik, nem az 57. szakaszra vonatkozik, mely a házassági kötelék felbontását megengedi, ha mind a két fél kölcsönös engesztelhetlen gyülölet vagy legyőzhetlen ellenszenv miatt magát a házasság kötelékre való felbontását kérik, hanem vonatkozik az 50-ik szakaszra, mely csak az életközösség felbontásáról, az ágy- és asztaltól való elválásról szól.

Hogy a kérdéses udv. rendelet csakugyan az ágy- és asztaltól való elválásra és nem a kötelék felbontására vonatkozik, ez analogia utján is minden kétségen kivül helyezhető: ugyanis a mondott udvari rendelet akkoron nemcsak Magyarországra, hanem az osztrák örökös tar-

[1] A hivatolt pótrendelet egész tartalma a következő: Sua majestas ssa elementer decretare dignata est, ut in casibus illis, ubi divortium a thoro et mensa petitur, altissimae Patentales sub 6. Martü a. c. emmanatae relate ad consensum utriusque partis vigorem suum quidem porro quoque retineant; in casibus nihilominus illis, ubi una vel altera pars in antelatum divortium a thoro et mensa ex positiva malitia consentire nollet, idipsum per concernemtem jurisdictionem dijudicetur, et si haec separationem justam esse adinvenerit, partes quoque morem gerere teneantur, adeoque divortium in effectum deducatur. Quae altissima Resolutio pro reqiusita Directione et circulari Publicatione nota reditur. Budae die 27. februarü .1787. (Országos levéltár cancelláriai ügyosztály, magyar udv. kanczel. 576/1787. sz. alatt.) Hogy miért él ezen udv. rendelet «divortium» kifejezéssel, talán abból magyarázható, mert az ép ugy mint maga a II. József házasságpátense akkoron a római katkolikusoknak ép olyformán, mint a nem katholikusoknak szólt, tehát a kinonjogi divortium (repudium) szó használtatott, de minden kétség kizárására, kétszer hozzá van téve a thoro et mensa.

tományokra is szólott, ott pedig a József-féle pátens intézkedéseivel együtt ezen udvari rendelet is átvétetett az osztrák polgári törvénykönyvbe; a hivatolt udvari rendelet t. i. szó szerint, csakhogy bővitve és részletesebben formulázva az osztrák törvénykönyv 107. §-ába lett felvéve, pedig ott is nem azon fejezetben nyert helyet, a mely a kötelék felbontásáról (Trennung) szól, hanem azon részben, mely az ágy- és asztaltól való elválásról (Scheidung) szól: és minthogy a német terminologia az összes házasságjogra nézve jóval helyesebb kifejezésekkel él, mint a kánonjog, nem él péld. «tiltó» és «bontó akadály» helytelen kifejezéssel, hanem Eheverbote és Ehehindernisse, helyén lesz a 107. §-t itt szó szerint idézni: Will ein Theil in die Scheidung nicht einwilligen, und hat der andere Theil rechtmässige Gründe auf dieselbe zu dringen: so müssen auch in diesem Falle die gütlichen Vorstellungen des Pfarrers vorausgehen. Sind sie fruchtlos, oder veigert sich der beschuldigte Theil bei dem Pfarrer zu erscheinen, dann ist das Begehren mit des Pfarrers Zeugniss und den nöthigen Beweisen bei dem ordentlichen Gerichte ein zureichen, welches die Sache von Amts wegen zu untersuchen und darüber zu erkennen hat» pedig az osztrák jog szerint is csak ezen egy esetben van helye külön birói judicaturának, minden egyéb esetben, a midőn a felek az elválás iránt egyetértenek, további birói nyomozás nélkül az elválás annak a törvényszéki iratokban való egyszerü feljegyzése mellett, nyer helyet.[2]

Ebből is világos, hogy az 1786. október 31-éről való udv. rendelet, melynek latin szövege homlokán azon megjegyzés fordul elő: «Nachtrag zum Ehepatente» nem a kötelék felbontását tárgyazó 57-ik, hanem az ágy- és asztaltól való elválást szabályzó 50-ik szakaszra vonatkozik.

A József-féle nyiltparancsnak 57-ik §-a ennélfogva semmiféle pótrendelet által álterálva mai nap is eredeti szövege szerint, kell hogy iránytadó mérvül szolgáljon a mindkét felekezetü evangelikusok köteléki pereinek birói tárgyalásánál. Ezen szakasz pedig a capitale odium vagy insuperabilis aversio alapján inditott köteléki perben csak azon esetre engedi meg a biróilag kimondandó felbontást, ha a kötelék felbontását *mind a két fél* szorgalmazza, s ily esetben is azt szabja elő ugyanazon 57-ik szakasz, hogy a biróság nem mondhatja ki mindjárt a végelválást, hanem csak az ágy- és asztaltól való időleges elválást, mely a körülmények szerint ismétlendő, sőt az 58-ik §. szerint csak akkor, ha minden kibékitő eszköz hiában felhasználtatott, és semmi remény nincsen, hogy a felek ujra fognak egyesülni és békességes együttlétre visszatérni, csak akkor mondhatja ki a biróság a végelválást, és azt is csak azon esetben, ha mind a két fél ezt még ujra kéri, és az által azon házasságból fenlevő gyermekeken valami jogsérelem nem követtetik el.

Ebből kitünik, hogy a József-féle házassági pátens még a nem katholikusokra nézve is azon esetben, midőn merőben kölcsönös gyülölet vagy leküzdhetlen ellenszenvből *mind a két fél* részéről szorgalmaztatik a házasságnak felbontása, a birói eljárás szigoritása, jelesen az időleges elválásnak előzetes kimondása által némi garantiákat akart felállitani, nehogy a legboldogabb házasságban is könnyen támadható idegenkedés és abból kifejlő ellenszenv azonnal a kötelék felbomlására vezessen; a felbontási szándék utjában álló akadályok tapasztalás szerint igen sok esetben a feleket nemcsak kifárasztván, hanem a pillanatnyi ellenszenv leküzdésével teljes kibékülésre vezetvén. Az 57-ik és 58-ik szakaszoknak, a házasság érdekében történt ily óvatos szerkesztése mellett csak nem képzelhető el, hogy ugyanaz évben, mikor a pátens maga napvilágra jött, olyféle udvari rendelet adatott volna ki, mely azzal homlokegyenes ellentétben áll, megengedvén, hogy még csak az egyik házasfél keresetére is a biróság a házasságot «kölcsönös gyülölet» alapján, felbonthassa hozzávaló még oly esetben is, a midőn a másik fél egyenesen a kötelék további fentartását szorgalmazza.

Igaz, hogy vannak protestáns irók, a kik vitatják, hogy az életközösség teljes felbontása a nélkül, hogy egyuttal maga a kötelék feloldatnék, nem egyeztethető az evangelika egyház öntudatával, tanainak szellemével, de az időleges elválásnak szükségességét opportunitás szempontjából maguk is elismerik, midőn általában remény van, hogy a házas együttlétet veszélyeztető és igy az elkülönzést szükségesitő körülmény idővel meg fog szünni: az evangelikus öntudattal tehát csak a holtig tartó elválás (separatio perpetua) nem látszik egyeztethetőnek, miért azon analogia sem áll, melyre praktikus jogászaink némelyei szoktak utalni, hogy vegyes házasságoknál, a katholikus félre kimondott holtiglani elválás, az evangelikus félre végelválás jellegével bir, mert a katkolika egyház csak egy esetben enged helyt a holtiglani elválásnak t. i. házasságtörés esetében, az pedig az evangelikusoknál nemcsak hittani szempontból, hanem hazai törvényeink szempontjából is a végelválásnak egyik igazolt oka; ha azon felül a gyakorlat még a három éven tul terjedő időleges elválásban is a protestáns félre a végelválás szorgalmazására való jogositványt talál, az ama felfogásnak kifolymánya, mely a házasfeleknek engedendő lehető legnagyobb latitudeban keresi a hitvestársak egyéni szabadságának legerősebb biztositékát.

Valamint minden egyéb társadalmi intézménynél, ugy különösen a házassági intézménynél két különböző áramlat áll szemben egymással, egyrészt az egyéni szabadság és az individualis jogok legerélyesebb védelme, másrészt a társadalmi érdekek, az emberiség magasabb czéljainak lehető legerélyesebb megóvása; e két áramlatot összhangzásba hozni, összeegyeztetni az egyeseknek mozgalomszabadságát, az emberi nem rendeltetésének magasabb követelményeivel, ez az egyes érdekek fölé emelkedő törvényhozásnak, ez a törvényeket az egyes esetekre részrehajlatlanul alkalmazó biráskodásnak eszélyességétől függ.

Hogy különben nálunk a társadalmi érdekek megóvása nagyobb tekintetbevételt igényelne, arra azon sajnos körülmény látszik utalni, hogy azon nagymérvü elhikai befolyás, melyet a házasság ugy a család minden egyes tagjára, mint jelesen magukra a házasfelekre mindenütt erkölcsnemesbitőleg szokott gyakorolni, nálunk, fájdalom, kevésbé válik érezhetővé, hiszen a legujabb statistikai adatok szerint is, jelesen az 1873—75-ik évig terjedő kimutatások fonalán átlag évenkint 55.8 %-ka az elitélteknek házas életü; névszerint 1875-ben 23.842 elitélt bűntettes közt 13,423 nős vagy férjes, és csak 8984 nőtlen vagy hajadon volt, és legszomorubb, hogy ugyanez évben az elitélt 2931 bűntettes nő közt 1649 vagyis 56.2 % anya volt; természetes, hogy ezen nem segithet a házasságjog szigora, hanem ez más uton és módon orvoslandó, hanem kétség kivül minél mélyebb gyökereket ver a házasság szentsége iránti közérzület, annál inkább biztositva van annak erkölcsnemesbitő kihatása; ezen közérzület pedig mi által sem ingattatik meg

[2] Hogy az osztrák polg. törvénykönyv 107. §-a nem egyéb mint az 1786. évi okt. 31. kelt udv. rendelet tartalma világosabban kifejtve, v. ö. KUZMÁNY: Handb. des allg. und oest. evangelisch- protest. Eherechtes. Bécs 1860. KONEK. Egyházjogtan kézikönyve 4. kiad. Budap. 1876. 569. l.

*

annyira alapjában, mint a kötelék szétbontására kínálkozó törvényes okok bősége: remélhető, hogy legalább a fejtegetett udv. rendeletnek nem fog ezentul oly értelem adatni, mely az egyoldalu gyülöletet is bontó erővel felruházhatná.

Dr. Konek Sándor,
egyetemi jogtanár.

Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan.

XVI.

A legtökélyesebb jog nem a törvények, vagy törvénykönyvekben, hanem a tudományban és a létező életviszonyokban foglaltatik. Azokról, kik a már meglevő európai codexek valamelyikére kivánnak szoritkozni, helyesen mondatik, hogy nemét ajánlják a *kis gazdálkodásnak.* Mintha nem állna rendelkezésünkre a tudomány széles birodalma s mintha kénytelenek lennénk második vagy harmadik forrásból meriteni, vagy kézből átvenni azt, mit első forrásból, vagy első kézből is megszerezhettünk volna.

A fő kutforrás, melyből a készitendő magánjogi törvénykönyv anyaga, tartalma, illetőleg elvi szabályai meritendők, első sorban:

a) *Hazai viszonyaink és ezeknek megfelelő intézményeink.*[53] De csak annyiban, mennyiben használatban vannak és használható elemeket tartalmaznak. Mi a régiből jónak s a nép jogéletében fennállónak jelenkezik, az maradjon meg.[54] E végből azonban szükséges, hogy régi jogunk meglevő maradványait a leggondosabban összegyüjtsük, — alapuljon az akár törvényen, akár szokáson, vagy gyakorlaton.[55] Mert habár törvényhozásunk megállapodott is, de nem állapodott meg az élet. Jogi és gazdászati viszonyaink fejlődtek, sokkal fejlettebbek, mint 1848. előtt voltak. Második sorban.

b) *Az összehasonlitó jogtudomány s ennek legujabb eredménye* szolgálhat irányadóul. De innen czélszerüen csak a gondolat, csak a lényeg sajátitandó el s csak ez veendő alkalmazásba állapotainkat illetőleg. Ez okból az egyes jogintézmények alapeszméjét kell vizsgálni s a jogviszony természetét, alkatrészeit és főbb változásait szem előtt tartani.[56] S végre

c) *A létező idegen magánjogi törvénykönyvek,* melyek azonban csak harmadik, és utolsó helyen s a legnagyobb óvatossággal vehetők igénybe.[57]

Codificationál az idegen magánjogi törvénykönyvek kettős tekintetben használhatók föl: *aa)* figyelembevétele, illetőleg elsajátitása által azon joganyagnak, melyek szabályaikban foglaltatnak, — gondosan kerülve természetesen azokat, melyeknek megfelelő tárgy, vagy viszony jogéletünkben nincs, vagy a melyek csak jogintézményeink összhangját zavarhatnák meg. De *bb)* felhasználhatók az idegen törvénykönyvek még ugy is, mint példái és mintaképei a jogelvek és jogtételek szövegezésének, határozott, rövid és világos formulázásának. E tekintetben igen nagy fontosságu, eléggé meg nem becsülhető azoknak haszna.

Az idegen törvénykönyvek fölhasználásánál nem szabad mellőzni a *római jogot* sem, mint oly forrást, melyből jobbára az amazok tartalmát képező szabályok merittettek.[58]

Megjegyzendő, hogy az uj törvénykönyv tartalmát fölösleges lenne szaporitani oly szabályok felvétele által, melyeket a hosszas gyakorlat már kifejtett, és állandóan elfogadott, vagy a melyeknek szükségességét, hasznosságát és igazságos voltát senki sem vonta, vagy vonhatta kétségbe; avagy melyek a dolog természetéből, a jogéletből, s a jogviszonyoknak már különben is megállapitott felfogásából önként következnek.[59]

XVII.

Hogy önállóságunkat és szerepkörünket a nemzetek között biztosithassuk: erre a katonai szerelvények folyton szaporitása és tökélyesbitése még nem elegendő. *Törvénykönyveket és pedig alkalmas polgári, bűnvádi és közigazgási törvénykönyveket kell mielőbb létesiteni.*

A politikai és közjogi institutiokat felforgathatják, elsöpörhetik a zivatarok, a népforradalmak. De a jogintézmények és törvénykönyvek még akkor sem változnak, vagy semmisülnek meg.[60] Ott van példának a *római jog* és ott vannak a *franczia törvénykönyvek.* Népek, országok tüntek el — államrendszereikkel, alkotmányaikkal. Amazok ellenben még ma is szilárdul állanak és ujabb, meg ujabb hóditásokat tesznek.

Főleg pedig *egységes közpolgári magánjogi törvény-*

[53] A törvényhozásnak — mondja BLUNTSCHLI — mindenek előtt azon jogra kell támaszkodni, *mely a nemzet kebelében meghonosult*; az összes anyagra, mely előtte fekszik, vagyis a jogélet viszonyaira, azon térre, melyen a jog gyökereket vert, valamint az iskola és tudomány irányára. Tapasztalni fogjuk, hogy a régiben sok elavult anyag is jelenkezik, azt biztos kézzel, a nélkül, hogy az egészséges rész megsértetnék, kell kimetszeni. Némely részek megcsonkitva és elnyomva lesznek, ezek a többiekkel jó viszonyba hozandók s helyreállitandók. Reform és ujitás a fentartás érdekében szükséges, tisztitás és erősités sürgős kellék egy törvényhozóban. És ennyiben a törvényhozónak *conservativ* szellemben kell eljárni.

[54] Mert a jogtörténeti alapon nyugvó észleges eljárás épen ugy megóv a specuiativ experimentatiotól, mint az elavult anyag felhalmozásától és mindenkorra megfogja őrizni a további képződés magvát. (SUHAJDA: Tanulmányok az ált. mjogi codificatio terén. Pest. 1867. 161. l.)

[55] Különösen nagy szolgálatot tenne az általános magánjogi codificationak az, ki az e tárgyra vonatkozó elvi döntvényeket legalább 1861-től, mint a régi magyar törvények visszaállitásától kezdve, rendszeres alakban összegyüjtené.

[56] Az iskola és elmélet tanaira is figyelemmel kell lenni a törvényhozónak, de elvégre ezektől mégis függetlenebb és szabadabb álláspontot foglalnia. S nem törődve a tudósok vitáival, tudnia kell meriteni az *élő szellem forrásából.* A belső szükséget, az öntudatosabb emberiségnek természetét kell tanulmányoznia és ebből kifolyólag ujra kimondani s érvényére emelni azt, mit jónak, szükségesnek és korszerünek ismer és mint ilyen az egész jogrendszerrel összhangba hozható. Ha inkább az elméletet választá támponttul, itt teremtőleg járjon el. (Ur. BLUNTSCHLI előbeszéde az általa készitett zürichi codexhez kiadott commentárnál).

[57] Ha valamely első tekintetre nem látszanék alkalmasnak és tiszának saját honi készletünk szerint: óvakodjunk annak tüzetes megrostálása előtt ujságvágyunk rögtöni kielégitésétől s ne keressük másutt a tilágosságot. Hanem igyekezzünk mélyebben behatni egész a meggyőzővésig, mely mutatni fogja, valjon kényszerülünk-e azt másutt keresni, és ad igen: akkor jól biráljuk meg a kölcsönt, valjon azt sikerrel használhatandjuk-e? Mert nem ritkán történik, hogy valamely jogintézetet átvesz egy nemzet a másiktól a nélkül, hogy gondolna ama jogilag elfogadott axiomára: «non omne tellus eandem alit arborem,» s a nélkül, hogy czélszerüsége, vagy jogosságára komoly figyelmet forditott volna (SUHAJDA, i. m. 161. lap.)

[58] Az idegen törvénykönyvek mindegyikéről áll az, miszerint azok tartalma tulnyomólag a középkor óta közönséges jogként szereplő *római jogból* merittetett, mely utóbbi tehát azon nagy és közös forrás, melyet ama törvénykönyvek felhasználásánál mulhatlanul szem előtt kell tartani, — hacsak a készitendő magyar magánjogi törvénykönyvnek önállóságáról már előre lemondani s az ahoz nélkülözhetlen anyagokat, mint irodalmunkban eddig is sokszor történt, *másod kézből* kölcsönözni nem akarjuk. De késztet erre azon, kivált a három régibb törvénykönyvről álló ismeretes ténykörülmény is, miszerint azokban számos oly szabvány foglaltatik, melyek a felhasznált római jog egyes tételeinek félreértéséből származnak és tehát gondosan mellőzendők, — mi csak a római jognak, miként azt a legujabb tudomány érti és kifejtette, folytonos és közvetlen szemmeltartása által lehetséges. (HOFFMANN: által. magánjogi tervezet. Általános indokolás.)

[59] De azok, melyek iránt eltérők a nézetek, a törvénybe fölveendők. És itt fekszik a munkának legnehezebb feladata, melynek megoldása ama *középutnak* szerencsés feltalálásától függ, mely egyrészről a száraz elvileges, másrészről az aggódó és aggasztó casuistica közt vonul. Mert mialatt a rideg elvileges törvény nem ritkán a magyarázat önkényének nyitja meg tág mezejét- az alatt a casuistica a gondolkozás szabadságát a kellő korlátokon beljebb szoritja meg, a gondolkodó tehetséget lassanlassan elaltatja, mivel az az emlékező tehetség müködése által háttérbe szorittatik s eszközli a betü uralmát az értelem felett; és ha az eset olyan, hogy világos törvény az iránt a casuistica halmazában nem létezik, zavarba jő a fél, zavarba a biró. Ezt csak ugy lehet elkerülni, ha a jognézetek és viszonyoknak a törvény által szabályozandó mozzanatai és módosulásai általános elvileges tételekben világosan és határozottan kimondatnak, a különösek ezekből hasonló tapintattal leszármaztatnak és kifejtetnek, igy a casuistikának csak annyi tér hagyatik, mennyit az általános szabáiyok és elvektöli eltérések s a kivételes jellegü jogviszonyok igényelnek. (SUHAJDA: Tanulmányok 163. l.

[60] Le droit civil, dans l'humble sphère on il se renferme, demeure à l' abri des brusques orages qui agitent et bouleversent le droit politique; expression fidèle et constante du caractère d' une nation, il ne se transforme qu' avec lui, c' est-à-dire par un progrés lent ex regulier. (GIDE: De la législation civile dans le nauveau royaume D' Italie. Paris, 1866. 2. lap).

könyv az, mi a békés együttlét s ezzel az anyagi és szellemi haladás leghatalmasabb biztositékául szolgál. Mert leginkább egyesiti magában azon tényezőket, melyek államot átalakitni és ujjáteremteni hivatva vannak.[61]

A törvénykönyv megjelöli a zárvonalt, mely elválasztja a jelent a multtól; határozott alakot ad a társadalmi életben ténynyé vált minden jogviszonynak; megkönnyiti s egyszerüsiti azokat, — szabályozván és szentesitvén a magánérdekeket egyenlőképen s függetlenül a birói önkény, részrehajlás, rokon-, illetőleg ellenszenv, vagy elfogultságtól.

Az *egységes* közpolgári törvénykönyv, ha a nemzeti szellem követelményeinek is megfelel és bizonyos ideig már fenállott, a visszalépést ugy anyagilag, mint erkölcsileg lehetlenné teszi. És ha *czélszerűnek* tapasztaltatik, megtartja azt a nép még az esetben is, midőn akaratja ellen erőszakolták rá. Mert a személyek állása, a szerzett jogok sérthetlensége, a vagyon biztonsága, a tulajdon szentsége, az örökség állandósága — egy szóval mindaz, mi a magánjog tágas körébe tartozik, *azon közpolgári törvénykönyv épségben maradásán gyökeredzik.*[62]

Az egységes polgári törvénykönyvet hazánkban nem csupán ugy kell felfogni, mint erkölcsi, társadalmi és közmivelődési szükséget, hanem mint oly közeget, *mely minden másnál alkalmasabb tényező az annyi különféle nyelv, vallás és szokások által szerteszakitott népfajok egyesitésére; a széttágolt területek összekapcsolására; az érzés-, gondolkozás-, eszme- és érdekközösség elómozditására, s ennek folytán a nemzetiségi harcz és gyülölet megszüntetésére; a magyar nyelv és hazafias szellem terjesztésére — egy szóval a magyar nemzet regeneratiojára. Csak az egységes polgári törvénykönyv, különösen pedig ennek czélszerűen alkotott családjogi része, lesz képes ledöntögetni lassanként azon válaszfalakat, melyek a nemzetiségek közt eddigelé az érintkezést, faj és vérelegyedést ugy szólván lehetlenné tették.*

Ha más európai nemzetek a codificatio utjára tértek azért, hogy a mivelődésben gyorsabban haladhassanak s anyagi jólétüket hatványozottan fokozzák: bennünket ezen már magukban véve is hatalmas indokokon fölül még nyomatékosabb szempont, a «*nemzeti lét*» biztositása és fenntartásának szempontja is ösztönöz példájuk követésére. A franczia, német, olasz, és orosz már nagy számu erejénél fogva is fenntarthatja nemzetségét: de a rokontalan, elszigetelt és csekélyebb számu magyar elem[63] csak ugy örizheti meg azt, ha különböző osztályait, felekezeteit, nemzetiségeit ugyanazon törvények ótalma alatt egyesiti s mindazon polgári és politicai előnyökben részesiti, melyek őket e hazában elégedetté teszik és melyeket védni, azokért éltet s vért áldozni ők is mindenkor készek.

Igen, a magyarnak egygyel több oka van, mint bármely más európai népnek arra, hogy az *önálló és egységes codificatio elvét fogadja el összes törvényhozási működése kiindulási pontjául.* Azért is az *önálló* és *egységes* codificatiot hangosan és egyaránt követeljük ugy a *polgári*, mint a *bűnvádi*, valamint a *közigazgatási* ügyekben. Mert ez azon eszköz, mely szintoly üdvös, mint messzeható átalakulásnak van hivatva előkészíteni és egyenyetni utját.

Ha létezik valami, mi által fajunk ősi örökségét biztosan megtarthatjuk a nemzetiségek fölgerjedt nagyravágyásaival szemközt, s ha van valami, mi által tiszteletreméltó helyet foglalhatunk el Európa nagy nemzetei sorában: *az önálló, a józan felvilágosodás és szabadelvüség korlátai közt mozgó s a jelenkor szinvonalán álló, «nemzeti szellemü» codificatio az.* Ez az főleg, mi a magyar nemzetet még boldoggá és hatalmassá teheti és teszi.

(Vége következik.)

Dr. Herczegh Mihály,
budapesti egyetemi tanár.

[61] Parmi tous les événements memorables, qui ont successivement transformé et régénére le Péninsule, il ne s'en est produit de plus inportant, ni de plus significatif, car le promulgation d' un *code unique* les résume tous. *Le but des aspinations secoulaires d' une grande nation se trouve ainsi désormais atteint et par là même ses destinées sont irrevocablement assurrées.* Quelles que soient, en effet, les epreuvés que l' avenir reserve à l' Italie, quand même il se produirait encore au sein du nouveau royaume de tentatives retrogrades, on pent affirmer que ses epreuves seront desormais faciles à supporter, que ses tentatives trouveront dans le Code, qui vient d' être promulgué, un obstacle insurmontable (HUC: Le code civil italien et le code Napoleon. Paris, 1868. 1. k. 1. §.)

[62] Bizonyitja ezt többek közt a Németországhoz visszakapcsolt *rajnavidéki* népek története is, melyek, *mint egy ember*, állottak talpra megvédeni a porosz, bajor és hessen-darmstadti reactio ellen a *franczia* intézményeket. Nem törődtek s most sem törődnek azzal, hogy azokat I. Napoleon a szurony és ágynjog erejével nyomta nyakukra és hogy azon személytől származnak, ki őket dicsőségük, önállóságuk, történelmi nevük és műkincseiktől meg/osztotta. (HERCZEGH MIHÁLY: Nyilvánosság és szóbeliség Magyarországon. Budapest, 1876.)

[63] «*Néz nyugotra borus szemmel, néz vissza keletre:*
A magyarelszagadott, testvértelen ága nemének.»
(Gr. Zrinyi Miklós.)

Szabályzat nemzetközi választott biróságok rendezésére.

Bemutattatott Dr. GOLDSCHMIDT, *a lipcsei b. keresk. főtörvényszék tanácsosa, a genfi nemzetközi intézet valóságos tagja és az első szakosztály előadója által.*

(Folytatás.)

A tervezet 7. §-a. «A választott birói tisztség elfogadására képtelenek az elmebeteg és a tizennegyedik életévet megnem haladott személyek.

Visszautasithatók: 1. a 21-ik életévet meg nem haladott egyének; 2. asszonyok; 3. siketek, némák, siketnémák; 4. személyek, melyek a reájok vonatkozó helyi jog szerint a polgári jogokat nem élvezik; — 5. személyek, melyeknek a vita kimenetelében saját közvetlen érdekük van; — 6. személyek, a melyek a vitázó államok valamelyikének alattvalói.»

«Ezen visszautasitási okok egyike sem érvényesithető azon fél által, amely az illető vál. birót, daczára annak, hogy előtte a visszavetési ok tudva volt, megválasztotta, vagy amely a visszavetési ok megtudása után, 30 nap alatt a visszavetést ellenfelével irásilag nem tudatta. Itt különbséget nem szenved, akár a választást egy fél maga, avagy mind a két fél közösen, akár egy harmadik személy eszközölte. A harmadik személy, választásával egyenlő tekintet alá esik az elnök választása a választott birók által.»

«8. §. Ha a felek egyénileg kijelelt vál. birókban megbiztak, akkor már az egyik biró képtelenségével vagy érvényes visszavetésével az egész v. b. szerződés érvénytelen, ha a felek egy más alkalmas vál. biróban meg nem egyezhetnek. De ha a v. b. szerződésben az illető v. biró egyéni kijelölése nem foglaltatik, akkor annak képtelensége vagy érvényes visszavetése esetében hasonló eljárás követendő, mint az eredeti kinevezésnél (5., 6. §.)»

A polgári törvényekben és a polg. eljárási törvényekben a képtelenségi és visszavetési okok részint éppen nincsenek, részint különféleképen vannak meghatározva; a gyakorlat és elméleti tan is ingatag. Önkint értetik, hogy elmebetegek és 14 évesnél kisebb koru személyek egyenesen kizárandók. Más személyek, kiktől teljes belátásu, meggondolt és részrehajlatlan itélet nem várható, mindenik fél által visszautasithatók, de nem kötelesek arra.

A felhozott visszavetési okok korlátozók, de bizonyosan elégségesek. Hogy mindazon okok, melyek egy biró visszavetésére jogositnak, a választott birók visszautasitására is jogositanak, az ujabb pereljárási szabályok helyes alapgondolata, de a nemzetközi választott biróságoknál már a területi jogok különbsége miatt hasznavehetetlen. Kiskoru és női államfők a felek által több-

nyire ezen körülmények tudatával szoktak választatni, de ellenkező esetben is alig visszautasittatni. Nem jön tehát tekintetbe, hogy a népjog szerint az államfejedelmek, nemükre és korukra való tekintet nélkül, választott birósági határozat hozatalra képeseknek ismertetnek.

A vál. biró képtelenségéből és visszavethetőségéből eredő következményeknél szabatosan tétetik a természetszerü különbség a v. b. szerződésben egyénileg ki jelölt és az utólagosan megválasztott birók közt. (8. §.)

A tervezet 9. §-a. «Senkisem köteles a választott birói tisztet elfogadni. Az elfogadási nyilatkozat irásbelileg történik s amennyiben a v. b. szerződésben kivántatik, az igazságos és részrehajlatlan eldöntés biztositását kell tartalmaznia. Elegendő az elfogadás csak egy fél irányában is. Az irásbeli elfogadási nyilatkozat a vál. birósági tisztség tettleges elfogadásával kipótoltatik.»

«10. §. Azon választott biró, a ki irásbeli elfogadási nyilatkozata vagy v. b. tisztség tettleges elvállalása után, minden szerződő fél beleegyezése és elégséges ok nélkül, ettől visszalép, vagy elvállalt kötelességétől másképen vonakodik: mindenik fél által rendes birája előtt perutján a felmerült költségeknek megfelelő kártérités megfizetésére beperelhető.»

A 9. §. szabványai megfelelnek a népjog gyakorlatának. V. ö. a megjegyzéseket a 3-ik §-hoz, és 1., 3, §. 1. 1). de recept. 4., 8. Egyenes kényszer a v. b. határozat hozatalára a római jog szerint a magistratualis biróságok által gyakoroltatott. Az ujabb jog ezektől a nemzetközi vál. biróságokra nézve eláll, habár 1854-ben a megbizók ily kényszert kilátásba helyeztek. De czélszerünek tünik fel, ha a roszlelküen visszalépő vál. biró kártéritésre köteleztetik, mint hogy különben igen fontos érdekek könnyen veszélyeztetnének. Ennyiben a római jogeszme egészen helyes. Valjon a v. b. tisztség utólagos letételére elégséges okok fenforognak, birói belátással meghatározandó.

A tervezet 11. §-a. «Ha egy választott biró a v. b. tisztet elválalni vonatkozik, vagy elvállalása után önkint, vagy halála, vagy pedig elmebetegsége folytán kilép, avvagy a 7. §-ban felsorolt okoknál fogva érvényesen visszautasittatik: a 8. §. szabványai alkalmazandók.»

A nemzetközi v. b. szerződések gyakran tartalmaznak az értelemben meghatározásokat. Különösen meglennének bizhatók a többi vál birók cooptatióval.

(Vége következik.)

Jogirodalom.

Válasz Dr. báró ROSZNER ERVIN urnak egyházjogtanomról irt birálatára.

E becses lap 45-ik számában Dr. báró ROSZNER ERVIN ur birálat alá vevé f. évi május havában megjelent egyházjogtanomat. A báró ur nem első, ki birálatot irt szerény munkálatomról. Azonban sajnosan kellett tapasztalnom, hogy mig a többi lapok kritikáját az igazságosság és méltányosság szabályainak szem előtt tartása jelemzé: ellenben báró ROSZNER ur kritikájában eme szabályok megtartása teljesen mellőztetett. Az egész kritikából csak azt a tanuságot tudtam meriteni: 1. hogy a báró urnak visszatetszik a kath. érzület, mely müvemet átlengi; 2. hogy művemben oly hibákat lát és vél felfedezni, melyek abban elő nem fordulnak s 3. hogy művemre, — a benne itt-ott észlelhető kevés jelentőséggel biró hibák miatt, — anathemat mond. Vajjon igazam van-e midőn azt állitom, hogy a báró ur kritikájából, — az imént mondottakon kivül, — egyebet nem tanulhattam: az alábbiakból megitélheti az olvasó.

Mindenek előtt azért ró meg engem a báró ur, hogy művem megirásánál adataimat nem közvetlenül a jogforrásokból, hanem több, általam az előszóban megnevezett szerző műveiből meritém. — Erre azt válaszolom, hogy nem én vagyok az első, ki a századok óta oly annyira kimüvelt egyházjogtudomány terén ilyetén eljárást követek. A legtőbb jogszerző hasonló módon szokott eljárni, mert belátja, hogy felesleges és hálátlan munka lenne a rendszerbe nem hozott egyházjog forrásokból hosszas buvárlat és tanulmányozás után kiböngészni a jog anyagát: miután az a rendszeres jogi munkákban ugy is feltalálható, s ugyanezen munkák nyomán az eredeti jogforrásokból bővebb jogi ismeretek merithetők. — Én nem akartam valami országra szóló s rendkivüli apparatussal készült munkát irni, egyedüli czélom az vala, hogy helyes rendszerben, s világos irálylyal szerkesztett tankönyvet szolgáltassak a papnövendékek kezébe. E czélt pedig ugy is elérhettem, hogy több kitünő jogszerző nyomán, de azért *önálló felfogással, s czéltudatosan* szerkesztém művemet. s hogy e kitüzött czélt valóban is sikerült elérnem, s hogy művem nem nevezhető, mint a báró ur véli, egyszerü plagiumnak, erről több lapnak kritikája tanuságot tesz. Igy az *Uj-Magyar-Sion* czímü folyóirat itélete szerint művem «nem talán egy disharmonikus conglomeratum, mely a nevezett szerzők munkáinak kiollózása, s a kiollózott részeknek egymás mellé állitásából keletkezett. *Szerző az idegen anyagot saját felfogása szerint dolgozta fel, s tudott belőle egy eredeti szabásu, szerves egységet képző művet alkotni.*» Egy másik lap, t. i. az egri «Irodalmi Szemle» pedig igy szól egyházjogtanomról: «szerző — ritka tapintattal és szorgalommal használta ki a rendelkezésére álló anyagot, — ugy hogy bár észrevehetőleg mások nyomdokain halad: az egyöntetüségre oly figyelemmel volt, hogy művétől *az eredetiség az önálló eszmemenet jellegét nem lehet elvitatni.*» A «Magyar Állam» kritikusa pedig igy jellemzi művemet: «Távol állott szerzőtől az eredetiséget negélyezni, s műve ennek daczára egyike a legeredetiebbeknek, ... egész sereg jeles kutfőt használt müve megirásánál, ... önmagát azonban sehol sem képes elrejteni, mert az átvett anyagot mindenütt meglepő eredetiséggel dolgozza fel. . . . . Mindenütt felleljük benne a körültekintő magvasságot, s világos rövidséget.» Ime, igy szól helyeslőleg három kritikus művem kidolgozásáról, melyet a báró ur annyira roszal. — A báró ur előtt nevetségesnek tünik fel, miszerint könyvem megirásánál egy röpiratot is felhasználtam. — Hogy mi nevetséges lehet abban, ha valamely szerző egy kitünő elme éllel, ritka olvasottsággal irt s adatokban gazdag röpiratot felhasznál — ezt felfogni nem tudom.

A felett is csudálkozik a biráló ur, hogy én Viktor Emanuel olasz királyt, a pápai állam elfoglalása miatt rablónak és bitorlónak nevezem. Ha a báró be tudja nekem bizonyitani, miszerint Viktor Emanuel jogosan tört be a pápai államba, s jogosan hóditá meg a pápának hátra maradt birtokát: ám akkor visszavonom állitásomat, de mig ezt a báró ur nem teszi, az olasz király az én szememben folyton rabló és bitorló marad, mert nézetem szerint a ki igazságtalan háboruban foglal el valamely országot ép oly rabló, mint valaha Sobri, Rózsa Sándor et comp. voltak. Inkább én csudálkozhatnám a felett, hogy egy jogakadémiai tanár oly annyira elfogult, miszerint nem képes belátni a világos jogtalanságot, — s fanatismusnak nevezi az őszinte szókimondást. — Azt is megmagyarázom a biráló urnak, hogy miért nevezem a pápát vatikáni fogolynak. Az egész világ tudja, miszerint ő szentsége IX. Pius Róma elfoglalása óta folyton a vatikáni palotában tartózkodik, s azt soha sem hagyja el, mert noha physicai kényszer nem tartja őt vissza attól, hogy a városba kijőjjön, — de fejedelmi méltósága nem engedheti, miszerint a bizonyos bántalmazásoknak, insultatioknak kitegye magát. [1]

[1] Bocsánatot kell kérnünk lapunk t. olvasóitól ezen *naivitások* közléseért; de a védelemre szánt válasz felvételét lovagias kötelességnek tartjuk. Szerk.

Az egyházjogról adott definitiom sem tetszik a báró urnak, s azt állitja, hogy eme definitio szerint a szokásjog nem lehetne jogforrás. — Tessék csak eme definitiot jobban elemzés alá venni, s a szokásjogról adott definitiommal összevetni. Szerintem a szokásjog érvénye az egyház beleegyezésétől függ, — s e szerint indirecte a szokásjognak is az egyház a tulajdonképeni alkotója. — A szokásjog definitiója ellen is kifogást tesz a biráló ur, — s PUCHTA és SAVIGNY magánjogára utal engem, — én pedig a szabatos definitioiról nevezetes AICHNERRE hivatkozom, ki ép ugy definiálja a szokásjogot mint én.[2]

Szakismeret és olvasottság hiányáról is vádol engem a báró ur. — En nem akarom bizonyitgatni, hogy nincs igaza, hanem csak azt felelem e vádra, miszerint a szakismeret és olvasottság hiányát illetékesen csak a szakismerő s olvasott egyén vetheti másnak szemére. Már pedig nekem nagyon is sok okom van a báró ur szakismeretét és olvasottságát kétségbe venni. Ha a jogtudomány terén kellő szakismerettel birna: tudnia kellene, hogy semmi különös nincs abban, ha valaki szárnyai alá veszi az álizidori törvény-gyüjteményt, miután a legkitünőbb canonisták p. o. WALTER és PHILIPS is ugyanezt teszik, s ép oly módon itélnek eme gyüjtemény felől mint én itéltem. — Azt is tudnia kellett volna a báró urnak, hogy az egyház alapitása, külismérvei, rendeltetése, a pápa világi fejedelemsége, a tanügy, a szentelmények, az isteni tisztelet stb. mind oly dolgok, melyekről csekély kivétellel valamennyi jogszerző értekezni szokott. Üsse csak fel a báró ur KONEK «Egyház jogtan»-át s azonnal meggyőződhetik arról, hogy igazam van; sőt azt fogja találni, miszerint KONEK még valamennyi szentségről, a böjtről, a fogadalomról, az időszámitásról is megemlékezik, — amely utóbbi tárgyakról azonban én helyesebbnek láttam nem szólani. Tehát a szakismeretnek nem csekély hiánya szükségeltetik ahhoz, hogy valaki a báró ur példájára azt állithassa, miszerint a fentebb előszámitott tárgyak nem tartoznak az egyházjog körébe, s hogy én vagyok az első, ki azokat müvembe beszőttem. — Azt is curiosusnak találtam, hogy a báró ur előtt eddigelé még ismeretlen volt a «*pia fraus*» fogalma, — s elég naivul azt hiszi, hogy ezt a fogalmat én találtam ki. — Az sem rosz, hogy a biráló ur elárulja, miszerint birálat alá vett müvemnek még előszavát sem olvasta el egészen, — mert különben nem vethette volna szememre, hogy feledékenységből nem értekeztem a vaticani zsinatról, — s tudná, hogy miért nem akartam e zsinatról tüzetes emlitést tenni.

Az egyetlen valóságos hiba mit a báró ur annyira ócsárolt müvemben felfedezni tudott, az volna, hogy müvem 756-ik lapján azon állitás fordul elő, miszerint a jezsuita rend II. József császár idejében törültetett el. — Készséggel elismerjük, hogy ez téves állitás; de azért a történethamisitás vádját kereken visszautasitjuk Habent sua fata libelli. Eme kérdéses helyen tulajdonkép nem a jezsuita rend eltörléséről, hanem a tanulmányi alap keletkezéséről van szó, — ami pedig valósággal II. József idejére vezethető vissza, s innét származott a hiba. Ugyanis, mint báró ur is, nagy káröröммel constatálja, — a jezsuita rend valósággal Mária-Terézia uralkodása alatt törültetett el, — de a rend vagyona egész 1782-ikig, tehát II. József uralkodásának második éveig «jezsuita tömeg» név alatt kezeltetett, s iskolai czélokra fordittatott, — de a mondott évben a vagyon az országos dikasteriumok kezelése alá került, s ez időtől kezdve «*tanulmányi alap*» nevet nyert. Eme történeti tényt kéziratomban rövideben a következő szavakkal jelzem: «A tanulmányi alap II. József császár idejében, *a már 1733-ban* (tehát II. József előtt!) eltörült magyarországi Jézus-társaság vagyonából keletkezett.» Azonban a nyomdai correcturában a *már* szó kimaradt. Szerencsétlenségemre nem én végeztem a correcturát s helyettesem a mondatot igy javitá ki; «A tanulmányi alap a II. József idejében 1773 eltörült» stb. Ime ez a hiba genesise. — Ha ezt nem hiszi a báró ur nem tehetek róla; azt azonban mások feltehetik rólam hogy én mint az egyháztörténelem tanára tudni fogom, sőt tudnom is kell, hogy a jezsuita rend Maria-Terézia s nem II. József idejében törültettett el.

A másik hiba, mit a báró ur müvemben feltalálni vélt, az lenne, hogy a polgári házasságról szólván azt állitom, hogy az ilynemü házasság a francia forradalom terméke, — s nem reflektálok arra, hogy a polgári házasság már jóval előbb Hollandiában és Angliában is behozatott. — Azonban miután én azon meggyőződésben élek, hogy a polgári házasság eszméjét, valamint sok egyéb liberalis eszmét Európa a francia forradalom példájára karolta fel: s Hollandia és Anglia példája aligha tette volna a polgári házasság eszméjét sokak előtt oly kedveltté, — ezért nem követtem el oly nagyszerü történelem elleni vétséget, midőn a polgári házasságot a francia forradalom termékének neveztem. — Az sem valami nagy tévedés, hogy a polg. házasság definitiojánál, a franciáknál eltörölt divortiumra nem reflektáltam. Az én szemeim előtt a divortiomot megengedő, s ép ezért a sokak által elannyira óhajtott polg. házasság lebegett.

Végre a báró ur azon ocsárlásai ellenében, hogy t. i. müvem felületességgel van irva, — definitioim zavarosak s irályom lapos, — elégnek vélem felhozni azon körülményt, miszerint müvemet, mielőtt az sajtó alá lett volna rendezve, megyés püspököm két szakértő egyén által megbiráltatta, — s a birálók többi között igy nyilatkoztak müvemről: «opus D. Professoris KAZALY, — — — *scopo illi, quem sibi in praefatione proposuerat, exacte convenit,* — — — Auctor opus suum ideomate patrio conscribendo *per hoc litteraturam hungaricam eximie ditavit. Stylus ejus est castus, limpidus et pro usu scholari usque accomodus.*» Ezen kivül szabadjon felemlitenem azt is, hogy több hazai lap u. m. az «*Uj-Magyar-Sion*», «*Irodalmi Szemle*», «*Magyar Állam*», «*Magyar Korona*», és «*Erdély-egyházmegyei Közlöny*» egyetértőleg a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak müvemről. Sőt egy tekintélyes külföldi folyóirat, t. i. az «*Archiv für kath. Kirchenrecht*» is dicsérettel szólt munkálatomról. Ez utóbbi lap tekintélyét ugy hiszem a báró ur is elismeri, — tehát ide igtatom e lap nyilatkozatát: «Das Buch empfielt sich durch Übersichtlichkeit, *Klarheit des Vortrages, möglichst vollständige*, jedoch mässig gehaltene behandlung der einzelnen Theile, woduch es sich besonders, als Brauchbares Lehrbuch, für Clerikerseminarien zu eignen scheint.» — Azt a tényt sem hallgathatom el, hogy müvem első kiadásának *hatszáz* példánya *két hó lefolyása alatt* mind elkelt; s még az idén, tehát ugyanazon évben, melyben az első kiadás megjelent, egy ujabb kiadás szüksége beállott; s ép jelenleg rendezem sajtó alá a második javitott és bővitett kiadást, — melyre egy hónap alatt ujra *négyszáz* előfizetőm jelentkezett. — Eme tényekhez sem kell commentár; s ahol a tények beszélnek: ott az ócsárló szavak nem sokat jelentenek.

Végre a báró ur azon udvarias bókját, miszerint bölcsebben tettem volna, ha soha meg nem irom könyvemet, s a hittudományok terén szerzett borostyánkoszoruval megelégedve nem kerestem volna a jogi téren babérókat: ezen udvarias bókot, azon bókkal viszonzom, hogy a báró ur is bölcsebben tett volna, ha jogtudori czímével megelégedve, annak fényét oly esetlen kritikával nem homályositotta volna el, mint a minő kritikát müvemről irt. Ugy hiszszük, hogy a kritika terén báró ur sem igen fog babérokat aratni!

Kazaly Imre,
theol. tanár.

[2] Csodáljuk hogy a szerző PUCHTA és SAVIGNY ellenében *Kassay Adolf* autoritására nem hivatkozik, mert az is ugy definiálja a szokásjogot. Szerk.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A sommás visszahelyezési per néhány lényeges kérdése.

Minden nap találkozunk azzal a nézettel, hogy az egy évi személyes birtoklás a sommás visszahelyezési per egyik alapfeltétele, melynek hiánya esetén a visszahelyezés el nem rendelhető.

E nézetből látszott kiindulni a kir. itélőtábla is a «*Döntvénytár*» XVII. folyamában 6. sz. alatt közlött határozatában, melyekben az ingatlan vagyont birói árverésen megvevője által inditott visszahelyezési keresetét azért utasitotta el:

mert felperes azt, hogy a kereset meginditásáig saját személyében a kérdéses földnek birtokában lett volna, mivel sem bizonyitotta, ily személyes birtoklás igazolása nélkül a tulajdon ez uton elbirálható nem lévén, ennél fogva felperes állitólagos jogelődjei birtoklása után visszahelyezési kereseti joga meg nem állapitható.

E nézet véleményem szerint határozottan téves; az egy évi békés birtoklás kimutatása csak abban az esetben igényeltetik, ha felperes birtoklásának más jogszerű czímét nem tudja kimutatni, s igy visszahelyezési keresetének alapjául egyedül a hosszabban tartó békés birtok szolgál. Ha ellenben birtoklásának, melyben megháborittatott, más jogszerű czímét ki tudja mutatni, p. o. hogy az tulajdona, vagy azt megvette, vagy örökölte stb. akkor bármely rövid, ideig volt is birtokban, a háborritás tényének befejeztétől számitandó egy év és egy napi határidőn belül sommás visszahelyezési pert indithat. Ebből kifolyólag oly egyén ellen is, ki jogszerü birtokczímét kimutatja, a birtokban levő az egy évi és egy napi békés birtoklással védekezhetik, mert csak e határidőn belül van helye a sommás visszahelyezésnek, annak lejárta után a sértett fél birtoklási jogát már csak a törvény rendes utján érvényesitheti.

Ez elvet követi a magyar kir. Curia mint legfőbb itélőszék is, mint az számos idevonatkozó elvi jelentőségü határozataiból kiderül. Ez elv foglaltatik p. o. a következő kijelentésben is:

«sommás visszahelyezési perben a háboritást megelőző békés birtoklás egy évi tartamának kimutatása, a törvény szelleméből kifolyólag nem kivántatik meg oly esetben, midőn a birtok alperesnek felperes által birlalás végett adatott át, hol tehát ezen saját ténye *a felperesi birtokjog teljes bizonyitékául szolgál*» (Döntvénytár XIV. foly. 3. szám alatt.) Még határozottabban van azonban ez elv a következő határozatban kimondva:

«sommás visszahelyezési perben az egy évi békés birtoklás kimutatása csak abban az esetben követelhető: ha alperes maga birtokosnak tekinthető; vagyis ha a kereseti javakat a birtok átruházásra alkalmas czímen tartja birtokában, és megelőzőleg a birtokból önhatalmulag tétetett volna ki» (Döntvénytár XIV. f. 165/3. sz. a.), valamint a következő kijelentésben is:

«a ki birói árverésen megvett ingatlan vagyon birtokában megháborittatik, sommás visszahelyezési pert indithat, mely esetben az, hogy saját személyében egy évig nem volt békés birtokban a kereseti jogosultság ellen sikkerrel nem érvényesithető.» (Dtár XVII. f. 6. sz. alatt.)

És ennek igy is kell lennie; az ellenkező a legnagyobb igazságtalanságnak válnék kutfejévé. Tegyük fel, hogy valaki legjogszerűbb czímen birtokot szerez, s annak egy része valami képzelt jognál fogva tőle, a birtoklás megkezdése után néhány napra, önhatalmulag elvonatik, nem gúnyja lenne-e az igazságszolgáltatásnak, ha ez az ember nem kapna rövid uton elégtételt, hanem rendes per utján lenne kénytelen évek során át perlekedni az önhatalmu foglaló ellen.

Más részről azonban szem előtt tartandó, hogy a tényleges állapot önhatalmu megzavarása senkinek sem áll jogában, hogy ennél fogva a jogos birtoklási czímmel biró sincs jogositva ez alapon magát önhatalmilag a birtokba helyezni. (Ez elv van kimondva a Dtár XIV. folyamában 151. sz. alatt közlött legfőbb itélőszéki határozatban is.)

Azt, hogy a visszahelyezés sommás uton a háboritás tényét követő egy év alatt kérhető, a budapesti kir. itélőtábla azon területén, hol a hazai jog van érvényben kétséget sem szenved, arra nézve pedig, hogy e határidő honnét számitandó határozott kijelentést tartalmaz a legfőbb itélőszék ama határozata, melyben kimondja, hogy: «sommás visszahelyezési per meginditására nézve a törvény szerint előirt egy évi békés birtoklás nem a háboritás tényének megkezdésétől, hanem annak befejezésétől számitandó.»

Nem ily nyilvánvaló volt ez a marosvásárhelyi tábla területér nézve, ott — mint tudjuk, — az osztrák polgári törvénykönyv van hatályban, ebben arra nézve, hogy mennyi idő alatt inditható meg a sommás visszahelyezési kereset intézkedése nem foglaltatik, hanem az osztr. perrend tartalmaz e részben szabályt, mely szerint az azon időponttól kezdve, midőn a háboritás ténye a birtokos tudomására jutott számitandó 30 nap alatt inditandó meg. E perrend volt hatályban Erdély területére nézve 1869 évi junius 1-éig, midőn a polg. törvk. rendtartás ott is hatályba lépett. Ez — nem tartalmaz szabályt arra nézve, hogy a sommás visszahelyezés milyen határidő alatt inditandó meg, valószinüleg annál az oknál fogva, mert erről a magyar anyagi jog intézkedik, ez azonban Erdélyben hatályban nincs; s igy ott arra nézve, mely határidő alatt érvényesithető a sommás visszahelyezés, semmi szabály sem létezik. Ily körülmények között a legfőbb itélőszéknek nem maradt más választása, mint egy merész vágással ketté metszeni a gordiusi csomót, s a határidőt ekként állapitani meg; igen helyesen meg is felelt ebbeli feladatának kimondván, hogy: »sommás visszahelyezési kereset a marosvásárhelyi kir. itélő tábla területén is, csak az elkövetett birtokháboritástól számitandó egy év alatt inditható meg.« (Döntvénytár XIII. f. 66. sz. alatt.)

Igen nevezetes intézkedése a mi törvényünknek, hogy mig más törvények csak a megháboritott birtokosnak nyujtanak sommás uton védelmet, törvényünk ilyenben határozottan részesiti a haszonbérlőt is. Azonban ennek visszahelyezési jogát illetőleg másrészről nem tévesztheto szem elől az anyagi törvény azon intézkedése sem, mely szerint a tulajdonos a bérleti határidő lejárta után feltétlenül, annak tartama alatt pedig az esetben, ha a bérlő a bérleti feltételeket nem teljesiti a bérlett birtokból kimozditani jogositva van, ez elv kifolyása; hogy a bérfizetés elmulasztása vagy a bérleti feltételek nem teljesitése esetén a bérleti viszony megszüntetése a tulajdonos által követelhető abban az esetben is, ha az a szerződésben ki nem köttetett (L. a Döntvénytár XIII. folyamában 40/2 sz. a. legf. itélőszéki határozatot.) Ennek az elvnek kifolyása van a haszonbérlő által inditandó sommás visszahelyezési perre is. Ennélfogva:

1. A bérlő e perben: »nemcsak a megelőző békés birtoklást, hanem azt is igazolni tartozik, hogy haszonbéri joga a bérletből történt tényleges kimozditása idején még, fennállott« (L. a Döntvénytár X. folyamában 258. sz. alatt közlött legfőbb itelőszéki határozatot.)

2. Hogy: »a bérlőnek csak abban az esetben van joga a tulajdonos által történt háboritás folytán visszahelyezést kérni, ha a maga részéről a szerződési feltételeknek eleget tett. Ily esetben azonban annak bebizonyitása, hogy a bérlő a bérszerződés feltételének nem tett eleget, s ennélfogva annak megszüntetésére ő adott okot, a bért háboritó tulaj-

Folytatás a mellékleten.

donost terheli» (Ez elv van kimondva a Döntvénytár IX. folyamában 212 sz. a. közlött legfőbb itélőszéki határozatban.)

Végül még egy a sommás visszahelyezési perben gyakran előforduló téves nézetet kell megemlitenem. Igen sokan ugyanis a törvény rendelkezéseit szó szerint magyarázva, a háboritásnak lényeges feltételeként tekintik, hogy a háboritás tényleges erőszak alkalmazásával történt légyen.

Ez elv ily módon való alkalmazásának igen hátrányos következményei lennének, mert az esetben, ha a tulajdonos tudtán kivül történik a jogtalan foglalás; tehát a birtokháboritás leggyakoribb eseteiben fosztaná meg a birtokost a védelemtől, mi a törvénynek czélja nem lehetett. Ennélfogva csak helyeselhetjük azt az álláspontot, melyet az erőszak tekintetében a legfőbb itélőszék elfoglalt. Igy kimondotta:

»A birlalási alap önkénytes megváltoztatásával történt birtokba helyezés foglalásnak, az ez által elkövetett jogtalan cselekvény pedig erőszaknak tekintendő, melynél fogva sommás visszahelyezésnek van helye« (Döntvénytár XII. f. 165/2 sz. alatt), továbbá: »minden oly tény folytán, mely által valaki bizonyos dolog birtokát önhatalmulag magához keriti, habár tényleges erőszak nem alkalmaztatott is, rövid utu visszahelyezésnek van helye; mert *az erőszak magában a jogtalan cselekvényben nyilvánul.* (Döntvénytár XIV. f. 105/2 sz. alatt); és végre: »oly egyének kik már birtokban voltak, arra nézve, hogy sommás uton visszahelyeztessenek, *csak a foglalás megtörténtét, annak jogtalanságát* és azt, hogy a foglalás megtörténtétől a kereset meginditásáig egy év még nem telt el, tartoznak bizonyitani (Döntvénytár XIV. f. 165/4 sz. alatt.)

Ugy hiszszük, hogy e határozatok kétségbevonhatlanul feltüntetik a legfőbb itélőszék által e részben elfoglalt álláspontot.

Zlinszky Imre,
kir. itélő táblai biró.

A közkereseti társaságok s szövetkezetek csődjéről.

III.

Áttérve az osztályozás kérdésére, megjegyzem, hogy a csődtörvénynek e részben felállitott szabályai a kereskedelmi törvény folytán az egyes tagok magáncsődje tekintetében változást nem szenvednek, mi mellett természetes, hogy a társasági csődtömegtől az egyes magántömegekhez csupán kifizetés végett áttett követelések, a mint külön valódisági ugy külön osztályozási életnek sem képezik tárgyát, valódiságuk s mely osztályba tartozásuk már a társasági csődpernél nyervén eldöntését.

Nem ugy áll az osztályozás kérdése a társasági csődöt illetőleg. — A kereskedelmi törvény 95. §-ban foglalt azon intézkedésnél fogva, hogy a társasági vagyonnak csak azon része szolgálhat a társtagok magánhitelezői követeléseinek kielégitésére, mely felszámolás, tehát a társasági adósságok törlesztése utáni vagyonfelosztás esetére az illető társtagra jut, — lesz követelés, mely csődrendtartásunkban feltétlenül osztályozottnak jelentkezik ugyan, de azon minőségénél fogva, hogy természete szerint csakis magánkövetelés lehet, a társasági csődnél az osztályozástól egyszerüen elesik, s annál teljesen figyelmen kivül marad.

A csődtörvénytervezet is nyitva hagyja e kérdést, a mint különben természetes is, hogy nem sorolhatja elő valamennyi követelést, mely mint magántermészetű, társasági csőd ellen nem érvényesithető, — ez concret esetbeni megbirálás dolga lévén. — De a kifejezetten emlitett s osztályozott követelések e szempontbóli megvizsgálásának sem nyujt a tervezet oly tág tért, mint jelenlegi csődtörvényünk; a kiváltságos osztálybatartozó, s ennélfogva külön felemlitett követelések az előbibben mint látandjuk, minél kisebb számra lévén szoritva.

Vizsgáljuk a csődtörvény osztályozta követeléseket e tekintetből egyenként:

A tömeg rendbeszedésére és kezelésére megkivántató dijak, minthogy a követendőnek jelzett azon eljárásnál, mely szerint minden egyes társtag csődtömege ugy a többi társtag netaláni csődtömegétől, mint különösen a társaságétól külön kezeltetik, ugyis minden tömeg tekintetében külön állanak elő, azon tömegtől nyernek kielégitést, melyre vonatkoznak; a tömeggondnok s felügyelőnek szintén ide tartozó dijai, ha a társasági csődtömegre nézve külön gondnok s perügyelő rendeltetett ki, egészben, különben pedig az ezen tömeg érdekében teljesitett munkálatoknak a tagok magántömegei tekintetében teljesitettekéihez való viszonyában nyerendnek itt kielégitést.

Közhivatali letétemények s a hivatalnokok hivatalos számadásaiból történt elmarasztalásai alapjáni követelések társasági csődtömeg ellen fel nem merülhetnek; — ugyanis maga a közkereseti társaság hivatalt nem viselhet, hivatalnok nem lehet, ily állást a dolog természeténél fogva mindég csak physikai s nem jogî személy tölthetvén be; — a tagok viszont, ha egyúttal hivatalnokok [14] ez állásukat csak mint magán személyek s nem mint közkereseti társasági tagok tölthetik be; minden ily hivatalos állásban elkövetett cselekvényeik tehát a társasággal szemben s társasági viszonyuk szempontjából magán cselekvényekűl tűnnek fel, s a mint a náluk elhelyezett letétemények kiadása, ugy az e cselekvényeik, s illetve hivatalos állásukban elkövetett mulasztásaikból eredő fizetési kötelezettségeik őket a társasággal szemben csak mint magánegyéneket terhelik; — a társasági csődtömegre vonatkozólag tehát ilynemü követelések nem léteznek s ennél nem sorolhatók.

A gyámi számadásokból eredt elmarasztalások természetöknél fogva, miután gyám mindég csak egyes tag, és pedig tagsági minőségével semmi összefüggésben nem álló tag, lehet, szintén mindenkor csak az illető tag külön tömege ellen lesznek megitélendők és kielégitésüket is csak abból nyerhetik.

A kereskedő segédek bére, ha ezek a társaságnál magánál voltak alkalmazva, természetesen mindég a társaság csődtömege ellen is itélendő meg. — Mivel azonban a kereskedelmi törvényben nincs annak lehetősége kizárva, hogy valamelyik tag társainak nyilvánitott vagy feltételezett beleegyezésével önálló kereskedést is folytasson [15] az ily netaláni külön kereskedésben alkalmazott segédek bére magától érthetőleg csak is a külön csődtömeg ellen lesz megállapitható.

Az orvos dija és gyógyszerek ára közkereseti társaság csődjénél a dolog természeténél fogva egészen elmarad s nem sorozható, mert gyógyszerelni mindég csak természetes s nem jogi személyeket lehet, gyógyszereket is csak physikai személy szedhet. — A tagok betegállapota pedig tagsági minőségükkel mi összeköttetésben sincs.

Ugyanily tekintet alá esnek az esetleges temetési költségek is, melyek szintén nem állapithatók meg a társasági, hanem mindég csak a magántömegek ellen.

A lakbér, ha az alatt csupán lakásra szánt helyiségek utáni bért értünk, csak annyiban tartozik ide, a mennyiben a társasági hivatal és segédszemélyzetnek a társaság által netalán kötelességszerűleg szolgáltatott lakásaira vonatkozik, az egyes társasági tagok magán lakásai utáni bér azoknak magánadóssága gyanánt lévén tekintendő. — Ha azonban valamelyik tagnak talán azért, mivel a kizárólagos üzletkezeléssel bizatott meg [16] a társaságtól járt lakás, akkor az ez utáni bér is a társasági csődben számitandó fel. — Végül

[14] Minek lehetősége a keresk., illetve ipartörvény által nincsen, s csak is bizonyos hivatalok tekintetében az azokról intézkedő szabályok által van kizárva.

[15] Kt 74 §.

[16] Ua. a. 77 §.

ha kiterjesztjük a lakbér fogalmát az üzlethelyiségek bérére is, ez a társaság üzletéhez tartozó helyiségek után szintén a társasági tömegből kell hogy kielégittessék.

Az előbbit követi a kéményseprőnek bére is, mely azon helyiségekével egyenlő természetü, melyekhez az illető kémény tartozik, ugy hogy a társasági csődtömeg által fizetendő helyiségekhez tartozó kémény hátra levő seprési dija, — de csakis az — a társasági csődtömeg ellen lesz felszámitható s felszámitandó.

A cselédek bére, a szerint a mint ezek társasági vagy magánczélokra voltak felfogadva, a társasági vagy a magántömegek ellen lesz megállapitható.

Az ügyvédek perbeli dijai [17] a szerint mint a tagoknak magán vagy a társaság pereiből merültek fel, nyerik osztályozásukat is.

A közadók a szerint a mint csőd esetén kivül a társaságnak vagy követlenül az egyes tagoknak jövedelmét apasztották volna, lesznek vagy a társasági vagy az illető magántömeg ellen megitélendők.

Legnehezebbje az itt felhozottaknak kétségtelenül a bukott társtag feleségének hozománya, hitbére s jegyajándéka a társasági vagyonhoz való viszonyának kérdése. — Mielőtt e kérdés fejtegetését megkisérleném, megjegyzem, hogy a gyakorlat már is tultette magát az interpretatió grammaticalis értelmezésein, midőn közkereseti társasági tagok nejei hozományainak bejegyzését is eszközli.

A kereskedelmi törvény [18] ugyanis a nő hozomány, hitbér és jegyajándék bejegyzése tárgyában csupán az 1840: XVI t. cz. 9. §-át tartotta fenn, mely csupán egyes kereskedő nejének hozománya, hitbére s jegyajándékáról s annak mi módoni bejegyzéséről intézkedik; s mely törvényszakasz közkeresetre összeállott társaságok tagjai nejeinek hason javaira csakis az 1840. XVIII. t. cz. 6. §-a folytán alkalmaztatott; az interpretatio grammaticalis szerint tehát a törvényhozásnak, ha a hozomány sat. bejegyeztetését s annak hatalyát közkereseti társasági tagok nejei tekintetében is fenn akarta tartani, e körülményt vagy nyiltan ki kellett volna jelentenie, vagy pedig az 1840. XVI. t. cz. 9. §-a mellett az 1840. XVIII. t. cz. 6. §-át is érvényben maradónak nyilvánitani. — Ez azonban a praxis által màr tul van haladva, minél különben a birói gyakorlat nem saját, hanem a földmivelés ipar, és kereskedelemügyi és az igazságügyi miniszterekneк az 1875. decz. 1-én kiadott közös rendelet 7. §-ban nyilvánitott magyarázatán indult.

Ezen bejegyeztetésnek mindamellett mai jogállásunk szerint csakis azon hatást tulajdonithatni, hogy a nőnek ilykép bejegyzett javai az illető *tag* csőd alá jutása esetén elégitendők ki a csődtörvény biztositotta elsőbbséggel; a társasági csődtömeggel szemben foglalt állását meg nem változtathatja s ebből való kielégitésre részére igényt nem származtathat.

A női hozomány ugyanis szerzés módja, rendeltetése s belső minőségénél fogva mindenkor csak az illető tagnak mint férjnek esetleges magántartozása gyanánt jelentkezik; mert mint összesége azon javaknak, melyeket a nő férje hazához hozott, keletkezéséhez fogalmánál fogva házasságkötést hiván; — a javak létezhettek ugyan előbb is, hozománynyá azonban csak akkor válnak, ha a *nő* által (illetve részéről) a *férj*nek adatnak; a hozomány létezése alakját tehát a házasság képezi, vagyis oly cselekvény, melynél az azt végező egyénnek közk. társasági tagi minősége irrelevans mozzanat, a házasság a dolog természeténél fogva mindenkinek a szó legszorosabb értelmében vett magán ügyét képezvén, mely eszményi fogalmánál fogva az ügyletül tekinthetés lehetőségét kizárja; sőt még akkor is, ha szabad volna a házasság-kötést ügyletnek nevezni, oly ügylet maradna az, melyet az azt megkötő minden körülmények között saját maga részére köt meg, melyet sem hallgatag, sem kifejezetten társaság nevében vagy annak részére kötni nem lehet.

Természetes tehát, hogy miután a hozomány mindég oly cselekvény folytán, oly viszony létesitése következtében jut a férj kezére, melyet lehetetlen nem magáncselekvénynek, nem magánviszonynak tekinteni, — a hozomány visszakövetelhetésének is a férj elleni magánkövetelésnek kell maradnia, melynek a társasági csődtömeg elleni megitélését a kereskedelmi törvény 95. §-a akadályozza.

De talán különbséget idéz elő erészben az, ha a hozomány bebizonyithatólag azon társaságnak, melynek tagja az illető férj — üzletébe fektettetett, a mint annak a kötelezett könyvvezetés folytán mindenkor bebizonyithatónak is kell lennie? — A hozomány természetének sem előtt tartása mellett e kérdésre is nemmel kell felelnem.

A hozomány ugyanis mindenkor a férjnek adandó s csakis annak adhadó, kit is annak haszonélvezete illet meg.[19]

Ha már most a férj e használatot olyképen eszközli, hogy a neki hozomány czimén átadott összeget a társaság üzletébe fekteti, ugy ezzel csupán betételét szaporitja, illetőségét nagyobbitja [20] s e cselekvényéből csupán ő nyer jogot nagyobb nyereség jutalékot, illetve felszámolás esetére nagyobbodott betételének megfelelő nagyobb részt követelni; — de a feleségnek, ki hozományát férjének adta át, esetleges igénykeresettől eltekintve, mi kereseti joga sincsen a társaság ellen, ilyen őt csak férje ellen illetvén meg. — Azon összegek, melyeket a nő netalán közvetlenül kölcsönzött a társaságnak, más tekintet alá esnek ugyan, a mennyiben a társaság ellen, is beperesithetők de azok természetesen nem hozomány czimén, hanem mint kölcsön követelhetők vissza s igy csőd esetén a hozomány előnyös sorozására igényt nem tarthatnak.

A mik itt a hozomány tekintetében elmondattak, még fokozottabb mérvben állanak a jegyajándék s hitbérről, ezeknek csupán a férj ellen követelhető s a társaság ellen meg nem itélhető voltukhoz még annyi kétely sem férvén, mint a hozomány hasonló minőségéhez.

A csődtörvényileg sorozott többi követelések közzül a váltókon alapulók a szerint a mint a kereskedelmi törvény 90. §-ának megfelelőleg a társaságéinak vagy a tagok magánadósságai felől kiállitottaknak jelentkeznek, a társasági, vagy a megfelelő magáncsődtömegből nyerik kielégitésüket.

A betáblázott követelések, a mennyiben azon ingatlannak, melyre betáblázvák, eladási árából kikerülnek, egészben abból lesznek fizetendők, tekintet uélkül arra, hogy a társaságé avagy egyes tagé-e az illető ingatlan s társasági vagy magántartozás volt-e a betáblázott. — Ez a betáblázásnak s következményeinek telekkönyvi rendtartás meghatározta természetében rejlik: — A betáblázott követeléseknek az illető ingatlan árával netalán nem fedeztethetett része annak csődtömege ellen lesz megitélendő, ki ellen a zálogos hitelezőt esetleg személyes kereseti jog illet.

A közönséges adós leveleken alapuló követelések annyiban itélendők meg a társasági csődtömeg ellen, a mennyiben — a többi kellékek meglétének feltétele alatt azoknak a társasági üzlethez nem tartozó voltuk magukból a kötvényekből ki nem derül [21] egyébként pedig azon tag tömegéből kell hogy kielégitessék, melynek magán tartozását képezi.

A csődtörvény-tervezet, miként már emlitettük, — a kereskedelmi társaságok csődje tekintetében szintén nem állit fel az általánostól eltérő osztályozási módozatot, s erészben megelégszik annak kijelentésével, hogy az egyes

[17] L. 1874 XXXIV. t. cz. 60. §.
[18] L. annak 552. §-át.
[19] L. VENCZEL: A magyar magánjog rendszere cz. m. II. köt. 356. l. — HERCZEGH: Magyar családi és örökösödést jog 21. l., 24. s k. l. s t. b. — PUTZ: System des ungarischen Privatrechtes 318. l. stb.
[20] Kt. 69. §.
[21] Kt. 261. §.

társasági tagok magánhitelezői a társaság csődtömege ellen mint hitelezők fel nem léphetnek.[22] Tekintve különben azt, hogy a tervezet az eddigi osztályozási eljárással gyökeresen szakitva, alig emlit egy-két nemü követelést mint kiváltságost, azok gros-ját pedig a harmadik osztályba sorozza, a tervezetnek, ha a társasági csődök tekintetében e részben kimeritően intézkedni akart volna, nem annyira uj osztályzatokat felállitani, mint inkább annak specialisálásába kellett volna bocsátkoznia, hogy valamennyi előfordulható követelés mennyiben terhelhet társasági csődtömeget, s menyiben nem; — hogy ebbe bele nem bocsátkozott, azt természetesnek találjuk, s igy mind ennek megállapitása ezentul is a tudománynak s esetről esetre a gyakorlatnak marad fenntartva.

Hogy egyébiránt a tervezet osztályozási elveire is vessünk egy — legalább futólagos — pillantást, megjegyezzük, hogy abban mindenekelőtt különbségtétetik záloghitelezők s tulajdonképeni csődhitelezők között, az elsőkhöz I. a jelzálog, II. kézi zálog és III. bányavagyon által biztositott hitelezök számittatván. — Miután a zálog hitelezők a zálogjog természete, s a tervezet 53. §-ának kijelentése folytán is a zálogtárgyból, s mennyiben követelésök belőle kikerül, kielégitést követelhetnek tekintet nélkül arra, van e a zálog tárgy tulajdonosa ellen személyes igényük is vagy sem, követelésüknek a zálogtárgyból ki nem telt részére nézve pedig, a mennyiben személyes keresetük is van, az általános csődtömegbe jutnak, s annak az osztályozás iránt felállitott elvei szerinti megbirálás alá esnek, — szempontunkból csakis az átalános csődtömeg mi módoni felosztása iránti határozatok birnak érdekkel, csakis azoknak közkereseti társaságok csődjénél való mikénti módosulását lehetvén vizsgálnunk.

A 49. §. azon intézkedésének a 66. §-ban való ismétlése után, hogy a csődvagyonból, a mennyiben az a zálogos hitelezők, továbbá a különös, azaz záloggal terhelt tömegekre vonatkozó, költségek és tartozások fedezésére nem szükséges, mindenekelőtt az általános tömegre eső költségek és tartozások[23] vonandók le, — a tervezet az általános csődtömegre vonatkozólag a következő osztályokat állitja föl:

Az első osztályba sorozandók[24]

1. azoknak, kik a közadós háztartásában, gazdaságában vagy iparüzletében állandóan alkalmazva voltak, a csődölt közvetlenül megelőző évre hátralévő évi vagy munkabére az esetben is, ha a közadósnak gyermekei, vagy ha annak szolgálatát a csődnyitás idejekor már elhagyták;

2. a csődnyitást közvetlenül megelőző három évre hátralevő adók, vámok, vagy fogyasztási illetékek, a mennyiben ezek a külön tömegek valamelyikéből az 55. és 62. §§. értelmében kielégitve nem lettek.

Vagyontalanság esetén az 1. pont alattiak megelőzik a 2. pont alattiakat, egymás közt azonban aránylag elégitendők ki.

Ezen első osztály közkereseti társaságok csődjénél s azok tömege tekintetében csak annyiban szenved változást, hogy a *háztartásban* alkalmazottak bérei kimaradnak, közk. társaságnak, mint jogi személynek nem lehetvén háztartása; ugyanez okból szükségtelen közkereseti társaságokat illetőleg a szolgálat adó s szolgálatban levő közötti netaláni szülei s gyermeki viszonynak kivételt meg nem állapitó körülmény gyanánti felemlitése is.

Egyuttal megjegyzem, hogy az első osztályt nem annyira az elvben, mint annak kifejezésében szüknek tartom annyiban, — a mennyiben ugyanazon okok, melyek a szolgálati viszonynak, s illetve jogalapitó következményeinek egyidejüleges szülei s gyermeki viszony általi meg nem változtatását motiválják, egyéb rokonsági viszonyok tekintetében is hatékonyak; s ha talán magától érthető is, hogy, ha a szülei s gyermeki viszony változást nem idéz elő, a távolabbi rokonsági viszony sem szülendi azt, — egyáltalán nem vitatható e magától érthetőség megforditva a gyermeki s szülei avagy épen házastársi viszonyra vonatkozólag is.

A 67. §. 1. pontját tehát ily módon tartanám bővitendőnek: — — — az esetben is, ha a közadósnak gyermekei, szülei, házastársa, avagy egyéb rokonai — — —

A második osztályba tartoznak a tervezet 68. §-a értelmében következő, a tömeg elégtelensége esetében aránylag kielégitendő követelések:

1. a kiskoruak és gondnokoltak azon kártéritési igényei, melyeket ezek az atya, gyám vagy gondnok kötelességellenes vagyon kezelése miatt támaszthatnak;

2. azon követelések, melyek az államot a tisztviselők vagy szolgák ellen a szolgálati viszonyból illetik.

A második osztályba tartozó követeléseket, mint látjuk oly személyes, és pedig physikai személyekhez kötött momentumok állapitják meg, melyek jogi személy és annálfogva közkereseti társaság tekintetében is, — nem fordulhatnak elő. — Jelenlegi csődtörvényünk hason intézkedései megbeszélésénél is kimutattuk már, hogy közkereseti társaság ellenében sem gyámi sem hivatalnoki viszonyon alapuló követelések nem merülhetnek fel; mivel pedig a tervezet a második osztályba csupán ily követeléseket sorol, ennélfogva közkereseti társaságok csődjénél a tervezet szerinti második osztály egészen elmarad s az első után következik mindjárt a

harmadik osztály, melybe a tervezet 69. §-a értelmében mindazon követelések sorozandók, melyek határozottan más osztályba nem utalvák; — a harmadik osztálybeli követelések a tömeg elégtelensége esetén aránylag elégitendők ki.

A nélkül, hogy a mostani csődtörvényünkben előnyesen sorolt tételek e kiváltságuktól való megfosztásának indokait helyes vagy helyetelenségük tekintetében vizsgálat alá vennők, mi czikkünknek ugy czélját mint keretét haladná tul, — röviden csak a kiváltságos tételek köre s számának hitelemelő megszoritásában nyilvánuló alapelvet jelentjük ki saját meggyőződésünk szerint is helyesnek, s a tervezet csődtörvényünk feletti egyik legnagyobb előnyének, s megjegyezzük, hogy ez által a fentebb egyenkint vizsgált követelések meg vagy meg nem itélhetősége tekintetében elmondottak mi változást sem szenvednek; minthogy e követeléseknek s különösen a hozomány, hitbér s jegyajandéknak közkereseti társaság csődje elleni nem csak kiváltságos tételként, hanem általában való megitélhetlenségét vitattuk s mutattuk ki.

Dr. Nagy Árpád,
bpesti ügyvéd.

(Vége következik.)

[22] Csődtörv. terv. 210. §.
[23] Hogy mik tekintendők a tömeg költségei s tartozásainak, azt a tervezet 50. illetve 51. §-a határozza meg.
[24] L. a terv. 67. §-át.

Különfélék.

A büntető törvénykönyv tárgyalásához.

IV.

Mielőtt a részletes tárgyalás további folyamát ösmertetjük, nem hagyhatjuk észrevétel nélkül a miniszterelnök nyilatkozatát, melyben a sajtószabadság féktelensége ellen közelebb kormányi intézkedést helyezett kilátásba s egyuttal sajnálatát fejezte ki esküdtszékeink azon gyakorlata iránt, mely szerint pl. a rágalom elkövetését kimondják s mégis «*nem bűnös*» verdictet hoznak!

A képviselőház élénk helyeslésből sokan az *esküdtszéki sajtóbiróság* eltörlésére vontak következtetést. Mi ezt a politikai sajtóvétségekre vonatkozólag hihetetlennek tartjuk; de azt, hogy bármely, a sajtó utján elkö-

vetett cselekmény, mint pl. magánszemélyek elleni gyakran ocsmány becsületsértési és rágalmazási ügyek az esküdtszék illetőségéhez utaltassanak, — magunk részéről sem helyeselhetjük. Semmikép sem látom indokolva, hogy a becsületében sértett állampolgár kényszerittessék oly nehézkes apparatus mozgósitásához folyamodni, minő az esküdtszéki intézmény. Tudhatja mindenki tapasztalatból, hogy mig a sértett fél ez uton elégtételt nyerhet, addig a vád emelésének szüksége már elenyészett; mert a rágalom nyilai vagy már eltompultak a közbecsülés aczél pánczolatán, avagy más esetben a rágalom mérgezett fulánkjával ejtett halálos seb, az ellenszer rögtöni alkalmazásának lehetetlenitése után többé már nem is orvosolható.

Ily állapot türhetlenné válik, mert minden állampolgár elidegenithetlen jogaihoz tartozik: hogy becsületének védelmét az állam rendes jogszolgáltatása utján eszközölhesse és az ő rovására senki, tehát a sajtó se birjon oly privilegiált forummal, mely a becsületében sértett állampolgár jogvédelmét megnehezíti.

Részünkről tehát a *magánfelek* által inditandó becsületsértési és rágalmi sajtóperekben az esküdtszék illetőségi körét indokoltnak nem tartjuk, és pedig azért, mert mindazon érvek, melyek a politikai sajtóvétségek esküdtszéki elbirálása mellett felhozhatók, nem alkalmazhatók a magánvád eseteire. A végrehajtó államhatalom ugyanis ez ügyekben nem tekinthető érdekelt félnek a mennyiben érdeke a létező jogrend védelmére irányul, sőt ép ezen irányban érdeke teljes összhangban áll az igazságszolgáltatás hivatáskörével. Továbbá azon indok, mely politikai sajtóvétségek tekintetében a doctrinának hiányában áll, szintén nem alkalmazható a magánvád eseteire, mert a becsületsértés és rágalom fogalmi meghatározása nem függ oly eszményi törekvések megbirálásától, mint pl. a felségsértés, honárulás, lázitás és egyéb ily politikai bűncselekmények meghatározásánál.

Azon nehézség azonban, mely a magánszemély és hivatalos állása közti határvonal megjelölésében áll, okvetlenül igényli sajtótörvényünk 10. és 11. §§-nak módositását. Nem tudhatjuk ugyan, hogy a kormány med dig fog menni korlátozásával; ez, mint a kormányelnök mondá, annak idejében lesz megvitatható; — de mi magunk részéről tisztában vagyunk azirán t, hogy a magánvád határain tul nem mehet, ha magát a sajtószabadságot érinteni, azt korlátozni nem akarja. Vederemo!

Áttérve a II. Rész részletes tárgyalásának további körvonalozására, nem hagyhatjuk emlités nélkül VIRAVA JÓZSEF módositványi javaslatát a 126. §-hoz, mely azon helyes alapeszméből indul ki, hogy a felségsértés bűntényénél sem lehet a bűnkisérletet a bevégzett bűntettel azonositani, hanem a szándék és eredmény tekintetbe vételével is kell fokozatot megállapitani. A mily kétségbe vonhatlan igazság rejlik e tételben, másrészről annál kevésbé mondhatjuk szerencsésnek a módositvány szövegezését, mely a király személyére nézve a gyilkosság és emberölés megkülönböztetésében culminált. CSEMEGHIV Szt. Istvánt, Catot és Cicerot hivta segitségül annak igazolására, hogy a bevégzett felségsértési cselekmény és annak kisérlete közt fokozatot megállapitani nem lehet. Mi e kérdésre vonatkozólag eléggé kifejtettük nézetünket az eredeti javaslat birálata alkalmával s ezért nem akarunk itt ismétlésekbe bocsájtkozni, hanem csak azon meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy az ujabbkori tudománynak sikerülni fog a felségsértési merénylet és a bevégzett felségsértési bűncselekmény közötti határvonal tüzetesebb kijelölése.

A 126. §. tehát ezuttal lényegében változatlanul vagyis csupán MOLNÁR ANTAL, következő stylaris módositványával fogadtatott el: «*Aki a király testi épségét megsérti, vagy őt*» stb. ahelyett hogy «*azt*» az uralkodásra képtelenné teszi.

A 127. §-nál ujabban feléledett a közjogi vita és HEGYESSY MÁRTON küzdött az ellen, hogy közjogi viszonyunk pragmaticája a büntetőtörvénykönyvbe foglaltassék. Állami önállóságunk veszélyeztetését látja abban, hogy a javaslat az «*osztrák-magyar monarchia*» büntetőjogi védelmével tulment a pragmatica sanctióban foglalt közjogi kapcsolaton. Mi részünkről, nem osztjuk ezen szükkebbü álláspontot mert hiszen bárha gyarlóságunk érzetében az egész világgal léphetnénk közjogi tekintetben a kölcsönös büntetőjogi védelem oltalma alá! HEGYESSY MÁRTON az osztrák államhoz való viszonyunkat a volt északnémet államszövetkezet 6. törv. II. r. 4. fej. szerint kivánta szabályozni («Feindliche Handlungen, gegen befreundete Staaten»). Az előadó PAULER azonban rögtön felderité az idézés tarthatlanságát, mert a szövetséges államokról azon törvény a felségárulásról szóló fejezetben intézkedik, mig a felhozott szakasz azon államokat illeti, a melyek nem tartoztak az északnémet szövetkezethez.

Némi eszmecserét keltett még a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése az u. n. politikai bűncselekmények eseteinél. Az igaz, hogy ezen mellékbüntetésnek alkalmazása az egész javaslatban horribilis chaosra mutat, mert semminemü rendszerességet sem követ; de e hibát a részletes tárgyalás aligha fogja jóvá tenni. E részben érdekes tanulmánynyal és kimutatással fogunk szolgálni a tárgyalás befejezése után, midőn változatlanul fog előttünk lenni a magyar büntetőtörvénykönyv.

Simán folyt le azután a tárgyalás egész a IV. fejezetig, mely a *lázadásról* szól. Ezen fejezetnek a bizottsághoz leendő visszautasitását javasolta VIDLICZKAY J., ki megfoghatlannak tartja, hogy a b. t. javaslat a lázadást kizárólag a csoportosulásba helyezi s helyteleniti, hogy aziránt intézkedés nem foglaltatik a javaslatban, hogy a csoport hatóságilag mielőtt fegyveres erő alkalmaztatik szétoszlásra felszólitandó. CSEMEGHIV nek alkalma nyilván annak kifejtésére, hogy nem a csoportosulás, hanem annak czélja képezi a lázadás fogalmát, lehető tág értelmezést adott fogalommeghatározásának. Lázadáshoz szerinte nem szükséges hogy valamely törvényes közegnek való ellenszegüléssel járjon. Az országgyülés elleni támadás lázadássá válása nem függhet attól, megérkezik-e a pandur vagy nem. — Oly elastikus valóban a törvény fogalommeghatározása, hogy lázadásnak az fog tekintetni, mit a biróság lázadásnak fog declarálni.

(Folytatás következik.) *Dárdai.*

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Előfizetési felhivás
a
"Jogtudományi Közlöny"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. szám), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A «Jogtudományi Közlöny»
kiadóhivatala.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Tizenkettedik évfolyam. 52. SZ. Budapest, 1877. deczemb. 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *üllői-út 1. sz., III. emelet.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőhöz.

TARTALOM: Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan. Dr. Herczegh Mihály bpesti egyetemi tanár urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: A közkereseti társaság s szövetkezetek csődjéről. Dr. Nagy Arpád b.-pesti ügyvéd urtól. — Zsidóbetükkel irott váltóaláirás érvényes-e? Sorger József ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Magánjogi codificátiónk hajdan és mostan.

XVIII.

Önalló codificatiohoz kell tehát látnunk késedelem nelkül. S nem szabad visszariadnunk azon körülménytől, hogy ez igen hosszu időt venne igénybe. Ha soha sem fogjuk megkezdeni a munkát, sohasem fogjuk azt befejezni. De ha hozzáfogunk és pedig komolyan, egész elhatározással hozzáfogunk: ugy azon rég óhajtott törvénykönyv után nem fog kelleni sokáig várni.[64]

Röviditené az időt s szerfölött könyitené a munkát mindenesetre, ha a törvénykönyv fontosabb vezérelveit maga a törvényhozás állapitaná meg — kimondván például,

a) hogy a jogi személyek keletkezése és megszünése törvényben gyökeredzvén, ahoz különös államhatósági engedély nem szükséges;

b) hogy telekkönyvi ingatlanokra dologbeli jog csak szabályszerü bejegyzés által szerezhető;

c) hogy a hitbizományi intézmény mellőzendő;

d) hogy a kötelező polgári házasság elfogadandó;

e) hogy a házassági vagyonjog az elkülönzött vagyonrendszerre alapitandó, megengedtetvén a hitveseknek annak eltérő szabályozása is;

f) hogy a családi tanács intézménye hazai viszonyainkhoz alkalmazottan felállitandó;

g) hogy az özvegyi jog és özvegyi öröklés a férjet és nőt kölcsönösen illető öröklési joggal helyettesitendő;

h) hogy az öröklött és szerzett javak közti különbség az öröklési jogban jövőre is épségben tartandó stb.

A vezérelveknek ily módon való megállapitása nélkül a javaslat, bármily kitünő legyen is az különben, biztos sikerre alig számithat. Egyéni meggyőződésnek lesz az kifejezése, mely a törvényhozás hatalomszava által megdöntethetvén, *az általa ezen alkalommal kimondott elvek, de mégis csak az általa kimondott elvek alapján kellene ujra kezdeni a codificatiót.*[65] A franczia, porosz és ausztriai codexek szerkesztői is előremeghatározott elvekhez voltak kötve, melyeket a javaslat kidolgozásában mindvégig szem előtt kellett tartaniok. — De maga az 1848: 15. tcz. is világosan kimondott ilyen elvet, megjelölvén azon főelvet, melynek alapján a polgári törvénykönyv kidolgozását elrendelte.

Nem is kerülne ma már igen sok időbe, vagy munkába ez irányelvek kijelölése. Nagy része már ezeknek ugy a politicai és szaklapokban, mint a hazai jogászgyülések ülésein behatólag és alaposan megvitattatott.[66]

A legfontosabb vezérelvek kijelölése után azon kérdés állana elő, valjon *egy,* vagy *több* személy s *elméleti,* vagy *gyakorlati* szaktudós készitse e a tervezetet?

Ezen kérdés iránt igen eltérő nézeteket tapasztalunk. Némelyek azt javallják, hogy a törvénykönyv kidolgozását *gyakorlati* jogászokra kellene bizni — az *ügyvédi,* főleg pedig a *birói* karból. Szerintük a tervezet megállapitásánál a *tanári* kar közremüködése nemcsak mellőzhető, hanem mellőzendő is, mert ez utóbbi kiválólag az elméleti kritikát képviseli. Mások ellenben ugy találnák jónak, ha a javaslat készitésére *elméleti* jogász hivatnék meg, — a kritikai szerep pedig a birói és ügyvédi karnak tartatnék fenn.

Én magam is az utóbbi nézet pártolói közé sorakozom. Mert a tanárok, kik a jog elméletével foglalkoznak, inkább vannak azon helyzetben, hogy az élet és tudomány által előidézett vivmányokat az összeség és maradandóság szempontjából megfigyeljék, azoknak elfogadható követelményeit egyöntetü, rendszeres és átlátszó egészbe összefoglalják és megadják a munkának azon szellemet (typust) mely rajta következetesen körösztül vonul, s azon jelleget, mely minden részében félreismerhetlen módon be van szövődve.[67] Én a törvénytervezet revisioja, megbirálása és politicai elemeinek végmegállatására sokkal czélszerübbnek tartom a gyakorlat embereinek müködését, mint a kik a forgalom igényeit és szükségleteit legjobban tudják, vagy legkifejlettebb érzékkel s tapintattal birnak azok alapos fölismerésére.

Az eddigi törvénykönyvek készitésénél is azt látjuk, hogy az épités feladata az elméletre volt bizva, a biráláté pedig a gyakorlatra. A minek helyességét különben világosan mutatja a *külföldi codificáló bizottságok összeállitása is olyképen, hogy mindig több szavazattal birjon az elméleti, mint a gyakorlati irány.* Egy munkát, mely bár gyakorlati szempontból hiányos, de elméletileg helyes, mindig könnyebb kijavitani, mint egy olyant, mely a theoria követelményeinek meg nem felel, vagy

[64] A magyar embernek természete olyan, hogy csak a kezdet nehéz. Nehéz pedig azért, mert egyelőre bizalmatlan önmaga és ereje iránt. Legtöbbször csak munka közben ébred testi és szellemi képességeinek öntudatára. De ha egyszer öntudatára jutott, ég keze alatt a dolog. Azért mondhatta gr. SZÉCHÉNYI ISTVÁN, hogy a magyar nemzetnek az elmulasztottak helyrepótlásában rendkivüli, csaknem a csodákkal határos testi és lelki ereje van.

[65] SUHAJDA szerint a vezérelvek megállapitása azon *bizottságnak* teendői közé tartoznék, mely a munka kidolgozására hivatva lészen. Mert ha a bizottságtól azt várjuk, hogy egy rendszeres törvénykönyvet készitsen, fel kell róla tennünk, hogy igyekezni fog minden követelményeknek, melyeket irányában a jogélet támaszt, megfelelni s hogy az irányadó fő és vezérelvek szemelőtt tartásával követett eljárását indokolni, illetőleg igazolni is fogja, egyszersmind megismertetni a szellemet, mely az egészen keresztül vonul (Tanulmányok 160. l.)

[66] Sokan nem tartják kivánatosnak, hogy a szerző kezei irányadó szabályok és utasitásokkal megköttessenek. Sőt ellenkezőleg azt követelik, hogy saját nézeteiből indulhasson ki és szabad belátására legyen bizva a rendszer és alapelvek megállapitása. Annál is inkább, mert ha az alapelveket a törvényhozás jelöli meg s a törvénykönyv ezek alapján készül: könnyen történhetik. hogy egy másik képviselőház, mely időközben megnyilik, az előbbi által meghatározott alapelveket a törvényjavaslat tárgyalásakor elveti s ilyképen a törvényjavaslat megsemmisül.

[67] Az egész csak akkor és oly irányban lesz erős, ha és a mily szellembeu részei maguk közt kiképezvék (SZALAY LÁSZLÓ: Publicistai dolgozatok. Pest, 1847. I. k.) Und wenn das rechte Verhältniss da ist, so kann Grosses zu Stande kommen.

alapelveken nyugszik, melyeket a tudomány már rég meghaladott. Az előbbin segiteni lehet egyes kihagyások, vagy kiegészitések által, de az utóbbit egészen el kell dobni.[68]

XIX.

A mi elvégre azon kérdést illeti, hogy egy vagy több személyre bizassék-e a codificatio: itt is különbözők a vélemények. Az egyik azt követeli, hogy a törvénykönyv kidolgozása 3—4 legjelesebb égyénre bizassék — hivatalos állásra való tekintet nélkül. A másik meg *egy* ember által akarja készittetni a munkát.

Szerény véleményem szerint itt is az utóbbi nézet a helyesebb. Csak ez nyujthat kellő biztositékot arra nézve, hogy a törvénykönyvi javaslat rendszeres egészet képezend, és hogy annak elvei, eszméi s rendelkezései egyöntetü, arányos és logicai lánczolatban lesznek. Mert az egész münek képletes és vázlatos összeállitása csak egy ember elméjében fogamzhatik fejlődhetik és tartathatik folyton világlatban. Ez a többek általi tervezet készitésénél alig fordulhat elő, hiányozván itt az egyes tagoknál az egésznek a maga teljes összefügésébeni felfogása; — a miből aztán azon elhárithatlan következmény származik, hogy a részletek fölötti vélemények nagyon eltérők, s hogy e miatt a javaslat készitése nemcsak hátráltatik, de legtöbbször meg is hiusittatik.[69]

A dolog természete s a törvényhozás teréről vont tapasztalatok is azt mutatják, hogy a tulajdonképi javaslatokat *egy személy* dolgozta ki mindig. Csak a revisio, a megbirálás volt az, mely többek által bizottságilag történt. Az első tervezetet egy ember készité (CAMBACÉRES) a franczia —, egy ember (COCCEJI SAMUEL, később CARMER, azután SUAREZ) a porosz, — egy ember (AZZONI prágai tanár) az osztrák-, egy ember (Dr. HELD GUSZTÁV FRIGYES) a szászországi — és egy ember (előbb Dr. KELLER FRIGYES tanár utóbb Dr. BLUNTSCHLI szintén tanár) a zürichi polgári törvénykönyvre nézve.

Követtetett ez eljárás eddig mi nálunk is és pedig nemcsak az általános, hanem a különös magánjogok (váltó, kereskedelmi, csőd stb.) és a büntető jog javaslatának kidolgozásánál is. Csak legutóbb történt eltérés ezen kipróbál t és egyedül helyesnek bizonyult eljárástól az általános magánjog készitésénél, mely a *közönséges német polgári törvénykönyv* példájára *collegialis* müködésre van fektetve[70] S talán ép ez okból késik a kidolgozás valamint Németországban, ugy minálunk is. S inkább bizonyosnak mondható, mint nem, hogy ép ez okból a javaslatot hiába várjuk és várhatjuk mindaddig, mig azzal egy ember nem fog megbizatni.[71]

De ki legyen azon egyetlen egy ember nagy Magyarországon, ki ezen legnehezebb, legszebb és legnemesebb munkára alkalmas s mint olyan fölkérendő lenne.

Én magam részéről megtudnék nevezni egyet; megtudnám nevezni azt, kinek jog- és törvénytudományi alapos ismereteit még ellenségei sem tagadhatják; megtudnám nevezni azt, ki a *magánjog terén* hazánk jogászai közt első rangu helyet fogial el s kinek eddigi javaslata is félreismerhetlenül bizonyitja az önálló gondolkozást, az elmeélt és szabatosságot, — mint ezt annak idején a tudományos itészet nemcsak elismerte, hanem megasztalólag dicsérte is. És az az egy, a kit én gondolok, HOFFMANM PÁL egyetemi tanár.

Hoffmann Pálnak eddigi törvénytervezete mindenütt köteles figyelemmel van a mult intézményeire, a külföldi törvénykönyvekre, a jogtudomány mai állásának követelményeire és hazánk jelenlegi politicai és közgazdászati igényeire, szükségleteire. Az egyetlen kifogás, mely munkálata ellen fölhozható: csak a *nyelvezetre* vonatkozhatik. De oly hiba-e ez, hogy miatta a tartalom, a lényeg, mely kétségtelenül dicséretre méltó, elitéltessék, vagy mellőztessék? Főleg ha meggondoljuk, hogy ezt a felülvizsgáló bizottság tözsgyökeres magyarságával igen *könnyü szerrel* kijavithatja vala.

Ha akkor, 1872-ben, meg nem szüntetjük megbizatását HOFFMANN PÁL-nak: azóta, ismerve az ő kitartó munkakedvét, könnyen dolgozó és alapos készültségü, munkabiró képességeit, azóta a közönséges magánjogjognak nemcsak általános, hanem különös részére nézve is már kész törvényjavaslattal birnánk s a fölött nemcsak az *előzetes bizottsági* (enquête), hanem a *törvényhozási tárgyalás* is megnyitható lett volna. Sőt komoly munka és elhatározott erős akarattal valóságos törvénynyé válhatandott.

Vajha a hibát, melyet elkövettünk a megbizás visszahuzásával, mielőbb jóvá tennök az által, hogy *ujra felkérnők* HOFFMANN PÁL *urat a megkezdett törvényjavaslat folytatása és bevégzésére.* HOFFMANN már ugyis megtette arra a szükséges előtanulmányokat, beszerezte a segédeszközöket, — előtte most már az alkotandó magánjogi törvénykönyv iránt a vázlat, a terv, a rendszer, az alkatrészek, szóval az egésznek képlete teljes világlatban

[68] A pusztán gyakorlati jogászok, kik csak a *jogélet* és *törvénykezési gyakorlattól* nyerték kèpeztetésüket s kik azt, mit tudnak, főleg a gyakorlati életben előttük előfordult jogesetekből abstractio utján tanulták és kik csekély kivétellel az elméletnek ellenségei: a *rendszerre*, melyben és a *beosztásra*, mely szerint egy törvénykönyv szerkesztendő, nem sokat, vagy épen semmit sem adnak. Követeléseik, melyeket egy törvénykönyv irányában támasztanak, csak oda vannak irányozva, hogy a törvénykönyv a lehetőségig teljes legyen; hogy benne az előfordult esetben könnyen eligazodni lehessen, mi talán egy a lehetőségig teljes betürendi tárgymutató által is elérhető. Az hogy bizonyos jogintézet melyik részébe helyeztessék el, nézetük szerint nyomatékkal nem igen bir. A gyakorlat emberei nem a törvénykönyv technikai kidolgozásábani részvétre, hanem a már kész javaslat egyes részeinek gyakorlati szempontbóli megbirálására lehetnek hivatva, hol bő tapasztalataikkal, a jogviszonyoknak az életbeni sokoldalu módosulásaiból meritett ismereteiknek közlésével a törvényhozásnak uj anyagot és irányeszméket nyujthatnak (SUHAJDA: Tanulmányok. 169., 170., 171. lapok.)

[69] Érdekesség szempontjából fölemlitjük itt azon levelezéseket, melyek 1844-ben METTERNICH államminiszter és JÓZSEF nádor közt a törvények készitésére nézve folytak. METTERNICH 1844. május 9-én ezeket irja: «Törvényeket sohasem *fogalmazhat* egy testület. Testületek azokat csak felvilágosithatják, javithatják, vagy megronthatják; de nem eszményesithetnek törvényt, melynek alapfeltétele következetesség és rèszrehajlatlanság a felfogásban és alkalmazásban. Minden dologra nézve kiindulási pont szükséges. Ha ez hibásan választatik, következményei sohasem érnek czélhoz.» Erre JÓZSEF főherczeg nádor u. a. év és hó 14-ről következőleg felel. «A mily helyes az ön által kimondott axioma: hogy törvényeket testületek nem fogalmazhatnak, oly bizonyos ellenben az is, hogy ha a törvényjavaslatok készitése egy, vagy több egyénre bizatik, ezeknek oly egyéneknek kell lenni, *kik az alkotmányos fogalmakban jártasok és ezen ország viszonyainak* s *nemzeti szellemének*, sőt még a *nemzet előitéleinek és hibáinak* is kellő ismereteivel birnak és előitéleteiktől maguk is mentek.» Der Gesetzvorschlag bildet die Grundlage der weiteren Berathung und enthält das ganze künftige Gesetz in sich. . . . Ein in der Anlage oder Ausführung mistrathener Vorschlag wird durch die Berathung schwerlich gutgemacht, so wenig als ein schlechtes Gedicht durch die Kritik (BLUNTSCHLI: Allgemeines Staatsrecht.)

[70] Emlitettük már, hogy az igazságügyminiszter 1872-ben négy jogtudósra bizta az altalános magyar magánjog tervezetének kidolgozását (Jogtud. Közlöny 1877. évi 49. sz. 385. lap.) A *német* szövetségtanács 1874. február 28-án a német polgári törvénykönyv javaslatának kidolgozására egy előkészitő bizottságot állitott össze, következő tagokból: GOLDSCHMIDT lipcsei kereskedelmi főtörvényszéki biró, MEYER paderborni felebbviteli birósági elnök, NEUMAIR müncheni legfőbb itélőszéki elnök és WEBER drezdai legfőbb itélőszéki elnök, Ezen bizottság az eljárásuknál követendő következő irányelvekben állapodott meg: *a)* Alapul a *fennálló jog* veendő — a mint az a különböző jogrendszerekben, a törvényhozás, gyakorlat és tudomány utján kifejlődött. *b)* A törvénykönyv két főrészre oszoljon: általános és különös részre. Az utóbbi rész tartalmazza a vagyoni, kötelmi, családi és öröklési jogot. Mindenik külön részt külön szerkesztő dolgozza föl. *c)* Mindenik szerkesztő köteles a hozzá utasitott részt indokolással is ellátni; köteles munkálatának alakját és tartalmát a *rendes ülésekben* előterjeszteni, hogy ez által az egységes és kimeritő feldolgozás lehetséges legyen; köteles a rendes ülések által a törvénykönyv alakjára és nyelvezetére nézve hozott határozatokhoz alkalmazkodni. *d)* Meghatároztatott a rendes és szerkesztői ülések szervezete s különösen az elnökök hatásköre. Ezen határozatok alapján azután a törvénykönyv szerkesztésére egy az alelnökkel együtt hat tagból álló bizottság neveztetett ki, mely üléseit 1874. szept. hóban kezdette meg s azóta mind e mai napig folytatja.

[71] Közbeszéd tárgya már is, hogy a bizalommal megtisztelt négy jogtudós még eddigelé, fájdalom! semmit sem dolgozott. Pedig már közel öt éve mult, mióta megbizva vannak.

áll. *Ép az okból mig más megkezdhetné, ő már be is fejezhetné a munkálatot.*

XX

Szakitsunk tehát a jelenlegi semmittevésre kárhozható megszokott és görnyedt állapotban tartó kényelem szeretettel, fogjuk meg a dolgot mielőbb egész elhatározással, — vissza nem riadva az időtől és fáradságtól melyeket maga után von. Ne görditsük a terhet az utókor vállaira s ne áldozzuk fel a jövőt a folytonos halogatás és határozatlanság által. Minden óra melyet használatlanul engedünk elröppenni, szaporitja a jelenlegi tabula rasa következményeit, bénitja forgalmi érdekeinket s mind mélyebben ássa alá államiságunk egyik fő alapját: az anyagi jólétet.

Ha helyesen megválasztjuk a személyt: a jó munka, a kor szinvonalán álló s a magyar nemzet értelmi fejledtségét bizonyitó törvényjavaslat, 3—4 év alatt el készülhet. Ha azonban évek hosszu során folytonos mulasztással tétlenkedünk, ugy természetes, hogy sok idő szükségeltetik arra: annyi idő, a mennyi alatt folyton tétlenkedünk, folyton semmit sem teszünk.

Szakitsunk elvégre teljesen a receptio eszméjével is. Eddigi habozásunk és visszamaradásunknak is az egyik fő oka, hogy nem birunk, vagy nem akarunk ezen eszmétül megválni [72]

A receptiot és foltozgatásokat csak a kétségbeesés, a szellemi szegénység s tehetetlenség politikája fogadhatja el. Az a politika, mely tudva — nem tudva, önmagára akarja erőszakolni azon átkos meggyőződést, hogy Magyarország ugy sem sokáig él már. Azon néhány évig, vagy évtizedig tehát, mely még nemzeti életéből hátra van, nem lenne sem szükséges, sem czélszerü, — nagyon fölösleges idő és kölcségpazarlás lenne «*Magyarország igazságistenasszonyá*»-nak uj ruhát készitení. Elég jó lesz arra a néhány évre, vagy évtizedre azon rongyos öltözet, azon nehány elnyütt ócska codex is, melyeket az európai törvényhozások már eldobtak, vagy eldobni készülnek, mint holmi kopott és divatból kiment kelmét Azonban

El ti komor képek, ti sötétség rajzati, félre!
Uj nap süt le reánk annyi veszélyek után!

S ez uj nap a *codificatio.* Ezt hangoztassuk most is, mint hangoztattuk 1848-ban, mely a századok mulasztásait rövid hetek alatt helyrepótolva, önállókká tett bennünket, mint magyarokat, felvilágosultakká, mint európaiakat, és szabadokká mint embereket. S mig egyrészről *nemzeti egyéniségünket* egyszerre emelte magas tetőpontra: addig más részről, mint most már önállóvá lett népcsaládot, szorosabb eszme és érdekközösségbe hozott bennünket Európa miveltebb népeivel.

Valóban elérkezett az idő, a midőn kell, hogy az önálló codificatio legyen vezényszava mindannyiunknak, kik itt a háromhegy alján és a négy folyam mentén imádjuk e hazát, — mindannyiunknak, kik az előbb utóbb bekövetkezendő siker biztos tudatában ernyedetlen kitartással és csüggedni nem tudó lelkesedéssel óhajtjuk a magyar államiság maradandó önállóságát, társadalmi viszonyainak korszerü átalakitását s ezzel anyagi és szellemi közjólétét, felvirágozását.

Nevezzék bár az önálló codificatio iránti ezen lelkesedésünket azok, kik édes hazánk létet irigy, vagy szánó szemekkel nézik, alapnélküli nemzeti büszkeségnek, vagy nemzeti hiuságnak. Sebaj! *Önerőérzet és önbizalom az inkább,* mely mindig és mindenesetre többet ér, mintaz elcsüggedés, vagy kétségbeesés. Mert az oly nemzet, mely többé önmagában sem bizik: az már ravatalra hajtotta fejét; azt már csak perczek választják el azon keserves időponttól, midőn az élettelen drága hamvakat a szem — és koporsófödél is örökre elzárja tőlünk.

«*Necsak Istenben bizzunk, mint bizánk,*
Emberségünkből álljon fenn hazánk!»

Az időszakonként igen veszélyesnek mutatkozó bajok, melyeket eddig elsőrendüeknek tartottunk, mint a közjogi alap állitólagos ártalmas volta, a roncsolt pénzügyek, a katonai létszám szerfölötti menynyiségéből származó számtalan bajok, a culturai haladásnak itt-itt félszeg, ósdi és korszerütlen iránya stb. lassanként egytől egyik elfognak tünedezni a *polgári jogszolgáltatás* és *közigazgatás összes vonalán* meginditandó és *be is végezendő* codificatio által, mely e hazának jelenleg közönyös, viszálkodó, elégületlen és gyülölködő lakosaiból 15 millió békés és hazafias polgárt fog teremteni. És teremteni fog helyzetet, melyet elfoglalva, nem kell tartanunk azon naptól, melyről Petőfink énekelé: «*Itt a próba, az utolsó nagy próba.*» Nem fog az igy már akkor bekövetkezni. Avagy ha bekövetkeznék is: akkor is a codificatio lesz azon hatalmas *erkölcsi* tényező, mely számunkra elvégre is diadalt biztosit ellenségeink tamerláni milliói ellenében.

Dr. Herczegh Mihály,
budapesti egyetemi tanár.

[72] Igaz ugyan, hogy az ujabb időkben oly nagy mérvben kifejlődött közlekedési eszközök által előidézett közlekedés és gyakoribb érintkezés más nemzetekkel a mindennapi élet és egyéb szükségek kölcsönös pótolása és kielégitése tekintetében némi világpolgári iránya mellett az egymással érintkezésben álló nemzeteknél némi közös jognézeteket is idézett elő, melyeket immár szem elől téveszteni nem lehet a nélkül, hogy a már bennünk gyökerekre vergődött jogérzelmeket mintegy erőszakkal el ne fojtanók. Okultunk majd saját élettapasztalásunkból, majd a jogtudomány terén ujabb időkben tett vivmányokból; mindez azonban nem tekinthető elég indokul arra, hogy *önmagunkról megfeledkezve,* egy idegen polgári törvénykönyvet karoljunk fel, mely bár magyar nyelven előállitva, mégis mindig az maradna, melyet felkaroltunk és bár magában véve talán minden lehetne, *csak magyar nem.* (SUHAJDA tanulmányok 165. lap.)

Jogirodalom.

Zeitschrift f. d. Privat und öffentliche Recht der Gegenwart. Unter ständiger Mitwirkung der Mitglieder der Wiener juristischen Facultät, herausgegeben von Dr. C. S. GRÜNHUT. Dritter Band. Wien 1876.
(Vége).

Az eddig ismertetett dolgozatokon kivül van még a fentebbi kötetben egy nehány érdekes értekezés, melyekről legalább röviden akarunk megemlékezni.

Ezek között ULLMANN, innsbrucki egyetemi jogtanár értekezése az életkor befolyásáról a beszámithatóságra az ausztriai és olasz büntető törvénykönyvi javaslatok szerint. Elméleti szempontból egyes hangok emelkedtek, melyek az absolut korbeli határvonal megszüntetését óhajtják, holott e két törvénykönyvi javaslat ily absolut korbeli határvonal megállapitásához ragaszkodik. Az olasz javaslat a 10., az osztrák a 12. életkortól számitja a büntetőjogi betudást, szerző pedig a 14. életkortól szeretné számittatni és fölötte szükségesnek tartja, hogy az ilyen fiatal bűntettesek számára, kikben a rosz szokások még nem verhettek mély gyökereket, a kiket ennélfogva nevelés utján még jó utra lehetne terelni, mentül előbb külön javitó intézetek létesittessenek, minők Németalföldön, Belgiumban, Franciaországban s nehány német államban már régóta léteznek.

Igen érdekes továbbá a szerkesztő GRÜNHUT tollából folyt terjedelmes dolgozat a folyó számlai forgalom jogáról (über das Recht des Contocorrentverkehrs). E forgalom a kereskedői világnak egy különös hitelszükséglete, melynek főelőnye abban áll, hogy az egymással ilyen forgalomban álló kereskedők egyike sem kénytelen ama vagyoni értékeket, melyekkel a másiknak tartozik, improductiv módon megőrzeni, hanem hogy mindegyikök arról szabadon rendelkez-

*

hetik és abból csak annyit tartozik készen tartani, a mennyire szüksége van, hogy a legközelebbi zárlatnál az esedékes saldot kifizethesse. Ez által nemcsak az értékmegőrzés (Werthaufbewahrung), hanem egyszersmind az értékszállitás (Werthtransport) is sokkal takarékosabban eszközöltetik, mert a felek, ép ugy mint a váltóforgalomnál szokás, csak a külömbözetet téritik meg egymásnak. Szerző bőven fejtegeti ezen intézmény fejlődését a régi római litterarum obligatiótól kezdve a középkori igen széles kiterjedésü bankárüzletekre való tekintettel egész a legujabb korig.

A mai törvényhozások, ugymond, nem részesitik ezen fontos intézményt a megérdemlett figyelemben. Igy a német (s ennek mintájára a magyar) kereskedelmi törvénykönyv mindössze is csak 3 sovány §-ban foglalkozik vele. Nagyobb figyelmet forditott arra az elmélet és a birói gyakorlat.

A folyó számlai forgalom két kereskedőnek abbeli megegyezésén alapszik, miszerint egymásnak bizonyos időre az ez alatt kötendő jogügyletek tekintetében kölcsönös hitelt nyujtanak oly módon, miszerint a leszámolásra határozott idő leteltével az egész, osztatlan egységgé egybeolvasztott hiteltömeg és a szintén osztatlan egységgé egybeolvasztott tartozási tömeg között mutatkozó külömbözetet kölcsönös beszámitás utján egységes követeléssé (Saldo) átváltoztatják.

A kölcsönös viszonyok könnyebb szabályozása, a kölcsönös követelések és tartozások gyorsabb fölismerhetése szempontjából a kereskedő világ bizonyos mathematikai mechanismussal él, melynek segélyével nemcsak az üzleti összeköttetések fejezhetők ki bármely perczben bizonyos számokban, hanem a netaláni kamatok, provisiók és egyéb mellékes illetékek is kényelmes módon számitásba vétethetnek (lépcsőzetes, progressiv, retrograd, módszer.) De hibázna, a ki ezen mathematikai mechanismusba helyezné ezen egész jogintézmény sulypontját, mert létezhetik valamely folyószámlai viszony, a nélkül hogy a szokásos számitási mód, a «követel» és «tartozik» rovatok alkalmazásba vétettek volna, sőt a nélkül, hogy a felek között bárminemü irásbeli feljegyzések léteznének, hacsak a felek akarata ilyen folyószámlai viszony létrehozatalára volt irányozva. A szokásos irásbeli mathematikai mechanismus egyrészről nem mindig szükséges, másrészről nem mindig elégséges, mint azt szerző igen tüzetesen kimutatja. Fölötte érdekesek szerzőnek a folyó számlai forgalom jogi momentumait, névszerint annak keletkezését, tartalmát, biztositását, megszünését tárgyazó fejtegetései, melyeket azonban térhiány miatt e helyen nem reproducálhatunk.

Következik HEINZE heidelbergi jogtanárnak «a katholika egyház tanitói hivataláról és a pápai primatusról» szóló czikke, mely a pápai csalhatatlanságról szóló dogma ellen van irányozva és tekintettel arra, miszerint a pápa világi uralma véget ért, másrészről pedig a nemzetiségi eszme egyre növekedő nagy jelentőségre emelkedik, egy ujabb egyházi szakadás (schisma) valószinüségét szellőzteti, midőn majd — ugymond — egy «önálló» zsinat fog e kérdésben határozni.

Azután következik MERKEL strassburgi tanár czikke a fejlődés (természeti kiválás) fogalmáról a jog és társadalomra való alkalmaztatásában, melyben szerző párhuzamot von SAVIGNY és DARWIN között.

És ismét egy nagyobb a két előbbinél sokkal érdekesebb és praktikusabb dolgozat RENAUD heidelbergi tanártól a részvénytársaságok alaptőkéjének leszállitásáról. Szerző hibáztatja, hogy a német kereskedelmi törvénykönyv az alaptőke leszállitását a részvénytársaságoknak megtiltja, és dicsérőleg emlékezik meg a *magyar* kereskedelmi törvénykönyvről, mely csak a részvények névszerinti értékének fölemelését tiltja, a részvénytőke leszállitását ellenben megengedi.

Szintén érdekes kis tanulmány HOFMANN bécsi egyetemi jogtanárnak kis értekezése az örökjogról való lemondás és az örökösödési szerződés lényegéről és hatásáról a régi római és a mai magánjog szempontjából.

Az értekezések sorát bezárja CANSTEIN czernoviczi egyetemi tanárnak dolgozata «Vollmacht und Auftrag mit Stellvertretungsbefugniss unter besonderer Berücktichtigung des allg. deutschen Handelsgesetzbuches,» melyben értekező a jogi képviselet ujabb időben sokat vitatott árnyalatait egyenkint fejtegeti.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közkereseti társaságok s szövetkezetek csődjéről.

IV.

En passant megemlitjük a betéti társaságokat is, bár e részben nem sok a mondani valónk.

A betéti társaságok ugyanis a beltagokra nézve, a mennyiben azok többen vannak, a keresk. törvény 125. §. értelmében egyuttal közkereseti társaságoknak lévén tekintendők, mind az a mit fentebb a közkereseti társaságok tekintetében elmondottunk, itt is megfelelő alkalmazást talál s külön vizsgálódást csakis a kültagok viszonyai igényelnek.

E részben megjegyezzük először is, hogy hamár a közk. társasági tagok avagy betéti társasági beltagok csőd alá jutása nem kivánja meg, hogy maga a társaság ellen is csőd nyittassék, ez kétszeresen áll a kültagok csőd alá jutására vonatkozólag; — sőt e tekintetben tett állitásunkat már érvényben levő törvény rendelkezésével is támogathatjuk, a mennyiben a kt. 144. §-a szerint a kültag szabad rendelkezési jogának elvesztése a társaság feloszlását nem vonja maga után, mely általános kijelentéseket alájuk tartozó speciális esetekre alkalmazva azon szükebb körü uj szabályt nyerjük, hogy a kültag csőd alá jutása a társaság csődjét nem birja következményeül.

Kültag csődbejutásának hatálya a betéti társaságra vonatkozólag tehát csak az illető tag kényszeritett kizárásában s betételének a kereskedelmi törvény 145. §. értelmében kiadásában nyilvánuland, a mennyiben t. i. a csődtömeg e kiadást követeli; ily esetben azonban a kültag csődtömege ellen, s annak kiadott betétele s esetleges járulékai erejéig a betéti társaság hitelezői is érvényesithetik követeléseiket, sőt e vagyonrészek tekintetében a kültag hitelezői előtti elsőbbséget igényelhetnek; — ők a kültag betételére annak kiadása, illetve a kiadás bevezetése előtt szereztek, mint kielégitési alapra jogot, a kültag pedig e betétele erejéig a társasággal egyetemlegesen felelős; s a csőd alá jutott tag ellenében lejártakká is kell válniok a társasági hitelezők követeléseinek is, mivel különben ugy a kültag vagyonjogi felelőssége, miut különösen a kt. 95. §-nak intézkedése is, mely a 143. §. által betéti társaságokra is kiterjesztetik, illusoriussá válnék.

A társaság feletti csődnyitásnak a kültag vagyonjogi viszonyaira való hatását illetőleg különbséget szül, vajjon a kültag betételét beszolgáltatta-e már teljesen s nem kapott-e a társaságtól a kt. 139. §. ellenére fizetéseket. — Ha ez esetek egyike sem forog fenn, a társasági csődnek a kültagra nézve mi következménye sem lesz. — Ellenkező esetben a kültag be nem szolgáltatott betétele avagy jogtalanul felvett fizetése erejéig adósává válik a csődtömegnek.

— Concret esetben természetesen ez alul is lehet kivétel, ha pl. a kültag betételét be nem szolgáltatta vagy törvényellenes fizetéseket jogtalanul felvett ugyan, azonban ez összegeknek valamely társasági hitelező kielégitésére forditására kényszerittetett.

A mennyiben a csődtömegben a hitelezők kielégitése után activ vagyontöbblet mutatkoznék, ebből természetesen a kültag is követelhet megállapodásszerü s esetleg a kt. 137. §. értelmébe biróilag megállapitandó jutalékot.

Megjegyezzük, hogy a csődtörvénytervezet az itt fejtegetett viszonyok tekintetében mi szabályokat sem tartalmaz.

* * *

Ha csődtörvényünk már a közkereseti társaságokra, mint annak keletkezésekor máris törvényileg rendezve volt egyesülésekre, sem reflectál, csak természetes s épen azért még csodálkozást sem kelthet bennünk, hogy a szövetkezeteket, melyek a legujabb időig csak tényleges, — törvényileg nem s csupán alapszabályaik által rendezett viszonyok voltak teljes hallgatással mellőzi.

A szövetkezetek rendezését is körébe vonó kereskedelmi törvényünk életbeléptetése óta e részben is uj feladat hárult a praxisra. — Régi törvényt uj viszonyokra alkalmazni, az e mellett elmaradhatlanul előtérbe toluló divergentiákat összeegyeztetni, az uj viszonyokat lehetőleg rendezetlenül nem hagyni, de azért contra legem sem intézkedni, ezek a feladatok, melyek megoldásukat egyelőre, t. i. a csődtörvénytervezet törvényé váltáig, — a gyakorlattól várják. — Ha mind e nehézségeket le nem győzheti, — ha a régi törvény szük takaróját tetszés szerint nem nyujthatván, az uj viszonyok voluminosusabb corpus-ának némely részeit csak vajmi tökéletlenül fedheti be velök, — ki fogná azt rosz néven vehetni?

Kisértsük meg magunk részéről is a helyes utnak, melyen a gyakorlatnak haladnia kellene, megjelölését; megjegyezvén, hogy azon elnézést, melyre netaláni tévedéseiért a gyakorlat igényt tarthat, hason okokból magunk részére is kikérjük.

A szövetkezetek tagjai kereskedelmi törvényünk 225. §. 14. pontja szerint korlátlan vagy korlátolt felelősséggel tartoznak a társaság kötelezettségeiért; az utóbbi cathegoriába tartozók kötelezettsége ismét vagy a törvényben meghatározott mértékig vagy azon tul terjedhet. — A korlátlan felelősségüek tehát a társaság hitelezőihez való viszonyukban kétségtelenül a közkereseti társaság tagjaihoz, a korlátolt felelősségüek pedig ugyan-e szempontból a betéti társaság kültagjaihoz *hasonló* jogállásban vannak. — De azon különbségen kivül is, melyet a szövetkezetek korlátolt felelősségü tagjai s betéti társaságok kültagjai között azon körülmény állapit meg, hogy az elsők eventualiter a törvényben meghatározott mértéket meghaladó felelősséget is vállalhatnak, — mindkét nemü szövetkezet tagjait a hason állásuaknak mondott közkereseti, illetve betéti társasági tagoktól lényegileg megkülönbözteti azon körülmény, hogy a kt. 232. §. értelmében a szövetkezet hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen csak a társaság vagyonára nyitott csőd befejezése után, s csak annyiban érvényesithetik, a mennyiben ezen követelések a csődnél felszámitva, illetőleg megitélve lettek. — Főleg ezen mozzanat állapitja meg azon különbségeket, melyeket közkereseti, illetve betéti társaságok és szövetkezetek csődjére vonatkozó intézkedések között tenni kell.

Ha ugyanis már a közkereseti társaságok tekintetében is feleslegesnek vitattuk, hogy a társaság elleni csőddel egyuttal a tagok magánvagyonára is csőd nyittassék, ugy a kt. 232. §-ára alapitott különbség szem előtt tartása mellett kétszeresen szükségtelennek jelentkezik ez a szövetkezeteknél; sőt ezeknél egyenesen lehetetlen, hogy a tagok ellen a társaság elleni csőd közvetlen következményeként s azzal egyidejüleg csőd nyittassék, mivel csakis a társasági csőd befejezése után lehet constatálni, hogy a szövetkezeti tagokat terhelő társasági adósságok maradtak-e fenn s mily összegben; ha tehát tag ellen a társasággival egyidejüleg nyittatik is csőd, az nem történhetik a tagnak társasági adósságokérti felelőssége alapján.

De az egyes szövetkezeti tag csőd alá jutásának hatálya is különbözik attól, melyet közk. társasági tag csődje a társaság viszonyaira gyakorol. — Mig ugyanis utóbbi esetben az eredmény a társaság feloszlása lesz,[25] addig egyes szövetkezeti tag csőd alá jutása a keresk. t.-nek a szövetkezetek feloszlási okait tartalmazó 247. §-ban emlitve nincs. — Ily egyes tag elleni csőd folytán tehát a csődhitelezők csupán az egyes tag előleges felmondás folytáni kiválását követelhetik.[26]

Egyes szövetkezeti tagnak csőd alá jutása esetleg hátrányos helyzetbe hozhatja a szövetkezeti hitelezőket. Mert mig betéti társaságok kültagjai csődjénél azoknak a társasággal egyetemleges, s épen azért annak csődje nélkül is igénybe vehető felelősségénél fogva a kültag csődtömege ellen s annak netalán kiadott betétele erejéig a társasági hitelezők is felléphetnek, addig azt szövetkezeti tag csődjénél nem tehetik, mivel annak előfeltétele a társaság elleni csőd kieszközlése s befejezése volna, oly müveletek tehát, melyeknek véghezvitele a tag csődtömege elleni követelések bejelentésére kiszabott idő eltelte előtt semmi esetre sem eszközöltethetnék. — A társaság hitelezői tehát azon fedezettől, melyet az illető tag vagyonában is kérvény szerint birtak, egyszerüen elesnek.

E baj ellen gyakorlatilag is alkalmazható remediumot nem igen találhatni, s a m. csődtörvénytervezet sem nyujt ilyet; ha egyébiránt meggondoljuk, hogy azon esetben, ha a szövetkezet már ilyen vagyoni viszonyok közzé jutott, miszerint a hitelezők biztonságuk sulypontját a tagok felelősségében kell hogy keressék, ezen hitelezőknek módjukban álland a társaság ellen csődöt, az egyes tagok elleni csődnyitást megelőzőleg is kieszközölni, — a baj a látszólagosnál jóval kisebb mértékre reducálódik.

A csődtörvény, illetőleg a tervezet osztályozási intézkedéseinek szövetkezetek csődjénél való miképeni módosulásáról, s bizonyos a törvény- illetve tervezetben kifejezetten is megemlitett követeléseknek szövetkezeti csődtömeg elleni megitélhetlenségéről ugyan azok állanak, miket e részben fentebb a közkereseti társaságokról elmondottunk.

Különös vizsgálódást tehát e részben csak a tagok subsidiarius felelősségének mai jogállásunk szerinti mimódoni érvényesitése igényel.

A csődtörvénytervezet — melynek erre vonatkozó intézkedéseit akarjuk előbb tekinteni — 255—260. §§-ban ide tartozólag azon rendelkezéseket tartalmazza, hogy, ha egyesség általi befejezés esetén kivül a csődeljárás már annyira előrehaladt, miszerint a felosztási terv elkészithető, a szövetkezet igazgatósága (esetleg felszámolói) kimutatást készit arról, hogy az egyes szövetkezeti tagok az alapszabályokban megállapitott felelősségükhöz képest mennyivel tartoznak a társasági adósságok fedezéséhez járulni. A követelt járulékok fizetésének megtagadása esetén a kimutatás a csődbiróságnak jóváhagyás végett bemutatandó, mely megelőző tárgyalás alapján felette végzésileg határoz, s csak ha e határozat közzétételétől számitandó 15 nap alatt a tagok nem tesznek eleget fizetési kötelezettségéiknek, következik a végrehajtás, melyet a képviselőség (l. fentebb a csődbiróság utján eszközöl; a szövetkezeti tagoknak mind a mellett jogukbun marad a járulék kimutatást extradominium szerrel megtámadni.

Mindezen intézkedések természetüknél fogva olyanok,

[25] Kt. 98. §. 3. p.
[26] Kt. 239. §.

hogy azok alkalmazásba csak törvény általi elrendeltetésök folytán vétethetnek; — azoknak előlegesen, a tervezet törvénynyé válta előtt való alkalmazása tul haladná azon korlátokat, melyek között a birói hatalomnak az állam szervezetben mozognia kell.

A ma követhető eljárást a kt. 232. §-ával combinált csődtörvény szabja elénk.

A kt. 232. §-a értelmében a szövetkezeti tagok társaságuk adósságaiért csakis az annak vagyonára nyitott *csőd befejezése* után vonathatnak felelősségre. E részben a csődtervezet ellenkezik a kereskedelmi törvénynyel, a mennyiben az első a csőd befejezése előtt, t. i. a csődeljárás azon stadiumában, midőn a felosztási tervezet elkészithető, rendeli a tagokat fizetésre szólitani és szoritani, holott befejezettnek a csődöt a tervezet is csak akkor tekinti, midőn az akár vagyonhiány miatt, akár egyességileg, akár végfelosztás folytán *birói határozattal* megszüntnek nyilvánittatott.[27] Am a csődtörvény tervezet, ha ilyen alakban válik is törvénynyé, a kereskedelmi törvénynél ujabb lesz, s mint ilyen derogál majd az utóbb nevezettnek mint régibbnek.

Nem ugy állunk ma. — Mai jogállásunk szerint a szövetkezetű tagok felelősségre vonhatása a kt. 232-ik, döntetlenül fennálló §-a értelmében csakis akkor kezdődhetik, midőn a szövetkezet elleni csődben a *megszüntetési itélet* meghozatott. — Ujabb ok, mely miatt a gyakorlat a csődtv. tervezet járulék kivetési s behajtási intézkedéseit nem escomptirozhatja.

Mivel pedig, ha a csőd egyszer megszüntetett azzal kapcsolatosnak jelentkező semmiféle további eljárásnak többé helye nincsen, az egyes tagok felelősségre vonását sem a csőd folytán feloszlott szövetkezet azzá lenni szintén megszünt képviselősége, sem a tömeg képviselet (gondnok, perügyelő s választmány, nem eszközölheti, hanem a tagok magok kénytelenek a szövetkezeti csődnél kielégitést nem nyert követeléseiknek a tagokon való behajtását eszközölni, ebbeli eljárásuknál csak a korlátolt felelősségü tagok tekintetében lévén annyiban megszoritva, hogy azokon felelősségük mérvét meghaladó összeget nem hajthatnak be.

Az ebből okvetlenül támadó bonyodalmak s perek száma áttekinthetlen. — A társasági hitelezők oly egyetértését, hogy együttesen s egyszerre valamennyi szövetkezeti tag ellen lépjenek fel, alig lehet feltételezni; — mindegyik igyekezni fog az épen legközelebb érhetőt beperelni, hogy hitelező társait lehetőleg megelőzze, s épen azért gyakran kénytelen lesz uj perrel (helyesebben végrehajtással) másokat is megtámadni, különösen a korlátolt felelősségü tagoknál, hol a hitelező előre nem tudja, igénybevétetett-e már azoknak azon vagyona, melynek erejéig szavatolnak; — a megtámadottak ismét viszkeresettel fogják az általuk járulékukon felül fizetett összegeket a meg nem támadottakon keresni; s szóval teljes meggyőződésünkkel kell helyeseknek s alaposoknak ismernünk Dr. APÁTHY-nak azon aggodalmait, melyeket a kereskedelmi törvény a csődtörv. tervezet törvénynyé léte előtti életbeléptetésének helyessége iránt ismételten kifejezett.[28] A baj orvoslásának most már csak egy utja áll nyitva, a csődtörvény mielőbbi megalkotása, s minden nap, mely annak eszközléséig eltelik, uj tételt ir jogsérelmeinek hosszu bűnlajstromára.

A szövetkezeti tagok felelősségének effectuálásánál még más nehézség is támad.

A kt. 232. §. értelmében a szövetkezeti tagok ellen érvényesithető követelések egyéb törvényes eljárás nélküli egyszerű végrehajtás utján hajthatók be. — Összevetve már most a polg. törvk. rendtartás 346. §-ban kifejezett azon szabályt, hogy a végrehajtás mindig azon biróságnál kérendő, mely a perben az első itéletet hozta, annak az illetőség iránti szabályaival, kérdés támadhat, hogy a kt. 232. §. által megváltoztattaknak tekinthetők-e az illetőségi szabályok annyiban, hogy a szövetkezet csődbirósága a tagoktól behajtandó járulékok behajtására is illetékessé váljék akkor is, ha e részbeni illetősége különben nem volna meg.

Részemről igennel dönteném el a kérdést, mivel a prdts. 346. §-a a választott birósági, kifejezetten megemlitett határozatokon kivül kivételt nem ismer, de igenis ismernek ilyet az illetőség iránti szabályok. Persze a perrendtartásban kivételeseknek felhozott esetek egyike segélyével sem állapitható meg a csődbiróság emlitett illetősége, s azt csakis a kt. 232. §-nak a prdts. 346. §-vali combinatiójára lehet alapitani.

* * *

Befejezésül s különösen az osztályozás fentebb tárgyalt kérdésére vonatkozólag megjegyzem, hogy érzem s tudom, miszerint az általam e részben követendőnek jelzett eljárás által jelenlegi csődtörvényünk intentiói teljesen lerontatnak, s maga a csődtörvény is élve temettetik el, — de a mint egyrészt a jus posterior derogat priori elv szem előtt tartása mellett más összeegyeztetési módot nem ismerek, ugy másrészt, s bizonyára nem alaptalanul, hiszem, hogy a magyar jogász világban nem nagy lesz a kesergés, ha csődtörvényünk — kimulik, mielőtt meghalna.

Dr. Nagy Árpád,
bpesti ügyvéd.

Zsidóbetükkel irott váltóaláirás érvényes-e?

Ezen kérdés feltevésére a gyakorlatban felmerült következő eset késztet:

Ugyanis K. I. egy minden törvényes kellékekkel ellátott idegen váltó alapján intézvényezett L. S. ellen — ki elfogadási nyilatkozatát zsidóbetükkel eszközölte — fizetés hiánya miatt sommás váltókeresetet inditott, mely keresetet azonban az eljáró nagyváradi váltóbiróság a vt. 104. §-ra való hivatkozással hivatalból visszautasitott. — Felperes semmiségi panaszsza folytán a kir. itélő tábla a panaszolt végzést a váltóeljárást szabályzó igazságügyminiszteri rendelet 5. §. 1. illetve 44. §. *a)* pontja alapján megsemmisitette és a törvényszéket arra utasitotta, hogy a keresetet a váltóeljárás 17—26. §§. értelmében intézze el. — Az ennek következtében kitüzött rendes tárgyalásnál alperes aláirását beösmerte, csupán annak váltójogi hatályát támadta meg. — Az eljáró váltóbiróság a perbeszédek befejeztével — felperest keresetével elutasitotta, indoklásul azt adván elő, miszerint törvényes gyakorlatnál fogva zsidóbetükkel tett névaláirás csak kézjegynek tekinthető, s hogy oly váltónyilatkozat, mely a vt. 104. §-a értelmében névaláirás helyett kézjegygyel tétetik — váltójogi hatálylyal nem bir, e szerint a váltón levő zsidóbetükkel irt névaláirás — váltókötelezettséget maga után nem von.

Talán nem lesz felesleges a feltett kérdéshez elvi szempontból hozzá szólani, eltekintve a fenforgott concrét eset végleges eldöntésétől.

A zsidó váltóaláirás érvényessége mellett következő érvek harczolnak.

1. A váltó lényegében mindenütt szerződés és formal ügyletnek ismeretett fel, a szenvedő váltóképesség ujabb törvényeink szerint megtágittatott, s mindazon anomaliak, melyek a váltóforgalom fejlődésre bénitólag hatnak megszüntettettek; az elmélet ép ugy mint a gyakorlatnál fogva minden aláirás — mely valamely hozzáadást nem tartalmaz — feltétlen elfogadásnak tekintendő!

2. A váltónyilatkozatokra vonatkozólag mondja ugyan a 27., 104. §-a, hogy olyan nyilatkozatok, melyek kézjegygyel eszközöltetnek — váltójogi hatálylyal rendszerint nem

[27] L. a tervezet II. részének 9-ik fejezetét.
[28] L. ide vonatkozó czikket a Jogt. Közlöny 1875. évi folyamában, s «Kereskedelmi jog» cz. m. 486. l.-ját.

birnak, de seholsem találunk arról intézkedést, hogy a név alatt milyen irást — illetőleg névaláirás értendő. — Ugy hazai mint a k. n. váltórendszabály csak általában irásbeli akarat nyilvánitásokról szólanak, a váltó nyelvére és irásjegyekre nézve pedig — sehol különös rendelkezést nem találunk, minélfogva bátran állithatjuk hogy a névirás, nyelve és betüi az akarat nyilvánitásra egészen közömbösök.

Szükségtelennek vélem e helyütt a váltónyilatkozatok és váltói akarat elméleteinek bővebb fejtegetésébe bocsátkozni, mert az Dr. PLÓSZ SÁNDOR kolozsvári egyetemi tanár «a magyar váltójog kézi könyve» jeles munkájának 25—29 §§. könnyen megtalálható, és ki ezen minden jogásznak ajánlható művet kezébe veszi, figyelmébe ajánlom a 20. és 26. szakaszoknak (50. old. és 77. old.) elolvasását; szerző világosan kimondja hogy a zsidó irás és aláirás az uj törvény értelmében érvényes, és hogy a névirás és betüi, nevezetesen a zsidó betük is közömbösök.

3. Hogy a törvényhozás intentiója nem lehetett, miként a zsidó névaláirás a kézjegy fogalma alá essék, kitünik abból, hogy a jelenben fennálló vt. az 1844. évi VI. t. cz. 2. §-ának azon intézkedését, mely szerint a váltókra zsidóbetükkel tett bármely nyilatkozat érvénytelen, hallgatag megszüntette, de kitünik különösen a szakértekezlet azon intézkedéséből, hogy az eredeti javaslat 16. §-át, mely a zsidó betükkel eszközlött aláirást határozottan kézjegynek minősitette, egészen elejtette.

4. A váltó mely az egész világon fizetési eszközt képez és CHORIN FERENCZ képviselőnek hasonlatával élve — egy valóságos vándor, melyre nézve sem az országok korlátai, sem a pénznemek eltérései határt nem szabnak, — épen ugy nem szabható határ az irás és betük nyelvére nézve, mert a váltó egy nemzetközi jelentőséggel biró eszköz.

Ha tekintetbe veszszük a kereskedelem és ipar fejlődését, a hitel és forgalmi viszonyokat, — melyek főleg az utolsó évtizedben óriási átalakulásokon mentek át, ha figyelemre méltatjuk a sürü és élénk érintkezést a külállamokkal: akkor a közgazdasági érdekek megsértése nélkül a zsidóbetükkeli aláirás érvényességét meg nem tagadhatjuk. — A váltó csak ugy felel meg valódi rendeltetésének, ha annak használása mindenkinek lehetővé tétetik, s a szenvedő váltóképesség minél tágabb térre kiterjesztetik. Amint a váltó törvény 1. §-a értelmében valóban ki is terjesztetett.

Mellékesen megemlitem még azon körülményt is, hogy a váltó mint a hitel nélkülözhetetlen feltétele — leginkább a zsidóknál forog, némelyek a váltókat a francia királyok által elüzött zsidóktól származni állitják, nem volna tehát méltányos a zsidó váltóaláirást érvényességétől megfosztani s azt egyszerü kézjegynek minősiteni, már csak azért sem, mivel a magyar törvényhozás a zsidókat a polgári és személyi jogokra egyaránt s igy irásukra nézve is egyenjogositotta.

Sorger József,
ügyvéd.

Különfélék.

A büntető törvénykönyv tárgyalásához.

A képviselőház letárgyalta az egész törvényjavaslatot még ezen évfolyamban s oly módon, hogy mi is bátran befejezhetjük a tárgyalás birálatos ösmertetését még ezen évfolyamban.

Az V-ik fejezetnél azt hittük, hogy a hivatalos hatalom jogszerűsége fog némi vitát kelteni, mert e részben a javaslat határozott hanyatlást jelez a 43-ki javaslathoz képest. Az utóbbi ugyanis csak a törvényszerű avagy törvényszabta eljárást helyezte a a. törvény oltalma alá; minek szüksége talán sehol sem érezhető oly mérvben, mint ép nálunk, rendezetlen viszonyaink közt, hol hatalmi tulkapások napirenden állanak s a hol rendőri és közigazgatási közegeink önkénye ellen jogorvoslat alig létezik. Az ujabb bünt. törvények mindegyikében hangsulyozva van a hatósági közegek *jogszerű eljárása*, sőt némelyike az esetre, ha valamely hivatali közeg hatáskörén tullépne, a jogosult önvédelem kivételére utal — csak a mi legujabb javaslatunk *az absolut hivatalos hatalom iránti feltétlen engedelmesség* követelményével lép fel. Szerinte a törvényes hatóság meghagyása, parancsa eo ipso = törvény!

Jellemző, hogy e kérdésnél az annyira magasztalt 43-ki javaslatról senki sem emlékezett meg a képviselőházban, mig kezdetben, mint már emlitettük, azzal blamirozta magát több radicalis szabadelvü honatya! Igaz hogy a formális és materiális jogosság kérdéséhez csak alapos jogászi képzettséggel lehet hozzászólani, — de hiszen ép e kérdést tárgyalta a magyar jogászgyülés még pedig oly behatóan, hogy méltán viszhangra találhatott valna.

Módositás azonban mégis eszközöltetett a javaslat szigorán, a mennyiben CHORIN F. inditványára a 163. és 165. §§-ban 3 évi börtön helyett 3 évi fogház büntetés fogadtatott el.

A VI-dik fejezet, mely a hatósági közegek elleni izgatásról szól, — már közelebbről érintette a mi törvényhozóink liberalismusát, mert mint egyik képviselő mondá: «*ha e javaslatból törvény lesz, az ellenzéki képviselőknek még számadó beszédet sem fog lehetni tartani.*» Valóban kivált a 173. §. szövegezése a közjogi viszonyok és társadalmi rendnek oly megmerevedését dekretálná, mely ép ugy kizárna minden haladási törekvést, mint az egyháznak hittételei, dogmái. VÁRADY GÁBOR ezért «helyesnek tartja ugyan a javaslat alapgondolatát» (mi az?), de minthogy a létező állapot és jogrend védelmében a birói önkénynek igen tág tért nyujt, — az egész fejezetnek ujabb átdolgozás végett a jogügyi bizottsághoz való utasitását inditványozta.»

Ezen inditványt elfogadá a miniszter is, noha nem látja okát az aggodalmaknak, — s igy ezen fejezet később fog ujabb szövegezésben a képviselőház elé kerülni.

A VII. fejezet észrevétel nélkül elfogadtatott, de a VIII. fejezet, mely a polgárok választási joga ellen elkövetett bűntettek és vétségekről szól, — természetesen nagyobb figyelemmel tárgyaltatott és TELESZKY egy igen helyes módositása lett elfogadva. A 182. §. szerint ugyanis, a bűnvádi eljárás csak akkor inditható meg, ha a visszaélés ellen, a választás alatt, vagy legföljebb 24 órával a választás eredményének kihirdetése után, a küldöttség vagy az ezt kiküldő hatóság előtt felszólamlás történt. Ezen felszólamlási idő 24 óra helyett 8 napra tüzetett.

A IX. fejezet czimében történt változás, mert az egész fejezetben csak vétségek foglaltatnak s ezért a czimből e szó «bűntettek és» elhagyatott.

Simán folyt ezután a javaslat elfogadása egész a 209. §ig, mely hamis pénznek valódi gyanánt való kiadására is a 212. §-ban kimondott hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfügesztését rendeli. ZAY ADOLF ezt megsokalta oly bűncselekménynél, melyre legnagyobb büntetésül 6 havi fogság van szabva. TELESZKY is pártolta e módositványt, mert nem tartja helyesnek, hogy esetleg 1 napi fogságbüntetéssel a hivatalvesztés legyen egybekötve. Hiába! A képviselőház nem érvek, hanem egyéniségek után mérlegelte a módositványok helyességét s igy megbukott a módositvány, melyet ha megforditva TELESZKY terjesztett volna elé és ZAY A. csak pártolta volna, — bizonyosan elfoga-

dott volna a ház! Nem hihetjük azonban, hogy a javaslatnak ezen iszonyatos rendelkezése a törvényhozás valamelyik fázisában még változást ne szenvedjen, — mert az osztó igazságnak monstruma az, hogy midőn valamely elvetemedett naplopó is legfeljebb 6 havi fogsággal büntethető, más esetben esetleg a hivatalvesztés mellékbüntetésével egy egész család existentiája tönkre tétessék! Hol itt az arány a büntetés igazságos kiszabásában s nem-e véghetetlenül sulyosabb a mellékbüntetés?

A további részletes tárgyalás folyamában a hamistanuzás és hamis esküről, a hamis vádról, a szemérem elleni bűntettek és vétségekről, a kettős házasságról, a családi állásra vonatkozó bűntettek és vétségekről, a rágalmazás és becsületsértésről szóló fejezetek jelentékeny vita nélkül elfogadtattak. Lényegesebb módositást csupán a 232. §. szenvedett, a mennyiben a képviselőház TELESZKY inditványára elhagyta a jogügyi bizottságnak következő toldalékát: «A ki az erőszakos nemi közösülést kéjnőn követi el: öt évig (más esetben 10 évig) terjedhető börtönnel büntetendő». E módositást részünkről is helyesnek tartjuk, de nem hagyhatjuk észrevétel nélkül a 248. §. azon rendelkezését, mely a fajtalanságot tartalmazó irat, nyomtatvány vagy ábrázolat terjesztését «*nyilvános helyen*» bünteti; igy péld. a korcsma vagy kávéház kétségtelenül nyilvános hely és a *nyilvánosság* fogalma mégis ki lehet zárva.

Élénk és érdemleges vitát keltett a *párviadalról* szóló fejezet. Nehány képviselő a párviadal elleni rendelkezést egészen kizárni óhajtotta a bünt. t. könyv keretéből. Mi azonban e fejezetet a javaslat egyik legsikerültebb részének tartjuk intézkedéseinek szellemére nézve. A u. n. amerikai párbajt a javaslat nem foglalta e fejezetbe, hanem a 283. §-ban mint emberölést bünteti. A 299. §-hoz, mely a «párbaj szabályai»nak megszegését sulyosabban bünteti, BEÖTHY ALGERNON igen sikerült módositványt inditványozott, mert absurdum az, valakit a törvény által büntettnek jelzett cselekmény szabályainak meg nem tartásáért bűntetni. E rendelkezést tehát azzal kivánja pótolni: «Ki a ségedek által megállapitott föltételekkel ellenkezően cselekszik». Ugyanezen §. azonban a felhozott esetben a segédeket mint bünrészeseket bünteti, — miben esetleg bűnösök sem lehetnek ha t. i. a párbajvivók nem tartják meg a feltételeket. TELESZKY ezért főleg az utóbbi szempontból e szakasznak a jogügyi bizottsághoz ujabb szövegezés végett leendő visszautasitását inditványozta, mely inditványt a ház el is fogadta.

Ezután gőzerővel haladott a javaslat tárgyalása és a hátralevő 200. §-nál összesen csak két számbavehető jelentőséggel biró módositványról tehetünk emlitést, noha a lopás, rablás és csalásról szóló fejezetek a leghálásabb anyagot kinálták. Nem lehet feladatunk itt felsorolni, hogy a tárgyalás mely kétes becsü rendelkezéseket hagyta észrevétlenül; de azt bátran mondhatjuk, hogy a törvény alkalmazása e részben fog legtöbb nehézségbe ütközni s ezért a szakirodalomnak itt szép feladat jutott osztályrészül.

Az emlitett módositványok egyikét a napi lapok tudósitásai irályi módositásnak keresztelték s közlésre sem tartották érdemesnek, holott az a 404. §. szövegét lényeges módositással javitotta. TELESZKY ugyanis a helyett: «Okirathamisitást követ el az, a ki másnak aláirásával ellátott valamely kitöltetlen iratot *jogtalanul*, akként és azért tölt ki» s. t. b. ajánlotta annak szorosabb meghatározását azon értelemben, ha az irat kitöltése ellenkezik az előzetes megállapitással. E módositványnak anyagi joghatályát felösmerheti a jogász harmadik személy tekintetében és azon fölül processuális jelentősége még lényegesebb.

Végre emlitésre méltó WAHRMANN MÓR módositványa a 416. §-hoz, mely helyesléssel fog találkozni hazánk szük határain tul is. A javaslat ugyanis ép ugy mint a német bir. b. törvény vétkes bukásnak jelezi «a ki fizetési képtelenségbe, pazarlása, gondatlan üzletvezetése, *papirokkal vagy áruczikkekkel való tőzsdejáték vagy árukülönbségi üzlet által jutott;*» — e helyett inditványozta: «a ki fizetésképtelenségbe . . . tőzsdejáték vagy *oly merész üzletek által* jutott, *a melyek rendes üzletköréhez nem tartoznak.*»

A javaslat további része változatlanul fogadtatott el s igy befejeztük a tárgyalás ösmertetését s méltatását ép oly szük keretben, a mily szükre szabta azt a képviselőház. Az igazságügyminiszter befejezésül biztositotta a képviselő házat, hogy az eljárásról szóló javaslatot az anyagi b. törvény életbeléptetése előtt fogja előterjeszteni. Valjon ezen igéretben nem lappang-e valami provisorium?

Dárdai.

(**Dr. Sághy Gyula**) egyetemi tanárnak a kötelmi jog általános elméletét tárgyazó jeles munkájából a bécsi «*Gerichtshalle*» czimü jogi szaklap mutatványkép közöl egy czikksorozatot s egyuttal egyik közelebbi számában ama munkáról igen elismerő birálatot tartalmaz. Ezen elégtétel méltán ellensulyozhatja azon birálatot, melyre a szerző egyik tanitványa méltatá ama munkát egyik hazai szaklapunkban. A «Gerichtshalle» különösen kiemeli, hogy az emlitett munka a római jog fonalán az összes európai törvényhozások és törvényhozási előmunkálatok összehasonlitó elemzésével nemcsak helyes birálatát nyujtja az osztrák kötelmi jognak, hanem de lege ferenda is üdvös szolgálatot tehet hazai codificationknak. Legfőbb érdemét a munkának pedig annak gyakorlati használhatósagában leli, a mennyiben az osztrák p. t. könyvnek kötelmi része is nálunk még folyton az élő jogforrások közzé tartozik. A szerző ugyan, minthogy az osztr. polg. tkönyvben a vonatkozó rendelkezések szétszórtan foglaltatnak, ezen eléggé ösmert hiányára utalva, nem követi annak rendszerét, hanem az ujabb törvényhozások, nevezetesen az u. n. *dresdai* javaslat és a szász polg. tkönyv rendszerét, mely rendszeres munkára nézve alkalmasabb. Arról azonban ugy látszik nincsen tudomása a bécsi társlapnak, hogy az eddig megjelent kötet a rendszeres munkának csak egy részét képezi és szerző ezért nem tárgyalja munkájában a kötelmi jognak különös részét. Mi sem tudjuk, hogy a szerző az eddigi roppant dimensionális arányban meddig fogja művének keretét terjeszteni, de óhajtjuk, hogy a műnek sajtó alatt levő folytatása mielőbb napvilágot lásson.

Poe Edgárt, az iszony és borzadályok irójának s az anyagi és szellemi világegyetem költőjének, müveiből, HANG FERENCZ forditásában, megjelent ZILAHY SÁMUEL-nél, két füzet, ára egy füzetnek egy forint.

Az egyik füzet tartalma: POE EDGÁRT életleirása; a titok; a katakombák sirja; a vádló sziv; Morella; a hosszas alaku láda; az udvari bolond, és: egy héten három vasárnap.

A másik füzet tartalma: Roget Mari titokteljes kimulása; és: a mélység és az inga — czimű borzadalmas elbeszélések.

Az izgatott elemcél ezen termékeinek a magyor irodalomba átültetését csak ugy találnók üdvösnek, ha társadalmi viszonyaink nemesbitésére befolyással lehetne, de regényes olvasmányul csak annak ajánlható, a ki a megsanyargatott képzelem és kedély kielégitését és kárpótlását egy szép eszme győzelmében nem vár.

Csodálkozunk, hogy találkozott kiadó a gyötrelem ezen termékeire, midőn szakirodalmunk oly gyakran házal hiába.

Felelős szerkesztő: **Dr. Dárdai Sándor.**

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)